Universidad de Deusto
Biblioteca

BIBLIA
SACRA

Universidad de Deusto
Biblioteca

BIBLIOTECA DE LOYOLA
Sala 1 Estante 2 Plúteo 2

BIBLIA SACRA.

Quid in hac editione à Theologis Louanienſibus præſtitum ſit, paulò pòſt indicatur.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini,
Architypographi Regij.

M. D. LXXX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SVMMA PRIVILEGIORVM.

REGIS priuilegiis cautum est, ne quis *Biblia Sacra*, à Doctoribus Theologis Louanien sibus, ad vetustissima exemplaria iam postremò castigata, citra Christophori Plantini Architypographi regij voluntatem, intra octo annos vllo modo nec integra, nec aliquam eorum partem imprimat, aut alibi impressa in suas ditiones importet, venaliáve habeat. Qui secus faxit, confiscationis librorum, & quinquaginta florenorum pœna, fisco Regio exsoluenda, multabitur: vt latiùs in Regio diplomate expressum est, Bruxellis, in Consilio priuato pęnultima Maij, Anno Domini M. D. LXXIII.

Subsignat.

I. de la Torre.

In Consilio verò Brabantiæ ad totidem annos, VI. Iulij. M. D. LXXIII.

Subsignat.

I. de VVitte.

FACVLTATIS THEOLOGICÆ IN VNIVERSITATE LOVANIENSI DECANVS, LECTORI S.

CVM sacra Scriptura Dei opt. max. benignitate fidelibus data sit, tanquã certissimum Catholicæ fidei & religionis fundamẽtum; ideoque indignum sit & eius maiestate & Christianorũ pietate, esse eã vllis aut vitiis aut mendis contaminatam: visum fuit Facultati nostræ Theologicæ, omni conatu & studio in hoc incumbendum, vt vetus & vulgata Bibliorũ Latina editio (quam SS. Synodus Tridentina, in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus, & expositionibus, authenticã habendã declarauit) accuratissimè castigaretur: idq. hac via & ratione, vt ad diuersa exẽplaria manuscripta quàm diligentissimè conferretur, & quæ in illis diuersimodè legi deprehenderentur, ad diuinarum literarum fontes, veterumque Patrum cõmentarios examinarẽtur, & examinata commodis signis margini adiicerentur: Istis vt adiutus præsidiis, quæ lectio germana, quę adulterina sit, prudens Lector facili negotio diiudicare possit. Nauauit quidem, ante annos aliquot, in conferendis ad manuscripta & castigãdis Bibliis, sanè laudandam operam, nostræ Facultatis Doctor Iohãnes Hentenius: verùm is, cùm multas & non contemnendas vulgatæ editionis lectiones nõ reperit, tum eas quas reperit, ad sacræ Scripturæ fontes minimè reuocauit. ita factum est, vt loca plurima meritò corrigenda eius diligentiam fugerint. Quamobrem elegit Facultas nostra Professores quosdã suos, & eruditione & sedulitate præstantes, qui, quę à sacrarum literarum studiosis in superioribus editionibus desiderari possent, fideli diligentia perfici curarent: perfectaque Regio Architypographo Christophoro Plantino excudenda committerent. Quæ accessit præmissa sint, illis, quæ subsequuntur, prolegomenis, indicarunt. Louanij septimo Idus Maij anni M. D. LXXI

QVID

QVID IN HAC BIBLIORVM EDITIONE SIT PRAESTITVM.

IN primis, vulgatæ editionis Latinæ, lectiones variæ, in manuscriptis exemplaribus deprehensæ, cũ exemplariũ in quibus inuentæ sunt numero, margini adscriptæ sunt. Et istud quidẽ, partim ante annos aliquot Domini Ioh. Hetenij, partim nunc delectorũ Theologorum industria factum est. Cùm enim plurimæ etiã earum lectionũ quæ verè nostri Interpretis videri possint, D. Hentenij diligentiam præterierint, additæ sunt nunc non paucæ, poteruntque simili labore adiici plures. Id ergo in primis hac editione præstitum est.

Deinde, vniuersæ lectiones variæ, tam illæ quas Hentenius inuenit, quàm eæ quæ nunc repertæ sunt, primùm ad eum vulgatæ editionis Textum, qui in Regiis Bibliis, iussu Catholici Regis, ex Complutensi exemplari, in officina Plantiniana, nupertimè excusus est, collatæ sunt. Neque immeritò: nam etiamsi nõ omni in loco elimatus, neq. ab omni corruptela sit vindicatus ille textus: tamen, locis plurimis, emẽdatioribus scriptis cõsentiens, genuinam exhibet Scripturæ lectionem: quibusdam etiam, codicibus vniuersis, qui & ab aliis, & à nobis consulti sunt, cõtradicens, sinceram habet interpretis trãslationem. quippe qui, Cardinali Xemenio teste, ex delectissimis manuscriptis expressus sit. Quanquã in Psalmorũ libro id ei sit peculiare, quòd inter Græci textus lineas collocatus, ei planè fuerit accommodatus. Primum igitur ad hunc variæ lectiones collatæ sunt.

Tum ad veterum Tractatorum textus & commentaria examinatæ sunt; & quorundã quidem librorũ, ad plurium, quorũ signa in margine perspiciantur; cæterorũ verò, ad vnius, cũ adfuit copia. Itaq. variæ lectiones Geneseos, Exodi, Numerorũ, Deuteronomij, Ecclesiastici, & posterioris partis Ieremiæ, examinatæ sunt ad Rabanũ; Leuitici ad Radulphum; Librorum Regũ, Paralipomenon, Iob, Psalmorum, Ecclesiastæ, Isaiæ, prioris partis Ieremiæ, Ezechielis, Danielis, duodecim Prophetarũ minorũ, Euãgelij secundum Matthæum, Epistolarũ D. Pauli, ad Galatas, Ephesios, Titum, & Philemonem, ad Hieronymũ, aut ea cõmentaria, quę Hieronymo adscribi, & inter eius opera legi solent; Primi Regum, Eldræ, Nehemiæ, Tobiæ, Prouerbiorum, Euãgelij secundũ Marcũ, Actorũ, Epistolæ Pauli ad Hebræos, & septẽ Catholicatũ, ad Bedã; Iob, & Cantici Canticorũ, ad Gregorium; Psalmorũ & Euangelij secundum Iohannẽ, ad Augustinum; Psalmorum & Euangelij secundum Matthæum, ad Hilarium; Psalmorum quattò & Euãgelij secundũ Lucã, ad Ambrosiũ; Epistolatũ D. Pauli, ad Rom. Corinth. Philipp. Colos. sens. Thessalon. & Timoth. ad ea commentaria quæ Ambrosij titulum ferunt; Apocalypseos, ad Primasium.

Præterea expensæ sunt eædem lectiones, veteris quidem instrumenti, ad Hebraicum, Græcum, & Chaldaicum; noui verò, ad Græcum & Syriacum editionis Regiæ Textus. Quia verò talis propemodum exemplarium Græcorum, qualis Latinorum, diuersitas est, etiam aliarum editionum exemplaria Græca à nobis consulta sunt. Ad hæc igitur vniuersa iam recensita, variæ lectiones collatæ sunt.

Cùm autem hæc, aut omnia, aut eorum aliqua, lectioni quæ margine occupabat, suffragabantur, id vel breuissimis significatum est notis, vel paucissimis verbis. Si verò ei concorditer, vel repugnabant, vel suam auctoritatem non accommodabant, neq. aliunde eius veritas deprehendi poterat, eã aut exigui aut nullius esse momenti, certis indicatum est signis. Quòd si eorum aliqua, ei volebant lectioni, quæ erat in Textu, etiam id sæpenumero annotatum est. Quandoque verò, non quam lectionem commendarent, sed quid legerent, positum est: nonnunquam, quòd, pro qua magis facerent lectione, discerni non satis posset; nonnunquam, quòd, ab ipsis quid legeretur, indicare vtilius videretur.

Adhæc, cùm deprehensum est, discrepare Latinam translationem à fonte ex quo fluxit, non raro annotatum est; non quòd Versio vulgata ad eum modum putetur corrigenda, sed, quandoque, quòd talia sint, vt videri verisimiliter possit ea ab Interprete translata in aliis Latinis scriptis reperiri posse; quandoque, quòd eiusmodi sint, vt eorũ cognitio non parũ conferat.

Præterea, cùm animaduersum est, Latinam vocem, casu, tempore, aut simili modo ambiguam esse, vox Hebraica aut Græca, ex qua illa olim translata fuit, si ad eum modũ ambigua non erat, ad marginem est notata, vt illius ambiguitas tollatur.

Quia verò prædicta tot semper verbis absolui non potuere, quot marginis angustia capiebat, seorsum annotata sunt quorum capax margo non erat, ea præsertim, quæ ad diiudicandas varias lectiones aut necessaria aut vtilia videbantur. Quæ quia eodem volumine Bibliis iungi commodè non potuerunt, tum quòd exilibus nimiũ litteris vtendum fuisset, tum quòd plus iusto volumẽ excreuisset, breui, fauente Deo, seorsum, commodioribus excusa typis, Plantini sedulitas in lucem dabit.

Priori editione hoc idem polliciti, præ operis difficultate promissio stare haud potuimus: iam, cùm, Dei auxilio, parata habeamus; sua Lector exspectatione, Deo Plantini conatibus adspirante, non falletur.

Atque hæc præcipua sunt, eorum quę huic Bibliorum editioni accesserunt.

QVID IN HAC BIBLIORVM EDITIONE SIT OBSERVANDVM.

IN primis minimè ignorandũ est, illum hac editione prodire Bibliorum Textũ, qui à Domino Hentenio castigatus, & Louanij anno 1547 est excusus: eumque neutiquam mutatum verbis (nam distinctio subinde certis de causis mutata est) ita vt nec germanę lectiones in Textum relatæ sint, nec spuriæ Textu pulsæ.

Deinde obseruandũ est, eas lectiones, pænè omnes, quas in margine Hentenius collocarat, qualescumque essent, à nobis relictas & examinatas. Nam etsi earum multæ tolli merebantur: tamẽ, ad aliorum codicum emendationem, eas relinqui, & reiectionis signo notari, vtile videbatur. Quã ob causam quandoque, lectiones, nothæ, quæ multos atque etiam eos qui in pretio habentur codices occupant, à nobis sunt additæ, at plerisque earum quas adiecimus, veritatis probabilitas fuit.

Præterea animaduertendũ est, eas lectiones quæ Latinorum sunt codicum, eodem cum Textu charactere expressas: eas verò, quæ ex Hebræis, Græcis, aut similibus libris haustæ, in Latinis reperiri non potuerunt, minoribus typis excusas, ne quis arbitretur vulgatam translationem aut lectionem ad eum modum censeri emendandam.

Insuper sciendum est, non semper nobis fuisse curæ, augere manuscriptorum numerum; quamquam id multis in locis iã factum sit: neque enim ex eo censenda est lectio germana, quòd eã plura habeant manuscripta. nam, etiã horum maior numerus meliorem sæpenumero vincit. Frequenter nullum manuscriptorum adiecimus numerum: quandoque, quòd lectiones essẽt satis obuiæ, tam in impressis quàm scriptis libris, quales sunt omnes illæ quas D. Hentenius è Textu in marginem, nullo manuscriptorũ addito numero, depulerat, quandoque, quòd certus numerus nobis esset ignotus, quippe quæ ex fide dignissimorum Auctorum Annotationibus aut Commentariis acceperimus.

Adhæc notandũ est, Commentatores veteres nõ semper ad eum legisse modum quo habent adiuncti aut inserti eorum Commentariis Textus. Hoc cùm sæpissimè ex Textus cum commentariis collatione pateat; aliàs quoque, quando aut nullus commentarius Textui respondet, aut is qui verba Textus non exprimat, vel ad eum lecta modum ostendat, coniicere licet. Quamobrem mirari non debet Lector, si nonnunquam eas lectiones videat non probatas, quibus signum Textus commentario Veteris adiuncti vel additũ est vel addi potuit.

His adiiciendũ est, cùm in margine notatur, quid pro Textu, hoc est, ea lectione quæ in Textu est, faciat, etsi plerumque non exprimantur, semper subaudiri Manuscripta; quandoquidem nihil in Textu legatur, quod in Manuscriptis non reperiatur.

Posthæc declaranda est signorum, quæ in huius editionis cùm textu tum margine occurrũt passim, significatio. Eorum autẽ quędam in solo textu, alia in solo margine, nonnulla & in textu conspiciuntur & in margine.

℣ In solo textu occurrunt ista ℣ quorum istud ℣, duæ huiusmodi lineæ, eò vbi collocatæ sunt, referendum significant locum, qui ex alia scripturę parte citatur in margine.

Deniq. semicirculus huiusmodi', lectionis variæ terminum demonstrat.

Et in Textu & in margine reperiuntur hæ: *-*. Asteriscus siue stellula*, id cui in margine præponitur, in notatorũ exemplarium textu addi significat, eo loco vbi altera stellula collocata est.

Obelus siue veru-, in textu illis dictionibus præfigitur, quæ nõ in ueniuntur in codicibus eodẽ veru in margine signatis.

ℬ Duæ huiusmodi propendentes virgulæ, id cui in margine præponuntur, haberi indicant in signatorum librorum textu, eius loco, quod eisdem in huius editionis textu notatum est.

⁘ Huiusce modi tria punctula, illis dictionibus in margine præfiguntur, quæ annotatæ sunt ad earum ambiguitatem tollendã, quæ eisdem punctis in textu notatæ sunt.

Est autem monendum, concurrere quandoque lectiones plures, quæ eodem signo incipiant & semicirculis diuersis claudantur, vel è cõtra, diuersis inchoẽntur signis & eodẽ terminentur semicirculo; tumque signorum & semicirculorum situm diligenter obseruandũ, & ordinis lectionum in margine, si generis eiusdem signis notatæ fuerint, rationem habendam.

Signa, quæ in solo conspiciantur margine, plura sunt.

MS. exemplaria Latina editionis vulgatæ Manuscripta, quorum ea est lectio cui addũtur, designat: atque horum numerus ferè adiungitur. MS.

R. lectionem illam cui adiicitur, ei consonare vulgatę editionis Textui qui in Bibliis Regiis est, indicat. R.

Rab. sic Rabanum legere, vel saltem textum commentariis eius adiunctum, significat. Rab. & similia.

Sic Aug. ita Augustinum legere, aut saltem textum enarrationibus eius insertum, demonstrat. Simile est de aliis huiusmodi, quę vt paucis explicentur, Rad. Radulphum, Hier. Hieronymum, B. Bedã, Greg. Gregorium, Hil. Hilarium, Amb. Ambrosium, Pr. Primasium denotat. Quòd si cuius ex his Patribus nomen paulò expressius positum fuerit, Raban. Radul. Hierõ. Beda, Gregor. August. Hilar. Ambros. vel Primas. insinuatur, ex ipsis Patris commentariis colligi, sic ab eo lectum fuisse, quamuis, qui ipsis adiunctus est Scripturæ textus, aliter habeat. Raban. & similia.

H, lectionem cui apponitur, Hebræo textui, vel conformem esse, vel propius accedere, commonstrat. H.

G, idipsum de Græco textu Regiorum Bibliorum ostendit. Additur (Regiorum Bibliorum) nam si G G (quod est Græca quædam) positum fuerit, indicatur, nõ Græco Regiorum Bibliorum textui, sed aliis quibusdã exemplaribus Græcis illam consentire lectionem. G. G G.

C, Paraphrasim Chaldaicã, quæ in Regio extat opere, pro illa facere lectione, signat. C.

s. s, Syriacum eiusdem operis textum, illi velle lectioni, notat.

MS q. MS q. Manuscripta quædam sic legere significat. Non significat autem pauca esse, quæ hoc modo habeant manuscripta; sed hanc eorum, siue multa sint siue pauca, lectionem, minus esse probabilē, atq. alteri vel aliis postponendā, eiusmodi tamē, quæ non sit planè reiicienda.

o o, quod apud Arithmeticos nota est nihili, docet eas quibus adiicitur Latinorum codicum lectiones (nō enim nisi Latinorū exemplariū huiusmodi sunt lectiones, quāuis MS nōaddatur) exigui esse aut nullius momenti, ac ferè tales quæ meritò reiiciātur & omittantur. Id autem silentio prætereundum non est, duo hæc postrema signa, nonnunquam esse confusa: nonnullas lectiones (MS q.) notatas, quæ (o) signari; nonnullas (o) signatas, quæ (MS q.) notari poterant. neque enim inter eiusdem pęnè significationis notas (vtraque enim lectiones minus verisimiles ostenduntur) distinctio vsqueadeo exacta seruari potuit. Verùm, non sine diligentissima inquisitione, hæc collocata sunt signa: multoq. plus operæ, circa lectiones has, in codicibus & commentariis consulendis, quàm circa alias quascumque, positum est. Attamen, si ab aliis quippiam aut animaduersum fuerit, aut repertum, quod lectiones huiusmodi commendet, indicare, & in commune conferre, dignentur: sintque melioribus subiecta sententiis, quæ à nobis sunt iudicata.

Q.n. Q.n. hoc est, Quære notationes, illas videlicet de quibus antè diximus: in eis enim reperies, quæ, cùm ad dignoscendam S. Scripturæ germanam lectionem faciant, in margine collocari minimè potuerunt. Sunt autem Notationes, iuxta librorum S. Scripturæ, capitumque & versuum ordinem, vt par erat, dispositæ. Itaq. quærendus est ipsius capitis ille versus, cuius lectioni Q.n. adiectum erat.

HIERONYMI PROLOGVS GALEATVS.

VIginti & duas literas esse apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est. nā & ipsi viginti duo elementa habēt eodem sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchū Moysi totidē literis scriptitant, figuris tantùm & apicibus discrepantes. Certūq. est Esdram scribam, legisque doctorē, post captam Ierosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias literas reperisse, quibus nunc vtimur: cùm ad illud vsque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorū characteres fuerint. In libro quoque Numerorum hæc eadem supputatio, sub Leuitarum ac sacerdotum cēsu, mysticè ostenditur. Et nomē Domini tetragrāmaton in quibusdam Græcis voluminibus, vsque hodie antiquis expressum literis inuenimus. Sed & Psalmi tricesimus sextus, & cētesimus decimus, & centesimus vndecimus, & centesimus decimus octauus, & centesimus quadragesimus quartus, quāquam diuersō scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ Lamētationes, & oratio eius, Salomonis quoque in fine prouerbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortē quis inueniet? iisdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porrò quinq. literæ duplices apud Hebræos sunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sade. aliter enim scribuntur per has principia, medietatesq. verborum, aliter fines. Vnde & quinq. à plerisque libri, duplices existimātur, Samuel, Melachim, Dibre haiamim, Esdras, Ieremias, cum Cinoth, id est, lamētationibus suis. Quomodo igitur viginti duo elemēta sunt, per quæ scribim⁹ Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initiis vox humana cōprehenditur: ita viginti duo volumina supputātur, quibus quasi literis & exordiis in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iusti eruditur infantia.

Prim⁹ apud eos Liber, vocatur בראשית Bereſith: quē nos Genesin dicimus.
Secundus, ואלה שמות Veelle semoth qui Exodus appellatur.
Tertius, ויקרא Vaiicra, id est Leuiticus.
Quartus, וידבר Vaiedabber, quem Numeros vocamus.
Quintus, אלה הדברים Elle haddebarim, qui Deuteronomiū prænotatur. Hi sunt quinq. Libri Moysi, quos propriè תורה Thora, id est Legem appellant.

Secundum Prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Iesu filio Naue: qui apud eos יהושע בן נון Iehosua bin Nun dicitur.
Deinde subtexunt שפטים Sophetim, id est, Iudicū librum. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Iudicum facta eius narratur historia.
Tertius sequitur שמואל Samuel, quem nos Regum primum & secundum dicimus.
Quartus מלכים Melachim, id est, Regum, qui tertio & quarto Regū volumine continetur.
Meliusque multo est מלכים Melachim, id est Regum, quàm מטלכות, id est, regnorum dicere. Non enim multarum gentium describit regna, sed vnius Israēlitici populi, qui tribubus duodecim continetur.
Quintus, est ישעיה Isaias.
Sextus, ירמיה Ieremias.
Septimus, יחזקאל Ezechiel.
Octauus, Liber duodecim prophetarum, qui apud illos vocatur תרי עשר There asar.

Tertius ordo, Hagiographa possidet.
Et primus Liber incipit à איוב Iob.
Secundus à דוד Dauid: quem quinque incisionibus & vno Psalmorum volumine comprehendunt.
Tertius est שלמה Salomon, tres Libros habēs: Prouerbia, quæ illi משלי Misle, id est, Parabolas appellant.
Quartus, Ecclesiasten, id est, קוהלת Coheleth.
Quintus, Canticum Canticorum, quē titulo שיר השירים Sir hassirim prænotant.
Sextus, est דניאל Daniel.
Septimus, דברי הימים Dibrehaiamim, id est, verba dierū: quod significantiùs, Chronicon totius diuinæ historiæ possumus appellare. qui Liber apud nos Paralipoménon primus & secundus inscribitur.
Octauus, עזרא Esdras: qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos, in duos Libros diuisus est.
Nonus, אסתר Esther.

Atque ita fiunt pariter Veteris Legis Libri viginti duo, id est, Moysi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum nouem. Quanquam nonnulli Ruth & מכות Cinoth inter Hagiographa scriptitent, & hos Libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse priscæ Legis libros vigintiquatuor: quos sub numero vigintiquatuor, seniorum Apocalypsis Ioannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes: hâc tibus coram quatuor animalibus oculatisantè & retro, id est in præteritum & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamâtibus: Sâctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est.

Hic Prologus scripturarû quasi galeatum principiû, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinû, cõuenire potest: vt scire valeamus, quicquid extra hoc est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Iesu filij Syrach Liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, nõ sunt in canone. Machabæorû primum Librum, Hebraicû reperi. Secûdus, Græcus est: quod ex ipsa quoq. phrasi probari potest. Quæ cùm ita se habeant, obsecro te Lector, ne laboré meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert vnusquisq. quod potest: alij aurum, argentû, & lapides pretiosos; alij byssum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobis cum bene agitur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apostolus contẽptibiliora nostra magis necessaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species. Ecclesię præsentis futuræq. distinctio, pellibus tegitur & ciliciis: ardoremq. solis & iniuriã imbrium ea quæ viliora sunt prohibent.

EPISTOLA SANCTI HIERONYMI AD PAVLINVM PRESBYTERVM DE OMNIBVS DIVINAE HISTORIAE LIBRIS.

CAP. I. FRater Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit simul & suauissimas literas, quæ à principio amicitiarum, fidem probatæ iã fidei & veteris amicitiæ præferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam nõ vtilitas rei familiaris: non præsentia tatûm corporum, non subdola & palpâs adulatio: sed Dei timor, & diuinarum scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus historiis quosdam lustrasse prouincias, nouos adisse populos, maria trãsisse: vt eos quos ex libris nouerant, coràm quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates, sic Plato Aegyptum & Archytam Tarentinû, eamque oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissimè peragrauit: vt qui Athenis magister erat, & potens, cuiusque doctrinam Academiæ Gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus: malẽs aliena verecundè discere, quàm sua impudenter ingerere. Denique cùm literas quasi toto fugientes orbe persequitur, captus à piratis & venundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captiuus, vinctus & seruus: tamen quia philosophus, maior ementе se fuit. Ad Titum Liuium lacteo eloquentię fonte manantem, de vltimis Hispaniæ Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, vnius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus seculis, celebrandumque miraculum, vt vrbẽ tantam ingressi, aliud extra vrbẽ quærerent. Apollonius, siue ille magus (vt vulgus loquitur) siue Philosophus, vt Pythagorici tradunt, intrauit Persas, pertransiuit Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna penetrauit: & ad extremum, latissimo Phison amne transmisso, peruẽnit ad Brachmanas, vt Hiarcham in throno sedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos discipulos de natura, de motibus siderum, ac dierum cursu audiret docentem. Inde per Elamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæsthinos, reuersus Alexandriam, perrexit Aethiopiam, vt Gymnosophistas, & famosissimã Solis mensam videret in fabulo. Inuenit ille vir vbique quod disceret, & semper proficiẽs, semper se melior fieret. scripsit super hoc plenissimè octo voluminibus Philostratus.

Quid loquar de seculi hominibus? I I. cùm Apostolus Paulus, vas electionis, Act.9. & magister Gentium, qui de conscẽ- 1 Cor.13.

tia tanti

tia tanti in se hospitis loquebatur, an experimentû quæritis eius qui in me loquitur Christus? post Damascum Arabiamque lustratam ascenderit Ierosolymam, vt videret Petrum, & manserit apud eum diebus quindecim. Hoc enim mysterio hebdomadis & ogdoadis futurus Gentium prædicator instruendus erat. Rursumque post annos quatuordecim, assumpto Barnaba & Tito expouerit Apostolis Euangeliû, ne fortè in vacuû curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis energiæ viua vox, & in aures discipuli de authoris ore transfusa, fortius sonat. Vnde & Aeschines, cùm Rhodi exularet, & legeretur illa Demosthenis oratio, quam aduersus eam habuerat, mirantibus cunctis atq. laudantibus, suspirans ait: Quid si ipsam audissetis bestiam, sua verba resonantem?

III. Hæc non dico, quòd sit in me aliquid tale, quod vel possis à me audire, vel velis dicere: sed quòd ardor tuus & discendi studium etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est. Non quid inuenias, sed quid quæras consideramus. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiam si artificis & plastæ cessent manus: tamen virtute totum est quicquid esse potest. Paulus Act.22. Apostolus ad pedes Gamalielis legem Moysi, & prophetas didicisse se gloriatur, vt armatus spiritalibus telis, postea diceret confidenter, Arma nostrę militiæ, non carnalia sunt: sed potentia Deo, ad destructionem munitionũ consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & captiuantes omnem intellectum ad obediendum Christo, & parati subiugare omnem inobedientiam. Ad Timótheum scribit ab infantia sacris literis eruditum, & hortatur ad studium lectionis, ne negligat gratiam quæ data sit ei per impositionem manus presbyterij. Tito præcipit, vt inter cæteras virtutes episcopi, quem breui sermone depinxit, scientiã quoque in eo eligat scripturarum, Obtinentem, inquit, eum qui secundũ doctrinam est, fidelem sermonem: vt potens sit exhortari in doctrina sana, & contradicentes reuincere.

IIII. Sancta quippe rusticitas solùm sibi prodest: & quantum ædificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantum nocet si destruentibus non resistat. Malachias Propheta, imò per Malachiam Dominus interrogauit sacerdotes Legem: in tantum sacerdotis officiũ est interrogatum respondere de lege. Et in Deuteronomio legimus, Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi. In Psalmo quoq. centesimo decimo octauo, Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meę. Et in descriptione iusti viri, cùm eum Dauid arbori vitæ, quæ est in paradiso, compararet, inter cæteras virtutes & hoc intulit, In lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Daniel in fine sacratissimæ visionis ait iustos fulgere sicut stellas: & intelligentes, id est, doctos, quasi firmamentum. Vides quantum inter se distent iusta rusticitas, & docta iustitia? Alij stellis, alij cælo comparantur. Quanquam iuxta Hebraicam veritatẽ virunque de eruditis possit intelligi. Ita enim apud eos legimus, Qui autẽ docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus Apostolus vas electionis? Nempe quia legis & scripturarum erat sanctarum armarium. Pharisæi stupent in doctrina Domini: & mirantur in Petro & Ioanne quomodo Legem sciant, cùm literas nõ didicerint. Quicquid enim aliis exercitatio, & quotidiana in Lege meditatio tribuere solet, illis hoc Spiritus sanctus suggerebat, & erant, iuxta quod scriptum est, Θεοδίδακτοι. Duodecim annos Saluator impleuerat, & in tẽplo senes de quæstionibus Legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat. Nisi fortè rustici cum Petrum, rusticum dicimus Iohãnem: quorum vterque dicere poterat, Et si imperitus sermone, non tamen scientia. Ioannes rusticus, piscator: indoctus? & vnde illa vox obsecro, In principio erat Verbum, & Verbũ erat apud Deum, & Deus erat Verbũ? Λόγος enim Græcè multa significat. nam & verbum est, & ratio, & supputatio, & causa vniuscuiusq. rei, per quam sunt singula quæ subsistunt: quæ vniuersa, rectè intelligimus in Christo.

Hoc doctus Plato nescìuit, hoc Demosthenes eloquens ignorauit. Perdã (inquit) sapientiã sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vera

sapientia

Gal. 1.

Gal. 2.

2 Tim. 3.
1 Tim. 4.

Tit. 1.

Mala. 2.

Deut. 32.

Psal. 1.

Dan. 12.

Act. 4.

Isa. 54.
Ioan. 6.
Luc. 2.
2 Cor. 11.

Ioan. 1.

V.
Abd. 1.
Isa. 29.

sapientia perdet falsam sapientiam. & quanquam stultitia prædicationis in cruce sit: tamen Paulus sapientiam loquitur inter perfectos: sapientiâ autē non seculi huius, nec principum seculi istius, qui destruuntur, sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam prædestinauit Deus ante secula. Dei sapientia Christus est. Christus enim, Dei virtus, & Dei sapientia, hæc sapientia in mysterio absconditа est: de qua & noni Psalmi titulus prænotatur. Pro occultis filij: in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei abscōditi. Et qui in mysterio absconditus erat, prædestinatus est ante secula: prædestinatus autem & præfiguratus in Lege & Prophetis. Vnde & Prophetæ appellabātur Videntes: quia videbant eum quem cæteri non videbant. Abraham vidit diem eius, & lætatus est. Aperiebantur cæli Ezechieli, qui populo peccatori clausi erant. Reuela, inquit Dauid, oculos meos, & cōsiderabo mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est, & reuelatione opus est, vt intelligatur, ac reuelata facie Dei gloriam cōtemplemur. Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si dederis homini scienti literas vt legat, respōdebit tibi, Nō possum, signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse literas, & tenent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille reseraverit, qui habet clauem Dauid: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. In actibus Apostolorum sanctus Eunuchus, imò vir (sic enim eum scriptura cognominat) cùm legeret Isaiam Prophetam, interrogatus à Philippo, Putásne intelligis quæ legis? respondit, Quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (vt de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunucho, nec studiosior, qui de Aethiopia, id est, de extremis mundi finibus venit ad tēplum: reliquit aulam regiam: & tantus amator legis diuinæque scientiæ fuit, vt etiam in vehiculo legeret literas sacras. Et tamē cū librum teneret, & verba Dñi cogitatione conciperet, lingua volueret, labiis personaret, ignorabat eum quē in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit Iesum, qui clausus latebat in litera. O mira doctoris virtus! Eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & sanctus factus est, ac magister de discipulo, plus in deserto fonte Ecclesiæ, quàm in aurato synagogæ templo reperit. Hęc à me perstricta sunt breuiter (neque enim epistolaris angustia euagari longius patiebatur) vt intelligeres te in scripturis sacris sine prævio, & monstrante semitā non posse ingredi.

1 Cor. 1.
2 Cor. 1.

Coloss. 2.

Ioan. 8.
Ezech. 1.

Psal. 118.
Rom. 7.
2 Cor. 3.

Apoc. 5.

Isa. 29.
Apoc. 5.

Act. 8.

VI. Taceo de Grāmaticis, Rhetoribus, Philosophis, Geometris, Dialecticis, Musicis, Astronomis, Astrologis, Medicis, quorum scientia mortalibus vel vtilissima est, & in tres partes scinditur, τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quàm manu administrātur. Agricolæ, cæmentarij, fabri metallorum, lignorumque cæsores, lanarij quoque & fullones, & cæteri qui variam supellectilem, & vilia opuscula fabricantur, absq. doctore esse non possunt quod cupiunt. Quod medicoruni est, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicāt. Scribimus indocti doctique poēmata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hāc vniuersi præsumūt, latérat, docēt antequā discant. Alij adducto supercilio, grandia verba trutinantes inter mulierculas de sacris literis philosophantur. Alij discunt, prō pudor, à feminis, quod viros doceant: & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, imò audacia ediderunt aliis quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus; qui si fortè ad scripturas sanctas post seculares literas venerint, & sermone composito aures populi mulserint, quicquid dixerint, hoc legem Dei putant, nec scire dignantur quid Prophetæ, quid Apostoli senserint, sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia, quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, deprauare sententias, & ad voluntatem suā, scripturam trahere repugnantem. Quasi non legerimus Homerocentonas, & Virgiliocentonas: ac non sic etiā Maronē sine Christo possim dicere Christianum, quia scripserit, Iam redit & virgo, redeūt Saturnia regna, Iam noua Progenies cælo demittitur alto. Et Patrem loquentem ad Filium, Nate meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Saluatoris in cruce, Talia perstabat memorans, fixusque manebat. Puerilia sunt hæc, & circulatorum

ludo similia docere quod ignores: imò, vt cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quod nescias.

VII. Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diuisione terræ, de cōfusione linguarū & gentium, vsq ad exitum scribitur Hebræorum.

Genesis.

Exodus. Patet Exodus cum decē plagis, cum decalogo, cum mysticis diuinisq. præceptis.

Leuiticus. In promptu est Leuiticus liber, in quo singula sacrificia, imò singulæ pēnè syllabæ, & vestes Aaron, & torus ordo Leuiticus spirant cælestia sacramenta.

Numeri. Numeri verò, nónne totius Arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent?

Deuteronomium. Deuteronomium quoque secunda Lex, & Euangelicæ Legis prefiguratio, nónne sic ea habet quæ priora sunt, vt tamen noua sint omnia de veteribus? Hucusq Moyses, hucusq. Pētateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle, Apostolus in Ecclesia gloriatur.

1 Cor. 14. 19.

Iob. Iob exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnesq. leges dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat. Singula in eo verba, plena sunt sensibus. Et (vt de cæteris sileā) resurrectionem corporum sic prophetat, vt nullus de ea vel manifestiùs, vel cautiùs scripserit. Scio (inquit) quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Cap. 19. 25.

Iosue siue Iesus Naue Veniam ad Iesum Naue, qui typum Domini nō solùm gestis, verum etiam nomine præfert, transit Iordanem, hostium regna subuertit, diuidit terram victori populo, & per singulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes atq. confinia, Ecclesiæ cælestisque Ierusalem spiritualia regna describit.

Lib. Iudicum. In Iudicum libro, quot principes populi, tot figuræ sunt.

Ruth. Ruth Moabitis, Isaiæ expletvaticinium, dicentis, Emitte agnum Domine dominatorem terræ, de petra deserti, ad montem filiæ Sion.

Samuel in Heli mortuo, & in occiso Saul, veterem legem abolitam monstrat. Porrò in Sadoc atq. Dauid, noui sacerdotij, nouique imperij sacramenta testatur.

Re. I & II

Malachim, id est tertius & quartus Regum liber, à Salomone vsque ad Iechoniam, & à Ieroboam filio Nabat vsque ad Osee qui ductus est in Assyrios, regnū Iudæ & regnū describit Israēl. Si historiā respicias, verba simplicia sunt: si in literis sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, & hæreticorū cōtra Ecclesiam bella narrātur.

Reg. III. & IIII.

Duodecim prophetæ in vnius voluminis angustias coartati, multo aliud quàm sonant in litera, præfigurāt.

Osee crebrò nominat Ephraim, Samariam, Ioseph, Iezrahel, & vxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, viri ad se reditum præstolari.

Osee.

Ioel filius Phatuel describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante consumptam: & post euersionē prioris populi, effusum iri Spiritum sanctum super seruos Dei & ancillas, id est supercētum viginti credentium nomina, & effusum iri in cœnaculo Sion. Qui cētum viginti ab vno vsque ad quindecim paulatim, & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in Psalterio mystičè continentur.

Ioel. Act. 2.

Amos pastor, & rusticus, & rūborum mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim dignè exprimat tria & quatuor scelera Damasci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon, & Moab: & in septimo & octauo gradu Iudæ & Israēl? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in Samariæ monte, & ruituram domum maiorem, minoremque testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem dominum super murum litum vel adamantinum, & vncinum, pomorum attrahentem supplicia peccatoribus: & famem in terram, non famem panis, nec sitim aquæ: sed audiendi verbum Dei.

Amos.

Abdias, qui interpretatur seruus Dei, pertonat contra Edom sanguinem terrenumque hominem, fratris quoque Iacob semper æmulum, hasta peremit spiritali.

Abdias.

Ionas. Tonas pulcherrima columba naufragio suo passionem Domini prefigurás, mundum ad pœnitentiam reuocat: & sub nomine Niniue, Gentibus salutem nuntiat.

Michæas. Michæas de Morasthi cohæres Christi, vastationem annuntiat filiæ latronis, & obsidionem ponit contra eam: quia maxillã percusserit iudicis Israël.

Nahum. Nahum consolator orbis, increpat ciuitatem sanguinum, & post euersionem illius loquitur, Ecce super montes pedes euangelizantis, & annuntiantis pacem.

Habacuc. Habacuc luctator fortis & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, vt Christum in cruce contempletur, & dicat, Operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena est terra. Splendor eius vt lux erit: cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius.

Cap.3.3.

Sophonias. Sophonias speculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem à Porta piscium, & eiulatum à Secunda, & contritionem à collibus. Indicit quoque vlulatum habitatoribus Pilæ, quia cõticuit omnis populus Chanaan, disperierunt vniuersi qui inoluti erant argento.

Aggæus. Aggæus festiuus & lætus, qui seminauit in lachrymis, vt in gaudio meteret: destructum templum ædificat, Deumque patrem inducit loquẽtem, Adhuc vnum modicum, & ego commouebo cælum & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & venient desideratus cunctis gentibus.

Cap.2,7.

Zacharias. Zacharias memor Dominisui, multiplex in prophetia, lesum vestibus sordidis indutum, & lapidem oculorum septem, candelabrumque aureum cum totidem lucernis quor oculis: duas quoque oliuas à sinistris lampadis cernit & à dextris: vt post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Ierusalem, pauperem regem vaticinetur & prædicet, sedentem super pullum filium asinæ subiugalis.

Malachias. Malachias apertè, & in fine omnium propheratum, de abiectione Israël, & vocatione gentiũ, Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dñs exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim Solis vsque ad occasum, magnũ est nomẽ meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Cap.1, 11.

Isaiam, Ieremiam, Ezechielem, & Danielem quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Euangelium. Isaias.

Secundus virgam nuceam, & ollam succẽsam à facie Aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diuersis metris nectit alphabetũ. Ieremias.

Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus inuoluta, vt apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta nõ legãtur. Ezechiel.

Quartus verò, qui & extremus inter quatuor propheras, temporũ conscius & totius mundi philohistor, lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subuertentem, claro sermone pronuntiat. Daniel.

Dauid Simonides noster, Pindarus & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo psalterio, ab inferis excitat resurgentem. Dauid.

Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam iungit, & Christum, sanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium. Prouerb. Ecclesiastes Canticum.

Esther in Ecclesiæ typo populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes conuiuij, & diem celebrem mittit in posteros. Esther.

Paralipomenõn liber, id est instrumenti veteris ἐπιτομὴ, tantus ac talis est, vt absque illo si quis scientiam scripturarũ sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula quippe nomina iunctarasq. verborum, & prætermissæ in Regum libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur Euangelij quæstiones. Paralipomenõn.

Esdras & Nehemias, adiutor videlicet, & consolatora Domino, in vnum volumen coartantur, instaurant templum, muros extruunt ciuitatis: omnisque illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio sacerdotum, Leuitarum, Israëlis, proselytorum, ac per singulas familias morum ac turrium opera diuisa, aliud in cortice præferunt, aliud in medulla retinent. Cernis me scripturarum amore raptum, excessisse modum epistolæ, & tamen non impleſſe quod volui. Audiuimus tantum quid nosse, quid cupere debeamus, vt & nos quoque possimus dicere, Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. Cæterũm illud Socraticum impleturin nobis, Hoc tãtum scio, quod nescio. Tangam & nouum breuiter testamentum. Esdras. Nehemias. Psal.118.

Matthæus. Marcus. Lucas. Ioannes. Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes quadriga Domini, & verũ Cherubim, quod interpretatur scientiæ multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes, terga pennata & vbique volitantia, tenent se mutuò, sibique perplexi sunt, & quasi rota in rota volũtur, & pergunt quocunq. eos flatus Spiritus sancti perduxerit.

Paulus Apostolus. Paulus Apostolus ad septem scribit ecclesias, octaua enim ad Hebræos, à pleriq; extra numerum ponitur. Timotheum instruit ac Titum, & Philémonem pro fugitiuo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quàm pauca scribere.

Actus Apostolorum. Actus Apostolorum nudam quidem videntur sonare historiam, & nascentis ecclesiæ in fantiam texere: sed si nouerimus scriptorem eorũ Lucam esse medicum, cuius laus est in euangelio, animaduertemus pariter omnia verbaillius, animæ languentis esse medicinam.

Iacobus. Petrus. Ioannes. Iudas. Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas, septem epistolas ediderunt tam mysticas quàm succinctas, & breues pariter ac longas: breues in verbis, longas in sententiis: vt rarus sit, qui non in earum cæcutiat lectione.

Apocalypsis. Apocalypsis Ioannis tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi pro merito voluminis, laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te frater charissime, inter hæc viuere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil quærere: nónne tibi videtur iam hîc in terris regni cælestis habitaculum? Nolo offendaris in scripturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborum, quæ vel vitio interpretũ, vel de industria sic prolata sunt, vt rusticam cõcionem facilius instruerent, & in vna eademque sententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petulans & hebes, vt hæc me nosse pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cælo fixæ sunt: sed velle fateor. Sedenti me præfero; magistrum renuẽs, comitem spondeo. Petenti datur, pulsanti aperitur, quærens inuenit. Discamus in terris, quorum scientia nobis perseueret in cælo. Obuiiste manibus excipiã, & (vt ineptè aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam) quicquid quæsieris, tecũ scire conabor. Habes hic amãtissimum tui fratrem Eusebium, qui literarum tuarum mihi gratiam duplicauit, referẽs honestatẽ morũ tuorum, contemptum seculi, fidem amicitiæ, amorem Christi. Nam prudentiam & eloquij venustatẽ, etiam absq. illo ipsa epistola præferebat. Festina, quæso te, & hærentis in salo nauiculæ funẽ magis præscinde, quàm solue. Nemo renuntiaturus seculo bene potest vẽdere quæ contempsit vt venderet. Quicquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum est, Auaro tam deest quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum est: infidelis autem, etiã obolo indiget. Sic viuamus tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Victus & vestitus diuitiæ Christianorũ sunt. Si habes in potestate rem tuam, vende. Si non habes, proiice. Tollenti tunicã, & pallium relinquendum est. scilicet nisi tu semper recrastinans, & diem de die trahens, cautè & pedetentim tuas possessiunculas vendideris, non habet Christus vnde alat pauperes suos. Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. Apostoli nauem tantum & retia reliquerunt. vidua duo æra misit in gazophylacium, & prefertur Crœsi diuitiis. Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

VIII.

Matth.7. Luc.11.

2 Cor.6.

Matth.5.

Matth.4. Mar.12. Luc.21.

ORDO LIBRORVM
Veteris Testamenti.

	Pag.		
Genesis	1	Ecclesiastes	422
Exodus	33	Canticum Canticorum	427
Leuiticus	53	Liber Sapientiæ	429
Numeri	68	Ecclesiasticus	439
Deuteronomium	102	Isaiæ Prophetia	464
Iosue	125	Ieremiæ	464
Liber Iudicum	140	Baruch	538
Ruth	156	Ezechielis	436
Regum I.	158	Danielis	568
Regum II.	176	Oseæ	581
Regum III.	198	Ioelis	586
Regum IIII.	218	Amos	587
Paralipoménon I.	238	Abdiæ	591
Paralipoménon II.	256	Ionæ	591
Esdræ I.	278	Michææ	592
Esdræ II.	285	Nahum	595
Esdiæ III.	294	Habacuc	596
Esdræ IIII.	304	Sophoniæ	597
Tobias	321	Aggæi	599
Iudith	327	Zachariæ	600
Esther	335	Malachiæ	605
Iob	343	Machabæorum I.	608
Liber Psalmorum	360	Machabæorum II.	626
Prouerbia Salomonis	407		

ORDO LIBRORVM
Noui Testamenti.

Euangelium secũdum Marthæum	640	Ad Thessalonicenses I. 763 II.	765
Euangelium secundum Marcum.	660	Ad Timótheum I. 766 II.	769
Euangelium secundum Lucam	672	Ad Titum	770
Euangelium secundum Ioannem	694	Ad Philemonem	771
Acta Apostolorum	710	Ad Hebræos	772
Pauli Epistola ad Romanos	732	Iacobi Epistola	778
Ad Corinthios I. 740 II.	748	Petri Epistola I. 780 II.	783
Ad Galatas	754	Ioannis Epistolæ I. 784 II. 787 III.	787
Ad Ephesios	757	Iudæ Epistola	787
Ad Philippenses	759	Apocalypsis.	788
Ad Colossenses	761		

LIBER GENESIS,
HEBRAICE BERESITH.

CAPVT I.

IN principio creauit Deus cælum & terram. Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi: & spiritus Domini ferebatur super aquas.

Dixitque Deus, Fiat lux. Et facta est lux. Et vidit Deus lucem quòd esset bona: & diuisit lucem a tenebris.

Appellauitque lucem diem, & tenebras noctem: factumque est vespere & mane dies vnus. Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum: & diuidat aquas ab aquis. Et fecit Deus firmamentum, diuisitque aquas quæ erant sub firmamento, ab his quæ erant super firmamentum. Et factũ est ita. Vocauitque Deus firmamentum, cælum: & factum est vespere & mane dies secundus. Dixit verò Deus, Congregentur aquæ quæ sub cælo sunt, in locum vnum: & appareat arida. Et factũ est ita. Et vocauit Deus aridam, terram: congregationesque aquarum appellauit maria. Et vidit Deus quòd esset bonum: Et ait, Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum, cuius semen in semetipso sit super terram. Et factum est ita.

Et protulit terra herbam virentem, & facientem semen iuxta genus suum, lignumque faciens fructum, & habens vnumquodque semẽ secundùm speciẽ suam. Et vidit Deus quod esset bonum. Et factum est vespere & mane dies tertius. Dixit autem Deus, Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidãt diem ac noctem: & sint in signa & tempora, & dies & annos: Vt luceant in firmamento cæli, & illuminent terram. Et factum est ita. Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare maius, vt præesset diei: & luminare minus, vt præesset nocti: & stellas. Et posuit eas in firmamento cæli, vt lucerent super terram: Et præessent diei ac nocti, & diuiderẽt lucem ac tenebras. Et vidit Deus quod esset bonum. Et factum est vespere & mane dies quartus. Dixit etiã Deus, Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile super terram sub firmamento cæli. Creauitque Deus cete grandia, & omnem animam viuentem atque motabilem, quam produxerant aquæ in speciẽs suas, & omne volatile secundùm genus suum. Et vidit Deus quòd esset bonum. Benedixitque eis, dicens: Crescite, & multiplicamini, & replete aquas maris: auésque multiplicentur super terram. Et factum est vespere & mane dies quintus. Dixit quoque Deus, Producat terra animam viuentem in genere suo, iumenta, & reptilia, & bestias terræ secundùm species suas. Factumque est ita. Et fecit Deus bestias terræ iuxta species suas, & iumenta & omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus quòd esset bonum.

Et ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostrã: & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestiis, vniuersæque terræ, omnique reptili quod mouetur in terra. Et creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam, ad imaginem Dei creauit illum, masculum & feminam creauit eos. Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite & multiplicamini, & replete terram, & subiicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & vniuersis animantibus quæ mouentur super terram. Dixitque Deus, Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna quæ habent in semetipsis semẽtẽ generis sui, vt sint vobis in escam: & cunctis animantibus terræ, omnique volucri cæli, & vniuersis quæ mouentur in terra, & in quibus est anima viuens, vt habeant ad vescendum. Et factum est ita. Viditque Deus cuncta quæ fecerat: & erant valde bona. Et factum est vespere & mane dies sextus.

CAP. II.

IGitur perfecti sunt cæli & terra, & omnis ornatus eorum. Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat: & requieuit die septimo ab vniuerso opere quod patrauat. Et benedixit diei septimo, & sanctificauit illum: quia in ipso cessauerat ab omni opere suo quod creauit Deus vt faceret.

Istæ sunt generationes cæli & terræ, quando creatæ sunt, in die quo fecit Dominus Deus cælum & terrã: Et omne virgultum agri antequã oriretur in terra, omnémque herbam regionis priusquam germinaret: non enim pluerat Dominus Deus super terram, & homo non erat qui operaretur terram: Sed fons ascendebat è terra, irrigans vniuersam superficiem terræ. Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. Plantauerat autem Dominus Deus paradisum voluptatis à principio: in quo posuit hominem quem formauerat. Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum

pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue: lignum etiam vitæ in medio paradiſi, lignumque ſcientiæ boni & mali. Et 10
fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad rigrandum paradiſum, qui inde dauidi-
tur in quatuor capita. Nomen vni 11
Eccl.24.35 ¶ Phiſon: ipſe eſt qui circuit omnē terram Heuilath, vbi naſcitur aurum: Et 12
aurum terræ illius optimum eſt, ibique inuenitur bdellium, & lapis onychinus.
Et nomen fluuij ſecundi Gehon: ipſe 13
eſt qui circumit omnē terrā Aethiopiæ.
Nomen verò fluminis tertij, Tigris: 14
ipſe vadit contra Aſſyrios. Fluuius autem quartus, ipſe eſt Euphrates. Tulit 15
ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eū in paradiſum voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum: Præcepit- 16
que ei dicens: Ex omni ligno paradiſi comede: De ligno autē ſcientiæ boni 17
& mali ne comedas. In quocumq; enim die comederis ex eo, morte morieris.
Dixit quoque Dominus Deus. Non eſt 18
bonum hominem eſſe ſolum: faciamus ei adiutorium ſimile ſibi. Formatis 19
igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuerſis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, vt videret quid vocaret ea. omne enim quod vocauit Adam animæ viuentis, ipſum 20
eſt nomen eius. Appellauitque Adam nominibus ſuis cuncta animātia, & vniuerſa volatilia cæli, & omnes beſtias terræ: Adæ verò non inuenebatur adiutor ſimilis eius. Immiſit ergo Domi- 21
nus Deus ſoporem in Adam: cumque obdormiſſet, tulit vnam de coſtis eius, & repleuit carnem pro ea. Et ædificauit 22
1.Cor.11. 9. Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: ¶ Hoc nunc, 23
Mat.19.5. Mar.10.7. os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur ᵛ virago, quoniam de ʷ viro ſumpta eſt. ¶ Quamobrem re- 24
ˣ ista. ʸ ie. Ep.5.31. linquet homo patrem ſuū, & matrem ˣ, & adhærebit vxori ſuæ: ¶ & erunt duo
ᶻ ſuam 7 MS.H.C. in carne vna. Erat autem vterque nu- 25
1.Cor.6.16 dus, Adam ſcilicet & vxor eius: ᶻ & non' erubeſcebant.

CAPVT III.

SEd & ſerpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem, Cur præcepit vobis Deus vt non cōederetis ex omni ligno paradiſi? Cui reſpō- 2
dit mulier, De fructu lignorū quæ ſunt in paradiſo vescimur: de fructu verò 3
ligni quod eſt in medio paradiſi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur.
Dixit autem ſerpens ad mulierem: 4
2 Cor.11.3 ¶ Nequaquam morte moriemini. Scit 5
enim Deus quòd in quocumque die cōederitis ex eo, aperiēntur oculi veſtri: & eritis ſicut dii ſcientes bonū & malum.
Vidit igitur mulier quòd bonum eſſet 6
lignum ad veſcendum, & pulchrū oculis, aſpectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & ¶ comedit: deditque viro
7 ſuo, qui comēdit: Et aperti ſunt oculi amborum: cumque cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt ſolia ficus, & fecerūt ſibi perizomata. Et cùm audiſſent vo-
8 cem Domini Dei deambulantis in paradiſo ad auram poſt meridiem, abſcondit ſe Adam & vxor eius a facie Domi-
9 ni Dei in medio ligni paradiſi. Vocauitque Dominus Deus Adam, & dixit
10 ei: Vbi es? Qui ait: Vocem tuam ᵃ audiui in paradiſo: & timui, eo quòd nudus
11 eſſem, & abſcondi me. Cui dixit ᵇ Dominus: Quis enim indicauit tibi quòd nudus eſſes, niſi quòd ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comedi-
12 diſti? Dixitque Adam: Mulier quam dediſti mihi ſocia, dedit mihi de ligno,
13 & comedi. Et dixit Dominus Deus ad mulierem, Quare hoc feciſti? Quæ reſpondit, Serpens decepit me, & comedi-
14 di. Et ait Dominus Deus ad ſerpentem: Quia feciſti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ: ſuper pectus tuum gradieris, & terram come-
15 des cunctis diebus vitæ tuæ. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum & ſemen illius: ipſa' cōteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo
16 eius. Mulieri quoque dixit: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & ſub viri potē-
17 ſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Adæ verò dixit: Quia audiſti vocem vxoris tuæ, & comediſti de ligno ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo. in laboribus comedes
18 ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes
19 herbas terræ. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua ſumptus es: quia puluis
20 es, & in puluerem reuertēris. Et vocauit Adam nomen vxoris ſuæ, Heua: eò quòd mater eſſet cunctorum viuen-
21 tium. Fecit quoq; Dominus Deus Adæ & vxori eius tunicas pelliceas, & induit
22 eos. Et ait, Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonū & malum. nūc ergo ne forte mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ, & come-
23 dat, & viuat in æternum. ᶜ Emiſit' eū Dominus Deus de paradiſo voluptatis, vt operaretur terram de qua ſumptus
24 eſt. Eiecitque Adam: & collocauit ante paradiſum voluptatis cherubim, & flāmeum gladium atque verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ.

CAP. IIII.

1 ADam verò cognouit vxorem ſuam Heuam: quæ concepit, & peperit Cain, dicens: ᵈ Poſſedi' hominem per
2 ᵉ Deum'. Rurſumque peperit fratrem eius Abel. Fuit autem Abel paſtor ouiū,

& Cain

Ex.25.33. 1.Tim.2. 14.

ª Domine MS.q. ᵇ 8.MS. H.C.G.

ª ipſe 2 MS.H.C. G.Q.n.

1.Cor.14. 34.

ᶜ 3.MS.R. H.C.

ª Et emiſit 4.MS. H.C.G.

Heb.11.4. ᵈ Cani thi ᵉ Dominū 1.MS. R.H.C.

-12.MS. R.H.

-Rab.H. C.Q.n. Sap.10.3. Mr.23.35. 1.Io.3.12. Iud.1.11.

& Cain agricola. Factum eſt autem 3
poſt multos dies vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino. Abel 4
quoque obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum: & reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.
Ad Cain autem, & ad munera illius 5
non reſpexit: iratuſque eſt Cain vehemēter, & concidit vultus eius. Dixit 6
Dominus ad eū: Quare iratus es? & cur cōcidit facies tua? Nonne ſi bene egeris, recipies: ſin autē malè, ſtatim in to- 7
rib. peccatū tuū' aderit? ſed ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.
Dixitque Cain ad Abel fratrem ſuum: 8
-Egrediamur foras'. Cumque eſſent in agro, conſurrexit Cain aduerſus fratrem ſuum Abel, & interfecit eum. Et ait 9
Dominus ad Cain, Vbi eſt Abel frater tuus? Qui reſpondit, Neſcio: numquid cuſtos fratris mei ſum egò? Dixitque 10
ad eum. Quid feciſti? vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc 11
igitur maledictus eris ſuper terram: quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua. Cùm operatus 12
fueris eam, non dabit tibi fructus ſuos: vagus & profugus eris ſuper terram.
Dixitque Cain ad Dominum, Maior 13
eſt iniquitas mea, quam vt veniam merear. Ecce eiicis me hodie a facie ter- 14
ræ, & a facie tua abſcondar, & ero vagus & profugus in terra: omnis igitur qui inuenerit me, occidet me. Dixitque ei 15
Dominus: Nequaquam ita fiet: ſed omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur. Poſuitque Dominus in Cain ſi-
gnum, vt non interficeret eū omnis qui inuenīſſet eum. Egreſſuſque Cain a fa- 16
cie Domini, habitauit profugus in terra ad orientalem plagam Eden. ‡ Cognouit 17
autem Cain vxorem ſuam; quæ concepit, & peperit Henoch: & ædificauit ciuitatem, vocauitque nomen eius ex no-
mine filij ſui, Henoch. Porrò Henoch 18
genuit Irad, & Irad genuit Mauiael, & Mauiael genuit Mathuſael, & Mathuſael genuit Lamech. Qui accepit duas 19
vxores, nomen vni Ada, & nomen alteri Sella. Genuitque Ada Iabel, qui fuit 20
pater habitantium in tentoriis, atq; pa-
storum. Et nomen fratris eius Iubal: 21
ipſe fuit pater canentium cithara & organo. Sella quoque genuit Tubalcain, 22
qui fuit malleator & faber in ęrāia opera ferri & ferri. Soror verò Tubalcain,
Noëma. Dixitque Lamech vxoribus 23
ſuis Adæ & Sellæ: Audite vocem meam vxores Lamech, auſcultate ſermonem meum: quoniam occidi virū in vulnus meum, & adoleſcentulum in liuorem meum. Septuplùm vltio dabitur de 24
Cain: de Lamech verò ſeptuagies ſepties. Cognouit quoque adhuc Adam 25
vxorem ſuam: & peperit filium, vocauitque nomen eius Seth: dicēs, ᵛ Poſuit'

ᵛ Seth

mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem 26
occidit Cain. Sed & Seth natus eſt filius, quem vocauit Enos. iſte cœpit inuocare nomen Domini.

CAP. V.

1 HIc eſt liber generationis Adam. In die qua creauit Deus hominē, ¶ ad ſimilitudinem Dei fecit illum.
2 Maſculum & fœminam creauit eos: & benedixit illis: & vocauit nomen eorum
3 Adam, in die quo creati ſunt. Vixit autem Adam centum triginta annis: & genuit ª filium' ad ᵇ imaginem & ſimi-
4 litudinem' ſuam, vocauitque nomen
5 eius Seth. Et factī ſunt dies ¶ Adam poſtquam genuit Seth, octingenti anni: genuitque filios & filias. Et factum eſt
6 omne tempus quod vixit Adam, anni nongenti triginta, & mortuus eſt. Vixit quoque Seth centum quinque annis,
7 & genuit Enos. Vixitque Seth poſtquam genuit Enos, octingentis ſeptem
8 annis, genuitque filios & filias. Et factī ſunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus eſt.
9 Vixit verò Enos nonaginta annis, &
10 genuit Cainan. Poſt cuius ortum vixit octingentis quindecim annis, & genuit
11 filios & filias. Factique ſunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, &
12 mortuus eſt. Vixit quoque Cainan ſeptuaginta annis, & genuit Malaleel.
13 Et vixit Cainan poſtquam genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis,
14 genuitque filios & filias. Et factī ſunt omnes dies Cainan nongenti decem
15 anni, & mortuus eſt. Vixit autem Malaleel ſexaginta quinq; annis, & genuit
16 Iared. Et vixit Malaleel poſtquam genuit Iared, octingentis triginta annis:
17 & genuit filios & filias. Et factī ſunt omnes dies Malaleel octingenti nona-
18 ginta quinque anni, & mortuus eſt. Vixitque Iared centum ſexaginta duo-
19 bus annis, & genuit Henoch. Et vixit Iared poſtquam genuit Henoch, octingentis annis, & genuit filios & filias.
20 Et factī ſunt omnes dies Iared nongēti ſexaginta duo anni, & mortuus eſt.
21 Porrò Henoch vixit ſexaginta quin-
22 que annis, & genuit Mathuſalam. Et ambulauit Henoch cum Deo: & vixit Henoch poſtquam genuit Mathuſalam,
23 trecentis annis, & genuit filios & filias.
24 Et factī ſunt omnes dies Henoch trecenti ſexaginta quinque anni. Ambu-
25 lauitque cum Deo, & non apparuit: quia tulit eum Deus. Vixit quoque Mathuſala centum octoginta ſeptem annis, &
26 genuit Lamech. Et vixit Mathuſala poſtquam genuit Lamech, ſexcentis octoginta duobus annis, & genuit filios
27 & filias. Et factī ſunt omnes dies Mathuſalæ nongenti ſexaginta nouem anni,
28 & mortuus eſt. Vixit autem Lamech centum octoginta duobus annis, & ge-

Sap.2.24. Ecc.17.1. Sup.1.28. Inf.9.6.

ª 8.MS. Rab.H.C. G. ᵇ similitudinem & imaginē 5. MS.Rab. H.C.G. 1.Pa.1.1.

Ecc.44.15 Heb.11.5.

nuit filium: Vocauitq; nomẽ eius Noë, dicẽs: Iste consolabitur nos ab operibus & laboribus manuũ nostrarũ in terra cui maledixit Dominus. Vixitq; Lamech, postquã genuit Noë, quingẽtis nonaginta quinq; annis, & genuit filios & filias. Et facti sunt omnes dies Lamech, septingẽti septuaginta septẽ anni, & mortuus est. Noë verò cùm quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, & Iapheth.

CAP. VI.

CVmq; cœpissent homines multiplicari super terram, & filias procreauissent: Videntes filij Dei filias hominum quòd essent pulchræ, acceperunt sibi vxores ex omnibus quas elegerant.

Dixitq; ‖ Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est: eruntq; dies illius centum viginti annorum. Gigantes autem erãt super terram in diebus illis. postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæque genuerunt, isti sunt potentes à sæculo viri famosi. Videns autem Deus quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum quod hominem fecisset in terra. Et præcauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus, ‖ delebo, inquit, hominem quem creaui, à facie terræ, ab homine vsq; ad animantia, à reptili vsque ad volucres cæli. pœnitet enim me fecisse eos. Noë verò inuenit gratiam coram Domino. Hæ sunt generationes Noë: ‖ Noë vir iustus atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulauit. Et genuit tres filios, Sem, Cham, & Iapheth. Corrupta est autem terra coram Deo, & repleta est iniquitate. Cumque vidisset Deus terram esse corruptã (omnis quippe caro corruperat viam suam super terram) dixit ad Noë, Finis vniuersæ carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam eos cum terra. Fac tibi arcam de lignis læuigatis: mansiunculas in arca facies, & bitumine lines intrinsecus & extrinsecus. Et sic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ, quinquaginta cubitorũ latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius. Fenestram in arca facies, & in cubito consummabis summitatem eius: ostiũ autem arcæ pones ex latere: deorsum, cœnacula, & triclea facies in ea. Ecce ego adducam aquas diluuij super terram, vt interficiam omnem carnem in qua spiritus vitæ est subter cælum, & vniuersa quæ in terra sunt, consummentur. Ponamq; fœdus meum tecum: & ingredieris arcam tu & filij tui, vxor tua, & vxores filiorum tuorum tecum. Et ex cunctis animantibus vniuersæ carnis bina induces in arcam, vt viuant tecum: masculini sexus & fœminini. De volucribus iuxta genus suũ, & de iumentis in genere suo, & ex omni reptili terræ secundum genus suum: bina de omnibus ingredientur tecum, vt possint viuere. Tolles igitur tecum ex omnibus escis quæ mandi possunt, & cõportabis apud te: & erũt tam tibi, quàm illis in escam. Fecit igitur Noë omnia quæ præceperat illi Deus.

CAP. VII.

DIxitq; Dominus ad eum, Ingredere tu & omnis domus tua in arcam: ‖ te enim vidi iustum coram me in generatione hac. Ex omnibus animantibus mundis tolles septena & septena, masculum & fœminam: de animantibus verò immundis duo & duo, masculũ & fœminã. Sed & de volatilibus cæli septena & septena, masculum & fœminam: vt saluetur semẽ super faciem vniuersæ terræ. Adhuc enim, & post dies septẽ ego pluam super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus: & delebo omnem substantiam quam feci, de superficie terræ. Fecit ergo Noë omnia quæ mandauerat ei Dominus. Etatq; sexcentorum annorum quando diluuij aquæ inundauerunt super terram. Et ‖ ingressus est Noë & filij eius, vxor eius & vxores filiorum eius cum eo in arcam propter aquas diluuij. De animantibus quoq; mundis & immundis, & de volucribus, & ex omni quod mouetur super terram, duo & duo ingressa sunt ad Noë in arcam, masculus & fœmina, sicut præceperat Dominus Noë. Cumque transissent septem dies, aquæ diluuij inundauerunt super terram. Anno sexcentesimo vitæ Noë, mense secundo, septimodecimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cæli apertæ sunt: & facta est pluuia super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus. In articulo die illius ingressus est Noë, & Sem, & Cham, & Iapheth filij eius: & vxor illius, & * vxores filiorum eius cum eis in arcam: ipsi & omne animal secundum genus suum, vniuersaque iumenta in genere suo, & omne quod mouetur super terram in genere suo, cunctumque volatile secundum genus suum, vniuersæ aues omnes q; volucres, ingressæ sunt ad Noë in arcã, bina & bina ex omni carne, in qua erat spiritus vitæ. Et quæ ingressa sunt, masculus & fœmina ex omni carne introierunt, sicut præceperat ei Deus: & inclusit eum Dominus deforis. Factumque est diluuium quadraginta diebus super terram: & multiplicatæ sunt aquæ, & eleuauerunt arcam in sublime à terra. Vehementer enim inundauerũt: & omnia repleuerũt in superficie terræ: porrò arca ferebatur super aquas. Et aquæ præualuerũt nimis super terram: operiq; sunt omnes montes excelsi sub vniuerso cælo. Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes quos operuerat. Consumptaque est omnis caro quæ mouebatur super terram, volucrũ, animantium, bestiarum omniumque reptilium quæ reptant super terrã. Vniuersi homines, & cuncta in quibus spiraculũ vitæ est in terra, mortua sunt. Et deleuit * omnem substantiam quæ erat super terram, ab homine vsque ad pecus, tam repile quàm volucres cæli; & deleta sunt de terra: remansit autem solus Noë, & qui cum eo erant in arca. Obtinuerũtq; aquæ terram centum quinquaginta diebus.

CAP. VIII.

REcordatus autẽ Deus Noë, cuncto. rumque animantium & omnium iumentorum quæ erant cum eo in arca, adduxit spiritum super terram, & imminutæ sunt aquæ. Et clausi sunt fontes abyssi, & cataractæ cæli: & prohibitæ sunt pluuiæ de cælo. Reuersæque sunt aquæ de terra euntes & redeuntes: & cœperunt minui post centum quinquaginta dies. Requieuitque arca mense septimo vicesimo septimo die mẽsis super montes Armeniæ. At verò aquæ ibant & decrescebant vsq; ad decimum mensem: decimo ‖ enim mense, prima die mensis, apparuerunt cacumina mõtium. Cumq; transissent quadraginta dies, aperiẽs Noë fenestram arcæ quam fecerat, dimisit corum: qui egressus egrediebatur, & ‖ non reuertebatur, donec siccarẽtur aquæ super terram. Emisit quoque columbam post eum, vt videret si iam cessassent aquæ super faciem terræ. Quæ cùm non inuenisset vbi requiesceret pes eius, reuersa est ad eum in arcam: aquæ enim erant super vniuersam terram: extenditque manum suam & apprehẽsam intulit in arcam. Expectatis autem vltrà septem diebus aliis, rursum dimisit columbam ex arca. At illa venit ad eũ ad vesperam, portans ramũ oliuæ virẽtibus foliis in ore suo. intellexit ergo Noë quòd cessassent aquæ super terrã. Expectauitq; nihilominus septem alios dies: & emisit columbam, quæ non est reuersa vltrà ad eum. Igitur sexcentesimo primo anno primo mẽse prima die mensis imminutæ sunt aquæ super terram: & aperiens Noë tectum arcæ, aspexit, viditq; quòd exiccata esset superficies terræ. Mense secundo, septimo & vicesimo die mẽsis arefacta est terra. Locutus est autem Deus ad Noë, dicens: Egredere de arca tu & vxor tua, filij tui & vxores filiorũ tuorum tecum. Cuncta animantia quæ sunt apud te, ex omni carne, tam in volatilibus quã in bestiis & vniuersis reptilibus quæ reptant super terram, educe tecum, & ingredimini super terram: ‖ crescite & multiplicamini super eam.

Egressus est ergo Noë & filij eius: vxor illius, & vxores filiorum eius cum eo. Sed & omnia animantia, iumenta, & reptilia quæ reptant super terram secũdum genus suum, egressa sunt de arca. Aedificauit autem Noë altare Domino: & tollens de cũctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare. Odoratusque est Dominus odorẽ suauitatis, & ait ad eum: Nequaquã vltrà maledicam terræ propter homines: ‖ sensus enim & cogitatio humani cordis in malũ prona sunt ab adolescentia sua: non igitur vltrà percutiam omnẽ animã viuentẽ, sicut feci. Cũctis diebus terræ, semẽtis & messis, frigus & æstus, æstas & hyems, nox & dies non requiescent.

CAP. IX.

BEnedixitq; Deus Noë & filiis eius. Et dixit ad eos: ‖ Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Et terror vester ac tremor sit super cũcta animalia terræ, & super omnes volucres cæli, cum vniuersis quæ mouẽtur super terrã: omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt. Et omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum: quasi olera virẽtia tradidi vobis omnia. Excepto, quòd carnem cũ sanguine nõ comedetis. Sanguinem enim animarũ vestrarum requiram de manu cunctarũ bestiarum: & de manu hominis, de manu viri, & de manu fratris eius requiram animam hominis. Quicunq; ‖ effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ‖ ad imaginẽ quippe Dei factus est homo. ‖ Vos autem crescite & multiplicamini, & ingredimini super terram, & implete eam. Hæc quoque dixit Deus ad Noë, & ad filios eius cũ eo: Ecce ego statuã pactum meũ vobiscũ, & cum semine vestro post vos: & ad omnẽ animam viuentem quæ est vobiscũ tam in volucribus quã in iumẽtis & pecudibus terræ, cunctisq; quæ egressa sunt de arca, & vniuersis bestiis terræ. ‖ Statuã pactum meum vobiscũ, & nequaquã vltrà interficietur omnis caro aquis diluuij, neque erit deinceps diluuium dissipans terra. Dixitq; Deus: Hoc est signũ fœderis, quod do inter me & vos, & ad omnẽ animã viuentẽ quæ est vobiscũ in generationes sempiternas: Arcum meũ ponã in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terrã. Cumq; obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus: & recordabor fœderis mei vobiscũ, & cũ omni anima viuente quæ carnẽ vegetat: & non erunt vltrà aquæ diluuij ad delendum vniuersam carnẽ. Eritq; arcus meus in nubibus, & videbo illũ, & recordabor fœderis sempiterni quod pactũ est inter Deũ & omnẽ animã viuentẽ vniuersæ carnis quæ est super terram. Dixitque Deus ad Noë: Hoc est signum fœderis quod

Universidad de Sevilla Biblioteca

constituti inter me & tomnē carnē ſuper
terram. Erant ergo filij Noë qui egreſſi ſ
ſunt de arca, Sem, Cha, & Iaphet: porro
Cham ipſe eſt pater Chanaan. Tres iſti 19
filij ſunt Noë: & ab his diſſeminatū eſt
omne genus hominum ſuper vniuerſam
terrā. Cœpitq. Noë vir agricola exer- 20
cere terrā, & plantauit vineā. Bibēnſq. 21
vini inebriatus eſt, & nudatus in taber-
naculo ſuo. Quod cùm vidiſſet Cham 22
pater Chanaan, verēda ſcilicet patris ſui
eſſe nudata, nuntiauit duobus fratribus
ſuis foras. At verò Sem & Iaphet pal- 23
lium impoſuerunt humeris ſuis, & ince-
dentes retrorſum, operuerūt verenda pa-
tris ſui: faciēſq; eorum auerſæ erant, &
patris virilia nō viderunt. Euigilās an- 24
tem Noë ex vino, cùm didiciſſet quę fe-
cerat ei filius ſuus minor, ait: Maledi- 25
ctus Chanaan, ſeruus ſeruorū erit fratri-
bus ſuis. Dixitque: Benedictus Dñs 26
Deus Sem, ſit Chanaā ſeruus eius. Di- 27
latet Deus Iapheth, & habitet in taber-
naculis Sem, ſitq. Chanaan ſeruus eius.
Vixit autē Noë poſt diluuiū trecentis 28
quinquaginta annis: & impleti ſunt 29
omnes dies eius nongentorum quinqua-
ginta annorum: & mortuus eſt.

CAP. X.

HAe ſunt generationes filiorum 1
Noë: Sem, Cham, & Iapheth: nati-
que ſunt eis filij poſt diluuiū. Filij Ia- 2
phet: Gomer, & Magog, & Madai, & Ia-
uan, & Thubal, & Moſoch, & Thiras.
Porrò filij Gomer: Aſcenez & Riphath, 3
& Thogorma. Filij autē Iauan: Eliſa & 4
Tharſis, Cethim & Dodanim. Ab his 5
diuiſæ ſunt inſulæ gentiū in regionibus
ſuis, vnuſquiſque ſecundum linguam
ſuam, & familias ſuas in nationibus
ſuis. Filij autē Cha: Chus, & Meſraim, 6
& Phut, & Chanaan. Filij autē Chus: 7
Saba, Heuila, & Sabatha, & Regma, &
Sabathacha. Filij Regma: Saba, & Da-
dan. Porrò Chus genuit Nemrod: ipſe 8
cœpit eſſe potēs in terra, & erat robu- 9
ſtus venator corā Dño. Vnde exiuit
prouerbiū, Quaſi Nemrod robuſtus ve-
nator corā Dño. Fuit autē principium 10
regni eius Babylō, & Arach, & Achad, &
Chalanne, in terra Sennaar. De terra 11
illa egreſſus eſt Aſſur, & ædificauit Ni-
niuen, & plateas ciuitatis, & Chale.
Reſen quoq; inter Niniuen & Chale: 12
hęc eſt ciuitas magna. At verò Meſraim 13
genuit Ludim, & Anamim, & Laabim,
& Nephthuim, & Phetruſim, & Cha-
ſluim: de quibus egreſſi ſunt Philiſthiim
& Caphtorim. Chanaan autem genuit 15
Sidōnē primogenitū ſuū, Hethæu, & 16
Iebuſæū, & Amorrhæū, & Gergeſæum,
& Heuæum, & Araczum, Sinæum, 17
& Aradiū, Samaræum & Hamathæū: 18
& per hos diſſeminati ſunt populi Cha-
naneorū. Factiq. ſunt termini Chanāā 19
venientibus à Sidone Geraram vſque ad
Gazam, donec ingrediaris Sodomam, &
Gomorrham, & Adamā, & Seboim vſque
Laſa. Hi ſunt filij Cham in cognatio- 20
nibus, & linguis, & generationibus, ter-
riſq. & gentibus ſuis. De Sem quoque 21
nati ſunt, patre omniū filiorum Heber,
fratre Iapheth maiore. Filij Sem: Aelā 22
& Aſſur, & Arphaxad, & Lud, & Aram.
Filij Aram: Hus & Hul, & Gether, & 23
Mes. At verò Arphaxad genuit Sale, de 24
quo ortus eſt Heber. Natiq. ſunt He-
ber filij duo: nomē vni Phaleg, eò quòd
in diebus eius diuiſa ſit terra: & nomē 25
fratris eius Iectan. Qui Iectan genuit
Elmodad & Saleph, & Aſarmoth, Iare, 27
& Adoram, & Vzal, & Decla, 28
& Hebal, & Abimael, Saba, 29
& Ophir, & Heuila & Iobab, omnes 30
iſti, filij Iectan. Et facta eſt habitatio
eorū de Meſſa pergentibus vſq. Sephar
montē orientalē. Iſti ſunt filij Sem ſe- 31
cundùm cognationes & linguas, & re-
giones in gēribus ſuis. Hę familiæ Noë 32
iuxta populos & nationes ſuas. Ab his
diuiſæ ſunt gentes in terra poſt diluuiū.

CAP. XI.

ERat autē terra labij vnius, & ſermo- 1
nū corundē. Cùmq. proficiſcerentur 2
de oriente, inuenerunt campū in ter-
ra Sennaar, & habitauerunt in eo. Di-
xitq. alter ad proximū ſuū. Venite, fa-
ciamus lateres, & coquamus eos igni.
Habueruntq. lateres pro ſaxis, & bitu-
men pro cęmento: & dixerunt, Venite, 4
faciamus nobis ciuitatē & turrim, cuius
culmen pertingat ad cęlū: & celebremus
nomē noſtrū antequā diuidamur in vni-
uerſas terras. Deſcendit autem Dñs vt
videret ciuitatē & turrē quam ædifica-
bant filij Adam, & dixit: Ecce, vnus eſt 6
populus, & vnū eſt labiū omnibus: cœ-
perūntq. hoc facere, nec deſiſtent à co-
gitationibus ſuis, donec eas opere com-
pleant. Venite igitur, deſcendamus, & 7
confundamus ibi linguā eorū, vt nō au-
diat vnuſquiſq. vocē proximi ſui. Atq. 8
ita diuiſit eos Dñs ex illo loco in vni-
uerſas terras, & ceſſauerunt ædificare ci-
uitatē. Et idcirco vocatum eſt nomen 9
eius Babel, quia ibi confuſum eſt labiū
vniuerſæ terræ: & inde diſperſit eos Dñs
ſuper faciē cunctarum regionum. Hæ 10
ſunt generationes Sem: Sem erat cē-
tum annorū quando genuit Arphaxad,
biennio poſt diluuium. Vixitque Sem 11
poſtquam genuit Arphaxad, quingentis
annis: & genuit filios & filias. Porro 12
Arphaxad vixit triginta quinque annis,
& genuit Sale. Vixitq. Arphaxad poſt- 13
quam genuit Sale, trecētis tribus annis:
& genuit filios & filias. Sale quoque 14
vixit triginta annis, & genuit Heber.
Vixitq. Sale poſtquam genuit Heber, 15
quadringentis tribus annis: & genuit fi-
lios & filias. Vixit autē Heber triginta 16
quatuor annis, & genuit Phaleg. Et vixit 17

Heber poſtquàm genuit Phaleg, qua-
dringēntis triginta annis: & genuit filios
& filias. Vixit quoque Phaleg triginta 18
annis, & genuit Reu. Vixitque Phaleg 19
poſtquam genuit Reu, ducentis nouem
annis, & genuit filios & filias. Vixit au- 20
tem Reu triginta duobus annis, & genuit
Sarug. Vixit quoque Reu poſtquam ge- 21
nuit Sarug, ducentis ſeptē annis: & ge-
nuit filios & filias. Vixit verò Sarug 22
triginta annis, & genuit Nachor. Vi- 23
xitque Sarug poſtquam genuit Nachor,
ducentis annis: & genuit filios & filias.
Vixit autē Nachor vigintinouē annis, 24
& genuit Thare. Vixitq. Nachor poſt- 25
quam genuit Thare, centū decē & nouē
annis: & genuit filios & filias. Vixitq. 26
Thare ſeptuaginta annis: & genuit A-
bram & Nachor, & Aran. Hæ ſunt au- 27
tem generationes Thare: Thare genuit
Abram, Nachor & Aran. Porrò Aran
genuit Lot. Mortuúſque eſt Aran ante 28
Thare patrē ſuū, in terra natiuitatis ſuæ
in Vr Chaldæorū. Duxerūt autē Abrā 29
& Nachor vxores: nomē vxoris Abrā,
Sarāi: & nomē vxoris Nachor, Melcha
filia Arā patris Melchæ, & patris Ieſchæ.
Erat autem Sarāi ſterilis, nec habebat 30
liberos. Tulit itaque Thare Abrā filiū 31
ſuum, & Lot filium Aran filiū filij ſui, &
Sarāi nurū ſuā, vxorem Abrā filij ſui, &
eduxit eos de Vr Chaldæorū, vt irent
in terram Chanaan: venerūntque vſque
Haran, & habitauerūt ibi. Et factī ſunt 32
dies Thare ducentorum quinque annō-
rum, & mortuus eſt in Haran.

CAP. XII.

DIxit autē Dñs ad Abram: Egredere 1
de terra tua, & de cognatione tua, &
de domo patris tui, & veni in terrā quā
monſtrauero tibi. Faciāmque te in 2
gentē magnā, & benedicam tibi, & ma-
gnificabo nomē tuū, eritque benedictus.
Benedicā benedicentibus tibi, & ma- 3
ledicā maledicētibus tibi, atq. IN TE
benedicētur vniuerſæ cognationes terræ.
Egreſſus eſt itaq. Abram ſicut præce- 4
perat ei Dominus, & iuit cū eo Lot: ſe-
ptuagintaquinq. annorū erat Abrā cùm
egrederetur de Haran. Tulitque Sarāi 5
vxorē ſuam, & Lot filiū fratris ſui, vni-
uerſamque ſubſtantiā quā poſſederant,
& animas quas fecerant in Haran: &
egreſſi ſunt vt irent in terram Chanaan.
Cùmque veniſſent in eā, pertranſiuit 6
Abram terram vſq. ad locum Sichem, &
vſq. ad conuallem illuſtrē: Chananæus
autē tunc erat in terra. Apparuit autē 7
Dñs Abrā, & dixit ei: Semini tuo dabo
terram hanc. Qui ædificauit ibi altare
Dño, qui appāruerat ei. Et inde tranſ- 8
gredies ad montē qui erat contra orien-
tē Bethel, tetendit ibi tabernaculū ſuū,
ab occidente habēs Bethel, & ab orien-
te Hai: ædificauit quoq. ibi altare Dño,
& inuocauit nomen eius. Perrexitque 9
Abrā vadens, & vltrā progrediēs ad me-
ridiem. Facta eſt autem fames in terra:
deſcenditq. Abrā in Aegyptū, vt pere-
grinaretur ibi: preualuerat enim fames
in terra. Cùmq. propè eſſet vt ingrede-
retur Aegyptū, dixit Sarāi vxori ſuæ:
Noui quòd pulchra ſis mulier: & quòd
cùm viderint te Aegyptij, dicturi ſunt,
Vxor illius eſt, & interficient me, & te
reſeruabūt. Dic ergo, obſecro te, quòd
ſoror mea ſis: vt bene ſit mihi propter
te, & viuat anima mea ob gratiam tui.
Cùm itaque ingreſſus eſſet Abram Ae-
gyptū, viderunt Aegyptij mulierē quòd
eſſet pulchra nimis. Et nuntiauerunt
principes Pharaoni, & laudauerunt eā
apud illū: & ſublata eſt mulier in domū
Pharaonis: Abram verò bene vſi ſunt
propter illā. Fueruntq. ei oues & boues,
& aſini, & ſerui, & famulæ, & aſinæ, &
cameli. Flagellauit autē Dñs Pharaō-
nem plagis maximis, & domū eius pro-
pter Sarāi vxorē Abram. Vocauitque
Pharao Abram, & dixit ei: Quidnam eſt
hoc quod feciſti mihi? quare non indi-
caſti mihi quòd vxor tua eſſet? Quam
ob cauſam dixiſti eſſe ſororē tuā, vt tol-
lerē eā mihi in vxorē? Nunc igitur ecce
coniunx tua, accipe eam, & vade. Pre-
cepitque Pharao ſuper Abrā viris: & de-
duxerunt eum, & vxorē illius, & omnia
quæ habebat.

CAP. XIII.

AScendit ergo Abrā de Aegypto, ipſe 1
& vxor eius, & omnia quę habebat,
& Lot cum eo ad auſtralē plagā. Erat 2
autē diues valde in poſſeſſione auri &
argenti. Reuerſuſque eſt per iter quò 3
venerat, à meridie in Bethel vſque ad lo-
cum vbi prius fixerat tabernaculū inter
Bethel & Hai: in loco altaris quod fe- 4
cerat prius, & inuocauit ibi nomen Dñi.
Sed & Lot qui erat cum Abrā, fuerunt 5
greges ouiū, & armenta, & tabernacula.
Nec poterat eos capere terra, vt habi- 6
tarēt ſimul: erat quippe ſubſtātia eorū
multa, & nequibant habitare commun-
ter. Vnde facta eſt rixa inter paſtores 7
gregum Abram & Lot. Eo autē tempore
Chananæus & Pherezęus habitabant in
terra illa. Dixit ergo Abram ad Lot, Ne 8
quæſo ſit iurgiū inter me & te, & inter
paſtores meos, & paſtores tuos: fratres
enim ſumus. Ecce vniuerſa terra coram
te eſt: recede à me, obſecro: ſi ad ſiniſtra 9
ieris, ego dexterā tenebo: ſi tu dexteram
elegeris, ego ad ſiniſtram pergam. Ele-
uatis itaq. Lot oculis, vidit omnem circa
regionē Iordanis, quæ vniuerſa irrigaba
tur antequā ſubuerteret Dñs Sodomā &
Gomorrham, ſicut paradiſus Dei & ſicut
Aegyptus venientibus in Segor. Ele- 11
gitque ſibi Lot regionē circa Iordanem,
& receſſit ab oriente: diuiſique ſunt al- 12
terutrum à fratre ſuo. Abram habita-
uit in terra Chanaan: Lot verò moratus
eſt in oppidis quæ erant circa Iordanē,

& habitauit in Sodomis. Homines autem Sodomitæ peſſimi erant, & peccatores coram Domino nimis. Dixitq. Dominus ad Abram poſtquam diuiſus eſt ab eo Lot: ¶ Leua oculos tuos– in directum' & uide a loco in quo nunc es ad aquilonem & *meridiem, ad orientem & occidentem. Omnem terram quam conſpicis, tibi dabo, & ſemini tuo uſque in ſempiternum. Faciámque ſemé tuũ ſicut puluerem terræ: ſi quis poteſt, hominum numerare puluerem – terra', ſemen quoque tuum *numerare' poterit.

Surge– ergo', & perambula terram in longitudine, & in latitudine ſua: quia tibi daturus ſum eam. Mouens igitur tabernaculum ſuum Abram, venit, & habitauit iuxta conuallem Mambre, quæ eſt in Hebron: ædificauitque ibi altare Domino.

CAP. XIIII.

FActũ eſt autẽ in illo tempore, vt Amraphel rex Sennaar, & Arioch rex *Ponti', & Chodorlahomor rex Elamitarũ, & Thadal rex gentiũ inirent bellũ contra Bara regẽ Sodomorũ, & contra Berſá regem Gomorrhę, & cõtra Senaab regem Adamæ, & contra Seméber regẽ Seboim, contráque regem Balę, ipſa eſt Segor. Omnes hi cõuenerũt in vallem Sylueſtrę, quę nũc eſt mare ſalis. Duodecim enim annis ſeruierant Chodorlahómor, & tertio decimo anno receſſerũt ab eo. Igitur quartodecimo anno venit Chodorlahomor, & reges qui erant cum eo: percuſſerũtq; Raphaim in Aſtaroth – &' Carnaim, & Zuzim cũ eis, & Emim in Saue Cariathãim, & Corehæos in montibus Seir, vſque ad Cãpeſtria Pharan, quæ eſt in ſolitudine. Reuerſíque ſunt, & venerũt – vſq; ad fontẽ Miſphat, ipſa eſt Cades: & percuſſerunt omnem regionem Amalecitarum & Amorrhæorum qui habitabant in Aſaſonthamar.

Et egreſſi ſunt rex Sodomorũ, & rex Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex Seboim, nec nõ & rex Balæ, quæ eſt Segor: & direxerunt aciem contra eos in valle Sylueſtri, ſcilicet aduerſus Chodorlahomor regẽ Elamitarũ, & Thadal regẽ gentiũ, & Amraphel regem Sennáar, & Arioch regẽ Ponti: quatuor reges aduerſus quinque. Vallis autẽ Sylueſtris habebat puteos multos bituminis. Itaq; rex Sodomorũ, &– rex' Gomorrhæ terga verterũt, ceciderũtq; ibi & qui remanſerant, fugerũt ad montẽ. Tulerunt autem omne ſubſtantiã Sodomorũ & Gomorrhæorũ, & vniuerſa quæ ad cibum pertinent, & abierunt: nec nõ & Lot & ſubſtantiã eius, filiũ fratris Abram, qui habitabat in Sodomis. Et ecce vnus qui euaſerat nuntiauit Abram Hebræo, qui habitabat in cõualle Mambre Amorrhæi fratris Eſchol, & fratris Aner: hi enim pepigerant fœdus cũ Abrã. Quod cùm audiſſet Abrã, captũ videlicet Lot fratrẽ ſuum, numerauit expeditos vernaculos ſuos trecẽtos decẽ & octo: & perſecutus eſt eos vſq. Dan. Et diuiſis ſociis, irruit ſuper eos nocte: percuſſitq; eos, & perſecutus eſt eos vſq; Hoba– & Phœnicẽ', – 13 MS. R.H.C.G.
quæ eſt ad lęuam Damaſci. Reduxitq; omnẽ ſubſtantiã, & Lot fratrẽ ſuũ eum ſubſtantia illius, mulieres quoq. & populum. Egreſſus eſt autẽ rex Sodomorum in occurſum eius poſtquã reuerſus eſt à cæde Chodorlahomor, & regũ qui cum eo erant in valle Saue, quæ eſt vallis regis. ¶ At verò Melchiſedec rex Salem, proferens panem & vinum (erat enim ſacerdos Dei altiſſimi) benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelſo qui creauit cælum & terram: & benedictus Deus excelſus, quo protegente hoſtes in manibus tuis ſunt. Et dedit ei decimas ex omnibus. Dixit autẽ rex Sodomorũ ad Abram, Da mihi animas, cætera tolle tibi. Qui reſpõdit ei: Leuo manum meam ad Dñm Deũ excelſum poſſeſſorẽ cæli & terræ, quòd à filo ſubtegminis vſq. ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua ſunt, ne dicas, Ego ditaui Abrã: exceptis his quæ comederunt iuuenes, & partibus virorũ qui venerunt mecum, Aner, Eſchol, & Mambre: iſti accipient partes ſuas.

CAP. XV.

HIs itaq. tranſactis, factus eſt ſermo Domini ad Abram per viſionẽ dicens: Noli timere Abram, ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.

Dixitque Abram: Dñe Deus, quid dabis mihi? ego vadam abſque liberis: & filius procuratoris domus meæ iſte Damaſcus Eliézer. Additq. Abrã, Mihi autẽ non dediſti ſemen: & ecce vernaculus meus, hæres meus erit. Statimque ſermo Dñi factus eſt ad eũ dicens: Non erit hic hæres tuus: ſed qui egredietur de vtero tuo, ipſum habebis hæredem. Eduxitq; eũ foras, & ait illi: ¶ Suſpice cælũ, & numera ſtellas, ſi potes. Et dixit ei: Sic erit ſemen tuum. ¶ Credidit Abram Deo', & reputatum eſt illi ad iuſtitiã. Dixitq. ad eum: Ego Dominus qui eduxi te de Vr Chaldæorum, vt darem tibi terram iſtam, & poſſideres eam. At ille ait: Domine Deus, vnde ſcire poſſum quòd poſſeſſurus ſim eam? Et reſpondens Dominus, Sume, inquit, mihi vaccam trienném, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam. Qui tollens vniuerſa hæc, diuiſit – ea' per medium, & vtraque partes contra ſe altrinſecus poſuit: aues autem non diuiſit. Deſcenderũtque volucres ſuper cadauera, & abigebat eas Abram. Cumque ſol occumberet', ſopor' irruit ſuper Abrã, & horror magnus & tenebroſus inuaſit eum. Dictúmque eſt ad eum: Scito præноſcens quòd peregrinum futurum ſit ſemen tuũ in terra
Rom.4,18.
Rom.4.3. Gal.3,6. Iac.2,23.
*Dominus 1 MS.R. Rab.H.C. ¶er.34,18. – MS q. Rab.
*occubuiſſet, MS q. Rab.
*pauor Rab.
*ceciſſit G. Textui re-ſte conue-nit H. Act.7,6.

non ſua;

Exo.12,36. non ſua: & ſubiicient eos ſeruituti, & affligent quadringentis annis. Verumtamen gentem cui ſeruituri ſunt, ego iudicabo: & poſt hæc egredientur cũ magna ſubſtantia. Tu autem ibis ad patres tuos in pace, ſepultus in ſenectute bona. Generatione autẽ quarta reuertentur huc: necdũ enim complętæ ſunt iniquitates Amorrhæorũ vſque ad præſens tempus. Cùm ergo occubuiſſet ſol, facta eſt caligo tenebroſa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis tranſiens inter diuiſiones illas. In illo die ¶ pepigit Dominus fœdus cũ Abram, dicens: Semini tuo dabo terram hanc à fluuio Aegypti vſque ad fluuium magnũ *Euphratæum, Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos, & Hethæos, & Phęræos, Raphaim quoque, & Amorrhæos, & Chananæos, & Gergeſæos, & Iebuſæos.

CAP. XVI.

IGitur Sarái, vxor Abram, non genuerat – *ſibi' liberos: ſed habens ancillã Aegyptiã nomine Agar, dixit marito ſuo: Ecce, concluſit me Dominus, ne parerem: ingredere ad ancillam meam, ſi fortè ſaltem ex illa ſuſcipiam filios. Cúmque ille *acquieſceret' deprecanti, tulit Agar Aegyptiam ancillam ſuam post annos decem quam habitare cœperant in terra Chanáan: & dedit eam viro ſuo vxorem. Qui ingreſſus eſt ad eam. At illa concepiſſe ſe videns, deſpexit dominam ſuã. Dixitq. Sarái ad Abram: Iniquè agis contra me: ego dedi ancillam meã in ſinũ tuum, quæ vidẽs quòd conceperit, deſpectui me habet. Iudicet Dñs inter me & te. Cui reſpondens Abram: Ecce, ait, ancilla tua in manu tua eſt, vtere ea vt liber. Affligẽte igitur eã Sarái, fugã iniit. Cúmq; inuenifſet eã angelus Dñi iuxta fontem aquæ in ſolitudine quæ eſt in via Sur in deſerto, dixit ad illam: Agar, ancilla Sarái, vnde venis? & quò vadis? Quæ reſpondit: A facie Sarái dominæ meæ ego fugio. Dixitq; ei angelus Dñi, Reuertere ad dominã tuã, & humiliare ſub manu illius. Et rurſum: Multiplicans, inquit, multiplicabo ſemẽ tuũ, & nõ numerabitur præ multitudine.

Ac deinceps: Ecce, ait, concepiſti, & paries filiũ: vocabiſq; nomẽ ei' Iſmahel, eo quòd audierit Dñs afflictionẽ tuam.

Hic erit ferus homo: manus eius cõtra omnes, & manus omnũ contra eũ: & coram vniuerſis fratrũ ſuorũ figet tabernacula. Vocauit autẽ *nomẽ Dñi qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui vidiſti me. Dixit enim, Profectò hic vidi poſteriora videntis me. Propterea appellauit puteum illum, Puteum viuentis & videntis me. Ipſe eſt inter Cades & Barad. Peperitque Agar Abræ filiũ: qui vocauit nomẽ eius Iſmahel. Octogenta & ſex annorum erat Abram quando peperit ei Agar Iſmahelem.
*Agar MS. q. Rab.
Inſ.24,62.
Gal.4,22.
– 13 MS. *ei H.C.G.
*acquieuiſſet 3 MS.H.C.G.
*Samai,

CAP. XVII.

POſtquã verò nonaginta & nouẽ annorũ eſſe cœperat, apparuit ei Dñs: dixitq; ad eum: Ego Dñs omnipotens: ambula coràm me, & eſto perfectus. Ponámque fœdus meum inter me & te: & multiplicabo te vehementer nimis. Cecidit Abram pronus in faciem. Dixitq; ei Deus: Ego ſum, & * pactũ meũ tecũ, & ¶ eris', pater multarũ gentiũ. Nec vltrà vocabitur nomen tuum Abram: ſed appellaberis Abraham: quia * patrem multarũ gentiũ conſtitui te. Faciámq; te creſcere vehementiſſimè, & ponam te in gentibus, regéſq; ex te egrediẽtur.

Et ſtatuã pactum meum inter me & te, & inter ſemẽ tuũ poſt te in generationibus ſuis fœdere ſempiterno: vt ſim Deus tuus, & ſemini tuo *terrã peregrinationis tuæ, omnẽ terrã Chanáan in poſſeſſionẽ æternã, eróq; Deus eorum. Dixit iterũ Deus ad Abrahã: ¶ Et tu ergo cuſtodies pactum meum, & ſemen tuum poſt te in generationibus ſuis. Hoc eſt pactum – meum' quod obſeruabitis inter me & vos & ſemẽ tuum poſt te: Circumcidetur ex vobis omne maſculinũ: & circumcidetis carnem præputij veſtri, vt ſit ¶ in ſignum fœderis inter me & vos.

¶ Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne maſculinum in generationibus veſtris: tam vernaculus quàm empticius circũcidetur, & quicumq; nõ fuerit de ſtirpe veſtra: eritque pactum meũ in carne veſtra in fœdus æternum.

Maſculus cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo: quia pactũ meũ irritũ fecit.

Dixit quoq; Deus ad Abraham, Sarái vxorẽ tuã non vocabis Sarái, ſed Saram.

Et benedicã ei, & ex illa dabo tibi filium cui benedicturus ſum, eritq; in nationes, & reges populorũ orientur ex eo.

Cecidit Abrahã in faciem ſuã, & riſit; in corde ſuo dicens: Putãſne centenario naſcetur filius? & Sara nonagenaria pariet? Dixitq; ad Deum: Vtinã Iſmahel viuat coram te. Et ait Deus ad Abrahã: ¶ Sara vxor tua pariet tibi filium, vocabiſq; nomen eius Iſaac, & conſtituã pactum meum illi in fœdus ſempiternum, & ſemini eius poſt eum. Super Iſmahel quoq; exaudiui te. ecce, benedicam ei, & augebo, & multiplicabo eum valde: duodecim duces generabit, & faciam illum in gentẽ magnã. Pactũ verò meum ſtatuã ad Iſaac, quẽ pariet tibi Sara tempore iſto in anno altero. Cúmq. finitus eſſet ſermo loquentis eum eo, aſcendit Deus ab Abrahã. Tulit autẽ Abraham Iſmahel filiũ ſuum, & omnes vernaculos domus ſuæ: vniuerſoſq; quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus ſuæ: & circumcidit carnẽ præputij eorũ ſtatim in ipſa die, ſicut præceperat
*ponam o. Eccl.44,20. Rom.4,17. *ab hamongoim
* poſt te 4. MS.R.H. C.G. Act.7.8.
– 6 MS.G. A R. autem Rab. H. & C. legitur. Rom.4,11. Leu.12,3. Luc.2,22.
Inſ.18, 10. 21,2.

ei Deus. Abraham nonaginta & nouē 24
erat annorum quando circūcidit carnem
præputij sui. Et Ismahel filius suus tre- 25
decim annos implueratt tempore circunci
sionis suæ. Eadē die circuncisus est A- 26
braha & Ismahel filius eius. Et omnes 27
viri domus illi', tā vernaculi, quām em-
pticij & alienigenæ pariter circūcisi sūt.

CAP. XVIII.

Heb.13.2. APparuit autem ei Dñs in conualle 1
Mambre sedenti in ostio tabernacu-
li sui in ipso feruore diei. Cumque ele- 2
uasset oculos, apparuerūt ei tres viri stā-
tes prope eūiquos cùm vidisset, cucurrit
in occursum eorum de ostio tabernaculi
-6 MS. H.C. As 2 R. Rab. & G. legitur. -sui', & adorauit in terrā. Et dixit: Dne, 3
si inueni gratiam in oculis tuis, ne trans-
eas seruū tuū: sed asferā pauxillum a- 4
quæ, & lauentur pedes vestri, & requiesce
sub arbore. Ponamq; buccellā pa- 5
nis, & cōfortetur cor vestrū, postea trās-
ibitis: ideireo enim declinastis ad seruū
vestrum. Qui dixerunt: Fac vt loquu-
tus es. Festinauit Abraham in taberna- 6
culū ad Saram, dixitq; ei: Accelera, tri
-o. sata-similæ cōmisce, & fac subcinericios
panes. Ipse vero ad armētum cucurrit, 7
& tulit inde vitulū tenerrimum & opti-
mum: deditque puero, qui festinauit & 8
coxit illum. Tulit quoque butyrum & lac, & vitulū quē coxerat, & posuit cora
eis: ipse vero stabat iuxta eos sub arbore.
Cumque comedissent, dixerūt ad eum: 9
Sup.17.19 Inf.21.1 Rom.9.9 1.Per.3.6 Vbi est Sara vxor tua? ille respondit: Ec-
ce in tabernaculo est. Cui dixit: Re- 10
uertēs veniā ad te tempore isto, vita co-
mite, & habebit filiū Sara vxor tua. Quo
audito Sara risit post ostiū tabernaculi.
Erant autē ambo senes, prouectiq; ætā- 11
tis, & desierant Saræ fieri mulieribus.
Quæ risit, occultè dicens: Postquā con- 12
senui, & dominus meus veterasse, vo-
luptati operam dabo? Dixit autem Dñs 13
meus ad Abraham: Quare risit Sara, di-
cens: Nū verè parturā iam anus? Nū- 14
quid Deo quicquam est difficile? iuxta
condictum reuertar ad te hoc eodem tē-
pore, vita comite, & habebit Sara filiū.
Negauit Sara, dicens: Non risi, timo- 15
rē perterrita. Dominus autem, Non est,
inquit, ita: sed risisti. Cùm ergo surre- 16
xissent inde viri, direxerunt oculos con-
tra Sodomam: & Abraham simul gra-
diebatur, deducēs eos. Dixitque Domi- 17
nus: Num celare potero Abrahā quæ gestu-
sum: cùm futurus sit in gētem magnā, 18
Sup.12.3 Inf.32.17 ac robustissimā, & BENEDICEN
DAE sint in illo omnes nationes terræ?
Scio enim quòd præcepturus sit filiis 19
suis, & domui suæ post se vt custodiant
viam Dñi, & faciāt iustitiam & iudiciū:
vt ad ducat Dns propter Abraham omnia
quæ locutus est ad eum. Dixit itaque 20
Dns: Clamor Sodomorum & Gomor-
rhæorum multiplicatus est, & peccatum
corū aggrauatum est nimis. Descendā, 21
& videbo vtrum clamorem qui venit ad
me, opere complecuntur: an nō est ita, vt
22 sciam. Cōuerteruntq; se inde, & abierūt
Sodomam: Abraham vero adhuc stabat
23 coram Domino. Et appropinquās ait:
24 Numquid perdes iustum cum impio? Si
fuerint quinquaginta iusti in ciuitate,
peribunt simul? & non parces loco illi
propter quinquaginta iustos, si fuerint in
25 eo? Absit à te, vt rem hanc facias, & oc-
cidas iustum cum impio, fiatq; iustus si-
cut impius, non est hoc tuum, qui iudi-
cas omnem terram: nequaquam facies
26 iudicium hoc'. Dixitque Dns ad eū: -12 MS. *numquid inde erat meese terra non faciet iudicium H. C. G.
Si inuenero Sodomis quinquaginta iu-
stos in medio ciuitatis, dimittā omni lo-
27 co propter eos. Respondensq; Abrahā,
ait: Quia semel cœpi loquar ad Dominū *quinq; 4 MS. R. H. C. Textus consentit G.
28 meum, cùm sim puluis & cinis. Quid
si minus quinquaginta iustis quinq; fue-
rint? delebis propter *quadraginta quinq;
que' vniuersam vrbem? Et ait: Non de-
lebo, si inuenero ibi quadraginta quinq;.
29 Rursumque locutus est ad eū: Sin au-
tem quadraginta- ibi' inuenti fuerint,
quid facies? Ait: Non percutiam propter
30 quadraginta. Ne quæso, inquit, indig-
neris Dne, si loquar: Quid si ibi inuenti
fuerint triginta? Respondit, Non faciam,
31 si inuenero ibi triginta. Quia semel ait,
cœpi, loquar ad Dñm meum: Quid si ibi
inuenti fuerint viginti? Ait: Non interfi-
32 ciam propter viginti. Obsecro, inquit,
ne ira feratis Dominе, si loquar adhuc se-
mel: Quid si inuenti fuerint ibi decem?
33 Et dixit: Nō delebo propter decē. Ab-
itq; Dominus postquam cessauit loqui ad Abraham: & ille reuersus est in
locum suum.

CAP. XIX.

Heb.13.2 -4 MS. H.C.G. 1 VEnerunt q; duo Angeli Sodomā ves-
perè, sedente Lot in foribus ciuita-
tis. Qui cùm vidisset- eos' surrexit, &
iuit obuiā eis: adorauitq; pronus in ter-
2 rā, & dixit: Obsecro, dñi, declinate in
domū pueri vestri, & manete ibi: lauate
pedes vestros, & mane proficiscemini in
viā vestrā. Qui dixerunt, Minimè, sed in
3 platea manebimus. Compulit illos op-
pidò vt diuerteret ad eū: ingressisq; do-
mū illius, fecit conuiuium, & coxit azy-
4 mas: & comederunt. Prius autē quām
irent cubitū, viri ciuitatis vallauerūt do-
mū a puero vsque ad senē, omnis popu-
5 lus simul. Vocauerunt q; Lot, & dixerūt
ei: Vbi sunt viri qui introierūt ad te no-
ctē? educ illos huc, vt cognoscamus eos.
6 Egressus ad eos Lot, post tergum acclu
7 dens ostium, ait: Nolite, quæso, fratres
8 mei, nolite malum hoc facere. Habeo
duas filias, quæ necdum cognouerūt vi-
ram: educā eas ad vos, & abutimini eis
sicut vobis placuerit, dū modò viris istis
nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub
9 vmbra culminis mei. At illi dixerunt:
Recede illuc. Et rursus: Ingressus es, in-

quiunt, vt aduena, nunquid vt iudices?
2.Per.2.8 te ergo ipsum magis quām hos affligemus. Vimque faciebāt Lot vehemen-
tissimè: iamq; prope erat vt effringerēt
fores. Et ecce miserunt manū viri, & 10
introduxerūt ad se Lot, clauserūtq; ostiū:
Sap.19.26 & eos qui foris erant, percusserūt ce- 11
citate à minimo vsque ad maximum,
ita vt ostium inuenire nō possent. Di- 12
xerunt autē ad Lot: Habes hīc quēpiam
tuorum? generū, aut filios, aut filias, om-
nes qui tui sunt, educ de vrbe hac: de- 13
lebimus enim locū istū, eo quòd increpe
rit clamor eorum coram Dño, qui misit
nos vt perdamus illos. Egressus itaque 14
Lot, locutus est ad generos suos qui ac-
cepturi erant filias eius, & dixit: Surgite,
-7 MS. Rab. H.C. -& egredimini de loco isto: quia dele- 15
bit Dns ciuitatem hanc. Et visus est eis
quasi ludēs loqui. Cumq; esset manè, 15
cogebant eū angeli, dicentes: Surge, *tol-
*& MS.q. Rab. le vxorē tuam, & duas filias quas habes:
ne & tu pariter pereas in scelere ciuitatis.
Dissimulante illo, apprehenderūt ma- 16
* eius 6 MS. H.C. G. num eius, & manum vxoris*, ac duarū
filiarum eius, eo quòd parceret Dns illi.
Sap.10.6 Eduxeruntq; eum, & posuerunt extra 17
ciuitatem. Ibique locuti sunt ad eū, dicē-
tes: Salua animā tuā: noli respicere post
tergum, nec stes in omni circa regione:
sed in monte saluum te fac, ne & tu si-
mul pereas. Dixitq; Lot ad eos: Quæso 18
Dñe mi, quia inuenit seruus tuus gra- 19
tiam coram te, & magnificasti misericordiā
tuam quā fecisti mecū, vt saluares animā
meā, nec possum in monte saluari, ne for-
tè apprehendat me malum, & moriar.
Est ciuitas hæc iuxta, ad quam possum 20
Sup.10.6 fugere, parua, & saluabor in ea: nunquid
non modica est, & viuet anima mea?
Dixitq; ad eū, Ecce etiā in hoc suscepi 21
preces tuas, vt non subuertam vrbem pro
qua locutus es. Festina, & saluare ibi: 22
Deu.29.23 Isa.13.19 Ier.50.40 Ezec.16.48 Ose.11.8 Am.4.11 Luc.17.29 Iude 1.7 Sup.18.1 quia non potero facere quicquam, donec
ingrediaris illuc. Idcirco vocatum est no
men vrbis illius Segor. Sol egressus est 23
super terrā, & Lot ingressus est Segor. Igi- 24
tur Dns pluit super Sodomā & Gomor-
rhā sulphur & ignem a Dño de cælo: & 25
subuertit ciuitates has, & omnē circa re-
gionē, vniuersos habitatores vrbium, &
cuncta terræ virentia. Respiciensque 26
vxor eius post se, versa est in statuam sa-
lis. Abrahā autē consurgens manè vbi 27
steterat prius cum Dño, intuitus est So 28
domam & Gomorrhā, & vniuersam ter-
ram regionis illius: viditq; ascendentem
fauillam de terra quasi fornacis fumum.
Cū enim subuerteret Deus ciuitates re 29
gionis illius, recordatus est Abrahæ: & li-
berauit Lot de subuersione vrbium in qui-
bus habitauerat. Ascendit q; Lot de Se- 30
gor, & mansit in monte, duæ quoq; filiæ
eius cum eo, (timuerat enim manere in
Segor) & mansit in spelunca ipse, & duæ
filiæ ei'- cū eo': Dixitq; maior ad mi- 31
-o. norem: Pater noster senex est, & nullus
virorum remansit in terra qui possit in-
gredi ad nos iuxta morē vniuersæ terræ.
32 Veni, inebriemus eū vino, dormiamusq;
cū eo, vt seruare possimus ex patre
33 nostro semē. Dederunt itaq; patri suo
bibere vinum nocte ista. Et ingressa est
maior, dormiitq; cum patre: at ille non
34 sensit, nec quādo accubuit filia, nec quā-
do surrexit. Altera quoque die dixit ma
ior ad minorē: Ecce dormiui heri cū pa-
tre meo, demus ei bibere vinum etiā hac
nocte, & dormies cū eo, vt saluemus se-
35 men de patre nostro. Dederunt q; -etiā -4 MS. G. H.C.G.q
-& illa nocte patri suo bibere vinū, in-
gressāq; minor filia, dormiit cum eo: &
nec tunc quidē sensit quando concubue-
36 rit, vel quando illa surrexit. Conceperunt ergo duæ filiæ Lot de patre suo.
37 Peperitq; maior filium, & vocauit no-
men eius Moab: ipse est pater Moabita-
38 rum vsq; in præsentē diē. Minor quo-
que peperit filiū, & vocauit nomen eius
'Ammō', id est filius populi mei: ipse est
pater Ammonitarum vsque hodie.

CAP. XX.

1 PRofectus inde Abrahā in terram au-
strialem, habitauit inter Cades & Sur:
2 & peregrinatus est in Geraris. Dixitq;
de Sara vxore sua, Soror mea est. Misit
ergo Abi-melech rex Gerarę, & tulit eā.
3 Venit autem Deus ad Abi-melech per
somnium nocte, & ait illi: En morieris
propter mulierē quā tulisti: habet enim
4 virum. Abi-melech verò non tetigerat
eā, & ait: Dne, num gentem ignorantem
5 & iustam interficies? Nonne ipse dixit
mihi, Soror mea est: & ipsa ait, Frater
meus est? in simplicitate cordis mei, &
mundicia manuum mearum feci hoc.
6 Dixitq; ad eū Deus: Et ego scio quòd
simpliciter corde feceris: & ideo custodiui
te ne peccares in me, & non dimisi vt tā-
7 geres eam. Nunc ergo redde viro suo
vxorē, & orabit pro te: quia prophetes est,
& viues. si autem noluerit reddere, scito
quòd morte morieris tu & omnia quæ
8 tua sunt. Statimq; de nocte consurgens
Abi-melech, vocauit omnes seruos suos:
& loquutus est vniuersa verba hæc in au-
ribus eorum, timuerūtq; omnes viri val
9 de. Vocauit autē Abi-melech etiā Abra-
ham, & dixit ei: Quid fecisti nobis?
quid peccauimus in te, quia induxisti su
per me & super regnū meū peccatū grā-
de quæ non debuisti facere, fecisti nobis?
10 Rursumq; expostulās, ait: Quid vidisti
11 vt hoc faceres? Respondit Abrahā: Co-
gitaui mecum, dicēs: Forsitan non est ti-
mor Dei in loco isto, & interficient me
12 propter vxorē meā: alias autē -& verè
soror mea est, filia patris mei, & nō filia
13 matris meæ, & duxi eā in vxorē. Post-
quam autē eduxit me Deus de domo pa
tris mei, dixi ad eam: Hanc misericordiā
facies mecum. In omni loco ad quem in

-8 MS. Sup.12.13 Inf.21.23

Ben ammi H. Huic nomini conuenit interpretatio, quam interpres subiunxit.

gredi eamur, dicens: quòd frater tuus ſim.
Tulit igitur Abi-mélech oues & boues & ſeruos, & ancillas, & dedit Abraham: 14
reddiditque illi Saram vxorem ſuã, & ait: Terra coram vobis eſt, vbicunq; tibi placuerit habita. Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in veſtimẽ oculorũ ad omnes qui tecum ſunt: & quocunque perrexeris, memento te deprehenſam. Orante autem Abraham, ſanauit Deus Abimélech & vxorem, ancillaſq; eius: & pepererũt. 17
concluſerat enim Dñs omnem vuluam domus Abi-mélech propter Saram vxorem Abrahæ. 18

CAP. XXI.

VIſitauit autẽ Dñs Sarã, ſicut ‖ promiſerat: & impleuit quæ locut' eſt. 1
Concepitq;, & ‖ peperit filium in ſenectute ſua, tẽpore quo prædixerat ei Deꝰ. 2
Vocauitq; Abraham nomen filij ſui 3
quem genuit ei Sara, Iſaac. & circũcidit eũ octauo die, ſicut ‖ præceperat ei
Deus, cũm centum eſſet annorum: hæc 5
quippe ætate patris, natus eſt Iſaac. Di- 6
xitq; Sara: *Riſum fecit mihi Deꝰ: quicunque audierit, corridebit mihi. Rurſumq; ait: Quis ^auditurus^ crederet Abraham quòd Sara lactaret filium quem peperit ei iam ſenì? Creuit igitur puer, 8
& ablactatus eſt: fecitque Abrahã grãde conuiuiũ in die ablactationis eius. Cũ- 9
que vidiſſet Sara filium Agar Aegyptiæ*
ludentẽ – cum Iſaac filio ſuo', dixit ad 10
Abraham: ‖ Eiice ancillam hanc, & filiũ eius: nõ enim erit hæres filius ancillæ cũ filio meo Iſaac. Durè accepit hoc Abra 11
ham pro filio ſuo. Cui dixit Deus: Non 12
tibi videatur aſperũ ſuper puero, & ſuper ancilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem eiꝰ: quia ‖ in Iſaac vocabitur tibi ſemen. Sed & filium ancil- 13
læ faciam in gẽtem magnam, quia ſemẽ tuum eſt. Surrexit itaq; Abrahã manè, & 14
tollens panem & vtrem aquæ, impoſuit ſcapulæ eius, tradiditq; *puerum, & dimiſit eam. Quæ cum abiiſſet, errabat in ſolitudine Ber-ſabee. Cumq; conſumpta eſſet aqua in vtre, abiecit puerũ 15
ſubter vnã arborẽ quæ ibi erat. Et abiit, ſedítque ẽ regione procul quantum poteſt arcus iacere. dixit enim: Non videbo morientem puerum. & ſedens cõtrà, leuauit vocem ſuã, & fleuit. Exau- 17
diuit autẽ Deus vocẽ pueri: vocauitque angelus Dei Agar de cælo, dicens: Quid agis Agar? noli timere: exaudiuit enim Deus vocẽ pueri de loco in quo eſt. Surge, tolle puerum, & tene manum illius: 18
quia in gentem magnam faciam eũ. Aperuitq; oculos eius Deus: quæ videns puteũ aquæ, abiit, & impleuit vtrem, dedítq; puero bibere. Et fuit * cũ eo: qui 20
creuit, & morat' eſt in ſolitudine factus-q; eſt iuuenis ſagittarius. Habitauitq; 21
in deſerto Pharan, & accepit illi mater
ſua vxorẽ de terra Aegypti. Eodẽ tẽpore 22
dixit Abi-mélech, & Phicol princeps exercitus eius ad Abraham: Deus tecum
eſt in vniuerſis quæ agis. Iura ergo per 23
Deum, ne noceas mihi, & poſteris meis, ſtirpiq; meæ: ſed iuxta miſericordiam ‖ quam feci tibi, facies mihi, & terræ in
qua verſatus es aduena. Dixitq; Abra- 24
ham: Ego iurabo. Et increpauit Abimélech propter puteum aquæ quem vi
dẽ abſtulerant ſerui eius. Reſpondítque 26
Abi-mélech: Neſciui quis fecerit hanc rem: ſed & tu non indicaſti mihi, & 27
ego non audiui præter hodie. Tulit itaque Abraham oues & boues, & dedit Abi-mélech: percuſſerunt͡q; amba
ſẽdus. Et ſtatuit Abraham ſeptem 28
agnas gregis ſeorſum. Cui dixit Abi- 29
mélech: Quid ſibi volunt ſeptem agnæ iſtæ, quas ſtare feciſti ſeorſum? At ille: 30
Septem, inquit, agnas accipies de manu mea: vt ſint mihi in teſtimonium, quoniam ego fodi puteũ iſtum. Idcirco vo- 31
catus eſt locus ille Ber-ſabee; quia ibi vterque iurauit. Et inierunt fœdus pro
puteo iuramenti. Surrexit autem Abi- 33
mélech, & Phicol princeps exercitus eiꝰ, reuerſíque ſunt in terram Palæſthinorũ. Abraham verò plantauit nemus in Berſabee, & inuocauit ibi nomen Domini
Dei æterni. Et fuit colonus terræ Pa- 34
læſthinorum diebus multis.

CAP. XXII.

QVæ poſtquam geſta ſunt, ‖ tentauit Deus Abraham, & dixit ad eũ: Abrahã – Abrahã'. At ille reſpondit, Adſum.
Ait illi: Tolle filium tuũ vnigenitũ, quẽ 2
diligis, Iſaac, & vade in Terrã-viſionis: atque ibi offeres eum in holocauſtũ ſuper vnum montium quem monſtrauero
tibi. Igitur Abraham de nocte conſurgens, ſtrauit aſinum ſuũ: ducens ſecum
duos iuuenes, & Iſaac filiũ ſuũ: cumq; concidiſſet ligna in holocauſtum, abiit ad
locũ quẽ præceperat ei Deus. Die autẽ 4
tertio, eleuatis oculis, vidit locũ procul.
Dixitq; ad pueros ſuos: Expectate hic 5
cum aſino: ego autẽ & puer illuc vſque properantes, poſtquã adorauerimus, reuertemur ad vos. Tulit quoq; ligna ho- 6
locauſti, & impoſuit ſuper Iſaac filium ſuũ: ipſe verò portabat in manibus* ignẽ & gladiũ. Cumq; duo pergerent ſimul, 7
dixit Iſaac patri ſuo: Pater mi. At ille reſpõdit: Quid vis fili? Ecce, inquit, ignis & ligna: vbi eſt victima holocauſti? Dixit autẽ Abraham: Deus prouidebit ſibi victimã holocauſti, fili mi. Pergebãt ergo 9
pariter: & venerũt ad locũ quẽ oſtẽderat ei Deus, in quo ædificauit altare, & dẽſuper ligna cõpoſuit: cumq; alligaſſet Iſaac filiũ ſuũ, poſuit eũ in altare ſuper ſtruẽ
to lignorum. Extenditq; manum, & arripuit gladium, vt immolaret filium ſuũ.
Et ecce angelus Dñi de cælo clamauit, 11
dicens: Abraham, Abrahã. Qui reſpõdit,
Adſum. Dixitq;e i, Non extendas manũ tuam ſuper puerum, neque facias illi 12
quicquã. nũc cognoui quòd timeas* Dominum', & nõ pepercifti vnigenito filio tuo propter mẽ. Leuauit Abraham ocu- 13
los ſuos, viditq;e poſt tergũ arietẽ inter vepres hærentem cornibus, quẽ aſſumẽs obtulit holocauſtũ pro filio. Appella- 14
uitq; nomẽ loci illius, Dñs^videt'. Vnde vſque hodie dicitur, In mõte Dñs videbit.
Vocauit autẽ angelus Dni Abrahã 15
ſecũdò de cælo, dicens: ‖ Per memetip- 16
ſum iuraui, dicit Dñs: quia feciſti hãc rẽ, & nõ pepercifti filio tuo vnigenito propter mẽ: benedicẽs tibi, & multiplicãs abo 17
ſemen tuũ ſicut ſtellas cæli, & velut arẽnã quæ eſt in littore maris: poſſidebit ſemen tuũ portas inimicorũ ſuorum, & 18
‖ BENEDICENTVR in ſemine tuo omnes gẽtes terræ, quia obediſti voci meæ. Reuerſus eſt Abrahã ad pueros 19
ſuos, abieruntq; Ber-ſabee ſimul, & habitauit ibi. His itaque geſtis nuntiatũ 20
eſt Abrahæ quòd Melcha quoq; genuiſſet filios Nachor fratri ſuo, Hus primogenitũ, & Buz fratrẽ eius, & Camuel patrem Syrorũ, & Caſed, & Azau, Phel- 22
das quoque & Iedlaph, ac Bathuel, de quo nata eſt Rebecca. octo iſtos genuit 23
Melcha, Nachor fratri Abrahæ. Cõcubina verò illius, nomine Roma, peperit 24
Tabee, & Gaham, & Thahas, & Maacha.

CAP. XXIII.

VIxit autẽ Sara centũ vigintiſeptem 1
annis. Et mortua eſt in ciuitate Arbee, quæ eſt Hebrõ, in terra Chanãa: veníitque Abrahã vt plangeret & fleret eã.
Cumq; ſurreciſſet ab officio funeris, lo 3
cutus eſt ad filios Heth, dicens: Aduena ſum & peregrinus apud vos: date mihi ius ſepulchri vobiſcũ, vt ſepeliã mortuum meum. Reſponderunt filij Heth, 5
–dicentes': Audi nos dñe, princeps Dei es apud nos: in electis ſepulchris noſtris ſepeli mortuũ tuum, nullusq. te prohibere poterit quin in monumeto eius ſepelias mortuũ tuum. Surrexit Abrahã, 7
& adorauit populũ terræ, filios videlicet Heth: dixitq;e ad eos: Si placet animæ veſtræ vt ſepeliam mortuum meum, audite me, & intercedite – pro me' apud Ephron filium Seor: vt det mihi ſpelũcam duplicẽ, quã habet in extrema parte agri ſui: pecunia digna tradat ei mihi coram vobis in poſſeſſionẽ ſepulchri.
Habitabat autẽ Ephron in medio fi- 10
liorum Heth. Reſpondítq; Ephrõ ad Abrahã cunctis audientibus qui ingrediebantur portã ciuitatis illius, dicẽs: Ne- 11
quaquã ita fiet, dñe mi, ſed tu magis auſculta quod loquor: Agrum trado tibi, & ſpelũcã quæ in eo eſt, præſentibus filius
populi mei, ſepeli mortuum tuũ. Ado- 12
rauit Abrahã corã populo terræ. Et locutus eſt ad Ephron circunſtante* plebe
–eius', Quæſo, vt audias me: Dabo pe-

Deum 3 MS. R. Rab. H. G.
Su. 17. 19 18. 10 Gal. 4. 23. He. 11. 11 Act. 7. 8 Su. 17. 10 Mat. 1. 2
Sece
auditorũ 5 MS.
quem peperit ipſi Abraham. H. C. G. –6 MS. H. C. Act G. habent. Gal. 4. 30 Rom. 9. 7 He. 11. 18
ei MS q.
Deus 1 MS. H. C. G.
videbit H.
vidit G.
Pſal. 104. 9 Luc. 1. 73 Eccl. 44. 21 Heb. 6. 13 –16 MS. R. H. C. In G verò reperiur. 1. Mach. 2 32 Luc. 1. 73 Sup. 12. 3 18. 18 Iſa. 26. 4 Act. 3. 25 Eccl. 44. 25
Su. 20. 13
Iudith 8. 22 Heb. 11. 17 –8 MS. H. C. verũ R. et G. nomẽ Abrahæ, ex formiter textui, geminant.
–o.
–o.
ſuis 7 MS. H. C.
Iac. 2. 21
populo terræ H. C. G. –8 MS. Rab.
eo 7 MS. Rab. Willic H. C. G. –o.
probati 4 MS. Hebraicè eſt, Argenti tranſeuntis admercatorem. Chaldaicè, Argenti quod recipiebatur pro mercimoniis in vnaquaq. prouincia. Græcè, Argẽti ſpectati mercatoribus. –o.
duplicis Q. n.
Inf. 47, 29
Deum H. C. G.
& terræ MS. G.
Sup. 12. 7 13, 15. & 15, 18 Inf. 26, 4
adorauit Dominum dicens: o

Adſum. Dixitq;e ei, Non extendas ma- 12
nũ tuam ſuper puerum, neque facias illi quicquã. nũc cognoui quòd timeas* Dominum', & nõ pepercifti vnigenito filio tuo propter mẽ. Leuauit Abraham ocu- 13
los ſuos, viditq;e poſt tergũ arietẽ inter vepres hærentem cornibus, quẽ aſſumẽs obtulit holocauſtũ pro filio. Appella- 14
uitq; nomẽ loci illius, Dñs^videt'. Vnde vſque hodie dicitur, In mõte Dñs videbit. Vocauit autẽ angelus Dni Abrahã 15
ſecũdò de cælo, dicens: ‖ Per memetip- 16
ſum iuraui, dicit Dñs: quia feciſti hãc rẽ, & nõ pepercifti filio tuo vnigenito propter mẽ: benedicẽs tibi, & multiplicãs abo 17
ſemen tuũ ſicut ſtellas cæli, & velut arẽnã quæ eſt in littore maris: poſſidebit ſemen tuũ portas inimicorũ ſuorum, & 18
‖ BENEDICENTVR in ſemine tuo omnes gẽtes terræ, quia obediſti voci meæ. Reuerſus eſt Abrahã ad pueros 19
ſuos, abieruntq; Ber-ſabee ſimul, & habitauit ibi. His itaque geſtis nuntiatũ 20
eſt Abrahæ quòd Melcha quoq; genuiſſet filios Nachor fratri ſuo, Hus primogenitũ, & Buz fratrẽ eius, & Camuel patrem Syrorũ, & Caſed, & Azau, Phel- 22
das quoque & Iedlaph, ac Bathuel, de quo nata eſt Rebecca. octo iſtos genuit 23
Melcha, Nachor fratri Abrahæ. Cõcubina verò illius, nomine Roma, peperit 24
Tabee, & Gaham, & Thahas, & Maacha.

CAP. XXIIII.

ERat autẽ Abraham ſenex, dieríq;e 1
multorum: & Dñs in cunctis benedixerat ei. Dixitq;e ad ſeruum ſeniorẽ 2
domus ſuæ, qui præerat omnibus quæ habebat: ‖ Pone manũ tuã ſubter fẽmur
meum: vt adiurem te per Dominum, 3
Deũ cæli & terræ, vt no accipias vxorẽ filio meo de filiabus Chananæorũ, inter
quos habito: ſed ad terrã & cognatiõẽ meam proficiſcaris, & inde accipias vxorem filio meo Iſaac. Reſpondit ſer- 5
uus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, nunquid reducere debeo filiũ tuũ ad locum de quo tu egreſſus es?
Dixitq; Abrahã: Caue nequando redu- 6
cas filiũ meũ illuc. Dñs Deus cæli^, qui tulit me de domo patris mei, & de terra nationitatis meæ, qui locutus eſt mihi, & iurauit mihi, dicens: ‖ Semini tuo dabo terram hanc: ipſe mittet angelum ſuum corã te, & accipies inde vxorẽ filio meo.
Sin autẽ mulier noluerit ſequi te, non 8
teneberis iuramẽto: filiũ meũ tantũ ne reducas illuc. Poſuit ergo ſeruus manũ 9
ſub femore Abrahæ dñi ſui, & iurauit illi ſuper ſermone hoc. Tulitq; decẽ camelos de grege dñi ſui, & abiit, ex omnibus bonis eius portans ſecũ, profectusq; perrexit in Meſopotamiã ad vrbẽ Nachor.
Cumq; camelos feciſſet accubare extra 11
oppidũ iuxta puteum aquæ veſpere, eo tempore quo ſolent mulieres egredi ad
hauriẽdã aquã, ^dixit': Dñe Deus dñi 12
mei Abrahã, occurre, obſecro, mihi hodie, & fac miſericordiã cum dno meo Abraham. Ecce ego ſto prope fontẽ aquæ, 13
& filiæ habitatorum huius ciuitatis egrediẽtur ad hauriendã aquam. Igitur 14
puella cui ego dixero, Inclina hydriam tuã vt bibã: & illa reſpõderit, Bibe, quin & camelis tuis dabo potũ: ipſa eſt quam præparaſti ſeruo tuo Iſaac, & per hoc in-

telligam quod feceris miſericordiã cum dño meo*. Nec dum intra ſe verba cõ- 15
plauerat, & ecce Rebecca egrediebatur,
filia Bathuel, filij Melchę vxoris Nachor
fratris Abrahã, habens hydriã in ſcapu-
la ſua: puella decora nimis, virgóque 16
pulcherrima, & incognita viro: deſcen-
derat autẽ ad fontem, & impleuerat hy-
driam, ac aſcendebatur. Occurritque ei 17
ſeruus, & ait: Pauxillum aquæ mihi ad
*bibendum' præbe de hydria tua. Quæ 18
reſpondit: Bibe dñe mi. Celeriterq; de-
poſuit hydriã ſuper vlnam ſuã, & dedit
ei potum. Cumq; ille bibiſſet, adiecit: 19
Quin & camelis tuis hauriam aquam,
donec cuncti bibant. Effundensq; hy- 20
driam in canalibus, recurrit ad puteum,
vt hauriret aquam: & hauſtam omnibus
camelis dedit. Ipſe autẽ contemplaba- 21
tur eã taciturn, ſcire volens vtrũ proſpe-
rum iter ſuum feciſſet *Deus', an non:
Poſtquam autẽ biberunt cameli, pro- 22
tulit vir inaures aureas, appendentes ſi-
clos duos: & armillas totidem pondo ſi-
clorum decẽ. Dixitq; ad eam: Cuius es 23
filia? indica mihi, eſt in domo patris tui
locus ad manendũ? Quæ reſpondit: Fi- 24
lia ſum Bathuelis, filij *Nachor, quem
peperit ei Melcha'. Et addidit, dicens: 25
Palearũ quoq; & feni plurimũ eſt apud
nos, & locus ſpatioſus eſt ad manendũ.
Inclinauit ſe homo, & adorauit Dñm, 26
dicens: Benedictus Dñs Deus dñi mei 27
Abrahã, qui non abſtulit miſericordiam
& veritatem ſuã à dño meo, & recto itи-
nere me perduxit in domum fratris dñi
mei. Cucurrit itaq; puella, & nũtauit 28
in domũ matris ſuæ omnia quæ audierat.
Habebat autẽ Rebecca fratrẽ nomine 29
Laban, qui feſtinus egreſſus eſt ad homi-
nẽ, vbi erat fons. Cumq; vidiſſet mani-
ces & armillas in manibus ſororis ſuæ, 30
& audiſſet cuncta verba referentis, Hæc
locutus eſt mihi homo: venit ad virum
qui ſtabat iuxta camelos, & prope fontẽ
–aquæ': dixitq; ad eum: Ingredere, be- 31
nedicte Dñi: cur foris ſtas? præparaui
domũ, & locum camelis. Et introduxit 32
eum in hoſpitiũ: ac deſtrauit camelos,
dedit itq; paleas, & fœnum*, & aquam ad
lauandos pedes *camelorum', & virorũ
qui venerant cum eo. Et appoſitus eſt 33
in cõſpectu eius panis. Qui ait: Nõ come-
dam, donec loquar ſermones meos.
Reſpondit ei: Loquere. At ille: Seruus, 34
inquit, Abraham ſum. Et Dñs bene- 35
dixit dño meo valde, magnificatúſque
eſt: & dedit ei oues & boues, argentũ &
aurũ, ſeruos & ancillas, camelos & aſi-
nos. Et peperit Sara vxor dñi mei filiũ 36
dño meo in ſenectute ſua, deditque ei
omnia quæ habuerat. Et adiurauit me 37
dñs meus dicens: Non accipies vxorem
filio meo de filiabus Chananæorum, in
quorum terra habito: ſed ad domum 38
patris mei perges, & de cognatione mea
39 accipies vxorẽ filio meo. ego verò re-
ſpondi dño meo: Quid ſi noluerit ve-
40 nire mecum mulier? Dñs, ait, in cuius
conſpectu ambulo, mittet angelum ſuũ
tecum, & diriget viam tuã: accipiẽſque
vxorem filio meo de cognatione mea, &
41 de domo patris mei. Innocẽs eris à ma-
lediction̄e mea, cùm veneris ad proxi-
42 mos meos, & non dederint tibi. Veni
ergo hodie ad fontẽ–aquæ', & dixi: Dñe
Deus dñi mei Abrahã, ſi direxiſti viã meã
43 in qua nunc ambulo, ecce ſto iuxta fõ-
tem aquæ, & virgo quæ egredietur ad
ha uriendam aquam audierit à me: Da
mihi pauxillum aquæ ad bibendum de
44 hydria tua: Et dixerit mihi: Et tu bibe,
& camelis tuis hauriam: ipſa eſt mulier
quam præparauit Dñs filio domini mei.
45 Dumq; hæc tacitus meẽũ voluerem,
apparuit Rebecca veniens cum hydria,
quam portabat in ſcapula: deſcenditq;
ad fontem, & hauſit aquam. Et aio ad eã:
46 Da mihi paululum bibere. Quæ feſtinans depoſuit hydriam de humero, &
dixit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis
tribuã potum. Bibi, & adaquauit came-
47 los. Interrogauiq; eam, & dixi: Cuius
es filia? Quæ reſpondit: Filia Bathuelis
ſum filij Nachor, quẽ peperit ei Melcha.
Suſpendi itaque inaures ad ornandã fa-
ciem eius, & armillas poſui in manibus
48 –eius'. Pronũque adorani Dñm, be-
nedicens Dño Deo dñi mei Abraham,
qui perduxit me recto itinere, vt ſumere
49 filia fratris dñi mei filio eius. Quamo-
brem ſi facitis miſericordiam & verи-
tatẽ cũ dño meo, indicate mihi. ſin autẽ
aliud placet: & hoc dicite mihi, vt vadã
50 ad dexteră, ſiue ad ſiniſtram. Reſpon-
derũtq; Laban & Bathuel: A Domino
egreſſus eſt ſermo: non poſſumus extra
51 placitum eius quicquã aliud loqui tecũ.
En Rebecca coram te eſt, tolle eam, &
52 proficiſcere, & ſit vxor filij dñi tui, ſicut
locutus eſt Dñs. Quod cùm audiſſet
puer Abrahã–procidens' adorauit in
53 terrã Dñm. Prolatiſq; vaſis argenteis,
& aureis, ac veſtibus, dedit–ea' Rebeccæ
–pro munere': *fratribus' quoq; eius, &
54 matri dona obtulit. Iuito conuiuio ve-
ſcentes pariter & bibentes, mauſerunt
ibi. Surgens autẽ manè, locutus eſt puer:
Dimitte me, vt e vadam ad dñm meum.
55 Reſponderuntq; *fratres' eius & mater:
Maneat puella ſaltẽ decẽ dies apud nos,
56 & poſtea proficiſcetur. Nolite, ait, me
retinere, quia Dñs direxit viã meã: di-
57 mittite me vt pergã ad dñm meũ. Et
dixerunt: Vocemus puellã, & quæramus
58 ipſius voluntatẽ. Cumque vocata ve-
niſſet, ſciſcitati ſunt: Vis ire cũ homine
59 iſto? Quæ ait: Vadã. Dimiſerunt ergo
eã, & nutricẽ illius*, ſeruumq; Abrahã,
60 & comites eius; imprecantes proſpera
ſorori ſuæ, atq; dicentes: Soror noſtra es,
creſcas in mille millia, & poſſideat ſemẽ

tuum

tuum portas inimicorum ſuorũ. Igitur 61
Rebecca, & puellæ illius aſcenſis came-
lis, ſecutæ ſunt virũ: qui feſtinus reuer-
tebatur ad dñm ſuum. eo autẽ tempore 62
deambulabat Iſaac per viam quæ ducit
Su. 16. 14. ad Puteum, ‖ cuius nomen eſt Viuentis
& videntis: habitabat enim in terra au-
ſtrali: Et egreſſus fuerat ad meditandũ 63
*ſuos 2. in agro, inclinata iam die: cumque ele-
uaſſet oculos*, vidit camelos venientes
MS. H.C. procul. Rebecca quoq; cõſpecto Iſaac, 64
deſcendit de camelo, & ait ad puerum: 65
Quis eſt ille homo qui venit per agrum
in occurſum nobis? Dixitq; ei, Ipſe eſt
dñs meus. At illa tollens cito pallium ſuũ,
operuit ſe. Seruus autẽ cuncta quæ ge- 66
–8 MS. H. C.G. ſerat, narrauit–deo ſuo' Iſaac. Qui in- 67
troduxit eã in tabernaculum Saræ ma-
tris ſuæ, & accepit eam vxorẽ: & in tan-
tum dilexit eam, vt dolore qui ex morte
matris eius acciderat, temperaret.

CAP. XXV.

1. Par. 1. 32. ABraham verò aliam duxit vxorem 1
nomine Cetturam: quæ peperit ei 2
*Zamran', & Iecſan, & Madan, & Ma-
dian, & Iesbor, & Sue. Iecſan quoque 3
genuit Saba & Dadan. Filij Dadan fue-
runt Aſſurim, & Latuſim, & *Laomim'.
At verò ex Madian ortus eſt Epha, & 4
Epher, & Henoch, & Abida, & Eldaa.
omnes hi filij Cetturæ. Deditq; Abra- 5
hã cuncta quæ poſſederat, Iſaac: filiis 6
autem concubinarũ largitus eſt munera,
& ſeparauit eos ab Iſaac filio ſuo dum
adhuc ipſe viueret, ad plagã orientalem.
Fuerunt autẽ dies vitæ Abrahæ, centũ 7
ſeptuaginta quinque anni. Et deficiens 8
mortuus eſt in ſenectute bona, prone-
ctẽq; ætatis, & plenus dierũ: congrega-
tuſq; eſt ad populũ ſuũ. Et ſepelierunt 9
eum Iſaac & Iſmahel filij ſui in ſpelun-
ca duplici, quæ ſita eſt in agro Ephron
filij Seor Hethæi, è regione Mambre,
Sup. 23. 19. quam ‖ emerat à filiis Heth. ibi ſepul- 10
tus eſt ipſe & Sara vxor eius. Et poſt 11
obitum illius benedixit Deus Iſaac filio
Sup. 16. 14. eius, qui habitabat ‖ iuxta Puteũ nomine
Viuentis & videntis. Hæ ſunt genera- 12
tiones Iſmahel filij Abrahæ, quæ peperit
ei Agar Aegyptia, famula Saræ: & hæc 13
nomina filiorum eius in vocabulis & ge-
nerationibus ſuis. ‖ Primogenitus Iſma-
hel, Nabaioth, deinde Cedar, & Adbeel,
& Mabſam. Maſma quoque, & Duma, 14
& Maſa, Hadad, & Thema, & Ietur, & 15
Naphis, & Cedma. iſti ſunt filij Iſma-
helis: & hæc nomina per caſtella & op-
pida eorum, duodecim principes tribũ
ſuarũ. Et fuit anni vitæ Iſmahelis 17
cẽtum triginta ſeptẽ, deficiensq; mortuus
eſt, & appoſitus ad populum ſuũ. Ha- 18
bitauit autem ab Heuila vſque Sur, quæ
reſpicit Aegyptũ introeuntibus Aſſyrios.
coram cunctis fratribus ſuis obiit. Hæ 19
quoq; ſunt generationes Iſaac filij Abra-
ham. Abraham genuit Iſaac, qui cùm 20
quadraginta eſſet annorum, duxit vxorẽ
Rebeccam filiã Bathuelis Syri de Me-
ſopotamia, ſororem Laban. Deprecatuſq; 21
eſt Iſaac Dñm pro vxore ſua, eò
quòd eſſet ſterilis: qui exaudiuit eum, &
dedit conceptum Rebeccæ. ‖ Sed colli- 22
debantur in vtero eius paruuli: quæ ait,
Si ſic mihi futurũ erat, quid neceſſe fuit
*cõcipere? Perrexitq; vt cõſuleret Dñm.
Qui reſpondens ait: ‖ Duæ gẽtes ſunt 23
in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo
diuidentur, populuſq; populum ſupe-
rabit, & maior ſeruiet minori. Iã tem- 24
pus pariendi aduenerat, & ecce gemini
in vtero eius reperti ſunt. ‖ Qui pri- 25
mus egreſſus eſt, rufus erat, & toꝰ ſicut
pellis hiſpidus: vocatúmque eſt
nomẽ eius Eſau. ‖ Protinus alter egre- Matt. 1. 2.
diens *plantam fratris tenebat manu: & acts
ideirco appellauit eum Iacob. Sexagena-
rius erat Iſaac quando nati ſunt ei par- 26
uuli. Quibus adultis factus eſt Eſau
vir gnarus venãdi, & homo agricola: Ia-
cob autẽ vir ſimplex habitabat in taber- 27
naculis. Iſaac amabat Eſau, eo quòd de
venationibus illius veſceretur: & Rebec-
ca diligebat Iacob. Coxit autem Iacob 29
pulmentum: ad quẽ cùm venifſet Eſau
de agro laſſus, ait: Da mihi de coctione 30
hac rufa, quia oppido laſſus ſum. Quam
ob cauſam vocatus eſt nomẽ eius ‖ Edõ. Heb. 1. 16.
Cui dixit Iacob: Vende mihi primo- 31 Abdia 1.
genita tua. Ille reſpondit: En morior, 32
ſi quid mihi proderunt primogenita? Ait 33
Iacobs Iura ergo, mihi. Iurauit ei Eſau,
& vendidit primogenita. Et ſic accepto 34
pane & lentis eduliо comedit, & bibit, &
abiit, parumpendens quòd primogenita
vendidiſſet. CAP. XXVI.

1 ORta autẽ fame ſuper terram poſt eã
ſterilitatẽ quæ acciderat in diebus
Abraham, abiit Iſaac ad Abi-melech re-
2 gẽ Palæſtinorũ in Gerara. Apparuitq;
ei Dñs, & ait: Ne deſcendas in Aegyptũ,
3 ſed quieſce in terra quã dixero tibi. Et
peregrinare in ea, eroque tecũ, & bene-
dicam tibi: tibi enim & ſemini tuo dabo
vniuerſas regiones has, ‖ complens iura- Sup. 12. 7.
mentum quod ſpopondi Abraham patri 13. 15. 15,
4 tuo. Et multiplicabo ſemen tuum ſicut 18.
ſtellas cæli: dabóq; poſteris tuis vniuer-
ſas regiones has: & ‖ Benedicentur in Sup. 12, 3.
5 ſemine tuo oẽs gentes terræ, eo quòd 18, 18. 22,
obedierit Abraham voci meæ, & cuſto- 17. 8, 19.
dierit præcepta & mandata mea, & cere-
6 monias legẽſq; ſeruauerit. Manſit itaq;
7 Iſaac in Getaris. Qui cùm interrogare-
tur à viris loci illius ſuper vxore ſua, re-
ſpondit: Soror mea eſt, timuerat enim
confiteri quòd ſibi eſſet ſociata cõiugio:
reputãs, ne fortè interficerẽt eũ propter
8 illius pulchritudinem. Cùmq; pertran-
ſiſſent dies plurimi, & ibidẽ moraretur,
prоſpiciens Abi-melech rex Palæſtino-
rum per feneſtram, vidit eum iocan-
9 tẽ cum Rebecca vxore ſua. Et accerſito

eo, ait:

eo, ait: Perfidiæ est quòd vxor tua sit: cur mentitus es eam sororem tuam esse? Respondit: Timui ne morerer propter eā.

Dixitque Abi-melech: Quare impo- 10
suisti nobis? potuit coire quispiam de populo cum vxore tua, & induxeras super nos grande peccatū. Præcepitque omni 11
populo, dicens: Qui tetigerit hominis huius vxorē, morte morietur. Seuit autē 12
Isaac in terra illa, & inuenit in ipso anno centuplum: benedixitq; ei Dñs. Et 13
locupletatus est homo, & ibat proficiēs atque succrescens, donec magnus vehementer esset: habuitq; possessiones ouium & armentorum, & familiæ plurimum. Ob hoc inuidentes ei Palæ- 14
sthini, omnes puteos quos foderant serui eius patris illius Abraham, illo tēpore obstruxerunt, implentes humo: in tātum, 16
vt ipse Abi-melech diceret ad Isaac: Recede à nobis, quoniā potentior nobis factus es valde. Et ille discedens, vt venit ad torrentem Geraræ, habitauitque 17
ibi: rursum fodit alios puteos, quos foderant serui patris sui Abraham, & quos illo mortuo, olim obstruxerant Philisthiim: appellauitq; eos eisdem nominibus quibus ante pater vocauerat. Foderunt 18
quoq; in Torrente, & repererunt aquam viuam. Sed & ibi iurgium fuit pastorū 19
Geraræ aduersus pastores Isaac, dicentiū: Nostra est aqua: quam ob rem nomē putei ex eo quod acciderat, vocauit Calumniā. Foderunt autē & alium: & pro 20
illo quoque rixati sunt, appellauitq; eū, Inimicitias. Profectus inde fodit alium 22
puteum, pro quo non contenderunt: itaq; vocauit nomen eius Latitudo, dicens: Nunc dilatauit nos Dñs, & fecit crescere super terram. Ascendit autē ex illo lo- 23
co in Ber-sabee, vbi apparuit ei Dominus in ipsa nocte, dicens: Ego sum Deus Abrahā patris tui, noli timere, quia ego 24
tecum sum: benedicam tibi, & multiplicabo semen tuū propter seruum meum Abraham. Itaq; ædificauit ibi altare: & 25
inuocato nomine Dñi, extendit tabernaculum: præcepitque seruis suis vt foderent puteum. Ad quem locum cùm ve- 26
nissent de Geraris Abi-melech, & Ochozath amicus illius, & Phicol dux militū,
locutus est eis Isaac: Quid venistis ad 27
me hominem quem odistis, & expulistis à vobis? Qui respondentes: Vidimus 28
tecum esse Dominum: & ideirco nos diximus: Sit iuramentum inter nos, & ineamus fœdus: vt non facias nobis quic 29
quam mali, sicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te læderet; sed cum pace dimisimus auctum benedictione Domini. Fecit ergo eis con- 30
uiuium, & post cibum & potum, sur- 31
gentes mane, iurauerunt sibi mutuò: dimisitq; eos Isaac pacifice in locū suū.

Ecce autem venerunt in ipso die ser- 32
ui Isaac annuntiantes ei de puteo quem foderant, atque dicentes: Inuenimus a- 33
quam. Vnde appellauit eum, Abundantiam: & nomen vrbi impositum est Bersabee, vsque in præsentem diem. Esau 34
verò quadragenarius duxit vxores duas: Iudith filia Beeri Hethæi, & Basemath filiam Elon eiusdem loci: quæ ambę 35
offenderant animum Isaac & Rebeccæ.

CAP. XXVII.

SEnuit autem Isaac, & caligauerunt oculi eius, & videre non poterat: vocauitque Esau filium suum maiorem, & dixit ei: Fili mi? Qui respondit: Adsum. 1
Cui pater: Vides, inquit, quod senuerim, & ignorem diem mortis meæ. Sume arma tua, pharetram, & arcum, & egredere foras. Cumque venatu aliquid 2
apprehenderis, fac mihi inde pulmentū, sicut velle me nosti, & affer vt comedam: & benedicat tibi anima mea 3
antequam moriar. Quod cùm audisset Rebecca, & ille abisset in agrum vt iussionem patris impleret, dixit filio suo 4
Iacob: Audiui patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo, & dicentem ei:
Affer mihi de venatione tua, & fac ei- 7
bos vt comedam, & benedicam tibi coram Domino antequam moriar. Nūc 8
ergo fili mi, acquiesce consiliis meis:
& pergens ad gregem, affer mihi duos 9
hœdos optimos, vt facia ex eis escas patri tuo, quibus libenter vescitur: quas 10
cùm inuleris, & comederit, benedicat 11
tibi priusquam moriatur. Cui ille respondit: Nosti quòd Esau frater meus 12
homo pilosus sit, & ego lenis: si attrectauerit me pater meus, & senserit, timeo ne putet me sibi voluisse illudere, & inducam super me maledictionem pro benedictione. Ad quem mater, in me sit, 13
ait, ista maledictio, fili mi: tantùm audi vocem meam, & pergens, affer quæ dixi.
Abiit, & attulit, deditque matri. Parauit illa cibos, sicut velle nouerat patrem 14
illius. Et vestibus Esau valde bonis, 15
quas apud se habebat domi, induit eum:
pelliculasque hœdorum circumdedit 16
manibus, & colli nudæ protexit. Deditque pulmentum, & panes quos coxerat, 17
tradidit. Quibus illatis, dixit: Pater 18
mi? At ille respondit: Audio. Quis es tu, 19
fili mi? Dixitque Iacob: Ego sum primogenitus tuus Esau: feci sicut præcepisti mihi: surge, sede, & comede de venatione mea, vt benedicat mihi anima tua.
Rursumque Isaac ad filium suū: Quo 20
modo, inquit, tam citò inuenire potuisti, fili mi? Qui respondit: Voluntas Dei fuit vt citò occurreret mihi quod volebam.
Dixitq; Isaac: Accede ad me, vt tan- 21
gam te fili mi, & probem vtrum tu sis filius meus Esau, an non. Accessit ille 22
ad patrem, & palpato eo, dixit Isaac: Vox quidem, vox Iacob est: sed manus, ma- 23
nus sunt Esau. Et non cognouit eum, quia pilosæ manus similitudinem majoris expresserant. Benedicens ergo illi, 24
ait, Tu es filius meus Esau? Respōdit, Ego sum. At ille, Affer mihi, inquit, 25
cibos de venatione tua, fili mi, vt benedicat tibi anima mea. Quos cùm oblatos comedisset, obtulit ei etiam vinum. 26
quo hausto, dixit ad eum: Accede ad me, & da mihi osculum, fili mi. Accessit, & osculatus est eum. Statimque vt 27
sensit vestimentorum illius fragrātiam, benedicens: illi, ait: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Det tibi Deus de rore cæli, & 28
de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini. Et seruiant tibi populi, 29
& adorent te tribus: esto dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ. qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. Vix Isaac ser- 30
monem impleuerat: Et egresso Iacob foras, venit Esau, coctoque de venatione cibos intulit patri, dicens: Surge pater mi, & comede de venatione filij tui: vt benedicat mihi anima tua. Dixitque ille: 31
Isaac: Quis enim es tu? Qui respōdit: Ego sum filius tuus primogenitus Esau.
Expauit Isaac stupore vehementi: & 33
vltrà quàm credi potest, admirans, ait: Quis igitur ille est qui dudum captam venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus prius quàm tu venires? benedixique ei, & erit benedictus. Auditis 34
Esau sermonibus patris, irrugit clamore magno: & consternatus, ait: Benedic etiam & mihi, pater mi. Qui ait: Ve- 35
nit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuā. At ille subiunxit: Iustè vocatū est nomen eius Iacob: supplantauit enim me en altera vice: primogenita mea antè tulit, & nūc secundò surripuit benedictionē meam. Rursumque ad patrem, Nunquid nō reseruasti, ait, & mihi benedictionē? Respondit Isaac: Dominum tuum illū constituī, & omnes fratres eius seruituti illius subiugaui: frumēto & vino stabiliui eum, & tibi post hæc, fili mi, vltrà quid faciam? Cui Esau, Num vnam, inquit, 38
tantum benedictionē habes, pater? mihi quoque obsecro vt benedicas. Cumque eulatu magno fleret, motus Isa- 39
ac, dixit ad eum: In pinguedine terræ, & in rore cæli desuper erit benedictio tua. Viues in gladio, & fratri tuo seruies: tempusque veniet, cùm excutias & solues iugum eius de ceruicibus tuis. Oderat ergo semper Esau Iacob pro benedictione qua benedixerat ei pater: dixitque in corde suo: Venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrē meū.
Nuntiata sunt hæc Rebeccæ: quæ 42
mittens, & vocans Iacob filium suū, dixit ad eum, Ecce Esau frater tuus minatur vt occidat te. Nunc ergo, fili mi, au- 43
di vocē meā, & consurgēs fuge ad Laban

¶ vxorem 1 MS. H. C. G. Inf. 27. 46.

Heb. 11. 20

Isaac MS q.

¶ nunc o.

¶ domum suam o.

Abd. 1. 10

¶ Veniat MS. G.

¶ vt 7 MS. G.

¶ verba 4 MS. H. C. G.

inducam Missale Roman. H. C. G.

¶ Iacob Sup. 25. 35

& oleo o.

Heb. 11. 17

fratrem meum in Haran: habitabisq; 44
cum eo dies paucos, donec requiescat furor fratris tui, & cesset indignatio eius, 45
obliuiscaturque eorū quæ fecisti in eū: postea mittam, & adducā te inde huc.
cur vtroq; orbabor filio in vno die? Dixitque Rebecca ad Isaac: Tædet me vitę 46
meæ propter filias Heth: si acceperit Iacob vxorē de stirpe huius terræ, nolo viuere.

CAP. XXVIII.

VOcauit itaq; Isaac Iacob, & benedixit eum, præcepitq; ei dicēs: Noli accipere coniugē de genere Chanāan: 1
sed vade, & proficiscere in Mesopotamiā Syriæ, ad domū Bathuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde vxorē de filiabus 2
Laban aunculi tui. Deus autem omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat, atque multiplicet: vt sis in turbas 3
populorum. Et det tibi benedictiones Abrahæ, & semini tuo post te: vt possideas terram peregrinationis tuæ, quam 4
pollicitus est auo tuo. Cūmque dimisisset eum Isaac, profectus peruenit in Mesopotamiā Syriæ ad Laban filiū Bathuel Syri, fratrē Rebeccæ matris suæ. 5
Videns autem Esau quòd benedixisset pater suus Iacob, & misisset eū in Mesopotamiā Syriæ, vt inde vxorē duceret; & quòd post benedictionē præcepisset ei, dicens, Non accipies vxorem de filiabus 6
Chanāan; quódque obediens Iacob patrēntibus suis isset in Syriā: probans quoq; quòd non libenter aspiceret filias 7
Chanāan pater suus: iuit ad Ismahelē, & duxit vxorē absque iis quas prius habebat, Maheleth filiā Ismahel filij Abra- 8
ham, sororē Nabaioth. Igitur egressus Iacob de Ber-sabee, pergebat Haran. 10
Cūq; venisset ad quēdam locū, & vellet in eo requiescere post solis occubitū, tulit de lapidibus qui iacebant, & supponens capiti suo, dormiuit in eodem loco. 11
Viditq; in somnis scalā stantem super terrā, & cacumē illius tangens cælū: angelos quoque Dei ascendentes & descēdētes per eā: & Dñm innixū scalæ dicentem sibi: Ego sum Dñs Deus Abra- 12 13
ham patris tui, & Deus Isaac: Terram in qua dormis, tibi dabo & semini tuo. Et 14
erunt semē tuum quasi pulvis terræ: dilataberis ad Orientem, & Occidētem, & Septentrionem, & Meridiem: & BENEDICENTVR IN TE & in semine tuo cunctæ tribus terræ. Et eo 15
custos tuus quocunque perrexeris, & reducam te in terram hanc: nec dimittam nisi compleuero vniuersa quæ dixi.
Cūmq; euigilasset Iacob de somno, ait: 16
Verè Dns est in loco isto, & ego nesciebā. Pauēsq; Quā terribilis est, inquit, 17
locus iste! non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. Surgens ergo Iacob 18
manè, tulit lapidem, quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, fun- 19
dens oleum desuper. Appellauitque

Inf. 35. 1. 48. 3

Deu. 12. 20 & 19. 14

Sup. 26. 4

Osee 12. 14

Inf. 31. 13

nomẽ vrbis Beth-el, quę prius Luza vocabatur. Vouit etiam votũ, dicens: Si fuerit *Dñs mecũm, & cuſtodierit me in via per quã ego ambulo, & dederit mihi panẽ ad veſcendũ, & veſtimentũ ad induendũ, reuerſúſque fuero proſperè ad domũ patris mei: erit mihi Dns in Deũ, & lapis iſte quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei: cunctorũmque quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

CAP. XXIX.

PRofectus ergo Iacob venit in terram orientalem. Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ouiũ accubantes iuxta eũ: nã ex illo adaquabãtur pecora, & os eius grãdi lapide claudebatur. Morisq. erat vt cuncti ouibus congregatis deuoluerent lapidem, & refectis gregibus rurſum ſuper os putei ponerent. Dixitque ad paſtores: Fratres, vnde eſtis? Qui reſponderunt, De Harã. Quos interrogans, Nunquid, ait, noſtis Laban filium Nachor? Dixerunt: Nouimus. Sanũſque eſt? inquit. Valet, inquiũt: & ecce Rachel filia eius venit cũ grege ſuo. Dixitque Iacob: Adhuc multũ dici ſupereſt, nec eſt tẽpus vt reducãtur ad caulas greges: date antè potũ ouibus, & ſic eas ad paſtum reducite. Qui reſponderunt: Non poſſumus, donec omnia pecora congregentur, & amoueamus lapidẽ de ore putei, vt adaquemus greges. Adhuc loquebãtur, & ecce Rachel veniebat cũ ouibus patris ſui: nã gregẽ ipſa paſcebat. Quã cùm vidiſſet Iacob, & ſciret conſobrinã ſuã, ouẽſq. Labã auunculi ſui: amouit lapidẽ quo puteus claudebatur. Et adaquato grege oſculat* eũ: & eleuata voce fleuit. Et indicauit ei quòd frater eſſet patris ſui, & filius Rebeccæ: at illa feſtinãs nuntiauit patri ſuo. Qui cùm audiſſet veniſſe Iacob filiũ ſororis ſuæ, occurrit obuiã ei: ꝯplexuſq. eũ, & in oſcula rues, duxit in domũ ſuã. Auditis autẽ cauſis itineris, reſpondit: Os meũ es, & caro mea. Et poſtquã impleti ſunt dies meſis vnius, dixit ei: Nũ quia frater meus es, gratis ſeruies mihi? die quid mercedis accipias. Habebat vero duas filias, nomẽ maioris Lia: minor verò appellabatur Rachel. Sed Lia lippis erat oculis, Rachel decora facie, & venuſto aſpectu. Quam diligẽs Iacob, ait: Seruiã tibi pro Rachel filia tua minore, ſeptẽ annis. Reſpõdit Labã: Melius eſt vt tibi eã dem quàm alteri viro, mane apud me. Seruiit ergo Iacob pro Rachel ſeptẽ annis: & videbãtur illi pauci dies præ amoris magnitudine. Dixitq. ad Labã: Da mihi vxorẽ meã: quia iã tẽpus impletũ eſt, vt ingrediar ad illã. Qui vocatis multis amicorũ turbis ad cõuiuiũ, fecit nuptias. Et veſperè Liã filiã ſuã introduxit ad eum, dẽs ancillã filiæ, Zelpham nomine. Ad quã cùm eximore Iacob ſuiſſet ingreſſus, facto mane vidit Liã: & dixit ad ſocerũ

*Deus MS.R. Rab.H. *Dominus Deus G. *verbũ Domini C.

illa.

ſuum, Quid eſt *quod fecere voluiſti? nõnne pro Rachel ſeruiui tibi? quare *impoſuiſti mihi? Reſpondit Labã: Nõ eſt in loco noſtro conſuetudinis, vt minores antè tradamus ad nuptias. Imple hebdomadã dierũ huius copulæ: & hanc quoque dabo tibi pro opere quo ſeruiturus es mihi ſeptẽ annis aliis. Acquieuit placito: & hebdomada tranſacta, Rachel duxit vxorẽ: cui pater ſeruã Bala tradiderat. Tandẽmq. potitus optatis nuptiis, amorẽ ſequẽtis priori prætulit, ſeruiens apud eũ ſeptẽ annis aliis. Videns autẽ Dns, quòd deſpiceretur Liam, aperuit vuluam eius, ſorore ſterili permanente. Quæ conceptũ genuit filiũ, vocauitq. nomẽ eius Ruben, dicens: *Vidit* Dns humilitatẽ meam, nunc amabit me vir meus. Rurſũmq. concepit & peperit filium, & ait: Quoniam *audiuit me Dns haberi contemptui, dedit etiam iſtũ mihi. vocauitq. nomen eius Simeon. Cõceptíque tertiò, & genuit alium filium: dixitq., Nũc quoque *copulabitur mihi marit* meus, eò quod peperẽrim ei tres filios: & ideirco appellauit nomen eius Leui. Quartò concepit, & peperit filiũ, & ait: Modò *confitebor Dño. Et ob hoc vocauit eum Iudam: ceſſauitque parere.

CAP. XXX.

1 CErnens autẽ Rachel quòd infœcũda eſſet, inuidit ſorori ſuę, & ait marito ſuo: Da mihi liberos, aliòquin mo-
2 riar. Cui iratus reſpondit Iacob, Num pro Dẽo ego ſum, qui primauit te fructu
3 ventris tui? At illa, Habeo, inquit, famulã Balã: ingredere ad illã, vt patiat ſuper genua mea, & habeam ex illa filios.
4 Deditq. ili Balã in cõiugiũ: quę ingreſſo ad ſe viro concepit, & peperit filiũ.
6 Dixitq. Rachel: *Iudicauit mihi Dns, & exaudiuit vocẽ meã, dãs mihi filiũ. &
7 idcirco appellauit nomẽ eius Dan. Rur-
8 ſũmq. Bala cœpiẽs, peperit alterũ: pro quo ait Rachel: *Cõparauit me Dns cũ ſorore mea, & inualui: vocauitq. eũ Ne-
9 phthali. Sentiẽs Lia quòd parere deſiſſet, Zelphã ancillã ſuam marito tradidit.
10 Quæ poſt conceptũ edente filiũ, dixit:
11 *Feliciter.' & idcirco vocauit nomẽ eius
12 Gad. Peperit quoq. Zelpha alterũ. Di-
13 xitq. Lia: Hoc pro *beatitudine meã*: *Beatã quippe me dicẽt* mulieres. pro-
14 pterea appellauit eũ Aſer. Egreſſus autẽ Rubẽ tẽpore meſſis triticeę in agrũ, repe rit mãdragoras: quas matri Liæ detulit. Dixitq. Rachel, Da mihi partẽ de mandragoris filij tui. Illa reſpondit: Parumne tibi videtur, quòd præripueris maritum mihi, niſi etiã mãdragoras filij mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecũ hac nocte
16 pro mãdragoris filij tui. Redeuntiq. ad veſperã Iacob de agro, egreſſa eſt in occurſum eius Lia, & ait, Ad me, it. quit, intrabis: quia mercede cõduxi te pro mãdragoris filij mei. Dormiuitq. cũ ea nocte

6 MS. *hoc 5 MS.H.C. G.t *Liam o.

*Dan

*naphtale niphtali.

*bagad *oſri *ceſſerouni *omnes.

illa. Et exaudiuit Deus preces eius: cõ-
17 cepitq., & peperit filiũ quintũ, & ait: 18
Dedit Deus *mercedẽ* mihi, quia dedi ancillã meã viro meo. appellauitq. nomẽ eius Iſſachar*. Rurſum Lia cõcipiens, 19
peperit ſextũ filiũ, & ait: Dotauit me 20
De* dote bona: etiã hac vice *mecũ erit maritus meus, eò quòd genuerim ei ſex filios: & idcirco appellauit nomẽ eius Zabulõ. Poſt quę peperit filiã, nomine Di- 21
nã. Recordatus quoque Dns Rachelis, 22
exaudiuit eã, & aperuit vuluã eius. Quę 23
cõcepit, & peperit filiũ, dicens: Abſtulit Deus opprobriũ meũ. Et vocauit nomẽ 24
eius Ioſeph, dicẽs: *Addat mihi Dns filiũ alterum. Nato autem Ioſeph, dixit Ia- 25
cob ſocero ſuo: Dimitte me, vt reuertar *in patriã meã*, & ad terrã meam. Da 26
mihi vxores, & liberos meos, pro quibus ſeruiui tibi, vt abeam: tu *vero* noſti ſeruitutem qua ſeruiui tibi. At illi La- 27
ban: Inueniam gratiam in cõſpectu tuo: experimẽto didici, quia benedixerit mihi Deus propter tẽ: conſtitue mercedẽ 28
tuam quã dem tibi. At ille reſpondit: 29
Tu noſti quomodo ſeruierim tibi, & quãta in manibus meis fuerit poſſeſſio tua.
Modicũ habuiſti antequa veniré- ad 30
te*, & nunc dites effectus es: benedixitq. tibi Deus ad introitum meũ. iuſtum eſt igitur vt aliquando prouideam *domui meæ. Dixitq. Laba: Quid tibi dabo? At 31
ille ait, Nihil volo: ſed ſi feceris quod poſtulo, iterũ paſcam, & cuſtodiam pecora tua. Gyra omnes greges tuos, & ſepara 32
cũctas oues varias, & ſparſo vellere: & quodcunq. furuũ & maculoſum, variũq. fuerit, tam in ouibus quàm in capris, erit merces mea. Reſpondebitq. mihi 33
eras iuſtitia mea, quando placiti tempus aduenerit, coram te: & omnia quæ non fuerint varia, & maculoſa, & furua, tã in ouibus quàm in capris, furti me *argues*.
Dixitque Laban: Gratum habeo quòd 34
petis. Et ſeparauit in die illa capras, & 35
oues, & hircos, & aricles varios, atque maculoſos: cunctũ autem gregẽ vnicolorẽ, id eſt albi & nigri velleris, tradidit in manu filiorũ ſuorũ. Et poſuit ſpatium 36
itineris trium dierum inter ſe & generũ, qui paſcebat reliquos greges eius. Tol- 37
lens ergo Iacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticauit eas: detractiſq. corticibus, in his quę ſpoliata fuerant, candor apparuit: illa verò quæ integra fuerãt, viridia permanſerunt: atq. in hũc modum color effectus eſt varius. Poſuitq. eas in ca- 38
nalibus, vbi effundebatur aqua: vt cùm veniſſent greges ad bibendũ, ante oculos haberẽt virgas, & in aſpectu earũ cõcipe-
rẽt. Factũmq. eſt vt in ipſo calore coit*, 39
oues intuerentur virgas, & pãrerent maculoſa, & varia, & diuerſo colore reſperſa. Diuiſitq. gregẽ Iacob, & poſuit virgas in canalibus ante oculos arietũ: erãt 40
autẽ alba & nigra quæq., Laban: cætera verò, Iacob, ſeparatis inter ſe gregibus.
Igitur quando primo tẽpore aſcende- 41
bantur oues, ponebat Iacob virgas in canalibus aquarũ ante oculos arietum & ouiũ, vt in earũ contemplatione conci-
perent. quando verò ſerotina admiſſu- 42
ra erat, & cõceptus extremus, nõ ponebat eas. Factãq. fũt ea quæ erãt ſerotina, Labã: & quę primi tẽporis, Iacob. Dita- 43
tuſq. eſt homo vltra modũ, & habuit greges multos, ancillas & ſeruos, camelos & aſinos.

CAP. XXXI.

1 POſtquam autem audiuit verba filiorũ Laban dicentium: Tulit Iacob omnia quæ fuerunt patris noſtri, & de illius
2 facultate ditatus, factus eſt inclytus: animaduertit quoq. facie Laban, quòd nõ eſſet erga ſe ſicut heri & nudiuſtertius,
3 maximè dicente ſibi Dño: Reuertere in terrã patrũ tuorũ, & ad generationẽ tuã, & ero ꝯ. tecũ. Miſit*, & vocauit Rachel & 4
5 Liã in agrũ, vbi paſcebat greges, dixitq. eis: Video facie patris veſtri, quòd nõ ſit erga me ſicut heri & nudiuſtertius:
6 Deus aũt patris mei fuit mecũ. Et ipſe noſtis quòd totis viribus meis ſeruierim
7 patri veſtro. Sed & pater veſter circũuẽnit me, & mutauit mercedem meam decẽ vicibus: & tamen nõ dimiſit eum
8 Deus vt noceret mihi. Si quando dixit, Varię erunt mercedes tuæ: pariebant oẽs oues varios fœtus. quando verò ecõtrario ait, Alba quæq. accipies pro merce-
9 de: oẽs greges alba peperẽrunt. Tulitq. Deus ſubſtantiam patris veſtri, & dedit
10 mihi. Poſtquã enim conceptus ouium tẽpus aduenerat, leuaui oculos meos, & vidi in ſomnis aſcendentes mares ſuper fœminas, varios & maculoſos, & diuer-
11 ſorũ colorum. Dixitq. angelus Dei ad me in ſomnis, Iacob? Et ego reſpõdi, Ad-
12 ſum. Qui ait: Leua oculos tuos, & vide vniuerſos maſculos, aſcendentes ſuper fœminas, varios, maculoſos, atq. reſperſos. Vidi enim omnia quæ fecit tibi La-
13 bã. Ego ſum Deus Beth-el, vbi vnxiſti lapidẽ, & votum vouiſti mihi. Nunc ergo ſurge, & egredere de terra hac, reuer-
14 tens in terrã natiuitatis tuæ. Reſpõdẽruntq. Rachel & Lia: Nunquid habemus reſidui quicquã in facultatibus, & hæ-
15 ditate dom* patris noſtri? Nõne quaſi alienas reputauit nos, & vendidit, comeditq. pretium noſtrum? Sed Deus tulit
16 opes patris noſtri, & eas tradidit nobis, ac filiis noſtris: vnde omnia quæ præcepit tibi De* fac. Surrexit *itaq. Iacob, & impoſitis liberis, ac cõiugibus ſuis ſu-
18 per camelos, abiit. Tulitq. omnẽ ſubſtantiam ſuam, & greges, & quicquid in Meſopotamia acquiſierat, pergens ad I-
19 ſaac patrẽ ſuũ in Terrã Chanaã. Eo tẽpore ierat Labã ad tõdendas oues, & Ra-
20 chel furata eſt idõla patris ſui. Noluitq. Iacob confiteri ſocero ſuo quòd fugeret:

*Iacob 1 MS.H.C. G.

*autem MS.R.G.

Cumque abiisset tam ipse quam omnia quæ iuris sui erat, & amne transmisso pergeret contra Monte-Galaad: nũ- 22
tiatum est Laban die tertio quòd fugeret Iacob. Qui assumptis fratribus suis, 23
persecutus est eum diebus septẽ: & cõprehendit eum in Monte-Galaad. Vi- 24
ditq. in somnis dicentem sibi Dñs: Cave ne quicquã aspere loquaris contra Iacob. Iamq. Iacob extenderat in monte 25
tabernaculũ: cumq. ille consecutus fuisset eũ cũ fratribus suis, in eodem Mõte-Galaad fixit tentorium. Et dixit ad Ia- 26
cob: Quare ita egisti, vt clam me abigeres filias meas quasi captiuas gladio?
Cur ignorante me fugere voluisti, nec 27
indicare mihi: vt prosequerer te cũ gaudio, & canticis, & tympanis, & citharis?
Non es passus vt osculari filios meos 28
& filias: stulte operatus es & nunc quidẽ.
Valet manus mea reddere tibi malum: 29
sed Deus patris ^vestri tui^ heri dixit mihi: Cave ne loquaris ^vcontra^ Iacob quicquam duri*. Esto, ad tuos ire cupiebas, & de- 30
siderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es deos meos? Respondit Iacob: 31
Quòd inscio te profectus sum, timui ne violenter auferres *filias tuas. Quòd au- 32
tem furti me arguis: apud quẽcunq. inueneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris. scrutare, quicquid tuorum apud me inueneris, *aufer. hęc dicens, ignorabat quòd Rachel furata esset idola.
Ingressus itaque Laban tabernaculum 33
Iacob, & Liæ, & vtriusque famulæ, non inuenit. Cumq. intrasset tentorium Rachelis, illa festinans abscõdit idola sub- 34
ter stramenta cameli, & sedit desuper: scrutantique omne tentorium, & nihil inuenienti, ait: Ne irascatur dominus 35
meus, quòd coram te assurgere nequeo: quia iuxta consuetudinem fœminarum nunc accidit mihi. sic delusa solicitudo quæ rursus est. Tumensq. Iacob, cũ iur- 36
gio ait: Quam ob culpam meam, & ob quod peccatum meum sic exarsisti post me, & scrutatus es omnem supellectilẽ 37
meã? Quid inueneris de cuncta substãtia domus tuæ? pone hic coram fratribus meis, & fratribus tuis, & iudicent inter me & te. Idcirco viginti annis fui tecũ? 38
oues tuæ & capræ steriles non fuerũt, arietes gregis tui non comẽdi: nec captũ 39
à bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam: quicquid furtim peribat, à me exigebas: die noctuque æstu vrebar, & 40
gelu, fugiebatq. somnus ab oculis meis.
Sicque per viginti annos in domo 41
tua seruiui tibi, quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis: immutasti quoque mercedem meam decẽ vicibus.
Nisi Deus patris mei Abraham & ti- 42
mor Isaac affuisset mihi, forsitan modò nudum me dimisisses: afflictionem meã & laborem manuum mearum respexit Deus, & arguit te heri. Respondit ei 43
Laban: Filiæ meæ & filij, & greges tui, & omnia quæ cernis, mea sunt: *quid possum facere filiis* & nepotibus meis?
Veni ergo, & ineamus fœdus: vt sit in 44
testimonium inter me & te. Tulit itaq. 45
Iacob lapidem, & erexit illum in titulũ.
Dixitq. fratribus suis: Afferte lapides. 46
Qui congregãtes fecerunt tumulum, 47
co mederuntq. super eũ. Quem vocauit Laban Tumulum-testis; & Iacob, Acerumum-testimonij, vterque iuxta proprietatem linguæ suæ. Dixitq. Laban: 48
^vTumulus^ iste erit ^vtestis^ inter me & te hodie, & idcirco appellatum est nomen 49
eius Galaad, id est, Tumul^v-testis. *Intueatur & iudicet Dñs inter nos quando 50
recesserimus à nobis, si affixeris filias meas, & si introduxeris alias vxores super eas: nullus sermonis nostri testis est 51
absque Deo, qui presens respicit. Dixitque rursus ad Iacob: En tumulus hic, 52
& lapis quem erexi inter me & te, testis erit: tumulus, inquam, iste & lapis sunt in testimonium, si aut ego transiero illum pergens ad te; aut tu præterieris, 53
malũ mihi cogitans. Deus Abrahã, & Deus Nachor iudicet inter nos, De^v patris eorũ. Iurauit ergo Iacob per timorẽ 54
patris sui Isaac: Immolatisq. victimis in monte, vocauit fratres suos vt ederet panẽ. Qui cùm comedissent, manserunt 55
ibi. Laban verò de nocte consurgẽs, osculatus est filios & filias suas, & benedixit illis: reuersusque est in locum suum.

CAP. XXXII.

IAcob ^vautem^ abiit in itinere quod cœperat: fueruntq. ei obuiã Angeli Dei. 1
Quos cùm vidisset, ait: Castra Dei sunt 2
hæc. & appellauit nomẽ loci illius Mahanaim, id est, Castra. Misit autem & 3
nuntios ante se ad Esau fratrem suum in terram-Seir, in regionem-Edom: præcepitque eis, dicens: Sic loquimini dño meo Esau: Hæc dicit frater tuus Iacob: Apud Laban peregrinatus sum, & fui vs- 5
que in præsentem diẽ. Habeo boues, & asinos, & oues, & seruos, & ancillas: mittóque nunc legationẽ ad dñm meum, vt 6
inueniã gratia in conspectu tuo. Reuersíque sunt nuntij ad Iacob, dicentes: Venimus ad Esau fratrẽ tuũ, & ecce properat in occursum tuũ cũ quadringentis viris. Timuit Iacob valdè: & perterritus 7
diuisit populum qui secum erat, greges quoque & oues & boues & camelos in duas turmas, dicens: Si venerit Esau ad vnam turmã, & percusserit eã, alia turma quæ reliqua est, saluabitur. Dixitq. 9
Iacob: Deus patris mei Abrahã, & Deus patris mei Isaac: Dñe qui dixisti mihi, Reuertere in terrã tuã, & in locũ nativitatis tuæ, & benefacia tibi: minor sum 10
cũctis miserationib^v tuis, & veritate tua quã expleuisti seruo tuo. In baculo meo transiui Iordanem istum: & nunc cum duabus turmis regredior. Erue me de 11
manu fratris mei Esau, quia valdè eum timeo: ne forte veniens percutiat matrẽ cum filiis. Tu locutus es quòd benefa- 12
ceres mihi, & dilatares semen meũ sicut arenam maris, quæ præ multitudine numerari nõ potest. Cumq. dormisset ibi 13
nocte illa, separauit de his quæ habebat, munera Esau fratri suo, capras ducentas, hircos viginti, oues ducentas, & arietes viginti, camelos fœtas cũ pullis suis 14
triginta, vaccas quadraginta, & tauros viginti, asinas viginti, & pullos earũ decem. Et misit per manus seruorũ suo- 15
rũ singulos seorsum greges, dixitq. pueris suis: Antecedite me, & sit spatiũ inter gregẽ & gregem. Et præcepit priori, di- 17
cẽs: Si obuium habueris fratrem meum Esau, & interrogauerit te, Cuius es? aut, Quo vadis? aut, Cuius sunt ista quæ sequeris? respondebis: Serui tui Iacob, 18
munera misit dño suo Esau: ipse quoque post nos venit. Similiter dedit manda- 19
ta secundo, & tertio, & cũctis qui sequebantur greges, dicẽs: Iuxtà verbis loquimini ad Esau, cùm inueneritis eũ. Et 20
addetis: Ipse quoque seruus tuus Iacob iter nostrũ insequitur. dixit enim: Placabo illũ muneribus quæ præcedũt, & postea videbo illũ, forsitã propitiabitur mihi. Præcesserunt itaq. munera ante eũ, 21
ipse verò mãsit nocte illa in castris. Cũ- 22
que ^vmaturè^ surrexisset, tulit duas vxores suas, & totidem famulas cum vndecim filiis, & trãsiuit Vadũ-iaboc. Tra- 23
ductisq. omnibus quæ ad se pertinebãt, mãsit solus: & ecce vir luctabatur cum 24
eo vsque mane. Qui cũ videret, quòd eũ superare nõ posset, tetigit neruum femoris eius, & statim emarcuit. Dixitq. 25
ad eũ: Dimitte me, iam enim ascẽdit aurora. Respondit: Non dimittã te, nisi benedixeris mihi. Ait ergo: Quod nomẽ 27
est tibi? Respõdit: Iacob. At ille, Nequaquam, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israël: quoniam si ^vcõtra Deũ fortis fuisti^, quanto magis cõtra homines præualebis? interrogauit eũ Iacob: 29
Dic mihi, quo appellaris nomine? Respõdit: Cur quæris nomẽ meũ*? Et benedixit ei in eodẽ loco. Vocauitque Iacob 30
nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi ^v:Dũm^ facie ad faciẽ, & salua facta est anima mea. Ortúsque est ei statim sol, 31
postquã trãsgressus est Phanuel: ipse verò claudicabat pede. Quam ob causam 32
non comedũt neruum filij Israël, qui emarcuit in femore Iacob vsque in præsentem diem: eò quòd tetigerit neruum femoris eius, & obstupuerit.

CAP. XXXIII.

ELeuãs autẽ Iacob oculos suos, vidit 1
venientẽ Esau, & cũ eo quadringentos viros: diuisítque filios Liæ & Rachel, ambarũm, & famularũ: & posuit vtrãque ancillã, & liberos earũ in principio: 2
Liã verò, & filios eius in secundo loco: Rachel autem, & Ioseph nouissimos.
Et ipse progrediẽs adorauit prostra- 3
tus in terrã septies, donec appropinquaret fratri suo, amplexatus est eũ; stringensque
ter eius. Currens itaq. Esau obuiã fra- 4
tri suo, amplexatus est eũ; stringensque collũ eius, & osculans fleuit. Leuatisq. 5
oculis vidit mulieres & paruulos earum, & ait: Quid sibi volũt isti? & si ad te pertinẽt? Respõdit: Paruuli sunt quos donauit mihi Deus seruo tuo. Et appropin- 6
quantes ancillæ & filij earum, incuruati sunt. Accesit quoque Lia cum pueris 7
suis: & cùm similiter adorassent, extremi Ioseph & Rachel adorauerunt. Dixitque Esau: Quænam sunt istæ turmæ 8
quas obuiã habui? Respondit: Vt inueniã gratiam coram dño meo. At ille ait: Habeo plurima frater mi, sint tua tibi.
Dixitque Iacob: Noli ita obsecro: sed 10
si inueni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis. sic enim vidi faciem tuam, quasi viderim vultum Dei: esto mihi propitius, & suscipe be- 11
nedictionem quam attuli tibi, & quam donauit mihi Deus tribuens omnia. Vix
fratre compellente susceperunt. Et ait: 12
Gradiamur simul, eroque socius itineris tui.
Dixitque Iacob: Nosti dñe mi quòd 13
paruulos habeam teneros, & oues & boues fœtas mecum: quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur vna die
cuncti greges. Præcedat dñs meus ante 14
seruum suũ: & ego sequar paulatim vestigia eius, sicut videro paruulos meos posse, donec veniã ad dñm meũ in Seir.
Respondit Esau: Oro te, vt de populo 15
qui mecũ est, saltem socij remaneat vigilantia tua. Nõ est, inquit, necesse: hoc vno tãtũ indigeo, vt inueniã gratiã in cõspectu
tuo dñe mi. Reuersus est itaque illo die 16
Esau itinere quo venerat in Seir. Et Iacob venit in Socoth: vbi ædificata domo & fixis tentoriis appellauit nomen loci
illius Socoth, id est, tabernacula. Trã- 18
siitque in Salẽ vrbẽ Sichimorũ, quæ est in terra-Chanaan, postquã reuersus est de Mesopotamia Syriæ: & habitauit in
xia oppidũ. Emitque partẽ agri in qua 19
fixerat tabernacula, à filijs Hemor patris Sichẽ centũ agnis. Et erecto ibi altari, invocauit super illud fortissimum Deũ Israël.

CAP. XXXIIII.

EGressa est autẽ Dina filia Liæ vt vi- 1
deret mulieres regionis illius. Quã- 2
cum vidisset Sichẽ filius Hemor Heuæi, princeps terræ illius, adamauit eam: & rapuit, & dormiuit cũ ilia, vi opprimens
virginẽ. Et cõglutinata est anima eius 3
cũ ea, trist^q. delinuit blãditiis. Et pergẽs ad Hemor patrẽ suũ, Accipe, inquit, 5
mihi puellã hãc coniugẽ. Quod cũ audisset Iacob absentibus filijs, & in pastu pecorũ occupatis, siluit donec redirent.
Egressũ autẽ Hemor patre Sichẽ vt lo- 6
queretur ad Iacob, ecce filij eius venierũt de agro: auditóque quod accidera[illegible], irati

*sed 7 MS. *& H.C. Textui cõsentiunt R. & G.

יעקב׃

*Gal. *Ed. *Et adiecit Labano.

vestri 4 MS. H.C. ^eum 10 MS. H.C. G.

*mihi 1 MS. H.C. G.

*& 7 MS. H.C.G.

Inf. 48. 16 *quoque 7 MS. Rab. *& H.C. G. Et Iacob abiit, &c.

*Saritahim Elohim.

*quod est mirabile o. ^Deũ MS. R.H.G. ^Angelum Domini C. *elohim panim el panim.

mane 1 MS. *nocte H. C.G.

– 8 MS. Rab.

sunt vallę, ego quod fœdꝰ rē operatꝰ eſſet in Iſra. Ꝙ violata filia Iacob, rē illicitā perpetraſſet. Locutus eſt itaq. Hemor ad eos: Siche filius mei adhęſit anima filiæ veſtræ: date eā illi vxorē. Et ſociate nobiſcū connubia: filias veſtras tradite nobis, & filias noſtras accipite. Et habitate nobiſcū: terra in poteſtate veſtra eſt, exercete, negotiamini, & poſſidete eā.

Sed & Siche ad patrē & ad fratres eius ait: inueniā gratiā coꝝ vobis: & quæcūq; ſtatueritis, dabo. augete dotē, & munera poſtulate, & libenter tribuā quod petieritis: tantū date mihi puellā hāc vxorē. Reſpōderunt filij Iacob Sichē & patri eius in dolo, fœuientes ob ſtuprum ſororis: Nō poſſumus facere quod petitis, nec dare ſororē noſtrā homini incircūciſo: quod illicitū & nefariū eſt apud nos. Sed in hoc valebimus fœderari, ſi volueritis eſſe ſimiles noſtri, & circumcidatur in vobis omnis maſculini ſexus.

Tūc dabimus & accipiemus mutuo filias veſtras, ac noſtras: & habitabimꝰ vobiſcū, eritq; vnus populus. Si autē circūcidi nolueritis, tollemꝰ filiā noſtrā, & recedemus. Placuit oblatio eorū Hēmor, & Sichē filio eius. Nec diſtulit adoleſcēs quin ratū quod petebatur exploreret: amabat enim puellā valdē, & ipſe erat inclytus in omni domo patris ſui.

Ingreſſiq. portam vrbis, locuti ſunt ad populū: Viri iſti pacifici ſunt, & volunt habitare nobiſcū: negotiētur in terra, & exerceāt eā, quæ ſpatioſa & lata cultoribus indiget: filias eorū accipiemus vxores, & noſtras illis dabimꝰ. Vnū eſt quod differt inter tātū bonū: Si circūcidamꝰ maſculos noſtros, ritū gentis imitantes. Et ſubſtātia eorum, & pecora, & cuncta quę poſſidēt, noſtra erūt: tātū in hoc acquieſcamus, & habitantes ſimul, vnū efficiamus populū. Aſſenſiq. ſunt oēs, circumciſis cūctis maribus. Et eccē, die tertio quā ſo grauiſſimus vulnerū dolor eſt, arripuit, duo filij Iacob, Simeō & Leui fratres Dinę, gladiis, ingreſſi ſine vllo cōſiderātiſtupri. Interfectiſq. omnib⁹ maſculis, Hemor & Sichē pariter necauerūt, tollēteſ Dinā de domo Sichē ſororē ſuā. Quib⁹ egreſſis, irruerūt ſuper occiſos exteri filij Iacob: & depopulati ſunt vrbē in vltionē ſtupri. Oues eorū, & armēta, & aſinos, cunctāq. vaſtantes quæ in domibus & in agris erāt, paruulos quoq. eorū & vxores duxerūt captiuas. Quibus perpetratis audācter, Iacob dixit ad Simeō & Leui: Turbaſtis me, & odioſum feciſtis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus terræ huius. nos pauci ſumus: illi cōgregati percutient me, & delebor ego & domus mea. Reſponderunt: Nunquid vt meretrix ſcorto abuti debuere ſorore noſtra?

CAP. XXXV.

DIxit autē Deus ad Iacob: Surge, & aſcēde Beth-el, & habita ibi, facque altare Deo qui apparuit tibi quādo fugiebas Eſau fratrē tuū. Iacob verō conuocata omni domo ſua, ait: Abiicite deos alienos qui in medio veſtri ſunt, & mūdamini, ac mutate veſtimenta veſtra. Surgite, & aſcēdamus in Beth-el, vt faciamus ibi altare Deo, qui exaudiuit me in die tribulationis meæ, & ſocius fuit itineris mei. Dederunt ergō ei oēs deos alienos quos habebant, & inaures quæ erāt in auribus eorū: at ille infodit eas ſubter terebinthū, quæ eſt poſt vrbē Sichē. Cūmq. profecti eſſent, terror Dei inuaſit oēs per circuitū ciuitates, & non ſunt auſi perſequi recedētes. Venit igitur Iacob Luzā, quæ eſt in Terra-Chanaan, cognomēto Beth-el: ipſe & omnis populus cū eo. Aedificauitq. ibi altare, & appellauit nomen loci illius Domus-Dei: ibi enim apparuit ei Deus cūm fugeret fratrē ſuū. Eodē tempore mortua eſt Debora nutrix Rębęcæ, & ſepulta eſt ad radices Beth-el ſubter quercū: vocatūmq. eſt nomē loci illius, Quercus-ſletus. Apparuit autem iterū Deus Iacob poſtquam reuerſus eſt de Meſopotamia Syriæ, benedixitq. ei, dicens: Nō vocaberis vltrā Iacob, ſed Iſrael erit nomē tuū. Et appellauit eū Iſrael, dixitq. ei: Ego Deus omnipotēs, creſce, & multiplicare: gētes, & populi nationū ex te erūt, reges de lūbis tuis egredientur. Terrāq. quā dedi Abraham & Iſaac, dabo tibi & ſemini tuo poſt te. Et receſſit ab eo. Ille verō erexit titulū lapideū in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans ſuper eū libamina, & effundēs oleū: vocāſq. nomē loci illius Beth-el. Egreſſus autē inde, venit verno tēpore ad terram quæ ducit Ephratā: in qua cūm parturiret Rachel, ob difficultatē partus periclitari cœpit. Dixitq. ei obſtetrix: Noli timēre, quia & hūc habebis filium. Egrediente autē anima præ dolore, & imminēte iam morte, vocauit nomen filij ſui Ben-oni, id eſt filius doloris mei: pater verō appellauit eū Ben-iamin, id eſt filius dextræ. Mortua eſt ergo Rachel, & ſepulta eſt in via quæ ducit Ephratam, hæc eſt Beth-lehē. Erexitq. Iacob titulū ſuper ſepulchrum eius: Hic eſt titulus monumenti Rachel, vſq. in præſentem diem.

Egreſſ⁹ inde, fixit tabernaculū trāſ Turrē gregiv. Cūq. habitaret in illa regione, abiit Rubē, & dormiuit cum Bala cōcubina patris ſui: quod illum minimē latuit. Erant autē filij Iacob duodecim.

Filij Liæ: primogenit⁹ Rubē, & Simeō, & Leui, & Iudas, & Iſſachar, & Zabulō. Filij Rachel: Ioſeph & Bē-iamin. Filij Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Nephthali. Filij Zelphæ ancillæ Liæ: Gad & Aſer. hi ſunt filij Iacob, qui nati ſūt ei in Meſopotamia Syriæ. Venit etiā ad Iſaac patrē ſuū in Mābre, Ciuitatē Arbee, hæc eſt Hebron: in qua peregrinatus eſt

Abraham & Iſaac. Et cōpleti ſunt dies Iſaac centū octōginta annorū. Cōſumptuſq. ætate mortuus eſt: & appoſitus eſt populo ſuo ſenex & plenus dierū: & ſepelierunt eum Eſau & Iacob filij ſui.

CAP. XXXVI.

HAe ſunt autē generatiōes Eſau, ipſe eſt Edom. Eſau accepit vxores de filiabus Chanāā: Ada filiā Elon Hethęi, & Oolibama filiā Anæ filiæ Sebeō Heuxi: Baſemath quoq. filiā Iſmahel ſororē Nabaioth. Peperit autē Ada, Eliphaz: Baſemath genuit Rahuel: Oolibama genuit Iehus & Ihelon & Core. hi filij Eſau qui nati ſunt ei in Terra-Chanāan. Tulitautē Eſau vxores ſuas & filios & filias, & omnē animā domus ſuę, & ſubſtantiā, & pecora, & cūcta quę habere poterat in terra-Chanāā: & abiit in alterā regionē, receſſitq. à fratre ſuo Iacob. Diuites enim erāt valde, & ſimul habitare nō poterant: nec ſuſtinebat eos terra peregrinationis eorū præ multitudine gregū. Habitauitq. Eſau in Mōte-Seir, ipſe eſt Edō. Hæ autē ſunt generationes Eſau patris Edom in Monte-Seir, & hæc nomina filiorū eius. Eliphaz filij Ada vxoris Eſau: Rahuel quoque filius Baſemath vxoris eius. Fuerūntq. Eliphaz filij: Theman, Omar, Sepho, & Gathā, & Cenez. Erat autem Thāna, cōcubina Eliphaz filij Eſau: quæ peperit ei Amalec. hi ſunt filij Ada vxoris Eſau. Filij autē Rahuel: Nahath & Zara, Samma, & Meza. hi filij Baſemath vxoris Eſau. Iſti quoq. erant filij Oolibama filij Anæ filiæ Sebeon, vxoris Eſau, quos genuit ei, Iehus & Ihelon & Core. Hi duces filiorū Eſau: Filij Eliphaz primogeniti Eſau: dux Themā, dux Omar, dux Sepho, dux Cenez, dux Core, dux Gathā, dux Amalec. hi filij Eliphaz in Terra-Edom, & hi filij Ada. Hi quoq. filij Rahuel filij Eſau: dux Nahath, dux Zara, dux Samma, dux Meza. hi autē duces Rahuel in Terra-Edom: iſti filij Baſemath vxoris Eſau. Hi autem filij Oolibama vxoris Eſau: dux Iehus, dux Ihelon, dux Core. hi duces Oolibama filiæ Anæ vxoris Eſau. Iſti ſunt filij Eſau, & hi duces eorū: ipſe eſt Edō.

Iſti ſunt filij Seir Horræi, habitatores terræ: Lotan, & Sobal, & Sebeō, & Ana, & Diſon, & Aſer, & Diſan. hi duces Horræi, filij Seir in Terra-Edom. Fuēruntautē filij Lotā: Hori & Hemā. erat autē ſoror Lotā, Thāna. Et iſti filij Sobal: Aluā & Manahat & Ebal, & Sepho & Onā. Et hi filij Sebeon: Aia & Ana. Iſte eſt Ana qui inuenit aquas calidas in ſolitudine, cūm paſceret aſinas Sebeon patris ſui. Habuitq. filiū Diſon, & filiā Oolibama. Et iſti filij Diſō: Hādam, & Eſeban, & Iethra, & Charā. Hi quoque filij Eſer: Balaā, & Zauā, & Acā. Habuit autē filios Diſan: Hus, & Arā. Hi duces Horrꝛorū: dux Lotā, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana, dux Diſon, dux Eſer, dux Diſan: Iſti duces Horrꝛorū qui imperauerūt in Terra-Seir. Reges autem qui regnauerūt in Terra-Edō antequam haberent regē filij Iſraēl, fuerūt hi: Bela filius Beor, nomēq. vrbis eius Denāba. Mortuus eſt autē Bela, & regnauit pro eo Iobab filius Zaræ de Boſra. Cūque mortuus eſſet Iobab, regnauit pro eo Huſum de terra Themanorum. Hoc quoq. mortuo, regnauit pro eo Adad filius Badad, qui percuſſit Madian in Regione Moab: & nomē vrbis eius Auith. Cūmq. mortuus eſſet Adad, regnauit pro eo Semla de Maſreca. Hoc quoque mortuo regnauit pro eo Saul de Ruuio Roboboth. Cūmq. & hic obiiſſet, ſucceſſit in regnū Balanā filius Achobor. Iſto quoq. mortuo regnauit pro eo Adar, nomēq. vrbis eius Phau: & appellabatur vxor eius Meetabel, filia Matred filiæ Mezaab. Hæc ergo nomina ducum Eſau in cognationibus, & locis, & vocabulis ſuis: dux Thāna, dux Alua, dux Ietheth, dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon, dux Cenez, dux Themā, dux Mabſar, dux Magdiel, dux Hirā: hi duces Edom habitantes in terra imperij ſui, ipſe eſt Eſau pater Idumæorum.

CAP. XXXVII.

HAbitauit autē Iacob in Terra-Chanāan, in qua pater ſuus peregrinatus eſt. Et hæ ſunt generationes eius: Ioſeph cūm ſedecim eſſet annorū, paſcebat gregē cum fratribus ſuis adhuc puer: & erat cū filiis Balæ & Zelphæ vxorū patris ſui: accuſauitq. fratres ſuos apud patrē crimine peſſimo. Iſrael autē diligebat Ioſeph ſuper oēs filios, eò quod in ſenectute genuiſſet eū: fecitq. ei tunicā polymitā. Videtes autē fratres eius quod à patre plus cūctis filiis amaretur, oderāt eū, nec poterant ei quidquā pacificè loqui.

Accidit quoq. vt viſum ſomniū referret fratribus ſuis, quæ cauſa, maioris odij ſeminariū fuit. Dixitq. ad eos, Audite ſomniū meū quod vidi: Putabā nos ligare manipulos in agro: & quaſi conſurgere manipulū meū, & ſtare, veſtroſque manipulos circūſtantes adorare manipulū meū. Reſpōderunt fratres eius, Nūquid rex noſter eris? aut ſubiiciemur ditioni tuæ? Hæc ergo cauſa ſomniorū atq. ſermonū, inuidiæ & odij ſomitem miniſtrauit. Aliud quoq. vidit ſomniū, quod narrans fratribus, ait: Vidi per ſomnium, quaſi ſolē, & lunā, & ſtellas vndecim adorare me. Quod cūm patri ſuo, & fratribus recuſſiſſet, increpauit eum pater ſuus, & dixit, Quid ſibi vult hoc ſomnium quod vidiſti? num ego & mater tua, & fratres tui adorabimus te ſuper terram? Inuidebant ei igitur fratres ſui: pater verō rem tacitus conſiderabat.

Cumq. fratres illius in paſcendis gregi-

Inf. 46.6

Sup. 28, 13

Nearum o.

Sup. 28, 18

Sup. 13.6

Ioſ. 24, 4

Sup. 32, 28

1. Par. 1. 34.

& Core o.

Aut ſuped v. 2.

-o.

Deu. 2, 12 1. Par. 1, 38

habitatoris MS. G. verum, quæ in terra eſt loroHie, R. Rab. H. C. conformior eſt.

Inf. 42. 7

Inf. 39. 4

nunquid MS. G.

verbum ſernauit. H. C. G.

bus patris morarentur in Siehem, dixit ad eum Israël, Fratres tui pascũt oues in Siehimis: veni, mittã te ad eos. Quo respondente, Præsto sum: ait ei, Vade, & vide, si cuncta prospera sint erga fratres tuos, & pecora: & renũcia mihi quid agatur. Missus de Valle Hebron, venit in Sichẽ: inuenitq. eum vir errantẽ in agro, & interrogauit quid quæreret. At ille respondit, Fratres meos quæro, indica mihi vbi pascant greges. Dixitq. ei vir, Recesserunt de loco isto: audiui autẽ eos dicentes, Eamus in Dothain. Perrexit itaq. Ioseph post fratres suos, & inuenit eos in Dothain. Qui cum vidissent eũ procul, antequã accederet ad eos, cogitauerunt illũ occidere. Et mutuo loquebantur, Ecce somniator venit: venite, occidamus eũ, & mittamus in cisternã veterẽ: dicemusq. Fera pessima deuorauit eum. & tunc apparebit quid illi prosint somnia sua. Audiẽs autẽ hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorũ, & dicebat, Non interficiatis animã eius, nec effundatis sanguinẽ: sed proiicite eum in cisternã hanc, quæ est in solitudine, manusq. vestras seruate innoxias. hoc autẽ dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, & reddere patri suo. Cõfestim igitur vt peruẽnit ad fratres suos, nudauerunt eũ tunica talari, & polymita: misseruntq. eum in cisternam veterem, quæ non habebat aquã. Et sedẽtes vt comederent panem, viderunt Ismahelitas viatores venire de Galaad, & camelos eorum portantes aromata, & resinã, & ítacten, in Aegyptũ. Dixit ergo Iudas fratribus suis, Quid nobis prodest si occiderimus fratrẽ nostrum, & celauerimus sanguinẽ ipsius? Melius est vt vendãmus Ismahelitis, & manus nostræ nõ polluãtur: frater enim & caro nostra est. Acquieuerunt fratres sermonibus illius. Et præterceũtibus Madianitis negotiatoribus, extrahẽtes eum de cisterna, vendiderũt eum Ismahelitis, viginti argenteis, qui duxerunt eum in Aegyptũ. Reuersusq. Ruben ad cisternã, non inuenit puerum: & scissis vestibus pergens ad fratres suos, ait, Puer non cõparet, & ego quò ibo? Tulerunt autẽ tunicã eius, & iugulantes hœdi quẽ occiderãt, tinxerunt: mittẽtes qui ferrẽt ad patrẽ, & dicerẽt, Hanc inuenimus: vide vtrũ tunica filij tui sit, an non. Quã cum agnouisset pater, ait, Tunica filij mei est, fera pessima comẽdit eũ, bestia deuorauit Ioseph. Scissisq. vestibus, indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore.

Congregatis autẽ cunctis liberis eius vt lenirent dolorẽ patris, noluit consolationem accipere: sed ait, Descendam ad filium meum lugens in infernum. Et illo perseuerante in fletu, Madianitæ vendiderunt Ioseph in Aegypto Phutiphari eunucho Pharaonis magistro militum.

CAP. XXXVIII.

1 EOdẽ tempore descẽdens Iudas à fratribus suis, diuertit ad virũ Odollamiten, nomine Hirã. Viditq. ibi filiam hominis Chananæi: vocabulo Suam: & 2 accepta vxore, ingressus est ad eã. Quæ concepit, & peperit filiũ, & vocauit nomẽ eius Her. Rursumq. cõcepto fœtu, 4 natum filium vocauit Onan. Tertium quoq. peperit: quem appellauit Sela. quo 6 nato, párere vltrà cessauit. Dedit autem Iudas vxorem primogenito suo Her, nomine Thamar. Fuit quoq. Her primogenitus Iudæ, nequã in conspectu Dñi: & 8 ab eo occisus est. Dixit ergo Iudas ad Onam filiũ suũ, Ingredere ad vxorẽ fratris tui, & sociare illi, vt suscites semen fratri tuo. Ille sciẽs nõ nasci sibi filios, introiens ad vxorẽ fratris sui, semẽ fundebat in terram: ne liberi, fratris nomine 10 nascerentur. Et idcirco percussit eum Dñs, eo quòd rem detestabilem faceret. 11 Quã ob rem dixit Iudas Thamar nurui suæ, Esto vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus: timebat enim ne & ipse moreretur, sicut fratres eius. Quæ abiit, & habitauit in domo patris 12 sui. Eulotis autẽ multis diebus mortua est Sua vxor Iudæ: qui post luctum cõsolatione suscepta, ascẽdebat ad tõsores ouiũ suarũ, ipse & Hiras opilio gregis Odollamites, in Thamnas. Nuntiatumq. est Thamar quòd socer illius ascẽderet in Thamnas ad tondendas oues, 14 Quæ depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrũ: & mutato habitu sedit in biuio itineris, quod ducit Thamnam: eo quòd crescẽsset Sela, & nõ eũ accepisset maritũ. Quam cum vidisset Iudas, 16 suspicatus est esse meretricẽ: operuerat enim vultũ suũ, ne agnosceretur. Ingrediensq. ad eã, ait, Dimitte me vt coeã tecum: nesciebat enim quòd nurus sua esset. Qua respõdente, Quid dabis mihi, 17 vt fruaris cõcubitu meo? dixit, Mittã tibi hœdũ de gregibus. Rursumq. illa dicente, Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabõnẽ, donec mittas quod polliceris. Ait Iudas, Quid tibi vis pro arrhabõne dari? Respõdit, Annulũ tuũ, & armillam, & baculum quem manu tenes. 19 Ad vnũ igitur coitũ mulier cõcepit, & surgẽs abiit: depositoq. habitu quẽ sumpserat, induta est viduitatis vestibus. Misit autem Iudas hœdũ per pastorẽ suum Odollamiten, vt reciperet pignus quod dederat mulieri: qui cùm non inuenisset eam, interrogauit homines loci illius, Vbi est mulier quæ sedebat in biuio? Respondentibus cunctis, Non fuit in loco isto meretrix: reuersus est ad Iudã, & dixit ei: Nõ inueni eam: sed & homines loci illius dixerunt mihi, numquam 23 sedisse ibi scortum. Ait Iudas, Habeat sibi, certè mendacij arguere nos non potest, ego misi hœdũ quem promiseram:

& tu

& tu non inuenisti eam. Ecce autẽ post 24 tres menses nuntiauerunt Iudæ, dicẽtes, Fornicata est Thamar nurus tua, & videtur vterus illius intumescere. Dixitq. Iudas, producite eam vt comburatur.

Quæ cùm duceretur ad pœnã, misit ad 25 socerum suum, dicẽs: De viro cuius hæc sunt, cõcepi: cognosce cuius sit annulus, & armilla, & baculus. Qui agnitis muneribus ait, Iustior me est: quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen vltrà nõ cognouit eam. Instante autẽ partu, 27 apparuerũt gemini in vtero: atq. in ipsa 28 effusione infantiũ vnus protulit manũ, in qua obstetrix ligauit coccinum dicẽs, Iste egredietur prior. Illo verò retrahente manũ, egressus est alter: dixitque mulier, Quare diuisa est propter te materia? & ob hanc causam vocauit nomen eius Phares. Postea egressus est frater eius, in cuius manu erat coccinum: quẽ appellauit Zara. CAP. XXXIX.

IGitur Ioseph ductus est in Aegyptũ, 1 emitq. eũ Phutiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus sui, vir Aegyptius, de manu Ismahelitarũ, à quibus perductus erat. Fuitq. Dominus cũ eo, 2 & erat vir in cunctis prospere agẽs: habitauitq. in domo domini sui, qui opti- 3 mè nouerat Dominũ esse cũ eo, & omnia quæ gereret, ab eo dirigi in manu illius.

Inuenitq. Ioseph gratiã coràm dño suo, 4 & ministrabat ei: à quo præpositus omnibus gubernabat credita sibi domũ, & vniuersa quæ ei tradita fuerãt: benedixit. Dominus domui Aegyptij propter 5 Ioseph, & multiplicauit tã in ædib. quã in agris cunctã eius substantiam. nec 6 quidquã aliud nouerat, nisi panẽ quo vescebatur. Erat autẽ Ioseph pulchra facie, & decorus aspectu. Post multos itaque 7 dies iniecit domina sua oculos suos in Ioseph, & ait: Dormi mecũ. Qui ne- 8 quaquã ac quiescens operi nefario, dixit ad eã: Ecce dñs meus omnibus mihi traditis ignorat quid habeat in domo sua: nec quidquã est quod non in mea sit 9 potestate, vel nõ tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius es: quomodo ergo possum hoc malũ facere, & peccare in Deum meum? Huiusmodi verbis per 10 singulos dies * & mulier molesta erat adolescẽti, & ille recusabat ilupriũ. Accidit autẽ quadã die vt intraret Ioseph 11 domũ, & operis quippiã absq. arbitris faceret: & illa, apprehensa lacinia vestimẽti eius, diceret: Dormi mecũ. Qui relicto in manu eius pallio fugit. & egressus est foras. Cumq. vi lisset mulier ves- 13 tẽ in manibus suis, & se esse cõtemptã, vocauit ad se homines domus suæ. & 14 ait ad eos: En introduxit virũ Hebræũ, vt illuderet nobis: ingressus est ad me, vt coiret mecũ: cumq. ego vsecclamassem, & audisset vocem meã, reliquit pallũ 15 quod tenebã, & fugit foras. In argumẽ- 16 tum ergo fidei retentum pallũ ostendit 17 marito reuertenti domũ, & ait: Ingressus est ad me seruus Hebræus quẽ adduxisti vt illuderet mihi: cumque audisset 18 me clamare, reliquit pallũ quod tenebã, 19 & fugit foras. His auditis dominus, & nimium credulus verbis cõiugis, iratus est valde, & tradidit. Ioseph in carcerẽ, vbi vincti regis custodiebantur, & erat 21 ibi clausus. Fuit autẽ Dñs cum Ioseph, & misertus est illius: & dedit ei gratiã in 22 conspectu principis carceris. Qui tradidit in manu illius vniuersos vinctos qui in custodia tenebantur: & quidquid 23 fiebat, sub ipso erat. Nec nouerat aliquid cunctis ei creditis: Dñs enim erat cũ illo, & omnia opera eius dirigebat.

CAP. XL.

1 HIs itaque gestis, accidit vt peccarẽt duo eunuchi, pincerna regis Aegypti, & pistor, domino suo. Iratusq. contra eos Pharao (nã alter pincernis præerat, alter pistoribus) misit eos in carcerẽ principis militũ, in quo erat vinctus & 4 Ioseph. At custos carceris tradidit eos Ioseph, qui & ministrabat eis: aliquãtulũ téporis fuxerat, & illi in custodia tenebantur. Viderũtq. ambo somniũ nocte vna, iuxta interpretationẽ congruã sibi. 6 ad quos cùm introisset Ioseph manè, & vidisset eos tristes, scisitatus est eos, dicẽs: Cur tristior est hodie solitu facies 8 vestra? Qui respondẽrũt, Somniũ vidimus, & non est qui interpretetur nobis. Dixitq. ad eos Ioseph: Nunquid nõ Dei est interpretatio? referte mihi quid videritis. Narrauit prior, præpositus pincer- 10 narũ somniũ suum: Videbã coram me vitem, in qua erant tres propagines, crescere paulatim in gemmas, & post flo- 11 res vuas maturescere: calicemq. Pharaonis in manu mea. tuli ergo vuas, & expressi in calicem quẽ tenebam, & tradidi poculum Pharaoni. Respondit Ioseph: Hæc est interpretatio somnij, Tres 13 propagines, tres adhuc dies sunt: post quos recordabitur Pharao ministerij tui, & restituet te in gradum pristinum: dabisque ei calicem iuxta officiũ tuũ, sicut 14 ante facere consueueras. Tantùm memẽto mei, cùm tibi bene fuerit, & facias mecũ misericordiã: vt suggeras Pharaoni vt educat me de isto carcere: quia 15 furtim sublatus sum de terra Hebræorũ, & hic innocẽs in lacũ missus sum. Vidẽs pistorum magister quod prudenter somniũ dissoluisset, ait: Et ego vidi somniũ, Quo! tria canistra farinæ habeã super 17 caput meũ: & in vno canistro quod erat excelsius, portare mihi omnes cibos qui fiũt arte pistoria, auesq. comedere ex eo. 18 Respondit Ioseph: Hæc est interpretatio somnij: Tria canistra, tres adhuc 19 dies sunt: Post quos auferet Pharao caput tuum, ac suspendet te in cruce. & 20 lacerabũt volucres carnes tuas. Exinde

lies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande conuiuiū pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, & pistorum principis. Restituitq. alterū in locum suū, vt porrigeret sei'poculum: alterum suspēdit in patibulo, vt coniectoris veritas probaretur.

Et tamē succedētib. prosperis, præpositus pincernarū oblitus est interpretis sui.

CAP. XLI.

POst duos annos vidit Pharao somnium. Putabat se stare super fluuiū, de quo ascendebāt septē boues, pulchræ & crassæ nimis: & pascebantur in locis paluſtribus. Aliæ quoq. septē emergebāt de flumine, fœdæ, cōfectq. macie: & pascebātur in ipsa amnis ripa in locis virentibus. deuorauerūtq. eas, quarū mira species & habitudo corporum erat. Expergefactus Pharao, rursum dormiuit, & vidit alterū somnium. Septē spicæ pullulabant in culmo vno plenæ atque formosæ: aliæ quoque totidē spicæ tenues, & percussæ vredine oriebātur, deuorātes omne priorū pulchritudinē. Euigilans Pharao post quietē, & facto mane, pauore perterritus, misit ad omnes' coniectores Aegypti, enactosq. sapientes: & accersitis narrauit somnium, nec erat qui interpretaretur. Tūc demū reminiscens pincernarū magister, ait: Cōfiteor peccatū meum: Iratus rex seruis suis, me & magistrū pistorū retrudi iussit in carcere principis militū: vbi vna nocte vterque vidimus somnium, præsagium futurorū. Erat ibi puer Hebræus, eiusdē ducis militū famulus: eni narrātes somnia, audiuimus quicquid posteā rei probauit euentus. ego enim redditus sum officio meo: & ille suspensus est in cruce. Protinus ad regis imperiū eductum de carcere Ioseph totonderunt: acuestē mutata obtulerunt ei. Cui ille ait: Vidi somnia, nec est qui edisserat: quæ audiui te sapientissimē coniicere.

Respōdit Ioseph: Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni. Narrauit ergo Pharao quod viderat: Putabam me stare super ripam fluminis, & septē boues de amne conscendere, pulchras nimis, & obesis carnibus: quæ in pastu paludis virēdi carpebant. & ecce, has sequebantur aliæ septem boues, in tantū deformes & macilentæ, vt nunquā tales iū Terra-Aegypti viderim. quæ deuoratis & consumptis prioribus, nullum saturitatis dedēre vestigium: sed simili macie & squalore torpebant. Euigilans, rursus sopore depressus, vidi somnium. Septem spicæ pullulabant in culmo vno plenæ atq. pulcherrimæ. aliæ quoq. septem tenues & percussæ vredine, oriebantur è stipula: quæ priorum pulchritudinem deuorauerunt. Narrani coniectoribus somniū, & nemo est qui edisserat. Respondit Ioseph, Somnium regis vnum est: quæ facturus est Deus, ostendit Pharaoni. Septē boues pulchræ, & septem spicæ plenæ: septē hubertatis anni sunt: eandemq. vim somnij cōprehendūt. Septem quoque boues tenues atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, & septē spicæ tenues, & vento vrēte percussæ: septē anni venturæ sunt famis.

Qui hoc ordine complebuntur.

Ecce septē anni venient fertilitatis magnæ in vniuersa Terra-Aegypti: quos sequētur septē anni alij tātæ sterilitatis, vt obliuioni tradatur cuncta retrò abundantia: cōsumptura est enim fames omnem terrā, & hubertatis magnitudinē perditura est inopiæ magnitudo. Quod autē vidisti secundò ad eandē rem pertinens somniū: firmitatis indicium est, eo quod fiat sermo Dei, & velocitās impleatur. Nunc ergo prouideat rex virum sapientem & industriū, & præficiat eum Terræ-Aegypti: Qui constituat præpositos per cunctas regiones: & quintā partem fructuū per septē annos fertilitatis, qui iam nunc futuri sunt, congreget in horreā: & omne frumētū sub Pharaonis potestate cōdatur, seruetūrq. in vrbibus.

Et præparetur futuræ septē annorum fami quæ oppressura est Aegyptū, & non consumetur terra inopia. Placuit Pharaoni consilium & cunctis ministris eius:

locutusque est ad eos: Num inuenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit? Dixit ergo ad Ioseph: Quia ostēdit tibi Deus omnia quæ locutus es, nunquid sapientiorē & consimilē tui inuenire potero? ¶ Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperiū cūctus populus obediet: vno tantum regni solio te præcedam. Dixitque rursus Pharao ad Ioseph: Ecce, constituite super vniuersam terram Aegypti. Tulitq. annulum de manu sua, & dedit eū in manu eius: vestiuitque eum stola byssina, & collo torquem auream circumposuit. Fecitque eū ascendere super currū suum secundū, clamante præcone, vt omnes coram eo genu flecterent, & præpositū esse sciret vniuersæ Terræ-Aegypti. Dixit quoque rex-Aegypti ad Ioseph: Ego sum Pharao: absq. tuo imperio non mouebit quisquam manū aut pede in omni Terra-Aegypti. Vertitque nomen eius, & vocauit eum (lingua Aegyptiaca,) Saluatorē mundi. Dedit q. illi vxorem Aseneth filiā Phutipharis sacerdotis Heliopoleos. Egressus est itaque Ioseph ad Terram-Aegypti (triginta autem annorum erat quando stetit in conspectu regis Pharaonis) & circuiuit omnes regiones Aegypti. Venitque fertilitas septem annorum: & in manipulos redactæ segetes congregatæ sunt in horrea Aegypti. Omnis etiam fragum abundantia in singulis vrbibus conlita est. Tantaque fuit abundantia tritici, vt arenæ maris coæquaretur, & copia mensuram excederet. ¶ Natiq. sunt Ioseph filij duo antequā veniret fames: quos peperit ei Aseneth filia Phutipharis sacerdotis Heliopoleos. Vocauitq. nomen primogeniti, Manasses, dicens: Obliuisci me fecit' Deus omniū laborū meorum, & domus patris mei. Nomen quoque secūdi appellauit Ephraim, dicens: Crescere me fecit' Deus in terra paupertatis meæ.

Igitur trāsactis septē hubertatis annis, qui fuerant in Aegypto, ¶ cœperūt venire septē anni inopiæ, quos prædixerat Ioseph: & in vniuerso orbe fames præualuit, in cuncta autē Terra-Aegypti panis' erat. Qua esuriēte clamauit populus ad Pharaonem alimenta petens. Quibus ille respondit: Ite ad Ioseph: & quicquid ipse vobis dixerit, facite. Crescebat autē quotidie fames in omni terra: aperuitq. Ioseph vniuersa horrea, & vendebat Aegyptijs: nā & illos opprimebat fames. Omnesque prouinciæ veniebant in Aegyptum, vt emerent escas, & malum inopiæ temperarent.

CAP. XLII.

AVdiens autem Iacob quòd alimēta venderentur in Aegypto, dixit filijs suis: Quare negligitis? ¶audiui quòd triticum venūdetur in Aegypto: descendite, & emite nobis necessaria, vt possimus viuere, & nō consumamur inopia.

Descendentes igitur fratres Ioseph decem, vt emerent frumenta in Aegypto, Beniamin domi retento à Iacob, qui dixerat fratribus eius: Ne forte in itinere quicquā patiatur mali: ingressi sunt terram Aegypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autē fames in Terra-Chanaan. Et Ioseph princeps in Terra-Aegypti, atque ad eius nutum frumenta populis venūdabantur. Cumque adorassent eum fratres sui, & agnouisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogās eos, Vnde venissēt? Qui respōderunt: De Terra-Chanaan, vt emamus victui necessaria. Et tamen fratres ipse cognoscens, non est cognitus ab eis. Recordatusque somniorum quæ aliquando viderat, ait ad eos, Exploratores estis: vt videatis infirmiora terræ venistis. Qui dixerunt: Nō est ita domine, sed serui tui venerunt vt emerent cibos. Omnes filij vnius viri sumus: pacifici venimus, nec quicquam famuli tui machinantur mali. Quibus ille respondit: Aliter est: immunita terræ huius considerare venistis. At illi dixerunt, Duodecim, inquiūt, serui tui, fratres sumus, filij viri vnius in Terra-Chanaan: minimus cum patre nostro est, alius nō est super. Hoc est, ait, quod locutus sum, Exploratores estis. Iam nunc experimentū vestri capiā: per salutē Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus. Mittite ex vobis vnū, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis, donec probentur quæ dixistis vtrū vera an falsa sint: alioquin per salutē Pharaonis exploratores estis.

Tradidit ergo illos custodiæ tribus diebus. Die autē tertio eductos de carcere, ait: Facite quæ dixi, & viuetis: Deum enim timeo. Si pacifici estis, frater vester vnus ligetur in carcere: vos autē abite, & ferte frumenta quæ emistis, in domos vestras: & fratrem vestrū minimū ad me adducite, vt possim vestros probare sermones, & non moriamini. Fecerunt vt dixerat, & locuti sunt ad inuicem. Merito hæc patimur: quia peccauimus in fratrē nostrum, videntes angustiam animæ illius, dum deprecaretur nos, & nō audiuimus: idcirco venit super nos ista tribulatio. Et quibus vnus Ruben, ait: Nunquid non dixi vobis, ¶Nolite peccare in puerum: & nō audistis me? en sanguis eius exquiritur. Nesciebāt autē quòd intelligeret Ioseph: eo quòd per interpretem loqueretur ad eos.

Auertitq. se parumper, & fleuit: & reuersus locutus est ad eos. Tollensque Simeon, & ligans illis præsentibus, tuisit ministris vt implerēt corū saccos tritico, & reponerent pecunias singulorū in sacculis suis, datis supra cibariis in via: qui fecerunt ita. At illi portātes frumenta in asinis suis, profecti sunt. Aperto quoque vnus sacco vt daret iumento pabulū in diuersorio, conspexit pecuniam in ore sacculi, dixit fratribus suis: Reddita est mihi pecunia, en habetur in sacco. Et obstupefacti, turbatiq. mutuo dixerunt: Quidnā est hoc quod fecit nobis Deus?

Veneruntq. ad Iacob patrē suū in terrā Chanaan, & narrauerunt ei omnia quæ accidissent sibi, dicentes: Locutus est nobis dominus terræ durè, & putauit nos exploratores esse prouinciæ. Cui respondimus: Pacifici sumus, nec vllas molimur insidias. Duodecim fratres vno patre geniti sumus: vnus nō est super, minimus cū patre nostro est in Terra-Chanaā. Qui ait nobis: Sic probabo quòd pacifici sitis: Fratrem vestrū vnum dimittite apud me, & cibaria domib. vestris necessaria sumite, & abite: fratrēq. vestrū minimū adducite ad me, vt sciam quòd nō sitis exploratores: & istum qui tenetur in vinculis, recipere possitis: ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licentiā. His dictis cum frumenta effunderent, singuli repererunt in ore saccorū ligatas pecunias: exterritisq. simul omnibus, dixit pater Iacob: Absque liberis me esse fecistis, Ioseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, & Beniamin auferetis: in me hæc omnia mala recidērunt. Cui respondit Ruben: Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi: trade illū in manu mea, & ego eum tibi restituā. At ille, Non descēdet,

inquit,

Inf. 45, 20. 48, 5.

nassani

hiphraim

Ps. 104, 16.

etiam MS. R.

fames MS. R. Rab.

His accedit exemplar Græcum, quod pauca non erat, legit. Ar. H. C. G. id, quod in textu est, habent. Act. 7.

princeps Aegypti. MS. Rab. H.C.G.

Psal. 104. 21. 1. Mach. 2. 53. Act. 7. 2.

secum o

to. MS. Rab.

Pharao H.C.G.

2 MS. Rab. H.C. G.

sumniorū 4 MS. H. C. G.

regi 13 MS. Rab.

Pharaoni H.C.G.

-o.

Psal. 104. 20.

mea 7 MS. H.G.

illius 5 MS.

-o.

auferris. MS q.

Supr. 37.

inquit, filius meus vobiscum: frater eius mortuus est, & ipse solus remansit. si quid ei aduersitatis acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cũ dolore ad inferos. CAP. XLIII.

1 INterim fames omnem terram vehementer premebat. Consumptisque
2 cibis quos ex Aegypto detulerant, dixit Iacob ad filios suos: Reuertimini, & emite nobis pauxillum escarum. Respõdit Iudas: Denuntiauit nobis vir ille sub
3 ‖testificatione antestãtione' intrisiurandi, dicens: Non videbitis faciem meã, nisi fratrẽ vestrũ minimum adduxeritis vobiscũ. Si ergo
4 vis eũ mittere nobiscũ, pergamus pariter, & ememus tibi necessaria. Si autẽ
5 non vis, non ibimus: vir enim (vt sæpe diximus) denũtiauit nobis, dicens: ‖ Nõ videbitis faciem meã absq. fratre vestro minimo. Dixit eis Israël: In meam hoc feci-
6 stis miseriã, vt indicaretis ei & aliũ habere vos fratrẽ. At illi responderunt:
7 Interrogauit nos homo per ordinẽ, nostrã progeniẽ, si pater viueret: si haberemus fratrẽ: & nos respõdimus ei consequenter iuxta id quod fuerat scisciatus: nũquid scire poteram' quòd dicturus esset, Adducite fratrẽ vestrũ vobiscũ? Iu-
8 das quoq. dixit patri suo, Mitte puerum mecũ, vt proficiscamur, & possimus viuere: ne moriamur nos & paruuli nostri.
9 Ego suscipio puerũ: de manu mea require illũ: nisi reduxero & reddidero eũ tibi, ero peccati reus in te omni tẽpore.
10 Si nõ intercessissẽt dilatio, iã vice altera venissemus.
11 Igitur Israël pater eorũ dixit ad eos: Si sic necesse est, facite quod vultis: sumite de optimis terræ ‖frugibus' in vasis vestris, & deferte vtro munera, modicũ resinæ, & mellis, & storacis, stacten, & terebinthi, & amygdalarũ. Pe-
12 cuniã quoq. duplicẽ ferte vobiscum: & illã quã inuenistis in sacculis, reportate, ne fortè errore factũ sit. Sed & fratrem
13 vestrũ tollite, & ite ad virũ. Deus autẽ meus omnipotẽs faciat vobis eũ placabilẽ: & remittat vobiscũ fratrẽ vestrum quẽ tenet- in vinculis', & hunc Ben-iamin: ego autẽ quasi orbatus absque liberis ero.
15 Tulerunt ergo viri munera, & pecuniã duplicẽ, & Ben-iamin: descenderuntq. in Aegyptũ, & steterunt corã Ioseph.
16 Quos cùm ille vidisset, & Ben-iamin simul, præcepit dispẽsatori domus suæ, dicens: Introduc viros domũ, & occide victimas, & instrue cõuiuiũ: quoniã mecũ sunt comesturi meridie. Fecit ille
17 sicut fuerat imperatũ, & introduxit viros domũ. ‖Ibique' exterriti, dixerunt
18 mutuò: Propter pecuniã quã retulimus prius in saccis nostris, introducti sumus: vt deuoluat in nos calumniã, & violẽter subiiciat seruituti & nos, & asinos nostros. Quamobrẽ in ipsis foribus accedentes ad dispẽsatorẽ locuti sunt: Oramus domine vt audias nos. ‖ Iam antè
21 descendimus vt emeremus escas. Quibus emptis, cùm venissemus ad diuersoriũ, aperuimus saccos nostros, & inuenimus pecuniã in ore saccorũ: quam nunc
22 eodẽ pondere reportauimus. Sed & aliud attulimus argentum, vt emamus ‖quæ' nobis' necessaria sunt': nõ est in nostra cõscientia quis posuerit eã in marsupiis
23 nostris. At ille respõdit, Pax vobiscum, nolite timere: Deus vester, & Deus patris vestri dedit vobis thesauros in saccis vestris. nam pecuniam quã dedistis mihi, probatam ego habeo. Eduxitque ad
24 eos Simeon. Et introductis domum, attulit aquam, & lauerunt pedes suos,
25 dedítq. pabulũ asinis eorum. Illi verò parabãt munera, donec ingrederetur Ioseph meridie. audierant enim quòd ibi
26 comesturi essent panẽ. Igitur ingressus est Ioseph domum suã, obtulerunt. ei munera, tenẽtes in manibus suis: & adorauerũt proni in terrã. At ille clementer
28 salutatis eis, interrogauit eos, dicens: Sanũne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi? Adhuc viuit? Qui respõderunt: Sospes est seruus tuus pater noster, adhuc viuit. Et incuruati, adoraue-
29 runt eũ. Attollens autẽ Ioseph oculos, vidit Ben-iamin fratrẽ suum vterinum, & ait: Ista est frater vester paruulus, de quo dixeratis mihi? Et rursum, Deus, in-
30 quit, misereatur tui fili mi. Festinauitque, quia cõmota fuerant viscera eius super fratre suo, & erũpebãt lachrymæ:
31 & introiens cubiculũ fleuit. Rursumq. lota facie egressus, cõtinuit se, & ait: Ponite panes. Quibus appositis, seorsum Ioseph, & seorsum fratribus, Aegyptiis quoq. qui vescebãtur simul, seorsum (illicitũ est enim Aegyptiis comedere cum Hebræis, & profanum putant huiusce-
33 modi conuiuiũ) sederunt corã eo, primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ætatẽ suam. Et mirabãtur nimis, sumptis partibus quas ab eo acceperant: maiorq. pars venit Ben-iamin, ita vt quinque partibus excederet. Biberunt que, & inebriati sunt cum eo.

CAP. XLIIII.

1 PRæcepit autem Ioseph dispensatori domus suæ, dicẽs: Imple saccos eorũ frumẽto, quantũ possunt capere: & pone pecuniam singulorũ in summitate sacci.
2 Scyphũ autẽ meũ argenteũ, & pretium quod dedit tritici, pone in ore sacci iu-
3 nioris. factumque est ita. Et orto mane, dimissi sunt eũ asinis suis. Iamque vrbem exierant, & processerant paululum:
4 ‖tunc' Ioseph accersito dispensatore domus, ait, Surge, inquit, & persequere viros: & apprehensis dicito: Quare reddi-
5 distis malũ pro bono? Scyphus quẽ furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, & in quo augurari solet: pessimã
6 rem fecistis. Fecit ille vt iusserat. Et
7 apprehẽsis per ordinẽ locutus est. Qui

*6. MS. Rab. ‖cibũ H.G. ‖frumentum C.

*cum MS.

respon-

responderunt: Quare sic loquitur dñs noster, vt serui tui tantum flagitij commiserint? Pecuniam quam inuenimus 8
in summitate saccorũ, reportauimus ad te de Terra-Chanaan: & quomodo cõsequens est vt furati simus de domo dñi tui aurũ vel argentũ? Apud quemcum- 9
que fuerit inuentũ seruorũ tuorũ quod quæris, moriatur, & nos erimus serui dñi nostri. Qui dixit eis, Fiat iuxta vestrã 10
sententiã: apud quemcumq; fuerit inuentũ, ipse sit seruus meus, vos autẽ eritis innoxij. Itaq. festinato deponentes 11
in terrã saccos, aperuerũt singuli. Quos 12
scrutatus, incipiens à matore vsque ad minimũ, inuenit scyphũ in sacco Beniamin. At illi scissis vestibus, oneratisq; 13
rursum asinis, reuersi sunt in oppidum.
Primusq; Iudas cum fratribus ingressus 14
est ad Ioseph (necdũ enim de loco abierat) omnesq; ante eum pariter in terrã corruerũt. Quibus ille ait: Cur sic age- 15
re voluistis? an ignoratis quòd non sit similis mei in augurandi scientia? Cui 16
Iudas, Quid respondebimus, inquit, dño meo? vel, Quid loquemur, aut iustè poterimus obtendere? Deus inuenit iniquitatem seruorũ tuorũ: en omnes serui sumus dñi mei, & nos, & apud quẽ inuentus est scyphus. Respondit que Ioseph: 17
Absit à me vt sic agam: qui furatus est scyphũ, ipse sit seruus meus; vos autem abite liberi ad patrẽ vestrum. Accedẽs 18
autẽ propius Iudas, ‖ confidenter' ait: Oro dñe mi, loquatur seruus tuus verbũ in auribus tuis, & ne irascaris famulo tuo: tu es enim post Pharaonem dñs meus. 19
Interrogasti ‖prius seruos tuos, Haberis patrẽ aut fratrẽ? & nos respõdimus tibi 20
dño meo: Est nobis pater senex, & puer paruulus, qui in senectute illius natus est; cuius vterinus frater mortuus est: & ipsum solum habet mater sua, pater vero tenerè diligit eum. Dixisti q. seruis 21
tuis: Adducite eum ad me, & ponã oculos meos super illum. Suggessimus dño 22
meo: Non potest puer relinquere patrem suum: si enim illum dimiserit, morietur.
‖Et dixisti seruis tuis, Nisi venerit fra- 23
ter vester minimus vobiscũ, non videbitis amplius faciem meã. Cum ergo as- 24
cendissemus ad famulum tuũ patrẽ nostrum, narrauimus ei omnia quæ locutus est dñs meus. Et dixit pater noster, 25
Reuertimini, & emite nobis parum tritici. Cui diximus, Ire non possumus: si 26
frater noster minimus descenderit nobiscum, proficiscemur simul: alioquin illo absente, non audemus videre faciẽ viri.
‖Ad quæ' ille respondit: ‖ Vos scitis 27
quòd duos genuerit mihi vxor mea. Egressus est vnus, & dixistis: Bestia deuorauit eum: & hucusque non comparet.
Si tuleritis & istum, & aliquid ei in via 29
cõtigerit, deducetis canos meos cũ mœrore ad inferos. Igitur si intrauero ad 30
seruum tuum patrẽ nostrum, & puer defuerit, (cùm anima illius ex huius ani- 31
ma dependeat) videritq. eum non esse nobiscum, morietur, & deducent famuli tui canos eius cum dolore ad inferos.
Ego propriè seruus tuus- fim' qui in 32
meã hunc recepi fidẽ, & spopondi dicẽs: ‖ Nisi reduxero eum, peccati reus ero in patrẽ meũ omni tempore. Manebo itaq; 33
seruus tuus pro puero in ministerio dñi mei, & puer ascendat cum fratribus suis.
Non enim possum redire ad patrẽ meũ 34
absente puero: ne calamitatis, quæ oppressura est patrẽ meum, testis absistam.

CAP. XLV.

1 NOn se poterat vltrà cohibere Ioseph multis coram astantibus: vnde præcepit vt egrederentur cuncti foras, & nullus interesset alienus agnitioni mu-
2 tuæ. Ecquanitq. vocem cum fletu: quam audierunt Aegyptij, omnisque domus
3 Pharaonis. Et dixit fratribus suis, Ego sum Ioseph: adhuc pater meus viuit? Non poterant respondere fratres nimio
4 terrore perterriti. Ad quos ille clementer, Accedite, inquit, ad me. Et cùm accessissent propè, ‖ Ego sum, ait, Ioseph frater vester, quem vendidistis in Aegy-
5 ptũ. Nolite pauere, neque vobis durum esse videatur quòd vendidistis me in his regionibus: ‖ pro salute enim vestra misit me Deus ante vos- in Aegyptum'.
6 Biennium est enim quòd cœpit fames esse in terra: & adhuc quinque anni restant; quibus nec arari poterit, nec meti.
7 Præmisitq. me Deus vt reseruemini super terrã, & escas ad viuendũ habere
8 possitis. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum: qui fecit me quasi patrẽ Pharaonis, & dñm vniuersæ domus eius, ac principem in omni Terra-
9 Aegypti. Festinate, & ascendite ad patrẽ meum, & dicetis ei: Hæc mandat filius tuus Ioseph: Deus fecit me dominũ vniuersæ terræ Aegyptiꝰ: descende ad me,
10 ne morẽris, & habitabis in Terra-Gessen: erisq. iuxta me tu, & filij tui, & filij filiorum tuorũ, oues tuæ, & armenta
11 tua, & vniuersa quæ possides. Ibique te pascam (adhuc enim quinq; anni residui sunt famis) ne & tu pereas, & domus
12 tua, & omnia quæ possides. En, oculi vestri, & oculi fratris mei Ben-iamin, vident quòd os meum loquatur ad vos.
13 Nuntiate patri meo vniuersam gloriã mei, & cuncta quæ vidistis, in Aegypto:
14 festinate, & adducite eũ ad me. Cumq; amplexatus recidisset to collũ Ben-iamin fratris sui, fleuit: illo quoq; similiter
15 flente super collum eius. Osculatúsque est Ioseph omnes fratres suos, & plorauit super singulos: post quæ ausi sunt
16 loqui ad eum. Auditumq. est, & celebri sermone vulgatũ in aula regis. Venerũt fratres Ioseph. & gauisus est Pha-
17 rao, atque omnis familia eius. Dixitq.

ad Ioseph

*6 MS. H. C. G.
Sup. 43, 9.

Act. 7, 13.

Inf. 50, 20.
- 1 MS. Rab. H. C. G.

- 5 MS. H. C. G.

Sup. 43, 3. & 5.

¶ At MS. R. H. C. G.
Sup. 37, 23. 33.

Sup. 42, 3.

Sup. 42, 11.

¶ fructibus MS. G.

- H. C. G.

¶ Illique MS.

Sup. 42, 20.

¶ testificatione MS.

ad Ioseph vt imperaret fratribus suis, dicens: Onerantes iumenta, ite in Terram Chanaan, & tollite inde patrem 18
vestrum & cognationē, & venite ad me:
& ego dabo vobis omnia bona Aegypti,
vt comedatis medullam terræ. Præcipe 19
etiā vt tollāt plaustra de Terra-Aegypti,
ad subuectionē paruulorum suorum ac
coniugum: & adducto, Tollite patrē vestrū, 20
& properate quantocyus venientes. Nec
dimittatis quicquam de supellectili ve-
stra: quia omnes opes Aegypti, vestræ
erunt. Fecerūtque filij Israël vt eis 21
mandatum fuerat. Quibus dedit Ioseph
plaustra, secundū Pharaonis imperium:
& cibaria in itinere. Singulis quoque 22
proferri iussit binas stolas: Ben-iamin
verò dedit trecentos argenteos cū quinq;
stolis optimis: tantundē pecuniæ & ve- 23
stium mittens patri suo, addens ‖ eis' asi-
nos decē qui subuehērent ex omnibus
diuitijs Aegypti, & totidē asinas, tritici
in itinere, panēq; portantes. Dimisit 24
ergo fratres suos: & proficiscentibus ait,
Ne irascamini in via. Qui ascendentes 25
ex Aegypto, venerunt in Terram Cha-
nāan ad patrē suum Iacob. Et nuntia- 26
uerunt ei, dicentes: Ioseph ‖ filius tuus'
viuit: & ipse dominatur in omni Terra
Aegypti. Quo audito Iacob, quasi de gra-
ui somno euigilans, tamen nō credebat
eis. Illi econtrā referebant omnē ordi- 27
nem rei. Cūmq; vidisset plaustra & vni-
uersa quæ miserat, reuixit spiritus eius,
& ait: Sufficit mihi si adhuc Ioseph fi- 28
lius meus viuit: vadam, & videbo illum
antequam moriar. CAP. XLVI.

PRofectusq. Israël cum omnibus quæ 1
habebat, venit ad Puteū iuramēti: &
mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac,
audiuit eum per visionē nocte vocantē 2
se, & dicentē sibi: Iacob, Iacob. Cui re-
spondit, Ecce adsum. Ait illi Deus: 3
Ego sum fortissimus Deus patris tui:
noli timere, de scende in Aegyptū, quia
in gentē magnā faciam te ibi. Ego de- 4
scendā tecum illuc, & ego inde adducam
te reuertentē: Ioseph quoq; ponet manus
suas super oculos tuos. Surrexit autem 5
Iacob a Puteo iuramenti: ‖ tulerūntque
eum filij eum paruulis & vxoribus suis,
in plaustris, quæ miserat Pharao ad por-
tandū senē, & omnia quę possederat in 6
Terra-Chanāan: ‖ venitq. in Aegyptum
cum omni semine suo, filij eius, & ne-
potes, filiæ, & cuncta simul progenies. 7

Hæc sunt antē nomina filiorū Israël, 8
qui ingressi sunt in Aegyptum, ‖ ipse cū
liberis suis. ‖ Primogenitus *Rubē. Filij 9
Ruben: Henoch & Phallu & Hetron &
Charmi. ‖ Filij Simeon: Iamuel & Ia- 10
min* & Ahod, & Iachin & Sohar, & Saul
filius Chananitidis. ‖ Filij Leui: Ger- 11
son & Caath & Merari. ‖ Filij Iuda: 12
Her & Onan & Sela & Phares & Zara.
mortui sunt autē Her & Onan in Terra-
Chanāan. Natiq. sunt filij Phares: Hes- 13
ron & Hamul. ‖ Filij Issachar: Thola & 14
Phua & Iob & Simeron. Filij Zabulō: 15
Sared & Elon & Iahelel. Hi filij Liæ
quos genuit in Mesopotamia Syriæ cum
Dina filia sua. omnes animæ filiorum
eius & filiarum, triginta tres. Filij Gad: 16
Sephon & Aggi & Esebō & Suni & Heri
Arodi & Areli. ‖ Filij Aseri: Iamna 17
& Iesua & Iesui & Beria, Sara quoque
soror eorum. Filij Beriæ: Heber & Mel-
chiel. hi filij Zelphæ, quam dedit La- 18
ban Liæ filiæ suæ. & hos genuit Iacob
sedecim animas. Filij Rachel vxoris 19
Iacob: Ioseph & Ben-iamin. ‖ Natique
sunt Ioseph filij in Terra-Aegypti, quos
genuit ei Aseneth filia Phutipharis sa-
cerdotis Heliopoleos: Manasses & E- 20
phraim. ‖ Filij Ben-iamin: Bela & Be- 21
chor & Asbel & Gera & Naamā & Ethi
& Ros & Mophim & Ophim & Ared.
hi filij Rachel quos genuit Iacob: om- 22
nes animæ, quatuordecim. Filij Dan: 23
Husim. Filij Nephthali: Iasiel & Guni 24
& Iesер & Sallem. Hi filij Balæ, quam 25
dedit Laban Racheli filiæ suæ: & hos ge-
nuit Iacob. omnes animæ septē. Cunctæ 26
animæ quæ ingressæ sunt cum Iacob in
Aegyptū, & egressæ sunt de femore
illius, absque vxoribus filiorum eius:
sexaginta ses. Filij autē Ioseph qui na- 27
ti sunt ei in terra-Aegypti, animæ duæ.
‖ Omnes animæ domus Iacob quæ in- Deut. 10.
gressæ sunt in Aegyptum, fuēre septua- 22.
ginta. Misit autē * Iudā ante se ad Io- * Iacob
seph, vt nuntiaret ei, & ille occurreret in MS q.
Gessen. Quo cū peruenisset, iunctō Io-
seph curru suo, ascendit obuiā patri suo
ad eundē locum: videnſq. eum iratus su-
per collū eius, & inter amplexus flevit.
Dixitq. pater ad Ioseph: Iam lætus 30
moriar, quia vidi faciē tuā, & superstē
te relinquo. At ille locutus ‖ ad fra- 31
tres suos, & ad omnē domum patris sui,
Ascendā, & nuntiabo Pharaoni, dicāmq;
ei: Fratres mei, & domus patris mei qui
erant in Terra-Chanaan venerūt ad me:
& sunt viri pastores ouium, curāmque 32
habent alendorū gregum: pecora sua, &
armenta, & omnia quæ habere potuerūt,
adduxerunt secum. Cumq. vocauerit
vos, & dixerit, Quod est opus vestrum? 33
respondebitis: Viri pastores sumus ser- 34
ni tui, ab infantia nostra vsq. in præsens,
& nos & patres nostri. Hæc autē dicetis,
vt habitare possitis in Terra-Gessē: quia
detestātur Aegyptij omnes pastores ouiū.

CAP. XLVII.

INgressus ergo Ioseph nuntiauit Pha- 1
raoni, dicēs: Pater meus & fratres oues
eorū & armenta, & cuncta quę possidēt,
venerunt de Terra-Chanaan: & ecce eō- 2
siſūt in Terra-Gessen. Exutemos quoq;
fratrum suorū quinq. viros cōstituit co-
ram rege: quos ille interrogauit, Quid 3
habetis operis? Respondērunt: Pastores

ouium

ouium sumus serui tui, & nos, & patres
nostri. Ad peregrinandū in terrā tuam 4
venimus: quoniā non est herba gregibus
seruorū tuorum, ingraueſcente fame in
← 1.MS.H. Terra-Chanaan: petimusq. vt esse ← nos'
C.G. iubeas ← seruos tuos' in Terra-Gessen.
← o. Dixit itaque rex ad Ioseph: Pater tuus 5
& fratres tui venerunt ad te. Terra Ae- 6
gypti in cōspectu tuo est: in optimo loco
fac eos habitare, & trade eis Terrā-Gessē.
Quòd si nosti in eis esse viros industrios,
constitue illos magistros pecorū meorū.
Post hæc introduxit Ioseph patrē suū 7
ad Regē, & statuit eum cora eo: qui be-
nedixit illi, & interrogatus ab eo, Quot 8
sunt dies annorū vitæ tuæ? Respondit, 9
Dies peregrinationis vitæ meæ centum
triginta annorū sunt, parui & mali, & nō
perueneruntvsq. ad dies patrū meorum Sup.24,2.
quibus peregrinati sunt. Et benedicto 10
rege egressus est foras. Ioseph verò pa- 11
tri & fratribus suis dedit possessionem
in Aegypto in optimo terræ loco, Ra-
messes, vt præceperat Pharao. Et alebat 12
eos, omnemq. domum patris sui, præbēs
cibaria singulis. In toto enim orbe pa- 13
nis deerat, & oppresserat fames terram,
maximè Aegypti & Chanaan. E quibus 14
omnē pecuniā congregauit pro venditio-
ne frumenti, & intulit eam in ærarij re-
gis. Cumq. defecisset emptoribus pre- 15
tium, vēnit cuncta Aegyptus ad Ioseph,
dicens: Da nobis ‖ panes': quare morimur
cora te, deficiente pecunia? Quibus ille 16
respondit: Adducite pecora vestra, & da-
bo vobis pro eis cibos, si pretiū non ha-
betis. Quæ cùm adduxissent, dedit eis 17
alimenta pro equis, & ouibus, & bobus, &
asinis: sustentauitque eos illo anno pro
commutatione pecorū. Venerūt quoq. 18
anno secundo, & dixerunt ei: Non cela-
mus dñō nostro quòd deficiēte pecunia,
pecora simul defecerunt: nec clam te est,
quòd absq. corporibus & terra nihil ha-
beamus. Cur ergo moriemur te viden- 19
te & nos & terra nostra tui erimus: eme
nos in seruitutē regiā, & præbe semina,
ne pereunte cultore redigatur terra in so-
litudinē. Fmit igitur Ioseph omnē Ter- 20
ram-Aegypti, vendentibus singulis pos-
sessiones suas præ magnitudine famis.
Subiecitq; eam Pharaoni, & cunctos 21
populos eius à nouissimis terminis Ae-
gypti vsq. ad extremos fines eius: præ- 22
ter terram sacerdotum, quæ à rege tradita
fuerat eis: quibus ← & statuta cibaria
← MS. ex horreis publicis præbebantur, & ideir-
co non sunt compulsi vendere possessio-
nes suas. Dixit ergo Ioseph ad populos: 23
En vt cernitis, & vos & terra vestra Pha-
raonis possidet: accipite semina, & serite
agros, vt fruges habere possitis. Quin- 24
tam partē regi dabitis: quatuor reliquas
permitto vobis in sementē, & in cibum
familiis & liberis vestris. Qui respon- 25
derunt: Salus nostra in manu tua est: re-
spiciat nos tātùm dñs noster, & lætī ser-
uiemus regi. Ex eo tempore vsque in 26
præsentē diē in vniuersa Terra-Aegypti
regibus quinta pars soluitur, & factū est
quasi in lege, absq. terra sacerdotali, quæ
libera ab hac cōditione fuit. Habitauit 27
ergo Israël in Aegypto, id est, in Terra-
Gessen, & possedit eam: auctúsq. est, &
multiplicatus nimis. Et vixit in ea decē 28
& septem annis: factúq. sunt omnes dies
vitæ illius, centum quadraginta septem
annorū. Cūmq. appropinquare cerne- 29
ret diem mortis suæ, vocauit filiū suum
Ioseph, & dixit ad eum: Si inueni gratiā
in conspectu tuo, ‖ pone manum tuam
sub femore meo: & facies mihi miseri-
cordiā & veritatē, vt non sepelias me in
Aegypto: sed dormiā cum patrib' meis, 30
& auferas me de terra hac, condasque in
sepulchro maiorū meorū. Cui respondit 31
Ioseph: Ego faciā quod iussisti. Et ille,
Iura ergo, inquit, mihi. Quo iurāte, ado-
rauit Israël Dñm, conuersus ad lectuli
caput. CAP. XLVIII.

HIs itaq. transactis nuntiatū est Io- 1
seph quòd ægrotaret pater suus: qui
assumptis duobus filijs Manasse & E-
phraim, ire perrexit. Dictúmq; est ei: 2
Ecce filius tuus Ioseph venit ad te. Qui
confortatus sedit in lectulo. Et ingresso
ad se ← Ioseph' ait: Deus omnipotens ← MS q.
‖ apparuit mihi in Luza, quæ est in Ter- Rab.
ra-Chanaan: benedixitq. mihi, & ait: Sup.28,13.
Ego te augebo & multiplicabo, & facia
te in turbas populorū: dabēq. tibi terrā
hanc, & semini tuo post te in possessionē
sempiternā. Duo ergo filij tui qui ‖ nati Sup.41,50.
sunt tibi in Terra-Aegypti antequā huc
venirem ad te, mei erunt: ‖ Ephraim & Iosue 13,7.
Manasses, sicut Ruben & Simeō reputa- 29.
buntur mihi. Reliquos autē quos ge-
neueris post eos, tui erit, & nomine fra-
trum suorū vocabuntur in possessioni-
bus suis. Mihi enim quando veniebam
de Mesopotamia, ‖ mortua est Rachel in Sup.35,16.
Terra-Chanaan in ipso itinere, cùm ad- 19.
uersū tēpus: & ingrediebar Ephratam, &
sepelīui eā iuxta viā Ephratæ, quæ alio
nomine appellatur Beth-lehem. Videns 8
autē filios eius dixit ad eū: Qui sunt isti?
Respondit: Filij mei sunt, quos dona- 9
uit mihi De' in hoc loco. Adduc, inquit,
eos ad me, vt benedicā illis. Oculi enim
Israël caligabant præ nimia senectute, &
clarè videre non poterat. Applicitóque
ad se, deosculatus & circumplexus eos, 11
dixit ad filiū suū: Non sum fraudatus
aspectu tuo: insuper ostendit mihi Deus 12
semē tuū. Cūmq. tulisset eos Ioseph de
gremio patris, adorauit pronus in terrā.
Et posuit Ephraim ad dexteram suam, 13
id est, ad sinistra Israël, Manasses verò in
sinistra sua, ad dexteră scilicet patris, ap-
plicuitq. ambos ad eum. Qui extendes 14
manum dexteram, posuit super caput
Ephraim minoris fratris: sinistrā aut. ma-

super

super caput Manasse qui maior natu erat, commutans manus. ¶ Benedixitq. Ia- 15
cob filiis Ioseph', & ait: Deus in cuius conspectu ambulauerunt patres mei Abraham, & Isaac, Deus qui pascit me ab adolescentia mea vsq; in præsentem diē:
¶ Angelus qui eruit me de cūctis malis, 16
benedicat pueris istis: & inuocetur super eos nomē meū, nomina queque patrum meorū Abraham, & Isaac, & crescant in multitudinē super terrā. Videns autem 17
Ioseph, quòd posuisset pater suus dexteram manū super caput Ephraim, grauiter accepit: & apprehensam manū patris leuare conatus est de capite Ephraim, & transferre super caput Manasse. Dixitq. 18
ad patrē: Non ita conuenit pater: quia hic est primogenitus, pone dexteram tuā super caput eius. Qui renuens ait: Scio fili 19
mi, scio: & iste quidē erit in populos, & multiplicabitur: sed frater eius minor, maior erit illo, & semen illius crescet in Gentes. Benedixitq. eis' in tēpore illo, 20
dicens: In te benedicetur Israēl, atq. dicetur: Faciat tibi Deus sicut Ephraim, & sicut Manasse. Cōstituitq. Ephraim ante Manassen. Et ait ad Ioseph filiū suum: 21
En ego morior, & erit Deus vobiscū, reducetq. vos ad terrā patrum vestrorum.
Do tibi ¶ partē vnā extra fratres tuos, 22
quam iuli de manu ¶ Amorrhæi in gladio & arcu meo.

CAP. XLIX.

VOcauit autē Iacob filios suos, & ait 1
eis: Congregamini, vt annuntiē quę ventura sunt vobis in diebus nouissimis.
Congregamini, & audite filij Iacob, au- 2
dite Israēl patrem vestrum.
Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principiū doloris mei: prior 3
in donis, maior ← in' imperio. Effusus 4
es sicut aqua, non crescas: ¶ quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius.
Simeō & Leui fratres: vasa iniquitatis 5
bellantia. In consiliū eorum non veniat 6
anima mea, & in cœtu illorū non sit gloria mea: ¶ quia in furore suo occiderunt virū, & in voluntate sua suffoderūt murum. Maledictus furor eorū, quia per- 7
tinax: & indignatio eorum, quia dura:
¶ diuidam eos in Iacob, & dispergā eos in Israēl.
Iuda, ℣ te laudabūt fratres tui: manus 8
¶ua' in cervicibus inimicorū tuorū, adorabūt te filij patris tui. Catulus leonis 9
Iuda: ad prædā fili mi ascendisti: requiescēs accubuisti vt leo, & quasi leæna, quis suscitabit eū? ¶ Nō auferetur sceptrū 10
de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentiū. Ligans ad vineā pullū 11
suum, & ad vitem ō fili mi asinam suā. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum. Pulchriores 12
sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.
Zabulon in littore maris habitabit, & 13
in statione nauium pertingens vsque ad Sidōnem.
Issachar asinus fortis accubans inter 14
terminos. Vidit requiem quòd esset bona; & terram, quòd optima: & suppositum humerum suum ad portandum, factusq; est tributis seruiens.
Dan ℣ iudicabit' populū suum sicut & ℣ Iadin
alia tribus in Israēl. Fiat Dan coluber 17
in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò.
Salutare tuum expectabo Domine. 18
Gad, ℣ accinctus præliabitur ante eum': ℣ gedud iegoudennou
& ipse ℣ accingetur' retrorsum. ℣ iagud.
Aser pinguis panis eius, & prębebit de- 20
licias regibus.
Nephthali cervus emissus, & dans eloquia pulchritudinis.
¶ Filius accrescens Ioseph, filius accre- 22
scens & decorus aspectu: filiæ discurrerunt super murū. Sed exasperauerunt 23
eū, & iurgati sunt, inuiderūntq. illi habentes iacula. Sedit in forti arcus eius, 24
& dissoluta sunt vincula brachiorum & manuum illius per manus potentis Iacob: inde pastor egressus est, lapis Israēl.
Deus patris tui erit adiutor tuus, & om- 25
nipotens benedicet tibi benedictionibus cæli desuper, benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus huberū
& vulur. Benedictiones patris tui con- 26
fortatæ sunt benedictionibus patrū eius: donec ¶ veniret' desiderium collīs æternorum: fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos.
Ben-iamin lupus rapax, manè comedet prædam, & vespere diuidet spolia. 27
Omnes hi in tribubus Israel duode- 28
cim: hæc locutus est eis pater suus, benedixitq. singulis, benedictionibus propriis. Et præcepit eis, dicens: Ego con- 29
gregor ad populum meum: sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici quæ est in agro Ephron Hethæi, contra 30
Mambre in Terra-Chanāan, ¶ quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo in possessionē sepulchri. Ibi sepelierūt 31
eum, & Saram vxorem eius: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca coniuge sua: ibi & Lia condita iacet ✕. Finitisque 32
mandatis quibus filios instruebat, colligit pedes suos super lectulum, & obiit: appositusque est ad populum suum.

CAP. L.

QVod cernens Ioseph, ruit super fa- 1
ciē patris flens & deosculans eum.
Præcepitq. seruis suis medicis, vt aro- 2
matibus condirent patrē. Quibus iussa
explentibus, transierūt quadraginta dies: 3
iste quippe mos erat cadauerum conditorum. flenteque eum Aegyptus septua-
ginta diebus. Et expleto planctus tēpo- 4
re locutus est Ioseph ad familiā Pharaonis: Si inueni gratiā in conspectu vestro, 5
loquimini in auribus Pharaonis: eo quòd

Hebr. 11, 21. ℣ Ioseph. filio suo. 29. MS. Rab. Q.m.
Sup. 31, 25. 32, 2.
Mat. 18, 30.
℣ ei MS q-
Iosue 15, 7. 16. 1. Ios. 24, 8.
Deu. 33.
← 3 MS. Rab. H.
Sup. 35, 22. 1. Par. 5, 1.
Sup. 34, 25.
Iosue 19, 1. 21.
℣ iedoucha ℣ tuæ MS. R. Rab. G. Pro textu fiant cum Hebraic Caldei.
1. Par. 5, 2. Ioh. 1, 45. Mat. 2. 6.
Sup. 47, 29.
*qui est trans Iordanem. H. C. G.
Act. 7, 15.
Sup. 23, 16.
*ei MS. H. C. G.
← MS q. Rab.
℣ veniat 5 MS.
℣ seruis Dei patris tui 1 MS. R. H. C. G.
Sup. 45, 5.
Sup. 49, 12.
Nu. 32, 39.
Heb. 11, 12.
Exo. 13, 19
Ios. 24, 32.
1. Par. 5.
Sup. 23.
✕ Emptio agri, & spelunca, quæ in eo, a filiis Heth. H. C. G.

eò quòd pater meus adiurauerit me, dicēs, En morior, in sepulchro meo ¶ quod fodi mihi in terra Chanāā, sepelies me. Ascendam igitur, & sepeliam patrē meū, ac reuertar. Dixitq. ei Pharao: Ascende & sepeli patrē tuum sicut adiuratus es.
Quo ascendente, ierunt cū eo omnes 7
senes domus Pharaonis, cūctiq. maiores natu Terræ-Aegypti: domus Ioseph cū 8
fratribus suis, absq. paruulis & gregibus, atq. armentis quæ dereliquerūt in Terra Gessen. Habuit quoq. in comitatu cur- 9
rus & equites: & facta est turba nō modica. Venerūntq. ad Aream-Arad, quæ 10
sita est trās Iordanē: vbi celebratēs exequias planctu magno atq. vehemēti impleuerūt septē dies. Quod cū vidissent 11
habitatores Terræ-Chanāan, dixerunt: Plāctus magnus est iste Aegyptiis. Et idcirco vocatū est nomen loci illius, Planctus Aegypti*. Fecerunt ergo filij Iacob 12
sicut præceperat eis: Et portantes eū in 13
Terram-Chanāan, ¶ sepeliernnt eum in spelunca duplici, ¶ quam emerat Abrahā cum agro in possessionē sepulchri ab Ephron Hethæo contra faciē Mābre. Re- 14
uersiq. est Ioseph in Aegyptum cū fratrib. suis, & omni comitatu, sepulto patre. Quo mortuo, timētes fratres eius, 15
& mutuo colloquentes, Ne forte memor sit iniuriæ quā passus est, & reddat nobis omne malū quod fecimus*, mandaue- 16
rūt ei—dicētes: Pater tuus præcepit nobis antequā moreretur, vt hæc tibi verbis illius diceremus, Obsecro vt obliuiscaris sceleris fratrū tuorū, & peccati atq. malitiæ quā exercuerunt in te: nos quoque oramus vt ℣ seruio Dei patris tuo' dimittas iniquitatem hanc. Quibus audiuis 17
sicut Ioseph. Venerūntq. ad eū fratres 18
sui: & proni adorantes in terrā dixerunt, Serui tui sumus. Quibus ille respondit, 19
Nolite timere: nūⁿ Dei possumus resistere voluntati? ¶ Vos cogitastis de me ma- 20
lūsed Deus vertit illud in bonū, vt exaltaret me: sicut in præsentiarū cernitis, & ialuos faceret multos populos. Nolite 21
timere: ego ¶ pascam vos & paruulos vestros. cōsolatusq. est eos, & blandē ac leniter est locutus. Et habitauit in Aegy- 22
pto cū omni domo patris sui: vixitq. cēntum decē annis. Et vidit Ephraim filios vsq. ad tertiā generationē. ¶ Filij quoq. Machir filij Manasse nati sunt in genibus Ioseph. Quibus transactis ¶ locu- 23
tus est fratribus suis: Post mortē meam Deus visitabit vos, & asc̄edere vos faciet de terra ista ad terrā quam iurauit Abraham, Isaac, & Iacob. Cumque adiuras- 24
set eos atque diuisset, Deus visitabit vos, ¶ asportate ossa mea vobiscum de loco isto: mortuus est expletis centum 25
decem vitæ suæ annis. Et conditus aromatibus, repositus est in loculoin Aegypto.

LIBER EXODVS,
HEBRAICE, VEEL-LESEMOTH, ID EST, ET HAEC SVNT NOMINA.

CAP. I.

HAEC sunt nomina filiorū Israēl 1
qui ingressi sunt in Aegyptum cū Iacob: singuli cū domibus suis
introierunt: Ruben, Simeō, Leui, Iudas, 2
Issachar, Zabulon, & Ben iamin, 3
Dan, & Nephthali, Gad, & Aser. 4
Erant igitur omnes animæ eorū qui 5
egressi sunt de femore Iacob, septuaginta: Ioseph autem in Aegypto erat. Quo 6
mortuo, & vniuersis fratribus eius, omnique cognatione illa, ¶ filij Israēl cre- 7
uerunt, & quasi germinātes multiplicati sunt: ac roborati nimis, impleuerūt terram. Surrexit interea rex nouus super 8
Aegyptū qui ignorabat Ioseph: & ait ad populū suū, Ecce, populus filiorū Israēl multus, & fortior nobis est. Venite, 9
sapiēter opprimamus eū, ne forte multiplicetur: & si ingruerit aduersus nos bellū, addatur inimicis nostris, expugnatisque 10
nobis egrediatur de terra. Præposuit itaque eis magistros operū, vt affligerēt eos oneribus: ædificauerūtq. vrbes tabernaculorū Pharaoni, Phithom, & Rameſſes.
Quantoq. opprimebant eos, tanto ma- 12
gis multiplicabātur, & crescebāt: oderantq. ne filios Israēl Aegyptij, & affligebant illudētes eis'. Atq. ad amaritudi- 13
nē perducebant vitā eorū operibus duris luti, & lateris, omniq. famulatu, quo in terræ operibus premebātur. Dixit autē 14
Rex Aegypti obstetricibus Hebræorum; quarum vna vocabatur Sephora, altera
Phua, præcipiens eis: Quando obstetricabitis Hebræas, & partus tēpus aduenerit: si masculus fuerit, interficite eum: 16
si fœmina, reseruate. Timuerūt autem 17
obstetrices Deū, & nō fecerūt iuxta præceptū regis Aegypti, sed cōseruabāt mares. Quibus accersitis ad se rex ait: 18
Quidnā est hoc quod facere voluistis, vt pueros seruaretis? Quæ respōderūt, Nō sunt Hebrææ sicut Aegyptiæ mulieres: ipsæ enim obstetricādi habēt scientiā, & priusquam veniamus ad eas, pariunt.
Bene ergo fecit Deus obstetricibus: & 20
creuit populus, cōfortatusq. est nimis.
Et quia timuerūt obstetrices Deū, ædifi- 21
cauit eis domos. Præcepit ergo Pharao omni populo suo, dicens: Quicquid masculini sexus natū fuerit, in flumen proicite: quicquid fœminini, reseruate.

CAP. II.

EGressus est post hæc vir de domo 1
Leui. ¶ Et accepit vxōrē stirpis suæ.
quæ concepit, & peperit filiū: & videns 2
eū elegantē, abscondit tribus ¶ mensibus.
Cumq. iā celare non posset, sumpsit si- 3
scellam scirpeā, & linīuit eā bitumine ac

Gen. 46, 8.
Act. 7, 17.
Inf. 6, 20.
Nu. 23, 59.
1 Par. 23, 13.
* & inuidentes o

pice: posuitq; intus infantulū, & exposuit cū in carecto ripæ fluminis, stante procul sorore eius, & cōsiderante euentū rei. ¶ Ecce autē descēdebat filia Pharaonis vt lauaretur in flumine: & puellæ eius gradiebantur per crepidinem alnei. Quæ cū vidisset fiscellam in papyrione, misit vnā ē famulabus suis: & allatam aperiens, cernensq; in ea paruulū vagientē, miserta eius, ait: De infantibus Hebræorū est hic. Cui soror pueri, Vis, inquit, vt vadam, & vocem tibi mulierē Hebræā, quæ nutrire possit infantulum? Respōdit: Vade. Perrexit puella & vocauit matrē suam. Ad quam locuta filia Pharaonis, Accipe, ait, puerū istū, & nutri mihi: ego dabo tibi mercedem tuam. Suscepit mulier, & nutriuit puerū: adultumq; tradidit filiæ Pharaonis. Quem illa adoptauit in locū filij, vocauitq; nomen eius Moyses, dicens: Quia de aqua tuli eū. In diebus illis postquam creuerat Moyses, ¶ egressus est ad fratres suos: viditq; afflictionem eorum, & virum Aegyptium percutientem quendam de Hebræis fratribus suis. Cumq; circūspexisset huc atq; illuc, & nullum adesse vidisset, percussum Aegyptium abscōdit fabulo. Et egressus die altero conspexit duos Hebræos rixantes: dixitq; ei qui faciebat iniuriam: Quare percutis proximum tuum? Qui respondit: Quis cōstituit te principem & iudicē super nos? num occidere me tu vis, sicut heri occidisti Aegyptium? Timuit Moyses, & ait: Quomodo palā factū est verbum istud?

Audiuitq. Pharao sermonem hunc, & quærebat occidere Moysen: qui fugiens de conspectu eius, moratus est in Terra-Madian, & sedit iuxta puteū. Erant autem sacerdoti Madian septem filiæ, quæ venerant ad hauriendam aquam: & impletis canalibus adaquare cupiebāt ᵃgreges patris sui. Superuenēre pastores, & eiecerūt eas: surrexitq. Moyses, & defensis puellis, adaquauit oues earum. Quæ cū reuertissent ad ᵇRaguel patrem suum, dixit ad eas: Cur velocius venistis solito?

Respōderunt: vir Aegyptius liberauit nos de manu pastorū: insuper & hausit aquam nobiscū, potumq. dedit ouibus. At ille, Vbi est? inquit. Quare dimisistis hominem? vocate eū vt comedat panē.

Iurauit ergo Moyses quòd habitaret cū eo. ¶ Accepitq. Sephora filiā eius vxorē: quæ peperit ei filiū, quē vocauit Gersam, dicens: ᶜAduena fui in terra aliena. ᵈAlterū verò peperit: quē vocauit Eliézer, dicēs: Deus enim patris mei adiutor meus, & eripuit me de manu Pharaonis'.

Post multū verò temporis mortuus est rex Aegypti: & ingemiscētes filij Israël, propter opera vociferati sunt: ascenditq. clamor eorū ad Deum ab operibus. Et audiuit gemitū eorum, ac recordatus est fœderis quod pepigit cū Abrahā, Isaac, & Iacob. Et respexit Dñs filios Israël, & ᵉliberauit' eos.

CAP. III.

Moyses autē pascebat oues Iethro ᶠsoceri' sui sacerdotis Madiā: cūq. minasset gregē ad interiora deserti, venit ad mōtem Dei Horeb. ¶ Apparuitq. ei ᵍDñs' in flamma ignis de medio rubi: & videbat quòd rubus arderet, & non cōbureretur. Dixit ergo Moyses: Vadā, & videbo visionē hanc magnā, quare non cōburatur rubus. Cernens autem Dñs, quòd pergeret ad videndū, vocauit eum de medio rubi, & ait: Moyses, Moyses? Qui respondit: Adsum. At ille: Ne appropies, inquit, huc: solue calceamētum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, terra sancta est. Et ait: ¶ Ego sum Deus patris tui, Deus Abrahā, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Abscondit Moyses faciē suam: non enim audebat aspicere contra Deum. Cui ait Dñs: Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorē eius audiui propter duritiam eorū qui præsunt operibus: & sciens dolorem eius, descendi vt liberē eū de manibus Aegyptiorū, & educā de terra illa in terrā bonā, & spatiosam, in terram quæ fluit lacte & melle, ad loca Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi*, & Iebusæi. Clamor ergo filiorū Israël vēnit ad me: vidiq. afflictionē eorū qua ab Aegyptiis opprimuntur. Sed veni, & mittā te ad Pharaonem, vt educas populū meum filios Israël de Aegypto.

Dixitq. Moyses ad Deū, Quis sum ego vt vadam ad Pharaonem, & educā-h- lios' Israël de Aegypto? Qui dixit ei: Ego ero tecum: & hoc habebis signum, quòd miserim te: Cū eduxeris populum -meum' de Aegypto, ⁱimmolabis' Deo super montē istū. Ait Moyses ad Deū, Ecce ego vadam ad filios Israël, & dicā eis: Deus patrum vestrorū misit me ad vos. Si dixerint mihi, Quod est nomen ei? quid dicā eis? Dixit Dñs ad Moysen: EGO SVM QVI SVM. Ait: Sic dices filiis Israël: QVI EST, misit me ad vos.

Dixitq. iterū Deus ad Moysen: Hæc dices filiis Israël: Dominus Deus patrū vestrorū, Deus Abrahā, & Deus Isaac, & Deus Iacob misit me ad vos: hoc nomē mihi est in æternum, & hoc memoriale meum in generatione & generationem.

Vade, & congrega seniores Israël, & dices ad eos: Dns Deus patrū vestrorū apparuit mihi, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, dicens: Visitans visitaui vos: & vidi omnia quæ acciderūt vobis in Aegypto: Et dixi vt educā vos de afflictione Aegypti in terrā Chananæi & Hethæi & Amorrhæi & Pherezæi & Heuæi & Iebusæi, ad terram fluentem lacte & melle. Et audient vocem tuā: ingredieris tu & seniores Israël ad regem Aegypti, & dices ad eum: Dominus Deus Hebræorū vocauit nos: ibimus viā

ᵃ cognouit 10. MS. Rab. H. G.

ᵇ cognati 11. MS. Rab. Q. n. Act. 7, 20.

ᶜ Angelus Domini H. C. G. Textus, Rab. consonat.

Mat. 22. 32 Mar. 12, 26 Luc. 20, 37.

ᵈ Gergezei 5 MS. G. verum R. Rab. H. C. Gergezei non meminerunt. ᵉ o.

ᶠ 2 MS. R. H. C. aut G. legunt.

ᵍ immolabitis H. C. G.

ᵃ gregem 6 MS. H. C. ᵇ oues G.

ᵇ Iethro o

Inf. 18. 2. 3 1 Par. 23, 15.

ᶜ ger.

ᵈ 2 MS. H. C. hinc tollit: post 18. cap. v. 4. legunt.

In Græca verò translatione & Rab. & hic & ibi legitur.

Act. 7, 21. Heb. 11, 23

Heb. 11, 24

triū dierū in solitudinē, vt immolemus Dño Deo nostro. Sed ego scio, quòd nō dimittet vos rex Aegypti, vt eatis nisi per manū validā. Extendam ᵃmanū meā, & percutiā Aegyptū in cūctis mirabilib. meis, quę faciurus sum in medio eorū: post hoc dimittet vos. Daboq. gratiam populo huic corā Aegyptiis: ¶ & cū egrediemini, nō exibitis vacui; sed postulabit mulier à vicina sua & ab hospita sua, vasa argentea & aurea, ac vestes: ponetisq. eas super filios & filias vestras, & spoliabitis Aegyptū. CAP. IIII.

Respondens Moyses ait: Non credēt mihi, neque audient vocem meam: sed dicent, Non apparuit tibi Dominus.

Dixit ergo ad eū: Quid est quod tenes in manu tua? Respondit: Virga. Dixitq. Dominus: Proice eam in terram. Proiecit, & versa est in colubrum, ita vt fugeret Moyses. Dixitq. Dñs: Extende manū tuam, & apprehende caudā eius. Extendit, & tenuit, versaq. est in virgā. Vt credant, inquit, quòd apparuerit tibi Dñs Deus patrū ᵃtuorū, Deus Abrahā, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Dixitq. Dñs rursum, Mitte manū tuā in sinū tuum. Quam cùm misisset in sinum, protulit leprosam instar niuis. Retrahe, ait, manum tuā in sinū tuum. Retraxit, & protulit iterū, & erat similis carni reliquæ.

Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint sermonem signi prioris, credēt verbo signi sequētis. Quòd si nec duobus quidem his signis crediderint, neque audierint vocem tuā: fume aquā fluminis, & effunde eam super aridā, & quicquid hauseris de fluuio, vertetur in sanguinē. Ait Moyses: Obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri & nudiustertius: & ex quo locutus es ad seruū tuū, impeditioris & tardioris linguæ sum.

Dixit Dñs ad eum, Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus est mutum & surdū, videntē & cæcū? nónne ego? Perge igitur, ¶ & ego ero in ore tuo: docēboque te quid loquaris. At ille: Obsecro Domine, inquit, mitte quē missurus es.

Iratus Dñs in Moysen, ait, Aarō frater tuus leuites, scio quòd eloquens sit: ecce ipse egreditur in occursum tuū, vidēsque te lætabitur corde. Loquere ad eū, & pone verba mea in ore eius: & ego ero in ore tuo, & in ore illius, ¶ & ostendam vobis quid agere debeatis. Et ipse loquetur pro te ad populū, & erit os tuū: tu autē eris ei in his quæ ad Deū pertinent. Virgam quoq; hāc fume in manu tua, in qua facturus es signa.

Abiit Moyses, & reuersus est ad Iethro ᵇsocerū' suum: dixitq; ei, Vadam & reuertar ad fratres meos in Aegyptum, vt videam si adhuc viuant. Cui ait Iethro, Vade in pace. Dixit ergo Dominus ad Moysen in Madian, Vade, & reuertere in Aegyptū: mortui sunt enim omnes qui quærebāt animā tuā. Tulit ergo Moyses vxorem suam, & filios suos, & imposuit eos super asinū: reuersusq. est in Aegyptū, portans virgā Dei in manu sua. Dixitq. ei Dñs reuertēti in Aegyptū, Vide vt omnia ostēta quæ posui in manu tua, facias corā Pharaone: ego indurabo cor eius, & non dimittet populum. Diceisq. ad eū, Hæc dicit Dominus, Filius meus primogenitus, Israël. Dixit tibi, Dimitte filiū meum vt seruiat mihi; & noluisti dimittere eum: ecce ego interficiam filiū tuum primogenitū. Cumq. esset in itinere, in diuersorio, occurrit ei Dñs, & volebat occidere eum. Tulit ilicò Sephora acutissimam petram, & circuncīdit præputium filij sui, tetigitque pedes eius, & ait: Sponsus sanguinū tu mihi es. Et dimisit eū postquā dixerat, Sponsus sanguinum -tu mihi es', ob circuncisionem. Dixit ᵃautem' Dominus ad Aarō, Vade in occursū Moysi in desertū. Qui perrexit obuiam ei in Montem-Dei, & osculatus est eū. Narrauitque Moyses Aaron omnia verba Dñi pro quibus miserat eum, & signa quæ mādauerat. Veneruntque simul, & congregauerūt cūctos seniores filiorum Israël. Locutusq. est Aaron omnia verba quæ dixerat Dñs ad Moysen: & fecit signa coram populo, & credidit populus. Audieruntq. quòd visitasset -Dns' filios Israël, & quòd respexisset afflictionem illorum: & proni adorauerunt.

CAP. V.

Post hæc ingressi sunt Moyses & Aaron, & dixerunt Pharaoni, Hæc dicit Dominus Deus Israël, Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto. At ille respondit, Quis est Dñs, vt audiam vocem eius, & dimittam Israël? nescio Dñm, & Israël non dimittam. Dixerūtque: Deus Hebræorū vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in solitudinem, & sacrificemus Domino Deo nostro: ne fortè accidat nobis pestis aut gladius.

Ait ad eos rex Aegypti. Quare Moyses & Aaron solicitatis populū ab operibus suis? ite ad onera vestra. Dixitq. Pharao, Multus est populus terræ videtis, quòd turba succreuerit: quanto magis si dederitis eis requiē ab operibus? Præcepit ergo in die illo præfectis operū & exactoribus populi, dicens, Nequaquā vltrà dabitis paleas populo ad confingēdos lateres, sicut prius: sed ipsi vadāt, & colligant stipulas. Et mensuram laterum, quā prius faciebant, imponetis super eos, nec minuetis quicquā: vacāt enim, & idcirco vociferātur, dicētes, Eamus, & sacrificem' Deo nostro. Opprimantur operibus, & expleant ea: vt non acquiescat verbis mendacibus. Igitur egressi præfecti operum & exactores, ad populū dixerūt, Sic dicit Pharao, Nō do vobis paleas. ite, & colligite sicubi inuenire poteritis: nec minuetur quicquā de opere vestro. Dispersusq. est populus per omnē Terrā-Aegypti ad colligen-

ᵃ enim 10 MS. Rab. & H. C. G. Et ext. Infrà 11, 2 & 12, 35.

ᵃ suorum, R. H. C. G.

ᵇ cognatū 20 MS. Q. n.

ᵃ 8. MS. H. Q. n. ᵇ que MS. R.

ᵃ o.

ᵃ in MS. R. H. C. G.

das paleas. Præfecti quoq. operũ instabant, dicẽtes, Cõplete opus vestrũ quotidie, vt prius facere solebatis quãdo dabãtur vobis paleæ. Flagellatiq. sunt qui præerãt operib. filiorũ Israël, ab exactoribus Pharaonis, dicentibus, Quare non implestis mensurã laterũ sicut prius, nec heri, nec hodie? Venerunt̃q. præpositi filiorũ Israël, & vociferati sunt ad Pharaonẽ dicẽtes, Cur ita agis contra seruos tuos? Paleæ nõ dantur nobis, & lateres similiter imperãtur: en famuli tui flagellis cædimur, & iniuste agitur contra populũ tuũ. Qui ait, Vacatis otio, & – idcirco' dicitis, Eamus, & sacrificem⁹ Domino. Ite ergo, & operamini: paleæ nõ dabuntur vobis, & reddetis consuetũ numerum laterũ. Videbantq. se præpositi filiorũ Israël in malũ', eõ quòd dicerentur eis: Non minuetur quicquã de lateribus per singulos dies. Occurreruntq́ue Moysi & Aarõ, qui stabãt ex aduerso, egrediẽtes à Pharaone: & dixerũt ad eos, Videat Dñs & iudicet, quoniam fœtere fecistis odorẽ nostrũ coram Pharaone & seruis eius, & præbuistis ei gladiũ, vt occideret nos. Reuersusq. est Moyses ad Dñm, & ait, Dñe, cur afflixisti populum istum? quare misisti me? Ex eo enim quo ingressus sum ad Pharaonem vt loquerer in nomine tuo, afflixit populum tuũ: & non liberasti eos. CAP. VI.

DIxitq. Dñs ad Moysẽ: Nũc videbis quæ faciur⁹ sũ Pharaoni: per manũ enim fortẽ dimittet eos, & in manu robusta eiiciet illos de terra sua. Locutusq. est Dñs ad Moysen dicẽs: Ego Dñs qui apparui Abrahã, Isaac, & Iacob in Deo omnipotẽte: & nomẽ meũ יהוה ADONAI' nõ indicaui eis. Pepigiq. fœdus cũ eis, vt darẽ eis Terrã Chanaã, terrã peregrinationis eorũ, in qua fuerũt aduenæ. Ego audiui gemitũ filiorũ Israël quo Aegyptij oppriũtur eos: & recordatus sum pacti mei. Ideo dic filiis Israël, Ego Dñs qui educã vos de ergastulo Aegyptiorũ, & eruã de seruitute: ac redimã in brachio excelso & iudicijs magnis. Et assumam vos mihi in populũ, & ero vester Deus: & scietis quòd ego sum Dñs Deus vester q̃ eduxerim vos de ergastulo Aegyptiorũ: & induxerim vos in terrã, super quã leuaui manũ meã vt darẽ eã Abrahã, Isaac, & Iacob: dabóq. illã possidẽdã vobis, ego Dñs. Narrauit ergo Moyses omnia filiis Israël: qui nõ acquieuerunt ei propter angustiã spiritus, & opus durissimũ.

Locutusq. est Dñs ad Moysen, dicens: Ingredere, & loquere ad Pharaonẽ regẽ Aegypti, vt dimittat filios Israël de terra sua. Respondit Moyses cora Dño, Ecce filij Israël nõ audiũt me: & quomodo audiet Pharao, præsertim cum incircũcisus sim labijs? Locutusq. est Dñs ad Moysẽ & Aarõ: & dedit mandatũ ad filios Israel, & ad Pharaonẽ regẽ Aegypti vt educerẽt filios Israël de Terra-Aegypti. ¶ Isti sunt principes domorũ per familias suas. Filij Ruben primogeniti Israëlis: Henoch & Phallu, Hesron & Charmi. hæ cognationes Rubẽ. ¶ Filij Simeõ: Iamuël & Iamin, & Ahod, & Iachin, & Sohar, & Saul filius Chananitidis. hæ progenies Simeõ. Et hæc nomina filiorũ Leui per cognationes suas: Gersõ & Caath & Merari. Anni autẽ vitæ Leui fuerũt cẽtũ triginta septẽ. ¶ Filij Gerson: Lobni & Semei per cognationes suas. Filij Caath: Amram, & Isaar, & Hebron & Oziel. anni quoq. vitæ Caath, cẽtũ triginta tres. Filij Merari: Moholi & Musi. hæ cognationes Leui per familias suas. Accepit autẽ Amrã vxorẽ Iochabed patruelẽ suã: quæ peperit ei Aarõ & Moysen⁎. Fuerunt̃q. anni vitæ Amram, centũ triginta septẽ. Filij quoq. Isaar: Core, & Nepheg, & Zechri. Filij quoq. Oziel: Misael, & Elisaphã, & Sethri. Accepit autẽ Aarõ vxorẽ Elisabeth filiam Aminadab, sororẽ Nahasõn, quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar. ¶ Filij quoq. Core: Aser, & Elcana, & Abiasaph. hæ sũt cognationes Coritarũ. At verò Eleazar filius Aarõ accepit vxorẽ de filiab. Phutiel: quæ peperit ei Phinees. hi sunt principes familiarũ Leuiticarũ p cognationes suas. Ille est Aaron & Moyses quib. præcepit Dñs vt educerent filios Israël de Terra-Aegypti per turmas suas. Hi sunt qui loquũtur ad Pharaonẽ regẽ Aegypti, vt educãt filios Israël de Aegypto: ille est Moyses & Aarõ, in die qua locutus est Dñs ad Moysẽ, in Terra-Aegypti. Et locutus est Dñs ad Moysen, dicẽs, Ego Dñs: loquere ad Pharaonẽ regẽ Aegypti, omnia quæ loquor tibi. Et ait Moyses cora Dño, En incircũcisus labijs sum, quomodo audiet me Pharao? CAP. VII.

DIxitq. Dñs ad Moysen, Ecce constitui te deũ Pharaonis: & Aaron frater tuus erit propheta tuus. ¶ Tu loquẽris ei oĩa quæ mãdo tibi: & ille loquetur ad Pharaonẽ, vt dimittat filios Israël de terra sua. Sed ego indurabo cor eius, & multiplicabo signa & ostẽta mea in Terra-Aegypti, & nõ audiet vos: immittamq. manũ meã super Aegyptũ, & educã exercitũ & populũ meũ filios Israël de Terra-Aegypti per iudicia maxima. Et scient Aegyptij quia ego sum Dns qui extenderim manũ meã super Aegyptum, & eduxerim filios Israël de medio eorũ. Fecit itaq. Moyses & Aarõ sicut præceperat Dñs: ita egerũt. Erat autẽ Moyses octoginta annorũ, & Aarõ octoginta triũ, quãdo locuti sunt ad Pharaonem. Dixitq. Dñs ad Moysen & Aarõ: Cũ dixerit vobis Pharao, Ostẽdite signa: dices ad Aaron, Tolle virgã tuam, & projice eam cora Pharaone, ac vertatur in colubrũ. Ingressi itaq. Moyses & Aarõ ad Pharaonẽ, fecerunt sicut præceperat Dñs. ¶ Tulitq́ue Aaron virgam cora Pharaone & seruis eius, quæ versa est in colubrum. ¶ Vocauit autẽ Pharao sapientes & maleficos: & fecerunt etiã ipsi per incãtationes

Aegyptiacas & arcana quædã similiter.

Protinusq. singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones: sed deuorauit virgæ Aaron virgas eorũ. Induratumq. est cor Pharaonis, & non audiuit eos, sicut præceperat Dñs. Dixit autem Dñs ad Moysen, Ingrauatũ est cor Pharaonis, non vult dimittere populum. Vade ad eum manè: ecce, egredietur ad aquas: & stabis in occursum eius super ripã fluminis: & virgã quæ conuersa est in draconẽ tolles in manu tua. Dicẽsq. ad eũ, Dñs Deus Hebræorũ misit me ad te, dicens: Dimitte populum meũ vt sacrificet mihi in deserto: & víq. ad præsens audire noluisti. Hæc igitur dicit Dñs, In hoc scies quòd sim Dñs: ecce percutiã virga quæ in manu mea est, aquam fluminis, & vertẽtur in sanguinẽ. Pisces quoq. qui sunt in fluuio morientur, & cõputrescẽt aquæ, & affligentur Aegyptij bibentes aquam fluminis. Dixit quoq. Dñs ad Moysen, Die ad Aaron, Tolle virgã tuã, & extẽde manũ tuã super aquas Aegypti, & super fluuios eorũ, & riuos ac paludes, & omnes lacus aquarũ, vt vertantur in sanguinẽ: & sit cruor in omni Terra-Aegypti, tã in ligneis vasis quàm in saxeis. Fecerũnt̃q. Moyses & Aarou sicut præceperat Dñs: ¶ & eleuans virgã percussit aquam fluminis coram Pharaone & seruis eius: quæ versa est in sanguinẽ. Et pisces qui erãt in flumine, mortui sunt: cõputruitq. fluuius, & non poterant Aegyptij bibere aquam fluminis, & fuit sanguis in tota Terra-Aegypti. ¶ Fecerunt̃q. similiter malefici Aegyptiorũ incãtationibus suis; & induratũ est cor Pharaonis, nec audiit eos, sicut præceperat Dñs. Auertitq. se, & ingressus est domũ suam, nec apposuit cor etiã hac vice. Foderunt autem omnes Aegyptij per circuitum fluminis aquam vt biberent: non enim poterant bibere de aqua fluminis. Impletiq́ue sunt septẽ dies, postquam percussit Dñs fluuium. CAP. VIII.

DIxit quoq. Dñs ad Moysen, Ingredere ad Pharaonẽ, & dices ad eũ, Hæc dicit Dñs, Dimitte populum meũ, vt sacrificet mihi. Si autẽ nolueris dimittere, ecce ego percutiã omnes terminos tuos ranis. Et ebulliet fluuius ranas: quæ ascendent, & ingredientur domum tuã, & cubiculum lecẽli tui, & super stratum tuum, & in domos seruorũ tuorum, & in populum tuũ, & in furnos tuos, & in reliquias ciborum tuorum: & ad te & ad populũ tuũ, & ad omnes seruos tuos intrabunt ranæ. Dixitq. Dñs ad Moysen, Die ad Aaron, Extẽde manum tuã super fluuios ac super riuos & paludes, & educ ranas super Terrã-Aegypti. Et extendit Aaron manum super aquas Aegypti, & ascenderunt ranæ, operueruntq. Terram-Aegypti. ¶ Fecerunt autẽ & malefici per incantationes suas similiter, eduxerũntque ranas super Terrã-Aegypti.

Vocauit autẽ Pharao Moysen & Aarõ, & dixit eis: Orate Dñm vt auferat ranas à me & à populo meo: & dimittam populum vt sacrificet Dño. Dixitq. Moyses ad Pharaonẽ, Constitue mihi quãdo deprecer pro te & pro seruis tuis, & pro populo tuo, vt abigantur ranæ à te & à domo tua, – & à seruis tuis, & à populo tuo': & tantùm in flumine remaneant. Qui respondit, Cras. At ille, Iuxta, inquit, verbum tuũ faciã: vt scias quoniã non est sicut Dñs Deus noster. Et recedent ranæ à te & à domo tua, & à seruis tuis, & à populo tuo: & tantùm in flumine remanebunt. Egressíque sunt Moyses & Aaron à Pharaone: & clamauit Moyses ad Dñm pro sponsione ranarum quam condixerat Pharaoni. Fecitq. Dñs iuxta verbũ Moysi: & mortuæ sunt ranæ de domibus, & de villis, & de agris.

Congregauerũntque eas in immensos aggeres, & computruit terra. Videns autem Pharao quòd data esset requies, ingrauauit cor suũ, & nõ audiuit eos, sicut præceperat Dñs. Dixitq. Dñs ad Moysen, Loquere ad Aaron, Extende virgam tuã, & percute puluerem terræ: & sint cinniphes in vniuersa Terra-Aegypti. Fecerũntq. ita. Et extendit Aaron manũ, virgam tenens: percussitq. puluerẽ terræ, & facti sunt cinniphes in hominibus, & in iumentis: omnis puluis terræ versus est in cinniphes per tota Terrã-Aegypti. Fecerũntq. similiter malefici incantationibus suis, vt educerent cinniphes, & nõ potuerunt: erãntq. cinniphes tam in hominibus quàm in iumentis. Et dixerunt malefici ad Pharaonem, Digitus Dei est hic'. induratũq. est cor Pharaonis, & nõ audiuit eos sicut præceperat Dñs. Dixit quoq. Dñs ad Moysen, Consurge diluculo, & sta coram Pharaone, egredietur enim ad aquas: & dices ad eum, Hæc dicit Dñs, Dimitte populum meũ vt sacrificet mihi. Quòd si non dimiseris eum, ecce ego immittã in te, & in seruos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas omne genus muscarum: & implebuntur domus Aegyptiorũ muscis diuersi generis, & vniuersa terra in qua fuerint. Faciamq. mirabilẽ in die illa Terrã-Gessen, in qua populus meus est, vt nõ sint ibi muscæ: & scias quoniam ego Dñs in medio terræ. Ponamq. diuisionem inter populum meũ, & populũ tuum: eras erit signũ istud. Fecitq. Dñs ita. ¶ Et venit musca grauissima in domos Pharaonis & seruorũ eius, & in omnẽ Terrã-Aegypti: corruptaq. est terra ab huiusce modi muscis. Vocauitq. Pharao Moysen & Aaron, & ait eis, Ite & sacrificate⁎ Deo vestro in terra hac. Et ait Moyses, Non potest ita fieri: abominationes enim Aegyptiorum immolabimus Dño Deo nostro? quòd si mactauerimus ea quę colũt

Gen 4.6,9.

Num. 26.5.

1 Par. 5. 1.
1 Par. 4.24.

1 Par. 6, 1. & 23, 6.
Nu. 3. 17.
Nu. 26. 57.
1 Par. 6. 2. 23. 12.

Num. 3, 2.

Sup. 4, 15.

Sap. 17. 7.

Sap. 17. 7.

2 Tim. 3. 8.

Isa. 17. 5.
Psa. 77. 49.

Sap. 16. 9.

¶ in malo 4 MS. Rab. H. G.

¶ Et præcit H. C. G.

¶ hoc MS. Rab. G.

*Domino MS q.

* & Mariam o.

Aegyptij cor̃ eis, lapidibus nos obruent.
Viam triũ dierũ pergemus in solitudinẽ: & sacrificabimus Dño Deo nostro,
Sup. 3, 18. ¶ sicut præcepit nobis. Dixitq. Pharao, Ego dimittã vos vt sacrificetis Dño Deo
vestro in deserto; verumtamẽ longius ne
abeatis; rogate pro me. Et ait Moyses,
Egressus à te, orabo Dñm: & recedet mu-
sca à Pharaone, & à seruis suis, & à popu-
lo eius eras: verumtamẽ noli vltrà falle-
re, vt nõ dimittas populũ sacrificare Dño.
Egressusq. Moyses à Pharaone, orauit
Dñm. Qui fecit iuxta verbũ illius: &
abstulit muscas à Pharaone, & à seruis
suis, & à populo eius: non superfuit ne
vna quidẽ. Et ingrauatũ est cor Pharao-
nis, ita vt nec hac quidẽ vice dimitteret
populum. CAP. IX.
Dixit autẽ Dñs ad Moysen: Ingredere
ad Pharaonẽ, & loquere ad eũ: Hæc
dicit Dñs Deus Hebræorũ, Dimitte po-
pulum meũ, vt sacrificet mihi. Quòd si
adhuc renuis, & retines eos: Ecce ma-
nus mea erit super agros tuos, & super
equos & asinos, & camelos, & oues, &
boues pestis valde grauis. Et faciet Dñs
mirabile inter possessiones Israël, & pos-
sessiones Aegyptiorũ, vt nil omnino per-
eat ex his quæ pertinent ad filios Israël.
Constituitq. Dñs tempus, dicens: Cras
faciet Dñs verbũ istud in terra. Fecit er-
go Dñs verbũ hoc altera die: mortuãq.
sunt omnia animantia Aegyptiorum: de
animalibus verò filiorũ Israel nihil om-
nino perit. Et misit Pharao ad videndũ:
nec erat quidquã mortuũ de his quę pos-
sidebat Israël. Ingrauatúmq. est cor Pha-
raonis, & non dimisit populũ. Et dixit
Dñs ad Moysen, & Aarõ: Tollite plenas
manus cineris de camino, & spargat illũ
Moyses in cælum corã Pharaone. Sitq.
puluis super omnẽ Terrã-Aegyptiũ: erunt
enim in hominibus, & iumentis ᵃvlcera',
& vesicæ turgẽtes in vniuersa Terra-Ae-
gypti. Tulerũntq. cinerẽ de camino, & ſ 10
steterũt coram Pharaone, & sparsit illum
Moyses in cælum: factáq. sunt ᵃvlcera'
vesicarum turgentium in hominibus, &
iumentis: nec poterãt malefici stare corã 11
Moyse propter ᵃvlcera' quæ in illis erant,
& in omni Terra-Aegypti. Indurauitq. 12
Dñs cor Pharaonis; & non audiuit eos:
sicut locutus est Dñs ad Moysen. Di- 13
xitq. Dñs ad Moysen, Manè consurge, &
sta corã Pharaone, & dices ad eum, Hæc
dicit Dñs Deus Hebræorũ: Dimitte po-
pulum meum vt sacrificet mihi. Quia 14
in hac vice mittã omnes plagas meas su-
per cor tuum, & super seruos tuos, & su-
per populũ tuũ: vt scias quòd non sit si-
milis mei in omni terra. Nũc enim ex- 15
tendẽs manũ *percutiã te, & populũ tuũ
pestẽ, peribisq. de terra. ¶ Idcirco autẽ 16
posui te, vt ostẽdi in te fortitudinẽ meã,
& narretur nomẽ meum in omni terra.
Adhuc retines populũ meũ: & nõ vis 17
dimittere eum? En pluam cras hac ipsa 18
hora grandinẽ multã nimis: qualis non
fuit in Aegypto à die qua fundata est, vs- 19
que in præsens tempus. Mitte ergo iam
nunc, & congrega iumenta tua, & omnia
quæ habes in agro: homines enim & iu-
menta, & vniuersa quæ inuenta fuerint
foris, nec congregata de agris, cecidérit. 20
super ea grando, morientur. Qui timuit
verbũ Dñi de seruis Pharaonis, fecit cõ-
fugere seruos suos, & iumẽta in domos:
qui autẽ neglexit sermonẽ Dñi, dimi- 21
sit seruos suos, & iumenta in agris. Et
dixit Dñs ad Moysen: Extende manum
tuã in cælum, vt fiat grando in vniuersa
Terra-Aegypti super homines, & super
iumenta, & super omnẽ herbam agri in
Terra-Aegypti. ¶ Extenditque Moyses 23
virgã in cælum, & Dñs dedit tonitrua, & Sap. 16, 16. & 19, 19.
grandinem, ac discurrentia fulgura super
terrã: pluitq. Dñs grandinẽ super Ter- 24
ram-Aegypti. Et grando & ignis mista
pariter ferebantur: tantæq. fuit magni-
tudinis, quanta antè nunquam apparuit
in vniuersa Terra-Aegypti ex quo gens
illa condita est. Et percussit grando in 25
omni Terra-Aegypti cuncta quæ fuerũt
in agris, ab homine vsq. ad iumẽtũ: cun-
ctámq. herbã agri percussit grãdo, & om-
ne lignũ regionis confregit. Tantùm in 26
Terra-Gessen, vbi erant filij Israël, grã-
do nõ cecidit. Misitq. Pharao, & vo- 27
cauit Moysen & Aaron, dicens ad eos:
Peccaui etiã nunc, Dñs iustus: & ego &
populus meus, impij. Orate Dñm vt de- 28
sinant tonitrua Dei, & grando: vt dimittã
vos, & nequaquã hìc vltrà maneatis. Ait
Moyses: Cùm egressus fuero de vrbe, ex-
tendam palmas meas ad Dñm, & cessa-
bunt tonitrua, & grando non erit: vt scias
quia Dñi est terra. noui autẽ quòd & 30
tu, & serui tui necdũ timeatis Dñm Deũ.
Linum ergo, & hordeum læsum est, eò 31
quòd hordeũ esset virens, & linum iam
folliculos germinaret: triticũ autem, & 32
far non sunt læsa, quia serotina erant.
Egressusq. Moyses à Pharaone ex vrbe, 33
tetendit manus ad Dñm: & cessauerunt
tonitrua & grando, nec vltrà stillauit plu-
uia super terrã. Videns autẽ Pharao quòd 34
cessasset pluuia, & grãdo & tonitrua, au-
xit peccatũ: Et ingrauatũ est cor eius,
& seruorũ illius, & induratũ nimis: nec
dimisit filios Israël, sicut præceperat Dñs
per manum Moysi. CAP. X.
Et dixit Dñs ad Moysen, Ingredere 1
ad Pharaonẽ: ego enim indurai cor
eius, & seruorũ illius: vt facta signa mea 2
hæc in eo, & narres in ᵇauribus filij tui,
& nepotũ tuorum, quoties contriuerim
Aegyptios, & signa mea fecerim in eis: 3
& sciatis quia ego Dñs. Introierũt ergo
Moyses & Aaron ad Pharaonẽ, & dixe-
runt ei, Hæc dicit Dñs Deus Hebræorũ:
Vsquequò non vis subiici mihi? dimitte 4
populum meũ, vt sacrificet mihi*. ¶ Sin
autẽ

ᵃvulnera 23 MS. Q. n

ᵃvulnera 23 MS.

ᵃvulnera 23 MS.

* meam 1. MS. H. C. G. Rom. 9, 17.

ᵇaures MS. G.

* in deserto o. Sap. 16, 19.

autẽ resistis, & non vis dimittere eum:
ecce ego inducã cras locustã in fines tuos:
quæ operiet superficiem terræ, ne quis 5
qui in eius appareat, sed comedatur quod
residuum fuerit grandini. corrodet enim
omnia ligna quæ germinant in agris. Et 6
implebunt domos tuas, & seruorũ tuorũ,
& omniũ Aegyptiorũ: quantã non vide-
rũt patres tui, & aui, ex quo orti sunt su-
per terrã, vsq. in præsentẽ diẽ. Auertítq.
se, & egressus est à Pharaone. Dixerunt 7
autẽ serui Pharaonis ad eũ: Vsquequò
patiemur hoc scandalum? dimitte nomi-
nes, vt sacrificent Dño Deo suo. nõne
vides quòd perierit Aegyptus? Reuoca- 8
uerũntq. Moysen, & Aaron ad Pharaonẽ:
qui dixit eis: Ite, sacrificate Dño Deo ve-
stro: quinã sunt qui ituri sunt? Ait Moy- 9
ses, Cum paruulis nostris, & senioribus
pergem⁹, cum filiis & filiabus, cum oui-
bus & armentis: est enim sollemnitas
← 6 MS. H. C. Textus G. consonat. Dñi ← Dei nostri. Et respõdit Pharao: 10
Sic Dñs sit vobiscum, quomodo ego di-
mittam vos, & paruulos vestros. cui dubi-
um est quòd pessimè cogiteti? ᵃNon 11
ᵃNon fiat ita MS. R. fiet ita', sed ite tantùm viri, & sacrificate
Dño: hoc enim & ipsi petistis. Statimque
ᵃNon sic H. C. G. ejecti sunt de cõspectu Pharaonis. Dixit 12
autẽ Dñs ad Moysen: Extende manum
tuã super Terram-Aegypti ad locustam,
vt ascendat super terra, & deuoret o mnẽ
herbã quæ residua fuerit grandini. Et 13
extendit Moyses virgã super Terrã-Ae-
gypti: & Dñs induxit ventũ vrentẽ tota
die illa, & nocte: & manè facto, ventus v-
rens leuauit locustas. Quæ ascenderunt 14
super vniuersam Terram-Aegypti: & se-
derunt in cunctis finibus Aegyptiorũ in-
numerabiles, quales ante illud tempus nõ
fuerant, nec postea futuræ sunt. Ope- 15
ruerũntq. vniuersam superficiem terræ,
vastantes omnia. Deuorata est igiturher-
ba terræ, & quidquid pomorũ in arbori-
bus fuit, quæ grãdo dimiserat: nihil quo-
que omnino virens relictũ est in lignis, &
in herbis terræ, in cuncta Aegypto. Quã 16
ob rem festinus Pharao vocauit Moysen
& Aaron, & dixit eis: Peccaui in Dñm
Deum vestrum, & in vos. Sed nunc di- 17
mittite peccatum mihi etiã hac vice, &
rogate Dñm Deum vestrum, vt auferat
← 6 MS. H. C. A. G. autem, R. & Rab. nõ tollitur. à me morte istã. Egressusq. est ← Moy- 18
ses de conspectu Pharaonis, & orauit
Dñm. Qui flare fecit ventũ ab occidẽte 19
vehementissimũ, & arreptã locustã pro-
iecit in Mare rubrum: non remansit ne
vna quidẽ in cunctis finibus Aegypti. Et 20
indurauit Dñs cor Pharaonis, nec dimisit
filios Israël. Dixit autẽ Dñs ad Moysen: 21
Extende manum tuã in cælum: & sint
tenebræ super Terrã-Aegypti tã densæ,
vt palpari queant. Extenditq. Moyses 22
manũ in cælum: & factæ sunt tenebræ
horribiles in vniuersa Terra-Aegypti tri-
Sap. 17, 2. Sap. 18, 1. bus diebus. ¶ Nemo vidit fratrẽ suum, 23
nec mouit se de loco in quo erat: vbi-
cumq. autẽ habitabant filij Israël, lux
erat. Vocauitq. Pharao Moysen & Aa- 24
ron, & dixit eis: Ite, sacrificate Domino:
oues tantùm vestræ, & armenta rema-
neant, paruuli vestri eant vobiscũ. Ait 25
Moyses: Hostias quoq. & holocausta da-
bis nobis, quæ offeramus Dño Deo no-
stro. Cuncti greges pergent nobiscũ: nõ 26
remanebit ex eis vngula; quæ necessaria
sunt in cultum Dñi Dei nostri: præser-
tim cùm ignoremus quid debeat immo-
lari, donec ad ipsum locum perueniа-
mus. Induratit autẽ Dñs cor Pharao- 27
nis, & noluit dimittere eos. Dixitque
Pharao ad Moysen: Recede à me, & cau- 28
ne vltrà videas faciẽ meã: quocumq. die
apparueris mihi, morieris. Respondit
Moyses: Ita fiat vt locutus es, non vide-
bo vltrà faciem tuam. CAP. XI.
Dixit autẽ Dñs ad Moysen: Adhuc vna 1
plaga tangã Pharaonẽ & Aegyptũ, Sup. 3, 22. Inf. 12, 35. & veterem MS. G. Ab H. autem, C. & Rab. non addi-tur.
& post hæc dimittet vos, & exire com-
pellet. ¶ Dices ergo omni plebi vt po- 2
stulet vir ab amico suo, & mulier à vici-
na sua vasa argẽtea, & aurea*. Dabit au- 3
tẽ Dñs gratiã populo suo corã Aegyptiis.
¶ Fuitq. Moyses vir magnus valde in Ter-
ra-Aegypti corã seruis Pharaonis, & om- 4
ni populo.) Et ait, Hæc dicit Dñs: Me-
dia nocte ᵃingrediar in Aegyptũ: ¶ & 5
morietur omne primogenitũ in Terra-
Aegyptiorum, à primogenito Pharaonis
qui sedet in solio eius, vsq. ad primoge-
nitũ ancillæ quæ est ad molam, & omnia 6
primogenita iumentorũ. Eritq. clamor
magnus in vniuersa Terra-Aegypti, qua-
lis nec antè fuit, nec postèa futurus est. Eccl. 45, 1. ᵃegrediar 10 MS. ᵃegredior H. ᵃveuelor C. ᵃingredior G. Sap. 18, 11.
Apud omnes autẽ filios Israël nõ mu- 7
tiet canis ab homine vsque ad pecus: vt
sciatis quanto miraculo diuidat Dñs Ae-
gyptios & ᵇ Israël. Descendẽntq. om- 8
nes serui tui isti ad me, & ᵃadorabũt me,
dicentes: Egredere tu & omnis populus
qui subiectus est tibi: post hæc egredie-
mur. Et exiuit à Pharaone iratus nimis.
Dixit autẽ Dñs ad Moysen: Nõ audiet 9
vos Pharao vt multa signa fiãt in Terra-
Aegypti. Moyses autẽ & Aarõ fecerunt 10
omnia ← signa & ostẽta quæ scripta sunt,
coram Pharaone: & indurauit Dñs cor
Pharaonis, nec dimisit filios Israël de
terra sua. CAP. XII.
Dixit quoq. Dñs ad Moysen, & Aarõ 1
in Terra-Aegypti: Mensis iste, vo- 2
bis principiũ mensium: primus erit in mẽ-
sibᵃ anni. Loquimini ad vniuersum cœ-
tum filiorũ Israël, & dicite eis: Decima
die mensis huius tollat vnusquisq. agnũ
per familias & domos suas. Sin autẽ mi- 3
nor est numerus vt sufficere possit ad
vescendũ agnũ, assumet vicinus sibi qui
coniunctus est domui suæ, iuxta numerũ
animarũ quæ sufficere possunt ad esum
agni. Erit autẽ agnus absque macula, 4
masculus, anniculus: iuxta quem ritum
tolletis & hœdũ. Et seruabitis eũ vsq. 5

* filios o. ᵇorabunt 5 MS. C.

← 9 MS. H. C. G. Q. n.

ad quartā decimā diē mensis huius: immolabitq. eū vniuersa multitudo filiorū Israel ad vesperā. Et sument de sanguine eius, ac ponent super vtrumq. postem, & in superliminaribus domorū in quibus comedent illū. Et edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes, cum lactucis agrestibus. Non comedetis ex eo crudū quid, nec coctū aqua, sed assum tantūm igni: caput cū pedibus eius & intestinis vorabitis. Nec remanebit quicquā ex eo vsq. manè. si quid residuum fuerit, igne cōburetis. Sic autē comedetis illū: Renes vestros accingetis, & calceamēta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manib⁹, & comedetis festinates: est enim Phase (id est transitus) Dñi. Et transibo per terrā Aegypti nocte illa, percutiamq. omne primogenitū in terra Aegypti ab homine vsq. ad pecus: & in cunctis dis Aegypti faciā iudicia, ego Dñs. Erit autē sanguis vobis in signū in ædibus in quib⁹ eritis: & videbo sanguinē, & trāsibo vos: nec erit in vobis plaga disperdens quādo percussero Terrā Aegypti. Habebitis autē hūc diē in monimentū: & celebrabitis eū sollemnē Dño in generationib⁹ vestris cultu sempiterno. Septē diebus azyma comedetis: in die primo nō erit fermentū in domibus vestris: quicumq. comederit fermentū, peribit anima illa de Israel, à primo die vsq. ad diē septimū. Dies prima erit sancta atq. sollemnis, & dies septima eadē festiuitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad vescendū pertinēt. Et obseruabitis azyma: in eadē enim ipsa die eduxi exercitū vestrū de Terra-Aegypti, & custodietis diē istū in generationes vestras ritu perpetuo. Primo mense, quartadecima die mēsis ad vesperā comedetis azyma vsq. ad diē vicesimā primā. eiusdē mensis ad vesperā. Septē diebus fermentatū non inuenietur in domib⁹ vestris: qui comederit fermentatum, peribit anima eius de cœtu Israēl, tam de aduenis quām de indigenis terræ. Omne fermētatū nō cōedetis: in cunctis habitaculis vestris edetis azyma. Vocauit autē Moyses oēs seniores filiorū Israel, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per familias vestras, & immolate Phase. Fasciculumq. hyssopi tingite in sanguine qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare, & vtrūq. postē: nullus vestrū egrediatur ostiū domus suæ vsq. mane. Transibit enim Dñs percutiens Aegyptios: cumq. viderit sanguinē in superliminari & in vtroq. poste, transcendet ostiū domus, & non sinet percussorē ingredi domos vestras & ledere. Custodi verbū istud legitimū tibi & filiis tuis vsq. in æternū. Cumque ingressi fueritis terrā quam Dñs daturus est vobis vt pollicitus est, obseruabitis cerimonias istas. Et cum dixerint vobis filij vestri, Quæ est ista religio? dicetis eis, Victima trāsitus Dñi est, quando transiuit super domos filiorū Israēl in Aegypto percutiens Aegyptios, & domos nostras liberās. Incurrauitq. populus adorauit. Et egressi filij Israel fecerūt sicut præceperat Dñs Moysi & Aarō. Factū est autem in nocte medio, percussit Dñs omne primogenitū in Terra-Aegypti, à primogenito Pharaonis, qui in solio eius sedebat, vsq. ad primogenitum captiuæ quæ erat in carcere, & omne primogenitū iumentorū. Surrexitq. Pharao nocte & omnes serui eius, cunctiq. Aegyptus: & ortus est clamor magnus in Aegypto: neq. enim erat domus in qua nō iacēret mortuus. Vocatisq. Pharao, Moyse, & Aarō nocte, ait: Surgite & egredimini à populo meo, vos & filij Israel: ite, immolate Dño sicut dicitis. Oues vestras & armenta assumite vt petieratis, & abeuntes benedicite mihi. Vrgebantq. Aegyptij populū de terra exire velociter, dicētes: Omnes moriemur. Tulit igitur populus cōspersam farinā antequa fermēstareturi, & ligans in pallijs, posuit super humeros suos. Fecerūntque filij Israel sicut præceperat Dñs Moysi: & petierūt ab Aegyptijs vasa argentea & aurea, vestēmq. plurimā. Dns autē dedit gratiā populo corā Aegyptijs vt cōmodare eis: & spoliauerūt Aegyptios. Profectiq. sunt filij Israel de Rameſſe in Socoth, fe xcēta fere millia peditū virorū, absq. paruulis & mulieribus. Sed & vulgus promiscuū innumerabile ascēdit cū eis, oues & armēta & animāria diuersi generis multa nimis. Coxerūntq. farinā quā duxū de Aegypto cōspersā tulerāt: & fecerūt subcinericijs panes azymos: neq. enim poterat fermentari cogētibus exire Aegyptijs & nullā facere sinctibus morā: nec pulmenti quicquam occurrerat præparare. Habitatio autē filiorū Israel qua mansērit in Aegypto, fuit quadringentorū triginta annorū. Quibus expletis, eadē die egressus est omnis exercit⁹ Dñi de Terra Aegypti. Nox ista est obseruabilis Dñi, quādo eduxit os de Terra-Aegypti: hāc obseruare debēt oēs filij Israēl in generationibus suis. Dixitq. Dns ad Moysen & Aarō: Hæc est religio Phase: Omnis alienigena non comedet ex eo. Omnis autē seruus emptitius circūcidetur, & sic comedet. Aduena & mercenarius non edent ex eo. In vna domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras, nec os illius cōfringetis. Omnis cœtus filiorū Israēl faciet illud. Quòd si quis peregrinorū inuestrā voluerit trāsire colomā, & facere Phasē Dñi, circumcidetur prius omne masculinū eius, & tunc ritè celebrabit: eritq. sicut indigena terræ: si quis autē circumcisus non fuerit, nō vescetur ex eo. Eadē lex erit indigenæ & colono qui peregrinatur apud vos. Fecerūntq. omnes filij Israēl sicut præceperat Dns Moysi & Aaron. Et eadē die eduxit Dns filios Israēl de terra-Aegypti per turmas suas.

CAP. XIII.

Locutusq. est Dns ad Moysen, dicens, Sanctifica mihi omne primogenitū quod aperit vuluam in filijs Israel, tam de hominibus quām de iumentis: mea sunt enim omnia. Et ait Moyses ad populum: Mementote diei huius in qua egressi estis de Aegypto & de domo seruitutis, quoniā in manu forti eduxit vos Dns de loco isto: vt non comedatis fermentatū panem. Hodie egredimini mē se nouarum frugū. Cumq. introduxerit vos te Dominus in Terram Chananæi & Hethæi & Amorrhæi & Heuæi & Iebusæi, quam iurauit patribus tuis vt daret tibi, terrā fluentem lacte & melle, celebrabitis hunc morē sacrorum mēse isto.

Septem diebus vescēris azymis: & in die septimo erit sollemnitas Dñi. Azyma comedetis septem diebus: non apparebit apud te aliquid fermētatum, nec in cunctis finibus tuis. Narrabisq. filio tuo in die illo, dicens: Hoc est quod fecit mihi Dns, quādo egressus sum de Aegypto. Et erit quasi signū in manu tua, & quasi monumentū ante oculos tuos: & vt lex Dñi semper sit in ore tuo, in manu enim forti eduxit te Dns de Aegypto. Custodies huiuscemodi cultum statuto tēpore à diebus in dies. Cumq introduxerit te Dns in Terram Chananæi, sicut iurauit tibi & patribus tuis, & dederit tibi eam:

Seperabis omne quod aperit vuluam Dño, & quod primitiuū est in pecoribus tuis: quicquid habueris masculini sexus, consecrabis Dño. Primogenitum asini mutabis oue: quòd si non redemeris, interficies. Omne autē primogenitū hominis de filijs tuis, pretio redimes. Cumq. interrogauerit te filius tuus eras, dicens: Quid est hoc? respondebis ei: In manu forti eduxit nos Dns de Terra-Aegypti, de domo seruitutis. Nā cùm induratus esset Pharao, & nollet nos dimittere, occidit Dns omne primogenitū in Terra-Aegypti à primogenito hominis vsq. ad primogenitū iumentorū: idcirco immolo Dño omne quod aperit vuluam masculini sexus, & omnia primogenita filiorū meorum redimo. Erit igitur quasi signum in manu tua, & quasi appensum quod, ob recordationē, ante oculos tuos: eo quòd in manu forti eduxit nos Dns de Aegypto. Igitur cùm emisisset Pharao populum, non eos duxit Dns per viā Terræ Philisthiim quæ vicina est: reputans ne fortè pœnituret eum, si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Aegyptū. Sed circūduxit per viam deserti, quæ est iuxta Mare rubrū: & armati ascenderunt filij Israēl de Terra-Aegypti. Tulit quoque Moyses ossa Ioseph secum: eo quòd adiurasset filios Israel, dicēs: Visitabit vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum, Profectiq. de Socoth castrametati sunt in Ethan in extremis finibus solitudinis. Dns autem præcedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, & per nocte in columna ignis: vt dux esset itineris vtroq. tēpore. Numquā defuit columna nubis per diē, nec colūna ignis per nocte, coram populo. CAP. XIIII.

Locutus est autem Dns ad Moysen, dicēs, Loquere filijs Israēl, Reuertī castrametentur eregione Phi-hahiroth quæ est inter Magdalum & mare contra Beel-sephon: in cōspectu eius castra ponetis super mare. Dicturusq. est Pharao super filijs Israēl, Coarctati sunt in terra, coclusit eos desertum. Et indurabo cor eius, ac persequetur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu eius. Sciētq. Aegyptij quia ego sum Dominus. Feceruntque ita. Et nuntiatum est regi Aegyptiorū quòd fugisset populus: immutatumq. est cor Pharaonis & seruorū eius super populū, & dixerunt: Quid voluimus facere vt dimitteremus Israel, ne seruiret nobis? iunxit ergo currū, & omnem populū suū assumpsit secum. Tulitq. sexcētos currus electos, & quicquid in Aegypto curruum fuit: & duces totius exercitus. Induruitque Dns cor Pharaonis regis Aegypti, & persecutus est filios Israel: at illi egressi erant in manu excelsa. Cumq. persequerētur Aegyptij vestigia præcedentium, repererunt eos in castris super mare: omnis equitatus & currus Pharaonis, & vniuersus exercitus erat in Phi-hahiroth cōtra Beel-sephon.

Cumq. appropinquasset Pharao, leuātes filij Israel oculos, viderūt Aegyptios post se: & timuerūt valde, clamauerūtq. ad Dnm, & dixerunt ad Moysen: Forsitan non erāt sepulcra in Aegypto, ideò tulisti nos vt moreremur in solitudine: quid hoc facere voluisti, vt educeres nos ex Aegypto? Nonne ite est sermo quē loquebamur ad te in Aegypto, dicentes, Recede à nobis, vt seruiamus Aegyptijs? multò enim melius erat seruire eis, quā mori in solitudine. Et ait Moyses ad populum: Nolite timere: state, & videte magnalia Domini quæ facturus est hodie: Aegyptios enim quos nunc videtis, nequaquā vltrà videbitis vsq. in sempiternum. Dns pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. Dixitq. Dns ad Moysen, Quid clamas ad me? Loquere filijs Israēl vt proficiscantur. Tu autē eleua virgā tuā, & extende manū tuā super mare, & diuide illud: vt gradiantur filij Israēl in medio mari per siccū. Ego autē indurabo cor Aegyptiorū vt persequantur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu eius, & in curribus & in equitibus illius. Et scient Aegyptij quia ego sum Dns: cùm glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus atque in equitibus

eius

Exod.34.19. Num.8.16. Luc.2.23. Leu.27.26.

Sap.18.5. & 11,15.

Sup.11,1.

Inf.22.29. & 34.19. Exe.34.30.

Num.9.12. Ioā.20,30.

Leu.23.5. Nu.28.16.

Heb.11.28.

Inf.6.

Deu.6.

Nehe.9. 12.19.

1. Cor.10. 1.

1. Mac.4.9 Ioſ.24.6.

vestra 1 MS.Rab. H.C.

baculum MS.H.Texui,hic, Rab. & hic, & illic,R.& G cōsentiunt.

vestros 5 MS.H.C.G.

Custodite 5 MS.H.C.G.

vobis 5 MS.

vestris 5 MS.Q.n.

Deus MS q.

uo 1 MS. Sap.18,5. & 11,15.

vos MS. q

celebrabis 8 MS. R.H.C.G.

– MS.R. H.C.

& MS. R.G.

– 12 MS. H.C.

praeter exercitus impedimenta G. Texui Rab. suf fragatur.

curauerāt MS.

fermentū 1 MS.H. C.G.

Winter 6 MS.Rab. H.C. Texui R. & G.consentiunt.

Deus MS.R.H. G.

eius. Tollensq. ~ se angelus ℣Dñi, qui præcedebat castra Israël, abiit post eos: & cū eo pariter columna nubis, priora dimittens, post tergū stetit, inter castra Aegyptiorum & castra Israël: & erat nubes tenebrosa, & illuminans nocte, ita vt ad se inuicē toto noctis tēpore accedere non valerēt. Cumq. extendisset Moyses manū super mare, abstulit illud Dominus, & nunc vēro vehemēti & vrente tota nocte, & vertit in siccū: ¶ diuisaq. est aqua. ¶ Et ingressi sunt filij Israël per mediū sicci maris: erat enim aqua quasi murᵃ à dextra eorū & læua. Persequētesq. Aegyptij ingressi sunt post eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus eius & equites per mediū maris. Iamq. aduenerat vigilia matutina, ¶ & ~ ecce respiciēs Dñs super castra Aegyptiorū per columnā ignis & nubis, interfecit exercitum eorū, & subuertit rotas curruū, ferebanturq. in profundum. Dixerūt ergo Aegyptij, Fugiamus Israelem: Dñs enim pugnat pro eis contra nos. Et ait Dñs ad Moysen, Extēde manum tuam super mare, vt reuertantur aquæ ad Aegyptios super currus & equites eorum. Cumq. extendisset Moyses manum contra mare, reuersum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibusq. Aegyptiis occurrerūt aquæ, & inuoluit eos Dominus in mediis fluctibus. Reuersæque sunt aquæ, & operuerūt currus & equites cūcti exercitus Pharaonis, qui secuti fuerant mare: nec vnus quidem superfuit ex eis. Filij autem Israël perrexerunt per mediū sicci maris, & aquæ eis erant quasi pro muro à dextris & à sinistris: liberauitque Dominus in die illa Israël de manu Aegyptiorum. Et viderunt Aegyptios mortuos super littus maris, & manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos: timuitque populus Dominum, & credidērunt Dño, & Moysi seruo eius.

CAP. XV.

TVnc cecinit Moyses & filij Israël carmen hoc Domino, & dixerunt: Cantemus Dño: gloriosè enim magnificatᵉ est, equū & ascensorē deiecit in mare.

¶ Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem: iste Deus meus, & glorificabo eum, Deus patris mei, & exaltabo eum.

Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen eius.

Currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare: electi principes eius submersi sunt in Mari-rubro.

Abyssi operuerunt eos, descenderunt in profundum quasi lapis.

Dextera tua Domine magnificata est in fortitudine: dextera tua Domine percussit inimicum.

Et in multitudine gloriæ tuæ deposuisti aduersarios ~ ℣meos: misisti iram tuam quæ deuorauit eos sicut stipulam.

Et in spiritu furoris tui congregatæ sunt aquæ: stetit ℣unda fluens, congregatæ sunt abyssi in medio mari.

Dixit inimicus: Persequar & comprehendam, diuidam spolia, implebitur anima mea: euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.

Flauit spiritus tuus, & operuit eos mare: submersi sunt quasi plumbū in aquis vehementibus.

Quis similis tui in fortib⁹ Dñe? quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis atq. laudabilis, ℣faciens mirabilia?

Extendisti manum tuam, & deuorauit eos terra.

Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti: & portasti eū in fortitudine tua, ad habitaculū sanctū tuum.

Ascenderunt populi, & irati sunt: dolores obtinuerūt habitatores Philisthiim.

Tunc conturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor: obrigueruntomnes habitatores Chanaan.

Irruat super eos formido & pauor: in magnitudine brachij tui, fiāt immobiles quasi lapis: donec pertranseat populus tuus Domine, donec pertranseat populus tuus iste quem possedisti.

Introduces eos, & plantabis in monte hæreditatis tuæ, firmissimo habitaculo tuo quod operatus es Dñe: sanctuarium ~ tuū Dñe, quod firmauerūt manus tuæ.

Dñs regnabit in æternum & vltrà.

Ingressus est enimᵇ ~ eques Pharao cū curribus & equitibus ~ eius in mare: & reduxit super eos Dominus aquas maris: filij autem Israël ambulauerunt per siccum in medio eius.

Sūpsit ergo Maria prophetissa soror Aaron tympanū in manu sua: egressæque sunt oēs mulieres post eā cū tympanis & choris, quibus præcinebat, dicēs: Cantemus Dño, gloriosè enim magnificatus est, equū & ascensorē deiecit in mare. Tulit autem Moyses Israël de Mari-rubro, & egressi sunt in desertū Sur: ambulauerunt. tribus diebus per solitudinē, & nō inueniebāt aquā. Et venerunt in Mara, nec poterāt bibere aquas de Mara, eò quòd essent ~ amaræ: vnde & congruū loco nomē imposuit, vocās illū Mara, id est, amaritudiné. Et murmurauit populus cōtra Moysen, dicēs, Quid bibem⁹? At ille clamauit ad Dñm, qui ostēdit ei lignū: quod cùm misisset in aquas, in dulcedinē versæ sunt. Ibi cōstituit ei præcepta, atq. iudicia, & ibi tentauit eū, dicēs, Si audieris vocē Dñi Dei tui, & quod rectū est corā eo feceris, & obedieris mādatis eiᵉ, custodierisq. omnia præcepta illiᶠ: cunctis languoré quē posui in Aegypto, nō inducam super te: ego enim sum Dñs Deus sanator tuus. ¶ Venerūt autē in Elim ~ filij Israël, vbi erāt duodecim fontes aquarū, & septuaginta palmæ: & castrametati sunt iuxta aquas.

CAP.

CAP. XVI.

PRofectiq. sunt de Elim, & venit omnis multitudo filiorum Israël in desertum Sin, quod est inter Elim & Sinai: quinto decimo die mensis secundi, postquam egressi sunt de Terra-Aegypti. Et murmurauit omnis congregatio filiorum Israël cōtra Moysen & Aaron in solitudine. Dixerunt. q. filij Israël ad eos: Vtinam mortui essemus per manū Domini in terra Aegypti, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate: cur induxistis nos in desertū istud, vt occideretis omnē multitudinē fame? Dixit autē Dñs ad Moysen, Ecce ego pluā vobis panes de cælo: egrediatur populus, & colligat quę sufficiunt per singulos dies: vt tentem eum virum ambulet in lege mea, an nō. Die autem sexto parent quod inierint: & sit duplum quàm colligere solebāt per singulos dies. Dixerunt. q. Moyses & Aarō ad omnes filios Israël, Vesperè scietis quod Dominus eduxerit vos de Terra-Aegypti: & manè videbitis gloriā Dñi: ℣audiuit enim murmur vestrum contra Dñm: nos verò quid sumus, quia murmuratis contra nos? Et ait Moyses, Dabit vobis Dñs vesperè carnes edere, & manè panes in saturitate: eo quòd audierit murmurationes vestras quibus murmurati estis cōtra ~ eum, nos ~ enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrū, sed contra Dñm. Dixit quoque Moyses ad Aaron, Die vniuersæ congregationi filiorum Israël, Accedite coram Domino: audiuit enim murmur vestrum. Cumq. loqueretur Aaron ad omnē cœtum filiorum Israël, respexerunt ad solitudinē: & ecce gloria Domini apparuit in nube.

Locutus est autem Dñs ad Moysen, dicēns, ¶ Audiui murmurationes filiorum Israël, loquere ad eos: Vespere comedetis carnes, & manè saturabimini panibus: scietisque quòd ego sum Dominus Deus vester. Factum est ergo vespere, & ascendens coturnix, cooperuit castra: manè quoque ros iacuit per circuitum castrorum. Cumque operuisset superficiem terræ, ¶ apparuit in solitudine minutum, & quasi pilo tusum in similitudinē pruinæ super terram. Quod cùm vidissent filij Israël, dixerūt ad inuicem, Man hu? (quod significat, Quid est hoc?) ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyses, ¶ Iste est panis quem Dominus dedit vobis ad vescendum. Hic est sermo quem præcepit Dñs: Colligat vnusquisq. ex eo quantū sufficit ad vescendū: gomor per singula capita, iuxta numerū animarum vestrarum quæ habitāt in tabernaculo sic tolleris. Fecerūntque ita filij Israël: & collegerunt, alius plus, alius minus. Et mensi sunt ad mensurā gomor: ¶ nec qui plus collegerat, habuit amplius; nec qui minus parauerat, reperit minus: sed singuli iuxta id quod edere poterant cōgregauerūt. Dixitq. Moyses ad eos, Nullus relinquat ex eo in mane. Qui nō audierūt eū, sed dimiserūt quidam ex eis vsque manè, & fœtere cœpit vermibus, atq. cōputruit. & iratus est contra eos Moyses. Colligebant autē manè singuli, quārum sufficere poterat ad vescendum: cumq. incaluisset Sol, liquefiebat. In die autem sexta collegerūt cibos duplices, id est, duo gomor per singulos homines: venerunt autē omnes principes multitudinis, & narrauerūt Moysi. Qui ait eis, Hoc est quod locutus est Dominus: Requies sabbathi sanctificata est Domino cras. quodcunq. operādum est, facite: & quę coquenda sunt coquite: quicquid autē reliquum fuerit, reponite vsq. in manè. Fecerunt. q. ita vt præceperat Moyses, & non computruit, neq. vermis inuētus est in eo. Dixitq. Moyses, Comedite illud hodie, quia sabbathum est ℣Dñi: nō inuenietur hodie in agro. Sex diebus colligite: in die autē septimo sabbathum est ~ ℣Domini, ideirco non inuenietur. Venitq. septima dies: & egressi de populo vt colligerent, non inuenerunt. Dixit autem Dñs ad Moysen, Vsquequo nō vultis custodire mādata mea, & legem meam? Videte quòd Dominus dederit vobis sabbathum, & propter hoc die sexta tribuit vobis cibos duplices: maneat vnusquisque apud semetipsum, nullus egrediatur de loco suo die septimo. Et sabbathizauit populus die septimo. Appellauitq. domus Israël nomen eius Man: quod erat quasi semē coriandri albū, gustusq. eius quasi simile cū melle. Dixit autē Moyses, Iste est sermo quē præcepit Dñs, Imple gomor ex eo, & custodiatur in futuras retrò generationes: vt nouerint panē quo alui vos in solitudine, quādo eduxi eos de Terra-Aegypti. Dixitq. Moyses ad Aaron, Sume vas vnū, & mitte ibi Man, quantū potest capere gomor: & repone coram Dño ad seruandū in ~ generationes vestras, sicut ~ præcepit Dñs Moysi. Posuitq. illud Aaron in tabernaculo reseruandū. Filij autē Israël comederūt Man quadraginta annis, donec venirēt in terrā habitabilē: hoc cibo aliti sunt, vsquequo tāgerent fines Terræ-Chanaā. Gomor autē decima pars est ephi.

CAP. XVII.

IGitur profecta omnis multitudo filiorum Israël de deserto Sin per mansiones suas, iuxta sermonem Dñi, castrametati sunt in Raphidim, vbi non erat aqua ad bibēdum populo. ¶ Qui iurgatus contra Moysen, ait, Da nobis aquam, vt bibamus. Quibus respondit Moyses, Quid iurgamini contra mē? cur tentatis Dominum? Sitiit ergo ibi populus præ aquæ penuria, & murmurauit contra Moysen, dicens, Cur fecisti nos exire de Aegypto, vt occideres nos, & liberos

nostros.

Universidad de Los Andes Biblioteca

nostros, ac inmẽta siti? Clamauit autem Moyses ad Dñm, dicens, Quid faciã populo huic? adhuc paululum, & lapidabit me. Et ait Dñs ad Moysen, Antecede populum, & sume tecum de senioribus Israël: & virgam qua percussisti fluuiũ, tolle in manu tua, & vade. ¶ En ego stabo ibi coram te, supra petrã Horeb: percutiesq; petram, & exibit ex ea aqua, vt bibat populus. Fecit Moyses ita coram senioribus Israël. Et vocauit nomẽ loci illius Tentatio, propter iurgium filiorum Israël, & quia tentauerunt Dñm, dicentes: Est ne Dñs in nobis, an nõ? ¶ Venit autem Amalec*, & pugnabat contra Israël in Raphidim. Dixitq. Moyses ad Iosue, Elige viros, & egressus pugna cõtra Amalec: cras ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea.

Fecit Iosue vt locutus erat Moyses, & pugnauit contra Amalec: Moyses autem & Aaron, & Hur ascẽderunt super verticẽ collis. Cumq. leuaret Moyses manus, vincebat Israël: sin autem paululum remisisset, superabat Amalec. Manus autem Moysi erant graues: sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autem & Hur sustentabant manus eius ex vtraque parte. Et factum est vt manus illius non lassarentur vsque ad occasum Solis. Fugauitq. Iosue Amalec, & populum eius in ore gladij.

Dixit autẽ Dñs ad Moysen: Scribe hoc ob monumentũ in libro, & trade auribus Iosuæ: delebo enim memoriam Amalec sub cælo. Aedificauitq. Moyses altare: & vocauit nomen eius, Dñs exaltatio mea, dicẽs, Quia manus *folij' Domini, & bellum Dñmini erit contra Amalec, à generatione in generationem.

CAP. XVIII.

CVmq. audisset Iethro sacerdos Madiã, cognatus Moysi, omnia quæ fecerat Deus Moysi, & Israëli populo suo, & quòd eduxisset Dñs Israël de Aegypto: tulit Sephoram vxorem Moysi quã remiserat: & duos filios eius, quorum vous vocabatur Gersam, dicente patre, ¶ Aduena fui in terra aliena. Alter verò Eliezer: Deus' enim, ait, patris mei' adiutor' meus, & eruit me de gladio Pharaonis. Venit ergo Iethro cognat' Moysi, & filij eius, & vxor eius ad Moysen in desertũ, vbi erat castrametatus iuxta Montem Dei. Et mandauit Moysi, dicens, Ego Iethro cognatus tuus venio ad te, & vxor tua, & duo filij tui cũ ea. Qui egressus in occursum cognati sui, adorauit, & osculatus est eum: salutauerunt̃q. se mutuò verbis pacificis. Cumq. intrassent tabernaculum, narrauit Moyses cognato suo cuncta quæ fecerat Dñs Pharaoni & Aegyptiis propter Israël: vniuersumq. laborẽ qui accidisset eis in itinere, & quòd liberauerat eos Dñs. Lætatusq. est Iethro super omnib' bonis quę fecerat Dñs Israëli, eo quòd eruisset eũ de manu Aegyptiorum. & ait: Benedictus Dñs qui liberauit vos de manu Aegyptiorum, & de manu Pharaonis, qui eruit populum suum de manu Aegypti. Nunc cognoui, quia magnus Dominus super omnes deos: eo quòd ¶ superbè egerint contra illos. Obtulit ergo Iethro cognat' Moysi holocaustã & hostias *Domino': venerunt̃q. Aarõ & omnes seniores Israël, vt comederent panem cum eo coràm Deo. Altera autẽ die sedit Moyses vt iudicaret populũ, qui assistebat Moysi à mane vsque ad vesperam. Quod cum vidisset cognatus eius, omnia scilicet quæ agebat in populo, ait: Quid est hoc quod facis in plebe? cur solus sedes, & omnis populus præstolatur de manè vsque ad vesperã? Cui respondit Moyses: Venit ad me populus quærens sententiam Dei. Cumq. acciderit eis aliqua disceptatio, veniũt ad me vt iudicẽ inter eos, & ostendam præcepta Dei, & leges eius. At ille, Non bonã, inquit, rem facis: stulto labore consumeris & tu, & populus iste qui tecum est: vltra vires tuas est negotium, ¶ solus illud non poteris sustinere. Sed audi verba mea atq. consilia, & erit Dñs tecum. Esto tu populo in his quę ad Deum pertinẽt, vt referas quæ dicuntur ad eum: ostẽdasq. populo cerimonias & ritum colendi, viamq. per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant. Prouide autem de omni plebe viros *sapientes timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populum omni tempore: quicquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipsi minora tãummodò iudicent: leuiusque sit tibi, partito in alios onere. Si hoc feceris, implebis imperiũ Dei, & præcepta eius poteris sustentare: & omnis hic populus reuertetur ad loca sua cum pace.

Quib' auditis Moyses fecit omnia quæ ille suggesserat. Et electis viris strenuis de cuncto Israël, constituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos. Qui iudicabãt plebe omni tẽpore: quicquid autem grauius erat, referebãt ad eum, facilioraq. tãmmodò iudicãtes. Dimisitq. cognatũ suum: qui reuersus abiit in terram suam.

CAP. XIX.

MEnse tertio egressionis * Israël de Terra-Aegypti, in die hac venerũt in solitudinem Sinai. Nam profecti de Rhaphidim, & peruenientes vsq. in desertum Sinai, castrametati sunt in eodem loco, ibique Israël fixit tentoria eregione montis. ¶ Moyses autem ascendit *ad Deum': vocauitq. eum Dñs de monte, & ait, Hæc dices domui Iacob, & annuntiabis filiis Israël: Vos ipsi vidistis quæ fecerim Aegyptiis, quomodo portauerim vos super alas aquilarũ, & assumpserim mihi. ¶ Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactũ meum, eritis mihi in peculium de cũctis populis: ¶ mea est enim omnis terra. ¶ Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. hæc sunt verba quæ loquẽris ad filios Israël.

Vẽit Moyses: & cõuocatis maioribus natu populi, exposuit omnes sermones quos mandauerat Dñs. Respondit̃q; omnis populus simul, Cuncta quæ locutus est Dominus, faciemus. Cumq. retulisset Moyses verba populi ad Dñm, ait ei Dominus: Iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum. Nuntiauit ergo Moyses verba populi ad Dñm. Qui dixit ei: Vade ad populum, & sanctifica illos hodie, & cras, lauentq. vestimenta sua. Et sint parati in diem tertium: in die enim tertia descendet Dns coràm omni plebe super mõtem Sinai. Cõstituesq. terminos populo per circuitum, & dices *ad eos', Cauete ne ascendatis in montem, ¶ nec tangatis fines illius: omnis qui tetigerit mõtem, morte morietur. Manus non *tanget' eum, sed lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis: siue iumentum fuerit, siue homo, non viuet. cum cœperit clangere buccina, tunc ascendant in mõtem. Descenditq. Moyses de monte ad populum, & sanctificauit eum. Cumq̃ue lauissent vestimẽta sua, ait ad eos, Estote parati in diẽ tertium, & ne appropinquetis vxoribus vestris. Iamq. aduenerat tertius dies & manè inclaruerat: & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire mõtem, clangorq. buccinæ vehemẽtius perstrepebat: & timuit *populus qui erat in castris. Cumq. eduxisset eos Moyses in occursum Dei de loco castrorũ, steterunt ad radices montis. ¶ Totus autem mõs Sinai fumabat: eo quòd descendisset Dñs Deus super eum in igne, & ascẽderet fumus ex eo quasi de fornace: eratq. omnis mõs terribilis. Et sonitus buccinæ paulatim crescebat in maius, & prolixiusté debatur: Moyses loquebatur, & Deus respondebat ei *. Descenditq. Dns super montem Sinai in ipso montis vertice, & vocauit Moysen in cacumen eius. Quò cũm ascendisset, dixit ad eum: Descende, & cõtestare populum: ne forte *velit' transcendere terminos ad videndũ Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo. Sacerdotes quoq. qui accẽdunt ad Dominũ, sanctificentur, ne percutiat eos.

Dixitq̃ue Moyses ad Dominum: Non poterit vulgus ascendere in montem Sinai: tu enim testificatus es & iussisti, dicens: Pone terminos circa montem, & sanctifica illum. Cui ait Dominus, Vade, descende: ascendesq. tu, & Aaron tecum: sacerdotes autem & populus ne transeãt terminos, nec ascẽdant ad Dñm, ne forte interficiat illos. Descenditq̃ue Moyses ad populum, & omnia' narravit eis.

CAP. XX.

LOcutusq. est *Dñs' cunctos sermones hos: Ego sum Dñs Deus tuus, qui eduxi te de Terra-Aegypti, de domo seruitutis. Non habebis deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile, neq. omnem similitudinem quæ est in cælo dẽsuper, & quę in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra. Non adorabis ea, neq. coles: ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiã & quartam generationẽ eorum qui oderunt me: & faciens misericordia in millia his qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea. ¶ Nõ assumes nomẽ Dni Dei tui in vanum. nec enim habebit insontem Dns eum qui assumpserit nomen Dni Dei sui frustra. Memẽto vt diem sabbathi sanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die sabbathum Dñi Dei tui est: non facies omne opus *in eo', tu, & filius tuus, & filia tua, seruus tuus & ancilla tua, iumẽtum tuũ, & aduena qui est intra portas tuas. ¶ Sex enim diebus fecit Dns cælum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, & requieuit in die septimo, ideirco benedixit Dns diei sabbathi, & sanctificauit eum. Honora patrẽ tuum & matrem tuam, vt sis longæuus super terram, quam Dns Deus tuus dabit tibi. Non occides. Non mœchaberis. Nõ furtum facies. Non loquẽris cõtra proximum tuũ falsum testimonium. ¶ Nõ concupisces domũ proximi tui: nec desiderabis vxorem eius, non seruũ, nõ ancillã, non bouem, nõ asinum, nec omnia quæ illius sunt. Cunctus autẽ populus *videbat' voces & lampades, & sonitum buccinæ, mõtemq. fumantẽ: & perterriti ac pauore cõcussi, steterunt procul, dicẽtes Moysi, Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dñs, ne fortè moriamur. Et ait Moyses ad populum, Nolite timere: vt enim probaret vos venit Deus, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis. Steteruq. populus dẽlõge. Moyses autẽ accessit ad caliginem in qua erat Deus. Dixit præterea Dns ad Moysen, Hæc dices filiis Israël: Vos vidistis quòd de cælo locutus sim vobis. Non facietis *deos argẽteos, nec deos aureos facietis vobis. ¶ Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta & pacifica vestra, oues vestras & boues in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei: veniã ad te, & benedicam tibi. ¶ Quod si altare lapideũ feceris mihi, no ædificabis illud de sectis lapidibus: si enim leuaueris cultrum *super *eum', polluetur. Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reueletur turpitudo tua.

CAP. XXI.

HAec sunt iudicia quæ propones eis: 1
Si emeris seruum Hebræum, sex 2
annis seruiet tibi: in septimo egredietur liber gratis. Cum quali veste intrauerit, 3
cum tali exeat: si habes vxorem, & vxor egredietur simul. Sin autem dominus 4
dederit illi vxorẽ, & pepererit filios & filias: mulier & liberi eius erunt domini sui, ipse vero exibit cum vestitu suo.
Quod si dixerit seruus, Diligo dominũ 5
meum & vxorẽ ac liberos, non egrediar liber: offeret eum dñs diis, & applicabitur ad ostium & postes, perforabitq; aurẽ 6
eius subula, & erit ei seruus in seculum.
Si quis vẽdiderit filiam suam in famu- 7
lam, nõ egredietur sicut ancillæ exire cõsueuerunt. Si displicuerit oculis domi- 8
ni sui cui tradita fuerat, dimittet eã: populo autem alieno vendendi nõ habebit potestatem, si sprẽuerit eam. Sin autem 9
filio suo desponderit eam, iuxta morem filiarum faciet illi. Quòd si alterã ei ac- 10
ceperit, prouidebit puellæ nuptias, & vestimenta, & pretium pudicitiæ nõ negabit. Si tria ista non fecerit, egredietur 11
gratis absq; pecunia. Qui percusserit ho- 12
minẽ volens occidere, morte moriatur.
Qui autem nõ est insidiatus, sed Deus 13
illum tradidit in manus eius: ‖ constituã tibi locum in quẽ fugere debeat. Si quis 14
[a] per industriam occiderit proximũ suũ, & per insidias: ab altari meo euelles eũ, vt moriatur. Qui percusserit patrẽ suũ 15
[b] aut matrẽ, morte moriatur. [c] Qui maledixerit patri suo vel matri, morte moriatur[d]. Qui furatus fuerit hominem, & 16
vendiderit eum, conuictus noxæ, morte moriatur. Si rixati fuerint viri, & per- 17
cusserit alter proximum suum lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, sed iacuerit in lectulo: si surrexerit, & ambu- 18
lauerit foris super baculum suum, innocens erit qui percusserit, ita tamẽ vt operas eius, & impẽsas in medicos, restituat.
Qui percusserit seruũ suum, vel ancil- 19
lam virga, & mortui fuerint in manibus eius, criminis reus erit. Sin autẽ vno die 20
vel duobus superuixerit, non subiacebit pœnæ, quia pecunia illius est. Si rixati 21
fuerint viri, & percusserit quis mulierem prægnantem, & abortiuum quidem fecerit, sed ipsa vixerit: subiacebit dãno quãtum maritus mulieris expetierit, & arbitri iudicauerint. Sin autem mors eius 22
fuerit subsecuta, reddet animã pro anima, ‖ oculum pro oculo, dentẽ pro den- 23
te, manum pro manu, pedem pro pede, 24
adustionem pro adustione, vulnus pro 25
vulnere, liuore pro liuore. Si percusse- 26
rit quispiã oculum serui sui aut ancillæ, & luscos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit. Dentem quoq; si 27
excusserit seruo vel ancillæ suæ, similiter dimittet eos liberos. Si bos cornu per- 28
cusserit virũ aut mulierẽ, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & non comedẽtur carnes eius, dñs quoq. bouis innocẽs 29
erit. Quòd si bos cornupeta fuerit ab heri & nudiustertius, & contestati sunt dñm eius, nec recluserit eũ, occideritque virum aut mulierẽ: & bos lapidibus obruetur, & dominũ eius occident. Quòd 30
si pretium fuerit ei impositũ, dabit pro anima sua quicquid fuerit postulatus. 31
Filium quoq. & filiam si cornu percus- 32
serit, simili sententiæ subiacebit. Si seruum ancillamq. inuaserit, triginta siclos argenti domino dabit, bos verò lapidi- 33
bus opprimetur. Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & nõ operuerit eam, 34
ceciderit q. bos aut asinus in eam, reddet dominus cisternæ pretium iumentorum: quod autẽ mortuum est, ipsius erit.
Si bos alienus bouem alterius vulne- 35
rauerit, & ille mortuus fuerit: vendent bouem viuum, & diuident pretium, cadauer autem mortui inter se dispertiẽt.
Si autem sciebat quòd bos cornupeta 36
esset ab heri & nudiustertius, & non custoduit eum dominus suus: reddet bouẽ pro boue, & cadauer integrum accipiet.

CAP. XXII.

SI quis furatus fuerit bouem aut ouẽ, 1
& occiderit, vel vendiderit: quinque boues pro vno boue restituet, ‖ & qua- 2
tuor oues pro vna oue. Si effringens fur domũ siue suffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit: percussor nõ erit reus sanguinis. Quòd si orto 3
Sole hoc fecerit, homicidiũ perpetrauit, & ipse morietur. Si non habuerit quod 4
pro furto reddat, ipse venũdabitur. Si inuentũ fuerit apud eum quod furatus est, viuẽs, siue bos, siue asinus, siue ouis: duplũ restituet. Si læserit quispiã agrũ vel 5
vineã, & dimiserit iumentum suũ vt depascatur aliena: quicquid optimũ habuerit in agro suo, vel in vinea, pro dãni estimatione restituet. Si egressus ignis in- 6
uenerit [e] spicas, & cõprehẽderit acervos frugũ, siue stantes segetes in agris, reddet 7
damnũ qui ignẽ succẽderit. Si quis cõmẽdauerit amico pecuniã, aut vas in custodiã, & ab eo qui susceperat, furto ablata fuerint: si inuenitur fur, duplũ red- 8
det: si latet fur, dñs domus applicabitur ad deos, & iurabit quòd non extenderit manũ in rem proximi sui, ad perpetrãdam fraudẽ, tam in boue quàm in asino, & oue ac vestimento, & quicquid [f] damnum inferre potest: ad deos vtriusq. causa perueniet: & si illi iudicauerint, duplũ 9
restituet proximo suo. Si quis cõmẽdauerit proximo suo asinũ, bouem, ouẽ, & omne iumentũ ad custodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum 10
ab hostibus, nullusq. hoc viderit: iusiurandum erit in medio, quòd non extenderit manum ad rem proximi sui: suscipietq. Dominus iuramentũ, & ille reddet 11
re nõ cogetur. ‖ Quòd si furto ablatum 12

fuerit, restituet damnum dño. Si come- 13
stũ à bestia, deferat ad eũ quod occisum est, & non restituet. Qui à proximo suo 14
quicquã horũ mutuò postulauerit, & debilitatum aut mortuum fuerit dño non præsente: reddere compelletur. Quòd si 15
impræsentiarum dñs fuerit, nõ restituet, maximè si cõductum venerat pro mercede operis sui. ‖ Si seduxerit quis vir- 16
ginem nec dum desponsatã, dormieritq. cum ea: dotabit eam, & habebit eã vxorẽ. Si pater virginis dare noluerit, red- 17
det pecuniã iuxta modũ dotis, quã virgines accipere consueuerunt. Maleficos 18
non patieris viuere. Qui coierit cũ iu- 19
mento, morte moriatur. ‖ Qui immolat diis, occidetur, præterquam Dño soli.
Aduenam nõ contristabis, neque affli- 21
ges eum: aduena enim & ipse fuisti in Terra Aegypti. Viduæ & pupillo non 22
nocebitis. Si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiã clamorẽ eorum: & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erũt vxores vestræ viduæ, & filij vestri pupilli. Si pecuniam 25
mutuã dederis populo meo pauperi qui habitat tecũ, non vrgebis eum quasi exactor, nec vsuris opprimes. Si pignus à 26
proximo tuo acceperis vestimẽtum, ante solis occasum reddes ei. Ipsum enim, 27
est solum quo operitur, indumentũ carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: si clamauerit ad me, exaudiã eum, quia misericors sum. Dijs non detrahes, & 28
‖ principi populi tui non maledices.
Decimas tuas & primitias tuas nõ tar- 29
dabis reddere. ‖ primogenitũ filiorũ tuorum dabis mihi. De bobus quoque, & 30
ouibus similiter facies: septem diebus sit cum matre sua, die octaua reddes illum mihi. Viri sancti eritis mihi: carnẽ quæ 31
à bestijs fuerit prægustata, non comedetis, sed proijcietis canibus.

CAP. XXIII.

NOn suscipies vocem mendacij: nec 1
iunges manum tuam vt pro impio dicas falsum testimonium. Non sequeris 2
turbam ad faciendũ malum: nec in iudicio, plurimorũ acquiesces sententiæ, vt à vero deuies. Pauperis quoque nõ mi- 3
sereberis in [g] iudicio. ‖ Si occurreris boui inimici tui, aut asino errauti, reduc ad eum. Si videris asinum odijs tis te iacere 4
sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum eo. Nõ declinabis in [h] iudicium 5
pauperis. Mendacium fugies. Insontẽ 6
& iustum non occides: quia auctor impium. ‖ Nec accipies munera, quæ etiã 7
excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorum. Peregrino molestus non eris. 8
Scitis enim aduenarum animas: quia & ipsi ‖ peregrini fuistis in Terra Aegypti.
Sex annis seminabis terram tuam, & 9
congregabis fruges eius. Anno autẽ se- 10
ptimo dimittes eã, & requiescere facies, 11
vt comedãt pauperes populi tui: & quicquid reliquum fuerit, edant bestiæ agri.
Sic facies in vinea, & in oliueto tuo. Sex 12
diebus operaberis: septimo die cessabis, vt requiescat bos & asinus tuus: & refrigeretur filius ancillæ tuæ, & aduena.
Omnia quæ dixi vobis, custodite. Et per 13
nomẽ externorum deorum nõ iurabitis, neque audietur ex ore vestro. Tribus 14
vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis. Solẽnitatem azymorum cu- 15
stodies. Septem diebus [i] comedes azymа, ‖ sicut præcepi tibi, tẽpore mensis nouorũ. ‖ quando egressus es de Aegypto: nõ apparebis in conspectu meo vacuus.
Et solẽnitatẽ [k] messis primitiuorum 16
operis tui, quæ cunque seminaueris in agro. Solennitate quoq; in exitu anni, quãdo cõgregaueris omnes fruges tuas de a-
gro. Ter in anno apparebit omne mas- 17
culinũ tuũ coram Dno Deo ‖ tuo. Nõ 18
immolabis super fermento sanguinẽ victimæ [l] tuæ, nec remanebit adeps solẽnitatis meæ vsq. manè. Primitias frugũ 19
terræ tuæ deferes in domũ Dni Dei tui. Non coques hœdũ in lacte matris suæ.
Ecce ego [m] mittã angelum ‖ meum, qui 20
præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locũ quẽ præparaui. Obserua 21
eũ, & audi vocẽ eius, nec contemnendũ putes: quia non dimittet cũ [n] peccaueris, & est nomẽ meũ in illo. Quòd si audie- 22
ris vocem eius, & feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te. ‖ Ita cedet q. te an- 23
gelus meus, & introducet te ad Amorrhæũ, & Hethæũ, & Pherezæũ, Chananæum q., & Heuæũ, & Iebusæum, quos ego conteram. Non adorabis deos eo- 24
rũ, nec coles eos: nõ facies opera eorum, sed destrues eos, & cõfringes statuas eorum. Seruietisque Dño Deo vestro, vt 25
benedicam panibus tuis & aquis, & auferã infirmitatẽ de medio tui. Non erit 26
infœcunda, nec sterilis in terra tua: numerum dierũ tuorum implebo. Terro- 27
rem meum mittã in præcursum tuum, & occidam omne populum, ad quẽ ingrediẽris: & cõuertam omnium inimicorum tuorum coram te terga vertam: emittens crabrones prius, qui fugabunt Heuæum, & Chananæum, & Hethæum, antequa 28
introcas. Non eiiciam eos à facie tua 29
anno vno: ne terra in solitudinẽ redigabatur, & crescant contra te bestiæ. Paulatim expellam eos de conspectu tuo, do- 30
nec augearis, & possideas Terrã. Ponam autem terminos tuos à Mari rubro vsq. ad Mare Palæſthinorum, & à deserto vsq. ad fluuium: tradam in manibus vestris habitatores Terræ, & eiciam 31
eos de conspectu vestro. ‖ Non inibis 32
cum eis fœdus, nec cum dijs eorum.
Non habitent in terra tua, ne fortè 33
peccare te faciant in me, si seruieris dijs eorum: quod tibi certè erit in scãdalum.

Deu. 15, 12. Ier. 34, 14.
Leu. 24, 17.
Deu. 19, 2. [a] de industria MS. q. & 4. MS. Rab. H. C. Textus R. & G. consentit.
Leu. 20, 9. Pro. 20, 20. Mat. 15, 4. Mar. 7, 10. [b] Q. n.
Mat. 5, 33. Leu. 24, 20. Deu. 19, 20.
2. Reg. 12, 6.
Act. 23, 5
Leu. 22, 8 Ezech. 44, 30. 31 Sap. 13, 2. & 12. Inf. 33, 19
[e] spinas 5 MS. R. Rab. H. C. G.
[f] damni 2 MS.
Gen. 31, 39.
[g] negocio 14 MS. H. vt autem in textu est, C. & septuaginta transtulerunt. R. & Rab. legũt. Deu. 22, 1
[h] iudicio 13 MS.
[i] Non decl. seu pervertes iudicium pauperis in lite eius H. C. G.
Dan. 13, 53 Deu. 16, 19 Eccl. 20, 32 Gen. 46, 5
Deu. 22, 29
Leu. 19, 4
Zach. 7, 10
Deu. 16, 1
[k] mensis o. 6 MS.
Rab. H. C.
[l] mea 9 MS. Rab. H. C. G.
Deu. 14, 12 Inf. 34, 26
[m] mitto 2 MS. Rab. H. C. G. 6 MS. H. C.
Deu. 7, 11
[n] peccaueritis 5 MS. Rab. H. C. Inf. 33, 2 Iosue 24, 11 Deu. 7, 21
Deu. 7, 14
Deu. 7, 2 Inf. 4, 15

CAP. XXIIII.

MOysi quoq. dixit, Ascende ad Dominum tu & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta senes ex Israël, & adorabitis procul. Solusq. Moyses ascendet ad Dñm, & illi non appropinquabūt: nec populus ascendet cum eo. Venit ergo Moyses & narrauit plebi omnia verba Dñi, atq. iudicia: respondit̄q. omnis populus vna voce, Omnia verba Dñi, quæ locutus est, faciemus. Scripsit autē Moyses vniuersos sermones Dni: & mane consurgens ædificauit altare ad radicem montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Israël. Misit̄q. iuuenes de filiis Israël, & obtulerūt holocausta, immolauerunt̄q. victimas pacificas Dño, vitulos duodecim. Tulit itaque Moyses dimidiā partē sanguinis, & misit in crateras: partem autem reliquam fudit super altare. Assumens̄q. volumē fœderis, legit audiente populo: qui dixerunt, Omnia quæ locutus est Dñs faciemus, & erimus obedientes. Ille verò sumptum sanguinem respersit in populum, & ait, Hic est sanguis fœderis quod pepigit Dñs vobiscum super cunctis sermonibus his. Ascenderunt̄q. Moyses & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta de senioribus Israël: & viderunt Deum Israël: & sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cælum cum serenum est. Nec super eos aqui procul recesserat de filiis Israël, misit manum suam, viderunt̄q. Deum, & comederunt, ac biberunt. Dixit autē Dñs ad Moysen, Ascende ad me in montem, & esto ibi: daboq. tibi tabulas lapideas, & legē, ac mandata quæ scripsi, vt doceas eos.

Surrexerunt Moyses, & Iosue minister eius: ascendens̄q. Moyses in montē Dei, senioribus ait: Expectate hic donec reuertamur ad vos. habetis Aaron, & Hur vobiscum: si quid natum fuerit quæstionis, referetis ad eos. Cumque ascendisset Moyses, operuit nubes montem, & habitauit gloria Domini super Sinai, tegens illum nube sex diebus: septimo autem die vocauit eum de medio caliginis. Erat autem species gloriæ Domini, quasi ignis ardens super verticem montis in conspectu filiorum Israël. Ingress̄q. Moyses medium nebulæ, ascendit in montem: & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

CAP. XXV.

LOcutus̄q. est Dñs ad Moysen, dicēs, Loquere filiis Israël, vt tollant mihi primitias ab omni homine qui offert vltroneus, accipietis eas. Hæc sunt autem quæ accipere debetis, Aurum, & argentum, & æs, hyacinthum & purpuram, coccumq. bis tinctum, & byssum, pilos caprarum, & pelles arietum rubricatas, pelles q. ianthinas, & ligna setim: oleum ad luminaria concinnanda, aromata in vnguentum, & thymiamata boni odoris: lapides onychinos, & gēmas ad ornandum ephod, ac rationale. Facientq̄ue mihi sanctuarium, & habitabo in medio eorum: Iuxta omnem similitudinem tabernaculi, quod ostendam tibi, & omnium vasorum in cultum eius; sicque facietis illud: Arcam de lignis setim compingite, cuius longitudo habeat duos & semis cubitos, latitudo cubitum & dimidium, altitudo cubitum similiter ac semissem. Et deaurabis eā auro mundissimo intus & foris: faciesq. supra coronam auream per circuitum: & quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos. duo circuli sint in latere vno, & duo in altero. Facies quoque vectes de lignis setim, & operies eos auro. Inducesq. per circulos qui sunt in arcæ lateribus, vt portentur in eis: qui semper erunt in circulis, nec vnquam extrahentur ab eis. Ponesq̄ue in arca testificationem quam dabo tibi. Facies & propitiatorium de auro mundissimo: duos cubitos & dimidium tenebit longitudo eius, & cubitum ac semissem latitudo. Duos quoque Cherubim aureos, & productiles facies, ex vtraq. parte oraculi. Cherub vnus sit in latere vno, & alter in altero. Vtrumque latus propitiatorij tegāt expandētes alas, & operientes oraculū, respiciantq. se mutuo versus vultibus in propitiatorium quo operienda est arca, in qua pones testimonium quod dabo tibi. Inde præcipiā, & loquar ad te supra propitiatorium, ac de medio duorū Cherubim, qui erunt super arcā testimonij, cuncta quæ mandabo per te filiis Israël. Facies & mensam de lignis setim, habentem duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitū, & in altitudine cubitum ac semissem. Et inaurabis eā auro purissimo: faciesque illi labiū aureum per circuitum, & ipsi labio coronam interrasilē altā quatuor digitis: & super illam, alterā coronā aureolā. Quatuor quoque circulos aureos præparabis, & pones eos in quatuor angulis eiusdē mēsæ per singulos pedes. Subter coronam erunt circuli aurei, vt mittantur vectes per eos, & possit mēsa portari. Ipsos quoq. vectes facies de lignis setim, & circūdabis auro ad subuehendā mēsam. Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo. Et pones super mensam panes propositionis in cōspectu meo semper. Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile eius, & calamos, scyphos & sphærulas, ac lilia ex ipso procedēta. Sex calami egredientur de lateribus, tres ex vno latere, & tres ex altero. Tres scyphi quasi in nucis modū per ea lamos singulos, sphæruleq. simul, & lilia: & tres similiter scyphi instar nucis in calamo altero, sphærulæque simul & lilia. hoc erit opus sex calamorū, qui producēdi sunt de hastili. In ipso aut̄ cādelabro erūt quatuor scyphi in nucis modū, sphærulæq. per singulos, & lilia. Sphærulæ sub duob calamis per tria loca, qui simul sex fiūt procedētes de hastili vno. Et sphærulæ igitur & calami ex ipso erūt, vniuersa ductilia de auro purissimo. Facies & lucernas septem, & pones eas super cādelabrum, vt luceāt ex aduerso. Emunctoria quoq., & vbi quæ emūcta sunt extinguantur, fiāt auro purissimo. Omne pondus cādelabri cum vniuersis vasis suis habebit talentum auri purissimi. Inspice, & fac secundum exēplar quod tibi in monte monstratum est.

CAP. XXVI.

TAbernaculū verò ita facies, Decem cortinas de byssо retorta, & hyacintho, ac purpura, coccoq. bis tincto, variatas opere plumario facies. Lōgitudo cortinæ vnius habebit viginti octo cubitos: latitudo, quatuor cubitorū cuiꝰ. vniꝰ mensuræ fiēt vniuersa tētoria. Quinq. cortinæ sibi iungentur mutuò, & aliæ quinq. nexu simili cohærebūt. Ansulas hyacinthinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarū, vt possint huicem copulari. Quinquagenas ansulas cortina habebit in vtraq. parte, ita insertas, vt ansa cōtra ansam veniat, & altera alteri possit adaptari. Facies & quinquaginta circulos aureos quibus cortinarum vela iungēda sunt, vt vnū tabernaculum fiat. Facies & sāga cilicina vndecim, ad operiendū tectū tabernaculi. Lōgitudo sagi vnius habebit triginta cubitos, & latitudo, quatuor: æqua erit mensura sagorum omniū. E quibus quinq. iūges seorsum, & sex sibi mutuò copulabis, ita vt sextū sagum in fronte tecti duplices. Facies & quinquaginta ansas in ora sagi vnius, vt coniungi cum altero queat: & quinquaginta ansas in ora sagi alterius, vt cum altero copuletur. Facies & quinquaginta fibulas æneas quibus iungatur ansæ, vt vnum ex omnibus operimentum fiat. Quod aut̄ superfuerit in sagis quę parātur tecto, id est vnū sagū quod amplius est, ex medietate eiꝰ operies posteriora tabernaculi. Et cubitus ex vna parte pēdebit, & alter ex altera qui plus est in sagorū lōgitudine, vtrumq. latꝰ tabernaculi protegēs. Facies & operimētum aliud tecto de pellibus arietū rubricatis: & super hoc rursum aliud operimētum de vianthinis pellibus. Facies & tabulas stantes tabernaculi de lignis setim, quæ singulæ denos cubitos in longitudine habeāt, & in latitudine singulos ac semissem. In lateribus tabulæ, duæ incastraturę fiēt, quibus tabula alteri tabulæ cōnectatur: atq. in hūc modū cunctæ tabulæ parabuntur. Quarū viginti erunt in latere meridiano quod vergit ad

19 Austrū. Quibus quadraginta baſes argēteas fundes, vt binæ baſes ſingulis tabulis per duos angulos ſubiiciātur. In latere quoq. ſecundo tabernaculi quod vergit ad Aquilonē, viginti tabulæ erunt. 20 quadraginta habētes baſes argēteas, binæ baſes ſingulis tabulis ſupponentur. Ad occidentalē verò plagā tabernaculi 21 facies ſex tabulas, & rurſum alias duas quæ in angulis erigātur poſt tergū taber- 22 naculi. Eruntq. coīunctæ à deorſum vſque ſurſum, & vna oēs cōpago retinebit. Duabꝰ quoq. tabulis quæ in angulis ponendæ ſunt, ſimilis iunctura ſeruabitur. 23 Et erunt ſimul tabulę octo, baſes earum 24 argēteæ ſedecim, duabus baſibus per vnā tabulā ſupputatis. Facies & vectes de lignis ſetim quinq. ad cōtinendas tabu- 25 las in vno latere tabernaculi, & quinq. alios in altero, & ciuſdē numeri ad occi- 26 dentalē plagā: qui mittētur per medias tabulas à ſummo vſque ad ſummum. 27 Ipſas quoq. tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos per quos vectes tabulata cōtineant; quos operies laminis 28 aureis. Et eriges tabernaculū iuxta exemplar quod tibi in monte monſtratum eſt. Facies & velum de hyacintho, & purpura, coccoq. bis tincto, & byſſo retorta, opere plumario & pulchra varietate cōtextum: quod appendes ante quatuor columnas de lignis ſetim, quæ ipſæ quidē deauratæ erunt, & habebunt capita aurea, ſed baſes argēteas. Inferetur autē velū per circulos, intra quod pones arcā teſtimonij, quo & Sanctuarium, & Sanctuarij ſanctuaria diuidētur. Pones & propitiatorium ſuper arcā teſtimonij in Sācta ſanctorum: mēſamq. extra velum: & cōtra mēſam cādelabrum in latere tabernaculi meridiano: menſa enim ſtabit in parte Aquilonis. Facies & rētoriū in introitu tabernaculi de hyacintho, & purpura, coccoq̄ue bis tincto, & byſſo retorta, opere plumarij. Et quinq. columnas deaurabis lignorū ſetim, ante quas ducetur tētorium quarū erūt capita aurea, & baſes æneę. CAP. XXVII.

1 FAcies & altare de lignis ſetim, quod habebit quinq. cubitos in longitudine, & totidē in latitudine, id eſt quadrum 2 & tres cubitos in altitudine. Cornua autē per quatuor angulos ex ipſo erunt: 3 & operies illud ære. Faciesq. in vſus eius lebetes ad ſuſcipiēdos cineres, & forcipes atq. ſuſcinulas, & ignium receptacula. Omnia vaſa ex ære fabricabis. 4 Craticulamq̄ue in modum retis æneā: per cuius quatuor angulos erunt quatuor 5 annuli ænei, quos pones ſubter arulam altaris: eritq̄ue craticula vſque ad altaris 6 medium. Facies & vectes altaris de lignis ſetim duos, quos operies laminis æ- 8 neis: & induces per circulos, eruntq̄ue ex vtroque latere altaris ad portandum.

9 Non ſolidum, ſed inane & cauum

-2 MS. H. C. G. Tetui Rab. auxiliatur.

-4 MS. R. Rab. H. C. G.

Heb. 9.20

-MS. Rab. H. C. G. Q. n.

filios Israël. MS q. R. Rab.

Dominus MS. R. G. Ab H. antè & C. non additur.

Infr. 35.9.

hyacinthinas, MS. R. Rab. G. Q. n.

Heb. 9.2

Heb. 8,5 Act. 7,44

hyacinthinis MS. R. Rab. G.

Inf. 38

Sup. 24,10

Sup. 20,24

intrinsecus facies illud, sicut tibi in Mõte mõstratum est. Facies & atrium tabernaculi, in cuius australi plaga contra meridiẽ erũt tẽtoria de byssо retorta: cẽtũ cubitos vnũ latus tenebit in lõgitudine. Et columnas viginti cum basibus totidẽ æneis, quę capita cũ cælaturis suis habebunt argętea. Similiter & in latere aquilonis per lõgũ erunt tẽtoria centũ cubitorũ, columnæ viginti, & bases æneę eiusdẽ numeri, & capita earum cum cælaturis suis argętea. In latitudine verò atrij quod respicitad occidentẽ, erunt tẽtoria per quinquaginta cubitos, & colũnæ decẽ, basesque totidẽ. In ea quoque atrij latitudine quæ respicit ad orientẽ, quinquaginta cubiti erunt. in quibus quindecim cubitorum tẽtoria lateri vno deputabuntur, columnæq. tres & bases totidẽ: & in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnæ tres, & bases totidem. In introitu verò atrij fiet tẽtorium cubitorum viginti ex hyacintho & purpura, coccoq. bis tincto, & byssо retorta, opere plumarij: columnas habebit quatuor, cum basibus totidem. Omnes columnæ atrij per circuitum vestitæ erunt argenteis laminis, capitibus argẽteis, & basibus æneis. In longitudine occupabit atrũ cubitos cẽtum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit. fietque de byssо retorta, & habebit bases æneas. Cuncta vasa tabernaculi in omnes vsus & ceremonias, tã paxillos eius quàm atrij, ex ære facies. Præcipe filiis Israël vt afferant tibi oleum de arboribus oliuarum purissimum, piloq. contusum: vt ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonij, extra velum quod oppãsum est testimonio. Et collocabunt eã Aaron & filij eius, vt vsque manè luceat coram Dño. Perpetuus erit cultus per successiones eorum coram filiis Israel.

CAP. XXVIII.

APplica quoq. ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israël, vt sacerdotio fungantur mihi: Aarõ, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar. Faciesq. vestẽ sanctam Aaron fratri tuo in gloriã & decorẽ. Et loquẽris cunctis sapientibus corde, quos replevi spiritu prudentiæ, vt faciant vestes Aarõ, in quibus sanctificet ministret mihi. Hæc autem erunt vestimenta quæ facient, Rationale & superhumerale, tunicã & lineã strictã, cidarim & balteum. Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron & filiis eius, vt sacerdotio fungantur mihi. Accipientque aurum & hyacinthum & purpurã, coccumq. bis tinctum, & byssum. Facient autem superhumerale de auro & hyacintho & purpura, coccoq. bis tincto, & byssо retorta, opere polymito. Duas oras iunctas habebit in vtroque latere summitatum, vt in vnum redeant. Ipsa quoq. textura & cuncta operis varietas erit ex auro & hyacintho, & purpura, coccoq. bis tincto, & byssо retorta. Sumesq. duos lapides onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum Israël: sex nomina eorum in vno, & sex reliqua in altero, iuxta ordinem natiuitatis eorum. Opere sculptoris & cælatura gemmarij, sculpes eos nominibus filiorum Israël, inclusos auro atq. circundatos: & pones in vtroq. latere superhumeralis, memoriale filiis Israël. Portabitq. Aarõ nomina eorum coram Dño super vtrumq. humerũ, ob recordationẽ. Facies & vncinos ex auro, & duas catenulas auri purissimi sibi inuicẽ cohærentes, quas inseres vncinis. Rationale quoque iudicij facies opere polymito iuxta texturã superhumeralis ex auro, hyacintho, & purpura, coccoq. bis tincto, & byssо retorta. Quadrangulum erit & duplex: mensurã palmi habebit tã in lõgitudine quam in latitudine. Ponesq. in eo quatuor ordines lapidũ. in primo versu erit lapis sardius, & topazi*, & smaragd*. in secũdo: carbũculus, lapphirus, & iaspis. in tertio: ligur*, achates, & amethystus. in quarto: chrysolithus, onychinus, & beryllus. inclusi auro erunt per ordines suos. Habebuntque nomina filiorũ Israël: duodecim nominib. cælabuntur, singuli lapides nominibus singulorum per duodecim tribus. Facies in rationali catenas sibi inuicem cohærentes ex auro purissimo: & duos annulos aureos quos pones in vtraque rationalis summitate: catenasq. aureas iunges annulis qui sunt in marginibus eius: & ipsarum catenarum extrema duobus copulabis vncinis in vtroq. latere superhumeralis quod rationale respicit. Facies & duos annulos aureos quos pones in summitatibus rationalis, in oris quę è regione sunt superhumeralis, & posteriora eius aspiciunt. Necnõ & alios duos annulos aureos, qui ponendi sunt in vtroque latere superhumeralis deorsum, quod respicit contra faciem iunctura inferioris, vt aptari possit cum superhumerali, & stringatur rationale annulis suis cũ annulis superhumeralis vitta hyacinthina, vt maneat iuctura fabrefacta, & à seinuicẽ rationale & superhumerale nequeãt separari. Portabitq. Aarõ nomina filiorũ Israël in rationali iudicij super pectus suũ, quãdo ingreditur Sanctuarium, memoriale coram Dño in æternum. Pones autem in rationali iudicij Doctrinã & Veritatem, quæ erũt in pectore Aaron quando ingredietur coram Dño: & gestabit iudicium filiorum Israël in pectore suo, in conspectu Dñi semper. Facies & tunicã superhumeralis totã hyacinthinam, in cuius medio suprà erit capitiũ, & ora per gyrum eius textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facilè rũpatur. Deorsum verò, ad pedes eiusdẽ tunicæ, per circuitum, quasi mala punica facies, ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, *mistis in medio tintinnabulis, ita vt tintinnabulũ sit aureũ & malum punicũ: rursumq. tintinnabulũ aliud aureum & malũ punicũ. ¶ Et vestietur ea Aarõ in officio ministerij, vt audiatur sonit* quãdo ingreditur & egreditur Sanctuariũ in cõspectu Dñi, & nõ moriatur. Facies & laminã de auro purissimo: in qua sculpes opere cælatoris, Sanctũ Dño. Ligabisq. eã vitta hyacinthina, & erit super tiarã, imminens fronti pontificis. Portabitq. Aarõn iniquitates eorũ, quæ obtulerunt & sanctificauerunt filij Israël, in cũctis muneribus & donariis suis. Erit autẽ lamina semper in fronte eius, vt placatus sit ei Dñs. Stringesq. tunicam byssо, & tiaram byssinã facies, & balteum opere plumarij. Porrò filiis Aarõ tunicas lineas parabis & balteos ac tiaras in gloriam & decorem: vestiesque his omnibus Aaron fratrẽ tuum & filios eius cũ eo. Et cunctorũ consecrabis manus, sanctificabisque illos, vt sacerdotio fungantur mihi. Facies & seminalia linea, vt operiant carnẽ turpitudinis suæ, à renibus vsq. ad femora: & vtentur eis Aaron & filij eius quando ingredientur tabernaculum testimonij, vel quãdo appropinquãt ad altare vt ministret in sanctuario, ne iniquitatis rei moriãtur. Legitimũ sempiternũ erit Aarõ, & semini eius post eum. CAP. XXIX.

SEd & hoc facies, vt mihi in sacerdotio conseruentur. Tolle vitulũ de armẽto, & arietes duos immaculatos, panesq. azymos, & crustulã absq. fermẽto, quæ conspersa sit oleo, lagana quoq. azyma oleo lita: de simila tritícea cũcta facies. Et posita in canistro offeres: vitulũ aũt & duos arietes. Et Aarõ, ac filios eius applicabis ad ostiũ tabernaculi testimonij. Cumq. laueris patrẽ cũ filiis suis aqua, indues Aarõ vestimẽtis suis, id est, linea & tunica, & superhumerali & rationali, quod cõstringes balteo. Et pones tiarã in capite eius, & laminã sanctã super tiarã, & oleum vnctionis fundes super caput eius: atque hoc ritu consecrabitur. Filios quoq. illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingesque balteo, Aarõ scilicet & liberos eius, & impones eis mitras: erũtq. sacerdotes mihi religione perpetua. Postquã initiaueris manus eorũ, ¶ applicabis & vitulũ coram tabernaculo testimonij. Imponẽtque Aaron & filij eius manus super caput illius, & mactabis eũ in conspectu Dñi, iuxta ostiũ tabernaculi testimonij. Sũptũq. de sanguine vituli, pones sup cornua altaris digito tuo, reliquũ autẽ sanguinẽ fundes iuxta basim eius. ¶ Sumes & adipem totum qui operit intestina, &

reticulum iecoris, ac duos renes, & adipẽ qui super eos est, & offeres incensum super altare: Carnes verò vituli & corũ & simum cõbures foris extra castra, eò quòd pro peccato sit. Vnũ quoq. arietẽ sumes, super cuius caput ponẽt Aaron & filij eius manus. Quẽ cùm mactaueris, tolles de sanguine eius, & fũdes circa altare. ipsum autẽ arietẽ secabis in frusta, lotaq. intestina eius ac pedes pones super cõcisas carnes, & super caput illius. Et offeres totũ arietẽ in incensum super altare: oblatio est Dño, odor suauissimus victimæ Dñi. Tolles quoque arietẽ alterũ, super cuius caput Aaron & filij eius ponẽt manus. Quẽ cùm immolaueris, sumes de sanguine eius, & pones super extremum auriculæ dextræ Aarõ & filiorũ eius, & super pollices manus eorũ ac pedis dextri, fundesque sanguinẽ super altare per circuitũ. Cumq. tuleris de sanguine qui est super altare, & de oleo vnctionis, asperges Aaron & vestes eius, filios & vestimenta eorũ. Consecratisq. ipsis & vestibus, tolles adipẽ de ariete, & caudã & aruinam quę operit vitalia, ac reticulũ iecoris, & duos renes, atque adipẽ qui super eos est, armumq. dextrũ, eò quòd sit aries consecrationis: tortamq. panis vnius, crustulam conspersam oleo, laganũ de canistro azymorum, quod positum est in conspectu Dñi: ponesque omnia super manus Aaron & filiorũ eius, & sanctificabis eos eleuans coram Dño. Suscipiesq. vniuersa de manibus eorũ: & incendes super altare in holocaustum, odorem suauissimum in conspectu Dñi, quia oblatio eius est. Sumes quoq. pectusculũ de ariete quo initiatus est Aaron, sanctificabisque illud eleuatum coram Dño, & cedet in partem tuã. Sanctificabisq. & pectusculum consecratũ, & armũ quem de ariete seiparasti, quo initiatus est Aaron & filij eius, cedentque in partẽ Aaron & filiorũ eius iure perpetuo à filiis Israël, quia primitiua sunt & initia de victimis eorum pacificis quæ offerunt Dño. Vestẽ autem sanctam qua vtetur Aaron, habebũt filij eius post eũ, vt vngantur in ea, & cõsecrentur manus eorũ. Septem diebus vtetur illa qui pontifex pro eo fuerit constitutus de filiis eius, & qui ingredietur tabernaculum testimonij vt ministret in Sanctuario. Arietem autem consecrationis tolles, & coques carnes eius in loco sancto, quibus vescetur Aaron & filij eius. ¶ Panes quoque qui sunt in canistro, in vestibulo tabernaculi testimonij comedent, vt sit placabile sacrificiũ, & sanctificẽtur offerentiũ manus. Alienigena non vescetur ex eis, quia sancti sunt. Quòd si remanserit de carnibus consecratis siue de panibus vsq. manè, cõbures reliquias ignì: non comedentur, quia sanctificata sunt.

*& byssо retorta MS. R. G. *Verùm ab* H. & C. *nõ legitur.* *Eccl.45*

Leu.9,2

Leu.1,3

Leu.3,3

*4 MS. H.C.

*consecrationum 7 MS. H. C. *Textui verò consonant* G. *Leu.8, 31. 24,9 Mat.12,4* sanctas 5 MS.G. sanctificata 1 MS. *sanctificas* H.C.

Omnia quæ præcepi tibi facies super 35
Aaron & filijs eius. Septē diebus cōse-
crabis manus eorum: & vitulum pro 36
peccato offeres per singulos dies ad ex-
piādum. Mundabisq. altare cùm immo-
laueris expiationis hostiā, & vnges illud
in sanctificatione. Septē dieb⁹ expiabis 37
altare & sanctificabis, & erit Sanctum
sanctorum. omnis qui tetigerit illud,
sanctificabitur. Hoc est quod facies in al 38
tari, Agnos anniculos duos per singulos
dies iugiter, vnū agnū mane, & alterū 39
vesperè, decimā partē similæ cōspersæ
oleo tuso, quod habeat mensurā quartā
partē hin, & vinum ad libādum eiusdem
mēsuræ in agno vno. Alterū verò agnū 41
offeres ad vesperā iuxta ritum matuti-
næ oblationis, & iuxta ea quæ diximus,
in odorē suauitatis. sacrificiū est Dño, 42
oblatione perpetua in generationes ve-
stras, ad ostium tabernaculi testimonij
corā Dño, vbi constituā vt loquar ad te.

Ibiq. præcipiā filijs Israēl, & sanctifi- 43
cabitur altare in gloria mea. Sanctifica- 44
bo & tabernaculum testimonij cum alta-
ri, & Aarō cum filijs suis, vt sacerdotio
fungātur mihi. Et habitabo in medio 45
filiorum Israēl, eroq. eis Deus, & sciēt 46
quia ego Dñs Deus eorum, qui eduxi eos
de Terra-Aegypti, vt manerem inter il-
los, ego Dominus Deus ipsorum.

CAP. XXX.

FAcies quoq. altare ad adolēdum thy- 1
miama, de lignis setim, habēs cubi-
tum lōgitudinis, & alterū latitudinis, id
est quadrāgulum, & duos cubitos in alti-
tudine. Cornua ex ipso procedent. 3
ftiesq. illud auro purissimo, tā craticulā
eius, quām parietes per circuitum, & cor-
nua. Facies q. ei coronā aureolā per gyrū,
& duos annulos aureos sub corona per 4
singula latera, vt mittātur in eos vectes,
& altare portetur. Ipsos quoque vectes 5
facies de lignis setim, & inaurabis. Po- 6
nesq. altare cōtra velum, quod ante ar-
cā pēdet testimonij coram propitiatorio
quo tegitur testimoniū, vbi loquar tibi.

Et adolebit incēsum super eo Aaron, 7
suaue fragrans manè. Quando cōponet
lucernas, incēdet illud: & quando col- 8
locabit eas ad vesperum, vret thymiama
sempiternum corā Dño in generationes
vestras. Nō offeretis super eo thymia- 9
ma compositionis alterius, nec oblatio-
nē & victimā, nec libabitis libamina⁹.

Et deprecabitur Aaron super cornua 10
eius semel per annum, in sanguine quod
oblatum est pro peccato, & placabit su-
per eo in generationibus vestris. Sanctū
sanctorum erit Dño. Locutusq. est Do- 11
minus ad Moysen, dicens, ¶ Quando 12
tuleris summā filiorum Israēl iuxta nu-
merum, dabunt singuli pretium pro ani-
mabus suis Dño, & non erit plaga in
eis, cùm fuerint recensiti. Hoc autem 13
dabit omnis qui transit ad ⁹nomen, di-

midium sicli iuxta mensurā tēpli. ¶ Si- *Leu.27,15*
clus viginti obolos habet. Media pars si- *Num. 3,47*
14 cli offeretur Dño. Qui habetur in nu- *Ezec.45,12*
mero, à viginti annis & supra, dabit pre-
15 tium. Diues non addet ad medium si-
16 cli, & pauper nihil minuet. Susceptam-
que pecuniā, quæ collata est à filijs Is-
raēl, trades in vsus tabernaculi testimo-
nij, vt sit monumētum eorum corā Dño,
17 & propitietur animabus eorum. Locu-
18 tusq. est Dñs ad Moysen, dicens, Facies
& labium æneum cum basi sua ad lauā-
dum: ponesq. illud inter tabernaculum
19 testimonij & altare. Et missa aqua la-
uabunt in ea Aaron, & filij eius manus
20 suas ac pedes, quando ingredīuri sunt
tabernaculum testimonij, & quando ac-
cessuri sunt ad altare, vt offerant in eo
21 thymiama Dño, ne forte moriantur.
legitimum sempiternum erit ipsi, & se-
22 mini eius per successiones. Locutusq.
23 est Dñs ad Moysen, dicens, Sume tibi
aromata, primæ myrrhæ & electæ quin-
gentos siclos, & cinnamomi medium, id
est ducentos quinquaginta siclos, calami
24 * similiter ducentos quinquaginta, *aromatici*
casiæ autem quingentos siclos in pon- H.C.G.
dere sanctuarij, olei de oliuetis mensurā
25 hin: faciesq. vnctionis oleum sanctum,
vnguentum compositum opere vnguen-
26 tarij, & vnges ex eo tabernaculū testi-
27 monij, & arcā testamēti, mensamq. cū
vasis suis, cādelabrū, & vtēsilia ei⁹, alta-
28 ria thymiamatis, & holocausti, & vni-
uersam supellectilē quæ ad cultū eorum
29 pertinet. Sāctificabisq. omnia, & erunt
Sancta sanctorum: qui tetigerit ea, san-
30 ctificabitur. Aaron & filios eius vnges,
sanctificabisq. eos, vt sacerdotio fungā-
31 tur mihi. Filijs quoq. Israēl dices, Hoc
oleum vnctionis sanctum erit mihi in ge
32 nerationes vestras. Caro hominis non
vngetur ex eo, & iuxta cōpositionē eius
non facietis aliud, quia sanctificatum est,
33 & sanctum erit vobis. Homo quicunq.
tale cōposuerit, & dederit ex eo alieno,
34 exterminabitur de populo suo. Dixitq.
Dñs ad Moysen, Sume tibi aromata, sta-
cten & onycha, galbanum boni odoris,
35 & thus lucidissimum, æqualis ponderis
erunt omnia: faciesq. thymiama com-
positum opere vnguentarij, mistum dili-
36 genter, & purum, & sanctificatione di-
gnissimum. Cumque in tenuissimum
pulueré vniuersa contuderis, pones ex eo
coram tabernaculo testimonij, in quo
loco apparebo tibi. Sanctum sanctorum
37 erit vobis thymiama. Talem compositi-
onem non facietis in vsus vestros, quia
38 sanctum est Domino. Homo quicunq.
fecerit simile, vt odore illius perfruatur,
peribit de populis suis.

CAP. XXXI.

1 LOcutusque est Dñs ad Moysen, di-
2 cens, Ecce, vocaui ex nomine Be-
seleel filium Vri filij Hur de tribu Iuda,
3 & impleui eum spiritu Dei, sapientia,
& intelligentia, & scientia in omni opere,
4 ad excogitandum quicquid fabrefieri
5 potest ex auro, & argento, & ere, marmo
re, & gēmis, & diuersitate lignorū. De-
6 diq. ei sociū Ooliab filium Achisamech
de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi
posui sapientiā: vt faciāt cūcta quæ præ-
cepi tibi, tabernaculum fœderis, & arcā 7
testimonij, & propitiatoriū quod super
eā est, & cuncta vasa tabernaculi, mē- 8
samq. & vasa eius, candelabrum puris-
simum cum vasis suis, & ⁹altaria' thy-
miamatis & holocausti, & omnia vasa 9
eorū, labiū cū basi sua, vestes sanctas in 10
ministerio Aaron sacerdoti, & filijs eius,
vt fungātur officio suo in sacris. oleum 11
vnctionis, & thymiama aromatum in
sanctuario, omnia quæ præcepi tibi, fa-
cient. Et locutus est Dñs ad Moysen, di- 12
cēs, Loquere filijs Israēl, & dices ad eos,
¶ Videte vt sabbathum meum custodia- 13
tis: quia signum est inter me & vos in
generationib. vestris: vt sciatis quia ego
Dñs qui sanctifico vos. Custodite sab- 14
bathū meum': sanctum est enim vobis:
qui polluerit illud, morte morietur: qui
fecerit in eo opus, peribit anima illius de
medio populi sui. Sex diebus facietis' 15
opus: in die septimo sabbathum est, re-
quies sancta Dño. omnis qui fecerit o-
pus in hac die, morietur. Custodiant fi- 16
lij Israēl sabbathum, & celebrent illud
in generationibus suis. Pactum est sem- 17
piternum inter me & filios Israēl, si-
gnumq. perpetuum. ¶ Sex enim diebus
fecit Dñs cælum & terrā, & in septimo
die opere cessauit. Deditq. Dñs Moysi, 18
cōpletis huiuscemodi sermonib. in mōte
Sinai, duas tabulas testimonij lapideas,
scriptas digito Dei. CAP. XXXII.

VIdens autem populus quòd moram 1
faceret descendendi de mōte Moy-
ses, congregatus aduersus Aaron, dixit,
¶ Surge, fac nobis deos qui nos præce-
dāt: Moysi enim huic viro, qui nos edu-
xit de Terra-Aegypti, ignoramus quid
accideri⁹. Dixitq. ad eos Aaron, Tollite 2
inaures aureas de vxorū, filiorumq. & fi-
liarum vestrarum auribus, & afferte ad
me. Fecitq. populus quæ iusserat, defe- 3
rēs inaures ad Aarō. ¶ Quas cū ille ac- 4
cepisset, formauit opere fusorio, & fecit
ex eis vitulū cōflatilē. Dixerūtq. Hi sunt
dij tui Israēl, qui te eduxerunt de Terra-
Aegypti. Quod cùm vidisset Aaron, æ- 5
dificauit altare corā eo, & præconis voce
clamauit, dicēs': Cras solenitas Dñi est.
Surgentesq. manè, obtulerunt holocau- 6
sta, & hostias pacificas, & ¶ sedit populus
manducare, & bibere, & surre xerunt lu-
dere. Locutus est autē Dñs ad Moysen, 7
dicēs', ¶ Vade, descēde: peccauit popu-
lus tuus quē eduxisti de Terra-Aegypti.
Recesserunt citò de via, quā ostendisti 8
eis: fecerūntq. sibi vitulum conflatilē, &
adorauerunt, atq. immolantes ei hostias,
dixerunt, ¶ Isti sunt dij tui Israēl, qui te 9
eduxerunt de Terra-Aegypti. Rursum-
que ait Dñs ad Moysen, ¶ Cerno quòd 10
populus iste, duræ ceruicis sit: dimitte
me, vt irascatur furor meus cōtra eos, &
deleam eos, faciamq. te in gentē magnā.
Moyses autē orabat Dñm Deum suum, 11
dicēs, ¶ Cur Dñe ira fcirur furor tuus cō-
tra populum tuum, quē eduxisti de Ter-
ra-Aegypti, in fortitudine magna, & in
manu robusta? ¶ Ne quæso dicant Ae- 12
gyptij, Callidè eduxit eos, vt interficeret
in montibus, & deleret è terra: quiescat
ira tua, & esto placabilis super nequitia
populi tui. Recordare Abrahā*, Isaac, & 13
Israēl seruorum tuorum, quibus iurasti
per temetipsum, dicens, ¶ Multiplicabo
semen vestrum sicut stellas cæli: & vni-
uersam terrā hanc, de qua locutus sum,
dabo semini vestro, & possidebitis eam
semper. Placatusque est Dñs ne face- 14
ret malum quod locutus fuerat aduersus
populum suum. Et reuersus est Moyses
de monte, portās duas tabulas testimonij
in manu sua, scriptas ex vtraque parte,
& factas opere ⁹Dñi': scriptura quoque 16
Dei erat sculpta in tabulis. Audiēs autē 17
Iosue tumultum populi vociferātis, di-
xit ad Moysen: Vlulatus pugnæ auditur
in castris. Qui respōdit, Nō est clamor 18
adhortantium ad pugnam, neque voci-
feratio cōpellentium ad fugā: sed vocē
cantantium ego audio. Cumq. appro-
pinquasset ad castra, vidit vitulum, &
chorosₛiratusq. valde, proiecit de manu
tabulas & confregit eas ad radicē mōtis:
Arripiensq. vitulū quē fecerāt, cōbussit, 20
& cōtriuit vsq. ad puluerē, quē sparsit in
aquā, & dedit ex eo potum filijs Israēl.
Dixitq. *ad Aaron, Quid tibi fecit hic 21
populus, vt induceres super eū peccatū
maximum? Cui ille respondit, Ne in- 22
dignetur dominus meus: tu enim nosti
populum istum, quòd pronus sit ad ma-
lum. dixerunt mihi, Fac nobis deos, qui
qui nos præcedant: huic enim Moysi, qui
nos eduxit de Terra-Aegypti, nescimus
quid acciderit. Quibus ego dixi, Quis 24
vestrūm habet aurum? Tulerunt, & de-
derunt mihi: & proieci illud in ignē, e-
gressusque est hic vitulus. Videns ergo 25
Moyses populū quòd esset nudatus (spo-
liauerat enim eum Aaron propter igno-
miniā sordis, & inter hostes nudum cō-
26 stituerat) & stans in porta castrorum,
ait, Si quis est Dñi, iungatur mihi. Con-
gregatiq. sunt ad eum omnes filij Leui.
27 quibus ait, Hæc dicit Dñs Deus Israēl,
Ponat vir gladium super femur suum:
ite, & redite de porta vsque ad portam
per medium castrorum, & occidat v-
nusquisque fratrem, & amicum, & pro-
28 ximum suum. Fecerūntque filij Leui
iuxta sermonem Moysi, cecidēruntque
in die illa quasi ⁹triginta' tria millia

3 Re. 12, 28
Inf. 33, 3.

Deu. 9, 13.
Ps. 105, 23.

Nu. 14, 13.

& MS. R. G. As ab H. & C. ⁹ additur Gen. 12, 7. & 15, 7. & 48, 16.

⁹ Dei MS. R. H. G.

⁹ Moyses & MS H. C. G.

⁹ 9 MS. R. Rab. H. C. G. viginti o.

hominum. Et ait Moyses, Consecrastis 29
manus vestras hodie Domino, vnusquis-
que in filio, & in fratre suo, vt detur vo-
bis benedictio. Facto autē altero die, lo- 30
cutus est Moyses ad populum, Peccastis
peccatum maximum: ascendā ad Dñm,
si quo modo quiuero eum deprecari pro
scelere vestro. Reuersusq. ad Dominū, 31
ait, Obsecro, peccauit populus iste pec-
catum maximum, fecerunt sibi deos
aureos: aut dimitte eis hanc noxā, aut 32
si non facis, dele me de libro tuo quem
scripsisti. Cui respondit Dñs, Qui pec- 33
cauerit mihi, delebo eum de libro meo:
tu autem vade, & duc populum istum 34
quò locutus sum tibi, *angelus meus pre-
cedet te. Ego autē in die vltionis visita-
bo & hoc peccatum eorum. Percussit 35
ergo Dñs populum pro reatu vituli quē
fecerat Aaron. CAP. XXXIII.
LOcutusq. est Dominus ad Moysen, 1
dicens, Vade, ascende de loco isto
tu & populus tuus quē eduxisti de Ter-
ra Aegypti, in terram quā iurauit Abra-
ham, Isaac, & Iacob, dicēs, Semini tuo
dabo eam: & mittā præcursore tui an- 2
gelum, vt eiiciā Chananæum, & Amor-
rhæum, & Hethæum, & Pherezæum,
& Heuæum, & Iebusæum, & intres in 3
terram fluentē lacte & melle. Nō enim
ascendā tecum, quia populus duræ cer-
uicis est: ne fortē disperdam te in via.
Audiensq́ue populus sermonem hunc 4
pessimum, luxit: & nullus ex more in-
dutus est cultu suo. Dixitq́ue Dñs ad 5
Moysē: Loquere filiis Israēl, Populus du
ræ ceruicis es, semel ascendam in medio
tui, & delebo te. Iam nunc depone orna-
tum tuum, vt sciā quid faciam tibi. De- 6
posuerūt ergo filij Israēl ornatum suum
à monte Horeb. Moyses quoque tollēs 7
tabernaculum, tetendit extra castra pro-
cul, vocauitque nomen eius Tabernacu-
lum fœderis. Et omnis populus qui ha-
bebat aliquam quæstionē, egrediebatur
ad Tabernaculum fœderis, extra castra.
Cumq́ue egrederetur Moyses ad taber- 8
naculum, surgebat vniuersa plebs, & sta-
bat vnusquisq́ue in ostio papilionis sui,
aspiciebantq́ue tergum Moysi, donec in-
grederetur tentorium. Ingressō autem 9
illo tabernaculum fœderis, descendebat
columna nubis, & stabat ad ostium, lo-
quebaturq́ue cum Moyse, cernentibus 10
vniuersis quòd columna nubis staret ad
ostium Tabernaculi. Stabantq́ue ipsi, &
adorabāt per fores tabernaculorum suo-
rum. Loquebatur autem Dominus ad 11
Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui
homo ad amicum suum. Cumq́ue ille
reuerteretur in castra, minister eius Io-
sue filius Nun, puer, non recedebat de
Tabernaculo. Dixit autem Moyses ad 12
Dominum, Præcipis vt educam popu-
lum istum: & non indicas mihi quem
missurus es mecum, præsertim cum di-
xeris, Noui te ex nomine, & inuenisti 13
gratiam coram me. Si ergo inueni gra-
tiam in conspectu tuo, ostende mihi
faciem tuam, vt sciam te, & inueniam
gratiam ante oculos tuos: respice popu-
lum tuum gentem hanc. Dixitq́ue Do- 14
minus, Facies mea præcedet te, & re-
quiem dabo tibi. Et ait Moyses, Si non 15
tuipse præcedas, ne educas nos de loco
isto. In quo enim scire poterimus ego 16
& populus tuus inuenisse nos gratiam
in conspectu tuo, nisi ambulaueris no-
biscū, vt glorificemur ab omnib. populis
quī habitant super terrā? Dixit autem 17
Dominus ad Moysen, Et verbum istud
quod locutus es, faciam: inuenisti enim
gratiam coram me, & teipsum noui ex
nomine. Qui ait, Ostende mihi gloriam 18
tuam. Respondit, Ego ostendam omne
bonum tibi, & vocabo in nomine Do-
mini coram te: & miserebor cui volue-
ro, & clemens ero in quem mihi pla- 20
cuerit. Rursumque ait, Non poteris vi-
dere faciem meam: non enim videbit
me homo, & viuet. Et iterū, Ecce, in- 21
quit, est locus apud me, & stabis supra
petram. Cumque transibit gloria mea, 22
ponam te in foramine petræ, & protegā
dextera mea, donec transeam: tollamq́.
manum meā, & videbis posteriora mea,
faciem autem meam videre nō poteris.
CAP. XXXIIII.
ACdeineeps, Præcide, ait, tibi duas 1
tabulas lapideas instar priorum, &
scribam super eas verba quæ habuerunt
tabulæ quas fregisti. Esto paratus ma- 2
nè, vt ascendas ilatim in montem Sinai,
stabisq́ue mecum super verticē montis.
Nullus ascendat tecum, nec videatur 3
quispiam per totum montē: boues quo-
que & oues non pascantur ecōtra. Ex- 4
cidit ergo duas tabulas lapideas, quales
antea fuerāt: & de nocte cōsurgēs ascēdit
in montē Sinai, sicut præceperat ei Dñs
portans secum tabulas. Cumq. descē- 5
disset Dñs per nubē, stetit Moyses cū eo,
inuocans nomen Dñi. Quo transeunte 6
coram eo, ait, Dominator Dñe Deus,
misericors & clemens, patiēs & multæ
miserationis, ac verax, qui custodis 7
misericordiam in millia: qui aufers ini-
quitatem, & scelera, atque peccata, nul-
lusque apud te per se innocens est. Qui
reddis iniquitatē patrum filiis, ac nepo-
tibus in tertiam & quartam progeniem.
Festinusq. Moyses, curuatus est pronus 8
in terrā, & adorans ait: Si inueni gratiā
in cōspectu tuo Dñe, obsecro vt gradia-
ris nobiscum: populus enim duræ cerui- 9
cis est, & auferas iniquitates nostras atq.
peccata, nosque possideas. Respondit 10
Dñs, Ego inibo pactum videntibus cun-
ctis, signa faciam quæ nunquā visa sunt
super terrā, nec in vllis gentibus: vt cer-
nat populus iste, in cuius es medio,
opus Domini terribile quod facturus
sum. Obserua cuncta quæ hodie man- 11
daui tibi: ego ipse eiiciam ante faciē tuā
Amorrhæum, & Chananæū, & Hethæū,
Pherezæum quoque, & Heuæum, & Ie-
busæum. Caue ne vnquā cum habita- 12
toribus terræ illius iungas amicitias, quę
sint tibi in ruinā: sed aras eorū destrue, 13
confringe statuas, lucosq. succide. noli 14
adorare Deum alienum. Dñs zelotes no-
mē eius, Deus est æmulator. Ne ineas 15
pactum cum hominib illarū regionum:
ne cùm fornicati fuerint cum diis suis,
& adorauerint simulachra eorum, vocet
te quispiam vt comedas de immolatis.
Nec vxorem de filiabus eorum acci- 16
pies filiis tuis: ne postquam ipsæ fuerint
fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos
in deos suos. Deos conflatiles non fa- 17
cies tibi. Solemnitatē azymorū custo- 18
dies. Septē diebus vescēris azymis, sicut
præcepi tibi, in tempore mensis nouorū.
mense enim verni tēporis egressus es de
Aegypto. Omne quod aperit vuluam 19
generis masculini, meū erit. De cunctis
animātibus tā de bobus, quā de ouibus,
meum erit. Primogenitū asini redimes 20
oue: sin autē nec pretium pro eo dederis,
occidetur. Primogenitum filiorum tuorū
redimes: nec apparebis in cōspectu meo
vacuus. Sex diebus operaberis, die se- 21
ptimo cessabis arare & metere. Solēni- 22
tatem hebdomadarum facies tibi in pri-
mitiis frugū messis tuæ triticeæ, & so-
lemnitatē quando redeunte anni tēpore
cuncta conduntur. Tribus tēporib anni 23
apparebit omne masculinū tuum in cō
spectu omnipotētis Dñi Dei Israēl. Cū 24
enim tulero gentes à facie tua, & dilata-
uero terminos tuos, nullus insidiabitur
terræ tuæ, ascendente te, & apparente in
conspectu Dñi Dei tui ter in anno. Nō 25
immolabis super fermēto sanguinē ho-
stiæ meæ: neque residebit mane de victi-
ma sollemnitatis Phase. Primitias fru- 26
gum terræ tuæ offeres in domo Dñi Dei
tui. Non coques hœdū in lacte matris
suæ. Dixitq́. Dñs ad Moysen, Scribe tibi 27
verba hæc, quibus & tecum & cū Israēl
pepigi fœdus. Fuit ergo ibi cū Domino 28
quadraginta dies & quadraginta no-
ctes: panē nō comedit, & aquā nō bibit,
& scripsit in tabulis verba fœderis de-
cem. Cumque descenderet Moyses de 29
monte Sinai, tenebat duas tabulas testi-
monij, & ignorabat quòd cornuta esset
facies sua ex consortio sermonis Dñi.
Videntes autē Aaron & filij Israēl cor- 30
nutā Moysi faciē, timuerunt propè acce-
dere. Vocatiq́ue ab eo, reuersi sunt tam 31
Aaron quā principes synagogæ. Et post-
quā locutus est ad eos, venerunt ad eū 32
cētā omnes filij Israēl: quibus præcepit
cuncta quæ audierat à Dño in monte Si-
nai. Impletisq. sermonibus posuit ve- 33
lamen super faciē suā. Quod ingressus 34
ad Dominum, & loquens cū eo, auferebat
donec exiret, & tunc loquebatur ad filios
Israēl omnia quæ sibi fuerant imperata.
Qui videbant faciē egredientis Moysi 35
esse cornutam, sed operiebat ille rursus
faciem suā, si quādo loquebatur ad eos.
CAP. XXXV.
IGitur congregata omni turba filiorum 1
Israēl, dixit ad eos: Hæc sunt quæ ius- 2
sit Dñs fieri. Sex diebus facietis op septim dies erit vobis sanctus, sabbathū,
& requies Dñi: qui fecerit opus in eo, 3
occidetur. Non succendetis ignem in
omnibus habitaculis vestris per diem 4
sabbathi. Et ait Moyses ad omnem cā-
terā turbā filiorū Israēl: Iste est sermo quē
præcepit Dominus, dicens, Separate a- 5
pud vos primitias Domino. Omnis
voluntarius & prono animo offerat
eas Domino: aurum & argentum, & æs,
hyacinthum & purpuram, coccumque 6
bis tinctum, & byssum, pilos caprarum,
pelles sq. arietum rubricatas, & ianthi- 7
nas, ligna setim, & oleū ad luminaria
concinnāda, & vt conficiatur vnguentū,
& thymiama suauissimum, lapides o- 8
nychimos, & gemmas ad ornatū super-
humeralis & rationalis. Quisquis ve- 9
strūm sapiens est, veniat, & faciat quod
Dominus imperauit, Tabernaculum 10
scilicet, & tectum eius, atque operimen-
tum, annulos & tabulata cum vectibus,
paxillos & bases: Arcam & vectes, pro- 11
piatiatorium, & velum quod ante illud
oppanditur: Mensam cum vectibus & 12
vasis, & propositionis panibus: Candē-
labrum ad luminaria sustentanda, vasa
illius & lucernas, & oleum ad nutrimēta
ignium: Altare thymiamatis, & vectes, 13
& oleum vnctionis & thymiama ex aro-
matibus: Tentorium ad ostium tabernā- 14
culi: Altare holocausti, & craticulā eius
æneam cum vectibus & vasis suis: la- 15
brum & bases eius: Cortinas atrij cū
columnis & basibus, tentoriū in foribus 16
vestibuli, paxillos tabernaculi & atrij
cum funiculis suis: Vestimēta quorum 17
vsus est in ministerio sanctuarij, vestes
Aaron pontificis ac filiorum eius, vt sa- 18
cerdotio fungantur mihi. Egressaque
omnis multitudo filiorum Israēl de cō- 19
spectu Moysi, obtulerunt mente prom-
ptissima atque deuota primitias Dño, ad
faciendum opus tabernaculi testimonij.
Quicquid ad cultum & ad vestes san- 20
ctas necessarium erat, viri cum mulieri-
bus præbuerunt, armillas & inaures, an-
nulos & dextralia: omne vas aureum in 21
donaria Dñi separatum est. Si quis ha-
bebat hyacinthum, & purpurā, coccum-
que bis tinctū, byssum & pilos caprarū,
pelles arietum rubricatas, & hyacinthi- 24
nas, argenti xerisq. metalla obtulerūt
Domino, lignaque setim in varios vsus.
Sed & mulieres doctæ, quæ neuerant, 25
dederunt hyacinthū, purpurā, & vermi-
culum ac byssum, & pilos caprarū, spōte

*Domine MS. G. A R. antea H. & C. nō legitur.
* ecce H. C. G.
-8 MS H. C.G.
Gen. 12, 7 Sup. 23, 10. Ios. 24, 11.
Deu. 7, 21. Sup. 32, 9. es 5. MS. Rab. H. C. G. Deu. 9, 13.
*Tabernaculi 2. MS H.C.G. *Dominus MS q. R.
viam tuā 6 MS. H. viam beneplacitæ tuæ C.
ipsum manifestè Rab. G.
vocabor Q. n. Ro. 9, 15.
Sup. 13, 2. 17. 32. 19.
Deu. 10, 1.
victimis MS. R. G. At H. rectius voluit. adipibus victimæ C. Deu. 14, 21 Su. 24, 18.
*Moyses MS. R. Rab. G. Ab H. autem & C. non addit. Deu. 9, 9. 18. Dent. 4, 13.
2 Cor. 3, 13 Qui R. Rab.
duas 7. MS H. C. G. A Rab. nō addiunt.
Ps. 142, 2.
Ier. 32, 18. Deu. 5, 9.
Deu. 5, 2. Ier. 32, 21.
omnis H. C. G. 3 MS. Rab. C.
velamine 4 MS. H. C. G.
Sup. 25, 2.
própto MS. Rab.
corde H. C. G.
hyacinthinas. MS R. Rab. G.
basim 7 MS R. H. C. G.
ianthinas Ms.
et auri o.

propria cuncta tribuētes. Principes vero obtulerunt lapides onychinos, & gēmas ad superhumerale & rationale, aromataq. & oleum ad luminaria concinnanda, & ad præparandum vnguentū, ac thymiama odoris suauissimi cōponendum. Omnes viri & mulieres mēte deuota obtulerunt donaria, vt fierent opera quæ iusserat Dñs per manū Moysi. Cuncti filij Israel voluntaria Dño dedicauerūt. Dixitque Moyses ad filios Israel, Ecce, vocauit Dñs ex nomine Beseleel filium Vri filij Hur de tribu Iuda. Impleuitq. eū spiritu Dei, sapientia & intelligentia, & scientia, & omni doctrina ad excogitandum, & faciendū opus in auro & argento, & ære, sculpendisq. lapidibus, & opere carpētario quicquid fabrē adinueniri potest, dedit * in corde eius: Ooliab quoq. filiū Achisamech de tribu Dan: ambos eruditt sapientia, vt faciant opera abietaria, polymitarij, ac plumarij de hyacintho ac purpura, coccoq. bis tincto, & byſſo, & texant oia, ac noua quæq. reperiant. CAP. XXXVI.

FEcit ergo Beseleel, & Ooliab, & omnis vir sapiens, quibus dedit Dñs sapientiā & intellectū, vt scirēt fabrē operari quę in vsus sactuarij necessaria sunt, & quæ præcepit Dñs. Cumq. vocasset eos Moyses, & omnē eruditum virū cui dederat Dñs sapientiā, & qui sponte sua obtulerant se ad faciendū opus tradidit eis vniuersa donaria filiorum Israel. Qui cùm instarēt operi, quotidie manè vota populus offerebat. Vnde artifices venire cōpulsi, dixerunt Moysi, Plus offert populus quàm necessarium est. Iussit ergo Moyses præconis voce cantari: Nec vir nec mulier quicquam offerat vltrà in opere sanctuarij. Sicq. cessatū est à muneribus offerendis, eò quod oblata sufficerent & superabundarēt. Feceruntq. omnes corde sapiētes ad explendū opus tabernaculi, cortinas decem de byſſo retorta, & hyacintho, & purpura, coccoq. bis tincto, opere vario, & arte polymita: quarū vna habebat in lōgitudine viginticto cubitos, & in latitudine quatuor. vna mensura erat omnium cortinarum.

Coniunxitq. cortinas quinq. alterā alteri, & alias quinq. sibi inuicem copulauit. Fecit & ansas hyacinthinas in ora cortinæ vnius ex vtroq. latere, & in ora cortinæ alterius similiter, vt contra se inuicē venirent ansæ, & mutuò iungerētur. vnde & quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderent cortinarū ansas, & fieret vnū tabernaculum. Fecit & saga vndecim de pilis caprarū ad operiendum tectū tabernaculi: vnū sagum in longitudine habebat cubitos triginta, & in latitudine cubitos quatuor. vnius mēsuræ erant omnia saga: quorū quinq. iunxit seorsum, & sex alia separatim. Fecitque ansas quinquaginta in ora sagi vnius, & quinquaginta in ora sagi alterius, vt sibi inuicem iungerentur. Et fibulas æneas quinquaginta, quibus nectēretur tectum, vt vnum pallium ex omnibus sagis fieret. Fecit & opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis: aliudq. desuper velamentū de pellibus ᵇianthinis'.

Fecit & tabulas tabernaculi de lignis sētim stantes. Decē cubitorum erat lōgitudo tabulæ vnius: & vnū ac semis cubitū latitudo retinebat. Binæ incastraturæ erant per singulas tabulas, vt altera alteri iūgeretur. Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis. E quib. viginti ad plagā meridianā erant contra Austrū, cum quadraginta basibus argēteis. Duę basēs sub vna tabula ponebātur ex vtraq. parte angulorū, vbi incastraturæ laterū in angulis terminātur. Ad plagā quoq. tabernaculi quę respicit ad Aquilonē, fecit viginti tabulas, cum quadraginta basibus argenteis, duas basēs per singulas tabulas. Contra Occidentē verò, id est, ad eā partē tabernaculi quæ mare respicit, fecit sex tabulas, & duas alias per singulos angulos tabernaculi retrò: quæ iunctæ erant à deorsum vsq. sursum, & in vnam compaginem pariter ferebantur. Ita fecit ex vtraque parte per angulos: vt octo essent simul tabulæ, & haberent bases argenteas sedecim, binas scilicet basēs sub singulis tabulis. Fecit & vectes de lignis sētim, quinque ad continendas tabulas vnius lateris tabernaculi, & quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas: & extra hos, quinque alios vectes ad occidentalem plagam tabernaculi contra mare. Fecit quoque vectem alium, qui per medias tabulas ab angulo vsque ad angulum perueniret. Ipsa autem tabulata deaurauit, fusis basibus earū argenteis. Et circulos eorū fecit aureos, per quos vectes induci possēt: quos & ipsos laminis aureis operuit.

Fecit & velum de hyacintho, & purpura, vermiculo, ac byſſo retorta, opere polymitario, varium atque distinctum: & quatuor columnas de lignis sētim, quas cum capitibus deauravit, fusis basibus earū argenteis. Fecit & tentoriū in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo, byſſoq. retorta, opere plumarij: & columnas quinq. cū capitibus suis, quas operuit auro, basesque earum fudit æneas. CAP. XXXVII.

FEcit autem Beseleel & areā de lignis sētim, habentem duos semis cubitos in longitudine, & cubitum ac semissem in latitudine, altitudo quoq. vnius cubiti fuit & dimidij: vestiuitque eam auro purissimo intus ac foris. Et fecit illi coronam auream per gyrum, cōflans quatuor annulos aureos per quatuor angulos eius: duos annulos in latere vno, & duos in altero. Vectes quoque fecit de lignis sētim, quos vestiuit auro, & quos misit in annulos qui erant in lateribus arcę, ad portandū eā. Fecit & propitiatorium, id est, oraculū, de auro mundissimo, duorū cubitorum & dimidij in longitudine, & cubiti ac semis in latitudine. Duos etiā Cherubim ex auro ductili, quos posuit ex vtraq. parte propitiatorij: Cherub vnū in summitate vnius partis, & Cherub alterum in summitate partis alterius: duos Cherubim in singulis summitatibus propitiatorij, extendentes alas, & tegentes propitiatorium, seq. mutuò & illud respicientes. Fecit & mēsam de lignis sētim in longitudine duorum cubitorum, & in latitudine vnius cubiti, quæ habebat in altitudine cubitū ac semissem. circumdeditq. eā auro mundissimo, & fecit illi labium aureum per gyrum, ipsiq. labio coronā auream interrasilem quatuor digitorū, & super eandē alterā coronā auream.

Fudit & quatuor circulos aureos, quos posuit in quatuor angulis per singulos pedes mensæ contra coronā: missiq. in eos vectes, vt posset mensa portari. Ipsos quoq. vectes fecit de lignis sētim, & circumdedit eos auro. Et vasa ad diuersos vsus mensæ, acetabula, phialas, & cyathos, & thuribula, ex auro puro, in quib⁹ offerēda sunt libamina. Fecit & candelabrum ductile de auro mundissimo. De cuius vecte calami, scyphi, sphærulæq. ac lilia procedebant: sex in vtroq. latere, tres calami ex parte vna, & tres ex altera: tres scyphi in nucis modū per calamos singulos, sphærulæq. simul & lilia: & tres scyphi instar nucis in calamo altero, sphærulæq. simul & lilia. Aequum erat opus sex calamorum, qui procedebāt de stipite candelabri. In ipso autē vecte erant quatuor scyphi in nucis modum, sphærulæq. per singulos simul & lilia: & sphærulæ sub duobus calamis per loca tria, qui simul sex fiūt calami procedētes de vecte vno. & sphærulæ igitur, & calami ex ipso erant, vniuersa ductilia ex auro purissimo. Fecit & lucernas septē cum emunctoriis suis, & vasa vbi ea quę emuncta sunt, extinguātur, de auro mundissimo. Talentū auri appendebat candelabrū cum omnibus vasis suis. Fecit & altare thymiamatis de lignis sētim, per quadrū singulos habēs cubitos, & in altitudine duos: è cuius angulis procedebāt cornua. Vestiuitq. illud auro purissimo cum craticula ac parietibus & cornibus.

Fecitq. ei coronā aureolā per gyrum, & duos annulos aureos sub corona per singula latera, vt mittantur in eos vectes, & possit altare portari. Ipsos autē vectes fecit de lignis sētim, & operuit laminis aureis. Compositum & oleū ad sanctificationis vnguentū, & ᵇthymiamata' de aromatibus mundissimis opere pigmentarij.

CAP. XXXVIII.

FEcit & altare holocausti de lignis sētim, quinq. cubitorū per quadrum, & triū in altitudine: cuius cornua de angulis procedebāt, operuitq. illud laminis æneis. Et in vsus eius parauit ex ære vasa diuersa, lebetes, forcipes, fuscinulas, vncinos, & ignium receptacula. Craticulamq. eius in modum retis fecit æneā, & subter eā in altaris medio arulam, fusis quatuor annulis per totidē retiaculi summitates, ad immittendos vectes ad portandum: quos & ipsos fecit de lignis sētim, & operuit laminis æneis: induxitq. in circulos qui in lateribus altaris eminebāt. Ipsum autē altare nō erat solidū, sed cauum ex tabulatis, & intus vacuū.

Fecit & labrū æneum cum basi sua de speculis mulierū quæ excubabāt in ostio tabernaculi. Fecit & atrium, in cuius australi plaga erāt tēctoria de byſſo retorta, cubitorū centum, columnæ æneæ viginti cum basibus suis, capita columnarū & tora operis cælatura, argentea. Aequè ad septentrionalē plagā tentoria, columnæ, basesq. & capita columnarū eiusdē mensuræ, & operis ac metalli erāt. In ea verò plaga quæ ad Occidentem respicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnæ decē cum basib⁹ suis æneæ, & capita columnarum, & tota operis egregia latura, argentea. Porrò contra Orientē quinquaginta cubitorum parauit tēctoria: è quibus, quindecim cubitos columnarum trium, cum basibus suis vnū ᵃ tenēbant latus: & in parte altera (quia-inter' vtraq. introitu tabernaculi ᵇ fecit') quindecim æquè cubitorū erāt tentoria, columnæq. tres, & bases totidē. Cuncta atrij tēctoria byſſus retorta texuerat. Bases columnarum fuēre æneæ, capita autē earum cum cunctis cælaturis suis argentea: sed & ipsas columnas atrij vestiuit argento. Et in introitu eius opere plumariō fecit tentoriū ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac byſſo retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo verò quinq. cubitorū erat iuxta mensurā quam cuncta atrij tentoria habebant. Columnæ autē in ingressu fuēre quatuor cum basibus æneis, capitaque earum & cælaturæ argenteæ. Paxillos quoq. tabernaculi & atrij in gyrū fecit æneos. Hæc sunt instrumenta tabernaculi testimonij, quæ enumerata sunt iuxta præceptum Moysi, in ᵃ cēremonijs' Leuitarum, per manū Ithamar filij Aarō sacerdotis: quæ Beseleel filius Vri filij Hur de tribu Iuda, Dño per Moysen iubente, cōpleuerat, iunctō sibi socio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan: qui & ipse artifex ignorum egregius fuit, & polymitarius atq. plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo, & byſſo. Omne aurum quod expensum est in opere sanctuarij, & quod oblatum est in donariis, viginti nouē talentorū fuit, & septingentorum triginta sicloru ad mensurā sanctuarij. Oblatū est autē ab his qui transierunt

ierunt ad numerū à viginti annis & supra, de sexcentis tribus millibus, & quingentis quinquaginta, armatorū. Fuerūt 26
præterea centum talenta argenti, è quibus constabāt sunt bases sanctuarij, & introitus vbi velum pendet. Cētum bases 27
factæ sunt de talentis centū, singulis talentis per bases singulas supputatis. De 28
mille autem septingentis, & septuaginta
*ficlis MS. R.G. At H.& C. *conformiter Textui, non exprimunt.* quinque fecit capita columnarū, quas & ipsas vestiuit argento. Aeris quoq. ob- 29
lata sunt talenta septuaginta duo millia, & quadringēti supra ficli, ex quib⁹ fusę 30
sunt bases in introitu tabernaculi testimonij, & altare æneū cum craticula sua, omniaq. vasa quæ ad vsum eius pertinent, & bases atrij tam in circuitu quā 31
in ingressu ei⁹, & paxilli tabernaculi & atrij, per gyrum. CAP. XXXIX.

Sup.28,6. DE hyacintho verò & purpura, ver- 1
miculo ac byssofecit vestes, quibus indueretur Aarō quando ministrabat in sanctis, sicut præcepit Dñs Moysi. Fecit 2
igitur superhumerale de auro, hyacintho, & purpura coccoq. bis tincto, & byssoretorta, opere polymitario, inciditq. bracteas aureas, & extenuauit in fila, vt possent torqueri cum priorū colorum subtegmine, duasq. oras sibi inuicē copulatas in vtroq. latere summitatū, & bal- 4
teum ex eisdē coloribus, sicut præceperat Dñs Moysi. Parauit & duos lapides 5
onychinos, astrictos & inclusos auro, & sculptos arte gemmaria, nominibus filiorum Israēl; *posuitq. eos in lateribus su- 6
perhumeralis in monimentum filiorum Israēl, sicut præceperat Dñs Moysi. Fecit 7
& rationale opere polymito iuxta opus superhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoq. bis tincto, & byssoretorta: 8
quadrangulū, duplex, mensuræ palmi. 9
Et posuit in eo gemmarū ordines qua- 10
tuor. in primo versu erat sardius, topazius, smaragdus. In secundo, carbuncu- 11
lus, sapphirus & iaspis. in tertio, ligurī⁹, 12
achates & amethystus. in quarto, chry- 13
solithus, onychinus, & beryllus, circumdati & inclusi auro per ordines suos. ip- 14
sq. lapides duodecim, sculpti erāt nomi-
nibus duodecim tribuum Israēl, singuli
per nomina singulorū. Fecerūt in ratio- 15
nali & catenulas sibi inuicē cohærētes, de
auro purissimo: & duos vncinos, totī- 16
demque annulos aureos. Porrò annulos
posuerunt in vtroq. latere rationalis, è 17
quibus penderēt duæ catenæ aureæ, quas
insuerunt vncinis qui in superhumera-
lis angulis eminebāt. Hæ & antè & re- 18
trò ita cōueniebāt libi, vt superhumerale
& rationale mutuò nectērētur, stricta ad 19
balteum & annulis fortius copulata, quos
iungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent, & à se inuicē mouerētur, sicut præ-
cepit Dñs Moysi. Fecerunt quoq. tuni- 20
cā superhumeralis totā hyacinthinā, & 21
capitium in superiori parte cōtra medii,
oramq. per gyrum capitij textilē: deor- 22
sum autē ad pedes mala punica ex hya-
cintho, purpura, vermiculo, ac byssotor-
ta: & tintinnabula de auro purissi- 23
mo, quæ posuerunt inter malogranata in
extrema parte tunicæ per gyrum: tin- 24
tinnabulum autē aureū, & malū punicū,
quibus ornatus incedebat pōtifex quādo
ministerio fungebatur, sicut præceperat 25
Dñs Moysi. Fecerunt & tunicas byssi- 26
nas opere textili Aaron & filiis eius: &
mitras cum coronulis suis ex byssoo: fe- 27
minalia quoq. linea, byssina: cingulum 28
verò de byssoretorta, hyacintho, purpura, ac vermiculo distinctū arte plumaria,
sicut præceperat Dñs Moysi. Fecerūt & 29
laminā sacræ venerationis de auro pu-
rissimo, scripseruntq. in ea opere gem- 30
mario, Sanctum Dñi: & strinxerunt eā
cum mitra vitta hyacinthina, sicut præ- 31
ceperat Dñs Moysi. Perfectū est igitur 32
omne opus tabernaculi & tecti testimonij: fecerunt q. filij Israēl cūcta quæ præ-
ceperat Dñs Moysi. Et obtulerūt taber-
naculum & tectum & vniuersam supel-
lectilē, annulos, tabulas, vectes, columnas
ac bases, opertorium de pelli⁹ arietum 33
rubricatis, & aliud operimentū de hya- 34
cinthinis⁹ pellibus, velum: arcā, vectes,
propitiatorij, mensam cum vasis suis 35
& propositionis panibus: candelabrū, 36
lucernas, & vtēsilia earum cū oleo: al-
tare aureum, & vnguentū, & thymiama
ex aromatibus: & tentorium in introitu 37
tabernaculi: altare æneum, retiaculum, 38
vectes, & vasa eius omnia: labrum cum
basi sua: tentoria atrij, & columnas cum 40
basibus suis: tentoriū in introitu atrij,
funiculósque illius & paxillos. Nihil ex
vasis defuit quæ in ministeriū tabernacu-
li, & in tectum fœderis iussa sunt fieri. 41
Vestes quoq. quibus sacerdotes vtun-
tur in sanctuario, Aarō scilicet & filij ei⁹, 42
obtulerunt filij Israēl, sicut præceperat
Dñs. Quę postquām Moyses cuncta vi- 43
dit completa, benedixit eis.

CAP. XL.

LOcutusq. est Dñs ad Moysen, dicens, 1
Mense primo, prima die mensis, eri- 2
ges tabernaculū testimonij, & pones in 3
eo arcam, demittēsq. ante illā velum: & 4
illata mensa pones super eā quę ritè præ-
cepta sunt. Cādelabrum stabit cū lucer- 5
nis suis, & altare aureū in quo adoletur
incensum, coràarca testimonij. Tentoriū
in introitu tabernaculi – testimonij⁹ po- 6
nes, & ante illud altare holocausti: 7
labrum inter altare & tabernaculum,
quod implebis aqua. Circumdabisque 8
atrium tentoriis, & ingressum eius. Et
assumpto vnctionis oleo vnges taberna- 9
culū cū vasis suis, vt sanctificētur: altare 10
holocausti & omnia vasa eius: labrum
cum basi sua: omnia vnctionis oleo cō- 11
secrabis, vt sint sancta sanctorū. Appli- 12
cabisq. Aarō & filios eius ad fores taber-

ianthinis MS.

– 8 MS. H.C.G.

naculi

naculi testimonij, & lotos aqua indues 13
sanctis vestibus, vt ministrēt mihi, & vn-
ctio eorū in sacerdotiū sempiternū pro-
ficiat. Fecitq. Moyses omnia quæ præ- 14
ceperat Dñs. Igitur mense primo anni 15
secundi, prima die mēsis, collocatū est ta-
Num.7,1. bernaculū. ¶ Erexitq. Moyses illud, & 16
posuit tabulas ac bases & vectes, statuitq.
columnas, & expādit tectū super taber- 17
naculū, imposito desuper operimēto, sicut
Dñs imperauerat. Posuit & testimonij 18
in arca, subditis infrà vectibus, & oraculū
desuper. Cumq. intulisset arcam in ta- 19
testimo-nij, MS q. R. bernaculū⁹, appendit ante eā velū, vt ex-
pleret Dñi inuisionē. Posuit & mensam 20
in tabernaculo testimonij ad plagā Sep-
tentrionalē extra velum, ordinatis corā 21
propositionis panibus, sicut præceperat
Dñs Moysi. Posuit & candelabrū in ta- 22
bernaculo testimonij è regione mensę in
parte australi, locatis per ordinem lu- 23
cernis, iuxta præceptum Dñi. Posuit & 24
altare aureum sub tecto testimonij cōtra
velū, & adoleuit super eo incensum aro- 25
matum, sicut iusserat Dñs Moysi. Posuit 26
& tentoriū in introitu tabernaculi testi-
monij, & altare holocausti in vestibulo 27
testimonij, offerēs in eo holocaustum &
sacrificia, vt Dñs imperauerat. Labrum 28
quoq. statuit inter tabernaculū testimo-
nij & altare, implens illud aqua. Laue- 29
runtq. *Moyses & Aarō, ac filij eius manus suas & pedes, cùm ingrederētur te- 30
ctum fœderis, & accederēt ad altare, sicut
præceperat Dñs Moysi. Erexit & atrium 31
per gyrū tabernaculi & altaris, ducto in
introitu eius tēctorio. Postquā omnia per-
fecta sunt, ¶ operuit nubes tabernaculū 32
Nu.9, 15. 3.Reg.8, 10 testimonij, & gloria Dñi impleuit illud.
Nec poterat Moyses ingredi tectū fœ- 33
deris, nube operiēte omnia, & maiestate
Dñi coruscante, quia cuncta nubes ope-
ruerat. Si quando nubes tabernaculum 34
deserebat, proficiscebantur filij Israēl per
turmas suas: si pendebat dēsuper, ma- 35
nebant in eodē loco. Nubes quippe Dñi 36
incubabat per diē tabernaculo, & ignis in
nocte, videntibus cunctis populis Israēl
per cunctas mansiones suas.

LIBER LEVITICVS, HEBRAICE VAICA, ID EST, ET VOCAVIT.

CAP. I.

VOCAVIT autē Moysen, & lo- 1
cutus est ei Dñs de tabernaculo te-
stimonij, dicens, Loquere filiis 2
Israēl, & dices ad eos, Homo qui obtule-
rit ex vobis hostiā Dño; de pecoribus, id
est, de bobus & ouibus offerens victimas,
Exo.29,10. ¶ Si holocaustum fuerit eius oblatio, ac 3
de armēto; masculū immaculatū offeret
ad ostium tabernaculi testimonij, ad pla-
candū sibi Dūm: ponētq. manus super 4
caput hostiæ, & acceptabilis erit, arq. in
5 expiationē eius proficiēs. Immolabitq.
vitulum corā Dño, & offerent filij Aarō
*sacerdotis' sanguinē eius, fundēces per altaris circuitum, quod est ante ostium
6 tabernaculi. detractāq. pelle hostiæ, ar-
7 tus in frusta concidēt, & subiicient in
altari ignē, struę lignorū antè compositā:
8 & membra quæ sunt cæsa, dēsuper ordi-
nātes, caput videlicet, & cuncta quæ ad-
9 hærent iecori, intestinis & pedibus lotis
aqua: adolebitq. ea sacerdos super altare
in holocaustum & suauē odorem Dño.
10 Quòd si de pecorib⁹ oblatio est, de oui-
bus siue de capris holocaustum: *agnum
11 anniculum & absq. macula offeret: im-
molabitq. ad latus altaris quod respicit
Aquilonē, corā Dño: sanguinē verò illi⁹
fundent super altare filij Aarō per circui-
12 tum: diuidentq. membra, caput, & om-
nia quæ adhærent iecori: & imponēt su-
per ligna, quibus subiiciendus est ignis:
13 intestina verò & pedes lauabunt aqua.
Et oblata omnia adolebit sacerdos super
altare in holocaustum & odorē suauissi-
14 mum Dño. Si autē de auibus, holocausti
oblatio fuerit Dño, de turturibus & pul-
15 lis columbæ offeret eā sacerdos ad al-
tare: & retorto ad collū capite, ac rupto
vulneris loco, decurrere faciet sanguinē
16 super crepidinē altaris: vesiculā verò
gutturis & plumas proiiciet prope altare
ad orientalē plagā, in loco in quo cineres
17 effundi solent. cōfringetq. alcellas eius,
& non secabit, neq. ferro diuidet eam, &
adolebit super altare, lignis igne suppositō. Holocaustū est & oblatio suauissimi
odoris Domino. CAP. II.

1 ANima cùm obtulerit oblationē sa-
crificij Dño, similа erit eius oblatio,
fundetq. super eā oleum, & ponet thus,
2 ac deferet ad filios Aarō *sacerdotis':
quorum vnus tollet pugillum plenum si-
milę & olei, ac totum thus, & ponet me-
moriale super altare in odorē suauissimū
3 Dño. ¶ quod autē reliquum fuerit de sa-
crificio, erit Aarō & filiorum eius, san-
ctum sanctorum de oblationibus Dñi.
4 Cùm autē obtuleris sacrificiū coctum
in clibano: de simila, panes scilicet absq.
fermēto, cōspersos oleo, & lagana azyma
5 oleo lita. Si oblatio tua fuerit de sartagine, similæ conspersæ oleo & absq. fer-
6 mento, diuides eā minutatim, & fundes
7 super eā oleum. Sin autē de craticula
–fuerit' sacrificium, æquè simila oleo
8 conspergetur: quā offerens Dño, trades
9 manibus sacerdotis. Qui cùm obtulerit
eā, tollet memoriale de sacrificio, & ado-
lebit super altare in odorem suauitatis
10 Domino. quicquid autem reliquum
est, erit Aaron, & filiorum eius, san-
ctum sanctorum de oblationibus Domi-
11 ni. Omnis oblatio quæ offertur Do-
mino, absque fermento fiet, nec quic-
quam fermenti ac mellis adolebitur in

sacerdotes 3 MS. R.H.C.G.

masculum 2 MS. R.H.C.G. Textus autē Rad. conformis erit, ſ TÒ agnum dempſerit.

–11 MS. Rad.H.C.G.

sacrificio

sacrificio Domini. Primitias tantum 12
eorum offerétis ac munera: super altare
verò non imponentur in odorem suauita-
Mar.9.49. tis. Quicquid obtuleris sacrificij, sale 13
condies, nec auferes sal fœderis Dei tui
de sacrificio tuo, In omni oblatione offe-
res sal. Si autem obtuleris munus pri- 14
mitiarum frugum tuarū Dñō, de spicis
adhuc virentibus torrebis igni, & cōfrin-
ges in more farris, & sic offeres primitias
tuas Domino, fundens super eā oleum, 15
& thus imponens, quia oblatio Dñi est.
de qua adolebit sacerdos in memoriam 16
muneris partem farris fracti & olei, ac
totum thus.

CAP. III.

QVòd si hostia pacificorū fuerit eius 1
oblatio, & de bobus voluerit offer-
re, *marē siue fœminam, ᵇimmaculatā 2
offeret corā Dño. Ponetq. manū super
caput victimæ suæ, quæ immolabitur in
introitu tabernaculi testimonij, fundétq;
filij Aarō ᶜsacerdotis', sanguinē per
altaris circuitū. Et offeret de hostia pa- 3
cificorū in oblationē Dño, ‖adipem qui
operit vitalia, & quicquid pinguedinis
est intrinsecus: duos renes cū adipe quo 4
teguntur ilia, & reticulū iecoris cū renū-
culis. adolebuntq. ea super altare in ho-
locaustū, lignis igne suppositō: in oblā- 5
tionē suauissimi odoris Dño. Si verò de 6
ouibus fuerit eius oblatio & pacificorū
hostia, siue masculū obtulerit, siue fœ-
minā, immaculata erunt. Si agnū obtu- 7
lerit corā Dño, ponet manū suā super 8
caput victimæ suæ: quæ immolabitur in
vestibulo tabernaculi testimonij: fun-
detq. filij Aarō sanguinē eius per circui-
tū altaris. Et offerent de pacificorū ho- 9
stia sacrificiū Dño: adipē & caudam totā
cum renibus, & pinguedinē quæ operit 10
ventrē atq. vniuersa vitalia, & vtrumq.
renunculū cum adipe qui est iuxta ilia,
reticulumq. iecoris cum renunculis. & 11
adolebit ea sacerdos super altare in pa-
bulum ignis & oblationis Dñi. Si capra 12
fuerit eius oblatio, & obtulerit eā Dño,
ponet manū suam super caput eius, im- 13
molabitq́ue eam in introitu tabernaculi
testimonij. Et fundent filij Aaron san-
guinem eius ᵍper altaris circuitum. Tol- 14
lentq́ue ex ea in pastum ignis dominici,
adipem qui operit ventrem, & qui te-
git vniuersa vitalia: duos renunculos 15
cum reticulo quod est super eos iuxta
ilia, & aruinā iecoris cum renūculis:
adolebitq́ue ea super altare sacerdos in 16
alimoniam ignis, & suauissimi odoris.
Omnis adeps, Dñi erit iure perpetuo in
generationibus, & ciuitas habitaculis ve-
stris: nec sanguinē nec adipem omnino
comedetis.

CAP. IIII.

LOcutusq. est Dñs ad Moysen, dicēs, 1
Loquere filijs Israēl, Anima cum 2
peccauerit per ignorantiā, & de vniuer-
sis mandatis Dñi quæ præcepit vt nō fie-
rēt, quippiā fecerit: Si sacerdos qui vn- 3
ctus est peccauerit, delinquere faciēs po-
pulum, offeret pro peccato suo vitulum
4 immaculatum Dño. & adducet illū ad
ostiū tabernaculi testimonij coram Dño,
ponetq. manum super caput eius, & im-
5 molabit eum Dño. Hauriet quoque de
sanguine vituli, inferens illū in taberna-
6 culum testimonij. Cumq. intinxerit di-
gitum in sanguinē, asperget ʰeū' septies
7 corā Dño cōtra velū sanctuarij. ponetq.
de eodem sanguine super cornua altaris
thymiamatis gratissimi Dño, quod est in
tabernaculo testimonij. omnē autē reli-
quū sanguinē fundet in basim altaris ho-
8 locausti in introitu tabernaculi. Et adi-
pem vituli ⁱofferet' pro peccato, tam eū
qui vitalia operit, quā omnia quę intrin-
9 secus sunt: duos renunculos & reticulū
quod est super eos iuxta ilia, & adipē ie-
10 coris cum renunculis, sicut ᵏofferṫur
de vitulo hostiæ pacificorū: & adolebit
11 ea super altare holocausti. Pellem verò
& omnes carnes cū capite & pedibus &
12 intestinis & fimo, & reliquo corpore ef-
feret extra castra in locū mundū, vbi ci-
neres effundi solent: incendetq. ea super
13 lignorū strue, quæ in loco effusorū cine-
rum cremabūtur. Quòd si omnis turba
* Israēl ignorauerit, & p imperitiā fece-
14 rit quod cōtra mādatū Dñi est, & postea
intellexerit peccatū suū, offeret pro pec-
cato suo vitulū, adducetq. eū ad ostium
15 tabernaculi. Et ponent seniores populi
manus super caput eius corā Dño. Im-
16 molatoq. vitulo in conspectu Dñi, infe-
ret sacerdos qui vnctus est, de sanguine
17 eius in tabernaculū testimonij, tincto
18 digito aspergēs septies contra velū. po-
netq. de eode sanguine in cornibus alta-
ris, quod est corā Dño in tabernaculo te-
stimonij: reliquum autē sanguinē fundet
iuxta basim altaris holocaustorū, quod
19 est in ostio tabernaculi testimonij. Om-
nemq. eius adipē tollet, & adolebit super
20 altare: sic faciens & de hoc vitulo quo-
modo fecit & prius: & rogāte pro eis sa-
21 cerdote, propitius erit eis Dñs. Ipsū autē
vitulū efferet extra castra, atque cōburet
sicut & priorē vitulū: q a est pro peccato
22 multitudinis. Si peccauerit princeps, &
fecerit vnū è plurib. per ignorantiā, quod
23 Dñi lege prohibetur: & postea intelle-
xerit peccatū suum, offeret hostiā Dño,
24 hircū de capris immaculatum. Ponetq.
manū suam super caput eius: cumq. im-
molauerit eum in loco vbi solet mactari
holocaustū corā Dño, quia pro peccato
25 est, tinget sacerdos digitū in sanguine
hostiæ pro peccato, tangens cornua alta-
ris holocausti, & reliquū * fundens ad
basim eius. Adipē verò adolebit supra*,
sicut in victimis pacificorum fieri solet:
rogabitq. pro eo sacerdos, & pro peccato
27 eius, & dimittetur ei. Quod si peccaue-
rit anima per ignorantiā, de populo ter-
rę, vt faciat quicquā de his quæ Domini

ʰeo 7 MS. *Textui Rad. suffragatur.*
ⁱeos o.
ᵏ*de sanguine* H. C.
‖*de sanguine, digito* G.
ˡauferet 5 MS. H. C. G. *Textui Rad. astipulatur, & in hoc, & in eo qui sequitur, loco.*
ᵐaufertur 6 MS. H. C. G.
* filiorum MS q.
* sanguinē 3 MS. H. C. G. *Radal. si non legit intellexit.*
*altare 3 MS. H. C. G.

lege prohibentur, atq. delinquat, & cog- 28
nouerit peccatum suū, offeret capra im-
maculatam. Ponetq. manus super caput 29
hostiæ quę pro peccato est, & immolabit
eam in loco holocausti. Tolletq. sacer- 30
dos de sanguine in digito suo: & tangens
cornua altaris holocausti, reliquum fun-
det ad basim eius. Omnē autē adipem 31
auferens, sicut auferri solet de victimis
pacificorū, adolebit super altare in odo-
rem suauitatis Domino: rogabitq́ue pro
eo, & dimittetur ei. Sin autem de pecо- 32
ribus obtulerit victimā pro peccato, ouē
scilicet immaculatam: ponet manū su- 33
per caput eius, & immolabit eam in lo-
co vbi solent cædi holocaustorum hostiæ.
Sumetq. sacerdos de sanguine eius di- 34
gito suo, & tangens cornua altaris holo-
causti, reliquum fundet ad basim eius.
Omnem quoq. adipem auferens, sicut 35
auferri solet adeps arietis qui immolatur
pro pacificis; cremabit super altare in-
censium Domini: rogabitque pro eo &
pro peccato eius, & dimittetur ei.

CAP. V.

SI peccauerit anima, & audierit vocē 1
ᵃiurantis', testisq. fuerit quòd aut ipse
vidit, aut conscius est: nisi indicauerit,
portabit iniquitatē suam. Anima quæ 2
tetigerit aliquid immundum, siue quod
occisum à bestia est, aut per se mortuū,
aut quodlibet aliud reptile: & oblita fue-
rit immunditiæ suæ, rea est, & deliquit:
& si tetigerit quicquam de immunditia 3
hominis iuxta omnē impuritatem qua
pollui solet, oblitaq. cognouerit postea,
subiacebit delicto. Anima quæ iurauе- 4
rit, & protulerit labiis suis vt vel malè
quid faceret, vel bene, & idipsum iura-
mento & sermone firmauerit, oblitaque
postea intellexerit delictum suum, agat 5
pœnitentiam pro peccato, & offerat de 6
gregibus agnam siue capram, orabitque
pro ea sacerdos & pro peccato eius: sin 7
autem non potuerit offerre pecus, offerat
duos turtures, vel duos pullos columba-
rum Domino, vnū pro peccato, & alterū
in holocaustum, dabitq. eos sacerdoti: 8
qui primū offeres pro peccato, retorque-
bit caput eius ad pennulas, ita vt collo
adhæreat, & non penitus ᵇabrumpatur.
Et asperget de sanguine eius parietem 9
altaris, quicquid autem reliquum fuerit,
faciet distillare ad fundamentū eius, quia
pro peccato est. Alterum verò in holo- 10
causto adolebit, vt fieri solet: rogabitque
pro eo sacerdos & pro peccato eius, &
dimittetur ei. Quod si nō quiuerit ma- 11
nus eius duos offerre turtures, aut duos
pullos ᶜcolumbarum', offeret pro pec-
cato suo similæ partem ephi decimam.
non mittet in eam oleum, nec thuris ali-
quid imponet, quia pro peccato est. tra- 12
detq. eam sacerdoti: qui plenū ex ea pu-
gillū hauriens, cremabit super altare in
monimētum eius qui obtulerit, rogans 13
pro illo & expiās, reliquam verò partem
ipse habebit in munere. Locutusq. est 14
Dñs ad Moysen, dicēs, Anima si præua- 15
ricans ceremonias, per errorē in his quæ
Dño sunt sanctificata peccauerit, offeret
pro delicto suo arietem immaculatū de
gregibus, qui emi potest duobus siclis,
iuxta pondus sanctuarij: ipsumq. quod 16
intulit damni restituet, & quintā partem
ponet supra, tradēs sacerdoti, qui rogabit
pro eo offerēs arietem, & dimittetur ei.
Anima si peccauerit per ignorantiā, fe- 17
ceritq. vnū ex his quæ Dñi lege prohi-
beantur, & peccauerit nesciēs, & dimitte-
tur ei, quia per errorē deliquit ᵈin Do- 18
mino'.

CAP. VI.

LOcutus est Dñs ad Moysen, dicens, 1
Anima quæ peccauerit, & contem- 2
pto Dño negauerit proximo suo depositū, quod fidei eius creditū fuerat, vel vi
aliquid extorserit, aut calumniā fecerit,
siue rē perditā inuenerit, & infitiās in-
super peierauerit, & quodlibet aliud ex
pluribus fecerit, in quibus solent peccare
homines, conuicta delicti, reddet om- 4
nia quæ per fraudē voluit obtinere, in-
tegra, & quintam insuper partē Domino
cui damnū intulerat. Pro peccato autē 5
suo offeret arietē immaculatū de grege,
& dabit eum sacerdoti, iuxta æstimatio- 6
nem mēsuramq. delicti: qui rogabit pro
eo coram Dño, & dimittetur illi pro sin- 7
gulis quæ faciendo peccauit. Locutusq. 8
est Dñs ad Moysen, dicens, Præcipe Aa-
ron & filiis eius, Hæc est lex holocausti:
Cremabitur in altari tota nocte vsq. ma- 9
nē: ignis in eodem altari erit. vestietur 10
tunica sacerdos & femoralibus lineis:
tolletq. cineres, quos ᵉvorans' ignis exus-
sit, & ponens iuxta altare, spoliabitur 11
prioribus vestimentis, indutusq. aliis, ef-
feret eos extra castra, & in loco mun-
dissimo vsq. ad fauillā consumi faciet'.
Ignis autem in altari semper ardebit, 12
quē nutriet sacerdos subiicies ligna ma-
nè per singulos dies, & impositо holo-
causto, deiuper adolebit adipes pacifico-
rum. Ignis est iste perpetuus, qui num- 13
quā deficiet in altari. Hæc est lex sacri- 14
ficij & libamentorum, quæ offerent filij
Aaron corā Dño, & corā altari. Tollet 15
sacerdos pugillum similæ, quæ cōspersa
est oleo, & totū thus quod super similam
positum est: adolebitq. illud in altari in
monimentum odoris suauissimi Domi- 16
no: reliquā autem partē similæ comedet
Aaron cū filiis suis, absq. fermēto: &
comedet in loco ᶠsanctuarij' tabernaculi.
ideò autē non fermentabitur, quia pars 17
eius in Dñi offertur incensum. sanctum
sanctorū erit, sicut pro peccato atq. deli- 18
cto. Mares tantū ex filijs Aaron comedēt

illud.

ᵃ adiurantis 1 MS. *Vtramque lectionem Radulphus exponit.*
ᵇ*iuramenti* H. G.
ᶜ columbæ MS. *Rad.* H. C. *Textui consentit.*
ᵈ*in Dominū* 7 MS. *Rad.*
ᵉ*Domine* H.
ᶠ*coram Domino* G.
ᵍ*vorax* MS. — R. H. C. G. — MS. R. H. C. G. A *Rad. autem legatur.*
ʰ*sancto in atrio* MS. R. H. C. G. *His consentit Rabbi Radal. legisse videtur.*

Universidad de Sevilla Biblioteca

illud. Legitimum ac sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificiis Domini. omnis qui tetigerit illa, sanctificabitur. Locutusq; est Dñs ad Moysen, dicēs, Hæc est oblatio Aarō, & filiorū eius, quā offerre debent Dño in die vnctionis suæ. Decimam partē ephi offerent similæ in sacrificio sempiterno, medium eius mane, & medium eius vespere: quæ in sartagine oleo conspersa frigetur. Offeret autem eam calidam in odorem suauissimum Domino sacerdos, qui iure pauci succedent, & tota cremabitur in altari.

Omne enim sacrificium sacerdotū igne consumetur, nec quisquā comedet ex eo.

Locutus est autem Dñs ad Moysen, dicens, Loquere Aaron & filiis eius: Ista est lex hostiæ pro peccato: In loco vbi offertur holocaustum, immolabitur coram Dño. Sanctum sanctorum est. Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto, in atrio tabernaculi. Quicquid tetigerit carnes eius, sanctificabitur. Si de sanguine illius, vestis fuerit aspersa, lauabitur in loco sancto. Vas autē fictile in quo cocta est, cōfringetur. quōd si vas æneum fuerit, defricabitur, & lauabitur aqua.

Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus eius, quia sanctum sanctorum est. Hostia enim quæ exditur pro peccato, ‖ cuius sanguis infertur in tabernaculū testimonij ad expiādum in sanctuario, non comedetur, sed cōburetur igni.

CAP. VII.

Hæc quoque est lex hostiæ pro delicto. Sācta sanctorū est: idcirco vbi immolabitur holocaustū, mactabitur & victima pro delicto: sanguis eius per gyrū altaris fundetur. Offerent ex ea caudam & adipem qui operit vitalia: Duos renunculos, & pinguedinem quæ iuxta ilia est, retinaculumq. iecoris cum renunculis. & adolebit ea sacerdos super altare: incensum est Domini pro delicto.

Omnis masculus de sacerdotali genere, in loco sancto vescetur his carnibus, quia sanctum sanctorum est. Sicut pro peccato offertur hostia, ita & pro delicto: vtriusque hostiæ lex vna erit. ad sacerdotē qui eam obtulerit, pertinebit. Sacerdos qui offert holocaustū victimā, habebit pellem eius. Et omne sacrificium similæ, quod coquitur in clibano, & quicquid in craticula, vel in sartagine præparatur, eius erit sacerdotis à quo offertur: siue oleo conspersa, siue arida fuerint, cunctis filiis Aaron mensura æqua per singulos diuidetur. Hæc est lex hostiæ pacificorum quæ offertur Dño. Si pro gratiarū actione oblatio fuerit, offerent panes absq. fermento cōspersos oleo, & lagana azyma vncta oleo, coctāmq. similam, & collyridas olei admistione consparsas; panes quoq. fermentatos cum hostia gratiarū, quæ immolatur pro pacificis: ex quibus, vnus, pro primitiis offertur Domino, & erit sacerdotis, qui fundet hostiæ sanguinem. cuius carnes eādem comedētur die, nec remanebit ex eis quicquam vsq. manè. Si voto, vel spōte quispiā obtulerit hostiā, eādem similiter edetur die: sed & si quid in crastinū remanserit, vesci licitū est: quicquid autē tertius inuenerit dies, ignis absumet. *Si quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet *oblatio, nec proderit offerentiquin potius quæ cumq. anima tali se edulio contaminauerit, præuaricationis rea erit.

Caro quæ aliquid tetigerit immūdum, non comedetur, sed comburetur igni: qui fuerit mundus, vescetur ex ea. Anima polluta, quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorū, quę oblata est Dño, peribit de populis suis. Et quæ tetigerit immunditiā hominis, vel iumēti, siue omnis rei quæ polluere potest, & comederit de huiusce modi carnibus, interibit de populis suis. Locutusq. est Dñs ad Moysen, dicens, Loquere filiis Israēl, Adipē ouis, & bouis, & capræ non comedetis. Adipē cadaueris morticini, & eius animalis quod à bestia captū est, habebitis in varios vsus. Si quis adipē, qui offerri debet in incensum Dñi, comederit, peribit de populo suo. Sanguinē quoq. omnis animalis nō sumetis in cibo, tam de auibus, quām de pecoribus. Omnis anima quæ ederit sanguinē, peribit de populis suis. Locutusq. est Dñs ad Moysen, dicēs: Loquere filiis Israēl, dicēs: Qui offert victimā pacificorū Dño, offerat simul & sacrificiū, id est, libamēta eius. tenebit manibus adipē hostiæ, & pectusculū: cumq. ambo oblata Dño consecrauerit, tradet sacerdoti, qui adolebit adipē super altare, pectusculū autē erit Aaron, & filiorum eius. armus quoque dexter de pacificorū hostiis cedet in primitias sacerdotis. Qui obtulerit sanguinem, & adipem, filiorum Aaron, ipse habebit & armū dextrū in portione sua. Pectusculum enim eleuationis, & armū separationis tuli à filiis Israēl de hostiis eorū pacificis, & dedi Aaron sacerdoti, & filiis eius lege perpetua, ab omni populo Israēl. Hæc est vnctio Aaron & filiorum eius in ceremoniis Dñi in die quo obtulit eos Moyses, vt sacerdotio fungerētur, & quæ præcepit eis dari Dñs à filiis Israēl religione perpetua in generationibus suis. Ista est lex holocausti, & sacrificij pro peccato atq. delicto, & pro consecratione & pacificorum victimis: quā cōstituit Dñs Moysi in mōte Sinai, quādo mandauit filiis Israēl vt offerrent oblationes suas Domino in deserto Sinai.

CAP. VIII.

Locutusq. est Dominus ad Moysen, dicens: Tolle Aaron cum filiis suis, vestes eorum, & vnctionis oleum, vitulum pro peccato, duos arietes, canistrum azymis, & congregabis omnē cœtum ad ostium ‖ tabernaculi. Fecitque Moyses vt Dñs imperauerat. Congregatāq. omni turba ante fores tabernaculi, ait, Iste est sermo quem iussit Dñs fieri. Statimq. obtulit Aaron & filios eius. Cumq. lauisset eos, vestiuit pontificem subucula linea, accingens eum balteo, & induēs eum tunica hyacinthina, & desuper humerale imposuit, quod astringēs cingulo aptauit rationali, in quo erat Doctrina & Veritas. Cidari quoq. texit caput: & super eam cōtra frontē, posuit laminam auream consecratā in sanctificatione, sicut præceperat ei Dñs. Tulit & vnctionis oleum, quo liniuit tabernaculum cum omni supellectili sua. Cumq. sanctificans aspersisset altare septem vicibus, vnxit illud, & omnia vasa eius, labrumq. cum basi sua sanctificauit oleo.

‖ Quod fundēs super caput Aaron, vnxit eum, & consecrauit: filios quoq. eius oblatos vestiuit tunicis lineis, & cinxit balteis, imposuitq. mitras, vt iusserat Dominus. Obtulit & vitulum pro peccato. cumq. super caput eius posuisset Aaron & filij eius manus suas, immolauit eū: hauriens sanguinem, & tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrū. quo expiato & sanctificato, fudit reliquū sanguinē ad fundamenta eius. Adipem vero qui erat super vitalia, & reticulum iecoris, duosq. renunculos cū arunulis suis adoleuit super altare: vitulū cum pelle, & carnibus, & fimo, cremans extra castra, sicut præceperat Dominus. Obtulit & arietē in holocaustum: super cuius caput cum imposuissent Aarō & filij eius manus suas, immolauit eum, & fudit sanguinē eius per circuitū altaris. Ipsumq. arietem in frusta concidens, caput eius, & artus, & adipem adoleuit igni, lotis prius intestinis & pedibus. totumque simul arietē incendit super altare, eo quōd esset holocaustum suauissimi odoris Domino, sicut præceperat ei. Obtulit & arietē secundū, in consecrationē sacerdotum: posuerunt q. super caput eius Aaron & filij eius manus suas. quem cùm immolasset Moyses, sumens de sanguine eius, tetigit extremū auriculæ dextræ Aaron, & pollicem manus eius dextræ, similiter & pedis. Obtulit & filios Aarō. cumq. de sanguine arietis immolati tetigisset extremū auriculæ singulorum de xtræ, & pollices manus ac pedis dextri, reliquū fudit super altare per circuitum: adipem verō, & caudā, omnemq. pinguedinem quæ operit intestina, reticulumq. iecoris, & duos renes cū adipibus suis, & armo dextro separauit. Tollens autē de canistro azymorū, quod erat cōtra Dñm, panē absq. fermento *, & collyridā conspersam oleo, laganumq. posuit super adipes, & armū dextrum, tradens simul omnia Aarō & filiis eius. Qui postquam

28 leuauerunt ea coram Dño, rursum suscepta de manibus eorum, adoleuit super altare holocausti, eo quōd consecrationis esset oblatio, in odorem suauitatis, sacrificij *Domini. Tulitque pectusculum eleuans illud coram Domino, de ariete consecrationis in partem suā, sicut præceperat ei Dominus. Assumensq. vnguentum, & sanguinem qui erat in altari, aspersit super Aaron & vestimenta eius, & super filios illius ac vestes eorum.

Cumq. sanctificasset eos in vestitu suo, præcepit eis, dicens, Coquite carnes ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas. panes quoque consecrationis edite, qui positi sunt in canistro, sicut præcepit mihi Dominus, dicēs, ‖ Aaron & filij eius comedent eos: quicquid autem reliquū fuerit de carne & panibus, ignis absumet. De ostio quoq. tabernaculi nō exibitis septem diebus, vsque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestræ. septem enim diebus finitur consecratio: sicut præsentiarum factū est, vt ritus sacrificij *compleretur'. Die ac nocte manebitis in tabernaculo obseruantes custodias Domini, ne moriamini: sic enim mihi præceptū est. Fecerunt q. Aaron & filij eius cuncta quę locutus est Dominus per manum Moysi.

CAP. IX.

Octauo autē die, vocauit Moyses Aaron & filios eius, ac maiores natu Israēl, dixitq. ad Aaron: ‖ Tolle de armento vitulum pro peccato, & arietem in holocaustum, vtrumq. immaculatū, & offer illos coram Domino. Et ad filios Israēl loquēris, Tollite hircum pro peccato, & vitulum, atque agnum, *anniculum, & fine macula in holocaustū, bouem & arietem pro pacificis: & immolate eos coram Domino, in sacrificio singulorum similam conspersam oleo offerentes. hodie enim Dominus apparebit vobis. Tulerunt ergo cuncta quæ iusserat Moyses ad ostiū tabernaculi: vbi cùm omnis multitudo astaret, ait Moyses, Iste est sermo quem præcepit Dñs: facite, & apparebit vobis gloria eius. Et dixit ad Aarō, Accede ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocaustū, & deprecare pro te & pro populo. cumq. macta ueris hostiam populi, ora pro eis, sicut præcepit Dñs. Statimq. Aaron accedēs ad altare, immolauit vitulum pro peccato suo: cuius sanguinem obtulerunt ei filij sui: in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit residuum ad basim eius. Adipemque & renunculos, ac reticulum iecoris, quæ sunt pro peccato, adoleuit super altare, sicut præceperat Dominus Moysi: carnes verò & pellem eius, extra castra combusit igni.

Immolauit & holocausti victimam: obtuleruntque ei filij sui sanguinem eius, quem fudit per altaris circuitum. ipsam

* o.

5 autem MS. Textui Rad. consentit. & H.C.G. Et omnis hostia, &c. He.13,11. Sup.4,5.

* offeretur MS. Rad. H.C.G.

* & 2 MS. H.C.G. * eius MS q.

Ecc.45,18.

* pollicē 2 MS. Pro Textu Rad. facit. H.C.& G. habēt quidem numerum singularem, sed repetitum. * vnum R. H.C.G. A Radul. explicatur.

* Domino 1 MS. R. H.G.

* coram Domino C.

Exo.29, 32 Inf.28,9.

* compleatur MS.

* anniculos 5 MS. H.C. At Rad. & G. textui consentiunt.

etiam hostiã in frusta cõcisam, cũ capite & mẽbris singulis obtulerũt. quę omnia super altare cremauit igni, lotis aqua prius intestinis & pedibus. Et pro peccato populi offerẽs, mactauit hircũ: expiatoq. altari, fecit holocaustũ, addẽs in sacrificio libamenta, quæ pariter offeruntur, & adolẽs ea super altare, absq. ceremoniis holocausti matutini. Immolauit & boucm atq. arietẽ hostias pacificas populi: obtuleruntq́ue ei filij sui sanguinem, quem fudit super altare in circuitum. Adipem autẽ bouis, & caudam arietis, renunculosq. cum adipibus suis, & reticulum iecoris posuerunt super pectora. cumq́ue cremati essent adipes super altare, pectora eorum, & armos dextros separauit Aaron, eleuãs coram Domino, sicut præceperat Moyses.

Et extendens manum ad populum, benedixit ei. Sicq́ue completis hostiis pro peccato, & holocaustis, & pacificis, descendit. Ingressi autem Moyses & Aaron in tabernaculum testimonij, & deinceps egressi benedixerũt populo. ¶ Apparuitq́ue gloria Domini omni multitudini: & ecce egressus ignis à Domino, deuorauit holocaustum, & adipes qui erant super altare. Quod cũm vidissent turbæ, laudauerũt Dñm, ruẽtes in facies suas.

CAP. X.

ARreptisq. Nadab, & Abiu filij Aaron thuribulis, ¶ imposuerunt ignẽ, & incẽsum desuper, offerentes coră Dño ignẽ alienũ, quod eis præceptũ nõ erat.

Egressusq. ignis à Dño, deuorauit eos, & mortui sunt coram Dño. Dixitq́ue Moyses ad Aaron, Hoc est quod locutus est Dñs, Sanctificabor in iis qui appropinquant mihi, & in cõspectu omnis populi glorificabor. ℣ Quod audiens tacuit Aaron. Vocatis autem Moyses Misaële, & Elisaphan filiis Oziel, patrui Aaron, ait ad eos: ℣ Ite' & tollite fratres vestros de conspectu sanctuarij, & asportate extra castra. Confestimq. pergentes, tulerunt eos sicut iacebant, vestitos lineis tunicis, & eiecerunt foras, vt sibi fuerat imperatum. Locutusq. est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar filios eius: Capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne forte moriamini, & super omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres* vestri, & omnis domus Israël plangant incendium quod Dominus suscitauit: vos autẽ nõ ℣egredimini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleũ quippe sanctæ vnctionis est super vos. Qui fecerũt omnia iuxta præceptũ Moysi. Dixitq. Dñs ad Aaron: Vinũ, & omne quod inebriare potest, nõ bibetis tu & filij tui, quãdo intrabitis in tabernaculũ testimonij, ne moriamini: quia præceptũ sempiternũ est in generationes vestras: Et vt habeatis scientiã discernẽdi inter sanctũ & profanum, inter pollutum & mundũ: doceatisq. filios Israël omnia legitima mea quæ locutus est Dñs ad eos per manum Moysi. Locutusq. est Moyses ad Aarõ, & ad Eleazar, & Ithamar filios eius, qui erant residui: Tollite sacrificiũ quod remansit de oblatione Dñi, & comedite illud absque fermẽto iuxta altare, quia sanctum sanctorũ est. Comedetis autẽ in loco sancto: quod datũ est tibi & filiis tuis de oblationibus Dñi, sicut præceptum est mihi.

Pectusculũ quoq. quod oblatum est, & armum qui separatus est, edetis in loco mũdissimo tu & filij tui, & filiæ tuæ tecum. tibi enim ac liberis tuis* repositæ sunt de hostiis salutaribus filiorũ Israël: eo quod armum & pectus, & adipes qui cremantur in altari, eleuauerunt coram Dño, & pertineant ad te, & ad filios tuos lege perpetua, sicut præcepit Dominus.

¶ Inter hęc hircũ qui oblatus fuerat pro peccato cũ quæreret Moyses, exustũ reperit: iratusq. cõtra Eleazar & Ithamar filios Aaron qui remanserant, ait: Cur non comedistis hostiã pro peccato in loco sancto, quæ sancta sanctorum est, & data vobis vt portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu Dñi, præsertim cũm de sanguine illius non sit illatum* intra sanctã*, & comedere debueratis eam in sanctuario, sicut præceptum est mihi? Respondit Aarõ, Oblata est hodie victima pro peccato, & holocaustum coram Domino: mihi autẽ accidit quod vides. quomodo potui comedere eam, aut placere Dño in ceremoniis mente lugubri? Quod cũm audisset Moyses, recepit satisfactionem.

CAP. XI.

LOcutusq. est Dñs ad Moysen & Aaron, dicens, Dicite filiis Israël: * ¶ Hæc sunt animalia quæ comedere debetis de cunctis animantibus terræ:

Omne quod habet diuisam vngulam, & ruminat in pecoribꝰ, comedetis. Quicquid autẽ ruminat quidem, & habet vngulam, sed non diuidit eã, sicut camelus & cætera, non comedetis illud, & inter immũda reputabitis. Chœrogryllꝰ qui ruminat, vngulamq. non diuidit, immũdus est. Lepus quoq. : ná & ipse rumi- nat, sed vngulam non diuidit. Et ¶ fus: qui cũm vngulam diuidat, non ruminat. horum carnibus nõ vescemini, nec cadauera contingetis, quia immunda sunt vobis. Hæc sunt quæ pignũtur in aquis & vescẽ licitũ est. Omne quod habet pinnulas & squamas, tã in mari quã in fluminibꝰ & stagnis, comedetis. Quicquid aũt pinnulas & squamas non habet eorũ quæ in aquis mouẽtur & viuũt, abominabile vobis, execrãdumq. erit, carnes eorum non comedetis, & morticina vitabitis. Cuncta quæ non habent pinnulas & squamas in aquis, polluta erunt. Hæc sunt quæ de auibus comedere nõ debetis, & vitanda sunt vobis, Aquilam, & gryphem, & haliæ tum, & miluum ac vulturẽ iuxta genus suum, & omne coruini generis in similitudinem suam, struthionẽ, & noctuã, & larum, & accipitrem iuxta genus suum: bubonem, & mergulum, & ibin, & cygnũ, & onocrotalum, & porphyrionem, herodionẽ & charadrion iuxta genus suũ, vpupã quoque & vespertilionem. Omne de volucribus quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis. Quicquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retro crura, per quę salit super terrã, comedere debetis, vt est bruchus in genere suo, & attacus atq. ophiomachus, ac locusta, singula iuxta genus suum. Quicquid autẽ ex volucribus quatuor tãtum habet pedes, execrabile erit vobis: & quicumq. morticina eorũ tetigerit, polluetur, & erit immundus vsq. ad vesperum: & si necesse fuerit vt portet quippiã horum mortuũ, lauabit vestimẽta sua, & immundus erit vsque ad occasum solis. Omne animal quod habet quidem vngulam, sed non diuidit eã, nec ruminat, immundũ erit: & quicquid tetigerit illud, contaminabitur. Quod ambulat super manus ex cunctis animantibus, quæ incedunt quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit morticina eorũ, polluetur vsque ad vesperũ. Et qui portauerit huiusce modi cadauera, lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsq. ad vesperũ: quia omnia hæc immunda iunt vobis. Hæc quoque inter pollutа reputabuntur de his quæ mouẽtur in terra, mustela & mus & crocodilus, singula iuxta genus suum, mygale, & chamæleon, & stellio, & lacerta, & talpa: omnia hæc immũda sunt. Qui tetigerit morticina eorũ, immundus erit vsque ad vesperum: & super quod ceciderit quicquã de morticinis eorũ, polluetur tam vas ligneum & vestimẽtum, quã pelles & cilicia: & in quocumq. fit opus, tingẽtur aqua, & polluta erunt vsq. ad vesperũ, & sic postea mundabuntur.

Vas autẽ fictile in quod borũ quicquam intrò ceciderit, polluetur, & idcirco frangendum est. Omnis cibus quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit: & omne liquẽs quod bibitur de vniuerso vase, immundũ erit. Et quicquid de morticinis huiusce modi ceciderit super illud, immundum erit: siue clibani, siue chytropodes, destruentur, & immũdi erunt. Fotes verò & cisterne, & omnis aquarũ cõgregatio mũda erit. Qui morticinum eorũ tetigerit, polluetur. Si ceciderit super sementẽ, nõ polluet eam.

Si autẽ quispiã aqua sementẽ perfuderit, & postea morticinis tacta fuerit, illico polluetur. Si mortuũ fuerit animal quod licet vobis cõedere, qui cadauer eius tetigerit, immundus erit vsq. ad vesperum.

qui offerẽs ea super altare, absq. ceremoniis holocausti matutini. Immolauit & boucm atq. arietẽ hostias pacificas populi: obtuleruntq́ue ei filij sui sanguinem, quem fudit super altare in circuitum. Adipem autẽ bouis, & caudam arietis, renunculosq. cum adipibus suis, & reticulum iecoris posuerunt super pectora. cumq́ue cremati essent adipes super altare, pectora eorum, & armos dextros separauit Aaron, eleuãs coram Domino, sicut præceperat Moyses.

Et extendens manum ad populum, benedixit ei. Sicq́ue completis hostiis pro peccato, & holocaustis, & pacificis, descendit. Ingressi autem Moyses & Aaron in tabernaculum testimonij, & deinceps egressi benedixerũt populo. ¶ Apparuitq́ue gloria Domini omni multitudini: & ecce egressus ignis à Domino, deuorauit holocaustum, & adipes qui erant super altare. Quod cũm vidissent turbæ, laudauerũt Dñm, ruẽtes in facies suas.

CAP. X.

ARreptisq. Nadab, & Abiu filij Aaron thuribulis, ¶ imposuerunt ignẽ, & incẽsum desuper, offerentes coră Dño ignẽ alienũ, quod eis præceptũ nõ erat.

Egressusq. ignis à Dño, deuorauit eos, & mortui sunt coram Dño. Dixitq́ue Moyses ad Aaron, Hoc est quod locutus est Dñs, Sanctificabor in iis qui appropinquant mihi, & in cõspectu omnis populi glorificabor. ℣ Quod audiens tacuit Aaron. Vocatis autem Moyses Misaële, & Elisaphan filiis Oziel, patrui Aaron, ait ad eos: ℣ Ite' & tollite fratres vestros de conspectu sanctuarij, & asportate extra castra. Confestimq. pergentes, tulerunt eos sicut iacebant, vestitos lineis tunicis, & eiecerunt foras, vt sibi fuerat imperatum. Locutusq. est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar filios eius: Capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne forte moriamini, & super omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres* vestri, & omnis domus Israël plangant incendium quod Dominus suscitauit: vos autẽ nõ ℣egredimini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleũ quippe sanctæ vnctionis est super vos. Qui fecerũt omnia iuxta præceptũ Moysi. Dixitq. Dñs ad Aaron: Vinũ, & omne quod inebriare potest, nõ bibetis tu & filij tui, quãdo intrabitis in tabernaculũ testimonij, ne moriamini: quia præceptũ sempiternũ est in generationes vestras: Et vt habeatis scientiã discernẽdi inter sanctũ & profanum, inter pollutum & mundũ: doceatisq. filios Israël omnia legitima mea quæ locutus est Dñs ad eos per manum Moysi. Locutusq. est Moyses ad Aarõ, & ad Eleazar, & Ithamar filios eius, qui erant residui: Tollite sacrificiũ quod remansit de oblatione Dñi, & comedite illud absque fermẽto iuxta altare, quia sanctum sanctorũ est. Comedetis autẽ in loco sancto: quod datũ est tibi & filiis tuis de oblationibus Dñi, sicut præceptum est mihi.

Pectusculũ quoq. quod oblatum est, & armum qui separatus est, edetis in loco mũdissimo tu & filij tui, & filiæ tuæ tecum. tibi enim ac liberis tuis* repositæ sunt de hostiis salutaribus filiorũ Israël: eo quod armum & pectus, & adipes qui cremantur in altari, eleuauerunt coram Dño, & pertineant ad te, & ad filios tuos lege perpetua, sicut præcepit Dominus.

¶ Inter hęc hircũ qui oblatus fuerat pro peccato cũ quæreret Moyses, exustũ reperit: iratusq. cõtra Eleazar & Ithamar filios Aaron qui remanserant, ait: Cur non comedistis hostiã pro peccato in loco sancto, quæ sancta sanctorum est, & data vobis vt portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu Dñi, præsertim cũm de sanguine illius non sit illatum* intra sanctã*, & comedere debueratis eam in sanctuario, sicut præceptum est mihi? Respondit Aarõ, Oblata est hodie victima pro peccato, & holocaustum coram Domino: mihi autẽ accidit quod vides. quomodo potui comedere eam, aut placere Dño in ceremoniis mente lugubri? Quod cũm audisset Moyses, recepit satisfactionem.

CAP. XI.

LOcutusq. est Dñs ad Moysen & Aaron, dicens, Dicite filiis Israël: * ¶ Hæc sunt animalia quæ comedere debetis de cunctis animantibus terræ:

Omne quod habet diuisam vngulam, & ruminat in pecoribꝰ, comedetis. Quicquid autẽ ruminat quidem, & habet vngulam, sed non diuidit eã, sicut camelus & cætera, non comedetis illud, & inter immũda reputabitis. Chœrogryllꝰ qui ruminat, vngulamq. non diuidit, immũdus est. Lepus quoq. : ná & ipse rumi- nat, sed vngulam non diuidit. Et ¶ fus: qui cũm vngulam diuidat, non ruminat. horum carnibus nõ vescemini, nec cadauera contingetis, quia immunda sunt vobis. Hæc sunt quæ pignũtur in aquis & vescẽ licitũ est. Omne quod habet pinnulas & squamas, tã in mari quã in fluminibꝰ & stagnis, comedetis. Quicquid aũt pinnulas & squamas non habet eorũ quæ in aquis mouẽtur & viuũt, abominabile vobis, execrãdumq. erit, carnes eorum non comedetis, & morticina vitabitis. Cuncta quæ non habent pinnulas & squamas in aquis, polluta erunt. Hæc sunt quæ de auibus comedere nõ debetis, & vitanda sunt vobis, Aquilam, & gryphem, & haliæ tum, & miluum ac vulturẽ iuxta genus suum, & omne coruini generis in similitudinem suam, struthionẽ, & noctuã, & larum, & accipitrem iuxta genus suum: bubonem, & mergulum, & ibin, & cygnũ, & onocrotalum, & porphyrionem, herodionẽ & charadrion iuxta genus suũ, vpupã quoque & vespertilionem. Omne de volucribus quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis. Quicquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retro crura, per quę salit super terrã, comedere debetis, vt est bruchus in genere suo, & attacus atq. ophiomachus, ac locusta, singula iuxta genus suum. Quicquid autẽ ex volucribus quatuor tãtum habet pedes, execrabile erit vobis: & quicumq. morticina eorũ tetigerit, polluetur, & erit immundus vsq. ad vesperum: & si necesse fuerit vt portet quippiã horum mortuũ, lauabit vestimẽta sua, & immundus erit vsque ad occasum solis. Omne animal quod habet quidem vngulam, sed non diuidit eã, nec ruminat, immundũ erit: & quicquid tetigerit illud, contaminabitur. Quod ambulat super manus ex cunctis animantibus, quæ incedunt quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit morticina eorũ, polluetur vsque ad vesperũ. Et qui portauerit huiusce modi cadauera, lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsq. ad vesperũ: quia omnia hæc immunda iunt vobis. Hæc quoque inter pollutа reputabuntur de his quæ mouẽtur in terra, mustela & mus & crocodilus, singula iuxta genus suum, mygale, & chamæleon, & stellio, & lacerta, & talpa: omnia hæc immũda sunt. Qui tetigerit morticina eorũ, immundus erit vsque ad vesperum: & super quod ceciderit quicquã de morticinis eorũ, polluetur tam vas ligneum & vestimẽtum, quã pelles & cilicia: & in quocumq. fit opus, tingẽtur aqua, & polluta erunt vsq. ad vesperũ, & sic postea mundabuntur.

Vas autẽ fictile in quod borũ quicquam intrò ceciderit, polluetur, & idcirco frangendum est. Omnis cibus quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit: & omne liquẽs quod bibitur de vniuerso vase, immundũ erit. Et quicquid de morticinis huiusce modi ceciderit super illud, immundum erit: siue clibani, siue chytropodes, destruentur, & immũdi erunt. Fotes verò & cisterne, & omnis aquarũ cõgregatio mũda erit. Qui morticinum eorũ tetigerit, polluetur. Si ceciderit super sementẽ, nõ polluet eam.

Si autẽ quispiã aqua sementẽ perfuderit, & postea morticinis tacta fuerit, illico polluetur. Si mortuũ fuerit animal quod licet vobis cõedere, qui cadauer eius tetigerit, immundus erit vsq. ad vesperum.

40 & qui cõederit ex eo quippiã, siue portauerit: lauabit vestimẽta sua, & immũ-
41 dus erit vsque ad vesperũ. Omne quod reptat super terrã, abominabile erit, nec
42 assumetur in cibũ. Quicquid super pectus quadrupes graditur, & multos habet pedes, siue per humũ trahitur, nõ cõedetis, quia abominabile est. Nolite contaminare animas vestras, nec tãgatis quic-
43 quam eorũ, ne immũdi sitis. Ego enim sum Dñs Deus vester: ¶ sãcti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis animas vestras in omni reptili, quod mouetur
45 super terrã. Ego enim sum Dñs, qui eduxi vos de Terra-Aegypti, vt essem vobis in Deũ. Sancti eritis, quia ego sanctus sum. Ista est lex animantiũ ac volucrũ, & omnis animæ viuentis, quæ mouetur
47 in aqua, & reptat in terra, vt differentias noueritis mũdi & immundi, & sciatis quid comedere & quid respuere debeatis.

CAP. XII.

1 LOcutusque est Dñs ad Moysen, di-
2 cens, Loquere filiis Israël, & dices ad eos: ¶ Mulier si suscepto semine pepererit masculũ, immunda erit septẽ dieb. Luc.2,22.
3 iuxta dies separationis mẽstruæ. ¶ Et die Ioan.7, 22.
4 octauo circumcidetur* infantulus: ipsa Luc.2, 21.
verò triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ: Omne sanctũ nõ tãget, nec ingredietur in sanctuariũ, donec impleãtur dies purificationis suæ. H.C.G.
5 Si autẽ fœmina pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus iuxta ritum fluxus mensĩrui, & sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ.
6 Cumq. expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio, siue pro filia, deferet agnũ anniculum in holocaustũ, & pullum columbæ siue turturẽ pro peccato, ad ostium tabernaculi testimonij, & tradet
7 sacerdoti qui offeret illa coram Dño, & orabit pro ea, & sic mũdabitur à profluuio sanguinis sui. ista est lex parientis
8 masculum aut fœminã. ¶ Quod si non Luc.2,24.
inuenerit manus eius, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures vel duos pullos columbarum, vnum in holocaustum, & alterum pro peccato. orabitq́ue pro ea sacerdos, & sic mundabitur.

CAP. XIII.

1 LOcutusq. est Dñs ad Moysen & Aa-
2 ron, dicens, Homo in cuius cute & carne ortus fuerit diuersus color siue pustula, aut quasi lucẽs quippiã, id est plaga lepræ, adducetur ad Aaron sacerdotẽ,
3 vel ad vnum quẽlibet filiorũ eius. Qui cũm viderit leprã in cute, & pilos in albũ mutatos colorẽ, ipsamq. speciẽ lepræ humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ est, & ad arbitriũ eius separabitur.
4 Sin autẽ lucẽs candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris pristini, recludet eum sacerdos septẽ die-
5 bus, & considerabit die septimo: & si quidẽ lepra vltrà nõ creuerit, nec trãsie-

rit in cute priores terminos, rursum recludet eum septẽ diebus aliis. Et die 6
septimo conteplabitur: si obscurior fuerit lepra, & non creuerit in cute, mundabit eum, quia scabies est: lauabitq. homo 7
vestimenta sua, & mundus erit. Quod si postquam à sacerdote visus est, & redditus munditiæ, iterũ lepra creuerit: adducetur ad eum, & immunditiæ condemnabitur. Plaga lepræ si fuerit in homine, 8
adducetur ad sacerdotẽ, & videbit eũ. 9
Cumq. color albus in cute fuerit, & capilloru mutauerit aspectum, ipsa quoq. 10
caro viua apparuerit: lepra vetustissima iudicabitur, atque inolita cuti. Cõtaminabit itaq. eũ sacerdos, & non recludet, 11
quia periphicuæ immũditiæ est. Sin autẽ effloruerit discurrẽs lepra in cute, & operuerit omnẽ carnẽ à capite vsq. ad pedes, quicquid sub aspectũ oculorũ cadit, cõsiderabit eũ sacerdos, & teneri lepra mũdissima iudicabit: eò quòd omnis in cãdorẽ versa sit, & idcirco homo mundus erit. Quãdo verò caro viuens in eo apparuerit, tũc sacerdotis iudicio polluetur, & inter immundos reputabitur. caro enim viua si lepra aspergitur, immunda est. Quòd si rursum versa fuerit in albo- 16
rem, & totũ hominẽ operuerit, cõsidebit eum sacerdos, & mundum esse decernet. Caro autẽ & cutis in qua hulcus 18
natũ est, & sanatũ, & in loco hulceris cicatrix alba apparuerit, siue subrufa, addiuctur homo ad sacerdotẽ: qui cũ vi- 20
derit locũ lepræ humiliorẽ carne reliqua, & pilos verlos in candorẽ, contaminabit eũ: plaga enim lepræ orta est in hulcere.
quòd si pilus, coloris est pristini, & cicatrix subobscura, & vicina carne nõ est humilior, recludet eũ septẽ diebus. & si 22
quidẽ creuerit, adiudicabit eũ lepræ. sin 23
autẽ steterit in loco suo, hulceris est cicatrix, & homo mundus erit. Caro autẽ 24
& cutis quã ignis exusserit, & sanata albã siue rufam habuerit cicatricẽ, cõsi- 25
derabit eã sacerdos, & ecce* versa est in alborẽ, & locus eius reliqua cute est humilior: cõtaminabit eũ, quia plaga lepræ in cicatrice orta est. Quòd si pilorũ co- 26
lor non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipsa lepræ species fuerit subobscura, recludet eum septem diebus, & die septimo contẽplabitur. si 27
creuerit in cute lepra, contaminabit eũ.
sin aũt in loco suo cãdor steterit nõ satis 28
clarus, plaga combustionis est, & idcirco mundabitur, quia cicatrix est cõbustuæ.
Vir siue mulier in cuius capite vel bar- 29
ba germinauerit lepra, videbit eos sa- 30
cerdos. & siquidẽ humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flauus solitoq. subtilior: cõtaminabit eos, quia lepra capitis ac barbæ est. Sin autẽ viderit locũ 31
maculæ æqualem vicinæ carni, & capillum nigrum: recludet eos' septem diebus, & die septimo intuebitur. Si non 32
creuerit macula, & capillus sui coloris est, & locus plagæ carni reliquæ æqualis: 33
radetur homo absque loco maculæ, & includetur septẽ diebus aliis. Si die septimo visa fuerit stetisse plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mundabit eũ, lotisq. vestibus suis mundus erit. 34
Sin autem post emundationem rursus creuerit macula in cute, nõ quæret amplius vtrum capillus in flauum colorẽ sit cõmutatus, quia apertè immundus est. 35 36
Porrò si steterit macula, & capilli nigri fuerint, nouerit hominem sanatum esse, & confidẽter eum pronuntiet mundum. 37
Vir siue mulier in cuius cute candor 38
apparuerit, intuebitur eos sacerdos. si deprehẽderit subobscurum alborem lucere in cute, sciat non esse lepram, sed maculam coloris candidi, & hominem mundum. Virde cuius capitè capilli 40
fluunt, caluus & mundus est: & si à frõte ceciderint pili, recalualster & mundus est. Sin autem in caluitio siue in 42
recaluatione albus vel rufus color fuerit exortus, & hoc sacerdos viderit, condemnabit eum haud dubiè lepræ, quæ orta est in caluitio. Quicunque ergo 44
maculatus fuerit lepra, & separatus est ad arbitriũ sacerdotis, habebit vestimẽta dissuta, caput nudum, os veste contectum, contaminatum ac sordidum se clamabit. Omni tempore quo leprosus 46
est, & immundus, solus habitabit extra castra. Vestis lanea siue linea, quæ lepra habuerit in stamine aut. subtegmine, aut certè pellis, vel quicquid ex pelle 48
cõfectũ est, si alba vel rufa macula fuerit, infecta lepra reputabitur, ostẽdeturq. sacerdoti. qui cõsiderata recludet septẽ 50
diebus: & die septimo rursus aspiciẽs si deprehẽderit creuisse, lepra pseuerãs est: pollutum iudicabit vestimentũ, & omne 51
in quo fuerit inuẽta: & idcirco cõburetur flãmis. Quòd si eã viderit non creuisse, præcipiet, & lauabũt id in quo lepra est, recludetq. illud septẽ diebus aliis. 53 54
Et cũm viderit faciẽ quidẽ pristinã non 55
reuersam, nec tamen creuisse lepra, immundum iudicabit, & igne cõburet, eo quòd infusa sit in superficie vestimenti vel per totum, lepra. Sin autẽ obscurior 56
fuerit locus lepræ post quã vestis est lota, abrumpet eũ, & à solido diuidet. Quòd 57
si vltrà apparuerit in his locis quæ prius immaculata erãt, lepra volatilis & vaga: debet igne cõburi. si cessauerit, lauabit aqua ea quæ pura sunt, secundò, & 58
munda erunt. Ista est lex lepræ vestimenti lanei & linei, staminis atque subtegminis, omnisque supellectilis pelliceæ, quomodo mundari debeat, vel contaminari.

CAP. XIIII.

Mat.8, 1. Mar 1, 40. Luc.5, 12.

1 Locutusq. est Dñs ad Moysen, dicẽs,
2 Hic est ritus leprosi quando mundandus est: ¶ Adducetur ad sacerdotem:

qui

* fi 7 MS. R. Sed à Rad. H.C. & G. non addiur.

' eum 8 MS. R. Locũ maculæ H. C. G. Textui Rad. adstipulatur.

qui egressus de castris cũ inuenerit lepra 3
esse mundatã, præcipiet ei qui purificatur vt offerat duos passeres viuos pro se, 4
quos vesci licitum est, & lignũ cedrinũ, vermiculumq. & hyssopum. & vnũ ex 5
passerib. immolari iubebit in vase fictili super aquas viuẽtes: alium autẽ viuum 6
cum ligno cedrino, & cocco & hyssopo tinget in sãguine passeris immolati, quo aspergetq illũ qui mundandus est, septies, 7
vt iure purgetur, & dimittet passerẽ viuum, vt in agrum auolet. Cumq. lauerit 8
homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, & lauabitur aqua: purificatusq. ingredietur castra, ita dũtaxat vt maneat extra tabernaculum suum septẽ diebus,
& die septimo radet capillos capitis, 9
barbamq. & supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursum vestib. & corpore, die octauo assumet duos agnos immaculatos, & ouem anniculã absq. macula, 10
& tres decimas simulæ in sacrificiũ quæ conspersa sit oleo, & seorsum olei sextarium. Cumque sacerdos purificans ho- 11
minẽ, statuerit eum, & hæc omnia corã Dño in ostio tabernaculi testimonij,
tollet agnũ, & offeret eum pro delicto, 12
oleique sextarium. & oblatis ante Dñm omnibus, immolabit agnum vbi solet 13
immolari hostia pro peccato & holocaustum, id est, in loco sãcto. Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia: sanctæ sanctorũ est. As- 14
sumensque sacerdos de sanguine hostiæ quæ immolata est pro delicto, ponet super extremum auriculæ dextræ eius qui mundatur, & super pollices manus dextræ & pedis: & de olei sextario mittet 15
in manum suã sinistrã, tingetq. digitum dextrum in eo, & asperget coram Dño septies. quod autẽ reliquum est olei in 16
læua manu, fundet super extremum auriculæ dextræ eius qui mundatur, & super pollices manus ac pedis dextri, & super sanguinẽ qui effusus est pro delicto, & super caput eius. Rogabitque pro eo 18
corã Dño, & faciet sacrificium pro peccato. tũc immolabit holocaustũ, & po- 20
net illud in altari cum libamentis suis, & homo ritè mundabitur. Quòd si pauper 21
est, & nõ poterit manus eius inuenire quę dicta sunt, pro delicto assumet agnum ad oblationẽ, vt roget pro eo sacerdos, decimamq. partẽ similæ conspersæ oleo in sacrificium, & olei sextarium, duosque 22
turtures siue duos pullos columbæ, quorum vnus sit pro peccato, & alter in holocaustum: offeretq. ea die octauo purificationis suæ sacerdoti, ad ostium 23
tabernaculi testimonij coram Domino.
qui suscipiẽs agnũ pro delicto & sextarium olei, leuabit simul: immolatoque 24
agno, de sanguine eius ponet super extremum auriculæ dextræ illius qui mundatur, & super pollices manus eius ac pedis dextri: olei verò partem mittet in 26
27 manum suam sinistram, in quo tingens digitum dextræ manus asperget septies
28 corã Domino: tangetq. extremum dextræ auriculæ illius qui mundatur, & pollices manus ac pedis dextri in loco
29 sanguinis qui effusus est pro delicto: reliquam autem partem olei quæ est in sinistra manu, mittet super caput purifica-
30 ti, vt placet pro eo Dominum: & turturem siue pullum columbæ offeret,
31 vnum pro delicto, & alterũ in holocaustum cum libamentis suis. Hoc est sa-
32 crificium lepros, qui habere non potest
33 omnia in emundationem sui. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron,
34 dicens: Cùm ingressi fueritis Terram Chanaan, quã ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in ædibus,
35 ibit cuius est domus, nuntiãs sacerdoti, & dicet, Quasi plaga lepræ videtur mihi
36 esse in domo mea. At ille præcipiet vt efferãt vniuersa de domo, priusquã ingrediatur eã, & videat vtrum lepros sit, ne immunda fiant omnia quæ in domo sunt. Intrabitq. postea vt cõsideret leprã
37 domus: & cũ viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore siue rubore deformes, & humiliores superficie reliqua,
38 egredietur ostiũ domus, & statim clau-
39 det illam septem diebus. Reuersusq. die septimo, considerabit eam. si inuenerit
40 creuisse lepram, iubebit erui lapides in quibus lepra est, & proiici eos extra ci-
41 uitatẽ in locũ immũdum: domum autẽ ipsam radi intrinseeus per circuitum, & spargi puluerẽ rasuræ extra vrbẽ in locũ
42 immundũ, lapidesq. alios reponi pro his qui ablati fuerint, & luto alio liniri do-
43 mum. Sin autẽ postquã eruti sunt lapides, & puluis elatus, & alia terra lita, ingressus sacerdos viderit reuersam leprã,
44 & parietes respersos maculis, lepra est perseuerãs, & immũda domus: quã statim destruet, & lapides eius ac ligna, atq. vniuersum puluerẽ proicient extra op-
45 pidũ in locũ immundũ. Qui intrauerit domum quãdo clausa est, immundus erit
47 vsq. ad vesperũ: & qui dormierit in ea, & comederit quippiã, lauabit vestimẽta
48 sua. Quod si introiens sacerdos viderit leprã non creuisse in domo, postquã denuò lita fuerit, purificabit eam reddita
49 sanitate: & in purificatione eius sumet duos passeres, lignumq. cedrinũ, & ver-
50 miculum atq. hyssopum: & immolato vno passere in vase fictili super aquas
51 viuas, tollet lignũ cedrinum, & hyssopum, & coccũ & passerẽ viuum, & tinget omnia in sãguine passeris immolati, atq. in aquis vinentibus: & asperget domum
52 septies, purificabitq. eam tã in sanguine passeris quam in aquis viuentibus, & in passere viuo, lignoq. cedrino & hyssopo
53 atque vermiculo. Cumque dimiserit passerem auolare in agrum liberè, orabit
54 pro domo, & iure mundabitur. Ista est

' efferantur MS. R.

purificationem MS. H.G. Pro Textu Rad. facit.

lex omnis lepræ & percussuræ, lepræ 55
vestium & domorū, cicatricis & erum- 56
pentium papularum, lucentis maculæ, &
in varias species colorib. immutatis, vt 57
possit scirī quo tēpore mundū quid vel
immundū sit.

CAP. XV.

LOcutusq; est Dñs ad Moysen & Aa- 1
ron, dicens, Loquimini filiis Israël, 2
& dicite eis, Vir qui patitur fluxū semi-
nis, immundus erit. Et tunc iudicabitur 3
huic vitio subiacere, cū per singula mo-
mēta adhæserit carni eius, atque cōcre-
uerit fœdus humor. Omne stratum in 4
quo dormierit, immūdū erit & ybicunq.
sederit. Si quis hominū tetigerit lectum 5
eius, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus
aqua, immundus erit vsq. ad vesperum.
Si sederit vbi ille sederat, & ipse lauabit 6
vestimenta sua: & lotus aqua, immundus
erit vsq. ad vesperum. Qui tetigerit ear- 7
nē eius, lauabit vestimēta sua: & ipse lo-
tus aqua, immūdus erit vsque ad vespe-
rum. Si saliuā huiusmodi homo iece- 8
rit super eū qui mundus est, lauabit ve-
stimenta sua: & lotus aqua, immundus
erit vsq. ad vesperū. Sagma super quod 9
sederit, immūdū erit: & quicquid sub eo 10
fuerit qui fluxum seminis patitur, pollu-
tum erit vsque ad vesperum. Qui porta-
uerit horum aliquid, lauabit vestimenta
sua: & ipse lotus aqua, immūdus erit vs-
que ad vesperum. Omnis quē tetigerit 11
qui talis est, nō lotis antè manibus, laua-
bit vestimēta sua; & lotus aqua, immun-
dus erit, vsque ad vesperum. Vas fictile 12
quod tetigerit, cōfringetur: vas autem li-
gneum lauabitur aqua. Si sanatus fuerit 13
qui huiusmodi sustinet passionē, nu-
merabit septēdies post emundationē sui,
& lotis vestibus & toto corpore in aquis
viuentib. erit mundus. Die autē octauo 14
sumet duos turtures, aut duos pullos co-
lumbæ, & veniet in conspectum Dñi ad
ostium tabernaculi testimonij, dabitque
eos sacerdoti. qui faciet vnum pro pec- 15
cato, & alterum in holocaustum: roga-
bitq. pro eo corā Dño, vt emundetur à
fluxu seminis sui. Vir de quo egredi- 16
tur semē coitus, lauabit aqua omne cor-
pus suum: & immundus erit vsq. ad ve-
sperum. Vestē & pellē quam habuerit, 17
lauabit aqua, & immunda erit vsque ad
vesperū. Mulier cū qua coierit, lauabi- 18
tur aqua, & immunda erit vsq. ad vespe-
rum. Mulier quæ redeunte mense pati- 19
tur fluxum sanguinis, septē diebus sepa-
rabitur. Omnis qui tetigerit eā, immun- 20
dus erit vsq. ad vesperū: & *in quo dor- 21
mierit vel sederit dieb. separationis suæ,
polluetur. Qui tetigerit lectū eius, laua- 22
bit vestimēta sua: & ipse lotus aqua, im-
mundus erit vsq. ad vesperū. Omne vas 23
super quod illa sederit, quisquis attige-
rit, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus
aqua, pollutus erit vsq. ad vesperū. Si 24
coierit cum ea vir tēpore sanguinis mē-

*locus MS q.R.

strualis, immundus erit septē diebus: &
omne stratum in quo dormierit, pollue-
tur. Mulier quæ patitur multis diebus 25
fluxū sanguinis non in tēpore mēstruali,
vel quæ post mēstruum sanguinē fluere
nō cessat, quamdiu subiacet huic passio-
ni, immunda erit quasi sit in tēpore mē-
struo. omne stratū in quo dormierit, & 26
vas in quo sederit, pollutū erit. quicūq; 27
tetigerit *eā', lauabit vestimenta sua: &
ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad
vesperū. Si steterit sanguis, & fluere ces- 28
sauerit, numerabit septem dies purifica-
tionis suæ. & die octauo offeret pro se
sacerdoti duos turtures, aut duos pullos
columbarū ad ostiū tabernaculi testimo- 30
nij: qui vnū faciet pro peccato, & alterū
in holocaustum, rogabitq. pro ea coram
Dño, & pro fluxu immunditiæ eius. Do- 31
cebitis ergo filios Israël vt caueant im-
munditias, & non moriantur in sordibus
suis, cùm polluerint tabernaculū meum
quod est inter eos. Ista est lex eius qui 32
patitur fluxum seminis, & qui pollutur
coitu, & quæ mēstruis tēporib. separa- 33
tur, vel quæ iugi fluit sanguine, & homi-
nis qui dormierit cū ea. CAP. XVI.

1 LOcutusque est Dñs ad Moysen post Sup. 10, 2.
‖mortē duorum filiorū Aaron, quā-
do offerentes ignē alienū interfecti sunt:
2 & præcepit ei, dicens, Loquere ad Aarō Exo. 30, 10
fratrē tuū, ‖ne omni tēpore ingrediatur Heb. 9, 7.
sanctuarium, quod est intra velum corā
propitiatorio quo tegitur arca, vt non
moriatur (quia in nube apparebo super
3 oraculum) nisi hæc ante fecerit, Vitu-
lum pro peccato offeret, & arietem in
4 holocaustum. Tunica linea vestietur, fe-
minalib. lineis verenda celabit: accinge-
tur zona linea, cidarim lineam imponet
capiti; hæc enim vestimenta sunt sancta:
quibus cunctis, cùm lotus fuerit, indue-
5 tur. Suscipiet q. ab vniuersa multitudi-
ne filiorum Israël duos hircos pro pec-
cato, & vnum arietē in holocaustum.
6 Cumque obtulerit vitulum, & orauerit
7 pro se & pro domo sua, duos hircos sta-
re faciet coram Dño in ostio tabernacu-
8 li testimonij: mittēsq. super vtrumq. sor-
tē, vnā Dño, & alterā capro emissario:
9 cuius exierit sors Dño, offeret illū pro pec-
10 cato: cuius autē in caprum emissarium,
statuet eum viuum corā Dño, vt fundat
preces super eū, & emittat eum in solitudi-
11 nē. His ritè celebratis, offeret vitulum,
& rogās pro se & pro domo sua, immo-
12 labit eum: assumptoque thuribulo, quod
de prunis altaris impleuerit, & hauriens
manu cōpositum thymiama in incēsum,
13 vltra velum intrabit in Sācta: vt positis
super ignē aromatibus, nebula eorum &
vapor operiat oraculum, quod est supra
14 testimonium, & non moriatur. ‖Tollet
quoq. de sanguine vituli, & asperget digito Heb. 9, 13.
septies cōtra propitiatorium ad orientē. & 10.
15 Cumq. mactauerit hircum pro peccato

po-

populi, inferet sanguinē eius intra velū, 16
sicut præceptum est de sanguine vituli,
vt aspergat eregione oraculi, & expiet
sanctuariū ab immunditiis filiorū Israël,
& à præuaricationib. eorū, cunctisq. pec-
catis. Iuxta hunc ritū faciet tabernaculo
testimonij, quod fixū est inter eosin me-
Luc. 1, 10. dio sordium habitationis eorū. ‖Nullus 17
hominū sit in tabernaculo quādo pōtifex
sanctuarium ingreditur, vt roget pro se
& pro domo sua, & pro vniuerso cœtu
H. C. G. Israël, donec egrediatur'. Cū autē exie- 18
rit ad altare quod corā Dño est, oret pro
se, & sumptum sanguinē vituli atq. hirci
fundat super cornua eius per gyrū: asper- 19
gensq. digito septies, expiet, & sanctificet
illud ab immunditiis filiorū Israël. Post- 20
quā emundauerit sanctuarium & taber-
naculum & altare, tunc offerat hircū viuentē: & posita vtraq. manu super ca-
put eius, cōfiteatur omnes iniquitates fi-
liorū Israël, & vniuersa delicta atq. pec-
cata eorū: quæ imprecās capiti eius, emit-
tet illum per hominē paratum, in deser-
tū. Cumq. portauerit hircus omnes ini- 22
quitates eorū in terrā solitariā, & dimis-
sus fuerit in deserto, reuertetur Aarō in 23
tabernaculū testimonij, & depositis ve-
stibus quibus prius indutus erat cùm in-
traret sanctuarium, relictisq. ibi, lauabit 24
carnē suā in loco sancto, induetur q. vesti-
bus suis. Et postquam egressus obtulerit
holocaustū suum ac plebis, rogabit tam
pro se quam pro populo: & adipem qui 25
oblat' est pro peccatis, adolebit super al-
tare. Ille verò qui dimiserit caprum e- 26
missarium, lauabit vestimēta sua & cor-
pus aqua, & sic ingredietur in castra. Vi- 27
tulum autē & hircū qui pro peccato fue-
rāt immolati, & quorum sanguis illatus
Sup. 6, 30. est in sanctuarium vt expiatio cōplere-
Heb. 13, 11 tur, asportabunt foras castra, ‖ & cōbu-
rent igni tam pelles quàm carnes eorum
ac fimum: & quicumque combusserit 28
ea, lauabit vestimenta sua, & carnē aqua,
& sic ingredietur castra. Eritque vobis 29
hoc legitimum sempiternum: Mense se-
ptimo, decima die mensis affligetis ani-
mas vestras, nullumq. opus facietis, siue
Inf. 23, 7. indigena, siue aduena qui peregrinatur
inter vos. ‖ In hac die expiatio crit ve- 30
stri atq. mundatio ab omnibus peccatis
vestris: coram Domino mundabimini.
Sabbathum enim requietionis est, & af- 31
fligetis animas vestras religione perpe-
tua. Expiabit autem sacerdos qui vn- 32
*initiata ctus fuerit, & cuius manus *initiatæ sunt'
est 7 MS. vt sacerdotio fungatur pro patre suo: in-
H. Texuni dueturque stola linea & vestibus sanctis, 33
Valat Rad. & expiabit sanctuarium & tabernacu-
& G. lum testimonij atque altare, sacerdotes
quoque & vniuersum populum. Eritque 34
vobis hoc legitimū sempiternū, vt oretis
pro filiis Israel, & pro cunctis peccatis
eorum semel in anno. Fecit igitur sicut
præceperat Dominus Moysi.

CAP. XVII.

1 ET locutus est Dñs ad Moysen, dicēs:
2 Loquere Aarō & filiis eius, & cun-
ctis filiis Israël, dicēs ad eos, Iste est ser-
3 mo quē mādauit Dñs, - dicens', Homo
quilibet de domo Israël, si occiderit bo-
uē aut ouē, siue caprā in castris vel extra
4 castra, & nō obtulerit ad ostium taber-
naculi oblationē Dño, sanguinis re' erit:
quasi si sanguinem fuderit, sic peribit de
5 medio populi sui. Ideò sacerdoti offerre
debēt filij Israël hostias suas quas occi-
dēt in agro, vt sanctificētur Dño ante o-
stium tabernaculi testimonij, & immo-
6 lēt eas hostias pacificas Dño. Fundetq.
sacerdos sanguinem super altare Dñi ad
ostium tabernaculi testimonij, & adole-
7 bit adipē in odorem suauitatis Dño: &
nequaquā vltrà immolabunt hostias suas
dæmonibus, cum quibus fornicati sunt.
Legitimum sempiternum erit illis & po-
8 steris eorum. Et ad ipsos dices: Homo
de' domo' Israël & de aduenis qui pere-
grinātur apud vos, qui obtulerit holocau-
9 stum siue victimā, & ad ostiū tabernā-
culi testimonij nō adduxerit eā, vt' offe-
10 ratur' Dño, interibit de populo suo. Ho-
mo quilibet de domo Israël, & de adue-
nis qui peregrinantur inter vos, si come-
derit sanguinē, obfirmabo faciem meam
cōtra animā illius, & disperdā eā de po-
11 pulo suo, quia anima carnis in sangui-
ne est: & ego dedi illū vobis, vt super al-
tare - in eo' expietis pro animab. vestris,
12 & sanguis pro animæ piaculo sit. Ideir-
co dixi filiis Israël: Omnis anima ex vo-
bis nō comedet sanguinē, nec ex aduenis
13 qui peregrinātur' apud' vos. Homo qui-
cumque de filiis Israël, & de aduenis qui
peregrinātur apud vos, si venatione atq.
aucupio ceperit ferā vel auē, quibus vesci
licitū est, fundat sanguinē eius, & operiat
14 illum terra. ‖Anima enim omnis carnis Gen. 9, 4.
in sanguine est: vnde dixi filiis Israël, Sā-
guinē vniuersę carnis nō comedetis, quia
anima carnis in sanguine est: & quicūq.
15 comederit illum, interibit. Anima quæ
comederit morticinū vel captū à bestia,
tam de indigenis quā de aduenis, lauabit
vestimenta sua & semetipsum aqua, &
contaminatus erit vsq. ad vesperum: &
16 hoc ordine mundus fiet. Quod si nō la-
uerit vestimēta sua vel corpus, portabit
iniquitatem suam. CAP. XVIII.

1 LOcutus est Dñs ad Moysen, dicens:
2 Loquere filiis Israël, & dices ad eos:
3 Ego Dñs Deus vester: iuxta cōsuetudi-
nē Terræ Aegypti in qua habitastis, non
facietis: & iuxta morem Regionis Cha-
nāan, ad quā ego introducturus sum vos,
nō agetis, nec in legitimis eorum ambu-
4 labitis. Facietis iudicia mea, & præcepta
mea seruabitis, & ambulabitis in eis. Ego
5 Dñs Deus vester. ‖Custodite leges meas Rom. 10, 5.
atq. iudicia, quæ faciens homo, viuet in Eze. 20, 11
6 eis. Ego Dñs. Omnis homo ad proximā Gal. 3, 12.

sanguinis sui non accedet, vt reuelet turpitudinē eius. ego Dñs. Turpitudinē patris tui & turpitudinē matris tuæ nō discooperies; mater tua est: non reuelabis turpitudinē ei⁹. Turpitudinē vxoris patris tui nō discooperies: turpitudo enim patris tui est. Turpitudinē sororis tuæ ex patre siue ex matre quæ domi vel foris genita est, nō reuelabis. Turpitudinē filię filij tui, vel nepris ex filia nō reuelabis: quia turpitudo tua est. Turpitudinē filię vxoris patris tui quam peperit patri tuo, & est soror tua, nō reuelabis. Turpitudinē sororis patris tui nō discooperies: quia caro est patris tui. Turpitudinē sororis matris tuæ non reuelabis, eò quòd caro sit matris tuæ. Turpitudinē patrui tui nō reuelabis, nec accedes ad vxorem eius quæ tibi affinitate cōiungitur. Turpitudinem nurus tuæ nō reuelabis, quia vxor filij tui est, nec discooperies ignominiā eius. Turpitudinē vxoris fratris tui nō reuelabis: quia turpitudo fratris tui est. Turpitudinē vxoris tuæ & filię eius nō reuelabis. Filiā filij eius, & filiā filiæ illius nō sumes, vt reueles ignominiā ei⁹: quia caro illius sunt, & talis coitus incestus est. Sororē vxoris tuæ in pellicatū illius nō accipies, nec reuelabis turpitudinē eius adhuc illa viuente. Ad mulierē quæ patitur menstrua, nō accedes, nec reuelabis fœditatē eius. Cum vxore proximi tui nō coibis, nec seminis commistione maculaberis. De semine tuo non dabis vt consecretur ‖ idolo Moloch, nec pollues nomē Dei tui: ego Dñs. Cum masculo nō cōmisceris coitu fœmineo, quia abominatio est. Cum omni pecore nō coibis, nec maculaberis cū eo. Mulier nō succumbet iumento, nec miscebitur ei: quia scelus est. Nec polluamini in omnibus his quibus contaminatæ sunt vniuersæ gentes, quas ego eiicia ante cōspectum vestrum, & quibus polluta est terra: cuius ego scelera visitabo, vt euomat habitatores suos. Custodite legitima mea atq. iudicia, & nō faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigenа quam colonus qui peregrinatur apud vos. Omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ terræ qui fuerunt ante vos, & polluerunt eā. Cauete ergo ne & vos similiter euomat, cum paria feceritis, sicut euomuit gentem quæ fuit ante vos.

Omnis anima quæ fecerit de abominationibus his quippiā, peribit de medio populi sui. Custodite mādata mea. Nolite facere quæ fecerunt hi qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis: ego Dñs Deus vester.

CAP. XIX.

LOcutus est Dñs ad Moysen, dicens, Loquere ad omnē cœtum filiorum Israël, & dices ad eos, ‖ Sāti estote, quia ego sanctus sum Dñs Deus vester. Vnusquisq. patrē suum, & matrē suā timeat. Sabbatha mea custodite. Ego Dñs Deus vester. Nolite cōuerti ad idola, nec Deos conflatiles faciatis vobis. ego Dñs Deus vester. Si immolauerītis hostiā pacificorum Dño vt sit placabilis: eo die quo fuerit immolata, comedetis eā, & die altero: quicquid autē residuū fuerit in diē tertium, igne cōburetis. si quis post biduum comederit ex ea, profanus erit, & impietatis reus: portabitq. iniquitatem suā, quia sanctum Dñi polluit, & peribit anima illa de ᵇpopulo suo'. Cūmq. messueritis segetes terræ tuæ, nō tondebis vsq. ad solum superficiē terræ: nec remanētes spicas colliges. Neq. in vinea tua racemos & grana decidentia cōgregabis, sed pauperibus & peregrinis carpēda dimittes. ego Dñs Deus vester. Non facietis furtū. Nō mētiemini, nec decipiet vnusquisq. proximū suū. Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomē Dei tui. ego Dñs. Non facies calumniā proximo tuo, nec vi opprimes eum. Nō morabitur opus mercenarij tui apud te vsq. manè. Nō maledices surdo, nec corā cæco ponēs offendiculū: sed timebis Dūm Deum tuū, quia ego sum Dñs. Nō facies quod iniquum est, nec iniustè iudicabis. ‖ Nō considerēs personā pauperis, nec honores vultū potentis. Iustè iudica proximo tuo. Nō eris criminator, ᵇnec' fusurro in ᵇpopulo'. Non stabis contra sanguinem proximi tui. ego Dñs. Nō oderis fratrē tuum in corde tuo, sed publicè argue eū, & ne habeas super illo peccatū. ‖ Nō quæras vltionē, nec memor eris iniuriæ ciuiūs tuorum. ‖ Diliges amicū tuum sicut teipsum. ego Dns. Leges meas custodite. ᵇIumentū tuū' nō facies coire cū alterius generis animātibus. Agrum tuum nō seres diuerso semine. Veste, quę ex duobus texta est, non induēris. Homo si dormierit cū muliere coitu seminis, quæ sit ancilla etiā nobilis, & tamē pretio nō redempta, nec libertate donata: vapulabūt ambo, & nō morīētur, quia nō fuit liberа. pro delicto autē suo offeret Dño ad ostiū tabernaculi testimonij arietē. orabitq. pro eo sacerdos, & pro ᵇpeccato' ei⁹ corā Dño, & repropitiabitur ei, dimittetur. peccatum. Quādo ingressi fueritis terrā, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum: poma quæ germināt, immunda erūt vobis, nec edetis ex eis. Quarto autē anno omnis fructus eorū sanctificabitur laudabilis Dño. Quinto autē anno comedetis fructus, congregantes poma quæ proferunt. ego Dñs Deus vester. Nō comedetis * cum sanguine. Nō augurabimini, nec obseruabitis somnia. Neq. in rotundum attondebitis comā: nec radetis barbā. Et super mortuo nō incidetis carnes vestras, neq. figuras aliquas, aut stigmata facietis vobis. ego Dñs. Ne prostituas filiā tuā, ne cōtaminetur terra, & impleatur piaculo. Sabbatha mea custodite, & tan-

ᵇmedio populi sui MS q.

Sup.11,44. 1 Pet.1,16 — *Et vxorē fratris sui nullus accipiat MS q. Rad.* — *Inf.20,2. Rom.13,10* — *Exo.21,21.* — *ne MS. Rad.* — *sanctus MS.R. Rad.G. Veràm H. & C. non addunt.* — *1 Pet.1,16 Exo.22,17. Pro.20,20. Mat.15,14 Mar.7,10. & MS. Rad.H.C. Disiunctiuam coniunctionē vestè transtulerunt septuaginta.* — *Ioan.8,4. Deu.22,22.* — ᵇlumenta tua 13 MS.R. Rad.G. *Singulariter vero legunt, cum H. C.* ᵇdelicto MS.Rad. — ᵇarnem MS q. Q.ⁿ *Inf.21,5.*

ᵇNe MS. Rad.H. — tuarium meum metuite. ego Dñs. ᵇNō' declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid scisciteminī, vt polluamini per eos. ego Dñs Deus vester. Corā cano capite cōsurge, & honora personā senis: & time Dūm Deū tuum. ego Dñs. Si habitauerit aduena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, ᵇnō' exprobretis ei: sed sit inter vos quasi indigena: & diligetis eū quasi vosmetipsos: fuistis enim & vos aduenæ in Terra-Aegypti. ego Dñs Deus vester. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura. Statera iusta, & æqua sint pōdera, iustus modius, æquisq. sextari⁹. ego Dñs Deus vester, qui eduxi vos de Terra-Aegypti. Custodite omnia præcepta mea, & vniuersa iudicia, & facite ea. ego Dñs.

CAP. XX.

LOcut ūsq. est Dñs ad Moysen, dicēs, Hæc loquēris filiis Israël, Homo de filiis Israël, & de aduenis qui habitant in Israël, siquis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur: populus terræ lapidabit eū. Et ego ponā faciē meam contra illū, succidamq. eū de medio populi sui, eò quòd dederit de semine suo, Moloch, & contaminauerit sanctuarium meum, ac polluerit nomē sanctū meum. Quòd si negligēs populus terræ, & quasi paruipendens imperiū meum, dimiserit hominē qui dedit de semine suo, Moloch, nec voluerit eum occidere: ponā faciē meā super hominē illum, & cognationē eius, succidamq. & ipsum, & omnes qui consenserunt ei vt fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui. Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponā faciē meā cōtra eā, & interficiā illā de medio populi sui.

Sāctificamini, & estote sancti, quia ego *sum Dñs Deus vester. Custodite præcepta mea, & facite ea: Ego Dñs qui sanctifico vos. Qui maledixerit patri suo, ᵇaut' matri, morte moriatur. patri matriq. qui male dixerit, sanguis ei⁹ sit super eū.

Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi sui, morte moriantur & mœchus & adultera. Qui dormierit cū nouerca sua, & reuelauerit ignominiā patris sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos. Si quis dormierit cum nuru sua, vterq. moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos.

Qui dormierit cum masculo coitu fœmineo, vterq. operatus est nefas, morte moriantur: sit sanguis eorum super eos.

Qui supra vxore filiā, duxerit matrem eius, scelus operatus est: viuus ardebit ēs eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri. Qui cum iumento & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoq. occidite. Mulier quæ succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos. Qui acceperit sororē suā filiā patris sui, vel filiā matris suæ, & viderit turpitudinē eius, illaque conspexerit fratris ignominiā: nefariā rē operati sunt: occidentur in cōspectu populi sui, eò quòd turpitudinē suā mutuo reuelauerint, & portabunt iniquitatē suā. Qui coierit cum muliere in fluxu mēstruo, & reuelauerit turpitudinē eius, ipsaq. aperuerit fontē sanguinis sui, interfecti cur ambo de medio populi sui. Turpitudinē materteræ, & amitę tuæ nō discooperies: qui hoc fecerit, ignominiam carnis suæ nudauit, portabunt ambo iniquitatē suā. Qui coierit cum vxore patrui, vel aunculi sui, & reuelauerit ignominiā cognationis suæ, portabunt ambo peccatum suū: absq. liberis morientur.

Qui duxerit vxorē fratris sui, rē facit illicitā, turpitudinē fratris sui reuelauit: absq. liberis erūt. Custodite leges meas, atq. iudicia, & facite ea: ne & vos euomat terra quā intraturi estis & habitatūri. Nolite ābulare in legitimis nationū, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas. Vobis autē loquor, Possidete terrā eorum, quā dabo vobis in hæreditatē, terrā fluentē lacte & melle. ego Dñs Deus vester, qui separaui vos à cæteris populis. Separate ergo & vos iumentā mundum ab immundo, & auē mundā ab immunda: ne polluatis animas vestras in pecore & auibus, & cunctis quæ mouētur in terra, & quæ vobis ostēdi esse polluta.

*Eritis mihi sancti, quia sanctꝰ sum ego Dñs, & separaui vos à cæteris populis, vt essetis mei. ‖ Vir siue mulier, in quibus pythonicus, vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur; lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super illos.

CAP. XXI.

DIxit quoq. Dñs ad Moysen, Loquere ad sacerdotes filios Aarō, & dices ad eos, Ne cōtaminetur sacerdos in mortibus ciuiū suorū, nisi tantū in cōsanguineis, ac propinquis, id est, super patrē & matrē & filiū, & filiā, fratrē quoque, & sororē virginē quæ nō est nupta viro: sed nec in principe populi sui contaminabitur. ‖ Nec radet caput, nec barbā, neq. in carnibus suis faciēt incisuras. Sancti erunt Deo suo, & nō polluēt nomen eius: incensum enim Dñi, & panes Dei sui offerūt, & ideò sancti erūt. Scortum, & vile prostibulū nō ducet vxorē, nec eā quæ repudiata est à marito: quia cōsecratus est Deo suo, & panes propositionis offert. Sit ergo sanctꝰ, quia & ego sanctus sum Dūs, qui sanctifico vos. Sacerdotis filia si deprehēsa fuerit in stupro, & violauerit nomē patris sui, flāmis exuretur. Pōtifex, id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super cuius caput fusum est vnctionis oleū, & cuius manus in sacerdotio consecratæ sunt, vestitūsq. est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta * non scindet; & ad omnem mortuum non ingredietur om-

Et 2 MS. Rad.H.C.G. Deu.18,10 1 Reg.28,7 — *Sup.19,27* — *sua 2 MS. H.C.G. Hoc & duobus sequentibus locis, Textui Rad. suffragatur.*

nino. supeꝝ patre quoq. suo, & matre nō
cotaminabitur. Nec egredietur de sā-
ctis, ne polluat sanctuarium ᵇDñi, quia
oleū sanctæ vnctionis Dei sui super eum
est. ego Dns. ¶ Virginē ducet vxorem: 13
viduā autem & repudiatā, & sordidā, 14
atq. meretricē nō accipiet, sed puellā de
populo suo: ne cōmisceat stirpē generis 15
sui vulgo gentis suæ: quia ego Dns qui
sanctifico eum. Locutusq; est Dns ad 16
Moysen, dicens, Loquere ad Aarō: Ho-
mo de semine tuo per familias *qui ha-
buerit maculam, non offeret panes Deo 17
suo, nec accedet ad ministerium eius: 18
si cæcus fuerit, si claudus, si vel paruovel
grādi vel torto naso, si fracto pede, si 19
manu, si gibbus, si lippus, si albuginem 20
habens in oculo, si iuge scabiē, si impeti-
ginē in corpore, vel hernios⁹. Omnis 21
qui habuerit maculā de semine Aarō sa-
cerdotis, nō accedet offerre hostias Dño,
nec panes Deo suo: vescetur tamē pa- 22
nibus qui offeruntur in sanctuario, ita
dūtaxat, vt intra velū nō ingrediatur, nec
accedat ad altare, ᵃqui maculā habet, &
cōtaminare nō debet sanctuarium meū.
Ego Dns qui sanctifico eos. Locutus 24
est ergo Moyses ad Aarō, & ad filios eiᵃ,
& ad omne Israēl cuncta quę fuerāt sibi
imperata. CAP. XXII.

LOcutus quoque est Dns ad Moysen, 1
dicēs, Loquere ad Aarō & ad filios 2
eius, vt caueāt ab his quæ cōsecrata sunt
filiorū Israēl, & nō cōtaminēt nomē san
ctificatorum mihi, quæ ipsi offerunt. ego
Dns. Dic ad eos, & ad posteros eorum: 3
Omnis homo qui accesserit de stirpe ve-
stra ad ea quæ cōsecrata sunt, & quę ob-
tulerunt filij Israēl Dño, in quo est im-
munditia, peribit coram Dño. ego sum
Dns. Homo de semine Aarō qui fuerit 4
leprosus, aut patiens fluxum seminis, nō
vescetur de his quæ sanctificata sunt mi-
hi, donec sanetur. Qui tetigerit immun-
dum super mortuo, & ex quo egreditur
semē quasi coitus, & qui tangit^ reptī-
le, & quodlibet immundū, cuius tactus 5
est sordidus, immundus erit vsq. ad ve-
sperum, & non vescetur his quæ sanctī-
ficata sunt: sed cū lauerit ᵃcarnem suam'
aqua, & occubuerit sol, tunc mundatus 7
vescetur de sanctificatis, quia cibus illiᵇ
est. ¶ Morticinum & captum à bestia nō 8
comedēt, nec polluentur in eis. ego sum
Dns. Custodiant præcepta mea, vt non 9
subiaceant peccato, & moriantur in san-
ctuario, cū polluerint illud. ego Dns qui
sanctifico eos. Omnis alienigena non 10
comedet de sanctificatis, ¶ inquilinus sa-
cerdotis, & mercenarius non vescētur ex
eis. Quē autem sacerdos emerit, & qui 11
vernaculus domus eius fuerit, hi comē-
dent ex eis. Si filia sacerdotis cuilibet 12
ex populo nupta fuerit: de his quæ san-
ctificata sunt, & de primitiis non vesce-
tur. sin autem vidua, vel repudiata, & 13
absq. liberis reuersa fuerit ad domū pa-
tris sui: sicut puella cōsueuerat, aletur ci-
bis patris sui. Omnis alienigena come-
dēdi ex eis non habet potestatem. Qui 14
comederit de sanctificatis per ignorātia,
addet quintā partē cum eo quod come-
dit, & dabit sacerdoti in sanctuariū. Nec 15
cōtaminabunt sanctificata filiorū Israēl,
quæ offerunt Dño: ne fortē sustineant 16
iniquitatem delicti sui, cūm sanctificata
comederint. ego Dns qui sanctifico eos.
Locutusq. est Dns ad Moysen, dicens, 17
Loquere ad Aaron, & filios eius, & ad 18
omnes filios Israēl, dicesq. ad eos, Ho-
mo de domo Israēl, & de aduenis qui ha-
bitāt apud vos, qui obtulerit oblationem
suā vel vota soluēs, vel sponte offerēs, tā de bobᵇ
quā de ouibus, immaculatum offeret, vt
acceptabile sit: omnis macula non erit in
eo. Si cæcum fuerit, si fractū, si cicatri- 22
cē habens, si papulas, aut scabiē, aut im-
petiginē: nō offeretis ea Dño, nec adole-
bitis ex eis super altare Dñi. Bouem & 23
ouē aure & cauda amputatis, voluntariè
offerre potes, votum autē ex eis soluī nō
potest. Omne animal quod vel contri- 24
tis, vel tonsis, vel sectis ablatisq. testicu-
lis est, nō offeretis Dño, & in terra vestra
hoc omnino ne faciatis. De manu alie- 25
nigenæ nō offeretis panes Deo vestro, &
quicquid aliud dare voluerit: quia cor-
rupta, & maculata sunt omnia: nō susci-
pietis ea. Locutusq; est Dns ad Moy- 26
sen, dicens, Bos, ouis, & capra cūm ge-
nita fuerint, septē diebus erunt sub hu-
bere matris suæ: die autē octauo, & de- 28
inceps offerri poterunt Dño. Siue illa
bos, siue ouis, nō immolabuntur vna die
cum fœtibus suis. Si immolaueritis 29
hostiam pro gratiarum actione Dño, vt
possit esse placabilis, eodē die comedetis
ea, nō remanebit quicquam in mane 30
alterius diei. ego Dns. Custodite man- 31
data mea, & facite ea. ego Dns. Ne pol-
luatis nomē meum sanctum, vt sanctifi-
cer in medio filiorū Israēl. Ego Dns qui 32
sanctifico vos, & eduxi de Terra Ae-
gypti, vt essem vobis in Deum. ego Do-
minus. CAP. XXIII.

1 LOcutusq. est Dns ad Moysen, dicēs, 2
Loquere filiis Israēl, & dices ad
eos: Hæ sunt feriæ Dñi, quas vocabitis
sanctas. Sex diebus facietis opus: dies 3
septimus, quia sabbathi requies est, vo-
cabitur sanctus. omne opus non facietis
in eo. sabbathum Domini est in cunctis
habitationibus vestris. Hæ sunt ergo 4
feriæ Domini sanctæ, quas celebrare de-
betis temporibus suis. Mense primo, 5

quarta-

quartadecima die mensis ad vesperum,
Phasē Domini est: & quintadecima die 6
mensis huius, solēnitas azymorum Dñi
est. Septē diebᵇ azyma comedetis. die 7
primus erit vobis celeberrimus, san-
ctusq. omne opus seruile nō facietis in
eo: sed offeretis sacrificiū in igne Dño 8
septē diebus. dies autem septimus erit
celebrior & sanctior: nullumq. seruile o-
pus facietis in eo. Locutusq. est Do- 9
minus ad Moysen, dicēs, Loquere filiis 10
Israēl, & dices ad eos, Cum ingressi fue-
ritis terram quam ego dabo vobis, &
messueritis segetē, feretis ᵃmanipulos
spicarū primitias messis vestræ ad sacer-
dotē, qui eleuabit fasciculū corā Dño, 11
vt ᵇacceptabile sit pro vobis, altero die
Sabbathi, & sanctificabit illum. Atque 12
in eodē die quo manipulus conseratur,
cædetur agnus immaculatus anniculus
in holocaustū Dñi. Et libamenta offe- 13
rentur cū eo, duæ decimæ similæ cōsper-
sæ oleo in incēsum Dñi, odoremq. suauissimum: liba quoq. vini, quarta pars
hin. Panē, & polentā, & pultes nō cō- 14
cedetis ex segete, vsque ad diem qua of-
feratis ea Deo vestro. Præceptum est
sempiternum in generationibus, cūctis-
q. habitaculis vestris. Numerabitis er- 15
go ab altero die Sabbathi in quo obtuli-
stis manipulū primitiarū septem hebdo-
madas plenas, vsq. ad alterā diē exple-
tionis hebdomadæ septimæ, id est quin- 16
quaginta dies: & sic offeretis sacrificium
nouū Dño ex omnibus habitaculis ve-
stris, panes primitiarū duos de duabᵇ de-
cimis similæ fermentatæ, quos coquetis
in primitias Dñi. Offeretisq. cū pani- 18
bus septē agnos immaculatos anniculos,
& vitulū de armēto vnū, & arietes duos,
& erūt in holocaustū cū libamentis suis,
in odorē suauissimum Dño. Facietis & 19
hircū pro peccato, duosq. agnos annicu-
los hostias pacificorū. Cumq. eleuaue- 20
rit eos sacerdos cū panibus primitiarum
corā Dño ᵃ, cedēt in vsum eius. Et vo- 21
cabitis hūc diē celeberrimū, atq. sanctis-
simū: omne opus seruile non facietis in
eo. Legitimū sempiternū erit in cunctis
habitaculis, & generationibus vestris.
Postquā autē messueritis segetem terræ 22
vestræ, nō secabitis ea vsq. ad solū: ¶ nec
remanentes spicas colligetis, sed pauperi-
bus & peregrinis dimittetis eas. ego sum
Dns Deus vester. Locutusq. est Dns ad 23
Moysen, dicens, Loquere filiis Israēl:
Mēse septimo, prima die mēsis, erit vo-
bis sabbathū memoriale, clāgētibus tu-
bis, & vocabitur sanctū: omne opus ser- 25
uile non facietis in eo, & offeretis holo-
caustū Dño. Locutusq. est Dns ad Moy- 26
sen, dicēs, ¶ Decimo die mēsis huius sē- 27
ptimi, dies expiationū erit celeberrimus,
& vocabitur sanctus: affligetisq. animas
vestras in eo, & offeretis holocaustum
Dño. Omne opus seruile nō facietis in 28

tēpore diei huius: quia dies propitiatio-
nis est, vt propitietur vobis Dns Deus
vester. Omnis anima quæ afflicta non 29
fuerit die hac, peribit de populis suis:
& quæ operis quippiā fecerit, delebo eā 30
de populo suo. Nihil ergo operis facie- 31
tis in eo: legitimū sempiternū erit vobis
in cūctis generationibus, & habitationi-
bus vestris. Sabbathū requietionis est, & 32
affligetis animas vestras die nono mēsis.
A vespera vsq. ad vesperam celebrabitis
sabbatha vestra. Et locutus est Dns ad 33
Moysen, dicēs, Loquere filiis Israēl, A
quintodecimo die mēsis huius septimi,
erūt feriæ tabernaculorū septem diebus 34
Dño. Dies primus vocabitur celeberri-
mus atq. sanctissimus: omne opus seruī- 35
le nō facietis in eo. Et septē diebus of- 36
feretis holocaustā Dño. ¶ dies quoq. octa- Ioh.7,37
uus erit celeberrimus atq. sanctissimus,
& offeretis holocaustum Dño: est enim
cœtus atque collectᵃ: omne opus seruile
non facietis in eo. Hæ sunt feriæ Dñi, 37
quas vocabitis celeberrimas atq. sanctis-
simas, offeretisq. in eis oblationes Dño,
holocaustā & libamēta iuxta ritū vnius-
cuiusq. diei: Exceptis sabbathis Dñi, 38
donisq. vestris, & quæ offeretis ex voto,
vel quæ spōte tribuetis Dño. A quinto- 39
decimo ergo die mēsis septimi, quando
cōgregaueritis oēs fructus terræ vestræ,
celebrabitis ferias Dñi septē diebus, die
primo & die octauo erit sabbathū, id est
requies. Sumetisque vobis die primo 40
fructus arboris pulcherrimæ, spatulasq.
palmarū, & ramos ligni dēsarū frondiū,
& salices de torrente, & lætabimini co-
rā Dño Deo vestro. celebrabitisq. solē- 41
nitatē eius septē diebus per annū. legiti-
mū sempiternum erit in generationibus
vestris. Mēse septimo festa celebrabitis, 42
& habitabitis in vmbraculis septē die-
bus. omnis qui de genere est Israēl, ma-
nebit in tabernaculis: vt discant poste- 43
ri vestri quòd in tabernaculis habitare
fecerim filios Israēl, cū educerem eos de
Terra Aegypti. ego Dns Deus vester.
Locutusq. est Moyses sup solēnitatibᵃ 44
Dñi ad filios Israēl. CAP. XXIIII.

1 ET locutus est Dns ad Moysen, dicēs, 2
Præcipe filiis Israēl, vt afferant tibi
oleū de oliuis purissimū ac lucidum, ad 3
cōcinnandas lucernas iugiter, extra ve-
lum testimonij in tabernaculo fœderis.
Ponetq. eas Aarō à vespere vsq. in ma- 4
nē coram Dño, cultu rituq. perpetuo in
generationibus vestris. Super candela-
brū mundissimū ponētur semper in cō-
spectu Dñi. Accipies quoq. similā, & 5
cōques ex ea duodecim panes, qui singu-
li habebūt duas decimas: quorū senos 6
altrinsecus super mēsam purissimā corā
Dño statues; & pones super eos thus lu- 7
cidissimū, vt sit panis in monimētū ob- ᵃDomino
latiōis ᵇDñi'. Per singula sabbatha mu- 8 1 MS. H.
tabūtur corā Dño susceptī à filiis Israēl C.G.

ᵃDei sui 3 MS.R.H-C.G. Exech.44. 20.
* sunt 2 MS.H.C. ᵃvestræ G.
ᵃ quia 6 MS.Rad. H.C.G.
ᵃ ranget MS.H. C. G.
ᵃcorpus suum MS. G. Textus autē Rad. H. & C. consonat. Exo.22,31. Exec.44,31
ᵃ 1 MS.H. C.G. A Rad. autē legitur. ᵃmanipulū H.C. Pluralis numero piū tur Septuaginta.
ᵇacceptabilis MS. Rad.
Deu.16,9
*cum duobus agnis, H.C.G.
Sup.19,9
Deu.24,19
Sup.16,30 Nu.29,7
Exo.20,9.
Exo.12,18. Nu.11,16

Exo.29.33 MATT.10.14 Sup.8.31

fœdere sempiterno: ¶ eruntq. Aarō & filiorum eius, vt comedāt eos in loco sancto: quia sanctū sanctorū est de sacrificiis Dñi iure perpetuo. Ecce aūt egressus filiꝰ mulieris Israelitidis, quē peperarat de viro Aegyptio inter filios Israel, iurgatus est in castris cum viro Israelite. Cumq. blasphemasset nomē Dñi, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen. (Vocabatur autē mater eius Salumith filia Dabri de tribu Dan.) Miseruntq. eum in carcerem, donec nossent quid iuberet Dñs.

Qui locutus est ad Moysen, dicēs, Educ blasphemum extra castra, & ponant oēs qui audierunt, manus suas super caput eiꝰ, & lapidet eum populꝰ vniuersus.

Et ad filios Israel loqueris. Homo qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum: & qui blasphemauerit nomen Dñi, morte moriatur: lapidib. opprimet eum omnis multitudo populi, siue ille ciuis, siue peregrinꝰ fuerit. Qui blasphemauerit nomē Dñi, morte moriatur.

¶ Qui percusserit, & occiderit hominē, morte moriatur. Qui percusserit animal, ʰredderꝰ vicariū, id est animā pro anima. Qui irrogauerit maculā ciuilibet ciuiū suorū: ¶ sicut fecit, sic fiet ei: fractūrā pro fractura, oculum pro oculo, dētē pro dēte restituet. qualē insixerit maculā, talē sustinere cogetur. Qui percusserit iumētum, ʰreddetꝰ aliud. Qui percusserit hominē, punietur. Aequum iudiciū sit inter vos, siue peregrinus, siue eius peccauerit: quia ego sum Dñs Deus vester. Locutusque est Moyses ad filios Israēl, & eduxerūt eū qui blasphemauerat, extra castra, ac lapidib. oppresserūt. Feceruntq. filij Israel sicut præceperat Dñs Moysi.

CAP. XXV.

Exo.23.10 *populꝰ o. *terra H. C.G. Textus Rad. conformis est.

LOcutusq. est Dñs ad Moysen in mōte Sinai, dicēs, Loquere filiis Israēl & dices ad eos, Quando ingressi fueritis terrā quā ego dabo vobis, ¶ sabbathizet* sabbathū ᵇDñi. Sex annis seres agrum tuū, & sex annis putabis vineā tuā, colligesq. fructus eius: septimo aūt anno sabbathū erit terræ, requietionis Dñi: agrū nō seres, & vineā nō putabis. Que spōte ᵇgignet humus, nō metes: & vuas primitiarū tuarū non colliges quasi vindemiā: annus enim requietionis terre est:

sed erunt vobis in cibum, tibi & seruo tuo, ancillæ & mercenario tuo, & aduenæ qui ᵇperegrinatur apud te: iumentis tuis & pecoribus omnia quæ nascuntur, præbebunt cibū. Numerabis quoq. tibi septē hebdomadas annorū, id est septies septē, quæ simul faciunt annos quadraginta nouē: & elāges buccina mēse septimo, decima die mensis, propitiationis tēpore in vniuersa terra vestra. Sāctificabisq. annum quinquagesimum, & vocabis remissionē cunctis habitatorib. terræ tuæ, ipse est enim iubile. Reuertetur homo ad possessionē suā, & vnusquisq. ad rediet ad familiā pristinā: quia iubileus est & quinquagesimus annus. Nō seretis atq. metetis spōte in agro nascentia, & primitias vindemiæ non colligetis, ob sanctificationē iubilei, sed statim ᵇoblata comedetis. Anno iubilei redient oēs ad possessiones suas. quādo vēdes quippiā ciui tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrē tuū, sed iuxta numerū annorū iubilei emes ab eo, & iuxta supputationē frugum vēdet tibi. Quāto plures anni remāserint post iubileum, tāto crescet & pretium: & quāto minus tēporis numeraueris, tāto minoris & emptio cōstabit. tēpus enim frugum vendet tibi. Nolite affligere cōtribules vestros, sed timeatvnusquisque Deum suum, quia ego Dñs Deus vester. Facite præcepta mea, & iudicia custodite, & implete ea: vt habitare positis in terra absq. vllo pauore, & gignat vobis humus fructus suos, quibus vescamini vsq. ad saturitatē, nullius impetum formidātes. Quòd si dixeritis, Quid comedēmꝰ anno septimo, si nō seuerimꝰ, neq. collegerimꝰ fruges nostras?

Dabo benedictionē meā vobis anno sexto, & faciet fructus trium annorū: seretisq. anno octauo, & comedetis veteres fruges vsq. ad nonum annū: donec noua nascātur, edetis vetera. Terra quoq. nō vēdetur in perpetuū: quia mea est, & vos aduenæ & coloni mei estis. vnde cūcta regio possessionis vestræ sub redēptionis cōditione vēdetur. Si attenuatus frater tuus vēdiderit possessiunculā suā, & voluerit propinquus eius, potest redimere quod ille vēdiderat. sin autē nō habuerit proximū, & ipse pretium ad redimēdum potuerit inuenire: cōputabuntur fructus ex eo tēpore quo vēdidit: & quod reliquum est, reddet emptori, sicq. recipiet possessionē suā. quòd si nō inuenerit manus eius vt reddat pretium: habebit emptor quod emerat, vsq. ad annum iubileum. In ipso enim omnis venditio ʳ edibit ad Dñm, & ad possessorē pristinum. Qui vēdiderit domum intra vrbis muros, habebit licentiam redimendi, donec vnus impleatur annus. si nō redemerit, & anni circulus fuerit euolutꝰ, emptor possidebit eam, & posteri eius in perpetuum, & redimi nō poterit, etiā in iubileo. Sin autē in villa fuerit domus, quæ muros nō habet, agrorum iure vēdetur. si antè redēpta nō fuerit, in iubileo reuertetur ad dām. Aedes Leuitarum quæ in vrbibus sunt, semper possunt redimi: si redēptæ nō fuerint, in iubileo reuertentur ad dāos, quia domꝰ vrbium ˢLeuitarum pro possessionib. sunt inter filios Israēl. Suburbana autē eorum nō veneāt, quia possessio sempiterna est. Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & susceperis eum quasi aduenā & peregrinum, & vixerit tecum, ne accipias vsuras ab eo, nec amplius quā dedisti time Deum tuum, vtviuere possit frater tuus apud te. Pecuniā tuā non dabis ei ad vsurā, & frugū superabundantiā non exiges. Ego Dns Deus vester, qui eduxi vos de Terra-Aegypti, vt darē vobis Terrā-Chanāā, & esſem vester Deꝰ. Si paupertate cōpulsus vēdiderit se tibi frater tuus, nō eum opprimes seruitute famulorū, sed quasi mercenarius & colonus erit: vsq. ad annū iubileū operabitur apud te, & postea egredietur cū liberis suis, & reuertetur ad cognationem & ad possessionē patrū suorū. mei enim serui sunt, & ego eduxi eos de Terra-Aegypti. nō veneāt cōditione seruorū: ne atterāris eū per potentiā, sed metuito Deū tuum.

Sera & ancilla sint vobis de nationib. quę in circuitu vestro sunt. Et de aduenis qui peregrinātur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra, hos habebitis famulos: & hæreditario iure trāsmittetis ad posteros, ac possidebitis in æternū. fratres aūt vestros filios Israēl ne opprimatis per potētiā. Si inualuerit apud vos manꝰ aduenæ atq. peregrini, & attenuatus frater tuꝰ vēdiderit se ei, aut cuiquā de stirpe eius: post vēditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis, redimet eū, & patruus, & patruelis, & cōsanguineus, & affinis. Sin autē & ipse potuerit, redimet se, supputatis dū taxat annis a tēpore vēditionis suæ vsq. in annū iubileū: & pecunia qua venditus fuerat, iuxta annorum numerū & rationē mercenarij supputata. Si plures fuerint anni qui remanēt vsq. ad iubileum, secūdum hos reddet & pretium. si pauci, ponet rationē cum eo iuxta annorum numerum, & reddet emptori quod reliquum est annorum, quibus antè seruiuit mercedibus imputatis: nō afflipet eū violenter in cōspectu tuo. Quòd si per hæc redimi nō potuerit, anno iubileo egredietur cū liberis suis. Mei enim sunt serui, filij Israel, quos eduxi de Terra-Aegypti.

Leuitica. Rad. Verū quæ textū sequuntur, ad finem MS.

CAP. XXVI.

Exo.20.4 Deut.5, 8 Psa.96.7

EGo Dns Deus vester, ¶ Non facietis vobis idolum & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignē lapidē ponetis in terra vestra, vt adoretis eum. ego enim sum Dns Deus vester. Custodite sabbatha mea, & pauete sanctuarium meum, ego Dns. ¶ Si in præceptis meis ambulaueritis, & mādata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluuias tēporibus suis, & terra gignet germē suū, & pomis arbores replebuntur. Apprehēdet messium tritura vindemiā, & vindemia occupabit sementē: & comedetis panē vestrū in saturitate, ¶ & absq. pauore habitabitis in terra vestra. Dabo pacē in finib. vestris: dormietis, & nō erit qui exterreat. Auferā malas bestias: & gladius nō trāsibit terminos vestros. Persequemini inimicos vestros, & corruēt coram vobis. persequētur quinq. de vestris cētū alienos, & centū de vobis decē millia: cadent inimici vestri gladio in cōspectu vestro. Respiciā vos, & crescere faciā: multiplicabimini, & firmabo pactū meū vobiscū. Comedetis vetustissima veterū, & vetera nouis superueniētibus p- iicietis. Ponā tabernaculū meū in medio vestri, & nō abiiciet vos anima mea. ¶ Ambulabo inter vos, & ero Deus vester, vosq. eritis populꝰ meus. Ego Dns Deꝰ vester, qui eduxi vos de Terra-Aegyptiorū, ne seruiretis eis, & qui cōfregi catenas ceruicū vestrarū, vt incederetis erecti. ¶ Quòd si nō audieritis me, nec feceritis omnia mādata mea, ¶ si spreueritis leges meas, & iudicia mea cotēpseritis, vt nō faciatis ea quæ à me cōstituta sunt, & ad irritū perduratis pactū meū: ego quoq. hæc faciam vobis, * Visitabo vos ᵗvelociter in egestate, & ardore, qui cōficiat oculos vestros, & cōsumat animas vestras. Fruſtra seretis sementē, quæ ab hostibꝰ deuorabitur. Ponā faciē meā cōtra vos, & corruetis corā hostibus vestris, & subiiciemini his qui oderunt vos. fugietis nemine persequente. Sin autē nec sic obedieritis mihi, addā correptiones vestras septuplū propter peccata vestra, & conterā superbiā duritiæ vestræ. Daboq. vobis cęlum dēsuper sicut ferrū, & terrā æneā. Cōsumetur incassum labor vester, nō proferet terra germē, nec arbores poma præbebunt. Si ambulaueritis ex aduerso mihi, nec volueritis audire me, addā plagas vestras vsq. in septuplum propter peccata vestra: immittāq. in vos bestias agri, quæ consumant vos, & pecora vestra, & ad paucitatē cūcta redigant, desertæq. fiant viæ vestræ.

Quòd si nec sic volueritis recipere disciplinā, sed & ambulaueritis ex aduerso mihi: ego quoq. cōtra vos aduersus incedā, & percutiā vos septies propter peccata vestra. inducāq. super vos gladiū vltorē fœderis mei. Cumq. cōfugeritis in vrbes, mittā pestilentiā in medio vestri, & trademini in manibus hostium, postquā confregero baculum panis vestri: ita vt decē mulieres in vno clibano coquāt panes, & reddāt eos ad pōdus; & comedetis, & nō saturabimini. Sin aūt nec per hæc audieritis me, sed ambuletis contra me: & ego incedā aduersus vos in furore cōtrario, & corripiā vos septē plagis propter peccata vestra, ita vt comedatis carnes filiorum vestrorum & filiarum vestrarum. destruā excelsa vestra, & simulachra ᵍconfringam. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, & abominabitur vos anima mea, in tantū vt vrbes vestras redigā in solitudinē, & deserta faciā sanctuaria vestra, nec recipiā vltrā odorē suauissimū. Dispergāq. terrā vestrā, & ipsebūt super ea inimici vestri, cūm habitatores illius fuerint. vos autē dispergam in Gentes, & euaginabo

ablata MS.R. Rad. autem oblatam legit, & vindemiā subaudit. Hæc posterior 12. versus pars, ab H.C. & G. ad hunc legitur modū: De agro comedetis fructū eius.

2 Cor.6,16. Deut.28,15 Thren.2,17 Mal.2,2. *& si 2 MS. H. C. ᵗsed MS. R.G. * Et H. C. G. * quoque MS. Textui vt hoc, & præcedenti loco Rad. suffragatur. ᵍvestra 6 MS.H. C. G. A Rad. autem non legitur.

post

post vos gladiũ, eritq; terra vestra deserta, & ciuitates vestræ dirutæ. Tũc placebũt terræ sabbatha sua cunctis diebus solitudinis suæ: quando fueritis in terra hostili, sabbathizabit, & requiescet in sabbathis solitudinis suę, eò quòd nõ requieuerit in sabbathis vestris quãdo habitabatis in ea. Et qui de vobis remãserint, dabo pauorẽ in cordibus eorũ in regionib. hostiũ, terrebit eos sonitus folij volãtis, & ita fugiẽt quasi gladiũ: cadent nullo persequẽte, & corruẽt singuli super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrũ inimicis audebit resistere. peribitis inter Gẽtes, & hostilis vos terra cõsumet. Quòd si & de iis aliqui remãserint, rabescẽt in iniquitatib. suis, in terra inimicorũ suorũ, & ꝓpter peccata patrũ suorũ & sua affligẽtur: donec cõfiteãtur iniquitates suas, & maiorũ suorũ, quibus prævaricati sunt in me, & ambulauerũt ex aduerso mihi. Ambulabo igitur & ego cõtra eos, & inducã illos in terra hostilẽ, donec erubescat incircũcisa mẽs eorũ: tũc orabũt pro impietatibus suis.

malorum suorum recordẽtur o.

Et recordabor fœderis mei quod pepigi cũ Iacob, & Isaac, & Abraham. Terræ quoq. memor ero: quæ cũ relicta fuerit ab eis, cõplacebit sibi in sabbathis suis, patiẽs solitudinẽ propter illos. Ipsi verò rogabũt pro peccatis suis, eò quod abiecerint iudicia mea, & leges meas despexerint. Attamẽ etiã cum essẽt in terra hostili, nõ penit' abieci eos, neq. sic despexi vt cõsumerẽtur, & irritũ facerẽ pactum meũ cũ eis. Ego enim sũ Dñs Deꝰ eorũ, & recordabor fœderis mei pristini, quãdo eduxi eos de Terra Aegypti in cõspectu Gentiũ, vt essem Deꝰ eorũ. ego Dñs Deus'. Hæc sũt iudicia atq. præcepta & leges, quas dedit Dñs inter se & inter filios Israël in monte Sinai per manum Moysi.

- 3 MS. H.C.G.

CAP. XXVII.

Locutusq. est Dñs ad Moysen, dicẽs, Loquere filiis Israël, & dices ad eos, Homo qui votũ fecerit, & spoponderit Deo' animã suã, sub æstimatione dabit pretiũ. Si fuerit masculus à vicesimo anno vsq. ad sexagesimũ annum, dabit quinquaginta siclos argẽti ad mensuram sanctuarij: si mulier, triginta. A quinto aũt anno vsq. ad vicesimũ, masculus dabit viginti siclos: fœmina decem. Ab vno mẽse vsq. ad annũ quintũ, pro masculo dabuntur quinq. sicli: pro fœmina tres. Sexagenarius & vltrà masculꝰ dabit quindecim siclos: fœmina decẽ. Si pauper fuerit, & æstimationem reddere nõ valebit, stabit coràm sacerdote: & quãtũ ille æstimauerit, & viderit eum posse reddere, tantũ dabit. Animal aũt quod immolari potest Dño, si quis vouerit, sanctũ erit, & mutari nõ poterit, id est, nec melius malo, nec peius bono. quòd si mutauerit: & ipsum quod mutatũ est, & illud pro quo mutatũ est, consecratũ erit

Domino MS.R.H. G.C.

ad 2 MS. A R. autem & Rad. nũ legitur.

Domino 1 MS. Rad. H.C.G.

Dño. Animal immundũ quod immolari Dño nõ potest, si quis vouerit, adducetur ante sacerdotẽ. qui diiudicãs vtrũ bonũ an malũ sit, statuet pretiũ. quod si dare voluerit is qui offert, addet super æstimationẽ quintã partẽ. Homo si vouerit domũ suã, & sanctificauerit Dño, cõsiderabit eã sacerdos vtrũ bona an mala sit, & iuxta pretium quod ab eo fuerit cõstitutũ, venũdabitur: sin autẽ ille qui vouerat, voluerit redimere eã, dabit quintã partẽ æstimationis suprà, & habebit domũ. Quòd si agrũ possessionis suæ vouerit, & cõsecrauerit Dño: iuxta mẽsurã semẽtis æstimabitur pretium. si triginta modiis hordei seritur terra, quinquaginta siclis venũdetur argẽti. Si statim ab anno incipiẽtis iubilei vouerit agrũ, quãto valere potest, tãto æstimabitur. sin autẽ post aliquantũ tẽporis: supputabit sacerdos pecuniã iuxta annorũ, qui relqui sunt, numerũ vsq. ad iubileũ, & detrahetur ex pretio. Quòd si voluerit redimere agrũ ille qui vouerat, addet quintã partẽ æstimatæ pecuniæ, & possidebit eũ. Sin autẽ noluerit redimere, sed alteri cuilibet fuerit venundatus, vltra eũ qui vouerat redimere nõ poterit: quia cũ iubilei venerit dies, sanctificatꝰ erit Dño, & possessio consecrata ad ius pertinet sacerdotũ. Si ager emptus est, & nõ de possessione maiorũ sanctificatus fuerit Dño, supputabit sacerdos iuxta annorũ numerũ vsq. ad iubileũ, pretiũ: & dabit ille qui vouerat eũ, Dño, in iubileo autẽ reuertetur ad priorẽ dñm qui vẽdiderat eũ, & habuerat in sorte possessionis suæ. Omnis æstimatio sicli sanctuarij põderabitur. Siclus viginti obolos habet. Primogenita quæ ad Deũ pertinẽt, nemo sanctificare poterit & vouere, siue bos, siue ouis fuerit: Dñi sunt. Quòd si immundũ est animal, redimet qui obtulit iuxta æstimationẽ suam', & addet quintã partẽ pretij. si redimere noluerit, vẽdetur alteri quantũcunq. fuerit ante æstimatũ. Omne quod Dño cõsecratur, siue homo fuerit, siue animal, siue ager, nõ veniet, nec redimi poterit. Quicquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Dño. Et omnis cõsecratio quæ offertur ab homine, nõ redimetur, sed morte morietur. Oẽs decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum Dñi sunt, & illi sanctificãtur. Si quis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintã partẽ earũ. Omnium decimarũ bouis & ouis & capræ, quæ sub pastoris virga trãseunt, quicquid decimũ venerit, sanctificabitur Dño. Non eligetur nec bonũ nec malum, nec altero cõmutabitur. si quis mutauerit: & quod mutatũ est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Dño, & nõ redimetur. Hæc sunt præcepta quæ mãdauit Dñs Moysi ad filios Israël in monte Sinai.

autem 13 MS.H.C. G.

Exo.30,13
Num.3,47
Exe.45,12

Dominũ MS. R. Rad.H. C. G.

tua 2 MS. H.Q.n.

Ios.6,24.39

R. H.C. G. At ad MS. & Rad. legitur.

LIBER NVMERI, HEBRAICE VAIEDABBER, ID EST, ET LOCVTVS EST. CAP. I.

Locutusq. est Dominus ad Moysen in deserto Sinai in tabernaculo fœderis, prima die mẽsis secũdi, anno altero egressionis eorum ex Aegypto, dicens: Tollite summã vniuersæ cõgregationis filiorũ Israël per cognationes & domos suas, & nomina singulorũ, quicquid sexus est masculini à vicesimo anno & suprà, omnium virorum fortium ex Israël, & numerabitis eos per turmas suas, tu & Aarõ. Eruntq. vobiscũ principes tribuum ac domorũ in cognationibus suis, quorum ista sunt nomina, De Rubẽ, Elisur filius Sedeur. De Simeon, Salamiel filius Surisaddai. de Iuda, Nahasson filius Aminadab. de Issachar, Nathanaël filius Suar. de Zabulõ, Eliab filius Helon. Filiorum autem Ioseph, de Ephraim, Elisama filius Ammiud. de Manasse, Gamaliel filiꝰ Phadasseur. De Bẽiamin, Abidan filius Gedeõnis: de Dan, Ahiézer filiꝰ Ammisaddai. de Aser, Phegiel filius Ochran. de Gad, Eliasaph filius Duel. de Nephthali, Ahira filius Enan. Hi nobilissimi principes multitudinis per tribꝰ & cognationes suas, & capita exercitus Israël: quos tulerũt Moyses & Aaron cũ omni vulgi multitudine, & cõgregauerunt primo die mensis secundi, recensentes eos per cognationes & domos ac familias & capita & nomina singulorũ à vicesimo anno & suprà, sicut præceperat Dñs Moysi. Numeratiq. sunt in deserto Sinai. De Ruben primogenito Israëlis per generationes & familias ac domos suas, & nomina capitũ singulorũ, omne quod sexus est masculini à vicesimo anno & suprà, procedẽtium ad bellũ, quadraginta sex millia quingẽti. De filiis Simeõ per generationes & familias ac domos cognationũ suarũ recensiti sunt per nomina & capita singulorum, omne quod sexus est masculini à vicesimo anno & suprà, procedentium ad bellũ, quinquaginta nouẽ millia trecenti. De filiis Gad per generationes & familias ac domos cognationum suarũ recẽsiti sunt per nomina singulorũ à viginti annis & suprà, omnes qui ad bella procederẽt, quadragintaquinq. millia sexcenti quinquaginta. De filiis Iuda per generationes & familias ac domos cognationũ suarũ, per nomina singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes qui poterãt ad bella procedere, recensiti sunt septuaginta quatuor millia sexcẽti. De filiis Issachar, per generationes & familias ac domos cognationum suarũ, per nomina singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes qui ad bella procederẽt, recẽsiti sunt quinquaginta quatuor millia quadringẽti. De filiis Zabulon per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes qui poterãt ad bella procedere, quinquaginta septẽ millia quadringenti. De filiis Ioseph, filiorum Ephraim per generationes, familias, ac domos cognationũ suarum recensiti sunt per nomina singulorũ à vicesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere, triginta duo millia ducẽti. De filiis Beniamin per generationes & familias ac domos cognationũ suarũ recẽsiti sunt nominibus singulorũ à vicesimo anno & suprà, omnes qui poterãt ad bella procedere, triginta quinquamillia quadringẽti. De filiis Dã per generationes, & familias ac domos cognationũ suarũ recẽsiti sunt nominib. singulorũ à vicesimo anno & suprà, omnes qui poterãt ad bella procedere, sexaginta duo millia septingẽti. De filiis Aser per generationes & familias ac domos cognationũ suarum recẽsiti sunt per nomina singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes qui poterãt ad bella procedere, quinquagintaseptem millia quadringẽti. Hi sunt quos numerauerũt Moyses & Aarõ, & duodecim principes Israël, singulos per domos cognationũ suarũ. Fuerũtq. omnis numerus filiorũ Israël per domos & familias suas à vicesimo anno & suprà, qui poterãt ad bella procedere, sexcenta tria millia viginti quinquaginta. Leuitæ aũt in tribu familiarum suarum nõ sunt numerati cum eis. Locutusq. est Dñs ad Moysen, dicẽs: Tribum Leui noli numerare, neq. pones summã eorum cum filiis Israël: sed cõstitue eos super tabernaculũ testimonij & cũcta vasa eius, & quicquid ad cæremonias pertinet. Ipsi portabunt tabernaculũ & omnia vtensilia eius: & erunt in ministerio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur. Cum proficiscẽdum fuerit, deponent Leuitæ tabernaculum: cũm castra metanda', erigẽt. quisquis externorum' accesserit, occidetur. Metabuntur autem castra filij Israël vnusquisq. per turmas & cuneos atq. exercitum suum. Porrò Leuitæ per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio super multitudinem filiorum Israël, & excubabunt in custodiis tabernaculi testimonij. Fecerunt ergo filij Israël iuxta omnia quę præceperat Dñs Moysi.

Exo.30, 12

castrame tandum, 1 MS. Q.n.

exterorũ MS.

extraneo rum, Rad.

CAP. II.

LOcutúsq. est Dñs ad Moysen & Aarō, dicens, Singuli, per turmas, signa, atq. vexilla, & domos cognationum suarum, castrametabuntur, filiorum' Israël, per gyrū tabernaculi fœderis. Ad Oriētem Iudas figet tētoria per turmas exercitus sui: eritq. princeps filiorū eius Nahasson filius Aminadab. & omnis de stirpe eius summa pugnantium, septuaginta quatuor millia sexcētorum'. Iuxta eum castrametati sunt de tribu Isachar, quorū princeps fuit Nathanaël filius Suar. & omnis numerus pugnatorum eius quinquaginta quatuor millia quadringēti. In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius Helō. omnisq. de stirpe eius exercitus pugnatorum, quinquaginta septem millia quadringēti. Vniuersi qui in castris Iudæ annumerati sunt, fuerunt centum octoginta sex millia quadringēti: & per turmas suas primi egrediētur. In castris filiorū Ruben ad meridianā plagam erit princeps Elisur filius Sedeur. & cūctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt, quadraginta sex millia quingenti. Iuxta eum castrametati sunt de tribu Simeon: quorum princeps fuit Salamiel filius Suri-saddai. & cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, quinquaginta nouem millia trecēti. In tribu Gad princeps fuit Eliasaph filius Duel. & cunctus exercitus pugnatorū eius, qui numerati sunt, quadraginta quinque millia sexcēti quinquaginta. Omnes qui recēniti sunt in castris Ruben, cētum quinquaginta millia & mille quadringenti quinquaginta per turmas suas: in secundo loco proficiscētur. Leuabitur autē tabernaculū testimonij per officia Leitarū & turmas eorum. quomodo erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca & ordines suos proficiscentur. Ad Occidentalē plagam erunt castra filiorum Ephraim, quorum princeps fuit Elisama filius Ammiud. cunctus exercitus pugnatorū eius, qui numerati sunt, quadraginta millia quingēti. Et cum eis tribus filiorum Manasse, quorū princeps fuit Gamaliel filius Phadassur. cūctusq. exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, triginta duo millia ducēti. In tribu filiorum Ben-iamin princeps fuit Abidā filius Gedeōnis. & cūctus exercitus pugnatorum eius, qui recēniti sunt, triginta quinque millia quadringēti. Omnes qui numerati sunt in castris Ephraim, cētum octo millia cētum per turmas suas: tertij proficiscētur. Ad Aquilonis partē castra metati sunt filij Dan: quorū princeps fuit Ahi-ezer filius Ammi-saddai. cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, sexaginta duo millia septingenti. Iuxta eum fixere tētoria de tribu Aser: quorum princeps fuit Phegiel filius Ochran. cunctus exercitus pugnatorum ei', qui numerati sunt, quadraginta millia & mille quingēti. De tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan. cunctus exercitus pugnatorū eius, quinquaginta tria millia quadringenti. Omnes qui numerati sunt in castris Dā, fuerunt cētum quinquaginta septē millia sexcēti: & nouissimi proficiscentur. Hic numerus filiorum Israël, per domos cognationum suarū & turmas diuisi exercitus, sexcētaria millia quingenti quinquaginta. Leuitæ autē nō sunt numerati inter filios Israël: sic enim præceperat Dñs Moysi. Fecerūntq. filij Israël iuxta omnia quæ mandauerat Dñs. Castra metati sunt per turmas suas, & profecti per familias ac domos patrum suorum.

CAP. III.

HAc sunt generationes Aarō & Moysi in die qui locutus est Dominus ad Moysen in mōte Sinai. Et hæc nomina filiorum Aarō: ¶ primogenitus eius Nadab, deinde Abiu, & Eleazar, & Ithamar. Hæc nomina filiorum Aaron sacerdotum qui vncti sunt, & quorum repletæ & cōsecratæ manus vt sacerdotio fungerentur. ¶ Mortui sunt enim Nadab & Abiu cùm offerrēt ignē alienum in conspectu Dñi in deserto Sinai, absq. liberis: functiq. sunt sacerdotio Eleazar & Ithamar coram Aaron patre suo. Locutusq. est Dñs ad Moysen, dicens, Applica tribum Leui, & fac stare in cōspectu Aaron sacerdotis vt ministrent ei, & excubēt, & obseruēt quicquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonij, & custodiāt vasa tabernaculi, seruiētes in ministerio eius. Dabisq. dono Leitas Aaron & filiis eius, quibus traditi sunt à filiis Israël. Aaron autem & filios eius constitues super cultum sacerdotij. Externus qui ad ministrādum accesserit, morietur. Locutusq. est Dñs ad Moysen, dicens: Ego tuli Leuitas à filiis Israël pro omni primogenito qui aperit vulua in filiis Israël, eruntq. Leuitæ mei. Meū est enim omne primogenitū ex quo percussi ¶ primogenitos in Terra Aegypti: sanctificaui mihi quicquid primum nascitur in Israël ab homine vsq. ad pecus, mei sunt: ego Dñs. Locutusque est Dñs ad Moysen in deserto Sinai, dicens: Numera filios Leui per domos patrum suorum & familias, omnem masculum ab vno mense & supra. ¶ Numerauit Moyses vt præceperat Dñs, & inuenti sunt filij Leui per nomina sua, Gerson & Caath & Merari. Filij Gerson: Lebni & Semei. Filij Caath: Amram, & Iesaar, Hebron, & Oziel. Filij Merari: Moholi, & Musi. De Gerson fuēre familiæ duæ, Lebnitica, & Semeitica: quarum numerus est populus sexus masculini ab vno mense & supra, septem millia quingentorum'. Hi post tabernaculum metabuntur ad Occidētem sub principe Heliasaph filio Laël. Et habebunt excubias in tabernaculo fœderis, ipsum tabernaculum & operimentum eius, tentorium quod trahitur ante fores tecti fœderis, & cortinas atrij: tentorium quoq. quod appenditur in introitu atrij tabernaculi, & quicquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi & omnia vtensilia eius. Cognatio Caath habebit populos Amramitas & Iesaaritas & Hebronitas & Ozielitas. Hæ sunt familiæ Caathitarum, recensitæ per nomina sua: omnes generis masculini ab vno mēse & supra, octo millia sexcenti. habebunt excubias sanctuarij, & castrametabūtur ad meridianā plagam. Princepsq. eorum erit Elisaphā filius Oziel: & custodient arcam, mensamq. & cādelabrum, altaria & vasa sanctuarij, in quibus ministratur, & velum, cunctamque huiusce modi supellectilem. Princeps autem principum Leuitarum Eleazar filius Aarō sacerdotis, erit super excubitores custodiæ sanctuarij. At verò de Merari erunt populi Moholitæ & Musitæ recēsiti per nomina sua: omnes generis masculini ab vno mēse & supra, sex millia ducenti. Princeps eorum Suriel filius Abihaiel: in plaga septētrionali castrametabūtur. Erit sub custodia eorum tabulæ tabernaculi & vectes, & columnæ ac bases earum, & omnia quæ ad cultum huiusce modi pertinent: columnæq. atrij per circuitū cum basibus suis, & paxilli cum funibus. Castrametabūtur ante tabernaculum fœderis, id est ad Orientalem plagam, Moyses & Aaron cū filiis suis, habentes custodiā sanctuarij in medio filiorū Israël, quisquis alienus accesserit, morietur. Omnes Leitæ quos numerauerunt Moyses & Aaron iuxta præceptū Dñi per familias suas in genere masculino à mēse vno & supra, fuerunt viginti duo millia. Et ait Dñs ad Moysen, Numera primogenitos sexus masculini de filiis Israël ab vno mēse & supra, & habebis summā eorū. Tollesq. Leitas mihi pro omni primogenito filiorum Israël, ego sum Dñs: & pecora eorū pro vniuersis primogenitis pecorum filiorum Israël. Recēsuit Moyses sicut præceperat Dñs primogenitos filiorū Israël. & fuerunt masculi per nomina sua, à mēse vno & supra, viginti duo millia ducēti septuagintatres. Locutusq. est Dñs ad Moysen, dicens: Tolle Leuitas pro primogenitis filiorum Israël, & pecora Leuitarū pro pecoribus eorum: eritq. Leuite mei, ego sum Dñs. In pretio autem ducentorum septuagintatrium qui excedūt numerum Leuitarū de primogenitis filiorū Israël, accipies quinq. siclos per singula capita ad mensura sanctuarij. ¶ Siclus habet viginti obolos. Dabisq. pecuniam Aaron & filiis eius pretium eorū qui suprà sunt. Tulit igitur Moyses pecuniam eorum qui fuerāt amplius, & quos redemerat à Leuitis pro primogenitis filiorum Israël, mille trecentorum sexaginta quinq. siclorum iuxta pondus sanctuarij, & dedit eam Aaron & filiis eius iuxta verbum quod præceperat sibi Dñs.

CAP. IIII.

LOcutusq. est Dñs ad Moysen & Aaron, dicens: Tolle summā filiorum Caath de medio Leuitarum per domos & familias suas, à tricesimo anno & suprà vsq. ad quinquagesimū annum, omnium qui ingrediuntur vt stent & ministrent in tabernaculo fœderis. Hic est cultus filiorum Caath, Tabernaculū fœderis & Sanctum sanctorum ingredietur Aaron & filij eius, quando mouēda sunt castra, & deponent velum quod pendet ante fores, inuoluētq. eo arcam testimonij, & operient rursum velamen vestimenti' pellium, extendentq. desuper pallium totum hyacinthinum, & inducent vectes. Mēsam quoq. propositionis inuoluēt hyacinthino pallio, & ponēt cū ea thuribula & mortariola, cyathos, & cratēras ad libandum: panes semper in ea erunt: extendentq. desuper palliū coccineum, quod rursum operient velamento vestimenti' pellium, & inducēt vectes. Sument & pallium hyacinthinū quo operient candelabrum cum lucernis & forcipibus suis & emunctoriis & cunctis vasis olei, quę ad concinnādas lucernas necessaria sunt: & super omnia ponent operimentum vestimenti' pellium, inducētq. vectes. Omnia vasa quibus ministratur in sanctuario, inuoluent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum vestimenti' pellium, inducentque vectes. Sed & altare mundabunt cinere, & inuoluent illud purpureo vestimento, ponentq. cum eo omnia vasa quibus in ministerio eius vtuntur, id est, ignium receptacula, fuscinulas ac tridētes, uncinos & batilla. Cuncta vasa altaris operiēt simul velamine vestimenti' pellium, & inducent vectes. Cumq. inuoluerint Aaron & filij eius sanctuariū & omnia vasa eius in cōmotione castrorum, tunc intrabunt filij Caath vt portent inuoluta: & non tangent vasa sanctuarij, ne moriantur. Ista sunt onera filiorum Caath in tabernaculo fœderis: super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cuius curā pertinet oleū ad concinnandas lucernas, & compositionis incēsum, & sacrificium quod semper offertur, & oleū vnctionis: & quicquid ad cultum tabernaculi pertinet, omniumq. vasorū quæ in sanctuario sunt. Locutusq. est Dñs ad Moysen & Aaron, dicens: Nolite perdere populum Caath de medio Leuitarū: sed hoc facite eis, vt viuant, & nō moriantur, si tetigerint

filij 3 MS. R. Rab.

sexcenti R. Rab.

Exo. 6, 23.

Leu. 10, 2. 1. Par. 24, 2 Inf. 26, 61.

Inf. 8, 9. 1. Esd. 6, 28

Inf. 8, 16. Exo. 13, 2. 34, 19.

Exo. 6, 17.

1. Par. 6, 1. & 23. 6.

Inf. 26, 57.

Exo. 30, 13. Leu. 27, 25. Exe. 45, 12. Inf. 18, 16.

quingenti R. G.

velamine MS. R. Rab. H. C. G.

hyacinthinarum MS. R.

Rab. G. Q. n.

hyacinthinarum MS. R. G.

hyacinthinarum MS. R. G.

hyacinthinarum MS. R. G.

hyacinthinarum MS. R. G.

hyacinthinarum MS. R. G.

inuoluerit R. H. C. At Textui G. suffragantur.

geriant Sancta sanctorum. Aaron & filij
eius intrabunt, ipsiq. disponẽt ᵃopera sin-
gulorum, & diuident quid portare quis
debeat. Alij nulla curiositate videãt quæ
sunt in sanctuario priusquã inuoluantur,
alioquin morientur. Locutusq. est Dñs
ad Moysen, dicens: Tolle summã etiam
filiorum Gerson per domos ac familias
& cognationes suas, à triginta annis &
supra, vsq. ad annos quinquaginta. Nu-
mera omnes qui ingrediuntur & mini-
strãt in tabernaculo fœderis. Hoc est
officium familiæ Gersonitarum, vt por-
rent cortinas tabernaculi & tectum fœ-
deris operimentum aliud, & super omnia
velamen ᵇianthinum' tentoriumq. quod
pendet in introitu tabernaculi fœderis,
cortinas atrij, & velum in introitu quod
est ante tabernaculum. Omnia quæ ad
altare pertinent, funiculos & vasa mini-
sterij, iubẽte Aaron & filijs eius, porta-
bunt filij Gerson: & sciẽt singuli cui de-
beant oneri mãcipari. Hic est cultus fa-
miliæ Gersonitarum in tabernaculo fœ-
deris, eruntq. sub manu Ithamar filij Aa-
ron sacerdotis. Filios quoq. Merari per
familias & domos patrum suorum recẽ-
sebis à triginta annis & supra, vsque ad
annos quinquaginta, omnes qui ingre-
diuntur ad officium ministerij sui & cul-
tum fœderis testimonij. Hæc sunt onera
eorum: Portabunt tabulas tabernaculi &
vectes eius, columnas ac bases earum,
columnas quoq. atrij per circuitum cum
basibus & paxillis & funib. suis. Omnia
vasa & supellectilem ad numerum acci-
pient, sicq. portabunt. Hoc est officium
familiæ Meraritarum & ministerium in
tabernaculo fœderis: eruntque sub manu
Ithamar filij Aaron sacerdotis. Recen-
suerunt igitur Moyses & Aaron & prin-
cipes synagogæ filios Caath per cogna-
tiones & domos patrum suorum à tri-
ginta annis & supra, vsq. ad annum quin-
quagesimum, omnes qui ingrediuntur ad
ministerium tabernaculi fœderis: & in-
uẽti sunt duo millia septingẽti quinqua-
ginta. Hic est numerus populi Caath
qui intrãt tabernaculũ fœderis: hos nu-
merauit Moyses & Aaron iuxta sermo-
nem Dñi per manum Moysi. Numerati
sunt & filij Gerson per cognationes, &
domos patrum suorum, à triginta annis
& supra, vsq. ad quinquagesimũ annum,
omnes qui ingrediũtur vt ministrent in
tabernaculo fœderis: & inuẽti sunt duo
millia sexcẽti triginta. Hic est populus
Gersonitarũ, quos nũmerauerunt Moyses
& Aaron iuxta verbum Dñi. Numerati
sunt & filij Merari per cognationes &
domos patrum suorum à triginta annis
& supra, vsq. ad annum quinquagesimũ,
omnes qui ingrediũtur ad explẽdos ritus
tabernaculi fœderis: & inuẽti sunt tria
millia ducẽti: hic est numerus filiorum
Merari, quos recẽsuerunt Moyses & Aa-
rõ iuxta imperium Dñi per manũ Moy-
si. Omnes qui recensiti sunt de Leuitis,
& quos ᵃfecit ad nomẽ Moyses & Aarõ,
& principes Israël per cognationes & do-
mos patrum suorum à triginta annis &
supra, vsq. ad annum quinquagesimum,
ingrediẽtes ad ministerium tabernaculi,
& onera portanda, fuerunt simul octo
millia quingẽti octoginta. Iuxta verbum
Dñi recẽsuit eos Moyses, vnumquemque
iuxta officium & onera sua, sicut præce-
perat ei Dominus. CAP. V.

Locutusq. est Dñs ad Moysen, dicẽs:
Præcipe filijs Israël, vt eiiciant de
castris omnem leprosum, & qui semine
fluit, pollutusq. est super mortuo: tam
masculũ quam fœmina eiicite de castris,
ne cõtaminent ea, cũm habitauerint vo-
biscũ. Fecerunt q. ita filij Israël, & eie-
cerunt eos extra castra, sicut locutus erat
Dñs Moysi. Locutusq. est Dñs ad Moy-
sen, dicens: Loquere ad filios Israël,
‖ Vir siue mulier cũm fecerint ex omni-
bus peccatis quæ solẽt hominibus acci-
dere, & per negligentiã trãsgressi fuerint
mandatum Dni, atq. deliquerint, confi-
tebũtur peccatum suum, & reddẽt ipsum
caput, quintamq. partẽ dẽsuper ei in quẽ
peccauerint. Sin autẽ nõ fuerit qui re-
cipiat, dabũt Dño, & erit sacerdotis, exce
pto ariete qui offertur pro expiatione, vt
fit placabilis hostia. Omnes quoq. primi-
tiæ quas offerunt filij Israël. ad sacerdotẽ
pertinẽt: & quicquid in sanctuariũ offer-
tur à singulis, & traditur manibus sacer-
dotis, ipsius erit. Locutusq. est Dñs ad
Moysen, dicẽs: Loquere ad filios Israël,
& dices ad eos: Vir cuius vxor errauerit,
maritumq. cõtemnens dormierit cum
alieno viro, & hoc maritus deprehendere
non quiuerit, sed latet adulterium, & te-
stibus argui nõ potest, quia non est inuẽ-
ta in stupro: si spiritus zelotypiæ cõci-
tauerit virum cõtra vxorem suã, quę vel
polluta est, vel falsa suspicione appetitur:
adducet eã ad sacerdotẽ, & offeret ob-
lationẽ pro illa decimã partẽ sati farinæ
hordeaceæ: nõ fundet super eã oleũ, nec
imponet thus: quia sacrificium zelotypię
est, & oblatio inuestigãs adulterũ. Offe-
ret igitur eam sacerdos, & statuet coram
Dño. assumẽtq. aquã sanctã in vase ficti-
li, & paxillum terræ de pauimẽto taber-
naculi mittet in eã. Cumq. steterit mu-
lier in conspectu Dñi, discooperiet caput
eius, & ponet super manus illius sacrifi-
cium recordationis, & oblationẽ zelotyp-
piæ: ipse autem tenebit aquas amaritsi-
mas, in quibus cum execratione maledi-
cta cogesit. adiurabitq. eam, & dicet: Si
nõ dormiuit vir alienus tecum, & si non
polluta es deserto mariti thoro, nõ te no-
cebũt aquæ istæ amaritsimæ, in quas ma-
ledicta cogesi. Sin autẽ declinasti à viro
tuo, atq. polluta es, & cõcubuisti cum al-
tero viro: his maledictionibus subiace-

ᵃ onera MS q.R.

ᵇ hyacinthinum MS.R.G.

ᵃ recensiti R.H.C.G.

Leu.6,3.

ᵃ tuo 1 MS. H.C. G.

bis: Det te Dñs in maledictionẽ, exem-
plumq. cunctorum in populo ᵃtuo: pu-
trescere faciat femur tuũ, & tumẽs ven-
rus tuus disrumpatur. ingrediãtur aquæ 22
maledictæ in ventrẽ tuum, & vtero tu-
mescente putrescat femur. Et respondē-
bit mulier, Amen, amen. Scribẽtque sa-
cerdos in libello ista maledicta, & dele-
bit ea aquis amaritsimis, in quas male-
dicta congesit, & dabit ei bibere. Quas 24
cũm exhauserit, tollet sacerdos de ma-
nu eius sacrificium zelotypiæ, & elena-
bit illud corã Dño, imponẽtq. illud super
altare sita duntaxat vt prius, pugillum 26
sacrificij tollat de eo quod offertur, & in-
cẽdat super altare: & sic potum det mu-
lieri aquas amaritsimas. Quas cũm bi- 27
berit, si polluta est, & contẽpto viro ad-
ulterij rea, pertrãsibunt eã aquæ maledi-
ctionis, & inflato ventre cõputrescet fe-
mur: eritq. mulier in maledictionẽ, & in
exemplum omni populo. Quòd si pol 28
luta non fuerit, erit innoxia, & faciet li-
beros. Ista est lex zelotypiæ. Si declina- 29
uerit à viro suo, & si polluta fuerit, ma- 30
rituſq. zelotypiæ spiritu cõcitatus adiu-
xerit eã in cõspectu Dñi, & fecerit ei sa-
cerdos iuxta omnia quæ scripta sunt,
maritus absq. culpa erit, & illa recipiet 31
iniquitatẽ suam. CAP. VI.

Locutusq. est Dñs ad Moysen, dicẽs, 1
Loquere ad filios Israël, & dices ad 2
eos, Vir siue mulier cũ fecerint votũ vt
sanctificẽtur, & se voluerint Dño conse-
rare: à vino, & omni quod inebriare
potest, abstinebunt. Acetũ ex vino, & ex 3
qualiberalia potione, & quicquid de vua
exprimitur, nõ bibent: vuas recẽtes sic-
cas, nõ comedẽt cunctis diebus quibus
ex voto Dño cõsecrãtur: quicquid ex vi-
nea esse potest, ab vua passa vsq. ad ci-
num nõ comedent. Omni tempore se- 5
parationis suæ ‖ nouacula nõ ᵃtransibit
ᵇper caput eius vsq. ad cõpletum diem
quo Dño consecratur. Sanctus erit, cre-
scẽte cæsaries capitis eius. Omni tẽpore 6
consecrationis suæ super mortuum non
ingredietur, nec super patris quidem & 7
matris & fratris sororisq. funere cõtami-
nabitur, quia consecratio Dei sui super
caput eius est. Omnibus diebus separa- 8
tionis suæ sanctus erit Dño. Sin autem 9
mortuus fuerit subitò quispiam corã eo,
polluetur caput cõsecrationis eius: quod
radet illico in eadẽ die purgationis suæ, &
rursum septima. In octaua autẽ die offe- 10
ret duos turtures, vel duos pullos colũbę
sacerdoti in introitu fœderis testimonij,
faciẽtq. sacerdos vnum pro peccato, & 11
alterum in holocaustum, & deprecabitur
pro eo, quia peccauit super mortuo: sanc-
tificabitq. caput eius in die illo: & cõ- 12
secrabit Dño dies separationis illius, of-
ferẽs agnum anniculum pro peccato: ita
tamen vt dies priores irriti fiant, quoniã
polluta est sanctificatio eius. Ista est lex 13
consecrationis. Cũm dies quos ex voto
decreuerat, cõplebuntur: adducet eum ad
14 ostium tabernaculi fœderis, & offeret
oblationẽ eius Dño, agnum anniculum
immaculatum in holocaustum, & ouem
anniculã immaculatã pro peccato, & a-
rietẽ immaculatum, hostiam pacificam,
15 canistrum quoq. panum azymorum qui
consperſi sunt oleo, & lagana absque fer-
mẽto vncta oleo, ac libamina singulorũ:
16 quæ offeret sacerdos corã Dño, & fa-
ciet tam pro peccato, quàm in holocau-
17 stum. Arietẽ verò immolabit hostiam
pacificam Dño, offertis simul canistrum
azymorum, & libamenta quæ ex mo-
18 re debentur. ‖ Tũc radetur nazæreus an- Act.21, 24
te ostiũ tabernaculi fœderis ex tarie con-
secrationis suæ: telletque capillos eius,
& ponet super ignem, qui est suppositus
19 sacrificio pacificorum. Et armũ coctum
arietis, tortamq. absque fermẽto vnam
de canistro, & laganum azymum vnum,
& tradet in manus nazarei, postquam
20 rasum fuerit caput eius. Susceptaque
rursum ab eo, eleuabit in cõspectu Dñi:
& sanctificata sacerdotis erunt, sicut pe-
ctusculum quod separari jussum est, &
femur. Postea potest bibere nazæreus
21 vinum. Ista est lex nazarei, cũ vouerit
oblationem suã Dño tempore consecra-
tionis suæ, exceptis his quæ inuenerit
manus eius. iuxta quod mente deuouе-
rat, ita faciet ad perfectionem sanctifica-
22 tionis suæ. Locutusq. est Dñs ad Moy-
23 sen, dicens, Loquere Aaro & filijs eius,
Sic benedicetis filijs Israël, & dicetis eis:
24 Benedicat tibi Dñs, & custodiat te.
25 Ostendat Dñs faciem suam tibi, & mi-
26 sereatur tui. Conuertat Dominus vul-
27 tum suum ad te, & det tibi pacẽ. Inuo-
cabunt q. nomen meum super filios Is-
rael, & ego benedicam eis.

CAP. VII.

Factum est autẽ in die qua compleuit
Moyses tabernaculũ, & erexit illud: Exo.40,18
‖ vnxitq. & sanctificauit cum omnibus
vasis suis, altare similiter & omnia vasa
2 eius: Obtulerunt principes Israël, & R.H.C.
capita familiarum, ipsi erant per singu- G. A Rab.
las tribus, præfecti eorum qui numerati autem non
3 fuerant, munera corã Dño sex plaustra oditur.
tecta cum duodecim bobus. Vnũ plau- ᵃquæ MS.
strum obtulẽre duo duces, & vnum bo- R. Rab.
nem singuli, obtuleruntq. ea in conspe-
4 ctu tabernaculi. Ait autẽ Dñs ad Moy-
5 sen, Suscipe ab eis vt seruiant in minis- ᵃ testimo-
terio tabernaculi, & trades ea Leuitis in- nij 1 MS.
6 xta ordinem ministerij sui. Itaque cũm H.C.G.
suscepisset Moyses plaustra, & boues,
7 tradidit eos Leuitis. Duo plaustra & ᵃea 4 MS.
quatuor boues dedit filijs Gerson, iuxta R. G.
8 id quod habebãt necessarium. quatuor
alia plaustra, & octo boues dedit filijs
Merari secundũ officia & cultũ suũ, sub
9 manu Ithamar filij Aarõ sacerdotis. Fi-
lijs autẽ Caath non dedit plaustra & bo-

ues quia in sanctuario seruiunt, & onera propriis portãt humeris. Igitur obtulerunt duces in dedicatione altaris, die quo vnctum est, oblationẽ suam ante altare:
Dixitq. Dñs ad Moysen, Singuli duces per singulos dies offerant munera in dedicationem altaris. Primo die obtulit oblationem suam Nahasson filius Aminadab de tribu Iuda: fuerintque in ea aeetabulum argenteum põdo centũ triginta siclorum, phiala argentea habens septuaginta siclos iuxta pondus sanctuarij, vtrumq. plenũ simila conspersa oleo in sacrificium: mortariolũ ex decẽ siclis aureis plenũ incenso: boue de armẽto, & arietẽ, & agnum anniculũ in holocaustũ: hircumq. pro peccato: & in sacrificio pacificorũ boues duos, arietes quinq, hircos quinq. agnos anniculos quinque. hæc est oblatio Nahasson filij Aminadab. Secundo die obtulit Nathanael filius Suar, dux de tribu Issachar, aceta-bulum argenteũ appendẽs centũ triginta siclos, phialam argẽteã habentẽ septuaginta siclos, iuxta põdus sanctuarij, vtrũque plenum simila cõsperſa oleo in sacrificium: mortariolum aureum habẽs decẽ siclos plenũ incenso: boue de armento, & arietẽ, & agnũ anniculum in holocaustum: hircumque pro peccato: & in sacrificio pacificorũ boues duos, arietes quinq, hircos quinque, agnos anniculos quinq. hæc est oblatio Eliab filij Helõ. Die quarto princeps filiorũ Rubẽ, Elisur filius Sedeur obtulit acetabulũ argenteũ appendẽs centũ triginta siclos, phialam argenteã habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrumq. plenum simila cõsperſa oleo in sacrificiũ: mortariolũ aureũ appendens decẽ siclos plenũ incẽso: boue de armento, & arietẽ, & agnum anniculum in holocaustum: hircumque pro peccato: & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinq. hircos quinq. agnos anniculos quinq. hæc fuit oblatio Elisur filij Sedeur. Die quinto princeps filiorũ Simeõ Salamiel filius Suri-saddai obtulit acetabulum argenteum appẽdens centũ triginta siclos, phialam argenteã habentẽ septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrumq. plenũ simila conspersa oleo in sacrificium: mortariolum aureum appendens decẽ siclos plenum incenso: bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: hircumq. pro peccato: & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinq. hircos quinque, agnos anniculos quinq. hæc fuit oblatio Salamiel filij Suri-saddai. Die sexto princeps filiorum Gad Eliasaph filius Duel, obtulit acetabulũ argenteũ appendens centum triginta siclos, phialã argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrumque plenum simila cõsperſa oleo in sacrificiũ: mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenso: bouem de armẽto, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: hircumq. pro peccato: & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Eliasaph filij Duel. Die septimo princeps filiorũ Ephraim Elisama filius Ammiud, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialã argẽteam habentẽ septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrumq. plenum simila cõsperſa oleo in sacrificium: mortariolum aureum habẽs decẽ siclos plenũ incenso: bouẽ de armento, & arietẽ, & agnũ anniculum in holocaustum: hircumque pro peccato: & in hostias pacificorũ boues duos, arietes quinque, hircos quinq., agnos anniculos quinq. hec fuit oblatio Elisama filij Ammiud. Die octauo, princeps filiorũ Manasse Gamaliel filius Phadassur, obtulit acetabulũ argenteũ appendens cẽtũ triginta siclos, phialam argenteam habentẽ septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium: mortariolũ aureũ appendẽs decẽ siclos, plenũ incenso: boue de armento, & arietẽ, & agnum anniculum in holocaustum: hircumque pro peccato:
& in hostias pacificorum boues duos, arietes quinq. hircos quinq. agnos anniculos quinq. hæc fuit oblatio Gamaliel filij Phadassur. Die nono princeps filiorũ Benjamin Abidan filius Gedeonis, obtulit acetabulum argenteum appendens centũ triginta siclos, phialã argenteã habẽte septuaginta siclos ad põdus sanctuarij, vtrumq. plenum simila cõsperſa oleo in sacrificium: & mortariolũ aureũ appendens decẽ siclos plenum incenso: bouẽ de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustũ: hircumq. pro peccato: & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinq. hæc fuit oblatio Abidan filij Gedeonis.
Die decimo princeps filiorũ Dan Ahiezar filius Ammi-saddai obtulit acetabulum argenteum appendens cẽtum triginta siclos, phialam argenteã habentem septuaginta siclos, ad pondus sanctuarij, vtrumq. plenũ simila conspersa oleo in sacrificium: mortariolum aureum appendens decẽ siclos plenum incenso: bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: hircumque pro peccato: & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinq. hircos quinque, agnos anniculos quinq. hæc fuit oblatio Ahiezer filij Ammi-saddai. Die undecimo princeps filiorum Aser, Phegiel filius Ochrã, obtulit acetabulũ argenteum appendẽs centum triginta siclos, phialã argenteam habẽtẽ septuaginta siclos ad põdus sanctuarij, vtrumque plenum simila cõsperſa oleo in sacrificiũ: mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenso: bouem de armẽto, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: hircumq. pro peccato: & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinq. hircos quinq. agnos anniculos quinq. hæc fuit oblatio Phegiel filij Ochrãn. Die duodecimo princeps filiorum Nephthali Ahira filius Enan, obtulit acetabulum argenteũ appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentẽ septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrumque plenum simila oleo cõsperſa in sacrificium: mortariolum aureum appentcus decẽ siclos, plenum incenso: bouem de armento, & arietẽ, & agnum anniculum in holocaustum: hircumq. pro peccato: & in hostias pacificorũ boues duos, arietes quinque, hircos quinq., agnos anniculos quinq. hæc fuit oblatio Ahira filij Enã.

(a) in dedicatione MS. R. Rab. dedicatio H.C.G. — H.C.G.

Hæc (a) dedicatio altaris oblata sunt à principib Israel, in die qua consecratum est, acetabula argẽtea duodecim: phialæ argenteæ duodecim: mortariola aurea duodecim: ita vt centum triginta siclos argẽti haberet vnum acetabulũ, & septuaginta siclos haberet vna phiala: id est, in cõmune vasorũ omnium ex argento siclũ duo millia quadringenti, põdere sanctuarij. mortariola aurea duodecim plena incenso, denos siclos appẽdẽtia pondere sanctuarij: id est, simul auri sicli centũ viginti: boues de armento in holocaustũ duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & libamenta eorũ: hirci duodecim pro peccato. In hostias pacificorũ, boues viginti-quatuor, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta. Hæc oblata sunt in (a) dedicatione altaris, quãdo vnctum est.

(a) dedicatione MS. R. (a) dedicatio altaris postquã H.C.G.

Cũq. ingrederetur Moyses tabernaculũ fœderis, vt consuleret oraculum, audiebat vocẽ loquentis ad se de propitiatorio quod erat super arcam testimonij inter duos Cherubim, vnde & loquebatur ei.

CAP. VIII.

LOcutusq. est Dñs ad Moysen, dicẽs, Loquere Aarõ, & dices ad eum, Cũ posueris lucernas, candelabrũ in australi parte erigetur. Hoc igitur præcipe vt lucernæ contra boreã è regione respiciãt ad mensam panũ propositionis, contra eã partẽ quã candelabrum respicit, lucere debebunt. Fecitq. Aaron, & imposuit lucernas super candelabrum, vt præceperat Dñs Moysi. Hæc autẽ erat factura candelabri, Ex auro ductili, tam medius stipes quam cũcta quæ ex vtroq. calamorum latere nascẽbantur: iuxta exemplũ quod ostẽdit Dñs Moysi, ita operatus est candelabrum. Et locutus est Dñs ad Moysen, dicẽs, Tolle Leuitas ex medio filiorum Israel, & purificabis eos iuxta hunc ritum: Aspergatur aqua lustrationis, & radant omnes pilos carnis sue. Cumque lauerint vestimenta sua, & mundati fuerint, tollent boue de armẽtis, & libamentum eius similã oleo cõsperſam; bouẽ autẽ alterũ de armento tu accipies pro peccato: & applicabis Leuitas coram tabernaculo fœderis, cõuocata omni multitudine filiorum Israel. Cumq. Leuitæ fuerint coram Domino, ponent filij Israel manus suas super eos. & offeret Aarõ Leuitas, munus in cõspectu Dñi à filijs Israel, vt seruiant in ministerio eius. Leuitæ quoque ponent manus suas super capita bouũ, e quib. vnũ facies pro peccato, & alterũ in holocaustũ Dñi, vt depreceris pro eis. Statuesq. Leuitas in cõspectu Aarõ & filiorũ eius, & cõsecrabis eblatos Dño, ac separabis de medio filiorum Israel, vt sint mei. & postea ingrediantur tabernaculũ fœderis, vt seruiant mihi. Sicq. purificabis & consecrabis eos in oblatione Dñi: quoniã dono donati sunt mihi à filijs Israel. Pro primogenitis quæ aperiunt omne vulnus in Israẽl, à cepi eos. Mea sunt enim omnia primogenita filiorũ Israel, tam ex hominibus quàm ex iumẽtis. Ex die quo percussi omne primogenitũ in Terra-Aegypti, sanctificaui eos mihi: & tuli Leuitas pro cunctis primogenitis filiorũ Israel: tradidiq. eos dono Aarõ & filijs eius de medio populi, vt seruiant mihi pro Israel in tabernaculo fœderis, & orent pro eis ne sit in populo plaga, si ausi fuerint accedere ad sanctuarium. Fecerũtq. Moyses & Aarõ & omnis multitudo filiorũ Israel super Leuitis quæ præceperat Dñs Moysi: purificatiq. sunt, & lauerunt vestimenta sua. Elevauitq. eos Aarõ in cõspectu Dñi, & orauit pro eis, vt purificari ingrederẽtur ad officia sua in tabernaculum fœderis cora Aaron & filijs eius. Sicut præceperat Dñs Moysi de Leuitis, ita factum est. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicẽs, Hæc est lex Leuitarũ, A vigintiquinque annis & supra, ingredientur vt minuãtur in tabernaculo fœderis. Cũq. quinquagesimum annũ ætatis impleuerint, seruire cessabũt ultrũq. ministrabũt fratrũ suorũ in tabernaculo fœderis, vt custodiãt quæ sibi fuerint cõmendata, opera autẽ ipsa nõ faciãt. Sic dispones Leuitis in custodijs suis.

(a) filiorum Israel 1 MS. H. C. G.

(a) sacrificio MS. R. (a) sacrificiũ H.C.G.

(a) 5 MS. R. H. C. G. Ac à Rab. legunt.

CAP. IX.

1 Locutus est Dñs ad Moysen in deserto Sinai anno secundo, postquam egressi sunt de Terra Aegypti, mense primo dicens, 2 Faciant filij Israël Phase in tempore suo, 3 quartadecima die mensis huius ad vesperam, iuxta omnes ceremonias & iustificationes eius. 4 Precepitq; Moyses filijs Israël vt facerẽt Phase. 5 Qui fecerũt tẽpore suo: quartadecima die mensis ad vesperum in monte Sinai. Iuxta omnia quæ mãdauerat Dominus Moysi, fecerunt filij Israël. 6 Ecce autem quidã immundi super anima hominis, qui non poterãt facere Phase in die illo, accedentes ad Moysen & Aarõ, dixerũt eis, 7 Immundi sumus super anima hominis. quare fraudamur vt non valeamus oblationẽ offerre Dño in tẽpore suo inter filios Israël? 8 Quibus respõdit Moyses, State vt consulã quid præcipiat Dñs de vobis. 9 Locutusq; est Dñs ad Moysẽ, 10 dicens, Loquere filijs Israël, Homo qui fuerit immũdus super anima, siue in via procul in gente vestra, faciat Phase Dño 11 in mẽse secũdo, quartadecima die mẽsis ad vesperã: cũ azymis & lactucis agrestibus comedẽt illud. 12 nõ relinquent ex eo quippiã vsq; mane, ‖ & os eius non confringẽt, omne ritum Phase obseruabunt. 13 Si quis autẽ & mundus est, & in itinere nõ fuit, & tamen nõ fecit Phase, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificiũ Dño non obtulit tẽpore suo: hic peccatũ suũ ipse portabit. 14 Peregrinus quoq; & aduena si fuerint apud vos, faciẽt Phase Dño iuxta cæremonias & iustificationes suas. Præceptum idem erit apud vos tam aduenæ, quàm indigenæ. 15 Igitur die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. A vespere autẽ super tentorium erat quasi species ignis vsque mane. 16 sic fiebat iugiter, per diem operiebat illud nubes, & per noctẽ quasi species ignis. 17 Cũq; ablata fuisset nubes quæ tabernaculũ protegebat, tunc proficiscebãtur filij Israël: & in loco vbi sistisset nubes, ibi castrametabãtur. 18 Ad imperium Dñi proficiscebãtur, & ad imperiũ illius figebãt tabernaculũ. ‖ Cunctis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum, manebant in eodẽ loco: 19 & si euenisset vt multo tẽpore maneret super illud, erant filij Israël in excubijs Dñi, & non proficiscebantur. 20 quotquot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium Dñi erigebant tẽtoria, & ad imperium illius deponebant. 21 Si fuisset nubes à vespere vsque mane, & statim diluculo tabernaculũ reliquisset, proficiscebantur: & si post diem & noctem recessisset, dilapidabat tentoria. 22 Si verò biduo aut vno mense vel longiori tẽpore fuisset super tabernaculũ, manebant filij Israël in eodẽ loco, & nõ proficiscebantur: statim autem vt recessisset, 23 mouebant castra. Per verbum Dñi figebãt tentoria, & per verbum illius proficiscebantur: grantq; in excubijs Domini iuxta imperiũ eius per manũ Moysi.

CAP. X.

1 Locutusq; est Dñs ad Moysen, dicẽs, 2 Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare possis multitudinẽ quãdo mouẽda fuit castra. Cumq; increpuerit tubis, congregabitur ad te omnis turba ad ostium tabernaculi fœderis. 3 Si semel clanxeris, venient ad te principes, & capita multitudinis Israël. 4 Si autẽ prolixior atque cœlius clangor increpuerit, mouebunt castra primi qui 5 sunt ad orientalẽ plagam. In secundo autẽ sonitu & pari vlulatu tubæ, lenabũt tentoria qui habitant ad meridiem. & iuxta hunc modum reliqui facient vlulatibus tubis in profectione. 6 Quando autẽ congregandus est populus, simplex tubarum clangor erit, & nõ concisè vlulabunt. 7 Filij autẽ Aaron sacerdotes clãgent tubis: eritq; hoc legitimum sempiternũ in generationibus vestris. 8 Si exieritis ad bellũ de terra vestra cõtra hostes qui dimicant aduersum vos, clãgetis vlulatibus tubis, & erit recordatio vestri coram Dño Deo vestro, vt eruamini de 9 manibus inimicorũ vestrorũ. Si quãdo habebitis epulum, & dies festos, & calẽdas, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, vt sint vobis in recordatione Dei vestri. ego Dñs Deus vester. 10 Anno secundo, mense secũdo, vicesima die mẽsis eleuata est nubes de tabernaculo fœderis: 11 profectiq; sunt filij Israël per turmas suas de deserto Sinai, & requieuit nubes in solitudine Pharã. Mouerũtq; castra primi iuxta imperiũ Dñi per 14 manũ Moysi. ‖ Filij Iuda primus iuxta suas Sup. 1, 7. quorũ princeps erat Nahassõ filius Amin 15 nadab. In tribu filiorum Isachar fuit 16 princeps Nathanaël filius Suar. In tribu Zabulo erat princeps Eliab filius Helõ 17 Depositumq; est tabernaculum, quod portantes egressi sunt filij Gerson & Merari. 18 Profectisque sunt & filij Ruben, per turmas & ordinẽ suum, quorũ princeps 19 erat Helisur filius Sedeur. In tribu autẽ filiorum Simeon, princeps fuit Salamiel 20 filius Suri-saddai. Porrò in tribu Gad 21 erat princeps Eliasaph filius Duel. Profectiq; sunt & Caathitæ portantes sanctuariũ. Tãdiu tabernaculũ portabatur, 22 donec venirent ad erectionis locũ. Mouerũt castra & filij Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat 23 Elisama filius Ammiud. In tribu autem filiorum Manasse princeps fuit Ga- 24 maliel filius Phadassur. & in tribu Benjamin erat dux Abidã filius Gedeõnis. 25 Nouissimi castrorum omnium profecti sunt filij Dan per turmas suas, in quorũ exercitu princeps fuit Aliezer filius 26 Ammi-saddai. In tribu autẽ filiorũ Aser

erat

erat princeps Phegiel filius Ochran. Et 27 in tribu filiorũ Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan. Hæc sunt castra, & 28 profectiones filiorum Israël per turmas suas quando egrediebantur. Dixitque 29 Moyses Hobab filio Raguel Madianitæ cognato suo, Proficiscimur ad locũ quẽ Dñs daturus est nobis: veni nobiscũ, vt beneficiamus tibi: quia Dñs bona promisit Israëli. Cui ille respondit, Non 30 vadã tecum, sed reuertar in terrã meã, in qua natus sum. Et ille, Noli, inquit, nos 31 relinquere: tu enim nosti in quibus locis per desertũ castra ponere debeamus, & eris ductor noster. Cumq; nobiscũ ve- 32 neris, quicquid optimũ fuerit ex opibus quas nobis tradituras est Dñs, dabimus tibi. Profecti sunt ergo de Monte Dñi 33 viã trium dierũ, arcaq; fœderis Dñi præcedebat eos, per dies tres prouidens castrorũ locũ. Nubes quoq; Dñi super eos 34 erat per diẽ cùm incederẽt. Cumq; ele- 35 uaretur arca, dicebat Moyses, ‖ Surge Dñe, & dissipentur inimici tui, & fugiat qui oderũt te, à facie tua. Cùm autẽ de- 36 poneretur, aiebat, Reuertere Domine ad multitudinem exercitus Israël.

CAP. XI.

1 Interea ortũ est murmur populi, quasi dolentiũ pro labore, contra Dominũ. Quod cùm audisset Dñs, irat⁹ est. Et accensus in eos ignis Dñi deuorauit extremã castrorum partẽ. 2 Cumq; clamasset populus ad Moysen, orauit Moyses ad Dñm, & absorptus est ignis. 3 Vocauitq; nomẽ loci illius Incensio: eo quòd succensus fuisset cõtra eos ignis Dñi. Vulgus quippe promiscuum quod ascẽderat cum eis, flagrauit desiderio ⁹, sedens & flens, iunctis sibi pariter filijs Israël, & ait, ‖ Quis dabit nobis ad vescendũ carnes? 5 Recordamur piscium quos comedebamus in Aegypto gratis: in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, & cepe, & allia. 6 Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man. ‖ Erat autẽ Mã quasi semẽ 7 coriandri, coloris bdellij. 8 Circumibatque populus, & colligẽs illud, frangebat molã, aut terebat in mortario, coquens in olla, & faciẽs ex eo tortulas saporis quasi panis oleati. 9 Cumq; descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter & Man. 10 Audiuit ergo Moyses flentẽ populũ per familias, singulos per ostia tentorij sui. Iratusque est furor Dñi valde: sed & Moysi intoleranda res visa est. & 11 ait ad Dñm, Cur afflixisti seruũ tuum? quare nõ inuenio gratiã coram te? & cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me? 12 Numquid ego concepi omnẽ hanc multitudinẽ, vel genui eã, vt dicas mihi, Porta eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infantulũ, & defer in terram pro qua iurasti patribus eorum? 13 Vnde mihi carnes vt dẽ tãtæ multitudini? flent contra me, dicentes, Da nobis carnes vt 14 comedamus. Nõ possum solus sustinere omnẽ hunc populũ, quia grauis est mihi. 15 Sin aliter tibi videtur, obsecro vt interficias me, & inuentã gratiã in oculis tuis: ne tantis afficiar malis. Et dixit Dñs ad Moysen, Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israël, quos tu nosti quòd senes populi sint ac magistri: & duces eos ad ostiũ tabernaculi fœderis, faciẽ- 17 que ibi stare tecũ, vt descẽdã & loquar tibi: & auferã de spiritu tuo, tradãmque eis, vt sustentent tecũ onus populi, & nõ 18 tu solus graueris. Populo quoq. dices, Sanctificamini eras: * comederis carnes. ego enim audiui vos dicere, Quis dabit nobis escas carniũ? bene fuit Israël in Aegypto. Vt det vobis Dñs carnes, & cõ- 19 edatis: non vno die, nec duobus, vel 20 quinq. aut decẽ, nec viginti quidẽ, sed vsq. ad mensem dierũ, donec exeat per nares vestras, & vertatur in nauseam: eo quòd repuleritis Dñm qui in medio vestri est, & fleueritis corã eo, dicẽtes, Quare egressi sumus ex Aegypto? Et ait Moy- 21 ses ‖ ad Dñm⁹, Sexcenta millia peditũ huius populi sunt: & tu dicis, Dabo eis 22 esum carniũ mense integro? Numquid ouium & boum multitudo cædetur, vt possit sufficere ad cibum? vel omnes pisces maris in vnum congregabuntur, vt 23 eos satient? Cui respondit Dñs, ‖ Nunquid manus Dñi inualida est? Iam nunc videbis vtrum meus sermo opere compleatur. 24 Venit igitur Moyses, & narrauit populo verba Dñi, congregãs septuaginta viros de fenibus ⁹Israël, quos stare 25 fecit circa tabernaculum. Descenditq. Dñs per nubẽ, & locutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat in Moyse, & dans septuaginta viris. Cumq. requieuisset in eis Spiritus, prophetauerũt; nec 26 vltrà cessauerunt. Remanserant autẽ in castris duo viri, quorum vnus vocabatur Eldad, & alter Medad, super quos requieuit Spiritus. nam & ipsi descripti fuerãt, & non exierant ad tabernaculũ. Cumq. 27 prophetarent in castris, cucurrit puer, & nuntiauit Moysi, dicens, Eldad & Me- 28 dad prophetant in castris. Statim Iosue filius Nun, minister Moysi, & electus è plurib⁹, ait, Dñe mi Moyses prohibe eos. 29 At ille, Quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat vt omnis populus prophetet & det eis Dñs Spiritum suum? Reuer- 30 susq. est Moyses, & maiores natu Israël 31 in castra. ‖ Ventus autẽ egrediens à Dño arreptas trans mare coturnices detulit, & demisit in castra itinere quantum vno die confici potest, ex omni parte castrorum per circuitum, volabantq. in aëre duobus cubitis altitudine super terram. 32 Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero, congregauit coturnicum multitudinẽ: qui parum, decẽ coros: & siccauerunt eas per gyrũ castrorũ.

F 3 ‖ Adhuc

Exo. 12, 46 Ioh. 19, 36.

Exo. 40, 34.

1 Co. 10, 1.

Psal. 67, 2.

* 4 MS. Rab. H. C. G.

* 1 MS. H. C. G.

Isaie 59.

Ioh. 6, 7.

9 Vel carnium MS q. R. Rab.

1. Cor. 10, 6

Exo. 16, 14. Sap. 16, 20. Psal. 77, 24 Ioh. 6, 31.

9 populi 1 MS. H. C. G. Textui Rab. auxiliantur.

Exo. 16, 13.

Psa.77.31. quem percussit Dominus, quia desideraverat carnes MS q. carnes MS.4.Ar. Rab.

¶Adhuc carnes erant in dentibus eorũ, 33
nec defecerat huiusce modi cibus: & ecce
furor Dñi concitatus in populũ, percussit
eum plaga magna nimis. Vocatusque est 34
ille locus Sepulchra-concupiscentiæ: ibi
enim sepelierunt populum q̃ qui desidera-
verat[a]. Egressi autem de Sepulchris- 35
concupiscentiæ, venerunt in Haseroth,
& manserunt ibi. CAP. XII.

LOcutaq. est Maria & Aaron contra 1
Moysen propter vxorẽ eius Aethio-
pissam, & dixerũt, Num per solũ Moy- 2
sen locutus est Dñs? nonne & nobis si-
militer est locutus? Quod cũm audisset
Dñs, iratus est. Erat enim Moyses vir 3
mitissimus super omnes homines qui
morabantur in terra. Statim locutus est 4
Dñs ad eũ, & ad Aarõ & Mariã, Egredi-
mini vos tantũm tres ad tabernaculum
fœderis. Cumq. fuissent egressi, descen- 5
dit Dñs in columna nubis, & stetit in in-
troitu tabernaculi vocans Aarõ & Mariã.
Qui cũm isset, dixit ad eos, Audite ser- 6
mones meos, Si quis fuerit inter vos pro-
pheta Dñi, in visione apparebo ei, vel per
somniũ loquar ad illũ. At non talis ser- Heb.3,2. 7
uus meus Moyses, ¶ qui in omni domo
mea fidelissimus est: ore enim ad os lo- 8
quor ei: ~ &' palam, & nõ per ænigma-
ta & figuras Dñm videt. Quare ergo non
timuistis detrahere seruo meo Moysi?
Iratusq. contra eos, abiit. nubes quo- 9
que recessit quæ erat super tabernaculũ: 10
& ecce Maria apparuit candẽs lepra quasi
nix. Cumq. respexisset eam Aarõ, & vi-
disset perfusam lepra, ait ad Moysen, 11
Obsecro dñe mi, ne imponas nobis hoc
peccatũ quod stulte cõmisimus, ne fiat 12
hæc quasi mortua, & vt abortiuum quod
prodicitur de vulua matris suæ. ecce iam
medium carnis eius deuoratum est à le-
pra. Clamauitq. Moyses ad Dñm, di- 13
cens, Deus obsecro sana eã. Cui respõ- 14
dit Dñs, Si pater eius spuisset in faciẽ il-
lius, nonne debuerat saltẽ septem diebus
rubore suffundi? Separetur ergo extra 15
septem diebus extra castra, & postea reuocabitur. Ex-
clusa est itaq. Maria extra castra septem
diebus: & populus non est motus de loco
illo, donec reuocata est Maria.

CAP. XIII.

PRofectũsq. est populus de Haseroth 1
fixis tentoriis in deserto Pharã. ibiq. 2
locutus est Dñs ad Moysen, dicẽs, Mitte
viros qui cõsiderent Terram Chanaan,
quam datur[a] sum filiis Israel, singulos de
singulis tribubus, ex principibus. Fecit
Moyses quod Dñs imperauerat, de deser-
to Pharan mittens principes viros, quo- 5
rum ista sunt nomina. De tribu Ruben,
Samnua filium Zechur. De tribu Si- 6
meon, Saphat filium Huri. De tribu Iu- 7
da, Caleb filiũ Iephone. De tribu Issa- 8
char, Igal filium Ioseph. De tribu E- 9
phraim, Osee filiũ Nun. De tribu Ben- 10
jamin, Phalti filium Raphu. De tribu 11
Zabulon, Geddiel filium Sodi. De tribu 12
Ioseph, sceptri Manasse, Gaddi filiũ Susi. 13
De tribu Dan, Ammiel filiũ Gemalli. 14
De tribu Aser, Sthur filium Michael. 15
De tribu Nephthali, Nahabi filiũ Va- 16
psi. De tribu Gad, Guel filium Machi. 17
hæc sunt nomina virorum quos misit
Moyses ad considerandã Terram: voca- 18
uitq. Osee filiũ Nun, Iosue. misit ergo
eos Moyses ad considerandam Terram
Chanaan, & dixit ad eos, Ascendite per
meridianã plagam. Cumq. veneritis ad 19
montes, considerate Terrã, qualis sit &
populum qui habitator est eius, vtrũ for-
tis sit an infirmus, pauci numero an plu-
res: ip'a terra, bona an mala: vrbes qua- 20
les, muratæ an absque muris: humus,
pinguis an sterilis, nemorosa an absque
arboribus. Confortamini, & afferte nobis
de fructibus Terræ. Erat autem tempus
quando ũa præcoquæ vuæ vesci possunt. 21
Cumque ascendissent, exploraverunt
Terrã à deserto Sin, vsq. Rohob intran- 22
tibus Emath. Ascenderuntq. ad meri-
diẽ, & venerunt in Hebrõ, vbi erãt Achi-
man & Sisai & Tholmai filij enac. nam
Hebron septẽ annis ante Tanim vrbem
Aegypti condita est. ¶Pergentesq. vsq. Deu.1,24
ad Torrentẽ botri, absciderunt palmite
cum vua sua, quem portauerunt in vecte
duo viri. De malis quoq. granatis & de 25
ficis loci illius tulerunt; qui appellatus
est Nehel-escol, id est Torrens botri, eo
quod botrum portassent inde filij Israel.
Reuersiq. exploratores Terræ post qua- 26
draginta dies, omni regione circuita,
venerunt ad Moysen & Aaron & ad
omnẽ cœtũ filiorum Israel in desertum
Pharan, quod est in Cades. Locutiq. eis
& omni multitudini ostenderunt fructus
Terræ: & narrauerunt, dicentes, Veni- 28
mus in Terram ad quam misisti nos, quę
reuera fluit lacte & melle, vt ex his fru-
ctibus cognosci potest: sed cultores for-
tissimos habet, & vrbes grandes * atque *nimis 2
muratæ: Stirpẽ enac vidimus ibi. A- MS.Rab.
malec habitat in meridie, Hethæus & H.C.G.
Iebusæus & Amorrhæus in montanis.
Chananæus verò moratur iuxta mare &
circa fluenta Iordanis. Inter hæc Caleb 31
compescens murmur populi qui otiebatur
contra Moysen, ait, Ascendamus, &
possideamus Terrã, quoniã poterimus
obtinere eã. Alij verò qui fuerant cum
eo, dicebant, Nequaquã ad hũc populum
valemus ascẽdere, quia fortior nobis est.
Detraxerũtq. Terræ quam inspexe- 33
rant, apud filios Israel, dicentes, Terra
quam lustrauimus, devorat habitatores
suos. populus quem aspeximus, proceræ
staturæ est: ibi vidimus monstra quæ- 34
dam filiorum enac de genere giganteo,
quibus comparati, quasi locustæ vide-
bamur. CAP. XIIII.

1 IGitur vociferans omnis turba flevit
2 nocte illa, & murmurati sunt contra

Moysen & Aarõ cuncti filij Israel, dicen-
tes, Vtinã mortui essemus in Aegypto, &
nõ in hac vasta solitudine: Vtina pere- 3
mus, & non inducat nos Dñs in Terram
istam, ne cadamus gladio, & vxores ac li-
beri nostri ducantur captiui. Nonne me-
lius est reuerti in Aegyptũ? Dixerunt̃q. 4
alter ad alterum, Cõstituamus nobis du-
cem, & reuertamur in Aegyptũ. Quo 5
audito Moyses & Aaron ceciderũt proni
in terram coram omni multitudine filio-
rum Israel. Ex.46,9. ¶At verò Iosue filius Nun, 6
1 Mac.2,45 & Caleb filius Iephone, qui & ipsi lustra-
uerant terram, scidерunt vestimenta sua,
& ad omnẽ multitudinẽ filiorũ Israel 7
locuti sunt, Terra quã circuiuimus, valde
bona est. si propitius fuerit Dñs, inducet 8
nos in eam, & tradet humũ lacte & mel-
le manantẽ. Nolite rebelles esse contra 9
Dñm: neq. timeatis populũ terræ huius,
quia sicut panẽ ita eos possumus deuora-
re. recessit ab eis omne præsidium: Dñs
nobiscum est, nolite metuere. Cumque 10
clamaret omnis multitudo, & lapidibus
eos vellet opprimere, apparuit gloria Dñi
~6 MS.H. super tectum fœderis cunctis ~ viden-
C.G. tibus filiis Israel. Et dixit Dñs ad Moy- 11
sen, Vsquequo detrahet mihi popul'ste?
Quousq. non credent mihi in omnibus
signis quæ feci coram eis? Feriã igitur 12
eos pestilentia, atque consumam: te autẽ
faciam principẽ super gentem magnam,
& fortiorẽ quam hæc est. Et ait Moy- Exo.32,12. 13
ses ad Dominum, Vt audiant Aegyptij
de quorum medio eduxisti populũ istũ,
& habitatores Terræ huius qui audie- 14
runt quòd tu Domine in populo isto sis,
Exo.13,21. & facie videaris ad faciem, ¶ & nubes tua
protegat illos, & in columna nubis præ-
cedas eos per diem, & in columna ignis
per noctem: quòd occideris tantã mul- 15
titudinem quasi vnum hominem, & di-
Deu.9,28. cant, Non poterat introducere populũ
in Terram pro qua iuraverat: ideirco oc-
cidit eos in solitudine. Magnificetur er- 17
go fortitudo Domini sicut iurasti, dicens,
Psa.102,8. ¶Dominus patiens & multę misericor-
diæ, auferens iniquitatem & scelera,
nullumque innoxium derelinquens, qui
visitas peccata patrum in filios in tertiã
Exo.20,5. & quartam generationem. Dimitte ob- 19
& 34,7. secro peccatum populi tui huius se-
~2 MS.R. cundum magnitudinẽ misericordiæ tuę,
H.C.G. sicut propitius fuisti egredientibus de
Aegypto vsque ad locũ istum. Dixitq. 20
Dñs, Dimisi iuxta verbum tuum. Viuo 21
ego: & implebitur gloria Domini vni-
uersa terra. Attamen omnes homines 22
qui viderunt maiestatem meam, & signa
quæ feci in Aegypto & in solitudine, &
tentauerunt me iam per decẽ vices, nec
obedierunt voci meæ, non videbunt 23
Ios.14,6. Terram pro qua iurani patribus eorum,
*Sed 3 MS. nec qui quam ex illis qui detraxit mihi,
H.C.G. intuebitur eam. ¶ *Seruum meũ Ca- 24
leb qui plenus alio spiritu secut' est me,
inducam in Terrã hanc quam circuiuit,
& semen eius possidebit eam. Quoniã 25
Amalecites & Chananæus habitant in
vallibus. Cras mouete castra, & reuerti-
mini in solitudinem per viam Maris-ru-
bri. Locutúsq. est Dominus ad Moysen 26
& Aaron, dicens, ¶Vsquequò multitu- Psa.105,27
do hæc pessima murmurat contra me? Inf. 26,65.
querelas filiorũ Israel audiui. Die ergo & 32,10. 28
eis, Viuo ego, ait Dominus: sicut locuti
estis audiente me, sic faciam vobis. In 29
solitudine hac iacebunt cadauera vestra.
¶Omnes qui numerati estis à viginti an- Deu.1,35.
nis & supra, & murmuratis contra me,
non intrabitis Terram super quam le- 30
uaui manum meam vt habitare vos fa-
cerem, ¶ præter Caleb filium Iephone, Iosue 3.
& Iosue filium Nun. Paruulos autem 31
vestros de quibus dixistis, quòd prædæ
hostibus forent, introducam: vt videant
Terram quę vobis displicuit. Vestra ca- 32
dauera iacebunt in solitudine. Filij 33
vestri erunt vagi in deserto annis qua-
draginta, & portabunt fornicationẽ ve-
stram, donec consumantur cadauera pa-
trum in deserto, iuxta numerum qua- 34
draginta dierum quibus considerastis
Terram: annus pro die imputabitur. ¶Et Exec.4,6.
quadraginta annis recipietis iniquitates Psal.94,10
vestras, & scietis vltionem meã: quo- 35
niam sicut locutus sum, ita faciam omni
multitudini huic pessimæ quę consurre-
xit aduersum me: in solitudine hac de-
ficiet, & morietur. Igitur omnes viri 36 1 Cor.10,
quos misерat Moyses ad cõtemplandam 10.
Terram, & qui reuersi murmurare fece-
rant contra eum omnem multitudinem,
detrahentes Terræ quòd esset mala, 37
¶ mortui sunt atque percussi in con- Heb.3,17.
spectu Domini. Iosue autẽ filius Nun, Iud.1,5. 38
& Caleb filius Iephone vixerunt ex om-
nibus qui perrexerant ad considerandam
Terram. Locutúsque est Moyses vni- 39
uersa verba hæc ad omnes filios Israel,
& luxit populus nimis. Et ecce mane 40
primo surgentes, ascenderunt verticem
montis, atque dixerunt, Parati sumus
ascendere ad locum de quo Dominus lo- 41
cutus est: quia peccauimus. Quibus Deu.1,41.
Moyses, Cur, inquit, transgredimini ver-
bum Domini, quod vobis non eedet in 42
prosperum? Nolite ascendere: nõ enim
est Dominus vobiscum: ne corruatis co-
ram inimicis vestris. Amalecites & Cha- 43
nanæus ante vos sunt, quorum gladio
corruetis, eò quòd nolueritis acquiescere
Domino, nec erit Dominus vobiscum.
At illi contemptorati ascenderũt in ver- 44
ticem montis. Arca autem testamenti
Dñi & Moyses nõ recesserunt de castris.
Descenditq. Amalecites & Chananæus 45
qui habitabat in mõte: & percutiens eos
atque concidens, persecuti sunt eos vsq.
Horma. CAP. XV.

1 LOcutus est Dñs ad Moysen, dicens,
2 Loquere ad filios Israel, & dices ad

cos. Cum ingressi fueritis Terrā habitationis vestræ quam ego dabo vobis, & 3
fecerit oblationē Dño in holocaustum aut victimā pacificā vota soluentes, vel sponte offerentes munera, aut in sollemnitatibus vestris adolentes odorē suauitatis Dño, de bobus siue de ouib⁹: offeret quicunq; immolauerit victimā, sacrificium simile, decimā partē ephi cōspersi oleo, quod mēsurā habebit quartā partem hin: & vinum ad libā faciendā eiusdē mensūra dabit in holocaustū siue in victimā. Per agnos singulos & arietes erit sacrificium simile duarum decimarum quæ cōspersa sit oleo tertiæ partis hin, & vinum ad libamentū tertiæ partis eiusdē mensuræ offeret in odorē suauitatis Dño. Quādo verò de bobus feceris holocaustum aut hostiam, vt impleas votum vel pacificas victimas, 4 5 6 7 8
dabis per singulos boues similē tres decimas cōsperſi oleo, quod habeat medium mensuræ hin, & vinū ad libā inuenda eiusdē mensuræ in oblationē suauissimi odoris Domino. Sic ⁸faciēs per singulos boues & arietes & agnos & hœdos. Tam indigenæ quām peregrini eōdē ritu offerent sacrificia. Vnum præceptum erit atq; iudicium tam vobis quām aduenis terræ. Locutus est Dñs ad Moysen, dicens, Loquere filiis Israel, & dices ad eos, Cum veneritis in terram quā dabo vobis, & comederitis de panibus regionis illius, separabitis primitias Dño de cibis vestris. Sicut de areis primitias separabitis, ita & de pulmēntis dabitis primitiua Dño. Quōd si per ignorantiā præterieritis quicquā horum quæ locutus est Dñs ad Moysen, & mādauit per eum ad vos, a die qui cœpit nubere & vltra, obliti q; fuerit facere multitudo: offeret vitulum de armento, holocaustum in odorē suauissimum Dño, & sacrificium eius ac libā, vt cæremoniæ postulant, hircumq; pro peccato. & rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorum Israel, & dimittetur eis, quoniā non sponte peccauerunt, nihilominus offerentes incensum Dño pro se & pro peccato atq; errore suo: & dimittetur vniuersæ plebi filiorū Israel, & aduenis qui peregrinatur inter vos: quoniā culpa est omnis populi per ignorantiā. Quod si anima vna ⁹offeiens peccauerit, offeret capram anniculā pro peccato suo: & deprecabitur pro ea sacerdos, quod inscia peccauerit coram Dño: impetrabitq; ei veniā, & dimittetur illi. Tam indigenis quām aduenis vna lex erit omnium qui peccauerint ignorantes. Anima verò quæ per superbiā aliquid cōmiserit, siue civis sit ille, siue peregrinus, quoniā aduersus Dñm rebellis fuit, perībit de populo suo: verbū enim Dñi contēpsit, & præceptū illius fecit irritū: idcirco delebitur, & portabit iniquitatē suā. Factū 9 vos 7 MS. G. Pro textu autem faciant R. H.C. 8 facietis MS. Rab. Textus autem G. consonat, & R. ffet H.C. 9 offeret H.C.

est autē, cùm essent filij Israēl in solitudine, & inuenissent hominē colligentem ligna in die Sabbathi, obtulerunt eum Moysi & Aarō & vniuersæ multitudini. 33
Qui recluserunt eū in carcere, nesciētes quid super eo facere deberēt. Dixitq; Dñs ad Moysen, Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra. Cumq; eduxissent eū foras, obruerunt eum lapidibus, & mortuus est sicut præceperat Dñs. Dixit quoque Dñs ad Moysen, Loquere filiis Israel, & dices ad eos ut faciant sibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas: quas cùm viderint, recordentur omnīū mandatorum Dñi, nec sequantur cogitationes suas & oculos per quos varias fornicantes, sed magis memores præceptorū Dñi faciant ea, sintq; sancti Deo suo. Ego Dñs Deus vester, qui eduxi vos de Terra-Aegypti, vt essem Deus vester. 34 35 36 37 38 39 40 41
Deu. 22, 12. Mat. 23, 5.

CAP. XVI.

Ecce autē Core filius Isaar, filij Caath, filij Leui, & Dathan atq; Abiron filij Eliab, Hon quoq; filius Phaleth de filiis Rubē, surrexerūt contrā Moysen, aliiq; filiorum Israēl ducenti quinquaginta viri proceres synagogæ, & qui tempore cōsilij per nomina vocabantur. 1 2 3
Ecc. 45, 22. Iud. 1, 11. Ios. 22, 13.
¶ Cumq; steissent aduersum Moysen & Aaron, dixerunt, Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorū est, & in ipsis est Dñs: Cur elenamini super populum Dñi? Quod cùm audisset Moyses, cecidit pronus in faciē: locutūsq; ad Core & ad omnē multitudinē, Manè, inquit, notum faciet Dñs qui ad se pertineant, & sanctos applicabit sibi, & quos elegerit, appropinquabunt ei. Hoc igitur facite, Tollat vnusquisq; thuribula sua, tu Core & omne cœtus tuus: & hausto eras igne ponite desuper thymiama coram Dño: & quemcumq; elegerit, ipse erit sanctus. Multū erigimini filij Leui. Dixitq; rursum ad Core, Audite filij Leui, Num parū vobis est quòd separauit vos Deus Israēl ab omni populo, & iunxit sibi, vt seruiretis ei in cultu tabernaculi, & staretis coram frequentia populi, & ministraretis ei? idcirco ad se fecit accedere te & omnes fratres tuos filios Leui, vt vobis etiā sacerdotiū vendicetis, & omnis globus tuus stet contra Dñm? quis est enim Aarō vt murmuretis contra eū? Misit ergo Moyses vt vocaret Dathā & Abiron filios Eliab. Qui respondērunt, Non venimus. nunquid parum est tibi quòd eduxisti nos de terra quæ lacte & melle manabat, vt occideres in deserto, nisi & dominatus fueris nostri? Reuera induxisti nos in terrā quæ fluit rivis lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum & vinearūm & oculos nostros vis eruere? non veniumus. Iratūsque Moyses valde, ait ad Dñm, Ne respicias sacrificia eorum: tu scis quòd nec asellū quidem 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15

vnquā acceperim ab eis, nec afflixerim quempiā eorum. Dixitq; ad Core, Tu, & omnis congregatio tua state ⁺eorsum cora Dño, & Aaro die crastino separatim. 16
Tollite singuli thuribula vestra, & ponite super ea incēsum, offeretes Dño, ducenta quinquaginta thuribula: Aarō quoque teneat thuribulum suum. Quod cū 17
fecissent, stantibus Moyse & Aaron, & congregassent aduersum eos oēm multitudinem ad ostium tabernaculi, apparuit 18 19
cunctis gloria Dñi. Locutusque Dñs ad Moysen & Aaron, ait, Separamini de 20
medio congregationis huius, vt eos repēte disperdā. Qui cecidērunt pronī in faciem, atq; dixerūt, Fortissime Deus spirituum vniuersæ carnis, num vno peccāte, contra omnes ira tua desæuiet? Et ait 21 22 23
Dñs ad Moysen, Præcipe vniuerso populo vt separetur à tabernaculis Core & Dathan & Abiron. Surrexitq; Moyses, & abiit ad Dathan & Abirō, & sequēte⁹ eum senioribus Israel, dixit ad turbā, 24 25 26
*istorum 1 MS. H. C. G.
Recedite à tabernaculis hominum ⁺impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne involuamini in peccatis eorū. 27
Cumq; recessissent à terribis eorū per circuitum, Dathā & Abirō egressi stabāt in introitu papilionum suorum cum vxoribus & liberis, omnique frequentia. Et ait 28
Moyses, In hoc scietis quod Dñs miserit me vt facerē vniuersa quæ cernitis, & nō ex proprio ea corde protulerim: Si eō- 29
rum hominum more interierint, & visitauerit eos plaga, qua & cæteri visitari solent: nō misit me Dñs. sin autē nouā rem facerit Dñs, & aperiens terra os suū deglutiat eos & omnia quæ ad illos pertinent, descenderintq; viuētes in infernū; scietis quod blasphemauerint Dominū. 30
Ps. 105, 17. Deut. 11, 6 Ios. 27, 3
¶ Cessēdū igitur vt cessauit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum: & aperiēs os suum, deuorauit illos cum tabernaculis suis & vniuersa substātia eorum. 31 32
descenderuntq; viui in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis. At verò omnis Israēl qui stabat per gyrum, fugit à clamore peritūtium, dicēs, Ne forte & nos terra deglutiat. Sed 33 34
& ignis egressus à Dño, interfecit ducentos quinquaginta viros qui offerebāt incensum. Locutusq; est Dñs ad Moysen, 35 36
dicēs, Præcipe Eleazaro filio Aarō sacerdoti vt tollat thuribula quæ iacēt in incēdio, & ignē huc illuc̄q; dispergat: quoniā sanctificata sunt in mortibus peccatorum: producatq; ea in laminas, & affigat altari, eo quòd oblatum sit ea in eis incensum Dño, & sanctificata sint, vt cernant ea pro signo & monimento filij Israēl. Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula ænea in quibus obtulerant hi quos incendium deuorauit, & produxit ea in laminas, affigens altari, ve haberēt post ea filij Israēl quibus commonerentur, ne quis accedat alienigena, & qui non est de 37 38 39 40
semine Aaron ad offerendum incensum Dño, ne patiatur sicut passus est Core, & omnis congregatio eius, loquēte Dño ad Moysen. Murmurauit aūt omnis multitudo filiorum Israēl sequenti die contra Moysen & Aaron, dicens, Vos interfecistis populum Dñi. Cumq; orta rent seditio, & tumultus increscerent, Moyses & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod postquam ingressi sunt, ope- 41
ruit nubes⁹, & apparuit gloria Dñi. Dixitq; Dñs ad Moysen, Recedite de medio huius multitudinis, etiā nunc delebo eos. Cumque iacerent in terra, dixit Moyses ad Aaron, Tolle thuribulum, & hausto igne de altari mitte incensum dēsuper, properāsq; eius egressa est ira à Domino, & plaga cessauit. Fuerunt autē qui perierūt, quatuordecim millia hominum & septingenti, absq; his qui perierant in seditione Core. Reuersusque est Aaron ad Moysen ad ostium tabernaculi fœderis postquam quieuit interitus. 42 43 44 45 46 47 48 49 50
*tabernaculum 10 MS. Rab. Pollud H. C. G.
Sap. 18, 21

CAP. XVII.

Et locutus est Dñs ad Moysen, dicens, Loquere ad filios Israel, & accipe ab eis virgas singulas p cognatiōes suas, à cunctis principibus tribuū, virgas duodecim, & vnius eiusque nomē superscribes virgæ suæ. nomen autē Aaron erit in tribu Leui, & vna virga cunctas eorū familias cōtinebit: ponesque eas in tabernaculo fœderis coram testimonio, vbi loquar ad te. quem ex his elegero, germinabit virga eius: & cohibebo à me querimonias filiorum Israel, quibus cōtra vos murmurāt. Locutusq; est Moyses ad filios Israēl: & dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus: fuerūtq; virgæ duodecim absq; virga Aarō. Quas cùm posuisset Moyses coram Dño in tabernaculo testimonij, sequenti die regressus inuenit germinasse virgā Aarō in domo Leui: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui foliis dilatatis, in amygdalas deformari sunt. Protulit ergo Moyses omnes virgas de conspectu Dñi ad cunctos filios Israel: viderūntque & receperunt singuli virgas suas. Dixitq; Dñs ad Moysen, Refer virgā Aarō in tabernaculum testimonij, ¶ vt seruetur ibi in signū rebellium filiorū Israel, & quiescāt querelæ eorum à me: ne moriātur. Fecitq; Moyses sicut præceperat Dominus. Hæc ergo filij Israēl ad Moysen, Ecce consumpti sumus, omnes ⁺perimur. quicunque accedit ad tabernaculum Domini, morietur. num vsque ad internecionem cuncti delendi sumus? 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13
Heb. 9, 4.
+perimur MS. H. C. G.

CAP. XVIII.

DIxitq. Dñs ad Aarō, Tu, & filij tui, & domus patris tui tecum portabitis iniquitatē sanctuarij: & tu & filij tui simul sustinebitis peccata sacerdotij vestri. 1
sed & fratres tuos de tribu Leui, & sceptrum patris tui sume tecum, præstoque sint, & ministrent tibi: tu autē & filij tui ministrabitis in tabernaculo testimonij. 2
Excubabuntq. Leuitæ ad præcepta tua, & ad cūcta opera tabernaculi: ita duntaxat, vt ad vasa sanctuarij & altare nō accedāt, ne & illi moriātur, & vos pereatis simul. 3
sint autē tecū, & excubent in custodijs tabernaculi, & in omnibus ceremonijs eius. Alienigena nō miscebitur vobis. 4
Excubate in custodijs sanctuarij, & in ministerio altaris: ne oriatur indignatio sup filios Israēl. 5
Ego dedi vobis fratres vestros Leuitas de medio filiorum Israēl, & tradidi donum Dño, vt seruiant in ministerijs tabernaculi ei'. 6
Tu autē & filij tui, custodite sacerdotiū vestrum: & omnia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum sunt, per sacerdotes administrabuntur. 7
si quis externus accesserit, occidetur. Locutusq. est Dñs ad Aaron. Ecce dedi tibi custodiā primitiarum mearum. Omnia quæ sanctificātur à filijs Israēl, tradidi tibi & filijs tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna. 8
Hęc ergo accipies de his quę sanctificātur, & oblata sunt Dño. Omnis oblatio, & sacrificiū, & quicquid pro peccato atq. delicto reddituræ mihi, & ^cedit in Sācta sanctorum, tuum erit, & filiorū tuorum. 9
Tu sanctuario comedes illud: mares tantūm edent ex eo, quia cōsecratum est ^dtibi'. 10
Primitias autē quas vouerint & obtulerint filij Israēl, tibi dedi, & filijs tuis, ac filiabus tuis iure perpetuo. qui mundus est in domo tua, vescetur eis. 11
Oēm medullā olei, & vini, ac frumēti, quicquid offerunt primitiarum Dño, tibi dedi. 12
Vniuersa frugum initia, quæ gignit humus, & Dño deportātur, cedent in vsus tuos: qui mundus est in domo tua, vescetur eis. 13
Omne quod ex voto reddiderint filij Israēl, tuū erit. 14
Quicquid primum ^e erumpit' è vulua cunctæ carnis, quā offerunt Dño, sive ex hominibus, sive de pecoribus fuerit, tui iuris erit: ita duntaxat, vt pro hominis primogenito pretium accipias, & omne animal quod immundū est redimi facias. 15
cuius redemptio erit post vnum mēsem, siclis argenti quinq., pondere sanctuarij. ¶ Siclus viginti obolos habet. 16
Primogenitū autē bouis & ouis & capræ nō facies redimi, quia sanctificata sunt Dño. 17
sanguinē tātum eorū fundes super altare, & adipes ad olchis in suauissimum odorem Dño. 18
Carnes vero in vsum tuum cedēt, sicut pectusculum cōsecratum, & armus dexter, tua erūt. 19
Oēs primitias sanctuarij quas offerunt filij Israēl Dño, tibi dedi & filijs, ac filiabus tuis iure perpetuo. Pactum ^f salis' est sempiternum coram 20
Dño, tibi ac filijs tuis. Dixitq. Dñs ad Aaron, In terra eorum nihil ^g possidebis, nec habebitas partem inter eos: ¶ ego pars & hæreditas tua in medio filiorum 21
Israēl. Filijs autem Leui dedi oēs decimas Israēlis in possessionē pro ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis: vt non accedant vltrā filij Israēl ad tabernaculum, nec cōmittant peccatum 22
mortiferum, solis filijs Leui mihi in tabernaculo seruientibus, & portantibus peccata populi. legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Nihil aliud 23
possidebunt, decimarum oblatione cōcti, quas in vsus eorum & necessaria seperauī. Locutusq. est Dñs ad Moysen, 24
dicens, Præcipe Leuitis, atq. denuntia, Cùm accepertitis à filijs Israēl decimas quas dedi vobis, primitias earum offerte 25
Dño, id est, decimā partem decimæ, vt reputetur vobis in oblationē primitiorum, tam de areis quàm de torcularibus; 26
& vniuersis quorū accipitis primitias, offerte Dño, & date ea Aaron sacerdoti. 27
Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria Dñi separabitis, optima & electa 28
erunt cuncta. Dicesq. ad eos, Si præclara & meliora quæq. obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area & 29
torculari dederitis primitias: & comedetis eas in omnibus locis vestris, tā vos quàm familiæ vestræ, quia pretium est ^h ministerio quo seruitis in tabernaculo 30
testimonij. Et nō peccabitis super hoc, egregia vobis & pinguia referuantes: ne polluatis oblationes filiorum Israēl, & moriamini. 31
CAP. XIX.

LOcutusq. est Dñs ad Moysen & Aaron, dicens, Ista est religio victimæ, quam constituit Dñs. Præcipe filijs Israēl, vt adducant ad te vaccā rufam ætatis 1
integræ, in qua nulla sit macula, nec portauerit iugum: 'tradetisq.' eā Eleazaro sacerdoti. qui eductā extra castra, im- 2
molabit in cōspectu omnium: & ¶ tinget digitū in sanguine eius, asperget cōtra fores tabernaculi septē vicibus, cō- 3
buretq. eam cunctis videntibus, tā pelle & carnibus eius, quàm sanguine & fimo
Exo. 12,22 flāmæ traditis. Lignum quoq. cedrinū, & hyssopum, coccumq́ue bis tinctum sacerdos mittet in flammā quæ vaccā vo- 6
rat. Et tunc demum, lotis vestibus, & corpore suo ingredietur in castra, com- 7
maculatusq. erit vsq. ad vesperū. Sed & ille qui cōbusserit eam, lauabit vestimenta sua & corpus, & immundus erit 8
vsq. ad vesperum. Colliget autem vir mūdus cineres vaccæ, & effundet eos extra castra in loco purissimo, vt sint multitudini filiorum Israēl in custodiam, & 9
in aquam aspersionis: quia pro peccato vaccæ cōbusta est. Cumque lauerit vaccæ portauerat cineres vestimēta sua, 10

immundus erit vsq. ad vesperum. Habebunt hoc filij Israēl & aduenæ, qui habitant inter eos, sanctum iure perpetuo. 11
Qui tetigerit cadauer hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immūdus: 12
aspergetur ex hac aqua die tertio & septimo, & sic mundabitur. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emūdari. 13
Omnis qui tetigerit humanæ animæ mortuum, & aspersus hac cōmistione non fuerit, polluet tabernaculū Dñi, & peribit ex Israēl: quia aqua expiationis non est aspersus, immundus erit, & manebit spurcitia eius super eū. 14
Ista est lex hominis qui moritur in tabernaculo: Omnes qui ingrediūtur tēctorium illius, & vniuersa vasa quæ ibi sunt, polluta erunt septem diebus. 15
Vas quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit. 16
Si quis in agro tetigerit cadauer occisi hominis, aut per se mortui, siue os illi⁹, vel sepulchrū, immundus erit septē diebus. 17
Tollentq. de cineribus combustionis atq. peccati, & mittent aquas viuas super eos in vasio quibus eum homo mundus tinxerit hyssopum, asperget ex eo omne tectorū, & cuncta supellectilē, & homines huiusce modi contagione pollutos: atque hoc 18
modo mūdus lustrabit immundū tertio & septimo die. expiatusque die septimo, lauabit & se & vestimenta sua, & immūdus erit vsq. ad vesperū. 19
Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio ecclesiæ: quia sanctuarium Dñi polluit, & nō est aqua lustrationis aspersus. erit hoc præceptū legitimū sempiternū. 20
Ipse quoque qui asperget aquas, lauabit vestimenta sua: Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immūdus erit vsq. ad vesperū. 21
Quicquid tetigerit immūdus, immundū faciet: & anima quæ horū quippiā tetigerit, immunda erit vsque ad vesperum. 22
CAP. XX.

VEnerūtq. filij Israēl, & omnis multitudo in desertū Sin, mēse primo: & māsit populus in Cades. Mortuusq. est ibi Maria, & sepulta in eodē loco. 1
Cūq. indigeret aqua populus, cōuenerunt aduersum Moysen & Aarō, & verti in seditionē, dixerūt, Vtinā perissemus inter fratres nostros coram Dño. 2
¶ Cur eduxistis ecclesiā Dñi in solitudinē, vt & nos & nostra iumenta moriamur? 3
Quare nos fecistis ascendere de Aegypto, & adduxistis in locum istum pessimū, qui seri non potest, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata, insuper & aquā non habet ad bibendū? 4
^k Ingressusque Moyses & Aaron dimissa multitudine in tabernaculum fœderis, corruerunt proni in terrā, & clamauerunt atq. ad Dñm, atq. dixerunt, Dne Deus audi clamorem hui⁹ populi, & aperi eis thesaurum tuum fontem aquæ viuæ, vt satiati cesset murmuratio eorum'. Et apparuit gloria Dñi 5
super eos. Locutusq. est Dñs ad Moysen, dicens, Tolle virgam, & congrega populum tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petrā coram eis, & illa dabit aquas. Cumq. eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo & iumenta eius. 6
¶ Tulit igitur Moyses virgam, quæ erat in cōspectu Dñi, sicut præceperat ei, cōgregata multitudine ante petrā. dixitq. eis, Audite rebelles & increduli, ¶ Num de petra hac vobis aquā poterimus educere? 7
¶ Cumq. eleuasset Moyses manū, percutiens virga bis silicem, egressæ sunt aquæ largissimæ, ita vt populus biberet & iumenta*. 8
Dixitq. Dñs ad Moysē & Aaron, ¶ Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filijs Israēl, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis. 9
Hæc est aqua contradictionis, vbi iurgati sunt filij Israēl cōra Dñm, & sanctificatus est in eis. 10
Misit interea nuntios Moyses de Cades ad regē Edom, qui dicerent, Hæc mandat frater tuus Israēl: Nosti omnem laborē qui 11
apprehendit nos, quomodo descēderint patres nostri in Aegyptum, & habitauerimus ibi multo tempore, afflixerintque nos Aegyptij, & patres nostros: & quomodo clamauerimus ad Dñm, & exaudierit nos, miseritq. angelum qui eduxerit nos de Aegypto. * Ecce in vrbe Cades, quæ est in extremis finibus tuis, po- 12
siti, obsecramus vt nobis transire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros, nec per vineas, nō bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur via publica, nec ad dextrā, nec ad sinistrā declinātes, donec transeamus terminos tuos. 13
Cui respondit Edom, Nō trānibis per me, alioquin armatus occurrā tibi. 14
Dixerūtq. filij Israēl, Per tritam gradiemur viam: & si biberimus aquas tuas nos & pecora nostra, dabimus quod iustū est: nulla erit in pretio difficultas, tātum velociter trāseamus. 15
At ille respondit, Non ^l transibis'. Statimq. egressus est obuius, cū infinita multitudine, & manu forti, nec voluit acquiescere deprecāti, vt cōcederet iter sibi per fines suos, quā ob rē diuertit ab eo Israēl. 16
Cumque castra mouissent de Cades, venerunt in montem 17
Hor, qui est in finibus terræ Edom: vbi locutus est Dñs ad Moysen, Pergat, inquit, Aarō ad populos suos: nō enim intrabit terrā quā dedi filijs Israēl, eò quòd incredulus fuerit ori meo ad Aquas cō- 18
tradictionis. ¶ Tolle Aaron & filium eius eū eo, & duces eos in montem Hor. 19
Cumq. nudaueris patrē vestē sua, induces ea Eleazarum filiū eius, & Aarō colliget 20
tur, & morietur ibi. Fecit Moyses vt præceperat Dns, & ascenderunt in mon- 21
tē Hor cōra omni multitudine. ¶ Cūq. Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filiū eius. Illo mortuo in mōtis supercilio, descendit cum Eleazaro.

Omois autem multitudo videns occubuisse Aarō, fleuit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.

CAP. XXI.

Inf.33.43. QVod cum audisset Chananæus rex Arad, qui habitabat ad meridiē, venisse Israēl per exploratōrū viā, pugnauit cōtra illū, & victor existēs, duxit ex eo prædā. At Israēl voto se Dño obligās, ait, Si tradideris populum istū in manu mea, delebo vrbes eius. Exaudiitq. Dūs preces Israēl, & tradidit Chananæum, quē ille interfecit subuertēs vrbes eius: & vocauit nomen loci illius Horma, id est anathema. Profecti sunt autē & de monte Hor, per viā quæ ducit ad Mare-rubrum, vt circumirent terram Edō. Et tædere cœpit populum itineris ac laboris: locutusque contra Dēum & Moysen, ait, Cur eduxisti nos de Aegypto, vt moreremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquæ: anima nostra iam nauseat super cibo isto leuissimo. Quāobrē misit Dūs in populum ignitos serpētes, ad quorū plagas & mortes plurimorum, venerunt ad Moysen, atq. dixerunt, Peccauimus, quia locuti sumus contra Dēum & te: ora vt tollat à nobis serpentes. Orauitq. Moyses pro populo, & locutus est Dūs ad eum, Fac serpentē æneum, & pone eū pro signo: qui percussus aspexerit eum, viuet. ‖ Fecit ergo Moyses SERPENTEM AENEVM, & posuit eū pro signo, quē cùm percussi aspicerent, sanabātur. Profectique filij Israēl castrametati sunt in Oboth. Vnde egressi fixēre tentoria in Ieabarim, in solitudine quæ respicit Moab contra Orientalē plagā. Et inde moūeres, venerunt ad Torrentē Zared. Quē relinquētes castrametati sunt cōtra Arnon, quæ est in deserto, & prominet in finibus Amorrhæi. ‖ Siquidem Arnon terminus est Moab, diuidens Moabitas & Amorrhæos. Vnde dicitur in libro bellorum Dñi, Sicut fecit in Mari-rubro, sic faciet in torrentibus Arnō. Scopuli torrentium inclinati sunt, vt requiescerent in Arnō, & recumberent in finibus Moabitarum.

Et ex eo loco apparuit puteus, super quo locutus est Dūs ad Moysen, Cōgrega populum, & dabo ei aquā. Tunc cecinit Israēl carmē istud. Ascēdat puteus. Cōcinebant. Puteus quē foderunt principes, & parauerunt duces multitudinis in datore legis, & in baculis suis. Profectiq. sunt de solitudine, Mathana: de Mathana in Nahaliel: de Nahaliel, in Bamoth. Bamoth, vallis est in regione Moab, in vertice Phasga, quod respicit contra desertum. ‖ Misit autem Israēl nuntios ad Sehon regē Amorrhæorum, dicens, Obsecro vt transire mihi liceat per terrā tuā: non declinabimus in agros & vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec trans-

23 eam terminos tuos. Qui cōcedere noluit vt trāsiret Israēl per fines suos: quin potius exercitu congregato, egressus est obuiā in desertum, & venit in Iasa pugnauitq. cōtra eum. ‖ A quo percussus est in ore gladij, & possessa est terra eius ab Arnon vsq. Ieboc, & filios Ammon: quia forti præsidio tenebantur termini Ammonitarum. Tulit ergo Israēl oēs ci ciuitates eius, & habitauit in vrbibus Amorrhæi, in Hesebon scilicet, & viculis eius. Vrbs Hesebō fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pugnauit contra Regē Moab: & tulit oēm terrā quæ ditionis illius fuerat, vsque Arnon. Idcirco dicitur in prouerbio, Venite in Hesebō, ædificetur, & cōstruatur ciuitas Sehō. Ignis egressus est de Hesebon, flāma de oppido Sehon, & deuorauit Ar Moabitarum, & habitatores excelsorum Arnon. ‖ Væ tibi Moab, ‖ periisti populе Chamos. Dedit filios eius in fugā, & filias in captiuitatem regi Amorrhæorum Sehō. Iugum ipsorum disperiit ab Hesebon vsq. Dibon, lasi pertenerunt in Nophe, & vsq. Medaba. Habitauit itaq. Israēl in Terra Amorrhæi. Misitq. Moyses qui explorarent Iaser: cuius ceperunt viculos, & possederunt habitatores. ‖ Verteruntq. se, & ascenderunt per viā Basan, & occurrit eis Og rex Balan cum omni populo suo, pugnaturus in Edrai. Dixitq. Dūs ad Moysen: Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, & oēm populum, ac terrā eius: faciesq. illi sicut feciti Sehon regi Amorrhæorum habitatori Hesebō. Percusserunt igitur & hunc cum filiis suis, vniuersoq. populum eius vsq. ad internecionē, & possederunt terrā illius.

CAP. XXII.

PRofectiq. castrametati sunt in campestribus Moab, vbi trās Iordanē Iericho sita est. Vidēs autem Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Israēl Amorrhæo, & quòd pertimuissent eū Moabitæ, & impetum eius ferre non possent, dixit ad maiores natu Madiā, Ira delebit hic populus oēs qui in nostris finibus cōmorantur, quomodo solet bos herbas vsq. ad radices carpere. Ipse autem erat eo tempore rex in Moab. ‖ Misit ergo nuntios ad Balaā filiū Beor ariolum, qui habitabat super flumē terræ filiorū Ammon, vt vocarent eum, & dicerent, Ecce egressus est populus ex Aegypto, qui operuit superficiē terræ, sedens contra me. Veni igitur, & maledic populo huic, quia fortior me est: si quomodo possim percutere & eiicere eum de terra mea. Noui enim, quod benedictus sit cui benedixeris, & maledictus cui maledixeris. Perrexeruntq. seniores Moab, & maiores natu Madiā, habētes diuinationis pretium in manibus. Cumq. venissent ad Balaā, & narrassent ei omnia verba Balac, ille respondit, Manete hīc

nocte, & respōdebo quicquid mihi dixerit Dūs. Manētibus autem illis apud Balaam, venit Deus, & ait ad eum, Quid sibi volūt homines isti apud te? Respondit, Balac filius Sephor rex Moabitarum misit ad me, dicens: Ecce populus qui egressus est de Aegypto, operuit superficiem terræ: veni, & maledic ei, si quo modo possim pugnans abigere eum. Dixitq. Deus ad Balaam, Noli ire cum eis, neq. maledices populo: quia benedictus est. Qui manè consurgens dixit ad principes, Ite in terrā vestram, quia prohibuit me Dūs venire vobiscū. Reuersi principes dixerunt ad Balac, Noluit Balaam venire nobiscū. Rursum ille multò plures & nobiliores quā antè miserat, misit. Qui cùm venissent ad Balaam, dixerūt, Sic dicit Balac filius Sephor, Ne cūctēris venire ad me: parat enim honorare te, & quicquid volueris dabo tibi: veni, & maledic populo isti. Respōdit Balaā, ‖ Si dederit mihi Balac plenā domū suam argenti & auri, non potero immutare verbū Dñi Dei mei, vt vel plus, vel minus loquar. Obsecro vt hic manentis etiā hac nocte, & scire queam quid mihi rursum respōdeat Dūs. Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait ei, Si vocare te venerint homines isti, surge, & vade cū eis: ita dumtaxat, vt quod tibi præcepero facias. Surrexit Balaam manè, & strata asina sua profectus est cum eis. Et iratus est Deus. Stetitq. angelus Dñi in via contra Balaam, qui insidebat asinæ, & duos pueros habebat secum. ‖ Cernēs asina angelum stantē in via euaginato gladio, auertit se de itinere, & ibat per agrum. Quā cùm verberaret Balaam, & vellet ad semitam reducere, stetit angelus in angustijs duarum maceriarū, quibus vinea cingebatur. Quem videns asina, iuxit se parieti, & attriuit fedētis pedē. At ille iterū verberabat eā: & nihilominus angelus ad locū angustum trāsiens, vbi nec ad dexterā nec ad sinistrā poterat deuiari, obuius stetit. Cumque vidisset asina stātem angelum, cecidit sub pedibus fedētis. Qui iratus, vehemētius cædebat fustē latera eius. Aperuitq. Dūs os asinæ, & locuta est: Quid feci tibi? cur percutis me ecce iā tertio? Respōdit Balaā, Quia cōmeruisti, & illusisti mihi: vtinā haberē gladiū, vt te percuterē. Dixit asina, Nonne animal tuū sum, cui semper sedere cōsueuisti vsq. in præsentē diē? die quid similе vnquā fecerim tibi. At ille ait, Nūquā. Protin aperuit Dūs oculos Balaā, & vidit angelū stantē in via euaginato gladio, adorauitq. eum pronus in terrā. Cui angelus, Cur, inquit, tertio verberas asinam tuam? Ego veni vt aduersarer tibi, quia peruersa est via tua, mihiq. cōtraria. & nisi asina declinasset de via, dans locū resistenti, te occidissem, & illa viuere. Dixit Balaam, Peccaui, nesciens quòd tu stares cōtra me: & nūc si displicet tibi vt vadam, reuertar. Ait angelus, Vade cū istis, & cane ne aliud quām præcepero tibi, loquaris. Iuit igitur cū principibus. Quod cùm audisset Balac, egressus est in occursum eius in oppido Moabitarū, quod situm est in extremis finibus Arnon. Dixitq. ad Balaam, Misi nūtios vt vocarēs te, cur nō statim venisti ad me? vocarem an quia mercedem aduentui tuo reddere nequeo? Cui ille respōdit, Ecce adsum: nunquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo? Perrexerunt ergo simul, & venerunt in vrbem quæ in extremis regni eius finibus erat. Cumq. audisset Balac boues, & oues, misit ad Balaā, & principes qui eum eo erāt, munera. Manè autē facto duxit eum ad excelsa Baal, & inuitus est extremam partem populi.

CAP. XXIII.

DIxitque Balaam ad Balac, Aedifica mihi hīc septē aras, & para totidem vitulos, tantūdēq. numeri arietes. Cumq. fecisset iuxta sermonē Balaam, imposuerunt simul vitulum & arietē super aram. Dixitq. Balaam ad Balac: Sta pauliper iuxta holocaustum tuum, donec vadam, si fortè occurrat mihi Dns, & quodcūq. imperauerit, loquar tibi. Cumq. abiisset velociter, occurrit illi Deus. Locutusque ad eum Balaam, Septē, inquit, aras erexi, & imposui vitulum & arietem desuper. Dūs autē posuit verbum in ore eius, & ait, Reuertere ad Balac, & hæc loquēris. Reuersus itaque stantē Balac iuxta holocaustum suū, & omnes principes Moabitarum: assumptaq. parabola ita dixit: De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus Orientis. Veni, inquit, & maledic Iacob: propera, & detestare Israēl. Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, quē Dūs nō detestatur? De summis silicibus videbo eum, & de collibus cōsiderabo illum. Populus solus habitabit, & inter gētes nō reputabitur. Quis dinumerare possit puluerē Iacob, & nosse numerum stirpis Israēl? Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horū similia. Dixitq. Balac ad Balaam, Quid est hoc quod agis? Vt maledicerēs inimicis meis, vocani te: & tu e contrario benedicis eis. Cui ille respōdit, Num aliud possum loqui, nisi quod iusserit Dūs? Dixit ergo Balac, Veni mecum in alterum locum vnde partē Israēl videas, & totum videre non possis, inde maledicito ei. Cumque duxisset eum in locum sublimem, super verticem montis Phasga, ædificauit Balaam septē aras, & impositis supra vitulis atque arietibus, dixit ad Balac, Sta hīc iuxta holocaustū tuum, donec ego obuius pergā. Cui cùm Dns occurrisset, posuitque verbū in ore eius, ait, Reuertere ad Balac, & hæc loquēris ei. Reuersus inuenit cum stantem

Inf.24,13.

Ind.14,13

Deut.3,2. 29,7.

Ps.134,11.

Ps.134,11.

Ios.24,9.

Deut.23,4. Rab.H.G. Q.n.

Deu.2,26. Iud.11,19

Iud.11. 3 Re.11,7

Iob.3,14

Ecc.2,16. Iudith 11.

Ios.24,8. Iudith 5,20

1 Deum 1 MS.R.H. G. Vt autē Textus habet, legunt Rab. & C. Sap.16,1. Iudith 8,25 1 Cor.10,9

Inf.24,13.

2.Per.2,16.

Numer. 22,6.

Numer. 22,5.

Numer. 22,6.

Numer. 22,6.

Numer. 22,6

in holocaustum suum, & principes Moabitarum cum eo. Ad quem Balac, 18
Quid, inquit, locutus est Dñs? At ille assumpta parabola sua, ait, Surge Balac, & auscultа, audi fili Sephor: Non est Deus quasi homo, vt mēdacium dicat vel filius hominis, vt mutetur. Dixit ergo, & nō faciet? locutus est, & nō implebit? Ad benedicendum adductus sum, benedictionē 20
prohibere nō valeo. Nō est idolū in Iacob, nec videtur simulacrū in Israel. Dñs Deus eius cum eo est, & clangor victoriæ 21
regis in illo. Deus eduxit illum de Aegypto, ‖ cuius fortitudo similis est rhinocerōtis. Nō est augurium in Iacob, nec divinatio in Israel. Tēporibus suis dicetur 22
Iacob & Israēli quid operatus sit Deus.
Ecce populus vt leæna cōsurget, & quasi leo erigetur: nō accubabit donec deuoret 24
prædam, & occisorum sanguinem bibat.
Dixitq. Balac ad Balaā: Nec maledicas ei, nec benedicas. Et ille ait: Nonne dixi 26
tibi quōd quicquid mihi Deus imperaret, hoc facerē? Et ait Balac ad eum, Veni, & duc te ad aliū locū si forte placeat 27
Deo vt inde maledicas eis. Cumq. duxisset eum super verticē montis Phogor, 28
qui respicit solitudinē, dixit ei Balaam, Ædifica mihi hīc septē aras, & para totidē vitulos, totidemq. numeri arietes.
Fecit Balac vt Balaam dixerat: impositq. vitulos & arietes per singulas aras. 30

CAP. XXIIII.

CVmq. vidisset Balaam quōd placeret 1
Dño vt benediceret Israēli, nequaquam abiit vt antè pergere cerat, vt augurū quæreret de imagēs cōtra desertum vultum suum, & eleuās oculos vidit Israel 2
in tentoriis cōmorantem per tribus suas: & irruente in se spiritu Dei, Assumpta 3
parabola ait, Dixit Balaā filius Beor, dixit homo cuius obturat' est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotētis intuitus est, qui cadit, & sic aperiuntur oculi eius: Quam pulchra ta- 5
bernacula tua Iacob, & tentoria tua Israēl! vt valles nemorosæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quæ fixit Dñs, quasi cedri prope aquas. Fluet aqua 7
de situla eius, & semē illius erit in aquas multas. Tolletur propter Agag, rex eius, & auferetur regnum illius. Deus eduxit 8
illū de Aegypto, ‖ cuius fortitudo similis est rhinocerōtis. Deuorabunt gentes hostes illius, ossaq. eorū cōfringent, & perfarabunt sagittis. Accubās dormiuit vt 9
leo, & quasi legna, quam suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur. Iratusq. Balac cōtra 10
Balaā, complosis manibus ait, Ad maledictēdum inimicis meis vocauit te, quibus ecce tribus tertio benedixisti: reuertere ad 11
locum tuum. Decreueram quidē magnificē honorare te, sed Dñs priuauit te honore disposito. Respondit Balaam ad Ba- 12
lac, Nonne nuntiis tuis quos misisti ad me, dixi, ‖ Si dederit mihi Balac plenam Su.22,18.
domum suam argenti & auri, non potero præterire sermonem Dñi Dei mei, vt vel boni quid, vel mali proferam ex corde meo: sed quicquid Dñs dixerit, hoc lo- 13
quar? Verumtamen pergēs ad populum meum, dabo consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore. * tibi 6 MS.R.H. C.G.
Sumpta igitur parabola, rursum ait, Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius 15
obtūratus est oculus, dixit audiēs sermonum Dei, qui nouit doctrinā Altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui 16
cadēs apertos habet oculos, Videbo eū, sed nō modo intuebor illum, sed nō propè. ‖ ORIETVR STELLA ex Iacob, & cōsurget virga de Israēl: & per- Mat.2,2.
cutiet duces Moab, vastabitq. omnes filios Seth. Et erit Idumea possessio eius: 18
hæreditas Seir cedet inimicis suis: Israēl verò fortiter aget. De Iacob erit qui dominetur, & perdat reliquias ciuitatis.
Cumq. vidisset Amalec, assumens parabolā, ait, Principium Gentium Amalec, 20
cuius extrema perdentur. Vidit quoq. Cinæum: & assumpta parabola, ait: Robustū quidē est habitaculū tuum: sed si in petra 21
posueris nidū tuum, & fueris electus de stirpe Cin, quamdiu poteris permanere?
Assur enim capiet te. Assumptaq. parabola iterum locutus est, Heu, quis vicu- 23
rus est quādo ista faciet Deus? Venient in trieribus de Italia, superabūt Assyrios, vastabuntq. Hebræos, & ad extremū etiam 24
ipsi peribunt. Surrexitq. Balaam, & reuersus est in locū suum: Balac quoq. via qua venerat rediit. CAP. XXV.

1 MOrabatur autē eo tempore Israēl in Sethim, & fornicarius est populus cū
2 filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adorauerunt deos earum. Initiatusq. est Is- Io.22,17.
4 raēl Beel-Phegor: & iratus Dñs ait ad Deu.4,4.
Moysen, ‖ Tolle cūctos principes populi, & suspende eos contrā Solem in patibulis: vt auertatur furor meus ab Israēl.
5 Dixitq. Moyses ad iudices Israel, Occidat vnusquisq. proximos suos, qui initiati sunt Beel-Phegor. Et ecce vnus de
6 filiis Israel intrauit coram fratribus suis ad scortum Madianitidē videntē Moysē, & omni turba filiorum Israel, qui flebāt
7 ante fores tabernaculi. ‖ Quod cùm vidisset Phinees filius Eleazari filij Aaron sacerdotis, surrexit de medio multitudi- 2.Mac.2,54
8 nis, & arrepto pugione ingressus est post Ps.105, 30.
virum Israēlitem in lupanar, & perfodit 1.Cor.10.8
ambos simul, virum scilicet & mulierem in locis genitalibus. Cessauitq. plaga à filiis Israel; & occisi sunt viginti quatuor
10 millia hominum. Dixitq. Dñs ad Moysen, Phinees filius Eleazari filij Aaron
11 sacerdotis auertit iræ meæ à filiis Israel: quia zelo meo cōmotus est contra eos, vt nō ipse delerem filios Israēl in zelo meo.

idcirco

1. Mac.2,1; 54. Eccl.45, 24 * zelo MS. q. — idcirco loquere ad eū, ‖ Ecce do ei pacē fœderis mei, & erit tam ipsi quām se- 12
mini eius pactum sacerdotij sempiternū, 13
quia zelatus est pro Deo suo, & expiauit scelus filiorum Israēl. Erat autē nomen 14
viri Israēlitæ qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salo, dux de cognatione & tribu Simeōnis. Porrò mulier 15
Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi filia Sur principis nobilissimi Madianitarum. Locutusque est 16
Dñs ad Moysen, dicens: ‖ Hostes vos 17
Inf.31,2. sentiāt Madianitæ, & percutite eos: quia 18
* vt decipe reunt 4 MS. & ipsi hostiliter egerant contra vos, & decepēre insidiis eū idōlum Phogor & Cozbi filiam ducis Madian sororem suā, quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor. CAP. XXVI.

POstquām noxiorum sanguis effusus 1
est, dixit Dñs ad Moysen & Eleazarū filiū Aaron sacerdotem, Numerate om- 2
nem summā filiorum Israēl à viginti annis & supra, per domos & cognationes suas, cunctos qui possunt ad bella procedere. Locuti sunt itaq. Moyses & Elea- 3
zar sacerdos, in campestribus Moab super Iordanē contra Iericho, ad eos qui erant
Gen.46,9. Exo.6,14. 1.Par.5,1. à viginti annis & supra, sicut Dñs impe- 4
rauerat, quorum iste est numerus: ‖ Ru- 5
bē primogenitus Israēl. huius filius, Henoch, à quo familia Henochitarum: & Phallu, à quo familia Phallutarum: & 6
Hesron, à quo familia Hesronitarum: & Charmi, à quo familia Charmitarū. hæ 7
sunt familiæ de stirpe Rubē: quarum numerus inuentus est quadragintatria millia, & septingenti triginta. Filius Phal- 8
lu, Eliab. huius filij, Namuel & Dathā
Nu.16, 2.49 & Abiron. isti sunt Dathan & Abiron 9
principes populi, qui ‖ surrexerunt contra Moysen & Aarō in seditione Core, quādo aduersus Dñm rebellauerūt: & spe- 10
ries terra os suū deuorauit Core moriētibus plurimis, quādo cōbusit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factum est grande miraculū, vt Core pereunte, filij 11
illius nō perirent. Filij Simeon per cognationes suas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: & Iamin, ab hoc familia Iaminitarum: Iachin, ab hoc familia Iachinitarū: Zare, ab hoc familia Zareitarum: Saul, ab hoc familia Saulitarū. hæ 12 13 14
sunt familiæ de stirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit viginti duo millia
* ducenti 1 MS.R.H. C.G. ducentorū. Filij Gad per cognationes 15
suas: Sephon, ab hoc familia Sephonnarū: Aggi, ab hoc familia Aggitarū: Suni, ab hoc familia Sunitarū. Ozni, ab hoc 16
* Heri 4 MS.H.C. familia Oznitarū: * Her, ab hoc familia
* Addi G. Heritarū: Arod, ab hoc familia Aroditarū: Ariel, ab hoc familia Arielitarum. 17
* quingenti 1 MS.R.H.C.G. istæ sunt familiæ Gad, quarū omnis nu- 18
merus fuit quadraginta millia * quingentorū. Filij Iuda: Her, & Onā, qui ambo 19
mortui sunt in Terra-Chanaā. Fuerūtq. 20
Ge.38,3.7. filij Iuda per cognationes suas: Sela, à quo familia Selaitarū: Phares, à quo familia Pharesitarū: Zare, à quo familia Za- 21
reitarum. Porrò filij Phares: Hesron, à quo familia Hesronitarum: & Hamul, à 22
quo familia Hamulitarū. Istæ sunt familiæ Iuda, quarum omnis numerus fuit * quingenti 1 MS.R.H.C.G. septuaginta sex millia * quingentorū. Filij Issachar per cognationes suas: Thola, à 23
quo familia Tholaitarū: Phua, à quo familia Phuaitarum: Iasub, à quo familia 24
Iasubitarū: Semrā, à quo familia Semranitarū. hæ sunt cognationes Issachar, 25
quarum numerus fuit sexaginta quatuor
* recenti 1 MS.R.H.C.G. millia * recentorū. Filij Zabulon per cog- 26
nationes suas: Sared, à quo familia Sareditarū: Elon, à quo familia Elonitarū: 27
Iahel, à quo familia Iahelitarum. hæ sunt cognationes Zabulō, quarū numerus fuit 28
sexaginta millia quingētorum. Filij Ioseph per cognationes suas, Manasse & Ephraim. De Manasse ortus est Machir, à 29
quo familia Machiritarū. Machir genuit Galaad, à quo familia Galaaditarū. Ga- 30
laad habuit filios: Iezer, à quo familia Iezernarū: & Helec, à quo familia Helecitarū: & Asriel, à quo familia Asrielitarū: & Sechē, à quo familia Sechemitarū: & Semida, à quo familia Semidaitarū: & ‖ Hepher, à quo familia Hepheri- 31
tarū. Fuit autē Hepher pater Salphaad, Inf.27,1. 32
qui filios non habebat, fed tantūm filias, quarū ista sunt nomina: Maala, & Noa, & 33
Hegla, & Melcha, & Tersa. hæ sunt familiæ Manasse, & numerus earum, quin- 34
quaginta duo millia septingentorū. Filij autē Ephraim per cognationes suas fuerūt hi: Suthala, à quo familia Suthalaitarū: Becher, à quo familia Becheritarum: Thehen, à quo familia Thehenitarum. 35
porrò filius Suthala fuit Heran, à quo fa- 36
milia Heranitarū. hæ sunt cognationes filiorū Ephraim: quarū numerus fuit tri- 37
ginta duo millia * quingētorum. Isti sunt * quingenti 1 MS.R.H.C.G. filij Ioseph p familias suas. Filij Be- 38
iamin per cognationibus suis: Bela, à quo familia Belaitarū: Asbel, à quo familia Asbeltarū: Achirā, à quo familia Achirami 39
tarū: Suphā, à quo familia Suphamitarū: Huphā, à quo familia Huphamitarū. 40
Filij Bela: Hered, & Noeman. De Hered, familia Hereditarū de Noemā, famī- 41
lia Noemitarū. hi sunt filij Bē-iamin per cognationes suas, quorū numerus fuit 42
quadraginta quinq. millia sexcenti. Filij Dā per cognationes suas: Suhā, à quo familia Suhamitarū. hæ sunt cognationes 43
Dā per familias suas. omnes fuere Suhamitæ, quorū numerus erat sexaginta- 44
quatuor millia quadringētorū. Filij Aser per cognationes suas: Iemna, à quo familia Iemnaitarū: Iessui, à quo familia Iessuitarū: Brie, à quo familia Brieitarum. Filij 45
Brie: Heber, à quo familia Heberitarū: & Melchiel, à quo familia Melchielitarum.
Nomē autē filiæ Aser fuit Sara. hę cog- 46
nationes filiorū Aser, & numerus eorū

quinqua-

quinquagintatria millia quadringentorū.

Filij Nephthali per cognationes suas: 48
Iesiel, à quo familia Iesielitarum: Guni, à
quo familia Gunitarum: Iesir, à quo fa- 49
milia Iesiritarum: Sellem, à quo familia
Sellemitarum. hæ sunt cognationes fi- 50
liorū Nephthali per familias suas: quorū
numerus quadragintaquinq. millia qua-
dringentorum. Ista est summa filiorum 51
Israel qui recēnti sunt, sexcēta millia, &
mille septingēti triginta. Locutusq. est 52
Dñs ad Moysen, dicens: Istis dividetur 53
Terra iuxta numerū vocabulorū in pos-
sessiones suas. Pluribus maiorē partem 54
dabis, & paucioribus minorem: singulis
sicut nūc recēnti sunt tradetur possessio:
ita duntaxat vt sors Terrā tribubus di- 55
vidat & familiis. Quicquid sorte cōti-
gerit, hoc vel plures accipiant, vel pau- 56
ciores. ¶ Hic quoq. est numerus filiorū 57
Leui per familias suas: Gerson, à quo fa-
milia Gersonitarū: Caath, à quo fami-
lia Caathitharum: Merari, à quo familia
Meraritarum. hæ sunt familiæ Leui: Fa 58
milia Lobni, familia Hebroni, familia
Moholi, familia Musi, familia Core. At
verò Caath genuit Amram: ¶ qui habuit 59
vxorē Iochabed filiā Leui, quæ nata est
ei in Aegypto. hæc genuit Amrā vito suo
filios, Aaron & Moysen, & Mariā sororē
eorum: De Aaron orti sunt Nadab & 60
Abiu & Eleazar & Ithamar: ¶ quorum 61
Nadab & Abiu mortui sunt, cum obtu-
lissent ignē alienū coram Dño. Iucrūtq. 62
omnes qui numerati sunt, viginttria mil
lia generis masculini ab vno mēse & su-
pra: ¶ qui nō sunt recēnti inter filios Is-
rael, nec eis cū ceteris data possessio est.

Hic est numerus filiorū Israel, qui de- 63
scripti sunt à Moyse & Eleazaro sacerdo-
te, in campestribus Moab supra Iordanē
contra Iericho. ¶ Inter quos nullus fuit 64
eorū qui ante numerati sunt à Moyse &
Aaron in deserto Sinai. ¶ Prædixerat e- 65
nim Dns quod omnes morerentur in so-
litudine. Nullus q. remāsit ex eis, nisi Ca-
leb filius Iephone, & Iosue filius Nun.

CAP. XXVII.

ACcesserunt autem ¶ filiæ Salphaad, 1
filij Hepher, filij Galaad, filij Ma-
chir, filij Manasse, qui fuit filius Iosephi:
quarum sunt nomina, Maala & Noa &
Hegla & Melcha & Theria. Steteruntq. 2
coram Moyse & Eleazaro sacerdote, &
cunctis principibus populi ad ostium ta-
bernaculi fœderis, atq. dixerunt, Pater 3
noster mortuus est in deserto, nec fuit in
seditione quæ cōcitata est contra Dñm
sub Core, sed in peccato suo mortuus est:
hic nō habuit mares filios. Cur tollitur 4
nomē illius de familia sua, quia nō habet
filiū? Date nobis possessionē inter cogna
tos patris nostri. ¶ Retulit q. Moyses cau- 5
sā eorū ad iudicium Dñi. Qui dixit ad eū,
Iustē rē postulāt filiæ Salphaad: da eis 6
possessionē inter cognatos patris sui, & 7
ei in hereditatē succedant. Ad filios au- 8
tē Israel loquēris: hæc, Homo cūm mor-
tuus fuerit absq. filio, ad filiā eius transi-
bit hereditas. si filiam nō habuerit, ha- 9
bebit successores fratres suos. quod si &
fratres non fuerint, dabitis hereditatem 10
fratribus patris eius. sin autem nec pa- 11
truos habuerit, dabitur hereditas his qui
ei proximi sunt, erūtque hoc filiis Israel
sanctū lege perpetua, sicut præcepit Dñs
Moysi. Dixit quoque Dñs ad Moysen, 12
Ascende in montē istum Abarim, & cō-
templare inde Terrā quā datturus sum fi-
liis Israel. cumq. videris eam, ibis & tu 13
ad populū tuū, sicut frater tuus Aa-
ron: quia ¶ offendistis me in deserto Sin 14
in contradictione multitudinis, nec san-
ctificare me voluistis coram eis super aquas.
hæ sunt aquæ contradictionis in Cades
deserti Sin. Cui respondit Moyses, 15
Prouideat Dñs Deus spirituum omnis 16
carnis, homine qui sit super multitudinē
hanc: & possit exire & inirare ante eos, 17
& educere eos vel introducere: ne sit
populus Domini sicut oues absq. pastore.
Dixitq. Dñs ad eum, ¶ Tolle Iosue, fi- 18
lium Nun virū in quo est spiritus Dei:
& pone manum tuam super eum. Qui 19
stabit coram Eleazaro sacerdote & omni
multitudine, & dabis ei præcepta cun- 20
ctis videntibus, & partē gloræ tuæ, vt au-
diat eum omnis synagoga filiorū Israel.
Pro hoc siquid agendum erit, Eleazar sa- 21
cerdos cōsulet Dñm. Ad verbum eius e-
gredietur & ingredietur ipse, & omnes
filij Israel cum eo, & cetera multitudo.
Fecit Moyses vt præceperat Dñs. Cinq. 22
tulitque Iosue, statuit eum coram Eleazaro
sacerdote & omni frequentia populi. Et 23
impositis capiti eius manibus cuncta re-
plicauit quæ mandauerat Dominus.

CAP. XXVIII.

DIxit quoq. Dñs ad Moysen, Præci- 1
pe filiis Israel, & dices ad eos, Ob- 2
lationem meam & panes, & incēsum o-
doris suauissimi offerte per tempora sua.
Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis. 3
Agnos anniculos immaculatos duos quo-
tidie in holocaustum sempiternū: vnū
offeretis manè, & alterum ad vesperum:
decimā partem ephi similæ, quæ con- 4
sperſa sit oleo purissimo, & habeat quar-
tam partem hin. holocaustum inge est 5
quod obtulistis in monte Sinai in odorē
suauissimum incēsi Dñi, & libabitis vi- 6
ni quartam partē hin per agnos singulos
in sanctuario Dñi. Alterum q. agnum si- 7
militer offeretis ad vesperā iuxta omnē
ritum sacrificij matutini, & libamento-
rum eius, oblationem suauissimi odoris
Dño. ¶ Die autē sabbathi offeretis duos 9
agnos anniculos immaculatos, & duas
decimas similæ oleo conspersæ in sacri- 10
ficio, & liba quæ rite fūduntur per sin-
gula sabbatha in holocaustum sempiter- 11
num. In calendis autē, id est in mensium

exordiis,

exordiis, offeretis holocaustum Dño, vi- 11
tulos de armento duos, arietem vnum,
agnos anniculos septem immaculatos,
& tres decimas similæ oleo cōsperſæ in 12
sacrificio per singulos vitulos: & duas
decimas similæ oleo cōsperſæ per singu-
los arietes: & decimā decimæ similæ ex 13
oleo* in sacrificio per agnos singulos. ho-
locaustū suauissimi odoris atq. incēsi est
Dño. Libamenta autē vini quæ per sin- 14
gulas fundenda sunt victimas, ista erunt,
Media pars hin per singulos vitulos, ter-
tia per arietem, quarta per agnū. hoc erit
holocaustum per omnes menses, qui sibi
anno vertente succedūt. Hircus quoq. 15
offeretur Dño pro peccatis in holocaustū
sempiternū cū libamentis suis. ¶ Mense 16
autem primo, quartadecima die mensis,
Phase Dñi erit, & quintadecima die so- 17
lennitas: septē diebus vescētur azymis.
Quarū dies prima venerabilis & sancta 18
erit: omne opus seruile nō facietis in ea.
Offeretisq. incensum holocaustū Dño 19
vitulos de armento duos, arietē vnum,
agnos anniculos immaculatos septē: & 20
sacrificia singulorū ex simila quæ con-
sperſa sit oleo, tres decimas per singulos
vitulos, & duas decimas per arietē, & 21
decimam decimæ per agnos singulos, id
est, per septē agnos. Et hircum pro pec- 22
cato vnum, vt expietur pro vobis, præ- 23
ter holocaustum matutinum quod sem-
per offeretis. Ita facietis per singulos 24
dies septē dierū in fomitē ignis, & in o-
dorē suauissimū Dño, qui surget de ho-
locausto & de libationibus singulorum.
Dies quoque septimus celeberrimus & 25
sanctus erit vobis: omne opus seruile nō
facietis in eo. Dies etiā primitiuorum 26
quando offeretis nouas fruges Dño, ex-
pletis hebdomadib*, venerabilis & san-
cta erit: omne opus seruile nō facietis in
ea. Offeretisq. holocaustum in odorem 27
suauissimum Dño, vitulos de armento
duos, arietē vnum, & agnos anniculos
immaculatos septē: atque in sacrificiis 28
eorū similæ oleo conspersæ tres decimas
per singulos vitulos, per arietes duas,
per agnos decimam decimæ, qui simul 29
sunt agni septem. hircum quoque* qui 30
mactatur pro expiatione: præter holo-
caustum tempiternum & liba eius. Im- 31
maculata offeretis omnia cum libatio-
nibus suis. CAP. XXIX.

MEnsis etiā septimi prima dies ve- 1
nerabilis & sancta erit vobis. omne
opus seruile non facietis in ea, quia dies
clangoris est & tubarū. Offeretisq. ho- 2
locaustum in odorē suauissimum Dño,
vitulum de armento vnū, arietē vnum,
& agnos anniculos immaculatos septē:
& in sacrificiis eorum similē oleo con- 3
sperſæ tres decimas per singulos vitulos,
duas decimas per arietē, vnam decimā
per agnum, qui simul sunt agni septem:
& hircum pro peccato, qui offertur in 5
6 expiationē populi: præter holocaustū
calendarum cum sacrificiis suis, & ho-
locaustum sempiternum cū libationibus
soliris. Eisdē ceremonis offeretis in o-
dorē suauissimum incensum Dño. 7
¶ Decima quoq. dies mēsis huius septi- Leu. 16, 30.
mi erit vobis sancta atq. venerabilis, & & 23, 27.
affligetis animas vestras: omne opus ser-
uile nō facietis in ea. Offeretisq. holo- 8
caustū Dño in odorē suauissimū, vitulū
de armento vnum, arietem vnum, agnos
anniculos immaculatos septem: & in 9
sacrificiis eorum similæ oleo consperſæ
tres decimas per singulos vitulos, duas
decimas per arietē, decimam decimæ
per agnos singulos, qui sunt simul agni
septem: & hircum pro peccato: absque 11
his quæ offerri pro delicto soleut in ex-
piationem, & holocaustum sempiternū,
& sacrificio & libaminibus eorū. Quin- 12
tadecima verò die mensis septimi, quæ
vobis sancta erit atq. venerabilis, omne
opus seruile non facietis in ea, sed cele-
brabitis sollemnitatē Dño septem die-
bus, offeretisque holocaustum in odorē 13
suauissimum Dño, vitulos de armento
tredecim, arietes duos, agnos anniculos
immaculatos quatuordecim: & in liba- 14
mentis eorum similæ oleo cōsperſæ tres
decimas per vitulos singulos, qui sunt
simul vituli tredecim: & duas decimas
arieti vno, id est simul arietibus duobus,
& decimā decimæ agnis singulis, qui 15
sunt simul agni quatuordecim: & hir-
cum pro peccato. absq. holocausto sem-
piterno, & sacrificio, & libamine eius.
In die altero offeretis vitulos de armēto 17
duodecim, arietes duos, agnos anniculos
immaculatos quatuordecim: sacrificia- 18
que & libamina singulorum per vitulos
& arietes & agnos ritē celebrabitis, &
hircū pro peccato. absq. holocausto sem-
piterno, sacrificioq. & libamine eius.
In die altero offeretis vitulos de armēto 20
duodecim, arietes duos, agnos anniculos
immaculatos quatuordecim: sacrificia- 21
que & libamina singulorū per vitulos &
arietes & agnos ritē celebrabitis: & hircū 22
pro peccato. absq. holocausto sempiterno, sacrificioq.
& libamine eius. Die quarto offeretis 23
vitulos decem, arietes duos, agnos anni-
culos immaculatos quatuordecim: sa- 24
crificiaq. & libamina singulorū per viu-
los & arietes & agnos ritē celebrabitis:
& hircum pro peccato. absq. holocausto 25
sempiterno, sacrificioq. eius & libamine.
Die quinto offeretis vitulos nouē, arie- 26
tes duos, agnos anniculos immaculatos
quatuordecim: sacrificiaq. & libamina 27
singulorū per vitulos & arietes & agnos
ritē celebrabitis: & hircū pro peccato. 28
absq. holocausto sempiterno, sacrificioq.
eius & libamine. Die sexto offeretis vi- 29
tulos octo, arietes duos, agnos anniculos 30
immaculatos quatuordecim: sacrificia- 31
que & libamina singulorū per vitulos &

G arie-

Exo. 6, 17.
Exod. 2, 2. 6, 20.
Sup. 3, 2. Leu. 10, 2. 1. Par. 24, 2.
*quia 2 MS. H. C. G.
1. Cor. 10, 6
Sup. 14, 24.
Sup. 26, 52. Inf. 36, 2. Ios. 17, 3.
Sup. 26, 1. 32.
*cōsperſæ 8 MS. H. C. G. A Rab. autem non legitur.
Exo. 22, 18
Leu. 23, 5.
Deu. 32, 48. Sup. 20, 12. *in deserto 1 MS. G. *deserto 1 MS. Texius, R. & Rab. consentiunt habet.
*Moysen 8 MS. H. C. G.
Deu. 3, 28. *3 MS. R. H. C. G. A Rab. autem non legitur.
*offertis 4 MS.
*MS. R. Rab. H. G. At C. expressit. *vnum 1 MS. H. C. G. A & R. & Rab. nō legitur.
Exo. 29, 38.
Leu. 23, 14.
Mar. 12, 5.

arietes & agnos ritè celebrabitis : & 31
hircū pro peccato. absq. holocausto sempiterno, sacrificioq. ei⁹ & libamine. Die 32
septimo offeretis vitulos septē, & arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: sacrificiaq. & libamina singulorū per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis: & hircum pro peccato. 33
absq. holocausto sempiterno, sacrificioq. eius & libamine. Die octauo qui est ce- 34
leberrimus, omne opus seruile nō facietis, offerentes holocaustū in odore suauissimum Dño, vitulū vnū, arietē vnū, agnos anniculos immaculatos septē: 35
sacrificiaq. & libamina singulorū per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis: & hircū pro peccato. absq. holocausto 36
sempiterno, sacrificioq. eius & libamine. Hæc offeretis Dño in sollēnitatibus ve- 37
stris. præter vota & oblationes spōtaneas in holocaustō, in sacrificio, in libamine, & in hostiis pacificis. CAP. XXX.

NArrauitq. Moyses filiis Israēl omnia quæ ei Dñs imperarat, & locutus est ad principes tribuū filiorū Israēl, Iste est sermo quē præcepit Dñs. Si 1
quis virorū votum Dño vouerit, aut se 2
constrinxerit iuramento: nō faciet irritū verbū suū, sed omne quod promisit implebit. Mulier si quippiā vouerit, & se 3
cōstrinxerit iurameto, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari: si 4
cognouerit pater votū quod pollicita est, & iurauerit quo obligauit animā suā, & tacuerit, voti rea erit: quicquid pollicita est & iurauit, opere complebit. sin 5
autē statim vt audierit, cōtradixerit pater: & vota & iuramenta eius irrita crūt, nec obnoxia tenebitur spōsioni, cō quod cōtradixerit pater. Si maritū habuerit, 6
& vouerit aliquid, & semel de ore eius verbum egrediens animā eius obligauerit iuramento: quo die audierit vir, & 7
non contradixerit, voti rea erit, reddetq. quodcumq. promiserat. sin autē audies 8
statim cōtradixerit, & irritas fecerit pollicitationes eius, verbaq. quibus obstrinxerat animā suam: propitius erit ei Dñs. Vidua & repudiata quicquid vouerint, 9
reddent. Vxor in domo viri cū se voto 10
constrinxerit & iuramento, si audierit 11
vir, & tacuerit, nec cōtradixerit sponsioni, reddet quodcumque promiserat. sin 12
autē extemplo contradixerit, nō tenebitur promissionis reæ: quia maritus contradixit, & Dñs ei propitius erit. Si vo- 13
uerit, & iuramento se cōstrinxerit vt per ieiunium vel exterarū rerum abstinentiā affligat animā suam: in arbitrio viri erit 14
siue faciat, siue non faciat. quod si au- 15
diens vir tacuerit, & in alterā diē distulerit sententiā: quicquid vouerat atq. promiserat, reddet: quia statim vt audiuit, tacuit. sin autem contradixerit postquā 16
resciuit, portabit ipse iniquitatem eius.
Hæ sunt leges quas cōstituit Dominus 17
Moysi inter virum & vxorē, inter patrē & filiā quæ in puellari adhuc ætate est, vel quæ manet in parentis domo.

CAP. XXXI.

LOcutusq. est Dominus ad Moysen, 1
dicēs, Vlciscere prius filios Israēl de Madianitis, & sic colligēris ad populū 2 *Sup.25,17.*
tuū. Statimq. Moyses, Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnā: qui possint vi- 3
tionē Dñi expetere de Madianitis. mille viri de singulis tribubus eligantur ex 4
Israēl qui mittantur ad bellū. Dederūtque millenos de singulis tribubus, id est duodecim millia expeditorū ad pugnā: 5
quos misit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasaq. sancta, & tubas ad clangendū tradiditq. ei. Cumque 6
pugnassent contra Madianitas atque vicissent, omnes mares occiderūt, & reges eorum Eui & Recē & Sur & Hur & Rebe, quinque principes gentis: Balaam quoq. filium Beor interfecerunt gladio. 7 *Ios.13, 18.*
Ceperuntq. mulieres eorū & paruulos, 8
omniaq. pecora & cunctā supellectilem: quicquid habere potuerant, depopulati sunt: tam vrbes, quam viculos, & ca- 9
stella flāma consumpsit. Et tulerūt prædā, & vniuersa quæ ceperāt tā ex homi- 10
nibus quā ex iumentis, & adduxerunt ad Moysen, & Eleazarū sacerdotē, & ad omnē multitudinē filiorū Israēl. reliqua autē vtēsilia portauerūt ad castra in cāpestribus Moab, iuxta Iordanē cōtra Ie- 11
richo. Egressi sunt autē Moyses & Eleazar sacerdos, & omnes principes synagogæ in occursū eorū extra castra. Iratusque Moyses principib. exercitus, tri- 12 14
bunis & centurionibus qui venerant de bello, ait, Cur fœminas reseruastis? Nōne istæ sunt quæ deceperunt filios Israēl 15
ad suggestionem Balaam, & præuaricari vos fecerūt in Dñm super peccato Phogor, vnde & percussus est populus? Ergo 16 *Sup.25, 2.*
cunctos interficite quicquid est generis masculini, etiam in paruulis: & mulieres quæ nouerunt viros in coitu, iugulate: 17
puellas autē & omnes fœminas virgines reseruate vobis. & manete extra castra 18
septē diebus. Qui occiderit hominē, vel occisum tetigerit, lustrabitur die tertio & septimo. Et de omni præda, siue ve- 19 20
stimentum fuerit, siue vas, & aliquid in vtēsilia præparatū, de caprarū pellibus & pilis & ligno expiabitur. Eleazar quoq. sacerdos ad viros exercitus, qui pugnauerāt, sic locutus est, Hoc est præceptum 21
legis quod mandauit Dominus Moysi, *Leu.6,11.*
Aurū & argētum & æs & ferrū & plū- 22
bum & stannum, & omne quod potest transire per flammas, igne purgabitur, quicquid autē ignē non potest sustinere, 23
aqua expiationis sanctificabitur: & lauabitis vestimenta vestra die septimo, & purificati postea castra intrabitis.
Dixit quoq. Dñs ad Moysen, ᵛTollite 25 ᵛTolle 4 MS. H. C. G.
summā eorū quæ capta sunt, ab homine 26
vsque

vsq. ad pecus, tu & Eleazar sacerdos & principes vulgi: diuidetisq. ex æquo præ- 27
dam inter eos qui pugnauerunt, egressique sunt ad bellū, & inter omnem reliquam multitudinē. & separabis partem 28
Dño ab his qui pugnauerunt & fuerunt in bello, vnam animam de quingētis, tā ex hominibus quā ex bobus & asinis & ouibus, & dabis eā Eleazaro sacerdoti, 29
quia primitiæ Dñi sunt. Ex media quoque parte filiorum Israēl accipies quinquagesimū caput hominū & boū & asinorū & ouium, cunctorumq. animantū, & dabis ea Leuitis, qui excubant in custodiis tabernaculi Domini. Fecerunt q. 31
Moyses & Eleazar ⁎, sicut præceperat Dns. Fuit autē præda, quā exercitus ce- 32
perat, ouium sexcēta septuaginta quinq. millia, boum septuaginta duo millia, 33
asinorum sexaginta millia & mille: 34
animæ hominū sexus feminei, quę nō 35
cognouerant viros, triginta duo millia.
Dataq. est media pars his qui in prœlio 36
fuerant, ouium trecenta triginta septem millia quingentæ: ē quibus in partem 37
Dñi supputatæ sunt oues sexcentæ septuagintaquinq. Et de bob⁹ triginta sex 38
millibus, boues septuaginta & duo: de 39
asinis triginta millibus quingentis, asini sexaginta vnus: de animabus homi- 40
nū sedecim millibus, cesserunt in partē Dñi triginta duæ animæ. Tradiditque 41
Moyses numerū primitiarū Dñi Eleazaro sacerdoti, sicut fuerat ei imperatū, 42
ex media parte filiorū Israēl, quā separauerat his qui in prœlio fuerant. De 43
media verò parte quæ contigerat reliquæ multitudini, id est, de ouibus trecēt is triginta septē millib⁹ quingētis, & de bo- 44
bus triginta sex millibus, & de asinis 45
triginta millibus quingentis, & de ho- 46
minibus sedecim millibus, tulit Moyses 47
quinquagesimum caput, & dedit Leuitis qui excubabāt in tabernaculo Dñi, sicut præceperat Dns. Cumque accessissent 48
principes exercit⁹ ad Moysen, & tribuni, centuriones q;, dixerūt, Nos serui tui re- 49
censuimus numerū pugnatorū, quos habemus sub manu nostra: & ne vnus quidē defuit. Ob hāc causam offerimus in 50
donariis Dñi singuli quod in præda auri potuimus inuenire, periscelides & armillas, annulos & dextralia ac murgnulas, vt depreceris pro nobis Dñm. Sus- 51
ceperunt q. Moyses & Eleazar sacerdos omne aurū in diuersis speciebus, ⁎pō- 52
do⁹ sedecim millia, septingentos quinquaginta siclos, à tribunis & centurionibus. Vnusquisq. enim quod in præda rapuerat, suum erat. Et susceptū sutulerūt 53 54
in tabernaculum testimonij, in monimētum filiorum Israēl coram Domino.

CAP. XXXII.

FIlij autem Ruben & Gad habebant 1
pecora multa, & erat illis in iumentis infinita substātia. Cumq. vidissent Iazer 2

⁎sacerdos 5 MS. H. C. G.

⁎pondere sanctuarij 7 MS. ⁎R. Fa *quæ in Texu est lectio Rab. consentit; atque ad H.C. et G accedit.*

& Galaad aptas animalib⁹ alēdis terras, venerūt ad Moysen & ad Eleazarū sacerdotē, & principes multitudinis, atque 3
dixerunt, Ataroth, & Dibō, & Iazer, & Nemra, Hesebon, & Eleale, & Sabam, & 4
Nebo, & Beon, terra quā percussit Dns in cōspectu filiorum Israēl, regionis huberrimæ est ad pastū animalium: & nos 5
serui tui habemus iumēta plurima: precamurq. si inuenimus gratiam corā te, vt des nobis famulis tuis eam in possessionē, nec facias nos trāsire Iordanē. Quibus respondit Moyses, Nunquid fratres 6
vestri ibunt ad pugnā, & vos hīc sedebitis? Cur subuertitis mentes filiorum Israēl, ne transire audeant in locū quē eis 7
daturus est Dns? nōne ita egerūt patres vestri, quando missi de Cadesbarne ad 8
explorandam Terram? Cumque venissent vsq. ad Vallem botri, lustrata omni regione, subnerterunt cor filiorum Israēl, vt non intrarent fines quos eis Do- 9 *Sup.13,14*
minus dedit. Qui iratus iurauit, dicens, 10
Si videbunt homines isti qui ascende- 11 *Sup.14,28.*
runt ex Aegypto à viginti annis & supra, Terrā quā sub iuramento pollicitus sum Abrahā, Isaac, & Iacob: & noluerunt sequi me, præter Caleb filiū Iephone Cene- 12
zeum, & Iosue filium Nunistī impleuerunt voluntatē meā. Iratusque Dns aduersum Israēl, circūduxit eū per desertum quadraginta annis, donec consumeretur vniuersa generatio quæ fecerat malū in cōspectu eius. Et ecce, inquit, 13 14
vos surrexistis pro patribus vestris, incrementa, & aluni hominū peccatorū, vt augeretis furorē Dñi cōtra Israēl. Quod 15
si nolueritis sequi eum, in solitudine populum derelinquet, & vos causa eritis necis omniū. At illi propè accedētes, dixerunt, Caulas ouium fabricabimus, & 16
stabula iumentorum, paruulis quoque nostris vrbes munitas: nos autem ipsi armati & accincti pergemus ad prœliū ante filios Israēl, donec introducamus eos ad loca sua. Paruuli nostri, & quicquid habere possumus, erunt in vrbibus ᵛmuratis', propter habitatorum insidias. 17
Nō reuertemur in domos nostras, vsq. 18
dum possideant filij Israēl hæreditatem suā: nec quicquā quæremus trans Iordanē, quia iā habemus nostrā possessio- 19
nē in oriētali eius plaga. Quibus Moyses ait, Si facitis quod promittitis, ex- 20
pediti pergite corā Dño ad pugnam: & omnis vir bellator armat⁹ Iordanē trā- 21
seat, donec subuertat Dns inimicos suos, & subiiciatur ei omnis Terra: tūc eritis 22
inculpabiles apud Dñm & apud Israēl, & obtinebitis regiones quas vultis corā 23
Dño. Sin autē quod dicitis, non feceritis, nulli dubiū est quin peccetis in Deū: & scitote quoniā peccatū vestrū appre- 24
hēdet vos. Aedificate ergo vrbes paruulis vestris, & caulas & stabula ouibus ac iumentis: & quod polliciti estis implete.

ᵛ munitis MS. H. *Textui ad rem G. vo- lunt. Ios.1. 13*

Dixeruntq; filij Gad & Ruben ad Moysen, Serui tui sumus, faciemus quod iubet dñs noster. Parvulos nostros & mulieres, & pecora, ac iumẽta reliquemus in vrbibus Galaad: nos autẽ famuli tui omnes expediti pergemus ad bellũ, sicut tu dñe loqueris. ¶Præcepit ergo Moyses Eleazaro sacerdoti, & Iosue filio Nun, & principibus familiarum ~ per tribus Israel, & dixit ad eos, Si trãsierint filij Gad, & filij Ruben vobiscum Iordanem omnes armati ad bellum coram Domino, & vobis fuerit Terra subiecta: date eis Galaad in possessionem. Sin autem noluerint trãsire armati vobiscũ in Terrã Chanaan, inter vos habitandi accipiant loca. Responderuntq; filij Gad, & filij Ruben, Sicut locutus est dñs seruis ‰uis, ita faciemus: ipsi armati pergemus corã Domino in Terram Chanaan, & possessione iam suscepisse nos confitemur trãs Iordanem. ¶Dedit itaque Moyses filiis Gad & Rubẽ, & dimidiæ tribui Manasse filij Ioseph regnum Schon regis Amorrhæi, & regnũ Og regis Basan, & terram eorum cum vrbibus suis per circuitum. Igitur extruxerunt filij Gad, Dibõ, & Ataroth, & Aroër, & Roth, & Sophan, & Iazer, & Iegbaa, & Beth-nemra, & Betharan, vrbes munitas, & caulas pecoribus suis. Filij verò Ruben ædificauerunt Hesebon, & Eleale, & Cariathãim, & Nabo, & Baal-meõ versis nominibus, Sabama quoque: imponentes vocabula vrbibus quas extruxerant.

¶Porrò filij Machir, filij Manasse perrexerunt in Galaad, & vastauerũt eam interfecto Amorrhæo habitatore eius. Dedit ergo Moyses Terram-Galaad Machir filio Manasse, qui habitauit in ea. Iair autẽ filius Manasse abiit, & occupauit vicos eius, quos appellauit Hauoth-Iair, id est Villas-Iair. Nobe quoq; perrexit, & apprehẽdit Canath cum viculis suis: vocauitque eam ex nomine suo Nobe.

CAP. XXXIII.

HAe sunt mansiones filiorum Israël, qui egressi sũt de Aegypto per turmas suas in manu Moysi & Aarõ, quas descripsit Moyses iuxta castrorum loca, quæ Dñi iussione mutabant. ¶Profecti igitur de Rameſſe mense primo, quintadecima die mensis primi, ~ fecerunt altera die ‡ Phase filij Israël in manu excelsa, videntibus cũctis Aegyptiis, & sepelientibus primogenitos quos percusserat Dñs (nam & in dijs eorũ exercuerat vltionem) castrametati sunt in Socoth.

Et de Socoth venerunt in Etham, quæ est in extremis finib. solitudinis. ¶Inde egressi venerũt cõtra Phi-hahiroth, quæ respicit Beel-seph~, & castrametati sunt ante Magdalum. ¶Profecti de Phi-hahiroth, transierunt per medium mare in solitudinẽ: & ambulantes tribus diebus per desertum Ethã, castrametati sunt in Mara. ¶Profecti de Mara, venerunt in Elim, vbi erãt duodecim fontes aquarũ, & palmæ septuaginta: ibiq. castrametati sunt. Sed & inde egressi, fixerunt tentoria super Mare-rubrũ. ¶Profecti de Mari-rubro, castrametati sunt in deserto Sin. Vnde egressi, venerunt in Daphca. Profectiq. de Daphca, castrametati sũt in Alus. ¶Egressiq. de Al', in Raphidim fixere tẽtoria, vbi populo defuit aqua ad bibendũ. ¶Profectiq. de Raphidim, castrametati sũt in deserto Sinai. Sed & de solitudine Sinai egressi, venerũt ad Sepulcra-cõcupiscentiæ. Profectiq. de Sepulcris-concupiscentiæ, castrametati sunt in Haseroth. ¶Et de Haseroth venerũt in Rethma. Profectiq. de Rethma, castrametati sunt in Remmon-phares. ¶Vnde egressi, venerunt in Lebna. De Lebna castrametati sunt in Ressa. Egressiq. de Ressa, venerunt in Ceelatha. Vnde profecti, castrametati sunt in monte Sepher. Egressi de mõte Sepher, venerũt in Harada. Inde proficiscentes, castrametati sunt in Maceloth. Profectique de Maceloth, venerunt in Thahath. De Thahath castrametati sunt in Thare. Vnde egressi, fixẽre tentoria in Methca. Et de Methea castrametati sunt in Hesmona. Profectiq. de Hesmona, venerũt in Moseroth. Et de Moseroth castrametati sunt in Bene-iaacan. Profectiq. de Bene-iaacan, venerunt in montẽ Gadgad. Vnde profecti, castrametati sunt in Iebatha. Et de Iotebatha venerũt in Hebrona. Egressiq. de Hebrona, castrametati sunt in Asion-gaber. Inde profecti, venerunt in desertũ Sin, hæc est Cades. ¶Egressiq. de Cades, castrametati sunt in mõte Hor, in extremis finibus Terræ Edom. Ascenditq. Aaron~ sacerdos' in montẽ Hor iubente Dño: & ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis filiorũ Israël ex Aegypto, mẽse quinto, prima die mensis, cũ esset annorũ centum vigiuti triũ. ¶Audiuitq. Chananæus rex Arad, qui habitabat ad Meridiẽ, in Terrã Chanaã venisse filios Israël. Et profecti de monte Hor, castrametati sunt in Salmona. Vnde egressi, venerũt in Phunõ. Profectiq. de Phunon, castrametati sunt in Oboth. Et de Oboth venerũt in Iebarim, quæ est in finibus Moabitarum. Profectiq. de Iebarim, fixẽre tentoria in Dibongad. Vnde egressi, castrametati sunt in Helmon-deblathaim. Egressique de Helmon-deblathaim, venerũt ad montes Abarim cõtra Nabo. Profectiq. de montibus Abarim, transierunt ad campestria Moab, supra Iordanẽ, contra Iericho. Ibiq. castrametati sunt de Bethsimoth vsque ad Abel-satim in planioribus locis Moabitarũ, vbi locutus est Dñs ad Moysen, Præcipe filijs Israël, & dic ad eos, Quãdo trãsieritis Iordanẽ, intrantes Terram-Chanaan, disperdite cunctos

cunctos habitatores Terræ illius: confringite titulos, & statuas comminute, atq. omnia excelsa vastate, mundãtes terrã, & habitantes in ea. ego enim dedi vobis illã in possessionẽ, quam diuidetis vobis sorte. Pluribus dabitis latiorẽ, & paucioribus angustiorẽ. Singulis vt sors ceciderit, ita tribuetur hæreditas. Per tribus & familias possessio diuidetur. Sin autẽ nolueritis interficere habitatores Terræ: qui remãserint, erunt vobis quasi claui in oculis, & lanceæ in lateribus, & aduersabuntur vobis in Terra habitationis vestræ: & quicquid illis cogitauerã facere, vobis faciam. CAP. XXXIIII.

LOcutusq. est Dñs ad Moysen, dicẽs, Præcipe filijs Israël, & dices ad eos, Cùm ingressi fueritis Terrã Chanaan, & in possessionẽ vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur: ¶Pars meridiana incipiet à solitudine Sin, quæ est iuxta Edom: & habebit terminos contra Orientem mare salsissimũ. qui circuibũt australẽ plagã per Ascensum ‰ scorpionis', ita vt trans eant in Senna, & perueniãt ad meridiẽ vsq. ad Cades-barne, vnde egredientur confinia ad villã nomine Adar, & tendent vsq. ad Asemona. ibitque per 5 gyrũ terminus ab Asemona vsq. ad Torrentẽ Aegypti, & magni maris littore finietur. Plaga autẽ occidentalis à mari 6 magno incipiet, & ipso fine claudetur.

Porrò ad septentrionalem plagã à mari 7 magno termini incipient, peruenientes vsq. ad montẽ altissimum, à quo ‰ venient in Emath vsq. ad terminos Sedãda: ibuntq. confinia vsq. ad Zephrona, 9 & villã Enan. hi erunt termini in parte Aquilonis. Inde metabuntur fines contra orientalẽ plagã de villa Enã vsq. Sephãma, & de Sephãma descendent termini in Reblatha cõtra fontẽ Daphnim: inde peruenient contra Orientẽ ad mare Cenereth, & tendẽt vsq. ad Iordanẽ, & 12 ad vltimũ salsissimo claudẽtur mari. Hæc habebitis Terrã per fines suos in circuitu.

Præcepitq. Moyses filijs Israël, dicens, 13 Hæc erit Terra quã possidebitis sorte, & quam iussit Dñs dari nouẽ tribubus, & dimidiæ tribui. Tribus enim filiorũ Ru- 14 bẽ per familias suas, & tribus filiorũ Gad iuxta cognationũ numerũ, media quoq. tribus Manasse, id est duæ semis tribus, 15 acceperũt partẽ suã trans Iordanẽ cõtra Iericho ad orientalẽ plagã. Et ait Dñs 16 ad Moysen, ¶Hæc sunt nomina virorũ 17 qui Terrã vobis diuident, Eleazar sacerdos, & Iosue filius Nun, & singuli principes de tribubus singulis, quorũ ista sunt 18 vocabula: De tribu Iuda, Caleb filius Iéphone. De tribu Simeon, Samuel filius 19 Ammiud. De tribu Ben-iamin, Elidad 20 filius Chaselõ. De tribu filiorum Dan, 21 Bocci filius Iogli. Filiorũ Ioseph de tribu 22 Manasse, Haniel filius Ephod. De tribu 23 Ephraim, Camuel filius Sephthã. De tribu 24 Zabulon, Elisaphã filius Pharnach. 25

De tribu Issachar, dux Phaltiel filius 26 Ozan. De tribu Aser, Ahiud filius Salo- 27 mi. De tribu Nephthali, Phedael filius 28 Ammiud. Hi sunt quibus præceperat Dñs vt diuiderent filijs Israël Terram-Chanaan. CAP. XXXV.

HAec quoq. locutus est Dñs ad Moysen in cãpestribus Moab supra Iordanẽ, contra Iericho, ¶Præcipe filijs Israël vt dent Leuitis de possessionibus suis vrbes ad habitandũ, & suburbana earũ per circuitũ: vt ipsi in oppidis maneãt, & suburbana sint pecoribus ac iumentis: quæ à muris ciuitatũ forinsecus per circuitum, mille passuum spatio tendentur. contra Orientẽ duo millia erunt cubiti, & contra Meridiẽ similiter duo millia: ad mare quoque quod respicit ad Occidentẽ, eadẽ mẽsura erit, & septentrionalis plaga æquali termino finietur. cruntq. vrbes in medio, & foris suburbana. ¶De ipsis autẽ oppidis, quæ Leuitis dabitis, sex erunt in fugitiuorum auxilia separata, vt fugiat ad ea qui fuderit sanguinẽ: & exceptis his alia quadraginta octo cum suburbanis suis. Ipsæq. vrbes quæ dabuntur de possessionibus filiorũ Israël, ab his qui plus habẽt, plures auferentur: & qui minus, pauciores. singuli iuxta mensurã hæreditatis suæ dabunt oppida Leuitis. Ait Dñs ad Moysen, Loquere filijs Israël, & dices ad eos: Quando trãsgressi fueritis Iordanẽ 10 et in Terram-Chanaan, decernite quæ vrbes esse debeant in præsidia fugitiuorũ, 11 qui nolentes, sanguinẽ fuderint. in quibus cùm fuerit profugus, cognatus occisi non poterit eum occidere, donec stet in conspectu multitudinis, & causa illius iudicetur. De ipsis autem vrbibus quæ 13 ad fugitiuorum subsidia separãtur, tres 14 erunt trans Iordanem, & tres in Terra- 15 Chanaan, tam filijs Israël, quàm aduenis atq. peregrinis, vt confugiat ad eas qui nolens, sanguinem fuderit. Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit qui percussus est: reus erit homicidij, & ipse 16 morietur. Si lapidẽ iecerit, & ictus occubuerit: similiter punietur. Si ligno 18 percussus interierit: percussoris sanguine vindicabitur. Propinquus occisi, homi- 19 cidam interficiet: statim vt apprehenderit eum, ‰ interficietur'. ¶Si per odium 20 quis hominẽ impulerit, vel iecerit quippiam in eum per insidias: aut cum esset inimicus, manu percusserit, & ille mortuus fuerit: percussor, homicidij reus erit. cognatus occisi statim vt inuenerit 22 eum, iugulabit. Quòd si fortuito, ~ & 23 absque odio, & inimicitijs quicquam 24 horum fecerit, & hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem & propinquum sanguinis que- 25 stio ventilata: liberabitur innocens de

Deut. 7, 2. Iosue. 11, 11.

Iosue 15.

‰ scorpionum R. H. C. G. At MS. cũ Rab. sextui volumi.

‰ venient 6 MS. Rab.

Exo. 15, 7.

Exo. 16, 2.

Exo. 17, 1.

Exo. 19, 1.

Sup. 21, 35.

Sup. 13, 1.

Deu. 10, 6.

Sup. 20, 22.

Deu. 32, 50.

Sup. 21.

Sup. 21, 10.

Iosue 24, 1.

Iosue 21, 2.

Deut. 3, 41.

Iosue 21, 2.

Deut. 19, 2. Iosue 20, 2.

‰ interficiet 6 MS. H. C. G.

Deu. 19, 11

~ 1 MS. H. C. G.

Exo. 13, 20

Exo. 14, 22

~ MS. R. Rab. H. C. G.

‡ τὸ κατὰ σχα.

‰ uis 1 MS. H. C. Textui vero G. suffragatur. Ios. 13, 8. 22, 14. Deu. 3, 12.

~ 1 MS. H. C. G.

Gen. 50, 23

vltoris manu, & reducetur per sententiã in vrbẽ ad quã confugerat, manebitque ibi, donec sacerdos magn⁹, qui oleo sancto vnctus est, moriatur. Si interfector extra fines vrbium quæ exulibus deputatæ sunt, fuerit inuentus, & percussus ab eo qui vltor est sanguinis: absq; noxa erit qui eum occiderit. debuerat enim profugus vsque ad mortem Pontificis in vrbe residere. postquam autem ille obierit, homicida reuertetur in terrã suam.

Hæc sempiterna erunt, & legitima in cunctis habitationibus vestris. Homicida sub testibus punietur: ad vnius testimonium nullus condemnabitur. Non accipietis pretium ab eo qui reus est sanguinis. statim & ipse morietur. Exules & profugi ante mortem Pontificis nullo modo in vrbes suas reuerti poterunt: ne polluatis terram habitationis vestræ quę insontium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per eius sanguinẽ qui alterius sanguinem fuderit. Atque ita emundabitur vestra possessio me commorante vobiscum. ego enim sum Dominus qui habito inter filios Israël.

CAP. XXXVI.

ACcesserunt autem & principes familiarum Galaad filij Machir, filij Manasse de stirpe filiorum Ioseph: locutiq; sunt Moysi coram principibus Israël, atque dixerunt, ¶Tibi domino nostro præcepit Dominus vt Terram sorte diuideres filijs Israël, & vt filiab⁹ Salphaad fratris nostri dares possessionem debitã patri: quas si alterius tribus homines vxores acceperint, sequetur possessio sua, & translata ad aliam tribũ de nostra hæreditate minuetur. atque ita fiet, vt cũ iubileus, id est, quinquagesimus annus remissionis aduenerit, confundatur sortium distributio, & aliorum possessio ad alios transeat. Respondit Moyses filijs Israël, & Domino præcipiente ait, Recte tribus filiorum Ioseph locuta est. & hęc lex super filiabus Salphaad à Domino promulgata est: ¶Nubãt quibus volunt, tantùm vt suæ tribus hominibus: ne commisceatur possessio filiorum Israël de tribu in tribũ. Omnes enim viri ducent vxores de tribu & cognatione sua: & cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient: vt hæreditas permaneat in familijs, nec sibi misceantur tribus, sed ita maneãt vt à Dño separatæ sunt. Fecerunt q. filiæ Salphaad vt fuerat imperatum: & nupserunt Maala, & Thersa, & Hegla, & Melcha, & Noa filijs patrui sui de familia Manasse, qui fuit filius Ioseph: & possessio quæ illis fuerat attributa, manet in tribu & familia patris earum. Hæc sunt mandata atq. iudicia quæ ᵃmandauit Dominus per manum Moysi ad filios Israël, in campestribus Moab supra Iordanẽ contra Iericho.

Sup. 27, 1. Iosue 17, 1.

Tob. 7, 15.

ᵃpræcepit 5 MS.

LIBER DEVTERONOMII, HEBRAICE ELLE HADDEBARIM, ID EST, HAEC SVNT VERBA.

CAP. I.

HAEC sunt verba quæ locutus est Moyses ad omnem Israël trans Iordanem in solitudine campestri, contra Mare-rubrũ, inter Pharan & Thophel & Laban & Haseroth, vbi auri est plurimũ: vndecim diebus de Horeb per viã montis Seir vsq. ad Cades-barne.

Quadragesimo anno, vndecimo mẽse, prima die mensis locutus est Moyses ad filios Israël omnia quæ præceperat illi Dñs vt diceret eis: ¶postquã percussit Sehon regẽ Amorrhæorũ, qui habitauit in Hesebon: & Og regẽ Basan, qui mansit in Astaroth, & in Edrai, trans Iordanẽ in Terra-Moab. Cœpitque Moyses explanare legẽ, & dicere: Dns Deus noster locutus est ad nos in Horeb, dicens, Sufficit vobis quòd in hoc monte mansistis: reuertimini, & venite ad montem Amorrhæorũ, & ad cætera quę ei proxima sunt campestria atq. montana & humiliora loca contra Meridiẽ, & iuxta litus maris, Terrã Chananæorũ, & Libani vsq. ad flumẽ magnũ Euphraten. En, inquit, tradidi vobis: ingredimini & possidete eã, super qua iurauit Dñs patribus vestris Abrahã, Isaac, & Iacob, vt daret illi eis, & semini eorũ post eos. Dixiq. vobis illo in tempore, Non possum solus sustinere vos: quia Dñs Deus vester multiplicauit vos, & estis hodie sicut stellæ cæli, plutimi. (Dns Deus patrũ vestrorũ addat ad hunc numerũ multa millia, & benedicat vobis sicut locutus est.) Nõ valeo solus negotia vestra sustinere, & põdus ac iurgia. Date ex vobis viros sapientes & guaros, & quorum conuersatio sit probata in tribubus vestris, vt ponã eos vobis principes. Tunc respondistis mihi, Bona res est quam vis facere. Tuliq. de tribubus vestris viros sapientes & nobiles, & cõstitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios ac decanos, qui docerẽt vos singula. Præcipiq. eis, dicens, Audite illos, ¶& quod iustum est iudicate: siue ciuis sit ille, siue peregrinus. ¶Nulla erit distantia personarũ, ita paruũ audietis vt magnũ: nec accipietis cuiusq. personã, quia Dei iudicium est. Quod si difficile vobis visũ aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiã. Præcepiq. omnia quæ facere deberetis. Profecti autẽ de Horeb, transiimus per eremũ terribilẽ & maximam ~~-~~ solitudinẽ quã vidistis, per viã montis Amorrhæi, sicut præceperat Dns Deus noster nobis. Cumq. venissemus in Cadesbarne, dixi vobis, Venistis ad montẽ Amorrhæi, quẽ Dominus Deus

Num. 21, 24.

Exo. 18, 19

Iob 7, 24. Inf. 16, 18. Leu. 19, 15. Pro. 24, 24. Eccl. 42, 1. Iac. 2, 2.

~ 2 MS. H. C. G.

ᵃnoster'

ᵃnoster' daturus est ᵇnobis'. Vide Terrã quã Dñs Deus tuus dat tibi: ascende & posside eam, sicut locutus est Dñs Deus noster patrib⁹ tuis: noli timere, nec quicquã paueas. Et accessistis ad me omnes, atq. dixistis, Mittamus viros qui considerent Terrã: & renuntient per quod iter debeamus ascendere, & ad quas pergere ciuitates. Cũmq. mihi sermo placuisset, misi ex vobis duodecim viros, singulos de tribubus suis. Qui cùm perrexissent, & ascendissent in montana, venerũt vsq. ad Vallem-botri: & cõsiderata terra, sumentes de fructibus eius, vt ostenderent hubertatẽ, attulerũt ad nos, atq. dixerũt, Bona est terra quã Dñs Deus noster daturus est nobis. Et noluistis ascendere, sed increduli ad sermonẽ Dñi Dei ᵃ nostri' murmurastis in tabernaculis vestris, atque dixistis, Odit nos Dñs, & idcirco eduxit nos de Terrã Aegypti, vt traderet nos in manu Amorrhæi, atq. deleret. Quò ascendemus? nuntij terruerũt cor nostrum, dicẽtes, Maxima multitudo est, & nobis staturã procerior: vrbes magnæ, & ad cælum vsque ᵃ munitæ, filios enacim vidimus ibi. Et dixi vobis, Nolite metuere, nec timeatis eos: Dns Deꝰ qui ductor est vester, pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Aegypto cunctis videntibus: & in solitudine ipsi vidistis. Portauit te Dñs Deus tuus, vt solet homo gestare paruulum filium suũ, in omni via per quam ambulastis, donec veniretis ad locum istũ. Et nec sic quidẽ credidistis Dño Deo vestro, qui præcessit vos in via, & metatus est locum in quo tentoria figere deberetis, ¶nocte ostendens vobis iter per ignẽ, & die per columnã nubis.

Cumq. audisset Dñs vocẽ sermonum vestrorũ, iratus iurauit & ait, Nõ videbit quispiã de hominibus generationis huius pessimæ Terrã bonã, quã sub iuramento pollicitus sum patribus vestris: præter Caleb filiũ Iephone, ipse enim videbit eã, & ipsi dabo Terram quã calcauit, & filijs eius, quia secutus est Dñm.

Nec mirandũ indignatio in populum, cùm mihi quoq. iratus Dñs propter vos dixerit, ¶Nec tu ingredieris illuc: sed Iosue filius Nun minister tuus, ipse intrabit pro te. hũc exhortare & roborã, & ipse sorte Terram diuidet Israëli. Parauli vestri, de quib⁹ dixistis quòd captiui ducerentur, & filij qui hodie boni ac mali ignorant distantiam ipsi ingredientur: & ipsis dabo Terrã, & possidebunt eã. Vos autẽ reuertimini & abite in solitudinem per viam Maris rubri. ¶Et respondistis mihi, Peccauimus Dño: ascendemus & pugnabimus, sicut præcepit Dñs Deus noster. Cumq. instructi armis pergeretis in montẽ, ait mihi Dns, Dic ad eos, Nolite ascendere, neq. pugnetis, non enim sum vobiscũ: ne cadatis coràm inimicis vestris. Locutus sum, & non audistis, sed aduersantes imperio Dñi, & tumẽtes superbia ascẽdistis in montẽ. Itaq. egressus Amorrhæus, qui habitabat in montibus, & obuiã veniens persecutus est vos, sicut solent apes persequi: & cecidit de Seir vsq. Horma. Cumq. reuersi ploraretis coràm Dño, nõ audiuit vos, nec vocem vestram voluit acquiescere. Sedistis ergo in Cades-barne multo tempore.

CAP. II.

PRofectiq. inde venimus in solitudinẽ, quæ ducit ad Mare-rubrum, sicut mihi dixerat Dñs: & circuiuimus montem Seir longo tẽpore. Dixitq. Dñs ad me, Sufficit vobis circuire montẽ istũ: ite contra aquilonẽ: & populo præcipe, dicens, Transibitis per terminos fratrum vestrorũ filiorũ Esau, qui habitat in Seir, & timebũt vos. Videte ergo diligẽter ne mouseamini contra eos. neq. enim dabo vobis de terra eorũ quantũ potest vnius pedis calcare vestigiũ: quia in possessionẽ Esau dedi montẽ Seir. Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquam emptã hauritis, & bibetis. Dñs Deus tuus benedixit tibi in omni opere manuum tuarũ: nouit iter tuum, quomodo transieris solitudinẽ hanc magnam, per quadraginta annos habitans tecum Dñs Deus tuus, & nihil tibi defuit. Cumq. transissemus fratres nostros filios Esau, qui habitabant in Seir, per viã campestrem de Elath, & de Asiongaber, venimus ad iter quod ducit in desertũ Moab.

Dixitq. Dns ad me, Non pugnes contra Moabitas, nec ineas aduersus eos prœlium: non enim dabo tibi quicquam de terra eorũ, quia filijs Loth tradidi Ar in possessionẽ. Emim primi fuerũt habitatores eius, populus magnus, & validus, & tam excelsus vt de enacim stirpe, quasi gigates crederẽtur, & essent similes filioru enacim. Deniq. Moabitæ appellant eos Emim. In Seir autem prius habitauerũt ᵇ Horrim': quibus expulsis atq. deletis habitauerũt filij Esau, sicut fecit Israël in terra possessionis suæ, quã dedit illi Dns. Surgentes ergo vt transiremus torrentẽ Zared, venimus ad eum.

Tempus autem quo ambulauimus de Cades-barne vsq. ad transitum torrentis Zared, trigintà & octo annorũ fuit: donec consumeretur omnis generatio hominũ bellatorum de castris, sicut iurauerat Dominus: cuius manus fuit aduersum eos, vt interirent de castrorũ medio. Postquã autẽ vniuersi cecidерunt pugnatores, locutus est Dns ad me, dicẽs, Tu trãsibis hodie terminos Moab, vrbẽ nomine Ar: & accedẽs in vicina filiorũ Ammõ, caue ne pugnes cõtra eos, nec moueris ad prœlium: non enim dabo tibi de terra filiorum Ammon, quia filijs Loth dedi eam in possessionem. Terra gigantum reputata est: & in ipsa olim habitauerunt gigantes, quos Ammonitæ vocant

ᵇ Horrhæi 1 MS. R. G. Ea autem modo quo Textus, legunt Rab. & H.

[a] Zomim MS. R. G. Pro Texte autem H. facimus.

[a] Zomzomim', populus magnus, & pro ceræ fœcunditatis, sicut enacim, quos deleuit Dñs à facie eorũ: & fecit illos habitare p eos, sicut fecerat filiis Esau, qui habitat in Seir, delẽs Horrhæos, & terrã eorũ illis tradẽs, quam possident vsq. in præsens. Heuæos quoque qui habitabãt in Haserim vsque Gazã, Cappadoces expulerunt: qui egressi de Cappadocia deleuerũt eos, & habitauerũt pro illis. Surgite, & transite torrentẽ Arnon: ecce tradidi in manu tua Sehon regẽ Hesebõ Amorrhæum, & terrã eius incipe possidere, & cõmitte aduersus eũ prœlium. Hodie incipiã mittere terrorẽ atque formidinẽ tuã in populos qui habitãt sub omni cælo: vt audito nomine tuo paueãt, & in more parturientium cõtremiscant, & dolore teneantur. Misi ergo nuntios de solitudine Cademoth ad Sehon regẽ Hesebon verbis pacificis, dicẽs, [b] Trãsibo per terrã tuã, publica [c] gradiemur viatnõ declinabimus: neque ad dexterã, neque ad sinistrã. Alimenta pretio vẽde [d] nobis, vt vescamur: aquam pecuniã tribue, & sic [e] bibemꝰ. [f] Tantũ est vt nobis cõcedas trãsitum, sicut fecerunt filij Esau, qui habitant in Seir, & Moabitæ qui morantur in Ar: donec veniamus ad Iordanẽ, & trãseamus ad Terrã quã Dñs Deus noster daturus est nobis. Noluit quæ Sehõ rex Hesebõ dare nobis transitum: quia indurauerat Dñs Deus tuus spiritum eius, & obfirmauerat cor illius, vt traderetur in manus tuas, sicut nunc vides. Dixitq; Dñs ad me, Ecce cœpi tibi tradere Sehon, & terram eius, incipe possidere eã. Egressusq. est Sehon obuiã nobis cum omni populo suo ad prœlium in Iasa. Et tradidit eum Dominus Deus noster nobis: percussimusq; eum & filiis suis & omni populo suo. Cunctasq. vrbes in tẽpore illo cepimus, interfectis habitatoribus earũ, viris ac mulieribus & paruulis. non reliquimus in eis quicquã. Absq. iumentis, quæ in partẽ venere prædantium: & spoliis vrbium, quas cepimus ab Aroër, quæ est super ripam torrentis Arnon, [g] oppido quod in valle situm est, vsq. Galaad. Nõ fuit vicus, & ciuitas quæ nostras effugeret manus: omnes tradidit Dñs Deus noster nobis. Absq. terra filiorum Ammon, ad quam non accessimus: & cunctis quæ adiacent torrenti Iaboc, & vrbibus montanis, vniuersisq. locis, à quibus nos prohibuit Dominus Deus noster.

CAP. III.

Iraq. cõuersi ascẽdimus p iter Basan: egressusq. est Og rex Basan in occursum nobis cũ populo suo ad bellãdum in Edrai. Dixitque Dñs ad me, Ne timeas eum: quia in manu tua traditus est cum omni populo ac terra sua: faciesq. ei sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorũ, qui habitauit in Hesebon. Tradidit ergo Dñs Deus noster in manibus nostris etiã Og regem Basan, & vniuersum populũ eius: percussimusq. eos vsque ad internecionẽ, vastantes cunctas ciuitates illius vno tẽpore. non fuit oppidum quod nos effugeret: sexaginta vrbes, omne regionem Argob regni Og in Basan. Cũctæ vrbes erãt munitæ muris altissimis, portisque & vectibus, absque oppidis innumeris quæ nõ habebãt muros. Et deleuimus eos, sicut feceramus Sehon regi Hesebon, disperdentes omnem ciuitatẽ, virosq. ac mulieres & paruulos: iumẽta autem & spolia vrbium diripuimus. Tulimusque illo in tẽpore terrã de manu duorum regum Amorrhæorũ qui erãt trans Iordanẽ: à torrente Arnon vsq. ad montem Hermon, quem Sidonij Sarion vocant, & Amorrhæi Sanir: omnes ciuitates quæ sitæ sunt in planitie, & vniuersam Terram-Galaad & Basan vsq. ad Selcha, & Edrai ciuitates regni Og in Basan. Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus eius ferreus, qui est in Rabbath filiorum Ammon, nouem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis ad mensurã cubiti virilis manus. Terramque possedimus tẽpore illo ab Aroër, quæ est super ripã torrentis Arnõ, vsq. ad mediã partẽ mõtis Galaad: & ciuitates illius dedi Ruben & Gad. Reliquã autẽ partẽ Galaad, & omnem Basan regni Og, tradidi mediæ tribui Manasse, omnẽ regionem Argob: cunctaque Basan [h] vocatur Terra-gigantum. Iair filius Manasse possedit omnem regionem Argob vsque ad terminos Gessuri, & Machati. Vocauitq. ex nomine suo Basan, Hauoth-Iair, id est, Villas-Iair, vsque in præsentem diem. Machir quoque dedi Galaad. Et tribubus Ruben & Gad dedi de Terra-Galaad vsque ad torrentem Arnon medium torrentis, & confiniũ vsque ad torrentem Ieboc, qui est terminus filiorum Ammon: & planitiẽ solitudinis atque Iordanẽ, & terminos Cenereth vsque ad mare deserti, quod est salsissimum, ad radices mõtis Phasga cõtra orientẽ. Præcepiq. vobis in tẽpore illo, dicens, Dñs Deus vester dat vobis terram hãc in hæreditatem, expediti præcedite fratres vestros filios Israel, omnes viri robusti: absque vxoribus, & parunlis atque iumentis. Noui enim quod plura habeatis pecora, & in vrbibus remanere debebũt, quas tradidi vobis; donec requiem tribuat Dñs fratrib. vestris, sicut vobis tribuit: & possideant ipsi etiam Terrã quam daturus est eis trans Iordanẽ: tunc reuertetur vnusquisque in possessionẽ suã quã dedi vobis. Iosue quoq. in tempore illo præcepi, dicens, Oculi tui viderunt quæ fecit Dñs Deus vester duobus his regibus: sic faciet omnibus regnis ad quæ transiturus es. Ne timeas eos: Dominus enim

[a] vocabatur MS. R.

enim Deus vester pugnabit pro vobis.

Præcatusq. sum Dñm in tẽpore illo, dicens, Dñe Deus tu cœpisti ostẽdere seruo tuo magnitudinẽ tuã, manumq. fortissimã. neq. enim est alius Deus vel in cælo, vel in terra, qui possit facere opera tua, & cõparari fortitudini tuæ. Transibo igitur, & videbo Terrã hanc optimam trãs Iordanẽ & montẽ istũ egregiũ, & Libanũ. Iratusque est Dñs mihi propter vos, nec exaudiuit me, sed dixit mihi, Sufficit tibi: nequaquã vltrã loquaris de hac re ad me. Ascende cacumẽ Phasgæ, & oculos tuos circumfer ad occidentem, & ad aquilonẽ, austrumque, & orientem, & aspice: nec enim trãsibis Iordanẽ istum. Præcipe Iosue, & corrobora eum atque confortã: quia ipse præcedet populũ istũ, & diuidet eis Terrã quã visurus es. Mansimusque in valle contra phanum Phogor.

CAP. IIII.

Et nunc Israel audi præcepta & iudicia quæ ego doceo te: vt facies ea, viuas, & ingredies possideas Terrã quam Dñs Deus patrum vestrorum daturus est vobis. Non adderis ad verbũ quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: custodite mãdata Dñi Dei vestri quæ ego præcipio vobis. Oculi vestri viderunt omnia quæ fecit Dñs contra Beel-Phegor, quomodo contriuerit omnes cultores eius de medio vestri. Vos autem qui adhæretis Dño Deo vestro, viuitis vniuersi vsque in præsentẽ diẽ. Scitis quod docuerim vos præcepta atq. iustitias, sicut mãdauit mihi Dñs Deus meus: sic facietis ea in Terra quam possessuri estis: & obseruabitis & implebitis opere. Hæc est enim vestra sapientia, & intellectus corã populis, vt audientes vniuersi præcepta hæc, dicant, En populus sapiens & intelligẽs, gẽs magna. Nec est alia natio tam grãdis, quæ [i] habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cũctis obsecrationibus nostris. Quæ est enim alia gẽs sic inclyta, vt habeat cæremonias, iustaq. iudicia, & vniuersam legẽ, quã ego proponã hodie ante oculos vestros? Custodi igitur tetipsum, & animã tuam solicite. Ne obliuiscaris verborũ quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebꝰ vitæ tuæ. Docebis ea filios ac nepotes tuos, die in quo stetisti corã Dño Deo tuo in Horeb, quãdo Dñs locutus est mihi, dicẽs, Cõgrega ad me populum, vt audiãt sermones meos, & discant timere me omni tẽpore quo viuũt in terra, docebuntq. filios suos. Et accessistis ad radices montis qui ardebat vsque ad cælũ: erantq. in eo tenebræ, & nubes, & caligo. Locutusq. est Dñs ad vos de medio ignis. Vocẽ verborũ eius audistis, & formã penitus nõ vidistis. Et ostẽdit vobis pactũ suũ quod præcepit vt faceretis, & decẽ verba quæ scripsit in duabus tabulis lapideis. Mihiq. mãdauit in illo tẽpore vt docerẽ vos cæremonias & iudicia quæ facere deberetis in Terra quã possessuri estis. Custodite igitur solicite animas vestras. Nõ vidistis aliquã similitudinem in die qua locutus est vobis Dñs in Horeb de medio ignis: ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginẽ masculi vel fœminæ, similitudinẽ omnium iumentorum quæ sunt super terram, vel auium sub cælo volantium, atq. reptilium quæ mouẽtur in terra, siue piscia qui sub terra morantur in aquis: ne forte eleuatis oculis ad cælũ, videas Solẽ & Lunã, & omnia astra cæli, & errore deceptꝰ adores ea & colas, quæ creauit Dñs Deus tuus in ministerũ cunctis gẽtibus quæ sub cælo sunt. Vos autem tulit Dñs, & eduxit de fornace ferrea Aegypti, vt haberet populũ hæreditarium, sicut est in præsenti die. Iratusque est Dñs cõtra me propter sermones vestros, & iurauit vt nõ trãsirẽ Iordanẽ, nec introderer Terram optimã quã daturus est vobis. Ecce [k] morior hãc humo, non trãsibo Iordanẽ: vos trãsibitis & possidebitis terrã egregiã. Cauc ne quando obliuiscaris pacti Dñi Dei tui, quod pepigit tecũ: & facias tibi sculptã similitudinem eorum quæ fieri Dñs prohibuit: quia Dñs Deus tuus ignis consumens est, Deus æmulator. Si genueritis filios ac nepotes, & morati fueritis in Terra, deceptiq. feceritis vobis aliquã similitudinẽ, patrantes malũ corã Dño Deo vestro, vt eũ ad iracundiã prouocetis: testes inuoco hodie cælũ & terrã, cito perituros vos esse de Terra quam transito Iordane possessuri estis. nõ habitabitis in ea longo tempore, sed delebit vos Dñs, atq. dispergẽt in oẽs gẽtes, & remanebitis pauci in nationibus ad quas vos duxerit Dñs. ibiq. seruietis diis qui hominũ manu fabricati sunt, ligno & lapidi, qui nõ vidẽt, nec audiũt, nec comedũt, nec odorãtur. Cumq. quæsieris ibi Dñm Deũ tuũ, inuenies eu: si tamẽ toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ. Postquã te inuenerint omnia quæ prædicta sunt, nouissimo autẽ tẽpore reuerteris ad Dñm Deũ tuũ, & audies vocẽ eius. Quia Deus misericors Dñs Deus tuus est: nõ dimittet te, nec omnino delebit, neq. obliuiscetur pacti in quo iurauit patrib. tuis. Interroga de diebus antiquis, qui fuerũt ante te ex die quo creauit Deꝰ hominẽ sup terrã, à summo cælo vsq. ad summũ eiꝰ, si facta est aliquãdo huiusmodi res, aut vnquã cognitũ est, vt audiret populꝰ vocẽ Dei loquẽtis de medio ignis, sicut tu audisti, & vixistiꝰ: si fecit Deꝰ vt ingrederetur, & tolleret sibi Gentẽ de medio nationũ, p tẽtationes, signa, atq. portẽta, per pugnã & robustã manũ, extẽtumq. brachiũ, & horribiles visiones iuxta omnia quæ fecit pro [l] vobis Dñs Deus [m] vester in Aegypto, vi-

[i] Dominus MS. Rab H. C. G.

[k] vixistiõ MS. R. Raban. H. C. G.

[l] nobis

[m] noster MS. G. Textui verò volunt R. H. C.

dentibus oculis tuis: vt scires quoniam 35
Dñs ipse est Deus, & non est alius præter
seum 4 ℣vnum'. De cælo te fecit audire vocem 36
MS.R.H. suã, vt doceret te: & in terra ostendit ti-
C.G. bi ignẽ suũ maximũ, & audisti verba il-
Exo.13,21. lius de medio ignis, quia dilexit patres 37
tuos, & elegit semẽ eorũ post eos. ¶ Eduxitque te præsẽs in virtute sua magna
ex Aegypto, vt deleret nationes maxi- 38
mas & fortiores te in introitu tuo: & introduceret te, daretq. tibi terrã earũ in
possessionẽ, sicut cernis in præsenti die.
Scito ergo hodie, & cogitato in corde 39
tuo quòd Dñs ipse est Deus in cælo sursum, & in terra deorsum, & non sit alius.
Custodi præcepta eius atq. mãdata quę 40
ego præcipio tibi: vt bene sit tibi, & filiis
tuis post te, & permaneas multo tẽpore
Nu.35,6 super Terrã quã Dñs Deus tuus daturus
est tibi. Tunc separauit Moyses tres ci- 41
uitates trãs Iordanẽ ad Orientalẽ plagã,
vt cõfugiat ad eas qui occiderit nolens 42
proximũ suum, nec sibi fuerit inimicus
ante vnũ & alterũ diẽ, & ad harũ aliquã
Ios.20,18 vrbiũ possit euadere: ¶ Rosor in solitu- 43
dine quæ sita est in terra cãpestri de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad, quæ est
in tribu Gad: & Golan in Basan, quæ est
in tribu Manasse. Ista est lex quã pro- 44
posuit Moyses coram filiis Israël, & hæc te- 45
stimonia & cæremoniæ atq. iudicia quæ
locutus est ad filios Israël, quãdo egressi
sunt de Aegypto, trãs Iordanẽ in valle 46
cõtra phanũ Phogor in terra Sehõ regis
Amorrhæi, qui habitauit in Hesebõ, quẽ
peremit Moyses. Filij quoque Israël e-
gressi ex Aegypto possederunt terrã ei⁹, 47
& terrã Og regis Basan, duorũ regũ Amorrhæorũ, qui erãt trãs Iordanẽ ad solis ortũ: Ab Aroër quæ sita est super- 48
pã torrentis Arnon, vsq. ad montẽ Sion,
qui est & Hermõ, oẽm planitiẽ trãs Ior- 49
danẽ ad Orientalẽ plagã, vsq. ad mare solitudinis, & vsq. ad radices mõtis Phasga.

CAP. V.

VOcauitq. Moyses oẽm Israël, & 1
dixit ad eũ, Audi Israël cæremonias
atq. iudicia quæ ego loquor in auribus
vestris hodie: discite ea, & opere cõplete.
Exo.19,5. ¶ Dñs Deus noster pepigit nobiscũ fœ- 2
dus in Horeb. Non cũ patribus nostris 3
iniit pactũ, sed nobiscũ qui imp̃sentiarũ sumus, & viuimus. Facie ad faciem 4
locutus est nobis in mõte de medio ignis.
Ego sequester & medius fui inter Dñm 5
& vos in tẽpore illo, vt annuntiarẽ vobis verba eius: timuistis enim ignẽ, & nõ
Exo.20,2. ascendistis in montẽ. & ait, ¶ Ego Dñs 6
Leu.26,1 Deus tuus, qui eduxi te de Terra Ae-
Psal.96.7. gypti de domo seruitutis. Non habebis 7
deos alienos in cõspectu meo. Nõ facies 8
Exo.34,7. tibi sculptile, nec similitudinẽ omnium
Ier.32,18. quæ in cælo sursũ desuper, & quæ in ter-
Leu.19,12. ra deorsum, & quæ versantur in aquis sub
Matt.5,18. terra. Nõ adorabis ea, & nõ coles. ¶ Ego 9
Exec.20,8 enim sum Dñs Deus tuus, Deus æmula-
tor, reddẽs iniquitatẽ patrũ super filios
in tertiã & quartã generationem his qui
10 oderũt me, & faciẽs misericordiam in
multa millia diligẽtibus me, & custodiẽ-
11 tibus præcepta mea. Nõ visurpabis no- Exo.20,7.
mẽ Dñi Dei tui frustra: quia nõ erit impunitus, qui super re vana nomẽ eius as-
12 sumpserit. Obserua diẽ Sabbathi, vt san- Exo.20,8.
ctifices eũ sicut ¶ præcepit tibi Dñs Deus
13 tuus. Sex diebus operaberis, & facies
14 omnia opera tua. Septimo⁹ dies Sabba-
thi est, id est. ¶ requies Dñi Dei tui. Non Gen.2,2.
facies in eo quicquã operis tu, & filius Heb.4,4
tuus, & filia, seruus & ancilla, — &⁹ bos, — MS.R.
& asinus, & omne iumentũ tuũ, & pere- G. legitur
grinus qui est intra portas tuas: vt re- autem à
quiescat seruus tuus, & ancilla tua, sicut Rab.H. &
15 & tu. Memẽto quod & ipse seruieris in C.
Aegypto, & eduxerit te inde Dñs Deus
tuus in manu forti, & brachio extento.
Idcirco præcepit tibi vt observares diem
16 Sabbathi. ¶ Honora patrẽ tuũ & matrẽ, Exo.20, 12
sicut præcepit tibi Dñs Deus tuus, vt lõ- Eccl.3,9.
go vitas tẽpore, & bene sit tibi in Terra Matt.15,4.
quã Domin⁹ Deus tuus daturus est tibi. Eph.6,2.
17 Nõ occides. Neq. mœchaberis. Fur-
18 tumq. non facies. Nec loquẽris contra
19 proximũ tuũ falsum testimoniũ. ¶ Nõ Mat.5, 21.
20 cõcupisces vxorẽ proximi tui: non do- Rom.7,7.
21 mũ, nõ agrũ, non seruũ, non ancillã, non
boue, non asinum, & vniuersa quæ illius
22 sunt. Hæc verba locut⁹ est Dñs ad omnẽ multitudinẽ vestrã in mõte de medio
ignis & nubis, & caliginis, voce magna,
nihil addẽs amplius: & scripsit ea in duabus tabulis lapideis quas tradidit mihi.
23 Vos autẽ postquã audistis vocẽ de medio tenebrarũ, & montẽ ardere vidistis,
accessistis ad me omnes principes tribuũ
24 & maiores natu, atq. dixistis, Ecce ost̃
dit nobis Dñs Deus noster maiestatẽ & magnitudinẽ suã. vocẽ enim eius audiuimus de medio ignis, & probauim⁹ hodie quòd loquente Deo cum homine, vi-
25 xerit homo. Cur ergo moriemur, & deuorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus vltra vocem Dñi Dei nostri,
26 moriemur. Quid est omnis caro, vt audiat vocẽ Dei viuẽtis, quide medio ignis loquitur sicut nos audiuimus, & possit
27 viuere? Tu magis accede: & audi cũcta quæ dixerit Dñs Deus noster tibi: loquẽrisque ad nos, & nos audientes faciemus
28 ea. Quod cùm audisset Dñs, ait ad me, Audiui vocẽ verborũ populi huius quæ locuti sunt tibi: bene omnia sunt locuti.
29 Quis det talem eos habere mentem, vt timeãt me, & custodiãt vniuersa mãdata mea in omni tempore, vt bene sit eis
30 & filiis eorũ in sempiternum? Vade & dic eis, Reuertimini in tentoria vestra.
31 Tu verò hîc sta mecum, & loquar tibi omnia mãdata mea, & cæremonias atque iudicia: quæ docebis eos, vt faciant ea in
32 Terra quã dabo illis in possessionẽ. Custodite igitur & facite quæ præcepit Dñs

Deus

Deus vobis: nõ declinabitis neq. ad dexterã, neque ad sinistrã: sed per viã quã 33
præcepit Dñs Deus vester ambulabitis,
vt viuatis, & bene sit vobis, & ⁹protelẽ-
tur dies * in terra possessionis vestræ.

CAP. VI.

HAec sunt præcepta, & cæremoniæ 1
atq. iudicia quæ mãdauit Dñs De⁹
⁹vt MS.R. vester vt docerem vos, ℣ & faciatis ea in
H.C. Terra ad quã trãsgredimini possidendã,
⁻7 MS.H. vt timeas Dñm Deũ tuũ, & custodias 2
C.AG. antem, in huius omnia mãdata & præcepta eius quæ ego
versus præcipio tibi & filiis ac nepotibus tuis
sine, huius cunctis diebus vitæ tuæ, vt prolongẽtur
cemodi quæ dies tui. Audi Israël, & obserua vt fa- 3
ibi addun- cias, quæ præcepit tibi Dñs⁹, & bene sit
tur. tibi, & multiplicẽris amplius, sicut pol-
Mat.22,37. licitus est Dñs Deus patrũ tuorũ tibi ter-
Mar.12,29. rã lactẽ & melle manãtẽ. ¶ Audi Israël, 4
Luc. 10,27. Dñs Deus noster ⁹Deus⁹ vnus est. ⁹Di- 5
⁹ Dominus liges Dñm Deũ tuũ ex toto corde tuo, &
3 MS. R. ex tota ánima tua, & ex tota fortitudine
H.C.G. tua. ¶ Eruntq. verba hæc quæ ego præ- 6
*& 1 MS. cipio tibi hodie, in corde tuo: & narra- 7
H.C.G, bis ea filiis tuis, & meditaberis sedẽs in
Inf.11, 18. domo tua, & ambulans in itinere, dormiens, atq. cõsurgẽs. Et ligabis ea qua- 8
si signum in manu tua, eruntque & monebuntur inter oculos tuos, scribesq. ea 9
in limine & ostiis domus tuæ. Cumq. 10
introduxerit te Dñs Deus tuus in Terrã
pro qua iurauit patribus tuis Abraham,
Isaac, & Iacob: & dederit tibi ciuitates
magnas & optimas quas non ædificasti,
domos plenas cunctarũ opũ quas non 11
extruxisti, cisternas quas non fodisti, vineta & oliueta quæ nõ plãtasti, & comederis, & saturatus fueris: caue diligen-
ter ne obliuiscaris Dñi qui eduxit te de
Terra Aegypti, de domo seruitutis.
Inf. 10,20. ¶ Dñm Deũ tuum timebis, & illi soli 13
Matt.4,10. seruies, ac per nomẽ illius iurabis. Non 14
Luc.4,8. ibitis post deos alienos cunctarũ Gentiũ,
⁻4 MS. quæ in circuitu vestro sunt: quoniã De⁹
Rab. H.C. æmulator Dñs Deus tuus in medio tui:
G q. nequãdo irascatur furor Dñi Dei tui cõtra te, & auferat te de superficie terræ.
Mat.4,7. ¶ Nõ tentabis Dñm Deũ tuũ, sicut tẽ- 16
Luc 4,12. tasti in loco tentationis. Custodi præ- 17
Num.21,5. cepta Dñi Dei tui, ac testimonia & cere-
Exo.7. 2. monias, quas præcepit tibi: & fac quod 18
placitum est & bonũ in cõspectu Dñi, vt
bene sit tibi: & ingressus possideas Terrã
optimã, de qua iurauit Dñs patribus tuis,
vt deleret oẽs inimicos tuos coram te, 19
sicut locut⁹ est. Cũ interrogauerit te fi- 20
lius tuus eras, dicens, Quid sibi volunt
testimonia hæc, & cæremoniæ, atq. iudi-
cia, quæ præcepit Dñs Deus noster ⁹vobis
⁹vobis 1 MS.H.C. Vetũ Testam. R. & G. conformia est. nobis⁹? dices ei, Serui eramus Pharaonis 21
in Aegypto, & eduxit nos Dñs de Aegy-
pto in manu forti: fecitque signa atque 22
prodigia magna & pessima in Aegypto,
cõtra Pharaonẽ, & oẽm domum illius in
cõspectu nostro, & eduxit nos inde, vt 23
introductis daret Terrã super qua iurauit
24 patribus nostris. Præcepitq. nobis Dñs
vt faciamus omnia legitima hæc, & ti-
meamus Dñm Deũ nostrum, vt bene sit
nobis cũctis diebus vitæ nostræ, sicut est
25 hodie. Eritq. nostri misericors, si custo-
dierimus & fecerimus omnia præcepta
eius coram Dño Deo nostro, sicut mandauit nobis.

CAP. VII.

1 CVm introduxerit te Dñs Deus tuus Inf. 31,3.
in Terrã quã possessurus ingrederis,
& deleuerit gẽtes multas coram te, Hethæũ & Gergezæũ & Amorrhæũ, Chananæum & Pherezæũ, & Heuæũ & Iebusæũ, septẽ gẽtes multo maioris nume-
2 ri quàm tu es, & robustiores te: tradideritq. eas Dñs Deus tuus tibi, percutiesque eas vsq. ad internecionẽ. ¶ Non inibis eũ Exo.22,30.
3 eis fœdus, nec miserebris earũ, neque 34,12.
sociabis cũ eis coniugia. Filiã tuã nõ dabis filio eius, nec filiã illius accipies filio
4 tuo: quia seducet filiũ tuũ, ne sequatur me, & vt magis seruiat diis alienis. irascesque furor Dñi, & delebit te citò. Quin
5 turq. portius hæc facietis eis, Aras eorum subuertite, & cõfringite statuas, lucosq. suc-
6 cidite, & sculptilia comburite. ¶ Quia Inf. 14,2.
populus sanctus es Dño Deo tuo. Te ele- & 26,18.
git Dñs Deus tuus, vt sis ei populus peculiaris de cunctis populis qui sunt super
7 terrã. Non quia cunctas gentes numero vincebatis, vobis inuctus est Dñs, & elegit vos cũ omnibus istis populis pauciores: sed quia dilexit vos Dñs, & custo-
8 diuit iuramentũ quod iurauit patrib. vestris: Eduxitq. vos in manu forti, & redemit de domo seruitutis, de manu Pha-
9 raonis regis Aegypti. Et scies quia Dñs Deus tuus, ipse est Deus fortis & fidelis, custodiẽs pactũ & misericordiã diligentibus se, & his qui custodiũt præcepta e-
10 jus, in mille generationes: & reddẽs odiẽtibus se statim, ita vt disperdat eos, & vltra nõ differat, protinus eis restituens
11 quod merentur. Custodi ergo præcepta & cæremonias atq. iudicia quæ ego mã-
12 do tibi hodie, vt facias. Si postquã audieris hæc iudicia, custodieris ea & fecesris, custodiet & Dñs Deus tuus pactũ tibi & misericordiã quam iurauit patribus
13 tuis: & diliget te ac multiplicabit, benedicetq. fructui vẽtris tui, & fructui terræ tuæ, frumẽto tuo atq. vindemiæ, oleo, & armentis gregibus ouũ tuarum super Terrã, ℣ qua iurauit patrib. tuis vt daret
14 eã tibi. Benedictus eris inter oẽs popu- Exo.23,26.
los. ¶ Nõ erit apud te sterilis vtriusq. sexus, tã in hominib. quàm in gregib. tuis.
15 Auferet Dñs à te omnẽ languorẽ: & infirmitates Aegypti pessimas quas nouisti, non inferet tibi, sed cunctis hostibus
16 tuis. Deuorabis oẽs populos quos Dñs Deus tuus daturus est tibi. Nõ parcet eis oculus tuus, nec seruies dijs eorum, ne
17 sint in ruinam tui. Si dixeris in corde tuo, Plures sunt Gentes istæ quàm ego,
18 quomodo potero delere eas? noli

metuere,

metuere, sed recordare quæ fecerit Dñs Deus tuus Pharaoni, & cūctis Aegyptiis,
19 plagas maximas quas viderunt oculi tui, & signa atq. portenta, manumq. robustā, & extentū brachiū, vt educeret te Dñs Deus tuus. sic faciet cunctis populis quos metuis. Insuper & crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos, donec deleat oēs atq. disperdat qui te fugerint, &
Exo.23,31. 20 latēte potuerint. ¶ Nō timebis eos, quia
Ioſ.24,11. 21 Dñs Deus tuus in medio tui est, Deus magnus & terribilis: ipse cōsumet nationes has in cōspectu tuo paulatim atq. per partes. Nō poteris eas delere pariter: ne forte multiplicentur contra te bestiæ terræ. Dabitque eos Dñs Deus tuus in
23 cōspectu tuo: & interficiet illos donec penitus deleātur. Tradetq. reges eorū in
2 Mach.12, 40. manū tuas, & disperdes nomina eorū sub cælo: nullus poterit resistere tibi, donec
25 cōteras eos. ¶ Sculptilia eorū igne combures: nō cōcupisces argentū & aurū de quibus facta sunt, neq. assumes ex eis tibi quicquā, ne offendas, propterea quia
26 abominatio est Dñi Dei tui. Nec inferes quippiā ex idolo in domū tuā, ne fias anathema, sicut & illud est. Quasi spurcitiā detestaberis, & velut inquinamētum ac sordes abominationi habebis, quia anathema est. CAP. VIII.

OMne mādatū quod ego præcipio tibi hodie caue diligēter vt facias: vt
Inſ.29,5. possitis viuere, & multiplicemini, ingressiq. possideatis Terram, pro qua iurauit
2 Dns patribus vestris. Et recordaberis cuncti itineris per quod adduxit te Dñs Deus tuus quadraginta annis per desertum, vt affligeret te, atq. tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo versabātur, vtrū custodires mādata illius, an nō. Af-
Mat.4,4. flixit te penuria, & dedit tibi cibū mānā, Luc.4.5. quod ignorabas tu & patres tui: vt ostenderet tibi quod ‖ non in solo pane ‖ viuat homo, sed in omni verbo quod egreditur
4 de ore Dñi. Vestimentū tuū quo operiebaris, nequaquā vetustate defecit, & pes tuus non est subtritus, en quadragesimus annus est. ¶ Vt recogites in corde
5 tuo, quia sicut erudit filiū suū homo, sic Dñs Deus tuus eruditt te, vt custodias
6 mādata Dñi Dei tui, & ambules in viis eius, & timeas eū. Dñs enim Deus tuus introducet te in terrā bonā, terrā riuorū aquārū, & fontiū: in cuius cāpis & mōtibus erumpit fluuiorū abyssi: terrā fru-
8 mēti, hordei ac vineārum, in qua ficus & malogranata, & oliueta nascuntur: terrā olei ac mellis. Vbi absque vlla penuria comedes panē tuū, & rerū omniū abundantia perfruēris: cuius lapides ferrū sūt, & de mōtibus eius æris metalla fodiūtur:
10 vt cum comederis & satiatus fueris, benedicas Dño Deo tuo pro Terra optima
11 quā dedit tibi. Obserua, & cane nequādo obliuiscaris Dñi Dei tui, & negligas mādata eius atque iudicia & cæremonias
12 quas ego præcipio tibi hodie: ne postquā comederis & satiatus fueris, domos pulchras ædificaueris, & habitaueris in
13 eis, habuerisq. armēta boū & ouiū greges, argēti, & auri, cunctarūmq. rerū copiā, eleuetur cor tuū, & nō reminiscaris
14 Dñi Dei tui, qui eduxit te de Terra Aegypti, de domo seruitutis: & ductor tuus fuit in solitudine magna atq. terribili, in qua erat serpēs flatu adurēs, & scorpio ac dipsas, & nullæ omnino aquæ: ‖ qui edu-
16 xit tibi aquas de petra durissima, ‖ & cibauit te mānā in solitudine, quod nescierūt patres tui. Et posquā afflixit ac proba-
17 uit*, ad extremū misertus est tui, ne diceres in corde tuo, Fortitudo mea, & robur manus meæ, hæc mihi omnia præsti-
18 terūt. Sed recorderis Dñi Dei tui, quod ipse vires tibi præbuerit, vt impleret pactū suum, super quo iurauit patrib. tuis,
19 sicut præsens indicat dies. Sin aūt oblit* Dñi Dei tui, secutus fueris deos alienos, coluerisq. illos & adoraueris: ecce nunc
20 prædico tibi, q omnino disperdas. Sicut Gētes quas deleuit Dns in introitu tuo, ita & vos peribitis, si inobedientes fueritis voci Dñi Dei vestri. CAP. IX.

1 AVdi Israël, Tu ª transgredieris hodie Iordanē, vt possideas nationes maximas & fortiores te, ciuitates ingentes,
2 & ad cælū vsq. muratas, populū magnū atq. sublimē filios enacim, quos ipse vidisti, & audisti, quib. nullus potest ex ad-
3 uerso resistere. Scies ergo hodie quod Dns Deus tuus ipse trāsibit ante te, ignis deuorās atq. cōsumens, qui conterat eos & deleat atq. disperdat ante faciē tuam
4 velociter, sicut locut* est tibi. Ne dicas in corde tuo cūm deleuerit eos Dñs Deus tuus in cōspectu tuo, Propter iustitiā meā introduxit me Dñs vt terrā hanc possiderē, cūm propter impietates suas istæ de-
5 letæ sint nationes. Neque enim propter iustitias tuas, & æquitatē cordis tui ingrederis vt possideas terras earum: sed quia ille egerūt impiē, introeūte te deletę sūt: & vt cōpleret verbū suū Dñs, quod sub iuramento pollicitus est patribus tuis
6 Abrahā, Isaac & Iacob. Scito ergo, quod nē propter iustitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessionem, cūm durissimæ ceruicis
7 sis populus. Memento, & ne obliuiscaris quomodo ad iracundiā prouocaueris Dominum Deum tuū in solitudine. ¶ Ex eo die quo egressus es ex Aegypto vsque ad locum istum semper aduersum
8 Dominum contendisti. Nam & in Horeb prouocasti eum, & iratus delere te
9 voluit, quando ascendi in montem, vt acciperem tabulas lapideas pacti quod ᵇpepigit vobiscum ᵇDens: & perseueraui in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non comedens, & aquam nō
10 bibens. Deditque mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas digito Dei, & cō-

ª transgrederis MS. H.C.G.

Exo.24,18 & 34,28. Exo.31,28.

ᵇ Dominus MS.R.H. C. Exo.24.18 & 34,28. Exo.31,28.

tinentes

tinentes omnia verba quæ vobis locutus
11 est in monte de medio ignis, quādo concio populi cōgregata est. Cumq. transissent quadraginta dies, & totidem noctes, dedit mihi Dñs duas tabulas lapideas, tabulas fœderis, dixitq. mihi, Surge, & de-
12 scēde hinc citō: quia populus tuus quem eduxisti de Aegypto, deseruerunt velociter viam quā demōstrasti eis, fecerūntq. sibi cōflatile. Rursumq. ait Dns ad me,
13 Cerno quod populus iste duræ ceruicis sit: dimitte me vt conteram eum, & de-
14 leam nomē eius de sub cælo, & constituā te super Gentē quæ hac maior & fortior sit. Cumq. de monte ardēte descenderē,
15 & duas tabulas fœderis vtraq. tenerem manu, vidissemq. vos peccasse Dño Deo
16 vestro, & fecisse vobis vitulū conflatilē, ac deseruisse velociter viā eius quā vobis ostenderat: proieci tabulas de manibus
17 meis, confregiq. eas in cōspectu vestro.
18 Et procidi ante Dñm sicut prius, quadraginta dieb* & nocti bus panē nō comedens, & aquā non bibens, propter omnia peccata vestra quæ gessistis cōtra Dñm, & eum ad iracundiā prouocastis: timui
19 enim indignationē & iram illius, qua aduersum vos cōcitatus, delere vos voluit. Et exaudiuit me Dns etiā hac vice. Ad-
20 uersum Aaron quoq. vehementer iratus, voluit eum cōterere, & pro illo similiter
21 deprecatus sum. Peccatum autē vestrū quod feceratis, id est vitulū, arripiēs, igne combussi, & in frusta cōminuens, omninoq. in puluerē redigens, proieci in torrentē qui de mōte descendit. In incēdio
22 quoque, & in tentatione, & in Sepulcris cōcupiscētiæ prouocastis Dūm: & quā-
23 do misit vos de Cades-barne, dicens, Ascendite, & possidete Terrā quā dedi vobis, & contempsistis imperium Dñi Dei vestri, & non credidistis ei, neque vocem
24 eius audire voluistis: sed semper fuistis
25 rebelles à die qua nosse vos cœpi. Et iacui corā Dño quadraginta diebus ac noctibus, quibus eū suppliciter deprecabar,
26 ne deleret vos vt fuerat comminatus: & orans dixi, Dñe Deus, ne disperdas populum tuum, & hæreditatem tuā, quā redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti
27 de Aegypto in manu forti. Recordare seruorū tuorū Abraham, Isaac, & Iacob: ne aspicias duritiā populi huius, & impietatem atq. peccatum: ne fortè dicant
28 habitatores terræ, de qua eduxisti nos, Nō poterat Dns introducere eos in Terram quam pollicitus est eis; & oderat illos: idcirco eduxit, vt interficeret eos in
29 solitudine. qui sunt populus tuus & hereditas tua, quos eduxisti in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento.

CAP. X.

Exo.34,1. IN tempore illo dixit Dns ad me, Dola
1 tibi duas tabulas lapideas, sicut priores fuerunt, & ascēde ad me in montem: fa-
2 cies q. arcam ligneā, & scribā in tabulis verba quæ fuerunt in his quas ante con-
3 fregisti, ponesq. eas in arca. Feci igitur arcam de lignis setim. Cumq. dolassem duas tabulas lapideas instar priorū, ascēdi in montem, habens eas in manibus.
4 Scripsitq. in tabulis iuxta id quod prius scripserat, verba decem, quæ locutus est Dns ad vos in mōte de medio ignis, quādo populus congregatus est: & dedit eas
5 mihi. Reuersusq. de monte, descendi, & posui tabulas in arcā quam feceram, quæ huciusq. ibi sunt, sicut mihi præcepit Do-
6 minus. ¶ Filij autē Israël mouerunt castra ex Beroth-filiorum-Iacan in Mosera. ¶ vbi Aaron mortuus & sepultus est, pro quo sacerdotio functus est Eleazar fi-
7 lius eius. Inde venerunt in Gadgad: de quo loco profecti, castrametati sunt in Ietebatha, in Terra-aquarum atq. torren-
8 tium. Eo tempore separauit tribum Leui, vt portaret arcam fœderis Dni, & staret corā eo in ministerio, ac benediceret in nomine illius vsq. in præsentem diem.
9 Quā ob rem non habuit Leui partem, neq. possessionē cum fratribus suis: quia ipse Dns possessio eius est, sicut promisit
10 ei Dns Deus tuus. Ego autē steti in mōte, sicut prius, quadraginta diebus ac noctibus: exaudiuitq. me Dns etiā hac vice,
11 & te perdere noluit. Dixitq. mihi, Vade, & præcede populum, vt ingrediatur, & possideat Terrā quam iurauit patribus eorum vt traderet eis. Et nunc Israël quid
12 Dns Deus tuus petit à te, nisi vt timeas Dūm Deum tuum, & ambules in viis eius, & diligas eum, ac seruias Dño Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima
13 tua: custodiasq. mandata Dñi, & cæremonias eius quas ego hodie præcipio tibi, vt bene sit tibi? En Dñi Dei tui cælū
14 est, & cælum cæli, terra, & omnia quæ in
15 ea sunt: & tamē patribus tuis conglutinatus est Dns, & amauit eos, elegitq. semen eorum post eos, id est vos, de cūctis
16 Gētibus, sicut hodie comprobatur. Circumcidite igitur præputiū cordis vestri, & ceruicē vestram nē induretis amplius:
17 quia Dominus Deus vester ipse est Deus deorum, & Dñs dominātium, Deus magnus & potens, & terribilis, ‖ qui personā
18 non accipit, nec munera. Facit iudicium pupillo & viduę, amat peregrinū, & dat
19 ei victū atq. vestitum. & vos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fuistis aduenæ
20 in Terra-Aegypti. ¶ Dūm Deum tuūm timebis, & ei seruies: ipsi adhærebis, iurabisque in nomine illius. Ipse est laus
21 tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia quæ viderūt oculi tui.
22 ¶ In septuaginta animabus descenderūt patres tui in Aegyptū: & ecce nunc multiplicauit te Dns Deus tuus sicut astra cæli. CAP. XI.

1 AMa itaq. Dūm Deum tuū, & obserua præcepta eius & cæremonias, iu-
2 dicia atq. mādata omni tēpore. Cogno-

scite

scite hodie quæ ignorant filij vestri, qui nō viderunt disciplinam Dñi Dei vestri, magnalia eius & robustam manū, extentumq. brachium, signa & opera quæ fecit in medio Aegypti Pharaoni regi, & vniuersæ terræ eius, omnique exercitui Aegyptiorum, & equis ac curribus: quomodo operuerint eos aquæ maris rubri, cùm vos persequerentur, & deleuerit eos Dñs vsq. in præsentem diem: vobisque quæ fecerit in solitudine, donec veniretis ad hūc locū: ¶ & Dathan atq. Abiron filius Eliab, qui fuit filius Ruben: quos aperto ore suo terra absorbuit cum domibus & tabernaculis, & vniuersa substātia eorum, quam habebant in medio Israël.

Oculi vestri viderunt omnia opera Dñi magna quæ fecit, vt custodiatis vniuersa mādata illius, quæ ego hodie præcipio vobis, ‖ & possitis introire, & possidere Terram ad quā ingredimini, multoque in ea viuatis tempore: quā sub iuramento pollicitus est Dñs patribus vestris, & semini eorum, lacte & melle manantem.

Terra enim ad quam ingrederis possidendam, non est sicut Terra Aegypti de qua existi, vbi iacto semine in hortorum morem aquæ ducūtur irriguæ: sed mōtuosa est & campestris, de cælo expectās pluuias, quam Dns Deus tuus semper inuisit, & oculi illius in ea sunt à principio anni vsq. ad finē eius. Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ ego hodie præcipio vobis, vt diligatis Dñm Deum vestrum, & seruiatis ei in toto corde vestro, & in tota anima vestra: dabit pluuiam terræ vestræ temporaneam & serotinam, vt colligatis frumentū, & vinū, & oleum, fœnumq. ex agris ad pascēda iumenta, & vt ipsi comedatis ac saturemini. Cauete ne forte decipiatur cor vestrum, & recedatis à Dño, seruiatisque diis alienis, & adoretis eos: iratusq. Dñs claudat cœlum, & pluuiæ non descendāt, nec terra det germen suum, pereatisque velociter de Terra optima quam Dominus daturus est vobis. ¶ Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis vestris, & suspendite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collocate. Docete filios vestros, vt illa meditentur, quando sederis in domo tua, & ambulaueris in via, & accubueris atq. surrexeris. Scribes ea super postes & ianuas domus tuę: vt multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum in Terra quam iurauit Dñs patribus tuis, vt daret eis quādiu cælū imminet terræ. Si enim custodieritis mādata quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, vt diligatis Dñm Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis eius, adhærētes ei, disperdet Dñs omnes gentes istas ante faciem vestram, & possidebitis eas quæ maiores & fortiores vobis sunt.

¶ Omnis locus quē calcauerit pes vester, vester erit. A deserto, & à Libano, à flumine magno Euphráte vsque ad mare occidētale erunt termini vestri. Nullus stabit cōtra vos: terroré vestrū & formidinē dabit Dns Deus vester super omnē terram quam calcaturi estis, sicut locutus est vobis. En propono in conspectu vestro hodie benedictionem & maledictionem: benedictionem, si obedieritis mandatis Dñi Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis: maledictionem, si non obedieritis mandatis Dñi Dei vestri, sed recesseritis de via quā ego nunc ostendo vobis, & ambulaueritis post deos alienos, quos ignoratis. Cùm verò introduxerit te Dns Deus tuus in Terrā ad quā pergis habitandam, ‖ pones benedictionem super mōtem Garizim, maledictionem super montē Hebal: qui sunt trans Iordanem post viam quæ vergit ad Solis occubitū in Terra Chananæi, qui habitat in campestribus contra Galgalā, quæ est iuxta vallem tendentem & iutrantem procul. Vos enim transibitis Iordanem, vt possideatis Terrā quā Dns Deus vester daturus est vobis, vt habeatis & possideatis illam. Videte ergo vt implcatis cærcmonias atque iudicia quæ ego hodie ponam in conspectu vestro.

CAP. XII.

HAec sunt præcepta atque iudicia quæ facere debetis in Terra quam Dñs Deus patrum tuorū daturus est tibi, vt possideas eam cunctis diebus quibus super humū gradiēris. Subuertite omnia loca in quibus coluerunt gentes quas possessuri estis, deos suos super montes excelsos, & colles, & subter omne lignū frondosum. Dissipate aras earū, & cōtrin gite statuas, lucos igne cōburite, & idōla comminuite: disperdite nomina earū de locis illis. Non facietis ita Dño Deo vestro: sed ad locū quē elegerit Dominus Deus vester de cunctis tribubus vestris, vt ponat nomen suum ibi, & habitet in eo, venietis: & offeretis in loco illo holocausta & victimas vestras, decimas & primitias manuū vestrarum, & vota atq. donaria, primogenita boum & ouiū. Et comedetis ibi in conspectu Dñi Dei vestri: ac lætabimini in cunctis ad quæ miseritis manum vos & domus vestræ, in quibus benedixerit vobis Dns Deus vester. Non facietis ibi quæ nos hic facimus hodie, singuli quod sibi rectū videtur. Neq. enim vsq. in præsens tempus venistis ad requiem, & possessionem quā Dominus Deus vester daturus est vobis. Transibitis Iordanem, & habitabitis in Terra quam Dns Deus vester daturus est vobis, vt requiescatis à cunctis hostibus per circuitum: & absq. vllo timore habiteris in loco quē elegerit Dns Deus vester, vt sit nomen eius in eo. Illuc omnia quæ præcipio, conferetis, holocausta*, & hostias, ac decimas, & primitias manuū vestrarum: & quicquid præcipuum est in

muneribus quæ vouistis Dño. Ibi epulabimini coram Dño Deo vestro, vos & filij ac filiæ vestræ, famuli & famulæ atq. Leuites, qui in vrbibus vestris commorantur: neq. enim habet aliam partem & possessionem inter vos. Caue ne offeras holocausta tua in omni loco quē videris: sed in eo quē elegerit Dominus, in vna tribuum tuarū offeres hostias, & facies quæ cumq. præcipio tibi. Si autē comedere volueris, & te esus carniū delectauerit, occide, & comede iuxta benedictionem Dñi Dei tui, quam dedit tibi in vrbibus tuis: siue immundum fuerit, hoc est maculatum & debile; siue mundum, hoc est integrum & sine macula, quod offerri licet, sicut capreā & cerui, comedes, absq. esu dūtaxat sanguinis, quem super terram quasi aquā effundes. Non poteris comedere in oppidis tuis decimā frumenti, & vini, & olei tui, primogenita armentorum & pecorum, & omnia quæ voueris, & spōte offerre volueris, & primitias manuū tuarum: sed coram Dño Deo tuo comedes ea in loco quem elegerit Dns Deus tuus, tu & filius tuus & filia tua, & seruus & famula, atq. Leuites, qui manet in vrbibus tuis: & lætaberis & refícieris corā Dño Deo tuo in cunctis ad quæ extenderis manū tuam.

Caue ne derelinquas Leuitem in omni tempore quo versaris in Terra. Quando dilatauerit Dominus Deus tuus terminos tuos, ¶ sicut locutus est tibi, & volueris vesci carnibus quas desiderat anima tua: locus autē quē elegerit Dns Deus tuus, vt sit nomē eius ibi, si procul fuerit, occides de armentis & pecoribus quæ habueris, sicut præcepi tibi, & comedes in oppidis tuis, vt tibi placeat. Sicut comeditur caprea & ceruus, ita vescēris eis: & mundus & immundus in cōmune vescentur. Hoc solum caue, ne sanguinem comedas. sanguis enim eorū pro anima est: & idcirco non debes animam comedere cum carnibus: sed super terrā fundes quasi aquam, vt bene sit tibi & filiis tuis post te, cùm feceris quod placet in conspectu Dñi. Quæ autē sanctificaueris, & voueris Dño, tolles, & venies ad locum quē elegerit Dns: & offeres oblationes tuas carnem & sanguinem super altare Dñi Dei tui: sanguinē hostiarum *fundes in altari; carnibus autē ipse vescēris. Obserua & audi omnia quæ ego præcipio tibi, vt bene sit tibi & filiis tuis post te in sempiternum, cùm feceris quod bonum est & placitum in cōspectu Dñi Dei tui. Quando disperdiderit Dns Deus tuus ante faciem tuam gentes ad quas ingrederis possidēdas, & possederis eas, atq. habitaueris in terra earū: caue ne imiteris eas, postquam te fuerint introcūte subuersæ, & requiras cæremonias earum, dicēs: Sicut colebant gentes istæ deos suos, ita & ego colam. Non facies similiter Dño Deo tuo. Omnes enim abominationes quas auersatur Dns, fecerunt diis suis, offerentes filios & filias, & comburentes igni. Quod præcipio tibi, hoc tantū facito Dño: nec addas quicquā, nec minuas.

CAP. XIII.

SI surrexerit in medio tui prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signū atq. portentū, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi, Eamus, & sequamur deos alienos quos ignoras, & seruiamus eis: non audies verba prophetæ illius aut somniatoris: quia tētat vos Dns Deus vester, vt palàm fiat vtrum diligatis eum an non, in toto corde, & in tota anima vestra. Dñm Deū vestrū sequimini, & ipsum timete, & mādata illius custodite, & audite vocē eius: ipsi seruietis, & ipsi adhærebitis. Propheta autem ille aut fictor somniorū interficietur: quia locutus est vt vos auerteret à Dño Deo vestro, qui eduxit vos de Terra Aegypti, & redemit vos de domo seruitutis: vt errare te faceret de via quā tibi præcepit Dns Deus tuus: & auferes malū de medio tui. Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus vel filia, siue vxor quæ est in sinu tuo, aut amicus quem diligis vt animam tuam, clam dicens, Eamus, & seruiamus diis alienis, quos ignoras tu & patres tui, cunctarum in circuitu gentiū quæ iuxta vel procul sunt, ab initio vsq. ad finem terræ: non acquiescas ei, nec audias, neq. parcat ei oculus tuus vt misereris & occultes eum, sed statim interficies. ¶ sit primùm manus tua super eum, & post te omnis populus mittat manum. Lapidibus obrutus necabitur: quia voluit te abstrahere à Dño Deo tuo, qui eduxit te de Terra Aegypti de domo seruitutis: vt omnis Israël audiens timeat, & nequaquam vltrà faciat quippiā huius rei simile. Si audieris in vna vrbium tuarum, quas Dns Deus tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes aliquos, Egressi sunt filij belial de medio tui, & auerterunt habitatores vrbis suæ, atque dixerunt, Eamus, & seruiamus diis alienis quos ignoratis: quære solicitè, & diligenter rei veritate perspecta, si inuenerit certū esse quod dicitur, & abominationē hāc opere perpetrată, statim percuties habitatores vrbis illius in ore gladij, & delebis eā, omniaq. quę in illa sunt vsq. ad pecora. quicquid etiam supellectilis fuerit, cōgregabis in medio platearū eius, & cū ipsa ciuitate succendes, ita vt vniuersa consumas Dño Deo tuo, & sit tumul* sempiternus. nō ædificabitur amplius, & non adhærebit de illo anathemate quicquā in manu tua: vt auertatur Dns ab ira furoris sui, & misereatur tui, multiplicetq. te, sicut iurauit patrib. tuis, quādo audieris vocē Dñi Dei tui, custodies omnia præcepta eius quæ ego præ-

Apo. 16, 31. Psa. 105, 17.

Sup. 6, 6.

Ioſ. 1, 3.

Inf. 27, 12.

2. Par. 7, 2.

1. Reg. 8, 29

* commoratur 6 MS. H. C. G.

* vestra 1 MS. H. C. G.

* tuarum 1 MS. H. C. G.

Sup. 4, 2. Pro. 30, 6.

Gen. 28, 14 Inf. 19, 9.

Inf. 17, 25.

cipio tibi hodie, vt facias quod placitum
est in conspectu Domini Dei tui.

CAP. XIIII.

Sup.7, 6. Inf.26, 12. Filij estote Dñi Dei vestri: nõ vos in-
cidetis, nec facietis caluitium super
mortuo; quoniam populus sanctus es
Dño Deo tuo: & te elegit vt sis ei in popu-
lũ peculiarem de cunctis gentibus quæ
Lev.11,2. sunt super terram. ¶ Ne comedatis quæ
immunda sunt. Hoc est animal quod
comedere debetis, Bouẽ, & ouem, & ca-
pram, cervum & capreã, bubalum, tra-
gelaphum, pygargum, orygem, camelo-
pardalum. Omne animal quod in duas
partes fiodit vngulam, & ruminat, come-
detis. De his autẽ quæ ruminãt, & vn-
gulã non findunt, hæc comedere non de-
betis, camelum, leporẽ, chœrogryllum:
quia ruminãt, & non diuidunt vngulam,
immunda erunt vobis. Sus quoq. quo-
niam diuidit vngulã, & nõ ruminat, im-
munda erit. carnibus eorũ non vescemi-
ni, & cadauera non tãgetis. Hæc come-
detis ex omnibus quæ morãtur in aquis.
Quæ habẽt pinnulas & squamas, come-
dite: quæ absq. pinnulis & squamis sunt,
ne comedatis, quia immũda sunt. Om-
nes aues mundas comedite. Immundas
ne comedatis: aquilã scilicet, & gryphẽ,
& haliæetũ, ixion, & vulturẽ ac miluũ
iuxta genus suum: & omne coruini ge-
neris, & struthionẽ, ac noctuam, & la-
rum, atq. accipitrem iuxta genus suum:
herodium ac cygnum, & ibin, ac mer-
gulum, porphyrionem, & nycticoracem,
onocrotalum, & charadrium, singula in
genere suo: vpupam quoq. & vespertilio-
nem. Et omne quod reptat & pennulas
habet, immundũ erit, & non comedetur.
Omne quod mundum est, comedite.
Quicquid autẽ morticinum est, ne ve-
scamini ex eo. Peregrino qui intra portas
tuas est, da vt cõedat, aut vẽde ei: quia tu
populus sanctus Dñi Dei tui es. Non co-
Exo.23,19. & 34,26. ques hœdum in lacte matris suæ. ¶ De-
cimam partẽ separabis de cunctis fructi-
bus tuis quæ nascũtur in terra per annos
singulos, & comedes in conspectu Dñi
Dei tui in loco quẽ elegerit vt in eo no-
men illius inuocetur, decimam frumenti
tui, & vini, & olei, & primogenita de ar-
mentis & ouibus tuis: vt discas timere
*offeres 4 MS. Q. n. Dñm Deum tuum omni tempore. Cum
autẽ longior fuerit via, & locus quẽ ele-
gerit Dñs Deus tuus, tibiq. benedixerit,
nec potueris ad eum hæc cuncta portare,
Mat.21,12. vendes omnia, & in pretium rediges,
portabisq. manu tua, & proficiscẽris ad
locum quẽ elegerit Dñs Deus tuus: &
emes ex eadẽ pecunia quicquid tibi pla-
cuerit, siue ex armẽtis, siue ex ouibus, vi-
num quoque, & sicerã, & omne quod de-
siderat anima tua: & comedes corã Dño
Deo tuo, & epulaberis tu & domus tua,
& Leuita qui intra portas tuas est, caue
ne derelinquas eum, quia non habet aliã
partẽ in possessione tua. Anno tertio se-
parabis aliam decimã ex omnibus quæ
nascũtur tibi eo tempore: & repones in
tra iannas tuas. Venietq. Leuites qui a-
liam non habet partẽ nec possessionem
tecũ, & peregrinus ac pupillus & vidua,
qui intra portas tuas sunt, & comedẽt, &
saturabũtur: vt benedicat tibi Dñs Deus
tuus in cunctis operibus manuũ tuarum
quæ feceris.

CAP. XV.

Septimo anno facies remissionẽ, quę
hoc ordine celebrabitur. Cui debetur
aliquid ab amico vel proximo ac fratre
suo, repetere non poterit, quia annus re-
missionis est Dñi. A peregrino & adue-
na exiges: ciuem & propinquũ repetendi
non habebis potestatẽ. Et omninò in-
digens & mendicus non erit inter vos: vt
benedicat tibi Dñs Deus tuus in Terra
quam traditurus est tibi in possessionem.
Si tamen audieris vocem Dñi Dei tui,
& custodieris vniuersa quæ iussit, & quę
ego hodie præcipio tibi, benedicet tibi, vt
pollicitus est. Fœnerabis gẽtibus mul-
tis, & ipse à nullo accipies mutuum. Do-
minaberis nationib' plurimis, & tui ne-
mo dominabitur. Si vnus de fratribus
tuis qui morantur intra portas ciuitatis
tuæ in terra quã Dñs Deus tuus daturus
est tibi, ad paupertatẽ deuenerit: nõ ob-
durabis cor tuum, nec cõtrahes manum,
sed aperies eam pauperi, & fidabis mu-
tuũ quo eum indigere perspexeris. Cauę
ne forte subrepat tibi impia cogitatio, &
dicas in corde tuo, Appropinquat septi-
mus annus remissionis, & auertas oculos
tuos à paupere fratre tuo, nolens ei quod
postulat mutuum commodare: ne clamet
contra te ad Dñm, & fiat tibi in peccatũ.
Sed dabis ei: nec ages quippiam callidè
in eius necessitatibus sublevãdis: vt be-
nedicat tibi Dñs Deus tuus in omni ope-
re', & in cũctis ad quæ manum mise-
ris. ¶ Nõ deerunt pauperes in terra ha-
bitationis tuæ: idcirco ego præcipio tibi
vt aperias manũ fratri tuo egeno & pau-
peri, qui tecũ versatur in terra. ¶ Cũ ti-
bi venditus fuerit frater tuus Hebræus,
aut Hebræa, & sex annis seruierit tibi, in
septimo anno dimittes eũ liberũ: & quẽ
libertate donaueris, nequaquã vacuũ ab-
ire patieris: sed dabis viaticum de gre-
gibus, & de area, & torculari tuo, quibus
Dñs Deus tuus benedixerit tibi. Memẽ-
to quòd & ipse seruieris in Terra Aegy-
pti, & liberauerit te Dñs Deus tuus, &
idcirco ego nunc præcipio tibi. Sin au-
tem dixerit, Nolo egredi: eo quòd diligat
te, & domũ tuã, & bene sibi apud te esse
sentiat: assumes subulam, & perforabis
aurẽ eius in ianua domus tuæ, & seruiet
tibi vsq. in æternũ. ancillæ quoq. simili-
ter facies. Non auertas ab eis oculos
tuos quãdo dimiseris eos liberos: quoniã
iuxta mercedẽ mercenarij per sex annos
seruiuit tibi: vt benedicat tibi Dominus

MS q. Rab.

Mat.5,42. Luc.6,34.

*opere R. H. C. G.

Mat.26,11

Exo.21,2. Ier.34,14.

Deus tuus in cunctis operibus quæ agis.
De primogenitis quæ nascuntur in ar-
mẽtis, & ouibus tuis, quicquid est sexus
masculini, sãctificabis Dño Deo tuo. Nõ
operaberis in primogenito bouis, & non
Lev.27,11. tõdebis primogenita ouiũ. ¶ In cõspectu
Ecc.35,14. Dñi Dei tui comedes ea per annos singulos
in loco quẽ elegerit Dñs, tu & dom' tua.
Sin autẽ habuerit maculã, & vel clau-
dum fuerit vel cæcũ, aut in aliqua parte
deforme vel debile, nõ immolabitur Do-
mino Deo tuo, sed intra portas vrbis
tuę comedes illud: tam mundus quã im-
mundus similiter vescẽtur eis quasi ca-
prea, & ceruo. Hoc solũ obseruabis, vt
sanguinẽ eorũ nõ comedas, sed effundes
in terrã quasi aquam.

CAP. XVI.

Obserua mensem nouarum frugũ, &
veri primũ tẽporis, vt facias Pha-
se Dño Deo tuo: quoniã in isto mense e-
duxit te Dominus Deus tu' de Aegypto
nocte. Immolabis quę Phase Dño Deo
tuo, de ouibus, & de bobus in loco quem
elegerit Dñs Deus tuus, vt habitet no-
mẽ eius ibi. Non cõedes in eo panẽ fer-
mentatum: septẽ diebus comedes absq.
fermento afflictionis panẽ, quoniã in pa-
uore egressus es de Aegypto: vt memi-
neris diei egressionis tuæ de Aegypto, o-
mnibus diebus vitæ tuæ. Nõ apparebit
fermentatum in omnibus terminis tuis
septem diebus, & non remanebit de car-
nibus eius quod immolatum est vespere
in die primo vsque manè. Non poteris
immolare Phase in qualibet vrbiũ tua-
rũ, quas Dñs Deus tuus daturus est tibi:
sed in loco quẽ elegerit Dñs Deus tuus,
vt habitet nomen eius ibi: immolabis
Phase vespere ad solis occasum, quando
egressus es de Aegypto. Et coques, &
comedes in loco quẽ elegerit Dñs Deus
tuus, manęq. cõsurgens vades in taber-
nacula tua. Sex diebus comedes azy-
ma: & in die septima, quia collecta est
Lev.23,11. Dñi Dei tui, non facies opus. Septẽ he-
bdomadas numerabis tibi ab ea die qua
falcem in segetẽ miseris, & celebrabis
die festum hebdomadarũ Dño Deo tuo,
oblationẽ spontaneã manus tuæ, quam
offeres iuxta benedictionẽ Dñi Dei tui:
& epulaberis coram Dño Deo tuo, tu
& filius tuus, & filia tua, & seruus tuus,
& ancilla tua, & Leuites qui est intra
portas tuas, & aduena ac pupillus & vi-
dua, qui morantur vobiscum: in loco quẽ
elegerit Dñs Deus tuus, vt habitet nomẽ
eius ibi: & recordaberis quoniã seruus
* tibi MS. fueris in Aegypto: cunctosque ac facies
quæ *præcepta sunt. Sollemnitatẽ quo-
que tabernaculorum celebrabis per septẽ
dies, quando collegeris de area & torcu-
lari fruges tuas. & epulaberis in festivi-
tate tua, tu & filius tuus & filia, & ser-
uus tuus & ancilla, Leuites quoq., & ad-
uena, & pupillus ac vidua qui intra por-
tas tuas sunt. Septem diebus Dño Deo
tuo festa celebrabis in loco quem elege-
rit Dñs: benedicetque tibi Dñs Deus
tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni
opere manuum tuarũ, erisque in lætitia.
Tribus vicibus per annum apparebit
omne masculinum tuum in conspectu
Dñi Dei tui in loco quẽ elegerit, in sollẽ-
nitate azymorum, & in sollemnitate he-
bdomadarum, & in sollemnitate taber-
Exo.23, 15. 34,23. naculorũ. ¶ Non apparebit ante Domi-
Ecc.10,6. num vacuus: sed offeret vnusquisque
secundum quod habuerit iuxta benedi-
ctionẽ Dñi Dei sui, quã dederit ei. Iu-
dices & magistros cõstitues in omnibus
portis tuis, quas Dñs Deus tuus dede-
rit tibi, per singulas tribus tuas: vt iudi-
cent populũ iusto iudicio, nec in alterã
Sup.1,17. Le.19,15. Exo.23,8. Ecc.20,23. partẽ declinent. ¶ Non accipies personã,
nec munera: quia munera excęcant ocu-
los sapientum, & mutant verba iustorũ.
Iustè quod iustũ est persequẽris: vt vi-
uas & possideas Terram quã Dñs Deus
tuus dederit tibi. Non plantabis lucum
& omnẽ arborem iuxta altare Domini
Deut. 6 quãm 6 MS. Vt autem in Textu est, sequit R. Rab. G. Ex H. & C. vironis modo trãsferãs, rectè. Dei tui. Nec facies tibi atq. constitues
statuã: *quæ' odit Dominus Deus tuus.

CAP. XVII.

Non immolabis Dño Deo tuo bouẽ
& quẽ in quo est macula aut quip-
piã vitij: quia abominatio est Dño Deo
tuo. Cũm reperti fuerint apud te intra
vnam portarum tuarũ, quas Dñs Deus
tuus dabit tibi, vir aut mulier qui faciat
malum in conspectu Domini Dei tui,
& transgrediantur pactum illius, vt va-
dant & seruiant diis alienis, & adorent
eos, solem & lunam, & omnem militiã
cæli, quæ non præcepi: & hoc tibi fuerit
nuntiatum, audieriq. inquisieris diligẽ-
ter, & verum esse repereris, & abomina-
tio facta est in Israel: educes virum ac
mulierẽ, qui rem sceleratissimã perpe-
trarũt, ad portas ciuitatis tuæ, & lapidi-
Inf.19,15. Mat.18,16 2 Cor.13,1 Sup. 13,9. bus obruentur. ¶ In ore duorum aut
triũm testium peribit qui interficietur.
Nemo occidatur, vno contra sẽ dicente
testimonium. Manus testium prima in-
terficiet eum, & manus reliqui populi
extrema mittetur: vt auferas malum de
medio tui. Si difficile & ambiguũ apud
te iudiciũ esse prospexeris inter sangui-
nem & sanguinem, causam & causam,
leprã & nõ leprã, & iudicũ inter portas
tuas videris verba variari: surge, & asce-
de ad locũ quẽ elegerit Dñs Deus tuus.
1 Par.19,8 Veniesque ad sacerdotes Leuitici gene-
ris, & ad iudicẽ qui fuerit illo tempore:
quæ rẽsq. ab eis, qui indicabunt tibi in-
dicij veritatẽ. Et facies quodcunq. di-
xerint qui præsunt loco quẽ elegerit: Do-
minus, & docuerint te iuxta legẽ eius,
sequerisq. sententiã eorũ, nec declinabis
ad dexteram neq. ad sinistram. Qui au-
tem superbierit, nolens obedire sacerdo-
tis imperio, qui eo tempore ministrat
Domino Deo tuo: & ex decreto iudicis

moriatur homo ille, & auferes malũ de
Israel: cunctusq. populus audiens ti-
mebit, vt nullus deinceps inumescat
superbia. Cũm ingressus fueris Terram
quam Dñs Deus tuus dabit tibi, & pos-
sederis eã, habitauerisq. in illa, & dixe-
ris, Cõstituã super me regẽ, sicut habent
omnes per circuitum nationes: eũ con-
stitues quem Dñs Deus tuus elegerit de
numero fratrum tuorum. Nõ poteris al-
terius gentis hominẽ regẽ facere, qui nõ
sit frater tuus. Cumq. fuerit cõstitutus,
non multiplicabit sibi equos, nec reducet
populũ in Aegyptum, equitatus numero
subleuatus, præsertim cum Dñs præce-
perit vobis vt nequaquam amplius per
eandem uia reuertamini. Non habebit
vxores plurimas quæ alliciant animũ e-
ius, neq. argenti & auri immensa põdera.
Postquã autẽ sederit in solio regni sui,
describet sibi Deuteronomiũ legis huius
in volumine accipies exemplar à sacer-
dotibus Leuiticæ tribus, & habebit se-
cum, legetque illud omnibus diebus vitæ
suæ: vt discat timere Dñm Deum suum,
& custodire verba & ceremonias eius,
quæ in lege præcepta sũt. Nec eleuetur
cor eius in superbiam super fratres suos,
neque declinet in partẽ dexteram vel sini-
stram, vt longo tẽpore regnet ipse & filij
eius super Israel. CAP. XVIII.

NOn habebũt sacerdotes & Leuitæ,
& omnes qui de eadem tribu sunt,
partẽ & hæreditatẽ cũ reliquo' Israel,
quia sacrificia Dñi, & oblationes eius
comedent, & nihil aliud accipiẽt de pos-
sessione fratrum suorũ: Dñs enim ipse
est hæreditas eorum, sicut locutus est il-
lis. Hoc erit iudicium sacerdotum à po-
pulo, & ab his qui offerunt victimas: siue
bouem, siue quem immolauerint, dabũt
sacerdoti armũ ac ventriculũ: primitias
frumẽti, vini & olei, & lanarum partem
ex ouium tonsione. Ipsum enim elegit
Dñs Deus tuus de cunctis tribubus tuis,
vt stet, & ministret nomini Dñi ipse &
filij eius in sempiternũ. Si exierit Leui-
tes ex vna vrbium tuarum ex omni Is-
raël in qua habitat, & voluerit venire,
desiderans locum quem elegerit Domi-
nus, ministrabit in nomine Domini
Dei sui, sicut omnes fratres eius Leuitæ,
qui stabũt eo tempore coram Domino.
Partem ciborum eandẽ accipiet quã &
cæteri: excepto eo quod in vrbe sua ex
paterna ei successione debetur. Quan-
do ingressus fueris Terram quam Do-
minus Deus tuus dabit tibi, caue ne imi-
tari velis abominationes illarum gentiũ.
Nec inueniatur in te qui lustret filium
suum, aut filiam, ducens per ignem: aut
qui ariolos scisciteturve, & obseruet som-
nia atque augurii: nec sit maleficus, nec
incantator, neque qui pythones cõsulat,
nec diuinos, & quærat à mortuis veri-
tatem. omnia enim hæc abominatur
Dominus, & propter istiusmodi scelera
delebit eos in introitu tuo. perfectus
eris, & absq. macula cum Domino Deo
tuo. Gẽtes istæ quarum possidebis ter-
ram, augures & diuinos audiunt: tu au-
tem à Domino Deo tuo aliter institutus
es. PROPHETAM de gente tua
& de fratribus tuis sicut me, suscitabit
tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies,
vt petisti à Dño Deo tuo in Horeb,
quando concio congregata est, atque di-
xisti, Vltrà nõ audiam vocem Domini
Dei mei, & ignem hunc maximum am-
plius non videbo, ne moriar. Et ait Do-
minus mihi, Bene omnia sunt locuti,
Prophetã suscitabo eis de medio fra-
trum suorum similem tui: & ponã verba
mea in ore eius, loquturq. ad eos omnia
quæ præcepero illi. qui autem verba e-
ius quæ loquetur in nomine meo, audire
noluerit, ego vltor existã. Propheta au-
tem qui arrogantia de prauatus voluerit
loqui in nomine meo, quæ ego non præ-
cepi illi vt diceret, aut ex nomine alie-
norum deorũ, interficietur. Quòd si ta-
cita cogitatione respõderis, Quomodo
possum intelligere verbũ quod Dñs non
est locutus? hoc habebis signum, Quod
in nomine Domini propheta ille prædi-
xerit, & non euenerit: hoc Dñs non est
locutus, sed per tumorẽ animi sui pro-
pheta cõsuxit: & idcirco nõ timebis eũ.

CAP. XIX.

CVm disperdiderit Dominus Deus
tuus gentes, quarum tibi traditurus
est terrã, & possederis eam', habitaue-
risq. in vrbibus eius' & in ædibus: tres
ciuitates separabis tibi in medio Terræ,
quam Dñs Deus tuus dabit tibi in pos-
sessionẽ, sternens diligenter viam: & in
tres æqualiter partes totam Terræ tuæ
prouinciã diuides: vt habeat è vicino qui
propter homicidium profugus est, quò
possit cuadere. Hæc erit lex homicidæ
fugiẽtis, cuius vita seruãda est, Qui per-
cusserit proximum suum nesciens, & qui
heri & nudiustertius nullũ contra eum
odiũ habuisse cõprobatur: sed abisse cũ
eo simpliciter in syluã ad ligna cædenda,
& in succisione lignorũ securis fugerit
manu, ferrumq. lapsum de manubrio a-
micũ eius percusserit, & occiderit: hic ad
vnã supradictarum vrbium confugiet, &
viuet: ne forsitan proximus eius, cuius
effusus est sanguis, dolore stimulatus,
persequatur, & apprehendat eũ fi lõgior
via fuerit, & percutiat animã eius qui nõ
est reus mortis: quia nullum contra eum
qui occisus est, odiũ prius habuisse mon-
stratur. Idcirco præcipio tibi, vt tres ci-
uitates æquales inter se spatij diuidas.
Cũm autẽ dilatauerit Dñs Deus tuus
terminos tuos, sicut iurauit patribꝰ tuis,
& dederit tibi cunctam Terram quã eis
pollicitus est, (si tamen custodieris mã-
data eius, & feceris quæ hodie præcipio
tibi, vt diligas Dñm Deum tuũ, & am-
bules in vijs eius omni tempore) addes
tibi tres alias ciuitates, & supradictarũ
trium vrbium numerum duplicabis: vt
nõ effundatur sanguis innoxius in me-
dio Terræ, quã Dñs Deus tuus dabit tibi
possidendam, ne sis sanguinis reus. Si
quis autẽ odio habens proximum suum,
insidiatus fuerit vitæ eius, surgensq. per-
cusserit illum, & mortuus fuerit, fugerit-
que ad vnã de supradictis vrbibus, mit-
tent seniores ciuitatis illius, & arripient
eum de loco effugij, tradentque in manu
proximi cuius sanguis effusus est, & mo-
rietur. Non misereberis eius, & auferes
innoxium sanguinem de Israel vt bene
sit tibi. Non auferes, & transferes ter-
minos proximi tui quos fixerunt priores
in possessione tua, quam Dñs Deus tuus
dabit tibi in Terra quam acceperis pos-
sidendam. Non stabit testis vnus cõtra
aliquem, quicquid illud peccati, & faci-
noris fuerit: sed in ore duorum aut trium
testium stabit omne verbum. Si steterit
testis mẽdax cõtra hominẽ, accusans eũ
præuaricationis, stabunt ambo, quorum
causa est, ante Dñm in cõspectu sacerdo-
tum & iudicũ qui fuerint in diebus illis.
Cumq. diligentissime perscrutantes, in-
uenerint falsum testem dixisse cõtra fra-
trẽ suũ mendacia: reddẽt ei sicut fra-
tri suo facere cogitauit, & auferes malũ
de medio tui: vt audientes cæteri timo-
rem habeant, & nequaquã talia audeant
facere. Nõ misereberis eì', sed animã
pro anima, oculum pro oculo, dentem
pro dente, manum pro manu, pedem pro
pede exiges. CAP. XX.

SI exieris ad bellum cõtra hostes tuos,
& videris equitatus & currus, & ma-
iorem quàm tu habeas, aduersarij exer-
citus multitudinem, nõ timebis eos: quia
Dñs Deus tuus tecũ est, qui eduxit te de
Terra Aegypti. Appropinquante autem
iam prælio, stabit sacerdos ante aciẽ, &
sic loquetur ad populũ, Audi Israël, vos
hodie contra inimicos vestros pugnã cõ-
mittitis, nõ pertimescat cor vestrũ, nolite
metuere, nolite cedere nec formidetis
eos: quia Dñs Deus vester in medio ve-
stri est, & pro vobis contra aduersarios
dimicabit, vt eruat vos de periculo. Du-
ces quoque per singulas turmas audiente
exercitu proclamabunt. Quis est homo
qui ædificauit domũ nouã, & nõ dedica-
uit eam? vadat, & reuertatur in domum
suam, ne forte moriatur in bello, & alius
dedicet eam. Quis est homo qui plãta-
uit vineam, & necdum fecit ea esse cõ-
munẽ, de qua vesci omnibus liceat? va-
dat, & reuertatur in domũ suã: ne forte
moriatur in bello, & alius homo eius
fungatur officio. Quis est homo qui de-
spondit vxorẽ, & nõ accepit eã? vadat, &
reuertatur in domũ suã, ne forte moria-
tur in bello, & alius homo accipiat eã. His
dictis addẽt reliqua, & loquentur ad po-
pulũ, Quis est homo formidolosus, &
corde pauido? vadat, & reuertatur in do-
mum suam, ne pauere faciat corda fra-
trum suorum, sicut ipse timore perterri-
tus est. Cumque siluerint duces exerci-
tus, & finem loquẽdi fecerint, vnusquis-
que suos ad bellandum cuneos præpara-
bit. Si quãdo accesseris ad expugnandã
ciuitatem, offeres ei primũ pacẽ. Si re-
ceperit, & aperuerit tibi portas, cunctus
populus qui in ea est, saluabitur, & ser-
uiet tibi sub tributo. Sin autẽ fœdus in-
ire noluerit, & cœperit contra te bel-
lum, oppugnabis eam. Cumq. tradiderit
Dñs Deus tuus illã in manu tua, percu-
ties omne quod in ea generis masculini
est, in ore gladij, absque mulieribus &
infantibus, iumentis & cæteris quæ in ci-
uitate sunt. Omnẽ prædã exercitus diui-
des, & comedes de spoliis hostiũ tuorũ,
quæ Dñs Deus tuus dederit tibi. Sic fa-
cies cunctis ciuitatibus quæ à te procul
valde sunt, & non sunt de his vrbibus
quas in possessionẽ accepturus es. De
his autẽ ciuitatibus quæ dabuntur tibi,
nullũ omnino permittes viuere, sed in-
terficies in ore gladij, Hethæũ videlicet,
& Amorrhæum, & Chananæum, Phe-
rezæum, & Heuæum, & Iebusæum, sicut
præcepit tibi Dñs Deus tuus: ne forte do-
ceant vos facere cunctas abominationes
quas ipsi operati sunt diis suis, & pecce-
tis in Dominũ Deũ vestrum. Quando
obsederis ciuitatẽ multo tẽpore, & mu-
nitionibus circũdederis vt expugnes eã,
nõ succides arbores de quibus vesci po-
test, nec securibus per circuitũ debes va
stare regionẽ: quoniã lignum est, & non
homo, nec potest bellantiũ contra te an-
gere numerũ. Si qua autẽ ligna nõ sunt
pomifera, sed agrestia, & in cæteros ap-
tus vsus, succide, & instrue machinas, do-
nec capias ciuitatẽ quæ cõtra te dimicat.

CAP. XXI.

QVando inuentũ fuerit in terra quam
Dñs Deus tuus daturus est tibi, ho-
minis cadauer occisi, & ignorabitur ex-
dies rens, egredientur maiores natu, &
iudices tui, & metientur à loco cadaueris
singularum per circuitũ spatia ciuitatũ:
& quã viciniorẽ cæteris esse perspexe-
rint, seniores ciuitatis illius tollẽt vitulã
de armento, quæ non traxit iugum, nec
terram scidit vomere, & ducent eam ad
vallem asperam atq. saxosam, quæ nũ-
quam arata est, nec sementem recepit: &
cædent in ea ceruices vitulæ. accedẽtq.
sacerdotes filij Leui, quos elegerit Dñs
Deus tuus vt ministrent ei, & benedicãt
in nomine eius, & ad verbũ eorũ omne
negotiũ pendet: & quicquid mundum
vel immundũ est, iudicetur. Et venient
maiores natu ciuitatis illius ad interfe-
ctum lauabuntque manus suas super vi-
tulã quæ in valle percussa est, & dicent,

Manus

Universidad de Bibliotecas

Manus nostræ nō effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt. propitius esto populo tuo Israël, quem redemisti Dñe, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israël. Et auferetur ab eis reatus sanguinis: tu autē alienus eris ab innocētis cruore, qui fusus est, cū feceris quod præcepit Dñs. Si egressus fueris ad pugnā cōtra inimicos tuos, & tradiderit eos Dñs Deus tuus in manu tua, captiuosq. duxeris, & videris in numero captiuorum mulierē pulchrā, & adamaueris eā, voluerisq. habere vxorē, introduces eam in domum tuam: quæ radet cæsariem, & circuncidet vngues, & deponet vestem in qua capta est: sedensque in domo tua, flebit patrē & matrē suam vno mense: & postea intrabis ad eā, dormiesq. cum illa, & erit vxor tua. Si autē postea non sederit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vēdere poteris pecunia, nec opprimere per potentiā: quia humiliasti eam. Si habuerit homo vxores duas, vnā dilectā, & alterā odiosam, ᵃgenueritq. ex eis liberos, & fuerit filius odiosę primogenitus, voluerităq. substātiā inter filios suos diuidere: non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ, sed filium odiosæ agnoscet primogenitū, ¶dabităq. ei de his quę habuerit cūcta duplicia: iste est enim principium liberorū eius, & huic debentur primogenita. Si genuerit homo filiū contumacem & proteruum, qui non audierit patris ac matris imperiū, & coērcitus obedire contēpserit: apprehendēt eum, & ᵇducent ad seniores ciuitatis illius & ad portā iudicij, dicentq. ad eos, Filius noster iste proteruus & contumax est, monita nostra audire contēnit, commessationibus vacat, & luxuriæ atque conuiuiis: lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malum de medio vestri, & vniuersus Israël audiens pertimescat. Quando peccauerit homo quod morte plectendum est, & adiudicatus morti appensus fuerit in patibulo: non permanebit cadauer eius in ligno, sed in eadē die sepelietur: ¶quia maledictus à Deo est qui pēdet in ligno, & nequaquam contaminabis Terram tuam quam Dñs Deus tuus dederit tibi in possessionē.

ᵃgenuerintque ex eo 4 MS. & peperierint ei. H. C. G. 1 Par. 5, 1.

ᵇeducent 2 MS. Rab. H. G.

Gal. 3, 13.

CAP. XXII.

NOn videbis bouem fratris tui, aut ouem errantem, & præteribis: sed reduces fratri tuo, etiāsi non est propinquus frater tuus, nec nosti eum: duces in domum tuam, & erunt apud te quamdiu quærat ea frater tuus, & recipiat. Similiter facies de asino, & de vestimento, & de omni re fratris tui quæ perierit: si inueneris eam, nec negligas quasi alienam. Si videris asinum fratris tui aut bouem cecidisse in via, non despicies, sed subleuabis cū eo. Non induetur mulier veste virili, nec vir vtetur veste fœminea: abominabilis enim apud Deum est qui facit hæc. Si ambulans per viā, in arbore vel in terra nidū auis inueneris, & matrē pullis vel ouis desuper incubantē: nō tenebis eā cū filiis, sed abire patieris, captos tenēs filios: vt bene sit tibi, & lōgo vīuas tēpore. Cū ædificaueris domum nouā, facies murū tecti per circuitum: ne effūdatur sanguis in domo tua, & sis reus labente alio, & in præceps ruente. Non seres vineā tuā altero semine: ne & fœmētis quam seuisti, & quæ nascuntur ex vinea, pariter sanctificētur. Non arabis in boue simul & asino. Non indueris vestimento quod ex lana linoque contextum est. Funiculos in fimbriis facies per quatuor angulos pallij tui quo operitis. Si duxerit vir vxorem, & postea odio habuerit eam, quæsieritque occasiones quibus dimittat eam, obiiciens ei nomen pessimum, & dixerit, Vxorē hāc accepi, & ingressus ad eā nō inueni virginem: tollent eam pater & mater eius, & ferent secum signa virginitatis eius ad seniores vrbis qui in porta sunt: & dicet pater, Filiā meā dedi huic vxorē: quam quia odit, imposuit ei nomē pessimum, vt dicat, Nō inueni filiā tuam virginem: & ecce hæc sunt signa virginitatis filiæ meæ. expandēt vestimentum coram senioribus ciuitatis: apprehendentq. seniores vrbis illius virū, & verberabūt illū, condemnantes insuper eētum siclis argenti, quos dabit patri puellæ, quoniam diffamauit nomē pessimū super virginē Israël: habebităq. eam vxorē, & non poterit dimittere eā omnibus diebus vitæ suæ. Quod si verum est quod obiicit, & non est in puella inuēta virginitas: educient eam extra fores domus patris sui, & lapidib. obruent viri ciuitatis illius, & morietur: quoniā fecit nefas in Israël, vt fornicaretur in domo patris sui: & auferes malū de medio tui. ¶Si dormierit vir cū vxore alterius, vterq. morietur, id est, adulter & adultera: & auferes malū de Israël. Si puella virginē desponderit vir, & inuenerit eā aliquis in ciuitate, & cōcubuerit cū ea: educes vtrumq. ad portā ciuitatis illius, & lapidibus obruētur: puella, quia non clamauit, cū esset in ciuitate: vir, quia humiliauit vxorē proximi sui. & auferes malū de medio tui. Si autē in agro repererit vir puellā quę desponsata est, & apprehendēs cōcubuerit cū ea, ipse morietur solus: puella nihil patietur, nec est rea mortis: quoniā sicut latro cōsurgit contra fratrē suum, & occidit animam eius, ita & puella perpessa est. sola erat in agro: clamauit, & nullus affuit qui liberaret eam. Si inuenerit vir puellam virginem, quæ non habet sponsum, & apprehendens concubuerit eum illa, & res ad iudicū venerit: ¶dabit qui dormiuit cum ea, patri puellæ

Lev. 20, 10.

Exo. 22, 16.

quinquaginta siclos argenti, & habebit eā vxorē, quia humiliauit illā: non poterit dimittere eā cunctis diebᵇ vitæ suæ. Nō accipiet homo vxorē patris sui, nec revelabit operimētū eius. CAP. XXIII.

NOn intrabit eunuchus attritis vel amputatis testiculis, & abscisso veretro ecclesiam Dñi. Non ingredietur mamzer, hoc est, de scorto natus, in ecclesiā Dñi, vsq. ad decimā generationem. Ammonites & Moabites etiā post decimā generationē nō intrabunt ecclesiam Dñi, in æternum: quia noluerunt vobis occurrere cum pane & aqua in via quando egressi estis de Aegypto: & quia conduxerunt contra te Balaam filiū Beor de Mesopotamia Syriæ, vt malediceret tibi: ¶& noluit Dūs Deus tuus audire Balaam, vertităq. maledictionē eius in benedictionē tuā, eò quòd diligeret te. Non facies cum eis pacē, nec quæras eis bona cunctis diebus vitæ tuæ in sempiternum. Non abominaberis Idumæū, quia frater tuus est: nec Aegyptiū, quia aduena fuisti in terra eius. Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt in ecclesiā Dñi. Quando egressus fueris aduersus hostes tuos in pugnā, custodies te ab omni re mala. Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & non reuertetur, priusquam ad vesperam lauetur aqua: & post solis occasum regredietur in castra. Habebis locū extra castra ad quem egrediaris ad requisita naturæ, gerens paxillū in balteo. cumq. federis, fodies per circuitū, & egesta humo operies quo releuatus es: (Dñs enim Deus tuus ambulat in medio castrorūᵛ, vt eruat te, & tradat tibi inimicos tuos) & sint castra tua sancta, & mihil in eis appareat fœditatis, ne derelinquat te. Nō trades seruū dño suo, qui ad te cōfugerit. habitabit tecū in loco qui ei placuerit, & in vna vrbiū tuarū requiescet: ne contristes eum. Nō erit meretrix de filiabus Israël, nec scortator de filiis Israël. Nō offeres mercedē prostibuli, nec pretiū canis in domo Dñi Dei tui, ᵃquicquid illud est quod ᵇvouerint: quia abominatio est vtrumq. apud Dñm Deū tuū. Nō fenerabis fratri tuo ad vsurā pecuniā, nec fruges, nec quamlibet aliā rem: sed alieno. Fratri autē tuo absq. vsura id quo indiget, cōmodabis: vt benedicat tibi Dūs Deus tuus in omni opere tuo in Terra ad quā ᶜingredieris' possidendā. Cūm votum voueris Dño Deo tuo, nō tardabis reddere: quia requiret illud Dñs Deᵉ tuus. & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatū. Si nolueris polliceri, absq. peccato eris. Quod autē semel egressum est de labiis tuis, obserua bis, & facies sicut promisisti Dño Deo tuo, & propria voluntate & ore tuo locutus es. Ingressus vineā proximi tui, comede vuas quantū tibi placuerit: foras autē ne egeseras tecū. Si intraueris segetē amici tui, franges spicas, & manu conteres: falce autē non metes.

Num. 22, 5.

ᵛ uorum 7 MS. H. C. G q.

ᵃpro quocumq. voto H. C. G.

ᵇvoueris 5 MS. Similiter Textui legunt R. & Rab.

ᶜingredereris 1 MS. H. C. G. Pro Textu faciunt R. & Rab.

Mat. 12, 4.

CAP. XXIIII.

SI acceperit homo vxorē, & habuerit eā, & nō inuenerit gratiā ante oculos eius propter aliquā fœditatem: scribet libellū repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eā de domo sua. Cumq. egressa alterū maritum duxerit, & ille quoq. oderit eā, dederităq. ei libellū repudij, & dimiserit de domo sua, vel certè mortuus fuerit: non poterit prior maritus recipere eā in vxorē: quia polluta est, & abominabilis facta est corā Dño: ne peccare facias Terrā tuā quam Dūs Deus tuus tradiderit tibi possidendā. Cūm acceperit homo nuper vxorē, nō procedet ad bellū, nec ei quippiā necessitatis iniungetur publicæ, sed vacabit absque culpa domui suæ, vt vno anno lætetur cū vxore sua. Non accipies loco pignoris inferiorē & superiorē molā: quia animā suā appositurus tibi. Si deprehensus fuerit homo ᵃsollicitās' fratrē suū de filiis Israël, & vendito eo acceperit pretiū: interficietur, & auferes malū de medio tui. Obserua diligenter ne incurras plagā lepræ, sed facies quæcumq. docuerint te sacerdotes Leuitici generis iuxta id quod præcepi eis, & imple sollicitè. ¶ ᵇMementote quæ fecerit Dñs Deus vester Mariæ in via cūm egrederemini de Aegypto. Cūm repetes à proximo tuo rē aliquā quā debet tibi, nō ingredieris domū eius vt pignus auferas: sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit. sin autem pauper est, nō pernoctabit apud te pignᵒ, sed ītatim reddes ei ante solis occasum: vt dormiens in vestimento suo, benedicat tibi, & habeas institiā corā Dño Deo tuo. Non negabis mercedē indigentis, & pauperis fratris tui, siue aduenæ qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas est: sed eadē die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animā suā: ne clamet contra te ad Dñm, & reputetur tibi in peccatū. Nō occidētur patres pro filiis, nec filij pro patribᵇ, sed vnusquisq. pro peccato suo morietur. Nō peruertes iudicium aduenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco viduæ vestimentū. Memento quòd seruieris in Aegypto, & eruerit te Dñs Deus tuus inde. Idcirco præcipio tibi vt facias hanc rem. Quando messueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reuerteris vt tollas illū: sed aduenā, & pupillū, & viduam auferre patieris, vt benedicat tibi Dūs Deus tuus in omni opere manuum tuarū. Si fruges collegeris oliuarū, quicquid remanserit in arboribus, nō reuerteris vt colligas: sed relinques aduenæ, pupillo, ac viduæ. Si vindemiaueris vineā tuā, nō colliges remanētes racemos,

ᵃ furans H. C. G.

Num. 12, 10.

ᵇ Memento quæ fecerit Dominus Deᵒ tuus 1 MS. H. C G q.

Lev. 19, 13. Tob. 4, 15.

4. Reg. 14, 6. 2 Par. 25, 4. Exe. 18, 17

fœdecedent in vsus aduenæ, pupilli, ac viduæ. Memento quòd & tu seruieris in Aegypto, & idcirco præcipio tibi vt facias hanc rem.

CAP. XXV.

Si fuerit causa inter aliquos, & interpellauerint iudicessque iustũ esse perspexerint, illi iustitiæ palmã dabũt: quẽ impiũ, condemnabũt impietatis. Sin autẽ eũ qui peccauit, dignũ viderint plagis prosterni, & coràm se facient verberari. Pro mensura peccati, erit & plagarũ modus: ita dumtaxat, vt quadragenarium numerũ nõ excedant: ne fœdè laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus. Non ligabis os bouis terentis in area fruges tuas. Quãdo habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absq; liberis mortuus fuerit, vxor defuncti nõ nubet alteri sed accipiet eã frater eius, & suscitabit semen fratris sui: & primogenitũ ex ea filiũ nomine illius appellabit, vt nõ deleatur nomẽ eius ex Israël. Sin autẽ noluerit accipere vxorẽ fratris sui quæ ei lege debetur, perget mulier ad portã ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetq. Nõ vult frater viri mei suscitare [a]semẽ fratris sui in Israel: nec me in coniugiũ sumere. Statimq. accersiri eũ facient, & interrogabũt. Si respõderit, Nolo eã vxorẽ accipere: accedet mulier ad eũ coràm senioribus, & tollet calceamentũ de pede eius, ipsumq. in faciẽ illius, & dicet, Sic fiet homini qui nõ ædificat domũ fratris sui. Et vocabitur nomẽ illius in Israel, Domus discalceati. Si habuerint inter se iurgiũ viri-duo, & vnus cõtra alterũ rixari cœperit, volensq. vxor alterius eruere virũ suũ de manu fortioris, miseritq. manũ, & apprehenderit verẽda eius: abscindes manũ illius, nec flectẽs super eã vlla misericordia. Nõ habebis in sacculo diuersa pondera, maius & minus: nec erit in domo tua modius maior & minor. pondus habebis iustũ & verũ, & modius æqualis & ver⁹ erit tibi: vt multo viuas tẽpore super terrã quã Dñs De⁹ tuus dederit tibi. abominatur enim Dñs tuus eũ qui facit hæc, & auertitur omnẽ iniustitiã. Memento quæ fecerit tibi Amalec in via quãdo egrediebaris ex Aegypto: quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui, qui lassi residebant, ceciderit, quãdo tu eras fame & labore confectus, & nõ timuerit Deum. Cùm ergo Dñs Deus tuus dederit tibi requiẽ, & subiecerit cunctas per circuitũ nationes in terra quã tibi pollicitus est: dele bis nomen eius sub cælo. Caue ne obliuiscaris.

CAP. XXVI.

Cùmq. intraueris terrã quã Dñs Deus tuus tibi daturus est possidendã, & obtinueris eam, atq; habitaueris in ea, tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in canistro, pergẽsq. ad locũ quẽ Dñs Deus tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomẽ eius: accedẽsq. ad sacerdotẽ qui fuerit in diebus illis, & dices ad eũ, Profiteor hodie coràm Dño Deo tuo, quòd ingressus sum in terrã pro qua iurauit [a]patribus nostris, vt daret eã nobis. Suscipiẽsq. sacerdos canistrũ de manu [b]eius, ponet ante altare Dñi Dei tui: & loquẽris in cõspectu Dñi Dei tui, Syrus persequebatur patrẽ meũ, qui descẽdit in Aegyptũ, & ibi peregrinatus est in pauciss. numero: creuitq. in gentẽ magnã ac robustã & infinitæ multitudinis. Affligerũtq. nos Aegyptij, & persecuti sunt imponentes onera grauissima: & clamauimus ad Dñm Deũ patrũ nostrorũ: qui exaudiuit nos, & respexit humilitatem nostrã, & laborẽ, atq. angustias: & eduxit nos de Aegypto in manu forti, & brachio extẽto, in ingenti pauore, in signis atq. portentis: & introduxit ad locum istũ, & tradidit nobis terrã lacte & melle manantẽ. Et idcirco nunc offero primitias frugum Terræ quã Dñs dedit mihi. Et dimittes eas in cõspectu Dñi Dei tui: & adorato Dño Deo tuo, epulaberis in omnib⁹ bonis quæ Dñs Deus tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu & Leuites, & aduena qui tecũ est. Quãdo cõpleueris decimã cunctarũ frugũ tuarũ, anno decimarũ tertio dabis Leuitæ, & aduenæ, & pupillo & viduæ, vt comedãt intra portas tuas, & saturentur: loquerisq. in cõspectu Dñi Dei tui, Auferui quod sanctificatũ est de domo mea, & dedi illud Leuitæ & aduenæ, & pupillo ac viduæ, sicut iussisti mihi: nõ præteriui mãdata tua, nec fui oblitus imperij tui. Nõ comedi ex eis in luctu meo, nec separaui ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quicquã in re funebri. Obediui voci Dñi Dei mei, & feci omnia sicut præcepisti mihi. Respice de sanctuario tuo, & de cælesto cęlorũ habitaculo, & benedic populo tuo Israël, & Terræ quã dedisti nobis, sicut iurasti patribus nostris, terræ lacte & melle manãti. Hodie Dñs Deus tuus præcepit tibi vt facias mandata hęc atq. iudicia: vt custodias & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua. Dñm elegisti hodie, vt sit tibi Deus, & ambules in viis eius, vt custodias cerimonias illius, & mandata atq. iudicia, & obedias ei⁹ imperio. [a]En⁹ Dñs elegit te hodie vt sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, & custodias omnia præcepta illius: & faciet te excelsiorẽ cunctis gẽtibus quas creauit, in laudẽ, & nomẽ, & gloriã suã: vt sis populus sanctus Domini Dei tui, sicut locutus est.

CAP. XXVII.

Præcepit autẽ Moyses & seniores Israël populo, dicẽtes, Custodite omne mandatum quod præcipio vobis hodie. Cumq. transieritis Iordanẽ in Terram quã Dñs Deus tuus dabit tibi, eriges in gẽtes lapides, & calce liuigabis eos, vt possis in eis scribere omnia verba legis huius, Iordane trãsmisso: vt introeas Terrã quã Dñs Deus tuus dabit tibi, terram lacte & melle manantẽ, sicut iurauit patribus tuis. Quãdo ergo trãsieritis Iordanẽ, erigite lapides quos ego hodie præcipio vobis in mõte Hebal, & leuigabis eos calce: & ædificabis ibi altare Dño Deo tuo de lapidib⁹ quos ferrũ nõ tetigit, & de saxis insormib⁹ & impolitis: & offeres sup eo holocausta Dño Deo tuo, & immolabis hostias pacificas, comedesq. ibi, & epulaberis coràm Dño Deo tuo. Et scribes super lapides omnia verba legis huius planè & lucidè. Dixeruntq. Moyses & sacerdotes Leuitici generis ad omnẽ Israelẽ, Attẽde, & audi Israel, Hodie factꝰ es populus Dñi Dei tui. audies vocẽ eius, & facies mãdata atq. iustitias quas ego præcipio tibi *. Præcepitque Moyses populo in die illo, dicẽs: Hi stabũt ad benedicendũ [a]Dño⁹ super montẽ Garizim, Iordane trãsmisso: Simẽõ, Leui, Iudas, Issachar, Ioseph, & Ben-iamin. Et è regione isti stabũt ad maledicendum in monte Hebal: Rubẽ, Gad, & Aser, & Zabulõ, Dã, & Nephthali. Et pronũtiabunt Leuitæ, dicentq. ad oẽs viros Israël excelsa voce, Maledictus homo qui [a]facit sculptile & cõflatile, abominationẽ Dñi, op⁹ manuũ artificũ, [a]ponetq. illud in abscondito. & respõdebit omnis populus, & dicet, Amẽ. Maledictus qui non honorat patrẽ suũ, & matrẽ⁹. & dicet omnis populus, Amẽ. Maledictus qui trãsfert terminos proximi sui. & dicet omnis populus, Amẽ. Maledictus qui errare facit cæcũ in itinere. & dicet omnis populus, Amẽ. Maledictus qui peruertit iudicium aduenæ, pupilli, & viduæ. & dicet omnis popul⁹, Amẽ. Maledict⁹ qui dormit cũ vxore patris sui, & reuelat operimentũ lectuli eius. & dicet omnis popul⁹, Amen. Maledictus qui dormit cũ omni iumẽto. & dicet omnis populus, Amen. Maledict⁹ qui dormit cũ sorore sua filia patris sui, vel matris suæ. & dicet omnis populus, Amẽ. Maledict⁹ qui dormit cũ socru sua. & dicet omnis populus, Amẽ. Maledictus qui clam percusserit proximũ suũ. & dicet omnis populus, Amen. [a]Maledictus qui accipit munera, vt percutiat animã sanguinis innocentis. & dicet omnis populus, Amen. Maledictus qui nõ permanet in sermonib⁹ legis huius, nec eos opere perficit. & dicet omnis populus, Amen.

CAP. XXVIII.

Si autẽ audieris vocem Dñi Dei tui, vt facias atq. custodias oia mandata eius quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te Dñs Deus tuus excelsiorẽ cunctis gẽtibus quæ versantur in terra. Venientq. sup te vniuersæ benedictiones istæ, & apprehendẽt te: si tamẽ præcepta ei⁹ audieris, Benedictus tu in ciuitate, & benedict⁹ in agro. Benedictus fructus vẽtris tui, & fructus terræ tuæ, fructusq. iumentorũ tuorum, greges armentorũ tuorũ, & caulæ ouium tuarum. Benedicta horrea tua, & benedictæ reliquiæ tuæ. Benedictus eris ingrediẽs, & egrediẽs. Dabit Dñs inimicos tuos qui cõsurgũt aduersum te, corruentes in cõspectu tuo: per vnã viã venient contra te, & per septem fugiẽt à facie tua. Emittet Dñs benedictionẽ sup cellaria tua, & super oĩa opera manuũ tuarũ: benedicetq. tibi in terra quã acceperis. Suscitabit te Dns sibi in populũ sanctũ, sicut iurauit tibi: si custodieris mãdata Dñi Dei tui, & ambulaueris in viis eius. Videbuntq. oẽs terrarũ populi quòd nomẽ Dñi inuocatũ sit super te, & timebunt te. Abundare te faciet Dñs omnib⁹ bonis, fructu vteri tui, & fructu iumẽtorũ tuorũ, fructu Terræ tuæ quã iurauit Dns patribus tuis vt daret tibi. Aperiet Dñs thesaurũ suũ optimũ, cælũ, vt tribuat pluuiã terræ tuæ in tẽpore suo: benedicetq. cunctis operibus manuũ tuarũ. Et fœnerabis gẽtibus multis, & ipse à nullo fœnus accipies. Cõstituet te Dñs in caput, & nõ in caudã: & eris semper supra, & nõ subter: si tamẽ audieris mãdata Dñi Dei tui quæ ego præcipio tibi hodie, & custodieris & feceris, ac nõ declinaueris ab eis nec ad dexterã, nec ad sinistrã, nec secutus fueris deos alienos, neq. coluieris eos. Quòd si audire nolueris vocem Dñi Dei tui, vt custodias & facias omnia mãdata ei⁹ & cerimonias quas ego præcipio tibi hodie, venient sup te oĩa maledictiones istæ, & apprehendẽt te. Maledictus eris in ciuitate, maledict⁹ in agro. Maledictũ horreũ tuũ, & maledictæ reliquiæ tuæ. Maledictus fructꝰ vẽtris tui, & fructus terræ tuæ, armẽta boũ tuorũ, & greges ouiũ tuarũ. Maledict⁹ eris ingrediens, & maledictus egrediẽs. Mittet Dñs super te famẽ & esurię, & increpatione in oĩa opera tua quæ tu facies: donec cõterat te, & perdat velociter *, propter adinuentiones tuas pessimas in quibus reliquisti me. Adiũgat tibi Dñs pestilentiã, donec cõsumat te de terra ad quã [a]ingrederis possidendã. [a]Percutiat te Dns egestate, febri & frigore, ardore & æstu, & aere corrupto ac rubigine, & persequatur donec pereas. Sit cælũ quod supra te est, æneum: & terra quã calcas, ferrea. Det Dñs imbrẽ terræ tuæ puluerẽ, & de cælo descẽdat super te cinis, donec cõteraris. Tradat te Dñs corruentẽ ante hostes tuos. per vnã viã egrediaris cõtra eos, & per septẽ fugias, & dispergaris per oĩa regna terræ. Intq. cadauer tuũ in escã cunctis volatilib⁹ cæli, & bestiis terræ, & nõ sit qui abigat. Percutiat te Dns vlcere Aegyptij, & parte corporis per quam stercora egeruntur, scabie quoq. & prurigine nequeas sanari. Percutiat te Dñs [a]æmẽtia & excitate ac furore mentis, & palpes in meridie sicut palpare solet cæcus in tenebris & nõ dirigas vias tuas. Omni q. tẽpore calũnia sustineas, & opprimaris violẽtia, nec habeas qui liberet te. Vxorẽ

Exo. 20, 15. Iosue 8, 33.

*hodie 1 MS. H. C. G.

[a]populo 1 MS. H. C. G.

Dan. 9, 21.

[a]facies 6 MS. H. C. G.

[a]ponitque MS q. R. Rab.

[a]suam R. H. C. G.

*Maledictus qui dormit cũ vxore proximi sui. & dicet omnis populus, Amen. 6. Gal. 3, 10. Leui. 26, 3.

Ruth 4, 7.

[a]nomen 4 MS. H. C. G.

[a] 5 MS. Rab. H. C. Verum d R. & G. legitur.

Sup. 14, 17.

Isai. 63, 15. Baru. 2, 16.

Sup. 7, 6.

[a]Et 4 MS. H. C. G.

1 Cor. 11, 24. 1 Cor. 9, 9. 1 Ti. 5, 18. Mat. 22, 21. Mar. 12, 19 Luc. 20, 27.

[a]Dominus 1 MS. H. C. G.

[a]tua 6 MS. R. Rab. H. C. G.

[a]de sub cælo o.

[a]ingrediens MS q. R.

[a]Percutiet. Rab. H. C. Q. n. Leu. 26, 19.

[a]De Deus tuus MS. R. G. A Rab. antẽ, H. & C. nõ legitur.

Leu. 26, 14. Thre. 2, 27. Malac. 2, 2. Baru. 1, 8. Tob. 3, 4.

accipias, & alij dormiat cũ ea. Domũ edifices, & nõ habites in ea. Plãtes vineã, & nõ vindemies eã. Bos tuus immoletur coràte, & nõ comedas ex eo. Asin⁹ tuus rapiatur in cõspectu tuo, & nõ reddatur tibi. Oues tuæ dentur inimicis tuis, & nõ sit qui te adiuuet. Filij tui & filiæ tuæ tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis, & deficientib⁹ ad conspectũ eorum tota die, & nõ sit fortitudo in manu tua.

Fructus terræ tuæ, & cũctos labores tuos comedat populus quẽ ignoras: & sis semper calumnijs sustinẽs, & oppressus cunctis diebus, & stupẽs ad terroꝛẽ eorum quæ videbũt oculi tui. Percutiat te Dñs ulcere pessimo in genibus & in suris, sanariq; nõ possis à planta pedis vsq; ad verticẽ tuũ. Ducat te Dñs, & regẽ quẽ constitues super te, in Gentẽ quã ignoras tu & patres tui: & seruies ibi diis alienis, ligno & lapidi. Et eris perditus, in prouerbium ac fabulã omnibus populis, ad quos te introduxerit Dñs. ‖ Sementem multã iacies in terrã, & modicũ congregabis: quia locustæ deuorabunt omnia.

Vineã plantabis, & fodies, & vinũ nõ bibes, nec colliges ex ea quippiã: quoniã vastabitur vermibus. Oliuas habebis in omnib⁹ terminis tuis, & nõ vngeris oleo: quia defluent, & deperibunt. Filios generabis & filias, & nõ frueris eis: quoniã ducentur in captiuitatẽ. Omnes arbores tuas & fruges terræ tuæ rubigo cõsumet.

Aduena qui tecũ versatur in terra, ascendet super te, eritq; tibi humilior: tu autẽ descendes, & eris inferior. Ipse fenerabit tibi, & tu nõ fenerabis ei. Ipse erit in caput, & tu eris in caudã. Et veniẽt super te omnes maledictiones istæ, & persequentes apprehendent te, donec intereas: quia nõ audisti vocẽ Dñi Dei tui, nec seruasti mandata eius & ceremonias quas præcepit tibi. Et erunt in te signa atq; prodigia, & in semine tuo vsque in sempiternũ: eo quòd nõ seruieris Dño Deo tuo in gaudio, cordisq; lætitia, propter rerũ omnium abundantiã. Seruies inimico tuo quẽ ⁹immittet ⁹tibi Dñs, in fame, & siti, & nuditate, & omni penuria; & ponet iugũ ferreũ super ceruicẽ tuam, donec te conterat. Adducet Dñs super te Gentẽ de lõginquo, & de extremis terræ finibus in similitudinẽ aquilæ volantis eũ impetu: cuius linguam intelligere nõ possis. Gentẽ procacissimã, quæ nõ deferat seni, nec misereatur paruuli, & deuoret fructũ iumentorũ tuorũ, ac fruges Terræ tuæ: donec intereas, & nõ relinquat tibi triticũ, vinũ, & oleũ, armẽta boũ, & greges ouiũ: donec te disperdat, & conterat in cunctis vrbibus tuis, & destruatur murus tuus firmi atq; sublimes, in quibus habebas fiduciã in omni Terra tua. Obsideberis intra portas tuas in omni Terra tua quam dabit tibi Dñs Deus tuus: & comedes fructũ vteri tui, & carnes filiorũ tuorũ & filiarũ tuarum, quas dederit tibi Dñs Deus tuus, in angustia & vastitate qua opprimet te hostis tuus.

Homo delicatus in te, & luxuriosus valde inuidebit fratri suo, & vxori quæ cubat in sinu suo, ne der eis de carnibus filiorũ suorũ quas comedet; eo quòd nihil aliud habeat in obsidione & penuria qua vastauerint te inimici tui intra omnes portas tuas. Tenera mulier & delicata quæ super terrã ingredi nõ valebat, nec pedis vestigiũ figere propter mollitiẽ & teneritudinẽ nimiã, inuidebit viro suo qui cubat in sinu eius, super filij & filiæ carnibus, & illuuie secundinarum quæ egrediuntur de medio feminũ eius, & super liberis qui eadẽ hora nati sunt. comedent enim eos clãm propter rerum omniũ penuriã, in obsidione & vastitate qua opprimet te inimicus tuus intra portas tuas. Nisi custodieris, & feceris omnia verba legis huius quæ scripta sunt in hoc volumine, & timueris nomẽ ei⁹ gloriosum & terribile, hoc est Dñm Deum tuũ: augebit Dñs plagas tuas, & plagas seminis tui, plagas magnas & perseuerates, infirmitates pessimas & perpetuas. & cõuerter in te omnes ætfectiones Aegypti, quas timuisti, & adhærebunt tibi. Insuper & vniuersos languores, & plagas quæ nõ sunt scriptæ in voluminẽ legis huius, inducet Dñs super te, donec te cõterat: & remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra cæli præ multitudine, quoniã nõ audisti vocẽ Dñi Dei tui. Et sicut antè lætatus est Dñs super vos, bene vobis faciens, vòsq; multiplicãs: sic lætabitur dissipẽdẽs vos atq; subuertens, vt auferatmini de Terra ad quam ingredieris possidẽdã. Dispergetq; te Dñs in omnes populos à summitate terræ vsq; ad terminos ei⁹: & seruies ibi diis alienis, quos & tu ignoras & patres tui, ligno & lapidibus. In gentibus quoq; illis non quiesces, neq; erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi Dñs ibi cor pauidũ, & deficiẽtes oculos, & animã cõsumptã mœrore: & erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis nocte & die, & nõ credes vitæ tuæ. Manè dices, Quis mihi det vesperũ? & vespere, Quis mihi det manè? propter cordis tui formidinẽ, qua terreberis, & propter ea quæ tuis videbis oculis. Reducet te Dñs classib⁹ in Aegyptũ per viã de qua dixit tibi vt eam amplius nõ videres. Ibi venderis inimicis tuis in seruos & ancillas, & non erit qui emat.

CAP. XXIX.

1 HAEc sunt verba fœderis quod præcepit Dñs Moysi vt ferret cũ filiis Israel in Terra-Moab: præter illud fœd⁹ 2 quod cũ eis pepigit in Horeb. Vocauitq; Moyses omnẽ Israẽl, & dixit ad eos, Vos vidistis vniuersa quæ fecit Dñs coràm vobis in Terra-Aegypti Pharaoni, & omnibus seruis eius, vniuersæque terræ illius,

Exo. 19, 4.

tentationes magnas quas viderunt oculi tui, signa illa portentaq; ingẽtia, & nõ dedit vobis Dns cor intelligẽs, & oculos videntes, & aures quæ possunt audire, vsque in præsentẽ diem. ‖ Adduxit vos quadraginta annis per desertũ: non sunt attrita vestimẽta vestra, nec calceamẽta pedum vestrorum' vetustate consumpta sunt. Panẽ nõ comedistis, vinũ & sicerã nõ bibistis: vt sciretis quia ⁹ipse est' Dñs Deus vester. ‖ Et venistis ad hunc locũ: egressusq; est Sehõ rex Hesebon, & Og rex Basan, occurrẽtes nobis ad pugnam. Et percussimus eos, & tulimus terram eorũ, ac tradidimus possidendã Rubẽ & Gad, & dimidiæ tribui Manassẽ. Custodite ergo verba pacti hui⁹, & implete ea: vt intelligatis vniuersa quæ facitis: Vos 10 statis hodie cunctí coràm Dño Deo vestro, principes vestri, & tribus, ac maiores natu, atq. doctores, omnis populus Israel, liberi & vxores vestræ, ⁹& aduenæ qui 11 tecũ moratur in castris, exceptis lignorũ cæsoribus, & his qui comportant aquas: vt trancas in fœdere Dñi Dei tui, & 12 in iureiurãdo quod hodie Dns Deus tuus percutit tecũ: vt suscitet te sibi in populũ, & ipse sit Deus tuus sicut locutus est tibi, & sicut iurauit patribus tuis Abrahã, Isaac & Iacob. Nec vobis solis 14 ego hoc fœdus ferio, & hæc iuramenta confirmo, sed cunctis præsentibus & absentib⁹. Vos enim nostis quomodo habitauerimus in Terra-Aegypti, & quomodo transierimus per mediũ nationũ, quas trãseuntes vidistis, abominationes & sordes, id est, idola eorũ, lignũ & lapidẽ, argẽtũ & aurum quæ colebãt. Ne 18 forte sit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus cuius cor auersum est hodie à Dño Deo nostro: vt vadat & seruiat diis illarũ Gentiũ: & sit inter vos radix germinans fel & amaritudinẽ. Cumq; audierit verba iuramẽti huius, benedicat sibi in corde suo, dicens, Pax erit mihi, & ambulabo in prauitate cordis mei: & assumat ebria sitiẽtẽ, & Dñs nõ ignoscat ei: sed tũc quã maximè furor ei⁹ fumet, & zelus contra hominẽ illũ, & sedeãt super eum omnia maledicta quæ scripta sunt in hoc volumine: & deleat Dns nomen eius sub cælo, & cõsumat eum in 21 perditionẽ ex omnibus tribubus Israẽl, iuxta maledictiones quæ in libro legis huius ac fœderis cõtinentur. Dicetq;que 22 seqũs generatio, & filij qui nascẽtur deinceps, & peregrini qui delõge venerint, videtes plagas Terræ illius, & infirmitates quibus eã afflixerit Dñs, sulphure, 23 & salis ardore cõburens, ita vt vltrà nõ seratur, nec vlla germinet, in exẽplum ‖ subuersionis Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, quas subuertit Dns in ira & in furore suo. Et di- 24 cẽt oẽs Gẽtes, Quare sic fecit Dñs Terræ huicẽque est hæc ira furoris eius immẽ-

25 sa? Et respõdebunt, Quia dereliquerũt pactũ Dñi quod pepigit cũ patrib. eorũ, quando eduxit eos de Terra-Aegypti: 26 & seruierunt diis alienis, & adorauerũt eos quos nesciebãt, & quibus nõ fuerãt 27 attributi: idcirco iratus est furor Dñi cõtra Terrã istã, vt induceret super eam omnia maledicta quæ in hoc volumine 28 scripta sunt: & eiecit eos de terra sua in ira & in furore, & in indignatione maxima, proiecitq. in terrã aliẽnã, sicut hodie cõprobatur. Abscondita, Dño Deo nostro: quæ manifesta sunt, nobis & filiis nostris vsq. in sempiternũ, vt faciamus vniuersa ⁹legis huius. CAP. XXX.

1 CVm ergo venerint super te oẽs sermones isti, benedictio siue maledictio quã proposui in cõspectu tuo: & ducẽs pœnitudine cordis tui in vniuersis gẽtibus, in quas disperserit te Dñs Deus 2 tuus, & reuersus fueris ad eum, & obedieris eius imperijs, sicut ego hodie præcipio tibi, cũ filiis tuis, in toto corde tuo, 3 & in tota anima tua: reducet ⁹te Dns Deus tuus de captiuitate tua', ac miserebitur tui, & rursum cõgregabit te de cũctis populis in quos te ante dispersit. Si 4 ad cardines cæli fueris dissipatus, inde te 5 retrahet Dñs Deus tuus. ‖ & assumet, atq. introducet in Terrã quã possederũt patres tui, & obtinebis eã: & benedicens tibi, maioris numeri te esse faciet, quàm 6 fuerint patres tui. Circũcidet Dñs Deus tuus cor tuũ, & cor seminis tui: vt diligas Dñm Deũ tuũ ⁹in' toto corde tuo, & 7 in tota anima tua, vt possis viuere. Oẽs autẽ maledictiones has conuertet super inimicos tuos, & eos qui oderunt te, & 8 persequũtur. Tu autẽ reuertẽris, & audies vocẽ Dñi Dei tui: faciesq. vniuersa 9 mãdata quæ ego præcipio tibi hodie: & abũdare te faciet Dñs Deus tuus in cunctis operib. manuũ tuarũ, in sobole vteri tui, & in fructu iumentorũ tuorũ, in hubertate terræ tuæ, & in rerũ omniũ largitate. Reuertetur enim Dñs, vt gaudeat super te in omnib. bonis, sicut gauisus 10 est in patrib. tuis: si tamẽ audieris vocẽ Dñi Dei tui, & custodieris præcepta eius & ceremonias, quæ in hac lege cõscripta sunt: & reuertaris ad Dñm Deũ tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua. 11 ‖ Mandatũ hoc quod ego præcipio tibi hodie, nõ supra te est, neq. procul posi- 12 tũ, nec in cælo situm, vt possis dicere, Quis nostrũ valet ad cælũ ascẽdere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus atque 13 opere cõpleamus? Neq; trãs mare positum: vt causeris, & dicas, Quis è nobis poterit trãsfretare mare, & illud ad nos vsque deferre: vt possimus audire, & facere 14 quod præceptũ est? Sed iuxta te est sermo valde, in ore tuo & in corde tuo, vt 15 facias illũ. *Considera quod hodie proposuerim in cõspectu tuo vitã & bonũ, & 16 cõtrario mortem & malum: vt diligas

Sup. 8, 1.

¹ tuorum 2 MS. H.C. At Textui volunt R. Rab. G.

² ego sum MS. Rab. H.C. G q. Nu. 21, 33. Sup. 3, 1.

³ aduena qui tecum moratur 6 MS. H.G

⁴ emittet MS. R.G. ⁵ mittet H.C. ⁶ in te H. C.G.

Ge. 19, 25. 3 Reg. 9, 2. Ierc. 22, 8.

Rom. 10, 6.

* verba 6 MS. H.C. G.

⁷ Dominus Deus tuus captiuitatẽ tuã 3 MS. Rab. H. C. 2 Mach. 1, 27. 2, 18.

⁸ ex MS. R. G. Textui autẽ suffragãtur Rab. H. & C.

Dñm Deum tuum, & ambules in viis eius, & custodias mandata illius ac ceremonias atq. iudicia: & vivas, atq. multiplicet te, benedicatq. tibi in Terra ad quam ingrederis possidendã. Si autẽ auerſum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atq. errore deceptus adoraueris deos alienos, & ſeruieris eis: prædico tibi hodie quod pereas, & paruo tẽpore moreris in Terra ad quã Iordane trãſmiſſo ingredieris poſſidendã. Teſtes inuoco hodie cælum & terrã, quòd propoſuerim vobis vitam & bonum, benedictionẽ & maledictionẽ. Elige ergo vitã, vt & tu viuas, & ſemen tuum: & diligas Dñm Deum tuũ, atq. obedias voci eius, & illi adhæreas (ipſe eſt enim vita tua, & longitudo dierũ tuorum) vt habites in Terra pro qua iurauit Dñs patribus tuis Abrahã, Iſaac, & Iacob, vt daret eã illis. CAP. XXXI.

ABiit itaq. Moyſes, & locut' eſt omnia verba hæc ad vniuerſum Iſrael, & dixit ad eos, Centum viginti annorum ſum hodie, nõ poſſum vltrã egredi & ingredi, præſertim cùm & Dñs dixerit mihi, Non tranſibis Iordanẽ iſtum. Dominus ergo Deus tuus tranſibit ante te. ipſe delebit omnes gentes has in cõſpectu tuo, & poſſidebis eas: & Ioſue iſte tranſibit ante te, ſicut locutus eſt Dñs. Faciẽſque Dominus eis ſicut fecit Sehõ & Og regibus Amorrhæorum, & terræ eorum, delebitque eos. Cùm ergo & hos tradiderit vobis, ſimiliter facietis eis ſicut præcepi vobis. Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paueatis ad conſpectum eorum: quia Dñs Deus tuus ipſe eſt ductor tuus, & non dimittet, nec derelinquet te. Vocauitq. Moyſes Ioſue, & dixit ei coram omni Iſrael, Cõfortare, & eſto robuſtus: tu enim introduces populum iſtum in Terrã quã daturum ſe patribus eorum iurauit Dñs, & tu eam ſorte diuides. Et Dñs qui ductor eſt veſter, ipſe erit tecum: non dimittet, nec derelinquet te: noli timere, nec paueas. Scripſit itaque Moyſes legem hanc, & tradidit eam ſacerdotibus filiis Leui, qui portabant arcam fœderis Dñi, & cunctis ſenioribus Iſrael. Præcepitque eis, dicens, Poſt ſeptem annos, anno remiſſionis, in ſolẽnitate tabernaculorum, conueniẽtibus cunctis ex Iſrael, vt appareant in conſpectu Domini Dei tui in loco quem elegerit Dominus: leges verba legis huius coram omni Iſrael, audientibus eis, & in vnum omni populo congregato, tam viris quàm mulieribus, paruulis & aduenis qui ſunt intrã portas tuas: vt audiẽtes diſcant, & timeant Dominum Deum veſtrum, & cuſtodiant, impleantq. omnes ſermones legis huius. Filij quoque eorum qui nunc ignorãt: vt audire poſſint, & timere Dñm Deum ſuum cunctis diebus quibus verſantur in Terra ad quam vos ſor-

dane tranſmiſſo pergitis obtinendã. Et ait Dñs ad Moyſen, Ecce propè ſunt dies mortis tuæ: voca Ioſue, & ſtate in tabernaculo teſtimonij, vt præcipiã ei. Abierunt ergo Moyſes & Ioſue, & ſteterunt in tabernaculo teſtimonij: apparuitq. Dñs ibi in columna nubis, quæ ſtetit in introitu tabernaculi. Dixitq. Dñs ad Moyſen. Ecce tu dormies cũ patribus tuis, & populus iſte conſurgens fornicabitur poſt deos alienos in Terra ad quã ingreditur vt habitet in eis: derelinquetq. me, & irritum faciet fœdus quod pepigi cũ eo. Et iraſcetur furor meus contra eũ in die illo: & derelinquã eum, & abſcondã faciẽ meã ab eo, & erit in deuorationẽ: inuenient eum omnia mala & afflictiones, ita vt dicat in illo die, Verè quia nõ eſt Deus mecũ, inuenerũt me hæc mala. Ego autẽ abſcondã, & celabo faciẽ meã in die illo propter omnia mala quæ fecit, quia ſecutus eſt deos alienos. Nũc itaq. ſcribite vobis canticum iſtud, & docete filios Iſrael: vt memoriter teneant, & ore decãtent, & ſit mihi carmẽ iſtud pro teſtimonio inter filios Iſrael. Introducã enim eum in Terrã pro qua iuraui patribus eius, lacte & melle manantẽ. Cũq. comederint, & ſaturati, craſſiq. fuerint, auertẽtur ad deos alienos, & ſeruiẽt eis: detrahẽtq. mihi, & irritum faciẽt pactum meum. Poſtquã inuenerint eum mala multa & afflictiones, reſpõdebit ei canticũ iſtud pro teſtimonio, quod nulla delebit oblivio ex ore ſeminis tui. Scio enim cogitationes eius quæ facturus ſit hodie, antequã introducã eum in Terrã quã ei pollicitus ſum. Scripſit ergo Moyſes canticum, & docuit filios Iſrael. Præcepitq. Dñs Ioſue filio Nun, & ait, Cõfortare, & eſto robuſtus: tu enim introduces filios Iſrael in Terrã quã pollicitus ſum, & ego ero tecum. Poſtquam ergo ſcripſit Moyſes verba legis huius in volumine, atque cõpleuit, præcepit Leuitis qui portabant arcã fœderis Domini, dicens, Tollite librum iſtum, & ponite eũ in latere arcæ fœderis Dñi Dei veſtri: vt ſit ibi cõtra te in teſtimonium. Ego enim ſcio cõtentionem tuã, & ceruicẽ tuã duriſſimã. Adhuc viuente me & ingrediente vobiſcum, ſemper contentioſe egiſtis cõtra Dñm: quanto magis cùm mortuus fuero? Congregate ad me omnes maiores natu per tribus veſtras, atque doctores, & loquar audientibus eis ſermones iſtos, & inuocabo contra eos cælum & terram. Noui enim quòd poſt mortẽ meã iniquè agetis, & declinabitis citò de via quã præcepi vobis: & occurret vobis mala in extremo tẽpore, quãdo feceritis malum in conſpectu Dñi, vt irritetis eũ per opera manuum veſtrarũ. Locutus eſt ergo Moyſes audiente vniuerſo cœtu Iſrael verba carminis huius, & ad finem vſque compleuit.

CAP.

CAP. XXXII.

AVdite cæli quæ loquor, audiat terra verba oris mei.
Concreſcat in pluuiã doctrina mea, fluat vt ros eloquium meũ, quaſi imber ſuper herbã, & quaſi ſtillæ ſuper gramina.
Quia nomen Domini inuocabo: date magnificentiam Deo noſtro.
Dei perfecta ſunt opera, & omnes viæ eius iudicia: Deus fidelis, & abſque vlla iniquitate, iuſtus & rectus.
Peccauerunt ei, & non filij eius in ſordibus, generatio prauа atq. peruerſa.
Hæccine reddis Dño populo ſtulto & inſipiẽti? nunquid nõ ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creauit te?
Memento dierum antiquorum, cogita generationes ſingulas: interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi.
Quando diuidebat Altiſſimus gẽtes: quando ſeparabat filios Adam, conſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſrael.
Pars autem Domini, populus eius: Iacob funiculus hæreditatis eius.
Inuenit eum in terra deſerta, in loco horroris, & vaſtæ ſolitudinis: circumduxit eum, & docuit: & cuſtodiuit quaſi pupillam oculi ſui.
Sicut aquila prouocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expandit alas ſuas: & aſſumpſit eum, atq. portauit in humeris ſuis.
Dominus ſolus dux eius fuit: & non erat cum eo Deus alienus.
Cõſtituit eũ ſuper excelſam terrã: vt comederet fructus agrorum, & vt ſugeret mel de petra, oleũq. de ſaxo duriſſimo.
Butyrũ de armẽto, & lac de ouib⁹ cũ adipe agnorum, & arietum filiorum Baſan, & hircos cum medulla tritici, & ſanguinem vuæ biberet meraciſſimum.
Incraſſatus eſt dilect⁹, & recalcitrauit: incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem ſuum, & receſſit a Deo ſalutari ſuo.
Prouocauerunt eũ in diis alienis, & in abominationib. ad iracũdiã cõcitauerũt.
Immolauerunt dæmoniis & nõ Deo, diis quos ignorabat: noui recentesq. venerunt, quos non coluerunt patres eorũ.
Deum qui te genuit dereliquiſti, & obliuiſcẽris Domini creatoris tui.
Vidit Dñs, & ad iracundiã cõcitat⁹ eſt: quia prouocauerũt eum filij ſui & filiæ.
Et ait, Abſcondã faciẽ meã ab eis, & cõſiderabo nouiſſima eorum: generatio enim peruerſa eſt, & infideles filij.
Ipſi me prouocauerunt in eo qui non erat Deus, & irritauerunt in vanitatibus ſuis: & ego prouocabo eos in eo qui nõ eſt populus, & in gẽte ſtulta irritabo illos.
Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſq. ad ſuperni nouiſſima: deuorabitq. terram cum germine ſuo, & mõtium fundamenta comburet.
Congregabo ſuper eos mala, & ſagittas meas complebo in eis.
Cõſumentur fame, & deuorabunt eos aues morſu amariſſimo: dentes beſtiarũ immittam in eos, cum furore trahentiũ ſuper terram, atque ſerpentium.
Foris vaſtabit eos gladius, & intus pauor, iuuenem ſimul ac virginem, lactentem cum homine ſene.
Et dixi, Vbinam ſunt? ceſſare faciã ex hominibus memoriam eorum:
Sed propter iram inimicorum diſtuli: ne forte ſuperbirent hoſtes eorum, & dicerent, Manus noſtra excelſa, & non Dominus fecit hæc omnia.
Gẽs abſq. cõſilio eſt, & ſine prudẽtia.
Vtinam ſaperent, & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent.
Quomodo perſequebatur vnus mille, & duo fugarent' decem milia? nõne ideo, quia Deus ſuus vẽdidit eos, & Dominus concluſit illos?
Non enim eſt Deus noſter vt dij eorum: & inimici noſtri ſunt iudices.
De vinea Sodomorum, vinea eorum, & de ſuburbanis Gomorrhæ: vua eorum vua fellis, & botri amariſſimi.
Fel draconum vinum eorum, & venenum aſpidum inſanabile.
Nõne hæc condita ſunt apud me, & ſignata in theſauris meis?
Mea eſt vltio, & ego retribuã eis in tẽpore, vt labatur pes eorũ: iuxta eſt dies perditionis, & aſſiſtunt feſtinant tempora.
Iudicabit Dñs populum ſuũ, & in ſeruis ſuis miſerebitur: videbit quòd infirmata ſit manus, & clauſi quoque defecerint, reſiduique conſumpti ſunt.
Et dicet, Vbi ſunt dij eorum, in quibus habebant fiduciam?
De quorum victimis comedebant adipes, & bibebant vinum libaminum: ſurgant, & opitulentur vobis, & in neceſſitate vos protegant.
Videte quòd ego ſim ſolus, & nõ ſit alius Deus præter me: ego occidã, & ego viuere faciã: percutiã, & ego ſanabo, & non eſt qui de manu mea poſſit eruere.
Leuabo ad cælum manum meam, & dicam, Viuo ego in æternum.
Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea: reddam vltionem hoſtibus meis, & his qui oderunt me retribuam.
Inebriabo ſagittas meas ſanguine, & gladius meus deuorabit carnes, de cruore occiſorũ, & de capitiuitate, nudati inimicorum capitis.
Laudate gentes populũ eius, quia ſanguinem ſeruorum ſuorum vlciſcetur: & vindictam retribuet in hoſtes eorum, & propitius erit terræ populi ſui.
Venit ergo Moyſes, & locutus eſt omnia verba cantici huius in auribus populi, ipſe & Ioſue filius Nun. Cõpleuitq.

omnes

Universiteit de Amsterdam Bibliotheek

omnes sermones istos, loquēs ad vniuersum Israel. & dixit ad eos: Ponite corda vestra in omnia verba quæ ego testificor vobis hodie: vt mādetis ea filiis vestris custodire & facere, & implere vniuersa quæ scripta sunt* legis huius: quia 47
nō incassum præcepta sunt vobis, sed vt singuli in eis viuerēt: quæ facientes lōgo perseuerētis tēpore in Terra ad quā Iordane trāsmisso* ingredimini' possidendā.

*in volumine. G.

*ingredicmini MS. Nu.17.12.

Locutusq; est Dns ad Moysen in eadē 48
die, dicēs, Ascende in montē istū Abarim, in quo est trāsituum, in montē Nebo, qui est in Terra-Moab cōtra Iericho: & vide Terrā-Chanāan, quā ego tradā filiis Israel obtinendā, & morere in mōte. Quē 50
cōscendens iungēris populis tuis, ‖ sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte Hor, & appositꝰ populis suis: quia ‖ prę- 51
uaricati estis cōtra me in medio filiorum Israel ad Aquas cōtradictionis in Cades deserti Sin: & non sanctificastis me inter filios Israel. Ecotra videbis Terrā, & nō 52
ingredieris in eā quā ego dabo filiis Israel.

Nu.20, 15-33,38. Nu.20,10. 27,14.

CAP. XXXIII.

HAec est benedictio qua benedixit 1
Moyses homo Dei filius Israel ante mortē suā. Et ait, Dns de Sinai venit, & 2
de Seir ortus est nobis: apparuit de mōte Pharā, & cū eo sanctorū millia. In dextera eius ignea lex. Dilexit populos, oēs 3
sancti in manu illius sunt: ‖ & qui appropinquāt pedibus eius, accipiēt de doctrina illius. Legem præcepit nobis Moyses, hæreditatē multitudinis Iacob. Erit 4
apud rectissimū rex, congregatis principibus populi cum tribubus Israel.

Sap.3,1.

Viuat Ruben, & non moriatur, & sit 6
paruus in numero.

Hæc est Iudæ benedictio, Audi Dne 7
vocē Iudæ, & ad populū suū introduc eū: manus eius pugnabunt pro eo, & adiutor illius contra aduersarios eius erit.

Leui quoq; ait, Perfectio tua, & doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in tētatione, & iudicasti ad Aquas cōtradictionis. Qui dixit patri suo, & matri 9
suæ, Nescio vos: & fratribus suis, Ignoro illos: & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuū seruauerunt, iudicia tua ō Iacob, & le- 10
gem tuam ō Israel: ponent thymiama in furore tuo, & holocaustum super altare tuum. Benedic Dne fortitudini eius, & 11
opera manuū illius suscipe. Percute dorsa inimicorum eius: & qui oderunt eum, non consurgant.

Et Ben-iamin ait, Amātissimus Do- 12
mini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet.

Ioseph quoque ait, De benedictione 13
Dñi terra eius, de pomis cæli, & rore, atque abysso subiacente. De pomis fru- 14
ctuū solis ac lunæ, de vertice antiquorū mōtiū, de pomis colliū æternorū, & 15
de frugib. terræ, & de plenitudine eiꝰ. Benedictio illiꝰ ‖ qui apparuit in rubo, ve- Exo.3,2.
niat sup caput Ioseph, & sup verticē nazarei inter fratres suos. Quasi primo- 17
geniti tauri pulchritudo eiꝰ, cornua rhinocerōtis cornua illiꝰ: in ipsis ventilabit Gētes vsq. ad terminos terræ. hæ sūt multitudines Ephraim; & hęc millia Manasse.

Et Zabulon ait, Lætare Zabulō in exi- 18
tu tuo, & Issachar in tabernaculis tuis.

Populos vocabūt ad montē: ibi immo- 19
labunt victimas iustitiæ. *Qui' inundationem maris-quasi lacⁱ sugent, & thesauros absconditos arenarum.

*Quæ H. C.G. -H.C.G.

Et Gad ait, Benedictus in latitudine 20
Gad: quasi leo requieuit, cepitq. brachiū & verticem. Et vidit principatum suū, 21
quòd in parte sua doctor esset repositus; qui fuit cum principibus populi, & fecit iustitias Domini, & iudicium suum cum Israel.

Dan quoque ait, Dan catulus leonis, 22
fluet largiter de Basan.

Et Nephthali dixit, Nephthali abun- 23
dātia pfruetur, & plenꝰ erit benedictionib. Dni: mare & meridiem possidebit.

Aser quoq. ait, Benedictus in filiis A- 24
ser, sit placēs fratrib. suis, & tingat in oleo pedē suū. Ferrū & æs calceamētum 25
eius. Sicut dies iuuētutis tuæ, ita & senectus tua. Nō est-Deus' alius vt Deꝰ re- 26
ctissimitasc ēfor exli auxiliator tuꝰ. Magnificētia eius discurrit nubes, habitaculū eius sursum, & subter brachia sempiterna: eiiciet à facie tua inimicū, & dicet- 27
que, *Cōterere'. ‖ Habitabit Israel cōfidenter, & solus. Oculus Iacob in terra frumēti & vini, cæliq. caligabunt rore. 28
Beatꝰ es tu Israel. quis similis tui popule, qui saluaris in Dño? scutū auxilij tui, & gladius gloriæ tuæ. negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis. 29

*Cōtere MS.H.C. Vetus Textus R. & G. consonantia est. Ier.23,6. 33,16.

CAP. XXXIIII.

AScendit ergo Moyses de cāpestribus Moab super montē Nebo, in verticē Phasga cōtra Iericho: ‖ ostenditq. ei Dns omnē Terrā-Galaad vsq. Dan, & vniuersum Nephthali, terramq. Ephraim & Manasse, & omnē terram* vsque ad mare nouissimum, & australem partem, & latitudinem campi Iericho ciuitatis palmarum vsque Segor. Dixitque Dns ad eum, Hęc est terra, pro qua iuraui Abraham, Isaac, & Iacob, dicēs, ‖ Semini tuo dabo eam. Vidisti eam oculis tuis, & non transibis ad illam. Mortuusque est ibi Moyses seruus Dñi, in terra Moab, iubente Dño: & sepeliuit eum in valle Terræ-Moab contra Phogor: ‖ & nō cognouit homo sepulchrum eius vsque in præsentem diē. Moyses centum & viginti annorum erat quādo mortuus est: non caligauit oculus eius, nec dentes illius moti sunt. Fleuerunt quæ eum filij Israel in cāpestribus Moab triginta diebus: & cōpleti sunt dies plāctus lugentiū

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16

2 Mach.2,4 Sup.3,27.

*Iuda 8 MS.R.H. C.G.

Gen.12, 7 13,15. 15, 18,26,4.

Iude 9.

Moysen. Iosue verò filius Nun repletus 9
est Spiritu sapientiæ, quia Moyses posuit super eū manus suas. Et obedierūt ei filij Israel, fecerūtq. sicut præcepit Dns Moysi. Et non surrexit vltrà propheta in Is- 10
rael sicut Moyses, quem nosset Dns facie ad faciem in omnibus signis atq. portētis, 11
quæ misit per eum, vt faceret in Terra-Ægypti Pharaoni, & omnibus seruis eius, vniuersæq. terræ illius, & cunctam 12
manum robustam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moyses coram vniuerso Israel.

LIBER IOSVE, HEBRAICE IEHOSVA.

CAP. I.

ET factum est post mortem Moysi 1
serui Domini, vt loqueretur Dns ad Iosue filiū Nun, ministrū Moysi, & diceret ei, Moyses seruus meus mortuus est: surge, & transi Iordanē istū tu & omnis populus tecum, in Terram quam ego dabo filiis Israel. ‖ Omnē lo- Deu.11,24. Inf.14,9. 3
cum que calcauerit vestigium pedis vestri, vobis tradā, sicut locutus sum Moysi. A deserto & Libano vsq. ad fluuium magnum Euphraten, omnis terra Hetheorum vsq. ad mare magnū cōtra Solis occasum erit terminus vester. Nullus 5
poterit vobis resistere cūctis diebus vitæ tuæ: sicut fui cum Moyse, ita ero tecum: 6
nō dimittā, nec derelinquā te. Cōfortare & esto robustus: tu enim sorte diuides populo huic Terram pro quæ iurauī patribus *eius' vt traderē eam illis. Cōfortare igitur, & esto robustus valde: vt custodias, & facias omnē legem quā præcepit tibi Moyses seruus meus: ne declines ab ea ad dexteram vel ad sinistram, vt intelligas cuncta quæ agis. Non recedat volumen legis huius ab ore tuo: sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt custodias & facias omnia quæ scripta sunt in eo: tunc diriges viam tuā, & intelliges eam. Ecce præcipio tibi, confortare, & esto robustus. Noli metuere, & noli timere: quoniā tecū est Dns Deus tuus in omnibus ad quæcunque perrexeris. Præcepitq. Iosue principibus populi, dicens: Transite per mediū castrorū, & imperate populo, ac dicite: Præparate vobis cibaria: quoniam post diem tertium trāsibitis Iordanē, & intrabitis ad possidendā Terram quā Dns Deus vester daturus est vobis. Rubenitis quoq. & Gadtis, & dimidiæ tribui Manasse ait, Mementote Nu.32, 20. sermonis ‖ quē præcepit vobis Moyses famulus Dni, dicēs: Dns Deus vester dedit vobis requiē, & omnē Terram. Vxores vestræ, & filij, ac iumenta manebunt in Terra quam tradidit vobis Moyses trans Iordanē: vos autem transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, & pugnate pro eis, donec det Dns requiem fratribus vestris sicut & vobis dedit, & 15
possideant ipsi quoq. Terrā quā Dominus Deus vester daturus est eis: & sic *reuertemini' in Terram possessionis vestræ, & habitabitis in ea quā vobis dedit Moyses famulus Dñi trans Iordanē contra Solis 16
ortum. Responderuntq. ad Iosue, atq. dixerunt, Omnia quæ præcepisti nobis, faciemus: & quocumque miseris, ibimus. 17
Sicut obediuimus in cunctis Moysi, ita obediemus & tibi: tantum sit Dns Deus 18
tuus tecum, sicut fuit cum Moyse. Qui cōtradixerit ori tuo, & non obedierit cūctis sermonib. quos præceperis ei, moriatur. tu tantū confortare, & viriliter age.

*reuertemini R.H. C.G.

Iac.2,25. Heb.11,31.

CAP. II.

MIsit igitur Iosue filius Nun de Sethim duos viros exploratores in absconditos: & dixit eis, Ite, & considerate Terram, vrbemq. Iericho. ‖ Qui pergētes 2
ingressi sunt domū mulieris meretricis, nomine Rahab, & quieuerunt apud eam. Nuntiatumq. est regi Iericho, & dictū, 3
Ecce viri ingressi sunt huc per noctē de filiis Israel, vt explorarēt Terrā. Misitq. rex Iericho ad Rahab dicens: Educ viros qui venerūt ad te, & ingressi sunt domū tuam: exploratores quippe sunt, & omnē 4
Terrā considerare venerūt. Tollensque mulier viros, abscōdit, & ait, Fatcor venerunt ad me, sed nesciebā vnde essent. 5
cumq. porta clauderetur in tenebris, & illi patter exirent, nescio quò abierūt: persequimini citò, & cōprehendetis eos. 6
Ipsa autē fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuitq. eos stipula lini, quæ ibi erat. Hi autē qui missi fuerant, secuti sunt eos per vīa quæ ducit ad *vadum' Iordanis: illisq. egressis statim 8
porta clausa est. Nec dum obdormierāt qui latebant, & ecce mulier ascendit ad eos, & ait, Noui quòd Dns tradiderit vobis Terrā*: etenim irruit in nos terror vester, & elāguerunt omnes habitatores 10
Terræ. Audiuimus quòd siccauerit Dns aquas Maris rubri ad vestrū introitum, quādo egressi estis ex Aegypto: ‖ & quæ feceritis duobus Amorrhæorum regibus qui erāt trās Iordanē, Sehon & Og, quos 11
interfecistis. Et hæc audīctes perimuimus, & elanguit cor nostrū, nec remansit in nobis spiritus ad introitū vestrū: Dns enim Deus vester ipse est Deus in cælo 12
sursum, & in terra deorsum. Nunc ergo iurate mihi per Dnm, vt quo modo ego misericordiā feci vobiscū, ita & vos faciatis cum domo patris mei: detisq. mihi 13
verum signum: *vt' saluetis patrē meū & matrē, fratres ac sorores meas, & omnia quæ illorum sunt, & eruatis animas 14
nostras à morte. Qui respondērunt ei, Anima nostra pro vobis in mortem, si tamen nō prodideris nos. cumq. tradiderit nobis Dns Terrā: faciemus in te misericordiā & veritatē. Demisit ergo eos per funem de fenestra: domus enim eius 15
hærebat muro. Dixitq. ad eos, Ad mon- 16

*vada 1 MS. H.C. G.

*vistam 5 MS.

Nu.21,24.

*& 5 MS. H.C.G.q.

tana ignorem ite, ne forte occurrat vobis
inimicus: ibiq. latitate tribus diebus, do-
nec redeant: & sic ibitis per viam vestrã.
Qui dixerat ad eam, Innoxij etimus à 17
iuramento hoc quo adiurasti nos, si in- 18
gredientibus nobis Terrã, signũ fuerit fu-
niculus iste coccineus, & ligaueris eũ in
fenestra, per quã demisisti nos: & patrem
tuũ ac matrẽ, fratres que, & omnẽ cognatio-
nẽ tuã congregueris in domũ tuam.
Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, 19
*reus sibi erit. Additur MS q. ex alterâ translatione, quod enim Latinus interpres, sequentibus, septuaginta hic reddiderũt verbis.
non MS. q. K.
eius ipsius erit in caput eius, & nos
erimus alieni. Cunctorũ autem sanguis
qui tecum in domo fuerint, redũdabit in
caput nostrum, si eos aliquis tetigerit.
Quòd si nos prudere voluerit, & ser- 20
monẽ istum proferre in medium, crimis
mũdi ab hoc iuramẽto quo adiurasti nos.
Et illa respondit, Sicut locuta estis, ita 21
fiat: dimittensq. eos vt pergerẽt, appẽdit
funiculũ coccineũ in fenestra. Ibi verò 22
ambulãtes peruenerũt ad mõtana, & mã-
serũt ibi tres dies, donec reuerterẽtur qui
fuerãt persequẽtes: quæretes enim per om-
nẽ viam, nõ repererũt eos. Quibus vrbẽ 23
ingressis, reuersi sunt, & descẽderunt ex-
plorat ores de mõte: & trãsmisso Iordane,
venerũt ad Iosue filiũ Nun, narraueruntq.
ei omnia quæ acciderãt sibi, atq. dixe- 24
rũt, Tradidit Dñs omnẽ Terrã hãc in ma-
nus nostras, & timore prostrati sunt cũ-
cti habitatores eius. CAP. III.
IGitur Iosue de nocte consurgẽs movit 1
castra: egredientesq. de Sethim, venerũt
ad Iordanẽ ipse, & omnes filij Israel, &
morati sunt ibi per tres dies. Quibus 2
cuelutis trãsierunt præcones per castro-
rum medium, & clamare cœperũt, Quã-
do videritis arcã fœderis Dñi Dei vestri,
& sacerdotes filij Leuiticæ portantes
eam, vos quoq. consurgite, & sequimini 3
præcedentes: ita tamen vt & arcã spa-
tium cubitorũ duum milium: vt procul
videre possitis, & nosse per quã viam in-
grediamini: quia prius non ambulastis
per eam. & cauete ne appropinquetis ad
arcã. Dixitq. Iosue ad populũ, Sanctifi- 5
camini: eras enim faciet Dñs inter vos
mirabilia. Et ait ad sacerdotes, Tollite 6
arcã fœderis, & præcedite populum. Qui
iussa complẽtes, cũsurrũt, & ambulauerũt
ante eos. Dixitq. Dñs ad Iosue, Hodie 7
incipiam exaltare te corã omni Israel: vt
sciãt quòd sicut cum Moyse fui, ita & te-
cum sim. Tu autem præcipe sacerdoti-
bus qui portãt arcam fœderis, & dic eis, 8
Cùm ingressi fueritis partẽ aquæ Iorda-
nis, state in ea. Dixitque Iosue ad filios 9
Israel. Accedite huc, & audite *verbum
Dei Dei vestri. Et rursum, In hoc, in- 10
quit, scietis quòd Dñs Deus viuens in
medio vestri est, & diuerlet in cõspectu
vestro Chananæum & Hethæũ, Heuæũ
& Pherezæum, Gergeseũ quoq. & Iebu-
sæum, & Amorrhæum. Ecce, arca fœ- 11
deris Dñi omnis terræ anteceder vos per
*verba 6 MS.H.C. Textus autem conforme est G.

12 Iordanem. Parate duodecim viros de
tribubus Israel, singulos per singulas 12
tribus. Et cùm posuerint vestigia pedũ 13
suorũ sacerdotes qui portãt arcã Dñi Dei
vniuersæ terræ in aquis Iordanis, aquæ
quæ inferiores sunt, decurrent atq. defi-
cient: quæ autẽ desuper veniunt, in vna 14
mole cõsistent. Igitur egressus est popu-
lus de tabernaculis suis, vt transiret Ior-
danem: & sacerdotes qui portabãt arcam
fœderis pergebãt ante eũ. Ingressiq. eis 15
Iordanẽ, & pedibus eorũ in parte aquæ
tinctis, (Iordanis autem ripas aluei sui
tẽpore messis implẽuerat) steterũt aquę 16
descẽdentes in loco vno, & ad instar mõ-
tis intumescẽtes apparebãt procul ab vr-
be quæ vocatur Adom' vsque ad locum'
Sarthan: quæ autẽ inferiores erãt, in Ma-
re solitudinis (quod nunc vocatur mor-
tuũ) defecerunt, vsquequo omninò de-
ficerent. Populus autẽ incedebat contra
Iordanẽ: & sacerdotes qui portabant 17
arcam fœderis Dñi, stabãt super siccam
humum in medio Iordanis accinẽti, om-
nisq. populus per arentẽ alueũ trãsibat.
CAP. IIII.
QVibus trãsgressis dixit Dñs ad Io- 1
sue, Elige duodecim viros singulos 2
per singulas tribus, & præcipe eis vt tollãt
de medio Iordanis alueo, vbi fuerũt pe-
des sacerdotũ, duodecim cuiusuis la-
pides, quos ponetis in loco castrorum vbi 3
fixeritis hac nocte tentoria. Vocauitq.
Iosue duodecim viros, quos elegerat de
filiis Israel singulos de singulis tribubus, 4
& ait ad eos, Ite ante arcam Dñi Dei
vestri ad Iordanis medium, & portate inde
singuli singulos lapides in humeris ve-
stris, iuxta numerum filiorũ Israel, vt 5
sit signum inter vos. Et quãdo interroga-
uerint vos filij vestri eras, dicentes, Quid
sibi volunt isti lapides? respondebitis eis, 6
Defecerunt aquæ Iordanis ante arcã fœ-
deris Dñi, cùm trãsiret eum: idcirco po-
siti sunt lapides isti in monimentũ filio-
rum Israel vsq. in æternum. Fecerũt er- 7
go filij Israel sicut præcepit eis Iosue, por-
tãtes de medio Iordanis alueo duodecim
lapides, vt Dñs ei imperarat, iuxta nu-
merum filiorum Israel, vsq. ad locum in
quo castrametati sunt, ibiq. posuerũt eos.
Alios quoque duodecim lapides posuit 8
Iosue in medio Iordanis alueo, vbi ste-
terunt sacerdotes, qui portabant arcã fœ-
deris: & sunt ibi vsq. in præsentẽ
diem. Sacerdotes autẽ qui portabãt ar- 10
cam, stabant in Iordanis medio, donec
omnia complerẽtur quæ Iosue, vt loque-
retur ad populum, præceperat Dñs, & 'quæ
dixerat ei Moyses. Festinauitq. populus, 11
& trãsiit. Cumque trãsissent omnes,
trãsiuit & arca Dñi, sacerdotes quoque
pergebant ante populum. Filij quoque 12
Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manas-
se, armati præcedebant fratres suos fi-
lios Israel sicut eis præceperat Moyses:
*duodecim MS q. *fœderis MS.R.G. A6 H. *antè* & C. *non legitur.* Ios.113,3. Act.7,45.
Exo.24, 38.
& quadraginta pugnatorum millia per 13
turmas, & cuneos, incedebant per plana
atq. campestria urbis Iericho. In die il- 14
lo magnificauit Dñs Iosue coram omni
Israel, vt timerent eum, sicut timuerant
Moysen cùm adhuc viueret. Dixitque 15
ad eum, Præcipe sacerdotibus qui por-
tant arcam fœderis vt ascendãt de Iorda-
ne. Qui præcepit eis, dicens: Ascendite 17
de Iordane. Cumq. ascẽdissent portãtes
arcam fœderis Dñi, & siccã humũ calca-
re cœpissent, reuersæ sunt aquæ in alueũ
suũ, & ijdem sicut antè consueuerant.
Populus autẽ ascẽdit de Iordane decì- 19
mo die mẽsis primi, & castrametati sunt
in Galgalis contra Orientalem plagã vr-
bis Iericho. Duodecim quoque lapides, 20
quos de Iordanis alueo sumpserant, po-
suit Iosue in Galgalis, & dixit ad filios 21
Israel, Quãdo interrogauerint filij vestri
eras patres suos, & dixerint eis, Quid sibi
volunt lapides isti? docebitis eos, atque 22
dicetis, Per arentem aliquam trãsiuit Is-
rael Iordanem istum, siccãte Dño Deo 23
nostro aquas eius in cõspectu nostro,
donec trãsiretis: sicut fecerat prius in
mari rubro, quod siccauit donec trãsi-
remus: vt discant omnes terrarum po- 24
puli fortissimam Dñi manũ, vt & vos ti-
meatis Dñm Deum vestrũ omni tẽpore.
CAP. V.
POstquã ergo audierunt omnes reges 1
Amorrhæorum, qui habitabant trans
Iordanẽ ad Occidẽtalem plagã, & cuncti
reges Chanaan, qui propinqua possede-
bãt magni maris loca, quòd siccasset Dñs
fluẽta Iordanis coram filiis Israel donec
trãsirent, dissolutum est cor eorum, & nõ
remansit in eis spiritus, timentium in-
troitum filiorum Israel. Eo tempore ait 2
Dñs ad Iosue, Fac tibi cultros lapideos,
& circumcide secũdò filios Israel. Fe- 3
cit que quòd iusserat Dñs, & circũci-
dit filios Israel in collẽ præputiorum.
Hæc autem causa est secundæ circum- 4
cisionis, Omnis populus qui egressus est
de Aegypto generis masculini, vniuersi
bellatores viri, mortui sunt in deserto
per longissimos viæ circuitus, qui om- 5
nes circucisi erãt. Populus autẽ qui na-
tus est in deserto, per quadraginta an- 6
nos itineris latissimæ solitudinis incir-
cucisus fuit: donec consumerẽtur qui nõ
audierant vocẽ Dñi, & quibus ante iura-
uerat vt ostẽderet eis terrã lacte & mel-
le manãtem. Horũ filij in locũ succes- 7
serũt patrũ, & circucisi sunt à Iosue: quia
sicut nati fuerant, in præputio erant, nec
eos in via aliquis circucciderat. Postquã 8
autẽ omnes circucisi sunt, manserunt in
eodẽ castrorũ loco, donec sanarẽtur. Di-
xitq. Dñs ad Iosue, Hodie abstuli opprobrium Aegypti à vobis. Vocatumque est 9
nomen loci illius Galgala, vsque in præ-
sentem diem. Manseruntq. filij Israel in 10
Galgalis, & fecerũt Phase quartadecima
die mensis ad vesperum in campestribus
Iericho: & comederũt de frugibus Ter- 11
ræ die altero, azymos panes, & polentam
eiusdẽ anni. Defecitq. manna postquam
comederũt de frugib' Terræ, nec vlì sunt
vltrà cibo illo filij Israel, sed comederũt
de frugibus promissis anni Terræ Cha- 12
nãan. Cùm autẽ esset Iosue in agro vr-
bis Iericho, leuauit oculos, & vidit virũ
stantem contra se, euaginatum tenentem
gladium, perrexitq. ad eum, & ait, Noster 13
es, an aduersariorũ? Qui respondit, Ne-
quaquã, sed ẽm princeps exercitus Dñi,
& nunc venio. Cecidit Iosue pronus in
terram. Et adorans ait, Quid Dñs meus 14
loquitur ad seruum suum? Solue, in-
quit, calciamentum tuũ de pedibus tuis:
locus enim in quo stas, sanctus est. Fe-
citq. Iosue vt sibi fuerat imperatum.
Exo.23,23.
Exo.3,5.
CAP. VI.
IEricho autem clausa erat atq. munita, 1
timore filiorum Israel, & nullus egredi
audebat aut ingredi. Dixitq. Dñs ad Io- 2
sue, Ecce dedi in manus tuas Iericho, &
regem eius, omnesq. fortes viros. Cir- 3
cuite vrbẽ cũcti bellatores semel per diẽ:
sic facietis sex diebus. Septimo autem
die sacerdotes tollent septem buccinas,
quarũ vsus est in iubileo, & præcedẽt ar-
cam fœderis: septimoq. circuibitis ciuita-
tem, & sacerdotes clangent buccinis.
Cumq. insonuerit vox tubæ longior atq. 5
concisior, & in auribus vestris increpue-
rit, conclamabit omnis populus vocife-
ratione maxima, & muri funditus cor-
ruent ciuitatis, ingredieturq. singuli per
locum contra quẽ steterint. Vocauit ergo 6
Iosue filius Nun sacerdotes, & dixit ad
eos, Tollite arcam fœderis: & septem alij
sacerdotes tollant septẽ jubileorũ bucci-
nas, & incedant ante arcã Dñi. Ad po- 7
pulum quoq. ait, Ite, & circuite ciuitatẽ,
armati præcedẽtes arcam Dñi. Cumq. 8
Iosue verba finisset, & septem sacerdotes
septem buccinis clangerent ante arcam
fœderis Dñi, omnisque præcederet ar- 9
matus exercitus, reliquum vulgus arcam
sequebatur, ac buccinis omnia concre-
pabant. Præceperat autẽ Iosue popu- 10
lo, dicens: Non clamabitis, nec audietur
vox vestra, neq. vllus sermo ex ore vestro
egredietur: donec veniat dies in quo di-
cam vobis, Clamate & vociferamini.
Circuiuit ergo arcã Dñi ciuitatem se- 11
mel per diem, & reuersa in castra, mansit
ibi. Igitur Iosue de nocte consurgente, 12
tulerunt sacerdotes arcã Dñi, & septem
ex eis, septem buccinas, quarum in iubi-
leo vsus est: præcedebantq. arcam Dñi
ambulãtes atq. clangẽtes: & armatus po-
pulus ibat ante eos, vulgus autẽ reliquũ
sequebatur arcã, & buccinis personabat.
Circuierunt que ciuitatem secundo die 14
semel, & reuersi sunt in castra. Sic fece-
runt sex diebus. Die autẽ septimo dilu-
culo cõsurgentes, circuierunt vrbẽ, sicut
*manu tua 3 MS.H.C.
*Fecitque 4 MS. R. H.C.G.
*vt non 1 MS.R.H. C.G.
*dequa iurauerat Dominus patribus eorum, quòd daret nobis terram H.C.G.
*Iericho R.H.C.G.
*vestro 5 MS.H.C. G q.
*vestro 4 MS.H.C.
*eorum G.
*transiremus MS.q. Exo.14,21.
*parietem G.
*Adam 12 MS.H.C. G.
*Sarus 1 MS. R.H. C.
*Iericho C.A.G. *an tè legitur.
*verbum 1 MS. H.C.G.
*verbum 5 MS.H.

dispositum erat septies. Cumq. septimo circuitu clangerent buccinis sacerdotes, dixit Iosue ad omnē Israēl, Vociferamini: tradidit enim vobis Dñs ciuitatem: 16
sitque ciuitas hæc anathema: & omnia quæ in ea sunt, Dño. sola Rahab meretrix viuat cum vniuersis qui cum ea in domo sunt: quia abscondit enim nuntios quos direximus. Vos autem cauete ne de his quæ præcepta sunt *quippiā contingatis, & sitis prævaricationis rei, & omnia castra Israēl sub peccato sint atq. turbētur. 17
Sup. 2, 4. Heb. 11, 30. *& vobis MS. R.
*& 6 MS. R. H. C. G.
Quicquid autem auri *aut' argenti fuerit, & vasorū æreorū ac ferri, Dño consecretur, reponitū in thesauris eius. Igitur omni populo vociferāte, & clangentibus tubis, postquā in aures multitudinis vox sonitusq. increpuit, muri ilicò corruerunt: & ascēdit vnusquisq. per locum qui contra se erat: 18 19 20
2. Mac. 12, 25.
& interfecerūt omnia quæ erant in ea, 21
à viro vsq. ad mulierē, ab infante vsq. ad senem. Boues quoq. & oues, & asinos in ore gladij percusserunt. Duobus autem 22
Sup. 2, 14. Heb. 11, 33
viris, qui exploratores missi fuerāt, dixit Iosue, Ingredimini domum mulieris meretricis, & producite eam, & omnia quæ illius sunt, sicut tibi iuramēto firmastis. Ingressiq. iuuenes, eduxerunt Rahab, & parētes eius, fratres quoque, & cūctam supellectilē ac cognationē illius, & extra castra Israēl manere fecerūt. Vrbē 23 24
Heb. 11, 33
*aterunt 3 MS. – H. C. G.
autē & omnia quæ *– inuenta sunt' in ea, succenderūt: absq. auro & argēto, & vasis æneis, ac ferro, quæ in ærarij Domini conseruarant. Rahab vero meretricem, & domū patris eius, & omnia quæ habebat, fecit Iosue viuere, & habitauerūt in medio Israēl vsq. in præsentem diem: eo quod absconderit nūtios quos miserat vt explorarent Iericho. In tēpore illo, im- 25 26
1. Reg. 16, 34
precatus est Iosue, dicēs: Maledictus vir coram Dño, qui susceuauerit, & ædificauerit ciuitatem Iericho. In primogenito suo fundamēta illius iaciat, & in nouissimo eborum ponat portas eius. Fuit 27
ergo Dominus cum Iosue, & nomen eius vulgatum est in omni terra.

CAP. VII.

Inf. 22, 20. 2. Par. 2, 7.
Filij autē Israēl prævaricati sunt mādatū, & vsurpauerūt de anathemate. Nam Achan filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda, tulit aliquid de anathemate: iratusq. est Dñs contra filios Israēl. Cumq. mitteret Iosue de Iericho viros contra Hai quæ est iuxta Bethauē, ad Orientalem plagā oppidi Beth-el, dixit eis, Ascendite, & explorate Terram. Qui præcepta complētes exploraverunt Hai. Et reuersi dixerunt ei, Non ascendat omnis populus, sed duo vel tria milia viruū pergant, & deleant ciuitatem: quare omnis populus frustra vexabitur contra hostes paucissimos? Ascēderunt ergo tria millia pugnatorum. Qui statim terga verterūtes, percussi sunt à viris vr- 1 2 3 4 5
bis Hai, & corruerunt ex eis triginta & sex homines: persequtique sunt eos aduersarij de porta vsq. ad Sabarim, & ceciderunt per prona fugiētes: pertimuitq. cor populi, & ad instar aquæ liquefactū est. Iosue verò scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram corā area Dñi vsq. ad vesperam, tam ipse quām omnes senes Israēl; miseruntq. pulueren super capita sua, & dixit Iosue, Heu Domine Deus, quid voluisti traducere populū istū Iordanē fluuiū, vt traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes: vtinam vt cœpimus, mansissemus trans Iordanem! Mi Dñe Deus, quid dicam, videns Israēlem hostibus suis terga vertentem? Audient Chananæi, & omnes habitatores Terræ, & pariter conglobati circumdabunt nos, atq. delebunt nomen nostrum de terra: & quid facies magno nomini tuo? Dixitq. Dñs ad Iosue, Surge, cur iaces pronus in terra? Peccauit Israēl, & prævaricatus est pactū meū: tuleruntq. de anathemate, & furati sunt atq. mētiti, & abscōderunt inter vasa sua. Nec poterit Israēl stare ante hostes suos, eosq. fugiet: quia pollutus est anathemate. nō ero vltra vobiscū, donec conteratis eum qui huius sceleris reus est. Surge, sanctifica populū, & dic eis, Sanctificamini in craſtinū: hæc enim dicit Dñs Deus Israēl, Anathema in medio tui est Israēl: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere. Accedetisq. manè singuli per tribus vestras: & quamcumq. tribuum sors inuenerit, accedet per cognationes suas, & cognatio per domos, domusq. per viros. Et quicūque ille *in' hoc facinore fuerit deprehensus, cōburetur igni cum omni substantia sua: quoniā prævaricatus est pactum Dni, & fecit nefas in Israēl. Surgens itaque Iosue manè, applicuit Israēl per trib' suas, & inuēta est tribus Iuda. Quæ cùm iuxta familias suas esset oblata, inuenta est familia Zare. Illam quoq. per domos oferens, reperit Zabdi: cuius domum in singulos diuidēs viros, inuenit Achan filium Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda. Et ait Iosue ad Achan, Fili mi, da gloriam Dño Deo Israēl, & confitere, atq. indica mihi quid feceris, ne abscondas. Respondituq. Achan Iosue, & dixit ei, Verè ego peccaui Dño Deo Israēl, & sic & sic feci. vidi enim inter spolia pallium coccineū valde bonū, & ducētos siclos argenti, regulāmq. auream quinquaginta siclorū: & concupiscens abstuli, & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei. argentumq. fossa humo operui. Misit ergo Iosue ministros: qui currentes ad tabernaculum illius, reperierit cuncta abscondita in eodem loco, & argentum simul. Auferentesq. de tentorio tuleruūt ea ad Iosue, & ad omnes filios Israēl, proiecerunt. q. ante Dñm. Tollens 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 *est qui MS q. 16 17 18 19 20 21 22 23 24

itaque

itaq. Iosue Achan filiū Zare, argētumq. & pallium, & aureā regulā, filios quoq. & filias eius, boues & asinos & oues, ipsumq. tabernaculū, & cuncta supellectilem: & omnis Israēl cum eo) duxerunt eos ad Vallem-achor, vbi dixit Iosue, 25
Quia turbasti nos, exturbet te Dūsin die hac. Lapidauitq. eū omnis Israēl: & cūcta quæ illius erāt, igne cōsumpta sunt. Cō- 26
gregauerūtq. super eū aceruum magnū lapidum, qui permanet vsq. in præsentē diē. Et auersus est furor Dñi ab eis. Vocatūq. est nomē loci illius, Vallis-achor, vsque hodie.

CAP. VIII.

Dixit autē Dñs ad Iosue, Ne timeas, neque formides: tolle tecū omnem multitudinē pugnatorum, & consurgens ascende in oppidū Hai. ecce tradidi in manum tuam regē eius, & populū, vrbēque, & terrā. Faciesq. vrbi Hai, & regi eius, sicut fecisti Iericho, & regi illius: prædam verò, & omnia animantia diripietis vobis: pone insidias vrbi post eā. Surrexitque Iosue, & omnis exercitus bellatorū cū eo, vt ascēderent in Hai: & electa triginta millia virorum fortiū misit nocte, præcepitq. eis, dicens, Pomte insidias post ciuitatē: nec lōgè recedatis: & eritis oēs parati. ego autē, & reliqua multitudo, quæ mecū est, *ascēdemus' ex aduerso cōtra vrbē. Cumq. exierint cōtra nos, sicut antè fecimus, fugiemus, & terga vertemus: donec persequentes ab vrbe lōgius protrahantur: putabūt enim nos fugere sicut prius. Nobis ergo fugientibus, & illis persequētibus, consurgetis de insidiis, & vastabitis ciuitatem: traderq. eam Dñs Deus vester in manus vestras. Cumq. ceperitis *, succendite eā, & sic omnia facietis, vt iussi. Dimisitq. eos, & perrexerunt ad locū insidiarum, sederuntq. inter Bethel, & Hai, ad Occidentalē plagā vrbis Hai: Iosue autē nocte illa in medio manſit populi, surgensque diluculo recensuit socios, & ascendit cū senioribus in frōte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum. Cumque venissent, & ascēdissent ex aduerso ciuitatis, steterunt ad Septentrionalem vrbis plagā, inter quā & eos erat vallis media. Quinque autē millia viros elegerat, & posuerat in insidiis inter *Beth-auen' & Hai ex Occidētali parte ciuitatis: omnis verò reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita vt nouissimi multitudinis Occidentalē plagā vrbis attingerent. Abiit ergo Iosue nocte illa, & stetit in vallis medio. Quod cū vidisset rex Hai, festinauit manè, & egressus est cū omni exercitu ciuitatis, direxitq. aciē contra desertū, ignorans quòd post tergū lateret insidiæ. Iosue verò, & omnis Israēl cesserunt loco, simulātes metum, & fugientes per solitudinis viā. At illi vociferantes pariter, & se mutuò cohortātes, persecuti sunt eos. Cūq. recessissent 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16
*accedemus 6. MS. R. H. C. G.
*vrbem 1 MS. H. C. G.
*Bethel 1 MS. H. C. Apud G. legitur Bethaun: at, nō cōsūlter.

17 à ciuitate, & ne vnus quidem in vrbe Hai, & Bethel remansisset qui nō persequeretur Israēl: sicut eruperāt aperta op-
18 pida relinquentes,) dixit Dñs ad Iosue, Leua clypeum qui in manu tua est cōtra vrbem Hai, quoniam tibi tradam eam.
19 Cumque eleuasset clypeum ex aduerso ciuitatis, insidiæ quæ latebant, surrexerunt confestim: & pergentes ad ciuitatē,
20 ceperunt, & succēderunt eam. Viri autē ciuitatis qui persequebantur Iosue, respicientes & videntes fumum vrbis ad cælum vsque conscendere, non potuerunt vltra huc illucque diffugere: præsertim cùm hi qui simulauerant fugam, & tendebant ad solitudinē, contra perse-
21 quētes fortissimè restitissent. Videnſq. Iosue & omnis Israēl quòd capta esset ciuitas, & fumus vrbis ascēderet, reuer-
22 sus percussit viros Hai. Siquidem & illi qui ceperant & succenderant ciuitatem, egressi ex vrbe contra suos, medios hostiū ferire cœperunt. Cū ergo ex vtraq.
23 parte aduersarij cæderentur, ita vt nullus de tanta multitudine saluaretur, regem quoque vrbis Hai apprehenderunt viuē-
24 te, & obtulerunt Iosue. Igitur omnibus interfectis qui Israēlem ad deserta tendentem fuerāt persecuti, & in eodē loco gladio corruentibus, reuersi filij Israēl
25 percusserunt ciuitatē. Erant autē qui in eodē die concidерant à viro vsq. ad mulierē, duodecim millia hominum, omnes
26 vrbis Hai. Iosue verò nō cōtraxit manum, quā in sublime porrexerat, tenens clypeū, donec interfecerentur omnes ha-
27 bitatores Hai. Iumēta autē & prædam ciuitatis diuiserunt sibi filij Israēl, sicut
28 præceperat Dñs Iosue. Qui succendit vrbem, & fecit eā tumulū sempiternum:
29 regēm quoq. eius suspendit in patibulo vsq. ad vesperam & solis occasum. Præcepitq. Iosue, & deposuerūt cadauer eius de cruce: proiecerūntque in ipso introitu ciuitatis, congesto super eū magno acer-
30 uo lapidū, qui permanet vsq. in præsentē
31 diem. Tunc ædificauit Iosue altare Dño Deo Israēl in mōte Hebal, sicut præ- Ex. 20, 25.
ceperat Moyses famul' Dñi filius Israel, Deu. 27, 5.
& scriptum est in volumine legis Moysi, Altare de lapidibus impolitis quos ferrū nō tetigit: & obtulit super eo holocausta
32 Dño, immolauitque pacifica victimas.
Et scripsit super lapides Deuteronomiū legis Moysi, quod ille digesserat corā filiis
33 Israēl. Omnisauitē populus, & – omnes' maiores natu, ducesque ac iudices stabāt – 1 MS. H. C. G.
ex vtraque parte arcæ, in cōspectu sacerdotum qui portabāt arcam fœderis Dñi, vt aduena ita & indigena. Media pars eorum iuxta montē Garizim, & media iuxta montē Hebal, sicut præceperat Moyses famulus Dñi. Et primùm quidē be-
34 nedixit populo Israēl. Post hæc legit oīa verba benedictionis & maledictionis, & cuncta quæ scripta erant in legis volu-

I mine.

mine. Nihil ex his quæ Moyses iusserat
reliquit intactũ, sed vniuersa replicauit
cõra omni multitudine Israël, mulieri-
bus ac paruulis & aduenis, qui inter eos
morabantur. CAP. IX.
QVibus auditis, cuncti reges trãs Ior-
danem qui versabantur in mõtanis
& cãpestribꝰ, in maritimis ac littore Ma-
gni maris, hi quoq; qui habitabãt iuxta
Libanũ, Hetheus & Amorrhæus, Cha-
naæus, Pherezæus, & Heueus, & Iebu-
sæus congregati sunt pariter, vt pugna-
rẽt cõtra Iosue & Israël vno animo, ea-
demq; sẽtẽtia. At hi qui habitabant in
Gabaõ, audiẽtes cuncta quæ fecerat Io-
sue, Iericho & Hai: *callidè cogitantes
tulerũt sibi cibaria, faccos veteres asinis
imponẽtes, & vtres vinarios scissos atq.
cõsutos, calceamẽtaq; perantiqua quæ
ad indiciũ vetustatis pittaciis consuta e-
rant, induti veteribus vestimẽtis: panes
quoque, quos portabant ob viaticũ, duri
erãt, & in fruſta cõminuti: perrexerũt-
q; ad Iosue, qui tũc morabatur in castris
Galgalæ, & dixerunt ei, atq. simul omni
Israëli, De terra lõginqua venimus, pacẽ
vobiscũ facere cupientes. Respõderuntq.
viri Israël adª eos, atque dixerunt, Ne
forte in terra quæ nobis sorte debetur,
habitetis, & non posſimus fœdus inire
vobiscũ. At illi ad Iosue, Serui, inquiũt,
tui sumᵇ. Quibus Iosue ait, Qui nã estis
vos? aut vnde veniſtis? Respõderunt, De
terra lõginqua valde, venerunt serui tui
in nomine Dñi Dei tui. Audiiumus e-
nim famã potẽtiæ eius, cuncta quæ fecit
in Aegypto, ‖ & duobus regibus Amor-
rhæorum qui fuerunt trãs Iordanẽ, Sehõ
regi Hesebon, & Og regi Basan, qui erãt
in Astaroth: dixeruntq. nobis seniores,
& omnes habitatores Terræ nostræ, Tol-
lite in manibus*cibaria ob longiſsimam
viã, & occurrite eis, & dicite, Serui vestri
sumus, fœdus inite nobiscũ. En, panes
quando egressi sumus de domibus no-
ſtris, vt veniremus ad vos, calidos sum-
psimus, nunc ficci facti sunt, & vetuſtate
mimia comminuti. vires vini nouos
impleuimus, nunc rupti sunt & soluti.
vestes & calceamenta quibus induimur,
& quæ habemus in pedibus, ob longitu-
dinẽ lõgioris viæ trita sunt, & pænè cõ-
sumpta. Susceperunt igitur de cibariis
eorum, & os Dñi non interrogauerunt.
‖ Feciꝫe Iosue cum eis pacẽ, & inito
fœdere pollicitus est vt non occideret̃ tur:
principes quoq. multitudinis iurauerunt
eis. Post dies autẽ tres inti fœderis, au-
dierunt quòd in vicino habitarent, & in-
ter eos futuri essent. Mouerunt̃q. castra
filij Israël, & venerunt in ciuitates eorũ
die tertio, quarum hæc vocabula sunt,
Gabaõ, & Caphira, & Beroth, & Cariath-
iarim. Et nõ percusserunt eos, eõ quòd
iurassent eis principes multitudinis in
nomine Dñi Dei Israël. Murmurauit
itaq. omne vulgus cõtra principes. Qui
respondert̃ eis, Iuraui mus eis in nomi-
ne Dñi Dei Israël, & ideireo non possũ-
mus eos contingere. Sed hoc faciemus
eis, Reseruentur quidẽ vt viuant, ne cõ-
tra nos ira Dñi concitetur, si peieraueri-
mus*: sed sic viuant, vt in vſus vniuer-
sæ multitudinis ligna cædant, aquásque
cõportẽt. Quibus hæc loquẽtibus, vo-
cauit Gabaonitas Iosue, & dixit eis, Cur
nos decipere fraude voluiſtis vt diceretis, Procul valde habitamus à vobis, cùm
in medio nostri siti s? Itaque sub male-
dictione eritis, & nõ deficiet de stirpe ve-
stra ligna cædens, aquáſque cõportans in
domũ Dei mei. Qui respõderunt, Nũtiatum est nobis seruis tuis, quòd promi-
sisset Dñs Deus tuus Moysi famulo suo vt
traderet vobis omnẽ Terrã, & dispercle-
ret cunctos habitatores eius. Timuimus
igitur valde, & prouidimus animabus
nostris, vestro terrore cõpulsi, & hoc cõ-
silium iniuimus. nunc autem in manu
tua sumus: quod tibi bonũ & rectũ vide-
tur, fac nobis. Fecit ergo Iosue vt dixe-
rat, & liberauit eos de manu filiorum Is-
rael, vt non occiderentur. Decreuitq. in
illo die eos esse in ministerio cunctæ po-
puli & altaris Domini, cædentes ligna, &
aquas cõportãtes, vsque in præsens tem-
pus, in loco quem Dominus elegisset.

CAP. X.

1 QVæ cũ audisset Adoni-sedec rex Ie-
rusalem, quòd scilicet cepisset Iosue
Hai, & subuertisset eã (sicut enim fecerat
Iericho & regi eius, sic fecit Hai, & regi
illius) & quòd transfugissent Gabaonitæ
2 ad Israël, & essent fœderati eorũ, timuit
valde. Vrbs enim magna erat Gabaon, &
vna ciuitatum regalium, & maior oppido
Hai, omnesq. bellatores eius fortissimi.
3 Misit ergo Adom-sedec rex Ierusalẽ ad
Oham regẽ Hebron, & ad Pharam re-
gem Ierimoth, ad Iaphia quoque re-
gem Lachis, & ad Dabir regem Eglon,
4 dicens, Ad me ascendite, & ferte præ-
sidiũ, vt expugnemus Gabaõ, quare trãs-
fugerit ad Iosue, & ad filios Israël. Con-
gregati igitur ascenderunt quinque reges
Amorrhæorum: rex Ierusalẽ, rex Hebrõ,
rex Ierimoth, rex Lachis, rex Eglõ, simul
cum exercitibus suis, & castrametati sũt
6 circa Gabaon, oppugnates eã. Habitato-
res autẽ Gabaon vrbis obsessæ miserunt
ad Iosue, qui tunc morabatur in castris
apud Galgalã, & dixerunt ei, Ne retrahas
manus tuas ab auxilio seruorũ tuorum:
ascende citò, & libera nos, ferq. præsidiũ;
conueuerunt enim aduersum nos omnes
reges Amorrhæorũ, qui habitant in mõ-
7 tanis. Ascenditq. Iosue de Galgalis, &
omnis exercitus bellatorũ cum eo, ‖viri
8 fortissimi. Dixitq. Dñs ad Iosue, Ne ti-
meas eos: in manus enim tuas tradidi il-
los: nullus ex eis tibi resistere poterit.
9 Irruit itaq. Iosue super eos repentè, tota
nocte ascendens de Galgalis: Et cõturbauit eos Dñs à facie Israël: cõtriuitque
plaga magna in Gabaõ, ac persecutus est
eos per viã ascensus Beth-horon, & per-
cussit vsque Azẽca & Maceda. Cumque
fugerent filios Israël, & essent in descẽsu
Beth-horon, Dñs misit super eos lapides
magnos de cælo vsq. ad Azẽca: & mortui
sũt multo plures lapidibus grãdinis, quã
quos gladio percusserãt filij Israël. Tũc
locutus est Iosue Dño in die qua tradidit
Amorrhæum in cõspectu filiorũ Israël,
dixitq. cõra eis. ‖ Sol contra Gabaõn ne
mouearis, & Luna contra vallẽ Aialon.
Steteruntq. Sol & Luna, donec vlciscerẽ-
tur se gens de inimicis suis. Nõne scri-
ptum est hoc in libro instorũ? Stetit itaq.
sol in medio cæli, & non festinauit occũ-
bere spatio vnius diei. Non fuit antea & 14
postea tã longa dies, obediente Dño voci
hominis, & pugnante pro Israël. Reuer-
susque est Iosue cũ omni Israël in castra
Galgalæ. Fugerant enim quinq. reges, & 16
se abscõderant in spelunca vrbis Mace-
da. Nuntiatumq. est Iosue quòd inuenti 17
essent quinq. reges latentes in spelunca
Nvrbis*Maceda. Qui præcepit locus, 18
& ait, Voluite saxa ingẽtia ad os spelũcæ,
& ponite viros industrios qui clausos cu-
stodiant: vos autẽ nolite stare, sed perse- 19
quimini hostes, & extremos quosque fu-
gientiũ cædite: nec diuinitatis eos vrbiũ
suarũ intrare præsidia, quos tradidit Dñs
Deꝰ in manꝰ vestras. Cæsis ergo aduersa-
tiis plaga magna, & vsq. ad internecionẽ 20
pẽnè consumptis, hi qui Israël effugere
potuerũt, ingressi sunt ciuitates munitas.
Reuersusq. est omnis exercitus ad Iosue 21
in Maceda, vbi tũc erat castra, sani, & in-
tegro numero: nullusq. cõtra filios Israël
mutire ausus est. Præceptiq. Iosue, dicẽs, 22
Aperite os spelunc æ, & producite ad me
quinque reges qui in ea latitant. Fece- 23
runtq. ministri vt sibi fuerat imperatũ:
& adduxerũtª ad eũ quinq. reges de spe-
lunca, regem Ierusalẽ, regẽ Hebron, re-
gem Ierimoth, regẽ Lachis, regem Eglõ.
Cumque ‖adducti essent ad eum, voca- 24
uit omnes viros Israël, & ait ad principes
exercitus qui secum erant, Ite, & ponite
pedes super colla regũ istorum. Qui cũm
perrexissent, & subiectorũ colla pedibus
calcarent, rursum ait ad eos, Nolite ti- 25
mere, nec pauceatis, cõfortamini & esto-
te robusti: sic enim faciet Dñs cũctis ho-
stibus vestris aduersum quos dimicatis.
Percussitq. Iosue, & interfecit eos, atq. 26
suspendit super quinque stipites: fuerũt-
que suspensi vsque ad vesperum. Cum- 27
que occũberet sol, præcepit sociis vt de-
ponerent eos de patibulis. Qui depositos
proiecerunt in spelunc a in qua latuerant,
& posuerunt super os eius saxa ingẽ-
tia, quæ permanent vsq. in præsens. Eo- 28
dem die Maceda quoque cepit Iosue,
& percussit in ore gladij, regemque illius
interfecit, & omnes habitatores eius: nõ
dimisit in ea saltem paruas reliquias. Fe-
citque regi Maceda sicut fecerat regi Ie-
richo. Transiuit autẽ cum omni Israël
de Maceda in Lebna, & pugnabat contra
eam: quam tradidit Dñs cum rege suo
in manus Israël: percusserunt̃que vrbem
in ore gladij, & omnes habitatores eius.
non dimiserunt in ea vllas reliquias. Fe-
cerunt̃que regi Lebna ‖ sicut fecerat regi Sup. 6, 21.
Iericho. De Lebna transiuit in Lachis
cum omni Israël: & exercitu per gyrum
dispoſito oppugnabat eam. Tradiditque
Dñs Lachis in manus Israël, & cepit eã
die altero, atque percussit in ore gladij,
omnemq. animam quæ fuerat in ea, sicut
fecerat Lebna. Eo tẽpore ascendit Ho- 33
ram rex Gazer, vt auxiliaretur Lachis:
quem percussit Iosue cum omni populo
eius vsque ad internecionem. Transi- 34
uitque de Lachis in Eglõ, & circundedit,
atque expugnauit ea in eadem die: per-
cussitq. in ore gladij omnes animas quæ
erant in ea iuxta omnia quæ fecerat La-
chis. Ascẽdit quoq. cum omni Israël de 36
Eglon in Hebron, & pugnauit contra eã:
cepitq., & percussit in ore gladij, regem
quoq. eius, & omnia oppida regionis il-
lius, vniuersasq. animas quæ in ea fuerãt
commoratæ: nõ reliquit in ea vllas reli-
quias: sicut fecerat Eglõ, sic fecit & He-
brõ, cuncta quæ in ea reperit, consumens
gladio. Inde reuersus in Dabir, cepit 39
eam, atq. vastauit: regẽ quoq. eius atque
omnia per circuitũ oppida. percussit in
ore gladij: non dimisit in ea vllas reli-
quias: sicut fecerat Hebron & Lebna &
regibꝰ earũ, sic fecit Dabir & regi illius.
Percussit itaque Iosue omnem Terram 40
montanam & meridianã atq. campestrẽ,
& Asedoth cum regibus suis: nõ dimisit
in ea vllas reliquias, sed omne quod spi-
rare poterat interfecit, sicut præceperat
eiDominus Deus Israël. à Cadesbarne
vsq. Gazam. Omnẽ Terrã ªGeſſen vsque ª Gosen
Gabaõ, vniuersosque reges & regiones
eorum vno impetu cepit atque vastauit:
Dns enim Deus Israël pugnauit pro eo.
reuersusq. est cum omni Israël ad locũ
castrorum in Galgala. CAP. XI.
1 QVæ cũ audisset Iabin rex Asor, mi-
sit ad Iobab regem Madon, & ad re-
gem Semeron, atque ad regem Achsaph:
2 ad reges quoq. Aquilonis, qui habitabãt
in montanis & in planitie contra meri-
diem Cenereth, in campestribus quoq. &
3 regionib. Dor iuxta mare: Chananæum
quoq. ab Oriẽte & Occidẽte, & Amor-
rhæum atque Hetheum ac Pherezæum
& Iebusæum in mõtanis: Heueũ quoq. qui
habitabat ad radices Hermon in Terra
4 Maspha. Egressique sunt omnes cũ tur-
mis suis, populus imulcus nimis sicut a-
rena quæ est in littore maris, equi quoq.
5 & currus innumeræ multitudinis. Con-
neneruntque omnes reges isti in vnum

ad Aquas-

*eis 7 MS. H. C. G.

-& 3 MS. H. C. G.

ªHeueos H.C.G.

Nu. 21, 24.

*vestris 57 MS. R. H C.

2 Re. 21, 2.

ª virique 1 MS. H. C.

Isa. 28, 21. Eccl. 46, 5.

-8 MS. in H. C. G.

ª eduxerunt 12. MS. H. G. ªeduxti 14 MS. H. G.

ª Gosen

ad Aquas-merom, vt pugnarent contra Israël. Dixitque Dominus ad Iosue, Ne timeas eorum: cras enim hac eadē hora ego tradam omnes istos vulnerandos in conspectu Israël: equos eorum subneruabis, & currus igne combures. Venitque Iosue, & omnis exercitus cum eo aduersus illos ad Aquas-merom subito, & irruerunt super eos, tradiditque illos Dominus in manus Israël. Qui percusserunt eos, & persecuti sunt vsque ad Sidonem magnam & Aquas-maserephoth, campumque Masphe, qui est ad Orientalem illius partem. Itaque percussit omnes, vt nullas dimitteret ex eis reliquias: fecitque sicut præceperat ei Dominus, equos eorum subneruauit, currusque combussit igni. Reuertiusque statim cepit Asor: & regē eius percussit gladio. Asor enim antiquitus inter omnia regna hæc principatum tenebat. Percussitq. omnes animas quæ ibidē morabantur: non dimisit in ea vllas reliquias, sed vsq. ad interneciōnem vniuersa vastauit, ipsamq. vrbem ᵃperemit' incendio. Et omnes per circuitum ciuitates, reges quoq. earū cepit, percussit atque deleuit, ¶ sicut præceperat ei Moyses famulus Dni. Absq. vrbibus quæ erant in collibus & in tumulis sitæ, cæteras succendit Israël: vnam tantum Asor munitissimam flamma cōsumpsit. Omnēque prædam istarū vrbium ac iumenta diuiserunt sibi filij Israël, cūctis hominibus interfectis. ¶ Sicut præceperat Dñs Moysi seruo suo, ¶ ita præcepit Moyses Iosue: & ille vniuersa compleuit: nō præteriit de vniuersis mādatis, nec vnū quidē verbum quod iusserat Dñs Moysi. Cepit itaque Iosue omnem Terram mōtuam, & meridianam, terramq. ᵇGessen', & planitiem, & Occidentalem plagam, montemque Israël, & campestria eius: & partem montis quæ ascendit Seir vsq. Baalgad per planitiem Libani subter montem Hermon: omnes reges eorum cepit, percussit, & occidit.

Multo tēpore pugnauit Iosue cōtra reges istos. Non fuit ciuitas, ᶜquæ se ← nō' traderet filijs Israël, præter Heuæū, qui habitabat in Gabaon, oēs enim bellando cepit. Dñi enim sententia fuerat, vt indurarentur corda eorū, & pugnarent cōtra Israël, & caderent, & nō mererentur vllā clementiam, ac perirent, sicut præceperat Dñs Moysi. In illo tēpore venit Iosue, & interfecit enacim de montanis Hebrō, & Dabir, & Anab, & de omni mōte Iuda & Israël, vrbesq. eorū deleuit. Nō reliquit vllū de stirpe enacim, in Terra filiorū Israël: absque ciuitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in quibus solūm reliqui sunt.

Cepit ergo Iosue omnem Terrā, sicut locutus est Dominus ad Moysen, & tradidit eam in possessionem filijs Israël secundum partes & tribus suas. quieuitque Terra à prœliis.

CAP. XII.

1 HI sunt reges quos percusserunt filij Israël, & possederūt Terram eorum trans Iordanem ad solis ortū, à torrēte Arnon vsque ad montem Hermon, & omnem Orientalem plagam quæ respicit
2 solitudinem. Sehon rex Amorrhæorum, qui ᵃhabitauit' in Hesebon, dominatus est ab Aroēr quę sita est super ripam torrentis Arnon, & mediæ partis in valle, dimidiæq. Galaad, vsque ad torrentem Ieboc, qui est terminus filiorum Ammō.
3 & à solitudine vsq. ad Mare Cineroth contra Orientem, & vsque ad Mare deserti, quod est mare salsissimum, ad ᵇOrientalem' plagā per viā quæ ducit Bethsimoth: & ab australi parte, quæ subiacet
4 Asedoth, Phasga. Termin' Og regis Basā, de reliquiis Raphaim, qui habitauit in Astaroth, & in Edrai, & dominatus est in mōte Hermon, & in Salecha, atq. in vni-
5 uersa Basā, vsq. ad terminos Gessuri, & Machati, & dimidiæ partis Galaad: ᶜterminos' Sehō regis Hesebō. Moyses famulus Dñi, & filij Israël percusserūt eos, tradiditq. Terrā eorū Moyses in possessionē Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ
7 tribui Manasse. Hi sunt reges Terræ, quos percussit Iosue & filij Israël trās Iordanē ad Occidentalē plagā, à Baalgad in cāpe Libani, vsq. ad montē ᵈcuius pars ascēdit in Seīr: tradiditq. eā Iosue in possessionē
8 tribubus Israël, singulis partes suas, tā in mōtanis quā in planis atq. cāpestribꝰ. In ᵉAseroth', & in solitudine, ac in meridie Hetheus fuit & Amorrheus, Chananæus & Pherezæus, Henæus, & Iebu-
9 sæus. Rex Iericho vnus: rex Hai, quæ
10 est ex latere Beth-el, vnus: rex Ierusalē
11 vnus, rex Hebrō vnus, rex Ierimoth v-
12 nus, rex Lachis vnus, rex Eglō vnus, rex
13 Gazer vnus, rex Dabir vnus, rex Gader
14 vnus, rex Herma vnus, rex Hered vnus,
15 rex Lebna vnus, rex Adullam, vnus,
16 rex Maceda vnus, rex Beth-el vnus,
17 rex Taphua vnus, rex ᵍOpher' vnus,
18 rex Aphec vnus, rex ʰSaron' vnus,
19 rex Madon vnus, rex Asor vnus,
20 rex Semerō ⁱvnus, rex Achsaph vnus,
21 rex Thenac vnus, rex Mageddo vnus,
22 rex Cedes vnus, rex Iachanam Carme-
23 li vnus, rex Dor, & prouinciæ Dor vn',
24 rex Gētium Galgal vnus, rex Thersa vnus: omnes reges triginta vnus.

CAP. XIII.

1 IOsue senex prouectæque ætatis erat, & dixit Dñs ad eū, Senuisti, & longæuus es, terraque latissima derelicta est,
2 quę necdum sorte diuisa est: omnis videlicet Galilæa, Philisthiim, & vniuersa
3 Gessuri. A fluuio turbido qui irrigat Aegyptū, vsq. ad terminos Accarō cōtra Aquilonē, Terra Chanāan: quę in quinq. regulos Philisthiim diuiditur, Gazæos, & Azotios, Ascalonitas, Gethæos, & Accaronitas. Ad meridiem verō sunt Heuæi,

omnis

Inf. 13, 8.

ᵃcōbussit 1 MS. H. C. G.

Deut. 7, 2. Nu. 33, 52.

Exo. 34, 11 Deu. 7, 2.

ᵇGosen MS. H. C. G.

← 1 MS. H. C.

ᶜ quam nō G. Consimiliter autem Textui, legūt R. & G. q.

habitabat 4 MS. R. H. C. G.

ᵇOccidentalem o.

ᶜterminū 7 MS. H. C. Suffraganter autem Textui R. & G. Iudit 5, 10.

ᵈ Libani MS. R. Q. n.

ᵉA sed oth 1 MS. H. G.

ᶠHepher 1 MS. H. C. G.

ᵍLasaron 1 MS. H. C. G.

ʰMoron 1 MS. H. C.

Num. 31, 2. ⁱReba 1 MS. H. C. ʲRebee R. G q.

ᵏRamath 1 MS. H. C. Conformiter autem Textui, legunt R. & G q.

omnis Terra Chanāā, & Maara Sidoniorū vsq. Apheca & terminos Amorrhæi,
Sup. 11, 8. eiusq. cōfinia. Libani quoq. regio cōtra Orientē à Baal-gad sub mōte Hermon, donec ingrediaris Emath. Omniū qui habitāt in mōte à Libano, vsq. ad Aquas-Maserephoth, vniuersiq. Sidonij. Ego ſū qui delebo eos à facie filiorū Israël. Veniat ergo in partē hæreditatis Israël, sicut præcepi tibi. Et nunc diuide Terram in
Nu. 32, 33. Inf. 24, 4. possessionē nouē tribub', & dimidiæ tribui Manasse, cum qua Ruben & Gad possederūt terrā, ¶ quā tradidit eis Moyses famulus Dñi trans fluenta Iordanis, ad orientalē plagā. Ab Aroēr quæ sita est in ripa torrētis-Arnō, & in vallis medio, vniuersq. cāpestria Medabā, vsque
Nu. 18, 21. Dibō. & cunctas ciuitates Sehon, regis Amorrhæi, qui regnauit in Hesebō vsq. ad terminos filiorū Ammō. & Galaad, ac terminū Gessuri & Machati, & omnē montē Hermō, & vniuersam Basan, vsq. ad Salecha, omne regnū Og in Basan, qui regnauit in Astaroth & Edrai, ipse fuit de reliquiis Raphaim: percussitque eos Moyses, atq. deleuit. Noluerūntque
Nu. 18, 21. dispergere filij Israël Gessuri & Machati: & habitauerunt in medio Israël vsq. in præsentē die. ¶ Tribui autē Leui nō dedit possessionē: sed sacrificia & victimæ Dñi Dei Israël, ipsa est ei' hæreditas, sicut locutus est illi. Dedit ergo Moyses possessionē tribui filiorū Ruben iuxta cognationes suas. Fuitq. terminus eorū ab
← 1 MS. H. C. Aroēr, quæ sita est in ripa torrētis-Arnō, & in valle eiusdē torrētis media: vniuersam planitiē, quæ ducit Medaba, ← & Hesebō, cunctōsq. viculos ᵇeārū' qui sunt in
ᵇ eius 1 MS. H. C. Pro Textu autem faciunt R. & G. campestribus Dibō quoque, & Bamothbaal, & oppidū Baalmeō, & Iassa, & Cedimoth, & Mephaath, & Cariathaim, &
Num. 31, 2. ᶜReba 1 MS. H. C. ᵈRebee R. G q. Sabama, & Sarathasar in monte cōuallis.

Beth-phogor & Asedoth, Phasga & Beth-iesimoth, & oēs vrbes cāpestres, vniuersāq. regna Sehō regis Amorrhęi q regnauit in Hesebō, ¶ quē percussit Moyses cū principibus Madiā: Heuæū, & Recē, & Sur, & Hur, & ᵈRebe' duces Sehon habitatores Terræ. Et Balaā filiū Beor ariolū occiderūt filij Israël gladio cum cæteris interfectis. Fatūsq. est terminus filiorum Rubē Iordanis fluuius. Hæc est possessio Rubenitarū p cognationes suas vrbiū & viculorū. Dediteq. Moyses tribui Gad & filiis eī' per cognationes suas possessionē, cuius hæc diuisio est: Terminus Iaser, & oēs ciuitates Galaad, & dimidiā partē terę filiorū Ammō, vsq. ad Aroēr quæ est contra Rabba. & ab
ᵏ Ramath 1 MS. H. C. Conformiter autem Textui, legunt R. & G q. Hesebō vsq. ᵏRamoth', Masphe & Batonim: & à Manaim vsq. ad terminos Dabir. in valle quoq. Beth-aram, & Beth-nemra, & Socoth, & Saphon reliquū partē regni Sehō regis Hesebō, huius quoq. finis, Iordanis est vsq. ad extremā partē maris Cenereth trās Iordanē ad orientalē

28 plagā. hæc est possessio filiorū Gad per familias suas, ciuitates, & villæ earum.
29 Dedit & dimidiæ tribui Manasse, filiisque eius iuxta cognationes suas possessionem, cuius hoc principium est: à
30 Manaim vniuersam Basan, & cuncta regna Og regis Basan, omnesq. vicos Iair
31 qui sunt in Basan: sexaginta oppida. & dimidiam partem Galaad, & Astaroth, & Edrai vrbes regni Og in Basan: filiis Machir, filij Manasse dimidiæ parti filiorū Machir iuxta cognationes suas. Hāc
32 possessionem diuisit Moyses in campestribus Moab, trans Iordanem contra Iericho ad Orientalem plagam. Tribui
33 autem Leui non dedit possessionē: quoniam Dominus Deus Israël ipse est possessio eius, ¶ vt locutus est illi.

CAP. XIIII.

Nu. 18, 20. 1 HOc est quod possederunt filij Israël in Terra-Chanaan, quam dederunt eis Eleazar sacerdos, & Iosue filius Nun, & principes familiarū per tribus Israël:
2 sorte omnia diuidentes, ¶ sicut præceperat Dominus in manu Moysi, nouem
Nu. 34, 54. 3 tribubus, & dimidiæ tribui *. Duabus enim tribub', & dimidię dederat Moyses trans Iordanem possessionem: absque
* Manasse o. Leuitis, qui nihil terre acceperunt inter
4 fratres suos: sed in eorum successerunt locum filij Ioseph in duas diuisi tribus, Manasse & Ephraim: nec acceperūt Leuitæ aliam in terra partem, nisi vrbes ad habitandum, & suburbana eorū ad alendа iumenta & pecora sua. Sicut præce-
5 perat Dominus Moysi, ita fecerunt filij
6 Israël, & diuiserunt Terram. Accesserunt itaq. filij Iuda ad Iosue in Galgala, locutūsq. est ad eum Caleb filius Iephone Cenezæus, ¶ Nosti quid locutus sit
Nu. 14, 24. Dñs ad Moysen hominē Dei de me & te
7 in Cadesbarne. Quadraginta annorū eram quando misit me Moyses famulus Dñi de Cadesbarne, vt considerarē Terram, nuntiauiq. ei quod mihi verum vi-
8 debatur. Fratres autē mei qui ascenderant mecū, dissoluerūt cor populi: & nihilominus ego secutus sum Dñm Deum
9 meum. ¶ Iurauitq. Moyses in die illo, dicens, Terra quā calcauit pes tuus, erit possessio tua, & filiorū tuorū in ᵉternū:
Sup. 1, 3. 10 quia secutus es Dñm Deū ᵉmeū'. Concessit ergo Dñs vitā mihi, sicut pollicitus est vſq. in præsentē diē. Quadraginta & quinque anni sunt ex quo locutus est
ᵉ tuum MS q. Dñs verbū istud ad Moysen, quādo ambulabat Israël per solitudinē: hodie octo-
11 ginta quinq. annorū sum sic valens, vt eo valebā tēpore quando ad explorandū
Ecc. 46, 11. missus sum: ¶ illius in me temporis fortitudo vſq. hodie perseuerat, tam ad bel-
12 landum, quām ad gradiendum. Da ergo mihi montē istū quē pollicitus est Dñs te quoq. audiente, in quo Enacim sunt, & vrbes magnæ atq. munitæ: si forte sit Dñs mecum, & potuero delere eos: sicut

promisit

promissit mihi. Benedixitq. ei Iosue: ‖ & tradidit ei Hebron in possessionē. atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Iephone Cenezæo vsq. in præsentem diem: quia secutus est Dñm Deum Israēl. Nomen Hebron ante vocabatur Cariath-Arbe: Adā maximus ibi inter Enacim situs est: & Terra cessauit à proeliis.

CAP. XV.

Num.34.3. ¶ Gitur sors filiorū Iudæ per cognationes suas ista fuit: A termino Edom ‖ vsq. ad^ desertum Sin contra Meridiē, & vsq. ad extremū partē australis plagæ.

‖ 8 MS.H. C.G.

Initiū eius à summitate maris salsissimi, & à lingua eius quæ respicit Meridiem. Egrediturq́ue contra Ascensum scorpionis, & pertransit in Sina: ascenditq. in Cadesbarne, & peruenit in Esrō, ascendēs ad Addar, & circuiens^ Carcaā, atq. inde pertransiens in Asemona, & peruenies ad Torrentem Aegypti: eruntq. termini eius mare magnum: hic erit finis meridianæ plagæ. Ab Oriente verò erit initium mare salsissimū vsq. ad extrema Iordanis: & ea quæ respiciunt ad Aquilonē à lingua maris vsq. ad eundē Iordanis fluuium. ascenditq. terminus in Beth-hagla, & transit ab Aquilone in Beth-araba: ascendens ad lapidē Eocu filij Ruben. & tendens vsq. ad terminos Debera de Valle-achor, contra Aquilonē respiciens Galgala, quæ est ex aduersu Ascēsionis adommim, ab australi parte torrentis: transitq. aquas quę vocantur Fons-solis: & erunt exitus eius ad Fontē-rogel. ascenditq. per^ conuallem^ filij Ennom ex latere Iebusæi ad Meridiē, hæc est Ierusalē: & inde se erigens ad verticē montis, qui est contra Ge-Ennom ad Occidentē in summitate Vallis-raphaim contra Aquilonē. pertransitq. à vertice montis vsq. ad fontē aquæ Nephtoa: & peruenit vsq. ad vicos montis Ephron: inclinaturq. in Baala, quæ est Cariath-iarim, id est, vrbs siluarū. & circuit de Baala contra Occidentē, vsq. ad montē Seir: transitq. iuxta latus montis Iarim ad Aquilonē in Chesson: & descendit in Beth-semes, transitq́ue in Thamna. & peruenit contra Aquilonē partis Accaron ex latere: inclinatusq. Secchrona, & trāsit montē Baalæ: peruenitq. in Iebneel, & magni maris contra Occidentē fine concluditur. hi sunt termini filiorū Iuda per circuitū in cognationib^ suis. Caleb verò filio Iephone dedit partē in medio filiorū Iuda, iuxta præceptū ei Dñs: Cariath Arbe patris Enac, ipsa est Hebrō. ‖ Deleuitq. ex ea Calebitres filios Enac, Sesai & Ahiman & Tholmai de stirpe Enac. Atque inde conscendens venit ad habitatores Dabir, quæ prius vocabatur Cariath-sepher, id est ciuitas litterarū. Dixitq. Caleb, Qui percusserit Cariath-sepher, & ceperit eam, dabo ei Axam filiā meā vxore. Cepitq. eam Othoniel filius Cenez frater Caleb iunior: dedítq. ei Axam filiā suā vxorem.

Iud.1,20.

Qui cùm pergerent simul, suasit ei à viro suo vt peteret à patre suo agrum, suspirauitq. vt sedebat in asino. Cui Caleb, Quid habes, inquit? At illa respondit, Da mihi benedictionem: Terram australem dare sedisti mihi, iunge & irriguā. Dedit itaq. ei Caleb irriguū superius & inferius. Hęc est possessio tribus filiorum Iuda per cognationes suas.

Exanq. ciuitates ab extremis partibus filiorum Iuda iuxta terminos Edom à Meridie: Cabseel & Eder & Iagur, & Cina & Dimona & Adada, & Cedes & Asor & Iethnā, Ziph & Telē & Baloth, Asor noua & Carioth, Hesron, hæc est Asor. Amam, Sama, & Molada, & Asergadda & Hasemon & Bethpheler, & Hasersual & Berſabee & Baziothia & Baala & Im & Esem, & Eltholad & Cesil & Harma, & Siceleg & Medemena & Sensenna, Lebaoth & Selim & Aen & Remon. omnes ciuitates vigintinouem, & villæ earū. In campestribus verò: Esthaol & Sarea & Asena, & Zanoē & Enganim & Taphua & Enaim, & Ierimoth & Adullam, Socho & Azeca & Saraim & Adithaim & Gedera & Gederothaim: vrbes quatuordecim, & villæ earū. Sanan & Hadasa & Magdal-gad, Delean & Masepha & Iecthel, Lachis & Bascath & Eglon, Chebbon & Lehemam & Cethlis & Gideroth & Bethdagon & Naama & Maceda: ciuitates sedecim, & villæ earum. Labana & Ether & Asan, Iephtha & Esna & Nesib, & Ceila & Achzib & Maresa: ciuitates nouē, & villæ earū. Accaron cum vicis & villulis suis. Ab Accaron vsq. ad mare: omnia quę vergunt ad Azotum & vicinos eius. Azotos cū vicis & villulis suis. Gaza cum vicis & villulis suis, vsq. ad torrētem Aegypti, & mare magnum terminus eius. Et in monte: Samir & Iether & Soeoth & Danna & Cariathsenna, hæc est Dabir: Anab & Istemo & Anim, Gosen & Olon & Gilo: ciuitates vndecim & villæ earum. Arab & Ruma & Etaan, & Ianum & Beth-thaphua & Apheca, Athmatha & Cariath-arbe, hæc est Hebron, & Sior: ciuitates nouem, & villæ earum. Maon & Charmel & Ziph & Iota, Iezrael & Iucadam & Zanoe, Accain, Gabaa & Thamna: ciuitates decem & villæ earum. Halhul, & Bethsur, & Gedor, Mareth, & Beth-anoth, & Eleron: ciuitates sex & villæ earū. Cariath-baal, hæc est Cariathiarim vrbs siluarum, & Arebba: ciuitates duę, & villæ earum. In deserto Beth-araba, Meddin, & Sachacha & Nebsan, & ciuitas salis, & Engaddi: ciuitates sex, & villæ earū*. Iebusæū autē habitatorem

* fiunt simul centum quindecim o.

Ierusalem nō potuerunt filij Iuda delere: habitauitq. Iebusæus cum filiis Iuda in Ierusalem vsque in præsentem diem.

CAP. XVI.

CEcidit quoq. sors filiorū Ioseph ab Iordane cōtra Iericho & aquas eius, ab Oriente: solitudo quæ ascendit de Iericho ad montē Bethel: & egreditur de Beth-el Luzam: transitq. terminum Archi, Atharoth. & descendit ad Occidētem iuxta terminū Iephleti, vsq. ad terminos Beth-horon inferioris, & Gazer: finiuntur. regiones eius mari-magno: possederuntq. filij Ioseph Manasses & Ephraim. Et factus est terminus filiorum Ephraim per cognationes suas: & possessio eorū extra Orientem Atarothaddar vsq. Beth-horō superiorē. Egrediunturque confinia in mare: Machmethath verò Aquilonē respicit, & circuit terminos contra Orientem in Thanathselo: & pertransit ab Oriente Ianoē. descenditq. de Ianoe in Ataroth & Naarātha: & peruenit in Iericho, egrediturque ad Iordanem. De Taphua pertransit cōtra mare in Vallem-arundineti, suntque egressus eius in mare salsissimū. hæc est possessio tribus filiorū Ephraim per familias suas. Vrbesq. separatæ sunt filiis Ephraim in medio possessionis filiorum Manasse, & villæ earum. Et non interfecerunt filij Ephraim Chananæum qui habitabat in Gazer: habitauitq. Chananæus in medio Ephraim vsque in diem hanc tributarius.

CAP. XVII.

CEcidit autē sors tribui Manasse: (ipse enim est primogenitus Ioseph) Machir primogenito Manasse patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitq. possessionē Galaad & Basan. ‖ & reliquis filiorū Manasse iuxta familias suas, filiis Abiēzer, & filiis Helec, & filiis Esriel, & filiis Sechē, & filiis Hepher, & filiis Semida. isti sunt filij Manasse filij Ioseph, mares, per cognationes suas. Salphaad verò filio Hepher filij Galaad filij Machir filij Manasse non erant filij, sed solæ filiæ: quarū ista sunt nomina, Maala & Noa & Hegla & Melcha & Thersa. Venerunt^ in cōspectu Eleazari sacerdotis, & Iosuē filij Nun, & principū, dicentes, Dns præcepit per manū Moysi, vt daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Dedítq. ei^ iuxta imperium Dñi possessionem in medio fratrū patris earum. Et ceciderunt funiculi Manasse, decem, absq. Terra-Galaad & Basan trās Iordanē. Filiæ enim Manasse possederunt hæreditatem in medio filiorū eius. Terra autē Galaad cecidit in sortē filiorum Manasse qui reliqui erāt. Fuitq. terminus Manasse ab Aser, Machmathath quæ respicit Sichem: & egreditur ad dextram iuxta habitatores Fōtis-Taphuæ.

Num.26, 22.

Num.27,1. 36,2.

Etenim in sorte Manasse ceciderat Terra Taphuæ, quæ est iuxta terminos Manasse filiorum Ephraim. Descenditque terminus Vallis-arundineti in meridiem torrentis ciuitatū Ephraim, quæ in medio sunt vrbium Manasse: terminus Manasse ab Aquilone torrentis, & exit^ eius pergit ad mare: ita vt possessio Ephraim sit ab Austro, & ab Aquiloue Manasse, & vtramq. claudat mare, & coniungantur sibi in tribu Aser ab Aquilone, & in tribu Issachar ab Oriente. Fuitq. hæreditas Manasse in Issachar & in Aser, Bethsan & viculi eius, & Ieblaam cū viculis suis, & habitatores Dor cū oppidis suis, habitatores quoque Endor cum viculis suis: similiterque habitatores Tenac cum viculis suis, & habitatores Mageddo cum viculis suis, & tertia pars vrbis Nopheth. Nec potuerunt filij Manasse has ciuitates subuertere, sed cœpit Chananæus habitare in terra ^ipsa^. Postquam autem cōualuerunt filij Israēl, subiecerunt Chananæos, & fecerunt sibi tributarios, nec interfecerunt eos. Locutique sunt filij Ioseph ad Iosue, & dixerunt, Quare dedisti mihi ^possessionē sortis & funiculi vnius, cùm sim tantæ multitudinis, & benedixerit mihi Dns? Ad quos Iosue ait, Si populus multus es, ascende in siluam, & succide tibi spatia in Terra Pherezæi & Raphaim: quia angusta est tibi possessio montis Ephraim. Cui respōderunt filij Ioseph, Non poterimus ad montana cōscendere, cùm ferreis curribus vtantur Chananæi qui habitant in terra campestri, in qua sitæ sunt Bethsan cū viculis suis, & Iezraēl mediā possidens vallē. Dixitq. Iosue ad domum Ioseph^, Ephraim & Manasse, Populus multus es, & magnę fortitudinis, nō habebis sortē vnā, sed trāsibis ad montē, & succides tibi, atque purgabis aī habitrandū spatia: & poteris vltrā procedere cùm subnerteris Chananæum, quē dicis ferreos habere curros, & esse fortissimū.

CAP. XVIII.

COngregatiq. sunt omnes filij Israēl in Silo, ibiq. fixerunt tabernaculū testimonij, & fuit eis Terra subiecta.

‖ Remanserunt^ autem filiorum Israēl septem tribus, quæ necdum acceperant possessiones suas. Ad quos Iosue ait, Vsquequò marcetis ignauia, & nō intratis ad possidendam Terram, quam Dns Deus patrum vestrorum dedit vobis? Eligite de singulis tribubus ternos viros, vt mittā eos, & pergant atq. circumeant Terrā, & describant eam iuxta ^numerum^ vnius cuiusq. multitudinis: referantq. ad me quod descripserint. Diuidite vobis Terrā in septem partes: Iudas sit in terminis suis ab australi plaga, & domus Ioseph ab Aquilone. mediam inter hos Terrā in septem partes describite: & huc venietis ad me, vt coră Dño Deo vestro mittam vobis hic sortem: quia nō est inter vos pars Leuitarū, sed

‖ Remanserant MS. R.

^ termioū 5 MS.

facerdotium Dñi est eorũ hereditas. Gad autem & Ruben, & dimidia tribus Manasse iam acceperant possessiones suas trans Iordanem ad Orientalem plagam: quas dedit eis Moyses famulus Domini.

Cumq; surrexissent viri, vt pergerent ad 8
describendam Terram, præcepit eis Iosue, dicẽs, Circuite Terrã, & describite eam, ac reuertimini ad me: vt hic coram Dño, in Silo mittam vobis sorte. Itaque per- 9
rexerunt: & lustrãtes eã, in septem partes diuiserunt, scribẽtes in volumine. Reuersiq; sunt ad Iosue in castra Silo. Qui 10
misit sortes coram Dño in Silo, diuisitq. Terram filiis Israel in septem partes. Et 11
ascẽdit sors prima filiorũ Ben-iamin per familias suas, vt possiderent Terrã inter filios Iuda & filios Ioseph. Fuitq. ter- 12
minus eorũ contra Aquilonẽ a Iordane: pergẽs iuxta latus Iericho septẽtrionalis plagæ, & inde cõtra Occidentẽ ad montana conscendẽs, & peruenies ad solitudinem Beth-auen, atq. pertrãsiens iuxta 13
Luzam ad Meridiẽ, ipsa est Beth-el: descendítq. in Ataroth-addar in montẽ qui est ad Meridiem Beth-horon inferioris:

Et inclinatur circuiens contra mare ad 14
Meridiem montis qui respicit Beth-horon contra Africum: fuitq. exitus eius in Cariath-baal, quæ vocatur & Cariath-iarim, vrbẽ filiorum Iuda. hæc est plaga cõtra mare, ad Occidentẽ. A Meridie 15
autem ex parte Cariath-iarim egreditur terminus contra mare, & peruenit vsque ad fontẽ aquarũ Nephtoa. Descendítq. 16
in partẽ montis qui respicit Vallem-filiorũ-Ennom: & est contra septentrionalẽ plagã in extrema parte Vallis-raphaim. Descẽditq. in Ge-Ennõ (id est, Vallem Ennõ) iuxta latus Iebusæi ad Austrũ: & peruenit ad Fontẽ-rogel, trãsiens ad Aq- 17
lonẽ, & egredies ad En-semes, (id est fontẽ solis:)' & pertrãsit vsq. ad tumulos 18
qui sunt è regione Ascensus-adommim: descendítq. Aben-boen, id est, lapidẽ Boẽ filij Ruben: & pertrãsit ex latere Aquilonis ad cãpestria: descendítq. in planitiẽ, & prætergreditur cõtra Aquilonẽ Beth- 19
hagla: fuitq; exitus eius contra linguã maris salsissimi ab Aquilone in fine Iordanis ad australe plaga: qui est terminus 20
filius ab Oriente. hæc est possessio filiorũ Ben-iamin per terminos suos in circuitu, & familias suas. Fuerunt q. ciuitates 21
eí, Iericho & Beth-hagla & Vallis-casis, Beth-araba & Samaraim & Bethel 22
& Auim & Aphara & Ophera, 23
Villa-hemona & Ophni & Gãbee: ci- 24
uitates duodecim, & villæ earum. Ga- 25
baon & Rama & Beroth, & Mesphe, & 26
Caphara & Amosa & Recem, Iatephel 27
& Tharela, & Sela, Eleph, & Iebus, quæ 28
est Ierusalem, Gabaath & Cariath: ciuitates quatuordecim, & villæ earũ. Hæc est possessio filiorum Ben-iamin iuxta familias suas.

CAP. XIX.

1 ET egressa est sors secunda filiorum Simeon per cognationes suas: fuitq. hæreditas eorum in medio possessionis 2 filiorũ Iuda: Ber-sabee & Sabee & Mo- 3 lada & Haser-sual, Bala & Asem 4 & Eltholad, Bethul & Harma 5 & Siceleg & Beth-marchaboth & Ha- 6 ser-susa & Bethlebaoth & Sarohen: ci- 7 uitates tredecim, & villæ earum. Ain & Remmõ & Athar & Asan: ciuitates qua- 8 tuor, & villæ earum: omnes viculi per circuitum vrbiũ istarũ vsque ad Baalath, Beer, Ramath cõtra austrãlem plagam *. Hæc est hæreditas filiorũ Simeon iuxta 9 cognationes suas, in possessione & funiculo filiorũ Iuda: quia maior erat. & idcirco filij Simeõ possederunt in medio 10 hæreditatis eorũ. Cecidítque sors tertia filiorum Zabulon per cognationes suas: & factus est terminus possessionis eorum 11 vsq. Sarid. Ascenditq. de mari & *Medalaa', & peruenit in Debbãseth: vsq. ad 12 torrentem qui est contra Ieconã. Et reuertitur de Sared contra Orientẽ in finẽ Ceseleth-Thabor: & egreditur ad Dabereth, ascenditq. contra Iaphie. Et inde perrãsit vsq. ad orientalem plagã Gethhepher & Tacasin: & egreditur in Remmõ, Amthar & Noa. Et circuit ad Aquilonẽ Hanathõ: fuitq. egressus eius Val- 13 lis-iephthahel, & Cateth & Naalol & Semeron & *Medala' & Beth-lehem: ciui- 14 tates duodecim, & villæ earũ. Hæc est hæreditas tribus filiorũ Zabulon per co- 15 gnationes suas, vrbes & viculi earũ. Ifachar egressa est sors quarta per cogna- 16 tiones suas. fuitq. eius hæreditas Iezraël & Casaloth & Sunem & Hapharaim & 17 *Seon, & Anaharath & Rabboth & Ce- 18 sion, Abes, & Rameth & En-gannim, & 19 Enhadda & Bethphetes. Et peruenit ter- 20 minus eius vsq. Thabor & Schesima & Bethsemes: exitus eius Iordanis: 21 ciuitates sedecim, & villæ earũ. Hæc est possessio filiorũ Isachar per cognationes 22 suas, vrbes & viculi earũ. Cecidítq. sors quinta tribui filiorũ Aser p cognationes 23 suas: fuitq. terminus eorum Halcath & 24 Chali & Beté & Axaph & Elmelech & Amaad & Messal: & peruenit vsq. ad Car- 25 melũ maris & Sihor & Labanath. Ac reuertitur cõtra orientẽ Beth-dagõ: & pertrãsit vsque Zabulõ & Vallẽ-Iephthaël cõtra Aquilonẽ in Bethémec & Nehiel. 26 Egreditúrque ad Iruã Cabul, & Abran 27 & Rohob & Hamon & Cana, vsque ad Sidonem magnam. reuertitúrque in 28 Horma vsque ad ciuitatẽ munitissimam Tyrum, & vsque Hosa: eruntque exitus eius in mare de funiculo Achziba: & 29 Amma & Aphec & Rohob. ciuitates viginti 30 duæ, & villæ earum. Hæc est possessio filiorũ Aser per cognationes suas, 31 vrbes q. & viculi earum. Filiorũ Nephthali sexta sors cecidit per familias suas: 32

*Fuerunt- que omnes ciuitates decem & septẽ o.

*Merala 1 MS. H, C. G.

*Medaba o.

*Senon o.

*Fuerunt- que omnes ciuitates viginti sex o.

& cœ-

& cœpit terminus de Heleph & Elon in 33
Saananim & Adami, quæ est Neceb, & Iebnael vsq. Lecum: & egressus eorũ vsque ad Iordanẽ; reuertiturq. terminus 34
cõtra Occidẽtẽ in Azanoth-Thabor, atq. inde egreditur in Hucuca, & pertrãsit in Zabulo cõtra Meridiẽ, & in Azer contra Occidentẽ, & in Iuda ad Iordanẽ contra ortum solis. ciuitates munitissimæ, Asse- 35
dim, Ser & Emath & Reccath & Cenereth, & Edema & Arama, Asor & Ce- 36
des & Edrai, Enhasor & Ierõ & Magdalel, Horẽ & Beth-anath & Beth-semes: 37
ciuitates decẽ & nouẽ, & villæ earũ. Hæc 38
est possessio tribus filiorum Nephthali p cognationes suas, vrbes & viculi earum.

Tribui filiorũ Dan per familias suas e- 40
gressa est sors septima: & fuit terminus 41
possessionis eius Sarea, & Esthaol, & Hirsemes, id est ciuitas solis. Selebin & A- 42
ialõ & Iethela, Elõ & Thẽna & Acrõ, 43
Elthece, Gebbethõ & Balaath, & Iud 44
& Bane & Barac & Geth-remmon: & 45
*Meiarcõ & Arecon, cum termino qui 46
respicit Ioppẽ, & ipso fine cõcluditur. 47
Ascenderuntq. filij Dan, & pugnauerunt cõtra Lesem, ceperuntq. eã: & percusserunt eam in ore gladij, & possederunt, & habitauerunt in ea, vocãtes nomen eius Lesem-Dan, ex nomine Dan patris sui.

Hæc est possessio tribus filiorum Dã, p 48
cognationes suas, vrbes & viculi earum.

Cumq. cõpleßet sorte diuidere Terram 49
singulis per tribus suas, dederunt filij Israel possessionẽ Iosue filio Nun in medio sui, iuxta præceptum Dñi, vrbem 50
quã postulauit, Thamnath-sarta in mõte Ephraim: & ædificauit ciuitatẽ, habitauitque in ea. Hæ sunt possessiones 51
quas sorte diuiserunt Eleazar sacerdos, & Iosue filius Nun, & principes familiarũ, ac tribuum filiorum Israel, in Silo, corã Domino ad ostiũ tabernaculi testimonij, partíq. sunt Terram. CAP. XX.

ET locutus est Dñs ad Iosue, dicens, 1
Loquere filijs Israel, & dic eis, Se- 2
parate vrbes fugitiuorum, [de quibus locutus sum ad vos per manum Moysi, vt 3
cõfugiat ad eas quicunq. animã percusserit nescius: & possit euadere irã proximi qui vltor est sanguinis, cum ad vnã harum cõfugerit ciuitatũ: stabitq. ante portã ciuitatis, & loquetur senioribus vrbis illius ea quæ se cõprobent innocentẽ: sicque suscipient eum, & dabunt ei locum ad habitandum. Cumq. vltor sanguinis 5
eum fuerit persecutus, nõ tradẽt in manus eius: quia ignorãs proximũ ei, nec ante biduum triduúmue eius gustatur inimicus. Et habitabit in ciuitate illa, 6
donec stet ante iudicium causam reddẽs facti sui, & moriatur sacerdos magnus qui fuerit in illo tẽpore: tunc reuertetur homicida, & ingredietur ciuitatẽ & domum suã de qua fugerat. Decreuerũtq. Cedes 7
in Galilæa mõtis Nephthali, & Sichẽ in mõte Ephraim, & Cariath-Arbe, ipsa est Hebrõ in mõte Iuda. Et trans Iordanẽ 8
contra Orientalẽ plagã Iericho, [statuerunt Bosor, quæ ita est in campestri solitudine de tribu Rubẽ, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Basan de tribu Manasse. Hæ ciuitates constitutæ sunt cunctis filiis Israel, & aduenis qui habitabãt inter eos: vt fugeret ad eas qui animam nescius percussisset, & non moreretur in manu proximi, ejusdem sanguinem vindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suã.

CAP. XXI.

1 ACcesserunt q. principes familiarum Leui ad Eleazarum sacerdotẽ, & Iosue filium Nun, & ad duces cognationum 2 per singulas tribus filiorum Israel: locutiq. sunt ad eos in Silo Terræ-Chanaan, atq. dixerunt, [Dñs præcepit per manum Moysi, vt darentur nobis vrbes ad habitãdum, & suburbana earum ad alẽda iumẽ- 3 ta. Dederuntq. filij Israel de possessionibus suis iuxta imperium Dñi, ciuitates & suburbana earum. Egressáq. est sors 4 in familiã Caath filiorum Aarõ sacerdotis de tribu Iuda & Simeõ & Bẽ-iamin, 5 ciuitates tredecim: Et reliquis filiorum Caath, id est Leuitis qui superfuerant, de tribu *Ephraim, & Dan, & dimidia tribu 6 Manasse, ciuitates decẽ. Porrõ filiis Gerson egressa est sors, vt acciperẽt de tribubus Issachar & Aser & Nephthali, dimidiaque tribu Manasse in Basan ciuitates 7 numero tredecim. Et filiis Merari per cognationes suas de tribub* Rubẽ & Gad 8 & Zabulõ vrbes duodecim. Dederuntq. filij Israel Leuitis ciuitates & suburbana earum, sicut præcepit Dñs per manum 9 Moysi, singulis sorte tribuẽtes. De tribubus filiorũ Iuda & Simeõ dedit Iosue 10 ciuitates: [quarum ista sunt nomina, filiis Aarõ per familias Caath Leuitici generis (prima enim sors illis egressa est) 11 Cariath-Arbe patris Enac, quæ vocatur Hebrõ, in mõte Iuda, & suburbana eí p 12 circuitũ. [Agros verò, & villas eius dederat Caleb filio Iephone ad possidẽdũ. 13 Dedit ergo filiis Aarõ sacerdotis Hebrõ confugij ciuitatem, ac suburbana eius: & 14 Lobnã cũ suburbanis suis: & Iether, & 15 *Esthemo', & Holõ, & Dabir, & Ain, & 16 Ieta, & Bethsames, cũ suburbanis suis: ciuitates nouẽ de tribub*, vt dictũ est, duas. 17 De tribu aũt filiorũ Bẽ-iamin, Gabaõ, & Gabae, & Anathoth & Almõ, cũ 18 suburbanis suis: ciuitates quatuor. Oẽs 19 simul ciuitates filiorum Aarõ sacerdotis tredecim, cũ suburbanis suis. Reliquis 20 verò per familias filiorũ Caath Leuitici generis hæc est data possessio. De tribu 21 Ephraim *vrbes cõfugij Sichẽ cũ suburbanis suis in monte Ephraim, & Gazer 22 & Cibsaim & Beth-horõ, cũ suburbanis suis, ciuitates quatuor. De tribu quoque 23 Dan, Eltheco & Gabathõ, & Ataion & 24

1 5 Geth-remmon,

*Deut. 4.4. Iosue 20,9.

Num. 35,2.

*Atque Hierco 0

*Aquæ Hierco 1 MS.

*& 4 MS. Interpres explicandæ sententia gratia adiecit Ad fine Et occidentem. H. C. H. C. G. H. C. G.

*Num. 35,9. Deu. 19,2.

*Sup. 14,14.

*Esthemoa MS. H. C.

*vrbs 19 MS. H. C. G. Q. n.

Geth-remō, cū suburbanis suis, ciuitates quatuor. Porrò de dimidia tribu Manasse, Thanoch & Geth-remmō, cū suburbanis suis ciuitates duæ. Oēs ciuitates decē, & suburbana earū, datæ sunt filiis Caath inferioris gradus. Filiis quoque Gerson Leuitici generis dedit de dimidia tribu Manasse cōfugij ᵇciuitates', Gaulon in Basan, & Bostā, cū suburbanis suis, ciuitates duas. Porrò de tribu Issachar, Cesiō, & Dabereth, & Iaramoth, & Enganim, cū suburbanis suis, ciuitates quatuor. De tribu autē Aser, ᵇMasal' & Abdō, & Helcath, & Rohob, cū suburbanis suis, ciuitates quatuor. De tribu Nephthali ciuitates cōfugij, Cedes in Galilæa, & Hāmoth-dor, & Carthan, cū suburbanis suis, ciuitates tres. Oēs vrbes familiarū Gerson, tredecim, cum suburbanis suis. Filiis aūt Merari Leuitis inferioris gradus per familias suas data est de tribu Zabulō, Iecnā & Cartha & Dāna & Naalol, ciuitates quatuor cū suburbanis suis. De tribu Gad ᵃ ciuitates' confugij, Ramoth in Galaad, & Manaim & Hesebō & Iazer, ciuitates quatuor, cū suburbanis suis. ⌐De tribu Rubē vltra Iordanē cōtra Iericho ciuitates refugij, Bosor in solitudine, Misor & Iasser & Iechson & Mephaath, ciuitates quatuor cū suburbanis suis'. Oēs vrbes filiorū Merari per familias, & cognationes suas duodecim. Itaq. ciuitates vniuersę Leuitarū in medio possessionis filiorum Israel fuerunt quadragintaocto cū suburbanis suis, singulæ per familias distributæ. Dedit q. Dns Deus Israēli omnē Terrā, quam traditurū se patribus eorum iurauerat: & possederunt illā, atq. habitauerūt in ea. Dataq. est ab eo pax in oēs per circuitū nationes: nullusq. eis hostiū resistere ausus est, sed cūcti in eorum ditionē redacti sunt. Ne vnum quidē verbū, quod illis præstiturū se esse promiserat, irritum fuit, sed rebus expleta sunt omnia.

CAP. XXII.

EOdē tēpore vocauit Iosue Rubenitas, & Gaditas, & dimidiā tribū Manasse, dixitq. ad eos, Fecistis omnia quę præcepit vobis Moyses famulus Dñi: mihi quoq. in omnibus obedistis, nec reliquistis fratres vestros hōgo tēpore, vsque in præsentē diē, custodientes imperiū Dñi Dei vestri. Quia igitur dedit Dns Deus vester fratribus vestris quietē & pacem, sicut pollicitus est: reuertimini, & ite in tabernacula vestra, & in terrā possessionis, quā tradidit vobis Moyses famulus Dñi trans Iordanē; ita duntaxat, vt custodiatis attente, & opere cōpleatis mādatū & legē quā præcepit vobis Moyses famulus Dñi, vt diligatis Dñm Deū vestrū, & ambuletis in omnibus viis eius, & obseruetis mandata illius, adhæreatisque ei, ac seruiatis in omni corde, & in omni anima vestra. Benedixitque eis Iosue, & dimisit eos. Qui reuersi sunt in tabernaculа sua. Dimidiæ autē tribui Manasse possessionem Moyses dederat in Basan: & idcirco mediæ quæ superfuit, dedit Iosue sortem inter cæteros fratres suos trās Iordanē ad Occidentalē* plagam. Cumque dimitteret eos in tabernacula sua, & benedixisset eis, dixit ad eos, In multa substātia atque diuitiis reuertimini ad sedes vestras, cū argento & auro, ære ac ferro, & veste multiplici: diuidite prædā hostiū cū fratribus vestris. Reuersique sunt, & abierunt filij Rubē, & filij Gad, & dimidia tribus Manasse, à filiis Israēl de Silo, quæ sita est in Chanaan, vt intrarēt Galaad Terrā possessionis suæ, quā obtinuerāt iuxta imperium Dñi in manu Moysi. Cumq. venissent ad tumulos Iordanis, in Terrā Chanaan, ædificauerunt iuxta Iordanē altare infinitæ magnitudinis. Quod cū audissent filij Israēl, & ad eos certi nuntij detulissent ædificasse filios Rubē, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse altare in Terra Chanaan, super Iordanis tumulos, cōtra filios Israēl: cōuenerunt omnes in Silo, vt ascenderēt, & dimicarent contra eos. Et interim misertē ad illos in Terram Galaad Phinees filiū Eleazari ᵇsacerdotē', & decē principes cū eo, singulos de singulis tribubus. Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse in Terram Galaad, dixeruntq. ad eos, Hæc mandat omnis populus Dñi, Quæ est ista transgressio? Cur reliquistis Dnm Deū Israēl, ædificātes altare sacrilegum, & à cultu illius recedentes? An parum vobis est quòd ‖peccastis in Beelphegor, & vsq. in præsentē diē macula huius sceleris in ᵃvobis' permanet, multiq. de populo corruerunt? Et vos hodie reliquistis Dñm, & eras in vniuersum Israēl ira eius desæuiet. Quòd si putatis immundā esse terrā possessionis vestræ, transite ad Terrā in qua tabernaculum Dñi est, & habitate inter nos: tantùm vt à Dño, & à nostro cōfœdere nō recedatis, ædificato altari præter altare Domini Dei nostri. ‖Nōne Achan filius Zare præteriit mādatum Dñi, & super omnem populū Israēl ira eius incubuit? Et ille erat vnus homo, atq. vtiná solus periisset in scelere suo. Responderuntq. filij Rubē, & Gad, & dimidia tribus Manasse principibus legationis Israēl, Fortissimus Deus Dñs*, ipse nouit, & Israēl simul intelligēt: si prævaricationis animo hoc altare construximus, non custodiat nos, sed puniat nos in præsentī: & si ea mente fecimus vt holocaustā, & sacrificium, & pacifícas victimas sup eo imponeremus, ipse quærat & iudicet: & non ea magis cogitatione atque tractatu, vt diceremus, Cras dicēt filij vestri filiis nostris, Quid vobis & Dño Deo Israēl? terminū posuit Dns inter nos & vos ô filij Rubē, & filij Gad

Iordanē fluuiū: & idcirco partē nō habetis in Dño. Et per hāc occasionē auertēt filij vestri filios nostros à timore Dñi. Putauimus itaq. melius, & diximus, Extruamus nobis altare, non in holocaustā, neq. ad victimas offerēdas, sed in testimoniū inter nos & vos, & sobolē nostrā vestrāq. progeniē, vt seruiamus Dño, & iuris nostri sit offerre & holocaustā, & victimas, & pacifícas hostias: & nequaquā dicāt cras filij vestri filiis nostris, Nō est vobis pars in Dño. Quòd si voluerint dicere, ꝛc. pōdebunt eis, Ecce altare Dñi quod fecerunt patres nostri, nō in holocaustā, neq. in sacrificiū, sed in testimoniū nostrū ac vestrū. Absit à nobis hoc scelus vt recedamus à Dño, & eius vestigia relinquamus structo altari ad holocaustā, & sacrificia, & victimas offerēdas, præter altare Dñi Dei nostri quod extructū est ante tabernaculū eius. Quib. auditis, Phinees sacerdos, & principes legationis Israēl, qui erāt cū eo, placati sunt: & verba filiorū Rubē, & Gad, & dimidię tribus Manasse, libētissimè susceperunt. Dixitq. Phinees filius Eleazari sacerdos ad eos, Nūc scimus quòd nobiscū sit Dns, quoniā alieni estis à prævaricatione hac, & liberastis filios Israēl de manu Dñi. Reuersiq. est cū principib' à filiis Rubē & Gad de Terrā Galaad, ᵇad Chanaan ad filios Israēl, & retulit eis. Placuitq. sermo cūctis audientib'. Et laudauerūt Deū filij Israēl, & nequaquā vltrà dixerūt vt ascenderēt cōtra eos, atq. pugnarent, & delerent Terrā possessionis eorū. Vocauerūntque filij Ruben, & filij Gad altare quod extruxerant, Testimoniū nostrum, quod Dominus ipse sit Deus.

CAP. XXIII.

EVoluto autē multo tēpore, postquam pacē dederat Dns Israēli, subiectis in gyro nationibus vniuersis, & Iosue iam longæuo, & perienlis ætatis, vocauit Iosue omnē Israēlē, maioresq. natu, & principes ac ᵇduces', & ᵃmagistros', dixitq. ad eos, Ego senui, & progressioris ætatis sum: vos q. cernitis omnia quæ fecerit Dns Deus vester cūctis per circuitū nationibus, quomodo pro vobis ipse pugnauerit: & nūc quia vobis sorte ᵇdiuisit' omnē Terrā, ab Orientali parte Iordanis vsq. ad mare magnū, multi q. adhuc supersunt nationes: Dns Deus vester disperdet eas, & auferet à facie vestra, & possidebitis Terrā, sicut vobis pollicitus est. tantū cōfortamini, & estote solliciti vt custodiatis cūcta quæ scripta sunt in voluimine legis Moysi: & non declinetis ab eis neq. ad dexterā neque ad sinistrā: ne postquā intrauerītis ad Gentes, quę inter vos futuræ sunt, iuretis in nomine deorū earum, & seruiatis eis, & adoretis illos: Sed adhæretis Dño Deo vestro, ꝙ fecistis vsq. in diē hāc. Et tūc auferet Dns Deus in cōspectu vestro gētes magnas & robustissimas, & nullᵘ vobis resistere potuerit. Vnus è vobis persequetur hostiū mille viros: quia Dns Deus vester pro vobis ipse pugnabit, sicut pollicitus est. Hoc tantū diligētissimè præcauete, vt diligatis Dñm Deū vestrū. Quòd si volueritis gentiū harū quæ inter vos habitāt, erroribus adhærere, & cū eis miscere cōnubia, atq. amicitias copulāre: iā nūc scitote quòd Dns Deus vester nō eas deleat ante faciē vestrā, sed ᵇsint' vobis in foueā ac laqueū, & ostendiculum ex latere vestro, & iudex in oculis vestris, donec vos auferat atq. disperdat de Terra hac optima quā tradidit vobis. En ego hodie ingredior viā vniuersæ terræ, & toto animo cognoscetis quòd de omnib. verbis quæ se Dns prælocuturū vobis esse pollicitus est, vnū non præterierit inexāsum. Sicut ergo impleuit opere quod promisit, & prospera cuncta venerunt: sic adducet super vos quicquid malorū cōminatus est, donec vos auferat atq. disperdat de Terra hac optima quā tradidit vobis, eo quòd præterieritis pactum Dñi Dei vestri, quod pepigit vobiscū, & seruieritis diis alienis, & adoraueritis eos: citò atq. velociter cōsurget in vos furor Dñi, & auferemini ab hac Terra optima quā tradidit vobis.

CAP. XXIIII.

COngreganitq. Iosue oēs tribus Israēl in Sichē, & vocauit maiores natu, ac principes, & iudices, & magistros: steteruntq. in cōspectu ᵃDñi', & ad populū sic locutus est, Hæc dicit Dns Deus Israēl, ‖Trās fluuiū habitauerūt patres vestri ab initio, Thare pater Abrahā & Nachor: seruieruntq. dijs alienis. Tuli ergo patrē vestrū Abrahā de Mesopotamię finibus: & adduxi eū in Terrā Chanaan: multiplicauiq. semē eius, ‖ & dedi ei Isaac: filiq. rursum dedi Iacob & Esau. ‖ Equibus, Esau dedi montē Seir ad possidendū: ‖ Iacob verò, & filii eius descēderunt in Aegyptū. ‖ Misiq. Moysen & Aarō, & perculsi Aegyptū multis signis atq. portentis. ‖ Eduxiq. vos & patres vestros de Aegypto, & venistis ‖ ad mare: persecutiq. sunt Aegyptij patres vestros cū curribus & equitatu, vsq. ad Mare-rubrū. Clamauerunt autē ad Dñm filij Israēl: qui posuit tenebras inter vos & Aegyptios: & adduxit super eos mare, & operuit eos. Viderūt oculi vestri cūcta quæ in Aegypto fecerim, & habitastis in solitudine multo tempore: & introduxi vos in Terram Amorrhæi, qui habitabat trās Iordanē. ‖ Cumq. pugnarent cōtra vos, tradidi eos in manus vestras, & possedistis Terrā eorū, atq. interfecistis eos. ‖Surrexit autē Balac filius Sephor rex Moab, & pugnauit cōtra Israēlem. Misitque, & vocauit Balaam filium Beor, vt malediceret vobis: & ego nolui audire eum, sed econtrario per illum benedixi vobis, & liberaui vos de manu eius.

‖Transfitis-

Universidad de Sevilla Biblioteca

Sup. 3, 14. 6, 1. 11, 3.

¶ Transiſtisq. Iordanem, & veniſtis ad Iericho. Pugnauerúntq. contra vos viri ciuitátis eius, Amorrhæus, & Pherezæus & Chananæus, & Hethæus & Gergeſæus, & Heuæus, & Iebuſæus: & tradidi illos in manus veſtras. ¶ Miſiq. ante vos crabrones: & ejeci eos de locis ſuis, duos reges Amorrhæorũ, nõ in gladio & in arcu tuo.

Sup. 11, 20. Deut. 7, 20

Deduxi vobis Terrã in qua nõ laboraſtis, & vrbes quas nõ ædificaſtis, vt habitaretis in eis: vineas & oliueta quæ nõ plantaſtis.

Nũc ergo timete Dñm, & ſeruite ei pſecto corde atq. veriſſimo: & auferte deos quibus ſeruierũt patres veſtri in Meſopotamia & in Aegypto, ac ſeruite Dño. Sin aũt malũ vobis videtur vt Dño ſeruiatis, optio vobis datur: eligite hodie quod placeat, cui ſeruire potiſſimũ debeatis, vtrum diis quibus ſeruierũt patres veſtri in Meſopotamia, an diis Amorrhæorũ, in quorũ Terra habitatis: ego aũt & domus mea ſeruiemus Dño. Reſpõditq. populus, & ait, Abſit à nobis vt relinquamus Dñm, & ſeruiamus diis alienis. Dñs Deus noſter ipſe eduxit nos & patres noſtros de Terra Aegypti, de domo ſeruitutis: feciſtq́ue vidẽtibus nobis ſigna ingẽtia, & cuſtodiuit nos in omni via p quã ambulauimus, & in cunctis populis per quos tranſiuimus.

Et eiecit vniuerſas gẽtes, Amorrhæum habitatorẽ Terræ quam nos intrauimus. Seruiemus igitur Dño, quia ipſe eſt Deus noſter. Dixitq. Ioſue ad populũ, Nõ poteritis ſeruire Dño: Deus enim ſanctus, & fortis æmulator eſt, nec ignoſcet ſceleribus veſtris atq. peccatis. Si dimiſeritis Dñm, & ſeruieritis diis alienis, conuertet ſe, & affliget vos, atq. ſubuertet poſtquã vobis præſtiterit bona. Dixitq. populus ad Ioſue, Nequaquã ita vt loqueris erit, ſed Dño ſeruiemus. Et Ioſue ad populũ, Teſtes, inquit, vos eſtis, quia ipſi elegeritis vobis Dñm vt ſeruiatis ei. Reſponderuntq́ue, Teſtes. Nunc ergo, ait, auferte deos alienos de medio veſtri, & inclinate corda veſtra ad Dñm Deũ Iſrael. Dixitq. populꝰ ad Ioſue, Dño Deo noſtro ſeruiemus, & obediẽtes erimus præceptis eius.

Perciſſit ergo Ioſue in die illo fœdus, & propoſuit populo præcepta atq. iudicia in Sichẽ. Scripſit quoq. omnia verba hæc in volumine legis Dñi: & tulit lapidẽ pergrandẽ, poſuitq. eũ ſubter quercũ quæ erat in ſanctuario Dñi: & dixit ad omnẽ populũ, Ecce lapis iſte erit vobis in teſtimonium, quòd audieritis voces Dñi quæ locutus eſt vobis: nec forte poſtea negare velitis, & mentiri Dño Deo veſtro. Dimiſitq. populũ, ſingulos in poſſeſſionẽ ſuã. Et poſt hæc mortuus eſt Ioſue filius Nun ſeruus Dñi, centũ & decẽ annorũ: ſepelieruntq. eũ in finibus poſſeſſionis ſuæ in Thamnath-ſare, quæ eſt ſita in mõte Ephraim, à Septẽtrionali parte mõtis Gaas. Seruiitq. Iſrael Dño cunctis diebus Ioſue & ſenioru, qui lõgo vixerãt tẽpore poſt Ioſue, & qui nouerãt omnia opera Dñi quæ fecerat in Iſrael.

audieris ſ MS.R. H.G.

Ioſ. 24, 11. 31

Ioſ. 24, 28.

Gen. 50, 25. Exo. 13, 19. Gen. 33, 19

Oſſa quoq. Ioſeph, quæ tulerãt filij Iſrael de Aegypto, ſepelierunt in Sichẽ, in parte agri quẽ emerat Iacob ¶ à filiis Hemor patris Sichẽ, centũ nouellis ouibus, & fuit in poſſeſſionem filiorum Ioſeph.

Eleazar quoq. filius Aarõ mortuus eſt: & ſepelierunt eũ in Gabaath Phineës filij eius, quę data eſt ei in mõte Ephraim.

LIBER IVDICVM, HEBRAICE SOPHETIM.

CAP. I.

POST mortẽ Ioſue cõſuluerunt filij Iſrael Dñm, dicẽtes, Quis aſcendet ante nos cõtra Chananæũ, & erit dux belli? Dixitq. Dñs, Iudas aſcendet: ecce tradidi Terrã in manus eius. Et ait Iudas Simeõni fratri ſuo, Aſcẽde mecum in ſorte mea, & pugna cõtra Chananæũ, vt & ego pergã tecũ in ſorte tua. Et abiit cum eo Simeõ. Aſcẽditq. Iudas, & tradidit Dñs Chananæũ, ac Pherezæum in manus eorũ: & percuſſerunt in Bezec decẽ millia virorum. Inueneruntq. Adoni-beſec in Bezec, & pugnauerunt cõtra eũ, ac percuſſerunt Chananæũ, & Pherezæum. Fugit aũt Adoni-bẽzec: quẽ perſecuti cõprehenderunt, ex ſis ſummitatibus manuũ eius ac pedum. Dixitq. Adoni-bẽzec, Septuaginta reges amputatis manuũ ac pedum ſummitatibus, colligebãt ſub menſa mea ciborũ reliquias: ſicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxeruntq. eũ in Ieruſalẽ, & ibi mortuus eſt. Oppugnãtes ergo filij Iuda Ieruſalẽ, ceperunt eã, & percuſſerunt in ore gladij, tradẽtes cunctã incendio ciuitatẽ. Et poſtea deſcẽdentes pugnauerunt cõtra Chananæum qui habitabat in montanis, & ad meridiem in campeſtribus. Pergẽſq. Iudas cõtra Chananæum qui habitabat in Hebron, (cuius nomen fuit antiquitus Cariath-arbe) ¶ percuſſit Seſai, & Ahimã, & Tholmai: atq. inde profectus abiit ad habitatores Dabir, cuius nomẽ vetus erat Cariath-ſepher, id eſt, ciuitas literarum. Dixitq́ue Caleb, Qui percuſſerit Cariath-ſepher, & vaſtauerit eã, dabo ei Axã filiã meã vxorem. Cũq. cepiſſet eã Othoniel filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei Axã filiã ſuã coniugẽ. Quã pergentẽ in itinere monuit vir ſuus vt peteret à patre ſuo agrũ. Quæ cũ ſuſpiraſſet ſedens in aſino, dixit ei Caleb, Quid habes? At illa reſpõdit, Da mihi benedictionẽ: quia terrã arentẽ dediſti mihi, da & irriguã aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum ſuperius, & irriguum inferius. Filij aũt Cinæi cognati Moyſi aſcẽderũt de Ciuitate-palmarũ, cũ filiis Iuda in deſertum ſortis ei, quod eſt ad meridiẽ Arad, & habitauerũt cum eo.

Gen. 50, 25. Exo. 13, 19. Gen. 33, 19

Ioſ. 15, 14.

Abiit aũt Iudas cũ Simeõne fratre ſuo,

& percuſſerunt ſimul Chananæũ qui habitabat in Sephath, & interfecerũt eũ. Vocatumq. eſt nomen vrbis, Horma, id eſt, anathema. Cepitq. Iudas Gazã cum finibus ſuis, & Aſcalõne, atq. Accaron cũ terminis ſuis. Fuitq. Dñs cum Iuda, & montana poſſedit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abũdabãt. Dederuntq. Caleb Hebrõ, ſicut dixerat Moyſes, qui deleuit ex ea tres filios enac. Iebuſæum aũt habitatorem Ieruſalem nõ deleuerũt filij Ben-iamin: habitauitq. Iebuſæus cũ filiis Ben-iamin in Ieruſalẽ vſq. in præſentẽ diẽ. Domus quoq. Ioſeph aſcendit in Beth-el, fuitq. Dñs cum eis. Nam cùm obſideret vrbẽ quæ prius Luza vocabatur, viderũt homine egrediente de ciuitate, dixerũtq. ad eum, Oſtende nobis introitũ ciuitatis, & faciemus tecũ miſericordiã. Qui cùm oſtẽdiſſet eis, percuſſerũt vrbẽ in ore gladij: hominẽ aũtẽ illum, & omnẽ cognationem eius dimiſerunt. Qui dimiſſus, abiit in Terrã Hethim, & ædificauit ibi ciuitatẽ, vocauitq. eam Luzam: quæ ita appellatur vſq. in præſentem diem. Manaſſes quoq. nõ deleuit Beth-ſan, & Tanach cum viculis ſuis, & habitatores Dor, & Ieblaam, & Mageddo cũ viculis ſuis, cœpitq. Chananæus habitare cũ eis.

Nu. 14, 24. Ioſ. 14, 13. & 15, 14.

Poſtquã aũtem confortatus eſt Iſrael, fecit eos tributarios, & deſtre noluit.

Ephraim etiã non interfecit Chananæũ qui habitabat in Gazer, ſed habitauit cũ eo. Zabulõ nõ deleuit habitatores Cetron, & Naalon: ſed habitauit Chananæus in medio eius, factusq. eſt ei tributarius. Aſer quoq. nõ deleuit habitatores Accho, & Sidõnis, Ahalab, & Achazib, & Helba, & Aphec, & Rohob. habitauitq. in medio Chananæi habitatoris illius terræ, nec interfecit eum. Nephthali quoque non deleuit habitatores Beth-ſemes, & Beth-anath: & habitauit inter Chananæũ habitatorẽ Terræ, fuerunt q. ei Beth-ſemitæ & Bethanitæ tributarij. Arctauitque Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locum vt ad planiora deſcẽderẽt: habitauitq. in mõte Hares, quod interpretatur teſtatio, in Aialon & Salebim. Et aggrauata eſt manus domus Ioſeph, factusq. eſt ei tributarius. Fuit aũt terminus Amorrhæi ab Aſcenſu-ſcorpionis, petra, & ſuperiora loca.

Thetrõ o Naalol R.H.C.G.

-4 MS.H. C. Pro Texu autem faciunt R. & G. -H. C G. Teſtaceo 2 MS. atq. hoc modo, Hebream vocem Interpres expoſuiſſe videtur.

CAP. II.

ASceditq. Angelus Dñi de Galgalis ad Locũ ſtentium, & ait, Eduxi vos de Aegypto, & introduxi in Terram pro qua iuraui patribus veſtris: & pollicitus ſum vt nõ facerẽ irritũ pactũ meum vobiſcũ in ſempiternũ: ita dũtaxat vt nõ ferireris fœdus cum habitatoribus Terræ huius, & aras eorũ ſubuerteretis: & noluiſtis audire vocẽ meã: cur hoc feciſtis? Quam ob rem nolui delere eos à facie veſtra: vt habeatis hoſtes, & dij eorũ ſint vobis in ruinam. Cumq. loqueretur angelus Dñi hæc verba ad omnes filios Iſrael, eleuauerunt vocẽ ſuã, & fleuerunt. Et vocatum eſt nomẽ loci illius, Locus ſtentiũ, ſiue lacrymarum: immolauerũtq. ibi hoſtias Dño. ¶ Dimiſit ergo Ioſue populũ, & abierũt filij Iſrael vnuſquiſq. in poſſeſſionẽ ſuam, vt obtinerent eam: ſeruieruntq. Dño cũctis diebus eius, & ſenioru, qui lõgo poſt eum vixerũt tempore, & nouerant omnia opera Dñi quæ fecerat cũ Iſrael. Mortuus eſt aũt Ioſue filius Nun, famulus Dñi, centum & decẽ annorum, & ſepelierũt eum in finibus poſſeſſionis ſuæ in Thãnath-Sare in monte Ephraim, à Septentrionali plaga mõtis Gaas. Omnisq. illa generatio cõgregata eſt ad patres ſuos: & ſurrexerũt alij, qui nõ nouerãt Dñm, & opera quæ fecerat cum Iſrael. Fecerũtque filij Iſrael malũ in cõſpectu Dñi, & ſeruierũt Baalim. Ac dimiſerũt Dñm Deũ patrum ſuorũ, qui eduxerat eos de Terra Aegypti: & ſecuti ſunt deos alienos, deos q. populorũ qui habitabãt in circuitu eorũ, & adorauerunt eos: & ad iracũdiã cõcitauerunt Dñm, dimittentes eũ, & ſeruiẽtes Baal & Aſtharoth. Iratusq. Dñs contra Iſrael, tradidit eos in manus diripientiũ: qui ceperunt eos, & vendiderũt hoſtibus qui habitabãt per gyrũ: nec potuerunt reſiſtere aduerſarijs ſuis, ſed quocumq. pergere voluiſſent, manus Dñi ſuper eos erat, ſicut locutus eſt, & iurauit eis: & vehemẽter affligẽbãtur. Suſcitauitq. Dñs iudices qui liberarẽt eos de vaſtantiũ manibus: ſed nec eos audire voluerunt, fornicãtes cũ diis alienis, & adorantes eos. Citò deſeruerũt viã per quã ingreſſi fuerãt patres eorũ: & audientes mandata Dñi, omnia fecere contraria. Cumq. Dñs iudices ſuſcitaret, in diebus eorũ flectebatur miſericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de exãde vaſtatium. Poſtquã aũt mortuus eſſet iudex, reuertebantur, & multò faciebãt maiora quã fecerant patres eorum, ſequẽtes deos alienos, ſeruiẽtes eis, & adorãtes illos. Non dimiſerunt adinuentiones ſuas, & viã duriſſimã per quã ambulare cõſueuerant. Iratusq. eſt furor Dñi in Iſrael, & ait, Quia irrita fecit gens iſta pactũ meũ quod pepigeram cũ patribus eorum, & voce meã audire cõtẽpſit: & ego non delebo gentes quas dimiſit Ioſue, & mortuus eſt: vt in ipſis experiar Iſrael, vtrũ cuſtodiant viã Dñi, & ambulẽt in ea, ſicut cuſtodierũt patres eorum, an nõ. Dimiſit ergo Dñs omnes nationes has, & citò ſubuertere noluit, nec tradidit in manus Ioſue.

peiora MS.R.

CAP. III.

HAe ſunt gẽtes quas Dñs dereliquit, vt erudiret in eis Iſraelẽ, & omnes qui nõ nouerant bella Chananæorũ: & poſtea diſcerent filij eorũ cercare cũ hoſtibus,

ſtros, & habere conſuetudinẽ præliandi: quinq; ſatrapas Philiſthinorũ, omnẽq; Chanaanæũ, & Sidoniũ, atq. Heuæũ qui habitabat in monte Libano, de monte Baal Hermon vſq. ad introitum Emath.

habitabat 12 MS. Cs *firmiter* R. H. & G. *le gis Textus.*

4 Dimiſitq. eos, vt in ipſis experiretur Iſraelem, vtrum audirent mandata Domini quæ præceperat patribus eorum per manum Moyſi, an non. Itaque filij Iſrael habitauerũt in medio Chananæi, & Hetthæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, & Iebuſæi: & duxerunt vxores 6 filias eorũ, ipſiq. filias ſuas filiis eorum tradiderunt, & ſeruierunt diis eorũ. Fecerunt. malum in conſpectu Dñi, & obliti ſunt Dei ſui, ſeruientes Baalim & Aſaroth'. Iratuſq. contra Iſrael Dñs, tradidit eos in manus Chuſan-raſathaim regis Meſopotamiæ, ſeruieruntq. ei octo annis. Et clamauerunt ad Dñm: qui ſuſcitauit eis ſaluatorem, & liberauit eos, Othoniel videlicet filium Cenez, fratre Caleb minore: 10 fuitq. in eo Spiritus Domini, & iudicauit Iſrael. Egreſſuſq. eſt ad pugnam, & tradidit Dñs in manus eius Chuſan-raſathaim regẽ Syriæ, & oppreſſit eũ. Quieuitq. terra quadraginta annis, & mortuus eſt Othoniel filius Cenez.

Aſaroth H.C.G.

11

12 Addiderũt autẽ filij Iſrael facere malum in conſpectu Dñi: qui cõfortauit aduerſum eos Eglon regẽ Moab: quia fecerunt malum in cõſpectu eius. 13 Et congregauit ad ſe filios Ammon, & Amalecitas: & percuſſit Iſrael, atq. poſſedit Vrbẽ palmarũ. 14 Seruierunt. filij Iſrael Eglon regi Moab decẽ & octo annis: & poſtea 15 clamauerunt ad Dñm: qui ſuſcitauit eis ſaluatorẽ vocabulo Aod, filiũ Gera, filij Iemini, qui vtraq. manu pro dextera vtebatur. Miſeruntq. filij Iſrael per illũ munera Eglon regi Moab. 16 Qui fecit ſibi gladiũ ancipitem, habentẽ in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus eſt eo ſubter ſagum in dextro femore. 17 Obtulitq. munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon craſſus nimis. 18 Cumq. obtuliſſet ei munera, profecutus eſt ſocios qui cum eo venerant. 19 Et reuerſus de Galgalis, vbi erant idola, dixit ad Regem, Verbum ſecretum habeo ad te ô Rex. Et ille imperauit ſilentium: egreſſiſq. omnibus qui circa eum erant, ingreſſus eſt Aod ad eum, ſedebat autẽ 20 in æſtiuo cœnaculo ſolus, dixitq. ne. Verbum Dei habeo ad te. Qui ſtatim ſurrexit de throno. 21 Extẽditq. Aod ſiniſtram manum, & tulit ſicam de dextro femore ſuo, infixitq. eam in ventrem eius tam 22 validẽ, vt capulus ſequeretur ferrum in vulnere, ac pinguiſſimo adipe ſtringeretur. Nec eduxit gladiũ, ſed ita vt percuſſerat, reliquit in corpore: ſtatimq. per ſecreta naturæ alui ſtercora proruperunt.

23 Aod autem clauſis diligẽtiſſime oſtiis cœnaculi, & obſirmatis ſera, per poſticũ egreſſus eſt. 24 Seruiq. regis ingreſſi viderũt clauſas fores cœnaculi, atq. dixerũt, Forſitã purgat aluũ in æſtiuo cœnaculo. 25 Expectantesq. diu donec erubeſceret, & videtes quòd nullus aperiret, tulerũt clauem: & aperiẽtes inuenerũt dñm ſuũ in terra iacentẽ mortuũ. 26 Aod autem dum illi turbarẽtur, effugit, & pertranſiit Locũ-idolorum vnde reuerſus fuerat. 27 Venitq. in Seirathi: & ſtatim inſonuit buccina in monte Ephraim: deſcenderuntq. cũ eo filij Iſrael, ipſe in fronte gradiẽte.

28 Qui dixit ad eos, Sequimini me: tradidit enim Dñs inimicos noſtros Moabitas in manus noſtras. Deſcenderuntq; poſt eum, & occupauerunt vada Iordanis quę tranſmittunt in Moab: & nõ dimiſerunt 29 tranſire quẽquam: ſed percuſſerunt Moabitas in tẽpore illo, circiter decẽ millia, omnes robuſtos & fortes viros. nullus 30 eorũ euadere potuit. Humiliatusq. eſt Moab in die illo ſub manu Iſrael: & quieuit Terra octoginta annis. 31 Poſt hunc fuit Samgar filius Anath, qui percuſſit de Philiſthiim ſexcẽtos viros vomere: & ipſe quoque defendit Iſrael.

à prœliis MS.q.R.

CAP. IIII.

1 ADdideruntq. filij Iſrael facere malũ in cõſpectu Dñi poſt mortem Aod, 2 & tradidit illos Dñs in man' Iabin regis Chanaan, qui regnauit in Aſor: habuitq. ducẽ exercitus ſui nomine Siſarã, ipſe autẽ habitabat in Haroſeth-gentiũ.

2. Reg. 12, 9

3 Clamauerunt que filij Iſrael ad Dñm. nongẽtos enim habebat falcatos currus, & per viginti annos vehemẽter oppreſſerat eos. Erat autẽ Debora prophẽtis 4 ſſa vxor Lapidoth, qui iudicabat populũ in 5 illo tẽpore. Et ſedebat ſub palma, quę nomine illius vocabatur, inter Rama & Beth-el in mõte Ephraim: aſcẽdebantq. 6 ad eã filij Iſrael in omne iudiciũ. Quæ miſit, & vocauit Barac filiũ Abi-noem de Cedes Nephthali: dixitq. ad eũ, Præcepit tibi Dñs Deus Iſrael, vade, & due exercitũ in mõtem Thabor, tollesq. tecũ decẽ millia pugnatorum de filiis Nephthali, & de filiis Zabulon: 7 ego autẽ adducã ad te in loco Torrẽtis-ciſon, Siſarã principẽ exercitus Iabin, & currus eius, atq. omnẽ multitudinẽ, & tradam eos in 8 manu tua. Dixitq. ad eã Barac, Si venis mecũ, vadã: ſi noluerĩs venire mecum', 9 nõ pergam. Quæ dixit ad eũ, Ibo quidẽ tecũ, ſed in hac vice victoria nõ reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Siſara. Surrexit itaq. Debora, & perrexit 10 eũ Barac in Cedes. Qui, accitis Zabulõ & Nephthali, aſcẽdit cũ decem millibus pugnatorũ, habẽs Deboram in comitatu 11 ſuo. Haber autẽ Cineus receſſerat quõdam à ceteris Cinæis fratribus ſuis filiis Hobab, cognati Moyſi: & tetenderat tabernacula vſq. ad vallẽ quæ vocatur Sẽnim, & erat iuxta Cedes. 12 Nũtiatumq. eſt Siſaræ quòd aſcẽdiſſet Barac filius Abi-13 noem, in mõtem Thabor: & cõgregauit nongẽtos falcatos curr', & omnẽ exercitũ de Haroſeth-gẽtiũ ad Torrentẽ-ciſon.

6 MS. G. A. R. *aut* H. C. & G. q. *repetitur.*

Dixitq. Debora ad Barac, Surge, hæc eſt enim dies in qua tradidit Dñs. Siſarã in man' tuas: en ipſe ductor eſt tuus. Deſcẽdit itaq. Barac de mõte Thabor, & decem millia pugnatorũ cũ eo. Pſ. 82, 10. ‖ Perterruitq. Dñs Siſarã, & omnes currus eius, vniuerſamq. multitudinem in ore gladij ad cõſpectũ Barac: in tantũ, vt Siſara de curru deſiliẽs, pedibus fugeret, & Barac perſequeretur fugiẽtes currus, & exercitũ vſq. ad Haroſeth-gẽtiũ, & omnis hoſtiũ multitudo vſq. ad internecionẽ caderet. Siſara autẽ fugiẽs peruenit ad tentoriũ Iahel vxoris Haber Cinæi. Erat autem pax inter Iabin regẽ Azor, & domum Haber Cinæi. Egreſſa igitur Iahel in occurſum Siſaræ, dixit ad eũ, Intra ad me dñe mi, intra', ne timeas. Qui ingreſſus tabernaculũ eius, & opert' ab ea pallio, dixit ad eam, Da mihi obſecro paululũ aquæ, quia ſitio valde. Quæ aperuit vre lactis, & dedit ei bibere, & opermit illũ. Dixitq. Siſara ad eã, Sta ante oſtiũ tabernaculi: & cum venerit aliquis interrogans te, & dicẽs, Nũquid hic eſt aliquis? Reſpondebis, Nullus eſt. Tulit itaq. Iahel vxor Haber, clauũ tabernaculi, aſſumẽs pariter & malleũ: & ingreſſa ablcõdit, & cũ ſilẽtio poſuit ſupra tẽpus capitis ei' clauũ, percuſſumq. malleo defixit in cerebrũ vique ad terrã: qui ſoporẽ morti ſociãs defecit, & mortu' eſt. Et ecce Barac ſequẽs Siſaram venĩebat: egreſſaq. Iahel in occurſum eius, dixit ei, Veni, & oſtendam tibi virũ quẽ quæris. Cui cũ intraſſet ad eã, vidit Siſarã iacentẽ mortuũ, & clauum infixũ in tempore eius. Humiliauit ergo Deus in die illo Iabin regẽ Chanaan coram filiis Iſrael: qui creſcebant quotidie, & forti manu opprimebãt Iabin regẽ Chanaan, donec delerẽt eum.

Deus R. H.G.

CAP. V.

CEcinerunt. Debora & Barac filius Abinoem in illo die, dicentes,

1

Qui ſpõte obtuliſtis de Iſrael animas veſtras ad periculũ, benedicite Domino.

2

Audite reges, auribus percipite principes: Ego ſum, ego ſum quæ Domino canam, pſallam Domino Deo Iſrael.

3

Domine cũm exires de Seir, & trãſires per regiones Edom, terra mota eſt, exliquæ ac nubes diſtillauerunt aquis.

4

Montes fluxerunt à facie Domini, & Sinai à facie Domini Dei Iſrael.

5

In diebus Samgar filij Anath, in diebus Iahel quieuerunt ſemitæ: & qui ingrediebantur per eas, ambulauerunt per calles deuios.

6

Ceſſauerunt fortes in Iſrael, & quieuerunt: donec ſurgeret Debora, ſurgeret mater in Iſrael.

7

Noua bella elegit Dñs', & portas hoſtiũ ipſe ſubuertit: clypeus & haſta ſi apparuerũt in quadraginta millibus Iſrael.

8

Cor meum diligit principes Iſrael: qui

9

propria voluntate obtuliſtis vos diſcrimini, benedicite Domino.

10 Qui aſcenditis ſuper nitentes asinos', & ſedetis in iudicio', & ambulatis in via, loquimini.

a asinas 1 MS. H.C. *ſubiunga lia* G.

11 Vbi colliſi ſunt currus, & hoſtiũ ſuffocatus eſt exercitus, ibi narrentur iuſtitiæ Domini, & clementia in fortes' Iſrael: tunc deſcendit populus Domini ad portas, & obtinuit principatum.

b ſuper iudiciũ MS. c MS. H. G. d portis o.

12 Surge, ſurge Debora, ſurge, ſurge, & loquere canticum: ſurge Barac, & apprehende captiuos tuos fili Abi-noem.

13 Saluatæ ſunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicauit.

14 Ex Ephraim deleuit eos in Amalec, & poſt eum ex Ben-iamin in populos tuos o Amalecide Machir principes deſcenderunt, & de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum.

15 Duces Iſachar fuere cum Debora, & Barac veſtigia ſunt ſecuti, qui quaſi in præceps ac barathrum ſe diſcrimini dedit: diuiſo contra ſe Ruben, magnanimorũ reperta eſt cõtentio.

16 Quare habitaſtis inter duos terminos, vt audias ſibilos gregũ? diuiſo contra ſe Ruben, magnanimorũ reperta eſt cõtentio.

17 Galaad trans Iordanem quieſcebat, & Dan vacabat nauibus: Aſer habitabat in littore maris, & in portubus morabatur.

18 Zabulon verò & Nephthali obtulerũt animas ſuas morti in regione Merome.

19 Venerunt reges & pugnauerũt, pugnauerunt reges Chanaan in Thanach' iuxta aquas Mageddo, & tamen nihil tulere prædantes.

e Thane o.

20 De cælo dimicatũ eſt contra eos: ſtellæ manentes in ordine & curſu ſuo, aduerſus Siſaram pugnauerunt.

21 Torrens Ciſon traxit cadauera eorum, torrens Cadumim, torrens Ciſon: conculca anima mea robuſtos.

22 Vngulæ equorum ceciderunt, fugientibus impetu, & per præceps ruentibus fortiſſimis hoſtium.

23 Maledicite Terræ Meroz, dixit angelus Dñi, maledicite habitatoribus eius, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adiutorium fortiſſimorum eius.

24 Benedicta inter mulieres Iahel vxor Haber Cinæi, & benedicatur in tabernaculo ſuo'.

f MS. H.C.G.

25 Aquam petenti lac dedit, & in phiala principum obtulit butyrum.

26 Siniſtram manum miſit ad clauum, & dextram ad fabrorum malleos, percuſſitque Siſaram quẽrens in capite vulneri locum, & tempus valide perforans.

27 Inter pedes eius ruit, defecit, & mortuus eſt: voluebatur ante pedes eius, & iacebat exanimis & miſerabilis.

28 Per feneſtram reſpiciens, vlulabat mater eius: & de cancello loquebatur, Cur moratur regredi currus eius? quare tardauerunt pedes quadrigarum illius?

Vna sapientior ceteris vxoribus eius, 29
hæc fecerat verba respondit,
Forsitan nũc dimidia spolia, & pulcher- 30
prima seminarũ eligitur ei: vestes diuer-
sorum colorum Sisaræ traduntur in pre-
dam, & supellex varia ad ornanda colla
congeritur.
Sic pereant omnes inimici tui Domi- 31
ne: qui autem diligunt te, sicut Sol in or-
tu suo splendet, ita rutilent.
Quieuitque Terra per quadraginta 32
annos. CAP. VI.
FEcerunt autẽ filij Israël malũ in cõ- 1
spectu Dñi: qui tradidit illos in manu
Madiã septẽ annis, & oppressi sunt valde
ab eis. Fecerunt q̃ sibi antra & spelunc as
in mõtibus, & munitissima ad repugnã-
dum loca. Cumq; seminãt Israël, ascen- 2
debat Madian & Amalec, ceteriq; Orie-
tales nationẽ: & apud eos figentes tẽto-
ria, sicut erant in herbis cuncta vastabant
vsq; ad introitũ Gazæ: nihilq; omninò ad 3
vitã pertinens relinquebãt in Israël, non
oues, nõ boues, non asinos. Ipsi enim & 4
vniuersi greges eorum veniebãt cum ta-
bernaculis suis, & instar locustarum vni-
uersa complebant, innumera multitudo
hominũ, & camelorũ, quicquid tetigerãt 5
deuastãtes. Humiliatusq; est Israël va- 6
de in cõspectu Madian. Et clamauit ad 7
Dñm postulãs auxiliũ contra Madiani-
tas. Qui misit ad eos virũ prophetã, & 8
locutus est, Hæc dicit Dñs Deus Israël:
Ego vos feci cõscendere de Aegypto, & 9
eduxi vos de seruitutis, & liberaui
de manu Aegyptiorũ & omniũ inimi-
corum qui affligebant vos: eieciq; eos ad
introitũ vestrum, & tradidi vobis Terrã
eorũ. Et dixi, Ego Dñs Deus vester, ne 10
timeatis deos Amorrhæorũ, in quorum
terra habitatis. Et noluistis audire vocẽ
meam. Venit autẽ angelus Dñi, & sedit 11
sub quercu quę erat in Ephra, & pertine-
bat ad Ioas patrẽ familiæ Ezri. Cumq;
Gedeon filius eius excuteret atq; purga-
ret frumenta in torculari, vt fugeret Ma-
dian, apparuit ei angelus Dni, & ait, 12
Dñs tecum virorũ fortissime. Dixitq; 13
ei Gedeon, Obsecro mi Dne, si Dñs no-
biscum est, cur apprehenderunt nos hæc
omnia? vbi sunt mirabilia eius quæ nar-
rauerunt patres nostri, atq; dixerunt, De
Aegypto eduxit nos Dñs? Nunc autem
dereliquit nos Dñs, & tradidit in manus
Madian. Respexitq; ad eum Dñs, & ait, 14
Vade in hac fortitudine tua, & liberabis
Israël de manu Madiã: scito quòd mise-
rim te. Qui respõdens ait, Obsecro, mi 15
Dñe, in quo liberabo Israël? ecce familia
mea infima est in Manasse, & ego mini-
mus in domo patris mei. Dixitq; ei 16
Dñs, Ego ero tecũ, & percuties Madian
quasi vnũ virum. Et ille, Si inueni, in- 17
quit, gratiã coram te, da mihi signũ quòd
tu sis qui loqueris ad me: Nec recedas 18
hinc, donec reuertar ad te, portãs sacrifi-
cium, & offerẽs tibi. Qui respondit, Ego
19 præstolabor aduẽtum tuũ. Ingressus est
itaq. Gedeon, & coxit hœdũ, & de farinę
modio azymos panes: carnesq. ponens in
canistro, & ius carniũ mittẽs in ollã, tu-
20 lit omnia sub quercu, & obtulit ei. Cui
dixit angelus ℣Dñi, Tolle carnes & azy- ℣Dei R.
mos panes, & pone supra petrã illam, & H.G.q.
ius dẽsuper funde. Cumq; fecisset ita,
21 extẽdit angelus Dñi summitatẽ virgæ
quã tenebat in manu, & tetigit carnes &
panes azymos: ascenditq. ignis de petra,
& carnes, azymosq; panes consumpsit:
angelus autẽ Dñi euanuit ex oculis eius.
22 Videsq. Gedeon quòd esset angel⁹ Dni,
ait, Heu mi Dñe Deus: quia vidi angelũ
23 Dñi facie ad faciẽ. Dixitq. ei Dñs, Pax
24 tecũ: ne timeas, nõ morieris. Aedificau-
it ergo ibi Gedeo altare Dño, vocauitq.
illud, Dñi-pax, vsq. in præsentem diem.
Cumq. adhuc esset in Ephra quæ est fa-
25 miliæ Ezri, nocte illa dixit Dñs ad eũ,
Tolle taurũ patris tui, & alterũ taurum
annorũ septem, destrucsq. aram Baal quę
est patris tui: & nemus quod circa aram
26 est, succide: & ædificabis altare Domino
Deo tuo in summitate petræ huius, su-
per quã antè sacrificiũ posuisti: tollesq.
taurum secundũ, & offeres holocaustum
super struem lignorum quæ de nemore
27 succideris. Assumptis ergo Gedeon de-
cem viris de seruis suis, fecit sicut præ-
ceperat ei Dñs. Timens autẽ domũ pa-
tris sui, & homines illius ciuitatis, per
diem noluit facere, sed omnia nocte cõ-
28 pleuit. Cumq. surrexissent viri oppidi
eius manè, viderũt destructã aram Baal,
lucumq. succisum, & taurũ alterum im-
positũ super altare quod tũc ædificatum
29 erat. Dixeruntq. ad inuicem, Quis hoc
fecit? Cumq. perquirerẽt auctorem facti,
dictum est, Gedeon filius Ioas fecit hæc
30 omnia. Et dixerunt ad Ioas, Produc fi-
lium tuũ huc, vt moriatur: quia destruxit
31 aram Baal, & succidit nemus. Quibus
ille respondit, Nũquid vltores estis Baal,
vt pugnetis pro eo? qui aduersarius est
eius, moriatur antequã lux crastina ve-
niat. si Deꝰ est, vindicet se de eo qui sus-
32 fodit aram eius. Ex illo die vocatus est
Gedeon, Ierobaal: eo quòd dixisset Ioas,
Vlciscatur se de eo Baal, qui fodit aram
33 eius. Igitur omnis Madian & Amalec,
& Orientales populi cõgregati sunt simul,
& transeuntes Iordanẽ, castrametati sunt
34 in valle Iezraël. Spiritus autẽ Dñi in-
duit Gedeon, qui clangẽs buccina cõuo-
cauit domũ Abi-ezer, vt sequeretur se.
35 Misitq. nũtios in vniersum Manassen,
qui & ipse secutus est eum: & alios nun-
tios in Aser & Zabulõ & Nephthali, qui
36 occurrerũt ei. Dixitq. Gedeo ad ℣Dñm, ℣Deum
Si saluũ facis per manũ meã Israël, sicut R.H.G.
37 locutus es, ponam hoc vellus lanæ in
area: si ros in solo vellere fuerit, & in
omni terra siccitas, sciã quòd per manũ
meam, sicut locutus es, liberabis Israël.
38 Factumq. est ita. Et de nocte cõsurgẽs
℣Deum, R. expresso vellere, concha rore impleuit.
H.G. Dixitq. rursus ad ℣Dñm, Ne irascatur
39 furor tuus cõtra me si adhuc semel tẽtaue-
ro, signũ quæram in vellere, Oro vt solum
℣ Deus R. vellꝰ siccũ sit, & omnis terra rore madẽs.
H.G. Fecitq. ℣Dñs nocte illa vt postulauerat: 40
& fuit siccitas in solo vellere, & ros in
omni terra. CAP. VII.
IGitur Ierobaal qui & Gedeõ, de nocte 1
consurgẽs, & omnis populus cũ eo, ve-
nit ad fontẽ qui vocatur Harad. erãt autẽ
castra Madiã in valle ad Septẽtrionalem
plagã collis excelsi. Dixitq. Dñs ad Ge- 2
deõ, Multus tecũ est populus, nec tradẽ-
tur Madian in manus eius: ne glorietur
cõtra me Israël, & dicat, Meis viribus li-
Deu. 20, 5. beratus sum. Loquere ad populũ, & cũ- 3
1 Mach. 3. 56. ctis audientib. prædica, ¶ Qui formidolo-
sus & timidus est, reuertatur. Recessérũt-
que de monte Galaad, & reuersi sunt ex
populo vigintiduo millia virorũ, & tantũ
decẽ millia remanserũt. Dixitq. Dñs ad 4
Gedeon, Adhuc populus multus est, duc
eos ad aquas, & ibi probabo illos: & de quo
dixero tibi vt tecũ vadat, ipse pergat: quẽ
ire prohibuero, reuertatur. Cumq; de- 5
scendisset populus ad aquas, dixit Dñs ad
Gedeõ, Qui ℣lingua ℣labuerint aquas, sicut
solẽt canes labere, separabis eos seor-
sum: qui autẽ curuatis genibus biberint,
in altera parte erũt. Fuit itaq. numerus 6
eorum qui manu ad os proiciente, lam-
buerãt aquas, trecenti viri: omnis autem
reliqua multitudo flexo poplite biberat.
Et ait Dñs ad Gedeon, In trecẽtis viris 7
qui lãbuerũt aquas, liberabo vos, & tradã
in manu tua Madian: omnis autẽ reliqua
multitudo reuertatur in locũ suũ. Sum- 8
ptis itaq. pro numero cibariis & tubis, o-
mnẽ reliquã multitudinẽ abire præcepit
ad tabernacula sua: & ipse cũ trecẽtis vi-
ris se certamini dedit. Castra autẽ Madiã
erant subter in valle. Eadem nocte dixit 9
Dñs ad eũ, Surge, & descende in castra:
quia tradidi eos in manu tua. sin autem 10
solus ire formidas, descendat tecũ Phara
puer tuus. Et cũ audieris quid loquãtur, 11
tũc cõfortabũtur manus tuæ, & fecurior
ad hostiũ castra descendes. Descẽdit ergo
ipse & Phara puer eius in partẽ castrorũ,
vbi erãt armatorũ vigiliæ. Madian autẽ 12
& Amalec, & omnes Orientales populi
fusi iacebãt in valle, vt locustarũ multi-
tudo camelorũ quoq. innumerabilis eraat,
sicut arena quæ iacet in littore maris.
Cumq. veniisset Gedeõ, narrabat aliquis 13
somniũ proximo suo: & in hũc modũ re-
ferebat quod viderat, Vidi somniũ, & vi-
debatur mihi quasi subcinericius panis
ex hordeo volui, & in castra Madian de-
scẽderet: cũq. peruenisset ad tabernaculũ,
percussit illud, atq. subuertit, & terræ fũ-
dit⁹ coæquauit. Respõdit is cui loquebã- 14
tur, Nõ est hoc aliud, nisi gladius Gedeo-
nis filij Ioas viri Israëlitæ. tradidit enim
Dominus in manus eius Madiã, & om-
15 nia castra eius. Cumque audisset Gedeõ
somniũ, & interpretationẽ ei⁹, adorauit:
& reuersus est ad castra Israël, & ait, Sur-
gite, tradidit enim Dñs in manus nostras
16 castra Madian. Diuisitq. trecentos viros
in tres partes, & dedit tubas in manibus
eorũ, lagenasq. vacuas ac lãpades in me-
17 dio lagenarũ. Et dixit ad eos, Quod me
facere videritis, hoc facite: ingrediar par-
tem castrorũ, & quod fecero, facite similiter.
18 Quãdo personuerit tuba in manu mea,
vos quoq. per castrorũ circuitũ clangite,
19 & coclamate, Dño & Gedeoni. Ingres-
susq. est Gedeon, & trecenti viri qui erãt
cum eo in partẽ castrorũ, incipientibus
vigiliis noctis mediæ, & custodibus sus-
citatis, cœperunt buccinis clangere, &
20 complodere inter se lagenas. Cumq. per
gyrum castrorũ in tribus personarent lo-
cis, & hydrias cõfregissent, tenuerunt si-
nistris manibus lampades, & dextris ℣so-
nantes⁹ tubas, clamauerunt. Gladius ℣ sonabant
21 Dñi & Gedeonis: stantes singuli in loco 1 MS.
suo per circuitum castrorum hostilium.
Omnia itaque castra turbata sunt, & vo-
22 ciferãtes, vlulantesq. fugerũt: & nihilo-
minus insistebant trecenti viri buccinis
personantes. ¶ Immisitq. Dñs gladium in Ps. 82, 10.
omnibus castris, & mutua se cæde trucã-
23 bãt, fugiẽtes vsq. ad ℣Beth-seca⁹, & cre- ℣Beth-seta
pidinẽ Abelmehula in Tabbath. Conclã- 4 MS. H.
mantes autẽ viri Israël de Nephthali & C. G.
Aser, & omni Manasse persequebantur
24 Madian. Misitq. Gedeõ nũtios in omnẽ
montẽ Ephraim, dicẽs, Descẽdite in oc-
cursum Madiã, & occupate aquas vsque
Beth-bera atq. Iordanẽ. Clamauitq. om-
nis Ephraim, & præoccupauit aquas atq.
25 Iordanẽ vsq. Beth-bera. ¶ Apprehẽsoq. Isa. 10, 26.
duos viros Madiã, Oreb & Zeb, interfecit Ps. 82, 12.
Oreb in Petra Oreb, Zeb verò in Torcu-
lari-Zeb. Et persecuti sunt Madiã, capita
Oreb & Zeb portantes ad Gedeon trans
fluenta Iordanis. CAP. VIII.
1 DIxerũtq. ad eũ viri Ephraim, Quid
est hoc quod facere voluisti, vt nos
nõ vocares, cũ ad pugnã pergeres contra
Madian? iurgantes fortiter, & prope vim
2 inferentes. Quibus ille respondit, Quid
enim tale facere potui, quale vos fecistis?
nõne melior est racemus Ephraim, vin-
3 demiis Abi-ezer? In manꝰ vestras ℣Dñs ℣Deus R.
tradidit principes Madian, Oreb & Zeb: H. Simili-
quid tale facere potui, quale vos fecistis? ter autem
Quod cũ locutus esset, requieuit spiri- textui le-
tus eorum, quo rumebant contra eum. guntur C. & G.
4 Cumque veniisset Gedeõ ad Iordanem,
transiuit eum cum trecentis viris qui se-
cũ erant, & præ lassitudine fugiẽtes per-
5 sequi non poterãt. Dixitq. ad viros So-
coth, Date, obsecro, panes populo q̃ mecũ est, quia valde defecerũt: vt possimus
persequi Zebee & Salmana reges Madiã.
6 Respondérũt principes Socoth, Forsitan

palmę manuũ Zebee & Salmana in manu tua sunt, & idcirco postulas vt demus exercitui tuo panes. Quibus ille ait, Cũ ergo tradiderit Dñs Zebee & Salmana in manus meas, ‖ ~ & cũ reuersus fuero victor in pace, cęterã carnes tuas cũ spinis tribulisq; deseram. Et inde cõscendes, venit in Phanuel, locutusq; est ad vicos loci illius similia. Cui & illi respondere sic ut respondérat viri Socoth. Dixitq; itaque eis, Cũ reuersus fuero victor in pace, destruã turrim hãc. Zebee autem & Salmana requiescebãt cũ omni exercitu suo. Quindecim enim milia viri remanserant ex omnibus turmis Orientaliũ populorũ, ex his centũ viginti millibus bellatorũ, ~ & educentũ gladiũ. ‖ Ascendensq. Gedeon per viã eorũ qui in tabernaculis morabantur ad Orientalẽ partẽ Nobe, & Iegbaã, percussit castra hostiũ, qui securi erãt, & nihil aduersi suspicabãtur. Fugerunt aũt Zebee & Salmana, quos persequẽs Gedeo, cõprehẽdit, turbato omni exercitu eorũ. Reuertentiq; de bello ante solis ortũ, apprehẽdit puerũ de viris Socoth: interrogauitq; cũ nomina principũ & seniorum Socoth, & descripsit septuaginta septẽ viros. Venitq; ad Socoth, & dixit eis, Ecce Zebee & Salmana super quibus exprobrastis mihi, dicentes, Forsitã manus Zebee & Salmana in manibus tuis sunt, & idcirco postulas vt demus viris qui lassi sunt & defecerunt, panes. Tulit ergo seniores ciuitatis, & spinas deserti ac tribulos, & cõtriuit cũ eis, atq; comminuit viros Socoth. Turrim quoq; Phanuel subuertit, occisis habitatoribꝰ ciuitatis. Dixitq; ad Zebee & Salmana, Quales fuerũt viri quos occidistis in Thabor? Qui respõderunt, Similes tui, & vnus ex eis quasi filius regis. Quib. ille respõdit, Fratres mei fuerũt, filij matris mex. viuit Dñs, quia si seruassetis eos, non vos occiderẽ. Dixitq; Iether primogenito suo, Surge & interfice eos. Qui nõ eduxit gladium: timebat enim, quia adhuc puer erat. Dixeruntq; Zebee & Salmana. Tu surge, & irrue in nos: quia iuxta etatẽ robur est hominis. ‖ Surrexit Gedeo, & interfecit Zebee & Salmana: & tulit ornãmẽta ac bullas quibꝰ colla regaliũ camelorũ decorari solent. Dixeruntq; omnes viri Israel ad Gedeo, Dominare nostri tu & filius tuus, & filius filij tuis: quia liberasti nos de manu Madian. Quibus ille ait, Nõ dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis Dñs. Dixitq; ad eos, Vnam petitionẽ postulo à vobis. Date mihi inaures ex præda vestra. Inaures enim aureas Ismaelitæ habere cõsueuerant. Qui respõderunt, Libentissime dabimus. Expandentesq; super vestra palliũ, proiecerũt in eo inaures ac præda: & fuit pondus postulatarũ inaurium, mille septingenti auricili, absque ornamentis, & momilibus, & vestibus purpureis, quibus reges Madian vti soliti erant, & præter torques aureas camelorũ. Fecitq; ex eo Gedeo Ephod, & posuit illud in ciuitate sua Ephra. Fornicatusq; est omnis Israel in eo, & factũ est Gedeoni & omni domui eius in ruinam.

Humiliatus est aũt Madian corã filiis Israel, nec potuerũt vltra cernices eleuare: sed quieuit terra per quadraginta annos quibus Gedeo præfuit. Abiit itaq; Ierobaal filius Ioas, & habitauit in domo sua: habuitq; septuaginta filios, qui egressi sunt de femore eius, eo quòd plures haberet vxores. Cõcubina aũt illius, quã habebat in Sichẽ, genuit ei filiũ nomine Abi-melech. Mortuusq; est Gedeo filius Ioas in senectute bona, & sepultus est in sepulchro Ioas patris sui in Ephra de familia Ezri. Postquã autem mortuus est Gedeo, auersi sunt filij Israel, & fornicati sunt in Baalim. Percusseruntq; cum Baal fœdus, vt esset eis in deũ: nec recordati sunt Dñi Dei sui, qui eruit eos de manibus inimicorũ suorũ omniũ per circuitũ: nec fecerunt misericordiã cũ domo Ierobaal Gedeon iuxta omnia bona quæ fecerat Israeli.

CAP. IX.

Ibit autem Abi-melech filius Ierobaal in Sichẽ ad fratres matris suæ, & locutus est ad eos, & ad omnẽ cognationem domus patris matris suæ, dicens: Loquimini ad omnes viros Sichẽ, Quid vobis est melius, vt dominẽtur vestri septuaginta viri omnes filij Ierobaal, an vt dominetur vobis vnus vir? simulq; cõsiderate quòd os vestrũ, & caro vestra sũ. Locutiq; sunt fratres matris eius de eo, ad omnes viros Sichẽ, vniuersos sermones istos, & inclinauerunt cor eorũ post Abi-melech, dicentes, Frater noster est. Dederũtq; illi septuaginta podera argẽti de phano Baal-berith. Qui conduxit sibi ex eo viros inopes & vagos, secutiq; sunt eum. Et veniẽs in domũ patris sui in Ephra, & occidit fratres suos filios Ierobaal septuaginta viros, super lapidẽ vnũ: remansitq; Ioathã filius Ierobaal minimus, & absconditus est. Congregauitq; sunt aũt omnes viri Sichẽ, & vniuersa familia urbis Mello: abierunt; & constituerũt regẽ Abi-melech, iuxta quercũ quæ stabat in Sichẽ. Quod cũ nuntiatũ esset Ioathã, iuit, & stetit in vertice montis Gazizim: eleuataq; voce, clamauit & dixit, Audite me viri Sichẽ, ita vt audiat vos Deus. Ierunt ligna, vt vngerẽt super se regẽ: dixeruntq; oliuæ, Impera nobis. Quæ respõdit, Nunquid possum deserere pinguedinẽ meam, qua à dijs vtuntur, & homines, & venire vt inter ligna promoueat? Dixeruntq; ligna ad arborẽ ficũ, Veni, & super nos regnũ accipe. Quæ respõdit eis. Nunquid possum deserere dulcedinẽ meã, fructusq; suauissimos, & ire vt inter cætera ligna promoueat? Locutaq; sunt ligna ad vitẽ, Veni, & imperato nobis. Quæ respondit eis, Nunquid possum deserere vinum meũ, quod lætificat Deum & homines, & inter ligna cætera promoueri? Dixeruntq; omnia ligna ad rhamnũ, Veni, & impera super nos. Quæ respõdit eis, Si verè mẽ regẽ vobis constituitis, venite, & sub vmbra mea requiescite. Si aũt non ~ vultis, egrediatur ignis de rhãno, & deuoret cedros Libani.

~ R.H.C.G.

Nunc igitur si rectè, & absque peccato constituistis super vos regẽ Abi-melech, & bene egistis cũ Ierobaal, & cũ domo eius, & reddidistis vicem beneficiis eius qui pugnauit pro vobis, & animã suam dedit periculis, vt eriueret vos de manu Madian, qui nũc surrexistis contra domũ patris mei, & interfecistis filios eius septuaginta viros super vnũ lapidẽ, & cõstituistis regẽ Abimẽlech filiũ ancillæ eius super habitatores Sichẽ, eo quòd frater vester sit: si ergo rectè, & absq; vitio egistis cũ Ierobaal, & domo eius, hodie lætemini in Abi-melech, & ille lætetur in vobis. Sin aũt peruersè: egrediatur ignis ~ hex eo', & cõsumat habitatores Sichẽ, & oppidũ Mello: egrediatur q. ignis de viris Sichẽ, & de oppido Mello, & deuoret Abi-melech. Quæ cũ dixisset, fugit, & abiit in Bera: habitauitq; ibi ob metũ Abi melech fratris sui. Regnauit itaq. Abi-melech super Israel tribus annis. Misit. ‖ Dñs' spiritũ pessimũ inter Abi-melech, & habitatores Sichem: qui ceperũt cũ detestari, & scelus interfectionis septuaginta filiorũ Ierobaal, & effusionẽ sanguinis eorũ cõferre in Abimelech fratre suum, & in cæteros Sichimorũ principes qui eũ iuuerant. Posueruntq; insidias aduersum cũ in summitate mõtis: & cũ illius præstolabãtur aduentũ, exercebant latrocinia: agebãtes prædas de prætereuntibus. nuntiatumq. est Abi-melech. Venit aũt Gaal filius Obed cum fratribus suis, & transiuit in Sichimam. Ad cuius aduentũ erecti habitatores Sichem, egressi sunt in agros vastantes vineas, vualque calcantes: & factis cantantiũ choris ingressi sunt phanum dei sui, & inter epulas & pocula maledicebãt Abi-melech, clamãte Gaal filio Obed, Quis est Abimẽlech, & quæ est Sichem, vt seruiamus ei? nunquid nõ est filius Ierobaal, & constituit principẽ Zebul seruum suũ super viros Emor patris Sichem? Cur ergo seruiemus ei? vtinam daret aliquis populũ istum sub manu mea, vt auferre de medio Abimẽlech, Dictumq. est Abi-melech, Congrega exercitus multitudinẽ, & veni. Zebul enim princeps ciuitatis audiris sermonib. Gaal filij Obed, iratus est valde, & misit ela ad Abi-melech nũtios, dicẽs, Ecce, Gaal filius Obed venit in Sichimam cũ fratribus suis, & oppugnat aduersus te ciuitatem. Surge itaq; nocte cum populo qui tecum est, & latita in agris: & primo mane oriente sole, irrue super ciuitatem. illo autẽ egrediente aduersum te cũ populo suo, fac ei quod potueris. Surrexit itaque Abi-melech cum omni exercitu suo nocte, & tetẽdit insidias iuxta Sichimam in quatuor locis. Egressusque est Gaal filiꝰ Obed, & stetit in introitu portæ ciuitatis. Surrexit aũt Abi-melech, & omnis exercitus cum eo de insidiarum loco. Cumque vidisset populum Gaal, dixit ad Zebul, Ecce de montibus multitudo descẽdit. Cui ille respondit, Vmbras mõtiũ vides quasi capita hominũ, & hoc errore deceperis. Rursumq; Gaal ait, Ecce populus de vmbilico terræ descendit, & vnus cuneus venit per viã quæ respicit quercũ. Cui dixit Zebul, Vbi est nunc os tuum, quo loquebãtur? Quis est Abimẽlech vt seruiamus ei? Nonne hic populus est, quem despiciebãs. Egredere & pugna contra eũ. Abiit ergo Gaal, ‖ expectãte Sichimorum populo, & pugnauit contra Abi-melech, qui persecutus est eũ fugientẽ, & in vrbem cõpulit: ceciderunq; ex parte eius plurimi, vsque ad portã ciuitatis. & Abi-melech sedit in Ruma: Zebul autem, Gaal, & socios eius expulit de vrbe, nec in ea passus est commorari. Sequenti ergo die egressus est populus in campum. Quod cum nuntiatum esset Abi-melech, tulit exercitum suum, & diuisit in tres turmas, tendens insidias in agris. Videnſq. quòd egredereretur populus de ciuitate, surrexit & irruit in eos, cum cuneo suo, oppugnans & obsidens ciuitatem: duæ autem turmæ palates per campũ, aduersarios persequebãtur. Porro Abi-melech omni die illo oppugnabat vrbem: quam cepit, interfecitis habitatoribus eius, ipsaq. destructa, ita vt sal in ea dispergeret. Quod cum audissent qui habitabant in turre Sichimorum, ingressi sunt phanum dei sui Berith, vbi fœdus cum eo pepigerant, & ex eo locus nomen acceperat, qui erat munitus valde. Abi-melech quoq. audiẽs viros turris Sichimorum pariter coglobatos, ascendit in montẽ Selmõ cum omni populo suo: & arrepta securi, præcidit arboris ramũ, impositũq; ferens humero, dixit ad socios, Quod me vidistis facere, cito facite. Igitur certatim ramos de arboribus præcidentes, sequebantur ducẽ. Qui circundãtes præsidium, succẽderunt: ita factũ est, vt fumo & igne mille hominũ necarentur, viri pariter & mulieres, habitatorũ turris Sichẽ. Abimelech aũt inde proficiscens, venit ad oppidũ Thebes, quod circundans obsidebat exercitu. Erat aũte turris excelsa in media ciuitate, ad quã confugerant simul viri ac mulieres, & omnes principes ciuitatis, clausi fermissimè ianuã, & super turris tectum stantes per propugnacula.

~ 9 MS. R. H. C. G.

~ 2 MS. Oſe. 10, 14.

Pſ. 82, 12.

~ o. ‖ ex Abimẽlech H. C. G.

' Deus R. H. G.

~ R.H.C.G.

‖ expectãte o.

Accedentq; Abi-melech ipsa turrim, pugnabat fortiter: & appropinquãs ostio,

1 Re. 11, 21. igne supponere nitebatur: ¶ & ecce vna 53
mulier fragmẽ molæ desuper iecit, illi-
sitq; capiti Abimelech, & confregit cerebrũ
eius. Qui vocauit cito armigerũ suum, 54
& ait ad eũ, Euagina gladiũ tuũ, & per-
cute me: ne forte dicatur quod à fœmina
interfectus sim. Qui infixa perficiens, in-
terfecit eum. Illoq; mortuo, omnes qui 55
cũ eo erãt de Israel, reuersi sunt in sedes
suas: & reddidit Deus malũ quod fece-
rat Abi-melech cõtra patrẽ suũ, interfe- 56
ctis septuaginta fratribus suis. Sichimi-
tis quoque quod operati erant, retributũ 57
est, & venit super eos maledictio Ioathã
filij Ierobaal.

CAP. X.

POst Abi-melech surrexit dux in Is- 1
rael Thola filius Phua patrui Abi-
melech, vir de Issachar, qui habitauit in
Samir in monte Ephraim: & iudicauit Is- 2
rael viginti & tribus annis, mortuusque
est, ac sepultus in Samir. Huic successit 3
Iair Galaadites, qui iudicauit Israel per
viginti & duos annos, habens triginta 4
filios sedentes super triginta pullos asina-
rũ, & principes triginta ciuitatũ, quæ ex
nomine eius sunt appellatæ Auoth-Iair,
id est, oppida Iair, vsq; in præsentẽ diẽ in
Terra Galaad. Mortuusq; est Iair, ac se- 5
pultus in loco cui est vocabulũ Camon.
Filij autẽ Israel peccatis veteribus iun- 6
gentes noua, fecerunt malũ in conspectu
Dñi, & seruierũt idolis, Baalim & Asta-
roth, & diis Syriæ ac Sidonis & Moab &
filiorũ Ammõ & Philisthiim: dimiserũt-
que Dñm, & non coluerunt eũ. Contra 7
quos Dñs iratus, tradidit eos in manus
Philisthiim & filiorũ Ammõ. Afflictiq; 8
sunt, & vehementer oppressi per annos
decẽ & octo, omnes qui habitabant trans
Iordanẽ in Terra Amorrhæi, quæ est in
Galaad: in tantũ, vt filij Ammõ Iordane
transmisso vastarent Iudã & Ben-iamin
& Ephraim: afflictusq; est Israel nimis.
Et clamãtes ad Dñm, dixerunt, Pecca- 10
uimus tibi, quia dereliquimus ⌐Dñm⌐
Deũ nostrũ, & seruiuimus Baalim. Qui-
bus locutus est Dñs, Nunquid no Aegy- 11
ptij & Amorrhæi, filijq; Ammon & Phi-
listhiim, Sidonij quoque & Amalec &
Chanaan oppresserunt vos, & clamastis
ad me, & erui vos de manu eorum? Et 12
tamen reliquistis me, & coluistis deos a-
lienos: idcirco nũ addam vt vltrà vos li-
berem. ite, & inuocate deos quos elegi-
stis: ipsi vos liberent in tẽpore angustiæ.
Dixerũtq; filij Israel ad Dñm, Peccaui- 15
mus, redde tu nobis quicquid tibi placet:
tantum nunc libera nos. Quæ dicentes, 16
omnia de finibus suis alienorũ deorum
idola proiecerunt, & seruierunt Domi-
no Deo: qui doluit super miseriis eorum.
Itaque filij Ammon conclamantes, in 17
Galaad fixere tentoria: contra quos con-
gregati filij Israel, in Maspha castrame-
tati sunt. Dixerũtq; principes Galaad 18
singuli ad proximos suos, Qui primus

4 MS. R. H. C. G.

ex nobis contra filios Ammon cœperit
dimicare, erit dux populi Galaad.

CAP. XI.

FVit itaq; ille in tempore Iephte Ga- 1
laadites vir fortissimus atq. pugna-
tor, filius mulieris meretricis, qui natus
est de Galaad. Habuit aũt Galaad vxo- 2
rẽ, de qua susceperat filios: qui postquã cre-
uerant, eiecerũt Iephte, dicẽtes, Heres in
domo patris nostri esse nõ poteris, quia
de altera matre natus es. Quos ille fu- 3
giens atque deuitans, habitauit in Terra
Tob: congregatiq; sunt ad eũ viri inopes,
& latrocinantes, & quasi principem seque-
bãtur. In illis diebus pugnabãt filij Am- 4
mõ cõtra Israel. Quibus acriter infesti-
bus perrexerũt maiores natu de Galaad,
vt tollerẽt in auxiliũ sui Iephte de Terra-
Tob: dixerũtq; ad eũ, Veni, & esto prin- 6
ceps noster, & pugna cõtra filios Ammõ.
Quibus ille respodit, Nõne vos estis qui 7
odistis me, & eiecistis de domo patris
mei, & nũc venistis ad me necessitate cõ
pulsi? Dixeruntq; principes Galaad ad 8
Iephte, Ob hanc igitur causam nũc ad te
venim⁹, vt profici scaris nobiscũ, & pugnes
cõtra filios Ammõ, fiasq; dux omnium qui
habitant in Galaad. Iephte quoq; dixit 9
eis, Si verè venistis ad me, vt pugnẽ pro
vobis cõtra filios Ammõ, tradideritq; eos
Dñs in manus meas, ego ero vester prin- 10
ceps? Qui respõderũt ei, Dñs qui hæc
audit, ipse mediator ac testis est quod
nostra promissa faciemus. Abiit itaque 11
Iephte cũ principibus Galaad, fecitq; eũ
omnis populꝰ princip̃e sui. Locutusq; est
Iephte omnes sermones suos coram Dño
in Maspha. Et misit nuntios ad regem 12
filiorum Ammon, qui ex persona sua di-
cerent, Quid mihi & tibi est, quia venisti
contra me, vt vastares terrã meã? Qui- 13
bus ille respõdit, ¶ Quia tulit Israel ter- Nu. 21, 13.
ram meã, quando ascendit de Aegypto à
finibus Amon vsq. Iaboc atq. Iordanem:
nunc ergo cum pace redde mihi eã. Per 14
quos rursum mandauit Iephte, & impe-
rauit eis vt dicerent regi Ammon, Hæc
dicit Iephte, Non tulit Israel Terram 15
Moab, nec Terrã filiorum Ammon: sed
quãdo de Aegypto conscenderũt, ambu-
lauit per solitudinẽ vsq. ad Mare rubrũ,
& venit in Cades. ¶ Misitq. nuntios ad Nu. 20, 29.
regẽ Edom, dicẽs, Dimitte me vt trans- 17
eam terram tuam. Qui noluit acquie-
scere precibus eius. Misit quoq. ad regem
Moab, qui & ipse transitum prærbere cõ-
tempsit. Mansit itaq. in Cades, & circui- 18
uit ex latere Terræ Edom, & Terræ
Moab: venitq. cõtra Orientalẽ plagã Ter-
ræ Moab, & castrametatus est trãs Arnõ;
nec voluit intrare terminos Moab: Arnõ
quippe confinium est Terræ Moab. Misit 19
itaq; Israel nuntios ad Sehon regẽ A- Nu. 21, 13.
morrhæorũ, qui habitabat in Hesebõ, & & 22, 24.
dixerunt ei, Dimitte vt transeã per terrã
tuam vsq. ad fluuiũ. Qui & ipse Israel 20

verba

verba despiciens, nõ dimisit eũ trãsire per
terminos suos: sed infinita multitudine
congregata egressus est cõtra eũ in Iasa, 21
& fortiter restitebat. Tradiditq. eũ Dñs
in manus Israel cum omni exercitu suo,
& percussit eũ, & possedit omnẽ Terram
Amorrhei habitatoris regionis illius, & 22
vniuersos fines eius de Arnõ vsq. Iaboc,
& de solitudine vsq. ad Iordanẽ. Dñs 23
ergo Deus Israel subuertit Amorrheum,
pugnante contra illũ populo suo Israel,
& tu nũc vis possidere terrã ei? Nonne 24
ea quæ possedit Chamos Deus tuus, tibi
iure debentur? Quæ autẽ Dñs Deus no-
ster victor obtinuit, in nostrã cedent pos-
sessionẽ: ¶ Iaisi fortè melior es Balac fi- Num. 22, 2. 25
lio Sephor rege Moab: aut docere potes,
quod iurgatus sit cõtra Israel, & pugna-
uerit contra eum, quando habitauit in 26
Hesebon, & viculis eius, & in Aroer, &
villis illius, vel in cunctis ciuitatibus iu-
xta ⌐Iordanẽ⌐, per trecentos annos. Qua-
re tanto tẽpore nihil super hac repetitio-
ne tentastis? Igitur nõ ego pecco in te, 27
sed tu cõtra me malè agis, indicens mihi
bella nõ iusta. Iudicet Dñs arbiter huius
diei inter Israel, & inter filios Ammon.
Noluit acquiescere rex filiorũ Am- 28
mon verbis Iephte, quæ per nuntios mã-
dauerat. Factus est ergo super Iephte 29
Spiritus Dñi, & circuiens Galaad & Ma-
nasse, Maspha quoq. Galaad, & inde trã-
siens ad filios Ammon, votũ vouit Dño, 30
dicens, Si tradideris filios Ammõ in ma-
nus meas, quicumq. primus fuerit e- 31
gressus de foribus domus meæ, mihique
occurrerit reuertenti cũ pace à filijs Am-
mon, eũ holocaustũ offerã Dño. Trans- 32
iuitq. Iephte ad filios Ammon, vt pu-
gnaret contra eos: quos tradidit Dñs in
manus eius. Percussitq. ab Aroer vsq. 33
dum venias in Mennith, viginti ciuitates,
& vsq. ad Abel, quæ est vineis consita,
plaga magna nimis. humiliatiq. sunt fi-
lij Ammon à filijs Israel. Reuertente 34
autẽ Iephte in Maspha domũ suã, occurrit
ei vnigenita filia sua cũ tympanis &
choris. non enim habebat alios liberos.
Qua visa scidit vestimenta sua, & ait, 35
Heu me filia mi, decepisti me, & ipsa
decepta es. aperui enim os meũ ad Dñm,
& aliud facere non potero. Cui illa re- 36
spondit, Pater mi, si aperuisti os tuũ ad
Dñm, fac mihi quodcumq. pollicitus es,
concessa tibi vltione atq. victoria de hos-
tibus tuis. Dixitq. ad patrẽ, Hoc solũ 37
mihi præsta quod deprecor, Dimitte me
vt duobus mensibus circumeã montes,
& plangã virginitatẽ meã cũ sodalibus
meis. Cui ille respondit, Vade. Et di- 38
misit eã duobus mẽsibus. Cumq. abiisset
cũ sociis ac sodalibꝰ suis, flebat virgini-
tatẽ suã in montibus. Expletisq. duobꝰ 39
mẽsibus, reuersa est ad patrẽ suũ, & fecit
ei sicut vouerat, quæ ignorabat virũ. Ex-
inde mos increuit in Israel, & cõsuetudo
40 seruata est, vt post anni circulũ cõueniant in vnũ filiæ Israel, & plangant fi-
liam Iephte Galaaditæ diebus quatuor.

CAP. XII.

1 ECce autẽ in Ephraim orta est sedi-
tio. nã trãseuntes cõtra Aquilonem,
dixerunt ad Iephte, Quare vadẽs ad pu-
gnã contra filios Ammõ, vocare nos no-
luisti, vt pergeremus recũ? Igitur incen-
2 demus ⌐domũ tuã⌐. Quibus ille respõ- ⌐te & 2
dit, Disceptatio erat mihi & populo meo MS. H. C.
contra filios Ammõ vehemes: vocauiq. G.
vos vt præbereris mihi auxilio, & facere
3 noluistis. Quod cernẽs, posui animam
meã in manibus meis, transiuiq. ad filios
Ammon, & tradidit eos Dñs in manus
meas. Quid commerui, vt aduersum me
4 consurgatis in proelium? Vocatis itaq. ad
se cunctis viris Galaad, pugnabat contra
Ephraim: percusserunt viri Galaad E-
phraim, quia dixerat, Fugitiui ⌐ est Galaad
de Ephraim, & habitat in medio E-
5 phraim & Manasse. Occupauerunt que
Galaaditæ vada Iordanis, per quæ E-
phraim reuersurus erat. Cumq. veniisset
ad ea de Ephraim numero, fugiens, atq.
dixisset, Obsecro vt me transire permit-
tas: dicebant ei Galaaditæ, Numquid E-
6 phrathæus es? quo dicente, Nõ sum: in-
terrogabant eũ, Die ergo Schibboleth,
quod interpretatur spica. Qui responde-
bat, Sibboleth: eadẽ littera spicã exprí-
mere nõ valẽs. Statimque apprehensum
iugulabant in ipso Iordanis transitu. Et
7 ceciderũt in illo tẽpore de Ephraim qua-
draginta duo millia. Iudicauit itaq. Ie-
phte Galaadites Israel sex annis: & mor-
tuus est, ac sepultus in ciuitate sua Ga-
8 laad. Post hũc iudicauit Israel Abesan
9 de Beth-lehẽ: qui habuit triginta filios,
& totidẽ filias: quas emittens foras, ma-
ritis dedit, & ciuidẽ numeri filiis suis ac-
cepit vxores, introducens in domũ suã.
10 Qui septẽ annis iudicauit Israel: mor-
tuusq. est, ac sepultus in Beth-lehem.
11 Cui successit ⌐Ahialõ⌐ Zabuloni tes: & ⌐Elon 1
12 iudicauit Israel decẽ annis: mortuusq. MS. H. C.
13 est ac sepultus in Zabulon. Post hũc iu- G.
dicauit Israel Abdõ, filius Tilel Phara-
14 thonites: qui habuit quadraginta filios,
& triginta ex eis nepotes, ascendẽtes su-
per septuaginta pullos asinarũ, & iudica-
15 uit Israel octo annis: mortuusq. est ac
sepultus in Pharathõ terræ Ephraim, in
monte Amalec.

CAP. XIII.

1 RVrsumq. filij Israel fecerunt malũ
in cõspectu Dñi: qui tradidit eos in
manus Philisthiorũ quadraginta annis.
2 Erat autẽ quidã vir de Saraa, & de stir-
pe Dã, nomine Manue, habẽs vxorẽ ste-
3 rilẽ. Cui apparuit angelus Dñi, & dixit
ad eã, Sterilis es & abiq. liberis: sed cõ-
4 cipies & paries filiũ. caue ergo ne bibas Num. 6, 5.
vinũ ac sicerã, nec immũdũ quicquã cõ-
5 edas: quia concipies, & paries filium,
cui⁹ nõ tanget caput nouacula: erit enim

narrauit Dei ab infantia sua, & ex matris vtero, & ipse incipiet liberare Israel de manu Philistinorū. Quæ cùm venisset ad maritū suū, dixit ei, Vir Dei venit ad me, habēs vultū angelicū, terribilis nimis. Quē cū interrogassē quis esset, & vnde veniret, & quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere: sed hoc respondit, Ecce concipies & paries filium: caue ne vinū bibas, nec siceram, & ne aliquo vescaris immundo: erit enim puer nazaræus Dei ab infantia sua, & ex vtero matris suæ, vsq. ad diē mortis suæ. Orauit itaq. Manue Dñm, & ait, Obsecro Dñe, vt vir Dei quē misisti, veniat rursū, & doceat nos quid debeamus facere de puero qui nascitur⁹ est. Exaudiuitq. ⁹Dñs deprecantē Manue, & apparuit rursum angelus Dei vxori eius sedenti in agro. Manue autē maritus eius nō erat cū ea. Quæ cùm vidisset angelū, festinauit, & cucurrit ad virū suū: nuntiauitq. ei, dicēs, Ecce apparuit mihi vir quē ante viderā. Qui surrexit, & secutus est vxorē suā: venitq. ad virū, dixit ei, Tu es qui locutus es mulieri? Et ille respondit, Ego sum. Cui Manue, Quando, inquit, sermo tuus fuerit expletⁿ, quid vis vt faciat puer? aut á quo se obseruare debebit? Dixitq. angelus Dñi ad Manue: Ab omnibus quæ locutus sum vxori tuæ, abstineat se: & quicquid ex vinea nascitur, nō comedat: vinū & siceram nō bibat, nullo vescatur immundo: & quod ei præcepi, impleat atq. custodiat. Dixitq. Manue ad angelū Dñi, Obsecro teve rogo ne discas precibus meis, & faciam⁹ tibi hœdū de capris. Cui respondit angelus, Si me cogis, nō comedam panes tuos: si autem vis holocaustū facere, offer illud Dño. Et nescrebat Manue quod angelus Dñi esset. Dixitq. ad eū, Quod est tibi nomē, vt si sermo tuus fuerit expletus, honorem⁹ te? Cui ille respondit, Cur quæris nomen meū, quod est mirabile? Tulit itaq. Manue hœdū de capris, & libamenta, & posuit sup petrā, obtulitq. Dño qui facit mirabilia: ipse aute & vxor eius intuebantur. Cumq. ascenderet flāma altaris in cœlū, angelus Dñi pariter in flamma ascēdit. Quod cùm vidissent Manue & vxor eius, yroni ceciderunt in terrā, & vltra eis no apparuit angelus Dñi. Statimque intellexit Manue angelū Dñi esse, & dixit ad vxorē suā, Morte moriemur, quia vidimus⁹ Dñm. Cui respondit mulier, Si Dns nos vellet occidere, de manib⁹ nostris holocaustū & libamenta nō suscepisset, nec ostendisset nobis hæc omnia, neq. ea quæ sunt ventura, dixisset. Peperit itaq. filiū, & vocauit nomē eⁱ⁹ Sāson. Creuitq. puer, & benedixit ei Dns.

Cœpitq. Spūs Dñi esse cū eo in castris Dñ inter Saraa & Esthaol. CAP. XIIII.

DEscēdit ergo Sāson in Thamnātha. Vidēsq. ibi mulierē de filiab⁹ Philisthiim, ascēdit, & nuntiauit patri suo, & matri suæ, dicēs, Vidi mulierē in Thāmātha de filiabus Philisthinorū: qui quæso vt mihi accipiatis vxorē. Cui dixerūt pater & mater sua, Numquid nō est mulier in filiab⁹ fratrū tuorū, & in omni populo tuo, quia vis accipere vxorem de Philisthiim, qui incircūcisi sunt? Dixitq. Samson ad patrē suū, Hanc mihi accipe: quia placuit oculis meis. Parētes aute eius nesciebāt quod res à Dño fieret, & quæreret occasionē cōtra Philisthiim. eo enim tēpore Philisthiim dominabātur Israēli. Descēdit itaq. Samson cum parte suo & matre in Thamnātha. Cumq. venissent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis frenus, & rugiēs, & occurrit ei. Irruit aute Spiritus Dñi in Samson, & dilacerauit leonem, quasi hœdū in frusta decerperet, nihil omnino habēs in manu: & hoc patri & matri noluit indicare.

Descendēsq. & locutus est mulieri quæ placuerat oculis ei⁹. Et post aliquot dies reuertēs vt acciperet eā, declinauit vt videret cadauer leonis, & ecce examē apū in ore leonis erat ac fauus mellis. Quē cùm sumpsisset in manibus comedebat in via: veniēnsq. ad patrē suū & matrē, dedit eis partem, qui & ipsi comederunt: nec tamen eis voluit indicare quòd mel de ⁹corpore leonis assumpserat. Descēdit itaq. pater eius ad mulierē, & fecit filio suo Samson cōuiuiū. sic enim iuuenes facere cōsueuerat. Cùm ergo ciues loci illius vidissent eū, dederūt ei sodales triginta qui essent cū eo. Quibus locutus est Sāson, Proponā vobis problema: quod si solueritis mihi intra septem dies conuiuij, dabo vobis triginta sindones, & totidē tunicas. sin aute non potueritis soluere, vos dabitis mihi triginta sindones, & euidem numeri tunicas. Qui respondērūt ei, Propone problema, vt audiamus. Dixitq. eis, De comedēte exiit cibus, & de forti egressa est dulcedo. nec potuerunt per tres dies propositionē soluere. Cumq. adesset dies septimus, dixerūt ad vxorē Samson, Blandire viro tuo, & suade ei vt indicet tibi quid significet problema. quod si facere noluerit, incendemus te, & domū patris tui. an ideirco vocastis nos ad nuptias vt spoliaretis? Quæ fundebat apud Sāson lacrymas, & querebatur dicens, Odisti me, & nō diligis: ideirco problema quod proposuisti filiis populi mei, non vis mihi exponere. At ille respōdit, Patri meo & matri nolui dicere: & tibi indicare potero?

Septē igitur diebus cōuiuij flebat ante eū: taudēq. die septimo cū ei esset molesta, exposuit. Quæ statim indicauit ciuib⁹ suis. Et illi dixerūt ei die septimo ante solis occubitū. Quid dulci⁹ melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos, Si nō aratestis in vitula mea, nō inuenissetis propositionē meā. Irruit itaq. in eū Spiritus

Dñi, descenditq. Ascalonē, & percussit ibi triginta viros: quorū ablatis vestes dedit iis qui problema solueāt. Iratusq. nimis ascendit in domū patris sui: vxor aute eius accepit maritū vnū de amicis eius & pronubis. CAP. XV.

POst aliquantulū aute tēporis, cū dies tenticæ messis instarēt, venit Sāson inuisere volens vxorem suā, & attulit ei hœdū de capris. Cumq. cubiculum eius solito vellet intrare, prohibuit illū pater illius, dicēs, Putaui quod odisses eā, & ideo tradidi illi amico tuo: sed habet sororem, quæ iunior & pulchrior illa est, sit tibi pro ea vxor. Cui Samson respōdit, Ab hac die nō erit culpa in me contra Philisthæos: facā enim vobis mala. Perrexitq. & cepit trecentas vulpes, caudasq. earū iunxit ad caudas, & faces ligauit in medio: quas igne succendēs, dimisit, vt huc illucq. discurrerēt. Quæ itaq. pertexerūt in segetes Philisthinorū. Quibus succensis, & cōportatæ iā fruges, & adhuc stantes in stipula, cōcremate sunt, in tantū, vt vineæ quoq. & oliueta, flamma cōsumeret. Dixerunt. Philisthiim, Quis fecit hāc rē? Quibus dictū est, Sāson gener Thamnathæi: quia tulit vxorē eius, & alteri tradidit, hæc operatus est. Ascēderuntq. Philisthiim: & combusserūt tā mulierē quā patrē eius. Quibus ait Sāson, Licet hæc fecerit⁹, tamen adhuc ex vobis expetā vltionē, & tunc quiescam. Percussitq. eos ingenti plaga, ita vt supponeres sura femori imponeret. Et descēdens habitauit in spelunca petræ Etam.

Igitur ascēdentes Philisthiim in Terrā Iuda castrametati sunt in loco qui postea vocatus est Lechi, id est maxilla: vbi eorū fusus est exercitus. Dixerunt. ad eos de tribu Iuda, Cur ascendistis aduersum nos? Qui respōderūt, Vt ligem⁹ Samson venimus, & reddamus ei quæ in nos operatus est. Descenderunt ergo tria milia virorū de Iuda, ad specū silicis Etam, dixerunt. ad Samson, Nescis quod Philisthiim imperent nobis? quare hoc fecisti? Quibus ille ait, Sicut fecerūt mihi, sic feci eis. Ligare, inquit, te venimus, & tradere in manus Philisthinorū. Quibus Samson, iurate, ait, & spondete mihi quòd nō occidatis me. Dixerunt, Nō te occidemus, sed vinctū trademus. Ligauerunt. q. eū duob⁹ nouis funibus, & tulerunt eū de petra Etā. Qui cùm venisset ad locū Maxillæ, & Philisthiim vociferantes occurrisset ei, irruit Spiritus Dñi in eū: & sicut solēt a ⁹ardore ignis ¹⁰ligna cōsumi, ita vincula quibus ligatus erat, dissipata sunt & soluta. Inueniensq. maxillā, id est mandibulā asini, quæ iacebat, arripuit, interfecit in ea mille viros, & ait, In maxilla asini, in mādibula pullī asinarū deleui eos, & percussi mille viros.

Cumq. hæc vera cantica cōpleuisset, protecit mādibulā de manu, & vocauit nomē loci illius Ramath-lechi, quod interpretatur eleatio maxillæ. Sitiēnsq. valde, clamauit ad Dñm, & ait, Tu dedisti in manu serui tui salutē hāc maximā atque victoriā: & eo siti moriar, incidamq. in manus incircumcisorū. Aperuit itaq. ⁹Dñs molarē dentē in maxilla asini, & egressæ sunt ex eo aquæ. Quibus hauſtis refocillauit spiritus, & vires recepit. Idcirco appellatus est nomē loci illius, Fōs inuocantis de maxilla, vsq. in præsentē diē. Iudicauitq. Israēl in diebus Philisthiim viginti annis. CAP. XVI.

ABiit quoq. in Gazā, & vidit ibi mulierē meretricē, ingressusq. est ad eā.

Quod cū audissent Philisthiim, & percrebuisset apud eos intrasse vrbē Sāson, circumdederūt eū, positis in porta ciuitatis custodibus: & ibi tota nocte cū silentio præstolātes, vt facto mane occiderēt. Dormiuit aute Samson vsq. ad mediū noctis: & inde cōsurgēs apprehendit ambas portæ fores cū postib⁹ suis & sera, impositasq. humeris suis portauit ad verticē montis qui respicit Hebrō.

Post hæc amauit mulierē, quæ habitabat in Valle-sorec, & vocabatur Dalila.

Veneruntq. ad eā principes Philisthinorū, atq. dixerūt, Decipe eū, & disce ab illo, in quo habeat tanta fortitudinē, & quomodo eū superare valeamus, & vincētū affligere. quod si feceris, dabimus tibi singuli mille & centū argēteos. Locuta est ergo Dalila ad Sāson, Dic mihi, obsecro, in quo sit tua maxima fortitudo, & quid sit quo ligat⁹ erumpere nequeas?

Cui respondit Sāson, Si septē neruceis funibus necdū siccis, & adhuc humentibus ligatus fuero, infirmus ero vt ceteri homines. Attulerunt. q. ad eam satrapæ Philisthinorum septē funes, ve dixerat: quibus vinxit eū, latentibus apud se insidiis. & in cubiculo sine eā expectantibus, clamauitq. ad eū, Philisthiim super te Samson. Qui rupit vincula, quomodo disrumpit, ut quis filū de stupa torta sputrimine, cum ¹odorē ignis acceperit: & nō est cognitum in quo esset fortitudo eius.

Dixitq. ad eū Dalila, Ecce illusisti mihi & falsum locutus es: saltē nunc indica mihi quo ligari debeas. Cui ille respōdit, Si ligatus fuero nouis funibus, qui nunquā facti sūt in opere, infirmus ero, & ¹² alioru hominū similis. Quibus rursum Dalila vinxit eā, & clamauit, Philisthiim super te Samson, in cubiculo insidiis præparatis. Qui ita rupit vincula quasi fila telarū. Dixitq. Dalila rursum ad eum, Vsquequo decipis me, & falsum loqueris? ostende quo vincīri debeas. Cui respondit Samson, Si, inquit, septem crines capitis mei cū licio plexueris, & clauum his circumligatū terræ fixeris, infirmus ero. Quod cùm fecisset Dalila, dixit ad eum, Philisthiim super te Samson. Qui consurgēs de somno extraxit clauū eum

---

6 Deus R.H.C.G.

9 Deus R.H.C.G.

9 ore MS. Q n.

10 & H.C.G. ergo 2 MS.

10 ardorē MS.R. Q n.

10 lina 1 MS.R.H. C.G.

9 ardorē 2 MS. Pro Textus lectione faciunt R. H. & G.

12 6 MS.H. C.G.

crinibus & licio. Dixitq. ad eū Dalila, 15
Quomodo dicis quòd amas me, cū ani-
mus meus non sit mecum? Per tres vices
mētitus es mihi, & noluisti dicere in quo
sit maxima fortitudo tua. Cumq. mo- 16
lesta esset ei, & per multos dies institer
adhæreret, spatiū ad quietē nō tribuens,
defecit anima eius, & ad mortē vsq. las-
sata est. Tunc aperiens veritatē rei, di- 17
xit ad eā, Ferrum nunquā ascendit super
caput meū, quia nazaræus, id est, cōsecra-
tus Deo sum de vtero matris meæ: si ra-
sum fuerit caput meū, recedet à me for-
titudo mea, & deficiā, eroq. sicut cæteri
homines. Videnſq. illa quòd confessus 18
ei esset omnē animū suū, misit ad princi-
pes Philisthinorū ac mandauit, Ascendi-
te adhuc semel, quia nunc mihi aperuit
cor suū. Qui ascenderūt assumpta pecu-
nia quā promiserant. At illa dormire eū 19
fecit super genua sua, & in sinu suo reclī-
nare caput. Vocauitq. tonsorē, & rasit se-
ptē crines eius, & cœpit abigere eū, & à
se repellere: statim enim ab eo fortitudo 20
discessit: dixitque, Philisthiim super te
Samson. Qui de somno cōsurgēs, dixit in
animo suo, Egrediar sicut antè feci, & me
excutiā, nesciens quòd recessisset ab eo
Dñs. Quē cum apprehendissent Phili- 21
sthiim, statim eruerūt oculos eius, & du-
xerunt Gazā vinctū catenis, & clausum
in carcere molere fecerunt. Iamq. ca- 22
pilli eius renasci cœperant, & principes 23
Philisthinorū conuenerunt in vnum vt
immolarent hostias magnificas Dagon
deo suo, & epularentur, dicentes, Tradi-
dit Deus noster inimicū nostrū Samſon
in manus nostras. Quod etiā populus 24
videns, laudabat deum suum, eademque
dicebat, Tradidit deus noster aduersariū
nostrū in manus nostras, qui deleuit terrā
nostrā, & occidit plurimos. Lætantēsq. 25
per conuiuia, sumptis iam epulis, præce-
perunt vt vocaretur Samſon, & ante eos
luderet. Qui adductus de carcere ludebat
ante eos, feceruntq. eum stare inter duas
columnas. Qui dixit puero regēti gres- 26
sus suos, Dimitte me, vt tangā columnas
quibus omnis imminet domus, & reclī-
ner super eas, & paululum requiescam.
Domus autē erat plena virorū ac mu- 27
lierum, & erāt ibi omnes principes Phi-
listhinorum, ac de tecto & solario circi-
ter tria millia vtriusq. sexus spectantes
ludentē Samſon. At ille inuocato Dño 28
ait, Dñe Deus, memento mei, & redde
mihi nunc fortitudinem pristinam Deus
meus, vt vlciscar me de hostibus meis, &
pro amissione duorū luminū vnā vltio-
nem recipiā. Et apprehendens ambas 29
columnas, quibus innitebatur domus,
alteramq. earū dextera, & alteram læua
tenens, ait, Moriatur anima mea cum 30
Philisthiim. concussisq. fortiter cōlūnis,
cecidit domus super omnes principes, &
cæterā multitudinē quę ibi erat: multoq.
plures interfecit moriens, quā antè vinus
31 occiderat. Descendētes autē fratres eius
& vniuersa cognatio tulerūt corpus eius,
& sepelierunt inter Saraa & Esthaol in
sepulchro patris sui Manue: iudicauitq.
Israël viginti annis.

CAP. XVII.

1 FVitq. eo tēpore vir quidā de monte
2 Ephraim nomine Michas, qui dixit
matri suæ, Mille & centū argēteos quos
separaueras tibi, & super quibus me au-
diente iuraueras, ecce ego habeo, & apud
me sunt. Cui illa respondit, Benedictus
3 filius meus Dño. Reddidit ergo eos ma-
tri suæ, quæ dixerat ei, Cōsecraui, & vo-
ui hoc argentum Dño, vt de manu mea
suscipiat filius meus, & faciat sculptile
atq. conflatile: & nunc trado illud tibi.
4 Reddidit igitur eos matri suæ: quæ tu-
lit ducentos argenteos, & dedit eos argē-
tario, vt faceret ex eis sculptile atq. cō-
flatile, quod fuit in domo Michæ. Qui
5 ædicula quoq. in ea Deo separauit, & fe-
cit ephod, & theraphim, id est vestē sa-
cerdotalē, & idola: implenitq. vnus filio-
rū suorū manū, & factus est ei sacerdos.
6 In diebus illis nō erat rex in Israël, sed
vnusquisq. quod sibi rectum videbatur,
7 hoc faciebat. Fuit quoq. adolescēs
de Beth-lehē Iuda, ex cognatione eius:
8 eratq. ipse Leuites, & habitabat ibi. Ege-
ressusq. de ciuitate Beth-lehē, peregri-
nari voluit vbicumq. sibi commodū re-
periſſet. Cūq. venisset in montē Ephraim
iter faciens, & declinasset paruper in
9 domum Michæ, interrogatus est ab eo
vnde veniſſet. Qui respōdit, Leuita sum
de Beth-lehem Iuda, & vado vt habitē
vbi potuero, & vtile mihi esse prospexe-
10 ro. Dixitq. Michas, Mane apud me, &
esto mihi parens ac sacerdos: dabōq. tibi
per annos singulos decē argenteos, ac ve-
stē duplicē, & quæ ad victū sunt necessa-
11 ria. Acquieuit, & mansit apud hominē,
12 fuitq. illi quasi vnus de filiis. impleuitq.
Michas manū eius, & habuit puerum sa-
13 cerdotē apud se. Nunc scio, dicēs, quòd
benefaciet mihi Deus habenti Leuitici
generis sacerdotem.

CAP. XVIII.

1 IN diebus illis nō erat rex in Israël, &
tribus Dan quærebat possessionē sibi,
vt habitaret in ea: vsq. ad illū enim diē
inter cæteras tribus sortē non acceperat.
2 Miserūt ergo filij Dā, fortissimos de Saraa &
Esthaol, vt explorarent terrā, & diligen-
ter inspicerent: dixeruntq. eis, Ite, & cō-
siderate terrā. Qui cùm pergētes veniſ-
sent in montē Ephraim, & intrassent do-
3 mū Michæ, requieuerunt ibi. & agno-
scentes vocē adolescentis Leuitæ, vten-
tesq. illius diuersorio, dixerunt ad eum,
Quis te huc adduxit? Quid hic agis? quā
4 ob causā huc venire voluisti? Qui respō-
dit eis, Hęc & hęc prestitit mihi Michas,

& me

& me mercede conduxit vt sim ei sacer-
dos. Rogauerūt autem eū vt consuleret
*Deum R. H.G. Textui conformiter, sequit MS. & C. vt hoc, & sequenti loco. 5 *Dñm, & scire possent an prospero itine-
re pergerent, & res haberet effectum.
Qui respōdit eis, Ite cū pace, Dominus
6 respicit viā vestram, & iter quo pergitis.
Exites igitur quinq. viri venerūt Lais: 7
viderūntq. populū habitantē in ea absq.
vllo timore, iuxta consuetudinē Sidoniō-
rum, securum & quietū, nullo ei penitus
resistente, magnarūq. opū, & procul à Si-
dōne atq. à cunctis hominibus separatū.
Reuertēsque ad fratres suos in Saraa & 8
Esthaol, & quid egissent scisciantibus
9 responderunt, Surgite, & ascēdamus ad
eos. vidimus enim terrā valde opulētam
& huberē: nolite negligere, nolite cessare.
eamus, & possideamus eā, nullus erit la-
bor. Intrabimus ad securos, in regionē 10
latissimā, tradetq. nobis *Dñs locū, in
quo nullius rei est penuria, eorū quæ gi-
gnuntur in terrā. Profecti igitur sunt de 11
cognatione Dan, id est, de Saraa & Es-
thaol sexcenti viri accincti armis belli-
cis, ascendēresque mansērunt in Ca-
riath-iarim Iudæ: qui locus ex eo tēpo-
re Castrorum-Dan, nomē accepit, & est
post tergū Cariath-iarim. *Inde trans- 13
ierunt in montē Ephraim. Cūq. venissent
ad domū Michæ, dixerunt quinq. viri, 14
qui prius missi fuerant ad considerandā
terrā Lais, exteris fratrib. suis, Nostis q
in domibus istis sit ephod, & theraphim,
& sculptile atq. cōflatile: videte quid vo-
bis placeat. Et cùm paululum declinas- 15
sent, ingressi sunt domū adolescētis Le-
uitæ, qui erat in domo Michæ: salutaue-
runtq. eū verbis pacificis. Sexcenti autē 16
viri ita vt erant armati, stabāt ante ostiū.
At illi qui ingressi fuerāt domū iuuenis, 17
sculptile & ephod & theraphim, atq. cō-
flatile tollere nitebantur, & sacerdos sta-
bat ante ostiū, sexcentis viris fortissimis
haud procul expectātibus. Tulerūt igi- 18
tur qui intrauerāt, sculptile, ephod, & i-
dōla, atq. cōflatile. Quibus dixit sacer-
dos, Quid facitis? Cui respōderūt, Ta- 19
ce, & pone digitū super os tuū: veniq. no-
biscū, vt habeamus te patrē ac sacerdotē.
Quid tibi melius est, vt sis sacerdos in
domo vnius viri, an in vna tribu & fami-
lia in Israël? Quod cū audisset, acquie- 20
uit sermonibus eorum, & tulit ephod &
idōla, ac sculptile, & profectus est cū eis.
Qui cùm pergerent, & ante se ire fecis- 21
sent parulos ac iumenta, & omne quod
erat pretiosum, iamque à domo Michæ
essent procul, viri qui habitabāt in ædib⁹
Michæ conclamantes secuti sunt, & 23
post tergū clamare cœperūt. Qui cū re-
spexissent, dixerunt ad Michā, Quid tibi
vis? cur clamas? Qui respondit, Deos 24
meos quos mihi feci, tulistis, & sacerdo-
tē, & omnia quæ habeo: & dicitis, Quid
tibi est? Dixeruntq. ei filij Dan, Caue 25
ne vltrà loquaris ad nos, & veniant ad te
viri animo concitati, & ipse cum omni
26 domo tua pereas. Et sic cœpto itinere
perrexerūt. Videns autē Michas quòd for-
tiores se essent, reuersus est in domū suā.
27 Sexcēti autē viri tulerunt sacerdotē, &
quæ suprà diximus: venerūntque in Lais
ad populū quiescentē atq. securū, & per-
cussērunt eos in ore gladij: vrbemq. incē-
28 dio tradiderunt, nullo penitus ferente
præsidiū, eò quòd procul habitarent à Si-
dōne, & cū nullo hominū haberēt quic-
quā societatis ac negotij. Erat autē ciui-
tas sita in regione Rohob: quam rursum
29 extruentes habitauerunt in ea, vocato
homine ciuitatis Dan, iuxta vocabulum
patris sui quē genuerat Israël, quæ prius
30 Lais dicebatur. Posuerūntq. sibi scul-
ptile, & Ionathā filiū *Gersom filij Moy-
si, ac filios eius sacerdotes in tribu Dan,
31 vsque ad diem captiuitatis suæ. Mānsit-
que apud eos idōlum Michæ omni tem-
pore quo fuit domus Dei in Silo. in die-
bus illis non erat rex in Israël.

*Gersam MS. *Manasse H.C.G. Latinis autē codicib. præter alia exēplaria quædā Græca, suffragantur.

CAP. XIX.

1 FVit quidā vir Leuites, habitans in la-
tere montis Ephraim, qui accepit v-
2 xorē de Beth-lehem Iudæ: quę reliquit
eū, & reuersa est in domum patris sui in
Beth-lehē, mansitq. apud eum quatuor
3 mēsibus. Secutusq. est eā vir suus, vo-
lens reconciliari ei, atq. blādiri, & secū re-
ducere, habens in comitatu puerū & duos
asinos: quæ suscepit eū, & introduxit in
domū patris sui. Quod cū audisset socer
eius, eumque vidisset, occurrit ei lætus,
4 & amplexatus est hominē. Manseruntque
gener in domo soceri tribus diebus, com-
5 edens cū eo & bibens familiariter. Die
autē quarto de nocte cōsurgens, proficis-
ci voluit. Quē tenuit socer, & ait ad eū,
Gustā prius pusillū panis, & cōforta sto-
6 machū, & sic proficiscēris. Sederuntq.
simul, ac comederunt & biberunt. Dixit-
que pater puellæ ad generū suū, Quæso
te vt hodie hīc maneas, pariterque læte-
7 mur. At ille consurgens, cœpit velle pro-
ficisci. Et nihilominus obnixè eum socer
8 tenuit, & apud se fecit manere. Mane
autē facto, parabat Leuites iter. Cui so-
cer rursum, Obsecro, inquit, vt paululum
cibi capias, & assumptis viribus, donec
increscat dies, postea proficiscaris. Com-
9 ederunt ergo simul. Surrexitq. adole-
scens, vt pergeret cū vxore sua & puero.
Cui rursum locutus est socer, Consi-
dera quòd dies ad occasum declinior sit, &
propinquat ad vesperum: mane apud me
etiā hodie, & duc lætū diē, & cras profi-
10 ciscēris vt vadas in domū tuā. Noluit
gener acquiescere sermonibus eius: sed
*statim perrexit, & venit contra Iebus, *statim surrexit MS. *surrexit & perrexit H.C.G.
quæ altero nomine vocatur Ierusalē, du-
cens secū duos asinos onustos, & cōcubi-
11 nā. Iamq. aderant iuxta Iebus, & dies

Iebusæorum, & manemus in ea. Cui respondit dñs, Non ingrediar oppidũ gentis alienæ, quæ non est de filijs Israël, sed trãsibo vsque Gabaa. & cum illuc peruenero, manebimus in ea, aut certe in vrbe Rama. Transierunt ergo Iebus, & ceperunt carpebant iter, occubuitque eis sol iuxta Gabaa, quæ est in tribu Ben-iamin: diuerteruntq. ad eã, vt manerent ibi. Quo cũ intrassent, sedebant in platea ciuitatis, & nullus eos recipere voluit hospitio. Et ecce, apparuit homo senex, reuertens de agro & de opere suo vesperi, qui & ipse de monte erat Ephraim, & peregrinus habitabat in Gabaa, homines aute regionis illius erãt filij Iemini. Eleuatisq. oculis, vidit senex sedentẽ homine cũ sarcinulis suis in platea ciuitatis: & dixit ad eũ, Vnde venis? & quò vadis? Qui respondit ei, Profecti sumus de Bethleẽ Iudæ, & pergimus ad locũ nostrũ, qui est in latere montis Ephraim, vnde ieramus in Beth-lehẽ: & nũc vadimꝰ ad domum ᵛDei, nullusq. sub tectũ sũ nos vult recipere, habẽtes paleas & fœnũ in asinorũ pabulum, & panẽ ac vinũ in meos & ancillæ tuæ vsus, & pueri qui mecum est: nulla re indigemus, nisi hospitio. Cui respondit senex, Pax tecum sit, ego prębebo omnia quæ necessaria sunt: tantũm, queso, ne in platea maneas.

Introduxit q. eũ in domũ suã, & pabulũ asinis præbuit: ac postquã lauerunt pedes suos, recepit eos in conuiuium. Illis epulantibus, & post laborẽ itineris, cibo & potu reficientibus corpora, venerunt viri ciuitatis illius, filij Belial: ut est, absque iuga,) & circumstantes domũ senis, fores pulsare cœperunt, clamãtes ad dñm domus, atq. dicentes, Educ virũ qui ingressus est domum tuã, vt abutamur eo.

Egressusq. est ad eos senex, & ait, Nolite fratres, nolite facere malũ hoc: quia ingressus est homo hospitio meo, & cessate ab hac stultitia: habeo filiam virgine, & hic homo habet concubinã, educã eas ad vos, vt humilietis eas, & vestrã libidinẽ explere possitis: tantũm obsecro, ne scelus hoc cõtra naturã, operamini in virũ.

Nolebãt acquiescere sermonibus illius. quo ꝑspecto homo, eduxit ad eos concubinã suã, & eis tradidit illa lenili: quã cũ tota nocte abusi essent, dimiserũt eã mane. At mulier rece ꝺ tibus tenebris, venit ad ostiũ domus, vbi manebat dñs suꝰ, & ibi corruit. Mane facto, surrexit homo, & aperuit ostiũ, vt cœptam expleret viã: & ecce concubina eius iacebat ante ostiũ sparsis in limine manibus. Cui ille, putans eã quiescere, loquebatur, Surge, & ambulemus. Quã nihil respondẽre, intelligens quòd erat mortua, tulit eã, & imposuit asino, reuertensq. est in domum suã. Quã cũ adesset ingressus, arripuit gladiũ, & cadauer vxoris eũ ossibus suis in duodecim partes ac fruſta concidẽs, mi-

30 sit in omnes terminos Israël. Quod cũ vidissent singuli, cõclamabant, Nunquã res talis facta est in Israël ex eo die quo ascenderũt patres nostri de Aegypto, vsque in præsens tẽpus: ferte sententiam, & in comune decernite quid facto opus sit.

CAP. XX.

1 EGressi itaq. sunt omnes filij Israël, & pariter congregati, quasi vir vnus, de Dan vsq; Berſabee, & Terra-Galaad ad *Osee 10,9.*
2 Dñm in Maspha: omnesq. anguli populorũ, & cunctæ tribus Israël in ecclesiam populi Dei cõuenerunt quadringẽta mília peditũ pugnatorũ. (Nec latuit filios Ben-iamin quod ascendissent filij Israël in Maspha) Interrogatusq. Leuita maritus mulieris interfectæ, quomodo tantũ
4 scelus perpetratũ esset, respondit, Veni in Gabaa Ben-iamin cum vxore mea, illucq. diuerti. & ecce homines ciuitatis illius circumdederunt nocte domũ in qua manebã, volentes me occidere, & vxorẽ meã incredibili furore libidinis vexãtes, denique mortua est. Quã arreptam, in
6 fruſta concidi, missq. partes in oẽs terminos possessionis vestræ: quia nunquã tantũ nefas, & tã grande piaculũ factum
7 est in Israël. Adẽstis omnes filij Israël,
8 decernite quid facere debeatis. Stansque omnis populus, quasi vnius hominis sermone respondit, Nõ recedemus in tabernacula nostra, nec suã quisquam intrabit
9 domũ. sed hoc cõtra Gabaa in comune
10 faciemus, Decẽ viri eligantur è centũ ex omnibus tribubus Israël, & centũ de mille, & mille de decẽ millibus, vt comportent exercitui cibaria, & postmus pugnare cõtra Gabaa Ben-iamin, & reddere ei pro scelere quod meretur. Conuenitq. vniuersus Israël ad ciuitatẽ, quasi
12 homo vnus eadẽ mente, vnoq. consilio. & miserunt nuntios ad oẽm tribũ Ben-
13 iamin, qui dicerent, Cur tantum nefas in vobis repertũ est? Tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitiũ perpetrarunt, vt moriantur, & auferatur malũ de Israël. Qui noluerunt fratrũ suorũ filiorũ Isra-
14 ël audire mandata: sed ex ciuitatibus quæ sortis suæ erant, conuenerunt in Gabaa, vt illis ferrent auxiliũ, & cõtra vniuersum populum Israël dimicarent.
15 Inuentiq. sunt viginti ᵛquinque millia de Ben-iamin educentiũ gladium, præter
16 habitatores Gabaa, qui septingẽti erãt viri fortissimi, ita finitra vt dextra pœliantes: & sic fundis lapides ad certum iacientes, vt capillũ quoq. possent percutere, & nequaquã in altera partẽ itꝰ lapidis
17 deferretur. Virorũ quoq. Israël, absque filijs Ben-iamin, inuenta sunt quadringenta millia educentiũ gladios, & para-
18 torũ ad pugnã. Qui surgentes venerunt in domũ Dei, hoc est, in Silo: & consuluerunq. Dñm, atq. dixerunt, Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra filios Ben-iamin? Quibus respondit

ᵛsex H. G. Latinianꝰ codicibꝰ G. consentiunt.

Dñs,

Dñs, Iudas sit dux vester. Statimq. filij 19
Israël surgentes mane, castrametati sunt
iuxta Gabaa: & inde procedẽtes ad pu- 20
gnam cõtra Ben-iamin, vrbẽ oppugnare
cœperunt. Egressiq. filij Ben-iamin de 21
Gabaa, occiderunt de filijs Israël die illo
viginti duo millia virorum. Rursum fi- 22
lij Israël & fortitudine & numero confidentes, in eodẽ loco in quo prĩ certanerãt, acie direxerũt: ita tamẽ vt prĩ⁹ alicẽdẽrẽt & fleret corã Dño vsq. ad noctẽ: consuleretq. eũ, & dicerẽt, Debeo vltrà pro- 23
cedere ad dimicandũ cõtra filios Bẽ-iamin fratres meos, an non? Quibus ille respondit, Ascendite ad eos, & inite certamen. Cumq. filij Israël altera die cõ- 24
tra filios Ben-iamin ad prœlium processissent, eruperũt filij Ben-iamin de por- 25
tis Gabaa: & occurrentes eis tãta in illos cæde bacchati sunt, vt decẽ & octo millia virorũ educentiũ gladium prosternerent.

Quã obrẽ omnes filij Israël venerunt 26
in domũ Dei, & sedentes flebant coram
Dño: ieiunauerunq. die illo vsq. ad vesperã, & obtulerunt ei holocausta, atque
pacificas victimas, & super ĩtatu suo 27
interrogauerunt. Eo tẽpore ibi erat arca
fœderis Dñi, & Phinees filius Eleazari 28
filij Aaron præpositus domus. Consuluerunt igitur Dñm, atque dixerunt, Exire vltrà debemus ad pugnã contra filios Bẽiamin fratres nostros, an quiescere? Quibus ait Dñs, Ascendite, eras enim tradam eos in manus vestras. Posuerunq. filij 29
Israël insidias per circuitũ vrbis Gabaa:
& tertia vice, sicut semel & bis, contra 30
Ben-iamin exercitũ produxerunt. Sed 31
& filij Ben-iamin audacter eruperunt de ciuitate, & fugientes aduersarios longius persequti sunt, ita vt vulnerarent ex eis licut primo die & secundo, & exĩrẽt per duas semitas vertẽtes terga, quarum vna ferebatur in Beth-ẽl, & altera in Gabaa, atq. prosternerẽt triginta circiter viros: putauerunt enim iobito eos more ex- 32
dere. Qui fugã arte simulantes inierunt consilũ vt abstraherent eos de ciuitate, & quasi fugientes ad supradictas semitas perduecrent. Omnes itaque filij Israël 33
surgentes de sedibus suis, tetenderunt acie in loco qui vocatur Baalthamar. Insidiæ quoq. quæ circa vrbẽ erant, paulatim se aperire cœperunt, & ab Occi- 34
dentali vrbis parte procedere. Sed & alia decem millia virorum de vniuerso Israël, habitatores vrbis ad certamina prouocabant. Ingrauatumq. est bellũ cõtra filios Ben-iamin: & nõ intellexerũt quod ex omni parte illis insidiaret interitus.

Percussitque eos Dñs in conspectu Is- 35
rael, & interfecerunt ex eis in illo die viginti quinq. millia, & centũ viros, omnes bellatores & educẽtes gladiũ.

Filij autẽ Ben-iamin cũm se inferiores 36
esse vidissent, cœperũt fugere. Quod cernentes filij Israël, dederunt eis ad fugiendum locũ, vt ad præparatas insidias de-
37 uenirẽt, quas iuxta vrbẽ posuerãt. Qui cũm repente de latibulis surrexissent, & Bẽ-iamin terga cædẽtium daret, ingressi sunt ciuitatẽ, & percusserunt eã in ore
38 gladij. Signũ autem dederant filij Israël
suis quos in insidiis collocauerãt, vt postquã vrbẽ cepissent, ignẽ acti emittẽrent: vt
39 ascendente in altũ fumo, capti vrbem demõstrarẽt. Quod cũm cerneret filij Israël in ipso certamine positi (putauerunt enim filij Ben-iamin eos fugere, & instãtius persequebãtur, ex his de exercitu eo-
40 rũ triginta viros) & ᵛviderunt quasi columna fumi de ciuitate cõscendere. Bẽiamin quoq. respicies retrò, cum captam cerneret ciuitatẽ, & flammas in sublime
41 ferrit: qui prius simulauerant fugã, versa facie fortius resistebant. Quod cũ vidissent filij Bẽ-iamin, in fugã versi sunt, &
42 ad viã deserti ire cœperunt, illuc quoq. eos aduersarius persequẽbãtur. Sed & hi qui vrbẽ succẽderant, occurrerũt eis. Atq. ita factũ est, vt ex vtraq. parte ab hostib. cædereꝰtur, nec erat vlla requies morientiũ.
Cecidervnt atq. prostrati sunt ad Orien-
44 talẽ plagã vrbis Gabaa. Fuerunt autẽ qui in eodẽ loco interfecti sunt, decẽ & octo millia virorũ, omnes robustissimi pugna-
45 tores. Quod cũm vidissent, qui remanserãt de Ben-iamin, fugerunt in solitudinẽ: & pergebãt ad petrã, cuius vocabulum est Remmõ. In illa quoq. fuga palantes, & in diuersa tendentes, occiderũt quinq. millia viros. Et cũm vltrà tenderent, persecuti sunt eos, & interfecerunt
46 etiã alia duo millia. Et sic factũ est, vt omnes qui cecidẽrãt de Bẽ-iamin in diuersis locis, essent viginti quinque millia,
47 pugnatores ad bella promptissimi. Remanserunt itaq. de omni numero Bẽ-iamin, qui euadere potuerunt, & fugere in solitudinẽ, sexcenti viri: sedebantq. in
48 Petra-remmon mensibus quatuor. Regressi aũt filij Israël, cẽs reliquias ciuitatis à virtis vsq. ad iumẽta gladio pensserũt cũctasq. vrbes & viculos Bẽ-iamin vorax flamma cõsumpsit.

CAP. XXI.

1 IVrauerũt quoq. filij Israël in Maspha, & dixerũt, Nullus nostrũm dabit filius
2 Ben-iamin de filiabus suis vxorẽ. Venerunt q. omnes ad domũ Dei in Silo, & in cõspectu eius sedẽtes vsq. ad vesperã, leuauerũt voce, & magno ululatu cœpe-
3 rũt flere, dicẽtes, Quare Dñe Deus Israel factũ est hoc malũ in populo tuo, vt hodie una tribus auferretur ex nobis?
4 Altera aũt die diluculo cõsurgẽtes, extruxerunt altare: obtulerũtq. ibi holo-
5 causta, & pacificas victimas, & dixerũt, Quis non ascẽdit in ᵛexercitu Dñi de vniuersis tribubus Israël? Grãdi enim iuramẽto se cõtrinxerant, cũ essent in Maspha, interfici eos qui defuissent. Ductãque pœnitẽtia filij Israël super fratre suo Ben-iamin, cœperunt dicere, Ablata est

ᵛviderent MS.

ᵛexercitũ MS.R.

tribus

tribus vna de Israel, vnde vxores accipiet? omnes enim in commune iurauimus, nō daturos nos his filias nostras. Idcirco dixerunt, Quis est de vniuersis tribubus Israël, qui non ascendit ad Dñm in Maspha? Et ecce inuenti sunt habitatores Iabes-Galaad in illo exercitu non fuisse. (Eo quoq. tempore cùm essent in Silo, nullus ex eis ibi repertus est). Misertúsque decem millia viros robustissimos, & præceperunt eis, Ite, & percutite habitatores Iabes-Galaad in ore gladij, tam vxores quàm paruulos eorū. Et hoc erit quod obseruare debebitis, Omne generis masculini, & mulieres quæ cognouerunt viros, interficite, virgines autē reseruate. Inuentæq. sunt de Iabes-Galaad quadringentæ virgines, quæ nesciebant viri thorū, & adduxerunt eas ad castra in Silo, in Terrā-Chanāā. Misertúsq. mittios ad filios Ben-iamin qui erant in Petra-remmō, & præceperunt eis, vt eas susciperent in pace. Veneruntque filij Ben-iamin in illo tēpore, & date sunt eis vxores de filiabus Iabes-Galaad: alias autem non reperierunt, quas simili modo traderent. Vniuersq. Israël valde doluit, & egit pœnitentiam super interfectione vnius tribus ex Israël. Dixerūtque maiores natu, Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt vxores? omnes in Ben-iamin fœminæ conciderunt, & magna nobis cura ingentiq. studio prouidendum est, ne vna tribus deleatur ex Israël. Filias enim nostras eis dare non possumus, constricti iuramēto & maledictione, qua diximus, Maledict⁹ qui dederit de filiabus suis vxorē Bē-iamin. Ceperuntq. consilij, atq. dixerunt, Ecce solennitas Dñi est in Silo anniuersaria, quæ sita est ad Septentrionē vrbis Beth-el, ad Orientalē plagā viæ quæ de Beth-el tēdit ad Sichimā, & ad meridiē oppidi Lebona. Præceperuntq. filiis Ben-iamin, atque dixerunt, Ite, & latitate in vineis. Cumq. videritis filias Silo ad ducēdos choros ex more procedere, exite repentè de vineis, & rapite ex eis singuli vxores singulas, & pergite in Terrā-Bē-iamin. Cumq. venerint patres earum, ac fratres, & aliquis vos queri cœperint, atque iurgari, dicemus eis, Misereminī eorum: nō enim rapuerunt eas iure bellantium atque victorum, sed rogantibus vt acciperetis, non dedistis, & à vestra parte peccatum est. Fecerūntq. filij Ben-iamin, vt sibi fuerat imperatum, & iuxta numerum suum rapuerūt sibi de his quæ ducebant choros, vxores singulas: abieruntq. in possessionem suam, ædificantes vrbes, & habitantes in eis. Filij quoque Israël reuersi sunt per tribus, & familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat rex in Israël: sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

LIBER RVTH.

CAP. I.

IN diebus vnius iudicis, quando iudices præerant, facta est fames in Terra. Abiitque homo de Beth-lehem Iuda, vt peregrinaretur in regione Moabitide cū vxore sua, ac duobus liberis. ipse vocabatur Eli-melech, & vxor eius Noëmi: & duo filij, alter Mahalon, & alter Chelion, Ephrathæi de Beth-lehem Iuda. Ingressiq. regionem Moabitidem, morabantur ibi. Et mortuus est Eli-melech maritus Noëmi: remansitq. ipsa cum filiis. Qui acceperunt vxores Moabitidas, quarum vna vocabatur Orpha, altera quæ Ruth. Manseruntq. ibi decem annis, & ambo mortui sunt, Mahalon videlicet & Chelion: remansitque mulier orbata duob⁹ liberis ac marito. Et surrexit vt in patriam pergeret cum vtraq. nuru sua de regione Moabitide: audierat enim quòd respexisset Dñs populum suum, & dedisset eis escas. Egressa est itaq. de loco peregrinationis suæ, cum vtraq. nuru *: & iam in via reuertendi posita in Terram-Iuda, dixit ad eas, Ite in domum matris vestræ, faciat vobiscum Dñs misericordiam, sicut fecistis cum mortuis & mecum. Det vobis inuenire requiem in domibus virorū quos sortituræ estis. Et osculata est eas. Quæ eleuata voce flere cœperunt, & dicere, Tecum pergemus ad populū tuū. Quibus illa respondit, Reuertimini filię mi, cur venitis mecū? nū vltrà habebo filios in vtero meo, vtviros ex me sperare possitis? Reuertimini filiæ mi, & abite: iā enim senectute confecta sum, nec apta vinculo coniugali. etiā si possem hac nocte concipere, & parere filios, si eos exspectare velitis donec crescant, & annos pubertatis impleant, antè eritis vetulæ quàm nubatis. Nolite quæso filiæ mi: quia vestra angustia magis me premit, & egressa est manus Domini contra me. Eleuata igitur voce, rursum flere cœperunt. Orpha osculata est socrū, ac reuersa est: Ruth adhæsit socrui suæ. cui dixit Noëmi, En reuersa est cognata tua ad populum suum, & ad deos suos, vade cum ea. Quæ respondit, Ne aduersèris mihi vt relinquā te & abeā: quocunq. enim perrexeris, pergā: & vbi morata fueris, & ego pariter morabor. Populus tu⁹ populus me⁹, & Deus tuus Deus meus. Quæ te terra moriente susceperit, in ea moriar: ibique locū accipiā sepulturæ. Hæc mihi faciat ᵇDeus, & hæc addat, si nō sola mors me & te separauerit. Videns ergo Noëmi, quòd obstinato animo Ruth decreuisset secum pgere, aduersari noluit, nec ad suos vltrà reditū persuaderes: plectq. sunt simul, & venerunt in Beth-lehem. Quibus vrbem ingressis, velox apud cunctos fama peruolauit: dicebantque mulieres, Hæc

ei MS q.

*sua 5 MS. H.C.G.

ᵇDominus R.H.C.G.

est illa Noëmi. Quibus ait, Ne vocetis me Noëmi, (id est, pulchram:) sed vocate me Mara (id est amaram) quia amaritudine valde repleuit me Omnipotens. Egressa sum plena, & vacuam reduxit me Dñs. Cur ergo vocatis me Noëmi, quā Dñs humiliauit, & afflixit Omnipoteus? Venit ergo Noëmi cū Ruth Moabitide nuru sua, de terra peregrinationis suæ: ac reuersa est in Beth-lehē, quando primùm hordea metebantur.

CAP. II.

ERat autē viro Eli-melech cōsanguineus, homo potēs, & magnarū opū, nomine Booz. Dixitque Ruth Moabitis ad socrū suā, Sinjubes, vadā in agrum, & colligā spicas quæ fugerint manus metentiū, vbicumq. clemētis in me patrisfamilias reperero gratiā. Cui illa respōdit, Vade filia mi. Abiit itaq. & colligebat spicas post terga metentiū. Accidit autē vt ager ille haberet dōm nomine Booz, qui erat de cognatione Eli-melech. Et ecce, ipse veniebat de Beth-lehem, dixitque messoribus, Dñs vobiscū. Qui respōderunt ei, Benedicat tibi Dñs. Dixitque Booz iuueni qui messoribꝰ præerat, Cuiꝰ est hæc puella? Cui respondit, Hæc est Moabitis quæ venit cū Noëmi, de regione Moabitide, & rogauit vt spicas colligeret remanētes, sequēs messorū vestigia: & de manè vsq. nunc stat in agro, & ne ad momentū quidē domū reuersa est.

Et ait Booz ad Ruth, Audi filia, ne vadas in alterū agrū ad colligendū, nec recedas ab hoc loco: sed iungere puellis meis, & vbi messuerint, sequere. Mādaui enim pueris meis, vt nemo molestus sit tibi: sed etiam si sitieris, vade ad sarcinulas, & bibe aquas de quibus & pueri bibunt. Quæ cadēs in faciē suā & adorans super terrā, dixit ad eū, Vnde mihi hoc, vt inuenire gratiā ante oculos tuos, & nosse me dignareris peregrinā mulierem? Cui ille respondit, Nuntiata sunt mihi omnia quæ fecēris socrui tuæ post mortē viri tui: & quòd reliqueris parētes tuos, & terrā in qua nata es, & veneris ad populū quē antea nesciebas. Reddat tibi Dñs pro opere tuo, & plenā mercedem recipias à Dño Deo Israël, ad quē venisti, & sub cuius cōfugisti alas. Quæ ait, ᵃInueni gratia apud oculos tuos, dne mi, qui cōsolatus es me, & locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non sum similis vnius puellarū tuarum. Dixitq. ad eam Booz, Quādo hora vescēdi fuerit, veni huc, & comede panē, & intinge buccellā tuā in acceto. Sedit itaq. ad messorū latus, & cōgessit polentā sibi, comeditque, & saturata est, & tulit reliquias. Atq. inde surrexit, vt spicas ex more colligeret. Præcepit autē Booz pueris suis, dicens: Etiāsi vobiscū mētere voluerit, ne prohibeatis eā: & de vestris quoq. manipulis proijcite de industria, & remanere permittite, vt absq. rubore colligat, & colligētem nemo corripiat. Collegit ergo in agro vsq. ad vesperā: & quæ collegerat virga cædens & excutiēs, inuenit hordei quāsi cphi mensurā, id est tres modios. Quos portās reuersa est in ciuitatē, & ostendit socrui suæ: insuper protulit, & dedit ei de reliquiis cibi sui quo saturata fuerat. Dixitque ei socrus sua, Vbi hodie collegisti, & vbi fecisti opus? sit benedictus qui misertus est tui. Indicauitq. ei apud quem esset operatus & nomen dixit viri, quòd Booz vocaretur. Cui respondit Noëmi, Benedictus sit à Dño: quoniā eādem gratiā quā præbuerat viuis, seruauit & mortuis. Rursumq. ait, Propinquus noster est homo. Et Ruth, Hoc quoque, inquit, præcepit mihi, vt tamdiu messoribus eius iungerer, donec omnes segetes meterētur. Cui dixit socrus, Melius est filia mi, vt cū puellis eius exeas ad metēdum, ne in alieno agro quispiā resistat tibi. Iuncta est itaque puellis Booz: & tamdiu cum eis messuit, donec hordea & triticum in horreis conderentur.

CAP. III.

POstquā autē reuersa est ad socrū suā, audiuit ab ea, Filia mi, quærā tibi requiē, & prouidebo vt bene sit tibi. Booz iste, cuius puellis in agro iuncta es, propinquus noster est, & hac nocte aream hordei ventilat. Lauare igitur, & vngere, & induere cultioribus vestimētis, & descēde in aream: non te videat homo, donec esum potumq. finierit. Quādo autē ierit ad dormiendū, nota locū in quo dormiat: veniesque, & discooperies pallium quo operitur à parte pedum, & proijcies te, & ibi facebis: ipse autē dicet tibi quid agere debeas. Quæ respōdit, Quicquid præceperis, faciā. Descendítq. in aream, & fecit omnia quæ sibi imperauerat socr⁹. Cumq. comedisset Booz, & bibisset, & factus esset hilarior, ijssetq. ad dormiendū iuxta aceruū manipulorū, venit abscondite, & discooperto pallio à pedibus eius se proiecit. Et ecce, nocte iā media expauit homo, & conturbatus est: viditque mulierē iacentē ad pedes suos, & ait illi, Quæ es? Illaq. respōdit, Ego sum Ruth ancilla tua: expande palliū tuum super famulam tuā, quia propinquus es. Et ille, Benedicta, inquit, es à Dño filia, & priorem misericordiam posteriore superasti: quia nō es secuta iuuenes pauperes, siue diuites. Noli ergo metuere, sed quicquid dixeris mihi, faciā tibi. Scit enim omnis populus qui habitat intra portas vrbis meæ, mulierem te esse virtutis. Nec abnuo me propinquū, sed est alius me propinquior. Quiesce hac nocte: & facto manè, si te voluerit propinquitatis iure retinere, bene res acta est: sin autem ille noluerit, ego te absque vlla dubitatione suscipiam, viuit Dñs. dormi vsq. manè. Dormiuit itaq. ad pedes eius, vsq. ad no-

ᵃ Inueni 1 MS. H. G. Textus autem R. & C. consentit.

Universidad de Navarra Biblioteca

cus, ad sessum. Surrexit itaq; antequā homines se cognoscerent mutuō, & dixit Booz, Caue ne quis nouerit quod huc ve neris. Et rursum, Expande, inquit, pallium tuū, quo operaris, & tene vtraq; manu. Quæ extendente, & tenente, mēsus est sex modios hordei, & posuit super eam. Quæ portās ingressa est ciuitatē, & venit ad socrū suā. Quæ dixit ei, Quis egisti filia? Narrauitq; ei omnia quæ sibi fecisset homo. Et ait, Ecce sex modios hordei dedit mihi, & ait, Nolo vacuam te reuerti ad socrū tuam. Dixitq; Noēmi, Expecta filia donec videamus quem res exitum habeat. neq; enim cessabit homo nisi compleuerit quod locutus est.

CAP. IIII.

AScendit ergo Booz ad portā, & sedit ibi. Cumq; vidisset propinquū præterire, de quo prius sermo habitus est, dixit ad eū, Declina paulisper, & sede hic: vocās eū nomine suo. Qui diuertit, & sedit. Tollens autē Booz decē viros de senioribus ciuitatis, dixit ad eos, Sedete hic. Quibus residētibus locutus est ad propinquum, Partem agri fratris nostri Elimēlech, vendet Noēmi, quæ reuersa est de regione Moabitide, quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & maioribus natu de populo meo. Si vis possidere iure propinquitatis: eme, & posside. sin autē displicet tibi hoc ipsum, indica mihi, vt sciā quid facere debeam. nullus enim est propinquus excepto te, qui prior sis, & me, qui secundus sum. At ille respondit, Ego agrū emā. Cui dixit Booz, Quādo emeris agrū de manu mulieris, Ruth quoq; Moabitidem, quæ vxor defuncti fuit, debes accipere: vt suscites nomen propinqui tui in hæreditate sua.

Qui respondit, Cedo iuri propinquitatis: neq; enim poterit natum familiæ meæ delere debeo. tu meo vtere priuilegio, quo me libenter carere profiteor. Hic autē erat mos antiquitus in Israel inter propinquos, vt si quando alter alteri suo iuri cedebat: vt esset firma cōcessio, soluebat homo calceamentū suū, & dabat proximo suo. hoc erat testimonium cessionis in Israel. Dixit ergo propinquo suo Booz, Tolle calceamentū tuū. Quod statim soluit de pede suo. At ille maioribus natu, & vniuerso populo. Testes vos, inquit, estis hodie, quod possiderim omnia quæ fuerūt Elimēlech & Chelion & Mahalon, tradēte Noēmi: & Ruth Moabitidem, vxore Mahalon, in coniugiū sumpserim, vt suscitē nomen defuncti in hæreditate sua, ne vocabulū eius de familia sua, ac fratribus & populo deleatur. Vos, inquā, huius rei testes estis. Respondit omnis populus qui erat in porta, & maiores natu, Nos testes sumus: faciat Dñs hanc mulierē, quæ ingreditur domū tuā, sicut Rachel & Liam, quæ ædificauerunt domum Israel: vt sit exemplum virtutis in Ephratha, & habeas celebre nomē in Beth-lehē: fiatq; domꝰ tua, sicut domus Phares, quem Thamar peperit Iudæ, de semine quod tibi dederit Dominꝰ ex hac puella. Tulit itaq; Booz Ruth, & accepit vxorē: ingressusq; est ad eam, & dedit illi Dñs vt conciperet, & pareret filiū. Dixerūtq; mulieres ad Noēmi, Benedictus Dñs qui nō est passus vt deficeret successor familiæ tuæ, & vocaretur nomē eius in Israel. Et habeas qui consoletur animam tuā, & enutriat senectutē. de nuru enim tua natus est, qui te diliget: & multo tibi melior est, quām si septē haberes filios. Susceptumq; Noēmi puerū posuit in sinu suo, & nutricis ac gerulæ fungebatur officio. Vicinæ autē mulieres congratulātes ei, & dicentes: Natus est filius Noēmi: vocauerūt nomē eius Obed: hic est pater Isai, patris Dauid. Hæ sunt generationes Phares: ¶ Phares genuit Esrō, Esron genuit Ara, Aram genuit Aminadab, Aminadab genuit Nahasson, Nahasson genuit Salmon. Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed, Obed genuit Isai, Isai genuit Dauid*.

Gen.38,29.

1.Par.2,4.10. Mat.1,3.

LIBER PRIMVS SAMVELIS, QVEM NOS PRIMVM REGVM DICIMVS.

CAP. I.

1 FVit vir vnꝰ de Ramathaim-sophim, de mōte Ephraim, & nomē eius Elcana, filius Ieroham, filij Elihu, filij 2 Thohu, filij Suph, Ephrathæus: & habuit duas vxores, nomen vnī Anna, & nomē secundæ Phenenna. Fuerūtq; Phe- 3 nennæ filij: Anne autē nō erāt liberi. Et ascendebat vir ille de ciuitate sua statutis diebus, vt adoraret & sacrificaret Domino exercituū in Silo. Erāt autem ibi duo filij Heli, Ophni & Phinees, sacerdotes 4 Dñi. Venit ergo dies, & immolauit Elcana, dedit & Phenennæ vxori suæ, & cūctis filiis eius, & filiabus partes: Annæ autē dedit partē vnā tristis, quia Annam diligebat. Dñs autē conclauerat vulua 6 eius. Affligebat quoq; eam æmula eius, & vehemēter angebat, in tantum, vt exprobraret quod Dñs conclusisset vulua 7 eius: sicq; faciebat per singulos annos, cùm redeunte tempore ascenderent ad templum Dñi: & sic prouocabat eam. porrō illa flebat, & nō capiebat cibum. Dixit ergo ei Elcana vir suus, Anna, cur fles? & quare nō comedis? & quā ob rem affligitur cor tuū? numquid nō ego melior tibi 9 sum, quam decem filij? Surrexit autem Anna postquam comederat, & biberat in Silo. Et Heli sacerdote sedēte super sellā 10 ante postes domus Dñi, cùm esset Anna amaro animo, orauit ad Dñm, flens largiter. & votum vouit, dicens: Domine exercituum, si respiciēs videris afflictionē famulæ tuæ, & recordatus mei fuerit, nec oblitus ancillæ tuæ, dederisq; seruæ tuæ sexū virilē: dabo eum Dño omnibus diebus vitæ eius, & nouacula non ascendet super caput eius. Factū est autem, cùm illa multiplicaret preces coram Dño, vt Heli obseruaret os eius. Porrō 13 Anna loquebatur in corde suo, tātummodo labia illius mouebantur, & vox penitus nō audiebatur. Æstimauit ergo eam Heli temulentam, dixitq; ei, Vsquequo ebria eris? digere paululum vinum quo madet. Respondens Anna, Nequaquam, inquit, 15 dñe mi: mulier infelix nimis ego sum, vinumq; & omne quod inebriare potest, non bibi, sed effudi animā meam in cōspectu Dñi. Ne reputes ancillam tuam 16 quasi vnā de filiabus Belial: quia ex multitudine doloris, & mœroris mei locuta sum vsq; in præsens. Tunc Heli ait ei, 17 Vade in pace: & Deus Israel det tibi petitionē tuam, quam rogasti eum. At illa 18 dixit, Vtinam inueniat ancilla tua gratiā in oculis tuis. Et abiit mulier in viā suā, & comedit, vultusq; illius non sunt amplius in diuersa mutati. Et surrexerunt 19 manè, & adorauerunt coram Dño: reuerseq; sunt, & venerunt in domū suā in Ramātha. Cognouit autem Elcana Annam vxorem suā: & recordatus est eius Dñs. Et factum est post circuitū dierum, con- 20 cepit Anna, & peperit filiū, vocauitque nomen eius Samuel: eo quòd à Dño postulasset eum. Ascēdit autē vir eius Elcana, & omnis domus eius, vt immolaret Dño hostiam sollemnē, & votū suum; & Anna nō ascendit: dixit enim viro 22 suo, Non vadā, donec ablactetur mīnus, & ducam eum, vt appareat ante conspectum Dñi, & maneat ibi iugiter. Et ait 23 ei Elcana vir suus: Fac quod bonum tibi videtur, & mane donec ablactes eū precorq; vt impleat Dñs verbū suum. Mansit ergo mulier, & lactauit filiū suum, donec amoueret eum à lacte. Et adduxit 24 cum secum, postquā ablactauerat, in vitulis tribus, & trib⁹ modijs farinæ, & amphora vini, & adduxit eum ad domū Dñi in Silo. Puer autē erat adhuc infantulus: & immolauerūt vitulū, & obtulerunt puerū Heli. Et ait, Anna', Ob- 26 secro mi dñe, viuit anima tua, dñe: rego sum illa mulier quæ steti coram te hic orans Dñm. Pro puero isto orauī, & de- 27 dit mihi Dñs petitionem meam, quam postulaui eum. Idcirco & ego commodaui eum Dño cūctis diebus, quibus fuerit accommodatus Dño. Et adorauerunt ibi Dominum. Et orauit Anna, & ait:

CAP. II.

EXultauit cor meum in Dño, & exaltatum est cornu meū in Deo meo': dilatatum est os meum super inimicos meos: quia lætata sum in salutari tuo.

Non est sanctus vt est Dominus: neq. 2 enim est alius extra te, & non est fortis sicut Deus noster.

Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes: recedant vetera de ore vestro: quia Deus scientiarum, Dominus est, & ipsi præparantur cogitationes.

Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.

Repleti prius, pro panibus se locauerunt: & famelici saturati sunt, donec sterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat filios, infirmata est.

¶ Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit.

Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & sublimat.

Suscitat de puluere egenū, & de stercore eleuat pauperē: vt sedeat cum principibus, & solium glōriæ teneat. Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem.

Pedes sanctorum suorum seruabit, & impij in tenebris conticescent: quia non in fortitudine sua roborabitur vir.

Dñm formidabūt aduersarij eius, super ipsos in cælis tonabit: Dominus iudicabit fines terræ, & dabit imperiū regi suo, & sublimabit cornu Christi sui.

Et abiit Elcana in Ramātha, in domū suam: puer autem erat ministrās in conspectu Dñi ante faciem Heli sacerdotis.

Porrō filij Heli, filij Belial, nescientes Dñm, neq; officium sacerdotū ad populum: sed quicumq; immolasset victimā, veniebat puer sacerdotis dum coquerētur carnes, & habebat fuscinulam tridē- 14 tē in manu sua. & mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in ollam, siue in cacabū: & omne quod leuabat fuscinula, tollebat sacerdos sibi. sic faciebāt 15 vniuerso Israēli venientiū in Silo. Etiā antequam adolerēt adipē, veniebat puer sacerdotis, & dicebat immolanti, Da mihi carnē, vt coquam sacerdoti: nō enim accipiam à te carnem cocta, sed cruda. Dicebatq; illi immolanti, Incendatur pri- 16 mùm iuxta morem hodie adeps, & tolle tibi quantumcumq; desiderat anima tua. Qui respondēs aiebat ei, Nequaquā: nūc enim dabis, alioquin tollam vi. Erat ergo peccatum puerorum grāde nimis co- 17 ram Dño: quia detrahebant hominēs sacrificio Dñi. Samuel autē ministrabat 18 ante faciē Dñi, puer, accinctus ephod lineo. Et tunicam parūa faciebat ei mater sua, quam afferebat statutis diebus 19 ascendens cū viro suo, vt immolaret hostiam sollemnem *. Et benedixit Heli 20 Elcanæ & vxori eius: dixitq; ei, Reddat tibi Dñs semen de muliere hac, pro fœnore quod cōmodasti Dño. Erāt autē in 21 locum suum. Visitauit ergo Dñs Annā, & concepit, & peperit tres filios, & duas filias: & magnificatus est puer Samuel 22 apud Dñm. Heli autem erat senex valde, & audiuit omnia quæ faciebant filij sui vniuerso Israēli: & quomodo dormiebant eum mulieribus quæ obseruabāt ad

ostium

¶ vendit 6 MS. ¶ vendidit H.C.G.

Deu.25,7.

¶ propinquo MS.R.

¶ vno modio 2 MS. H.C.G. Q.n. = 2 MS.H. C.A.F. autem & G. legitur. = MS.R. G. Ab H. autem & C. minime tollitur.

¶ Domino MS.R.H. C. Verùm B. & G. sufragante textui.

¶ Saturati 14 MS.

Deu.32,39. Tob.13,2. Sap.16,13.

= 8 MS.H. G.Q.

* & votum fuum o.

osti|om tabernaculi: & dixit eis, Quare 23
facitis res huiusce modi, quas ego audio,
res pessimas, ab omni populo? Nolite
filij mei: nō enim est bona fama quā ego
audio, vt transgredi faciatis populū Dñi.
Si peccauerit vir in virū, placari ei po- 25
test Deus: si autē in Dñm peccauerit vir,
quis orabit pro eo? Et nō audierūt vocē
patris sui: quia voluit Dñs occidere eos.
Puer autem Samuel proficiebat, atque 26
crescebat, & placebat tam Deo quām ho-
minibus. Venit autē vir Dei ad Heli, & 27
ait ad eū, Hæc dicit Dñs, Nūquid non a-
pertē reuelatus sum domui patris tui, cū
essent in Aegypto in domo Pharaonis?
Et elegi eum ex omnibus tribubus Is- 28
rael mihi in sacerdotem, vt ascēderet ad
altare meū, & adoleret mihi incēsum, &
portaret ephod coram me: & dedi domui
patris tui omnia de sacrificiis filiorū Is-
rael. Quare calce abiecistis victimam 29
meā, & munera mea quæ præcepi vt of-
ferrentur in templo: & magis honorasti
filios tuos quām me, vt comederetis pri-
mitias omnis sacrificij Israel populi mei?
Propterea ait Dns Deus Israel, ¶ Lo- 30
quens locutus sum, vt domus tua, & do-
mus patris tui ministraret in conspectu
meo, vsq; in sempiternū. Nunc autē dicit
Dñs, Absit hoc à me: sed quicumq; hon-
orificauerit me, glorificabo eū: qui autē
contemnunt me, erunt ignobiles. Ecce 31
dies veniūt; & præcidam brachium tuum,
& brachiū domus patris tui, vt nō sit se-
nex in domo tua. Et videbis æmulum 32
tuū in templo, in vniuersis prosperis Is-
rael: & nō erit senex in domo tua omni-
bus diebus. Verumtamē non auferā pe- 33
nitus virum ex te ab altari meo: sed vt
deficiāt oculi tui, & tabescat anima tua,
& pars magna domus tuæ moriatur cum
ad virilem ætatem venerit. Hoc autem 34
erit tibi signum quod venturum est duo-
bus filiis Ophni & Phinees, In die vno
morientur ambo. Et suscitabo mihi sa- 35
cerdotem fidelē, qui iuxta cor meum, &
animā meam faciet: & ædificabo ei do-
mum fidelem, & ambulabit coram Christo
meo cunctis diebus. Futurum est autē, 36
vt quicumq; remanserit in domo tui, ve-
niat vt oretur pro eo, & offerat nūmum
argēteum, & tortam panis, dicatque, Di-
mitte me obsecro ad vnam partē sacer-
dotalem, vt comedam buccellam panis.

CAP. III.

PVer autem Samuel ministrabat Dño 1
coram Heli, & sermo Dñi erat pre-
tiosus in diebus illis, non erat visio ma-
nifesta.) Factū est ergo in die quadam, 2
Heli iacebat in ¶loco suo, & oculi eius
caligauerant, nec poterat videre lucer-
nam Dei antequā extingueretur. Samuel 3
autē dormiebat in templo Dñi, vbi erat
arca Dei. Et vocauit Dñs Samuel. Qui 4
respōdens ait, Ecce ego. Et cucurrit ad 5
Heli, & dixit, Ecce ego: vocasti enim me.

Qui dixit, Nō vocaui: reuertere, & dor- 6
mi. Et abiit, & dormiuit. Et adiecit Dñs
rursum vocare Samuelem. Cōsurgens q.
Samuel abiit ad Heli, & dixit, Ecce ego:
quia vocasti me. Qui respondit, Nō vo- 7
caui te fili mi: reuertere & dormi. Por-
rò Samuel necdū sciebat Dñm, neq; re-
uelatus fuerat ei sermo Dñi. Et adiecit 8
Dñs, & vocauit adhuc Samuelem tertiò.
Qui cōsurgens abiit ad Heli, & ait, 9
Ecce ego: quia vocasti me. Intellexit er-
go Heli quia Dñs vocaret puerum: & ait
ad Samuelem, Vade, & dormi: & si de-
inceps vocauerit te, dices: Loquere Dñe,
quia audit seruus tuus. Abiit ergo Sa- 10
muel, & dormiuit in loco suo. Et venit
Dñs, & stetit: & vocauit sicut vocauerat
secūdo, Samuel, Samuel. Et ait Samuel, 11
Loquere Dñe, quia audit seruus tuus.
Et dixit Dñs ad Samuelem, Ecce ego 12
facio verbū in Israel, quod quicunque
audierit, tinniēt ambæ aures eius. In die
illa suscitabo aduersum Heli, omnia quæ
locutus sum super domū eius: incipiā &
complebo. Prædixi enim ei quòd iudi- 13
caturus essem domum eius in æternum,
propter iniquitatē, eo quòd nouerat in-
dignè agere filios suos, & nō corripuerit
eos. Idcirco iurauī domui Heli, quòd 14
nō expietur iniquitas domus eius victi-
mis & muneribus vsq; in æternū. Dor-
miuit autem Samuel vsquè mane, ape-
ruitq; ostia domus Dñi. Et Samuel time- 15
bat indicare visionē Heli. Vocauit ergo
Heli Samuelem, & dixit, Samuel fili mi?
Qui respōdens, ait, Prætò sum. Et in- 16
terrogauit eū, Quis est sermo quē locut' 17
est ← Dns' ad te? oro, ne celaueris me.
hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, si ab-
cōderis à me sermonē, ex omnibus ver- 18
bis quæ dicta sunt tibi. Indicauit itaq; ei
Samuel vniuersos sermones, & nō abscō-
dit ab eo. Et ille respōdit, Dns est: quod
bonū est in oculis suis faciat. Crenit aūt 19
Samuel, & Dñs erat cū eo, & nō cecidit
ex omnib. verbis ei' in terrā. Et cognou- 20
it vniuersus Israel à Dā, vsq; Berlahee,
q. fidelis Samuel propheta esset Dñi. Et 21
addidit Dns vt appareret in Silo: quoniā
reuelatus fuerat Dns Samueli in Silo, iu-
xta verbū Dñi. Et cucurrit sermo Samue-
lis vniuerso Israeli. CAP. IIII.

1 ← ET factū est in diebus illis, conueue- ← 1 MS. R. H. C. Q. n.
runt Philisthiim in pugnā. Egressus est namq; Israel obuiam Philisthiim
in prælium, & castrametatus est iuxta Lapidem-adiutorij. Porrò Philisthiim ve-
2 nerūt in Aphec, & instruxerūt aciē contra Israel. Inito autē certamine, terga vertit
Israel Philisthæis: & cæsa sunt in illo certamine passim per agros, quasi quatuor
3 millia virorū. Et reuersus est populus ad castra: dixeruntq; maiores natu de Is-
rael, Quare percussit nos Dns hodie coram Philisthiim? Afferamus ad nos de Silo
arcam fœderis Dñi, & veniat in medium

nostri,

re MS. R. G. Quod autem præterea à MS q. additur, fili, nec H. nec C. nec G. legunt.

¶ Dei 1 MS. R. H. G.

¶ Siluabit MS. R. Viuificabit H. C. G.

8 MS. H. C. G. q.

¶ Abilicitis à MS. C. Aoristus vim tur Græci; futuro He-brei.

3. Reg. 2, 27

¶ lectulo MS. R. Q. n.

¶ Q. n.

¶ Domini. MS. q.

* Et 4 MS. H. C. G.

Heli. CAP. IIII. Regum I. CAP. V. 161

nostri, vt saluet nos de manu inimicorū nostrorū. Misit ergo populus in Silo, & 4
tulerunt inde arcā fœderis Dñi exercituū
sedētis super Cherubim: erantq; duo filij
Heli cū arcā fœderis ¶ Dñi, Ophni & Phi-
nees. Cumq; venisset arca fœderis Dñi 5
in castra, vociferat' est omnis Israel cla-
more grandi, & personuit terra. Et au- 6
dierūt Philisthiim vocē clamoris, dixe-
rūtq; Quænā est hæc vox clamoris ma-
gni in castris Hebræorū? Et cognouerunt
quòd arca Dñi venisset in castra. Ti- 7
muerūntq; Philisthiim, dicētes, Venit
Deus in castra. Et ingemuerunt, dicētes,
Væ nobis: nō enim fuit tanta exultā- 8
tio heri & nudiustertius: væ nobis. Quis
nos ¶ eruabit de manu Deorū sublimium
istorū? hi sunt Dij qui percusserūt Aegy-
ptū omni plaga, in deserto. Cōfortami- 9
ni, & estote viri, Philisthiim: ne seruiatis
Hebræis, sicut & illi seruierūt nobis: cō-
fortamini & bellate. Pugnauerunt ergo 10
Philisthiim, & cæsus est Israel, & fugit
vnusquisq; in tabernaculū suum: & facta
est plaga magna nimis: & cecidērūt de
Israel triginta millia peditū. Et arca Dei 11
capta est: duo quoq; filij Heli mortui sūt,
Ophni & Phinees. Currēs autem vir de 12
Be-iamin ex acie, venit in Silo in die il-
la, scissa veste, & cōspers' puluere caput.
¶ Speculans 9 Cumq; ille venisset, Heli sedebat super 13
MS. B. G. H. autem & C. distiones, & hæc & illo modo, transferri possunt. fellam contra viā ¶ expectans': Erat enim
cor eius pauēs pro arca Dei. Vir autē ille
postquam ingressus est, nuntiauit vrbi, &
vlulauit omnis ciuitas. Et audiuit Heli 14
sonitū clamoris, dixitq; Quis est hic so-
nitus tumultus huius? At ille festinauit,
& venit, & nuntiauit Heli. Heli aūt erat 15
nonaginta & octo annorū, & oculi ei' ca-
ligauerant, & videre non poterat. Et di- 16
xit ad Heli, Ego sum qui veni de prœlio,
& ego qui de acie fugi hodie. Cui ille ait,
Quid actum est fili mi? Respondēs autē 17
ille qui nuntiabat, Fugit, inquit, Israel co-
rā Philisthiim, & ruina magna facta est
in populo: insuper & duo filij tui mortui
sūt, Ophni & Phinees: & arca Dei capta
est. Cumq; ille nominasset arcā Dei, ce- 18
cidit de sella retrorsū iuxta ostiū, & fra-
ctis cervicibus mortuus est. Senex enim
erat vir & grādævus: & ipse iudicauit Is-
rael quadraginta annis. Nurus aūt eius 19
vxor Phinees, prægnās erat, vicinaq; par-
tui: & audito nūtio quòd capta esset arca
Dei, & mortuus esset socer suus, & vir
suus, incurauit se & peperit: irruerant
enim in eam dolores subiti. In ipso au- 20
tē momēto mortis eius, dixerūt ei quæ
stabant circa eā. Ne timeas, quia filiū pe-
peristi. Quæ nō respōdit eis, neq; animā
aduertit. Et vocauit puerum, I-chabod, 21
dicens, Translata est gloria * de Israel,
quia capta est arca Dei, & pro socero
suo & pro viro suo. * Ait, Translata est 22
gloria ab Israel, eo quòd capta esset ar-
ca Dei.

CAP. V.

1 PHilisthiim autē tulerunt arcā Dei, & 1
asportauerunt eā à Lapide-adiutorij
2 in Azotum. Tulerūntq; Philisthiim arcā 2
Dei, & intulerunt eā in templū Dagon, &
3 statuerunt eā iuxta Dagon. Cumq; sur- 3
rexissent diluculo Azotij altera die, ecce
Dagon iacebat pronus in terra ante arcā
Dñi: & tulerunt Dagō, & restituerunt eū
4 in locū suū. Rursumq; manè die altera 4
consurgentes, inuenerant Dagon iacentē
super faciē suam in terra corā arca Dñi:
caput autē Dagon, & duæ palmæ manuū
5 eius abscisæ erant super limen: porrò 5
Dagon solus truncus remanserat in loco
suo. Propter hanc causam non calcāt sa-
cerdotes Dagon, & omnes qui ingredi-
untur templum eius, super limen Dagon in
6 Azoto vsq; in hodiernū diē. Aggrauata 6
est autem manus Dñi super Azotios, &
demolitus est eos: & percussit in secre-
tiori parte natium Azotum, & ones eius. Ps. 77, 66.
← Et ebullierunt villæ & agri, in medio ← 6 MS. R. H. C. G. Q. n.
regionis illius, & nati sunt mures, & fa-
cta est cōfusio mortis magnæ in ciuitate.
7 Videntes autē viri Azotij huiusce modi 7
plagā, dixerunt, Nō manebit arca Dei Is-
rael apud nos: quoniā dura est manus e-
ius super nos, & super Dagō deū nostrū.
8 Et mittentes cōgregauerunt omnes sa- 8
trapas Philisthinorum ad se, & dixerunt,
Quid faciemus de arca Dei Israel? Re-
spōderūntq; Geth: Circunducatur arca
Dei Israel. Et circunduxerunt arcā Dei
9 Israel. Illis autē circunducentibus eam, 9
fiebat manus Dñi per singulas ciuitates
interfectionis magnæ nimis: & percutie-
bat viros vniuscuiusq; vrbis, à paruo vs-
que ad maiorē, & cōputrescebant promi-
nentes sedes eorū. ← Inierunt q. Geth's ← 7 MS. R. H. C. G.
cōsilium, & fecerūt sibi sedes pelliceas. Sunt autē Q. q. exemplaria, quæ legunt: Et fecerūt sibi Gethæi sedes.
10 Miserunt ergo arcam Dei in Accaron. 10
Cumq; venisset arca Dei in Accaron, ex-
clamauerūt Accaronitæ, dicentes, Adduxerunt ad nos arcā Dei Israel, vt interfi-
11 ciat nos & populū nostrū. Miserūt itaq; 11
& cōgregauerunt oēs satrapas Philisthi-
norū: qui dixerūt, ¶ Dimittite arcam Dei ¶ Dimitte o. MS. vtr. 2 MS. Conitidie, quam Textus habet, ab H. C. & G. legitur.
Israel, & reuertatur in locum suū, & ¶ nō interficiat nos cū populo nostro. Fe-
bat enim panor mortis in singulis vrbib,
12 & grauissima valde mān' Dei. viri quo- 12
que qui mortui non fuerant, percutiēbā-
tur in secretiori parte natiū: & ascēdebat
vlulatus vniuscuiusq; ciuitatis in cælum.

CAP. VI.

1 ERat ergo arca Dñi in regione Phili- 1
2 sthinorum septē mensibus. Et vo- 2
cauerunt Philisthiim sacerdotes & di-
uinos, dicentes, Quid faciemus de arca
Dñi? indicate nobis quomodo remittam'
3 eā in locū suū. Qui dixerunt, Si remit- 3
tis arcā Dei Israel, nolite dimittere eā
vacuam, sed quod debetis, reddite ei pro
peccato, & tunc curabimini: & scietis
quare non recedat manus eius à vobis.

L Qui

Quid dixerunt, Quid est quod pro delicto reddere debeamus ei? Respōderuntq. illi, iuxta numerū prouinciarū Philisthinorum quinq. anos aureos facietis, & quinque mures aureos: quia plaga vna fuit omnibus vobis, & satrapis vestris. Faciētis. similitudines anorū vestrorū, & simi litudines murium qui demoliti sunt terrā. & dabitis Deo Israēl gloriā: si forte releuet manū suā à vobis, & à diis vestris, & à terra vestra. Quare aggrauatis corda vestra, sicut aggrauauit Aegypt', & Pharao eor summ? ‖nonne postquā percussus est, tunc dimisit eos, & abierunt? Nunc ergo arripite & facite plaustrū nouū vnū: & duas vaccas fœtas, quibus non est impositum iugum, iugite in plaustro, & recludite vitulos earū domi. Tollitisque arcā Dñi, & ponetis in plaustro, & vasa aurea quæ exoluistis ei pro delicto, ponetis in capsellam ad latus eius: & dimittite eam vt vadat. Et aspicietis: & si quidem per viam finium suorū ascenderit contra Beth-semes, ipse fecit nobis hoc malum grande: sin autem minimè, scimus quia nequaquā manus eius tetigit nos, sed casu accidit. Fecerunt ergo illi hoc modo: & tollentes duas vaccas quæ lactabāt vitulos, iunxerūt ad plaustrū, vitulosq. earum cōclusērunt domi. Et posuerūt arcam ᵃDei' super plaustrum, & capsellam quæ habēbat mures aureos & similitudinem anorū. Ibant autē in directū vaccæ per viā quæ ducit Beth-semes, & itinere vno gradiebantur, pergentes & mugientes: & non declinabāt neq. ad dextrā neque ad sinistram: sed & satrapæ Philisthiim sequebantur vsque ad terminos Beth-semes. Porrō Bethsamitæ metebant triticum in valle: & eleuātes oculos suos, viderūt arcā, & gauisi sunt cūm vidissent. Et plaustrū venit in agrū Iosue Bethsamitę, & stetit ibi. Erat autē ibi lapis magnus, & concidērūt ligna plaustri, vaccasq. imposuērūt super ea holocaustū Dño. Leuitæ autem deposuerunt arcā ᵃDei', & capsellam quæ erat iuxta eam, in qua erāt vasa aurea, & posuerūt super lapidē grandē. Viri autē Bethsamitæ obtulerunt holocausta, & immolauerūt victimas in die illa Dño. Et quinq. satrapæ Philisthiorum viderunt, & reuersi sunt in Accaron in die illa. Hi sunt autē ani aurei, quos reddiderūt Philisthiim pro delicto Dño: Azōtus vnū, Gaza vnū, Ascalon vnum, Geth vnū, Accaron vnū: & mures aureos secundū numerū vrbiū Philisthiim, quinq. prouinciarum, ab vrbe murata, vsq. ad villam quæ erat absq. muro, & vsque ad Abel-magnum, super quem posuerunt arcam Dni, quæ erat vsque in die illa in agro Iosue Bethsamitis.

Percussit autem ᵇde viris Bethsamitis, eo quòd vidissent arcā Dni: & percussit de populo septuaginta viros, & quinquagintā millia plebis. Luxitque populus, eo quòd Dominus percussisset plebem plaga magna. Et dixerunt viri Bethsamitæ, Quis poterit stare in cōspectu Domini Dei sancti huius? & ad quē ascendet à nobis? Miseruntque nuntios ad habitatores Cariath-iarim, dicentes, Reduxerunt Philisthiim arcam Domini, descendite, & reducite eam ad vos.

CAP. VII.

VEnerunt ergo viri Cariath-iarim, & reduxerunt arcam Dñi, & intulerūt eam in domum ᵃAbinadab' in Gabaa: Eleazarum autē filium eius sanctificauerūt, vt cūstodiret arcā Dñi. Et factū est, ex qua die mansit arca ─ Dñi' in Cariath-iarim, multiplicati sunt dies; erat quippe iam annus vicesimus: & requieuit omnis domus Israēl post Dominū. Ait autem Samuel ad vniuersam domum Israēl, dicens, Si in toto corde vestro reuertimini ad Dñm, auferte deos alienos de medio vestri, ─ Baalim' & Astaroth: & præparate corda vestra Dño, ‖ & seruite ei soli, & eruet vos de manu Philisthiim. Abstulerūt ergo filij Israēl Baalim & Astaroth, & seruierūt Dño soli. Dixit autem Samuel, Cōgregate vniuersum Israēl in Maſphath, vt orem pro vobis Dñm. Et conuenerunt in Maſphath: hauseruntq. aquam, & effuderunt in conspectu Dñi, & ieiunauerunt in die illa, atq. dixerunt ibi: Peccauimus Dño. Iudicauitq. Samuel filios Israēl in Maſphath. Et audierunt Philisthiim quòd cōgregati essēt filij Israēl in Maſphath, & ascenderunt satrapæ Philisthinorū ad Israēl. Quod cūm audissent filij Israēl, timuerunt à facie Philisthinorū. Dixeruntq. ad Samuelē, Ne cesses pro nobis clamare ad Dominū Deū nostrū, vt saluet nos de manu Philisthinorū. Tulit autē Samuel agnū lactēntē vnū, & obtulit illum holocaustū integrū Dño: & clamauit Samuel ad Dominū pro Israēl, & exaudiuit eum Dns.

Factum est autē, cū Samuel offeret holocaustum, Philisthiim iniēre prœlium contra Israēl: intonuit autē Dns fragore magno in die illa super Philisthiim, & exterruit eos, & cæsi sunt à filiis Israēl.

‖ Egressiq. ᵇviri' Israēl de Maſphath persecuti sunt Philisthæos, & percusserūt eos vsque ad locū qui erat subter Bethchar. Tulit autē Samuēl lapidē vnū, & posuit eum inter Maſphath & inter Sen: & vocauit nomen ᶜloci illius', Lapis adiutorij. Dixitq. Hucusq. auxiliatus est nobis Dns. Et humiliati sunt Philisthiim, nec appoſuerunt vltrà vt venirēt in terminos Israēl. Facta est itaq. manus Dni super Philisthæos, cunctis diebus Samuelis. Et redditæ sunt vrbes quas tulerant Philisthiim ab Israēl, Israēli, ab Accaron vsq. Geth, & terminos suos: liberauitq. Israēl de manu Philisthinorū. eraiq. pax inter Israēl & Amoirhæū. ᵈIudicabat' quoq. Samuel Israēlē cūctis diebus vitę suæ: & ibat per singulos annos circuiēs Beth-el & Galgala & Maſphath, & iudicabat Israēlē in supradictis locis. Reuertebaturq. in Ramātha: ibi enim erat dom' eius, & ibi iudicabat Israēlē: ædificauit etiā ibi altare Dño. CAP. VIII.

FActum est autē cū senuisset Samuel, posuit filios suos iudices ᵉ Israēl.

Fuitq. nomē filij eius primogeniti Ioel: & nomen secundi Abia, iudicum in Bersabee. Et nō ambulauerunt filij illius in viis eius: sed declinauerunt post auaritiā, acceperuntq. munera, & peruerterūt iudicium. Congregati ergo vniuersi maiores natu Israēl, venerunt ad Samuelē in Ramātha. Dixeruntq. ei, Ecce tu senuisti, & filij tui nō ambulant in viis tuis: ‖ cōstitue nobis regē, vt iudicet nos, sicut & vniuersæ habent nationes. Displicuitq. sermo in oculis Samuelis, eò quòd dixissēt, Da nobis regē, vt iudicet nos. Et orauit Samuel ad Dñm. Dixit autē Dns ad Samuelē, Audi vocē populi in omnibus quæ loquuntur tibi. nō enim te abiecerūt, sed me, ne regnē super eos. Iuxta omnia opera sua, quæ fecerunt à die qua eduxi eos de Aegypto vsq. ad diē hāc: ſicut dereliquerunt me, & seruierūt diis alienis, sic faciunt etiā tibi. Nunc ergo vocē eorū audi: verumtamē cōtestare eos, & prædic eis ius regis qui regnaturus est super eos. Dixit itaq. Samuel oīa verba Dñi ad populū qui petierat à se regē, & ait, Hoc erit ius regis qui imperaturus est vobis, Filios vestros tollet, & ponet in currib' suis, faciētq. sibi equites & præcursores quadrigarū suarū, & constituet sibi tribunos & cēturiones, & aratores agrorū suorū, & messores segetū, & fabros armorū & curruū suorū. Filias quoq. vestras faciet sibi vnguēt'arias & focarias, & panificas. Agros quoq. vestros, & vineas, & oliueta optima tollet, & dabit seruis suis.

Sed & segetes vestras, & vindemias redit' addecimabit, vt det eunuchis & famulis suis. Seruos etiam vestros, & ancillas, & iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo. Greges ─ quoq.' vestros addecimabit, vosq. eritis ei serui. Et clamabitis in die illa à facie regis vestri quē elegistis vobis: & nō exaudiet vos Dns in die illa, ─ qa petistis vobis regē'. Noluit aūt populus audire vocē Samuelis, sed dixerūt, Nequaquā, rex enim erit sup nos, & erimus nos quoq. sicut omnes gētes: & iudicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra ᵍ pro nobis.

Et audiuit Samuel omnia verba populi, & locutus est ea in aurib. Dni. Dixit aūt Dns ad Samuelē, Audi vocē eorū, & constitue super eos regem. Et ait Samuel ad viros Israēl, Vadat vnusquisque in ciuitatem suam.

CAP. IX.

ERat vir de Ben-iamin nomine Cis, filiʰ Abi-el, filij ᵏSeor', filij Bechorath, ˡfilij Aphia, filij viri Iemini, fortis robore. Et erat ei filiʰ vocabulo Saul, electus & bonus: & non erat vir de filiis Israēl melior illo. ab humero & sursum eminebat super omnē populū. Perierāt autem asinæ Cis patris Saul: & dixit Cis ad Saul filiū suū, Tolle tecū vnū de pueris, & consurgens vade, & quære asinas. Qui cùm transissent per montē Ephraim, & per Terrā-Salisa, & nō inuenissent, trāsierunt etiā per Terrā-Salim, & non erāt: sed & per Terram Iemini, & minimè reperierunt. Cùm autē venissent in Terrā-Suph', dixit Saul ad puerū ᵐqui erat cū eo: Veni & reuertamur, ne fortè dimiserit pater meus asinas, & solicitus sit pro nobis. Qui ait ei, Ecce vir Dei est in ciuitate hac, vir nobilis: omne quod loquitur, sine ambiguitate venit. nūc ergo eam' illoc, si forte indicet nobis de via nostra propter quā venimus. Dixitq. Saul ad puerū suū, Ecce ibimus: quid faremus ad virū ─ Dei' ? panis defecit in cistartiis nostris: & ſportulā nō habem', vt demus homini Dei, nec quicquā aliud. Rursum puer respōdit Sauli, & ait, Ecce inuēta est in manu mea quarta pars sīclēri argēti, demus homini Dei, vt indicet nobis viā nostrā. (Olim in Israēl sic loquebatur vnusquisq. vadens cōsulere Deū: Venite, & eamus ad Videtē. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.)

Et dixit Saul ad puerū suum, Optimus sermo tuus, veni, eamus. Et issunt in ciuitatē in qua erat vir Dei. Cumq. ascēderent cliuū ciuitatis, inuenerunt puellas egredientes ad hauriēdā aquā, & dixerūt eis, Num hīc est Videns? Quæ respondentes, dixerūt illis, Hic est: ecce ante te, festina nūc: hodie enim venit in ciuitatē, quia sacrificium est hodie ⁿpopuli' in excelso. Ingrediēties vrbē, statim inuentis eū antequā ascēdat excelsū ad vescēdum. neq. enim comesturus est populus donec ille veniat: quia ipse ᵒbenedicet' hostiæ, & deinceps ᵖcomedēt' qui vocati sunt. Nūc ergo cōscendite, quia hodie reperietis eum. Et ascēderunt in ciuitatē. Cūq. illi ambularēt in medio vrbis, apparuit Samuel egredīēs obuiā eis, vt ascēderet in excelsū. ‖ Dns autē reuelauerat auriculā Samuelis ante vnā diē quā veniret Saul, dicēs: Hac ipsā hora, quæ nūc est, cras mittam virū ad te de Terra-Ben-iamin, & vnges eū ducē super populū meū Israēl: & saluabit populū meū de manu Philisthinorū: qa respexi populū meū, venit enim clamor eorū ad me.)

Cumque aspexisset Samuel Saulē, Dns dixit ei, Ecce, vir quē dixeram tibi, iste dominabitur populo meo. Accessit autē Saul ad Samuelē in medio portæ, & ait, Indica, oro, mihi, vbi est domus Videtis.

Et respōdit Samuel Saulidicēs, Ego sū Videns. ascende ante me in excelsum, vt ᵖcomedatis' mecum hodie, & dimittā te manè: & omnia quæ sunt in corde tuo,

Ex.12,31.

ᵃDomini 1 MS. R. H.C.G.

ᵃDei' R.H.C.G.

ᵃDominus MSq. R.

ᵃducite 4 MS.B.

ᵃascendere facite H. C.

ᵃAminadab MS. R.G q. Sed ſtabiliuerunt Textus lectionem Bedā, H. C. & G.

–2 MS. B. H.C.G.

–5 MS.H. C. G.

Deu.6, 13. Mat.4, 18.

ᵇviros 3 MS. B. H. C.G.

Exo.46, 21. ᵃfilij MS q. R.

ᵃeius 3 MS. B. H. C.G.

ᵃIudicauit MS. H. C.

ᵃSeor H. C. G.

ᵃfilij Saphatho

–4 MS.H. C. A G. Autem expriminitur. –9 MS. R. H. C. G. Verum à G q. legitur.

Osee 9,14. 13,10. Act. 13, 21

ᵃ & nō inuenisset ᵇsuum 6 MS. B. H. C. G.

–7 MS. Hier. B. H. A G. autē legitur.

ᵃpopulo 3 MS. Hier. H.C.G. ᵇbenedicit MS. B.C. G.

ᶜcomedūt MS.B.C. G. Futurū autē legitur H. Act. 13, 21.

ᵃcomedat MS. B.G. Pro Textu autem fecimus R. H. & C.

iudicabo tibi. Et de asinis quas nudiustertius perdiditi ne sol eitus sis, quia inuẽti sunt. Et cuius erũt optima quæque Israel: nonne tibi & omni domui patris tui? Respõdens autẽ Saul ait, Nunquid nõ filius Iemini ego sum de minima tribu Israël, & cognatio mea nouissima inter omnes familias de tribu Ben-iamin? quare ergo locutus es mihi sermonẽ istũ? Assumens itaq. Samuel Saulẽ & puerum eius, introduxit eos in triclinũ, & dedit eis locũ in capite eorũ qui fuerãt inuitati. erãt enim quasi triginta viri. Dixitq. Samuel coco, Da partẽ quam dedi tibi, & præcepi vt poneres eã seorsum apud te. Leuauit autẽ cocus armũ, & posuit ante Saul. Dixitq. Samuel, Ecce quod remãsit, pone ante te, & comede: quia de industria seruatũ est tibi, quãdo populũ vocaui. Et comedit Saul cũ Samuele in die illa. Et descenderũt de excelso in oppidũ, & locutus est cũ Saule in solario: & strauitq. Saul in solario, & dormiuit. Cũq. mane surrexissent, & iam ᵇlucesceret, vocauit Samuel Saulem in solario, dicẽs, Surge, vt' dimittã te. Et surrexit Saul: egressiq. sunt ambo, ipse videlicet & Samuel. Cumq. descenderent in extrema parte ciuitatis, Samuel dixit ad Saul, Dic puero vt antecedat nos, & trãseat: tu autẽ substãte pauliſper, vt indicẽ tibi verbũ ᵇDomini'.

CAP. X.

TVlit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput eius, & deosculatus est eũ, & ait, ¶ Ecce, vnxit te Dñs super hæreditatẽ suam in principẽ, & liberabis populũ suũ de manibus inimicorũ eius qui in circuitu ei' sunt. Et hoc tibi signũ, qa vnxit te Deus in principẽ'. Cũm abieris hodie à me, inuenies duos viros iuxta sepulchrũ Rachel in finibus Ben-iamin, in Meridie', dicẽtq. tibi, Inuentæ sunt asinæ, ad quas ieras perquirẽdas: & intermiseris pater tuus asinas, solicitus est pro vobis, & dicit, Quid faciam de filio meo? Cũq. abieris inde, & vltrà trãseris, & veneris ad quercũ Thabor, inuenient te ibi' viri ascẽdẽtes ad Deũ in Beth-el, vnus portãs tres hœdos, & alius tres tortas panis, & alius portans lagenam vini. Cũq. te salutauerint, dabũt tibi duos panes, & accipies de manu eorũ. Post hæc veniens in collem Dei, vbi est statio Philisthinorũ: & cũm ingressus fueris ibi vrbem, obuiũ habebis gregem prophetarũ descendentium de excelso, & ante eos psalterium & tympanũ, & tibiã, & citharam: ipsosq. prophetãtes. Et insiliet in te Spiritus Dñi, & prophetabis cũ eis, & mutaberis in virũ aliũ. Quando ergo euenerint tibi signa hæc omnia tibi, fac quæcumq. inuenerit manus tua, quia ᵇDns' tecum est. Et descendes ante me in Galgala: (ego quippe descẽdam ad te) vt offeras oblationẽ & immoles victimas pacificas: septẽ diebus expectabis, donec veniam ad te, & ostendã tibi quid facias.

Itaq. cũm auertisset humerũ suum, vt abiret à Samuele, immutauit ei Deus cor aliud, & venerunt omnia signa hæc in die illa. Veneruntq. ad prædictũ collem, & ecce cuneus prophetarũ obuius ei: & insiliit super eũ Spiritus ᵇDni', & prophetauit in medio eorũ. Videntes autẽ omnes qui nouerãt eũ heri & nudiustertius, quòd esset cũ prophetis, & prophetaret, dixerunt ad inuicẽ, Quænã res accidit filio Cismũ & Saul inter prophetas? Respondit q. alius ad alterũ, dicens, Et ᵇquis' pater eorũ'? propterea verũm est in prouerbium. Num & Saul inter prophetas? Cessauit autem prophetare, & venit ad excelsum. Dixitq. patruus Saul ad eũ, & ad puerum eius, Quò abistis? Qui respõderunt, Quærere asinas: quas cũ non reperissemus, venimus ad Samuelem. Et dixit ei patruus suus, Indica mihi, quid dixerit tibi Samuel. Et ait Saul ad patruum suũ, Indicauit nobis quia inuentæ essent asinæ. De sermone autẽ regni non indicauit ei quẽ locutus fuerat ei Samuel.

Et cõuocauit Samuel populum ad Dominũ in Maspha: & ait ad filios Israel, Hæc dicit Dominus Deus Israël, Ego eduxi Israël de Aegypto, & erui vos de manu Aegyptiorum, & de manu omniũ regum qui affligebãt vos. Vos autẽ hodie proiecistis Deũ vestrũ, qui solus saluauit vos de vniuersis malis & tribulationibus vestris: & dixistis, Nequaquam, sed regẽ constitue super nos. Nunc ergo state coram Domino per tribus vestras, & per familias. Et applicuit Samuel omnes tribus Israël, & cecidit sors tribus Ben-iamin. Et applicuit tribũ Ben-iamin & cognationes eius, & cecidit cognatio Metri, & puenit vsq. ad Saul filiũ Cis. Quæsierũt ergo eum, & non est inuentus'. Et consuluerũt post hæc Dñm vtrumnam venturus esset illuc. Responditq. Dñs, Ecce absconditus est domi. Cucurrerunt itaq. & tulerũt eum indeq. stetitq. in medio populi, & altior fuit vniuerso populo ab humero & sursum. Et ait Samuel ad omnem populũ, Certè videtis quem elegit Dns, quoniã non est similis illi in omni populo. Et clamauit omnis populus, & ait, ¶ Viuat rex. Locutus est autẽ Samuel ad populũ legẽ regni, & scripsit in libro, & reposuit coram Dño: & dimisit Samuel omnẽ populum, singulos in domũ suam. Sed & Saul abiit in domũ suam in Gabaa: & abiit cum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda. Filij vero Belial dixerũt, Nũ saluare nos poterit iste? Et despexerunt eũ, & non attulerũt ei munera: ille verò dissimulabat se audire.

CAP. XI.

ET ' factum est quasi post mensem', ascendit Naas Ammonites, & pugnare cœpit aduersum Iabes Galaad. Dixerunteq; omnes viri Iabes ad Naas

Habeto nos fœderatos, & seruiemus tibi.

Et respondit ad eos Naas Ammonites, In hoc feriã vobiscũ fœdus, vt eruã omniũ vestrũ oculos dextros, ponamq. vos opprobrũ in vniuerso Israel. Et dixerunt ad eũ seniores Iabes, Concede nobis septem dies, vt mittamus nuntios ad vniuersos terminos Israël: & si nõ fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te. Venerunt ergo nuntij in Gabaa Saulis: & locuti sunt verba hæc ' audiẽte populo: & leuauit omnis populus vocẽ suã, & fleuit. Et ecce Saul veniebat, sequens boues de agro, & ait, Quid habet populus quod plorat? Et narrauerũt ei verba virorũ Iabes. Et insiliuit Spiritus ᵇDñi' in Saul, cùm audisset verba hæc, & iratus est furor eius nimis. Et assũmẽs vtrũq. boue, concidit in frusta, misitq. in omnes terminos Israël per manum nuntiorum, dicens, Quicumq. nõ exierit, & secutus fuerit Saul & Samuel, sic fiet bobus eius. Inuasit ergo timor Dñi populũ, & egressi sunt quasi vir vnus. Et recẽsuit eos in Bozec: fuerũntq; filiorũ Israël trecẽta millia: virorũ autẽ Iuda triginta milia. Et dixerũt nuntijs qui venerãt, Sic dicetis viris qui sunt in Iabes-Galaad, Cras erit vobis salus, cũ incaluerit sol. Venerũt ergo nuntij, & annuntiauerunt viris Iabes: qui lætati sunt. Et dixerũt, Manè exibimus ad vos: & facietis nobis omne quod placuerit vobis. Et factũ est, cùm dies crastinus venisset, cõstituit Saul populũ in tres partes: & ingressus est media castra in vigilia matutina, & percussit Ammõ vsq. dũ incalesceret dies: reliqui autẽ dispersi sunt, ita vt nõ relinquerentur in eis duo pariter.

¶ Et ait populus ad Samuelẽ, Quis est iste qui dixit, Saul num regnabit in nos? Date viros, & interficiemus eos. Et ait Saul, Non occidetur quisquã in die hac, quia hodie fecit Dñs salutem in Israël.

Dixit autẽ Samuel ad populũ, Venite, & eamus in Galgala, & innouemus ibi regnum. Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regẽ Saul coram Dño in Galgala, & immolauerunt ibi victimas pacificas coram Dño. Et lætatus est ibi Saul, & cuncti viri Israël nimis.

CAP. XII.

DIxit autẽ Samuel ad vniuersum Israël, Ecce audiui vocẽ vestrã iuxta omnia quæ locuti estis ad me, & cõstitui super vos regẽ. Et nũc rex graditur ante vos: ego autẽ senui, & incanui: porrò filij mei vobiscũ sunt: itaq. cõuersatus' coràm vobis ab adolescentia mea vsq. ad hanc diẽ, ecce præsto sum. ¶ Loquimini de me coràm Dño, & coràm christo eius, vtrũ bouẽ cuiusquã tulerim aut asinũ: si quempiã calumniatus sum, si oppressi aliquẽ, si de manu cuiusquã mun' accepi: & cõtemnã illud hodie, restituamq. vobis. Et dixerũt, Nõ es calumniatus nos, neq. oppressisti, neq. tulisti de manu alicuius quippiã. Dixitq. ad eos, Testis est Dñs aduersum vos, & testis christus eius in die hac, quia non inuenistis in manu mea quippiã. Et dixerunt, Testis. Et ait Samuel ad populũ, Dñs qui fecit Moysen & Aarõ, & eduxit patres nostros de Terra-Aegypti, ᵇ adest'. Nunc ergo state, vt iudicio contendã aduersum vos coràm Dño de omnib' misericordijs Dñi, quas fecit vobiscum, & cum patribus vestris: quomodo Iacob ingressus est in Aegyptum, & clamauerunt patres vestri ad Dnm: & misit Dns Moysen & Aaron, & eduxit patres vestros de Aegypto: & collocauit eos in loco hoc. ¶ Qui obliti sũt Dni Dei sui, & tradidit eos in manu Sisaræ magistri militiæ ᵇHasor, & in manu Philisthinorũ, & in manu regis Moab, & pugnauerũt aduersum eos. Posteà autẽ clamauerunt ad Dñm, & dixerunt, Peccauimus, quia dereliquimus Dñm, & seruiimus Baalim & Astaroth: nũc ergo erue nos de manu inimicorũ nostrorũ, & seruiemus tibi. Et misit Dns Ierobaal & Badan ' & Samson', & Barac, & Iephtẽ, & Samuel, & eruit vos de manu inimicorũ vestrorũ per circuitũ, & habitastis cõfidẽter. Videtes autẽ quòd Naas rex filiorum Ammõ venisset aduersum vos, dixistis mihi, Nequaquã, sed rex imperabit nobis: cum Dns Deus vester tegnaret in vobis. Nunc ergo præsto est rex vester, quem elegistis & petistis: ecce dedit vobis Dñs regem. Si timueritis Dñm, & seruieritis ei, & audieritis vocẽ eius, & nõ exasperaueritis os Dñi: eritis & vos, & rex qui imperat vobis, sequentes Dñm Deũ vestrũ. si autẽ nõ auditis vocẽ Dñi, sed exasperaueritis sermones eius, erit manus Dñi super vos, & super patres vestros. Sed & nunc state, & videte rẽ istã grandẽ, quã facturus est Dñs in conspectu vestro. Num quid nõ messis tritici est hodiè? inuocabo Dñm, & dabit voces & pluuias: & scietis, & videbitis quia grande malũ fecistis vobis in cõspectu Dñi, petẽtes super vos regẽ. Et clamauit Samuel ad Dñm, & dedit Dns voces & pluuias in illa die. Et timuit omnis populus nimis Dñm, & Samuelẽ: & dixit vniuersus populus ad Samuelẽ, Ora pro seruis tuis ad Dñm Deũ tuũ, vt nõ moriamur. addidimus enim vniuersis peccatis nostris malũ, vt petẽ remus nobis regẽ. Dixit autem Samuel ad populũ, Nolite timere, vos fecistis vniuersum malũ hoc: verumtamẽ nolite recedere a tergo Dñi, sed seruite Dño in omni corde vestro. Et nolite declinare post vana, quæ nõ proderunt vobis, neq. eruẽt vos, quia vana sunt. Et nõ derelinquet Dns populũ suũ, propter nomen suũ magnũ: quia iuratus Dns facere vos sibi populũ. Absit autẽ à me hoc peccatũ in Dño, vt cessem orare pro vobis, &

←5 MS.R. B.H. C. Q. n.

ᵇ dies lucesceret MS. R.

ᵇ mane ascenderet H.C. G. & R. H. C. G.

ᵇ Dei t MS. R. H. G. Act. 13, 21. Ose 9.15.

←2 MS.R. H.C.G. Aria G q. leguntur.

ᵇ salientes magnas foueas MS. G. Q. n.

←MS 4.R.

ᵇ Deus t MS.R.H. G.

ᵇ Del t MS.R.H. G.

ᵇ Cis o eorum 7 MS. R. Hier. H. C. Textui autem suffragantur G. Inf. 19, 24.

ᵇ Dei t MS.R. H. Textui autẽ C. consonat & G.

←6 MS.B. A G. non tolliturᵇ.

←9 MS.H. C. ᵇ restiti G.

Gen. 46, 5.

Iudi. 4, 2.

ᵇ regis MS. G. At a R. H. & C. nõ agnoscitur.

←13 MS. R. Hier. H. G. Paraphrastes autem, C. recensetquidẽ sub hoc nomine Samsonem; verũ, quia hoc loco Badan dicitur, exponens Tres sunt Latini libri, qui Barac non annumerant. Hic Hier. H. & C. suffraganturᵇ, nam G pro Badã, Barac nominat.

Sup. 10, 27.

ᵇ illic o.

Sup. 8, 11.

Inf. 11, 12.

Ecc. 46, 22.

←6 MS.R. B.H. C. G. Leguntur autem in 9.

docebo vos viā bonā & rectā. Igitur ti- 24
mete Dūm, & seruite ei in veritate, ← & ex toto corde vestro. vidistis enim mi-
rificā atq; in vobis gesserit. Quod si perseuerauerimus in malitia: & vos & rex
veller pariter peribitis. CAP. XIII.

Filius vnius anni erat Saul cū regnare 1
cœpisset, duobus autē annis regnauit
sup Israel. Et elegit sibi Saul tria millia 2
de Israel: & erant cum Saul duo millia
in Machmas, & in monte Beth-el: mille
autem cū Ionatha in Gabaa Ben-iamin.
porrō cæterū populū remisit vnumquēq;
in tabernacula sua. Et percussit Iona- 3
thas statiā Philisthinorum, quę erat in
Gabaa. Quod cum audissent Philisthiim,
Saul cecinit buccina in omni terra, dicēs,
Audiat Hebræi. Et vniuersus Israēl au- 4
diuit huiusmodi famā, Percussit Saul
statione Philisthinorū: & erexit ſ Israel
aduersus Philisthiim. ª Clamauit ergo
populus post Saul in Galgala. Et Phili- 5
sthiim cōgregati sunt ad prœliādū cōtra
Israel, triginta millia curruū, & sex mil-
lia equitū, & reliquū vulgus, sicut arena
quę est in littore maris plurima. Et ascē-
dentes castra metati sunt in Machmas ad
Orientē Beth-auē. Quod cum vidissent 6
viri Israēl se in arcto positos, (afflictus
enim erat populus) abscōderūt se in spe-
luncis, & in abditis, in petris quoq. & in
antris, & in cisternis. Hebræi autē trans- 7
ierūt Iordanē ← in Terrā Gad & Galaad.
Cumq. adhuc esset Saul in Galgala, vni-
uersus populus perterritus est, qui sequē-
batur eū. Et expectauit septē diebus iu- 8
xta ª placitū Samuelis, & non venit Sa-
muel in Galgala, dilapsusq. est populª ab
eo. Ait ergo Saul, Afferte mihi holocau-
stū, & pacifica. Et obtulit holocaustum.
Cumq. cōpleſſet offerēs holocaustum, 10
ecce Samuel veniebat: & egressus est Saul
obuiā ei, vt salutaret eū. Locutusq. est ad 11
eū Samuel, Quid fecisti? Respondit Saul,
Quia vidi quod populª dilaberetur à me,
& tu nō veneras iuxta placitos dies, por-
rō Philisthiim cōgregati fuerāt in Mach-
mas: dixi, Nunc descendēt Philisthiim 12
ad me in Galgala, & faciē Dni nō placa-
ui. Necessitate cōpulsus, obtuli holocau-
stū. Dixitq. Samuel ad Saul, Stultē egi-
sti, nec custodisti mādata Dñi Dei tui, quę
præcepit tibi. Quod si nō feciſſes, iā nunc
præparasset Dns regnū tuū super Israēl
in sempiternū, sed nequaquā regnū tuū 14
vltrā cōsurget. Quæsiuit Dns sibi virum
iuxta cor suū: & præcepit ei Dns vt esset
dux super populū suū, eoquod nō ſerua-
ueris quæ præcepit Dns. Surrexit autē 15
Samuel, & ascēdit de Galgalis in Gabaa
Bē-iamin. ← Et reliqui populi ascendērūt
post Saul obuiā populo, qui expugnabāt
eos venientes de Galgala in Gabaa, in col-
le Ben-iamin'. Et recēnsuit Saul populū,
qui inuentus fuerat cū eo, quasi ſexcentos
viros. Et Saul & Ionathas filius eius, 16
populusq. qui inuentus fuerat cū eis, erat
in Gabaa Ben-iamin: porrō Philisthiim
cōfederāt in Machmas. Et egressi sunt
ad ª prœliandū de castris Philisthinorū
tres cunei. Vnus cuneus pergebat contra
viā ª Ephra ad Terrā ª Sual', porrō ah' 18
ingrediebatur per viā Beth-horō. tertius
autē verterat se ad iter termini ← in Ter-
ra Sabaa' immiāctis valli Seboim cōtra
desertū. Porrō faber ferrarius nō inue- 19
niebatur in omni Terra Israēl. cauerant
enim Philisthiim, ne forte facerent He-
bræi gladiū aut lanceā. Defecēbat er- 20
gō omnis Israēl ad Philisthiim, vt exa-
cuerat vnusquisq. vomerē suū, & ligonē,
& securim & sarculū. Retusę itaq. erāt 21
aciēs vomerū, & ligonū, & tridentum, &
securū, vsq. ad stimulum corrigendum.
Cumq. veniſſet dies prœlij, nō est in- 22
uentus ensis & lācea in manu totī' po-
puli qui erat cū Saule & Ionatha, exce-
pto Saul & Ionatha filio eius. Egressus 23
est autē statio Philisthiim, vt trāsiēderet
in Machmas. CAP. XIIII.

Et accidit in quadā die vt diceret Io- 1
nathas filius Saul ad adolescentē ar-
migerū suū, Veni, & trans eamus ad sta-
tionē Philisthinorū, quæ est trans locum
illū. Patri autē suo hoc ipsum nō indica- 2
uit. Porrō Saul morabatur in extrema
parte Gabaa sub malogranato, quæ erat
in ª agro Gabaa': & erat populus cum eo 3
quasi ſexcentorū virorū. Et Achias fi-
lius Achitob fratris I-chabod filij Phi-
nees, ſ qui orus fuerat ex Heli facerdote
Dñi in Silo, portabat ephod. Sed & popu- 4
lus ignorabat quò isset Ionathas. Erat
autē inter ascensus, per quos nitebatur
Ionathas trāsire ad stationē Philisthino-
rū, eminentes petræ ex vtraq. parte, &
quasi in modū dentiū scopuli hinc inde
prærupti, nomē vni Boſes, & nomē alte-
ri Sene: vnus scopulus prominēs ad Aq-
uilonē ex aduerso Machmas, & alter ad 5
Meridiē cōtra Gabaa. Dixit autē Iona-
thas ad adolescentē armigerū suū, Veni,
trāseam' ad stationē incircūcisorū horū,
si fortè faciat Dns pro nobis: quia no est 6
Dno difficile saluare vel in multis, vel in
paucis. Dixitq. ei armiger sū', Fac oīa
quæ placent animo tuo: perge quò cupis,
& ero tecū vbicumq. volueris. Et ait 8
Ionathas, Ecce nos trāsīmª ad viros istos.
Cumq. apparuerimus eis, si taliter lo- 9
cuti fuerint ad nos, Manete, donec veni-
mus ad vos: stemus in loco nostro, nec
ascendamus ad eos. Si autem dixerint, 10
Ascendite ad nos: ascendamus, quia tra-
didit eos Dns in manibus nostris, ª hoc
erit nobis signū. Apparuit igitur vterq. 11
stationi Philisthinorū: dixeruntq. Phi-
listhiim, Ecce Hebræi egrediuntur de ca-
uernis, in quibus abscōditi fuerant. Et 12
locuti sunt viri de statione ad Ionathā, &
ad armigerū eius, dixeruntq. , Ascēdite
ad nos, & ostendemus vobis rem. Et ait

ª prædandum 9 MS.B.
ª eorum pendum H.C.G.
ª Ephraim o.
ª Saul o ← 6 MS.R. E.H.C.G.
ª & tridē tem o.
ª Magron 3 MS.B.H. C.G. Sup. 4, 2.
ª & ijs o ª erat MS. Gq.
← 5 MS.R B.H.C. Legitur autē post sequentem versum, à G.
2 Par. 14, 11
← 5 MS.H. C.G.
ª & 1 MS. H.C. Cæterum autem Textus legit G.

Ionathas ad armigerū suū, Ascendamus, sequere me: tradidit enim Dns eos in manus Israēl. Ascendit autē Ionathas 13
manibus & pedibus reptans, & armiger eius post eū. Itaq. ª alij cadebāt ante Io-
nathā, alios armiger ei' interficiebat sequens eū. Et facta est plaga prima, qua 14
percussit Ionathas & armiger eius, quasi viginti virorū in media parte iugeris, quā
par bouū in die arare consueuit. Et factū 15
est miraculū in castris, ← & per agros: sed
& omnis populus stationis eorū, qui ie-
rant ad prædandū, obstupuit, & cōturba-
ta ª sunt castra': & accidit quasi miracu-
lū a Deo. Et respexerunt speculatores 16
Saul, qui erat in Gabaa Ben-iamin, & ec-
ce multitudo prosternata, & hue illucque
dissipata. Et ait Saul populo qui erat cū 17
eo, Requirite, & videte quis abierit ex
nobis. Cumq. requisissent, repertū est nō
adesse Ionathā, & armigerū eius. Et ait 18
Saul ad Achiā, Applica arcā ª Dñi'. (Erat
enim ibi arca Dei in die illa cū filiis Is-
raēl.) Cumq. loqueretur Saul ad facer-
dotē, tumultus magnus exortus est in ca- 19
stris Philisthinorū: crescebatq. paulatim,
& clarius ª resonabat'. Et ait Saul ad sa-
cerdotē, Cōtrahe manū tuā. Cōclamā- 20
uit ergo Saul, & omnis populus qui erat
cū eo, & venerūt vsq. ad locū certami-
nis: & ecce versus fuerat gladius vnius-
cuiusq. ad proximū suū, & cædes magna
nimis. Sed & Hebræi qui fuerāt cū Phi- 21
listhiim hieri & nudiustertius, ascende-
rātq. eis in castris, reuersi sunt, vt essēt
cū Israēl, ª qui erāt' cū Saul & Ionatha.
Omnes quoq. Israēlitæ qui se abscon- 22
derāt in monte Ephraim, audientes quòd
fugissent Philisthiei, sociauerunt se cum
suis in prœlio. ← Et erat cum Saul, quasi
decē millia virorū. Et saluauit Dns in 23
die illa Israēl. pugna autē peruenit vsque
ad Beth-auē. Et viri Israēl sociati sunt 24
sibi in die illa: adiurauit autē Saul popu-
lū, dicēs, Maledictus vir qui cōederit pa-
nē vsq. ad vespērā, donec vlciscar de ini-
micis meis. Et nō māducauit vniuersus
populus panē: omnēq. terræ vulgus ve- 25
nit in saltū, in quo erat mel super faciē
agri. Ingressus est itaq. populus saltū, 26
& apparuit fluēs mel, nullusq. applicuit
manū ad os suū, timebat enim populus
iuramentū. Porrō Ionathas nō audierat 27
cū adiuraret pater eius populū: extēditq.
summitatē virgæ, quā habebat in manu,
& intinxit in fauum mellis: & cōuertit
manū suā ad os suū, & illuminati sunt
oculi eius. Respondensq. vnus de po- 28
pulo, ait, Iureiurādo cōstrinxit pater tu'
populū, dicēs, Maledictus vir qui come-
derit panē hodie (defecerat autē popu-
lus.) Dixitq. Ionathas, Turbauit pater 29
meus terrā: vidistis ipſi quia illuminati
sunt oculi mei eo quod gustauerim pau-
lulū de melle isto: quanto magis si co-
edisset populus de præda inimicorū suo- 30
rum, quā reperit? nōnne maior plaga fa-
cta fuisset in Philisthiim? Percusserunt
ergo in die illa Philisthæos à Machmis
vsq. in Aialō. Defatigatus est autē popu-
lus nimis: & versus ad prædā tulit oues, 32
& boues, & vitulos, & macta uerūt in ter-
ra: comedítque populus cum sanguine.
Nuntiauerūt autē Sauli dicētes quòd 33
populus peccasset Dño, comedens cum
sanguine. Qui ait, Prævaricati estis: vol-
uite ad me ia nūc saxū grande. Et dixit 34
Saul, Dispergimini in vulgus, & dicite
eis vt adducat ad me vnusquisq. bouem
suū & arietē, & occidite super istud, &
vescimini, & nō peccabitis Dño come-
dentes cū sanguine. Adduxit itaq. omnis
populus vnusquisq. bouem in manu sua
vsq. ad nōctē: & occiderunt ibi. Ædifi- 35
cauit autē Saul altare Dño: tuncq. primū
cœpit ædificare altare Dño. Et dixit 36
Saul, Irruamus super Philisthæos nocte,
& vastemus eos viquedū illucescat ma-
nē, nec relinquamus ex eis virū. Dixitq.
populus, Omne quod bonū videtur in o-
culis tuis, fac. Et ait sacerdos, Accedam'
huc ad Deū. Et consuluit Saul ª Dūm', 37
Num persequar Philisthiim? si trades eos
in manus Israēl? Et nō respōdit ei in die
illa. Dixitq. Saul, Applicate huc vniuer-
sos angulos populi: & scitote, & videte
per quē acciderit peccatū hoc hodie. Vi- 38
uit Dns saluator Israēl, quia si per Iona-
thā filiū meum factum est ª, absq. retra-
ctatione morietur. Ad quod nullus cōtra
dixit ei de omni populo. Et ait ad vni- 40
uersum Israēl, Separamini vos in partē
vnā, & ego cū Ionatha filio meo ero in
partē altera. Respōditq. populus ad Saul,
Quod bonū videtur in oculis tuis, fac.
Et dixit Saul ad Dnm Deum Israēl, 41
← Dñe Deus Israēl da indicium, quid est
quod nō respōderis seruo tuo hodie. Si
in me aut in Ionatha filio meo est ini-
quitas hæc, da ostensionē. aut si hæc ini-
quitas est in populo tuo' da sanctitatem.
Et deprehensus est Ionathas & Saul, po-
pulus autē exiuit. Et ait Saul, Mittite
sortē inter me, & inter Ionathā filiū meū.
Et captus est Ionathas. Dixit autē Saul 43
ad Ionathā, Indica mihi quid feceris. Et
indicauit ei Ionathas, & ait, Gustans gu-
stauī in summitate virgæ, quę erat in ma-
nu mea, paululū mellis, & ecce ego mo-
ror? Et ait Saul, Hæc faciat mihi Deº, & 44
hæc addat, quia morte morieris Ionatha.
Dixitq. populus ad Saul, Ergone Iona- 45
thas morietur, qui fecit salutē hāc magnā
in Israēl? hoc nefas est: viuat Dns, si ce-
ciderit capillº de capite eius in terrā, quia
cū Deo operatus est hodie. Liberauit er- 46
go populus Ionathā, vt non morerētur.
Recessitq. Saul, nec persecutus est Phi-
listhiim: porrō Philisthiim abierunt in
loca sua. Et Saul cōfirmato regno super 47
Israēl, pugnabat per circuitum aduersum
oēs inimicos eius, contra Moab, & filios

ª Deum 1 MS.R.H. G.
+ hoc 4 MS.H.C.
← 3 MS. Q.n.

Ammon, & Edō, & reges Soba, & Philistiæos, & quocumq; se verterat, superabat. 48 Congregatoq; exercitu percussit Amalec, & eruit Israel de manu vastatorū eius. 49 Fuerūt autē filij Saul, Ionathas, & Iesui, & Melchi-sua: & nomina duarū filiarū eius, nomē primogenitæ Merob, & nomē minoris Michol. 50 Et nomē vxoris Saul, Achinoā filia Achimaas: & nomen principis militiæ eius Abner, filius Ner, patruus is Saul. 51 Porrō Cis fuit pater Saul, & Ner pater Abner, filius Abiel. 52

Erat autē bellū potens aduersum Philistiæos omnibus diebus Saul. Nam quēcūq; viderat Saul virū fortē, & aptū ad prælium, sociabat sibi. CAP. XV.

1 Et dixit Samuel ad Saul, Me misit Dns, vt vngerē te in regē super populū eius Israel: nunc ergo audi vocē Dni: 2 Hæc dicit Dns exercituū, Recensui quæ cumq; fecit Amalec Israeli, quomodo restitit ei in via cùm ascenderet de Aegypto. 3 Nūc ergo vade, & percute Amalec, & demolire vniuersa eius: nō parcas ei, & nō cupiscas ex rebus ipsius aliquid: sed interfice à viro vsq; ad mulierē, & paruulū atq; lactente, bouē & ouē, camelū & asinū. 4 Præcepit itaq; Saul populo, & recēsuit eos quasi agnos: quæcenta millia peditū, & decē millia virorū Iuda. 5 Cumq; venisset Saul vsq; ad ciuitatē Amalec, tetendit insidias in torrēte. 6 Dixitq; Saul Cinæo, Abite, recedite, atque discedite ab Amalecīte ne forte inuoluā te cū eo. tu enim fecisti misericordiā cū omnibus filijs Israēl, cùm ascenderēt de Aegypto. Et recessit Cinæus de medio Amalec. 7 Percussitq; Saul Amalec ab Heuila, donec venias ad Sur, quæ est in regione Aegypti. 8 Et apprehendit Agag regē Amalec viuum: omne autē vulgus interfecit in ore gladij.

9 Et pepercit Saul & populus, Agag, & optimis gregibus ouiū & armentorū, & vestibus, & arietib⁹, & vniuersis quæ pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea: quicquid verò vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt. 10 Factū est autē verbū Dni ad Samuel, dicens, 11 Pœnitet me quòd constituerim Saul regē: quia dereliquit me, & verba mea opere nō implenit. Cōtristatusque est Samuel, & clamauit ad Dñm tota nocte. 12 Cumq; de nocte surrexisset Samuel, ut iret ad Saul manè, nūciatū est Samueli, eo quòd veniisset Saul in Caimelum, & erexisset sibi fornicem triumphalem, & reuersus transisset: descendisset quoq; in Galgala. Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat holocaustū Dño de initijs prædarū quæ actulerat ex Amalec. 13 Et cùm venisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul, Benedict⁹ tu Dño, implenī verbum Dni. Dixitq; Samuel, Tu quæ est hæc vox gregū quæ resonat in auribus meis, & armentorū quā ego audio? 14 Et ait Saul, De Amalec adduxerūt eas: pepercit enim populus melioribus ouibus & armētis vt immolaret Dño Deo tuo, reliqua verò occidimus. 15 Ait autē Samuel ad Saul, Sine me, & indicabo tibi quæ locutus sit Dns ad me nocte. Dixitq; ei, Loquere. 16 Et ait Samuel, ‖Nonne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? vnxitq; te Dns in regē super Israel, & misit te Dns in viam, & ait, Vade, & interfice peccatores Amalec, & pugnabis contra eos vsq; ad internecionem eorum. 17 Quare ergo non audisti vocē Dni: sed versus ad prædā es, & fecisti malū in oculis Dni? 18 Et ait Saul ad Samuelē, Imò audiui vocem Dni, & ambulaui in via per quā misit me Dns, & adduxi Agag regē Amalec, & Amalec interfeci. 19 Tulit autē de præda populus oues & boues primitias corū quæ cæsa fuūt, vt immolet Dño Deo suo in Galgalis. 20 Et ait Saul ad Samuelē, Numquid vult Dns holocausta & victimas, & nō potius vt obediatur voci Dni? Melior est enim obedientia quā victima: & auscultare magis quā offerre adipem arietū. 23 quonia quasi peccatū ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idolotriæ, nolle acquiescere. Pro eo ergo quòd abiecisti sermonē Dni, abiecit te Dns ne sis rex. 24 Dixitq; Saul ad Samuelē, Peccaui, quia præuaricat⁹ sum sermonē Dni, & verba tua, timēs populū, & obediens voci eorū. 25 Sed nunc porta quæso peccatū meū, & reuertere mecū vt adorē Dnm. 26 Et ait Samuel ad Saul, Nō reuertar tecū, quia proiecisti sermonē Dni, & proiecit te Dns ne sis rex super Israel. 27 Et cōuersus est Samuel vt abiret: ille autē apprehendit summitatē pallij eius, quæ & scissa est. 28 Et ait ad eū Samuel, Scissit Dns regnū Israēl à te hodie, & tradidit illud proximo tuo melior te. 29 Porrō Triumphator in Israel nō parcet, & pœnitudine nō flectetur: neq; enim homo est vt agat pœnitentiā. 30 At ille ait, Peccaui: sed nūc hōnora me coram senioribus populi mei, & coram Israel, & reuertere mecū, vt adorem Dnm Deū tuū. 31 Reuersus ergo Samuel secutus est Saulē: & adorauit Saul Dñm. 32 Dixitq; Samuel, Adducite ad me Agag regē Amalec. Et oblatus est ei Agag⁹ pinguissimus ← tremens. Et dixit Agag, Siccine separat amara mors? 33 Et ait Samuel, Sicut fecit absque liberis mulieres gladi⁹ tu⁹, sic absq; liberis erit inter mulieres mater tua. Et in frusta concidit eū Samuel coram Dno in Galgalis. 34 Abiit autē Samuel in Ramatha: Saul verò ascēdit in domū suā in Gabaa⁹. 35 Et nō vidit Samuel vltra Saul vsque ad diē mortis suæ: verumtamē lugebat Samuel Saulē, quoniā Dñm pœnitebat, quòd constituisset regē Saul super Israel. CAP. XVI.

1 Dixitq; Dns ad Samuelē, Vsquequo tu luges Saul, cū ego proiecerim eū ne regnet sup Israel? imple cornu tuum oleo, & veni, vt mittā te ad Isai Bethlehemite: quidi enim in filijs eius mihi regē. 2 Et ait Samuel, Quomodo vadā? audiet enim Saul, & interficiet me. Et ait Dns, Vitulū de armēto tolles in manu tua, & dices, Ad immolādū Dño veni. 3 Et vocabis Isai ad victimā, & ego ostēdā tibi quid facias, & vnges quē cumq; mōstrauero tibi. 4 Fecit ergo Samuel sicut locutus est ei Dns. Veniq; in Bethlehē, & admirati sunt seniores ciuitatis, occurrētes ei, dixeruntq;, Pacificusne est ingressus tuus? 5 Et ait, Pacificus: ad immolandum Dño veni, sanctificamini, & venite mecum vt immolē. Sanctificauit ergo Isai & filios eius, & vocauit eos ad sacrificiū. 6 Cūq; ingressi essent, vidit Eliab, & ait, Nū coram Dño est christus eius? 7 Et dixit Dns ad Samuelē, Ne respicias vultū eius, neque altitudinē staturæ eius: quoniā abiecī eū, nec iuxta intuitum hominis ego iudico: homo enim videt ea quæ parēt, Dns autē intuetur cor. 8 Et vocauit Isai Abinadab, & adduxit eū coram Samuele. Qui dixit, Nec hunc elegit Dns. 9 Adduxit autē Isai Samā de quo ait, Etiā hūc nō elegit Dns. 10 Adduxit itaq. Isai septē filios suos coram Samuele: & ait Samuel ad Isai, Nō elegit Dns ex istis. Dixitq. Samuel ad Isai, Nūquid iā cōpleti sunt filij? 11 Qui respōdit, Adhuc reliquus est paruulus, & pascit oues. Et ait Samuel ad Isai, Mitte, & adduc eū: nec enim discūbemus prius quā huc ille veniat. 12 Misit ergo, & adduxit eū. Erat autē rufus, & pulcher aspectu, decoraq; facie: & ait Dns, Surge, & vnge eum: iste est enim. 13 Tulit ergo Samuel cornu olei, & vnxit eū in medio fratrū eius: & ‖direct⁹ est Spiritus Dñi a die illa in Dauid, & deinceps: surgensque Samuel abiit in Ramatha. Spiritus autem Dñi recessit a Saul, & exagitabat eū spiritus nequā à Dño. 15 Dixeruntque serui Saul ad eū, Ecce spiritus Dei malus exagitat te. 16 Iubeat ergo dns noster⁹, & serui tui qui corā te sunt, quærent hominē scientē psallere cithara, vt quando arripuerit te spiritus ⁹Dei⁹ malus, psallat manu sua, & leuius feras. 17 Et ait Saul ad seruos suos, Prouidete ergo mihi aliquē benepsallentē, & adducite eū ad me. 18 Et respondens vnus de pueris, ait, Ecce vidi filium Isai Bethlehemitē sciente psallere, & fortissimū robore, & virū bellicosum, & prudentē in verbis, & virū pulchrū: & Dns est cū eo. 19 Misit ergo Saul nuntios ad Isai dicens, Mitte ad me Dauid filiū tuū, qui est in pascuis. 20 Tulit itaq. Isai asinū plenū panibus, & lagenā vini, & hœdum de capris vnū, & misit per manū Dauid filij sui Saul. 21 Et venit Dauid ad Saul, & stetit corā eo: 22 et ille d lexit eū nimis, & factus est eius armiger. Misitq. Saul ad Isai, dicens, Stet Dauid in cōspectu meo: inuenit enim gratiā in oculis meis.

23 Igitur quādocunq; spiritus ⁹Dñ⁹ malus arripiebat⁹ Saul, Dauid tollebat citharā, & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saul, & leuius habebat. recedebat enim ab eo spiritus⁹ malus. CAP. XVII.

1 Congregates autē Philisthiim agmina sua in prœliū, cōuenerunt in ⁹Socho⁹ Iudæ: & castrametati sunt inter ⁹Socho⁹ Iudæ & Azeca in finibus Dōmim. 2 Porrō Saul & viri Israel congregati venerūt in Valle terebinthi, & direxerunt aciē ad pugnandū contra Philisthæum. 3 Et Philisthæum stabat super montē ex parte hac, & Israel stabat supra montē ex altera parte: vallisq. erat inter eos. 4 Et egressus est vir spurius de castris Philisthæorum nomine Goliath, de Gerh, altitudinis fēs cu 5 bitorū & palmi: & cassis æreа super caput eius, & lorica hamata induebatur, porrō pondus loricæ eius, quinq. millia sicloru æris erat: 6 & ocreæ æreæ habebat in cruribus: & clypeus æreus tegebat 7 humeros eius. 8 hastile ⁹ūt hastæ eius erat quasi liciatorū texētū. ipsum ⁹ūt ferrū hastæ ei⁹ sexcētos siclos habebat ferri: & armiger ei⁹ antecedebat eū. 8 Stans clamabat ad turmas phalangas Israel, & dicebat eis, Quare venistis parati ad prœliū? Nūquid ego nō sum Philisthæus, & vos serui Saul? Eligite ex vobis virū, & descendat ad singulare certamē. 9 si quiuerit pugnare mecū, & percusserit me, erim⁹ vobis seruitij: autē ego prævaluero, & percusserō eum, vos serui eritis, & seruietis 10 nobis. Et iebat Philisthæus, Ego exprobraui agminibus Israel hodie, Date mihi virū, & iucat mecū singulare certamē. 11 Audiēs autē Saul, & omnes Israelitæ sermones Philisthæi hūiusmodi, 12 stupebat, & metuebat nimis. Dauid ⁹ūt erat filius viri Ephrathæi, de quo ‖supra dictū est, de Beth-lehē Iuda, cui nomen erat Isai, qui habebat octo filios, & erat vir in diebus Saul senex, & grandæuus 13 inter viros. Abierant autē tres filij eius maiores post Saul in prœliū: & nomina trium filiorū eius, qui perrexerūt ad bellū, Eliab primogenitus, & secundus Abinadab, tertius quoq. Samma: 14 Dauid autē erat minimus. Tribus ergo maioribus secutis Saulē, abiit Dauid, & reuersus est à Saul, vt pasceret gregē patris sui in 16 Beth-lehē. Procedebat verò Philisthæus manè & vesperē, & stabat quadraginta 17 diebus. Dixit autē Isai ad Dauid filium 18 suū, Accipe fratrib tuis ephi polētę, & decē panes istos, & curre in castra ad fratres tuos, & decē formellas caseī has, deferes ad tribunū: & fratres tuos visitabis, si rectè agant: & cū quibus ordinati iūt, 19 disce. Saul autē, & ipi, & omnes filij Israel, in Valle terebinthi pugnabāt aduersum Philisthæum. 20 Surrexit itaque Dauid manè, & cōmendauit gregē custodi & onustus abiit, sicut præceperat ei Isai. Et venit ad locū Magala, & ad exercitū qui egressus ad pugnā vociferatus erat in certamine. 21 Direxerat enim acie Israel, sed & Philisthæum ex aduerso fuerant præparati. 22 Derelinquēs ergo Dauid vasa quæ

Exo. 17, 8.

← 8 MS. R Hier. B. H. C. Veram Græce ea dicere: Et desit habeat, legnet, eum, & vniuersa eius.

← 8 MS. R. H. C. G. Sunt tamē ex. pla. via Græca, à quibus non confo. dianture.

Sup. 13, 11.

¶ tuo 2 MS. R. H. C.

¶ nostro G.

Eccl 4, 17. Ose 5, 7. Mat. 9, 13. & 12, 7.

← 5 MS. H. Repetitur autem à R. B. C. & G.

2 Reg. 7, 8. Psal. 17, 44. 88, 21. Act. 7, 46. 13, 24.

¶ rex MS q. R. B.

¶ Dei 1 MS. R. H. G.

Inf. 28, 17.

← 6 MS. B. H. C. ¶ tremens G.

¶ Saulis 1 MS. H. C. Verùm à R. & G. nō additur.

Inf. 17, 12.

¶ Dei 3 MS. R. B. H. G.

← 5 MS. H. Verùm à R. B. C. & G. additur.

¶ Sochot MS. R. Gq. Quæ autē in textu est lectio, B. H. C. & G. consentit.

asseruerat, sub manu custodis ad sarcinas, cucurrit ad locū certaminis, & interrogabat si omnia recte agerentur erga fratres suos. Cūq. adhuc ille loqueretur eis, apparuit vir ille spurius ascendens, Goliath nomine, Philisthæus, de Geth, de castris Philisthinorū: & loquēte eo hæc eadem verba audiuit Dauid. Omnes autē Israelitæ, cum vidissent virū, fugerūt à facie eius, timētes eū valde. Et dixit vnus quispiā de Israel, Nū vidistis virū hunc qui ascēdit? ad exprobrandū enim Israeli ascēdit. Virū ergo qui percusserit eum, ditabit rex diuitijs magnis, & filiā suam dabit ei, & domū patris eius faciet absq. tributo in Israel. Et ait Dauid ad viros qui stabāt secū, dicēs, Quid dabitur viro qui percusserit Philisthæū hūc, & tulerit opprobriū de Israel? quis enim est hic Philisthæus incircūcisus qui exprobrauit acies Dei viuētis? Referebat aūt ei populus eundē sermonē, dicēs, Hæc dabūtur viro qui percusserit eū. Quod cūm audisset Eliab frater eius maior, loquēte eo cū aliis iratus est cōtra Dauid, & ait, Quare venisti, & quare derelinquisti paucas oues illas in deserto? ego noui superbiā tuā, & nequitiā cordis tui: quia vt videres prœlū, descendisti. Et dixit Dauid, Quid feci? nunquid nō verbum est? Et declinauit paululū ab eo ad aliū: dixitq. eundē sermonē. Et respōdit ei populus verbū sicut prius. Audita sunt aūte verba quę locutus est Dauid, & annūciata in cōspectū Saul. Ad quē cūm fuisset adductus, locutus est ei, Non concidat cor cuiusquā in eo ego seruus tuus vadā, & pugnabo aduersus Philisthæū. Et ait Saul ad Dauid, Nō vales resistere Philisthæo isti, nec pugnare aduersus eū: quia puer es, hic aūte vir bellator est ab adolescentia sua. ¶Dixitq. Dauid ad Saul, Pascebat seruus tuus patris sui gregē, & veniebat leo vel' vrsus, & tollebat arietē de medio gregis: & persequebar eos, & percutiebā, eruebamq. de ore eorum: & illi consurgebant aduersum me, & apprehendebam maxillam eorum, & suffocabā, interficiebāq. eos. Nā & leonē & vrsum interfecit ego seruus tuus: erit igitur & Philisthæus hic incircūcisus, quasi vnus ex eis. Nūc vadā, & auferā opprobriū populi: ¶quoniā quis est iste Philisthæus incircūcisus? qui' ausus est maledicere exercitui Dei viuentis. Et ait Dauid, Dūs qui eripuit me de manu leonis, & de manu vrsi, ipse me liberabit de manu Philisthæi huius. Dixit aūte Saul ad Dauid, Vade, & Dūs tecū sit. Et induxit Saul Dauid veste mētis suis, & imposuit galeā æreā super caput eius, & vestiit eū lorica. Accīctus ergo Dauid gladio eius super vestē suā, cœpit tentare si armatus posset incedere: nō enim habebat cōsuetudinē. Dixitq. Dauid ad Saul, Nō possum sic incedere, quia non vsum habeo. Et deposuit ea, & tulit baculum suū quē semper habebat in manibus: & elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in perā pastoralē quā habebat secū, & funda manu tulit: & processit aduersum Philisthæū. ibat aūte Philisthæus incedēs, & appropinquās aduersum Dauid, & armiger eius ante eū. Cumq. inspexisset Philisthæus, & vidisset Dauid, despexit eū. Erat autem adolescēs rusus, & pulcher aspectu. Et dixit Philisthæus ad Dauid, Nūquid ego canis sum, quòd tu venis ad me cū baculo? Et maledixit Philisthæus Dauid in dijs suis: dixitq. ad Dauid, Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilib. cæli & bestijs terræ. Dixit aūte Dauid ad Philisthæū, Tu venis ad me cū gladio, & hasta, & clypeo: ego aūte venio ad te in nomine Dñi exercituū, Dei agminum Israel, quibus exprobrasti. hodie, & dabit te Dūs in manu mea, & percutiā te, & auferā caput tuū à te: & dabo cadauera castrorū Philisthiim hodie volatilibus cæli, & bestijs terræ: vt sciat omnis terra quia est Deus in Israel. Et nouerit vniuersa ecclesia hæc quia nō in gladio, nec in hasta saluat Dñs: ipsius enim est bellū, & tradet vos in manus nostras. Cū ergo surrexisset Philisthæus, & veniret, & appropinquaret cōtra Dauid, festinauit Dauid, & cucurrit ad pugnā ex aduerso Philisthæi. Et misit manū suā in perā, tulitq. vnū lapidē, & funda fecit, & circumducēs percussit Philisthæū in frōte: & infixus est lapis in fronte eius, & cecidit in faciē suā super terrā. ¶Prœualuitq. Dauid aduersum Philisthæū in funda & lapide, percussumq. Philisthæū interfecit. Cumq. gladium nō haberet in manu Dauid, cucurrit, & stetit super Philisthæū, & tulit gladiū eius, & eduxit eum de vagina sua: & interfecit eū, præcidítq. caput eius. Videntes autem Philisthiim, quòd mortuus esset fortissimus eorū, fugerunt. Et cōsurgētes viri Israel & Iuda vociferati sunt, & persecuti sunt Philisthæos vsq. dū venirēt in vallē, & vsq. ad portas Accarō, cecidēruntq. vulnerati de Philisthiim in via Saraim, & vsque ad Geth, & vsq. ad Accarō. Et reuertētes filij Israel post quā persecuti fuerāt Philisthæos, inuaserunt castra eorū. Assumens autē Dauid caput Philisthæi, attulit illud in Ierusalē: arma vero eius posuit in tabernaculo suo. Eo aūte tēpore quo viderat Saul Dauid egredientem cōtra Philisthæū, ait ad Abner principem militiæ, De qua stirpe descēdit hic adolescēs? Dixitq. Abner, Viuit anima tua, rex, si noui. Et ait rex, Interroga tu, cuius filius sit iste puer. Cumque regressus esset Dauid, percusso Philisthæo, tulit eum Abner, & introduxit coram Saule, caput Philisthæi habētē in manu. Et ait ad eū Saul, De qua progenie es ō adolescens?

Saul. Dauid. CAP. XVIII. Regum I. CAP. XIX. 171

lescēs? Dixitq. Dauid, Filij' serui tui Isai Beth-lehemitæ ego sum. CAP. XVIII.

ET factū est cum complesset loqui ad Saul, anima Ionathæ cōglutinata est animæ Dauid, & dilexit eum Ionathas quasi animā suā. Tulitq. eū Saul in die illa, & nō concessit ei vt reuerteretur in domū patris sui. Inierūt aūte Dauid & Ionathas fœdus: diligebat enim eū quasi animā suā. Nam expoliauit se Ionathas tunica qua erat indutus, & dedit ea Dauid, & reliqua vestimēta sua vsq. ad gladiū & arcū suū, & vsque ad balteū. Egrediebatur quoq. Dauid ad omnia quęcunque mittebat eū Saul, & prudenter se agebat: posuitq. eū Saul super viros belli, & acceptus erat in oculis vniuersi populi, maximē q. in cōspectu famulorum Saul. Porrò cūm reuerteretur percusso Philisthæo Dauid, & ferret caput eius in Ierusalē, egressæ sunt mulieres de vniuersis vrbibus Israel, cantantes, choroq. ducētes in occursum Saul regis, in tympanis lætitiæ & in sistris. Et præcinebāt mulieres ludentes, atque dicentes, Percussit Saul mille, & Dauid decē millia. Iratus est aūte Saul nimis, & displicuit in oculis eius sermo iste: dixitq., Dederunt Dauid decē millia, & mihi mille dederūt: quid ei superest, nisi solum regnū? Non recte ergo oculis Saul aspiciebat Dauid à die illa, & deinceps. Pōt diem aūte alteram, inuasit spiritus Dei malus Saul, & prophetabat in medio domꝰ suæ: Dauid aūte psallebat manu sua, sicut p singulos dies. tenebatq. Saul lanceā, & misit eā, putās quòd cōfigere posset Dauid cū pariete: & declinauit Dauid à facie eius secūdò. Et timuit Saul Dauid, eo quòd Dūs esset cū eo, & à se recessisset. Amouit ergo eum Saul à se, & fecit eū tribunū super mille vros: & egrediebatur, & intrabat in cōspectu populi. In omnibus quoq. vijs suis Dauid prudēter agebat, & Dūs erat cū eo. Videt itaque Saul quòd prudēs esset nimis, & cœpit cauere eū. Omnes autem Israel & Iuda diligebat Dauid: ipse enim ingrediebatur & egrediebatur ante eos. Dixitq. Saul ad Dauid, Ecce filia mea maior Merob, ipsam dabo tibi vxorē: tantummodò esto vir fortis, & prœliare bella Dñi. Saul autē reputabat, dicēs, Nō fit manus mea in eo, sed fit super eū manus Philisthiim. Ait aūte Dauid ad Saul, Quis ego sum, aut quæ est vita mea, aut cognatio patris mei in Israel, vt sim gener regis? Factū est aūte tēpus cūm deberet dari Merob filia Saul Dauid, data est Hadrieli Molathitæ vxor. Dilexit aūt Michol filia Saul Dauid. Et nuntiatum est Saul, & placuit ei. Dixitq. Saul, Dabo eā illi, vt sit ei in scandalū, & sit super eū manus Philisthinorū. Dixitq. Saul ad Dauid, In duabus rebus gener meus eris hodie.

Et mādauit Saul seruis suis, Loquimini ad Dauid clā me, dicentes, Ecce places regi, & omnes serui eius diligunt te. Nūc ergo esto gener regis. Et locuti sunt serui Saul in auribus Dauid omnia verba hæc: & ait Dauid, Nū parū videtur vobis generi esse regis? Ego autē sum vir pauper & tenuis. Et renuntiauerunt serui Saul, dicētes, Huiusceniodi verba locutꝰ est Dauid. Dixit aūte Saul, Sic loquimini ad Dauid, Nō habet rex ipsōsalia necesse, nisi tantùm centum præputia Philisthinorū, vt fiat vltio de inimicis regis. Porrò Saul cogitabat tradere Dauid in manus Philisthinorū. Cumq. renūtiassent serui eius Dauid verba quæ dixerat Saul, placuit sermo in oculis Dauid, vt fieret gener regis. Et post paucos dies surgens Dauid, abiit cū viris qui sub eo erāt. Et percussit ex Philisthinis ducētos viros, & attulit eorū præputia, & annumerauit ea regi, vt esset gener eius. Dedit itaq. Saul ei Michol filiā suā vxorē. Et vidit Saul, & intellexit quòd Dūs esset cum Dauid. Michol aūte filia Saul, diligebat eū. Et Saul magis cœpit timere Dauid: factusq. est Saul inimicus Dauid cūctis diebus. Et egressi principes Philisthinorū: à principio aūt egressiōis eorū, prudētiꝰ se gerebat Dauid, quā oēs serui Saul, & celebre factū est nomē eiꝰ nimis. CAP. XIX.

LOcutus est aūte Saul ad Ionathan filiū suū, & ad omnes seruos suos, vt occiderent Dauid. Porrò Ionathas filius Saul diligebat Dauid valde. Et indicauit Ionathas Dauid, dicens, Quærit Saul pater meus occidere te: quapropter obserua te quæso manè, & manebis clam, & absconderis. Ego aūte egrediēs stabo iuxta patrē meū in agro, vbicūq. fuerit; & ego loquar de te ad patrem meum: & quodcunq. videro, nūtiabo tibi. Locutꝰ est ergo Ionathas de Dauid bona ad Saul patrē suū: dixitq. ad eum, Neꝰ peccet rex in seruum tuum Dauid, quia nō peccauit tibi, & opera eius bona sunt tibi valde. Et posuit anima sua in manu sua, & percussit Philisthæum, & fecit Dūs salutē magnā vniuerso Israeli. vidisti, & lætatus es. Quare ergo peccas in sanguine innoxio, interficies Dauid, qui est absque culpa? Quod cūm audisset Saul, placatus voce Ionathæ, iurauit, Viuit Dūs, quia occidetur. Vocauit itaque Ionathas Dauid, & indicauit ei omnia verba hæc: & introduxit Ionathas Dauid ad Saul, & fuit ante eū, sicut fuerat heri & nudiustertius. Motum est aūte rursum bellū: & egressus Dauid, pugnauit aduersum Philisthiim: percussitque eos plaga magna, & fugerunt à facie eius. Et factus est spiritus Dñi malus in Saul, sedebat aūte in domo sua, & tenebat lanceā: porrò Dauid psallebat manu sua. Nisitq. est Saul cōgere Dauid lācea in pariete, & declinauit Dauid à facie Saul: lācea aūte cassō vulnere perlata est in pariete,

aciē MS. R. G. Texus autē H. & C. ēs formiter legit.

Eccl. 47. 3. quādo G. & B. H. & etiā C.

10 MS. R. B. H. C. G. Verūm ad G q agno scuntur. Sup. 6. 26.

quis 5 MS. H. C. Similiter autem Texui, legit R. B. & G.

Hodie dabit 1 MS. H. C. Texui aut cōsonant R. B. & G.

occurrit MS. R. 8 MS. B. H. C. G.

1 Mc. 4. 30.

& MS. R. H. C. G.

in eum 2 MS.

Abner 10 MS. B. M. C. G.

fua MS. R. H. C. G.

viri MS. q. R.

fueris 3 MS. H. C. G.

peccet rex in seruum fuū 1 MS. H. C. G.

tua o.

*nocte MS q.R.

fiste, & Dauid fugit, & saluatus est nocte illa. Misit ergo Saul satellites suos * in 11
domū Dauid, vt custodirēt eū, & interficeretur mane. Quod cùm annuntiasset
Dauid Michol vxor sua, dicēs, Nisi saluaueris te nocte hac, eras morieris: depo- 12
suit eū per fenestrā. porrò ille abiit & aufugit, atq; saluatus est. Tulit aūt Michol 13
statuā, & posuit eā super lectū, & pellem pilosam caprarū posuit ad caput eius, &
operuit eā vestimētis. Misit autē Saul 14
apparitores qui raperēt Dauid: & respōsum est quòd ægrotaret. Rursum 6 misit 15
Saul nuntios vt viderēt Dauid, dicēs,
Afferte eū ad me in lecto, vt occidatur.
Cumq; venissent nuntij, inuentum est 16
simulacrū super lectū, & pelles caprarū
ad caput eius. Dixitq; Saul ad Michol, 17
Quare sic illusisti mihi, & dimisisti inimi
cū meū vt fugeret? Et respōdit Michol ad
Saul, Quia ipse locut' est mihi, *Dimitte
me, alioquin interficiā te. Dauid autem 18
fugiens, saluatus est, & venit ad Samuel
in Ramatha, & nuntiauit ei omnia quæ
fecerat sibi Saul: & abierunt ipse & Sa-
muel, & morati sunt in Naioth. Nun- 19
tiatum est autē Saulī à dicentibus, Ecce
Dauid in Naioth in Ramātha. Misit er- 20
go Saul lictores, vt raperēt Dauid: qui cū
vidissent cuneum prophetarū vaticinan-
tium, & Samuelē stantē super eos, factus
est etiā Spiritus Dei *in illis', & prophe- 21
tare cœperunt etiā ipsi. Quod cùm nū-
tiatum esset Sauli, misit & alios nuntios:
prophetauerunt autem & illi. Et rur sum
misit Saul tertios nuntios: qui & ipsi pro-
phetauerunt. ¶ Et iratus ira cūdia Saul',
abiit etiā ipse in Ramātha, & venit us- 22
que ad cisternā magnā quæ est in Socho,
& interrogauit, & dixit, In quo loco sunt
Samuel & Dauid? Dictumq. est ei, Ecce
in Naioth sunt in Ramātha. Et abiit in 23
Naioth in Ramātha, & factus est etiā su-
per eā Spiritus *Dñi, & ambulabat ingre
diens, & prophetans ut vsquedum veniret
in Naioth in Ramātha. Et expoliauit 24
etiā ipse se vestimētis suis, & prophetā-
uit cum cæteris coràm Samuele, & *cecidit
nudus tota die illa & nocte. Vnde & ex-
iit prouerbium, ¶ Num & Saul inter
prophetas?

CAP. XX.

FVgit autē Dauid de Naioth quę est in 1
Ramātha, veniēsq. locutus est cotam
Ionatha, Quid feci? quæ est iniquitas
mea, & quod peccatum meum in patrem
tuum, quia quærit animā meam? Qui 2
dixit ei, Absit, non morieris: neque enim
faciet pater meus quicquam grande vel
paruum, nisi prius indicauerit mihi: hūc
ergo celauit me pater meus sermonē tā-
tummodo? nequaquam erit istud. Et 3
iurauit rursum Dauid: & ille ait, Scit pa-
fectò pater tuus quia inueni gratiā in ocu
lis tuis, & dicet, Nesciat hoc Ionathas, ne
forte tristetur. Quinimo viuit Dñs, & vi-
uit anima tua, quia vno tantum (vt ita
dicam) gradu, ego morsque diuidimur.
4 Et ait Ionathas ad Dauid, Quodcunq.
5 dixerit mihi anima tua, faciā tibi. Di-
xit autem Dauid ad Ionathan. Ecce ca-
lendæ sunt crastino, & ego ex more sede-
re soleo in mēsa regem, ad vescendum: di-
mitte ergo me vt abscondar in agro vsq;
6 ad vesperam diei tertiæ. Si *respiceris, *requirent
requisierit me pater tuus, respondebis ei, H.C.G.
Rogauit me Dauid, vt iret celeriter in
Beth-lēhē ciuitatem suā: quia victimæ
solennes ibi sunt vniuersis contribulis
7 suis. Si dixerit, Bene: pax erit seruo tuo.
si autē fuerit iratus, scito quia completa
8 est malitia eius. Fac ergo misericordiā
in seruum tuum: quia fœdus Dñi me fa-
mulum tuū tecū inire fecisti. Si autem est
iniquitas aliqua in me, tu me interfice, &
9 ad patrē tuum ne introduxeris me. Et ait
Ionathas, Absit hoc à me: neque enim *Ita 6 MS.
fieri potest, vt sciens cognouerō cōpleta R.H.C.G.
esse patris mei malitia cōtra te, nō annū-
10 tiem tibi. Respondit q. Dauid ad Iona-
than, Quis renuntiabit mihi, siquid for-
tè responderit tibi pater tu' durè de me? —7 MS. H.
11 Et ait Ionathas ad Dauid, Vēni, & egre- C. G.
diamur foras in agrum. Cumq. exissent —6 MS. B.
12 ambo in agrū, ait Ionathas ad Dauid, H.C.G.
Dñe Deus Israēl, si inuestigauero sentē-
tiam patris mei crastino vel perendie, &
aliquid boni facrit super Dauid, & non
13 statim misero ad te, & notū tibi fecero,
hæc faciat Dñs Ionathæ, & hæc' ad iat'. *augeat
Si autē perseuerauerit patris mei malitia MS.R.
aduersum te, reuelabo aurē tuā in, & di-
mittam te, vt vadas in pace, & sit Dns te-
14 cum sicut fuit cum patre meo. Et si vi-
xero, facies mihi misericordiam Dñi: si
15 verò mortuus fuero, non auferes mise-
ricordiā tuā à domo mea vsque in sem
piternum, quando eradicauerit Dns inimi-
cos Dauid, vnumquemque de terra:
16 auferat Ionathan de domo sua, & requi —10 MS.
rat Dns de manu inimicorum Dauid'. R.C. Sum-
17 Pepigit ergo Ionathas fœdus cum do- pta est autē
mo Dauid: & requisiuit Dominus de ma pactiſta, ex
nu inimicorum Dauid. Et adidit Io- translatione
nathas deierare Dauid, eo quòd dilige- Laterpretū 70.
ret illum: sicut enim animam suam, ita dili- quę ferè ad
18 gebat eum. Dixitque ad eum Ionathas, hūc inter-
Cras calendæ sunt, & requireris: requi- pretati sūt
19 retur enim sessio tua vsque perendie. modū quod
Descendes ergo festinus, & venies in lo- Latin' Interpres, vt
cū vbi celatus es in die quando operati sequens ha-
licer, & sedebis iuxta lapidem cui no- bet versus,
20 men est Ezel. Et ego tres sagittas mit- transtulit.
tam iuxta eum, & iacia quasi exercēs me
21 ad signum. Mittā quoq; & puerū, di-
22 cens ei, Vade, & affer mihi sagittas. Si
dixero puero, Ecce sagittæ intra te sunt,
tolle eas: tu veni ad me, quia pax tibi est,
& nihil est mali, viuit Dominus. Si autē
sic locutus fuero puero, Ecce sagittæ vl-
tra te sunt: vade in pace, quia dimisit te
23 Dominus. De verbo autem quod locuti
sumus ego & tu, sit Dñs inter me & te,

vsque

vsq; in sempiternū. Absconditus est ergo 24
Dauid in agro. & venerūt calendæ, & sedit
rex ad comedendū panem. Cumq. se- 25
disset rex super cathedrā suam (iecūdum
consuetudinē) quæ erat iuxta parietem,
surrexit Ionathas, & sedit Abner ex late-
re Saul, vacuusq. apparuit locus Dauid.
Et nō est locutus Saul quicquam in die 26
illa: cogitabat enim quòd forte euenisset
ei, vt non esset mundus, nec purificatus.
Cumq. illuxisset dies secūda post cale- 27
das, rursus apparuit vacuus locus Dauid.
Dixitq. Saul ad Ionathan filium suū, Cur
nō venit filius Iesai nec hesterno, nec hodie ad
vescendū? Respondituq. Ionathas Sauli, 28
Rogauit me obnixè, vt iret in Beth-lēhē,
& ait, Dimitte me, quoniā sacrificium 29
mea MS. sollemne est in ciuitate, vnus de fratri-
q.R. bus meis accersuit me: nūc ergo si inue-
ni gratiā in oculis tuis, vadā cito, & vi-
debo fratres meos. Ob hanc causam non
venit ad mēsam regis. Iratus autē Saul 30
aduersum Ionathā, dixit ei, Fili mulieris
virū vltrò rapientis, numquid ignoro quia
diligis filiū Iesai in confusionē tuā, & in
confusionem ignominiosæ matris tuæ?
Omnib. enim diebus quibus filius Iesai 31
vixerit super terrā, nō stabilioris tu, neq.
regnū tuū. Itaq. tam nunc mitte & adduc
eū ad me: quia filius mortis est. Respō- 32
dens autem Ionathas Sauli patri suo, ait,
Quare morietur: quid fecit? Et arripuit 33
Saul lancea vt percuteret eū. Et intelle-
xit Ionathas quòd definitū esset à patre
suo, vt interficeret Dauid. Surrexit ergo 34
Ionathas à mensa in ira furoris, & non
comedit in die calendārū secunda panē.
Contristat' est enim super Dauid, eo quod
cōfudisset eum pater suus. Cumq. illu- 35
xisset mane, venit Ionathas in agrū iuxta
placitū Dauid, & puer parumper cum eo,
& ait ad puerū suū, Vade, & affer mihi 36
sagittas quas ego iacio. Cumq. puer cu-
rrisset, iecit aliā sagittā trans puerum.
Venit itaq. puer ad locum iaculi quod 37
miserat Ionathas: & clamauit Ionathas
post tergū pueri, & ait, Ecce ibi est sagit-
ta porrò vltrà te. Clamauitq. iterū Iona- 38
thas post tergum pueri, dicēs: Festina ve-
lociter, ne steteris. Colligit autē puer Io-
nathæ sagittas, & attulit ad dōm suum:
& quid ageretur, penitus ignorabat: ta- 39
tummodo enim Ionathas & Dauid rem
nouerit. Dedit ergo Ionathas arma sua 40
puero, & dixit ei, Vade, & defer in ciui-
tatē. Cumq. abisset puer, surrexit Da- 41
uid de loco qui vergebat ad Austrum, &
cadens pronus in terrā, adorauit tertiò:&
osculantes se alterutrū, fleuerunt pariter,
Dauid autē amplius. Dixit ergo Iona- 42
thas ad Dauid, Vade in pace: quæ cumque
iurauimus ambo in nomine Domini, di-
centes: Dñs sit inter me & te, & inter se-
mē tuum, & semē meū vsq; in sempiter-
num. Et surrexit Dauid, & abiit: sed & 43
Ionathas ingressus est ciuitatem.

CAP. XXI.

1 VEnit autē Dauid in Nobe ad Achi-
mēlech sacerdotem: & obstupuit Achi-
mēlech, eo quòd veniſſet Dauid. Et
dixit ei, Quare tu solus, & nullus est te-
2 cum? Et ait Dauid ad Achi-mēlech sa-
cerdotē, Rex præcepit mihi sermonē, &
dixit, Nemo sciat rem, propter quā mis-
sus es à me, & cuiusmodi præceperim tibi
dederim: nam & pueris cōdixi in illū &
3 illū locum. Nunc ergo siquid habes ad
manum, vel quinque panes, da mihi, aut
4 quicquid inuenieris. Et respōdens sacer-
dos ad Dauid, ait illi, Non habeo laicos
panes ad manū, sed tantùm panes sanctū: si
mūdi sunt pueri, maximè à mulieribus? *à mulie-
5 Et respōdit Dauid sacerdoti, & dixit ei, tibus, mā-
Et quidē si de mulieribus agitur, contu- ducent MS
mus nos ab heri & nudiustertius, quā- B.G. Verū,
do egrediebamur, & fuerunt vasa puero- & R.H. &
rum sanctā, porrò via hæc poluta est, sed C. manduce-
& ipsa hodie sanctificabitur in vasis. ent, non
6 ¶ Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum additur.
panē. neq. enim erat ibi panis, nisi tantùm Mat. 12, 3.
panes propositionis, qui sublatus fuerat à
facie Domini, vt ponerētur panes calidi.
7 Erat autē ibi vir quidā de seruis Saul,
in die illa, intus in tabernaculo Dñi: &
nomē eius Doeg Idumæus, potētissimus
8 pastorū Saul*. Dixit autē Dauid ad Achi- * hic pasce
mēlech, Si habes hic ad manū hastā bat mulas
aut gladiū*? quia gladiū meum, & arma Saul o.
mea nō tuli mecū, sermo enim regis ur- Q.n.
9 gebat. Et dixit sacerdos, Ecce hic gla- * da mihi
dius Goliath Philisthæi, quē percussisti MS q.R.
in Valle-terebinthi, est inuolutus pallio — 1 MS. B.
post ephod: si istū vis tollere, tolle. neque H.C.G.
enim hic est alius absq. eo. Et ait Dauid,
Non est huic alter simillis, da mihi eum.
10 Surrexit itaq. Dauid, & fugit in die illa —9 MS. B.
à facie Saul, & venit ad Achis regē Geth. H.C.G.
11 dixerūtq. serui Achis ad eū, Cūm vi-
disset Dauid', Nōquid nō iste est Dauid
rex terræ? nōnne huic cantabāt per cho-
ros, dicentes: Percussit Saul mille, & Da-
12 uid decē millia? Posuit autē Dauid ser-
mones istos in corde suo, & extimuit
13 valde a facie Achis regis Geth. Et im-
mutauit os suū coràm eis, & collabebatur
inter manū eorū: & *impingebat in ostia *pingebat
portæ, defluebantq. saliuæ eius in barbā. in ostiis
14 Et ait Achis ad seruos suos, Videtis ho- Sic alii ex
minē insanū: quare adduxistis eū ad me? Hebræo
15 An desunt nobis furiosi, quòd introdu- transtule-
xistis istū, vt furiret me præsente? hicine runt.
ingredietur' domum meam? & dimittite
illū hinc,
ne ingre-
diatur o.

CAP. XXII.

1 ABiit ergo Dauid inde, & fugit in spe-
luncā Odollā. Quod cùm audissent
fratres eius, & omnis domus patris eius,
2 descenderunt ad eū illuc. Et cōuenerūt
ad eum omnes qui erant in angustia cō-
stituti, & qui erant ære alieno, & amaro
animo: & factus est eorum princeps, fue-
runtque cum eo quasi quadringenti viri.
3 Et profectus est Dauid inde in Masphā,

quæ

quæ est Moab: & dixit ad regē Moab, Maneat oro pater meus & mater mea vobiscū, donec sciā quid faciat mihi Deus.
Et reliquit eos ante faciē regis Moab: 4
manseruntq; apud eum cunctis diebus, quibus Dauid fuit in præsidio. Dixitq. 5
Gad propheta ad Dauid, Noli manere in præsidio, proficiscere, & vade in Terram Iuda. Et profectus est Dauid, & venit in Saltum Hareth. Et audiuit Saul quòd 6
apparuisset Dauid, & viri qui erant cum eo. Saul autē cùm maneret in Gabaa, & esset in nemore quod est in Rama, hastā manu tenens, cunctiq. serui eius circumstarent eum, ait ad seruos suos qui assistebant ei, Audite me nunc filij Iemini: nūquid omnib. vobis dabit filius Isai agros & vineas, & vniuersos vos faciet tribunos, & centuriones: quoniā cōiu- 8
rastis omnes aduersum me, & non est qui mihi reuelet, maximè cùm & filius meus fœdus inierit cū filio Isai. Non est qui vicem meā doleat ex vobis, nec qui annūtiet mihi eo quòd susciterit filius meus seruum meum aduersum me, insidiante mihi vsq. hodie. Respondēs au- 9
tē Doeg Idumæus qui assistebat, & erat primus inter seruos Saul, Vidi, inquit, filium Isai in Nobe apud Achi-melech filium Achitob sacerdotem. Qui con- 10
suluit pro eo Dñm, & cibaria dedit ei: sed & gladium Goliath Philisthæi dedit illi.
Misit ergo rex ad accersendum Achi- 11
melech sacerdotē filiū Achitob, & omnem domum patris eius, sacerdotum, qui erant in Nobe, qui vniuersi venerunt ad regem. Et ait Saul ad Achi-melech, 12
Audi fili Achitob. Qui respondit, Præsto sum domine. Dixitq. ad eū Saul, Quare coniurastis aduersum me, tu & filius Isai, & dedisti ei panes & gladium, & cōsuluisti pro eo Dñm, vt cōsurgeret aduersum me, insidiator vsq. hodie permanens? Respondensque Achi-melech re- 14
gi, ait, Et quis in omnib. seruis tuis, sicut Dauid fidelis, & gener regis, & pergēs ad imperiū tuum, & gloriosus in domo tua?
Num hodie cœpi pro eo cōsulere Do- 15
minū? absit hoc à me: ne suspicetur rex aduersus seruum suū rem huiusce modi, in vniuersa domo patris mei: non enim sciuit seruus tuus quicquā super hoc negotio, vel modicū vel grande. Dixitque 16
rex, Morte morieris Achi-melech, tu, & omnis dom patris tui. Et ait rex emis- 17
saris qui circumstabant eum, Conuertimini, & interficite sacerdotes Dni: nam manus eorū cum Dauid est: sciētes quod fugiret, & nō indicauerunt mihi. Noluerūt autem serui regis extēdere manus suas in sacerdotes Dñi. Et ait rex ad 18
Doeg, Conuertere tu, & irrue in sacerdotes. Conuersus q. Doeg Idumæus, irruit in sacerdotes, & trucidauit in die illa octogintaquinq. viros vestitos ephod lineo.
Nobe autē ciuitatē sacerdotū percussit 19
in ore gladij, viros & mulieres, & parvulos, & lactentes, bouemq. & asinū, & oue in ore gladij. Fnadens autē vnus filius
20 Achi-melech filij Achitob, cujus nomen erat Abiathar, fugit ad Dauid, & annūtiauit ei q occidisset Saul sacerdotes Dñi.
22 Et ait Dauid ad Abiathar, Sciebam *in die illa, quòd cū ibi esset Doeg Idumæus, procul dubio annuntiaret Saul: ego sum
23 reus omniū animarū* patris tui. Mane mecū, ne timeas: si quis quæsierit animā meam, quærat & animā tuā, mecumque seruaberis.

CAP. XXIII.

1 ETannuntiauerūt Dauid, dicētes: Ecce Philisthiim oppugnant Ceilam, &
2 diripiunt areas. Consuluit ergo Dauid Dñm, dicens: Num vadam, & percutiam Philisthæos istos? Et ait Dñs ad Dauid, Vade, & percutes Philisthæos, & Ceilā
3 saluabis. Et dixerunt viri qui erāt cum Dauid, ad eū, Ecce nos hīc in Iudea cōsistentes timemus: quanto magis si ierimus in Ceilam aduersum agminа Philisthinorū? Rursum ergo Dauid consuluit
4 Dñm. Qui respōdens, ait ei, Surge, & vade in Ceilam: ego enim tradā Philisthæos in manu tua. Abiit ergo Dauid, & viri
5 eius in Ceilā, & pugnauit aduersum Philisthæos, & abegit iumenta eorū, & percussit eos plaga magna: & saluauit Dauid
6 habitatores Ceilæ. Porrò eo tempore, quo fugiebat Abiathar filius Achi-melech ad Dauid in Ceilam, ephod secum habēs
7 descenderat. Nuntiatū est autem Sauli quòd venisset Dauid in Ceilā: & ait Saul, Tradidit eum Dñs in manus meas, conclususque est ingressus vrbem in qua
8 portæ & sera sunt. Et præcepit Saul omni populo vt ad pugnam descenderet in Ceilam, & obsideret Dauid & viros
9 eius. Quod cū Dauid resciisset quia prepararet ei Saul eiam malū, dixit ad Abia-
10 thar sacerdotem, Applica ephod. Et ait Dauid, Dñe Deus Israel, audiuit famam seruus tuus, quòd disponat Saul venire in Ceilam, vt euertat vrbem propter me:
11 Si tradēt me viri Ceilæ in manus eius? & si descendet Saul, sicut audiuit seruus tuus? Dñe Deus Israel indica seruo tuo.
12 Et ait Dñs, Descendet. Dixitque* Dauid, Si tradent me viri Ceilæ, & viros qui sunt mecum, in manus Saul? Et dixit
13 Dñs, Tradent. Surrexit ergo Dauid & viri eius, quasi sexcenti, & egressi de Ceila, huc atq. illuc vagabantur incerti: nūtiatumq. est Saul quòd fugisset Dauid de Ceila, & saluatus esset: quam ob rem dis-
14 simulauit exire. Morabatur autem Dauid in deserto in locis firmissimis, manseq. in monte solitudinis Ziph in mōte opaco, quærebat eum tamen Saul cundis diebus: & non tradidit eum Dñs in
15 manū eius. Et vidit Dauid quòd egressus esset Saul vt quæreret animam eius. Porrò Dauid erat in deserto Ziph in syl-
16 ua. Et surrexit Ionathas filius Saul, & abiit ad Dauid in syluam, & confortauit manū eius in Deo: dixitq. ei, Ne timeas: neq. enim inueniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis super Israël, & ego ero tibi secundus, sed & Saul pater meus scit hoc. Percussit ergo vterque fœdus coram Dño: manseruntq. Dauid in sylua, Ionathas aut reuersus est in domū suā. Afcē
derūt autē Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes, Nonne ecce Dauid latitat apud nos in locis tutissimis syluæ, in Colle Hachila, quæ est ad dexterā deserti? Nūc
ergo sicut desiderauit anima tua vt descenderes, descēdemus nostrū autē erit vt tradamus eū in manus regis. Dixitq. Saul,
Benedicti vos à Dño, quia doluistis vicē meā. Abite ergo oro, & diligētius præparate, & curiosius agite, & considerate locū vbi sit pes eius*, vel quis viderit eū ibi *, recogitat enim de me, quòd callidè insidiet ei. Cōsiderate, & videte omnia
latibula eius, in quibus abscōditur: & reuertimini ad me ad rem certā, vt vadam vobiscū, quòd si etiā in terrā se obstruxerit, perscrutabor eum in cunctis millibus Iuda. At illi surgentes abierunt in
Ziph ante Saul: Dauid autem & viri eius erant in deserto-Maon, in campestribus ad dexterā Iesimō. Iuit ergo Saul & soci eius ad quærendū eum: & nuntiarum
est Dauid, statimq. descēdit ad petram, & versabatur in deserto-Maō, quod cū audisset Saul, persecut* est Dauid in deserto
Maon. Et ibat Saul* ad latus montis ex
parte vna, Dauid autē & viri eius erāt in latere montis ex parte altera: porro Dauid desperabat se posse euadere à facie Saul: itaq. Saul, & viri eius in modū coronę cingebāt Dauid, & viros eius, vt caperēt eos. Et nuntius venit ad Saul, di-
cens: Festina, & veni, quoniā irruerūt se Philisthiim super terram. Reuersus est
ergo Saul desistēs persequi Dauid, & perrexit in occursum Philisthinorum. propter hoc vocauerūt locum illum Petram diuidentem.

CAP. XXIIII.

ASCendit ergo Dauid inde: & habitauit in locis tutissimis En-gaddi.
Cumq. reuersus esset Saul, postquam
persecutus est Philisthæos, nuntiauerunt ei, dicētes: Ecce, Dauid in deserto est En-
gaddi. Assumens ergo Saul tria millia electorū virorū ex omni Israel, perrexit ad inuestigandū Dauid & viros eius, etiā
super abruptissimas petras, quę solis ibicibus peruiæ sunt: Et venit ad caulas
ouiū, quæ se offerebant vianti. eratq. ibi spelunca, quā ingressus est Saul, vt purgaret venire: porro Dauid & viri eius in
interiore parte speluncæ latebāt. Et di-
xerunt serui Dauid ad eum, Ecce dies de qua locutus est Dñs ad te, Ego tradā tibi inimicū tuum, vt facias ei sicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo Dauid, & præcidit oram chlamydis Saul silenter.
Post hæc percussit cor suum Dauid, eo
quòd abscidisset oram chlamydis Saul.
7 Dixitq. ad viros suos, Propitius sit mihi Dñs, ne faciā hāc rem dño meo christo Dñi, vt mittā manum meam in eum, quia christus Dñi est. Vinè Dñs, quia
nisi Dñs percusserit eū, aut dies eius venerit vt moriatur, aut descēdens in præliū perierit: propitius mihi sit Dñs, vt
8 non mittam manū meam in christū Domini. Et confregit Dauid viros suos sermonibus*, & no permisit eos vt consurgerēt in Saul: porrò Saul exurgens de
9 spelunca, pergebat cœpto itinere. Surrexit autē Dauid post eum: & egressus de
10 spelunca, clamauit post tergū Saul, dicēs: Dñe mi rex. Et respexit Saul post se: & inclinans se Dauid pronus in terrā, ado-
11 rauit, dixitq. ad Saul, Quare audis verba hominū loquentiū, Dauid quærit malum aduersum te? Ecce hodie viderunt
oculi tui quòd tradiderit te Dñs in manu mea in spelunca: & cogitaui vt occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus, dixi enim, Non extendā manum meā in do-
12 minū meū, quia christus Dñi est. Quin potius pater mi, vide, & cognosce oram chlamydis tuæ in manu mea: quoniam cum præsciderem summitatē chlamydis tuæ, nolui extēdere manum meam in te, animaduerte, & vide, quomā non est in manu mea malū, neq. iniquitas, neque peccaui in te: tu autem insidiaris animæ
13 meæ vt auferas eam. Iudicet Dñs inter me & te, & vlciscatur me Dns ex te: ma-
14 nus autem mea non fit in te. Sicut & in prouerbio antiquo dicitur, AB IMPIIS egredietur impietas: manus ergo
15 mea nō fit in te. Quem persequeris rex Israel? quem persequeris? canem mortuū
16 persequeris, & pulicem vnū. Sit Dñs iudex, & iudicet inter me & te: & videat, & iudicet causam meam, & eruat me de
17 manu tua. Cùm autē complesset Dauid loquens sermones huiusce modi ad Saul, dixit Saul, Numquid vox hæc tua est fili mi Dauid? Et leuauit Saul vocem suā, &
18 flevit: dixitque ad Dauid, Iustior tu es quam ego: tu enim tribuisti mihi bona: ego aute reddidi tibi mala. Et tu indi-
19 casti hodie quæ feceris mihi bona: quomodo tradiderit me Dñs in manū tuam, & nō occiderit me. Quis enim cùm inuenerit inimicū suum, dimittet eum in
20 via bona? Sed Dñs reddat tibi vicissitudinem hanc pro eo quod hodie operatus es in me. Et nūc quia scio quòd certissimè regnaturus sis, & habiturus in ma-
21 nu tua regnū Israel: iura mihi in Dño, ne deleas semen meum post me, neq. auferas nomen meum de domo patris mei.
22 Et iurauit Dauid Sauli. Abiit ergo Saul in domū suā: & Dauid, & viri eius ascēderunt ad tutiora loca.

CAP. XXV.

1 MOrtuus est autē Samuel, & cōgregatus est vniuersus Israël, & planxerūt eū, & sepelierūt eū in domo sua in

Rama-

*enim MS q.R.
*domus 1 MS.H. C.G.
*rursum MS q. R.
*velociter MS.G. Ab H. autem & C. non legitur.
*vbi dixistis MS.R. G. Ab H. autem & C. non addit.
*& viri eius MS. R.G. Ab & B. & H. atque C. libris, non legitur.
*iustis MS. R.
*Deum R.H.G.
*Deum R.H.G.
*Domini MS q.R.
-1 MS.R. H.C. Legitur autem 2 G.
-2 MS. B.
-2 MS. R. H.C.G.
-4 MS.H. C.G.
-6 MS.B. H.C.G.
-8 MS.B. H. C. Additur autem 2 G.
-9 MS.R. B.H.C.G. Verùm, agnoscitur versus iste constanter ab omnibus, infrà 26.v.10. & 11.
Reperitur autem additum in G q.
Ecc.46,2.

Raphatha. Consurgensq; Dauid descendit in desertū Pharan. Erat autē vir quidā in Solitudine-Maon. & possessio eius in Carmelo, & homo ille magnus nimis: trium milliū. ei oues tria millia, & mille capræ: & accidit vt tonderetur grex eius in Carmelo. Nomē autē viri illius erat Nabal: & nomen vxoris eius Abigāil. erat mulier illa prudentissima & speciosa: porro vir eius durus, & pessimus, & malitiosus: erat autem de genere Caleb.

Cum ergo audisset Dauid in deserto quod tonderet Nabal gregē suum, misit decem iuuenes, & dixit eis. Ascendite in Carmelum, & venietis ad Nabal, & salutabitis eum ex nomine meo pacifice. Et dicetis, Sit fratribus meis, & tibi pax, & domui tuæ pax, & omnibus quæ cumque habes, sit pax. Ex multis annis faluos faciēs tuos, & omnia tua'. Audiui quod tonderet pastores tui qui erat nobiscum in deserto: nūquā eis molesti fuimus, nec aliquando defuit quicquam eis de grege, omni tēpore quo fuerūt nobiscū in Carmelo. Interroga pueros tuos, & indicabunt tibi. Nunc ergo inueniat pueri tui gratiā in oculis tuis: in die enim bona venimus. quodcunq; inuenerit manus tua, da seruis tuis, & filio tuo Dauid. Cūmq; venissent pueri Dauid, locuti sunt ad Nabal omnia verba hæc ex nomine Dauid: & siluerūt. Respōdens autē Nabal pueris Dauid, ait, Quis est Dauid? & quis est filius Isai? hodie increuerūt serui qui fugiūt dños suos. Tollā ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorū quæ occidi tonsoribus meis, & dabo viris quos nescio vnde sint? Regressi sunt itaque pueri Dauid per viā suam, & reuersi venerunt, & annunciauerunt ei omnia verba quæ dixerat. Tunc ait Dauid pueris suis, Accingatur vnusquisq; gladio suo. Et accincti sunt singuli gladiis suis, accinctus est & Dauid ense suo: & secuti sunt Dauid quasi quadringenti viri: porro ducenti remanserunt ad sarcinas. Abigāil autē vxori Nabal nūtiauit vnus de pueris suis, dicēs: Ecce Dauid misit nuntios de deserto, vt benedicerēt dño nostro: & auersatus est eos. homines isti, boni satis inerāt nobis, & nō molesti: nec quicquam aliquādo periit omni tempore quo fuimus conuersati cū eis in deserto: pro muro erant nobis tam in nocte quām in die, omnibus diebus quibus pauimus apud eos greges. Quam ob rem considera, & recognita quid facias: quoniā cōpleta est malitia aduersum virū tuū, & aduersum domū tuā, & ipse est filius Belial, ita vt nemo possit ei loqui. Festinauit igitur Abigāil, & tulit ductos panes, & duos vtres vini, & quinque arietes coctos, & quinque sata polentæ, & centū ligaturas vuę passę, & ducētas massas caricarū, & posuit super asinos, dixitq; pueris suis, Præcedite me, ecce, ego post tergū sequar vos: viro autē suo Nabal nō indicauit. Cūm ergo ascendisset asinū, & descenderet ad radicē mōtis, Dauid & viri eius descendebāt in occursum eius: quib' & illa occurrit. Et ait Dauid, Verē frustra seruaui omnia quæ huius erāt in deserto, & nō periit quicquā de cūctis quæ ad eum pertinebāt: & reddidit mihi malū pro bono. Hæc faciat Deus inimicis Dauid, & hæc addat, si reliquero de omnib. quæ ad ipsum pertinēt vsq. mane, mingentē ad parietem. Cūm autem vidisset Abigāil Dauid, festinauit, & descēdit de asino, & procidit coram Dauid super faciē suam, & adorauit super terrā, & cecidit ad pedes eius, & dixit, In me sit dñe mi hæc iniquitas: loquatur obsecro ancilla tua in auribus tuis: & audi verba famulæ tuæ. Ne ponat oro dñs meus rex cor suū super virum istū iniquū Nabal: quoniā secūdūm nomē suum stultus est, & inuitia est eū eo: ego autē ancilla tua non vidi pueros tuos dñe mi, quos misisti. Nunc ergo dñe mi, viuit Dñs, & viuit anima tua, qui prohibuit te ne venires in sanguine, & saluauit manū tuam tibi: & nunc fiāt sicut Nabal inimici tui, & qui quærūt dño meo malū. Quapropter suscipe benedictionē hāc, quā attulit ancilla tua tibi dño meo: & da pueris qui sequūtur te dñm meum. Aufer iniquitatē famulæ tuæ: faciens enim faciet Dñs tibi domui meo domū fidelē, quia prælia Dñi domine mi tu præliaris: malitia ergo nō inueniatur in te omnib. diebus vitæ tuæ. Si enim surrexerit aliquando homo persequens te, & quærens animā tuam, erit anima dñi mei custodita quasi in fasciculo viuentiū apud Dñm Deū tuum: porro inimicorū tuorū animā rotabitur, quasi in funda & circulo fundæ. Cūm ergo fecerit Dñs tibi domino meo omnia quæ locutus est bona de te, & cōstituerit te ducē super Israel, non erit tibi hoc in singultū, & in scrupulū cordis dño meo, quod effuderis sanguinem innoxiū, aut ipse te vltus fueris: & cū benefecerit Dñs dño meo, recordaberis ancillæ tuæ. Et ait Dauid ad Abigāil, Benedictus Dñs Deus Israel, qui misit hodie te in occursum meū, & benedictū eloquiū tuū, & benedicta tu, quę prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem, & vlciscerer me manu mea. Alioquin viuit Dñs Deꝰ Israel qui prohibuit me ne malū facerē tibi: nisi citō veniisses in occursum mihi, non remansisset Nabal vsq. ad lucē matutinā, mingēs ad parietē. Suscepit ergo Dauid de manu eius omnia quę attulerat ei, dixitq; ei, Vade pacifice in domum tuam: ecce, audiui vocem tuā, & honorāui faciē tuam. Venit autē Abigāil ad Nabal: & ecce erat ei conuiuiū in domo eius, quasi conuiuiū regis, & cor Nabal iucundū: erat enim ebrius nimis: & nō indicauit ei verbū publicum aut

aut grande vsque manè. Diluculo autē cùm digessisset vinū Nabal, indicauit ei vxor sua verba hæc, & emortuus est cor eius intrinsecus. & factus est quasi lapis.

Cūq; pertransissent decē dies, percussit Dñs Nabal, & mortuus est. Quod cùm audisset Dauid mortuū Nabal, ait, Benedictus Dñs qui iudicauit causam opprobrij mei de manu Nabal, & seruum suū custodiuit à malo, & malitiā Nabal reddidit Dñs in caput eius. Misit ergo Dauid, & locutus est al Abigāil, vt sumeret eam sibi in vxorem. Et venerunt pueri Dauid ad Abigāil in Carmelum, & locuti sunt ad eā, dicentes, Dauid misit nos ad te, vt accipiat te sibi in vxorē. Quæ cō surgens adorauit prona in terram, & ait, Ecce famula tua sit in ancillam, vt lauet pedes seruorum domini mei. Et festinauit, & surrexit Abigāil, & ascendit super asinū, & quinq; puellæ ierunt eum ea, pedissequę eius, & secuta est nūtios Dauid: & facta est illi vxor. Sed & Achi-noam accepit Dauid de Iezrahel: & fuit vtraq; vxor eius. Saul autē dedit Michol filiam suam vxorē Dauid Phalti, filio Lais, qui erat de Gallim.

CAP. XXVI.

ET venerūt Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes, Ecce, Dauid absconditus est in Colle-hachila, quæ est ex aduerso solitudinis. Et surrexit Saul, & descendit in desertum-Ziph, & cum eo tria millia virorū de electis Israel, vt quæreret Dauid in deserto Ziph. Et castrametatus est Saul in Gabaa-hachila, quæ erat ex aduerso solitudinis in via: Dauid autē habitabat in deserto. Vidēs autē quod venisset Saul post se in desertū, misit explorātores, & didicit quòd illuc venisset certissimè. Et surrexit Dauid clam, & venit ad locū vbi erat Saul: cūq; vidisset locū in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner, princeps militiæ eius, & Saul dormiente in tentorio, & reliqui vulgus per circuitum eius, ait Dauid ad Achimelech Hethæū, & Abisai filiū Saruiæ, fratrē Ioab, dicens, Quis descendet mecū ad Saul in castra? Dixitq; Abisai. Ego descendā tecū. Venerūt ergo Dauid & Abisai ad populū nocte, & inuenerūt Saul tacentem & dormientē in tentorio, & hastā fixā in terra ad caput eius: Abner autem & populum dormientes in circuitu eius. Dixitq; Abisai ad Dauid, Cōclusit Deus inimicū tuū hodie in manus tuas: nūc ergo perfodiam eum lancea in terra, semel, & secundò opus nō erit. Et dixit Dauid ad Abisai, Ne interficias eū: quis enim extendet manum suā in christum Dñi, & innocens erit? Et dixit Dauid, Viuit Dñs, quia nisi Dñs percusserit eū, aut dies eius veniens vt moriatur, aut in prœlio descendēs perierit: propitius sit mihi Dñs ne extendam manum meā in christum Domini. nunc igitur tolle hastā quæ est ad caput eius, & scyphum aquæ, & abeamus. Tulit igitur Dauid hastam & scyphū aquæ, qui erat ad caput Saul, & abierunt: & nō erat quisquā qui videret, & intelligeret, & euigilaret, sed omnes dormiebant, quia sopor Dñs irruerat super eos. Cumque transisset Dauid ex aduerso, & stetisset in vertice montis de longè, & esset grande interuallū inter eos, clamauit Dauid ad populum, & ad Abner filiū Ner, dicēs, Nonne respōdebis Abner? Et respondens Abner, ait, Quis es tu qui clamas & inquietas regē? Et ait Dauid ad Abner, Nunquid non vir tu es? & quis alius similis tui in Israel? quare ergo non custodisti dñm tuū regem? ingressus est enim vnus de turba vt interficeret regē dominum tuū. Non est bonum hoc quod fecisti: viuit Dñs, quoniā filii mortis estis vos, qui nō custodistis dominum vestrum christū Domini. nunc ergo vide vbi sit hasta regis, & vbi sit scyphus aquæ, qui erat ad caput eius. Cognouit autē Saul vocē Dauid, & dixit, Nunquid vox hæc tua fili mi Dauid? Et ait Dauid, Vox mea domine mi rex. Et ait, Quam ob causam dominus meus persequitur seruū suū? Quid fecit aut quod est malū in manu mea? Nunc ergo audi oro domine mi rex verba serui tui, Si Dñs incitat te aduersum me, odoretur sacrificiū. si autē filii hominum: maledicti sunt in conspectu Dñi, quē eiecerunt me hodie, vt non habitem in hereditate Dñi, dicentes, Vade, serui dijs alienis. Et nūc non effundatur sanguis meus in terram coram Dño: quia egressus est rex Israel vt quærat pulicem vnum, sicut persequitur perdix in montibus. Et ait Saul, Peccaui, reuertere fili mi Dauid: nequaquam enim vltrà tibi malefaciā, eo quòd pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie: apparet enim quòd stultè egerim, & ignorauerim multa nimis. Et respondēs Dauid, ait, Ecce hasta regis: trāseat vnus de pueris regis, & tollat eam. Dominus autē retribuet vnicuiq; secundum iustitiā suā & fidem: tradidit enim te Dominus hodie in manu mea, & noluī extendere manum meā in christum Domini. Et sicut magnificata est anima tua hodie in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis Dñi, & liberet me de omni angustia. Ait ergo Saul ad Dauid, Benedictus tu fili mi Dauid: & quidē faciens faciēs, & potens poteris. Abiit autē Dauid in viam suam, & Saul reuersus est in locum suum.

CAP. XXVII.

ET ait Dauid in corde suo, Aliquando incidā vna die in manus Saul: nōnne melius est vt fugiam, & saluer in Terra-Philisthinorū, vt desperet Saul, cessetq; me quærere in cūctis finibus Israel: & fugiā ergo manus eius. Et surrexit Dauid, & abiit ipse, & sexcenti viri cū eo, ad Achis filium Maoch regē Geth. Et habitauit Dauid cū Achis in Geth, ipse & viri eius,

~6 MS.R. H.C.G. *greges tuos MS q.R.

~1 MS.R. B.H.C.I.e *itur autē in G. libris*

*viris 8 MS. B.H. C.G.

* & tu benefacies ei MS. ..Verum, à R. B.H. & C. *transfigunt.*

~7 MS.H. C.

~3 MS.R. B.H.C.Ar & G. *& hæc, & illud, addiderunt.*

*quia 1 MS.H.C. G.

*& 2 MS. H.C. G.

*vir I MS. R. H.C.G.

& dom⁹ eius, Dauid, & duæ vxores eius, Achinoam Iezrahelitis, & Abigáil vxor Nabal Carmeli. Et nuntiatum est Sauli 4
quòd fugisset Dauid in Geth, & nō addidit vltrà quærere eū. Dixit autē Dauid 5
ad Achis, Si inueni gratiā in oculis tuis, detur mihi locus in vna vrbium regionis huius, vt habitē ibi: cur enim manet seruus tuus in ciuitate regis tecum? Dedit 6
itaq. ei Achis in die illa Siceleg: propter quā causam facta est Siceleg regū Iuda, vsque in diem hanc. Fuit autē numerus 7
dierū quibus habitauit Dauid in regione Philisthinorum, quatuor mensium. Et 8
ascēdit Dauid, & viri eius, & agebāt prædas de Gessuri, & de Gerzi, & de Amalecitis: hi enim *pagi habitabātur⁹ in terra antiquitus, existibus Sur vsq. ad Terram-Aegypti. Et percutiebat Dauid omnem 9
terrā⁹, nec relinquebat viuentem virū & mulierē: tollēsq. oues, & boues, & asinos, & camelos, & vestes, reuertebatur, & veniebat ad Achis. Dicebat autē ei Achis, 10
In quē irruisti hodie? Respōdebat Dauid, Contra meridiem Iudæ, & contra meridiem Ierameel, & contra meridiem Ceni. Virū & mulierē non viuificabat 11
Dauid, nec adducebat in Geth, dicēs, Ne forte loquātur aduersum nos, Hæc fecit Dauid: & hoc erat decretū illi omnibus diebus quibus habitauit in regione Philisthinorum. Credidit ergo Achis Dauid, dicēs, Multa mala operatus est cōtra populum suū Israēl: erit igitur mihi seruus sempiternus. CAP. XXVIII.

*pagi habitabant 8 MS. *vagi habitabant 6 MS. *habitabāt H.C. *Consimiliter Tezui, legit Vtier. *illorum MS.R.

FActum est autem in diebus illis, congregauerunt Philisthiim agmina sua, vt præpararentur ad bellū contra Israēl: dixitq. Achis ad Dauid, Sciens nūc scito, quoniā mecum egredieris in castris tu & viri tui. Dixitq. Dauid ad Achis, Nunc 2
scies quæ facturus est seruus tuus. Et ait Achis ad Dauid, Et ego custodem capitis mei ponam te cunctis diebus. ¶ Samuel 3
autē mortuus est, planxitq. eū omnis Israel, & sepelierūt eum in Ramātha vrbe sua. Et Saul abstulit magos, & hariolos de terra: & interfecit eos, qui pythones habebāt in vētre⁹. Cōgregatiq. sūt Philisthiim, & venerūt, & castrametati sunt in Sunā: cōgregauit autē & Saul vniuersum Israēl, & venit in Gelbōe. Et vidit 5
Saul castra Philisthiim, & timuit, & expauit cor eius nimis. Cōsuluitq. Dōm, 6
& non respondit ei neque per somnia, neq; per sacerdotes, neq. per prophetas.

Sup. 25, 1.

*2 MS. R. H.C.G.

Dixitq. Saul seruis suis, Quærite mihi 7
mulierē habentē pythonē, & vadā ad eā, & scisitabor per illā. Et dixerūt serui ei⁹ ad eū, Est mulier pythonē habens in Endor. Mutauit ergo habitū suū, vestitusq. 8
est alijs vestimentis, & abiit ipse, & duo viri cum eo, venerūtq. ad mulierē nocte, & ait illi, Diuina mihi in pythone, & suscita mihi quē dixero tibi. Et ait mulier 9
ad eū, Ecce, tu nosti quanta fecerit Saul, & quomodo eraserit magos & hariolos de terra: quare ergo insidiaris animæmeæ, 10
vt occidar? Et iurauit ei Saul in Dño, dicens, Viuit Dñs, quia non eueniet tibi 11
quicquā mali propter hanc rē. Dixitq. ei mulier, Quem suscitabo tibi? Qui ait, 12
Samuelē mihi suscita. Cū autē vidisset mulier Samuelem, exclamauit voce magna, & dixit ad Saul, Quare imposuisti 13
mihi? Tu es enim Saul. Dixitque ei rex, Noli timere: quid vidisti? Et ait mulier ad Saul, Deos vidi ascendentes de terra. 14
Dixitq. ei, Qualis est forma eius? Quæ ait, Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul quòd Samuel esset, & inclinauit se super faciem suā in terra, & adorauit. ¶ Dixit autē Samuel 15
ad Saul, Quare inquietasti me vt suscitarer? Et ait Saul, Coarctor nimis: siquidē Philisthiim pugnant aduersum me, & Deus recessit à me, & exaudire me noluit neq. in manu prophetarū, neq. per somnia: vocaui ergo te, vt ostenderes mihi quid faciā. Et ait Samuel, Quid interro- 16
gas me, cū Dñs recesserit à te, & transierit ad æmulū tuū? Faciet enim tibi Dñs sicut locutus est in manu mea, & ¶ scindet 17
regnum tuū de manu tua, & dabit illud proximo tuo Dauid: quia non obedisti 18
voci Dñi, neq. fecisti ira furoris eius in Amalec. ideireo quod pateris, fecit tibi Dñs hodie. Et dabit Dñs etiam Israēl 19
tecū in manus Philisthiim: eras autē tu & filij tui mecum eritis: sed & castra Israēl tradet Dñs in manus Philisthiim. Sta- 20
timq. Saul cecidit porrectus in terrā: extimuerat enim *verba Samuelis, & robur non erat in eo, quia non comederat panē 21
tota die illa. Ingressa est itaq. mulier illa ad Saul, (conturbatus enim erat valde) dixitq. ad eū, Ecce obediuit ancilla tua vocitui, & posui animā meā in manu mea: & audiui sermones tuos quos locutus es 22
ad me. Nunc igitur audi & tu vocē ancillæ tuæ, & ponā coràte buccellā panis, vt comedēs conualescas, & possis iter agere. Qui renuit, & ait, Non comedam. 23
Coegerūt autē eū serui sui & mulier, & tandē audita voce eorū surrexit de terra, & sedit super lectū. Mulier autē illa habebat vitulū pascualem in domo, & festinauit, & occidit eū: tolliēsque farinam, 24
misceuit eā, & coxit azyma, & posuit ante Saul, & ante seruos eius. Qui cū cōedissent, surrexērūt, & ambulauerunt per totā noctē illā. CAP. XXIX.

*valde 1 MS. H. C. G.

COngregata sunt ergo Philisthiim vniuersa agmina in Aphec: sed & Israēl castrametatus est super fontē qui erat in Iezrahel. Et satrapæ quidē Philisthiim incedebāt in centuriis & millibus: Dauid autē & viri eius erant in nouissimo agmine cū Achis. Dixerūntq. principes Philisthiim ad Achis⁹, Quid sibi volunt Hebræi isti? Et ait Achis ad principes Philisthiim, Nūquid ignoratis Dauid qui fuit seruus Saul regis Israēl, & est apud me multis diebus vel annis, & non inueni in eo quicquā rei die qua trāsfugit ad me, vsq. ad diē hāc? Irati sunt aūt aduersus eū principes Philisthiim, & dixerūt ei, ¶ Reuertatur vir, & sedeat in loco suo, in quo cōstituisti eū: & non descēdat nobiscū in prœlio, ne fiat nobis aduersarius, cū prœliari cœperimus: quomodo enim aliter poterit placare dominū suū, nisi in capitibus nostris? Nonne iste est Dauid cui cantabāt in choris, dicētes, Percussit Saul in milibus suis, & Dauid in decē milibus suis? Vocauit ergo Achis Dauid, & ait ei, Viuit Dñs, quia rectus es tu, & bonus in conspectu meo: & exitus tuus, & introit⁹ tuus mecū est in castris: & non inueni in te quicquā mali ex die qua venisti ad me, vsq. in diē hāc: sed satrapis nō places. Reuertere ergo, & vade in pace, & nō offendas oculos satrapārū Philisthiim. Dixitque Dauid ad Achis, Quid enim feci, & quid inuenisti in me seruo tuo à die qua fui in conspectu tuo vsq. in diē hāc, vt nō veniā, & pugnē cōtra inimicos domini mei regis? Respōdens autem Achis, locutus est ad Dauid, Scio quia bonus es tu in oculis meis, sicut angelus Dei: sed principes Philisthinorū dixerūt, Nō ascendet nobiscum in prœlio. Igitur cōsurge manè, tu & serui dñi tui, qui venerunt tecū: & cū de nocte surrexeritis, & cœperit diluescere, pergite. Surrexit itaq. de nocte Dauid ipse & viri eius, vt proficiscerentur manè, & reuerterentur ad Terrā Philisthiim: Philisthiim autē ascenderunt in Iezrahel.

Sup. 15, 28.

CAP. XXX.

CVmq. venissent Dauid & viri eius in Siceleg die tertia, Amalecitæ impetum fecerant ex parte australi in Siceleg, & percusserant Siceleg, & succenderant eā igni. Et captiuas duxerant mulieres ex 2
eā, à minimo vsq. ad magnū: & nō interfecerant quemquā, sed secū duxerant, & pergebant itinere suo. Cū ergo venisset 3
Dauid, & viri eius ad ciuitatē, & inuenissent eā succensam igni, & vxores suas, & filios suos, & filias ductas esse captiuas, leuauerūt Dauid & populus qui erat cū 4
eo voces suas, & plāxerunt donec deficerēt in eis lachrymæ. Siquidē & duæ vxores Dauid captiuæ ductæ fuerant, Achinoā Iezrahelitis, & Abigáil vxor Nabal Carmeli. Et cōtristatus est Dauid valdē: 5
volebat enim eū populus lapidare, quia amara erat anima vniuersiuiq. viri super filijs suis, & filiabus cōsortatus est autem Dauid in Dño Deo suo. Et ait ad Abia- 7
thar sacerdotē filiū Achi-mélech, Applica ad me ephod. Et applicauit Abiathar ephod ad Dauid. & cōsuluit Dauid Dñm, dicēs, Persequar latrūculos hos, & com- 8
prehendā eos, an non? Dixitq. ei⁹ Dñs, Persequere: absq. dubio enim cōprehendes eos, & excuties prædam. Abiit ergo 9

*mali MS. C.

1 Pa. 12, 19.

*6 MS. B. H.C. Additur ante 4 G.

Dauid ipse & sexcēti viri qui erat cū eo, & venerūt vsq. ad Torrentē-besor: & lassi 10
quidā subsisterunt. Persecutus est autē Dauid ipse, & quadringenti viri⁹: subsisterant enim ducenti, qui lassi transire nō 11
poterāt Torrentē-besor. Et inuenerunt virū Aegyptiū in agro, & adduxerunt eū ad Dauid: dederunt itq. ei panē vt comederet, & biberet aquā, sed & fragmē massę caricarū, & duas ligaturas vuæ passę. Qui cū comedisset, reuersus est spiritus eius, & refocillatus est: non enim comederat panē, neq. biberat aquā, tribus diebus & 13
tribus noctib. Dixit itaq. ei Dauid, Cuius es tu? vel vnde? ¶ & quò pergis? Qui ait, Puer Aegyptius ego sum, seruus viri Amalecitæ: dereliquit autē me dominus meus, quia egrotare cœpi nudiustertius. 14
Siquidē nos erupim⁹ ad austrālē plagā Cerethi, & cōtra Iudā, & ad Meridiē Caleb, & Siceleg succēdimus igni. Dixitq. ei Dauid, Potes me ducere ad cuneum istum? Qui ait, Iura mihi per Deū, quod nō occidas me, & nō tradas me in manus domini mei, & ego ducā te ad cuneū istū. 15
¶ Et iurauit ei Dauid⁹. Qui cū duxisset eū, ecce illi discūbebant super faciē vniuersæ terræ comedentes & bibentes, & quasi festū celebrātes diē, pro cūcta præda & spoliis quæ ceperāt de Terra-Philistiim, & de Terra-Iuda. Et percussit eos 17
Dauid à vespere vsq. ad vesperā alterius diei, & nō euasit ex eis quisquā, nisi quadringēti viri adolescētes, qui ascenderāt 18
camelos, & fugerāt. Eruit ergo Dauid omnia quæ tulerant Amalecitæ, & duas 19
vxores suas eruit. Nec defuit quisquā à paruo vsq. ad magnū, tā de filiis quā de filiabus, & de spoliis, & quæcūq. rapuerant: omnia reduxit Dauid. Et tulit vniuersos greges & armēta, & minauit ante 20
faciē suā: dixitq. Hęc est preda Dauid.
Venit autē Dauid ad ducēos viros, qui 21
lassi subsisterāt, nec seq. potuerāt Dauid, & residere eos iusserat in Torrēte-besor: qui egressi sunt obuiā Dauid, & populo qui erat cum eo. Accedēs autē Dauid ad 22
populū, salutauit eos pacifice. Respondensq. omnis vir pessimus, & iniquus de viris qui ierāt cū Dauid, dixit, Quia non venerunt nobiscū, nō dabimus eis quicquā de præda quā eruimus: sed sufficiat vnicuiq. vxor sua & filij, quos cū acceperint, recedant. Dixit autē Dauid, Nō sic 23
facietis fratres mei de his quæ tradidit nobis Dñs, & custodiuit nos, & dedit latrunculos qui eruperāt aduersum nos, in 24
manus nostras, nec audiet vos quisquā super sermone hoc. æqua enim pars erit descēdētis ad prœlium, & remanentis ad sarcinas, & similiter diuident. Et factū est 25
hoc ex die illa, & deinceps constitutū & præfinitum, & quasi lex in Israēl vsq. in 26
diem hāc. Venit ergo Dauid in Siceleg, & misit dona de præda senioribus Iuda proximis suis, dicēs, Accipite benedictio

*cum eo MS 9. R.

*2 MS. R. H. C. G.

*8 MS. R. H. C. G 9.

*quicquā 2 MS.

nē de præda hostiū Dñi: His qui erāt in 27
Bethel, & qui in Ramoth ad Meridiem, &
qui in Gether, & qui in Aroer, & qui in 28
Sephamoth, & qui in Esthamo, & qui in
Rachal, & qui in vrbib⁹ Ierameel, & qui 29
in vrbibus Ceni, & qui in Harama, & 30
qui in lacu Asan, & q in Athach, & qui 31
in Hebrō, & reliquis qui erant in his lo-
cis, in quibus commoratus fuerat Da-
uid & viri eius. CAP. XXXI.

1 Par. 10, 1. PHilisthiim autē pugnabāt aduersum 1
Israēl: & fugerunt viri Israēl ante fa-
ciē Philisthiim, & ceciderūt interfecti, in
monte Gelboē. Irruerunt⁹ Philisthiim 2
in Saul & in filios eius, & percusserūt Io-
nathan & Abinadab & Melchisua filios
Saul, totū⁹ pondus prœlij versum est in 3
Saul: & cōsecuti sunt eū viri sagittarij, &
vulnerati⁹ est vehementer à sagittariis.
Dixit⁹ Saul ad armigerū suū, Euagina 4
gladiū tuū, & pereute me: ne forte veniāt
incircuncisi isti, & interficiāt me, illudē-
tes mihi. Et noluit armiger eius: fuerat
enim nimio terrore perterritus. arripuit
itaq. Saul gladiū ~ suū, & irruit super eū.
Quod cū vidisset armiger eius, videlicet 5
quòd mortuus esset Saul, irruit etiā ipse
super gladiū suū, & mortuus est cum eo.
Mortuus est ergo Saul, & tres filij eius, 6
& armiger illius, & vniuersi viri eius in
die illa pariter. Vidētes autē filij Israēl 7
qui erāt trans vallē & trās Iordanē, quòd
fugissent viri Israēlitæ, & quòd mortuus
esset Saul, & filij eius, reliquerunt ciuitates
suas, & fugerunt: venerūtque Philis-
thiim, & habitauerūt ibi. Facta autem 8
die altera, venerunt Philisthiim, vt expo-
liarent interfectos, & inuenerunt Saul &
tres filios eius iacentes in mōte Gelboē.
Et præciderūt caput Saul, & expoliauē- 9
runt eū armis: & miserūt in Terrā Philis-
thinorū per circuitū, vt annūtiarētur in
tēplo idolorū*, & in populis: Et posue- 10
rūt arma eius in tēplo Astaroth, corpus
verò eius suspenderūt in muro Bethsan.
2 Re. 2, 2. ‖ Quod cū audissent habitatores Iabes- 11
Galaad, quæcūq. fecerāt Philisthiim Saul,
surrexerūt omnes viri fortissimi, & am- 12
bulauerūt tota nocte, & tulerūt cadauer
Saul, & cadauera filiorum eius de Muro-
Bethsan: venerunt⁹que* Iabes Galaad, &
cōbusserunt ea ibi-ignī: & tulerūt ossa 13
eorum, & sepelierūt in nemore Iabes, &
ieiunauerunt septem diebus.

SECVNDVS LIBER SAMVELIS, QVEM NOS SECVNDVM REGVM DICIMVS.

CAP. I.

FACTVM est autem postquàm mor- 1
tuus est Saul, vt Dauid reuerteretur
à cæde Amalec, & maneret in Sice-
lag duos dies. In die autem tertia appa- 2
ruit homo veniens de castris Saul veste
cōscissa, & puluere cōspersus caput. &
vt venit ad Dauid, cecidit super faciē suā,
3 & adorauit. Dixitq. ad eū Dauid, Vnde
venis? Qui ait ad eū, De castris Israēl fu-
4 gi. Et dixit ad eū Dauid, Quod est ver-
bū quod factū est? indica mihi. Qui ait,
Fugit populus ex prœlio, & multi cor-
ruentes è populo mortui sunt: sed & Saul
5 & Ionathas filius eius interierūt. Dixit-
que Dauid ad adolescentē qui nuntiabat
ei, Vnde scis quia mortuus est Saul & Io-
6 nathas filius eius? Et ait adolescens qui
nuntiabat ei, Casu veni in montem Gel-
boē, & Saul incūbebat super hastā suā:
porrò currus & equites appropinquabāt
7 ei, & conuersus post tergū suum, vidēs-
que me vocauit. Cui cùm respōdissem,
8 Adsum: dixit mihi, Quisnā es tu? Et aio
9 ad eū, Amalecites ego sum. Et locutus
est mihi, Sta super me, & interfice me:
quoniā tenēt me anguſtiæ, & adhuc tota
10 anima mea in me est. Stāsq. super eum,
occidi illū: sciebā enim quòd viuere non
poterat post ruinā: & tuli diadema quod
erat in capite eius, & armillā de brachio
illius, & attuli ad te dominum meū huc.
11 Apprehendens autē Dauid vestimenta
sua scidit, omnesq. viri qui erant cū eo,
12 & planxerunt, & fleuerunt, & ieiunauer-
runt vsq. ad vesperam super Saul, & su-
per Ionathā filiū eius, & super populum
Dñi, & super domū Israēl, eo quod cor-
13 ruissent gladio. Dixitq. Dauid ad iuue-
nem qui nuntiauerat ei, Vnde es tu? Qui
respondit, Filius hominis adnexæ Ama-
14 lecitæ ego sū. Et ait ad eū Dauid, ‖ Quare
non timuisti mittere manum tuam vt
15 occideres christum Domini? Vocans-
que Dauid vnum de pueris suis, ait, Ac-
cedens irrue in eū. Qui percussit illū, &
16 mortuus est. Et ait ad eū Dauid, Sāguis
tuus super caput tuū: os enim tuum lo-
cutū est aduersum te, dicēs, Ego interfeci
17 christum Domini. Planxit autē Dauid
planctum hunc modi super Saul, & su-
18 per Ionathā filium eius, (& præcepit vt
docerent filios Iuda arcū, sicut scriptum
est in Libro iustorum.)
~ Et ait, Considera Israēl pro his qui
mortui sunt super excelsa tua vulnerati,
19 ~ Inclyti, Israēl, super montes tuos in-
terfecti sunt: quomodò ceciderūt fortes?
20 Nolite annuntiare in Geth, neq. annun-
tetis in compitis Ascalonis: ne forte læ-
tentur filiæ Philisthiim, ne exultent filiæ
incircuncisorum.
21 Mōtes Gelboē, nec ros, nec pluuia ve-
niat super vos, neq. sint agri primitiarū:
quia ibi abiectus est clypeus fortium,
clypeus Saul, quasi non esset vnctus oleo.
22 A sanguine interfectorum, ab adipe for-
tiū, sagitta Ionathæ munquā rediit retror-
sū, & gladius Saul nō est reuersus inanis.
23 Saul & Ionathas amabiles, & decori in
vita sua, in morte quoq. nō sunt diuisi:
aquilis velociores, leonibus fortiores.

Filiæ

Filiæ Israēl flete super Saul, qui vestie- 24
bat vos coccino in deliciis, qui præbebat
ornamenta aurea cultui vestro.
Quomodò ceciderunt fortes in prœlio? 25
Ionathas in excelsis tuis occisus est?
Doleo super te frater mi Ionatha decore 26
nimis, & amabilis super amorē mulierū.
~ 1 MS. R. H. C. G. ~ Sicut mater vnicum amat filium
suum, ita ego te diligebam'.
Quomodò ceciderunt robusti, & per- 27
ierunt arma bellica? CAP. II.
IGitur post hæc cōsuluit Dauid Dñm, 1
dicēs, Num ascendā in vnā de ciuitati-
b⁹ Iudæ? Et ait Dñs ad eū, Ascēde. Dixitq.
Dauid, Quò ascendam? Et respōdit ei, In
Hebrō. Ascendit ergo Dauid, & duæ v- 2
xores eius, Achi-noam Iezrahelitis, &
Abigaīl vxor Nabal Carmeli: sed & vi-
ros qui erāt cū eo, duxit Dauid singulos
1 Mac. 2, 57. cū domo sua: & manserunt in oppidis
1 Re. 31, 11. Hebrō. ‖ Venerunt⁹. viri Iuda, & vn- 4
xerunt ibi Dauid, vt regnaret super domū
Iuda. Et nuntiatum est Dauid, quòd viri
Iabes-Galaad sepelissent Saul. Misit ergo 5
Dauid nuntios ad viros Iabes-Galaad,
dixitq. ad eos, Benedicti vos Dño, qui fe-
cistis misericordiam hāc cum dño vestro
Saul, & sepelistis eū. Et nunc retribuet 6
Vobis quidē Dñs misericordiā & veritā-
tē: sed & ego reddā gratiā, eo quòd feci-
stis verbū istud. Confortentur manus 7
vestræ, & estote filij fortitudinis: licet e-
nim mortuus sit dñs vester Saul, tamen
me vnxit domus Iuda in regē sibi. Ab- 8
ner autem filius Ner princeps exercitus
Saul, tulit Is-bosteth filiū Saul, & circum-
duxit eū per castra, regēmq. constituit
9 Assuri H.C.G. super Galaad, & super ⁹Gessuri', & super
Iezrahel, & super Ephraim, & super Be-
iamin, & super Israēl vniuersum. Qua- 10
draginta annorū erat Is-bosteth filius Saul
cùm regnare cœpisset super Israēl, & duo-
bus annis regnauit: sola autē domus Iu-
da sequebatur Dauid. Et fuit numerus 11
dierū quos cōmoratus est Dauid, imperā-
ns in Hebrō super domū Iuda, septem
annorū, & sex mensium. Egressusq. est 12
Abner filius Ner, & pueri Is-bosteth filij
Saul de castris in Gabaon. Porrò Ioab 13
filius Saruiæ, & pueri Dauid egressi sunt,
& occurrerunt eis iuxta piscinā Gabaō.
Et cùm in vnum conuenissent, eregione
sederunt: hi in vna parte piscinæ, & illi
ex altera. Dixitq. Abner ad Ioab, Sur- 14
gant pueri, & ludāt coram nobis. Et respō-
dit Ioab, Surgant. Surrexerunt ergo, & 15
trāsierunt numero duodecim de Ben-ia-
min, ex parte Is-bosteth filij Saul, & duo-
decim de pueris Dauid. Apprehensoq. 16
vnusquisq. capite comparis sui, defixit
gladū in latus cōtrarij, & ceciderunt si-
mul: vocatumq. est nomē loci illius, Ag-
er robustorū, in Gabaon. Et ortum est 17
bellū durū satis in die illa: fugatusq. est
Abner, & viri Israēl, à pueris Dauid.
Erant autē ibi tres filij Saruiæ, Ioab, & 18
Abisai, & Asael: porrò Asael cursor ve-
locissimus fuit, quasi vnus de capreis quæ
19 morantur in siluis. Persequebatur autē
Asael Abner, & non declinauit ad dextrā
neq. ad sinistrā omittēs persequi Abner.
20 Respexit itaq. Abner post tergū suū, &
ait, Tune es Asael? Qui respondit, Ego
21 sum. Dixitq. ei Abner, Vade ad dextrā,
siue ad sinistrā, & apprehende vnum de
adolescentibus, & tolle tibi spolia eius.
Noluit autē Asael omittere quin vrgeret
22 eū. Rursumq. locutus est Abner ad A-
sael, Recede, & noli me sequi, ne com-
pellar cōfodere te in terrā, & leuare non
potero faciē meā ad Ioab fratrem tuum.
23 Qui audire cōtempsit, & noluit decli-
nare: percussit ergo eū Abner anterā hasta
in inguine, & transfodit, & mortuus est
in eodē loco: omnesq. qui transibāt per
locū illū in quo ceciderat Asael, & mor-
24 tuus erat, substitebāt. Persequētib⁹ autē
Ioab & Abisai fugientē Abner, sol occu-
buit: & venerunt vsq. ad Collem-aquæ
ductus, qui est ex aduerso vallis, ~ & iti- ~ 7 MS. H. C. G.
25 neris deserti in Gabaon. Congregatiq.
sunt filij Ben-iamin ad Abner: & cōglo-
bati in vnū cuneū, steterunt in summita-
26 te tumuli vnius. Et exclamauit Abner
ad Ioab & ait, Num vsq. ad internecio-
nē tuus mucro desæuiet? an ignoras quòd
periculosa sit desperatio? vsquequo non
dicis populo vt omittat persequi fratres
27 suos? & ait Ioab, Viuit Dñs, ‖ si locutus ‖ nisi H.C. G.
fuisses, manè recessisset populus perse-
28 quens fratrē suum. Insonuit ergo Ioab
buccina, & stetit omnis exercit⁹, nec per-
secuti sunt vltrà Israēl, neq. iniere cer-
29 tamē. Abner autē & viri eius abierunt
per cāpestria, tota nocte illa: & transierūt
Iordanē, & lustrata omni Beth-horō, ve-
30 nerunt ad Castra. Porrò Ioab reuersus,
omisso Abner, cōgregauit omnē populū:
& defuerūt de pueris Dauid decē & no-
31 uē viri, excepto Asaele. Serui autē Da-
uid percusserūt de Ben-iamin, & de viris
qui erāt cū Abner trecentos sexaginta*, ~ viros 1 MS. H. C. G.
32 qui & mortui sunt. Tulerunt⁹. Asael, &
sepelierūt eum in sepulchro patris sui in
Beth-lehē: & ambulauerunt tota nocte
Ioab, & viri qui erāt cū eo, & in ipso cre-
pusculo peruenerunt in Hebron.

CAP. III.

FActa est ergo longa concertatio inter 1
domū Dauid, & inter domū Saulis:
Dauid proficiens & semper seipso ro-
bustior, domus autē Saul decrescēs quo-
2 tidie. ‖ Natiq. sunt filij Dauid in Hebrō: 1 Par. 3, 1.
fuitq. primogenitus ei⁹ Amnō de Achi-
3 noam Iezrahelitide. Et post eū Chelcab
de Abigaīl vxore Nabal Carmeli: porrò
tertius Absalō filius Maacha filiæ Thol-
4 mai regis Gessur. Quart⁹ autē Adonias,
filius Haggith: & quintus Saphatia, filⁱ⁹
5 Abital. Sextus quoq. Ieth-raā de Egla
vxore Dauid. hi nati sunt Dauid in He-
6 brō. Cùm ergo esset prœlū inter domū

Universidad de Deusto Biblioteca

Saul & domũ Dauid, Abner filius Ner re-
gebat domũ Saul. Fuerat autẽ Sauli cõ-
cubina nomine Respha, filia Aia. *Dixitq;
Is-bóseth ad Abner, Quare ingressus es
ad concubinã patris mei? Qui iratus ni-
mis propter verba Is-bóseth, ait, Num-
quid caput canis ego sum aduersum Iudã
hodie, qui fecerim misericordiã super do-
mũ Saul patris tui, & super fratres & pro-
ximos eius, & nõ tradiderim te in manũ Da-
uid, & tu requisisti in me quod argueres
pro muliere hodie? Hæc faciat Deus Abner,
& hæc addat ei, nisi quemadmodũ iura-
uit Dñs Dauid, sic faciã cũ eo, vt trans-
feratur regnũ de domo Saul, & eleuetur
thronus Dauid super Israel, & super Iudã,
à Dan vsq. Ber-sabee. Et nõ potuit re-
spondere ei quicquã: quia metuebat illũ.
Misit ergo Abner nũtios ad Dauid pro
sẽ dicẽtes, Cuius est terra? Et vt loque-
rentur, Fac mecũ amicitias, & erit manus
mea tecũ, & reducã ad te vniuersum Is-
rael. Qui ait, Optimè: ego faciã tecum
amicitias: sed vnã tẽ peto à te dicẽs, Nõ
videbis faciẽ meã antequã adduxeris Mi-
chol filiam Saul: & sic venies, & videbis
me. Misit autẽ Dauid nuntios ad Is-bó-
seth filiũ Saul, dicens, Redde vxorẽ meã
Michol, quã despondi mihi centũ præ-
putiis Philisthiim. Misit ergo Is-boseth,
& tulit eã à viro suo Phaltiel, filio Lais.
Sequebatur eã vir suus, plorans vsq.
Bahurim: & dixit ad eũ Abner, Vade, &
reuertere. Qui reuersus est. Sermonem
quoq. intulit Abner ad seniores Israel,
dicens, Tam heri quã nudiustertius quæ-
rebatis Dauid vt regnaret sup vos. Nũc
ergo facite: quoniam Dñs locutus est ad
Dauid, dicens, In manu serui mei Dauid
saluabo populũ meũ Israel de manu Phi-
listhiim, & omniũ inimicorũ eius. Lo-
cutus est autẽ Abner etiã ad Ben-iamin.
Et abiit vt loqueretur ad Dauid in He-
bron oĩa quæ placuerãt Israeli & vniuer-
sæ Ben-iamin. Venitq. ad Dauid in He-
bron cũ viginti viris: & fecit Dauid Ab-
ner & viris eĩ⁹ qui venerant cum eo, cõ-
uiuium. Et dixit Abner ad Dauid, Sur-
gã, vt cõgregẽ ad te dñm meũ regẽ omnẽ
Israel, & ineã tecũ fœdus, & imperes om-
nibus sicut desiderat anima tua. Cũ ergo
deduxisset Dauid Abner, & ille isset in
pace, statim pueri Dauid & Ioab vene-
runt exhis latronibus, cum præda magna
nimis: Abner autẽ non erat cum Dauid
in Hebron, quia iã dimiserat eũ, & pro-
fectus fuerat in pace. ¶ Et Ioab & om-
nis exercitus qui erant cũ eo, postea ve-
nerãt: nunciatũ est itaq. Ioab à narrã-
tibus, Venit Abner filius Ner ad regẽ, &
dimisit eũ, & abiit in pace. Et ingressus
est Ioab ad regẽ, & ait, Quid fecisti? Ecce
venit Abner ad te: quare dimisisti eum,
& abiit & recessit? ignoras Abner filiũ
Ner, quoniã ad hoc venit⁻ ad te vt de-
ciperet te, & sciret exitũ tuũ, & introitum
tuũ, & nosset oĩa quæ agis? Egressus itaq.
Ioab à Dauid, misit nuntios post Abner,
& reduxit eũ à Cisterna-sira, ignorante
Dauid. Cumq. rediisset Abner in He-
bron, seorsum adduxit eum Ioab ad me-
dium portæ, vt loqueretur ei, in dolo: &
percussit illũ ibi in inguine, & mortuus
est in vltionẽ sanguinis Asael fratris eĩ⁹.
Quod cũm audisset Dauid rẽ iã gestã,
ait, Mundus ego sum, & regnũ meũ apud
Deũ vsq. in sempiternũ à sanguine Ab-
ner filij Ner, & veniat super caput Ioab,
& super omnẽ domũ patris eius: nec de-
ficiat de domo Ioab fluxum seminis sus-
tinẽs, & leprosus, & tenẽs fusum, & ca-
dẽs gladio, & indigens pane. Igitur Ioab
& Abisai frater eius interfecerũt Abner,
eo quod occidisset Asael fratre eorum in
Gabaon in prœlio. Dixit autem Dauid
ad Ioab, & ad omnẽ populũ qui erat cũ
eo, Scindite vestimẽta vestra, & accingi-
mini saccis, & plangite ante exequias Ab-
ner. porrò rex Dauid sequebatur feretrũ.
Cumq. sepelissent Abner in Hebron,
leuauit rex⁻ Dauid⁻ vocẽ suam, & fleuit
super tumulũ Abner: fleuit autẽ & om-
nis populus. Plangẽsq. rex⁻ & lugẽs⁻
Abner, ait, Nequaquã vt mori solẽt igna-
ui, mortuus est Abner. Manus tuæ liga-
tæ nõ sunt, & pedes tui nõ sunt compe-
dibus aggrauatis sed sicut soleunt cadere
corã filiis iniquitatis, sic corruisti. Con-
geminãnsq. omnis populus fleuit super
eũ. Cumq. venisset vniuersa multitudo
cibũ capere cũ Dauid, clara adhuc die iu-
rauit Dauid, dicẽs, Hæc faciat mihi Deus,
& hæc addat, si ante occasum solis gusta-
uero panẽ vel aliud quicquã. Omnisq.
populus audiuit, & placuerũt eis cuncta
quæ fecit rex in cõspectũ totius populi,
& cognouit omne vulgus, & vniuersus
Israel in die illa quoniam nõ actũ fuisset
à rege vt occideretur Abner filius Ner.
Dixit quoq. rex ad seruos suos, Nũ ig-
noratis quoniã princeps & maximus ce-
cidit hodie in Israel? Ego autem adhuc
delicatus, & vnctus rex: porrò viri isti fi-
lij Saruiæ duri sunt mihi: retribuat Dñs
facienti malum iuxta malitiam suam.

CAP. IIII.

AVdiuit autẽ⁻ Is-bóseth⁻ filius Saul
quòd cecidisset Abner in Hebrõ: &
dissolutæ sunt manus eius, omnisq. Is-
rael perturbatus est. Duo autẽ viri prin-
cipes latronũ erãt filio Saul, nomen vni
Baana, & nomẽ alteri Rechab, filij Rem-
mon Berothitæ de filiis Ben-iamin: si-
quidẽ & Beroth reputata est in Ben-iamin.
& fugerũt Berothitæ in Gethaim, fue-
runtq. ibi aduenæ vsq. ad tempus illud.
Erat autẽ Ionathæ filio Saul fili⁹ debi-
lis pedibus; quinquennis enim fuit, quã-
do venit nuntius de Saul & Ionatha ex
Iezrahel. tollẽs itaq. eũ nutrix sua, fugit:
cumque festinaret vt fugeret, cecidit, &
claudus effectus est: habuitq. vocabulũ

*Ingressus. est ad eã Abner MS. G q. Vers. à R. H. C. G. non legitur.

*in Hebron MS. G. Aã R. H. & C. hẽ additur.

2 Reg. 2, 27.

3 Reg. 2, 5.

6 MS. H. C. G.

7 MS. R. H. C. Addit autem à G.

2 MS. H. G.

*Siõ MSq.

Miphi-bóseth. Venientes igitur filij Rẽ-
mon Berothitæ, Rechab & Baana, ingres-
si sunt feruente die domũ Is-boseth: qui
dormiebat super stratũ suũ meridie. Et
ostiaria domus purgãs triticũ, obdormi-
ens⁻. Ingressi sunt autẽ domũ⁻ latẽter⁻
assumentes spicas tritici, & percusserunt
eũ in vltionẽ sanguinis Asael fratris eĩ⁹.
& fugerũt. Cũm autẽ ingressi fuissent
domũ, ille dormiebat super lectũ suũ in
conclaui, & percutientes interfecerũt eũ:
sublatoq. capite eius, abierunt per viam
deserti tota nocte, & attulerũt caput Is-
bóseth ad Dauid in Hebron: dixeruntq.
ad regẽ, Ecce caput Is-bóseth filij Saul
inimici tui, qui quærebat animã tuã: &
dedit Dñs dno meo regi vltionẽ hodie de
Saul, & de semine eius. Respondẽs autẽ
Dauid Rechab, & Baana fratri eius filius
Remmon Berothitæ, dixit ad eos, Viuit
Dñs qui eruit animã meã de omni an-
gustia, ¶ quoniã eum qui annuntiauerat
mihi, & dixerat, Mortuus est Saul: qui
putabat sẽ prospera nũtiare, tenui, & oc-
cidi eũ in Siceleg, cui oportebat mercẽ-
dẽ dare pro nuntio: Quãto magis nunc
cum homines impij interfecerunt virum
innoxiũ in domo sua, super lectũ suum,
nõ quærã sanguinẽ eius de manu vestra,
& auferã vos de terra? Præcepit itaque
Dauid pueris suis, & interfecerunt eos:
præcidentesq. manus & pedes eorũ, sus-
penderunt eos super piscinã in Hebron:
caput autẽ Is-bóseth tulerunt, & sepe-
runt in sepulchro Abner in Hebron.

CAP. V.

ET venerunt vniuersæ tribus Israel ad
Dauid in Hebrõ, dicẽtes, Ecce nos os
tuum, & caro tua sumus. Sed & heri &
nudiustertius cũ esset Saul rex super nos,
tu eras educẽs & reducẽs Israel: dixit au-
tẽ Dñs ad te, Tu pasces populũ meũ Is-
rael, & tu eris dux sup Israel. Venerũt
quoq. & seniores Israel ad regẽ in He-
brõ, & percussit cũ eis rex Dauid fœdus
in Hebrõ corã Dño: unxeruntq. Dauid
in regẽ super Israel. Filij⁹ triginta anno-
rum erat Dauid, cũm regnare cœpisset, &
¶ quadraginta annis regnauit. In Hebrõ
regnauit super Iudã septem annis, & sex
mensibus: in Ierusalẽ autẽ regnauit tri-
ginta tribus annis super omnẽ Israel &
Iudã. Et abiit rex, & oĩs viri qui erant
cũ eo, in Ierusalẽ, ad Iebusæũ habitatorẽ
terræ: dictumq. est Dauid ab eis, Nõ in-
gredieris huc, nisi abstuleris cæcos &
claudos, dicẽtes, Non ingredietur Dauid
huc. Cœpit autẽ Dauid arcẽ Siõ, hæc est
ciuitas Dauid. Proposuerat enim Da-
uid in die illa prœmium, qui percussisset
Iebusæũ, & tetigisset domatũ fistulas, &
⁻ abstulisset⁻ cæcos & claudos odientes
animã Dauid. idcirco dicitur in prouer-
bio, Cæcus & claudus nõ intrabit in tẽ-
plũ. Habitauit autẽ Dauid in arce⁻, &
vocauit eã, Ciuitatẽ Dauid: & ædificauit
10 per gyrũ à Mello & intrinsecus. Et in-
grediebatur proficiens atq. succrescẽs. &
11 Dñs Deus exercituũ erat cũ eo. ¶ Misit
quoq. Hirã rex Tyri nuntios ad Dauid, &
ligna cedrina, & artifices lignorũ, artifi-
cesq. lapidũ ad parietes: & ædificauerũt
12 domũ Dauid. Et cognouit Dauid quo-
niã cõfirmasset eũ Dus regẽ super Israel,
& quoniã exaltasset regnũ eius super po-
13 pulum suum Israel. ¶ Accepit ergo Da-
uid adhuc cõcubinas & vxores de Ieru-
salẽ, postquã venerat de Hebron: natiq.
14 sunt Dauid & alij filij & filiæ: & hæc
nomina eorũ qui nati sunt ei in Ierusalẽ,
Samua, & Sobab & Nathan & Salomõ,
15 & Iebahar & Elisũa & Nepheg
16 & Iaphia & Elisama & Eliada & Eli-
17 phalet. ¶ Audierũt ergo Philisthiim quod
unxissent Dauid in regẽ super Israel: &
ascẽderunt vniuersi vt quærerent Dauid:
quod cũm audisset Dauid, descendit in
18 præsidiũ. Philisthiim autẽ venientes dif-
19 fusi sunt in Valle-raphaim. Et cõsuluit
Dauid Dñm, dicens, Si ascendã ad Phili-
sthiim? & si dabis eos in manu mea? Et
dixit Dus ad Dauid, Ascende, quia tradẽs
20 dabo Philisthiim in manu tua. ¶ Venit
ergo Dauid in Baal-pharasim. & percus-
sit eos ibi, & dixit, Diuisit Dñs inimi-
cos meos corã me, sicut diuiditur aquæ.
Propterea vocatum est nomen loci illius
21 Baal-pharasim. Et reliquerunt ibi sculp-
tilia sua: quæ tulit Dauid, & viri eius.
22 Et addiderunt adhuc Philisthiim vt a-
scẽderẽt, & diffusi sunt in Valle-raphaim.
23 Consuluit autẽ Dauid Dñm, Si ascẽ-
dã cotra Philisthæos, & tradas eos in ma-
nus meas? Qui respondit, Non ascendas
⁻ contra eos⁻, sed gyra post tergũ eorũ,
& venies ad eos ex aduersu pyrorum.
24 Et cũm audieris sonitum gradientis in
cacumine pyrorũ, tunc ẽgredies prœlium:
quia tunc egredietur Dñs ante faciẽ tuã,
25 vt percutiat castra Philisthiim. Fecit
itaq. Dauid sicut præceperat ei Dñs, &
percussit Philisthiim de Gabaa, vsq. dum
venias Gezer.

CAP. VI.

1 COngregauit autẽ rursum Dauid oĉs
electos ex Israel, triginta millia.
2 ¶ Surrexitq. Dauid, & abiit, & vniuer-
sus populus qui erat cum eo de ciuitatibus
Iudã, vt adducerent arcã Dei, super quã in-
uocatũ est nomẽ Dñi exercituũ, sedentis
3 in cherubim super eã. Et imposuerunt
arcã Dei super plaustrũ nouũ: tulerũntq.
eam de domo Abinadab, qui erat in Ga-
baa: Oza autem, & Ahio filij Abinadab,
4 minabãt plaustrũ nouũ. ¶ Cũq. tulissent
eã de domo Abinadab, qui erat in Gabaa,
custodiẽs arcã Dei Ahio præcedebat arcã.
5 Dauid autẽ, & omnis Israel ludebãt corã
Dño in omnibus lignis fabrefactis, & ci-
tharis & lyris & tympanis & sistris &
6 cymbalis. ¶ Postquam autẽ venerũt ad
Aream⁻ Nachor⁻, extendit Oza manum
ad Arcam Dei, & tenuit eam: quoniam

1 MS. R. H. C. Q. n.

3 MS.

1 Par. 14, 2.

1 Par. 3, 5.

1 Par. 14, 8. 11, 16.

Isa. 28, 21.

7 MS. R. Hier. H. C. G. Aquosculntur autẽ à Gq.

7 MS. Hier. H. C. Non occurrunt eorum G.

1 Par. 13, 5.

1 Reg. 7, 2.

1 Par. 15, 13

Nacho 11 MS. H. C. G. Textum autẽ G q. consentit.

←2 MS.R. Q.n. eaſtabant boues. ← & declinauerunt eã'.

Ira enim eſt indignatione Dñs contra Oza, & percuſsit eũ ſuper temeritate: qui mortuus eſt ibi iuxta arcã Dei. Contriſtatus eſt autẽ Dauid, eo quòd percuſſiſſet Dns Oza, & vocauit eũ nomen loci illius, Percuſſio Oze: vſq. in diẽ hanc. Et extimuit Dauid Dñm in die illa, 9 dicẽs, Quomodò ingredietur ad me arca Dñi? Et noluit diuertere ad ſe arcã Dñi 10 in ciuitatẽ Dauid: ſed diuertit eã in domum Obed-edom Gethæi. Et habitauit 11 arca Dñi in domo Obed-edõ Gethæi tribus mẽſib⁹: & benedixit Dns Obed-edõ, & omnẽ domum eius. ¶ Nuntiatumq; 12 eſt regi Dauid quòd benedixiſſet Dominus Obed-edõ, & omnia eius propter arcã Dei. ← Dixitq. Dauid, Ibo, & reducã arcã cum benedictione in domum meã'. Et abiit, & duxit Dauid, & adduxit arcã Dei de domo Obed-edõ in ciuitatẽ Dauid cum gaudio: ← & erãt cum Dauid ſeptẽ chori, & victima vitul'. Cumq; tranſcendiſſent, qui portabãt arcam Dñi ſex paſſus, immolabat bouẽ ← & ouẽ², & aricten, & Dauid ← percutiebat in organis armigatis, & ſaltabat totis viribꝰ ante Dñm: por- 14 rò Dauid erat accinctus ephod lineo. Et 15 Dauid, & omnis domus Iſrael ducebant arcã teſtamenti Dñi, in iubilo, & in clãgore buccinæ. Cumq; intraſſet arca Dñi 16 in ciuitatẽ Dauid, Michol filia Saul proſpiciens per feneſtrã, vidit regem Dauid ſubſilientẽ, atq. ſaltantem coram Dño: & deſpexit eum in corde ſuo. Et introduxerunt arcã Dñi, & impoſuerunt eam in 17 loco ſuo in media tabernaculi, quod tetenderat ei Dauid: & obtulit Dauid holocauſta, & pacifica coram Dño. Cumq; 18 completer offerens holocauſta' & pacifica, benedixit populo in nomine Dñi exercituũ. Et partitus eſt vniuerſæ multi- 19 tudini Iſrael tam viro quàm mulieri ſingulis collyridã panis vnã, & aſſaturam bubalæ carnis vnã, & ſimilã frixã oleo: & abiit omnis populus, vnuſquiſque in domũ ſuã. Reuerſus eſt Dauid vt be- 20 nediceret domui ſuæ: & egreſſa Michol filia Saul in occurſum Dauid, ait, Quàm glorioſus fuit hodie rex Iſrael diſcoopetiens ſe ante ancillas ſeruorum ſuorũ, & nudatus eſt, quaſi ſi nudetur vnꝰ de ſcurris. Dixitq. Dauid ad Michol, ← Viuit 21 Dñs, quia ludã', ante Dñm qui elegit me potius, quàm patrẽ tuum, & quàm omnẽ domum eius, & præcepit mihi vt eſſem dux ſuper populum Dni in Iſrael, & ludam, & vilior fiã plus quàm factꝰ ſum: 22 & ero humilis in oculis meis: & cum ancillis, de quibus locutꝰ es, glorioſior apparebo. Igitur Michol filiæ Saul non eſt 23 natus filius vſque in diem mortis ſuæ.

CAP. VII.

FActũ eſt autẽ cùm ſediſſet rex in domo ſua, & Dñs dediſſet ei requiẽ vndiq. ab vniuerſis inimicis ſuis, dixit ad 1 2 Nathan prophetã, Videſne quòd ego habitem in domo cedrina, & arca Dei poſita ſit in medio pellium? Dixitq. Nathã 3 ad regẽ, Omne quod eſt in corde tuo, va de fac: quia Dns tecũ eſt. Factũ eſt autẽ 4 in illa nocte, & ecce ſermo Dñi ad Nathan, dicẽs: Vade, & loquere ad ſeruum 5 meum Dauid, Hæc dicit Dñs, Numquid tu ædificabis mihi domũ ad habitandũ? Neque enim habitaui in domo ex die 6 illa, qua eduxi filios Iſrael de Terra-Aegypti, vſq. in diẽ hanc: ſed ambulabã in tabernaculo, & in tentorio. Per cunctã 7 loca quæ tranſiui cum omnibus filiis Iſrael, numquid loquẽs locutꝰ ſum ad vnã de tribubus Iſrael, cui præcepi vt paſceret populũ meum Iſrael, dicens, Quare nõ ædificaſtis mihi domum cedrinã? Et 8 nunc hæc dices ſeruo meo Dauid, Hæc dicit Dns exercituũ, ¶ Ego tuli te de paſcuis ſequẽte greges, vt eſſes dux ſuper populum meum Iſrael: & fui tecum in 9 omnibus vbicunq. ambulaſti, & interfeci vniuerſos inimicos tuos à facie tua: feciq. tibi nomẽ grãde, iuxta nomẽ magnorum qui ſunt in terra. Et ponã locũ 10 populo meo Iſrael, & plãtabo eũ, & habitabit ſub' eo, & nõ turbabitur ampliꝰ: nec addet filij iniquitatis vt affligant eũ ſicut prius, ex die qua conſtitui iudices 11 ſuper populũ meũ Iſrael: & requiẽ dabo tibi ab omnibus inimicis tuis. prædicitq. tibi Dns, quòd domum faciat tibi Dns. 12 ¶ Cumq; cõpleti fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, ſuſcitabo ſemẽ tuũ poſt te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnũ eius. ¶ Ipſe ædificabit 13 domũ nomini meo, & ſtabilia thronum regni eius vſq. in ſempiternũ. ¶ Ego ero 14 ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium: qui ſi inique aliquid gefferit, arguã eum in virga virorũ, & in plagis filiorum hominũ. Miſericordia autẽ meã non auferã 15 ab eo, ſicut abſtuli à Saul, quem amoui à facie meã'. Et fidelis erit domꝰ tua, & 16 regnum eius vſq. in ætternum ante faciẽ tuã, & thronus tuus erit firmus iugiter. Secundũ oſa verba hæc, & iuxta vniuerſam viſionẽ iſtã, ſic locutus eſt Nathã 17 ad Dauid. Ingreſſus eſt autẽ rex Dauid, & ſedit coram Dño, & dixit, Quis ego ſum 18 Dñe Deus, & quæ domus mea, quia adduxiſti me hucuſque? Sed & hoc parum viſum eſt in cõſpectu tuo Dñe Deus, niſi loquereris etiã de domo ſeruitui tuæ in longinquum: iſta eſt enim lex Adã Domine 19 Deus. Quid ergo addere poterit adhuc 20 Dauid, vt loquatur ad te? tu enim ſcis ſeruum tuum Dñe Deus. Propter verbum tuum, & ſecundùm cortum feciſti 21 omnia magnalia hæc, ita vt notum faceres ſeruo tuo. Idcirco magnificatus es 22 Dñe Deus, quia nõ eſt ſimilis tui, neque eſt Deus extra te, in omnibus quæ audiuimus auribus noſtris. Quæ eſt autẽ 23 terra, ppter quam iuit Deus, vt redimeret eã ſibi in populũ, & poneret ſibi nomen, faceretq. eis magnalia, & horribilia ſuper terrã, à facie populi tui, quẽ redemiſti tibi ex Aegypto, ↑gentẽ, & deũ eius. Firmaſti enim tibi populũ tuũ Iſ- 24 raël in populum ſempiternũ: Et tu Dñe Deus factus es eis in Deũ. Nunc ergo 25 Dñe Deus verbũ quod locutus es ſuper ſeruum tuum, & ſuper domum eius, ſuſcita in ſempiternũ: & fac ſicut locutus es, vt magnificetur nomen tuum vſque 26 in ſempiternũ, atque dicatur, Dns exercituum, Deus ſuper Iſrael. Et domus ſeruitui tui Dauid erit ſtabilita coram Domino. quia tu Dñe exercituum Deus Iſrael 27 reuelaſti aurẽ ſeruo tuo, dicẽs, Domũ ædificabo tibi: propterea inuenit ſeruus tuus cor ſuũ vt oraret te oratione hac. Nunc 28 ergo Dñe Deus, tu es Deus, & verba tua erunt vera: locutus es enim ad ſeruũ tuũ bona hæc. Incipe ergo, & benedic do- 29 mui ſeruitui, vt ſit in ſempiternũ coram te: quia tu Dne Deus locutus es, ↑ benedictione tua benedicetur domus ſeruitui tui in ſempiternum.

CAP. VIII.

FActum eſt autem poſt hæc percuſſit 1 Dauid Philiſthiim, & humiliauit eos, & tulit Dauid frenum tributi de manu Philiſthiim. Et percuſſit Moab, & mẽ- 2 ſus eſt eos funiculo, coæquans terræ: mẽſus eſt autẽ duos funiculos, vnum ad occidendũ, & vnum ad viuificandum: factus q. eſt Moab Dauid ſeruiens ſub tributo. Et percuſſit Dauid Adar-ézer fi- 3 lium Rohob regẽ Soba, quãdo profectus eſt vt dominaretur ſuper flumẽ Euphraten. Et captis Dauid ex parte eius mil- 4 le ſeptingentis equitibus, & viginti millibus peditum: ſuffoduit omnes iugales curruum: dereliquit autem ex eis centum currus. Venit quoq. Syria Damaſci, vt præſidium ferret Adar-ézer regi Soba: & percuſſit Dauid de Syria viginti duo millia virorũ. Et poſuit Da- 6 uid præſidia in Syria Damaſci: factaque eſt Syria Dauid ſeruiens ſub tributo: ſeruauitq. Dns Dauid in omnibus ad quæcunq. profectus eſt. Et tulit Dauid arma 7 aurea, quæ habebant ſerui Adar-ézer, & detulit ea in Ieruſalem. Et de Bete, 8 & de Beroth ciuitatibus Adar-ézer tulit rex Dauid as multum nimis, ← de quo fecit Salomõ omnia vaſa ærea in templo: & mare æneum, & columnas, & altare'. Audiuit autẽ Thou rex Emath, quòd 9 percuſſiſſet Dauid omne robur Adar-ézer, & miſit Thou Ioram filium ſuum ad 10 regem Dauid, vt ſalutaret eum cõgratulans, & gratias ageret: eo quòd expugnaſſet Adar-ézer, & percuſſiſſet eum. Hoſtis quippe erat Thou Adar-ézer, & in manu eius erant vaſa aurea, & vaſa argẽtea, & vaſa ærea: quæ & ipſa ſanctificauit rex 11 Dauid Dño cũ argento & auro, quę ſanctificauerat de vniuerſis gentibus quas 12 ſubegerat de Syria, & Moab, & filiis Ammon, & Philiſthiim, & Amalec, & de manubiis Adar-ézer filij Rohob regis 13 Soba. Fecit quoq. ſibi Dauid nomẽ cũ reuerteretur captã Syria in Valle-ſalinarum, cæſis decẽ & octo' millibus: ← & in Gebelẽ ad viginti tria millia': & posuit in Idumæa cuſtodes, ſtatuitq. præſidium: ← & facta eſt vniuerſa Idumæa ſeruiens Dauid. & ſeruauit Dns Dauid in omnibus ad quæcunq. profectus eſt. Et regnauit Dauid ſuper oẽm Iſrael: faciebat quoque Dauid iudicium & iuſtitiã omni populo ſuo. Ioab autẽ filius Saruiæ erat ſuper exercitũ: porrò Ioſaphat filius Ahiiud erat à cõmentariis: & Sadoc filius Achitob, & Achimẽlech filiꝰ Abiathar, erãt ſacerdotes: & Saraias, ſcriba: Banaias autẽ filiꝰ Ioiadæ ſuper cerethi & phelethi: filijq; Dauid, ſacerdotes erãt. CAP. IX.

ET dixit Dauid, Putãſne eſt aliquis qui remanſerit de domo Saul, vt faciam cum eo miſericordiam propter Ionathã? Erat autẽ de domo Saul, ſeruus, nomine Siba: quẽ cùm vocaſſet rex ad ſe, dixit ei, Tune es Siba? Et ille reſpõdit, Ego 3 ſum ſeruus tuus. Et ait rex, Numquid ſupereſt aliquis de domo Saul, vt faciam cum eo miſericordiam Dei? Dixitq. Siba regi, Supereſt filius Ionathę, debilis pedibus. Vbi, inquit, eſt? Et Siba ad regẽm, 4 Ecce, ait, in domo eſt Machir filij Ammiel in Lo-dabar. Miſit ergo rex Dauid, & tulit eum de domo Machir filij Ammiel de Lo-dabar. Cũ autem veniſſet 5 Miphi-boſeth filius Ionathæ filij Saul ad Dauid, corruit in faciẽ ſuã, & adorauit. Dixitque Dauid, Miphi-boſeth? qui reſpondit, Adſum ſeruus tuus. Et ait ei 7 Dauid, Ne timeas, quia faciens faciã in te miſericordiam propter Ionathan patrem tuũ, & reſtituã tibi oẽs agros Saul patris tui, & tu comedes panem in mẽſa mea ſemper. Qui adorans eũ, dixit, 8 Quis ego ſum ſeruus tuus, quoniam reſpexiſti ſuper canẽ mortuũ ſimile mei? Vocauit itaq. rex Sibã puerum Saul, & 9 dixit ei, Omnia quæcunq. fuerũt Saul, & vniuerſam domum eius, dedi filio domini tui. Operare igitur ei terram tu, & 10 filij tui, & ſerui tui: & inferes filio dni tui cibos, vt alatur: Miphi-boſeth autẽ filius dni tui comedet ſemper panẽ ſuper mẽſam meã. Erant autẽ Sibæ quindecim 11 filij, & viginti ſerui. Dixitq. Siba ad regẽ, Sicut juſſiſti dñe mi rex ſeruo tuo, ſic faciet ſeruꝰ tuus: & Miphi-boſeth comedet ſuper menſamꝰ meã', quaſi vnus de 12 filiis regis. Habebat autẽ Miphi-boſeth filiũ parũulũ nomine Michã: omnis vero cognatio domꝰ Sibę ſeruiebat Miphi-boſeth. Porrò Miphi-boſeth habitabat in 13 Ieruſalẽ: quia de mẽſa regis iugiter veſcebatur, & erat claudꝰ vtroq. pede. CAP. X.

FActum eſt autẽ poſt hæc, vt morere- 1 tur rex filiorum Ammon, & regnauit

↑gentibus, & diis 2 MS. ↑gente, & deo 5 MS. Q.n.

1 Par. 17, 2.

2 Reg. 16, 12. Pſal. 77, 70

↑ & 6 MS. H.C.G.

Pſa. 33. 4, 7 ↑ habitabo cum o.

1 Par. 18, 1.

2 Reg. 8, 12.

3 Reg. 5, 3. 1 Par. 22, 10 Heb. 1, 5. Pſal. 88, 31

↑ tua 5 MS. R.H.C.G.

← 10 MS. R.H.C.G. Arã G q. legimus: Ex eo fecit Salomõ mare æneũ, & columnas, & labra, & omnia vaſa. Verũ, videtur hic verſus ex 1. 2. Paral. c. 18. huc trãſlatus.

duodecim 6 MS. H.C.G.

Suſtra ↑ tuam 10 MS. gitur autẽ Iextui R. H. aug. C. regis G.

1 Par. 19.2 Hanon filius eius pro eo. ¶ Dixitq; Dauid, Faciã misericordiã cum Hanon filio Naas, sicut fecit pater eius mecũ misericordiã. Misit ergo Dauid consolans eum per seruos suos super patris interitu. Cũ autẽ venissent serui Dauid, in terrã filiorum Ammõ, dixerunt principes filiorũ Ammõ ad Hanõ dñm suum, Putas quòd propter honorẽ patris tui miserit Dauid ad te cõsolatores, & nõ ideò vt *inuestigaret, & exploraret ciuitatẽ, & euerteret eã, misit Dauid seruos suos ad te? Tulit itaq; Hanõ seruos Dauid, rasitq; dimidiã partẽ barbæ eorũ, & præcidit vestes eorum medias vsq; ad nates, & dimisit eos.

*te o.

Quod cùm nũtiatum esset Dauid, misit in occursum eorũ: erãt enim viri cõfusi turpiter valde, & mãdauit eis Dauid, Manete in Iericho, donec crescat barba vestra, & tũc reuertimini. Videtes autẽ filij Ammõ, quòd iniuriã fecissent Dauid, miserunt, & conduxerunt mercede Syrũ Rohob, & Syrum Soba, viginti millia peditum, & à rege Maacha mille viros, & ab Is-tob* duodecim' millia virorum.

*Iecem o.

Quod cùm audisset Dauid, misit Ioab & omne exercitum bellatorum. Egressi sunt ergo filij Ammõ, & direxerunt aciẽ ante ipsum introitum portæ: Syrus autẽ Soba, & Rohob, & Is-tob, & Maacha seorsum erãt in cãpo. Videns igitur Ioab quòd præparatum esset aduersum se prœliũ, & ex aduerso & post tergum, elegit* ex omnib. electis Israel, & instruxit aciẽ cõtra Syrum: reliquã autẽ partẽ populi tradidit Abisai fratri suo, qui direxit aciẽ aduersus filios Ammon. Et ait Ioab, Si præualuerint aduersum me Syri, eris mihi in adiutorium: si autẽ filij Ammõ præualuerint aduersum te, auxiliabor tibi. Esto vir fortis, & pugnemus pro populo nostro, & ciuitate Dei nostri: Dñs autẽ faciet quod bonũ est in cõspectu suo. Iniit itaq; Ioab & populus qui erat cum eo, certamen cõtra Syros: qui statim fugerunt à facie eius. Filij autẽ Ammõ videtes quia fugissent Syri, fugerũt & ipsi à facie Abisai, & ingressi sunt ciuitatẽ: reuertũsq; est Ioab à filiis Ammõ, & venit Ierusalẽ.

*fibi MS q.R.

*Videntes igitur Syri quoniam corruissent 7 MS.R. H.C.G.

Videntes igitur Syri quoniam corruissent coràm Israel, cõgregati sunt pariter. Misitq. Adar-ezer, & eduxit Syros qui erant trãs fluuium, & adduxit eorum exercitum: Sobach autẽ magister militiæ Adar-ezer, erat princeps eorũ. Quod cùm nuntiatũ esset Dauid, cõtraxit omnẽ Israelẽ, & transiuit Iordanẽ, venitq; in Helã: & direxerunt aciẽ Syri ex aduerso Dauid, & pugnauerunt contra eum. Fugerunt Syri à facie Israel, & occidit Dauid de Syris septingẽtos curtus, & quadraginta millia equitũ: & Sobach principẽ militiæ percussit, qui statim mortuus est. Videntes autẽ vniuersi reges qui erant in præsidio Adar-ezer, se victos esse ab Israel. ← expauerunt & fugerunt quinquaginta & octo millia coram Israel. Et fecerunt pacẽ cum Israel: & seruierunt eis, timuerantq; Syri auxilium præbere filiis Ammon.

← 6 MS. R. H.C.G.

*vltra 1 MS. H. C. G.

1 Par. 20, 1

CAP. XI.

FActum est autẽ, verterte anno, eo tẽpore quo solent reges ad bella procedere, misit Dauid Ioab, & seruos suos cũ eo, & vniuersum Israel, & vastauerũt filios Ammõ, & obsederunt Rabba: Dauid autẽ remansit in Ierusalẽ. Dum hæc ageremtur, accidit * vt surgeret Dauid de stratu suo post meridiẽ, & deambularet in solario domus regiæ: viditq; mulierẽ se lauantẽ, ex aduerso, super solariũ suum: erat autem mulier pulchra valde. Misit ergo rex, & requisiuit quæ esset mulier. Nuntiatumq; est ei quòd ipsa esset Bethsabee filia Eliã, vxor Vrię Hethæi. Misit itaq; Dauid nũtios vt eã, quæ cũ ingressa esset ad filiũ, dormiuit cũ ea: ¶ sanctificata est ab immũditia sua: & reuersa est in domũ suã cõcepto fœtu. Mittensq; nũtiũm Dauid, & ait, Cõcepi. Misit autẽ Dauid ad Ioab, dicens, Mitte ad me Vriã Hethæũ. Misitq. Ioab Vriã ad Dauid. Et venit Vrias ad Dauid. Quæsiuitq; Dauid quãm rectè ageret Ioab, & populꝰ, & quomodo administraretur bellũ. & dixit Dauid ad Vriã, Vade in domũ tuã, & laua pedes tuos. Et egressus est Vrias de domo regis, secutusque est eũ cibus regius. Dormiuit autẽ Vrias ante portã domus regiæ, cũ aliis seruis dñi sui, & non descendit ad domum suã. Nuntiatumq. est Dauid à dicẽtibꝰ, Nõ iuit Vrias in domũ suã. Et ait Dauid ad Vriã, Nũquid nõ de via venisti? quare nõ descendisti in domũ tuã? Et ait Vrias ad Dauid, Arca ← Dei* & Israel, & Iuda habitãt in papilionibus, & dñs meus Ioab, & serui dñi mei super faciẽ terræ manẽt: & ego ingrediar domũ meã, vt comedam & bibã, & dormiã cũ vxore mea? per salutẽ tuã, & per salutem animæ tuæ nõ faciã rẽ hãc. Ait ergo Dauid ad Vriã, Mane hîc etiã hodie, & cras dimittã te. Mansit * Vrias in Ierusalẽ in die illa, & altera, & vocauit eum Dauid vt comederet coràm se & biberet, & inebriauit eũ: qui egressus vespere, dormiuit in stratu suo cũ seruis dñi sui, & in domum suam non descẽdit. Factum est ergo manè, & scripsit Dauid epistolã ad Ioab: misitq. per manũ Vriæ, scribens in epistola, Ponite Vriã ex aduersũ belli, vbi fortissimũ est prœliũ: & derelinquite eũ, vt percussus intereat. Igitur cùm Ioab obsideret vrbẽ, posuit Vriã in loco vbi sciebat viros esse fortissimos. Egressiq. viri de ciuitate, bellabãt aduersum Ioab, & ceciderunt de populo seruorum Dauid, & mortuus est etiã Vrias Hethæus. Misit itaq. Ioab, & nuntiauit Dauid omnia verba prœlij: præcepitq. nuntio, dicẽs, Cùm

← 6 MS. H. G.

*Domini C.

*autem 1 MS. H. C. G.

compleueris

compleueris vniuersos sermones belli ad regẽ, si cum videris indignari, & dixerit, Quare accessistis ad murũ, vt prœliaremini? an ignorabatis quòd multa dẽsuper ex muro tela mittãtur? Quis percussit Abi-melech filiũ *Ierobaal? nõne mulier misit super eũ fragmen molæ de muro, & interfecit eũ in Thebes? quare iuxta murũ accessistis? dices, Etiã seruus tuus Vrias Hethæus occubuit. Abiit ergo nũtius, & venit, & narrauit Dauid omnia quæ ei præceperat Ioab. Et dixit nũ tius ad Dauid, Præualuerunt aduersum nos viri, & egressi sunt ad nos in agrum: nos autẽ facto impetu persecuti eos sumus vsq; ad portã ciuitatis. Et direxerũt iacula sagittarij ad seruos tuos ex muro dẽsuper: mortuiq. sunt de seruis regis, quinetiã seruus tuꝰ Vrias Hethæus mortuus est. Et dixit Dauid ad nuntiũ, Hæc dices Ioab, Nõ te frãgat ista res: vari* enim euẽtus est belli, & nunc hunc, & nũc illũ cõsumit gladius: conforta bellatores tuos aduersus vrbẽ, vt deltruas eã, & exhortare eos. Audiuit autem vxor Vriæ, quòd mortuus esset Vrias vir suus, & plãxit eũ. Trãsactoq; luctu misit Dauid, & introduxit eã in domũ suã, & facta est ei vxor, peperitq; ei filium: & displicuit verbum hoc quod fecerat Dauid, coram Domino.

Ind. 9, 53. *Ierobeseth 5 MS. H.C. Textus autem, R. & G. cõformis est.

Lem. 15, 18.

CAP. XII.

MIsit ergo Dñs Nathã ad Dauid: qui cùm venisset ad eũ, dixit ei, * Duo viri erãt in ciuitate vna, vnus diues, & alter pauper. Diues habebat ues, & bones plurimos valde. Pauper autẽ nihil habebat omnino, præter ouem vnam paruulã quã emerat & nutrierat, & quæ creuerat apud eũ cum filiis eius simul, de pane eius comedẽs, & de calice eius bibens, & in sinu illius dormiẽs: erat, illi sicut filia. Cùm autẽ peregrinus quidã venisset ad diuitẽ, parcens ille sumere de ouibus & de bobus suis, vt exhiberet cõuiuium peregrino illi qui venerat ad se, tulit ouẽ viri pauperis, & præparauit cibos homini qui venerat ad se. Iratus autẽ ira gnatione Dauid aduersus hominem illum nimis, dixit ad Nathan, Viuit Dñs, quoniã filius mortis est vir qui fecit hoc. Quẽ reddet ¶ in qua fruplum, eo quòd fecerit verbum istud, & non pepercerit. Dixit autẽ Nathan ad Dauid, Tu es ille vir*. Hæc dicit Dñs Deus Israel, Ego vnxi te in regem super Israel, & ego eripui te de manu Saul, & dedi tibi domum dñi tui, & vxores dñi tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israel & Iudã: & si parua sunt ista, adiiciam tibi multo maiora. Quare ergo cõtempsisti verbũ Dñi vt faceres malum in cõspectu meo? Vriã Hethæũ percussisti gladio, & vxorẽ illius accepisti in vxorem tibi, & interfecisti cũ gladio filiorũ Ammõ. Quã ob rem non recedet gladius de domo tua vsque in sempiternum, eo quòd despexeris me, & tuleris vxorem Vriæ Hethæi, vt esset vxor tua. Itaq. hæc dicit Dñs, Ecce, ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollã vxores tuas in oculis tuis, ¶ & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis Solis huius. Tu enim fecisti absconditè: ego autem faciã verbũ istud in cõspectu omnis Israel, & in cõspectu Solis*. Et dixit Dauid ad Nathan, ¶ Peccaui Dño. Dixitque Nathã ad Dauid, Dñs quoque trãstulit peccatum tuum: nõ morieris. Verũtamẽ, quoniã blasphemare fecisti inimicos *Dñi, propter verbum hoc: filius qui natus est tibi, mortẽ morietur. Et reuersus est Nathã in domũ suã. Percussit quoque Dñs paruulũ quem pepererat vxor Vriæ Dauid, & desperatus est. Deprecatusq. est Dauid Dñm pro paruulo: & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingressus seorsum, iacuit super terrã. Venerunt autẽ seniores domus eius, cogentes eum vt surgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum. Accidit autẽ die septima vt morereturꝰ infans: timuerũntq. serui Dauid nuntiare ei quòd mortuus esset paruulus. dixerũt enim, Ecce cùm paruulus adhuc viueret, loquebamur ad eum, & non audiebat vocẽ nostrã: quantò magis si dixerimus, Mortuus est puer, se affliget? Cùm ergo Dauid* audisset' seruos suos muttãtes, intellexit quòd mortuus esset infantulus: dixitque ad seruos suos, Nũ mortuus est puer? Qui respondẽrũt ei, Mortuꝰ est. Surrexit ergo Dauid de terra, & lotus vnctusq. est: cũque mutasset vestẽ*, ingressus est domũ Dei: & adorauit, & venit in domum suã, petiitque vt ponerent ei panẽ, & comedit.

Inf. 26, 22.

*huius MS. G. Eccl. 47, 13

*nomen MS q.

*Respõde mihi iudicium MS. G. Ad à R. H. C. & G q. Verba ista non leguntur.

*vidisset 9 MS. H. C. G.

*vestes 1 MS. H. G q

Exo. 22, 2.

Matt. 1, 6.

*qui fecisti hanc rẽ MS. G. Ad à R.H. & C, non adnatur.

*eum o.

1 Par. 20. 1.

Dixerũt autẽ ei serui sui, Quis est sermo quẽ fecisti? propter infantẽ cùm adhuc viueret, ieiunasti & flebas: mortuo autẽ puero surrexisti, & comedisti panẽ. Qui ait, Propter infantẽ, dũ adhuc viueret, ieiunaui & fleui: dicebã enim, Quis scit si forte donet eum mihi Dñs, & viuat infans? Nunc autem quia mortuus est, quare ieiuno? Nũquid potero reuocare eũ amplius? ego vadã magis ad eũ: ille verò non reuertetur ad me. Et consolatus est Dauid Beth-sabee vxorem suam, ingressusque ad eam, dormiuit cum ea: ¶ quæ genuit filium, & vocauit nomen eius Salomon, & Dominus dilexit eum. Misitque* in manu Nathan prophetæ, & vocauit nomen eius Amabilis-Domino, eò quòd diligeret eum Dominus. ¶ Igitur pugnabat Ioab contra Rabbatã filiorum Ammon, & expugnabat vrbem regiam. Misitque Ioab nuntios ad Dauid, dicẽs, Dimicaui aduersum Rabbath, & capienda est Vrbs aquarum. Nunc igitur congrega reliquam partem populi, & obside ciuitatem, & cape eam: ne cùm à me vastata fuerit vrbs, nomini meo asscribatur victoria. Cõgregauit itaque

que Dauid omnẽ populũ, & profectus est
aduersum Rabbath: eumque dimicasset,
cepit eã. Et tulit diadema regis eorum 30
de capite eius, pondo auri talentũ, habẽs
gemmas pretiosissimas, & impositum est
super caput Dauid. Sed & prædã ciuita-
tis asportauit multã valdè: populũ quo-
que eius adducens serrauit, & circũegit 31
super eos ferrata carpenta: diuisitq. cul-
teris, & traduxit in typo laterũ: sic fecit v-
niuersis ciuitatibus filiorũ Ammõ: & re-
uersus est Dauid, & omnis exercitus in
Ierusalem. CAP. XIII.

FActũ est autẽ post hæc, vt Absalõ filij 1
Dauid sororẽ speciosissimã vocabulo
Thamar, adamaret Amnon filius Dauid,
& deperiret in eã—valdè, ita vt propter 2
amorẽ eius ægrotaret: quia cũm esset vir-
go, difficile ei videbatur vt quippiam in-
honestè ageret cum ea. Erat autẽ Am- 3
nõ amicus, nomine Ionadab filius Sem-
maa fratris Dauid, vir prudens valde.
Qui dixit ad eũ, Quare sic attenuaris 4
macie fili regis, per singulos dies? cur
nõ indicas mihi? Dixitq. ei Amnõ, Tha-
mar sororem fratris mei Absalom amo.
Cui respondit Ionadab. Cuba super le- 5
ctum tuũ, & languorem simula: cumque
venerit pater tuus vt visitet te, dic ei, Ve-
niat, oro, Thamar soror mea, vt det mihi
cibũ, & faciat pulmentũ, vt comedam de
manu eius. Accubuit itaq. Amnon, & 6
quasi ægrotare cœpit: cumq. venisset rex
ad visitandum eũ, ait Amnon ad regem,
Veniat, obsecro, Thamar soror mea, vt
faciat in oculis meis duas sorbitiũculas,
& cibũ*capiam de manu eius. Misit er- 7
go Dauid ad Thamar domũ, dicens, Veni
in domũ Amnon fratris tui, & fac ei pul-
mentũ. Venitq. Thamar in domũ Am- 8
non fratris sui: ille autẽ iacebat: quæ tol-
lens farinam commiscuit: & liquefaciẽs,
in oculis eius coxit sorbitiũculas. Tol- 9
lensq. quod coxerat, effudit, & posuit co-
ram eo, & noluit comedere: dixitq. Am-
non, Eiicite vniuersos à me. Cumq. eie-
cissent omnes, dixit Amnõ ad Thamar, 10
Infer cibum in cũclaui, vt vescar de ma-
nu tua. Tulit ergo Thamar sorbitiũculas
quas fecerat, & intulit ad Amnõ fratrem
suũ in conclaui. Cumq. obtulisset ei ci- 11
bũ, apprehendit eã, & ait, Veni, cuba me-
cum soror mea. Quæ respondit ei, No- 12
li frater mi, noli opprimere me: neque e-
nim hoc fas est in Israël: noli facere stul-
titiam hanc. Ego enim ferre nõ potero 13
opprobriũ meũ, & tu eris quasi vnus de
impijs* in Israël: quin potius loquere
ad regẽ, & non negabit me tibi. Noluit 14
aũt* acquiescere precib* eius, sed præualẽs
viribus oppressit eã, & cubauit cum ea.
Et exosam eã habuit Amnõ odio mag- 15
no nimis: ita vt maius esset odiũ quo ode
rat eã, amore quo ante dilexerat. Dixitq.
ei Amnõ, Surge & vade. Quæ respõdit 16
ei, Maius est hoc malũ quod nũc agis ad-
uersum me, quàm quod antè fecisti, ex-
17 pellẽs me. Et noluit audire eã: sed vo-
cato puero, qui ministrabat ei, dixit, Eii-
ce hãc à me foras: & claude ostiũ post eã.
18 Quæ induta erat talari tunica: huius-
cemodi enim filiæ regis virgines vestib*
vtebantur. Eiecit itaq. eã minister illius
19 foras: clausitq. fores post eam. Quæ a-
spergẽs cinere capiti suo, scissa talari tu-
nica, impositisq. manib. super caput suũ,
20 ibat ingrediens, & clamãs. Dixit aũt ei
Absalõ frater suus, Nũquid Amnõ frater
tuus cõcubuit tecũ? sed nunc soror tace,
frater tuus est: neq. affligas cor tuũ pro
hac re. Mãsit itaq. Thamar cõtabescẽs in
21 domo Absalom fratris sui. Cũm autem
audisset rex Dauid verba hæc, cõtristatus
est valdè. — & noluit cõtristare spiritum
Amnõ filij sui, quomã diligebat eũ, quia
22 primogenitus erat ei'. Porrò non est lo-
cutus Absalõ ad Amnõ nec malum, nec
bonũ: oderat enim Absalom Amnon, eo
quòd violasset Thamar sororem suam.
23 Factũ est autẽ post tẽpus biennij, vt tõ-
derẽtur oues Absalõ in Baal-hasor, quæ
est iuxta Ephraim: & vocauit Absalom
24 omnes filios regis, venitq. ad regem, &
ait ad eum, Ecce tondentur oues serui tui:
veniat oro rex cum seruis suis ad seruum
25 suũ. Dixitq. rex ad Absalõ, Noli fili mi,
noli rogare vt veniamus oẽs, & grauemus
te. Cũm autẽ cogeret eũ, & noluisset ire,
26 benedixit ei. Et ait Absalõ*, Si non vis
venire, veniat obsecro nobiscũ saltẽ Am-
non frater meus. Dixitq. ad eũ rex, Non
27 est necesse vt vadat tecũ. Coegit itaque
Absalõ eũ, & dimisit cum eo Amnon &
vniuersos filios regis. — Fecerat q. Absalõ
28 cõuiuiũ quasi cõuiuium regis'. Præce-
perat autẽ Absalõ pueris suis, dicẽs, Ob-
seruate cùm temulentus fuerit Amnõ vi-
no, & dixero vobis, Percutite eũ, & inter-
ficite: nolite timere: ego enim sum qui
præcipio vobis: roboramini, & estote viri
29 fortes. Fecerunt ergo pueri Absalõ ad-
uersum Amnõ, sicut præceperat eis Ab-
salõ. Surgẽtesq. oẽs filij regis ascenderũt
30 singuli mulas suas, & fugerunt. Cũque
adhuc pergerent in itinere, fama perue-
nit ad Dauid, dicẽs, Percussit Absalõ oẽs
filios regis, & non remansit ex eis saltem
31 vnus. Surrexit itaq. rex*, & scidit ve-
stimenta sua: & cecidit super terram, &
omnes serui illius qui assistebant ei, sci-
32 derunt vestimenta sua. Respondẽs autẽ
Ionadab filius Semmaa fratris Dauid,
dixit, Ne æstimet dãs meus rex, quòd
omnes pueri filij regis occisi sint: Amnõ
solus mortuus est, quoniam in ore Absa-
lõ erat positus ex die qua oppressit Tha-
33 mar sororem eius. Nunc ergo ne ponat
dominus meus rex super cor suum ver-
bum istud, dicens, Omnes filij regis occi-
si sunt: quoniam Amnon solus mortuus
34 est. Fugit autem Absalom. & eleuauit
puer speculator oculos suos, & aspexit:

& ecce

& ecce populus multus veniebat per iter
deuiũ ex latere montis. Dixit autẽ Io- 35
nadab ad regem, Ecce filij regis adsunt:
iuxta verbũ serui tui sic factũ est. Cũq. 36
cessasset loqui, apparuerũt & filij regis: &
intrantes leuauerũt vocem suã, & fleue-
rũt: sed & rex & omnes serui eius fleue-
runt ploratu magno nimis. Porrò Ab- 37
salom fugiens, abiit ad Tholomai filium
Ammiud regẽ Gessur. Luxit ergo Dauid
filiũ suũ*cunctis diebus. Absalom autẽ 38
cùm fugisset, & venisset in Gessur, fuit
ibi trib*annis. Cessauitq. rex Dauid per- 39
sequi Absalom, eo quòd consolatus esset
super Amnon interitu.

CAP. XIIII.

INtelligẽs autẽ Ioab filius Saruiæ, quòd 1
cor regis versum esset ad Absalom,
misit Thecuã, & tulit inde mulierẽ sa- 2
pientem: dixitq. ad eam, Lugere te simu-
la, & induere veste lugubri, & ne vngaris
oleo, vt sis quasi mulier iam plurimo tẽ-
pore lugens mortuum: & ingredieris ad 3
regem, & loqueris ad eum sermones hu-
iuscemodi. Posuit autem Ioab verba in
ore eius. Itaq. cùm ingressa fuisset mu- 4
lier Thecuitis ad regem, cecidit coram eo
super terram, & adorauit, & dixit, Serua
me rex. Et ait ad eam rex, Quid causæ
habes? Quæ respõdit, Heu, mulier vidua 5
ego sum: mortu* est enim vir meus. Et 6
ancillæ tuæ erant duo filij: qui rixati sunt
aduersum se in agro, nullusque erat qui
eos prohibere posset: & percussit alter
alterum, & interfecit eum. Et ecce cõ- 7
surgens vniuersa cognatio aduersum an-
cillam tuã, dicit, Trade eum qui percus-
sit fratrem suũ, vt occidamus eũ pro ani-
ma fratris sui quẽ interfecit, & deleamus
hæredem: & quærit extinguere sciotillã
meam quæ relicta est, vt nõ supersit viro
meo nomẽ, & reliquiæ super terram. Et 8
ait rex ad mulierem, Vade in domũ tuã,
& ego iubebo pro te. Dixitq̃ mulier 9
Thecuitis ad regem, In me dñe mi rex sit
iniquitas, & in domũ patris mei: rex au-
tem & thronus eius sit innocens. Et ait 10
rex, Qui cõtradixerit tibi, adduc eum ad
me, & vltrà nõ addet vt tangat te. Quæ 11
ait, Recordetur rex Dñi Dei sui, vt non
multiplicentur proximi sanguinis ad vl-
ciscendum, & nequaquã interficiant filiũ
meũ. Qui ait, Viuit Dñs, quia non cadet
de capillis filij tui super terrã. Dixit er- 12
go mulier, Loquatur ancilla tua ad dñm
meum regem verbum. Et ait, Loquere.
Dixitq. mulier, Quare cogitasti huius- 13
cemodi rem contra populũ Dei, & locu-
tus est rex verbũ istud vt peccet, & non
reducat eiectũ suum? Omnes morimur, 14
& quasi aquæ dilabimur in terrã, quæ nõ
reuertuntur: ¶nec vult Deus perire ani-
mã, sed retractat, cogitãs ne penit* pereat
qui abiectus est. Nũc igitur veni vt lo- 15
quar ad dñm meum regẽ verbũ hoc præ-
sente populo. Et dixit ancilla tua, Loquar
ad regem, si quo modo faciat rex verbum
16 ancillæ suæ. Et audiuit rex*, vt liberã-
ret ancillam suã de manu omniũ qui vo-
lebant de hæreditate Dñi delere me, &
17 filiũ meũ simul. Dicat ergo ancilla tua,
vt fiat verbũ dñi mei regis sicut sacrifi-
cium. Sicut enim angelus Dñi, sic est dñs
meus rex, vt nec benedictione nec male-
dictione moueatur: vale & Dñs Deus
18 tuus est tecum. Et respondens rex, dixit
ad mulierem, Ne abscõdas à me verbum
quod te interrogo. Dixitq. ei mulier, Lo-
19 quere dñe mi rex. Et ait rex, Numquid
manus Ioab tecũ est in omnib. istis? Re-
spondit mulier, & ait, Per salutem animæ
tuæ dñe mi rex, nec ad dextera est ex omnibus his quæ locutus
est dñs meus rex: seruus enim tuus Ioab,
ipse præcepit mihi, & ipse posuit in os
20 ancillæ tuæ omnia verba hæc. Vt ver-
terẽ figuram sermonis huius, seruus tuus
Ioab præcepit istud: tu autẽ dñe mi rex,
sapiens es, sicut habet sapientiã angelus
21 Dei, vt intelligas omnia quæ super terrã. Et
ait rex ad Ioab, Ecce placatus feci verbũ
tuum: vade ergo, & reuoca puerũ Absa-
22 lom. Cadensq. Ioab super faciem suam
in terram, adorauit, & benedixit regi: &
dixit Ioab, Hodie intellexit seruus tuus,
quia inueni gratiã in oculis tuis dñe mi
rex: *fecisti* sermonẽ* rex serui tui.
23 Surrexit ergo Ioab, & abiit in Gessur,
24 & adduxit Absalom in Ierusalem. Dixit
autẽ rex, Reuertatur in domum suam, &
faciem meã nõ videat. Reuersus est itaq.
Absalom in domũ suam, & faciem regis
25 non vidit. Porrò sicut Absalom, vir no
erat pulcher in omni Israël, & decorus
nimis: à vestigio pedis vsq. ad verticẽ nõ
26 erat in eo vlla macula. Et quãdo tonde-
bat capillum (tẽmel autẽ in anno tonde-
batur, quia grauabat eum cæsaries) põde-
rabat capillos capitis sui ducentos siclis,
27 pondere publico. Nati sunt autẽ Absa-
lom filij tres: & filia vna, nomine Tha-
28 mar, elegãtis formæ. Mansitq. Absalom
in Ierusalem duobus annis, & faciẽ regis
29 non vidit. Misit itaque ad Ioab, vt mit-
teret eum ad regem: qui noluit venire ad
eum. Cumq. secundò misisset, & ille no-
30 luisset venire ad eum, dixit seruis suis,
Scitis agrũ Ioab iuxta agrum meum, ha-
bentẽ messem hordei: ite igitur, & succẽ-
dite eum igni. Succẽderũt ergo serui Ab-
salõ segetẽ igni. — Et veniẽtes serui Ioab,
scissis vestibus suis, dixerunt, Succende-
31 rũt serui Absalom partẽ agri igni'. Sur-
rexitq. Ioab, & venit ad Absalom in do-
mum eius, & dixit, Quare succenderunt
32 serui tui segetem meã igni? Et respõdit
Absalom ad Ioab, Misi ad te obsecrans vt
venires ad me, & mitterẽ te ad regem, &
dicerẽs ei, Quare veni de Gessur? melius
mihi erat ibi esse: obsecro ergo vt videã
faciẽ regis: quòd si memor est iniquitatis
33 meę, interficiat me. Ingressus itaq. Ioab

ad re-

*Amnon MS q.R. cunctis 4 MS. H.G. Et autem modo, quo Textus legit, expositis Par. C.

—2 MS.

—3 MS. R. H. C. G. Agnoscitur autẽ versus istẽ à G q.

*ad Dauid MS. R.

*Ad eum G q. Ab H. autẽ, C. & G. neutrũ interponitur.

— 11 MS. R.H.C.G. Habetur autem in G. q.

*Dauid MS q. R.

*paratũ o.

* Amnon MS. R. G. Ab H. aũt & C. non additur.

Exo. 18, 32 & 33. 11.

*verba o

*fecit H. C. G.

*domine mi MS. R. G q. Ab H. autem, C. & G. non repetitur.

— 11 MS. R.H.C.G. Sunt autem codices Græci, qui non nollat.

ad regem, vt iudicaret ei omnia: vocatusq. est Absalō, & intrauit ad regē, & adorauit
eum, & apprehendens osculatus est eum. CAP. XV.
1 IGitur post hæc fecit sibi Absalom currus & equites, & quinquaginta viros
2 qui præcurrerent eum. Et mane consurgēs Absalom, stabat iuxta introitū portæ: in
via', & omnē virū qui habebat negotium vt veniret ad regis iudicū, vocabat Absalom ad se, & dicebat, De qua ciuitate es
3 tu? Qui respondens ait, Ex vna tribu Israël ego sum seruus tuus. Respōdebatq. ei
Absalō, Videtur mihi sermones tui boni & iusti, sed non est qui te audiat cōstitutus à rege. Dicebatq. Absalom, Quis me
4 cōstituat iudicē super terrā, vt ad me veniant omnes qui habēt negotium, & iustē iudicē? Sed & cùm accederet ad eū
5 homo vt saluraret illū, extendebat manū suam, & apprehendēs, osculabatur eum.
6 Faciebatq. hoc omni Israël venienti ad iudicium vt audiretur à rege, & solicitabat corda virorum Israël. Post quadraginta autē annos, dixit Absalom ad regē
7 Dauid', Vadā, & reddam vota mea quæ voui Dño. in Hebron. Vouēs enim vouit seruus tuus, cū esset in Gessur Syriæ,
8 dicens: Si reduxerit me Dñs in Ierusalē, sacrificabo Dño. Dixitq. ei rex Dauid,
9 Vade in pace. Et surrexit, & abiit in Hebron. Misit autē Absalom exploratores
10 in vniuersas tribus Israël, dicens: Statim vt audieritis clāgorē buccinæ, dicite, Regnabit Absalom in Hebron. Porrò cum
11 Absalom irent ducēti viri de Ierusalem vocati, esūes simplici corde, & causam penitus ignorātes. Accersiuit quoq. Absalom Achi-tophel Gilonitē consiliarium
12 Dauid, de ciuitate sua Gilo. Cumq. immolaret victimas, facta est cōiuratio valida, populusq. concurrēs augebatur cum
13 Absalom. Venit igitur nūtius ad Dauid, dicēs: Toto corde vniuersus Israël sequitur Absalō.
14 Et ait Dauid seruis suis qui erāt cum eo in Ierusalem. Surgite, fugiamusque. enim erit nobis effugiū à facie Absalom: festinate egredi, ne fortè veniēs occupet nos, & impleat' super nos ruinā,
15 & percutiat ciuitatē in ore gladij. Dixeruntq. serui regis ad eū, Omnia quæcūq. præeligerit dñs noster rex, hīc erit exequentur serui tui. Egressus est ergo rex, &
16 vniuersa domus eius pedibus suis: & reliquit rex decē mulieres cōcubinas ad custodiendam domum. Egressusq. rex &
17 omnis Israël pedibus suis, stetit procul à domo: & vniuersi serui eius ambulabāt
18 iuxta eū, & legiones cerethi & phelethi, & omnes Gethæi pugnatores validi. Rex
19 autē viri qui secuti cum fuerant de Geth pedites, præcedebant regem. Dixit autē rex ad Ithai Gethæū, Cur venis nobiscū? reuertere, & habita cū rege, quia peregrinus es, & egressus es de loco tuo. Heri
20 veniisti, & hodie cōpellēris nobiscū egredi? ego autem vadā quo iturus sum: reuertere, & reduc tecum fratres tuos, & Dñs faciet tecum misericordiā & veritatem', quia ostendisti gratiam & fidē'.
21 Et respōdit Ithai regi, dicēs: Viuit Dominus, & viuit dñs meus rex: quoniā in quocumq. loco fueris dñe mi rex, siue in morte, siue in vita, ibi erit seruus tuus.
22 Et ait Dauid Ithai, Veni, & transi. Et transiuit Ithai Gethæus, & omnes viri qui cum eo erant, & reliqua multitudo.
23 Omnesq. flebāt voce magna, & vniuersus populus trāsibat: rex quoq. transgrediebatur Torrētem-cedron, & cūctus populus incedebat contra viam — oliuæ' quæ
24 respicit ad desertū. Venit autē & Sadoc — sacerdos', & vniuersi Leuitæ cū eo, portantes arcā fœderis Dei, & deposuerunt arcam fœderis Dei: & ascēdit Abiathar, donec expletus esset omnis populus qui
25 egressus fuerat de ciuitate. Et dixit rex ad Sadoc, Reporta arcā Dei in vrbem: si inuenero gratiam in oculis Dñi, reducet me, & ostēdet mihi eā & tabernaculum
26 suum. Si autē dixerit mihi, Nō places: præsto sum, faciat quod bonū est coram
27 se. Et dixit rex ad Sadoc sacerdotem, O vidēs reuertere in ciuitatē in pace: & Achimaas filius tuus, & Ionatha filius Abiathar duo filij vestri, sint vobiscū. Ecce
28 ego abscōdar in campestribus deserti, donec veniat sermo à vobis, indicans mihi.
29 Reportauerūt ergo Sadoc, & Abiathar arcā Dei in Ierusalem: & mansērunt ibi.
30 Porrò Dauid ascēdebat Ciuū-oliuarū, scandens & flens, nudis pedibus incedēs, & operto capite, sed & omnis populus qui erat cū eo, operto capite ascendebat plorans. Nuntiatū est autē Dauid quod &
31 Achi-tophel esset in cōiuratione cū Absalō, dixitq. Dauid, Infatua quæso Dñe
32 consiliū Achi-tophel. Cumq. ascēderet Dauid summitatē mōtis, in quo adoraturus erat Dōm, ecce occurrit ei Chusai Arachites, scissa veste, & terra plena capite. Et dixit ei Dauid, Si veneris mecum,
34 eris mihi oneri: si autē in ciuitatem reuertaris, & dixeris Absalom, Seruus tuus sum rex, — patere me viuere': sicut fui ser
35 uus patris tui, sic ero seruus tuus: dissipabis consiliū Achi-tophel. Habes aūt tecū Sadoc & Abiathar sacerdotes: & omne verbū quodcūq. audieris de domo regis,
36 indicabis Sadoc & Abiathar sacerdotib'. Sūt enim cū eis duo filij eorū Achimaas filius Sadoc, & Ionatha filius Abiathar: & mittentis per eos ad me omne verbū quod
37 audieritis. Veniente ergo Chusai am co Dauid in ciuitatem, Absalom quoq. ingressus est Ierusalem. CAP. XVI.
1 CVmq. Dauid trāsisset paululū montis verticē, apparuit Siba puer Miphi-bōseth. in occursum eius, cū duobus
asinis, qui onerati erāt ducentis panibus, & centū alligaturis vuæ passæ, & centum massis palatharū, & duob' vtribus' vini.

— 6 MS.
— R. Q. n.
— 10 MS. R. H. C. G.
— 6 MS. H. C. G.
*mihi 1 MS. H. C. G.
— 9 MS. R. H. C. Legitur autem in Græcis codicibus.
*vtre 6 MS R. H. C. G.

*Domine mi rex MS q. R.
— 1 MS. H. C. G.
Isa. 19, 27.
— 1 MS.
*nūc 3 MS. H. C. G.
*maledicet mihi MS q.
*Dauid MS q. R.
*refocillatus est 1 MS. H. C.
*Israël 6 MS. H. C. G.
*in fidicium C.
*quatuor MS. Q. n.
— 3 MS. H. C. G.
*cùm immolaret victimas, facta est cōiuratio valida, populusq. concurrēs augebatur cum Absalom.
*impellat 7 MS. R. H. G.

Et dixit rex Sibæ, Quid tibi volūt hęc? 2
Respōditq. Siba', asini, domesticis regis, vt sedeant, & panes & palathæ ad vescēdum pueris — tuis', vinū autē vt bibat siquis defecerit in deserto. Et ait rex, Vbi 3
est filius dñi tui? Responditq. Siba regi, Remānsit in Ierusalē, dicens: Hodie restituet mihi dom' Israël regnū patris mei.
Et ait rex Sibæ, Tua sint omnia quæ 4
fuerūt Miphi-boseth. Dixitq. Siba, Oro, vt inueniā gratiam corā te dñe mi rex.
Venit ergo rex Dauid vsq. Bahurim: & 5
ecce egrediebatur inde vir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebatq. egrediens, & maledicebat.
Mittebatq. lapidēs contra Dauid, & cō- 6
tra vniuersos seruos regis Dauid: omnis aūt populus, & vniuersi bellatores à dextro & à sinistro latere regis incedebant.
Ita autē loquebatur Semei cùm male- 7
diceret regi', Egredere, egredere vir sanguinū, & vir belial. Reddidit tibi Dñs
vniuersum sanguinē domus Saul, quoniā 8
inuasisti regnum pro eo, & dedit Dñs regnū in manu Absalō filij tui: & ecce premūt te mala tua, quoniā vir sanguinū es.
Dixit autem Abisai filius Saruiæ, regi, 9
Quare maledicit canis hic mortuus' dño meo regi? vadā, & ampurabo caput eius.
Et ait rex, Quid mihi & vobis est filij 10
Saruiæ? dimittite eum vt maledicat: Dñs enim præcepit ei vt malediceret Dauid: & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? Et ait rex Abisai, & vniuersis ser- 11
uis suis, Ecce filius meus, qui egressus est de vtero meo, quærit animā meā: quāto magis hic filius' Iemini'? dimittite eū, vt maledicat iuxta præceptū Dñi, si forte 12
respiciat Dñs afflictionē meā, & reddat mihi Dñs bonum pro maledictione hac, die hodierna. Ambulabat itaq. Dauid & 13
socij eius per viā cū eo. Semei autē per iugum montis ex latere, contra illū gradiebatur, maledicēs, & mittens lapides aduersum eū, terramq. spargēs. Venit itaq. 14
rex' & vniuersus populus cū eo lassus, & refocillati sunt' ibi. Absalom autem & 15
omnis populus eius' ingressi sunt Ierusalē, sed & Achi-tophel cū eo. Cūq. autē 16
venisset Chusai Arachites amicus Dauid ad Absalō, locutus est ad eum, Salue rex, salue rex. Ad quē Absalō, Hæc est, in- 17
quit, gratia tua ad amicū tuū? quare non iuisti cū amico tuo? Respondit. Chusai 18
ad Absalō, Nequaquā: quia illius ero quē elegit Dñs, & omnis hic populus & vniuersus Israël, & cū eo manebo. Sed vt 19
& hoc inferam, cui ego seruiturus sum? nonne filio regis? sicut parui patri tuo, ita parebo & tibi. Dixit autē Absalom ad 20
Achi-tophel, Inite consilium, quid agere debeamus. Et ait Achi-tophel ad Ab- 21
salō, Ingredere ad cōcubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendū domū: vt cū audierit omnis Israël quod fœdaueris patrem tuū, roborentur tecū manus eorum.
Tetenderunt ergo Absalom tabernacu- 22
lū in solario, & ingressus est ad concubinas patris sui corā vniuersa Israël. Cō- 23
silium autē Achi-tophel, quod dabat in diebus illis, quasi siquis consuleret Deūs sic erat omne consilium Achi-tophel, & cùm esset cum Dauid, & cùm esset cum Absalom. CAP. XVII.
DIxit ergo Achi-tophel ad Absalō, 1
Eligā mihi duodecim millia virorum, & consurgens persequar Dauid hac
nocte. Et irruēs super eum (quippe qui 2
lassus est, & solutis manibus) percutiam eum: cumq. fugerit omnis populus qui cū eo est, percutiā regē desolatū. Et reducā
vniuersum populū, quomodo vnus homo' reuerti solet: vnū enim virū tu quæ- 3
ris: & omnis populus erit in pace. Placuitq. sermo eius Absalō, & cūctis maio- 4
ribus natu Israël. Ait autē Absalō, Vocate Chusai Arachitē, & audiamus quid 5
etiā ipse dicat. Cumq. venisset Chusai ad Absalō, ait Absalom ad eum, Huiusce modi sermonē locut' est Achi-tophel: faciēdane debemus an nō? quod si dissimū? 6
Et dixit Chusai ad Absalō, Non est bo- 7
nū consiliū quod dedit Achi-tophel hac vice. Et rursum intulit Chusai, Tu nō- 8
sti patrē tuum, & viros qui cum eo sunt, esse fortissimos & amaro animo, velut si vrsa raptis catulis in saltu fuerit: sed & pater tuus vir bellator est, nec morabitur cū populo. Forsitan nūc latitat in 9
foueis, aut in vno quo voluerit loco: & cū ceciderit vnus quilibet in principio, audiet quicumq. audierit, & dicet, Facta est plaga in populo qui sequebatur Absalō.
Et fortissimus' quisque', cuius cor est 10
quasi leonis, pauore soluetur: scit enim omnis populus' Israël fortē esse patrē tuū, & robustos omnes qui cum eo sunt. Sed 11
hoc mihi videtur rectū esse cōsiliū, Cōgregetur ad te vniuersus Israël, à Dan vsq. Bersabee, quasi arena maris innume- 12
rabilis: & tu eris in medio eorū. Et irruemus super eum in quocumq. loco inuētus fuerit: & operiem' eū, sicut cadere solet ros super terrā: & nō relinquemus de viris qui cum eo sunt, ne vnū quidē.
Quòd si vrbem aliquā fuerit ingressus, 13
circūdabit omnis Israël ciuitati illi funes, & trahemus eā in torrentē, vt nō reperiatur ne calculū quidē ex ea. Dixitq. 14
Absalō, & omnes viri Israël, Melius est consiliū Chusai Arachitæ, cōsilio Achitophel: Dñi aūt nutu dissipatū est cōsiliū Achi-tophel vtile, vt induceret Dñs 15
super Absalō malū. Et ait Chusai Sadoc & Abiathar sacerdotibus, Hoc & hoc modo cōsiliū dedit Achi-tophel Absalō, & senioribus' Israël: & ego tale & tale dedi 16
cōsiliū. Nūc ergo mittite citò, & nūtiate Dauid, dicētes: Ne morēris nocte hac in campestribus' deserti, sed absq. dilatione trāsgredere: ne forte absorbeatur rex, & om-
nis populus qui cū eo est. Ionathā autē

Sup. 12, 11.
*omnis 10 MS. Q. n.
— & 4 MS. H. C.
*ipse 2 MS H. C. G. q. — 2 MS. H. C. G.
*populus MS q. R.

& Achimaas stabãt iuxta Fontem-rogel: abiit ancilla & nũtiauit eis: & illi profecti sunt, vt referrẽt ad regem Dauid nunciũ: non enim poterãt videri, aut introire ciuitatem. Vidit autẽ quidã puer, & indicauit Absalom: illi verò cõcito gradu ingressi sunt domũ cuiusdã viri in Bahurim, qui habebat puteũ in vestibulo suo, & descenderunt in eũ. Tulit autẽ mulier, & expãdit velamen super os putei, quasi siccans ptisanas: & sic latuit res. Cumq. venissent serui Absalom in domũ ad mulierẽ, dixerũt, Vbi est Achimaas & Ionathan? Et respondit eis mulier, Transierũt festinanter, gustata paululum aqua. At hi qui quærebãt, cùm nõ reperirent, reuersi sunt in Ierusalẽ. Cumq. abissent, ascenderunt illi de puteo, & pergentes nuntiauerunt regi Dauid, & dixerũt, Surgite, & transite cito fluuiũ: quoniã huiusmodi dedit consiliũ contra vos Achi-tophel.

Surrexit ergo Dauid, & omnis populus qui cum eo erat, & transiecerunt Iordanẽ, donec diluceſceret *, & ne vnus quidem residuus fuit, qui non transisset fluuium.

Porrò Achi-tophel videns quòd nõ fuisset factum consiliũ suum, strauit asinum suum, surrexitq́ue, & abiit in domũ suam & in ciuitatẽ suã: & disposita domo sua, suspendio interiit, & sepultus est in sepulchro patris sui. Dauid autẽ venit in Castra, & Absalom transiit Iordanẽ, ipse & omnes viri Israel cum eo. Amasam verò constituit Absalom pro Ioab super exercitũ; Amasa autẽ erat filius viri, qui vocabatur Iethra de Iesraeli, qui ingressus est ad Abigail filiam Naas, sororẽ Saruiæ quæ fuit mater Ioab. Et castrametatus est Israel cũ Absalom in Terra-Galaad.

Cumq. venisset Dauid in Castra, Sobi filius Naas de Rabbath filiorũ Ammõ, & Machir filij* Amihel de Lo-dabar, & Berzellai Galaadites de Rogelim, obtulerũt ei stratoria & tapetia, & vasa fictilia, frumentũ & hordeũ & farinã & polentam & fabam & lentem, & frixum*cicer, & mel & butyrum, oues & pingues vitulos, dederuntq́. Dauid, & populo qui cum eo erat, ad vescendum: suspicati enim sunt populum fame & situ fatigari in deserto.

CAP. XVIII.

IGitur considerato Dauid populo suo constituit super eos tribunos & centuriones, & dedit populi tertiam partem sub manu Ioab, & tertiã partem sub manu Abisai filij Saruiæ fratris Ioab, & tertiam partẽ sub manu Ethai, qui erat de Geth: dixitq. rex ad populũ, Egrediar & ego vobiscum. Et respondit populus, Nõ exibis: siue enim fugerimus, nõ magnopere ad eos de nobis pertinebit: siue media pars ceciderit e nobis, nõ fatis curabunt: quia tu vnus *pro decem millibus computaris: melius est igitur vt sis nobis in vrbe præsidio. Ad quos rex ait, Quod vobis videtur rectum, hoc faciam. Stetit ergo rex iuxta portam: egrediebaturq́ue populus per turmas suas centeni & mille. Et præcepit rex Ioab & Abisai & Ethai, dicens: Seruate mihi puerũ Absalom. Et omnis populus audiebat præcipientem regẽ cunctis principibus pro Absalom. Itaq. egressus est populus in cãpum contra Israel, & factum est prœlium in saltu Ephraim. Et cæsus est ibi populus Israel ab exercitu Dauid, factaq. est plaga magna in die illa, viginti millium. Fuit autẽ ibi prœlium dispersum super faciẽ omnis terræ, & multo plures erant quos saltus consumpserat de populo, quã quos voracuerat gladius in die illa. Accidit autem vt occurreret Absalom seruis Dauid, sedens mulo: cumq́ue ingressus fuisset mulus subter cõdensam quercũ & magnã, adhęsit caput eius quercui: & illo suspenso inter cælum & terrã, mulus cui insederat, pertransiuit. Vidit autem hoc quidam, & nuntiauit Ioab, dicens: Vidi Absalom pendere de quercu. Et ait Ioab viro qui nuntiauerat ei, Si vidisti, quare non confodisti eum cum terra, & ego dedissem tibi decẽ argenti siclos, & vnum balteum? Qui dixit ad Ioab, Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquã mitterem manũ meam in filiũ regis: audientibus enim nobis præcepit rex tibi, & Abisai, & Ethai, dicens: Custodite mihi puerũ Absalom. Sed & si feciſſem contra animã meam audacter, nequaquã hoc regẽ latẽre potuisset, & tu stares ex aduerso. Et ait Ioab, Nõ sicut tu vis, sed aggrediar eum coram te. Tulit ergo* tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalom: cumq. adhuc palpitaret hærens in quercu, cucurrerunt decẽ iuuenes armigeri Ioab, & percutiẽtes interfecerũt eum. Cecinit autẽ Ioab buccina, & retinuit populũ, ne persequeretur fugientẽ Israel, volens parcere multitudini. Et tulerũt Absalom, & proiecerunt eum in saltu, in foueã grandem, & congeruerunt super eum acerrimum lapidũ magnũ nimis: omnis autem Israel fugit in tabernacula sua. Porrò Absaló erexerat sibi, cùm adhuc viueret, titulũ qui est in Valle-regis: dixerat enim, Non habeo filium, & hoc erit monimentũ nominis mei. Vocauitq́. titulũ nomine suo, & appellatur, Manus-Absalom: vsque ad hanc diem. Achimaas autem filius Sadoc, ait, Curram, & nũtiabo regi, quia iudicium fecerit ei Dñs de manu inimicorũ eius. Ad quẽ Ioab dixit, Non eris nuntius in hac die, sed nũtiabis in alia: hodie nolo te nũtiare, filius enim regis est mortuus. Et ait Ioab Chusi, Vade, & nuntia regi quæ vidisti. Adorauit Chusi Ioab, & cucurrit. Rursus autem Achimaas filius Sadoc dixit ad Ioab, Quid impedit si etiã ego curram post Chusi? Dixitq. ei Ioab, Quid vis currere fili mi*-veni huc, non eris boni nuntij baiulus. Qui respondit,

* antequi denudaretur verbum o

*oleo MS. R.

*Ioab 9 MS. R. G. Ab H. aute & C. non repetitur.

*fili mi 1 MS. H. C. G.

-6 MS. H. C. G.

Quid enim si cucurrero? Et ait ei, Curre. Cucurrit ergo Achimaas per viã copendij, transiuit Chusi. Dauid autẽ sedebat inter duas portas: speculator verò qui erat in fastigio portæ super murũ, eleuas oculos, vidit hominẽ currentẽ solũ. Et exclamans indicauit regi: dixitq. rex, Si solus est, bonus est nũtius in ore eius. Properãte aũt illo, & accedẽte propiùs, vidit speculator hominẽ alterũ currentẽ, & vociferãs in culmine, ait, Apparet mihi alter homo currẽs solus: Dixitq. rex, Et iste bonus est nuntius. Speculator autẽ, Cõtẽplor, ait, cursum prioris, quasi cursum Achimaas filij Sadoc. Et ait rex, Vir bonus est: & nũtiũ portãs bonũ, venit. Clamans ait Achimaas, dixit ad regẽ, Salue rex. Et adorãs regẽ corã eo pronus in terram, ait, Benedictus Dñs Deus tuus, qui cõclusit homines qui leuauerũt man* suas contra dominum meum regem. Et ait rex, Estne pax puero Absalom? Dixitq́ue Achimaas, Vidi *tumultũ magnum, cum mitteret Ioab seruus tuus, ô rex, me seruũ tuũ: nescio aliud. Adq́ue rex, Transi, ait, & sta hic. Cũq. ille trãsisset, & staret, apparuit Chusi: & veniẽs ait, Bonũ apporto nuntiũ dne mi rex: iudicauit enim pro te Dñs hodie de manu omnium qui surrexerũt contra te. Dixit autẽ rex ad Chusi, Estne pax puero Absalõ? Cui respõdens Chusi, Fiant, inquit, sicut puer, inimici domini mei regis, & vniuersi qui cõsurgunt aduersus eũ in malũ. Contristatus itaq. rex, ascẽdit cœnaculũ portæ, & fleuit. Et sic loquebatur, vadẽs, Fili mi Absalom, Absalom fili mi: quis mihi tribuat vt ego moriar pro te Absalõ fili mi, fili mi Absalom?

CAP. XIX.

NVntiatum est autẽ Ioab quòd rex fleret, & lugeret filiũ suũ: & versa est victoria in luctũ in die illa omni populo: audiuit enim populus in die illa dicẽti, Dolet rex super filio suo. Et declinauit populus in die illa ingredi ciuitatem, quomodo declinare solet popul* versus, & fugiens de prœlio. Porrò rex operuit caput suũ, & clamabat voce magna, Fili mi Absalõ, Absalõ fili mi*. Ingressus ergo Ioab ad regẽ in domũ, dixit, Cõfudisti hodie vultus omniũ seruorum tuorũ qui saluã fecerũt animã tuã, & animã filiorũ tuorũ & filiarũ tuarũ, & animã vxorum tuarum, & animã concubinarũ tuarum. Diligis odientes te, & odio habes diligentes te: & ostẽdisti hodie quia nõ curas de ducibus tuis, & de seruis tuis: & verè cognoui modò, quia si Absalõ viueret, & omnes nos occubuissemus, tunc placeret tibi. Nũc igitur surge, & procede: & alloquẽs satisfac seruis tuis: iuro enim tibi per Dñm, quòd si nõ exieris, ne vn* quidẽ remãsurus sit tecũ nocte hac: & peius erit hoc tibi, quã omnia mala quæ venerũt super te ab adolescentia tua vsque in præsens. Surrexit ergo rex, & sedit in porta: & omni populo nuntiatũ est quòd rex sederet in porta: venitq́ue vniuersa multitudo corã rege, Israel autẽ fugit in tabernacula sua. Oĩs quoq. populus certabat in cũctis tribubus Israel, dicẽs, Rex liberauit nos de manu inimicorũ nostrorũ, ipse saluauit nos de manu Philisthinorũ: & nũc fugit de terra propter Absalom. Absalõ autẽ quem vnximus super nos, mortu* est in bello: vsquequo siletis, & nõ reducitis regẽ? - Et consiliũ totius Israel venit ad regem*. Rex verò Dauid misit ad Sadoc & Abiathar sacerdotes, dicens, Loquimini ad maiores natu Iuda, dicentes, Cur venitis nouissimi ad reducendum regẽ in domũ suã? (Sermo autẽ omnis Israel pẽuenerat ad regẽ in domo eius) - quia dixerat rex, Hæc dicetis ad populũ Iudæ, Fratres mei vos, os meũ, & caro mea vos: quare nouissimi reducitis regẽ? Et Amasæ dicite, Nonne os meum, & caro mea es? Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si nõ magister militię fueris corã me omni tẽpore pro Ioab. Et inclinauit cor omniũ virorũ Iuda, quasi viri vnius: misseruntq́. ad regẽ, dicentes, Reuertere tu, & omnes serui tui. ¶ Et reuersus est rex: & venit vsq. ad Iordanem, & -omnis* Iuda venit vsq. in Galgala, vt occurreret regi, & traduceret eũ Iordanẽ. Festinauit aũt Semei filius Gera filij Iemini de Bahurim, & descendit cũ viris Iuda in occursũ regis Dauid cum mille viris de Ben-iamin, & Siba puer de domo Saul: & quindecim filij eius, ac viginti serui erant cũ eo: & irrũpentes Iordanẽ, ante regẽ transierunt vada, vt traducerẽt domũ regis, & facerẽt iuxta iussionẽ eius: Semei autem filius Gera prostratus corã rege, cũ ia transisset Iordanẽ, dixit ad eum, ¶ Ne reputes mihi dñe mi iniquitatẽ, neq. memineris iniuriarũ seruũ tui in die qua egressus es dñe mi rex de Ierusalẽ, neq. ponas rex in corde tuo. Agnosco enim seru* tuus peccatũ meũ: & idcirco hodie primus veni de omni domo Ioseph, descẽdiq. in occursum dñi mei regis. Respondẽs verò Abisai filius Saruiæ, dixit, Nunquid pro his verbis nõ occideretur Semei, quia maledixit christo Dñi? Et ait Dauid, Quid mihi & vobis filij Saruiæ? cur efficimini mihi hodie in satan? ergòne hodie interficietur vir in Israel? an ignoro hodie me factũ regẽ super Israel? Et ait rex Semei, Nõ moriẽris. Iurauitq. ei. Miphi-boseth quoque filius Saul descẽdit in occursum regis illotis pedibus, & intonsa barba: vestesque suas nõ lauerat à die qua egressus fuerat rex, vsq. ad diẽ reuersionis eius in pace. Cumq. Ierusalẽ occurrisset regi, dixit ei rex, Quare nõ veniſti mecũ Miphi-bõseth? Et respõdẽs ait, Dñe mi rex, seruus meus contẽpsit me: dixiq. ei ego famulus tuus vt sterneret mihi asinũ, & ascendẽs abirẽ cũ rege: claudus enim sum seruus

-16 MS. R. H. C. Legitur autem à G. tãlice, quã proxime versus.

-9 MS. H. C. G.

3 Reg. 2, 8.

-6 MS. H. C. G.

Sup. 16, 5.

Sup.16,3. Esth.15,16. tuus. ¶Insuper & accusauit me seruum 27
tuum ad te dominū meum regē: tu autē dñe mi rex, sicut angelus Dei es, fac quod placitum est tibi. Neq. enim fuit domus 28
patris mei, nisi morti obnoxia dño meo regi: tu autē posuisti me seruū tuū inter conuiuas mēsæ tuæ: quid ergo habeo iuste querelæ: aut quid possum vltrà vociferari ad regē? Ait ergo ei rex, Quid vltrà lo- 29
queris? fixū est‖ quod locutus sum: tu & Siba dividite possessiones. Respondit q. 30
Miphi-bosseth regi, Etiā cuncta accipiat, postquā reuersus est dominus meus rex pacifice in domum suā. ¶Berzellai quoq. 31
Galaadites*, descendens de Rogelim, traduxit regē Iordanē, paratus etiam vltra fluuiū prosequi eū. Erat autē Berzellai 32
Galaadites senex valde, id est octogenarius, & ipse præbuit alimēta regi, cū moraretur in Castris: fuit quippe vir diues nimis. Dixit itaq. rex ad Berzellai, Veni 33
mecū, vt requiescas securus mecū in Ierusalē. Et ait Berzellai ad regem, Quot 34
sunt dies annorū vitæ meæ, vt ascendam cū rege in Ierusalē? Octogenarius sum 35
hodie: nunquid vigent sensus mei ad discernēdū suaue, aut amarū? aut delectare poterit seruū tuū cibus aut potus? vel audire possum vltrà vocē cantorū atq. cantatricū? quare seruus tuus sit oneri dño meo regi? Paululum ‖procedā famulus 36
tuus ab Iordane tecū: nō indigeo hac vicissitudine, sed obsecro vt reuertar seruus tuus, & moriar in ciuitate mea, & sepeliar iuxta sepulchrū patris mei & matris meæ. Est autē seruus tuus Chamaā, 37
ipse vadat tecū dñe mi rex, & fac ei quicquid tibi bonum videtur. Dixit itaq. ei 38
rex, Mecū transeat Chamaā, & ego faciā ei quicquid tibi placuerit; & omne quod petieris à me, impetrabis. Cūq. trāsisset 39
vniuersus populus & rex Iordanē, osculatus est rex Berzellai, & benedixit ei: & ille reuersus est in locū suū. Trāsiuit ergo 40
rex in Galgalā, & Chamaā cū eo. omnis autē populus Iuda traduxerat regem, & media tantum pars affuerat de populo Israēl. Itaq. ecce viri Israēl cōcurrētes ad 41
regē dixerut ei, Quare te furati sunt fratres nostri viri Iuda, & traduxerunt regē & domum eius Iordanē, omnesque viros Dauid cum eo? Et respondit omnis vir 42
Iuda ad viros Israēl, Quia mihi propior est rex: cur iraceris super hac re? nunquid comedimus aliquid ex rege, aut munera nobis data sunt? Et respondit vir Israēl 43
ad viros Iuda, & ait, Decē partibus maior ego sum apud regē, * magisq. ad me pertinet Dauid, quam ad te: cur fecisti mihi iniuriā, & nō mihi nuntiatū est priori, vt reducerē regē meum? Durius autē respōderunt viri Iuda viris Israēl.

CAP. XX.

ACcidit quoq. vt ibi esset vir belial, 1
nomine Seba, filius Bochri, vir Iemineus: & cecinit buccina, & ait, Nō est
nobis pars in Dauid, neq. hæreditas in filio Isai: ‖reuertere' in tabernacula‖tua' 2
Israēl. Et separatus est omnis Israēl à Dauid, secutusq. est Seba filium Bochri: viri autē Iuda adhæserunt regi suo à Iordane vsq. Ierusalē. Cumque venisset rex 3
in domū suam in Ierusalē, tulit decem mulieres cōcubinas, quas dereliquerat ad custodiendam domum, & tradidit eas in custodiā, alimenta eis præbens: & non est ingressus ad eas, sed erant clausæ vsq. in diem mortis suæ in viduitate viuentes.
Dixit autem rex Amasæ, Conuoca mihi 4
omnes viros Iuda in diē tertiū, & tu adesto presens. Abiit ergo Amasa vt cōuocaret Iudā, & moratus est extrà placitum 5
quē ei cōstituerat‖rex'. Ait autē Dauid 6
ad Abisai, Nunc magis affligit nos est nos Seba filius Bochri, qui Absalō: tolle igitur seruos dñi tui, & persequere eum, ne fortē inueniat ciuitates munitas, & effugiat nos. Egressi sunt ergo cum eo viri 7
Ioab, cerethi quoq. & phelethi: & omnes robusti exierūt de Ierusalē ad persequēdum Seba filium Bochri. Cumq. illi es- 8
sent iuxta lapidē grādē qui est in Gabaō, Amasa veniens occurrit eis. Porrò Ioab vestitus erat tunica ‖tricta ad mensuram 9
habitus sui, & desuper accinctus gladio dependente vsq. ad ilia, in vagina, qui fabricatus leui motu egredi poterat, & percutere. Dixit itaq. Ioab ad Amasā, Sal- 10
ue mi frater. ¶Et tenuit manu dextera mētum Amasæ, quasi osculās eum. Porrò Amasa non obseruauit gladiū, quē habebat Ioab: qui percussit eū in latere, & effudit intestina eius in terrā, *nec secūdū vulnus apposuit*. Ioab autē, & Abisai frater eius persecuti sunt Seba filium 11
Bochri. Interea quidā viri, cum stetisset iuxta cadauer Amasæ, de sociis Ioab, dixerunt, Ecce qui esse voluit pro Ioab co- 12
mes Dauid. Amasa autē coopertus sanguine, iacebat in media via. Vidit hoc quidā vir quòd subsisteret omnis populus ad videndum eum, & amouit Amasam de via in agrum: operuitq. eum vestimento, ne subsisteret transeuntes propter eum. Amoto ergo illo de via, trāsibat 13
omnis vir sequens Ioab ad persequendum Seba filium Bochri. Porrò ille transierat per omnes tribus Israēl vsq. in Abelam, & Beth-maacha: omnesq. viri 14
electi cōgregati fuerāt ad eum. Venerunt itaq. & oppugnabant eum in Abela, & in Beth-maacha, & circūdederūt munitionibus ciuitatē, & obsessa est vrbs: omnis autem turba quæ erat cum Ioab, molie- 15
batur destruere muros. Et exclamauit mulier sapiēs de ciuitate, Audite, audite, dicite Ioab, Appropinqua huc, & loquar 16
tecū. Qui cū accessisset ad eā, ait illi, Tu es Ioab? Et ille respōdit, Ego. Ad quē sic 17
locuta est, Audi sermones ancillæ tuæ. Qui respōdit, Audio. Rursumq. illa, Ser- 18
mo, inquit, dicebatur in veteri prouerbio,

¶Qui

- 1 MS. H. C. G. q. *eamus G. *sua 1 MS. H. C. G.
- 1 MS. H. C. G. q.
- 3 Re. 2, 5.
* & mortuus est. MS. R. * & mortuus est H. C. G.

Deu.20,11. ¶Qui interrogant, interrogent in Abela: & sic proficiebant. Nonne ego sum quæ 19
respondeo veritatē in Israēl, & tu quæris subuertere ciuitatē, & euertere matrē in Israēl? Quare præcipitas hereditatē Dñi? Respondensq. Ioab, ait, Absit, absit hoc à 20
me: nō præcipito, neq. demolior. Nō sic 21
se habet res, sed homo de mōte Ephraim Seba, filius Bochri cognomine, leuauit manū suā cōtra regē Dauid: tradite illū solū, & recedemus à ciuitate. Et ait mulier ad Ioab, Ecce caput eius mittetur ad te per murū. Ingressa est ergo ad omnē popu- 22
lū, & locuta est eis sapiēter: qui abscisū caput Sebæ filij Bochri proiecerunt ad Ioab. Et ille cecinit tuba, & recesserūt ab vrbe, vnusquisq. in tabernacula sua: Ioab aūt reuersus est Ierusalē ad regē. ¶Fuit 23
ergo Ioab super omnē exercitum Israēl: Banaias aūt filius Ioiadæ super cerethæos & phelethæos. Adurā vero super tribu- 24
ta: porrò Iosaphat filius Ahilud, à commentariis. Sina autē, scriba: Sadoc verò 25
& Abiathar, sacerdotes. Ira autē Iairites 26
erat sacerdos Dauid. CAP. XXI.

Sup.8,16. FAma est quoque fames in diebus Da- 1
uid tribus annis iugiter: & consuluit Dauid oraculū Dñi. Dixitq. Dns, Propter Saul, & domū eius‖iuguinū, quia occidit Gabaonitas. Vocatis ergo Gabaonitis 2
rex, dixit ad eos. (Porrò Gabaonitæ non erant de filijs Israēl, sed reliquiæ Amorrhæorū: filij quippe Israēl iurauerāt eis, & voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filijs Israēl & Iuda.) Dixit ergo Da- 3
uid ad Gabaonitas, Quid faciā vobis? & quod erit vestri piaculum, vt benedicatis hæreditati Dñi? Dixerunt q. ei Gabaonitæ, Nō est nobis super argento & auro quæstio, ‖sed' cōtra Saul, & cōtra domū 4
eius: neq. volumus vt interficiatur homo de Israel. Ad quos ‖rex' ait. Quid ergo vultis vt faciā vobis? Qui dixerūt regi, 5
Virū qui attriuit nos & oppressit iniquè, ita delere debemus, vt ne vnus quidē residuus sit de stirpe eius in cunctis finibus Israēl. Dentur nobis septē viri de filijs 6
eius, vt crucifigamus eos Dño in Gabaa-Saul quondā electi Dñi. Et ait rex, Ego dabo. Pepercitq. rex Miphi-bosseth filio 7
Ionathæ filij Saul, ¶propter iusiurandū Dñi, quod fuerat inter Dauid, & inter Ionathan filiū Saul. Tulit itaq. rex duos fi- 8
lios Respha filiæ Aia, quos peperit Sauli, Armoni, & Miphi-boleth: & quinq. filios Michol filiæ Saul, quos genuerat Hadrieli filio Berzellai, qui fuit de Molathi, & dedit eos in manus Gabaonitarū: qui 9
crucifixerūt eos in mōte cōra Dño: & ceciderunt hi septem simul occisi in diebus messis primis, incipiente messione hordei. Tollens autē Respha filia Aia, cili- 10
cium substrauit sibi supra petrā ab initio messis, donec stillaret aqua super eos de cælo: & non dimisit aues lacerare eos per diē, neq. bestias per noctem. Et nuntiata 11
sunt Dauid quæ fecerat Respha, filia Aia, 12
concubina Saul. Et abiit Dauid, & tulit ossa Saul, & ossa Ionathæ filij eius à viris Iabes-Galaad, q furati fuerāt ea de platea Beth-san. ¶In qua suspenderant eos Philisthiim cū interfeciſſent Saul in Gel- 13
boe: & asportauit inde ossa Saul, & ossa Ionathæ filij eius: & colligētes ossa eorū, 14
qui affixi fuerāt, sepelierūt ea cū ossibus Saul & Ionathæ filij eius in Terra-Beniamin, in latere, in sepulchro Cis patris eius: fecerūtq. oia quæ præceperat rex, & repropitiatus est Deus terræ post hæc. Factū est autē rursum prœlū Philisthinorū aduersum Israēl, & descendit Dauid & 15
serui eius cū eo, & pugnabāt cōtra Philisthiim. Defecitq. autē Dauid, Iesbi-benob, qui fuit de genere araphæ cui⁹ ferrū hastæ trecentas uncias appendebat, & accinctus erat ense nouo, minus est percutere Dauid. Præsidioq. ei fuit Abisai filius 16
Saruiæ, & percussum Philisthæū interfecit. Tūc iurauerūt viri Dauid, dicētes, Iā non egredieris nobiscum in bellū, ne extinguas lucernā Israēl. ¶Secundū quoq. 17
bellū fuit in Gob cōtra Philisthæos: tūc percussit Sobochai de Husathi, Saph de stirpe araphæ de genere gigantū. Tertiū 18
quoque fuit bellum in Gob cōtra Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus polymitarius Beth-lebemites Goliath Gethæi, cui⁹ hastilia hastæ erat quasi 19
liciatorū texentiū. Quartū bellū fuit in Geth: in quo vir fuit excelsus qui senos in manibus pedibusq. habebat digitos, id est viginti quatuor, & erat de origine araphæ. Et blasphemauit Israēl: percussit 20
autē eū Ionathā filius Samaa fratris Dauid. Hi quatuor nati sunt de araphæ in Geth, & ceciderunt in manu Dauid, & 21
seruorum eius. CAP. XXII.

1Par.20,4. LOcutus est autem Dauid Dño verba 1
carminis hujus, in die qua liberauit eū Dñs de manu omniū inimicorū suo- 2
rū, & de manu Saul. Et ait:
Dominus petra mea, & robur meum, & saluator meus.
Deus fortis meus sperabo in eū: scutum 3
meum & cornu salutis meæ: elevator meus, & refugium meū: saluator meus, de iniquitate liberabis me.
¶Laudabilem inuocabo Dominum: & 4
ab inimicis meis saluus ero:
Quia circumdederant me contritiones 5
mortis: torrentes belial terruerunt me.
Funes inferni circumdederunt me: præ- 6
venerunt me laquei mortis.
In tribulatione mea inuocabo Dominū, 7
& ad Deum meum clamabo: & exaudiet de templo ‖sancto' suo vocē meā, & clamor meus veniet ad aures eius.
Commota est & contremuit terra, fun- 8
damenta montiū concussa sunt & conquassata, quoniam iratus est ‖eis'.
Ascēdit fumus de naribus eius, & ignis de 9
ore ei⁹ vorabit: carbones succēsi ignabo eo.

Ps.17,3.

- 1 MS. H. C. G. *Quod nos legimus de stirpe araphæ, Chaldæus vertit, de filijs robusti, sic gigantis (secundum Septuaginta, de stirpe gigantum, vel, (secundum exemplar Vaticanum) de stirpe rephæ.
- 1 Re. 31, 19.
- 1 Par. 20, 4.
- 1 MS. R. H. *Quod nos legimus de stirpe araphæ, Chaldæus vertit, de filijs robusti, sic gigantis (secundum Septuaginta, de stirpe gigantum, vel, (secundum exemplar Vaticanum) de stirpe rephæ.
- 3 MS. H. C. G.
- 8 MS. R. C. Pro Textu faciunt G. nec aduersantur H.

Et inclinauit cælos, & descēdit: & caligo sub pedibus eius.
Et ascendit super cherubim, & volauit: & lapsus est super pennas venti.
Posuit tenebras in circuitu suo latibulū: 12
cribrans aquas de nubibus æthrorum.
nubes o. Præ fulgore in conspectu eius, succensi 13
sunt carbones ignis.
Tonabit de cælo Dominus, & excelsus 14
*suas MS. q. dabit vocem suam.
Misit sagittas *& dissipauit eos: fulgur, 15
& consumpsit eos.
Et apparuerūt effusiones maris, & reuelata sūt fundamēta orbis ab increpatione
Dñi, ab inspiratione spiritus furoris eius.
Misit de cælo, & assumpsit me, & ex- 17
traxit me de aquis multis.
Liberauit me ab inimico meo potētissimo, & ab his qui oderant me: quoniam 18
robustiores me erant.
Præuenit me in die afflictionis meæ, & 19
factus est Dñs firmamentum meum.
Et eduxit me in latitudinem: liberauit 20
me, quia complacui ei.
Retribuet mihi Dñs secundum iustitiam meam, & secundū munditiam manuum mearum reddet mihi. 21
Quia custodiui vias Domini, & nō egi impiè à Deo meo. 22
Omnia enim iudicia eius in conspectu 23
meo, & præcepta eius non amoui à me.
Et ero perfectus cum eo, & custodiam 24
me ab iniquitate mea.
Et restituet mihi Dominus secundum 25
iustitiam meam: & secundum munditiam manuum mearum, in conspectu oculorum suorum.
Cum sancto sanctus eris, & cum robusto perfectus. 26
Cum electo electus eris, & cum per- 27
uerso peruertēris.
Et populum pauperem saluum facies, 28
oculisque tuis excelsos humiliabis.
Quia tu lucerna mea Domine, & tu 29
Domine illuminabis tenebras meas.
In te enim curram accinctus, in Deo 30
meo transiliam murum.
Deus, immaculata via eius, eloquium 31
Domini igne examinatum: scutum est omnium sperantium in se.
Quis est Deus præter Dominū: & quis 32
fortis, præter Deum nostrum?
Deus qui accinxit me fortitudine, & 33
complanauit perfectam viam meam:
Coræquans pedes meos ceruis, & super 34
excelsa mea statuens me.
Docēs manus meas ad prœlium, & cō- 35
ponens quasi arcū æreum brachia mea.
Dedisti mihi clypeum salutis tuæ, & 36
*mansuetudo *mea* multiplicauit me.
Dilatabis gressus meos subtus me, & 37
non deficient tali mei.
Persequar inimicos meos, & conteram, 38
& non conuertar donec consumam eos.
Consumam eos & confringam, vt non 39
*mea 2 MS. H. C. G.
consurgant: cadent sub pedibus meis.
Accinxisti me fortitudine ad prœlium, 40
incurrasti resistentes mihi subtus me.
Inimicos meos dedisti mihi dorsum: 41
odientes me, & disperdam eos:
Clamabunt, & non erit qui saluet, ad 42
Dominum, & non exaudiet eos.
Delebo eos vt puluerē terræ: quasi lutū 43
platearū comminuā eos atq. confringam.
Saluabis me à cōtradictionibus populi 44
mei: custodies me in caput Gentium:
populus quem ignoro, seruiet mihi.
Filij alieni resistent mihi, auditu auris 45
obedient mihi.
Filij alieni defluxerunt, & contrahen- 46
tur in angustiis suis.
Viuit Dñs, & benedictus Deus meus, & 47
exaltabitur Deus fortis saluti meæ.
Deus qui das vindictas mihi, & deiicis 48
populos sub me.
Qui educis me ab inimicis meis, & à 49
resistentibus mihi eleuas me: à viro iniquo liberabis me.
¶ Propterea confitebor tibi Domine in 50 Rom. 15, 9.
gentibus, & nomini tuo cantabo.
Magnificans salutes regis sui, & faciens 51
misericordiam christo suo Dauid, & semini eius in sempiternum.

CAP. XXIII.

HAec autem sunt verba nouissima quę dixit Dauid filius Iai: Dixit vir 1
cui cōstitutum est de christo Dei Iacob,
egregius psaltes Israēl, Spiritus Domini 2
locutus est per me, & sermo eius per linguam meam.
Dixit Deus Israel mihi, 3
locutus est Fortis Israēl, Dominator hominū, iustus dominator in timore Dei.
*Sicut lux auroræ oriente sole, manè 4 *Et 1 MS. H.G.
absq. nubib. rutilat, & sicut pluuiis germinat herba de terra. Nec tanta est do- 5
mus mea apud Deum, vt pactum æternū
initet mecum firmum in omnibus atque
munitū. Cūcta enim salus mea, & omnis
volūtas: nec est quicquā ex *ea* quod nō 6 *i eo R.
germinet. Præuaricatores autem quasi
spinæ euellentur vniuersi: quæ non tol-
luntur manibus. Et si quis tagere volue- 7
rit eas, armabitur ferro & ligno lanceato,
igneq. succensæ cōburentur, vsque ad ni-
hilū. ¶ Hæc nomina fortiū Dauid.— Da- 8 1. Par. 11. 10
uid' sedens in cathedra sapientissimus — 4 MS. R. B. H. C. G.
princeps inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos
interfecit impetu vno. Post hūc Eleazar
filius patrui ei* Ahohites inter tres fortes,
qui erāt cū Dauid quādo exprobrauerūt
Philisthiim, & congregati sunt illuc in
prœliū. Cūq. ascēdissent viri Israēl, ipse 10
stetit & percussit Philisthęos donec deficeret manus eius, & obrigesceret cū gladio: fecitque Dñs salutē magnam in die
illa: & populus qui fugerat, reuersus est 11
ad exsorum spolia detrahenda. Et post
hunc, Semma filius Age de Arari. & cōgregati sunt Philisthiim in stationes: erat
quippe ibi ager lente plenus. Cumque
fugisset populus à facie Philisthiim,
* Orori 1 MS. H. C. G.
stetit

stetit ille in medio agri, & tutus est eū, 12
percussitq. Philisthæos: & fecit Dñs salutē magnā. Nec nō & antè descenderāt 13
tres, qui erāt principes inter triginta, &
venerāt tēpore messis ad Dauid in spelunca Odollā: castra autē Philisthinorū
erāt posita in Valle-gigantū. Et Dauid 14
erat in præsidio: porrō statio Philisthinorū tunc erat in Beth-lehē. Desiderauit ergo Dauid — aquā de lacu', & ait, O 15
siquis mihi daret potū aquæ de cisterna
quæ est in Beth-lehē iuxta portā. Irru- 16
perūt ergo tres fortes castra Philisthinorū, & hauserūt aquā de cisterna Beth-lehē, quæ erat iuxta portā, & attulerunt ad
Dauid: at ille noluit bibere, sed libauit eā
Dño, dicens, Propitius sit mihi Dñs, ne 17
faciā hoc: num sanguinē hominū istorū
qui profecti sunt, & animarū periculum
bibā? Noluit ergo bibere. hæc fecerunt
tres robustissimi. Abisai quoque frater 18
Ioab filius Saruiæ, princeps erat de tribus*: ipse est qui leuauit hastā suā cōtra
trecentos, quos interfecit, nominatus in
*tribus, & inter tres nobilior, eratque 19
eorū princeps, sed vsq. ad tres primos nō
peruenerat. Et Banaias filius Ioiadæ vi- 20
ri fortissimi, magnorū operū, de Cabseel:
ipse percussit duos leones Moab, & ipse
descēdit, & percussit leonē in media cisterna in die* niuis. Ipse quoq. interfe- 21
cit virū Aegyptiū, virū dignū spectaculo,
habentē in manu hastā: itaq. cùm descēdisset ad eū in virga, vi extorsit hastā de
manu Aegyptij, & interfecit eū hasta sua.
hæc fecit Banaias filij* Ioiadæ. Et ipse 22
nominat' inter tres robustos, qui erāt in- 23
ter triginta nobiliores: verūtamē vsq. ad
tres nō peruenerat: fecitq. eū sibi Dauid
auriculariū, à secreto. Asaēl frater Ioab 24
inter triginta, Elchanā filius patrui eius
de Beth-lehē, Semma de Harodi, Elica 25
de Harodi, Heles de Phalti, Hira filius 26
Acces de Thecua, Abiēzer de Anathoth, 27
Mobonnai de Hulati, Sēlmō Ahohites, 28
Maharāi Netophathites, Heled filius 29
Baana, & ipse Netophathites, Ithai filius
Ribai de Gabaath filiorum Ben-iamin,
Banāia Pharathonites, Heddai de Tor- 30
rente-Gaas, Abi-albon Arbathites, Az- 31
māueth de Beromi, Eliaba de Salabo- 32
ni. Filij Iassen, Ionathā, Semma de *O- 33
rodi*, Abiam filius Sarar Ararites, Eli- 34
phēlet filius Aarbai filij Machati, Eliam
filius Achi-tophel Gelonites, Hesrāi 35
de Carmelo, Pharāi de Arbi, Igaal fili* 36
Nathā de Soba. *Bonni' de Gadi, Selec 37
de Ammoni, Nahārāi Berothites armiger
Ioab filij Saruiæ, Ira Iethrites, Gareb & 38
ipse Iethrites, Vrias Hethæus. Omnes 39
triginta septem. CAP. XXIIII.

ET addidit furor Dñi irasci cōtra Is- 1
raēl, commouitq. Dauid in eis dicentem*, Vade, numera Israēl & Iudā. Di- 2
xitq. rex ad Ioab principē exercitus sui,
Perambula omnes tribus Israēl a Dan
vsq. Bersabee, & numerate populum, vt 3
sciā numerum eius. Dixitq. Ioab regi,
Adaugeat Dñs Deus tuus ad populū tuū,
quantus nunc est, iterumq. centuplicet in
cōspectu dñi mei regis: sed quid sibi dñs
meus rex vult in re huiusce modi? Ob- 4
tinuit autem sermo regis verba Ioab, &
principū exercitus: egressusq. est Ioab,
& principes militū à facie regis, vt numerarent populum Israēl. Cumq. per- 5
transissent Iordanē, venerūt in Aroer ad
dexterā vrbis, quæ est in Valle-Gad: &
per Iazer trāsierunt in Galaad, & in terrā
inferiorē Hadsi, & venerunt in Dan siluestria. Circumeuntēsq. iuxta Sidonem,
trāsierunt prope mœnia Tyri, & omnē 7
terrā Heuæi & Chananæi, veneruntq. ad
meridiē Iuda in Ber-sabee: & lustrata 8
vniuersa terra assuerūt post nouē menses
& viginti dies, in Ierusalē. Dedit ergo 9
Ioab numerū descriptionis populi regi, &
inuenta sunt de Israēl octingenta millia
virorū fortiū, qui educerent gladiū: & de
Iuda quingenta millia pugnatorū. Per- 10
cussit autē cor Dauid eū, postquā numeratus est popul': & dixit Dauid ad Dñm,
Peccaui valde in hoc factō: sed pręcor
Dñe, vt transferas iniquitatem serui tui,
quia stultē egi nimis. Surrexit itaque 11
Dauid manè, & sermo Dñi factus est ad
Gad prophetā & videntem Dauid, dicēs,
Vade, & loquere ad Dauid, Hæc dicit 12
Dñs, Trium tibi datur optio, elige vnum
quod volueris ex his, vt faciā tibi. Cūq. 13
veniisset Gad ad Dauid, nuntiauit ei, dicēs, Aut septē annis veniet tibi fames in
terra tua: aut tribus mensibus fugies aduersarios tuos; & illi te persequētur: aut
certē tribus diebus erit pestilētia in terra
tua. Nunc ergo delibera, & vide quē re- 14
spōdeā ei, qui me misit, sermonē. Dixit
autē Dauid ad Gad, Coārctor nimis: sed
melius est vt incidā in manus Dñi (multæ enim misericordiæ eius sunt) quām 15
in manus hominū. Immisitq. Dñs pestilentiā in Israēl, de manē vsq. ad tēpus
constitutum, & mortui sunt ex populo à
Dan vsq. ad Ber-sabee septuaginta mil-
lia virorū. Cumq. extendisset manum 16
suā angel* Dñi super Ierusalē vt disperderet eā, misertus est Dñs super afflictionē, & ait angelo percutienti populū, Sufficit: nunc contine manū tuā. erat autem
angelus Dñi iuxta aream Areuna Iebusæi.
Dixitque Dauid ad Dñm cùm vidisset 17
angelū cędētē populū, Ego sum qui peccaui, & ego inique egi: isti qui oues sunt,
quid fecerunt? vertatur obsecro manus
tua cōtra me, & cōtra domū patris mei.
Venit autē Gad *ad Dauid in die illa, 18 * prophera MS q.R.
& dixit ei, Ascēde, & cōstitue altare Dño
in area Areuna Iebusæi. Et ascēdit Da- 19
uid, iuxta sermonē Gad, quē præceperat
ei Dñs. Conspiciēnsq. Areuna, animad- 20
uertit regē & seruos eius trānire ad se:
& egressus adorauit regē prono vultu
21

in terram, & ait, Quid causę est vt veniat dñs meus rex ad seruum suum? Cui Dauid ait, Vt ędificē altare Dño, & cesset intersectio quæ grassatur in populo. Et ait Areuna ad Dauid, Accipiat, & offerat dñs meus rex, sicut placet ei: habes boues in holocaustum, & plaustrum, & iuga boum in vsum lignorum.

Omnia dedit Areuna regi: dixitq. Areuna ad regē, Dñs Deus tuus suscipiat votum tuum. Cui respondens rex, ait, Nequaquā vt vis, sed emā pretio à te, & nō offerā Dño Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo Dauid areā, & boues, argenti siclis quinquaginta: & ędificauit ibi Dauid altare Dño, & obtulit holocausta & pacifica: & propitiatus est Dns terræ, & cohibita est plaga ab Israēl.

2 Par. 3, 1.

LIBER REGVM TERTIVS: SECVNDVM HEBRAEOS, PRIMVS MALACHIM.

CAP. I.

ET rex Dauid senuerat, habebatque ætatis plurimos dies: cumque operiretur vestibus, nō calefiebat. Dixerunt ergo ei serui sui, Quæramus dño nostro regi adolescentulā virginē, & stet corā rege, & foueat eū, dormiatq. in sinu suo, & calefaciat dūm nostrum regem.

Quærierunt igitur adolescentulā speciosam in omnibus finibus Israēl, & inuenerūt Abisag Sunamitidē, & adduxerūt eā ad regē. Erat autē puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege, & ministrabat ei, rex vero non cognouit eam.

Adonias autē filius Haggith eleuabatur, dicēs, Ego regnabo. Fecitq. sibi currus & equites, & quinquaginta viros qui currerent ante eū. Nec corripuit eū pater suus aliquando, dicēs, Quare hoc fecisti? Erat autē & ipse pulcher valde, secundus natu post Absalom. & sermo ei cū Ioab filio Saruiæ, & cū Abiathar sacerdote, qui adiuuabāt partes Adoniæ. Sadoc verò sacerdos, & Banaias filius Ioiadæ, & Nathan propheta, & Semei, & ‖ Cerethi & Phelethi, & ‖ robur exercitus Dauid, nō erat cum Adonia. Immolatis ergo Adonias arietibus & vitulis, & vniuersis pinguibus iuxta Lapidem-zoheleth, qui erat vicinus Fonti-rogel, vocauit vniuersos fratres suos filios regis, & omnes viros Iuda seruos regis. Nathan autē propheram, & Banaiam, & robustos quosque, & Salomonē fratre suū nō vocauit. Dixit itaq. Nathan ad Beth-sabee matrē Salomonis, Num audisti quòd regnauerit Adonias filius Haggith, & dns noster Dauid hoc ignorat? Nunc ergo veni, accipe consiliū à me, & salua animā tuā, filiique tui Salomonis. Vade, & ingredere ad regem Dauid, & dic ei, Nonne tu dñe mi rex iurasti mihi ancillæ tuæ, dicēs, Quòd Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo? quare ergo regnat Adonias? Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniā post te, & complebo sermones tuos. Ingressa est itaq. Beth-sabee ad regē in cubiculo: rex autem senuerat nimis, & Abisag Sunamitis ministrabat ei. inclinauit se Beth-sabee, & adorauit regē. Ad quā rex, Quid tibi, inquit, vis? Quæ respondens ait, Domine mi * tu iurasti per Dñm Deum tuū ancillæ tuæ, Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo. Et ecce nunc Adonias regnat, te dñe mi rex ignorante. Mactauit boues & pinguia quæque, & arietes plurimos, & vocauit omnes filios regis, Abiathar quoq. sacerdotē, & Ioab principē militiæ: Salomonē autē seruū tuū nō vocauit. Verumtamen dñe mi rex, in te oculi respiciunt totius Israēl, vt indices eis, quis sedere debeat in solio tuo dñe mi rex post te. Eritque, cùm dormierit dns meus rex cum patribus suis, erimus ego & filius meus Salomon peccatores. Adhuc illa loquēte cum rege, Nathā propheta venit. Et nuntiauerunt regi, dicentes, Adest Nathā propheta. Cumq. introisset in cōspectū regis, & adorasset eum pronus in terrā, dixit Nathā, Dñe mi rex, tu dixisti, Adonias regnet post me, & ipse sedeat super thronū meū? Quia descendit hodie, & immolauit boues & pinguia & arietes plurimos, & vocauit vniuersos filios regis, & principes exercitus, Abiathar quoq. sacerdotē: illiq. vescentibus & bibentibus corā eo, & dicentibus, Vjuat rex Adonias, Me seruum tuum & Sadoc sacerdotē, & Banaiā filiū Ioiadæ, & Salomonē famulum tuum nō vocauit. Numquid à domino meo rege eximit hoc verbum, & mihi non indicasti seruo tuo quis sessurus esset super thronū dñi mei regis post eū? Et respōdit rex Dauid, dicens, Vocate ad me Beth-sabee. Quæ cùm fuisset ingressa coram rege, & stetisset ante eum, iurauit rex, & ait, Viuit Dñs, qui eruit animā meā de omni angustia, quia sicut iurauī tibi per Dñm Deum Israēl, dicens, Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit super solium meum pro me: sic faciam hodie. Summissoq. Beth-sabee in terrā vultu, adorauit regem, dicēs, Viuat dns meus Dauid in æternū. Dixit quoq. rex Dauid, Vocate mihi Sadoc sacerdotē, & Nathan prophetā, & Banaiam filiū Ioiadæ. Qui cùm ingressi fuissent coram rege, dixit ad eos, Tollite vobiscum seruos dñi vestri, & imponite Salomonē filium meum super mulā meā: & ducite eum in Gihon. & vngat eum ibi Sadoc sacerdos, & Nathan propheta in regem super Israēl*: & canetis buccina, atq. dicetis, Viuat rex Salomon. Et ascendetis post eum, &

1 tuo 3 MS. H. C.

3

* rex MS. R. G. Al. H. autē C. & G q.ns addidit.

1 Par. 29, 22

* & Iudam o.

‖ venietq R. H. C. G. * in Ierusalē MS q.

eum, & ‖ venietis'*, & sedebit super solium meū, & ipse regnabit pro me: illiq. præcipiā vt sit dux super Israēl & super Iudā. Et respondit Banaias filius Ioiadæ, regi, dicēs, Amen: sic loquatur Dñs Deus dni mei regis. Quomodò fuit Dñs cum dño meo rege, sic sit cum Salomone, & sublimius faciat solium eius à solio dñi mei regis Dauid. Descendit ergo Sadoc sacerdos, & Nathan propheta, & Banaias filius Ioiadæ, & cerethi, & phelethi: & imposuerunt Salomonē super mulā regis Dauid, & adduxerunt eum in Gihon. Sumpsitque Sadoc sacerdos cornu olei de tabernaculo, & vnxit Salomonem: & cecinerunt buccina, & dixit omnis populus, Viuat rex Salomon. Et ascēdit vniuersa multitudo post eū, & populus canentium tibiis, & lætantiū gaudio magno, & insonuit terra à clamore eorum.

Audiuit autē Adonias, & omnes qui inuitati fuerant ab eo, iamq. cōuiuiū finitum erat: sed & Ioab, audita voce tubæ, ait, Quid sibi vult clamor ciuitatis tumultuantis? Adhuc illo loquente, Ionathan filius Abiathar sacerdotis venit: cui dixit Adonias, Ingredere, quia vir fortis es, & bona nuntians. Respondit q. Ionathā Adoniæ, Nequaquā: Dñs enim noster rex Dauid regē cōstituit Salomonē: misitq. cū eo Sadoc sacerdotē, & Nathan prophetā, & Banaiam filiū Ioiadæ, & cerethi, & phelethi, & imposuerūt eū super mulā regis. Vnxerunt q. eum Sadoc sacerdos, & Nathan propheta regem in Gihon: & ascenderūt inde lætantes, & insonuit ciuitas. hæc est vox quam audistis. Sed & Salomon sedet super solium regni. Et ingressi serui regis benedixerunt dño nostro regi Dauid, dicētes, Amplificet Deus nomē Salomonis super nomē tuum, & magnificet thronū eius super thronum tuum. Et adorauit rex in lectulo suo: insuper & hæc locutus est, Benedictus Dñs Deus Israēl, qui dedit hodie sedentem in solio meo, videntibus oculis meis. Territi sunt ergo, & surrexerunt omnes qui inuitati fuerant ab Adonia, & iuit vnusquisq. in viā suā. Adonias autē timens Salomonē, surrexit, & abiit ← in tabernaculum Dñi*, tenuitq. cornu altaris. Et nuntiauerunt Salomoni, dicentes, Ecce Adonias timēs regem Salomonem, tenuit cornu altaris, dicens, Iuret mihi rex Salomon hodie quòd nō interficiat seruum suum gladio. Dixitq. Salomō, Si fuerit vir bonus, nō cadet ne vnus quidē capillus eius in terrā: si autē malū inuentū fuerit in eo, morietur.

Misit ergo rex Salomon, & eduxit eum ab altari, & ingressus adorauit regem Salomonē: dixitq. ei Salomon, Vade in domum tuam.

CAP. II.

APpropinquauerunt autē dies Dauid vt morereturr, præcepitq. Salomoni filio suo, dicēs, *Ego ingredior viā vniuersæ terræ: confortare, & esto vir*. Et obserua ← vt' ‖ custodias' ← mandata' Dñi Dei tui, vt ambules in viis eius, & custodias cæremonias eius, & præcepta eius, & iudicia, & testimonia, sicut ‖ scriptū est in lege Moysi: vt intelligas vniuersa quæ facis, & quocumq. te verteris:

Vt confirmet Dñs sermones suos quos locutus est de me, dicens, Si custodierint filij tui ‖ vias meas', & ambulauerint corā me in veritate, in omni corde suo, & in omni anima sua, nō auferetur tibi vir de solio Israēl. Tu quoq. nosti quæ fecerit mihi Ioab filius Saruiæ, quæ fecerit duobus principibus exercitus Israēl, ‖ Abner filio Ner, & ‖ Amasæ filio Iether: quos occidit, & effudit sanguinē belli in pace, & posuit cruorem prœlij in balteo suo, qui erat circa lumbos eius, & in calceamēto suo quod erat in pedibus eius.

Facies ergo iuxta sapientiā tuā, & non deduces canitiē eius pacificè ad inferos.

Sed & filiis Berzellai Galaaditis reddes gratiā, eruntq. comedentes in mensa tua: ‖ occurrerūt enim mihi quādo fugiebam a facie Absalom fratris tui. Habes quoq. apud te Semei filiū Gera filij Iemini de Bahurim, ‖ qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibā ad Castra: sed quia descēdit mihi in occursum cùm trāsitē Iordanē, & iurauī ei per Dñm, dicēs, Nō te interficiā gladio: tu noli pati eū esse innoxiū. Vir autē sapiens es, ‖ vt scias' quæ facies ei, deducēsq. canos eius cū sanguine ad inferos. ‖ Dormiuit igitur Dauid cū patribus suis, & ‖ sepultus' est in ciuitate Dauid. Dies autē quib' regnauit Dauid super Israēl, quadraginta anni sunt: in Hebron regnauit ‖ septē annis: in Ierusalē', trigiata tribus. ‖ Salomō autē sedit super thronū Dauid patris sui, & firmatū est regnū eius nimis. Et ingressus est Adonias filius Haggith ad Beth-sabee matrē Salomonis. Quę dixit ei, Pacificūne est ingressus tuus? Qui respondit, Pacificus. Addititque, Sermo mihi est ad te. Cui ait, Loquere. Et ille,

Tu, inquit, nosti, quia meū erat regnū, & me præposuerat omnis Israēl sibi in regē: sed translatus est regnū, & factū est fratris mei: à Dño enim cōstitutū est ei.

Nūc ergo petitionē vnā precor à te, ne confundas faciē meā. Quæ dixit ad eū, Loquere. Et ille ait, Precor vt dicas Salomoni regi (neq. enim negare tibi quicquā potest) vt det mihi Abisag Sunamitidem vxorē. Et ait Beth-sabee: Bene, ego loquar pro te regi. Venit ergo Beth-sabee ad regē Salomonē, vt loqueretur ei pro Adonia: & surrexit rex in occursum eius, adorauitq. eā, & sedit super thronū suū: positūq. est thron' matri regis, quę sedit ad dexterā ei*. Dixitq. ei, Petitionē vnā parvulā ego deprecor à te, ne cōfundas faciē meam. Et dixit ei rex, Pete mater mea: neq. enim fas est vt auertam

* fortis MS q. R. Q. n. ← 14 MS. H. G. Deu. 17, 16. Inf. 7, 14.

‖ viā suam 8 MS. R. H. C. G.

2 Re. 3, 27. & 20, 19.

‖ & scies 6 MS. H. C. G. Act. 2, 29. & 13, 36.

1 Par. 29, 23

* verò 2 MS. H. C. G.

2 Reg. 5, 4.

facie tua. Quæ ait, Detur Abisag Sunamitis Adoniæ fratri tuo vxor. Respōdit̄q. 21
rex Salomon, & dixit matri suæ, Quare postulas Abisag Sunamitidē Adoniæ? postula ei & regnū ipse est enim frater meus maior me, & habet Abiathar sacerdotem & Ioab filium Saruiæ. Iurauit itaq. rex 22
Salomō per Dominū, dicens, Hæc faciat mihi Deus, & hæc adiat, quia cōtra animā suā locutus est Adonias verbū hoc.
Et nunc viuit Dñs qui firmauit me, & collocauit me super solium Dauid patris mei, & qui fecit mihi domū, sicut locutus est, quia hodie occidetur Adonias. 24
Misitq. rex Salomon per manū Banaiæ filij Ioiadæ, qui interfecit eū, & mortuus est. Abiathar quoq. sacerdoti dixit rex, 25
Vade in Anathoth ad agrū tuū, & quidē vir mortis es: sed hodie te nō interficiā, quia portasti arcā Dñi Dei coram Dauid patre meo, & fuisti laborē in omnibus in quibus laborauit pater meus. Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non esset 27
1Reg.2,31. sacerdos Dñi. ¶ vt impleretur sermo Dñi, quē locutus est super domū Heli in Silo.
Venit autē nunti⁹ ad ᵃSalomonē quòd 28
ᵃ Ioab 1 MS.Hier. Q.n. Ioab declinasset post Adoniā, & post Salomonē non declinasset: fugit ergo Ioab in tabernaculū Dñi, & apprehendit cornu altaris. Nuntiatumq. est regi Salo- 29
moni, quòd fugisset Ioab in tabernaculū Dñi, & esset iuxta altare: misitq. Salomon Banaiam filium Ioiadæ, dicēs, Vade, interfice eū. Et venit Banaias ad ta- 30
bernaculū Dñi, & dixit ei, Hæc dicit rex, Egrēdere. Qui ait, Non egrediar, sed hic moriar. Renuntiauit Banaias regi sermonē, dicens, Hæc locutus est Ioab, & hæc respondit mihi. Dixitq. ei rex, Fac sicut 31
loc utus est: & interfice eum, & sepeli, & amouebis sanguinē innocētē, qui effusus est, a Ioab, a me, & a domo patris mei. Et 32
reddet Dōs sanguinē eius sup caput eī⁹, quia interfecit duos viros iustos, meliores q. se: & occidit eos gladio, patre meo Dauid ignorāte: ¶ Abner filiū Ner principē militiæ Israel, ¶ & Amasam filium Iether principem exercitus Iuda: & re- 33
uertetur sanguis illorū in caput Ioab, & in caput seminis eius in sempiternum. Dauid autē & semini eius, & domui, & throno illius sit pax vsq. in æternū a Dño.
2 Reg.3,27. 2Reg.20,9.
Ascendit itaq. Banaias filius Ioiadæ, & 34
aggressus eum interfecit, sepultusque est in domo sua in deserto. Et cōstituit rex 35
Banaiā filiū Ioiadæ pro eo super exercitum, & Sadoc sacerdotē posuit pro Abiathar. Misit quoq. rex, & vocauit Semei, 36
dixitq. ei, Ædifica tibi domū in Ierusalē, & habita ibi: & nō egredieris inde huc atq. illuc. Quacunq. autē die egressus 37
fueris, & tranieris Torrentem-cedron, scito te interficiendū: sanguis tuus erit super caput tuū. Dixitque Semei regi, 38
Bonus sermo: sicut locutus est dñs meus rex, sic faciet seruus tuus. Habitauit itaq.

39 Semei in Ierusalē diebus multis. Factū est autē post annos tres vt fugerent serui Semei ad Achis filiū Maacha regē Geth: nuntiatumq. est Semei quòd serui eius ᵇissent in Geth. Et surrexit Semei, & 40
ᵇ essent 4 MS.
strauit asinū suū: iuitq. ad Achis in Geth ad requirendū seruos suos, & adduxit eos
41 de Geth. Nuntiatū est autē ᵃSalomoni quòd isset Semei in Geth de Ierusalē, & 42
ᵃ regi MS q.R. rediisset. Et mittens vocauit cū, dixitq. illi, Nonne testificatus sum tibi per Dñm & præmonui te, dicens, Quacunque die egressus ᶜfueris huc & illuc, scito te esse moriturum? Et respondisti mihi, Bonus sermo
43 quem audiui. Quare ergo nō custodisti iusiurādū Dñi, & præceptū quod præce-
44 perani tibi? Dixitque rex ad Semei, Tu nosti omne malum, cuius tibi conscium est cor tuū, quod feciti Dauid patri meo: reddidit Dñs malitiā tuā in caput tuum.
45 Et rex Salomon benedictus, & thronus Dauid erit stabilis corā Dño vsq. in sempiternū. Iussit itaque rex Banaiæ filio
46 Ioiadæ: qui ᵈaggressus, percussit eum, & mortuus est. CAP. III.
ᶜ veneris 4 MS.H. C. G.
ᵈ egressus 2 MS. H. C.G.
1 CONfirmatū est igitur regnū in manu Salomonis, & affūmtate cōiunctus est Pharaoni regi Aegypti: accepit namq. filiā eius, & adduxit in ciuitatem Dauid, donec compleret ædificans domū
2 suam, & domum Domini, & murum Ierusalem per circuitum. Attamē populus immolabat in excelsis: non enim ædificatū erat templum nomini Domini
3 vsque in diem illum. Dilexit autē Salomon Dominum, ambulans in præceptis Dauid patris sui, excepto quòd in excelsis immolabat, & accendebat thy-
4 miama. Abiit itaq. ᵉin Gabaon, vt immolaret ibi: illud quippe erat excelsum maximum: mille hostias in holocaustum obtulit Salomō super altare illud ᶠin Ga-
5 baon. Apparuit autem Dñs Salomoni per somnium nocte, dicens, Postula quod
6 vis vt dem tibi. Et ait Salomon, Tu fecisti cum seruo tuo Dauid patre meo misericordiam magnam, sicut ambulauit in conspectu tuo in veritate & iustitia, & recto corde tecum: custodisti ei misericordiā tuā grandem, & dedisti ei filium sedentem super thronum eius, sicut est
7 hodie. Et nunc Domine Deus, tu regnare fecisti seruū tuū pro Dauid patre meo: ego autē sum puer parunulus, & ignorans
8 egressum & introitum meum. Et seruus tuus in medio est populi, quem elegisti, populi infiniti, qui numerari & supputari
9 nō potest præ multitudine. Dabis ergo seruo tuo cor docile, vt populū tuum iudicare possit, & discernere inter bonū & malū. quis enim poterit iudicare popu-
10 lū istū, populū tuū hunc multū? Placuit ergo sermo corā Dño, quòd Salomō po-
11 stulasset huiuscemodi rem. Et dixit Dominus Salomoni, Quia postulasti verbū hoc, & non petisti tibi dies multos, nec

ᵉ Salomon MS.R.G. ᶠ rex H.C. In Gabaon apparuit Dominus MS.H. C. Suffraganur autem Textui R. & G.
3 Par.1,10.

diuitias

diuitias, aut animas inimicorum tuorū, sed postulasti tibi sapientiā ad discernēdum iudiciū: ecce feci tibi secundū sermones tuos, & dedi tibi cor sapiēs & intelligēs, in tātum vt nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturᵍ sit. ¶ Sed 13
Sap.7,11. Mat.6,29. & hæc quæ no postulasti, dedi tibi, diuitias scilicet, & gloriā, vt nemo fuerit simili tui in regibus cunctis retrō diebus. Si 14
ᵍ surget MS. autē ambulaueris in viis meis, & custodieris præcepta mea, & mādata mea, sicut ambulauit ʰpater tuus, longos faciā dies
ʰ Dauid 2 MS.H.C. G. tuos. Igitur euigilauit Salomō, & intelexit quòd esset somnium: cumq. venisset Ierusalē, stetit corā arca fœderis Dñi, & obtulit holocaustū, & fecit victimas pacificas & grāde conuiuium vniuersis famulis suis. Tunc venerunt duæ mulieres meretrices ad regē, steteruntq. coram
16 eo, quarum vna ait, Obsecro, mi dne, ego & mulier hæc habitabamus in domo vna: & peperi apud eā in cubiculo. Tertia autē die postquā ego peperi, peperit
18 & hæc: & eramus simul, nullusque alius nobiscum in domo, exceptis nobis duabus. Mortuus est autem filius mulieris
19 huius nocte: dormiens quippe oppressit eum. Et consurgens intepestate noctis silentio, tulit filium meum de latere meo ancillę tuę dormientis, & collocauit in sinu suo: suum autē filium, qui erat mortuus, posuit in sinu meo. Cumq. surre-
21 xissem mane vt darē lac filio meo, apparuit mortuus: quē diligentius intuēs clara luce, deprehendi nō esse meum quem
22 genueram. Respōditq. altera mulier, Nō est ita, vt dicis, sed filius tuus mortuus
ⁱ 5 MS.H. C. G. est, meus autē viuit. Ecōtrario illa dicebat, Mentiris: filius quippe meus viuit, & filius tuus mortuus est. Atq. in hunc modum contendebant corā rege. Tunc rex 23
ᵏ Salomon MS.R.G. ˡ rex H.C. ᵐ In Gabaon apparuit Dominus MS.H. C. Suffraganur autem Textui R. & G. ait, Hæc dicit, Filius meus viuit, & filius tuus mortuus est: Et ita respondit, Non, sed filius tuus mortuus est, meus autem viuit. Dixit ergo rex, Afferte mihi gla- 24
dium. Cumque attulissent gladium corā rege, Diuidite, inquit, infantem viuum 25
in duas partes, & date dimidiā partē vni, & dimidiā partem alteri. Dixit autem 26
mulier cuius filius erat viuus, ad regem (commota sunt quippe viscera eius super filio suo,) Obsecro dne, date illi infantem viuum, & nolite interficere eum. Econtrario illa dicebat, Nec mihi, nec tibi sit, sed diuidatur. Respondit rex, & 27
ait, Date huic infantem viuum, & nō occidatur: hæc est enim mater eius. Au- 28
diuit itaque omnis Israel iudicium quod iudicasset rex, & timuerunt regem, videntes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum iudicium. CAP. IIII.
3 Par.1,10.
ERat autē rex Salomon regnans super omnē Israel: & hi principes quos habebat: Azarias filius ᵃ Sadoc sacerdotis:
ᵃ sacerdos & MS.G. Elihoreph & Ahia filij Sisa, scribæ: Iosaphat filius Ahilud, à commentariis: 3
4 Banaias filius Ioiadæ, super exercitum: 5 Sadoc autē & Abiathar, sacerdotes. Azarias filius Nathā, super eos qui assistēbāt regi: Zabud filius Nathā, sacerdos a- 6
micus regis: & Aliśar præpositᵘ domⁿ: & Adoniram filius Abda super tributa. 7
Habebat autē Salomō duodecim præfectos super omnē Israēl qui præbebant annonā regi, & domui eius: per singulos enim menses in anno, singuli necessaria 8
ministrabant. Et hæc nomina eorum: Bē-hur, in mōte Ephraim. Ben-decar, 9
in Maccos, & in Salebim, & in Beth-sa- mes, & in Helo, & in Beth-hānā. ᵇBeth- hēsed in Aruboth: ipsius erat Socho, & 10
ᵇ Ben MS. R.H.C.G. ⁿ enim o. omnis terra Epher. Bē-abinadab, cuius omnis Nephath-dor, Tapheth filiā Salo- 11
monis habebat vxorē. Banā filius Ahilud regebat Thanach & Mageddo, & vniuersam Beth-san, quæ est iuxta Sārtha- 12
na subter Iezrahel, a Beth-san vsq. Abelmehula è regione Iecmaan. Ben-gāber 13
in Ramoth-galaad: habebat Auoth-iair filij Manasse in Galaad, ipse præerat in omni regione Argob, quæ est in Basan, sexaginta ciuitatibus magnis atq. mura- 14
tis, quæ habebāt seras æreas. Ahinadad 15
filius Addo præerat in Manaim. Achimāas in Nephthali: sed & ipse habebat Basemath filiam Salomonis in coniugio. 16
Baāna filius Husi, in Aser, & in Baloth. 17
Iosaphat filius Pharue, in Issachar. 18
Semei filius Ela, in Bē-iamin. Gaber 19
filius Vri, in terra Galaad, ᵒ in terra Sehon regis Amorrhæi, & Og regis Basan, ᵒ & o. super omnia quæ erat in illa terra. Iuda 20
& Israēl innumerabiles, sicut arena maris in multitudine: comedētes, & bibentes, atq. lætantes. ¶ Salomon autē erat 21
Eccl.47,16. in ditione sua, habens omnia regna, a fluuio Euphrate vsq. ad terminum Aegypti: offerentium sibi munera, & seruientium ei cunctis diebus vitę 22
ᵖ 2 MS. R. H.C.G. eius. Erat autē cibus Salomonis p dies singulos triginta cori similæ, & sexaginta cori farinæ, decē boues pingues, & 23
viginti boues pascuales, & centum arietes, excepta venatione cernorum, caprearu, atq. bubalorū, & auiū altilium. Ipse e- 24
nim obtinebat omnē regionem quæ erat trās flumen, a Thaphsa vsque ad Gazā, & cunctos reges illarū regionū: & habebat pacē ex omni parte in circuitu. 25
ᵠ 1 MS.R. H.C.G. Habitabatq. Iuda & Israēl absq. timore vllo, vnusquisq. sub vite sua, & sub ficu sua, a Dā vsq. Berſabee cunctis diebus
2 Par.9,25. Salomonis. Et habebat Salomō ¶ quadraginta millia præsepia equorū currilū, 26
& duodecim millia equestriū. Nutrie- bātq. eos supradicti regis præfecti: sed & necessaria mēsæ regis Salomonis cū in- 27
gēti cura præbebāt in tempore suo. Hordeū quoq. & paleas equorū & iumentorū deferebāt in locū vbi erat rex, iuxta cōsi- 28
tutū sibi. Dedit quoq. Deus sapientiam 29
Eccl.47,16. Salomoni, & prudentiā multā nimis, &

latitudinem

latitudinē cordis, quasi arenā quæ est in littore maris. Et præcedebat sapientia 30
Salomonis sapientiā omniū Orientaliū, & Aegyptiorū, & erat sapientior cūctis 31
hominibus: sapientior Ethā Ezrahite, & Heman, & Chalcol, & Dorda filiis Mahol: & erat nominatus in vniuersis gētibus per circuitū. Locutus est quoq. Salomon tria millia parabolas: & fuerūt carmina eius quinque millia. Et disputauit 32
super lignis à cedro, quæ est in Libano, vsq. ad hyssopū quæ egreditur de pariete: & disseruit de iumētis & volucribus, & reptilib. & piscib. Et veniebāt de cūctis populis ad audiendā sapientiā Salo- 33
monis, & ab vniuersis regibus terræ, qui audiebāt sapientiam eius. CAP. V.

Misit quoq. Hirā rex Tyri seruos suos 1
ad Salomonē: audiuit enim quòd
*super Israel o. ipsum vnxissent regem * pro patre eius: quia amicus fuerat Hirā Dauid omni tēpore. Misit autē Salomō ad Hirā, dicēs, 2
1 Par. 2, 3. Tu scis voluntatē Dauid patris mei, & 3
quia nō potuerit ædificare domū nomini Dñi Dei sui propter bella imminētia per circuitum, donec daret Dñs eos sub vestigio pedū eius. Nunc autē requiē de-
* Dñs 1 MS. H. C. G. dit * Deus meus mihi per circuitū: & non est satan, neq. occursus malus. Quāob 5
2 Reg. 7, 13 2 Pa. 22, 10. rē cogito ædificare tēplum nomini Dñi Dei mei, sicut locutus est Dñs Dauid patri meo, dicens, Filius tuus quē dabo pro te super solium tuum, ipse ædificabit domum nomini meo. Præcipe igitur vt 6
præcidant mihi serui tui cedros de Libano, & serui mei sint cū seruis tuis: mercedē autē seruorū tuorū dabo tibi quācunq. petieris: scis enim quomodo non est in populo meo vir qui nouerit ligna cædere sicut Sidonij. Cūm ergo audisset 7
Hirā verba Salomonis, lætatus est valde, & ait, Benedictus Dñs Deus hodie, qui dedit Dauid filiū sapientissimū super populum hunc plurimū. Et misit Hirā ad 8
Salomonem, dicēs, Audiui quæcunque mandasti mihi: ego faciā omnē voluntatem tuam in lignis cedrinis & abiegnis.
Serui mei deponent ea de Libano ad 9
mare: & ego coponam ea in ratibus, in mari, vsq. ad locū quē significaueris mihi: & applicabo ea ibi, & tu tolles ea: prębebisque necessaria mihi, vt detur cibus domui meę. Itaq. Hirā dabat Salomoni ligna cedrina, & ligna abiegna, iuxta 10
oēm voluntatē ei⁹. Salomō aut prębebat Hirā viginti millia coros tritici in cibū domui eius, & viginti coros purissimi olei: hæc tribuebat Salomō Hirā per singulos annos. Dedit quoque Dominus 12
Sup. 3, 12. sapientiā Salomoni, ‖ sicut locutus est ei: 1 Par. 2, 10 & erat pax inter Hiram & Salomonem, & percusserunt ambo fœdus. Elegitque 13
rex Salomon operarios de omni Israel, & erat indictio triginta millia virorum.
Mittebatq. eos in Libanū, decē millia 14
per mēses singulos vicissim, ita vt duob⁹ mensibus essent in domibus suis: & Adonirā erat super huiusce modi indictiō- 15
nē. Fuerūtque Salomoni septuaginta millia eorum qui onera portabant, & octoginta millia latomorum in monte: 16
absq. præpositis, qui præerant singulis operibus, numero triū millium, & trecentorum præcipientium populo, & his qui 17
faciebant opus. Præcepitq. rex, vt tollerent lapides grandes, lapides pretiosos in fundamentū tēpli, & quadrarent eos: 18
quos dolauerunt cæmētarij Salomonis, & cæmentarij Hirā: porrò Giblij præparauerunt ligna & lapides ad ædificādam domum. CAP. VI.

Actū est ergo quadringētesimo & o- 1 2 Par. 3, 1
gesimo anno egressionis filiorum Israēl de Terra-Aegypti, in anno quarto (mēse Zio, ipse est mēsis secūdus) regni Salomonis super Israēl, ædificare cœpit 2
domū Dño. Domus autē quā ædificabat rex Salomō Dño, habebat sexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in latitudine, & triginta cubitos in alti- 3
tudine. Et porticus erat ante templum viginti cubitorū lōgitudinis, iuxta mensurā latitudinis templi: & habebat decē cubitos latitudinis ante faciem templi.
Fecitque in templo fenestras obliquas. 4
Et ædificauit super parietē templi tabu- 5
lata per gyrum, in parietibus domus per circuitū tēpli & oraculi, & fecit latera in circuitu. Tabulatum quod subter erat, quinq. cubitos habebat latitudinis, & mediū tabulatū sex cubitorū latitudinis, & tertiū tabulatum septē habēs cubitos latitudinis. Trabes aūt posuit in domo per circuitū forinsecus, vt nō hærerēt muris 7
tēpli. Domus autē cùm ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est: & malleus, & securis, & omne ferramentum nō sunt audita in domo cū ædificaretur. Ostiū lateris medij in ª pa- 8 ª parte 5 MS. B. Ex Hebræo, in septuaginta, tum alij vertūt: Ad humerum domus dexteram.
riete erat domus dextra: & per cochleam ascēdebant in medium cœnaculum, & à 9
medio in tertiū. Et ædificauit domū, & cōsummauit eā: texit quoq. domum la- 10
quearibus cedrinis. Et ædificauit tabulatū super omnē domū quinq. cubitis altitudinis, & operuit domū lignis cedrinis.
Et factus est sermo Dñi ad Salomonē, 11
dicens, Domus hæc quā ædificas, si ambulaueris in præceptis meis, & iudicia mea feceris, & custodieris omnia mādata mea, gradiēs per ea: firmabo sermonē meū tibi, ‖ quē locutus sum ad Dauid pa- 2 Reg. 7, 16 1 Par. 22, 9
trē tuū. Et habitabo in medio filiorum 13
Israēl, & nō derelinquā populum meum Israel. Igitur ædificauit Salomō domū, 14
& cōsummauit eā. Et ædificauit parietes domus intrinsecus, tabulatis cedrinis: à pauimento domus vsq. ad summitatē parietum, & vsq. ad laquearia, * operuit lignis cedrinis intrinsecus: & texit pauimentum domus tabulis abiegnis. Ædificauitq. viginti cubitorum ad posteriorē 16
*& MS. R. G. Ab H. autem, C. & G. q. ñ legitur.

partem

partē tēpli tabulata ced rina, à pauimēto vsq. ad superiora: & fecit interiorē domū oraculi in Sanctū Sanctorū. Porrò qua- 17
draginta cubitorum erat ipsum tēplum pro foribus oraculi. Et cedro omnis do- 18
mus intrinsecus vestiebatur, habēs tornaturas, & iuncturas suas fabre factas & exaltaturas eminētes: omnia cedrinis tabulis vestiebatur: nec omnino lapis apparere poterat in pariete. Oraculum autē in 19
medio domus, in interiori parte fecerāt, vt ponerēt ibi arcā fœderis Dñi. Porro 20
oraculum habebat viginti cubitos lōgitudinis, & viginti cubitos latitudinis, & viginti cubitos altitudinis: & operuit illud atq. vestiuit auro purissimo. Sed & altare vestiuit cedro. Domū quoq. ante 21
oraculum operuit auro purissimo, & affixit laminas clauis aureis. Nihilq. erat 22
in templo quod nō auro tegeretur: sed & totū altare oraculi texit auro. Et fecit in 23
oraculo duos cherubim de lignis oliuarū, decē cubitorum altitudinis. Quinq. cu 24
bitorum ala cherub vna, & quinq. cubitorum ala cherub altera: id est, decē cubitos habētes, à summitate alæ vnius vsque ad alæ alterius summitatē. Decem 25
quoque cubitorum erat cherub fecidus: in mēsura pari, & opus vnū erat in duob⁹ cherubim, id est, altitudinē habebat 26
vnus cherub decē cubitorum, & similiter cherub fecūdus. Posuitq. cherubim 27
in medio templi interioris: extendebant autem alas suas cherubim, & tangebat ala vna parietē, & ala cherub secundi tāgebat parietem alterum: alæ autē ª altera in media parte tēpli, semiuicem contingebant. Texit quoq. cherubim auro. 28
ª R. Verum H. C. G.
Et omnes parietes tēpli per circuitum 29
sculpsit variis exlaturis & torno: & fecit in eis cherubim, & palmas, & picturas varias, quasi prominētes de pariete, & egredientes. Sed & pauimētum domus texit 30
auro intrinsecus & extrinsecus. Et in 31
ingressu oraculi fecit * ostiola de lignis oliuarum, postesq. angulorū quinque. Et 32
duo ostia de lignis oliuarū: & sculpsit in eis picturā cherubim, & palmarū species, & anaglypha valde prominētia, & texit ea auro: & operuit ea cherubim, quā palmas, & exlatura, auro. Fecitq. in introi- 33
tu tēpli postes de lignis oliuarū quadrāgulatos: & duo ostia de lignis abiegnis 34
altrinsecus: & vtrumq. ostiū duplex erat, & semiuicē tenens aperiebatur. Et sculpsit cherubim, & palmas, & exlaturas valde eminentes: operuitq. omnia lamīnis aureis opere quadrato ad regulam. Et 35
ædificauit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, & vno ordine lignorum cedri. Anno quarto fundata est 37
domus Dñi in mense Zio: & in anno 38
vndecimo, mense Bul (ipse est mensis octauus) perfecta est domus in omni opere suo, & in vniuersis vtensilibus suis: ædificauitque eam annis septem.
* duo o.

CAP. VII.

Domū autē suā ædificauit Salomon 1
‖ tredecim annis, & ad perfectum Inf. 9, 10.
2 vsque perduxit. Ædificauit quoq. domū saltus Libani centū cubitorū lōgitudinis, & quinquaginta cubitorū latitudinis, & triginta cubitorum altitudinis: & quatuor deālulacra inter colūnas cedrinas: ligna quippe cedrina exciderat in colūnas. Et tabulatis cedrinis vestiuit to- 3
tā camerā, quæ quadraginta quinq. colūnis sustinebatur. Vnus autē ordo habebat 4
colūnas quindecim cōtra se inuicē positas, & eregione se respicientes, æquali spatio inter columnas, & super columnas quadrāgulata ligna in cūctis æqualia. Et 6
porticū colūnarum fecit quinquaginta cubitorū lōgitudinis, & triginta cubitorum latitudinis: & alterā porticū in facie maioris porticus: & colūnas, & epistylia su- 7
per colūnas *. Porticum quoq. solij, in * fecit MS quā tribunal est, fecit: & texit lignis ce- q. R.
drinis à pauimēto vsq. ad summitatem.
Et domuncula in qua sedebatur ad iudi- 8
cādum, erat in media portici simili opere. Domum quoque fecit filiæ Pharaonis (‖ quā vxorē duxerat Salomō) tali opere, Sup. 3, 3.
9 quali & hāc porticū. Omnia lapidibus pretiosis, qui ad normā quandā atq. mēsurā tā intrinsec⁹ quām extrinsecus serrati erant: à fundamēto vsq. ad summitatē parietum, & ª intrinsecus⁹ vsq. ad a- ª extrinsecus R. H. C. G.
10 trium maius. Fundamēta autē de lapidibus pretiosis, lapidibus magnis decem
11 sine octo cubitorum. Et de super lapides pretiosi æqualis mēsuræ sectū erāt, si-
12 militerq. de cedro. Et atrii maius rotundū trāi ordinū de lapidibus sectis, & vnius ordinis de dolata cedro: necnon & in atrio domus Dñi interiori, & in portī-
13 cu domus. Misit quoq. rex Salomō, & tulit Hirā de Tyro, filium mulieris vi-
14 duæ de tribu Nephthali, patre Tyrio, artificē ærarij, & plenū sapiētia, & intelligētia, & doctrina ad faciendum omne opus ex ære. Qui cùm venisset ad regē Salo-
15 monē, fecit omne opus eius. Et finxit duas columnas æreas, decē & octo cubitorum altitudinis columnā vnā: & ‖ linea Ier. 52, 21.
duodecim cubitorū ambiebat columnā
16 vtrāque. Duo quoq. capitella fecit, quę ponerētur super capita columnarum, fusilia ex ære: quinque cubitorum altitudinis capitellum vnum, & quinque cubito-
17 rum altitudinis capitellum alterum: & quasi in modum retis, & catenarum fibi inuicem miro opere contextarum. Vtrāque capitellum columnarum fusile erat: septena versum retiacula in capitello vno, & septena retiacula in capitello al-
18 tero. Et perfecit columnas, & duos ordines, per circuitum retiaculorum singulorum, vt tegerent capitella quę erāt super summitatem, malogranatorum: eodem modo fecit & capitello secundo.
19 Capitella autem quæ erant super capita

columnarum

columnarum, quasi opere lilij fabricata erant, in porticu, quatuor cubitorū. Et 20
rursum alia capitella in summitate colū narum desuper iuxta mensuram columnæ contra retiacula: malogranatorum autem duceni ordines erāt in circuitu capitelli secundi. Et statuit duas colūnas 21
in porticu templi: cumq. statuisset colūnā dexterā, vocauit eam nomine Iachin: similiter erexit columnā secundam, & vocauit nomē eius Booz. Et super ca- 22
pita columnarum opus in modum lilij posuit: perfectumq. est opus columnarū.
2 Par.4.8. Fecit quoq. mare fusile decem cubito- 23
rum à labio vsq. ad labium, rotundū in circuitu: quinq. cubitorū altitudo eius, & restícula triginta cubitorum cingebat illud per circuitū. Et sculptura subter 24
labiū circuibat illud decē cubitis ambiēs mare: duo ordines sculpturarū ᵃhistriatarum erāt fusiles. Et ᵇstabant super duo- 25
decim bones, è quibus tres respiciebāt ad Aquilonē, & tres ad Occidentē, & tres ad Meridiē, & tres ad Orientem: & mare super eos desuper erat: quorum posteriora vniuersa intrinsecus latitabant. Grossi- 26
tudo autē lutēris, trium vnciarum erat: labium q. eius, quasi labium calicis, & folium repādi lilij: duo millia batos capiebat, — & tria millia metretas. Et fecit 27
decē bases æneas, quatuor cubitorū lōgitudinis bases singulas, & quatuor cubitorū latitudinis, & triū cubitorū altitudinis.
Et ipsum opus basium, interrasile erat: 28
& sculpturæ inter iuncturas. Et inter 29
coronulas & plectas, leones & bones & cherubim: & in iūcturis similiter desup: & subter leones & bones quasi lora ex ære dependētia. Et quatuor rotæ p bases 30
singulas, & axes æreis & per quatuor partes quasi humeruli subter lutērē fusiles, contra se inuicē respectantes. Os quoq. 31
lutēris intrinsecus erat in capitis summitate & quod forinsecus apparebat, vnius cubiti erat, totum rotundū, pariterq. habebat vnū cubitum & dimidium: in angulis autē columnarum variæ exlaturę erāt: & media intercolūnia, quadrata no rotūda. Quatuor quoque rotæ, quæ per 32
quatuor angulos basis erant, cohærebant sibi subter basim: vna rota habebat altitudinis cubitum & semis. Tales autem 33
rotæ erāt quales solēt in curru fieri: & axes earū, & radij, & canthi, & modioli, omnia fusilia. Nā & humeruli illi qua- 34
tuor per singulos angulos basis vnius, ex ipsa basi fusiles & coniuncti erāt. In fū- 35
mitate autē basis erat quædā rotunditas vnius & dimidij cubiti, ita fabrefacta, vt luter desuper posset imponi, habēs exlaturas suas, variasq. sculpturas ex semetipsa. Sculpsit quoq. in tabulatis illis quę 36
erant ex ære, & in angulis, cherubim, & leones, & palmas, quasi in similitudinem hominis stantis, vt nō exlata, sed appositā per circuitum viderentur. In hunc 37
modum fecit decem bases, fusura vna, & mēsura, sculpturaque consimili. Fecit quoq. decē lutēres æneos: quadraginta batos capiebat luter vnus, eratq. quatuor cubitorum: singulos quoq. lutēres p sin- 39
gulas, id est, decē bases, posuit. Et constituit decē bases, quinq. ad dexterā partem tēpli, & qui nq. ad sinistrā: mare autē posuit ad dexterā partem templi contra
Orientem ad Meridiem. Fecit ergo Hi- 40 ᵇquoque 2. MS. Ab H. C. & G. legitur: Et fecit Hirā.
ram lebetes, & scutras, & amulas, & perfecit omne opus regis Salomonis in tem 41
plo Dñi. Columnas duas, & funiculos capitellorum super capitella columnarū duos: & retiacula duo, vt operirent duos funiculos, qui erāt super capita colum- 42
narum. Et malogranata quadringēta in duobus retiaculis: duos versus malogranatorū in retiaculis singulis, ad operiēdos funiculos capitellorū qui erāt super capita columnarū. Et bases decē, & lutēres 43
decē super bases. Et mare vnum, & bo- 44
ues duodecim subter mare. Et lebetes, & scutras, & amulas. omnia vasa quæ fecit Hirā regi Salomoni in domo Dñi, de 46
aurichalco erant. In campestri regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra, 47
inter Sochoth & Sarthā. Et posuit Salomō omnia vasa* : propter multitudinē *in domo Domini MS q. R.
aute nimiā nō erat pondus ęris. Fecitq. 48
Salomon omnia vasa in domo Dñi: altare aureum, & mensam super quam ponerentur panes propositionis, aureum:
& candelabra — aurea*, quinque ad dex- 49 *1 MS. H. C. G.
terā, & quinque ad sinistram cōtra oraculum ex auro puro: & quasi lilij flores, & lucernas desuper aureas: & forcipes au- 50
reos, & hydrias, & fuscinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula, de auro purissimo: & cardines ostiorum domus interioris Sancti sanctorum, & ostiorum
domus tēpli, ex auro erāt. ¶ Et perfecit 51 2 Par. 5, 1.
omne opus quod faciebat* Salomō in do- *rex 1 MS. H. C. O-
mo Dñi, & intulit quæ sanctificauerat mittitur autem à R. & G.
Dauid pater suus, argentum, & aurum, & vasa, reposuitque in thesauris domus Domini.

CAP. VIII.

TVnc cōgregati sunt omnes maiores 1 1 Par. 5, 2.
natu Israel cū principibus tribuum, & duces familiarū filiorū Israēl ad regē Salomonē in Ierusalē: vt deferrent arcā fœderis Dñi, de ciuitate Dauid, id est de
Sion. Conuenitque ad regem Salomo- 2 ᵃEthanim 2 MS. H. G.
nē vniuersus Israel in mēse* Bethanim, *quę vete-
in solenni die, ipse est mensis septimus. res vocabat
Veneruntq. cuncti senes de Israel, & tu- 3 Mēsem primū, & nūc ipse est Mē se septimus, C.
lerunt arcā sacerdotes, & portauerunt 4
arcam Dñi, & tabernaculum fœderis, & omnia vasa sanctuarij quæ erant in tabernaculo: & ferebant ea sacerdotes & 5
Leuitæ. Rex autem Salomon, & omnis multitudo Israel quæ cōuenerat ad eum, gradiebatur cū illo ante arcam, & immolabant oues & bones absque æstimatione 6
& numero. Et intulerūt sacerdotes arcā fœderis Dñi in locum suū, in oraculum templi, in Sanctum sanctorū subter alas cherubim. Siquidē cherubim expandebant alas super locū arcæ, & protegebant arcam, & vectes eius desuper. Cumque 7 8
eminerēt vectes, & apparerēt summitates eorū foris sanctuariū ante oraculum, nō apparebāt vltrà extrinsec*, qui & fue- *Exo. 34.27 Heb 9,4. Exo. 40, 27 1. Pa. 6, 1.
runt ibi vsq. in præsentē diem. In arca 9
autē nō erat aliud ¶ nisi duæ tabulæ lapideæ, ¶ quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quādo pepigit Dūs fœdus cum filiis Israel, cùm egrederētur de Terra-Aegypti. Factū est autē, cùm exissent sacer- 10
dotes de sanctuario, nebula implenit domum Dni, & nō poterāt sacerdotes stare & ministrare propter nebulā: impleuerat enim gloria Dni domū Dni. Tunc 12
ait Salomō, Dūs dixit vt habitaret in nebula. Aedificās ædificauī domū in habi- 13
taculum tuū, firmissimum solium tuū in sempiternū. Couertitq. rex faciē suā, & 14
benedixit omni ecclesiæ Israēl: omnis enim ecclesia Israel stabat. Et ait — Salo- 15 — 6 MS. H. C. G.
mon, Benedictus Dūs Deus Israēl, qui locutus est ore suo ad Dauid patrē meū, & in manib* eius* perfecit, dicēs: A die 16 ᵇmanu sua 1 MS. H. C.
qua eduxi populū meum Israēl de Aegypto, nō elegi ciuitatē de vniuersis tribubus Israēl, vt ædificaretur domus, & esset nomē meum ibi: sed elegi Dauid vt esset
super populū meum Israēl. ¶ Voluitq. 17 2. Reg. 7, 5.
Dauid pater meus ædificare domū nomini Dñi Dei Israēl: & ait Dūs ad Dauid pa- 18
trē meum, Quod cogitasti in corde tuo ędificare domū nomini meo, bene fecisti 2. Pa. 33, 17
hoc ipsum mēte tractās. Verumtamē tu 19
nō ædificabis — mihi domū, sed filⁱ tuus — 1 MS. H. C. G.
qui egredietur de renibus tuis, ipse ędificabit domum nomini meo. Cōfirmauit 20
Dūs sermonē suum, quē locutus est: stetitque pro Dauid patre meo, & sedi super thronū Israēl, sicut locutus est Dūs: & ædificaui domū nomini Dni Dei Israēl.
Et cōstitui ibi locū arcæ, in qua fœdus 21
Dūi est, quod percussit cū patribus nostris quādo egressi sunt de Terra-Aegypti. Stetit autē Salomō ante altare Dni 22
in cōspectu ecclesiæ Israēl, & expādit manus suas in cælū, & ait, ¶ Dne Deus Is- 23 Mat. 2, 8.
rael, nō est similis tui Deus in cælo desuper, & super terrā deorsum: qui custodis pactū & misericordiā seruis tuis qui ambulant coram te in toto corde suo.
Qui custodisti seruo tuo Dauid patri 24
meo, quæ locutus es ei: tore locutus es, & manibus perfecisti, vt hæc dies probat.
Nunc igitur Dne Deus Israēl, cōserua 25
famulo tuo Dauid patri meo quę locutus es ei, dicēs: ¶ Nō auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronū Israēl: ita tamē si custodierint filij tui viā suā, vt ambulēt coram me sicut tu ambulasti in con- 2. Reg. 7, 12. 16.
spectu meo. Et nunc Dne Deus Israēl 26 — 3 MS. H. C. Additur autem à R. & G.
firmetur verba tua quæ locutus es seruo tuo Dauid patri meo. Ergone putādum 27
est quòd verè Deus habitet super terrā? Si enim cælū, & cæli cælorū te capere non possunt, quātò magis domⁿ hæc quā ædificaui? Sed respice ad orationem serui 28
tui, & ad preces eius Dne Deʳ meus: audi hymnū & orationē quā seruus tuus orat coram te hodie, Vt sint oculi tui aperti 29
super domū hāc nocte ac die: super domum de qua dixisti, ¶ Erit nomē meum ibi: vt exaudias orationē, quā orat in lo- Deu. 12, 11.
co isto ad te seruⁿ tuus, Vt exaudias de- 30
precationē serui tui & populi tui Israēl, quodcumq. orauerint in loco isto, & exaudies in loco habitaculi tui in cælo: & 31
cùm exaudieris, propitius eris. Si pec- 32
cauerit homo in proximū suū, & habuerit aliquod iuramētū quo teneatur astrictus: & venerit propter iuramētum coram altari tuo in domū tuā, tu exaudies in cælo: & facies, & iudicabis seruos tuos, cōdemnans impiū, & reddēs viā suā super caput eius, iustificāsq. iustū, & retribuēs ei secūdum iustitiā suā. Si fugerit 33
populus tuus Israēl inimicos suos (quia peccaturus est tibi) & agētes pœnitentiā, & cōfitētes nomini tuo venerint, & orauerint, & deprecati te fuerint in domo 34
hac: exaudi in cælo, & dimitte peccatū populi tui Israēl, & reduces eos in terrā 35
quā dedisti patribus eorum. Si clausum fuerit cælū, & nō pluerit propter peccata eorum, & orātes in loco isto pœnitētiā egerint nomini tuo, & à peccatis suis cōuersi fuerint propter afflictionē suam: 36
exaudi eos in cælo, & dimitte peccata seruorū tuorū, & populi tui Israēl: & ostende eis viā bona per quā ambulēt, & da pluuiā super terrā tuā quā dedisti popu- 37
lo tuo in possessionē. Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilētia, aut corrupt* aēr, aut ærugo, aut locusta, vel rubigo, & afflixerit eum inimicus eius portas obsidens, omnis plaga, vniuersa infirmitas, 38
cūcta deuotatio, & imprecatio quæ acciderit omni homini de populo tuo Israēl: si quis cognouerit plagā cordis sui, & expanderit manus suas in domo hac, 39
tu exaudies in cælo in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies vt des vnicuiq. secundū omnes vias suas, sicut videris cor eius (quia tu nosti solus cor 40
omniū filiorū hominū) vt timeant te cunctis diebus quibus viuunt super faciē terræ quā dedisti patribus nostris. Iosuper & alienigena, qui non est de populo 41
tuo Israēl, cum venerit de terra lōginqua propter nomē tuū (audietur enim nomē tuū magnum, & manus tua fortis, & bra- 42
chium tuum extēctum vbique) cùm venerit ergo, & orauerit in hoc loco, tu exaudies in cælo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus invocauerit te alienigena: vt discāt vniuersi populi terrarū nomē tuū timere, sicut populus tuus Israēl, & probēt quia nomē tuum inuocatum est super domum hanc 43
quā ædificaui. Si egressus fuerit populus

iunt ad bellum contra inimicos suos, per viam quacumq. miseri eos, orabunt te contra viã ciuitatis quã elegisti, & contra domũ quã ædificaui nomini tuo. & ex- 45
audies in cælo orationes eorum, & preces eorũ, & facies iudiciũ eorum. Quòd si 46
2.Par.6, 36. peccauerint tibi (¶ non est enim homo
1.Iohã.1, 8 qui nõ peccet) & irat⁹ tradideris eos ini-
Eccl.7, 21. micis suis, & captiui ducti fuerint in terrã inimicorum longè vel propè, & ege- 47
rint pœnitentiã in corde suo in loco ca-
ptiuitatis, & cõuersi deprecati te fuerint
in captiuitate suã, dicentes: Peccauimus,
iniquè egim⁹, impiè gessimus: & reuersi 48
fuerint ad te in vniuerso corde suo, & to-
ta anima sua in terra inimicorũ suorum,
ad quã captiui ducti fuerint: & orauerint
te contra viã terræ suæ quã dedisti patri-
bus eorũ, & ciuitatis quam elegisti, & tẽ-
pli quod ædificaui nomini tuo: exau- 49
dies in cælo, in firmamẽto sedilj tui ora-
tiones eorũ, & preces eorũ, & facies iu-
dicium eorum: & propitiaberis populo 50
tuo qui peccauit tibi, & omnibus iniqui-
tatibus eorum quibus præuaricati sunt in
te: & dabis misericordiam coram eis qui
eos captiuos habuerint, vt misereantur
eis. Populus enim tuus est, & hæreditas 51
tua, quos eduxisti de Terra-Aegypti, de
medio fornacis ferreæ. Vt sint oculi tui 52
aperti ad deprecationẽ serui tui, & populi
tui Israël, & exaudias eos in vniuersis
pro quib. inuocauerint te. Tu enim se- 53
parasti eos tibi in hæreditatẽ de vniuer-
sis populis terræ, sicut locut⁹es per Moy-
sen seruum tuum, quãdo eduxisti patres
nostros de Aegypto Dñe Deus. Factum 54
est autẽ, cùm complesset Salomon orans
Dñm omnem orationem, & deprecatio-
nẽ hãc, surrexit de cõspectu altaris Dñi
virũq. enim genu in terrã fixerat, & ma-
nus expanderat in cælum. Stetit ergo, 55
& benedixit omni ecclesiæ Israël voce
magna dicens: Benedictus Dñs qui de- 56
dit requiẽ populo suo Israël, iuxta omnia
quæ locutus est: nõ cecidit nẽ vnus quidẽ
sermo ex omnibus bonis quæ locutus est
per Moysen seruũ suum. Sit Dñs Deus 57
noster nobiscum sicut fuit cum patribus
nostris, non derelinquens nos, neq. proji-
ciens. Sed inclinet corda nostra ad se, vt 58
ambulemus in vniuersis viis eius, & cu-
stodiamus mandata eius, & ceremonias
eius, & iudicia quæcumq. mandauit pa-
tribus nostris. Et sint sermones mei isti 59
quibus deprecatus sum coram Dño, appo-
pinquãtes Dño Deo nostro die ac nocte,
vt faciat iudiciũ serui sui & populo suo
Israël p singulos dies: ¶ & ⁹ sciat oẽs popu- 60
vt 1 MS. li terræ, qa Dñs ipse est De⁹, & nõ est vl
R.H.G.G. terã absq. eo. Sit quoq. cor nostrũ perfe- 61
ctum cũ Dño Deo nostro, vt ambulemus
in decretis eius, & custodiamus mandata
eius, sicut & hodie. Igitur rex & omnis 62
Israël cum eo, immolabant victimas coram
2.Par.7, 5. Dño. Mactauitq. Salomon hostias paci- 63

ficas, quas immolauit Dño, boum viginti duo millia, & ouiũ centum viginti millia: & dedicauerũt templum Dni rex & 64
*filij Israël. In die illa sanctificauit rex *omnes 1 MS.H.C.G.
medium atrij, quod erat ante domũ Dñi: fecit quippe holocaustum ibi, & sacrifi-
cium, & adipem pacificorum: quoniam altare ereum quod erat coram Dño, minus erat, & capere nõ poterat holocaustũ, & 65
sacrificium, & adipem pacificorũ. Fecit ergo Salomon in tempore illo festiuitatem celebrem, & omnis Israël cum eo, multitudo magna ab introitu Fmath vsq. ad Rinm-Aegypti, coram Dño Deo nostro, septem diebus, & septem diebus, id est, quatuordecim diebus. Et in die octaua dimisit populos: qui benedicentes regi profecti sunt in tabernacula sua lætantes, & alacri corde super omnibus bonis quæ fecerat Dñs Dauid seruo suo, & Israël populo suo. CAP. IX.

1 FActum est autem cùm perfecisset Salomon ædificiũ domus Dñi, & ædificium regis, & omne quod optauerat & 2 voluerat facere, apparuit ei Dñs secũdò 3 ¶ sicut apparuerat ei in Gabaõ. Dixitq. Dñs ad eum, Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me: sanctificaui domũ hanc quam ædificasti, vt ponerem nomẽ meũ ibi in sempiternum, & erunt oculi mei & 4 cor meum ibi cunctis diebus. Tu quoq. si ambulaueris coram me, sicut ambulauit *pater tuus, in simplicitate cordis, & in æquitate: & feceris omnia quæ præcepi tibi, & legitima mea & iudicia mea 5 seruaueris, ponam thronum regni tui super Israël in sempiternum, ¶ sicut locutus sum Dauid patri tuo, dicẽs: Nõ auferetur vir de genere tuo de solio Israël. 6 Si autẽ aucrsione auerſi fueritis vos & filij vestri, nõ sequẽtes me, nec custodiẽtes mandata mea, & ceremonias meas quas proposui vobis, sed abeuntes & colueritis deos alienos, & adoraueritis eos 7 auferam Israël de superficie terræ quã dedi eis. & templũ quod sanctificaui nomini meo proficiam à conspectu meo, eritq. Israël in prouerbium, & in fabu- 8 lam cunctis populis. Et domus hæc erit in exemplum: omnis qui transierit per eam, stupebit & sibilabit, & dicet, ¶ Quare fecit Dñs sic terræ huic & domui huic? 9 Et respondebunt, Quia dereliquerunt Dñm Deum suum, qui eduxit patres eorũ de Terra-Aegypti, & secuti sunt deos alienos, & adorauerunt eos, & coluerunt eos: idcirco induxit Dominus super eos 10 omne malum hoc. ¶ Expletis autẽ annis viginti postquam ædificauerat Salomon duas domos, id est domum Domini 11 & domũ regis, (Hiram rege Tyri præbente Salomoni ligna, cedrina & abiegna, & aurum iuxta omne quod opus habuerat) tunc dedit⁹ Salomon Hiram viginti 12 oppida in Terra-Galilææ. Et egressus * rex 1 MS H.C.G.

est Hiram

est Hirã de Tyro, vt videret oppida quæ dederat ei Salomon, & non placuerũt ei.
& ait, Hæcine sunt ciuitates quas de- 13
disti mihi, frater? Et appellauit eas Ter-
ram-chabul, vsq. in diem hanc. Misit 14
quoq. Hiram ad regem Salomonẽ centum viginti talẽta auri. Hæc est summa 15
expensarũ, quam obtulit rex Salomon ad
ædificãdam domum Dñi & domum suã,
& Mello, & murum Ierusalem, & Heser,
& Mageddo, & Gazer. Pharao rex Ae- 16
gypti ascendit, & cepit Gazer, succẽditq.
eam igni: & Chananæũ qui habitabat in
ciuitate, interfecit, & dedit eam in dotem
filiæ suæ vxori Salomonis. Ædificauit 17
ergo Salomon Gazer, & Beth-horon in-
feriorem, & Baalath & Palmiram in 18
Terra solitudinis. Et omnes vicos qui
ad se pertinebãt, & erant abiq. muro, mu-
niuit, & ciuitates curruum, & ciuitates
equitũ, & quodcumq. ei placuit vt ædifi-
caret in Ierusalẽ, & in Libano & in omni
terra potestatis suæ. Vniuersum popu- 20
lũ qui remanserat de Amorrhæis, & He-
thæis, & Pherezæis, & Heuæis, & Iebu-
sæis, qui nõ sunt de filijs Israël: horum 21
filios, qui remãserãt in terra, quos scilicet
nõ potuerãt filij Israël exterminare: fecit
Salomõ tributarios, vsq. in diẽ hãc. De 22
filijs autẽ Israël nõ constituit Salomõ ser-
uire quẽquam, sed erãt viri bellatores, &
minitri eius, & principes & duces, &
præfecti curruũ & equorum. Erãt autẽ 23
principes super omnia opera Salomonis
præpositi, quingẽti quinquaginta, qui ha-
bebãt subiectũ populũ, & statutis operib.
imperabãt. ¶ Filia autẽ Pharaonis ascẽ- 24
dit de ciuitate Dauid in domũ suam quã
ædificauerat ei Salomon: tunc ædifica-
uit Mello. Offerebat quoq. Salomõ tri- 25
bus vicibus per annos singulos holocau-
sta, & pacifica victimas super altare quod
ædificauerat Dño, & adolebat thymiama
coram Dño: perfectũq. est templũ. Clas- 26
sem quoq. fecit rex Salomon in Asiongã-
ber, quæ est iuxta Ailath in littore Maris-
rubri, in Terra-Idumææ. Misitq. Hiram 27
in classe illa seruos suos viros nauticos &
gnaros maris, cũ seruis Salomonis. Qui 28
cùm venissent in Ophir, sumpserunt inde
aurum quadringẽtorum viginti talento-
rum, detulerunt ad regem Salomonem.
CAP. X.

1.Par.9.1. Mat.12.42. Lu.11,31. SEd ¶ & regina Saba audita fama Salo- 1
monis in nomine Dni, venit tentare
eum in ænigmatibus. Et ingressa Ieru- 2
salem multo cum comitatu, & diuitiis,
camelis portãtibus aromata, & auri in-
finitũ numis, & gemmas pretiosas, venit
ad-regẽ Salomonẽ, & locuta est ei vni- 3
uersa quæ habebat in corde suo. Et do-
cuit eam Salomõ omnia verba quæ pro-
posuit: non fuit sermo qui regẽ posset la-
tẽre, & nõ respõderet ei. Vides autẽ re- 4
gina Saba omnẽ sapientiã Salomonis, &
domũ quã ædificauerat, & cibos mensæ 5
eius, & habitacula seruorum, & ordines
ministrãtium, vestesq. eorum, & pincer-
nas, & holocausta quæ offerebat in domo
Dñi: nõ habebat vltrà spiritum. dixitq. 6
ad regẽ, Verus est sermo quem audiui in
terra mea super sermonibus tuis, & su- 7
per sapiẽtia tua: & non credebã narrãti-
bus mihi, donec ipsa veni, & vidi oculis
meis, & probaui quòd media pars mihi
nũtiata nõ fuerit: maior est sapientia, &
opera tua, quã rumor quẽ audiui. Beati 8
viri tui, & beati serui tui hi, qui stãt coram
te semper, & audiunt sapientiã tuã. Sit
Dñs Deus tuus benedictus, cui complacu-
isti, & posuit te super thronũ Israël, eo
quòd dilexerit Dñs Israël in sempiternũ,
& constituit te regẽ, vt facetes iudiciũ &
iustitiam. Dedit ergo regi centũ viginti 9
talenta auri, & aromata multa nimis, &
gemmas pretiosas: nõ sunt allata vltrà a-
romata tam multa, quã ea quæ dedit re- 10 2.Par.9, 10
gina Saba regi Salomoni. (Sed & clas- 11
sis Hiram, quæ portabat aurũ de Ophir,
attulit ex Ophir ligna thyina multa ni- 12
mis, & gemmas pretiosas. Fecitq. rex de
lignis thyinis fulcra domus Dñi, & dom⁹
regiæ, & citharas lyrasq. cantoribus: non
sunt allata huiusce modi ligna thyina, ne-
que visa viq. in præsentẽ diẽ.) Rex autẽ 13
Salomon dedit reginæ Saba omnia quæ
voluit, & petiuit ab eo: exceptis his, quæ
vltrò obtulerat ei munere regio. Quæ re-
uersa est, & abiit in terrã suam cũ seruis
suis. Erat autẽ pondus auri quod offe- 14
rebatur Salomoni per annos singulos, sex
centorũ sexaginta sex talentorum auri:
excepto eo quod asserebãt viri, qui su- 15
per vectigalia erant, & negotiatores, vni-
uersiq. scruta vendentes, & omnes reges
Arabiæ, ducesq. terræ. Fecit quoque rex 16
Salomõ ducẽta scuta de auro purissimo,
sexcẽtos auri siclos dedit in laminas scu-
ti vnius. Et trecẽtas peltas ex auro pro- 17
batorum trecentæq. minæ auri vnam peltam
vestiebant: posuitq. eas rex in domo sal-
tus Libani. Fecit etiã rex Salomõ thro- 18
num de ebore grandẽ: & vestiuit eũ auro
fulvo nimis, qui habebat sex gradus: &
summitas throni rotũda erat in parte po-
steriori: & duæ manũ hinc atq. inde tenẽ-
tes sedile: & duo leones stabãt iuxta ma- 19
nus singulas. Et duodecim leunculi stã-
tes super sex gradus hinc atq. inde: nõ est 20
factũ tale opus in vniuersis regnis. Sed
& omnia vasa, de quib. potabat rex Sa- 21
lomon, erant aurea: & vniuersa supellex
domus saltus Libani de auro purissimo:
nõ erat argentũ, nec alicuius pretij puta- 22
batur in diebus Salomonis, quia classis
regis per mare cũ classe Hiram semel per
tres annos ibat in Tharsis, deferens inde
aurũ & argentũ, & dẽtes elephantorũ, & 23
simias, & pauos. Magnificat⁹ est ergo rex
Salomõ super omnes reges terræ diuitiis
& sapiẽtia. Et vniuersa terra desiderabat 24
vultum Salomonis, vt audiret sapiẽtiam

eius,

eius, quã dederat Deus in corde eius. Et 25
singuli deferebãt ei munera, vasa argẽtea
& aurea, vestes & arma bellica, aromata
quoque, & equos & mulos, per annos
singulos. Congregauitq. Salomon currus 26
2.Par.1,14. & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitũ:
& disposuit eos per ciuitates munitas, &
cum rege in Ierusalẽ. Fecitq. vt ãtã esset 27
abundãtia argẽti in Ierusalẽ, quãta & lapidum: & cedrorum præbuit multitudinẽ quasi sycomoros, quæ nascuntur in
cãpestribus. Et educebantur equi Salo- 28
moni de Aegypto & de Coa. Negotiatores enim regis emebãt de Coa, & statuto
precio perducebãt. Egrediebatur autem 29
quadriga ex Aegypto sexcẽtis siclis argẽti, & equus centũ quinquaginta. Atq. in
hũc modũ cuncti reges Hethæorũ & Syriæ equos venundabant. CAP. XI.

Ecc.47,21. Deu.17,17. REx autẽ Salomõ ‖ adamauit mulieres alienigenas multas, filiam quoq. 1
Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas, Idumæas, & Sidonias, & Cethæas:
de gẽtibus super quibus dixit Dñs filiis 2
Exo.34,16. Israel, ‖ Nõ ingrediemini ad eas, neq. de
illis ingredientur ad vos̃tras: certissimè
enim auertent corda vestra vt sequamini deos earum. His itaque copulatus est
Salomõ ardẽtissimo amore. Fueruntq. 3
←1 MS.H. C.G. ei vxores ← quasi regiæ septingentæ, & cõcubinæ trecẽtæ: & auerterunt mulieres cor eius. Cumq. iam esset senex, de- 4
prauatũ est cor eius per mulieres, vt sequeretur deos alienos: nec erat cor eius
perfectũ cum Dño Deo suo, sicut cor
Dauid patris eius. Sed colebat Salomon 5
←10 MS. R.H.C.G. Astarthẽ deam Sidoniorũ, ← & Chamos deũ Moabitarum', & Moloch idolũ Ammonitarum. Fecitq. Salomõ quod non 6
placuerat coram Dño, & non adimpleuit vt
sequeretur Dñm, sicut Dauid pater eius.
Tunc ædificauit Salomon phanũ Cha- 7
mos idolo Moab, in mõte qui est contra
Ierusalẽ, & Moloch idolo filiorũ Ammõ.
Atq. in hunc modũ fecit vniuersis vxo- 8
ribus suis alienigenis, quæ adolebãt thura, & immolabãt diis suis. Igitur iratus 9
Sup.6, 12. 5,3. est Dñs Salomoni, quod auertisset mẽs eius a Dño Deo Israel, ‖ qui apparuerat
ei secundò, & præceperat de verbo hoc 10
ne sequeretur deos alienos, & nõ custodiuit quæ mandauit ei Dñs. Dixit itaq. 11
Dñs Salomoni, Quia habuisti hoc apud
te, & nõ custodisti pactum meũ, & præcepta mea quæ mãdaui tibi, diffrumpens
Iuf.12,15. ‖ scindã regnum tuũ, & dabo illud seruo tuo. Verumtamẽ in diebus tuis non fa- 12
ciã propter Dauid patrẽ tuum: de manu
filij tui scindã illud, nec totum regnum 13
auferã, sed tribũ vnã dabo filio tuo propter Dauid seruũ meum, & Ierusalẽ quã
elegi. Suscitauit autẽ Dñs aduersarium 14
Salomoni Adad Idumæũ de semine regio, qui erat in Idũ. ‖ Cùm enim esset 15
2.Reg.8,14 Dauid in Idumæa, & ascendisset Ioab

princeps militiæ ad sepeliendum eos qui
fuerãt interfecti, & occidisset omne mas-
16 culinũ in Idumæa (sex enim mensibus
ibi moratus est Ioab, & omnis Israël, do-
17 nec interimeret omne masculinũ in Idu-
mea) fugit Adad ipse, & viri Idumæi de
seruis patris eius cum eo, vt ingrederetur
Aegyptũ: erat autẽ Adad puer paruulus.
18 Cumq. surrexissent de Madian, venerũt
in Pharan, tulerũtq. secum viros de Pha-
ran, & introierunt Aegyptũ ad Pharaonẽ
regẽ Aegypti: qui dedit ei domũ, & cibos
19 cõstituit, & terrã delegauit. Et inuenit
Adad gratiã coram Pharaone valde, in tan-
tũ vt daret ei vxorẽ, sororem vxoris suæ
20 germanã Taphnes reginæ. Genuitq. ei
soror Taphnes Genubath filiũ, & nutri-
uit eum Taphnes in domo Pharaonis: e-
ratq. Genubath habitans apud Pharaonẽ
21 cum filiis eius. Cumq. audisset Adad in
Aegypto, dormisse Dauid cum patribus
suis, & mortuũ esse Ioab principẽ militiæ, dixit Pharaoni, Dimitte me, vt vadã
22 in terrã meam. Dixitq. ei Pharao, Qua
enim re apud me indiges, vt quæras ire
ad terrã tuam? At ille respõdit, Nulla: sed
23 obsecro te vt dimittas me. Suscitauit
quoque ei Deus aduersariũm Razon filiũ
Eliada, qui fugerat Adar-ezer regẽ Soba
24 dñm suum: & congregauit contra eum
viros, & factus est princeps latronũ cum
interficeret eos Dauid: abierũtq. Dama-
scum, & habitauerũt ibi, & cõstituerunt
25 eum regẽ in Damasco, eratq. aduersarius Israël cunctis diebus Salomonis: &
hoc est malum Adad, & odiũ contra Is-
26 rael, regnauitq. in Syria. Ieroboã quoq. 2.Par.13,6
filius Nabat, Ephrathæus, de Sareda, ser-
uus Salomonis, cuius mater erat nomine
Serua, mulier vidua: leuauit manũ cõtra
27 regem. Et hæc est causa rebellionis ad-
uersus eũ, quia Salomon ædificauit Mello,
& coruauit voraginẽ ciuitatis Da-
28 uid patris sui. Erat autẽ Ieroboam vir
fortis & potens: vidensq. Salomon ado-
lescentẽ bonæ indolis & industriũ, cõsti-
tuerat eum præfectum super tributa vni-
29 uersæ domus Ioseph. Factũ est igitur in
tempore illo, vt Ieroboã egrederetur de 2.Par.10,15
Ierusalem, & inueniret eum Ahias Silo-
nites propheta in via, opertus pallio no-
30 uo: erãt autẽ duo tãtum in agro. Appre-
hendensq. Ahias pallium suũ nouũ, quo
coopertus erat, scidit in duodecim partes.
31 Et ait ad Ieroboã, Tolle tibi decẽ scis-
suras: hæc enim dicit Dñs Deus Israel,
Ecce ego scindã regnum de manu Salo-
32 monis, & dabo tibi decẽ tribus. Porrò
vna tribus remanebit ei propter seruum
meũ Dauid, & Ierusalem ciuitatẽ quam
33 elegi ex omnib. tribubus Israel: eo quòd
dereliquerit me, & adorauerit Astarthen
deam Sidoniorũ, & Chamos deũ Moab,
& Moloch deum filiorũ Ammon: & non
ambulauerit in viis meis, vt faceret iu-
stitiã coram me, & præcepta mea, & iu-

dicia

dicia sicut Dauid pater eius. Nec auferã 34
omne regnũ de manu eius, sed ducẽ po-
nam eũ cunctis diebus vitæ suæ, propter
Dauid seruũ meũ quẽ elegi, qui custodi-
uit mandata mea & præcepta mea. Au- 35
ferã autẽ regnũ de manu filij eius, & dabo
tibi decẽ tribus: filio autẽ eius dabo tri- 36
bũ vnã, vt remaneat lucerna Dauid seruo
meo cunctis diebus corã me in Ierusalem
ciuitate quã elegi vt esset nomen meum
ibi. Te autẽ assumam, & regnabis super 37
omnia quæ desiderat anima tua, eriscque
rex super Israël. Si igitur audieris omnia 38
quæ præcepero tibi, & ambulaueris in
viis meis, & feceris quod rectum est corã
me, custodiens mandata mea & præcepta
mea, sicut fecit Dauid seruus meus: ero
tecũ, & ædificabo tibi domũ fidelẽ, quo-
modo ædificaui Dauid domũ, & tradã ti-
bi Israël: & afflĩgã semen Dauid super 39
hoc, verũtamẽ nõ cunctis diebus. Voluit 40
ergo Salomon interficere Ieroboam: qui
surrexit, & aufugit in Aegyptũ ad Sesac
regẽ Aegypti, & fuit in Aegypto vsq. ad
mortem Salomonis. Reliquũ autẽ ver- 41
borũ Salomonis, & omnia quæ fecit, &
sapiẽtia eius: ecce vniuersa scripta sũt in
←9 MS.R. H.C.G 9. Libro verborũ ← dierũ Salomonis. Dies 42
autẽ quos regnauit Salomõ in Ierusalem
super omnẽ Israël, quadraginta anni fũt.
Dormiuitq. Salomõ cũ patribus suis, & 43
sepultus est in Ciuitate Dauid patris sui,
regnauitq. Roboam filius eius pro eo.

CAP. XII.

VEnit autẽ Roboã in Sichem: illuc e- 1
*populus MS q. R. 2Par.10,1. nim cõgregatus erat omnis *Israël,
ad constituendũ eum regẽ. At verò Ie- 2
roboã filius Nabat, cũ adhuc esset in Ae-
gypto profugus a facie regis Salomonis,
audita morte eius, reuersus est de Aegy-
pto. Miseruntq. & vocauerunt eũ: venit 3
ergo Ieroboã, & omnis multitudo Israël,
& locuti sunt ad Roboã, dicentes, Pater 4
tuus durissimũ iugũ imposuit nobis: tu
itaq. nunc imminue paululũ de imperio
patris tui durissimo, & de iugo grauissi-
mo quod imposuit nobis, & seruiemus
tibi. Qui ait eis, Ite vsq. ad tertiũ diem, 5
& reuertimini ad me. Cumq. abisset po-
pulus, iniit cõsiliũ rex Roboã cũ senio- 6
ribus, qui assistebãt corã Salomone patre
eius, cũ adhuc viueret, & ait, Quod datis
mihi consiliũ, vt respondeã populo huic?
Qui dixerunt ei, Si hodie obedieris po- 7
pulo huic, & seruieris, & petitioni eorũ
cesseris, locutusq. fueris ad eos verba le-
nia, erunt tibi serui cunctis diebus. Qui 8
dereliquit consiliũ senũ qd dederãt ei, &
adhibuit adolescẽtes qui nutriti fuerãt cũ
eo, & assistebãt illi, dixitq. ad eos, Quod 9
mihi datis consiliũ, vt respondeã populo
huic, qui dixerunt mihi, Leuius fac iugũ
quod imposuit pater tuus super nos? Et 10
dixerunt ei iuuenes qui nutriti fuerãt cũ
eo, Sic loquere populo huic, qui locuti
sunt ad te, dicẽtes, Pater tuus aggrauauit

iugũ nostrũ, tu releua nos: ‖ Sic loqueris 11
ad eos, Minimus digit' meus grossior est Ecc.47,28.
dorso patris mei. Et nũc pater meus po-
suit super vos iugum graue, ego aũt addã
super iugũ vestrum: pater meus cecidit
vos flagellis, ego autẽ cædã vos scorpio-
nibus. Venit ergo Ieroboã, & omnis po- 12
pulus ad Roboam die tertia, sicut locutus
fuerat rex, dicens, Reuertimini ad me die
tertia. Respondit quoque rex populo dura, 13
derelicto cõsilio seniorũ quod ei dederãt,
& locutus est eis, secũdũ cõsiliũ iuuenũ, 14
dicens, Pater meus aggrauauit iugũ ve-
strum, ego aũt addã iugo vestro: pater me'
cecidit vos flagellis, ego autẽ cædã vos
scorpionibus. Et non acquieuit rex po- 15
pulo: quoniã auersatus fuerat eũ Dñs, vt
susciteret verbũ suũ ‖ qd locut' fuerat in 3.Re. 11,12.
manu Ahiæ Silonitæ, ad Ieroboam filiũ
Nabat. Videns itaq. populus quòd noluis- 16
set eos audire rex, respondit ei dicẽs, Quæ
nobis pars in Dauid? vel quæ hæreditas
in filio Iai? ← Vade in tabernacula tua ← 3 MS. H. C. Additur autẽ à R. & G.
Israël, nunc vide domum tuã Dauid. Et
abiit Israël in tabernacula sua. Super fi- 17
lios autẽ Israël, quicumq. habitabant in
ciuitatibus Iuda, regnauit Roboã. Misit 18
ergo rex Roboam Aduram qui erat super
tributa: & lapidauit eũ omnis Israël, &
mortuus est. Porrò rex Roboam festinus
ascendit currum, & fugit in Ierusalem;
abiit Israël à domo Dauid, vsq. in 19
præsentẽ diẽ. Factũ est autẽ cũ audisset 20
omnis Israël quòd reuersus esset Iero-
boã, miserunt, & vocauerunt eũ cõgrega-
cœtu, & cõstituerunt eũ regẽ super om-
nem Israël, nec secutus est quisquã domũ
Dauid præter tribũ Iuda solã. Venit aũt 21
Roboã Ierusalẽ, & cõgregauit vniuersam
domũ Iuda, & tribũ Beniamin, centum
octoginta millia electorũ virorũ, & bel-
latorũ, vt pugnarẽt cõtra domũ Israël, &
reducerent regnũ Roboã filio Salomonis. 2Par.11,2.
Factus est autem sermo Dñi ad Semeiã 22
virũ Dei, dicẽs, Loquere ad Roboã filiũ
Salomonis regẽ Iuda, & ad omnẽ domũ
Iuda, & Ben-jamin, & reliquos de populo
dicens, Hæc dicit Dñs, Nõ ascendetis, 24
neq. bellabitis cõtra fratres vestros filios
Israël: reuertatur vir in domum suã, à me
enim factum est verbum hoc. Audierunt
sermonẽ Dñi, & aït, Quod datis 25
sicut eis præceperat Dñs. Ædificauit aũt Ieroboã Sichẽ in mõte Ephraim, & ha-
bitauit ibi: & egressꝰ inde ædificauit Pha 3a.11, 33.
26 nuẽl. Dixitq. Ieroboã in corde suo, ‖ Nũc
27 reuertetur populus ist' vt faciat sacrificia in
domo Dni in Ierusalẽ: & cõuertetur cor
populi huius ad dñm suũ Roboã regem
Iuda, interficientq. me, & reuertentur ad
28 eum. Et excogitato consilio, fecit duos Tob.1, 5.
vitulos aureos, & dixit eis, Nolite vltrà
ascẽdere in Ierusalẽ, ‖ Ecce dii tui Israel, Exo.32, 8.
qui te eduxerunt de Terra Aegypti.
29 Posuitq. vnũ in Bethel, & alterũ in Dan.

O & fa-

& factū est verbū hoc in peccatū: ibat 30
enim populus ad adorādū vitulū, vsq. in
2 Pa. 11, 15 Dan. Et fecit phana in excelsis, ‖ & sa- 31
cerdotes de extremis populi, qui non erāt
de filiis Leui. Constituitq. die solennē 32
in mēse octauo, quintadecima die mēsis,
in similitudine solēnitatis quæ celebra-
batur in Iuda. Et ascendens, altare simi-
liter fecit in Beth-el, vt immolaret vitu-
lis quos fabricatus fuerat: constituitq. in
Beth-el sacerdotes excelsorū quę fecerat.
Et ascēdit super altare quod extruxerat 33
in Beth-el, quintadecima die mēsis octa-
ui, quē finxerat de corde suo: & fecit so-
lennitatē filiis Israel, & ascēdit super al-
tare, vt adoleret incensum.

CAP. XIII.

ET ecce vir Dei venit de Iuda in ser- 1
mone Dñi in Bethel, Ieroboā stante
super altare, & thus iaciente. Et excla- 2
mauit cōtra altare in sermone Dñi, & ait,
4 Re. 23, 17 Altare, altare, hæc dicit Dñs, ‖ Ecce filius
nasceturdomui Dauid, Iosias nomine, &
immolabit super te sacerdotes excelsorū,
qui nūc in te thura succendūt, & ossa ho-
minum super te incēdet. Dedit. q. in illa 3
die signū, dicens, Hoc erit signū quod lo-
cutus est Dñs, Ecce altare scindetur, &
effundetur cinis qui in eo est. Cūq. au- 4
disset rex sermonē hominis Dei quē in-
clamauerat cōtra altare in Beth-el, extē-
dit manū suā de altari, dicēs, Apprehēdite
eū. Et exaruit manus eius qua extēderat
contra eum: nec valuit retrahere eā ad se.
Altare quoq. scissum est, & effusus est 5
cinis de altari, iuxta signū quod prædixe-
rat vir Dei in sermone Dñi. Et ait rex 6
ad virū Dei, Deprecare facié Dñi Dei tui,
& ora pro me, vt restituatur manus mea
mihi. Orauitq. vir Dei faciē Dñi, & re-
uersa est manus regis ad eum, & facta est
sicut prius fuerat. Locutus est autē rex 7
ad virū Dei, Veni mecū domū vt prandeas, & dabo tibi munera. Respōditq. vir
Dei ad regē, Si dederis mihi mediā partē
domus tuæ, non veniā tecū, nec comedā
panē, neque bibā aquā in loco isto: sic 9
enim mandatū est mihi in sermone Dñi
præcipientis, Non comedes panē, neque
bibes aquā, nec reuerteris per viā qua ve-
nisti. Abiit ergo per aliā viā, & non est 10
reuersus per iter quo venerat in Beth-el.
Prophetes aūt quidā senex habitabat in 11
Beth-el, ad quē ‖venerūt filij sui, & nar-
rauerūt ei omnia opera quæ fecerat vir
Dei illa die in Beth-el, ‖ & verba quæ
locutus fuerat ad regē, ‖ & narrauerunt
patri suo. Et dixit eis pater eorum, Per 12
quā viā abijt? *Ostenderūt ei filij sui viā
per quam abierat vir Dei qui venerat de
Iuda. Et ait filijs suis, Sternite mihi asi- 13
nū. Qui cū strauissent, ascendit, & abiit 14
post virū Dei, & inuenit eū sedentē sub-
ter terebinthū: & ait illi, Tune es vir Dei
qui venisti de Iuda? Respondit ille, Ego
sum. *Dixitq. ad eū, Veni mecū domū, 15
vt comedas panē. Qui ait, Non possum
reuerti, neq. venire tecū, nec comedā pa-
17 nē, neque bibā aquā in loco isto: quia
locutus est Dñs ad me in sermone Dñi,
dicēs, Non comedes panē, & non bibes
aquā ibi, nec reuerteris per viā qua ieris.
18 Qui ait illi, Et ego propheta sum similis
tui: & angelus locutus est mihi in sermo-
ne Dñi, dicens, Reduc eū tecum in domū
tuā, vt comedat panē, & bibat aquā. Fe-
19 fellit eū, & reduxit secum: comedit ergo
20 panē in domo eius, & bibit aquā. Cūq.
sederēt ad mensam, factus est sermo Dñi
21 ad prophetā qui reduxerat eū. Et excla-
mauit ad virū Dei, qui venerat de Iuda,
dicens, Hæc dicit Dñs, Quia nō obedien-
tisti ori Dñi, & nō custodisti mādatum
22 quod præcepit tibi Dñs Deus tuus: &
reuertus es, & comedisti panē, & bibisti
aquā in loco in quo præcepit tibi ne co-
ederes panē, neq. biberes aquā, nō infe-
retur cadauer tuū in sepulchrū patrum
23 tuorū. Cūq. comedisset & bibisset, strā-
uit asinū ‖ suū *propheta qui reduxerat. ← 1 MS.
24 Qui cū abiisset, inuenit eū leo in via, & H.C. G.
occidit, & erat cadauer eius proiectū in *prophetæ
itinere: asinus aūt stabat iuxta illū, & leo (τοῦ προ-
25 stabat iuxta cadauer. Et ecce, viri transe- φήτου)
untes viderūt cadauer proiectū in via, & 2 MS.
leonem stantē iuxta cadauer. Et venerūt H.C.G.
& diuulgauerunt in ciuitate in qua pro-
26 phetes ille senex habitabat. Quod cūm
audisset propheta ille qui reduxerat eum
de via, ait, Vir Dei est, qui inobediēs fuit
ori Dñi, & tradidit eū Dñs leoni, & con-
fregit eū, & occidit iuxta verbū Dñi quod
27 locut' est ei. Dixitq. ad filios suos, Ster-
28 nite mihi asinū. Qui cū strauissent, &
ille abiisset, inuenit cadauer eius proiectū
in via, & asinū & leonē stantes iuxta ca-
dauer: non comedit leo de cadauere, nec
29 lacerauit asinū. Tulit ergo ‖phetes cadauer
viri Dei, & posuit illud super asinū, & re- ‖prophe-
uersus mulit in ciuitate ‖propheteienis ‖ta
30 vt plangerēt eū. Et posuit cadauer eius tes senex
in sepulchro suo; & planxerunt eū: Heu 4 MS. Cō-
31 ‖heu mi frater. Cūmq. planxissent eū, similiter
dixit ad filios suos, Cū mortuus fuero, Iesaiæ in-
sepelite me in sepulchro in quo vir Dei terpretati
sepult' est: iuxta ossa ei' ponite ossa mea. iunt, tam
32 Profectō enim veniet sermo quē prædi- alij, tam
xit in sermone Dñi cōtra altare quod est C. & G.
in Beth-el, & cōtra omnia phana excel- ‖ 1 MS. H.
33 sorū quę sūt in vrbib. Samariæ. Post ver- C.G.
ba hæc nō est reuersus Ieroboā de via sua
pessima, sed ecōtrario fecit de nouissimis
populi sacerdotes excelsorū: quicūq. vo-
lebat, implebat manū suā, & fiebāt sacer-
34 dotes excelsorū. Et propter hāc causā pecca-
uit domus Ieroboā, & euersa est, & deleta
de superficie terræ. CAP. XIIII.

1 IN tempore illo ægrotauit Abia filius
2 Ieroboā. Dixitq. Ieroboā vxori suæ,
Surge, & cōmuta habitū, ne cognoscaris
quod sis vxor Ieroboā: & vade in Silo,
vbi est Ahias propheta ‖ qui locutus est Sup. 11, 13.

mihi quòd regnaturus esse super populū
hunc. Tolle quoq. in manū tua decē pā- 3
nes, & crustula, & vas mellis, & vade ad
illū: ipse enim indicabit tibi quid euenturū
sit puero huic. Fecit vt dixerat, vxor Ie- 4
roboā: & consurgēs abiit in Silo, & venit
in domū Ahiæ: at ille nō poterat videre,
quia caligauerant oculi eius præ senectū-
te. Dixit autē Dñs ad Ahia. Ecce vxor 5
Ieroboā ingreditur, vt consulat te super
filio suo qui ægrotat. hæc & hæc loqueris
ei. Cū ergo illa intraret, & dissimularet
se esse quæ erat, audiuit Ahias sonitum 6
pedū eius introeūtis per ostiū, & ait, In-
gredere vxor Ieroboā: quare aliā te esse
simulas? ego aūt missus sum ad te dūrus
nūtius. Vade, & dic Ieroboā: Hæc dicit 7
Dñs Deꝰ Israel, Quia exaltaui te de me-
dio populi, & dedi te ducē super populū
meū Israel: & scidi regnū domꝰ Dauid, 8
& dedi illud tibi, & nō fuisti sicut seruus
meus Dauid, qui custodiuit mādata mea,
& secutus est me in toto corde suo, faciēs
quod placitum esset in cōspectu meo: sed 9
operatus es malē super omnes qui fuerūt
ante te, & fecisti tibi deos alienos & cō-
flatiles, vt me ad iracūdiā prouocares, me
aūt proiecisti post corpus tuū: Idcirco 10
ecce ego inducā mala super domū Iero-
Inf. 15, 29. boā, & percutiā de Ieroboā mingentē ad
parietē, & clausū, & nouissimū in Israel:
& mūdabo reliquias domus Ieroboā, sicut
mūdari solet fimus vsq. ad purū. Qui 11
morietur de Ieroboam in ciuitate,
comedēt eos canes: qui aūt mortui fue-
rint in agro, vorabunt eos aues cęli: quia
Dñs locutus est. Tu igitur surge, & vade 12
in domum tuā: & in ipsis introitu pedum
tuorum in vrbe, morietur puer, & planget 13
eū omnis Israel, & sepelient eū: iste enim so-
lus inferetur de Ieroboā in sepulchrum,
quia inuentus est super eo sermo bonus a
Dñō Deo Israel, in domo Ieroboā. Cū- 14
uertet aūt sibi Dñs regē super Israel, qui
percutiet domū Ieroboā in hac die, & in
hoc tempore. & percutiet Dñs Deus Is- 15
rael, sicut moueri solet arūdo in aquā: &
euellet Israel de terra bona hac, quā de-
dit patribus eorū, & ventilabit eos trans
Flumen: quia fecerunt sibi lucos, vt inui-
tarēt Dñm. Et tradet Dñs Israel propter 16
peccata Ieroboā, qui peccauit, & peccare
fecit Israel. Surrexit itaq. vxor Ieroboā, 17
& abiit, & venit in Thersa: cumq. illa in-
gredereturlimen domus, puer mortuus
est. & sepelierūt eū. Et plāxit eū omnis 18
Israel iuxta sermonē Dñi, quē locutus est
in manu serui sui Ahiæ prophetæ. Reli- 19
qua aūt verborū Ieroboā, quomodo pu-
gnauerit, & quomodo regnauerit, ecce
scripta sunt in Libro verborū dierū regū
Israel. Dies aūt quib' regnauit Ieroboā, 20
viginti duo anni sunt: & dormiuit cū pa-
tribus suis: regnauitq. Nadab filius eius
2 Pa. 11, 13 pro eo. Porrò Roboā filius Salomonis re- 21
gnauit in Iuda. Quadragīta & vnꝰ anni
erat Roboā, cū regnare cœpisset: decē &
septē annos regnauit in Ierusalē ciuitate,
quā elegit Dñs vt poneret nomē suū ibi,
ex omnibus tribubus Israel. Nomen aūt
22 matris eius Naama Ammanitis. Fecit
autē Iudas malū coram Dño, & irritauerunt
eū super omnibus quæ fecerāt patres eo-
23 rū in peccatis suis quæ peccauerāt. Ae-
dificauerunt enim & ipsi fibi aras, & sta-
tuas, & lucos super omnē collem excel-
sum, & subter omnē arborē frondosam:
24 Sed & effeminati fuerunt in terra, fece-
runtq. omnes abominationes gentium,
quas attriuit Dñs ante faciē filiorum Is-
25 rael. In quinto aūt anno regni Roboā, 2 Pa. 12, 2.
ascendit Sesac rex Aegypti in Ierusalē,
26 & tulit thesauros domus Dñi, & the-
sauros regios, & vniuersa diripuit: scuta Sup. 10, 16
27 quoq. aurea ‖ quæ fecerat Salomon: pro
quibus fecit rex Roboam scuta ærea, &
tradidit ea in manū ducū scutariorum, &
eorū qui excubabant ante ostium domus
28 regis. Cumq. ingrederetur rex in domū
Dñi, portabāt ea qui præeundi habebant
officiū: & postea reportabant ad arma-
29 mentariū scutariorū. Reliqua aūt ser-
monum Roboā, & omnia quæ fecit, ecce
scripta sunt in Libro sermonū dierū re-
30 gum Iuda. Fuitq. bellū inter Roboam &
31 Ieroboā cunctis diebus. Dormiuitq. Ro-
boā cum patribus suis, & sepultus est cū
eis in ciuitate Dauid: nomē aūt matris
eius Naama Ammanitis: & regnauit Abi-
am filius eius pro eo.

CAP. XV.

1 IGitur in octauo decimo anno regni 2 Pa. 11, 22
Ieroboam filij Nabat, regnauit Abiam
2 super Iudam. Tribus annis regnauit in
Ierusalē: nomē matris eius Maacha filia 2 Pa. 13, 2.
3 Abessalom. Ambulauitq. in omnibus
peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum:
nec erat cor eius perfectum cū Dño Deo
4 suo, sicut cor Dauid patris sui. Sed pro-
pter Dauid dedit ei Dñs Deus suus lu-
cernā in Ierusalē, vt suscitaret filiū eius
5 post eū, & staturet Ierusalem: eo quòd
fecisset Dauid rectū in oculis Dñi, & nō
declinasset ab omnibus quæ præceperat
ei, cunctis diebus vitæ suę, ‖ excepto ser- 2 Re. 11, 4.
6 mone Vriæ Hethæi. Attamen bellū fuit 17, 12. 9.
inter Roboā & Ieroboā omni tempore vi-
7 tæ eius, ‖ Reliqua aūt sermonū Abia, & o- 2 Pa. 14, 1.
mnia quæ fecit, nonne hæc scripta ‖ sunt
in libro verborū dierū regū Iudæ? Fuitq.
8 prælium inter Abiā & inter Ieroboā. Et
dormiuit Abiā cū patribus suis, & sepelierūt
eū in Ciuit. ne Dauid: regnauitq. Asa fi-
9 lius eius pro eo. In anno ergo vicesimo
Ieroboā regis Israel regnauit Asa rex Iu-
10 dæ, & quadraginta & vno anno regnauit
in Ierusalē. Nomen matris eius Maacha,
11 filia Abessalom. Et fecit Asa rectū ante
12 cōspectū Dñi, sicut Dauid pater eius: &
abstulit effeminatos de terra, purgauitq.
vniuersas sordes idolorum, quæ fecerant
13 patres eius. Insuper & Maachā matrem

suam amouit, ne esset princeps in sacris
Priapi, & in luco eius quē cōstruxerat:
subuertitq. specū eius, & confregit simu-
lachrū turpissimū, & cōbussit in Torre-
te cedron: excelsa autē nō abstulit. Ve-
runtamen cor Asa perfectum erat cum
Dño cūctis diebus suis: & intulit ea quę
sanctificauerat pater suus, & vouerat, in
domū Dñi, argentum & aurum, & vasa.
Bellum aūt erat inter Asa & Baasa regē
Israēl cūctis diebus eorū. Ascēdit quoq.
Baasa rex Israēl in Iudā, & ędificauit Ra
ma, vt nō posset quispiā egredi vel ingre-
di de parte Asa regis Iudæ. Tollens itaq.
Asa omne argentū & aurū, quod remā-
serat in thesauris domus Dñi, & in the-
sauris domus regiæ, dedit illud in manus
seruorū suorū: & misit ad Ben-adad filiū
Tabremon filij Hezion, regē Syriæ, qui
habitabat in Damasco, dicēs, Fœdus est
inter me & te, & inter patrē meū & pa-
trē tuū: ideo misi tibi munera, argentū &
aurum: & peto vt venias, & irritū facias
fœdus quod habes cū Baasa rege Israēl,
& recedat à me. Acquiescens Ben-adad
regi Asa, misit principes exercitus sui in
ciuitates Israēl, & percusserunt Ahion, &
Dā & Abel domū-Maacha, & vniuersam
Cenneroth, omnē scilicet Terrā Nephe-
thali. Quod cū audisset Baasa, intermisit
ędificare Rama, & reuersus est in Thersa.
Rex autē Asa nuntiū misit in omnē Iu-
dā dicens, Nemo sit excusatus, & tulerūt
lapides de Rama, & ligna eius, quibus æ-
dificauerat Baasa, & extruxit de eis rex
Asa, Gabaa-Ben-iamin, & Maspha. Re-
liqua autē omnium sermonū Asa, & vni-
uersa fortitudines eius, & cūcta quæ fe-
cit, & ciuitates quas extruxit, nonne hæc
scripta sunt in Libro verborū dierū regū
Iudæ? Verumtamen in tēpore senectutis
suæ doluit pedes. Et dormiuit cū patri-
bus suis, & sepultus est cū eis in Ciuitate-
Dauid patris sui. Regnauitq. Iosaphat fi-
lius eius pro eo. Nadab vero filius Iero-
boam regnauit super Israēl anno secūdo
Asa regis Iudæ: regnauitq́ue super Israel
duobus annis. Et fecit quod malū est in
cōspectu Dñi, & ambulauit in viis patris
sui, & in peccatis eius quibus peccare fe-
cit Israēl. Insidiatus est autē ei Baasa fi-
lius Ahiæ de domo Issachar, & percussit
eū in Gebberthon, quæ est vrbs Philistiī-
norū: siquidē Nadab & omnis Israēl ob-
sidebant Gebberthō. Interfecit ergo illū
Baasa in anno tertio Asa regis Iudæ, & re-
gnauit pro eo. Cūq. regnasset, percussit
omnē domū Ieroboā: non dimisit ne vna
quidē animā de semine eius, donec dele-
ret eā, iuxta verbum Dñi quod locutus
fuerat in manu serui sui Ahiæ Silonitis,
propter peccata Ieroboā quæ peccauе-
rat, & quibus peccare fecerat Israēl: &
propter delictū quo irritauerat Dominū
Deū Israēl. Reliqua autē sermonū Na-
dab, & omnia quæ operatus est, nonne
hæc scripta sunt in Libro verborū dierū
regū Israēl? Fuitq. bellum inter Asa &
Baasa regem Israēl cunctis diebus eorū.
Anno tertio Asa regis Iuda regnauit
Baasa filius Ahiæ, super omnē Israēl in
Thersa viginti quatuor annis. Et fecit
malū cora Dño, ambulauitq. in viis Ie-
roboā, & in peccatis eius quibus peccare
fecit Israēl. CAP. XVI.
FActus est autem sermo Dñi ad Iehu
filium Hanani contra Baasa, dicens,
Pro eo quòd exaltarim te de puluere, &
posui te ducē super populū meū Israēl,
tu autē ambulasti in via Ieroboā, & pec-
care fecisti populū meū Israēl, vt me ir-
ritares in peccatis eorū: ecce, ego deme-
tā posteriora Baasa, & posteriora domus
eius: & faciā domui tuæ sicut domui Ie-
roboā filij Nabat. Qui mortuus fuerit
de Baasa in ciuitate, comedent eū canes:
& qui mortuus fuerit ex eo in regione,
comedent eū volucres cæli. Reliqua au-
tem sermonum Baasa, & quæ cunq. fecit,
& prœlia eius: nōne hæc scripta sunt
Libro verborū dierū regū Israēl? Dor-
miuit ergo Baasa cum patribus suis, se-
pultusq. est in Thersa: & regnauit Ela fi-
lius eius pro eo. Cum autem in manu
Iehu filij Hananí prophetæ verbū Do-
mini factum esset contra Baasa, & cōtra
domū eius, & contra omne malum quod
fecerat cora Dño, ad irritandū eū in ope-
ribus manuū suarum, vt fieret sicut do-
mus Ieroboam: ob hanc causam occidit
eū, hoc est, Iehu filium Hanani, pro-
phetā. Anno vicesimo sexto Asa regis
Iudæ, regnauit Ela filius Baasa super Is-
rael in Thersa duobus annis. Et rebella-
uit cōtra eū seruus suus Zabri, dux me-
dię partis equitū: erat autē Ela in Thersa
bibens, & temulentus in domo Arsa præ-
fecti Thersa. Ingressus ergo Zambri, per-
cussit, & occidit eū anno vicesimo septi-
mo Asa regis Iudæ, & regnauit pro eo.
Cumq. regnasset, & sedisset super soliū
eius, percussit omnē domū Baasa, & non
dereliquit ex ea mingentē ad parietē, &
propinquos & amicos eius. Deleuitque
Zambri omnem domū Baasa, iuxta ver-
bū Dñi, quod locutus fuerat ad Baasa in
manu Iehu prophetę, propter vniuersa
peccata Baasa, & peccata Ela filij eius,
qui peccauerūt, & peccare fecerūt Israēl,
prouocantes Dñm Deum Israēl in vani-
tatibus suis. Reliqua autē sermonū Ela,
& omnia quæ fecit, nonne hæc scripta
sunt in Libro verborū dierū regū Israēl?
Anno vicesimo septimo Asa regis Iuda,
regnauit Zambri septē diebus in Thersa:
porrò exercitus obsidebat Gebbethō vr-
bem Philistiinorū. Cumq. audisset re-
bellasse Zambri, & occidisse regem, fecit
sibi regem omnis Israēl Amri, qui erat
princeps militiæ super Israēl in die illa,
in castris. Ascēdit ergo Amri, & omnis
Israēl cum eo de Gebbethō, & obsidebāt

Thersa. Vidēs autē Zambri quòd expu-
gnanda esset ciuitas, ingressus est palatiū,
& succēdit se cū domo regia: & mortuus
est in peccatis suis, quæ peccauerat fa-
ciens malū cora Dño, & ambulās in via
Ieroboā, & in peccato eius quo fecit pec-
care Israēl. Reliqua autē sermonū Zā-
bri, & insidiarū eius, & tyrannidis, nōne
hæc scripta sunt in Libro verborū dierū
regū Israēl? Tūc diuisus est populus Is-
raēl in duas partes: media pars populi se-
quebatur Thebni filiū Gineth, vt consti-
tueret eum regem: & media pars Amri.
Praualuit autem populus qui erat cum
Amri, populo qui sequebatur Thebni fi-
liū Gineth: mortuusq. est Thebni, & re-
gnauit Amri. Anno tricesimo primo Asa
regis Iuda regnauit Amri super Israēl,
duodecim annis: in Thersa regnauit sex
annis. Emitq. montē Samariæ à Somer
duobus talentis argenti: & ædificauit eū,
& vocauit nomē ciuitatis quā extruxe-
rat, nomine Semer Dñi montis Samariæ.
Fecit autē Amri malū in cōspectu Dñi,
& operatus est nequiter super omnes qui
fuerunt ante eū. Ambulauitq. in omni
via Ieroboā filij Nabat, & in peccatis ei⁹
quibus peccare fecerat Israēl: vt irrita-
ret Dñm Deū Israēl in vanitatibus suis.
Reliqua autē sermonū Amri, & prœlia
eius quæ gessit, nonne hæc scripta sunt in
Libro verborū dierū regū Israēl? Dor-
miuitq. Amri cū patribus suis, & sepul-
tus est in Samaria: regnauitq. Achab fi-
lius eius pro eo. Achab vero filiꝰ Amri
regnauit sup Israēl anno tricesimo octa-
uo Asa regis Iuda. Et regnauit Achab fi-
lius Amri super Israēl in Samaria vigin-
ti & duobus annis. Et fecit Achab filiꝰ
Amri malū in cōspectu Dñi super omnes
qui fuerunt ante eū. Nec sufficit ei vt
ambularet in peccatis Ieroboā filij Na-
bat: insuper duxit vxorē Iezabel filiam
Eth-Baal regis Sidoniorum. Et abiit, &
seruiuit Baal, & adorauit eū. Et posuit
arā Baal in tēplo Baal, quod ædificauerat
in Samaria, & plantauit lucū: & addi-
dit Achab in opere suo, irritās Dñm Deū
Israēl super omnes reges Israēl, qui fue-
runt ante eū. In diebus eius ædificauit
Hiēl de Beth-el Iericho: in Abiram pri-
mitino suo fundauit eā, & in Segub nо-
uissimo suo posuit portas eius: iuxta ver-
bum Dñi quod locutus fuerat in manu
Iosue filij Nun. CAP. XVII.
ET dixit Elias Thesbites de habita-
toribus Galaad ad Achab, Viuit Dñs
Deus Israēl, in cuius conspectu sto: si erit
annis his ros & pluuia, nisi iuxta oris mei
verba. Et factū est verbū Dñi ad eum,
dicēs, Recede hinc, & vade cōtra Orię-
tem, & absconde in Torrente-carith,
qui est contra Iordanē, & ibi de torren-
te bibes: coruis q. præcepi vt pascant te
ibi. Abiit ergo, & fecit iuxta verbū Dñi:
cumq. abiisset, sedit in Torrente-carith,
quі est contra Iordanē. Coruі quoq. de-
ferebāt ei panē & carnes manè, similiter
panē & carnes vesperi, & bibebat de tor-
rente. Post dies autē siccatus est torrēs:
nō enim pluerat super terrā. Factus est
ergo sermo Dñi ad eū, dicēs, Surge, &
vade in Sarephta Sidoniorū, & manebis
ibi: præcepi enim ibi mulieri vidуæ, vt
pascat te. Surrexit, & abiit in Sarephta.
Cumq. venisset ad portā ciuitatis, appa-
ruit ei mulier vidua colligēs ligna, & vo-
cauit eā, dixitq. ei, Da mihi paululum
aquæ in vase, vt bibā. Cumq. illa per-
geret vt afferret, clamauit post tergū eі⁹,
dicēs, Affer mihi obsecro & buccellā pa-
nis in manu tua. Quæ respondit, Viuit
Dñs Deus tuus, quia nō habeo panē, nisi
quantū pugillus capere potest farinæ in
hydria, & paululum olei in lecythо: en
colligo duo ligna, vt ingrediar, & faciam
illud mihi & filio meo, vt comedamus, &
moriamur. Ad quā Elias ait, Noli time-
re, sed vade, & fac sicut dixisti: verum-
tamē mihi primūm fac de ipsa farinula
subcinericiū panē parυulū, & affer ad me:
tibi autē & filio tuo facies postea. Hæc
autē dicit Dñs Deus Israēl, Hydria fari-
næ nō deficiet, nec lecythus olei minue-
tur vsq. ad diem in qua Dñs daturus est
pluuiā super facię terræ. Quæ abiit, &
fecit iuxta verbū Eliæ: & comedit ipse,
& illa, & domus eius: & ex illa die hy-
dria farinæ non defecit, & lecythus olei
nō est imminuta, iuxta verbū Dñi, quod
locutus fuerat in manu Eliæ. Factū est
autē post hæc, ægrotauit filius mulieris
matris familias, & erat ląuor fortissimus,
ita vt nō remaneret in eo halitus. Dixit
ergo ad Eliam, Quid mihi & tibi vir Dei?
ingressus es ad me, vt rememorarentur
iniquitates meę, & interficeres filiū meū?
Et ait ad eā Elias, Da mihi filiū tuū.
Tulitq. eū de sinu eius, & portauit in cœ-
naculū vbi ipse manebat, & posuit super
lectulū suū. Et clamauit ad Dñm, & di-
xit, Dñe Deus meus, etiāmne viduā apud
quā ego vtcumq. fuі tentor, afflixisti, vt
interficeres filiū eius? Et expādit se, atq.
mensus est super puerū tribus vicibus, &
clamauit ad Dñm, & ait, Dñe Deus me⁹,
reuertatur obsecro anima pueri huius in
viscera eius. Et exaudiuit Dñs vocem
Eliæ: & reuersa est anima pueri intra eū,
& reuixit. Tulitq. Elias puerū, & depo-
suit eū de cœnaculo in inferiorē domū, &
tradidit matri suæ, & ait illi, En viuit fi-
lius tuus. Dixitq. mulier ad Eliā, Nūc
in isto cognoui quòd sis vir Dei es tu, &
verbum Domini in ore tuo verum est.
CAP. XVIII.
POst dies multos factū est verbū Dñi
ad Eliā, in anno tertio, dicēs, Vade, &
ostende te Achab, vt dē pluuiā super fa-
cię terræ. Iuit ergo Elias, vt ostenderet
se Achab: erat autē fames vehemens in
Samaria. Vocauitque Achab Abdiam

Universidad de Sevilla Biblioteca

dispensatorē domus suæ: Abdias autē timebat Dñm valde. 4 Nā cūm interficeret Iezabel prophetas Dñi, tulit ille centum prophetas, & abscōdit eos quinquagenos & quinquagenos in spelūcis, & pauit eos pane & aqua. Dixit ergo Achab ad Abdiā, Vade in terrā ad vniuersos fontes aquarū, & in cunctas valles: si forte possimus inuenire herbā, & saluare equos & mulos, & nō penitus iumenta intereant. 5 Diuiserūtq. sibi regiones, vt circuirēt eas: Achab ibat per via vnā, & Abdias p via alterā seorsum. 6 Cumq. esset Abdias in via, Elias occurrit ei: qui cūm cognouisset eum, cecidit super faciē suā, & ait, Nō tu es, dñe mi, Elias? 7 Cui ille respōdit, Ego. *Vade, & dic dño tuo, Adest Elias. 8 Et ille, Quid peccaui, inquit, quòd tradis me seruū tuū in manu Achab, vt interficiat me? 9 Viuit Dñs Deꝰ tuus, quia nō est gēs aut regnū, quò nō miserit dns meus te requirēs: & respōdēte cūctis, Nō est hic: adiurauit regna singula & gētes, eo quòd minimè reperireris. Et nunc tu dicis mihi, Vade, & die dño tuo, Adest Elias. 11 Cumq. recessero à te, Spiritus Dñi asportabit te in locum quē ego ignoro: & ingressus nuntiabo Achab, & nō inueniēs te, interficiet me: seruus autē tuus timet Dñm ab infantia sua. 13 Nūquid non indicatū est tibi dño meo, quid fecerim cūm interficeret Iezabel prophetas Dñi, quòd abscōderim de prophetis Dñi centū viros, quinquagenos & quinquagenos in spelūcis, & panerim eos pane & aqua? Et nūc tu dicis, Vade, & dic dño tuo, Adest Elias: vt interficiat me. 14

Et dixit Elias, Viuit Dñs exercituū, ante cuius vultū sto, quia hodie apparebo ei. 15 Abiit ergo Abdias in occursū Achab, & indicauit ei: venitq. Achab in occursum Eliæ. 16 Et cūm vidisset eū, ait, Tūne es ille qui cōturbas Israēl? 17 Et ille ait, 18 Nō ego turbaui Israēl, sed tu, & domus patris tui, qui dereliquistis mādata Dñi, & secuti estis Baalim. Verumtamē nūc 19 mitte, & cōgrega ad me vniuersum Israēl in mōte Carmeli, & prophetas Baal quadringētos quinquaginta, prophetasq. lucorū quadringētos, qui comedunt de mēsa Iezabel. Misit Achab ad oēs filios Israēl, 20 & cōgregauit prophetas in mōte Carmeli. Accedēs autē Elias ad omnē populū, 21 ait, Vsquequo claudicatis in duas partes? si Dñs est Deꝰ, sequimini eū: si autē Baal, sequimini illū. Et nō respōdit ei populus verbū. 22 Et ait rursus Elias ad populum, Ego remāsi prophetа Dñi solus: prophetæ autē Baal, quadringēti & quinquaginta viri sunt. 23 Dentur nobis duo boues, & illi eligāt sibi bouē vnū, & in frusta cēdētes ponāt sup ligna, ignē autē nō supponāt: & ego faciā bouē alterū, & impona super ligna, ignē autē nō supponam. 24 Inuocate nomina deorū vestrorū, & ego inuocabo nomen Dñi mei: & Deus qui exaudierit per ignē, ipse sit Deus. Respōdēs omnis populus ait, Optima propositio. 25 Dixit ergo Elias prophetis Baal, Eligite vobis bouē vnū, & facite primi, quia vos plures estis: & inuocate nomina deorū vestrorū, ignemq. nō supponatis. 26 Qui cūm tulissent bouē quem dederat eis, fecerūt: & inuocabāt nomē Baal de manè vsq. ad meridiē, dicētes, Baal exaudi nos. Et nō erat vox, nec qui respōderet: trāsiliebantq. altare quod fecerant. 27 Cumq. esset iā meridies, illudebat illis Elias, dicēs, Clamate voce maiore: Deus enim est, & forsitā loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut certè dormit, vt excitetur. 28 Clamabāt ergo voce magna, & incidebāt se iuxta ritū suū cultris & lancēolis, donec perfunderētur sanguine. 29 Postquā autē trāsiit meridies, & illis prophetāntib⁹ venerat tēpus quo sacrificiū offerri solet, nec audiebatur vox, nec aliquis respōdebat, nec attēdebat orātes: 30 dixit Elias omni populo, Venite ad me. Et accedente ad le populo, curauit altare 31 Dñi quod destructū fuerat. Et tulit duodecim lapides iuxta numerū tribuū filiorū Iacob, ad quē factus est sermo Dñi, 32 dicēs, Israēl erit nomē tuū. Et ædificauit de lapidibus altare in nomine Dñi Gen. 32, 28 2Re. 17, 34. fecitq. aquæ ductū, quasi per duas arā- 33 tiunculas in circuitu altaris, & cōposuit ligna: diuisitq. per mēbra bouē, & posuit 34 sup ligna, & ait, Implete quatuor hydrias aqua, & fundite super holocaustū, & super ligna. Rursumq. dixit, Etiā secundo hoc facite. Qui cūm fecissent secundò, ait, Etiā tertiò idipsum facite. Fecerūtq. tertiò: & curreban aquæ circū altare, & 35 fossa aquæ ductus repleta est. Cūq. iā 36 tēpus esset vt offerretur holocaustū, accedēs Elias propheta, ait, Dñe Deus Abrahā, & Isaac, & Israēl, ostēde hodie quia tu es Deus Israēl, & ego seruus tuus, & iuxta præceptū tuū feci oīa verba hæc. 37 Exaudi me Dñe, exaudi me: vt discat populus iste quia tu es Dñs Deus, & tu 38 cōuertisti cor eorū iterū. Cecidit autem ignis Dñi, & vorauit holocaustū, & ligna & lapides, pulueré quoq. & aquam quæ 39 erat in aquæ-ductu lābens. Quod cūm vidisset omnis populꝰ, cecidit in faciē suā & ait, Dñs ipse est Deus, Dñs ipse est Deꝰ. 40 Dixitq. Elias ad eos, Apprehēdite prophetas Baal, & ne vnus quidē effugiat ex eis. Quos cūm apprehēdissent, duxit eos Elias ad Torrente-cison, & interfecit eos 41 ibi. Et ait Elias ad Achab, Ascēde, cōede, & bibe: quia sonꝰ multæ pluuiæ est. 42 Ascēdit Achab, vt comederet & biberet: Elias autē ascēdit in verticē Carmeli, & pronus in terrā posuit faciē suā in- 43 ter genua sua, & dixit ad puerū suū, Ascende, & prospice contra mare. Qui cūm ascēdisset, & contēplatus esset, ait, Nō est quicquā. Et rursum ait illi, Reuertere septē vicibus. In septima autē vice, Ecce 44 nubecula parua quasi vestigium hominis ascēdebat de mari. Qui ait, Ascende, & dic Achab, Iunge currū tuū, & descēde, ne occupet te pluuia. 45 Cūq. se verteret huc atq. illuc, ecce exli contenebrati sunt, & nubes, & vētus, & facta est pluuia grādis. Ascēdens itaq. Achab abiit in Iezrahel, 46 & manus Dñi facta est super Eliā, accinctūsq. lūbis currebat ante Achab, donec veniret in Iezrahel. CAP. XIX.

NVntiauit autem Achab Iezabel oīa quæ fecerat Elias, & quomodo occidisset vniuersos prophetas * gladio. 1 Misitq. Iezabel nuntiū ad Eliā, dicens, 2 Hæc mihi faciāt dij, & hæc addāt, nisi hac hora cras posuero animam tuā sicut animā vnius ex illis. Timuit ergo Elias, 3 & surgēs abiit quocūq. eū ferebat voluntas: venitq. in Berſabee Iuda, & dimisit ibi puerū suū, & perrexit in desertum 4 viā vnius diei. Cumq. veniſſet, & federet subtus vnā iuniperū, petiuit animæ suæ vt morerētur, & ait, Sufficit mihi Dñe, tolle animā meā: neq. enim melior sum quàm patres mei. 5 Proiecitq. se, & obdormiuit in vmbra iuniperi: & ecce angelus Dñi tetigit eū, & dixit illi, Surge, & comede. 6 Respexit, & ecce ad caput suū subcinericius panis, & vas aquæ: cōedit ergo, & bibit, & rursum obdormiuit. 7 Reuertensq. est angelus Dñi secundò, & tetigit eum, dixitq. illi, Surge, comede: grandis enim tibi restat via. 8 Qui cūm surrexisset, comedit & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vsq. ad mōtē Dei Horeb. 9 Cumq. veniſſet illuc, mānit in spelunca: & ecce sermo Dñi ad eū, dixitq. illi, Quid hic agis Elia? 10 At ille respōdit, Zelo zelatus sum pro Dño Deo exercituū, quia dereliquerūt pactum Dñi filij Israēl: altaria tua destruxerūt, & prophetas tuos occiderūt gladio, & derelictus sum ego solus, & quærūt animā meā vt auferāt eā. Et ait ei, Egredere, & 11 sta in mōte corā Dño: & ecce Dñs trāsit, & spiritus grādis, & fortis subuertēs mōtes, & cōterens petras ante Dñm: nō in spiritu Dñs, & post spiritū cōmotio: nō in cōmotione Dñs, & post cōmotionē 12 ignis: nō in igne Dñs, & post ignē sibilus aurę tenuis. Quod cūm audiſſet Elias, 13 operuit voltū suū pallio, & egressus stetit in ostio spelūcæ, & ecce vox ad eū, dicēs, Quid hic agis Elia? 14 Et ille respōdit, Zelo zelatus sum pro Dño Deo exercituū, quia dereliquerūt pactū tuū filij Israēl: altaria tua destruxerūt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & derelictus sum ego solus, & quærūt animā meā vt auferant eā. 15 Et ait Dñs ad eū, Vade, & reuertere in viā tuā per desertū in Damascū: cūq. perueneris illuc, vnges Hasael regē super Syriā, & Iehu filium Namsi vnges regē 16 super Israēl: Eliseū autē filium Saphat, qui est de Abel-mecula, vnges prophetam

17 pro te. 17 Et erit, quicumq. fugerit gladium Hazael, occidet eū Iehu: & quicumq. fugerit gladium Iehu, interficiet eū Eliseus. 18 Et derelinquam mihi in Israēl septē millia virorum, quorum genua nō sunt inclinata ante Baal, & omne os quod nō adorauit eum osculās manum. 19 Profectus ergo inde Elias, reperit Elisæum filium Saphat, arantē in duodecim iugis boum: & ipse in duodecim iugis boū arantibus, vnus erat: cumq. veniſſet Elias ad eū, misit pallium suū super illum. 20 Qui statim relictis bobus cucurrit post Eliā, & ait, Osculer, oro, patrem meū, & matrē meā, & sic sequar te. Dixitq. ei, Vade, & reuertere: quod enim 21 meū erat, feci tibi. Reuersus autē ab eo, tulit par boū, & mactauit illud, & in aratro boū coxit carnes, & dedit populo, & comederunt: consurgēnsque abiit, & secutus est Eliam, & ministrabat ei.

CAP. XX.

1 PORRÒ Ben-adad rex Syriæ, congregauit omnē exercitū suum, & triginta duos reges serū, & equos, & currus: & ascendēs pugnabat cōtra Samariā, & ob- 2 sidebat eā. Misitēnsq. nuntios ad Achab 3 regē Israēl in ciuitatem, ait, Hæc dicit Ben-adad, Argentū tuū & aurū tuū meū est: & vxores tuæ, & filij tui optimi, 4 mei sunt. Respondit q. rex Israēl, Iuxta verbū tuū dne mi rex, tuus sum ego, & omnia mea. Reuertentēsq. nuntij, dixerunt, Hæc dicit Ben-adad, qui misit nos 5 ad te, Argentū tuū, & aurū tuū, & vxores tuas, & filios tuos dabis mihi. Cras igitur hac eadē hora mittā seruos meos ad te, & scrutabuntur domū tuā, & domum seruorum tuorū: & omne quod eis placuerit, ponent in manibus suis, & ausc- 7 rent. Vocauit autē rex Israēl omnes seniores terræ, & ait, Animaduertite & videte quoniā insidietur nobis. misit enim ad me pro vxoribus meis, & filiis, & pro 8 argēto & auro: & nō abnui. Dixerūtq. oes maiores natu, & vniuersus populus ad eū, Non audias, neque acquiescas illi. 9 Respondit itaq. nuntijs Ben-adad, Dicite dño meo regi, Omnia propter quæ misisti ad me seruū tuū in initio, faciā: hanc autē rē facere nō possum. Reuertiq. 10 nuntij retulerunt ei. Qui remisit, & ait, Hæc faciatur mihi dij, & hæc addant, si sufficerit puluis Samariæ pugillis omnis 11 populi qui sequitur me. Et respondens rex Israēl, ait, Dicite ei, Ne glorietur accinctus æquè vt discīnctꝰ. 12 Factū est autē cūm audiſſet Ben-adad verbū istud, bibebat ipse & reges in vmbraculis, & ait seruis suis, Circūdate ciuitatē. Et circūdederūt eā. 13 Et ecce propheta vnꝰ accēdēs ad Achab regē Israēl, ait ei, Hæc dicit Dñs, Certè vidisti omnē multitudinē hanc inimīcā? ecce, ego tradā eā in manū tuam hodie: vt scias quia ego sum Dñs. 14 Et ait Achab, Per quē? Dixitq. ei, Hæc

* & dixit o.

*prophetæque lucorū quadringenti MS. G q. Verùm a R. H. C. & G. non agnoscuntur.

*quam locutus est Elias MS. R. G. Ab H. autē & C. non interponitur.

* Baal MS. R. *mendacem C. Verū in H. & G. nihil interciditur.

* & MS. H. C. G.

* tuum 4 MS. H. C.

4 Reg. 9. 1. Eccl. 48. 8. Rom. 11. 4.

a vniuersorum 2 MS. Q. n.

- 2 MS. Q. n.

- 4 MS. H. C. G.

dicit Dñs, Per pedissequos principū prouinciarū. Et ait, Quia incipiet prœliari? Et ille dixit, Tu. Recensuit ergo pueros 15
principū prouinciarū, & reperit numerū ducentorū triginta duorū: & recēsuit post eos populū, omnes filios Israel, septē millia. & egressi sunt meridie. Ben- 16
adad autē bibebat temulētus in vmbraculo suo, & reges triginta duo cū eo, qui ad auxiliū eius venerāt. Egressi sunt au- 17
tē pueri principū prouinciarū in prima fronte. Misit itaq. Ben-adad. Qui nuntiauerunt ei, dicētes, Viri egressi sunt de Samaria. At ille ait, Siue pro pace veniūt, 18
apprehendite eos viuos: siue vt prœlientur, viuos eos capite. Egressi sunt ergo 19
pueri principū prouinciarum, ac reliquus exercit⁹ sequebatur⁹: & percussit vnusquisq. virū qui cōtra se veniebat: fugeruntq. Syri, & persecutus est eos Israel. Fugit quoq. Ben-adad rex Syriæ in quo- 20
cū equitibus suis. Necnon egressus rex 21
Israel percussit equos & currus, & percussit Syriā plaga magna. (Accedēs autē 22
propheta ad regē Israel, dixit ei, Vade, & confortare, & scito, & vide quid faciās: sequēti enim anno rex Syriæ ascēdet cōtra te.) Serui verò regis Syriæ dixerūt 23
ei, Dij montiū sunt dij eorū, ideò superauerūt nos: sed melius est vt pugnemus cōtra eos in cāpestribus, & obtinebimus eos. Tu ergo verbū hoc fac, Amoue reges singulos ab exercitu tuo, & pone principes pro eis: & instaura numerū militū qui ceciderūt de tuis, & equos secūdū equos pristinos, & currus secundū currus quos antè habuisti: & pugnabimus cōtra eos in cāpestribus, & videbis quòd obtinebimus eos. Credidit cōsilio eorū: & fecit ita. Igitur postquā annus transierat, 26
recensuit Ben-adad Syros, & ascendit in Aphec, vt pugnaret contra Israel. Porrò 27
filij Israel recensiti sunt, & acceptis cibariis profecti ex aduerso, castraque metati sunt cōtra eos, quasi duo parui greges caprarū: Syri autē repleuerunt terrā.
(Et accedens ~ vnus⁹ vir Dei, dixit ad 28
regē Israel, Hæc dicit Dñs, Quia dixerūt Syri, Deus montiū est Dñs, & nō est Deꝰ vallium: dabo omne multitudinē hāc grādē in manu tua, & scietis quia ego sum Dñs.) Dirigebantq. septē diebus ex ad- 29
uerso hi, atq. illi acies, septima autē die commissum est bellū: percusseruntq. filij Israel de Syris centū millia peditū, in die vna. Fugerūt autē qui remanserāt in Aphec, in ciuitatē: & cecidit murus super viginti septē millia hominū qui remanserāt. Porrò Ben-adad fugiens ingressus est ciuitatē, in cubiculū quod erat intra cubiculū. dixeruntq. ei serui sui, Ecce, 31
audiuimus quòd reges domus Israel clementes sint: ponamus itaq. sacceos in lūbis nostris, & funiculos in capitibus nostris, & egrediamur ad regē Israel: forsitā saluabit animas nostras. Accinxerūt sac- 32
eis lūbos suos, & posuerūt funiculos in capitibꝰ suis, venerūtq. ad regē Israel, & dixerūt ei, Seruus tuus Ben-adad dicit, Viuat, oro te, anima mea. Et ille ait, Si 33
adhuc viuit, frater meꝰ est. Quod acceperūt viri pro omine: & festinantes rapuerūt verbū ex ore eius, atq. dixerunt, Frater tuus Ben-adadꝰ. Et dixit eis, Ite, & adducite eum ad me. Egressus est ergo ad eū Ben-adad, & leuauit eū in currum 34
suū. Qui dixit ei, Ciuitates quas tulit pater meus à patre tuo, reddā: & plateas fac tibi in Damasco, sicut fecit pater meꝰ in Samaria, & ego fœderatus recedā à te. Pepigit ergo fœdus, & dimisit eū. Tunc 35
vir quidā de filijs prophetarū dixit ad sociū suū in sermone Dñi, Percute me. At 36
ille noluit percutere. Cui ait, Quia noluisti audire vocem Dñi, ecce, recedes à me, & percutiet te leo. Cumq. paululū recessisset ab eo, inuenit eū leo, atq. per- 37
cussit. Sed & alterū inuēniens virum, dixit ad eum, Percute me. Qui percussit 38
eū, & vulnerauit. Abiit ergo propheta, & occurrit regi in via, & mutauit aspersione puluerꝭ-os & oculos suos. Cūq. 39
rex trāsisset, clamauit ad regē, & ait, Seruꝰ tuus egr-ssus est ad prœliandū cominus: cumq. fugisset vir vnus, adduxit eū quidā ad me, & ait, Custodi virū istū: qui si laplus fuerit, erit anima tua pro anima 40
eius, aut talentū argenti appēdes. Dum autē ego turbatus huc illucq. me verterē, subitò non cōparuit. Et ait rex Israel ad 41
eū, Hoc est iudiciū tuū, quod ipse decreuisti. At ille statim abstersit puluerē de facie sua, & cognouit eū rex Israel quòd 42
esset de prophetis. Qui ait ad eū, Hæc dicit Dñs, ¶ Quia dimisisti virū dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius. Reuersus est igitur rex Israel in 43
domū suā, audire contemnēs, & furibundus venit in Samariam. CAP. XXI.

1 POst verba autē hæc, ~ tēpore illo⁹ vinea erat Naboth Iezrahelitæ, quæ erat in Iezrahel, iuxta palatiū Achab regis 2
Samariæ. Locutus est ergo Achab ad Naboth, dicēs, Da mihi vineā tuā, vt faciā mihi hortū olerū, quia vicina est, & prope domū meā, daboq. tibi pro ea vineā meliorē: aut si cōmodius tibi putas, argēti pretiū quantū digna est. Cui respondit Naboth, Propitius sit mihi Dñs, 3
ne dē hæreditatē patrū meorū tibi. Venit ergo Achab in domū suā indignās, & frendēs super verbo quod locutus fuerat ad eū Naboth Iezrahelites, dicēs, Nō dabo tibi hæreditatē patrū meorū. Et proficiens se in lectulū suū, auertit faciē suā 5
ad parietē, & nō comedit panē. Ingressa est autē ad eū Iezabel vxor sua, dixitque ei, Quid est hoc, vnde anima tua contristata est? & quare non comedis panem? 6
Qui respondit ei, Locutus sum Naboth Iezrahelitæ, & dixi ei, Da mihi

vineam

vineā tuā, accepta pecunia: aut si tibi placet, dabo tibi vineā ~ meliorē⁹ pro ea. Et ille ait, Nō dabo tibi vineā meā. Dixit 7
ergo ad eū Iezabel vxor eius, Grādis authoritatis es, & bene regis regnū Israel: surge, & comede panē, & æquo animo esto, ego dabo tibi vineā Naboth Iezrahelitæ. Scripsit itaq. literas ex nomine Achab, & signauit eas annulo eius, & misit 8
ad maiores natu, & optimates qui erant in ciuitate eius, & habitabāt cū Naboth.
Literarum autē hæc erat sententia, Prædicate ieiunium, & fedēre facite Naboth 9
inter primos populi, & submittite duos viros filios belial cōtra eū, & faliūm testimonium dicāt, Benedixit Deum & regē: & educite eum, & lapidate, sicq. moriatur. Fecerūt ergo ciues eius maiores 11
natu & optimates qui habitabāt cum eo in vrbe, sicut præceperat eis Iezabel, & sicut scriptum erat in literis quas miserat ad eos: prædicauerūt ieiunium, & federe fecerunt Naboth inter primos populi.
Et adductis duobus viris filijs diaboli, 13
fecerūt eos federe cōtra eum: at illi, scilicet vt viri diabolici, dixerūt contra eū testimoniū cōtā multitudinē, Benedixit Naboth Deū & regē: qui ob rē eduxerūt eum extra ciuitatē, & lapidibus interfecerunt. Miseruntq. ad Iezabel, dicētes, 14
Lapidatꝰ est Naboth, & mortuus est. Factum est autē, cum audisset Iezabel lapidatum Naboth, & mortuū, locuta est ad Achab, Surge, & posside vineā Naboth Iezrahelitæ, qui noluit tibi acquiescere, & dare eā accepta pecunia: nō enim viuit Naboth, sed mortuus est. Quod cū au- 16
disset Achab, mortuū vidisset Naboth, surrexit, & descēdebat in vineā Naboth Iezrahelitæ, vt possideret eā. Factus est 17
igitur sermo Dñi ad Eliā Thesbitē, dicēs,
Surge, & descende in occursum Achab 18
regis Israel, qui est in Samaria: ecce ad vineā Naboth descendit, vt possideat eam:
& loqueris ad eū, dicēs, Hæc dicit Dñs, 19
Occidisti insuper & possedisti. Et post hæc addes, Hæc dicit Dñs, In loco hoc in quo linxerunt canes sanguinē Naboth, lambent quoq. sanguinē tuū. Et ait Achab 20
ad Eliā, Num inuenisti me ~ inimicum tibi? Qui dixit, Inueni, eo quòd venundatus sis, vt faceres malū in cōspectu Dñi.
¶ Ecce ego inducā super te malum, & 21
demetā posteriora tua, & interficiā de Achab mingentem ad parietem, & clausum & vltimum in Israel. Et dabo domum 22
tuā ¶ sicut domum Ieroboā filij Nabat, ¶ & sicut domum Baasa filij Ahia: quia egisti, vt me ad iracundiā prouocares, & peccare fecisti Israel. ¶ Sed & de Ieza- 23
bel locutus est Dñs, dicens, Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel. Si mor- 24
tuus fuerit Achab in ciuitate, comedent eum canes: si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cæli. Igi- 25
tur non fuit alter talis sicut Achab, qui
venundatus est vt faceret malum in cōspectu Dñi: cōcitauit enim eum Iezabel 26
vxor sua, & abominabilis factus est, in tantum vt sequeretur idōla quæ fecerant Amorrhæi, quos consumpsit Dñs à facie 27
filiorum Israel. Itaq. cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnē suā, ieiunauitq., & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Et factus est sermo Dñi 28
ad Eliā Thesbitē, dicēs, Nonne vidisti humiliatum Achab cora me? quia igitur humiliatꝰ est mei causa, nō inducā malū in diebus eius, sed ¶ in diebus filij sui in- 29
feram malum domui eius. CAP. XXII.

1 TRāsierunt igitur tres anni absq. bel- 2
lo inter Syriam & Israel. In anno autē tertio, descēdit Iosaphat rex Iuda ad
2 regē Israel. (Dixitq. rex Israel ad seruos suos, Ignoratis quod nostra sit Ramoth-Galaad, & negligimus tollere eā de manu
4 regis Syriæ?) Et ait ad Iosaphat, Veniēsne mecū ad prœliandū in Ramoth-Ga-
5 laad? Dixitq. Iosaphat ad regē Israel, Sicut ego sum, ita & tu: ¶ populus meꝰ, & populus tuus vnū sunt: & equites mei, equites tui⁹. Dixitq. Iosaphat ad regē Israel, Quære, oro te, hodie sermonem Dñi.
6 Cōgregauit ergo rex Israel prophetas, quadringētos circiter viros, & ait ad eos, Ire debeo in Ramoth-Galaad ad bellandū, an quiescere? Qui responderunt, Ascende, & dabit eam Dñs in manu regis.
7 Dixit autē Iosaphat, Nō est hic propheta Dñi quispiā, vt interrogemus per eū?
8 Et ait rex Israel ad Iosaphat, Remānsit vir vnus, per quē possumus interrogare Dñm: sed ego odi eū, quia nō prophetat mihi bonum, sed malum, Michæas filius Iemla. Cui Iosaphat ait, Ne loquaris ita
9 rex. Vocauit ergo rex Israel eunuchum quendā, & dixit ei, Festina adducere Mi-
10 chæā filiū Iēla. Rex autē Israel, & Iosaphat rex Iuda sedebāt vnusquisq. in solio suo vestiti cultu regio, in area iuxta ostiū portæ Samariæ, & vniuersi prophetæ prophetabāt in cōspectu eorū. Fecit quoq.
11 sibi Sedec as filⁱ Chanaana cornua ferrea, & ait, Hæc dicit Dñs, His vētilabis Syriā,
12 donec deleas eā. Omnesq. prophetæ similiter prophetabāt, dicētes, Ascēde in Ramoth-Galaad, & vade prosperē, & tradet
13 Dñs in manꝰ regis. Nūtius verò qui ierat vt vocaret Michæā, locutꝰ est ad eū, dicēs, Ecce sermones ꝓphetarū ore vno regi bona prædicāt: sit ergo ~ sermo tuus
14 similis eorū, & loquere bona. Cui Michæas ait, Viuit Dñs, quia quodcunque
15 dixerit mihi Dñs, hoc loquar. Venit itaq. ad regem, & ait illi rex, Michæa, ire debemus in Ramoth-Galaad ad prœliandū, an cessare? Cui ille respōdit, Ascende, & vade prosperè, & tradet Dñs in manus
16 regis. Dixit autem rex ad eum, Iterum iuque iterum adiura te, vt non loquaris mihi nisi quod verum est, in nomine

O 5 Domini.

Universidad de Sevilla Biblioteca

~ 4 MS. H. C. G.

* eos 3 MS. H. C. G.

~ 1 MS. H. C. G.

Inf. 22, 38.

Inimicemi ? 4 MS. H. C. G.

*Hæc dicit Dñs MS. G. Verùm à R. H. & C. tollitur

5 Reg. 9, 8. Sup. 15, 29. Sup. 16, 3. 4 Reg. 9, 33

~ 2 MS. H. C. G.

Inf. 22, 38.

~ 5 MS. R. H. C. G.

vīuit MS q. R.

4 Reg. 9, 26

2 Par. 18, 1.

& sicut populus meus, & populꝰ tuus: & sicut equi mei, ita & equi tui 1 MS. H. C. G. & verùm G q.

*& 6 MS. G. Verùm à R. H. & C. nō additur.

Domini. Et ille ait, Vidi cũctum Israël
ei⁹sum in mõtibus quasi oues nõ ha-
bentes pastorẽ : & ait Dñs, Non habent
isti dom⁹ : reuertatur vnusquisque in do-
mum suam in pace. (Dixit ergo rex Is- 18
raël ad Iosaphat, Nunquid non dixi tibi
quia non prophetat mihi bonũ, sed sem-
per malum?) Ille verò addẽs, ait, Prop- 19
terea audi sermonẽ Dñi, Vidi Dñm sedẽ-
tem super solium suum, & omnẽ exerci-
tum cæli assistentem ei à dextris & à si-
nistris: & ait Dñs, Quis decipiet Achab 20
regem Israël, vt ascendat, & cadat in Ra-
moth-Galaad? Et dixit vnus verba hu-
iusmodi, & alius aliter. Egressus est 21
autem spiritus, & stetit corã Dño, & ait,
Ego decipiã illum. Cui locutus est Dñs,
In quo? Et ille ait, Egrediar, & ero spi- 22
ritus mendax in ore omnium prophetã-
rum eius. Et dixit Dñs, Decipies, & præ-
ualebis: egredere, & fac ita. Nunc igitur 23
ecce dedit Dñs spiritum mendacij in ore
omnium prophetarum tuorum, qui hic
sunt, & Dñs locutus est contra te malũ.
Accessit autem Sedecias filius Chana- 24
anæ, & percussit Michæam in maxillam,
& dixit, Mẽne ergo dimisit Spiritus Dñi,
& locutus est tibi? Et ait Michæas, Vi- 25
surus es in die illa quando ingredieris in
cubiculum intra cubiculum, vt abscõdã-
ris. Et ait rex Israël, Tollite Michæam, 26
& manete apud Amon principem ciui-
tatis, & apud Ioas filium ᵃAmélech', & 27
dicite eis, Hæc dicit rex, Mittite virũ istũ
in carcerem, & sustentate eum pane tri-
bulationis & aqua angustiæ, donec re-
uertar in pace. Dixitq. Michæas, Si re- 28
uersus fueris in pace, non est locutus in
me Dñs. Et ait, Audite populi omnes.
Ascendit itaq. rex Israël, & Iosaphat 29
rex Iuda in Ramoth-Galaad. Dixit ita- 30
que rex Israël ad Iosaphat, Sume arma,
& ingredere proelium, & indue vestib.
tuis. porrò rex Israël mutauit habitum
suum, & ingressus est bellũ. Rex autem 31
Syriæ præceperat principibus curruum
triginta duobus, dicẽs, Nõ pugnabitis cõ-
tra minorem, & maiorem quempiã, nisi
contra regem Israël, tñi. Cùm ergo vi- 32
dissent principes curruũ Iosaphat, suspi-
cati sunt quod ipse esset rex Israël, & im-
petu facto pugnabant cõtra eũ: & excla-
mauit Iosaphat. Intellexerunt̃q. princi- 33
pes curruum quòd non esset rex Israël, &
cessauerunt ab eo. ᵇVir autem quidam 34
tetendit arcũ, in incertum sagittam diri-
gens, & cæsa percussit regem Israël inter
pulmonẽ & stomachum. At ille dixit au-
rigæ suo, Verte manum tuã, & educe me
de exercitu, quia grauiter vulneratus sũ.
Cõmissum est ergo proelium in die illa, 35
& rex Israël' stabat in curru suo contra
Syros, & mortuus est vespere: fluebat au-
tem sanguis plagæ in sinum currus, & 36
præco insonuit in vniuerso exercitu an-
tequã sol occumberet, dicẽs, Vnusquisq.
reuertatur in ciuitatẽ ᶜ, & in terrã suam.
37 Mortuus est autẽ rex, & perlatus est in
Samariã: sepelierunt̃q. regem in Sama-
38 ria, & lauerunt currum eius in piscina
Samariæ, & linxerunt canes sanguinem
eius, & habenas lauerunt, ‖iuxta verbum
39 Dñi quod locutus fuerat. Reliqua autẽ
sermonum Achab, & vniuersa quæ fecit,
& domus ᵈeburneæ' quã ædificauit, ᵉcũ-
ctarum̃q. vrbium' quas extruxit, nõnne
hæc scripta sunt in Libro sermonum die-
40 rum regũ Israël? Dormiuit ergo Achab
cum patribus suis, & regnauit Ochozias
41 filius eius pro eo. Iosaphat verò filius
Asa regnare cœperat super Iudam anno
42 quarto Achab regis Israël. Triginta quin
que annorum erat cum regnare cœpisset,
& vigintiquinq. annis regnauit in Iеru-
salem: nomẽ matris eius Azuba filia Sa-
43 lai. Et ambulauit in omni via Asa pa-
tris sui, & non declinauit ex ea: fecitque
quod rectum erat in conspectu Domini.
44 Veruntamẽ excelsa nõ abstulit: adhuc
enim populus sacrificabat, & adolebat
45 incẽsum in excelsis. Pacẽq. habuit Io-
46 saphat cũ rege Israël. Reliqua autẽ ver-
borum Iosaphat, & opera eius quæ gessit,
& prœlia, nonne hæc scripta sunt in libro
47 verborũ dierum regum Iuda? Sed & re-
liquias effœminatorũ, qui remãserant in
48 diebus Asa patris eius, abstulit de terra.
Nec erat tunc rex constitutus in Edõ.
49 Rex verò Iosaphat fecerat classes in
mari, quæ nauigarẽt in Ophir ppter au-
rũ: & ire nõ poterant, quia cõtractæ sunt
50 in Asiõ-gaber. Tunc ait Ochozias filius
Achab ad Iosaphat, Vadant serui mei cũ
51 seruis tuis in nauib⁹. Et noluit Iosaphat.
Dormiuitq. Iosaphat cũ patribus suis,
& sepultus est cum eis in Ciuitate Da-
uid patris sui: regnauitq. Ioram filius eius
52 pro eo. Ochozias autẽ filius Achab re-
gnare cœperat super Israël in Samaria,
anno septimodecimo Iosaphat regis Iu-
da, regnauitq. super Israël duobus annis.
53 Et fecit malũ in cõspectu Dñi, & ambu-
lauit in via patris sui & matris suæ, &
in via Ieroboam filij Nabat, qui peccare
54 fecit Israël. Seruiuit quoque Baal, &
adorauit eũ, & irritauit Dñm Deũ Israël,
iuxta omnia quæ fecerat pater eius.

QVARTVS REGVM LIBER: SECVNDVM HEBRAEOS, MALACHIM SECVNDVS.

CAP. I.

1 PRAEVARICATVS est autẽ
Moab in Israël, postquam mortuus
2 est Achab. Cecidit̃q. Ochozias per
cancellos cœnaculi sui quod habebat in
Samaria, & ægrotauit: misitq. nũtios, di-
cens ad eos, Ite, cõsulite Beel-zebub deũ
3 Accarõ, vtrũ viuere queã de infirmitate
mea hac. Angelus autẽ Dñi locut⁹ est ad

ᵃRegis C. G.

ᵇVnus 12 MS.

ᶜR.H.C. G.

ᵈsuã 1 MS. H.C.G.

Sup. 21,21.

ᵉeburnex MS.

ᵉcunctarq. vrbes 1 MS.

Eliam Thesbitẽ, dicẽs, Surge, & ascende
in occursum nuntiorũ regis Samariæ, &
dices ad eos, Nũquid nõ est Deᵘ in Isra-
ël, vt eatis a Icõsulendũ Beel-zebub deũ
Accaron? Quã ob rẽ hæc dicit Dñs, De 4
lectulo super quẽ ascẽdisti, nõ descendes,
sed morte morieris. Et abiit Elias. Re-
uersiq. sunt nuntij ad Ochoziam. Qui
dixit eis, Quare reuersi estis? At illi re- 6
sponderunt ei, Vir occurrit nobis, & dixit
ad nos, Ite, & reuertimini ad regẽ qui mi-
sit vos, & dicetis ei, Hæc dicit Dñs, Nũ-
quid quia nõ erat Deus in Israël, mittis
vt cõsulatur Beel-zebub deus Accaron?
Idcirco de lectulo super quẽ ascẽdisti, nõ
descẽdes, sed morte morieris. Qui dixit 7
eis, Cuius figuræ & habitᵘ est vir ille qui
occurrit vobis, & locutus est verba hæc?
At illi dixerũt, Vir pilosus, & zona pel- 8
licea accinct⁹ renib⁹. Qui ait, Elias Thes-
bites est. Misitq. ad eũ quinquagenariũ
principẽ, & quinquaginta qui erãt sub eo.
Qui ascendit ad eũ : sedentiq. in vertice
montis, ait, Homo Dei, rex præcepit vt
descendas. Respondensq́ue Elias, dixit 10
quinquagenario, Si homo Dei sum, de-
scendat ignis de cælo, & deuoret te, &
quinquaginta tuos. Descendit itaq. ignis
de cælo, & deuorauit eũ, & quinquagin-
ta qui erãt cũ eo. Rursumq. misit ad eũ 11
principẽ quinquagenariũ alterũ, & quin-
quaginta cũ eo. Qui locutus est illi, Ho-
mo Dei, hæc dicit rex, Festina, descende.
Respõdens Elias ait, Si homo Dei ego 12
sum, descendat ignis de cælo, & deuoret
te, & quinquaginta tuos. Descendit ergo
*Dei 4 MS. H. C. O- mittitur autem à G. ignis ᵃde cælo, & deuorauit illũ, & quin-
quaginta eiᵘ. Iterũ misit principẽ quin- 13
quagenariũ tertium, & quinquaginta qui
erãt cum eo. Qui cum venisset, curuauit
genua cõtra Elĩã, & precatus est eum, &
ait, Homo Dei, noli despicere animam
meã, & animas seruorũ tuorũ qui mecũ
sunt. Ecce descẽdit ignis de cælo, & de- 14
uorauit duos principes quinquagenarios
primos, & quinquagenos qui cũ eis erãt:
sed nunc obsecro vt misereatis animæ
meæ. Locutus est autẽ angelus Dñi ad 15
Eliã, dicẽs, Descende cum eo, ne timeas.
Surrexit igitur, & descẽdit cũ eo ad regẽ,
& locutus est ei, Hæc dicit Dñs, Quia 16
missisti nuntios ad consulendũ Beel-ze-
bub deũ Accarõ, quasi non esset Deus in
Israël, à quo posses interrogare sermonẽ,
idea de lectulo super quẽ ascendisti, non
descẽdes, sed morte morieris. Mortuus 17
est autẽ iuxta sermonem Dñi quẽ locu-
tus est Elias, & regnauit Ioram frater e-
ius pro eo, anno secundo Ioram filij Iosa-
phat regis Iuda: non enim habebat filiũ.
Reliqua autem verborũ Ochoziæ quæ 18
operatus est, nõne hæc scripta sunt in
Libro sermonum dierum regum Israël?

CAP. II.

FACTV est autẽ : cùm leuare vellet Dñs 1
Eliã per turbinẽ in cælũ : ibant Elias
2 & Eliseus de Galgalis. Dixitq. Elias ad
Eliseum, Sede hĩc, quia Dns misit me
vsque in Beth-el. Cui ait Eliseus, Viuit
Dns, & viuit anima tua, quia nõ derelin-
3 quã te. Cũq. descẽdissent Beth-el, egres
fi sunt filij prophetarũ, qui erãt in Beth-
el, ad Eliseum, & dixerunt ei, Nunquid
nosti quia hodie Dns tollet dom tuum à
4 te? Qui respõdit, Et ego noui: silete.
Dixit autẽ Elias ad Eliseum, Sede hĩc, quia
Dns misit me in Iericho. Et ille ait, Viuit
Dns, & viuit anima tua, quia nõ derelin-
5 quam te. Cumq́ue venissent Iericho,
accesserunt filij prophetarũ qui erãt in
Iericho, ad Eliseum, & dixerunt ei, Nun-
quid nosti quia Dns hodie tollet domi-
num tuũ à te? Et ait, Et ego noui: silete.
6 Dixit autẽ ei Elias, Sede hĩc, quia Dns
misit me vsq. ad Iordanẽ. Qui ait, Viuit
Dns, & viuit anima tua, quia nõ derelin-
7 quam te. Ierunt igitur ambo pariter, &
quinquaginta viri de filijs prophetarum
secuti sunt eos, qui & steterunt ecõtra,
longè : illi autẽ ambo stabant super Ior-
8 danẽ. Tulitq. Elias pallium suũ, & in-
uoluit illud, & percussit aquas, quæ diui-
sæ sunt in vtrãq. partem, & transierunt
9 ambo per siccũ. Cumq. trãssissent, Elias
dixit ad Eliseũ, Postula quod vis vt faciã
tibi, antequam tollar à te. Dixitq. Elise⁹,
Obsecro vt fiat in me duplex Spiritᵘ tuᵘ.
10 Qui respõdit, Rem difficilẽ postulasti:
attamẽ si videris me, quãdo tollar à te, e-
rit tibi quod petisti: si autem nõ videris,
11 non erit. Cumq. pergerent, & incedentes
sermocinarentur, ecce currus ignеus,
& equi ignei diuiserunt vtrumq. : ‖ & a- 1 Mach. 2,
scendit Elias per turbinẽ in cælũ. Eli- 12 58.
seus autẽ videbat, & clamabat, Pater mi, Eccl. 48, 13
pater mi, currus Israël & auriga eiᵘ. Et nõ
vidit eũ amplius: apprehendit̃q. vestimẽ-
13 ta sua, & scidit illa in duas partes. Et le-
uauit pallium Eliæ, quod ceciderat ei re-
uersusq́ue stetit super ripam Iordanis,
14 & pallio Eliæ quod ceciderat ei, percus- — 1 MS. R.
sit aquas, & non sunt diuisæ⁹ : & dixit, H.C. G q.
Vbi est Deus Eliæ⁹ etiã nunc. Percussitq.
aquas, & diuisæ sũt huc atq. illuc, & tra-
15 nsiit Eliseus. Videtes aũt ᵃfilij prophета- *eũ 1 MS.
rũ qui erãt in Iericho contra, dixerunt, H.C. G q.
Requieuit spiritus Eliæ super Eliseũ. Et ᵇvenerten-
venientes in occursum eiᵘ, adorauerũt eũ tẽ eum G.
16 proni in terrã, dixerunt̃q. illi, Ecce, cũ
seruis tuis sunt quinquaginta viri fortes,
qui possunt ire, & quærere dñm tuum,
ne forte tulerit eum Spiritus Dñi, & pro-
iecerit eum in vnum montium, aut in vn
nam vallium. Qui ait, Nolite mittere.
17 Coegerunt̃q. eum, donec acquiesceret,
& dicerent, Mittite. Et misertunt quinqua-
ginta viros qui cũ quæsissent tribᵘ diebᵘ,
18 nũ inuenerunt. Et reuersi sunt ad eum:
at ille habitabat in Iericho, & dixit eis, — ire 4 MS.
Nũquid nõ dixi vobis, Nolite ᵇmittere? H.C.G.
19 Dixerunt quoque viri ciuitatis ad Eli-
seũ, Ecce habitatio ciuitatis hui⁹ optima

est, sicut tu ipse dñe perspicis: sed aquæ pessimæ sunt, & terra sterilis. At ille ait, 20
Afferte mihi vas nouũ, & mittite in illud sal. Quod cũm attulissent, egressus ad 21
fontẽ aquarũ, misit in illũ sal, & ait, Hæc dicit Dñs, Sanaui aquas has, & non erit vltrà in eis mors, neq. sterilitas. Sanatæ sunt ergo aquæ vsq. in diẽ hãc, iuxta verbum Elisei quod locutus est. Ascẽ- 23
dit autẽ inde in Bethel: cumq. ascẽderet per viã, pueri parui egressi sunt de ciuitate, & illudebant ei, dicentes, Ascende calue, ascẽde calue. Qui cũm respexis- 24
set, vidit eos, & maledixit eis in nomine Dñi: egressiq. sunt duo vrsi de saltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros. Abiit autẽ inde in montẽ Car- 25
meli, & inde reuersus est in Samariam.

CAP. III.

IOram vero filius Achab regnauit super 1
Israël in Samaria anno decimooctauo Iosaphat regis Iudæ. Regnauitq. duodecim annis. Et fecit malũ corã Dño, sed 2
non sicut pater suus & mater: tulit enim statuas Baal quas fecerat pater eius. Ve- 3
rumtamẽ in peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israël, adhæsit, nec recessit ab eis. Porrò Mesa rex Moab, 4
nutriebat pecora multa, & soluebat regi Israël centũ millia agnorũ, & centũ millia arietum cum velleribus suis. Cumq. 5
mortuus fuisset Achab, præuaricatus est fœdus quod habebat cum rege Israël.

Egressus est igitur rex Ioram in die illa 6
de Samaria, & recẽsuit vniuersum Israël. Misitq. ad Iosaphat regem Iuda, dicẽs, 7
Rex Moab recessit à me, veni mecũ cõtra eũ ad prœliũ. Qui respodit, Ascendã: qui meus est, tuus est: populus meus populus tu⁹: & equi mei, equi tui. Dixitq., 8
Per quã viã ascẽdemus? At ille respõdit, Per desertũ Idumææ. Perrexerũt igitur 9
rex Israël, & rex Iuda, & rex Edõ, & circuierunt per viã septẽ dierũ, nec erat aqua exercitui & iumẽtis quæ sequebãtur eos. Dixitq. rex Israël, Heu-heu heu', 10
cogregauit nos Dñs tres reges, vt tradat eos in manu Moab. Et ait Iosaphat, Est 11
ne hic propheta Dñi, vt deprecemur Dominũ per eũ? Et respõdit vnus de seruis regis Israël, Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquã super manⁿ Eliæ. Et 12
ait Iosaphat, Est apud eũ sermo Dñi. Descẽdit ad eũ rex Israël, & Iosaphat rex Iudæ', & rex Edõ. Dixit autẽ Eliseus ad 13
regem Israël, Quid mihi & tibi est? vade ad prophetas patris tui, & matris tuæ. Et ait illi rex Israël, Quare cõgregauit Dñs tres reges hos, vt tradat eos in manus Moab? Dixitq. ad eũ Eliseus, Viuit Dñs 14
exercituũ, in cuius conspectu sto, quòd si nõ vultũ Iosaphat regis Iudæ erubescerẽ, nõ attẽdissem quidẽ te, nec respexissẽ.
Nũc autẽ adducite mihi psaltẽ. Cumq. 15
caneret psaltes, facta est super eũ manus Dñi, & ait, Hæc dicit Dñs, Facite alueũ 16
17 torrẽtis hui⁹ fossas & fossas. Hæc enim dicit Dñs, Nõ videbitis ventũ, neq. pluuiã: & alueus iste replebitur aquis, & bibetis vos, & familiæ vestræ, & iumenta
18 vestra. Parũq. est hoc in cõspectu Dñi: insuper tradet etiã Moab in manᵒ vestras.
19 Et percutietis oẽm ciuitatẽ munitã, & oẽm vrbẽ electã, & vniuersum lignũ fructiferũ succidetis, cunctosq. fontes aquarum obthurabitis, & oẽm agrũ egregium
20 operietis lapidibus. Factũ est igitur manẽ, quãdo sacrificiũ offerri solet, & ecce, aquæ veniebant per viã Edõ, & repleta
21 est terra aquis. Vniuersi autẽ Moabitæ audiẽtes quòd ascendissent reges vt pugnarẽt aduersũm eos, conuocauerunt oẽs qui accingi erãt balteo desuper, & steterunt in terminis. Primoq. manẽ surgẽtes, & orto iam sole ex aduersũ aquarum,
22 viderunt Moabitæ econtra aquas rubras,
23 quasi sanguinẽ, dixerũtq., Sanguis gladij est: pugnauerũt reges contra se, & cæsi sunt mutuò: nunc perge ad prædã Moab.
24 Perrexerũtq. in castra Israël: porrò cõsurgẽs Israël, percussit Moabitas illi fugerunt corã eis. Venerũt igitur qui vicerat,
25 & percusserunt Moab, & ciuitates destruxerunt: & omnẽ agrũ optimũ, mittẽtes singuli lapides, repleuerunt: & vniuersos fontes aquarũ obthurauerunt: & omnia ligna fructifera succiderunt, ita vt muri tantũ fictiles remanerẽt: & circũdata est ciuitas à fundibularijs, & magna ex
26 parte percussa. Quod cũm vidisset rex Moab, præualuisse scilicet hostes, tulit secũ septingẽtos viros educẽtes gladios, vt irrũperent ad regẽ Edõ: & nõ potuerunt.
27 Arripiẽsq. filiũ suũ primogenitum, qui regnaturᵘ erat pro eo, obtulit holocaustũ sup murũ: & facta est indignatio magna in Israël, statimq. recesserũt ab eo, & reuersi sunt in terrã suã. CAP. IIII.

1 MVlier autẽ quædã de vxoribus prophetarũ clamabat ad Elisæũ, dicẽs, Seruus tuus vir meus mortuus est, & tu nosti quia seruus tuus fuit timens Deũ: & ecce creditor venit vt tollat duos filios
2 meos ad seruiendũ sibi. Cui dixit Eliseus, Quid vis vt faciam tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa respodit, Nõ habeo ancilla tua quicquam in domo
3 mea, nisi parũ olei quo vngar. Cui ait, Vade, pete mutuo ab omnibᵘ vicinis tuis
4 vasa vacua nõ pauca. Et ingredere, & claude ostiũ tuũ, cũ intrinsecᵘ fueris tu & filij tui: & mitte inde in omnia vasa hæc
5 & cũ plena fuerint, tolles. Iuit itaq. mulier, & clausit ostiũ super se & super filios suos: illi offerebãt vasa, & illa infudebat.
6 Cũq. plena fuissent vasa, dixit ad filiũ suũ, Affer mihi adhuc vas. Et ille respõdit. Nõ habeo. Stetitq. oleũ. Venit autẽ
7 illa, & indicauit homini Dei. Et ille, Vade, inquit, vẽde oleum, & redde creditori tuo: tu autẽ & filij tui viuite de reliquo.
8 Factũ est autẽ quãdam dies, & trãsibat

ciuitatem Eliseus per Sunam: erat autẽ ibi mulier
MS q.R. magna quæ tenuit eum vt comederet panem: cumq. frequenter inde transiret, diuertebat ad eam vt comederet panem.
9 Quæ dixit ad virũ suum, Animaduerto quòd vir Dei sanctus est ille, qui transit
10 per nos frequẽter. Faciam⁹ ergo ei cœnaculũ paruum, & ponamus ei in eo lectulũ, & mensam, & sellã, & cãdelabrum, vt cũ venerit ad nos, maneat ibi. Facta
11 est ergo dies quædã, & venies diuertit in cœnaculũ, & requieuit ibi. Dixitq. ad
12 Giezi puerũ suum, Voca Sunamitidẽ istã. Qui cũm vocasset eam, & illa stetisset coram eo, dixit ad puerũ suum, Loquere
13 ad eam, Ecce, sedulè in omnibus ministrasti nobis, quid vis vt faciã tibi? numquid habes negotiũ, & vis vt loquar regi, siue principi militiæ? Quæ respondit,
14 In medio populi mei habito. Et ait, Quid ergo vult vt faciã eis? Dixitq. Giezi, Ne quæras: filiũ enim nõ habet, & vir
15 eius senex est. Præcepit itaq. vt vocaret eam: quæ cũm vocata fuisset, & stetisset
16 ante ostium, dixit ad eam, In tempore isto, in hac eadẽ hora, si vita comes fuerit, habebis in vtero filiũ. At illa respondit, Noli quæso dñe mi vir Dei, noli mẽtiri ancillæ tuæ. Et concepit mulier, &
17 peperit filiũ in tempore, & in hora eadẽ
*ei 1 MS. H.C.G. qua dixerat Eliseus. Creuit autẽ puer.
18 Et cũm esset quædã dies, & egressus esset
-3 MS.H. C.G. ad patrẽ suũ, ad messores, ait patri suo,
19 Caput meũ-doleo', caput meũ-doleo'. At ille dixit puero, Tolle, duc eũ ad matrem suam. Qui cũm tulisset, & duxisset
20 eum ad matrem suã, posuit eum illa super genua sua vsq. ad meridiẽ, & mortuᵘ est. Ascẽdit autẽ, & collocauit eum su-
21 per lectulũ hominis Dei, & clausit ostiũ: & egressa vocauit virũ suũ, & ait, Mitte
22 mecũ, obsecro, vnũ de pueris, & asinam, vt excurram vsq. ad hominem Dei, & reuertar. Qui ait illi, Quam ob causam
23 vadis ad eum? hodie non sunt Calendæ, neq. Sabbathum. Quæ respondit, Vadã'.
Vale 14 MS. Strauitq. asinã, & præcepit puero, Mi-
*pax H.C.G. na, & propera, ne mihi moram facias in
24 eundo: & hoc age quod præcipio tibi.
25 Profecta est igitur, & venit ad virũ Dei in montẽ Carmeli: cumq. vidisset eã vir Dei ecõtrà, ait ad Giezi puerũ suum, Ecce Sunamitis illa. Vade ergo in occur-
26 sum eius, & dic ei, Rectène agitur circa te, & circa virum tuũ, & circa filiũ tuũ? Quæ respondit, Rectè. Cumq. venisset
27 ad virum Dei in montẽ, apprehendit pedes eius: & accessit Giezi vt amoueret eam. Et ait homo Dei, Dimitte illã: anima enim eius in amaritudine est, & Dñs celauit à me, & nõ indicauit mihi. Quæ
28 dixit illi, Nũquid petiui filiũ à dño meo? nũquid nõ dixi tibi, Ne illudas mẽ? Et
29 ille ait ad Giezi, Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meũ in manu tua, & vade. Si occurrerit tibi homo, nõ salutes eum:
& si salutauerit te quispiã, nõ respõdeas illi: & pones baculum meũ super faciem
30 pueri. Porrò mater pueri ait, Viuit Dominus, & viuit anima tua, non dimittam
31 te. Surrexit ergo, & secutus est eã. Giezi autẽ præcesserat ante eos, & posuerat baculũ super faciẽ pueri, & nõ erat vox, neq. sensus: reuersusq. est in occursum eius, & nuntiauit ei, dicẽs: Non surrexit
32 puer. Ingressus est ergo Eliseus domũ, & ecce, puer mortuus iacebat in lectulo
33 eius: ingressusq. clausit ostium super se, & super puerum: & orauit ad Dnm. Et
34 ascẽdit, & incubuit super puerum: posuitq. os suũ super os eius, & oculos suos super oculos eius, & manus suas super manus eius: & incurauit se super eum,
35 & calefacta est caro pueri. At ille reuersus, deambulabat in domo, semel huc atq. illuc: & ascendit, & incubuit super eum: & obstrauit puer septies, aperuitq.
36 oculos. Et ille vocauit Giezi, & dixit ei, Voca Sunamitidẽ hanc. Quæ vocata, ingressa est ad eum. Qui ait, Tolle filium
37 tuũ. Venit illa, & corruit ad pedes eius, & adorauit super terram: tulitq. filiũ suũ,
38 & egressa est, & Eliseus reuersus est in Galgala. Erat autẽ fames in terra, & filij prophetarũ habitabãt corã eo, dixitq. vni de pueris suis, Pone ollam grandẽ, & co-
39 que pulmentum filijs prophetarum. Et egressus est vnus in agrum vt colligeret herbas agrestes: inuenitq. quasi vitẽ siluestrem, & collegit ex ea colocynthidas agri, & impleuit pallium suum, & reuersus conscidit in ollam pulmentum: nesciebat enim quid esset. Infuderũt ergo so-
40 cijs, vt comederent: cumq. gustasseut de coctione, clamauerunt, dicentes: Mors in olla vir Dei. Et nõ potuerunt comedere.
41 At ille, Afferte, inquit, farinã. Cumq. tulissent, misit in ollam, & ait, Infunde
MS. H. turbæ, vt comedant. Et non fuit amplius
*Et mittite C.G.q. quicquã amaritudinis in olla. Vir autẽ
42 quida venit de Baal-salisa deferens viro Dei panes primitiarum, -& viginti panes hordeaceos, & frumentum nouum
-1 MS.H. G. Intertiin pera sua. At ille dixit, Da populo, vt
43 comedat. Respondit. q. ei minister eius, Quantũ est hoc, vt apponam corã centũ viris? Rursum ille ait, Da populo, vt com
44 edat: hæc enim dicit Dñs, Comedent, & supererit. Posuit itaque coram eis: qui comederunt, & superfuit iuxta verbum Domini. CAP. V.

1 NAaman princeps militiæ regis Syriæ, erat vir magnus apud dnm suũ, & honoratus: per illum enim dedit Dns
*autem 1 MS.H.C. G. salutẽ Syriæ: erat autem vir fortis & di-
2 ues, sed leprosus. Porrò de Syria egressi fuerant latrunculi, & captiuã duxerat de Terra-Israël puellam paruulã, quæ erat
3 in obsequio vxoris Naamã, quæ ait ad dominam suã, Vtinã fuisset dns meus ad prophetã qui est in Samaria: protectò cu-
4 rasset eum a lepra qua habet. Ingressus

est itaq. Naaman ad dñm suum, & nuntiauit ei, dicens: Sic & sic locuta est puella de Terra Israël. Dixitq. ei rex Syriæ, Vade, & mitt̃ literas ad regem Israël. Qui cũ profectus esset, & tulisset secũ decem talenta argenti, & sex millia aureos, & decẽ mutatoria vestimentorum, detulit literas ad regem Israël, in hæc verba. Cùm acceperis epistolã hanc, scito quod miserim ad te Naaman seruum meum, vt eures eũ à lepra sua. Cumq. legisset rex Israël literas, scidit vestimẽta sua, & ait, Numquid Deus ego sum, vt occidere possim, & viuificare, quia iste misit ad me, vt curẽ hominẽ à lepra suã? animaduertite, & videte quòd occasiones quærat aduersùm me. Quod cùm audisset Eliseus vir Dei, scidisse videlicet regẽ Israël vestimẽta sua, misit ad eũ, dicẽs: Quare scidisti vestimẽta tua? veniat ad me, & sciat esse prophetam in Israël.

Venit ergo Naamã cũ equis & curribꝰ & stetit ad ostiũ domus Eliseï: misitq. ad eum Eliseus nuntiũ, dicens: Vade, & lauare septies in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua, atq. mundaberis. Iratus Naaman recedebat, dicens: Putabam quòd egrederetur ad me, & stans inuocaret nomen Dñi Dei sui, & tangeret manu sua locũ lepræ, & curaret me. Numquid non meliores sunt Abana & Pharphar fluuij Damasci omnib. aquis Israël, vt lauer in eis, & mũder? Cùm ergo vertisset se, & abiret indignans, accesserũt ad eum serui sui, & locuti sunt ei, Pater, &̃ si rem grandẽ dixisset tibi propheta, certè facere debuerat: quãto magis quia nunc dixit tibi, Lauare, & mundaberis?

Luc. 4, 27.

Descẽdit, & lauit in Iordane septies iuxta sermonẽ viri Dei, & restituta est caro eius, sicut caro pueri paruuli, & mũdatus est. Reuersusq. ad virũ Dei cũ vniuerso comitatu suo, venit, & stetit coram eo, & ait, Verè scio quod nõ sit alius Deus in vniuersa terra, nisi tãtùm in Israël. Obsecro itaq. vt accipias benedictionẽ à seruo tuo. At ille respõdit, Viuit Dñs ante quẽ sto, quia nõ accipiã. Cumq. vim faceret, penitus non acquieuit. Dixitque Naaman, Vt vis: sed, obsecro, cõcede mihi seruo tuo, vt tollã onus duorũ burdonũ de terra: nõ enim faciet vltrà seruus tuus holocaustũ, aut victimã dijs alienis, nisi Dño. Hoc autẽ solũ est de quo deprecꝰ Dñm pro seruo tuo, Quando ingredietur dñs meus templũ Remmon, vt adoret: & illo innitẽte super manũ meã, si adorauero in templo Remmõ, adorãte eo in eodem loco, vt ignoscat mihi Dns seruo tuo pro hac re. Qui dixit ei, Vade in pace. Abiit ergo ab eo electo terræ tẽpore. Dixitq. Giezi puer viri Dei, Pepercit dñs meus Naaman Syro isti, vt nõ acciperet ab eo quæ attulit: viuit Dñs, quia currã post eum, & accipiã ab eo aliquid. Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quẽ cùm vidisset ille currẽtem ad se, desiluit de curru in occursum eius, & ait, Rectènè sunt omnia? Et ille ait, Recte. dns meus misit me ad te, dicens: Modò venerũt ad me duo adolescẽtes de mõte Ephraim ex filiis prophetarum: da eis talentũ argenti, & vestes mutatorias duplices. Dixitq. Naaman, Melius est vt accipias duo talẽta. Et coegit eum, ligauitq. duo talenta argẽti in duobus saccis, & duplicia vestimẽta, & imposuit duob. pueris suis, qui & portauerũt coram eo.

Cumq. venisset iam vesperi, tulit de manu eorum, & reposuit in domo, dimisitq. viros, & abierunt. ipse autẽ ingressus, stetit corã dño suo. Et dixit Eliseus, Vnde venis Giezi? Qui respõdit, Nõ iuit seruus tuus quoquã. At ille ait, Nonne cor meũ in præsenti erat, quãdo reuersus est homo de curru suo in occursum tuũ? Nunc igitur accepisti argentũ, & accepisti vestes, vt emas oliueta, & vineas & oues & boues & seruos & ancillas. Sed & lepra Naamã adhærebit tibi, & semini tuo, vsq. in sempiternũ. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

CAP. VI.

DIxerunt autẽ filij prophetarum ad Eliseũ, Ecce, locus in quo habitamꝰ coram te, angustus est nobis. Lamus vsq. ad Iordanem, & tollam singuli de syluis materias singulas, vt ædificemꝰ nobis ibi locũ ad habitandũ. Qui dixit, Ite. Et ait vnus ex illis, Veni ergo & tu cum seruis tuis. Respõdit, Ego veniã. Et abiit cum eis. Cumq. venissent ad Iordanem, cædebant ligna. Accidit autẽ, vt cum vnus materiã succidisset, ea leret ferrũ securis in aquã: exclamauitq. ille, & ait, Heu heu heu dñe mi, & hoc ipsum mutuo acceperam. Dixit autẽ homo Dei, Vbi cecidit? At ille mõstrauit ei locum. præcidit ergo lignum, & misit illuc: tatauitq. ferrum. & ait, Tolle. Qui extẽdit manũ, & tulit illud. Rex autẽ Syriæ pugnabat contra Israël. cumq. iniit cum seruis suis, dixerat ad loco illo & illo ponamus insidias. Misit itaq. vir Dei ad regẽ Israel, dicens: Caue ne transeas in locum illum: quia ibi Syri in insidijs sunt. Misit itaq. rex Israël ad locũ quẽ dixerat ei vir Dei, & præoccupauit eũ, & obseruauit se ibi non semel neq. bis. Conturbatumq. est cor regis Syriæ pro hac re: & conuocatis seruis suis, ait, Quare non indicatis mihi quis proditor mei sit apud regem Israël? Dixitq. vnus seruorum eius, Nequaquã dñe mi rex, sed Eliseus propheta qui est in Israël, indicat regi Israel omnia verba quæcumq. locutus fueris in cõclaui tuo. Dixitq. eis, Ite, & videte vbi sit: vt mittam, & capiam eum. Annuntiauerũtque ei, dicentes: Ecce in Dothain. Misit ergo illuc equos & currus, & robur exercitus: qui cum venissent nocte, circũdederunt ciuitatem. Consurgens autẽ diluculo minister viri Dei, egressus est, vidit̃que exercitum in circuitu ciuitatis, & equos & curras: nũtiauitq. ei, dicẽs: Heu heu heu dne mi, quid faciemus? At ille respõdit, Noli timere: plures enim nobiscũ sunt, quã cũ illis. Cumq. orasset Eliseus, ait, Dne, aperi oculos huius, vt videat. Et aperuit Dns oculos pueri, & vidit: & ecce mõs plenus equorũ, & curruũ igneorũ, in circuitu Eliseï. Hostes verò descẽderũt ad eũ: perro Eliseus orauit ad Dñm, dicẽs: Percute, obsecro, gentẽ hanc cæcitate. Percussitq. eos Dns, ne viderent, iuxta verbum Eliseï. Dixit autẽ ad eos Eliseus, Nõ est hæc via, neq. ista est ciuitas: sequimini me, & ostendã vobis virũ quẽ quæritis. Duxit ergo eos in Samariã: cumq. ingressi fuissent in Samariã, dixit Eliseus, Dne aperi oculos istorum, vt videãt. Aperuitq. Dns oculos eorũ, & viderũt se esse in medio Samariæ. Dixitq. rex Israel ad Eliseũ, cũ vidisset eos, Nũquid percutiam eos pater mi? Et ille ait, Nõ percuties: neq. enim cepisti eos gladio, & arcu tuo, vt percutias: sed pone panem, & aquã coram eis, vt comedãt, & bibãt, & vadãt ad dñm suũ. Appositaq. est eis ciborũ magna præparatio, & comederũt, & biberũt, & dimisit eos, abieruntq. ad dñm suũ, & vltrà nõ venerũt latrones Syriæ in Terrã Israël. Factum est autẽ post hæc, cõgregauit Bẽ-adad rex Syriæ, vniuersum exercitum suũ, & ascendit, & obsidebat Samariam. Factaq. est fames magna in Samaria: & tamdiu obsessa est, donec venundaretur caput asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarũ, quinque argẽteis. Cumque rex Israël trãsiret per murũ, mulier quædam exclamauit ad eum, dicẽs: Salua me dne mi rex. Qui ait, Nõ: te saluet Dñs: vnde te possum saluare? de area, vel de torcular? Dixitq. ad eam rex, Quid tibi vis? Quæ respõdit, Mulier ista dixit mihi, Da filium tuum, vt comedamus eum hodie, & filium meum comedemus cras. Coximus ergo filiũ meum, & comedimus. Dixiq. ei die altera, Da filiũ tuum, vt comedamus eũ. Quę abscondit filium suũ. Quod cùm audisset rex, scidit vestimenta sua, & trãsibat per murum. Viditq. omnis populus cilicium, quo vestitus erat ad carne intrin̄ecus. Et ait rex, Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si steterit caput Eliseï filij Saphat super ipsum hodie. Eliseus autem sedebat in domo sua, & senes sedebãt cum eo. Præmisit itaq. virum: & antequã veniret nũtius ille, dixit ad senes, Numquid scitis quod miserit filius homicidæ hic, vt præcidatur caput meũ? videte ergo, cùm venerit nũtius, claudite ostium, & nõ sinatis eum introire: ecce enim sonitus pedũ domini eius post eũ est. Adhuc illo loquente eis, apparuit nũtius, qui veniebat ad eum. Et ait, Ecce, tãtum malũ à Dño est: quid amplius expectabo à Domino?

tollamus 1 MS. H. C. G.

CAP. VII.

DIxit autem Eliseus, Audite verbum Dñi, Hæc dicit Dns, In tempore hoc eras modius similæ vno statẽre erit, & duo modij hordei statẽre vno, in porta Samariæ. Respondens vnus de ducibus, super cuius manũ rex incumbebat, homini Dei, ait, Si Dns fecerit etiam cataractas in cælo, numquid poterit esse quod loqueris? Qui ait, Videbis oculis tuis, & inde non comedes. Quatuor ergo viri erant leprosi iuxta introitũ portæ: qui dixerunt ad inuicẽ, Quid hic esse volumus donec moriamur? Sine ingredi voluerimus ciuitatẽ, fame morietur: siue manserimus hic, moriendũ nobis est: veniteq. ergo, & transfugiamus ad castra Syriæ: si pepercerint nobis, viuemꝰ: si autẽ occidere voluerint, nihilominus moriemur. Surrexerũt ergo vesperi, vt venirẽt ad castra Syriæ. Cumque venissent ad principiũ castrorũ Syriæ, nullũ ibidẽ reperẽrit. Siquidẽ Dns sonũ audire fecerat in castris Syriæ, currum, & equorũ, &̃ exercitus plurimi: dixeruntq. adinuicem, Ecce mercede conduxit aduersum nos rex Israël reges Hethæorum & Aegyptiorũ, & venerũt super nos. Surrexerunt ergo, & fugerũt in tenebris, & dereliquerũt tẽtoria sua, & equos & asinos in castris, fugeruntq. animas tantũ suas saluare cupientes. Igitur cum venissent leprosi ilii ad portã castrorum, ingressi iunt vnũ tabernaculũ, & comederunt & biberunt: tuleruntq. inde argentũ, & aurum, & vestes, & abierunt, & absconderũt: & rursum reuersi sunt ad aliud tabernaculũ, & inde simũliter auferentes abscõderunt. Dixeruntq. ad inuicẽ, Non recte facimus: hæc enim dies, boni nuntij est. Si tacuerimus, & noluerimus nũtiare vsq. mane, sceleris arguemur: venite, eamus, & nũtiemꝰ in aula regis. Cũq. venissent ad portã ciuitatis, narrauerũt eis, dicẽtes: Iuimus ad castra Syriæ, & nullũ ibidẽ reperimus hominẽ, nisi equos & asinos alligatos, & fixa tentoria. Iorunt ergo portarij, & nũtiauerũt in palatio regis intrinsecus. Qui surrexit nocte, & ait ad seruos suos, Dico vobis quid fecerint nobis Syri, Sciũt quia fame laborammꝰ: & idcirco egressi sunt de castris, & latitant in agris, dicẽtes: Cũ egressi fuerint de ciuitate, capiemꝰ eos viuos, & tũc ciuitatẽ ingredi poterimꝰ. Respõdit aũt vnꝰ seruorũ eius, Tollamus quinq. equos, qui remãserunt in vrbe (quia ipsi tantũ sunt in vniuersa multitudine Israël, alij enim cõsumpti sunt) & mittẽtes, explorare possimus. Adduxerunt ergo duos eques, misitq. rex in castra Syrorũ, dicẽs: Ite, & videte. Qui abierũt post eos vsq. ad Iordanẽ: ecce autẽ omnis via plena erat vestibus, & vasis, quæ proiecerãt Syri cùm turbarentur: reuertitque nuntij indicantes regi. Et egressus populus diripuit

castra

2 MS. H. C. Additur autem à R. & G.

castra Syriæ: factusq. est modius similæ statere vno, & duo modij hordei statere vno, iuxta verbum Dñi. Porrò rex ducem illum, in cuius manu incubuerat, cōstituit ad portā: quē conculcauit turba in introitu portæ, & mortuus est, iuxta quod locutus fuerat vir Dei, quādo descenderat rex ad eum. Factumq. est secundū sermonē viri Dei, quē dixerat regi, quādo ait, Duo modij hordei statere vno erunt, & modius similæ statere vno, hoc eodē tempore cras in porta Samariæ: quādo respōderat dux ille viro Dei, & dixerat, Etiāsi Dñs fecerit cataractas in cælo, nūquid poterit fieri quod loqueris? Et dixit ei, Videbis oculis tuis, & inde nō comedes. Euenit ergo ei sicut prædictū erat, & conculcauit eum populus in porta, & mortuus est. CAP. VIII.

Sup.4.35. ELiseus autē locutus est ad mulierem ‖ cuius viuere fecerat filium, dicens: Surge, vade, tu & domus tua, & peregrinare vbicumq. repereris: vocauit enim Dñs famē, & veniet super terrā septem annis. Quæ surrexit, & fecit iuxta verbum hominis Dei: & vadens cum domo sua, peregrinata est in Terra Philisthiim diebus multis. Cūq. finiti essent anni septē, reuersa est mulier de Terra Philisthiim: & egressa est vt interpellaret regē pro domo sua, & pro agris suis. Rex autē loquebatur cum Giezi puero viri Dei, dicens: Narra mihi omnia māgnalia quæ fecit Eliseus. Cumq. illa narraret regi quomodo mortuum suscitasset, apparuit mulieri cuius viuificauerat filiū, clamans ad regem pro domo sua, & pro agris suis: dixitq. Giezi, Dñe mi rex, hæc est mulier, & hic est filius eius quem suscitauit Eliseus. Et interrogauit rex mulierem: quæ narrauit ei. Deditq. ei rex eunuchū vnum, dicens: Restitue ei omnia quæ sua sunt, & vniuersos reditus agrorum à die qua reliquit terrā, vsq. ad præsens. Venit quoq. Eliseus Damascū, & Ben-adad rex Syriæ ægrotabat: nuntiauerūntq. ei, dicētes, Venit vir Dei huc. Et ait rex ad Hazael, Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & cōsule Dōm per eū, dicens: Si euadere potero de infirmitate mea hac? Iuit igitur Hazael in occursum eius, habens secū munera, & omnia bona Damasci, onera quadraginta camelorū. Cūq. stetisset coram eo, ait, Filius tuus Bē-adad rex Syriæ misit me ad te, dicēs: Si sanari potero de infirmitate mea hac?

Dixitq. ei Eliseus, Vade, dic ei, Sanaberis: porrò ostēdit mihi Dñs quia morte morietur. Stetitq. eum eo, & conturbat: est vsq. ad suffusionē vultus: fleuitq. vir Dei. Cui Hazael ait, Quare dominus meus flet? At ille dixit, Quia scio quæ facturus sis filiis Israël mala. Ciuitates eorū munitas igne succendes, & iuuenes eorum interficies gladio, & paruulos eorum elides, & prægnantes diuides. Dixitq. Hazael, Quid enim sum seruus tuus canis, vt faciā rem istam magnam? Et ait Eliseus, Ostendit mihi Dñs te regē Syriæ fore. Qui cum recessisset ab Eliseo, venit ad dom suum: qui ait ei, Quid dixit tibi Eliseus? At ille respōdit, Dixit mihi, Recipies sanitate. Cumq. venisset dies altera, tulit stragulū, & intudit aquam, & expādit super faciē eius: quo mortuo regnauit Hazael pro eo. ‖ Anno quinto Ioræ filij Achab regis Israël, & Iosaphat regis Iuda, regnauit Ioram filius Iosaphat rex Iuda. Triginta duorū annorum erat cum regnare cœpisset, & octo annis regnauit in Ierusalē. Ambulauitq. in viis regū Israël, sicut ambulauerat domus Achab: filia enim Achab erat vxor eius: & fecit quod malū est in cōspectu Domini. Noluit aūt Dñs disperdere Iudā, propter Dauid seruū suū, ‖ sicut promiserat ei, vt daret illi lucernā, & filiis eius cūctis diebus. In diebus eius recessit Edom, ne esset sub Iuda, & constituit sibi regem. Venitq. Ioram Seira, & omnes currus cum eo: & surrexit nocte, percussitque Idumæos qui eū circūdederant, & principes curruum, populus autē fugit in tabernacula sua. Recessit ergo Edom ne esset sub Iuda, vsq. ad diē hanc. Tunc recessit & Lobna in tempore illo. Reliqua autem sermonum Ioræ, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborū dierū regū Iudæ? Et dormiit Ioram cum patribus suis, sepultusque est cum eis in Ciuitate Dauid, ‖ & regnauit Ochozias filius eius pro eo. Anno duodecimo Ioræ filij Achāb regis Israël regnauit Ochozias filius Ioram regis Iudæ. Viginti duorū annorum erat Ochozias cū regnare cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusalem: nomē matris eius Atha lia filia Amri regis Israël. Et ambulauit in viis domus Achab: & fecit quod malū est corā Dño, sicut domus Achab: genēr enim domus Achab fuit. Abut quoque cū Ioram filio Achab, ad prælandū contra Hazael regē Syriæ in Ramoth-Galaad, & vulnerauerunt Syri Ioram: qui reuersus est vt curaretur, in Iezrahel: quia vulnerauerāt eū Syri in Ramoth præliantem cōtra Hazael regem Syriæ. Porro Ochozias filius Ioræ rex Iuda, descendit inuisere Ioram filiū Achab, in Iezrahel, quia ægrotabat ibi. CAP. IX.

ELiseus autē prophetes vocauit vnum de filiis prophetarum, & ait illi, ‖ Accinge lumbos tuos, & tolle lenticulā olei hanc in manu tua, & vade in Ramoth-Galaad. Cūq. veneris illuc, videbis Iehu filiū Iosaphat filij Namsi: & ingressus suscitabis eum de medio fratrū suorum, & introduces in interius cubiculū. Tenensq. lenticulam olei, fundes super caput eius, & dices, Hæc dicit Dñs, Vnxi te regem super Israël. Aperiesq. ostiū, & fugies, & non ibi subsistes. Abiit ergo adole-

2.Par.21,4

3 Re.21,30

3 Reg.15,30
3 Reg.16,3.

Sup.8,28.

2.Reg.7,14

2.Par.21,8

2.Pa.22,1.

2.Par.22,7

3 Re.19,17

adolescens puer prophetæ in Ramoth-Galaad, & ingressus est illaec ecce autē principes exercitus fedebant, & ait, Verbū mihi ad te ō princeps. Dixitq. Iehu, Ad quē ex omnibus nobis? At ille dixit, Ad te ō princeps. Et surrexit, & ingressus est cubiculū: at ille fudit oleū super caput eius, & ait, Hæc dicit Dñs Deus Israël, Vnxi te regē super populū Dñi Israël, & percuties domū Achab domini tui, & vlciscar sanguinē seruorū meorū prophetarū, & sanguinē omniū seruorū Dñi de manu Iezabel. Perdamq. omnē domum Achab: & interficiam de Achab mingentē ad parietē, & clausum, & nouissimū in Israël. Et dabo domū Achab, ‖ sicut domū Ieroboā filij Nabat, & ‖ sicut domū Baasa filij Ahia. Iezabel quoq. comedēt canes in agro Iezrahel, nec erit qui sepelierat eā. Aperuitq. ostiū, & fugit.

Iehu autē egressus est ad seruos domini sui: qui dixerunt ei: Rectēne sunt omnia? quid venit insanus iste ad te? Qui ait eis, Nostis hominē, & quid locutus sit. At illi respōderūt, Falsum est, sed magis narra nobis. Qui ait eis, Hæc & hæc locutus est mihi, & ait, Hæc dicit Dñs, Vnxi te regē super Israël. Festinauerūt itaq;, & vnusquisq. tollens pallū suum posuerūt sub pedibus eius, in similitudine tribunalis, & cecinerunt tuba, atq. dixerunt, Regnauit Iehu. ‖ Coniurauit ergo Iehu filius Iosaphat filij Namsi cōtra Ioram: porrò Ioram obsederat Ramoth-Galaad, ipse, & omnis Israël contra Hazaēl regē Syriæ: & reuersus fuerat vt curaretur, in Iezrahel, propter vulnera, quia percusserant eū Syri, præliantē cōtra Hazael regem Syriæ. Dixitq. Iehu, Si placet vobis, nē egrediatur profugus de ciuitate, ne vadat, & nuntiet in Iezrahel. Et ascēdit, & profectus est in Iezrahel: Ioram enim ægrotabat ibi, & Ochozias rex Iuda descēderat ad visitādū Ioram. Igitur speculator qui stabat super turrim Iezrahel, vidit globum Iehu venientis, & ait, Video ego globū. Dixitq. Ioram, Tolle currū, & mitte in occursum eorū, & dicat vadēs, Rectēne sunt omnia? Abiit ergo qui ascēderat currū, in occursum eius, & ait, Hæc dicit rex, Pacūne sunt omnia? Dixitq. Iehu, Quid tibi & pacī? transi, & sequere me. Nunciauit quoq. speculator, dicēs, Venit nuncius ad eos, & non reuertitur. Misit ergo currū equorū secundū: venitq. ad eos, & ait, Hæc dicit rex, Numquid pax est? & ait Iehu, Quid tibi & pacī? transi, & sequere me. Nūciauit autē speculator, dicēs, Venit vsq. ad eos, & non reuertitur: est autē incessus quasi incessus Iehu filij Namsi, præceps enim præditur. Et ait Ioram, Iunge currum. ‖ Iunxeruntque currum eius, & egressus est Ioram rex Israël, & Ochozias rex Iuda, singuli in curribus suis, egressiq. sunt in occursum Iehu, & inuenerunt eū in agro Naboth Iezrahelitæ.

3 Re.21.

10 MS. H.C.G.

Gur. H. C. G.

regis Israël MS. R.C. G. Ab H. aut non addit. Q. n. 3 Reg.16,16

& dixerunt, Hæc est illa Iezabel o.

3 Re.27,31

Universidad de Sevilla Biblioteca

inemmbebat 5 MS G.
verbum 1 MS.
annis septem 1 MS H.C.G.
Iunxitq. 1 MS. H. C. G.
Rama 8 MS. H.
Ramatha C.

& dixerunt, Ecce duo reges nō potuerūt
stare cōra eo, & quomodo nos valebimus
resistere? Misit ergo præpositi domus, 5
& præfecti ciuitatis, & maiores natu, & nutritij ad Iehu, dicētes, Serui tui sumꝰ, quæcunq; iusseris faciemus, nec constituemus nobis regem: quæcunq; tibi placent, fac. Rescripsit aute eis literas se- 6
cundō, dicēs, Si mei estis, & obeditis mihi, tollite capita filiorū domini vestri, & veníte ad me hac eadē hora cras, in Iezrahel. Porrō filij regis, septuaginta viri apud optimates ciuitatis nutriebantur.
Cumq; venissent literæ ad eos, tulerunt 7
filios regis, & occiderunt septuaginta viros, & posuerūt capita eorū in cophinis, & miserūt ad eū in Iezrahel. Venit aute 8
nuntius, & indicauit ei, dicens, Attulerunt capita filiorū regis. Qui respōdit, Ponite ea ad duos aceruos iuxta introitū portæ vsque mane. Cumq; diluxisset, egressus 9
est, & stans dixit ad omne populū, Iusti estis: ego coniurauī cōtra dnm meū, & interfeci eum, quis percussit omnes hos?
Videte ergo nunc quoniā non cecidit de 10
sermonibus Dñi in terrā, ſ quos locutus
3 Re. 21, 29 est Dñs super domū Achab, & Dominus fecit quod locutus est in manu serui sui Eliæ. Percussit igitur Iehu omnes qui 11
reliqui erāt de domo Achab in Iezrahel, & vniuersos optimates eius, & notos, & sacerdotes, donec nō remaneret ex eo reliquiæ. Et surrexit, & venit in Samariā: 12
cumq; venisset ad Camerā pastorū, in via, inuenit fratres Ochoziæ regis Iuda, di- 13
xitq; ad eos, Quinā estis vos? Qui respōderūt, Fratres Ochoziæ sumus, & descēdimus ad salutandos filios regis, & filios reginæ. Qui ait, Cōprehendite eos vinos. 14
Quos cū cepissent vinos, iugulauerūt eos in cisterna iuxta Camerā, quadraginta duos viros, & nō reliquit ex eis quemquā. Cumq; abisset inde, inuenit 15
Ionadab filiū Rechab in occursum sibi, & præmisit ei. Et ait ad eū, Nunquid est cor tuū rectū, sicut cor meū cum corde
*cum corde de meo, MS. R. G. Verum ab H. & C. nō legitur tuo? Et ait Ionadab, Est. Si est, inquit: da manū mihi. Qui dedit ei manum suam. At ille leuauit eū ad se in currū: dixitq; ad 16
eū, Veni mecum, & vide zelū meū pro Dño. Et imposuit eū in curru suo duxitq; in 17
Samariā. Et percussit omnes qui reliqui fuerat de Achab in Samaria, vsq; ad vnū, iuxta verbū Dñi quod locutus est per Eliam.
3 Re. 16, 32 ¶ Congregauit ergo Iehu omne po- 18
pulum, & dixit ad eos, Achab colui Baal parū, ego aut colā eū amplius. Nūc igi- 19
tur omnes prophetas Baal, & vniuersos seruos eius, & cunctos sacerdotes ipius vocate ad me: nullꝰ sit qui nō veniat, sacrificiū enim grāde est mihi Baal: quicunq; defuerit, nō viuet. Porrō Iehu faciebat hoc fuisdiose, vt disperderet cultores Baal.
Et dixit, Sanctificate die solennē Baal. 20
Vocauitq;, & misit in vniuersos termi- 21
nos Israel, & venerūt cūcti serui Baal: nō
fuit residuus ne vnus quidē q nō veniret. Et ingressi sunt templū Baal, & repletꝰ est dom' Baal, à summo vsq; ad summū.
Dixitq; his qui erant super vestes, Pro- 22
ferte vestimēta vniuersis seruis Baal. Et protulerunt eis vestes. Ingressusq; Iehu, 23
& Ionadab filius Rechab templū Baal, ait cultoribus Baal, Perquirite, & videte, ne quis forte vobiscū sit de seruis Dñi, sed 24
vt sint serui Baal soli. Ingressi sūt igitur vt facerent victimas & holocaustꝰ: Iehu aūt præparauerat sibi foris octoginta viros, & dixerat eis, Quicunque fugerit de hominib. his, quos ego adduxero in manus vestras, anima eius erit pro anima illi.
Factū est aute, cum cōpletus esset holo- 25
caustū, præcepit Iehu militibus & ducib. suis, Ingredimini, & percutite eos, nullus exeat. Percusseruntq; eos in ore gladij, & proiecerunt, milites & duces: & exierunt in ciuitatē templ Baal, & protulerūt statua 26
de phano Baal, & cōbusserunt, & cōminuerunt eā. Destruxerūt quoq; & de Baal, & fecerunt pro ea latrinas, vsq; in diem 27
hanc. Delenit itaq; Iehu Baal de Israel: 28
veruntamē à peccatis Ieroboā filij Nabat, qui peccare fecit Israel, no recessit, nec dereliquit vitulos aureos qui erat in 29
Beth-el & in Dan. Dixit aute Dñs ad 30
Iehu, Quia studiose egisti quod rectū erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erāt in corde meo fecisti cōtra domū Achab: ſ filij tui vsq; ad quartā generatio- Inf. 15, 12.
ne tedebit super thronū Israel. Porrō Iehu non custodiuit vt ambularet in 31
lege Dñi Dei Israel in toto corde suo: nō enim recessit à peccatis Ieroboā, qui pec- 32
care fecerat Israel. In diebus illis cœpit Dñs tædere super Israel: percutiēbat eos 33
Hazaël in vniuersis finibus Israel, à Iordane cōtra Orientalē plagā, omnē Terrā Galaad & Gad & Ruben & Manasse, ab Aroer quæ est super Torrentē Arnon, & Galaad, & Basan. Reliqua aūt verborū 34
Iehu, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, nōne hæc scripta sunt in Libro verborum dierū regum Israel? Et dormiuit 35
Iehu cū patribus suis, sepelieruntq; eū in Samaria: & regnauit Ioachaz filius eius pro eo. Dies aūtem quos regnauit Iehu 36
super Israel, viginti & octo anni sunt, in Samaria.

CAP. XI.

AThalia vero mater Ochoziæ, videns 2 Par. 22, 10
mortuū filiū suū, surrexit, & interfecit omne semen regium. Tollens aūte
Iosaba filia regis Ioram, soror Ochoziæ, Ioas filiū Ochoziæ, furata est eū de medio filiorū regis qui interficiebantur, & nutrices eius, de triclinio: & abscondit eū à facie Athaliæ, vt nō interficeretur. Erat- 3
que eū ea sex annis clām in domo Dñi: porrō Athalia regnauit super terrā.
¶ Anno aūt septimo misit Ioiada, & 4 ſ septem annis o. 2 Par. 23.
assumēs cēturiones, & milites introduxit ad se in templū Dñi, pepigitq; cum eis fœdus: & adiurans eos in domo Domini,

ostēdit eis filiū regis: & præcepit illis, 5
dicens, Iste est sermo quē facere debetis,
Tertia pars vestrūm introeat sabbatho, 6
& obseruet excubias domus regis. Tertia
*Sur 1 MS. H. aūte pars sit ad portā Seir: & tertia pars
sit ad portā quæ est post habitaculū scu-
tariorum: & custodietis excubias domus
Meæ. Duæ verò partes è vobis omnes 7
egredientes sabbatho, custodiāt excubias
domus Domini circa regē. Et vallabitis 8
eum, habentes arma in manibus vestris:
si quis aūt ingressus fuerit septum templi,
interficiatur: eritisq; cum rege introeunte
& egrediente. Et fecerunt centuriones 9
iuxta omnia quæ præceperat eis Ioiada
sacerdos: & assumētes singuli viros suos,
*sabbathū 9 MS. R. G. qui ingrediebantur sabbatho, cum his
qui egrediebātur è sabbatho, venerūt ad
Ioiadā sacerdotē. Quidedit eis hastas, 10
& arma regis Dauid, quæ erant in domo
Dñi. Et steterunt singuli habentes arma 11
in manu sua à parte templi dextera, vsq; ad
partē sinistrā altaris, & ædis, circum re-
gem. Produxitque filium regis, & posuit 12
super eum diadema & testimonium: fe-
cerunt q; eum regē, & vnxerunt: & plau-
dentes manu, dixerūt, Viuat rex. Audi- 13
uit aute Athalia vocē populi currentis:
& ingressa ad turbas in templum Dñi,
Vidit regem stantē super tribunal iuxta 14
*turbas 6. morem, & cātores & *tubas prope eum,
omnemq; populum terræ lætantē, & ca-
nentem tubis: & scidit vestimenta sua,
*sacerdos 1 MS H. C. G. clamauitq; Coniuratio, coniuratio. Præ- 15
cepit aute Ioiadā *centurionibus qui erāt
super exercitū, & ait eis, Educite eā extra
septa templi, & quicunq; eā secutus fue-
rit, feriatur gladio. Dixerat enim sacer-
dos, Non occidatur in templo Dñi. Impo- 16
*regis 1 MS. H. C. G. sueruntq; ei manus, & impegerunt eā per
viā introitus equorum, iuxta palatium:
& interfecta est ibi. Pepigit ergo Ioiada 17
fœdus inter Dñm & regē, & inter popu-
lum, vt esset populus Dñi, & inter regē &
populum. Ingressusq; est omnis popu- 18
lus terræ templum Baal, & destruxerunt
aras eius, & imagines cōtruerunt valide:
Mathan quoq; sacerdotem Baal occide-
runt cōra altari. Et posuit sacerdos cu-
stodias in domo Domini. Tulitque ce- 19
turiones, & cerethi & phelethi legiones,
& omne populum terræ, deduxeruntque
regem de domo Dñi: & venerunt per viā
portæ scutariorum in palatium, & sedit
super thronum regum. Lætatusq; est o- 20
mnis populus terræ, & ciuitas conquieuit:
Athalia aūt occisa erat gladio in domo re-
gis. Septemq; annorum erat Ioas, cum 21
regnare cœpisset.

CAP. XII.

ANno septimo Iehu regnauit Ioas: 1
& quadraginta annis regnauit in Ieru-
salē, nomen matris eius Sebia, de Bersa-
bee. Fecitq; Ioas rectū cōra Dño cunctis 2
diebus quibus docuit eū Ioiada sacerdos.
Veruntamen excelsa nō abstulit: adhuc 3
enim populus immolabat, & adolebat in

excelsis incensum. Dixitque Ioas ad sa- 4
cerdotes, Omne pecuniā sanctorum quæ
illata fuerit in templum Dñi à præteeun-
tibus, quæ offertur pro pretio animæ, &
quam sponte & arbitrio cordis sui inferūt
in templum Dñi: accipiant illā sacerdotes
*iuxta ordinem suum, & instaurent si- 5
quid necessariū viderint instaurationi.
Igitur vsq; ad vicesimum tertium annum 6
regis Ioas, non instauraue-
runt sacerdotes sartatecta templi. Vo-
cauitq; rex Ioas Ioiadā pontificē & sacer-
dotes, dicens eis, Quare sartatecta nō in-
stauratis templi: nolite ergo amplius ac-
cipere pecuniā iuxta ordine vestrū, sed ad 8
instaurationē templi reddite eā. Prohibi-
tiq; fūt sacerdotes vltra accipere pecuniā
a populo, & instaurare sartatecta domus. *templi MS. q.
Et tulit Ioiada pontifex gazophylacium 9
vnū, aperuitq; foramen desuper, & posuit
illud iuxta altare ad dextra ingredientium
domū Dñi, mittebantq; in eo sacerdotes
qui custodiebāt ostia, omne pecuniā quæ
deferebatur ad templū Dñi. Cumq; vi- 10
derent nimiā pecuniā esse in gazophyla-
cio, ascendebat scriba regis, & pontifex,
effundebantque, & numerabant pecuniā
quæ inueniebatur in domo Dñi. Tradeba- 11
tq; ea iuxta numerum atq; mensurā in manū
eorum qui præerant cementariis domus
Dñi: qui impendebāt eā in fabris lignō-
rum, & in cementariis qui operabantur 12
in domo Dñi, & sartatecta faciebant: &
in iis qui cædebant saxa, & vt emerent
lignа & lapides qui excidebantur: ita vt 13
implerentur instauratio domus Dñi in vniuersis quæ indigebant expensa ad mu-
nendam domum. Veruntamen nō fiebant 14
ex eade pecunia hydriæ templi Dñi,
& fuscinulæ & thuribula & tubæ, & om-
ne vas aureum & argenteum, de pecunia
quæ inferebatur in templum Dñi. Iis e- *ex ea 1 MS. H. C. G.
nim qui faciebant opus, dabatur, vt in- 15
staurarent templū Dñi: & non fiebat
ratio iis hominibus qui accipiebant pe-
cuniā vt distribuerent ea artificibus, sed 16
in fide tractabant ea. Pecuniā vero pro
delicto, & pecuniā pro peccatis nō inte-
rebat in templū Dñi, quia sacerdotū erat.
Tunc ascendit Hazael rex Syriæ, & pu- 17
gnabat contra Geth, cepitq; ea: & direxit
faciē suā vt ascenderet in Ierusalē. Quā 18
ob rem tulit Ioas rex Iuda omnia sancti-
ficata, quæ consecrauerant Iosaphat, &
Ioram, & Ochozias patres eius reges Iuda,
& quæ ipse obtulerat: & vniuersum ar- aurum R. H. C. G.
gentū, quod inueniri potuit in thesauris
templi Dñi, & in palatio regis, misitque
Hazaeli regi Syriæ, & recessit ab Ierusa-
lem. Reliqua aūt sermonum Ioas, & 19
vniuersa quæ fecit, nōne hæc scripta sunt
in libro verborū dierum regū Iudæ? Sur- 20
rexerunt aūt serui eius, & coniurauerūt
inter se, percusseruntque Ioas in Domo-
Mello in descensu Sella. Iosachar namq; 21
filius Semaath, & Iozabad filius Somer

seruí eius, percussérũt eũ, & mortuus est: & sepelierunt eũ cũ patribus suis in Ciuitate Dauid, regnauitq; Amasias filius eius pro eo. CAP. XIII.

ANno vicesimo tertio Ioas filij Ochoziæ regis Iudæ regnauit Ioachaz filius Iehu super Israël in Samaria, decem & septẽ annis. Et fecit malum corã Dño, secutúsq; est peccata Ieroboã filij Nabat, qui peccare fecit Israël, & nõ declinauit ab eis. Iratúsq; est furor Dñi cõtra Israël, & tradidit eos in manu Hazael regis Syriæ, & in manu Ben-adad filij Hazael, cunctis diebus. Deprecatus est autẽ Ioachaz faciẽ Dñi, & audiuit eũ Dñs: vidit enim angustiã Israël, quia attriuérat eos rex Syriæ: & dedit Dñs saluatórẽ Israëli, & liberatus est de manu regis Syriæ: habitauerúntq; filij Israël in tabernaculis suis sicut heri & nudiustertius. Veruntamẽ nõ recesserunt a peccatis domus Ieroboã qui peccare fecit Israël, sed in ipsis ambulauerunt: siquidẽ & lucus permãsit in Samaria. Et nõ sunt derelicti Ioachaz de populo, nisi quinquaginta equites, & decẽ currus, & decẽ millia peditũ: interfecerat enim eos rex Syriæ, & redegerat quasi puluerẽ in tritura areę. Reliqua autẽ sermonũ Ioachaz, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, nõne hæc scripta sũt in Libro sermonũ dierũ regũ Israël? Dormiuitq; Ioachaz cũ patribꝰ suis & sepelierunt eũ in Samaria: regnauitq; Ioas filius eiꝰ pro eo. Anno vicesimo septimo Ioas regis Iuda regnauit Ioas filius Ioachaz sup Israël in Samaria sedecim annis, & fecit quod malum est in cõspectu Dñi: nõ declinauit ab omnib; peccatis Ieroboã filij Nabat, q̃ peccare fecit Israël, sed in ipsis ambulauit. Reliqua autẽ sermonũ Ioas, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, quomodo pugnauerit cõtra Amasiã regẽ Iuda, nõne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierũ regũ Israël? Et dormiuit Ioas cum patribꝰ suis: Ieroboã autẽ sedit super solium eius. Porrò Ioas sepultus est in Samaria cum regibus Israël. Eliseus autẽ ægrotabat infirmitate, qua & mortuus est: descẽdítq; ad eũ Ioas rex Israël, & flebat corã eo, dicẽsq; Pater mi, pater mi, currus Israël & auriga eius. Et ait illi Eliseus, Affer arcum & sagittas. Cumq; attulisset ad eum arcũ & sagittas, dixit ad regẽ Israël, Pone manũ tuã sup arcũ. Et cũ posuisset ille manum suã, superposuit Eliseus manus suas manib. regis, & ait, Aperi fenestrã Orientalẽ. Cumq; aperuisset, dixit Eliseus, Iace sagittã. Et iecit. Et ait Eliseus, Sagitta salutis Dñi, & sagitta salutis cõtra Syriã: percutiesq; Syriã in Aphec, dõnec cõsumas eam. Et ait, Tolle sagittas. Qui cum tulisset, rursum dixit ei, Percute iaculo terrã. Et cũ percussisset tribus vicibus, & stetisset, iratus est vir Dei contra eum, & ait, Si percussisses quinquies, aut sexies, fuĩ scepties, percussisses Syriã vsq; ad cõsummationẽ: nunc autẽ tribus vicibus percuties eam. Mortuus est ergo Eliseus, & sepelierunt eum. Latrúculi autẽ de Moab venerunt in terrã in ipso anno. Quidam autẽ sepeliẽtes hominẽ, viderunt latrunculos, & projecerũt cadauer in sepulchro Elisei. Quod cũm tetigisset ossa Elisei, reuixit homo, & stetit super pedes suos. Igitur Hazael rex Syriæ afflixit Israël cunctis diebus Ioachaz. & miserius est Dñs eorũ, & reuersus est ad eos propter pactũ suũ quod habebat cum Abrahã & Isaac & Iacob: & noluit disperdere eos, neq; proijcere penitus, vsq; in præsens tẽpus. Mortuus est autẽ Hazael rex Syriæ, & regnauit Ben-adad filius eius pro eo. Porrò Ioas filius Ioachaz, tulit vrbes de manu Ben-adad filij Hazael, quas tulerat de manu Ioachaz patris sui iure prælij: tribus vicibus percussit eũ Ioas, & reddidit ciuitates Israël. CAP. XIIII.

IN anno secũdo Ioas filij Ioachaz regis Israël regnauit Amasias filius Ioas regis Iudæ. Viginti quinq. annorũ erat cũ regnare cœpisset: viginti autẽ & nouẽ annis regnauit in Ierusalẽ, nomẽ matris eius Ioadan de Ierusalẽ. Et fecit rectum corã Dño, veruntamẽ nõ vt Dauid pater eius. Iuxta oĩa quæ fecit Ioas pater suus fecit: nisi hoc tantùm quòd excelsa nõ abstulit: adhuc enim populus immolabat & adolebat incẽsum in excelsis. Cumq; obtinuisset regnũ, percussit seruos suos qui interfecerãt regẽ patrẽ suum: filios autẽ eorũ qui occiderãt, nõ occidit, iuxta quod scriptũ est in libro legis Moysi, sicut præcepit Dñs, dicens, Non morietur patres pro filiis, neq; filij morientur pro patribus: sed vnusquisq; in peccato suo morietur. Ipse percussit Edõ in Valle Salinarũ, decẽ millia, & apprehendit petrã in prælio, vocauitq; nomen eius Iecthehel, vsque in præsentẽ diẽ. Tunc misit Amasias nuntios ad Ioas filium Ioachaz, filij Iehu regis Israël, dicens, Veni, & videamus nos. Remisitq; Ioas rex Israël ad Amasiam regẽ Iuda, dicens, Carduus Libani misit ad cedrũ, quæ est in Libano, dicens, Da filiã tuã filio meo vxorẽ. Transierũntque bestiæ saltus, quæ sunt in Libano, & cõculcauerunt carduũ. Percutiens inuasisti super Edom, & subleuauit te cor tuum: cõtentus esto gloria, & sede in domo tua: quare prouocas malũ, vt cadas tu & Iudas tecũ? Et nõ acquieuit Amasias: Ascenditq; Ioas rex Israël, & viderunt se, ipse & Amasias rex Iuda in Beth-sames oppido Iudæ. Percussúsq; est Iuda corã Israël, & fugerunt vnusquisq; in tabernacula sua. Amasiã vero regẽ Iuda filiũ Ioas filij Ochoziæ cepit Ioas rex Israël in Beth-sames, & adduxit eũ in Ierusalem: & interrupit murum Ierusalem, à porta Ephraim vsque ad portam anguli, quadringentis cubitis. Tulitque omne

aurum

aurum & argentum, & vniuersa vasa quę inuẽta sunt in domo Dñi, & in thesauris regis, & obsides, & reuersus est in Samariã. Reliqua autẽ verborũ Ioas quæ fecit, & fortitudo eius qua pugnauit cõtra Amasiã regẽ Iuda, nõne hæc scripta sũt in Libro sermonũ dierum regum Israël? Dormiuitq; Ioas cum patribus suis, & sepultus est in Samaria cũ regib. Israël: & regnauit Ieroboam filius eius pro eo. Vixit autẽ Amasias, filius Ioas, rex Iuda, postquàm mortuus est Ioas filius Ioachaz regis Israël quindecim annis. Reliqua autẽ sermonũ Amasiæ, nõne hæc scripta sunt in Libro sermonũ dierũ regũ Iuda? Factaq; est cõtra eũ cõiuratio in Ierusalem: at ille fugit in Lachis. Miseruntq; post eũ in Lachis, & interfecerunt eũ ibi. Et asportauerũt in equis, sepultusq; est in Ierusalẽ cum patribus suis in Ciuitate Dauid. Tulit autem vniuersus populus Iudæ Azariã annos natum sedecim, & constituerunt eum regẽ pro patre eius Amasia. Ipse ædificauit Ailam, & restituit eam Iudæ, postquàm dormiuit rex cum patribus suis. Anno quintodecimo Amasiæ filij Ioas regis Iuda, regnauit Ieroboã filius Ioas regis Israël in Samaria, quadraginta & vno annos: & fecit quod malum est corã Dño. Nõ recessit ab omnib; peccatis Ieroboã filij Nabat, qui peccare fecit Israël. Ipse restituit terminos Israël ab introitu Emath, vsq; ad Mare solitudinis, iuxta sermonẽ Dñi Dei Israël, quẽ locutus est per seruum suum Ionã filium Amathi propheta, qui erat de Getli, quæ est in Opher. Vidit enim Dñs afflictionẽ Israël amaram nimis, & quòd cõsumpti essent vsque ad clausos carcere & extremos, & non esset qui auxiliaretur Israëli. Nec locutus est Dñs vt deleret nomẽ Israël de sub cælo, sed saluauit eos in manu Ieroboã filij Ioas. Reliqua autẽ sermonũ Ieroboam, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius qua prœliatus est, & quomodò restituit Damascum, & Emath Iudæ in Israël: nonne hæc scripta sunt in Libro sermonũ dierum regum Israël? Dormiuitq; Ieroboã cum patribus suis regibus Israël, & regnauit Zacharias filius eius pro eo.

CAP. XV.

ANno vicesimoseptimo Ieroboã regis Israël regnauit Azarias filius Amasiæ regis Iuda. Sedecim annorũ erat, cum regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalẽ: nomẽ matris eius Iecheha, de Ierusalem. Fecitq; quod erat placitũ corã Dño, iuxta omnia quæ fecit Amasias pater eius. Veruntamẽ excelsa nõ est demolitus: adhuc populus sacrificabat, & adolebat incẽsum in excelsis. Percussit autem Dñs regẽ, & fuit leprosus vsque in diem mortis suæ, & habitabat in domo liberaꝰ, seorsum: Ioathã vero filius regis gubernabat palatium, & iudicabat populũ terræ. Reliqua autẽ sermonũ Azariæ, & vniuersa quæ fecit, nõne hæc scripta sunt in Libro verborũ dierũ regũ Iuda? Et dormiuit Azarias cum patribꝰ suis: sepelieruntq; eũ cũ maioribus suis in Ciuitate Dauid, & regnauit Ioathã filius eius pro eo. Anno tricesimooctauo Azariæ regis Iudæ, regnauit Zacharias filius Ieroboã super Israël in Samaria sex mensibus. & fecit quod malum est corã Dño, sicut fecerãt patres eius: nõ recessit à peccatis Ieroboã filij Nabat, qui peccare fecit Israël. Coniurauit autẽ cõtra eũ Sellum filius Iabes: percussítq; eum palã, & interfecit, regnauitq; pro eo. Reliqua autẽ verborũ Zachariæ, nõnne hæc scripta sunt in Libro sermonũ dierũ regũ Israël? Iste est sermo Dñi quẽ locutus est ad Iehu, dicẽs, Filij tui vsq. ad quartã generationẽ sedebũt de te super thronũ Israël. Factumq; est ita. Sellũ filiũ Iabes regnauit tricesimonono anno Azariæ regis Iudæ: regnauit autẽ vno mensẽ in Samaria. Et ascendit Manahẽ filius Cadi de Thersa: venitq; in Samariã, & percussit Sellũ filium Iabes in Samaria, & interfecit eũ, regnauitq; pro eo. Reliqua autẽ verborũ Sellum, & cõiuratio eius per quã tetẽdit insidias, nõnne hæc scripta sunt in Libro sermonũ dierũ regũ Israël? Tunc percussit Manahem, Thapsam, & omnes qui erat in ea, & terminos eius de Thersa: noluerat enim aperire ei: & interfecit omnes prægnates eius, & scidit eas. Anno tricesimonono Azariæ regis Iudæ regnauit Manahem filius Gadi super Israël decẽ annis in Samaria. Fecitq; quod erat malum corã Dño: nõ recessit à peccatis Ieroboã filij Nabat, qui peccare fecit Israël cunctis diebus eiꝰ. Veniebat Phul rex Assyriorum in terram, & dabat Manahem Phul mille talenta argenti, vt esset ei in auxiliũ, & firmaret regnum eius. Indixitq; Manahẽ argentũ super Israël cunctis potentibus & diuitibus, vt daret regi Assyriorũ, quinquaginta siclos argẽti per singulos: reuertitq; se rex Assyriorum, & nõ est moratus in Thersa. Reliqua autẽ sermonũ Manahem, & vniuersa quę fecit, nõnne hæc scripta sunt in Libro sermonũ dierũ regũ Israël? Et dormiuit Manahem cum patribus suis: regnauitq; Phacceia filius eius pro eo. Anno quinquagesimo Azariæ regis Iudæ regnauit Phacceia filius Manahem super Israël in Samaria, biẽnio: & fecit quod erat malum corã Dño: nõ recessit a peccatis Ieroboã filij Nabat, qui peccare fecit Israël. Coniurauit autẽ aduersus eũ Phacee filius Romeliæ, dux eius, & percussit eũ in Samaria in turre domus regiæ iuxta Argob, & iuxta Arie, & cũ eo quinquaginta viros de filiis Galaaditarum, & interfecit eũ, regnauitq; pro eo. Reliqua

P 3 autem

Universidad de Zaragoza Biblioteca

autē sermonum Phacee, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonū dierū regū Israël? Anno quinquagesimo secundo Azariæ regis Iudæ regnauit Phacee filius Romeliæ super Israël in Samaria, viginti annis. Et fecit quod erat malū coram Dño: nō recessit à peccatis Ieroboā filij Nabat, qui peccare fecit Israël. In diebus Phacee regis Israël venit Theglath-phalasar rex Assur, & cepit Aiō, & Abel-domū-Machæ, & Ianoe, & Cedes, & Asor, & Galaad, & Galilæā, & vniuersam Terrā Nephthali: & trāstulit eos in Assyrios. Coniurauit autē, & tetēdit insidias Osee filio Ela cōtra Phacee filiū Romeliæ, & percussit eū, & interfecit: regnauitq; pro eo vicesimo anno Ioathā filij Oziæ. Reliqua autē sermonū Phacee, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonū dierū regū Israël? ¶ Anno secundo Phacee filij Romeliæ regis Israël, regnauit Ioathā filius Oziæ regis Iuda. Viginti quinq; annorū erat cum regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalē: nomē matris eius, Ierusa filia Sadoc. Fecitq; quod erat placitū coram Dño: iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater eius, operatus est. Verumtamē excelsa nō abstulit: adhuc populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis: ipse ædificauit portā domus Dñi sublimioris. Reliqua autē sermonū Ioathā, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborū dierū regum Iudæ? In diebus illis cœpit Dñs mittere in Iudā Raſin regē Syriæ, & Phacee filiū Romeliæ. Et dormiuit Ioathā cum patribus suis, sepultusq; est cum eis in Ciuitate Dauid patris sui, & regnauit Achaz filius eius pro eo. CAP. XVI.

ANno decimoseptimo Phacee filij Romeliæ regnauit Achaz filius Ioathā regis Iudæ. Viginti annorū erat Achaz cum regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalē: nō fecit quod erat placitū in cōspectu Dñi Dei sui, sicut Dauid pater eius. Sed ambulauit in via regū Israël insuper & filiū suū cōsecrauit, trāsferēs per ignē secundū idola gentiū: quæ dissipauit Dñs coram filiis Israël.

Immolabat quoq; victimas, & adolebat incēsum in excelsis, & in collib. & sub omni ligno frondoso. ¶ Tūc ascēdit Raſin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israël in Ierusalē ad prœliandū: cūq; obsiderēt Achaz, nō valuerūt superare eū. In tēpore illo restituit Raſin rex Syriæ, Ailam Syriæ, & eiecit Iudæos de Aila: & Idumæi venerūt in Ailā, & habitauerūt ibi vsq; in diē hāc. Misit autē Achaz nuntios ad Theglath-phalasar regē Assyriorū, dicēs, Seruus tuus, & filius tuus ego sum: ascende, & saluā me de manu regis Syriæ, & de manu regis Israël, qui cōsurrexerūt aduersum me. Et cūm collegisset argētum & aurū quod inuentū potuit in domo Dñi, & in thesauris regis, misit regi Assyriorū munera. Qui & acquieuit voluntati eius: ascēdit enim rex Assyriorū in Damascū, & vastauit eā: & trāstulit habitatores eius Cyrenen, Raſin autē interfecit. Perrexitq; rex Achaz in occursum Theglath-phalasar regi Assyriorū in Damascū. cūq; vidisset altare Damasci, misit rex Achaz ad Uriā sacerdotē exemplar eius, & similitudinē iuxta omne opus eius. Extruxitq; Urias sacerdos altare: iuxta ea quæ præceperat rex Achaz, de Damasco, ita fecit sacerdos Urias, donec veniret rex Achaz de Damasco. Cumq; venisset rex de Damasco, vidit altare, & veneratus est illud: ascēditq; & immolauit holocaustū, & sacrificiū suū, & libauit libamina, & fudit sanguinē pacifico rū quæ obtulerat super altare. Porrò altare æreū, quod erat coram Dño, trāstulit de facie templi, & de loco altaris, & de loco templi Dñi posuitq. illud ex latere altaris ad Aquilonē. Præcepit quoq; rex Achaz Uriæ sacerdoti, dicēs, Super altare maius offer holocaustū matutinū, & sacrificiū vesperinū, & holocaustū regis, & sacrificiū eius, & holocaustū vniuersi populi terræ, & sacrificia eorū, & libamina eorū: & omnē sanguinē holocausti, & vniuersum sanguinē victimæ super illud effundes: altare verò æreū erit paratū ad voluntatē meā. Fecit igitur Urias sacerdos iuxta omnia quæ præceperat rex Achaz. Tulit autē rex Achaz relatas bases, & luterē eā, qui erat desuper: & mare deposuit de bobus æreis, qui sustentabāt illud, & posuit super pauimentū stratum lapide. Muliebr quoq. sabbathi, quod ædificauerat in templo, & ingressum regis exterū, cōuertit in templū Dñi propter regē Assyriorū. Reliqua autē verborū Achaz, quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonū dierū regum Iudæ? Dormiuitq; Achaz cū patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate Dauid, & regnauit Ezechias filius eius pro eo. CAP. XVII.

ANno duodecimo Achaz regis Iudæ, regnauit Osee filius Ela in Samaria sup Israël nouē annis. Fecitq; malum cora Dño: sed non sicut reges Israël qui ante eū fuerāt. Cōtra hunc ascēdit Salmanasar rex Assyriorum, & factus est ei Osee seruꝰ, reddebatq; illi tributa. Cūq; deprehendisset rex Assyriorū Osee, quod rebellare adhūc misisset nūtios ad Sua regē Aegypti, ne prestaret tributa regi Assyriorū sicut singulis annis solitꝰ erat, obsedit eū, & vinctū misit in carcere. Peruagatusq; est omnē terrā: & ascēdēs Samariā, obsedit eā tribus annis. ¶ Anno autē nono Osee, cepit rex Assyriorū Samariā & trāstulit Israël in Assyrios: posuitq; eos in Hala, & in Habor iuxta fluuiū Gozan, in ciuitatibus Medorū. Factū est enim, cum peccassent filij Israël Dño Deo suo, qui eduxerat eos de terra Aegypti, de manu Pharaonis regis Aegypti, coluerunt deos alienos. Et ambulauerūt iuxta ritū gentiū, quas cōsumpserat Dñs in cōspectu filiorū Israël, & regum Israël: quia similiter fecerāt. Et absconderunt filij Israël verba non recta Dño Deo suo: & ædificauerunt sibi excelsa in cunctis vrbibus suis à Turre custodū vsq; ad Ciuitatē munitā. Fecerūtq; sibi statuas & lucos in omni colle sublimi, & subter omne lignū nemorosum: & adolebāt ibi incēsum sup aras in more gentiū quas trāstulerat Dñs à facie eorū: fecerūtq; verba pessima irritātes Dñm. & coluerunt immunditias de quibus præcepit eis Dñs ne facerēt verbū hoc. Et testificatus est Dñs in Israël & in Iuda p manū omnium prophetarū & Vidētium, dicēs, ¶ Reuertimini à viis vestris pessimis, & custodite præcepta mea & cæremonias iuxta omnē legē quā præcepi patribus vestris: & sicut misi ad vos in manu seruorū meorū prophetarū. Qui nō audierūt, sed indurauerūt cervicē suā iuxta cervicē patrū suorū, qui nolnerūt obedire Dño Deo suo. Et abiecerunt legitima eius, & pactū quod pepigit cū patribus eorū, & testificationes quibus cōtestatus est eos: secutiq; sunt vanitates, & vanè egerunt: & secuti sunt Gētes quæ erāt per circuitū eorū, sup quibus præceperat Dñs eis vt nō facerēt sicut & illæ faciebāt. Et dereliquerūt oīa præcepta Dñi Dei sui: fecerūtq; sibi cōflatiles duos vitulos, & lucos, & adorauerunt vniuersam militiam cæli: seruieruntq; Baal, & cōfecrauerūt filios suos, & filias suas per ignē: & diuinationib⁹ inseruierūt & augurijs: & tradiderunt se vt facerēt malū cora Dño, vt irritarēt eū. Iratusq; est Dñs vehemēter Israël, & abstulit eos à conspectu suo, & nō remānit nisi trib⁹ Iuda tantummodo.

Sed nec ipse Iuda custodiuit mandata Dñi Dei sui: verumtamē ambulauit in errorib⁹ Israël, quos operat⁹ fuerat. Proiecitq; Dñs omne semē Israël, & afflixit eos, & tradidit eos in manu diripientiū, donec proiceret eos à facie sua: ¶ Ex eo iam tēpore, quo scissus est Israël à domo Dauid, & cōstituerunt sibi regē Ieroboā filiū Nabat: seperarāt enim Ieroboā Israël à Dño, & peccare eos fecit peccatū magnū. Et ambulauerūt filij Israël in vniuersis peccatis Ieroboā quæ fecerat: & nō recesserūt ab eis, vsquequo Dñs auferret Israël à facie sua, ¶ sicut locut⁹ fuerat in manu omnium seruorū suorū prophetarū: trāstatusq; est Israël de terra sua in Assyrios, vsq; in diē hāc. Adduxit autē rex Assyriorū de Babylone, & de Cutha, & de Aual, & de Emath, & de Sepharuaim, & collocauit eos in ciuitatibus Samariæ, p filiis Israël: qui possederūt Samariā, & habitauerūt in vrbib⁹ eius. Cūq; ibi habitare cœpissēt, non timebant Dñm: & immisit in eos Dñs leones qui interficiebāt eos. Nuntiatūq; est regi Assyriorū, & dictum, Gētes quas trāstulisti, & habitare fecisti in ciuitatibus Samariæ, ignorāt legitimā Dei terræ, & immisit in eos Dñs leones, & ecce, interficiūt eos, eo quòd ignorēt ritum Dei terræ. Præcepit autē rex Assyriorū, dicēs, Ducite illuc vnū de sacerdotibus, quos inde captiuos adduxistis, & vadat, & habitet eū eis: & doceat eos legitimā Dei terræ. Igitur cū venisset vnus de sacerdotibus his qui captiui ducti fuerant de Samaria, habitauit in Beth-el, & docebat eos quomodo timerēt Dñm. Et vnaquæq; gēs fabricata est deū suum: posuerūtq; eos in phanis excelsis quæ fecerāt Samaritæ, gēs & gēs in vrbib⁹ suis in quibus habitabat. Viri enim Babylonij fecerūt Sochoth-benoth: & viri de Cuthæ fecerūt Nergel: & viri de Emath fecerūt Asima. Porrò Heuæi fecerūt Nebahaz & Tharthac. Hi autē qui erāt de Sepharuaim, cōburebant filios suos igni, Adrammelech & Anammelech diis Sepharuaim, & nihilominus colebāt Dñm. Fecerūt autē sibi de nouissimis sacerdotes excelsorū, & ponebant eos in phanis sublimib. Et cū Dñm colerēt, dijs quoq; suis seruiebāt iuxta cōsuetudinē gētiū, de quib⁹ trāstulerāt Samariā. vsq; in præsentē diē more sequūtur antiquum: non timēt Dñm, neq; custodiūt cæremonias eius, atq; iudicia & legē & mādatū quod præceperat Dñs filijs Iacob, cui cognominauit Israël: & pepigerat cū eis pactū, & nō dauerat eis, dicēs, Nolite timere deos alienos, & nō adorētis eos, neq; colatis eos, & nō immoletis eis: Sed Dñm Deū vestrū qui eduxit vos de Terra Aegypti in fortitudine magna, & in brachio extēto: ipsum timete & illū adorate, & ipsi immolate.

Cæremonias quoq; & iudicia & legē & mādatū quod scripsit vobis, custodite, vt faciatis cūctis diebus: & nō timeāt deos alienos. Et pactū quod pepigit vobiscū, nolite obliuiscī: nec colatis deos alienos, sed Dñm Deū vestrū timete, & ipse eruet vos de manu omnium inimicorū vestrorū. Illi verò nō audierūt, sed iuxta cōsuetudinē suā priscā perseuerabāt.

Fuerūt igitur gētes istæ timentes quidē Dñm, sed nihilominus & idolis suis seruientes: nā & filij eorū, & nepotes, sicut fecerunt patres sui, ita faciunt vsque in præsentem diem. CAP. XVIII.

ANno tertio Osee filij Ela regis Israël regnauit Ezechias filius Achaz regis Iuda. Viginti quinq. annorū erat cū regnare cœpisset: & viginti nouē annis regnauit in Ierusalē: nomē matris eius Abi filia Zachariæ. Fecitq; quæ erat bona cora Dño, iuxta oīa quæ fecerat Dauid pater eius. Ipse dissipauit excelsa, & contrīuit statuas, & succidit lucos, cōfregitq; serpentē æneum, ¶ quē fecerat Moyses: siquidē vsq; ad illud tēpus filij Israël adolebāt ei incēsum: vocauitq. nomē eius Nohesta.

operuerunt 10 MS.H.G. virtauerunt 4 MS.R. Hi vult Chaldæa paraphrastes: Et dixerunt f.l. verba non rauante Domino d.s. Ier.25,5.

verùm 2 MS. & H.C.G. 3 Re.12,28.

-5 MS.H. C.G. Ier.25,9.

* & Syri Q.n.

* Achaz 4 MS.H. C. G.

* & omnia MS.R. Hi C. accedit. Textum autem H. consentit.

Inf.18,9. Tob.1,2.

Inf.8,10.

* Viros MS q.R.

2 Par.28. 28,& 29.1

Num.21,9.

* Neluſtan 1 MS.H. C.

Gen.32,28.

In Dño Deo Israël sperauit: itaq. post
eum nō fuit similis ei de cunctis regibus
Iuda, sed neq. in his qui ante eū fuerunt:
6 & adhæsit Dno, & nō recessit à vestigiis eius, fecitq. mādata eius quæ præceperat Dns Moysi. Vnde & erat Dns cū
7 eo, & in cunctis ad quæ procedebat, sapienter se agebat. Rebellauit quoq. cōtra regē Assyriorum, & nō seruiuit ei. Ipse
8 percussit Philisthæos vsq. ad Gazā & oēs terminos eorū, à Turre-custodū vsq. ad
9 Ciuitatē-munitā. Anno quarto regis Ezechiæ, qui erat annus septimus Osee filij Ela regis Israël, ascendit Salmanasar rex Assyriorū in Samariā, & oppugnauit
10 eā, & cepit. Nam post annos tres, anno sexto Ezechiæ, id est nono anno Osee regis Israel, capta est Samaria: & transtu-
11 lit rex Assyriorū Israel in Assyrios, collocauitq. eos in Hala, & in Habor fluuiis Gozā in ciuitatibus Medorū: qua non
12 audierunt vocē Dñi Dei sui, sed prætergressi sunt pactū eius: oīa quæ præceperat Moyses seruus Dñi, nō audierūt, neq. fecerūt. ¶ Anno quartodecimo regis E-
13 zechiæ, ascēdit Sennacherib rex Assyriorū ad vniuersas ciuitates Iuda munitas: & cepit eas.
14 Tunc misit Ezechias rex Iuda nuntios ad regē Assyriorū in Lachis, dicens. Peccaui, recede à me: & omne quod imposueris mihi, ferā. Indixit itaq. rex Assyriorū Ezechiæ regi Iudæ, trecenta talēta argēti, & triginta talēta auri. De-
15 ditq. Ezechias omne argētū quod repertū fuerat in domo Dñi, & in thesauris regis.
16 In tēpore illo cōfregit Ezechias valuas templi Dñi, & laminas auri quas ipse affixerat, & dedit eas regi Assyriorū. Misit
17 autē rex Assyriorū Tharthan, & Rabsaris, & Rabsacē de Lachis ad regē Ezechiā cum manu valida Ierusalē: qui cūm ascendissent, venerūt Ierusalē, & steterunt iuxta aquæductū piscinæ superioris, quę
18 est in via Agri-fullonis. Vocauerunt rege: egressus est autē ad eos Eliacim filius Helciæ præpositus domus, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph, à cōmentariis.
19 Dixitq. ad eos Rabsaces, Loquimini Ezechiæ, Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum, Quæ est ista fiducia qua niteris?
20 Forsitā inisti cōsiliū, vt præpares te ad prœliū. In quo cōfidis, vt audeas rebellare?
21 an speras in baculo arundineo atq. cōfracto Aegypto, super quē si incubuerit homo, cominutus ingredietur manū eius, & perforabit eā? sic est Pharao rex Aegypti, omnibus qui confidunt in se.
22 Quod si dixeritis mihi, In Dño Deo nostro habemus fiduciā: nōne iste est cui⁹ abstulit Ezechias excelsa & altaria: & præcepit Iudæ & Ierusalem, Ante altare hoc adorabitis in Ierusalē?
23 Nunc igitur transite ad dñm meū regē Assyriorum, & dabo vobis duo millia equoru, & videte an habere valeatis ascēsores eorum. Et
24 quomodo potestis resistere ante vnū satrapā de seruis dñi mei minimis? Au fiduciā habes in Aegypto propter curr⁹ & equites?
25 Nūquid sine Dñi voluntate ascēdi ad locū istū, vt dem olitor eū? Dns dixit mihi, Ascēde ad terrā hāc, & demo-
26 lire eā. Dixerūt autē Eliacim filⁱ Helciæ, & Sobnæ, & Ioahe Rabsaci, Precamur vt loquaris nobis seruis tuis Syracēi: quidē intelligimus hāc linguā: & nō loquaris nobis Iudaicè audiente populo
27 qui est sup murū. Respondit q. eis Rabsaces, dices, Nūquid ad dñm tuū, & ad te misit me dns meus, vt loquerer sermones hos, & nō potius ad viros qui sedēt super murū, vt comedāt stercora sua, & bibant
28 vrinā suā vobiscū? Stetit itaq. Rabsaces, & exclamauit voce magna Iudaicè, & ait, Audite verba regis magni regis Assyriorū.
29 Hæc dicit rex, Non vos seducat Ezechias: nō enim poterit eruere vos de manu mea. Neq. fiducia vobis tribuat super Dñm, dicēs, Eruēs liberabit nos Dns, & nō tradetur ciuitas hæc in manu regis
31 Assyriorū. Nolite audire Ezechiā. Hæc enim dicit rex Assyriorū, Facite mecum quod vobis est vtile, & egredimini ad me: & cōedet vnusquisq. de vinea sua, & de ficu sua: & biberis aquas de cisternis vestris, donec veniā, & transferam vos in
32 terrā quæ similis est terræ vestræ, in terrā frumēti, & fertilē vini, terram panis & vinearū, terrā oliuarū, & olei ac mellis: & vjuetis, & nō moriemini. Nolite audire Ezechiā, qui vos decipit, dicēs, Dns
33 liberabit nos. Nūquid liberauerunt dij gētiū terrā suā de manu regis Assyriorū?
34 Vbi est Deus Emath, & Arphad? vbi est Deus Sepharuaim, Ana & Aua? nūquid liberauerunt Samariam de manu mea?
35 Quinā illi sunt in vniuersis diis terrarū, qui eruerūt regionē suā de manu mea vt possit eruere Dns Ierusalem de manu
36 mea? Tacuit itaq. populus, & nō respōdit ei quicquā: siquidē præceptum regis
37 acceperat vt nō responderēt ei. Venitq. Eliacim filⁱ Helciæ, præpositus domus, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph, à cōmentariis, ad Ezechiā scissis vestib⁹, & nūtiauerūt ei verba Rabsacis. CAP. XIX.

1 QVæ cū audisset Ezechias rex, scidit vestimēta sua, & opertus est sacco,
2 ingressusq. est domū Dni. Et misit Eliacim præpositū domus, & Sobnā scribā, & senes de sacerdotibus opertos sacciis, ad
3 Isaiā prophetā filiū Amos. Qui dixerūt⁹, Hæc dicit Ezechias. Dies tribulationis, & increpationis, & blasphemiæ dies iste: venerūt filij vsq. ad partū, & vires nō habet parturies. Si fortè audiat Dns Deⁱ tuus vniuersa verba Rabsacis, quē misit rex Assyriorū dns suⁱ⁹, vt exprobraret Deū viuēti, & argueret verbis quę audiuit Dns Deⁱ tuⁱ⁹: & fac orationē pro-
5 quis quę reperte sūt. Venerūt ergo serui
6 regis Ezechiæ ad Isaiā. Dixitq. eis Isaias, Hæc dicetis dño vestro, Hæc dicit Dns, Noli timere à facie sermonū quos audisti, quibus blasphemauerunt pueri regis Assyriorum me. Ecce ego immittā ei spiritū, & audiet nūtiū, & reuertetur in terrā suā, & deiciā eum gladio in terra sua.
8 Reuersus est ergo Rabsaces, & inuenit regē Assyriorū expugnantē Lobnam: audierat enim quod recessisset de Lachis.
9 Cūq. audisset de Tharaca rege Aethiopiæ, dicētes, Ecce, egressus est vt pugnet aduersum te: & iret cōtra eū, misit nūcios ad Ezechiā, dicēs, Hæc dicite Ezechiæ
10 regi Iuda, Non te seducat Deus tuus, in quo habes fiduciā: neq. dicas, Nō tradetur Ierusalē in manus regis Assyriorum.
11 Tu enim ipse audisti quæ fecerunt reges Assyriorū vniuersis terris, quomodò vastauerūt eas: nūquid ergo solus poteris liberari?
12 Nūquid liberauerūt dij gētium singulos, quos vastauerūt patres mei, Gozā videlicet, & Harā, & Reseph, & filios Edeo, qui erāt in Thelassar?
13 Vbi est rex Emath, & rex Arphad, & rex ciuitatis Sepharuaim, Ana & Aua?
14 Itaq. cùm accepisset Ezechias literas de manu nuntiorū, & legisset eas, ascendit in domū Dni, & expādit eas coram Dno, & orauit in
15 cōspectu eius, dicēs, Dñe Deⁱ Israël, qui sedes super cherubim, tu es Deus solus, regū omnū terræ: tu fecisti cœlū & terrā.
16 Inclina aurē tuā, & audi: aperi Dne oculos tuos, & vide, & audi omnia verba Sennacherib, qui misit vt exprobraret nobis Deū viuentē.
17 Vere Dne dissipauerūt reges Assyriorū gentes, & terras omnū.
18 Et miserunt deos eorum in ignē: nō enim erāt dij, sed opera manū hominū ex ligno & lapide, & perdiderūt eos.
19 Nūc igitur Dne Deus noster, saluos nos fac de manu eius, vt sciāt omnia regna terræ, quia tu es Dns Deus solus.
20 Misit autē Isaias filius Amos ad Ezechiā, dicēs, Hæc dicit Dns Deus Israel, Quæ deprecatus es me super Sennacherib regē Assyriorū, audiui.
21 Iste est sermo quē locutus est Dns de eo: Spreuit te, & subsannauit te virgo filia Sion: post tergū tuū caput mouit, filia Ierusalē.
22 Cui exprobrasti, & quē blasphemasti? contra quē exaltasti vocē tuā, & elenasti in excelsum oculos tuos? contra sanctum Israël.
23 Per manū seruorū tuorū exprobrasti Dño, & dixisti, In multitudine curruū meorū ascēdi excelsa montium, in summitate Libani, & succidi sublimes cedros eius, & electas abietes illⁱ⁹. Et ingressus sum vsq. ad terminos eius, & saltū carmeli eius
24 egō succidi. Et bibi aquas alienas, & siccaui vestigiis pedū meorum omnes aquas claustrū.
25 Nunquid nō audisti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plasmaui illud, & nūc adduxi illud: in ruinā cōlles expugnantium ciuitates munitæ.
26 Et qui sedēt in eis, humiles manu, conterruerunt & cōfusi sunt, facti sunt velut fœnū agri, & virens herba tectorum,

quæ arefacta est antequā veniret ad maturitatē. Habitaculū tuum, & egressum tuū, & introitum tuū, & vīā tuā ego præ-
28 scīui, & furorē tuū cōtra me. Insaniisti in me, & superbia tua ascendit in aures meas: ponā itaq. circulū in naribus tuis, & camum in labiis tuis, & reducam te in
29 viā per quā venisti. Tibi autē Ezechia hoc erit ignum. Comede hoc anno quæ repereris: in secundo autē anno, quę sponte nascuntur: porrò in tertio anno seminate & metite: plantate vineas, & come-
30 dite ⁿfructum earum. Et quodcunque reliquum fuerit de domo Iuda, mittet radicē deorsum, & faciet fructum sursum.
31 De Ierusalē quippe egredientur reliquiæ, & quod saluetur de monte Sion: zelus Dni
32 exercituum faciet hoc. Quā ob rē hæc dicit Dns de rege Assyriorum, Nō ingredietur vrbē hāc, nec mittet in eā sagittā, nec occupabit eam clypeus, nec circumdabit eā munitio.
33 Per viā quā venit, reuertetur: & ciuitatē hāc nō ingredietur, dicit Dns.
34 Protegamq. vrbē hāc, & saluabo eam propter me, & propter David
35 seruū meū. Factum est igitur in nocte illa, vēnit angelus Dñi, & percussit in castris Assyriorū centū octoginta quinq. millia. Cumq. diluculo surrexissēt, vidit
36 omnia corpora mortuorū. & recedens abiit, & reuertit⁹ est Sennacherib rex Assyriorum, & mansit in Ninive.
37 Cumque adoraret in tēplo Nesroch deum suum, Adramēlech & Sarasser filij eius percusserunt eum gladio, fugerunt⁹ in terram Armeniorū, & regnauit Asar-haddō filius eius pro eo.

CAP. XX.

1 IN diebus illis ægrotauit Ezechias vsq. ad mortē: & venit ad eum Isaias filius Amos, prophēta, dixitq. ei, Hæc dicit
2 Dns-Deus⁹, Præcipe domui tuæ: moreris enim tu, & nō vives. Qui conuertit faciē suā ad parietē, & orauit Dñm, dicens, Obsecro Dne, memento quæso quomodo ambulauerim corā te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitū est corā te, fecerim. Fleuit itaq. Ezechias
4 fletu magno. Et antequām egrederetur Isaias mediā partē atrij, factus est sermo
5 Dni ad eū, dicēs, Reuertere, & dic Ezechiæ duci populi mei, Hæc dicit Dns Deⁱ Dauid patris tui, Audiui orationē tuā, & vidi lachrymā tuam: & ecce, sanaui te,
6 die tertio ascendes tēplum Dñi. Et addā diebus tuis quindecim annos: sed & de manu regis Assyriorum liberabo te, & ciuitatē hāc, & protegam vrbē istā propter
7 me, & propter Dauid seruū meum. Dixitq. Isaias, Afferte massam ficorū. Quā cùm attulissent, & posuissent super hulcus eius, curatus est.
8 Dixerat autem Ezechias ad Isaiam, Quod erit signū quia Dns me sanabit, & quia ascensurus sum
9 die tertia templum Dñi? Cui ait Isaias, Hoc erit signum à Dno, quòd faciurus sit Dns sermonem quem locutus est: Vis vt

Sup. 17, 3. Tob. 1, 1. Sup. 17, 6.

2 Par. 32, 1. Isa. 36, 1. Eccl. 48, 9.

Tob. 1, 24.

Isa. 37, 1.

R.H.G. *populo (Dei) C. 1 MS. *eorum H. C.G.

*ei 5 MS. H.C.G.

1 MS.H. G. *& aperiās* G q.

*tu 8 MS. H.C.G.

*fructus 1 MS. R. C. *Conformiter autē H. & G. legit Textus.*

Tob. 1, 21. Eccl. 48, 24 Isa. 37, 35. 1 Mac. 7, 41 2 Mac. 8, 19

2 Par. 32, 24 Isa. 38, 1. Eccl. 48, 26 1 MS.H. C. G.

1 MS.H. C. G.

ascendat vmbra decem lineis, an vt reuertatur totidem gradibus? Et ait Ezechias, Facile est vmbrã crescere decẽ lineis: nec hoc volo vt fiat, sed vt reuertatur retrorsum decẽ gradibus. Invocauit 11
Isa. 39. 1. inq. Isaias ppheta Dñm, & reduxit vmbra per lineas, quibus ia descẽderat in horologio Achaz, retrorsum decẽ gradibus.

¶ In tẽpore illo misit Berodach Baladã 12
filius Baladan rex Babyloniorũ, literas & munera ad Ezechiã: audierat enim quòd ægrotasset Ezechias. Lætatus est autem 13
in aduentu eorum Ezechias, & ostendit eis domũ aromatũ, & aurũ, & argentum, & pigmenta varia, vngueta quoq;, & domum vasorũ suorũ, & omnia quę habere poterãt in thesauris suis. Non fuit quod nõ mõstraret eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua. Venit au- 14
tẽ Isaias propheta ad regem Ezechiã, dixitq; ei, Quid dixerunt viri isti? aut vnde venerũt ad te? Cui ait Ezechias, De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone. At ille respondit, Quid viderunt in 15
domo tua? Ait Ezechias, Omnia quæcunq; sunt in domo mea, viderunt: nihil est quod nõ mõstrauerim eis in thesauris meis. Dixit itaque Isaias Ezechiæ, 16
Audi sermonẽ Dñi, Ecce dies veniẽt, & 17
auferẽtur omnia quæ sunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui vsq. in diẽ hãc, in Babyloniẽ: nõ remanebit quicquã, ait Dñs. Sed & de filiis tuis qui egredie- 18
tur ex te, quos generabis, tollent, & erũt eunuchi in palatio regis Babylonis.

Dixit Ezechias ad Isaiam, Bonus ser- 19
mo Dñi, quẽ locutus es: sit pax & veritas in diebus meis. Reliqua autẽ ser- 20
monum Ezechiæ, & omnis fortitudo eius, & quomodò fecerit piscinã, & aquæductũ, & introduxerit aquas in ciuitatẽ, nõne hæc scripta sunt in Libro sermonũ dierũ regũ Iudæ? Dormiuitq; Ezechias 21
cum patribus suis, & regnauit Manasses filius eius pro eo. CAP. XXI.

2 Par. 33, 1. DVodecim annorũ erat Manasses cũ regnare cœpisset, & quinquaginta quinq; annis regnauit in Ierusalẽ: nomẽ matris eius Haphsiba. Fecitq; malũ in 2
cõspectu Dñi, iuxta idola gentium, quas deleuit Dñs à facie filiorũ Israel. Con- 3
uertitq; est, & ædificauit excelsa quę dissipauerat Ezechias pater eius: & erexit aras Baal, & fecit lucos sicut fecerat Achab rex Israel: & adorauit omnẽ militiã cæli, & coluit eam. Extruxitq; aras in 4
3 Reg. 7, 10 Ier. 32, 34. domo Dñi, de qua dixit Dñs, ¶ In Ierusalem ponã nomẽ meum. Et extruxit 5
altaria vniuersæ militiæ cæli in duobus atriis templi Dñi. Et traduxit filium 6
suũ per ignẽ & ariolatus est, & obseruauit auguria, & fecit pythones, & aruspices: multiplicauit, vt faceret malũ coram
3 Reg. 7, 10 Dño, & irritaret eũ. Posuit quoq; idô- 7
3 Reg. 8, 16 & 9, 3. lum fusi quę fecerat in templo Dñi, ¶ super quo locutus est Dñs ad Dauid, & ad Salomonẽ filium eius, In templo hoc, & 8
in Ierusalẽ quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponã nomẽ meum in sempiternũ. Et vltrà nõ faciã cõmoueri pedẽ Israel de terra quã dedi patribus eorum: 9
si tamen custodierint opere omnia quæ præcepi eis, & vniuersam legẽ quã mandauit eis seruus meus Moyses. Illi verò nõ audierũt: sed deducti sunt à Manasse, vt facerẽt malũ super Gentes quas con- 10
truit Dñs à facie filiorum Israel. Locutusq; est Dñs in manu seruorum suorũ 11
Ierr. 15, 4. prophetarum, dicens, ¶ Quia fecit Manasses rex Iuda abominationes istas pessimas, super omnia quæ fecerunt Amorrhæi ante eũ, & peccare fecit etiã Iudam 12
in immunditiis suis: propterea hæc dicit Dñs Deus Israel, Ecce ego inducam mala super Ierusalem & Iudã: vt quicũque audierit, tinniant ambæ aures eius. 13
Et extendã super Ierusalẽ funiculum Samariæ, & pondus domus Achab: & delebo Ierusalẽ, sicut deleri solent tabulæ: delẽs vertã, & ducã crebrius stylũ super 14
faciẽ eius. Dimittã verò reliquias hæreditatis meæ, & tradã eas in manus inimicorũ eius: eruntq; in vastitatẽ, & in rapinã cunctis aduersariis suis: eò quòd fe- 15
cerint malũ coram me, & pepererint iritates me, ex die qua egressi sunt patres 16
eorũ ex Aegypto, vsq. ad hãc diẽ. Insuper & sanguine innoxiũ fudit Manasses multũ nimis, donec impleret Ierusalẽ vsque ad os: absq. peccatis suis quib. peccare fe- 17
cit Iudã, vt faceret malũ coram Dño. Reliqua autẽ sermonũ Manasse, & vniuersa quæ fecit, & peccatũ eius quod peccauit, nõne hæc scripta sunt in Libro sermonũ 18
dierũ regũ Iudæ? Dormiuitq; Manasses cũ patribus suis, & sepultus est in horto domus suæ, in horto Ozæ: & regnauit Amõ 19
filius eius pro eo. Viginti duorũ annorũ erat Amõ cùm regnare cœpisset: duobus quoq. annis regnauit in Ierusalẽ. nomen matris eius Messalemeth filia Harus de 20
Ieteba. Fecitq. malũ in cõspectu Dñi, 21
sicut fecerat Manasses pater eius. Et ambulauit in omni via per quã ambulauerat pater eius: seruitq;ue immunditiis, quibus seruierat pater eius, & adorauit 22
eas, & dereliquit Dñm Deũ patrũ suorũ, & nõ ambulauit in via Dñi. Tetenderuntq. et insidiati serui sui, & interfe- 23
cerunt regẽ in domo sua. Percussit aũt populus terræ omnes qui coniurauerãt cõtra regẽ Amon: & constituerunt sibi regẽ
2 Par. 34, 1. Iosiã filiũ eius pro eo. Reliqua autẽ ser- 25
monũ Amõ quæ fecit, nõnne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierũ regũ Iudæ? Sepelierũtq. eum in sepulchro suo, 26
in horto Oza: & regnauit Iosias filius eius pro eo. CAP. XXII.

2 Par. 34, 1. OCto annorũ erat Iosias cùm regnare cœpisset, & triginta vno anno regnauit in Ierusalẽ: nomẽ matris eius Ise- 2
da, filia Hadaia de Besecath. Fecitque

quod

quod placitum erat coram Dño, & ambulauit per oĩa vias Dauid patris sui: nõ declinauit ad dexteram, hucusq; ad sinistram. Anno autẽ octauo decimo regis Iosiæ, misit rex Saphã filiũ Azalia, filij Mesullã scribã tẽpli Dñi, dicẽs ei, Vade ad Helciã sacerdotẽ magnũ, vt confletur pecunia quæ illata est in templum Dñi, quã collegerunt
In domo 4 MS. H. C. G. ianitores à populo, deruq; fabri: per præpositos domus Dñi: qui & dẽtur hoc ea his qui operãtur in tẽplo Dñi, ad instaurandã fractã tẽpli: tignariis videlicet & cemẽtariis, & his qui interrupta cõponunt & vt emantur ligna, & lapides de lapicidinis, ad instaurandum templum Dñi. Verumtamen nõ supputetur eis argentũ quod accipiunt, sed in potestate habeãt, & in fide. Dixit autem Helcias princeps ad Saphã scribã. Librum Legis reperi in domo Dñi: deditq. Helcias volumen Saphan, qui & legit illud.
Ierr. 15, 4. 7 MS. H. C. G. Veniq; quoq. Saphan scriba ad regẽ, & renũtiauit ei quod præceperas, ait, Cõgregauerunt serui tui pecuniã, quæ reperta est in domo Dñi: & dederũt eã vt distribuerent fabris, vt præfectis operũ tẽpli Dñi.
H. C. G. quãquã possit, ex M. et C. etiã Textui similiter pertinet Nec MS. R. Michaia 1 MS. H. C. G. Narrauit quoq. Saphan scriba regi. dicẽs, Librũ dedit mihi Helcias sacerdos. Quẽ cùm legisset Saphan corã rege, & audisset rex verba Libri Legis Dñi, scidit vestimẽta sua. Et præcepit Helciæ sacerdoti, & Ahicã filio Saphã, & Achobor filio Michæ, & Saphan scribæ, & Asaiæ seruo regis, dicẽs, Ite, & consulite Dñm super me, & super populo, & super omni Iuda, de verbis voluminis istius quod inuentum est: magna enim ira Dñi succẽsa est contra nos: quia nõ audierunt patres nostri verba Libri huius, vt facerẽt omne quod scriptũ est nobis. Iersit itaq. Helcias sacerdos, & Ahicã, & Achobor, & Saphã, & Asaia ad Holdã prophetidẽ vxorẽ Sellũ filij Thecuæ, filij Aras custodis vestium, quæ habitabat in Ierusalẽ in Secũda: locutiq. sunt ad eã. Et illa respondit eis, Hæc dicit Dñs Deus Israel, Dicite viro qui misit vos ad me: Hæc dicit Dñs, Ecce, ego adducã mala super locum istum, & super habitatores eius, omnia verba Legis quæ legit rex Iuda: quia dereliquerunt me, & sacrificauerũt dijs alienis, irritãtes me in cũctis operib. manuũ suarũ: & succẽdetur indignatio mea in loco hoc, & nõ extinguetur. Regi aũt Iudæ qui misit vos vt consuleretis Dñm, sic dicetis, Hæc dicit Dñs Deus Israel, Pro eo quod audisti verba voluminis, & perierrum: eũ corã me, & humiliatus es corã Dño, audiens sermonibus contra locum istum, & habitatores eius, quòd videlicet fierẽt in stuporem & in maledictum: & scidisti vestimẽta tua, & fleuisti corã me, & ego audiui, ait Dñs: Idcirco colligã te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrũ tuũ in pace, vt nõ videat oculi tui omnia mala quæ introducturus
2 Par. 34, 30 sum super locum istum. CAP. XXIII. ET renuntiauerunt regi quod dixerat. Qui misit: & cõgregati sunt ad eum oẽs senes Iuda & Ierusalẽ. Ascenditq. rex templum Dñi, & oẽs viri Iuda vniuersi, qui habitabant in Ierusalem cum eo sacerdotes & prophetæ, & omnis populus à parvo vsq. ad magnũ: legitq. cunctis audientibus omnia verba libri fœderis, qui inuentus est in domo Dñi. Steteque rex super gradum: & fœdus percussit corã Dño, vt ambularent post Dñm, & custodirent præcepta eius, & testimonia, & cæremonias in omni corde, & in tota anima, & susciterent verba fœderis hui, quæ scripta erat in libro illo: acquieuitq. populus pacto. Et præcepit rex Helciæ pontifici & sacerdotibus secundi ordinis, & ianitoribus, ¶ vt proicerent de templo Dñi omnia vasa quæ facta fuerãt Baal, & in luco, & vniuerse militiæ cæli: & combussit ea foris Ierusalẽ in Cõualle cedro, & tulit pulueré eorum in Beth-el. Et deleuit aruspices quos posuerãt reges Iuda ad sacrificãdum in excelsis per ciuitates Iuda, & in circuitu Ierusalẽ: & eos qui adolebãt incẽsum Baal, & Soli, & Lunæ, & duodecim signis, & omni militiæ cæli. Et extorri fecit incẽ de domo Dñi foris Ierusalẽ in Cõualle cedro: & combussit eũ ibi, & redegit in pulueré, & proiecit super sepulchra vulgi. Destruxit quoq. ediculas effeminatorũ, quæ erãt in domo Dñi, pro quibus mulieres texebãt domũculas luci. Congregauitque oẽs sacerdotes de ciuitatibus Iuda: & coinquinauit excelsa, vbi sacrificabãt sacerdotes, de Gabaa vsq. Ber sabee: & destruxit aras portarum in introitu oſtij Iosue principis ciuitatis, quod erat ad sinistram portæ ciuitatis. Verũtamẽ nõ ascendebãt sacerdotes excelsorũ ad altare Dñi in Ierusalem: sed tantùm comedebãt azyma in medio fratrũ suorũ. Coinquinauit quoque Thopheth, quod est in Cõualle filij Ennõ: vt nemo consecraret filium suum aut filiã suã igne, Moloch. Abstulit quoque equos quos dederãt reges Iudæ, Soli, in introitu tẽpli Dñi, iuxta exedrã Nathanmelech eunuchi, qui erat in Pharurim: currus aũtem Solis combussit igni. Altaria quoq. quæ erãt super tecta cœnaculi Achaz, & altaria quæ fecerãt reges Iudæ, & altaria quæ fecerãt Manasses in duobus atriis tẽpli Dñi, destruxit rex: & cucurrit inde, & dispersit cinerẽ eorum in
3 Reg. 11, 7. torrẽtẽ cedrõ. Excelsa quoq. quæ erãt in Ierusalẽ ad dexteram partẽ Montis offensionis, quæ ædificauerat Salomõ rex Israel Astaroth idolo Sidoniorũ, & Chamos offensioni Moab, & Melchõ abominationi filiorũ Ammõ, polluit rex. Et cõtriuit statuas, & succidit lucos: repleuitque
3 Re. 12, 28. - 1 MS. H. C. G. loca eorum ossibus mortuorũ. ¶ Insuper & altare quod erat in Bethel, & excelsum quod fecerat Ieroboã filius Nabat,

qui

qui peccare fecit Israel: & altare illud excelsum destruxit, atq. cōbusit, & comminuit in puluerē, succenditq. etiā lucum.
Et conuersus Iosias, vidit ibi sepulchra quæ erāt in mōte: misitq., & tulit ossa de sepulchris, & cōbusit ea super altare, & polluit illud iuxta verbū Dni quod locutus est vir Dei, qui prædixerat verba hæc.
3 Reg. 13,2 Et ait, Quis est titulus ille quē video? Respōderūntq. ei ciues vrbis illius, Sepulchrū est hominis Dei, qui venit de Iuda, & prædixit verba hæc quæ fecisti super altare Beth-el. Et ait, Dimittite eū, nemo cōmoueat ossa eius. Et intacta mānserūt ossa illius, cū ossibus prophetæ qui venerat de Samaria. Insuper & omnia phana excelsorū, quæ erāt in ciuitatibus Samariæ, quę fecerāt reges Israēl ad irritandū Dnm, abstulit Iosias: & fecit eis secundū omnia opera quę fecerat in Bethel. Et occidit vniuersos sacerdotes excelsorū qui erāt ibi super altaria: & cōbusit ossa humana super ea: reuersusq. est Ierusalē. ¶ Et præcepit omni populo dicēs, 21
2 Par. 35,3 3 Esdr. 1,1. Facite Phase Dño Deo vestro, secundū quod scriptum est in libro fœderis hui⁹. Nec enim factū est Phase tale a diebus iudicū, qui iudicauerunt Israēl, & omnū dierū regū Israēl, & regū Iuda, sicut in octauo decimo anno regis Iosiæ factū est Phase istud Dño in Ierusalē. Sed & pythones & ariolos, & figuras idolorum, & immunditias, & abominationes quæ fuerat in terra Iuda & Ierusalē, abstulit Iosias: vt statueret verba legis, quæ scripta sunt in libro quē inuenit Helcias sacerdos in templo Dni. Similis illi nō fuit ante eū rex, qui reuerteretur ad Dnm in omni corde suo, & in tota anima sua, & in vniuersa virtute sua iuxta omnē legem Moysi: neq. post eū surrexit similis illi.
Inf. 24,2. Veruntamen non est auersus Dns ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor eius contra Iudam: propter irritationes quibus prouocauerat eū Manasses. Dixit itaq. Dns, Etiā Iudā auferā à facie mea, sicut abstuli Israēl: & proiciā ciuitatem hanc quā elegi Ierusalē, & domum de qua dixi, erit nomen meum ibi. Reliqua autē sermonum Iosiæ, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborū dierum regū Iudæ? ¶ In diebus eius ascēdit Pharao ᵃNecha⁹ rex Aegypti, cōtra regē Assyriorum ad flumen Euphratē: & abiit Iosias rex in occursum eius: & occisus est in Mageddo, cum vidisset eum.
2 Par. 35,20. 3 Esd. 1,23. ᵃ Necho (& in sequētibus) 1 MS. H. Verū, Textum consentūt G. ᵇ eiusdem C.
Et portauerunt eum serui sui mortuū de Mageddo: & pertulerunt in Ierusalē, & sepelierunt eū in sepulchro suo. ¶ Tulitq. populus terræ Ioachaz filium Iosiæ, & vnxerunt eum, & constituerunt eum regem pro patre suo. Viginti trium annorum erat Ioachaz cùm regnare cœpisset, & tribus mēsibus regnauit in Ierusalē: nomē matris eius Amital, filia Ieremiæ de Lobna. Et fecit malum coram Dño, iuxta omnia quæ fecerāt patres eius. Vinxitq́ue eum Pharao Nechao in ᵃReblatha', quæ est in terra Emath, ne regnaret in Ierusalē: & imposuit mulctā terræ centum talentis argenti, & talento auri. Regēq. constituit Pharao Nechao Eliacim filiū Iosiæ, pro Iosia patre eius: vertitq. nomen eius Ioacim. porrò Ioachaz tulit, & duxit in Aegyptū. Argentum autē, & aurū dedit Ioacim Pharaoni cùm indixisset terræ per singulos, vt cōferretur iuxta præceptum Pharaonis: & vnumquēq. iuxta vires suas exegit, tam argēntum quàm aurū de populo terræ: vt daret Pharaoni Nechao. Viginti quinq. annorum erat Ioacim cū regnare cœpisset: & vndecim annis regnauit in Ierusalē: nomē matris eius ᵃZebida' filia Phadaia de Ruma. Et fecit malū cora Dño iuxta omnia quæ fecerant patres eius.
ᵃ Rebla 1 MS. H. C. ᵃ Reblaa G.
ᵃ Zebuda 1 MS. H. C. ᵃ Zebuda G.

CAP. XXIIII.

IN diebus eius ascēdit Nabuchodonosor rex Babylonis, & factus est ei Ioacim seruus tribus annis: & rursum rebellauit contra eum. Immisitq. ei Dns latrūculos Chaldæorū, & latrunculos Syriæ, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorū Ammō: & immisit eos in Iudam, vt disperderet eū, iuxta verbū Dni quod locutus fuerat p seruos suos prophetas. Sup. 23,27.
Factū est autem hoc per verbum Dni cōtra Iudā, vt auferret eum corā se propter peccata Manasse vniuersa quę fecit
& propter sanguinē innoxium quē effudit, & impleuit Ierusalē cruore innocētium: & ob hanc rē noluit Dns propitiari. Reliqua autē sermonum Ioacim, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierū regū Iudæ? Et dormiuit Ioacim cū patribus suis:
& regnauit Ioachin filius eius pro eo.
Et vltrà nō addidit rex Aegypti, vt egrederetur de terra sua: tulerat enim rex Babylonis à riuo Aegypti, vsq. ad fluuiū Euphratē, omnia quæ fuerāt regis Aegypti. Decē & octo annorū erat Ioachin cùm regnare cœpisset, & tribus mēsibus regnauit in Ierusalem: nomē matris eius ᵃNohesta' filia Elnathan de Ierusalem.
ᵃ Nehusta 1 MS. H. C. Dan. 1,1.
Et fecit malum coram Dño, iuxta omnia quæ fecerat pater eius. ¶ In tempore illo ascenderunt serui Nabuchodonosor regis Babylonis in Ierusalem, & circūdata est vrbs muntionibus. Veniitq. Nabuchodonosor rex Babylonis ad ciuitatē, cum serui⁹ suis vt oppugnaret eā.
ᵃ quū serui eius oppugnarent 1 MS. H. C. G.
Egressusq. est Ioachin rex Iuda ad regē Babylonis, ipse & mater eius, & serui eius, & principes eius, & eunuchi eius: & suscepit eum rex Bab. Ionis anno octauo regni sui. Et protulit inde omnes thesauros domus Dni, & thesauros domus regis: & cōcidit vniuersa vasa aurea quę fecerat Salomon rex Israel in templo Dni iuxta verbum Dni. Et transtulit omnem Ierusalem, & vniuersos principes,

& omnes fortes exercitus, decem millia, in captiuitatem: & omnem artificem & inclusorem: nihilq. relictum est, exceptis
2. Par. 36,10 Esth. 2,6. & 11,4. pauperibus populi terræ. ¶ Transtulit quoq. Ioachin in Babylonē: & matrē regis, & vxores regis, & eunuchos eius: & iudices terræ duxit in captiuitatē de Ierusalem in Babylonem. Et omnes viros robustos, septē millia, & artifices, & inclusores mille, omnes viros fortes & bellatores iduxitq. eos rex Babylonis captiuos in Babylonē. ¶ Et constituit Matthaniā patruū eius pro eo: imposuitque nomen ei Sedeciam.
Ier. 37,1. & 52,1. Vicesimū & primū annum ætatis habebat Sedecias cùm regnare cœpisset, & vndecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius erat Amital, filia Ieremiæ de Lobna. Et fecit malum coram Dño, iuxta omnia quæ fecerat Ioacim. Irascebatur enim Dns contra Ierusalem & contra Iudam, donec proiiceret eos à facie sua: recessitque Sedecias à rege Babylonis.

CAP. XXV.

FActum est autem anno nono regni eius, mense decimo, decima die mēsis, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse & omnis exercitus eius in Ierusalem, & circumdederunt eam: & extruxerunt in circuitu eius munitiones. Et
2 clausa est ciuitas atq. vallata, vsq. ad vndecimum annum regis Sedeciæ, nona
3 die mēsis, prævaluitq. fames in ciuitate, nec erat panis populo terræ. Et interrupta est ciuitas: & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viā portæ, quæ est inter duplicē murum ad hortū regis (porrò Chaldæi obsidebant in circuitu ciuitatē) fugit itaq. Sedecias per viā quæ ducit ad
4 campestria solitudinis. Et persecutus est
5 exercitus Chaldæorū, regē, comprehenditq. eum in planitie Iericho: & omnes bellatores qui erāt cum eo, dispersi sunt, & reliquerunt eum. Apprehensum ergo regem duxerunt ad regē Babylonis in Reblatha: qui locutus est cū eo iudicia.
6
7 Filios autē Sedeciæ occidit corā eo, & oculos eius effodit, vinxitq. eum catenis, & adduxit in Babylonē. Mense quinto,
8 septima die mensis, ipse est annus nonus decimus regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps exercitus, seruus regis
Psal. 37. Babylonis in Ierusalem. ¶ Et succendit
9 domum Dni, & domum regis: & ᵃ domos Ierusalem, omnemq. domum combussit igni. Et muros Ierusalē in circuitu de-
10 struxit omnis exercitus Chaldæorū, qui erat cum principe militum. Reliquam
11 autē populi partē, quę remāserat in ciuitate, & perfugas qui transfugerat ad regē Babylonis, & reliquum vulgus transtulit Nabuzardan princeps militiæ. ¶ Et de
12 pauperibus terræ reliquit vinitores & agricolas. Columnas autē æreas, quæ erāt
13 in templo Dni, & bases, & mare æreū quod erat in domo Dni, cōfregerunt Chaldæi,
14 & transtulerunt ea omne in Babylonem. Ollas quoq. æreas & trullas, & tridentes, & scyphos, & mortariola, & omnia vasa ærea, in quibus ministrabant, tule-
15 runt. Necnon & thuribula, & phialas: quæ aurea, aurea: & quæ argentea, argē-
16 tea: tulit princeps militiæ, id est columnas duas, mare vnū, & bases quas fecerat Salomon in templo Dni, nō erat pondus
3. Reg. 7,23 Ier. 52,16. 2. Par. 3, 15. 17 æris omnīū vasorum. ¶ Decem & octo cubitos altitudinis habebat columna vna: & capitellum æreum super se altitudinis trium cubitorū: & retiaculū, & malogranata super capitellum columnæ, omnia ærea: similē & columna secunda habebat
18 ornatum. Tulit quoq. princeps militiæ Saraiam sacerdotē primum, & Sophoniā
19 sacerdotē secundū, & tres ianitores. Et de ciuitate eunuchum vnū qui erat præfectus super bellatores viros: & quinque viros de his qui ꝑterant corā rege, quos reperit in ciuitate: & Sopher principem exercit⁹, qui probabat tyrones de populo terræ: & ᵃ sex' viros è vulgo, qui inuenti
ᵃ sexaginta 1 MS. R. H. C. G.
20 fuerant in ciuitate. Quos tollens Nabuzardan princeps militum, duxit ad regem
21 Babylonis in Reblatha. Percussitq. eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in Terra-Emath: & transtatus est Iuda
Ier. 40,5.9. 22 de terra sua. ¶ Populo autē qui relictus erat in Terra-Iuda, quē dimiserat Nabuchodonosor rex Babylonis, præfecit Go-
23 dolię filium Ahica filij Saphan. Quod cùm audissent omnes duces militū, ipsi & viri qui erant cum eis, videlicet quòd constituisset rex Babylonis Godoliam: venerūt ad Godoliā in Maspha, Ismahel filius Nathaniæ, & Iohanan filius Careæ, & Saraia filius Thanehumeth Nephathites, & Iezonias filius Maachathi, ipsi
24 & socij eorum. Iurauitq. Godolias ipsis & socijs eorum, dicēs: Nolite timere seruire Chaldæis: manete in terra, & seruite
25 regi Babylonis, & bene erit vobis. Factū est autē in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ filij Elisama de semine regio, & decē viri cum eo: percusserunt Godoliā, qui & mortu⁹ est: sed & Iudæos & Chaldæos qui erāt cum eo in Maspha.
26 Consurgens vniuersus populus à paruo vsq. ad magnū, & principes militum venerunt in Aegyptum timētes Chaldæos.
27 Factū est verò in anno tricesimo septimo trāsmigrationis Ioachin regis Iudæ, mense duodecimo, vicesimaseptima die mēsis: sublenauit Euil-merodach rex Babylonis anno quo regnare cœperat, caput
28 Ioachin regis Iudæ de carcere. Et locut⁹ est ei benignè: & posuit thronū eius super thronū regum qui erāt cum eo in Ba-
29 bylone. Et mutauit vestes eius quas habuerat in carcere, & comedebat panem semper in cōspectu eius cūctis diebus vitæ suæ.
30 Annona quoq. cōstituit ei sine intermissione, quæ & dabatur ei à rege per singulos dies omnibus diebus vitæ suæ.

LIBER PARALI-
POMENON PRIMVS: HE-
BRAICE DIRE HAIAMIM.

CAP. I.

Gen.2,15. 4,23. & 5. 10.
ADam, Seth, Enos, Cainan, Ma-
halecel, Iared, Henoch, Mathusa- 1
le, Lamech, Noe, Sem, Cham, 2
Gen.10,2. & Iapheth. Filij Iapheth: Gomer, & 3
Magog, & Madai & Iauan, Thubal, Mo- 4
soch, Thiras. Porrò filij Gomer: Ascc- 5
nez, & Riphath & Thogorma. Filij autè 6
Iauan: Elisa & Tharsis, Cethim & Do- 7
danim. Filij Cham: Chus & Mesraim 8
& Phut & Chanaan. Filij autem Chus: 9
Saba & Heuila, Sabatha & Regma & Sa-
Gen.10,8. bathacha. Porro filij Regma: Saba & Da-
dan. Chus autem genuit Nemrodisse co- 10
pit esse potens in terra. Mesraim verò 11
genuit Ludim & Anamim & Laabim &
Nephtuim, Phetrusim quoque & Cas- 12
luim: de quibus egressi sunt Philisthiim
& Caphtorim. Chanaã verò genuit Si- 13
donem primogenitũ suũ: Hethæũ quoq;
& Iebuseum & Amorrhæum & Ger- 14
geæum, Heuzumq; & Araceum, & Si- 15
næum, Aradium quoq; & Samaræum & 16
Gen.10,22. Hamatheum. ¶Filij Sem: Aelam & As-
24,10. 11. sur & Arphaxad & Lud & Aram: Hus, & 17
Hul & Gether & Mosoch. Arphaxad 18
autẽ genuit Sale, qui & ipse genuit He-
ber. Porrò Heber nati sunt duo filij, 19
nomẽ vni Phaleg, quia in diebus eius di-
uisa est terra: & nomẽ fratris eius Iectan.
Iectan autẽ genuit Elmodad & Saleph 20
& Asarmoth & Iare, Adoram quoq; & 21
Vzal & Decla, Hebal etiã & Abimael 22
& Saba, necnon & Ophir & Heuila & 23
Iobab, omnes isti filij Iectan. Sem, Ar- 24
phaxad, Sale, Heber, Phalec, Ragau, 25
Serug, Nachor, Thare, Abram, ipse est 26
Gen.11, 26 Abraham. ¶Filij autẽ Abrahã, Isaac & 27
Gen.25,12. Ismahel. Et hæ generationes eorũ. ¶Pri- 28
mogenitus Ismahelis, Nabaioth & Cedar 29
& Adbeel & Mabsan, & Masma & Du- 30
ma, Massa, Hadad, & Thema, Iachur, 31
*Rectur 1 Naphis, Cedma. hi sunt filij Ismahelis.
MS. H.G. Filij autẽ Cetur̃ concubinæ Abraham, 32
quos genuit Zamran, Iecsan, Madã, Ma-
dian, Iesboc, & Sue. Porro filij Iecsan:
Saba & Dadã. ¶Filij autẽ Dadan: Assu- 33
r--12 MS. rim & Latusim & Laomim. ¶Filij autẽ
R.H.C. Q.n. Madiã: Epha & Epher & Henoch & A-
Gen.25, 3 bida & Eldaa, omnes hi, filij Cetur̃.
Gen.25, 18 ¶Genuit autẽ Abrahã Isaac: cuius fue- 34
Gen.36, 12 runt filij Esau & Israel. ¶Filij Esau: 35
Eliphaz, Rauuel, Iehus, Ihelom & Core. 36
Filij Eliphaz: Theman, Omar, Sephi, 37
Gaiam, Cenez, Thamna, Amalec. Filij 38
Rahuel: Nahath, Zara, Samà, Meza. Fi-
lij Seir: Lotã, Sobal, Sebeon, Ana, Dison,
Eser, Disan. Filij Lotã: Hori, Homam. 39
Soror autẽ Lotã fuit Thamna. Filij So- 40
bal: Alian, & Manahath, & Ebal, Sephi
& Onan. Filij Sebeon: Aia & Ana. Filij
41 Ana: Dison. Filij Dison: Hamram, &
42 Esebã & Iethran & Charan. Filij Eser:
Balaan & Zauan & Iacan. Filij Disan:
43 Hus & Aran. Isti sunt reges qui impe-
rauerunt in Terra-Edom, antequã esset
rex super filios Israel: Bale filius Beor:
44 & nomẽ ciuitatis eius, Denaba. Mortu-
est autem Bale, & regnauit pro eo Iobab
45 filius Zare de Bosra. Cumque & Iobab
fuisset mortuus, regnauit pro eo Husam
46 de Terra-Themanorum. Obiit quoque
& Husam, & regnauit pro eo Adad filius
Badad, qui percussit Madian in Terra-
Moab: & nomen ciuitatis eius Auith.
47 Cumq; & Adad fuisset mortuus, regna-
48 uit pro eo Semla de Masreca. Sed &
Semla mortuus est, & regnauit pro eo Saul
de Rohoboth, quæ iuxta amnem sita est.
49 Mortuo quoq; Saul, regnauit pro eo Ba-
50 lanan filius Achobor. Sed & hic mor-
tuus est, & regnauit pro eo Adad: cuius
vrbis nomen fuit Phau, & appellata est
vxor eius Meetabel filia Matred filiæ Me
51 zaab. Adad autẽ mortuo, duces pro re-
gibus in Edom esse coperũt: dux Tham-
52 na, dux Alua, dux Ietheth, dux Ooliba-
53 ma, dux Ela, dux Phinon, dux Cenez,
54 dux Themã, dux Mabsar, dux Magdiel,
dux Hyram. hi duces Edom.

CAP. II.

1 FIlij autẽ Israel: Ruben, Simeon, Le- Gen.29,32.
2 ui, Iuda, Issachar, & Zabulon, Dan, & 30,5.&
Ioseph, Ben-iamin, Nephthali, Gad & 35.
3 Aser. ¶Filij Iudæ: Her, Onan, & Sela. hi Gen.38,3.
tres nati sunt ei de filia Sue Chananitidis.
Erat autẽ Her primogenitus Iudæ, malus
4 coram Dño, & occidit eum. Thamar autẽ
nurus eius peperit ei Phares & Zara. om-
5 nes ergo filij Iudæ, quinque. Filij autẽ
6 Phares: Hesron & Hamul. Filij quoq; Inf.4,1.
Zaræ: Zamri & Ethan & Eman, Chal- Matth.1.
chal quoque, & Darda, simul quinque. ¶ Dara 4
7 Filij Charmi: Achar, iqui turbauit Is- MS.R.H.
rael, & peccauit in furto anathematis. ¶Darade
8 Filij Ethan: Azarias. Filij autẽ Hes- G.
9 ron qui nati sunt ei: Ierameel & Ram & Iosue 7.
10 Calubi. ¶Porrò Ram genuit Aminadab. Ruth 4,19.
Aminadab autẽ genuit Nahasson princi-
11 pem filiorum Iuda. Nahasson quoq; ge-
12 nuit Salma, de quo ortus est Booz. Booz
vero genuit Obed, qui & ipse genuit Isai.
13 ¶Isai autẽ genuit primogenitum Eliab, 2.Reg.16,
secundum Aminadab, tertium Simmaa, 10&-19.12
14 quartum Nathanael, quintum Raddai, ¶Abu adab
15 sextum Asom, septimum Dauid. quo- 5 MS.H.
16 rum sorores fuerunt, Sarua & Abigail. G.
Filij Saruæ: Abisai, Ioab & Asael, tres.
17 Abigail autem genuit Amasa, cuius pa-
18 ter fuit Iether Ismahelites. Caleb verò
filius Hesron accepit vxorem nomine
Azuba, de qua genuit Ierioth: fuerunt q;
19 filij eius Iaser & Sobab & Ardon. Cũq;
mortua fuisset Azuba, accepit vxorẽ Ca-
leb, Ephratha: quæ peperit ei Hur.
20 Porro Hur genuit Vri: & Vri genuit Be-
21 seleel. Postea ingressus est Hesron ad

filiam

filiã Machir patris Galaad, & accepit eam
cum esset annorum sexaginta: quę pepe-
rit ei Segub. Sed & Segub genuit Iair,
& possedit viginti tres ciuitates in Terra-
Galaad. Cepit. Geßur & Aram oppida
Iair, & Canath & viculos eius sexaginta
ciuitatum. omnes isti, filij Machir patris
Galaad. Cum autẽ mortuus esset Hes-
ron, ingressus est Caleb ad Ephratha. Ha-
buit quoq; Hesron vxorẽ Abiã, quæ pe-
perit ei Asshur patrẽ Thecuæ. Nati sunt
autẽm filij Ierameel primogeniti Hesro,
Ram primogenitus eius, & Buna & Aras,
& Asom & Achia. Duxit quoq; vxorem
alterã Ierameel, nomine Atara, quæ fuit
mater Onam. Sed & filij Ram primo-
geniti Ierameel, fuerunt Moos, Iamin &
Acar. Onam autem habuit filios Semei
& Iada. Filij autẽ Semei: Nadab & Abi-
sur. Nomen verò vxoris Abisur, Abi-
hail, quæ peperit ei Ahobban, & Molid.
Filij autẽ Nadab fuerunt Saled, & Ap-
phaim. Mortuus est autem Saled absque
liberis. Filius verò Apphaim, Iesi: qui
Iesi genuit Sesan. Porro Sesan genuit O-
holai. Filij autem Iada fratris Semei:
Iether & Ionathã. Sed & Iether mortuus
est absq; liberis. Porrò Ionathan genuit
Phaleth & Zaza. Isti fuerũt filij Ierameel.
Sesan autem nõ habuit filios, sed filias: 34
& seruum Aegyptium, nomine Ieraa.
Dedit ei filiam suam vxorẽ: quæ pe- 35
perit ei Ethei. Ethei autem genuit Na- 36
than, & Nathan genuit Zabad. Zabad 37
quoq; genuit Ophlal, & Ophlal genuit 38
Obed. Obed genuit Iehu, Iehu genuit 39
Azariam, Azarias genuit Helles, & Hel-
les genuit Elasa. Elasa genuit Sisamoi, 40
Sisamoi genuit Sellum, Sellum genuit 41
Icamiam, Icamia autem genuit Elisama.
Filij autẽ fratris Ierameel: Mesa 42
primogenitus eius, ipse est pater Ziph: &
filij Maresa patris Hebron. Porro filij 43
Hebron, Core & Taphua, & Recem &
Sammai. Samma autem genuit Raham 44
patrem Iercaam, & Recem genuit Sam-
mai. Filius *Sammai, Maon: & Maon 45
pater Beth-sur. Epha autẽ concubina 46
Caleb peperit Haran & Mosa & Gezez.
Porro Haran genuit Gezez. Filij autem 47
Iahaddai: Regom & Ioathan & Gesan &
Phalet & Epha & Saaph. Concubina 48
Caleb Maacha, peperit Saber & Thara-
næ. Genuit autem Saaph pater Madme-
na, Sue patrem Machbenæ, & patrem Ga
baa. Filia verò Caleb, fuit Achsa. Hi e- 50
rant filij Caleb, filij Hur primogeniti
Ephratha, Sobal pater Cariath-iarim.
Salma pater Beth-lehem, Hariph pater 5
Beth-gader. Fuerunt autem filij Sobal
patris Cariath-iarim, Qui videbãt di-
midium requietionis. Et de cognatione 53
Cariath-iarim, Iethrei & Aphuthei &
Semathiei & Maserei. Ex his egressi sunt
Saraite & Esthaolite. Filij Salma: Beth- 54
lehem, & Netophathi, Coronæ domus-
Ioab, & Dimidium requietionis Sarai.
Cognationes quoq; scribarũ habitantiũ 55
in Iabes, Canetes atq; Resonantes, & In-
tabernaculis-cõmorates. Hi sunt Cinæi,
qui venerunt de Calore patris domus
Rechab. CAP. III.
1 DAuid vero hos habuit filios, qui ei 2.Reg.3,2.
nati sunt in Hebron: primogenitum
Amnon ex Achinoam Iezrahelitide: se-
cundum Daniel de Abigail Carmelitide.
2 tertium Absalom filium Maacha filiæ
Tholomai regis Gessur, quartum Adoniã
3 filium Aggith, quintum Saphatiam ex
Abital, sextũ Iethrahã de Egla vxore
4 sua. Sex ergo nati sunt ei in Hebron, vbi
regnauit septem annis, & sex mensibus.
Triginta autem & tribus annis regnauit
5 in Ierusalem. ¶Porrò in Ierusalem nati 2.Reg.5,14
sunt ei filij Simmaa & Sobab, & Nathã,
& Salomon, quatuor de Bethsabee filia
6 Ammiel, Iebaar quoq; & Elisama & *Bethsua 1
7 Eliphalet & Noge & Nepheg & Iaphia, MS.
8 necnõ Elisama & Eliada & Eliphelet, *Bath sua
9 nouem: omnes hi, filij Dauid, absq; filijs Hier.H.
concubinarũ: habuerũt autẽ sororẽ Thamar. *Bersabee
10 Filius autẽ Salomonis, Roboam: cuius MS.R.G.
Abia filius, genuit Asa. De hoc quoq; na-
11 tus est Iosaphat pater Ioram: qui Ioza
genuit Ochoziam, ex quo ortus est Joas:
12 & huius Amasias filius, genuit Azariã.
13 Porrò Azarie filius Ioatham, procreauit
Achaz patrem Ezechiæ, de quo natus est
14 Manasses. Sed & Manasses genuit Amõ
15 patrem Iosiæ. Filij autem Iosiæ fuerũt,
primogenitus Iohanan, secundus Ioacim,
16 tertius Sedecias, quartus Sellum. ¶De Mat.1, 11.
Ioacim natus est Iechonias & Sedecias.
17 Filij Iechoniæ fuerunt, Asir, Salathiel,
18 Melchiram, Phadaia, Senneser & Icce-
19 mia, *Sama' & Nadabia. De Phadaia *Hosama
orti sunt Zorobabel & Semei. Zorobabel H.G.
20 genuit Mosollam, Hananiã, & Salomith
21 sororem eorum: Hasabã quoq; & Ohol, & Barachian, & Hasadian, Iosabhesed,
22 quinque. Filius autẽ Hananiæ Phaltias
patrem Iesaiæ, cuius filius Raphaia. huius
quoq; filius, Arnan, de quo natus est Ob-
23 dia, cuius filius fuit Sechenias. Filius
Sechenix, Semeia: cuius filij Hattus &
Igeal & Baria & Naaria & Saphat, --7 MS.
24 Sex', *sex numero'. Filius Naariæ, Hier. H.G
Elioenai & Ezechias & Ezricam, tres. שש
25 Filius Elioenai, Odulia & Eliasub &
Phaleia & Accub & Iohanan & Dalaia
26 & Anani, septem. CAP. IIII.
1 FIlij Iudæ: Phares, Hesron & Charmi Sup.2,4.
2 & Hur & Sobal. Raia verò filius So- Gen.28,39.
bal genuit Iahath, de quo nati sunt Ahu- & 46,12.
3 mai & Lahad. hæ cognationes Sarathi. Ita
quoq; Iarpa Etam: Iezrahel & Iesema &
Iedebus. Nomen quoque sororis eorum,
4 Asselelphuni. Phanuel autem pater Ge-
dor, & Ezer pater Hosa. isti sunt filij Hur
primogeniti Ephratha patris Beth-le-
5 hem. Assur verò patri Thecuæ erãt duę
6 vxores, Hatara & Naara. Peperit autem

ei Naara,

el Naara, Ozra & Hepher & Themani & Ahasthari, isti sunt filij Naara. Porro filij Halaa: Sereth, & Sahar & Ethnan. 7

Cos autem genuit Anob & Soboba, & cognationes Aharchel filij Arum. Fuit autē Iabes inclytus præ fratribus suis, & mater eius vocauit nomē filius Iabes, dicens, Quia peperi eū in dolore. Inuocauit vero Iabes Deum Israël, dicēs: Si benedicēs benedixeris mihi, & dilataueris terminos meos, & fuerit manus tua mecum, & feceris me à malitia non opprimi. Et præstitit Deus quæ precatus est. 8 9 10

Caleb aut frater Sua genuit Mahir, qui fuit pater Esthon. Porro Esthon genuit Beth-rapha & Phesse & Tehinna patrem vrbis Nass. hi sunt viri Recha. Filij autē Cenez: Othoniel & Saraia. Porro filij Othoniel, Hathath & Maonathi. Maonathi genuit Ophra. Saraia autem genuit Ioab patrē Vallis-artificum: ibi quippe artifices erant. Filij verò Caleb filij Iephone: Hir & Ela & Naham. Filij quoq. Ela: Cenez. Filij quoq. Ialeleel: Ziph & Zipha, Thiria, & Asrael. Et filij Ezra: Iether & Mered & Epher & Ialon, genuitq. Mariā & Sammāi & Iesba patrem Esthamo. Vxor quoq. eius Iudaia, peperit Jared patrē Gedor, & Heber patrē Socho, & Icuthiel patrem Zanoe. hi autē filij Bethiæ filiæ Pharaonis, quā accepit Mered. Et filij vxoris Odaiæ sororis Naham patris Ceila, Garmi, & Esthamo qui fuit de Machathi. Filij quoq. Simō: ¶Ammon & Rinna filius Hanan, & Thilon. Et filij Iesi: Zoheth & Benzoheth. 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

¶ Filij Sela, filij Iudæ: Her pater Lecha, & Laada pater Maresa, & cognationes domus operantium byssum in Domo-imamenti. Et Qui stare fecit Solem, virig. Medaeli, & Secur' & Incendēs, qui principes fuerunt in Moab, & ¶Qui reuersi sunt in "Labem". hæc autē verba vetera. 21 22

Hi sunt figuli habitātes in Plantationibus & in Sepibus, apud regē in operibus eius, & morati sunt ibi. Filij Simeon: Namuel & Iamin, Iarib, Zara, Saul. 23 24

Sellum filius eius, Mapsam filius eius, Masma filius eius. Filij Masma: Hamuel filius eius, Zachur filius eius, Semei filius eius. Filij Semei septem, & filiæ sex: fratres autē eius nō habuerūt filios multos, & vniuersa cognatio nō potuit adæquare summā filiorum Iuda. Habitauerunt autem in Ber-sabee & Molada & Hasar-sual, & in Bala, & in Asom, & in Tholad, & in Bathuel, & in Horma, & in Siceleg, & in Beth-marchaboth, & in Hasar-susim, & in Beth-berai, & in Saasim. hæ ciuitates eorum vsq. ad regē Dauid. Villæ quoq. eorum: Eta & Acu, Remmon, & Thochen & Asan, ciuitates quinque. Et vniuersi viculi eorum per circuitum ciuitatū istarum vsq. ad Baal. hæc est habitatio eorū, & sedium distributio. Mosobab quoque & Iemlech, & Iosa filius Amasiæ, & Ioel, & Iehu filius Iosibiæ filij Saraiæ filij Asiel, & Elioenāi & Iacoba & Iesuhaia & Asaia & Adiel & Ismiel & Banaia, Ziza quoque filius Sephei filij Allon filij Idaia filij Semri filij Samaia. Isti sunt nominati principes in cognationibus suis, & in domo affinitatum suarū multiplicati sunt vehementer. Et profecti sunt vt ingrederētur in Gador vsq. ad Orientē vallis, & vt quærerent pascua gregib. suis. Inueneruntq. pascuas huberes & valde bonas, & terram latissimā & quietā & fertilem, in qua antè habitauerant de stirpe Cham. Hi ergo venerūt quos suprà descripsim' nominatim, in diebus Ezechiæ regis Iuda: & percusserunt tabernacula eorum, & habitatores qui inuenti fuerāt ibi, & deleuerūt eos vsq. in præsentē diē: habitauerūntq. pro eis, quoniā habertimas pascuas ibidem repererunt. De filiis quoq. Simeon abierunt in montem Seir viri quingenti, habentes principes Phaltiā & Naariam & Raphaiā & Oziel filios Iesi: & percusserunt reliquias, quæ euadere potuerant, Amalecitarum, & habitauerunt ibi pro eis vsq. ad diem hanc. 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43

¶ Amon & MS.R. Hier. H. G. Gen.38.3.

¶ Quæ reuersæ MS. R. Hier. Q.n. ¶ Lehem MS.R.G. Gen.46,10.

CAP. V.

Filij quoq. Ruben primogeniti Israël (ipse quippe fuit primogenit' eius: sed cum violasset thorum patris sui, data sunt primogenita eius filiis Ioseph filij Israël, & non est ille reputatus in primogenium. Porrò Iudas qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe eius principes germinati sunt: primogenita autem reputata sunt Ioseph) ¶ filij ergo Rubē primogeniti Israël: Enoch & Phallu, Esron & Charmi. Filij Ioel: Samia filius eius, Gog filius eius, Semei filius eius, Micha filius eius, Reia filius eius, Baal filius eius, Beera filius eius, quē captiuum duxit Thelgath-phalnasar rex Assyriorum, & fuit princeps in tribu Ruben. Fratres autem eius, & vniuersa cognatio eius quando numerabantur per familias suas, habuerunt principes Iehiel, & Zachariam. Porro Bala filius Azaz, filij Samma, filij Ioel, ipse habitauit in Aroer vsque ad Nebo & Beelmeon. Contra orientalem quoq. plagam habitauit vsq. ad introitum eremi & flumen Euphraten. Multum quippe iumentorū numerū possidebāt in Terra Galaad. In diebus autem Saul prœliati sunt contra Agarenos, & interfecerunt illos, habitauerūntq. pro eis in tabernaculis eorum, in omni plaga quæ respicit ad Orientem Galaad. Filij verò Gad e regione eorum habitauerunt in Terra Basan vsq. Selcha: Ioel in capite, & Saphan secundus: Ianai autem & Saphāt in Basan. Fratres verò eorum secundum domos cognationum suarum, Michael & Mosollam & Sebe & Iorai & Iachan & Zie & Heber, septem. Hi filij Abihail, filij Huri, filij Iara, filij Galaad, filij Michael, filij Iesesi, filij Ieddo, filij Buz. Fratres quoq. filij Abdiel, filij Guni, princeps domus in familiis suis. Et habitauerūt in Galaad & in Basan & in viculis eius, & in cunctis suburbanis Saron, vsq. ad terminos. Omnes hi, numerati sunt in diebus Ioatham regis Iuda, & in diebus Ieroboā regis Israël. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

Filij Rubē & Gad & dimidię tribus Manasse viri bellatores, scuta portantes, & gladios, & tendentes arcū, eruditique ad prœlia, quadraginta quatuor millia, & septingēti sexaginta procedētes ad pugnā. 18

Dimicauerunt contra Agarenos: Iturai verò, & Naphis, & Nodab præuerunt eis auxiliū. Traditiq. sunt in manus eorum Agareni, & vniuersi qui fuerāt cum eis, quia Deū inuocauerunt cùm prœliarētur: & exaudiuit eos, eo quòd credidissent in eū. Ceperuntq. omnia quę possederant, camelorum quinquaginta millia, & ouium ducenta quinquagiuta millia, & asinos duo millia, & animas hominū centū millia. Vulnerati autē multi corruerūt, fuit enim bellum Dñi. Habitauerūntque pro eis vsque ad tranſmigrationem. Filij quoque dimidiæ tribus Manasse possederunt terram à finibus Basan vsque Baal, Hermon, & Sanir, & montē Hermon, ingens quippe numerus erat. 19 20 21 22 23

Et hi fuerunt principes domus cognationis eorum, Epher, & Iesi, & Eliel, & Ezriel, & Ieremia, & Odoia, & Iediel viri fortissimi & potētes, & nominati duces in familiis suis. Reliquerunt autem Deum patrum suorum, & fornicati sunt post deos pōpulorum terræ, quos abstulit Deus coram eis. & suscitauit Deus Israël spiritum Phul regis Assyriorum, & spiritū Thelgath-phalnasar regis Assur: & transtulit Ruben & Gad & dimidiam tribum Manasse, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluuium Gozan, vsque ad diem hanc. 24 25 26

CAP. VI.

Filij Leui: ¶ Gerſō, Caath, & Merari. Filij Caath: Amrā, Isaar, Hebron, & Oziel. Filij Amrā: Aarō, Moyses & Maria. Filij Aarō: Nadab & Abiu, Eleazar & Ithamar. 1 2 3

Eleazar genuit Phinees, & Phinees genuit Abisue, Abisue verò genuit Bocci, & Bocci genuit Ozi, Ozi genuit Zaraiā, & Zaraias genuit Meraioth. Porro Meraioth genuit Amariā, & Amarias genuit Achitob. Achitob genuit Sador, et Sadoc genuit Achimaas, Achimaas genuit Azariam, Azarias genuit Iohanan, Iohanan genuit Azariā: ipse est qui sacerdotio functus est in domo, quam ædificauit Salomon in Ierusalem. Genuit autē Azarias Amariā, & Amarias genuit Achitob, Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellum, Sellum genuit Helciam, & Helcias genuit Azariam, Azarias genuit Saraiam, & Saraias genuit Iosedec. Porrò Iosedec egressus est, quando transtulit Dñs Iudam & Ierusalem per manus Nabuchodonosor. Filij ergo Leui: ¶ Gerson, Caath, & Merari. Et hæc nomina filiorum Gerson: Lobni, & Semei. Filij Caath: Amram, & Isaar, & Hebron, & Oziel. Filij Merari: Moholi & Musi. Hæ autē cognationes Leui secundū familias eorum. Gerson, Lobni filius eius, Iahath filius eius, Zāma filius eius, Ioah filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius, Iechrāi filius eius. Filij Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir filius eius, Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, Asir filius eius, Thāhath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius. Filii Elcana: Amasai, & Achimoth, & Elcana. Filij Elcana: Sophāi filius eius, Nahath filius eius, Eliab filius eius, Ieroha filius eius, Elcana filius eius. Filij Samuel: primogenitus Vassēni, & Abia. Filij autē Merari, Moholi: Lobni filius eius, Semei filius eius, Oza filius eius, Sāmaa filius eius, Haggia filius eius, Asaia filius eius. Isti sunt quos cōstituit Dauid super cantores domus Dñi, ex quo collocata est arca: & ministrabāt corā tabernaculo testimonij, canentes donec ædificaret Salomō domū Dñi in Ierusalē: stabāt autē iuxta ordinē suū in ministerio. Hi verò sunt qui assistebāt cū filiis suis, de filiis Caath, Hemā cantor filius Ioel, filius Samuel, filij Eleana, filij Ieroham, filij Eliel, filij Thohu, filij Suph, filij Elcana, filij Mahath, filij Amasai, filij Elcana, filij Iohel, filij Azariæ, filij Sophonix, filij Thalath, filij Asir, filij Abiasaph, filij Core, filij Isaar, filij Caath, filij Levi, filij Israël. Et frater eius Asaph, qui stabat à dextris eius, Asaph filius Barachiæ, filij Samaa, filij Michael, filij Baaseix, filij Melchiæ, filij Athanai, filij Zara, filij Adaia, filij Ethā, filij Zāma, filij Semei, filij Ieth, filij Gerson, filij Leui. Filij aūt Merari fratres eorū, ad sinistrā: Ethā filius Cusi, filij Abdi, filij Maloch, filij Hasabiæ, filij Amasiæ, filij Helciæ, filij Amasai, filij Boni, filij Somer, filij Moholi, filij Musi, filij Merari, filij Leui. Fratres quoq. eorū Leuitæ, qui ordinati sunt in cūctū ministeriū tabernaculi domus Dñi. Aarō verò & filij eius adolebant incensum super altare holocausti, & super altare thymiamatis, in omne opus Sancti sanctorum: & vt precarentur pro Israël iuxta omnia quę præceperat Moyses seruus Dei. Hi sunt autē filij Aaron: Eleazar filius eius, Phinees filius eius, Abisue filius eius, Bocci filius eius, Ozi filius eius, Zarahia filius eius, Meraioth filius eius, Amarias filius eius, Achitob filius eius, Sadoc filius eius, Achimaas filius eius. Et hæc habitacula eorū per vicos atq. confinia, filiorū scilicet Aaron, in vtra cognationes Caathitarū: ipsis enim sorte contigerāt. Dederūt igitur eis Hebron in terra Iuda, & suburbana eius per circuitū: agros autē ciuitatis, & villas, 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56

¶ principes MS.R. Singulari numero vtuntur, cum H.G. verum quem pro plurali posuim, dicant.

Exo.1,17. vide

Ioſ.21,10.

Caleb filio Iephone. Porrò filiis Aaron dederunt ciuitates ad confugiendum Hebrō & Lobna, & suburbana eius, Iether quoque & Esthemo cū suburbanis suis, sed & Helō, & Dabir cum suburbanis suis, Asan quoq. & Beth-semes & suburbana earū. De tribu autē Beniamin, Gabee & suburbana eius, & Almath cum suburbanis suis. omnes ciuitates, tredecim, per cognationes suas. Filiis autem Caath, residuis de cognatione sua dederunt ex dimidia tribu Manasse in possessionē vrbes decē. Porrò filiis Gerson per cognationes suas de tribu Issachar, & de tribu Aser, & de tribu Nephthali, & de tribu Manasse in Basan, vrbes tredecim'.

¶ quatuordecim o.

Filiis autē Merari per cognationes suas de tribu Rubē, & de tribu Gad, & de tribu Zabulō, dederūt sorte ciuitates duodecim. Dederunt quoq. filij Israël Leuitis ciuitates, & suburbana earū: dederuntque per sortē, ex tribu filiorū Iuda, & ex tribu filiorū Simeō, & ex tribu filiorum Ben-iamin, vrbes has quas vocauerunt nominibus suis, & his qui erant de cognatione filiorum Caath, fuerumq. ciuitates in terminis eorum de tribu Ephraim. ¶Dederunt ergo eis vrbes ad confugiendum, Sichē cū suburbanis suis in monte Ephraim: & Gazer cum suburbanis suis, Iecmaam quoque cū suburbanis suis, & Beth-horon similiter, nec nō & Helon cū suburbanis suis, & Gethremmō in eundē modum. Porrò ex dimidia tribu Manasse, Aner & suburbana eius, Balaam & suburbana eius: his videlicet qui de cognatione filiorum Caath reliqui erant. Filiis autem Gersom de cognatione dimidiæ tribus Manasse, Gaulō in Basan, & suburbana eius, & Astaroth cū suburbanis suis. De tribu Issachar, Cedes & suburbana eius, & Dabereth cum suburbanis suis, Ramoth quoq. & suburbana eius, & Anē cū suburbanis suis. De tribu verò Aser: Masal cum suburbanis suis, & Abdō similiter, Alach' quoq. & suburbana eius, & Rohob cū suburbanis suis. Porrò de tribu Nephthali, Cedes in Galilæa & suburbana eius, Hamō cū suburbanis suis, & Cariathaim, & suburbana eius. Filiis autē Merari reliquis: de tribu Zabulō, Rémono & suburbana eius, & Thabor cū suburbanis suis. trans Iordanē quoq. ex aduerso Iericho cōtra Orientē Iordanis, de tribu Ruben, Boior in solitudine cū suburbanis suis, & Iasa cū suburbanis suis, Cademoth quoq. & suburbana eius, & Mephaath cū suburbanis suis. Nec nō & de tribu Gad, Ramoth in Galaad & suburbana eius, & Manaim cū suburbanis suis, sed & Hesebō cū suburbanis suis, & Iezer cū suburbanis suis. CAP. VII.

Porrō filij Issachar: Thola, & Phua, Iasub & Simerō, quatuor. Filij Thola: Ozi & Raphaia, & Ieriel, & Iemai, & Iebsem, & Samuel, principes per domos cognationū suarum. De stirpe Thola viri fortissimi numerati sunt in diebus Dauid, vigiati duo millia sexcenti. Filij Ozi: Izrahia, de quo nati sunt Michaël, & Obadia, & Ioel, & Iesia, quinque omnes principes. Cumque eis per familias, & populos suos, accincti ad prœlium, viri fortissimi, triginta sex millia: multas enim habuerūt vxores, & filios. Fratres quoque eorū per omnē cognationem Issachar, robustissimi ad pugnādum, octoginta septē millia numerati sunt. ¶Filij' Beniamin: Bela, & Bechor, & Iadihel tres. Filij Bela: Esbon & Ozi & Oziel, & Ierimoth & Vrai, quinq. principes familiarū, & ad pugnandū robustissimi: numerus autē eorum, vigiuti duo millia & triginta quatuor. Porrò filij Bechor: Zamira, & Ioas, & Eliézer, & Elioēnai, & Amri, & Ierimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath. omnes hi, filij Bechor. Numerati sunt autē per familias suas principes cognationū suarū ad bella fortissimi, viginti millia & ducenti. Porrò filij Iadihel: Balan. Filij autē Balan: Iehus, & Ben-iamin, & Aod, & Chanaana, & Zethan, & Tharsis, Ahisahar. omnes hi filij Iadihel, principes cognationū suarum, viri fortissimi, decē & septē millia, & ducenti ad prœlia procedētes. Sephā quoq. & Hapham filij Hir: & Hasim filij Aher. Filij aūt Nephthali: Iasiel, & Guni, & Iéser, & Sellum, filij Bala. Porrō ¶filius' Manasse, Efriel: concubinaq. eius syra peperit Machir patrē Galaad. Machir autē accepit vxorē filiis suis Happhim & Saphā: & habuit sororē nomine Maacha: nomē autē secūdi, Salphaad, natæque sunt Salphaad filiæ. & peperit Maacha vxor Machir filium, vocauitque nomen eius Phares: porrō nomen fratris eius, Sares: & filij eius, Vlām, & Recen: Filius aūt Vlā, Badan. hi sunt filij Galaad, filij Machir, filij Manasse. ¶Soror autem eius Regina peperit Virum-decorum, & Abiézer, & Mohola. Erāt autem filij Semida: Ahin & Sechē, & Leci, & Aniam. Filij autē Ephraim: Suthala, Bared filius eius, Thahath filius eius, & Eladā filius eius, Thahath filius eius, & huius filius Zabad, & huius filius Suthala, & huius filius Ezer & Elad: occiderūt autē eos viri Geth indigenæ, quia descenderāt vt muaderent possessiones eorū. Luxit igitur Ephraim pater eorū multis diebus, & venerunt fratres eius vt consolarentur eū. Ingressusq. est ad vxorē suā: quæ cōcepit, & peperit filiū, & vocauit nomē eius Beria, eo quod in malis domus eius ortus esset: filia autē eius fuit Sara, quæ ædificauit Beth-horon inferiorē & superiorē, & Ozen-Sara. Porrō filij' eius Rapha, & Reseph, & Thale, de quo natus est Thaā, qui genuit Laadā: huius quoque

Gr. 46, 21. ¶ 5 MS. H. Exprimitur autem à R. & G.

¶ filij 1. MS. Hier. H. G.

filius Ammiud, qui genuit Elisama, de quo ortus est Nū, qui habuit filiū Iosue.

Possessio autē eorū & habitatio, Beth-el cū filiabus suis, & cōtra orientē Norā, ac occidentalē plagā Gazer & filiæ eius, Sichē quoq. cū filiabus suis, vsq. ad Asa cū filiabus eius. Iuxta filios quoq. Manasse Beth-san & filias eius, Thanach & filias eius, Mageddo & filias eius, Dor & filias eius: in his habitauerunt filij Ioseph, filij Israël. ¶Filij Aser: Iemna, & Iesua, & Iessui, & Baria, & Sara soror eorū. Filij aūt Baria: Heber, & Melchiel: ipse est pater Rarsaith. Heber autē genuit Iephlat, & Somer, & Hothā, & Suaa sororē eorū.

Filij Iephlat: Phosech, & Chamaal, & Asoth: hi filij Iephlat. Porro filij Somer: Ahi, & Roaga, & Haba, & Aram. Filij autē Helē fratris eius: Supha, & Iēna, & Selles, & Amal. Filij Supha: Sue, Harnapher, & Sual, & Beri, & Iamia, Bosor, & Hod, & Sāma, & Salusa, & Iethrā & Beera. Filij Iether: Iephone, & Phaspha, & Ara. Filij autē Olla: Arce, & Haniel, & Resia. Omnes hi filij Aser, principes cognationū, electi atq. fortissimi duces duū: numerus autē eorum ætatis quæ apta esset ad bellum, viginti sex millia.

CAP. VIII.

BEn iamin autē genuit ¶Bale' primogenitū suū, Asbel secūdū, Ahara tertium, Nohaa quartū, & Rapha quintū. Fuerūntque filij Bale: Addar, & Gera, & Abiud, Abisue quoq. & Naamā, & Ahoe, sed & Gera, & Sephuphā, & Hurā. Hi sunt filij Ahod, principes cognationum habitantiū in Gabaa, qui trāsłati sunt in Manahath. Naamā aūt & Achia, & Gera ipse trāstulit eos, & genuit Oza & Ahiud.

Porro Saharaim genuit in regione Moab, postquam dimisit Husim & Bara vxores suas. Genuit autem de Hodes vxore sua Iobab, & Sebia, & Mosa, & Molchō, Iehus quoq. & Sechia, & Marma. hi sunt filij eius principes in familiis suis. Husim verò genuit Abitob, & Elphaal.

Porrò filij Elphaal: Heber, & Misaā, & Samad: hic ædificauit Ono, & Lod, & filias eius. Baria autē & Sama principes cognationū habitantiū in Aialō: hi fugauerūt habitatores Geth. Et Ahio, & Sesac, & Ierimoth, & Zabadia, & Arod, & Heder, Michaël quoque & Iespha, & Ioha filij Baria. Et Zabadia, & Mosollā, & Hezeci, & Heber, & Iesamari, & Iezlia, & Iobab filij Elphaal, & Iacim, & Zechri, & Zabdi, & Elioēnai, & Selethāi, & Eliel, & Adaia, & Baraia, & Samarath filij Semei. Et Iespham, & Heber, & Eliel, & Abdon, & Zechri, & Hanan, & Hanania, & Aelam, & Anathothia, & Iephdaia, & Phanuel filij Sesac. & Samsari, & Soboria, & Otholia, & Iersia, & Elia, & Zechri, filij Ieroha. hi patriarchæ, & cognationū principes, qui habitauerūt in Ierusalē. ¶In Gabaō autem habitauerūt Abigabaon, & nomē vxoris eius Maacha: filiusq. eius primogenitus Abdō, & Sur, & Cis, & Baal, & Nadab. Gedor quoq. & Ahio, & Zacher, & Macelloth. & Maccioth genuit Samaa: habitauerūntq. ex aduerso fratrum suorū in Ierusalem cum fratribus suis. ¶Ner autem genuit Cis, & Cis genuit Saul. Porro Saul genuit Ionathan, & Melchi-sua, & Abinadab, & Esbaal. Filius autē Ionathā, Merib-baal: & Merib-baal genuit Micha. Filij Micha, Phithō, & Melech, & Tharaa, & Ahaz. & Ahaz genuit Ioada: & Ioada genuit Alamath, & Azmoth, & Zāri: porrō Zamri genuit Mosa, & Mosa genuit Banaa, cuius filius fuit Rapha, de quo ortus est Elasa, qui genuit Asel. Porro Asel sex filij fuerūt, his nominibus, Ezriā, Bochru, Ismahel, Saria, Obdia, & Hanan: omnes hi, filij Asel. Filij autē Esec fratris eius, Vlam primogenitus, & Iehus secundus, & Eliphalet tertius. Fuerūntq. filij Vlam robustissimi, & magno robore tendentes arcū: & multos habentes filios ac nepotes, vsq. ad centū quinquaginta. hūc omnes hi, filij Ben-iamin. CAP. IX.

Gr. 46, 21. Sup. 7, 6. ¶Bela H. Similiter verò eodicibus Græcis, legit Texus, qui superioris cap. v. 6. & 7. consuluit Hebræos.

Inf. 9, 35.

¶ filius MS. G. Pro Texu facile R. & G.

1 Re. 24, 51. Inf. 9, 39.

¶ 3 MS. R. Hier. H. G.

VNiuersus ergo Israël dinumeratus est: & summa eorū scripta est in Libro regum Israël, & Iudæ: translatiq. sunt in Babylonē propter delictū suum. Qui autē habitauerunt prima in possessionibus, & in vrbibus suis: Israël, & sacerdotes, & Leuitæ, & Nathinei. Commorati sunt in Ierusalē de filiis Iuda, & de filiis Ben-iamin, de filiis quoq. Ephraim, & Manasse. Othei filius Ammiud, ¶filij' Amri, filij Omrai, filij Bōni, de filiis Phares filij Iuda. Et de Siloni: Asaia primogenitus, & filij eius. De filiis autē Zara: Iehuel, & fratres eorū, sexcenti nonaginta. Porrō de filiis Ben-iamin: Salo filij' Mosollā, filij Odaia, filij Asana: & Iobania filius Ieroha: & Ela filius Ozi, filij Mochori: & Mosollā filius Saphatiæ, filij Rahuel, filij Iebaniæ. & fratres eorū per familias suas, nongenti quinquaginta sex. Omnes hi, principes cognationū per domos patrū suorū. De sacerdotibus autē: Iedaia, Ioiarib, & Iachin: Azarias quoque filius Helciæ, filij Mosollam, filij Sadoc, filij Maraioth, filij Achitob, pontifex domus Dei. Porrō Adaias filius Ierohā, filij Phassur, filij Melchiæ: & Maasai filius Adiel, filij Iezra, filij Mosollā, filij Mosollamith, filij Emmer. fratres quoq. eorū principes per familias suas, mille septingenti sexaginta, fortissimi robore ad faciendum opus ministerij in domo Dei. De Leuitis autē: Semeia filius Hasub filij Ezricam, filij Hasebia de filiis Merari. Bachacar quoque carpentarius, & Galal, & Mathania filius Micha, filij Zechri, filij Asaph: & Obdia filius Semeiæ, filij Galal, filij Idithun: & Barachia filius Asa, filij Elcana, qui habitauit in

patriis Netophati. Ianitores aũt Sellũ, & 17
Accub, & Telmõ, & Ahimã & frater eorũ
Sellũ princeps. vsq. ad illud tẽpus, in por
ta regis ad orientẽ, obseruabãt per vices
suas de filiis Leui. Sellũ verò filius Co- 19
re filij Abiasaph, filij Core, cũ fratribus
suis, & domo patris sui, hi fũt Coritæ sup
opera ministerij, custodes vestibulorũ ta-
bernaculi: & familiæ eorũ per vices ca-
strorũ Dñi custodiẽtes introitũ. Phinees 20
aute filius Eleazari, erat dux eorũ coram
Dño. Porrò Zacharias filius Mosollami- 21
mia, ianitor portæ tabernaculi testimo-
nij. Omnes hi electi in ostiarios per por- 22
tas, ducẽti duodecim: & descripti in villis
propriis: quos cõstituerunt Dauid, & Sa-
muel Videns, in fide sua tã ipsos, quàm
filios eorũ in ostiis domus Dni, & in ta-
bernaculo vicib' suis. Per quatuor vẽtos 24
erãt ostiarij sid est ad Orientẽ, & ad Oc-
cidentẽ, & ad Aquilonẽ, & ad Austrum.
Fratres autẽ eorũ in viculis moraban- 25
tur: veniebant in sabbathis suis de tẽ-
pore vsq. ad tẽpus. His quatuor Leuitis 26
creditus erat omnis numerus ianitorũ, &
erant super exedras, & thesauros domus
Dñi. Per gyrum quoq. templi Dñi mo- 27
rabantur in custodiis suis: vt cũ tempus
faisset, ipsi manè aperirent fores. ¶ De 28
horũ grege erãt & super vasa ministerij:
ad numerũ enim & inferebantur vasa, &
efferebantur. De ipsis & qui credita ha- 29
bebant vtẽsilia sanctuarij, præerant simi-
læ, & vino, & oleo, & thuri, & aromati-
bus. Filij autẽ sacerdotũ vnguẽta ex a- 30
romatibus conficiebant. Et Mathathias 31
Leuites primogenitus Sellũ Coritæ, præ-
fectus erat eorũ quę in sartagine frigebã-
tur. Porrò de filiis Caath fratrib. eorũ, 32
super panes erãt propositionis, vt semper
nouus per singula sabbatha præpararent.
Hi sunt principes cãtorum per familias 33
Leuitarũ, qui in exedris morabantur, vt
die ac nocte iugiter suo ministerio deser-
uirẽt. Capita Leuitarũ, per familias suas 34
principes, mãserunt in Ierusalẽ. ¶ In Ga- 35
baon aũt cõmorati sunt pater Gabaõ Ie-
hiel, & nomẽ vxoris eius Maacha. Filius 36
primogenitus eius Abdon, & Sur, & Cis,
& Baal, & Ner, & Nadab, Gedor quoq. & 37
Ahio, & Zacharias, & Maceiloth. Porrò 38
Maceiloth genuit Samaã: isti habitaue-
runt eregione fratrũ suorũ in Ierusalẽ, cũ
fratribus suis. ¶ Ner aũt genuit Cis: & 39
Cis genuit Saul: & Saul genuit Ionathã, &
Melchisua, & Abinadab, & Esbaal. Filij 40
aũt Ionathã, Meribbãal: & Meribbãal ge-
nuit Micha. Porrò filij Micha, Phithõ & 41
Melech, & Tharaa, & Ahaz. Ahaz autem 42
genuit Iara: & Iara genuit Alamath, &
Azmoth, & Zãri. Zamri aũtẽ genuit Mo-
sa. Mosa verò genuit Banaa: cuius filius 43
Raphaia, genuit Elasa: de quo ortus est
Asel. Porrò Asel sex filios habuit his 44
nominibus, Ezricã, Bochru, Ismahel, Sa-
ria, Obdia, Hanan. hi sunt filij Asel.

CAP. X.

1 PHilisthiim autem pugnabant contra 1 Re. 31, 1.
Israël, fugeruntq. viri Israël Philisthi-
nos, & ceciderũt vulnerati in mõte Gel-
2 boe. Cũq. appropinquassent Philisthæi
persequentes Saul & filios eius, percusse-
runt Ionathan, & Abinadab, & Melchi-
3 sua filios Saul. Et aggrauatũ est prœliũ
cõtra Saul, inuenerunt q. eũ sagittarij, &
4 vulnerauerunt iaculis. Et dixit Saul ad
armigerũ suũ, Euagina gladiũ tuũ, & in-
terfice me: ne fortè veniãt incircũcisi isti,
& illudãt mihi. Noluit autẽ armiger eius
hoc facere, timore perterritus: arripuit
5 ergo Saul ensem, & irruit in eũ. Quod
cũ vidisset armiger eius, videlicet mor-
tuũ esse Saul, irruit etiã ipse in gladium
6 suum, & mortuus est. Interiit ergo Saul,
& tres filij eius, & omnis domus illius
7 pariter concidit. Quod cũ vidissent viri
Israël qui habitabãt in cãpestribus, fuge-
runt: & Saul ac filios eius mortuis, dere-
liquerunt vrbes suas, & huc illucq. dis-
perũ sunt: veneruntq. Philisthiim, & ha-
8 bitauerunt in eis. Die igitur altero de-
trahentes Philisthiim spolia ex eorũ, in-
uenerunt Saul, & filios eius iacentes in
9 monte Gelboe. Cumq. spoliassent eum,
& amputassent caput, armisq. nudassent,
miserunt in terrã suã, vt circunferretur,
&ostenderetur idolorũ tẽplis & populis:
10 arma autẽ eius consecrauerunt in phano
dei sui, & caput affixerunt in tẽplo Da-
11 gõ. Hoc cũ audissent viri Iabes Galaad,
omnia fecerũt quæ Philisthiim fecerant
12 super Saul, consurrexerũt singuli virorũ
fortium, & tulerũt cadauera Saul & filio-
rum eius: attulerunt q. ea in Iabes, & se-
pelierũt ossa eorũ subter quercũ quæ erat
in Iabes, & ieiunauerunt septem diebus.
13 Mortuus est ergo Saul propter iniquita- 1 Re. 15, 23.
tes suas, eò quod præuaricatus sit mã-
datũ Dñi quod præceperat, & nõ custo-
dierit illud: sed insuper etiã pythonissam 1 Re. 28, 8.
14 consuluerit, nec speratierit in Dño, pro-
pter quod interfecit eum, & transtulit
regnum eius ad Dauid filium Isai.

CAP. XI.

1 COngregatus est igitur omnis Israël 2 Reg. 5. 1.
ad Dauid in Hebrõ, dicens, Os tuũ
2 sumus & caro tua. Heri quoque & nu-
diustertius cũ adhuc regnaret Saul, tu e-
ras qui educebas & introducebas Israël:
tibi enim dixit Dñs Deus tuus, Tu pasces
populũ meum Israel, & tu eris princeps
3 super eũ. Venerunt ergo omnes maiores
natu Israël ad regẽ in Hebrõ, & iniit Da-
uid cũ eis fœdus coram Dño: vnxerũtq. eũ
regẽ super Israël, iuxta sermonem Dñi
4 quẽ locutus est in manu Samuel. Abiit
quoque Dauid, & omnis Israel in Iеru-
salẽ, hęc est Iebus, vbi erat Iebusæi habi-
5 tatores terræ. Dixerunt q. qui habita-
bant in Iebus ad Dauid, Non ingredieris
huc. Porrò Dauid cepit arcẽ Sion, quæ est
6 Ciuitas-Dauid, dixitq. Omnis qui

percusserit Iebusæũ in primis, erit prin-
ceps & dux. Ascendit igitur primus Ioab
filius Saruiæ, & factus est princeps. Ha- 7
bitauit autẽ Dauid in arce, & idcirco ap-
pellata est Ciuitas-Dauid. Aedificauitq. 8
vrbẽ in circuitu à Mello, vsq. ad gyrum:
Ioab autẽ reliqua vrbis extruxit. Profi- 9
ciebatq. Dauid vadẽs & crescens, & Do-
minus exercituum erat cum eo. ¶ Hi 2 Re. 23, 8.
principes virorum fortium Dauid, qui 10
adiuuerunt eum vt rex fieret super om-
nem Israël iuxta verbũ Dñi quod locu-
tus est ad Israël. Et iste numerus robu- 11
storũ Dauid: Iesbaam filius Hachamoni
princeps inter triginta: iste leuauit hastã
suam super trecẽtos vulneratos vna vice.
Et post eum Eleazar filius Patrui-eius 12
Ahohites, qui erat inter tres potẽtes. Iste
fuit cum Dauid in Phes-dommim, quando
Philisthiim cõgregati sunt ad locũ illum
in prœlium: & erat ager regionis illius
plenus hordeo, fugeratq. populus à fa- Hic stetit 12 MS. G.
cie Philisthinorũ. ¶ Hi steterunt in me- 14 ¶ defendit 12 MS. G.
dio agri, & ¶ defenderunt eũ: cumq. ¶ per- ¶ percussisset 12 MS. G. Q. u.
cussissent Philisthæos, dedit Dñs salu-
tem magnam populo suo. Descenderũt 15
autem tres de triginta principibus ad pe-
tram, in qua erat Dauid, ad speluncam
Odollam, quãdo Philisthiim fuerant ca-
strametati in Valle-raphaim. Porrò Da- 16
uid erat in præsidio, & statio Philisthi-
norum in Beth-lehem. Desideraui igi- 17
tur Dauid *, & dixit, O si quis daret mihi
aquam de cisterna Beth-lehem, quæ est
in porta. Tres ergo isti per media castra 18
Philisthinorũ perrexerunt, & hauserunt
aquã de cisterna Beth-lehem, quæ erat
in porta, & attulerunt ad Dauid vt bibe-
ret: qui noluit, sed magis libauit illam
Domino, dicens, Absit vt in conspectu 19
Dei mei hoc faciã, & sanguiné istorũ vi-
rorum bibam: quia in periculo animarũ
suarũ attulerunt mihi aquam. Et ob hãc
causam noluit bibere. hæc fecerunt tres
robustissimi. Abisai quoq. frater Ioab 20
ipse erat princeps trium, & ipse leuauit
hastã suam cõtra trecẽtos vulneratos, &
ipse erat inter tres nominatissimus, & 21
inter tres secundus inclytus, & princeps
eorũ: verũtamen vsq. ad tres primos nõ
peruenerat. Banaias filius Ioiadæ ¶ vir 22 ¶ vir robustissimus MS Q. u.
robustissimi, qui multa opera perpetra-
rat, de Cabseel: ipse percussit duos ariel
Moab: & ipse descẽdit, & interfecit leonẽ
in media cisterna tempore niuis. Et ipse 23
percussit virũ Aegyptiũ, cui' statura erat
quinq. cubitorũ, & habebat lãceã vt licia-
torũ texentiũ: descẽdit igitur ad eũ cum
virga, & rapuit hastã qua tenebat manu,
& interfecit eũ hasta sua. Hæc fecit Ba- 24
naias filius Ioiadæ, qui erat inter tres ro-
bustos nominatissimus, inter triginta pri 25
mus, verũtamẽ ad tres vsq. nõ pucnerat:
posuit autem eũ Dauid ad auriculã suã.
Porrò fortissimi viri in exercitu, Asahel 26
frater Ioab, & Elchanã filij Patrui-ei de

27 Bethlehẽ, Sammoth Arorites, Helles Pha
28 lonites, Ira filius Acces Thecuites, Abiẽ-
29 zer Anathothites, Sobbochai Husathi-
30 tes, Ilai Ahohites, Maharai Netophati-
tes, Heled filius Baana Netophathites,
31 Ethai filij Ribai de Gabaath filiorũ Bẽ
iamin, Banaia Pharatonites, Hurai de
33 Torrẽte-Gaas, Abiel Arbathites, Azmoth
34 Bauramites, Eliaba Salabonites. Filij
Assem Gezonites, Jonathan filius Sage
35 Ararites, Ahiã filij Sachar Ararites, Eli-
36 phal filius Vr, Hepher Mecherathites,
37 Ahia Phelonites, Hesro Carmelites, Naa
38 rai filius Azbai, Ioel frater Nathã, Miba-
39 har filius Agarai. Selec Ammonites, Na-
harai Berothites armiger Ioab filij Saruiæ.
40 Ira Ithræus, Gareb Ithræus, Vrias
41 Hethæus, Zabad filius Oholi, Adina fi-
42 lius Siza Rubenites princeps Rubenitarũ,
43 & cũ eo triginta: Hanan filius Maacha, &
44 Iosaphat Mathanites, Ozia Astarothites,
45 Sãma & Iehiel filij Hothã Arorites, Iedi-
hel filius Sãri, & Ioha frater eius Thosai-
46 tes, Eliel Mahumites, & Ieribai & Iosaia
filij Elnãe, & Ietlima Moabites, Eliel &
Obed, & Iasiel de Masobia. CAP. XII.

1 HI quoq. venerunt ad Dauid in Sice-
leg, cũ adhuc fugeret Saul filiũ Cis,
qui erat fortissimi & egregij pugnatores,
2 tendẽtes arcũ, & vtraq. manu fundis sa-
xa iacientes, & dirigẽtes sagittas: de fra-
tribus Saul ex Ben-iamin. Princeps A-
hiezer, & Ioas filii Samaa Gabaathites:
& Iaziel & Phallet filij Azmoth, & Bara-
4 cha & Iehu Anathotites. Samaias quoq.
Gabaonites fortissimus inter triginta &
super triginta. Ieremias & Ieheziel & Io-
5 hanã & Iezabad Gaderothites. & Eluzai
& Ierimuth, & Baalia & Samaria & Sa-
6 phatia Haruphites. Elcana & Iesia &
Azareel & Ioezer & Iesbaã de Carehim:
7 Ioela quoq. & Zabadia filij Ierohã de
Gedor. Sed & de Gaddi trãsfugerũt ad
Dauid, cũ latẽret in deserto, viri robustis-
simi, & pugnatores optimi, tenentes cly-
peũ & hastã: facies eorũ quasi facies leo-
nis, & veloces quasi capreæ in mõtibus:
9 Ezer princeps, Obdias secundus, Eliab
10 tertius, Masmana quartus, Ieremias
11 quintus, Ethi sextus, Eliel septimus,
12 Iohanan octauus, Elzebad nonus, Iere-
13 mias decimus, Machbanai undecimus.
14 hi de filiis Gad principes exercitus: no-
uissimus, cẽtũ militũ, præerat, & maxi-
15 mus, mille. Isti sunt qui trãsierũt Iorda-
nẽ mẽse primo, quãdo inundare cõsueuit
super ripas suas: & omnes fugauerũt qui
morabatur in vallibus ad orientalẽ plagã
16 & occidentalẽ. Venerũt autẽ & de Beni-
amin & de Iuda ad prẽsidiũ in quo mo-
17 rabatur Dauid. Egressusq. est Dauid ob-
uiã eis, & ait, Si pacificẽ veniẽtis ad me
vt auxiliemini mihi, cor meũ iungatur
vobis: si aũt insidiamini mihi pro aduer-
sariis meis, cum ego iniquitatẽ in manibus non habeam, videat Deus patrum

¶ Ex his H.G. ¶ genere 12 MS.

Sap. 8, 29.

Sap. 8, 5.

יקודא קהת׳

nostrorũ, & iudicet. Spiritus verò induit Amasai principẽ inter triginta, & ait, Tui sumus ô Dauid, & tecũ fili Iai. pax tibi, & pax adiutorious tuis. te enim adiuuat Deus tu⁹. Suscepit ergo eos Dauid, & cõstituit principes turmæ. Porrò de Manasse trãsfugerunt ad Dauid, quando venichat cũ Philisthiim aduersus Saul, vt pugnaret: & nõ dimicauit cũ eis. ‖ Quia 1 Re.29.4. inito cõsilio remiserũt eũ principes Philisthinorũ, dicẽtes, Periculo capitis nostri reuertetur ad dñm suum Saul. Quando igitur reuersus est in Siceleg, trãsfugerũt ad eum de Manasse, Ednas, & Iozabad, & Iedihel, & Michael – & Ednas' & Iozabad, & Eliu, & Salathi, principes ⁿmilitũ' in Manasse. hi præbuerunt auxiliũ Dauid aduersus Iatrunculos: oẽs enim erant viri fortissimi, & facti sunt principes in exercitu. Sed & per singulos dies veniebãt ad Dauid ad auxiliandũ ei, vsq. dum fieret grãdis numerus, quasi exercit⁹ Dei. – 6 MS. H.G. ⁿmilium 6 MS.H. G.

Iste quoq. est numerus principũ exercitus, qui venerũt ad Dauid, cùm esset in Hebrõ, vt trãsferrent regnũ Saul ad eũ, iuxta verbũ Dñi. Filiũ Iuda portãtes clypeum, & hastã, sex millia octingẽti expediti ad prœliũ. De filiis Simeõ virorũ fortissimorũ ad pugnandũ, septẽ millia cẽtũ. De filiis Leui, quatuor millia sexcenti. Ioiada quoque princeps de stirpe Aarõ, & cũ eo tria millia septingẽti. Sadoc etiã puer egregiæ indolis, & domus patris eius, principes viginti duo. De filiis autẽ Ben-iamin fratribus Saul, tria millia. magna enim pars eorũ adhuc sequebatur domũ Saul. Porrò de filiis Ephraim viginti millia octingenti, fortissimi robore, viri nominati in cognationib⁹ suis. Et ex dimidia tribu Manasse, decem & octo millia, singuli per nomina sua venerunt vt constituerent regẽ Dauid. De filiis quoq. Issachar viri eruditi qui nouerant singula tẽpora, ad præcipiẽdũ qui Israel facere deberet. Israel, principes ducẽtes omnis autẽ reliqua tribus, eorum consilio sequebatur. Porrò de Zabulon qui egrediebantur ad prœliũ, & stabãt in acie instructi armis bellicis, quinquaginta millia venerũt in auxiliũ, nõ in corde duplici. Et de Nephthali, principes milleꝝ & cum eis instructi clypeo & hasta, triginta & septẽ millia. De Dan etiam præparati ad prœliũ, viginti octo millia sexcẽti. Et de Aser egredientes ad pugnã, & in acie pronocantes, quadraginta millia. Trans Iordanẽ autẽ de filiis Ruben, & de Gad, & dimidia parte trib⁹ Manasse instructi armis bellicis, centum viginti millia. Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandũ, corde perfecto venerũt in Hebrõ, vt cõstituerẽt regem Dauid sup vniuersum Israel: sed & omnes reliqui ex Israel, vno corde erant, vt rex fieret Dauid. Fuerũtq. ibi apud Dauid tribus diebus comedentes & bibentes, præparauerãt enim eis fratres sui. Sed & qui iuxta eos erãt, vsq. ad Issachar & Zabulon & Nephthali, afferebant panes in asinis, & camelis, & mulis, & bobus ad vescendũ: farinã, palathas, vuã passam, vinum, oleũ, boues, arietes ad omnẽ copiam. gaudium quippe erat in Israel.

CAP. XIII.

1 INiit autẽ consiliũ Dauid cum tribunis & cẽturionibus & vniuersis principibus, & ait ad omnẽ cœtũ Israel, Si placet vobis, & à Dño Deo nostro egreditur sermo quẽ loquor: mittamus ad fratres nostros reliquos in vniuersas regiones Israel, & ad sacerdotes & Leuitas qui habitant in suburbanis vrbiũ, vt congregẽtur ad nos, & reducamus arcã Dei nostri ad nos: nõ enim requisiuimus eã in diebus Saul. Et respõdit vniuersa multitudo vt ita fieret: placuerat enim sermo omni populo. Cõgregauit ergo Dauid cunctũ Israel à Sihor Aegypti, vsque dũ ingrediaris Emath, ‖ vt adduceret arcã Dei de Cariath-iarim. Et ascendit Dauid & ⁿomnis – vir' Israel ad collem Cariath-iarim, qui est in Iuda, vt afferret inde arcã Dñi Dei sedentis super cherubim, vbi inuocatũ est nomẽ eius. Imposuerũntque arcã Dei super plaustrum nouũ, de domo Abinadab: Oza autẽ, & frater eius minabãt plaustrũ. Porrò Dauid & vniuersus Israel ludebãt cotã Deo omni virtute, in cãticis & in citharis, & psalteriis, & tympanis, & cymbalis, & tubis. 3 Reg.6, 2. ⁿ omnes viri 13 MS. – 2 MS.H. Textui autem consentiũt G.

9 Cũ autẽ peruenissent ad Area-chidon, tetendit Oza manũ suã, vt sustẽtaret arcã: bos quippe lasciuiens paululũ inclinauerat eã. Iratus est itaq. Dñs contra Ozã, & percussit eũ, eò quòd tetigisset arcã: & mortuus est ibi corã Dño. Cõtristatusq. est Dauid, eò quòd diuisisset Dñs Ozã: vocauitq. locũ illum, Diuisio Ozæ, vsq. in præsentẽ diem. Et timuit Deũ tunc tẽporis, dicẽs, Quomodo possum ad me introducere arcã Dei? Et ob hãc causam nõ adduxit eã ad se, hoc est, in Ciuitatẽ-Dauid, sed auertit in domũ Obed-edõ Gethæi. Mãsit ergo arca Dei in domo Obed-edõ tribus mensibus: & benedixit Dñs domui eius, & omnibus quæ habebat. Num.4, 19.

CAP. XIIII.

1 MIsit quoq. Hirã rex Tyri nuntios ad Dauid, & ligna cedrina, & artifices parietũ lignorũque: vt ædificarẽt ei domũ. Cognouitq. Dauid, eò quòd cõfirmasset cũ Dñs in regẽ sup. Israel, & subleuatũ est regnũ suũ super populum eius Israel. Accepit quoq. Dauid alias vxores in Ierusalem, genuitq. filios & filias. 2Reg.5, 11.

4 ‖ Et hæc nomina eorũ qui nati sunt ei in Ierusalẽ: Samua & Sobad, Nathan & 5 Salomon, Iebahar, & Elisua, *, & Eli- 6 phãlet, Noga quoque, & Napheg, & Ia- 7 phia, Elisama, & Baal-iada, & Eliphã- 8 let. ‖ Audientes autem Philisthiim eò quòd vnctus esset Dauid in regem super 2Reg.5, 13. * & Eli o. 2Reg.5, 17.

vniuersum Israel, ascenderunt omnes vt quærerent eũ: quod cùm audisset Dauid, egressus est obuiã eis. Porrò Philisthiim 9 venientes, diffusi sunt in Valle-Raphaim.

Consuluitq. Dauid Dñm, dicẽs, Si ascendã ad Philisthæos, & si trades eos in manu mea? Et dixit ei Dñs, Ascende, & tradã eos in manu tua. Cumq. illi ascẽdissent in Baal-pharasim, percussit eos ibi Dauid, & dixit. Diuisit Deus inimicos meos per manũ meã, sicut diuiduntur aquæ: & idcirco vocatũ est nomen illius loci, Baal-pharasim. Dereliquerunt quæ ibi deos suos, quos Dauid iussit exuri 10 12

Alia etiã vice Philisthiim irruerunt, & 13 diffusi sunt in valle. Cõsuluitq. rursum 14 Dauid Deũ: & dixit ei Deus, Nõ ascendas post eos, reuerde ab eis, & venies cõtra illos ex aduerso pyrorũ. Cumq. audieris sonitũ gradientis in cacumine pyrorũ, tunc egredieris ad bellũ. Egressus est enim Deus ante te, vt peutiat castra Philisthiim. Fecit ergo Dauid sicut præceperat ei Deus, & percussit castra Philisthinorũ, de Gabaon vsq. Gazera. 15 16 17 Diuulgatumq. est nomẽ Dauid in vniuersis regionibus, & Dñs dedit pauorẽ eius super omnes gentes.

CAP. XV.

Num.4,5. FEcit quoque sibi domos in Ciuitate- 1 Dauid: & ædificauit locũ arcæ Dei, tetenditq. ei tabernaculum. Tunc dixit 2 Dauid, Illicitũ est vt à quocumq. portetur arca Dei, nisi à Leuitis: quos elegit Dñs ad portandũ eã, & ad ministrandum sibi, vsq. in æternũ. Congregauitq. vniuersum Israel in Ierusalem, vt afferretur arca Dei in locũ suũ quẽ præparauerat ei. 3

Nec non & filios Aaron & Leuitas. 4 de filiis-Caath, Vriel princeps fuit: & 5 fratres eius ⁿcentum' viginti. De filiis 6 Merari, Asaia princeps: & fratres ei⁹ ducenti ⁿviginti'. De filiis Gersom, Ioel 7 princeps: & fratres eius centũ ⁿtriginta'. ⁿ ducẽti o. ⁿ triginta o ⁿ viginti o

De filiis Elisaphan, Semeias princeps: 8 & fratres eius ducenti. De filiis Hebrõ, 9 Eliel princeps: & fratres eius octoginta.

De filiis Oziel, Aminadab princeps: & 10 fratres eius centũ duodecim. Vocauitq. 11 Dauid Sadoc & Abiathar sacerdotes, & Leuitas, Vriel, Asaiã, Ioel, Semeiã, Eliel, & Aminadab: & dixit ad eos, Vos qui 12 estis principes familiarũ Leuiticarũ, sanctificamini cũ fratribus vestris, & afferte arcã Dñi Dei Israel ad locũ qui ei præparatus est: ne ‖ vt à principio, quia non Sup.13,20. eratis præsentes, percussit nos Dñs: sic & nunc fiat, illicitũ quid nobis agentibus. 13

Sãctificati sunt ergo sacerdotes & Le- 14 uitæ, vt portarẽt arcam Dñi Dei Israel.

Et tulerũt filij Leui arcã Dei, sicut præ- 15 ceperat ‖ Moyses iuxta verbũ Dñi, humeris suis, in vectibus. Dixitq. Dauid principibus Leuitarũ, vt cõstituerẽt de fratribus suis cãtores in organis musicorũ, nablis videlicet & lyris & cymbalis, vt resonaret in excelsũ sonitus lætitiæ. Cõ- 16 17 Num.4,15.

stituerũtq. Leuitas: Hemã filiũ Ioel, & de fratribus eius Asaph filiũ Barachiæ. de filiis verò Merari, fratribus eorũ: Ethan 18 filiũ Cusaiæ. Et cũ eis fratres eorũ: in secũdo ordine, Zacharia & Ben & Iaziel, & Semiramoth, & Iahiel, & Ani, Elab, & Banaiã & Maasiã & Machatiã & Eliphalu & Macenniã & Obed-edõ & Iehiel & Ozariu: in citharis pro octaua canebãt epinicion. Chonenias autẽ princeps Leuitarũ, prophetiæ præerat, ad præcinendã melodiam: erat 22 quippe valdè sapiẽs. Et Barachias & Elcana: ianitores arcæ. Porrò Sebenias & Iosaphat & Nathanaël & Amasai & Zacharias & Banaias & Eliezer sacerdotes, clãgebãt tubis corã arca Dei: & Obed-edõ & ⁿIehias' erãt ianitores arcæ. ‖ Igitur Dauid & – ⁿomnes' maiores natu Israel, & tribuni, ierũt ad deportãdã arcã fœderis 26 Dñi de domo Obed-edõ cũ lætitia. Cũq. adiuuisset Deus Leuitas qui portabãt arcã – fœderis' Dñi, immolabantur septem 27 tauri & septẽ arietes. Porrò Dauid erat indutus stola byssina, & vniuersi Leuitæ qui portabãt arcã, cantoresq. & Chonenias princeps prophetiæ inter cantores: Dauid autẽ etiã indutus erat ephod lineo. 28 Vniuersiq. Israel deducebãt arcã fœderis Dñi in iubilo, & sonitu buccinæ, & tubis, & cymbalis, & nablis & citharis 29 cõcrepãtes. Cumq. peruenisset arca fœderis Dñi vsq. ad Ciuitatẽ-Dauid, Michol filia Saul prospiciẽs per fenestrã, vidit regẽ Dauid saltantẽ atq. ludentẽ, & despexit eum in corde suo. 25 – ⁿ Achi- maas o – 2 MS. H.G. – o 2Reg.6, 12.

CAP. XVI.

1 ATulerũt igitur arcã Dei, & cõstituerunt eã in medio tabernaculi quod tetẽderat ei Dauid: & obtulerũt holocau- 2 sta & pacifica corã Deo. Cũq. cõpleſſet Dauid offerẽs holocausta & pacifica, be- 3 nedixit populo in nomine Dni. Et diuisit vniuersis per singulos, à viro vsque ad mulierẽ torta panis, & parte assæ carnis 4 bubalæ, & frixã oleo simili. Cõstituitq. corã arca Dñi de Leuitis, qui ministrarẽt: & recordarẽtur operũ ei⁹, & glorificarẽt, 5 atq. laudarẽt Dñm Deũ Israel: Asaph princips, & secundũ eius Zacharia: Porrò Iahiel & Semiramoth & Iehiel & Mathathia & Eliab & Banaiã & Obed-edõ, & Iehiel super organa psalterij & lyras: Asaph autẽ, vt cymbalis personaret. Banaiam verò & Iaziel sacerdotes, canere 6 tuba ingiter coram arca fœderis Domini. 2Reg.6, 17.

In illo die fecit Dauid principem ad 7 confitendum Dño, Asaph & fratres eius.

Confitemini Domino, & inuocate no- 8 men eius: notas facite in populis adinuentiones eius. Psal.104, 1 Isa.12, 4.

Cantate ei, & psallite ei: & narrate omnia mirabilia eius. 9
Laudate nomen sanctum eius: lætetur 10
cor quærentium Dominum.
Quærite Dominum, & virtutem eius: 11
quærite faciem eius semper.
Recordamini mirabilium eius quæ fecit: 12
signorum illius, & iudiciorum oris eius:
Semen Israël serui eius: filij Iacob electi eius.
Ipse Dominus Deus noster: in vniuersa terra iudicia eius. 13 14
Recordamini in sempiternum pactionis eius: 15
sermonis quem præcepit, in mille generationes,
Quem pepigit cum Abraham: & iuramenti illius cum Isaac. 16
Et cōstituit illud Iacob in præceptum 17
& Israël in pactum sempiternum,
Dicens, Tibi dabo Terram-Chanaan, 18
funiculum hæreditatis vestræ.
Cùm essent pauci numero, parui & coloni eius. 19
Et transierunt de gente in gentē, & de 20
regno ad populum alterum.
Non dimisit quemquā calumniari eos: 21
sed increpauit pro eis reges.
Psal. 95, 1. ¶ Nolite tangere christos meos: & in 22
prophetis meis nolite malignari.
Cantate Domino omnis terra, annuntiate ex die in diem salutare eius. 23
Narrate in gentibus gloriam eius: in 24
cunctis populis mirabilia eius.
Quia magnus Dñs, & laudabilis nimis: 25
& horribilis super omnes deos.
Omnes enim dij populorum, idola: 26
Dominus autem cælos fecit.
Confessio & magnificentia coram eo: 27
fortitudo & gaudium in loco eius.
Afferte Dño familiæ populorū: afferte 28
Domino gloriam & imperium.
Date ⌐ Dño gloriā nomini eius, leuate sacrificium, & venite in cōspectu eius: 29
& adorate Dominum in decore sancto.
Commoueatur à facie eius omnis terra: ipse enim fundauit orbem immobilē. 30
Lætentur cæli, & exultet terra: & dicant in nationibus, Dominus regnauit. 31
Tonet mare, & plenitudo eius: exultēt 32
agri, & omnia quæ in eis sunt.
Tunc laudabūt ligna saltus corā Dño: 33
quia venit iudicare terram.
Confitemini Domino, quoniā bonus: 34
quoniam in æternum misericordia eius.
Et dicite, Salua nos Deus saluator noster: & cōgrega nos, & erue de gentibus, 35
vt confiteamur nomini sancto tuo, & exultemus in carminibus tuis.
Benedictus Dñs Deus Israël ab æterno, 36
vsque in æternum: & dicat omnis populus, Amen, & hymnum Deo.
Dereliquit itaq. ibi corā arca fœderis 37
Domini Asaph & fratres eius: vt ministrarent in cōspectu arcæ iugiter per singulos dies, & vices suas. Porrò Obed-
edom, & fratres eius sexaginta octo: & 38
Obed-edom filiū Idithun, & Hosa constituit ianitores. Sadoc autē sacerdotē, 39
& fratres eius sacerdotes, corā tabernaculo Dñi in excelsu quod erat in Gabaō:
vt offerrēt holocaustā Dño super altare holocautomatis iugiter, manè & vesperi, iuxta omnia quæ scripta sunt in le- 40
ge Dñi, quā præcepit Israēli. Et post eū
Hemā & Idithū, & reliquos electos, vnū
quemque vocabulo suo, ad confitendum
Dño, Quoniā in æternū misericordia ei⁹.
Hemā quoq. & Idithum canentes tuba, 42
& quatientes cymbala: & omnia musicorum organa ad canendū Dño: filios autē
Idithū fecit esse portarios. Reuersúsque 43
est omnis populꝰ in domū suā: & Dauid,
vt benediceret etiam domui suæ.

CAP. XVII.

Cvm autē habitaret Dauid in domo 2 Reg. 7, 1.
sua, dixit ad Nathā prophetā, Ecce
ego habito in domo cedrina: arca autem
fœderis Dni sub pellibus est. Et ait Na- 2
than ad Dauid, Omnia quæ in corde tuo
sunt fac: Deus enim tecū est. Igitur no- 3
cte illa factus est sermo Dñi ad Nathan,
dicēs, Vade & loquere Dauid seruo meo: 4
Hæc dicit Dñs, Non ædificabis tu mihi
domū ad habitandū. Neq. enim mansi 5
in domo ex eo tēpore quo eduxi Israēl, *de Terra Aegypti MS q.R.
*vsq. ad diē hāc; sed fui semper mutans
loca tabernaculi, & in tētorio manēs cū
omni Israēl. Nūquid locutꝰ sum saltē vni
iudicū Israēl, quibus præceperā, vt pa-
scerēt populū meū, & dixi, Quare nō æ-
dificastis mihi domū cedrinā? Nūc itaq. 7
sic loqueris ad seruū meum Dauid, Hæc
dicit Dñs exercituū, Ego tuli te, cùm in
pascuis sequereris gregē, vt esses dux po- 8
puli mei Israēl. Et fui tecū quocunq.
pertexisti: & interfeci oēs inimicos tuos
corā te, feciq. tibi nomē quasi vnius ma-
gnorū qui celebrantur in terra. Et dedi 9
locū populo meo Israēli: plantabitur, &
habitabit in eo, & vltrà nō commouebi-
tur: nec filij iniquitatis atterēt eos, sicut
à principio, ex diebꝰ quibus dedi iudi- 10
ces populo meo Israēl, & humiliaui vniuersos inimicos tuos. Annūtio ergo tibi,
quòd ædificaturus sit tibi Dñs domum.
Cumq. impleueris dies tuos vt vadas 11
ad patres tuos, suscitabo semē tuum post
te, quod erit de filiis tuis: & stabilia regnū eius. Ipse ædificabit mihi domū, & 12
firmabo solū eius vsq. in æternū. Ego 13
ero ei in patrē, & ipse erit mihi in filiū:
& misericordiā meā nō auferā ab eo, sicut
ablatā ab eo qui ante te fuit. Et statuā 14
eū in domo mea, & in regno meo vsq. in
sempiternū: & thronus eius erit firmis-
simus in perpetuū. Iuxta omnia verba 15
hæc, & iuxta vniuersam visionē istā, sic
locutus est Nathā ad Dauid. Cumq. ve- 16
nisset rex Dauid, & sedisset corā Dño, dixit, Quis ego sum Dne Deus, & quæ do-
mus mea, vt præstares mihi talia? Sed 17
& hoc parum visum est in cōspectu tuo,

ideoque

ideoq. locutus es super domum serui tui
etiā in futurum: & fecisti me spectabilē
super oēs homines Dne Deus. Quid 18
vltrà addere potest Dauid, cū ita glorifica
ueris seruum tuum, & cognoueris eum?
Dne propter famulū tuū iuxta cor tuū 19
fecisti omnē magnificentiā hanc, & nota
esse voluisti vniuersā magnalia. Dne nō 20
est similis tui: & nō est alius Deus absq.
*Et H. G. autem 4 MS. te, ex omnibus quos audiuimus auribus
nostris. *Quis enim est alius, vt popu- 21
lus tuus Israel, gēs vna in terra, ad quam
perrexit Deus, vt liberaret, & faceret populum sibi, & magnitudine sua atq. ter-
roribꝰ eiceret nationes a facie eius, quē
de Aegypto liberarat? Et posuisti popu- 22
lum tuum Israel tibi in populum vsq. in
æternum, & tu Dne factus es Deus eius.
Nunc igitur Dne, sermo quē locutus es 23
famulo tuo, & super domum eius, cōfirmetur in perpetuum, & fac sicut locutus
es. Permaneatq. & magnificetur nomē 24
tuum vsq. in sempiternum: & dicatur,
Dñs exercituum Deus Israel, & domus
Dauid serui eius permanēs corā eo. Tu 25
enim Dne Deus meus reuelasti auriculā
serui tui, vt ædificares ei domū: & ideir-
co inuenit seruus tuꝰ fiduciā, vt oret co-
rā te. Nunc ergo Dne tu es Deus: & lo- 26
cutus es ad seruū tuū ista beneficia. Et 27
cœpisti benedicere domui serui tui, vt sit
semper corā te: tu enim Dne benedicēte,
benedicta erit in ppetuū. CAP. XVIII.

Factum est autē post hæc, vt percute- 1
2 Reg. 8, 1. ret Dauid Philisthiim, & humiliaret
eos, & tolleret Geth, & filias eius de manu Philisthiim: percussitq. Moab, & 2
fierēt Moabitæ serui Dauid, offerentes ei
munera. Eo tēpore percussit Dauid etiā 3
Adar-ēzer regē Soba regionis Hemath,
quando perrexit vt dilataret imperiū suū
vsq. ad flumē Euphratē. Cepit ergo Da- 4
uid mille quadrigas eius, & septē millia
equitum, ac viginti millia virorū peditū:
subnervauitq. oēs equos curruum, excep-
tis cētum quadrigis quas reseruauit si-
bi. Supervenit autē & Syrus Damas- 5
cenus, vt auxilio præberet Adar-ēzer regi Soba: sed & huius percussit Dauid viginti duo millia virorum. Et posuit mi- 6
lites in Damasco, vt Syria quoq. seruiret
sibi, & offerret munera. Adiuuitque eum
Dñs in cunctis ad quæ perrexerat. Tulit 7
quoq. Dauid pharetras aureas, quas habuerant serui Adar-ēzer: & attulit eas in
Ierusalē. Necnō de Tebath & Chun vr- 8
bibus Adar-ēzer æris plurimum, de quo
fecit Salomon mare æneum, & colūnas,
& vasa ænea. Quod cùm audisset Thou 9
rex Hemath, percussisse videlicet Dauid
omnē exercitum Adar-ēzer regis Soba,
misit Adorā filium suū ad regē Dauid, 10
vt postularet ab eo pacē, & cōgratularetur ei quòd percussisset, & expugnasset
Adar-ēzer: aduersarius quippe erat Thou
Adar-ēzer. Sed & omnia vasa aurea, & 11
argentea, & ænea conseruauit Dauid rex
Dño, cum argēto & auro quod tulerat ex
vniuersis gentibus, tā de Idumæa & Moab, & filiis Ammō, quā de Philisthiim &
Amalec. Abisai verò filius Saruiæ per- 12
cussit Edō in Valle-salinarum, decem &
octo millia: & cōstituit in Edō præsidium, vt seruirent Idumæa Dauid: ideoq. 13
Dñs Dauid in cunctis ad quæ perrexerat. Regnauit ergo Dauid super vniuersum Israël, & faciebat iudicium atq. 14
iustitiā cuncto populo suo. Porrò Ioab
filius Saruiæ erat super exercitum, & Io- 15
saphat filius Ahilud a cōmentariis. Sa- 16
doc autē filius Achitob, & ᵃAhimēlech', ᵃAbimēlech 7 MS. R. Hier. H. G q.
filius Abiathar, sacerdotes: & Susa, scri-
ba. Banaias quoque filius Ioiadæ super 17
legiones cerethi & phelethi: porrò filij
Dauid, primi ad manū regis. CAP. XIX.

Accidit autē vt moreretur Naas rex 1 2 Reg. 10, 1
filiorū Ammō, & regnaret filius eius
pro eo. Dixitq. Dauid, Faciā misericor- 2
diā cū Hanon filio Naas: præstitit enim
mihi pater eius gratiā. Misitq. Dauid nū-
tios ad consolādum eū super morte pa-
tris sui. Qui cū peruenissent in terrā fi- 3
liorum Ammō, vt consolarētur Hanon,
dixerunt principes filiorū Ammon ad
Hanon, Tu forsitan putas, quòd Dauid
honoris causā in patre tuum, miserit qui
cōsolarētur te: nec animaduertis, quòd
vt explorēt, & inuestigēt, & scrutētur ter
rā tua venerint ad te serui eius. Igitur 4
Hanō pueros Dauid decaluauit & rasit, &
præcidit tunicas eorū à natibus vsque ad
pedes, & dimisit eos. Qui cùm abissent, 5
& hoc mādassent Dauid, misit in occur-
sum eorum (grandē enim cōfusionē sustinuerāt) & præcepit vt manerēt in Ie-
richo, donec cresceret barba eorū, & tūc
reuerterētur. Videntes autē filij Ammō, 6
quòd iniuriā fecissent Dauid, tā Hanon
quàm reliquus populus, miserunt mille
talēta argēti, vt conducerēt sibi de Mesopotamia, & de Syria-Maacha, & de Soba
currus & equites. Cōduxerunt q. trigin- 7
ta duo millia curruum, & regem Maacha
cum populo eius. Qui cùm venissent, castrametati sunt è regione Medaba. Filij
quoq. Ammō cōgregati de vrbibus suis, 8
venerunt ad bellum. Quod cùm audisset Dauid, misit Ioab, & oēm exercitum
virorum fortium: egressiq. filij Ammō, 9
direxerunt aciem iuxta portā ciuitatis:
reges autē qui ad auxilium eius venerāt,
separatim in agro steterunt. Igitur Ioab 10
intelligens bellum ex aduerso, & post
tergum cōtra se fieri, elegit viros fortissimos de vniuerso Israël, & prexit cōtra
Syrii. Reliquā autē partē populi dedit 11
sub manu Abisai fratris sui: & perrex e-
runt cōtra filios Ammō. Dixitq. Si vi- 12
cerit me Syrus, auxilio eris mihi: si autē
superauerint te filij Ammon, ero tibi in
præsidium. Cōfortare, & agamus viriliter pro populo nostro, & pro vrbibus Dei

oſtri: Dñs autem quod in cõſpectu ſuo bonũ eſt, faciet. Perrexit ergo Ioab, & populus qui cum eo erat, cõtra Syrum ad prœlium: & fugauit eos. Porrò filij Am 15
mõ uidẽtes quod fugiſſet Syrus, ipſi quoque fugerũt Abiſai fratrẽ eius, & ingreſſi ſunt ciuitatẽ: reuerſuſque eſt etiã Ioab in Ieruſalẽ. Videſ autẽ Syrus quòd ce- 16
ciderit cõra Iſrael, miſit nũtios, & adduxit Syrum qui erat trãs Fluuiũ: Sophach autẽ princeps militiæ Adar-ezer, erat dux eorũ. Quod cùm annuntiatũ eſſet Da- 17
uid, cõgregauit vniuerſum Iſrael, & trãſiuit Iordanẽ, irruitq. in eos, & direxit ex aduerſo aciem, illis contrà pugnantibus.
Fugit autem Syrus Iſrael: & interfecit 18
Dauid de Syris ſeptem millia curruum, & quadraginta millia peditũ, & Sophach exercitus principem. Videſ autẽ ſer- 19
ui Adar-ezer ſe ab Iſraël eſſe ſuperatos, transfugerunt ad Dauid, & ſeruierunt ei: noluitq́ue vltrà Syria auxilium præbere filijs Ammon. CAP. XX.

2 Reg. 10,7 & 11,1. FActũ eſt autẽ poſt anni circulum, eo 1
tẽpore quo ſolẽt reges ad bella procedere, cõgregauit Ioab exercitum & robur militiæ, & vaſtauit terrã filiorũ Ammõ: perrexitq́; & obſedit Rabba: porrò Dauid manebat in Ieruſalẽ, quando Ioab percuſſit Rabba, & deſtruxit eã. Tulit 2
autem Dauid coronã Melchum de capite eius, & inuenit in ea auri põdo talentum, & pretioſiſſimas gẽmas, fecitq́. ſibi inde diadema: manubias quoq. vrbis plurimas tulit. populum autẽ qui erat in 3
ea, eduxit: & fecit ſuper eos tribulas, & trahas, & ferrata carpeata trãſire, ita vt diſſecarẽtur, & cõtererẽtur: ſic fecit Dauid cũctis vrbibus filiorum Ammõ: & reuerſus eſt cum omni populo ſuo in Ieruſalẽ. 2 Re.21,18 ¶ Poſt hæc initum eſt bellũ in Ga- 4
zer aduerſum Philiſthæos: in quo percuſſit Sobochai Huſathites, Saphai de genere Raphaim, & humiliauit eos. Aliud quoq. 5
bellũ geſtũ eſt aduerſus Philiſthæos, in quo percuſſit Adeodatus filj Saltus Bethlehemites fratrẽ Goliath Gethæi, cui haſtæ lignũ erat quaſi liciatorium texentiũ.
Sed & aliud bellum accidit in Geth, 6
in quo fuit homo longiſſimus, ſenos habẽs digitos, id eſt, ſimul viginti quatuor: qui & ipſe de Rapha fuerat ſtirpe generatus. Hic blaſphemauit Iſrael: & percuſſit eum Ionathã filius Samaa fratris Dauid. Hi ſunt filij Raphа in Geth, qui ceciderunt in manu Dauid & ſeruorum eius.
CAP. XXI.

2 Reg. 24,1 Iaſ.27,24. COnſurrexit autẽ ſatan cõtra Iſrael: 1
& incitauit Dauid vt numeraret Iſrael. Dixitq́. Dauid ad Ioab, & ad principes populi, Ite, & numerate Iſrael à Ber-ſabee, vſq. Dan: & aſſerte mihi numerum, vt ſciam. Reſpondítque Ioab, 2
Augeat Dñs populum ſuum centuplum, quàm ſunt: nonne dñe mi rex, omnes ſerui tui ſunt? quare hoc quærit dñs meus, quod in peccatum reputetur Iſraëli? 3
Sed ſermo regis magis prævaluit: egreſſuſq. eſt Ioab, & circuiuit vniuerſum Iſ- 4
rael: & reuerſus eſt Ieruſalem. Dedítq. Dauid numerũ eorũ quos circuierat: & inuẽtus eſt omnis numerus Iſrael, mille millia, & cẽtum millia virorum educentium gladiũ: de Iuda autẽ quadringenta ſeptuaginta millia bellatorum. Nã Leui & Ben-iamin, nõ numerauit: eo quòd Ioab inuitus exequeretur regis imperiũ. 5 ¶ trecẽta o.
Diſplicuit autẽ Deo quod iuſſum erat: 6
& percuſſit Iſrael. Dixitq́ue Dauid ad Deũ, Peccaui nimis vt hoc facerẽ: obſecro auferẽ iniquitatem ſerui tui, quia inſipiẽter egi. Et locutus eſt Dñs ad Gad 7
Videntem Dauidis, dicens, Vade, & loquere ad Dauid, Hæc dic-ei, Trium tibi optionẽ do: vnũ quod volueris elige, & faciã tibi. Cumq. veniſſet Gad ad Dauid, dixit ei, Hæc dicit Do- 8
minus, Elige quod volueris: aut tribus annis peſtilentiã: aut tribus menſibus te fugere hoſtes tuos, & gladium eorum nõ poſſe euadere: aut tribus diebus gladium Dñi, & morte verſari in terra, & angelum Dñi interficere in vniuerſis finibus Iſraël: nunc igitur vide quid reſpõ- 9
deã ei qui miſit me. Et dixit Dauid ad Gad, Ex omni parte me ãguſtiæ premũt: ſed melius mihi eſt, vt incidã in manus Dñi, quia mulæ ſunt miſerationes eius: 10
quàm in manus hominum. Miſit ergo Dñs peſtilentiã in Iſrael: & ceciderunt 11
de Iſrael ſeptuaginta millia virorũ. Miſit quoque angelum in Ieruſalẽ, vt percuteret eã: cũq. percuteretur, vidit Dñs, & miſertus eſt ſuper magnitudine mali: & imperauit angelo qui percutiebat, Sufficit, iã ceſſet manus tua. Porro angelus 12
Dñi ſtabat iuxta aream Ornan Iebuſæi.
Leuansq. Dauid oculos ſuos, vidit an- 16
gelum Dñi ſtantẽ inter cælum & terram, & euaginatum gladium in manu eius, & verſum cõtra Ieruſalẽ: & ceciderunt tam ipſe, quàm maiores natu veſtiti ciliciis, proni in terrã. Dixitq. Dauid ad Deũ, 17
Nõne ego ſum qui iuſsi vt numeraretur populus? Ego qui peccaui, ego qui malũ feciſſe grex qui cõmeruit? Dne Deus meus vertatur obſecro manus tua in me, & in domũ patris mei: populꝰ autẽ tuus nõ percutiatur. Angelus autem 18
Dñi præcepit Gad vt diceret Dauidi, vt aſcẽderet, extrueretq́. altare Dño Deo in 19
area Ornan Iebuſæi. Aſcẽdit ergo Dauid iuxta ſermonẽ Gad, quem locutus ei 20
fuerat ex nomine Dñi. Porrò Ornan cùm ſuſpexiſſet, & vidiſſet angelũ, quatuorq. filij eius cum eo, abſcõderunt ſe: nã eo tempore terebat in area triticum. 21
Igitur cùm veniret Dauid ad Ornan, cõſpexit eum Ornan, & proceſſit ei obuiã de area, & adorauit eũ pronus in ter- 22
rã. Dixitq. ei Dauid, Da mihi locũ areæ tuæ, vt ædificem in ea altare Dño: ita vt

quantum valet argẽti accipias, & ceſſet plaga à populo. Dixit autẽ Ornã ad Da- 23
uid, Tolle, & faciat dñs meus rex quodcunq. ei placet: ſed & boues do in holocauſtũ, & tribulas in ligna, & triticum in ſacrificiũ, Omnia libẽs præbebo. Dixit- 24
q́ue ei rex Dauid, Nequaquã ita fiet, ſed argentũ dabo quantũ valet: neq. enim tibi auferre debeo, & ſic offerre Dño holocaũſta gratuita. Dedit ergo Dauid Ornã 25
pro loco, ſiclos auri iuſtiſſimi põderis ſex centos. Et ædificauit ibi altare Dño: 26
obtulitq. holocauſta, & pacifica: & inuocauit Dnm, & exaudiuit eũ in igne de cælo ſuper altare holocauſti. Præcepitque 27
Dñs angelo: & couertit gladiũ ſuũ in vaginã. Protinus ergo Dauid, videns quòd 28
exaudiſſet eũ Dñs in area Ornã Iebuſæi, immolauit ibi victimas. Tabernaculum 29
Exo.36,2. autẽ Dñi, quod fecerat Moyſes in deſerto, & altare holocauſtorũ, ea tẽpeſtate erat in excelſo Gabaõ. Et nõ ualuit Dauid 30
ire ad altare, vt ibi obſecraret Deum: nimio enim fuerat in timore pterritus, videns gladium angeli Dñi. CAP. XXII.

DIxitq. Dauid, Hæc eſt domus Dei, 1
& hoc altare in holocauſtũ Iſrael.
Et præcepit vt congregarentur oẽs pro- 2
ſelyti de Terra Iſrael, & conſtituit ex eis latomos ad cædẽdos lapides & poliẽdos, vt ædificaretur domus Dei. Ferrũ quo- 3
que plurimum ad clauos iannarũ, & ad commiſſuras atque iuncturas præparauit Dauid: & æris põdus innumerabile. Li- 4
gna quoque cedrina nõ poterant æſtimari, quæ Sidonij & Tyrij deportauerant ad Dauid. Et dixit Dauid, Salomon filius 5
meus puer paruulus eſt & delicatus: domus autẽ quã ædificare volo Dño, talis eſſe debet vt in cunctis regionibus nominetur: præparabo ergo ei neceſſaria. Et ob 6
hanc cauſam, ante mortem ſuã oẽs præparauit impẽſas. Vocauitq. Salomonem filium ſuũ: & præcepit ei vt ædificaret domum Dño Deo Iſrael. Dixitq. Dauid 7
ad Salomonem, Fili mi, voluntatis meæ fuit vt ædificarẽ domũ nomini Domini Iſa.28,5. Dei mei. Sed factus eſt ſermo Dñi ad 8
me, dicens, Multum ſanguinẽ effudiſti, & plurima bella beſtaſti: non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuſo ſanguine coram me. filius qui naſcetur tibi, erit vir quietiſſimus: faciã enim cũ requieſcere ab omnibus inimicis ſuis p circuitum: & ob hanc cauſam Pacificus vocabitur: & pacẽ & otium dabo in Iſ- 9
2 Reg.7,13. Hebr.1,5. 3 Reg.5,5. raël cunctis diebus eius. ¶ Ipſe ædifica- 10
bit domum nomini meo: & ipſe erit mihi in filium, & ego ero illi in patrẽ: firmaboq́ue ſoliũ regni eius ſuper Iſraël in æternum. Nunc ergo fili mi, ſit Dñs te- 11
cum, & proſperare, & ædifica domũ Dño Deo tuo, ſicut locutus eſt de te. Det 12
quoque tibi Dñs prudentiã & ſenſum: vt regere poſsis Iſrael, & cuſtodire legem Dñi Dei tui. Tunc enim proficere poteris, ſi cuſtodieris mandata, & iudicia quæ præcepit Dñs Moyſi vt doceret Iſrael: cõfortare & viriliter age, ne timeas, neq. 14
paueas. Ecce ego in paupertate mea præparaui impẽſas domus Dñi, auri talenta centũ millia, & argẽti mille millia talentorũ: æris verò, & ferri nõ eſt pondus, vincitur enim numerus magnitudine: ligna & lapides præparaui ad vniuerſa impendia. Habes quoq. plurimos artifices, latomos, & cæmentarios, artificesq. lignorũ, & omnẽ artiũ ad faciendum opus prudentiſſimos in auro & argento & ære & ferro, cuius nõ eſt numer. Surge igitur, & fac, & erit Dñs tecũ. Præ- 17
cepit quoq. Dauid cũctis principibus Iſrael, vt adiuuarẽt Salomonẽ filiũ ſuum: 18
Cernitis, inquiẽs, quòd Dñs Deus veſter vobiſcum ſit, & dederit vobis requiẽ per circuitum, & tradiderit nomẽs inimicos veſtros in manus veſtras, & ſubiecta ſit terra cõra Dñm, & cõram populo habitatores terræ H.G. eius. Præbete igitur corda veſtra & a- 19
nimas veſtras, vt quæratis Dñm Deum veſtrum: & conſurgite & ædificate ſanctuarium Dño Deo: vt introducatur arca fœderis Dñi, & vaſa Dñi conſecrata, in domum quæ ædificatur nomini Dñi.
CAP. XXIII.

IGitur Dauid ſenex & plenus dierum, 1
regẽ cõſtituit Salomonẽ filium ſuũ ſuper Iſraël. Et cõgregauit oẽs principes 2
Iſrael, & ſacerdotes atq. Leuitas. Numeratiq. ſunt Leuitæ à viginti annis, & ſupra: & inuẽta ſunt triginta octo millia virorũ. Ex his electi ſunt, & diſtributi 4
in miniſterium domus Dñi viginti quatuor millia: præpoſitorũ autẽ & iudicũ, ſex millia. Porrò quatuor millia ianitores: & totidẽ pſaltes canentes Dño in or- 5
ganis quæ fecerat ad canendũ. ¶ Et diſ- Exo.6,17. tribuit eos Dauid per vices filiorũ Leui, Sup.6,1. Gerſon videlicet, & Caath, & Merãri. 6
Filij Gerſon: Leedan, & Semei. Filij 7
Leedan: principes Iahiel & Zetũã, & Ioel, tres. Filij Semei: Salomith & Hoſiel & 8
Aran, tres iſti principes familiarũ Leedã. 9
Porrò filij Semei: Leheth, & Zira, & Mahath H. Iaus, & Baria: iſti filij Semei quatuor. G. 10
Erat autẽ Leheth prior, Zira ſecundꝰ: porrò Iaus & Baria nõ habuerũt plurimos filios, & idcirco in vna familia vnaq. domo 11
computati ſunt. Filij Caath: Amram & 12
Iſaar, Hebron & Oziel, quatuor. ¶ Filij Exo.2,2. Amrã, Aaron & Moyſes. ¶ Separatusque & 6,20. eſt Aaron vt miniſtraret in Sancto ſanctorum, ipſe & filij eius in ſempiternum, & adoleret incẽſum Dño ſecundùm ritũ ſuum, ac benediceret nomini eius in perpe- 13
tuũ. Moyſi quoq. hominis Dei filij an- 14
numerati ſunt in tribu Leui. Filij Moyſi: 15
Gerſom & Eliẽzer. Filij Gerſom: Su- 16
bael primus. ¶ Fuerũt ũt filij Eliẽzer: Exo.2,22. Rohobia prim: & nõ erãt Eliẽzer filij a- & 18,3. lij. Porrò filij Rohobia multiplicati ſunt 17
nimis. Filij Iſaar: Salomith primus. 18

Filij Hebron: Ieriau primus, Amarias secundus, Iahaziel tertius, Iecmaã quartus.
Filij Oziel: Micha primus, Iesia secundus.
Filij Merari: Moholi & Musi. Filij Moholi: Eleazar & Cis. Mortuus est autem Eleazar, & nõ habuit filios, sed filias: acceperuntq. eas filij Cis fratres earũ. Filij Musi: Moholi & Eder & Ierimoth, tres.
Hi filij Leui in cognationibus & familiis suis, principes per vices, & numerum capitũ singulorũ qui faciebãt opera ministerij dom' Dñi a viginti annis, & suprã.
Dixit enim Dauid, Requiẽ dedit Dñs Deus Israël populo suo, & habitationem ierusalẽ vsq. in æternum. Nec erit officij Leuitarũ vt vltrã portẽt tabernaculũ, & omnia vasa eius ad ministrandum.
Iuxta præcepta quoq. Dauid nouissima supputabitur numerus filiorũ Leui à viginti annis & suprã. Et erũt sub manu filiorũ Aarõ in cultum domus Dñi, in vestibulis & in exedris, & in loco purificationis, & in sanctuario, & in vniuersis operibus ministerij tẽpli Dñi. Sacerdotes autẽ, super panes propositionis, & ad similẽ sacrificium, & ad laganã & azyma & sartagine, & ad *torrendum', & super omne pondus atq. mensurã. Leuitæ verò vt stẽt manè ad confitendũ, & canendum Dño: similiterq. ad vesperã, tã in oblatione holocaustorum Dñi, quàm in sabbathis & Calendis & solennitatibus reliquis iuxta numerum & ceremonias vniuscuiusque rei, iugiter corã Dño. Et custodiãt obseruationes tabernaculi fœderis, & ritum sanctuarij, & obseruationem filiorum Aaron fratrum suorum, vt ministrent in domo Domini.

*feruentẽ similam 14 MS. Q.n.

CAP. XXIIII.

Leui. 10, 1. Numer. 3.4. & 26,60.

PORrò filiis Aarõ hæ partitiones erãt: Filij Aarõ: Nadab & Abiu & Eleazar & Ithamar. Mortui sunt aũt Nadab & Abiu ante patrẽ suũ absq. liberis: sacerdotioq. functus est Eleazar & Ithamar.

& R.H. G.

Et diuisit eos Dauid, vid est' Sadoc de filiis Eleazari, & Ahi-mẽlech de filiis Ithamar, secundùm vices suas & ministeriũ.
Inuẽtiq. sunt multo plures filij Eleazar in principib. viris, quã filij Ithamar. Diuisit aũt eis, hoc est filiis Eleazar principes per familias sedecim: & filiis Ithamar p familias & domos suas octo. Porrò diuisit vtrisq. inter se familias sortib' erãt enim principes sanctuarij, & principes Dei, tã de filiis Eleazar, quã de filiis Ithamar. Descripsitq. eos Semeias fili' Nathanael scriba Leuites, coram rege & principibus, & Sadoc sacerdote, & Ahimẽlech filio Abiachar, principibus quoque familiarũ sacerdotaliũ & Leuiticarum: vnã domũ quæ cæteris præerat, Eleazar: & alterã domũ, quæ sub se habebat cæteros, Ithamar. Exiuit autẽ sors prima Ioiarib, secũda Iedei, tertia Harim, quarta Seorim, quinta Melchia, sexta Maimã, septima Accos, octaua Abia, nona Iesua, decima Sechenia, undecima Eliasib, duodecima Iacim, tertia decima Hoppha, decimaquarta Isbaab, decimaquinta Belga, decimasexta Emmer, decimaseptima Hezir, decimaoctaua Aphses, decimanona Phetheia, vicesima Hezechiel, vicesimaprima Iachin, vicesimasecũda Gamul, vicesimatertia Dalaiau, vicesimaquarta Maaziau. Hæ vices corũ secundũ ministeria sua, vt ingrediantur domũ Dñi & iuxta ritũ suum sub manu Aarõ patris eorum: sicut præceperat Dñs Deus Israël. Porrò filiorũ Leui, qui reliqui fuerãt, de filiis Amram erat Subael: & de filiis Subael, Iehedeia.
De filiis quoque Rohobiæ princeps Iesias. Ifaari verò filius Salemoth: filiusque Salemoth Iahath: filiusq. eius Ieriau-primus', Amarias secundus, Iahaziel tertius, Iecmãã quartus. Filius Oziel, Micha: filius Micha, Samir. Frater Micha, Iesia: filiusque Iesiæ, Zacharias.
Filij Merari: Moholi & Musi. filius Oziãi: Benno. Filius quoque Merari: Oziãu & Soã & Zacchur & Hebri. Porrò Moholi filius: Eleazar, qui nõ habebat liberos. Filius verò Cis, Ierameel. Filij Musi: Moholi, Eder & Ierimoth. Isti filij Leui secũdùm domos familiarũ suarum.
Miserunt. & ipsi sortes contra fratres suos filios Aarõ corã Dauid rege, & Sadoc, & Ahi-melech, & principibus familiarũ sacerdotaliũ & Leuiticarum, tã maiores, quàm minores. omnes sors æqualiter diuidebat.

CAP. XXV.

IGitur Dauid & magistratus exercitus segregauerunt in ministeriũ filios Asaph & Hemã & Idithũ: qui prophetarẽt in citharis, & psalteriis, & cymbalis secũdũ numerũ suũ dedicato sibi officio seruientes. De filiis Asaph: Zacchur & Ioseph & Nathania & Asarela, filij Asaph: sub manu Asaph *prophetãtes' iuxta regẽ.
Porrò Idithun: filij Idithun, Godolias, Sori, Iesaias, & Hasabias, & Mathathias, sex, sub manu patris sui Idithun, qui in cithara prophetabat super confitentes & laudãtes Dñm. Heman quoq.: filij Hemã, Bocciau, Mathaniau, Oziel, Subuel, & Ierimoth, Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, & Romemthi-ezer, & Iesbacasa, Mellothi, Othir, Mahazioth: oẽs isti filij Hemã *Videtes' regis in sermonibus Dei, vt exaltaret cornu: deditq. Deus Hemã filios quatuordecim, & filias tres.
Vniuersi sub manu patris sui ad cantãdum in templo Dñi distributi erant, in cymbalis, & psalteriis, & citharis, in ministeria domus Dñi iuxta regẽ: Asaph videlicet & Idithun & Hemin. Fuit autẽ numerus eorum cũ fratrib. suis, qui eruditi erãt canticum Dñi, cuncti doctores, ducenti octoginta octo. Miseruntque sortes per vices suas, ex æquo tam maior quàm minor, doctus pariter & indoctus.
Egressaque est sors prima Ioseph, qui erat de Asaph. Secunda Godoliæ, ipsi & filiis eius, & fratribus eius duodecim.

*prophetãtis R.H.G.

*Videtis 5 MS. R. H. G.

9 MS.H. G.

Tertia Zachur, filiis & fratribus eius duodecim. Quarta Isari, filiis & fratribus eius duodecim. Quinta Nathaniæ, filiis & fratribus eius duodecim. Sexta Bocciau, filiis & fratribus eius duodecim.
Septima Isreela, filiis & fratribus eius duodecim. Octaua Iesaiæ, filiis & fratribus eius duodecim. Nona Mathanię, filiis & fratribus eius duodecim. Decima Semeiæ, filiis & fratribus eius duodecim. Vndecima Azareel, filiis & fratribus eius duodecim. Duodecima Hasabiæ, filiis & fratribus eius duodecim.
Tertiadecima Subael, filiis & fratribus eius duodecim. Quartadecima Mathathiæ, filiis & fratribus eius duodecim.
Quintadecima Ierimoth, filiis & fratribus eius duodecim. Sextadecima Hananiæ, filiis & fratribus eius duodecim.
Septimadecima Iesbacasse, filiis & fratribus eius duodecim. Octauadecima Hanani, filiis & fratribus eius duodecim.
Nonadecima Mellothi, filiis & fratribus eius duodecim. Vicesima Eliatha, filiis & fratribus eius duodecim. Vicesimaprima Othir, filiis & fratribus eius duodecim. Vicesimasecunda Geddelthi, filiis & fratribus eius duodecim. Vicesimatertia Mahazioth, filiis & fratribus eius duodecim. Vicesimaquarta Romemthi-ezer, filiis & fratribus eius duodecim.

CAP. XXVI.

Distributiones autem ianitorum. de Coritis Meselemia, filius Core, de filiis Asaph. Filij Meselemiæ: Zacharias primogenitus, Iadihel secũdus, Zabadias tertius, Iathanael quartus, Aelam quintus, Iohanan sextus, Elioenai septimus.
Filij autem Obed-edom: Semeias primogenitus, Iozabad secundus, Ioaha tertius, Sachar quartus, Nathanael quintus,
Ammiel sextus, Issachar septim', Phollathi octauus: quia benedixit illi Dominus. Semeiæ autẽ filio eius nati sunt filij, præfecti familiarũ suarũ: erant enim viri fortissimi. filij ergo Semeiæ: Othni, & Raphael, & Obed, Elzabad, & fratres eius viri fortissimi: Eliu quoque, & Samachias. Omnes hi, de filiis Obed edom: ipsi & filij, & fratres eorum fortissimi ad ministrandum, sexagintaduo de Obed-edom. Porrò Meselemiæ filij, & fratres eorum robustissimi, decẽ & octo.
De Hosa autem, id est de filiis Merari: Semri princeps: (non enim habuerat primogenitum, & idcirco posuerat eũ pater eius in principem:) Helcias secundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus. omnes hi filij, & fratres Hosa, tredecim.
Hi diuisi sunt in ianitores, vt semper principes custodiarũ, sicut & fratres eorum ministrarent in domo Dñi. *Missę sunt 'ergo' sortes ex æquo, & paruis & magnis, per familias suas, in vnamquãq.

*Et H.G. autem 2 MS.

portarum. Cecidit ergo sors Orientalis, Selemiæ. Porrò Zachariæ filio eius, viro prudentissimo, & erudito, sortitò obtigit
plaga Septentrionalis. Obed-edom verò & filiis eius ad Austrum: in qua parte domus, erat seniorum concilij. Sephim & Hosa ad Occidentem, iuxta portã quæ ducit ad viam ascensionis: custodia contra custodiam. Ad Orientem verò, Leuitæ sex: & ad Aquilonem, quatuor per diem: atq. ad Meridiẽ similiter in die, quatuor:
& vbi erat concilium, bini & bini. In cellulis quoq. ianitorum ad Occidentẽ quatuor in via: biniq. per cellulas. Hæ sunt diuisiones ianitorum filiorum Core, & Merari. Porrò Achias erat super thesauros domus Dei, & vasa sanctorum.
Filij quoq. Ledã, filij Gersonnij: de Ledan principes familiarum, Ledan & Gersonni, Iehieli. Filij Iehieli: Zatham & Ioel *& fratres' eius, super thesauros domus Dñi, Amramitis, & Isaaritis, & Hebronitis & Oziielitis. Subael autem filius Gersom, filij Moysi, præpositus thesauris. *Frater' quoq. eius Eliezer, cuius filius Rahabia, & huius filius Isaias, & huius filius Ioram, huius quoq. filius Zechri,
& huius filius Selemith. Ipse Selemith, & fratres eius super thesauros sanctorũ, quæ sanctificauit Dauid rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones, &
duces exercitus, de bellis, & manubiis præliorum, quæ consecrauerant ad instaurationem & supellectilẽ tẽpli Dñi.
Hæc aũt vniuersa sanctificauit Samuel Videns, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Ioab filius Saruiæ: *omnesque' sanctificauerãt ea per manum Selemith, & fratrum eius. Isaritis verò præerat Chonenias, & filiis eius ad opera foris-secus super Israël ad docendum & iudicandum eos. Porrò de Hebronitis Hasabias, & fratres eius viri fortissimi, mille septuaginti præerant Israëli trans Iordanẽ contra Occidentem, in cunctis operibus Dñi, & in ministerium regis. Hebronitarũ autẽ princeps fuit Ieria secundum familias & cognationes eorũ. Quadragesimo anno regni Dauid recensiti sunt: & inuenti sunt viri fortissimi in Iazer Galaad, fratresque eius robustioris ætatis, duo millia septingenti principes familiarum. Præposuit autem eos Dauid rex Rubenitis & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse, in omne ministerium Dei & regis.

CAP. XXVII.

Filij autem Israël secũdum numerum suum, principes familiarum, tribuni & centuriones & præfecti, qui ministrabant regi in vna turmas suas, ingredientes & egredientes per singulos mẽses in anno: viginti quatuor millibus singuli præerant. Primæ turmæ in primo mense Iesboam præerat filius Zabdiel: & sub eo
viginti quatuor millia. De filiis Phares, princeps cunctorum principum in exer-

*frater 2 MS.R.H.

*fratres 8 MS.H. Suf fragantur autem Textui, tam praceden-ti, quã hoc loco G. & voces Hebraæ, si pũctæ permutent.

*omnes qui 13 MS. H.G.

cim mense primo. Secundi mensis habebat turmā Dodai Ahohites, & post se alter nomine Macelloth, qui regebat partem exercitus viginti quatuor ¶millium'.
Dux quoq. turmæ tertiæ in mense tertio, erat Banaias filius Ioiadæ ¶sacerdotis': & in diuisione sua viginti quatuor millia.
Ipse est Banaias fortissimus inter triginta, & super triginta. præerat autē turmæ ipsius Amizabad filius eius. Quartus, mense quarto, Asahel frater Ioab, & Zabadias filius eius post eū: & in turma eius viginti quatuor millia. Quintus, mense quinto, princeps Samaoth Izezrites: & in turma eius viginti quatuor millia. Sextus mense sexto, Hira filius Acces Thecuites: & in turma eius viginti quatuor millia. Septimus, mense septimo, Heles Phallonites de filiis Ephraim: & in turma eius viginti quatuor millia.
Octauus, mense octauo, Sobochai Husathites de stirpe Zarahi: & in turma eius viginti quatuor millia. Nonus, mense nono, Abiezer Anathothites de filiis Iemini: & in turma eius viginti quatuor millia.
Decimus, mense decimo, Marai, & ipse Netophathites de stirpe Zarahi: & in turma eius viginti quatuor millia. Undecimus, mense undecimo, Banaias Pharathonites de filiis Ephraim: & in turma eius viginti quatuor millia. Duodecimus, mense duodecimo, Holdai Netophathites, de stirpe Gothoniel: & in turma eius viginti quatuor millia. Porrò tribubus præerant in Israel, Rubenitis, dux Eliézer filius Zechri: Simeonitis, dux Saphatias filius Maacha: Leuitis, Hasabias filius Camuel: Aaronitis, Sadoc: Iuda, Eliu frater Dauid: Isachar, Amri filius Michaël. Zabulonitis, Iesmaias filius Abdiæ: Nephthalitibus, Ierimoth filius Oziel: filiis Ephraim, Osee filius Ozaziu: dimidiæ tribui Manasse, Ioel filius Phadaiæ: & dimidiæ tribui Manasse in Galaad, Iaddo filius Zacharie: Ben-jamin aūt, Iasiel filius Abner. Dan verò, Ezrihel filius Ieroham. hi principes filiorum Israel. Nolam autē Dauid numerare eos à vigesimo annis inferius: quia dixerat Dñs vt multiplicaret Israël quasi stellas cæli.
Ioab filius Saruiæ cœperat numerare, ¶nec cōpleuit: quia super hoc ira irruerat in Israel: & idcirco numerus eorum qui fuerāt recēsiti, nō est relatus in fastos regis Dauid. Super thesauros autem regis fuit Azmoth filius Adiel. his aūt thesauris qui erant in vrbibus, & in vicis, & in turribus, præsidebat Ionathā filius Oziæ.
Operi aūt rustico, & agricolis qui exercebant terrā, præerat Ezri filius Chelub:
vineārū q. cultoribus, Semeias ¶Romathites': cellis aūt vinariis, Zabdias ¶Aphonites', Nam super olueta & ficeta, quæ erāt in cāpestribus, Balanā Gederites: super apothecas aūt olei, Ioas. Porrò armēntis quæ pascebātur in Saron, præpositus fuit Sitrai Saronites: & super boues in vallibus, Saphat filius Adli: super camelos vero, Obil Ismaelites: & super asinos, Iadias Meronathites. super oues quoq. Iaziz Agaren'. omnes hi, principes substātiæ regis Dauid. Ionathā aūt patruus Dauid, cōsiliarius, vir prudēs & literatus: Ipse & Iahiel filius Hachamoni, erāt cū filiis regis. Achitophel etiā cōsiliarius regis, & Chusai Arachites amicus regis. Post Achitophel fuit Ioiada filius Banaiæ, & Abiathar. Princeps aūt exercitus regis erat Ioab.

CAP. XXVIII.

1 COnuocauit igitur Dauid omnes principes Israël, duces tribū, & præpositos turmarum, qui ministrabāt regi: tribunos quoq. & centuriones, & qui præerāt substātiæ & possessionibus regis: filiosq. suos cū eunuchis, & potētes, & robustissimos quosq. in exercitu Ierusalē. Cūq. surrexisset rex, & stetisset, ait, Audite me fratres mei, & populus meus: Cogitaui vt ædificarem domum in qua requiesceret arca fœderis Dñi, & scabellum pedū Dei nostri: & ad ædificādum, omnia præparaui. Deus autem dixit mihi, ¶ Non ædificabis domum nomini meo: eo quòd sis vir bellator, & sanguinē fuderis. Sed elegit Dñs Deus Israël me de vniuersa domo patris mei, vt essem rex super Israël in sempiternū: de Iuda enim elegit principes: porrò de domo Iuda, domum patris mei: & de filiis patris mei, placuit ei vt me eligeret regē super cunctum Israel. ¶ Sed & de filiis meis (filios enim mihi multos dedit Dñs) elegit Salomonē filium meum, vt sederet in throno regni Dñi super Israël. dixitq. mihi, Salomon filius tuus ædificabit domum meam, & ¶atria mea: ipsum enim elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrem. Et firmabo regnum eius vsq. in æternum, si perseuerauerit facere præcepta mea, & iudicia, sicut & hodie. Nunc ergo cerā vniuerso cœtu Israël audiente Deo nostro, custodite & perquirite cuncta mandata Dñi Dei ¶nostri': vt possideatis Terram ¶bonam, & relinquatis eam filiis vestris in sempiternum. Tu aūt Salomon fili mi, tento Deum patris tui, & serui ei corde perfecto, & animo voluntario: ¶ Omnia enim corda scrutatur Dñs, & vniuersas mentium cogitationes intelligit. Si quæsieris eum, inuenies: si autem dereliqueris eum, proiiciet te in æternum. Nunc ergo quia elegit te Dominus vt ædificares domum sanctuarij, confortare & perace. Dedit autem Dauid Salomoni filio suo descriptionē porticus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum in adytis, & domus propitiationis, nec non & omnium quæ cogitauerat atriorum & exedrarum per circuitum in thesauros domus Dñi, & in thesauros sanctorum, diuisionumq. sacerdotaliū & Leuiticarū, in omnia opera

¶millia 2 MS.
¶sacerdotis 7 MS. R. Ex H. *quidam hoc modo, 70. 10. qui Textus habet, trāstulerunt.*
¶Ramathites 4 MS. H.G.
¶*Saphamites* H.Q.

domus Dñi, & in vniuersa vasa ministerij templi Dñi. Aurum in ponderē per singula vasa ministerij. Argēti quoq. pōdus pro vasorum ¶& operum' diuersitate.
Sed & in candelabra aurea & ad lucernas eorum, aurum pro mensura vnuscuiusque candelabri & lucernarum. Similiter & in candelabra argentea, & in lucernas eorum, pro diuersitate mēsuræ, pondus argenti tradidit. Aurum quoq. dedit in ¶mēsas' propositionis pro diuersitate ¶mensarum': similiter & argentum in alias mensas argenteas. Ad fuscinulas quoq. & phialas, & thuribula ex auro purissimo, & leunculos aureos pro qualitate mensuræ pōdus distribuit, in leunculum & leunculum. Similiter & in leones argenteos diuersum argenti pondus separauit. Altari autem in quo adoletur incensum, aurum purissimū dedit: vt ex ipso fieret similitudo quadrigę cherubim extēdentium alas, & velantium arcā fœderis Dñi. Omnia, inquit, venerūt scripta manu Dñi ad me, vt intelligerē vniuersa opera exemplaris. Dixit quoque Dauid Salomoni filio suo, Viriliter age, & cōfortare, & fac: ne timeas, & ne pauceas: Dñs enim Deus meus tecum erit, & non dimittet te, nec derelinquet, donec perficias omne opus ministerij domus Dñi. Ecce diuisiones sacerdotum & Leuitarū, in omne ¶ministeriū' domus Domini, adsistunt tibi, & parati sunt, & nouerunt tam principes, quàm populus, facere omnia præcepta tua.

CAP. XXIX.

1 LOcutusq. est Dauid rex ad omnem ecclesiam, Salomonē filium meū vnū elegit Deus, adhuc puerum & tenellum: opus enim grande est, neq. enim homini præparatur habitatio, sed *Deo. Ego autem totis viribus meis præparaui impēsas domus *Dei mei. Aurum ad vasa aurea, & argentū in argēteis, es in æneis, ferrum in ferreis, ligna ad ligulea: & lapides onychinos, & quasi stibinos, & diuersorū colorū, omnemq. pretiosum lapidem, & marmor parium abūdantissime. & super hæc quæ obtuli in domum Dei mei, de peculio meo aurum & argētum do in templum Dei mei, ex ceptis his quæ præparaui in ædem sanctam. Tria millia talenta auri de auro Ophir: & septem millia talentorum argenti probatissimi: ad deaurandos parietes templi. ¶Et', vbicumq. opus est aurum, de auro, & vbicumq. opus est argentū, de argento opera fiant per manus artificum: & siquis spōte offert, impleat manum suam hodie, & offerat quod voluerit Dominо. Polliciti sunt itaq. principes familiarum, & proceres tribuum Israël, tribuni quoque & centuriones, & principes ¬principum' possessionū regis. Dederuntq. in opera domus Dñi auri talenta quinq. millia, & solidos decem millia: argenti talenta decē millia, & æris talenta decem & octo millia: ferri quoq centū millia talentorum.
Et' apud quēcumq. inuēti sunt lapides, dederūt in ¶thesauros' domⁱ Dñi, per manum Iahiel Gersonitis. Lætatusq. est populus, cùm vota ¶spōte promitterēt: quia corde toto offerebant ea Dño: sed & David rex lætatus est gaudio magno. Et benedixit Dño corā vniuersa multitudine: & ait, Benedictus es Dñe Deus Israël patris nostri ab æterno in æternū. Tua est Dñe magnificentia, & potentia, & gloria, atq. victoria, & tibi laus: cūcta enim quæ in cælo sunt, & in terra, tua sunt: tuum Dñe regnum, & tu es super omnes principes. Tuæ diuitiæ, & tua est gloria: tu dominaris omnium: in manu tua virtus & potentia, in manu tua magnitudo & imperiū omniū. Nunc igitur Deus noster confitemur tibi, & laudamus nomen tuum inclytum. Quis ego, & quis populus meus, vt possimus hęc tibi vniuersa promittere? tua sunt omnia: & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Peregrini enim sumus coram te, & aduenę, sicut omnes patres nostri. ¶Dies nostri quasi vmbra super terrā, & nulla est mora. Dñe Deus noster, omnis hæc copia quam parauimus vt ædificaretur domus nomini sancto tuo, de manu tua est, & tua sunt omnia. Scio Deus meus quòd probes corda, & simplicitatem diligas, vnde & ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli vniuersa hęc: & populum tuū, qui hic repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria. Dñe Deus Abraham, & Isaac, & Israël patrum nostrorū, custodi in æternum hanc voluntatē cordis eorum, & semper in venerationem tui mēs ista permaneat. Salomoni quoque filio meo da cor perfectum, vt custodiat mandata tua, testimonia tua, & cerēmonias tuas, & faciat vniuersa: & ædificet ædem, cuius impensas paraui. Præcepit autem Dauid vniuersæ ecclesiæ, Benedicite Dño Deo ¶nostro'. Et benedixit omnis ecclesia Dño Deo patrū suorum: & inclinauerunt se, & adorauerunt Deū, & deinde regem. Immolauerūtq. victimas Dño: & obtulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille cū libaminibus suis, & vniuersо ritu abundātissimè in omnem Israël. Et comederunt, & biberunt coram Domino, in die illo cum grandi lætitia. ¶Et vnxerunt secundò Salomonem filiū Dauid. Vnxerunt autem eum Dño in principem, & Sadoc in pontificem. Seduq. Salomon super solium Dñi in regē pro Dauid patre suo, & cunctis placuit: & paruit illi omnis Israël. Sed & vniuersi principes & potentes, & cunctі filij regis Dauid dederunt manum, & subiecti fuerūt Salomoni regi. Magnificauit ergo Dñs Salomonem super omnē Israël: & dedit illi gloriam regni, qualem nullus

¶ad opera 3 MS.
¶mēsam o ¶mēsurę o.
¶opus ministerij MS q.
*Domino 3 MS. H.G
*Domini MS q.R.
¬9 MS. R. H.G.
¶thesaurū 9 MS. H.
¶vestri R. H. *Textus*
¶Vt 3 MS.
Sap.2,5.
Sap.9,7.
Pſal.7,10.
¶altaria o.
¶vestro R. H. *Pro Textus autem, habent* MS. & G.
Textus autem. R. & G. similiter legit.
¶sua 4 MS.
3.Re.1, 34.
2.Re.7, 13.
Sap.2,5.
Textus autem, facili MS. & G.
sonat.
Textus autem

habuit ante eum rex Israel. Igitur Da- 26
uid filius Isai regnauit super vniuersum
Israel. Et dies quibus regnauit super Is- 27
rael, fuerut quadraginta annis: in Hebron
regnauit septem annis, & in Ierusalē an-
nis triginta tribus. Et mortuus est in se- 28
nectute bona, plenus dierū, & diuitiis, &
gloria. Et regnauit Salomon filius eius
3.Reg.2,11 pro eo. Gesta aūt Dauid regis priora & 29
nouissima scripta sunt in Libro Samue-
lis Videntis, & in Libro Nathan prophe-
tæ, atque in volumine Gad Videntis.
vniuersique regni eius & fortitudinis, 30
& temporum quæ transierūt sub eo, siue
in Israel, siue in cunctis regnis terrarum.

SECVNDVS LIBER
PARALIPOMENON: HEBRAICE, DIBRE HAIAMIM.
CAP. I.

3.Reg.3,1. COnfortatus est ergo Salomō filius 1
*Deus eius R.H.G. Dauid in regno suo, & Dñs * erat
cum eo, & magnificauit eū in ex-
celsum. Præcepitq. Salomon vniuerso 2
Israēli, tribunis, & centurionibus, & du-
cibus & iudicibus omnis Israēl, & prin-
cipibus familiarum: & abiit cū vniuer- 3
sa multitudine in Excelsum Gabaon, vbi
erat tabernaculū fœderis Dñi, quod fecit
Moyses famulus Dei, in solitudine. Arcā 4
aūt Dei adduxerat Dauid de Cariath-
iarim in locū quē præparauerat ei, & vbi
fixerat illi tabernaculū, hoc est in Ierusa-
Exo.38,8. lem. Altare quoq. æneū, quod fabrica- 5
tus fuerat Beseleel filius Vri filij Hur, ibi
erat coram tabernaculo Dñi: quod & re-
quisiuit Salomon, & omnis ecclesia.
Ascenditq. Salomon ad altare æneum, 6
corā tabernaculo fœderis Dñi, & obtulit
in eo mille hostias. Eece autem in ipsa 7
nocte apparuit ei Deus, dicens, Postula
quod vis, vt dem tibi. Dixitq. Salomon 8
Deo, Tu fecisti cū Dauid patre meo mi-
sericordiā magnam: & cōstituisti me re-
gem pro eo. Nunc ergo * Dñe Deus im- 9
pleatur sermo tuus, quē pollicitus es Da-
uid patri meo: tu enim me fecisti regem
super populū tuū multū, qui tā innume-
Sap.9,10. rabilis est, quā pulvis terræ. Da mihi 10
sapientiā & intelligentiā, vt ingrediar &
egrediar corā populo tuo: quis enim po-
terit hunc populū tuū dignē, qui tam grā-
dis est, iudicare? Dixit aūt Deus ad Sa- 11
lomonem, Quia hoc magis placuit cordi
tuo, & nō postulasti diuitias, & substan-
tiam, & gloriā, neq. animas eorum qui te
oderant, sed nec dies vitæ plurimos: pe-
tisti aūt sapientiā & scientiā, vt iudica-
re possis populū meū, super quem cōsti-
tui te regē, Sapiētia & scientia data sunt 12
tibi: diuitias autem & substantiā & glo-
riā dabo tibi, ita vt nullus in regibus nec
ante te, nec post te fuerit similis tui.
3.Re.10,26 Venit ergo Salomon ab exercitu Ga- 13
baon in Ierusalem corā tabernaculo fœ-
deris, & regnauit super Israēl. Congre- 14
gauitq. sibi currus & equites, & facti sunt
ei mille quadringēti currus, & duodecim
* millia equitum: & fecit eos esse in vrbi-
bus quadrigarum, & cum rege in Ierusa-
lem. Præbuitq. rex argentū & aurum in 15
Ierusalem quasi lapides, & cedros quasi
sycomoros, quæ nascuntur in campestri-
bus multitudine magna. Adducebant- 16
tur autem ei equi de Aegypto, & de Coa
à negotiatoribus regis, qui ibant, & eme-
bant pretio, quadrigam equorū sexcen- 17
tis argenteis, & equum cētum quinqua-
ginta: similiter de vniuersis regnis * Ce-
thæorum*, & a regibus Syriæ emptio ce-
lebrabatur. CAP. II.
DEcreuit aūt Salomō ædificare do- 1
mum nomini Dñi, & palatium sibi.
Et numerauit septuaginta millia viro- 2
rum portantium humeris, & octoginta
millia qui ederent lapides in montibus,
præpositosq. eorū tria millia sexcentos.
Misit quoq. ad Hiram regē Tyri, dicēs, 3
Sicut egisti cū Dauid patre meo, & mi-
sisti ei ligna cedrina, vt ædificaret sibi do-
mum, in qua & habitauit: sic fac mecū
vt ædificem domū nomini Dñi Dei mei,
vt cōsecrem eam ad adolendū incensum
coram illo, & fumiganda aromata, & ad
propositionē panū iugiternā, & ad ho-
locausta mane & vespere, sabbathis
quoque, & neomenijs, & solemnitatibus
Dñi Dei nostri in sempiternū, quæ mā-
data sunt Israēli. Dom⁹ enim quā ædi-
ficare cupio, magna est: magnus est enim
Deus noster super omnes deos. Quis
ergo poterit præualere, vt ædificet ei di-
gnam domum? si cælum, & cæli cælorum
capere eum nequeunt: quantus ego sum,
vt possim ædificare ei domū? sed ad hoc
tantum, vt adoleatur incensum corā illo.
Mitte ergo mihi virū eruditum, qui no
nerit operari in auro & argento, ære &
ferro, purpura, coccino, & hyacintho, &
qui sciat sculpere cælaturas cum his ar-
tificibus quos mecum habeo in Iudæa &
Ierusalem, quos præparauit Dauid pater
meus. Sed & ligna cedrina mitte mihi,
& arcenthina, & pinea de Libano: scio
enim quòd serui tui nouerint cædere li-
gna de Libano, & erunt serui mei cū ser-
uis tuis, vt parētur mihi ligna plurima.
Domus enim quam cupio ædificare, ma-
gna est nimis & inclyta. Præterea ope-
rariis qui cæsuri sunt ligna, seruis tuis
dabo, in cibaria tritici coros viginti mil-
lia, & hordei coros totidem, * olei quoq.
sata viginti millia. Dixit aūt Hirā rex
Tyri per literas, quas miserat Salomoni,
Quia dilexit Dñs populum suum, ideir-
co te regnare fecit super eum. Et addi-
dit, dicens, Benedictus Dñs Deus Israēl,
qui fecit cælum & terrā, qui dedit Dauid
regi filiū sapientē & eruditū & sensatum
atq. prudentē, vt ædificaret domū Dño, &
palatium sibi. Misi ergo tibi virum pru-

3.Re.10,28

* Hethæorum 1 MS. * Cheteorum H.G.

3.Reg.5,2.

* & vini viginti millia metretas R.H.G

dentem & scientissimū Hirā patrē meū, 14
filiū mulieris de filiabus Dan: cuius pa-
ter fuit Tyrius, qui nouerit operari in au-
ro & argēto, ære & ferro, & marmore, &
lignis, in purpura quoq. & hyacintho &
byssō & coccino: & qui sciat cælare omnē
sculpturā, & a linetnre prudenter quod-
cunq. in opere necessariū est cū artifici-
bus tuis, & cū artificibus dñi mei Dauid
patris tui. Triticū ergo, & hordeū, & o- 15
leū, & vinū, quæ pollicit⁹ es domine mi,
mitte seruis tuis. Nos aūt cædemus li- 16
gna de Libano, quot necessaria habueris,
& applicabimus ea ratibus per mare in
Ioppe: tuū autē erit trās ferre ea in Ieru-
salē. Numerauit igitur Salomō omnes 17
viros proselytos qui erāt in terrā Israel,
post dinumerationē quam dinumerauit
Dauid pater eius, & inuenti sunt centum
quinquaginta tria millia & sexcēti. Fe- 18
citq. ex eis septuaginta millia, q humeris
onera portarent, & octoginta millia qui
lapides de montibus ederent: tria au-
tem millia, & sexcentos præpositos ope-
rum populi.
*CAP. III.
ET cœpit Salomon ædificare domum 1
Dñi in Ierusalem, in Monte moria,
qui demōstratus fuerat Dauid patri eius,
2Re.24,25. in loco quē paraverat Dauid in area Or-
1Pa.21,26. nan Iebusæi. Cœpitaūt ædificare mēse 2
3Re.6,1. secundo, anno quarto regni sui. Et hæc 3
sunt fundamenta quæ iecit Salomon, vt
ædificaret domū Dei, longitudinis cubitos
in mensura prima sexaginta, latitudinis
cubitos viginti. Porticu vero ante frōtē, 4
quæ tendebatur in longū iuxta mēsuram
latitudinis dom⁹, cubitorū viginti: porrō
altitudo centum viginti cubitorū erat: &
deauravit eā intrinsecus auro mundissi-
mo. Domum quoq. maiorē texit tabulis 5
ligneis abiegnis, & laminas auri obrizi
affixit per totū: sculpsitq. in ea palmas, &
quasi catenulas se invicē complectentes.
Strauit quoq. pauimentū templi pretio- 6
sissimo marmore, decore multo. Porrò 7
aurū erat probatissimū, de cuius laminis
texit domum, & trabes eius, & postes, &
parietes, & ostia: & exlauit cherubim in
parietibus. Fecit quoq. domū Sācti san- 8
ctorū: longitudinē iuxta latitudinem do-
mus, cubitorū viginti: & latitudinē simi-
liter viginti cubitorum: & laminis aureis
texit eā, quasi talentis sexcentis. Sed & 9
clauos fecit aureos, ita vt singuli claui si-
clos quinquagenos appenderēt: cœnacula
quoq. texit auro. Fecit etiā in domo Sā- 10
cti sactorū cherubim duos, opere statuario:
& texit eos auro. Alæ cherubim vi- 11
ginti cubitis extendebātur, ita vt vna ala
haberet cubitos quinq. & tāgeret parietē
domus: & altera quinq. cubitos habens,
alam tangeret alterius cherub. Similiter 12
cherub alterius ala quinq. habebat cubi-
tos, & tangebat parietē: & ala eius altera
quinq. cubitorū, aliā cherub alterius con-
tingebat. Igitur alæ vtriusq. cherubim 13
expanse erant, & extendebātur per cubi-
tos viginti: ipsi autē stabāt erecti pedi-
bus, & facies eorū erāt versæ ad exterio-
tem domū. Fecit quoq. velū ex hyacin- 14
tho, purpura, cocco, & byssō: & intexuit
ei cherubim. Ante fores etiā templi duas 15
columnas, quæ triginta & quinq. cubitos
habebāt altitudinis: porrō capita earum,
quinq. cubitorū. Nec nō & quasi cate- 16
nulas in oraculo, & superposuit eas capi-
tibus colūnarū: malogranata etiā centū,
quæ catenulis interposuit. Ipsas quoq. 17
colūnas posuit in vestibulo templi, vnā à
dextris, & alterā à sinistris: et quæ à de-
xtris erat, vocauit Iachin; & quæ ad læ-
uam, Booz.
CAP. IIII.
FEcit quoq. altare æneū viginti cubi- 1
torū longitudinis, & viginti cubitorū
latitudinis, & decē cubitorū altitudinis.
Mare etiā fusile decē cubitis à labio vsq. 2
ad labiū, rotundū per circuitū: quinq. cu-
bitos habebat altitudinis, & funiculus
triginta cubitorū ambiebat gyrum eius.
Similitudo quoq. boū erat subter illud, 3
& decē cubitis quædā erant circumcu-
rantes, quasi duobus ordinibus cælatura,
quasi duobus ordinibus alius mar-
circumbant. Boues aūt erant fusiles: &
ipsum mare super duodecim boues im-
positū erat, quorum tres respiciebāt ad
Aquilonē, & alij tres ad Occidentē: porro
tres alij Meridiē, & tres qui reliqui erant,
Orientē, habētes mare superpositū: posteriora
autē boū erāt intrin ecus sub mari.
Porrō vastitas eius habebat mensuram 5
palmi, & labiū illius erat quasi labiū ca-
licis, vel repādi lilij: capiebatq. tria millia
metretas. Fecit quoq. decē labra, & po- 6
suit quinq. à dextris, & quinq. à sinistris, vt
lauarēt in eis ea quæ in holocaustū obla-
turi erant: porrò in mari lauabātur sacer-
dotes. Fecit aūt & decē candelabra aurea de- 7
cē, secundū speciē qua * usserat here: &
posuit ea in templo, quinq. à dextris, &
quinq. à sinistris. Necnō & mēsas decē: 8
& posuit eas in templo, quinq. à dextris, &
quinq. à sinistris: phialas quoq. aureas cen-
tū. Fecit etiā atriū sacerdotū, & basilicā
grādē: & ostia in basilica, quæ texit ære.
Porrò mare posuit in latere dextro cōtra 10
Orientē ad Meridiē. Fecit aūt hiram lebetes, 11
& creagras, & phialas: & cōpleuit omne
opus regis in domo Dei: hoc est, colūnas 12
duas: & epistylia, & capita, & quasi quæ-
dam retiacula, quæ capita tegerēt super
epistylia. Malogranata quoq. quadrin- 13
gēta*, & retiacula duo, ita vt bini ordines
malogranatorū singulis retiaculis inge-
rentur, quæ protegerēt epistylia, & capita
columnarū. Bases etiā fecit & conchas, 14
quas superposuit basibus: mare vnum, 15
boues quoq. duodecim sub mari. Et le- 16
betes, & creagras, & phialas. Omnia vasa
fecit Salomoni Hirā pater eius in domo
Dñi ex ære mundissimo. In regione Ior- 17
danis fudit ea rex in argillosa terra inter
Socoth, & Saredātha. Erat aūt multi-

Mat.27,51.

Ier.52,20.

3Re.7,23.

* usserat 3 MS.

* quadraginta o.

tudo vasorū innumerabilis, ita vt ignoraretur pondus æris. Fecitq. Salomō omnia vasa domus Dei, & altare aureū: & mensas, & super eas panes propositionis. Cādelabra quoq. cū lucernis suis vt lucerēt ante oraculū iuxta ritū, ex auro purissimo: & florētia quēdā, & lucernas, & forcipes aureos. omnia de auro mūdissimo facta sunt. Thymiateria quoq. & thuribula, & phialas, & mortariola ex auro purissimo. Et ostia cælauit tēpli interioris, id est in Sācto sanctorū: & ostia tēpli forinsecus aurea. Sicq. cōpletū est omne opus quod fecit Salomon in domo Dñi.

CAP. V.

INtulit igitur Salomō omnia quæ voluerat Dauid pater suus, argentu & aurum, & vniuersa vasa posuit in thesauris domus Dei. Post quæ cōgregauit maiores natu Israēl, & cunctos principes tribuū, & capita familiarū de filiis Israēl, in Ierusalē, vt adducerēt arcā fœderis Dñi de Ciuitate Dauid, quę est Sion. Venerūt itaq. ad regē omnes viri Israēl in die solenni mensis septimi. Cumq. venissent cuncti seniorū Israēl, portauerūt Leuitæ arcā, & intulerūt ea, & omne paratū tabernaculi. Porrō vasa sanctuarij quæ erant in tabernaculo, portauerūt sacerdotes cū Leuitis. Rex autē Salomō & vniuersus cœtus Israēl, & oēs qui fuerūt cōgregati ante arcā, immolabant arietes & boues absq. vllo numero: tanta enim erat multitudo victimarū. Et intulerunt sacerdotes arcā fœderis Dñi in locū suū, id est, ad oraculū tēpli, in Sācta sactorū subter alas cherubim: ita vt cherubim expanderēt alas suas sup locū in quo posita erat arca, & ipsam arcā tegerēt cūvectib. suis. Vectiū autē quib⁹ portabatur arca, quia paululū lōgiores erat, capita parebāt ante oraculū: si verō quis paululū fuisset extrinsecus, eos videre no poterat. Fuit itaq. arca ibi vsq. in præsentē die. Nihilq. erat aliud in arca, nisi duæ tabulæ, quas posuerat Moyses in Horeb, quando legē dedit Dñs filiis Israēl egredientibus ex Aegypto. Egressis autē sacerdotibus de sactuario (omnes enim sacerdotes qui ibi potuerant inueniri, sanctificati sunt: nec adhuc in illo tēporе vices, & ministeriorū ordo inter eos diuisus erat) tā Leuitæ quā cātores, id est, & qui sub Asaph erant, & qui sub Heman, & qui sub Idithū, fil⁹, & fratres corū vestiti byssinis, cymbalis & psalteriis, & citharis correpabāt, stabāt ad Orientalē plagā altaris, & cū eis sacerdotes centū viginti canentes tubis. Igitur cunctis pariter, & tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & diuersi generis musicorū cōcinētibus, & voce in sublime rollētibus, longē sonitus audiebatur: ita vt cū Dñm laudare cœpissent, & dicerē, Confitemini Dño quoniā bonus, quoniā in æternū misericordia eius: impleta est domus Dei nube, ne possent sacerdotes stare & ministrare propter caliginem. Compleuerat enim gloria Dominī domum Dei. CAP. VI.

1 TVnc Salomon ait: Dñs pollicitus est 2 vt habitaret in caligine: ego autem ædificaui domū nomini ei⁹, vt habitaret 3 ibi in perpetuū. Et cōuertit rex faciē suam, & benedixit vniuersæ multitudini Israēl (nā omnis turba stabat intēta,) & 4 ait, Benedictus Dñs Deus Israēl, qui quod locutus est Dauid patri meo, opere 5 cōpleuit, dicens, A die qua eduxi populum meū de Terra-Aegypti, nō elegi ciuitatē de cūctis tribubus Israēl, vt ædificaretur in ea domus nomini meo: neque elegi quenquam alīū virū, vt esset dux in 6 populo meo Israēl: sed elegi Ierusalē, vt sit nomē meū in ea, & elegi Dauid, vt cōstituerem cū super populū meū Israēl. 7 Cumq. fuisset voluntatis Dauid patris mei, vt ædificaret domum nomini Dñi 8 Dei Israēl, dixit Dominus ad eū. Quia hæc fuit voluntas tua, vt ædificares domū nomini meo, bene quidē fecisti hui⁹modi habere volūtatem: 9 sed nō tu ædificabis domū, verūtamen filius tuus qui egredietur de lumbis tuis, ipse ædificabit domū nomini meo. Cōpleuit ergo Dñs sermonē suū, quē locutus fuerat: & ego surrexi pro Dauid patre meo, & sedi super thronū Israēl, sicut locutus est Dominus: & ædificaui domum nomini Dñi 11 Dei Israēl. Et posui in ea arcam, in qua est pactum Dñi quod pepigit cū filiis Israēl. 12 Stetit ergo cora altari Dñi ex aduerso vniuersæ multitudinis Israēl, & 13 extendit manus suas. Siquidem fecerat Salomō basim æneam, & posuerat eā in medio basilicæ, habentē quinq. cubitos longitudinis, & quinq. cubitos latitudinis, & tres cubitos altitudinis: stetitq. super eā: & deinceps flexis genibus cōtra vniuersam multitudinē Israēl, & palmis in 14 cælū leuatis, ait, Domine Deus Israēl, nō est similis tui Deus in cælo & in terra: qui custodis pactū & misericordiā cū seruis tuis qui ambulant cora te in toto 15 corde suo. Qui præstitisti seruo tuo Dauid patri meo quæcunque locutus fueras ei: & quæ ore protulisti, opere cōple- 16 sti, sicut et præsens tempus probat. Nūc ergo Dñe Deus Israēl, imple seruo tuo patri meo Dauid quæcunq. locutus es, dicens, Non deficiet ex te vir cora me, qui sedeat super thronū Israēl: ita tamen si custodierint filij tui vias meas, et ambulauerint in lege mea, sicut et tu ambulasti cora me. Et nunc Dñe Deus Israēl, 17 firmetur sermo tuus quē locutus es seruo 18 tuo Dauid. Ergone credibile est vt habitet Deus cū hominib⁹ super terrā? Si cælū et cæli cælorū nō te capiunt: quanto 19 magis domus ista quam ædificaui? Sed ad hoc tātū facta est, vt respicias orationem serui tui, & obsecrationē eius Dñe Deus meus: & audias preces quas fudit 20 famulus tuus cora te: vt aperias oculos tuos super domū istā diebus ac noctibus, super locū in quo pollicitus es vt innocaretur nomē tuū: & exaudires orationē quā seruus tuus orat in eo, & exaudias preces famuli tui, & populi tui Israēl. Quicunq. orauerit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est, de cælis, & propitiare. Si peccauerit quispiā in proximū 22 suū, & iurare contra eū paratus venerit, seq. maledicto constrinxerit cora altari in domo ista: tu audies de cælo, & facies 23 iudiciū seruorū tuorū, ita vt reddas iniquo viā suā in caput proprīū, & vlciscaris iustū, retribuens ei secundū iustitiam suā. Si superatus fuerit populus tuus Israēl ab inimicis (peccabunt enim tibi) & conuerti egerint pœnitentiā, & obsecrauerint nomē tuū, & fuerint deprecati in 24 loco isto, tu exaudies de cælo, & propitiare peccato populi tui Israēl, & reduc eos in terrā quā dedisti eis, & patrib. eorum. Si clauso cælo pluuia nō fluxerit 26 propter peccata populi, & deprecati te fuerint in loco isto, & cōfessi nomini tuo & cōuersi à peccatis suis, cū eos afflixeris, exaudi de cælo Dñe, & dimitte peccata seruis tuis & populi tui Israēl, & doce eos viā bonā per quā ingrediantur, & da pluuiā terræ quam dedisti populo tuo ad possidendum. Fames si orta fuerit in 28 terra, & pestilentia, aerugo & aurugo, & locusta, & bruchus: & hostes vastans regionibus, portas obsederint ciuitatis, omnisque plaga, & infirmitas præsserit: si 29 quis de populo tuo Israēl fuerit deprecatus, cognoscēs plagā, & infirmitatē suā, & expānderit manus suas in domo hac: tu 30 exaudies de cælo, de sublimi scilicet habitaculo tuo, & propitiare, & redde vnicuiq. secundū vias suas quas nosti eū habere in corde suo: (tu enim solus nosti corda filiorū hominū.) Vt timeāt te, & 31 ambulēt in viis tuis cūctis diebus quibus viuūt super faciē terræ quā dedisti patribus nostris. Externū quoq. qui nō est de 32 populo tuo Israēl, si venerit de terra longinqua, propter nomen tuū magnum, & propter manū tuam robustā, & brachiū tuum extentū, & adorauerit in loco isto: tu exaudies de cælo firmissimo habita- 33 culo tuo, & facies cuncta pro quibus inuocauerit te ille peregrinus: vt sciāt omnes populi terræ nomen tuū, & timeant te sicut populus tuus Israēl, & cognoscāt quia nomen tuū inuocatū est super domū hāc quā ædificaui. Si egressus fuerit 34 populus tuus ad bellū cōtra aduersarios suos per viā in qua miseris eos, adorabūt te contra viā in qua ciuitas hæc est quam elegisti, & domus quā ædificaui nomini tuo: tu exaudies de cælo preces eorum, 35 & obsecrationē, & vlciscaris. Si autem 36 peccauerint tibi (nec ne enim est homo qui nō pecçet) & iratus fueris eis, & tradideris hostibus, & captiuos duxerint eos in terrā longinquā, vel certe quæ iuxtā est, & conuersi in corde suo in terra ad quā captiui ducti fuerant, egerint pœnitentiā, & deprecati te fuerint in terra captiuitatis suæ, dicentes, Peccauimus, iniquè fecimus, iniustè egimus: & reuersi fuerint ad te in toto corde suo, & in tota anima sua, in terra captiuitatis suæ ad quā ducti sunt, adorabunt te contrā viam terræ suæ quam dedisti patribus eorum, & vrbis quā elegisti, & domus quā ædificaui nomini tuo: tu exaudies de cælo, hoc est, de firmo habitaculo tuo preces eorū, & facias iudicium, & dimittas populo tuo quamuis peccatori. tu es enim Deus meus, aperiantur, quæso, oculi tui, & aures tuæ intentæ sint ad orationem 41 quæ fit in loco isto. ¶ Nunc igitur consurge Dñe Deus in requiē tuā, tu & arca fortitudinis tuæ: Sacerdotes tui Domine Deus induātur salutē, & sancti tui lætēt- 42 ur in bonis. Dñe Deus ne auertas faciē christi tui: memēto misericordiarum Dauid serui tui.

CAP. VII.

1 CVmque cōpleret Salomō fundens preces, ignis descendit de cælo, & deuorauit holocausta & victimas: & ma- 2 iestas Dñi impleuit domū. Nec poterāt sacerdotes ingredi templū Dñi, eo quod implesset maiestas Dñi templū Domini. 3 Sed & omnes filij Israēl videbāt descendente ignē, & gloriā Dñi super domū: & corruentes proni in terrā super pauimētum strati lapide, adorauerunt: & laudauerunt Dñm, Quoniā bonus, quoniā in 4 seculū misericordia eius. Rex autem & omnis populus immolabant victimas co- 5 ram Dño. ¶ Mactauit igitur rex Salomō hostias, boum viginti duo millia, arietum centum viginti millia: & dedicauit do- 6 mum Dei rex & vniuersus populus. Sacerdotes autē stabant in officiis suis: & Leuitæ in organis carminū Dñi, quæ fecit Dauid rex ad laudandū Dñm, Quoniam in æternū misericordia eius, hymnos Dauid canētes per manus suas: porrō sacerdotes canebant tubis ante eos, 7 cūctusq. Israēl stabat. Sanctificauit quoque Salomō medium atrij ante templum Dñi: obtulerat enim ibi holocausta & adipes pacificorū: quia altare æneū quod fecerat, non poterat sustinere holocausta & sacrificia & adipes. Fecit ergo Salo- 8 mō solennitatē in tēpore illo septē diebus, & omnis Israēl cū eo, ecclesia magna valde, ab introitu Emath vsq. ad Torren- 9 tem-Aegypti. Fecitq. die octauo collectā, eò quod dedicasset altare septē diebus, & solennitatē celebrasset diebus septē. 10 Igitur in die vicesimo tertio mēsis septimi dimisit populos ad tabernacula sua, lætantes atque gaudentes super bono quod fecerat Dominus Dauidi, & Salo- 11 moni, & Israēli populo suo. ¶ Cōpleuitq. Salomon domū Dñi, & domum regis, & omnia quæ disposuerat in corde suo, vt

Universidad de Navarra Biblioteca

*domum 1 MS.

3 Re. 7, 51. & 8, 1.

3 Re. 8, 12.

* te R. coram te H.G.

Inf. 20, 9.

2 Mac. 2, 19.

a viā suam 4 MS. R. H. G.

b vias suas MS.

3 Re. 8, 46. Eccl. 7, 21. 1 Ioan. 1, 8

c fundit 5 MS. R. H. G.

2 Mac. 2, 10.

Psal. 131, 8.

3 Re. 8, 65.

3 Re. 9, 1.

faceret in domo Dñi, & in domo sua, & prosperatus est. Apparuit autem ei Dñs 12
nocte, & ait. Audiui orationē tuā, & elegi
locum istū mihi in domum sacrificij. Si 13
clausero cælum, & pluuia nō fluxerit, &
mādauero &precepero locustæ, vt deuo-
ret terrā, & misero pestilentiā in populū
meū: couersus autē populus meus, super 14
quos inuocatū est nomē meū, deprecatus
me fuerit, & exquisierit faciē mea, & ege-
rit pœnitentiā à viis suis pessimis: & ego
exaudiā de cælo, & propitius ero peccatis
eorū, & sanabo terrā eorū. Oculi quoq. 15
mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad
orationem eius qui in loco isto orauerit.
Elegi enim, & sanctificaui locū istū, vt 16
sit nomē meū ibi in sempiternū, & pmaneāt oculi mei, & cor meū ibi cūctis diebus. Tu quoq. si ambulaueris corā me, 17
sicut ambulauit Dauid pater tu⁹, & feceris iuxta oia quæ præcepi tibi, & iustitias
meas iudiciaq. seruaueris: suscitabo thro 18
nū regni tui, sicut pollicitus sum Dauid
patri tuo, dicēs, Non auferetur de stirpe
tua vir, qui ⁻ nō sit princeps in Israel. Si ⁻ 13 MS. H.G. 19
aūt auersi fueritis, & dereliqueritis iustitias meas, & præcepta mea quæ proposui
vobis, & abeuntes seruieritis diis alienis, &
adoraueritis eos: euellā vos de terra mea 20
quā dedi vobis, & domū hāc quā ⁹sanctificaui nomini meo, proiiciā à facie mea, ⁹ ædificaui o.
& tradā eā in parabolā, & in exēplū cūctis populis. Et domus ista erit in 21
puerbiū vniuersis trāseūtib. & dicēt stupētes,
Quare fecit Dñs sic terræ huic, & do-
mui huic? Respōdebuntq. Quia 22
dereliquerūt DūmDeū patrū suorū, qui eduxit
eos de Terra Aegypti, & apprehēderunt
deos alienos, & adorauerūt eos, & coluē-
runt: ideirco venerunt super eos vniuersa
hæc mala. CAP. VIII.

Expletis autem viginti annis postquā 1
ædificauit Salomō domū Dñi & do- 3 Re.9, 10.
mū suā: ciuitates quas dederat Hirā Sa- 2
lomoni, ædificauit, & habitare ibi fecit
filios Israel. Abiit quoq. in Emath Su- 3
ba, & obtinuit eā. Et ædificauit Palmirā
in deserto, & alias ciuitates munitissimas 4
ædificauit in Emath. Extruxitq. Beth- 5
horō superiorē, & Beth-horon inferiorē,
ciuitates muratas habētes portas & ve-
ctes & seras: Balaath etiā & omnes vr- 6
bes firmissimas, quæ fuerunt Salomonis,
cunctasq. vrbes quadrigarū, & vrbes e-
quitū, omnia ⁹quæ cunque voluit Salomō ⁹ quæ 3 MS. Hier. H.G.
aliq. disposuit, ædificauit in Ierusalē & in
Libano, & in vniuersa terra potestatis
suæ. Omne populū qui derelictus fuerat 7
de Hethæis, & Amorrhæis, & Pherezæis,
& Heuæis, & Iebusæis, qui non erant de
stirpe Israel, de filiis eorū, & de posteris
quos nō interfecerant filij Israel. fabri- 8
gauit Salomon in tributarios, vsq. in diē
hanc. Porrō de filiis Israel nō posuit vt 9
seruirent operibus regis: ipsi enim erant
viri bellatores, & duces primi & principes
quadrigarū & equitū ei⁹. Oēs aūt prin- 10
cipes exercitus regis Salomonis fuerunt
ducēti quinquaginta, q erudiebāt populū.
Filiā verō Pharaonis trāstulit de Ciuitate 11
Dauid in domū quā ædificauerat ei. Di- ⁻ 6 MS. H. G.
xit enim ⁻ rex', Nō habitabit vxor mea
in domo Dauid regis Israel, eo q sancti-
ficata sit: quia ingressa est in eā arca Dñi.
Tunc obtulit Salomon holocaustā Dño 12
super altare Dñi, quod extruxerat ante
porticū, vt p singulos dies offerretur in
eo iuxta præceptū Moysi, in sabbathis &
in calēdis, & in festis dieb. ter per annū,
id est, in Solēnitate azymorū, & in Solē-
nitate hebdomadarū, & in Solēnitate ta-
bernaculorū. Et cōstituit iuxta dispositionē Dauid patris sui officia sacerdotū 14
in ministeriis suis: & Leuitas in ordine
suo, vt laudarēt, & ministrarēt corā sacer
dotibus iuxta ritū vnius cuiusque diei: &
ianitores in diuisionib. suis per portā &
portā: sic enim præceperat Dauid homo
Dei. Nec prætergressi sūt de mādatis re- 15
gis tā sacerdotes, quā Leuitæ, ex omnib.
quæ præceperat, & in custodiis thesauro-
rū. Oēs impēsas præparatas habuit Sa- 16
lomō, ex eo die quo fundauit domū Dñi,
vsq. in diem quo perfecit eā. Tunc abiit 17
Salomon in Asion-gaber, & in Ailath ad
ōrā Maris-rubri, quæ est in Terra-edom.
Misit aūt ei Hirā per manus seruorum 18
suorū naues, & nautas gnaros maris, &
abierūt cum seruis Salomonis in Ophir:
tulerūntq. inde quadringenta quinqua-
ginta talenta auri, & attulerunt ad regem
Salomonem. CAP. IX.

Regina quoq. Saba cū audisset famā 1 3 Reg. 10, 1.
Salomonis, venit vt tentaret eū in Mat. 12, 42.
ænigmatibus, in Ierusalē cū magnis opi- Luc. 11, 31
bus & camelis, qui portabant aromata, &
auri plurimū, gemmasq. pretiosas. Cūq. 2
venisset ad Salomonē, locuta est ei quæ-
cunque erant in corde suo. Et exposuit
ei Salomon omnia quæ proposuerat: nec
quicquā fuit quod no perspicuum ei fe- 3
cerit. Quæ postquā vidit, sapientiā sci-
licet Salomonis, & domū quā ædificaue-
rat, necnō & cibaria mēsæ eius, & habi- 4
tacula seruorum, & officia ministrorum
eius, & vestimenta eorū, pincernas quo-
que & vestes eorū, & victimas quas im-
molabat in domo Dñi: nō erat præ stu-
pore vltra in ea spiritus. Dixitq. ad re- 5
gē, Verus est sermo quē audiui in terra
mea de virtutibus & sapientia tua. Non 6
credebā narrātibus, donec ipsa venissem,
& vidissent oculi mei: & probassem vix
medietatē sapientiæ tuæ mihi fuisse nar-
rata: vicisti famā virtutibus tuis. Beati 7
viri tui, & beati serui tui, hi qui assistunt
coram te omni tempore, & audiunt sa-
pientiā tuā. Sit Dominus Deus tuus be- 8
nedictus, qui voluit te ordinare super
thronū suū regē Dñi Dei tui. Quia dili-
git Deus Israel, & vult seruare eū in æter-
num: ideirco posuit te super eum regem,
vt fa-

cias iudicia atq. iustitiā. Dedit au- 9
tē regi centū viginti talenta auri, & aro-
mata multa nimis, & gēmas pretiosissi-
mas: nō fuerūt aromata talia, vt hæc quę
dedit regina Saba regi Salomoni. Sed & 10 3 Re. 10, 11.
serui Hirā cū seruis Salomonis attulerūt
aurū de Ophir, & ligna thyina, & gēmas
pretiosissimas. De quibus fecit rex de 11
lignis scilicet thyinis, gradⁿ in domo Dñi
& in domo regis: citharas quoq. & psal-
teria cātoribus: nunquā visa sunt in Ter-
ra Iuda ligna talia. Rex autē Salomon 12
dedit reginæ Saba cuncta quæ voluit, &
quæ postulauit, & multo plura quā attu-
lerat ad eū: quæ reuersa, abiit in terram
suā cū seruis suis. Erat autē pōdus auri 13
quod adferebatur Salomoni per singulos
annos, sexcēta sexaginta sex talēta auri:
excepta ea summa quā legati diuersārū 14
gēriū, & negotiatores adferre cōsueuerāt,
omnesq. reges Arabiæ, & satrapę terrārū,
qui cōportabant aurū & argentū Salomo-
nī. Fecit igitur rex Salomō ducēta has- 15
tas aureas de summa sexcentorū aureo-
rū, qui in singulis hastis expendebantur.
Trecenta quoq. scuta aurea trecentorū 16
aureorū quibus regebātur singula scuta:
posuitq. ea rex in armamentario, quod
erat constitum nemore. Fecit quoq rex 17
solium ebūrneū grande: & vestiuit illud
auro mundissimo. Sex quoque gradus, 18
quibus ascendebatur ad solium: & scabel-
lum aureū, & brachiola duo altrinsecus,
& duos leones stantes iuxta brachiola:
sed & alios duodecim leunculos stātes 19
super sex gradus ex vtraq. parte. nō fuit
tale solium in vniuersis regnis. Omnia 20
quoq. vasa conuiuij regis erant aurea: &
vasa domus saltus Libani ex auro puris-
simo. Argētū enim in diebus illis pro ni-
hilo reputabatur. Siquidem naues regis 21
ibant in Tharsis cum seruis Hirā, semel
in annis tribus: & deferebāt inde aurū &
argētū, & ebur, & simias, & pauos. Ma- 22
gnificatus est igitur Salomō super omnes
reges terræ præ diuitis & gloria. Om- 23
nesq. reges terrarū desiderabāt videre fa-
ciē Salomonis: vt audirēt sapientiā quā
dederat Deus in corde eius. Et deferebāt 24
ei munera, vasa argentea & aurea, & ve-
stes, & arma, & aromata, equos & mulos,
per singulos annos. Habuit quoq. Sa- 25
lomō quadraginta millia equorū in sta-
bulis: & curruum, equitumq. duodecim
millia: cōstituitq. eos in vrbibus quadri-
garū, & vbi erat rex in Ierusalē. Exer- 26
cuit etiā potestatē super cunctos reges à
flumine Euphrate vsq. ad terrā Phili-
stiim orum, & vsq. ad terminos Aegypti.
Tantamq. copiā præbuit argēti in Ieru- 27
salē quasi lapidū: & cedrorū tantā multi-
tudinē velut sycomororū quæ gignūtur
in cāpestribⁿ. Adducebātur autē ei equi 28
de Aegypto, cunctisq. regionibus. Reli-
qua autē opera Salomonis priorū & no-
uissimorū scripta sunt in verbis Nathan
prophetæ, & in libris Ahiæ Silonitis, in
visione quoq. Addo Videtis, cōtra Iero- 29
boā filiū Nabat. Regnauit autē Salomō
in Ierusalē super omnē Israel quadragin- 30
ta annis. Dormivitq. cū patribus suis: & 31
sepelierūt eū in Ciuitate Dauid: regna-
uitq. Roboā filⁱ⁹ eius pro eo. CAP. X.

Profectus est autē Roboā in Sichem: 1 3 Reg. 12, 1.
illuc enim cunctus Israel cōuenerat,
vt cōstituerent eū regē. Quod cūm au- 2
disset Ieroboā filⁱ⁹ Nabat, qui erat in Aegy-
pto (fugerat quippe illuc ante Salo-
monē) statim reuersus est. Vocauerūtq. 3
eum, & venit cum vniuerso Israel, & lo-
cuti sunt ad Roboā, dicētes, Pater tuus
durissimo iugo nos pressit: tu leuiora
impera patre tuo, qui nobis imposuit gra
ue seruitutē, & paululū de onere suble-
na, vt seruiamus tibi. Qui ait, Post tres 4
dies reuertimini ad me. Cumque abiisset
populus, iniit consiliū cum senibus qui
steterāt corā patre eius Salomone, dum
adhuc viueret, dicēs, Quid datis consilij, 5
vt respondeā populo? Qui dixerunt ei,
Si placueris populo huic, & linieris eos
verbis clementibus, seruient tibi omni 6
tēpore. At ille reliquit consiliū senū, &
cū iuuenibus tractare cœpit, qui cum eo
nutriti fuerāt, & erāt in comitatu illius.
Dixitq. ad eos, Quid vobis videtur? vel 9
respondere quid debeo populo huic qui
dixit mihi, Subleua iugū quod imposuit 10
nobis pater tuus? ⁹At illi respōderunt ⁹ Et locuti sunt ei H. G.
⁻ vt' iuuenes, & nutriti cū eo in delicijs, ⁻ 1 MS.
at q. dixerūt: Sic loqueris populo qui di-
xit tibi, Pater tuus aggrauauit iugū no-
strū, tu sublcua: & sic respōdebis ei, Mi-
nimus digitus meⁿ grossior est lūbis pa- 11
tris mei. Pater meus imposuit vobis
graue iugū, & ego maius pōdus apponā:
pater meus cecidit vos flagellis, ego verō
cædā vos scorpionibus. Venit ergo Ie- 12
roboā, & vniuersus populus ad Roboam
die tertio, sicut præceperat eis. Respon- 13
ditq. rex dura, derelicto cōsilio seniorū,
locutusq. est iuxta iuuenū voluntatē, 14
Pater meus graue vobis imposuit iugū;
quod ego grauius faciā: pater meus ce-
cidit vos flagellis: ego verō cædam vos
scorpionibus. Et non acquieuit populi 15
precibus: erat enim voluntatis Dei, vt cō-
pleretur sermo eius, ‖ quē locutus fuerat 3 Re. 11, 29.
per manū Ahiæ Silonitis ad Ieroboā fi-
liū Nabat. Populus autē vniuersus rege 16
dutiora dicēte, sic locutus est ad eū, Non
est nobis pars in Dauid, neq. hæreditas
in filioI sai. Reuertere in tabernacula tua
Israel, tu autē pasce domū tuā Dauid. Et 17
abiit Israel in tabernacula sua. Super fi-
lios autē Israel, qui habitabāt in ciuitati- 18
bus Iuda, regnauit Roboā. Misitq. rex
Roboā Adurā, qui præerat tributis, & la-
pidauerunt eū filij Israel, & mortuus est:
potrò rex Roboā currū festinauit ascen- 19
dere, & fugit in Ierusalem. Recessitque
Israel à domo Dauid, vsq. ad diem hanc.

CAP. XI.

3 Re. 12, 21 VEnit autẽ Roboã in Ierusalẽ, & cõuocauit vniuersam domum Iuda & Beniamin, centũ octoginta millia electorũ ætatis bellantiũ, vt dimicarent cõtra Israel, & cõstitueret ad se regnũ suũ. Factusq; est sermo Dñi ad Semeiã hominem Dei, dicẽs. Loquere ad Roboã filiũ Salomonis regẽ Iuda, & ad vniuersum Israel qui est in Iuda & Ben-iamin. Hæc dicit Dominus. Non ascendetis, neq; pugnabitis cõtra fratres vestros: reuertatur vnusquisq; in domũ suã, quia mea hoc gestũ est voluntate. Qui cũ audissent sermonẽ Dñi, reuersi sunt, nec perrexerunt contra Ieroboã. Habitauit autẽ Roboã in Ierusalem, & ædificauit ciuitates muratas in Iuda. Extruxitq; Beth-lehem, & Etã, & Thecue, Bethsur quoq;, & Socho, & Odollam, necnõ & Geth, & Maresa, & Zyph: sed & Adurã, & Lachis, & Azeca: Sarã quoq;, & Aialõ, & Hebrõ, quæ sunt in Iuda & Ben-iamin, ciuitates munitissimas. Cũq; clausisset eas muris, posuit in eis principes, ciborũ, horrea, hoc est, olei & vini. Sed & in singulis vrbib. fecit armamentaria scutorũ & hastarũ: firmauitq; eas summa diligentia, & imperauit super Iudam & Ben-iamin. Sacerdotes aũt & Leuitæ qui erãt in vniuerso Israel, venerũt ad eũ de cunctis sedibus suis, relinquentes suburbana, & possessiones suas, & trãseuntes ad Iudã, & Ierusalẽ eo quod abiecisset eos Ieroboam, & posteri eius, ne sacerdotio Dñi fungerentur. Qui 15
3 Re. 12, 31 cõstituit sibi sacerdotes excelsorũ, & dæmoniorũ, vitulorũq; quos fecerat. Sed & 16 de cunctis tribubus Israel, quicunq; dederant cor suũ vt quærerent Dñm Deũ Israel, venerunt in Ierusalẽ ad immolandũ victimas suas cõtra Dño Deo patrũ suorũ.

Et roborauerunt regnũ Iudæ: & confirmauerũt Roboã filiũ Salomonis per tres annos: ambulauerunt enim in viis Dauid & Salomonis, annis tantũ tribus. Duxit 18 aũt Roboã vxorẽ Mahalath, filiam Ierimoth, filij Dauid: Abihaĩ quoq; filiã Eliab filij Iesse, quæ peperit ei filios Ieus, 19 & Somorã, & Zoom. Post hãc quoq; accepit Maacha filiã Absalõ, quæ peperit ei Abia, & Ethai, & Ziza, & Salomith. Amauit aũt Roboã Maacha filiã Absalõ super omnes vxores suas, & concubinas: nã vxores decẽ & octo duxerat, concubinas aũt sexaginta: & genuit viginti octo filios, & sexaginta filias. Cõstituit verò 22 in capite, Abiam filium Maacha ducẽ super omnes fratres suos: ipsum enim regẽ facere cogitabat, quia sapientior fuit, & 23 potẽtior super omnes filios eius, & in cũctis finibus Iuda, & Ben-iamin, & in vniuersis ciuitatibus muratis: præbuitq; eis escas plurimas, & multas petiuit vxores.

CAP. XII.

CVmq; roboratũ fuisset regnũ Roboã 1 & cõfortatũ, dereliquit legẽ Dñi, & omnis Israel cũ eo. ‖ Anno autẽ quinto 2 Re. 14, 25
2 regni Roboã, ascendit Sesac rex Aegypti in Ierusalẽ, (quia peccauerant Dño) cũ mille ducẽtis curribus, & sexaginta mil- 3
libus equitum: nec erat numerus vulgi quod venerat cũ eo ex Aegypto, Libyes scilicet, & Troglodytæ, & Aethiopes. Cepitq; ciuitates munitissimas in Iuda, & 4
venit vsq; in Ierusalẽ. Semeias aũt propheta ingressus est ad Roboã, & principes Iuda, qui cõgregati fuerãt in Ierusalẽ, fugientes Sesac: dixitq; ad eos, Hæc dicit Dñs. Vos reliquistis me, & ego reliqui 5
vos in manu Sesac. Cõsternatiq; principes Israel, & rex dixerũt, Iustus est Dñs. Cũq; vidisset Dñs quòd humiliati essent, 6
factus est sermo Dñi ad Semeiã, dicens, Quia humiliati sunt, nõ disperdã eos: daboque eis pauxillũ auxilij, & nõ stillabit furor meus super Ierusalẽ per manũ Se- 7
sac. Veruntamẽ seruient ei: vt sciant distantiã seruitutis meæ, & seruitutis regni terrarũ. Recessit itaq; Sesac rex Aegypti ab Ierusalẽ, sublatis thesauris domus 8
Dñi, & domus regis, omniaq; secũ tulit: & clypeos aureos quos fecerat Salomon, pro quibus fecit rex æneos, & tradidit illos principibus scutariorũ qui custodiebant vestibulum palatij. Cũq; introiret rex domũ Dñi, veniebãt scutarij, & tollebãt eos: iterumq; referebant eos ad ar- 9
mamentariũ suũ. Veruntamẽ quia humiliati sunt, auersa est ab eis ira Dñi, nec deleti sunt penitus: siquidẽ in Iuda inue- 10
nta sunt opera bona. ‖ Cõfortatus est ergo rex Roboã in Ierusalem, atq; regnauit: 3 Re. 14, 21
quadraginta aũt & vnius anni erat cũ regnare cœpisset: & decẽ & septẽ annis regnauit in Ierusalẽ, vrbe quã elegit Dominus, vt confirmaret nomen suũ ibi, de cunctis tribubus Israel: nomen aũt matris eius Naama Ammanitis. Fecit au- 11
tẽ malum, & non præparauit cor suũ vt quæreret Dñm. Operaverò Roboã prima 12
& nouissima scripta sũt in Libris Semeiæ Prophetæ, & Addo Videntis, & diligẽter exposita: pugnauerũtq; aduersũ se Roboã & Ieroboã cunctis diebus. Et dormiuit 13
Roboam cũ patrib. suis: sepultusq; est in Ciuitate-Dauid. Et regnauit Abia filius eius pro eo.

CAP. XIII.

1 ANno octuodecimo regis Ieroboã, 3 Re. 15, 1.
2 regnauit Abia super Iudam. Tribus annis regnauit in Ierusalẽ: nomẽ matris eius Michaia, filia Vriel de Gabaa: & erat 3 Re. 15, 7.
3 bellũ inter Abiã & Ieroboã. ‖ Cũq; inisset Abia certamẽ, & haberet bellicosissimos viros, & electorum [a]quadraginta millia: Ieroboam instruxit econtra acie [b]octoginta millia virorũ, qui & ipsi electi erant, & ad bella fortissimi. Stetit ergo Abia super mõtẽ Semerõ, qui erat in Ephraim, & ait, Audi Ieroboam, & oĩs Is- 4
rael: Nũ ignoratis quòd Dñs Deus Israel dederit regnũ Dauid super Israel in sempiternum, ipsi & filijs eius in pactũ salis? 5

[a] quadringenta 8 MS. R. H. G.
[b] octingenta 6 MS. R. H. G.

(Et

(Et surrexit Ieroboã filius Nabat, seruus 6
3 Re. 11, 26. Salomonis filij Dauid: ‖ & rebellauit cõtra dñm suũ. Congregatiq; sunt ad eum 7
viri vanissimi, & filij belial: & præualuerũt cõtra Roboã filiũ Salomonis: porrò Roboam erat rudis, & corde pauido, nec potuit resistere eis.) Nunc ergo vos di- 8
citis, quòd rẽsistere possitis regno Dñi, quod possidet per filios Dauid: habetisq; grandẽ populi multitudinẽ, atq; vitulos aureos quos fecit vobis Ieroboã in deos:
3 Re. 12, 31. ‖ Et eiecistis sacerdotes Dñi, filios Aa- 9
ron, atq; Leuitas: & fecistis vobis sacerdotes sicut oẽs populi terrarũ: quicumq; venerit, & initiauerit manũ suã in tauro de bobus, & in aũetibus septẽ, fit sacerdos eorum qui nõ sunt dij. Noster autẽ 10
Dñs Deus est, quẽ nõ relinquimus: sacerdotẽsq; ministrãt Dño de filijs Aarõ: & Leuitæ sunt in ordine suo. Holocaustũ quoq; offerunt Dño per singulos dies 11
mane & vesperi: & thymiama iuxta legis præcepta confectum, & proponuntur panes in mensa mundissima, estq; apud nos candelabrũ aureũ, & lucernæ eius, vt accendãtur semp ad vesperã: nos quippe custodimus præcepta Dñi Dei nostri, quẽ vos reliquistis. Ergo in exercitu nostro 12
dux Deus est, & sacerdotes eius, qui clãgunt tubis, & resonãt cõtra vos: filij Israel nolite pugnare cõtra Dñm Deũ patrũ vestrorũ, quia nõ vobis expedit. Itaq; illo loquẽte, Ieroboam retro molichatur insidias. Cumq; ex aduersa hostiũ sta- 13
ret, ignorante Iudã suo ambiebat exercitu. Respiciẽsq; Iudas, vidit instare bellũ ex aduersa & post tergũ, & clamauit ad Dñm: ac sacerdotes tubis canere cœperunt. Omnẽsq; viri Iudæ voci ferati 14
sunt: & eece, illis clamãtibus perterruit Deus Ieroboã, & omnẽ Israel qui stabat ex aduersũ Abiã & Iudã. Fugerũtq; filij 15
Israel Iudã, & tradidit eos Deus in manu eorũ. Percussit ergo eos Abia, & po- 17
[a] quinginta 7 MS. R. H. G. pulus eius plagã magnã: & corruerunt vulnerati ex Israel [a] quinquaginta millia virorũ fortiũ. Humiliatiq; sunt filij Is- 18
rael in tẽpore illo: & vehemẽtissimè cõfortati filij Iudæ, eoquòd sperassẽt in Dño Deo patrũ suorũ. Persecutus est autem 19
Abia fugiẽtẽ Ieroboã: & cepit ciuitates eius, Bethel & filias eius: & Iesana cum filiabus suis: Ephron quoq; & filias eius.

Nec valuit vltrà resistere Ieroboam in 20
diebus Abiæ: quẽ percussit Dñs & mortuus est. Igitur Abia, consortato imperio suo, accepit vxores quatuor decim: procreauitq; viginti duos filios, & sedecim filias. Reliqua aũtẽ sermonũ Abiã, 22
viarumq; & operũ eius, scripta sunt diligentissimè in Libro Addo Prophetæ.

CAP. XIIII.

3 Re. 15, 8. DOrmiuit aũtẽ Abia cũ patrib. suis, & 1
sepelierũt eum in Ciuitate-Dauid: regnauitq; Asa filius eius pro eo, in cuius diebus quieuit terra annis decem. Fecit 2
3 autẽ Asa quod bonũ & placitum erat in cõspectu * Dei sui, & subuertit altaria peregrini cultus, & excelsa, & confregit 4
statuas, lucosq; succidit. Et præcepit Iudæ vt quæreret Dñm Deũ patrũ suorũ, & faceret legem, & vniuersa mãdata. Et 5
ablustit de cunctis vrbibus Iuda aras & fana, & regnauit in pace. Aedificauit 6
quoq; vrbes munitas in Iuda, quia quieta erat, & nulla tẽporibus eius bella surrexerãt, pacẽ Dño largiente. Dixit autem 7
Iudæ, Aedificemus ciuitates istas, & vallemus muris, & roboremus turribus, & portis, & seris: donec à bellis quiẽra sunt oĩa, eò quòd quærierimus Dñm Deũ patrũ nostrorum, & dederit nobis pacẽ per gyrũ. Aedificauerũt igitur, & nullum in 8
extructo impedimẽto fuit. Habuit autẽ Asa in exercitu suo portãtis scuta & hastas, de Iuda trecẽta millia: de Beniamin verò scutariorũ & sagittariorũ, ducẽta [b] octoginta millia: oĩs isti viri fortissimi. Egressus est autem cõtra eos Zara 9
Aethiops cũ exercitu suo, decies centena millia, & curribus trecẽtis: & venit vsq; Maresa. Porrò Asa perrexit obuiã ei, & 10
instruxit aciẽ ad bellũ in Valle-Sephata, quæ est iuxta Maresa. ‖ Et inuocauit 11
Dñm Deũ, & ait, Dñe nõ est apud te vlla distãtia, virum in paucis auxilieris, an in plurib. adiuua nos Dñe Deus noster: in te enim, & in tuo nomine habemus fiduciã venimus cõtra hãc multitudinẽ. Dñe, Deus noster tu es, nõ præualeat cõtra te homo. Exterruit itaq; Dñs Aethiopes 12
cor Asa & Iudæ: fugerũtq; Aethiopes. Et 13
persecutus est eos Asa, & populus qui eũ eo erat, vsq; Gerara: & ruerunt Aethiopes vsq; ad internecionẽ, quia Dño cædente cõtriti sunt, & exercitu illius præliante. Tulerũt ergo spolia multa: Et percusserũt 14
ciuitates eorũ per circuitũ Gerarę: grãdis quippe cunctos terror inuaserat: & diripuerũt vrbes, & multa prædã asportauerũt. Sed & caulas ouiũ destructes, tulerũt pecorum ibi nimiã multitudinẽ, & camelorum: reuertũtq; sunt in Ierusalem.

CAP. XV.

1 AZarias aũtẽ filius [c] Obed, factus in 2 Re. 15, 22.
2 spiritu Dei, egressus est in occursum Asa, & dixit ei, Audite me Asa, & omnis Iuda & Ben-iamin, Dñs vobiscũ, quia fuistis cũ eo. Si quæsieritis eũ, inuenietis: si autẽ dereliqueritis eũ, derelinquet vos. [c] Oded 7 MS. H. G.
3 Trãsibũt aũtẽ multi dies in Israel absq; Deo vero, & absq; sacerdote doctore, & 4 absq; lege. Cumq; reuersi fuerint in angustia sua, ad Dñm Deũ Israel, & quæsierint eũ, repererũt eũ. In tẽpore illo nõ 5 erit pax egredienti & ingredienti: sed terrores vndiq; in cũctis habitatoribus terrarũ. Pugnabũt enim gẽs cõtra gentẽ, & ciui- 6 tas cõtra ciuitatẽ: quia Dñs conturbabit eos in omni angustia. Vos ergo confortamini, & non dissoluantur manus vestræ: erit enim merces operi vestro. 7 * & clamauerunt o.

Quod cùm audisset Asa, verba scilicet, & prophetiã Azariæ filij Obed prophetæ, cõfortatus est, & abstulit idola de omni terra Iuda, & de Ben-iamin, & ex vrbib⁹, quas ceperat, montis Ephraim: & dedicauit altare Dñi quod erat ante porticum Dñi. Cõgregauitq; vniuersum Iudã & Ben-iamin, & aduenas cum eis de Ephraim, & de Manasse, & de Symeõ: plures enim ad eũ cõfugerant ex Israel, videntes quod Dñs Deus illius esset cũ eo.

Cũq; venissent in Ierusalẽ mense tertio, anno decimoquinto regni Asa, immolauerũt Dño in die illa de manubijs & præda quã adduxerãt, boues septingẽtos, & arietes septem milia. Et intrauit ex more ad corroborandũ fœdus, vt quærerẽt Dñm Deũ patrũ suorũ in toto corde, & in tota anima sua. Si quis autem, inquit, no quæsierit Dñm Deũ Israel, moriatur, à minimo vsq. ad maximũ, à viro vsq. ad mulierẽ. Iurauerũtq. Dño voce magna in iubilo, & in clãgore tubæ, & in sonitu buccinarũ omnes qui erãt in Iuda, cũ execratione: in omni enim corde suo iurauerũt, & in tota volũtate quæsierunt eũ, & inuenerunt: præstitit́q; eis Dñs requiẽ per circuitum. Sed & Maachã matrẽ Asa regis ex augusto deposuit imperio, eò quòd fecisset in loco simulacrum Priapi: quod omne cõtrit, & in frusta cõminuens cõbussit in Torrente cedro. Excelsa autẽ derelicta sunt in Israel: attamẽ cor Asa erat perfectũ cunctis diebus eius. Eáque quę vouerat pater suus, & ipse, intulit in domũ Dñi: argentũ & aurũ, vasaq́; diuersam supellectilẽ. Bellũ vero no fuit vsq. ad tricesimũ quintum annũ regni Asa. CAP. XVI.

ANno autẽ tricesimo sexto regni eius ascẽdit Baasa rex Israel in Iudã, & muro circumdabat Rama, vt nullus tutè posset egredi & ingredi de regno Asa.

Protulit autẽ Asa argentũ & aurum de thesauris domus Dñi, & de thesauris regis: misitq. ad Ben-adad regẽ Syriæ, qui habitabat in Darmasco, dicens. Fœdus inter me & te est, pater quoque meus & pater tuus habuere cõcordiã: quã ob rẽ misi tibi argentũ & aurũ, vt rupto fœdere quod habes cum Baasa rege Israel, facias eũ à me recedere. Qui cõperto Ben-adad misit principes exercituũ suorum ad vrbes Israel: qui percusserũt Ahiõ, & Dã, & Abel-maim, & vniuersas vrbes Nephthali muratas. Quod cũ audisset Baasa, desiit ædificare Rama, & intermisit opus suũ. Porrò Asa rex assumpsit vniuersum Iudã, & tulerunt lapides de Rama, & ligna quæ ædificationi præparauerat Baasa: ædificauitq. ex eis Gabaa, & Maspha. In tẽpore illo venit Hanani propheta ad Asam regẽ Iuda, & dixit ei, Quia habuisti fiduciã in rege Syriæ, & nõ in Dño Deo tuo, idcirco euasit Syriæ regis exercitus de manu tua. ¶ Nonne Aethiopes & Libyes multo plures erãt quadrigis & equitibus, & multitudine nimia: quos, cũ in Dño credidisses, tradidit in manu tua?

Oculi enim Dñi contemplantur vniuersam terrã, & præbent fortitudinẽ his ¶qui corde perfecto credũt in eũ. Stultè igitur egisti, & propter hoc ex præsenti tẽpore aduersum te bella cõsurgent. Iratusq. Asa aduersus Videntẽ, iussit eum mitti in neruũ: valde quippe super hoc fuerat indignatus: & interfecit de populo in tẽpore illo plurimos. Opera autẽ Asa prima & nouissima scripta sunt in Libro regum Iuda & Israel. Aegrotauit etiam Asa anno tricesimonono regni sui, dolore pedũ vehementissimo, & nec in infirmitate sua quæsiuit Dñm, sed magis in medicorum arte confisus est. Dormivitq. cum patribus suis: & mortuus est anno quadragesimo primo regni sui. Et sepelierunt eum in sepulchro suo quod foderat sibi in Ciuitate Dauid: posuerũtq. eũ super lectũ suũ plenum aromatibus & vnguẽtis & rẽticijs, quæ erant pigmentariorum arte confecta, & combusserunt super eum ambitione nimia.

CAP. XVII.

REgnauit autẽ Iosaphat filius eius pro eo, & inualuit contra Israel. Cõstituitq. multũ numerosin cunctis vrbibus Iuda, quæ erãt vallatæ muris. Præsidiaq. disposuit in terra Iuda, & in ciuitatibus Ephraim quas ceperat Asa pater eius. Et fuit Dñs cũ Iosaphat, quia ambulauit in viis Dauid patris sui primis: & nõ speravit in Baalim, sed in Deo patris sui, & perrexit in præceptis illius, & non iuxta peccata Israel. Confirmauitq. Dñs regnũ in manu eius: & dedit omnis Iuda munera Iosaphat: factáq́; sunt ei in infinitæ diuitiæ, & multa gloria. Cumq. sumpsisset cor eius audacia propter vias Dñi, etiam excelsa & lucos de Iuda abstulit.

Tertio autẽ anno regni sui misit de principibus suis Ben-hail, & Obdiã, & Zachariã, & Nathanael, & Michæã, vt docerẽt in ciuitatibus Iuda: & cũ eis Leuitas Semeiã, & Nathaniã, & Zabadiã, Asael quoq. & Semiramoth & Ionathã, Adoniamq. & Tobiã & Thob-adoniã Leuitas: & cũ eis Elisamã, & Ioram sacerdotes, docebantq. populũ in Iuda, habentes librum legis Dñi: & circuibant cunctas vrbes Iuda, atq. erudiebãt populum.

Itaq. factus est pauor Dñi super omnia regna terrarũ quæ erãt per gyrum Iudæ: nec audebãt bellare cõtra Iosaphat. Sed & Philisthæi Iosaphat munera deferebant, & vectigal argenti. Arabes quoque adducebãt pecora arietum, septem millia septingentos, & hircos totidem. Creuit ergo Iosaphat, & magnificatus est vsque in sublime: atq. ædificauit in Iuda domos adinstar turrium, vrbésq. muratas. Et multa opera parauit in vrbibus Iuda: viri quoque bellatores, & robusti erant in

erant in Ierusalem, quorum iste numerus per domos atque familias singulorum: In Iuda principes exercitus, Ednas dux, & cum eo robustissimi viri trecẽta milia. Post hũc Iohanã princeps, & cum eo ducẽta octoginta milia. Post illum quinq. Amasias filius Zechri, cõsecratus Dño, & cum eo ducenta milia virorum fortium. Hunc sequebatur robustus ad prælia Eliada, & cũ eo tenentium arcum & clypeũ ducẽta milia. Post istũ erãt Iozabad: & cum eo cẽtum octoginta milia expeditorum militũ. Hi omnes erant ad manum regis, exceptis aliis quos posuerat in vrbibus muratis, in vniuerso Iuda. CAP. XVIII.

FVit ergo Iosaphat dives & inclytus multum, & affinitate coniunctus est Achab. Descendítq. post annos ad eum in Samariã: at ille immolauit ei arietes, & boues plurimos ipsi & populo qui venerat cũ eo: persuasitq. illi vt ascenderet in Ramoth-Galaad. Dixitq. Achab rex Israel ad Iosaphat regẽ Iuda, Veni mecum in Ramoth-Galaad. Cui ille respondit, Vt ego, & tu: sicut populus tuus, sic & populus meus: erimus in bello. Dixit Iosaphat ad regẽ Israel, Cõsule ob eius imperia sententiarum sermonẽ Dñi. Cõgregauit igitur rex Israel prophetarũ quadringentos viros, & dixit ad eos. In Ramoth-Galaad ad bellandum ire debemus, an quiescere? At illi, Ascende, inquiunt, & tradet Deus in manu regis. Dixitq. Iosaphat, Nũquid non est hîc prophetes Dñi, vt ab illo eriã requiramus? Et ait rex Israel ad Iosaphat, Est vir vnus à quo possumus quærere Dñi voluntatẽ: sed ego odi eũ, quia nõ prophetat mihi bonũ, sed malũ omni tempore: est autẽ Michæas filius Iemla. Dixitq́ue Iosaphat, Ne loquatur rex hoc modo. Vocauit ergo rex Israel vnum de eunuchis, & dixit ei, Voca cito Michæam filium Iemla. Porrò rex Israel & Iosaphat rex Iuda vterque sedebant in solio suo, vestiti cultu regio. sedebant autẽ in area iuxta portã Samariæ, omnesq. prophetæ vaticinabãtur coràm eis. Sedecias verò filius Chanaana fecit sibi cornua ferrea, & ait, Hæc dicit Dñs, His ventilabis Syriã, donec cõteras eã. Omnesque prophetæ similiter prophetabãt, atq. dicebãt, Ascende in Ramoth-Galaad, & prosperaberis, & tradet eos Dñs in manu regis. Nũtius autẽ qui ierat ad vocandũ Michæã, ait illi, En verba omniũ prophetarũ vno ore bona regi annuntiãt: quæso ergo te vt & sermo tuus ab eis nõ dissentiat, loquarisq. prospera. Cui respõdit Michæas, Viuit Dñs, quia quodcunq. dixerit mihi Deus meus, hoc loquar.

Venit ergo ad regem. Cui rex ait, Michæa, ire debemus in Ramoth-Galaad ad bellandũ, an quiescere? Cui ille respõdit, Ascẽdite: cuncta enim prosperã cuenient, & tradentur hostes in manus vestras. Dixitq. rex, Iterum, atq. iterum te adiuro, vt mihi nõ loquaris, nisi quod verũ est in nomine Dñi. At ille ait, Vidi vniuersum Israel dispersum in montibus, sicut oues absq. pastore: & dixit Dñs, Nõ habent isti dños: reuertatur vnusquisque in domum suã in pace. Et ait rex Israel ad Iosaphat, Nonne dixi tibi quòd non prophetaret iste mihi quicquã boni, sed ea quæ mala sunt? At ille, Ideirco, ait, audite verbũ Dñi, Vidi Dñm sedentem in solio suo, & omnẽ exercitum cæli assistentem ei à dextris & à sinistris. Et dixit Dñs, Quis decipiet Achab regẽ Israel, vt ascendat & corruat in Ramoth-Galaad? Cumq. diceret vnus hoc modo, & alter alio: processit spiritus, & stetit coràm Dño, & ait, Ego decipiam eum. Cui Dñs, In quo, inquit, decipies? At ille respondit, Egrediar, & ero spiritus mẽdax in ore omniũ prophetarũ eius. Dixitq́ue Dñs, Decipies, & præualebis: egredere, & fac ita. Nunc igitur, ecce Dñs dedit spiritum mendacij in ore omnium prophetarum tuorum: & Dñs locutus est de te mala. Accessit aũt Sedecias filius Chanaana, & percussit Michæam maxillam, & ait, Per quã viã transiit Spiritus Dñi à me, vt loqueretur tibi? Dixitq. Michæas, Tu ipse videbis in die illo, quãdo ingressus fueris cubiculũ de cubiculo, vt abscondaris. Præcepit autem rex Israel, dicens, Tollite Michæã, & ducite eum ad Amõ principẽ ciuitatis, & ad Ioas filium Amelech. Et dicetis, Hæc dicit rex, Mittite hunc in carcerẽ, & date ei panis modicum & aquæ pauxillũ, donec reuertar in pace. Dixitq. Michæas, Si reuersus fueris in pace, nõ est locutus Dñs in me. Et ait, Audite omnes populi. Igitur ascenderũt rex Israel, & Iosaphat rex Iudæa in Ramoth-Galaad. Dixitq. rex Israel ad Iosaphat, Mutabo habitum, & sic ad pugnã vadã: tu autẽ induere vestibus tuis. Mutatoq. rex Israel habitu, venit ad bellum. Rex autẽ Syriæ præceperat ducibus equitatus sui, dicẽs, Ne pugnetis cõtra minimum, aut contra maximum, nisi contra solum regẽ Israel. Itaque cùm vidissent principes equitatus Iosaphat, dixerunt, Rex Israel ipse est. Et circumdederũt eum: dimicantes autẽ at ille clamauit ad Dñm, & auxiliatus est ei, atque auertit eos ab illo. Cùm enim vidissent duces equitatus quòd non esset rex Israel, reliquerunt eum. Accidit autem vt vnus è populo sagittam in incertum iaceret, & percuteret regem Israel inter ceruicem & scapulas: ac ille aurigæ suo ait, Conuerte manum tuam, & educ me de acie, quia vulneratus sum. Et finita est pugna in die illo: porrò rex Israel stabat in curru suo contra Syros vsque ad vesperam, & mortuus est occidente Sole.

CAP. XIX.

REuersus est autē Iosaphat rex Iuda 1
in domū suā pacifice, in Ierusalem.
Cui occurrit Iehu filius Hanani Vides, 2
& ait ad eū, Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dñm amicitia iungeris:
& ideireo ira quidē Dñi merebaris: sed 3
bona opera inuenta sunt in te, eo quōd
abstuleris lucos de terra Iuda, & præparaueris cor tuum vt requireres Dñm'
Deum patrum tuorū'. Habitauit ergo 4
Iosaphat in Ierusalē: rursumq. egressus
est ad populum de Berſabee vſq. ad mōtem Ephraim, & reuocauit eos ad Dñm
Deum patrū suorum. Constituitq. iu- 5
dices terræ in cunctis ciuitatibus Iuda
munitis, per singula loca, & perspiciens
iudicibus. Videte, ait, quid facratis: non 6
enim hominis exercetis iudicium, sed
Dñi: & quodcunque iudicaueritis, in vos
redundabit. Sit timor Dñi vobiscum: & 7
cum diligentia cuncta faciteno est enim
apud Dñm Deum nostrum iniquitas,
¶ nec personarum acceptio, nec cupido
munerum. In Ierusalem quoq. constī- 8
tuit Iosaphat Leuitas & sacerdotes, &
principes familiarum ex Israēl, vt iudicium & causam Dñi iudicarent habitatoribus eius. Præcepitq. eis, dicens, Sic 9
agetis in timore Dñi fideliter, & corde
perfecto, Omnem causam quæ veneris 10
ad vos fratrum vestrorum qui habitāt in
vrbibus suis, inter cognationem & cognationem, vbicunque quæstio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de iustificationibus: ostendite eis, vt non peccent
in Dñm, & ne veniat ira super vos & super fratres vestros: sic ergo agentes non
peccabitis. Amarias autem sacerdos & 11
pontifex vester, in his quę ad Deum pertinent, præsidebit: porro Zabadias filius
Ismahel, qui est dux in domo Iuda, super
ea opera erit quæ ad regis officiū pertinent: habetis q. magistros Leuitas coram
vobis, confortamini, & agite diligenter:
& erit Dominus vobiscum in bonis'.

CAP. XX.

POst hæc congregati sunt filij Moab, & 1
filij Ammon, & cum eis de Ammonitis, ad Iosaphat, vt pugnarent cōtra eū.
Veneruntq. nuntij, & iuniauerunt Io- 2
saphat, dicentes, Venit contra te multitudo magna de his locis quæ trans mare
sunt, & de Syria, & ecce consistunt in Asason thamar, quæ est En-gaddi. Iosa- 3
phat autē timore perterritus, totū se cōtulit ad rogandū Dñm: & prædicauit ieiunium vniuersis Iuda. Congregatusq. 4
est Iudas ad deprecandum Dñm: sed &
omnes de vrbibus suis venerunt ad obsecrandum eum. Cumq. stetisset Iosaphat in medio cœtu Iudæ, & Ierusalem,
in domo Dñi ante atrium nouum, ait, 5
Dñe Deus patrum nostrorum, tu es Deus
in cœlo, & dominaris cunctis regnis Gētium: in manu tua est fortitudo & potē- 6
tia, nec quisquam tibi potest resistere.
Nonne tu Deus noster interfecisti omnes habitatores terræ huius corā populo 7
tuo Israēl, & dedisti eā semini Abrahā
amici tui in sempiternū? Habitauerūtq. 8
in ea, & extruxerunt in illa sanctuarium
nomini tuo, dicentes, ¶ Si irruerint su- 9
per nos mala, gladius iudicij, pestilentia,
& fames, stabimus coram domo hac in
conspectu tuo, in qua inuocatum est nomen tuum: & clamabim' ad te in tribulationibus nostris, & exaudies, saluosque
nos facies. Nunc igitur ecce filij Ammō, & 10
Moab, & mons Seir, ¶ per quos non con-
cessisti * Israēl vt transirent quādo egrediebātur de Aegypto, sed declinauerūt ab
eis, & non interfecerunt illos: econtrario agunt, & nituntur eiicere nos de pos- 11
sessione quā tradidisti nobis. Deus noster, ergo nō iudicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, vt possimus
huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cūm ignoremus quid agere 12
debeamus, hoc solum habemus residui,
vt oculos nostros dirigamus ad te. Omnis 13
verò Iuda stabat corā Dño cum parvulis, & vxoribus, & liberis suis. Erat 14
autē Iahaziel filⁱ Zacharię, filij, Banaię,
filij Iehiel, filij Mathānię, Leuites de filijs Asaph, super quem factus est Spiritus
Dñi in medio turbæ, & ait, Attendite 15
omnis Iuda, & qui habitatis in Ierusalē,
& tu rex Iosaphat: Hæc dicit Dñs vobis,
Nolite timere, nec paueatis hāc multitudinē: non est enim vestra pugna, sed Dei.
Cras ᵃdescendetis cōtra eos: ascensuri 16
enim sunt per cliuū nomine Sis, & inue-
nietis illos in summitate torrentis, qui 17
est cōtra solitudinē Ieruel. Nō eritis vos
qui dimicabitis, sed tantūmodo confidēter state, & videbitis auxilium Dñi super
vos, ō Iuda, & Ierusalem: nolite timere,
nec paueatis: cras egredimini cōtra eos,
& Dñs erit vobiscum. Iosaphat ergo, & 18
Iuda, & omnes habitatores Ierusalē ceciderunt proni in terrā corā Dño, & ad-
orauerunt eum. Porro Leuitæ de filiis 19
Caath, & de filiis Core laudabant Dñm
Deum Israēl voce magna, in excelsum.
Cumq. manè surrexissent, egressi sunt 20
per desertū Thecua: profectisq. eis, stans
Iosaphat in medio eorum, dixit, Audite me, viri Iuda, & omnes habitatores Ie-
rusalē: credite in Dño Deo vestro, & se-
curi eritis: credite prophetis eius, & cuncta eurnient prospera. Deditq. consi- 21
lium populo, & statuit cantores Dñi, vt
laudarent eum in turmis suis, & antecederent exercitum, ac voce confona dicerent, ¶ Confitemini Domino, quoniā in 22
æternum misericordia eius. Cumq. cœpissent laudes canere, vertit Dñs insidias
eorum in semetipsos, filiorum scilicet
Ammon, & Moab, & mōtis Seir, qui egressi fuerant vt pugnarent contra Iudā.
Moab consurrexerunt aduersum habitatores montis Seir, vt interficerent, & de- 23
lerēt eos: cumq. hoc opere perpetrassent,
etiam in semetipsos versi, mutuis cōcidēre vulneribus. Porro Iuda cūm ve- 24
nisset ad ᵃspeluncā quæ respicit solitudinē, vidit procul omne larē regionem plenā cadaueribus, nec superesse quenquam
qui nece potuisset euadere. Venit ergo 25
Iosaphat, & omnis populus cū eo ad detrahenda spolia mortuorum: inuenerūtq.
inter cadauera, variam supellectilem, ve-
stes quoque, & vasa pretiosissima: & di-
ripuerunt, ita vt omnia portare non pos-
sent, nec per tres dies spolia auferre præ
præ magnitudine. Die autem quar- 26
to congregati sunt in Valle-benedictionis: etenim quoniā ibi benedixerāt Dño,
vocauerūt locū illum Vallis-benedictionis, vsq. in præsentem diem. Reuersus- 27
que est omnis vir Iuda, & habitatores Ierusalem, & Iosaphat ante eos in Ierusalem, cum lætitia magna, eō quōd dedisset eis Dñs gaudium de inimicis suis.
Ingressiq. sunt in Ierusalem cum psal- 28
teriis, & cithāris, & tubis in domū Dñi.
Irruit autem pauor Dñi super vniuersa 29
regna terrarum, cūm audissent quōd pugnasset Dominus cōtra inimicos Israēl.
Quietusq. regnum Iosaphat, & præbuit 30
ei Deus pacē per circuitum. Regnauit 31
igitur Iosaphat super Iudam, & erat triginta quinque annorū cum regnare cœpisset: viginti autē & quinque annis regnauit in Ierusalē: & nomen matris eius
Azuba filia Selahi. Et ambulauit in via 32
patris sui Asa, nec declinauit ab ea, faciēs
quæ placita erant coram Dño. Verūta- 33
men excelsa non abstulit, & adhuc populus non direxerat cor suū ad Dominū
Deum patrum suorum. Reliqua autē 34
gestorum Iosaphat priorum & nouissimorum, scripta sunt in verbis Iehu filij
Hanani, quæ digessit in libros regum Israēl. Post hæc iniit amicitias Iosaphat 35
rex Iuda cum Ochozia rege Israēl, cuius
opera fuerunt impiissima. Et particeps 36
fuit vt faceret naues quæ irēt in Tharsis:
fecerunt q. classem in Asiō-gāber. Pro- 37
phetauit autem Eliezer filius Dodau de
Mareſa ad Iosaphat, dicens, Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contriteq. sunt naues,
nec potuerunt ire in Tharsis. CAP. XXI.

DOrmiuit autem Iosaphat cum pa- 1
tribus suis, & sepultus est cum eis
in Ciuitate-Dauid: regnauitque Ioram
filius eius pro eo. Qui habuit fratres 2
filios Iosaphat, Azariam, & Iahiel, & Zachariam & Azariam, & Michael, & Saphatiam: omnes hi, filij Iosaphat regis
Iuda. Dederq. eis pater suus multa mu- 3
nera argenti, & auri, & ᵇpensationes', cū
ciuitatibus munitis in Iuda, regnum
autem tradidit Ioram, eo quōd esset primogenitus. Surrexit autem Ioram super 4
regnum patris sui: cumq. se confirmas-
set, occidit omnes fratres suos gladio, &
quosdam de principibus Israēl. ¶ Tri- 5
ginta duorum annorum erat Ioram cūm
regnare cœpisset: & octo annis regnauit
in Ierusalem. Ambulauitq. in vijs re- 6
gum Israēl, sicut egerat domus Achab:
filia quippe Achab erat vxor eius, & fecit
malum in cōspectu Domini. Noluit au- 7
tem Dominus disperdere domum Dauid
propter pactum quod inierat cum eo: &
quia promiserat vt daret ei lucernam, &
filijs eius omni tempore. ¶ In diebus illis 8
rebellauit Edom, ne esset subditus Iudæ,
& constituit sibi regē. Cumq. transisset Ioram cum principibus suis, & cuncto
equitatu qui erat secū, surrexit nocte, &
percussit Edom qui se circūdederat, &
omnes duces equitatus eius. Attamen 10
rebellauit Edom, ne esset sub ditione Iuda, vsque ad hāc diē: eo tempore & Lobna recessit, ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim Dñm Deum patrum
suorum: insuper & excelsa fabricatus est 11
in vrbibus Iuda, & fornicari fecit habitatores Ierusalem, & prævaricari Iudā.
Allatæ sunt autē ei literæ ab Elia pro- 12
pheta, in quibus scriptū erat, Hæc dicit
Dñs Deus Dauid patris tui, Quoniā non
ambulasti in vijs Iosaphat patris tui, & 13
in vijs Asa regis Iuda, sed incessisti per
iter regum Israēl, & fornicari fecisti Iudam, & habitatores Ierusalem, imitatus
fornicationem domus Achab, insuper &
fratres tuos domum patris tui, melio- 14
res occidisti: ecce Dñs percutiet te plaga magna cum populo tuo, & filijs, &
vxoribus tuis, vniuersq. substantia tua. 15
tu autē ægrotabis pessimo languore viscerum tuorum, donec egrediantur vitalia tua pau-
latim per singulos dies. Suscitauit ergo 16
Dñs contra Ioram spiritum Philisthinorū,
& Arabum, qui confines sunt Aethiopibus. & ascenderunt in Terram Iuda, 17
& vastauerunt eam: diripueruntq. cunctam substantiam quę inuenta est in domo regis, insuper & filios eius, & vxores:
nec remansit ei filius, nisi Ioachaz, qui
minimus natu erat. Et super hæc om- 18
nia percussit eum Dñs alui languore insanabili. Cumq. diei succederet dies, & 19
temporū spatia volucrentur, duorū annorum expletus est circulus: & sic longa
consumptus tabe, ita vt egereret etiam
viscera sua, ęgrotare pariter, & vita caruit.
Mortuusq. est in infirmitate pessima, &
nō fecit ei populus secundum morē cōbustionis, exequias, sicut fecerat maiori- 20
bus eius. Triginta duorū annorū fuit cū
regnare cœpisset: & octo annis regnauit
in Ierusalē. Ambulauitque non recte, &
sepelierunt eum in Ciuitate-Dauid: ve-
runtamen non in sepulchro regum.

CAP. XXII.

1 COnstituerunt autem habitatores Ie-
rusalem ᵃOchoziam' filium eius

minimum,

ª speculam R.H.G.

Deut. 10, 17. Rom. 2, 12. Gal. 2, 6. Ephe. 6, 9. Col. 3, 25. All. 10, 34. 1 Pet. 1, 17. Sap. 6, 8. Eccl. 35, 16

ª cum bonis 7 MS. R.H.G.

Sup. 6, 28.

Deut. 2, 1. ª filius MS

ª ascendentis 16 MS. Quæ in Texuest, Iethie, R.H. & G. refert.

2 Reg. 22, 51

ª pensationes 3 MS. ᵇ pretiosorum H. ᶜ arma G.

4 Reg. 8, 16.

4 Reg. 8, 20

4 Reg. 8, 24

ª Achaziã nominat Hieronymꝰ cū Hebræis, Ochoziam aūt codices nostri, cum Græcis.

minimum, regem pro eo: oēs enim maiores natu, qui ante eum fuerant, interfecerant latrones Arabum, qui irruerint in castra: regnauitq. Ochozias filius Ioram regis Iuda. Quadraginta duorum annorū erat Ochozias cum regnare cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusalē: & nomē matris eius Athalia filia Amri.

Sed & ipse ingressus est per vias domus Achab: mater enim eius impulit eum vt impiè ageret. Fecit igitur malum in cōspectu Dñi, sicut dom⁹ Achab: ipsi enim fuerūt ei cōsiliarij post mortē patris sui, in interitum eius. Ambulauitq. in cōsiliis eorū. Et perrexit cum Ioră filio Achab rege Israel, in bellum cōtra Hazael regē Syriæ in Ramoth-Galaad: vulneraueruntq. Syri Ioră. Qui reuersus est vt curaretur in Iezrahel: multas enim plagas acceperat in supradicto certamine. Igitur Ochozias filius Ioră rex Iuda, descendit vt inuiseret Ioră filium Achab in Iezrahel ægrotātem. Voluntatis quippe fuit Dei aduersus Ochoziā, vt veniret ad Ioram: & cum venisset, ←N &'egrederetur cū eo aduersum Iehu filiū Namsi, quē vnxit Dñs, vt deleret domū Achab.

Cūm ergo cuerteret Iehu domum Achab, inuenit principes Iuda, & filios fratrū Ochoziæ, qui ministrabāt ei, & interfecit illos. Ipsum quoque perquirēs Ochoziam, cōprehendit latitantem in Samaria: adductumq. ad se, occidit: & sepelierunt eū: eò quòd esset filius Iosaphat, qui quæsierat Dñm in toto corde suo. nec erat vltrà spes aliqua vt de stirpe quis regnaret Ochoziæ. ¶ siquidem Athalia mater eius videns quòd mortuus esset fil⁹ suus, surrexit, & interfecit oēm stirpē regiā domus⁹ Ioră. Porrò Iosabeth filia regis tulit Ioas filiū Ochoziæ, & furata est eum de medio filiorū regis, cùm interficerētur: absconditq. eū cū nutrice sua in cubiculo lectulorū: Iosabeth autē quæ absconderat eū, erat filia regis Ioram, vxor Ioiadæ pontificis, soror Ochoziæ: & idcirco Athalia non interfecit eum. Fuit ergo cū eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnauit Athalia super terram. CAP. XXIIII.

ANno autē septimo confortatus Ioiada, assumpsit cēturiones, Azariam videlicet filiū Ierohā, & Ismahel filium Iohanan, Azarię quoque filium Obed, & Maasiā filium Adaiæ, & Elisaphat filium Zechri: & iniit cum eis fœdus. Qui circūeuntes Iudā, congregauerunt Leuitas de cunctis vrbibus Iuda, & principes familiarū Israël: veneruntq. in Ierusalem.

Iniit ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cū rege: dixitq. ad eos Ioiada, Ecce filius regis regnabit, sicut locutus est Dñs, super filios Dauid. Ite ergo sermo quē facitis: Tertiā pars vestrūm qui veniunt ad Sabbathū, sacerdotum, & Leuitarū, & ianitorū erit in portis: tertia verò pars ad domū regis: & tertia ad portā quæ appellatur Fundamēti: omne verò reliquū vulgus sit in atriis dom⁹ Dñi.

Nec quispiā alius ingrediatur domum Dñi, nisi sacerdotes, & qui ministrant de Leuitis: ipsi tantummodò ingrediātur, quia sanctificati sunt: & omne reliquum vulgus obseruet custodias Dñi. Leuitæ autē circundent regē, habentes singuli arma sua: (& si quis aliqs ingressus fuerit templum, interficiatur) sintque cum rege & intrante & egrediēte. Fecerunt ergo Leuitæ, & vniuersus Iuda iuxta omnia quæ præceperat Ioiadā pontifex: & assumpserūt singuli viros qui sub se erāt, & veniebant per ordinē sabbathi, cū his qui impleuerāt sabbathū, & egressi erāt. siquidē Ioiada pōtifex nō dimiserat abire turmas, quæ sibi p singulas hebdomadas succedere cōsueuerāt. Deditq. Ioiada sacerdos cēturionib. lāceas, clypeosq. & peltas regis Dauid, quas cōseruauerat in domo Dñi. Cōstituitq. omnē populū tenentiū pugiones à parte templi dextra, vsq. ad partē tēpli sinistrā, corā altari, & templo, per circuitum regis. Et eduxerūt filiū regis, & impoſuerunt ei diadema, ← & testimoniū', ←dederuntq. in manu eius renouādā legē': & cōstituerunt eū regē: vnxit quoque illum Ioiada pontifex, & filij eius: imprecatiq; sunt ei, atq; dixerunt, Viuat rex. Quod cùm audisset Athalia, vocem scilicet currentium atq. laudantium regem, ingressa est ad populum in tēplum Dñi. Cumq. vidisset regē stantē super gradum in introitu, & principes, ruttmasq. circa eū, omnemque populū terræ gaudentē, atque clangentē tubis, & diuersi generis organis concinētem, vocemque laudantium, scidit vestimēta sua, & ait, Insidiæ, insidiæ. Egressus autem Ioiada pontifex ad cēturiones & principes exercitus, dixit eis, Educite illā extra septa templi, & interficiatur foris gladio. Præceptq. sacerdos ne occideretur in domo Dñi. Et imposuerunt ceruicibus eius manus: cumque intrasset portā equorum domus regis, interfecerunt eā ibi. Pepigit autem Ioiada fœdus inter se, vniuersumque populum & regem, vt esset populus Dñi. Itaque ingressus est omnis populus domum Baal, & destruxerunt eam: & altaria ac simulachra illius confregerunt: Mathan quoq. sacerdotem Baal interfecerūt ante aras.

Constituit autē Ioiada præpositos in domo Dñi, sub manibus sacerdotum & Leuitarum, quos distribuit Dauid in domo Dni: vt offerrent holocaustā Dno, sicut scriptum est in Lege Moysi, in gaudio & canticis, iuxta dispositionem Dauid. Constituit quoq. ianitores in portis domus Domini, vt non ingrederetur eam immundus in omni re. Assumptisque centuriones, & fortissimos viros ac principes populi, & omne vulgus terræ, & fecerunt descendere regē de domo Dñi, & introire per medium portæ superioris in domū regis, & collocauerunt eum in solio regali. Lætatusq. est omnis populus terræ, & vrbs quieuit: porrò Athalia interfecta est gladio.

CAP. XXIIII.

SEptem annorum erat Ioas cùm regnare cœpisset: & quadraginta annis regnauit in Ierusalem: nomē matris eius Sebia de Ber-sabee. Fecitq. quod bonū est corā Dño cūctis diebus Ioiadæ sacerdotis. Accepit aūt ei Ioiada vxores duas, & genuit filios & filias. Post quę placuit Ioas vt instauraret domum Dni.

Congregauitq. sacerdotes & Leuitas, & dixit eis, Egredimini ad ciuitates Iuda, & colligite de vniuerso Israel pecuniam ad sartatecta templi Dei ⁸nostri', per singulos annos, festinatoq. hoc facite: porro Leuitæ egēre negligentius. Vocauitq. rex Ioiadam principē, & dixit ei, Quare tibi non fuit curæ, vt cogeres Leuitas inferre de Iuda & de Ierusalē pecuniā quæ constituta est à Moyse seruo Dni, vt inferret eam omnis multitudo Israël in tabernaculū testimonij? Athalia enim impiissima, & filij eius destruxerūt domū Dei, & de vniuersis quæ sanctificata fuerāt in templo Dñi, ornauerunt sanum Baalim.

præcepit ergo rex, & fecerunt arcā: posueruntq. eam iuxta portā ⁸Dni forinsecus. Et prædicatū est in Iuda & Ierusalem vt deferrēt singuli pretiū Dño, quod ←cōstituit Moyses seruus Dei super omnem Israël, in deserto. Lætatiq. sunt cūcti principes, & omnis populus: & ingressi contulerūt in arcam ←Dni', atq. mīserunt, ita vt implerētur. Cumq. tempus esset vt deferrēt arcam corā rege per manus Leuitarum (videbant enim multam pecuniam) ingrediebatur scriba regis, & quē primus sacerdos constituerat: effundebantq. pecuniā quæ erat in arca: porro arcam reportabant ad locū suum: sicque faciebant per singulos dies, & cōgregata est infinita pecunia. Quam dederūt rex & Ioiada his qui præerat operib. domus Dñi: at illi conducebāt ex ea cæsores lapidum, & artifices operū singulorum, vt instaurarent domū Dni: fabros quoq. ferri & æris: vt quod cadere cœperat, fulciretur. Egerūntq. hi qui operabantur industriè, & obducebatur paries cū cicatrix per manus eorum: ac suscitauerūt domū Dñi in statum pristinum, & firmiter eam stare fecerunt. Cumq. complessent omnia opera, detulerunt corā rege & Ioiada reliquā partē pecuniæ: de qua facta sunt vasa templi in ministeriū ad holocaustā, phialæ quoque, & cætera vasa aurea & argentea: & offerebātur holocaustā in domo Dñi iugiter cunctis diebus Ioiadæ.

Senuit autem Ioiada plenus dierum, & mortuus est cùm esset centū triginta annorum: sepelierunt. eum in Ciuitate Dauid cum regibus, eo quod fecisset bonum cum Israël, & cū domo eius. Postquàm aūt obiit Ioiada, ingressi sunt principes Iuda, & adorauerunt regē: qui delinitus obsequiis eorū, acquieuit eis. Et dereliquerunt templum Dñi Dei patrum suorum, seruierūtq. lucis & sculptilibus: & facta est ira contra Iudā & Ierusalem propter hoc peccatum. Mittebatque eis prophetas, vt reuerterētur ad Dñm: quos protestantes, illi audire nolebant. Spiritus itaq. Dei induit Zachariā filiū Ioiadæ sacerdotē, & stetit in conspectu populi, & dixit eis, Hæc dicit Dos Deus, Quare trāsgredimini præceptū Dni, quod vobis nō proderit: & dereliquistis Dñm, vt derelinqueret vos? Qui cōgregati aduersus eum, miserūt lapides iuxta regis imperium, in atrio domus Dni. Et non est recordatus Ioas rex, misericordiæ quam fecerat Ioiada pater illius iecū, sed interfecit filium eius. ¶ Qui cùm moreretur, ait, Videat Dñs, & requirat. Cumq. euolutus esset annus, ascendit contra eū exercitus Syriæ: veniitq. in Iudā & Ierusalem, & interfecit cunctos principes populi, atq. vniuersum prædā miserunt regi Damasceni. Et certè cùm permodicus veniſſet numerus Syrorum, tradidit Dñs in manibus eorū infinitā multitudinē: eò quòd dereliquissent Dñm Deum patrū suorum: in Ioas quoq. ignominiosa exercuere iudicia. Et abeuntes dimiserunt eum in languoribus magnis. Surrexerunt autē contra eum serui sui, in vltionem sanguinis filij Ioiadæ sacerdotis, & occiderūt eum in lectulo suo, & mortuus est: sepelierunt. eum in Ciuitate Dauid, sed non in sepulchris regū. Iudicium verò fuit ei Zabad filius Semaath Ammanitidis, & Iozabad filius Semarith Moabitidis. Porro filij eius, ac summa pecuniæ quæ aduanata fuerat sub eo, & instauratio domus Dei scripta sunt diligentius in Libro regum: regnauit autem Amasias filius eius pro eo.

CAP. XXV.

VIginti quinq. annorum erat Amasias cum regnare cœpisset, & viginti nouem annis regnauit in Ierusalē: nomen matris eius ⁸Ioadan de Ierusalē. Fecitq. bonū in conspectu Dñi, verumtamē non in corde perfecto. Cumq. roboratū sibi videret imperiū, iugulauit seruos qui occiderant regem patrem suum. Sed filios eorum nō interfecit, sicut scriptum est in Libro legis Moysi, vbi præcepit Dñs, dicens, ¶ Non occidentur patres pro filiis, neq. filij pro patribus suis: sed vnusquisq. in suo peccato morietur. Congregauit igitur Amasias Iudā, & cōstituit eos per familias, tribunosq. & cēturiones in vniuerso Iuda & Ben-iamin: & recensuit à viginti annis sursum, inuenitq. ⁸trigintā millia iuuenum, qui egrederētur ad pugnam, & tenerent hastam & clypeum.

Mercede quoq. cõduxit de Israel centũ 6
millia robustorũ, centũ talentis argenti.
Venit autẽ homo Dei ad illum, & ait, 7
O rex, ne egrediatur tecũ exercit' Israel:
nõ est enim Dñs cũ Israel, & cunctis fi-
liis Ephraim. Quòd si putas in robore 8
exercitus bellã cõsistere, superari te fa-
ciet Deus ab hostibus: Dei quippe est &
adiuuare, & in fugam conuertere. Di- 9
xitq. Amasias ad hominẽ Dei, Quid ergo
fiet de centũ talẽtis quæ dedi militib. Is-
rael? Et respondit ei homo Dei, Habet
Dñs vnde tibi dare possit multo his plu-
ra. Separauit itaq. Amasias exercitum 10
qui venerat ad eum ex Ephraim, vt re-
uerteretur in locũ suum: at illi cõtra Iu-
dam vehementer irati, reuersi sunt in re-
gionẽ suam. Porrò Amasias cõfidenter 11
eduxit populũ suum, & abiit in Valem-
salinarũ, percussitq. filios Seir, decẽ mil-
lia. Et alia decẽ millia virorũ cœperũt 12
filij Iuda, & adduxerunt ad præruptũ cu-
iusdã petræ, præcipitauerũtq. eos de sum-
mo in præceps, qui vniuersi crepuerunt.
At ille exercit' quẽ remiserat Amasias, 13
ne secum iret ad prælium, diffusus est in
ciuitatibus Iuda, à Samaria vsq. ad Beth-
horon, & interfectis tribus millibus, di-
ripuit prædam magnã. Amasias verò post 14
exdem Idumæorũ, & allatos deos filiorũ
Seir, statuit illos in deos sibi, & adorabat
eos, & illis adolebat incensum. Quam 15
ob rem iratus Dñs contra Amasiã, misit
ad illũ prophetã, qui diceret ei, Cur ado-
rasti deos qui non liberauerunt populum
suũ de manu tua? Cũq. hæc ille loque-
retur, respondit ei, Num cõsiliarius regis
es? quiesce, ne interficiã te. Discedensque
propheta, Scio, inquit, quòd cogitauerit
Deus occidere te, quia fecisti hoc malũ,
& insuper non acquieuisti consilio meo.
Igitur Amasias rex Iuda inito pessimo 17
consilio, misit ad Ioas filiũ Ioachaz filij
Iehu, regẽ Israel, dicens, Veni, videamus
nos mutuò. At ille remisit nũtios, dices: 18
Carduus qui est in Libano misit ad ce-
drũ Libani, dicens, Da filiã tuã filio meo
vxorẽ: & ecce, bestiæ quæ erãt in silua
Libani trãsierunt, & conculcauerunt car-
duum. Dixisti, percussi Edom: & idcir- 19
co erigitur cor tuum in superbiã, sede in
domo tua, cur malũ aduersum te prouo-
cas, vt cadas & tu & Iudas tecum? No- 20
luit *audire Amasias, eo quòd Dñi esset
voluntas vt traderetur in manus hostiũ
propter deos Edom. Ascẽdit igitur Ioas 21
rex Israel, & mutuos sibi præbuere con-
spectus: Amasias autem rex Iuda erat in
Beth-sames Iudæ. Corruitq. Iudas co- 22
ram Israel, & fugit in tabernacula sua.
Porrò Amasiam regẽ Iuda filiũ Ioas fi- 23
lij Ioachaz, cepit Ioas rex Israel in Beth-
sames, & adduxit in Ierusalẽ, destruxitq.
murũ eius à porta Ephraim vsq. ad por-
tam anguli, quadringẽtis cubitis. Omne 24
quoq. aurũ, & argentũ, & vniuersa vasa
quæ repererat in domo Dei, & apud O-
bed-edom, in thesauris etiã dom' regiæ,
nec non & filios obsidum reduxit in Sa-
mariã. Vixit aũt Amasias filius Ioas rex
Iuda, postquã mortu' est Ioas filius Joa-
chaz rex Israel, quindecim annis. Reli-
qui autẽ sermonũ Amasiæ priorũ & no-
uissimorũ scripta sunt in Libro regũ Iu-
da & Israel. Qui postquã receptus à Dño,
tetẽderunt ei insidias in Ierusalẽ. Cumq.
fugisset in Lachis, miserunt, & interfece-
runt eũ ibi. Reportantesq. super quos,
sepelierunt eum cũ patribus suis in Ci-
uitate Dauid. CAP. XXVI.

OMnis autẽ populus Iuda, filiũ eius 4.Re.14,21
Oziam annorum sedecim, cõstituit
regẽ pro Amasia patre suo. Ipse ædifica-
uit Ailath, & restituit eam ditioni Iudæ,
postquã dormiuit rex cum patribus suis.
Sedecim annorũ erat Ozias cũ re-
gnare cœpisset, & quinquaginta duobus
annis regnauit in Ierusalẽ: nomẽ matris
eius Iechelia de Ierusalẽ. Fecitq. quod
erat rectũ in oculis Dñi, iuxta omnia quę
fecerat Amasias pater eius. Et exquisi-
uit Dñm in diebus Zachariæ intelligẽtis
& videntis Dei: & cùm q. requireret Dñm,
direxit eum in omnibus. Deniq egressus
est, & pugnauit cõtra Philisthiim, &
destruxit murum Geth, & murũ Iabnẽ,
murumq. Azoti: ædificauit quoq. oppida
in Azoto, & in Philisthiim. Et adiuuit
eum Deus contra Philisthiim, & contra
Arabes qui habitabãt in Gurbaal, & cõ-
tra Ammonitas. Appẽdebantq. Ammo-
nitæ munera Oziæ: & diuulgatũ est no-
mẽ eius vsq. ad introitũ Aegypti, propter
crebras victorias. Ædificauitq. Ozias
turres in Ierusalẽ super portam anguli, &
super portã vallis, & reliquas, in eodem
muri latere, firmauitq. eas. Extruxit etiã
turres in solitudine, & effodit cisternas
plurimas, eo quòd haberet multa pecora
tam in campestribus, quàm in eremi va-
stitate: vineas quoq. habuit & vinitores
in montibus, & in carmelo: erat quippe
homo agriculturæ deditus. Fuit autem
exercitus bellatorum eius, qui procede-
bant ad prœlia sub manu Iehiel scribæ,
Maasiæq. doctoris, & sub manu Hananiæ
qui erat de duobus regis. Omnisq. nu-
merus principũ per familias, virorũ for-
tium, duorum millium sexcentorum. Et
sub eis vniuersus exercitus trecentorũ &
septẽ millium quingentorũ qui erãt apti
ad bella, & pro rege cõtra aduersarios di-
micabãt. Præparauit quoq. eis Ozias, id
est, cuncto exercitui, clypeos & hastas &
galeas & loricas, arcusq. & fundas, ad ia-
ciendos lapides. Et fecit in Ierusalẽ di-
uersi generis machinas, quas in turribus
collocauit, & in angulis murorũ, vt mit-
terẽt sagittas & saxa grandia: egressumq.
est nomẽ eius procul, eo quòd auxiliare-
tur ei Dñs, & corroborasset illũ. Sed cũ
roboratus esset, elevatum est cor eius in

interitum

interitũ suũ, & neglexit Dñm Deum suũ:
ingressusq. templum Dñi, adolere voluit
incẽsum super altare thymiamatis. Sta- 17
timq. ingressus post eũ Azarias sacerdos,
& cũ eo sacerdotes Dñi octoginta, viri
fortissimi, restiterunt regi, atq. dixerũt, 18
Nõ est tui officij Ozia, vt adoleas incen-
sum Dño sed sacerdotũ, hoc est, filiorum
Aarõ, qui cõsecrati sunt ad huiusce modi
ministeriũ: egredere de sanctuario, ne cõ-
tempseris: quia nõ reputabitur tibi in glo-
riam hoc à Dño Deo. Iratusq. Ozias, & 19
thoes in manu thuribuli vt adoleret in-
cẽsum, minabatur sacerdotib'. Statimq.
orta est lepra in fronte eius coram sacerdo-
tibus, in domo Dñi super altare thymiama-
tis. Cumq. respexisset eũ Azarias pon-
tifex, & omnes reliqui sacerdotes, viderũt
lepram in fronte eius, & festinato expulerũt
eum. Sed & ipse perterritus accelerauit
egredi, eo quòd sensisset illico plagã Dñi.
4.Reg.15,5 ¶Fuit igitur Ozias rex leprosus vsq. ad 21
diẽ mortis suæ, & habitauit in domo se-
parata plenus lepra, ob quã eiectus fuerat
de domo Dñi. Porrò Ioatham filius eius
rexit domum regis, & iudicabat populũ
terræ. Reliqua autem sermonum Oziæ 22
priorum & nouissimorum scripsit Isaias
filius Amos, propheta. Dormivitq. O- 23
zias cũ patribus suis, & sepelierunt eum
in agro regalis sepulcrorũ, eo quòd esset
leprosus: regnauitq. Ioatham filius eius
pro eo. CAP. XXVII.

4.Re.15,33 VIginti quinq. annorum erat Ioatham 1
cũ regnare cœpisset, & sedecim an-
nis regnauit in Ierusalem: nomẽ matris
eius Ieruſa filia Sadoc. Fecitq. quod re- 2
ctum erat corã Dño iuxta omnia quę fe-
cerat Ozias pater suus, excepto quòd nõ
est ingressus templum Dñi: & adhuc po-
pulus delinquebat. Ipse ædificauit por- 3
tam domus Dñi excelsam: & in muro
Ophel multa cõstruxit. Vrbes quoque 4
ædificauit in mõtibus Iudæ: & in saltibus
castella & turres. Ipse pugnauit contra
regẽ filiorum Ammõ, & vicit eos: dede-
runtq. ei filij Ammõ in tẽpore illo centũ
talẽta argẽti, & decẽ millia coros tritici,
ac totidẽ coros hordei: hæc ei præbuerũt
filij Ammon in anno secundo & tertio.
Corroboratusq. est Ioathã, eo quòd di- 6
rexisset vias suas coram Dño Deo suo.
Reliqua aũt sermonũ Ioathã, & omnes 7
pugnæ eius, & opera, scripta sunt in Li-
bro regũ Israel & Iuda. Vigintiquinque 8
annorũ erat cũ regnare cœpisset, & sedẽ-
cim annis regnauit in Ierusalẽ. Dormi- 9
vitq. Ioathã cũ patrib. suis, & sepelierũt
eũ in Ciuitate Dauid: & regnauit Achaz
filius eius pro eo. CAP. XXVIII.

4.Reg.16,2 VIginti annorum erat Achaz cùm re- 1
gnare cœpisset: & sedecim annis re-
gnauit in Ierusalẽ: nõ fecit rectum in cõ-
spectu Dñi sicut Dauid pater eius. Sed 2
ambulauit in viis regũ Israel, insuper &
statuas fudit Baalim. Ipse est qui adole- 3
uit incẽsum in Valle ben-ennom: & lu-
strauit filios suos in igne iuxta ritum gẽ-
tium, quas interfecit Dñs in aduentu fi-
liorum Israel. Sacrificabat quoque, & 4
thymiama incendebat in excelsis, & in
collibus, & sub omni ligno frondoso. Tra- 5
didit q. eũ Dñs Deus eius in manus regis
Syriæ, qui percussit eum, magnamq. præ-
dam cepit de eius imperio, & adduxit in
Damascum: manibus quoq. regis Israel
traditus est, & percussus plaga grandi.
Occidit q. Phacee filius Romeliæ, de In- 6
da centũ viginti millia in die vno, omnes
virosbellatores: eo quòd reliquisset Dñm
Deũ patrũ suorum. Eodẽ tempore oc- 7
cidit Zechri vir potẽs ex Ephraim, Maa-
siam filiũ regis, & Ezricam ducẽ domus
eius, Elcana quoq. secundũ à rege. Ce- 8
perunt q. filij Israel de fratrib' suis ducẽta
millia mulierũ, puerorũ, & puellarum, &
infinitã prædã: pertulerunt q. eam in Sa-
mariã. Ea tempestate erat ibi propheta 9
Dñi, nomine Obed: qui egressus obuiã
exercitui venẽti in Samariam, dixit eis,
Ecce iratus Dñs Deus patrum vestrorum
cõtra Iudã, tradidit eos in manib' vestris,
& occidistis eos atrociter, ita vt ad cælũ
pertingeret vestra crudelitas. Insuper 10
filios Iuda, & Ierusalẽ vultis vobis subij-
cere in seruos & ancillas, quod nequaquã
factũ opus est. peccatis enim super hoc
Dño Deo vestro. Sed audite consilium 11
meũ, & reducite captiuos quos adduxistis
de fratribus vestris: quia magnus furor
Dñi imminet vobis. Steterũt itaq. viri 12
de principibus filiorũ Ephraim, Azarias
filius Iohanã, Barachias filius Mosollã-
moth, Ezechias filius Sellũ, & Amasias
filius Hadai, cõtra eos qui veniebant de 13
prœlio, & dixerũt eis, Nõ introducetis
huc captiuos, ne peccemus Dño. Quare
vultis adicere super peccata nostra, & ve-
tera tumulare delicta? grãde quippe pec-
catũ est, & ira furoris Dñi imminet su-
per Israel. Dimiserũtq. viri bellatores præ- 14
dã, & vniuersa quæ ceperãt corã princi-
pibus & omni multitudine. Steterũtq. 15
viri quos supra memorauim': & apprehẽ-
dẽtes captiuos, omnesq. qui nudi erãt, ve-
stierũt de spoliis: cũq. vestissent eos, & cal
ceassent, & refecissent cibo ac potu, vn-
xissentq. propter labore, & adimbuissent
eis cura: quicũq. ambulare nõ poterãt, &
erãt imbecillo corpore, imposuerũt eos in
mẽtis, & adduxerũt Iericho Ciuitate pal-
marũ ad fratres eorũ, ipsiq. reuersi sunt in
Samariã. Tẽpore illo misit rex Achaz ad 16
regẽ Assyriorũ, postulãs auxiliũ. Vene- 17
rũtq. Idumæi, & percusserũt multos ex Iu-
da, & ceperũt prædã magnã. Philisthiim 18
quoq. diuisi sunt p vrbes cãpestres, & ad
Meridiẽ Iudæ: ceperũtq. Beth-sames, &
Aialõ, & Gaderothã, Socho quoq., & Thã-
nan, & Gamzo, cũ viculis suis: & habita-
uerunt in eis. Humiliauerat enim Dñs 19
Iudã propter Achaz regẽ Iuda, eo quòd

nudasset

* septuagin ta o

* antem R.H.G.

* Oded MS R.H.G.

* Amasa 2 MS.H.

* eos 5 MS. R.H.G.

audaſſet cum auxilio, & contemptui habuiſſet Dñm. Adduxitq. cõtra eũ Thelgath-phalnaſar regem Aſſyriorũ, qui & afflixit eum, & nullo reſiſtente vaſtauit.

Igitur Achaz ſpoliata domo Dñi, & domo regum, ac principũ, dedit regi Aſſyriorum munera: & tamẽ nihil ei profuit.

Inſuper & tempore anguſtiæ ſuæ auxit 22
cõtemptũ in Dñm, ipſe per ſe rex Achaz, 23
immolauit diis Darmaſet victimas percuſſoribus ſuis, & dixit, Dij regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hoſtiis, & aderunt mihi cum econtrario ipſi fuerint ruinæ ei, & vniuerſo Iſraël. Direptis itaq. Achaz ~omnibus' vaſis domus 24
~ R.H.G. Dei, atq. confractis, clauſit ianuas templi Dei: & fecit ſibi altaria in vniuerſis angulis Ieruſalem. In omnibus quoq. vr- 25
bibus Iuda extruxit aras ad cremandum thus, atq. ad iracundiã prouocauit Dñm Deum patrũ ſuorum. Reliqua autẽ ſer- 26
monum eius, & omniũ operum ſuorum priorũ & nouiſſimorum ſcripta ſunt in Libro regũ Iuda & Iſraël. Dormiuitq. 27
Achaz cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in ciuitate Ieruſalem: neq. enim receperunt eum in ſepulchra regum Iſraël. Regnauitq. Ezechias filius eius pro eo.

CAP. XXIX.

4.Reg.18,1 IGitur Ezechias regnare cœpit, cũ viginti quinque eſſet annorum, & viginti nouem annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius Abia, filia Zachariæ.

Fecitq. quod erat placitum in cõſpectu 2
Dñi, iuxta omnia quæ fecerat Dauid pater eius. ¶Ipſo' anno & menſe primo re- 3
¶ Ipſe 2 MS. Hier. H. gni ſui aperuit valuas domus Dñi, & inſtaurauit eas. Adduxitq. ſacerdotes atq. 4
¶partem 8 MS. Leuitas, & congregauit eos in ¶plateam' Orientalem. Dixitq. ad eos, Audite me 5
¶ Litus G. Plateam ſreſpuificat vox Hebrea רחוב Leuitæ, & tanctificamini, mũdate domũ Dñi Dei patrũ veſtrorum, & auferte omnem immunditiã de ſanctuario. Peccauerunt patres noſtri, & fecerunt malum 6
in cõſpectu Dñi Dei noſtri, derelinquẽtes eum: auerterũt faciẽs ſuas à tabernaculo Dñi, & præbuerunt dorſum. Clauſerunt oſtia quæ erant in porticu, & extinxerunt lucernas: incenſumq. nõ adoleuerunt, & holocauſta non obtulerũt in ſanctuario Deo Iſraël. Concitatus eſt 8
itaq. furor Dñi ſuper Iudam & Ieruſalẽ: tradiditq. eos in commotionẽ, & in interitũ, & in ſibilum, ſicut ipſi cernitis oculis veſtris. Eũ, cotruerunt patres noſtri 9
gladiis: filij noſtri, & filiæ noſtræ, & coniuges captiuæ ductæ ſunt propter hoc ſcelus. Nunc ergo placet mihi vtineamus fœdus cũ Dño Deo Iſraël, & auertet à nobis furoré iræ ſuæ. Filij mei no- 11
lite negligere: vos elegit Dñs vt ſtetis coram eo, & miniſtretis illi, colatisq. eum, & cremetis ei incenſum. Surrexerũ ergo 12
Leuitæ: Maliath filius Amaſai, & Ioël filius Azariæ, de filiis Caath. Porrò de filiis Merari: Cis filius Abdi, & Azariæ filius Ialaleel. De filiis autẽ Gerſon: Ioath 13
filius Zemma, & Eden filius Ioah. At vero de filiis Eliaphã: Samri & Iahiel. De filiis quoq. Aſaph: Zacharias & Ma- 14
thanias. Necnon de filiis Hemã, Iahiel, & Semei. Sed & de filiis Idithun, Semeias & Oziel. Congregauerunt q. fratres 15
ſuos, & ſanctificati ſunt, & ingreſſi ſunt iuxta mandatum regis, & imperiũ Dñi, 16
vt expiarent domum Dei. Sacerdotes quoq. ingreſſi templũ Dñi vt ſanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam, quam intro repererant in veſtibulo domus Dñi: quã tulerũt Leuitæ, & aſportauerũt ad Torrentẽ Cedron foras. Cœperunt autẽ prima die menſis primi mũdare, & in die octauo eiuſdẽ menſis ingreſſi ſunt porticum templi Dñi: expiauerũtq. templũ diebus octo, & in die 17
decima menſis eiuſdem, quod cœperant impleuerũt. Ingreſſi quoq. ſunt ad Ezechiam regem, & dixerunt ei, Sanctificauimus omnẽ domũ Dñi, & altare holocauſti, vaſaq. eius, necnon & menſam propoſitionis cum omnibus vaſis ſuis, cunctamq. ſupellectilem quam pollu- 18
erat rex Achaz in regno ſuo, poſtquã præuaricatus eſt: & ecce expoſita ſunt omnia coram altari Dñi. Conſurgens q. diluculo Ezechias rex, adunauit 20
omnes principes ciuitatis, & aſcendit in domum Dñi: obtuleruntq. ſimul tauros ſeptem, & arietes ſeptem, agnos ſeptẽ, & hircos ſeptẽ pro peccato, pro regno, pro ſanctuario, pro Iuda: dixitq. ſacerdotibus filiis Aaron, vt offerrẽt ſuper altare Dñi.

Mactauerunt igitur tauros, & ſuſcepe- 22
runt ſanguinẽ ſacerdotes, & fuderũt illũ ſuper altare: mactauerunt etiam arietes, & illorũ ſanguinẽ ſuper altare fuderunt: immolauerunt q. agnos, & fuderunt ſuper 23
altare ſanguinem. Applicuerunt hircos pro peccato coram rege, & vniuerſa multitudine: impoſuerunt q. manus ſuas ſuper eos. Et immolauerũt illos ſacerdo- 24
tes, & aſperſerunt ſanguinẽ eorum ~coram' altari pro piaculo vniuerſi Iſraëlis: ~ MS.H.G.
pro omni quippe Iſraël præceperat rex, vt holocauſtum fieret & pro peccato.

Conſtituit quoq. Leuitas in domo Dñi 25
cũ cymbalis & pſalteriis, & citharis ſecundũ diſpoſitionẽ Dauid ~regis', & Gad Videntis', & Nathan prophetæ: ſiquidẽ ~ 7 MS.H. * regis 6 MS.H. *regi G.
Dñi præceptũ fuit per manũ prophetarũ eius. Steteruntq. Leuitæ tenentes organa 26
Dauid, & ſacerdotes tubas. Et iuſſit Ezechias vt offerrent holocauſta ſuper altare: cumq. offerẽtur holocauſta, cœperunt laudes canere Dño, & clangere tubis, atque in diuerſis organis ¶quæ Dauid rex Iſraël ¶præparauerat' concrepare. ¶Dauidis regis Iſ- rael H. G.
Omnẽ autem turba adorante, cantores, 28
& ij qui tenebant tubas, erant in officio ¶ repererat MS.R.
ſuo, donec compleretur holocauſtum.

Cumq. finita eſſet oblatio, mouratus 29
eſt rex, & omnes qui erant cũ eo, & adorauerunt.

¶Deum MS. R. ~H. G.

rauerunt. Præcepitq. Ezechias, & principes Leuitis vt laudarẽt Dñm ſermonibus Dauid & Aſaph Videntis: qui laudauerunt ~eũ' magna lætitia, & incuruato genu adorauerũt. Ezechias aũt etiã hæc 31
addidit, Impleſtis manus veſtras Dño, accedite, & offerte victimas, & laudes in domo Dñi. Obtulit ergo vniuerſa multitudo hoſtias, & laudes, & holocauſta mẽte deuota. Porrò numerus holocauſto- 32
rum quæ obtulit multitudo, hic fuit, Tauros ſeptuaginta, arietes centũ, agnos ducentos. Sanctificauerũtq. Dño boues 33
ſexcẽtos, & oues tria millia. Sacerdotes 34
verò pauci erant, nec poterãt ſufficere vt pelles holocauſtorũ detraherẽt: vnde & Leuitæ fratres eorũ adiuuerũt eos, donec impleretur opus, & ſanctificarẽtur antiſtites: Leuitæ quippe faciliori ritu ſanctificantur, quàm ſacerdotes. Fuerunt ergo 35
holocauſta plurima, adipes pacificorũ, & libamina holocauſtorũ: & completus eſt cultus domus Dñi. Lætatuſque eſt Eze- 36
chias, & omnis populus, eò quòd miniſterium Dñi eſſet expletum. De repẽte quippe hoc fieri placuerat.

CAP. XXX.

MIſit quoq. Ezechias ad omnẽ Iſraël 1
& Iudam: ſcripſitq. epiſtolas ad Ephraim & Manaſſen, vt venirẽt ad domũ Dñi in Ieruſalẽ, & facerent Phaſe Dño Deo Iſraël. Inito ergo conſilio regis & 2
principũ, & vniuerſi cœtus Ieruſalẽ, decreuerunt vt facerẽt Phaſe mẽſe ſecũdo.

¶potuerant 3 MS. H.G. ¶ erat 2 MS.

Nõ enim ¶occurrerant' facere in tẽpore 3
ſuo: quia ſacerdotes qui poſſent ſufficere, ſanctificati nõ fuerãt, & populus nõdum cõgregatus ¶fuerat' in Ieruſalẽ. Placuitq. 4
ſermo regi & omni multitudini. Et de- 5
creuerunt vt mitterẽt nuntios in vniuerſum Iſraël de Ber-ſabee vſq. Dan, vt venirẽt, & facerẽt Phaſe Dño Deo Iſraël, in Ieruſalem: multi enim non fecerant ſicut lege præſcriptũ eſt. Perrexeruntq. 6
curſores cũ epiſtolis ex regis imperio, & principũ eius, in vniuerſum Iſrael & Iudã iuxta id quod rex iuſſerat, prædicãtes, Filij Iſraël reuertimini ad Dñm Deum Abrahã, & Iſaac, & Iſraël: & reuertetur ad reliquias quæ effugerunt manus regis Aſſyriorũ. Nolite fieri ſicut patres veſtri & fratres qui receſſerunt à Dño Deo patrũ ſuorum, & tradidit eos in interitũ, vt ipſi cernitis. Nolite indurare ceruices 8
veſtras, ſicut patres veſtri, tradite manus Dño, & venite ad ſanctuarium eius quod ſanctificauit in æternũ: ſeruite Dño Deo patrum veſtrorũ, & auertetur à vobis ira furoris eius. Si enim vos reuerſi fueritis 9
ad Dñm, fratres veſtri & filij habebunt miſericordiã coràm dominis ſuis qui illos duxerunt captiuos, & reuertẽtur in terrã hanc: pius enim & clemẽs eſt Dñs Deus veſter, & nõ auertet faciẽ ſuã à vobis, ſi reuerſi fueritis ad eum. Igitur curſores 10
pergebãt velociter de ciuitate in ciuitate per terrã Ephraim & Manaſſe, vſq. ad Zabulõ, illis irridẽtibus & ſubſannantibus eos. Attamẽ quidã viri ex Aſer & Ma- 11
naſſe & Zabulõ acquieſcẽtes cõſilio, venerunt Ieruſalẽ. In Iuda verò facta eſt man' Dñi, vt daret eis cor vnũ vt facerẽt iuxta præceptũ regis, & principũ, verbũ 13
Dñi. Cõgregatiq. ſunt in Ieruſalẽ populi multi, vt facerẽt Solennitatẽ azymorũ in mẽſe ſecũdo. Et ſurgẽtes deſtruxerunt 14
altaria quæ erãt in Ieruſalẽ: atq. vniuerſa in quibus, idolis adolebatur incenſum, ſubuertentes, proiecerũt in Torrentẽ Cedro. Immolauerunt autẽ Phaſe quarta 15
decima die mẽſis ſecũdi. Sacerdotes quoque, atq. Leuitæ tandẽ ſanctificati obtulerũt holocauſta in domo Dñi. Steterũtq. 16
in ordine ſuo iuxta diſpoſitionẽ & legem Moyſi hominis Dei: ſacerdotes verò ſuſcipiebãt effundẽdũ ſanguinẽ de manibus Leuitarũ. eò quòd multa turba ſanctifi- 17
cata nõ eſſet: & idcirco immolarẽt Leuitæ Phaſe his qui non occurrerãt ſanctificati Dño. Magna etiam pars populi de Ephraim & Manaſſe & Iſſachar & Zabulõ, 18
quæ ſanctificata nõ fuerat, eòdẽ phaſe, nõ iuxta quod ſcriptum eſt: & orauit pro eis Ezechias, dicẽs, Dñs bonus propitia- 19
bitur cũctis qui in toto corde requirunt Dñm Deũ patrũ ſuorũ: & nõ imputabit eis quòd minus ſanctificati ſint. Quem 20
exaudiuit Dñs, & placatus eſt populo. Feceruntq. filij Iſraël qui inuẽti ſunt in 21
Ieruſalẽ, Solennitatẽ azymorũ ſeptẽ diebus in lætitia magna, laudantes Dñm per ſingulos dies, Leuitæ quoq. & ſacerdotes per organa, quæ ſuo officio cõgruebant. Et locutus eſt Ezechias ad cor omnium 22
Leuitarũ qui habebãt intelligentiã bonã ſuper Dño: & comederunt ſeptẽ diebus Solẽnitatis immolantes victimas pacificorũ, & laudantes Dñm Deum patrum ſuorũ. Placuitq. vniuerſæ multitudini vt celebrarẽt etiã alios dies ſeptẽ: quod 23
& fecerũt cũ ingenti gaudio. Ezechias 24
~autem' rex Iuda præbuerat multitudini mille tauros, & ſeptẽ millia ouiũ: principes verò dederãt populo tauros mille, & oues decẽ millia: ſanctificata eſt ergo ſacerdotũ plurima multitudo. Et hilari- 25
tate perfuſa omnis turba Iuda tã ſacerdotũ & Leuitarũ, quã vniuerſæ frequẽtiæ quæ venerat ex Iſrael, proſelytorũ quoq. de Terra Iſraël, & habitantium in Iuda. Factaq. eſt grãdis celebritas in Ieruſalẽ, 26
qualis à diebus Salomonis filij Dauid regis Iſraël in ea vrbe nõ fuerat. Surrexerunt autẽ ſacerdotes atq. Leuitæ benedi- 27
centes populo: & exaudita eſt vox eorũ, peruenitq. oratio in habitaculũ ſanctum cæli.

CAP. XXXI.

CVmque hæc fuiſſent ritè celebrata, 1
egreſſus eſt omnis Iſraël, qui inuentus fuerat in vrbibus Iuda, & fregerunt ſimulachra, ſuccideruntq. lucos, demoliti ſunt excelſa, & altaria deſtruxerunt: non

~venim 4 MS. H.G.

Iuſū de vniuerſo Iuda & Ben-iamin, ſed & de Ephraim quoq. & Manaſſe, donec penitus euerterent: reuerſiq. ſunt omnes filij Iſrael in poſſeſſiones & ciuitates ſuas. Ezechias aũt cõſtituit turmas ſacerdotales, & Leuiticas p diuiſiones ſuas, vnumquenq in officio proprio, tã ſacerdotũ videlicet, quã Leuitarũ, ad holocauſta & pacifica, vt miniſtrarẽt & cõfiterentur, canerẽtq. in portis caſtrorũ Domini.

Par. autem regis erat, vt de propria eius ſubſtantia offerretur holocauſtũ, manè ſemper & veſpere. Sabbathis quoque & Calendis, & ſolennitatibus cæteris, ſicut ſcriptũ eſt in lege Moyſi. Præcepit etiã populo habitantũ Ieruſalẽ, vt darẽt partes ſacerdotibus & Leuitis, vt poſſent vacare legi Dñi. Quod cũ percebuiſſet in auribus multitudinis, plurimas obtulẽre primitias filij Iſrael, frumẽti, vini, & olei, mellis quoq; & omnium quæ gignit humus, decimas obtulerunt. Sed & filij Iſrael & Iuda, qui habitabãt in vrbib⁹ Iuda, obtulerũt decimas boũ & ouiũ, decimaſq. ſanctorũ quæ vouerant Dño Deo ſuo: atq. vniuerſa portãtes, fecerunt aceruos plurimos. Meſe tertio cœperũt acerui congregari, & meſe ſeptimo cõpleuerũt eos. Cumq. ingreſſi fuiſſent Ezechias & principes eius, viderũt aceruos, & benedixerunt Dño ac populo Iſrael. Interrogauitq. Ezechias ſacerdotes & Leuitas cur ita iacerẽt acerui. Reſpõdit illi Azarias ſacerdos primus de ſtirpe Sadoc, dicẽs, Ex quo cœperũt offerri primitiæ in domo Dni, comedimus, & ſaturati ſumus, & remanſerunt plurima: eò quod benedixerit Dns populo ſuo: reliquiarũ aũt copia eſt iſta, quam cernis.

Præcepit igitur Ezechias vt præpararẽt horrea in domo Dni. Quod cũ feciſſent, intulerũt tã primitias quàm decimas, & quæcunq. vouerant, fideliter. Fuit autem præfectus eorũ Chonenias Leuita, & Semei frater eius, ſecũd⁹, poſt quẽ Iahiel, & Azarias, & Nahath, & Aſael, & Ieremoth, Iozabad quoq. & Eliel, & Ieſmachias, & Mahath, & Banaias, præpoſiti ſub manib. Chonenię & Semei fratris eius, ex imperio Ezechię regis & Azarię pontificis domus Dei, ad quos oſa pertinebãt. Core vero filius Iemna Leuites, & ianitor Orientalis portæ, præpoſitus erat in quæ ſpõte offerebãtur Dño, primitiſque & conſecratis in Sanctã ſanctorũ. Et ſub cura eius Eden & Beniamin, Ieſue & Semeias, Amarias quoq. & Sechenias, in ciuitatib. ſacerdotũ: vt fideliter diſtribuerent fratribus ſuis partes, minoribus atq. maioribus: exceptis maribus ab annis tribus & ſuprà, cunctis qui ingrediebãtur tẽplũ Dni, & quicquid per ſingulos dies conducebat in miniſterio atq. obſeruationibus iuxta diuiſiones ſuas, ſacerdotibus per familias, & Leuitis à vicesimo anno, & ſuprà, p ordines & turmas ſuas,

Domini 1 MS. R. H.G.

R. H. G.

18 vniuerſæque multitudini tam vxoribus quàm liberis eorũ vtriuſq. ſexus, fideliter cibi de his quæ ſanctificata fuerant præbebantur. Sed & filiorũ Aarõ per agros, & ſuburbana vrbiũ ſingularum diſpoſiti erant viri, qui partes diſtribuerent vniuerſo ſexui maſculino, de ſacerdotibus, 20 & Leuitis. Fecit ergo Ezechias vniuerſa quæ diximus in omni Iuda: operatuſque eſt bonũ & rectũ, & verum coram Dño 21 Deo ſuo in vniuerſa cultura miniſterij domus Dñi, iuxta legem & cæremonias, volẽs requirere Deum ſuum in toto corde ſuo: fecitque, & proſperatus eſt.

CAP. XXXII.

1 POſt quæ & huiuſcemodi veritatẽ, venit Sennacherib rex Aſſyriorũ: & ingreſſus Iudã, obſedit ciuitates munitas, 2 volẽs eas capere. Quòd cũ vidiſſet Ezechias, veniſſe ſcilicet Sennacherib, & totum belli impetũ verti cõtra Ieruſalem: 3 inito cũ principibus cõſilio, viriſq. fortiſſimis, vt obthurarẽt capita fontiũ qui erãt extra vrbem: & hoc omnium decernente ſententia, congregauit plurimam 4 multitudinẽ, & obthurauerũt cũctos fõtes, & riuum qui fluebat in medio terræ, dicentes, Ne veniant reges Aſſyriorũ, & 5 inueniant aquarũ abundantiã. Aedificauit quoq. agens induſtriè omnẽ murum qui fuerat diſſipatus, & extruxit turres deſuper, & foriſſecus alterũ murum: inſtaurauitq. Mello in Ciuitate Dauid, & fecit vniuerſi generis armaturam & clypeos. Conſtituitq. principes bellatorum 6 in exercitu. Et conuocauit vniuerſos in platẽa portæ ciuitatis, ac locutus eſt ad 7 cor eorũ, dicens: Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec pauearis regẽ Aſſyriorũ, & vniuerſam multitudinẽ quæ eſt cũ eo: multo enim plures nobiſcum ſunt, quam cũ illo. Cum illo enim eſt brachium carneũ: nobiſcũ Dominus Deus noſter qui auxiliator eſt noſter, pugnatq. pro nobis. Confortatuſq. eſt populus huiuſcemodi verbis Ezechiæ regis 9 Iuda. Quæ poſtquã geſta ſunt, miſit Sennacherib rex Aſſyriorum ſeruos ſuos in Ieruſalẽ (ipſe enim cũ vniuerſo exercitu obſidebat Lachis) ad Ezechiam regẽ Iuda, & ad omnẽ populũ qui erat in vrbe, 10 dicẽs: Hæc dicit Sennacherib rex Aſſyriorum, In quo habẽtes fiduciam, ſedetis 11 obſeſſi in Ieruſalẽ? Num Ezechias decepit vos, vt tradat morti in fame & ſiti, affirmans quod Dñs Deus veſter liberet 12 vos de manu regis Aſſyriorũ? Nunquid nõ iſte eſt Ezechias qui abſtruxit excelſa iſtius, & altaria, & præcepit Iudæ & Ieruſalem, dicẽs, Coram altari vno adorabitis, 13 & in ipſo combure tis incenſum? An ignoratis quæ ego fecerim, & patres mei cunctis terrarũ populis? nunquid præualuerũt dij gentium, omnimõ terrarũ liberare regionẽ ſuã de manu mea? Quis eſt de vniuerſis diis gentium, quas vaſtã-

4 Re. 18, 13 Iſa. 36, 1. Ec. 48, 19.

Ieruſalẽ 16 MS. R. H.G.

Tob. 1, 24.

Ge. 24, 53. 4 Re. 20, 1. Iſa. 38, 1.

R. H. G.

uerũt patres mei, qui potuerit eruere populum ſuũ de manu mea, vt poſſit etiam Deus veſter eruere vos de hac manu?

Nõ vos ergo decipiat Ezechias, nec vana perſuaſione deludat, neque credatis ei. 15 Si enim nullus potuit deus cunctarũ gentium atque regionum liberare populum ſuum de manu mea, & de manu patrum meorũ, cõſequenter nec Deus veſter poterit eruere vos de manu mea. Sed & 16 alia multa locuti ſunt ſerui eius contra Dñm Deum, & cõtra Ezechiam ſeruum eius. epiſtolas quoq. ſcripſit plenas blaſphemiæ in Dominũ Deum Iſrael, & locutus eſt aduerſum eũ, Sicut dij gentium exterarũ non potuerunt liberare populũ ſuũ de manu mea, ſic & Deus Ezechiæ eruere non poterit populũ ſuũ de manu iſta. Inſuper & clamore magno, lingua 18 Iudaica, cõtra populũ qui ſedebat in muris Ieruſalẽ, perſonabat, vt terreret eos, & caperet ciuitatẽ. Locutuſq. eſt contra 19 Deũ Iſrael, ſicut aduerſum deos populorũ terræ, opera manuũ hominũ. Oranerũt igitur Ezechias rex, & Iſaias filius 20 Amos prophetes, aduerſum hãc blaſphemiam, ac vociferati ſunt vſq. in cælum.

Et miſit Dns angelũ qui percuſſit omnem virũ robuſtum, & bellatorẽ, & principem exercitus regis Aſſyriorũ. Reuerſuſq. eſt cum ignominia in terram ſuam. Cumq. ingreſſus eſſet domum dei ſui, filij qui egreſſi fuerant de vtero eius, interfecerunt eũ gladio. Saluauitq. Dominus Ezechiam & habitatores Ieruſalem, de manu Sennacherib regis Aſſyriorum, & de manu omniũ, & præſtitit ei quietẽ per circuitum. Multi etiã deferebãt hoſtias & ſacrificia Domino in Ieruſalem, & munera Ezechiæ regi Iudæ: qui exaltatus eſt poſt hæc coram cunctis gentibus.

¶ In diebus illis egrotauit Ezechias vſq. 24 ad mortẽ, & orauit Dñm: exaudiuitque eũ, & dedit ei ſignũ. Sed non iuxta be- 25 neficia quæ acceperat, retribuit, quia eleuatum eſt cor eius: & facta eſt cõtra eum ira, & contra Iudã & Ieruſalem. Humi- 26 liatuſq. eſt poſtea, eo quòd exaltatũ fuiſſet cor eius, tam ipſe, quã habitatores Ieruſalẽ: & ideirco non venit ſuper eos ira Dñi in diebus Ezechiæ. Fuit autẽ Eze- 27 chias diues, & inclytus valde, & theſauros ſibi plurimos congregauit argenti & auri & lapidis pretioſi, aromatum, & armorum vniuerſi generis, & vaſorũ magni pretij. Apothecas quoque frumenti, 28 vini, & olei, & præſepia omnis iumentorum, caulaſq. pecorum, & vrbes fex' 29 ædificauit ſibi. habebat quippe greges ouium & armentorum innumerabiles, eò quod dediſſet ei Dns ſubſtantiam multam nimis. Ipſe eſt Ezechias qui ob- 30 thurauit ſuperiorẽ fontem aquarum Gihon, & auertit eas ſubter ad Occidentem Vrbis-Dauid: in omnibus operibus ſuis fecit proſperè quæ voluit. Attamen in 31

legatione principũ Babylonis, qui miſſi fuerant ad eum, vt interrogarent de portento quod acciderat ſuper terrã, dereliquit eũ Deus vt tentaretur, & nota fierent omnia quæ erant in corde eius. Reliqua 32 autẽ ſermonũ Ezechiæ, & miſericordiarũ ei⁹ ſcripta ſunt in viſione Iſaiæ filij Amos prophetæ, & in libro regum Iuda & Iſrael. Dormivitq. Ezechias cũ patribus ſuis, & ſepelierunt eũ ſuper ſepulchra filiorũ Dauid: & celebrauit eius exequias vniuerſus Iuda, & omnes habitatores Ieruſalem: regnauitq. Manaſſes filius eius pro eo.

CAP. XXXIII.

1 DVodecim annorũ erat Manaſſes cũ regnare cœpiſſet, & quinquaginta- 2 quinq. annis regnauit in Ieruſalem. Fecit autẽ malum coram Domino, iuxta abominationes gentium, quas ſubuertit Dns 3 coram filiis Iſrael. Et conuerſus, inſtauravit excelſa quæ demolitus fuerat Ezechias pater eius: cõſtruxitq. aras Baalim, & fecit lucos: & adorauit omnẽ militiã cæli, & coluit eã. Aedificauit quoq. al- 4 taria in domo Dñi, de qua dixerat Dns, ¶ In Ieruſalem erit nomen meũ in æter- 5 num. Aedificauit autem ea cuncto exercitui cæli, in duobus atriis domus Dñi. 6 Tranſireq́ue fecit filios ſuos per ignem, in Valle-bẽ-enom: obſervabat ſomnia, ſectabatur auguria, maleficis artibus inſeruiebat: habebat ſecũ magos & incantatores: multiq. mala operatus eſt coram Dño, vt irritaret eũ. Sculpile quoq. & 7 conflatile ſignũ poſuit in domo Dñi, de qua locutus eſt Dns ad Dauid, & ad Salomonẽ filium eius, dicens, In domo hac & in Ieruſalẽ quã elegi de cunctis tribubus Iſrael, ponã nomẽ meum in ſempiternũ. Et monere non faciã pedẽ Iſrael 8 de terra quã tradidi patrib⁹ eorũ: ita dũtaxat ſi cuſtodierint facere quæ præcepi eis, cũctãq. legẽ, & cæremonias, atq. iudi- 9 cia⁹, per manũ Moyſi. Igitur Manaſſes ſeduxit Iudã & habitatores Ieruſalẽ, vt facerent malũ ſuper omnes gentes quas fabuerterat Dns à facie filiorum Iſrael. 10 Locutuſq. eſt Dns ad eum, & ad populũ 11 ſũum: & attendere noluerũt. Ideirco ſuperinduxit eis principes exercitus regis Aſſyriorũ: ceperuntq. Manaſſen, & vinctũ catenis, atq. cõpedibus duxerunt in 12 Babylonẽ. Qui poſtquam coanguſtatus eſt, orauit Dñm Deum ſuũ: & egit pœ- 13 tentiã valde coram Deo patrũ ſuorũ. Deprecatuſq. eſt eũ, & obſecrauit intẽtẽ: & exaudiuit orationẽ eius, reduxitque eum Ieruſalẽ in regnũ ſuum, & cognouit Ma- 14 naſſes quòd Dns ipſe eſſet Deus. Poſt hæc ædificauit murũ extra Ciuitatem-Dauid, ad Occidentẽ Gihon, in cõualle: ab introitu portæ piſcium per circuitum vſq. ad Ophel, & exaltauit illũ vehemẽter: cõſtituitq. principes exercitus in cũ- 15 ctis ciuitatibus Iuda munitis. Et abſtulit

4 Re. 21, 2.

2 Re. 7, 10.

2 Re. 7, 20. 3 Re. 8, 17.

*quæ miſdauid o.

deos alienos, & simulachrum de domo
Dñi: aras quoque quas fecerat in monte
domus Dñi, & in Ierusalē: & proiecit oia
extra vrbem. Porrò instaurauit altare 16
Domini, & immolauit super illud victi-
mas, & pacifica, & laudē: præcepitq. Iudæ
vt seruiret Dño Deo Israel. Attamē ad- 17
huc populus immolabat in excelsis Dño
Deo suo. Reliqua autē gestorū Manassæ: 18
& obsecratio eius ad Deum suum: verba
quoque Videntiū qui loquebantur ad eū
in nomine Dñi Dei Israēl, continētur in
sermonibus regū Israēl. Oratio quoque 19
eius & exaudirio, & cuncta peccata, atq.
cōtemptus, loca etiā in quibus ædificauit
excelsa, & fecit lucos, & statuas antequā
ageret pœnitentiā, scripta sunt in sermo-
nibus Hozai. Dormiuit ergo Manasses 20
cū patribus suis, & sepelierūt eū in domo
sua: regnauitq. pro eo filius eius Amon.
Viginti duorū annorū erat Amō cū re- 21
gnare cœpisset: & duob. annis regnauit in
Ierusalē. Fecitq. malū in cōspectu Dñi, 22
sicut fecerat Manasses pater eius: & cūctis
idōlis quæ Manasses fuerat fabricatus,
immolauit, atq. seruiuit. Et nō est reue- 23
ritus facié Dñi, sicut reuertus est Manas-
ses pater eius: & multo maiora deliquit.
Cūq. cōiurassent aduersus eū serui sui, 24
interfecerūt eū in domo sua. Porrò reli- 25
qua populi multitudo, cęsis iis qui Amō
percusserant, cōstituit regem Iosiam filiū
eius pro eo.

CAP. XXXIIII.

4 Re.22, 1. OCto annorū erat Iosias cū regnare 1
cœpisset: & triginta & vno anno re-
gnauit in Ierusalē. Fecitq. quod erat re-
ctū in conspectu Dñi, & ambulauit in viis 2
Dauid patris sui: nō declinauit neq. ad
dextram, neq. ad sinistram. Octauo au- 3
tem anno regni sui, cū adhuc esset puer,
cœpit quærere Deum patris sui Dauid: &
duodecimo anno *postquā cœperat, mū-
dauit Iudā & Ierusalē ab excelsis, & lu-
cis, simulachrisq. & sculptilibus. Destru- 4
xeruntq. coram eo aras Baalim: & simu-
lachra quæ superposita fuerant, demoliti
sunt: lucos etiā, & sculptilia succidit atq.
cōminuit: & super tumulos eorū qui eis
immolare cōsueuerant, fragmēta dispersit.
Ossa præterea sacerdotū cōbussit in 5
altaribus idolorū, mundauitq. Iudā & Ie-
rusalē. Sed & in vrbibus Manassæ, & Eph-
raim, & Simeon vsq. Nephthali cūcta 6
subuertit. Cumq. altaria dissipassset, & 7
lucos, & sculptilia contriuisset in frusta,
cunctaq. delubra demolitus esset de vni-
uersa Terra Israēl, reuersus est in Ieru-
salē. Igitur anno octauodecimo regni sui, 8
mundata iā terra, & templo Dñi, misit Sa-
phan filium Eseliæ, & Maasiam principē
ciuitatis, & Ioha filiū Ioachaz à cōmen-
tariis: vt instaurarent domū Dñi Dei sui.
Qui venerūt ad Helciā sacerdotē ma- 9
gnum: acceptamq. ab eo pecuniā, quæ il-
lata fuerat in domum Domini, & quam
congregauerant Leuitæ, & ianitores de
Manasse, & Ephraim, & vniuersis reli-
quiis Israēl, ab omni quoq. Iuda, & Ben-
10 iamin, & habitatorib. Ierusalē, tradide-
runt in manibus eorum, qui præerant
operariis in domo Dñi, vt instaurarent
11 templū, & infirma quæque sarcirent. At
illi dederūt eā artificibus, & cæmētariis,
vt emerent lapides de lapicidinis, & ligna
ad commissuras ædificij, & ad contigna-
tionem domorum, quas destruxerant re-
12 ges Iuda. Qui fideliter cuncta faciebāt.
Erant autem præpositi operantium, Ia-
hath & Abdias de filiis Merari: Zacharias
& Mosollam de filiis Caath, qui vrgebāt
opus: omnes Leuitæ scientes organis ca-
13 nere. Super eos verò, qui ad diuersos
vsus onera portabant, erāt scribæ, & ma-
gistri de Leuitis, ianitores. Cumq. ef-
ferrent pecuniam quæ illata fuerat in tē-
plum Domini, reperit Helcias sacerdos
librum legis Domini, per manum Moysi.
15 Et ait ad Saphan scribam, Librum legis
inueni in domo Domini. Et tradidit ei.
16 At ille intulit volumen ad regem, &
nuntiauit ei dicens, Omnia quæ dedisti
in manu seruorum tuorum, ecce com-
17 plentur. Argentum quod repertum est
in domo Domini, conflauerunt: datum-
que est præfectis artificū, & diuersa ope-
18 rā fabricantiū. Præterea tradidit mihi
Helcias sacerdos hunc librum. Quem cū
19 rege præsente recitasset, audissetque ille
20 verba legis, scidit vestimēta sua: & præ-
cepit Helciæ, & Ahicam filio Saphan, &
Abdon filio Micha, Saphan quoq. scribæ,
21 & Asaæ seruo regis, dicens, Ite, & orate
Dominum pro me, & pro reliquiis Israēl
& Iuda, super vniuersis sermonibus Libri
istius qui repertus est: magnus enim fu-
ror Domini stillauit super nos, eo quòd
non custodierint patres nostri verba Do-
mini, vt facerent omnia quæ scripta sunt
22 in isto volumine. Abiit ergo Helcias, &
hi qui simul à rege missi fuerant, ad Ol-
dam prophetidem, vxorem Sellum filij
Thecuath, filij Hasra custodis vestium:
quæ habitabat in Ierusalem in Secunda:
& locuti sunt ei verba quæ suprà narra-
23 uimus. At illa respondit eis, Hæc dicit
24 Dñs Deus Israēl, Dicite viro qui misit
vos ad me, Hæc dicit Dominus, Ecce,
ego inducam mala super locum istum, &
super habitatores eius, cunctaq. maledi-
cta quæ scripta sunt in Libro hoc, quem
25 legerunt coram rege Iuda: Quia dereli-
querūt me, & sacrificauerunt diis alienis,
vt me ad iracundiā prouocarēt in cunctis
operibus manuū suarum: idcirco stillabit
furor meus super locū istū, & nō extin-
26 guetur. Ad regē autē Iuda, qui misit vos
pro Dño deprecando, sic loquimini, Hæc
dicit Dominus Deus Israēl, Quoniā au-
27 distī verba voluminis, atq. emollitum
est cor tuum, & humiliatus es in conspe-
ctu Domini super his quæ dicta sunt cō-
tra locum hūc, & habitatores Ierusalem,

reue-

reuerituſq. faciē meā, scidisti vestimenta
tua, & fleuisti corā me: ego quoq. exau-
diui te, dicit Dñs. Iam enim colligā te 28
ad patres tuos, & inferēris in sepulcrū
tuū in pace: nec videbūt oculi tui omne
malū quod ego inducturus sum super lo-
cum istū, & super habitatores eius. ¶ Re-
4Reg.23,2. tulerunt itaque regi cuncta quæ dixerat.
At ille cōuocatis vniuersis maioribus 29
natu Iuda & Ierusalē, ascendit in domū
Dñi, vnaque oēs viri Iuda & habitatores
Ierusalē, sacerdotes & Leuitæ, & cunctus
populus à minimo vsque ad maximum.
Quibus audientibus in domo Dñi, legit
rex omnia verba voluminis. Et stās in 31
tribunali suo, percussit fœdus corā Dño,
vt ambularet post eū, & custodiret præ-
cepta, & testimonia, & iustificationes eius
in toto corde suo, & in tota anima sua,
faceretq. quæ scripta sunt in volumine
illo quod legerat. Adiurauit quoq. super 32
hoc oēs qui reperti fuerāt in Ierusalē &
Ben-iamin: & fecerunt habitatores Iеru-
salē iuxta pactū Dñi Dei patrū suorum.
Abstulit ergo Iosias cunctas abomina- 33
tiones de vniuersis regionibus filiorum
Israēl: & fecit omnes qui reperti erāt in
Israēl, seruire Dño Deo suo. Cunctis die-
bus eius non recesserunt à Dño Deo pa-
trum suorum.

CAP. XXXV.

4Re.23,21. 3 Esd.1,1. FEcit autē Iosias in Ierusalē Phasē Dño, 1
quod immolatū est quartadecima die
mensis primi. Et cōstituit sacerdotes in 2
officiis suis: hortatusq. est eos vt minis-
trarēt in domo Dñi. Leuitis quoq. ad 3
quorū eruditionē omnis Israēl sanctifi-
cabatur Dño, locutus est, Ponite arcā in
sanctuario tēpli, quod ædificauit Salomō
filius Dauid rex Israēl, nequaquā enim
eā vltrà portabitis: nunc autē minis-
trate Dño Deo vestro, & populo eius Israēl.
Et præparate vos per domos & cogna- 4
tiones vestras in diuisionibus singulorū,
sicut præcepit Dauid rex Israēl, & descri-
psit Salomō filius eius. Et ministrate in 5
sanctuario per familias turmasq. Leuiti-
cas, & sanctificati immolate Phasē: fra-
tres etiā vestros, vt possint iuxta verba
quæ locut' est Dñs in manu Moysi facere,
præparate. Dedit præterea Iosias omni 7
populo, qui ibi' fuerat inuentus in so-
lemnitate Phasē, agnos & hœdos de gre-
gibus, & reliqui pecoris triginta millia,
boū quoq. tria millia: hæc de regis vni-
uersa substātia. Duces quoq. eius, ſpō- 8
te, quod vouerāt, obtulerūt, tā popu-
lo, quām sacerdotibus & Leuitis. Porrò
Helcias & Zacharias & Iahiel principes
domus Dñi, dederūt sacerdotibus ad fa-
ciendū Phasē, pecora commixtim duo
millia sexcenta, & boues trecētos. Cho- 9
nenias autē, & Semeias etiā, & Nathanael
fratres eius: necnō Hasabias, & Iehiel, &
Iosabad principes Leuitarū, dederūt cæ-
teris Leuitis ad celebrandū Phasē quinq.
millia pecorū, & boues quingētos. Præ- 10
paratumq. est ministeriū, & steterūt sa-
cerdotes in officio suo: Leuitæ quoq. in
11 turmis, iuxta regis imperiū. Et immo-
latū est Phasē: asperseruntq. sacerdotes
manu sua sanguinē: & Leuitæ detraxe-
12 rūt pelles holocaustorū. Et separauerūt
ea vt darēt per domos & familias singu-
lorū, & offerrērur Dño, sicut scriptū est
in Libro Moysi. de bobus quoq. fecerunt
13 similiter. Et assauerūt Phasē super ignē,
iuxta quod in lege scriptū est: pacificas
verò hostias coxerunt in lebetibus, & ca-
cabis, & ollis: & festinatò distribuerunt
14 vniuersę plebi. Sibi autē, & sacerdotib*
postea parauerūt, nā in oblatione holo-
caustorū & adipū, vsq. ad noctē sacerdo-
tes fuerūt occupati: vnde Leuitæ sibi, &
sacerdotibus filiis Aarō parauerūt nouis-
15 simis. Porrò cantores filij Asaph stabāt
in ordine suo, iuxta præceptū Dauid, &
Asaph, & Hemā, & Idithun * prophetā
regis*. Ianitores verò per portas sin-
gulas obseruabāt, ita vt nec puncto qui-
dē discederēt à ministerio: quā ob rē &
fratres eorū Leuitæ parauerunt eis cibos.
16 Omnis igitur cultura Dñi ritè cōpleta
est in die illa, vt facerēt Phasē, & offer-
rent holocausta super altare Dñi, iuxta
17 præceptū regis Iosiæ. Fecerunt quoque filij
Israēl qui reperti fuerāt ibi, Phasē in tē-
pore illo, & Solemnitatē azymorū septē
18 diebus. Nō fuit Phasē simile huic in Is-
raēl, à diebus Samuelis prophetæ: sed
nec quisquā de cūctis regibus Israēl fecit
Phasē sicut Iosias, sacerdotibus, & Leui-
tis, & omni Iudæ, & Israēl qui repertus
fuerat, & habitantibus in Ierusalem.
19 Octauodecimo anno regni Iosiæ, hoc
20 Phasē celebratū est. ¶ Postquā instau-
rauerat Iosias tēplū, ascēdit Nechao rex
Aegypti ad pugnandū in Charcamis iu-
xta Euphratē: & processit in occursum
21 eius Iosias. At ille missis ad eū nunciis,
ait, Quid mihi & tibi est rex Iuda? non
aduersum te hodie venio, sed cōtra aliā
pugno domū, ad quā me Deus festinatò
ire præcepit: desine aduersum Deū face-
re, qui mecū est, ne interficiat te. Noluit
Iosias reuerti, sed præparauit cōtra eum
bellū: nec acquieuit sermonibus Nechao
ex ore Dei: ¶ verū perrexit vt dimicaret
Zach.12,11 22 in cāpo Mageddo. Ibique vulneratus à
sagittariis, dixit pueris suis, Educite me
de prœlio, quia oppidò vulneratus sum.
24 Quitranstulerūt eū de curru in alterū
currū, qui sequebatur eū more regio: &
asportauerunt eū in Ierusalē, mortuusq.
est: & sepultus in mausoleo patrū suorū:
& vniuersus Iuda & Ierusalē luxerūt eū.
25 Ieremias maximè: cuius oēs cāntores
atq. cantatrices, vsq. in præsentē diē la-
mentationes super Iosiā replicāt, & quasi
lex obtinuit in Israēl: Ecce scriptū fertur
26 in lamentationibus. Reliqua autē ser-
monū Iosiæ & misericordiarū eius, quæ
27 lege præcepta sunt Dñi, opera quoque

illius

*regnare MS. R.
*cæpit mūdare H.
*regni sui cæpit mūdare G.
*cumulos o.

* prophetæ R.H. Pro Textu autem faciunt MS. Hier. & G.
* Dauid MS q.R.

4Re.23,29. 3Esd.1,25.

* 3 MS. H.G.
* H.G. volebant MS.

filius prima & nouissima, scripta sunt in Libro regum Iuda & Israël.

CAP. XXXVI.

6 Re. 23, 30. 3 Esd. 1, 34.

TVlit ergo populus terræ, Ioachaz filiū Iosiæ: & cōstituit regē pro patre suo in Ierusalē. Viginti trīū annorum erat Ioachaz cūm regnare cœpisset: & tribus mēsibus regnauit in Ierusalem.

Amouit autē eū rex Aegypti cūm venisset in Ierusalē, & cōdemnauit terram centum talentis argenti, & talento auri.

¶ Constituit q. pro eo regē, Eliacim fratre eius, super Iudā & Ierusalē: & vertit nomē eius Ioacim. ipsum vero Ioachaz tulit secū, & abduxit in Aegyptum.

Mat. 1, 14.

Viginti quinque annorū erat Ioacim cūm regnare cœpisset, & vndecim annis regnauit in Ierusalē: fecit q. malum coram Dño Deo suo. Contra hunc ascēdit Nabuchodonosor rex Chaldæorū: & vinctū catenis duxit in Babylonē. Ad quam & vasa Dni trāstulit, & posuit ea in templo suo.

Reliqua autē verborū Ioacim, & abominationū eius, quas operatus est, & quæ inuenta sunt in eo, cōtinētur in Libro regum Iuda & Israël. Regnauit autē Ioachim filius eius pro eo.

Inuentæ 2 MS. Hier. Pro Textu faciunt codices Hebræi.

Octo annorū erat Ioachim cū regnare cœpisset: & tribus mēsibus, ac decē diebus regnauit in Ierusalē: fecitq. malū in cōspectu Dni.

Cumq. anni circulus volueretur, misit Nabuchodonosor rex, qui & adduxerunt eū in Babylonē, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Dni. ¶ Regem vero cōstituit Sedeciā patruū eius super Iudā & Ierusalē.

4 Re. 24, 15. Iere. 37, 1. & 2.

Viginti & vnius anni erat Sedecias cū regnare cœpisset: & vndecim annis regnauit in Ierusalē. Fecitq. malū in oculis Dni Dei sui: nec erubuit facie Ieremiæ prophetæ loquentis ad se ex ore Dni. A rege quoq. Nabuchodonosor recesserat, qui adiurauerat eum per Deū: & induraute cernicē suā & cor, vt nō reuerteretur ad Dñm Deum Israël.

Patrem 3 MS. R. H. Verum eo, quo Textus legit, modo, exponendum esse, Græca translatio, & 4 Reg. 24. caput docent.

Sed & vniuersi principes sacerdotū, & populus, prævaricati sunt iniquè iuxta vniuersas abominationes Gentiū: & polluerunt domū Dni, quā sanctificauerat sibi in Ierusalē. Mittebat autē Dñs Deus patrū suorū ad illos per manū nuntiorū suorū, de nocte cōsurgēs, & quotidie cōmonens: eo quòd parceret populo & habitaculo suo. At illi subsannabant nuntios Dei, & parui pendebāt sermones eius, illudebantq. prophetis: donec ascēderet furor Dni in populum eius, & esset nulla curatio. Adduxit enim super eos regem Chaldæorū, & interfecit iuuenes eorum gladio in domo sanctuarij sui: non est misertus adolescētis, & virginis, & senis, nec decrepiti quidē: sed omnes tradidit in manibus eius. Vniuersa q. vasa domus Dni tam maiora, quàm minora, & thesauros tēpli, & regis, & principū trāstulit in Babylonē. Incenderūt hostes domū Dei, destruxeruntq. murū Ierusalē: vniuersas turres cōbusserūt, & quicquid pretiosum fuerat, demoliti sunt. Siquis euaserat gladiū, ductus in Babylonē seruiuit regi & filiis eius, donec imperaret rex Persarū. Vt compleretur sermo Dni ex ore Ieremiæ: & celebraret terra sabbatha sua: cunctis enim diebus desolationis egit sabbathū, vsq. dū cōpleretur septuaginta anni. ¶ Anno autem primo Cyri regis Persarū, ad explendū sermonē Dni, quem locutus fuerat per os Ieremiæ, suscitauit Dns spiritum Cyri regis Persarum: qui iussit prædicari in vniuerso regno suo, etiam per scripturā, dicens,

Iere. 25, 12. & 29, 11. 1 Esd. 1, 1. & 6, 3. Dan. 9, 2. 3 Esd. 1, 57. & 2, 1. & 6, 24.

Hæc dicit Cyrus rex Persarū, Omnia regna terræ dedit mihi Dns Deus cæli: & ipse præcepit mihi vt ædificarem ei domum in Ierusalē, quæ est in Iudæa: quis ex vobis est in omni populo eius? sit Dñs Deus suus cum eo, & ascendat.

ORATIO MANASSAE REGIS IVDA, CVM CAPTVS TENERETVR IN BABYLONE.

DOmine omnipotens Deus patrum nostrorū, Abrahā, & Isaac, & Iacob, & seminis eorum iusti, qui fecisti cælum & terrā cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & signasti eā terribili & laudabili nomine tuo: quē omnia pauēt, & tremunt à vultu virtutis tuę: quia importabilis est magnificētia gloriæ tuæ, & insustentabilis ira cōminationis tuæ super peccatores: immēsa vero & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ: quoniā tu es Dñs, altissimus, benignus, longanimis, & multū misericors, & pœnitēs super malitias hominum. Tu Dne, secundū multitudinē bonitatis tuæ promisisti pœnitentiā, & remissionē ijs qui peccauerunt tibi, & multitudine miserationū tuarū decreuisti pœnitentia peccatoribus, in salutem. Tu igitur Dne Deus iustorū, nō posuisti pœnitentiam iustis, Abrahā, & Isaac, & Iacob, iis qui tibi nō peccauerunt: sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorē: quoniam peccaui super numerū arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ Dne, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & nō sum dignus intueri & aspicere altitudinem cæli, præ multitudine iniquitatū mearū. incuruatus sum multo vinculo ferreo, vt nō possim attollere caput meū, & non est respiratio mihi: quia excitaui iracundiā tuā, & malū coram te feci: nō feci voluntatem tuā, & mandata tua nō custodiui: statui abominationes, & multiplicaui offensiones. Et nūc flecto genu cordis mei, precās à te bonitatem. Peccaui Dne, peccaui, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogas te, remitte mihi Dne, remitte mihi:

& ne simul perdas me cum iniquitatibus meis: neq. in æternū, irat⁹, reserues mala mihi, neque damnes me in imā terræ loca: quia tu es Deus, Deus, inquā, pœnitentiū: & in me ostendes omnē bonitatē tuā: quia indignū saluabis me secūdum magnā misericordiā tuā, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniā te laudat omnis virtus cælorū, & tibi est gloria in sæcula sæculorū. Amen.

ESDRAE LIBER PRIMVS.

CAP. I.

Inf. 6, 3. Ier. 25, 12. & 29, 10. 2 Par. 36, 22. 3 Esd. 2, 1. & 6, 24. Dan. 9, 2.

IN anno primo Cyri regis Persarū, vt cōpleretur verbū Dni ex ore Ieremiæ, suscitauit Dns spiritū Cyri regis Persarū: & traduxit vocē in omni regno suo, etiā per scripturā, dicēs, Hæc dicit Cyrus rex Persarū, Omnia regna terræ dedit mihi Dns Deus cæli, & ipse præcepit mihi vt ædificarē ei domū in Ierusalē, quæ est in Iudæa. Quis est in vobis de vniuerso populo eius? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Ierusalē quæ est in Iudæa, & ædificet domum Dni Dei Israël, ipse est Deus qui est in Ierusalē. Et omnes reliqui in cunctis locis vbicunq. habitant, adiuuent eum viri de loco suo, argento & auro, & substantia, & pecoribus, excepto quòd voluntariè offerunt tēplo Dei, quod est in Ierusalē. Et surrexerunt principes patrū de Iuda & Ben-iamin, & sacerdotes & Leuitæ, & omnis cuius Deus suscitauit spiritū, vt ascenderet ad ædificandū tēplum Dni, quod erat in Ierusalem.

Vniuersiq. qui erant in circuitu, adiuerūt manus eorum in vasis argenteis & aureis, in substantia & iumētis, in supellectili, exceptis his quę sponte obtulerāt.

Rex quoq. Cyrus protulit vasa templi Dni, quæ tulerat Nabuchodonosor de Ierusalē, & posuerat ea in templo Dei sui.

Protulit autē ea Cyrus rex Persarū per manū Mithridatis filij Gazabar, & annumerauit ea Sassabasar principi Iudæ. Et hic est numerus eorū, Phialæ aureæ triginta, phialæ argēteæ mille, cultri viginti nouē, scyphi aurei triginta, scyphi argētei secundi, quadringēti decē: vasa alia mille. Omnia vasa aurea & argentea, quinq. millia quadringenta: vniuersa tulit Sassabasar cum his qui ascendebāt de transmigratione Babylonis in Ierusalē.

CAP. II.

2 Esd. 7, 6. 3 Esd. 5, 1. & 7.

HI sunt autē prouinciæ filij, qui ascēderūt de captiuitate quā trāstulerat Nabuchodonosor rex Babylonis in Babylonē, & reuersi sunt in Ierusalē & Iudā, vnusquisq. in ciuitate suā. Qui venerunt cum Zorobabel, Iesua, Nehemia, Saraia, Rabelaia, Mardochai, Belsā, Mesphar, Beguai, Reham, Baana. Numerus

3 virorum populi Israël: filij Pharos duo
4 millia centum septuagintaduo. Filij Sephatia, trecenti septuagintaduo. Filij
5 Area, septingenti septuagintaquinque.
6 Filij Phahath-Moab, filiorū Iosue Ioab
7 duo millia octingenti duodecim. Filij
8 Aelam, mille ducenti quinquagintaquatuor. Filij Zethua, nongenti quadraginta quinque. Filij Zachai, septingēti sex-
9 aginta. Filij Bani, sexcenti quadragin-
10 ta duo. Filij Bebai, sexcenti viginti tres.
11 Filij Azgad, mille ducenti viginti duo.
12 Filij Adonicam, sexcenti sexaginta sex.
13 Filij Beguai, duo millia quinquaginta-
14 sex. Filij Adin, quadringenti quinqua-
15 ginta quatuor. Filij Ather, qui erant ex
16 Ezechia, nonaginta octo. Filij Besai, trecenti viginti tres. Filij Iora, centum
17 duodecim. Filij Hasum, ducenti viginti
18 tres. Filij Gebbar, nonaginta quinque.
19 Filij Beth-lehem, centum viginti tres.
20 Viri Netupha, quinquaginta sex.
21 Viri Anathoth, centum viginti octo.
22 Filij Azmaueth, quadraginta duo.
23 Filij Cariath-iarim, Cephira, & Be-
26 roth, septingenti quadraginta tres. Filij Rama & Gabaa, sexcenti viginti vnus.
27 Viri Machmas, centum viginti duo.
28 Viri Beth-el & Hai, ducenti viginti tres.
29 Filij Nebo, quinquaginta duo.
30 Filij Megbis, centū quinquaginta sex.
31 Filij Aelam alterius, mille ducenti quin-
32 quaginta quatuor. Filij Harim, trecenti
33 viginti. Filij Lodhadid & Ono, septingenti viginti quinque. Filij Iericho, tre-
34 centi quadraginta quinque. Filij Senaa,
35 tria millia sexcenti triginta. Sacerdotes:
36 Filij Iadaia in domo Iesue, nongenti sep-
37 tuaginta tres. Filij Emmer, mille quin-
38 quaginta duo. Filij Pheshur, mille du-
39 centi quadraginta septem. Filij Harim,
40 mille decē & septē. Leuitæ: Filij Iesue & Cedmiel filiorū Odouiæ septuaginta qua-
41 tuor. Cantores: Filij Asaph, centū vi-
42 ginti octo. Filij Ianitorū: filij Sellū, filij Ater, filij Telmō, filij Accub, filij Hatita, filij Sobai: vniuersi centū triginta nouē.
43 Nathinæi: filij Siha, filij Hasupha, filij
44 Tabbaoth, filij Ceros, filij Siaa, filij Pha-
45 don, filij Lebana, filij Hagaba, filij Ac-
46 cub, filij Hagab, filij Semlai, filij Ha-
47 nan, filij Gaddel, filij Gaher, filij Raaia,
48 filij Rasin, filij Necoda, filij Gazam,
49 filij Aza, filij Phasea, filij Besse,
50 filij Asena, filij Munim, filij Nephusim,
51 filij Bacbuc, filij Hacupha, filij Har-
52 hur, filij Besluth, filij Mahida, filij Harsa,
53 filij Bercos, filij Sisara, filij Thema,
54 filij Nasia, filij Hatipha,
55 filij seruorū Salomonis, filij Sotai, filij
56 Sophereth, filij Pharuda, filij Iala, filij
57 Dercon, filij Geddel, filij Saphatia, filij
Hatil, filij Phochereth, qui erat de Asse-
58 baim filij Ami. omnes Nathinæi, & filij seruorum Salomonis, trecenti nonaginta
59 duo. Et hi qui ascenderūt de Thelmela,

¶ nongenti o.

¶ nongenti o.

Thel-harsa, Cherub, & Adon, & Emeri: & nõ potuerũt indicare domũ patrũ suorũ & semẽ suũ, virũ ex Israel essent. Filij 60
Dalaia, filij Tobia, filij Necoda, sexcenti quinquagintaduo. Et de filiis sacerdo- 61
tum: Filij Hobia, filij Accos, filij Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis uxorem, & vocatus est nomine eorũ: hi quæsierũt scripturã genealogiæ 62
suæ, & nõ inuenerũt, & eiecti sunt de sacerdotio. Et dixit Athersatha eis vt nõ 63
comederẽt de Sancto sanctorũ, donec surgeret sacerdos doctus atq. perfect⁹. Omnis multitudo quasi vnus, quadraginta 64
duo millia trecenti sexaginta: exceptis 65
seruis eorum & ancillis, qui erãt septem millia trecentitrigintaseptem: & in ipsis cantores atq. cantatrices ducenti. Equi 66
eorũ sexcẽti, trigintasex. muli eorũ, ducẽti quadraginta quinque. cameli eorũ, 67
quadragẽti trigintaquinque. asini eorũ, sex millia septemgẽti viginti. Et de prin- 68
cipibus patrũ cũm ingrederentur tẽplum Dñi quod est in Ierusalẽ, sponte obtulerunt domũ Dei ad extruendã eam in
loco suo. Secundũ vires suas dederunt 69
impensas operis, auri ᵃsolidos ᵇ quadraginta milia & mille, argẽti mnas quinq. millia, & vestes sacerdotales centum.

Habitauerunt ergo sacerdotes, & Le- 70
uitæ, & de populo, & cãtores, & ianitores & Nathinæi in vrbibus suis, vniuersusq. Israël in ciuitatibus suis. CAP. III.

ᵃ septingenti 1 MS. R. H. G. Consentit liber Esdræ secundus, cap. 7. v. 68.
ᵇ drachmas H. G.
ᵃ sexaginta R. B. H. G. Q n.

IAmq̃ venerat mensis septimus, & 1
erãt filij Israël in ciuitatibus suis: cõgregatus est ergo populus quasi vir vnus in Ierusalẽ. Et surrexit Iosue filius Io- 2
sedec, & fratres eius sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres eius: & ædificauerũt altare Dei Israël, vt offerrẽt in eo holocautomata, sicut scriptũ est in lege Moysi viri Dei. Collocauerũt autẽ 3
altare Dei super bases suas, deterrentib⁹ eos per circuitũ populis terrarũ: & obtulerunt super illud holocaustũ Dño mane & vespere. Fecerũtq. solemnitatem 4
tabernaculorũ, sicut scriptũ est: & holocaustũ diebus singulis per ordinẽ secundũm præceptũ, opus diei in die suo. Et 5
post hæc holocaustũ iuge, tam in Calendis, quãm in vniuersis solemnitatib⁹ Dñi quæ erant consecratæ, & in omnibus in quibus virtò offerebatur munus Dño.

A primo die mensis septimi cœperunt 6
offerre holocaustũ Dño: porrò templum Dei nondũ fundatũ erat. Dederũt autẽ 7
pecunias latomis & cæmentariis: cibum quoque, & potũ, & oleũ Sidonijs, Tyrijsque, vt deferrẽt ligna cedrina de Libano ad mare Ioppen, iuxta quod præceperat Cyrus rex Persarũ eis. Anno autẽ secũ- 8
do aduẽtus eorũ ad tẽplũ Dei in Ierusalẽ mense secũdo, cœperunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec, & reliqui de fratribus eorũ sacerdotes, & Leuitæ, & omnes qui venerant de captiuitate
in Ierusalẽ: & cõstituerunt Leuitas à viginti annis, & suprà, vt vrgerẽt opus Dñi.
9 Stetitque Iosue & filij eius, & fratres eius, Cedmiel & filij eius, & filij Iuda, quasi vir vnus, vt instarẽt super eos qui faciebãt opus in tẽplo Dei: filij Henadad,
10 & filij eorũ, & fratres eorũ Leuitæ. Fũdato igitur à cæmentarijs templo Dñi, steterunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis: & Leuitæ filij Asaph in cymbalis, vt laudarẽt Deũ per manus Dauid regis
11 Israël. Et concinebãt in hymnis, & cõfessione Dño: Quoniã bonus, quoniã in æternum misericordia eius super Israël. Omnis quoq. populus vociferabatur clamore magno in laudando Dominum, eo
12 quòd fundatum esset templũ Dñi. plurimi etiam de sacerdotibus & Leuitis & principes patrũ, & seniores qui viderant templũ prius eũm fundatũ esset, & hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna: & multi vociferantes in lætitia,
13 eleuabant vocẽ. Nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris lætantium, & vocem fletus populi: commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, & vox audiebatur procul.

CAP. IIII.

1 AVdierũt autẽ hostes Iudæ & Bẽiamin, quia filij captiuitatis ædificarent tẽplũ Dño Deo Israël. Et accedẽtes ad Zorobabel, & ad principes patrum dixerunt eis, Aedificemus vobiscũ, quia
2 sicut vos, quærimus Deũ vestrum: ecce nos immolauimus victimas à diebus Asor-haddan regis Assur, qui adduxit nos
3 huc. Et dixit eis Zorobabel, & Iosue, & reliqui principes patrũ Israël, Non est vobis & nobis vt ædificemus domũ Deo nostro: sed nosipsi soli ædificabimᵃ Dño Deo nostro, sicut præcepit nobis Cyrus
4 rex Persarũ. Factũ est igitur vt populus terræ impediret manus populi Iudæ, &
5 turbarẽt eos in ædificando. Conduxerũt autem aduersus eos consiliatores, vt destrueret consiliũ eorum omnibus diebus Cyri regis Persarũ, & vsque ad regnum
6 Darij regis Persarum. In regno autem Assueri in principio regni eius scripserunt accusationem aduersus habitatores
7 Iudæ & Ierusalem. Et in diebus Artaxerxis scripsit ᵇBeselam Mithridates, & Thabeel, & reliqui qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem regem Persarum. epistola autem accusationis scripta erat Syriacè, & legebatur sermone Syro.
8 Reũ Beel-teem, & Samsai scriba scripserunt epistolã vnã de Ierusalem Artaxerxi regi, huiusce modi. Reum Beel-
9 teem, & Sãsai scriba, & reliqui cõsiliatores eorũ, Dinæi, & Apharsathachæi, Terphalęi, Apharsæi, Erchuęi, Babylonij, Su
10 sanechæi, Dieui, & Aelamitæ: & cæteri de Gentibus quas transtulit Asenaphar magnus & gloriosus; & habitare eas fecit in ciuitatibus Samariæ, & in reliquis

3 Esd. 5, 66.

ᵃ 4 MS. R. C. Additur autem in R. & G.

3 Esd. 2, 16.

ᵇ in pace G.

regionibus

regionibus trãs Flumen in pace: (Hoc 11
est exemplar epistolæ quã miserunt ad eũ) Artaxerxi regi, serui tui, viri qui sunt trans Fluuiũ, salutẽ dicunt. Notũ sit re- 12
gi quia Iudæi qui ascẽderunt à te ad nos, venerunt in Ierusalẽ ciuitatẽ rebellem & pessimã, quæ ædificant extruentes muros eius, & parietes cõponentes. Nũc igitur 13
notum sit regi, quia si ciuitas illa ædificata fuerit, & muri eius instaurati, tributũ, & vectigal, & annuos reditus non dabũt, & vsque ad reges hæc noxa peruenient.

Nos autẽ memores salis quod in pala- 14
tio comedimus, & quia lxsiones regis videre nefas ducimus: idcirco misimus & nũtiauimus regi, vt recenseas in libris 15
historiarũ patrum tuorũ, & inuenies scriptum in cõmentariis: & scies quoniam vrbs illa, vrbs rebellis est, & nocẽs regibus & prouinciis, & bella cõcitantur in ea ex diebus antiquis: quam ob rẽ & ciuitas ipsa destructa est. Nuntiamus nos 16
regi, quoniam si ciuitas illa ædificata fuerit, & muri ipsius instaurati, possessionem trans Fluuium non habebis.

Verbum misit rex ad Reum Beel-teem, 17
& Samsai scribã, & ad reliquos qui erant in consilio eorum habitatores Samariæ, & cæteris trans Fluuiũ, salutem dicẽs & pacem. Accusatio quam misistis ad nos, 18
manifestè lecta est coram me: & à me præceptum est, & recensuerũt, inuenerũntq. quoniam ciuitas illa à diebus antiquis aduersũm reges rebellat, & seditiones & proelia concitãtur in ea. Nam 20
& reges fortissimi fuerunt in Ierusalem: qui & dominati sunt omni regioni quæ trans Fluuium est. Tributum quoque, & vectigal, & reditus accipiebant. Nunc 21
ergo audite sententiam, Prohibeatis viros illos, vt vrbs illa non ædificetur, donec fi fortè à me iussum fuerit. Videte 22
ne negligenter hoc impleatis, & paulatim crescat malum contra reges. Itaq. 23
exemplũ ediĉti Artaxerxis regis lectũ est coram Reum-Beel-teem, & Samsai scriba, & consiliarijs eorum: & abierunt festini in Ierusalẽ ad Iudæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore. Tunc in- 24
termissum est opus domus Domini in Ierusalem, & non fiebat vsque ad annum secundum regni Darij regis Persarum.

CAP. V.

1 PRophetauerũt aũt Aggæus Prophetæ, & Zacharias filius Addo prophetãtes ad Iudæos qui erãt in Iudæa & Ierusalẽ, in nomine Dei Israël. Tunc fur- 2
rexerũt Zorobabel filij Salathiel, & Iosue filius Iosedec: & cœperunt ædificare tẽplũ Dei in Ierusalẽ, & cũ eis prophetæ Dei adiuuãtes eos. In ipso autẽ tempore 3
venit ad eos Thathanai qui erat dux trãs Flumen, & Sthar-buzanai, & consiliarij eorum: sicque dixerunt eis, Quis dedit vobis consilium vt domum hanc ædificaretis, & muros eius instauraretis?
4 Ad quod respõdimus eis, quę essent nomina hominum authorum ædificationis
5 illius. Oculus autẽ Dei eorũ factus est super senes Iudæorum, & non potuerunt inhibere eos. Placuitq. vt res ad Darium referretur, & tunc satisfacerent aduersus
6 accusationem illam. Exemplar epistolæ quam misit Thathanai dux regionis trans Flumen, & Sthar-buzanai, & consiliatores eius Arphasachæi qui erãt trãs
7 Flumen, ad Darium regem. Sermo, quẽ miserant ei, sic scriptus erat: Dario regi
8 pax omnis. Notum sit regi isse nos ad Iudæam prouinciam, ad domũ Dei magni, quæ ædificatur lapide impolito, & ligna ponuntur in parietibus: opusq. illud diligenter extruitur, & crescit in manibus eorum. Interrogauimus ergo se-
9 nes illos, & ita diximus eis, Quis dedit vobis potestatẽ, vt domum hãc ædificaretis, & muros hos instauraretis? Sed &
10 nomina eorũ quæ scitis mus ab eis, vt nuntiaremus tibi: scripsimusq. nomina eorum virorum qui sunt principes in eis.
11 Huiusce modi aũt sermone respõderunt nobis, dicẽtes, Nos sumus serui Dei cæli & terræ, & ædificamus templũ quod erat extructum ante hos annos multos: quodq. rex Israël magnus ædificauerat &
12 extruxerat. Postquam aũt ad iracundiã prouocauerunt patres nostri Deũ cæli, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis Chaldæi, domũ quoque hãc destruxit, & populum eius trãs-
13 tulit in Babylonẽ. Anno autem primo Cyri regis Babylonis, Cyrus rex proposuit edictũ vt domus Dei ædificaretur.
14 Nã & vasa tẽpli Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo quod erat in Ierusalẽ, & asportauerat ea in templũ Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, & data sunt Sassabasar vocabulo, quẽ & principẽ cõstituit,
15 dixitq. ei, Hæc vasa tolle, & vade: & pone ea in templo quod est in Ierusalẽ, & domus Dei ædificetur in loco suo.
16 Tunc itaque Sassabasar ille venit: & posuit fundamenta templi Dei in Ierusalem, & ex eo tempore vsque nunc ædificatur, & necdum completũ est. Nũc
17 ergo si videtur regi bonum, recensẽat in bibliotheca regis, quæ est in Babylone, vtrumnam à Cyro rege iussum fuerit vt ædificaretur domus Dei in Ierusalem, & voluntatem regis super hac re mittat ad nos.

CAP. VI.

1 TVnc Darius rex præcepit: & recensuerunt in bibliotheca librorũ, qui
2 erant repositi in Babylone, & inuentũ est in Ecbatanis, quod est castrũ in Medena prouincia, volumen vnum, talisque
3 scriptus erat in eo cõmentarius, Anno primo Cyri regis, Cyrus rex decreuit vt domus Dei ædificaretur, quæ est in Ierusalẽ, in loco vbi immolent hostias, & vt ponant fundamenta supportãtia altitu-

Sup. 1, 1. 2 Par. 36, 22. Ierem. 25, 12. & 29, 10. 3 Esd. 1, 57 & 2, 1. 6, 24 Dan. 9, 2.

S 5 dinem

diem cubitorum sexaginta, & latitudinem cubitorum sexaginta, ordines de lapidibus impolitis tres, & sic ordines de lignis nouis: sumptus autem de domo regis dabuntur. Sed & vasa templi Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo Ierusalē, & attulerat ea in Babylonē, reddantur, & referantur in templum in Ierusalem in locum suū, quæ & posita sunt in templo Dei. Nunc ergo Thathanāi dux regionis quæ est trās Flumen, Sthar-buzanāi, & consiliarij vestri Apharsachæi, qui estis trās Flumē, procul recedite ab illis, & dimittite fieri templum Dei illud à duce Iudæorum, & à senioribus eorū, vt domū Dei illā ædificēt in loco suo. Sed & à me præceptū est quid oporteat fieri à presbyteris Iudæorū illis, vt ædificetur domus Dei, scilicet vt de arca regis, id est, de tributis quę dātur de regione trans Flumen, studiosè sumptus dentur viris illis, ne impediatur opus. Quod si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & hœdos in holocaustū Deo cæli, frumentū, sal, vinū, & oleum, secūdùm ritū sacerdotū, qui sunt in Ierusalē, detur eis per singulos dies: ne sit in aliquo querimonia. Et offerāt oblationes Deo cæli, orentque pro vita regis, & filiorū eius. A me ergo positum est decretū, Vt omnis homo qui hāc mutauerit iussionē, tollatur lignū de domo ipsius, & erigatur, & cōfigatur in eo, domus autem eius publicetur. Deus autē qui habitare fecit nomē suum ibi, dissipet omnia regna, & populū qui extenderit manū suā vt repugnet, & dissipet domū Dei illam quæ est in Ierusalem. Ego Darius statui decretum, quod studiosè impleri
3 Esdr.7.1. volo. ¶ Igitur Thathanāi dux regionis trās Flumē, & Sthar-buzanāi, & cōsiliarij eius, secundùm quod præceperat Darius rex, sic diligenter executi sunt. Seniores autē Iudæorū ædificabant, & prosperabantur iuxta prophetiā Aggæi prophetæ, & Zachariæ filij Addo: & ædificauerūt & cōstruxerunt iubēte Deo Israēl, & iubēte Cyro & Dario, & Artaxerxe regibus Persarum: & cōpleuerunt domū Dei istā, vsq. ad diē tertium mēsis Adar, qui est annus sextus Darij regis. Fecerunt autē filij Israēl sacerdotes & Leuitæ, & reliqui filiorū transmigrationis, dedicatione domus Dei in gaudio. Et obtulerunt in dedicatione domus Dei, vitulos centū, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum pro peccato totius Israēl duodecim, iuxta numerū tribuum Israēl. Et statuerunt sacerdotes in ordinibus suis, & Leuitas in vicib⁹ suis super opera Dei in Ierusalem, sicut
Num.3.6. & 8.9. scriptum est in libro Moysi. Fecerunt autem filij Israēl transmigrationis, Pascha, quartadecima die mēsis primi. Purificati enim fuerāt sacerdotes & Leuitæ quasi vnus: oēs mundi ad immolandum pascha vniuersis filiis transmigrationis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibi.

21 Et comederunt filij Israēl qui reuerti fuerāt de trāsmigratione, & omnes qui se separauerāt à coinquinatione Gentiū terræ ad eos, vt quærerent Dūm Deum Is-
22 raēl. Et fecerunt Solennitatē azymorū septē diebus, in lætitia, quoniā lætificauerat eos Dns, & conuertierat cor regis Assur ad eos, vt admuaret manus eorum in opere domus Dūi Dei Israēl.

CAP. VII.

1 POst hæc autē verba in regno Artaxerxis regis Persarum, Esdras filius 3 Esd.8, 2.
2 Saraiæ, filij Azariæ, filij Heleiæ, filij
3 Sellum, filij Sadoc, filij Achitob, filij
4 Amariæ, filij Azariæ, filij Maraioth, fi-
5 lij Zarahiæ, filij Ozi, filij Bocci, filij Abisue, filij Phinees, filij Eleazar, filij Aarō
6 sacerdotis ab initio. Ipse Esdras ascendit de Babylone, & ipse scriba velox in lege Moysi, quam Dns Deus dedit Israēl: & dedit ei rex secundum manū Dūi Dei eius super eum, omnē petitionem eius.
7 Et ascenderunt de filiis Israēl, & de filiis sacerdotū, & de filiis Leuitarū, & de cantoribus, & de ianitoribus, & de Nathinæis in Ierusalē anno septimo Artaxerxis regis. Et venerunt in Ierusalem mēse quinto, ipse est annus septimus re-
9 gis. Quia in prima die mēsis primi cœpit ascēdere de Babylone, & in primo die mēsis quinti venit in Ierusalē, iuxta ma-
10 nū Dei sui bonā super se. Esdras autē parauit cor suum, vt inuestigaret legem Dūi, & faceret & doceret in Israēl præ-
11 ceptū & iudicium. Hoc est autē exemplar epistolæ editi, quod dedit rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti, scribæ erudito in sermonib. & præceptis Dūi, & ceremo-
12 niis eius in Israēl. Artaxerxes rex regū Esdræ sacerdoti, scribæ legis Dei cæli do-
13 ctissimo, salutē. A me decretum est, vt cuicunq. placuerit in regno meo de populo Israel, & de sacerdotib. eius, & de Le-
14 uitis ire in Ierusalē, tecū vadat. A facie enim regis, & septē cōsiliatorū eius missus es, vt visites Iudæā & Ierusalē in lege
15 Dei tui, quæ est in manu tua: & vt feras argentū & aurū quod rex & cōsiliatores eius sponte obtulerūt Deo Israēl, cui⁹ ia-
16 Ierusalē tabernaculū est. Et omne argentū & aurū quodcunque inueneris in vniuersa prouincia Babylonis, & popul⁹ offerre voluerit, & de sacerdotibus qui spōte obtulerint domui Dei sui quæ est
17 in Ierusalē, liberè accipe, & studiosè eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos & sacrificia & libamina eorū, & offer ea
18 super altare tēpli Dei vestri quod est in Ierusalē. Sed & quidquid tibi & fratribus tuis placuerit de reliquo argento & auro vt faciatis, iuxta voluntatē Dei vestri fa-
19 cite. Vasa quoq. quæ dātur tibi in ministeriū domus Dei tui, trade in conspectu
20 Dei in Ierusalem. Sed & cætera quibus

opus

opus fuerit in domū Dei tui quātūcunq. necesse est vt expēdas, dabis de thesauro, & de fisco regis, & à me. Ego Artaxerxes rex statui atq. decreui omnibus custodibus arcæ publicę, qui sunt trās Flumen, vt quodcunq. petierit à vobis Esdras sacerdos, scriba legis Dei cæli, absq. mora detis. vsq. ad argenti talenta centum, & vsq. ad frumenti coros centum, & vsque ad vini batos centum, & vsq. ad batos olei centum, sal verò absq. mensura. Omne quod ad ritum Dei cæli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cæli: ne forte irascatur cōtra regnū regis, & filiorum eius. Vobis quoque notum facimus de vniuersis sacerdotibus, & Leuitis, & cantoribus, & ianitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei huius, vt vectigal & tributū, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos.

Tu autem Esdra secundùm sapiētiam Dei tui, quæ est in manu tua, cōstitue iudices & præsides, vt iudicent omni populo qui est trans Flumē, his videlicet qui nouerunt legē Dei tui, sed & imperitos docete liberē. Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legē regis diligenter, iudicium erit de eo, siue in mortem, siue in exilium, siue in condemnationē substantiæ eius, vel certè in carcerem. Benedictus Dūs Deus patrū nostrorum, qui dedit hoc in corde regis vt glorificaret domum Domini quæ est in Ierusalem, & me inclinauit misericordiam suā coram rege & consiliatoribus eius, & vniuersis principibus regis potentibus: & ego confortatus manu Domini Dei mei quæ erat in me, congregaui de Israēl principes qui ascenderent mecum.

CAP. VIII.

1 HI sunt ergo principes familiarum & genealogia eorū qui ascēderūt mecū in regno Artaxerxis regis, de Babylone. De filiis Phinees, Gersom. De filiis
2 Ithamar, Daniel. De filiis Dauid, Hattus.
3 De filiis Secheniæ, & de filiis Pharos, Zacharias: & cum eo numerati sunt viri centū quinquaginta. De filiis Phahath-
4 Moab, Elioenai filius Zarehæ: & cum eo ducēti viri. De filiis Secheniæ, filius E-
5 zechiel: & cum eo trecēti viri. De filiis
6 Adan, Abed filius Ionathā: & cū eo quinquaginta viri. De filiis Alā, Isaias filius
7 Athaliæ: & cū eo septuaginta viri. De fi-
8 liis Saphatiæ, Zebedia filⁱ Michaēl: & cū eo octoginta viri. De filiis Ioab, Obedia filius Iahiel: & cū eo ducenti decē &
9 octo viri. De filiis Selomith, filius Iosphiæ: & cū eo centū sexaginta viri. De
11 filiis Bebai, Zacharias filius Bebai: & cū eo viginti octo viri. De filiis Azgad, Iohanā filius Ecceta: & cū eo centū &
12 decē viri. De filiis Adonicā, qui erant nouissimi, & hæc nomina eorū, Eliphélet, & Iehiel, & Samaias: & cū eis sexaginta
14 viri. De filiis Begui, Vthai & Zachur: &
15 cū eis septuaginta viri. Cōgregaui autē eos ad fluuiū qui decurrit ad Ahaua, & mansimus ibi tribus diebus: quæsiuiq. in populo & in sacerdotibus de filiis Leui,
16 & non inueni ibi. Itaq. misi Eliézer, & Ariel, & Semeiam, & Elnathan, & Iarib, & alterum Elnathan, & Nathan, & Zachariam, & Mosollam principes: & Iarib, & Elnathan sapientes. Et misi eos
17 ad Eddo, qui est primus in Casphię loco: Et posui in ore eorū verba quæ loquerētur ad Eddo, & fratres eius Nathinæos in loco Casphiæ, vt adducerēt nobis mi-
18 nistros domus Dei nostri. Et adduxerūt nobis per manū Dei nostri bonam super nos, virum doctissimum ex filiis Moholi filij Leui, filij Israēl, & Sarabiam & filios
19 eius, & fratres eius decē & octo: & Hasabiā, & cū eo Isaiā de filiis Merari, fra-
20 tresq. eius, & filios eius viginti. Et de Nathinæis quos dederat Dauid, & principes ad ministeria Leuitarū, Nathinæos ducentos viginti: omnes hi fuis nomini-
21 bus vocabantur. Et prædicaui ibi ieiuniū iuxta fluuiū Ahaua, vt affligeremur coram Dño Deo nostro, & peteremus ab eo viā rectā nobis & filiis nostris, vniuer-
22 sæ substātiæ nostræ. Erubui enim petere regē auxiliū & equites, qui defenderēt nos ab inimico in via: quia dixeram regi, Manus Dei nostri est super omnes qui quærunt eum in bonitate: & imperiū eius & fortitudo eius, & furor super omnes qui derelinquunt eum. Ieiunauim⁹ autē & rogauimus Deum nostrū ꝓ hoc:
24 & euenit nobis prosperè. Et separaui de principibus sacerdotū duodecim, Sarabiā & Hasabiā, & cum eis de fratribus
25 eorum decem: appendique eis argētum & aurum, & vasa consecrata domus Dei nostri, quæ obtulerat rex & consiliatores eius, & principes eius, vniuersusq. Israēl
26 eorū qui inuēti fuerāt: & appēdi in manibus eorum argēti talēta sexcēta quinquaginta, & vasa argentea centum, auri
27 cētum talēta: & cratēres aureos viginti, qui habebant solidos millenos, & vasa æris fulgentis optimi duo, pulchra, vt au-
28 rum. Et dixi eis, Vos sancti Dūi, & vasa sancta, & argētum & aurū quod sponte oblatum est Dño Deo patrum⁹ nostrorum: vigilate & custodite, donec appendatis corā principibus sacerdotū, & Leuitarū, & ducibus familiarum Israēl in
30 Ierusalem, in thesaurum domus Dūi. Susceperunt autē sacerdotes & Leuitæ pondus argēti, & auri, & vasorum, vt deferrent Ierusalem in domum Dei nostri.
31 Promouim⁹ ergo à flumine Ahaua duodecimo die mēsis primi, vt pergeremus Ierusalē: & manus Dei nostri fuit super nos, & liberauit nos de manu inimici &
32 insidiatoris in via. Et venimus Ierusalē:
33 & mansimus ibi tribus diebus. Die aūt quarta appensum est argentum, & aurū, & vasa in domo Dei nostri per manum

Meremoth

3 Esd.8, 31

9 vestrorū MS.B.M. Suffragatur Textui R.& G.

R.H.G. Additur ab item à MS. & B.

Meremoth filij Uriæ sacerdotis, & cũ eo
Eleazar filius Phinees, cumq. eis Iozabed filius Iosue, & Noadaia filius Bennoi Leuitæ, iuxta numerũ & pŏd' omniũ: de scriptumq. est omne pondus in tẽpore illo. Sed & qui venerant de captiuitate filij transmigrationis, obtulerunt holocaustomata Deo Israël, vitulos duodecim pro omni populo Israël, arietes nonaginta sex, agnos septuaginta septẽ, hircos pro peccato, duodecim. omnia in holocaustũ Dño. Dederunt autem edicta regis satrapis qui erãt de conspectu regis & ducibus trans Flumẽ, & eleuauerũt populum & domum Dei. CAP. IX.

3 Esd.2,69 POstquã autẽ hæc cõpleta sunt, accesserunt ad me principes, dicentes, Nõ est separatus populus Israël, & sacerdotes & Leuitæ, à populis terrarum, & de abominationibus eorũ, Chananæi videlicet, & Hethæi, & Pherezæi, & Iebusæi, & Ammonitarũ, & Moabitarũ, & Aegyptiorũ, & Amorrhæorũ. tulerunt enim de filiabus eorũ sibi & filiis suis, & commiscuerũt semẽ sanctũ cũ populis terrarũ. Manus etiam principum & magistratuũ fuit in trãsgressione hac prima. Cũque audissem sermonẽ istũ, scidi pallium meũ & tunicam, & euelli capillos capitis mei & barbæ, & sedi mœrẽs. Cõuenerunt autẽ ad me omnes qui timebãt verbũ Dei Israël, pro transgressione eorum qui de captiuitate venerãt: & ego sedebã tristis, vsq. ad sacrificiũ vespertinũ. Et in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea, & scisso pallio & tunica, curuaui genua mea, & expãdi manus meas ad Dñm Deũ meũ, & dixi, Deus meus cõfundor & erubesco leuare faciẽ meam ad te: quoniã iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrũ, & delicta nostra creuerũt vsque ad cælum, à diebus patrũ nostrorũ. Sed & nos ipsi peccauimus grauiter vsq. ad diem hanc, & in' iniquitatibus nostris traditi sumus, ipsi, & reges nostri, & sacerdotes nostri, in manu regũ terrarũ, & in gladiũ, & in' captiuitatẽ, & in' rapinã, & in cõfusione vultus, sicut & die hac. Et nũc quasi parum & ad momentũ facta est deprecatio nostra apud Dñm Deũ nostrũ, vt dimitterentur nobis reliquiæ, & daretur nobis pax illius in loco sancto eius, & illumineret oculos nostros Deus noster: & daret nobis vitam modicã in seruitute nostra, quia serui sumus, & in seruitute nostra non dereliquit nos Deus noster: & inclinauit super nos misericordiam coram rege Persarum, vt daret nobis vitam, & sublimaret domũ Dei nostri, & extrueret solitudines eius, vt daret nobis spẽ in Iuda & Ierusalẽ. Et nunc quid dicemus Deus noster post hæc? quia dereliquimus mandata tua, quæ præcepisti in manu seruorũ tuorũ prophetarum, dicẽs, Terra ad quã vos ingredimini vt

Deu.7,3.

possideatis eã, terra immunda est, iuxta immunditiã populorũ, cæterarumq. terrarũ, abominationibus eorũ qui repleuerunt eã ab ore vsque ad os in' coinquinatione sua. Nunc ergo filias vestras ne detis filiis eorũ, & filias eorũ ne accipiatis filiis vestris: & non quæratis pacẽ eorũ, & prosperitatẽ eorũ, vsq. in æternum: vt confortemini, & comedatis quæ bona sunt terræ, & hæredes habeatis filios vestros vsq. in seculũ. Et post omnia quæ venerunt super nos in operibus nostris pessimis, & in delicto nostro magno, quia tu Deus noster liberasti nos de iniquitate nostra, & dedisti nobis salutẽ sicut est hodie, vt nõ cõuerteremur, & irrita faceremus mãdata tua, neq. matrimonia iũgeremus cũ populis abominationũ istarũ. Nunquid iratus es nobis vsq. ad consummationem, ne dimitteres nobis reliquias ad salutẽ? Dñe Deus Israël iustus es tu: quoniã derelicti sumus, qui saluari debemus sicut die hac. Ecce corã te sumus in delicto nostro. nõ enim stari potest coram te super hoc. CAP. X.

3 Esd.8,32 SIc ergo orante Esdra, & implorante Deũ, & flẽte, & iacẽte ante templum Dei, collectus est ad eũ de Israël cœtus grandis nimis virorũ & mulierũ & puerorũ: & fleuit populus fletu multo. Et respõdit Sechenias filius Iehiel de filiis Aelã, & dixit Esdræ, Nos præuaricati sumus in Deũ nostrum, & duximus vxores alienigenas de populis terræ: & nũc si est pœnitentia in Israel super hoc, percutiamus fœdus cum Dño Deo nostro, vt proiiciamus vniuersas vxores, & eos qui de his nati sunt, iuxta voluntatem Dni, & eorum qui timent præceptum Dei Dei nostri: secundũ legẽ fiat. Surge, tuũ est discernere, nosq. erimus tecum: confortare, & fac. Surrexit ergo Esdras, & adiurauit principes sacerdotũ & Leuitarũ, & omnẽ Israel, vt facerent secundum verbũ hoc: & iurauerunt. Et surrexit Esdras ante domũ Dei, & abiit ad cubiculũ Iohanan filij Eliasib, & ingressus est illuc: panẽ nõ comedit, & aquã nõ bibit: lugebat enim trangressionẽ eorum qui venerãt de captiuitate. & missa est vox in Iuda & in Ierusalẽ omnibus filiis trãsmigrationis, vt cõgregarentur in Ierusalẽ. Et omnis qui non venerit in tribus diebus iuxta consiliũ principũ & seniorũ, auferetur vniuersa substantia eius, & ipse abiicietur de cœtu trãsmigrationis.

Cõuenerũt igitur oẽs viri Iuda & Beniamin in Ierusalẽ tribus diebus, ipse est mẽsis nonus, vicesima die mẽsis: & sedit omnis populus in platea domus Dei, tremẽtes pro peccato & pluuiis. Et surrexit Esdras sacerdos, & dixit ad eos, Vos trãsgressi estis, & duxistis vxores alienigenas, vt adderetis sup delictũ Israël. Et nũc date cõfessionem Dño Deo patrum vestrorum, & fa ite placitum eius: & se-

paramini

R. Additur autem à MS. H. & G.

paramini à populis terræ, & ab vxoribus alienigenis. Et respondit vniuersa multitudo, dixitq. voce magna, Iuxta verbũ tuum ad nos, sic fiat. Verumtamẽ quia populus multus est, & tempus pluuiæ, & nõ sustinemus stare foris, & opus non est diei vnius vel duorũ (vehementer quippe peccauimus in sermone isto) cõstituatur principes in vniuersa multitudine: & omnes in ciuitatibus nostris qui duxerunt vxores alienigenas, veniãt in temporibus statutis, & cum his seniores per ciuitatẽ & ciuitatẽ, & iudices eius, donec auertatur ira Dei nostri à nobis super peccato hoc. Igitur Ionathan filius Azahel, & Iaasia filius Thecuæ steterũt super hoc, & Mesollã & Sebethai Leuites adiuuerunt eos: fecerunt q. sic filij trãsmigrationis. Et abierũt Esdras sacerdos, & viri principes familiarũ in domos patrũ suarũ, & omnes per nomina sua: & sederũt in die primo mẽsis decimi, vt quererent rẽ. Et cõsummati sunt omnes viri qui duxerãt vxores alienigenas, vsq. ad diẽ primã mẽsis primi. Et inuẽti sunt de filiis sacerdotũ qui duxerãt vxores alienigenas. De filiis Iosue filij Iosedec, & fratres eius, Maasia & Eliézer & Iarib & Godolia.

Et dederũt manus suas vt eicerẽt vxores suas, & pro delicto suo arietẽ de ouib. offerrẽt. Et de filiis Emmer, Hanani & Zebedia. Et de filiis Harim, Maasia & Elia & Semeia, & Iehiel, & Ozias. Et de filiis Pheshur, Elioenai, Maasia, Ismael, Nathanael, Iozabed & Elasa. Et de filiis Leuitarũ, Iozabed & Semei & Celaia, ipse est Calita. Phathaia, Iuda, & Eliézer. Et de cãtoribus, Eliasib. Et de ianitoribus, Sellũ & Telẽ & Uri. Et ex Israel, de filiis Pharos, Remeia & Iezia & Melchia & Miamin & Eliézer & Melchia & Banea. Et de filiis Aelã, Mathania, Zacharias, & Iehiel & Abdi & Ierimoth & Elia. Et de filiis Zethua, Elioenai, Eliasib, Mathánia & Ierimuth & Zabad & Aziza. Et de filiis Bebai, Iohanã, Hanania, Zabbai, Athalai. Et de filiis Bani, Mosollã & Melluch & Adaia, Iasub & Saal & Ramoth. Et de filiis Phahath-Moab, Edna & Chalal, Bananias & Maasias, Mathanias, Beseleel, Bennui & Manasse. Et de filiis Herem, Eliézer, Iesue, Melchias, Semeias, Simeõ, Bẽiamin, Maloch, Samarias. Et de filiis Hasom, Mathanai, Mathatha, Zabad, Eliphelet, Iermai, Manasse, Semei. De filiis Bani, Maaddi, Amrã & Vel, Baneas & Badaias, Cheliau, Vania, Marimuth, & Eliasib, Mathanias, Mathanai, & Iasi, & Bani & Bẽnui. Semei & Salmias & Nathã & Adaias, & Mechnedebai, Sisai, Sarai, Ezrel & Selemiãu, Semeria, Sellũ, Amaria, Ioseph. De filiis Nebo, Iehiel, Mathathias, Zabad, Zabina, Ieddu, & Ioal, & Banaia.

Oẽs hi acceperãt vxores alienigenas, & fuerũt ex eis mulieres q̃ pepererãt filios.

LIBER NEHEMIAE, QVI ET ESDRAE SECVNDVS DICITVR.

CAP. I.

VErba Nehemiæ filij Helchiæ. Et factum est in mense Casleu, anno vicesimo, & ego eram in Susis castro. Et venit Hanani vnus de fratribus meis, ipse, & viri* Iuda: & interrogaui eos de Iudæis qui remãserant, & supererãt de captiuitate, & Ierusalem. Et dixerunt mihi, Qui remanserunt, & derelicti sunt de captiuitate ibi in prouincia, in afflictione magna sunt, & in opprobrio: & murus Ierusalem dissipatus est, & portæ eius combustæ sunt igni. Cumq. audissem verba huiuscemodi, sedi, & fleui, & luxi diebus multis: & ieiunabã, & orabã ante faciem Dei cæli. Et dixi, Quæso Dñe Deus cæli fortis, magne atq. terribilis, qui custodis pactum & misericordiã cum his qui te diligunt, & custodiũt mãdata tua: fiant aures tuæ auscultãtes, & oculi tui aperti, vt audias orationem serui tui, quã ego oro corã te hodie, nocte & die pro filiis Israël seruis tuis: & cõfiteor pro peccatis filiorum Israël, quibus peccauerunt tibi: & ego, & domus patris mei peccauimus, vanitate seducti sumus, & nõ custodiuimus mandatum, & cæremonias, & iudicia quæ præcepisti Moysi famulo tuo. Memẽto verbi quod mandasti Moysi seruo tuo, dicens, Cùm transgressi fueritis, ego dispergam vos in populos. Et si reuertamini ad me, & custodiatis præcepta mea, & faciatis ea: etiamsi abducti fueritis ad extrema cæli, inde congregabo vos, & reducã in locum quem elegi, vt habitaret nomen meũ ibi. Et ipsi serui tui, & populus tuus, quos redemisti in fortitudine tua magna, & in manu tua valida. Obsecro Dne, sit auris tua attendens ad orationẽ serui tui, & ad orationẽ seruorum tuorum, qui volũt timere nomẽ tuum: & dirige seruũ tuum hodie, & da ei misericordiã ante virum hunc. ego enim eram pincerna regis.

ex 7 MS. R.H. Suffraganeus autem Texani R. & G.

3 MS.H.Gq.

CAP. II.

FActum est autem in mẽse Nisan, anno vicesimo Artaxerxis regis: & vinũ erat ante eum, & leuaui vinum, & dedi regi: & eram quasi languidus ante faciem eius. Dixitque mihi rex, Quare vultus tuus tristis est, cùm te ægrotum non videã? non est hoc frustrã, sed malũ nescio quod in corde tuo est. Et timui valde, ac dixi mihi: & dixi regi, Rex in æternũ viue: quare non mœreat vultus meus, quia ciuitas domus sepulchrorũ patris mei deserta est, & portæ eius cõbustæ sunt igni? Et ait mihi rex, Pro quare postulas? Et oraui Deum cæli: & dixi ad regem, Si videtur regi bonũ, & si placet seruo tuo ante faciẽ tuam, vt mittas me in Iudæã

ad ci-

ad ciuitatē sepulchri patris mei, & ædificabo eam. Dixitq; mihi rex, & regina quæ sedebat iuxta eum, Vsq; ad quē tēpus erit iter tuū, & quando reuertēris? Et placuit ante vultum regis, & misit me: & cōstitui ei tempus. Et dixi regi, Si regi videtur bonū, epistolas det mihi ad duces regionis trans Flumē, vt traducāt me, donec veniā in Iudæam: & epistolā ad Asaph, custodē salua regis, vt det mihi ligna, vt tegere possim portas tēpli, turres domus, & muros ciuitatis, & domū quā ingressus fuero. Et dedit mihi rex iuxta manū Dei mei bonā mecū. Et veni ad duces regionis trans Flumen, dediq; eis epistolas regis. Miserat autē rex mecum principes militū, & equites. Et audierūt Sanaballat Horonites, & Tobias seruus Ammanites: & contristati sunt afflictione magna, q̄ venisset homo qui quæreret prosperitatē filiorū Israēl. Et veni Ierusalē, & erā ibi tribus diebus: & surrexi nocte ego, & viri pauci mecū, & non indicaui cuiquā quid Deꝰ ædisset in corde meo vt facerē in Ierusalē: & iumentū non erat mecū, nisi animal cui sedebam.

Et egressus sum per portā vallis nocte, & ante fontem draconis, & ad portā stercoris: & cōsiderabam murū Ierusalē dissipatum, & portas eius consumptas igni.

Et transiui ad portā fontis, & ad aquæ ductū regis, & nō erat locus iumento cui sedebam, vt trāsiret. Et ascēdi per torrentē nocte, & considerabā murū: & reuersus veni ad portā vallis, & redij. Magistratus aūt nesciebāt quo abissem, aut quid ego facerē: sed & Iudæis & sacerdotibus, & optimatibus, & magistratibus, & reliquis qui faciebāt opus, vsq; ad id loci nihil indicaueram. Et dixi eis, Vos nostis afflictionē in qua sumus, quia Ierusalem deserta est, & portæ eius consumptæ sunt igni: venite, & ædificemus muros Ierusalem, & nō simus vltrā opprobrium. Et indicaui eis manum Dei mei quòd esset bona mecū, & verba regis quę locutus esset mihi: & aio, Surgamus, & ædificemus. Et confortatæ sunt manus eorū in bono. Audierunt autē Sanaballat Horonites, & Tobias seruus Ammanites, & Gosam Arabs: & subsannauerūt nos, & despexerunt, dixerūtq;ue, Quæ est hæc res quā facitis? nūquid contra regem vos rebellatis? Et reddidi eis sermonē, dixiq; ad eos, Deus cæli ipse nos iuuat, & nos serui eius sumus: surgamus, & ædificemus: vobis autē non est pars, & iustitia, & memoria in Ierusalem.

CAP. III.

ET surrexit Eliasib sacerdos magnus, & fratres eius sacerdotes: & ædificauerūt portā gregis: ipsi sanctificauerūtea, & statuerūt valuas eius, & vsq; ad turrim centū cubitorū sanctificauerūt eā, vsq; ad turrim Hananeel. Et iuxta eū ædificauerūt viri Iericho: & iuxta eū ædificauit Zacchur filius Amri. Portā autē piscium ædificauerunt filij Asnaa: ipsi texerūt eā, & statuerūt valuas ei⁹, & seras, & vectes. Et iuxta eos ædificauit Marimuth filius Vriæ, filij Accus. Et iuxta ¶eū ædificauit Mosollā filius Barachiæ, filij Mesezebel: & iuxta eos ædificauit Sadoc filius Baana: Et iuxta eos ædificauerunt Thecuenitoptimates autē eorū non supposuerūt colla sua in opere Dñi sui. Et portā veterē ædificauerūt Ioiada filius Phasea, & Mosollā filius Besodia: ipsi texuerūt eā, & statuerunt valuas eius, & seras & vectes. Et iuxta eos ædificauerunt Meltias Gabaonites, & Iadon Meronathites, viri de Gabaon & Maspha, pro duce qui erat in regione trās Flumē. Et iuxta eū ædificauit Eziel filius Araia aurifex: & iuxta eū ædificauit Ananias filius pigmentarij: & dimiserunt Ierusalē vsq; ad murū platex latioris. Et iuxta eū ædificauit Raphaia filius Hur, princeps vici Ierusalē. Et iuxta ¶eū ædificauit Iedaia filiꝰ Haromaph cōtra domū suā: & iuxta eū ædificauit Hattus filius Haseboniæ. Mediā partē vici ædificauit Melchias filius Herē, & Hasub filiꝰ Phahath-moab, & turrim furuorū. Et iuxta eū ædificauit Sellum filius Alohes princeps mediæ partis vici Ierusalē, ipse & filiæ eius. Et portā vallis ædificauit Hanun, & habitatores Zanoe: ipsi ædificauerunt eā, & statuerūt valuas eius, & seras & vectes, & mille cubitos in muro, vsq; ad portā sterquilinij. Et portā sterquilinij ædificauit Melchias filius Rechab, princeps vici Bethachārā: ipse ædificauit eā, & statuit valuas eius, & seras & vectes. Et portā fontis ædificauit Sellum filius Chol-hoza, princeps pagi Maspha: ipse ædificauit eā, & texit, & statuit valuas eius, & seras & vectes, & muros piscinæ Siloe in hortū regis, & vsq; ad gradus qui descendūt de Ciuitate-Dauid. Post eū ædificauit Nehemias filius Azboc princeps dimidiæ partis vici Beth-sur, vsq; cōtra sepulchrū Dauid, & vsq; ad piscina quæ grādi opere cōstructa est, & vsq; ad domum fortium. Post eū ædificauerūt Leuitæ, Rehū filiꝰ Bennii: post eū ædificauit Hasebias princeps dimidiæ partis vici Ceilæ in vico suo. Post eū ædificauerūt fratres eorum Bauai filius Henadad, princeps dimidiæ partis Ceilæ. Et ædificauit iuxta eum Azer filius Iosue, princeps Maspha mensurā secundā, contra ascensum firmissimi anguli. Post eū in mōte ædificauit Baruch filius Zachai mēsurā secundam, ab angulo vsq; ad portā domꝰ Eliasib sacerdotis magni. Post eum ædificauit Merimuth filius Vrię filij Haccus, mensuram secundā, à porta domꝰ Eliasib, donec extenderetur domus Eliasib. Et post eum ædificauerūt sacerdotes viri de cāpestrib. Iordanis. Post eū ædificauit Ben-iamin & Hasub cōtra domū suā: & post eū ædificauit Azarias filius Maasiæ filij Ananiæ cōtra domū suā. Post eū ædificauit Bénui filius Henadad mensuram secundā, à domo Azariæ vsq; ad flexuram, & vsq; ad angulū. *Phalel filius Ozi cōtra flexurā, & turrim quæ eminet de domo regis excelsa, id est in atrio carceris: post eum Phadaia filius Pharos. Nathinæi aūt habitābāt in Ophel, vsq; cōtra portā aquarū, ad Orientē, & turrim quæ prominebat. Post eū ædificauerūt Thecuenitę mēsurā secundā ę regione, a turre magna & eminēte vsq; ad murū templi. ¶Sursum aūt ad portā equorū ædificauerūt sacerdotes, vnusquisq; cōtra domū suā. Post eos ædificauit Sadoc filius Emmer cōtra domū suā. Et post eū ædificauit Semaia filius Sechenię, custos portæ Orientalis.

Post eū ædificauit Hanania filius Selemiæ, & Hanun filius Seleph sextus mēsurā secundā: post eū ædificauit Mosollā filius Barachiæ, contra gazophylacium Iudā.

Post eum ædificauit Melchias filius aurificis, vsq; ad domum Nathinæorum, & ¶scruta⁹ vendētium⁹ cōtra portā iudicialē, & vsq; ad cœnaculum anguli. Et ¶inter cœnaculum anguli in porta gregis ædificauerunt⁹ artifices⁹ & negotiatores.

CAP. IIII.

FActum est aūt, cūm audisset Sanaballat quòd ædificaremus murū, iratus est valde: & motꝰ nimis subsannauit Iudæos, & dixit corā fratribus suis, & frequentia Samaritanorum, Quid Iudęi faciunt imbecilles? num dimittēt eos gentes? Num sacrificabunt, & complebūt in vna die? Nūquid ædificare poterunt lapides de aceruis pulueris, qui cōbusti sunt?

Sed & Tobias Ammanites proximus eius, ait, Ædificent: si ascenderit vulpes, transiliet murum eorū lapideū. *Audi Deus noster, quia facti sumus despectui: cōuerte opprobriū super caput eorum, & da eos in despectionē in terra captiuitatis. Ne operias iniquitatē eorū, & peccatum eorum corā facie tua nō deleatur: quia irriserunt ædificātes. Itaq; ædificauimus murū, & cōiunximus totū vsq; ad partē dimidiā: & pronocatū est cor populi ad operandum. Factum est aūt, cùm audisset Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammanitæ, & Azotij, quod obducta esset cicatrix muri Ierusalē, & quod cœpissent interrupta cōcludi: iratī sunt nimis. Et cōgregati sunt omnes pariter vt venirent, & pugnarēt cōtra Ierusalem, & molirētur insidias. Et oraumus Deum nostrū, & posuimus custodes super murum die ac nocte contra eos. Dixit autē Iudas, Debilitata est fortitudo portantis, & humus multa est, & nos nō poterimus ædificare murū. Et dixerunt hostes nostri, Nesciat & ignorent, donec veniamus in medium eorū, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus. Factū est autem venientibus Iudæis qui habitabāt iuxta eos, & dicentibus nobis per decem vices, ex omnibus locis quibus venerāt ad nos, statui in loco post murū per circuitum populum in ordinem cum gladiis suis, & lanceis, & arcubus. Et perspexi atque surrexi: & aio ad optimates & magistratus, & ad reliquā partē vulgi, Nolite timere à facie eorū. Dñi magni & terribilis memētote, & pugnate pro fratrib. vestris, filiis vestris, & filiab. vestris, & vxoribus vestris, & domibus vestris. Factū est aūt, cū audisset inimici nostri nuntiatum esse nobis, dissipauit Deus consilium eorum. Et reuersi sumus omnes ad muros, vnusquisq; ad opus suū. Et factū est à die illa, media pars iuuenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellū, & lanceæ, & scuta, & arcus, & loricæ, & principes post eos in omni domo Iuda ædificantiū in muro, & portantium onera, & imponentium: vna manus sua faciebat opus, & altera tenebat gladium.

ædificantiū enim vnusquisq; gladio erat accinctꝰ renes. Et ædificabāt, & clāgebāt buccina iuxta me. Et dixi ad optimates, & ad magistratꝰ, & ad reliquā partē vulgi, Opus grāde est & latū, & nos separati sumus in muro procul alter ab altero: in loco quocumq; audieritis clangorem tubæ, illuc cōcurrite ad nos. Deus noster pugnabit pro nobis. Et nosipsi faciamus opꝰ: & media pars nostrūm teneāt lanceas ab ascēsu aurorę, donec egrediatur astra. In tēpore quoq; illo dixi populo, Vnusquisq; cū puero suo maneat in medio Ierusalem, & sint ¶vobis⁹ vices per nocte, & diem, ad operādum. Ego autē & fratres mei & pueri mei, & custodes qui erant post me, non deponebamus vestimenta nostra: vnusquisq; tantum nudabatur ad baptismum.

CAP. V.

ET factus est clamor populi, & vxorū eius magnus aduersus fratres suos Iudæos. Et erat qui dicerēt, Filij nostri & filiæ nostræ multæ sunt nimis: accipiamꝰ pro pretio eorum frumētum, & comedamus, & viuamus. Et erant qui dicerēt, Agros nostros, & vineas, & domos nostras opponamus: & accipiamus frumētum in fame. Et alij dicebāt, Mutuo sumamus pecunias in tributa regis, demusq; agros nostros & vineas: & nunc sicut carnes fratrū nostrorū, sic carnes nostræ sunt: & sicut filij eorū, ita & filij nostri. ecce nos subiugamus filios nostros, & filias nostras in seruitutē, & de filiabus nostris sunt famulę, nec habemus vnde possint redimi, & agros nostros & vineas nostras alij possident. Et iratus sum nimis, cùm audissem clamorē eorum secundū verba hæc: cogitauitq; cor meū mecū, & increpui optimates & magistratꝰ, & dixi eis, Vsurā⁹ nę singuli à fratrib. vestris exigitis? ¶Et congregaui aduersum eos concionē magnā, & dixi eis, Nos vt scitis, redemimꝰ fratres nostros Iudæos qui venditi fuerāt

*Post eum ædificauit o

¶De super H.G. ¶à porta ‡ MS. Confermitet Textui leguntur R. & B.

¶ scruta R. ¶negotiatorū H.G. ¶usque ad § MS. Consentiunt Textui, R. H.G. ¶aurifices ‡ MS.Q.n.

*Et dixit Nehemias o

¶eos ‡ MS.H.G.

¶eos ‡ MS.H.G.

¶ nobis § MS.R.H. G.

gentibus,

gentibus, secundum possibilitatē nostrā: & vos igitur vendetis fratres vestros, & reliquemus eos? Et siluerunt, nec inuenerūt quid respōderent. Dixiq.ad eos, Nō est bona res quā facitis: quare non in timore Dei nostri ambulatis, ne exprobretur nobis à gentibus inimicis nostris? 9

Et ego & fratres mei & pueri mei, cōmodantinus plurimis pecuniā & frumētum: non repetamus in cōmune istud, 10 alienum cōcedamus quod debetur nobis.

Reddite eis hodie agros suos, & vineas suas, & olineta sua & domos suas: quin potius & centesimā pecuniæ, frumēti, vini & olei, quā exigere soletis ab eis, date pro illis. Et dixerunt, Reddemus, & ab 12 eis nihil quæremus: sicq. faciemus velociqueris. Et vocauī sacerdotes, & adiurauī eos, vt facerēt iuxta quod dixerā. Insuper excussi sinum meum, & dixi, Sic excutiat Deus omnē virum qui non cōpleuerit verbū istud, de domo sua, & de laboribus suis: sic excutiatur, & vacuꝰ fiat. Et dixit vniuersa multitudo, Amen. Et laudauerunt Deum. Fecit ergo populus 13 sicut erat dictū. A die autē illa qua præceperat rex mihi vt essem dux in terra Iuda, ab anno vicesimo vsq. ad annū tricesimum secundum Artaxerxis regis, per annos duodecim, ego & fratres mei annonas quæ ducibus debebātur, nō comedimus. Duces autē primi, quiꝰ fuerant 15 ante me, grauauerunt populum, & acceperunt ab eis in pane, & vino, & pecuniā quotidie siclos quadraginta: sed & ministri eorum depresserunt populū. Ego aūt nō feci ita, propter timorem Dei: quin 16 potius in opere muri ædificauī, & agrum non emi, & omnes pueri mei congregati ad opus erant. Iudæi quoq. & magistratus centum quinquaginta viri, & qui venichant ad nos de gētibus quæ in circuitu nostro sunt, in mēsa mea erant. Parabatur autem mihi per dies singulos bos 18 vnus, arietes sex electi, exceptis volatilibus, & inter dies decem vina diuersa, & alia multa tribuebā: insuper & annonas ducatus mei nō quæsiui, valde enim attenuatus erat populus. Memento mei 19 Deus meus in bonū secūdūm omnia quę feci populo huic. CAP. VI.

FActum est autem, cūm audisset Sanaballat, & Tobias, & Gosem Arabs, & cæteri inimici nostri, quòd ædificassem ego murū, & non esset in ipso residua interruptio (vsq. ad tēpus autē illud valuas nō posuerā in portis) misertit Sanaballat, & Gosem ad me, dicentes, Veni, & pertractemus fœdus pariter in ꝗvillis in Campo-ono. Ipsi autē cogitabāt vt facerent mihi malum. Misi ergo ad eos nūtios, dicēs, Opus grande ego facio, & non possum descendere: ne forte negligatur cū possim desedere: ne descendero ad vos. Miserunt 4 ad me secundū verbū hoc, per quatuor vices: & respondi eis iuxta sermonē priorem. Et misit ad me Sanaballat iuxta verbum prius quinta vice puerum suum, & epistolam habebat in manu sua scriptam hoc modo. INGENTIBVS audiū est, & Gosem dixit, quòd tu & Iudæi cogitetis rebellare, & propterea ædifices murum, & leuare te velis super eos regem: propter quam causam & prophetas posueris qui prædicent de te in Ierusalē, dicentes, Rex in Iudea est. Auditurus est rex verba hæc: idcirco nūc veni, vt ineamus cōsiliū pariter. Et misi ad eos, dicens, Nō est factū secūdūm verba hæc quæ tu lóqueris. de corde enim tuo tu componis hæc. Omnes enim hi terrebāt nos, cogitātes quòd cessarēt manus nostræ ab opere, & quiesceremus. Quā ob causam magis cōfortaui manus meas: & ingressus sum domum Semaię filij Dalaiæ filij Merabeel secretō. Qui ait, Tractemus nobiscum in domo Dei in medio templi, & claudamus portas ędis: quia vēturi sunt vt interficiāt te, & nocte vēturi sunt ad occidendum te. Et dixi, Num quisquā similis mei fugit? & quis vt ego ingrediatur templū, & viuet? non ingrediar. Et intellexi quòd Deus non misisset eum, sed quasi vaticinās locutus esset ad me, & Tobias, & Sanaballat conduxissent eum. acceperat enim pretiū, vt terrinus facerē, & peccarē, & haberent malū quod exprobrarēt mihi. Memēto mei Dne pro Tobia & Sanaballat, iuxta opera eorū talia: sed & Noadix prophetæ, & cæterorū prophetarum qui terrebāt me. Compleus est autē murus vicesimoquinto die mensis Elul, quinquaginta duobus diebus. Factū est ergo cum audissent omnes inimici nostri, vt timerent vniuersæ gentes quæ erāt in circuitu nostro, & conciderent intra semetipsos, & scirent quòd à Deo factūm esset opus hoc. Sed & in diebus illis multæ optimatum Iudæorum epistolæ mittebantur ad Tobiam, & à Tobia veniebant ad eos. Multi enim erāt in Iudæa habentes iuramētum eius, quia gener erat Sechenię filij Area. & Iohanan filius eius accepe- rat filiā Mosolli filij Barachiæ. sed & laudabāt eum coram me, & verba mea nūtiabant ei: & Tobias mittebat epistolas vt terreret me. CAP. VII.

POstquā autē ædificatus est murus, & posui valuas, & recensui ianitores, & cātores, & Leuitas: præcepi Hanani fratri meo, & Hananiæ principi domus de Ierusalē (ipse enim quasi vir verax & timens Deum plus cæteris videbatur) & dixi eis, Non aperiātur portæ Ierusalem vsq. ad calorē Solis. Cumq. adhuc assisterent, clausæ portæ sunt, & oppilatæ: & posui custodes de habitatoribus Ierusalē, singulos per vices suas, & vnūquemq. contra domū suā. Ciuitas autē erat lata nimis & grandis, & populus parum in medio eius, & nō erant domus ædificatę.

ꝗ viculis 4 MS. H. G. Quod autē in Textu est, & Reģit, & Erda exponit

Ecc. 49, 15.

Deus autem dedit in corde meo, & cōgregaui optimates, & magistratus & vulgus, vt recenserem eos: & inueni librum census eorū qui ascenderāt primū, & inuentū est scriptū in eo. Isti filij prouinciæ, qui ascenderūt de captiuitate migrātium, quos trāsmulerat Nabuchodonosor rex Babylonis, & reuersi sunt in Ierusalē, & in Iudæā, vnusquisq. in ciuitatē suā. 1 Esd. 2. 1. 3 Esd. 5. 7.

Qui venerāt cū Zorobabel, Iosue, Nehemias, Azarias, Raamias, Nahamani, Mardochæus, Bellū, Mesparath, Begoai, Nahū, Baana. Numer⁹ virorū populi Israel, Filij Pharos, duo millia cētū septuaginta duo. Filij Saphathia, trecēti septuaginta duo. Filij Area, sexcēti quinquaginta duo. Filij Phahathmoab filiorū Iosue & Ioab, duo millia octingēti decē & octo. Filij Aelā, mille octingēti quinquaginta quatuor. Filij Zethua, octingenti quadraginta quinq. Filij Zachai, septingenti sexaginta. Filij Banuni, sexcēti quadraginta octo. Filij Bebai, sexcenti viginti octo. Filij Azgad, duo millia trecenti viginti duo. Filij Adonicā, sexcenti sexaginta septē. Filij Beguai, duo millia sexaginta septē. Filij Adin, sexcenti quinquaginta quinq. Filij Ater, filij Hezeciæ, nongenti octo. Filij Hasem, trecēti viginti octo. Filij Besai, trecenti viginti quatuor. Filij Hareph, centum duodecim. Filij Gabaon, nonagintaquinque. Filij Beth-lehem & Netupha, centum octoginta octo. Viri Anathoth, centum viginti octo. Viri Beth-azmoth, quadraginta duo. Viri Cariath-iarim, Cephira, & Beroth, septingenti quadraginta tres. Viri Rama & Geba, sexcenti viginti vnus. Viri Machmas, centum viginti duo. Viri Beth-el & Hai, centū viginti tres. Viri Neho alterius, quinquaginta duo. Viri Aelam alterius, mille ducēti quinquaginta quatuor. Viri Harem, trecenti viginti. Filij Iericho, trecēti quadraginta quinq. Filij Lodhadid & Ono, septingenti viginti vnus. Filij Senaa, tria millia nongenti triginta. Sacerdotes: Filij Idaia in domo Iesua, nongenti septuaginta tres. Filij Emmer, mille quinquaginta duo. Filij Phashur, mille ducēti quadraginta septē. Filij Arem, mille decem & septem. Leuitæ: Filij Iosue & Cedmiel filiorum Oduiæ, septuaginta quatuor. Cantores: Filij Asaph, centū quadraginta octo. Ianitores: Filij Sellū, filij Ater, filij Telmō, filij Accub, filij Hatita, filij Sobai: cētū triginta octo. Nathinæi: Filij Soha, filij Hasupha, filij Tebbaoth, filij Ceros, filij Siaa, filij Phadon, filij Lebana, filij Hagaba, filij Selmai, filij Hanan, filij Geddel, filij Gaher, filij Rasia, filij Rasin, filij Necoda, filij Gezem, filij Aza, filij Phasea, filij Besai, filij Munim, filij Nephusim, filij Bacbuc, filij Hacupha, filij Harhur, filij Besloth, filij Mahida, filij Harsa, 1 venerunt 7 MS. G. ꝗ ducenti R. H. G. Conferit primæ libri Esdræ, cap. 2. v. 7. Idem numerus, etiā alterius Aelam filiis, qui recēsentur 1 Esd. 2. 31. & infra 30. ab omnibus tribuitur. ꝗ nonaginta 13 MS. H. G. Conuenit primæ Esdræ, cap. 2. v. 17.

Filij Bercos, filij Sisara, filij Thema, filij Nasia, filij Hatipha, filij seruorum Salomonis, filij Sotai: filij Sopheretli, filij Pharida, filij Iahala, filij Darcon, filij Ieddel, filij Saphatia, filij Hatil, filij Phochereth, qui erat ortus ex Sabaim filio Amon. Omnes Nathinæi, & filij seruorū Salomonis, trecenti nonagintaduo. Hi sunt autem qui ascenderūt de Thelmela, Thelharsa, Cherub, Addon, & Emmeri: non potuerunt indicare domū patrū suorum, & semen suū, vtrū ex Israel essent. Filij Dalaia, filij Tobia, filij Necoda, sexcenti quadraginta duo. Et de sacerdotibus, filij Habia, filij Accos, filij Berzellai, qui accepit de filiab. Berzellai Galaaditis vxorē: & vocatus est nomine eorum. hi quæsierunt scripturam suam in censu, & nō inuenerunt: & eiecti sunt de sacerdotio. Dixitq. Athersatha eis vt nō manducarent de Sanctis sanctorū, donec staret sacerdos doctus & eruditus. Omnis multitudo quasi ▬ vir vnus quadraginta duo millia ducēti sexaginta: absque seruis & ancillis eorū, qui erāt septē millia trecenti triginta septē: & inter eos cantores, & cantatrices, ducenti quadraginta quinq. Equi eorū, septingenti triginta sex: muli eorum, ducēti quadraginta quinque: cameli eorū, quadringenti triginta quinque: asini, sex millia septingenti viginti.

▬ HVCVSQVE REFERTVR *quid in commentariis scriptum fuerit ex in Nehemia historia texitur.*

NONNVLLI autem de principibus familiarū dederunt in opus. Athersatha dedit in thesaurū, auri drachmas mille, phialas quinquaginta, tunicas sacerdotales quingentas triginta. Et de principibus familiarum dederunt in thesaurum operis, auri drachmas viginti millia, & argēti minas duo millia ducēntas. Et quod dedit reliquus populus, auri drachmas viginti millia, & argēti minas duo millia, & tunicas sacerdotales sexaginta septē. Habitauerūt aūt sacerdotes & Leuitæ, & ianitores & cātores, & reliquū vulgus, & Nathinæi, & omnis Israel in ciuitatib. suis.

CAP. VIII.

ET venerat mēsis septimus*: filij autē Israel erant in ciuitatibus suis. * Cōgregatusq. est omnis populus quasi vir vnus ad plateā quæ est ante portā aquarū: & dixerūt Esdræ scribæ vt afferret librū legis Moysi, quā præceperat Dñs Israēli. Attulit ergo Esdras sacerdos legē coram multitudine virorū & mulierū, cuiusq. qui poterāt intelligere, in die prima mensis septimi. Et legit in eo aperte in platea quę erat ante portam aquarum, de mane vsque ad mediam diem, in cōspectu virorum, & mulierum, & sapientium: & aures omnis populi erant erectæ ad librū. Stetit autē Esdras scriba super

* scenopegiæ sub Ezra & Nehemia o. * Nouum hic caput inchoant 1 MS. H. Q. n. vbi supra.

gradum ligneum, quē fecerat ad loquendum: & steterunt iuxta eum Mathathias, & Semeia, & Ania, & Vria, & Helcia, & Maasia, ad dextrā eius: & ad sinistrā, Phadaia, Misael, & Melchia, & Hasum, & Hasbadana, Zacharia, & Mosollā. Et aperuit Esdras librum corā omni populo: super vniuersum quippe populū eminebat. Et cū aperuisset eū, stetit omnis populus. Et benedixit Esdras Dño Deo ‖ voce magna: & respondit omnis populus, Amē, amē: eleuās manus suas. & incuruati sūt, & adorauerūt Deū proni in terrā. Porrò Iosue, & Bani & Serebia, Iamin, Accub, Septhai, Odia, Maasia, Celita, Azarias, Iozabed, Hanan, Phalaia, Leuitæ, silentium faciebant in populo ad audiendā legem: populus autē stabat in gradu suo. Et legerunt in Libro legis Dei distinctē, & aperte ad intelligendū, & intellexerūt cū legeretur. Dixit autē Nehemias (ipse est Athersatha) & Esdras sacerdos & scriba, & Leuitæ interpretātes vniuerso populo, Dies sanctificatus est Dño Deo ‖ nostro', nolite lugere, & nolite flere. Flebat enim omnis populꝰ, cū audiret verba legis. Et dixit eis, Ite, comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes ‖ his q nō præparauerūt sibi: quia sanctus dies Dñi est, & nolite contristari. gaudiū etenim Dñi est fortitudo ‖ nostra'. Leuitæ aūt silentiū faciebāt in omni populo, dicentes, Tacete, quia dies sanctus est, & nolite dolere.

Abiit itaq. omnis populus, vt cōederet, & biberet, & mitteret partes, & faceret lætitiā magnā: quia intellexerant verba quæ docuerat eos. Et in die secundo cōgregati sunt principes familiarū vniuersi populi, sacerdotes & Leuitæ ad Esdram scribā, vt interpretaretur eis verba legis.

Et inuenerunt scriptum in lege, præcepisse Dñm in manu Moysi, vt habitēt filij Israel in tabernaculis, in die solenni, mēse septimo: & vt prædicent, & diuulgent vocē in vniuersis vrbibus suis, & in Ierusalē, dicentes, Egredimini in montē, & afferte frondes oliuæ, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos palmarū, & frondes ligni nemorosi, vt hant tabernacula, sicut scriptū est. Et egressus est populus, & attulerunt. Fecerunt q. sibi tabernacula vnusquisq. in domate suo, & in atriis suis, & in atriis domus Dei, & in platea portæ aquarū, & in platea portæ Ephraim. Fecit ergo vniuersa ecclesia eorū qui redierāt de captiuitate, tabernacula, & habitauerunt in tabernaculis: nō enim fecerant à diebus Iosue filij Nū taliter filij Israel, vsq. ad diē illū. Et fuit lætitia magna nimis. Legit aūt in Libro legis Dei per dies singulos, à die primo vsq. ad diē nouissimū, & fecerunt solennitatē septē diebus, & in die octauo collectā iuxta ritū.

CAP. IX.

IN die autē vicesimoquarto mēsis huius conuenerunt filij Israel in ieiunio & in saccis, & humus super eos. Et separatū est semē filiorum Israel ab omni filio alienigena: & steterunt, & confitebantur peccata sua, & iniquitates patrū suorū. Et consurrexerunt ad standū: & legerunt in volumine legis Dñi Dei sui, quater in die, & quater confitebantur, & adorabāt Dñm Deū suū. Surrexerūt aūt super gradum Leuitarum Iosue, & Bani, & Cedmiel, Sabania, Bonni, Sarebias, Bani, & Chanāni: & clamauerunt voce magna ad Dñm Deū suum. Et dixerunt Leuitæ Iosue, & Cedmiel, Bonni, Hasebnia, Serebia, Odaia, Sebnia, Phathahias Surgite, benedicite Dño Deo ‖ vestro' ab æterno vsq. in æternū: & benedicāt nomini gloriæ tuæ excelso in omni benedictione & laude. Tu ipse Dñe, solus tu fecisti cælū, & cælū cælorū, & omnē exercitū eorū: terram, & vniuersa quæ in ea sunt: maria, & omnia quæ in eis sunt: & tu viuificas omnia hæc. & exercitus cæli te adorat. Tu ipse Dñe Deus, qui elegisti Abrā, & ‖ eduxisti eū de igne Chaldæorū: & posuisti nomē eius Abrahā. Et inuenisti cor eius fidele corā te: & pereussisti cum eo fœdus, vt dares ei Terram Chananæi, Hethæi, & Heuæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Iebusæi, & Gergesæi, vt dares semini eius: & implesti verba tua, quoniā iustus es. Et vidisti afflictionē patrum nostrorū in Aegypto: clamoremq. eorū audisti super Mare rubrū. Et dedisti signa atq. portenta in Pharaone, & in vniuersis seruis eius, & in omni populo terræ illius: cognouisti enim quia superbè egerant contra eos: & fecisti tibi nomē, sicut & in hac die. Et mare diuisti ante eos, & trāsierūt per mediū maris in sicco: persecutores aūt eorū proiecisti in profundū, quasi lapidem in aquas validas. Et in columna nubis ductor eorum fuisti per diē, & in columna ignis per noctē: vt appareret eis via per quā ingrediebantur. Ad montē quoq. Sinai descendisti, & locutus es cū eis de cælo: & dedisti eis iudicia recta, & legē veritatis, ceremonias, & præcepta bona. Et sabbathū sanctificatū tuū ostendisti eis, & mādata, & cæremonias, & legē præcepisti eis in manu Moysi serui tui. Panem quoq. de cælo dedisti eis in fame eorū, & aquā de petra eduxisti eis sitientibus: & dixisti eis vt ingrederentur & possiderent terrā super quam leuasti manū tuam vt traderes eis. Ipsi verò & patres nostri superbè egerunt, & indurauerunt ceruices suas, & non audierunt mandata tua. Et noluerūt audire: & nō sunt recordati mirabiliū tuorū quæ fecerās eis. Et indurauerunt ceruices suas, & dederunt caput vt conuerterētur ad seruitutē suam, quasi per cōtentionē. Tu autē Deus propitius, clemēs, & misericors, longanimis, & multæ miserationis non dereliquisti eos, & quidē cū fecissent sibi vitulū conflatilē, & di-

&dixissēt, Iste est Deus tuꝰ, qui eduxit te de Aegypto: fecerunt q. blasphemias magnas. Tu aūt in misericordiis tuis multis non dimisisti eos in deserto: columna nubis nō recessit ab eis per diem, vt duceret eos in viā; & columna ignis per noctē, vt ostenderet eis iter per quod ingrederentur. Et spiritū tuum bonū dedisti qui doceret eos, & manna tuū nō prohibuisti ab ore eorum, & aquā dedisti eis in siti. Quadraginta annis pauisti eos in deserto, nihilq. eis defuit: vestimēta eorū non inueterauerunt, & pedes eorū non sunt attriti. Et dedisti eis regna & populos, & partitus es eis sortes: & possederunt terrā Sehō, & terrā regis Hesebō, & terrā Og regis Basan. Et multiplicasti filios eorū sicut stellas cæli, & adduxisti eos ad terrā de qua dixeras patribus eorum vt ingrederentur & possiderent. Et venerunt filij, & possederūt terrā, & humiliasti coram eis habitatores terræ Chananæos, & dedisti eos in manū eorum, & reges eorū, & populos terræ, vt facerent eis sicut placebat illis. Ceperūt itaq. vrbes munitas & humū pinguē, & possederunt domos plenas cunctis bonis: cisternas ab allis fabricatas, vineas, & oliueta, & ligna pomifera multa: & comederunt, & saturati sunt, & impinguati sunt, & abūdauerunt deliciis in bonitate tua magna.

Prouocauerūt aūt te ad iracundiā, & recesserunt à te, & proiecerūt legē tuā post tergā suā: & prophetas tuos occiderunt, qui cōtestabantur eos vt reuerterētur ad te: fecerūtq. blasphemias grādes. Et dedisti eos in manū hostiū suorū, & afflixerunt eos. Et in tempore tribulationis suæ clamauerūt ad te, & tu de cælo audisti, & secundū miserationes tuas multas dedisti eis, saluatores, qui saluarent eos de manu hostiū suorū. Cumq. requieuissent, reuersi sunt vt facerēt malum in cōspectu tuo: & dereliquisti eos in manu inimicorum suorū, & possederūt eos. Cōuersiq. sunt, & clamauerūt ad te: tu aūt de cælo exaudisti, & liberasti eos in misericordiis tuis, multis tēporibus. Et contestatus es eos vt reuerterentur ad legē tuā. Ipsi verò superbè egerunt, & nō audierunt mādata tua, & in iudiciis tuis peccauerunt, quæ faciet homo, & viuet in eis: & dederunt humerū recedentē, & ceruicē suam indurauerunt, nec audierunt. Et protraxisti super eos annos multos, & contestatus es eos in spiritu tuo per manum prophetarū tuorū: & nō audierunt, & tradidisti eos in manū populorū terrarū. In misericordiis aūt tuis plurimis nō fecisti eos in cōsumptionē, nec dereliquisti eos: quoniā Deus misericors, & clemens es tu. Nunc itaq Deus noster magne, fortis & terribilis, custodiens pactū & misericordiā, ne auertas à facie tua omnē laborem qui inuēnit nos, reges nostros, & principes nostros, & sacerdotes nostros & prophetas nostros, & patres nostros', & omnē populū tuū à diebus regis Assur, vsq. in diē hāc. Et tu iustus es in omnib. quæ venerūt super nos: quia veritate fecisti, nos aūt impiè egimus. Reges nostri, principes nostri, sacerdotes nostri, & patres nostri non fecerunt legem tuā, & non attenderūt mādata tua, & testimonia tua quæ testificatus es in eis. Et ipsi in regnis suis ‖ bonis', & in bonitate tua multa quā dederas eis, & in terra latissima & pinqui quā tradideras in cōspectu eorū, nō seruierūt tibi, nec reuersi sunt à studiis suis pessimis. Ecce nos ipsi hodie serui sumus: & terra quā dedisti patribus nostris vt comederent panē eius, & quæ bona sunt eius, & nos ipsi serui sumus in ea. Et fruges eius multiplicātur regibus, quos posuisti super nos propter peccata nostra, & corporibus nostris dominātur, & iumēta nostris secundū voluntatē suā, & in tribulatione magna sumus. Super omnib. ergo his nos ipsi percutimus fœdus, & scribimus, & signant principes nostri, Leuitæ nostri, & sacerdotes nostri.

CAP. X.

SIgnatores autem fuerunt, Nehemias, Athersatha filius Hachelai, & Sedecias, Saraias, Azarias, Ieremias, Phesshur, Amarias, Melchias, Hatꝰ, Sebenia, Melluch, Harem, Merimuth, Obdias, Daniel, Genthō, Baruch, Mosollam, Abia, Miamin, Maazia, Belgai, Semeia: hi sacerdotes. Porrò Leuitæ, Iosue filius Azaniæ, Bennui de filiis Henadad, Cedmiel: & fratres eorū, Sebenia, Odaia, Celita, Phalaia, Hanan, Micha, Rohob, Hasebia, Zachur, Serebia, Sabania, Odaia, Bani, Baninu. Capita populi; Pharos, Phahath-moab, Aeli, Zethu, Bani, Booi, Azgad, Bebai, Adonia, Begoai, Adin, Ater, Hezecia, Azur, Odaia, Hasum, Besai, Hareph, Anathoth, Nebai, Megphias, Mosollā, Hazir, Mesizabel, Sadoc, Ieddua, Pheltia, Hanan, Anaia, Osee, Hanania, Hasub, Alohes, Phalea, Sobec, Rehum, Maasia, Echdia, Hanan, Anan, Melluch, Haran, Baana: & reliqui de populo, sacerdotes, Leuitæ, ianitores, & cantores, Nathinæi, & omnes qui se separauerunt de populis terrarum ad legem Dei, vxores eorū, filij eorū, & filiæ eorum, * omnes qui poterant sapere sponsiones pro fratribus suis, optimates eorū, & qui veniebāt ad pollicendum, & iurandū vt ambularent in lege Dei, quā dederat in manu Moysi serui Dei, vt facerēt & custodirēt vniuersa mādata Dñi Dei nostri, & iudicia eius & cæremonias eiꝰ, & vt nō daremꝰ filias nostras populo terræ, & filias eorū non acciperemus filiis nostris. Populi quoq. terræ, qui importāt venalia, & omnia ad vsum, per diē sabbathi vt vendāt, nō accipiemus ab eis in sabbatho & in die sanctificato. Et dimittemus annum septimum, & exactionem

Ex. 13, 22.

Leu. 18, 5. Ro. 10, 11. Gal. 3, 12.

Exo. 14, 22

Exo. 20, 1.

Exo. 16, 13

‖ magno 1MS. R. H. G.

‖ vestro R. H. Pro Textu autē faciunt MS. & G.

‖ ei qui nō præparauit 6 MS. B. H. Suffragātur autē Textui R. & G.

‖ vestra R. H. Quæ autem in Textu est delitio, à MS. & G. probatur.

‖ nostro MS. G. Verùm Textus Ieiio. R. & H. consumie est.

Ge. 53, 12.

- 2MS. H. G.

- o.

* & o.

vniuersę manus. Et statuemus super nos 32
præcepta, vt demus tertiã partẽ sicli per
annũ ad opus domus Dei nostri, ad pa- 33
nes propositionis, & ad sacrificiũ sempi-
ternũ, & in holocaustum sempiternũ in
sabbathis, in calendis, in Solennitatibus,
& in sanctificatis, & pro peccato: vt exo-
rent pro Israël, & in omnẽ vsum domus
Dei nostri. Sortes ergo misimus super 34
oblationẽ lignorũ inter sacerdotes, & 2
Leuitas, & populũ, vt inferẽtur in domũ
Dei nostri per domos patrũ nostrorum,
per tempora, à temporibus anni vsque
ad annum: vt arderent super altare Do-
mini Dei nostri, sicut scriptum est in le- 35
ge Moysi: & vt afferremus primogenita
terræ nostræ, & primitiua vniuerſi fru-
ctus omnis ligni, ab anno in annũ, in do-
mo Domini. & primitiua filiorũ nostro- 36
rum, & pecorum nostrorũ, sicut scriptũ
est in lege, & primitiua boum nostrorũ,
& ouiũ nostrarũ, vt offerrentur in domo
Dei nostri, sacerdotibus qui ministrãt in
domo Dei nostri. & primitias ciborum 37
nostrorũ, & libamiorũ nostrorũ, & poma
omnis ligni, vindemiæ quoq; & olei affe-
remus sacerdotibus ad gazophylaciũ Dei
nostri, & decimã partẽ terræ nostræ Le-
uitis. Ipsi Leuitæ decimas accipient ex
omnibus ciuitatibus operum nostrorũ.
Erit autẽ sacerdos filius Aarõ cũ Leuitis 38
in decimis Leuitarũ, & Leuitæ offerent
decimã partẽ decimæ suæ in domo Dei
nostri, ad gazophylaciũ in domo thesauri.
Ad gazophylacium enim deportabunt 39
filij Israël, & filij Leui primitias frumẽti,
vini, & olei: & ibi erunt vasa sanctificata,
& sacerdotes, & cantores, & ianitores, &
ministri, & non dimittemus domum Dei
nostri.

CAP. XI.

HAbitauerunt autẽ principes populi 1
in Ierusalẽ: reliqua verò plebs misit
sortẽ, vt rotlerẽt vnam partẽ de decẽ qui
habitaturi essent in Ierusalẽ ciuitate san-
cta, nonẽ verò partes in ciuitatibus. Be- 2
nedixit autẽ populus omnibus viris qui
se sponte obtulerant vt habitarent in Ie-
rusalẽ. Hi sunt itaq; principes prouinciæ 3
qui habitauerunt in Ierusalẽ, & in ciui-
tatibus Iuda. Habitauit autẽ vnusquis-
que in possessione sua, in vrbibus suis,
Israël, sacerdotes, Leuitæ, Nathinæi, &
filij seruorũ Salomonis. Et in Ierusalem 4
habitauerunt de filiis Iuda, & de filiis
Ben-iamin: de filiis Iuda, Athaias filius
Aziam, filij Zachariæ, filij Amariæ, filij
Saphatiæ, filij Malaleel. de filijs Phares, 5
Maasia filius Baruch, filius Cholhoza, fi-
lius Hazia, filius Adaia, filius Ioiarib, fi-
lius Zachariæ, filius Siloniti. omnes hi, 6
filij Phares, qui habitauerunt in Ieruſa-
lem, quadringenti sexaginta nonẽ viri
fortes. Hi sunt autẽ filij Beniamin. Sel- 7
lum filius Mosollam, filius Ioed, filius
Phadaia, filius Colaia, filius Maasia, filius
Ethiel, filius Isaiæ, & post eum Gebbai, 8
Sellái, nongenti vigintiocto, & Ioel fi- 9
lius Zechri præpositus eorũ, & Iudas fi-
lius Senua super ciuitatem secundus. Et 10
de sacerdotibus, Idaia filius Ioarib, Ia-
chin, Saraia filius Helciæ, filius Mosol-
lam, filius Sadoc, filius Meraioth, filius 11
Achitob princeps domus Dei, & fratres
eorũ facientes opera templi octingenti vi-
ginti duo. Et Adaia filius Ieroham, filius
Phelelia, filius Amsi, filius Zachariæ, fi- 12
lius Pheshur, filius Melchiæ, & fratres
eius principes patrũ: ducenti quadragin-
taduo. Et Amassai filius Azreel, filius A-
hazi, filius Mosollamoth, filius Emmer, 13
& fratres eorum potentes nimis: centũ
vigintiocto, & præpositus eorũ Zabdiel
filius potentiũ. Et de Leuitis Semeia fi- 14
lius Hassub, filius Azarici, filius Halabia,
filius Boni, & Sabathai, & Iozabed, fu- 15
per omnia opera quæ erant foris secus in
domo Dei, à principibus Leuitarum. Et 16
Mathania filius Micha, filius Zebedei, fi-
lius Asaph princeps ad laudandum, & ad
cõfitendũ in oratione, & Becbecia secũ-
dus de fratrib. eius, & Abda filiꝰ Samua,
filius Galal, filius Idithun. oẽs Leuitæ 18
in ciuitate sancta, ducẽti octogintà qua-
tuor. Et ianitores, Accub, Telmon, & 19
fratres eorum, qui custodiebant ostia:
centum septuaginta duo. Et reliqui ex 20
Israël sacerdotes & Leuitæ in vniuerſis
ciuitatibus Iuda, vnusquisque in pos- 21
sessione sua. Et Nathinæi qui habita-
bant in Ophel, & Siaha, & Gaspha de
Nathinæis. Et episcopus Leuitarum in 22
Ierusalem, Azzi filius Bani, filius Hasa-
bix, filius Mathaniæ, filius Michæ. De
filijs Asaph, cãtores in ministerio domus 24
Dei. Præceptum quippe regis super eos
erat, & ordo in cantoribus per dies sin-
gulos, & Phathahia filius Mesezebel de 25
filijs Zara filij Iuda in manu regis, iuxta
omne verbum populi, & in domibus per
omnes regiones eorũ. De filijs Iuda ha-
bitauerunt in Cariath-arbe & in filiabus
eius, & in Dibon, & in filiabus eius, & in 26
Cabseel, & in vicuiis eius, & in Iesue, &
in Molada, & in Bethphalet, & in Ha- 27
sersual, & in Ber-sabee, & in filiabus e-
ius: & in Siceleg, & in Mochona, & in 28
filiabus eius, & in Remmon, & in Sa- 30
raa, & in Iermuth, Zanoa, Odollam &
in villis earũ, Lachis & in regionibus e-
ius, Azeca, & in filiabus eius. Et manse-
runt in Ber-sabee vsq. ad vallem-Ennõ.
Filij autẽ Ben-iamin a Geba, Mechmas, 31
& Hai, & Beth-el, & filiabus eius: Ana-
thoth, Nob, Anania, Asor, Rama, Ge-
thaim, Hadid, Seboim, & Neballat,
& Ono-vallẽ artificũ. Et de Leuitis 35
portiones Iudæ & Beniamin.

CAP. XII.

HI sunt autem sacerdotes & Leuitæ 1
qui ascenderunt cũ Zorobabel filio
Salathiel, & Iosue: Saraia, Ieremias, Es- 2
dras, Amaria, Melluch, Hattꝰ, Sebenias, 3

Rehum,

Rehum, Merimuth, Addo, Gẽthõ, Abia, 4
Miamin, Madia, Belga, Semeia, & 5
Ioiarib, Idaia, Sellum, Amoc, Helcias, 6
Idaia. Isti principes sacerdotũ, & fratres 7
eorũ in diebus Iosue. Porro Leuitæ, Ie-
sua, Bennui, Cedmiel, Sarebia, Iuda, Ma-
thanias, super hymnos ipsi & fratres eo-
rum: & Becbecia atq. Hanni, & fratres 9
eorũ vnusquisque in officio suo. Iosue 10
autẽ genuit Ioacim, & Ioacim genuit E-
liasib, & Eliasib genuit Ioiada, & Ioia- 11
da genuit Ionathan, & Ionathan genuit
Ieddos. In diebus autẽ Ioacim erat sa- 12
cerdotes- & principes familiarũ: Saraiæ,
Maraiæ: Ieremiæ, Hananiæ: Esdræ, Mo- 13
sollã: Amariæ, Iohanã: Melicho, Iona-
than: Sebeniæ, Iosephi: Haram, Edna:
Maraioth, Helci: Adaiæ, Zacharia, Gẽ- 16
thon, Mosollam: Abiæ, Zechri: Miamin 17
& Moadiæ, Phelci: Belgæ, Sammua: Se- 18
maiæ, Ionathan: Ioiarib, Mathanai: Io- 19
daiæ, Azzi: Sellai, Celai: Amoc, Heber: 20
Helciæ, Hasebiæ: Idaiæ, Nathanael. 21
Leuitæ in diebus Eliasib, & Ioiada, & 22
Iohanan, & Ieddoa scripti principes fa-
miliarũ, & sacerdotes in regno Darij Per-
sæ. Filij Leui principes familiarũ. scri-
pti in Libro verborũ dierum, & vsq. ad
dies Ionathan filij Eliasib. Et principes 24
Leuitarũ, Hasebia, Serebia, & Iesue filiꝰ
Cedmiel: & fratres eorũ per vices suas,
vt laudarẽt & cõfiterentur iuxta præce-
ptũ Dauid viri Dei, & obseruarẽt æquè
per ordinẽ. Mathania, & Becbecia, O- 25
bedia, Mosollam, Telmõ, Accub custodes
portarũ & vestibulorũ autẽ portas. Hi 26
in diebus Ioacim filij Iosue, filij Iosedec,
& in diebus Nehemiæ ducis, & Esdræ sa-
cerdotis scribæq. In dedicatione autem 27
muri Ierusalẽ requisierũt Leuitas de om-
nibus locis suis, vt adducerent eos in Ie-
rusalẽ, & facerent dedicationẽ & lætitiã
in actione gratiarũ, & cantico, & in cym-
balis, psalteriis, & citharis. Congregati 28
sunt autẽ filij cantorũ, de campestribus
circa Ierusalem, & de villis Nethuphati,
& de domo Galgal, & de regionibus 29
Geba & Azmauethi: quoniã villas ædifi-
cauerũt sibi cantores in circuitu Ieruſa-
lẽ. Et mundati sunt sacerdotes & Le- 30
uitæ, & mundauerũt populũ, & portas, &
murũ. Afcẽderæ autẽ feci principes Iu-
da super murum, & statui duos magnos 31
choros laudantiũ. Et ierunt ad dexteram
super murũ ad portã sterquilinij. Et iuit 32
post eos Osaias, & media pars principũ
Iuda, & Azarias, Esdras, & Mosollam, 33
Iuda, & Ben-iamin, & Semeia, & Iere-
mias. Et de filijs sacerdotũ in tubis Za- 34
charias filius Ionathan, filius Semeiæ, fi-
lius Mathaniæ, filius Michaiæ, filius Ze-
chur, filius Asaph, & fratres eius Se- 35
meia, & Azareel, Malalai, Galalai, Maai,
Nathanael, & Iuda, & Hanani, in vasis
cantici Dauid viri Dei: & Esdras scriba
ante eos in porta Fontis. Et contra eos 36
ascenderunt in gradibus ciuitatis Dauid in
ascensu muri super domum Dauid, &
vsq. ad portã Aquarum ad Orientẽ. Et 37
chorus secundus gratias referentiũ ibat
ex aduerso, & ego post eũ, & media pars
populi super murũ & super turrim fur-
norũ, & vsq. ad murũ latissimũ, & su- 38
per portã Ephraim, & super portã anti-
quã, & super portã piscium & turrim Ha-
naneel, & turrim Emath, & vsq. ad por-
tam gregis: & steterunt in porta custodiæ,
& steteruntq. duo chori laudantiũ in do- 39
mo Dei, & ego, & dimidia pars magistra-
tuũ mecũ. Et sacerdotes, Eliacim, Maa- 40
sia, Miamin, Michæa, Elioenai, Zacharia,
Hanania in tubis, & Maasia, & Semeia, 41
& Eleazar, & Azzi, & Iohanã, & Melchia,
& Aelã, & Ezer. Et clarè cecinerũt can-
tores, & Izrraia præpositus: & immo- 42
lauerunt in die illa victimas magnas, &
lætati sunt: Deus enim lætificauerat eos
lætitii magna. Sed & vxores eorũ & li-
beri gauisi sunt, & audita est lætitia Ie-
rusalẽ procul. Recẽtuerunt quoque in 43
die illa viros super gazophylacia thesau-
ri, ad libamina, & ad primitias, & ad de-
cimas, vt introferrent per eos principes
ciuitatis in decore gratiarũ actionis, sa-
cerdotes & Leuitas: quia lætificatus est
Iuda, in sacerdotibus & Leuitis astanti-
bus. Et custodierunt obseruationẽ Dei 44
sui, & obseruationẽ expiationis, & cãto-
res, & ianitores iuxta præceptũ Dauid, &
Salomonis filij eius. quia in diebus Da- 45
uid & Asaph ab exordio erant principes
cõstituti cantorũ in cãrmine laudantiũ,
& confitentiũ Deo. Et omnis Israël, in 46
diebus Zorobabel & in diebus Nehemię
dabãt partes cantoribus & ianitoribus
per dies singulos, & sanctificabãt Leui-
tas, & Leuitæ sanctificabãt filios Aaron.

CAP. XIII.

IN die autẽ illo lectũ est in volumine Deut.23.3.
Moysi audiente populo: & inuentum
est scriptũ in eo, quòd nõ debeãt introire
Ammonites & Moabites in Ecclesiã Dei,
vsq. in æternũ: eò quòd nõ occurrerint 2
filijs Israël cum pane & aquis: & cõduxerint aduersum eos Balaã, ad maledicendũ eis, & conuertit Deus nostet male-
dictionẽ in benedictionẽ. Factũ est autẽ 3
cùm audissent legẽ, separauerunt omnẽ
alienigenã ab Israël. Et super hoc erat 4
Eliasib sacerdos qui fuerat præpositus in
gazophylacio domus Dei nostri, & pro-
ximus Tobiæ. Fecit ergo sibi gazophy- 5
lacium grande, & ibi erãt ante cũ reponẽtes
munera, & thus, & vasa, & decimam
frumenti, vini, & olei, partes Leuitarum,
& cantorũ, & ianitorũ, & primitias sa- 6
cerdotales. In omnibus autẽ his nõ fui
in Ierusalẽ, quia anno trieſimo secundo
Artaxersis regis Babylonis veni ad regẽ:
& in fine dierũ rogaui regẽ. Et veni in 7
Ierusalẽ, & intellexi malũ quod fecerat
Eliasib Tobiæ vt faceret ei thesaurum in

T 3 vestibulis

Universidad de Deusto Biblioteca

-1 MS.R. H. additur ex LXX.G.

Hodo 2 MS. R. H. G.

*Iod 2 MS.H. G.

-1 MS.H. Verum 4 R.B.&G. interiiciuntur.

vestibulis domus Dei. Et malũ mihi visum est valde. Et protecti vasa domus Iobiæ furas de gazophylacio. Præcepiq., & emundauerunt gazophylacium: & retuli ibi vasa domus Dei, sacrificium & tiuus.

Et cognoui quòd partes Leuitarũ non fuissent datæ: & fugisset vnusquisque in regione suã de Leuitis, & catoribus, & de his qui ministrabãt: & egi causam aduersum magistratus, & dixi, Quare derelinquimus domũ Dei? Et cõgregaui eos & feci stare in liationibus suis. Et omnis Iuda apportabat decimã frumẽti, vini & olei in horrea. Et cõstituimus sup horrea Selemiã sacerdotẽ, & Sadoc scribã, & Phadaiam de Leuitis, & iuxta eos Hanã filiũ Zachur, filiũ Mathaniæ: quoniã fideles cõprobati sunt, & ipsis creditę sunt partes fratrũ suorũ. Memento met De⁹ meus pro hoc, & ne deleas miserationes meas quas feci in domo Dei mei, & in ceremonijs eius. In diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia in sabbatho, portantes aceruos, & onerantes super asinos vinũ, & vuas, & ficus, & omne onus: & inferẽtes in Ierusalẽ, die sabbathi. Et cõtestatus sum vt in die qua vẽdere liceret, vẽderẽt. Et Tyrij habitauerũt in ea, inferẽtes pisces, & omnia venalia: & vẽdebãt in sabbathis filiis Iuda & Ierusalẽ:

& obsurgaui optimates Iuda, & dixi eis, Quæ est hæc res mala quã vos facitis & prophanatis diẽ Sabbathi? Numquid nõ hæc fecerunt patres ᵃnostri', & adduxit Deus noster super nos omne malum hoc, & super ciuitatẽ hanc? Et vos additis iracundia super Israel violãdo Sabbathũ.

Factũ est autẽ, cùm quieuissent portæ Ierusalẽ in die Sabbathi, dixi: & clausẽrũt ianuas, & præcepi vt nõ aperirẽt eas vsq. post Sabbathũ: & de pueris meis cõstitui super portas, vt nullus inferret on⁹ in die Sabbathi. Et mãserunt negotiatores, & vendẽtes vniuersa venalia, foris Ierusalẽ semel & bis. Et cõtestat⁹ sum eos, & dixi eis, Quare manetis ex aduerso muri? si secundò hoc feceritis, manũ mittã in vos. Itaq. ex tẽpore illo nõ venerũt in Sabbatho. Dixi quoq. Leuitis vt mundarẽtur, & venirẽt ad custodiendas portas, & sanctificandã diẽ Sabbathi: & pro hoc ergo memento mei De⁹ meus, & parce mihi secundùm multitudinem miserationum tuarum. Sed & in diebus illis vidi Iudæos ducẽtes vxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas.

Et filij eorũ ex media parte loquebantur Azotice, & nesciebãt loqui Iudaicè, & loquebãtur iuxta linguã populi & populi. Et obiurgaui eos, & maledixi. Et cecidi ex eis viros, & decaluaui eos, & adiurauí in Deo, vt nõ darent filias suas filiis eorũ, & nõ acciperẽt de filiabus eorũ filijs suis, & sibimetipsis, dicẽs, ‖ Numquid nõ in hùiusmodi re peccauit Salomõ rex Israẽl? & certè in gẽtibus multis nõ erat rex similis ei: & dilectus Deo suo erat, & posuit eũ Deus regem super omnẽ Israẽl: ‖ & ipsum ergo duxerunt ad peccatũ mulieres alienigenæ. Numquid & nos inobedientes faciemus omne malum grande hoc, vt prævaricemur in Deo nostro, & ducamus vxores peregrinas? De filiis autem Ioiada filij Eliasib sacerdotis magni, gener erat Sanaballat Horonites, quẽ fugaui à me. Recordare Dñe Deus meus aduersùm eos qui polluunt sacerdotiũ, iusq. sacerdotale & Leuiticũ. Igitur mundaui eos ab omnibus alienigenis: & constituí ordines sacerdotũ & Leuitarũ, vnumquemque in ministerio suo: & in oblatione lignorum in temporibus constitutis, & in primitijs: memento mei Deus meus in bonum. Amen

LIBER ESDRAE TERTIVS.

CAP. I.

ET fecit Iosias Pascha in Ierosolymis Domino, & immolauit Phasę quartadecimą luna primi mensis, 2 stantes sacerdotes per vices dicrum stolis amictos in tẽplo Dñi: & dixit Leuitis sacris seruis Israẽl, vt sanctificarent se Dño in positione sanctæ arcæ Dñi, in domo, quã ædificauit Salomõ filius Dauid rex: Nõ erit vobis tollere super humeros eã. Et nunc deseruite Dño vestro, & curã agite gentis illius Israẽl, ex parte 5 secundũ pagos & tribus ᵃvestras', secundũ scripturã Dauid regis Israẽl, & secundùm magnificentiam Salomonis filij eius, omnes in tẽplo, & secundũ particulã principatus paternã vestrã eorum qui stant in cõspectu fratrum filiorum Israẽl, 6 Immolate Pascha, & sacrificia parate fratribus vestris, & facite secũdùm præ- 7 ceptũ Dñi, quod datũ est Moysi. Et donauit Iosias in plebẽ quę inuẽta est, ouiũ, agnorũ, & hœdorũ, & caprarum triginta 8 millia, vitulos tria millia. hæc de regalibus data sunt secundũ promissionẽ populo: & sacerdotibus in Pascha, oues numero duo millia, ac vituli centũ. Et Ie- 9 chonias, & Semeias, & Nathanael fratres, & Hasabias, & Oziel, & Coraba in Phase, oues quinq. millia, vitulos quingen- 10 tos. Et hæc cùm fierẽt eleganter, stetẽrunt sacerdotes & Leuitæ, habẽtes azy- 11 ma per tribus. Et secũdùm partes principatus patrũ, in cõspectu populi offerebãt Dño, secundũ ea quæ in Libro Moysi 12 scripta sunt: & assauerunt Phasę igni prout oportebat: & hostias coxerunt in 13 ᵇemolis', & in ollis cũ benevolẽtia: & attulerũt omnibus qui erãt ex plebe: & post hæc parauerũt sibi & sacerdotibus.

14 Sacerdotes enim offerebãt adipes, vsq. dũ finita esset hora: & Leuitæ parauerunt 15 sibi, & fratribus suis, filiis Aarõ. Et sacri

3 Reg. 11, 1.

ᵃ nostras o.

ᵃ mulis forte legendũ est. Inter vasa cẽpli, quæ Hirã Salomoni fecit, simula numerat ur. 3 Reg. 7, vers. 45. Græce est ἐν τοῖς χαλκείοις in æreis.

cantores

cantores filij Asaph erãt per ordinẽ secũdùm præceptũ Dauid, & Asaph, & Zacharias, & Ieddimus, qui erãt à rege. Et 16 ostiarij per singulas ianuas, ita vt nõ prævaricaretur vnusquisq. suã: fratres enim illorũ parauerunt illis. Et consummata 17 sunt quæ pertinebãt ad sacrificium Dñi.

In illa die egerunt Phasę, & offerebant 18 hostias super Dñi sacrificium, secundùm præceptũ regis Iosiæ. Et egerũt filij Israẽl, qui inuenti sunt in tẽpore illo, Phasę: & diẽ festũ azymorũ per dies septem. 19

& nõ est celebratũ Phasę tale in Israẽl, 20 à tẽporibus Samuelis prophetæ: & omnes reges Israẽl nõ celebrauerũt tale Pascha, quale egit Iosias, & sacerdotes, & Leuitæ, & Iudæi, & omnis Israẽl, qui inuenti sunt in cõmoratione Ierosolymis. 21

Octauo decimo anno, regnante Iosia, 22 celebratũ est Phasę. Et directa sunt o- 23 pera Iosiæ in cõspectu Dñi sui in corde pleno ᵃmetuentis': & quæ circa illũ qui- 24 dẽ cõscripta sunt in priscinis tẽporibꝰ de eis qui peccauerũt, quique irreligiosi fuerunt in Dñm præ omni gente, & qui non quæsierũt verba Dñi super Israẽl. ‖ Et 25 post omnẽ actũ hunc Iosiæ, ascẽdit Pharao rex Aegypti, veniens in Charcamis ab itinere super Euphratẽn, & exiit obuiã illi Iosias. Et misit rex Aegypti ad 26 Iosiã, dicẽs, Quid mihi & tibi est rex Iudæ? Non sum missus à Dño vt pugnem 27 cõtra te: super Euphratẽn enim bellum meũ est: festinãs descẽde. Et nõ est re- 28 uersus Iosias super currũ: sed expugnare eũ conabatur, nõ attendẽs verbum prophetæ ex ore Dñi: sed cõstituit ad eum 29 bellũ in cãpo Mageddo. Et descenderunt principes ad regẽ Iosiam. Et dixit rex 30 pueris suis, Amouete me à prœlio; infirmatus sum enim valde. Et statim amouerũt eũ pueri ipsius de acie. Et ascẽdit 31 super currũ secundariũ suũ: & peruenięs Ierosolymã, vita functus est, & sepultus est in paterno sepulchro. Et in tota Iu- 32 dæa lugebãt Iosiã: & qui præsidebãt, cũ vxoribus lamentabãt eũ vsq. in hunc diẽ. Et datũ est hoc fieri semper in omne genus Israẽl. Hæc autẽ præscripta sunt in 33 Libro historiarũ regum Iudæ: & singula gesta actus Iosiæ, & eius gloria, & intellectus eius in lege Dñi: quæque gesta sunt ab eo, & quæ nõ scripta sunt in Libro regum Israel & Iudæ. ‖ Et assumentes qui 34 erãt ex gente Iechoniæ filiũ Iosiæ, cõstituerũt regẽ pro Iosia patre suo, cùm esset annorũ triginta triũ. Et regnauit super 35 Israẽl mẽsibus tribus. Et amouit eũ rex 36 Aegypti, ne regnaret in Ierosolymis: & multauit gentẽ argenti talenta centũ, & auri talentũ vnũ. Et cõstituit rex Aegypti Ioacim fratrẽ ipsius, regẽ Iudæ & Ierusalẽ. Et alligauit magistratus Ioacim, 38 & Zaracelẽ fratrẽ suũ, & apprehensens reduxit in Aegyptũ. Annorũ erat Ioa- 39 cim viginti quinque, cùm reguare cœpisset in Terra Iuda & Ierusalẽ: & fecit 40 malũ in cõspectu Dñi. Post hunc autẽ ascẽdit Nabuchodonosor rex Babylonis, & alligans eũ in æreo vinculo, perduxit 41 in Babyloniã: & sacra vasa Dñi accepit Nabuchodonosor, & tulit, & cõsecrauit 42 in tẽplo suo in Babylonia. Nam de immunditia illius, & irreligiositate scriptũ 43 est in Libro tẽporum regũ. Et regnauit Ioachin filius eiꝰ pro eo. Cùm autẽ cõstitutus esset rex, erat annorũ ᵇdecem & 44 octo'. Regnauit autem mensęs tres, & dies decẽ in Ierusalẽ, & fecit malum in 45 cõspectu Dñi: & post annũ mittẽs Nabuchodonosor, transmigrauit eũ in Babyloniã simul cum sacris vasis Dñi. Et 46 constituit Sedeciã regẽ Iuda, & Ierusalẽ, cùm esset annorum viginti vnius: regnauit autem annis vndecim. Et fecit 47 malum in cõspectu Dñi, & non est veritus à verbis ‖ quæ dicta sunt ab Ieremia 48 propheta ex ore Dñi: & adiuratus à rege Nabuchodonosor, peruraos discesit: & indurata ceruice sua, & corde suo, trãsgressus est legitima Domini Dei Israẽl. 49 Et duces populi Domini multa iniquè gesserunt, & impiè egerunt super omnes immunditias gentiũ: & polluerunt templum Dñi, quod sanctum erat in Ierosolymis. Et misit Deus patrum ipsorum 50 per angelũ suũ reuocare eos, propter quod parcerẽt illis, & tabernaculo suo. Ipsi verò subsannabãt in angelis suis: & qua 51 die locutus est Dñs, erant illudẽtes prophetis eius. Qui vsq. ad iracundiã ciitatus est super gentẽ suã propter irreligiositatẽ suã, & præcepit ascendere reges Chaldæorũ. Hi occiderunt iuuenes 52 eorum in gladio, in circuitu sancti tẽpli eorũ, & nõ pepercerunt iuueni, & seni, & virgini, & adolescenti: sed omnes traditi sunt in manus ipsorũ: & omnia sacra 53 vasa Dñi, & regales apothecas resumentes, tulerunt in Babyloniã, & incenderunt domum Dñi, & demolierunt muros Ierusalẽ: & turres eius incenderũt igne, 54 & consummauerunt omnia honorifica eius, & ad nihilum redegerunt, & reliquos à gladio duxerunt in Babylonem.

Et erant serui illius vsq. dũ regnarent 55 Persæ ‖ in repletione verbi Dñi in ore Ieremiæ: quousq. benignè ageret terra 56 sabbatha sua, omni tempore desertionis suæ sabbathizauit in applicatione annorum ᵈseptuaginta septem'. CAP. II.

1 REgnante Cyro rege Persarũ in consummatione verbi Domini in ore 2 Ieremiæ, suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, & prædicauit in toto regno suo simul per scripturã, dicẽs, 3 Hæc dicit Cyrus rex Persarum, Me constituit regem orbi terrarum Dominus Israël, Dominus excelsus, & significauit 4 mihi ædificare domũ sibi in Ierusalẽ, quę 5 est in Iudæa. Si quis est ex genere vestro, dñs ipsius ascẽdat cũ eo in Ierusalẽ,

ᵃ metuentia 9 MS. id quod nomen esse videtur ex Græco εὐσεβείας, quod pietate est translatũ. 4 Re. 23, 29. 2 Par. 35, 20.

4 Re. 23, 30. 2 Par. 36, 1.

3 Reg. 3, 7.

4 Re. 23, 21. 2 Par. 35, 1.

ᵃ nostras o.

ᵇ octo o.

Ier. 37, 2.

Ier. 25, 12. & 29, 10. Dan. 9, 2. ᵈ septuaginta 9 MS. G q. 2 Par. 36, 22. 1 Esd. 1, 1. & 6, 3. Ier. 26, 13. & 29, 10. Dan. 9, 2. 3 Esd. 1, 37. & 2, 1. & 6, 24.

T 4 Quotquot

Quotquot ergo circa loca habitãt, admonent eos qui sunt in loco ipso, in auro & argento, in dationibus cum equis & iumentis, cumq. aliis quæ secundum vota apponuntur in ædẽ Dñi, quæ est in Ierusalẽ. 6 7

Et stantes principes tribuum, pagorum, & Iudææ ex tribu Beniamin, & sacerdotes, & Leuitæ, quos excitauit Dns ascendere, & ædificare domum Dñi, quæ est in Ierusalẽ, & qui erãt in circuitu eorum, adiuuerunt in omni auro & argento eius, & iumentis, & votis compluribus multi quorũ sensus excitatus est. 8 9

Et Cyrus rex protulit vasa sacra Dñi, quæ trãstulit Nabuchodonosor rex Babylonis ex Ierusalẽ, & cõsecrauit ea idolo suo. & proferens ea Cyrus rex Persarũ tradidit Mithridato, qui erat super thesauros ipsius. Per hunc autẽ tradita sunt Salmanasaro præfidi Iudææ. Horũ autẽ hic numerus: Libatoria argẽtea duo millia quadringẽta, athuisceæ argẽteæ triginta: phialæ aureæ triginta, ite argenteæ, duo millia quadringẽtæ, & alia vasa mille. omnia autẽ vasa aurea & argentea, quinque millia octingenta sexaginta'. 10 11 12 13 14

Et enumerata sunt Salmanasaro simul cũ his qui ex captiuitate Babyloniẽ venerãt in Ierosolymã. ¶ In Artaxerxis autẽ regis Persarũ temporibus scripserũt ei de his qui habitabãt in Iudæa & Ierusalẽ, Balsamus, & Mithridatus, & Sabellius, & Rathimus, Balthemus, Samelius scriba, & reliqui habitantes in Samaria, & exteris locis, subiectã epistolã regi Artaxerxi. DOMINE, pueri tui Rathim ab accidẽtibus, & Sabelli scriba, & reliqui curiæ tuæ iudices in Cœlesyria & Phœnice. Et nunc notum sit dño regi, quoniã Iudæi qui ascenderũt à vobis ad nos, venientes in Ierusalẽ ciuitatẽ refugã & pessimã, ædificãt furnos eius, & statuunt muros, & templũ suscitãt. Quòd si ciuitas ista, & muri cõsummati fuerint, nõ tantum tributa nõ sustinebũt pendere, sed etiã regibus resistent. Et quia id agitur circa templũ, rectè haberi arbitrati sumus nõ despicere hoc ipsum: sed notum facere dño regi, vt si videbitur, rex, quæratur in libris patrũ tuorum, & inuenies in admonitionibus scripta de his, & scies quoniã ciuitas ista fuit refuga, & reges, & ciuitates concutiens, & Iudæi refugæ, & prœlia committẽtes in ea ab æterno, ob quã causam ciuitas ista deserta est. Nũc ergo notũ facimus, dñe rex, quoniã si ciuitas hæc ædificata fuerit, & huius muri erecti fuerint, defectus tibi nõ erit in Cœlesyriã & Phœnicẽ. Tunc scripsit rex Rathimo, qui scribebat accidentia, & Balthemo, & Sabellio scribæ, & exteris cõstitutis, & habitantibus in Syria, & Phœnice, ea quæ ipse iecta sunt. 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25

LEGI epistolã quã misistis mihi. Præcepi ergo inquiri, & inuẽtũ est, quoniã ciuitas illa est ab æuo regibus resistẽs, & homines refugæ, & prœlia in ea efficientes, & reges fortissimi erãt in Ierusalem dominantes, & tributa exigẽtes à Cœlesyria & Phœnice. Nunc ergo præcepi prohibere homines illos ædificare ciuitatẽ, & prohibere nequid vltrà hæc fiãt: sed nec procedãt in plurimum, ex quo sunt malitiæ, ita vt regibus molestia inportetur. Tunc recitatis his quæ à rege Artaxerxe scripta fuerãt, Rathimus, & Sabellius scriba, & qui cũ his cõstituti erãt iungẽtes festinãter venerũt in Ierusalem cũ equitatu, & turba, & agmine: cœperuntq. ædificãtes prohibere, & vacabant ab ædificatione templi in Ierusalẽ, vsq. secundo anno regni Darij regis Persarum. 26 27 28 29 30 31

CAP. III.

1 REx Darius fecit cœnã magnã omnibus vernaculis suis, & omnibus magistratibus Mediæ & Persidis, & omnibus purpuratis, & prætoribus, & cõsilibus, & præfectis sub illo ab India vsque Aethiopiã, centũ vigintiseptẽ prouinciis. Et cũ mãducassent, & bibissent, & satiati reuerterẽtur, tunc Darius rex ascẽdit in cubiculũ suũ, & dormiuit, & expergefactus est. Tunc illi tres iuuenes corporis custodes, qui custodiebãt corp⁹ regis, dixerũt alter alteri, Dicam⁹ vnusquisq. nostrũ sermonẽ qui præcellat: & cuiuscũq. apparuerit sermo sapientior alter⁹, dabit illi rex Darius dona magna; purpura cooperiri, & in auro bibere, & super aurũ dormire, & currum aureo freno, & cidarim byssinã, & torquẽ circa collum: & secũdo loco sedebit à Dario propter sapientiã suã, & cognatus Darij vocabitur. Tunc scribẽtes singuli suũ verbum signauerũt, & posuerunt subtus ceruical Darij regis, & dixerũt, Cùm surrexerit rex, dabimus illi scripta nostra: & quodcumq. iudicauerit rex è tribus, & magistratus Persidis, quoniã verbũ eius sapietius est, ipsi dabitur victoria sicut scriptũ est. Vnus scripsit, Forte est vinum. Alius scripsit, Fortior est rex. Tertius scripsit, Fortiores sunt mulieres: super oĩa autem vincit veritas. Et cùm surrexisset rex, acceperũt scripta sua & dederũt illi, & legit. Et mittẽs vocauit oẽs magistratus Persarũ, & Medos, & purpuratos, & prætores, & præfectos: & sedẽrũt in cõcilio: & lecta sunt scripta corã ipsis. Et dixit, Vocate adolescẽtes, & ipsi indicabũt verba sua. Et vocati sũt & introierũt. Et dixit illis, Indicate nobis de his quæ scripta sũt. Et cœpit prior, qui dixerat de fortitudine vini, & dixit, Viri, quàm præualet vinum omnibus hominib⁹ qui bibũt illud! seducit mẽtẽ. Itẽmq. regis & orphani facit mentem vanã. Itẽ serui ac liberi, pauperis ac diuitis, & omnẽ mentẽ conuertit in securitatem & iucunditatem, & non meminit omnem tristitiã & debitum, & omnia præcordia facit honesta, & non meminit

8quatuor millia quadringenta sexaginta nouem. 8 MS. quinque milia quadringenta sexaginta nouem Gq. Qui in Texta est, numerus, summam recensitorũ adamussim continet. Veram 1. Esdræ 2, vt legunt cum Latinis, Hebræi & Græci Omnia vacant. 5400. 1 Esd. 4, 47

regem, nec magistratũ, & omnia per talenta loqui facit. Et non meminerunt, cùm biberunt, amicitiã, nec fraternitatẽ: sed non multum pòst sumunt gladios. Et cùm à vino mersẽrint & surrexerint, non meminerunt quę gesserunt. O viri, num præcellit vinũ? quis sic cogitat facere? Et tacuit hoc dicto. 22 23 24

CAP. IIII.

ET inchoauit sequens dicere qui dixit de fortitudine regis: O viri, nũ præcellunt homines, qui terrã & mare obtinent, & omnia quæ in eis sunt? Rex autẽ super omnia præcellit, & dominatur eorũ: & omne quodcunq. dixerit illis, faciũt. Et si miserit illos ad bellatores, vadunt, & demoliuntur mõtes, & muros, & turres. Ingulantur, & ingulãt, & regis verbũ nõ præterunt. nam si vicerint, asserunt regi omnia quæcunq. prędati fuerint. Similiter & alij omnes, & quotquot nõ militãt, nec pugnãt, sed colunt terrã; rursum cùm fuerint metẽtes, asserunt tributa regi: & ipse vnus solus si dixerit occidite, occidunt: dixerit remittite, remittunt: dixerit percutite, percutiunt: dixerit exterminate, exterminãt: dixerit ædificate, ædificãt: dixerit excidite, excidunt: dixerit plãtate, plãtant: & omnis plebs, & virtutes eum obaudiũt, & super hoc ipse recũbit, & bibit, & dormit. Hi autẽ custodiũt in circuitu eũ, & nõ possunt ire singuli, & facere opera sua, sed in dicto obaudiẽtes sunt ei. Viri, quomodo nõ præcellit rex, qui sic dñamin⁹? Et tacuit. Tertⁱ⁹ qui dixerat de mulierib⁹ & veritate, hic est Zorobabel, cœpit loqui. Viri, non magnus rex, & multi homines, nec vinũ præcellit. Quis est ergo, qui dominatur eorũ? Nõne mulieres genuerũt regẽ, & omnẽ populũ, qui dominatur mari & terræ: & ex illis nati sunt, & ipsæ educauerũt eos qui plãtauerunt vineas ex quibus vinum hit? Et ipse faciunt stolas omniũ hominũ, & ipsæ faciũt gloriã hominibus, & non possunt homines ẽparari à mulieribus. Si cõgregauerint aurũ & argentum, & oẽm rẽ speciosã, & viderint mulierẽ vnã bono habitu & bona specie, omnia hæc reliaquẽtes in eã intẽdunt, & aperto ore cõspiciunt, & eã allicũt magis quã aurũ & argentũ, & omnẽ rẽ pretiosam. Homo patrẽ suũ relinquit qui enutriit illũ, & suã regionẽ, & ad mulierẽ se coniungit. Et cum muliere remittit animam: & neque patrẽ meminit, neque matrem, neque regionẽ. Et hinc oportet vos scire, quoniam mulieres dominantur vestri. Nõne doletis? Et accipit homo gladium suum, & vadit in viã facere furta, & homicidia, & mare nauigare & flumina, & leonẽ vi lec, & in tenebris ingreditur: & cũ furtũ fecerit & fraudes, & rapinas, amabili suæ affert. Et iterũ, diligit homo vxorem suam magis, quàm patrẽ aut matrem. Et multi dementes facti sunt propter vxores suas: & serui facti sunt propter illas, & multi perierũt & iugulati sunt, & peccauerũt propter mulieres. 25 26 27

Et cùm à vino mersẽrint & surrexerint, non meminerunt quę gesserunt. O viri, num præcellit vinũ? quis sic cogitat facere? Et tacuit hoc dicto. 28 29

Et cùm à vino mersẽrint & surrexerint, non meminerunt quę gesserunt. O viri, num præcellit vinũ? quis sic cogitat facere? Videbã tamẽ Apemẽ filiã Bezacis, mirifici concubinã regis sedentẽ iuxta regẽ ad dexterã, & auferẽtem diadẽma de capite eius, & imponentẽ sibi, & palmis cædebat regem de sinistra manu. Et super hæc aperto ore intuebatur eam: & si arriserit ei, tidet. nam si indignata ei fuerit, blandiũtur, donec reconcilietur in gratia. O viri, cur non sunt fortiores mulieres? Magna est terra, & excelsum est cælum⁹: 8quis ista agit? Et tũc rex, & purpurati intuebãtur in alecrutrum. Et inchoauit loqui de veritate. O viri, nõne fortes sunt mulieres? Magna est terra, & excelsum est cælũ: & velox curſus solis cõuertit in gyro cæ- lũ in locũ suũ in vna die. Nõne magnificus est qui hæc facit, & veritas magna, & fortior prę omnib⁹? Omnis terra veritatẽ inuocat, cælũ etiã ipsam benedicit, & omnia opera mouẽtur, & tremũt eam, & nõ est cũ ea quicquã iniquũ. Vinum iniquũ, iniquus rex, iniquæ mulieres. iniqui omnes filij hominũ, & iniqua illorũ omnia opera, & nõ est in ipsis veritas, & in sua iniquitate peribũt: & veritas manet & inualescit in æternum, & viuit, & obtinet in secula seculorum. Nec est apud eã accipere personas, neq. differentias: sed quæ iusta sunt facit omnib⁹, iniustis ac malignis, & omnes benignantur in operibus eius. Et nõ est in iudicio eius iniquũ, sed fortitudo, & regnũ, & potestas, & maiestas omniũ æuorũ. Benedictus Deus veritatis. Et desiit loquendo. Et oẽs populi clamauerunt, & dixerunt, Magna est veritas, & prævalet. Tũc rex ait illi, Pete, fi quid vis amplius, quã quæ scripta sunt, & dabo tibi, secundùm quod inuetus es sapiẽtior proximis, & proximus mihi sedebis, & cognatus meus vocabẽris. Tunc ait regi, Memor esto voti tui, quod vouisti, ædificare Ierusalem, in die qua regnũ accepisti: & omnia vasa quæ acceptа sunt ex Ierusalẽ, remittere, quæ seperauit Cyrus, quãdo mactauit Babyloniam, & vouisti remittere ea ibi. Et tu vouisti ædificare templum, quod incẽderũt Idumæi, quãdo exterminata est Iudæa à Chaldæis. Et nunc hoc est quod postulo Dñe, & quod peto, hoc est maiestas quod à te postulo, vt faciat votum quod vouisti regi cæli ex ore tuo. Tũc surgẽs Darius rex, osculatus est illum: & scripsit epistolas ad omnes dispẽsatores, & præfectos, & purpuratos, vt deducerẽt eum, & eos qui cũ illo erãt, omnes ascendẽtes ædificare Ierusalem. Et omnibus præfectis, qui erãt in Syria, & Phœnice, & Libano, scripsit epistolas, vt traherent ligna

- Gq. 8quæ ista agunt 8 MS. Gq.

cedrina à Libano in Ierusalē, vt ædificarēt
cum eis ciuitatē. Et scripsit omnibus 49
Iudæis qui ascendebāt à regno in Iudæā
pro libertate, omnē potentē, & magistra-
tum, & præfectū non superuenire ad ia-
nuas ipsorum, & omnem regionē quam 50
obtinuerant immunē esse eis, & Idumæi
relinquant castella quæ obtinent Iudæo-
rum, & in structuram tēpli dare per sin- 51
gulos annos talenta viginti, vsque dum
perædificaretur: & super sacrariū holo- 52
causomata vsitulare quotidie, sicut habēt
præceptum: alia talenta decem offerre
per singulos annos, & omnibus qui p- 53
cedunt à Babylonia condere ciuitatē: vt
esset libertas tam ipsis quam filiis eorū,
& omnibus sacerdotibus qui præcedunt.
Scripsit autē & quantitatē, & sacrā sto- 54
lā iussit dari, in qua deseruirēt: & Leui-
tis scripsit dare præcepta, vsq. in diē qua 55
consummabitur domus, & Ierusalem ex-
truetur: & omnibus custodientibus ci- 56
uitatē, scripsit dari ei sortes & stipendia.
Et dimisit omnia vasa quæcūq. separa- 57
uerat Cyrus à Babylonia, & omnia quę-
cunq. dixit Cyrus, & ipse præcepit fieri,
& mitti Ierusalē. Et cū processisset ille 58
adolescens, elcuans faciē in Ierusalē, be-
nedixit regē cæli, & dixit, Abs te est vi- 59
ctoria, & abs te est sapiētia & claritas. Et
ego seruus tuus sum. Benedictus es, qui 60
dedisti mihi sapientiā, & tibi confitebor
Dñe Deus patrū nostrorū. Et accepit e- 61
pistolas, & profectus est in Babyloniam.
Et venit, & nuntiauit fratribus suis om-
nibus qui fuerunt in Babylonia. & be- 62
nedixerunt Deum patrū suorum, quoniā
dedit illis remissionē & refrigeriū, vt 63
ascenderent & ædificarent Ierusalem, &
tēplum vbi nominatū est nomen eius in
ipso: & exultauerunt cum musicis & læ-
titia diebus septem. CAP. V.

1 Esdr.2,1. POst hæc autē electi sunt, vt ascende- 1
rēt principes pagorum per domos, &
tribus suas, & vxores illorum, & filij &
filiæ eorum, & serui & ancillæ ipsorum,
& pecora eorum. Et Darius rex misit 2
vnà cū eis equites mille, donec deduce-
rēt eos in Ierusalē cum pace, & cum mu
sicis, & cū tympanis & tibiis: & omnes 3
fratres erant lūdentes, & fecit eos ascen-
dere simul cum eis. Et hæc sunt nomina
virorum qui ascenderunt per pagos suos
in tribus, & in partē principatus ipsorū.
Sacerdotes: Filij Phinees, filij Aarō, Iesꝰ 5
filius Iosedec, Ioacim filiꝰ Zorobabel filij
Salathiel de domo Dauid, ex progenie
Phares, de tribu Iudā, qui locutꝰ est ſnb 6
Dario rege Persārū sermones mirificos
in secūdo anno regni ipsius mēse Nisan
primo. Sūt autē hi qui ascēderūt ex Iu- 7
1 Esd. 2, 1. dæa de captiuitate trāsmigrationis, quos
2 Esd. 7, 6. trāsmigrauit Nabuchodonosor rex Baby
loniæ in Babylonē, & reuersus est in Ie-
rusalē. Et requisiuit partē Iudææ vnus-
quisq. in ciuitatē suā, qui venerunt cum 8
Zorobabel & Iesu, Nehemias, Areores,
Elimeo, Emmanio, Mardocheo, Beelsu-
ro, Mechpsatochor, Olioro, Emonia vnꝰ
9 de principibus eorū. Et numerus à gē-
tilibus eorum, ex præpositis eorum filij
Phares, duo millia cētū septuagintaduo:
10 filij Ares, tria millia centū quinquagin-
11 taseptē: filij Phœmo centum quadra-
gintaduo: in filiis Iesu & Ioabes, mille
12 trecētiduo: filij Demu, duo millia qua-
dringenti septuaginta: filij Choraba, du-
cētiquinq.: filij Banica, centū sexaginta
13 octo. filij Bebech, quadringēti tres: filij
14 Archad, quadringēti viginti septē: filij
Chā, trigintaseptē: filij Zoroar, duo mil-
lia sexagintaseptem: filij Adin, quadrin-
15 gēti sexaginta vnus: filij Aderectis, cētū
octo: filij Ciaso & Zelas, centū septē: filij
16 Azoroe, quadringenti trigintanouē: filij
Iedarbone, cētū trigintaduo: filij Ananię,
17 centū trigiota: filij Asoni, nonaginta: fi-
lij Marsar, quadringenti viginti duo: filij
Zabarus, nonaginta quinq.: filij Sepole-
18 mō, centum vigintitres: filij Nepopas,
quinquagintaquinque: filij Hechanatus,
cētū quinquagintaocto: filij Cebethamꝰ,
19 cētū triginta duo: filij Crearpatros, qui
Enocadies, & Modix, quadringēti viginti
tres: qui ex Gramas & Gabea, centu vi-
20 ginti vnus: qui ex Besselon, & Geagge,
sexagintaquinq.: qui ex Bastaro, centum
21 viginti duo. Qui ex Bechenobes, quin-
quagintaquinq.: filij Liptis, centū quin-
quagintaquinque: filij Labōni, trecenti
22 quinquagintaseptē: Filij Sichē, trecēti
septuaginta: filij Suadō, & Cliomus, tre-
23 centi septuagintaocto: filij Ericus, duo
millia centū quadragintaquinq.: filij A-
24 naas, trecēti septuaginta. Sacerdotes: Fi-
lij Ieddus, filij Euther, filij Eliasib, trecē-
ti septuagintaduo: filij Emerus, ducenti
25 quinquagintaduo: filij Phasurij, trecēti
quinquagintaseptē: filij Caree, ducēti vi-
26 gintiseptē. Leuitæ: Filij Iesu in Cadu-
hel, & Bamis, & Serebias, & Edias, sep-
tuagintaquatuor. omnis numerus à duo-
decimo anno, trigintā millia quadringēti
27 sexaginta duo. filij, & filiæ, & vxores,
omnis cōputatio, quadraginta millia du-
28 cēti quadragintaduo. Filij sacerdotū, qui
psallebāt in tēplo: filij Asaph, centum vi-
29 gintiocto. Ostiarij verō: filij Esmēni, fi-
lij Azer, filij Ammō, filij Accuba, Topa
30 filij Tobi, oēs centū trigintanouē. Sa-
cerdotes seruientes in tēplo: filij Sel, filij
Gaspha, filij Tobloch, filij Cariæ, filij Su,
filij Hellu, filij Labana, filij Armacha, fi-
lij Accub, filij Vtha, filij Cetha, filij Ag-
gab, filij Obai, filij Anani, filij Cāna, filij
31 Geddu, filij Ao, filij Radio, filij Desanō,
filij Nachoba, filij Cassēba, filij Gaze, filij
Ozui, filij Sinone, filij Attre, filij Hasīē,
filij Asiana, filij Manei, filij Nasisim, fi-
lij Accusū, filij Agista, filij Azui, filij Fa-
32 uō, filij Phasalō, filij Meedda, filij Phusa,
filij Caree, filij Barcus, filij Saree, filij

Coesi,

Coesi, filij Nasith, filij Agisti, filij Pedō.
Salomō filij eiꝰ filij Asophot, filij Pha- 33
sida, filij Celi, filij Dedō, filij Gaddahel,
filij Sephegi, filij Aggia, filij Sachareth, 34
filij Sabbathē, filij Caroneth, filij Malfith,
filij Amæ, filij Sasus, filij Addus, filij Su-
ba, filij Eura, filij Rabotis, filij Phasphat,
filij Malmō. oēs sacro seruiētes, & pueri 35
Salomonis, quadringenti octogintaduo.
Hi sunt filij qui ascenderūt à Thel-mela, 36
Thel-harsa: principes eorū, Carmellā, &
Careth: & nō poterāt edicere ciuitates 37
suas, & gentes suas, quē admodū sint ex
Israēl. Filij Dalani, filij Tubal, filij Ne-
chodaici, ex sacerdotibꝰ, qui fūgebātur 38
sacerdotio: & nō fūt inuēti, filij Obia, filij
Achitos, filij Addin, qui accepit vxorē ex
filiab. Phargeleu: & vocati sunt nomine 39
eius & horū quæsita est generis scriptu-
ra in prædatura, & nō est inuēta, & pbi-
biti sunt sacerdotio fungi. Et dixit illis 40
Nehemias & Astharas, Ne participentur
sancta, donec exurgat pōtifex doctꝰ in ō-
stēsionē & veritate. Omnis autē Israēl 41
erat exceptis seruis & ācillis, quadragin-
ta duo millia trecēti quadraginta. Ser- 42
ui horū & ancillæ, septē millia trecenti
trigintaseptē. Cantores & cātatrices, du-
centi sexagintaquinque. Cameli, qua- 43
dringēti trigintaquinq.: Equi, septē mil-
lia triginta sex. Multi ducēta millia qua-
dragintaquinq.: Subingalia, quinq. millia
vigintiquinque. Et de præpositis ipsis p 44
pagos dum venirēt in tēplum Dei, quod
a vouerunt MS. G q. erat in Ierusalē, ainnouare & fusc itare
b dare MS. G q. templū in loco suo, secundū suā virtutē:
c thesaurarium MS. G q. &bdari in tēplumcthesaurum operū sa- 45
crū auri mnasdduodecim millia', & mnas
d mille MS. G q. argenti quinq. millia, & stolas sacerdo-
e nouē millia o. vn- tales centum. Et habitauerunt sacerdo- 46
decim millia o. Q n. tes & Leuitæ, & qui exierāt de plebe in
1 Esd. 2, 69 Ierusalē & in regione, & sacri cātores, &
2 Esd. 3, 1. ostiarij, & omnis Israēl in regionib. suis.
¶ Instāte autē septimo mēse, cumq. es- 47
sent filij Israēl vnusquisq. in suis rebus,
conuenerunt vnanimes in atriū, quod e-
rat ante ianuā Orientalē. Et stātes Ie- 48
sus filius Iosedec, & fratres eius sacerdo-
tes, & Zorobabel filius Salathiel, & huius
fratres, parauerunt altare, vt offerrēt su 49
per illud holocautomata, secundùm quæ
in Libro Moysi hominis Dei scripta sunt.
Et conuenerunt ibi ex aliis nationibus 50
terræ, & erexerunt sacrarium in loco suo
oēs gentes terræ, & offerebant hostias, &
holocautomata Dño matutina. Et ege- 51
runt scenopegiam, & diē solēnem, sicut
præceptum est in lege; & sacrificia quo-
tidie, sicut oportebat: & post hæc obla 52
tiones institutas, & hostias sabbathorū,
& neomeniarum, & dierū solēnium om-
niū sanctificatorum. Et quotquot vo- 53
uebāt Dño à neomenia septimi mensis,
cœperunt hostias offerre Deo, & tēplum
Dñi nondum erat ædificatum. Et de- 54
derunt pecuniam lapidariis & fabris, &
55 potū & pabula cum gaudio. Et dede-
runt carra Sidonius, & Tyrijs, vt trāsue-
herent illis de Libano trabes cedrinas, &
facerent rates in Ioppe portu, secundum
decretū quod scriptū erat eis à Cyro re-
56 ge Persārū. Et in secundo anno veniē-
tes in templū Dei in Ierusalē, mense se-
cundo inchoauit Zorobabel filius Sala-
thiel, & Iosue filius Iosedec, & fratres ip-
sorū, & sacerdotes & Leuitæ, & oēs qui
57 venerāt de captiuitate in Ierusalem: &
fundauerūt templum Dei nouilunio se-
cūdi mēsis secūdi anni, cùm venissent in
58 Iudæā & Ierusalem. Et stātuerunt Leui-
tas à viginti annis, super opera Dñi: &
stetit Iesus & filius eius, & fratres oēs
Leuitæ cōspirantes, & executores legis,
59 facientes opera in domo Dñi. Et stete-
runt sacerdotes habentes stolas cum tu-
bis: & Leuitæ filij Asaph, habentes cym-
60 bala, collaudātes Dñm, et benedicentes
61 secundùm Dauid regem Israēl. Et cā-
tabant canticum Dno, quoniam dulce-
do eius, et honor in sęcula super omnem
62 Israēl. Et omnis populus tuba cecine-
rūt, & proclamauerunt voce magna, col-
laudātes Dñm in suscitatione domꝰ Dñi.
65 Et venerunt ex sacerdotibus & Leui-
tis, & præsidētibus secundùm pagos se-
noribus, qui viderant pristinā domum:
64 & ad huius ædificationē cū clamore &
plāctu magno, & multi cū tubis & gau-
65 dio magno: in tantum vt populus non
audiret tubas præ planctum populi.
Turba enim erat tubis canēs magnificē,
66 ita vt longē audiretur. ¶ Et audierunt 1 Esdr.4,1.
inimici tribus Iudæ, & Bēiamin: & ve-
67 nerunt scire quæ esset vox tubarū. Et
cognouerunt, quoniā qui erāt ex captiui-
68 tate ædificāt tēplū Dño Deo Israēl. Et
accedētes ad Zorobabel & Iesum, præpo-
sitos pagorū, dixerunt eis, Aedificabimus
69 vnà vobiscū. Similiter enim audiuimꝰ
Dñm vestrum, & ipsi pariter incedimus
à diebus Asbazareth regis Assyriorū, qui
70 trāsmigrauit nos huc. Et dixit illis Zo-
robabel, & Iesus, & principes pagorū Is-
71 raēl, Non est nobis & vobis ædificare
domū Dei nostri. nos enim soli ædificabi
mus Dño Israēl secundū ea quæ præce-
72 pit nobis Cyrus rex Persārū, Gētes aūt
terræ incumbētes his qui sunt in Iudæa,
& leuātes opus ædificationis & insidias,
& populos adducētes, phibebāt eos ædi-
73 ficare, & aggressūras exercētes impedie-
runt, ne cōsummarētur ædificium omni
tēpore vitæ Cyri regis, & protraxerunt
structuram per biennium vsque ad Darij
regnum. CAP. VI.

1 IN secūdo aūt anno regni Darij pphe- 1 Esdr.5,1.
tauit Aggæus, & Zacharias filiꝰ Addin,
2 prophetæ apud Iudæā & Ierusalē in no-
mine Dei Israēl super eos. Tūc ităs Zo-
robabel filios Salathiel, & Iesus filiꝰ Io-
sedec, inchoauerunt ædificare domū Do-
3 mini, quæ est in Ierusalē: cùm adessent

eis prophetæ Domini,& adiuuarent eos. In ipso tempore venit ad illos Sisennes subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes) & sodales eius, & dixerũt eis, 4
Quo præcipiente vobis domũ hanc ædificatis, & tectum istud, & alia omnia perficitis? Et qui sunt structores qui hæc ædificant? Et habuerunt gratiã visitatione facta super eos, qui erãt ex captiuitate à Dño seniores Iudæorũ, & no sunt impediti ædificare, donec significaretur Dario de omnibus istis, & rescripsum accipe- 6
retur. Exẽplum epistolæ, quã miserunt Dario, SISENNES subregul' Syriæ & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales eius in Syria, & Phœnice præsides, regi Dario salutẽ. Omnia nota sint dño regi, 8
quod cùm venissemus in regionẽ Iudææ, & introissemus in Ierusalẽ, inuenim' ædificãtes domũ Dei magnã: & tẽplum ex lapidibus politis, & magnis & pretiosis materiis in parietibus, & opera illa 10
instanter fieri, & fuũragare, & prosperare in manibus eorũ, & in omni gloria quã diligẽtissimè perfici. Tũc interrogauimus seniores, dicẽtes, Quo permittente vobis ædificatis domũ istã, & opera hæc 11
fundatis? Ideò autẽ interrogauim' eos, vt notũ facerem' tibi homines & præpositos, & nominũ scripturã præpositorum postulauimus illos. At illi responderũt 13
nobis, dicẽtes, Nos sumus serui Dñi, qui fecit cælũ & terrã: & ædificabatur hæc 14
dom' ante annos istos multos à rege Israël magno & fortissimo, & cõsummata est. Et quoniã patres nostri exacerbãtes erãt, & peccauerũt in Deũ Israël, tradidit 15
eos in manus Nabuchodonosor regis Babyloniæ, regis Chaldæorũ, & domũ istã 16
demoliẽtes incẽderunt, & populũ captiuũ duxerũt in Babylonẽ. In primo anno regnãte Cyro rege Babyloniæ, scripsit 17
Cyrus rex domũ hæc ædificare: & illa 18
sacra vasa aurea & argẽtea quæ extulerat Nabuchodonosor de domo quę est in Ierusalem, & consecranerat ea in suo tẽplo, rursus protulit ea Cyrus rex de templo quod erat in Babylonia, & tradita sunt Zorobabel, & Salmanasaro subregulo:
& præcepit est eis vt offerrẽt hæc vasa, 19
& reponerẽt in tẽplo, quod erat in Ierusalẽ, & ipsum tẽplum Dei ędificare in loco 20
suo. Tũc Salmanasarus subiecit fundamẽta domus Dñi, quæ est in Ierusalẽ: & exinde vsq. nunc ædificatur, & non accepit consummationẽ. Nunc ergo si iu- 21
dicatur à te ô rex, perquiratur in regalib. bibliothecis Cyri regis quæ sunt in Babylonia: & si inuentũ fuerit cõsilio Cyri regi cœptam esse structuram domus 22
Dñi, quæ est in Ierusalem, & iudicatur à Dommo rege nostro, scribat de his nobis.
1 Esdr.6,1. ¶ Tunc Darius rex præcepit inquiri in 23
bibliothecis, & inuentus est in Ecbathanis oppido, quod est in Media regione, locus vnus in quo scripta erant ista, A NO 24
primo regnante Cyro rex Cyrus præcepit domum Dñi quæ est in Ierusalem ædificare, vbi incendebant igni assi- 25
duo: cuius altitudo sit cubitorum decẽ, & latitudo cubitorum sexaginta, quadratum lapidibus politis tribus, & meniano vno nouo, & impẽdia dari de domo Cyri re- 26
gis: & sacra vasa domus Dñi tam aurea quàm argẽtea, quæ extulit Nabuchodonosor in domum Dñi, quæ est in Ierusalem, vbi erant posita, vt ponantur illic!
& præcepit curã agere Sisennẽ subregulũ Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanẽ, & sodales eius, & qui ordinati erãt in Syria & Phœnice præsides, vt abstinerẽt se ab eodẽ loco. Et ego quoq. præcepi in totũ ædificare: & prospexi, vt adiuuent eos qui sunt ex captiuitate Iudæorũ, donec consummetur templũ ædis Domini.
& à vexatione tributorum Cœlesyriæ & Phœnicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad sacrificium Domini, Zorobabel præfecto, ad tauros & arietes, & agnos: similiter autẽ & frumentum, & sal, & vinum, & oleũ instãter per singulos annos, prout sacerdotes qui sunt in Ierusalẽ, dicãuerunt consumi quotidie sine vlla dilatione, vt offerantur libationes summo Deo pro rege & pueris eius, & orent pro ipsorum vita: & denũtietur, vt quicunque transgressi fuerint aliquid ex his quæ scripta sunt, aut ipsi reuerint, accipiatur lignum de suis ędibus, & suspendatur, & bona ipsorum regi asscribatur. Propterea & Dñs, cuius nomẽ inuocatũ est ibi, exterminet omnem regẽ & gentẽ, qui manum suam extẽderit prohibere, aut malè tractare domum Dñi illã quæ est in Ierusalẽ. Ego Darius rex decreui quàm diligẽtissime secundũ hæc fieri. CAP. VII.

1 Esd. 6,15 1 TVne Sisennes subregulus Cœlesyrię & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales obsecuti his quæ à Dario rege erãt
2 decreta, insistebãt sacrosanctis operibus diligẽtissimè, cooperantes cum senioribus Iudæorum principibus Syriæ, & prosperata sunt sacrosancta opera, pphetãtibus Aggæo & Zacharia pphetis. Et
3 cõsummauerunt omnia per præceptum Dñi Dei Israël. & ex cõsilio Cyri, & Darii, & Artaxerxis regis Persarũ. Et cõ-
4 summata est domus nostra vsq. ad tertiã & vicesimam diem mensis Adar, sexto
5 anno Darij regis. Et fecerunt filij Israël, & sacerdotes & Leuitæ, & cæteri qui erãt ex captiuitate, qui appositi sunt, secũdũ ea quæ scripta sunt in libro Moysi.
6 Et obtulerũt in dedicatione tẽpli Dñi, tauros centum, arietes ducentos, agnos
8 quadringentos, & hœdos, pro peccatis vniuersi Israël, duodecim, secũdum nu-
9 merum tribuum Israël. Et steterunt sacerdotes & Leuitæ amicti stolis per tribus, super omnia opera Dñi Dei Israël

secundum librũ Moysi, & ostiarij per singulas ianuas. Et egerunt filij Israël cum 10
his qui erant ex captiuitate illud Phase quartadecima luna mẽsis primi, quando sanctificati sunt sacerdotes & Leuitæ.
Omnes filij captiuitatis non sunt simul 11
sanctificati, quia Leuitæ omnes simul sanctificati sunt. Et immolauerunt Phase 12
vniuersi filij captiuitatis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibimetipsis. Et mãducauerunt filij Israël, qui erant ex captiuitate omnes qui remanserant ab omnibus execrationibus gentiũ terrę quærentes Dñm, & celebrauerunt diem festũ azymorum septem diebus epulantes in conspectu Dñi, quoniã conuertit consilium 14
regis Assyriorum in eos. confortare manus eorum ad opera Domini Dei Israël.

CAP. VIII.

1. Esd. 7, 1. ET post hunc regnãte Artaxerxe Perarũ rege accessit Esdras filius Azarię, filij Helciæ, filij Solomę, filij Sadoc, filij Achitob, filij Ameri, filij Azabelh filij Bocci, filij Abisuę, filij Phinees, filij Eleazari, filij Aaron primi sacerdotis: hic Esdras ascendit de Babylonia, cũ esset scriba & ingeniosus in lege Moysi, quæ data est à Dño Deo Israël= 'docere' & facere'.
w licere 8 MS. = G q.
Et dedit ei rex gloriã, quod inuenisset gratiam in omni dignitate & desiderio in cõspectu eius. Et ascẽderunt simul cum ipso ex filiis Israël, & sacerdotibus, & Leuitis, & sacris cãtoribus templi, & ostiariis, & seruis templi in Ierusalem. Anno 6
septimo regnante Artaxerxe in quinto mẽse, hic annus septimus est regni, exeũtes de Babylonia nouilunio quinti mẽsis,
vexerunt Ierosolym iuxta præceptum 7
illius secundũ prosperitatẽ itineris à Dño ipsorũ data eis. In his enim Esdras magnam disciplinam obtinebat, ne prætermitteret quicquam eorum, quæ essent ex 8
lege Dni & præceptis, & docẽdo vniuersum Israël omnẽ iustitiã & iudicia. Accedentes autẽ, qui scribebant scripta Artaxersis regis, tradiderũt scriptum quod obtenerat ab Artaxerxe rege ad Esdram 9
sacerdotẽ, & lectorẽ legis Dni, cuius exẽplum subiectũ est. Rex Artaxerxes Es- 10
drę sacerdoti & lectori legis Dni salutẽ.
Humanior ego iudicans in beneficiis, 11
præcepi eis qui desiderãt ex gẽte Iudæorum sua sponte, & ex sacerdotibus, & Leuitis, qui sunt in regno meo, comitari tecum in Ierusalẽ. Si qui ergo cupiũt ire 12
tecum, cõueniant, & proficiscantur sicut placuit mihi & septẽ amicis meis consiliarijs: vt visitent ea quæ aguntur secũ- 13
dum Iudæã & Ierusalẽ, obseruãtes sicut habes in lege Dni, & ferãt munera Dño 14
Deo Israël, quæ vouit ego & amici, Ierusalẽ, & omne aurum & argentũ, quod inuẽtum fuerit in regione Babyloniæ Dño in Ierusalem cũ illo, quod est donatum 15
pro ipsa gente in templo Dni eorũ quod est in Ierusalẽ: vt colligatur hoc aurum & argentũ ad tauros, & arietes, & agnos, & hœdos, & quæ his sunt congruentia,
16 vt offerãt hostias Dño super altare Dni
17 ipsorũ quod est in Ierusalem. Et omnia quæcunq. volueris cũ fratribus tuis facere auro & argẽto, perfice pro voluntate tua secundum præceptum Dni Dei tui!
18 & sacrosancta vasa, quæ data sunt tibi ad opera domus Dni Dei tui, quæ est in
19 Ierusalẽ: & extera quæcunq. tibi subuenerint ad opera templi Dei tui, dabis
20 de regali gazophylacio: cum voluntate cũ fratribus tuis facere auro & argento, per-
21 fice secundum voluntatem Dni. Et ego quidẽ rex Artaxerxes præcepi custodibus thesaurorum Syriæ & Phœnicis, vt quęcũq. scripserit Esdras sacerdos, & lector legis Dni, diligenter detur ei vsq. ad argẽ-
22 ti talẽta cẽtum, similiter & auri, & vsq. ad frumenti modios centum, & vini amphoras cẽtum, & alia quæcunq. abundãt
23 sine taxatione. Omnia secũdũ legẽ Dei hant Deo altissimo, ne fortè exurgat ira in regno regis, & filij, & filiorum eius.
24 Vobis autẽ dicitur, vt omnibus sacerdotibus, & Leuitis, & sacris cætoribus, &
25 seruis templi, & scribis tẽpli huius nullum tributũ, neq. vlla alia indictio irrogetur, nec habeat quispiam potestatem
26 obtenere eis quicquam. Tu autem Esdra secundũ sapientiã Dei constitue iudices & arbitros in tota Syria & Phœnice: & omnes qui legem Dei tui non nouerunt,
27 doce: vt quicquid trãsgressi fuerint legem, diligenter plectatur siue morte, siue cruciatu, siue etiã pecuniæ mulctatione
28 vel abductione. Et dixit Esdras scriba, Benedictus Deus patrũ nostrorũ, qui dedit hanc voluntatẽ in cor regis, clarificare domum suam quæ est in Ierusalem:
29 & me honorificauit in cõspectu regis, & consiliariorum, & amicorũ, & purpu-
30 ratorum eius. & ego cõfortans animo factus sum secundũ opitulationẽ Dni Dei mei, & congregaui ex Israël viros, vt si-
31 mul ascẽderent mecũ. ¶ Et hi sunt præ- 1. Esd. 8, 1.
positi secundũ suas patrias, & principatus portionales eorum qui mecũ ascenderũt de Babylonia in regno Artaxersis.
32 Et ex filiis Phares, Gersomus: ex filiis
33 Siemarith, Amenus: filiorum Danid, Achus filius Sceccliæ: ex filiis Phare, Za-
34 charias, & cum eo reuersi sunt viri centũ
35 quinquaginta: ex filiis ductoris Moabihonis Zaraei, & cũ ipso viri ducẽti quin-
36 quaginta: ex filiis Zachues, Iechonias Zechoeli, & cum ipso viri ducenti quin-
37 quaginta: ex filiis Sala, Maasias Gotho-
38 liæ, & cum ipso viri septuaginta: ex filiis Saphatiæ, Zarias Micheli, & cũ ipso viri octoginta: ex filiis Iob, Abdias Ieheli, & cum ipso viri ducenti duodecim:
39 ex filiis Banię, Salimoth, filius Iosaphiæ, & cum ipso viri centum sexaginta:
40 ex filiis Beer, Zacharias Bebei, & cum
41 ipso viri ducenti octo: ex filiis Ezeal,

Thanues Eceetan, & cum ipso viri centum decem: ex filiis Adonicã ipsis po- 42
stremis, & hæc sunt nomina eorum, Eliphalam, filius Gebel, & Semeias, & cum ipso viri septuaginta. Et cõgregaui eos 43
ad fluuiũ qui dicitur Thia, & metati fuimus illic triduo, & recognoui eos. Et ex 44
filiis sacerdotũ & Leuitarũ nõ inueni illic. Et misi ad Eleazarũ, & Ecceleon, & 45
Masini, & Maloban, & Enaathan, & Samea, & Ioribum, Nathan, Enuagam, Zachariã, & Mosolamũ ipsos ductores & peritos: & dixi eis vt venirẽt ad Loddeũ, 46
qui erat apud locũ gazophylacij. Et mã- 47
daui eis vt dicerẽt Loddeo & fratrib. eius, & illis qui erãt in gazophylacio, vt mitterent nobis eos qui sacerdotio fungerẽtur in domo Dñi Dei nostri. & adduxerũt nobis secundũ manũ validã Dñi Dei 48
nostri viros peritos: ex filiis Moholi, filij Leui, filij Israël, Sebebiã, & filios & fratres, qui erãt decem & octo: Asbiam & 49
Amin ex filiis filiorũ Chananæi, & filij eorũ viri viginti. Et ex his qui templo 50
seruiebãt, quos dedit Dauid, & ipsi principes ad operationẽ Leuitis templo seruientiũ ducenti viginti. Omnia nomina 51
significata sunt in scripturis. Et voui illic ieiunio iuuenibus in cõspectu Dei, vt quærerem ab eo bonum iter nobis, & qui nobiscũ erãt, & filiis, & pecorib. propter 52
insidias. Erubui enim petere à rege pedites & equites in comitatu, tutelæ gratia contra aduersarios nostros. Diximus e- 53
nim regi, quoniã virtus Dñi erit cum eis qui inquirunt eum in omni affectu. Et 54
iterũ deprecati sumus Dñm Deũ nostrũ secundũ hæc: quẽ & propitiũ habuimus, & cõpotes facti sumus Deo nostro. Et 55
separant ex plebis præpositis, & sacerdotibus templi viros duodecim, & Sedebiã, & Asannam, & cum eis ex fratribus eorum viros decem. & appẽdi eis aurũ & 56
argentũ & vasa sacerdotalia domus Dei nostri, quæ donauerat rex, & consiliarij eius, & principes, & omnis Israël. Et 57
cum appendissem, tradidi argenti talenta cẽtum quinquaginta, & vasa argẽtea talentorũ centum, & auri talẽta centũ, & 58
vasorũ aureorum septies viginti, & vasa ærea de bono æramento splendẽtia, duodecim, auri specie reddentia: & dixi eis, 59
Et vos sancti estis Dño, & vasa sunt sancta, & aurum, & argentũ votum est Dño Deo patrum nostrorum. Vigilate & cu- 60
stodite, donec tradatis ex plebis præpositis, & sacerdotibus, & Leuitis, & principibus ciuitatum Israël in Ierusalẽ, in pastophorio domus Dei nostri. Et hi qui 61
susceperunt sacerdotes & Leuitæ aurum & argentum & vasa, intulerũt in Ierusalem in templũ Dñi. Et profecti sumus à 62
fluuio Thia, die duodecima mẽsis primi, vsquequo introiuimus in Ierusalem. Et 63
cũm factus fuisset tertius dies, quarta autem die ponderatum aurum, & argentum
traditum est in domo Dñi Dei nostri Ma-
64 rimoth filio Uori sacerdoti: & cum ipso erat Eleazar filius Phineces: & erant cum ipsis Iosadus filij Iesu, & Medias, & Banni filius Leuitæ, ad numerũ, & ad põdus
65 vniuersa. Et scriptum est pondus ipso-
66 rum eadẽ hora. Qui autem venerũt ex captiuitate, obtulerunt sacrificium Dño Deo Israël, tauros duodecim pro omni
67 Israël, arietes octoginta sex, agnos septuaginta duos, hircos pro peccato duodecim, & pro salute vaccas duodecim,
68 omnia in sacrificium Dñi. Et relegerũt precepta regis regalibus dispensatoribus, & subregulis Cœlesyriæ, & Phœnicis: & honorificauerunt gentẽ, & templũ Dñi.
69 Et consummatis his, accesserunt ad me præpositi, dicentes, ¶ Non fegregauerunt genus Israël, & principes, & sacerdotes, 1. Esd. 9.
70 & Leuitæ, & alienigenæ gentes, & nationes terræ immunditias suas à Chananæis & Hetthæis & Pherezæis, & Iebusæis & Moabitis & Aegyptiis & Idu-
71 meis. coniuncti enim sunt filiabus eorum & ipsi, & filij eorum: & mistum est semen sanctum alienigenis gentibus terræ: & participes erãt præpositi, & magistratus iniquitatis eius ab initio ipsius
72 regni. Et mox vt audiui ista, cõscidi vestimenta & sacrã tunicã: & lacerans capillos capitis & barbam, sedi dolens &
73 mœstus. Et cõuenerunt quotquot tunc mouebantur in verbo Dñi Dei Israël ad me lugentẽ super iniquitate istam: & sedebã tristis vsq. ad sacrificiũ vespertinũ.
74 Et cõsurgens à ieiunio, cõcisa habens vestimẽta & sacrã tunicã, ingeniculãs, &
75 extendens manus ad Dñm, dicebã, Dñe confusus sum, & reueritus sum ante faciem tuam. Peccata enim nostra multi-
76 plicata sunt super capita nostra, & iniquitates nostræ exaltatæ sunt vsq. ad cælum, quoniã à temporibus patrũ nostrorũ
77 sumus in magno peccato vsq. ad diẽ hũc.
78 Et propter peccata nostra, & patrũ nostrorum sumus traditi cum fratribus nostris, & cum sacerdotibus nostris regibus
79 terræ in gladiũ & captiuitatẽ, & depredationẽ cum confusione vsq. in hodiernũ diem. Et nunc quantũ est hoc quod cõtigit nobis misericordia abs te Dne Deus, & relinque nobis radicẽ, & nomen in lo-
80 cum sanctificationis tuæ, detegere luminare nostrũ in domo Dñi Dei nostri, dare nobis cibum in omni tempore ser-
81 uitutis nostræ. Et cũm seruiremus, non fuimus derelicti à Dño Deo nostro: sed constituit nos in gratia, ponens nobis re-
82 ges Persarum dare cibum, & clarificare templũ Dñi Dei nostri, & ædificare deserta Sion, dare nobis habitationem in Iu-
83 dæa & Ierusalem. Et nũc quid dicimus Dñe habẽtes hæc? Trãsgressi enim sumus præcepta tua, quæ dedisti in manus pue-
84 rorũ tuorum prophetarũ, dicens, Quoniã terra in quã introitis possidere hæreditatem

reditatem eius, terra polluta est coinquinationibus alienigenarũ terræ, & immũditię illorũ repleuerunt eam totã immũditia sua. Et nunc filias vestras nõ con- 85
iungetis filiis eorũ, & filias eorũ non accipietis filiis vestris, & non inquiretis 86
pacẽ habere eum filiis omni tempore, vt inualescentes mãducetis optima terræ. & hæreditate distribuatis filiis vestris vsq. in æuum. Et quæ cõtingunt nobis, om- 87
nia fiunt propter opera nostra maligna, & magna peccata nostra. Et dedisti nobis 88
tale radicẽ, & rursum reuersi sumus trãsgredi legitima tua, vti cõmisceremur immũditiæ alienigenarũ gẽtiũ terræ huius.
Nõne irasceris nobis perdere nos, quo- 89
ad vsq. nõ relinquatur radix & nomẽ nostrum? Dñe Deus Israël verax es. Dere- 90
licta est enim radix vsq. in hodiernũ diẽ.
Ecce nunc sumus in conspectu tuo in 91
iniquitatibus nostris. Nõ est enim adhuc
1. Esd. 10, 1 stare ante te in his. ¶ Et cum adorando 92
cõlitereretur Esdras flens, humi prostratus ante templũ, cõgregati sunt ante eum ex Ierusalẽ turba magna valde, viri & mulieres & iuuenes & iuuenculę. Fletus enim
erat magnus in ipsa multitudine. Et cũ 93
clamasset, Iechonias Ieheli ex filiis Israël, dixit Esdræ, Nos in Dñm peccauimus, quòd collocauimus nobis in matrimonium mulieres alienigenas ex gentibus terrę. Et nũc ex super omnẽ Israël. 94
In his ergo sit iusiurandũ à Dño expellere omnes vxores nostras quæ ex alienigenis sunt, cum filiis earum. Sicut tibi 95
decretũ est à maiorib. secundũ legẽ Dñi exurgẽs explica. Ad te enim spectat negotiũ, & nos tecum sumus, viriliter fac.
Et exurgens Esdras adiurauit principes 97
sacerdotum & Leuitas, & omnem Israël facere secundum hæc: & iurauerunt.

CAP. IX.

2. Esd. 10, 6 ET exurgẽs Esdras ab ante atriũ tem- 1
pli, abiit in pastophoriũ Ionathæ filij Nasabi: & hospitatus illic non gustauit
panẽ, nec aquã bibit super iniquitatem 2
multitudinis. Et facta est prædicatio in 3
omni Iudæa, & in Ierusalẽ omnibus qui erãt ex captiuitate in Ierusalẽ cõgregati, vt quicumq. non occurrerit biduo vel triduo diei secundum iudiciũ assidentiũ seniorum, tollerentur facultates suæ, & ipse alien⁹ iudicaretur à multitudine captiuitatis. Et congregati sunt omnes qui 4
erãt ex tribu Iuda, & Ben-iamin in tribus dieb. in Ierusalẽ. hic mẽsis est nonus, dies mensis vicesimus. Et sedit omnis 5
multitudo in area templi tremẽtes, propter hiemem præsentẽ. Et exurgens Esdras 6
dixit illis, Vos iniquè fecistis collocates vobis in matrimonium vxores alienigenas, vt adderetis ad peccata Israël. Et nũc 7
date confessionẽ, & magnificentiã Dño Deo patrũ nostrorũ: & perficite voluntatem ipsius, & discedite à gẽtibus terræ, 8
& ab vxoribus alienigenis. Et clamauit 9
omnis multitudo, & dixerunt voce magna. Sicut dixisti, faciemus. Sed quoniã 10
multitudo magna est, & tempus hibernũ, & nõ possumus insubsidiati stare: & hoc opus nõ est nobis vnius diei, neq. bi- 11
duj, multũ enim in his peccauimus: stet præpositi multitudinis, & omnes qui nobiscũ inhabitãt, & quotquot habẽt vxores apud se alienigenas, & assistant ac- 12
cepto tempore ex omni loco presbyteri, & iudices, vsquequo soluant irã Dñi negotij huius. Ionathas aũt filius Ezeli, & 13
Ozias Thecã susceperũt secundũ hæc: & Bosoramus, & Leuis, & Sabbathæus simul cooperati sunt cum illis. Et fecerũt 14
secundũ hæc omnia voluerũ qui erãt ex captiuitate. Et elegit sibi viros Esdras sacerdos principes magnus de patri- 15
bus eorũ secundũ nomina: & consederũt nouilunio mensis decimi examinare negotiũ istud. Et determinatũ est de viris 16
qui habebant vxores alienigenas, vsq. ad acomeniam primi mẽsis: & inuẽti sunt 17
ex sacerdotibus permisti qui habebãt a- 18
lienigenas vxores. Ex filiis Iesu, filij Iozedec, & fratribus eius: Maseas, & Eleo- 19
zerus, & Ioribus, & Ioadcus. & iniecerunt manus vt expellerẽt vxores suas, & ad litandũ in exorationẽ arietẽ pro ignoratia sua. & ex filiis Semmeri: Maleas 20
& Esse & Ieelech Azarias, & ex filiis Fosere: Limosias, Hismaenis, & Nathanee, Iuisio, Reddus, & Talsas. & ex Le- 21
uitis, Iorabdus, & Semeis, & Coluis, & Calitas, & Facteas, & Coluas, & Elionas. 22
& ex sacris cãtoribus, Eliasib, Zaccar⁹. 24
& ex ostiariis, Salumus, & Tolbanes. 25
& ex Israël: ex filiis Foro, Ozi, & Remias & Geddias & Melchias & Michelus, Eleazarus & Iammebias & Bannas: 26
& ex filiis Iolaman: Chamas & Zacharias & Iezrelus, & Ioddius, & Erimoth 27
& Helias: & ex filiis Zathoim: Eliadas & Liasum⁹, Zochias & Larimoth & Zab- 28
dus & Tebedias. & ex filiis Zebes: Iohãnes & Amanias & Zabdias & Emeus. 29
& ex filiis Banni: Olam⁹ & Maluchus 30
& Ieddeus & Iasub & Azabus & Ierimoth. & ex filiis Addin: Naathus & 31
Mooseas & Caleus & Raanas, Maaseas, Mathathias & Besecl & Bonnus & Manasses. & ex filiis Nuae: Noneas & Ase- 32
as & Melchias & Samcas & Simon, Ben-iamin & Malchus & Marras. & ex 33
filiis Asom: Cariane⁹, Mathathias & Bãnus & Eliphalach & Manasses & Semei. 34
& ex filiis Banni: Ieremias & Moadias & Abramus & Iohel & Baneas & Pelias & Ionas & Marimoth & Eliasib & Mathaneus & Eliasis & Orizas & Dielus & 35
Semedius & Zambris & Iosephus. & ex filiis Nobei: Idelus & Mathathias & Sabadus & Zecheda, Sedmi & Iesse, Baneas. 36
oes isti coiunxerũt sibi vxores alie- 37
nigenas, & dimiserũt eas cũ filiis. Et inhabitauerũt sacerdotes & Leuitæ: & qui

erant ex Israël in Ierusalē, & in tota vna
regione nouilunio mēsis septimi. Et erāt
filij Israël in cōmorationibus suis. Et 38
congregata est omnis multitudo simul in
aream, quæ est ab Oriente portæ sacræ:
& dixerunt Esdræ pontifici, & lectori, 39
vt afferret legem Moysi, quæ tradita est à
Dño Deo Israël. Et attulit Esdras pon- 40
tifex legem omni multitudini eorum à
viro vsq. ad mulierē, & omnibus sacer-
dotibus audire legem nouilunio mensis
septimi. Et legebat in area, quæ est ante 41
sacrā portā templi, à prima luce vsq. ad
vesperā cōrā viris & mulieribus. Et de-
derunt omnes sensum ad legem. Et ste- 42
tit Esdras sacerdos, & lector legis super
ligneum tribunal quod fabricarum erat.
Et steterunt ad eum Mathathias, & Sa- 43
mus, Annanias, Azarias, Urias, Ezechias,
& Balsamus ad dexterā: & ad sinistram 44
Faldeus, Misael, Malachias, Abasthias, Sa
bus, Nabadias, & Zacharias. Et assum- 45
psit Esdras librum cōrā omni multitudi-
ne: præsidebat enim in gloria in cōspectu
omnū. Et cùm absolusisset legē, omnes 46
erecti steterūt: & benedixit Esdras Dñm
Deum altissimū, Deum Sabaoth omni-
potentem. Et respōdit omnis populus, 47
Amen. Et eleuatis sursum manibus pro-
cidentes in terram, adorauerunt Dñm.
Iesus & Banaeus & Sarebias & Iaddi- 48
mus & Accubus & Sabbathæus & Cali-
tides & Azarias & Ioradus & Ananias &
Phalias Leuitæ, qui docebant legē Dñi, 49
& in multitudine legebant legem Dni, &
præcerebāt singuli eos, qui intelligebāt
lectionē. Et dixit Atharathes Esdræ pō- 50
tifici, & lectori, & Leuitis, qui docebant
multitudinē, dicens, Dies hic sanctus est 51
Dño. Et omnes flebāt, cùm audissent le-
gem. ⁻Et dixit Esdras, Digressi ergo 52
māducate pinguissima quæque, & bibite
dulcissima quæq; & mittite munera his
qui nō habēt. Sanctus enim est hic dies 53
Dñi, & nolite mœsti esse. Dñs enim cla-
rificabit vos. Et Leuitæ denuntiabāt in 54
publico omnibus, dicētes, Dies hic san-
ctus est, nolite mœsti esse. Et abierunt 55
omnes māducare, & bibere, & epulari, &
dare munera his qui nō habebāt, vt epu-
larentur. Magnificē enim sunt exaltati
verbis quibus edocti sunt, & congregati 56
sunt vniuersi in Ierusalem celebrare læ-
titiam, secundum testamentum Domini
Dei Israël.

⁻ 8 MS. G q.

LIBER ESDRAE QVARTVS.

CAP. I.

LIber Esdræ prophetæ secundus, fi- 1
lij Sarei, filij Azarei, filij Helciæ,
filij Sadamiæ, filij Sadoch, filij Achi-
tob. filij Achiæ, filij Phinees, filij 2
Heli, filij Ameriæ, filij Asiei, filij Mari-
moth, filij Arna, filij Oziæ, filij Borith,
filij Abisei, filij Phinees, filij Eleazar,
filij Aaron ex tribu Leui, qui fuit capti-
uus in regione Medorum, in regno Arta-
xerxis regis Persārum. Et factū est ver- 3
bum Dñi ad me, dicens, Vade, & nūtia
populo meo facinora ipsorū, & filiis eo- 4
rum iniquitates, quas in me admiserūt,
vt nuntient filiis filiorum: quia peccata
patentū ipsorum in illis creuerunt. Ob- 5
liti enim mei sacrificauerunt dijs alienis.
Nōne ego eduxi eos de Terra Aegy- 7
pti de domo seruitutis? Ipsi autem irrita-
uerunt me, & consilia mea spreuerunt.
Tu autem excute comā capitis tui, & 8
profice omnia mala super illos: quoniam
nō obedierunt legi meæ. Populus autem 9
est indisciplinatus. Vsquequo eos fusti-
nebo, quibus tanta beneficia contuli?
Reges multos propter eos subuerti. Pha 10
raonē cum pueris suis, & omnē exercitū
eius perculsi. Omnes Gētes à facie eo- 11
rum perdidi, & in Oriente prouinciarum
duarum populos Tyri & Sidonij dissi-
pauī, & omnes aduersarios eorum inter-
feci. Tu verò loquere ad eos, dicēs, Hæc 12
dicit Dñs: Nēpe ego vos per mare trās-
meaui, & plateas vobis aquis mutatas
exhibui: ducē vobis dedi Moysen, & Aa- 13
ron sacerdotem: lucē vobis per colum-
nā ignis præstiti, & magna mirabilia feci
in vobis: vos autem meī oblīti estis, dicit
Dñs. Hæc dicit Dñs omnipotens: Con- 15
tumax vobis in signo fuit, castra vobis ad
tutelā dedi, & illic murmurastis: & nō
triumphastis in nomine meo de perditione
inimicorum vestrorum, sed adhuc nunc
vsq. murmurastis. Vbi sunt beneficia, 17
quæ præstiti vobis? Nōnne in deserto cū
esurireris, proclamatis ad me, dicentes,
Vt quid nos in desertum istud adduxisti
interficere nos? melius nobis fuerat ser-
uire Aegyptijs, quā mori in deserto hoc.
Ego dolui gemitus vestros, & dedi vo- 19
bis manna in escam. Panē angelorū mā-
ducastis. Nōne cùm sitireris, petram 20
exeidi, & fluxerunt aquæ in siccitatē?
propter æstus solis arborum vos texi. 21
Dimisi vobis terras pingues: Chana-
næos, & Pherezæos, & Philisthæos à fa-
cie vestra proieci: quid faciam vobis ad-
huc, dicit Dñs? Hæc dicit Dñs omnipo- 22
tens, In deserto cùm essetis in flumine
Amorrhæo sitientes, & blasphemātes no-
men meum, non ignē vobis pro blas- 23
phemijs dedi, sed mittens lignū in aquā,
dulce feci flumen. Quid tibi faciam Ia- 24
cob? Noluisti obedire Iuda. Transferam
me ad alias Gentes, & dabo eis nomen
meū, vt custodiant legitima mea. Quo- 25
niam me dereliquistis, & ego vos dere-
linquā. Petētibus vobis à me misericor- 26
diam, nō miserebor. Quando inuocabi-
tis me, ego nō exaudiam vos. Maculastis
enim manus vestras sanguine, & pedes
vestri impigri sunt ad cōmittenda homi- 27
cidia. Nū quasi me dereliquistis, sed vos-

Sap. 16, 20. Num. 20, 11. Isa. 5, 4.

Exo. 15, 29

Exo. 32, 8.

Isa. 1, 15.

ipsos, dicit Dñs. Hæc dicit Dñs omnipo- 28
tes, Nonne ego vos rogaui, vt pater filios,
& vt mater filias, & vt nutrix parulos
suos, vt esseris mihi in populum, & ego 29
vobis in Deū? & vos mihi in filios, & ego
vobis in patrē? Ita vos collegi, vt gallina 30
pullos suos sub alas suas. Modò aūt quid
faciā vobis? Proficiam vos à facie mea.
Mat. 23, 37. Esa. 66, 5. Oblationē cùm mihi attuleritis, auertā 31
faciem meam à vobis. Dies enim festos
vestros, & neomenias & circumcisiones
repudiauī. Ego misi pueros meos prophe- 32
tas ad vos, quos acceptos interfecistis, &
laniastis corpora eorū, quorū sanguinem
exquirā, dicit Dñs. Hæc dicit Dns om- 33
nipotens, Domus vestra deserta est. Pro-
ficiam vos sicut ventus stipulā, & filij 34
procreationē nō faciēt: quoniā mandatū
meū neglexerunt, & quod malū est corā
me, fecerūt. Tradā domos vestras popu- 35
lo venienti, qui me nō audiētes credunt:
quibus signa nō ostēdi, faciēt quæ præce-
pi. Prophetas non viderūt, & memora- 36
buntur iniquitatū eorum. Testor populi 37
venientis gratiā, cuius parunli exultāt eū
lætitia, me nō vidētes oculis carnalibus,
sed spiritu credentes quæ dixi. Et nunc 38
frater aspice, quę gloria: & vide populum
venientē ab Oriēte, quibus dabo duca- 39
tum Abrahā, Isaac, & Iacob, & Osee, &
Amos, & Michæ, & Ioel, & Abdiæ, &
Mala. 3, 1. Ionæ, & Naum, & Habacuc, Sophoniæ, 40
Aggæi, Zachariæ, & Malachiæ, qui & an-
gelus Dni vocatus est. CAP. II.
HAec dicit Dñs: Ego eduxi populum 1
istū de seruitute, quibus mādata de-
dī per pueros meos prophetas quos au-
dire noluerunt, sed irrita fecerūt mea cō-
silia. Mater quę eos generauit, dicit illis, 2
Ite filij, quia ego vidua sum & derelicta.
Educaui vos cū lætitia, & amisi vos eū 3
luctu & tristitia, quoniā peccastis coram
Dño Deo vestro, & quod malū est coram
eo fecistis. Modò aūt quid faciā vobis? 4
Ego vidua sum & derelicta: este filij, &
petite à Dño misericordiā. Ego aūt te 5
pater teste inuoco super matrē filiorū, q
noluerunt testamentū meum seruare, vt 6
des eis confusionē, & matrē eorū in di-
reptionē, ne generatio eorū fiat. Dispar-
gantur in Gentes nomina eorū, deleatur
à terra: quoniā spreuerunt sacramentum
Gen. 19, 2. meū. Væ tibi Assur, qui abscondis iniq- 8
uos penes te. Gēs mala, memorare quid
fecerim Sodomæ & Gomorrhæ, quorū 9
terra iacet in piceis glebis & aggeribus
cinerum. Sic dabo eos qui me non audie-
runt, dicit Dns omnipotens. Hæc dicit 10
Dñs ad Esdrā. Nuntia populo meo, quo-
niā dabo eis regnū Ierusalē, quod datu-
rus eram Israël. Et sumam mihi gloriā 11
illorum, & dabo eis tabernacula æterna,
quæ præparaueram illis. Lignū vitæ 12
erit illis in odore vnguēti, & non labora-
bunt, neq. fatigabūtur. Ite, & accipietis. 13
Rogate vobis dies paucos, vt immorētur.
Iam paratum est vobis regnum: vigilate. 14
Testare cælum & terrā. Contriui enim
malū, & creaui bonū, quia viuo ego, di- 15
cit Dñs. Mater amplectere filios tuos,
educa illos cū lætitia. Sicut colūba cōfir-
ma pedes eorum: quoniam te elegi, dicit 16
Dñs. Et resuscitabo mortuos de locis
suis, & de monumentis educā illos, quo- 17
niā cognoui nomē meū in Israël. Noli
timere mater filiorū, quoniā te elegi, di-
cit Dñs. Mittā tibi adiutorium pueros Exo. 15, 17
meos Isaiā & Ieremiā, ad quorū consiliū
sanctificaui, & parauī tibi arbores duo-
decim grauitas variis fructibus, & totī-
dem fontes fluentes lac & mel, & mōtes
immēsos septē, habētes rosam & liliū, in 20
quibus gaudio implebo filios tuos. Vi-
duā iustifica, pupillo iudica, egenti da, or- 21
phanū tuere, nudum vesti, confractū &
debilem cura, claudū irridere noli, tutare
mancū, & circum ad visionem claritatis
meæ admitte. Senem & iuuenem intra 22
muros tuos serua: mortuos vbi iuuene- Tob. 1, 17.
ris signans cōmenda sepulchro, & dabo
tibi primam sessionem in resurrectione
mea. Pausa & quiescе populus meus, 24
quia veniet requies tua. Nutrix bona
nutri filios tuos, confirma pedes eorum.
Seruosquos tibi dedi, nemo ex eis inter- 26
iet. eos ego enim requirā de numero tuo.
Noli fatigari. Cū enim venerit dies pres- 27
surę & angustiæ, alij plorabunt, & tristes
erūt: tu autē hilaris & copiosa eris. Ze- 28
labunt gentes, & nil aduersus te poterūt,
dicit Dns. Manus meæ tegent te, ne filij 29
tui gehennā videant. Iucundare mater
cū filiis tuis, quia ego te eripiā, dicit Do- 31
minus. Filios tuos dormientes memo-
rare, quoniā ego eos educam de lateribus
terræ, & misericordiā cū illis faciā: quo- 32
niā misericors sum, dicit Dñs omnipo-
tēs. Amplectere natos tuos vsq. dū ve-
nio & præstem illis misericordiā: quo- 33
niā exuberant fontes mei, & gratia mea
nō deficiet. Ego Esdras præceptū accepi
à Dño in monte Oreb, vt irem ad Israël,
ad quos cū venirem, reprobauerunt me, 34
& respuerunt mandatū Dñi. Idcoq. vo-
bis dico Gentes, quæ auditis, & intelligi-
tis, expectate pastorem vestrum, requiē
æternitatis dabit vobis: quoniam in pro-
ximo est ille qui in fine seculi aduenit. 35
Parati estote ad præmia regni, quia lux
perpetua lucebit vobis per eternitatē tē- 36
poris. Fugite vmbrā seculi huius: accipi-
te iucunditatē glorię vestræ. Ego testor 37
palām saluatorē meum. Commēdatum
donū accipite & iucundamini, gratias a-
gentes ei qui vos ad cælestia regna voca- 38
uit. Surgite, & state, & videte numerum
signatorum in conuiuio Dñi. Qui se de 39
vmbra seculi transtulerunt, splendidas
tunicas à Dño acceperunt. Recipe Sion 40
numerum tuum, & conclude candidatos
tuos qui legē Dñi cōpleuerunt. Filiorū 41
tuorū quos optabas plenus est numerus.

Apoc.7,9. Roga imperium Dñi, vt sanctificetur populus tuus qui vocatus est ab initio. Ego 42
Esdras vidi in mõte Sion turbã magnam,
quam numerare non potui, & omnes cã-
ticis collaudabant Dñm. Et in medio 43
eorum erat iuuenis statura celsus, emi-
nẽtior omnibus illis, & singulis eorũ ca-
pitib imponebat coronas, & magis exal-
tabatur. Ego aũt miraculo tenebar. Tũc 44
interrogaui angelum, & dixi, Qui sunt
hi Domine? Qui respondẽs, dixit mihi, 45
Hi sunt qui mortale tunicam depositue-
runt, & immortalẽ sumpserunt, & cõfes-
si sunt nomen Dei. Modo coronantur, &
accipiunt palmas. Et dixi angelo, Ilie 46
iuuenis quis est, qui eis coronas imponit,
& palmas in manus tradit? Et respon-
dens dixit mihi, Iste est filius Dei, quem 47
in sæculo confessi sunt: ego aũt magni-
ficare eos cœpi, qui fortiter pro nomine
Domini steterunt. Tunc dixit mihi an- 48
gelus, Vade, annuntia populo meo, qua-
lia & quanta mirabilia Dñi Dei vidisti.

CAP. III.

ANno tricesimo ruinæ ciuitatis eram 1
in Babylone, & cõturbatus sum su-
per cubiculo meo recũbens, & cogitatio-
nes meæ ascendebant super cor meum:
quoniam vidi desertionẽ Sion, & abun- 2
dantiã eorũ qui habitabant in Babylone.
& ventilatus est spiritus meus valde, & 3
cœpi loqui ad Altissimũ verba timorata,
& dixi, O dominator Dñe, tu dixisti
ab initio, quando plantasti terram & hoc 4
Gen.2,9. solus, & imperasti populo, & dedisti Ad
cõpus mortuũ: sed & ipsum figmẽtũ 5
manuũ tuarũ erat, & insufflasti in eũ spi-
ritũ vitæ, & factus est viuens cõra te, &
induxisti eũ in paradisio, quẽ plantauerat
dextera tua, antequã terra adueniret. Et 7
hunc mãdasti diligere viã tuã, & præteri-
uit eã, & statim instituisti in eo mortẽ,
Seum 3 MS. & in nationibus eius, & natæ sunt gẽtes,
& tribus, & populi, & cognationes quarũ
Ge.6, 12. nõ est numerus. Et ambulauit vnaquæ- 8
que gens in voluntate sua, & mira age-
bant cõra te, & spernebant præcepta tua.
Iterũ aũt in tẽpore induxisti diluuium 9
super inhabitantes sæculũ, & perdidisti eos.
Gen.7, 10 Et factũ est in vnoquoq; eorũ, sicut Ade 10
mori, sic his diluuium. Derelinquisti aũt 11
vnũ ex his Noe cum domo sua, & ex eo
1 Pet.3.20. iusti omnes. Et factum est, cũ cœpissent 12
multiplicari, qui habitabãt super terrã, &
multiplicauerũt filios & populos & Gẽ-
tes multas: & cœperũt iterũ impietatẽ
facere plus quã priores. Et factũ est, cũ 13
iniquitatẽ facerẽt cõra te, elegisti tibi vi-
Gen.17, 1. rũ ex his cui nomẽ erat Abrahã. Et di- 14
lexisti eũ, & demõstrasti ei solũ voluntatẽ
Gen.21,2. tuã: & dispositis ei testamentũ æternũ, 15
Rom.9,7. & promisisti ei vt non vnquã derelinqueres
Ge.25, 25. semen eius. Et dedisti ei Isaac, & Isaac
Exo. 19, 1. dedisti Iacob & Esau. Et segregasti tibi 16
Deut. 4, 10 Iacob, Esau aũt separasti. Et factus est Ia-
cob in multitudine magna. Et factũ est 17
cũm educeres semẽ eius ex Aegypto, ad-
18 duxisti super montẽ Sina. Et inclinasti
cælos, & statuisti terrã, & cõmouisti or-
bem, & tremere fecisti abyssos, & cõtur-
19 basti sæculũ. & trãsiit gloria tua portas
quatuor ignis & terræ motus, & spiritus
& gelu, vt dares semini Iacob legẽ, & ge-
20 nerationi Israel diligentiã. Et nõ abstu-
listi ab eis cor malignũ, vt faceret lex tua
21 in eis fructũ. Cor enim malignũ baiulãs
primus Adã transgressus & victus est, sed
22 & omnes qui de eo nati sũt. Et facta est
permanẽs infirmitas, & lex cũ corde po-
puli, cũ malignitate radicis: & discessit
23 quod bonũ est, & mansit malignum. Et
trãsierũt tẽpora, & ãniti sunt anni: &
24 suscitasti tibi seruũ nomine Dauid, &
dixisti ei ædificare ciuitatẽ nominis tui,
& offerre tibi in eadẽ thus & oblationes.
25 Et factũ est hoc annis multis, & derelí-
26 querũt qui habitabãt ciuitatẽ, in omni-
bus facietes sicut fecit Adã & omnes ge-
nerationes eius. vtebantur enim & ipsi
27 corde maligno. Et tradidisti ciuitatẽ tuã Ier. 19, 25.
28 in manibus inimicorũ tuorũ. Nunquid
meliora faciunt, qui habitãt Babylonem?
29 Et propter hoc dominabitur Sion? Factũ
est cũ venissem huc, & vidissem impie-
tates quarũ nõ est numerus: & delinquẽ-
tes multos vidit anima mea hoc tricesi-
30 mo anno, & excelsit cor meũ: quoniam
vidi quomodo sustines eos peccantes, &
pepercisti impiè agentibus, & perdidisti
populũ cuũ, & cõseruasti inimicos tuos,
31 & nõ significasti. Nihil memini quomo-
do debeat derelinqui via hæc. Nunquid
32 meliora facit Babylo quã Sion? aut alia
gens cognouit te præter Israel? aut quæ
tribꝰ crediderũt testamẽtis tuis, sicut Ia-
33 cob? Quarũ merces nõ cõparuit, neq;
labor fructificauit. Pertrãsiens enim per-
trãsiui in gẽtibus, & vidi abundãtes eas,
& nõ memorantes mandatorũ tuorum.
34 Nũc ergo põdera in statera nostras ini-
quitates, & eorũ qui habitãt in sæculo: &
nõ inuenietur nomẽ tuum, nisi in Israel.
35 Aut quando nõ peccauerũt in cõspectu
tuo, qui habitãt terrã? aut quę gẽs sic ob-
36 seruauit mãdata tua? Hos quidẽ per no-
mina inuenies seruasse mãdata tua: gẽtes
aũt nõ inuenies. CAP. IIII.

1 ET respõdit ad me angelus, qui missus
2 est ad me, cui nomẽ Vriel, & dixit
mihi, Excedes excelsit cor tuũ in sæculo
hoc, & comprehẽdere cogitas viã Altis-
3 simi. Et dixi, Ita Dñe meus. Et respõdit
mihi, & dixit, Tres vias missus sum osten-
dere tibi, & tres similitudines proponere
4 cõra te. de quibus mihi si renuntiaueris
viã ex his, & ego tibi demonstrabo viã
quã desideras videre, & docebo te, vnde
5 sit cor malignum. Et dixi, Loquere Dñe
meus. Et dixit ad me, Vade, pondera mi-
bi ignis pondus, aut mensura mihi flatũ
venti, aut reuoca mihi diem quę præter-
6 iit. Et respondi, & dixi, Quis naturorum

poterit facere vt me interroges de his?
Et dixit ad me, Si essem interrogans te, 7
dieẽs, Quantę habitationes sunt in corde
maris, aut quantæ venæ sunt in principio
abyssi, aut quãtæ venæ sunt super firma-
mentũ, aut qui sunt exitus paradisi: di- 8
ceres mihi fortasis, In abyssum non de-
scendi, neque in infernum adhuc, neq; in
cælum vnquã ascendi. nunc autẽ nõ in- 9
terrogauit te, nisi de igne, & vento, & die,
per quę trãsisti, & à quibus separari non
potes: & nõ respondisti mihi de eis. Et di- 10
xit mihi, Tu quæ tua sunt, tecum coado-
lescentia, nõ potes cognoscere: & quo- 11
modo poterit vas tuũ capere Altissimi
viã, & iã exterius corrupto sæculo intel-
ligere corruptionẽ euidẽtẽ in facie mea?
Et dixi illi, Melius erat nos nõ esse, quam 12
Iud.9, 8. adhuc viuẽtes viuere in impietatibus, &
2 Pe.2,5,15 pati, & non intelligere de quæ re. Et re- 13
spondit ad me, & dixit, Proficiscens pro-
fectus sum ad syluã lignorũ cãpi, & co- 14
gitauerunt cogitationẽ, & dixerunt, Ve-
nite & eamus, & faciamus ad mare bel-
lũ, vt recedat cora nobis, & faciamus no-
bis alias syluas. Et similiter fluctus ma- 15
ris & ipsi cogitauerũt cogitationẽ, & di-
xerunt, Venite ascendentes, debellemus
syluas cãpi, vt & ibi consumemus nobis-
metipsis aliã regionem. Et factus est co- 16
gitatus syluæ in vanũ. venit enim ignis,
& consumpsit eã. Similiter & cogitatus 17
fluctuũ maris. stetit enim arena, & pro-
hibuit eos. Si enim esses iudex horum, 18
quę inciperes iustificare, aut quę condẽ-
nare? Et respõdi, & dixi, Vtique vanam
cogitationẽ cogitauerũt. terra enim data
est syluæ, & mari locus portare fluctus
suos. Et respõdit ad me, & dixit, Bene tu 20
iudicasti: & quare nõ iudicasti tibi met-
ipsi? Quẽadmodũ enim terra syluæ data 21
est, & mare fluctib suis: sic qui super terrã
inhabitãt, quæ sunt super terrã intelligere
solũmodo possunt: & qui super cælos,
quæ super altitudinẽ cælorũ. Et respõdi, 22
& dixi, Deprecor te Dñe, vt mihi detur
sensus intelligẽdi. nõ enim volui inter- 23
rogare de superioribꝰ tuis, sed de his quæ
pertranseunt per nos quotidie: propter
quid Israel datus in opprobriũ gentibus:
quem dilexisti populũ, datus est tribubus
impiis, & lex patrũ nostrorũ in interitũ
deducta est, & dispositiones scriptæ nusquã
sunt: & pertranseuimus de sæculo, 24
vt locustæ, & vita nostra stupor & pauor,
& nec digni sumus misericordiã cõsequi.
Sed quid faciet nomini suo quod inuo- 25
catũ est super nos? & de his interrogaui.
Et respõdit ad me, & dixit, Si fueris plu- 26
rimũ scrutatus, frequẽter miraberis: quo-
niã festinans festinat sæculũ pertransire,
& nõ capit portare quæ in futuris tẽpo- 27
ribus iustis repromissa sunt: quoniã plo-
num iniustitia est sæculũ hoc, & infirmi-
tatibus. De quibus autẽ interrogas, dicã: 28
seminatũ enim est malũ, & necdũ venit
destructio ipsius. Si ergo non inuersum 29
fuerit quod seminatum est, & discesserit
locus vbi seminatũ est malum, non ve-
30 niet vbi seminatũ est bonum. Quoniã
gramẽ seminis mali seminatũ est in cor-
de Adam ab initio: & quantũ impietatis
generauit vsq. nunc, & generat vsq. cũm
31 veniat area? Aestima autẽ apud te gra-
mẽ mali seminis, quãtũ fructũ impieta-
32 tis generauit: quãdo secatæ fuerint spi-
cæ, quarũ nõ est numerus, quãm magnã
33 aream incipiet facere? Et respondi, & di- a Quo?
xi, aQuomodo, & quando hæc? Quare 2 MS.
34 modici & mali anni nostri? Et respondit
ad me, & dixit mihi, Nõ festines tu super
Altissimũ. Tu enim festinas inaniter esse
super ipsum. nam excessus tuus multus.
35 Nõne de his interrogauerunt animæ
iustorũ in promptuariis suis, dicẽtes, Vs-
quequo spero hic? & quãdo veniet fructus
36 areæ mercedis nostræ? Et respondit ad
ea Ieremiel archangelus, & dixit, Quãdo
impletus fuerit numerus seminũ vestro-
rum, quoniã in statera ponderauit sæculũ,
37 & mẽsura mensurauit tẽpora, & nume-
ro numerauit tempora, & nõ cõmouit,
nec excitauit vsquedũ impleatur prædi-
38 cta mẽsura. Et respõdi, & dixi, O Domi-
nator Dñe, sed & nos oẽs pleni sumus
39 impietate. Et ne fortè propter nos non
impleantur iustorũ arex, propter peccata
40 inhabitantiũ super terrã. Et respõdit ad
me, & dixit, Vade, & interroga prægnan-
tem, si quando impleuerit nouẽ mẽses
suos, adhuc poterit matrix eius retinere
41 partum in semetipsa? Et dixi, Nõ potest
Domine. Et dixit ad me, In inferno prõ-
ptuaria animarũ matrici assimilata sunt.
42 Quemadmodum enim illa festinat quæ
parit, effugere necessitatem partus: sic &
hæc festinat reddere ea quæ cõmendata
43 sunt. Ab initio tibi demonstrabitur de
44 his quæ concupiscis videre. Et respõ-
di, & dixi, Si inueni gratiam ante oculos
tuos, & si possibile est, & si idoneus sum,
45 demonstra mihi, si plusquã præteritum
sit habet venire, aut plura pertransierunt
46 supra quam futurũ est. Quid pertransi-
47 erit, scio: quid autẽ futurũ sit, ignoro. Et
dixit ad me, Sta super dexteram partẽ, &
demonstrabo tibi interpretatione simili-
48 tudinis. Et steti, & vidi: & ecce fornax
ardens transit cora me. & factũ est cũm
transiret flamma, vidi & ecce superauit
49 fumus. Post hæc transiit cora me nubes
plena aquæ, & immisit pluuiam impetu
multam. & cũm transisset impetus plu-
50 uiæ, superauerũt in ea guttæ. Et dixit ad
me, Cogita tibi: sicut crescit pluuia am-
plius quam guttæ, & ignis quã fumus: sic
superabundauit quæ transiit mensura.
51 superauerunt autem guttæ, & fumus: &
orani, & dixi, Putas viuo vsque in diebus
52 illis? vel quid erit in diebus illis? Respõ-
dit ad me, & dixit, De signis, de quibus
me interrogas, ex parte possũ tibi dicere:

de vita antè tua nō sum missus dicere tibi, sed nescio.

CAP. V.

DE signis autem ecce dies venient, 1
in quibus apprehendētur qui inhabitant terram in censu multo: & absconditur veritatis via: & sterilis erit à fide regio: Et multiplicabitur iniustitia su- 2
per hanc quā ipse tu vides, & super quā audisti olim. Et erit impositio vestigio 3
quā nunc vides regnare regionē, & videbunt eā desertā. Si autē tibi dederit Al- 4
tissimus viuere, viuebis post tertia tubā, & reluceſcet subitò sol nocti, & luna ter in die, & de ligno sanguis stillabit, & lapis dabit vocē suā, & populi cōmouebūtur: & regnabit quē nō sperāt qui inhabitant super terrā, & volatilia cōmigratione facient: & mare Sodomiticū pisces 7
reiiciet, & dabit vocē nocti, quā non nouerant multi. omnes autē audient vocem 8
eius. & chaos fiet per loca multa, & ignis frequenter remittetur, & bestiæ agreſtes transmigrabunt, & mulieres menstruatæ pariēt mōstra, & in dulcibus aquis salsæ 9
inuenientur: & amici omnes semetipsos expugnabunt: & absconditur tūc sensus, & intellectus separabitur in prōpturiū suum: & quærentur à multis, & nō inue- 10
nietur: & multiplicabitur iniustitia, & incontinētia super terrā. Et interrogabit 11
regio proximā suā, & dicet, Nunquid per te pertransiit iustitia iustū faciēs? Et hoc negabit. Et erit in illo tēpore, & iperabūt 12
homines, & nō impetrabūt: laborabūt, & nō dirigētur viæ eorū. Hæc signa dicere 13
tibi permissū est mihi: & si orauēris iterū & ploraueris, sicut & nunc, & ieiunaueris septē diebus, audies iteratò horū maiora. & euigilaui, & corpus meū horruit 14
valdè: & aīa mea laborauit, vt deficeret:

& tenuit me qui venit angelus, qui loquebatur in me, & confortauit me, & statuit 15
me super pedes. Et factū est in nocte sequēda, & venit ad me Salathiel dux populi, & dixit mihi, Vbi eras? & quare vultus 16
tuus tristis? An nescis, quoniā tibi creditus est Israēl in regione transmigrationis eorum? Exurge ergo, & gusta panē, 17
& non derelinquas nos, sicut pastor gregem suum in manibus luporū malignorum. Et dixi ei, Vade à me, & nō appro- 18
pies ad me. Et audiuit, vt dixi: & recessit à me. Et ego ieiunaui diebus septē vluians & plorans, sicut mihi exandauit Vriel angelus. Et factū est post dies septē, 19
& iterū cogitationes cordis mei molestæ erāt mihi valdè, & resumpsit anima mea 20
spiritū intellectus: & iterum cœpi loqui coram Altissimo sermones, & dixi, Dominator Domine, ex omni sylua terræ, & omnibus arboribus eius elegisti vineam 21
vnicam: Et ex omni terra orbis, elegisti 24
tibi foueā vnam: & ex omnibus floribus orbis elegisti tibi lilū vnū: & ex omni- 25
bus abyssis maris, replesti tibi ruū vnū: & ex omnibus ædificatis ciuitatibus, 26
sanctificasti tibimetipsi Sion: & ex omnibus creatis volatilibus, nominasti tibi 27
columbā vnā: & ex omnibus plasmatis pecoribus, prouidisti tibi ouem vnam: & ex omnibus multiplicatis populis, acquisiuisti tibi populum vnum: & ab omnibus probatam legem donasti huic quē 28
desiderasti populo. Et nūc Dne, vt quid tradidisti vnū pluribus? Et preparasti super vnā radice alias, & dispersisti vnicū 29
tuū in multis: & cōculcauerunt eū, qui cōtradicebant spōsionibus tuis, quiq; tuis 30
testamentis non credebant. Et si odiens odisti populū tuum, tuis manibus debet 31
castigari. Et factū est, cū locutus essem sermones, & missus est angel⁹ ad me, qui 32
antè venerat ad me præterita nocte, & dixit mihi, Audi me, & instrue te: & intende mihi, & adiciam corā te. Et dixi, 33
Loquere Domine meus. Et dixit ad me, Valde tu in excessu mentis factus es pro Israēl: an plus dilexisti eū, quam qui eū fecit? Et dixi ad eū, Nō Dne, sed dolens 34
locutus sum. Torquent enim me rones mei per omnē horā, quærentē apprehēdere semitā Altissimi, & inuestigare partem iudicij eius. Et dixit ad me, Non 35
potes. Et dixi, Quare Dne? Ad quid nascebar, aut quare nō fiebat matrix matris meæ mihi sepulchrū, vt nō viderē laborē 36
Iacob, & defatigationē generis Israēl? Et dixit ad me, Numera mihi quæ necdum venerāt, & collige mihi dispersas guttas, 37
& reuiri da mihi aridos flores, & aperi mihi clausa promptuaria, & produc mihi inclusos in eis flatus: demōstra mihi vocis imaginē: & tūc ostēdā tibi laborē quē 38
rogas videre. Et dixi, Dominator Dne, quis enim est qui potest hæc scire, nisi q 39
cū hominib⁹ habitationē nō habet? Ego autē insipiens, & quomodo potero dicere 40
de his quibus me interrogasti? Et dixit ad me, Quomodò nō potes facere vnū de his quæ dicta sunt: sic nō poteris inuenire iudicū meum, aut in fine charitatē, quā 41
populo promisi. Et dixi, Sed ecce Dne, tu prope es his qui in finem sunt: & quid facient qui ante me fuerunt, aut nos, aut 42
hi qui post nos? Et dixit ad me, Coronæ æstimabo iudicij meū. Sicut nō nouissimorū tarditas, sic nec priorū velocitas.

43 Et respondi, & dixi, Nec poteras facere eos qui fācti sunt, & qui sunt, & qui futuri sunt, in vnū, vt celerius iudicū tuū
44 ostenderes? Et respondit ad me, & dixit, Nō potest festinare creatura super creatorem, nec sustinere seculū eos qui in eo
45 creāti sunt, in vnū. Et dixi, Quomodo dixisti seruo tuo, quoniā viuificans viuificasti à te creatā creaturā in vnū, & sustinebat creatura: poterit & nunc portare
46 præsentes in vnum. Et dixit ad me, Interroga matricem mulieris, & dices ad eam, Et si parts, quare per tempus? Ro-
47 ga ergo eam: vt det decē in vnū. Et dixi, Non vtique poterit: sed secundū tempus.

Et di-

Et dixit ad me, Et ego dedi matricē terræ his qui seminati sunt super eā per tēpus. Quemadmodū enim infans nō parit ea quæ nenum sunt: sic ego disposui à
49 me creatū seculū. Et interrogani, & dixi, Cūm ita dederis mihi viā, loquar corā te: nā mater nostra, de qua dixisti mihi,
50 adhuc iuuenis est: si senectuti appropinquat. Et respōdit ad me, & dixit, Interroga eam quæ parit, & dicet tibi. Dices
51 enim ei, Quare quos peperisti, nunc non sunt similes his qui ante te, sed minores
52 statura? Et dicet tibi & ipsa, Alij sunt qui in iuuētute virtutis nati sunt: & alij qui sub tēpore senectutis, deficiente matrice sunt nati. Cōsidera ergo & tu, quo-
54 niā minori statura estis præ his qui ante vos: & qui post vos, minori quam vos,
55 quasi iā senescentes creaturæ, & fortitudine iuuētutis præterēuntes. Et dixi, Rogo Dne, si inueni gratiā ante oculos tuos, demōstra seruo tuo, per quē visites creaturam tuam.

CAP. VI.

ET dixit ad me, Initio terreni orbis, & 1
antequā staret exitus seculi, & antequā spirarēt cōuentiones ventorum, & 2
antequā sonarēt voces tonitruū, & antequā splenderēt nitores corusationum, & antequā cōfirmarentur fundamenta paradisi, & antequā viderētur decori flo- 3
res, & antequā cōfirmarentur motę virtutes, & antequā colligerentur innumerabiles militiæ angelorū, & antequam 4
extollerētur altitudines aëris, & antequā nominarentur mēsuræ firmamentorum, & antequā ascenderet camini in Sion, & 5
antequā inuestigarentur præsentes anni, & antequā abalienarentur eorū qui nūc peccāt adimentiones, & cōsignati essent qui fidē thesaurizauerūt: tūc cogitaui, 6
& facta sunt per me solū, & nō per alium: & finis per me, & nō per alium. Et re- 7
spondi, & dixi, Quæ erit separatio tēporū? aut quādo prioris finis, & sequentis initiū? Et dixit ad me, Ab Abrahā usq; 8
ad Isaac, quādo nati sunt ab eo Iacob & Esau, manus Iacob tenebat ab initio calcaneū Esau: finis enim huius seculi Esau, & principiū sequentis Iacob. Ho- 9
minis manus inter calcaneū & manum. Aliud noli quærere Esdra. Et respondi, 10
& dixi, O dominator Dne, si inueni gratiā ante oculos tuos, oro vt demonstres 11
seruo tuo finē signorū tuorū, quorū partē mihi demonstrasti nocte præcedenti.

Et respōdit, & dixit ad me, Surge super 13
pedes tuos, & audi vocē plenissimā sonitus. Et erit sicut commotio, nec com- 14
mouebitur locus, in quo stes super eum.

Ideo cūm loquitur, tu non expauesas, 15
quoniā de fine verbū & fundamentū terræ intelligitur, quoniam de ipsis sermo 16
tremiscit & cōmouetur, scit enim quoniā finē eorū oportet cōmuari. Et factum 17
est, cūm audissem, surrexi super pedes meos, & audiui: & ecce vox loquens, & 48
sonus eius sicut sonus aquarū multarū.

18 & dixit, Ecce dies venient, & erit quādo appropinquare incipiā, vt visitē habi-
19 tātes in terra: & quādo inquirere incipiā ab eis qui iniustē nocuerūt iniustitia
20 sua, & quando suppleta fuerit humilitas Sion, & cū superfuturum sit seculū quod incipiet pertrāire, hæc signa faciā. Libri
21 aperiētur ante faciē firmamēti, & omnes videbūt simul, & annuculi infantes loquētur vocibus suis, & prægnantes immaturos pariēt infantes triū & quatuor
22 mensiū, & viuent, & sussitabuntur. Et subito apparebūt seminata locanō seminata, & plena prompetuaria inbitō inuenientur vacua: & tuba canet cum sono,
23 quam cūm oēs audierint, subitò expauescēt. Et erit in illo tēpore, debellabunt
24 amici amicos vt inimici, & expauescet terra eū his: & venæ fontiū stabūt, & nō
25 decurrent in horis tribus. & erit, omnis qui derelictus fuerit ex omnib⁹ istis quibus prædixi tibi, ipse saluabitur, & vide-
26 bit salutare meū, & finē seculi vestri. Et videbunt qui recepti sunt homines, qui mortē nō gustauerūt à natiuitate sua, & mutabitur cor inhabitantiū, & conuerte-
27 tur in sensum aliū. Delebitur enim malīū, & extinguetur dolus. Florebit autē
28 fides, & vincetur corruptela, & ostendetur veritas quæ sine fructu fuit dieb⁹ tan-
29 tis. Et factū est, cūm loqueretur mihi, & ecce paulatim intuebar super eū ante
30 quē stabā, & dixit ad me hæc, Veni tibi ostēdere tēpus vēturæ noctis. Si ergo
31 iterū rogaueris, & iterū ieiunaueris septē diebus, iterū tibi renuntiabo horum
32 maiora per diē quā audiui. Audita est enim vox tua apud Altissimum. Vidit enim fortis directionē tuā, & prouidit pu-
33 dicitiā, quā à iuuētute tua habuisti: & propter hoc misit me demōstrare tibi hęc omnia, & dicere tibi, Cōnde, & noli timere, & noli festinare cū prioribus tē-
34 poribus cogitare vana, vt nō properes à
35 nouissimis tēporibus. Et factū est post hæc, & iterū ieiunaui septē diebus, vt supplerē tres hebdomā-
36 das, quæ dictæ sunt mihi. Et factum est in octaua nocte, & cor meum turbabatur iteratò in me, & cœpi loqui corā Altissi-
37 mo. Inflammabatur enim spiritus meus
38 valdè, & anima mea anxiabatur, & dixi, O Dne, loquens locutus es ab initio creaturæ in primo die, dicēs, Fiat cælum & terra: & tuū verbū opus perfectum.
39 Et erat tunc spiritus, & tenebræ circūferebātur, & silentiū, sonus vocis homi-
40 nis nondū erat absq; Tunc dixisti de thesauris tuis proferri lumē luminosum,
41 quo appareret opus tuū. Et die secundo creasti spiritū firmamēti, & imperasti ei vt diuideret & diuisionē faceret inter aquas, vt pars quædam sursum recederet,
42 pars vero deorsum maneret. Et tertia die imperasti aquis cōgregari in septima

parte terræ: sex vero partes siccasti & cõseruasti, vt ex his sint corã te ministrãtia seminata à Deo, & culta. Verbum enim 43
tuũ præcessit, & opus statim fiebat. Pro- 44
cessit enim subito fructus multitudinis
immensus, & cõcupiscentiæ gustus mul-
tiformes, & flores colore immutabili, &
odores odoramenti ingestigabiles: & die
tertia hæc facta sunt. Quarta autem die 45
imperasti fieri solis splendorẽ, lunæ lu-
men, stellarũ dispositionẽ: & imperasti 46
eis, vt deservirent futuro plasmato ho-
mini. Quinto autẽ die dixisti septimæ 47
parti, vbi erat aqua congregata, vt pro-
crearet animalia, & volatilia, & pisces: &
ita fiebat. aqua muta, & sine anima quę 48
Dei nutu iubebantur, animalia faciebat,
vt ex hoc mirabilia tua nationes enar-
rent. Et tunc cõseruasti duas animas: 49
nomẽ vni vocasti Henoch, & nomẽ se-
cundæ vocasti Leuiathã, & separasti ea 50
ab alterutro. Non enim poterat septima
pars, vbi erat aqua cõgregata, capere ea.
Et dedisti Henoch vnã partẽ, quæ suc- 51
cata est tertio die, vt habitet in ea, vbi fũt
mõtes mille. Leuiathan autẽ dedisti se- 52
ptimã partẽ humidã, & seruasti eã, vt fiat
in denorationẽ quibus vis, & quãdo vis.
Sexto autẽ die imperasti terræ, vt crea- 53
ret corã te iumẽta, & bestias, & reptilia:
& super his Adã, quẽ cõstituisti ducem 54
super omnibus factis quæ fecisti, & ex eo
educimur nos oes, quẽm̃q. elegisti popu-
lum. Hæc autẽ omnia dixi corã te Dñe, 55
quia propter nos creasti seculũ. Resi- 56
duas autẽ gẽtes ab Adã natas dixisti eas
nil esse, & quoniã faliuæ assimilate sunt,
& quasi stillicidiũ de vase similasti abũ-
dantiã eorũ. Et nunc Dñe, ecce, istæ gẽ- 57
tes quę in nihilũ deputatæ sunt, cœperũt
dominari nostri, & devorare: nos autẽ 58
populus tuus, quẽ vocasti primogenitum
vnigenitũ æmulatorẽ tuũ, traditi sumus
in manibus eorũ: & si propter nos crea- 59
tum est seculum, quare non hæreditatem
possidemus cum seculo? Vsquequò hæc?

CAP. VII.

ET factũ est, cũm finissem loqui verba 1
hæc, missus est ad me angelus qui
missus fuerat ad me primis noctib⁹, & 2
dixit ad me, Surge Esdra, & audi sermo-
nes quos veni loqui ad te. Et dixi, Lo- 3
quere Deus meus. Et dixit ad me, Mare
positũ est in spatioso loco, vt esset altũ &
immensum: erit autẽ ei introitus in an- 4
gusto loco positus, vt esset similis flumi-
nibus. Quis enim volẽs voluerit ingre-
di mare, & videre eũ, vel dominari eius: 5
si nõ trãseirit angustũ, in latitudinẽ quo-
modo venire poterit? Itẽ aliud, Ciuitas 6
est ædificata, & posita in loco cãpestri: est
autẽ plena omnũ bonorũ: introit⁹ eius
angustus & in præcipiti positus, vt esset 7
à dextris quidẽ ignis, à sinistris aqua alta:
semita autẽ est vna sola inter eos posi- 8
ta, hoc est, inter ignẽ & aquã, vt non ca-
piat semita, nisi solummodò vestigiũ ho- 9
minis. Si autẽ dabitur ciuitas homini
in hæreditatẽ, si nunquã ante positũ pe-
riculũ pertrãserit, quomodò accipiet hæ
reditatẽ suã? Et dixi, Sic Dñe. & dixit 10
ad me, Iste est & Israel pars. Propter eos 11
enim feci seculũ: & quãdo trãsgressus est
Adã cõstitutiones meas, iudicatũ est quod
factũ est. Et facti sunt introitus huius 12
seculi anguſti, & dolentes, & laboriosi:
pauci autẽ & mali, & periculorũ pleni, &
labore magnopere fulti: nã matoris se- 13
culi introitus spatiosi & securi, & facié-
tes immortalitatis fructũ. Si ergo ingre- 14
dientes nõ fuerunt ingressi qui viuunt,
angusta & vana hæc eo poterunt recipe-
re quæ sunt reposita. Nunc ergo quare 15
tu cõturbaris, cũ sis corruptibilis? & quid
moueris tu, cum sis mortalis? Et quare 16
nõ accepisti in corde tuo quod est futu-
rũ, sed quod in præsenti? respõdi & di-
xi, Dominator Dñe, ecce dispositisti lege
tua, quoniã iusti hæreditabũt hæc; impij
autẽ peribunt. Iusti autẽ ferẽt angustia, 18
sperãtes spatiosa. qui enim impiè gesse-
runt, & anguſta passi sunt, & spatiosa nõ
videbũt. Et dixit ad me, Non est iudex 19
super Deũ, neq. intelligẽs super Altissi-
mũ. Pereũt enim multi præsentes, quia 20
neglẽtur quæ antè posita est Dei lex.
Mandãs enim mãdauit Deus venienti- 21
bus, quãdo venerũt, quid facientes viue-
rẽt, & quid obseruãtes nõ punirẽtur. Hi 22
autẽ nõ sunt persuasi, & contradixerũt ei,
& cõstituerunt sibi cogitamẽ vanitatis,
& proposuerũt sibi circumuẽtiones deli- 23
ctorũ, & sup̃ dixerũt Altissimo nõ esse,
& vias eius nõ cognouerũt, & legẽ eius 24
spreuerũt, & spõsiones ei⁹ abnegauerũt,
& in legi timis eius fidẽ nõ habuerũt, &
opera eius nõ perfecerunt. propter hoc 25
Esdra vacua vacuis, & plena plenis. Ec- 26
ce tẽpus veniet, & erit quãdo veniẽt si-
gna quæ prædixi tibi, & apparebit spon-
ta, & appareẽtes ostẽdetur quæ nũc sub-
ducitur terra: & omnis qui liberatus est 27
de prædictis malis, ipse videbit mirabilia
mea. Reuelabitur enim filius meus Ie- 28
sus cum his qui cũ eo sunt, & iucunda-
bũtur qui relicti sunt in annis quadrin-
gentis. Et erit post annos hos, & morie- 29
tur filius meus Christus, & omnes qui
spirameñtũ habẽt homines: & cõuer- 30
tetur seculũ in antiquũ silentium diebus
septem, sicut in prioribus iudiciis, ita vt
nemo derelinquatur. Et erit post dies 31
septẽ, & excitabitur quod nondũ vigilat
seculũ, & morietur corruptum: & terra 32
reddet quæ in ea dormiunt, & puluis qui
in eo silẽtio habitat, & promptuaria red-
dent quæ eis commendatæ sunt animæ.
Et reuelabitur Altissimus super sedem 33
iudicij, & pertrãsibũt miseriæ, & lõga-
nimitas cõgregabitur. Iudiciũ autẽ so- 34
lum remanebit, veritas stabit & fides cõ-
ualescet, & opus subsequetur, & merces 35

ostendetur, & iustitiæ vigilabũt, & iniu- 36
stitiæ nõ dominabuntur. Et dixi, Pri-
mus Abrahã propter Sodomitas orauit,
Gen. 18, 23 & Moyses pro patribꝰ qui in deserto pec- 37
Exo. 32, 11. cauerũt, & qui post eũ prãsIsrael in die-
2 Re. 20, 17. bus Achaz, & Samuelis, & Dauid pro 38
2 Par. 6, 14. cõfractione, & Salomõ pro eis qui vene-
3 Re. 17, 21. rũt in sanctificationẽ, & Elias pro his 39
& 18, 25. qui pluuiã acceperunt, & pro mortuo vt
4 Re. 19, 15. viueret, & Ezechias pro populo in die- 40
bus Sennacherib, & multi pro multis. Si 41
ergo modo quando corruptibile increuit
& iniustitia multiplicata est, & orauerũt
iusti pro iniustis: quare & nũc sic nõ erit?
Et respõdit ad me, & dixit, Præsens se- 42
culũ nõ est finis, gloria in eo frequẽ ma-
net: propter hoc orauerũt pro imualidis.
Dies enim iudicij erit finis tẽporis hu- 43
ius, & initiũ tẽporis futuræ immortali-
tatis, in quo transiit corruptela: soluta
est intemperãtia, abscissa est incredulitas:
creuit autẽ iustitia, orta est veritas. tunc 45
enim nemo poterit saluare eũ qui perit,
neq. demergere qui vicit. Et respondi,
& dixi, Hic est sermo meus primus & 46
nouissimus, quoniã melius erat non dare
terrã Adã, vel cùm id dedisset, cõercere
eũ vt nõ peccaret. Quid enim prodest 47
Rom. 5, 2. hominibus in præsenti viuere in tristitia,
& mortuos sperare punitionem? O tu 48
quid fecisti Adã? Si enim tu peccasti, non
est factus solus tuus casus, sed & noster
qui ex te aduenimus. Quid enim pro- 49
dest nobis si promissum est nobis im-
mortale tẽpus: nos autẽ mortalia opera
egimus? Et quoniã prædicta est nobis 50
pereuntis spes: nos vero pessimi vani fa-
cti sumus. Et quoniã reposita sunt no- 51
bis habitacula sanitatis & securitatis:
nos vero maiè cõuersati sumꝰ. Et quo- 52
niã reposita est gloria Altissimi protegere
eos qui tardè cõuersati sunt: nos autem
pessimis vijs ambulauimus. Et quoniã 53
ostendetur paradisus, cuius fructus incor-
ruptus perseuerat, in quo est securitas &
medela: nos verò nõ ingrediemur, in 54
ingratis enim locis cõuersati sumus. Et
quoniã super stellas fulgebũt facies corũ
qui abstinentiã habuerũt: nostræ autem
facies supra tenebras nigrẽ. nõ enim eo- 56
gitauimus viuẽtes quãdo iniquitatẽ fa-
ciebamus, quòd incipiemus post mortẽ
pati. Et respondit, & dixit, Hoc est co- 57
gitamentũ certaminis quod certabit qui
super terrã natus est homo, vt si victus 58
fuerit, patiatur quod dixisti: si autẽ vice-
rit, recipiet quod dico: quoniam hæc est 59
vita quã Moyses dixit cùm viueret, ad
populũ, dicẽs, Elige tibi vitam vt viuas.
Deu. 30, 19 Nõ credidẽrunt autẽ ei, sed nec post eũ 60
prophetis: sed nec mihi qui locutus sum
ad eos. quoniã nõ esset tristitia in per- 61
ditionẽ eorũ, sicut futurũ est gaudiũ su-
per eos, quibus per nata est salus. Et re- 62
spondi, & dixi, Scio Dñe, quoniã vocatus
est Altissimus misericors in eo, quòd mi- 63
sereatur his qui nondũ in seculo aduene-
runt, & quòd misereatur illis qui con- 64
uersionẽ faciunt in lege eius: & longa-
nimis est, quoniã longanimitatẽ præstat
his qui peccauerunt quasi suis operibus;
& munificus est, quoniã quidẽ donare 65
vult pro exigentijs: & multę misericor- 66
diæ, quoniã multiplicat magis misericor
dias his qui præsentes sunt, & qui præ-
terierũt, & qui futuri sunt. Si enim nõ
multiplicauerit misericordias suas, non 67
viuificabitur seculũ cum his qui inhære-
ditabunt in eo. Et donat: quoniam si nõ 68
donauerit de bonitate sua, vt alleuentur
hi qui iniquitatẽ fecerunt, de suis iniqui-
tatibus non poterit decies millesima pars
viuificari hominũ. & iudex si nõ ignos- 69
cerit his qui erunt sunt verbo eius, &
deleuerit multitudinẽ contentionũ: nõ 70
forsãsis derelinquerentur in innumera-
bili multitudine, nisi pauci valde.

CAP. VIII.

1 ET respondit ad me, & dixit, Hoc se-
culũ fecit Altissimus propter multos,
2 futurũ autẽ propter paucos. Dicã autẽ
corã te similitudinem Esdra. Quomodo
autẽ interrogabis terrã, & dicet tibi, quo-
niã dabit de habitã terrã multã magis vnde fiat fi-
3 tile, parũ autẽ pulueré vnde aurũ fit:
sic & actus præsentis seculi. Multi qui-
dẽ creati sunt, pauci autem saluabuntur.
4 Et respõdi, & dixi, Absorbe ergo anima
5 sensum, & deuora quod sapis. cõuersti
enim obambãtes, & prophetare volẽs⁹. Nec volens 3
enim tibi datũ est spatiũ, nisi solummo- MS.
6 do viuere. O Dñe, si nõ permittes seruo
tuo, vt oremus corã te, & des nobis semẽ
cordi, & sensui cultura, vnde fructus fiat,
vnde viuere possit omnis corruptus, qui
7 portabit locũ hominis? Solus enim es,
& vna plasmatio nos sumus manũ tua-
8 rũ, sicut locutus es: & quomodo nũc in
matrice plasmatum est corpus, & præstas
membra: cõseruatur in igne & aqua tua
creatio: & nouem mẽsibus portatur a
plasmatio tua creatura quæ in ea creata
9 est: ipsum autẽ quod seruat, & quod ser
uatur, vtraque seruabuntur: seruataque
quandoq. iterũ reddit matrix, quæ in ea
10 creuerũt. Imperasti enim eo ipsis mẽ-
bris, hoc est mamillis præbere lac fructui
11 mamillarũ, vt nutriatur id quod plasmatũ est vsq. in tẽpus aliquod, & postea
12 dispones eũ tuæ misericordiæ. Enutri-
es eũ tua institia, & eruditi eum in lege
13 tua, & corripiesti eum tuo intellectu: &
mortificabis eũ, vt tuã creaturã: & viui-
14 ficabis eũ, vt opus tuũ. Si ergo perdi-
deris eũ qui tanus laboribus plasmatus
est: tuo iussu facile est ordinari. vt & id
15 quod flebat seruaretur. Et nũc Dñe di-
cã, de omni homine tu magis scis: de po-
16 pulo autẽ tuo, ob quẽ doleo: & de hæ-
reditate tua, propter quã lugeo: & prop-
ter Israel, propter quẽ tristis sum; & de
17 Iacob, propter quẽ doleo: ideo incipiã

orare cora te pro me, & pro eis: quoniam video lapsus nostros qui inhabitam⁹ terrā. Sed audiui celeritatē iudicis qui futurus est. Ideo audi uocē meā, & intelligē sermonē meū, & loquar coram te. Initium verborū Esdræ priusquam assumeretur: & dixi Dñe, qui inhabitas seculū, 20 cuius oculi eleuati in superna & aēre: & 21 cuius throni⁹ inæstimabilis, & gloria incomprehensibilis: cui astat exercitus angelorū cum tremore, quorū seruitio in 22 vento & igni cōuertitur: cuius verbum verū, & dicta perseuerantia: cuius ius̄io 23 fortis, & dispositio terribilis: cuius aspectus arefacit abyssos, & indignatio tabescere facit montes, & veritas testificatur: exaudi orationē serui tui, & auribus 24 percipe precationē figmenti tui. Dum 25 enim viuo, loquar: & dū sapio, respōdebo. nec respicias populi tui delicta, sed 26 qui tibi in veritate seruiunt. Nec intendas impia gentiū studia, sed qui tua testimonia cū doloribus custodierunt. Nec 28 cogites qui in cōspectu tuo false cōuersati sunt, sed memorare qui ex voluntate tua timorē cognouerunt. Neq. velueris 29 perdere, qui pecudū mores habuerūt: sed respicias eos qui legē tuā splendidē docuerunt. Nec indigneris eis qui bestijs 30 peiores indicati sunt: sed diligas eos qui semper in tua iusti⁹tia cōfidunt, & gloria.

Quoniam nos & patres nostri talibus 31 morbis languemus: tu autē propter nos peccatores misericors vocaberis. Si enim desideraueris vt nostri misereatis, 32 tunc misericors vocaberis, nobis autē no habentibus opera iustitiæ. Iusti enim, 33 quib⁹ sunt opera multa reposita, ex propriis operibus recipiēt mercedē. Quid 34 est enim homo, vt ei indigneris: aut genus corruptibile, vt ita amarus sis de ipso? In veritate enim nemo de genitis est 35 qui nō impiè gesit, & de contentibus qui nō deliquit. In hoc enim apparebitur iustitia tua, & bonitas tua Dñe, 36 cum misert⁹ fueris eis qui nō habēt substantiā bonorū operū. Et respondit ad 37 me, & dixit, Recte locutus es aliqua: & iusta sermones tuos, sic & fiet. quoniā 38 nō verē cogitabo super plasma eorū qui peccauerūt ante mortē, ante iudiciū, ante perditionē: sed iucundabor super iusto- 39 rum figmentū, & memorabor peregrinationis quoque, & saluationis, & mercedis receptionis. Quo modo ergo lo- 40 cutus sum, sic & est. Sicut enim agricola serit super terrā semina multa, & plātationes multitudinis plantat, sed nō in tēpore omnia quæ seminata sunt, saluātur, sed nec omnia quæ plātata sunt, radicabunt: sic & qui in seculo seminati sunt, nō oēs saluābūtur. Et respondi, & 42 dixi, Si inueni gratiā, loquar. Quo mo- 43 do semē agricolæ si nō accederit, aut nō acceperit pluuiā tuā in tēpore, aut si corruptū fuerit multitudine pluuiæ, sic perit: & similiter homo qui manibus tuis plasmatus est, & tu ei imago nominatus; quoniā similatus es ei, propter quē omnia plasmasti, & similasti semini agricolæ. Non iratcaris super nos, sed parce populo tuo, & miserere hereditati tuæ. Tu autē creaturæ tuæ misereris. Et respōdit ad me, & dixit, Quæ sunt præsentia præsentibus, & quæ futura futuris.

Multū enim tibi restat, vt possis diligere meā creaturā super me: tibi autem frequēter & ipsi proximaui, iniustis autē nunquā. Sed & in hoc mirabilis es cora Altissimo, quoniam humiliasti te sicut decet te: & nō iudicasti te, vt inter iustos plurimū glorificeris. Propter quod miseriæ multæ, & miserabiles efficiētur eis qui habitāt seculū in nouissimis: quia in multa superbia ambulauerūt. Tu autē pro te intellige, & de similibus tuis inquire gloriā. Vobis enim apertus est paradisus, plātata est arbor vitæ, præparatū est futurū tēpus, præparata est abūdātia, ædificata est ciuitas, probata est requies, perfecta est bonitas & perfecta sapientia. Radix mali signata est à vobis: infirmitas, & tinea à vobis abscōsa est: & in inferuum fugit corruptio in oblitione. Trāsierūt dolores, & ostēsus est in fine thesaur⁹ immortalitatis. Noli ergo adiicere inquirēdo de multitudine eorū qui pereūt. Nā & ipsi accipiētes libertatē, spreuerūt Altissimū, & legē eius contēpserūt, & vias eius dereliquerūt. Adhuc autē iustos eius cōculcauerūt, & dixerūt in corde suo nō esse Deum: & quidē sciētes quoniā moriūtur. Sicut enim vos suscipiēt quæ prædicta sunt: sic eos sitis & cruciatus, quę præparata sunt. nō enim voluit hominē disperdi. Sed & ipsi qui creati sunt, coinquinauerūt nomē ei⁹ qui fecit eos: & ingrati fuerūt ei qui præparauit eis vitā. Quapropter iudiciū meū modò appropinquat. Quæ nō omnibus demōstraui, nisi tibi, & tibi similib⁹ pauc̄is. Et respōdi, & dixi, Ecce nunc Dñe demōstrasti mihi multitudine signorum, quę incipies facere in nouissimis: sed nō demōstrasti mihi qui⁹ tēpore. CAP. IX.

ET respondit ad me, & dixit, Metiens metire tēpus in semetipso: & erit cū videris, quādo trāsierit pars quædā signorū quę prędicta sunt, tūc intelliges quoniā ipsum est tēpus, in quo incipiet Altissimus visitare seculū quod ab eo factū est. Et quādo videbitur in seculo motio locorū, & populorū turbatio, tūc intelliges quoniā de his erat Altissimus locutus à diebus qui fuerūt ante te ab initio. Sicut enim omne quod factū est in seculo initium habet, pariter & cōsummationem, & consummatio est manifesta: sic & Altissimi tempora initia habent manifesta in prodigiis & virtutib⁹, & cū- 7 summationes in actu & in signis. Et erit, omnis qui saluus factus fuerit, & qui

poterit

poterit effugere per opera sua & per fidē, in qua credidistis, relinquetur de prædictis periculis, & videbit salutare meum in terra mea, & in finibus meis, quoniam sanctificaui me à seculo. Et tūc miserebuntur qui nūc abusi sunt vias meas: & in tormentis cōmorabūtur hi qui eas proiecerūt in cōtemptu. Qui enim nō cognouerūt me, viuētes beneficia cōsecuti: & qui satiātī sunt legē meā, cūm adhuc erāt habētes libertatē, & cū adhuc esset eis apertus pœnitentiæ locus, nō intellexerunt, sed īpreuerūt: hos oportet post mortem in cruciamēto cognoscere. Tu ergo noli adhuc curiosus esse, quomodo impij cruciabūtur: sed inquire quomodo iusti salvabūtur, & quorū seculū, & propter quos seculū, & quādo. Et respōdi, & dixi, Olim locut⁹ sum, & nūc dico, & posthæc dicā: quoniā plures sunt qui pereunt quā qui saluabuntur: sicut multiplicatur fluctus super guttā. Et respondit ad me, & dixit, Qualis ager, talis & semina: & quales flores, tales & tinctūræ: & qualis operator, talis & creatio: & qualis agricola, talis cultura: quoniā tēpus erat seculi. Et nūc cùm essem parans eis his qui nūc sūt, antequā fieret seculū, in quo habitarēt: & nemo mihi cōtradixit. tūc enim quisq., & nunc creator⁹ in mundo hoc parato, & messe indeficienti, & lege inuestigabili corrupti sunt mores eorum.

Et cōsideraui seculum, & ecce erat periculum propter cogitationes quæ in eo aduenerunt. Et vidi, & peperci ei valde: & seruaui mihi acinū de botro, & plātationem de tribu multa. Pereat ergo multitudo quæ sine causa nata est, & seruetur acinus meus, & plātatio mea: quia cū multo labore perfeci. Tu autē si adhuc intromittas septē dies alios, sed non ieiunabis in eis: ibis in cāpum florū, vbi domus nō est ædificata: & māducabis flōlūmodo de florib. cāpi, & carnē nō gustabis, & viuū nō bibes, sed flōlūmodo flores. deprecare altissimū sine intermissione, & veniā, & loquar tecū. Et processi⁹ sum, sicut dixit mihi, in cāpum qui vocatur Ardath, & sedi ibi in floribus. Et de herbis agri māducaui, & facta est esca earū mihi in satietatē. Et factū est post dies septē, & ego discumbebā supra fœnū, & cor meū iterū turbabatur sicut antè. Et apertū est os meū, & inchoaui dicere cora Altissimo, & dixi, O Dñe, te nobis ostēdens ostēdis ex patrib. nostris in deserto, quod non calcatur, & infructuoso, quādo erāt exeūtes de Aegypto: & dicēs dixisti, Tu Israēl audi me, & semē Iacob intēde sermonib. meis. Ecce enim ego semino in vobis legem meā, & faciet in vobis fructū, & glorificabimini in eo per seculū. Nā patres nostri accipientes legē, nō seruauerunt, & legitima mea nō custodierūt, & factus est fructus legis nō parēs: nec enim poterat, quoniā tu⁹ erat. Nā qui acceperūt, perierūt, nō custodiētes quod in eis seminatū fuerat. Et ecce, cōsuetudo est, vt cū acceperit terra semē, vel nauē mare, vel vas aliquid esca⁹ vel potum: cū fuerit exterminatū id in quo seminatū est, vel in quod missum est; simul īd quod seminatū, vel missū est, vel quæ suscepta sunt, exterminātur, & suscepta iā nō manēt apud nos: sed no bis sic nō factū est. Nos quidē qui legē accepimus peccātes periuimus, & cor nostrū quod suscepit ea: nā lex nō perit, Isa.48,1. Et sed permānsit in suo labore. Et cùm loquerer hæc in corde meo, respexi oculis meis, & vidi mulierē in dextera parte. & ecce hæc lugebat, & plorabat cum voce magna. & animo dolebat valde, & vestimēta ei⁹ diſſissa, & cinis sup caput eius. Et dimisi cogitatus, in quibus erā cogitās, & cōuersus sum ad ea, & dixi ei, Vt quid fles? & quid doles animo? Et dixit ad me, Dimitte me Dñe meus, vt defleā me, & addicia dolorē: quoniā valde amaro fum animo, & humiliata sum valde. Et dixi ei, Quid passa es? dic mihi. Et dixit ad me, Sterilis fui ego famula tua, & nō peperi habēs marituū annis triginta. Ego enim per singulas horas, & per singulos dies, & annos hos triginta depreor Altissimū nocte ac die. Et factū est, post triginta annos exaudiuit me Deus ancillā tuā, & vidit humilitatē meam, & attēdit tribulationi meę, & dedit mihi filiū: & iucūdata sum sup cū valde ego, & vir meus, & oēs ciues mei, & honorificabamus valde Fortē. Et nutriui eum cū labore multo. Et factū est, cùm creuisset, & venisset accipere vxorem, feci diē epuli.

CAP. X.

ET factū est, cùm introisset filius meus in thalamo suo, cecidit, & mortuus est: & euertimus omnes lumina, & surrexerunt oēs ciues mei ad consolandum me, & quieui vsq. in alium diē vsq. nocte. Et factum est, cùm oēs quieuissent vt me cōsolarentur vt quiescerē: & surrexi nocte, & fugi: & veni sicut vides in hoc cāpo: & cogito iā nō reuerti in ciuitatē, sed hīc cōsistere: & neq. māducare, neq. bibere, sed sine intermissione lugere & ieiunare vsq. dū moriar. Et dereliqui sermones in quib. erā, & respōdi cū iracūdia ad eā, & dixi, Stulta super oēs mulieres, nō vides luctū nostrum, & quæ nobis cōtingunt? Quoniā Sīō mater nostra omni tristitia cōtristatur, & humilitate humiliata est, & luget validissimē. Et nūc quoniā oēs lugemus, & tristes sumus; quoniā oēs cōtristati sumus, tu autē cōtristaris in vno filio? Interroga enim terrā, & dicet tibi: quoniam hæc est, quæ debeat lugere casum tantorū super eā germinantiū. Et ex ipsa ab initio omnes nati, & alii venient: & ecce, pęnè omnes in perditionē ambulant, & exterminium sit multitudo eorum.

Et quis ergo debet lugere magis, nisi 11
hæc quæ tã magnã multitudinẽ perdidit,
quàm tu, quę pro vno doles? Si autẽ dicis
mihi, Quoniã nõ est planctus meus si- 12
milis rectrę; quoniã fructum ventris mei
perdidi, quẽ cum mœroribus peperi, &
cũ doloribus genui: terra autẽ secundũ 13
viã terræ, abiit q̃ in eam ulticudo p̃fens,
quo modo euẽnit: & ego tibi dico, sicut 14
tu cũ labore peperisti, sic & terra dat fru-
ctũ suum homini ab initio ei qui fecit eã.
Nunc ergo retine apud temetipsam do- 15
lorẽ tuum, & fortiter fer qui tibi cõtige-
runt casus. Si enim iustificaueris termi 16
num Dei, & cõsilium suũ recipies in tẽ-
pore, & in talibus collaudaberis. Ingre- 17
dere ergo in ciuitatẽ ad virũ tuũ. Et di-
xit ad me, Nõ faciã, neq; ingredixe ci- 18
uitatẽ, sed hîc moriar. Et apposui ad- 19
huc loqui ad eã, & dixi, Noli facere hũc 20
sermonẽ, sed cõsenti persuadẽti. Quot e-
nim casus Siõ? Cõsolare propter dolorẽ
Ierusalẽ. Vides enim quoniã sanctifica- 21
tio nostra deserta effecta est, & altare no-
strum demolitum est, & templum nostrum
destructũ est, & psalterium nostrũ hu- 22
miliatũ est, & hymnus cõticuit, & exul-
tatio nostra diduluta est, & lumen cãde-
labri nostri extinctũ est, & arca testa-
mẽti nostri direpta est, & sancta nostra cõta-
minata sunt, & nomen quod inuocatum
est super nos, penè prophanatum est: &
liberi nostri cotumelijs pasti sunt, & sa-
cerdotes nostri succẽsi sunt, & Leuitæ no-
stri in captiuitatẽ abierũt, & virgines no-
strę coinquinatę sunt, & mulieres nostrę
vim passæ sunt, & iusti nostri rapti sunt,
& paruuli nostri perditi sunt, & iuuenes
nostri seruierunt, & fortes nostri inualidi
facti sunt: & quod omniũ maxẽ, signaculũ Siõ, quoniã resignata est de gloria sua,
nã & tradita est in manibus eorũ qui nos
oderunt. Tu ergo exeute tuã tristitiam 24
multã, & depone abs te multitudinẽ do-
lorum, vt tibi reproprietur Fortis, & re-
quiẽ faciet tibi Altissimus requietionẽ
laborum. Et factum est, cũ loquebar ad 25
eã, facies eius fulgebat subitò & species,
eorusus fiebat visus eiꝰ, vt essem pauẽs
valde ad eã, & cogitarem quid esset hoc.
Et ecce, subitò emisit sonitũ vocis ma- 26
gnum timore plenũ, vt cõmoueretur terra à mulieris sono. & vidi: & ecce, am- 27
plius mulier nõ cõparebat mihi, sed ciuitas ædificabatur, & locus demõstrabatur
de fundamẽtis magnis: & timui, & clamaui voce magna, & dixi, Vbi est Vriel 28
angelꝰ, qui à principio venit ad meꝰ quoniã ipse me fecit venire in multitudine
in excessu mẽtis huius, & factus est finis
meꝰ in corruptionẽ. & oratio mea in im-
properiũ. Et cũ essem loquẽs ego hæc, 29
ecce venit ad me, & vidit me: & ecce e- 30
rã positus vt mortuus, & intellectus meꝰ
alienatus erat, & tenuit dexterã meam,
& cõfortauit me, & statuit me sup pedes

31 meos, & dixit mihi, Quid tibi est? &
quare cõturbatus est intellectꝰ tuꝰ, & fe-
sus cordis tuiꝰ & quare cõturbaris? Et di-
32 xi, Quoniã dereliquisti me, & ego qui-
dẽ feci secũdũ sermones tuos, & exiui in
cãpum: & ecce vidi, & video quod non
33 possum enarrare. Et dixit ad me, Sta vt
34 vir, & cõmouebo te. Et dixi, Loquere
Dñe meus tu in me, noli me derelinque-
35 re, vt nõ frustra moriar: quoniam vidi
quæ nõ sciebam, & audio quæ non scio.
36 Aut nũquid sensus meus talitur, & a-
37 nima mea somniat? Nunc ergo depreco
38 te, vt demõstres seruo tuo de excessu
hoc. Et respondit ad me, & dixit. Audi
me, & docebo te, & dicã tibi de quibus ti-
mes: quoniã Altissimꝰ reuelauit tibi mys-
39 teria multa. Vidit rectã viã tuã, quoniã
sine intermissione cõtristabaris pro po-
pulo tuo, & valde lugebas propter Sion.
40 Hic ergo intellectus visionis quæ tibi
41 apparuit ante paululum. Quã videbas tu
42 gentẽ, inchoasti cõsolari eã. Nunc autẽ
iã spectẽ mulieris nõ vides, sed apparuit
43 tibi ciuitas ædificari, & quoniã enarra-
bat tibi de casu filij tui, hæc absolutio
44 est. Hæc mulier quam vidisti, hæc est
Sion: & quoniã dixit tibi quã & nunc
45 cõspicies, vt ciuitatẽ ædificata. Et quo-
niam dixit tibi, quia sterilis fuit triginta
annis: propter quod erãt anni scilicet tri-
ginta, quando non erat in ea adhuc obla-
46 tio oblata. Et factum est post annos trig
nta, ædificauit Salomon ciuitatem, &
obtulit oblationes: tunc fuit quando pe-
47 perit sterilis filium. Et quod tibi dixit,
quoniã nutriuit eum cum labore, hoc e-
48 rat, habitatio in Ierusalẽ. Et quoniã di-
xit tibi, quòd filius meus veniens in suo
thalamo mortuus esset, & cotigisset ei ca
sus, hoc erat, quæ facta est ruina Ierusalẽ.
49 Et ecce, vidisti similitudinem eius: &
quoniã filiũ lugeret, inchoasti consolari
eã: & de his quæ contigerunt, hæc erant
50 tibi aperiẽda. Et nunc videt Altissimꝰ,
quoniã ex animo cõtristatus es, & quo-
niã ex toto corde pateris pro ea, ostẽ-
dit tibi claritatẽ gloriæ eius, & pulchri-
51 tudinẽ decoris eius. Propterea enim di-
xi tibi vt maneres in cãpo vbi domꝰ non
52 est ædificata. Sciebã enim ego, quoniã
Altissimus incipiebat tibi ostẽdere hæc:
53 propterea dixi tibi vt venires in agrũ
54 vbi non est fundamentum ædificij. Nec
enim poterat opus ædificij hominis sustineri in loco, vbi incipiebatur Altissi-
55 mi ciuitas ostendi. Tu ergo noli timere,
neq; expauescat cor tuum: sed ingredere,
& vide splendorem & magnitudinem
ædificij, quantũ capax est tibi visus ocu-
56 lorum videre: & post hæc audies quã-
tum capit auditus aurium tuarum audi-
57 re. Tu enim beatus es præ multis, & vo-
catus es apud Altissimum sicut & pauci.
58 Nocte autem quæ in crastinum futura
59 est, manebis hîc: & ostẽdet tibi Altissi-

mus

cõmone-
bo 2 MS.

MS.

mus eas visiones supremorum, quæ fa-
ciet Altissimus his qui habitãt super ter-
rã à nouissimis diebus. Et dormiui illã 60
noctem & aliam, sicut dixerat mihi.

CAP. XI.

ET vidi somnũ, & ecce ascendebat de 1
mari aquila, cui erant duodecim alæ
pẽnarum, & capita tria. Et vidi, & ecce 2
expãdebat alas suas in omnẽ terrã, & oẽs
venti cæli insufflabãt in eã, & colligebãtur. Et vidi, & de pennis eius nascebã- 3
tur contrariæ pennæ, & ipsæ fiebant in
pennaculis minutis & modicis. Nã ca- 4
pita eius erant quiescẽtia, & dimidium
caput erat maius aliorum capitum, sed
ipsũ quiescebat cum eis. Et vidi, & ecce 5
aquila volauit in pennis suis, & regnauit
super terrã, & super eos qui habitant in
ea. Et vidi, quoniã subiecta erant ei om 6
nia sub cælo, & nemo illi contradicebat,
neq; vnus de creatura quæ est super ter-
rã. Et vidi, & ecce surrexit aquila super 7
vngues suos, & misit vocem pennis suis,
dicens, Nolite omnes simul vigilare, 8
dormite vnusquisq; in loco suo, & per tẽ-
pus vigilate. Capita autẽ in nouissimo 9
seruentur. Et vidi, & ecce vox nõ exi- 10
bat de capitibꝰ eius, sed de medietate cor
poris eius. Et numerani cõtrarias pẽnas 11
eius, & ecce ipsæ erant octo. Et vidi, & 12
ecce à dextera parte surrexit vna pẽna, &
regnauit super omnẽ terrã. Et factũ est 13
cùm regnaret, venit ei finis, & nõ appa-
ruit locus eius: & sequẽs exurrexit, & re-
gnabat. Ipsa multũ tenuit tẽpus. Et fa- 14
ctũ est cùm regnaret, & veniebat finis e-
ius, vt nõ appareret sicut prior. Et ecce 15
vox emissa est illi, dicẽs, Audi tu quę tã-
to tẽpore tenuisti terrã. hæc annũtio tibi 16
antequam incipias nõ apparere. Nemo
post te tenebit tẽpus tuũ, sed nec dimidiũ
eius. Et ecce auit se tertia, & tenuit prin 18
cipatũ sicut & priores: & non apparuit &
ipsa. Et sic cõtingebat omnibus aliis sin 19
gulatim principatũ gerere, & iterũ nus-
quã cõparere. Et vidi, & ecce in tẽpore 20
sequẽtes pẽnæ erigebãtur à dextera par-
te, vt tenerẽt & ipsæ principatũ: & ex his
erãt quæ tenebãt, sed tamẽ ilatim nõ cõ-
parebãt. Nã & aliquæ ex eis erigeban- 21
tur, sed nõ tenebant principatũ. Et vidi 22
post hæc, & ecce nõ cõparuerunt duode-
cim pẽnæ, & duo pẽnacula: & nihil su- 23
pererat in corpore aquilæ, nisi duo capita
quiescẽtia & sex pennacula. Et vidi, & 24
ecce sex pẽnaculis diuisæ sũt duæ, & mã-
serũt iuxta capite quod est ad dexterã par-
tẽ. Nã quatuor mãserũt in loco suo. Et 25
vidi, & ecce fabalares cogitabat se erige-
re & tenere principatus. Et vidi, & ec- 26
ce vna erecta est, sed ilatim nõ cõparuit.
Et secũdæ velocius, quã priores nõ cõ- 27
paruerũt. Et vidi, & ecce duæ quæ supe- 28
rauerũt apud semetipsas, cogitabãt & ip-
se regnare. & in eo cùm cogitarẽt, ecce 29
vnũ quiescentiũ capitũ quod erat mediũ,
euigilabat. hoc enim erat duorũ capitum
maius. Et vidi quoniã cõpleta sunt duo 30
capita secũ: & ecce cõuersum est caput
cũ his qui cum eo erãt, & comedit duas 31
fabalares quæ cogitabant regnare. Hoc
aũt caput peri territ oẽm terrã, & dnã-
batur iu ea his qui habitãt terrã cũ labo-
re multo, & potentatũ tenuit orbis terra- 32
rum super oes alas quæ fuerũt. Et vidi
post hæc, & ecce mediũ caput subito nõ 34
cõparuit, & hoc sicut alæ. Superauerũt
aũt duo capita, quæ & ipsa similiter re-
gnauerũt super terrã, & super eos qui ha 35
bitant in ea. Et vidi, & ecce deuorauit
caput à dextera parte illud quod à læua.
Et audiui vocẽ dicentẽ mihi, Cõspice 36
cõtra te, & cõsidera quod vides. Et vidi, 37
& ecce sicut leo cõcitatꝰ de sylua rugiẽs
& vidi quoniã emittebat vocẽ hominis
ad aquilã. Et dixit, dicẽs, Audi tu, & lo- 38
quar ad te, & dicet Altissimus tibi, Nõ-
ne tu es qui superasti de quatuor anima-
libꝰ, quæ fecerã regnare in seculo meo, &
vt per eos veniret finis temporũ eorum?
Et quartꝰ veniẽs deuicit omnia anima 40
lia quæ trãierũt, & potẽtatu tenuit secu
lũ cũ tremore multo, & oẽm orbẽ cũ la-
bore pessimo, & inhabitauit tot tẽporib.
orbẽ terrarũ cũ dolo. Et iudicasti terrã 41
nõ cũ veritate. Tribulasti enim mansue-
tos, & lasisti quietẽtes, & dilexisti mẽ-
daces, & destruxisti habitationes eorum
qui fructificabãt, & humiliasti muros eo- 43
rum qui te nõ nocuerũt. Et ascẽdit cõ-
tumelia tua vsq; ad Altissimum, & su- 44
perbia tua ad Fortẽ. Et respexit Altis-
simus superba tẽpora, & ecce finita sunt,
& scelera eius cõpleta sunt. Propterea 45
nõ appareas tu aquila, & alæ tuæ horri-
biles, & pẽnacula tua pessima, & capita
tua maligna, & vngues tui pessimi, & om 46
ne corpꝰ tuũ vanũ, vt refrigeretur om-
nis terra, & reuertatur liberata de tua vi,
& speret iudicium & misericordiã eius
qui fecit eã.

CAP. XII.

ET factũ est, dũ loqueretur leo verba 1
hæc ad aquilã: & vidi, & ecce quod 2
superauerat caput, & nõ cõparuerũt qua
tuor alæ illæ quæ ad eũ trãierũt, & ere-
ctæ sunt vt regnarẽt. & erat regnũ eorum
exile, & tumultu plenũ. Et vidi, & ecce 3
ipsa nõ apparebãt, & omne corpꝰ aquilæ
incẽdebatur, & expauescebat terra valde,
& ego à tumultu & excessu meutis, & à
magno timore vigilaui, & dixi spiritui 4
meo, Ecce tu præstitisti mihi hoc in eo,
q̃ scrutaris vias Altissimi. Ecce adhuc 5
fatigatꝰ sum animo, & spiritu meo inua-
lidꝰ tũ valde, & nec modica est in me vir-
tus à multo timore, q̃ expaui nocte hac.
Nũc ergo orabo Altissimũ, vt me cõfor 6
tet vsq; in finẽ. Et dixi, Dominator Dñe, 7
si inueni gratiã ante oculos tuos, & si iu-
stificatꝰ sum apud te præ multis, & si cer-
tè ascẽdit deprecatio mea ante faciẽ tuã, 8
cõforta me, et ostẽde seruo tuo mihi in-

terpretationem

MS.

MS.

MS.

tẽperatione & distinctione visus horribilis huius, vt plenissime cõsoleris animã tuã. Dignũ enim me habuisti ostẽdere mihi tẽpora nouissima. Et dixit ad me, Hæc est interpretatio visionis huius:

Aquilã quã vidisti ascendẽtẽ de mari, hoc est regnũ quod visum est in visione Danieli fratri tuo. Sed nõ est illi interpretatũ, quonã ego nũc tibi interpretor. Ecce dies veniũt, & exurget regnũ sup terrã, & erit timor acrior omnũ regnorum quæ fuerũt ante eũ. Regnabũt aũt in ea reges duodecim, vnus post vnũ. Nã secundꝰ incipiet regnare, & ipse tenebit amplius tẽpus præ duodecim. Hæc est interpretatio duodecim alarũ quas vidisti.

Et quã audisti vocẽ quæ locuta est, non de capitib. eius exeũte, sed de medio corporis eiꝰ, hæc est interpretatio: quoniã post tẽpus regni illiꝰ nascẽtur cũtẽtiones nõ modicæ, & periclitabitur vt cadat: & nõ cadet tũc, sed iterũ cõstituetur in sũ initiũ. Et quoniã vidisti subalares octo coherẽtes alis eius, hæc est interpretatio, exurgẽt in ipso octo reges, quorũ erũt tẽpora leuia, & anni citati, & duo quidẽ ex ipsis periẽt. Appropinquãte aũt tẽpore medio, quatuor seruabuntur in tempore, cùm incipiet appropinquare tẽpus eiꝰ vt finiatur: diuq; verò in finẽ seruabũtur. Et quoniã vidisti tria capita quiescẽtia, hæc est interpretatio, in nouissimis eiꝰ suscitabit altissimꝰ tria regna, & renouabit in ea multa, & dominabũtur terrã, & qui habitãt in ea, cũ labore multo super oẽs qui fuerũt ante hos: propter hoc ipsi vocati sunt capita aquilæ. Isti enim erũt qui recapitulabũt impietates eiꝰ, & qui perficiet nouissima eius. Et quoniã vidisti caput manus no apparẽs, hæc est interpretatio eius: quoniã vnus ex eis sup lectũ suũ morietur, & tamẽ cũ tormẽtis. Nã duo qui perseuerauerint, gladiꝰ eos comedet. Vnꝰ enim gladius comedet qui cũ eo: sed tamẽ hic gladio in nouissimis cadet. Et quoniam vidisti duas subalares trasiicies sup caput quod est in dextera parte, hæc est interpretatio. hi sunt quos cõseruauit Altissimus in finẽ suũ, hoc est regnũ exile, & turbationis plenũ. Sicut vidisti & leonẽ, quẽ vidisti de sylua euigilantẽ & rugientẽ, & loquentẽ ad aquilã, & arguentẽ eã, & iniustitias ipsius poẽ sermones eius sicut audisti: hic est vtẽ quẽ seruauit altissimus in finẽ ad eos, & impietates ipsorum: & arguet illos, & inuentiet corã ipsis discerptiones eorum.

Statuet enim eos in iudicio viuos: & arit, cùm arguerit eos, tunc corripiet eos.

Nã residuũ populũ meũ liberabit cum misericordia, qui saluati sunt sup fines meos, & iucundabit eos quoadusq; veniat finis dies iudicij, de quo locutus sum tibi ab initio. Hoc somnũ quod vidisti, & hæ interpretat ones. Tu ergo solus dignus fuisti scire Altissimi secretũ hoc. Scribe ergo omnia ista in libro quæ vidisti, & pone ea in loco absc̃dito: & docebis ea sapiẽtes de populo tuo, quorũ corda scis posse capere, & seruare secreta hæc. Tu autẽ adhuc fustine hĩc alios dies septẽ, vt tibi ostẽdatur quicquid visum fuerit Altissimo ostẽdere tibi. Et profectus est à me. Et factũ est, cùm audisset omnis populus quoniã perstrierunt septẽ dies, & ego nõ fuissem reuersus in ciuitatẽ, & cõgregauit se omnis à minimo vsq. ad maximum: & venit ad me, & dixerũt mihi dicẽtes, Quid peccauim⁹ tibi, & quid iniustè egim⁹ in te, quoniã derelinquẽs nos sedisti in loco hoc? Tu enim nobis superes solus ex omnib⁹ populis, sicut botrus de vinea, & sicut lucerna in loco obscuro, & sicut portus & nauis saluata à tẽpestate. Aut nõ sufficiunt nobis mala quæ contingunt? Si ergo tu nos dereliqueris, quãto nobis erat melius si essem⁹ succensi & nos cũ incendio Sion? Nec enim nos fumus meliores eorum qui ibi mortui sunt. Et ploraueruẽt voce magna. Et respõdi ad eos, & dixi, Cõfide Israel, & noli tristari tu dom⁹ Iacob. Est enim memoria vestri corã Altissimo, & Fortis nõ est oblitus vestri in tentatione. Ego enim nõ dereliqui vos, aeq. excessi à vobis: sed veni in hunc locũ, vt deprecarer pro desolatione Sion, vt quærerẽ misericordiã pro humilitate sanctificationis ve stræ. Et nunc ite vnusquisq. vestrũm in domum suã, & ego veniam ad vos post dies istos. Et profectus est populus, sicut dixi ei, in ciuitatẽ: ego autẽ sedi in eãpo septem diebus, sicut mihi mãdauit: & manducabam de floribus sõlummodò agri, de herbis facta est esca mihi in diebus illis. CAP. XIII.

ET factum est post dies septẽ, & somniauit somniũ nocte. Et ecce, de mari vẽtus exurgebat, vt cõturbaret oẽs fluctus eius. Et vidi, & ecce cõualescebat ille homo cũ millibus cæli: & vbi vultũ suũ vertebat vt cõsideraret, tremebant omnia quæ sub eo videbãtur: & vbicũque exibat vox de ore eius, ardescebant oẽs qui audiebãt voces eius, sicut quiescit terra quando senserit ignẽ. Et vidi post hæc, & ecce congregabatur multitudo hominum, quorũ nõ erat numerus, de quatuor vẽtis cæli, vt debellarent homines de mari ascenderat de mari. Et vidi, & ecce sibimetipsi sculpserat mõtem magnum, & volauit super eum. Ego autem quæsiui videre regionẽ, vel locum vnde sculptus esset mõs, & nõ potui. Et post hæc vidi, & ecce oẽs qui congregati sunt ad eũ, vt expugnaret eũ, timebant valde, tamẽ audebãt pugnare. Et ecce, vt vidit impetũ multitudinis veniẽtis, nõ leuauit manũ suã, neq. phramæa tenebat, neq. aliquod vas bellicosum; nisi solũmodò vt vidi, quoniam emisit de ore suo sicut flatũ ignis, & de labiis eius spiritus

flammæ, & de lingua eius emittebat scintillas & tempestates, & cõmista sunt omnia simul, hic flatus ignis, & spiritus flammæ, & multitudo tẽpestatis: & cõcidit super multitudinẽ impetu, quę præparata erat pugnare, & succendit omnes, vt subitò nihil videretur de innumerabili multitudine, nisi solũmodò puluis, & fumi odor: & vidi, & eximui. Et post hæc vidi ipsum hominẽ descendentẽ de mõte, & vocantẽ ad se multitudinem aliam pacificam, & accedebat ad eum vultus hominũ multorũ quorũdam gaudentiũ, quorũdam tristantiũ: aliqui verò alligati, aliqui adducentes ex eis qui offerebãtur, & ægrotauit à multitudine pauoris, & expergefactus sum, & dixi, Tu ab initio demonstrasti seruo tuo mirabilia hæc, & dignum me habuisti vt susciperes deprecationẽ meam: & nunc demõstra mihi adhuc interpretationẽ somnij hui⁹.

Sicut enim existimo in sensu meo, væ qui derelicti fuerũt in dieb⁹ illis: & multo plus vę his qui nõ sunt derelicti. Qui enim nõ sunt derelicti, tristes erant. Intelligo nunc quæ sunt reposita in nouissimis diebus, & occurrent eis, sed & his qui derelicti sunt. Propter hoc venerunt enim in pericula magna, & necessitates multas, sicut ostẽdunt somnia hæc. Attamẽ facilius est periclitantem venire in hunc, quàm perstrãsire, sicut nubem à sæculo, & nunc videre quæ contingunt in nouissimo. Et respondit ad me, & dixit,

Et visionis interpretationẽ dicam tibi: & de quibus locutus es, adaperiam tibi.

Quoniã de his dixisti qui derelicti sunt, hæc est interpretatio. Qui aufert periculum illo tempore, hic se cuttodiuit. qui in periculo inciderunt, hi sunt qui habẽt opera & fidẽ ad Fortissimum. Scito ergo quoniã magis beatificati sunt qui derelicti, super eos qui mortui sunt. Hæ interpretationes visionis, quia vidisti virum ascendentẽ de corde maris, ipse est quẽ conseruat Altissimus multis tẽporibus, qui per semetipsum liberabit creaturã suam: & ipse dispanet, qui derelicti sunt. Et quoniã vidisti de ore eius exire, vt spiritũ, & ignẽ, & tẽpestatẽ: & quoniã non tenebat phramẽa, neq. vas bellicosum: corripit enim impetus eius multitudinẽ, quæ venerat expugnare eũ. hæc est interpretatio. Ecce dies veniũt, quãdo incipiet Altissimus liberare eos qui super terram sunt: & veniet in excessũ mentis super eos qui inhabitãt terram.

Mat 24,7.

Et alij alios cogitabũt debellare: ciuitas ciuitatẽ, & locus locum, & gens aduersus gentẽ, & regnũ aduersus regnũ. Et erit, cùm sient hæc, & cõtingẽt signa quæ antè ostẽdi tibi: & tunc reuelabitur filius meus, quẽ vidisti, vt virũ ascendentẽ. Et erit quando audierint omnes Gẽtes vocẽ eius: & derelinquet vnusquisq. in regione sua bellũ suum, quod habẽt ad alterutrũ: & colligetur in vnũ multitudo innumerabilis, sicut volẽtes venire, & expugnare eum. Ipse aũt stabit super cacumen montis Sion. Sion autẽ veniet, & ostẽdetur omnib. parata & ædificata, sicut vidisti montẽ sculpsi sine manibus.

Ipse autẽ filius meus arguet quæ adinuenerunt Gentes, impietates eorũ has quæ tempestati appropinquauerunt propter mala cogitamẽta eorũ & cruciamẽta, quibus incipient cruciari: quæ assimilatæ sunt flammæ, & perdet eos sine labore per legem quæ igni assimilata est.

Et quoniã vidisti eum colligentem ad se aliã multitudinẽ pacificam, hæ sunt decẽ tribus, ‖ quæ captiuæ factæ sunt de terra suã in diebus Osẽe regis, quem captiuum duxit Salomanasar rex Assyriorũ: & transtulit eos trans Flumẽ, & translati sunt in terrã aliam. Ipsi autẽ sibi dederunt consilium hoc vt derelinquerẽt multitudinem Gentium, & proficiscerẽtur in vlteriorem regionẽ, vbi nũquam inhabitauit genus humanum: vel ibi obseruare legitima sua, quę nõ fuerãt seruãtes in regione sua. Per introitus aũt angustos fluminis Euphratẽn introierunt. Fecit enim eis tũc Altissimus signa, & statuit venas fluminis vsquequo trãsirent. Per eam enim regionẽ erat via multa itineris anni vnius & dimidij: nam regio illa vocatur Arsareth. Tunc inhabitauerunt ibi vsq. in nouissimo tẽpore: & nũc iterum cùm cœperint venire, iterũ Altissimus statuet venas fluminis, vt possint trãsire: propter hæc vidisti multitudinem cum pace. Sed & qui derelicti sunt de populo tuo, hi sunt qui inueniũtur intra terminũ meum. Factũ erit ergo, quãdo incipiet perdere multitudinẽ earum, quę collectæ sunt Gẽtes, proteget eos qui liberauerunt populum: & tunc ostendet eis multa plurima portẽta. Et dixi ego, Dominator Dne, hoc mihi ostende, propter quod vidi virũ ascendentẽ de corde maris. Et dixit mihi, Sicut non potes hæc vel scrutari, vel scire quæ sunt in profundo maris: sic nõ poterit quisq. super tertã videre filiũ meũ, vel eos qui cũ eo sunt, nisi in tẽpore diei. Hæc est interpretatio somnij quod vidisti, & propter hoc illuminat⁹ es hĩc solus. Dereliquisti enim tuã, & circa meã vacasti legẽ, & quæsisti. Vitã enim tuam disposuisti in sapiẽtia, & sensum tuum vocasti matrẽ: & propter hoc ostẽdi tibi merces apud Altissimũ. erit enim post alios tres dies, ad te alia loquar, & exponã tibi grauia & mirabilia. Et profectus sum, & trãsij in campũ, multũ glorificãs & laudãs Altissimũ de mirabilibus quę per tempus faciebat: & quoniam gubernat ipsum, & quæ sunt in temporibus illata, & stabi ibi tribus diebus. CAP. XIIII.

Exo. 14,21. 1Es. 5, 15.

4. Re. 17, 3.

ET factum est tertio die, & ego sedebã sub quercu. Et ecce, vox exiuit con-

Universidad de Alcalá Biblioteca

tes me de rubo, & dixit, Esdra Esdra. Et dixi, Ecce ego Dñe. Et surrexi super pedes meos. Et dixit ad me, ¶ Reuelãs reuelatus sum super rubũ, & locutus sum Moysi, cũ do populus meus seruiebat in Aegypto, & misi eum, & eduxi populũ meum de Aegypto, & adduxi eũ super montem Siaa, & detinebã eum apud me diebus multis: & enarraui ei mirabilia multa, & ostendi ei temporum secreta & finem: & præcepi ei, dicens, Hæc in palam facies verba, & hæc abscondes. Et nũc tibi dico, Signa quæ demõstraui, & somnia quæ vidisti, & interpretationes quas tu vidisti, in corde tuo repone ea: tu enim recipieris ab omnibus, cõuerteris residuus cum consilio meo, & cũ similibus tuis, vsquequo finiantur tẽpora. quoniã seculũ perdidit iuuẽtutẽ suã, & tẽpora appropinquãt senescere. Duodecim enim partibus dimisum est seculũ, & trãsierũt eius decima & dimidiũ decimæ partis: supersunt autẽ eius post mediũ decimæ partis. Nunc ergo dispone domũ tuã, & corripe populũ tuũ, & consolare humiles eorũ, & renũtia iam corruptelæ, & dimitte abs te mortales cogitationes, & projice abs te põdera humana, & exue te iam infirmã naturã, & repone in vnã partẽ molestissima tibi cogitamẽta, & festina transmigrare à temporibus his: quæ enim vidisti nunc cõtigisse mala, iterũ horũ deteriora faciẽt: quatũ enim invalidũ fiet seculũ à senectute, tantũ multiplicabũtur super inhabitãtes mala. Prolõgauit enim se magis veritas, & appropinquauit mendaciũ. Iam enim festinat venire, quã vidisti visionem. Et respõdi, & dixi corã te Dñe, Ecce enim ego abibo, sicut præcepisti mihi, & corripiam præsentẽ populũ. Qui autẽ iterũ nati fuerint, quis cõmonebit? Positum est ergo seculũ in tenebris, & qui inhabitãt in eo sine lumine. Quoniã lex tua incensa est, propter quod nemo scit quæ à te facta sunt, vel quæ incipient opera. Si enim inuenì in te gratiã, immitte in me spiritũ sanctum, & scribã omne quod factum est in seculo ab initio, quæ erant in lege tua scripta, vt possint homines inuenire semitam: & qui voluerint viuere in nouissimis, viuant. Et respõdit ad me, & dixit, Vadens cõgrega populũ, & dices ad eos vt nõ quærant te diebus quadraginta. Tu autem prepara tibi buxos multos, & accipe tecũ Saream, Dabriam, Salemiam, Echanum, & Asiel, quinq; hos qui parati sunt ad scribẽdum velociter. Et venias huc, & ego accẽdam in corde tuo lucernam intellectus, quæ non extinguetur quoadusq. finiãtur quæ incipies scribere. Et tũc perfectis quibusdã palã facies, quibusdã sapientibus abscõse trades: in crastinũ enim hac hora incipies scribere. Et profectus sum, & feci sicut mihi præcepit, & congregaui omnẽ populũ, & dixi, Audi Israël verba hæc,

Exod. 3, 2.

Mar. 24, 7. 1. Ioã. 2, 18.

Gen. 47, 4. Deut. 4, 5. & 5, 6. Act. 7, 55.

Apoc. 6, 20. & 19, 2.

Peregrinati sunt patres nostri ab initio in Aegypto, & liberati sunt inde: & acceperunt legẽ vitæ, quam non custodierunt, quã & vos post eos trãsgressi estis: & data est vobis terra in sorte, & terra Sion, & patres vestri, & vos iniquitatem fecistis, & nõ seruastis vias quas præcepit vobis Altissimus: & iustus iudex cùm sit, abstulit à vobis in tempore quod donauerat. Et nunc vos hìc estis, & fratres vestri introrsum vestrũ sunt. Si ergo imperaueritis sensui vestro, & erudieritis cor vestrum, viui cõseruati eritis, & post mortem misericordiam consequemini. Iudiciũ enim post mortẽ veniet, quando iterum reuixisse mus: & tunc iustorum nomina parebunt, & impiorum facta ostendentur. Ad me igitur nemo accedat nunc, neq; requirat me vsq; dies quadraginta. Et accepi quinque viros, sicut mãdauit mihi, & profecti sumus in campũ, & mãsimus ibi. Et factus sum in crastinũ, & ecce vox vocauit me, dicẽs, Esdra aperi os tuũ, & bibe quo te potauero. Et aperui os meũ, & ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc erat plenũ sicut aqua: color autẽ eius vt ignis fimilis. Et accepi, & bibi: & in eo cùm bibissem, cor meũ cruciabatur intellectu, & in pectus meũ increscebat sapiẽtia. Nã spiritus meus conseruabatur memoria. Et aperũ est os meũ, & nõ est clausum amplius. Altissimus dedit intellectum quinque viris, & scripserũt quæ dicebãtur excessiones noctis quas non sciebãt. Nocte aũt mãducabant panẽ, ego autẽ per diem loquebar, & per noctem nõ tacebam. Scripti sunt aũt per quadraginta dies, libri ducenti quatuor. Et factum est cùm cõpleuissent quadraginta dies, locutus est Altissimus, dicens, Priora quæ scripsisti, in palam pone, & legãt digni & indigni: nouissimos autem septuaginta cõseruabis, vt tradas eos sapientibus de populo tuo. In his enim est vena intellectus, & sapientiæ fons, & scientiæ flumen. Et feci sic. CAP. XV.

ECce loquere in aures plebis meæ sermones prophetiæ, quos immisero in os tuum, dicit Dñs: & fac vt in chartã scribantur, quoniam fideles & veri sunt. Ne timeas à cogitationibus aduersum te, nec turbent te incredulitates dicentiũ, Quoniã omnis incredulus in incredulitate sua morietur. Ecce ego induco, dicit Dñs, super orbẽ terrarũ mala, gladiũ, & famẽ, & mortẽ, & interitum: propter quod superpollut iniquitas omnẽ terrã, & adimpleta sunt opera noctua illorum. Propterea dicit Dñs: Iam non silebo de impietatibus eorũ quę irreligiosè agũt, nec sustinebo in his quæ iniquè exercẽt: ecce sanguis innoxius & iustus clamat ad me, & animæ iustorum clamãt perieneranter. Vindicãs vindicabo illos, dicit Dominus, & accipiam omnem sanguinẽ innoxium ex illis ad me: Ecce populus meus quasi grex ad occisionem ducitur, iam non patiar illum habitare in Terra-Aegypti: sed educam eum in manu potenti & brachio excelso, & percutiã plaga sicut prius, & corrũpam omnẽ terram eius. Lugebit Aegyptus, & fundamenta eius plaga verberata, & castigatione quas inducet ei Deus. Lugebũt cultores operãtes terrã, quoniã deficiẽt semina eorũ ab vredine & grãdine, & à sydere terribili. Væ seculo, & qui habitãt in eo: quia appropinquauit gladius & cõritio eorũ, & exurget gens cõtra gentẽ ad pugnã, & rhomphæa in manibus eorũ. Erit enim incõstabilitio hominibus, & alij aliis inualescẽtes nõ curabũt regem suũ, & principes vix gestorum suorũ in potẽtia sua. Cõcupiscẽt enim homo in ciuitatẽ ire, & non poterit. Propter superbiã enim eorum ciuitates turbabuntur, domus exterentur, homines metuent. Non misebũtur homo proximum suũ ad iritum faciendum domos eorum in gladium, ad diripiendas substãtias eorũ propter famẽ panis & tribulationẽ multam. Ecce, ego cõuoco, dicit Deus, omnes reges terræ ad me verendum, qui sunt ab Oriente & ab Austro, ab Euro, & à Libano, ad conuertendos in se, & reddere quę dederũt illis: sicut faciunt vsq; hodie electis meis, sic faciã & reddam in sinũ eorum. Hæc dicit Dns Deus, Nõ parcet dextera mea super peccatores, nec cessabit rhomphea super effundẽtes sanguinẽ innoxium super terram. Exut ignis ab ira eius, & deuorauit fundamenta terræ, & peccatores quasi stramẽ incẽsum. Vę eis qui peccant, & non obseruãt mandata mea, dicit Dñs. nõ parcã illis. Discedite filij à potestate. Nolite cõtaminare sanctificationem meam, quoniã nouit Dñs omnes qui delinquunt in illũ. propterea tradidit eos in mortẽ, & in occisionẽ. Iam enim venerunt super orbem terrarum mala, & manebitis in illis. non enim liberabit vos Deus, propter quod peccastis in eum. Ecce visio horribilis, & facies illius ab Oriente. Et exient nationes draconum Arabum in curribus multis, & sicut flatus, eorũ numerus fertur super terram, vt iam timeant & trepidẽt omnes qui illos audient carmonij intamentes in ira, & exient vt apri de sylua, & aduenient de virtute magna, & confligent in pugnam cum illis, & vastabunt portionem terræ Assyriorum. Et post hæc supernatescẽt dracones, natiuitatis suę memores, & cõuerient se conspirantes in virtute magna ad perlequendos eos. Isti turbabũtur & filebunt in virtute illorum, & conuertent pedes suos in fugam, & à territorio Assyriorum subsessor obsidebit eos, & consumet vnũ ex illis, & erit timor & tremor in exercitu illorum, & cõtentio in reges

ipsorum. Ecce nubes ab Oriente, & à Septentrione vsq. ad meridianum, & facies earũ horrida valde, plena iræ & procellæ, & collident se inuicẽ, & collident sydus copiosum super terrã, & sydus illorum, & erit sanguis à gladio vsq. ad vẽtrum, & simus hominis vsq. ad substrãmẽ cameli, & erit timor & tremor multus super terram, & horrebunt qui videbũt iram illã, & tremor apprehẽdet illos: & post hæc mouebũtur nimbi copiosi à meridiano & Septemtrione, & portio alia ab Occidentẽ: & superiuniscent vẽti ab Oriẽte, & recludẽt eam, & nubem quã fuscitauit in ira, & sydus ad faciendã exterritationẽ ad Orientalem ventum & Occidentẽ violabuntur. & exaltabuntur nubes magnæ & validæ plenæ iræ, & sydus, vt exterreant omnẽ terrã, & inhabitantes eam, & infundẽt super omnẽ locũ alium & eminentẽ sydus terribile, ignẽ & grandinẽ, & rhomphæas volantes, & aquas multas, vt cuncta impleantur omnes campi, & omnes riui plenitudine aquarũ mutarũ. & demolientur ciuitates, & muros, & mõtes, & colles, & ligna syluarũ, & fœnum pratorum, & frumẽta eorum. Et translibũt constantes vsq. Babylonẽ, & exterẽt eam: cõuenient ad ipsam, & circuibũt eam, & effundẽt sydus, & omnem iram super eam, & subibit pulvis & fumus vsq. in cælũ, & omnes in circuitu lugebũt eam: & qui sub ea remanserint, seruient his qui exterruerũt. Et tu Asia cõcors in spe Babylonis, & gloria personæ eius, væ tibi misera propter quod assimilasti ei, & ornasti Elias tuas in fornicatione, ad placendũ & gloriandum in amatorib. tuis, qui tecũ cupierũt semper fornicari. Odibilem imitata es in omnibus operibus eius, & in adinuẽtionibus eius: propterea dicit Deus, Immittã tibi mala, viduitatem, paupertatẽ, & tamẽ, & gladiũ, & pestem, ad deuastandas domos tuas à violatione, & morte, & gloria virtutis tuæ. Sicut flos siccabitur, cũ exurget ardor qui emissus est super te, infirmaberis vt paupercula plagata & castigata à mulieribꝰ, vt non possint te suscipere potentes & amatores. Nũquid ego sic zelabor te, dicit Dñs, nisi occidilies electos meos in omni tẽpore, exaltãs perciisione manũ, & dices in mortẽ eorũ, & electi in mortẽ eorũ, cũ inebriata esses, Exorna speciẽ vultus tui? Merces fornicationis tuæ in sinu tuo, ꝑpter hoc redditionẽ accipies. Sicut facies electis meis, dicit Dns: sic faciet tibi Deꝰ, & tradet te in malũ. Et nati tui fame interiẽt: & tu rhõphæa cades, & ciuitates tuæ cõterentur, & omnes tui in gladio cadent. Et qui sunt in mõtibus, fame peribũt, & mãducabunt carnes suas, & sanguinẽ bibent à fame panis & sitι aquæ. Infelix per maria ventes, & rursum accipies mala. Et in trausitu allident ciuitatem occisam, & exterent aliquam

Nociosam 5 MS.

aliquâ portionem terræ tuæ, & partē gloriæ tuæ exterminabūt, rursum reuertentes Babylonē subuersam'. Et demolita eris illis pro stipula, & ipsi erunt tibi ignis: & deuorabūt te, & ciuitates tuas, terram tuā & mōtes tuos, omnes syluas tuas & signū fructiferum igni comburēt.

Filios tuos captiuos durent, & censum tuum in prædā habebunt, & gloriā faciei tuæ exterminabunt. CAP. XVI.

VAe tibi Babylon & Asia, vę tibi Aegypte & Syria. Præcingite vos saccis & ciliciis, & plangite filios vestros, & dolete: quoniā appropinquauit contritio vestra. Immissus est vobis gladi⁹, & quis est qui auertat illū? Immissus est in vobis ignis, & quis est qui extinguat illum? Immissa sunt vobis mala, & quis est qui repellat ea? Nūquid repellet aliquis leone esurientē in sylua, aut extinguet ignē in stipula, mox quando cœperit arderē? Nūquid repellet aliquis sagittā à sagittario forti missam? Dūs fortis immittit mala, & quis est qui repellat ea? Exiit ignis ex iracūdia eius, & quis est qui extinguat eum? Coruscabit, & quis nō timebit? Tonabit, & quis nō pauebit? Dūs cōminabitur, & quis nō funditus conteretur à facie ipsius? Terra tremuit & fundamēta eius, mare fluctuat de profundo, & fluctus eius disturbabuntur, & pisces eius à facie Dni, & à gloria virtutis eius: quoniā fortis dextera eius quæ arcum tēdit: sagittæ eius acutæ quæ ab ipso mittūtur, nō deficiēt, cùm cœperint mitti in fines terræ. Ecce mittūtur mala, & nō reuertentur, donec veniāt super terram. Ignis succēditur, & nō extinguetur, donec consumat fundamēta terræ. Quēadmodum nō redit sagitta missa à valido sagittario, sic non reuertentur mala quæ missa fuerint in terrā. Væ mihi, væ mihi: quis mę liberabit in illis diebus? initium dolorum & multi gemitus, initium famis & multi interitus, initiū bellorū, & formidabunt potestates, initium malorū, & trepidabunt omnes. In his quid faciā, cùm venerint mala? Ecce fames & plaga & tribulatio & angustia missa sunt flagella in emendatione, & in his omnibus se nō conuertent ab iniquitatibus suis, neq. flagellorū memores erunt semper. Ecce, erit annonæ vilitas super terram, sic vt putēt sibi esse directam pacem, & tunc germinabūt mala super terram, gladius, fames, & magna confusio.

A fame enim plurimi qui inhabitant terrā interient, & gladius perdet cæteros qui superauerint à fame, & mortui sicut fiercora proiicientur, & non erit qui cōsoletur eos. Derelinquetur enim terra deserta, & ciuitates eius deiicientur. Non derelinquetur qui colat terrā, & qui seminet eam. Ligna dabūt fructus, & quis vindemiabit illa? Vua matura fiet, & quis calcabit illam? Erit enim locis magna desertio. Cupiet enim homo hominem videre, vel vocē eius audire. Relinquentur enim de ciuitate decem, & duo de agro qui absconderint se in densis nemoribus, & scissuris petrarū: quemadmodū derelinquuntur in oliueto & singulis arboribus tres aut quatuor oliuæ.

aut sicut in vinea vindemiata racemi relinquuntur ab his qui diligenter vineā scrutantur: sic relinquētur in diebus illis tres aut quatuor ab scrutantibus domos eorum in rhomphæa. Et relinquetur terra deserta, & agri eius inueterabūt, & viæ eius, & omnes semite eius germinabunt spinas, eo quōd nō transeant homines per eam. Lugebunt virgines non habentes sponsos: lugebūt mulieres nō habētes viros, lugebūt filię earū non habentes adiutorium: sponsi earū in bello cōsumentur, & viri earū in fame exterentur. Audite vero ista, & cognoscite ea ferui Dni. Ecce verbum Dni, excipite illud: ne diis credatis de quibus dicit Dūs. Ecce appropinquant mala, & non tardant. Quemadmodū prægnans cùm parit in nono mense filiū suum, appropinquante hora partus eius ante horas duas vel tres, dolores circumeunt ventrē eius, & prodeunte infante de ventre non tardabunt vno punctō: sic non morabūtur mala ad prodeundū super terram, & seculū gemet, & dolores circum tenebūt illud. Audite verbū, plebs mea: parate vos in pugnā, & in malis sic efferte, quasi aduenæ terræ. Qui vendit, quasi qui fugiat: & qui emit, quasi qui perditurus.

Qui mercatur, quasi qui fructum nō capiat: & qui ędificat, quasi non habitaturus. Qui seminat, quasi qui non metet: sic & qui vineam putat, quasi non vindemiaturus. Qui nubunt, sic quasi filios non facturi: & qui non nubunt, sic quasi vidui. Propter quod qui laborant, sine causa laborant: Fructus enim illorum alienigenæ metent, & substantiam illorū rapient, & domos euertent, & filios eorū captiuabunt, quia in captiuitate & fame generant natos suos. Et qui negotiātur in rapina, quantum diu exornāt ciuitates & domos suas, & possessiones & personas suas, tanto magis adzelabor eos super peccata sua, dicit Dūs. Quomodo zelatur fornicaria mulierē idoneā & bonam valdē, sic zelabitur iustitia iniquitatem cùm exornat se, & accusat eam in facie, cùm venerit qui defendat exquirentem peccatū super terram. Propterea nolite similari ei, nec operibus eius:

quoniā adhuc pusillū, & tolletur iniquitas à terra, & iustitia regnabit in vos.

Non dicat peccator se non peccasse: quoniam carbones ignis comburet super caput eius qui dicit. Non peccaui coram Dño' Deo & gloria ipsius. Ecce Dūs cognoscet omnia opera hominū, & adinuentiones illorū, & cogitationes illorum. & cor-

& corda illorum. Dixit enim, Fiat terra, & facta est: fiat cælū, & factū est. Et in verbo illius stellæ fundatæ sunt, & nouit numerum stellarū. Qui seruatur abyssum, & thesauros illarū: qui mensus est mare, & cōcęptū eius. Qui cōclusit mare in medio aquarum, & suspēdit terrā super aquas verbo suo. Qui extēdit cęlū quasi camerā, super aquas fundauit eū. Qui posuit in deserto fontes aquarū, & super verticē mōtium lacus ad emittendū flumina ab eminenti petra, vt portaret terrā. Qui finxit hominē, & posuit cor suum in medio corporis, & misit ei spiritum, vitā, & intellectum, & spiramen Dei omnipotentis qui fecit omnia, & scrutatur omnia absconsa in absconsis terræ. Hic nouit adinuentionem vestrā, & quæ cogitatis in cordibus vestris, peccantes, & volentes occultare peccata vestra. Propter quod Dūs scrutando scrutabit omnia opera vestra, & traducet vos omnes, & vos cōfusi eritis cùm processerint peccata vestra coram hominibus, & iniquitates erūt, quæ accusatores stabunt in die illo. Quid facietis? aut quomodo absc̄odetis peccata vestra coră Deo & angelis eius? Ecce iadex Deus, fimote eū. Desinite à peccatis vestris, & obliuiscamini iniquitates vestras iam agere eas in sempiterno, & Deus educet vos, & liberabit de omni tribulatione.

Ecce enim incenditur ardor super vos & turbæ coptoræ, & rapient quosdā ex vobis, & cibabūt idolis occisos: & qui cōsenserint eis, erunt illis in derisum, & in improperium, & in cōculcationē. erit enim locis locus, & in vicinas ciuitates exurrectio multa super timētes Dominū.

Erunt quasi insani, neminiparcentes ad diripiendū & deuastandū adhuc timētes Dōm: quia deuastabūt & diripient substantias, & de dominibus suis eos eiicient.

Tunc parebit probatio electorū meorū, vt aurū quod probatur ab igne. Audite dilecti mei, dicit Dūs, Ecce adsunt dies tribulationis, & de his liberabo vos. Ne timeatis, nec hæsitetis: quoniā Deus dux vester est. Et qui seruat mādata & præcepta mea, dicit Dūs Deus, ne præpōderent vos peccata vestra, ne superelevent se iniquitates vestræ. Væ qui constringuntur à peccatis suis, & obteguntur ab iniquitatib. suis, quemadmodū ager constringitur à sylua, & spinis tegitur semita ejus per quā non transit homo, & exciditur, & mittitur ad deuorationē ignis.

LIBER TOBIAE.

CAP. I.

TOBIAS ex tribu & ciuitate Nephthali, quæ est in superioribus Galilææ supra Naasson, post viam quæ ducit ad Occidentē, in sinistro habens ciuitatē Sephet: cū captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorū, in captiuitate tamē positus, viā veritatis nō deseruit, ita vt omnia quæ habere poterat, quotidie cōcaptiuis iratribus, qui erāt ex eius genere, impertiret. Cūque esset iunior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamen puerile gessit in opere. Denique cū irent omnes ad vitulos aureos, quos Ieroboā fecerat rex Israēl, hic solus fugiebat conforti a omniū: & pergebat in Ierusalē ad templū Dni, & ibi adorabat Dnm Deū Israēl, omnia primitiua sua, & decimas suas fideliter offerens, ita vt in tertio anno proselytis & aduenis mitteret omne decimationem. Hæc & his similia iecūdū legē Dei puerilus observabat. Cū verò factus fuisset vir, accepit vxorē Annā de tribu sua: genuitq. ex ea filium, nomen suum imponens ei, quē ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato. Igitur cū per captiuitatē deuenisset cum vxore sua & filio in ciuitatē Niniuē cum omni tribu sua: & cū omnes ederent ex cibis gentiū, iste custodiuit animā suā, & nunquā contaminatus est in esteis eorū. Et quoniam memor fuit Dni in toto corde suo, dedit illi Deus gratiā in cōspectu Salmanasar regis: & dedit illi potestatē quotcunq. vellet ire, habēs libertatē quæcūq. facere voluisset. Pergebat ergo ad omnes qui erant in captiuitate, & monita salutis dabat eis. Cùm autē venisset in Rages ciuitatē Medorū, & ex his quibus honoratus fuerat à rege, habuisset decem talenta argenti: & cū in multa turba generis sui Gabelū egentē videret qui erat ex tribu eius, sub chirographo dedit illi memoratum pondus argenti. Post multum verò temporis mortuo Salmanasar rege, cū regnaret Sennacherib filius eius pro eo, & filios Israēl exosos haberet in cōspectu suo, Tobias quotidie pergebat per omnem cognationē suā, & consolabatur eos, druidebatq. vnicuiq. prout poterat, de facultatibus suis. eiurientes alebat, nudisq. vestimenta præbebat, & mortuis atq. occisis sepulturā solicitus exhibebat. Deniq. cū reuersus esset rex Sennacherib fugiens à Iudæa plagā, quā circa cū fecerat Deus propter blasphemiā suā, & iratus multos occideret ex filiis Israēl, Tobias sepeliebat corpora eorum.

At vbi nūtiatū est regi, iussit eū occidi, & tulit omnem substantiā eius. Tobias verò cū filio suo, & cū vxore fugiēs, nudus latuit, quia multi diligebāt eū. Post dies verò quadragintaquinq. occiderunt regem filij ipsius, & reuersus est Tobias in domū suā, omnisque facultas eius restituta est ei. CAP. II.

POst hæc verò cū esset dies festus Domini, & factū esset prandū bonum in domo Tobiæ, dixit filio suo, Vade, & addue aliquos de tribu nostra, timētes Deū, vt epulentur nobiscū. Cumq. abisset,

Neōuersam 5 MS.

portaret 3 MS.

4 Re. 17. 5. & 18, 9.

3 Re. 12, 28

venim 13 MS. R.

8 MS.

4 Re. 19, 35 Ecc. 48, 24.

Isa. 37. 36. 1 Ma. 7. 41. 2 Ma. 8. 19. Iuf. 2, 8. 4 Re. 18, 37 2 Pa. 32, 21.

3 MS. Ecc. 23, 25. Luc. 16, 15. eu. 1. 1. Pſ. 146, 4.

isset, reuersus nũtiauit ei vnum ex filiis Israël iugulatũ iacére in platéa. Statimq; exilies de accubitu suo, relinquens prandiũ, ieiunus peruenit ad corpus: tolensq; aliud portauit ad domũ suã occulte, vt dũ sol occubuisset, cautè sepeliret eũ.

Cũq; occultasset corpus, mãducauit panem cũ luctu & tremore, memorãs illũ sermonem quẽ dixit Dñs per Amos prophetam, ‖ Dies festi vestri conuertentur in lamentatione & luctũ. Cũ verò sol occubuisset, abiit, & sepeliuit eũ. Arguebant autẽ eum omnes proximi eius, dicentes, Iam huius rei causa interfici iussus es, & vix effugisti mortis imperiũ, & iterũ sepelis mortuos? Sed Tobias plus timens Deũ quã regem, rapiebat corpora occisorum, & occultabat in domo sua, & mediis noctibus sepeliebat ea. Cõtigit aũt, vt quadam die fatigatus à sepultura, veniés in domũ suam, iactasset se iuxta parietẽ, & obdormisset: & ex nido hirundinum dormienti illi calida stercora inciderent super oculos eius, fieretq; cæcus. Hanc autẽ tentationem ideò permisit Dominus cuenire illi, vt posteris daretur exemplũ patiẽtiæ eius, sicut & sancti Iob.

Nam cũ ab infantia sua semper Deum timuerit, & mandata eius custodierit, nõ est cõtristatus cõtra Deũ; quòd plaga cæcitatis enenerit ei: sed immobilis in Dei timore permansit, agẽs gratias Deo omnib. diebus vitæ suæ. Nã sicut beato Iob insultabant reges; ita ifti parentes & cognati eius irridebãt vitam eius, dicentes, Vbi est spes tua, pro qua eleemosynas & sepulturas faciebas? Tobias verò increpabat eos, dicens, Nolite ita loqui: quoniã filij sanctorũ sumus, & vitã illam expectamus, quã Deus daturus est his qui fidem suã nunquã mutant ab eo. Anna verò vxor eius ibat ad opus textrinum quotidie; & de labore manuũ suarum victũ, quẽ cõsequi poterat, deferebat. Vnde factũ est, vt hædũ captarũ accipiẽs detulisset domi. Cuius cũ vocẽ balãtis vir eius audisset, dixit, Videte, ne fortè furtiuus sit: reddite eũ dominis suis, quia nõ licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut cõtingere. Ad hęc vxor eius irata respõdit, Manifestè vana facta est spes tua, & eleemosynę tuę modo apparuerũt. Atq; his, & aliis huiusmodi verbis exprobrabat ei.

CAP. III.

TVnc Tobias ingemuit, & cœpit orare cũ lachrymis, dicẽs, Iustus es Dñe, & omnia iudicia tua iusta sunt: & omnes viæ tuæ, misericordia, & veritas, & iudiciũ. Et nunc Dñe memor esto mei, & ne vindictã sumas de peccatis meis, neq. reminiscaris delicta mea, vel parentum meorũ. Quoniã nõ obtemperauimus præceptis tuis, ideo traditi sumus in direptionẽ, & captiuitatẽ, & mortem, & in fabulã, & in improperiũ omnib. nationibus, in quibus dispersisti nos. Et nũc Dñe magna iudicia tua, quia nõ egimus secũdũ præcepta tua, & non ambulauimus syncerite corã te. Et nunc Dñe secundũ voluntatẽ tuã fac mecũ, & præcipe in pace recipi spiritũ meũ. Expedit enim mihi mori magis quã viuere. Eadẽ itaq; die cõtigit vt Sara filia Raguelis in Rages ciuitate Medorũ, & ipsa audiret improperiũ ab vna ex ancillis patris sui, quoniã tradita fuerat septẽ viris, & dæmonũ nomine Asmodæus occiderat eos, mox vt ingressi fuissent ad eã. Ergo cũ pro culpa sua increparet puellã, respondit ei, dicens, Amplius ex te nõ videamus filiũ, aut filiam super terrã, interfectrix virorũ tuorum. Nunquid & occidere me vis, sicut iã occidisti septẽ viros? Ad hãc vocẽ perrexit in superius cubiculũ domꝰ suæ: & tribus diebus, & tribus noctib. nõ manducauit, neq; bibit: sed in oratione perstitẽs cũ lachrymis deprecabatur Deũ, vt ab isto improperio liberaret eã. Factũ est autẽ die tertia, dũ cõplerẽt orationẽ, benedicens Dñm, dixit, Benedictum est nomen tuũ Deus patrũ nostrorũ: qui cũ iratus fueris, misericordiã facies, & in tẽpore tribulationis peccata dimittis his qui inuocant te. Ad te Dñe faciẽs meã conuerto, ad te oculos meos dirigo. Peto Dñe vt de vinculo improperij huius absoluas me, aut certè de super terrã eripias me. Tu scis Dñe, quia nunquã concupiui virũ, & mundã seruaui animã meã ad omni cõcupiscentia. Nunquã cum ludentibus miscui me: neq; cũ hisqui in leuitate ambulant, participẽ me præbui. virũ autẽ cum timore tuo, nõ cũ libidine mea cõsensi suscipere. Et aut ego indigna fui illis, aut illi forsitã mihi non fuerunt digni: quia forsitan viro alij cõseruasti me. Non est enim in hominis potestate cõsiliũ tuũ. Hoc autẽ pro certo habet omnis qui te colit, quòd vita eius, si in probatione fuerit, coronabitur: si autẽ in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in corruptione fuerit, ad misericordiã tuã venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tẽpestatem tranquillũ facis, & post lachrymationẽ & fletũ, exultationẽ infundis. Sit nomẽ tuũ Deus Israël benedictũ in secula. In illo tẽpore exaudite sunt preces amborum in conspectu gloriæ summi Dei: & missus est angelus Dni sanctus Raphaël, vt curaret eos ambos, quorũ vno tẽpore sunt orationes in cõspectu Domini recitatæ.

CAP. IIII.

IGitur cùm Tobias putaret orationem suã exaudiri vt mori potuisset, vocauit ad sẽ Tobiã filiũ suũ, dixitq; ei. Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde tuo, quasi fundamẽtũ cõstrue. Cũ acceperit Deus animã mẽã, corpus meũ sepeli: & honorẽ habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius. memor enim esse debes quæ & quanta pericula passa sit propter te in vtero suo. Cũ aũt & ipsa cõpleuerit tẽpus vitæ suæ, sepelias eã circa me.

Omnibus autẽ diebus vitę tuæ in mẽte habeto Deũ: & caue ne aliquãdo peccato consentias, & prætermittas præcepta Dni Dei nostri. Ex substãtia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciẽ tuã ab vllo paupere: ita eñ fiet vt nec à te auertatur facies Dñi. Quo modo potueris, ita esto misericors. Si multũ tibi fuerit, abũdãter tribue: si exiguũ tibi fuerit, etiã exiguũ libenter impertiri itude. Præmium enim bonũ tibi thesaurizas in die necessitatis. ‖ quoniam eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & nõ patietur animã ire in tenebras. Fiducia magna erit coràm summo Deo, eleemosyna omnibus facientibus eã. Attende tibi fili mi ab omni fornicatione: & præter vxorem tuã nunquã patiaris crimẽ scire. Superbia nunquã in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipsa enim initiũ sumpsit omnis perditio. ‖ Quicunq; tibi aliquid operatꝰ fuerit, statim ei mercedẽ restitue, & merces mercenarij tui apud te omnino non remaneat. ‖ Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. Panẽ tuũ cũ esurientibus & egenis comede: & de vestimentis tuis quãdos tege. Panẽ tuũ, & vinum tuũ super sepulturã iusti cõstitue, & noli ex eo mãducare, & bibere cũ peccatoribus: consiliũ semper à sapiente perquire. Omni tempore benedic Deũ: & pete ab eo, vt vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant. Indico etiã tibi fili mi dedisse me decẽ talenta argẽti, dũ adhuc infantulus esses, Gabelo, in Rages ciuitate Medorũ, & chirographũ eius apud me habeo: & ideo perquire quomodo ad eũ peruenias, & recipias ab eo supra memoratum pondus argenti, & restituas ei chirographũ suũ. Noli timere fili mi: pauperẽ quidẽ vitã gerimus, sed multa bona habebimus si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene.

CAP. V.

TVne respõdit Tobias patri suo, & dixit, Omnia quæcunq; præcepisti mihi faciã pater. Quomodo autẽ pecuniã hãc requirã, ignoro. ille me nescit, & ego eum ignoro: quod signũ dabo ei? Sed neq; viam, per quã pergatur illuc, aliquando cognoui. Tunc pater suus respondit illi, & dixit, Chirographũ quidẽ illius apud me habeo: quod ait illi ostenderis, statim restituetur. Sed perge nũc, & inquire tibi aliquem fidelẽ virũ, qui eat tecum salua mercede tua: dũ adhuc vno, vt recipias eã. Tũc egressus Tobias, inuenit iuuenẽ splendidũ, stantẽ, præcinctũ, & quasi paratũ ad ambulandũ. Et ignorans quòd angelus Dei esset, salutauit eum, & dixit, Vnde te habemus bone inuenis? At ille respondit, Ex filiis Israël. Et Tobias dixit ei, Nosti viam quæ ducit in regionem Medorũ? Cui respondit, Noui, & omnia itinera eius frequenter ambulaui, & mãsi apud Gabelũ fratrẽ nostrũ qui moratur in Rages ciuitate Medorũ, quæ posita est in mõte Ecbatanis. Cui Tobias ait. Sustine me obsecro, donec hæc ipsa nũtiem patri meo. Tunc ingressus Tobias, indicauit vniuersa hæc patri suo. Super quæ admiratus pater, rogauit vt introiret ad eũ. Ingressus itaq; salutauit eũ, & dixit, Gaudium tibi sit semper. Et ait Tobias, Quale gaudiũ mihi erat, qui in tenebris sedeo, & lumẽ cœli nõ video? Cui ait iuuenis, Forti animo esto, in proximo est vt à Deo cureris. Dixit itaq; illi Tobias, Nunquid poteris perducere filiũ meũ ad Gabelũ in Rages ciuitatẽ Medorũ? & cũ redieris, restituã tibi mercedẽ tuã. Et dixit ei angelus. Ego ducã, & reducã eũ ad te. Cui Tobias respondit, Rogo te, indica mihi de qua domo, aut de qua tribu es tu? Cui Raphaël angel' dixit, Genus quæris mercenarij: an ipsum mercenarium qui cũ filio tuo eat? Sed ne fortè solicitũ te reddã, ego sum Azarias Ananię magni filius. Et Tobias respondit, Ex magno genere es tu. Sed peto ne irascaris & voluntatem cognoscere genus tuũ. Dixit autẽ illi angelus, Ego sanũ ducã, & sanũ tibi reducã filiũ tuũ. Respondẽs aut Tobias, ait, Bene ambulabis, & sit Deus in itinere vestro, & angelus eius comitetur vobiscũ. Tũc paratis omnibus quæ erãt in via portãda, facit Tobias vale patri suo & matri suæ, & ambulauerunt ambo simul. Cumq; profecti essent, cœpit mater eius flere, & dicere, Baculũ senectutis nostræ tulisti, & transmisisti à nobis. Nunquã fuisset ipsa pecunia, pro qua in Rages eum. Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, vt diuitias cõparatrem? hoc, quod videbamus filiũ nostrum. Dixitq; ei Tobias, Noli flere, salus peruenit huius nostræ, & salutis reuertetur ad nos. Ad hæc vocẽ cessauit mater eius flere, & tacuit.

CAP. VI.

PRofectus est autẽ Tobias, & canis secutus est eũ, & mãsit prima mãsione iuxta fluuiũ Tigris. Et exiit vt lauaret pedes suos, & ecce piscis immanis exiuit ad deuorandũ eũ. Quę expauescẽs Tobias, clamauit voce magna, dicens, Dñe, inuadit me. Et dixit ei angel', Apprehẽde branchiã eius, & trahe eũ ad te. Quod cũ fecisset, attraxit eũ in siccũ, & palpitare cœpit ante pedes ei'. Tũc dixit ei angelus, Excĕtra hùc pisce; & cor ei', & iecur repone tibi. sunt enim hæc necessaria ad medicamẽta vitæ. Quod cũ fecisset, assauit carnes eius, & siccũ tulerũt in viatico: cætera salierunt quæ sufficerẽt eis, quousq; peruenirẽt in Rages ciuitatẽ Medorũ. Tunc interrogauit Tobias

angelū, & dixit ei, Obsecro te Azaria frater, vt dicas mihi, quod remediū habebūt ista quę de pisce seruare iussisti? Et respōdēs angelus, dixit ei, Cordis eius particulā si super carbones ponas, fum' eius extricat omne genus dæmoniorū, siue á viro, siue á muliere, ita vt vltrà nō accedat ad eos. ← Et fel valet ad vngēdos oculos in quibus fuerit albugo, & sanabūtur. Et dixit ei Tobias, Vbi vis vt maneamus? Respōdensq. angelus, ait, Est hīc Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua, & hic habet filiā nomine Sarā, sed neq. masculū, neq. fœminā vllā habet aliā præter eā. Tibi debetur omnis substantia eius, & oportet eā te accipere cōiugē. Pete ergo eā á patre eius, & dabit tibi eā in vxorē. Tunc respondit Tobias, & dixit, Audio quā tradita est septē viris, & mortui sunt: sed & hoc audiui, quia dæmoniū occidit illos. Timeo ergo, ne forte & mihi hæc eueniant: & cùm sim vnicus parentibus meis, deponam senectutē illorū cū tristitia ad inferos. Tūc angelus Raphael dixit ei, Audi me, & ostendā tibi qui sunt quibus prævalere potest dæmonium. Hi namq; qui cōmixti ita suscipiunt, vt Deū á se, & á sua mente excludant, & suæ libidini ita vacēt, sicut equus & mulus, quib' nō est intellectus: habet potestatē dæmonium super eos. Tu autē cùm acceperis eā, ingressus cubiculum, per tres dies cōtinēs estote ab ea, & nihil aliud, nisi orationibus vacabis eā cū ea. Ipsā autē nocte, incēso iecore piscis, fugabitur dæmonium. Secūda verò nocte, in copulatione sanctorum patriarcharum admitteris. Tertia aūt nocte, benedictionē cōsequeris, vt filij ex vobis procreentur incolumes. Trāsacta autē tertia nocte, accipies virginem cum timore Dñi, amore filiorum magis quā libidine ductus, vt in semine Abrahæ benedictionē in filijs consequaris.

CAP. VII.

INgressi sunt autē ad Raguelē, & susceperunt eos Raguel cum gaudio. Intuensq. Tobiam Raguel, dixit Annæ vxori suæ, Quàm similis est iuuenis ille consobrino meo! Et cùm hæc dixisset, ait, Vnde estis iuuenes fratres nostri? At illi dixērūt, Ex tribu Nephthali sumus, ex captiuitate Niniue. Dixitq. illis Raguel, Nostis Tobiā fratrē meū? Qui dixerunt, Nouimus. Cumq. multa bona loqueretur de eo, dixit angelus ad Raguelē, Tobias, de quo interrogas, pater isti' est. Et missit se Raguel, & cùm lachrymis osculatus est eū, & plorās supra collum eius, dixit, Benedictio sit tibi fili mi, quia boni & optimi viri filius es. Et Anna vxor eius, & Sara ipsorū filia lachrymatæ sunt. Postquam autē locuti sunt; præcepit Raguel occidi arietē, & parari cōuiuium. Cumq. hortaretur eos discumbere ad prādiū, Tobias dixit, Hic ego hodie nō manducabo neq. bibā, nisi prius petitionē meā confirmes, & promittas mihi dare Saram filiā tuā. Quo audito verbo Raguel, expauit sciēs quid euenerit illis septem viris qui ingressi sunt ad eā: & timere cœpit ne forte & huic similiter contingeret. Et cū nutaret, & nō daret petenti vllam respōsum, dixit ei angel', Noli timere dare eā isti, quoniā huic timēti Deū debetur cōiunx filia tua: propterea aliusnō potuit habere illā. Tunc dixit Raguel, No dubito quòd Deus preces & lachrymas meas in cōspectu suo admiserit. Et credo quoniā ideo fecit vos venire ad me, vt ista cōiungeretur cognationi suæ secundū legē Moysi: & nunc noli dubiū gerere quòd tibi eam tradā. Et apprehendēs dexterā filiæ suę, dextræ Tobię tradidit, dicēs, Deus Abrahā, & Deus Isaac, & Deus Iacob vobiscū sit, & ipse coniungat vos impleatq; benedictionē suā in vobis. Et accepta charta, fecerunt constriptionē coniugij. Et post hæc epulati sunt, benedicētes Deū. Vocauitq. Raguel ad se Annā vxorē suā, & præcepit ei vt præpararet alterū cubiculū. Et introduxit illuc Sarā filiā suā, & lachrymata est. Dixitq. ei, Fortiā animo esto filia mea: Dñs cęli det tibi gaudiū p tædio quod perpessa es. CAP. VIII.

POstquā verò cœnauerūt, introduxerunt iuuenē ad eā. Recordatus itaq. Tobias sermonū angeli, protulit de cassidili suo partē iecoris, posuitq. eam super carbones viuos. Tunc Raphael angelus apprehendit dæmonia', & religauit illud in deserto superioris Aegypti. Tūc horatus est virginē Tobias, dixitq. ei, Sara, exurge, & deprecemur Deum hodie, & cras, & secundū cras: quia his tribus nocti bus Deo iungimur: tertia autē transacta nocte, in nostro erimus cōiugio. Filij quippe sanctorum sumus, & no possumus ita cōiungi sicut gentes quæ ignorāt Deū. Surgentes autē pariter, instāter orabāt ambo simul, vt sanitas daretur eis. Dixitq. Tobias, Dñe Deus patrū nostrorū, benedicant te cæli & terræ, mare q. & fontes, & flumina & omnes creaturæ tuæ quę in eis sunt. Tu fecisti Adā de limo terræ, dedisti q. ei adiutorū Heuam. Et nunc Dñe tu scis quia nō luxuriæ causa accipio sororē meā coniugem', sed solā posteritatis dilectionē, in qua benedicatur nomen tuū in sęcula sęculorū. Dixit itaq. Sara, Miserere nobis Domine, miserere nobis, & cōsenescamus ambo pariter sani. Et factū est circa pullorū cantum, accessit iussit Raguel seruos suos, & abierūt cū eo pariter vt foderēt sepulchrū. Dicebat enim, Ne forte simili modo eueneriti ei, quo & cæteris illis septē viris q̄ sūt ingressi ad eā. Cūq. parasset fossā, reuers' Raguel ad vxorē suā, dixit ei, Mitte vnā ex ancillis tuis, & videat si mortu' est, vt sepeliā eū antequā illucescat dies. At illa misit vnam ex ancillis suis. Quę ingressa cubiculū, reperit eos saluos & incolumes, secū pariter dormiētes. Et reuersa, nuntiauit bonū numriū: & benedixerunt Dñm, Raguel videlicet & Anna vxor eius, & dixerunt, Benedicimus te Dñe Deus Israēl, quia nō cōtigit quem admodū putabamus. Fecisti enim nobiscū misericordiā tuā, & exclusisti à nobis inimicū persequentē nos. Misertus es autē duobus vnicis. Fac eos Dñe pleoins benedicere te: & sacrificiū tibi laudis tuę & suæ sanitatis offerre, vt cognoscat vniuersitas gentiū, quia tu es Deus solus in vniuersa terra. Statimq. præcepit seruis suis Raguel, vt replerēt fossam quā fecerāt, priusquā eluceſceret. Vxori autē suę dixit vt ingrueret cōuiuiū, & præpararet omnia quæ in cibos erant iter agentibus necessaria. Duas quoq. pingues vaccas, & quatuor arietes occidi fecit, & parari epulas omnib' vicinis suis, cunctisq. amicis. Et adiuranit Raguel Tobiā, vt duas hebdomadas moraretur apud se. Deo minus autē quæ possidebat Raguel, dimidiā partē dedit Tobiæ, & fecit hanc scripturā, vt pars dimidia quæ supererat post obitum eorum, Tobiæ dñio deueniret.

CAP. IX.

TVnc vocauit Tobias angelum ad se, quę quidē hominē existimabat, dixitq. ei, Azaria frater, peto vt ausculteſ verba mea: Si meipsum tradā tibi seruum, nō ero cōdignus prouidentiæ tuæ. Tamē obsecro te vt assumas tibi animalia siue seruitia, & vadas ad Gabelum in Rages ciuitatē Medorū: reddāsque ei chirographū suū, & recipias ab eo pecuniā, & roges eū vt venire ad nuptias meas. Scis enim ipse quoniā numerat pater meus dies: & si tardauero vna die plus, contristatur anima eius. Et cernē vides quomodò adiutauit me Raguel, cuius adiumentū spernere non possum. Tunc Raphaēl assumēs quatuor ex seruis Raguelis, & duos camelos, in Rages ciuitatē Medorū perrexit: & inueniēs Gabelū, dedit ei chirographū suū, & recepit ab eo omnē pecuniā. Indicauitq. ei de Tobia filio Tobiæ, omnia quæ gesta sunt: fecitq. eū secū venire ad nuptias. Cumq. ingressus esset domū Raguelis, inuenit Tobiam discumbentem: & exiliens, osculati sunt se inuicem; & fleuit Gabelus, benedixitq. Deum, & dixit, Benedicat te Deus Israēl, quia filius es optimi viri, & iusti, & timētis Deū, & eleemosynas facientis: & dicatur benedictio super vxorē tuā, & super parētes vestros: & videatis filios vestros, & filios filiorū vestrorū, vsq. in tertiā & quartā generationē: & sit semē vestrū benedictū á Deo Israēl, qui regnat in sęcula sęculorū. Cumq. omnes dixissent, Amē, accesserunt ad conuiuium: sed & cum timore Domini nuptiarum conuiuium celebrauerunt. CAP. X.

CVm verò moras faceret Tobias, causa nuptiarū, solicitus erat pater eius Tobias, dicēs, Putas quare moratur filius meus, aut quare detētus est ibi? Putásne Gabelus mortuus est, & nemo reddet illi pecuniā? Cœpit autē contristari nimis ipse & Anna vxor eius eū eo: & cœperūt ambo simul flere: eo quòd die statuto minimè reuerteretur filius eorū ad eos. Flebat igitur mater eius irremediabilibus lachrymis, atq. dicebat, Heu heu me fili mi, vt quid te misimus peregrinari, lumē oculorū nostrorū, baculū senectutis nostræ, solatiū vitæ nostræ, spē posteritatis nostræ? Omnia simul in te vno habētes, te nō debuimus dimittere ire á nobis. Cui dicebat Tobias, Tace, & noli turbari, tanus est filius noster: satis fidelis est vir ille cū quo misimus eū. Illa autem nullo modo consolari poterat, sed quotidie exiliens circumspiciebat, & circuibat vias oēs per quas spes remeandi videbatur, vt procul videret eum. Si fieri posset, venientē. At verò Raguel dicebat ad generū suū, Mane hīc, & ego mittam nuntiū salutis de te ad Tobiā patrē tuū. Cui Tobias ait, Ego noui quia pater me & mater mea modo dies cōputat, & cruciatur spiritus eorū in ipsis. Cumq. verbis multis rogarer Raguel Tobiā, & ille eū nulla ratione vellet audire, tradidit ei Sarā, & dimidiā partē omnis substantiæ suæ in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, & in vaccis, & in pecunia multa: & saluū atq. gaudentē dimisit eum á se, Angelus Dñi sanctus sit in itinere vestro, perducatq. vos incolumes, & inueniatis omnia rectè circa parentes vestros, & videant oculi mei filios vestros priusquā moriar. Et apprehendētes parentes filiā suā, osculati sunt eā, & dimiserunt ire: monētes eā honorare socerōs, diligere maritū, regere familiā, gubernare domū, & seipsam irreprehensibilem exhibere. CAP. XI.

CVmq. reuerteretur, peruenerunt ad Charā quæ est in medio itinere cōtra Niniuē, vndecimo die. Dixitq. angelus, Tobia frater, scis quemadmodum reliquisti patrē tuū. Si placet itaq. tibi, præcedamus, & leoto gradu insequantur iter nostrū familiæ, simul cum coniuge tua, & cum animalibus. Cumq. hoc placuisset vt irent, dixit Raphael ad Tobiā, Tolle tecū ex felle pisces: erit enim necessariū. Tulit itaq. Tobias ex felle illo, & abierunt. Anna autē sedebat secus viā quotidie in supercilio mōtis, vnde respicere poterat de longinquo. Et dū ex eadē loco specularetur aduentū eius, vidit à longe, & illico agnouit venientē filium suū: currēnsq. nuntiauit viro suo, dicēs, Ecce venit filius tuus. Dixitq. Raphael ad Tobiā, At vbi introieris domum tuā, statim adora Dñm Deū tuum: & gratias agens ei, accede ad patrē tuū, & osculare eū. Statimq. linī super oculos eius ex felle isto pisces, quod portas tecum. Scias

← 5 MS. Verum & R. & G. minimè tollitur.

Num. 27, 8. & 36, 8.

Nu. 36, 6.

Gen. 2, 7.

← 13 MS. G.

Sup. 5, 23.

enim quoniã mox aperiẽtur oculi eius, & videbit pater tuus lumẽ cæli, & in aspectu tuo gaudebit. Tũc præcucurrit canis, qui simul fuerat in via: & quasi nuntius aduenies, blãdimento suæ caudæ gaudebat. Et cõsurgens excussus pater eius, cœpit offendẽs pedibus currere: & data manu puero, occurrit oburam filio suo. Et fusis pijs osculatus est eũ cũ vxore sua, & cœperũt ambo flere præ gaudio. Cũq. adorassent Deũ, & gratias egissent, cõsederũt. Tũc sumẽs Tobias de felle piscis, liniuit oculos patris sui. Et iuuimuit quasi dimidia fere horã: & cœpit albugo ex oculis eius, quasi membrana ouj, egredi. Quã apprehendẽs Tobias traxit ab oculis eius, statimq. visum recepit.

Ingressa est etiã post septem dies Sara vxor, filij eius, & omnis familia & pecora sana, & cameli, & pecunia multa vxoris, sed & illa pecunia quam receperat à Gabelo: & narrauit parẽtibus suis omnia beneficia Dei quæ fecisset circa eum per hominẽ qui eũ duxerat. Venerũtq. Achior & Nabath cõsobrini Tobiæ, gaudentes ad Tobiã, & cõgratulãtes ei de omnibus bonis quæ circa illũ ostẽderat Deus.

Et per septe dies epulãtes, oẽs cũ gaudio magno gauisi sunt. CAP. XII.

TVne vocauit ad se Tobias filiũ suũ, dixitq. ei, Quid possumus dare viro isti sancto, qui venit tecũ? Respondens Tobias, dixit patri suo, Pater, quam mercedẽ dabimus ei aut quid dignũ poterit esse beneficiis eius? Me duxit & reduxit sanũ, pecuniã à Gabelo ipse recepit, vxorẽ ipse me habere fecit, & dæmoniũ ab ea ipse cõpescuit, gaudiũ parẽtibus eius fecit, meipsum à deuoratione piscis eripuit, te quoq. videre fecit lumẽ cæli, & bonis omnib⁹ per eũ repleti sum⁹. Quid illi ad hæc poterimus dignũ dare? Sed peto te pater mi, vt roges eũ, si forte dignabitur modicitatẽ de omnibus quæ allata sunt, sibi assumere. Et vocãtes eũ, pater scilicet & filius, tulerũt eũ in partẽ: & rogare cœperũt vt dignaretur dimidiã partẽ omniũ quæ attulerãt, acceptã habere. Tunc dixit eis occultè, Benedicite Deũ cæli, & corã omnibus viuentibus cõfitemini ei, quia fecit vobiscũ misericordiã suã. Etenim sacramentum regis absc̃ondere, bonũ est: opera autẽ Dei reuelare & cõfiteri, honorificũ est. Bona est oratio cũ ieiunio, & eleemosyna, magis quàm thesauros auri recõdere. quoniã eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiã & vitã æternã. Qui autẽ faciunt peccatum & iniquitatẽ, hostes sunt animæ suæ. Manifesto ergo vobis veritatẽ, & nõ abscondã à vobis occultũ ser-

Sap. 2, 5.

monẽ. Quãdo orabas cũ lacrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandiũ tuũ: & inortuos absc̃ondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationẽ tuã Dño. Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tẽtatio probaret te. Et nunc misit me Dñs vt curarẽ te, & Sarã vxorẽ filij tui à dæmonio liberarẽ. Ego enim sum Raphael angelus vnus ex septẽ, qui astamus ante Dñm.

Cumq. hæc audissent, turbati sunt, & tremẽtes ceciderũt super terrã in faciem suã. Dixitq. eis angelus, Pax vobis, nolite timere. Etenim cũ essem vobiscũ, per voluntatẽ Dei erã ipsum benedicite, & cãtate illi. Videbar quidẽ vobiscum mãducare, & bibere: sed ego cibo inuisibili, & potu, qui ab hominibus videri nõ potest, vtor. Tẽpus est ergo vt reuertar ad eũ qui me misit: vos autẽ benedicite Deũ, & narrate oĩa mirabilia eius. Et cũ hæc dixisset, ab aspectu eorũ ablatus est, & vltrà eũ videre nõ potuerũt. Tũc prostrati per horas tres in facie, benedixerũt Deũ: & exurgẽtes narrauerũt omnia mirabilia eius.

CAP. XIII.

APeriẽs autẽ Tobias senior os suum, benedixit Dñm, & dixit, Magnus es Dne in æternũ, & in omnia sæcula regnũ tuũ: quoniã tu flagellas, & saluas: deducis ad inferos, & reducis: & nõ est qui effugiat manũ tuã. Cõfitemini Dño filij Israel, & in cõspectu gẽtiũ laudate eum: quoniã ideò dispersit vos inter gentes, quæ ignorãt eũ, vt vos enarretis mirabilia eius, & faciatis scire eos, quia non est alius Deus omnipotens præter eũ. Ipse castigauit nos propter iniquitates nostras: & ipse saluabit nos propter misericordiã suã. Aspicite ergo quæ fecit nobiscũ, & cũ timore & tremore cõfitemini illi: regemq. sæculorũ exaltate in operibus vestris. Ego autẽ in terra captiuitatis meæ cõfitebor illi: quoniã ostendit maiestatẽ suã in gentẽ peccatricem. Conuertimini itaq. peccatores, & facite iustitiã coram Deo, credẽtes quod faciat vobiscũ misericordiã suã. Ego autẽ, & anima mea in eo lætabimur. Benedicite Dñm omnes electi eius: agite dies lætitiæ, & cõfitemini illi. Ierusalẽ ciuitas Dei, castigauit te Dñs in operibus manuũ tuarũ. Cõfitere Dño in bonis tuis, & benedic Deũ sæculorũ, vt reædificet in te tabernaculũ suũ, & reuocet ad te oẽs captiuos, & gaudeas in omnia sæcula sæculorũ. Luce splẽdida fulgebis, & oẽs fines terræ adorabunt te. Nationes ex lõginquo ad te venient: & munera deferẽtes, adorabũt in te Dnm, & terrã tuã in sanctificatiõne habebunt. Nomẽ enim magnũ inuocabunt in te. Maledicti erũt qui contẽpserint te: & cõdemnati erũt oẽs qui blasphemauerint te: benedicti q. erũt qui ædificauerint te. Tu autẽ lætaberis in filiis tuis, quoniã

Deut. 32, 39. 1 Reg. 2, 6. Sap. 16, 13.

omnes

omnes benedicẽtur, & cõgregabuntur ad Dñm. Beati oẽs qui diligunt te, & qui gaudẽt super pace tua. Anima mea benedic Dñm, quoniã liberauit Ierusalẽ ciuitatẽ suã à cunctis tribulationibus eius: Dñs Deus noster. Beatus ero, si fuerint reliquiæ seminis mei ad videndã claritatẽ Ierusalẽ. Portæ Ierusalẽ ex sapphiro & smaragdo ædificabũtur: & ex lapide pretioso omnis circuitus murorũ eius. Ex lapide candido, & mundo omnes plateæ eius sternentur: & per vicos eius hallelu-ia cantabitur. Benedictus Dominus, qui exaltauit eam, vt sit regnum eius in sæcula sæculorum super eam. Amen.

Apo. 21, 18.

CAP. XIIII.

ET cõsummati sunt sermones Tobiæ. Et postquã illuminat⁹ est Tobias, vixit annis quadraginta duobus, & vidit filios nepotũ suorũ. Cõpletis itaq. annis centũ duobus, sepultus est honorificè in Ninive. Quinquaginta namq. & sex annorũ lumẽ oculorũ amisit: sexagenarius verò recepit. Reliquũ verò vitæ suæ, in gaudio fuit, & cũ bono profectu timoris Dei perrexit in pace. In hora autẽ mortis suæ vocauit ad se Tobiã filiũ suum, & septẽ iuuenes filios suos nepotes suos, dixitq. eis, Propè erit interitus Niniue. nõ enim excidit verbũ Dñi: & fratres nostri qui dispersi sunt à terra Israel, reuertẽtur ad eã. Omnis autẽ deserta terra eius replebitur, & domus Dei, quæ in ea incẽsa est, iterũ reædificabitur: ibiq. reuertẽtur oẽs timẽtes Deũ, & relinquẽt gentes idola sua, & venient in Ierusalẽ, & inhabitabũt in ea: & gaudebũt in ea oẽs reges terræ, adorãtes Regẽ Israel. Audite ergo filij mei patrẽ vestrũ: seruite Dño in veritate, & inquirite vt faciatis quæ placita sunt illi: & filijs vestris mãdate vt faciant iustitias & eleemosynas, vt sint memores Dei, & benedicãt eum in omni tẽpore in veritate, & in tota virtute sua.

1 Esd. 3, 8. & 6, 14.

Nunc ergo filij audite me, & nolite manere hic: sed quacumque die sepelieritis matrẽ vestrã circa me in vno sepulchro, ex eo dirigite gressus vestros vt exeatis hinc. Video enim quia iniquitas eius finẽ dabit ei. Factũ est autẽ post obitum matris suæ, Tobias abscessit ex Ninive cũ vxore sua, & filijs, & filiorum filijs, & reuersus est ad soceros suos. Inuenitque eos incolumes in senectute bona: & curam eorum gessit, & ipse clausit oculos eorum: & omnem hæreditatem domus Raguelis ipse percepit: viditque quintam generationem, filios filiorum suorum.

Et completis annis nonagintanouem in timore Domini cum gaudio sepelierunt eum. Omnis autem cognatio eius, & omnis generatio eius in bona vita, & in sancta conuersatione permãsit, ita vt acceptì essent tam Deo, quàm hominibus, & cunctis habitantibus in terra.

LIBER IVDITH.

CAP. I.

ARPHAXAD itaq. rex Medorum subiugauerat multas gẽtes imperio suo, & ipse ædificauit ciuitatẽ potentissimã, quã appellauit Ecbaranis.

Ex lapidibus quadratis & sectis, fecit muros ei⁹ in altitudinẽ cubitorũ septuaginta, & in latitudinẽ cubitorũ triginta: turres verò ei⁹ posuit in altitudinẽ cubitorũ centũ. Per quadrũ verò earũ latus vtrũq. vicenorũ pedũ spatio tendebatur. posuitq. portas eius in altitudinẽ turriũ.

Et gloriabatur quasi potẽs in potentia exercit⁹ sui, & in gloria quadrigarũ suarũ.

Anno igitur duodecimo regni sui, Nabuchodonosor rex Assyriorũ, qui regnabat in Ninive ciuitate magna, pugnauit cõtra Arphaxad: & obtinuit eũ in cãpo magno, qui appellatur Ragau, circa Euphratẽn, & Tigrin, & Iadason in cãpo Erioch regis Elicorũ. Tũc exaltatum est regnũ Nabuchodonosor, & cor ei⁹ eleuatũ est: & misit ad oẽs qui habitabant in Cilicia, & Damasco, & Libano: & ad gẽtes quæ sunt in Carmelo, & Cedar, & inhabitãtes Galilæã in cãpo magno Esdrelõ: & ad oẽs qui erãt in Samaria & trãs flumẽ Iordanẽ vsq. ad Ierusalẽ, & omnẽ terrã Iesse, quousq. perueniatur ad terminos Aethiopiæ. Ad hos oẽs misit nũtios Nabuchodonosor rex Assyriorũ, qui oẽs vno animo cõtradixerũt, & remiserũt eos vacuos, & sine honore abiecerũt.

Tũc indignat⁹ Nabuchodonosor rex ad omnẽ terrã illã, iurauit per thronum & regnũ suũ quòd defenderet se de omnibus regionibus his.

CAP. II.

ANno tertiodecimo Nabuchodonosor regis, vicesima & secũda die mensis primi, factũ est verbũ in domo Nabuchodonosor regis Assyriorũ, vt defenderet se.

Vocauitq. oẽs maiores natu, omnẽsq. duces, & bellatores suos, & habuit cũ eis mysteriũ cõsilij sui. Dixitq. cogitationẽ suã in eo esse, vt omnẽ terrã suo subiugaret imperio. Quod dictũ cum placuisset omnibus, vocauit Nabuchodonosor rex Holofernẽ principẽ militiæ suæ, & dixit ei, Egredere aduersum omne regnũ Occidẽtis: & cõtra eos præcipuè qui contẽpserũt imperiũ meũ. Nõ parcet oculus tuus vlli regno, omnẽq. vrbẽ munitã subiugabis mihi. Tunc Holofernes vocauit duces & magistrat⁹ virtutis Assyriorũ: & dinumerauit viros in expeditionẽ, sicut præcepit ei rex, centũ viginti millia peditum pugnatorum, & equites sagittarios duodecim millia. Omnẽq. expeditionẽ suã fecit præire in multitudine innumerabiliũ camelorũ, cũ his quę exercitibus sufficerẽt copiosè: boũ quoq. armenta, gregẽsq. ouiũ, quorũ nõ erat numerus.

Frumẽtũ ex omni Syria in trãsitu suo parari cõstituit. Aurũ verò & argentũ, de domo regis assumpsit multum nimis.

Inf. 16, 5.

- 10 MS. R.G.

Et profectus est ipse & omnis exercit⁹, cũ quadrigis & equitibus, & sagittariis, qui cooperuerũt facie terræ, sicut locustæ.
Cũq; pertransisset fines Assyriorũ, venit ad magnos mõtes Ange, qui sunt à sinistro Ciliciæ: asceditq; oia castella eorũ, & obtinuit omnẽ munitionẽ. Effregit 13
autẽ ciuitatẽ opinatissimã Melothi, prædauitq; oes filios Tharsis & filios Ismahel, qui erãt cõtra faciẽ deserti, & ad austrũ terræ Cellõ. Et trãsiuit Euphratẽ, 14
& venit in Mesopotamiam: & fregit oes ciuitates excelsas quæ erãt ibi, à torrente Mãbre, vsquequo perueniatur ad mare:
& occupauit terminos eius, à Cilicia vsq; 15
ad fines Iapheth, qui sunt ad austrũ. Abduxitq; oes filios Madiã, & prædauit omnẽ locupletationẽ eorũ, omnẽsq; resistẽtes sibi occidit in ore gladij. Et post hæc 17
descẽdit in cãpos Damasci in diebꝫ messis, & succẽdit oia sata, omnẽsq; arbores & vineas fecit incidi: & cecidit timor illius sup oes inhabitantes terrã. CAP. III.

VNc miserũt legatos suos vniuersa- 1
rũ vrbiũ, ac prouinciarum reges ac principes, Syriæ scilicet & Mesopotamię, & Syriæ Sobal, & Libyæ, atque Ciliciæ, qui venientes ad Holofernẽ, dixerũt, Desinat indignatio tua circa nos. Melius est enim vt viuentes seruiamus Nabuchodonosor regi magno, & subditi simus tibi, quã morientes cũ interitu nostro ipsi seruitutis nostræ dãna patiamur. Omnis 3
ciuitas nostra, omniq; possessio, oes mõtes, & colles, & cãpi, & armẽta boũ, gregesq; ouiũ & caprarũ, equorũq; & camelorum. & vniuersæ facultates nostræ atq; familiæ in cõspectu tuo sunt. sint omnia 4
nostra sub lege tua. Nos etiã & filij nostri, serui tui sumus. Veni nobis pacificus dñs, & vtere seruitio nostro, sicut placuerit tibi. Tunc deiecẽdit de mõtibus cũ 7
equitibus in virtute magna, & obtinuit omnẽ ciuitatẽ, & omnẽ inhabitãtẽ terrã.
De vniuersis autẽ vrbib⁹ assumpsit sibi 8
auxiliarios viros fortes, & electos ad bellũ. Tantusq; metus prouincijs illis incubuit, vt vniuersarũ vrbiũ habitatores principes, & honorati simul cum populis exirẽt in obuiũ venirẽti, excipientes eũ 10
cũ coronis, & lãpadib⁹ ducẽtes choros in tympanis & tibijs. Nec ista tamẽ faciẽ- 11
tes, ferocitatẽ eius pectoris mitigare potuerũt. Nã & ciuitates eorũ destruxit, & lucos eorũ excidit. præceperat enim illi 13
Nabuchodonosor rex, vt oes deos terræ exterminaret, videlicet vt ipse solus diceretur Deus ab his nationibus quæ potuissent Holofernis potentiã subiugari.
Pertransiẽs autẽ Sytiã Sobal, & omnẽ 14
Apamenã omnẽq; Mesopotamiã, venit ad Idumæos in terrã Gabaa, acceptiq; ciuitates eorũ, & sedit ibi per triginta dies, in 15
quib⁹ dieb⁹ adunari præcepit vniuersum exercitum virtutis suæ. CAP. IIII.

VNc audientes hęc filij Israel, qui ha- 1
bitabãt in Terra Iuda, timuerũt valde à facie eius. Tremor etiã & horror in- 2
uasit sensus eorũ, ne hoc faceret Ierusalẽ & templo Dñi, quod fecerat ceteris ciuitatibus & templis earũ. Et miserũt in om- 3
nẽ Samariã per circuitũ vsq; Iericho, & præoccupauerũt oes vertices montium.
Et muris circũdederunt vicos suos, & 4
cõgregauerunt frumẽta in præparationẽ pugnæ. Sacerdos etiã Eliachim scripsit ad vniuersos qui erãt cõtra Esdrelõ, quæ est cõtra faciẽ cãpi magni, iuxta Dothaim & vniuersos per quos viæ trãsitus esse potuerat, vt obtinerẽt ascẽsus montiũ, per quos via esse poterat ad Ierusalẽ, & illic custodirẽt vbi ãgustũ iter esse poterat inter mõtes. Et fecerũt filij Israel secun- 7
dũ quod cõstituerat eis sacerdos Dñi Eliachim. Et clamauit omnis populus ad 8
Dñm instãtia magna, & humiliauerunt animas suas in ieiunijs & orationib⁹, — 14 MS. in afflictione magna G.
ipsi & mulieres eorũ. Et induerũt se sa- 9
cerdotes cilicijs, & infãtes prostrauerunt cõtra faciẽ templi Dñi, & altare Dñi operuerunt cilicio. Et clamauerũt ad Dñm 10
Deũ Israel vnanimiter, ne daretur in prædã infantes eorũ, & vxores eorũ in diuisionẽ, & ciuitates eorũ in exterminiũ, & sancta eorũ in pollutionẽ, & fieret in opprobriũ Gẽtibus. Tunc Eliachim sacer- 11
dos Dñi magnus circuiuit omnẽ Israel, & allocutus est eos, dicẽs, Scitote quoniã exaudiet Dñs preces vestras, si manentes permanseritis in ieiunijs & orationib⁹ in 13
cõspectu Dñi. Memores estote Moysi Exo.17,12.
serui Dñi, qui Amalec cõfidẽtẽ in virtute sua, & in potẽtia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equitibus suis, nõ ferro pugnãdo, sed precibus sanctis orãdo deiecit. sic erunt 14
vniuersi hostes Israel, si perseuerauerint in hoc opere quod cœpistis. Ad hãc igitur exhortationẽ eius deprecantes Dñm, 15
permanebãt in cõspectu Dñi, ita vt etiã hi qui offerebãt Dño holocausta, præcincti ciliciis offerrẽt sacrificia Dño, & erat 17
cinis supra capita eorũ. Et ex toto corde suo oes orabãt Deũ, vt visitaret populum suum Israel. CAP. V.

NVntiatumq; est Holoferni principi 1
militiæ Assyriorũ, quòd filij Israel præparare se ad resistẽdũ, ac montiũ itinera cõclusissent: & furore nimio exarsit in tracũdia magna: vocauitq; oes princi- 3
pes Moab & duces Ammõ: & dixit eis, Dicite mihi quis sit populꝰ iste, qui mõtana obsidet: aut quæ, & quales, & quãtæ sint ciuitates eorũ: quæ etiã sit virtꝰ eorũ, aut quæ sit multitudo eorũ, vel quis rex 4
militiæ illorũ: & quare præ omnibꝰ qui habitãt in Oriẽte, isti cõtẽpserũt nos, & nõ exierũt in obuiũ nobis, vt susciperent 5
nos cũ pace? Tũc Achior dux omniũ filiorũ Ammõ respõdẽs, ait, Si dignetur audire dñe mi, dicã veritatẽ in cõspectu tuo de populo isto, qui in mõtanis habitat, & nõ egredietur verbũ falsũm ex ore meo. 6
Populus iste ex genie Chaldęorũ est. Inf.11,7.

¶ Hic pri-

Gen.11,31 mus in Mesopotamia habitauit, 7
quoniã noluerũt sequi deos patrũ suorũ, qui erãt in Terra Chaldæorũ. Deserentes itaq; cerẽmonias patrũ suorũ, quæ in 8
multitudine deorum erãt, vnum Deum
Gen.12,1. cæli coluerũt, qui ¶ & præcepit eis vt exirẽt inde, & habitarẽt in Charã. Cumq; 9
Gen.46,2. operuisset oẽm terrã fames, ¶ descẽderũt in Ægyptũ, illicq; per quadringẽtos annos sic multiplicati sunt, vt dinumerari 10
eorũ nõ posset exercitus. Cumq; gra- uaret eos rex Aegypti, atq; in ædificationib⁹ vrbium suarũ in luto & latere subiugasset eos, clamauerunt ad Dñm suũ, & percussit totã Terrã Aegypti plagis va-
Exo.14,1. rijs. Cumq; eiecissent eos Aegyptij à se, 11
& cessasset plaga ab eis, & iterũ eos vellẽt capere, & ad suũ seruitium reuocare,
Inf.6,13. fugientib⁹ his Deus cæli mare aperuit, 12
ita vt hinc inde aquæ quasi murꝰ solidarẽtur, & illi pede sicco fundũ maris perambulãdo trãirent. In quo loco dũ in- 13
numerabilis exercitus Aegyptiorum eos persequeretur, ita aquis coopertus est, vt nõ remaneret velyxus, qui factũ posteris
Exo.15,13 nuntiaret. ¶ Egressi etiã mare rubrum, 14
& 16,3. desserta Sina mõtis occupauerũt, in quib⁹ nunquã homo habitare potuit, vel filius hominis requieuit. Illic fõtes amari, obdulcati sunt eis ad bibendum, & per 15
annos quadraginta annonã de cælo cõsecuti sunt. Vbicunq; ingressi sunt sine ar- 16
cu & sagitta, & absq; scuto & gladio, Deꝰ eorum pugnauit pro eis, & vicit. Et nõ 17
fuit qui insultaret populo isti, nisi quãdo receditis à cultu Dñi Dei sui. Quotiescũq; autẽ præter ipsum Deũ suũ, alterũ 18
ecluerunt, dati sunt in prædã, & in gladij, & in opprobriũ. Quotiescunq; aũt 19
pœnituerunt se recessisse à cultura Dei sui, dedit eis Deus cæli virtutẽ resistẽdi.
Nu.21,25. ¶ Denq; Chananæũ rege, & Iebuzæũ, 20
Iosu.12,7. & Pherezæũ, & Methæũ, & Heuęũ, & Amorrhæũ, & oes potẽtes in Hesebõ prostrauerunt, & terras eorũ & ciuitates eorũ ipsi possederunt: & vsq; dũ nõ pec- 21
carent in cõspectu Dei sui, erant cũ illis bona. Deus enim illorum odit iniquitatẽ.
Nã & ante hos annos cũm recessissent 22
à via, quã dederat illis Deus, vt ambularẽt in ea, exterminati sunt prœliis à multis nationibus, & plurimi eorum captiui
1 Esd.1,3. abducti sunt in terrã nõ suã. ¶ Nuę aũt 23
reuersi ad Dñm Deũ suũ ex dispersione qua dispersi fuerãt, adunati sunt, & ascẽderunt mõtana hæc omnia, & iterũ possiderũt Ierusalẽ, vbi sunt Sancta sanctorũ.
Nunc ergo mi Dñe, perquire si est ali- 24
qua iniquitas eorũ in cõspectu Dei eorũ: & ascendamus ad illos, quoniã trades tradet illos Deus eorũ tibi, & subiugatẽmur sub iugo potẽtię tuę. Si vero nõ est of- 25
fensio populi huius coram Deo suo, nõ poterimus resistere illis: quoniã Deus eorũ defendet illos: & crimus in opprobrium vniuersæ terræ. Et factũ est cũm cessasset 26
loqui Achior verba hæc, irati sunt omnes magnates Holofernis, & cogitabãt interficere eũ, dicẽtes ad alterutrũ: Quis est iste, qui filios Israel posse dicat resistere tegi Nabuchodonosor & exercitib⁹ eius, homines inermes, & sine virtute, & sine
28 peritia artis pugnæ? Vt ergo agnoscat Achior quoniã fallit nos, ascendamus in mõtanã: & cum capti fuerint potẽtes eorũ, tunc cum eis dẽ gladio trãsuerberabi-
29 tur: vt sciat omnis gens quoniã Nabuchodonosor deus terræ est, & præter ipsum alius non est. CAP. VI.

FActum est autẽ cũm cessassent loqui, 1
indignatus Holofernes vehemẽter, dixit ad Achior. Quoniã ꝓphetasti nobis, 2
dicẽs, ꝙ gẽs Israel defendatur à Deo suo, vt ostendã tibi quoniã non est Deus, nisi
3 Nabuchodonosor: cũ percusserimus eos oẽs sicut hominẽ vnum, tunc & ipse cum illis Assyriorum gladio interibis, & omnis
4 Israel tecum perditione disperiet: & probabis quoniã Nabuchodonosor dñs sit vniuersæ terræ. tunc q; gladius militię meę trãsiet per lattra tua, & cõfixus cades inter vulneratos Israel, & nõ respirabis vl-
5 trà, donec exterminẽris cũ illis. Porrò aũt si ꝓphetiã tuã verã existimas, nõ cõcidat vultus tuus: & pallor qui facie tuã obtinet, abscedat à te, & verba mea hæc
6 putas impleri nõ posse. Vt autẽ noueris quia simul cum illis hæc experieris, ecce ex hac hora illorum populo socianberis: vt dum dignas mei gladij pœnas exeeperint,
7 ipse simul vltioni subiaceas. Tunc Holofernes præcepit seruis suis vt cõprehenderent Achior, & perducerẽt eum in Bethuliã, & traderẽt eum in manus filiorum
8 Israel. Et accipientes eum serui Holofernis, ꝓfecti sunt per cãpestria: sed cum appropinquassẽt ad mõtana, exserunt cõ-
9 tra eos fundibularij. Illi autẽ diuertẽtes à latere mõtis, ligauerunt Achior ad arborẽ manib. & pedibus, & sic vinctum dereliq. dimiserunt eum: & reuersi sunt ad
10 dñm suum. Porrò filij Israel descendẽtes de Bethuliã, venerunt ad eum. Quem soluẽtes duxerunt ad Bethuliã, atque in medium populi illi⁹ statuẽtes, percuncta-
11 ti sunt quid rerũ esset, quod illum vinctũ Assyro reliquissent. In dieb. illis erãt illic principes, Oziæ filius Micha de tribu
12 Simeõ, & Charmi, qui & Gotholiel. In medio itaq; seniorum, & in cõspectu omnium, Achior dixit omnia quæ locutus ipse fuerat ab Holoferne interrogatus: &
quibus populus Holofernis voluisset ꝓ-
13 pter hoc verbis interficere eum, & quẽadmodum ipse Holofernes iratus misserit eum Israelitis hæc de causa tradi: vt dum videat filios Israel, tunc & ipsum Achior dimersis iubeat interire supplicijs,
ꝓpter hoc ꝙ dixerat, Deus cæli defensor
14 eorũ est. Cumq; Achior vniuersa hæc exposuisset, omnis populus cecidit in faciẽ, adorantes Dum, & cõmuni ĩmẽtatio- Supr.5,12.

ne & fletu vnanimes preces suas Dño effuderunt, dicentes: Dne Deus cæli & terræ, intuere superbiã eorum, & respice ad nostrã humilitatẽ, & face sanctorum tuorum attẽde, & ostende quoniã nõ derelinquis præsumẽtes de te: & præsumẽtes de se, & de sua virtute gloriãtes, humilias. Finito itaq. fletu, & per totã diẽ oratione populorũ cõpleta, cõsolati sunt Achior, dicẽtes: Deus patrum nostrorũ, cuius tu virtutẽ prædicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem, vt eorum magis tu interitum videas. Cũm verò Dñs Deꝰ noster dederit hãc libertatem seruis suis, sit & tecum Deus in medio nostri: vt sicut placuerit tibi, ita cum tuis omnib. cõuerseris nobiscum. Tunc Ozias finito cõsilio, suscepit eum in domum suã, & fecit ei cœnã magnã. Et vocatis omnib. presbyteris, simul expleto ieiunio refecerũt. Postea verò cõuocatꝰ est oĩs populꝰ, & p totã noctẽ intra ecclesiã orauerũt petẽtes auxiliũ à Deo Israël. CAP. VII.

1 HOlofernes autẽ altera die præcepit exercitib. suis, vt ascẽderent cõtra Bethuliã. Erãt autem pedites bellatorũ eentũ viginti mĩllia, & equites viginti duo millia, præter præparationes virorũ illorum quos occupauerat captiuitas, & abducti fuerãt de ꝓuinciis & vrbib. vniuersæ iuuentutis. Oĩs parauerunt se pariter ad pugnã cõtra filios Israël, & venerunt p crepidinem mõtis vsq. ad apicem qui respicit sup Dothaĩ, à loco qui dicitur Belma vsq. ad Chelmõ, qui est cõtra Esdrelõ. Filij autem Israël vt viderunt 4 multitudinem illorum, ꝓstrauerunt se super terrã, mittentes cinerem super capita sua, vnanimes orãtes vt Deus Israël misericordiã suã ostenderet super populum suum. Et assumentes arma sua bellica, 5 sederunt per loca quæ ad anguſti itineris tramitem dirigunt inter mõtosa, & erant custodientes ea totã diẽ & noctẽ. Porrò 6 Holofernes, dum circuit per gyrum, reperit ꝙ fons qui influebat, aquæ ductum illorum à parte australi extra ciuitatem dirigeret. & incĩdi præcepit aquæ ductũ illorum. Erãt tamen nõ lõgè à muris sõtes, ex quibus furtim videbantur haurire aquã ad refocillandum potus, quàm ad potãdum. Sed filij Ammõ & Moab ac- 8 cesserunt ad Holofernẽ, dicentes, Filij Israël nõ in Licea. nec in fagitta confidunt, sed mõtes defendunt illos, & muniunt illos colles in præcipitio cõstituti. Vt ergo 9 sine congressione pugnæ possis superare eos, pone custodes fontium, vt non hauriãt aquã ex eis, & sine gladio interficies eos, vel certè fatigati tradent ciuitatem suã, quã putãt in montibus positã superari nõ posse. Et placuerunt verba 10 hæc corã Holoferne, & corã satellitib. eius, & cõstituit per gyrum cẽtenarios per singulos fontes. Cumq. ista custodia per 11 dies viginti fuisset expleta, defecerunt cisternæ, & collectiones aquarum omnib. habitãtibus Bethuliã, ita vt nõ esset intra ciuitatẽ vnde satiarẽtur vel vna die, quoniã ad mensuram dabatur populis aqua quotidie. Tunc ad Oziã congregati 12 omnes viri, fœminæq.., iuuenes, & parvuli, omnes simul vna voce dixerunt, Iudicet Deus inter nos & te, quoniã fecisti in nos mala, nolẽs loqui pacifice cũ Assyriis, & propter hoc vendidit nos Deꝰ 13 in manib. eorũ. Et ideo nõ est qui adiuuet, cùm ꝓsternamur ante oculos eorum in siti & perditione magna. Et nũc 14 cõgregate vniuersos qui in ciuitate sunt, vt sponte tradamus nos oẽs populo Holofernis. Melius est enim vt captiui be- 15 nedicamus Dñm, viuentes, quàm moriamur, & simus opprobrium omni carni, cùm viderimus vxores nostras & infantes nostros mori ante oculos nostros. Contestamur hodie cælum & terram, 17 & Deũ patrũ nostrorum, qui vlciscitur nos secundum peccata nostra, vt iã tradatis ciuitatem in manu militiæ Holofernis, vt sit finis noster breuis in ore gladij, qui lõgior efficitur in ariditate sitis. Et cùm hæc dixissent, factus est fletus 18 & vlulatus magnus in ecclesia omnibus, & per multas horas vna voce clamauerunt ad Deũ, dicentes, Peccauimus cũ 19 patrib. nostris, iniustè egimus, iniquitatẽ fecimus. Tu quia pius es, miserere nostri: aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, & noli tradere cõsitẽtes te po- 21 pulo qui ignorat te, vt non dicãt inter 22 Gẽtes, Vbi est Deꝰ eorũ? Et cũ fatigati his clamoribus, & his fletibus lassati fuissent, exurgens Ozias, infusus lachrymis, dixit, Aequo animo estote fratres, & hos quinq. dies expectẽm' à Dño 24 misericordiã. Forsitã enim indignationem suã abscindet, & dabit gloriã nomini suo. Si autem transactis quinq. dieb. nõ venerit adiutorium, faciemus hæc verba quæ locuti estis. CAP. VIII.

1 ET factũ est, cùm audisset hæc verba Iudith vidua quæ erat filia Merari, filij Idox, filij Ioseph, filij Oziæ, filij Elai, filij Ianor, filij Gedeo, filij Raphaim, filij Achitob, filij Melchiæ, filij Enã, filij Nathanaĩ, filij Salathiel, filij Simeõ, filij Ruben, & vir eius fuit Manasses, qui mortuꝰ est in dieb. messis hordeaceæ. instabat enim sup alligãtes manipulos in cãpo, & venit æstus sup caput eius, & mortuus est in Bethulia ciuitate sua, & sepultus est illic cũ patrib. suis. Erat autẽ Iudith relicta eius vidua iã annis tribus, & mensib. sex. Et in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculũ, in quo cũ puellis suis clausa morabatur: & habẽs super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnib. dieb. vitæ suæ, præter sabbatha, & neomenias, & festa domus Israël. Erat autẽ elegãti aspectu nimis, cui vir suꝰ reliquerat diuitias multas, & familiã copiosam, ac possessiones armentis boũ, & gregibus ouium plenas. Et erat hæc in omnib. famosissima, quoniã timebat Dñm valde: nec erat qui loqueretur de illa verbũ malũ. Hæc itaq. cum audisset quoniã Ozias promisisset quod transacto quinto die traderet ciuitatẽ, misit ad presbyteros Chabri & Charmi. Et venerunt ad illã, & dixit illis, Quod est hoc verbum in quo cõsensit Ozias, vt tradat ciuitatẽ Assyriis, si intra quinq. dies non venerit vobis adiutorium? Et qui estis vos, qui tentatis Dñm? Nõ est iste sermo qui misericordiã prouocet: sed potius qui irã excitet, & furorẽ accendat. Posuistis vos tẽpus misericordiæ Dñi, & in arbitriũ vestrum diẽ cõstituistis ei. Sed quia pariẽs Dñs est, in hoc ipso pœnitearemus, & indulgentiã eius fusis lachrymis postulemus. nõ enim quasi homo, sic Deus cõminabitur: neq. sicut filius hominis ad iracundiã inflammabitur. Et ideo humiliemus illi animas nostras: & in spiritu cõstituti humiliato, seruientes illi, dicamus flentes Dño, vt secundum voluntatẽ suã fiat nobiscũ cito misericordiã suã: vt sicut conturbatũ est cor nostrũ in superbia eorũ, ita etiã de nostra humilitate gloriemur, quoniã nõ sumꝰ secuti peccata patrũ nostrorũ qui dereliquerunt Deum suũ, & adorauerunt deos alienos: ꝙ quo feelere dati sunt in gladiũ, & in rapinã, & in cõfusionẽ inimicis suis. nos autẽ alterũ Deũ nescimus præter ipsum. Expectemus humiles cõsolationẽ eius, & exquirret sanguinẽ nostrũ de afflictionib. inimicorũ nostrorũ: & humiliabit oẽs Gentes, quæcunq. insurgũt cõtra nos, & faciet illas sine honore Dñs Deus noster. Et nunc fratres, quoniam vos estis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet anima illorũ, ad eloquiũ vestrũ corda eorũ erigite, vt memores sint, quia tentati sunt patres nostri, vt probarẽtur, si verè colerent Deũ suũ. Memores esse debent, ‖ quomodo pater noster Abrahã tentatus est, & per multas tribulationes ꝓbatus. Dei amicus effectus est.

Gen. 22, 1.

Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses: & oẽs qui placuerunt Deo, per multas tribulationes trãsierũt fideles. Illi autẽ qui tẽtationes nõ susceperunt cũ timore Dñi,

Num. 21, 6 1 Cor. 10, 9

& impatiẽtiã suã & improperiũ murmurationis suæ cõtra Dñm protulerũt, exterminati sunt ab exterminatore, & à serpentibus perierunt. Et nos ergo nõ vindicamur nos pro his quæ patimur: sed repũtãtes peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse flagella Dñi, quibus quasi ferit corripimur, ad emendationẽ, & non ad perditionẽ nostrã euenisse credamus. Et dixerunt illi Ozias & presbyteri. Omnia quæ locuta es, vera sunt, & nõ est in sermonib. tuis vlla reprehensio. Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier sancta es, & timẽs Deũ. Et dixit illis Iudith, Sicut quod potui loqui, Dei esse cognoscitis: Ita quod facere disposui, probate si ex Deo est: & orate, vt firmum faciat Deus cõsilium meũ. Stabitis vos ad portã noctẽ istã, & ego exeam cũ abra mea: & orate, vt sicut dixistis, in diebus quinq. rẽspiciat Dñs populũ suũ Israël. Vos autẽ nolo vt scrutemini actum ineum: & vsq. dum renuntiẽ vobis, nihil aliud fiat, nisi oratio ꝓ me ad Dñm Deum nostrum. Et dixit ad eam Ozias princeps Iudæ, Vade in pace, & Dñs sit tecum in vltionem inimicorum nostrorum. Et recedentes abierunt.

CAP. IX.

1 QVibus ascẽdentibus, Iudith ingressa est oratoriũ suũ: & indutẽs se cilicio, posuit cinerẽ super caput suum: & prosternens se Dño, clamabat ad Dñm, dicens, Dñe Deus patris mei Simeon, ‖ qui dedisti illi gladiũ in defensionẽ alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, & denudauerunt femur virginis in, cõfusionem: & dedisti mulieres illorũ in prædã, & filias illorum in captiuitatẽ: & oẽm prædã in diuisionẽ seruis tuis, qui zelauerunt zelũ tuũ: subueni quæso te Dne Deus meus mihi viduæ. Tu enim fecisti priora, & illa post illa cogitasti: & hoc factum est quod ipse voluisti. Omnes enim viæ tuæ paratæ sunt, & tua iudicia in tua prouidentia posuisti. Respice castra Assyriorum nunc, sicut tunc castra Aegyptiorum videre diguatus es, quãdo post seruos tuos armati cucrebãt, cõfidentes in quadrigis, & in equitatu suo, & in multitudine bellatorũ. Sed aspexisti super castra eorum, & tenebræ fatigauerunt eos. Tenuit pedes eorum abyssus, & aquæ operuerunt eos. Sic fiãt & isti Dne qui cõfidunt in multitudine sua, & in curribus suis, & in cõtis, & in scutis, & in sagittis suis, & in lãceis gloriãtur, & nescierunt quia tu ipse es Deꝰ noster qui cõteris bella ab initio, & Dñs nomen est tibi. Erige brachium tuũ, sicut ab initio: & ad hibe virtutẽ illorũ in virtute tua: dentur virtus eorũ in iracũdia tua qui promittunt se violare sancta tua, & polluere tabernaculũ nominis tui, & deicere gladio suo cornu altaris tui.

Exo. 14, 9.

Fac Dñe, vt gladio proprio eius superbia amputetur: capiatur laqueo oculorũ suorũ in me, & percuties eũ ex labiis meis. Da mihi in animo cõstãtiã, vt cõtemnã illũ: & virtutẽ, vt euertã illum. Erit enim hoc memoriale nominis tui, cum manus fœminæ deiecerit. Nõ enim in multitudine est virtus tua Dñe, neq. in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi: sed humilium & mãsuetorum semper tibi placuit deprecatio. Deꝰ cælorũ, creator aquarum, & Dns totius creaturæ, exaudi me mulierã deprecantẽ, & de tua misericordia præsumentẽ. Memẽto

* senesq. 6 MS. Virũ R. & G.ñ additur.

Gen. 34, 29

Dñe testamenti tui, & da verbum in ore meo, & in corde meo cõsilium corroborã, vt domus tua in sanctificatione tua permaneat: & omnes Gentes agnoscãt 19
quia tu es Deus, & nõ est alius præter te.

CAP. X.

FActum est autẽ, cùm cessasset clamare ad Dñm, surrexit de loco in quo iacuerat prostrata ad Dñm. Vocauitq. abram 1
suã, & descẽdens in domũ suã, abstulit à se ciliciũ, & exuit se vestimẽtis vi duitatis suæ, & lauit corpus suũ, & vnxit se 2
myrro optimo, & discriminauit crinẽ capitis sui, & imposuit mitrã super caput suũ, & induit se vestimẽtis iucunditatis suæ, induitq. sandalia pedib. suis, assumpsitq. dextraliola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamẽtis suis ornauit se. Cui etiã Dñs cõtulit splendorẽ: 4
quoniã omnis ista cõpositio nõ ex libidine, sed ex virtute pendebat: & ideo Dñs hãc in illã pulchritudinem ampliauit, vt incõparabili decõre omnium oculis appareret. Imposuit itaq. abræ suæ ascopã 5
vini, & vas olei, & polentã, & lapates, & panes, & caseum, & profecta est. Cũq. 6
venissent ad portã ciuitatis, inuenerunt expectãtem Oziã, & presbyteros ciuitatis. Qui cùm vidissent eã, stupẽtes mirati sunt nimis pulchritudinẽ eius. Nihil tamẽ interrogãtes eã, dimiserunt trãsire, dicentes, Deus patrũ nostrorũ det tibi gratiã, & omne consiliũ tui cordis sua virtute corroboret, vt glorietur super te Ierusalẽ, & sit nomẽ tuũ in numero sanctorum & iustorũ. Et dixerunt hi qui 9
illic erãt, oẽs vna voce: Fiat, fiat. Iudith 10
verò orãs Dñm, transiuit per portas ipsã & abra eius. Factũ est autẽ, cùm descẽderet mõtem, circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Assyriorum, & tenuerũt eã, dicẽtes. Vnde venis? aut quò vadis? Quæ respondit, Filia sum Hebræorũ, ideo ego fugi à facie eorũ, quoniã futurum agnoui, quòd dentur vobis in deprædationem, pro eo quòd cõtemnentes vos, noluerunt vltrò tradere seipsos, vt inuenirent misericordiã in cõspectu vestro. Hæc de causa cogitaui mecũ, 13
dicens, Vadã ad faciẽ principis Holofernis, vt in hoc illi secreta illorũ, & ostendã illi quo aditu possit obtineri eos: ita vt non cadat vir vnus de exercitu eius.
Et cùm audissent viri illi verba eius, cõ- 14
siderabãt faciẽ eius: & erat in oculis eorum stupor, quoniã pulchritudinem eius mirabãtur nimis. Et dixerunt ad eam, 15
Cõseruasti animã tuã, eo quòd tale repetisti cõsilium, vt descẽderes ad dñm nostrum. Hoc autẽ scias quoniã cùm ste- 16
teris in cõspectu eius, bene tibi faciet, & eris gratissima in corde eius. Duxerũtq. illã ad tabernaculũ Holofernis, annuntiantes eã. Cumq. intrasset ante faciẽ eius, 17
statim capt⁹ est in suis oculis Holofernes. Iuſ.16,8.
Dixerunt q. ad eũ satellites ei⁹, Quis cõ- 18
temnat populũ Hebræorum qui tã decoras mulieres habent, vt nõ pro his meritò pugnare cõtra eos debeamus? Vidẽs itaq. Iudith Holofernẽ sedentẽ in conopæo, quod erat ex purpura, & auro, & smaragdo, & lapidib. pretiosis intextum: 19
& cùm in faciem eius intendisset, adorauit eum, prosternens se super terrã. Et eleuauerunt eã serui Holofernis, iubente domino suo.

CAP. XI.

TVnc Holofernes dixit ei, Æquo animo esto; & noli pauere in corde tuo: quoniã ego nunquam nocui viro qui voluit seruire Nabuchodonosor regi.
Populus autẽ tuus si nõ cõtẽpsisset me, nõ alleuassem lanceã meam super eum. 3
Nunc autẽ die mihi, qua ex causa recessisti ab illis, & placitus tibi vt venires ad nos? Et dixit illi Iudith, Sume verba ancillæ tuæ: quoniã si secutus fueris verba ancillæ tuæ, pfectã rem faciet Dñs tecũ. 5
Viuit enim Nabuchodonosor rex terræ, & viuit virtus eius quæ est in te ad correptionẽ omnium animarum errantium: quoniam non solùm homines seruiunt illi per te, sed & bestiæ agri obtemperant illi. Nuntiatur enim animi tui 6
industria vniuersis gẽtibus, & indicatum est omni sæculo, quoniã tu solus bonus & potens es in omni regno eius, & disciplina tua omnibus prouincijs prædicatur.
Nec hoc latet quod locutus est Achior, Sup.5,5.
nec illud ignoratur quod ei iusseris eue- 8
nire. Cõstat enim Deũ nostrum sic peccatis offensum, vt mãdauerit per pphetas suos ad populum, quòd tradat eum p 9
peccatis suis. Et quoniã sciunt se offẽdisse Deum suum filij Israel, tremor tus super ipsos est. Insuper etiã fames in- 10
uasit eos, & abariditate aquæ iam intermortuos cõputãtur. Deniq. hoc ordinãt, vt interficiant pecora sua, & bibant sanguinem eorum: & sancta Dñi Dei sui 12
quæ præcepit Deus non cõtingi, in frumento, vino, & oleo, hæc cogitauerunt impendere, & volunt cõsumere quæ nec manib⁹ deberent cõtingere. ergo quoniã hæc faciunt, certũ est quod in perditionẽ dabuntur. Quod ego ancilla tua cognoscens, fugi ab illis, & misit me Dns hæc 14
ipsa nuntiare tibi. Ego enim ancilla tua Deum colo, et iam nunc apud te: & exiet 15
ancilla tua, & orabo Deum, & dicet mihi quando eis reddat peccatum suum, & veniens nuntiabo tibi, ita vt ego adducã te per mediam Ierusalem, & habebis omnem populum Israel, sicut oues quibus nõ est pastor, & nõ latrabit vel vnus 16
canis contra te, quoniã hæc mihi dicta 17
sunt per prouidentiã Dei. Et quoniam iratus est illis Deus, hæc ipsa missa sum nuntiare tibi. Placuerunt autem omnia 18
verba hæc coram Holoferne, & coram pueris eius, & mirabantur ad sapientiam 19
eius, & dicebant alter ad alterum, Non est talis mulier super terram in aspectu,

in pulchritudine, & in sensu verborum.
Et dixit ad illam Holofernes, Benefecit 20
Deus qui misit te ante populum, vt des illum tu in manibus nostris: & quoniã 21
bona est pmissio tua, si fecerit mihi hoc Deus tuus, erit & De⁹ meus, & tu in domo Nabuchodonosor magna eris, & nomen tuũ nominabitur in vniuersa terra.

CAP. XII.

TVnc iussit eam introire vbi repositi 1
erãt thesauri eius, & iussit illic manere eam, & cõstituit quid daretur illi de conuiuio suo. Cui respondit Iudith, & 2
dixit, Nunc non potero mãducare ex his quæ mihi præcipis tribuine veniat super me offensio; ex his autẽ quæ mihi detuli, mãducabo. Cui Holofernes ait, Si de- 3
fecerint tibi ista quæ tecũ detulisti, quid faciem⁹ tibi? Et dixit Iudith, Viuit anima tua dñe meus, quoniã non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea hæc quę cogitaui. Et induxerũt illã serui eius in tabernaculũ quod præceperat. Et petiit dum introiret, vt 5
daretur ei copia nocte & ante lucẽ egrediendi foras ad orationem, & deprecandi Dñm. Et præcepit cubiculariis suis, vt 6
sicut placeret illi, exiret & introiret ad adorandum Deũ suum per triduum. Et 7
exibat noctibus in vallẽ Bethulię, & baptizabat se in fonte aquæ. Et vt ascẽdebat, orabat Dñm Deũ Israel, vt dirigeret viam eius ad liberationem populi sui.
Et introiens, manebat in tabernacu- 9
lo, vsq. dum acciperet escã suam in vespere. Et factũ est in quarto die Ho- 10
lofernes fecit cœnã seruis suis, & dixit ad Vagaõ eunuchũ suum, Vade, & suade Hebræã illã vt spõte cõsentiat habitare mecum. Fœdum est enim apud Assyrios, si 11
femina irrideat virũ agẽdo, vt immunis ab eo transeat. Tunc introiuit Vagao ad 12
Iudith, & dixit, Nõ vereatur bona puella introire ad dñm meũ, vt honorificetur ante faciem eius, vt mãducet cum eo, & bibat vinũ in iucunditate. Cui Iudith 13
respõdit, Quæ ego sum, vt cõtradicã dño meo? Omne quod erit ante oculos eius 14
bonũ & optimũ, faciã. Quicquid autẽ illi placuerit, hoc mihi erit optimũ omnibus diebus vitæ meæ. Et surrexit, & ornauit 15
se vestimento suo, & ingressa steterit ante faciẽ eius. Cor autẽ Holofernis cõcussum 16
est: erat enim ardẽs in cõcupiscẽtia eius.
Et dixit ad eam Holofernes, Bibe nũc, 17
& accũbe in iucunditate: quoniã inuenisti gratiã corã me. Et dixit Iudith, Bibã 18
dne, quoniã magnificata est anima mea hodie præ omnibus diebus meis. Et ac- 19
cepit, & rõducauit, & bibit corã ipso ea quę parauerat illi ancilla ei⁹. Et mcũ lus 20
factus est Holofernes ad eã, bibitq. vinũ multum nimis, quãtum nũquam biberat in vita sua.

CAP. XIII.

VT autẽ sero factum est, festinauerunt 1
serui illius ad hospitia sua, & con- 2
clusit Vagao ostia cubiculi, & abiit. erãt 3
autẽ omnes fatigati à vino. Fratq. Iu- 4
dith sola in cubiculo. Porrò Holofernes iacebat in lecto, nimia ebrietate sopitus. Dixitq. Iudith puellæ suæ vt staret foris ante cubiculum, & obseruaret.
Stetitq. Iudith ante lectũ, orans cũ la- 6
chrymis, & labiorũ motu in silẽtio, dicens: Confirma me Dñe Deus Israel, & respice in hac hora ad opera manuum mearũ, vt fiat promissũ, Ierusalem ciuitatem tuã erigas: & hoc quod credens 8
per te posse fieri cogitaui, perficiam. Et cùm hæc dixisset, accessit ad columnam, quę erat ad caput lecti eius, & pugionẽ eius qui in ea ligatus pendebat, exoluit.
Cumq. euaginasset illũ, apprehẽdit co- 9
mã capitis eius, & ait, Cõfirma me Dñe De⁹ in hac hora. & percussit bis in ceruicẽ eius, & abscidit caput eius, & abstulit conopæum eius à colũnis, & euoluit 11
corpus eius truncũ. Et post pusillũ exiuit, & tradidit caput Holofernis ancillæ suæ, & iussit vt mitteret illud in peram suam. Et exierũt duæ, secundũ cõsuetudinẽ suã, quasi ad orationẽ, & trãsierũt castra: & gyrãtes vallẽ, venerũt ad portã 13
ciuitatis. Et dixit Iudith à lõge custodibus murorũ, Aperite portas, quoniã nobiscũ est Deus qui fecit virtutem *magnam in Is- 10 MS.
14 rael. Et factũ est, cùm audissent viri vocẽ eius, vocauerũt presbyteros ciuitatis.
15 Et occurrerunt ad eam omnes, à minimo vsq. ad maximũ: munda manebat in tabernaculo, vsq. dum acciperet escã suam in 16
vespere. Et accedentes biminaria congyraueruntcirca eã vniuersi: illa autẽ ascendens in eminentiore locum 17
rasit fieri silentiũ. Cumq. omnes tacuissent, dixit Iudith, Laudate Dñm Deum nostrum, qui nõ deseruit sperantes in se: 18
& in me ancilla sua adimpleuit misericordiã suã, quã promisit domui Israel: & interfecit in manu mea hostem populi 19
sui in hac nocte. Et proferens de pera caput Holofernis, ostẽdit illis, dicẽs, Ecce caput Holofernis principis militiæ Assyriorũ: & ecce conopæum illius, in quo 20
recũbebat in ebrietate sua, vbi per manũ feminæ percussit illũ Dñs Deus noster.
Viuit autẽ ipse Dñs, quoniã custodiuit 21
me angelus eius & hinc euntẽ, & ibi cõmorantẽ, & inde huc reuertentẽ: & non permisit me Dñs ancillã suã coinquinari, sed sine pollutione peccati reuocauit me vobis gaudentẽ in victoria sua, in exalta- Pſ.105,1. & 106,1.
22 tione mea, & in liberatione vestra. ¶ Cõfitemini illi omnes, quoniã bonus: quoniã in sæculum misericordia eius. Vniuersi 23
autẽ adorãtes Dñm, dixerunt ad eam, Benedixit te Dñs in virtute sua, quia per te ad nihilũ redegit inimicos nostros. Porro Ozias princeps populi Israel, dixit ad 24
eam, Benedicta es tu filia a Dño Deo excẽlso præ omnib. mulieribus super terrã. Benedictus Dñs qui creauit cælum & terram, qui te direxit in vulnera capitis

principis inimicorū nostrorū: quia hodie nimīe tuū ita magnificauit, vt nō recedat huis tua de ore hominum qui memores fuerint virtutis Dñi in æternum, pro quibus nō pepercisti animę tuę propter angustias & tribulationē generis tui, sed subuenisti ruinæ ante conspectū Dei nostri. Et dixit omnis populus, Fiat, fiat. 26

Porrò Achior vocatus venit, & dixit ei Iudith, Deus Israël cui tu testimoniū dedisti quod vlciscatur se de inimicis suis, ipse cæpit omniū incredulorū incidit in hac nocte in manu mea. Et vt pbos quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in cōspectu superbiæ suæ Deū Israël contempsit, & tibi interitum minabatur, dicens, Cùm ceperit fuerit populus Israel, gladio perforari præcipitā latera tua. Videns autē Achior caput Holofernis, angustiat' præ pauore cecidit in faciē suā super terrā, & exanimata anima eius. Postea verò quam resumpto spiritu recreatus est, procidit ad pedes eius, & adorauit eum, & dixit.

Benedicta tu à Deo tuo in omni tabernaculo Iacob, quoniā in omni gēte quæ audierit nomē tuū, magnificabitur super te Deus Israël. CAP. XIIII.

Dixit autē Iudith ad omnē populū, Audite me fratres: suspendite caput hoc super muros nostros: & erit, cum exierit Sol, accipiat vnusquisq; arma sua, & exite cum impetu: non vt descendatis deorsum, sed quasi impetū facientes. Tūc explоratores necesse erit vt fugiant ad principē suum excitandum ad pugnam.

Cumq; duces eorū cucurrerint ad tabernaculū Holofernis, & inuenerint eum truncū in suo sanguine volutatū, decidet super eos timor. Cumque cognouerit is fugere eos, ite post illos securi, quoniam Dns conteret eos sub pedibus vestris.

Tunc Achior videns virtutē quam fecit Deus Israel, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo, & circūcidit carnē præputij sui, & appositus est ad populū Israel, & omnis successio generis eius vsque in hodiernū diem. Mox autem vt ortus cē dies, suspenderūt super muros caput Holofernis, accepitq; vnusquisque vir arma sua, & egressi sunt cum gradi strepitu & vlulatu. Quod videtes exploratores, ad tabernaculum Holofernis cucurrerunt.

Porrò hi qui in tabernaculo erant venientes, & ante ingressum cubiculi perstrepētes, excitādi gratia inquietudinem ante molieb antur, vt nō ab excitantibus, sed à somnū as Holofernes cui⁹ uaret.

Nullus enim audebat cubiculū virtutis Assyriorū pulsando aut intrando aperire.

Sed cū venissent eius duces ac tribuni, & vniuersi maiores exercitus regis Assyriorū, dixerunt cubicularijs, Intrate, & excitate illū, quoniā egressi mures de cauernis suis, ausi sunt prouocare nos ad præliū. Tunc ingressus Vagao cubiculū eius, stetit ante cortinā, & plausum fecit manib. suis: suspicabatur enim illum cū Iudith dormire. Sed cum nullū motum iacētis sensū aurū caperet, accessit proximās ad cortinā, & eleuās eam, vidēsq. cadauer absque capite Holofernis in suo sanguine tabefactū iacēre super terram, exclamauit voce magna cū fletu, & scidit vestimēta sua. Et ingressus tabernaculū Iudith, nō inuenit eā, & exiliit foras ad populū, & dixit, Vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo regis Nabuchodonosor. ecce enim Holofernes iacet in terra, & caput ei⁹ nō est in illo. Quod cùm audissent principes virtutis Assyriorū, sciderunt omnes vestimēta sua, & intolerabilis timor & tremor cecidit super eos, & turbati sunt animi eorū valde. Et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum eorum. CAP. XV.

Vmq; omnis exercit⁹ decollatū Holofernē audisset, fugit mens & cōsiliū ab eis, & solo tremore & metu agitati, fugæ præsidiū sumūt, ita vt nullus loqueretur cum proximo suo, sed inclinato capite, relictis omnibus, cuadere festinabāt Hebræos, quos armatos super se venire audierāt, fugiētes per vias camporū & semitas collis. Videntes itaq. filij Israël fugientes, secuti sunt illos. Descenderuntq. clangentes tubis, & vlulantes post ipsos. Et quoniā Assyrii nō aduerti, in fugā ibant præcipites: filij aūt Israël vno agmine persequētes, debellabant omnes quos inuenire potuissent. Misit itaq. Ozias nūtios per oēs ciuitates & regiones Israël. Omnis itaq. regio, omnisq. vrbs electa iuuentute armata misit post eos, & persecuti sunt eos in ore gladij, quousq. peruenirēt ad extremitatē finiū suorum.

Reliqui aūt qui erāt in Bethulia ingressi sunt castra Assyriorū, & prædā quā fugiētes Assyrij reliquerāt, abstulerunt, & omnitati sunt valde. Hi verò qui victores reuersi sunt ad Bethuliā, omnia quæ erat illorū abstulerāt secū, ita vt nō esset numer⁹ in pecoribus, & iumētis, & vniuersis mobilibus eorū, vt à minimo vsq. ad maximū omnes diuites fierēt de prædationibus eorū. Ioachim aūt summus pōtifex de Ierusalē venit in Bethuliā, cū vniuersis presbyteris suis, vt videret Iudith. Quæ cū exisset ad illū, benedixerūt eam omnes vna voce, dicētes, Tu gloria Ierusalē, tu lætitia Israël, tu honorificētia populi nostri, qua fecisti viriliter, & cōfortatū est cor tuū, eo quòd casta tē amaueris, & post virū tuū alterum nescieris: ideo & manus Dñi cōfortauit te, & ideo eris benedicta in æternū. Et dixit omnis populus, Fiat, fiat. Per dies aūt triginta, vix collecta sunt spolia Assyriorū à populo Israël. Porrò aūt vniuersa quæ Holofernis peculiaria fuisse probata sunt, dederūt Iudith in auro, & argēto, & vestibus, & gemmis, & omni supellectili, & tradita sunt omnia illi à populo. Et omnes populi gaudebant cum mulieribus, & virginibus, & iuuenibus, in organis, & citharis. CAP. XVI.

Vne cantauit canticum hoc Domino Iudith, dicens,

Incipite Dño in tympanis, cātate Dño in cymbalis, modulamini illi psalmū nouum, exultate, & inuocate nomen eius.

Dominus conterens bella, Dns nomen est illi. Qui posuit castra sua in medio populi sui, vt eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum.

Sap. 2, 11. Venit Assur ex montibus ab aquilone in multitudine fortitudinis suæ: cui⁹ multitudo obstruxerunt torrentes, & equi eorum cooperuerunt valles. Dixit se incensurum fines meos, & iuuenes meos occisurum gladio, infantes meos dare in prædam, & virgines in captiuitatem.

Dominus autem omnipotens nos uit eum, & tradidit eum in manus fœminæ, & cōfodit⁹ eum. Non enim ceciderunt potentes eorum à iuuenibus, nec filij Titan percusserunt eū, nec excelsi gigantes impositerunt se illi, sed Iudith filia Merari in specie faciei suæ dissoluit eum.

Sap. 10, 17. Exuit enim se vestimento viduitatis, & induit se vestimento lætitiæ in exultatione filiorum Israël.

Vnxit faciem suam vnguento, & colligauit crines suos mitra, accepit stolam nouam ad decipiendum illum.

Sandalia eius rapuerunt oculos eius, pulchritudo eius captiuam fecit animam eius, amputauit pugione cernicem eius.

Horruerunt Persæ constantiam eius, & Medi audaciam eius.

Tūc vlulauerit castra Assyriorū, quādo appatuerunt humiles mei, afflictes in siti. Filij puellarū cōpunxerunt eos, & sicut pueros fugientes occiderunt eos: perierunt in præsidio à facie Dñi Dei mei.

Hymnum cātemus Dño, hymnū nouum cātemus Deo nostro. Adonai Dñe magnus es tu, & præclarus in virtute tua, & quem superare nemo poteit.

Gen. 1, 24. Psal. 32, 9. Tibi seruiat omnis creatura tua: quia dixisti, & facta sunt: misisti spiritum tuū, & creata sunt, & non est qui resistat voci tuæ.

Montes à fundamentis mouebuntur cum aquis: petræ, sicut cera liquescent ante faciem tuam.

Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia.

Væ genti insurgēti super genus meum: Dns enim omnipotens vindicabit in eis, in die iudicij visitabit illos.

Dabit enim ignem & vermes in carnes eorum, vt vrantur & sentiant vsque in sempiternum.

Et factum est post hæc, omnis populus post victoriā venit in Ierusalem adorare Dñm: & mox vt purificati sunt, obtulerunt omnes holocausta, & vota, & repromissiones suas. Porrò Iudith vniuersa vasa bellica Holofernis quæ dedit illi populus, & conopæum quod ipsa sustulerat de cubili ipsius' obtulit' in anathema oblionis. Erat aūt populus iucundus secundū faciē sanctorum, & per tres mēses gaudiū huius victoriæ celebratum est cū Iudith. Post dies aūt illos vnusquisq. rediit in domū suā, & Iudith magna facta est in Bethulia, & præclarior erat vniuersæ terræ Israël. Erat etiā virtuti castitas adiūcta, ita vt non cognosceret virū omnib. diebus vitæ suæ, ex quo defunctus est Manasses vir eius. Erat aūt dieb. festis procedens cum magna gloria.

Mānit aūt in domo viri sui annos centū quinque, & dimisit abrā suā liberā, & defuncta est ac sepulta cū viro suo in Bethulia. Luxitq. illā omnis populus diebus septē. In omni aūt spatio vitæ eius non fuit qui perturbaret Israël, & post mortē eius annis multis. Dies autem victoriæ huius festi itatis, ab Hebræis in numero sanctorū dieru accipitur, & colitur à Iudæis ex illo tēpore vsq. in præsentē diē.

Ge. 50, 10.

LIBER ESTHER.

CAP. I.

In diebus Assueri qui regnauit ab India vsq. Acthiopiam super centum viginti septē prouincias: quādo sedit in solio regni sui, Susan ciuitas regni eius exordium fuit. Tertio igitur anno imperij sui fecit grāde cōuiuium cūctis principibus, & pueris suis, fortissimis Persarū, & Medorū inclytis, & præfectis prouinciarum coràm se, vt ostēderet diuitias gloriæ regni sui, ac magnitudine, atq. iactantiā potentiæ suæ, multo tēpore, centum videlicet & octoginta diebus. Cūq. impleretur dies conuiij, inuitauit omnem populum qui inuētus est in Susan à maximo vsq. ad minimum: & missit septem diebus conuiuium præparari in vestibulo horti, & nemoris, quod regio cultu & manu cōditum erat. Et pendebāt ex omni parte tēctoria ⁊ erat' coloris, & ⁊ arbasini ac hyacinthini, sustentata funibus byssinis, atq. purpureis, qui ⁊ eburneis' circulis inserti erāt, & columnis marmoreis sustentabātur. Lectuli quoq. aurei & argentei, super pauimentum smaragdino, & pario stratum lapide, dispositi erāt: quod mira varietate pictura decorabat. Bibebant autem qui inuitati erāt, aureis poculis, & alijs atq. alijs vasis cibi inferebātur. Vinū quoque, vt magnificentia regia dignum erat, abundans & præcipuū ponebatur. Nec erat qui nolētes cogeret ad bibendū: sed sicut rex statuerat, præponens mensis singulos de principibus suis, vt sumeret vnusquisq. quod vellet. Vasthi quoque regina fecit cōuiuium fœminarū in palatio, vbi rex Assuerus manere cōsueuerat. Itaq. die septimo, cùm rex esset hilarior, & post nimiam potationem incaluisset

⁊ R.
⁊ 13 MS. *Addunt autem a* G. *Vnum* MS. *pro* obtulit *legit* posuit.

⁊ aërij 19 MS.
⁊ *candidi* H.C.
⁊ *carpasini* MS. H.G.
Existimat autem. colorem viridē significari.
⁊ *argentei* H.C.G.

iussset mero, præcepit Mauma & Bazaza & Harbona & Bagatha, & Abgatha & Zethar & Charchas, septem eunuchis qui in cōspectu eius ministrabāt, vt introduceret reginā Vasthi cōrā rege, posito super caput eius diademate, vt ostenderet cunctis populis & principib. pulchritudinem illius: erat enim pulchra valde.

Quæ renuit, & ad regis imperiū, quod per eunuchos mādauerat, venire cōtempsit. Vnde iratus rex, & nimio furore succēsus, interrogauit sapientes qui ex more regio semper ei aderāt, & illorū faciebat cuncta cōsilio, scientiū leges, ac iura maiorū: erāt aūt primi & proximi, Charsena & Sethar & Admātha & Tharsis & Mares & Marsana & Mamuchan, septem duces Persarū, atq. Medorū qui videbant faciē regis, & primi post eū residere solitī erāt) cui sententiæ Vasthi regina iubaiceret, quæ Assueri regis imperium, quod per eunuchos mādauerat, facere noluisset. Respōdit. Mamuchan audiēte rege, atq. principibus, Nō solū regē læsit regina Vasthi, sed & oēs populos, & principes qui sunt in cunctis prouinciis regis Assueri. Egredietur enim sermo reginæ ad omnes mulieres, vt contemnāt viros suos, & dicāt, Rex Assuerus iussit vt regina Vasthi intraret ad eū, & illa noluit.

Atq. hoc exemplo omnes principū cōiuges Persarū atq. Medorū, paruipendēt imperia maritorū. Vnde regis iussa est iodie gnatio. *Si tibi placet, egrediatur edictū à facie tua, & scribatur iuxta legē Persarū atq. Medorū, quā præterire nefas est, vt nequaquā vltrà Vasthi ingrediatur ad regē, sed regnū illius, altera quæ melior est illa, accipiat. Et hoc in omne (quod latissimū est) prouinciarū tuarū diuulgetur imperiū, & cūctæ vxores tam maiorū quā minorū deferāt honorē suis honoribus.

placuit cōsilio eius regi, & principibus: fecitq. rex iuxta cōsilium Mamuchan, & misit epistolas ad vniuersas prouincias regni sui, vt quæq. gens audire & legere posset, diuersis linguis & litteris esse viros principes ac maiores in domib. suis: & hoc per cunctos populos diuulgari.

CAP. II.

His ita gestis, postquam regis Assueri indignatio deferbuerat, recordatus est Vasthi, & quæ fecisset, vel quæ passa esset: dixeruntq. pueri regis, ac ministri eius, Quærantur regi puellæ virgines ac speciosæ, & mittātur qui cōsiderent per vniuersas prouincias puellas speciosas & virgines: & adducāt eas ad ciuitatem Susan, & tradāt eas in domū feminarū sub manu Ege eunuchi, qui est præpositus & custos mulierū regiarum: & accipiant munūa mulieb. m, & cætera ad vsus necessaria. & quæcunq. inter omnes oculis regis placuerit, is sit regnet pro Vasthi. placuit sermo regi: & ita vt suggesserant, iussit fieri. Erat vir Iudæus in Susan ciuitate, vocabulo Mardochæus filius Iair, filij Semei, filij Cis, de stirpe Iemini,

qui translatus fuerat de Ierusalem [eo tempore quo Iechonias rex Iudæ, Nabuchodonosor rex Babylonis trāslulerat,

qui fuit nutrit^ filiæ fratris^ sui Edisse, quæ altero nomine vocabatur Esther: & virū. parentē amiserat: pulchra nimis, & decora facie. Mortuis q̄ patre eius ac matre, Mardochæus sibi eam adoptauit in filiā. Cumq. peterebrunisset regis imperiū, & iuxta mādatū illius multæ puellæ virgines adducerētur Susan, & Egeo traderentur eunucho: Esther quoq. inter cæteras puellas ei tradita est, vt seruaretur in numero feminarum. Quæ placuit ei, & inuenit gratiā in cōspectu illius. Et præcepit eunucho, vt accelleraret munūa mulieb̄, & traderet ei partes suas, & septem puellas speciosissimas de domo regis, & tam ipsam, quām pedissequas eius ornaret atq. excoleret. Quæ noluit indicare ei populū & patriā suam. Mardochæus enim præceperat ei; vt de hac re omnino reticeret: qui deābulabat quotidie ante vestibulū domus, in qua electæ virgines seruabāntur, curam agens salutis Esther, & scire volens quid ei accideret.

Cūm aūt veniēt tempus singularum per ordinē puellarū, vt intrarent ad regē, expletis omnib. quæ ad cultū mulierem pertinebāt, mensis duodecimus vertebatur: ita dūtaxat, vt sex mēsibus oleo vngerentur myrrino, & aliis sex quibusdam pigmentis & aromatibus vterētur. Ingrediebat q̄sq. ad regē, quicquid postulassent ad ornatū pertinēs, accipiebant: & vt ex eis placuerat, compositur, de triclinio feminarum ad regis cubiculum transibant.

Et quæ intrauerat vesperi, egrediebatur mane, atq. inde in secundas ædes^ deducebantur^ quæ sub manu Susagazi eunuchi erāt, qui cōcubinis regis præsidebāti nec habebat potestatē ad regē vltrà ēredi, nisi voluisset rex, & eam venire iussisset ex nomine. Euoluto aūt eōtempore per ordinē, instabat dies quo Esther filia Abihāil fratris Mardochæi, qui sibi adoptauerat in filiam, deberet intrare ad regē. Quæ nō quæsiuit muliebrē cultum, sed quæcunq. voluit Egeus eunuch^ cūstos Virginum, hæc ei ad ornatum dedit. Erat enim formosa valde, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa & amabilis videbatur. Ductæ est itaq. ad cubiculū regis Assueri mēse decimo qui vocatur Tebeth, septimo anno regni eius.

Et adamauit eam rex plus quā omnes mulieres, habuitq. gratiā & misericordiā corā eo super omnes mulieres, & posuit diadema regni in capite eius, fecitq. eam regnare in loco Vasthi. Et iussit conuiuium præparari permagnificum cunctis principibus, & seruis suis pro coniunctione, & nuptiis Esther. Et dedit requiem vniuersis prouinciis, ac dona largitus est iuxta

4.Re.24,15 Inf.11,4.

* patris C. G. Consentiū R. aū 717. etiam Interpretes nostri, 1. Rege. 10, 14.14 Reg. 24, 17. & alibi in locis, patruū significat. Verum hoc loco, eam esse verisimile est, quæ Textus continetur, ex Latinorum libr. sensu, tum ex huius libri, c. 8. cuius versu 2 ex Hebraico sit: Nam indicauit Esther, quid ipse filiæ expositus: Constat enim ei Esther, quòd esset patruus suus: nisi forte, patruelis, aut legendum, aut intelligēdum esse decere quis possit.

deducebatur 6 MS. His volunt H. C.G.

iuxta magnificentiā principalē. Cūq. & secundò quærerētur virgines & congregarentur, Mardochæus manebat ad ianuā regis. necdum prodierat Esther patriā & populum suum, iuxta mādatum eius. Quidquid enim ille præcipiebat, obseruabat Esther: & ita cuncta faciebat vt eo tēpore solita erat quo eā parvulā nutriebat. Eo igitur tēpore quo Mardochæus ad regis ianuā morabatur, irati sunt Bagathā & Thares duo eunuchi regis, qui ianitores erāt, & in primo palatij limine præsidebant: voluerunt q. insurgere in regē, & occidere eū. Quod Mardochæū nō latuit: statimq. nuntiauit reginæ Esther: & illa regi ex nomine Mardochæi, qui ad se rē detulerat. Quæsitū est, & inuētum: & appensus est vterq. eorū in patibulo. *Mandatumq. est historiis, & annalibus traditum corā rege. CAP. III.

Post hæc^ rex Assuerus exaltauit Amā filiū Amadathi qui erat de stirpe Agag: & posuit solium eius super oēs principes quos habebat. Cunctiq. serui regis qui in foribus palatij versabantur, flectebant genua, & adorabant Aman: sic enim præceperat eis imperator. solus Mardochæ^ nō flectebat genu, neq. adorabat eū.

Cui dixerunt pueri regis, qui ad fores palatij^ præsidebāt^, Cur præter cæteros nō obseruas mandatū regis? Cumq. hoc crebrius dicerēt, & ille nollet audire, nūtiauerunt Amā, scire cupientes vtrū perseueraret in sententia. dixerat enim eis se esse Iudæum. Quod cū audisset Amā, & experimēto probasset quòd Mardochæus nō flecteret sibi genu, nec se adoraret, iratus est valde, & pro nihilo duxit in vnū Mardochēū mittere manus suas. audierat enim quòd esset gentis Iudææ. magisq. voluit omnē Iudæorū, qui erant in regno Assueri, perdere nationē. Mense primo (cuius vocabulū est Nisan) anno duodecimo regni Assueri, missa est sors in vrnā, quę Hebraice dicitur phur, corā Amā, quo die & quo mense gens Iudæorū deberet interfici: & exiuit mensis duodecimus qui vocatur Adar. Dixitq. Amā regi Assuero, Est populus per omnes prouincias regni tui dispersus, & à se mutuò separatus, nouis vtēs legibus & ceremoniis, insuper & regis scita contemnēs. Et optimè nosti quòd non expediat regno tuo vt insolescat per licentiā. si tibi placet, decerne vt pereat, & decē millia talētorum appendā arcariis gazæ tuæ. Tulit ergo rex annulū quo vtebatur, de manu sua, & dedit eū Aman filio Amadathi de progenie Agag, hosti Iudæorū. dixitq. ad eū: Argentum quod tu pollicēris, tuū sit de populo^ age quod tibi placet. Vocatique sunt scribæ regis mense primo, Nisan, tertiadecima die eiusdem mensis: & scripti est, vt iusserat Amā, ad oēs satrapas regis, & iudices prouinciarū, diuersarūq. gentiū, vt quæq. gens legere poterat,

Inf. 12, 1. *Et iussit rex, vt in libro memoriali scriberetur, vt pro vita sua aliquid repensaret ei o. Videtur autem ex Græca trāslatione sumptum, quæ huiusmodi est: Et iussit rex, vt scriberent in memoriali, in regia bibliotheca, pro benevolentia Mardochæi, in laude. id quod nostri interpres, vt in Hebræo est, reddidit: Mandatumque est, &c. Inf. 16, 10.

autem 5 MS. H. C. G.

& andire pro varietate linguārū, ex nomine regis Assueri: & literæ signatæ ipsi^ annulo, missæ sunt per cursores regis ad vniuersas prouincias, vt occiderent atq. delerent omnes Iudæos, à puero vsq. ad senē, parvulos & mulieres, vno die, hoc est tertiodecimo mēsis duodecimi q vocatur Adar, & bona eorū diriperētēt. Summa autē epistolarū hæc fuit, vt oēs prouinciæ scirēt, & pararēt se ad prædictā diem.

Festinābāt cursores qui missi erant, regis imperium explere. Statimq. in Susan pependit edictum, rege & Amā celebrāte conuiuiū, & cunctis^ Iudæis^ qui in vrbe erant ficentibus. CAP. IIII.

Quæ cùm audisset Mardochæus, scidit vestimēta sua, & indutus est sacco, spargens cinerē capiti: & in platēa mediæ ciuitatis voce magna clamabat, ossēdens amaritudinē animi sui, & hoc eiulatu vsq. ad fores palatij gradiens. Non enim erat licitū, indutum sacco aulā regis intrare. In omnibus quoq. prouinciis, oppidis ac locis, ad quæ crudele regis dogma peruenerat, planctus ingens erat apud Iudæos, ieiunium, vlulatus, & fletus, sacco & cinere multis pro stratu vtentib.

Ingressæ aūtē sunt puellæ Esther & eunuchi, nuntiauerunt q. ei. Quod audiens consternata est: & vestem misit, vt ablato sacco^ indueret ea^: quā accipere noluit.

Accitoq. Athach eunucho, quē rex ministrum ei dederat, præcepit ei vt iret ad Mardochæū, & disceret ab eo cur hoc faceret. Egressusq. Athach, iuit ad Mardochæū stantē in platēa ciuitatis, ante ostiū palatij. qui indicauit ei omnia quæ acciderāt, quomodò Aman promisisset, vt in thesauros regis pro Iudæorū nece inferret argentū. exēplar quoque ediēti quod pendebat in Susan, dedit ei, vt reginæ ostenderet, & moneret eā, vt intraret ad regē, & deprecaretur eū pro populo suo.

Regressus Athach, nūtiauit Esther oīa quæ Mardochæus dixerat. Quæ respōdit ei, & iussit vt diceret Mardochæo. Omnes serui regis, & cunctę quæ sub ditione eius sunt, norūt prouinciæ, quòd siue vir, siue mulier nō vocatus, interius atrium regis intrauerit, absq. vlla cūctatione statim interficiatur: nisi fortè rex aureū virgam ad eū tetenderit pro signo clemētiæ, atq. ita possit viuere. Ego igitur quomodò ad regē intrare potero quæ triginta iā diebus non sum vocata ad eū? Quod cū audisset Mardochæus, rursum mandauit Esther, dicens, Ne putes quòd animā tuā tantū liberes, quia in domo regis es præ cunctis Iudæis: si enim nūc siluēris, per aliā occasionē liberabuntur Iudæi: & tu, & domus patris tui peribitis. Et quis nouit vtrū ideirco ad regnū veneris, vt in tali tempore pararēris? Rursumq. Esther hæc Mardochæo verba mandauit. Vade & cōgrega omnes Iudæos, quos in Susan repereris, & orate pro me. Nō cōedatis,

Indueret 5 MS. ad indendum Mardochæum H. C.G.

Ieiunate H. C.G.

4 Et 6 MS. ergo: MS. G. Verum R. H. & C. nihil additur.

Inf. 11, 2.

& nō bibatis tribus diebus, & tribus nocti-
bus: & ego cum ancillis meis similiter ieiunabo, & tunc ingrediar ad regē, contra legem faciens, non vocata, tradensq; me morti & periculo. Iuit itaq; Mardochæus, & fecit omnia quæ ei Esther præceperat. 17

CAP. V.

DIe autē tertio induta est Esther regalibus vestimētis, & stetit in atrio domus regiæ, quod erat interius, cōtra basilicā regis: at ille sedebat super soliū suū in consistorio palatij, contra ostium domus. Cūq; vidisset Esther reginā stātem, placuit oculis eius, & extendit cōtra eam virgā auream quā tenebat manu. Quę accedens, osculata est summitatem virgæ eius. Dixitq; ad eā rex, Quid vis Esther regina? quę est petitio tua? etiā si dimidiā partē regni petieris, dabitur tibi. At illa respōdit, Si regi placet, obsecro vt venias ad me hodie, & Aman tecū ad conuiuiū quod paraui. Statimque rex, Vocate, inquit, citō Amā, vt Esther obediat voluntati. Venerunt itaq; rex & Aman ad conuiuiū quod eis regina parauerat. Dixitq; ue ei rex, postquā vinū biberat abundāter, Quid petis vt detur tibi? & pro qua re postulas? etiā si dimidiā partem regni mei petieris, impetrabis. Cui respondit Esther, Petitio mea, & preces sunt iſtæ: 1 2 3 4 5 6 7

Si inueni in conspectu regis gratiā, & si regi placet vt det mihi quod postulo, & meā impleat petitionē: veniat rex & Aman ad conuiuium quod paraui eis, & cras aperiā regi voluntatē meā. Egressus est itaq; illo die Amā lætus & alacer. Cūque vidisset Mardochęū sedentē ante fores palatij, & nō solū nō assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco sessionis suæ, indignatus est valde: & dissimulata ira reuersus in domū suā, conuocauit ad se amicos suos, & Zares vxorem suam: 8 9 10

& exposuit illis magnitudinē diuitiarū suarū, filiorūq; turbā, & quanta eū gloria super omnes principes & seruos suos rex eleuasset. Et post hæc ait, Regina quoq; Esther nullum aliū vocauit ad conuiuiū cum rege, præter me: apud quā etiā cras cum rege prandsturus sum. Et cùm hæc omnia habeā, nihil me habere puto, quādiu videro Mardochæū Iudæū sedentem ante fores regias. Responderuntque ei Zares vxor eius, & cæteri amici, Iube parari excelsam trabē, habentē altitudinis quinquaginta cubitos: & dic manè regi vt appēdatur super eā Mardochæus, & sic ibis cū rege lætus ad cōuiuiū. Placuit ei cōsiliū, & iussit excelsam præparari crucem. 11 12 13 14

CAP. VI.

NOctem illā duxit rex insomnē, iussitq; sibi afferri historias & annales priorū temporū. Quæ cùm illo præsente legerentur, ventum est ad illū locū vbi scriptū erat quomodo nuntiasset Mardochæus insidias Bagathā & Thares eunuchorū, regē Assyrium iugulare cupien- 1 2 3

tium. Quod cùm audisset rex, ait, Quid pro hac fide honoris ac præmij Mardochæus cōsecutus est? Dixerūt ei serui illius ac ministri, Nihil omnino mercedis accepit. Statimq; rex, Quis est, inquit, in atrio? Aman quippe interius atriū domus regiæ intrauerat, vt suggereret regi, & iuberet Mardochæū affigi patibulo quod ei fuerat præparatum. Responderūt pueri, Aman stat in atrio. Dixitq; rex, Ingrediatur. Cumq; esset ingressus, ait illi, Quid debet fieri viro quē rex honorare desiderat? Cogitans autē in corde suo Aman, & reputans quòd nullum alium rex, nisi se, vellet honorare, respōdit, Homo quē rex honorare cupit, debet indui vestibus regiis: & imponi super equū qui de sella regis est, & accipere regiū diadema super caput suum, & primus de regiis principibus ac tyrannis teneat equū eius: & per platēā ciuitatis incedens, clamet & dicat, Sic honorabitur, quēcunq. voluerit rex honorare. Dixitq. ei rex, Festina, & sumpta stola & equo, fac vt locutus es, Mardochæo Iudæo q sedet ante fores palatij. Caue ne quicquā de his quæ locutus es prætermittas. Tulit itaq; Amā stolam & equū, indutumq; Mardochæū, in platēa ciuitatis, & impositum equo præcedebat, atq. clamabat, Hoc honore codignus est, quencunq. rex voluerit honorare. Reuersusq. est Mardochęus ad ianuā palatij: & Aman festinauit ire in domū suā, lugens & operto capite: narrauitq. Zares vxori suæ, & amicis oſa quæ euenissent sibi. Cui respōderunt sapiētes quos habebat in cōsilio, & vxor eius, Si de semine Iudæorū est Mardochæus, ante quem cadere cœpisti, nō poteris ei resistere, sed cades in conspectu eius. Adhuc illis loquentibus, venerūt eunuchi regis, & citō eum ad conuiuiū quod regina parauerat, pergere compulerunt. Mar. 6, 23. placuitq. 10 MS. R. H.C.G. Isa. 12, 1.

CAP. VII.

INtrauit itaq. rex & Aman, vt biberēt cum regina. Dixitq. ei rex etiā secūda die, postquā vino incaluerat, Quæ est petitio tua Esther, vt detur tibi? & quid vis fieri? etiā si dimidiā partē regni mei petieris, impetrabis. Ad quem illa respōdit, Si inueni gratiā in oculis tuis ō rex, & si tibi placet, dona mihi animam meā pro qua rogo, & populum meū pro quo obsecro. Traditi enim sumus ego & populus meus, vt conteramur, iugulemur, & pereamus. Atque vtinam in seruos & famulas vēderemur: esset tolerabile malū, & gemens tacerē. nūc autē hostis noster est, cuius crudelitas redūdat in regē. Respondensq. rex Assyrius ait, Quis est iste, & cuius potentiæ, vt hæc audeat facere? Dixitque Esther, Hostis & inimicus noster pessimus iste est Aman. Quod ille audiēs, illico obstupuit, vultū regis ac reginæ ferre nō sustinēs. Rex aūt iratus surrexit, & de loco conuiuij intrauit in hortū arboribus cōsitum. Aman quoque 1 2 3 4 5 6 7

surrexit,

surrexit, vt rogaret Esther reginam pro anima suā. intellexit enim á rege sibi paratum malū. Qui cùm reuersus esset de horto nemorib. consito, & intrasset cōuiuij locū, reperit Aman super lectulū corruisse, in quo iacebat Esther, & ait, Etiā reginam vult opprimere, me præsente, in domo meā. Necdum verbū de ore regis exierat, & statim operuerunt facié eius. Dixitq. Harbona, vnus de eunuchis, qui stabāt in ministerio regis, En ligniū quod parauerat Mardochæo, qui locut⁹ est pro rege, stat in domo Amā. habēs altitudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex, Appendite eū in eo. Suspēsus est itaq. Amā in patibulo quod parauerat Mardochæo: & regis ira quieuit. 8 9 10

CAP. VIII.

DIe illo dedit rex Assyrius Esther regināe domū Amā aduersarij Iudæorū, & Mardochæus ingressus est ante faciem regis. Confessā est enim ei Esther quòd esset ⁿpatruus suus. Tulitq. rex annulū quē ab Amā recipi iusserat, & tradidit Mardochæo. Esther autem constituit Mardochæū super domum suā. Nec his cōtenta, procidit ad pedes regis: fleuitq. & locuta ad eū orauit vt malitiā Aman Agagitæ, & machinationes eius pessimas, quas excogitauerat cōtrā Iudæos, iuberet irritas fieri. At ille ex more sceptrū aureū prætēdit manu, quo signū clementiæ monstrabatur. Illaq. consurgēs stetit ante eū, & ait, Si placet regi, & si inueni gratiā in oculis eius, & deprecatio meā nō ei videtur esse contraria, obsecro, vt nouis epistolis, veteres Amā literæ, insidiatoris ⁿ& hostis Iudæorū, quibus eos in cūctis regis prouinciis perire præceperat, corrigātur. Quomodo enim potero sustinere necem & interfectionē populi mei? Respondit q. rex Assyrius Esther reginæ, & Mardochæo Iudæo, Domū Amā cōcessi Esther: & ipsū iussi affigi cruci, qa ausus est manū mittere in Iudęos. Scribite ergo Iudæis, sicut vobis placet, ex regis nomine, signantes literas annulo meo. Hæc enim cōsuetudo erat, vt epistolis quæ ex regis nomine mittebātur, & illius annulo signatæ erant, nemo auderet cōtradicere. 1 2 3 4 5 6 7 8 Nfilij Hamedatha Agagita H. C.

Accitisque scribis & librariis regis (erat aūt tēpus tertij mēsis, qui appellatur Siban) vicesima & tertia die illius scriptæ sunt epistolę, vt Mardochæ⁹ voluerat, ad Iudæos & ad principes, procuratoresq. & iudices, q centū vigintiseptē. puinciis ab India vsq. ad Aethiopiā presidēbat: puincię atq. puincię, populo & populo iuxta linguas & literas suas, & Iudæis, prout legere poterāt, & audire. Ipsārq. epistolæ, quæ ex regis nomine mittebātur, annulo ipsius obsignatæ sunt, & missę p veredarios: qui per oēs prouincias discurrētes, veteres literas nouis nūtiis præuenirent. 9 10

Quibus imperauit rex, vt cōuenirēt Iudæos p singulas ciuitates, & in vnū præciperēt cōgregari, vt starēt pro animab⁹ 11

suis, & oēs inimicos suos, cū cōiugibus ac liberis & vniuersis domibus, interficerēt atq. delerēt*. Et cōstituta est per omnes prouincias vna vltionis dies, id est tertia decima mēsis duodecimi Adar. Sūmaq. epistolæ hæc fuit, vt in omnibus terris ac populis, qui regis Assueri subiacebāt imperio, notū fieret paratos esse Iudæos ad capiendū vindictā de hostib. suis. Egressiq. sunt veredarij celeres nūtia perferētes, & edictū regis pepēdit in Susa. Mardochæus autē de palatio, & de conspectu regis egrediens, fulgebat vestibus regiis, hyacinthinis videlicet & ⁿpurinis*, coronā aureā portās in capite, & amictus serico pallio atq purpureo. Omnitq. ciuitas exultauit, atq. lætata est. Iudæis autē nona lux oriri visa est, gaudiū, honor, & tripudiū. Apud oēs populos, vrbes atq. puincias, quocunq. regis præcepta veniebant, mira exultatio, epulæ atq. cōuiuia, & festus dies: in tantū vt plures alterius gētis & sectæ, eorū religioni & ceremoniis iūgerētur. Grādis enim cūctos Iudaici nominis terror inuaserat. 12 13 14 16 17 *& spolia eorum diriperent H.C. ⁿpurinis MS. R. ⁿcandidis H.G.

CAP. IX.

IGitur duodecimi mēsis, quē Adar vocari ante iā diximus, tertia decima die, quīdo cunctis Iudęis interfectio parabatur, & hostes eorū inhiabāt sāguini, versa vice Iudæi superiores esse cœperūt, & se de aduersariis vindicare. Cōgregatique sunt p singulas ciuitates & oppida & loca, vt extenderēt manū cōtra inimicos, & persecutores suos. Nullusq. ausus est resistere, eō q oēs populos magnitudinis eorū formido ⁿpenetraret. Nā & puinciarū iudices, & duces, & procuratores, omnisq. dignitas quæ singulis locis ac operib. præerat, extollebāt Iudæos timore Mardochæi: quē principē esse palatij, & plurimum posse cognouerāt. fama quoq. nominis eius crescebat quotidie, & per cunctorū ora volitabat. Itaq. percussērūt Iudæi inimicos suos plaga magna, & occiderūt eos, reddentes eis quod sibi parauerāt facere: in tantū vt etiā in Susan quingentos viros interficerēt, extra decē filios Amā Agagitæ hostis Iudæorū: quorum ista sunt nomina, Pharšandatha, & Delphon, & Esphātha, & Phorātha, & Adalia, & Aridatha, & Phermēsta, & Arisai, & Aridai, & Iezatha. Quos cū occidissent, prædas de substātiis eorū ⁿagere noluerūt. Statimq. numerus eorum qui occisi erāt in Susan, ad regē relatus est. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 ⁿpenetrarat 4 MS. H.C. ⁿangere 6 MS. atq. hæc H. & C. propius accedunt: quibus legitur: In prædam non miserunt manum suam.

Y 2 Xerxes

sunt. Congregatis Iudæis quartadecima 15
die mensis Adar, interfecti sunt in Susan
trecenti viri: nec eorũ ab illis direpta sub-
stantia est. Sed & per omnes prouincias 16
quæ ditioni regis subiacebãt, pro anima-
bus suis steterũt Iudæi, interfectis hosti-
bus ac persecutoribus suis: in tãtũ vt se-
pruagintaquinq. milliaoccisorũ implerẽ-
tur, & nullus de substantiis eorũ quicquã
cõtingeret. Dies aũt tertiusdecim⁹ mẽsis 17
Adar vnus apud oẽs interfectionis fuit,
& quartadecima die eædem desierunt.
Quę constituerunt esse solennẽ, vt in eo
omni tempore deinceps vacarent epulis,
gaudio atq. conuiuiis. At hi qui in vrbe 18
Susan eædẽ exercuerant, tertiodecimo &
quartodecimo die eiusdẽm mẽsis in eædẽ
versãti sunt: quintodecimo autẽ die per-
cutere desierũt. Et idcirco eundẽ diẽ cõ-
stituerunt solennem epularũ atq. lætitiæ.
Hi verò Iudæi, qui in oppidis nõ muratis 19
ac villis morabãtur, quartũ decimũ diẽ
mẽsis Adar cõuiuiorũ & gaudij decreue-
runt, ita vt exultent in eo, & mittant sibi
mutuò partes epularũ & ciborũ. Scripsit 20
itaque Mardocheus omnia hęc, & literis
cõprehensa misit ad Iudæos qui in om-
nibus regis prouinciis morabantur, tã in
vicino positis quã procul, vt quartã de- 21
cimã & quintamdecimã diẽ mẽsis Adar
pro festis susciperẽt, & reuertẽte semper
anno solẽni celebrarẽt honore: quia in 22
ipsis diebus se vlti sunt Iudæi de inimicis
suis, & luctus atque tristitia in hilaritatẽ
gaudiũq. cõuersi sunt, essentq. dies illi e-
pularũ atq. lætitiæ, & mitterent sibi inuicẽ
ciborũ partes, & pauperibus munuscula
largirẽtur. Susceperuntq. Iudæi in solẽne 23
ritu cũcta quæ eo tẽpore facere cœperãt,
& quæ Mardochæus literis faciẽda man-
dauerat. Aman enim, filius Amadathi 24
stirpis Agag, hostis & aduersar⁹ Iudæo-
rũ, cogitauit cõtra eos malũ, vt occideret
illos, atq. deleret: & misit[phur, quod no-
stra lingua vertitur in sortẽ. Et postea 25
ingressa est Esther ad regem, obsecrãs vt
conat⁹ eius, literis regis irriti fierẽt: & ma
lũ quod cõtra Iudæos cogitauerat, reuer-
teretur in caput eius. Deniq. & ipsũ & fi-
lios eius affixerunt cruci, atq. ex illo tẽ- 26
pore dies isti appellati sunt phurim, id est
sortiũ: eo⁹ phur, id est sors, in vrnã missa
fuerit. Et cuncta quæ gesta sunt, epistolæ,
id est libri huius volumine continentur:
quæq. sustinuerũt, & quæ deinceps im- 27
mutata sunt, susceperũt Iudæi super se &
semẽ suũ, & sup eũctos qui religioni eorũ
voluerũt copulari, vt nulli liceat duos hos
dies absq. solennitate trãsigere: quos scri-
ptura testatur, & ꝓcæterã expetũt tẽpora,
annis sibi iugiter succedẽtib. istũ studies, 28
quos nulla vnquã delebit oblinio: & per
singulas generationes cũctæ in toto orbe
quinciæ celebrabũt: nec est vlla ciuitas,
in qua dies phurim, id est sortiũ, nõ obser
uẽtur à Iudæis, & ab eorũ progenie, quæ 29
his ceremoniis obligata est. Scripserũtq.
Esther regina filia Abihaĩl, & Mardochę⁹
Iudæus etiã secũdã epistolã, vt omni stu-
dio dies ista solẽnis faciretur in posterũ.
& miserunt ad oẽs Iudæos, qui in centũ 30
viginti septẽ quinciis regis Assueri ver-
sabãtur, vt haberẽt pacẽ, & susciperẽt ve-
ritatẽ, obseruãtes Dies sortiũ, & suo tẽ- 31
pore cũ gaudio celebrarẽt: sicut cõstitue-
rant Mardochæus & Esther, & illi obser-
uãda susceperũt à se, & à semine suo ie- 32
iunia, & clamores & sortiũ dies, & om-
nia quæ libri huius, qui vocatur Esther,
historia continentur. CAP. X.

1 REx verò Assuerus omnẽ terrã, & cũ-
ctas maris insulas fecit tributarias:
2 cuius fortitudo & imperiũ, & dignitas
atque sublimitas, qua exaltauit Mardo-
chæũ, scripta sunt in libris Medorũ, atq.
3 Persarũ: & quomodò Mardochæus Iu-
daici generis secũdus à rege Assuero fue-
rit: & magnus apud Iudæos, & acceptã-
bilis plebi fratrũ suorum, quærens bona
populo suo, & loquẽs ea quæ ad pacẽ se-
minis sui pertinerent.

Quæ habẽtur in Hebræo, plenã fide ex-
pręsi. Hæc aũt quæ sequũtur, scripta reperi
in editione vulgata, quæ Græcorũ lingua &
literis cõtinetur: & interim possũt libri hoc capitulũ ferebantur, quod iuxta consuetudinẽ nostrã obelo, id est veru
præ notauimus.

4 Dixitq. Mardochæus, A Deo facta sunt
5 ista. Recordatus sũ somnij quod viderã,
hæc eadẽ significantis: nec eorũ quicquã
6 irritũ fuit. Paruus fons qui creuit in flu-
uiũ, & in lucẽ, solemq. cõuersus est, & in
aquas plurimas redũdauit: Esther est, quã
rex accepit vxorẽ, & voluit esse reginam.
7 Duo autẽ dracones: ego sum, & Aman.
8 Gẽtes quæ cõuenerãt: hi sunt qui conati
9 sũt delere nomẽ Iudæorũ. Gẽs aũt mea:
Israẽl est, quę clamauit ad Dõm, & saluũ
fecit Dñs populũ suũ: liberauitq. nos ab
omnibus malis, & fecit signa magna atq.
10 portẽta inter gentes: & duas sortes esse
præcepit, vnã populi Dei, & alterã cũctarũ
11 gentiũ. Venitq. vtraq. sors in statutũ ex
illo iã tẽpore die corã Deo vniuersis gẽ-
12 tibus: & recordat⁹ est Dñs populi sui, ac
13 miserus est hereditatis suę. Et obserua-
bũtur dies isti in mẽse Adar quartadeci-
ma, & quintadecima die eiusdẽ mẽsis, cũ
omni studio, & gaudio in vnũ cœtũ popu-
li cõgregati, in cũctas deinceps genera-
tiones populi Israẽl. CAP. XI.

1 ANno quarto regnantibus Ptolemæo
& Cleopatra, attulerunt Dositheus,
qui se sacerdotẽ, & Leuitici generis fere-
bat, & Ptolemæus filius eius hãc epistolã
phurim, quã dixerunt interpretatum esse
Lysimachũ Ptolemæi filiũ in Ierusalem.

Hęc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in Hebræo, nec apud
vllum fertur interpretum. *Inf. 16, 1.*

2 Anno secundo, regnante Artaxerxe *Sup. 2, 5.*

maxi-

maximo, prima die mensis Nisan, vidit
somniũ Mardochæus, filius Iairi, filij Se-
mei, filij Cis de tribu Ben-iamin: homo 3
Iudæus, qui habitabat in vrbe Susis, vir
magn⁹, & inter primos aulæ regiæ. Erat 4
autẽ de eo numero captiuorũ, quos trã-
stulerat Nabuchodonosor rex Babylonis
de Ierusalẽ cũ Iechonia rege Iuda: & 5
hoc ei⁹ somniũ fuit, Apparuerũt voces &
tumultus, & tonitrua, & terræ motus, &
cõturbatio sup terrã: & ecce duo dracones
magni, paratiq. cõtra se in prœlium. 6

Ad quorũ clamorem cunctæ concitatæ
sunt nationes, vt pugnarẽt cõtra gentem
iustorũ. Fuitq. dies illa tenebrarũ & di- 8
scriminis, tribulationis & angustiæ, & in-
gens formido sup terrã. Cõturbataque 9
est gẽs iustorũ timẽtiũ mala sua, & pre-
parata ad mortẽ. Clamauerũtq. ad Deũ: 10
& illis vociferãtibus, fons paruus creuit
in fluuiũ maximũ, & in aquas plurimas
redundauit. Lux & sol ortus est, & hu- 11
miles exaltati sunt, & deuorauerunt in-
clytos. Quod cùm vidisset Mardochæus 12
& surrexisset de straru, cogitabat quid De⁹
facere vellet: & fixũ habebat in animo,
scire cupiens quid significaret somnium.

CAP. XII.

Sup. 2, 21. MOrabatur autẽ eo tempore in aula 1
& 6, 2. regis cũ Bagatha & Thara eunuchis
regis, qui ianitores erãt palatij. Cũq. in- 2
tellexisset cogitationes eorũ, & curas di-
ligentiùs perquisisset, didicit quòd conã-
rentur in regẽ Artaxerxem manus mit-
tere, & nuntiauit super eo regi. Qui de 3
vtroq. habita quæstione, confessos iussit
duci ad mortẽ. Rex autẽ quod gestum
erat, scripsit in cõmentariis: sed & Mar-
dochæus rei memoriam literis tradidit.

Præcepitq. ei rex, vt in aula palatij mo- 5
raretur, datis ei pro delatione muneribus.
Amã verò filius Amadathi bugæus erat 6
gloriosissimus corã rege, & voluit nocere
Mardochæo, & populo eius pro duobus
eunuchis regis, qui fuerant interfecti.

Hucusque proœmium.

Quæ sequuntur, in eo loco posita erant,
vbi scripta est in volumine. Et diripue-
runt bona, vel substantias eorum, *quæ in*
sola vulgata editione reperimus.

Epistola autẽ hoc exemplar fuit.

CAP. XIII.

1 REx maxim⁹ Artaxerxes ab India vsq.
Aethiopiã, centũ vigiuti septẽ pro-
uinciarũ principibus, & ducibus, qui ei⁹
imperio subiecti sunt, salutẽ. Cùm plu- 2
rimis gentibus imperarẽ, & vniuersum
orbẽ meæ ditioni subiugassem, volui ne-
quaquã abuti potẽtiæ magnitudine, sed
clemẽtia & lenitate gubernare subiectos:
vt absq. vllo terrore vitã silẽtio trãsigen-
tes, optatacũctis mortalib⁹ pace fruerẽtur.

Quærente autem me à cõsiliariis meis 3
quomodò posset hoc impleri, vn⁹ qui sa-
pientia & fide cæteros præcellebat, & erat
post regẽ secundus, Amã nomine, indi- 4
cauit mihi in toto orbe terrarũ populum
esse dispersum, qui nouis vteretur legib⁹,
& cõtra omniũ Gentiũ consuetudinẽ fa-
ciens, Regũ iussa cõtẽneret, & vniuersarũ
concordiã nationũ sua dissensione viola-
5 ret. Quod cũ didicissemus, videtes vnã
gẽtẽ rebellẽ aduersus omne hominũ ge-
nus peruersis vtr legib⁹, nostrisq. iussio-
nibus cõtraire, & turbare subiectarũ no-
6 bis prouinciarũ pacẽ atq. cõcordiã: ius-
simus vt quoscumq. Amã, qui omnibus
prouinciis præpositus est, & secundus à
rege, & quẽ patris loco colimus, mõstra-
uerit: cũ coniugibus ac liberis deleatur ab
inimicis suis, nullũsq. eorum misereatur
quartadecima die duodecimi mẽsis Adar,
7 anni præsentis: vt nefarij homines vno
die ad inferos descendẽtes, reddãt impe-
rio nostro pacem, quam turbauerant.

Hucusque exemplar epistolæ.

Quæ sequuntur, post eũ locũ scripta repe-
ri, vbi legitur, pergẽnsq. Mardochæus,
fecit omnia quæ ei mandauerat Esther.
Nec tamẽ habentur in Hebraico, & apud
nullum penitus feruntur interpretum.

8 Mardochæus autẽ deprecatus est Dñm
9 memor omniũ operũ eius, & dixit, Dñe
Dñe rex omnipotẽs, in ditione enim tua
cũcta sunt posita: & nõ est qui possit tuæ
resistere voluntati, si decreueris saluare
10 Israẽl. Tu fecisti cælũ & terrã, & quic-
11 quid cæli ambitu cõtinetur. Dñs omniũ
12 es, nec est qui resistat maiestati tuę. Cũ-
cta nosti, & scis quia nõ pro superbia &
cõtumelia, & aliqua gloriæ cupiditate fece-
rim hoc, vt nõ adorarẽ Amã superbis-
13 simũ. (Libenter enim pro salute Israẽl
etiã vestigia pedũ eius deosculari paratus
14 essem:) sed timui ne honorem Dei mei
trãsferrẽ ad hominẽ, & ne quemquã ado
15 rarem exceptο Deo meo. Et nunc Dñe
rex Deus Abraham miserere populi tui,
quia volunt nos inimici nostri perdere,
16 & hæreditatem tuã delere. Ne despicias
partẽ tuã quã redemisti tibi de Aegypto.
17 Exaudi deprecationẽ meã, & propitius
esto sorti & funiculo tuo, & conuerte lu-
ctum nostrum in gaudiũ, vt viuẽtes lau-
demus nomẽ tuũ Dñe, & ne claudas ora
18 te canentium. Omnis quoq. Israẽl pari
mente & obsecratione clamauit ad Dñm,
eò quòd eis certa mors impenderet.

CAP. XIIII.

1 ESther quoq. regina cõfugit ad Dñm,
2 pauens periculum quod imminebat.
Cumq. deposuisset vestes regias, fletibus & luctui apta indumenta suscepit, &
pro vngutis variis, cinere & stercore im-
pleuit caput, & corpus suum humiliauit
ieiuniis: omniaq. loca in quibus antea
lætari cõsueuerat, crinũ laceratione cõ-
3 pleuit. Et deprecabatur Dñm Deũ Is-
raẽl, dicẽs, Dñe mi, quirex noster es sol⁹,
adiuua me solitariam, & cuius præter te
4 null⁹ est auxiliator alius. Periculũ meũ
5 in manib⁹ meis est. Audiui à patre meo

quòd tu Dñe tulisses Israel de cūctis Gētibus, & patres nostros ex omnibus retro maioribus suis, vt possideres hæreditatē sempiternā, feciſtiq. eis sicut locutus es.

Peccauimus in cōſpectu tuo, & idcirco 6
tradidiſti nos in manꝰ inimicorū nostrorū: coluimus enim deos eorū. Iuſtus es 7
Dñe. Et nūc nō eis ſufficit, quòd duriſſima nos opprimunt ſeruitute, ſed robur manuū ſuarū, idolorū potētię deputātes,

volunt tua mutare promiſſa, & delere 9
hæreditatē tuā, & claudere ora laudantiū te, atq. extinguere gloriā tēpli & altaris tui: vt aperiāt oraGentiū, & laudēt idolorū fortitudinē, & prædicēt carnalē regē in ſempiternū. Ne tradas Dñe ſceptrū 11
tuum his qui nō ſunt, ne rideāt ad ruinā noſtrā: ſed cōuerte cōſiliū eorum ſuper eos, & eūqui in nos cœpit ſæuire, diſperde. Memēto Dñe, & oſtende te nobis in 12
tēpore tribulationis noſtræ, & da mihi fiduciā Dne rex deorū, & vniuerſæ potēſtatis: tribue ſermonē cōpoſitum in ore meo in cōſpectu leonis, & trāſfer cor illiꝰ in odiū hoſtis noſtri, vt & ipſe pereat, & cæteri qui ei cōſentiunt. Nos autē libe- 14
ra in manu tua, & adiuua me, nullū aliud auxilium habentē, niſi te Dñe, qui habes omniū ſcientiā, & noſti quia odérim gloriā iniquorū, & deteſter cubile incircumciſorū, & omnis alienigenæ. Tu ſcis ne- 16
ceſſitatē meā, quòd abominer ſignū ſuperbiæ & glorię meæ, quod eſt ſup caput meū in diebus oſtētationis meæ, & deteſter illud quaſi pannū menſtruatæ, & nō portē in diebus ſilentij mei, & quòd nō 17
comederim in menſa Aman, nec mihi placuerit cōuiuium regis, & nō biberim vinū libaminū: & nunquā lætata ſit ancilla tua, ex quo huc traſlata ſum vſq. in præſentē diē, niſi in te Dñe Deus Abrahā.

Deus fortis ſuper omnes, exaudi vocē 19
eorū qui nullā aliā ſpem habent, & libera nos de manu iniquorum, & erue me à timore meo.

CAP. XV.

Hæc quoque addita reperi in editione vulgata.

ET mandauit ei (haud dubium quin 1
Eſther Mardochæus) vt ingrederetur ad regē, & rogaret pro populo ſuo & pro patria ſua. Memorare (inquit) dierū hu- 2
militatis tuæ, quomodo nutrita ſis in manu mea, quia Aman ſecundus à rege locutus eſt contra nos in mortem: & 3
tu inuoca Dominum, & loquere regi pro nobis, & libera nos de morte.

Nec non & iſta quæ ſubdita ſunt.

Die autē tertio depoſuit veſtimēta ornatꝰ ſui, & circūdata eſt gloria ſua. Cūq. 4
regio fulgeret habitu, & inuocaſſet omnipotentē & ſaluatorē Deum, aſſumpſit duas famulas: & ſuper vnā quidē innitebatur, quaſi præ deliciis & nimia teneritudine corpus ſuum ferre nō ſuſtinēs. 5
altera autē famularū ſequebatur dominā, deſuētia in humū indumenta ſuſ- 6
ſtentans. Ipſa autē roſeo colore vultum perfuſa, & gratis ac nitentibus oculis triſtē celabat animū, & nimio timore con- 7
tractū. Ingreſſa igitur cuncta per ordinē oſtia ſtetit contra regē, vbi ille reſidebat ſup ſoliū regni ſui, indutus veſtibꝰ regiis, auroq. fulgēs, & pretioſis lapidibꝰ, eratq. terribilis aſpectu. Cumq. eleuaſſet faciē, & ardentibus oculis furorē pectoris indicaſſet, regina corruit, & in palloré colore mutato, laſsum ſuper ancillulā reclinauit caput. Conuertitq. Deus ſpiritum 8
regis in māſuetudinē, & feſtinus ac metuens exiliuit de ſolio: & ſuſtentās eam vlnis ſuis, donec rediret ad ſe, his verbis blandiebatur. Quid habes Eſther? Ego 9
ſum frater tuus, noli metuere. Nō morieris: nō enim pro te, ſed pro omnibus hæc lex cōſtituta eſt. Accede igitur, & 10
tange ſceptrū. Cumq. illa reticeret, tulit aureā virgā, & poſuit ſuper colliū eius, & oſculatus eſt eā, & ait, Cur mihi non lo- 11
queris? Quæ reſpōdit, Vidi te dñe quaſi angelū Dei, & conturbatū eſt cor meum 12
præ timore gloriæ tuæ. Valde enim mirabilis es dñe, & facies tua plena eſt gratiārū. Cūq. loqueretur, rurſus corruit, 13
& penè exanimata eſt. Rex autē turbabatur, & omnes miniſtri eius conſolabātur eam.

CAP. XVI.

Exēplar epiſtolæ regis Artaxerxis, quam pro Iudæis ad totas regni ſui prouincias miſit: quod & ipſum in Hebraico voluminenon habetur.

1 REx magnꝰ Artaxerxes, ab India vſq. Aethiopiā centū vigintiſeptē quinciarū ducibus ac principibus, qui noſtræ 2
iuſsioni obediūt, ſalutē dicit. Multi bonitate principū & honore qui in eos collatus eſt, abuſi ſunt in ſuperbiā: & non ſolùm ſubiectos regibus nituuntur opprimere, ſed data ſibi gloriā nō ferētes, in ipſos qui dederūt moliūtur inſidias. Nec 3
cōtenti ſunt gratias nō agere beneficiis, & humanitatis in ſe iura violare, ſed Dei quoq. cuncta cernētis arbitrātur ſe poſſe 4
fugere ſententiā. Et in tātū veſaniæ prōruperūt, vt eos qui credita ſibi officia diligenter obſeruāt, & ita cuncta agunt vt omniū laude digni ſint, mendaciorū ꝰcuniculis conētur ſubuertere, dum aures 5 ꝰ funiculis 6 MS.
principū ſimplices, & ex ſua natura alios æſtimātes, callida fraude decipiūt. Quę res & ex veteribus probatur hiſtoriis, & ex his quæ geruntur quotidie, quomodò malis quorundā ſuggeſtionibus regū ſtudia depraūtur. Vnde prouidendum eſt 8
paci omniū prouinciarum. Nec putare debetis, ſi diuerſa iubeam, ex animi noſtri venire leuitate, ſed pro qualitate & neceſsitate tēporum, vt reipublicę poſsit 10
vtilitas, ferre ſententiā. Et vt manifeſtius quod dicimus, intelligatis, Amā filiꝰ Amadathi, & animo & gēte Macedo, alienúſq. à Perſarum ſanguine, & pietatem noſtrā ſua crudelitate cōmaculans, percegrinus à nobis ſuſceptus eſt: & tantā in 11
ſe expertus humanitatē, vt pater noſter vocaretur, & adoraretur ab omnibus, poſt regē ſecundus: qui in tantū arrogantiæ 12
tumoré ſublacus eſt, vt regno priuare nos niteretur & ſpiritu. Nā Mardochæum, 13
cuiꝰ fide & beneficiis viuimus, & cōſortē regni noſtri Eſther cū omni gēte ſua noxis quibuſdā atq. inauditis machinis experiuit in morte: hoc cogitās vt illis in- 14
terfectis, inſidiaretur noſtræ ſolitudini, & regnū Perſarū trāsferret in Macedonas.

Nos autē à peſsimo mortaliū, Iudæos 15
neci deſtinatos, in nulla penitꝰ culpa repe rimus, ſed ecōtrario iuſtis vtētes legibus, & filios altiſſimi & maximi, ſempercq. 16
viuētis Dei, cuius beneficio & patribus noſtris & nobis regnū eſt traditū, & vſq. hodie cuſtoditur. Vnde eas literas quas 17
ſub nomine noſtro ille direxerat, ſciatis eſſe irritas. Pro quo ſcelere ante portas 18
huius vrbis, id eſt, Suſan, & ipſe qui machinatus eſt, & omnis cognatio eiꝰ pēdet in patibulis: nō nobis, ſed Deo reddēte ei quod meruit. Hoc autē edictū quod nūc 19
mittimꝰ, incūctis vrbibꝰ, pponaē, vt liceat Iudæis vti legibus ſuis. Quibus debetis 20
eſſe adminiculo, vt eosqui ſe ad neceſ eorū parauerant, poſsint interficere tertiadecima die mēſis duodecimi, qui vocatur Adar. hanc enim diē, Deus omnipotens, 21
mœrorꝭ & luctus, eis vertit in gaudium.

Vnde & vos inter cæteros feſtos dies, 22
hāc habetote diē, & celebrate eā cū omni lætitia, vt & in poſterū cognoſcatur, oēs 23
qui fideliter Perſis obediūt, dignā ꝓ fide recipere mercedē: qui autē inſidiātur regno eorū, perire pro ſcelere. Omnis aūt 24
ꝓuincia & ciuitas quæ noluerit ſolēnitatis huiꝰ eſſe particeps, gladio & igne pereat, & ſic deleatur, vt nō ſolū hominibus ſed etiā beſtiis inuia ſit in ſempiternū, pro exēplo contemptus, & inobedientiæ.

LIBER IOB.

CAP. I.

VIR erat in Terra-Hus, noīe Iob: 1
& erat vir ille ſimplex & rectꝰ, ac timens Deum, & recedēs à malo. Natiq̄ ſunt ei ſeptē filij & tres filię. 2
Et fuit poſſeſsio eius ſeptē millia ouiū, 3
& tria millia camelorū, quingēta quoq. iuga boū, & quingentæ aſinæ, ac familia multa nimis: eratq. vir ille magnus inter oēs Orientales. Et ibāt filij eius, & facie- 4
bāt cōuiuiū per domos, vnuſquiſq. in die ſuo. Et mittētes vocabāt tres ſorores ſuas vt cōederēt & biberēt cū eis. Cumq. in 5
orbē trāſiſſent dies cōuiuij, mittebat ad eos Iob, & ſanctificabat illos: cōſurgēſq. diluculo offerebat holocauſta per ſingulos. Dicebat enim, Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibꝰ ſuis. Sic faciebat Iob cūctis diebꝰ. Quā 6
dā autē die, cùm veniſſent filij Dei vt aſſiſterēt corā Dño, aſſuit inter eos etiā Sa- 7
tā. Cui dixit Dñs, Vnde venis? Qui reſpōdēs, ait, Circuiui terrā, & perambulaui eā. Dixitq. Dñs ad eū, Nūquid cōſideraſti ſeruū meū Iob, quod nō ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex, & rectus, ac timēs Deū, & recedēs à malo? Cui reſpōdēs Satā, ait, Numquid Iob fruſtra timet Deū? nōnne tu vallaſti eū, ac domū eiꝰ, vniuerſamq. ſubſtātiā per circuitū? opēribus manuū eius benedixiſti, & poſſeſſio eius creuit in terra? Sed extēde paulùlū manū tuā, & tange cuncta quæ poſſidet: niſi ꝰin faciemꝰ benedixerit tibi. 11
Dixit ergo Dñs ad Satā, Ecce, vniuerſa quæ habet, in manu tua ſunt: tantū in eū ne extēdas manū tuā. Egreſſuſq. eſt Satā à facie Dñi. Cùm autē quadā die filij & filiæ eius comederēt & biberēt vinum in domo fratris ſui primogeniti, nuntius venit ad Iob, qui diceret, Boues arabant, & aſinæ paſcebātur iuxta eos: & irruerūt Sabæi, tuleruntq. oſa, & pueros percuſſerūt gladio: & euaſi ego ſolus, vt nunciārem tibi. Cumq. adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit, Ignis Dei cecidit è cælo, & tactas oues puerōſq. conſumpſit: & effugi ego ſolus, vt nuntiarē tibi. Sed & illo adhuc loquēte, venit alius, & dixit, Chaldæi fecerūt tres turmas, & inuaſerunt camelos; & tulerunt eos, nec non & pueros percuſſerunt gladio: & ego fugi ſolus, vt nuntiarē tibi. Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit, & dixit, Filiis tuis & filiabus veſcēbibus & bibēti- ꝰ tunicam bus vinū in domo fratris ſui primogeniti, ſuam 16 MS. H. C. ſuffraganteTextui, R. Hier. Greg. & G. Eccl. 5. 14. 1 Tim. 6. 7. — R. H. C. Aguſcitur autem à MS. Greg. & G. — 10 MS. R. Greg. H. C. Additur autē à G. & pleniùs à Gq. legiturque ab omnibus. Inf. 2. 10. ꝰ in facie tua 3 MS. H. C. Aſtipulantur autem leſtioni Textus R. G reg. & G Tob. 2. 22. ſerua. Egreſſus igitur Satā à facie Dñi, 7

Gen. 3. 10. 2 Re. 19. 27.

Sup. 11. 2.

Exe. 14. 14. & 20.

Sup. 3. 1.

percussit Iob vlcere pessimo, à plãta pedis vsq; ad verticẽ eius: qui testa sanie radebat, sedẽs in sterquilinio. Dixit autẽ illi uxor sua, Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic Deo, & morere.

Qui ait ad illam, Quasi vna de stultis mulieribus' locuta es. si bona suscepimus de manu Dei, mala quare nõ suscipiamus? ¶ In omnib' his nõ peccauit Iob labiis suis. Igitur audientes tres amici Iob omne malũ quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites. Cõdixerãt enim, vt pariter venientes visitarẽt eũ, & cõsolarẽtur. Cũq; eleuassent procul oculos suos, nõ cognouerũt eũ, & exclamãtes plorauerũt, scissisq; vestibus sparserũt pulverẽ super caput suũ in cælũ. Et sederũt cum eo in terra septẽ dieb' & septẽ noctib'; & nemo loquebatur ei verbũ: videbãt enim dolorem esse vehementem. CAP. III.

POst hæc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo, & locutus est,

¶ Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, Conceptus est homo.

Dies ille vertat in tenebras: nõ requirat eũ De' desup', & nõ illustrẽtur' lumine.

Obscurẽt eũ tenebræ & vmbra mortis: occupet eũ caligo, & inuoluatur amaritudine. Noctẽ illã tenebrosus turbo possideat: nõ computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.

Sit nox illa solitaria, nec laude digna: maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leuiathan.

Obtenebrentur stellæ caligine eius: expectent' lucem, & non videat, nec ortum surgentis auroræ.

Quia non conclusit ostia ventris qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis. Quare nõ in vulua mortu' sum, nec egressus ex vtero non statim perij?

Quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus? Nunc enim dormiens silerẽ, & somno meo requiescerem.

Cum regibus & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines:

Aut cum principibus qui possidẽt aurum, & replent domos suas argento:

Aut sicut abortiuũ absc̃ditũ nõ subsistẽs, vel qui concepti nõ viderũt lucem.

Ibi impij cessauerunt à tumultu, & ibi requieuerunt fessi robore.

Et ¶ quondam' vincti pariter sine molestia, non audierunt vocẽm exactoris.

Parvus & magn' ibi sunt, & seruus liber à dño suo. Quare misero data est lux, & vita his qui in amaritudine animæ sunt? Qui expectant mortem, & nõ venit: quasi effodientes thesaurum.

Gaudentq; vehementer cũ inuenerint sepulchrũ. Viro cuius absc̃dita est via, & circumdedit eum Deus tenebris?

Antequã comedam suspiro: & tanquã inundantes aquæ, sic rugitus meus:

Quia timor quẽ timebã, euenit mihi: & quod verebar accidit.

Nonne dissimulaui? nonne siluiẽ? nonne quieui? & venit super me indignatio.

CAP. IIII.

REspondens autem Eliphaz Themanites, dixit,

Si cœperimus loqui tibi, forsitan molestẽ accipies. sed conceptum sermonem tenere quis poterit?

Ecce docuisti multos, & manus lassas roborasti.

Vacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua tremẽtia confortasti.

Nũc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es.

Vbi est timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, & perfectio viarum tuarum?

Recordare obsecro te, quis vmquã innocẽs periit aut quãdo recti deleti sunt?

Quin potius vidi eos qui operãtur iniquitatẽ, & seminãt dolores, & metũt eos.

Flante Deo perisse, & spiritu iræ eius esse consumptos.

Rugitus leonis & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.

Tigris periit, eo quod nõ haberet prædam: & catuli leonis dissipati sunt.

Porrò ad me dictũ est verbũ absconditũ, & quasi furtiuè suscepit auris mea venas susurri eius.

In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines,

Pauor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.

Et cùm spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ.

Stetit quidam, cuius non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, & vocem quasi auræ leuis audiui.

Nũquid homo, Dei cõparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir?

Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, ¶ & in angelis suis reperit prauitatem.

Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea?

De mane vsq. ad vesperã succidẽtur: & quia nullus intelligit, in æternũ peribũt.

Qui aũt reliq; fuerint, auferẽtur ex eis: morietur, & nõ in sapientia. CAP. V.

VOca ergo si est qui tibi respondeat, & ad aliquẽ sanctorum conuertere.

¶ Virum' stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.

Ego vidi stultũ firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim.

Longè sient filij eius à salute, & conterentur in porta, & non erit qui eruat.

Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus, & ¶ bibent' sitientes diuitias eius. Nihil in terra sine causa fit, & de humo nõ oritur dolor. [latũ.

Homo nascitur ad laborẽ, & auis ad volatũ.

Quam ob rem ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponã eloquium meum.

Qui

Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia absque numero.

Qui dat pluuiam super faciem terræ, & irrigat aquis vniuersa.

Qui ponit humiles in sublime, & mœrentes erigit sospitate. Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperant.

1 Cor. 3, 19 ¶ Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & cõsilium prauorum dissipat.

Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie.

-6 MS. H. G. Pro ¶ egenũ' à gladio oris eorum, & de manu violẽti pauperẽ.

Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum.

¶ Beatus homo qui corripitur à Deo: increpationẽ ergo Domini ne reprobes.

Quia ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius sanabunt.

In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum.

In fame, eruet te de morte: & in bello, de manu gladij.

In 1 MS. H. C. Similiter Textui, reddiderunt 70. legeruntq; Hier. & Greg. is enim sensus est. ¶ A' flagello linguæ absconderis: & nõ timebis calamitatem cùm venerit.

In vastitate & fame ridebis: & bestias terræ non formidabis.

Sed cum lapidibus regionum pactum tuum: & bestiæ terræ pacificæ erunt tibi:

Et scies q̃ pacẽ habeat tabernaculum tuũ: & visitãs speciem tuã, non peccabis.

Scies quoq. quoniã multiplex erit semẽ tuũ, & pgenies tua quasi herba terræ.

Ingredieris in abũdãtia sepulchrũ, sicut infertur acervus tritici in tẽpore suo.

Ecce, hoc vt inuestigauim', ita est: quæ auditum, mente pertracta. CAP. VI.

RESpondens autem Iob, dixit,

Vtinã appenderentur peccata mea, quib. irã meã: & calamitas q̃ patior, in statera!

apparet 1 MS. Quasi arena maris hæc grauior ¶ apparetet': vñ & verba mea dolore sunt plena.

Dei 1 MS. R. H. C. Quia sagittæ Dñi in me sunt: quarũ indignatio ebibit spiritũ meũ, & terrores ¶ Domini' militant contra me.

fugiet o. Nunquid ¶ frugiet' onager cùm habuerit herbam? aut mugiet bos, cùm ante præsepe plenum steterit?

Aut poterit comedi insulsũ, quod nõ est sale cõditũ? aut potest aliquis gustare, quæ gustata affert mortẽ? -14 MS. R. Greg. H. C. G. Trãslata est hæc sententia ista, ex cap. 27. Prou. cuius versus 7. eisdem plane verbis, iuxta interpretationẽ 70. legitur. Animæ enim ægrotãtis etiã amara dulcia esse videntur':

Quæ prius nolebat tãgere anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.

Quis det vt veniat petitio mea: & quod expecto, tribuat mihi Deus?

Et qui cœpit, ipse me conterat: soluat manum suum, & succidat me?

Et hæc mihi sit consolatio, vt affligẽs me dolore, non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti.

Quæ est enim fortitudo mea, vt sustineã? aut quis finis meus, vt patienter agã?

Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.

Ecce, nõ est auxilium mihi in me, & necessarij quoque mei recesserunt à me.

Qui tollit ab amico suo misericordiã, timorem Domini derelinquit.

Fratres mei prætercrierunt me, sicut torrens qui raptim transit in conuallibus.

Qui timẽt pruinã, irruet sup eos nix.

Tẽpore quo fuerint dissipati, peribunt: & vt incaluerint, soluentur de loco suo.

Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorũ: ambulabunt in vacuum, & peribunt.

Considerate semitas Thema, itinera Sabã, & expectate pauliſper.

Confusi sunt, quia ¶ sperauit': venerunt quoq. vsq. ad me, & pudore cooperti sũt.

¶ sperauerunt 1 MS. H. C. G. Similiter aũt Textui, legunt R. & Greg.

Nunc veniſtis: & modò videntes plagam meam timetis.

Nunquid dixi, Afferte mihi, & de substantia vestra donate mihi?

Vel, Liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me?

Docete me, & ego tacebo: & siquid forte ignoraui, instruite me.

Quare detraxistis sermonib. veritatis, ¶ cùm è vobis null' sit qui possit arguere me'? Ad increpãdum tantũ eloquia concinnatis, & in ventũ verba profertis.

-5 MS. His Hiero. Textui fauet Greg. ¶ & quid arguet increpatio vestra? H.

Super pupillum irruitis, & subuertere nitimini amicum vestrum.

Verumtamen quod cœpistis explete: præbete aurem, & videte an mentiar.

Respondete obsecro absq. contentione: & loquentes id quod iustum est, iudicate.

Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit. CAP. VII.

MIlitia est vita hominis super terrã: & sicut dies mercenarij, dies eius.

Sicut seruus desiderat vmbrã, & sicut mercenarius præstolatur finẽ operis sui:

Sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumerauí mihi.

Si dormiero, dicã, Quãdo consurgã? & rursum expectabo vesperam, & replebor doloribus vsque ad tenebras.

Induta est caro mea putredine & sordib. pulueris: cutis mea aruit, & contracta est. Dies mei velociùs transierunt, quàm à texente tela succiditur, & consumpti sunt absque vlla spe. Memento quia ventus est vita mea, & non reuertetur oculus meus vt videat bona.

Nec aspiciet me visus hominis: oculi tui in me, & non subsistam.

Sicut cõsumitur nubes, & pertrãsit: sic qui descenderit ad inferos, nõ ascendet.

Nec reuerteturvltrà in domũ suã, nec̃q. cognoscet eum amplius locus eius.

Quapropter & ego nõ parcã ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei: confabulabor cum amaritudine animæ meæ.

Nũquid mare ego sum, aut cetus, quia circumdedisti me carcere?

Si dixero, Cõsolabitur me lectul' me', & releuabor loquẽs mecũ in stratu meo:

Terrebis me per somnia, & per visio-

nes horrore concuties.
Quam ob rem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea. 15
Desperaui, nequaquã vltrà iã viuam: parce mihi, nihil enim sunt dies mei. 16
Quid est homo, quia magnificas eũ? aut quid apponis erga eum cor tuum? 17
Visitas eum diluculo, & subito probas illum? vsquequo nõ parcis mihi, nec dimittis me vt glutiam saliuam meam? 18 19
Peccaui, quid faciam tibi ô custos hominum? quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? 20
Cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatẽ meã? ecce, nunc in puluere dormiam: & si manè me quæsieris, non subsistã. CAP. VIII. 21

REspõdẽs aũt Baldad Suhites, dixit, 1
Vsquequo loquêris talia, & spiritus multiplex ℣sermonis oris tui? 2
Nũquid Deus supplãtat iudicium? aut Omnipotẽs subuertit quod iustum est? 3
Etiam si filij tui peccauerunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ: 4
Tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deũ, & Omnipotentẽ fueris deprecatus: 5
Si mundus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ, 6
In tantũ vt priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis. 7
Interroga enim generationẽ pristinã, & diligenter inuestiga patrum memoriã: 8
Psal. 143. 4. Inf. 14. 2. ℣(Hesterni quippe sumus, & ignoramus quoniã sicut vmbra dies nostri sunt super terrã.) Et ipsi docebũt te: loquẽtur tibi, & de corde suo proferẽt eloquia. 9 10
Nũquid virere potest scirpus absq; humore? aut crescere carectum sine aqua? 11
Cùm adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit: 12
Sic viæ omniũ qui obliuiscuntur Deũ, & spes hypocritæ peribit: 13
Non ei placebit vecordia sua, & sicut tela aranearum fiducia eius. 14
Innitetur super domum suam, & non stabit: fulciet eam, & non consurget: 15
℣horto R. H. C. G. Verùm Textui epitulatur MS. Hier. & Greg. Humectus videtur antequã veniat sol, & in ℣ortu' suo germen eius egredietur. 16
Super acerui petrarũ radices eius dẽsaburtur, & inter lapides cõmorabitur. 17
Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet, Non noui te. 18
Hæc est enim lætitia viæ eius, vt rursum de terra alij germinentur. 19
Deus non proiiciet simplicẽ, nec porriget manum malignis: 20
Donec impleatur risu os tuum, & labia tua jubilo. 21
Qui oderunt te, induentur confusione: & tabernaculum impiorum non subsistet. 22

CAP. IX.

ET respondens Iob, ait, 1
Verè scio quòd ita sit, & quòd nõ 2
℣cõparatus 2 MS. R. iustificetur homo ℣compositus' Deo.
Si voluerit contendere cum eo, non 3
poterit ei respondere vnum pro mille.
Sapiens corde est, & fortis robore: quis restitit ei, & pacem habuit? 4
Qui transtulit montes, & nescierunt hi quos subuertit in furore suo. 5
Qui commouet terram de loco suo, & columnæ eius concutiuntur. 6
Qui præcipit Soli, & nõ oritur: & stellas claudit quasi sub signaculo: 7
Qui extendit cælos solus, & graditur super fluctus maris. 8
Qui facit Arcturum, & Orionã, & Hyadas, & interiora austri. Qui facit magna, & incomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus. 9 10
Si venerit ad me, non videbo ←eum*: si abierit, non intelligam*. 11
Si repẽte interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest, Cur ita facis? 12
Deus cuius iræ nemo resistere potest, & sub quo curuantur qui portant orbẽ. 13
Quantus ergo sum ego, vt respõdeam ei, & loquar verbis meis cum eo? 14
Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicẽ deprecabor. 15
Et cùm invocantem exaudierit me, nõ credo quòd audierit vocem meam. 16
In turbine enim cõteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causa. 17
Non concedit requiescere spiritũ meũ, & implet me amaritudinibus. 18
Si fortitudo quæritur, robustissimus est: si æquitas iudicij, nemo audet ℣me testimonium dicere. 19
Si iustificare me voluero, os meũ condemnabit me: si innocentem ostendero, prauum me comprobabit. 20
Etiã si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meę. 21
Vnum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit. 22
Si flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentum rideat. 23
Terra data est in manus impij, vultum iudicum eius operit. quòd si nõ ille est, quis ergo est? 24
Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum. 25
Pertransierunt quasi naues poma portantes, sicut aquila volans ad escam. 26
Cùm dixero, Nequaquã ita loquar: cõmuto faciem meam, & dolore torqueor. 27
Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. 28
Si autem & sic impius sum, quare frustra laboraui? 29
Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ: 30
Tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea. 31
Neque enim viro qui similis mei est, respondebo: nec qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri. 32
Non est qui vtrumq. valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus. 33

←4 MS. H. G. Adiicitur autem à C. * cum 11 MS. H. C. Verùm & R. & G. non additur.

Auferat à me virgã suã, & pauor eius non me terreat. 34
Loquar, & nõ timebo eum: neq. enim possum metuens respõdere. CAP. X. 35

TAedet animã meã vitæ meæ, dimittam aduersum me eloquium meũ, loquar in amaritudine animæ meæ. 1
Dicam Deo, Noli me condemnare: indica mihi cur me ita iudices. Nunquid bonum tibi videtur, si calumnieris←me', & opprimas←℣me' opus manuum tuarum, & consilium impiorum adiuues? 2 3
←5 MS. Greg. H. C. G. Nunquid oculi carnei tibi sunt: aut 4
℣pauperè 1 MS. Greg. ←H. C. G. sicut videt homo, & tu videbis?
Nunquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora, 5
Vt quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris? 6
Et scias quia nihil impiũ fecerim, cũ sit nemo qui de manu tua possit eruere. 7
℣plasmauerunt me, & fecerunt 8 MS. Greg. H. C. G. Manus tuæ ℣fecerunt me, & plasmauerunt℣me totum in circuitu: & sic repẽte præcipitas me? Memento quæso ℣ 8 9
sicut lutum feceris me, & in pulueré reduces me. Nõne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? 10
*& 9 MS. H. C. G. Pelle & carnibus vestisti me: *ossibus & neruis compegisti me. 11
Vitã & misericordia tribuisti mihi, & visitatio tua custodiuit spiritum meum. 12
Licet hæc celes in corde tuo, tamẽ scio quia vniuersorum memineris. 13
Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris? Et si impius fuero, væ mihi est: & si iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria. 14 15
℣lexæna 2 MS. Eã quę in Textu est, lectionẽ tuentur Hier. Gregor. Græci; ℣τράχ. admittunt cum Hebræo Chaldæi. Et propter superbiã quasi ℣lexænã capies me, reuersusq. mirabiliter me crucias. 16
Instauras testes tuos cõtra me, & multiplicas iram tuam aduersum me, & pœnæ militant in me. 17
Quare de vulua eduxisti me? qui vtinã consumptus essem, ne oculus me videret. 18
Fuissem quasi nõ essem, de vtero trãslatus ad tumulum. 19
Nunquid non paucitas dierum meorum finietur breui? dimitte ergo me, vt plangam paululum dolorem meum. 20
Antequam vadã, & nõ reuertar, ad terrã tenebrosam, & opertã mortis caligine, 21
℣inhabitat 3 MS. R. Greg. Terrã miseriæ & tenebrarũ, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror ℣inhabitans'. CAP. XI. 22

REspondens autem Sophar Naamathites, dixit, 1
Nunquid qui multa loquitur, non & audiet? aut vir verbosus iustificabitur? 2
Tibi soli tacebunt homines? & cùm exteros irriseris, à nullo cõfutaberis? 3
Dixisti enim, Purus est sermo meus, & mũdus sum in cõspectu tuo. 4
Atq. vtinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi; 5
℣à Deo 3 MS. Greg. H. C. G. Vt ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quòd multiplex esset lex eius, & intelligeres quòd multo minora exigaris ℣ab eo', quàm meretur iniquitas tua. 6
Forsitã vestigia Dei comprehendes, & vsque ad perfectũ, Omnipotentẽ reperies? 7
Excelsior cælo est, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognosces? 8
Longior terra mensura eius, & latior 9
mari. Si subuerterit omnia, vel in vnũ coarctauerit, quis contradicet ei? * 10
*vel quis dicere ei potest, Cur ita facis? 9 Videtur hoc adiecta, aut ex interpretatione 72.
Ipse enim nouit hominũ vanitatem, & videns iniquitatem, nõne considerat? 11
Vir vanus in superbiã erigitur, & tanquã pullũ onagri se liberũ natum putat. 12
Tu autem firmasti cor tuum, & expãdisti ad eum manus tuas. Si iniquitatẽ 13 14
quæ est in manu tua abstulerис à te, & nõ manserit in tabernaculo tuo iniustitia, (qui, quod nostrũ: Quia cùm ei, paraphrastice reddiderũt, Quia dicet ei, quid fecisti?) aut, ex superioris cap. 9. versu 12. Leu. 26, 5.
Tunc leuare poteris faciem tuã absque macula, & eris stabilis, & non timebis. 15
Miseriæ quoq. oblisceris, & quasi aquarum quæ præterierunt recordaberis. 16
Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam: & cùm te consumptũ putaueris, orieris vt lucifer. 17
Et habebis fiduciam proposita tibi spe, & defossus securus dormies. 18
Requiesces, & nõ erit qui te exterreat: & deprecabuntur faciem tuam plurimi. 19
Oculi autẽ impiorum deficient, & effugium peribit ab eis, & spes illorũ abominatio animæ. CAP. XII. 20

1 REspondens autem Iob, dixit,
2 Ergo vos estis soli homines, & vobiscum morietur sapientia?
3 Et mihi est cor sicut & vobis, nec inferior vestri sum: quis enim hæc quæ nostis ignorat? Inf. 12. 20, 2.
4 ℣Qui deridetur ab amico suo sicut ego, inuocabit Deũ, & exaudiet eũ: deridetur enim iusti simplicitas. Prou. 14. 2
5 Lampas contempta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus statutum.
6 Abundant tabernacula prædonum, & audaciter prouocant Deum, cùm ipse dederit omnia in manus eorum.
7 Nimirum interroga iumenta, & docebunt te: & volatilia cæli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, & respondebit tibi: & narrabunt pisces maris.
8 Quis ignorat quòd omnia hæc manus Domini fecerit,
9 In cuius manu anima omnis viuẽtis, & spiritus vniuersæ carnis hominis?
10 Nõne auris verba diiudicat, & fauces comedentis, saporem?
11 In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.
12 Apud ipsum est sapientia & fortitudo, ipse habet consilium & intelligentiam.
13 ℣Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat. Isa. 22, 22. Apoc. 3, 7.
14 Si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emiserit eas, subuertẽt terram.
15 Apud ipsum est fortitudo & sapientia: ipse nouit & decipientem, & eum qui
16 decipitur. Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem.
17

Baltheum regum dissoluit, & præcinget fune renes eorum. Ducit sacerdotes inglorios, & optimates supplantat,
Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens. Effundit despectionē super principes, & eos qui oppressi fuerant releuans. Qui reuelat profunda de tenebris, & producit in lucē vmbram mortis. Qui multiplicat gentes & perdit eas, & subuersas in integrū restituit. Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos vt frustra incedant per inuium, Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios. CAP. XIII.

Ecce omnia hæc vidit oculus meus, & audiuit auris mea, & intellexi singula.
Secundùm scientiam vestram & ego noui: nec inferior vestri sum.
Sed tamen ad Omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio:
Prius vos ostendens fabricatores mēdacij, & cultores peruersorū dogmatum.
Atque vtinam taceretis, vt putaremini esse sapientes.
Audite ergo correptiones meas, & iudicium labiorum meorum attendite.
Nunquid Deus indiget vestro mendacio, vt pro illo loquamini dolos?
Nunquid faciem eius accipitis, & pro Deo iudicare nitimini? Aut placebit ei quem celare nihil potest? aut decipietur, vt homo, vestris fraudulentijs?
Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis.
Statim vt se cōmouerit, turbabit vos: & terror eius irruet super vos.
Memoria vestra comparabitur cineri, & redigentur in lutum ceruices vestræ.
Tacete paulisper, vt loquar quodcunq; mihi mens suggesserit. Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?
Etiam si occiderit me, in ipso sperabo: verumtamen vias meas in conspectu eius arguam. Et ipse erit saluator meus: nō enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita. Audite sermonem meum, & ænigmata percipite auribus vestris. Si fuero iudicatus, scio q̄ iustus inuenior.
Quis est qui iudicetur mecū? veniat: quare tacens consumor?
Duo tantum ne facias mihi, & tunc à facie tua non abscondar:
Manum tuam longè fac à me, & formido tua non me terreat.
Voca me, & ego respondebo tibi: aut certè loquar, & tu responde mihi.
Quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta *ostende mihi.
Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum?
Contra folium quod vento rapitur, ostendis potentiā tuā, & stipulā siccā persequeris. Scribis enim contra me amaritudines, & consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.
Posuisti in nervo pedem meum, & obseruasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti:
Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum quod comeditur à tinea. CAP. XIIII.

Homo natus de muliere, breui viuēs tempore, repletur multis miseriis.
Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet.
Et dignum ducis super huiusmodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium? Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?
Breues dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est: cōstituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt.
Recede paululū ab eo, vt quiescat, donec optata veniat, sicut mercenarij dies eius. Lignū habet spē: si præcisum fuerit, rursum virescit, & rami eius pullulāt.
Si senuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit truncus illius,
Ad odorem aquæ germinabit, & faciet comā quasi cùm primùm plantatum est:
Homo verò cùm mortuus fuerit, & nudatus atq. consumptus, vbi quæso est?
Quomodò si recedant aquæ de mari, & fluuius vacuefactus arescat:
Sic homo cùm dormierit non resurget, donec atteratur cælum non euigilabit, nec consurget de somno suo.
Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abscōdas me, donec pertranseat furor tuus, & constituas mihi tempus in quo recorderis mei?
Putásne mortuus homo rursùm viuet? cunctis diebus, quibus nunc milito, expectō donec veniat immutatio mea.
Vocabis me, & ego respondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram.
Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis. Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam. Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo.
Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur: & homines ergo similiter perdes. Roborasti eum paululum, vt in perpetuum transiret: immutabis faciem eius, & emittes eum.
Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelliget.
Attamen caro eius dum viuet, dolebit: & anima illius super semetipsō lugebit.
CAP. XV.

Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit,
Nunquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens, & implebit ardore stomachum suum?
Arguis verbis eum qui non est æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.

Quantum

Quātum in te est, euacuasti timorem, & tulisti preces coram Deo.
Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantium.
Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua respondebunt tibi.
Nūquid primus homo tu nat'es, & ante colles formatus? Nūquid cōsilium Dei audisti, & inferior te erit eius sapientia?
Quid nosti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus? Et senes, & antiqui sunt in nobis multò vetustiores, quàm patres tui.
Numquid grande est vt consoletur te Deus? sed verba tua præua hoc prohibēt.
Quid te eleuat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?
Quid tumet cōtra Deū spiritus tuus, vt proferas de ore tuo huiusce modi sermones? Quid est homo, vt immaculatus sit, & vt iustus appareat natus de muliere?
Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis, & cæli nō sunt mundi in cōspectu eius. Quāto magis abominabilis & inutilis homo, q̄ bibit quasi aquā iniquitatē?
Ostendā tibi, audi me: quod vidi, narrabo tibi. Sapientes confitentur, & non abscondunt patres suos.
Quibus solis data est terra, & nō trāsiuit alienus per eos. Cunctis diebus suis impius superbit, & numerus annorum incertus est tyrannidis eius.
Sonitus terroris semper in aurib. illius: & cū pax sit, ille semp' insidias suspicatur. Nō credit q̄ reuerti possit de tenebris ad lucē, circūspectās vndiq. gladiū.
Cùm se mouerit ad quærendum panem, nouit quòd paratus sit in manu eius tenebrarum dies. Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regem qui præparatur ad prælium.
Tetēdit enim aduersus Deū manū suā, & contra Omnipotentem roboratus est.
Cucurrit aduersus eum erecto collo, & de pingui ceruice armatus est.
Operuit faciem eius eraſitudo, & de lateribus eius aruina dependet.
Habitauit in ciuitatib. desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ. Non ditabitur, nec perseuerabit substātia eius, nec mittet in terra radicē suam. Non recedet de tenebris: ramos eius arefaciet flamma, & auferetur spiritu oris sui. Nō credet frustra errore deceptus, quòd aliquo pretio redimēdus sit. Antequam dies eius impleātur, peribit: & manus eius arescēt. Ledetur quasi vinea, in primo flore botr' eius, & quasi oliua proiiciens florem suum.
Cōgregatio enim hypocritæ sterilis, & ignis deuorabit tabernacula eorū qui munera libēter accipiūt. Cōcepit dolorē & peperit iniquitatē, & viterus eius præparat dolos.
CAP. XVI.

Respondens autem Iob, dixit,
Audiui frequenter talia: consolatores onerosi omnes vos estis.
Numquid habebunt finē verba vētosa? aut aliquid tibi molestū est si loquaris? Potens & ego similia vestri loqui: atq. vtinam esset anima vestra pro anima mea. Consolarer & ego vos sermonibus, & mouerem caput meum super vos.
Roborarem vos ore meo: & mouerem labia mea, quasi parcens vobis.
Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus: & si tacuero, nō recedet à me. Nunc autē oppressit me dolor meus, & in nihilū redacti sunt omnes artus mei. Rugæ meæ testimoniū dicūt contra me, & insurgit falsiloquus aduersus faciem meam contradicens mihi.
Collegit furorē suū in me, & cōminās mihi, infremuit cōtra me dētib. suis: hostis meus terribilib. oculis me intuit' est.
Aperuerūt super me ora sua, & exprobrātes percusserūt maxillā meā, satiati sunt pœnis meis. Cōclusit me Deus apud iniquum, & manibus impiorū me tradidit.
Ego ille quondā opulētus repēte contritus sum: tenuit ceruicem meā, cōfregit me, & posuit me sibi quasi in signū.
Circumdedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos, nō pepercit, & effudit in terra viscera mea.
Conscidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas.
Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.
Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligauerunt.
Hæc passus sum absq. iniquitate manū meæ, cum haberē mūdas ad Deū preces.
Terra ne operias sanguinē meum, neq. inueniat in te locū latendi clamor meus.
Ecce enim in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis.
Verbosi amici mei, ad Deum stillat oculus meus. Atq. vtinam sic iudicaretur vir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo.
Ecce enim breues anni trāseunt, & semitam, per quam non reuertar, ambulo.
CAP. XVII.

Spiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur, & solùm mihi superest sepulchrum.
Nō peccaui, & in amaritudinibus morātur oculus meus.
Libera me, & pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me.
Cor eorum lōgè fecisti à disciplina, & propterea non exaltabuntur.
Prædam pollicetur sociis, & oculi filiorum eius deficient.
Posuit me quasi in prouerbium vulgi, & exemplum sum coram eis.
Caligauit ab indignatione oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt.
Stupebunt iusti super hoc, & innocens contra hypocritam suscitabitur.

Et te-

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ mundus 4 MS. H. C. G.

Et tenebit instus viam suam, & ¶ mundi manibus addet fortitudinem.

Igitur oēs vos conuertimini, & venite, & no inueniam in vobis vllū sapientem.

Dies mei transierunt, cogitationes meę dissipatę sunt, torquentes cor meum:

Noctem verterunt in diem, & rursum post tenebras spero lucem.

Si sustinuero, infernus domus mea est, & in tenebris straui lectulum meum.

Putredini dixi, Pater meus es: Mater mea, & soror mea, vermibus.

Vbi est ergo nunc præstolatio mea, & patientiam meam quis considerat?

In profundissimum infernum descendent omnia mea: putásne saltem ibi erit requies mihi? CAP. XVIII.

REspondens autē Baldad Suhites, dixit, Vsq. ad quem finē verba iactabitis? intelligite prius, & sic loquamur.

Quare reputati sumus vt iumenta, & sorduimus coram ¶ vobis?

¶ te 15 MS. G. *Suffragantur aūt Textui*, R. *Hie. Greg.* H. & C.

Qui perdis animā tuam in furore tuo, numquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco suo?

Nonne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius?

Lux obtenebrescet in tabernaculo illi⁹: & lucerna quæ super eū est, extinguetur.

Arctabuntur gressus virtutis eius, & præcipitabit eum consilium suum.

Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat. Tenebitur plāta illius laqueo, & exardescet cōtra eū sitis.

Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam.

Vndiq. terrebunt eum formidines, & inuoluēt ← eum⁹ pedes eius. Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat costas illius. Deuoret pulchritudinē cutis eius, cōsumat brachia illi⁹ primogenita mors.

← MS. *Hie. Greg.* C. G *Huic lectio ni, &* H. *volunt: ad hunc enim leguntmodū: Et dispergēt eum in pedibus eius.*

Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum, quasi rex interitus. Habitēt in tabernaculo illius socij eius qui non est, aspergatur in ¶ tabernaculo⁹ eius sulphur. Deorsum radices eius siccentur, sursum autem atteratur messis eius.

Prou. 2, 22. ¶ habitaculo 1 MS. H.

Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis.

Expellet eū de luce in tenebras, & de orbe transferet eum. Nō erit sēmē eius, neq. progenies in populo suo, nec vllę reliquiæ in regionibus eius.

In die eius stupebūt nouissimi, & primos inuadet horror.

Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat Deum.

CAP. XIX.

REspondens autem Iob, dixit,

Vsquequo affligitis animam meā, & atteritis me sermonibus? En, decies confunditis me, & non erubescitis opprimentes me. Nempe etsi ignoraui, mecū erit ignorātia mea. At vos cōtra me erigimini, & arguitis me opprobriis meis.

Saltē nūc intelligite quia De⁹ nō æquo iudicio afflixerit me, & flagellis suis me cinxerit. Ecce clamabo vim patiens, & nemo audiet: vociferabor, & non est qui iudicet. Semitam meā circumsepsit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit. Spoliauit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo.

Inf. 30, 20.

Destruxit me vndique, & pereo, & quasi euulsæ ¶ arbori⁹ abstulit spem meā.

¶ arboris 12 MS.

Iratus est contra me furor eius, & sic me habuit quasi hostem suum.

Simul venerunt latrones eius, & fecerunt sibi viam per me, & obsederunt in gyro tabernaculum meum.

Fratres meos longē fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me.

Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me nouerant, obliti sunt mei.

Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ sicut alienum habuerunt me: & quasi peregrinus fui in oculis eorum.

Seruum meum vocaui, & non respondit, ore proprio deprecabar illum.

Halitum meum exhorruit vxor mea, & orabam filios vteri mei.

Stulti quoq. despiciebant me: & cùm ab eis recederem, detrahebant mihi.

Abominati sunt me quondam cōsiliarij mei: & quē maximē diligebā, ¶ auersatus est me⁹. Pelli meæ, cōsumptis carnib⁹, adhęsit os meū, & derelicta sunt tāntūmodò labia circa dentes meos. Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus ¶ Dñi tetigit me.

¶ aduersatus est mihi 7 MS. H. C. G.

¶ Dei 1 MS R. H. C.

Quare persequimini me sicut Deus, & carnib. meis ¶ saturamini? Quis mihi tribuat vt scribātur sermones mei? qs mihi det vt exarētur in libro Stylo ferreo, & plūbi lamina, vel ¶ certē sculpanē in silice?

Textus aūt cōformis est Hier. et G. ¶ non H. C. G.

Scio enim quod Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: Et rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum⁹.

¶ celte 1 MS Q. n.

Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & nō alius. reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Quare ergo nunc dicitis, Persequamur eum, & radicē verbi inueniamus contra eum? Fugite ergo à facie gladij, quoniā vltor ¶ iniquitatum gladius est: & scitote esse iudicium. CAP. XX.

¶ iniquitatis 1 MS.

Similiter Textus legunt R. *Greg.* H. G *Sup.* 12, 2.

REspondēs aūt Sophar Naamathites, dixit, Idcirco cogitationes meæ varię succedūt sibi, & mēs in diuersa rapitur. Doctrinā quā me arguis audiam, & spirit⁹ intelligētiæ meæ respōdebit mihi.

Iere. 12, 1. *Habac.* 1, 3.

Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram,

Quòd laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.

Si ascenderit vsque ad cælum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit:

Quasi sterquilinium in fine perdetur: & qui eum viderant, dicent, Vbi est?

Velut somnium auolans non inuenietur, transiet sicut visio nocturna.

Oculus qui eum viderat, non videbit: neque vltrà intuebitur eum locus suus.

Filij eius atterentur egestate, & manus illius reddent ei dolorem suum.

Ossa eius implebūtur vitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient.

Cùm enim dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua.

Parcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture suo. Panis ei⁹ in viscera illius vertetur in fel aspidū intrinsec⁹.

Diuitias quas deuorauit euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus. Caput aspidū suget, & occidet eū lingua viperę.

¶ videbit 4 MS. H. C. *Textus aūt conformior est* G.

Nō ¶ videat⁹ riuulos fluminis, torrentes mellis, & butyri. Luet quæ fecit omnia, nec tamen cōsumetur: iuxta multitudinē adinuentionum suarum, sic & sustinebit.

Quoniā contrīgēs nudauit pauperes: domū rapuit, & nō ædificauit eam. Nec est satiatus venter eius: & cùm habuerit quæ concupierat, possidere non poterit.

Non remānsit de cibo eius, & propterea nihil permanebit de bonis eius.

Cùm satiatus fuerit, arctabitur, æstuabit, & omnis dolor irruet super eum.

Vtinam impleatur vēter eius, vt emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellū suum. Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum.

*Gladius 2 MS. R. *His accedit Græca translatio: Pertrāsiēns autem per corpus eius sagitta. Verum* H. & C. *huiusmodi nihil addit, sed sub audiendum relinquitur*

*Eductus, & egrediens de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua: vadent, & venient super eum horribiles.

Omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis eius: deuorabit eum ignis qui non succēditur, affligetur reliquus in tabernaculo suo. Reuelabūt cæli iniquitatē ei⁹, & terra cōsurget aduersus eū. Apertū erit germē domus illius, detrahetur in die furoris Dei. Hæc est pars hominis impij à Deo, & hæreditas verborum eius à Domino. CAP. XXI.

REspondens autem Iob, dixit,

Audite quæso sermones meos, & agite pœnitentiam. Sustinete me, vt & ego loquar: & post mea, si videbitur, verba, ridete. Nūquid contra hominē disputatio mea est, vt meritò nō debeā contristari? Attēdite me, & obstupescite, & supponite digitū ori vestro. Et ego quādo recordatus fuero, pertimesco, & concutit carnē meā tremor. ¶ Quare ergo impij viuūt, subleuati sunt, confortatiq. diuitijs? Semē eorū permanet corā eis, propinquorū turba, & nepotū in conspectu eorum. Domus eorū securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos.

Bos eorum concepit, & non abortiuit: vacca peperit, & nō est priuata fœtu suo.

Egredientur quasi greges parnuli eorū, & infantes eorum exultant lusibus.

Tenent tympanū, & cithară, & gaudēt ad sonitum organi. Ducūt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

Qui dixerunt Deo, Recede à nobis, & scientiā viarū tuarū nolumus. ¶ Quis⁹ est Omnipotēs, vt seruiam⁹ ei? & quid nobis prodest si orauerim⁹ illū? Verūtamē quia nō sunt in manu eorū bona sua, cōsilū impiorū lōgē sit à me.

Mal. 3, 14. ¶ Quid 9 MS. H. C. G.

Quoties lucerna impiorū extinguetur, & supueniet eis inundatio, & dolores diuidet furoris sui? Erunt sicut paleæ ante faciē vēti, & sicut fauilla quam turbo dispergit.

Deus seruabit filiis illius dolorem patris: & cùm reddiderit, tunc sciet.

Videbunt oculi eius interfectionē suā, & de furore Omnipotentis bibet.

Quid enim ad eum pertinet de domo sua post sē? & si numerus mensium eius dimidietur?

Numquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos iudicat?

Iste moritur robustus & sanus, diues & felix. Viscera eius plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur:

Alius verò moritur in amaritudine animæ absq. vllis opibus:

Et tamen simul in puluere dormient, & vermes operient eos.

Certè noui cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas.

Dicitis enim, Vbi est domus principis? & vbi tabernacula impiorum?

Interrogate quēlibet de viatoribus, & hęc eadem illum intelligere cognoscetis.

Quia in die perditionis seruatur malus, & ad diem furoris ducetur.

Quis arguet coram eo viam eius? & quæ fecit, quis reddet illi?

Ipse ad sepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.

Dulcis fuit glareis Cocyti, & post se omnē hominē trahet, & ante se innumerabiles. Quomodo igitur cōsolamini me frustra, cùm responsio vestra repugnare ostensa sit veritati? CAP. XXII.

¶ An non 1 MS. H. C. G. *Veràm Textus, Hier. ac Greg. & lectioni & expositioni consentit.*

REspondens aūt Eliphaz Themanites, dixit, Nūquid Deo potest cōparari homo, etiā cùm perfectus fuerit scientiæ?

Quid prodest Deo si iustus fueris? aut qd ei cōferts si immaculata fuerit via tua?

¶ te 2 MS. H. C. G.

Nūquid timēs ¶ arguet te, & veniet tecum in iudicium, Et nō propter malitiā tuā plurimā, & infinitas iniquitates tuas?

Abstulisti enim pignus frātrū tuorū sine causā, & nudos spoliasti vestib⁹. Aquā lasso nō dedisti, & esurienti subtraxisti panē. In fortitudine brachij tui possidebas terrā, & potētissimus obtinebas eā.

Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupillorum comminuisti.

Propterea circumdatus es laqueis, & conturbat te formido subita.

Et putabas te tenebras non visurū, & impetu aquarū inundantiū nō oppressū iri? ¶ An cogitas ⁹ Deus excelsior cælo sit, & super stellarū verticē sublimetur?

Et dicis, Quid enim nouit Deus? & quasi per caliginem iudicat.

Nubes latibulum eius, nec nostra cōsi-

derat, & circa cardines cæli perambulat.
Numquid semitam seculorum custo- 15
dire cupis, quam calcauerunt viri iniqui,
Qui sublati sunt ante tempus suum, 16
& fluuius subuertit fundamentum eorũ,
Qui dicebant Deo, Recede à nobis: & 17
quasi nihil possit facere Omnipotẽs, æsti
mabãt eũ. Cũ ille implesset domos eo- 18
rũ bonis? quorũ sententia procul sit à me.
Psal.106, 42. ¶Videbunt iusti, & lætabuntur, & in- 19
nocens subsannabit eos.
Nonne succisa est erectio eorum, & 20
reliquias eorum deuorauit ignis?
Acquiesce igitur ei, & habeto pacem, 21
& per hæc habebis fructus optimos.
Suscipe ex ore illius legem, & pone 22
sermones eius in corde tuo.
Si reuersus fueris ad Omnipotentem, 23
ædificaberis, & longè facies iniquitatem
à tabernaculo tuo.
Dabit pro terra silicem, & pro silice 24
torrentes aureos.
Erit q. Omnipotens contra hostes tuos, 25
& argentum coacernabitur tibi.
Tunc super Omnipotentem deliciis 26
affluës, & eleuabis ad Deum faciem tuã.
Rogabis eum, & exaudiet te, & vota 27
tua reddes. Decernes rem, & veniet ti- 28
bi, & in viis tuis splendebit lumen.
Pro.29, 23. ¶Qui enim humiliatus fuerit, erit in 29
gloria: & qui inclinauerit oculos, ipse
saluabitur.
Saluabitur innocens, saluabitur autem 30
in munditia manuum suarum.

CAP. XXIII.

REspondens autem Iob, ait, 1
Nũc quoq. in amaritudine est ser- 2
mo meus, & manus plagæ meæ aggraua-
ta est super gemitum meum.
Quis mihi tribuat vt cognoscã & in- 3
uenia illũ, & veniã vsq. ad solium eius?
Ponam corã eo iudicium, & os meum 4
replebo increpationibus.
Vt sciam verba quæ mihi respondeat, 5
& intelligam quid loquatur mihi.
Nolo multa fortitudine cõtendat me- 6
cũ, nec magnitudinis suæ mole me pre-
mat. Proponat æquitatem contra me, & 7
perueniet ad victoriam iudicium meum.
Si ad Orientem iero, non apparet: si ad 8
Occidentem, non intelligam eum.
Si ad sinistrã, quid agã? non apprehen- 9
dam eum. si me vertã ad dextrã, nõ vi-
debo illum. Ipse verò scit viã meã, & 10
probabit me quasi aurũ quod per ignem
trãsit. Vestigia eius secutꝰ est pes meus, 11
viã eius custodiui, & nõ declinaui ex ea.
A mandatis labiorum eius nõ recessi, 12
& in sinu meo abscondi verba oris eius.
Ipse enim solus est, & nemo auertere 13
potest cogitationem eius: & anima eius
quodcumque voluit, hoc fecit.
Cumq. expleuerit in me voluntatem 14
suã, & alia multa similia præstò sunt ei.
Et ideirco à facie eius turbatus sum: & 15
considerans eum, timore solicitor.
Deus molliuit cor meum, & Omni- 16
potens conturbauit me.
Non enim perij propter imminentes 17
tenebras, nec faciem meã operuit caligo.

CAP. XXIIII.

AB Omnipotente non sunt absc̃dita 1
tempora: qui autem nouerunt eum,
ignorant dies illius.
Alij terminos transtulerunt, diripuerũt 2
greges, & pauerunt eos.
Asinum pupillorum abegerunt, & abs- 3
tulerunt pro pignore boum vidnæ.
Subuerterunt pauperum viam, & op- 4
presserunt pariter mansuetos terræ.
Alij quasi onagri in deserto egrediũtur 5
ad opus suum: vigilãtes ad prædam, præ-
parant panem liberis.
Agrũ non suum demetunt: & vineam 6
eius, quem vi oppresserint, vindemiant.
Nudos dimittũt homines, indumenta 7
tollẽtes, quib. non est operimentũ in fri-
gore: Quos imbres mõtium rigãt: & nõ
habentes velamẽ, amplexantur lapides.
Vim fecerunt deprædantes pupillos, & 9
vulgum pauperem spoliauerunt.
¶Nudis & incedentibus absq. vestitu, 10 — R. H.C. G.
& esurientib. tulerũt spicas. Inter acer- 11
uos eorũ meridiati sunt, qui calcatis tor- 12 ¶ *Nudum incedere fecerunt* H. C.
cularibus sitiũt. De ciuitatibus fecerunt
viros gemere, & anima vulneratorũ cla-
mauit, & Deus inultũ abire non patitur.
Ipsi fuerũt rebelles lumini, nescierunt 13
vias eiꝰ: nec reuersi sunt per semitas eiꝰ.
Manè primo consurgit homicida, in- 14
terficit egenum & pauperem: per noctem
verò erit quasi fur. Oculus adulteri ob-
seruat caliginem, dicens, Non me vide-
bit oculus: & operiet vultum suum.
Perfodit in tenebrisdomos, sicut in die 16
condixerãt sibi, & ignorauerunt lucem.
Si subitò apparuerit aurora, arbitrãtur 17
vmbram mortis: & sic in tenebris quasi
in luce ambulant. Leuis est super faciẽ 18
aquæ: maledicta sit pars eius in terra, nec
ambulet per viam vineæarum.
Ad nimiũ calorẽ transeat ab aquis ni- 19
uium, & vsq. ad inferos peccatum illius.
Obliuiscatur eius misericordiã: dulce- 20
do illius vermes: non sit in recordatione,
sed conteratur quasi lignũ infructuosum.
Pauit enim sterilem, & quæ non parit, 21
& viduæ bene non fecit.
Detraxit fortes in fortitudine sua: & 22 *Aper.2, 21.*
cùm steterit, non credet vitæ suæ.
¶Dedit ei Deus locũ pœnitẽtiæ, & ille 23
abutitur eo in superbiã: oculi autẽ eius
sunt in viis illius. Eleuati sunt ad mo- 24
dicum, & nõ subsistẽt, & humiliabuntur
sicut omnia, & auferentur, & sicut sum-
mitates spicarum conterentur. Quod si 25
non est ita, quis me potest arguere esse
mentitũ, & ponere ante Deũ verba mea?

CAP. XXV.

RESpõdens aũt Baldad Suhites, dixit, 1
Potestas & terror apud eum est qui 2
facit concordiam in sublimibus suis.

¶ fulget 16 MS. *Cæsentiũt Textui* R. *Greg.* H. C. G. *Sup.4, 17.*
Nunquid est numerus militũ eius? & su- 3
per quem non ¶surget lumen illius?
¶Nũquid iustificari potest homo cõpa- 4
ratus Deo, aut apparere mũdus natus de
muliere? Ecce luna etiã nõ splendet, & 5
stellæ nõ sunt mũdæ in cõspectu eius:
Quanto magis homo putredo, & filius 6
hominis vermis?

CAP. XXVI.

RESpondens autem Iob, dixit, 1
Cuius adiutor es? nunquid imbe- 2
cillis? & sustentas brachiũ eius qui non
est fortis? Cui dedisti consilium? forsi- 3
tan illi qui nõ habet sapientiam, & pru-
dentiam tuam ostendisti plurimam.
aut MS q. *Quem docere voluisti? nõne eum qui 4
fecit spiramentum?
Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui 5
habitant cum eis.
Nudus est infernus coram illo, & nullũ 6
est operimentum perditioni.
Qui extendit Aquilonẽ super vacuum, 7
& appendit terram super nihilum.
Qui ligat aquas in nubibus suis, vt non 8
erumpant pariter deorsum.
Qui tenet vultum solij sui, & expandit 9
super illud nebulam suam.
Terminum circundedit aquis, vsque 10
dum finiantur lux & tenebræ.
Columnæ cæli cõtremiscunt, & pauent 11
ad nutum eius. In fortitudine illius re-
pẽtè maria congregata sunt, & prudentia
eius percussit superbum.
Spiritus eiꝰ ornauit cælos: & obstetricã- 13
te manu eius, eductus est coluber tortuo-
sus. Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarũ
eius: & cũ vix parua stillã sermonis eius
audierimus, quis poterit tonitruũ magni-
tudinis illius intueri?

CAP. XXVII.

ADdidit quoque Iob, assumens para- 1
bolam suam, & dixit,
Viuit Deus, (qui abstulit iudiciũ meũ, 2
& Omnipotẽs qui ad amaritudinem ad-
duxit animam meam.)
Quia donec supersit halitus in me, & 3
spiritus Dei in naribus meis,
Non loquẽtur labia mea iniquitatem, 4
nec lingua mea meditabitur mendacium.
Absit à me vt iustos vos esse iudicẽ. do- 5
nec deficiã, nõ recedã ab innocẽtia mea.
Iustificationem meam quam cœpi te- 6
nere, nõ deseram: neque enim reprehen-
dit me cor meum in omni vita mea.
Sit vt impius, inimicus meus: & aduer- 7
sarius meus, quasi iniquus.
Quæ est enim spes hypocritæ si auarè 8
rapiat, & non liberet Deus animã eius?
Nunquid Deus audiet clamorem eius, 9
cùm venerit super eum angustia?
Aut poterit in Omnipotente delectari, 10
& inuocare Deum omni tempore?
Docebo vos per manum Dei quæ Om- 11
nipotens habeat, nec abscondam.
vt 1 MS. H.C. Ecce, vos omnes nostis, & *quid sine 12
quid G. causa vana loquimini? Hæc est pars ho- 13
minis impij apud Deũ, & hæreditas vio-
lentorũ, quã ab Omnipotente suscipient.
Si multiplicati fuerint filij eiꝰ, in gladio 14
erũt, & nepotes eius nõ saturabũtur pa-
ne. Qui reliqui fuerint ex eo, sepelietur 15
in interitu, & viduæ illius nõ plorabũt.
Si cõportauerit quasi terrã argentum, & 16
sicut lutum præparauerit vestimenta:
Præparabit quidẽ, sed iustus vestietur 17
illis: & argentũ innocens diuidet.
Ædificauit sicut tinea domum suã, & 18
sicut custos fecit vmbraculum.
Dives cùm dormierit, nihil secũ asse- 19 *Psal. 48, 1.*
ret: aperiet oculos suos, & nihil inueniet.
Apprehendet eum quasi aqua inopia, 20
nocte opprimet eum tempestas.
Tollet eum ventus vrens, & auferet, & 21
velut turbo rapiet eum de loco suo.
¶Et mittet super eum, & non parcet: de 22 ¶Emittet 14 MS. R. Greg.
mánu eius fugiens fugiet.
Stringet super eum manus suas, & sibi- 23 ¶Et *proiiciet* H. C. G.
labit super illum, intuens locum eius.

CAP. XXVIII.

HAbet argentum, venarum suarum 1
principia: & auro locus est in quo
conflatur. Ferrum de terra tollitur: & 2
lapis solutus calore, in æs vertitur.
Tempus posuit tenebris, & vniuersо- 3
rum finem ipse considerat, lapidem quo-
que caliginis, & vmbrã mortis.
Diuidit torrẽs à populo peregrinãte, eos 4
quos oblitus est pes egẽtis hos & inuios.
Terra de qua oriebatur panis in loco 5
suo, igni subuersa est.
Locus sapphiri lapides eius, & glebæ 6
illius aurũ. Semitam ignorauit auis, nec
intuitus est eam oculus vulturis.
¶ oculos MS. Greg. *Verùm sta bilitur Textus, consensu Hier. atq.* H. C. *&* G. *eodicum.*
Non calcauerunt eam filij insultorum, 8
nec pertransiuit per eã leæna.
Ad silicem extendit manum suam, sub- 9
uertit à radicibus montes.
In petris riuos excidit, & omne pretio- 10 *Pro.1, 7.*
sum vidit oculus eius.
Profunda quoq. fluuiorũ scrutatus est, 11
& abscondita in lucẽ produxit.
Sapientia verò vbi inuenitur? & quis 12
est locus intelligentiæ?
Nescit homo pretium eius, nec inueni- 13
tur in terra suauiter viuentium.
Abyssus dicit, Non est in me: & mare 14
loquitur, Non est mecum.
Nõ dabitur aurũ obrizũ p ea, nec appẽ- 15
detur argẽtũ in cõmutatione eiꝰ. Nõ cõ- 16 *Pro.8, 10. Sap.7, 9.*
feretur unctis Indiæ coloribus, nec lapidi
sardonycho pretiosissimo, vel sapphiro.
Non adæquabitur ei aurũ vel vitrum, 17
nec commutabuntur pro ea vasa auri.
Excelsa & eminentia nõ memorabun- 18
tur comparatione eius: trahitur autẽ sa-
pientia de occultis.
Non adæquabitur ei topazius de Æ- 19
thiopia, nec tinctuꝛæ mundissimæ com-
ponetur. Vnde ergo sapientia venit? & 20
quis est locus intelligentiæ?
Abscondita est ab oculis omnium vi- 21
uentium, volucres quoq. cæli latent.
Perditio & mors dixerunt, Auribus no- 22
stris audiuimus famam eius.

Deus intelligit viam eius, & ipse nouit locum illius.
Ipse enim fines mundi intuetur: & omnia quæ sub cælo sunt respicit.
Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in mensura.
Quando ponebat pluuiis legem, & viã procellis sonantibus:
Tũc vidit illã, & enarrauit, & præparauit, & inuestigauit. Et dixit homini, Ecce timor Dñi, ipsa est sapiẽtia: & recedere à malo, intelligentia. CAP. XXIX.
ADdidit quoq; Iob, assumens parabolam suam, & dixit,
Quis mihi tribuat, vt sim iuxta mẽses pristinos, secundũ dies quibus Deus custodiebat me: Quando splẽdebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris?
Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo? Quando erat omnipotẽs mecum: & in circuitu meo pueri mei?
Quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei?
Quãdo procedebã ad portã ciuitatis, & in platẽa parabant cathedram mihi?
Videbant me iuuenes, & abscondebantur: & senes assurgentes stabant.
Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo.
Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.
Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi,
Eo quòd liberassem pauperem vociferantem, & pupillũ cui nõ esset adiutor.
Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum.
Iustitia indutus fum: & vestiui me, sicut vestimẽto & diademate, iudicio meo.
Oculus fui cæco, & pes claudo.
Pater eram pauperum: & causam quã nesciebam, diligentissimè inuestigabam.
Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.
Dicebamq́ue, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.
Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea.
Gloria mea semper innouabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.
Qui me audiebãt, expectãbãt sententiã, & intenti tacebant ad consilium meum.
Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquium meum.
Expectabant me sicut pluuiã, & os suũ aperiebant quasi ad imbrem serotinum.
Si quando ridebam ad eos, nõ credebãt, & lux vultus mei nõ cadebat in terram.
Si voluissem ire ad eos, sedebã primus: & cumque sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator. CAP. XXX.
NVnc autẽ deridẽt me iuniores tempore, quorum non dignabãr patres ponere cum canibus gregis mei:
Quorum virtus manuũ mihi erat pro nihilo, & vita ipsa putabantur indigni.
Egestate & fame sterriles, qui rodebant in solitudine, squallentes calamitate & miseria.
Et mandebant herbas, & arborũ corticẽs, & radix iuniperorũ erat cibus eorũ.
Qui de cõuallib. ista rapiẽtes, cũ singula reperissent, ad ea cũ clamore currebãt.
In desertis habitabant torrentũ, & in cauernis terræ, vel super glaream.
Qui inter huiusc̃modi exultabantur, & esse sub sentibus delicias computabant.
Filij stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes.
Nunc in eorum canticum versus sum, & factus sum eis in prouerbium.
Abominãtur me, & lõgè fugiunt à me, & faciem meam conspuere nõ verentur.
Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me, & frenum posuit in os meum.
Ad dexteram [a]oriẽtis [a]calamitatis meę ilicò surrexerũt: pedes meos subuerterũt, & oppresserũt quasi fluctib. semitis suis.
Dissipaueruũt itinera mea, insidiati sunt mihi: & præualuerunt, & non fuit qui ferret auxilium.
Quasi rupto muro, & aperta ianua irruerunt super me, & ad meas miserias deoluti sunt.
Redactus sum in nihilũ: [a]abstulit quasi ventus desiderium meum: & velut nubes pertransiit salus mea.
Nũc autẽ in memetipso marcescit anima mea, & possidẽt me dies afflictionis.
Nocte os meũ perforatur doloribus: & qui me comedunt, nõ dormiunt.
In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, & quasi capitio tunicæ succinxerunt me.
Comparatus sum luto, & assimilatus sum fauillæ & cineri.
¶ Clamo ad te, & non exaudis me: sto, & non respicis me.
Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ aduersaris mihi.
Eleuasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me validè.
Scio quia morti trades me, vbi constituta est domus omni vienti.
Veruntamen non ad consumptionem meam emittis manum tuam: & si corruerint, ipse saluabis.
Flebam quondã super eo qui afflictus erat, & copatiebatur anima mea pauperi.
Expectabã bona, & venerũt mihi mala: præstolabar lucem, & eruperũt tenebræ.
Interiora mea efferbuerunt absq́ue vlla requie, præuenerunt me dies afflictionis.
Mœrens incedebam, sine furore, cõsurgens, in [a]tuba clamabam.
Frater fui draconũ, & socius struthionũ.
Cutis mea denigrata est super me, & ossa mea aruerunt præ æstumate.
Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.

Pro. 1, 7. & 9, 10.

[a] oriẽtes calamitates MS. [a] calamitates 18 MS. Hier. Greg Q.n.

[a] abstulisti MS. Hier. atque ita hæ ratione H. & C. exponi possunt.

Sup. 19, 7.

[a] turbã 8 MS. R. Hieron. Greg. H. C. G. tenebros o. [a] terra o

CAP. XXXI.
PEpigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.
Quã enim partẽ haberet in me Deꝰ desuper, & hæreditatẽ Oſpotẽs de excelsis?
Nunquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus iniustitiam?
Nõne ipse cõsiderat vias meas, & cũctos gressus meos dinumerat?
Si ambulaui in vanitate, & festinauit in dolo pes meus:
Appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam.
Si declinauit gressus meus de via, & si [a]secutus est oculus meus cor meum, & si in manibus meis adhæsit macula:
Seram, & alius comedat: & progenies meã eradicetur.
Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum:
Scortum alterius sit vxor mea, & super illam incuruentur alij.
Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima. Ignis est vsq.ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina.
Si contempsi subire iudicium cum seruo meo, & ancilla mea, cùm disceptarent aduersum me:
Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus? & cùm quæsierit, quid respondebo illi?
Nunquid non in vtero fecit me qui & illum operatus est: & formauit me in vulua vnus?)
Si negaui, quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci:
Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea:
(Quia ab infantia mea creuit mecum misseratio: & de vtero matris meæ egressa est mecum)
Si despexi [a]pereuntẽ, eo quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem:
Si non benedixerũt mihi latera eius, & de velleribus ouiũ mearũ calefactus est:
Si leuaui super pupillum manũ meã, & etiam cùm viderẽ me in porta superiore:
Humerus meus à iũctura sua cadat, & brachiũ meũ cũ suis ossib. cõfringatur.
Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.
Si putaui aurũ robur meum: & obrizo dixi, Fiducia mea.
Si lætatus sũ super multis diuitiis meis, & quia plurima reperit manus mea.
Si vidi solem cùm fulgeret, & lunam incedentem clarè:
Et lætatum est in abscõdito cor meum, & osculatus sum manum meã ore meo.
Quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum.
Si gaui sus sum ad ruinam eius qui me oderat: & exultaui quòd inuenisset eum malum.
Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt experterem maledicens animam eius.
Si non dixerunt viri tabernaculi mei, Quis det de carnibus eius, vt saturemur?
Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.
Si abscõdi quasi homo peccatum meũ, & celaui in sinu meo iniquitatẽ meã.
Si expaui ad multitudinẽ nimiã, & despectio propinquorũ terruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ostium.
Quis mihi tribuat [a]auditorem, vt desiderium meum audiat Omnipotens: & librum scribat ipse qui iudicat,
Vt in humero meo portẽ illum, & circundem illum quasi coronam mihi?
Per singulos gradus meos pronuntiabo illum, & quasi principi offeram eum.
Si aduersum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius deflent:
Si fructus eius comedi absq́ue pecunia, & animam agricolarum eius afflixi:
Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.
Finita sunt verba Iob.

CAP. XXXII.
OMiserunt autẽ tres viri isti respondere Iob, eò q; iustus sibi videretur.
Et iratus, indignatusq. est Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Rã: iratus est autẽ aduersum Iob, eò q; iustũ se esse diceret corã Deo.
Porrò aduersum amicos eius indignatus est, eo quòd nõ inuenissent responsionẽ rationabilẽ, sed tantummodo condemnassent Iob.
Igitur Eliu expectauit Iob loquentẽ: eo quòd seniores [a]essent qui loquebantur.
Cùm autẽ vidisset quod tres respõdere non potuissent, iratus est vehementer.
Respondensq́ue Eliu filius Barachel Buzites dixit,
Iunior sum tempore, vos autem antiquiores: ideireo demisso capite veritus sum vobis indicare meam sententiam.
Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam.
Sed vt video, Spiritus est in hominibus, & inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.
Non sunt longæui sapientes, nec senes intelligunt iudicium.
Ideo dicam, Audite me, ostendam vobis etiam ego meam [a]sapientiam.
Expectaui enim sermones vestros, audiui prudẽtiam vestram, donec disceptaremini sermonibus.
Et donec putabam vos aliquid dicere, considerabam: sed vt video, nõ est qui possit arguere Iob, & respondere ex vobis sermonibus eius.
Ne fortè dicatis, Inuenimus sapientiã, Deus proiecit eum, non homo:
Nihil locutus est mihi, & ego non secundũ sermones vestros respondebo illi.
Extimuerunt, nec responderunt vltrà, abstuleruntq́ue à se eloquia.
Quoniam igitur expectaui, & non sunt locuti; steterunt, nec vltrà responderunt:
Respondebo & ego partem meam. &

[a] secutum est oculos meos 1 MS. Hier. H. C. G. Similiter verè Textui legit Greg.

Pro. 5, 21. Inf. 34, 21.

[a] adiutorem MS. Greg. Verum Textus consentit R. H. & G.

[a] pereuntem MS. R. Greg. Textui antè Iuffraganatur H. C. G.

[a] sapientiam 5 MS. H. C. G.

ostendam scientiam meam.
3 Plenus sum enim sermonibus, & coartat me spiritus veteri mei.
19 En venter meus quasi mustũ absq. spiraculo, quod lagunculas nouas disrũpit.
20 Loquar, & respirabo paululũ: aperiam labia mea, & respondebo.
21 Non accipiam personam viri, & Deum homini non æquabo.
22 Nescio enim quandiu subsistam, & si post modicum tollat me factor meus.

CAP. XXXIII.

1 AVdi igitur Iob eloquia mea, & omnes sermones meos ausculta.
2 Ecce aperui os meũ, ‖loquatur lingua mea in faucibus meis.
3 Simplici corde meo sermones mei, & ‖sententiam puram labia mea loquẽtur.
4 Spiritus Dei fecit me, & spiraculum Omnipotentis viuificauit me.
5 Si potes responde mihi, & aduersus faciem meã consiste. Ecce, & me sicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatus sum.
7 Verũtamẽ miraculũ meũ nõ te terreat, & ‖eloquentia mea non sit tibi grauis'.
8 Dixisti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audiui.
9 Mundus sum ego, & absque delictoꝝ immaculatus, & non est iniquitas in me.
10 Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi.
11 Posuit in neruo pedes meos, custodiuit omnes semitas meas.
12 Hoc est ergo in quo nõ es iustificat⁹: respõdebo tibi, q̃ maior sit Deus homine.
13 Aduersus eum contendis, quòd non ad omnia verba responderit tibi?
14 Semel loquitur Deus, & secundò id ipsum non repetit.
15 Per somniũ in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo:
16 Tunc aperit aures virorum, & erudiens eos, instruit disciplina,
17 Vt auertat hominem ab ‖his quæ ‖fecit', & liberet eum de superbia:
18 Eruens animam eius à corruptione: & vitam illius, vt non transeat in gladium.
19 Increpat quoque per doloꝛe in lectulo, & omnia ossa eius marcescere facit.
20 Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis.
21 Tabescet caro eius, & ossa quæ tecta fuerant, nudabuntur.
22 Appropinquauit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis.
23 Si fuerit ꝓ eo angelus loquens ‖vnus de ‖millib.' vt annuntiet hominis æquitatẽ,
24 Miserebitur eius, & dicet, Libera eum, vt non descendat in corruptionem: inueni in quo ei propitier.
25 Cõsumpta est caro eius à suppliciis, reuertatur ad dies adolescentiæ suæ.
26 Deprecabitur Deũ, & placabilis ei erit: & videbit faciẽ eius in iubilo, & reddet homini iustitiam suam.
27 Respiciet homines, & dicet, Peccaui, & verè deliqui, & vt erã dignus, nõ recepi.
28 Liberauit animam suam ne pergeret in interitum, sed viuens lucem videret.
29 Ecce, hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos,
30 Vt reuocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viuentium.
31 Attende Iob, & audi me: & tace, dum ego loquor.
32 Si aũt habes quod loquaris, respõde mihi, loquere: volo enim te apparere iustũ.
33 Quòd si nõ habes, audi me: tace, & docebo te sapientiã.

CAP. XXXIIII.

1 PRonuntians itaq. Eliu, etiam hæc locutus est:
2 Audite sapientes verba mea, & eruditi auscultate me:
3 ‖Auris enim verba probat, & guttur escas gustu diiudicat. Sup. 12, 11
4 Iudicium eligamus nobis, & inter nos videamus quid sit melius.
5 Quia dixit Iob, Iustus sum, & Deus subuertit iudicium meum.
6 In iudicando enim me, mendacium est: violenta ſagitta mea absq. vllo peccato.
7 Quis est vir vt est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam,
8 Qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impijs?
9 Dixit enim, Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo.
10 Ideo viri cordati audite me, absit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas.
11 Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias singulorũ restituet eis.
12 Verè enim Deus nõ condẽnabit frustra, nec Omnipotẽs subuertet iudicium.
13 Quem constituit alium super terrã? aut quẽ posuit super orbẽ quẽ fabricatus est?
14 Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius & flatum ad se trahet.
15 Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur.
16 Si habes ergo intellectũ, audi quod dicitur, & ausculta vocem eloquij mei.
17 Nunquid qui nõ amat iudicium, sanari potest? & quomodò tu cũ qui iustus est, in tantum condemnas,
18 Qui dicit regi, apostata: qui vocat duces impios?
19 ‖Qui non accipit personas principum: nec cognouit tyrannum, cùm disceptaret contra pauperem: opus enim manuum eius sunt vniuersi. Deu. 10, 17. 2 Par. 19, 7. Sap. 6, 8. Eccl. 35, 16. Rom. 2, 11. Gal. 2, 6. Eph. 5, 9. Col. 3, 25. Act. 10, 34. 1 Pet. 1, 17. Sup. 34, 4. Pro. 22, 2
20 Subito morientur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertrãsibunt, & auferent violentum absque manu.
21 Oculi enim eius super vias hominum, & omnes gressus eorũ considerat.
22 Non sunt tenebræ, & non est vmbra mortis, vt abscondantur ibi qui operantur iniquitatem. Neque enim vltrà in hominis potestate est, vt veniat ad Deum in iudicium.
24 Conteret multos, innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.

Nouit

25 Nouit enim opera eorũ: & idcirco inducet noctem, & conterentur.
26 Quasi impios percussit eos in loco videntiũ. Qui quasi de industria recesserũt ab eo, & oẽs vias eius intelligere noluerũt,
27 Vt peruenire facerẽt ad eũ clamorẽ egeni, & audiret vocẽ pauperum.
28 Ipso enim cõcedente pace, quis est qui cõdemnet? ex quo abscondẽrit vultum, quis est qui contempletur eum & super gẽtes & super oẽs homines?
29 Qui regnare facit hominẽ hypocritam propter peccata populi.
30 Quia ergò ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo.
31 Si erraui, tu doce me: si iniquitatẽ locutus sum, vltrà non addam.
32 Nunquid à te Deus expetit eã, quia displicuit tibi? tu enim cœpisti loqui, & nõ egò: quod si quid nosti melius, loquere.
33 Viri intelligẽtes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me.
34 Iob autem stultè locutus est, & verba illius non sonant disciplinam.
35 Pater mi, proberur Iob vsq. ad finẽ: ne desinas ab homine iniquitatis.
36 ‖Quia ‖multiplicet sermones suos ad Deũ
37 ‖Qui'addit super peccata sua blasphemiã: inter nos interim cõstringatur, & tunc ‖ad iudiciũ prouocet sermonibus suis Deum'.

‖Quia 6 MS.C. ‖multiplicet sermones suos ad Deũ 1 MS.H.C.G. Conformiter autẽ Hier. & Greg. legit Textus.

CAP. XXXV.

1 IGitur Eliu hæc rursum locutus est,
2 Numquid æqua tibi videtur tua cogitatio, vt diceres, Iustior sum Deo?
3 Dixisti enim, Nõ tibi placet quod rectũ est: vel quid tibi proderit, si ego peccauero?
4 Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum.
5 Suspice cælum & intuere, & contemplare æthera quòd altior te sit.
6 Si peccaueris, quid ei nocebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuę, quid facies cõtra eũ? Porrò si iustè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?
8 Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua: & filium hominis adiuuabit iustitia tua.
9 Propter multitudinem calumniatorũ clamabunt: & eiulabunt propter vim brachij tyrannorum.
10 Et non dixit, Vbi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte?
11 Qui docet nos super iumenta terræ, & super volucres cæli erudit nos.
12 Ibi clamabunt, & nõ exaudiet, propter superbiã malorũ.
13 Nõ ergo frustra audiet Deꝰ, & Omnipotẽs causas singulorũ intuebitur.
14 Etiã cùm dixeris, Nõ cõsiderat: iudicare cora̅ illo, & expecta eũ. Nunc enim non infert furorem suum, nec vleiscitur scelus valde.
16 Ergo Iob frustra aperit os suũ, & absq. scientia verba multiplicat.

CAP. XXXVI.

1 ADdens quoq. Eliu, hæc locutus est,
2 Sustine me paululùm, & indicabo tibi: adhuc enim habeo quod prò Deo loquar.
3 Repetã scientiã meã à principio, & operatorẽ meum probabo iustum.
4 Verè enim absq. mendacio sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi.
5 Deus ‖potentes' nõ abiicit, cùm & ipse sit potens. Sed non saluat impios, & iudicium pauperibus ‖tribuit'.
7 Nõ auferet à iusto oculos suos, & reges in solio collocat in perpetuũ, & ‖illic' erigũtur.
8 Et si fuerint in catenis, & vinciãtur funibus paupertatis,
9 Indicabit eis opera eorũ, & scelera eorũ, quia violenti fuerunt.
10 Reuelabit quoq. aurẽ eorum, vt corripiat, & loquetur, vt reuertãtur ab iniquitate.
11 Si audierint' & obseruauerint, complebũt dies suos in bono, & annos suos in gloria.
12 Si autem non audierint, transibũt per gladium, & consumentur in stultitia.
13 Simulatores & callidi prouocant iram Dei, neq. clamabunt cùm vincti fuerint.
14 Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effœminatos.
15 Eripiet de angustia sua pauperem, & reuelabit in tribulatione aurem eius.
16 Igitur saluabit te de ore angusto latissimè, & non habente fundamentũ subter se: requies autem mensæ tuæ crit plena pinguedine.
17 Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumq. recipies.
18 Nõ te ergo superet ira, vt aliquẽ opprimas: nec multitudo donorũ inclinet te.
19 Depone magnitudinẽ suã absq. tribulatione, & omnes robustos fortitudine.
20 Ne protrahas noctem, vt ascendãt populi prò eis.
21 Caue ne declines ad iniquitatẽ: hanc enim cœpisti sequi post miseriam.
22 Ecce, Deus excellus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus.
23 Quis poterit scrutari vias eius? aut quis potest ei dicere, Operatus es iniquitatẽ?
24 Memento quòd ignores opus eius de quo cecinerunt viri.
25 Omnes homines vident eum, vnusquisque intuetur procul.
26 Ecce Deus magnus vincens scientiam nostrã: numer⁹ annorũ ei⁹ inæstimabilis.
27 Qui aufert ‖stillas' pluuiæ, & effundit imbres adinstar gurgitum.
28 Qui de nubibus ‖fluunt', quæ prætexunt cuncta desuper. Si voluerit extẽdere nubes quasi tentorium suum,
29 Et fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet.
31 Per hæc enim iudicat populos, & dat escas multis mortalibus.
32 In manibus abscondit lucẽ, & præcipit ei vt rursus adueniat. Annuntiat de ea amico suo, quòd possessio eius sit, & ad eã possit ascendere.

CAP. XXXVII.

1 SVper hoc expauit cor meũ, & emotum est de loco suo.
2 Audite audiũlem in terrore vocis eius, & sonum de ore illius procedentem.
3 Subter omnes cælos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ.

‖potens o.
‖tribuet 5 MS.H.C.G.
‖illi 4 MS.
R. Similiter Greg. habet Textus. Ab H.C.&G. neque hoc exprimitur, neque illud.
‖stellas o. Q.n.
‖pluunt MS q.

Post eum

Universidad de Salamanca Biblioteca

Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suæ, & non inuestigabitur, cùm audita fuerit vox eius.
Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna & inscrutabilia.
Qui præcipit niui vt descendat in terrã, & hyemis pluuiis, & imbri fortitudinis suæ. Qui in manu omniũ hominũ signat, vt nouerint singuli opera sua.
Ingredietur bestia latibulũ, & in antro suo morabitur. Ab interioribus egredietur tempestas, & ab Arctúro frigus.
Flante Deo concrescit gelu, & rursum latissimæ funduntur aquæ.
Frumentum desiderat nubes, & nubes spargũt lumẽ suũ. Quæ lustrãt per circuitũ, quocumq. eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciẽ orbis terrarũ. Siue in vna tribu, siue in terra sua, siue in quocũq. loco misericordiæ suæ eas iusserit inueniri.
Ausculta hæc Iob: sta, & cõsidera mirabilia Dei. Nũquid scis quãdo præcepit Deus pluuiis, vt ostenderẽt lucẽ nubiũ eius? Nunquid nosti semitas nubiũ magnas, & perfectas scientias?
Nõne vestimẽta tua calida sunt, cùm perflãta fuerit terra Austro?
Tu forsitã cum eo fabricatus es cælos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt.
Ostende nobis quid dicamus illi: nos quippe inuoluimur tenebris.
Quis narrabit ei quæ loquor? etiam si locutus fuerit homo, deuorabitur.
At nũc nõ videt lucẽ: subitò aër cogetur in nubes, & ventus transiens fugabit eas. Ab Aquilone aurũ venit, & ad Deũ formidolosa laudatio. Digne eum inuenire non possumus: magnꝰ fortitudine & iudicio, & iustitia, & enarrari nõ potest.
Ideò timebunt eũ viri, & nõ audebunt contemplari omnes qui sibi videtur esse sapientes.

CAP. XXXVIII.

REspondens autem Dominus Iob de turbine, dixit,
Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis?
Accinge sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & responde mihi.
Vbi eras quãdo ponebam fundamenta terræ? indica mihi si habes intelligentiã.
Quis posuit mensuras eius si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?
Super quo bases illius solidatæ sunt? aut quis demisit lapidẽ angularem eius.
Cùm me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei?
Quis concluſit ostiis mare, quando erumpebat quasi de vulua procedens.
Cum ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem?
Circumdedi illud terminis meis, & posui vectem & ostia. Et dixi, Vsque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.
Nunquid post ortum tuum præcepisti diluculo, & ostendisti auroræ locũ suũ?
Et tenuisti concutiens extrema terræ, & excussisti impios ex ea?
Restituetur vt lutum signaculũ, & stabit sicut vestimentum.
Auferetur ab impijs lux sua, & brachium excelsum confringetur.
Nunquid ingressus es profunda maris, & in nouissimis abyssi deambulasti?
Nunquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa vidisti?
Nunquid considerasti latitudinẽ terræ? indica mihi, si nosti, omnia,
In qua via lux habitet, & tenebrarum quis locus sit,
Vt ducas vnumquodque ad terminos suos, & intelligas semitas domus eius.
Sciebas tunc quòd nasciturus esses? & numerum dierum tuorum noueras?
Nunquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti,
Quæ præparaui in tempus hostis, in diem pugnæ & belli?
Per quam viam spargitur lux, diuiditur æstus super terram?
Quis dedit vehemẽtissimo imbri cursum, & viam sonantis tonitrui,
Vt plueret super terrã, absq. homine in deserto, vbi nullus mortalium cõmoratur.
Vt impleret inuiam & desolatã, & produceret herbas virentes?
Quis est pluuiæ pater? vel quis genuit stillas roris?
De cuius vtero egressa est glacies? & gelu de cælo quis genuit?
In similitudinẽ lapidis aquæ durãtur, & superficies abyssi constringitur.
Nunquid coniungere valebis micantes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?
Nunquid producis Luciferum in tempore suo, & Vesperum super filios terræ consurgere facis?
Numquid nosti ordinem cæli, & pones rationem eius in terra?
Numquid eleuabis in nebulã vocem tuam, & impetus aquarum operiet te?
Numquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi, Adsumus?
Quis posuit in visceribus hominis sapientiã? vel quis dedit gallo intelligentiã?
Quis enarrabit cælorum rationem, & concentum cæli quis dormire faciet?
Quando fundebatur puluis in terra, & glebæ compingebantur?
Numquid capies leænæ prædã, & animã catulorũ eius implebis,
Quãdo cubant in antris, & in specubus insidiãtur?
¶ Quis præparat coruo escã suã, quãdo pulli eius clamãt ad Deũ, vagãtes, eo quòd nõ habeãt cibos? CAP. XXXIX.
NVnquid nosti tẽpꝰ partꝰ ibicũ in petris, vel parturientes cervas obseruasti? Dinumerasti menses conceptus earum, & scisti tempus partus earum?

Incuruantur

Incuruantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt.
Separãtur filij earũ, & pergũt ad pastũ: egrediuntur, & nõ reuertuntur ad eas.
Quis dimisit onagrum liberũ, & vincula eius quis soluit?
Cui dedi in solitudine domũ, & tabernacula eius in terra salsuginis.
Contemnit multitudinẽ ciuitatis, clamorem exactoris non audit.
Circumspicit montes pascuæ suæ, & virentia quæque perquirit.
Nunquid volet rhinoceros seruire tibi, aut morabitur ad præsepe tuum?
Nunquid alligabis rhinocerota ad arãdum loro tuo? aut confringet glebas vallium post te? Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos?
Nũquid credes illi quoniã sementem reddat tibi, & aream tuam congreget?
Penna struthionis similis est pennis herodij, & accipitris.
Quando derelinquit ona sua in terra, tu forsitan in puluere calefacies ea?
Obliuiscitur quòd pes cõculcet ea, aut bestia agri conterat.
Duratur ad filios suos quasi nõ sint sui, frustra laborauit nullo timore cogente.
Priuauit enim eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam.
Cùm tempus fuerit, in alium alas erigit: deridet equum & ascensorem eius.
Nunquid præbebis equo fortitudinẽ, aut circumdabis collo eius hinnitum?
Nunquid suscitabis eũ quasi locustas? gloria narium eius terror.
Terram vngula fodit, exultat audaciter: in occursum pergit armatis.
Contemnit pauorem, nec cedit gladio.
Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus.
Feruens & fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem.
Vbi audierit buccinam, dicit, Vah. procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & vlulatum exercitus.
Nunquid per sapientiã tuã plumescit accipiter, expãdens alas suas ad Austrũ?
Nunquid ad præceptũ tuũ eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum?
In petris manet, & in præruptis silicibus commoratur, atq. inaccessis rupibus.
Inde contemplatur escam, & delonge oculi eius prospiciunt.
Pulli eius lambent sanguinem: & vbicumque cadauer fuerit, statim adest.

CAP. XL.

1 REspondens autem Dñs Iob de turbine, dixit, Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & indica mihi.
2 Nunquid irritũ facies iudiciũ meum: & condemnabis me, vt tu iustificeris?
4 Et si habes brachium sicut Deus, & si 5 voce simili tonas? Circunda tibi decorem, & in sublime erigere, & esto gloriosus, & speciosis induere vestibus.
6 Disperge superbos in furore tuo, & respiciens omnem arrogantem humilia.
7 Respice cunctos superbos, & confunde eos, & contere impios in loco suo.
8 Abscondе eos in puluere simul, & facies eorum demerge in foueam:
9 Et ego confitebor quòd saluare te possit dextera tua.
10 Ecce, Behemoth quem feci tecũ, fœnum quasi bos comedet:
11 Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in vmbilico ventris eius.
12 Stringit caudam suam quasi cedrum, nerui testiculorum eius perplexi sunt.
13 Ossa eius velut fistulæ æris, cartilago illius quasi laminæ ferreæ.
14 Ipse est principium viarum Dei qui fecit eum: applicabit gladium eius.
15 Huic montes herbas ferũt: omnes bestiæ agri ludent ibi.
16 Sub vmbra dormit in secreto calami, & in locis humentibus.
17 Protegunt vmbræ vmbram eius, circumdabunt eum salices torrentis.
18 Ecce, absorbebit fluuiũ, & nõ mirabitur: & habet fiduciã quòd influat Iordanis in os eius. In oculis eius quasi hamo capiet eũ, & in fodibus perforabit nares 20 eius. An extrahere poteris leuiathã hamo, & fune ligabis linguam eius?
21 Nunquid pones circulũ in naribus eiꝰ, aut armilla perforabis maxillam eius?
22 Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?
23 Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum seruum sempiternum?
24 Nunquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eũ ancillis tuis? Concidẽt eũ amici, 26 diuidẽt illũ negotiatores? Nunquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustium 27 piscium capite illius? Pone sup eũ manũ tuã: memẽto belli, nec vltrà addas loqui.
28 Ecce, spes eius frustrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.

CAP. XLI.

1 NOn quasi crudelis suscitaboeũ: quis enim resistere potest vultui meo?
2 Quis antè dedit mihi, vt reddã ei? omnia quæ sub cælo sunt, mea sunt. Non parcã ei, & verbis potentibus, & ad de- 4 precandum compositis. Quis reuelabit faciẽ indumẽti eius? & mediũ oris eius 5 quis intrabit? Portas vultꝰ eiꝰ quis aperiet? per gyrum dentium eius formido.
6 Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus.

Vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas:
Vna alteri adhærebit, & tenentes se neq; quoquã separabuntur. Sternutatio eius splendor ignis, & oculi eius, vt palpebræ diluculi. De ore eius lampades procedunt sicut tedæ ignis accensæ.
De naribus eius procedit fumus sicut ollæ succensæ atque feruentis.
Halitus eius prunas ardere facit, & flãma de ore eius egreditur.
In collo eius morabitur fortitudo, & facies eius præcedit egestas.
Membra carnium eius cohærentia sibi: mittet contra eum ᵃfiumina', & ad locum alium non ᵇferentur'.
Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.
Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur.
Cùm apprehenderit eum gladius, subsistere nõ poterit neq. hasta, neq. thorax:
Reputabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignũ putridũ, æs. Nõ fugabit eum vir sagittarius, in stipulã versi sunt et lapides fundæ. Quasi stipulam æstimabit malleũ, & deridebit vibrantem hastam.
Sub ipso erunt radij solis, & sternet sibi aurum quasi lutum.
Feruescere faciet quasi ollã, pro fundũ mare: & ponet quasi cũ vnguẽta bulliũt.
Post eum lucebit semita, æstimabit abyssum quasi senescentem.
Non est super terrã potestas quæ comparetur ei, qui factus est vt nullũ timeret.
Omne sublime videt, ipse est rex super vniuersos filios superbiæ. CAP. XLII.
RESpondens autem Iob Dño, dixit,
Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.
Quis est iste qui celat consilium absq; scientia? ideò indipienter locutus sum, & quæ vltra modũ excederẽt scientiã meã.
Audi, & ego loquar: interrogabo te, & ostende mihi.
Auditu auris audiui te, nunc autẽ oculus meus videt te.
Idcirco ipse me reprehẽdo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere.
Postquam autẽ locutus est Dñs verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitẽ, Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniã non estis locuti corã me rectum, sicut seruus meus Iob.
Sumite ergo vobis septẽ tauros, & septẽ arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustũ pro vobis: Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciẽ eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia: neque enim locuti estis ad me ᵇrecta' sicut seruus meus Iob.
Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites: & fecerunt sicut locutus fuerat Dñs ad eos, & suscepit Dominus faciem Iob.
Dñs quoq. cõuersus est ad pœnitentiã Iob, cùm oraret ille p amicis suis. Et addidit Dñs omnia quæcumq. fuerant Iob, duplicia. Venerunt autẽ ad eum omnes fratres sui, & vniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerãt eũ prius: & comederunt cũ eo panẽ in domo eius: & mouerunt super eũ caput, & consolati sunt eũ super omni malo quod intulerat Dominus super eum. Et dederũt ei vnusquisq. ouẽ vnã, & inaure aureã vnã. Dns autẽ benedixit nouissimis Iob magis quam principio eius. Et facta sunt ei quatuordecim millia ouiũ, & sex millia camelorũ, & mille iuga bouũ, & mille asinæ.
Et fuerunt ei septem filij, & tres filiæ.
Et vocauit nomẽ vnius Die, & nomen secũdæ Casiã, & nomẽ tertiæ Cornustibij. Nõ sunt autẽ inuẽtæ mulieres speciosæ sicut filiæ Iob in vniuersa terra: dedit quoq. eis pater suus hæreditatẽ inter fratres eorũ.
Vixit autẽ Iob post hæc, cẽtũ quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorũ suorũ, vsq. ad quartã generationẽ, & mortuus est senex, & plenus dierũ.

LIBER PSALMORVM.

1 BEatus vir qui nõ abiit in cõsilio impiorũ, & in via peccatorũ nõ stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit.
2 Sed in lege Dñi voluntas eius: & in lege eius meditabitur die ac nocte.
3 ¶Et erit tanquã lignũ quod plantatum est secus decursus aquarũ: quod fructum suum dabit in tempore suo:
Et folium eius non defluet: & omnia quæcunque faciet, prosperabuntur.
4 Non sic impij, nõ sic: sed tanquã puluis quem proiicit ventus à facie terræ.
5 Ideo nõ ᵃresurgunt' impij in iudicio: neque peccatores in ᵇconsilio' iustorum,
6 Quoniam nouit Dñs viã iustorũ: & iter impiorum peribit. PSAL. II.
1 QVare fremuerunt Gentes: & populi meditati sunt inania?
2 Astiterũt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum & aduersus Christum eius.
3 Dirumpamus vincula eorum: & proiiciamus à nobis iugum ipsorum.
4 Qui habitat in cælis irridebit eos: & Dominus subsannabit eos.
5 Tunc loquetur ad eos in ira sua: & in furore suo conturbabit eos.
6 Ego autem constitutus sum ᵃrex' ab eo super Sion montem sanctum eius: prædicans præceptum ᵇeius'.
7 ¶Dñs dixit ad me, Filius meus es tu: ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.
9 ¶Reges eos in virga ferrea: & ᵃ' tanquam vas figuli confringes eos.
10 Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram.

Seruite

ᵃfulmina 24 MS.R. *Hier. Greg. Q.n.*
ᵇferuntur MS.
ᵃfertur 2 MS.H.G.

ᵃrectum 2 MS.R. *Hier. Greg.H. C.G.*

Ioan.2, 22.
ᵃsuscipiet 1 MS. *August. G. H. Pro Textu aũt. exẽplar Græcũ Vatic. Ad quẽ sensum etiã Chaldæus paraph. vertit.*

Eph.4,26.
–5 MS.R. *Aug.G.H.* ᵃ& H.
ᵇostendet 4 MS.R.G. H. C.

Ioſ.1, 8.

Ierem.17, 8.

ᵃresurgent MS.R.G. H.C.
ᵇconcilio MS. *Hier.* H.C. *nec contradixerunt G. Act.4,25.*

ᵃDomini 1 MS.R. *Hier.G. C.Q.n. Act.15, 33. Heb.1,5. & 5,5.*
–MS.R. *Hil. Hier. G.H.C. Apoc.2,27. & 19,15.*

ᵃin 2 MS. R.G.H.C. *Textus autem lectio, vthanc explicat; ita, Hier. atq. Aug. consonat.*

Seruite Domino in timore: & exultate ei ᵃcum' tremore.
Apprehendite disciplinam, nequando iracscatur Dñs: & pereatis de via iusta.
Cùm exarserit in breui ira eius, beati omnes qui confidunt in eo.
Psalmus Dauid cùm fugeret à facie Absalom filij sui. 2 Reg.15,14. III.
DOmine quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt aduersum me.
Multi dicunt animæ meæ, Non est salus ipsi in Deo eius.
Tu autem Dñe susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.
Voce mea ad Dominum clamaui: & exaudiuit me de monte sancto suo.
¶Ego dormiui, & soporatus sum, & exurrexi: quia Dominus ᵃsuscepit' me.
Nõ timebo millia populi circũdantis me: exurge Dñe, saluũ me fac Deᵃ meus.
Quũ tu percussisti oẽs aduersantes mihi sine causa: dentes peccatorũ cõtriuisti.
Domini est salus: & super populum tuum benedictio tua.
In finem, in carminibus, Psalmus Dauid. IIII.
CVm inuocarẽ exaudiuit me Deᵃ iustitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi. Miserere mei, & exaudi orationẽ meã.
Filij hominũ vsquequo graui corde? vt qd diligitis vanitatẽ, & quæritis mendaciũ?
Et scitote quoniam mirificauit Dñs sanctum suum: Dñs exaudiet me cùm clamauero ad eum.
¶Irascimini, & nolite peccare: quæ dicitis in cordibus vestris, –& ᵃin cubilibus vestris', compungimini.
Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in Domino. multi dicunt, Quis ᵇostendit' nobis bona?
Signatũ est super nos lumẽ vultus tui Domine: dedisti lætitiam in corde meo.
A fructu frumenti, vini, & olei sui multi plicati sunt.
In pace in idipsũ dormiã & requiescã;
Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.
In finẽ, pro ea quæ hæreditatẽ consequitur, Psalmus Danid. V.
VErba mea auribus percipe Domine: intellige clamorem meum.
Intende voci orationis meæ, rex meus & Deus meus.
Quoniam ad te orabo: Domine manè exaudies vocem meam.
Manè astabo tibi & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.
Neq. habitabit iuxta te malignus: neque permanebũt insipientes ante oculos tuos.
Odisti oẽs qui operantur iniquitatem: perdes oẽs qui loquuntur mendacium.
Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus.
Ego aũt in multitudine misericordiæ tuæ introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctũ tuũ in timore tuo.
Dñe deduc me in iustitia tua: propter inimicos meos dirige in conspectu ᵃtuo viam meam'.
Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum vanum est.
¶Sepulchrũ patẽs est guttur eorũ, linguis suis dolose agebãt, iudica illos Deᵃ.
Decidant à cogitationibus suis, secundũ multitudinẽ impietatum eorum expelle eos, quoniam irritauerunt te Domine.
Et lætentur oẽs qui sperant in te: in æternum exultabunt, & habitabis in eis.
Et gloriabũtur in te oẽs qui diligũt nomẽ tuũ: quũ tu benedices iusto. Dñe, vt scuto bonæ voluntatis –tuæ' coronasti nos.
In finẽ in carminibus, ᵃPsalmus Dauid pro octaua'. VI.
DOmine, ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripias me.
Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum: sana me Domine, quoniã conturbata sunt ossa mea.
Et anima mea turbata est valde: ᵃ& 'tu Domine vsquequo?
Cõuertere Dñe, –& 'eripe animã meã: saluũ me fac propter misericordiã tuã,
Quoniã nõ est in morte qui memor sit tui: in inferno aũt quis cõfitebitur tibi?
Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.
Turbatus est à furore oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos.
¶Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei.
Exaudiuit Dominus deprecationem meam: Dñs orationem meam suscepit.
Erubescant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei: conuertantur & erubescant valde velociter.
Psalmus Dauid quẽ cãtauit Dño p verbis Chusi filij Iemini. 2 Reg.16. VII.
DOmine Deus meus in te speraui: saluum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me.
Nequando rapiat vt leo animã meã, dũ nõ est qui redimat, neq. qui saluũ faciat.
Domine Deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis,
Si reddidi retribuentibus mihi mala: ideõ merito ab inimicis meis inanis.
Persequatur inimicus animã meã, & cõprehendat, & cõculcet in terra vitam meã, & gloriã meã in puluerẽ deducat.
Exurge Domine in ira tua: –& 'exaltare in finibus inimicorum meorum.
Et exurge Dñe Deus meus in præceptо quod mandasti: & synagoga populorum circũdabit te.
Et propter hanc in altum regredere:
Dominus iudicat populos.
Iudica me Dñe secundũ iustitiã meã, & secũdum innocentiam meam super me.
ᵃConsumetur' nequitia peccatorum, & diriges

Ioan.2, 22.
ᵃsuscepit MS.R. *Aug. Hier.*

Ps.Dauid 3 MS.R. Hier. Aug. G. H.C. Psal.38,1 ᵃsed MS q.

–3 MS.R. G.H.C.

Matt.7,23. 25,41. Luc.13, 27.

–9 MS.R. G.H.C. ᵃpro oct.

Inf.15,3. Rom.3, 13.

ᵃmeo viã tuã 2 MS. *G q.H. C. Q.n.*

Sup. H. et C. ad hunc modũ vertuntur.

dirige iustum, ‖ scrutans corda & renes
Deus. Iustum adiutorium meum à Domino, qui saluos facit rectos corde. 11
Deus iudex iustus, *fortis. ~ &patiẽs', 12
nunquid irascitur per singulos dies?
Nisi conuersi fueritis, gladiũ suũ vibrauit', arcũ suũ tetendit, & parauit illum. 13
Et in eo parauit vasa mortis: sagittas 14
suas ardentibus effecit.
‖ Ecce parturit' iniustitiam, concepit 15
dolorem: & peperit iniquitatem.
Lacum aperuit, & effodit eum: & in- 16
cidit' in foueam quam fecit.
Conuertetur dolor ei' in caput eius: & 17
in verticẽ ipsius iniquitas eius descẽdet.
Cõfitebor Dño secundũm iustitiã ei': 18
& psallam nomini Domini altissimi.

In finem pro torcularibus, Psalmus 1
Dauid. VIII.

DOmine Dñs noster, quã admirabile 2
est nomẽ tuũ in vniuersa terra! Qm̃
eleuata est magnificẽtia tua super cælos.
‖ Ex ore infantium & lactentium per- 3
fecisti laudem propter inimicos tuos: vt
destruas inimicum & vltorem.
Quoniam videbo cælos ~ tuos' opera 4
digitorum tuorum: lunam & stellas quæ
tu fundasti.
Quid est homo, quòd memor es eius? 5
aut filius hominis, quoniã visitas eum?
‖ Minuisti eum paulo min' ab angelis: 6
gloria & honore coronasti eũ, & cõsti-
tuisti eũ super opera manuum tuarum.
‖ Oia subiecisti sub pedib. ei': oues & 8
bones vniuersas: insuper & pecora cãpi,
Volucres cæli & pisces maris, qui per- 9
ambulant semitas maris.
Dñe Dñs noster, quàm admirabile est 10
nomen tuum in vniuersa terra!

In finem pro occultis filij, Psalmus 1
Dauid. IX.

COnfitebor tibi Dñe in toto corde 2
meo: narrabo omnia mirabilia tua.
Lætabor & exultabo in te, psallam no- 3
mini tuo Altissime,
In conuertẽdo inimicũ meũ retrorsum: 4
infirmabuntur, & peribunt à facie tua.
Qm̃ fecisti iudiciũ meũ & causam meã: 5
sedisti sup thronũ qui iudicas iustitiam.
Increpasti Gentes, & periit impius: 6
nomen eorum delesti in æternum & in
seculum seculi.
*τοῦ ἐχθροῦ. ‖ Inimici' defecerunt framææ in finẽ: 7
& ciuitates ~ eorũ' destruxisti. Periit me-
moria eorum cum sonitu.
Et Dominus in æternum permanet. 8
Parauit in iudicio thronum suum: & 9
ipse iudicabit orbem terræ in æquitate,
iudicabit populos in iustitia.
Et factus est Dñs refugiũ pauperi: ad- 10
iutor in opportunitatib', in tribulatione.
Et sperent in te qui nouerũt nomẽ tuũ: 11
quoniã nõ dereliquisti quærentes te Dñe.
Psallite Dño qui habitat in Sion: an- 12
nuntiate inter Gentes studia eius:
Quoniã requirẽs sanguinẽ eorũ recor- 13
datus est: nõ est oblit' clamorẽ pauperũ.
Miserere mei Domine: vide humilita- 14
tem meam de inimicis meis.
Qui exaltas me de portis mortis, vt 15
annuntiem omnes laudationes tuas in
portis filiæ Sion.
Exultabo in salutari tuo: infixæ sunt 16
Gentes in interitu quem fecerunt.
In laqueo isto quem absconderunt, cõ-
prehensus est pes eorum.
Cognoscetur' Dñs iudicia faciens: in 17
operibus manuum suarum comprehen-
sus est peccator.
Conuertantur peccatores in infernum, 18
omnes gentes quæ obliuiscuntur Deum.
Quoniã nõ in finẽ obliuio erit paupe- 19
ris: patientia pauperũ nõ peribit in finẽ.
Exurge Dñe, non confortetur homo: 20
iudicentur Gentes in conspectu tuo.
Constitue Dñe legislatorem super eos: 21
sciant Gentes quoniam homines sunt.

Psal. 10. secundùm Hebraos.

Vt quid Dñe recessisti lõgè, 'despicis' 1
in opportunitatibus, in tribulatione?
Dum superbit impius, incenditur pau- 2
per: comprehenduntur in consiliis qui-
bus cogitant.
Quoniã laudatur peccator in deside- 3
riis animæ suæ: & iniquus benedicitur.
Exacerbauit Dñm peccator, secũdùm 4
multitudinem iræ suæ non quæret.
Non est Deus in conspectu eius: in- 5
quinatæ sunt viæ illius in omni tẽpore.
Auferũtur iudicia tua à facie eius: om-
nium inimicorum suorum dominabitur.
Dixit enim in corde suo, Nõ mouebor 6
à generatione in generationẽ, sine malo.
‖ Cuius maledictione os plenum est, & 7
amaritudine, & dolo: sub lingua eius la-
bor & dolor.
Sedet in insidiis cum diuitibus: in oc- 8
cultis, vt interficiat innocentem.
Oculi ei' in pauperẽ respiciũt: insidia- 9
tur in abscõdito quasi leo in spelunca sua.
Insidiatur vt rapiat pauperem: rapere
pauperem dum attrahit eum.
In laqueo suo humiliabit eũ, incli- 10
nabit se, & cadet cum dominatus fuerit
pauperum. Dixit enim in corde suo,
Oblitus est Deus: auertit faciem suam
ne videat in finem.
Exurge Dñe Deus, * exaltetur manus 12
tua: ne obliuiscaris pauperum.
Propter quid irritauit impius Deum? 13
dixit enim in corde suo, Non requiret.
Vides, quoniã tu laborẽ & dolorẽ cõsi- 14
deras: vt tradas eos in manus tuas. Tibi
derelict' est pauper: orphano tu' eris' ad-
iutor. Contere brachium peccatoris & 15
maligni: quæretur peccatum illius, & nõ
inuenietur.
Dñs regnabit in æternum & in seculũ 16
seculi: peribitis Gentes de terra illius.
Desiderium pauperum exaudiuit Dñs: 17
ꝑparationẽ cordis eorũ audiuit auris tua.
Iudicare pupillo & humili: vt nõ appo- 18
nat vltrà magnificare se homo super terrã.

In finem Psalmus Dauid. 1

Lat. X. Heb. XI.

IN Dño cõfido: quomodo dicitis animæ 2
mex, Trãsmigra in 'mõte' sicut passer?
Quoniã ecce peccatores intẽderunt ar-
cũ: parauerunt sagittas suas in pharetra,
vt sagittent in obscuro rectos corde.
Quoniam quæ perfecisti, destruxerũt: 3
iustus autem quid fecit?
‖ Dominus in templo sancto suo, Dñs 4
in cælo sedes eius:
Oculi eius in pauperẽ respiciunt: pal-
pebræ eius interrogant filios hominum.
Dñs interrogat iustũ & impiũ: qui au- 5
tẽ diligit iniquitatem, odit animam suã.
Pluet super peccatores laqueos: ignis, 6
~ & 'sulphur, ~ & 'spiritus procellarum,
pars calicis eorum.
Quoniam iustus Dñs ~ & 'iustitias di- 7
lexit: æquitatem vidit vultus eius.

In finem pro octaua Psalmus Dauid. 1

Lat. XI. Heb. XII.

SAlum me fac Dñe, quoniam defecit 2
sanctus, quoniam diminutæ sunt ve-
ritates à filiis hominum.
Vana locuti sunt vnusquisque ad pro- 3
ximum suum: labia dolosa, in corde &
corde locuti sunt.
Disperdat Dominus vniuersa labia do- 4
losa ~ & 'linguam magniloquam.
Qui dixerunt, Linguam nostram ma- 5
gnificabimus: labia nostra à nobis sunt,
quis noster Dominus est?
Propter miseriã inopũ & gemitũ pau- 6
perum nunc exurgam, dicit Dñs. Ponam
in salutari: fiducialiter agam in eo.
‖ Eloquia Domini, eloquia casta: argẽ- 7
tum igne examinatum, probatum terræ
purgatum septuplum.
Tu Dñe seruabis nos: & custodies nos 8
à generatione hac in æternum.
In circuitu impii ambulãt: secũdũ alti- 9
tudinẽ tuã multiplicasti filios hominũ.

In finem Psalmus Dauid. 1

Lat. XII. Heb. XIII.

VSquequò Dñe obliuiscẽris me in fi- 2
nẽ? vsquequò auertis faciẽ tuã à me?
Quamdiu ponã consilia in anima mea, 2
dolorem in corde meo per diem?
Vsquequò exaltabitur inimic' me' sup 3
me? respice, & exaudi me Dñe De' me':
Illumina oculos meos ne vnquam ob- 4
dormiã in 'mortẽ': nequando dicat ini-
micus meus, Prævalui aduersus eum.
Qui tribulãt me, exultabũt si mot' fue- 5
ro: ego aũt in misericordia tua speraui.
Exultabit cor meũ in salutari tuo: cã- 6
tabo Dño qui bona tribuit mihi: & psal-
lam nomini Domini altissimi.

In finem Psalmus Dauid. 1

Lat. XIII. Heb. XIIII.

DIxit insipiens in corde suo, Non est 2
Deus. Corrupti sunt, & abomi-
nabiles facti sunt in studiis suis: non est
qui faciat bonum, nõ est vsq. ad vnum.
Dominus de cælo prospexit super fi- 2
lios hominum: ‖ vt videat si est intelli-
gens aut requirens Deum.
Omnes declinauerunt, simul inutiles 3
facti sunt: non est qui faciat bonum, nõ
est vsque ad vnum.
~ Sepulchrum patens est guttur eorũ: 4
linguis suis dolose agebant, ‖ venenum
aspidum sub labiis eorum.
‖ Quorum os maledictione & amaritu- 5
dine plenum est: veloces pedes eorum
ad effundendum sanguinem.
Contritio & infelicitas in viis eorum, 6
& viam pacis non cognouerunt: ‖ nõ est
timor Dei ante oculos eorum'.
Nonne cognoscent omnes qui operã- 7
tur iniquitatem, qui deuorant plebem
meam sicut escam panis?
Dñm non inuocauerunt, illic trepida- 8
uerunt timore, vbi non erat timor.
Quoniam 'Dominus' in generatione 9
iusta est, consilium inopis confudistis:
quoniam Dominus spes eius est.
Quis dabit ex Sion salutare Israël? cùm 10
auerterit Dñs captiuitatem plebis suæ,
exultabit Iacob, & lætabitur Israël.

Psalmus Dauid. 1

Lat. XIIII. Heb. XV.

DOmine quis habitabit in taberna- 2
culo tuo aut quis requiescet in mõ-
te sancto tuo?
Qui ingreditur sine macula, & opera- 2
tur iustitiam:
Qui loquitur veritatem in corde suo, 3
qui non egit dolum in lingua sua:
Nec fecit proximo suo malũ, & oppro- 4
briũ nõ accepit aduersus proximos suos:
Ad nihilũ deductus est in cõspectu eius 4
malignus, timentes aũt Dñm glorificat:
Qui iurat proximo suo, & non decipit, 5
qui pecuniã suam non dedit ad vsurã,
& munera super 'innocentẽ' nõ accepit:
Qui facit hæc, non mouebitur in æter- 6
num.

Tituli inscriptio ipsi Dauid. 1

Lat. XV. Heb. XVI.

COnserua me Dñe, quoniã sperani in 2
te. Dixi Dño, 'Deus' meus es tu,
quoniam bonorum meorum non eges.
Sanctis qui sunt in terra eius 'mirifi- 3
cauit' omnes voluntates meas in eis.
Multiplicatæ sunt infirmitates eorum: 4
postea accelerauerunt.
Nõn congregabo conuenticula eorum
de sanguinibus: nec memor ero nominũ
eorum per labia mea.
Dñs, pars hæreditatis meæ, & calicis 5
mei: tu es qui restitues hæreditatẽ meam
mihi. Funes ceciderunt mihi in præ- 6
claris: etenim hæreditas mea præclara
est mihi.
Benedicam Dominum qui tribuit mi- 7
hi intellectum, insuper & vsque ad noctẽ
increpuerunt me renes mei.
Prouidebã Dñm in cõspectu meo sem 8
per: qm̃ à dextris est mihi, ne cõmouear.

montes MS. Hier. Augst. G. Textus autem R.H. & C. conformis est. Aba. 2, 20.

~ 16 MS. Verum à R. G. H. C. sequuntur.

~ 5 MS. H. C. Interficitur autẽ R. & G.

~ 4 MS. Aug. R. G. H. C.

Prou. 30, 5.

'τοῦ ἐχθροῦ.

~ 12 MS. R. Aug. G. H. Additur autẽ à Paraphraste Chaldæo.

mortem MS. G.

Cognoscetur 4 MS. R. G.

Cognitus est H. C.

despicies MS. H. C. Pro Textu vero Aug. & G. faciunt.

Inf. 13, 3. Rom. 3, 14.

& MS q. Aug. Hier.

eras 4 MS. G. H. C.

4 Esd. 8, 58 Inf. 52, 1.

Rom. 3, 10.

Sup. 5, 11. Rom. 3, 13. ~ Q. n. Inf. 139, 4. Sup. 9, 26. Rom. 3, 14.

Isa. 59, 8. Inf. 35, 1.

Deus MS. Aug. G q. H.

innocentes 7 MS. Aug. R. G. Textui aũt suffragãtur Hier. H. & C.

Dñs MS. R. G. H. Textus autem, Hier. & C. consentit.

Act. 2, 25.

Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe.
Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuũ videre corruptionem.
Notas mihi feciſti vias vitæ: adimplebis me lætitia cum vultu tuo: delectationes in dextera tua vsque in finem.
Oratio Dauid. Lat. XVI. Heb. XVII.
EXaudi Dñe iustitiã meã: intẽde deprecationẽ meã: Auribus percipe orationem meam, non in labiis dolosis.
De vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi tui videant æquitates.
Probasti cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inuẽta in me iniquitas.
Vt non loquatur os meum opera hominum: propter verba labiorum tuorũ ego custodiui vias duras.
Perfice gressus meos in semitis tuis: vt non moueantur vestigia mea.
Ego clamaui, quoniam exaudisti me Deus: inclina aurem tuam mihi, & exaudi verba mea.
Mirifica misericordias tuas, qui saluos facis sperantes in te.
A resistentibus dexteræ tuæ: custodi me vt pupillam oculi.
Sub vmbra alarũ tuarũ protege me: a facie impiorum qui me afflixerunt.
Inimici mei animam meam circundederunt: adipem suum cõcluserunt, os eorum locutum est superbiam.
Proijcientes me, nunc circundederunt me: oculos suos statuerunt declinare in terram.
Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam, & sicut catulus leonis habitans in abditis.
Exurge Dñe, prœueni eũ, & supplanta eum: eripe animam meã ab impio, framea tua a inimicis manus tuæ.
Domine à paucis de terra diuide eos in vita eorum: de absconditis tuis adimpletus est venter eorum.
Saturati sunt filiis: & dimiserunt reliquias suas paruulis suis.
Ego aũt in iustitia apparebo cõspectui tuo: satiabor cum apparuerit gloria tua.
In finem puero Dñi Dauid, qui locutus est Dño verba cantici huius, in die qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum eius, & de manu Saul, & dixit, 2. Reg. 22, 2.
Lat. XVII. Heb. XVIII.
DIligam te Domine fortitudo mea: Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.
Deus meus adiutor meus, & sperabo in eum: Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus.
Laudans inuocabo Dominum: & ab inimicis meis saluus ero.
Circundederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis cõturbauerunt me.
Dolores inferni circundederunt me: præoccupauerunt me laquei mortis.
In tribulatione mea inuocaui Dominum, & ad Deum meum clamaui:
Et exaudiuit de templo sancto suo vocem meam: & clamor meus in conspectu eius, introiuit in aures eius.
Cõmota est & contremuit terra: fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt, quoniam iratus est eis.
Ascẽdit fum' in ira eius: & ignis a facie eius exarsit: carbones succẽsi sunt ab eo.
Inclinauit cælos, & descendit: & caligo sub pedibus eius.
Et ascendit super cherubim, & volauit: volauit super pennas ventorum.
Et posuit tenebras latibulum suum, in circuitu eius tabernaculum ei': tenebrosa aqua in nubibus aëris.
Præ fulgore in conspectu eius nubes transierunt, grando, & carbones ignis.
Et intonuit de cælo Dñs, & Altissimus dedit vocẽ suã: grando & carbones ignis.
Et misit sagittas suas, & dissipauit eos: fulgura multiplicauit, & cõturbauit eos.
Et apparuerunt fontes aquarum, & reuelata sunt fundamenta orbis terrarum Ab increpatione tua Domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ.
Misit de summo, & accepit me: & assumpsit me de aquis multis.
Eripuit me de inimicis meis fortissimis, & ab his qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me.
Præuenerunt me in die afflictionis meæ: & factus est Dñs protector meus.
Et eduxit me in latitudinem: saluum me fecit, quoniam voluit me.
Et retribuet mihi Dñs secundum iustitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi:
Quia custodiui vias Domini, nec impie gessi à Deo meo:
Quoniã omnia iudicia eius in cõspectu meo: & iustitias eius nõ repuli à me.
Et ero immaculatus cum eo: & obseruabo me ab iniquitate mea.
Et retribuet mihi Dñs secundũ iustitiã meã: & secundũ puritatem manuum mearum in conspectu oculorum eius.
Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris,
Et cum electo electus eris: & cum peruerso peruertẽris.
Quoniã tu populum humilem saluum facies: & oculos superborum humiliabis.
Quoniã tu illuminas lucernam meam Dñe: Deus me illumina tenebras meas.
Quoniam in te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.
Deus meus impolluta via eius: eloquia Domini igne examinata: protector est omnium sperantium in se.
Quoniã quis Deus præter Dñm? aut' quis Deus præter Deum nostrum?

inferi 7 MS.

introibit 4 MS. R. G. H. & 9 MS. R. Aug. G. H. C.

eius MS. Aug. H. O. mittitur autem à G.

& MS. Hier. Aug. R. G. H. C.

6 MS. Aug. G. H.

Eripiet 2 MS. R. G. H. Textus aliter Hier. & C. consonat.

faciet 3 MS. R. G. H. Textus aliter reddidit Chaldæus, & interpretatione est Augustin⁹.

& 6 MS. Aug. H. Textus autem eam cõsentit G.

præcingit R. G. H. C. virtutem MS. G. 2. Re. 22, 35

Deus qui præcinxit me virtute: & posuit immaculatam viam meam.
Qui perfecit pedes meos tãquam ceruorum, & super excelsa statuens me.
Qui docet manus meas ad prœlium: & posuisti vt arcum æreum brachia mea.
Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ, & dextera tua suscepit me:
Et disciplina tua correxit me in finẽ, & disciplina tua ipsa me docebit.
Dilatasti gressus meos subtus me: & non sunt infirmata vestigia mea:
Persequar inimicos meos, & cõprehẽdam illos: & nõ cõuertar donec deficiãt.
Confringam illos, nec poterunt stare: cadent subtus pedes meos.
Et præcinxisti me virtute ad bellum: & supplantasti insurgentes in me subtus me.
Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, & odientes me disperdidisti.
Clamauerunt, nec erat qui saluos faceret: ad Dominum, nec exaudiuit eos.
Et cõminuam eos vt puluerẽ ante faciem vẽti: vt lutũ platearum delebo eos.
Eripies me de contradictionibus populi: constitues me in caput Gentium.
Populus quem non cognoui, seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi.
Filij alieni mẽtiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerũt à semitis suis.
Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltetur Deus salutis meæ.
Deus qui das vindictas mihi, & subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis.
Et ab insurgentibus in me exaltabis me: à viro iniquo eripies me.
Propterea cõfitebor tibi in nationibus Dñe: & nomini tuo psalmũ dicam,
Magnificans salutes regis eius, & faciens misericordiam christo suo Dauid, & semini eius vsq. in seculum.
In finem, Psalmus Dauid, 1
Lat. XVIII. Heb. XIX.
CAeli enarrant gloriã Dei, & opera manuũ eius annũtiat firmamentũ.
Dies diei eructat verbum: & nox nocti indicat scientiam.
Non sunt loquelæ neq. sermones, quorum non audiantur voces eorum.
In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorũ.
In sole posuit tabernaculũ suum: & ipse tamquam sponsus procedẽs de thalamo suo, exultauit vt gigas ad currẽdã viam, à summo cælo egressio eius, Et occursus eius vsq. ad summum eius: nec est qui se abscondat a calore eius.
Lex Dñi immaculata, conuertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis.
Iustitiæ Dñi rectæ, lætificantes corda: præceptũ Dñi lucidũ, illuminans oculos.
Timor Domini sanctus, permanens in seculum seculi: iudicia Domini vera, iustificata in semetipsa.
Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multũ: & dulciora super mel & fauum.
Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa.
Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo.
Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.
Et erunt vt complaceant eloquia oris mei: & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper,
Dñe adiutor meus, & redẽptor meus.
In finem, Psalmus Dauid. 1
Lat. XIX. Heb. XX.
EXaudiat te Dñs in die tribulationis: protegat te nomen Dei Iacob.
Mittat tibi auxilium de sancto: & de Sion tueatur te.
Memor sit omnis sacrificij tui: & holocaustum tuum pingue fiat.
Tribuat tibi secundum cor tuum: & omne consilium tuum confirmet.
Lætabimur in salutari tuo: & in nomine Dei nostri magnificabimur.
Impleat Dñs omnes petitiones tuas: nunc cognoui quoniã saluum fecit Dominus CHRISTVM suum.
Exaudiet illum de cælo sancto suo: in potentatibus salus dexteræ eius.
Hi in curribus, & hi in equis: nos autẽ in nomine Dñi Dei nostri inuocabimus.
Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos autem surreximus & erecti sumus.
Domine saluum fac regem, & exaudi nos in die qua inuocauerimus te.
In finem, Psalmus Dauid. 1
Lat. XX. Heb. XXI.
DOmine in virtute tua lætabitur rex: & super salutare tuũ exultabit vehementer.
Desiderium cordis eius tribuisti ei: & voluntate labiorũ eius non fraudasti eũ.
Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso.
Vitã petiit a te: & tribuisti ei lõgitudinẽ dierũ in seculũ, & in seculũ seculi.
Magna est gloria eius in salutari tuo: gloriam & magnum decorem impones super eum.
Quoniã dabis eum in benedictionem in seculũ seculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.
Quoniam rex sperat in Dño, & in misericordia Altissimi non commouebitur.
Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes qui te oderunt.
Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.

opera, sen. opus G. H. Cen similiter ac te Textui, legunt MS. Aug. & C. Ro. 10, 18. Lu. 24, 46.

exultabit 3 MS. R. G. H. C.

intelliget MS. R. G. H. C. Similiter autem Textui, Hier. & Aug. legũt. dominata Q. n.

Exaudiet 6 MS. R. Aug. Hier. G. H.

Exaudiuit C.

MS. H. C. Additur autem ab Aug. & G. 6 MS. G. H. C. Videtur & ab Hier. non lectum.

Fructum eorum de terra perdes: & semen eorum à filiis hominum. 11
Quoniam declinauerunt in te mala: cogitauerunt consilia quę non potuerunt stabilire. 12
Quoniam pones eos dorsum: in reliquiis tuis præparabis vultum eorum. 13
Exaltare Domine in virtute tua: cantabimus & psallemus virtutes tuas. 14
In finem, pro susceptione matutina, Psalmus Dauid. 1

Lat. XXI. Heb. XXII.

DEus Deus meus respice ← in me: quare me dereliquisti? longè à salute mea verba delictorum meorum. 2
Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi. 3
Tu aũt in sancto habitas, Laus Israel. 4
In te speruerunt patres nostri: speruerunt, & liberasti eos. 5
Ad te clamauerunt, & salui facti sunt: in te speruerunt, & non sunt confusi. 6
Ego aũt sum vermis & nõ homo: opprobrium hominum & abiectio plebis. 7
Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, & mouerunt caput. 8
Speranit in Domino, eripiat eum: saluum faciat eum, quoniam vult eum. 9
Quoniam tu es qui extraxisti me de vtero: spes mea ab vberib. matris meæ. 10
In te proiectus sum ex vtero: 11
De ventre matris meæ Deus meus es tu, ne discesseris à me: 12
Quoniam tribulatio proxima est, quoniam non est qui adiuuet.
Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues obsederunt me. 13
Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens. 14
Sicut aqua effusus sum: & dispersa sunt omnia ossa mea.
Factum est cor meum tamquam cera liquescens in medio ventris mei.
Aruit tamquam testa virtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis: & in pulueren mortis deduxisti me. 16
Quoniã circũdederũt me canes multi: 17
consilium maligantium obsedit me.
Foderunt manus meas & pedes meos: dinumerauerunt omnia ossa mea. 18
Ipsi vero consideraverunt & inspexerunt me: diuiserunt sibi vestimẽta mea, & super vestem meam miserunt sortem. 19
Tu autem Domine ne elongaueris auxilium tuum ← a me: ad defensionem meam conspice. 20
Eruc à framea ← Deus' animã meam: & de manu canis vnicam meam. 21
Salua me ex ore leonis: & à cornibus vnicornium humilitatem meam. 22
Narrabo nomẽ tuum fratribus meis: in medio ecclesiæ laudabo te. 23
Qui timetis Dũm laudate eum: vniuersum semen Iacob glorificate eum. 24
Timeat eum omne semẽ Israël: quoniam non sprenit, neque despexit deprecationem pauperis. 25
Nec auertit faciem suam à me: & cùm clamarem ad eum, exaudiuit me.
Apud te laus mea in ecclesia magna: vota mea reddã in cõspectu timentiũ eũ. 26
Edent pauperes, & saturabũtur: & laudabunt Dũm qui requirunt eum: viuent corda eorum in seculum seculi. 27
Reminiscentur & conuertẽtur ad Dominum vniuersi fines terræ. 28
Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ Gentium.
Quoniam Domini est regnum: & ipse dominabitur Gentium. 29
Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ: in conspectu eius cadent omnes qui descendunt in terram. 30
Et anima mea illi viuet: & semen meum seruiet ipsi. 31
Annuntiabitur Dño generatio vẽtura, & annuntiabunt ← cęli' iustitiam eius populo, qui nascetur, quem fecit Dominus. 32

Psalmus Dauid. Lat. XXII. Heb. XXIII.

DOminus regit me, & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me: animam meam conuertit. 1 2 3
Deduxit me super semitas iustitiæ, propter nomen suum.
Nam etsi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es. 4
Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.
Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. 5
Impinguasti in oleo caput meũ: & calix meus inebrians quàm præclarus est!
Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ: 6
Et vt inhabitem in domo Domini, in longitudinem dierum.

Psalmus Dauid ← prima sabbathi'. Lat. XXIII. Heb. XXIIII. 1

DOmini est terra, & plenitudo eius: orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo. 1.Co.10,26 Psa.49, 12.
Quia ipse super maria fundauit eum: & super flumina præparauit eum. 2
Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius? 3
Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo. 4
Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo. 5
Hæc est generatio quærentium eum, quærentium faciem Dei Iacob. 6
Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ. 7
Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis & potens, Dominus potẽs in prælio. 8
Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ. 9
Quis est iste rex gloriæ? Dominus virtutum ipse est rex gloriæ. 10

← In finem', Psalmus Dauid. 1

Lat. XXIIII. Heb. XXV.

AD te Domine leuaui animã meam: Deus meus in te confido, non erubescam. 2
Neq. irrideãt me inimici mei: etenim vniuersi qui sustinẽt te, nõ confundẽtur. 3
Confundantur ← omnes' iniqua agentes supernacuè. 4
Vias tuas Domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. 5
Dirige me in veritate tua, & doce me: quia tu es Deus saluator meus, & te sustinui tota die.
Reminiscere miserationũ tuarũ Dñe, & misericordiarũ tuarũ q̃ à seculo sunt. 6
Delicta iuuentutis meę, & ignorantias meas ne memineris. 7
Secundũ misericordiam tuã memẽto mei tu, propter bonitatẽ tuam Domine.
Dulcis & rectus Dñs, propter hoc legem dabit delinquentibus in via. 8
Diriget mansuetos in iudicio docebit mites vias suas. 9
Vniuersæ viæ Domini, misericordia & veritas, requirentibus testamentum eius, & testimonia eius. 10
Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo: multum est enim. 11
Quis est homo qui timet Dominum? legem statuit ei in via quam elegit. 12
Anima eius in bonis demorabitur: & semen eius hæreditabit terram. 13
Firmamentũ est Dñs timẽtibus eũ: & testamentum ipsius vt manifestetur illis. 14
Oculi mei semper ad Dñm: quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos.
Respice in me, & miserere mei: quia vnicus & pauper sum ego. 16
Tribulationes cordis mei multiplicatę sunt: de necessitatibus meis erue me. 17
Vide humilitatem meam, & laborem meum: & dimitte vniuersa delicta mea. 18
Respice inimicos meos, quoniã multiplicati sunt, & odio iniquo oderũt me. Ie.15,25. 19
Custodi animam meã, & erue me: non erubescam, quoniam sperani in te. 20
Innocentes & recti adhæserunt mihi: quia sustinui te. 21
Libera, Deus, Israël, ex omnibus tribulationibus suis. 22

← In finem', Psalmus Dauid. 1

Lat. XXV. Heb. XXVI.

IVdica me Domine, quoniã ego in innocentia mea ingressus sum: & in Domino sperans non infirmabor. 1 2
Proba me Domine, & tẽta me: vre renes meos & cor meum.
Quoniã misericordia tua ante oculos meos est; & complacui in veritate tua. 3
Non sedi cũ concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo. 4
Odiui ecclesiam malignãtium: & cum impiis non sedebo. 5
Lauabo inter innocentes manus meas: & circumdabo altare tuum Domine, 6
Vt audiam vocem laudis, & enarrem vniuersa mirabilia tua. 7
Domine dilexi decorem domus tuę, & locum habitationis gloriæ tuæ. 8
Ne perdas cũ impiis ← Deus' animam meã, & cũ viris sanguinũ vitam meam: 9
In quorum manibus iniquitates sunt: dextera eorum repleta est muneribus. 10
Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, & miserere mei. 11
Pes meus stetit in directo: in ecclesiis benedicam te Domine. 12

Psalmus Dauid ← priusquam liniretur'. Lat. XXVI. Heb. XXVII. 1

DOminus illuminatio mea & salus mea: quem timebo?
Dñs protector vitę meę, a quo trepidabo? 2
Dum appropiant super me nocentes, vt edant carnes meas:
Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt. 3
Si consistant aduersum' me castra, non timebit cor meum.
Si exurgat aduersum' me prœlium, in hoc ego sperabo. 4
Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus' vitæ meæ.
Vt videam voluntatem' Domini, & visitem templum eius. 5
Quoniam abscondit me in tabernaculo suo: in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui. 6
In petra exaltauit me: & nunc exaltauit caput meum super inimicos meos.
Circuiui, & immolaui in tabernaculo eius hostiam vociferationis: cantabo & psalmum dicam Domino. 7
Exaudi Dñe vocem meã qua clamaui ← ad te': miserere mei, & exaudi me. 8
Tibi dixit cor meu, ex quisiuit ← te' facies mea: faciem tuam Domine requirã. 9
Ne auertas faciem tuam à me: ne declines in ira à seruo tuo.
Adiutor meus esto: ne derelinquas me, neq. despicias me Deꝰ salutaris me'. 10
Quoniã pater meus & mater mea dereliquerũt me: Dñs autẽ assumpsit me. 11
Legem pone mihi Domine in via tua: & dirige me in semita recta propter inimicos meos. 12
Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. 13
Credo videre bona Domini in terra viuentium. 14
Expecta Dominum, viriliter age: & confortetur cor tuum, & sustine Dam. Isa.30, 25. 1

Psalmus huic Dauid. Lat. XXVII. Heb. XXVIII.

AD te Dñe clamabo, Deus meus ne sileas à me: nequãdo taceas à me, &

reliquis MS. Ista autẽ & Hier. quæ Text⁹ sequitur.
assumptione MS Hier. Mat.27,46. Mar.15,34.
← 7 MS. Porrò ab Interpretibus 72. additum est, Respice me; nam nec ab Hebraicis nec à Chaldæis, nec ab Euangelicis codicibus agnoscitur. Mat.27,39. Mar.15,29. Mat.27,43.
cœcilium 4 MS. R. Hier. G. H.C. Mat.27,31. Ioan.19,23 Mat.27,35.
meum 1 MS.
← 17 MS. H. Q.n.
← 7 MS. R. Hier. Aug. G.H.C. Heb.2,12.
← Hier. G. H.C.
R. Hier. Aug.G.H. C.
doce 7 MS. G.H. C. Similiter autem Textui, apud Hier. & Aug. legitur.
← 10 MS. R.G.H.C. Q.n.
Isa.40, 11. Ier.23, 5. Ezc.34,11. 23. Ion.10, 11. 1.Pe.2, 25. 5,4.
statuet R. G. H. C. Conformiter verò Textui Aug. habet.
← H.C.
1.Co.10,26 Psa.49, 12.
Mat.5,8.
← G.H.C.
← 12 MS. R. Hier. Aug.G.H. C.
← H.C.
← 6 MS. R. G.H.C.
← 4 MS. H. C. & quæ in Græcis libris reperiuntur, melius non legi, Hieronymus Suuiam dicet.
Isa.30, 25.
aduersus MS.
aduersus MS.
omnes dies MS. Aug.G.
voluptatem 1 MS. R. Aug.G. H.C. Q.n.

assimilabor descendentibus in lacum.
- Gq.H.C. cæq. additum esse Hieron. ad Suniam scribit.
2 Exaudi - Domine' vocem deprecationis meę dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.
- in R.G.H.
3 Nę simul [a]trahas' me cũ peccatoribus: & cũ operãtib. iniquitatẽ ne perdas me:
- a MS. Aug. G.H.C.
Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.
4 Da illis secundũ opera eorũ, & secundum nequitiã adinuentionum ipsorum: secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis.
5 Quoniam non intellexerunt * opera Domini, & in opera manuum eius destrues illos, & non ædificabis eos.
6 Benedictus Dominus: quoniam exaudiuit vocem deprecationis meæ.
7 Dominus adiutor meus, & protector meus: - & in ipso sperauit cor meum, & adiutus sum.
- 8 MS. R. Aug. G.H.C.
Et refloruit caro mea: & ex voluntate mea confitebor ei.
8 Dominus fortitudo plebis suæ: & protector saluationum christi sui est.
9 Saluum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ: & rege eos, & extolle illos vsq. in æternum.
- H.C.
1 Psalmus Dauid - in consummatione tabernaculi'.
Lat. XXVIII. Heb. XXIX.
Afferte Domino filij Dei: afferte Domino filios arietum.
2 Afferte Dñũ gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius: adorate Dominum in atrio sancto eius.
3 Vox Dñi super aquas, Deus maiestatis intonuit: Dominus super aquas multas.
4 Vox Domini in virtute: vox Domini in magnificentia.
5 Vox Domini confringentis cedros: & confringet Dominus cedros Libani,
6 Et comminuet eas tamquam vitulum Libani: & dilectus quemadmodum filius vnicornium.
7 Vox Dñi intercidentis flammã ignis:
8 vox Dñi concutientis desertum, & cõmouebit Dominus desertum Cades.
9 Vox Domini præparantis ceruos, & [a]reuelabit' condensa: & in templo eius [b]omnes dicent' gloriam.
10 Dominus diluuium inhabitare facit: & sedebit Dominus rex in æternum.
11 Dominus virtutem populo suo dabit: Dominus benedicet populo suo in pace.
- a reuelauit MS. H. Verum Texus respondet G.
- b omnis dicet MS. Augusti.
- omnis dicit R.G.H.
- omnes dicunt C.
Psalmus cantici in dedicatione domus Dauid.
Lat. XXIX. Heb. XXX.
12 Exaltabo te Domine, quoniã suscepisti me: nec delectasti inimicos meos super me.
13 Domine Deus meus clamaui ad te, & sanasti me.
14 Dñe eduxisti ab inferno animã meã: saluasti me à descendentibus in lacum.
15 Psallite Domino sancti eius: & confitemini memoriæ sanctitatis eius.
16 Quoniam ira in indignatione eius: & vita in voluntate eius.
Ad vesperum demorabitur fletus: & ad matutinum lætitia.
17 Ego autem dixi in abundantia mea, Non mouebor in æternum.
18 Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem.
Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.
19 Ad te Domine clamabo, & ad Deum meum deprecabor.
20 Quæ vtilitas in sanguine meo dum descendo in corruptionem?
Numquid confitebitur tibi puluis, aut annuntiabit veritatem tuam?
21 Audiuit Dominus, & misertus est mei: Dominus factus est adiutor meus.
22 Conuertisti planctum meum in gaudium mihi: concidisti saccum meum, & circumdedisti me lætitia:
23 Vt cantet tibi gloria mea, & nõ compungar: Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.
- H.C. Inf. 70, 2.
1 In finem, Psalmus Dauid - pro extasi'.
Lat. XXX. Heb. XXXI.
2 IN te Dñe speraui, non confundar in æternum: in iustitia tua libera me.
3 Inclina ad me aurem tuam, accelera vt eruas me.
Esto mihi in Deum protectorem, & in domum refugij, vt saluum me facias.
4 Quoniam fortitudo mea & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me & enutries me.
5 Educes me de laqueo hoc quẽ absconderunt mihi: quoniã tu es protector me⁹.
- Luc. 23, 46.
6 In manus tuas [a]commendo' spiritum meũ: redemisti me Dñe Deus veritatis.
- a commẽdabo MS. R.G.H.C. Similiter autem Texti legunt Hieron. & Aug.
7 Odisti obseruantes vanitates supervacuę. Ego aũt in Domino sperauit: exultabo & lætabor in misericordia tua.
8 Quoniam respexisti humilitatẽ meã, saluasti de necessitatibus animã meam:
9 Nec conclusisti me in manib. inimici: statuisti in loco spatioso pedes meos.
10 Miserere mei Domine quoniam tribulor: cõturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus:
11 Quoniam defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus.
Infirmata est in paupertate virt⁹ mea, & ossa mea conturbata sunt.
12 Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium [a]vicinis meis valde, & timor notis meis.
- a & 10 MS. R. Hieron. Aug. G.H.C.
Qui videbant me, foras fugerũt à me:
13 obliuioni datus sum tamquam mortuus à corde.
Factus sum tamquam vas perditum:
14 quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu:
In eo dum cõuenirẽt simul aduersum me, accipere animam meã cõsiliati sunt.
15 Ego autẽ in te speraui Dñe: dixi, Deus meus es tu,
16 in manibus tuis sortes meę.

Eripe me de manu inimicorũ meorum, & à persequentibus me.
17 Illustra faciem tuã super seruum tuũ, saluum me fac in misericordia tua.
18 Dñe nõ cõfundar, quoniã inuocaui te. Erubescant impii, & deducantur in infernum: muta fiant labia dolosa.
19 Quæ loquuntur aduersus iustũ iniquitatem in superbia & in abusione.
20 Quã magna multitudo dulcedinis tuæ Dñe, quã abscondisti timentibus te!
Perfecisti eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum.
21 Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum.
- to MS. R.G.H.C. Ad hæc D. Aug. non legisse videtur.
Proteges eos in tabernaculo - tuo' à cõtradictione linguarum.
22 Benedictus Dns: quoniã mirificauit misericordiã suã mihi in ciuitate munita.
23 Ego autẽ dixi in excessu mentis meæ, Proiectus sum à facie oculorum tuorum.
Ideo exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te.
24 Diligite Dñm omnes sancti eius: quoniã [a]veritatẽ [b]requirit' Dñs, & [c]retribuet' [d]abundanter facientibus superbiam.
- a veritates 5 MS. R. G.H.C.
- b requirit R.G.H.C.
- c retribuit MS. R. G. H.C.
- d ποῖς Sup. 26, 14. Rom. 4, 7.
25 Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.
Ipsi Dauid intellectus.
Lat. XXXI. Heb. XXXII.
1 BEati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorũ tecta sunt peccata.
2 Beatus vir cui nõ [a]imputauit' Dñs peccatum, nec est in spiritu eius dolus.
- a imputabit 5 MS. R. Hier. H.C.
3 Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea dum clamarem tota die.
4 Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua: conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.
5 Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi.
- Isa. 65, 24.
Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meã Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.
6 Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.
Veruntamen in diluuio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.
7 Tu es refugium meum à tribulatione quæ circumdedit me: exultatio mea, erue me à circundantibus me.
8 Intellectum tibi dabo, & instruã te in via hac qua gradieris: firmabo super te oculos meos.
9 Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.
In camo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.
10 Multa flagella peccatoris, sperantẽ autẽ in Domino misericordia circundabit.
- *fortitudo apud Hebræos G. Laudatio EMS. Aug. G.
Lætamini in Domino & exultate iusti,
11 & gloriamini omnes recti corde.
In finem, Psalmus Dauid*.
Lat. XXXII. Heb. XXXIII.
1 EXultate iusti in Domino: rectos decet [a]collaudatio'.
- a collaudatio.
2 Cõfitemini Domino in cithara: in psalterio decem chordarum psallite illi.
3 Cantate ei canticum nouũ: bene psallite ei in vociferatione.
4 Quia rectum est verbum Domini, & omnia opera eius in fide.
5 Diligit misericordiam & iudicium: misericordia Domini plena est terra.
6 Verbo Domini cæli firmati sunt: & spiritu oris eius omnis virtus eorum:
7 Congregans sicut in vtre' aquas maris: ponens in thesauris abyssos.
- vtrem R.G.H.C.
- in vtrem MS. Aug. Cen. 1, 3. Iudit. 16. 17.
8 Timeat Dñm omnis terra: ab eo autẽ cõmoueantur omnes inhabitantes orbẽ.
9 Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.
10 Dominus dissipat cõsilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia principum.
11 Consilium autem Domini in æternum manet: cogitationes cordis eius in generatione & generationem.
12 Beata gens cuius est Dñs, Deus eius: populus quem elegit in hæreditatẽ sibi.
13 De cælo respexit Dominus: vidit omnes filios hominum.
14 De præparato habitaculo suo respexit super omnes qui habitant terram,
15 Qui finxit sigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.
16 Non saluatur rex per multam virtutẽ: - & gigas non saluabitur in multitudine virtutis suæ.
- MS. H. C. Additur autẽ a G.
17 Fallax equus ad salutem: in abundantia autem virtutis suæ non saluabitur.
18 Ecce oculi Dñi super metuẽtes eũ, - & in eis' qui sperãt super misericordia eius.
- 4 MS. R. Aug. G.H.
19 Vt eruat a morte animas eorum, & alat eos in fame.
20 Anima nostra sustinet Dominũ, quoniam adiutor & protector noster est.
21 Quia in eo lætabitur cor nostrum: & in nomine sancto eius speramus.
22 Fiat misericordia tua Domine super nos, quemadmodum speramus in te.
1 Dauidi cum immutauit vultum suum coram Abimelech, & dimisit eũ, & abiit.
1 Reg. 21.
Lat. XXXIII. Heb. XXXIIII.
2 BEnedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo.
3 In Domino laudabitur anima mea: audiant mansueti, & lætentur.
4 Magnificate Dominum mecũ: & exaltemus nomen eius in idipsum.
5 Exquisiui Dñm, & exaudiuit me: & ex omnib. tribulationibus meis eripuit me.
6 Accedite ad eum, & illuminamini: & facies vestræ non confundentur.
7 Iste pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum: & de omnibus tribulationibus eius saluauit eum.
8 Immittet angelus Dominũ in circuitu timentium eum: & eripiet eos.
- Mat. 18, 10
9 Gustate, & videte quoniam suauis est Dominus: beatus vir qui sperat in eo.

Timete Dñm omnes sancti eius: quoniam non est inopia timentibus eum. 10
Luc.1,53. Diuites egerũt & esurierũt: inquirẽtes autẽ Dñm nõ minuentur omni bono. 11
Venite filij, audite me: timorem Domini docebo vos. 12
1Per.3,10. ¶ Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? 13
Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. 14
Diuerte à malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam. 15
Ecc.16, 21. Heb.4, 13. Oculi Domini super iustos: & aures eius in preces eorum. 16
Vultus autẽ Dñi super facientes mala: vt perdat de terra memoriam eorum. 17
Clamauerunt iusti, & Dominus exaudiuit eos: & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos. 18
Iuxta est Dominus iis qui tribulato sunt corde: & humiles spiritu saluabit. 19
Multæ tribulationes iustorũ: & de omnibus his liberabit eos Dominus. 20
Custodit Dominus omnia ossa eorum: 21
vnum ex his non conteretur.
Mors peccatorum pessima: & qui oderunt iustum delinquent. 22
Redimet Dñs animas seruorũ suorum: & nõ delinquẽt omnes qui sperãt in eo'. 23

Psalmus huic Dauid. 1

*in eum MS. Aug. G.

Lat. XXXIIII. Heb. XXXV.

IVdica Domine nocentes me: expugna impugnantes' me. *expugnãtes MS.
Apprehende arma & scutum: & exurge in adiutorium mihi.
Effunde frameam, & conclude aduersus eos qui persequuntur me: die animæ meæ, Salus tua ego sum.
Inf.39, 15. & 69, 3. ¶ Confundantur & reuereantur quærentes animam meam. 4
Auertantur retrorsum & confundantur cogitantes mihi mala. 5
Fiant tanquam puluis ante faciem vẽti, & angelus Domini coarctans eos. 6
Fiat via illorum tenebræ & lubricum: & angelus Domini persequens eos. 7
Quoniam gratis abscõderunt mihi interitum laqui sui: superuacuè exprobrauerunt animam meam.
Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio quam abscondit apprehendat eum, & in laqueum cadat in ipsum'. *idipsum o. -8 MS.R. Aug. G. H.C.
Anima autem mea exultabit in Domino: & delectabitur super saluari suo. 9
Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tibi? *ignorabãt MS. Hier. Textus Iesſim, Aug. H. & C. consentit.
Eripies inopem de manu fortiorũ eius: egenum & pauperem à diripientibus eũ. 10
Surgentes testes iniqui, quæ ignorabã' interrogabant me. 11
Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animæ meæ. 12
Ego autem cùm mihi molesti essent, induebar cilicio. 13
Humiliabam in ieiunio animã meam: & oratio mea in sinu meo conuertetur. Γραικὰ δὲ ἐγκοπτον, ambigua est.
14 Quasi proximum, & quasi fratrem nostrum, sic complacebam: quasi lugens & contristatus sic humiliabar. *& MS q.
15 Et aduersũ me lætati sunt, & cõuenerũt: cõgregata sũt sup me flagella, & ignorani.
16 Diuisi sunt, nec cõpuncti, tentauerũt me, subsannauerũt me subsannatione: frenduerunt super me dentibus suis.
17 Dñe quãdo respicies? restitue ãiam meã à malignitate eorũ, à leonib. vnicã meã.
18 Confitebor tibi in ecclesia magna, in populo graui laudabo te.
19 Non supergaudeant mihi qui aduersantur mihi iniquè, ¶ qui oderũt me gratis & annuunt oculis. Ioan.15,25
20 Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur: & in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant.
21 Et dilatauerunt super me os suũ: dixerunt, Euge, euge, viderunt oculi nostri.
22 Vidisti Domine, ne sileas: Domine ne discedas à me.
23 Exurge & intende iudicio meo: Deus meus, & Dñs meus in causam meam.
24 Iudica me secundum iustitiam tuã Dñe Deus meus, & non supergaudeant mihi.
25 Nõ dicãt in cordib. suis, Euge euge, animæ nostræ: nec dicãt, Deuorabimus'cũ. Deuorauimus 6 MS. Re Aug. G. H. C.
26 Erubescant & reuereantur simul qui gratulantur malis meis.
Induantur confusione & reuerẽtia qui magnifica' loquuntur super me. magna 1 MS. R. G. H.C.
27 Exultent & lætentur qui volunt iustitiã meam: & dicant semper, Magnificetur Dominus, qui volunt pacem serui eius.
28 Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam, tota die laudem tuam.

1 In finem, seruo Domini ipsi Dauid. Lat. XXXV. Heb. XXXVI.

2 DIxit iniustus vt delinquat in semetipso, nõ est timor Dei ante oculos eius. Sup.13,3.
3 Quoniã dolose egit in conspectu eius: vt inueniatur iniquitas eius ad odium.
4 Verba oris eius iniquitas & dolus: noluit intelligere vt bene ageret.
5 Iniquitatem meditatus est in cubili suo: astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odiuit.
6 Dñe in cælo misericordia tua: & veritas tua vsque ad nubes.
7 Iustitia tua sicut mõtes Dei: iudicia tua abyssus multa.
Homines & iumenta saluabis Domine: (quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.)
Filij autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt.
9 Inebriabũtur ab vbertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos.
10 Quoniam apud te est fons vitæ: & in lumine tuo videbimus lumen. -1 MS. R. G. H.C.
11 Prærende misericordiã tuã scientib. te, & iustitiam tuã his qui recto sunt corde.
12 Non veniat mihi pes superbiæ: & manus peccatoris non moueat me.

Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulsi sunt, nec potuerunt stare. 13

Psalmus ipsi Dauid. 1

Lat. XXXVI. Heb. XXXVII

NOli æmulari in malignãtibus, neq. zelaueris facientes iniquitatem.
Qm tanquã fœnũ velociter arescent: & quẽadmodũ olera herbarũ citò decidẽt. 2
Spera in Dño, & fac bonitatẽ, & inhabita terram, & pascẽris in diuitiis eius. 3
Delectare in Domino: & dabit tibi petitiones cordis tui. 4
Reuela Domino viam tuam, & spera in eo': & ipse faciet. *eum 5 MS. Aug. G. 5
Et educet quasi lumen iustitiã tuam, & iudicium tuũ tanquã meridiem': subditus esto Domino, & ora eum. 6 *meridie MS. 7
Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua, in homine faciente iniustitias.
Desine ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari vt malignẽris. 8
Quoniam qui malignantur, exterminabuntur: sustinentes autem Dominum ipsi hæreditabunt terram. 9
Et adhuc pusillũ, & non erit peccator: & quæres locum eius, & non inuenies. Mat.5,4. 10
Mansueti autẽ hæreditabũt terrã, & delectabuntur in multitudine pacis. 11
Obseruabit peccator iustum: & stridebit super eum dentibus suis. 12
Dominus autem irridebit eum: quoniã prospicit quòd veniet dies eius. *deiiciant 2 MS. R. Amb. G. H. 13
Gladium euaginauerũt peccatores, intenderunt arcum suum. 14
Vt *decipiant pauperem & inopem, vt trucident rectos corde. *occidant C.
Gladius eorum intret in corda ipsorum: & arcus eorum *confringantur. ἀκατόξα confringantur 1 MS. H.C. 15
Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas. 16
Quoniã brachia peccatorũ cõrerentur: confirmat autem iustos Dominus. 17
Nouit Dominus dies immaculatorum: & hæreditas eorum in æternum erit. 18
Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur: quia peccatores peribunt. 19 20
Inimici verò Domini mox vt honorificati fuerint & exaltati, deficientes quẽadmodum fumus deficient. Nomini suo, vel sibi singulariter, iuxta vsum Hebraicum. H.C. Q.n. attribuit MS. R. G. H. C.
Mutuatur *Mutuabitur' peccator, & non soluet: 21
iustus autẽ miseretur & tribuet'. *tribuet'
Quia benedicẽtes ei hæreditabũt terrã: maledicentes autem ei disperibunt. 22
Apud Dominũ gressus hominis dirigẽtur': & viam eius volet. παὶ διαζήματα dirigẽtur 4 MS. Hier. Aug. H. Phrasis graeca. Graecis singularia est numerus. 23
Cùm ceciderit, nõ collidetur: quia Dominus supponit manum suam. 24
¶ Iunior fui, etenim senui: & non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem. 25
Tota die miseretur & commodat: & semen illius in benedictione erit. 26
Declina à malo, & fac bonum, & inhabita in seculum seculi. 27
Quia Dominus amat iudicium: & non derelinquet sanctos suos: in æternum cõseruabuntur. 28
Iniusti punientur: & semen impiorum peribit. 29
Iusti autẽ hæreditabunt terram: & inhabitabunt in seculum seculi super eam. 30
¶ Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Pro.31, 26.
Lex Dei eius in corde ipsius: & non supplantabuntur gressus eius. Isa. 51, 7. 31
Considerat peccator iustum: & quærit mortificare eum. 32
Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius: nec damnabit eum cùm iudicabitur illi. 33
Expecta Dñm, & custodi viam eius: & exaltabit te vt hæreditate capias terram: cùm perierint peccatores videbis. 34
Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani. 35
Et transiui, & ecce nõ erat: & quæsiui eum, & nõ est inuentus locus eius. -MS q. 36
Custodi innocentiã, & vide æquitatẽ: quoniam sunt reliquiæ homini pacifico. 37
Iniusti autem disperibunt simul: reliquiæ impiorum interibunt. 38
Salus autẽ iustorũ à Domino: & protector eorum in tempore tribulationis. -MS.H. C. Additur autem à G. 39
Et adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos: & eruet eos à peccatoribus, & saluabit eos: quia speranerunt in eo. 40

1 Psalmus Dauid in rememoratione, die sabbathi'. -H.C.

Lat. XXXVII. Heb. XXXVIII.

2 DOmine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Psal.6, 1.
3 Quoniã sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, & confirmasti super me manum tuam.
4 Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ: non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.
5 Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: & sicut onus graue grauatæ sunt super me. -7 MS. R. Aug. G. H. C.
6 Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ.
7 Miser factus sum & curuatus sum vsq. in finẽ: tota die contristatus ingrediebar.
8 Quoniã lumbi mei impleti sunt illusionibus: & non est sanitas in carne mea.
9 Afflictus sum & humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei.
10 Dñe, ante te omne desiderium meũ: & gemitus meus à te non est absconditus.
11 Cor meum conturbatum est', derelinquit me virtus mea: & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum. *in me MS q.
12 Amici mei, & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterunt.
13 Et qui iuxta me erãt, de lõge steterũt: & vim faciebant qui quærebat ãiam meã.
Et qui inquirebãt mala mihi, locuti sũt vanitates, & dolos tota die meditabãtur.
14 Ego autẽ tanquã surdus non audiebam: & sicut mutus non aperiens os suum.
15 Et factus sum sicut homo non audiens,

& non habens in ore suo redargutiones.
Quoniã in te Domine speraui, tu ex- 16
audies ~me' Domine Deus meus.
Quia dixi, Nequãdo supergaudeãt mihi 17
inimici mei: & dum ᵇcõmouentur' pedes
mei, super me magna locuti sunt.
Quoniã ego in flagella paratus ~sum': 18
& dolor meus in conspectu meo semper.
Quoniam iniquitatẽ meam annuntia- 19
bo: & cogitabo pro peccato meo.
Inimici autem mei viuunt, & confir- 20
mati sunt super me: & multiplicati sunt
qui odetunt me inique.
Qui retribuũt mala pro bonis, detrahe- 21
bant mihi, quoniã sequebar bonitatem.
Ne derelinquas me Domine Deus 22
meus: ne discesseris à me.
Intende in adiutorium meũ, Domine 23
~Deus' salutis meæ.

~7 MS.R. G.H.C. In finem, pro Idithun canticum Dauid. 1
Lat. XXXVIII. Heb XXXIX.

DIxi, Custodiam vias meas: vt non 2
delinquam in lingua mea.
Posui ori meo custodiam, cùm cõsiste-
ret peccator aduersum me.
Obmutui & humiliatus sum, & silui à 3
bonis: & dolor meus renouatus est.
Concaluit cor meũ intrà me: & in me- 4
ditatione mea exardescet ignis.
Locutus sum in lingua mea, Notum 5
fac mihi Domine finem meum,
Et numerũ dierum meorum quis est:
vt sciam quid desit mihi.
Ecce mensurabiles posuisti dies meos: 6
& substantia mea tanquã nihilũ ante te.
Veruntamen vniuersa vanitas, omnis
homo viuens.
Veruntamen in imagine pertransit ho- 7
mo: sed & frustrà conturbatur. Thesau-
rizat: & ignorat cui congregabit ea.
Et nunc quæ est expectatio mea? nonne 8
Dominus? & substantia mea apud te est.
Ab omnibus iniquitatibus meis eruẽ 9
me: opprobrium insipienti dedisti me.
Obmutui, & nõ aperui os meum, quo- 10
niã tu fecisti: amoue à me plagas tuas.
A fortitudine manus tuæ ego defeci: 11
in increpationibus propter iniquitatẽ,
corripuisti hominem.
Et tabescere fecisti sicut araneam ani-
mam eius: veruntamen vanè cõturbatur
omnis homo.
Exaudi orationem meam Domine, & 13
deprecationem meam auribus percipe:
lachrymas meas
Ne sileas: quoniã aduena ego sum apud
te, & peregrinus, sicut omnes patres mei.
Remitte mihi, vt refrigerer prius quàm 14
abeam, & amplius non ero.
In finem, Psalmus ipsi Dauid. 1
Lat. XXXIX Heb. XL.

EXpectans expectaui Dominum, & in- 2
tendit mihi.
Et exaudiuit preces meas, & eduxit 3
me de lacu miseriæ, & de luto fœcis.
Et statuit super petram pedes meos,
& direxit gressus meos.
Et immisit in os meum canticũ nouũ, 4
carmen Deo nostro.
Videbunt multi, & timebunt: & spera-
bunt in Domino.
Beatus vir, cuius est nomẽ Domini spes
eius: & non respexit in vanitates & in-
sanias falsas.
Multa fecisti tu Domine Deus meus 6
mirabilia tua: & cogitationibus tuis non
est qui similis sit tibi.
Annuntiaui & locutus sum: ᵇmultipli- ᵇmultiplicatæ.
cati sunt super numerum. ᵇmultiplicata. Q. n. Heb. 10. 5.
Sacrificium & oblationem noluisti: au- 7
res autem perfecisti mihi.
¶Holocaustum & pro peccato non po- 8
stulasti: tunc dixi, Ecce venio.
In capite libri scriptum est de me vt 9
facerẽ voluntatẽ tuã. Deus meus volui,
& legem tuam in medio ᶜcordis' mei.
Annuntiaui iustitiam tuam in ecclesia 10 ᶜventris 1 MS.R. G. Q. n.
magna, ecce labia mea non prohibebo,
Domine tu scisti.
Iustitiã tuã nõ abscondi in corde meo: 11
veritatem tuam & salutare tuum dixi.
Non abscondi misericordiam tuam &
veritatem tuam à concilio multo.
Tu autem Dñe ne longè facias misera- 12
tiones tuas à me: misericordia tua & ve-
ritas tua semper susceperunt me.
Quoniã circundederunt me mala quo- 13
rum non est numerus: comprehenderũt
me iniquitates meæ, & non potui vt vi-
derẽ. ᵇMultiplicatæ' sunt super capillos ᵇMultiplicati MS.
capitis mei: & cor meũ dereliquit me.
Cõplaceat tibi Domine vt eruas me: 14 Consimiliter Textual. legunt Hier. & Aug. Inf. 69, 2. Sup. 34, 4. Inf. 69, 3.
¶Domine, ad adiuuandum me respice.
¶Confundantur & reuereantur simul, 15
qui quærunt animã meã vt auferãt eam.
Conuertantur retrorsum & reuerean-
tur qui volunt mihi mala.
Ferant confestim confusionem suam, 16
qui dicunt mihi: Euge, euge.
Exultent & lætentur super te omnes
quærentes te: & dicant semper, Magnifi-
cetur Dñs, qui diligũt salutare tuum.
Ego autem mendicus sum & pauper: 18
Dominus solicitus est mei.
Adiutor meus & protector meus tu es:
Deus meus ne tardaueris.
In finem, Psalmus ipsi Dauid. 1
Lat. XL. Heb. XLI.

BEatus ~vir' qui intelligit super ege- 2 ~7 MS.R. Hier. Aug. G.H.C.
num & pauperem: in die mala libe-
rabit eum Dominus.
Dñs conseruet eum, & viuificet eum, 3
& beatum faciat eum in terra: & nõ tra-
dat eum in animam inimicorum eius.
Dominus opem ferat illi super lectum 4
doloris eius: vniuersum stratum eius ver-
sasti in infirmitate eius.
Ego dixi, Domine miserere mei: sana 5
animam meam, quia peccaui tibi.
Inimici mei dixerũt mala mihi, Quã- 6 ᵃvanè 3 MS. G. Q. n.
do morietur, & peribit nomen eius?
Et si ingrediebatur vt videret, ᵃvanã'

loque-

ᵇcongregabit 5 MS.H.C. Textus autem cõfirmis est G.
ᵇsperabam MS. Ioã. 13, 18. Act. 1, 16.
~3 MS.R. Aug.G. Verum ab H. & C. legitur.
ᵇfortem 14 MS.R.G. H.C
ᵇpanis R. G.
Isa. 12.
ᵇDeum MS.G. Inf. 42, 5. ~4 MS. Aug.H. C. Q. n.
ᵇmandabit R.G. H.C. Verùm pro Textu facile Hier. & Aug. ~MS.H.C Additur autẽ à G. Sup. 6. Inf. 42, 5.
ᵇDeum MS.G.
ᶜSine titulus apud Hebræos G.
~6 MS.H. C. Additur autem à G.

loquebatur, cor eius ᵇcõgregauit' iniqui-
tatem sibi. Egrediebatur foras, & loque-
batur: in idipsum 8
Aduersum me susurrabant oẽs inimici
mei: aduersum me cogitabãt mala mihi.
Verbum iniquum cõstituerunt aduer- 9
sum me, Nunquid qui dormit non addi-
ciet vt resurgat?
Etenim homo pacis meę in quo ᵇspe- 10
raui' qui edebat panes meos: magnifica-
uit super me supplantationem.
Tu autẽ Domine miserere mei, & re- 11
susci ta me: & retribuam eis.
In hoc cognoui quoniam voluisti me: 12
quoniã nõ gaudebit inimic'me' su p me.
Me autẽ propter innocentiã suscepisti: & 13
cõfirmasti me in cõspectu tuo in æternũ.
Benedictus Dñs Deus Israël à sęculo, 14
& ~vsque' in sęculum: fiat, fiat.
In finem, intellectus filiis Core. 1
Lat. XLI. Heb. XLII.

QVemadmodum desiderat cerous ad 2
fontes aquarum: ita desiderat anima
mea ad te Deus.
Sitiuit anima mea adDeũ ᵇfortẽ viuũ: 3
quãdo veniã & apparebo ante faciẽ Dei?
Fuerunt mihi lachrymæ meæ ᵇpanes' 4
die ac nocte: dum dicitur mihi quotidie,
Vbi est Deus tuus?
Hæc recordatus sum, & effudi in me 5
animam meam, quoniam transibo in lo-
cum tabernaculi admirabilis, vsque ad
domum Dei, In voce exultationis & cõ-
fessionis, sonus epulantis.
¶Quare tristis es anima mea? & quare 6
conturbas me?
Spera in ᵇDeo', quoniã adhuc cõfitebor 7
illi: salutare vultus mei, ~& ᵇDeus meus.
Ad meipsum anima mea cõturbata est: 8
propterea memor ero tui de terra Ior-
danis, & Hermoniim, à monte modico.
Abyssus abyssum inuocat in voce ca-
taractarum tuarum.
Omnia excelsa tua, & fluctus tui super
me transierunt.
In die ᵇmandauit' Dñs misericordiam 9
suam, & nocte canticum eius.
Apud me, oratio Deo vitæ meæ: di- 10
cam Deo, Susceptor meus es,
Quare oblitus es mei? ~& quare con-
tristat' incedo, dũ affligit me inimicus?
Dũ cõfringũtur ossa mea, exprobrauẽ- 11
runt mihi qui tribulãt me inimici mei:
Dum dicũt mihi per singulos dies, Vbi
est Deus tuus? ¶quare tristis es anima
mea? & quare conturbas me?
Spera in ᵇDeo', quoniã adhuc cõfitebor 12
illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

Psalmus Dauid*.
Lat. XLII. Heb. XLIII.

IVdica me Deus, & discerne causam 1
meam de gente non sancta, ab homine
iniquo & doloso eruc me,
Quia tu es Deus fortitudo mea: quare 2
me repulisti? ~& quare tristis incedo,
dum affligit me inimicus?

Emitte lucẽ tuã, & veritatẽ tuam: ipsa 3
me deduxerunt, & adduxerunt in montẽ
sanctum tuum, & in tabernacula tua.
Et introibo ad altare Dei, ad Deũ qui 4
lætificat iuuentutem meam.
Confitebor tibi in cithara Deus Deus 6 Sup. 41, 6. 12.
meus: quare tristis es anima mea? &
quare conturbas me?
Spera in ᵇDeo', quoniã adhuc cõfitebor ᵇDeum MS.G.
illi: salutare vultus mei, & Deus meus.
In finẽ, pro filiis Core ad intellectum. 1
Lat. XLIII. Heb. XLIIII.

DEus auribus nostris audiuimus: pa- 2
tres nostri annuntiauerunt nobis
Opus quod operatus es in diebus eorũ, ~8 MS.R. G.H.C.
~& in diebus antiquis.
Manus tua gẽtes disperdidit, & plãta- 3
sti eos: afflixisti populos, & expulisti eos.
Nec enim in gladio suo possederũt ter- 4
rã, & brachium eorum non saluauit eos,
Sed dextera tua, & brachium tuum, &
illuminatio vultus tui: quoniam cõpla-
cuisti in eis.
Tu es ipse rex meus & Deus meus: qui 5
mandas salutes Iacob.
In te inimicos nostros ventilabimus 6
cornu, & in nomine tuo spernemus in-
surgentes ᵃin nobis'. ᵃin nos 4 MS. Aug. C.
Nõ enim in arcu meo sperabo: & ¶gla- 7
dius meus non saluabit me.
Saluasti enim nos de affligentibus nos: 8 ᵇnobis R. G.H.
& odientes nos, confudisti.
In Deo laudabimur tota die: & in nõ- 9 Ioã 24. 39. 1 Reg. 17, 39 42. 2 Reg. 8, 14.
mine tuo confitebimur in sęculum.
Nũc autẽ repulisti & cõfudisti nos: & 10 ~16 MS. G 9. H. Q. n.
nõ egredieris ~De' in virtutibus nostris.
Auertisti nos retrorsum post inimicos 11
nostros: & qui oderũt nos, diripiebãt sibi.
Dedisti nos tanquam oues escarum, & 12
in Gentibus dispersisti nos.
Vẽdidisti populũ tuũ sine pretio: & nõ 13
fuit multitudo in cõmutationibus eorũ.
Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, 14
subsannationem & derisum his qui sunt
in circuitu nostro.
Posuisti nos in similitudinẽ Gẽtibus: 15
commotionem capitis in populis.
Tota die verecundia mea cõtra me est, 16
& confusio faciei meæ cooperuit me
A voce exprobrantis & obloquentis, à 17
facie inimici & persequentis.
Hæc omnia venerũt super nos, nec ob- 18
liti sumus te: & iniquè nõ egimus in te-
stamento tuo.
Et non recessit retrò cor nostrum: & 19
declinasti semitas nostras à via tua:
Quoniam humiliasti nos in loco affli- 20
ctionis, & cooperuit nos vmbra mortis.
Si obliti sum' nomẽ Dei nostri, & si ex- 21
pandimus manus nostras ad Deũ alienũ:
Nonne Deus requiret ista? ipse enim 22
nouit abscondita cordis.
¶Quoniã propter te mortificamur tota Rom. 8, 36.
die: æstimati sumus sicut oues occisionis.
Exurge, quare obdormis Dñe? exurge, 23
& ne repellas in finem.

Quare faciem tuã auertis, obliuisceris 24
inopiæ nostræ & tribulationis nostræ?
Quoniã humiliata est in puluere ani- 25
ma nostra: eõglutinatus est in terra ven-
ter noster.
Exurge ~ Domine', adiuua nos, & re- 26
dime nos propter nomen tuum.

In finẽ, pro iis qui cõmutabũtur, filiis 1
Core ad intellectũ, canticũ pro ℣dilecto'.
Lat. XLIIII. *Heb.* XLV.

ERuttauit cor meum verbum bonum: 2
dico ego opera mea regi.
Lingua mea calamus scribæ velociter
scribentis.
Speciosus forma præ filiis hominum, 3
diffusa est gratia in labiis tuis: propterea
benedixit te Deus in æternum.
Accingere gladio tuo super femur tuũ, 4
potentissime,
Specie tua & pulchritudine tua *in- *& 1 MS.
tende, ℣prosperè procede, & regna, R. Aug. G.
Propter veritatẽ & misuetudinẽ, & iusti- H.C.
tiã: & deducet te mirabiliter dextera tua. *& 1 MS.
Sagittæ tuæ acutæ (populi sub te) ca- 6 R.G. Verùm, ab
dent in ℣corda' inimicorum regis. Aug. & H. ℣additur
Sedes tua Deus in seculum seculi: vir- 7 corde 6
ga directionis virga regni tui. MS.R.
Dilexisti iustitiã, & odisti iniquitatem: 8 Aug. Q.
propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo n. Heb. 1, 8.
lætitiæ præ consortibus tuis.
Myrrha & gutta & casia à vestimentis 9
tuis, à domibus eburneis, ex quibus dele-
ctauerunt te filiæ regum in honore tuo.
Astitit regina à dextris tuis in vestitu
deaurato, circumdata varietate.
Audi filia, & vide, & inclina aurẽ tuã: & 11
obliuiscere populũ tuũ, & domũ patris tui.
Et concupiscet rex decorẽ tuũ: quĩ ipse 12
est Dñs ~ Deus' tuus, & adorabunt eum. ~ 6 MS.R.
Et ℣filiæ' Tyri, in muneribus vultũ tuũ 13 G.H.C.
deprecabuntur, ~ omnes' diuites plebis. Q.n.
Omnis gloria ~ ei⁹ filiæ regis ab int⁹, in 14 ℣filia MS.
fimbris aureis circũamicta varietatib⁹. 15 R.G.H.
Adducentur regi virgines post eã: pro- Q.n.
ximæ eius afferentur tibi. ~ 13 MS.
Afferentur in lætitia & exultatione: 16 R. Aug.G.
adducentur in templum regis. H.C.
Pro patribꝰ tuis nati sunt tibi filij: cõ- 17 ~ R.G.
stitues eos principes super omnẽ terram. Q.n.
℣Memores erunt' nominis tui' in om- 18 ℣Memor
ni generatione & generationem. ero 14 MS.
Propterea populi confitebuntur tibi in R.G.H.C.
æternum, & in seculum seculi. Q.n.
In finẽ filius Core pro arcanis Psalmus. 1 *Domine
Lat. XLV. *Heb.* XLVI. MS q.

DEus noster refugium & virtus: ad- 2
iutor in tribulationibus quæ inuene-
runt nos nimis.
Propterea nõ timebimus dũ turbabitur 3
terra, & trasferentur mõtes in cor maris.
℣Sonuerũt' & turbatæ sunt aquæ eorũ: 4 ℣Sonauer-
cõturbati sunt mõtes in fortitudine eius. unt MS.
Fluminis impet⁹ ℣æt ificat' ciuitatẽ Dei: 5 antiquiores
sanctificauit tabernaculũ suũ Altissimus. Aug. ℣Iustificant
Deus in medio eius, nõ cõmouebitur: 6 R.G.H.C.
adiuuabit eam Deus manè diluculo.
7 Cõturbatæ sunt gẽtes, ~ & ℣inclinata sũt ~ MS.R.
regna: dedit vocem suã, mota est terra. Amb. G.
8 Dominus virtutum nobiscum: suscep- H.G.
tor noster Deus Iacob.
9 Venite, & videte opera Dñi, quæ po-
10 suit prodigia super terrã: auferens bel-
la vsque ad finem terræ.
Arcum conteret, & confringet arma:
& scuta comburet igni:
11 Vacate, & videte quoniã ego sum Deus:
exaltabor in gẽtib⁹, & exaltabor in terra.
12 Dominus virtutum nobiscum: suscep-
tor noster Deus Iacob.
1 In finem, pro filiis Core Psalmus.
Lat. XLVI. *Heb.* XLVII.

OMnes gẽtes plaudite manibus: iu- 2
bilate Deo in voce exultationis.
3 Quoniã Dominus excelsus, terribilis,
Rex magnus super omnem terram.
4 Subiecit populos nobis: & gentes sub
pedibus nostris.
5 Elegit nobis hæreditatem suã, speciem
Iacõb ℣quam' dilexit. ℣quem 18
6 ‖Ascendit Deus in iubilo, Dominus in MS. Hie-
voce tubæ. ron. Q.n.
7 Psallite Deo ~ nostro', psallite: psallite 2 Reg. 7.
Regi nostro, psallite. ~ 1 MS.H.
8 Quoniã Rex omnis terræ Deus: psal- C. Verùm,
lite sapienter. legitur ab
9 ℣Regnabit' Deus super gentes: Deus Aug. & G.
℣sedet' super sedem sanctam suam. ℣Regnauit
10 Principes populorum congregati sunt 13 MS. R.
cum Deo Abraham: quoniam ℣dij' for- G.H.
tes terræ, vehementer eleuati sunt. ℣sedit 6
1 Psalmus cantici filiis Core ~ secunda MS.H. Tex-
sabbathi'. tus aut suffragantur Aug. G. & C. ℣Dei R.G.
Lat. XLVII. *Heb.* XLVIII. Q.n.
2 MAgnus Dñs & laudabilis nimis in ~ MS.H.C
ciuitate Dei nostri, in monte sancto Verùm in
eius. G. legitur, & abest in Amb. aut Aug. expo-
3 Fundatur exultatione vniuersæ terræ niuntur.
℣mons' Sió, latera Aquilonis, ciuitas Re- ℣montes
gis magni. MS. Aug.
4 Deus in domibus eius cognoscetur, R.G.Q.n.
cùm suscipiet eam. ~ 20 MS.
5 Quoniam ecce reges ~ terræ' congre- G q. H.C.
gati sunt: conuenerunt in vnum. In veteribus Latinorum dicitur, inquit Hier. scriptum erat regere eos, quod nos sustinuimus, quia nec in Hebræa, nec in Græca positum est.
6 Ipsi videntes sic admirati sunt, con-
7 turbati sunt, commoti sunt: tremor ap-
prehendit eos
Ibi dolores vt parturientis.
8 In spiritu vehementi conteres naues
Tharsis.
9 Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuita-
te Domini virtutum, in ciuitate Dei no-
stri: Deus fundauit eam in æternum.
10 Suscepimus Deus misericordiã tuam
in medio templi tui.
11 Secũdũ nomẽ tuũ Deꝰ, sic & laus tua in
fines terræ: iustitia plena est dextera tua.
12 Lætetur mons Sion, & exultent filiæ
Iudæ, propter iudicia tua Domine.
13 Circumdate Sió, & cõplectimini eam:
14 narrate in turribus eius. Ponite corda
vestra in virtute eius: & distribuite do-
mos eius, vt enarretis in progenie altera.

Quoniam hic est Deus, Deus noster in 15
æternum & in seculum seculi: ipse reget
nos in secula.
In finem filiis Core Psalmus. 1
Lat. XLVIII. *Heb.* XLIX.

AVdite hæc oẽs gentes: auribus per- 2
cipite omnes qui habitatis orbem,
Quique terrigenæ & filij hominum: 3
~ simul' in vnum diues & pauper.
Os meum loquetur sapientiam: & me- 4 ~ 9 MS.G.
ditatio cordis mei prudentiam. H.C. Ar-
‖Inclinabo in parabolã aurẽ meã, aper- 5 tamẽ, con-
iam in psalterio propositionem meam. formiter
Cur timebo in die mala? iniquitas cal- 6 Textui, Amb. atq. Aug. legũt Inf. 77, 2. Mat. 13, 53.
canei me: circumdabit me:
Qui cõfidunt in virtute sua, & in mul- 7
titudine diuitiarum suarum gloriantur.
Frater non redimit, redimet homo: 8 * & 6 MS.
℣non dabit Deo placationem suam. C. Verùm
Et pretium redemptionis animæ suæ: 9 ℣laborabit' in æternum, & viuet- ad- 10 R. Aug.
huc' in finem. G. & H.
Non videbit interitum, cùm viderit 11 ℣laborauit MS. R.
sapientes morientes: simul insipiens & Hier. G.
stultus peribunt. Q.n.
Et relinquent alienis diuitias suas: & 12 ~ R. Aug.
sepulchra eorũ domus illorũ in æternũ. G.
Tabernacula eorũ in progenie & pro- ~ MS.R.G
genie, vocauerunt nomina sua in terris H.C.Q.n.
~ suis'. ~ MS q.
~ Et' homo cùm in honore esset, non 13 Q.n.
intellexit: comparatus est iumentis insi-
pientibus, & similis factus est illis.
Hæc via illorũ scandalum ipsis: & po- 14
stea in ore suo complacebunt.
Sicut oues in inferno positi sunt: mors 15
depascet eos.
Et dominabuntur eorum iusti in ma-
tutino: & auxilium eorum veterascet in
inferno à gloria eorum.
Verumtamen Deus redimet animam 16
meã, de manu inferi cùm acceperit me.
Ne timueris cùm dives factus fuerit 17
homo: & cùm multiplicata fuerit gloria
domus eius.
Iob. 27, 19. ‖Quoniam cùm interierit, non sumet 18
omnia: neq. descendet cũ eo gloria eius.
Quia anima eius invita ipsius benedi- 19
cetur: confitebitur tibi cũ benefeceris ei.
Introibit vsq. in ~ generis patrũ suorũ: 20 ~ 10 MS.
~ & ℣vsq. in æternum non videbit lumẽ. R. Aug.G.
Homo cùm in honore esset, non intel- 21 H.
lexit: comparatus est iumentis insipien-
tibus, & similis factus est illis.
℣τῷ Ἀ- Psalmus ℣ Asaph. 1
σάφ. *Lat.* XLIX. *Heb.* L.

DEus deorum Dominus locutus est: 2
& vocauit terram
A solis ortu vsque ad occasum: ex 3
Sion species decoris eius.
Deus manifestè veniet: Deus noster, &
non silebit.
Ignis in conspectu eius exardescet: & 4
in circuitu eius tempestas valida.
℣Aduocauit' cælum desursum: & terrã 5 ℣Aduoca-
discernere populum suum. bit 9 MS. R.G.H.C.
Congregate illi sanctos eius: qui ordi-
nant testamentum eius super sacrificia.
Et annuntiabunt cæli iustitiam eius: 6
quoniam Deus iudex est.
Audi populus meus, & loquar: Israël, & 7
testificabor tibi: Deus Deus tuꝰ ego sum.
Nõ in sacrificiis tuis arguã te: holocau- 8
sta autẽ tua in cõspectu meo sunt semp.
Non accipiam de domo tua vitulos: 9
neque de gregibus tuis hircos.
Quoniam meæ sunt omnes feræ silua- 10
rum, iumenta in montibus & boues.
Cognoui omnia volatilia cæli: & pul- 11
chritudo agri mecum est.
Si esuriero, non dicam tibi: ‖meus est 12 ~ p. 23, 1.
enim orbis terræ, & plenitudo eius.
Numquid manducabo carnes taurorũ? 13
aut sanguinem hircorum potabo?
Immola Deo sacrificiũ laudis: & redde 14
Altissimo vota tua.
Et inuoca me in die tribulationis: ~ & 15 ~ 7 MS.H.
eruam te, & honorificabis me. C. Additur autẽ in G.
Peccatori autem dixit Deus, Quare tu 16
enarras iustitias meas, & assumis testa-
mentum meum per os tuum?
Tu verò odisti disciplinam, & proiecisti 17
sermones meos retrorsum.
Si videbas furẽ, currebas cũ eo: & cum 18
adulteris portionem tuam ponebas.
Os tuum abundauit malitia: & lingua 19
tua concinnabat dolos.
Sedens, aduersus fratrem tuum loque- 20
baris, & aduersus filium matris tuæ po-
nebas scandalum: hæc fecisti, & tacui. ℣ἀνομίαν
Existimasti ℣ iniquè' quòd ero tui si- 21
milis: arguã te, & statuã cõtra faciẽ tuã.
Intelligite hæc qui obliuiscimini Deũ: 22
nequando rapiat, & non sit qui eripiat.
Sacrificiũ laudis honorificabit me: & 23
illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.
In finem Psalmus Dauid cùm venit 1
ad eum Nathan propheta quando intra-
uit ad ℣Bethsabee'. 2. Reg. 12. ℣Bersabee
Lat. L. *Heb.* LI. MS.R.

MIserere mei Deus secundũ magnã 3 Aug.G.
misericordiam tuam. ℣Bathsa-
Et secundùm multitudinẽ miseratio- bah H. C.
num tuarum dele iniquitatem meam.
Amplius laua me ab iniquitate mea: & 4
à peccato meo munda me.
Quoniã iniquitatẽ meã ego cognosco: 5
& peccatũ meum contra me est semper.
Tibi soli peccaui, & malum coram te 6 Rom. 3, 4.
feci: ‖vt iustificeris in sermonibus tuis,
& vincas cùm iudicaris.
‖Ecce enim in iniquitatibus cõceptus 7 Ieh 14, 4.
sum: & in peccatis concepit me mater
mea.
Ecce enim veritatẽ dilexisti: incerta & 8
occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.
Asperges me ℣hyssopo, & mundabor: 9 ℣Domine
lauabis me, & super niuem dealbabor. MS q.
Auditui meo dabis gaudium & lætitiã: 10
~ & exultabunt ossa humiliata. ~ MS.R.
Auerte faciem tuam à peccatis meis 11 G.H.C.
& omnes iniquitates meas dele.

Cor mundū crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. 12
Ne proijcias me à facie tua, & spiritū sanctum tuum ne auferas à me. 13
Redde mihi lætitiā salutaris tui, & spiritu principali confirma me. 14
Docebo iniquos vias tuas: & impij ad te conuertentur. 15
Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ: – &' exultabit lingua mea iustitiam tuam. 16
– 5 MS.R. G.H.C.
Domine, labia mea aperies: & os meū annunciabit laudem tuam. 17
Quoniā si voluisses sacrificiū, dedissem vtique: holocaustis non delectaberis. 18
Sacrificium Deo, spiritus cōtribulatus: cor contritum & humiliatum, Deus, non ℣despicies'. 19
℣despiciet R. Hier. Aug. G. Verū MS. H. & C. Textui, fessreganter. – 3 MS. H. C. Addi-tur autem ab Aug. & G.
Benignè fac – Dñe' in bona voluntate tua Sion: & ædificentur muri Ierusalem. 20
Tunc acceptabis sacrificiū iustitiæ, oblationes & holocausta: tunc imponent super altare tuum vitulos. 21
In finem, intellectus Dauid. cùm venit Doeg Idumæus, & annuntiauit Sauli, & dixit, Venit Dauid in domum ℣Abimélech'. 1 Reg. 22, 9. 1 2
Lat. LI. Heb. LII.
Quid gloriaris in malitia, qui potes es in iniquitate? 3
Tota die iniustitiam cogitauit lingua tua: sicut nouacula acuta fecisti dolum. 4
Dilexisti malitiam super benignitatē: iniquitatē magis, quàm loqui æquitatē. 5
Dilexisti omnia verba præcipitationis, ℣lingua dolosa'. 6
Propterea Deus destruet te in finem: euellet te, & emigrabit te de tabernaculo – tuo', & radicē tuā de terra viuentium. 7
Videbunt iusti & timebunt, & super eum ridebunt & dicent, 8
Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum, 9
Sed speraūit in multitudine diuitiarū suarum: & prævalui in vanitate sua.
Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei in æternum, & in seculum seculi. 10
Confitebor tibi in seculū quia fecisti: & expectabo nomē tuū, quoniā bonum – est' in conspectu sanctorum tuorum. 11
In finem, pro ℣Amaleth' intelligentia Dauid. 1
Lat. LII. Heb. LIII.
Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus. 1
Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in iniquitatibus: non est qui faciat bonum. 2
Deus de cælo prospexit super filios hominum: vt videat si est intelligens, aut requirens Deum. 3
Rom. 3, 12. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. 4
Nonne scient omnes qui operātur iniquitatem, qui deuorant plebem meam vt cibum panis? 5
Deum non inuocauerunt: illic trepidauerunt timore vbi non erat timor. 6
Quoniam Deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent: cōfusi sunt, quoniam Deus sprenit eos.
Quis dabit ex Sion salutare Israël? cùm conuerterit Deus captiuitatē plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israel. 7
1 In finem, in carminibus, intellectus ²Dauid', cùm venissent Ziphæi, & dixissent ad Saul, Nonne Dauid absconditus est apud nos? 1 Reg. 23, 19. 26, 1. ²τοῦ Δαυίδ.
Lat. LIII. Heb. LIIII.
3 Deus in nomine tuo saluum me fac: & in virtute tua iudica me. 1
4 Deus exaudi orationem meam: auribus percipe verba oris mei. 2
5 Quoniam alieni insurrexerunt aduersum me, & fortes quæsierunt animam meam: – &' non proposuerunt Deū ante conspectum suum. 3
6 Ecce enim Deus adiuuat me: – &' Dominus susceptor – est' animæ meæ. 4
7 ℣Auerte' mala inimicis meis: ²in veritate tua disperde illos. 5
8 Voluntariè sacrificabo tibi, – &' cōfitebor nomini tuo Dñe, quoniā bonū est: 6
9 Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me: & super inimicos meos despexit oculus meus. 7
1 In finem, in carminibus intellectus Dauid. 1
Lat. LIIII. Heb. LV.
2 Exaudi Deus orationē meā, & ne despexeris deprecationem meam. 1
3 Intende mihi, & exaudi me.
Cōtristatus sum in exercitatione mea: 2
4 & conturbatus sum à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.
Quoniā declinauerunt in me ℣iniquitates': & in ira molesti erant mihi. 3
5 Cor meum conturbatum est in me: & formido mortis cecidit super me. 4
6 Timor & tremor ℣venerunt' super me, & ℣contexerunt me tenebræ': 5
7 Et dixi, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? 6
8 Ecce elongaui fugiens: & mansi in solitudine. 7
9 Expectabam eum qui saluū me fecit à pusillanimitate spiritus, & tempestate. 8
10 Præcipita Domine, – &' diuide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem & cōtradictionem in ciuitate. 9
11 Die ac nocte circumdabit eam super muros eius iniquitas, & labor in medio 10
12 eius, & iniustitia. Et non defecit de plateis eius vsura & dolus. 11
13 Quoniam si inimicus – meus' maledixisset mihi, sustinuissem vtique. 12
Et si is qui oderat me, super me magna locut' fuisset: abscōdissē me forsitā ab eo. 13
14 Tu verò homo vnanimis, dux meus & notus meus, 14
– 6 MS. Aug. H. G. Legitur antè in G. – 6 MS. H. C. Tamē à G. non inseritur. – MS. R. G. H. C. ℣Auertet MS. G. Q. H. C. Q. n. * & MS. – 6 MS. R. Hil. G. H. C.
℣ Q. n.
℣ iniquitatem 6 MS. R. G. H. C. Q. n. ℣venit MS. R. Hil G. H. Plurali verò vtitur C. ℣contexit me tenebra MS. Hil. Vtuntur etiam numero singulari. G. H. & C. – MS. G. Q. H. C. – 4 MS. R. G. H. C.

Qui simul mecū dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulauimus cū consensu. 15
Veniat mors super illos, & descendāt in infernum viuentes: 16
Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum in medio eorum.
Ego autem ad Deum clamaui: & Dñs ℣saluabit' me. 17
℣Saluauit 29 MS. G. Q. n.
Vespere, & manè, & meridie narrabo & annuntiabo, & exaudiet vocem meā. 18
Redimet in pace animam meā ab his qui appropinquant mihi: quoniam inter multos erant mecum. 19
Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui est ante secula. 20
Non enim est illis commutatio, & nō timuerunt Deum: extēdit manum suā in retribuendo. 21
Contaminauerunt testamentum eius, diuisi sunt ab ira vultus eius: & appropinquauit cor illius. Mollīti sunt sermones eius super oleum: & ipsi sunt iacula. 22
Mat. 6, 25. Luc. 12, 22. 1 Pet. 5, 7. ¶Iacta sup Dñm curam tuam, & ipse te enutriet: ²non dabit in æternum fluctuationem iusto. 23
* & MS. q. Tu verò Deus deduces eos in puteum interitus. 24
Viri sanguinū & dolosi nō dimidiabūt dies suos: ego autem sperabo in te Dñe.
In finē, pro populo qui à sanctis longè factus est, ²Dauid' in tituli inscriptione, cùm tenuerunt eum Allophyli in Geth. 1 Reg. 21, 12. Lat. LV. Heb. LVI. ²τοῦ Δαυίδ.
Lat. LV. Heb. LVI.
Miserere mei Deus, quoniam conculcauit me homo: tota die impugnans tribulauit me. 2
Conculcauerunt me inimici mei tota die: quoniā multi bellātes aduersum me. 3
℣Q. n. ℣Ab altitudine diei timebo: ego verò in te sperabo. 4
In Deo laudabo sermones meos, in Deo speraui: nō timebo quid faciat mihi caro. 5
Tota die verba mea exacerbābant: aduersum me oēs cogitationes eorū, in malū. 6
Inhabitabunt & abscondent: ipsi calcaneum meum obseruabunt. 7
Sicut sustinuerunt animam meā pro nihilo saluos facies illos: in ira populos confringes. 8
Deus, vitā meā annūtiaui tibi, posuisti lachrymas meas in conspectu tuo, 9
Sicut & in promissione tua: tūc cōuertentur inimici mei retrorsum, 10
In quacunque die inuocauero te: ecce cognoui quoniam Deus meus es.
In Deo laudabo verbum, in Dño laudabo sermonē: in Deo speraui, non timebo quid faciat mihi homo. 11 12
In me sunt Deus vota tua, quæ reddā, 13
℣Laudationis 6 MS. R. G. Q. n. ℣laudationes' tibi.
Quoniā eripuisti animā meā de morte, & pedes meos de lapsu, vt placeā coram Deo in lumine viuentium. 14
1 Reg. 22, 1 & 24, 4. In finem, ne disperdas, Dauid in tituli inscriptione, cùm fugeret à facie Saul, in speluncam. Lat. LVI. Heb. LVII. 1
2 Miserere mei Deus, miserere mei: quoniā in te confidit anima mea.
Et in vmbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas. 2
3 Clamabo ad Deum Altissimum: Deū qui benefecit mihi. 3
4 Misit de cælo, & liberauit me: dedit in opprobrium conculcantes me.
Misit Deus misericordiā suā & veritatē suā, & eripuit animā meā de medio catulorum leonū: dormiui conturbatus. 4
Filij hominū, dentes eorū arma & sagittæ: & lingua eorum, gladius acutus. 5
6 Exaltare super cælos Deus: & ℣in' omnem terram gloria tua. 6
7 Laqueum parauerunt pedibus meis: & incuruauerunt animam meam.
Foderunt ante faciem meam foueam: & inciderunt in eam. 7
8 ¶Paratū cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo, & psalmum dicam*. 8
9 ¶Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo. 9
10 Confitebor tibi in populis Dñe: – &' psalmum dicam tibi in gentibus: 10
11 Quia magnificata est vsq. ad cælos misericordia tua, & vsq. ad nubes veritas tua. 11
12 Exaltare super cælos Deus: & super omnem terram gloria tua. 12
1 In finē, ne disperdas, Dauid in tituli inscriptione. Lat. LVII. Heb. LVIII. 1
2 Si verè vtiq. iustitiam loquimini: ²recta' iudicate filij hominum. 2
3 Etenim in corde iniquitates operamini: in terra iniustitias manus vestræ concinnant. 3
4 ℣Alienati' sunt peccatores à vulua: errauerunt ab vtero, locuti sunt falsa. 4
5 Furor illis secundum similitudinē serpentis: sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas, 5
6 Quæ nō exaudiet vocem incantantiū, & venefici incantantis sapienter. 6
7 Deus cōteret dētes eorū in ore ipsorū: molas leonum ℣confringet' Dominus. 7
8 Ad nihilum deuenient tanquam aqua decurrens: intendit arcum suum donec infirmentur. 8
9 Sicut cera quæ fluit auferentur: supercecidit ignis, & non viderunt solem. 9
10 Priusq intelligeret spinæ vestræ rhāmū: sicut viuentes ℣sicut' in ira absorbet eos. 10
11 Lætabitur iust' cū viderit vindictā: manus suas lauabit in sanguine peccatoris. 11
12 Et dicet homo, Si vtiq. est fructus iusto' vtique est Deus iudicās eos in terra. 12
1 In finem, ne disperdas, Dauid in tituli inscriptiōe, quādo misit Saul, & custodiuit domū eī', vt interficeret eū. 1 Reg. 19, 11 Lat. LVIII. Heb. LIX.
2 Eripe me de inimicis meis De' meus: & ab insurgentibus in me libera me. 1 2
3 Eripe me de operantibus iniquitatem: & de viris sanguinum salua me. 3
4 Quia ecce ceperunt animam meam, 4
℣ super MS. Aug. atque hoc modo, ex G. H. et C. propriùs verūtur. Isa. 107, 1.
* Dño MS. Q. n. Ioh. 2.
– 7 MS. R. Hil. G. H. C.
℣recta 6 MS. R. Hier. Aug. G. H.
℣Abalienati MS. G.
℣confregit MS. R. Aug. G. Q. n.
℣sic 13 MS. Quę in Textu est, lectio, G. & H. conuenit; hæc quodā sensu, non dissentit.

irruerunt in me fortes.
Neq. iniquitas mea, neq. peccatū meū Dñe: sine iniquitate cucurri & direxi.
Exurge in occursum meū, & vide: & tu Domine Deus virtutū, Deus Isrāēl, Intende ad visitādas oēs gētes: nō misereris omnibus qui operātur iniquitatē.
Convertentur ad vesperā: & famē patientur, vt canes, & circuibunt ciuitatem.
Ecce loquētur in ore suo, & gladius in labiis eorum: quoniam quis audiuit?
Et tu Domine deridebis eos; ad nihilū deduces omnes gentes.
Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus ~es'. Deus meus misericordia eius prævenīet me.
Deus ostendit mihi super inimicos meos: ne occidas eos, nequando obliuiscantur populi mei.
Disperge illos in virtute tua: & depone eos protector meus Domine:
Delictū oris eorū, sermonē labiorū ipsorū, & cōprehendantur in superbia sua.
Et de execratione & mendacio annūtiabuntur in consummatione: in ira cōsummationis, & non erunt.
Et scient quia Deus ᵃdominabitur Iacob, & finium terræ.
*Convertētur ad vesperā, & famem patientur vt canes: & circuibunt ciuitatem.
Ipsi dispergētur ad māducandū: si verò nō fuerint saturati, & murmurabunt.
Ego autē cantabo fortitudinem tuā, & ᵃexaltabo' manè misericordiam tuam.
Quia factus es susceptor meus, & refugium meum in die tribulationis meæ.
Adiutor me' tibi psallā, quia De' susceptor me' es: De' me' misericordia mea.
In finē, p̄ iis qui immutabūtur in tituli inscriptione ipsi Dauid in doctrinā,
Cùm succendit Mesopotamiā Syriæ & Sobal, & cōuertit Ioab, & percussit Idumæā in valle Salinārū duodecim millia.
Lat. LIX. Heb. LX.
DEus repulisti nos, & destruxisti nos: iratus es, & misertus es nobis.
Cōmouisti terrā, & cōturbasti eā: sana contritiones eius, quia commōta est.
Ostendisti populo tuo dura: potasti nos vino compunctionis.
Dedisti metuentibus te significationē: vt fugiant à facie arcus:
Vt liberētur dilecti tui: saluum fac dextera tua, & exaudi me.
¶Deus locutus est in sancto suo, Lxtabor, & partibor Sichimam, & conuallem tabernaculorum metibor.
Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim fortitudo capitis mei.
Iuda rex meus: Moab olla spei meæ.
In Idumæā extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ subditi sunt.
Quis deducet me in ciuitatē munitā? quis deducet me vsque in Idumæam?
Nōnne tu Deus qui repulisti nos: & nō egredieris Deus in virtutibus nostris?
Da nobis auxiliū de tribulatione: ᵃ& vana salus hominis.
In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.
In finem, in hymnis Dauid.
Lat. LX. Heb. LXI.
EXaudi Deus deprecationem meam: intende orationi meæ.
A finibus terræ ad te clamaui: dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me.
Deduxisti me, quia fact'es spes meæ turris fortitudinis à facie inimici.
Inhabitabo in tabernaculo tuo in sęcula: protegar in velamento alarum tuarum.
Quoniā tu Deus ~ meus' exaudisti orationem meam: dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.
Dies super dies regis adijcies: annos eius vsq. in diē generatiōis & generatiōis.
ᵃPermanet' in æternū in cōspectu Dei: misericordiā & veritatē ei' quis requiret?
Sic psalmū dicā nomini tuo in sęculū sęculi: vt reddā vota mea de die in diem.
In finē, pro Idithun, Psalmus Dauid.
Lat. LXI. Heb. LXII.
NOnne Deo subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum.
Nā & ipse Deus me', & salutaris me': susceptor meus, non mouebor amplius.
Quousq. irruitis in hominē? interficietis vniuersi vos: tanquam parieti inclinato & macerię depulsæ?
Veruntamen pretiū meū cogitauerunt repellere, ᵃcucurri in fitiore suo benedicebant, & corde suo maledicebant.
Veruntamen Deo subiecta esto anima mea: quoniam ab ipso patientia mea.
Quia ipse Deus meus, & saluator me': adiutor meus, non emigrabo.
In Deo salutare meum, & gloria mea: Deus auxilij mei, & spes mea in Deo est.
Sperate in eo omnis cungregatio populi, effundite coram illo corda vestra: Deus adiutor noster ~ in æternum'.
Veruntamen vani filij hominum, mēdaces filij hominum in stateris: vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum.
Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere: diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.
Semel locutus est Deus, duo hæc audiui, quia potestas Dei ~ est'; & tibi Dñe misericordia: ¶quia tu reddes vnicuique iuxta opera sua.
Psalmus Dauid cùm esset in deserto ᵃIdumææ'. 1 Reg. 22, 5.
Lat. LXII. Heb. LXIII.
DEus, Deus me' ad te de luce vigilo. Sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea
In terra deserta, & inuia, & inaquosa: sic in sancto apparui tibi, vt viderē virtutem tuam & gloriam tuam.
Quoniam melior est misericordia tua super vitas: labia mea laudabunt te.
Sic benedicam te in vita mea: & in nomine tuo leuabo manus meas.
Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea: & labijs exultationis laudabit os meum.
ᵃSic' memor fui tui super stratū meū, in matutinis ᵃmeditabor' in te: quia fuisti adiutor meus.
Et in velamento alarum tuarum exultabo, adhesit anima mea post te: me suscepit dextera tua.
Ipsi verò in vanum quæsierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ: tradentur in manus gladij, partes vulpium erunt.
ᵃRex verò lætabitur in Deo, ᵃlaudabūtur omnes qui turant' in eo, quia obstructum est os loquentium iniqua.
In finem, Psalmus Dauid.
Lat. LXIII. Heb. LXIIII.
EXaudi De' orationē meā cū deprecor: à timore inimici eripe animā meā.
Protexisti me à cōuentu malignantiū: à multitudine operantium iniquitatem.
ᵃQuia' exacuerūt vt gladium linguas suas, intenderunt arcum rem amaram:
Vt sagittent in occultis immaculatum.
Subitò sagittabunt eum, & non timebunt: firmauerūt sibi sermonē nequā.
Narrauerunt vt absconderent laqueos: dixerunt, Quis videbit eos?
Scrutati sunt iniquitates: defecerunt scrutantes ᵃscrutinio'.
Accedet homo ᵃad' cor altum: & exaltabitur Deus.
Sagittæ parunlorum factæ sunt plagæ eorum: & infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.
Conturbati sunt omnes qui videbant eos: & timuit omnis homo.
Et annuntiauerunt opera Dei: & facta eius intellexerunt.
Lætabitur iustus in Dño, & sperabit in eo: & laudabuntur omnes recti corde.
In finem, Psalmus Dauid, Canticum Aggæi, Ieremiæ, & Ezechiel ᵃpopulo trāsmigrationis' quādo incipiebat proficisci.
Lat. LXIIII. Heb. LXV.
TE decet hymnus Deus in Sion: & tibi reddetur votum in Ierusalem.
Exaudi orationem meam: ad te omnis caro venīet.
Verba iniquorum præualuerunt super nos: & impietatib. nostris tu propitiaberis.
Beatus quem elegisti & assumpsisti: ᵃinhabitabit' in atrijs tuis.
Replebimur in bonis dom' tuę: sanctū est templū tuū, mirabile in æquitate.
Exaudi nos Deus salutaris noster, spes omnium finium terræ, & in mari longè.
Præparans montes in virtute tua, accinctus potentia: qui conturbas profundum maris, sonum fluctuum eius.
Turbabuntur gentes, & timebūt qui habitant terminos à signis tuis: exitus matutini & ᵃvesperæ' delectabis.
Visitasti terram, & inebriasti eā: multiplicasti locupletare eam.
Flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum: quoniam ita est præparatio eius.
Rivos eius ᵃinebria', multiplica genimina eius: in stillicidijs eius lætabitur germinans.
Benedices coronæ anni benignitatis tuæ: & campi tui replebuntur hubertate.
Pinguescent speciosa deserti, & exultatione colles accingentur.
Induti sunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento: clamabūt, etenim hymnum dicent.
In finē, Cāticū psalmi ~ resurrectiōis'.
Lat. LXV. Heb. LXVI.
IVbilate Deo omnis terra, psalmum dicite nomini eius, date gloriā laudi ei'.
Dicite Deo, quàm terribilia sunt opera tua Dñe: in multitudine virtutis tuæ mētientur tibi inimici tui.
Omnis terra adoret te, & psallat tibi: psalmum dicat nomini tuo.
Venite, & videte opera Dei: terribilis in consilijs super filios hominum.
Qui cōuertit mare in aridā, in flumine pertransibūt pede: ibi lætabimur in ipso.
Qui dominatur in virtute sua in æternū, oculi eius super gentes respiciūt: qui exasperant non exaltentur in semetipsis.
Benedicite Gentes Deum nostrum, & auditam facite vocem laudis eius,
Qui posuit animā meā ad vitā: & non dedit in commotionem pedes meos.
Quoniam probasti nos Deus: igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.
Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro: imposuisti homines super capita nostra.
Transiuimus per ignem & aquam: & eduxisti nos in refrigerium.
Introibo in domum tuam in holocausta: reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea. Et locutum est os meū in tribulatione mea.
Holocausta medullata offeram tibi cū incenso arietum: offeram tibi boues cū hircis.
Venite, audite, & narrabo oēs qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.
Ad ipsum ore meo clamaui, & ᵃexultaui' sub lingua mea.
Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus.
Propterea exaudiuit Deus, ~ & attendit voci deprecationis meæ.
Benedictus Deus qui non amouit orationē meā, & misericordiā suam à me.
In finē, in hymnis Psalmus cātici ~ Dauid'.
Lat. LXVI. Heb. LXVII.
DEus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri:
Vt cognoscamus in terra viam tuam: in omnibus gentibus salutare tuum.
Confiteantur tibi populi Deus: confi-

ᵃSi 12 MS. R. Aug. G. H.C.
ᵃmeditabar R. G. Verū MS. H. & C. futurum legitur.
~ MS. H.C Additur autē à G.
ᵃlaudabitur omnis qui iurat 5 MS. R. Hil. Aug. G. H. C.
ᵃQui MS. R. Hil. G. In super H. & C. ad finē modū rectissimè transferes.
ᵃscrutinia 4 MS. R. G. Q. n.
ᵃ& 10 MS. R. G. H. C. Q. n.
ᵃde verbo peregrinationis. MS. Q. n.
ᵃhabitabit MS.
Inf. 107.
ᵃvesperæ R. G. H. C.
ᵃquia 12 MS. Text' lectio, G. H. et C. cōformie est.
~ 1 MS. R. G. H. C.
ᵃPermanebit 1 MS. R. Aug. G. H. Sūt Græci codices qui Textum lectionē ad sīstūt; quia non futuro διαμεμε-νῆ, sed præsenti tempore, διαμένει legunt.
ᵃcucurrerunt Q. n.
~ 1 MS. R. Aug. G. Q. n.
~ MS. R. G. H. C. Mat. 16, 27. Rom. 2, 6. 1 Cor. 3, 8. Gal. 6, 5.
ᵃIudæ, R. G. H. C.
Cæterum aut Textus aut legūt Aug. & G q.
ᵃinebrians 14 MS. Rvo Textu sa-ciunt Aug. Hil. G. H. C.
~ H.C.
ᵃexaltaui MS. Hil.
Aug. R. G.
ᵃexaltatus est H.
ᵃlaus eius G.
~ MS. R. G. H. C.
~ H.C.

teantur tibi populi omnes.
Extentur & exultent gentes, quoniam ᵃiudicas' populos in æquitate, & gentes in terra ᵃdirigis'.
Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes, terra dedit fructum suum.
Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ.
In finem, Psalmus cantici ipsi Dauid. Lat. LXVII. Heb. LXVIII.
EXurgat Deus, & dissipentur inimici eius: & fugiant qui oderunt eum, à facie eius.
Sicut deficit fumus, deficiãt: sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.
Et iusti epulentur, ←&'exultent in cõspectu Dei: ←&'delectentur in lætitia.
Cantate Deo, psalmum dicite nomini eius: iter facite ei qui ascendit super occasum: Dominus nomen illi.
*Exultate in conspectu eius, ←turbabuntur à facie eius', patris orphanorũ, & iudicis viduarum.
Deus in loco sancto suo: Deus←qui' inhabitare facit vnius moris in domo:
Qui educit vinctos in fortitudine, similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris.
Deus cùm egredereris in conspectu populi tui, cùm pertransires in deserto:
Terra mota est, etenim cæli distillauerunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Israel.
Pluuiam voluntariã segregabis, Deus, hæreditati tuæ: & infirmata est, tu verò perfeciti eam.
Animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.
Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa.
Rex virtutum dilecti dilecti: & speciei domus diuidere spolia.
Si dormiatis inter medios cleros, pẽnæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.
Dum discernit cælestis reges super eã, nine dealbabuntur in Selmon: mons Dei, mons pinguis.
Mons coagulatus, mons pinguis: vt quid suspicamini montes coagulatos?
Mõs in quo beneplacitũ est Deo habitare in eo: etenim Dñs habitabit in finẽ.
Currus Dei decem millibus multiplex, ᵃmilia lætantium: Dominus in eis in Sinai in sancto.
‖Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, accepisti dona in hominibus:
Etenim non credentes, ᵃinhabitare' Dominum Deum.
Benedictus Dominus die quotidie: prosperum iter faciet nobis, Deus salutarium nostrorum.
Deus noster Deus saluos faciendi: & Domini Domini exitus mortis.
Veruntamen Deus confringet capita inimicorum suorum: verticẽ capilli perambulantium in delictis suis.
Dixit Dominus, Ex Basan conuertam, conuertam in ᵃprofundum' maris:
Vt intingatur pes tuus in sanguine: lingua canum tuorum ex inimicis, ab ipso.
Viderunt ingressus tuos Deus, ingressus Dei mei, regis mei qui est in sancto.
Præuenerunt principes coniuncti psalentibus, in medio iuuẽcularum tympanistriarum.
In ecclesiis benedicite Deo Domino, de fontibus Israel.
Ibi Ben-iamin adolescentulus in mẽtis excessu.
Principes Iuda, duces eorum: principes Zabulon, principes Nephthali.
Manda, Deus, virtuti tuæ: cõfirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis.
A templo tuo in Ierusalem, tibi offerẽt reges munera.
Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorũ: vt excludant eos qui probati sunt argento.
Dissipa gentes, quæ bella volunt: venient legati ex Aegypto: Aethiopia præueniet manus eius Deo.
Regna terræ cantate Deo: psallite Domino, ←psallite Deo', qui ascendit super cælum cæli, ad Orientem.
Ecce dabit voci suæ vocẽ virtutis, date gloriam Deo, super Israel magnificentia eius, & virtus eius in nubibus.
Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israël ipse dabit virtutem & fortitudinẽ plebi suæ, benedictus Deus.
In finẽ, ᵖ iis qui cõmutabitur' Dauid. Lat. LXVIII. Heb. LXIX.
SAluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animã meam.
Infixus sum in limo profundi: & nõ est subsistentia. Veni in altitudinem maris: & tempestas demersit me.
Laboraui clamans: raucæ factæ sunt fauces meæ: defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum.
Multiplicati sunt super capillos capitis mei qui oderunt me gratis.
Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei iniustè: quæ non rapui, tunc exoluebam.
Deus tu scis insipiẽtiam meam: & delicta mea à te non sunt abscondita.
Non erubescant in me qui expectant te Domine, Domine virtutum.
Non confundantur super me qui quærunt te, Deus Israel.
Quoniam propter te sustinui opprobrium: operuit confusio faciem meam.
Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ.
Quoniam zelus domus tuæ comẽdit me: & ‖opprobria exprobrãtium tibi, ceciderunt super me.
Et operui in ieiunio animam meam:

ᵃindicabis R. G. H. C.
Forte tamen pro noster scripsit, ᵃ ἡμῶν legit.
ᵃdirigens MS. R. G. H. C.
Eph. 4, 8.
ᵃhabitare MS.
ᵃprofundis 1 MS. G. H. C.
ᵃprofundo MS. Q. n.
←R. G. H. C. Non est, scribit Suida Hier. in libris antichristi, sed abelo prænotatũ. ipsi 2 MS. G. H. Quòd verò à quibusdã additur psalmus, in codice Vaticano Græco, in textu Hebræo, in paraphrasi Chaldæa, nõ leg. tur.
Isa. 2, 17. Rom. 15, 3.

& factum

& factum est in opprobrium mihi.
Et posui vestimẽtum meum cilicium: & factus sum illis in parabolam.
Aduersùm me loquebantur qui sedebant in porta: & in me psallebant qui bibebant vinum.
Ego verò orationem meam ad te Domine: tempus beneplaciti Deus.
In multitudine misericordiæ tuæ exaudi me, in veritate salutis tuæ:
Eripe me de luto, vt non infigar: libera me ab iis qui oderunt me, & de profundis aquarum.
Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum: neque vrgeat super me puteus os suum.
Exaudi me Dne, quoniam benigna est misericordia tua: secundum multitudinem miserationum tuarũ respice in me.
Et ne auertas faciẽ tuam à puero tuo: quoniam tribulor, velociter exaudi me.
Intende animæ meæ, & libera eam: propter inimicos meos eripe me.
Tu scis improperium meum, & confusionem meam, & reuerentiam meam.
In conspectu tuo sunt omnes ᵃqui tribulant' me, improperium expectauit cor meum, & miseriam.
Et sustinui qui simul contristaretur, & nõ fuit: & qui cõsolaretur, & nõ inueni.
Et dederunt in ᵃescam meam' fel: ‖ & in siti mea potauerunt me aceto.
Fiat mensa eorũ coram ipsis in laqueũ, & in ᵃretributiones', & in scandalum.
Obscurentur oculi eorum nè videant: & dorsum eorum semper incurua.
Effunde super eos iram tuam: & furor iræ tuæ comprehendat eos.
‖Fiat habitatio eorũ deserta: & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.
Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt: & super dolorem vulnerum meorum addiderunt.
Appone iniquitatẽ super iniquitatem eorum: & nõ intrent in ᵃiustitiam tuam'.
Deleantur de Libro viuentium: & cum iustis non scribantur.
Ego sum pauper & dolens: salus tua Deus susceperit me.
Laudabo nomen Dei cũ cantico: ←&' magnificabo eum in laude:
Et placebit Deo super vitulum nouellum cornua producentem & vngulas.
Videant pauperes & lætentur: quærite Deum, & viuet anima vestra:
Quoniam exaudiuit pauperes Dominus: & vinctos suos non despexit.
Laudent illum cæli & terra, mare, & omnia reptilia in eis.
Quoniam Deus saluam faciet Sion: & ædificabuntur ciuitates Iudæ.
Et inhabitabunt ibi, & hæreditate acquirent eam.
Et semen seruorum eius ᵃpossidebit' eam, & qui diligunt nomen eius habitabunt in ea.

ᵃtribulãtes MS. Aug. G. Ma. 27, 48. Mar. 15, 36
ᵃescã mea MS. Similiter Texti, legit Aug.
ᵃretributionem 2 MS. R. Hil. Augusti. G. Pro Textu verò, H. facinnt. Act. 1, 20.
ᵃiustitia tua MS. R. Aug. G.
←MS. R. Hier. Aug. G. Additur autem ab Hil. ac H. & C. libris.
ᵃpossidebunt MS. Aug. G. H.

1 In finem, Psalmus Dauid, in rememorationẽ←quòd saluum fecerit ᵃeũ' Dñs'. Lat. LXIX. Heb. LXX.
2 DEus in adiutorium meum intende: Domine ad adiuuãdum me, festina.
3 Confundantur, & reuereãtur, qui quærunt animam meam:
4 Auertantur retrorsum & erubescant, qui volunt mihi mala.
Auertantur ᵃtarim erubescentes: qui dicunt mihi, Euge, euge.
5 Exultent & lætentur in te omnes qui quærunt te: & dicant semper, Magnificetur Dominus, qui diligũt salutare tuum.
6 Ego verò egenus & pauper sum: Deus adiuua me.
Adiutor meus & liberator meus es tu: Domine ne moreris.
Psalmus Dauid, filiorum Ionadab, & priorum captiuorum*.
Lat. LXX. Heb. LXXI.
1 IN te Domine speraui, non confundar
2 in æternum: in iustitia tua libera me, & eripe me.
Inclina ad me aurem tuã, & salua me.
3 Esto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum: vt saluum me facias,
Quoniam firmamẽtum meum, & refugium meum es tu.
4 Deus meus eripe me de manu peccatoris, ←&'de manu contra legem agentis & iniqui:
5 Quoniam tu es patientia mea Domine, Domine spes mea à iuuentute mea.
6 In te cõfirmatus sum ex vtero: de vẽtre matris meæ tu es protector meus:
7 In te cantatio mea semper. tamquam prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis.
8 Repleatur os meũ laude vt cãtem gloriam tuã, tota die magnitudinem tuam.
9 Ne proicias me in tempore senectutis: cũ ᵃdefecerit' virt' mea, ne derelinquas me:
10 Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in vnum,
11 Dicentes, Deus dereliquit eum: persequimini, & comprehendite eum: quia non est qui eripiat.
12 Deus ne elongeris à me: Deus meus in auxilium meum respice.
13 Confundantur & deficiant detrahentes animæ meæ: operiantur cõfusione & pudore qui quærunt mala mihi.
14 Ego autẽ semper sperabo: & adiiciam super omnem laudem tuam.
15 Os meum annũtiabit iustitiam tuam: tota die salutare tuum.
Quoniam non cognoui literaturam,
16 introibo in ᵃpotentias' Domini: Domine memorabor iustitiæ tuæ solius.
17 Deus docuisti me à iuuentute mea: & vsq; nunc pronuntiabo mirabilia tua.
18 Et vsq; in senectam & senium, Deus, ne derelinquas me,
Donec annuntiem brachium tuum generationi

*Anepigrapha apud Hebræos G. Sup. 30, 2.
←MS. R. Aug. G. H. C.
ᵃme 4 MS. R. G.
←H. C. Vide tur & Hil. ar. non legisse.
Sup. 34, 23. 39, 14.
Sup. 34, 26. Inf. 70, 13.
ᵃdeficiet MS. Aug. C.
ᵃpotentias 12 MS. Hieron. H. Numerus verò singularis est Aug. G. & C.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nerationi omni quæ ventura est:
Potentiam tuam & iustitiam tuam, Deus, vsque in altissima quæ fecisti magnalia. Deus quis similis tibi?
Quantas' ostendisti mihi tribulationes multas, & malas: & conuersus viuificasti me: & de abyssis terræ iterum reduxisti me:
Multiplicasti magnificentiam tuam: & conuersus consolatus es me.
Nam & ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam, Deus psallam tibi in cithara, sanctus Israel.
Exultabunt labia mea cùm cantauero tibi: & anima mea quam redemisti.
Sed & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam: cùm confusi & reueriti fuerint qui quærunt mala mihi.

¶ Psalmus in Salomonem.

Lat. LXXI. Heb. LXXII.

DEus iudicium tuum regi da: & iustitiam tuam filio regis.
Iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio.
Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam.
Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum: & humiliabit calumniatorem.
Et permanebit cum Sole & ante lunam in generationem & generationem.
Descendet sicut pluuia in vellus: & sicut stillicidia stillantia super terram.
Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis: donec auferatur luna.
Et dominabitur a mari vsque ad mare: & a flumine vsque ad terminos orbis terrarum.
Coram illo procident Aethiopes: & inimici eius terram lingent.
Reges Tharsis & insulæ munera offerent: reges Arabū & Saba dona adducēt:
Et adorabunt eum omnes reges eius: omnes gentes seruient ei:
Quia liberabit pauperem a potente, & pauperem cui non erat adiutor.
Parcet pauperi & inopi: & animas pauperum saluas faciet.
Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomē eorum coram illo.
Et viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipso semper: tota die benedicent ei.
Et erit firmamentum in terra in summis montium, superextolletur super Libanum fructus eius: & florebunt de ciuitate sicut fœnum terræ.
Sit nomen eius benedictum in secula: ante Solem permanet nomen eius.
Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ: omnes gētes magnificabunt eum.
Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus:
Et benedictum nomen maiestatis eius in æternum, & replebitur maiestate eius omnis terra: fiat, fiat.
Defecerunt laudes Dauid filij Iesse.

Psalmus Asaph.

Lat. LXXII. Heb. LXXIII.

QVàm bonus Israel Deus his qui recto sunt corde!
Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei.
Quia zelani super iniquos, pacem peccatorum videns.
Quia non est respectus morti eorum: & firmamentum in plaga eorum.
In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur:
Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua.
Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis.
Cogitauerunt, & locuti sunt nequitiam: iniquitatē in excelso locuti sunt.
Posuerunt in cælum os suum: & lingua eorum transiit in terra.
Ideo conuertetur populus meus hic: & dies pleni inuenientur in eis.
Et dixerunt, Quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso?
Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo, obtinuerunt diuitias.
Et dixi, Ergo sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas:
Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.
Si dicebam, Narrabo sic: ecce nationem filiorum tuorum reprobaui.
Existimabam vt cognoscerem, hoc, labor est ante me,
Donec intrem in sanctuariū Dei: & intelligam in nouissimis eorum.
Verumtamē propter dolos posuisti eis: deiecisti eos dum allcuarentur.
Quomodo facti sunt in desolationem! subitò defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam.
Velut somnium surgentium Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.
Quia inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt: & ego ad nihilum redactus sum, & nescivi.
Vt iumentum factus sum apud te: & ego semper tecum.
Tenuisti manum dexteram meam: & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.
Quid enim mihi est in cælo? & à te quid volui super terram?
Defecit caro mea & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternū.
Quia ecce, qui elongant se à te, peribunt: perdidisti omnes qui fornicantur abs te.
Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam:
Vt annuntiem omnes prædicationes tuas in portis filiæ Sion.

Intellectus Asaph'.

Lat. LXXIII. Heb. LXXIIII.

VT quid Deus repulisti in finem: iratus est furor tuus super oues pascuæ tuæ?
Memor esto congregationis tuę, quam possedisti ab initio.
Redemisti virgā hæreditatis tuæ: mōs Sion in quo habitasti in eo.
Leua manus tuas in superbias eorum in finem: quanta malignatus est inimicus in sancto!
Et gloriati sunt qui oderunt te: in medio solennitatis tuæ.
Posuerūt signa sua, signa: & non cognouerunt sicut in exitu' super summū.
Quasi in sylua lignorū securibus exciderunt ianuas eius in idipsum: in securi & ascia deiecerunt eam.
Incenderūt igni sanctuariū tuum: in terra polluerūt tabernaculū nominis tui.
Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul: Quiescere faciamus' omnes dies festos Dei a terra.
Signa nostra nō vidimus, iam non est propheta: & nos non cognoscet amplius.
Vsquequo Deus improperabit inimicus, irritat aduersarius nomē tuū in finē?
Vt quid auertis manū tuam, & dexteram tuam de medio sinu tuo in finem?
Deus autem rex noster ante sęcula: operatus est salutem in medio terræ.
Tu confirmasti in virtute tua mare: contribulasti capita draconum in aquis.
Tu confregisti capita draconis: dedisti eum escam populis Aethiopum.
Tu dirupisti fontes & torrentes: tu siccasti fluuios Ethan.
Tuus est dies, & tua est nox: tu fabricatus es auroram & Solem.
Tu fecisti omnes terminos terræ: æstatem & ver tu plasmasti ea.
Memor esto huius, inimicus improperauit Domino: & populus insipiens incitauit nomen tuum.
Ne tradas bestiis animas confitentes tibi: & animas pauperum tuorum ne obliniscaris in finem.
Respice in testamentum tuum: quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.
Ne auertatur humilis factus confusus: pauper & inops laudabunt nomen tuum.
Exurge Deus, iudica causam tuam: memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die.
Ne obliniscaris voces inimicorū tuorum: superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper.

In finem, ne corrūpas, Psalmus ipsi Asaph. Lat. LXXIIII. Heb. LXXV.

CONfitebimur tibi Deus: confitebimur, & inuocabimus nomen tuum.
Narrabimus mirabilia tua: cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo.
Liquefacta est terra, & omnes qui habitāt in ea: ego cōfirmaui columnas eius.
Dixi iniquis, Nolite iniquè agere: & delinquentibus, Nolite exaltare cornu:
Nolite extollere in altū cornu vestrū: nolite loqui aduersus Deum iniquitatē,
Quia neque ab Oriente, neq; ab Occidente, neque à desertis montibus: quoniam Deus iudex est.
Hunc humiliat, & hunc exaltat: quia calix in manu Domini vini meri plenus misto. Et inclinauit ex hoc in hoc: verumtamen fex eius non est exinanita: bibent omnes peccatores terræ.
Ego autem annuntiabo in seculū: cantabo Deo Iacob.
Et omnia cornua peccatorum cōfringam: & exaltabuntur cornua iusti.

In finē in Maudibus, Psalmus Asaph, canticum ad Assyrios.

Lat. LXXV. Heb. LXXVI.

NOtus in Iudæa Deus: in Israel magnum nomen eius.
Et factus est in pace locus eius: & habitatio eius in Sion.
Ibi confregit potentias arcum, scutum, gladium, & bellum.
Illuminans tu mirabiliter à mōtib. æternis: turbati sunt omnes insipiētes corde.
Dormierūt somnū suū: & nihil inuenerūt oēs viri diuitiarū in manib. suis.
Ab increpatione tua Deus Iacob dormitauerunt qui ascenderunt equos.
Tu terribilis es, & quis resistet tibi? ex tunc ira tua.
De cælo auditum fecisti iudicium: terra tremuit & quieuit,
Cùm exurgeret in iudicium Deus, vt saluos faceret omnes mansuetos terræ.
Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi.
Vouete, & reddite Dño Deo vestro: oēs qui in circuitu eius affertis munera
Terribili & ei qui aufert spiritum principum, terribili apud reges terræ.

In finem pro Idithun, Psalmus Asaph. Lat. LXXVI. Heb. LXXVII.

VOce mea ad Dñm clamaui: voce mea ad Deum, & intendit mihi.
In die tribulationis mex Deum exquisiui, manibus meis nocte contra eum: & non sum deceptus.
Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum: & defecit spiritus meus.
Anticipauerunt vigilias oculi mei: turbatus sum, & non sum locutus.
Cogitaui dies antiquos: & annos æternos in mente habui.
Et meditatus sum nocte cum corde meo: & exercitabar, & scopebam spiritum meum.
Nūquid in æternum proiiciet Deus, aut' no apponet vt complacitior sit adhuc?
Aut in hne misericordiam suā abscindet, a generatione in generationem?

* sic MS q. ¶ Quanta MS. Altera lectionem Aug. sequitur, eadem. Græcus Textus asserit: Hebraus verò, tam hāc quā illa suscipit. exquo alij Qui transferunt. — 4 MS. Hier. Aug. G. q. Atque quid aliud huic titulo adiciunt.

¶ generationum 2 MS. R. Hieron. Aug. G. H. C. Isa. 60, 6. Mat. 2, 11. ¶ terræ MS R. G. Verū ab H. et C. non agnoscitur ęstq; Hieronymus superfluū. ¶ liberauit MS. R. Augu. G. Textus aut', H. & C. consonat. ¶ orabunt 1 MS. Aug. Q. n. — MS. R. G. H. C. ¶ fumentū 1 MS. Q. n. ¶ fluctus o. * Deus G. q. H. C. Atque ipsud præteriit tēdum non esse. Hieronymus docet.

20 Defecerunt laudes Dauid filij Iesse. ἐτῶ δαὰφ
1 Psalmus Asaph.

Lat. LXXII. Heb. LXXIII.

QVàm bonus Israel Deus his qui recto sunt corde!
2 Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei.
3 Quia zelani super ¶ iniquos, pacem peccatorum videns. ¶ iniquis MS. Hier.
4 Quia non est respectus morti eorum: & firmamentum in plaga eorum.
5 In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur:
6 Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua.
7 Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis.
8 Cogitauerunt, & locuti sunt ¶ nequitiam: iniquitatē in excelso locuti sunt. ¶ in nequitia MS. R. G. H.
9 Posuerunt in cælum os suum: & lingua eorum transiit in terra.
10 Ideo conuertetur populus meus hic: & dies pleni inuenientur in eis.
11 Et dixerunt, Quomodo ¶ scit Deus, & si est scientia in excelso? ¶ sciuit 3 MS. R. Aug. G. H.
12 Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo, obtinuerunt diuitias.
13 Et dixi, Ergo sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas:
14 Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.
15 Si dicebam, Narrabo sic: ecce nationem filiorum tuorum reprobaui.
16 * Existimabam vt cognoscerem, hoc, labor est ante me, * Et MS. R. Aug. G. H. C.
17 Donec intrem in sanctuariū Dei: & intelligam in nouissimis eorum. — Hier. ad Sunniam, H. C.
18 Verumtamē propter dolos posuisti eis: deiecisti eos dum allcuarentur.
19 Quomodo facti sunt in desolationem! subitò defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam.
20 Velut somnium surgentium Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.
21 Quia inflammatum est cor meum, &
22 renes mei commutati sunt: & ego ad nihilum redactus sum, & nescivi.
23 Vt iumentum factus sum apud te: & ego semper tecum.
24 Tenuisti manum dexteram meam: & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.
25 Quid enim mihi est in cælo? & à te quid volui super terram?
26 Defecit caro mea & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternū.
27 Quia ecce, qui elongant se à te, peribunt: perdidisti ¶ omnes qui fornicantur abs te. ¶ omnem qui fornicatur MS. R. Aug. G. H. Numero autem multitudinis expressit G.
28 Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam:
Vt annuntiem omnes prædicationes tuas in portis filiæ Sion.

¶ Intel-

¶ Textus non habet κατακύσωμεν, vt quidam putant, sed κατακύσωμεν, id est, Incendamus. Hieron. Luc. 1, 70. ¶ salutes MS. H. C. Textus aut' lectio, Aug. & G. cōformis est

¶ animam confitentē 16 MS. R. Augu. G. Q. n. — MS. R. Aug. G. H. C.

¶ disperdas 5 MS. Vtrū uis ex G. & H. verās liceat. τοῦ ἀσάφ.

Aut obliuiscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas?
Et dixi, Nunc cœpi: hæc mutatio dexteræ Excelsi.
Memor fui operum Domini: quia memor ero ab initio mirabilium tuorum,
Et meditabor in omnibus operibus tuis: & in adinuentionibus tuis exercebor.
Deus in sancto via tua: quis Deus magnus sicut Deus noster? tu es Deus qui facis mirabilia.
Notã fecisti in populis virtutem tuã: redemisti in brachio tuo populum tuũ, filios Iacob & Ioseph.
Viderũt te aquæ Deus, viderũt te aquæ: & timuerunt, & turbatæ sunt abyssi.
Multitudo sonitus aquarum: vocem dederunt nubes.
Etenim sagittæ tuæ transeunt: vox tonitrui tui in rota.
Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ: commota est & contremuit terra.
In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis: & vestigia tua nõ cognoscentur.
Exo.14,19. ‖Deduxisti sicut oues populum tuum
ᵃpopulus MS.Aug. Sup.48,5. Mat.13,35. ᵇparabola MS. H. C. Suffragantur autem Textui Hier. Aug. Græca lectio, & Euangelista citatio.
in manu Moysi & Aaron.

Intellectus Asaph. 1

Lat. LXXVII. Heb. LXXVIII.

ATtédite ᵃpopule meᵇlegẽ meã: inclinate aurẽ ventrã in verba oris mei.
‖Aperiam in ᵇparabolis os meum: loquar propositiones ab initio.
Quãta audiuimus & cognouimus ea: & patres nostri narrauerunt nobis.
Non sunt occultata à filiis eorum, in ᵃgeneratione altera'.
Narrantes laudes Domini, & virtutes eius, & mirabilia eius quæ fecit.
Et suscitauit testimonium in Iacob: & legem posuit in Israël.
Quanta mãdauit patribus nostris nota facere ea filiis suis:
ᵃgeneratio nem alterã MS. G. Illud sequentibus apte conuenit: Ut possit In generationem alteram narrare, &c.
vt cognoscat generatio altera.
Filij qui nascẽtur, & exurgent, & narrabunt filiis suis,
Vt ponãt in Deo spẽ suã, & nõ obliuiscãtur operũ Dei, & mãdata eius exquirãt,
Ne fiant sicut patres eorum, generatio praua & exasperans,
Generatio quæ non direxit cor suũ, & non est creditus cum Deo spiritus eius.
Filij Ephrem intendentes & mittentes arcum: conuersi sunt in die belli.
Non custodierunt testamentum Dei: & in lege eius noluerunt ambulare.
Et obliti sunt benefactorum eius, & mirabilium eius quæ ostenderat eis.
Coram patribus eorum fecit mirabilia in Terra Aegypti, in campo Taneos.
‖Interrupit mare, & perduxit eos: & statuit aquas quasi in vre.
‖Et deduxit eos in nube diei: & tota nocte in illuminatione ignis.
‖Interrupit petram in eremo: & adaquauit eos velut in abysso multa.
Et eduxit aquam de petra: & ᵃdeduxit quasi eos velut in abyssum multa.
Et eduxit aquam de petra: & ᵃdeduxit tamquam flumina aquas.
Et apposuerunt adhuc peccare ei: in ᵃira' excitauerũt Excelsum in inaquoso.
Et tentauerũt Deum in cordibus suis, vt peterent escas animabus suis.
‖Et malè locuti sunt de Deo: dixerũt, Numquid poterit Deus parare mensam in deserto?
‖Quoniam percussit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt: Numquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo?
Ideò audiuit Dñs, & distulit: & ignis accensus est in Iacob, & ira ascendit in Israël:
Quia non crediderunt in Deo, nec sperauerunt in salutari eius,
Et mandauit nubibus désuper, & ianuas cæli aperuit.
‖Et pluit illis manna ad manducandũ, & panem cæli dedit eis.
‖Panem angelorũ manducauit homo: cibaria misit eis in abundantia.
‖Transtulit Austrum de cælo: & induxit in virtute sua Africum.
Et pluit super eos sicut pulueré carnes: & sicut arenam maris volatilia pennata,
Et ceciderunt in medio castrorum eorum, circa tabernacula eorum.
Et manducauerunt & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis.
non sunt fraudati à desiderio suo.
‖Adhuc esca eorum erant in ore ipsorum: & ira Dei ascendit super eos,
Et occidit pingues eorum, & electos Israël impediuit.
In omnibus his peccauerunt adhuc: & non crediderunt in mirabilibus eius.
Et defecerunt in vanitate dies eorum: & anni eorum cum festinatione.
Cũ occideret eos, quærebant eũ: & reuertebãtur, & diluculo veniebãt adᵃeũ'.
Et rememorati sunt quia Deus adiutor est eorum: & Deus excelsus redemptor eorum est.
Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei:
Cor autẽ eorũ nõ erat rectũ cũ eo: nec fideles habiti sunt in testamento eius.
Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum: & non disperdet eos.
Et ᵃabundauit vt auerteret iram suam: & non ᵇaccendit omnem iram suam:
Et recordatus est quia caro sunt: spiritus vadens, & non rediens.
Quoties exacerbauerũt eum in deserto, ta irã concitauerũt eum in inaquoso?
Et conuersi sunt, & tentauerunt Deum: & sanctum Israël exacerbauerunt.
Non sunt recordati manus eius, die qua redemit eos de manu tribulantis,
Sicut posuit in Aegypto signa sua, & prodigia sua in campo Taneos.
‖Et conuertit in sanguinem flumina eorum, & imbres eorum, ne biberent.
‖Misit in eos ᵃcynomyiam', & comedit eos: & ranam, & disperdidit eos.
‖Et dedit ærugini fructus eorum: & labores eorum locustæ.
‖Et occidit in grandine vineas eorum: & moros eorum in pruina.
‖Et tradidit grandini iumenta eorum: & possessionem eorum igni.
Misit in eos iram indignationis suæ: indignationem, & iram, & tribulationem: ᵃimmissiones' per angelos malos.
Viam fecit semitæ iræ suæ, ᵃnõ pepercit à morte animabus eorum: & iumenta eorum in morte conclusit.
‖Et percussit omne primogenitum in Terra Aegypti: primitias ᵃomnis laboris' eorum in tabernaculis Cham.
‖Et abstulit sicut oues populum suum: & perduxit eos tanquã gregẽ in deserto.
Et ᵃduxit eos in spe, & nõ timuerunt: & ᵇinimicos eorum operuit mare.
Et induxit eos in mõte sanctificationis suæ, montẽ quẽ acquisiuit dextera eius.
‖Et eiecit à facie eorũ Gẽtes: & sorte diuisit eis terrã in funiculo distributionis:
Et habitare fecit in tabernaculis eorũ tribus Israël.
Et tẽtauerũt, & exacerbauerũt Deũ excelsum: & testimonia eius nõ custodierũt.
Et auerterunt se, & nõ seruauerunt pactum: quemadmodum patres eorum, cõuersi sunt in arcum prauum.
*In iram concitauerunt eum in collibus suis: & in sculptilibus suis ad æmulationem eum prouocauerunt.
Audiuit Deus, & spreuit: & ad nihilum redegit valde Israël.
‖Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculũ suũ vbi habitauit in hominibus.
‖Et tradidit in captiuitatem virtutem eorum: & pulchritudinem eorũ in manus inimici.
Et conclusit in gladio populum suum: & hæreditatem suam spreuit.
Iuuenes eorum comẽdit ignis: & virgines eorum non sunt lamentatæ.
Sacerdotes eorũ in gladio ceciderũt: & viduæ eorum non ᵃplorabantur'.
Et excitatus est tanquã dormiẽs, Dñs, tanquam potens crapulatus à vino:
Et percussit inimicos suos in posteriora: opprobrium sempiternum dedit illis.
Et repulit tabernaculum Ioseph: & tribum ᵃEphraim' non elegit:
Sed elegit tribum Iuda, montem Sion quem dilexit.
Et ædificauit sicut ᵃunicornũ' sanctificiũ suũ in terra, quã fundauit in secula.
‖Et elegit Dauid seruum suum, & sustulit eum de gregibus ouium: de post fœtantes accepit eum,
Pascere Iacob seruum suum, & Israël hæreditatem suam.
Et pauit eos in innocentia cordis sui: & in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

Psalmus Asaph. 1

Lat. LXXVIII. Heb. LXXIX.

edit eos:

Exo.10. 13. Exo.9, 23. ᵃMS. R. G.H. Additur autẽ à C. Exo.9, 3. ᵃimmissionem MS. R. Hier. G. H. C. *& 6 MS. R. Aug. G. Omittitur verò à Gg H. & C. Ex.12, 29. ᵃlaborum 4 MS. Aug. H. C. Textus autẽ lectio, consonat G. Ex.13, 18. ᵃdeduxit MS. Aug. G. H. Ex.14,27. Ios.11, 7. *Et MS. R. Aug. G. H. C. Iere.7,12. 1Re.4, 2. ᵃplorabũtur MS. Hier. R. G. ᵇflebit H. ᶜnon sufficientes quæ flebũt. (non sufficerunt lachrymæ. C.) ᵃEffrẽ MS. ᵇEphrem Aug. ᵃunicornis MS. idque conformiter G. μονοκέρωτος. Et C. קרנא דרמים Verum, H. est numero plurali, רמים & Aug. Vnicornium. 1 Reg. 16.

DEus, venerunt Gentes in hæreditatẽ tuam, polluerũt templum sanctum tuum: posuerunt Ierusalem in pomorum custodiam.
Posuerunt morticina seruorum tuorum escas volatilibus cæli: carnes sanctorum tuorum bestiis terræ.
Effuderunt sanguinem eorũ tanquam aquam in circuitu Ierusalem: & non erat qui sepeliret.
Facti sumus opprobrium vicinis nostris: subsannatio & illusio his qui in circuitu nostro sunt.
Vsquequo Domine irascẽris in finem, accendetur velut ignis zelus tuus?
Effunde iram tuam in Gentes quæ te non nouerunt: & in regna quæ nomen tuum non inuocauerunt:
Quia comederũt Iacob: & locum eius desolauerunt.
‖Ne memineris iniquitatũ nostrarum antiquarũ, citò anticipent nos misericordiæ tuæ: quia pauperes facti sumᵃ nimis.
Adiuua nos Deus salutaris noster: & propter gloriam nominis tui ᵃDomine libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum:
Ne fortè dicant in Gentibus, Vbi est Deus eorum? & innotescat in nationibus coram oculis nostris.
Vltio sanguinis seruorum tuorum qui effusus est: introeat in conspectũ tuo gemitus compeditorum.
Secundum magnitudinem brachij tui posside filios mortificatorum.
Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum: improperium ipsorum quod exprobrauerunt tibi Domine.
Nos autem populus tuus & oues pascuæ tuæ confitebimur tibi in seculum,
In generationem & generationem annuntiabimus laudem tuam.
In finem, pro iis qui commutabuntur, testimonium ᵃ Asaph', Psalmus.

Lat. LXXIX. Heb. LXXX.

QVi regis Israël, intende: qui deducis ᵃvelut ouem' Ioseph.
Qui sedes super cherubim, manifestare coramᵃEphraim, ᵇet Beniamin & Manasse.
Excita potentiam tuam, & veni vt salvos facias nos.
Deus conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.
Domine Deus virtutum, quousq; irascẽris super orationem serui tui?
Cibabis nos pane lachrymarũ: & potũ dabis nobis in lachrymis in mensura?
Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris: & inimici nostri subsannauerunt nos.
Deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.
Vineam de Aegypto transtulisti: eiecisti Gentes, & plantasti eam.
Dux itineris fuisti in cõspectu eius, & plãtasti radices eius, & implenit terram

Operuit montes vmbra eius: & arbusta eius cedros Dei. 11
Extendit palmites suos vsque ad mare: & vsque ad flumen propagines eius. 12
Vt quid destruxisti maceriam eius, & vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam? 13
Exterminauit eã aper de sylua: & singularis ferus' depastus est eam. 14
Deus virtutum conuertere: respice de cælo, & vide, & visita vineam istam. 15
Et perfice eam quam plantauit dextera tua: & super filium – hominis' quem cõfirmasti tibi. 16
Incensa igni & suffossa ab increpatione vultus tui peribunt. 17
Fiat man⁹ tua super virũ dexteræ tuæ: & super filiũ hominis quẽ cõfirmasti tibi. 18
Et non discedimus à te: viuificabis nos, & nomen tuum inuocabimus. 19
Domine Deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus. 20
In finem pro torcularibus – Psalmus' ipsi Asaph, – quinta sabbathi'.
Lat. LXXX. *Heb.* LXXXI.
EXultate Deo adiutori nostro: iubilate Deo Iacob. 2
Sumite psalmum, & date tympanum: psalterium iucundum cum cithara. 3
Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die solennitatis ᵛvestræ', 4
Quia præceptum – ᵛin' Israël est, & iudicium Deo Iacob. 5
¶ Testimoninm in Ioseph posuit illud, cùm exiret de Terra Aegypti: linguam quam non nouerat audiuit. 6
Diuertit ab oneribus dorsum eius: manus eius in cophino seruierunt. 7
In tribulatione inuocasti me, & liberaui te; exaudiui te in abscõdito tẽpestatis: ¶ probaui te apud aquam cõtradictionis. 8
¶ Audi populus meus, & cõtestabor te: Israël si audieris me, nõ erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum. 9
Ego enim sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de Terra Aegypti, dilata os tuũ, & implebo illud. 10
Et non audiuit populus meus vocem meam: & Israël non intendit mihi. 11
Et dimisi eos secundũ desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis. 12
¶ Si populus meus audisset me, Israel si in viis meis ambulasset: 13
Pro nihilo forsitã inimicos eorum humiliassem: & super tribulãtes eos misissem manum meam. 14
Injuriæ Domini mentiti sunt ei: & erit tempus eorum in ᵛsecula'. 15
Et cibauit eos ex adipe frumenti: & de petra, melle saturauit eos. 16
Psalmus Asaph. 17
Lat. LXXXI. *Heb.* LXXXII.
DEus stetit in synagoga deorum: in medio autem deos diudicat. 1
Vsquequo iudicatis iniquitatem: & facies peccatorum sumitis? 2
Iudicate egeno & pupillo: humilem & pauperem iustificate. 3
¶ Eripite pauperem: & egenum de manu peccatoris liberate. 4
Nescierunt, neque intellexerũt, in tenebris ambulant: mouebuntur omnia fundamenta terræ. 5
¶ Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi oẽs. 6
Vos autẽ sicut homines moriemini: & sicut vnus de principibus cadetis. 7
Surge Deus, iudica terram: quoniam tu hæreditabis in omnibus Gentibus. 8
Canticum Psalmi ᵛ Asaph'. 1
Lat. LXXXII. *Heb.* LXXXIII.
DEus quis similis erit tibi? ne taceas, neque compescaris Deus, 2
Quoniam ecce inimici tui sonuerunt: & qui oderunt te, extulerunt caput. 3
Super populum tuum malignauerunt consilium: & cogitauerunt aduersus sanctos tuos. 4
Dixerunt, Venite, & disperdamus eos de gente: & non memoretur nomen Israël vltrà. 5
Quoniam cogitauerunt vnanimiter: simul aduersum te testamentum disposuerunt, tabernacula Idumæorum & Ismahelitæ, Moab, & Agareni, 6
Gebal, & Ammon, & Amalec: alienigenæ cum habitantibus Tyrum. 7
Etenim Assur venit cũ illis: facti sunt in adiutorium filiis Lot. 8
Fac illis sicut Madian & ¶ Sisaræ: sicut Iabin in torrente Cisson. 9
Disperierunt in Endor: facti sunt vt stercus terræ. 10
¶ Pone principes eorum sicut Oreb & Zeb, & ¶ Zebee, & Salmana, 11
Omnes principes eorũ: qui diverunt, Hæreditate possideamus sanctuariũ Dei. 12
Deus meus pone illos vt rotam, – & ᵛ sicut stipulam ante faciem venti. 13
Sicut ignis qui ᵛcomburit' syluam, & sicut flamma comburens montes: 14
Ita persequẽris illos in tempestate tua, & in ira tua ᵛturbabis' eos: 15
Imple facies eorũ ignominia: & quærent nomen tuum Domine. 16
Erubescant & conturbentur in seculũ seculi: & confundantur & pereant. 17
Et cognoscant quia nomen tibi Dominus, tu solus altissimus ᵛin omni terra'. 18
In finem pro torcularibus filiis Core, Psalmus. 1
Lat. LXXXIII. *Heb.* LXXXIIII.
QVàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum: concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. 2
Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. 3
Etenim passer inuenit sibi domum: & turtur nidum sibi, vbi ponat pullos suos, 4
Altaria tua Domine virtutũ, rex meus & Deus meus.
Beati qui habitant in domo tua⁺: in 5

Pro. 24, 11.

Ioan. 10, 34

ᵛτῷ Ασάφ.

ᵛbenedictionem MSq. Aug. Verùm Textui astipulantur Hier. R. G. H. C.

ᵛἐπ' εὐθύμιον εἰς ὕραμεν.

*Dominus 2 MS. R. G. H. C.

Iudi. 7, 22. Iudi. 4, 15. Iudi. 7, 25. Iudi. 8, 21. – MS. R. Hier. Aug. G. H. Additum est autem à C.

ᵛcomburet, MS. R. G. H. Similiter vero Textui, exposuit C. Ieronymique Hier. & Aug.

ᵛconturbabis MS. G. ᵛ super omnem terram 2 MS. H. G. Verùmque lectionis meminit Aug.

ᵛDomine MS q.

Beatus vir cuius est auxilium abs te, 6
ascensiones in corde suo disposuit, in 7
valle lachrymarum in loco quẽ posuit.
Etenim ᵛbenedictiones' dabit legislator, ibunt ᵛ de virtute in virtutem⁺: videbitur Deus deorum in Sion. 8
Dñe Deus virtutum exaudi orationem meam: auribus percipe Deus Iacob. 9
Protector noster aspice Deus, & respice in faciem Christi tui. 10
Quia melior est dies vna in atriis tuis super millia. Elegi abiectus esse in domo Dei mei: magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum. 11
Quia misericordiã & veritatem diligit *Deus: gratiam & gloriam dabit Dñs. 12
Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia:
Dñe virtutũ, beat⁹ homo q̃ sperat in te 13
In finem filiis Core Psalmus. 1
Lat. LXXXIIII. *Heb.* LXXXV.
BEnedixisti Domine terram tuam: auertisti captiuitatem Iacob. 2
Remisisti iniquitatem plebis tuæ: operuisti omnia peccata eorum. 3
Mitigasti omnem iram tuam: auertisti ab ira indignationis tuæ. 4
Conuerte nos Deus salutaris noster: & auerte iram tuam à nobis. 5
Nunquid in æternum irasceris nobis? aut extendes iram tuam à generatione in generationem? 6
Deus tu conuersus viuificabis nos: & plebs tua lætabitur in te. 7
Ostende nobis Domine misericordiam tuam: & salutare tuum da nobis. 8
Audiã quid loquatur in me Dñs Deus: quoniã loquetur pacem in plebem suam. 9
Et super sanctos suos, & in eos qui cõuertuntur ad cor.
Veruntamẽ prope timẽtes eũ salutare 10
ipsius: vt inhabitet gloria in terra nostra.
Misericordia & veritas obuiauerunt 11
sibi: iustitia & pax osculatæ sunt.
Veritas de terra orta est: & iustitia de 12
cælo prospexit.
Etenim Dominus dabit benignitatem, 13
& terra nostra dabit fructum suum.
Iustitia ante eum ambulabit: & ponet 14
in via gressus suos.
Oratio ipsi Dauid. 1
Lat. LXXXV. *Heb.* LXXXVI.
INclina Dñe aurem tuã, & exaudi me: quoniã inops & pauper sum ego.
Custodi animam meam, quoniam sanctus sum: saluum fac seruum tuum Deus meus sperantem in te. 2

ᵛclamabo 3 MS. R. G. H. C. Ioel 2. 23.

Miserere mei Dñe, quoniã ad te ᵛclamaui tota die: lætifica animã serui tui, quoniã ad te Dñe animam meam leuaui. 3 4
¶ Quia tu Dñe suauis & mitis, & multæ misericordiæ omnibus inuocãtibus te. 5
Auribus percipe Dñe orationem meã: & intende voci deprecationis meæ. 6
In die tribulationis meæ clamaui ad te: quia exaudisti me. 7
Non est similis tui in diis Domine: & non est secundum opera tua. 8
Omnes gentes quascunque fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine: & glorificabunt nomen tuum. 9
Quoniam magnus es tu, & faciẽs mirabilia: tu es Deus solus. 10
Dedue me Domine in via tua, & ingrediar in veritate tua: lætetur cor meũ vt timeat nomen tuum. 11
Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in æternum: 12
Quia misericordia tua magna est super me: & eruisti animam meam ex inferno inferiori. 13
Deus, iniqui insurrexerũt super me, & synagoga potentũ quæsierũt animã meã: & non proposuerunt te in conspectu suo. 14
Et tu Dñe De⁹ miserator & misericors, patiens, & multæ misericordiæ, & verax, 15
Respice in me, & mi serere mei, da imperium tuum puero tuo: & saluum fac filium ancillæ tuæ. 16
Fac mecũ signũ in ᵛbonũ', ᵛvt' videãt qui oderunt me, & cõfundãtur, quoniã tu Dñe adiuuisti me, & consolatus es me. 17

ᵛbono MS. Aug. ᵛ& MS. R. G. H. C.

Filiis Core Psalmus cantici. 1
Lat. LXXXVI. *Heb.* LXXXVII.
FVndamenta eius in montibus sanctis: Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob. 2
Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei. 3
Memor ero ᵛ Raab' & Babylonis ᵛscientiũ' mei. Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Aethiopum, hi fuerunt illic. 4
Nũquid Sio dicet, Homo, & homo nat⁹ est in ea: & ipse fundauit eã Altissimus? 5
Dñs narrabit in ᵛscripturis' populorũ, & principum, horum qui fuerunt in ea. 6
Sicut lætantium omnium habitatio – est' in te. 7

רחב quod Chaldaus Aegypteum exponit. ᵛscientibus MS. Aug. R. G. C. Insuper H. ad hunc modum refingit. ᵛscriptura MS. R. G. H. – MS. R. Aug. G. H. ᵛ ουτὸς σαφὲς ἀναγνῶ.

Canticum Psalmi filiis Core in finem pro Maheleth ad respondendum, Vintelectus Eman⁹ Ezrahitæ. 1
Lat. LXXXVII. *Heb.* LXXXVIII.
DOmine Deus salutis meæ, in die clamaui & nocte coram te. 2
Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam: 3
Quia repleta est malis anima mea: & vita mea inferno appropinquauit. 4
Æstimatus sum cum descendentibus in lacum: factus sum sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber, 5
Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es tamẽ amplius: & ipsi de manu tua repulsi sunt. 6
Posuerunt me in lacu inferiori: in tenebrosis, & in vmbra mortis. 7
Super me cõfirmatus est furor tuus: & omnes fluctus tuos induxisti super me. 8
Longè fecisti notos meos à me: posuerunt me abominationem sibi. 9
Traditus sum, & nõ egrediebar: oculi mei languerunt præ inopia. 10

Clamaui ad te Domine tota die: expandi ad te manus meas.
Nunquid mortuis facies mirabilia: aut medici suscitabunt, & confitebũtur tibi?
Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione?
Nunquid cognoscẽtur in tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra obliuionis?
Et ego ad te Domine clamaui: & manè oratio mea præueniet te.
Vt quid Domine repellis orationem meam: auertis faciem tuam à me?
Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea: exaltatus autem, humiliatus sum & conturbatus.
In me transierunt iræ tuæ: & terrores tui conturbauerunt me.
Circumdederunt me sicut aqua: tota die circumdederunt me simul.
Elongasti à me amicum & proximum: & notos meos à miseria.

ψ Intellectus Ethan' Ezrahitæ.

Lat. LXXXVIII. Heb. LXXXIX.

Misericordias Dñi in ęternũ cãtabo.
In [a]generationem' & generationẽ annuntiabo veritatem tuam in ore meo.
Quoniam dixisti, In ęternum misericordia ædificabitur: in cælis præparabitur veritas tua in eis.
Disposui testamentũ electis meis, Iuraui Dauid seruo meo,
Vsq; in ęternum præparabo semẽ tuũ. Et ædificabo in [a]generationem' & generationem sedem tuam.
Confitebuntur cæli mirabilia tua Dñe: etenim veritatẽ tuã in ecclesia sanctorũ.
Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino, similis erit [b]Deo' in filiis Dei?
Deus qui glorificatur in concilio sanctorum: magnus & terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt.
Dñe Deus virtutũ, quis similis tibi? potẽs es Dñe, & veritas tua in circuitu tuo.
Tu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum eius tu mitigas.
Tu humiliasti sicut vulneratum, superbum: in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.
Tui sunt cæli, & tua est terra, orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti: aquilonem & mare tu creasti.
Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt: tuum brachium cum potẽtia.
Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua: iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ.
Misericordia & veritas præcedent faciẽ tuã: beatus populus qui scit iubilationẽ.
Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur.
Quã gloria virtutis eorũ tu es, & in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrũ.
Quia Domini est assumptio nostra, & sancti Israel regis nostri.
Tunc locutus es in visione sanctis tuis & dixisti, Posui adiutorium [c]in potente', & exaltaui electum de plebe mea.
Inueni Dauid seruum meum: [d]oleo sancto meo vnxi eum.
Manus enim mea auxiliabitur ei: & brachium meum [e]confortabit' eum.
Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponet nocere [f]ei'.
Et concidã à facie ipsius inimicos eius: & odientes eum, in fugam conuertam.
Et veritas mea, & misericordia mea cũ ipso: & in nõe meo exaltabitur cornu eius.
Et ponam in mari manum eius: & in fluminibus dexteram eius.
Ipse [g]inuocauit' me, Pater meus es tu: Deus meus & susceptor salutis meæ.
Et ego primogenitum ponam illum: excelsum præ regibus terræ.
In ęternum seruabo illi misericordiam meam: & testamentum meũ fidele ipsi.
Et ponam in seculũ seculi semen eius: & thronum eius sicut dies cæli.
Si [h]-ant' dereliquerint filii eius legẽ meã, & in iudiciis meis non ambulauerint:
Si iustitias meas prophanauerint, & mandata mea non custodierint:
Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum.
Misericordiam autẽ meã nõ dispergam ab eo, neq; [i]nocebo' in veritate mea,
Neq. prophanabo testamentũ meũ, & quę processit de labiis meis nõ faciã irrita.
Semel iuraui in sancto meo, si Dauid mẽtiar: [j]semẽ eius in ęternũ manebit.
Et thronus eius sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in æternum: & testis in cælo fidelis.
Tu verò repulisti & despexisti: distulisti Christum tuum.
[k]Auertisti' testamentum serui tui: prophanasti in terra sanctuarium eius.
Destruxisti omnes sepes eius: posuisti firmamentum eius formidinem.
Diripuerunt eũ omnes transeuntes viã: factus est opprobrium vicinis suis.
Exaltasti dexteram [l]deprimentium eũ': lætificasti omnes inimicos eius.
Auertisti adiutorium gladij eius: & nõ es auxiliatus ei in bello.
Destruxisti eum [m]ab emundatione': & sedem eius [n]in terra' collisisti.
Minorasti dies temporis eius: perfudisti eum confusione.
Vsquequo Domine auertis in finem: exardescet sicut ignis ira tua?
Memorare quæ mea substantia: nunquid enim vanè constituisti omnes filios hominum?
Quis est homo qui viuet, & nõ videbit mortẽ: eruet animã suã de manu inferi
Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ Dñe, sicut iurasti Dauid in veritate tua?
Memor esto Domine opprobrij seruorum tuorum (quod cõtinui in sinu meo) multarum gentium.

[a] σωτῆρος αὐτοῦ τῷ generatione MS. Textus Ieſus G. reſpondet, vt hoc, & proximo loco. 2 Re. 7, 12. [a]generatione MS. Hier.

[b] Domino MS. R. Hier. Aug. G.H.C.

Gen. 1, 2.

[c] in potentem MS. Hier. G. [d] ſuper potentem 2 MS. Aug. [e] MS. R. [f] MS. R. Aug. G.H. C. [g] Aſſ. 13, 22. Re. 16, 1. 2. Re. 5, 2. [h] confrmabit 6 MS. R. [i] eum MS. [j] nuocabit 2 MS. R. Hier. Aug. G.H. C. [k] MS. R. Aug. G. H.C.

[l] decipiam 1 MS. H. C. Textui verò, plus volunt G. videmque conſentit Aug. Re. 7, 16. [m] Euertiſti 2 MS. [n] MS. Aug. Qua in Textu eſt poſitio, Hier. & [o] conferunt eſt. [p] mundatione MS. in terram 1 MS. G.

Re. 7, 11.

[q] In 6 MS. R. G. H. C.

Quod exprobrauerunt inimici tui Domine, quod exprobrauerunt, commutationem Christi tui.
Benedictus Dñs in æternum: fiat fiat. 53
Oratio Moysi hominis Dei. 1

Lat. LXXXIX. Heb. XC.

Domine, refugium [a]factus es nobis [b]à generatione in generationem'.
Priusquam montes fierent, [c]aut' formaretur terra, & orbis: à sęculo & vsque in sęculum tu es Deus.
Ne auertas hominẽ in humilitatẽ: & dixisti, Conuertimini filij hominum.
Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesterna quæ præteriit,
Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.
Manè sicut herba transeat, manè floreat, & transeat: vesperè decidat, induret, & arescat.
Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.
Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo: sęculum nostrum in illuminatione vultus tui.
Quoniam omnes dies nostri defecerunt: & in ira tua defecimus.
Anni nostri sicut aranea [d]meditabuntur: dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni.
Si autẽ in potentatibus, octoginta anni: & amplius eorum, labor & dolor.
Quoniam superuenit mansuetudo, & corripiemur.
Quis nouit potestatẽ iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare?
Dexteram tuam sic notam fac: & eruditos corde in sapientia.
Conuertere Domine, vsquequo? & deprecabilis esto super seruos tuos.
Repleti sumus manè misericordia tua: & exultauimus, & delectati sum' in omnibus diebus nostris.
Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti: annis quibus vidimus mala.
Respice in seruos tuos, & in opera tua, & dirige filios eorum.
Et sit splẽdor Dñi Dei nostri super nos, & opera manuũ nostrarum dirige super nos: & opus manuum nostrarum dirige.

Laus cantici [e]Dauid'.

Lat. XC. Heb. XCI.

Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cæli cõmorabitur.
Dicet Dño, Susceptor meus es tu, & refugiũ meũ, Deus meus sperabo in eum.
Quoniam ipse [f]liberauit me' de laqueo venantium, & à verbo aspero.
[g]Scapulis suis obumbrabit tibi: & sub pennis eius sperabis.
Scuto circumdabit te veritas eius: nõ timebis à timore nocturno,
A sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano.
Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: ad te autem nõ appropinquabit.
Verumtamen oculis tuis considerabis: & retributionem peccatorum videbis.
Quoniam tu es Dñe spes mea: [h]Altissimum posuisti refugium tuum'.
Non accedet ad te malum, & flagellũ non appropinquabit tabernaculo tuo.
Quoniã [i]angelis suis [k]mandauit' de te vt custodiant te in omnibus viis tuis.
In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.
Quoniã in me speravit, [l]liberabo eũ: protegã eũ, quoniã cognouit nomẽ meũ.
Clamauit' ad me, & exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum.
[m]Longitudine' dierum replebo eum: & ostendam illi salutare meum.

Psalmus cantici in die sabbathi.

Lat. XCI. Heb. XCII.

Bonum est confiteri Dño, & psallere nomini tuo Altissime:
Ad annuntiandum manè misericordiã tuam, & veritatem tuam per noctem.
In decachordo [n]psalterio, cum cantico, in cithara.
Quia delectasti me Dñe in factura tua: & in operibus manuũ tuarum exultabo.
Quã magnificata sunt opera tua Dñe! nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.
Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc.
Cum exorti fuerint peccatores sicut fœnum, & apparuerint omnes qui operantur iniquitatem,
Vt intereant in sęculum sęculi, tu autem altissimus in æternum Domine.)
Quoniã ecce inimici tui Dñe, quoniã ecce inimici tui peribunt: & dispergentur omnes qui operantur iniquitatem.
Et exaltabitur sicut vnicornis cornu meum: & senectus mea in misericordia luberi.
Et despexit oculus meus inimicos meos: & insurgentibus in me malignantibus, audiet auris mea.
Iustus vt palma florebit: [o]sicut cedrus Libani multiplicabitur.
Plantati in domo Dñi, in atriis domus Dei nostri florebunt.
Adhuc multiplicabuntur in senecta luberi, & bene patientes erunt: vt annuntient,
Quoniam rectus Dominus Deus noster, & non est iniquitas in eo.

Laus cantici ipsi Dauid in die ante sabbathum, quando fundata est terra.

Lat. XCII. Heb. XCIII.

Dominus regnauit, decorem indutus est: indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se.
Etenim firmauit orbem terræ, qui non commouebitur.

[a] factus es nobis refugium MS. [b] generatione MS. [c] MS. R. [d] meditabatur MS. R. G. Eſt vnde videripoſſit, & Auguſtus hoc modo legiſſe. Eccl. 18, 2. [e] Hæc ſcripturæ Anagraphus eſt Pſalmus iſte, H. & C. [f] liberabit me MS. Hier. Aug. [g] liberabit te R. G. H. C. [h] MS. R. [i] MS. [k] MS. [l] MS. [m] MS. [n] MS. [o] MS. R. Hier. G. H. C. Titulus hic in codicibus Hebraicis, & Chaldaicis, & Euthymio teſte, emendatior ibus Græcis, omnino non legitur. Verumtamen ab Aug. exponitur.

Parata sedes tua ex tunc à sæculo tu es. 2
Eleuauerunt flumina Domine, eleuauerunt flumina vocem suam. 3
Eleuauerunt flumina fluctus suos à 4
vocibus aquarum multarum.
Mirabiles elationes maris: mirabilis in altis Dominus.
Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: domum tuam decet sanctitudo 5
Domine in ᵃlongitudine' dierum.

ᵃlongitudinem 3 MS.G. ~H.C.

~Psalmus ipsi Dauid quarta sabbathi'.

Lat. XCIII. *Heb.* XCIIII.

DEus vltionum Dñs: Deus vltionum 1
liberè egit.
Exaltare qui iudicas terram: redde retributionem superbis. 2
Vsquequo peccatores Domine, vsque 3
quo peccatores gloriabuntur,
Effabuntur & loquentur iniquitatē, loquentur omnes qui operantur iniustitiā? 4
Populum tuū Dñe humiliauerunt: & 5
hæreditatem tuam vexauerunt.
Viduam & aduenam interfecerunt: & 6
pupillos occiderunt.
Et dixerunt; Non videbit Dominus: 7
nec intelliget Deus Iacob.
Intelligite insipientes in populo: & stulti aliquando sapite. 8
Qui plantauit aurem, non audiet? aut 9
qui finxit oculum, non considerat?
Qui corripit gentes, non arguet, qui 10
docet hominem scientiam?
Dominus scit cogitationes hominum 11
quoniam vanæ sunt.
Beatus homo quem tu erudieris Do- 12
mine, & de lege tua docueris eum.
Vt mitiges ei à diebus malis: donec 13
fodiatur peccatori fouea.
Quia non repellet Dñs plebē suam, & 14
hæreditatem suam non derelinquet.
Quoadusque ᵃiustitia conuertatur in 15
iudicium': & qui iuxta ᵇillam' omnes ᵇqui
recto' sunt corde.
Quis consurget mihi aduersus malig- 16
nantes? aut quis stabit mecum aduersus
operantes iniquitatem?
Nisi quia Dñs adiuuit me: paulomi- 17
nus habitasset in inferno anima mea.
Si dicebam, Motus est pes meus: mise- 18
ricordia tua Domine adiuuabat me.
Secundum multitudinem dolorū meo- 19
rum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.
Nunquid adhæret tibi sedes iniquita- 20
tis: ᵃqui ᵇfingis' ᵇlaborem' in præcepto?
Captabunt in animam iusti: & sangui- 21
nem innocentem condemnabunt.
Et factus est mihi Dominus in refugiū, 22
& Deus meus in adiutorium spei meæ.
Et reddet illis iniquitatem ipsorum: & 23
in malitia eorum disperdet eos, disperdet
illos Dominus Deus noster.

ᵃin iustitiam conuertatur iudicium MS. ᵇilla MS. Q.n. ᵃregi 1 MS.G.H. C.

~H.C.

ᵃ & 1 MS. ᵇfingit 2 MS.Q.n. ᵃdolore 16 MS.Q.n.

~Laus cantici ipsi Dauid'. 1

Lat. XCIIII. *Heb.* XCV.

VEnite, exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro: 1
Præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei. 2
Quoniam Deus magnus Dominus, & 3
rex magnus super omnes deos.
Quia in manu eius sunt fines terræ: & 4
altitudines montium ipsius sunt.
Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit 5
illud: & siccam manus eius formauerūt.
Venite, adoremus, & procidamus, & 6
ploremus ante Dominum qui fecit nos.
quia ipse est Dominus Deus noster, 7
Et nos populus pascuæ eius, & oues manus eius.
Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra; *Heb.3,7.*
Sicut in irritatione secundū diem tentationis in deserto,
Vbi tentauerunt me patres vestri, probauerunt, & viderunt opera mea.
Quadraginta annis offensus fui generationi illi, & dixi, Semp hi errāt corde.
Et isti nō cognouerūt vias meas: vt iurauī in ira mea, Si introibunt in requiem meam. *Heb.4,3.*

Canticum ipsi Dauid quando domus ædificabatur post captiuitatem. *Anepigraphus Hebraeis & Chaldaeis.*
1 *Paral.* 16,23.

Lat. XCV. *Heb.* XCVI.

CAntate Domino canticum nouum: cantate Domino omnis terra. 1
Cantate Dñō, ~&' benedicite nomini ei⁹: annūtiate de die in diē salutare eius. 2
Annuntiate inter Gentes gloriā eius, in omnibus populis mirabilia eius. 3
Quoniam magnus Dñs, & laudabilis nimis: terribilis est super omnes deos. 4
Quoniam omnes dij Gentium dæmonia: Dominus autem cælos fecit. 5
Confessio & pulchritudo in conspectu eius: sanctimonia & magnificentia in sanctificatione eius. 6
Afferte Domino patriæ Gentiū, afferte 7
Domino gloriam & honorem: afferte
Domino gloriam nomini eius.
Tollite hostias, & introite in atria eius: 8
adorate Dñm in atrio sancto eius. Cōmoueatur à facie eius vniuersa terra: 9
dicite in Gentibus quia Dñs regnauit.
Etenim correxit orbem ~ terræ' qui 10
non commouebitur: iudicabit populos in æquitate.
Lætentur cæli, & exultet terra, cōmo- 11
ueatur mare, & plenitudo eius: gaudebunt campi, & omnia quæ in eis sunt.
Tunc exultabunt omnia ligna siluarū 12
à facie Domini, quia venit, quoniam
venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terræ in æquitate, & 13
populos in veritate sua.

~H.C.

~MS.H. C.Q.n.

ᵃPsalmus 3 MS.R. *Hier.G. Verūm G.q.nō additur.* ᵃSine titulo apud *Hebraeos* G.

~Huic Dauid, quando terra eius restituta est ei⁹.

Lat. XCVI. *Heb.* XCVII.

DOminus regnauit, exultet terra: lætentur insulæ multæ. 1
Nubes & caligo in circuitu eius: iustitia & iudicium correctio sedis eius. 2

Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. 3
Alluxerunt fulgura eius orbi terræ: vidit, & commota est terra. 4
Montes sicut cera fluxerunt à facie Dñi, 5
à facie Domini omnis terra.
Annuntiauerunt cæli iustitiam eius, & 6
viderunt omnes populi gloriam eius.
Exo.20, 4. Leu.26,1. Deu.5,8. ~MS.R. *Hier.G.* H.C. Heb.1,6.
Cōfundātur oēs qui adorāt sculptilia, ~& qui gloriātur in simulachris suis. 7
Adorate eum omnes angeli eius: audiuit, & lætata est Sion.
Et exultauerunt filiæ Iudæ propter iudicia tua Domine:
Quoniā tu Dñs altissimus sup omnē terrā, nimis exaltatus es super oēs deos. 9
Amos 5,15 Rom.12,9. ᵃpeccatorum 6 MS. H.C.
Qui diligitis Dñm, odite malū: custodit Dñs animas sanctorum suorum, de manu ᵃpeccatoris' liberabit eos. 10
Lux orta est iusto, & rectis corde lætitia. 11
Lætamini iusti in Dño: & confitemini memoriæ sanctificationis eius.

Numero autem singulari legunt *Hier.* & G. ~H.

~Psalmus ipsi Dauid'.

Lat. XCVII. *Heb.* XCVIII. 1

CAntate Domino canticum nouum: quia mirabilia fecit.
Saluabit sibi dextera eius, & brachium sanctum eius.
Notū fecit Dñs salutare suū: in cōspectu Gentiū reuelauit iustitiam suam. Isa.52, 10. 63,8. 2
Recordatus est misericordiæ suæ, & 3
veritatis suæ domui Israël.
Viderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri.
Iubilate Domino omnis terra: cantate 4
& exultate, & psallite.
Psallite Domino in cithara, in cithara 5
& voce psalmi: in tubis ductilibus, & 6
voce tubæ cornex.
Iubilate in conspectu regis Dñi: mo- 7
ueatur mare & plenitudo eius: orbis terrarum, & qui habitant in eo.
Flumina plaudent manu, simul mon- 8
tes exultabunt à conspectu Dñi: quo- 9
niam venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terrarum in iustitia, & populos in æquitate.

~H.C.

~Psalmus ipsi Dauid'. 1

Lat. XCVIII. *Heb.* XCIX.

DOminus regnauit, irascātur populi: ᵃqui ᵇsedes' super cherubim, moueatur terra.
Dominus in Sion magnus: & excelsus 2
super omnes populos.
Confiteantur nomini tuo magno, quo- 3
niam terribile & sanctum est: & honor 4
regis iudicium diligit.
Tu parasti directiones: iudicium & iu-
stitiam in Iacob tu fecisti.
Exaltate Dñm Deū nostrū, & adorate 5
scabellū pedū eius: quoniā sanctum est.
Moyses & Aarō in sacerdotibus eius: & 6
Samuel inter eos qui inuocāt nomē eius:
Inuocabant Dominum, & ipse exau- 7
diebat eos: in columna nubis loquebatur ad eos.

ᵃsedent G.H. ᵇsedet 6 MS.Aug.

Custodiebant testimonia eius, & præceptum quod dedit illis.
Domine Deus noster tu exaudiebas 8
eos: Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuentiones eorum.
Exaltate Dominum Deum nostrum, 9
& adorate in monte sancto eius: quoniā sanctus Dominus Deus noster.

~Psalmus in confessiōnē.

Lat. XCIX. *Heb.* C. 1

IVbilate ᵃDeo' omnis terra: seruite 2
Domino in lætitia:
Introite in cōspectu ei⁹ in exultatione.
Scitote quoniā Dominus ipse est Deus: 3
ipse fecit nos, & non ipsi nos,
Populus eius & oues pascuæ eius. in- 4
troite portas eius in confessione, atria eius in hymnis: confitemini illi,
Laudate nomen eius: quoniā suauis 5
~est' Dominus, in æternum misericordia eius, & vsque in generationē & generationem veritas eius.

ᵃDomino 4 MS.H.C *Textui vero suffraganter* G.

~MS.R. G.H.C.

~Psalmus ipsi Dauid. 1

Lat. C. *Heb.* CI.

MIsericordiam & iudicium cantabo tibi Domine:
Psallam, & intelligam in via immaculata quando venies ad me. 2
Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.
Nō proponebā ante oculos meos rem 3
iniustā: facientes præuaricationes odiui.
Nō adhæsit mihi cor prauū: ᵃdeclinante à me malignū ~non cognoscebam. 4
Detrahentem secreto proximo suo, 5
hunc persequebar.
Superbo oculo & insatiabili corde, cū hoc non edebam.
Oculi mei ad fideles terræ, vt sedeant 6
mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.
Non habitabit in medio domus meæ 7
qui facit superbiam: qui loquitur iniqua, nō direxit in cōspectu oculorū meorum.
In matutino interficiebam omnes pec- 8
catores terræ: vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.

ᵃdeclinante à me maligno MS.Aug. G.

Oratio pauperis, cūm ᵃanxius fuerit', 1
& coram Domino ᵇeffuderit' precē suā.

Lat. CI. *Heb.* CII.

DOmine exaudi orationem meam: & 2
clamor meus ad te veniat.
Nō auertas faciē tuā à me: in quacūq. 3
die tribulor, inclina ad me aurem tuam.
In quacumq. die inuocauero te, velo- 4
citer exaudi me.
Quia defecerunt sicut fumus dies mei: 5
& ossa mea sicut cremium aruerunt.
Percussus sū vt fœnū, & aruit cor meū: 6
quia oblitus sum comedere panē meū.
A voce gemitus mei adhæsit os meum 7
carni meæ.
Similis factᵃ sum ᵃpellicano' solitudi- 8
nis: factus sum sicut nycticorax in domicilio. Vigilaui, & factus sum sicut passer solitarius in tecto.

ᵃanxiaretur 3 MS. *Aug.* ᵇeiecit 1 MS.*Aug. Intelligi prouoque modo possunt* H. & G.

ᵃpelicano 1 MS.G.

Tota die exprobrabant mihi inimici mei: & qui laudabant me, aduersum me iurabant.
Quia cinerē tanquā panē manducabā, & potum meum cum fletu miscebam.
A facie iræ & indignationis tuæ: quia elevans allisisti me.
Dies mei sicut vmbra declinauerūt: & ego sicut fœnum arui.
Tu autem Domine in æternum permanes: & memoriale tuum in generatione & generationem.
Tu exurgens misereberis Sion: quia tempus miserendi eius, quia venit tempus.
Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius: & terræ eius miserebuntur.
Et timebunt Gentes nomē tuū Dñe, & omnes reges terræ gloriam tuam.
Quia ædificauit Dominus Sion: & videbitur in gloria sua.
Respexit in orationem humilium: & non spreuit precem eorum.
Scribantur hæc in generatione altera: & populus qui creabitur laudabit Dominum:
Quia prospexit de excelso sancto suo, Dominus de cælo in terram aspexit:
Vt audiret gemitus compeditorū, vt solueret filios interemptorum:
Vt annuntient in Sion nomen Dñi, & laudem eius in Ierusalem,
In conueniendo populos in vnum, & reges vt seruiant Domino.
Respondit ei in via virtutis suæ, Paucitatem dierum meorum nuntia mihi.
Ne reuoces me in dimidio dierū meorū: in generatione & generationē anni tui.
Initio tu Domine terrā fundasti: & opera manuum tuarum sunt cæli.
Ipsi peribunt, tu autem permanes: & omnes sicut vestimentum veterascent.
Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.
Filij seruorum tuorum habitabunt: & semen eorum in seculum dirigetur.

Ipsi Dauid. 1

Lat. CII. Heb. CIII.

BEnedic anima mea Dño: & oia quæ intra me sunt nomini sancto eius.
Benedic anima mea Dño: & noli obliuisci omnes retributiones eius:
Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: qui sanat omnes infirmitates tuas.
Qui redimit de interitu vitā tuā: qui coronat te in misericordia & miserationib.
Qui replet in bonis desiderium tuum: renouabitur vt aquilæ iuuentus tua:
Faciens misericordias Dñs: & iudicū omnibus iniuriam patientibus.
Notas fecit vias suas Moysi, filiis Israël voluntates suas.
Miserator & misericors Dominus: longanimis & multum misericors.
Non in perpetuum irascetur: neque in æternum comminabitur.
Non secundùm peccata nostra fecit nobis: neque secundùm iniquitates nostras retribuit nobis.
Quoniam secundùm altitudinē cæli à terra: corroborauit misericordiam suam super timentes se.
Quantū distat ortus ab occidente: lōgè fecit à nobis iniquitates nostras.
Quomodo miseretur pater filiorū, misertus est Dñs timentibus se: quoniam ipse cognouit figmentum nostrum.
Recordatus est quoniam pulvis sumus: homo sicut fœnum dies eius: tanquā flos agri sic efflorebit.
Quoniam spiritus pertransibit in illo, & non subsistet: & no cognoscet amplius locum suum.
Misericordia autē Dñi ab æterno & vsq. in æternum super timentes eum.
Et iustitia illius in filios filiorum, his qui seruant testamentum eius,
Et memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea.
Dñs in cælo parauit sedem suam: & regnum ipsius omnibus dominabitur.
Benedicite Dño omnes angeli eius: potentes virtute, facientes verbū illius, ad audiendam vocem sermonum eius.
Benedicite Dño omnes virtutes eius: ministri eius qui facitis voluntatē eius.
Benedicite Domino omnia opera eius: in omni loco dominationis eius benedic anima mea Domino.

Ipsi Dauid. 1

Lat. CIII. Heb. CIIII.

BEnedic anima mea Domino: Domine Deus meus magnificatus es vehementer.
Confessionem & decorem induistia: amictus lumine sicut vestimento,
Extendens cælum sicut pellem: qui tegis aquis superiora eius.
Qui ponis nubem ascensum tuum: qui ambulas super pennas ventorum.
Qui facis angelos tuos spiritus: & ministros tuos ignem vrentem.
Qui fundasti terrā super stabilitatem suam: nō inclinabitur in seculum seculi.
Abyssus sicut vestimentum amictus eius: super montes stabunt aquæ.
Ab increpatione tua fugient: à voce tonitrui tui formidabunt.
Ascendūt montes, & descendunt campi in locum quem fundasti eis.
Terminū posuisti quē nō transgredientur, neque conuertentur operire terram.
Qui emittis fontes in conuallibus: inter medium montiū pertransibunt aquæ.
Potabunt omnes bestiæ agri: expectabunt onagri in siti sua.
Super ea volucres cæli habitabunt: de medio petrarum dabunt voces.
Rigans montes de superioribus suis: de fructu operum tuorum satiabitur terra:
Producens fœnū iumentis, & herbam seruituti hominum.

Vt educas panem de terra: & vinum lætificet cor hominis:
Vt exhilaret faciem in oleo: & panis cor hominis confirmet.
Saturabūtur ligna campi, & cedri Libani quas plantauit:
illic passeres nidificabūt.
Herodij domus dux est eorū, montes excelsi cervis: petra refugium herinaciis.
Fecit lunam in tempora: sol cognouit occasum suum.
Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluæ.
Catuli leonum rugientes vt rapiant, & quærant à Deo escam sibi.
Ortus est sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur.
Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperum.
Quàm magnificata sunt opera tua Domine omnia in sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua.
Hoc mare magnū, & spatiosū manibus: illic reptilia quorū nō est numer.
Animalia pusilla cum magnis: illic naues pertransibunt:
Draco iste quem formasti ad illudendum ei: omnia à te expectant vt des illis escam in tempore.
Dante te illis, colligent: aperiente te manū tuā, omnia implebūtur bonitate.
Auertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum reuertentur.
Emittes spiritum tuum, & creabuntur: & renouabis faciem terræ.
Sit gloria Domini in seculum: lætabitur Dominus in operibus suis:
Qui respicit terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant.
Cantabo Domino in vita mea: psallā Deo meo quamdiu sum.
Iucundum sit ei eloquium meum: ego verò delectabor in Domino.
Deficiāt peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint: benedic anima mea Dño.

Halleluia.

Lat. CIIII. Heb. CV.

COnfitemini Dño, & inuocate nomē eius: annūtiate inter Gētes opera eius.
Cantate ei, & psallite ei: narrate omnia mirabilia eius.
Laudamini in nomine sancto eius: lætetur cor quærentium Dominum.
Quærite Dominum, & cōfirmamini: quærite faciem eius semper.
Mementote mirabilium eius quæ fecit: prodigia eius & iudicia oris eius.
Semen Abraham, serui eius: filij Iacob electi eius.
Ipse Dominus Deus noster, in vniuersa terra iudicia eius.
Memor fuit in seculum testamēti sui, verbi quod mandauit in mille generationes,
Quod disposuit ad Abraham: & iuramenti sui ad Isaac:
Et statuit illud Iacob in præceptum, & Israël in testamentum æternum,
Dicens, Tibi dabo Terram Chanaan, funiculum hæreditatis vestræ.
Cùm essent numero breui, pauciſſimi, & incolæ eius:
Et pertransierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.
Non reliquit hominem nocere eis: & corripuit pro eis reges.
Nolite tangere christos meos: & in prophetis meis nolite malignari.
Et vocauit famem super terram: & omne firmamentum panis contriuit.
Misit ante eos virum: in seruum venundatus est Ioseph.
Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrum pertransiit anima eius,
donec veniret verbum eius.
Eloquium Domini inflammauit eum:
Misit rex, & soluit eum: princeps populorum, & dimisit eum.
Constituit eum dñm domus suæ, & principem omnis possessionis suæ:
Vt erudiret principes eius sicut semetipsum, & senes eius prudentiā doceret.
Et intrauit Israel in Aegyptum, & Iacob accola fuit in Terra Cham.
Et auxit populum suum vehementer: & firmauit eum super inimicos eius.
Conuertit cor eorū vt odirent populum eius, & dolum facerent in seruos eius.
Misit Moysen seruum suum: Aaron quem elegit ipsum.
Posuit in eis verba signorum suorum & prodigiorum in Terra Cham.
Misit tenebras, & obscurauit: & non exacerbauit sermones suos.
Conuertit aquas eorum in sanguinē, & occidit pisces eorum.
Edidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum.
Dixit, & venit cynomyia: & cinises in omnibus finibus eorum.
Posuit pluuias eorum grandinem: ignem comburentem in terra ipsorum.
Et percussit vineas eorū & ficulneas eorū: & contriuit lignū finium eorum.
Dixit, & venit locusta & bruchus, cuius non erat numerus:
Et comēdit omne fœnū in terra eorū: & comēdit omnē fructum terræ eorum.
Et percussit omne primogenitū in terra eorū, primitias omnis laboris eorum.
Et eduxit eos cū argento & auro: & non erat in tribubus eorum infirmus.
Lætata est Aegyptus in profectione eorū: quia incubuit timor eorum super eos.
Expandit nubē in protectionē eorū, & ignem vt luceret eis per noctem.
Petierunt, & venit coturnix: & pane cæli saturauit eos.
Dirupit petram, & fluxerunt aquæ: abierunt in sicco flumina:
Quoniā memor fuit verbi sancti sui quod habuit ad Abraham puerum suū.
Et eduxit populum suum in exultationē,

---

a poculum 7 MS. Hier. R. Q. n. & 7 MS. R. Aug. G. H. C.
b Domine MS. & nomen Domini 6 MS. R. Hier. G. H. C.
c ædificabit MS. Hier. R. G.
d Scribatur MS. R. G. H. C.
e in generationem alteram 4 MS. Aug. G. Q. n.
f genitum 6 MS. R. Aug. G. H. C.
g annuntiet MS.
h nuam MS. Versus modo vertatur. nec Græc. H. reclamant. ℣. 19 bis. Heb. 1, 14.
Nu. 14, 18.
Deficient MS. H. C. Sensum autem quem cum Aug. Textus indicat, et G. indicatur. 1 Par. 16, 8. Isa. 12, 4.
Gen. 22, 16.
k vocem 10 MS. R. Hier. Aug. G. H. C.
l educat 2 MS. Aug. Q. n.
m lætificet 7 MS. R. Hier. G.
n Lætificabit H.
o confirmat MS. R. Hier. G.
p confirmabit H. C.
q 1 MS. R. Aug. Q. n.
r 9 MS. H. C. Additur autem à G.
s dominationes MS. Textus lectio, reſpōdet G. V. tramq. admittunt H. & C. Græcis, prolixior est titulus, Hebræis & Chaldæo nullus. Heb. 1, 7.
Psal. 145, 2.
t abreues MS. G.
u 1 Par. 16, 22 2 Reg. 1, 14
v anima MS. R. G. Q. n.
w Gen. 41, 14
x Gen. 41, 40
y Gen. 46, 6
z Exod. 1, 7
a Act. 7, 17. vet MS. R. G. H. C.
b Exo. 3, 10.
c 4, 29.
d Exod. 7, 10
e Exo. 10, 21.
f Exo. 7, 20.
g Exod. 8, 6. Et dedit MS. Aug. Q. n.
h Exod. 8, 24 Accono-mya in Hier. ad Sun.
i Exod. 9, 23. Exo. 10, 12.
k Exo. 12, 36
l Exo. 12, 35.
m in MS. R. Aug. G.
n Textus aut ſenſum exprimit.
o Exo. 13, 21.
p Pſal. 77, 24. 1 Cor. 10, 1
q Exo. 16, 13. 15.
r Nu. 20, 11
s Gen. 17, 7
t Ioſ. 3, 17.

tione, & electos suos in lætitia.
Inf. 116, 6. ¶ Et dedit illis regiones Gentium, & 44
labores populorum possederunt:
Vt custodiant iustificationes eius, & 45
legé eius requirãt.* Hallelu-ia.

*Hallelu-ia 1 MS. R. Hier. G. H. C. Vitia Augustino dapleæ Hallelu-ia lelli est.

Lat. CV. *Heb.* CVI.

Iudith 13, 21. Eccl. 43, 35. ¶ Onfitemini Dño quoniam bonus: 1
quoniã in seculũ misericordia eius.
¶ Quis loquetur potentias Domini, 2
auditas faciet omnes laudes eius?
Beati qui custodiunt iudicium, & fa- 3
ciunt iustitiam in omni tempore.
Memento nostri Dñe in beneplacito 4
populi tui: visita nos in salutari tuo:
Ad videndum in bonitate electorum 5
tuorum: ad lætandũ in lætitia gentis tuę:
vt lauderis cum hæreditate tua.
Iudith 7, 19. ¶ Peccauimus cum patribus nostris: in- 6
iuitè egimus, iniquitatem fecimus.
Patres nostri in Aegypto non intelle- 7
xerunt mirabilia tua: non fuerunt memo
res multitudinis misericordiæ tuæ.
Et irritauerunt ascendentes in mare,
Mare rubrum.
Et saluauit eos propter nomen suum: 8
vt notam faceret potentiam suam.
Exo. 14, 22. ¶ Et increpuit Mare-rubrum, & exie- 9
catum est: & deduxit eos in abyssis sicut in deserto:
Et saluauit eos de manu odientium: 10
& redemit eos de manu inimici.
Exo. 14, 27 ¶ Et operuit aqua tribulantes eos: vn' 11
in MS. Hier. Aug. ex eis non remansit.
H. C. Verã G. ad- ditur. Et crediderunt* verbis eius: & lauda- 12
uerunt laudem eius.
Num. 11, 4. Cito fecerunt, obliti sunt operũ eius: 13
Exo. 17, 2 & non sustinuerunt consilium eius.
Num. 11, 31 Et concupierunt cõcupiscentiã in de- 14
serto: ¶ & tentauerunt Deũ in inaquoso.
*Et 4 MS. R. Hier. ¶ * Dedit eis petitionem ipsorum: & 15
misit saturitatem in animas' eorum.
Aug. G. H. C. Et irritauerunt Moysen in castris: Aa- 16
ron sanctum Domini.
Aperta est terra, & deglutiuit Dathan: 17
& operuit super congregationẽ Abiron.
Textus aũt est conformis G. Et exarsit ignis in synagoga eorum: 18
flamma combussit peccatores.
Exo. 32, 4 ¶ Et fecerunt vitulum in Horeb: & 19
adorauerunt sculptile.
Deu. 11, 6. Et mutauerunt gloriam suam in simi- 20
Exo. 32, 4 litudinem vituli comedentis fœnum.
Obliti sunt Deũ qui saluauit eos, qui 21
fecit magnalia in Aegypto, mirabilia in
Terra-Cham: terribilia in Mari-rubro.
Exo. 32, 10 ¶ Et dixit vt disperderet eos: si non 23
Moyses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius,
Vt auerteret iram eius ne disperderet 24
eos: & pro nihilo habuerũt terram desiderabilem:
Non crediderũt verbo eius, & mur- 25
murauerunt in tabernaculis suis: nõ exaudierunt vocem Domini.
Nu. 14, 32. ¶ Et eleuauit manum suam super eos: 26
vt prosterneret eos in deserto,
Et vt deiiceret semẽ eorũ in Nationi- 27
bus, & dispergeret eos in regionibus.
28 Et initiati sunt Beel-phegor: & comederunt sacrificia mortuorum.
29 Et irritauerunt eũ in adinuentionibus suis: & multiplicata est in eis ruina.
Num 25, 7. 30 ¶ Et stetit Phinees, & placauit: & cessauit quassatio.
ad 1 MS. Hier. 31 Et reputatũ est ei in iustitiã in generatione & generatione, vsq; in sẽpiternũ.
Nu. 20, 10. 32 ¶ Et irritauerunt eũ ad aquas' cõtradictionis: & vexatus est Moyses ꝓpter
a Aquam MS. Aug. R. G. eos: quia exacerbauerunt spiritũ eius.
33 Et distinxit in labiis suis, nõ dispersierunt gentes quas dixit Dñs illis.
34 Et commisti sunt inter gentes, & didicerũt opera eorũ:
35 & seruierũt sculptilibus eorũ: & factũ est illis in scandalũ.
36 Et immolauerunt filios suos, & filias suas dæmoniis.
37 Et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum & filiarum suarum, quas sacrificauerũt sculptilibus Chanaan.
b infecta 4 MS. R. Q. n. Et b interfecta' est terra in sanguinibus,
38 & cõtaminata est in operibus corũ: & fornicati sunt in adinuentionibus suis.
39 Et irat' est furore Dñs in populũ suũ: & abominatus est hæreditatem suam.
40 Et tradidit eos in manus gentium: & dominati sunt eorum qui oderunt eos.
41 Et tribulauerunt eos inimici eorum, &
42 humiliati sunt sub manibus eorũ: sæpe liberauit eos.
Ipsi aũt exacerbauerũt eũ in consilio suo: & humiliati sunt in iniquitatib. suis.
c audiret MS. R. Aug. G. H. C. Deu. 30, 1 44 Et vidit cum tribularẽtur, & c audiuit orationem eorum.
45 ¶ Et memor fuit testamenti sui: & pœnituit cum secũdum multitudinem misericordiæ suæ.
46 Et dedit eos in misericordias in conspectu omnium qui ceperant eos.
47 Saluos nos fac Domine Deus noster, & congrega nos de Nationibus:
Vt confiteamur nomini sancto tuo: & gloriemur in laude tua.
48 Benedictus Dñs Deus Israel à seculo & vsq; in seculũ: & dicet omnis populus, Fiat, fiat. Hallelu-ia.

Lat. CVI. *Heb.* CVII.

Iudith 13, 21. ¶ Onfitemini Dño quoniam bonus: 1
quoniã in seculũ misericordia eius.
*& 2 MS. R. G. H. C. Dicant qui redempti sunt à Domino, 2
quos redemit de manu inimici: * de regionibus congregauit eos
3 A solis ortu & occasu, ab aquilone & mari.
4 Errauerũt in solitudine in inaquoso: viam ciuitatis habitaculi nõ inuenerunt,
5 Esurientes & sitientes: anima eorum in ipsis defecit.
6 Et clamauerũt ad Dñm cũ tribularẽtur: & de necessitatibus eorũ eripuit eos.
7 Et deduxit eos in viam rectam: vt iẽt in ciuitatem habitationis.
d misericordia MS. Q. n. 8 Confiteãtur Dño d misericordiæ' eius,
& mirabilia eius filiis hominum.
9 Quia satiauit animam inanem: & animam esurientem satiauit bonis.
10 Sedentes in tenebris & vmbra mortis: vinctos in mendicitate & ferro:
11 Quia exacerbauerunt eloquia Dei, & consilium Altissimi irritauerunt.
12 Et humiliatũ est in laboribꝰ cor eorũ: infirmati sunt, nec fuit qui adiuuaret.
13 Et clamauerũt ad Dñm cũ tribularẽtur: & de necessitatib. eorũ liberauit eos.
14 Et eduxit eos de tenebris & vmbra mortis: & vincula eorum disrupit.
e misericordia MS. Q. n. 15 Confiteantur Dño e misericordiæ' eius:
& mirabilia eius filiis hominum.
16 Quia contriuit portas æreas: & vectes ferreos confregit.
17 Suscepit eos de via iniquitatis eorũ: ꝓpter iniustitias enim suas humiliati sũt.
18 Omnem escã abominata est anima eorũ: & appropinquauerũt vsq; ad portas mortis.
Mat. 8, 13. Luc. 7, 10. 19 Et clamauerũt ad Dñm cũ tribularẽtur, & de necessitatib. eorũ liberauit eos.
20 ¶ Misit verbum suũ, & sanauit eos: & eripuit eos de interitionibus eorum.
f misericordia MS. Q. n. 21 Confiteantur Dño f misericordiæ' eius:
& mirabilia eius filiis hominum.
22 Et sacrificẽt sacrificium laudis, & annuntient opera eius in exultatione.
23 Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis.
24 Ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo.
25 Dixit, & stetit spiritus procellæ: & exaltati sunt fluctus eius.
26 Ascendunt vsque ad cælos, & descendunt vsque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat.
27 Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius: & omnis sapientia eorum deuorata est.
28 Et clamauerũt ad Dñm cũ tribularentur, & de necessitatib. eorũ eduxit eos.
29 Et statuit procellam eius in auram: & siluerunt fluctus eius.
30 Et lætati sunt, quia siluerunt: & deduxit eos in portum voluntatis eorum.
g misericordia MS. Q. n. MS. R. G. Additur autẽ ab H. & C. 31 Confiteantur Dño g misericordiæ eius:
& mirabilia eius filiis hominum.
32 Et exaltent eum in ecclesia plebis: & in cathedra seniorum laudent eum.
33 Posuit flumina in desertum: & exitus aquarum in sitim:
34 Terram fructiferam in salsuginem, à malitia inhabitantium in ea.
35 Posuit desertum in stagna aquarum: & terram sine aqua in exitus aquarum.
36 Et collocauit illic esurientes: & constituerunt ciuitatem habitationis.
37 Et seminauerunt agros, & plantauerunt vineas: & fecerunt fructũ natiuitatis.
38 Et benedixit eis, & multiplicati sũt nimis: & iumenta eorũ non minorauit.
39 Et pauci facti sunt, & vexati sunt à tribulatione malorum & dolore.
h contemptio R. Hier. Aug. G. H. C. 40 Effusa est h contentio' super principes:
& errare fecit eos in inuio, & nõ in via.

41 Et adiuuit pauperem de inopia: & posuit sicut oues familias.
42 ¶ Videbunt recti, & lætabũtur: & omnis iniquitas i oppilabit' os suum.
Iob 22, 19. Psal. 62, 12. i oppilauit. MS. H. C. Textus verè respondet Aug. & G.
43 Quis sapiens, & custodiet hæc? & intelliget misericordias Domini?

Sup. 56, 8. 1 Canticum Psalmi ipsi Dauid.
Lat. CVII. *Heb.* CVIII.
2 Parat' cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo, & psallã in gloria mea.
3 Exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo.
4 Confitebor tibi in populis Dñe, & psallam tibi in nationibus.
5 Quia magna est super cælos misericordia tua: & vsq; ad nubes veritas tua.
6 Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua: vt liberentur dilecti tui.
7 Saluum fac dextera tua, & exaudi me:
8 Deus locutus est in sancto suo,
Exultabo, & diuidam Sichimam: & cõuallem tabernaculorum dimetiar.
9 Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim susceptio capitis mei.
10 Iuda rex meus: Moab lebes spei meæ.
In Iduma am extendam calceamentum meũ: mihi alienigenæ amici facti sunt.
11 Quis deducet me in ciuitatẽ munitã? quis deducet me vsque in Idumæam?
12 Nõne tu Deus qui repulisti nos, & non exibis, Deus, in virtutibus nostris?
13 Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis.
k & 1 MS. R. G. H. Conferuntur verò Texui vulg. dit C. 14 In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.

1 In finem Psalmus Dauid.
Lat. CVIII. *Heb.* CIX.
2 Deus laudem meã ne tacueris: quia os peccatoris & os dolosi super me apertum est.
3 Locuti sunt aduersum me lingua dolosa, & sermonibus odij circumdederunt me: & expugnauerunt me gratis.
4 Pro eo vt me diligerem, detrahebant mihi: ego autem orabam.
5 Et posuerunt aduersum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.
6 Constitue super eum peccatorem: & diabolus stet a dextris eius.
7 Cum iudicatur, exeat condemnatus: & oratio eius fiat in peccatum.
Iob 17, 12. Act. 1, 20. 8 ¶ Fiant dies eius pauci: ¶ & episcopatũ eius accipiat alter.
9 Fiãt filij ei' orphani, & vxor ei' vidua.
10 Nutantes transferantur filij eius, & mendicent: l & ' eiiciantur de habitationibus suis. l MS. R. Aug. C. Additur autem H. & G.
11 Scrutetur fœnerator omnem substantiã eius: & diripiant alieni labores eius.
12 Non sit illi adiutor: nec sit qui misereatur pupillis eius.
13 Fiant nati eius in interitum: in generatione vna deleatur nomen eius.
14 In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini: & peccatum

matris

matris eius non deleatur.
Fiat contra Dñm semper, & disperea 15
de terra memoria eorũ: pro eo quòd nõ
est recordatus facere misericordiam.
Et persecut⁹ est hominẽ inopẽ & mẽ-
dicũ, & compunctum corde mortificare.
Et dilexit maledictionẽ, & veniet ei: & 17
noluit benedictionẽ, & elõgabitur ab eo.
Et induit maledictionem sicut vesti-
mẽtum, & intrauit sicut aqua in interio-
ra eius, & sicut oleum in ossibus eius.
Fiat ei sicut vestimentum quo⁹ operi- 19
tur', & sicut zona qua semp⁹ accingitur'.
Hoc opus eorum qui detrahunt mihi 20
apud Dominum: & qui loquuntur mala
aduersus animam meam.
Et tu Dñe, Dñe, fac mecũ propter no- 21
mẽ tuũ: quia suauis est misericordia tua.
Libera me, quia egẽ⁹, & pauper ego 22
sum: & cor meũ ⁹cõturbatũ⁹ est intra me.
Sicut vmbra cũ declinat, ablatus sum: 23
& ⁹excussus sum sicut ⁹locusta'.
Genua mea infirmata sunt à ieiunio: 24
& caro mea immutata est propter oleũ.
Et ego factus sum opprobrium illis: 25
viderunt me, & monuerunt capita sua.
Adiuua me Dñe Deus meus: saluũ me 26
fac secundùm misericordiam tuam.
Et sciant quia manus tua hæc: & tu 27
Domine fecisti ⁹eam'.
Maledicent illi, & tu benedices: qui in- 28
surgunt in me, confundantur: seruus au-
tem tuus lætabitur.
Induantur, qui detrahũt mihi, pudore: 29
& operiãtur sicut diploide cõfusione sua.
Confitebor Dño nimis in ore meo: & 30
in medio multorum laudabo eum:
⁹Quia' astitit à dextris pauperis, vt sal 31
uũ faceret à persequentibus animã meã.
Psalmus Dauid. 1
Lat. CIX. Heb. CX.
DIxit Dominus Domino meo, Sede
à dextris meis:
Donec ponam inimicos tuos scabellũ
pedum tuorum.
Virgã virtutis tuæ emittet Dñs ex Siõ: 2
dominare in medio inimicorum tuorũ.
Tecum principium in die virtutis tuæ 3
in splẽdoribus sanctorum: ex vtero ante
luciferum genui te.
Iurauit Dñs, & nõ pœnitebit eum: 4
Tu es sacerdos in æternum, secũdùm or-
dinem Melchi. sedech.
Dominus à dextris tuis, confregit in 5
die iræ suæ reges.
Iudicabit in nationibus, implebit rui-
nas: cõquassabit capita in terra multorũ.
De torrente in via bibet: propterea ex- 7
altabit caput. Hallelu-ia.
Lat. CX. Heb. CXI.
COnfitebor tibi Dñe in toto corde 1
meo': in concilio iustorum & cõ-
gregatione.
Magna opera Dñi: exquisita in om- 2
nes voluntates eius.
Confessio & magnificentia opus eius: 3
& iustitia eius manet in seculum seculi.
Memoriam fecit mirabilium suorum, 4
misericors & miserator Dominus: escã
dedit timentibus se.
Memor erit in seculum testamenti sui, 5
virtutem operum suorum ⁹annuntia-
bit' populo suo:
Vt det illis hæreditatẽ gentiũ: opera 7
manuum eius, veritas & iudicium.
Fidelia oĩa mãdata eius: cõfirmata in 8
seculũ seculi, facta inveritate & æquitate.
Redemptionẽ misit * populo suo: mã- 9
dauit in æternum testamentum suum.
Sanctum & terribile nomẽ eius: ini- 10
tium sapientiæ, timor Domini.
Intellectus bonus omnib. facientib. eũ:
laudatio eius manet in seculum seculi.
Hallelu-ia. ⁻reuerſionis Aggæi & Za- 1
chariæ'. Lat. CXI. Heb. CXII.
BEatus vir qui timet Dñm: in man- 1
datis eius volet nimis.
Potens in terra erit semen eius: ⁻gene- 2
ratio rectorum benedicetur.
Gloria & diuitiæ in domo eius: & iu- 3
stitia eius manet in seculum seculi.
Exortum est in tenebris lumen rectis: 4
misericors, & miserator & iustus.
Iucũdus homo qui miseretur & com- 5
modat, disponet sermones suos in iudi-
cio: quia in æternũ non cõmouebitur.
In memoria æterna erit iust⁹: ab au- 7
ditione mala non timebit.
Paratum cor eius sperare in Domino, 8
confirmatum est cor eius: nõ commo-
uebitur, donec despiciat inimicos suos.
Dispersit, dedit pauperibus: iustitia ei⁹ 9
manet in seculum seculi, cornu eius ex-
altabitur in gloria.
Peccator videbit, & irascetur, dentibus 10
suis fremet & tabescet: desiderium pec-
catorum peribit. Hallelu-ia.
Lat. CXII. Heb. CXIII.
LAudate pueri Dominum: laudate no-
men Domini.
Sit nomen Domini benedictũ ex hoc 2
nunc & vsque in seculum.
A solis ortu vsque ad occasum, lau- 3
dabile nomen Domini.
Excelsus super omnes gentes Dñs, & 4
super cælos gloria eius.
Quis sicut Dñs Deus noster qui in al- 5
tis habitat, & humilia respicit in cælo
& in terra?
Suscitans à terra inopem, & de ster- 7
core erigens pauperem:
Vt collocet eum cum principibus, cũ 8
principibus populi sui.
Qui habitare facit sterilẽ in domo, mã 9
trẽ filiorũ lætantẽ. Hallelu-ia.
Lat. CXIII. Heb. CXIIII.
IN ℣ exitu Israël de Aegypto, domus
Iacob de populo barbaro:
Facta est Iudæa sanctificatio eius, Is- 2
raël potestas eius.
Mare vidit & fugit: Iordanis conuer- 3
sus est retrorsum.

Montes

Montes exultauerũt vt arietes: & col- 4
les sicut agni ouium.
Quid est tibi mare quòd fugisti: & tu 5
Iordanis, quia conuersus es retrorsum:
Montes exultastis sicut arietes, & col- 6
les sicut agni ouium?
A facie Domini mota est terra, à facie 7
Dei Iacob.
Qui conuertit petram in stagna aqua- 8
rum, & rupem in fontes aquarum.
Heb. CXV.
NON NOBIS DOMINE, 1
non nobis: sed nomini tuo da gloriam.
Super misericordia tua & veritate tua:
nequando dicant Gentes, Vbi est Deus 2
eorum?
Deus autẽ noster in cælo: omnia quæ- 3
cumque voluit fecit.
Simulachra gentium, argẽtum & au- 4
rum, opera manuum hominum.
Os habent, & non loquentur: oculos 5
habent, & non videbunt.
Aures habent, & non audient: nares 6
habent, & non odorabunt.
Manus habent, & non palpabunt: pe- 7
des habent, & non ambulabunt: non cla-
mabunt in gutture suo.
Similes illis fiant qui faciunt ea: & 8
omnes qui confidunt in eis.
Domus Israël speravit in Domino: ad- 9
iutor eorum & protector eorum est.
Domus Aaron speravit in Domino: 10
adiutor eorum & protector eorum est.
Qui timent Dñm, speravervt in Dño: 11
adiutor eorum & protector eorum est.
Dominus memor fuit nostri, & bene- 12
dixit nobis:
Benedixit domui Israël, benedixit do-
mui Aaron.
Benedixit omnibus qui timent Dñm, 13
pusillis cum maioribus.
Adiiciat Dominus super vos: super vos 14
& super filios vestros.
Benedicti vos ⁻a' Domino, qui fecit 15
cælum & terram.
Cælum cæli Domino: terram autem 16
dedit filiis hominum.
Non mortui laudabunt te Dñe, neque 17
omnes qui descendunt in infernum:
Sed nos qui viuimus, benedicimus 18
Domino, ex hoc nũc & vsq. in seculum.
Hallelu-ia.
Lat. CXIIII. Heb. CXVI.
DIlexi, quoniam exaudiet Dominus 1
vocem orationis meæ:
Quia inclinauit aurem suam mihi: & 2
in diebus meis invocabo.
Circumdederunt me dolores mortis: 3
& pericula inferni inuenerunt me.
Tribulationem & dolorem inueni:
& nomen Domini ⁹invocaui'. 4
O Dñe libera animã meã: misericors 5
Dñs, & iustus, & Deus noster miseretur.
Custodiens paruulos Dominus: humi- 6
liatus sum, & liberauit me.
Conuertere anima mea in requiem 7
tuam: quia Dominus benefecit tibi.
Quia eripuit animam meam de mor- 8
te, oculos meos à lachrymis, pedes meos
à lapsu.
Placebo Domino in regione viuorum. 9
Hallelu-ia. Lat. CXV.
Credidi, propter quod locutus sum: 10
ego autem humiliatus sum nimis.
Ego dixi in excessu meo, ℣ Omnis ho- 11
mo mendax.
Quid retribuam Domino, pro omni- 12
bus quæ retribuit mihi?
Calicem salutaris accipiam: & nomen 13
Domini invocabo.
Vota mea Dño reddam coram omni po- 14
pulo eius: pretiosa in conspectu Domi-
ni mors sanctorum eius:
O Domine quia ego seruus tuus, ego 15
seruus tuus, & filius ancillæ tuæ.
Dirupisti vincula mea: tibi sacrificabo 16
hostiam laudis, & nomen Dñi invocabo.
Vota mea Domino reddam in conspe- 17
ctu omnis populi eius: in atriis domus
Domini, in medio tui Ierusalem.
Hallelu-ia.
Lat. CXVI. Heb. CXVII.
LAudate Dominũ omnes Gentes: lau- 1
date eum omnes populi.
Quoniam cõfirmata est super nos mi- 2
sericordia eius: & ℣ veritas Domini ma-
net in æternum.
Hallelu-ia.
Lat. CXVII. Heb. CXVIII.
COnfitemini Dño quoniam bonus, 1
quoniã in seculũ misericordia eius.
Dicat nunc Israël quoniã bonus, quo- 2
niam in seculum misericordia eius.
Dicat nunc domus Aaron⁹: quoniam 3
in seculum misericordia eius.
Dicant nunc ⁻omnes' qui timẽt Dñm: 4
⁹quoniam in seculum misericordia eius.
De tribulatione invocaui Dominum: 5
& exaudiuit me in latitudine Dominus.
Dominus mihi adiutor: non timebo 6
quid faciat mihi homo.
Dominus mihi adiutor: & ego despi- 7
ciam inimicos meos.
Bonum est cõfidere in Domino, quàm 8
confidere in homine:
Bonum est sperare in Domino, quàm 9
sperare in principibus.
Omnes gentes circuierunt me: & in 10
nomine Domini ⁻quia' vltus sum in eos.
Circumdantes circũdederunt me: & in 11
nomine Domini ⁻quia' vltus sum in eos.
Circumdederunt me sicut apes, & exar- 12
serunt sicut ignis in spinis: & in nomine
Domini ⁻quia' vltus sum in eos.
Impulsus euersus sum vt caderem: & 13
Dominus suscepit me.
Fortitudo mea & ⁹laus' mea, Domi- 14
nus: & factus est mihi in salutem.
Vox exultationis & salutis in taber- 15
naculis iustorum.
Dextera Dñi fecit virtutẽ: dextera Dñi 16
exaltauit me, dextera Dñi fecit virtutẽ:

Non

Universidad de Deusto Biblioteca

Non moriar, sed viuam: & narrabo 17
opera Domini.
Castigans castigauit me Dominus: & 18
morti non tradidit me.
Aperite mihi portas iustitiæ, ingressus 19
in eas confitebor Domino: hæc porta 20
Domini, iusti intrabunt in ea m'eam'.
Confitebor tibi quoniã exaudisti me: 21
& factus es mihi in salutem.
¶ Lapidem quem reprobauerunt ædi- 22
ficantes, hic factus est in caput anguli.
A Domino factum est istud: & 'est' 23
mirabile in oculis nostris.
Hæc est dies quam fecit Dominus: 24
exultemus, & lætemur in ea.
O Domine saluum me fac, ô Domi- 25
ne bene prosperare: benedictus qui 26
venit in nomine Domini.
Benediximus vobis de domo Domini:
Deus Dominus, & illuxit nobis. 27
Constituite diem solennem in cœden-
sis vsque ad cornu altaris.
Deus meus es tu, & confitebor tibi: 28
Deus meus es tu, & exaltabo te.
Cõfitebor tibi quoniam exaudisti me:
& factus es mihi in salutem.
Confitemini Domino quoniã bonus: 29
quoniam in seculum misericordia eius.

Hal-clu-ia'.

Lat. CXVIII. *Heb.* CXIX.

ALEPH.

BEati immaculati in via: qui ambu- 1
lant in lege Domini.
Beati qui scrutantur testimonia eius: 2
in toto corde exquirunt eum.
Non enim qui operãtur iniquitatem, 3
in viis eius ambulauerunt.
Tu mandasti mandata tua custodiri' 4
nimis.
Vinam dirigantur viæ meæ ad custo- 5
diendas iustificationes tuas.
Tunc non confundar, cùm perspexero 6
in omnibus mandatis tuis.
Confitebor tibi in directione cordis: 7
in eo quòd didici iudicia iustitiæ tuæ.
Iustificationes tuas custodiam: nõ me 8
derelinquas vsquequaque.

BETH.

In quo corrigit' adolescentior viam 9
suam? in custodiendo sermones tuos.
In toto corde meo exquisiui te: ne re- 10
pellas me à mandatis tuis.
In corde meo abscondi eloquia tua: vt 11
non peccem tibi.
Benedictus es Domine: doce me iusti- 12
ficationes tuas.
In labijs meis pronuntiaui omnia iu- 13
dicia oris tui.
In via testimoniorum tuorum dele- 14
ctatus sum, sicut in omnibus diuitijs.
In mandatis tuis exercebor: & consi- 15
derabo vias tuas.
In iustificationibus tuis meditabor: 16
non obliuiscar sermones tuos.

GIMEL.

Retribue seruo tuo, viuifica me: & cu- 17
stodiam sermones tuos.
Reuela oculos meos: & considerabo 18
mirabilia de lege tua.
Incola ego sum in terra: non abscon- 19
das à me mandata tua.
Concupiuit anima mea desiderare iu- 20
stificationes tuas in omni tempore.
Increpasti superbos: maledicti qui de- 21
clinant à mandatis tuis.
Aufer à me opprobrium & contem- 22
ptum: quia testimonia tua exquisiui.
Etenim sederunt principes, & aduer- 23
sum me loquebantur: seruus autem tuus
exercebatur in iustificationibus tuis.
Nam & testimonia tua, meditatio mea 24
est: & cõsilij meũ, iustificationes tuæ.

DALETH.

Adhæsit pauimento anima mea: viuifi- 25
ca me secundum verbum tuum.
Vias meas enuntiaui, & exaudisti me: 26
doce me iustificationes tuas.
Viam iustificationum tuarum instrue 27
me: & exercebor in mirabilibus tuis.
Dormitauit' anima mea præ tædio: 28
confirma me in verbis tuis.
Viam iniquitatis amoue à me: & de 29
lege tua miserere mei.
Viam veritatis elegi: iudicia tua non 30
sum oblitus.
Adhæsi testimoniis tuis Domine: noli 31
me confundere.
Viam mandatorũ tuorum cucurri cùm 32
dilatasti cor meum.

HE.

Legem pone mihi Dñe viam iustifica- 33
tionum tuarum: & exquirã eam semper.
Da mihi intellectum, & scrutabor legẽ 34
tuã: & custodiã illam in toto corde meo.
Deduc me in semita mãdatorum tuo- 35
rum, quia ipsam volui.
Inclina cor meum in testimonia tua, 36
& non in auaritiam.
Auerte oculos meos ne videant' vani- 37
tatem: in via tua viuifica me.
Statue seruo tuo eloquium tuum in ti- 38
more tuo.
Amputa opprobrium meũ quod suspi- 39
catus sum: quia iudicia tua iucunda.
Ecce concupiui mandata tua: in æqui- 40
tate tua viuifica me.

VAV.

Et veniat' super me misericordia tua 41
Dñe, salutare tuũ secundũ eloquiũ tuũ.
Et respondebo exprobrantibus mihi, 42
verbũ: quia speraui in sermonibus tuis.
Et ne auferas de ore meo verbum ve- 43
ritatis vsquequaque: quia in iudicijs tuis
superspera.
Et custodiam legem tuam semper: in 44
seculum & in seculum seculi.
Et ambulabã in latitudine: quia man- 45
data tua exquisiui.
Et loquebar in testimonijs tuis in cõ- 46
spectu regum, & non confundebar.
Et meditabar in mandatis tuis, quæ 47
dilexi.

Et leuaui manus meas ad mãdata tua 48
quæ dilexi: & exercebor in iustificatio-
nibus tuis.

ZAIN.

Memor esto verbi tui seruo tuo, in quo 49
mihi spem dedisti.
Hæc me consolata est in humilitate 50
mea: quia eloquiũ tuum viuificauit me.
Superbi iniquè agebãt vsquequaque: 51
à lege autem tua non declinaui.
Memor fui iudiciorum tuorum à se- 52
culo Domine: & consolatus sum.
Defectio tenuit me pro peccatoribus 53
derelinquentibus legem tuam.
Cantabiles mihi erant iustificationes 54
tuæ in loco peregrinationis meæ.
Memor fui nocte nominis tui Domi- 55
ne: & custodiui legem tuam.
Hæc facta est mihi, quia iustificationes 56
tuas exquisiui.

HETH.

Portio mea Domine, dixi, custodire 57
legem tuam.
Deprecatus sum faciem tuam in toto 58
corde meo: miserere mei secundum elo-
quium tuum.
Cogitaui vias meas: & conuerti pedes 59
meos in testimonia tua.
Paratus sum, & non sum turbatus: vt 60
custodiam mandata tua.
Funes peccatorum' circumplexi sunt 61
me: & legem tuam non sum oblitus.
Media nocte surgebã ad confitendum 62
tibi super iudicia iustificationis tuæ.
Particeps ego sum omnium timẽtium 63
te: & custodientium mandata tua.
Misericordia tua Domine plena est ter- 64
ra: iustificationes tuas doce me.

TETH.

Bonitatem fecisti cum seruo tuo Do- 65
mine, secundum verbum tuum.
Bonitatem, & disciplinam, & scientiam 66
doce me: quia mandatis tuis credidi.
Priusquam humiliarer, ego deliqui: 67
propterea eloquium tuum custodiui.
Bonus es tu: & in bonitate tua doce 68
me iustificationes tuas.
Multiplicata est super me iniquitas 69
superborum: ego autem in toto corde
meo scrutabor mandata tua.
Coagulatum est sicut lac cor eorum: 70
ego vero legem tuam meditatus sum.
Bonum mihi quia humiliasti me: vt 71
discam iustificationes tuas.
Bonum mihi lex oris tui super millia 72
auri & argenti.

IOD.

Manus tuæ fecerunt me, & plasmaue- 73
runt me: da mihi intellectum, & 've' discam
mandata tua.
Qui timent te, videbunt me, & læta- 74
buntur: quia in verba tua superspera-
Cognoui Dñe quia æquitas iudicia 75
tua, & in veritate tua humiliasti me.
Fiat misericordia tua vt cõsoletur me, 76
secundum eloquium tuum seruo tuo.

Veniant mihi miserationes tuæ, & vi- 77
nam: quia lex tua, meditatio mea est.
Confundãtur superbi, quia iniustè ini- 78
quitatem fecerunt in me: ego autẽ exer-
cebor in mandatis tuis.
Conuertantur mihi timentes te: & qui 79
nouerunt testimonia tua.
Fiat cor meum immaculatum in iusti- 80
ficationibus tuis, vt non confundar.

CAPH.

Defecit' in salutare tuum anima mea: 81
& in verbum tuum superspera-
Defecerũt oculi mei in eloquiũ tuum: 82
dicentes, Quando consolaberis me?
Quia factus sum sicut vter in pruina: 83
iustificationes tuas non sum oblitus.
Quot sunt dies serui tui, quando facies 84
de persequentibus me iudicium?
Narrauerũt mihi iniqui fabulationes: 85
sed non vt lex tua.
Omnia mandata tua veritas: iniqui' 86
persecuti sunt me, adiuua me.
Paulominus cõsummauerũt me in ter- 87
ra: ego autem non dereliqui mãdata tua.
Secundum misericordiã tuam viuifica 88
me: & custodiam testimonia oris tui.

LAMED.

In æternum Domine verbum tuum 89
permanet in cælo.
In generatione & generationem veri- 90
tas tua: fundasti terram, & permanet.
Ordinatione tua perseuerat' dies: quo- 91
niam omnia seruiunt tibi.
Nisi quod lex tua, meditatio mea est: 92
tunc fortè perissem in humilitate mea.
In æternum non obliuiscar iustifica- 93
tiones tuas: quia in ipsis viuificasti me.
Tuus sum ego, saluum me fac: quoniã 94
iustificationes tuas exquisiui.
Me expectauerunt peccatores vt per- 95
derent me: testimonia tua intellexi'.
Omnis cõsummationis vidi finem': 96
latum mandatum tuum nimis.

MEM.

Quomodò dilexi legem tuam Domi- 97
ne? tota die meditatio mea est.
Super inimicos meos prudentem me 98
fecisti mandato tuo: quia in æternum
mihi est.
Super omnes docentes me intellexi: 99
quia testimonia tua, meditatio mea est.
Super senes intellexi: quia mandata 100
tua quæsiui.
Ab omni via mala prohibui pedes 101
meos: vt custodiam verba tua.
A iudicijs tuis non declinaui: quia tu 102
legem posuisti mihi.
Quàm dulcia faucibus meis eloquia 103
tua, super mel ori meo!
A mandatis tuis intellexi: propterea 104
odi iniquam viam iniquitatis.

NVN.

Lucerna pedibus meis verbum tuum, 105
& lumen semitis meis.
Iurauí, & statui custodire iudicia iu- 106
stitiæ tuæ.

Humi-

Humiliatus sum vsquequaq; Domine: viuifica me secundū verbum tuum. 107
Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine: & iudicia tua doce me. 108
Anima mea in manibus meis semper: & legem tuam non sum oblitus. 109
Posuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erraui. 110
Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternū: qa exultatio cordis mei sunt. 111
Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem. 112

SAMECH.

Iniquos odio habui: & legem tuam dilexi. 113
Adiutor & susceptor meus es tu: & in verbum tuum superspraui. 114
Declinate à me maligni: & scrutabor mandata Dei mei. 115
Suscipe me secundum eloquiū tuum, & viuam: & non confundas me ab expectatione mea. 116
Adiuua me, & saluus ero: & meditabor in iustificationibus tuis semper. 117
Spreuisti omnes discedentes à iudiciis tuis: quia iniusta cogitatio eorum. 118
Prævaricates reputaui omnes peccatores terræ: ideò dilexi testimonia tua. 119
Confige timore tuo carnes meas: à iudiciis enim tuis timui. 120

AIN.

Feci iudicium & iustitiam: non tradas me calumniantibus me. 121
Suscipe seruum tuum in bonum: non calumnientur me superbi. 122
Oculi mei defecerunt in salutare tuū: & in eloquium iustitiæ tuæ. 123
Fac cū seruo tuo secundū misericordiā tuā: & iustificationes tuas doce me. 124
Seruus tuus sum ego: da mihi intellectum, vt sciam testimonia tua. 125
Tempus faciendi Domine: dissipauerunt legem tuam. 126
Ideo dilexi mandata tua super aurum & topazion. 127
Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnē viam iniquā odio habui. 128

PHE.

Mirabilia testimonia tua: ideo scrutata est ea anima mea. 129
Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat parvulis. 130
Os meum aperui, & attraxi spiritum: quia mandata tua desiderabam. 131
Aspice in me, & miserere mei secundum iudiciū diligentium nomen tuum. 132
Gressus meos dirige secundum eloquium tuum: & non dominetur mei omnis iniustitia. 133
Redime me à calumniis hominum: vt custodiam mandata tua. 134
Faciem tuam illumina super seruum tuum: & doce me iustificationes tuas. 135
Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legē tuam. 136

SADE.

Iustus es Dñe: & rectū iudiciū tuum. 137
Mandasti iustitiam testimonia tua: & veritatem tuam nimis. 138
Tabescere me fecit zelus meus: quia obliti sunt verba tua inimici mei. 139
Ignitum eloquium tuum vehemēter: & seruus tuus dilexit illud. 140
Adolescentulus sum ego & contemptus: iustificationes tuas nō sum oblit⁹. 141
Iustitia tua, iustitia in æternum: & lex tua veritas. 142
Tribulatio & angustia inuenerūt me: mandata tua meditatio mea est. 143
Æquitas testimonia tua in æternum: intellectum da mihi, & viuam. 144

COPH.

Clamaui in toto corde meo, exaudi me Dñe: iustificationes tuas requiram. 145
Clamaui ad te, saluum me fac: vt custodiam mandata tua. 146
Præuēni in matutinitate, & clamaui: quia in verba tua superspraui. 147
Præuenerunt oculi mei ad te diluculo: vt meditarer eloquia tua. 148
Vocem meam audi secundum misericordiam tuam Domine: & secūdum iudicium tuum viuifica me. 149
Appropinquauerunt persequentes me iniquitati: à lege autem tua longè facti sunt. 150
Propè es tu Domine: & omnes viæ tuæ veritas. 151
Initio cognoui de testimoniis tuis, quia in æternum fundasti ea. 152

RES.

Vide humilitatem meam, & eripe me: quia legem tuam non sum oblitus. 153
Iudica iudicium meū, & redime me: propter eloquium tuum viuifica me. 154
Longè à peccatoribus salus: quia iustificationes tuas non exquisierunt. 155
Misericordiæ tuæ multæ Domine: secundum iudicium tuum viuifica me. 156
Multi qui persequuntur me, & tribulant me, à testimoniis tuis nō declinaui. 157
Vidi prævaricantes, & tabescebam, quia eloquia tua non custodierunt. 158
Vide quoniā mandata tua dilexi Domine: in misericordia tua viuifica me. 159
Principiū verborum tuorum veritas: in æternū omnia iudicia iustitiæ tuæ. 160

SIN.

Principes persecuti sunt me gratis: & à verbis tuis formidauit cor meum: 161
Lætabor ego super eloquia tua: sicut qui inuenit spolia multa. 162
Iniquitatem odio habui, & abominatus sum: legem autem tuam dilexi. 163
Septies in die laudem dixi tibi super iudicia iustitiæ tuæ. 164
Pax multa diligentibus legem tuam: & non est illis scandalum. 165
Expectabam salutare tuum Domine, & mandata tua dilexi. 166
Custodiuit anima mea testimonia tua: & dilexit ea vehementer. 167
Seruaui mādata tua & testimonia tua: quia omnes viæ meæ in conspectu tuo. 168

TAV.

Appropinquet deprecatio mea in cōspectu tuo Domine: iuxta eloquium tuū da mihi intellectum. 169
Intret postulatio mea in cōspectu tuo: secundum eloquium tuum eripe me. 170
Eructabunt labia mea hymnum, cùm docueris me iustificationes tuas. 171
Pronuntiabit lingua mea eloquiū tuū: quia omnia mandata tua æquitas. 172
Fiat manus tua vt saluet me: quoniā mandata tua elegi. 173
Concupiui salutare tuum Domine: & lex tua meditatio mea est. 174
Viuet anima mea, & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me. 175
Erraui sicut ouis quæ periit: quære seruum tuum, quia mandata tua non sum oblitus.

Canticum graduum. 1

Lat. CXIX. Heb. CXX.

AD Dominum cùm tribularer, clamaui, & exaudiuit me. 1
Domine libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa. 2
Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? 3
Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatoriis. 4
Heu mihi, quia incolatus meus prolōgatus est: habitaui cum habitantibus Cedar: multum incola fuit anima mea. 5 6
Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: cùm loquebar illis, impugnabant me gratis. 7

Canticum graduum. 1

Lat. CXX. Heb. CXXI.

LEuaui oculos meos in montes vnde veniet auxilium mihi. 1
Auxilium meum à Domino qui fecit cælum & terram. 2
Non det in commotionē pedem tuū: neque dormitet qui custodit te. 3
Ecce non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel. 4
Dominus custodit te, Dñs protectio tua super manum dexteram tuam. 5
Per diē sol nō vret te: neq; luna p noctē. 6
Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam Dominus. 7
Dñs custodiat introitum tuū & exitū tuū, ex hoc nunc & vsque in seculum.

Canticum graduum. 1

Lat. CXXI. Heb. CXXII.

LÆtatus sum in his quæ dicta sunt mihi, In domum Domini ibimus. 1
Stantes erant pedes nostri in atriis tuis Ierusalem. 2
Ierusalem quæ ædificatur vt ciuitas: cuius participatio eius in idipsum. 3
Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini: testimonium Israēl, ad cōfitendum nomini Domini. 4
Quia illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum Dauid. 5
Rogate quæ ad pacem sunt Ierusalem, & abundantia diligentibus te: 6
Fiat pax in virtute tua: & abundantia in turribus tuis. 7
Propter fratres meos & proximos meos loquebar pacem de te: 8
Propter domum Domini Dei nostri quæsiui bona tibi. 9

Canticum graduum. 1

Lat. CXXII. Heb. CXXIII.

AD te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis. 1
Ecce, sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum, 2
Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri. 3
Miserere nostri Dñe, miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione: 4
Quia multum repleta est anima nostra: opprobrium abundantibus, & despectio superbis. 5

Canticum graduum ipsi Dauid. 1

Lat. CXXIII. Heb. CXXIIII.

NIsi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Israēl, nisi quia Dominus erat in nobis, 1 2
Cùm exurgerēt homines in nos, fortè vivos deglutissent nos: 3
Cùm iraceretur furor eorum in nos, forsitan aqua absorbuisset nos. 4
Torrentem pertransiuit anima nostra: forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem. 5
Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. 6
Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. 7
Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. 8
Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram.

Canticum graduum. 1

Lat. CXXIIII. Heb. CXXV.

QVi confidunt in Domino sicut mons Sion: non commouebitur in æternum, qui habitat in Ierusalem. 1 2
Montes in circuitu eius: & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc & vsque in seculum. 3
Quia nō relinquet Dñs virgā peccatorū super sortē iustorum: vt nō extendant iusti ad iniquitatem manus suas. 4
Benefac Dñe bonis & rectis corde. 5
Declinantes autem in obligationes' adducet Dominus cum operantibus iniquitatem: pax super Israēl. 6

Canticum graduum. 1

Lat. CXXV. Heb. CXXVI.

IN conuertēdo Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati: 1
Tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione. 2
Tunc dicent inter Gentes, Magnificauit

Dominus facere cum eis.
Magnificauit Dominus facere nobiſcũ: facti ſumus lætantes.
Conuerte Domine captiuitatem noſtram, ſicut torrens in Auſtro.
Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent.
Euntes ibant & flebant, [a] mittentes' ſemina ſua.
Venientes autem venient [a]cum' exultatione, portantes manipulos ſuos.
Canticum graduum Salomonis. 1
Lat. CXXVI. Heb. CXXVII.
NIſi Dñs ædificauerit domũ, in vanũ laborauerunt qui ædificant eam:
Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatẽ, frustra vigilat qui cuſtodit eam.
Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere: 2
[a]ſurgite' poſtquam ſederitis qui manducatis panem doloris.
Cum dederit dilectis ſuis ſomnũ: ecce hæreditas Domini, [a]filij': merces, [a]fructus' ventris.
Sicut ſagittæ in manu potentis: ita filij excuſſorum.
Beatus vir qui impleuit d[e]ſiderium ſuum ex ipſis: [a]non confundetur cũm loquetur' inimicis ſuis in porta.
Canticum graduum. 1
Lat. CXXVII. Heb. CXXVIII.
BEati omnes qui timent Dominum, qui ambulant in viis eius:
Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es, & bene tibi erit. 2
Vxor tua ſicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.
Filij tui ſicut [a]nouellæ' oliuarum in circuitu menſæ tuæ.
Ecce ſic benedicetur homo qui timet Dominum. 4
Benedicat [a]tibi' Dñs ex Sion: & videas bona Ieruſalẽ omnibus diebus vitæ tuæ. 5
Et videas filios filiorum tuorum, pacem ſuper Iſrael.
Canticum graduum. 1
Lat. CXXVIII. Heb. CXXIX.
SÆpe expugnauerunt me à iuuentute mea, dicat nunc Iſrael:
Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea: etenim non potuerunt mihi.
Supra dorſum meũ fabricauerunt peccatores: prolõgauerunt iniquitatem ſuã. 3
Dominus iuſtus [a]cõcidet' cervices peccatorum: confundantur & conuertantur retrorſum omnes qui oderunt Sion. 4
Fiant ſicut fœnum tectorum, quod priuſquam euellatur exaruit: 6
De quo non [a]implebit' manũ ſuam qui metit, & ſinũ ſuũ qui manipulos colligit. 7
Et non dixerunt qui præteribant, Benedictio Domini ſuper vos: benediximus vobis in nomine Domini.
Canticum graduum. 1
Lat. CXXIX. Heb. CXXX.
DE profundis clamaui ad te Domine: Domine exaudi vocem meam: 2
Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.
Si iniquitates obſeruaueris Domine: Domine quis ſuſtinebit? 3
Quia apud te propitiatio eſt: & propter legem tuam ſuſtinui te Domine. 4
Suſtinuit anima mea in verbo eius: ſperauit anima mea in Domino. 5
A cuſtodia matutina vſque ad noctem: ſperet Iſraël in Domino.
Quia apud Dominum miſericordia: & copioſa apud eum redemptio. 7
Et ipſe redimet Iſrael ex omnibus iniquitatibus eius. 8
Canticum graduum Dauid. 1
Lat. CXXX. Heb. CXXXI.
DOmine nõ eſt exaltatum cor meũ, neque elati ſunt oculi mei:
Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus ſuper me. 2
Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam:
Sicut [a]ablactatus ſuper matre ſua', ita retributio in [a]anima mea'. 3
Speret Iſraël in Domino, ex hoc nunc & vſque in ſeculum.
Canticum graduum. 1
Lat. CXXXI. Heb. CXXXII.
MEmento Domine Dauid, omnis manſuetudinis eius, 1
Sicut iurauit Domino, votum vouit Deo Iacob: 2
Si introiero in tabernaculum domus meæ, ſi aſcendero in lectum ſtrati mei, 3
Si dedero ſomnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, 4
Et requiem [a]temporibus' meis: donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob. 5
Ecce audiuimus eam in Ephrãta: inuenimus eam in campis ſyluæ. 6
Introibimus in [a]tabernaculũ' eius: adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes eius. 7
Surge Domine in requiem tuam, tu & arca ſanctificationis tuæ. 8
Sacerdotes tui induantur [a]iuſtitia': & ſancti tui exultent. 9
Propter Dauid ſeruum tuum, nõ auertas faciem Chriſti tui. 10
Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur 'eum', ¶De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. 11
Si cuſtodierint filij tui teſtamẽtũ meũ, & teſtimonia mea hæc quæ docebo eos: Et filij eorum vſque in ſeculum ſedebunt ſuper ſedem tuam. 12
Quoniam elegit Dominus Sion: elegit eam in habitationem ſibi. 13
Hæc requies mea in ſeculum ſeculi: hîc habitabo, quoniam elegi eam. 14
Viduam eius benedicens benedicam: pauperes eius ſaturabo panibus. 15
Sacerdotes eius induã ſalutari: & ſancti 'tui' exultatione exultabunt. 16
¶'Illuc' producam cornu 'Dauid', [a]paraui lucernam Chriſto meo. 17

[a]ablactatum 4 MS. R. G. -20 MS. G.H.Q.n. [a]matrem ſuam 2 MS. R. Aug.G. [a]animam meam 2 MS. Aug. G.H. 2 Reg.7,12. [a]τοῦ κρησφῶ.

[a] tabernacula 4 MS. R. Hil.G. H.C. 1 Pa.6,43. [a]iuſtitiam 5 MS. Aug. G. [a]eam MS. R.G.H. C. Pro hac lectione. Hier. pro illa facit Hil. 2 Reg.7,12 Luc.1.55. Act.2,30. [a]eius 7 MS. R. Hil. Hier. Aug. G. H.C. [a]Illic 4 MS.R. Hil. [a]τῷ Δαυίδ. Luc.1, 69. Mala.3,1.

Inimicos eius induã confuſione: ſuper ipſum autẽ efflorebit ſanctificatio mea. 18
Canticum graduum Dauid. 1
Lat. CXXXII. Heb. CXXXIII.
ECce quàm bonum & quàm iucundũ habitare fratres in vnum:
Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron, 2
Quod deſcendit in orã veſtimẽti eius: ſicut ros Hermon, qui deſcendit in montem Sion. 3
Quoniã illic mãdauit Dominus benedictionem, & vitam vſque in ſeculum.
Canticum graduum. 1
Lat. CXXXIII. Heb. CXXXIIII.
ECce nũc benedicite Domino, omnes ſerui Domini,
Qui ſtatis in domo Domini, in atriis domus Dei noſtri,
In noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Domino. 2
Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cælum & terram. 3
Halleluia. 1
Lat. CXXXIIII. Heb. CXXXV.
LAudate nomen Domini, laudate ſerui Dominum,
Qui ſtatis in domo Domini, in atriis domus Dei noſtri. 2
Laudate Dominum, quia bonus Dñs: pſallite nomini eius, quoniã ſuaue eſt. 3
Quoniam Iacob elegit ſibi Dominus, Iſrael in poſſeſsionem ſibi. 4
Quia ego cognoui quòd magnus eſt Dñs, & Deus noſter præ omnibus diis. 5
Oĩa quæcunq. voluit Dñs fecit in cælo & in terra, in mari, & in omnib. abyſsis. 6
¶Educens nubes ab extremo terræ: fulgura in pluuiam fecit. 7
Qui producit ventos de theſauris ſuis: 8
¶qui percuſsit primogenita Aegypti ab homine vſque ad pecus.
[a]Et miſit ſigna & prodigia in medio tui Aegypte, in Pharaonẽ, & in oẽs ſeruos eius. 9
Qui percuſsit gentes multas: & occidit reges fortes: 10
¶Sehon regem Amorrhæorum, & Og regem Baſan, & omnia regna Chanaan. 11
¶Et dedit terram eorum hæreditatem, hæreditatem Iſraël populo ſuo. 12
Dñe nomẽ tuũ in æternũ: Dñe memoriale tuũ in generationẽ & generationẽ. 13
Quia iudicabit Dominus populũ ſuũ, & in ſeruis ſuis deprecabitur. 14
¶Simulachra Gentium, argentum, & aurum, opera manuum hominum. 15
Os habent, & non loquentur: oculos habent & non videbunt. 16
Aures habent, & non audient: neque enim eſt ſpiritus in ore ipſorum. 17
Similes illis fiãt qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. 18
Domus Iſraël benedicite Domino: domus Aaron benedicite Domino. 19
Domus Leui benedicite Domino: qui timetis Dominum, benedicite Domino. 20
Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Ieruſalem. 21
Hallelu-ia. 1
Lat. CXXXV. Heb. CXXXVI.
CONfitemini Dño quoniã bon': quoniã in æternum miſericordia eius.
Confitemini Deo deorum: quoniam in æternum miſericordia eius. 2
Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum miſericordia eius. 3
Qui facit mirabilia magna ſolus: quoniam in æternum miſericordia eius. 4
¶Qui fecit cælos in ſatellẽtio: quoniã in æternum miſericordia eius. 5
¶Qui firmauit terram ſuper aquas: quoniam in æternum miſericordia eius. 6
Qui fecit luminaria magna: quoniam in æternum miſericordia eius. 7
Solem in poteſtatem diei: quoniam in æternum miſericordia eius. 8
Lunam & ſtellas in poteſtatem noctis: quoniam in æternũ miſericordia eius. 9
¶Qui percuſsit Aegyptum cum primogenitis eorum: quoniam in æternum miſericordia eius. 10
Qui eduxit Iſraël de medio eorum: quoniam in æternum miſericordia eius. 11
In manu potenti & brachio excelſo: quoniam in æternũ miſericordia eius. 12
Qui diuiſit Mare rubrum in diuiſiones: quoniã in æternũ miſericordia eius. 13
Et eduxit Iſraël per medium eius: quoniam in æternum miſericordia eius. 14
¶Et excuſsit Pharaonem & virtutem eius in Mari rubro: quoniam in æternum miſericordia eius. 15
Qui traduxit populum ſuũ [a]per deſertũ': quoniã in æternũ miſericordia eius. 16
Qui percuſsit reges magnos: quoniam in æternum miſericordia eius. 17
¶Et occidit reges fortes: quoniam in æternum miſericordia eius. 18
Sehon regem Amorrhæorum: quoniã in æternum miſericordia eius. 19
¶Et Og regem Baſan: quoniam in æternum miſericordia eius. 20
¶Et dedit terram eorum hæreditatem: quoniam in æternum miſericordia eius. 21
Hæreditatem Iſraël ſeruo ſuo: quoniam in æternum miſericordia eius. 22
'Quia in humilitate noſtra memor fuit noſtri: quoniã in æternũ miſericordia eius'. 23
Et redemit nos ab inimicis noſtris: quoniam in æternum miſericordia eius. 24
Qui dat eſcam omni carni: quoniam in æternum miſericordia eius. 25
Confitemini Deo cæli: quoniam in æternum miſericordia eius. 26
-Confitemini Dño dominorum: quoniam in æternum miſericordia eius'.
-Pſalmus Dauid propter Ieremiam'.
Lat. CXXXVI. Heb. CXXXVII.
SVper flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur [a]Sion: 1
In ſalicibus in medio eius ſuſpendimus organa noſtra. 2

[a]Et miſit ſigna 15 MS. Textus lectio conſonat G. [a]Miſit R. H. C. Ioſ.12, 1. 7. Nu.21,24. 33. Ioſ.13, 7. Sup.113,4. Sap.15, 15

[a]per deſertum MS. Aug. G.H. C. Quæ in Textu eſt lectio, hunc eſt expoſitio. Nu.21,24. Nu.21,33. Ioſu.13,7.

[a]τὸν Σιών.

Quis illic interrogauerunt nos qui captiuos duxerunt nos, verba cantionum,
Et qui abduxerunt nos, Hymnum cãtate nobis de canticis Sion.
Quomodò cantabimus canticum Domini in terra aliena?
Si oblitus fuero tui Ierusalẽ, oblitioni detur dextera mea.
Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui,
Si non proposuero Ierusalem in principio lætitiæ meæ.
Memor esto Domine filiorum Edom, in die Ierusalem:
Qui dicunt, Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea.
Filia Babylonis misera: beatus qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis.
‖ Beatus qui tenebit & allidet paruulos ᵃtuos ad petram.

ᵃ Isa. 13. 16. ᵃtuos 6 MS. R. Aug. G. H. C.

Ipsi Dauid.

Lat. CXXXVII. Heb. CXXXVIII.

Confitebor tibi Dne in toto corde meo: quoniã audisti verba oris mei.
*In conspectu angelorum psallam tibi:
adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo
Super misericordia tua & veritate tua: quoniam magnificasti super omne, nomẽ sanctum tuum.
In quacunq. die inuocauero te, exaudi me: multiplicabis in anima mea virtutẽ.
Confiteantur tibi Dne oẽs reges terræ, quia audierunt ‖ omnia ᵃverba oris tui:
Et cantent in viis Domini: quoniam magna ‖ est gloria Domini.
Quoniã excelsus Dominus: & humilia respicit, & alta à longè cognoscit.
Si ambulauero in medio tribulationis, viuificabis me: & super iram inimicorũ meorum extendisti manum tuam, & saluum me fecit dextera tua.
Dominus retribuet pro me: Domine misericordia tua in seculum, opera manuum tuarum ne despicias.

In finem Psalmus Dauid.

Lat. CXXXVIII. Heb. CXXXIX.

Domine probasti me, & cognouisti me: tu cognouisti sessionẽ meam & resurrectionem meam.
Intellexisti cogitationes meas dẽlõge: semitã meã & funiculũ meũ inuestigasti.
Et omnes vias meas præuidisti: quia non est sermo in lingua mea.
Ecce Domine tu cognouisti omnia nouissima & antiqua: tu formasti me, & posuisti super me manum tuam.
Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, & non potero ad eam.
Quò ibo à spiritu tuo? & quo à facie tuã fugiam?
Amos 9. 2. ‖ Si ascẽdero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.
Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris:
Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.
Et dixi, Forsitã tenebræ cõculcabũt me: & nox illuminatio mea in deliciis meis.
Quia tenebræ nõ obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.
Quia tu possedisti renes meos, suscepisti me de vtero matris meæ.
Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es, mirabilia opera tua, & anima mea ᵃcognoscet nimis.
Non est occultatum ᵃ os meum à te quod fecisti in occulto: & substãtia mea in inferioribus terræ.
Imperfectum meum viderũt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur: ᵃdies formabuntur, & nemo in eis.
Mihi autem nimis honorificati sunt, amici tui Deus: nimis ᵇconfortatus est principatus eorum.
Dinumerabo eos, & super arenã multiplicabũtur: exurrexi, & adhuc sum tecũ.
Si occideris Deus peccatores: viri sanguinum declinate à me,
Quia dicitis in cogitatione, accipient in vanitate ciuitates ᵃtuas'.
Nonne qui oderunt te Domine, oderã, & super inimicos tuos tabescebam?
Perfecto odio oderam illos: ᵃ inimici' facti sunt mihi.
Proba me Deus, & scito cor meum: interroga me, & cognosce semitas meas.
Et vide si via iniquitatis in me est: & deduc me in via æterna.

In finem Psalmus Dauid.

Lat. CXXXIX. Heb. CXL.

Eripe me Domine ab homine malo, à viro iniquo eripe me.
Qui cogitauerunt iniquitates in corde, tota die constituebant prœlia.
‖ Acuerunt linguam suam sicut serpẽtes: venenum aspidum sub labijs eorum.
Custodi me Dne de manu peccatoris: ᵃ & ab hominibus iniquis eripe me.
Qui cogitauerunt supplantare gressus meos: absconderũt superbi laqueũ mihi:
Et funes extenderunt in laqueum, iuxta iter scandalum posuerunt mihi.
Dixi Domino: Deus meus es tu, exaudi Domine vocem deprecationis meæ.
Domine Domine virtus salutis meæ: obumbrasti super caput meũ in die belli:
Ne tradas me Domine à desiderio meo peccatori: cogitauerunt contra me, ne derelinquas me, ne forte exaltentur.
Caput circuitus eorum, labor labiorũ ipsorum operiet eos.
Cadent super eos carbones: in ignem deijcies eos, in miserijs non subsistent.
Vir linguosus nõ dirigetur in terra: virum iniustum mala capient in interitu.
Cognoui quia faciet Dominus iudicium inopis, & vindictam pauperum.
Verumtamẽ iusti confitebuntur nomini tuo: & habitabunt recti cũ vultu tuo.

ᵃ MS. R. Hil. G. H. C.

ᵃcognoscet 2 MS. R. Hil. G. H. ᵛ τὸ ἄθεον

ᵃdie 3 MS. Q.

ᵇconsortati sunt 5 MS. R. Aug. G. H. C.

ᵃtuas MS. R. G. H. C. Dei ciuitates, Hilarius intelligit. & MS. 9.

ᵃin inimicos R. G. H. C.

Psal-

Psalmus Dauid.

Lat. CXL. Heb. CXLI.

Domine, clamaui ad te, exaudi me: intende voci meæ, cùm clamauero ad te.
Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: elevatio manuũ mearum sacrificium vespertinum.
Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labijs meis.
Nõ declines cor meũ in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis, Cũ hominibus operantibus iniquitatẽ: & non communicabo cum electis eorũ.
Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.
Quoniam adhuc & oratio mea in beneplacitis eorum: absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum.
Audient verba mea quoniã potuerunt: sicut crassitudo terræ erupta est super terram.
Dissipata sunt ossa nostra secus infernũ: quia ad te Dne, Domine oculi mei, in te speraui, nõ auferas animam meam.
Custodi me à laqueo quem statuerunt mihi: & à scandalis operantũ iniquitatẽ.
Cadent in rete eius peccatores: singulariter sum ego donec transeam.
Intellectus Dauid, cùm esset in spelunca, oratio. 1 Reg. 24.

Lat. CXLI. Heb. CXLII.

Voce mea ad Dominũ clamaui, voce mea ad Dnm deprecatus sum:
Effundo in cõspectu eius orationẽ meã, & tribulationẽ meã ante ipsũ pronũcio.
In deficiẽdo ex me spiritum meum, & tu cognouisti semitas meas.
In via hac qua ambulabã, absconderunt laqueum mihi.
Considerabam ad dexteram, & videbã: & non erat qui cognosceret me.
Perijt fuga à me: & non est qui requirat animam meam.
Clamaui ad te Dñe, dixi, Tu es spes mea, portio mea in terra viuentium.
Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.
Libera me à persequentibus me: quia confortati sunt super me.
Educe de custodia animam meam, ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti, donec retribuas mihi,

Psalmus Dauid, ᵃ quando persequebatur eũ Absalom filius eius'. 2 Reg. 17.

Lat. CXLII. Heb. CXLIII.

Domine exaudi orationẽ meã: auribus percipe obsecrationem meã in veritate tua, exaudi me in tua iustitia.
Et non intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.
Quia persecutus est inimicus animam meã: humiliauit in terra vitam meam.
Collocauit me in obscuris sicut mortuos seculi, & anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatũ est cor meum.
Memor fui dierũ antiquorũ, meditatus sum in omnibus operibus tuis: in factis manuum tuarum meditabar.
Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra sine aqua tibi:
Velociter exaudi me Domine, defecit spiritus meus.
Non auertas faciem tuam à me: & similis ero descendentibus in lacum.
Auditam fac mihi manè misericordiã tuam: quia in te speraui.
Notam fac mihi viã in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam.
Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi: doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.
Spiritus tuus bonus deducet me ᵃin terram rectã': propter nomen tuũ Domine viuificabis me, in æquitate tua.
Educes de tribulatione animã meam: & in misericordia tua disperdes ᵃ inimicos meos.
Et perdes omnes qui tribulant animã meam: quoniam ego seruus tuus sum.

ᵃ in terra recta MS. G.

ᵃomnes MS q.

1 ᵃ Psalmus' Dauid- aduersus Goliath'. Lat. CXLIII. Heb. CXLIIII.

Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.
Misericordia mea, & refugium meum: susceptor meus, & liberator meus:
Protector meus, & in ipso speraui: qui ᵃsubdit' populum meum sub me.
Dne, quid est homo, quia innotuisti ei? aut filius hominis, quia reputas eum?
Homo vanitati similis factꝰ est: dies eius sicut vmbra prætereunt.
Domine inclina cælos tuos, & descende: tange montes, & fumigabunt.
Fulgura coruscatione, & dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis eos:
Emitte manum tuã de alto, eripe me, & libera me de aquis multis, de manu filiorum alienorum.
Quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis.
Deus canticum nouum cantabo tibi: in psalterio decachordo psallam tibi.
Qui ᵃdas' salutem regibus: qui ᵇredemisti' Dauid seruum ᵃtuũ' de gladio maligno: eripe me,
Et eripe me de manu filiorum alienorum; quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis:
Quorum filij sicut ᵃnouellæ plantationes' in iuuentute sua.
Filiæ eorum compositæ: circumornatæ vt similitudo templi.
Promptuaria eorum plena: eructantia ex hoc in illud.
Oues eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis: boues eorum ᵃcrassæ'.
Nõ est ruina macerię, neque transitus, neque clamor in plateis eorum.

ᵃ Iob. 8, 9. & 14, 2.

ᵃsubdis MS. Hier. subiicies Hil. G. H. C.

ᵃdat MS. Aug. ᵇredemit MS. Aug. ᵃsuum MS. Aug G. H. C.

ᵃnouella plantationis MS. ᵃnouellæ plantatæ R. Aug. G. ᵃplantationes au H. ᵃerasi MS. Hier. G. H.

Beatũ dixerãt populum cui hæc sunt: 15
beatus populus cuius Dñs Deus eius.
Laudatio ipsi Dauid. 1

Lxx. CXLIIII. *Heb.* CXLV.

EXaltabo te Deus meus rex: & benedicam nomini tuo in seculum, & in seculum seculi.
Per singulos dies benedicam tibi: & 2
laudabo nomen tuum in seculum, & in seculum seculi.
Magnus Dominus & laudabilis nimis: 3
& magnitudinis eius non est finis.
Generatio & generatio laudabit opera 4
tua, & potentiam tuam pronuntiabunt:
Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ 5
loquentur, & mirabilia tua narrabunt.
Et virtutem terribilium tuorum dicẽt, 6
& magnitudinem tuam narrabunt.
Memoriã abundantiæ suauitatis tuæ 7
eructabunt: & ‖iustitia tua exultabunt.
Miserator & misericors Dominus: pa- 8
tiens & multum misericors.
Suauis Dominus vniuersis: & miserationes eius super omnia opera eius. 9
Confiteantur tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui benedicant tibi. 10
Gloriam regni tui dicent, & potentiam 11
tuam loquentur:
Vt nota faciãt filiis hominũ potentiam 12
tuã, & gloriam magnificentiæ regni tui.
Regnum tuum regnum omnium secu- 13
lorum: & dominatio tua in omni generatione & generatione.
Fidelis Dns in omnibus verbis suis: & 14
sanctus in omnibus operibus suis.
Alleuat Dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes elisos.
Oculi omnium in te sperãt: & tu das 15
escam illorum in tempore opportuno.
Aperis tu manum tuã: & imples om- 16
ne animal benedictione.
Iustus Dominus in omnibus viis suis: 17
& sanctus in omnibus operibus suis.
Propè est Dñs omnib⁹ inuocãtib⁹ eũ: 18
omnibus inuocantibus eum in veritate.
Voluntatẽ timentiũ se faciet, & deprecationẽ eorũ exaudiet, & saluos faciet eos.
Custodit Dominus omnes diligentes 20
se: & omnes peccatores disperdet.
Laudationem Dñi loquetur os meum: 21
& benedicat omnis caro nomini sancto eius in seculum, & in seculum seculi.
Hallelu-ia. ←Aggei & Zachariæ. 1

Lxx. CXLV. *Heb.* CXLVI.

LAuda anima mea Dominum, ‖laudabo Dominum in vita mea, psallam 2
Deo meo quamdiu fuero.
Nolite confidere in principibus: *in fi- 3
liis hominum, ←in⁹ quibus non est salus.
Exibit spiritus ei⁹, & reuertetur in ter- 4
ram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.
Beat⁹ cui⁹ Deꝰ Iacob adiutor ei⁹, spes 5
ei⁹ in Dño Deo ipsius: ‖qui fecit cælũ 6
& terrã, mare, & omnia quæ in eis sunt.
Qui custodit veritatem in seculum, 7
facit iudicium iniuriam patientibus: dat escam esurientibus.
Dominus soluit compeditos: Domi- 8
nus illuminat cæcos.
Dns erigit elisos, Dns ‖diligit⁹ iustos.
Dñs custodit aduenas, pupillũ & viduã 9
suscipiet: & ‖vias⁹ peccatorũ disperdet.
Regnabit Dominus in secula Deꝰ tuus 10
Sion, in generatione & generationem.
Hallelu-ia.

Lxx. CXLVI. *Heb.* CXLVII.

LAudate Dominum, quoniam bonus ←est⁹ psalmus Deo nostro: sit iucunda decoraque laudatio.
Ædificans Ierusalẽ Dominus: dispersiones Israelis congregabit. 2
Qui sanat contritos corde, & alligat 3
contritiones eorum.
Qui numerat multitudinem stellarũ: 4
& omnibus eis nomina ‖vocans⁹.
Magnus Dns noster, & magna virtus 5
eius: & sapientiæ eius non est numerus.
Suscipiens mansuetos Dns: humilians 6
autem peccatores vsque ad terram.
Præcinite Domino in cõfessione: psal- 7
lite Deo nostro in cithara. Qui operit cælum nubibus, & parat terræ pluuiam.
Qui producit in montibus fœnum, & 8
herbam seruituti hominum.
Qui dat iumentis escam ipsorum: ‖& 9
pullis coruorum inuocantibus eum.
Nõ in fortitudine equi voluntatẽ habe- 10
bit: nec in tibiis viri beneplacitũ erit ei:
Beneplacitũ est Dño super timẽtes eũ, 11
& in eis qui sperãt sup misericordia ei⁹.
Hallelu-ia.

Lxx. CXLVII.

LAuda Ierusalem Dominum, lauda 12
Deum tuum Sion.
Quoniam confortauit seras portarum 13
tuarum: benedixit filiis tuis in te.
Qui posuit fines tuos pacem: & adipe 14
frumenti satiat te.
Qui emittit eloquium suum terræ: ve- 15
locitèr currit sermo eius.
Qui dat niuem sicut lanam: nebulam 16
sicut cinerem spargit.
Mittit crystallũ ‖sua⁹ sicut buccellas: 17
ante faciem frigoris eius quis sustinebit?
Emittet verbum suum, & liquefaciet 18
ea: flabit spiritus eius, & fluent aquæ.
Qui annuntiat verbum suum Iacob: 19
iustitias & iudicia sua Israël.
Non fecit taliter omni nationi: & iu- 20
dicia sua nõ manifestauit eis. Hallelu-ia.
Hallelu-ia. CXLVIII.

LAudate Dominum de cælis: laudate eum in excelsis.
‖Laudate eum omnes angeli eius: lau- 2
date eum omnes virtutes eius.
Laudate eum sol & luna: laudate eum 3
omnes stellæ & lumen.
‖Laudate eũ cæli cælorũ: & aquæ quæ 4
super cælos sunt, laudent nomen Dñi.
Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mã- 5
dauit, & creata sunt.

Statuit ea in ‖æternũ⁹, & in seculũ seculi: præceptũ posuit, & non præteribit. 6
Laudate Dominum de terra, dracones 7
& omnes abyssi.
Ignis, grando, nix, glacies, spiritus pro- 8
cellarum, quæ faciunt verbum eius:
Montes & omnes colles, ligna fructife- 9
ra, & omnes cedri.
Bestiæ, & vniuersa pecora, serpentes, & 10
volucres pennatæ:
Reges terræ, & omnes populi, princi- 11
pes, & omnes iudices terræ:
Iuuenes & virgines, senes cum iunio- 12
ribus, laudent nomẽ Domini: quia exaltatum est nomen eius solius.
Confessio eius super cælum & terram: 13
& ‖exaltauit⁹ cornu populi sui.
Hymnus omnib⁹ sanctis ei⁹: filiis Israël 14
populo appropinquanti sibi. Hallelu-ia.
Hallelu-ia. CXLIX. 1

CAntate Domino canticum nouum: laus eius in ecclesia sanctorum.
Lætetur Israël in eo qui fecit eum: & 2
‖filiæ⁹ Sion exultent in rege suo.
Laudent nomẽ eius in choro, in tym- 3
pano & psalterio psallant ei:
Quia beneplacitũ est Dño in populo 4
suo, & ‖exaltauit⁹ mansuetos ‖in salute⁹.
Exultabunt sancti in gloria, lætabun- 5
tur in cubilibus suis.
‖Exultationes⁹ Dei in gutture eorũ, & 6
gladij ancipires in manibus eorum:
Ad faciendam vindictam in nationi- 7
bus, increpationes in populis:
Ad alligandos reges eorũ in compedi- 8
bus, & nobiles eorum in manicis ferreis.
Vt ‖faciãt⁹ in eis iudicij cõscriptũ: glo- 9
ria hæc est omnib⁹ sanctis ei⁹. Hallelu-ia.
Hallelu-ia. CL. 1

LAudate Dñm in sanctis eius: laudate eũ in firmamento virtutis eius.
Laudate eũ in virtutib⁹ ei⁹: laudate eũ 2
secundũ multitudinẽ magnitudinis eius.
Laudate eum in sono tubæ: laudate eũ 3
in psalterio & cithara.
Laudate eũ in tympano & choro: lau- 4
date eum in chordis & organo.
Laudate eũ in cymbalis benesonanti- 5
bus, laudate eũ in cymbalis iubilationis:
omnis spiritus laudet Dñm. Hallelu-ia. 6

LIBER PROVERBIORVM, QVEM HEBRAEI MISLE APPELLANT.

CAP. I.

PARABOLAE Salomonis filij Dauid regis Israël: ad sciendã sapiẽtiã & disciplinã, ad intelligẽda verba prudentiæ, & suscipiendã eruditionẽ doctrinæ, iustitiã, & iudicij, & æquitatẽ:
vt detur parulis astutia, adolescenti 4
scientia & intellectus. Audiens sapiens, 5
sapientior erit: & intelligẽs, gubernacula
6 possidebit. Animaduertet parabolam & interpretationẽ, verba sapientũ, & ænigmata eorũ. ‖Timor Dñi, principium sa- 7
pientiæ. Sapientiã atq. doctrinã stulti despiciũt. Audi fili mi disciplinã patris tui, 8
& ne dimittas legẽ matris tuæ: vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo.
Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne 10
acquiescas eis. Si dixerint, Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus 11
tendiculas cõtra insontẽ frustra: deglutiamus eũ sicut infernus viuentẽ, & integrũ quasi descendentẽ in lacũ. Omnem 12
pretiosam substantiã reperiemus, implebimus domos nostras spoliis. Sortẽ mitte 13
nobiscũ, marsupiũ vnũ sit omniũ nostrũ. Fili mi ne ambules cũ eis, prohibe 15
pedẽ tuũ à semitis eorũ. ‖Pedes enim 16
illorũ ad malũ currunt, & festinãt vt effundãt sanguinẽ. Frustra autem iacitur 17
rete ante oculos pennatorũ. Ipsi quoque cõtra sanguinẽ suũ insidiãtur, & moliuntur fraudes cõtra animas suas. Sic semi- 18
tæ omnis auari, animas possidentiũ rapiunt. Sapientia foris prædicat, in pla- 20
teis dat vocẽ suã: in capite turbarũ clamitat, in foribus portarum vrbis profert 21
verba sua, dicẽs, Vsquequo paruuli diligitis infantiã, & stulti ea quæ sibi sunt noxia cupient, & imprudentes odibunt 22
scientiã? Cõuertimini ad correptionem meam: en proferã vobis spiritum meum, 23
& ostendã vobis verba mea. Quia vocaui, & renuistis: extendi manũ meã, & 24
non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consiliũ meũ, & increpationes meas 25
neglexistis. Ego quoq. in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cùm vobis id 26
quod timebatis aduenerit; Cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quasi 27
tempestas ingruerit: quando venerit super vos tribulatio & angustia. Tunc in- 28
uocabunt me, & non exaudiam: manè
consurgent, & nõ inuenient me: eo quòd 29
exosam habuerint disciplinã, & timorem
Dñi non susceperint, nec acquieuerint 30
cõsilio meo, & detraxerint vniuersæ correptioni meæ. Comedẽt igitur fructus 31
viæ suæ, suisque consiliis saturabuntur.
auersio paruulorum interficiet eos, & 32
prosperitas stultorum perdet illos. Qui 33
autẽ me audierit, absq. terrore requiescet & abundantia perfruetur, timore malorũ sublato.

CAP. II.

FIli mi, si susceperis sermones meos, & mandata mea abscõderis penes te,
vt audiat sapientiam auris tua: inclina 2
cor tuũ ad cognoscendã prudentiam.
Si enim sapientiam inuocaueris, & in- 3
clinaueris cor tuũ prudẽtiæ: si quæsieris eã quasi pecuniam, & sicut thesauros 4
effoderis illam: tunc intelliges timorem
Dñi, & scientiã Dei inuenies. quia Dñs 6
dat sapientiã, & ex ore eius prudentia & 7
scientia. Custodiet rectorũ salutem, & 8
proteget gradientes simpliciter, seruãs se-

Universidad de Deusto Biblioteca

mitas iustitiæ, & vias sanctorū custodies.
Tunc intelliges iustitiā & iudiciū, & æquitatē, & omnē semitā bonā. Si intrauerit sapientia cor tuū, & scientia animæ tuæ placuerit: cōsilium custodiet te, & prudentia seruabit te, vt eruaris à via mala, ~& ab homine qui peruersa loquitur: qui relinquūt iter rectū, & ambulant per vias tenebrosas: qui lætantur cū malefecerint, & exultant in rebus pessimis: quorum viæ peruersæ sunt, & infames greſſus eorū. Vt eruaris à mulliere aliena, & ab extranea quæ mollit sermones suos, & relinquit ducē pubertatis suæ, & pactū Dei sui oblita est. inclinata est enim ad mortē domus eius, & ad inferos semitæ ipsius. oēs qui ingrediuntur ad ea, nō reuertētur, nec apprehendēt semitas vitæ. Vt ambules in via bona: & calles iustorum custodias. Qui enim recti sunt, habitabūt in terra, & simplices permanebunt in ea. ¶Impij vero de terra perdentur: & qui inique agunt, auferentur ex ea. CAP. III.

Fili mi, ne obliuiscaris legis meæ, & præcepta mea cor tuū custodiat. ¶Longitudinē enim dierū, & annos vitæ & pacē apponet tibi. Misericordia & veritas te nō deseāt, circumda eas gutturi tuo, & describe io tabulis cordis tui: & inuenies gratiā & disciplinā bonā coram Deo & hominibus. Habe fiduciā in Dño ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. In omnibus viis tuis cogita illū, & ipse diriget greſſus tuos. ¶Ne sis sapiēs apud temetipsum: time Deū, & recede à malo. sanitas quippe erit vmbilico tuo, & irrigatio ossibus tuoris. ¶Honora Dñm de tua substantia, & de primitiis omnū frugū tuarū: & implebūtur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redūdabunt. ¶Disciplinā Dñi, fili mi, ne aspicias: nec deficias cùm ab eo corriperis.

quē enim diligit Dñs, corripit: & quasi pater in filio coplacet sibi. Beatus homo qui inuenit sapientiam, & qui affluit prudentia. melior est acquisitio eī negotiatione auri & argēti, primi & purissimi fructus eius. pretiosior est cunctis opibus: & oia quæ desiderantur, huic non valet cōparari. Longitudo dierū in dextera eius, & in sinistra illius diuitiæ & gloria. Viæ eius viæ pulchræ, & oēs semitæ illius pacifice. Lignū vitæ est his qui apprehenderint ea: & qui tenuerit ea, beatus'. Dns sapientia fundauit terrā, stabilimit cælos prudētia. Sapientia illius eruperūt abyssi, & nubes rore cōcrescūt.

Fili mi, ne effluant hæc ab oculis tuis. 21
Custodi legē atque cōsiliū: & erit vita 22
animæ tuæ, & gratia faucibus tuis. tunc 23
ambulabis fiducialiter in via tua, & pes tu' nō impinget. si dormieris, nō timebis: quiescēs, & suauis erit somnus tuus. 24

ne paueas repentino terrore, & irruentes 25
tibi potētias' impiorū. Dns enim erit 26
in latere tuo, & custodiet pedē tuū ne capiaris. Noli prohibere benefacere eum 27
qui potest: si vales, & ipse benefac. Nec 28
dicas amico tuo, Vade, & reuertere, & cras dabo tibi: cū statim possis dare. Ne 29
moliaris amico tuo malū, cùm ille in te habeat fiduciā. Ne cōtendas aduersus 30
hominē frustra, cùm ipse tibi nihil mali fecerit. ¶Ne emuleris hominē iniustū, 31
nec imiteris vias eius: quia abominatio Dñi est omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio eius. Egestas à Dño in do- 32
mo impij: habitacula autē iustorū benedicentur. Ipse deluder illusores, & man- 33
suetis dabit gratiā. Gloriam sapientes possidebunt: stultorū exultatio', ignominia. CAP. IIII. 34
35

Vdite filij disciplinā patris, & attendite: vt scialis prudentiā. Dōnum bonū tribuā vobis, legē meā ne derelinquatis. Nā & ego filius fui patris mei, tenellus & vnigenitus corā matre mea: & docebat me, atq. dicebat, Suscipiat verba mea cor tuū, custodi præcepta mea & viues. Posside sapientiā, posside prudentiam: ne obliuiscaris, neq. declines à verbis oris mei. Ne dimittas eā, & custodiet te: dilige eam, & cōseruabit te.

Principiū sapiētiæ, posside sapientiā, & in omni possessione tua acquire prudentiā. arripe illā, & exaltabit te: glorificaberis ab ea, cū eā fueris amplexat'. dabit capiti tuo augmēta gratiarū, & coronā inclyta proteget te. Audi fili mi, & suscipe verba mea, vt multiplicētur tibi anni vitæ. Viā sapiētiæ monstrabo' tibi, aduca' te per semitas æquitatis: quas cùm ingressus fueris, nō arctabūt greſſus tui, & currens nō habebis offendiculum. Tenē disciplinā, ne dimittas eā: custodi illā, quia ipsa est via tua. Ne delecteris in semitis impiorū, nec tibi placeat malorū via. Fuge ab ea, nec transeas per illā: declina & desere eā. nō enim dormiunt nisi malefecerint: & ~nō' rapitur somnus ab eis nisi supplātauerint. cōdūt panē impietatis, & vinū iniquitatis bibūt. Iustorum autē semita, quasi lux splendēs, procedit & crescit vsq. ad perfectā diē. Via impiorū tenebrosa: nescūt vbi cornūat. Fili mi, ausculta sermones meos, & ad eloquia mea inclina aurē tuā. ne recedāt ab oculis tuis, custodi ea in medio cordis tui: vita enim sūt inuenētib' ea, & vniuersæ carni sanitas.

Omni custodia serua cor tuū, quia ex ipso vita procedit. Remoue à te os prauū, & detrahētia labia sint procul à te. Oculi tui recta videāt, & palpebræ tuæ præcedāt greſſus tuos. Dirige semitā pedibus tuis, & oēs viæ tuæ stabilētur. Ne declines ad dexterā, neq. ad sinistram: auerte pedē tuū à malo. ~ vias enim quæ à dextris sunt, nouit Dns: pueræ verò sunt quæ à sinistris sunt. Ipse aūt rectos faciet curs' tuos, itinera aūt tua in pace ducet'.

CAP.

*Psal. 36, 1. 8.

*exaltatio R.H.G. atque hoc modo, videri potest & Beda legisse.

*monstrabui MS.H.C. *aduxi MS. H.C. Verū pro futuris accipiuntur Hebraïcis.

~15 MS. H.C.G. Q.n.

~R.H.C. In MS. autem C. G. leguntur, atque à B. exponuntur.

CAP. V.

Fili mi, attēde ad sapientiā meā, & prudentiæ meæ inclina aurē tuā: vt custodias cogitationes, & disciplinam labia tua cōseruēt. *Fauus enim stillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eī'. nouissima aūt illī' amara quasi absinthiū, & acuta quasi gladius biceps. Pedes eius descēdunt in mortē, & ad inferos greſſus eius penetrāt. Per semitā vitæ nō ambulāt, vagi sunt greſſus eius & inuestigabiles. Nunc ergo fili mi audi me, & ne recedas à verbis oris mei. Lōgē fac ab ea viā tuā, & ne appropinques foribus domus eius. Ne des alienis honorē tuū, & annos tuos crudeli. ne fortè impleātur extranei virib. tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas in nouissimis quādo cōsūmpseris carnes tuas & corpus tuū, & dicas, Cur detestatus sum disciplinā, & increpationib. nō acquieuit cor meū, nec audiui vocē docētū me, & magistris nō inclinaui aurem meā? Penè fui in omni malo, in medio ecclesiæ & synagogæ. Bibe aquā de cisterna tua, & fluēta putei tui: Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas effunde. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. Sit vena tua benedicta, & lætare cū muliere adolescentiæ tuæ: cerua charissima, & gratissimus hinnulus. hubera eius inebriēt te in omni tēpore, in amore eius delectare iugiter.

Quare seduceris fili mi ab aliena, & foueris in sinu alterius? ¶Respicit Dns vias hominis, & oēs greſſus eius cōsiderat. Iniquitates sua' capiūt' impiū, & funib. peccatorū suorū cōstringitur'. Ipse morietur, quia non habuit disciplinā, & in multitudine stultitiæ suæ decipietur.

CAP. VI.

Fili mi, si spopōderis p amico tuo, defixisti apud extraneū manū tuā, illaqueatus es verbis oris tui, & captus prius sermonib'. Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera. quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicū tuū: ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. Eruere quasi damula de manu, & quasi auis de manu' aucupis'. Vade ad formicā ô piger, & cōsidera vias eius, & disce sapientiā: quę cùm nō habeat ducēs, nec præceptore, nec principē, parat in æstate cibu sibi, & congregat in messe quod comedat. ¶Vsquequo piger dormies? quā cōsurges è somno tuo? Paululū dormies, paululū dormitabis, paulu lū cōseres manus vt dormias: & veniet tibi quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus. ~ Si verò impiger fueris, veniet vt fons messis tua, & egestas longè fugiet à te'. Homo apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malū, & omni tempore iurgia seminat. huic extēplò veniet pditio sua, & subitò conteretur, nec habebit vltrā medicinā. Sex sunt quæ odit Dns, & septimū detestatur anima eius, Oculos sublimes, Linguā mendacem, Manus effundentes innoxiū sanguinem, Cor machinās cogitationes pessimas, Pedes veloces ad currendum in malum, Proferentē mēdacia testē fallacē, Et eū qui seminat inter fratres discordias. Cō serua fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legē matris tuæ. Liga ea in corde tuo iugiter, & circunda gutturi tuo. Cū ambulaueris, gradiātur tecū: cùm dormieris, custodiāt te, & euigilās loquere cū eis. quia mandatū lucerna est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplinę, Vt custodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ. Non cōcupiscat pulchritudinē eius cor tuū, ne capiaris nutibus illius. pretiū enim scorti vix est vnius panis: mulier autē viri, pretiosam animā capit. Nūquid potest homo abscondere ignē in sinu suo, vt vestimēta illius nō ardeāt? aut ambulare super prunas, vt nō comburantur plantæ eius? sic qui ingreditur ad mulierē proximi suī, nō erit mūdus cūm tetigerit eā. Nō grādis est culpa, cū quis furat' fuerit, furatur enim vt esurientē impleat animā: deprehēsus quoq. reddet septuplū, & oēm substantiā domus suę tradet'. Qui autē adulter est, ppter cordis inopiā perdet animā suā: turpitudinē & ignominiā cōgregat sibi, & opprobriū illius non delebitur. quia zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquā precibus, nec suscipiet pro redēptione dona plurima. CAP. VII.

Fili mi, custodi sermones meos, & præcepta mea recōde tibi. ~ Fili, honora Dñm, & valebis: præter eum vero ne timueris alienū'. Serua mādata mea, & viues: & legē meā quasi pupillā oculi tui. liga hæc' in digitis tuis, scribe illā' in tabulis cordis tui. Die sapientiæ, soror mea es: & prudentiā voca amicā tuam, Vt custodiat te à muliere extranea, & ab aliena quæ verba sua dulcia facit. De fenestra enim domus meæ per cācellos prospexi, & video parvulos, considero vecordē iuuenē, qui transit per plateas iuxta angulū, & prope viā domus illius graditur in obscuro, aduesperascēte die, in noctis tenebris, & caligine. Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, præparata ad decipiendas' animas, garrula & vaga, quietis impatiēs, nec valens in domo cōsistere pedibus suis, nūc foris, nūc in plateis, nūc iuxta angulos insidians. Apprehensumq. deosculatur iuuenē, & procaci vultu blāditur, dicēs, Victimas pro salute deuoui, hodie reddidi vota mea. ideirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te vidēre, & reperi. Intexui funibus lectulū

*Ne inten deris fallaciæ mulieris MS.B. G. Verū in antiquis MS.R. H. & C. pars ista non reperitur.

*ea 4 MS. H. C. Omittitur aūt à G.

*& liberabit se MS. B.G. Verum à R. H. & C. non agnoscitur.

~14 MS. R.H.C. Desumpt' est autem versus iste ex G.

*ea 2 MS. H. illa M.

*insidiis 19 MS. *aqueo B. C. G. Quæ in Textu est lectio, respondet H. Inf. 24, 33.

*capiendas 14 MS.B.

~R. H. C. G. Verùm à MS. B. & G q. non omittitur.

meũ, straui tapetibus pictis ex Aegypto.
aspersi cubile meũ myrrha, & aloe, & 17
cinnamomo. Veni inebriemur huberi- 18
bus, ªet fruamur cupitis amplexibus, do-
nec illucescat dies: nõ est enim vir in 19
domo sua, abiit via longissima. sacculũ 20
pecuniæ secũ sulsit: in die plenæ lunæ re-
uersurus est in domũ suã. Irretiuit eum 21
multis sermonibus, & blãditiis labiorum
prorraxit illum. Statim eam sequitur 22
quasi bos ductus ad victimam, & quasi
agnus lasciuiens, &ªignorãs quòd ad vin-
cula stultiª trahatur: donec trãsfigat sa- 23
gitta iecur eius: velut si auis festinet ad
laqueũ, & nescit quòd de periculo animæ
illius agitur. Nunc ergo fili mi, audi 24
me, & attende verbis oris mei. Ne abs- 25
trahatur in viis illius mẽs tua: neq. de-
cipiaris semitis eius. multos enim vul- 26
neratos deiecit, & fortissimi quiq. inter-
fecti sunt ab ea. Viæ inferi domus eius, 27
penetrãtesªinteriora mortis. CAP. VIII.

ªin inferiora MS. Hebraicè legitur: Descendũt ad penetralia mortis.

NVnquid nõ sapiẽtia clamitat, & pru 1
dẽtia dat vocẽ suã? In summis ex- 2
celsũq. verticib. supra viã, in mediis se-
mitis stãs, iuxta portas ciuitatis in ipsis 3
foribus loquitur, dicẽs. O viri ad vos 4
clamito, & vox mea ad filios hominum.
Intelligite paruuli astutiã, & insipiẽtes 5
animaduertite. Audite, quoniã de rebus 6
magnis locutura sum: & aperiẽtur labia
mea, vt recta prædicẽt. Veritatẽ medi- 7
tabitur guttur meũ, & labia mea detesta-
buntur impiũ. Iusti sunt oẽs sermones 8
mei, nõ est in eis prauũ quid, neq. peruer
sum. recti sunt intelligentibus, & æqui 9
inueniẽtibus scientiã. ¶ Accipite disci- 10
plinã meã, & nõ pecuniã: doctrinã ma-
gis, quàm aurũ eligite. Melior est enim 11
sapientia cũctis ªopibus' pretiosissimis:
& omne desiderabile, ei nõ potest cõpa-
rari. Ego sapiẽtia habito in consilio, & 12
eruditis interfum cogitationibª. Timor 13
Dñi odit malũ: arrogantiã & superbiã &
viã prauã, & os bilingue detestor. Meũ 14
est consiliũ & æquitas, mea est prudentia,
mea est fortitudo. Per me reges regnãt, 15
& legũ conditores iusta decernũt. Per 16
me principes imperant, & potẽtes decer-
nũt iustitiã. Ego diligẽtes me, diligo: & 17
qui manè vigilant ad me, inuenient me.
Mecũ sunt diuitiæ & gloria, opes super- 18
bæ & iustitia. Melior est enim fructus 19
meus auro & lapide pretioso, & genimi-
na mea argento electo. In viis iustitiæ 20
ªambulo' in medio semitarum iudicij,
vt ditem diligẽtes me, & thesauros eo- 21
rum repleam. ¶ Dominus possedit me 22
in initio viarum suarum, antequã quic-
quam faceret à principio. Ab æterno 23
ordinata sum, & ex antiquis antequam
terra fieret. Nondum erant abyssi, & e- 24
go iam concepta eram: necdum fontes
aquarum eruperant. Necdum montes 25
graui mole constiterant, ante * colles ego
parturiebar: adhuc terram non fecerat, 26
& flumina, & cardines orbis terræ.
Quando præparabat cælos, aderam: 27
quando certa lege & gyro vallabat abyſ-
sos. quando æthera firmabat sursum, & 28
librabat fontes aquarum. quando cir- 29
cundabat mari terminum suum, & legẽ
ponebat aquis, ne transirent fines suos:
quando appendebat fundamenta terræ.
Cum eo erã cũcta componens: & de- 30
lectabar per singulos dies, ludens coram
eo omni tempore: ludens in orbe ter- 31
rarum: & deliciæ meæ, esse cum filiis ho-
minum. Nũc ergo filij audite me, Bea- 32
ti qui custodiunt vias meas. Audite di-
sciplinã, & estote sapientes, & nolite ab- 33
icere eam. Beatus homo qui audit me,
qui vigilat ad fores meas quotidie, &
obseruat ad postes ostij mei. Qui me 34
inuenerit, inueniet vitam, & hauriet sa- 35
lutẽ à Dño: qui autẽ in me peccauerit,
lædet animã suã. Omnes qui me oderũt, 36
diligunt mortem. CAP. IX.

SApientia ædificauit sibi domũ, excĩ- 1
dit columnas septẽ. Immolauit vi- 2
ctimas suas, miscuit vinum, & proposuit
mẽsam suam. Misit ancillas suas vt vo- 3
carent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis,
Siquis est paruulus, veniat ad me. Et 4
insipientibus locuta est: Venite, come- 5
dite panem meum, & bibite vinum quod
miscui vobis. Relinquite infantiam, & 6
viuite, & ambulate per vias prudentiæ.
Qui erudit derisorem, ipse iniuriã sibi 7
facit: & qui arguit impium, sibi maculã
generat. Noli arguere derisorem, ne o- 8
derit te. Argue sapientem, & diliget te.
Da sapienti occasionem, & addetur ei 9
sapientia. Doce iustum, & festinabit ac-
cipere. ¶ Principium sapientiæ timor 10
Domini: & scientia sanctorum prudẽtia.
Per me enim multiplicabũtur dies tui, 11
& addẽtur tibi anni vitæ. Si sapiẽs fue- 12
ris, tibimetipsi eris: si autem illusor, solus
portabis malum. Mulier stulta & cla- 13
mosa, plenaq. illecebris, & nihil omnino
sciens: sedit in foribus domus suæ sup 14
sellam in excelso vrbis loco, vt vocaret
transeuntes per viã, & pergentes itine- 15
re suo, Quis est paruulª, declinet ad me.
Et vecordi locuta est, Aquæ furtiuæ 16
dulciores sunt, & panis absconditus sua- 17
uior. Et ignorauit quòd ibi sint gigan-
tes, & in profundis inferni conuiuæ eius. 18
– Qui enim applicabũtur illi, descendet
ad inferos: nam qui absceſſerit ab ea,
saluabitur.

Supr. 1, 7. Ps. 110, 10. Eccl. 1, 16. Iob 28, 28.

–14 MS. R. H. C. G. Nec à Beda explicatur.

PARABOLAE SALOMONIS. CAP. X.

FIlius sapiens lętificat patrẽ: filius ve- 1
rò stultus mœstitia est matris suæ.
Nil proderunt thesauri impietatis: iu- 2
stitia verò liberabit à morte.
Non affliget Dominus fame animam 3
iusti, & insidias impiorum subuertet.
Egestatem operata est manus remissa: 4
manus autem fortium diuitias parat.
–17 MS. R. H. C. G. Q. n. – Qui nititur mẽdaciis, hic pascit vẽ- 5
tos, idẽ autẽ ipse sequitur aues volãtes.
Qui cõgregat in messe, filiª sapiẽs est: 6
qui autẽ sternit æstate, filius cõfusionis.
–5 MS. R. H. C. Addit ẽ est autẽ à G. Benedictio – Dñi super caput iusti: 7
os autem impiorum operit iniquitas.
Memoria iusti cum laudibus: & nomẽ 8
impiorum putrescet.
Sapiens corde præcepta suscipiet: stul- 9
tus cædetur labijs.
Qui ambulat simpliciter, ambulat 10
confidenter: qui autem deprauat vias
suas, manifestus erit.
Eccl. 27, 25 ¶ Qui annuit oculo, dabit dolorem: & 11
stultus labijs verberabitur.
Vena vitæ, os iusti: & os impiorum o- 12
perit iniquitatem.
2 Pet. 4, 8. 1 Cor. 13, 4 ¶ Odium suscitat rixas: & vniuersa de- 13
licta operit charitas.
In labijs sapientis inuenitur sapientia, 14
& virga in dorso eius qui indiget corde.
Sapientes absconduntsscientiam: os 15
autem stulti confusioni proximum est.
Substantia diuitis, vrbs fortitudinis e- 16
ius: pauor pauperum, egestas eorum.
Opus iusti, ad vitam: fructus autẽ im- 17
pij, ad peccatum.
Via vitæ, custodienti disciplinam: qui 18
autem increpationes relinquit, errat.
Absconduntodiũ labia mendacia: qui 19
profert contumeliam, insipiens est.
In multiloquio nõ deerit peccatũ: qui 20
autem moderatur labia sua, prudẽtissimª est.
Argentum electum, lingua iusti: cor 21
autem impiorum pro nihilo.
Labia iusti erudiunt plurimos: qui autẽ 22
indocti sunt, in cordis egestate moriẽtur.
Benedictio Domini diuites facit, nec 23
sociabitur ªeis' afflictio.
Quasi per risum stultus operatur sce- 24
lus: sapientia autem est viro prudentia.
Quod timet impius, veniet super eum: 25
desiderium suum iustis dabitur.
Quasi tẽpestas trãsiens nõ erit impiª: 26
iustus aũt quasi fundamẽtũ sempiternũ.
Sicut acetum dentibus, & fumus ocu- 27
lis, sic piger his qui miserunt eum*.
Timor Domini apponet dies, & anni 28
impiorum breuiabuntur:
Expectatio iustorum lætitia: spes autẽ 29
impiorum peribit.
Fortitudo simplicis, via Domini: & pa- 30
uor his qui operantur malum.
Iustus in æternũ nõ cõmouebitur: im- 31
pij autem non habitabunt super terram.
*& 4 MS. H. C. Os iusti parturiet sapientiam, *lingua 32
prauorum peribit.
*at G. Labia iusti considerant placita, & os 33
impiorum peruersa. CAP. XI.
Inf. 20, 10, 23. SStatera dolosa abominatio est apud 1
Deũ, & pondus æquum voluntas eius.
Vbi fuerit superbia, ibi erit & cõtume- 2
lia: vbi autem est humilitas, ibi & sapiẽtia.
Simplicitas iustorũ diriget eos, & sup- 3
plantatio peruersorum vastabit illos.
¶ Non proderunt diuitiæ in die vitio- 4
nis: iustitia autem liberabit à morte. Eccl. 5, 10.
Iustitia simplicis diriget viam eius: & 5
in impietate sua corruet impius.
Iustitia rectorum liberabit eos: & in 6
insidiis suis capientur iniqui.
¶ Mortuo homine impio nulla erit vl- 7
tra spes, & expectatio solicitorũ peribit. Sap. 5, 15.
Iustus de angustia liberatus est: & tra- 8
detur impius pro eo.
Simulator ore decipit amicum suum: 9
iusti autem liberabuntur scientia.
In bonis iustorũ ªexaltabitur' ciuitas: ªexultabit
& in perditione impiorum erit laudatio. 4 MS. R. H. C.
Benedictione iustorum exaltabitur ci- 11
uitas: & ore impiorum subuertetur. ª laudabili tẽ egit G.
Qui despicit amicum suum, indigens 12
corde est: vir autem prudens tacebit.
Qui ambulat fraudulẽter, reuelat arca- 13
na: qui aũt fidelis est, celatª amicitiª comissũ. ª animi MS H. C. G. Q. n.
Vbi non est gubernator, populus cor- 14
ruet: salus autem, vbi multa consilia.
Affligetur malo, qui fidẽ facit pro ex- 15
traneo: qui aũt cauet laqueos, securª erit.
Mulier gratiosa inueniet gloriam, & 16
robusti habebunt diuitias.
Benefacit animæ suæ vir misericors: 17
qui autem crudelis est, etiam propinquos
abiicit.
Impius facit opus instabile: semenan- 18
ti autem iustitiam merces fidelis.
Clementiaªpræparat' vitam: & sectatio ªpræpara-
malorum mortem. uit MS.
Abominabile Dño cor prauũ, & volũ- 20 ªpræpara-
tas eius in iis qui simpliciter ambulant. bit MS.
Manus in manu non erit innocẽs ma- 21
lus: semen autem iusti saluabitur.
Circulus aureus in naribus suis, mu- 22
lier pulchra & fatua.
Desiderium iustorum omne bonũ est: 23
præstolatio impiorum furor.
Alij diuidũt ppria, & ditiores fiũt: alij 24
rapiũt nõ sua, & semper in egestate sunt.
Anima quæ benedicit, impinguabitur: 25
& qui inebriat, ipse quoq. inebriabitur.
Qui abscondit frumenta, maledicetur 26
in populis: benedictio autem super ca-
put vendentium.
Bene consurgit diluculo qui quærit bo- 27
na: qui autem inuestigator malorum est,
opprimetur ab eis.
Qui cõfidit in diuitiis suis, corruet: iu- 28
sti autem quasi virens folũ germinabũt.
Qui cõturbat domũ suam, possidebit 29
ventos: & qui stultus est, seruiet sapiẽti.
Fructus iusti lignum vitæ: & qui sus- 30
cipit animas, sapiens est.
¶ Si iustus in terra recipit, quanto ma- 31 2 Pet. 4, 18.
gis impius & peccator! CAP. XII.
QVi diligit disciplinam, diligit scien- 1
tiam: qui autem odit increpationes,
insipiens est.
Qui bonus est, hauriet* gratiam à Do- 2 *sibi MS
mino: qui autem confidit in cogitationi- q. R.
bus suis, impieªagit'. ª agetH.G.
Non roborabitur homo ex impietate: 3
& radix

& radix iustorum non commouebitur.
Mulier diligens, corona est viro suo: & putredo in ossibus eius quæ confusione eos dignis gerit.
Cogitationes iustorum, iudicia: & cõsilia impiorum, fraudulenta.
Verba impiorum insidiatur sanguini: os iustorum liberabit eos.
Verte impios, & non erunt: domus autem iustorum permanebit.
Doctrina sua ℣noscitur' vir: qui autem vanus & excors est, patebit contemptui.
¶ Melior est pauper & sufficiens sibi, quam gloriosus & indigens pane.
Nouit iustus iumentorũ suorum animas: viscera autem impiorum crudelia.
¶ Qui operatur terrã suã, saturabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.
← 25 MS. R. H. C. Q. n. ℣munimẽtum Q. n.
← Qui seruat os suum, custodit animas suas: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.
Vult & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.
Verbũ mẽdax iustus detestabitur: impius autẽ confundit, & confundetur.
Iustitia custodit innocentis viam: impietas autem peccatorem supplantat.
Est quasi diues cũm nihil habeat: & est quasi pauper, cũm in multis diuitijs sit.
Redẽptio animæ viri, diuitiæ sunt: qui autẽ pauper est, increpationẽ nõ sustinet.
Lux iustorum lætificat: lucerna autem impiorum extinguetur.
Inter superbos semper iurgia sunt: qui aũt agũt omnia cũ cõsilio, regũt sapiẽtia.
Substãtia festinata minuetur: quæ aũt paulatim colligitur manu, multiplicabit.
Spes quæ differtur, affligit animam: illigoum vitæ desiderium veniens.
Qui detrahit sibi rei, ipse se in futurum obligat: qui autem timet præceptũ, in pace versabitur.
← Animæ dolosè errant in semetipsis: iusti aũt cõmiserendes sunt & miserãtur.
Lex sapientis fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.
Doctrina bona dabit gratiam: in itinere contemptorum vorago.
Astutus omnia agit cum consilio: qui autem fatuus est aperit stultitiam.
Nuntius impij cadet in malum: legatus autem fidelis, sanitas.
Egestas & ignominia ei qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur.
Desiderium si compleatur, delectat animã: detestãtur stulti eos qui fugiũt mala.
Qui cũ sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.
Peccatores persequitur malum: & iustis retribuentur bona.
Bon' relinquit hæredes filios & nepotes: & custoditur iusto substãtia peccatoris.
Multi cibi in noualibus patrũ: & ℣aliis' congregantur absque iudicio.
¶ Qui parcit virgæ †, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit.
Iust' comedit, & replet aiam suã: vẽter aũt impiorũ insaturabilis. CAP. XIIII.
SAp℞s mulier ædificat domũ suã: insipiens extrudẽ quoq; manib' destruit.
¶ Ambulãs recto itinere, & timẽs Deũ, despicitur ab eo qui infami graditur via.
In ore stulti virga superbiæ: labia aũt sapientum custodiunt eos.
Vbi non sunt boues, præsepe vacuum est: vbi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis.
Testis fidelis non mentietur: profert autem mendacium dolosus testis.
Quærit derisor sapientiam, & non inuenit: doctrina prudentium facilis.
Vade contra virum stultum, & ℣nescit' labia prudentiæ.
Sapientia callidi est intelligere viã suã: & imprudentia stultorum errans.
Stultus illudet peccatum, & inter iustos morabitur gratia.

Cor

Cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus.
Domus impiorum delebitur: tabernacula ℣iustorum germinabunt.
Est via quæ videtur homini iustanouissima autẽ eius deducunt ad mortem.
Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat.
Viis suis replebitur stultus, & super eum erit vir bonus.
Innocens credit omni verbo: astutus considerat gressus suos.
← Filio doloso nihil erit boni: seruo autem sapienti prosperi erunt actus, & dirigetur via eius'.
Sapiens timet, & declinat à malo: stultus ℣transilit' & confidit.
Impatiens operabitur stultitiam: & vir ℣versutus' odiosus est.
Possidebunt paruuli stultitiam, & expectabunt astuti scientiam.
Incubent mali ante bonos: & impij ante portas iustorum.
Etiam proximo suo pauper odiosus ℣erit' tamẽ vere diuitum multi.
Qui despicit proximũ suũ, peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit.
← Qui credit in Domino, misericordiam diligit'.
Errant qui operantur malum: misericordia & veritas præparant bona.
In omni opere ← bono' erit abũdantia: vbi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.
Corona sapientum, diuitiæ eorum: fatuitas stultorum imprudentia.
Liberat animas testis fidelis: & profert mendacia versipellis.
In timore Domini fiducia fortitudinis, & filijs eius erit spes.
Timor Domini fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.
In multitudine populi dignitas regis: & in paucitate plebis ignominia principis.
Qui patiẽs est, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam.
Vita carnium, sanitas cordis: putredo ossium, inuidia.
¶ Qui calumniatur egẽtem, exprobrat factori eius: honorat autem eum, qui miseretur pauperis.
In malitia sua expelletur impius: sperat autem iustus in morte sua.
In corde prudentis requiescit sapientia, & indocto ℣quoque' eruditi.
Iustitia elenat gentem: miseros autem facit populos peccatum.
Acceptus est regi minister intelligens: iracundum eius inutilis sustinebit.

CAP. XV.

REsponsio mollis frangit iram: sermo durus suscitat furorem.
Lingua sapientum ornat scientiam: os

medio

fatuorum ebullit stultitiam.
In omni loco oculi Domini, contemplantur bonos & malos.
Lingua placabilis, lignũ vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum.
Stultus irridet disciplinam patris sui: q aũt custodit increpationes astutior fiet.
← In abundanti iustitia virtus maxima est: cogitationes autem impiorum eradicabuntur'.
Domus iusti plurima fortitudo: & in fructibus impij conturbatio.
Labia sapientum disseminabunt scientiam: cor stultorum dissimile erit.
¶ Victimæ impiorũ abominabiles Domino: vota iustorum placabilia.
Abominatio est Domino via impij: qui sequitur iustitiam, diligitur ab eo.
Doctrina mala ℣deserentium' viã vitæ': qui increpationes odit, morietur.
Infernus & perditio coram Domino: quanto magis corda filiorum hominum?
Non amat pestilens eum qui se corripit, nec ad sapientes graditur.
¶ Cor gaudens exhilarat faciem: in mœrore animi deiicitur spiritus.
Cor sapientis quærit doctrinam: & os stultorum pascitur imperitia.
Omnes dies pauperis, malis: secura mẽs quasi iuge conuiuium.
Melius est parum cum timore Domini, quam thesauri magni & insatiabiles.
Melius est ℣vocari' ad olera' cum charitate: quam ad vitulum ingmatũ cũ odio.
Vir iracundus prouocat rixas: qui patiens est, mitigat iurgantes.
Iter ℣pigrorum' quasi tepes spinarum: via iustorum absque offendiculo.
Filius sapiens lætificat patrem: & stultus homo despicit matrem suam.
Stultitia gaudium stulto: & vir prudẽs dirigit gressus suos.
Dissipantur cogitationes vbi non est consilium: vbi vero sunt plures consiliarij, confirmantur.
Lætatur homo in sententia oris sui: & sermo opportunus est optimus.
Semita vitæ super eruditum, vt declinet de inferno nouissimo.
Domum superborum demolietur Dominus: & firmos faciet terminos viduæ.
Abominatio Domini cogitationes malæ: & purus sermo pulcherrimus ← firmabitur ab eo'.
Conturbat domum suam qui sectatur auaritiam: qui aũt odit munera, viuet.
¶ ← Per misericordiã & fidem purgantur peccata: per timorem autẽ Domini declinat omnis à malo'.
Mens iusti ℣meditabitur' ℣obedientiã': os impiorum reduudat malis.
Longè est Dominus ab impijs: & orationes iustorum exaudiet.
Lux oculorum lætificat animam: fama bona impinguat ossa.
Auris quæ audit increpationes vitæ, in

Q. n.

Universidad de Deusto
Biblioteca

medio sapientum commorabitur.
Qui abiicit disciplinam, despicit animam suam: qui autem acquiescit increpationibus, possessor est cordis.
Timor Domini, disciplina sapientiæ: & gloriam præcedit humilitas.

CAP. XVI.

HOminis est animam præparare, & Domini gubernare linguam.
Omnes viæ [a] hominis' patent oculis eius: spirituum ponderator est Dominus.
Revela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.
Vniuersa propter semetipsum operatus est Dñs: impiũ quoq. ad diem malũ.
Abominatio Domini est omnis arrogans: etiamsi manus ad manum fuerit, non est innocens.
Initium viæ bonæ, ¶ facere iustitiã: acceptior est autem apud Deum magis, quàm immolare hostias'.
¶ Misericordia & veritate redimitur iniquitas: & in timore Domini declinatur à malo.
Cum placuerint Dño viæ hominis, inimicos quoq. eius convertet ad pacem.
Melius est parum cum iustitia, quàm multi fructus cum iniquitate.
Cor hominis disponit viam suam, sed Domini est dirigere gressus eius.
Diuinatio in labiis regis, in iudicio nõ errabit os eius.
Pondus & statêra iudicia Domini sunt: & opera eius omnes lapides [a] sæculi'.
Abominabiles regi qui agunt impiè: quoniam iustitia firmatur solium.
Voluntas regum labia iusta: qui recta loquitur, [a] dirigetur'.
Indignatio regis, nuntij mortis: & vir sapiens placabit eam.
In hilaritate vultus regis, vita: & clementia eius quasi imber serotinus.
Posside sapientiam, quia auro melior est: & acquire prudentiam, quia pretiosior est argento.
Semita iustorum declinat mala, custos animæ suæ seruat viam suam.
Contritionem præcedit superbia, & ante ruinam exaltatur spiritus.
Melius est humiliari cum mitibus, quàm diuidere spolia cum superbis.
Eruditus in verbo reperiet bona: & qui sperat in Domino, beatus est.
Qui sapiens est corde, appellabitur prudens: & qui dulcis eloquio, maiora [a] reperiet'.
Fons vitæ eruditio possidentis: doctrina stultorum, fatuitas.
Cor sapientis erudiet os eius, & labiis eius addet gratiam.
Fauus mellis composita verba, dulcedo animæ [a] sanitas ossium.
¶ Est via quæ videtur homini recta, & [a] nouissima eius ducunt' ad mortem.
Anima laborãtis laborat sibi, quia cõpulit eum os suum: vir [a] impius' fodit malum, & in labiis eius ignis ardescit.
Homo peruersus suscitat lites, & verbosus separat principes.
Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam.
Qui annotitis oculis cogitat prauа, mordens labia sua [a] perficit' malum.
Corona dignitatis senectus quæ in viis iustitiæ reperitur.
Melior est patiens viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbiũ.
Sortes mittuntur in sinum, sed à Dño temperantur.

CAP. XVII.

MElior est buccella sicca cum gaudio, quàm domus plena victimis cum iurgio.
¶ Seruus sapiẽs dominabitur filiis stultis, & inter fratres hæreditatem diuidet.
Sicut igne probatur argentũ, & aurum camino: ita corda probat Dominus.
Malus obedit linguæ iniquæ: & fallax obtemperat labiis mendacibus.
¶ Qui despicit paupere, exprobrat factori eius: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus.
Corona senum, filij filiorum: & gloria filiorum, patres eorum.
Non decent stultum verba composita, nec principem labium mentiens.
Gemma gratissima, expectatio præstolantis: quocumque se vertit, prudenter intelligit.
Qui celat delictum, quærit [a] amicitias': qui altero sermone repetit, separat fœderatos.
Plus proficit correptio apud prudentem, quàm centum plagæ apud stultum.
Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.
Expedit magis vrsæ occurrere raptis fœtibus, quàm fatuo confidenti sibi in stultitia sua.
¶ Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.
Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum: & antequam patiatur cõtumeliam, iudicium deserit.
¶ Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterq. apud Deum.
Quid prodest stulto habere diuitias, cùm sapientiam emere non possit?
Qui altam facit domum suam, quærit ruinam: & qui cuitat discere, incidet in mala'.
Omni tempore diligit qui amicus est, & frater in angustijs comprobatur.
Stultus homo plaudet manibus, cùm spoponderit pro amico suo.
Qui meditatur discordias, diligit rixas: & qui exaltat [a] os suum', quærit ruinam.
Qui peruersi cordis est, non inueniet bonum: & qui vertit linguam, incidet in malum.
Natus est stultus in ignominiã suam: sed nec pater in fatuo lætabitur.

¶ Animus

¶ Animus gaudens ætatem floridam facit: spiritus tristis exiccat ossa.
Munera de sinu impius accipit, vt perueniat semitas iudicij.
¶ In facie prudentis lucet sapientia: oculi stultorum in finibus terræ.
Ira patris filius stultus, & dolor matris quæ genuit eum.
Non est bonũ, damnũ inferre iusto, nec percutere principem qui recta iudicat.
¶ Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est: & pretiosi spiritus vir eruditus.
Stultus quoq. si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligens.

CAP. XVIII.

OCcasiones quærit qui vult recedere ab amico, omni tempore erit exprobrabilis.
Nõ recipit stultus verba prudẽtiæ, nisi ea dixeris quæ versantur in corde eius.
Impius cum in profundum venerit peccatorum, cõtemnit: sed sequitur eum ignominia & opprobrium.
Aqua profunda verba ex ore viri: & torrens redundans fons sapientiæ.
Accipere personam impij, in iudicio' non est bonum, vt declines à veritate iudicij.
Labia stulti miscent se rixis, & os eius iurgia prouocat.
Os stulti contritio eius, & labia ipsius ruina animæ eius.
Verba bilinguis, quasi simplicia, & ipsa perueniunt vsq. ad interiora ventris.
Pigrum deiicit timor: animæ autem efferminatorum esurient'.
Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est suæ operæ dissipantis.
Turris fortissima, nomen Domini: ad [a] ipsam' [b] curret' iustus, & exaltabitur.
Substantia diuitis vrbs roboris eius, & quasi murus validus circumdans eum.
Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur.
Qui prius respondet quã audiat, stultũ se esse demonstrat, & cõfusione dignum.
Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam: spiritum verò ad irascendum facilem quis poterit sustinere?
Cor prudens possidebit scientiam: & auris sapientium, quærit doctrinam.
Donum hominis dilatat viam eius, & ante principes spatium ei facit.
Iustus prior est accusator sui: venit amicus eius, & inuestigabit eum.
Contradictiones coprimit sors, & inter potentes quoque diudicat.
Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma: & iudicia quasi vectes vrbiũ.
De fructu oris viri replebitur venter eius, & genimina labiorum ipsius saturabunt eum.
Mors & vita, in [a] manu' linguæ: qui diligunt eam, comedent fructus eius.
Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonũ, & hauriet iucunditatẽ à Dño.
Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est & [a] insipiens'.
Cum obsecrationibus loquitur pauper, & diues effabitur rigidè.
Vir amicabilis ad societatem, magis amicus erit, qui frater.

CAP. XIX.

MElior est pauper qui ambulat in simplicitate sua, quàm diues' torquens labia [a] sua & [b] insipiens.
Vbi non est scientia animæ, non est bonũ: & qui festin' [a] est pedibus, offendet.
Stultitia hominis supplantat gressus eius: & contra Deum feruet animus suo.
Diuitiæ addunt amicos plurimos: à paupere aũt & hi quos habuit separãtur.
¶ Testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet.
Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis.
Fratres hominis pauperis oderũt eum, insuper & amici procul recesserũt ab eo.
Qui tantùm verba sectatur, nihil habebit: qui autem possessor est mentis, diligit animam suam, & custos prudentiæ inueniet bona.
Falsus testis non erit impunitus: & qui loquitur mendacia, peribit.
Non decent stultum deliciæ, nec seruum dominari principibus.
Doctrina viri per patientiam noscitur, & gloria eius est iniqua prætergredi.
Sicut fremit' leonis, ita & regis ira: & sicut ros super herbã, ita & hilaritas eius.
Dolor patris filius stultus: & tecta iugiter peritillantia, litigiosa mulier.
Domus & diuitiæ dantur à parentibus, à Domino autem propriè vxor prudens.
Pigredo immittit soporem, & anima dissoluta esuriet.
Qui custodit mandatum, custodit animam suam: qui aũt negligit [a] viam suam' mortificabitur.
Fœneratur Dño, qui miseretur pauperis, & vicissitudinem suam reddet ei.
Erudi filiũ tuũ, ne desperes: ad interfectionẽ autẽ eius ne ponas animã tuam.
Qui [a] impatiẽs est, sustinebit damnum: & cum rapuerit, aliud apponet.
Audi consilium, & suscipe disciplinam, vt sis sapiens in nouissimis tuis.
Multæ cogitationes in corde viri: voluntas autem Domini [a] permanebit.
Homo indigens misericors est: & melior est pauper', quàm vir mendax.
Timor Dñi ad vitam: & in plenitudine cõmorabitur, absque visitatione pessimi.
¶ Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os tuum applicat eam.
¶ Pestilente flagellato stultus sapientior erit: si autem corripueris sapientem, intelliget disciplinam.
Qui affligit patrem, & [a] fugit' matrem, ignominiosus est & infelix.

Non

Universidad de Deusto Biblioteca

Non cesses fili audire doctrinam, nec ignores sermones scientiæ.
Testis iniquus deridet iudicium; & os impiorum deuorat iniquitatem.
Parata sunt derisorib. iudicia: & malei percutientes stultorum corporibus.

CAP. XX.

Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.
Sicut rugit' leonis, ita & terror regis: qui prouocat eū, peccat in animā suam.
Honor est homini qui separat se à cōtentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis.
Propter frigus piger arare noluit: mēdicabit ergo æstate, & non dabitur illi.
Sicut aqua profunda, sic consilium in corde viri: sed homo sapiens exhauriet illud.
Multi homines misericordes vocātur: virum autem fidelem quis inueniet?
Iustus qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios derelinquet.
Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo.
¶ Quis potest dicere, Mundum est cor meum, purus sum à peccato?
¶ Pondus & pondus, mēsura & mēsura, vtrumq; abominabile est apud Deum.
Ex studiis suis intelligitur puer, si munda & recta sint opera eius.
Aurem audientem & oculum videntem, Dominus fecit vtrumque.
Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat: aperi oculos tuos, & saturare panibus.
Malum est, malū est, dicit omnis emptor: & cùm recesserit, tunc gloriabitur.
Est aurum, & multitudo gemmarum: vas autem' pretiosum labia scientiæ.
¶ Tolle vestimentum eius qui fideiussor extitit alieni, & pro extraneis auferpignus ab eo.
Suauis est homini panis mendacij, & postea implebitur os eius calculo.
Cogitationes consiliis roborantur, & gubernaculis tractanda sunt bella.
Ei qui revelat mysteria, & ambulat fraudulēter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.
¶ Qui maledicit patri suo & matri, extinguetur lucerna eius in mediis tenebris.
Hæreditas ad quā festinatur in principio, in nouissimo benedictione carebit.
¶ Ne dicas, Reddam malum: expecta Dominum, & liberabit te.
¶ Abominatio est apud Dūm pōdus & pondus: statera dolosa non est bona.
A Dño dirigitur gressus viri: quis aūt hominum intelligere potest viam suam?
Ruina est homini deuorare' sanctos: & post vota' retractare'.
Dissipat impios rex sapiens, & incurvat super eos fornicem.

Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ inuestigat omnia secreta ventris.
Misericordia & veritas custodiunt regem, & roboratur clemētia thronus eius.
Exultatio iuuenum fortitudo eorum, & dignitas senum canities.
Liuor vulneris abterget mala, & plagæ in secretioribus ventris.

CAP. XXI.

Sicut diuisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud.
Omnis via viri recta sibi videtur: appendit autem corda Dominus.
Facere misericordiā' & iudicium magis placet Domino, quām victimæ.
Exaltatio oculorum est' dilatatio cordis, lucerna impiorum peccatum.
Cogitationes robusti semper in abundātia: omnis autem piger semper in egestate est.
Qui congregat thesauros lingua mendacij, vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis.
Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere iudicium.
Peruersa via viri, aliena est: qui autem mundus est, rectum opus eius.
¶ Melius est sedere in angulo domatis, quam cum muliere litigiosa, & in domo communi.
Anima impij desiderat malum, non miserebitur proximo suo.
¶ Mulctato pestilente sapientior erit parulus: & si sectetur sapientem, sumet scientiam.
Excogitat iustus de domo impij, vt detrahat impios' à malo'.
Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.
Munus absconditum extinguit iras: & donum in sinu indignationē maximam.
Gaudiū iusto est facere iudicium: & pauor operantibus iniquitatem.
Vir qui erraverit à via doctrinę, in cœtu gigantum commorabitur.
Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum & pinguia, non ditabitur.
Pro iusto' dabitur' impius: & pro rectis iniquus.
¶ Melius est habitare in terra deserta, quam cum muliere rixosa & iracunda.
Thesaurus desiderabilis, & oleum in habitaculo iusti: & imprudēs homo dissipabit illud.
Qui sequitur iustitiam & misericordiam, inueniet vitam, iustitiam & gloriā.
Ciuitatem fortium ascendit sapiens, & destruxit' que' robur fiduciæ eius.
Qui custodit os suum, & linguam suā, custodit ab angustiis animam suam.
Superbus & arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.
Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam manus eius operari:

tota die concupiscit & desiderat: qui aūtem iustus est tribuet, & non cessabit.
¶ Hostiæ impiorū abominabiles, quæ' offerūtur ex scelere.
Testis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.
Vir impius procaciter obfirmat vultum suū: qui aūt rectus est, corrigit viā suā.
Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.
Equus paratur ad diem belli: Dūs aūtē salutem tribuit.

CAP. XXII.

Melius est nomen bonū, quām diuitiæ multæ: super argentum & aurum, gratia bona.
Diues & pauper obuiauerūt sibi: vtriusque operator est Dominus.
Callidus videt malum, & abscondit se: innocens pertransiit, & afflictus est dāno.
Finis modestiæ timor Domini, diuitiæ & gloria & vita.
Arma & gladij in via peruersi': custos autem animæ suæ longè recedit ab eis.
Proverbiū est, Adolescēs iuxta viā suā, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.
Diues pauperibus imperat: & qui accipit mutuum, seruus est fœnerantis.
Qui seminat iniquitatē, metet' mala', & virga iræ suæ consummabitur.
¶ Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur: de panibus enim suis dedit pauperi.
¶ Victoriā & honorē acquiret qui dat munera: animā aūt aufert' accipientiū'.
Eiice derisorem, & exibit cum eo iurgium, cessabuntq; causæ, & contumeliæ.
Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem.
Oculi Domini custodiunt scientiam, & supplantantur verba iniqui.
Dicit piger, Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.
Fouea profunda os alienæ: cui iratus est Dominus, incidet in eam.
Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplinæ fugabit eam.
Qui calumniatur pauperem, vt augeat diuitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit.
¶ Fili mi', inclina aurem tuam, & audi verba sapientium: appone aūtem cor ad doctrinam meam. quæ pulchra erit tibi cùm seruaueris eam in ventre tuo, & redundabit in labiis tuis.
Vt sit in Domino fiducia tua, vnde & ostendi eam tibi hodie.
Ecce descripsi eam tibi tripliciter, in cognitionibus & scientia: vt ostenderem tibi firmitatem & eloquia veritatis, respondere ex his illis qui miserunt te.
Nō facias violentiā pauperi, quia pauper est: neque conteras egenum in porta,
quia iudicabit Dominus causam eius, & cōfiget eos qui confixerunt animam eius.
Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso: ne forte

discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ.
Noli esse cū his q defigūt manus suas, & q vades se offerūt p debitis: si enim non habes vnde restituas, quid causæ est vt tollat' operimentum' de cubili tuo'?
Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.
Vidisti virū velocē in opere suo? corā regibus stabit, nec erit ante ignobiles.

CAP. XXIII.

Quando sederis vt comedas cū principe, diligenter attende quæ apposita sunt ante faciem tuam: & statue cultrum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuā, ne desideres de cibis eius, in quo est panis mendacij.
Noli laborare vt diteris: sed prudentiæ tuæ pone modum. ne erigas oculos tuos ad opes quas non potes habere: quia facient sibi pennas quasi aquilæ, & volabunt in cælum.
Ne comedas cum homine inuido, & ne desideres cibos eius: quoniam in similitudinem arioli & cōiectoris æstimat quod ignorat. Comede & bibe, dicet tibi: & mens eius non est tecum. cibos quos comederas euomes, & perdes pulchros sermones tuos.
In auribus insipientium ne loquaris: quia despicient doctrinam eloquij tui.
Ne attingas paruulorum terminos, & agrum pupillorum ne introeas: propinquus enim illorum fortis est: & ipse iudicabit contra te causam illorum.
Ingrediatur ad doctrinam cor tuum, & aures tuæ ad verba scientiæ.
¶ Noli subtrahere à puero disciplinam: si enim percusseris eum virga, non morietur. tu virga percuties eum: & animam eius de inferno liberabis.
Fili mi, si sapiēs fuerit anim' tuus, gaudebit tecū cor meū: & exultabunt renes mei, cùm locuta fuerint recta labia tua.
Non æmuletur cor tuum peccatores, sed in timore Domini esto tota die: quia habebis spem in nouissimo, & præstolatio tua non auferetur.
Audi fili mi, & esto sapiens, & dirige in via animum tuum.
Noli esse in conuiuiis potatorum, nec in comessationibus eorum qui carnes ad vescendum conferunt: quia vacantes potibus, & dantes symbola consumētur, & vestietur pannis dormitatio.
Audi patrem tuum qui genuit te: & ne contemnas cùm senuerit mater tua.
Veritatem eme, & noli vēdere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.
Exultat gaudio pater iusti: qui sapientē genuit, lætabitur in eo. gaudeat pater tu', & mater tua, & exulliet que genuit te.
Præbe fili mi cor tuum mihi, & oculi tui vias meas custodiant. fouea enim profunda est meretrix, & puteus angustus aliena. Insidiatur in via quasi latro,

Eccl. 7, 2. *enim MS q. R.
Isa. 1, 13. *quia 4 MS. C. G. *eliam quia H.
Suffraganeur autem Textui R. B. & G.
Eccl. 31, 28
*17 MS. R. H. C.
Agnoscitur autē à cæditibus G.
*& vas MS B. H. C. G.
*& 12 MS. R. H. C. Additur autem à Paraphraste Chaldæo.
*iustitiam R. H. C. G.
*malum 1 MS. H.
*in malum 3 MS. H. C. G.
*datur MS. B.
*decraxitque R. Confirmat Textui, legunt MS. & B. & defecit H. C.
*tuum 4 MS. *lectum tum de sub te H. C. *stratum quod sub lacertibus tuis G.
Sup. 13, 11. 20, 21.
Sup. 19, 25. 29.
Sup. 19, 24
Sup. 15, 24 Ecc. 30, 1.
Inf. 24, 1.
Eccl. 25, 22. Inf. 25, 24.
Sup. 9.
*superbi MS q. R.
*pro malo MS q. K.
*deuorare 18 MS. R. H. Q. n.
*tractare MS. H. Q. n.

& quos incautos viderit interficiet.
29 Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui fo-
ueæ? Cui fine causa vulnera? cui ^suffusio' oculorum? nonne his qui commorãtur
30 in vino, & studẽt calicibus epotandis?
31 Ne intuearis vinũ quando flaueſcit, cũ ſplẽduerit in vitro color eius: ingreditur blãdè, ſed in nouiſſimo mordebit vt co-
32 luber, & ſicut regulus venena diffundet.
33 Oculi tui videbunt ^extraneas', & cor tuum loquetur peruerſa.
34 Et eris ſicut dormiens in medio mari, & quaſi ſopitus gubernator amiſſo clauo: & dices, Verberauerũt me, ſed nõ doluì: traxerunt me, & ego non ſenſi. Quando euigilabo, & rurſus viua reperiam?

CAP. XXIIII.

1 NE æmuleris viros malos, nec deſi-
2 deres eſſe cum eis: quia rapinas meditatur mens eorum, & fraudes labia eorum loquuntur.
3 Sapientia ædificabitur domus, & prudentia roborabitur.
4 in doctrina replebũtur cellaria, vniuerſa ſubſtantia pretioſa & pulcherrima.
5 Vir ſapiens, fortis eſt: & vir doctus, robuſtus & validus.
6 Quia cum diſpoſitione initur bellum: & erit ſalus vbi multa conſilia ſunt.
7 Excelſa ſtulto ſapientia, in porta non aperiet os ſuum.
8 Qui cogitat mala facere, ſtultus vocabitur.
9 Cogitatio ſtulti peccatum eſt: & abominatio hominum detractor.
10 Si deſperaueris ^lapſus' in die anguſtiæ: imminuetur fortitudo tua.
11 ¶ Erue eos qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum liberare ne ceſſes.
12 Si dixeris, Vires non ſuppetunt: qui inſpector eſt cordis, ipſe intelligit, & ſeruatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini iuxta opera ſua.
13 Comede fili mi mel, quia bonum eſt, & fauum dulciſſimum gutturi tuo: ſic & doctrina ſapientiæ, animæ tuæ: quam cũ inueneris, habebis in nouiſſimis ſpem, & ſpes tua non peribit.
14 Ne inſidieris, & quæras impietatem in domo iuſti, neque vaſtes requiem eius.
15 Septies enim ^cadet iuſtus, & reſurget: impij autem corruent in malum.
16 Cũ ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina eius ne exultet cor tuum:
17 ne forte videat Dominus, & diſpliceat ei, & auferat ab eo iram ſuam.
18 Ne contendas cum peſſimis, nec æmuleris impios: quoniam non habent futurorum ſpem mali, & lucerna impiorum extinguetur.
19 Time Dominum, fili mi, & regem: & cum detractoribus non commiſcearis:
20 quoniam repente conſurget perditio eorum: & ruinam vtriuſque quis nouit?
21 Hæc quoque ſapientibus,

¶ Cognoſcere perſonam in iudicio non eſt bonum.
22 Qui dicũt impio, Iuſtus es: maledicent eis populi, & deteſtabuntur eos tribus,
23 qui arguunt ~ eum', laudabuntur, & ſuper ipſos veniet benedictio.
24 Labia deoſculabitur, qui recta verba reſpondet.
25 Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, & poſtea ædifices domum tuam.
26 Ne ſis teſtis fruſtra contra proximum tuum, nec lactes quenquam labiis tuis.
27 ¶ Ne dicas, Quo modo fecit mihi, ſic faciã ei: reddã vnicuiq. ſecũdũ opus ſuũ.
28 Per agrũ hominis pigri tranſiui, & per
29 vineã viri ſtulti: & ecce totũ repleuerãt vrticæ, & operuerant ſuperficiem eius ſpinæ, & macerie lapidũ deſtructa erat.
30 Quod cũ vidiſſẽ, poſui in corde meo, &
31 exemplo didici diſciplinã. ¶ ~ Vſq; quo piger dormies? vſquequo de ſono coſurges?'
32 Parum inquam dormies, modicũ dormitabis, pauxillum manus conſeres, vt
34 quieſcas: & veniet tibi quaſi curſor, egeſtas tua, & mẽdicitas quaſi vir armatꝰ.

CAP. XXV.

1 HAe quoq. parabolæ Salomonis, quas
2 tranſtulerũt viri Ezechiæ regis Iuda.
Gloria Dei eſt celare verbum, & gloria regum inueſtigare ſermonem.
3 Cælum ſurſum, & terra deorſum, & cor regum inſcrutabile.
4 Auſer rubiginẽ de argẽto, & egredietur
5 vas puriſſimũ: auſer impietatẽ de vultu regis, & firmabitur iuſtitia thronus eius.
6 Ne glorioſus appareas coram rege, &
7 in loco magnorum ne ſteteris. melius eſt enim vt dicatur tibi, Aſcende huc: quã vt humilieris coram principe.
8 Quæ viderũt oculi tui ne proferas in iurgio cito: ne poſtea emẽdare nõ poſſis, cum dehoneſtaueris amicum tuum.
9 Cauſam tuam tracta cum amico tuo,
10 & ſecretum extraneo ne reueles: ne fortè inſultet tibi cum audierit, & exprobrare non ceſſet.
~ Gratia & amicitia liberant, quas tibi ſerua, ne exprobrabilis fias'.
11 Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore ſuo.
12 Inauris aurea, & margaritũ fulgens, qui arguit ſapientem & aurem obedientem.
13 Sicut frigus niuis in die meſſis, ita legatus fidelis ei qui miſit eum, animam ipſius requieſcere facit.
14 Nubes & ventus, & pluuiæ nõ ſequẽtes, vir glorioſus, & promiſſa nõ cõplẽs.
15 Patientia lenietur princeps, & ¶ lingua mollis confringet duritiam.
16 Mel inueniſti, comede quod ſufficit tibi, ne fortè ſatiatus euomas illud.
17 Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui, nequando ſatiatus oderit te.
18 Iaculum, & gladius, & ſagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum

ſuum falſum teſtimonium.
19 Dens putridus, & pes laſſus, qui ſperat ſuper infideli in die anguſtiæ, & amit-
20 tit pallium in die frigoris.
*& 12 MS. Beda, H. ~ 10 MS. R.H.Q.n. Rom. 12, 20
Acetum in nitro, *qui cantat carmina cordi peſſimo.
~ Sicut tinea veſtimento, & vermis ligno: ita triſtitia viri nocet cordi.
21 ¶ Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi
22 ſitierit, da ei aquam bibere: prunas enim congregabis ſuper caput eius, & Dominus reddet tibi.
23 Ventus aquilo diſſipat pluuias, & ſacies triſtis linguam detrahentem.
Sup. 21, 9. 19.
24 Meli^ eſt ſedere in angulo domatis, quã cũ muliere litigioſa, & in domo cõmuni.
25 Aqua frigida animæ ſitienti, & nuntius bonus de terra longinqua.
26 Fons turbatus pede, & vena corrupta, de iuſtus cadens coram impio.
Eccl. 3, 22.
27 Sicut qui mel multum comedit, non eſt ei bonum: ¶ ſic qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria.
28 Sicut vrbs patens & abſque muronum ambitu, ita vir qui non poteſt in loquẽdo cohibere ſpiritum ſuum.

CAP. XXVI.

1 QVomodo nix in æſtate, & pluuiæ in meſſe: ſic indecens eſt ſtulto gloria.
*Nam 21 MS.B. Verùm & R. H.C.& G. non addit. ^alia 3 MS.H.
2 *Sicut auis ad ^alia' trãſmolãs, & paſſer quò libet vadens: ſic maledictum fruſtrà prolatum in quempiam ſuperuenit.
3 Flagellum equo, & camus aſino, & virga in dorſo imprudentium.
4 Ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne efficiaris ei ſimilis.
5 Reſponde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens eſſe videatur.
6 Claudus pedibus, & iniquitatẽ bibẽs, qui mittit verba per nuntium ſtultum.
7 Quomodò pulchras fruſtra habet claudus tibias: ſic indecens eſt in ore ſtultorum parabola.
8 Sicut qui mittit lapidẽ in acerũ Mercurij: ita qui tribuit inſipienti honorem.
9 Quomodò ſi ſpina naſcatur in manu temulenti: ſic parabola in ore ſtultorum.
10 Iudicium determinat cauſas: & qui imponit ſtulto ſilentium, iras mitigat.
2 Per. 2, 22.
11 *Sicut canis qui reuertitur ad vomitũ ſuũ, ſic imprudẽs qui iterat ſtultitiã ſuã.
12 Vidiſti hominem ſapientẽ ſibi videri? magis illo ſpem habebit inſipiens.
13 Dicit piger, Leo eſt in via, & læna in
14 itineribus: ſicut oſtium vertitur in cardine ſuo, ita piger in lectulo ſuo.
Sup. 19, 24.
15 ¶ Abſcõdit piger manus ſub ^ascella ſua, & laborat ſi ad os ſuum eas conuerterit.
16 Sapientior ſibi piger videtur ſeptẽ viris loquentibus ſententias.
17 Sicut qui apprehendit auribus canem, ſic qui tranſit impatiens, & commiſcetur rixæ alterius.
18 Sicut nocius eſt qui mittit ſagittas, & ſ ſ ſ ſ in mortem: ita vir qui fraudulenter nocet amico ſuo: & cum fuerit
19
deprehenſus dicit, Ludens feci.
20 Cùm defecerint ligna, extinguetur ignis: & ſuſurrone ſubtracto, iurgia conquieſcunt.
21 ¶ Sicut carbones ad prunas, & ligna ad igne, ſic homo iracundus ſuſcitat rixas.
Eccl. 8, 13.
22 Verba ſuſurronis quaſi ſimplicia, & ipſa perueniunt ad intima ventris.
23 Quomodò ſi argento ſordido ornare velis vas fictile, ſic labia tumentia cum peſſimo corde ſociata.
24 Labiis ſuis intelligitur inimicus, cùm in corde tractauerit dolos. quando ſubmiſerit vocẽ ſuam, ne credideris ei: quoniam ſeptẽ nequitiæ ſunt in corde illius.
25 Qui operit odium fraudulenter, reuelabitur malitia eius in ^conſilio'.
^concilio 15 MS.R.B. H. C. G.
26 ¶ Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui voluit lapidem, reuertetur ad eum.
27 Lingua fallax non amat veritatem: & os lubricum operatur ruinas.
Ecc. 10, 8. Ecc. 27, 29.

CAP. XXVII.

1 NE glorieris in craſtinum, ignorans quid ſuperuentura pariat dies.
2 Lauder te alienus, & nõ os tuum: extraneus, & non labia tua.
3 ¶ Graue eſt ſaxum, & onoroſa arena: ſed ira ſtulti vtroque grauior.
Ecc. 22, 18.
4 Ira non habet miſericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati ~ ſpiritus' ferre quis poterit?
5 Melior eſt manifeſta correptio, quàm amor abſconditus.
~ 20 MS. R.H.C.G.
6 Meliora ſunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oſcula odientis.
7 Anima ſaturata calcabit fauũ: ¶ & anima eſuriens etiã amarũ pro dulci ſumet.
Iob 6, 7.
8 Sicut auis tranſmigans de nido ſuo, ſic vir qui derelinquit locum ſuum.
9 Vnguento & variis odoribus delectatur cor: & bonis amici conſiliis anima dulcoratur.
10 Amicum tuum, & amicum patris tui ne dimiſeris: & domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuæ.
Melior eſt vicin^ iuxtà, q̃ frater procul.
11 Stude ſapientiæ fili mi, & lætifica cor meum, vt poſſim exprobranti reſpondere ſermonem.
12 Aſtutus vidẽs malum, abſconditus eſt: paruuli tranſcũtes ſuſtinuerũt diſpẽdia.
13 ¶ Tolle veſtimentũ eius qui ſpopondit pro extraneo, & pro alienis aufer ei pign^.
Sup. 20, 16
14 Qui benedicit proximo ſuo voce grãdi, de nocte conſurgẽs maledicenti ſimilis erit.
15 ¶ Tecta ^perſtillantia' in die frigoris, & litigioſa mulier comparantur: qui retinere eam, quaſi qui ventum tenear, & oleum dexteræ ſuæ vocabit'.
Sup. 19, 13. ^ peſtilentia o. euacuet o.
17 Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici ſui.
18 Qui ſeruat ficũ, comedet fructus eius: & qui cuſtos eſt domini ſui, glorificabitur.
19 Quo modo in aquis reſplendent vultus proſpicientium, ſic corda hominum

manifesta sunt prudentibus.

Eccl.14,25 ¶ Infernus & perditio nunquam impleantur: similiter & oculi hominum insatiabiles.

Sup.17,3. ¶ Quo modo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantis.

–16 MS. R.H.C.G. Legitur autem in G 4. – Cor iniqui inquirit mala, cor autem rectum inquirit scientiam'.

Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas feriente désuper pilo, nõ auferetur ab eo stultitia eius.

Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosq; greges considera: non enim habebis iugiter potestatem, sed corona triduetur in generatione & generationem.

Aperta sunt prata, & apparuerũt herbæ virentes, & collecta sunt fœna de montib.

*tibi MS. R.B. Verũ ab H.C. & G. non additur. 1 Tim.6,8. *sunt MS. R.B. ¶ Agni *ad vestimentũ tuum: & hœdi, *agri pretium.

Sufficiat tibi lac caprarũ in cibos tuos, & in necessaria domus tuæ: & ad victum ancillis tuis. CAP. XXVIII.

*ad MS.R. B.C. Subaudiuntur autem hæc aut his similia in antiquis MS. & H. FVgit impius nemine persequente: iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit.

Propter peccata terræ multi principes eius: & propter hominis sapientiam & horum scientiam quæ dicuntur, vita ducis longior erit.

Vir pauper calumnians pauperes, similis est imbri vehementi in quo paratur fames.

Qui derelinquũt legẽ, laudãt impium: qui custodiũt, succenduntur contra eum.

Viri mali nõ cogitant iudicia: qui autẽ inquirunt Dñm, animaduertunt omnia.

Sup.19,1. ¶ Melior est pauper ambulãs in simplicitate sua, quã dives in prauis itineribus.

Qui custodit legẽ, filius sapiens est: qui aũt comessatores pascit, cõfundit patrẽ suũ.

Qui coacervat diuitias vsuris & fœnore liberali, in pauperes congregat eas.

Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

Qui decipit iustos in via mala, in interitu suo corruet, & simplices possidebunt bona – eius'.

–R.H. C. G. Sapiens sibi videtur vir dives: pauper autem prudens scrutabitur eum.

In exultatione iustorum multa gloria est: regnantibus impiis ruinæ hominum.

Qui abscondit scelera sua, nõ dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.

Beatus homo qui semper est pauidus: qui verò mẽtis est duræ, corruet in malũ.

Leo rugiens, & vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperem.

Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam: qui autem odit auaritiam, longi fient dies eius.

Hominem qui calumniatur animæ suæ sanguinem, si vsque ad lacum fugerit, nemo sustinet.

Qui ambulat simpliciter, salu* erit: qui peruersis graditur viis, concidet semel.

Sup.17,11 Ecc.20,30. Sup.13,11. 20,21,23,4 ¶ Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, replebitur egestate.

Vir fidelis multum laudabitur: ¶ qui autem festinat ditari, non erit innocens.

Qui cognoscit in iudicio faciem, non benefacit: iste & pro buccella panis deserit veritatem.

Vir qui festinat ditari, & aliis inuidet, ignorat quòd egestas superueniet ei.

Qui corripit hominem, gratiam postea inueniet apud eum magis, quam ille qui per linguæ blandimenta decipit.

Qui subtrahit aliquid a patre suo, & a matre, & dicit hoc non esse peccatum: particeps homicidæ est.

Qui se iactat & dilatat, iurgia cõcitat: qui verò sperat in Domino, sanabitur.

Qui cõfidit in corde suo, stultus est: qui aute graditur sapienter, ipse *laudabitur'.

*saluabitur. & MS. R.H.C.G.

Qui dat pauperi, nõ indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.

Cùm surrexerint impij, abscondentur homines: cùm illi perierint, multiplicabuntur iusti. CAP. XXIX.

VIro qui cortipientem dura ceruice contenit, repentinus ei superueniet interitus, & eum sanitas non sequetur.

In multiplicatione iustorum lætabitur vulgus: cùm impij sumpserint principatum, gemet populus.

Vir qui amat sapientiam, lætificat patrem suum: ¶ qui autem nutrit fœrtã, perdet substantiam. Luc.15,13.

Rex iustus erigit terram, vir auarus destruet eam.

Homo qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus *eius'.

*suis MS. G 9. Vtrũque ex H. reddi potest.

Peccantem virum iniquum inuoluet laqueus, & iustus laudabit atq. gaudebit.

Nouit iustus causam pauperũ, impius ignorat scientiam.

Homines pestilentes dissipant ciuitatem, sapientes verò auertunt furorem.

Vir sapiens si cũ stulto cõtenderit, siue iracatur, siue rideat, nõ inueniet requiẽ.

Viri sanguinum oderunt simplicem: iusti autem quærunt animam eius.

Totum spiritum suum profert stultus: sapiens differt & reservat in posterum.

Princeps qui libenter audit verba mẽdacij, omnes ministros habet impios.

Pauper & creditor obuiauerunt sibi: vtriusque illuminator est Dominus.

Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur.

*correctio MS. R. sinceræ-sio H.C. G. Virga atque *correptio tribuit sapientiam; puer autem qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.

In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera, & iusti ruinas eorum videbunt.

Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ.

Cùm

Cùm prophetia defecerit, dissipabitur populus: qui verò custodit legẽ, beat* est. 18

*stultitię Q.n. *correctio MS.R.B. Seruus verbis nõ potest erudiri: quia quod dicis intelligit, & respondere contemnit. 19

Vidisti hominẽ velocem ad loquendum? *stultitia' magis sperãda est, quam illius *correptio'. 20

Qui delicatè a pueritia nutrit seruum suum, postea sentiet eum contumacem. 21

Vir iracundus prouocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccãdum proclivior. 22

Iob 22,29. ¶ Superbum sequitur humilitas, & humilem spiritu suscipiet gloria. 23

Qui cũ fure participat, odit animam suam: adiurantem audit, & non indicat. 24

Qui timet hominem, citò corruet: qui sperat in Domino, sublevabitur. 25

Multi requirunt faciẽ principis, & iudicium à Dño egreditur singulorum. 26

–7 MS. *viam rectam H.G. –14 MS. R.H.C.G. Legitur autẽ in G 9 subsũt cap.24. *nõ 7 MS. Negatio Hebræis posteriori parte non legitur: retinam non nulli, aiunt quos est Chaldæus, ex priori parte eam repetunt: alij cum Septuaginta inter-pretibus sine negatione intelligunt. Psal.12.7. Deut.4.2. & 12,32. Abominantur iusti virũ impiũ: & abominantur impij *eos qui –in' recta sunt via'. –Verbum custodiens filius, extra perditionem erit'. CAP. XXX. 27

VErba Congregantis filij Vomentis. Visio quam locutus est vir cum quo est Deus, & qui Deo secum morante cõfortatus, ait: 1

Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum. 2

Non didici sapientiam, & *noui scientiam sanctorum. 3

Quis ascendit in cælũ, atq. descendit? quis cõtinuit spiritũ in manib* suis? quis colligauit aquas quasi in vestimẽto? quis suscitauit oes terminos terræ? quod nomẽ est eius, & quod nomẽ filij eius, si nosti? 4

¶ Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se: ¶ ne addas quicquam verbis illius, & arguaris, inueniarisque mendax. 5 6

Duo rogaui te, ne deneges mihi antequam moriar. 7

Vanitatẽ, & verba mẽdacia lõge fac à me. Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi: tribue tantũ victui meo necessaria. 8

ne fortè satiatus illiciar ad negandum & dicã, Quis est Dñs? aut egestate compulsus furer, & periurẽ nomen Dei mei. 9

Ne accuses seruum ad dominũ suum, ne fortè maledicat tibi, & corruas. 10

Generatio quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit. 11

Generatio quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota a sordibus suis. 12

Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in alta surrectæ. 13

Generatio quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus suis, vt comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus. 14

Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes, Affer, Affer. 15

Tria sunt insaturabilia, & quartũ quod nunquam dicit, Sufficit.

Infernus, & os vulua, & terra quę non satiatur aqua: ignis verò nunquam dicit, Sufficit. 16

Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant cũ corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ. 17

Tria sunt difficilia mihi, & quartũ penitus ignoro. 18

Viam aquilæ in cælo, viã colubri super terram, viã nauis in medio mari, & viam viri in *adolescentia'. 19

*adolescẽtula 1 MS. H.Q.n.

Talis est & via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os suum dicit, Non fum operata malum. 20

Per tria mouetur terra, & quartum non potest sustinere. 21

Per seruum cùm regnauerit: per stultũ cùm saturatus fuerit cibo: 22

per odiosam mulierem cùm in matrimonio fuerit assumpta: & per ancillam cùm fuerit hæres dominæ suæ. 23

Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus: 24

formicæ populus infirmus, *qui præparat in messe cibũ *sibi': lepusculus plebs inualida, qui collocat in petra cubile suum: 25 26

*quæ præparant to MS.H.C. G. *suum 4 MS.R.H. C.

regem locusta non habet, & egreditur vniuersa per turmas suas: 27

stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis. 28

Tria sunt quæ bene gradiuntur, & quartũ quod incedit feliciter: 29

leo fortissimus bestiarum, ad nullius pauebit occursum: 30

gallus succinctus lumbos: & aries, nec est ei –rex' qui resistat ei. 31

–o. *& Rex nec est. H. Q.n. *apparuerit MS.R. B.Q.n. –5 MS.H. Et qui stultus *apparuit postquam elatus est in sublime: si enim intellexisset ori –suo' imposuisset manum. 32

Qui autẽ fortiter premit nubera ad eliciendũ lac, exprimit butyrũ: & qui vehementer emungit, elicit sanguinẽ: & qui prouocat iras, producit discordias. 33

1 VERBA LAMVELIS REGIS VISIO QVA ERVDIVIT EVM MATER SVA.

CAP. XXXI.

QVid dilecte mi, quid dilecte vteri mei, quid dilecte votorũ meorum? 2

Ne dederis mulieribus substantiam tuã, & *diuitias' tuas ad delendos reges. 3

*vias R. H.C.

Noli regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum secretum est vbi regnat ebrietas. ne fortè bibãt, & obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperis. 4 5

Date siceram mœrentibus, & vinum his qui amaro sunt animo: 6

bibant, & obliuiscantur egestatis suę, & doloris sui non recordentur amplius. 7

*vindica MS.R. Leuioni Textus potius B.H.C. & G. Aperi os tuum muto, & causis omniũ filiorum qui pertranseũt: aperi os tuũ, decerne quod iustum est, & *iudica' inopem & pauperem. 8 9

Mulierem fortem quis inueniet? procul, & de vltimis finibus pretium eius. 10

Confidit in ea cor viri sui, & spolijs nō indigebit. 11
Reddet ei bonum, & nō malum, omnibus diebus vitæ suæ. 12
Quæ fuit lanam & linū, & operata est consilio manuum suarum. 13
Facta est quasi nauis institoris delonge portans panem suum. 14
Et de nocte surrexit, dedit̃que prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis. 15
Considerauit agrū, & emit eū, de fructu manuum suarum plantauit vineam. 16
Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum. 17
Gustauit & vidit quia bona est negotiatio eius, non extinguetur in nocte lucerna eius. 18
Manum suam misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fusum. 19
Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem. 20
Non timebit domui suæ à frigoribus nimis: omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus. 21
Stragulatam vestem fecit sibi, byssus & purpura indumentum eius. 22
Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ. 23
Sindonem fecit & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo. 24
Fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo. 25
Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius. 26
Cōsiderauit semitas domus suę, & panem otiosa non comedit. 27
Surrexerunt filij ejus, & beatissimam prædicauerunt: vir eius, & laudauit eam. 28
Multæ filiæ congregauerunt diuitias: tu supergressa es vniuersas. 29
Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Dominū, ipsa laudabitur. 30
Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera ejus. 31

R.H.C.G. Nec Beda se legisse, ostendit. Est autem, eius quod præcedit, expositio.

ECCLESIASTES,
QVI AB HEBRAEIS COHELETH APPELLATVR.
CAP. I.

VERBA Ecclesiastæ filij Dauid regis Ierusalē. Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Quid habet amplius homo de vniuerso labore suo quo laborat sub sole? Generatio præterit, & generatio aduenit, terra autē in æternum stat. Oritur sol, & occidit, & ad locū suū reuertitur: ibiq; renascens, gyrat per Meridiē, & flectitur ad Aquilonē: lustrās vniuersa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur. Omnia flumina intrant in mare, & mare nō redundat: ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur, vt iterū fluāt. Cuncta res difficiles: non potest eas homo explicare sermone. Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur. Quid est quod fuit? ipsum quod futurū est. Quid est quod factū est? ipsum quod faciendū est. Nihil sub sole nouū, nec valet quisquā dicere, Ecce hoc recens est. iā enim præcessit in seculis quæ fuerūt ante nos. Nō est priorū memoria: sed nec eorū quidē quæ postea futura sunt, erit recordatio apud eos qui futuri sunt in nouissimo. Ego Ecclesiastes fui rex Israēl in Ierusalem, & proposui in animo meo quærere & inuestigare sapiēter de omnibus quæ fiūt sub sole. Hāc occupationē pessimā dedit De⁹ filijs hominū, vt occupentur in ea. Vidi cuncta quę fiūt sub sole, & ecce vniuersa vanitas, & afflictio spiritus. Peruersi difficilē corrigūtur, & stultorū infinit⁹ est numerus. Locutus sum in corde meo, dicēs, Ecce magnus effectus sum, & præcessi oēs sapiētia, qui fuerūt ante me in Ierusalē, & mēs mea cōtemplata est multa sapiēter, & didici. Dediq. cor meum vt scirē prudentiā atq. doctrinā, erroresque & stultitiā; & agnoui quòd in his quoq. esset labor, & afflictio spiritus, eò quòd in multa sapientia, multa sit indignatio: & qui addit scientiam, addit & laborē.

CAP. II.

DIxi ergo in corde meo, Vadā & affluā deliciis, & fruar bonis. Et vidi quòd hoc quoq. esset vanitas. Risum reputaui errorē: & gaudio dixi, Quid frustra deciperis? Cogitaui in corde meo abstrahere à vino carnē meā, vt animum meū transferrē ad sapientiā, deuitarēq. stultitiā, donec viderē quid esset, vtile filiis hominū, quo facto opus est sub sole numero dierū vitę suę. Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, & plantaui vineas. feci hortos & pomaria, & cōseui ea cūcti generis arborū. Et extruxi mihi piscinas aquarū, vt irrigarem silua lignorū germinantiū: Possedi seruos & ancillas, multamq. familiā habui: armēta quoq. & magnos ouiū greges vltra oēs qui fuerūt ante me in Ierusalem. Coacernaui mihi argentū & aurū, & substātias regū & prouinciarū. Feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorū hominū, scyphos, & vrceos in ministerio ad vina fūdēda. Et supergressus sum opibus oēs qui ante me fuerūt in Ierusalē, sapiētia quoq. perseuerauit mecum. Et oia quæ desideraueruntoculi mei, nō negaui eis: nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his quæ præparauerāt: & hāc ratus sum partē meā, si vterer labore meo. Cūq. me circumflem ad vniuersa opera quæ fecerāt manus meæ, & ad labores in quibus frustra sudauerā, vidi in omnibus vanitatē & afflictionē animi, & nihil permanere sub sole. Trāsiui ad cōtemplandā sapientiam, erroresq. & stultitiā (quid est, inquā, homo vt sequi possit regē factorē suum?) & vidi quod tantum præcederet

dolorem 8 MS.R. Hier.H. C.G.

ego 15 MS.R. Hier.H. C.G.

quod 6 MS. quod faciens H.C. G.

Inf 8, 1. Pro. 17, 24.

sapiētia stultitiā, quantū differt lux à tenebris. Sapientis oculi in capite eius: stultus in tenebris ambulat. Et didici quod vnus vtriusq. esset interitus. Et dixi in corde meo, Si vnus & stulti & meus occasus erit, quid mihi prodest, quòd maiorē sapiētiæ dedi operā? Locutusque cum mente mea, animaduerti quòd hoc quoq. esset vanitas. Non enim erit memoria sapiētis similiter vt stulti in perpetuū, & futura tēpora oblivione cūcta pariter operiēt: moritur doctus similiter vt indoctus. Et idcirco tæduit me vitæ meæ videntē mala vniuersa esse sub sole, & cuncta vanitatē & afflictionē spiritus. Rursus detestatus sum omnē industriā meā, qua sub sole studiosissimè laboraui, habiturus hæredē post me, quē ignoro, vtrū sapiēs an stultus futurus sit, & dominabitur in laboribus meis quibus desudaui & solicitus fui. & est quicquā tā vanū? Vnde cessaui, renuntiauiq. cor meum vltra laborare sub sole. Nā cū alius laboret in sapiētia & doctrina & solicitudine, homini otioso quæsita dimittit. & hoc ergo, vanitas & magnū malū. Quid enim proderit homini de vniuerso labore suo & afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est? Cūcti dies eius doloribus & ærumnis pleni sunt, nec per nocte mēte requiescit. & hoc nonne vanitas est?

quoque MS.R.

Nonne melius est comedere, & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis? & hoc de manu Dei est. Quis ita deuorabit, & deliciis affluet vt ego? Homini bono in cōspectu suo dedit De⁹ sapientiā, & scientiā, & lætitiā: peccatori autē dedit afflictionē & curā superfluā, vt addat & congreget & tradat ei qui placuit Deo: sed & hoc vanitas est, & cassa solicitudo mentis.

CAP. III.

OMnia tempus habent, & suis spatiis transeunt vniuersa sub cælo.
Tempus nascendi, & tēpus moriendi.
Tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatum est.
Tempus occidēdi, & tempus sanandi: tempus destruendi, & tēpus ædificandi.
Tempus flendi, & tempus ridendi.
Tempus plangendi, & tempus saltandi.
Tēp⁹ spargēdi lapides, & tēp⁹ colligēdi.
Tempus amplexandi, & tempus longē fieri ab amplexibus.
Tēpus acquirendi, & tempus perdēdi.
Tēpus custodiendi, & tēpus abiciendi.
Tēpus scindendi, & tempus consuendi.
Tempus tacendi, & tempus loquendi.
Tempus dilectionis, & tempus odij.
Tempus belli, & tempus pacis.
Quid habet amplius homo de labore suo? Vidi afflictionē quā dedit Deus filijs hominum, vt distendantur in ea.
Cūcta fecit bona in tēpore suo, & mūdū tradidit disputationi eorū, vt nō inueniat homo opus quod operatus est Deus ab initio vsq. ad finē. Et cognoui quòd nō esset melius nisi lætari, & facere bene in vita sua. Omnis enim homo qui cōedit & bibit, & videt bonū de labore suo, hoc donū Dei est. Didici quòd omnia opera quæ fecit Deus, perseuerēt in perpetuū, nō possumus eis quicquā addere, nec auferre, quæ fecit Deus vt timeatur. Quod factū est, ipsum permanet: quæ futura sunt, iā fuerūt: & Deus instaurat quod abiit. Vidi sub sole in loco iudicij impietatē, & in loco iustitiæ iniquitatē. Et dixi in corde meo, Iustū & impium iudicabit Deus, & tēpus omnis rei tunc erit. Dixi in corde meo de filiis hominū, vt probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestijs. Idcirco vnus interitus est hominis & iumentorū, & æqua vtriusq. cōditio. sicut moritur homo, sic & illa moriūtur. similiter spirant oia, & nihil habet homo iumēto amplius. cūcta subiacēt vanitati. Et oia pergūt ad vnū locū: de terra facta sunt, & in terrā pariter reuertūtur. Quis nouit si spiritus filiorū Adā ascēdat sursum, & si spiritus iumētorū descēdat deorsum? Et deprehendi nihil esse melius quàm lætari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, vt post se futura cognoscat?

CAP. IIII.

VErti me ad alia, & vidi calūnias quæ sub sole gerūtur, & lachrymas innocentiū, & neminē consolatorē: nec posse resistere eorū violentiæ, cunctorū auxilio destitutos. Et laudaui magis mortuos, quā viuētes: & feliciorē vtroq. iudicaui qui necdū nat⁹ est, nec vidit mala quæ sub sole fiūt. Rursum cōtemplatus sum oēs labores hominum, & inuentrias animaduerti patēre inuidiæ proximi. & in hoc ergo vanitas, & cura superflua est.
Stultus cōplicat manus suas, & cōedit carnes suas, dicēs: Melior est pugillus cū requie, quam plena vtraq. manus cū labore, & afflictione animi. Consideraui & reperi & aliā vanitatē sub sole. vn⁹ est, & secundū nō habet, nō filiū, nō fratrē, & tamē laborare nō cessat, nec satiantur oculi eius diuitijs: nec recogitat, dicens, Cui laboro, & fraudo animā meā bonis? in hoc quoq. vanitas est, & afflictio pessima. Melius est ergo duos esse simul, quàm vnū: habēt enim emolumentū societatis suæ: si vnus ceciderit, ab altero fulcietur. væ soli: quia cùm ceciderit, nō habet subleuantem se. Et si dormierint duo, fouebuntur mutuò: vnus quomodo calefiet? Et si quispiā prænaluerit cōtra vnum, duo resistūt ei: funiculus triplex difficilè rūpitur. Melior est puer pauper & sapiēs rege sene & stulto, qui nescit prouidere in posterū. Quòd de carcere, catenisq. interdū quis egrediatur ad regnū: & alius nat⁹ in regno, inopia cōsumatur.
Vidi cūctos viuentes qui ambulant sub sole cū adolescente secundo qui consurget pro eo. Infinitus numerus est populi

resistent MS.R. Hier.H. G.

omniū qui fuerūt ante eū: & qui postea futuri sunt, nō lætabūtur in eo. sed & hoc vanitas & afflictio spiritus. Cunctā pe- 17
dū tuū ingredies domū Dei, & appropin-
1 Re. 15, 22. quā vt audias. ¶ Melior enim est
Osee 6, 6. obœdiētia, quàm stultorum victimæ, qui
nesciunt quid faciunt mali. CAP. V.

NE temerè quid loquaris, neque cor 1
tuū sit velox ad proferendū sermo-
nē coram Deo. Deus enim in cælo, & tu super
terram, idcirco sint pauci sermones tui.
Multas curas sequuntur somnia, & in 2
multis sermonibus ᵃinuenietur stultitia.
¶ Siquid vouisti Deo, ne morteris red- 3
dere, displicet enim ei infidelis & stulta
promissio. sed quodcūq. voueris reddе.
multoq. melius est nō vouere, quàm 4
post votū promissa nō reddere. Ne de- 5
deris os tuū vt peccare facias carnē tuā.
neq. dicas coram angelo, Nō est prouidē-
tia: ne forte iratus Deus contra sermo-
nes tuos, dissipet cuncta opera manuum
tuarū. Vbi multa sunt somnia, plurimæ 6
sunt vanitates, & sermones innumeri: tu
verò Deū time. Si videris calūnias e- 7
genorū, & violēta iudicia, & subuerti iu-
stitiā in quincia, nō mireris super hoc ne-
gotio: quia excelso excelsior est alius, &
super hos quoq. eminētiores sunt alij. & 8
insuper vniuersæ terræ rex imperat seruiēti. Auarus nō implebitur pecunia: & 9
q amat diuitias, fructū nō capiet ex eis.
& hoc ergo vanitas. Vbi multæ sunt o- 10
pes, multi ⸗ & qui cōedunt eas. Et quid
prodest possessori, nisi quòd cernit diuitias oculis suis? Dulcis est somnus ope- 11
rāti, siue parū, siue multū cōedat: saturitas autē diuitis nō sinit eū dormire. ¶ Est 12
Iob 20, 20. & alia infirmitas pessima, quā vidi sub
sole: diuitiæ cōseruatæ in malū dñi sui.
Pereūt enim in afflictione pessima. ge- 13
nerauit filiū, qui in summa egestate erit.
Iob 1, 21. ¶ Sicut egressus est nudus de ventre ma- 14
1 Tim. 6, 7. tris suæ, sic reuertetur, & nihil auferet se-
cum de labore suo. Miserabilis prorsus 15
infirmitas: quomodò venit, sic reuertē-
tur. Quid ergo prodest ei quòd laborauit
in ventū? Cūctis diebus vitæ suæ cōe- 16
dit in tenebris & in curis multis, & in æ-
rūna atq. tristitia. Hoc itaq. visum est 17
mihi bonum vt cōedat quis & bibat, &
ᵇ fruatur lætitia ex ᵇlabore suo quo labo-
ravit ipse sub sole numero dierum vitæ
suæ, quos dedit ei Deus, & hæc est pars
illius. Et omni hominī cui dedit Deus 18
diuitias, atq. substantiā, potestatemq. ei
tribuit vt cōedat ex eis, & fruatur parte
sua, & lætetur de labore suo: hoc est do-
nū Dei. Nō enim satis recordabitur die- 19
rum vitæ suæ, eo quòd Deus occupet de-
liciis cor eius. CAP. VI.

EST & aliud malū quod vidi sub sole, 1
& quidē frequēs apud homines: Vir 2
cui de dit Deus diuitias, & substantiam, &
honorē, & nihil deest animæ suæ ex om-
nibus quæ desiderat: nec tribuit ei po-
testatē Deus vt cōedat ex eo, sed homo
extraneus vorabit illud. hoc vanitas, &
3 miseria magna est. Si genuerit quispiā
cētū ⸗liberos, & vixerit multos annos,
& plures dies ætatis habuerit, & anima
illius nō vtatur bonis substātiæ suæ, se-
pulturāq. careat: de hoc ego pronuntio
4 quòd melior illo sit abortivus. Frustra
enim venit, & pergit ad tenebras, & ob-
5 liuione delebitur nomē eius. Nō vidit
solē, neq. cognouit diſtātiā boni & mali:
6 etiā si duob⁹ millibus annis vixerit, &
nō fuerit perfruitus bonis: nonne ad vnū
7 locū properāt oīa? Omnis labor homi-
nis in ore eius: sed anima eⁱ⁹ nō imple-
8 bitur. Quid habet amplⁱ⁹ sapiēs à stulto?
& quid pauper nisi vt pergat illuc vbi
9 est vita? Melius est videre quod cupias,
quàm desiderare quod nescias. sed & hoc
10 vanitas est, & præsumptio spiritⁱ. Qui
futurus est, ia vocatū est nomen eius: &
scitur quòd homo sit, & nō possit cōtra
11 fortiorē se in iudicio cōtendere. Verba
sunt plurima, multamque in disputando
habentia vanitatem. CAP. VII.

1 QVid necesse est homini maiora se
quærere, cùm ignoret quid cōducat
sibi in vita sua numero dierū peregrinationis suæ, & tempore quod velut vmbra præterit? Aut quis ei poterit indicare Pro. 27, 1.
2 quid post eū futurū sub sole sit? ¶ Melⁱ⁹
est nomē bonū, quàm vnguēta pretiosa:
3 & dies mortis die natiuitatis. Melius est
ire ad domū luctus, quàm ad domū cōui-
uij. in illa enim finis cunctorū admo-
netur hominū, & viuēs cogitat quid ᵃfu-
turum sit. Melior est ira risu: quia per
4 tristitiā vultus corrigitur animus delin-
5 quētis. Cor sapiētū vbi tristitia est, &
6 cor stultorū vbi lætitia. Melius est à sa-
piēte corripi, quàm stultorū adulatione
7 decipi, quia sicut sonitus spinarū ardē-
tiū sub olla, sic risus stulti. sed & hoc va-
8 nitas. Calūnia cōturbat sapientē, & p-
9 det robur cordis illius. Melior est finis
orationis, quàm principij. Melior est pa-
10 tiēs arrogante. Ne īs velox ad irascēdū:
11 quia ira in sinu stulti requiescit. Ne di-
cas, Quid putas causę est quòd priora tē-
pora meliora fuerequàm nūc sunt? stulta
12 enim est huiusce modi interrogatio. Vti-
lior est sapiētia cū diuitiis, & magis ꝑ-
13 dest vidētibus solē. Sicut enim ꝓtegit
sapiētia, sic ꝓtegit pecunia. hoc aūt plus
habet eruditio & sapiētia, quòd vita tri-
buāt possessori suo. Cōsidera operaDei,
quòd nemo possit corrigere quæ ille de-
15 spexerit. In die bona fruere bonis, &
malā diē præcaue. sicut enim hāc, sic &
illā fecit Deᵒ, vt nō inueniat homo cōtra
16 eū iustas querimonias. Hæcquoq. vidi in
diebᵒ vanitatis meæ: iustⁿ perit in iusti-
tia sua, & impius multo viuit tēpore in
17 malitia sua. Noli esse iustus multùm
neq. plus sapias, quā necesse est, ne obstu-
18 pescas. Ne impiè agas multū: & noli esse
stultus,

ᵃ filios 2 MS. C. — H. G.

ᵃ futurus 3 MS. Hebraicè legitur: Et viuens dabit ad cor suum.

ᵃ ipsum H. G.

stultus, ne moriaris in tempore non tuo.
Bonū est te sustētare ᵃ iustū, sed & ab 19
illo ne subtrahas manū tuā: quia qui ti-
met Deū, nihil negligit. Sapientia con- 20
fortauit sapiētē, super decē principes ci-
uitatis. ¶ Non est enim homo iustus in 21
3 Reg. 8, 46 terra, qui faciat bonū, & nō peccet. Sed 22
2 Par. 6, 36. & cūctis sermonibus qui dicūtur, ne ac-
Pro. 20, 9. cōmodes cor tuū: ne forte audias seruum
1 Ioan. 1, 8 maledicentē tibi. scit enim conscientia 23
tua quia & tu crebrò maledixisti aliis.
Cuncta tētaui in sapiētia. Dixi, Sapiens 24
efficiar: & ipsa longius recessit à me
multo magis quàm erat: & alta profun- 25
ditas, quis inueniet eā? Lustraui vniuer- 26
sa animo meo, vt scirē & considerarē, &
quærerē sapientiā & rationē, & vt cog-
noscerē impietatē stulti, & errorē impru-
dentiæ: & inueni amariorē morte mu- 27
lierē, quæ laqueus venatorū est, & sagena
cor eius, vincula sunt manus illius. qui
placet Deo, effugiet illā: qui autē peccā-
tor est, capietur ab ilia. Ecce hoc inue- 28
ni, dixit Ecclesiastes, vnū & alterum, vt
inuenirē rationē, quā adhuc quærit ani 29
ma mea, & nō inueni. Virum de mille vi-
rū reperi, mulierē ex omnibus non inue-
ni. Solūmodo hoc inueni, quòd fecerit 30
Deus hominē rectum: & ipse se innūtis
miscuerit quæstionibus. Quis talis vt sa-
piēs est? & quis cognouit solutionē verbi?

CAP. VIII.

Sup. 2, 14. ¶ SApientia hominis lucet in vultu e- 1
Pro. 17, 24. ius, & potētissimⁿ facié illius cōmutabit. Ego os regis obserua, & præce-
2 pta iuramēti Dei. Ne festines recedere
3 à facie eⁱ⁹, neq. permaneas in opere ma-
lo: quia omne quod voluerit faciet, & 4
sermo illius potestate plenus est: nec di-
cere ei quisquā potest, Quare ita facis?
Qui custodit præceptū, non experietur 5
quicquā mali. Tēpus & responsionē cor
sapientis intelligit. Omni negotio tem- 6
pⁿ est, & opportunitas, & multa hominis
afflictio: quia ignorat præterita, & fu- 7
tura nullo scire potest nuntio. Non est 8
in hominis potestate phibere spiritum,
nec habet potestatem in die mortis, nec
simitur quiescere ingruente bello, neque
saluabit impietas impiū. Omnia hæc 9
consideraui, & dedi cor meū in cūctis o-
peribus quæ fiunt sub sole. Interdū do-
minatur homo homini in malum suum.
Vidi impios sepultos: qui etiā cùm ad- 10
huc viuerēt, in loco sancto erāt, & lauda-
bātur in ciuitate quasi iustorū operum.
sed & hoc vanitas est. Etenim quia nō 11
profertur citò cōtra malos sententia, abs-
que timore vllo filij hominū perpetrant
mala. Attamē peccator ex eo quòd cē- 12
ties facit malū, & per patientiā sustenta-
tur, ego cognoui quòd erit bonū timen-
tibus Deū qui verentur faciē eius. Non 13
sit bonū impio, nec prolōgentur dies eⁱ⁹,
sed quasi vmbra trāseant qui nō timent
faciem Dñi. Est & alia vanitas, quæ sit 14

ᵃ multa euenitūt MS. — ᵃ accidit H. G. Similiter Textui expositus Chaldæus.

ᵇ dissensionem o.

ᵃ deducuntur 2 MS. — Hier. H. G.

ᵃ aliò, vidique MS.

eam, extruxitq. munitiones per gyrum, & perfecta est obsidio. Inuentusq. est in ea vir pauper & sapiens, & liberauit vrbē per sapientiā suā, & nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis.

Et dicebā ego, melior esse sapientiam fortitudine: quomodò ergo sapientia pauperis cōtempta est, & verba eius nō sunt audita? Verba sapientium audiuntur in silentio, plus quā clamor principis inter stultos. ‖ Melior est sapientia, quàm arma bellica: & qui in vno peccauerit, multa bona perdet.

Sap.6,1.

CAP. X.

MVsca morientes perdunt suauitatē vnguēti. Pretiosior est sapiētia & gloria, parua ad tēpus stultitia. Cor sapientis in dextera eius, & cor stulti in sinistra illius. Sed & in via stultus ambulans, cùm ipse insipiens sit, oēs stultos æstimat. Si spiritus potestatē habētis ascēderit super te, locū tuum ne dimiseris: quia curatio faciet cessare peccata maxima. Est malū quod vidi sub sole, quasi per errorē egredies à facie principis: positum stultum in dignitate sublimi, & diuites sedere deorsum. Vidi seruos in equis: & principes ambulātes super terrā quasi seruos. ‖ Qui fodit foueā, incidet in eā: & qui diffipat sepē, mordebit eum coluber. Qui trāsfert lapides, affligetur in eis: & qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis. Si retusum fuerit ferrū, & hoc nō vt prius, sed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur, & post industriam sequetur sapientia. Si mordeat serpēs in silētio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit. Verba oris sapientis, gratia: & labia insipientis præcipitabunt eū. Initium verborū eius stultitia, & nouissimū oris illius error pessimus. Stultus verba multiplicat. Ignorat homo quid ante se fuerit: & quid post se futurum sit quis ei poterit indicare? Labor stultorum affliget eos, qui nesciūt in vrbē pergere. Væ tibi terra, cuius rex puer est, & cui⁹ principes manè comedunt. Beata terra, cuius rex nobilis est, & cuius principes vescūtur in tēpore suo, ad reficiēdum, & nō ad luxuriā. In pigritiis humiliabitur cō tignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus. In risum faciunt panē, & vinum vt epulētur bibentes: & pecuniæ obediunt omnia. In cogitatione tua regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui ne maledixeris diuiti: quia & aues cæli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas annuntiabit sententiam.

Pro.26,27. Eccl.10,8. Eccl.27,29

CAP. XI.

MItte panem tuum super transeūtes aquas: quia post tēpora multa inuenies illum. Da parte septem, necnō & octo: quia ignoras quid futurum sit mali super terrā. Si repletæ fuerint nubes, imbrem super terram effundent. Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit. Qui obseruat ventum, non seminat: & qui considerat nubes, nunquā metet. Quo modo ignoras quæ sit via spiritus, & quā ratione cōpingantur ossa in ventre pregnantis: sic nescis opera Dei qui fabricator est omnium. Manè semina semen tuum, & vespere ne cessēt manus tua: quia nescis quid magis oriatur, hoc aut illud: & si vtrunq. simul, melius erit. Dulce lumē, & delectabile est oculis videre solem. Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum: qui cùm venerint, vanitatis arguentur præterita. Lætare ergo iuuenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scito quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium. Aufer irā à corde tuo, & amone malitiam à carne tua. Adolescentia enim & voluptas vana sunt.

vanitas arguuntur MS.

CAP. XII.

MEmēto creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tēpus afflictionis, & appropinquēt anni, de quibus dicas, Nō mihi placent, antequā tenebrescant sol, & lumen, & luna, & stellæ, & reuertantur nubes post pluuiā: quando commouebuntur custodes domus, & nutabunt viri fortissimi, & otiosæ erunt molentes in minuto numero, & tenebrescent videntes per foramina: Et claudent ostia in platea, in humilitate vocis molentis, & consurgent ad vocem volucris, & obsurdescent omnes filiæ carminis. Excelsa quoque timebūt, & formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locusta, & dissipabitur capparis: quoniam ibit homo in domum æternitatis suę, & circuibūt in platea plangentes. Antequam rumpatur funiculus argenteus, & recurrat vitta aurea, & conteratur hydria super fontem, & confringatur rota super cisternam, & reuertatur puluis in terram suam vnde erat, & spiritus redeat ad Deum qui dedit illum. Vanitas vanitatū, dixit Ecclesiastes, & omnia vanitas. Cumque esset sapientissimus Ecclesiastes, docuit populum, & enarrauit quæ fecerat: & inuestigans composuit parabolas multas. Quæ fuit verba veritis, & scripsit sermones rectissimos, ac veritate plenos. Verba sapientiū sicut stimuli, & quasi claui in altum defixi, quę per magistrorū cōsilium data sunt à pastore vno. His amplius fili mi ne requiras. Faciēdi plures libros nullus est finis: frequensq. meditatio, carnis afflictio est. Finē loquēdi, pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata eius obserua: hoc est enim omnis homo. Et cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum, siue malum sit.

tenebrescat 4 MS. Hier. H. G

3 MS. Hier. H. C. G.

conciliū 3 MS. Hier. H.

erratu 6 MS. absconditio R. Hier. C. Q. n.

CANTICVM CANTICORVM SALOMONIS, QVOD HEBRAICE DICITVR SIR HASIRIM.

CAP. I.

OSCVLETVR me osculo oris sui: quia meliora sunt vbera tua vino, fragrātia vnguctis optimis. Oleū effusum nomē tuū: ideo adolescētulę dilexerūt te. Trahe me: post te curremus in odorē vnguentorū tuorū. Introduxit me rex in cellaria sua: exultabimus & lætabimur in te, memores uberū tuorū super vinū: recti diligunt te. Nigra sum, sed formosa filiæ Ierusalē, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Nolite me cōsiderare quòd fusca sim, quia decoloratus me sol: filij matris meæ pugnauerunt contra me, posuerunt me custodē vineis: vineā meā nō custodiui. Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiā post greges sodaliū tuorū. Si ignoras te ô pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregū, & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorū. Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te amica mea. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis: collū tuū sicut monilia. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argēto. Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorē suū. Fasciculus myrrhæ dilectus me mihi, inter hubera mea cōmorabitur. Botrus cypri dilectus me mihi, in vineis En-gaddi. Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarū. Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decōrus. Lectulus noster floridus: tigna domorum nostrarū cedrina, laquearia nostra cypressina.

1 ab osculis R. H. G.
2 MS. R. H. Legitur antè verba ista in codicibus G. & exponit ea D. Gregorio.
3 rex MS q.
4 En MS. R. H. C. Verùm à MS. Greg. et G. addunt.
5 partes MS Textus Isidio confirmāt est R. H. C. et G.
6 uiuentes Hier. H. G
7 auis cæli portabit MS. H. C. G.
8 לשבעת ימים ולשמונה חלק את מנה כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ
9 parua & gloria o. Q. n.
10 tuorum MS q. R.

CAP. II.

EGo flos campi, & lilium conuallium. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios. Sub vmbra illius quem desideraueram, sedi: & fructus eius dulcis gutturi meo. Introduxit me in cellā vinariam, ordinauit in me charitatē. Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo. Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Adiuro vos filiæ Ierusalē per capreas, ceruosq. cāporum, ne suscitetis, neq. euigilare faciatis dilectam, quoadusq. ipsa velit. Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in montibus, trāsiliens colles: Similis est dilectus meus capreæ, hinnuloq. ceruorum. En ipse stat post parietē nostrū respiciēs per fenestras, prospiciens per cancellos. Ecce dilectus meus loquitur mihi. Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Iam enim hyems transiit, imber abiit, & recessit. Flores apparuerūt in terra nostra, tēpus putationis aduēnit: vox turturis audita est in terra nostra: ficus protulit grossos suos, vineæ flōrētes dederunt odorē. Surge, amica mea, speciosa mea, & veni. Columba mea in foraminibus petræ, in caurna macerię, ostēde mihi faciem tuā, sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decōra. Capite nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas. nam vinea nostra floruit. Dilectus me mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ. Reuertere: similis esto dilecte mi capreæ, hinnuloq. ceruorum super montes Bethel.

7 MS. R. H. G. fusū MSq. propera MS. R. Q. n.
Bether 4 MS. H.

CAP. III.

IN lectulo meo per noctes quæ sui quē diligit anima mea: quæsiui illū, & non inueni. Surgā, & circuibo ciuitatē: per vicos & plateas quærā quē diligit anima mea. ‖ Quæsiui illum, & non inueni. Inuenerunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatē, Num quē diligit anima mea, vidistis? Paululum cum pertransissem eos, inueni quē diligit anima mea: tenui eum: nec dimittā, donec introduca illum in domū matris meæ, & in cubiculū genitricis meæ. ‖ Adiuro vos filię Ierusalem per capreas, ceruosq. camporum, ne suscitetis, neq. euigilare faciatis dilectā, donec ipsa velit. Quę est ista quę ascēdit per desertū, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? En lectulū Salomonis sexaginta fortes ambiūt ex fortissimis Israël: omnes tenētes gladios, & ad bella doctissimi: vnuscuiusq. ensis super femur suū propter timores nocturnos. Ferculum fecit sibi rex Salomō de lignis Libani. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: media charitate cōstrauit propter filias Ierusalē. Egredimini, & videte filiæ Sion regē Salomonē in diademate, quo coronauit illum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.

Inf. 6,4.
desponsionis MS.

CAP. IIII.

QVam pulchra es amica mea, quā pulchra es! Oculi tui columbarū, absq. eo quod intrinsecus latet. ‖ Capilli tui sicut greges capraū quæ ascenderunt de mōte Galaad. Dētes tui sicut greges tōsarum, quæ ascēderunt de lauacro, oēs gemellis fœtib, & sterilis nō est inter eas. Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum, dulce. Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, absque eo quod intrinsecus latent. Sicut turris Dauid collū tuum, quæ ædificata est cū propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Duo ubera tua, sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in lilijs, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ. Vadā ad montē myrrhæ, & ad collē thuris. Tota pulchra es amica mea,

ca mea, & macula non est in te. Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermō, de cubilibus leonū, de montib. pardorū. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meū in vno oculorū tuorū, & in vno crine colli tui. Quām pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa! pulchriora sunt ubera tua vino, & odor vnguentorū tuorū super omnia aromata. Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua: & odor vestimentorū tuorū sicut odor thuris. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ paradisus malorū punicorū cū pomorū fructibus. Cypri cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinnamomum cum vniuersis lignis Libani, myrrha & aloe cū omnibus primis vnguentis. Fōs hortorum: puteus aquarū viuentiū, quæ fluunt impetu de Libano.

Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortū meū, & fluant aromata illius. CAP. V.

VEniat dilectus meus in hortum suū, & comedat fructū pomorū suorum.

Veni in hortū meum soror mea sponsa, messui myrrhā meā cū aromatib. meis: comedi fauū cum melle meo, bibi vinū meū cum lacte meo: comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. Ego dormio, & cor meum vigilat: vox dilecti mei pulsantis. Aperi mihi soror mea, amica mea, colūba mea, immaculata mea: quia caput meū plenū est rore, & cincinni mei guttis noctis. Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?

Dilectus meus misit manū suā per foramē, & véter meus intremuit ad tactū eius. Surrexi, vt aperirem dilecto meo: manus meæ stillauerūt myrrhā, & digiti mei pleni myrrha probatissima. Pessulum ostij mei aperui dilecto meo: at ille declinauerat, atque transierat. Anima mea liquefacta est, vt locutus est: quæsiui, & non inueni illum: vocaui, & non respondit mihi. Inuenerunt me custodes qui circumeunt ciuitatem: percusserunt me, & vulnerauerunt me: tulerunt pallium meū mihi custodes murorum.

Adiuro vos filiæ Ierusalē, si inueneritis dilectū meū, vt nūtietis ei quia amore langueo. Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ō pulcherrima mulierum? qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos? Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millib. Caput eius aurū optimū. Comæ eius sicut elatæ palmarū, nigræ quasi corvus. Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarū, quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluenta plenissima. Genæ illius sicut areolæ aromatum cōsitæ à pigmentariis. Labia eius lilia distillantia myrrham primam. Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter eius eburneus, distinctus sapphiris.

Crura illius columnæ marmoreæ quæ fundatæ sunt super bases aureas. Species eius vt Libani, electus vt cedri. Guttur illius suauissimū, & totus desiderabilis. talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Ierusalē. Quo abiit dilectus tuus ō pulcherrima mulierū? quò declinauit dilectus tuus, & quæremus cū tecū?

CAP. VI.

DIlectus meus descendit in hortum suum ad areolas aromatū, vt pascatur in hortis, & lilia colligat. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia. Pulchra es amica mea, suauis & decōra sicut Ierusalē: terribilis vt castrorū acies ordinata. Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt. Capilli tui sicut grex caprarū, quæ apparuerunt de Galaad. Dētes tui sicut grex ouiū quæ ascenderunt de lauacro, oēs gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis. Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ absq occultis tuis. Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescētularū nō est numer⁹. Vna est colūba mea, perfecta mea: vna est matris suæ, electa genitrici suæ. Viderunt eā filiæ, & beatissimā prædicauerunt: reginæ & cōcubinæ, & laudauerūt eā. Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora cōsurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Descendi in hortū nucū, vt viderem poma cōuallium, &c inspicerem si floruisset vinea, & germinassent mala punica.

Nesciui: anima mea cōturbauit me propter quadrigas Aminadab. Reuertere reuertere Sunamitis: reuertere reuertere, vt intueamur te.

CAP. VII.

QVid videbis in Sunamite, nisi choros castrorum? Quām pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis? Iunctura femorū tuorum, sicut monilia quæ fabricata sunt manu artificis. Vmbilicus tuus crater tornatilis, nunq̄ indigēs poculis. Vēter tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis. Duo ubera tua, sicut duo hinnuli gemelli capreæ. Collū tuū sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscinæ in Hesebō, quæ sunt in porta filiæ multitudinis. Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit cōtra Damascū. Caput tuū vt Carmel: & comæ capitis tui, sicut purpura regis vincta canalib. Quā pulchra es, & q̄ decora charissima, in deliciis! Statura tua assimilata est palmæ, & ubera tua botris. Dixi, Ascēdam in palmā, & apprehēdā fructū eius: & erūt ubera tua sicut botri vineæ: & odor oris tui sicut malorū. Guttur tuū sicut vinū optimū, dignū dilecto meo ad potādum, labiisq. & dētib. illius ad ruminādū. Ego dilecto meo, & ad me cōuersio eius. Veni dilecte mi, egrediamur in agrū, cōmoremur in villis. Manè surgam ad vineas, videamus

aromatis MS.H.G.

Sup.4,1.

meum o. conuallis 10 MS. Greger.H.G. vt 9 MS. H. G.

Sulamitis 5 MS.H.G. Sulamite 5 MS.H.G. Conformiter Textui legis Greg.

viuēta MS. R.Q.n.

odor MS. R. C. Venū à Greg. H. & G. non repetitur.

videamus si floruit vinea, si flores fructū parturiūt, si floruerūt mala punica: ibi dabo tibi hubera mea. Mandragoræ dederunt odorem. In portis nostris omnia poma: noua & vetera, dilecte mi, seruaui tibi.

CAP. VIII.

QVis mihi det te frattrem meum, sugentem hubera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer te, & iam³ me nemo despiciat? Apprehendam te, & ducā in domū matris meæ. Ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino cōdito, & mustū malorū granatorū meorum. Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Adiuro vos filiæ Ierusalem, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam donec ipsa velit. Quæ est ista quæ ascēdit de deserto, deliciis affluēs, innixa super dilectū suū? Sub arbore malo suscitaui te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. Pone me vt signaculū sup cor tuū, vt signaculū super brachiū tuū: quia fortis est vt mors dilectio: dura sicut infernus æmulatio, lampades eius lampades ignis atq; flāmarum. Aquæ multæ non potuerūt extinguere charitatem, nec flumina obruent illā: si dederit homo omnē substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet ea. Soror nostra parua, & hubera nō habet. quid faciemus sorori nostræ in die quādo alloquēda est?

Si murus est, ędificemus super eū propugnacula argentea: si ostium est, compingam illud tabulis cedrinis. Ego murus: & hubera mea sicut turres, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiēs.

Vinea fuit Pacifico, in ea quæ habet populos: tradidit eam custodibus, vir affert pro fructu eius mille argenteos. Vinea mea coram me est. Mille tui pacifici, & ducenti his qui custodiunt fructus eius.

Quæ habitas in hortis, amici auscultant: fac me audire vocem tuam. Fuge dilecte mi, & assimilare capreæ hinnuloq. ceruorum super montes aromatum.

LIBER SAPIENTIAE.

CAP. I.

DIligite iustitiam, qui iudicatis terram. Sentite de Dno in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum. Quoniā inuenitur ab his qui non tentāt illū: apparet autē eis qui fidē habent in illum. peruersæ enim cogitationes separant à Deo: probata aūt virtus corripit insipientes. quoniā in malenolam anima nō introibit sapiētia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu, & corripietur à superueniente iniquitate. Benignus est enim spiritus sapientiæ, & non liberabit maledictum à labiis suis: quoniā renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ eius auditor.

Quoniā spiritus Dñi replebit orbem terrārū: & hoc quod cōtinet omnia scientiā habet vocis. Propter hoc qui loquitur iniqua, nō poterit latere, nec præteriet iudicij corripiēs iudiciū. In cogitationibus enim impij interrogatio erit: sermonum aūt illius auditio ad Deū veniet, ad correptionē iniquitatū illius. Quoniā auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationū non abscōdetur. Custodite ergo vos à murmuratione quæ nihil prodest, & à detractione parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuū non ibit: os aūt quod mētitur, occidit animam. Nolite zelare mortē in errore vitæ vestræ, neq. acquiratis perditionē in operib. manuum vestrarum. Quoniā Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum.

Creauit enim, vt essent, omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrārū: & non est in illis medicamentū exterminij, nec inferorū regnum in terra. Iustitia enim perpetua est, & immortalis. Impij aūt manib. & verbis accersierūt illā: & æstimātes illā amicā, defluxerunt, & sponsiones posuerunt ad illā: quoniā digni sunt qui illius ex parte illius.

CAP. II.

DIxerunt enim cogitantes apud se non recte. Exiguum, & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & nō est qui agnitus sit reuertus ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tamquā non fuerimus: quoniā fumus flatus est in naribus nostris, & sermo scintillæ ad cōmouendū cor nostrū: quia extinctus cinis erit corpus nostrū, & spiritus diffundetur tamquā mollis aer, & transibit vita nostra tamquā vestigiū nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est à radiis Solis, & à calore illius aggrauata: & nome nostrū obliuione accipiet per tempus, & nemo memoriā habebit operum nostrorum. Vmbræ enim transitus est tempus nostrū, & nō est reuertio finis nostri: quoniam consignata est, & nemo reuertitur. Venite ergo, & truamur bonis quæ sunt, & vtamur creatura tamquā in iuuentute celeriter. Vino pretioso & vnguentis nos impleamus: & nō pretereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis, antequā marcescāt: nullū pratū sit quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo vestrum exors sit luxuriæ nostræ: vbiq. relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors.

Opprimamus pauperē iustū, & non parcamus viduæ, nec veterano, nec reuereamur canos multi temporis. Sit autē fortitudo nostra lex iniustitiæ, quod enim infirmū est, inutile inuenitur. Circumueniamus ergo iustū, quoniā inutilis est nobis, & cōtrarius est operib. nostris, & improperat nobis peccata legis, & dif-

Dominū 2 MS. G. absconditur 1 MS. G. Deut.4,16. 13. Ezech. 18, 32,33,11. φάρμακον θάνατου. iniustitia autē, mortis est acquisitio MS.Q.n. ἀνυπόστατον. morte o. stat Q.n. apud se cogitantes 6 MS.G. Iob 7, 1. 14, 1. 1.Cor.15,32 affatus MS.R. νὺξ πυρὸς. quia extincta MS. G. Q.n. vestigia 1 MS.G.

1.Par.29,15

Isa.22,13. 56,12. 1.Cor.15,32

nostrum 10 MS.G. nostra MS q.R. Pro.5,11. veterani reuereamur 12 MS. G. iustitiæ 6 MS.G.

famat

famat in nos peccata disciplinæ nostræ.
Mat.27,43. Promittit se scientiam Dei habere, ‖ & 13
Ioan.7,7. filiũ Dei se nominat. ‖ Factus est nobis 14
in traductionem cogitationũ nostrarum.
Græuis est nobis etiã ad videndũ, quo- 15
niã dissimilis est aliis vita illius, & ‖ immutate' sunt viæ eius. Tãquam nugaces 16
æstimati sumus ab illo, & abstinet se à
vijs nostris tãquã ab immũditijs, & præ-
fert nouissima iustorũ, & gloriatur patrẽ
se habere Deum. Videamus ergo si ser- 17
mones illius veri sint, & tentemus quæ
vẽtura sunt illi, & sciemus quæ erũt no-
uissima illius. ‖ Si enim est verus filius 18
Dei, suscipiet illũ, & liberabit illũ de ma
nibus' cõtrariorum. Cõtumelia & tur- 19
mẽto interrogemus eum, vt sciamus re-
uerentiã eius, & probemus patientiã il-
lius. Morte turpissima condemnemus 20
eũ: erit enim ei respectus ex sermonibus
illius. Hæc cogitauerunt, & errauerunt: 21
excæcauit enim illos malitia eorum. Et 22
nescierũt sacramẽta Dei, neq. mercedem
sperauerũt iustitiæ, nec iudicauerunt ho-
norẽ animarũ sanctarum. Quoniã Deus 23
creauit hominẽ inexterminabilẽ, & ad
imaginem similitudinis suæ fecit illum.
‖ Inuidia aũt diaboli mors introiuit in 24
orbẽ terrarũ. imitantur autẽ illum, qui
sunt ex parte illius. CAP. III. 25

Gen.1,27. 2,7.5,1. Eccl.17, 1. Gen.3,1.

Deut.33,3. Isa.5,4.

‖ Vitorũ aũt animæ in manu Dei sunt, 1
& non tãget illos tormentũ. ‖ mortis'.
‖ Visi sunt oculis insipientium mori: & 2
æstimata est afflictio, exitus illorum. Et 3
ab itinere iusto abierũt in exterminium,
& quod à nobis est iter exterminij: illi
aute sunt in pace. Et si corã hominibus 4
tormẽta passi sunt, spes illorũ immorta-
litate plena est. * In paucis vexati, in 5
multis bene disponẽtur: quoniã Deus tẽ-
tauit eos, & inuenit illos dignos se. Tã- 6
quam aurũ in fornace probauit illos, &
quasi holocausti hostiã' accepit illos, &
in tẽpore erit respectus illorũ. ‖ Fulge- 7
bũt. ‖ iusti', & tãquam scintillæ in arun-
dineto discurrẽt. ‖ Iudicabũt nationes, 8
& dominabũtur populis, & regnabit Do
minus illorũ' in perpetuũ. Qui cõfidunt 9
in illo, intelligẽt veritatẽ: & fideles in di-
lectione acquiescẽt illi: quoniã donum &
pax est electis eius. Impij autẽ secundũ 10
quæ cogitauerũt, corrẽpunẽ habebunt:
qui neglexerunt iustũ, & à Dño recesse-
runt. Sapientiã enim, & disciplinã qui 11
abiicit, infelix est: & vacua est spes illo-
rũ, & labores sine fructu, & inutilia ope-
ra eorũ. Mulieres eorũ insensatæ sunt, 12
& nequissimi filij eorũ. Maledicta crea- 13
tura eorũ: quoniam felix ‖ est' sterilis &
incoinquinata, quæ nescierũt thorũ in de-
licto, habebit fructũ in respectione ani-
marũ sanctarũ. ‖ & spado qui nõ ope- 14
ratus est per manus suas iniquitatẽ, nec
cogitauit aduersus Deũ nequissima. da-
bitur enim illi fidei donum electum, &
sors in tẽplo Dei' acceptissima. Bono- 15
rum enim laborum gloriosus est fructus,
& quæ non concidit' radix sapientiæ. 16
Filij autem adulterorũ in consumma- 17
tione erunt, & ab iniquo thoro semẽ ex-
terminabitur. Etsi quidem longæ vitæ 18
erũt, in nihilũ computabũtur, & sine ho-
nore erit nouissima senectus illorũ. Et
si celerius defuncti fuerint, nõ habebunt
spem, nec in die agnitionis allocutionẽ.
Nationes' enim iniquæ, direʒ sunt cõ- 19
summationis'. CAP. IIII.

Wisd.4,1. 1 QUàm pulchra est casta generatio
cum claritate! immortalis est enim
memoria illius: quoniã & apud Deũ no- 2
ta est, & apud homines. Cùm præsens
est, imitantur illam: & desiderant eam
cum se eduxerit, & in perpetuum coro-
nata triumphat incoinquinatorum cer- 3
taminum præmium vincens. Multige-
na autem impiorum multitudo non erit
vtilis, & ‖ spuria vitulamina' non dabunt
radices altas, nec stabile firmamentũ col- 4
locabunt. ‖ Et si in ramis in tempore
germinauerint: infirmiter posita à vẽto
cõmouebuntur, & à nimietate vẽtorum 5
eradicabũtur. Confringentur enim ra-
mi incõsummati, & fructus illorum inu-
tiles, & acerbi ad manducandum, & ad 6
nihilum apti. Ex iniquis enim omnes
filij qui nascuntur, testes sunt nequitiæ
aduersus parentes in interrogatione sua.
Iustus aũt si morte præoccupatus fue- 7
rit, in refrigerio erit. Senectus enim ve-
nerabilis est non diuturna, neq. annorum
numero computata. cani autẽ sunt sen- 8
sus hominis, & ætas senectutis vita im-
maculata. ‖ Placẽs Deo factus dilectus, Heb.11, 5.
& viuens inter peccatores translatus est. 9
raptus est, ne malitia mutaret intelle-
ctum eius, aut ne' fictio deciperet animã 10
illius. Fascinatio enim nugacitatis ob-
scurat bona, & inconstantia' concupiscẽ- 11
tiæ trãsuertit sensum sine malitia. Cõ-
summatus in breui expleuit tẽpora mul- 12
ta. placita enim erat Deo anima illius:
propter hoc properauit educere illum de 13
medio iniquitatum. populi autem vi-
dentes, & nõ intelligẽtes, nec ponẽtes in 14
præcordijs talia: Quoniam gratia Dei
& misericordia in sanctos eius, & respe-
ctus in electos illius. Condemnat autẽ 15
iustus mortuus vivos impios, & iuuẽtus
celerius consummata, longam vitam in- 16
iusti. Videbunt enim finẽ sapientis, & nõ
intelligent quid cogitauerit de illo Deus, 17
& quare munierit illum Dñs. Videbũt
enim, & cõtemnent eum: illos autẽ Dñs 18
irridebit. & erũt post hec decidẽtes sine
honore, & in cõtumelia inter mortuos in
perpetuum: quoniam disrumpet illos in- 19
fantes sine voce, & commouebit illos à
fundamentis, & vsq. ad supremum deso-
labuntur: & erunt gemẽtes, & memoria
illorum periet'. Venient in cogitatione 20
peccatorum suorum timidi, & traducent
illos ex aduerso iniquitates ipsorum. 21

Nationis 2 MS.G.
consummationes 2 MS.G.
adulteri-ne plantationes 12 MS. G. Q.n. Ier.17,5. Mat.7,27.
Heb.11, 5.
-2 MS.G.
instantia MS q.
* est 3 MS. R. Verum vt à Textu ẽp. à G. subaudi-tur.
peribit 3 MS.

CAP.

CAP. V.

terrore MS.
dicent 4 MS. G.
Sap.3,2.
-5 MS.G.

TVnc stabunt iusti in magna constã- 1
tia aduersus eos qui se angustiauẽ-
runt, & qui abstulerunt labores eorum.
Videntes turbabũtur timore horribili, 2
& mirabuntur in subitatione insperatæ
salutis, dicentes intra se, pœnitentiam
agẽtes, & præangustia spiritus gementes,
Hi sunt quos habuimus aliquãdo in deri-
sum, & in similitudinẽ imp̃perij. ‖ Nos 4
insensati vitã illorũ æstimabamus infania,
& finẽ illorũ sine honore: ecce' quo- 5
modò computati sunt inter filios Dei, &
inter sanctos sors illorũ est. Ergo erra- 6
uimus à via veritatis, & iustitiæ lumẽ nõ
luxit nobis, & Sol intelligẽtiæ nõ est ort'
nobis. Lassati sumus in via iniquitatis 7
& pditionis, & ambulauimus vias diffi
ciles, viam aũt Dñi ignorauimus. Quid 8
nobis profuit superbia? aut diuitiarũ iactã-
tia quid' cõtulit nobis? ‖ Transierũt oĩa 9
illa tamquã vmbra, & tãquã nũtius præ-
curres: & tãquam nauis quæ pertransit
fluctuantem aquã: cuius, cũ præterierit,
nõ est vestigiũ inuenire, neq. semitã cari-
næ illius in fluctibus. aut * auis quæ 11
trãsuolat' in aẽre, ‖ cuius' nullũ inueni-
tur argumentũ itineris illius', sed tantũ
sonitus alarũ verberãs leuem ventum: &
scindẽs per vim itineris aẽrẽ, cõmotis a-
lis trãsuolauit, & post hoc nullũ signum
inuenitur itineris illius. aut tamquã sa- 12
gitta emissa in locũ destinatũ diuisus aẽr
continuò in se reclusus est, vt ignoretur
trãsitus illius: sic & nos nati continuò 13
desijimus esse. & virtutis quidẽ nullum 14
signũ valuimus ostẽdere: in malignitate
autẽ nostra cõsumpti sumus. Talia dixe-
rũt in inferno hi qui peccauerũt: ‖ quo- 15
niam spes impij tamquã lanugo est, quæ
à vento tollitur: & tãquam spuma gracilis,
quæ à procella dispergitur: & tãquam
fumus qui à vẽto diffusus est: & tãquam
memoria hospitis vnius diei præterieun-
tis. Iusti aũt in perpetuũ viuẽt, & apud 16
Dñm est merces eorũ, & cogitatio illorũ
apud Altissimũ. Ideo accipiẽt regnum 17
decoris, & diadema speciei de manu Do-
mini: quoniam dextera sua teget eos, &
-si' brachio sancto suo defendet illos.
‖ Et accipiet armaturã zelus illius, & 18
armabit creaturã ad vltionẽ inimicorũ.
‖ Induet pro thorace iustitiã, & accipiet 19
pro galea iudicium certũ'. sumet scutum 20
inexpugnabile æquitatẽ: acuet aũt diriã 21
terrarũ cõtra insensatos. Ibunt directè
emissiones fulgurũ, & tamquã à bene'
curuato arcu nubiũ exterminabunt, & ad
mittẽtur grãdines, excãdelcet in illos a- 23
qua maris, & flumina cõcurrent duriter.
Cõtra illos stabit spirit' virtutis, & tã- 24
quã turbo vẽti dissipet illos: & ad eremũ
perducet omnẽ terrã iniquitatis' -illo-
rũ', & malignitas euertet sedes potentiũ.

Sap.3,2. -5 MS.G. -6 MS.G. -7 MS.G. Eph.6,13. Isa.59,17. Eph.6,17. *rectum 5 MS. ἀστυνομῶ. χρῆτον. id est, non fictum, simplex, sincerum. Nihabenx o iniquitas 20 MS.G. -1 MS.G.

CAP. VI.

Eccl.9,18. magis 9 MS. -G. Multa MS. annetti capiti præcedenti.

Rom.13, 1.

Deut.10, 17 2.Par.19.7 Iob 34,19. Ecc.35, 16. Rom.2, 11. Gal.2, 6. Eph.6,9. Col.3,25. Act.10, 34. 1.Pet.1, 17 Dominus 7 MS.Q.n. ne 2 MS. R. iustifica-buntur 9 MS. G. Q.n.

ἀμέρατος. mareſcet 4 MS. priorem 2 MS. ostendit 2 MS.G. accurrit G. autem 1 MS.G. -1 MS.G. 3.Reg.3,9. + in 4 MS. G. perpetuis 2 MS. Verũ G. libri nõ additur. -4 MS.G.

-1 MS.G.

terreni 4 MS.G. Iob 10, 10.

ſ ſ ſ

tempore, coagulatus sum in sanguine, ex semine hominis, & delectamento somni coniungêre. Et ego natus accepi cõmunem aërem, & in similiter faciam decidi terram, & primâ voce similem omnibus emisi ploratu. in involumẽtis nutritus sum, & curis magnis. Nemo enim ex regibus aliud habuit natiuitatis initium. 3 4 5

Iob 1,21. 1. Tim. 6,7. Iob 28,28. MS.G. MS.G. Vnus ergo introitus est omnibus ad vita, & similis exitus. Propter hoc optaui, & datus est mihi sensus: & inuocaui, & venit in me spiritus sapiẽtię: & præposui illã regnis & sedibus, & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius. 6 7 8

Iob 28,15. Pro. 8,10. Nec cõparaui illi lapidem pretiosum: quoniã omne aurũ in cõparatione illius, arena est exigua, & tãquam lutũ æstimabitur argentũ in cõspectu illius. Super salutẽ & speciẽ dilexi illã, & proposui pro luce habere illã: quoniam inextinguibile est lumẽ illius. 9 10

3. Reg. 3,13. Mat. 6,33. Etc. 1,20. Venerũt aũt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius, & lętatus sum in omnibus: quoniã antecedebat me ista sapiẽtia, & ignorabã quoniã horum omniũ mater est. Quã sine fictione didici, & sine inuidia cõmunico, & honestatẽ illius nõ abscondo. Infinitus enim thesaurus est hominib': quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei, propter disciplinæ dona commendati. 11 12

Mihi aũt dedit Deus dicere ex sententia, & præsumere digna' horum quæ mihi datur: quoniam ipse sapiẽtiæ dux est, & sapientiũ emẽdator: in manu enim illi & nos, & sermones nostri, & omnis sapientia, & operum scientiæ disciplina'. 13 14 15

digne 1 MS. G. 1 MS. G. & 1 MS. G. scientia & disciplina 1 MS. scientia G.

Ipse enim dedit mihi horum quę sunt, scientiã veram: vt sciã dispositionem orbis terrarũ, & virtutes' elementorũ, initũ & cõsummationẽ & medietatẽ temporũ, vicissitudinũ permutationes, & cõsummationes tẽporũ, morũ mutationes, & diuisiones temporum', anni cursus, & stellarum dispositiones, naturas animalium, & iras bestiarũ, vim ventorũ, & cogitationes hominũ, disertitas virgultorum', & virtutes radicũ, & quęcunque sunt abscõta & improuisa, didici. omniũ enim artifex docuit me sapiẽtia. est enim in illa spiritus intelligentię, sanctus, vnicus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis', incoinquinatus, certus, suauis, amans bonũ, acutus, qui nihil vetat' benefacere, humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnẽ habẽs virtutẽ, omnia prospiciẽs, & qui capiat omnes spiritus: intelligibilis', mundus, subtilis'. 16 17 18 19 20 21 22 23

Omnibus enim mobilibus mobilior est sapiẽtia: attingit aũt vbiq. propter suam munditiã. Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quędã est claritatis omnipotentis Dei sincera: & ideo nihil inquinatũ in eam incurrit. Candor est enim lucis ęternæ, & speculũ sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius. Et 24 25 26 27

mobilis, disertus 3 MS. G. vetat 1 MS. spiritus intelligibiles 6 MS. G. mundos, subtiles 2 MS. 2 MS. MS. G. Heb. 1,3.

cũ sit vna, omnia potest: & in se permanẽs omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & prophetas constituit. Neminem enim diligit Deus, nisi eum qui cum sapientia 28 29 inhabitat. Est enim hæc speciosior Sole, & super omnẽ dispositionẽ stellarum, luci cõparata inuenitur prior. Illi enim succedit nox, sapiẽtiam aũtem non vincit malitia. 30

permanẽs in se 6 MS G.

CAP. VIII.

Attingit ergo à fine vsq. ad finẽ fortiter, & disponit oĩa suauiter. Hanc amaui, & exquisiui ẽ à iuuentute mea, & quæsiui sponsam mihi eam assumere, & amator factus sum formæ illius. Generositatẽ illius glorificat, conuictorium habẽs Deus: sed & omniũ Dñs dilexit illã. 1 2 3 4

2 MS. R. G. 2 MS. G.

doctrix enim est disciplinæ Dei, & electrix operũ illius. Et si diuitiæ appetũtur in vita: quid sapiẽtia locupletius, quę operatur omnia? Si aũt sensus operatur: quis horũ quę sunt, magis quã illa est artifex? Et si iustitia quis diligit: labores huius magnas habẽt, virtutes. sobrietatẽ enim & prudẽtiã docet, & iustitiã, & virtutẽ, quib. vtilius nihil ẽst in vita hominib'. Et si multitudinẽ scientię desiderat quis: scit præterita, & de futuris æstimat: scit versutias sermonũ, & dissolutiones argumẽtorũ: signa & mõstra scit antequã fiãt, & cuẽtus temporũ & seculorũ. Propositũ ergo hanc adducere mihi ad cõuiuẽdum: sciẽs quoniã mecũ cõmunicabit de bonis, & erit allocutio cogitationis & tædij mei. Habebo propter hãc claritatem ad turbas, & honorẽ apud seniores iuuenis: & acutus inueniar in iudicio, & in cõspectu potentũ admirabilis ero, & facies principũ mirabũt me'. tacẽtẽ me sustinebunt, & loquentẽ me respiciẽt, & sermocinãte me plura, manus ori suo imponẽt. Præterea habebo per hãc, immortalitatẽ: & memoriã æternam his qui post me futuri sunt, relinquã. Disponã populos: & nationes mihi erũt subditæ'. Timebũt me audiẽtes reges horrẽdi: in multitudine videbor bonus, & in bello fortis. Intrãs in domũ meã, conquiescã cũ illa. non enim habet amaritudinẽ cõuersatio illius, nec tædiũ cõuictũ illius', sed lętitia & gaudiũ. Hæc cogitãs apud me, & commemorans in corde meo quõ immortalis' est in cogitatione sapiẽtiæ', & in amicitia illius delectatio bona, & in operib. manuũ illius honestas sine defectiõe, & in certamine loquelæ illi' sapiẽtia, & præclaritas in cõmunicatione sermonũ ipsius: circuibã' quærẽs, ut mihi illã assumerẽ. Puer aũt eram ingeniosus, & sortit' sum aĩam bonã. Et cũ essem magis bonus, veni ad corp' incoinquinatũ. Et vt scirẽ quoniã aliter nõ possem' nisi Deus det, & hoc ipsum erat' sapiẽtia', scire cui' esset hoc donũ: adij Dñm, & deprecatus sum illum, & dixi ex totis præcordiis meis. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22

2 MS. R. G. 2 MS. G. 2 MS. G. 6 MS. G. Iſa. 46,13. Rom. 11,14 1 Cor. 7,16. scit 1 MS. scies MS. G. sunt 4 MS. G. adiecerũt 2 MS. G. 2. 7. eduxit illum de limo terræ MS. R. Q. n. Gen. 4,8. fraternitatis 2 MS. Q. n. quem MS. G. Q. n. Gen. 5,7,8 Gen. 11,2. 3,12. 1. nequitia MS. G. conuiuium 2 MS. Q. n. miseri cordia 1 MS. miseri cordiæ 1 MS. Q. n. Gen. 19,17 decẽtem. igoẽm G. cuius 7 MS. G. Q. n.

subiectæ 5 MS. eius 1 MS. ipsius 7 MS. immortalitas 18 MS. G. sapientia 12 MS. R. Q. n. circuibã 1 MS. posium 6 MS. erat sapiẽtiæ 6 MS. Wisd. G summa MS q. R.

CAP. IX.

Deus patrum' meorum, & Dñe misericordiæ, qui fecisti oĩa verbo tuo, & sapiẽtia tua cõstituisti hominẽ, vt dominaretur creaturæ quæ à te facta est, & disponat orbem terrarum in æquitate & iustitia, & in directione cordis iudicium iudicet: da mihi sedium tuarũ assistricẽ sapientiã, & noli me reprobare à pueris tuis: quoniã seruus tuus sum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exiguẽ tẽporis, & minor ad intellectũ iudicij & legũ. Et si quis erit cõsummatus inter filios hominũ, si ab illo abfuerit sapiẽtia tua, in nihilũ cõputabitur. Tu elegisti me regẽ populo tuo, & iudicẽ filiorũ tuorũ, & filiarũ: & dixisti me' ædificare templum in mõte sancto tuo, & in ciuitate habitationis tuæ altare, similitudinem tabernaculi sancti tui quod præparasti ab. initio: & tecũ sapientia tua', quæ nouit opera tua, quę & affuit tunc' cum orbẽ terrarũ faceres, & sciebat quid esset placitũ oculis tuis, & quid directũ in præceptis tuis. Mitte illã de cęlis sanctis tuis & a sede magnitudinis tuæ, vt mecũ sit & mecũ laboret, vt sciã quid acceptũ sit apud te. scit enim illa oĩa, & intelligit, & deducet me in operibus meis sobrię, & custodiet me in sua potentia. Et erũt accepta opera mea, & disponã populũ tuũ iustè, & ero dignus sedilũ patris mei. Quis enim hominum poteris scire cõsiliũ Dei: aut quis poterit cogitare quid velit Deus? Cogitationes enim mortaliũ timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ. Corpus enim quod corrũpitur, aggrauat aniam: & terrena inhabitatio deprimit sensum, multa cogitãtẽ. Et difficilẽ æstimam' quæ in terra sũt: & quæ in prospectu sunt, inuenimus cũ labore. Quæ aũtẽ in cælis sunt, quis inuestigabit. Sensum aũt tuũ quis sciet', nisi tu dederis sapientiã, & miseris spiritum sanctũ tuũ de altissimis: & sic' correcta sint' semitæ eorũ qui sunt in terris, & quæ tibi placent didicerint' homines? Nam per sapientiã sanati sunt, quicũq. placuerunt tibi Dñe à principio. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Patrum 1 MS. 3 Reg. 3,9. 12. & 1 MS. G. Pſ. 115,16. Nam 1 MS. G. 1 Par. 28, 4,5. 2 Par. 1,9. 6 MS. G. æram 2 MS. Prou. 8, 12. 27. Lam. 1,1. 4 MS. G. 1 MS. G. & 6 MS. G

CAP. X.

Hæc illũ qui primus formatus est à Deo pater orbis terrarum, cũ solus esset creatus, custodiuit, & eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutẽ cõtinẽdi omnia. Ab hac vt recessit iniustus in ira suã, per iram homicidij fraterniratis' deperiit. Propter quod' cũ aqua deleret terram, sanauit rursum sapientia, per cõtẽptibile lignũ iustũ gubernãs. Hæc & in cõsensu superbiæ' cũ se nationes' extulissent', sciuit iustũ, & conseruauit sine querela Deo, & in filio' misericordium' fortẽ custodiuit. Hæc, iustũ à perditibus impijs liberauit, fugientẽ de ẽde igne' in pentapolim: quibus' in testimoniũ nequitiæ fumigabunda cõstat desserta terra, & incerto' tẽpore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria stãs figmẽtũ salis. Sapientiã enim prætereuntes nõ tantũ in hoc lapsi sunt vt ignorarẽt bona: sed & insipientiæ suæ reliquerunt hominibus memoriã, vt in his quæ peccauerunt, nec latere potuissent. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Sapiẽtia aũt hos qui se obseruãt, à doloribus liberauit. Hæc aũtẽ, profugũ iræ fratris, iustũ deduxit per vias rectas, & ostẽdit illi regnũ Dei, & dedit illi sciẽtiã sanctorũ, honestauit illũ in laboribus, & copleuit labores illius. In fraude circumuenientiũ illũ assunt illi', & honestũ fecit illũ. Custodiuit illũ ab inimicis, & à seductoribus tutauit illũ, & certamen forte dedit illi vt vinceret', & sciret quoniã omnium potentior est sapientia. Hæc, venditũ iustũ nõ deseruit, sed à peccatoribus liberauit eũ: descẽditq. cũ illo in foueã. & in vinculis non dereliquit illũ, donec afferret illi sceptrũ regni, & potẽtiã aduersus eos qui eũ deprimebant: & mẽdaces ostendit qui maculauerunt illũ, & dedit illi claritatẽ æternam. Hæc, populũ iustũ, & semẽ sine querela liberauit à nationibus quæ illũ deppressẽbant'. Intrauit in aĩmã serui Dei', & stetit contra reges horrẽdos in portẽtis & signis. Et reddidit iustis mercedẽ laborũ suorũ, & deduxit illos in via mirabili: & fuit illis in velamẽto die', & in luce stellarũ per nocte'. & transtulit illos per Mare-rubrum, & trãsiuit illos per aquã nimiã. Inimicos aũtẽ illorum demersit in mare, & ab altitudine infernorũ eduxit illos. Ideo iusti tulerũt spolia impiorũ, & decantauerũt Dñe nomen sanctũ tuũ, & victricẽ manum tuã laudauerunt pariter, quoniam sapientia aperuit os mutorũ, & linguas infantium fecit disertas. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

parentum 1 MS. 3 Reg. 3,9. 12. & 1 MS. G. Pſ. 115,16. Nam 1 MS. G. 1 Par. 28, 4,5. 2 Par. 1,9. 6 MS. G. æram 2 MS. Prou. 8, 12. 27. Lam. 1,1. 4 MS. G. 1 MS. G. & 6 MS. G Iſa. 46,13. Rom. 11,14 1 Cor. 7,16. scit 1 MS. scies MS. G. sunt 4 MS. G. adiecerũt 2 MS. G. 2. 7. eduxit illum de limo terræ MS. R. Q. n. Gen. 4,8. fraternitatis 2 MS. Q. n. quem MS. G. Q. n. Gen. 5,7,8 Gen. 11,2. 3,12. 1. nequitia MS. G. conuiuium 2 MS. Q. n. miseri cordia 1 MS. miseri cordiæ 1 MS. Q. n. Gen. 19,17 decẽtem. igoẽm G. cuius 7 MS. G. Q. n.

CAP. XI.

Dixit opera eorũ in manibus prophetæ sancti. Iter fecerunt per desertã, quæ nõ habitabantur': & in locis desertis fixerunt casas. Steterũt cõtra hostes, & de inimicis se vindicauerunt. Sitierunt, & inuocauerunt te, & data est illis aqua de petra altissima, & requies sitis de lapide duro. Per quæ enim pœnas passi sunt inimici illorũ, à defectione potus sui: cum abundarẽt filij Israël, lætati sunt'. Per hæc, cũ illis deessent, bene cũ illis actũ est. Nã pro fonte quidẽ sempiterni fluminis, humanũ sanguinẽ dediti iniustis. Qui cũ minuerentur in tractatione infantiũ eorũ sorti, dediti illis abundantẽ aquã insperatè: ostẽdes per sitim quæ tũc fuit, quã admodũ tuos exaltares, & aduersarios illorũ necares. Cũ enim tẽtati sunt, & quidẽ cũ misericordia disciplinã accipientes', scierunt quemadmodũ cũ ira iudicati impij torquẽtã paterẽtur. Hos quidẽ tanquã pater monens probasti: illos aũtem tanquam

in certo 0. Gen. 28, 5. 10. 1 MS. G. 2 MS. G. Gen. 37, 26 Act. 7, 9. peccato G. Gen. 41, 40 Exo. 1, 11. compri-mebant 5 MS. Q. n. Exo. 5, 4. 5. 7 9. Domini 6 MS. G. die 2 MS. Q. n. nocte 8 MS. 9 MS. G. Exo. 14, 22 Pſa. 77, 14. Exo. 12, 35. Exo. 15, 1. Exo. 16, 1. inhabitabantur 6 MS. habitantur 4 MS. Exo. 17, 12 Nu. 20, 11. in eis MS. R. G. Q. n. miseratus fuit Deuteronomium 32. 36. sed 1 MS. G. durus

Universidad de Deusto Biblioteca

durus rex interrogãs cõdemnasti. Abscõdites eũ & præcõfortes similiter torquebãt. Duplex enim illos acceperat tediũ, & gemitus cũ memoria præteritorũ. Cũ enim audirent per sua tormenta bene secũ agi, cõmemorati sunt Dñm, admirãtes in finẽ exitus. Quẽ enim in expositione prauã proiectũ deriserũt, in finẽ eũerus mirati sunt: non similiter iustis facientes: pro cogitationibus autẽ insensatis iniquitates illorum. Quod quidã errantes colebant mutos serpẽtes, & bestias superuacuas, immisisti illis multitudinẽ mutorum animaliũ in vindictam: vt scirẽt quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur. Non enim impossibilis erat omnipotẽs manus tua, quæ creauit orbẽ terrarũ ex materia inuisa, immittere illis multitudinẽ vrsorũ, aut audaces leones, aut noui generis bestias plenas aut ignotas bestias, aut vapore ignitũ spirãtes, aut fumi odorẽ proferẽtes, aut horrendas ab oculis scintillas emittẽtes: quarũ non solũ læsura poterat illos exterminare, sed & aspectus per timorẽ occideret. Sed & sine his vno spiritu poterãt occidi persecutionẽ passi ab ipsis factis suis, & dispersi per spiritũ virtutis tuæ: sed omnia in mẽsura & numero & pondere dispositi. Multũ enim valere, tibi solo superarat semper & virtuti brachij tui quis resistet? Quonia tanquã momentũ stateræ, sic est ante te orbis terrarum, & tãquã gutta roris antelucani, quæ descẽdit in terrã. Sed misereris omniũ, quia oĩa potes, & dissimulas peccata hominũ propter pœnitentiam. Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorũ quæ fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti aut fecisti. Quomodo autem posset aliquid pmanere, nisi tu voluisses? aut quod a te vocatũ nõ esset, cõseruaretur? Parcis aũt omnibus: quonia tua sũt Dñe, qui amas animas.

CAP. XII.

QUam bonus & suauis est Dñe spiritus tuus in omnibus! Ideoq. eos qui exerrãt, partibus corripis, & de quibus peccãt, admones & alloqueris: vt relicta malitia, credãt in te Dñe. Illos enim antiquos inhabitatores terræ sanctæ tuæ, quos exhorruisti, quonia odibilia opera tibi faciebant, per medicamina, & sacrificia iniusta, & filiorũ suorũ necatores fine misericordia, & comestores viscerũ hominũ, & deuoratores sanguinis, à medio sacramẽti tuo, & auctores parentes animarũ inauxiliatarũ, perdere voluisti per manus parentũ nostrorum, vt digna perciperent peregrinationem puerorũ Dei, quæ tibi omnium charior est terra. Sed & his tanquam hominibus pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vespas, vt illos paulatim exterminarẽt. Nõ quia impotẽs eras in bello subiicere impios iustis, aut bestiis sæuis, aut verbo duro simul exterminare: sed partibus iudicãs dabas locũ pœnitentiæ, non ignorans quonia nequa est natio eorũ, & naturalis malitia ipsorũ, & quonia nõ poterat mutari cogitatio illorũ in perpetũ. Semen enim erat maledictũ ab initio: nec timens aliquẽ, veniam dabas peccatis illorũ. Quis enim dicet tibi, Quid fecisti? aut quis stabit cõtra iudiciũ tuũ? aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorũ hominum? aut quis sibi imputabit, si perierint nationes quas tu fecisti? Non enim est alius Deus quã tu, cui cura est de oĩnibus, vt ostendas quonia non iniuste iudicas. Neque rex, neq. tyrannus in conspectu tuo inquirẽt de his quos perdidisti. Cũ ergo sis iustus, iuste oĩa disponis: ipsum quoq. qui nõ debet puniri, condẽnare, exterũ alienum à tua virtute. Virtus ẽnim tua, iustitiæ initiũ est: & ob hoc quod omniũ Dñs es, omnibus te parcere facis. Virtutẽ enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, & horũ qui te nesciũt, audaciã traducis. Tu aũt dominator virtutis, cũ tranquillitate iudicas, & cũ magna reuerẽtia disponis nos. Subest enim tibi cũ volueris, posse. Docuisti aũt populũ tuũ per talia opera, quonia oportet iustũ esse & humanũ, & bonæ spei fecisti filios tuos: quoniam iudicans das locũ in peccatis pœnitentiæ. Si enim inimicos seruorũ tuorũ, & debitos morti, cũ tãta cruciasti attentione, & liberasti, dans tẽpus & locũ, per quæ possent mutati a malitia: cũ quãta diligentia iudicasti filios tuos, quoru parentibus iuramẽta & cõuentiones dedisti bonarũ promissionũ. Cũ ergo das nobis disciplinã, inimicos nostros multipliciter flagellas, vt bonitatẽ tuam cogitemus iudicantes: & cũ de nobis iudicatur, speremus misericordiam tuã. Vnde & illis qui in vita sua insensate & iniuste vixerunt, per hæc quæ coluerunt dedisti summa tormenta. Etenim in erroris via diutius errauerunt, deos æstimantes hæc quæ in animalibus sunt superuacua, infantiũ insensatorũ more vtentes. Propter hoc tãquã pueris insensatis iudicium in derisum dedisti. Qui autem iudibriis & increpationibus non sunt correpti, dignũ Dei iudiciũ sentiẽt. In his enim quæ patiebantur, merito ferebant: in quibus patientes indignabantur, per hæc quos putabant deos, in ipsis cũ exterminarentur vidẽtes, illũ quẽ olim negabant se nosse, verũ Deum agnouerunt: propter quod & finis condẽnationis eorũ venit super illos.

CAP. XIII.

VAni autẽ sunt omnes homines, in quibus nõ subest scientia Dei, & de his quæ videntur bona, nõ potuerũt intelligere eũ qui est, neq. operib. attẽdentes agnouerunt quis esset artifex: sed aut ignẽ, aut spiritũ, aut citatũ aẽrẽ, aut gyrũ stellarũ, aut nimiã aquã, aut solẽ & lunã, rectores orbis terrarũ deos putauerunt.

Quorũ si specie delectati, deos putauerunt: sciãt quãto his dominator eorũ speciosior est: speciei enim generator hæc omnia constituit. Aut si virtute, & opera eorũ mirati sunt: intelligãt ab illis, quonia qui hæc fecit, fortior est illis: a magnitudine enim speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horũ videri. sed tamen adhuc in his minor est querela. Et hi enim fortasse errant, Deũ quærẽtes, & volẽtes inuenire. Etenim cũ in operib. illius conuersentur, inquirũt & persuasum habẽt quonia bona sunt quæ videntur. Iterum autem nec his debet ignosci. Si enim tãtũ potuerũt scire, vt possent æstimare seculũ: quomodo huius Dñm nõ facilius inuenerunt? Infelices autẽ sunt, & inter mortuos spes illorũ est, qui appellauerunt deos opera manuũ hominũ, aurũ & argentum, artis inuentionem, & similitudines animaliũ, aut lapidẽ inutilẽ opus manus antiquæ.

Aut, siquis artifex faber, de sylua lignum rectũ secuerit, & huius dolẽ erãdat omnẽ corticem, &, arte sua vsus, diligenter fabricet vas vtile in conuersationẽ vitæ, reliquiis autẽ eius operis, ad præparationẽ eiꝰ æ abutatur: & reliquum horũ, quod ad nullos est vsus faciat, lignum curuum, & vernicibus plenum, sculpat diligẽter per vacuitatẽ suã, & per scientiã suæ artis figuret illud, & assimilet illud imagini hominis, aut alicui ex animalibus illud comparet, perlinies rubrica, & rubicundũ faciẽs fuco colorẽ illius, & omnẽ maculã quæ in illo est perlinies: & faciat ei dignã habitationẽ, & in pariete ponens illud, & confirmãs ferro, ne forte cadat, prospiciẽs illi, sciens quonia nõ potest adiuuare se: imago enim est, & opus est illi adiutorũ. Et de substantia sua, & de filiis suis, & de nuptiis votum faciens inquirit. Non erubescit loqui cum illo qui sine anima est: & pro sanitate quidem infirmum rogat, & pro vita rogat mortuũ, & in adiutorio inutilẽ inuocat: & pro itinere petit ab eo qui ambulare nõ potest: & de acquirendo, & de operando, & de omnibus rerũ euentu petit ab eo qui in omnibus est inutilis.

CAP. XIIII.

ITerum alius nauigare cogitans, & per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portãte se fragilius lignũ inuocat. Illud enim cupiditas acquirẽdi excogitauit, & tẽ. pater prouidentia gubernat: quoniam dedisti & in mari viam, & inter fluctus semitã firmissimã, ostendẽs quonia potens es ex omnib. sanare, etiã si sine rate aliquis adeat mare. Sed vt non & sicut vacua sapientiæ tuæ opera: propter hoc etiã & exiguo ligno credũt homines animas suas, & transeuntes mare per ratẽ liberati sunt: Sed & ab initio cũ perirent superbi gigantes, spes orbis terrarũ ad ratẽ cõfugiens, remisit seculo semen natiuitatis, quæ manu tua erat gubernata.

Benedictũ est enim lignũ, per quod fit iustitia. Per manus aũt quod fit idolũ, maledictũ est & ipsum, & qui fecit illud: quia ille quidẽ operatus est: illud autem cũ esset fragile. Deus cognominatus est. Similiter autẽ odio sunt Deo, impius & impietas eius. Etenim quod factum est, cum illo qui fecit tormenta patiẽtur. Propter hoc & idolis nationũ nõ erit respectus: quoniam creaturæ Dei in odiũ factæ sunt, & in tentationẽ animabus hominum, & in muscipulã pedibus insipientiũ. Initium enim fornicationis, est exquisitio idolorum: & adinuentio illorũ, corruptio vitæ est. neq. enim erant ab initio, neq. erunt in perpetuum. Superuacuam enim hominum hæc adinuenitio in orbẽ terrarũ: & ideo breuis illorũ finis est inuitẽ. Acerbo enim luctu dolẽs pater, cito sibi rapti filij fecit imaginẽ: & illũ qui tũc quasi homo mortuꝰ fuerat, nũc tanquã Deũ colere cœpit, & cõstituit inter seruos suos sacra & sacrificia. Deinde inueterãte tẽpore cõualescente iniqua cõsuetudine, hic error tãquã lex custodita est, & tyrannorũ imperio colebãtur figmẽta. Et hos quos in palam homines honorare nõ poterãt, propter hoc quod longẽ essent, è longinquo figurã eorũ allatã, euidenter imaginẽ regis, quẽ honorare volebant, fecerunt: vt illũ qui aberat, tanquã præsentẽ colerent sua solicitudine. Prouexit aũt ad horũ cultura & hos qui ignorabãt, artificis eximia diligentia. Ille enim volens placere illi qui se assumpsit, elaborauit arte sua, vt similitudinẽ in melius figuraret rei. Multitudo autẽ hominũ ab illicita specie operis, eũ qui ante tẽpus tanquã homo honorat fuerat, nũc Deũ æstimauerunt. Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio, quonia aut affectu aut regib. deseruientes homines, inc omunicabile nomẽ lapidibus & lignis imposuerũt. Et non sufficerat errasse eos circa Dei scientiã, sed & in magno viuentes insciẽtiæ bello, tot & tã magna mala pacẽ appellãt. Aut enim filios suos sacrificãtes, aut obscura sacrificia facientes, aut insanæ plenas vigilias habẽtes, neq. vitam, neq. nuptias mundas iã custodiũt, sed alius aliũ per inuidiã occidit, aut adulterãs contristat: & omnia cõmixta sunt, sanguis, homicidiũ, furtũ & fictio, corruptio & infidelitas, turbatio, & periurũ, tumultus bonorũ, Dei immemoratio, animarũ inquinatio, natiuitatis immutatio, nuptiarũ incõstantia, inordinatio moechiæ & impudicitiæ. Infandorũ enim idolorũ cultura, omnis mali causa est, & initiũ & finis. Aut enim dũ lætatur, insanit: aut certe vaticinatur falsa, aut viuit iniuste,

olim 2 MS. G. Sicientes G. Q. n. Inf. 12, 24. iniquitatis 5 MS. G. Q. n. Leu. 26, 22. Infr. 16, 1. Ier. 8, 17. & 3 MS. R. G. fulgurãtes G. adest G. superat 3 MS. superat 3 MS. R. ante lucanã G. errant ex partibus, corripis, 2 MS. Q. n. Etenim 1 MS. G. 1 MS. G. Deu. 9, 3. 12, 29, 18, 12. odiens 1 MS. 6 MS. R. à medio sacramẽto tuo 6 MS. R. Q. n. pereiperet 2 MS. G. Exo. 23, 30. Deu. 7, 22. iniqua 3 MS. antiquam Sap. 12, 10. Rom. 1, 18. increpationis 2 MS. G. correcti MS. R. Aug. in psalmum nonagesimum octauum. Sapientes Aug. G. Q. n. quæ 2 MS. 1 MS. G. sua 2 MS. Rom. 1, 18. Deu. 4, 19. 17, 3. Ab initio enim 3 MS. Et iaitio enim G. Gen. 6, 4. 7, 7. Psal. 113, 8 Ier. 6, 3. Psal. 5, 7. in 5 MS. R. G. manorum erat, visitatio erit. tentationes 4 MS. G. 1 MS. G. hominũ adiutus 2 MS. G. 2 MS. G. 5 MS. G. 9 MS. assumperat 1 MS. 1 MS. G. adducta 3 MS. G. existimauerunt 3 MS. errare 1 MS. G. Ab initio 1 MS. Et 1 MS. G. Ier. 7, 9. 6 MS. G. 1 MS. G. dei to MS. Q. n. 3 MS. Q. n. moechia & impudicitia 7 MS. G.

Universidad de Deusto Biblioteca

aut peierāt citō. Dum enim confidūt in idolis quæ sine anima sunt, male iurātes nocēri se nō sperant. Vtraq; ergo illis 30
quenient dignè, quoniā male senserūt de Deo, attendentes idolis, & iurauerūt iniustè, in dolo contemnentes iustitiā. Nō enim 31
iurantiū est virtus, sed peccantiū pœna peræmbulat semper iniustorū præmeditationem. CAP. XV.

TV autē Deus noster, suauis & verus 1
es, patiēs, & in misericordia disponēs omnia. Etenim si peccauerimus, 2
tui sumus, sciētes magnitudinē tuā: & si non peccauerimus, scimus quoniā apud te sumus cōputati. Nosse enim te, consummata iustitia est: & scire iustitiā, & 3
virtutē tuā, radix est immortalitatis. Nō enim in errore induxit nos hominū malę artis excogitatio, nec umbra picturæ labor sine fructu, effigies sculpta per varios colores, cuius aspectus insensato dat cōcupiscētiā, & diligit mortuę imaginis effigiē sine anima. Malorū amatores, digni 6
sunt qui spē habēt in talib. & qui faciūt illos, & qui diligunt, & qui colunt.

Sed & figulus mollē terrā premēs laboriosē fingit ad vsus nostros vnūquodq; vas, & de eodē luto fingit quæ mūda sunt 7
in vsū vasa, & similiter quæ his sunt cōtraria. horū aūt vasorū quis sit vsus, iudex est figulus. Et cū labore vano Deū fingit 8
de eodē luto: ille qui paulò antè de terra factus fuerat, & post pusillū reducit se vnde acceptus est, repetitus animæ debitū quā habebat. Sed cura est illi, nō quia 9
laborat est, nec quòd breuis illi vita est, sed cōcertatur aurifex ib. & argētarius: sed & ęrarius imitatur, & gloriā præfert, qui res superuacuas fingit. Cunis est enim 10
eor eius, & terra superuacua spes illius, & luto vilior vita ei: quoniā ignorauit q 11
se finxit, & qui inspirauit illi animā quæ operatur, & qui insufflauit ei spiritū vitalē. Sed & æstimauerunt lusum esse 12
vitā nostrā, & cōuersationē vitæ cōpositam ad lucrū, & oportere vndecunq; etiā ex malo acquirere. Hic enim scit se super oēs delinquere, qui ex terræ materia fragilia vasa, & sculptilia fingit. Omnes 14
enim insipientes, & infelices supra modū animæ superbi, sunt inimici populi tui, & dominantes illi: quoniā omnia 15
idola nationū deos æstimauerūt, [quibus neq. oculorū vsus est ad videndū, neque nares ad percipiendum spiritū, neq. aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, sed & pedes eorum pigri ad ambulandum. homo enim fecit illos: 16
& qui spiritum mutuarus est, is finxit illos. Nemo enim sibi similem homo poterit Deū fingere. Cum enim sit mortalis, mortuū fingit manibus iniquis. Melior enim est ipse his quos colit, quia ipse quidem vixit, cum esset mortalis, illi autem nunquam. Sed & animalia mi- 18
serrima colunt: insensata enim cōparata

his illis sunt deteriora. Sed nec aspectu aliquis ex his animalibus bona potest conspicere. Effugerunt autem Dei laudem, & benedictionem eius.

CAP. XVI.

PRopter hæc & per his similia passi sunt dignè tormenta, & per multitudinē bestiārū exterminati sunt. Pro quibus tormentis bene dispositi populum tuū, quibus dediti concupiscentiam delectamenti sitī nouū saporē, escā parans eis ortygometram: vt illi quidē cōcupiscentes escā propter ea quæ illis ostēta & missa sunt, etiā a necessaria cōcupiscētia auerterētur. Hi autem in breui inopes facti, nouam guttauerunt escā.

Oportebat enim illis, sine excusatione quidem superuenire interitum exercētibus tyrannidē: his aūt tantū ostēdere quemadmodū inimici eorū exterminabātur. Etenim cū illis superuenit sæua bestiārū ira, morsibus peruersorū colubrorū exterminabātur. Sed nō in perpetuū ira tua pmāsit, sed ad correptionē in breui turbati sunt, signū habentes salutis ad commemorationē mandati legis tuæ. Qui enim conuersus est, nō per hoc quod videbat sanabatur, sed per te omniū saluatorē. & in hoc autē ostēdisti inimicis nostris quia tu es qui liberas ab omni malo. Illos enim locustarum, & muscarū occiderunt morsus, & nō est inuenta sanitas animæ illorū: quia digni erant ab huiusmodi exterminari. Filios autē tuos, nec draconū venenatorū vicerunt dētes, misericordia enim tua adueniens sanabat illos. In memoria enim sermonū tuorū examinabātur, & velociter saluabātur, ne in altā incidētes oblitionē, nō possent tuo vti adiutorio. Et enim neq. herba, neq. malagma sanauit eos, sed tuus Dne sermo, qui sanat omnia. Tu es enim Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis & reducis: homo autem occidit quidem per malitiā animā suam, & cum exierit spiritus, non reuertetur, nec reuocabit animam quæ recepta est. sed tuam manuum effugere impossibile est. Negātes enim te nosse impij, per fortitudinē brachij tui flagellati sunt: nouis aquis, & grandinibus, & pluuijs persecutione passi, & per ignē cōsummati.

Quod enim mirabile erat in aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis valebat: virdex est enim orbis iustorum. Quodam enim tempore, mitigabatur ignis, ne cōburetur quæ ad impios missa erāt animalia: sed vt ipsi videtes scirent, quoniā Dei iudicio patiuntur persecutionē. Et quodā tēpore, in aqua supra virtutē ignis, exardescebat vndique, vt iniquæ terrę natione exterminaret. Pro quib angelorū esca nutriti populū tuū, & paratū panē de cælo præstitisti illis sine labore omne delectamētū in se habentē, &

Subſtantia enim tua dulcedinem suā ostendebat. quis q. R. Q.n. excandescēt. deseruiebat. ad Deut. Mat. ortum. Q.n. apes. R. G. opera tua. Exo. Cum nationis placuerunt occultis. ſolā ſpontaneæ gloriæ. & virtus, quæ ob prudentiā, arreantia correptio contumeliſa. ardebat. condēnata

omnis saporis suauitatē. Substantiam enim tuā & dulcedinē tuā quā in filios habes ostēdebas: & deseruiens vniuscuiusq. voluntati, ad quod quisq. volebat cōuertebatur. Nix autē & glacies sustinebat vim ignis, & nō tabescebant: vt sciret, quoniā fructū inimicorū exterminabat ignis ardēs in grandine & pluuia coruscās. Hoc autē iterū, vt nutrirentur iusti, etiā suæ virtutis oblit est. Creatura enim tibi factori deseruiēs, exardescit in tormentū aduersus iniustos: & lenior fit ad bene faciendū pro his qui in te cōfidūt. Propter hoc & tūc in omnia trasfigurata omniū nutrici gratię tuę deseruiebat, ad voluntatē eorū qui te desiderati sunt: vt sciret filij tui, quos dilexisti Dne, quoniā nō natiuitatis fructus pascūt homines, sed sermo tuus hos qui in te crediderint cōseruat. Quod enim ab igne nō poterat exterminari, sta tim ab exiguo radio solis calefactū tabescebat: vt notū omnib esset, quoniā oportet præuenire solē, ad benedictionē tuā, & ad orientē lucis te adorare. Ingrati enim spēs tanquā hybernalis glacies tabesceret, & disperiet tanquam aqua superuacua. CAP. XVII.

MAgna iūt enim iudicia tua Dne & inenarrabilia verba tua, propter hoc indisciplinatæ animę errauerūt.

Dum enim persuasum habēt iniqui, posse dominari nationi sanctæ: vinculis tenebrarū & longæ noctis compediti, inclusi sub tectis, fugitiui perpetuæ prouidentiæ iacuerūt. Et dū putāt se latere in obscuris peccatis: tenebroso oblitionis velamento dispersi sunt, pauētes horrendę, & cū admiratione nimia perturbati. Neq. enim quæ cōtinebat illos spelūca, sine timore custodiebat: quoniā sonitus descendens perturbabat illos, & personæ tristes illis apparentes, pauore illis præstabāt. Et ignis quidē nulla vis poterat illis lumē præbere, nec sideri limpidæ flammæ illuminare poterāt illā noctē horrendā. Apparebat autē illis subitaneus ignis, timore plenus: & timore perculsi illius quæ non videbatur facieī, æstimabāt deteriora esse quę videbātur. & magicæ artis appositi erāt derisus, & sapientiæ gloria correptio cū cōtumelia. Illi enim qui promittebant, timores & perturbationes expellere se ab anima languētę, hi cum derisu pleni timore languebāt. Nā, etsi nihil illos ex monstris perturbabat: trāsitu animaliū & serpentū sibilatione cōmoti, tremebundi periībāt: & aerē, quē nulla ratione quis effugere posset, negantes se videre.

Frequēter enim præoccupant pessima, redarguēte cōscientiā. Cū sit enim timida nequitia, dat testimoniū condēnationis: semper enim præsumit sæua, perturbata cōscientia. Nihil enim est timor, nisi præsumptionis adiutorij, pro-

ditio cogitationis auxiliorū. Et dum ab intus minor est expectatio, maiorem computat scientiā eius causā de qua tormentū præstat. Illi autē qui impotētem vere nōctē, & ab infimis & ab altissimis inferis superuenientē, eundē somnū dormientes, aliquādo mōstrorū exagitabantur timore, aliquādo animæ desiciebāt tradūctione. subitaneus enim illis & insperatus timor superuenerat. Deinde si quisquā ex illis decidisset, custodiebatur in carcere sine ferro reclusus.

Si enim rusticus quis erat, aut pastor, aut agri laborū operarius præoccupatus esset: infugibile sustinebat necessitatē. Vna enim catēna tenebrarum oēs erāt colligati. Sive sonitus aquæ fluentis, aut sonus suauis, aut vis aquæ decurrentis nimiū, aut sonus validus præcipitatarū petrarū, aut ludentiū animaliū cursus inuisus, aut mugientiū valida bestiārū vox, aut resonās de alissimis mōtibus Echo: deficientes faciebāt illos præ timore. Omnis enim orbis terrarū limpido illuminabatur lumine, & nō impeditis operib

cōtinebatur. Solis autē illis superposita erat grauis nox, imago tenebrarum, quæ superuentura illis erat. Ipsi ergo sibi erāt grauiores tenebris. CAP. XVIII.

SAnctis aūt tuis maxima erat lux, & horū quidē vocē audiebant, sed figurā nō videbāt. Et quia nō & ipsi per eadē passi erāt, magnificabāt eē: & qui ante læsi erāt, quia nō lædebantur, gratias agebāt: & vt esset differētia, donū petebant. Propter quod ignis ardentē columnā ducē habuerunt ignoræ viæ, & solē sine læsura boni hospitij prestitisti. Digni quidem illi carere luce, & pati carcere tenebrarū, qui inclusos custodiebāt filios tuos, per quos incipiebat incorruptū legis lumē sęculo dari. Cū cogitarēt iustorū occidere infantes: & vno exposito filio, & liberato, in traductionē illorū, multitudinē filiorū abstulisti, & pariter illos pdidisti in aqua valida. Illa enim nox antè cognita est à patrib notistis: vt verè scientes quibus iuramentis crediderūt, animæ quiores essent. Susceptа est autē a populo tuo sanitas quidē iustorū, iniustorū autē exterminatio.

Sicut enim læsisti aduersarios: sic & nos prouocans magnificasti. Absconsę enim sacrificabāt iusti pueri bonorū, & iustitiæ legē in concordiā dispositurī: similiter & bona & mala recepturos iustos, patri omniū decantantes laudes.

Resonabat autē inconueniens inimicorū vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorū infantium. Simili autē pœna ferens cū domo affectus est, & populares homo regi similia passus.

Similiter ergo oēs, vno nomine mortis, mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendū viri sufficiebant: quoniā

vno momento, quæ erat præclarior natio illorũ, exterminata est. De omnib' enim nõ credentes propter beneficia', tunc cũ primũ' fuit exterminiũ primogenitorũ, ‖ sponderũt' populũ Dei – le' esse.

Cùm enim quietũ silentiũ contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotẽs sermo tuus – exiliẽs' de cælo à regalibus sedibus, dur' bellator' in mediã exterminij terrã prosiluit, gladius acutus insimulatũ imperiũ tuũ portãs, & stans replenit omnia morte, & vsq. ad cælũ attingebat stans in terra. Tunc continuò visus somniorũ malorũ turbauerunt illos, & timores superuenerũt inspærati. Et alius alibi proiẽcus semiuiuus, propter quã mortẽ batur causam demonstrabat – mortis'. Visiones enim cũ illos turbauerũt, ‖ hę' prænonebant, ne, inscij quare mala' patiebantur, perirẽt. Tetigit autẽ tunc & infirmos tentatio mortis, & cõmotio in eremo facta est multitudinis: sed nõ diu permãsit ira – tua'. ‖ Properãs enim homo fine querela deprecari pro populo', proferens seruitutis suæ scutũ orationem, & per incensum deprecationẽ allegãs, restitit iræ, & finẽ imposuit necessitati: ostẽdẽs quoniã tuus est famulus. Vicit autẽ turbas, nõ in virtute corporis, nec armatura potentiæ, sed verbo illum qui se vexabat' subiecit, iuramẽta parentum, & testamentũ cõmendans. Cùm enim iã aceruatim cecidissent super alterutrũ mortui, interstitit, & amputauit impetũ, & diuisit illã quæ ad vinos ducebat viã.

‖ In veste enim podẽris, quã habebat, totus erat orbis terrarũ: & parentũ imagenalia in quatuor ordinibus lapidũ erant sculpta, & magnificẽtia tua in diademate capitis illius scripta erat. His – autẽ' cessit qui exterminabat, & hæc extimuit. erat enim sola tentatio iræ sufficiens.

CAP. XIX.

IMpijs autẽ vsq. in nouissimũ sine misericordia ira superuenit. Præscibat enim & futura illorũ: ‖ quoniã cùm ipsi permisissent vt se educerẽt, & cũ magna solicitudine præmisissent illos, cõsequebatur – illos' pœnitentia' actus.

Adhuc enim inter manus habẽtes luctũ', & deplorãtes ad monumenta mortuorũ, aliã sibi assumpserunt cogitationẽ insciẽtiæ: & quos rogãtes proieceranr, hos tanquam fugitiuos persequebantur.

ducebat enim illos ad hunc finẽ digna necessitas: & horũ quæ acciderant commemorationẽ amittebãt, vt quæ decrãt tormẽtis, repleret punitio'. & populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autẽ nouã mortẽ inuenirẽt. Omnis enim creatura ad suũ genus ab initio refigurabatur, deseruiẽs tuis præceptis, vt pueri tui custodirẽtur illæsi. Nã nubes castra corũ obumbrabat, & ex aqua quæ antè erat, terra arida apparuit, & in mari rubro via sine impedimento, & cãpus germinãs de profundo nimio: per quẽ omnis natio tranuiuit quæ tegebatur tua manu, videntes – tua' mirabilia – & mõstra. Tanquam enim equi depauerunt – escã', & tanquã agni exultauerũt, magnificantes te Dne, qui liberasti' illos.

Memores enim erat adhuc eorũ quę in incolatu illorũ facta fuerãt, quemadmodũ pro natione' animaliũ eduxit terra muscas, & pro piscibus eructauit fluuius multitudinẽ ranarũ. ‖ Nouissimè autẽ viderũt nouã creaturã auiũ, cùm adducti cõcupiscentia postulauerũt escas epulationis. ‖ In allocutione enim desiderij, ascẽdit illis de mari ortygometra, & vexationes peccatoribus superuenerũt, nõ sine illis quæ antè facta erãt signmẽtis pvim fluminũ', iustè enim patiebant secũdũ suas nequitias. Etenim detestabilioтẽ inhospitalitatẽ instituerũt: alij quidẽ ignotos nõ recipiebant aduenas, alij autẽ bonos hospites in seruitutẽ redigebant.

Et nõ solùm – hæc', sed – & alia quidẽ respectus illorũ erat': quoniã inuiti recipiebãt extraneos. Qui autẽ cum lætitia receperũt hos, qui cũdẽ vsi erãt iniustitijs' seuissimis afflixerunt doloribus.

Percussi sunt autẽ cæcitate: ‖ sicut illi in foribus iusti, cùm subitaneis cooperti essent tenebris, vnusquisq. transiuit ostia sui quærebat. In se enim elementa diuertuntur, sicut in organo qualitatis sonus immutatur, & ola suũ sonũ custodiunt: vnde æstimari' ex ipso visu cernitò' – potest'. Agrestia enim in aquatica cõuertebãtur: & quæcumq. erãt natantia, in terrã trahẽbat. Ignis in aqua valebat supra suã virtutem, & aqua extinguẽtis naturæ obliuiscebatur. Flammæ ecótrario, corruptibiliũ animaliũ nõ vexauerunt carnes coambulantiũ, nec dissoluebãt illã quæ facile dissoluebatur, sicut glacies bonã escam. In omnibus enim magni ficasti populum tuũ Dne, & honorasti, & non despexisti, in omni tempore, & in omni loco assistens eis.

IN ECCLESIASTICVM IESV FILII SIRACH PROLOGVS.

MVltorũ nobis & magnorum per legẽ & prophetas aliosq. qui secuti sunt illos, sapientia demõstrata – est': in quibus oportet laudare Israel doctrinæ & sapientiæ causã: quia nõ solum ipsos ‖ loquentes' necesse est esse peritos, sed etiã extraneos posse & ‖ dicentes' & scribentes doctissimos fieri. Auus meus Iesus, postquam se amplius dedit ad diligentiã lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis à parentibus nostris traditi sunt: voluit & ipse scribere aliquid horũ quæ ad doctrinã & sapientiã pertinẽt: vt deside-

rantes discere, & illorũ periti fieri, magis magisq. attendant animo, & consummentur ad legitimã vitã. Hortor itaq. venire vos cum beneuolentia, & attentiori studio lectionẽ facere, & veniã habere in illis, in quibus videmur sequentes imaginem sapientiæ, – & deuerti in verborũ compositione. Nam deficiunt – & verba Hebraica, quando fuerint trãslata ad aliecta linguã. Nõ autem solùm hæc, sed & ipsa lex, & prophetæ, cæteraq. – aliorum librorũ, nõ paruã habẽt differentiã, quando inter se dicuntur. Nam in octauo & tricesimo anno tẽporius Ptolemæi Euergetis regis, postquam peruenit in Aegyptum: & cùm multũ tẽporis ibi fuissem, inueni ibi libros relictos, nõ paruæ, neque contemnendæ doctrinæ. Itaq. bonum & necessarium putaui & ipse aliquam – addere' diligentiam & laborem interpretandi librũ ipsũ: & multa vigilia attuli doctrinã in spatio temporis ad illa quæ ad finem ducunt, librũ istũ dare, & illis qui volunt animũ intendere, & discere quemadmodum oporteat instituere mores, qui secundùm legẽ Domini proposuerint vitam agere.

ECCLESIASTICVS.

CAP. I.

OMNIS sapientia à Dño Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante æuum. Arenã maris & pluuię guttas, & dies seculi quis dinumerauit? Altitudinẽ cæli, & latitudinẽ terræ, & profundũ abyssi quis dimensus est? Sapientiã Dei præcedentẽ omnia, quis inuestigauit? Prior omniũ creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab æuo. Fons sapientiæ verbũ Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna. Radix sapientiæ cui reuelata est, & astutias illius quis agnouit? – Disciplina sapientiæ cui reuelata est, & manifestata? & multiplicationẽ ingressus illius quis intellexit? Vnus est altissimus creator omnipotẽs, – & rex potẽs & metuendus nimis, sedẽs super thronum illius & dominans Deus. Ipse creauit illã – in' Spiritu sancto', & vidit, & dinumeranit, & mensus est. Et effudit illam super omnia opera sua, & super omnẽ carnẽ secũdũ datũ suũ, & præbuit illã diligentibus se. Timor Dñi gloria, & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis. Timor Dñi delectabit cor, & dabit lætitiã, & gaudiũ in longitudinem dierũ. Timenti Dñm bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur.

Dilectio Dei honorabilis sapientia. Et quibus autẽ apparuerit in viis, diligunt eã in visione, & in agnitione magnalium suorũ. Initium sapientiæ, timor Dñi, & cum fidelibus in vulua concreatus est, & cũ electis fœminis graditur, & cũ iustis & fidelibus agonoseitur. – Timor Dñi, scientiæ religiositas. Religiositas

custodiet & iustificabit' cor, iucunditatẽ & gaudiũ dabit. Timenti Dñm bene erit, & in diebus consummationis illius benedicetur'. Plenitudo sapientiæ est timere Deũ, & plenitudo à fructibus illius. Omnẽ domũ illius implebit à generationibus, & receptacula à thesauris illius. Corona sapientiæ, timor Dñi, replens pacẽ, & salutis fructũ: & vidit, & dinumerauit eã. vtraq. autem sunt dona Dei. Scientiã & intellectũ prudẽtiæ sapientia cõpartietur: & gloria tenentiũ se, exaltat. Radix sapiẽtiæ est, timere Dñm: rami – enim' illius longæui. – In thesauris sapientiæ intellectus, & scientiæ religiositas, execratio autẽ peccatoris' sapientia'. Timor Dñi expellit peccatum. nã qui sine timore est, nõ potest iustificari: iracundia enim animositatis illi', subuersio illius est. Vsq. in tempus sustinebit patiens, & postea reddito iucunditatis. – Bonus sensus' vsq. in tempus abscondet verba illius, & labia multorũ enarrabunt sensum illius. In thesauris sapientiæ significatio disciplinæ: execratio autẽ peccatori, cultura Dei. Fili, concupiscẽs sapientiã, cõserua iustitiã', & Deus præbebit illã tibi. Sapiẽtia enim & disciplina timor Dñi: & quod beneplacitũ est illi, fides & mãsuetudo, – & adimplebit thesauros illius'. Ne fis incredibilis' timori Dñi: & ne accesseris ad illũ duplici corde. Ne fueris hypocrita in cõspectu hominum, & non scandalizeris in labijs tuis. Attende in illis: ne fortè cadas, & adducas animæ tuæ inhonorationẽ, & reuelet Deus abscõsa tua, & in medio synagogæ elidat te: quoniam accessisti malignè ad Dñm, & cor tuum plenũ est dolo & fallacia. CAP. II.

FIli, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & in timore, & præpara animã tuã ad tentationẽ. Deprime cor tuũ, & sustine: inclina aurem tuam, & suscipe verba intellectus, & ne festines in tẽpore obductionis. Sustine sustẽtationes Dei: coniungere Deo, & sustine, vt crescat in nouissimo vita tua. Omne quod tibi applicitũ fuerit, accipe: & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiã habet quoniã in igne probatur aurũ – & argẽtũ', homines verò receptibiles' in camino humiliationis. Crede Deo, & recuperabit te: & dirige viã tuã, & spera in illũ. Serua timorẽ illi', & in illo veteraſce.

Metuentes Dñm sustinete misericordiã eius: & nõ deflectatis ab illo, ne cadatis. Qui timetis Dñm, credite illi: & non euacuabitur merces vestra. Qui timetis Dñm, sperate in illũ: & in oblectationem veniet vobis misericordia. Qui timetis Dñm, diligite illũ, & illuminabunt corda vestra. Respicite filij nationes hominũ & scitote quia nullus sperauit in Dño, & cõfusus est. ‖ Quis enim permãsit in mãdatis eius, & derelictus est? aut quis in-

vocauit eū, & despexit illū? Quoniam
pius & misericors est Deus, & remittet
in die tribulationis peccata: & protector
est omnibus exquirentibus se in veritate.
Væ duplici corde, & labiis scelestis, 14
& manibus malefacientibus, & peccato-
ri terrā ingredienti duabus viis. Væ dis- 15
soluto corde, qui nō credunt Deo: &
ideo nō protegentur ab eo. Væ his qui 16
perdiderunt sustinentiā, & qui derelique-
runt vias rectas, & diuerterunt in vias pra-
uas. Et quid faciēt cum inspicere cœ- 17
perit Dñs? Qui timis ut Dñm, non erunt 18
incredibiles verbo illius: & qui diligunt
illū, conseruabūt vias illius. Qui timent 19
Dñm, inquirent quę beneplacita sunt ei:
& qui diligunt eum, replebuntur lege ip-
sius. Qui timēt Dñm, præparabunt cor- 20
da sua, & in cōspectu illius sanctificabūt
animas suas. Qui timent Dñm, custo- 21
dient mandata illius, & patientiā habe-
bunt vsq. ad inspectionē illius, dicētes, 22
Si pœnitentiā nō egerimus, incidemus in
manus Dñi: & nō in manus hominum.
Secundū enim magnitudinē ipsius, sic 23
& misericordia illius cum ipsō est.

CAP. III.

FIlij sapientiæ, ecclesia iustorū: & na- 1
tio illorū, obedientia & dilectio. Iu- 2
dicium patris audite filij, & sic facite vt
salui sitis. Deus enim honorauit patrē 3
in filiis: & iudicū matris exquirens, fir-
mauit in filios. Qui diligit Deum, exo- 4
rabit pro peccatis, & continebit se ab il-
lis: & in oratione dierū exaudietur. Et 5
sicut qui thesaurizat, ita & qui honorifi-
cat matrē suā. Qui honorat patrē suū, 6
iucundabitur in filijs, & in die orationis
suæ exaudietur. Qui honorat patrē suū, 7
vita viuet longiore: & qui obedit patri,
refrigerabit matrē. Qui timet Dominū 8
honorat parentes, & quasi dominis seruiet
his qui se genuerunt. In opere & ser- 9
mone, & omni patientia honora patrem
tuū, vt superueniat tibi benedictio à 10
Deo, & benedictio illius in nouissimo
maneat. Benedictio patris firmat domos 11
filiorū: maledictio autē matris eradicat
fundamenta. Ne glorieris in contume-
lia patris tui: non enim est tibi gloria, sed
confusio. gloria enim hominis ex hono- 13
re patris sui, & dedecus filij pater sine ho-
nore. Fili, suscipe senectā patris tui, & 14
nō cōtristes eū in vita illius: & si defe-
cerit sensu, veniā da, & ne spernas eū in
virtute tua. eleemosyna enim patris non 16
erit in oblitione. Nā pro peccato ma-
tris restituetur tibi bonū, & in iustitia ædi-
ficabitur tibi, & in die tribulationis 17
commemorabitur tui: & sicut in sereno
glacies, soluēt peccata tua. Quā ma- 18
le famæ est qui derelinquit patrē: & est
maledictus a Deo, qui exasperat matrem.
Fili in mansuetudine opera tua perfice, 19
& super hominum gloriam diligeris.
Quanto magnꝰ es, humilia te in om- 20
nibus, & coram Deo inuenies gratiam, 21
quoniā magna potentia Dei solius, &
ab humilibus honoratur. Altiora te ne 22
quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fue-
ris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa co-
gita semper, & in pluribus operibus eius
ne fueris curiosus. nō est enim tibi ne- 23
cessariū ea quæ abscondita sunt, videre
oculis tuis. In superuacuis rebus noli 24
scrutari multipliciter, & in pluribus ope-
ribus eius nō eris curiosus. Plurima e- 25
nim super sensum hominū ostensa sunt
tibi. Multos enim supplātauit suspicio 26
illorū, & in vanitate detinuit sensus il-
lorū. Cor durū habebit malē in nouissi- 27
mo: & qui amat periculū, in illo peri-
bit. Cor ingrediēs duas vias, nō habebit 28
ꝓsuccessus, & ꝓprauus cordē in illis scā-
dalizabitur. Cor nequā grauabit in do- 29
loribus, & peccator adiiciet ad peccandū.
Synagogæ superborum nō erit sanitas: 30
frutex enim peccati eradicabitur in illis,
& nō intelliget. Cor sapientis ꝓintelli- 31
gitur in sapiētia, & auris bona audiet
cū omni cōcupiscentia sapientiā. Sapiēs 32
cor, & intelligibile abstinebit se à pecca-
tis, & in operibus iustitię succesſus habe-
bit. Ignem ardentē extinguit aqua, & 33
eleemosyna resistit peccatis: & Deꝰ ꝓ-
spector est eius qui reddit gratiā. Memi-
nat' in posterū, & in tēpore casus sui in-
uenies firmamentum. CAP. IIII. 34

FIli, eleemosynā pauperis ne defrau- 1
des, & oculos tuos ne transuertas à
pauperę. Animā esurientē ne despexeris: 2
& nō exasperes pauperem in inopia sua.
Cor inopis ne affligeris, & nō protra- 3
has datū angustianti. Rogationē contri-
bulati ne abiicias: & nō auertas faciē tuā 4
ab egeno. Ab inope ne auertas oculos 5
tuos propter ira: & nō relinquas quæ rē-
ribus tibi retro maledicere. maledicē- 6
tis enim tibi in amaritudine animæ ex-
audietur deprecatio illius: exaudiet autē
eū qui fecit illū. Congregationi paupe- 7
rum assibilē te facito, & presbytero hu-
milia animā tuā, & magnato humilia ca-
put tuum. Declina pauperi fine tristitia 8
aurē tuā, & redde debitū tuū, & respōde
illi ꝓpacifice in mansuetudine. Libera eū 9
qui iniuria patitur de manu superbi: &
nō ꝓacidē feras in animā tua. In iudi- 10
cando esto pupillis misericors vt pater, &
pro viro matri illorū: & eris tu velut fi- 11
lius Altissimi obedies, & miserebitur tui
magis quam mater. Sapientia filios suos 12
vita inspirat, & suscipit inquirentes se, &
præbit in via iustitiæ. Qui illā dili- 13
git, diligit vitā: & qui vigilauerint ad il-
la, cōplectentur ꝓplacorē eius. Qui te- 14
nuerint illā, vitā hæreditabūt: & quo in-
troibit, benedicet Deus. Qui seruiunt 15
ei, obsequentes erunt sancto: & eos qui
diligunt illum, diligit Deus. Qui audi- 16
illam, iudicabit Gentes: & qui intuetur
illam, ꝓpermanebit' confidens.

Si crediderit

illius 1. MS. G q.

Si crediderit ei, hæreditabit illā, & erūt 17
in cōfirmatione creaturæ ꝓillorū. quo- 18
niā in tētatione ambulat eū eo, & in pri-
mis eligit eum. Timorē & metū, & p- 19
bationē inducet super illum: & cruciabit
illum in tribulatione doctrinæ suæ, do-
nec tētet eum in cogitationibus suis, &
credat animæ illius. Et firmabit illū, & 20
iter adducet directum ad illum, & lætifi-
cabit illum, & denudabit absconsa sua 21
illi, & thesaurizabit super illū scientiā &
intellectum iustitiæ. Si autē obertaue- 22
rit, derelinquet eum, & tradet eū in ma-
nus inimici sui. Fili, cōserua tēpus, & 23
deuita à malo. Pro anima tua ne con- 24
fundaris dicere verum. est enim cōfusio
adducēs peccatū, & est cōfusio adducens
gloriā & gratiā. Ne accipias faciem ad- 25
uersus faciē tuā, nec aduersus animā tuā
mendacium. Ne teuereris proximum 27
tuum in casu suo: nec retineas verbum 28
in tēpore salutis. Non abscōdas sapientiā
tuā in decore ꝓ-suo. In lingua enim sa 29
pientia dignoscitur: & sensus, & scientia,
& doctrina in verbo sensati, & firmamē-
tum in operibus iustitiæ. Nō contradi- 30
cas verbo veritatis vllo modo, & de me-
dacio ineruditionis tuæ cōfundere. Nō 31
cōfidaris cōfteri peccata tua, & ne sub-
iicias te omni homini ꝓpeccato. No- 32
li resistere cōtra faciē potentis, nec cone-
ris cōtra ictū ꝓfluuij. ꝓPro iustitia ago- 33
nizare ꝓanima tua, & vsq. ad mortē cer-
ta pro iustitia, & Deus expugnabit pro
te inimicos tuos. Noli citatus esse in 34
lingua tua: & inutilis, & remissus in ope-
ribus tuis. Noli esse sicut leo in domo 35
tua, euertēs domesticos tuos, & opprimēs
subiectos tibi. Non sit porrecta manus 36
tua ad accipiendū, & ad dandū collecta.

CAP. V.

NOli attēdere ad possessiones iniquas, 1
& ne dixeris, Est mihi sufficiēs vi-
ta. nihil enim proderit in tēpore vindictæ
& obductionis. Ne sequaris in fortitu- 2
dine tua cōcupiscentiā cordis tui: & ne 3
dixeris, Quomodo potui? aut quis me
subiiciet propter facta mea? Deus enim
vindicans vindicabit. Ne dixeris, Pec- 4
cani, & quid mihi accidit triste? Altissi-
mus enim est patiens ꝓreditor. De ꝓ- 5
patato peccato' noli esse sine metu, neq.
adiicias peccatum super peccatū. Et ne 6
dicas, Miseratio Dñi magna est, multitu-
dinis peccatorum meorum miserebitur.
Misericordia enim, & ira ab illo citò ꝓ- 7
ximat, & in peccatores respicit ira illius.
Nō tardes conuerti ad Dñm, & ne dif- 8
feras de die in diē. subitò enim veniet 9
ira illius, & in tempore vindictæ disper-
det te. Noli animus esse in diuitijs iniu- 10
stis. nō enim proderunt tibi in die obdu-
ctionis & vindictæ. Nō ventiles te' 11
in ꝓocm vētum', & nō eas in ꝓomnē viā'.
sic enim omnis peccator ꝓbatur in du
plici lingua. Esto firmus in via Domini, 12

& MS. Ier. 16, & 21.
ꝓpropitia tu peccato tū MS. G.
Pro. 10, 4. 11, 29.
MS. G.
ꝓomni vēto MS. G.
ꝓomni via MS. G.
MS. Rab. G.

& in veritate sensus tui & scientia, & p- 13
sequatur te verbum pacis & iustitiæ.
Esto mansuetus ad audiendum verbum 14
Dei', & intelligas: & cum sapientia pro-
feras responsum verum. Si est tibi intel- 15
lectus, respōde proximo: sin autē, sit ma-
nus tua sup os tuum, ne capiaris in ver-
bo indisciplinato, & confundaris. Ho- 16
nor & gloria in sermone sensati, lingua
verò imprudentis subuersio est ipsius.
Non appelleris susurro, & lingua tua 17
ne capiaris, & cōfundaris. Super furem
enim est cōfusio & pœnitentia, & ꝓdeuo-
tario' pessima super bilinguē: susurra-
tori autē odium, & inimicitia, & contu-
melia'. Iustificа iustificationem tuam, & magnum
similiter.

CAP. VI.

NOli fieri pro amico inimicus proxi- 1
mo: improperiū enim & cōtumeliā
malus hæreditabit, & omnis peccator in-
uidus & bilinguis. Nō te extollas in co 2
gitatione animæ tuæ velut taurus: ne
fortè elidatur virtus tua per stultitiā, & 3
folia tua ꝓcomedat', & fructus tuos ꝓper-
dat', & ꝓrelinquaris' velut lignū aridū in
eremo. Anima enim nequam disperdet 4
qui se habet, & in gaudium inimicis ꝓdat'
illum, & deducet in sortem impiorum.
Verbū dulce multiplicat amicos, & mi- 5
tigat inimicos: & lingua ꝓeucharis' in bo-
no homine ꝓabūdat'. Multi pacifici sint 6
tibi, & consiliarius sit tibi vnus de mille.
Si possides amicū, in tētatione possīde 7
eū, & ne facilè credas ei. Est enim a-
micus secūdum tēpus suū, & nō perma-
nebit in die tribulationis. Et est amicus 8
qui cōuertitur ad inimicitiā: & est ami-
cus' qui odiū & rixā, & cōuitia denuda- 9
bit. Est autē amicus socius mēsæ, & nō 10
permanebit in die necessitatis. Amicus
si permanserit fixus, erit tibi quasi coæ- 11
qualis, & in domesticis tuis fiducialiter
aget. si humiliauerit te cōtra te, & à fa 12
cie tua abscōderit se, vnanimem habebis
amicitiā bonā. Ab inimicis tuis sepa- 13
rare, & ab amicis tuis attende. Amicus 14
fidelis, protectio fortis: qui autē inuēnit
illū, inuēnit thesaurū. Amico fideli nul 15
la est cōparatio, & nō est digna pōdera-
tio auri & argenti cōtra bonitatē fidei il-
lius. Amicus fidelis, medicamētū vitæ 16
& immortalitatis: & qui metuunt Dñm,
inuenient illū. Qui timet Deum, æquè 17
habebit amicitiā bonā: quoniā secundū
illum erit amicus illius. Fili, à iuuētute 18
tua excipe doctrinā, & vsq. ad canos in-
uenies sapientiā. Quasi is qui arat, & 19
qui seminat, accede ad eā, & sustine bo-
nos fructus illius. In opere enim ipsius 20
exiguū laborabis, & citò edes de genera-
tionibus illius. Quàm aspera est nimiū 21
sapientia indoctis hominibus, & nō per-
manebit in illa excors. Quasi lapidis 22
virtus probatio erit in illis, & nō demora
būtur proicere illā. Sapientia enim do- 23
ctrinæ secundum nomē est eius, & nō est

multis

Universidad de Sevilla Biblioteca

multis manifesta. quib. autē cognita est, permanet vsq. ad cōspectum Dei. Audi fili, & accipe cōsilium intellectus, & ne abiicias cōsilium meū. Intice pede tuū in cōpedes illius, & in torques illius collū tuum. Subnice humerū tuū, & porta illā, & ne acedieris vinculis eius. In em ni animo tuo accede ad illā, & in omni virtute tua cōserua viā eius. Inuestiga illā, & manifestabitur tibi, & continens factus ne derelinquas eā. in nouissimis enim inuenies requiē in ea, & cōuertetur tibi in oblectatiōnē. Et erunt tibi cōpedes ejus in protectionē fortitudinis, & bases virtutis, & torques illius in stolā gloriæ. decor enim vitæ est in illā, & vincula illi' alligatura salutaris. Stola gloriæ indues eā, & coronā gratulationis superpones' tibi. Fili, si attenderis mihi, disces, & si accōmodaueris animum tuū, sapiens eris. Si inclinaueris aurem tuā, excipies doctrinā: & si dilexeris audire, sapiēs eris. In multitudine presbyterorū prudētium sta, & sapientiæ illorum ex corde cōiungere, vt omnē narrationem Dei possis audire, & prouerbia laudis nō effugiāt te. Et si videris sentatum, euigila ad eum, & gradus ostiorū illius exterat pes tuus. Cogitatum tuū habe in præceptis Dei, & in mādatis illi' maximē assiduus esto: & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiæ dabitur tibi.

CAP. VII.

NOli facere mala, & nō te apprehēdent. Discede ab iniquo, & deficiēt mala abs te. Fili, nō semines mala in sulcis iniustitiæ, & non metes ea in septuplū. Noli quærere ab homine' ducatum, neq. à rege cathedram honoris.

Nō te iustifices ante Deū, quoniam agnitor cordis ipse est': & penes regē noli velle videri sapiēs. Noli quærere fieri index, nisi valeas virtute irrūpere iniquitates: ne forte extimescas facie potentis, & ponas scādalum in agilitate' tua. Nō pecces in multitudine' ciuitatis, nec te immittas in populū, neq. alliges duplicia peccata: nec enim in vno eris immunis. Noli esse pusillanimis in animo tuo, exorare, & facere elemosynam ne despicias. Ne dicas, In multitudine munerū meorū respiciet Deus, & offerente me Deo altissimo, munera mea suscipiet.

Nō irrideas hominē in amaritudine animæ: est enim qui humiliat & exaltat, circunspectōr Deus. Noli amare' mēdacium aduersus fratrē tuū: neq. in amicū similiter facias. Noli velle mentiri omne mēdacium: assiduitas enim illius nō est bona. Noli verbosus esse in multitudine presbyterorū, & nō iteres verbū in oratione tua. Nō oderis laboriosa opera, & rusticationē creatā ab Altissimo.

Non te reputes in multitudine indisciplinatorū. Memēto ire, quoniā nō tardabit. Humilia valdē spiritū tuū: quoniā vindicta carnis impij ignis & vermis.

Noli præuaricari in amicum pecuniā differentē, neq. fratrē charissimū auro sprēueris. Noli discēdere à muliere sensata & bona, quam fortitus es in timore Dūi: gratia enim verecundiæ illius super aurum. Nō lædas seruū in veritate operantē, neq. mercenariū dantē animam suam. Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, nō defraudes illū libertate, neq. inopem derelinquas illum.

Pecora tibi sunt? attēde illis: & si sunt vtilia, perseuerent apud te. Filij tibi sunt? erui di illos, & curua illos à pueritia illorū. Filiæ tibi sunt? serua corpus illarū, & nō ostēdas hilarē faciē tuā ad illas.

Trade filiā, & grāde opus feceris, & homini sensato da illā. Mulier si est tibi secundū animā tuā, nō proiicias illā: & odibili' non credas te' in toto corde tuo.

Honora' patrē tuū, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris. Memento quoniā nisi per illos nātus nō fuisses: & retribue illis, quomodo & illi tibi. In tota anima tua time Dūm, & sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eū qui te fecit: & ministros eius ne dereliquas. Honora Deū ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes, & purga te cum brachiis. Da illis partē, sicut mandatum est tibi, primitiarum & purgationis: & de negūgeria tua purga te eū paucis. Datū brachiorū tuorū & sacrificium sanctificationis offeres Deo, & initia sanctorū: & pauperi porrige manum tuā, vt perficiatur propitiatio, & benedictio tua. Gratia datus' in cōspectu omnis viuentis, & mortuo nō phibeas gratū. Nō desis plorātibus in consolatione, & cū lugentibus ambula. Non te pigeat visitare infirmū: ex his enim in dilectione firmaberis. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

CAP. VIII.

NOn litiges cum homine potēte, ne forte incidas in manus illius. Nō cōtendas cū viro locuplete, ne forte cōtra te cōstituat litē tibi. Multos enim perdidit aurum & argētum, & vsq. ad cor regum extēdit, & cōuerit. Non litiges cum homine linguato, & nō strues in ignē illius ligna. Nō cōmunices homini indocto, ne malē de progenie tua loquatur. Ne despicias hominē auertentē se à peccato, neq. improperes ei. memēto quoniam omnes incorreptione' sumus.

Ne spernas hominē in sua senectute: etenim ex nobis senescūt. Noli de morte inimico tuo gaudere: sciēs quoniā oēs morimur. & in gaudium volumus venire'. Ne despicias narrationē presbyterorū sapientū, & in prouerbiis eorū cōuersare. ab ipsis enim disces sapientiā, & doctrinā intellectus, & seruire magnatis sine querela. Non te præcreat

narratio

narratio seniorum: ipsi enim didicerūt à patribus suis. quoniā ab ipsis disces intellectū, & in tēpore necessitatis dabis' responsum. Nō incēdas carbones peccatorum argues eos'. & ne incendaris flā ma ignis peccatorū illorū. Ne contra facie stes cōtumelioſi, ne ledeat quasi insidiator ori tuo. Noli fœnerari hominī fortiori te: quod si fœnerueris, quasi perditum habe. Nō spōdeas super virtutē tuā: quod si spopōderis, quasi restituens cogita. Nō iudices contra iudicē: quoniā secundum quod iustū' est, iudicat. Cū audace nō eas in via, ne fortè grauet mala fua in te: ipse enim secundū voluntatē suā vadit, & simul cū stultitia illius peries. Cum iracundo nō facias rixā, & cum audace nō eas in desertum: quoniā quasi nihil est ante illū sanguis, & vbi nō est adiutorium, elidet te. Cū fatuis cōsiliū nō habeas. non enim poterunt diligere nisi quę eis placēt. Coram extraneo ne facias cōsilium: nesc is enim quid pariet. Non omni homini cor tuū manifestes: ne forte inferat tibi gratiam falsam, & conuitietur tibi.

CAP. IX.

NOn zeles mulierē sinus tui, ne ostēdat sup te malitiā doctrinæ nequā.

Nō des mulieri potestatē animæ tuæ, ne ingrediatur in virtute tua, & confundaris. Ne respicias mulierē multiuolā: ne forte incidas in laqueos illius. Cum psaltrice assiduus sis: nec audias illam, ne forte pereas in efficacia' illius.

Virginē ne conspicias, ne forte scandalizeris in decōre illius. Ne des fornicariis animā tuā in vllo: ne perdas te, & hæreditatē tuā. Noli circūspicere in vicis ciuitatis, nec oberraueris in platēis illius. Auerte faciē tuā à muliere cōpta, & ne circunspicias speciē alienam.

Propter speciē mulieris multi perierunt: & ex hoc cōcupiscentia quasi ignis exardescit. Omnis mulier quæ est fornicaria, quasi sterc in via cōculcabitur.

Speciē mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt. colloquiū enim illius quasi ignis exardescit. Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accūbas cum ea super cubitum: & nō alterceris eū illa in vino, ne forte decliuet cor tuū in illā, & sanguine tuo labaris in perditionē. Ne derelinquas amicū antiquū: nouus enim nō erit similis illi. Vinum nouum, amicus nouus: veteraſcet', & cū suauitate bibes illud. Nō zeles gloriā, & opes peccatoris: nō enim scis quæ futura sit illius subuersio. Nō placeat tibi iniuria iniustorum, sciēs quoniā vsq. ad inferos nō placebit impius. Lōgē abesto ab homine potestatē habēte occidēdi, & nō suspicaberis timorem mortis. & si accesseris ad illum, noli aliquid cōmittere, ne forte auferat vitā tuā. Cōmunicā ne mortis scito: quoniā in medio laqueorum ingredieris, & super dolentium armā ambulabis. Secundūm virtutē tuā caue te à proximo tuo, & cum sapientibus & prudētibus tracta. Viri iusti sint tibi conuiuæ, & in timore Dei sit tibi gloriatio, & in sensu sit tibi cogitatus Dei, & omnis enarratio tua in præceptis Altissimi. In manu artificum opera laudabuntur, & princeps populi in sapiētia sermonis sui, & in sensu verò seniorum verbum'. Terribilis est in ciuitate sua homo linguosus: & temeratius in verbo suo odibilis erit.

CAP. X.

VIdex sapiēs iudicabit populū suū, & principatus sensati stabilis' erit. Secundū iudicē populi, sic & ministri eius: & qualis rector est ciuitatis, tales & inhabitātes in ea. In rex insipiēs perdet populū suū: & ciuitates inhabitabūtur per sensum prudētiū'. In manu Dei potestas terræ: & exercabilis ois iniquitas gētiū', & vtilē rectorē suscitabit in tēpus super illā. In manu Dei potestas hominis, & super faciē scribæ imponet honorē suū. Omnis iniuria proximi ne memineris, & nihil agas in operibus iniuriæ.

Odibilis corā Deo est' & hominib. superbia: & execrabilis omnis iniquitas gētiū. Regnū à gēte in gentē trasfertur ppter iniustitias, & iniurias, & cōtumelias, & diuersos dolos. Auaro aūt nihil est scelestius. Quid sup bit' terra & cinis? Nihil est iniquius quā amare pecuniā: hic enim & animā suā venalē habet: quin & in vita sua proiecit intima sua. Omnis potētatus breuis vita. Languor prolixior grauat medicū. Breuē languorē præcidit medicus: sic & rex hodie est, & cras morietur. Cū enim moritur homo, hæreditabit serpētes, & bestias, & vermes.

Initiū superbiæ hominis, apostatare à Deo: quoniā ab eo qui fecit illū, recessit cor eius. quoniā initiū omnis peccati est superbia: qui tenuerit illā, adimplebitur maledictis, & subuertet eū in finem.

Propterea exhonorauit Dns cōuentus malorū, & destruxit eos vsq. in finē. Sedes ducū superbōrū destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis. Radices gentiū superbārū arefecit Deus, & plātauit humiles ex ipsis gētib. Terras gētiū euertit Dns, & perdidit eas vsq. ad fundamētū. arefecit ex ipsis, & disperdidit eos, & cessare fecit memoriā eorū à terra. Memoriā superborū perdidit Deus, & reliquit memoriā humilitū sensu. Nō est creata hominib superbia: neq. iracundia nationi mulierū.

Semē hominū honorabitur hoc, quod timet Deū: semen autē hoc exhonorabitur, quod præterit mādata Dūi. In medio fratrū rector illorū in honore: & qui timēt Dūm, erunt in oculis illius. Gloria diuitū, honoratorū, & pauperū, timor Dei est: nō despicere' hominem iustum pauperem, & non' magnificare virum peccatorem diuitem. Magnus est'

iudex

Universidad de Deusto Biblioteca

iudex, & potens est in honore: & non est maior illo qui timet Deū. ¶Seruo sen-
Pro.17,2. sato liberi seruient: & vir prudēs & disciplinatus nō murmurabit correptus, &
inicuis nō honorabitur. Noli extollere te in faciēdo opere tuo, & noli cūctari in
Pro.12,9. tēpore angustiæ. ¶Melior est qui operatur, & abudat in omnib', quā qui gloriatur, & eget pane. Fili, in manuetudine
seruа animā tuā, & da illi honorē secundū meritū suum. Pecēstem in animā
suā quis iustificabit? & quis honorificabit exhonorātem animā suā? Pauper
gloriatur per disciplinā & timorē suum: & est homo qui honorificatur propter
substātiā suā. Qui autē gloriatur in pau
pertate, quanto magis in substantia? & qui gloriatur in substantia, pauperatem
vereatur. CAP. XI.

Gene.41,4. Dan.6,3. Ioan.7,18. SApiētia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatorū cōsedere illum faciet. ¶Nō laudes virū in specie
suа, neque spernas hominē in visu suo.
Act.12,21. 1 Reg.15,28 Eccli.6,7. ᵃvalde 2 MS.R. ᵇσφόδρα G. breuis in volatilibus est apis, & initiū dulcoris habet fructᵘ illius. ¶In vestitu
ne glorieris vnquā, nec in die honoris tui
extollaris: quoniā mirabilia opera Altissimi solius, & gloriosa, & absōsa, & inuisa opera illius. ¶Multi tyranni sedē-
runt in throno, & insuspicabilis portauit
Deu.13,14 17,6. Pro.18,13. ᶜsermonū MS.Rab. G. diadema. Multi potentes oppressi sunt
ᵃvalidē', & gloriosi traditi sunt in manus
alterorū. Priusquā interroges, ne vitu-
peres quenquā: & cū interrogaueris, cor-
ripe iustē. ¶Priusquā audias, ne respō-
deas verbū, & in medio ᶜsermonᵘ ne ad-
dcertaueris 21 MS. Q. n. 1 Tim.6,9. Pro.10,23. ᵈabundat MS.Rab. Iob 42, 10. Iob 1,21. ᵉ31 MS. Rab.G q. Q. n. Luc.12, 19 γὴ ὁυκ εἰδὸ τίς μαρὸς παρεύσεται αὐτῶν. ᶠillum MS. R. G. ᵍ9 MS. Rab.G. Q. n. ʰrelinquet MS. G. ⁱ5 MS. Rab.Q. n. iudicia loqui. De ea re, quæ te non molestat, ne ᶜcerteris: & in iudicio peccantū
ne cōsistas. Fili, ne in multis sint actus
tui: ¶& si dues fueris, nō eris immunis à
delicto. si enim secutus fueris, nō appre-
hēdes: & nō effugies, si pcucurreris. ¶Est
homo laborās, & festinās, & dolēs impi':
& ᵉsato magis nō ᵈabūdabit'. ¶Est homo
marcidus egēs recuperatione, plus defi-
ciēs virtute, & abundās paupertate: &
oculus Dei respexit illū in bono, & erexit eū ab humilitate ipsius, & exaltauit
caput eius: & mirati sunt in illo multi, &
honorauerūt Deū. ¶Bona & mala, vita
& mors, paupertas & honestas à Deo sūt.
¶Sapiētia & disciplina, & scientia legis
apud Deū. Dilectio, & viæ bonorū apud
ipsum. Error & tenebræ peccatorib. cō-
creata sunt: qui aūt exultāt in malis, cō-
senescunt in malo'. Datio Dei perma-
net iustis, & ᶠplacitus illi' successus habe-
bit in æternū. Est qui locupletatur par-
cè agēdo, & hæc est pars mercedis illius
in eo quod dicit: ¶Inueni requiē mihi,
& nūc mādūcabo de bonis meis sol'. ¶& nescit quod rēpus prætereat', ᵍ& mors
appropiaquet', & ʰrelinquat' omnia alii,
& morietur'. Sta in testamēto tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorū tuorū vererisce. Ne mireris in operib' peccatorū. Cōsidē autē in Deo, & mane
in ⁱloco' tuo. Facile est enim in oculis Dei subitò honestare pauperē. Benedictio Dei in mercedē iusti festinat, & in
ʲhonore' velociꝰ processus illius fru-
ctificat. Ne dicas, Quid est mihi opᵗ, & quæ erunt mihi ex hoc bona? Ne dicas,
Sufficiēs mihi sum: & quid ex hoc pessi-
mabor? ¶In die bonorū ne immemor sis
malorū: & in die malorū ne immemor sis
bonorū: quā facile est corā Deo in die
obitus retribuere vnicuiq. secundū vias
suas. Malitia horæ obliuionē facit luxuriæ magnæ, & in fine hominis denuda-
tio operū illius. Ante mortē ne laudes
hominē quēquā, qm in filiis suis agnoscē-
tur vir. Nō oēm hominē inducas in do-
mū tuā: multæ enim sunt insidiæ dolosi.
ᵏSicut enim eructāt præcordia ᵏfœtē-
tiū, & sicut perdix inducitur in cauea, & vt caprea in laqueū: sic & cor superborū,
& sicut ᵏprospectᵒr vidēs casum proximi
sui. Bona enim in mala cōuertens insi-
diatur, & in electis imponet maculā. A
scintilla ˡenim' vna augetur ignis, & ab
vno doloso augetur sanguis: homo verò
peccator sanguini insidiatur. Attēde ti-
bi à pestifero, fabricat enim mala: ne fortè inducat super te subiannationē in per-
petuū. Admitte ad te alienigenā, & sub-
uertet te in turbine, & abalienabit te à
ᵐvijs' propriis. CAP. XII.

Si bene feceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa. Benefac
iusto, & inuenies retributionē magnā: &
si nō ab ipso, certè à Dño. Non est ⁿenim' ei bene qui assiduus est in malis, &
eleemosynas nō dāti: quoniā & Altissimus odio habet peccatores, & misertus
est pœnitētib'. ¶Da misericordi, & ne
suscipias peccatorē: & impiis & peccato-
ribᵘ reddet' vindictā, custodiēs eos in die
vindictæ. Da bono, & nō receperis pec-
catorē. Benefac humili, & non dederis
impio: phibe panes ᵒilli dare' ne in ipsis
potentior te sit. nā duplicia mala inue-
nies in omnib' bonis, quæcunq. feceris
illi: quoniā & Altissimus odio habet pec
catores, & impiis reddet vindictā. Non
agnoscetur in bonis amicus, & non abs-
condetur in malis inimicᵘ. In bonis vi-
ri, inimici illius: in tristitia & in malitia
illius, amicus agnit' est. Nō credas inimico tuo in æternū, sicut enim ærramen-
tū, æruginat nequitia illius. & si humi-
liatus vadat curuus, adtice animū tuū, &
custōdi te ab illo. Nō statuas illū penes
te, nec sedeat ad dexterā tuā, ne cōuersus
stet in loco tuo: ne fortè cōuersus in locū
tuū, inquirat catheārā tuā: & in nouissi-
mo cognoscas verba mea, & in sermoni-
bus meis stimuleris. Quis miserebitur
incantatori à serpente percusso, & omni-
bus qui appropiant bestiis? sic & qui co-
mitatur cum viro iniquo, & obuolutus
est in peccatis eius. Vna hora tecum
permanebit:

*Labore G.
*horæ G.
Inf. 18, 25
*foetantiū, MS.
*prospecta tor MS. Rab.
-MS.Rab. G.
*tuis 2MS. Rab.G.
-MS.Rab. G.
Gal.6,10.
*redde o. Q. n.
*illi dari MS.Rab.
*eius, & ne des ibi G.

Ier.41,6. -1 MS. R. Rab. G. permanebit: si autem declinaueris, non
supportabit. ¶In labiis suis indulcat ini-
micus, & in corde suo insidiatur, vt sub-
uertat te in foueam. In oculis suis la-
chrymatur inimicus: & si inuenerit tem-
pus, nō satiabitur sanguine: & si occur-
rerit tibi mala, inuenies eū illic priorē.
-In oculis suis lachrymatur inimicus', & quasi adiuuans suffodiet plantas tuas.
Caput suum mouebit, & plaudet manu, & multa susurrās cōmutabit vultum
suum. CAP. XIII.

Deu.7,2.4. *stollit 6 MS.R. Rab. *sortiori 1 MS. G. -Rab. G. *stultitia 5 MS.R. G q. *stultitia MS. Pro Textu Rab. facit Est autem versus iste pene idem cum præcedente, reag. Græcorum repertus. *De abscond. tuis immittis animo illius, & cōseruabit MS. Q. n. *ambulas, audies verba Rab. *verba MS. -G. *in somno tuo vigila G. Inf. 27, 12. *coniungitur MS. Rab. G. *sicut MS. R. Pro Textu Rab. facit *Quid G. -G. *sancti MS *vanitas. hyene G. *pax 3 MS. G. *expellitur MS. Rab. G. QVi tetigerit picem, inquinabitur ab ea: ¶& qui cōmunicauerit superbo,
induet superbiā. Pōdus super se stollet',
qui honestiori se cōmunicat. Et honestiori' te ne socius fueris. Quid cōmunicabit
cacabus ad ollā? quando enim se collisē-
rint, cōfringetur. Dives iniuriē egit, & fremet: pauper autem iniuriā sus tacebit. Si
largitus fueris, assumet te: & si nō habue-
ris, derelinquet te. Si habes, coniuet te-
cum, & euacuabit te, & ipse non dolebit
super te. Si necessarius illi fueris, sup-
plātabit te, & subridēbit spē dabit, narrans
tibi bona, & dicet, Quid opus est tibi?
Et confundet te in cibis tuis, donec te
exinaniat bis, & ter: & in nouissimo de-
ridebit te: & postea vides derelinquet te,
& caput suum mouebit ad te. -Humi-
liare Deo, & expecta manus eius'. At-
tēde, ne seductus in ᵖstultitiam' humilie-
ris. Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in ᵖstultitiam' seducaris.
Aduocatus à potentiore differ te: ex hoc
enim magis te aduocabit. Ne improbus
sis, ne impingaris: & ne lōgē sis ab eo, ne
cas in obliuionē. Ne retineas ex æquo
loqui cū illo: nec credas multis verbis il-
lius, ex multa enim loquela tērabit te, &
subridens interrogabit te de abscōditis
tuis. Immitis animus illius cōseruabit'
verba tua: & non parcet de malitia, & de
vinculis. Caue tibi, & attende diligēter
auditui tuo: quoniā cum subuersione tua
ambulas. Audiens -verò' illa, ᵍquasi in somnis vide: & vigilabis', Omni vita
tua dilige Deū, & inuoca illum in salute
tua. ¶Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximū sibi. Omnis caro ad similē sibi ʰcōiungetur', & omnis homo simili sui ⁱsociabitur. ʲSic cōmunicabit lupus agno- aliquādo', sic pecca-
tor iusto. Quę cōmunicatio ᵏamicto ho-
mini' ad canem? aut quæ ˡpars' diuiti ad
pauperē? Venatio leonis onager in ere-
mo: sic & pascua diuitū, sunt pauperes.
Et sicut abominatio est superbo humi-
litas: sic & execratio diuitis pauper.
Diues cōmotus confirmatur ab amicis
suis: humilis autē cū ceciderit, ᵐexpelle-
tur & à notis. Diuiti decepto multi re-
cuperatores: locutus est superba, & iusti-
ficauerūt illū. humilis deceptus est, in-
super & arguitur: locutus est sensate, & nō est datus ei locus. Diues locutus est,
& omnes tacuerūt, & verbū illius vsq. ad
nubes perducent. pauper locutus est, &
dicunt, Quis est hic? & si offenderit, sub-
uertet te illū. Bona est substātia, cui non
est peccatū in cōscientia: & nequissima
paupertas in ore impij. Cor hominis
immutat faciē illius, siue in bona, siue in
mala. Vestigium cordis boni, & faciem
bonam ᵃdisticilē inuenies, & eum labore.

*& Inuentionem parabolarum MS. Græce legitur: Vestigiū cordis in bono, facies virens (aut hilaris:) et inuētio parabolarum, cogitatio eū labore. Inf. 19, 16. 23, 11. *manifesta bit MS, G. Pro. 27, 20. Pro. 27, 20. *nequam & iniudus MS. *& indiges 1 MS. Rab. G. *& in tristitia 3 MS Q. n. *tardabit MS. G. *quod MS Rab. Q. n. Sap. 4, 1. Tob. 4, 7. Lu. 14, 13. Isa. 40, 7. Iac. 1, 10. 1. Pet. 1, 24 *vestimentum G. *veterascit MS. G. -G. Psalm. 1, 2. -MS. *sito MS. R. G.

CAP. XIIII.

BEatus vir qui non est lapsus verbo ex ore suo, & non est stimulatus in
tristitia delicti. Felix qui nō habuit ani-
mi sui tristitiam, & non excidit à spe sua.
Viro cupido & tenaci, sine ratione est
substantia, & homini liuido ad quid au-
rū? Qui aceruat ex animo suo iniustè,
aliis cōgregat, & in bonis illius alius lu-
xuriabitur. Qui sibi nequā est, cui sibi
bonus erit? & non iucundabitur in bonis
suis. Qui sibi inuidet, nihil est illo ne-
quius, & hęc redditio est malitiæ illius:
& si bene fecerit, ignorāter, & nō vo-
lens facit: & in nouissimo ᵃmanifestat'
malitia sui. Nequā est oculus liuidi, &
auertēs faciē suā, & despiciēs animā suā.
Infastibilis oculᵘ cupidi, in parte ini-
quitatis, non satiabitur, donec consumat
aretacies animā suā. Oculus ᵇmalus ad
mala: ¶& ᶜnō satiabitur pane, ᵈindigēs &
in tristitia' erit super mēsam suā. Fili, si
habes, benefac tecū, & Deo dignas obla-
tiones offer. Memor esto, quoniā mors
nō ᵉtardat, & testamentū inferorū ᶠquia'
demonstratum est tibi: testamentū enim
hinus mūdi morte morieꝰ. ¶Ante mor-
tem benefac amico tuo, & secundū vires
tuas exporrigens da pauperi. Non de-
frauderis à die bono, & particula boni
doni nō te prætereat. Nonne aliis relin-
ques dolores & labores tuos in diuisione
sortis? Da & accipe, & iustifica animā
tuā. Ante obitū tuū operare iustitiam:
quoniā nōest apud inferos inuenire cibū.
¶Omnis caro sicut ᵍvestimentū ʰveterascit,
& sicut folia fructificās in arbore viridi:
¶Alia generātur, & alia deficiuntur: sic
generatio carnis & sanguinis, alia finitur,
& alia nascitur. Omne opus corruptibile in fine deficiet: & qui illud operatur,
ibit cū illo. -Et omne opus electū iusti-
ficabitur: & qui operatur illud, honorabi-
tur in illo'. ¶Beatus vir qui in sapientia
morabitur: & qui in iustitia -sua' medi-
tabitur: & in sensu ⁱcogitabit circūspe-
ctione Dei. Qui excogitat vias illius in
corde suo, & in abscōditis suis intelli-
gens, vadens post illam quasi inuestiga-
tor, & in viis illius consistens: qui re-
spicit per fenestras illius, & in ianuis il-
lius audiens: qui requieuerit iuxta do-
mum illius, & in parietibus illius figens
palū statuet casulam suā ad manus illius,
& ʲrequieuerē' in casula illius bona: per
ᵏxvū': statuet filios suos sub tegmine
illius, & sub ramis eius morabitur: pro-
tegetur

*requieuerit G. *cum 1 MS. -G.

tegetur sub tegmine illius à feruore, & in gloria eius requiescet. CAP. XV.

illud 30 MS. Rab. G q. Q. n.

QVi timet Deum, faciet bona: & qui continès est iustitiæ, apprehèdet illam, & obuiabit illi quasi mater honorificata, & quasi mulier à virginitate suscepiet illum. Cibabit illū pane vitæ & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potabit illū: & firmabitur in illo, & nō flectetur: & cōtinebit illū, & nō confundetur: & exaltabit illum apud proximos suos, & in medio ecclesiæ aperiet os eius, & adimplebit illū spiritu sapientiæ & intellectus, & stola gloriæ vestiet illū.

Iucunditate & exultatione theasaurizabit super illū, & nomine æternō hæreditabit illū. Homines stulti nō apprehendēt illā, & homines sensati obuiabūt illi, homines stulti nō videbūt eā: lōge enim abest à superbia & dolo. viri mendaces nō erunt illius memores: & viri veraces inuenientur in illa, & successum habebunt vsq; ad inspectionē Dei. Nō est speciosa laus in ore peccatoris: quoniā à Deo profecta est sapiētia. sapiētiæ enim Dei' astabit laus, & in ore fideli abundabit, & dominator dabit eam illi. Non dixeris, Per Deū abest quæ enim odit nē feceris.

Nō dicas, Ille me implanauit: nō enim necessarii sunt ei homines impij. Omne execramentū erroris odit Dns, & non erit amabile timētibus eum. Deus ab initio cōstituit hominē, & reliquit illum in manu cōsilij sui. Adiecit mādata & præcepta sua. Si volueris mādata cōseruare, cōseruabunt te, & in perpetuū fidē placitā facere. Apposuit tibi aquam & ignē: ad quod volueris, porrige manū tuā.

Ante hominem vita & mors, bonū & malum, quod placuerit ei, dabit ei illi: quoniā multa sapientia Dei, & fortis in potentia, videns omnes sine intermissione. Oculi Dñi ad timentes eum, & ipse agnoscit omnem operam hominis.

Nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit spatium peccandi. non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium & inutilium. CAP. XVI.

NE iucūderis in filiis impijs si multiplicētur: nec obleceris in eis ipsos, si nō est timor Dei in illis. Non credas vitæ illorum, & ne respexeris in labores eorū. Melior est enim vnus timēs Deū, quàm mille filij impij. Et vtile est mori sine filiis, quàm relinquere filios impios.

Ab vno sensato inhabitabitur patria, & à tribus impijs deseretur. Multa talia vidit oculus meus, & fortiora horū audiuit auris mea. In synagoga peccantiū exardebit ignis, & in gente incredibili exardescet ira. Nō exorauerit pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destrudi sunt cōfidentes suæ virtuti: & non pepercit peregrinationi illorū, & execratus est eos præ superbia verbi illorum.

Nō misertus est illis gentē totā perdes, 10

11 & extollētem se in peccatis suis. Et sicut fercentа millia peditū qui cōgregati sunt in duritia cordis sui: & si vnus fuisset cervicatus, mirū si fuisset immunis. misericordia enim & ira est cū illo. Potēs exoratio, & effundēs ira: secūdum misericordia sua, sic correptio illius hominē secundū opera sua iudicat. Non effugiet in rapina peccator, & nō retardabit susceptia misericordiā facientis. Omnis misericordia faciet locū vnicuiq. secundū meritū operū suorū, & secundū intellectū peregrinationis ipsius. Nō dicas, A Deo abscōdar, & ex tanto quis mei memorabitur? In populo magno nō agnoscar: quæ est enim anima mea in tam immēsa creaturaꝝ. Ecce, cœlū, & cœli cœlorū, abyssus, & vniuersa terra, & quæ in eis sunt, in conspectu illius cōmouebuntur, mōtes simul, & colles, & fundamēta terræ: & cū cōspexerit illa Deus, tremore cōcutientur. Et in omnibus his insensatū est cor: & omne cor intelligitur ab illo: & vias illius quis intelliget, & prosecutā quā nec oculus videbit hominis? Nō plurima illius opera sunt in abscōsis: sed opera iustitiæ eius quis enūtiabit? aut quis sustinebit? Lōgè enim est testamentū à quibusdā, & interrogatio hominū in cōsummatione est. Qui minorat corde, cogitat inania: & vir imprudēs & errās cogitat stulta. Audi me fili, & disce disciplinā sensus, & in verbis meis attēde in corde tuo, & dicā in æquitate disciplinā, & scrutabor eā arrare sapientiā. & in verbis meis attēde in corde tuo, & dico in æquitate spiritus virtutes quas posuit Deus in opera sua ab initio, & in veritate enūtio scientiā eius. In iudicio Dei opera eius ab initio, & ab infitutione ipsorū distinxit partes illorū, & initia eorū in gentibus suis. Ornauit in æternū opera illorū, nec esurierūt, nec laborauerūt, & nō defecerunt ab operibus suis. Vnusquisq. proximū sibi nō angustiabit vsq; in æternū. Nō fis incredibilis verbo illius. Post hæc Deus in terram respexit, & implenit illam bonis suis.

Anima aūt omnis vitalis denūtiabit ante faciē ipsius, & vita ipsa iterum reuersio illorum. CAP. XVII.

DEus creauit de terra hominem, & secundū imaginem suā fecit illum.

Et iterū conuertit illū in ipsam, & secundū se vestiuit illū virtute. Numerū dierū & tempus dedit illi, & dedit illi potestatem eorū quæ sunt super terrā. Posuit timorē illius super omnē carnem, & dominatus est bestiarum & volatilium.

Creauit ex ipso adiutorū simile sibi consiliū & linguā, & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi: & disciplina intellectus replenit illos. Creauit illis scientiā spiritus, sensu implenit cor illorū, & mala & bona ostēdit illis. Posuit oculū ipsorū sup corda illorū ostēdere

illis

illis magnalia operū suorū, vt nomē sanctificationis eorū laudēt: & gloriari in mirabilibus illius, vt magnalia enarrēt opera eius. Addidit illis disciplinā, & legē vitæ hæreditauit illos. Testamentum æternū cōstituit cū illis, & iustitiam & iudicia sua ostēdit illis. Et magnalia honoris eius vidit oculus illorū, & honorē vocis audierūt aures illorū, & dixit illis, Attēdite ab omni iniquo. Et mandauit illis vnicuiq. de proximo suo. Viæ illorū corā illo sunt semper, nō sunt abscōsæ ab oculis ipsi. In vnaquaq; gente præposuit rectorē: & pars Dei, Israēl, facta est manifesta. Et omnia opera illorū velut Sol in cōspectu Dei: & oculi eius sine intermissione inspiciētes in vias eorum. Non sunt abscōsa iniquitates eorū in cōspectu Dei. Eleemosyna viri quasi sacculus cū ipso, & gratia hominis quasi pupilla cōseruabit. Et postea resurget, & retribuet illis retributionem, vnicuiq. in caput ipsorū. & conuertet in interiores partes terræ. Pœnitēdo autē dedit viā iustitiæ, & cōfirmauit deficientes sustinēte, & destinauit illis sortē veritatis. Cōuertere ad Dñm, & relinque peccata tua: precare ante faciem Dni, & minue offendicula. Reuertere ad Dñm, & auertere ab iniustitia tua, & nimis odito execratiōnē: & cognoscе iustitias & iudicia Dei, & sta in sorte propositionis, & orationis altissimi Dei. In partes vade ieculi sancti, cum viuis & datib. cōfessionē Deo. Nō deficit moreris in errore impiorū, ante mortē cōfitere. A mortuo quasi nihil, perit confessio. Cōfiteberis viues, viuꝰ & sanus cōfiteberis, & laudabis Deū, & gloriaberis in miserationib. illius. Quàm magna misericordia Dni, & propitiatio illius cōuertentibus ad se! Nec enim quæ possunt esse in hominib, quoniā nō est immorta lis filius hominis, & in vanitate malitiæ placuerūt. Quis lucidā? soleꝰ & hic deficiet. Aut quid nequa excogitauit caro & sanguis? & hoc angelus. Virtutē altitudinis exalt ipse conspicit: & omnes homines terra & cinis. CAP. XVIII.

QVi viuit in æternū, creauit omnia simul. Deus solus iustificabitur, & manet inuictꝰ rex in æternū. Quis sufficit enarrare opera illius? Quis enim inuestigabit magnalia eius? Virtutem aut magnitudinis eius quis enūtiabit? aut quis adiicet enarrare misericordiā eius?

Non est minuere, neq. adiicere, nec est inuenire magnalia Dei. Cū cōsummauerit homo, tunc incipiet: & cùm quieuerit, operabitur. Quid est homo, & quę est gratia illius? & quid est bonū, aut quid nequa illius? Numerus dierū hominū, vt multi ꝛctum anni: quasi gutta aquæ maris deputati sunt: & sicut calculus arenæ, sic exigui anni in die æui. Propter hoc patiens est Deus in illis, & effundit super eos misericordiā suā. Vidit præsumptionē cordis eorū quoniā mala est, & cognouit subuertionē illorū quoniā nequa est. Ideò adimpleuit propitiationem suā in illis, & ostēdit eis viam æquitatis. Miseratio hominis circa proximū suū: misericordia autem Dei super omnē carnē. Qui misericordiā habet, docet, & erudit quasi pastor gregē suum. Misereatur excipiēs' doctrina misericordiæ, & qui festinant in iudiciis eius.

Fili, in bonis nō des querelā, & in omni dato nō des tristitiā verbi mali. Nōne ardorē refrigerabit ros? sic & verbum melius quàm datū. Nōne ecce verbum super datū bonum? sed vtraq. cū homine iustificato. Stultus acriter improperabit, & datus indiciplinati tabescere faciet oculos. Ante iudicij para iustitiā tibi, & antequā loquaris disce. Ante languorē adhibe medicinā, & ante iudicij interroga te ipsum, & in conspectu Dei inuenies propitiationē. Ante lāguorem humilia te, & in tēpore infirmitatis ostēde cōuersionem tuā. Nō impediaris orare semper, & ne veteris vsq. ad mortē iustificari: quoniā merces Dei manet in æternū. Ante orationē præpara animā tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deū. Memētō iræ in die cōsummationis, & tēpus retributionis in cōuersatione faciēs. Memento pauperiatis in tēpore abundātiæ, & necessitatē pauperiatis in die diuitiarum. A mane vsq. ad vesperā immutabitur tēpus, & hæc omnia citata in oculis Dei. Homo sapies in omnibus timetur, & in dieb. delictorum tum attēdet ab inertia. Omnis astutus agnoscit sapientiam, & inuenienti eam dabit confessionē. Sensati in verbis & ipsi sapiēter egerunt, & intellexerunt veritatem & iustitiā, & implorauerunt proverbia & iudicia. Post cōcupiscentias tuas nō eas, & à voluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Nec immodicis delectēris in turbis. nec in modicis: assidua enim est cōmistio illorum. Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore, & non est tibi nihil in secūlo: eris enim inutilis vitæ tuæ.

CAP. XIX.

OPerarius ebriosus non locupletabitur; & qui spernit modica, paulatim decidet. Vinum & mulieres apostatare faciūt sapientes, & arguent sensatos. & qui se iungit formicarijs, erit nequam. putrēdo & vermes hæreditabunt illum, & extolletur in exemplū manus, & tolletur de numero animæ eius. Qui credit citò, leuis corde est, & minorabitur: & qui delinquit in animā suā, iniuper habebitur. Qui gaudet iniquitate, denotabitur: & qui odit correptionē, minuetur vitā: & qui odit loquacitatē, extinguit malitiā.

Qui

-3 MS.G.

Rom.13, 2-G q.
-4 MS.
Manifesta
super MS
propter MS.R. Inf.29,16.
ignaculū MS.Rab. G.
Mat.25,35. & conteret MS.
in inferiores MS. -G.
conrogauit 2 MS.
hortatus est G.
eius 4 MS.
Dei MS. Rab. -G.
-3 MS.G. Isa.38,19. Psal.6,6. -6 MS. Q.n.
-23 MS. Q.n.
deficit MS.G.
quam quod MS. R.
excogitabit MS.G. Gen.1,1. inuestiga uit Rab. G.
Psal.89,10 gutta 2 MS. Rab. G.
à mari MS.G.
deputatus est 1 MS. Rab. -G.

Lot G.
-MS.G.

fundit' super eos misericordiā suā. Vidit præsumptionē cordis eorū quoniā mala est, & cognouit subuertionē illorū quoniā nequa est. Ideò adimpleuit propitiationem suā in illis, & ostēdit eis viam æquitatis. Miseratio hominis circa proximū suū: misericordia autem Dei super omnē carnē. Qui misericordiā habet, docet, & erudit quasi pastor gregē suum. Misereatur excipiēs' doctrina misericordiæ eius. Fili, in bonis nō des querelā, & in omni dato nō des tristitiā verbi mali. Nōne ardorē refrigerabit ros? sic & verbum melius quàm datū. Nōne ecce verbum super datū bonum? sed vtraq. cū homine iustificato. Stultus acriter improperabit, & datus indiciplinati tabescere faciet oculos. Ante iudicij para iustitiā tibi, & antequā loquaris disce. Ante languorē adhibe medicinā, & ante iudicij interroga te ipsum, & in conspectu Dei inuenies propitiationē. Ante lāguorem humilia te, & in tēpore infirmitatis ostēde cōuersionem tuā. Nō impediaris orare semper, & ne veteris vsq. ad mortē iustificari: quoniā merces Dei manet in æternū. Ante orationē præpara animā tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deū. Memētō iræ in die cōsummationis, & tēpus retributionis in cōuersatione faciēs. Memento pauperiatis in tēpore abundātiæ, & necessitatē pauperiatis in die diuitiarum. A mane vsq. ad vesperā immutabitur tēpus, & hæc omnia citata in oculis Dei. Homo sapies in omnibus timetur, & in dieb. delictorum tum attēdet ab inertia. Omnis astutus agnoscit sapientiam, & inuenienti eam dabit confessionē. Sensati in verbis & ipsi sapiēter egerunt, & intellexerunt veritatem & iustitiā, & implorauerunt proverbia & iudicia. Post cōcupiscentias tuas nō eas, & à voluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Nec immodicis delectēris in turbis. nec in modicis: assidua enim est cōmistio illorum. Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore, & non est tibi nihil in secūlo: eris enim inutilis vitæ tuæ.

effundet 2 MS. G.
effudit MS Rab. G q.

Misereatur excipiēs MS. Rab. G. Q.n.
festinat MS.
& 4 MS. G.

1.Co.11,28 Luc.18,1. 1.The.5,17 vereatis MS.Rab. expellas G.
Sup.7,18.
cōuersio-ne faciet 4 MS.Rab. G.
temperis famis G. Sup.11,27.
necessita omnibus timetur 1 MS.
mutatur 1 MS.G.
inictuet 2 MS. -G.
implerit Rab. G.
Rom.6, 13. 13,14.
nec immodicis delectēris MS.
nihil G. -1 MS.G.
Masculo MS. Rab. G.
3.Reg.11,1 Ios.22,11. 22. -G q. Tex-tus nam-que Regi-um Bibl. Græcus hi-us loci a-lia legit.

-Qui

←G.sine præcognitum repr̃sitio. *non G.

Ecclí. 19. 17. Mat. 18. 15. Luc. 17. 3.

Iacob 3. 2.

←G.

Ἐστιν ὃς καλὰ ἁμαρτάνει.

←2 MS.G.

←G. ←MS. ←1 MS. Rab.G. *& vbi nõ fuerit agnitus, anticipabit te. 1 MS.G.q.

Ecclí. 3. 7. Inf. 32. 6. *leruabit MS.R.G.

←Qui peccat in aliam suã, pœnitebit: & q iucũdat in malitia, denotabitur'. Ne iteres verbũ nequã & durũ, & nõ minoraberis. Amico & inimico noli narrare sensum tuũ: & si *est tibi delictũ, noli denudare. audiet enim te, & custodiet te, & quasi defendẽs peccatũ odiet te, & sic aderit tibi semper. Audisti verbum aduersus proximũ tuum: cõmoriatur in te, fidẽs quoniã nõ te diruperit. A facie verbi parcurrit fatuus, tamquã gemitus parturientis. Sagitta infixa femori *carnis': sic verbũ in corde stulti. ¶ Corripe amicũ, ne forte nõ intellexerit, & dicat, Non feci. aut si fecerit, ne iterum addat facere.

Corripe proximũ, ne forte nõ dixerit: & si dixerit, ne forte iteret. Corripe amicum: sepe enim fit cõmissio. Et non omni verbo credas. est qui labitur lingua, sed nõ ex animo. ¶ Quis est enim qui nõ deliquerit in lingua sua? Corripe proximũ antequã cõminẽris. Et da locũ timori Altissimi: quia omnis sapiẽtia timor Dei, & in illa timere Deũ, & in omni sapientia dispositio legis. ←Et' nõ est sapientia, nequitiæ disciplina: & non est, *cogitatus peccatorũ, prudẽtia. Est nequitia, & ←in' ipsa execratio: & est insipiens, qui minuitur sapiẽtia. Melior est homo qui minuitur sapiẽtia, & deficiens sensu in timore, quã qui abũdat sensu, & trãsgreditur legẽ Altissimi. Est salertia certa, & ipsa iniqua. Et est qui emittit verbũ certũ enarrãs veritatem. Est qui neqter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo. ←& est iustus qui se nimiũ submittit ←à' multa humilitate: & est iustus' qui inclinat faciẽ ←suã', & fingit se nõ videre qd ignoratũ est: * & si ab im becillitate virtꝰ vetetur peccare, si inuenerit tẽpus malefaciẽdi, malefaciet. Ex visu cognoscitur vir, & ab occursu faciei cognoscitur sensatus. A motus corporis, & risus dentiũ, & ingressus hominis enũtiant de illo. Est correptio mendax in ira contumelioſa: & est iudicij quod non probatur esse bonum: & est taces, & ipse est prudens. CAP. XX.

QVãm bonũ est arguere, quam irasci! & confitentẽ in oratione. nõ prohibere. Cõcupiscẽtia spadonis deuirginabit iuuẽculam: sic qui facit per vim iudiciũ iniquũ. Quã bonũ est correptum manifestare pœnitẽtia! sic enim effugies voluntariũ peccatũ. Est taces, qui inuenitur sapiẽs: & est odibilis, qui procax est ad loquẽdum. Est aũt taces, nõ habens sensum loquelæ: & est taces, scies tẽpus apti temporis. ¶ Homo sapiens tacebit vsq. ad tẽpus: lasciuus aũt, & imprudens nõ ←seruabit' tẽpus. Qui multis vtitur verbis, lædet animã suã: & qui potestate sibi sumit iniustè, odietur. Est processiõ in malis viro indisciplinato, & est imuẽtio in detrimẽtum. Est datũ quod nõ est vtile: & est datũ, cuius retributio duplex.

Est propter gloriã minoratio: & est qui ab humiliate *exaltat caput. Est qui multa redimat modico pretio, & restituẽs ea in septuplũ. Sapiẽs in verbis seipsum amabile facit: gratiæ aũt fatuorũ effundẽtur. Datus insipiẽtis nõ erit vtilis tibi: oculi enim illius septemplices sunt. exigua dabit, & multa improperabit: & apertio oris illius inflãmatio est. Hodie fœneratur quis, & cras expetit, & odibilis est homo huiusmodi. Fatuo non erit amic', & nõ erit gratia bonis illius. qui enim edũt panẽ illius: falsæ linguæ sunt. Quoties, & qu' ut irridebũt eum? Neq. enim quod habendum erat, directo sensu distribuit: similiter & quod non erat habendum. Lapsus fallæ linguæ, quasi qui ←in' pauimẽto cadẽs': sic casus malorũ festinater *veniẽt'. Homo *sacharis' quasi fabula vana, in ore indisciplinatorũ assidua erit. Ex ore fatui reprobabitur parabola: non enim dicit illa in tẽpore suo.

Est qui vetatur peccare: præ inopia, & in requie sua *tumulabitur. Est qui perdet animã suã præ cõfusione, ←& ab imprudenti persona perdet eam': ←personæ aũt acceptione perdet se'. Est qui præ cõfusione promittit amico, & lucrat' est eũ in inimicũ gratis. Opprobriũ nequã in homine mendacij, & in ore indisciplinatorũ assiduè erit. Potior fur quã assiduitas viri mẽdacis. perditione aũt ambo hæreditabũt. Mores hominũ mẽdacium sine honore: & cõfusio illorũ, cum ipsis sine intermissione. Sapiẽs in verbis producet sẽpsum, & homo prudens placebit magnatis. ¶ Qui operatur terrã suã, inaltabit acerꝰ *frugi': ←& qui operatur iustitia, ipse exaltabitur': qui vero placet magnatis, effugiet iniquitatem.

¶ Xenia' & dona excæcãt oculos iudicũ, & quasi *mutus in ore auertit' correptiones eorũ. ¶ Sapiẽtia abscõsa & thesaurus inuisus: quæ vtilitas in vtrisque?

Melior est qui celat insipiẽtia suam, quam homo qui abscondit sapiẽtiã suã.

CAP. XXI.

FIlij, ¶ peccastine nõ adiicias iterũ: ←sed' & de priſtinis deprecare vt tibi dimittatur. Quasi à facie colubri fuge peccata: & si accesseris ad illa, suscipient te.

Dẽtes leonis dẽtes eius, interficientes animas hominum. Quasi romphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius nõ est sanitas. *Obsurgatio' & iniuriæ annũciabunt subitantia: *& domus quæ inmunis locuples est, annũciabit superbia: sic substãtia superbi eradicabitur'. Deprecatio pauperis ex ore vsq. ad aures ←eius' peruenit, & iudicij festinatio aduenit illi.

Qui odit correptione, vestigiũ est peccatoris: & qui timet Deũ, cõuertetur ad cor suũ. Notus à loge potẽs lingua audaci: & sensat' scit labi se ab ipso. Qui ediſicat domũ suã impẽdiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hyemẽ. ¶ Stupa collecta

*leuauit Rab.G.

←2 MS. Rab. *d. G. *cadet 1 MS. *veniet 1 MS. G. *integratꝰ 6 MS. Vide tur hæc vox substituta, vtpote reprehensa Græca dictione, quã interpres vellicauerat. ←G. ←G.q. Pro. 12. 11. & 28. 19. *suum G. ←G. *Munera 1 MS. Exo. 23. 8. Deu. 16. 19. Inf. 20. 31. *tranquillum in ore auertunt 1 MS. G. Sup. 5. 5. ←MS. G.

*Cataplectatio 5 MS Rab. Qn. *Sic abundat superbia, desolabitur G. Q. n. ←1 MS. R. *Dei MS. Similiter Textus est in Rab. & G. Sup. 16. 7.

*complanata 1 MS. R. Rab. G. *in fine 4 MS. Rab. G. *Sapientia MS. G. *abundat 8 MS. Rab. Versus iste Græce legitur ad finem capitis 18 sed autem eius lectionis multiplicans amaritudinem. *ad se 8 MS. R. Rab. G. quanquam istum vtile ex G. ad illud verbatur.

*qui cũ eo manserit 2 MS. *qui manserit MS. Rab. *cum manserit. Versus iste in G. desiderat. Sufferre cõgrauans, quam, & vbicunque versatus fuerit, odiosus erit.

*Sepẽ accessus. *asperna tione MS. Rab. *in 10 MS. Verum Textus est formis est G. *fatua MS. q. R. ←G. *Sapiẽtia Rab. G. *audiens 1 MS. G. *Sicut ornatus arenosus in pariete limpido, & MS. R. Q. n. *pali 5 MS. G. *Sicut ornatus ar. in par. limpido, sic & MS. Rab. *fatui. Omni MS. Q. n. ←MS. *Ad amicum fi G. *aperueris Rab. G. *proximo 2 MS. Rab. G. *cofundar MS. Rab. G. ←G. Ps. 140. 3.

*in illam exprobrationem MS. *in illis MS. Rab. G. *superponet MS. G. *superponat MS. *in 1 MS. G. ←4 MS. G. *animo ifr. & infrunito MS.

*plurimũ verò superuixit fatui MS q. Gen. 50. 10. *μεγὰς δὲ κλαυθμὸς Β. Ὠσ.

*illius G. Pro. 23. 9. Prou. 27. 4. *in MS. G. Q. n.

←MS. G. *Sicut ornatus arenosus in pariete limpido, & MS. R. Q. n. *pali 5 MS. G. *Sicut ornatus ar. in par. limpido, sic & MS. Rab. *fatui. Omni MS. Q. n. ←MS. *Ad amicum fi G. *aperueris Rab. G. *proximo 2 MS. Rab. G. *cofundar MS. Rab. G. ←G. Ps. 140. 3.

*in illam exprobrationem MS. *in illis MS. Rab. G. *superponet MS. G. *superponat MS. *in 1 MS. G. ←4 MS. G. *animo ifr. & infrunito MS.

←attendẽs 7 MS. Rab. *qui enumerat stultos, & in fine dicit 12 MS. Rab. Q. n. Inf. 32. 16. *defecit MS. G. *sensus eius MS. Rab. Q. n.

Doctrinā oris audite filij: & qui custodierit illā nō periet labijs, nec scādalizabitur in operib. nequissimis. In vanitate sua ª apprehēditur ª peccator, & superbus & maledicus scādalizabitur in illis. ¶ Iurationi non assuescat os tuū: multi enim casus in illa. Nominatio verò Dei nō sit assidua in ore tuo, & nominib. sanctorū nō admiscearis: quoniā nō eris immunis ab eis. Sicut enim seruus interrogatus assiduè, à iniuria nō minuitur: ¶ sic omnis iurās, & nominās, in toto à peccato non purgabitur. Vir multū iurās implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga. Et si frustrauerit, delictū illius super ipsum erit: & si dissimulauerit, delinquit dupliciter: & si in vacuū iurauerit, non iustificabitur. replebitur enim retributione ª domus illius. Et & alia loquela cōtraria morti, nō inueniatur in hæreditate Iacob. Etenim à misericordib. omnia hæc auferētur, & in delictis nō voluptabuntur. Indisciplinatæ loquelæ non assuescat os tuū: est enim in illa verbum peccati. Memēto patris & matris tui, in medio enim magnatorū cōsistis: ne forte obliuiscatur te Deꝰ in cōspectu illorū, & assiduitate tua infatuatus, improperiū patiaris, & maluisses nō nasci, & die natiuitatis tuæ maledicas. ¶ Homo assuet ª in verbis improperij, in omnib. diebs. suis non erudietur. Duo genera abundāt in peccatis, & tertiū adducit ira, & perditionē. Anima calida quasi ignis ardēs non extinguet, donec aliquid glutiat: & homo nequam in ore carnis suæ nō desinet donec incēdat ignē. Homini fornicario omnis panis dulcis, nō ª satigabitur: transgrediens vsq. ad finē. Omnis homo qui trāsgreditur lectū suū, cōtemnēs in animā suā, & dicēs, ¶ Quis me videt? tenebræ circundāt me, & parietes cooperiunt me, & nemo circūspicit me: quē vereor? delictorū meorū nō memorabitur Altissimus. ← Et nō ª intelligit quū ola videt oculus illi ª, quū expellit à se timorē Dei, huiusmodi hominis timor ª, & oculi hominū ª timētes illū ª: & nō cognouit quū oculi Dñi multo plus lucidiores sunt super solē, circūspicientes omnes vias hominū, & profundū abyssi, & hominū corda intuentes in absconditas partes. Dño enim Deo antequā creārētur, omnia sunt agnita: sic & post perfectum respicit ola. ¶ Hic in platēis ciuitatis vindicabitur, & quasi pullus equinus fugabitur: & vbi nō sperauit, apprehēdetur. Et erit dedecus omnibus, eo quòd nō intellexerit timorē Dñi. Sic & mulier omnis relinquēs virū suū, & statuens hæreditatē ex alieno matrimonio. primò enim in lege Altissimi incredibilis fuit: & secūdò virū suū dereliquit: tertiò in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi. Hæc in ecclesiā adducetur, & in filios eius respicietur. Non tradent filij eius radices, & rami ei ª nō dabūt fructū. ª derelinquet in maledictū ª memoriā eius, & dedecus illius nō delebitur. Et agnoscēt qui derelicti sunt, quoniā nihil melius est, quàm timor Dei: & nihil dulcius, quā respicere in mādatis Dñi. Gloria magna est sequi Dñm: longitudo enim dierū ª assūmetur ab eo.

CAP. XXIIII.

SApientia laudabit animā suā, ← & in Deo honorabitur ª & in medio populi sui gloriabitur, & in ecclesijs Altissimi aperiet os suū, & in cōspectu virtutis illius gloriabitur, ← & in medio populi sui exaltabitur, & in plenitudine sanctæ admirabitur, & in multitudine electorum habebit laudē, & inter benedictos benedicetur, dicēs ª. Ego ex ore Altissimi prodiui, ← primogenita ante omnē creaturā. Ego feci in cælis vt orireť lumē indefectibiles ª & sicut ª nebula ª texi oēm terrā. Ego in altissimis habitaui, & thronus meª in colūna nubis. Gyrū cæli circuiui sola, & profundū abyssi penetraui, & in fluctib. maris ambulaui, & in omni terra steti. Et in omni populo, & in omni gente primatū habui: & omniū excellentium & humiliū cordā virtute calcaui: & in his omnib. requiē quæsiui, & in hæreditate ª Dñi morabor. Tūc præcepit, & dixit mihi creator omniū: & qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo, & dixit mihi, In Iacob iohabita, & in Israël hæreditare, & in electis meis mitte radices. Ab initio ª ante secula creata sum, & vsque ad futurū seculū nō desinā: & in habitatione sanctā coràm ipso ministraui. Et sic in Siō firmata sum, & in ciuitate sanctificata similiter requieui, & in Ierusalē potestas mea. Et radicaui in populo honorificato, ª & in partes Dei mei hereditas illi ª, & in plenitudine sanctorū detētio mea ª. Quasi cedrus exaltata sum in Libano: & quasi cypressus in mōte ª Sion ª. quasi palma exaltata sū in Cades, & quasi plantatio rosæ in Iericho. Quasi oliua speciosa in cāpis, & quasi platan ª exaltata sum iuxta aquā in platēis. Sicut cinnamomū, & ª ballamū ª aromatizās odorē dedi: quasi myrrha electa, dedi suauitatē odoris: & quasi ª storax ª & galbanus, & vngula, & gutta, & quasi Liban ª nō incisus vaperaui habitationē meā, ← & quasi ballamū nō mistū odor meª. Ego quasi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ. Ego quasi vitis fructificaui suauitatē odoris: & flores mei fructus honoris & honestatis. Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei. In me gratia omnis ª vitæ ª & veritatis, in me omnis spes vitæ & virtutis. Transite ad me vōs qui concupiscitis me, & à generationib. meis implemini. ¶ Spiritus enim meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & fauū. Memoria mea in generationes seculorū. ¶ Qui edūt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient. Qui audit me, nō cōfūdetur: & qui operātur in me, nō peccabit. ← Qui elucidant me, vitā æternā habebūt ª. Hæc omnia liber vitæ, & testamentū Altissimi ª ← & agnitio veritatis ª. Legē mandauit Moyses in præceptis iustitiarū, & hæreditate domui Iacob, & Israël promissiones. Posuit Dauid puero suo excitare regē ex ipso fortissimū, & in throno honoris sedēiteth in sempiternū. ¶ Qui implet ª quasi Phison sapientiā, & sicut Tigris in diebus nouorū. Qui adimplet quasi Euphrātes sensum: ¶ qui multiplicat quasi Iordanis in tēpore messis. Qui mittit disciplinā gentes lucem, & assistens quasi Gehon in die vindemiæ. Qui perfecit primus scire ipsam, & infirmior non inuestigabit eam.

A matri enim ª abūdabit ª cogitatio eius, & cōsilium illi ª: ª in abyssō magna. Ego sapientia effudi flumina. Ego quasi trames aquæ immensæ de fluuio, ego quasi fluuius ª Dorix ª, & sicut aqueductus exiui de paradiso. dixi, Rigabo hortū meum plātationū, & inebriabo ª partus ª mei fructū. Et ecce factus est mihi trames abūdans, & fluuius meus approximauit ad mare. quoniā doctrina quasi antelucanum illumino omnibus, & enarrabo illā vsq. ad longinquū. Penetrabo oēs inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo ← omnes ª ipērātes in Domino. Adhuc doctrinā quasi prophetiā effundā, & relinquā illā quærentibus sapientiam, & non desinam in progenies illorum vsq. in æuum sanctū. ¶ Videte quoniā non soli mihi laborāui, sed omnibus exquirētibus veritatem.

CAP. XXV.

IN tribus placitū est spiritui meo, quæ sunt probata coràm Deo & hominibus. Concordia fratrū, & amor proximorū, & vir & mulier bene sibi consentientes. Tres species odiuit anima mea, & aggrauor valde animæ illorū, Pauperē superbū & diuitē mendacē: & senē ª fatuū ª & insensatum. ← Quæ in iuuentute tua nō congregasti, ª quomodo in senectute tua inuenies ª? Quā speciosum canitiei iudiciū, & presbyteris cognoscere cōsilium! Quā speciosa veterans sapiētia, & ª gloriosus ª intellectus, & cōsilium! Corona senum multa peritia: & gloria illorū timor Dei. Nouē insuspicabilia cordis ª magnificaui, & decimū dicā in lingua hominibus. Homo qui iucundatur in filijs, & viuēs & videns subuersionē inimicorum suorū. ¶ Beatus qui habitat cū mulierē sensata. ¶ & qui lingua sua nō est lapsus, & qui non seruiuit indigniꝰ se. Beatus qui inuenit amicū verum, & qui enarrat iustitia auri audienti. Quā magnus qui inuenit sapientia & scientiā ª! sed non est super timentem Dñm. timor Dei super omnia ← se ª superpositus. beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei: qui tenet illū, cui assimilabitur? Timor Dei initium dilectionis eius: fidei autem initium ª agglutinandū ª est ei. ← Omnis plaga, tristitia cordis est: & omnis malitia, nequitia mulieris. Et omnē plagā, & nō plagā ª videbit cordis: & omnē nequitiā, & nō nequitiā mulieris: & omnē obductum, & non obductum odientium: & omnem vindictā, & nō vindictā inimicorum. Non est caput nequius super caput colubri: & non est ira super iram ª mulieris ª. ¶ Cōmorari leoni & draconi placebit, quā habitare cū muliere nequā.

Nequitia mulieris immutat faciē eius: & ª obscurabit ª vultū suum tanquā vrsus: & quasi sacum ª obtēdet ª in medio proximorū eius. Ingemuit vir eius, & audiens suspirauit mediocriꝰ. Breuis omnis malitia super malitiā mulieris, sors peccatorum cadat super illā. Sicut ascēsus arenosus in pedib. veterani, sic mulier linguax ª homini quieto. Ne respicias in mulieris speciem, & nō cōcupiscas mulierem in specie. Mulieris ira, & irreuerentia, & confusio magna. Mulier si primatū habeat, cōtraria est viro suo. Cor humile, & facies tristis, & plaga ª mortis ª, mulier nequā. Manus debiles, & genua dissoluta, mulier quę nō beatificat virum suum. ¶ A mulierē initiū factum est peccati, & per illam omnes mortimur. Nō des aquæ tuæ exitum, nec mediciū: nec mulieri nequam veniam prodeundi. Si nō ambulauerit ad manum tuam, ← cōfunde te in cōspectu inimicorum ª. A carnibus tuis abscinde illam, ne semper te abutatur.

CAP. XXVI.

MVltēris bonę beatus vir: numerus enim annorum ª illorum ª duplex. Mulier fortis oblectat virū suum, & annos vitæ illi ª in pace implebit. Pars bona, mulier bona, in parte ← bona ª timentiū Deū dabitur vito pro factis bonis: diuitis aūt, & pauperis cor bonū, in omni tēpore vultū ª illorum hilatis. A tribus ª timuit ª cor meū, & in quarto ª facies mea metuit ª. Delatura ª ciuitatis, & collectionem populi, & calumniā ª mēdacē, super mortem, omnia grauia. Dolor cordis & luctus, mulier zelotypa. ª In mulierē ª zelotypa ª flagellum linguæ, omnibus communicās. Sicut bonum ingum quod mouetur, ita & mulier nequæ: qui tenet illā, quasi qui apprehendit scorpionem: Mulier ebriosa ira magna: & contumelia, & turpitudo illius nō tegetur. Fornicatio mulieris in extollētia oculorū, & in palpebris illius agnoscetur. ¶ In filia non auerteris te, firma custodia: ne incuriā oēcasione vtatur se. Ab omni irreuerentia ª oculis ª caue, & ne mireris si te neglexerit. sicut viator sitiens, ad fontē os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet, & cōtra omnē palū fedebit, & cōtra omnem sagittā aperiet pharetrā, donec deficiat. Gratia mulieris fedulæ delectabit

* apprehendetur ª MS. G. Exo. 20, 7. Inf. 27. 15. Mat. 5. 33.

Inf. 27. 15.

* pessima ª MS. Rab.

2 Reg. 16, 7

* cessabit ª MS. Rab. ← MS. Rab Isa. 29, 15.

* intellexit MS. R. Rab. ← G. * primer illime G.

Ier. 20, 10. Deu. 22, 22.

* in virum suum deliquit, ª MS. G.

Gen. 2, 11. * εὐκυπτία-φόλων.

Ios. 3. 15.

* abundāt ª MS. Rab. G. * ab MS. Rab. G. * vorax ª MS. Q. n. * pratus ª MS. G.

* ← ª MS. Rab. Hic versus in Græco cod. nō legitur. Inf. 33. 18.

* intellexerit ª MS. G.

* adulterū G. ← MS. Rab. G. * & 4 MS. G.

* gloriosis MS. G. * cogitata in corde meo G. Inf. 26. 1. Sup. 14. 1. 10. 16. Iac. 3. 2.

* nouellnit in claritatem G. ← MS.

* derelinquent MS. R. Rab. * relinquetur MS. ª memoria MS. ª assumi et G. ← G.

← G.

* ὁμίχλη

* eius MS. Rab. * anime G.

* & MS ª R.

* in parte Domini hereditatis illius G. * ἀπέμεινε. * aspalathi MS. Rab. G. * spalathi G. * storax MS. Rab. ← G. ← G. * vix MS. Hic versus Græci non leguntur: sed in quibusdā quæ dicitur, pro ipso, alius adiungitur, vers. 30. contingit. Psa. 18, 11. Ioan. 6.

* aggluti-natū MS. * ad gluti-nandum MS. Græci legitur: fides autem initium agglutinationis eius. ← G. ← G. * inimici G.

Prou. 21, 19 * obsecat MS. G. * ostendit MS. R. Rab. * ἀναμέσον τῶν πτοίας αὐτοῦ. * ἀνανεύσας ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἢ ἀκούσας κοῦσαι. * ἀκόσας. * καρδίας. * ἰυλαβεῖται. * φοβοῦται φόβ. θην. * contra mulierem, & G. * infideli ª MS. Rab. Inf. 42. 11. * oculorum 2 MS. G. * oculorū eius MS. R.

vinum suum, & ossa illius impinguabit.
Disciplina illius datum Dei est Mulier' sensata & tacita, nō est immutatio eruditæ animæ. Gratia super gratiā mulier sancta, & pudorata. Omnis autē pōderatio non est digna cōtinentis animæ.
Sicut sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus eius. Lucerna splendens super candelabrum sanctū, & species faciei super ætatem stabilem. Columnæ aureæ super bases argenteas, & pedes firmi super plantas stabilis mulieris. Fundamenta æterna supra petrā solidam, & mandata Dei in corde mulieris sanctæ.
In duobus contristatum est cor meū, & in tertio iracundia mihi aduenit, Vir bellator deficiens per inopiā: & vir sensatus cōtemptus: & qui trāsgreditur à iustitia ad peccatū, Deus parauit eum ad rōphē.
Duæ species difficiles & periculose mihi apparuerūt, difficile exuitur negotiis à negligentia: & non iustificabitur caupo à peccatis labiorū. CAP. XXVII.
PRopter inopiā multi deliquerūt: & qui quærit locupletari, auertit oculū suum. Sicut in medio cōpaginis lapidū palus figitur: sic & inter medium venditionis & emptionis angustiabitur peccatis'. Conteretur cū delinquente delictum'. Si nō in timore Dñi tenueris te instāter, cito subuertetur dom' tua. Sicut in percussura tribri remanebit pulvis': sic aporia hominis in cogitatu illius.
Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tētatio tribulationis. Sicut rusticatio de ligno ostēdit fructū illi': sic verbū ex cogitatu cordis' hominū. Ante sermonē nō laudes virū: hæc enim tentatio est hominū. Si sequaris iustitiā apprehendes illā: & indues quasi podērē honoris', & inhabitabis cū ea, & proteget te in sempiternū, & in die agnitionis inuentes firmamētū. Volatilia ad sibi similia conueniunt: & veritas ad eos qui operātur illā, reuertetur. Leo venationi insidiatur semper: sic peccata' operantibus iniquitates. Homo sanctus in sapientia manet sicut sol: stultus sicut luna mutatur. In medio insensatorū seruat verbū temporis: in medio autē cogitantiū assiduus esto. Narratio peccatorū odiosa, & risus illorū in delictis' peccati. Loquela multū iurās, horripilationē capiti faciet: & irreuerentia ipius obthuratio auriū. Effusio sanguinis in rixa superborū: & maledictio illorū auditus grauis.
Qui denudat arcana amici, fidē perdit, & nō inueniet amicū ad animam suum.
Dilige proximū, & cōiungere fide cum illo. Quod si denudaueris abscōsa illius, nōn' persequēris' post eū. Sicut enim homo qui perdit amicū' suum: sic & qui perdit amicitiā proximi sui. Et sicut qui dimittit auē de manu sua: sic dereliquisti proximum tuum, & non eum capies. nō illum sequaris, quoniā lōgè abest: effugit enim quasi captea de laqueo, quoniā vulnerata est anima eius. vltra eū nō poteris colligare, & maledicti est cōcordatio.
denudare autē amici mysteria, desperatio est animæ infelicis. Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo eū abiicet: in cōspectu oculorū tuorū cōdulcabit' suum, & super sermones tuos admirabitur. Nouissimè autē peruertet os suū, & in verbis tuis dabit scandalū. Multa audiui', & non coæquani ei, & Dns odiet illum. Qui in alcū mittit lapidem, super caput eius cadet: & plaga dolosa dolosi' diuidet vulnera. Et qui foueā fodit, incidit in eam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo': & qui laqueum alij ponit, peribit in illo. Facienti nequissimū consilium, super ipsum deuoluetur, & nō agnoscet vnde adueniat illi.
Illusio & improperiū superborum, & vindicta sicut leo insidiabitur illi. Laqueo peribunt qui oblectātur casu iustorum: dolor autem cōsumet illos antequā moriantur. Ira & furor vtraq; execrabilia sunt, & vir peccator continens erit illorum. CAP. XXVIII.
QVI vindicari vult, à Dño inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit. Relinque proximo tuo nocēti te: & tunc deprecanti tibi peccata soluēs tur. Homo homini reseruat iram, & à Deo quærit medelā? In hominem similē sibi nō habet misericordiā: & de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit, reseruat ira: & propitiationē petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius? Memēto nouissimorum, & desine inimicari. Tabitudo' enim & mors imminent in mādatis eius. Memorare timorē Dei, & nō irascaris proximo. Memorare testamentū Altissimi, & despice ignorātiā proximi. Abstine te à lite, & minues peccata. homo enim iracundus incendit litē, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacē habētiā immittet inimicitiā.
Secūdū enim ligna syluæ, sic ignis exardescit: & secundū virtutē hominis, sic iracundia illius erit, & secundū substantiā suā exaltabit ira suam. Certamen festinatū incēdit ignē: & lis festinans effundit sanguinem: & lingua testificans adducit mortē. Si sufflaueris, quasi ignis exardebit: & si expueris super illā, extinguetur. vtraque ex ore proficiscuntur. Susurro & bilinguis maledictus: multos eēnim turbauit pacem habentes. Lingua tertia multos cōmouit, & dispersit illos de gēte in gentē. ciuitates muratas dijtū destruxit, & domos magnatorū effodit. Virtutes populorū concidit, & gētes fortes dissoluit. Lingua tertia mulieres viratas' eiecit, & priuauit illas laboribus suis. qui respicit illā, nō habebit requiē. nec habebit amicū in quo requiescat'.
Flagelli plaga liuoré facit: plaga autem linguæ

linguæ comminuet ossa. Multi ecciderūt in ore gladij, sed nō sic quasi qui interierūt per linguā suā. Beatus qui tectus est a lingua nequā, qui in iracundiā illius nō trāsiuit, & qui nō attraxit iugū illius, & in vinculis eius nō est ligatus: iugū enim illius, iugū ferreū est: & vinculum illius, vinculū æreū est. Mors illi', mors nequissima: & vtilis potius inferus, quàm illa. Perseuerātia illius nō permanebit, sed obtinebit vias iniustorū: & in flamma sua nō comburet iustos. Qui relinquit Deū, incidēt in illā, & exardebit in illis, & nō extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus lædet illos. Sepi aures tuas spinis, & linguā nequā noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis'. Aurū tuū & argētū tuū cōfla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos: & attēde ne forte labaris in lingua, & cadas in cōspectu inimicorū insidiantiū tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem. CAP. XXIX.
QVi facit misericordiam, fœneratur proximo suo: & qui præualet manu, mādata seruat. Fœnerare proximo tuo in tēpore necessitatis illius, & iterū redde proximo in tēpore suo. Cōfirma verbū, & fideliter age eū illo: & in omni tēpore inuenies quod tibi necessariū est.
Multi quasi inuentionē æstimauerunt fœnus, & præstiterūt molestiā his qui se adiuuerunt. Donec accipiant, osculātur manus dantis, & in promissionibus humiliant vocē suā: Et in tēpore reddition is postulabit tempus, & loquetur verba dij' & murmurationū, & tēpus causabitur. si autē potuerit reddere, aduersabitur. solidi' vix reddet dimidiū, & cōputabit illud quasi inuentionē. sin autē, fraudabit illū pecunia sua, & possidebit illū inimicū gratis: & cōuitia & maledicta reddet illi, & pro honore & beneficio reddet illi cōtumeliā. Multi non' causa nequitiæ nō fœnerati sūt, sed fraudari gratis timuerūt. Verumtamē, super humilē animo fortior esto, & pro eleemosyna nō trahas illū. Propter mādatum adiuua pauperē: & propter inopiam eius ne dimittas eū vacuū. Perde pecuniā propter fratrē & amicū tuum: & non abscōdas illā sub lapide in perditionem.
Pone thesaurū tuū in præceptis Altissimi, & proderit tibi magis quam aurū.
Cōclude eleemosynā in corde' pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.
Eleemosyna viri quasi sacculus cū seruabit. & postea resurget, & retribuet illis retributionē, vnicuiq. in caput illorū. Super scutū potentis, & super lāceā, aduersus inimicū tuū pugnabit. Vir bonus fidē facit proximo suo & qui perdiderit cōfusionē, derelinquet sibi. Gratiā fideiussoris ne obliuiscaris: dedit enim pro te animā suā. Repromissor' fugit

super cordis gaudium. Melior est mors, 17
quam vita amara: & requies æterna, quã
languor perpetuus. Buna abscondita in 18
ore clauso, quasi appositiones epularum
circũpositæ sepulcro. ¶Quid proderit 19
abstinẽtia idolo? nec enim manducabit, nec
odorabitur: sic qui effugatur à Dño, & 20
portãs meretrices iniquitatis. Videt ocu- 21
lis, & ingemiscet, sicut spado cõplectens
virgine, & suspirãs. ¶Tristitiam nõ des 22
animæ tuæ, & nõ affligas temetipsum in
cõsilio tuo. Iucunditas cordis, hæc est 23
vita hominis, & thesaurus sine defectio-
ne sanctitatis: & exultatio viri est lõgæ-
vitas. Miserere animæ tuæ placẽs Deo, 24
& cõtine, & cõgrega cor tuũ in sanctitate
eius: & tristitia lege expelle à te. Mul- 25
tos enim occidit tristitia, & nõ est vtilitas
in illa. Zelus & iracundia minuunt 26
dies, & ante tẽpus senectã adducet cogi-
tatus. Splendidũ cor, bonũ in epulis est: 27
epulæ enim illius diligenter fiunt.

CAP. XXXI.

VIgilia honestatis ᵃtabescet'carnes, 1
& cogitatus illius auferi somnum.
Cogitatus præscientiæ auertit sensum, 2
& infirmitas grauis sobriã facit animã.
Laborauit dines in cõgregatione sub- 3
stantiæ, & in requie sua replebitur bonis
suis. Laborauit pauper in diminutione 4
victus, & in fine inops fit. Qui aurũ di-
lexit, nõ iustificabitur; & qui insequitur
corũptionẽ, replebitur ex ea. ¶Multi 6
dati sunt in auri casus, & facta est in spe-
cie ipsius perditio illorũ. Lignũ offen- 7
tionis est auro sacrificantiũ. væ illis qui
sectãtur illud, & omnis imprudẽs depe-
tiet in illo. Beatus dines qui inuentus 8
est sine macula: & qui post aurũ nõ abiit,
nec speranit in pecunia & thesauris. Quis
est hic, & laudabimus eũ? fecit enim mi-
rabilia in vita sua. ᵇQuis' probatus est 10
in illo, & perfectus ᵃest, & erit illi ᵇgló-
ria æterna? ᶜqui' potuit transgredi, & nõ
est trasgressus: & facere mala, & nõ fe-
cit, ideo stabilita sunt bona illi' in Dño, 11
& eleemolyna eius enarrabit ᵃ omnis'
Ecclesia sanctorũ. Supra mensam ma- 12
gnã sedisti? nõ aperias sup illã faucẽ tuã
prior. Nõ dicas, ᵃsi multa' sunt quæ sup 13
illa sunt. Memento quia malus est ocul' 14
nequã. Nequius oculo quid creatũ est? 15
ideo ab omni facie ᵃlacrymabitur
ᵇcũm viderit. Ne extendas manum tuã 16
prior, & inuidia cotaminatus erubescas,
Ne comprimarjs in conuiuio. 17
Intelligẽ que sunt proximi tui ex teip- 18
so. Vtere quasi homo frugi his quæ ti- 19
bi apponũtur: & nõ cum manducas mul-
tũ, odio habeatjs. Cessa prior, causa di- 20
sciplinæ: & noli nimius ẽsse, ne forte of-
fendas. Et si in medio multorũ sederis, 21
prior illis ne extẽdas manũ tuã: nec prior
poscas bibere. Quã sufficiẽs est homini 22
erudito ᵃ vinũ' exigẽti, & in dormiẽdo nõ
laborabis ab illo, & nõ senties dolorem.

Deu.14,6.

Pro.12,25. 15,13. & 17,22.

ᵃtabescet MS.G.

Sup.8,3.

ᵃ Qui MS. R.
ᵃ inuentus MS.R. Q.n.
ᵃin 10 MS. G.
ᵇgloriam æternam 3 MS.G.
ᵃquis 1 MS.G. – MS. Rab. G.
ᵇimulato.
ᵃ πολλάγ ϑεται 1 MS. – 2 MS.G. Q.n.
ᵃ Cum viderit, ne 2 MS.G. – G.

23 Vigilia & cholera, & torsura viro in-
24 frunito: somᵃ' sanitatis in homine par-
co. dormiet vsq. in manè, & anima illius
25 cũ ipso delectabitur. Et si coactus fue-
ris in edẽdo multũ, surge è medio, & vo-
me: & refrigerabit te, & nõ adduces cor-
26 pori tuo infirmitate. Audi me fili, & ne
spernas me: & in nouissimo inueniesver-
27 ba mea. In omnibus operibus tuis esto
velox, & omnis infirmitas non occurret
28 tibi. ¶Splendidũ in panibus benedicent
labia multorũ, & testimoniũ veritatis il-
29 lius fidele. ᵃIn nequissimo pane' mur-
murabit ciuitas, & testimoniũ nequitiæ
30 illius verũ est. ᵃDiligentes' in vino noli
pronocare': multos enim exterminauit
31 vinũ. Ignis probat ferrũ durũ ᵃ; sic vinũ
corda superborũ arguet in ebrietate po-
32 tatũ. Aequa vita hominibus, vinum in
sobrietate: si bibas illud moderate, etis
33 sobrius. Quæ vita est ᵃquæ' minuitur
34 vino? – Quid defraudat ᵃvitam? Mors'.
35 ¶Vinũ in iucunditate creatũ est, & nõ
36 ᵃin ebrietatẽ, ab initio. Exultatio ani-
mæ & cordis vinũ moderatè potatum.
37 Sanitas est animę & corpori sobri' po-
38 tus. Vinũ multũ potatũ, tritationẽ, &
39 irã, & ruinas multas facit. Amaritudo
40 animæ vinũ multũ potatũ. Ebrietatis
40 animositas, imprudẽtis offensio, minorãs
41 virtutẽ, & faciẽs vulnera. In conuiuio
vini nõ arguas proximũ: & nõ despicias
42 eũ in iucunditate illius: verba impro-
pẽrij nõ dicas illi: & nõ premas illũ in re-
petendo.

CAP. XXXII.

1 REctorẽ te posuerũt? noli extolli: esto
2 in illis quasi vnus ex ipsis. Curam
illorũ habe, & sic ᵃcõsidera', & omni cura
3 tua explicita recumbe: vt lætẽris ᵇpter
illos, & ᵇornamentũ gratiæ ᵃaccipias co-
ronã, – & ᵇdignationẽ' cõsequaris ᵃcor-
rogationis'. Loquere maior natu, decet
5 enim te. primũ verbũ ᵃdiligẽti' scien-
6 tiã, & nõ impedias musicã. ¶Vbi audi-
tus nõ est, no effundas sermonem, & im-
7 portunè noli extolli in sapiẽtia tua. Gẽ-
mula carbũculi in ornamẽto auri, & cõ-
8 paratio' musicorũ in cõuiuio vini. Sic-
ut in fabricatione auri ᵃ signũ est' sma-
ragdi: sic ᵃnumerus' musicorũ in iucũdo
9 & moderato vino. Audi tacẽs, & pro re-
10 uerẽtia accedet tibi bona gratia. Ado-
11 lescens loquere in tua causa vix. Si bis
interrogat' fueris, ᵃhabeat caput' respõ-
12 sum tuũ. In multis esto quasi inscius,
13 ᵃ & audi tacens simul & – quærens'. ¶In
medio magnatorũ ᵃnõ præsumas': & v-
14 bi sunt senes, nõ multũ loquaris. Ante
ᵃgrãdinẽ' præbit coruscatio: & ante ve-
recundiã præibit gratia, & pro reuerentia
15 accedet tibi bona gratia. Et hora surgẽ
di nõ ᵃte trices': præcurre autẽ – prior' in
domũ tuã, & illic ᵇauocare', & illic lude.
16 & age cõceptiones tuas, & nõ in deli-
17 ᵃis & verbo superbo. Et sup his omnib⁹
benedicito Dñm qui fecit te, & inebriãt

Prou.27,9. ᵃNequissimo in pane G.
ᵃDelectãtes Rab. ᵃIn vino ne virum te probes G.
ᵃin tinctura G.
ᵃei qui Rab.G.q.
ᵃvitam mors? Rabã. – G.
Pſ.103, 15.
Pro.3,14. ᵃconſide G.
ᵃornamẽtũ gratiæ G.
ᵃdignitate MS.
ᵃcongregationis MS.Rab. – G.
ᵃdiligentiã MS.Q.n.
Eccle.20,7.
σοφίας
μὴ σε κρύψῃς λόγον ἐν καιρῷ αὐτοῦ
ἀλήσεται Rab. ᵃ& fundi exaret G. Iob 22,8. ᵃloqui MS. R.Rab. ᵃne te exaltes G. ᵃcontinẽs G. ᵃtectrices MS. ᵃte tristes MS. ᵃte frices R. ᵃpſe ſibi mine G. – 1 MS. ᵃaduocare MS.R. Q.n.

te ab omnibus bonis suis. Qui timet 18
Dñm, excipiet doctrinã eius: & qui vigi-
lauerint ad illũ, inuenięt benedictionem.
Qui quærit legẽ, replebitur ab ea: & qui 19
insidiose agit, scandalizabitur ab ea. Qui 20
timẽt Dñm, inueniẽt iudiciũ iustũ, & iu-
stitias quasi lumẽ accendent. Peccator 21
homo vitabit correptionẽ, & secundum
voluntatẽ suã inueniet cõparationẽ. Vir 22
cõsilij nõ disperdet intelligentiã, alieuus
& superbus nõ pertimescet timorẽ. etiã 23
postquã fecit cũ eo sine cõsilio, & suis in-
sectationibus arguetur. Fili, sine cõsilio 24
nihil facias, & post factũ nõ pœnitebis.
In via ruinæ nõ eas, & nõ offendes in 25
lapides: nec credas te vix ᵃlaboriosæ, ne
ponas animæ tuæ scandalũ. Et à filiis 26
tuis caue, & à domesticis tuis attẽde. In 27
omni opere ᵃ– tuo' crede – ex fide' ani-
mæ tuæ, hoc est enim conseruatio man-
datorum. Qui credit Deo, attendit mã- 28
datis: & qui confidit in illo, non minora-
bitur.

CAP. XXXIII.

TImenti Dñm nõ occurrẽt mala, sed 1
in tentatione Deus illũ cõseruabit,
& liberabit à malis. Sapiẽs nõ odit mã- 2
data & iustitias, & non illidetur quasi in
procella nauis. Homo sensatus credit 3
legi Dei, & lex illi fidelis. Qui interro- 4
gationẽ manifestãt, parabit verbũ, & sic
deprecatus exaudietur, & cõseruabit di-
sciplinã, & tunc respõdebit. ¶Præcordia 5
fatui quasi rota carri: & quasi axis ver-
satilis cogitatus illius. Equus emissari', 6
sic & amicus subsannator, sub omni fu-
pra sedẽte hinnit. Quare dies diẽ super- 7
rat, & iterũ lux luce, & annus annum à
sole? ᵃA' Dñi scientia separati sunt, fa- 8
cto sole, & præceptũ eustodiẽte. Et im-
mutauit tẽpora, & dies festos ipsorum, &
in illis dies festos celebrauerunt ad horã.
Ex ipsis exaltauit & ᵃmagnificauit' De', 10
& ex ipsis posuit in numeru dierũ. Et oẽs
homines, de solo, ¶ & ex terra vnde crea-
tus est Adã. In multitudine disciplinæ 11
ᵃDñi' separauit eos, & immutauit vias
eorũ. Ex ipsis benedixit, & exaltauit & 12
ex ipsis sanctificauit, & ad se applicauit,
& ex ipsis maledixit & humiliauit, & cõ-
uertit illos à separatione ipsorũ. ¶Quasi 13
lutũ figuli in manu ipsius, plasmare illud
& disponere. Omnes viæ eius secundũ 14
dispositionẽ eius: sic homo in manu illi⁹
qui se fecit, & reddet illi secundùm iudi-
ciũ suũ. Contra malũ bonũ est, & cõtra 15
mortẽ vita: sic & cõtra virũ iustũ pecca-
tor. Et sic intuere in oẽa opera Altissimi.
¶Duo' – cõtra' duo, & vnũ cõtra vnum.
Et ego nouissimus euigilani, & quasi 16
qui colligit acinos post vindemiatores.
In benedictione Dei & ipse sperauit & 17
quasi qui vindemiat, repleui torcular.
¶Respicite quũ nõ mihi soli laborani, 18
sed omnibus exquirentibus disciplinam.
Audite me magnati, – & oẽs' populi', & 19
rectores Ecclesiæ auribꝰ percipite. Filio 20

& mulieri, fratri & amico nõ des pote- 21
statẽ super te in vita tua: & non dederis
alij possessionẽ tuã: ne forte pœniteat te,
& depreceris pro illis. Dũ adhuc super- 22
es & aspiras, nõ immutabit te omnis ca-
ro. Melius est enim vt filij tui te rogẽt, 23
quã te respicere manus filiorũ tuorũ.
In omnibꝰ operibꝰ tuis præcellẽs esto. 24
Ne dederis maculã in ᵃgloriã tuã'. In
die cõsummationis dierũ vitæ tuæ, & in
tẽpore exitus tui distribue hæreditatem
tua. Cibaria, & virga, & onus asino: pa- 25
nis, & disciplina & opus seruo. Operatur
in disciplina, & quærit requiescere: laxa 26
manus illi, & quærit libertatẽ. Iugũ &
lorũ curuãt collũ durũ, & – seruũ incli- 27
nãt operationes asiduæ'. Seruo male-
uolo tortura & cõpedes, mitte illũ in o- 28
perationẽ, ne vacet. multã enim mali-
tiã docuit otiositas. In opera constitue
eũ: sic enim cõdecet illum. Quòd si non 29
obaudierit, curua illũ cõpedibus, & non
amplifices sup omnẽ carnẽ: verùm fine 30
iudicio nihil facias graue. ¶Si est tibi 31
seruus ᵃ, sit tibi quasi anima tua: quasi
fratr̃ sic eũ tracta: quoniã in sanguine
animæ cõparasti illũ. Si læseris eũ iniu- 32
riã, in fugã cõuertetur: & si ᵃextollens' 33
discesserit: quem quæras, & in qua via
quæras illum, nescis.

CAP. XXXIIII.

VAna spes, & mendaciũ viro insensa- 1
to: & somnia extollũt imprudentes.
Quasi qui apprehẽdit vmbrã, & perse- 2
quitur ventũ: sic & qui attendit ad visa
mendacia. hoc secundũ hoc visio somi- 3
niorũ, ante faciẽ hominis similitudo – al-
terius' hominis. Ab immũdo quid mũ- 4
dabitur? & à mẽdace quid verũ dicetur?
Diuinatio erroris & auguria, mẽdacia, 5
& somnia malefacientiũ, vanitas est. Et
sicut parturientis, cor tuũ phantasias pa- 6
titur, nisi ab Altissimo fuerit emissa visi-
tatio, ne dederis in illis cor tuũ. multos 7
enim errare fecerũt somnia, & exciderũt
sperãtes in illis. Sine mendacio cõsum- 8
mabitur ᵃ verbũ – legis', & sapientia in
ore fidelis ᵇcõplanabitur'. – Qui nõ est 9
tentatus, quid scit? Vir in multis exper-
tus, cogitabit multa: & qui multa didicit,
enarrabit intellectũ. Qui nõ est exper- 10
tus, pauca recognoscit: qui autẽ in mul-
tis ᵃfactus' est, ᵃmultiplicat' malitiam.
– Qui tentatus nõ est, qualia scit? qui 11
implantatus est, ᵃabundabit nequitia'.
Multa vidi ᵃenarrãdo', & plurimas ver- 12
borũ cõsuetudines. Aliquoties vsq. ad 13
mortẽ periclitatus sum horũ causã, & li-
beratus sum gratia Dei. Spiritus timẽ- 14
tiũ Deũ ᵃquæritur', – & in respectu illius
ᵇbenedicetur'. Spes enim illorũ in sal- 15
uantẽ illos, & oculi Dei in diligentes se.
Qui timet Dñm, nihil trepidabit, & nõ 16
pauebit quoniã ipse est spes eius. Ti- 17
mentis Dominum beata est anima eius.
Ad quem respicit, & quis est fortitudo 18
eius? ¶Oculi Dñi super timẽtes eum, 19

ᵃ & mulieri, fratri & amico nõ des potestatẽ super te in vita tua Ecclus.33,20

ᵃgloria tua MS.G.

– G.

Sup.7,23. ᵃfidelis MS.R. ᵃbonus MS.Rab. ᵃsensatus MS.Verũm codicibus G. nihil horum additur. ᵃtollens MS.G. – 6 MS.G. ᵃlex G. – MS. Rab. ᵃcomplantabitur 3 MS.Rab. ᵃconsummatio G. – G. ᵃfatuus MS. ᵃmultiplicabit MS. Q.n. – 8 MS. Rab. Q.n. ᵃabundabit neq. MS. ᵃerrando 1 MS.G. ᵃquæretur MS. ᵃ vines G. ᵇbenedicentur MS.Rab. – G.

Pſal.32,18.

protector potentiæ, firmamentū virtutis, regimẽ ardoris, & vmbraculū meridiani, deprecatio offẽsionis, & adiutorium casus, exaltans animā, & illuminās oculos, dās sanitatẽ, & vitā & benedictionẽ. ¶Immolantis ex iniquo oblatio est inaculata, & non sunt beneplacitæ subfannationes iniustorū. Dñs solus iustificabit se in via veritatis & iustitiæ. ¶Dona iniquorū nō probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorū: nec in multitudine sacrificiorū eorū propitiabitur peccatis.

Qui offert sacrificiū ex substãtia pauperū, quasi qui victimat filiū in cõspectu patris sui. Panis egentiū, vita ᵃpauperū ẽst: qui defraudat illum, homo sanguinis est. Qui aufert in fudore panẽ, quasi qui occidit proximū suum. ¶Qui effundit sanguinẽ, & qui fraudẽ facit mercenario, fratres sunt. Vnus edificans, & vnus destruẽs: quid prodest illis, nisi labor? Vnus orans, & vnus maledicẽs: cuius vocẽ exaudiet Deus? Qui baptizatur à mortuo, & iterũ tangit ᵇeũ, quid proficit lauatio illius? sic homo qui ieiunat in peccatis suis: & iterum eadem faciẽs, quid profecit humiliando sẽ? orationem illius quis exaudiet? CAP. XXXV.

QVi cõseruat ᵃlegẽ, multiplicat orationẽ. ¶Sacrificiū ᵇsalutare ⌐ est' attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate: ⌐ & ppitiationẽ litare sacrificijs super iniustitijs ᶜ: & deprecatio ᵈ peccatis, recedere ab iniustitia. Retribuet gratiã qui offert similaginẽ: & qui facit misericordiã, offert sacrificiũ. Beneplacitũ est Dño recedere ab iniquitate: ⌐ & deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia. ¶Nõ apparebis ante cõspectum Dñi vacuus. Hæc enim omnia propter mãdatũ Dei sunt. Oblatio iusti impinguat altare, & odor fragrabilis est in cõspectu Altissimi. Sacrificiũ iusti acceptũ est, & ᵉmemoriã eius' nõ obliuiscetur Dñs. Bono animo glorifica Deo: & nõ minuas primitias manuũ tuarũ. ¶In omni dato hilarẽ fac vultũ tuũ, & in exultatione sanctificã decimas tuas.

¶Da altissimo secundũ datũ eius, & in bono oculo ᶠadinuentionẽ facito manuũ tuarũ: quoniã Dñs retribuẽs est, & septies tantũ reddet tibi. ¶Noli offerre munera prava, nõ enim suscipiet illa. Et noli ᵍinspicere' sacrificiũ iniustũ, quoniã Dñs iudex est. ¶& nõ est apud illum gloria personæ. ¶Nõ accipiet Dñs personã in pauperẽ, & deprecationẽ læsi exaudiet. Non despiciet preces ʰpupilli': nec viduã, si effundat loquelam gemitus.

Nonne lachrymæ viduæ ad maxillam dilecendũt, & exclamatio eius sup deducentẽ eas? ⌐ A maxilla enim ascendunt vsq. ad cælũ, & Dñs exauditor ⁱ deleditabitur in illis'. Qui adorat Deũ in oblectatione, iuscipietur, & deprecatio illius vsq. ad nubes propinquabit. Oratio humiliantis se, nubes penetrabit: & donec propinquet, nõ cõsolabitur: & nõ discedet, donec Altissimus aspiciat. Et Dñs nõ elongabit, sed iudicabit iustos, & faciet iudicium: & Fortissimus non habebit in illis patientiã, ᵏvt' cõtribulet dorsum ˡiplorũ': & Gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinẽ superborum: & sceptra iniquorũ cõtribulet, donec reddat hominibus secundũm actus suos: & ᵐsecundũm opera Adæ, & ⁿ secundũ præsumptionẽ ᵒillius', donec iudicet iudicium plebis suæ, & oblectabit iustos misericordia sua. Speciosa misericordia Dei: in tẽpore tribulationis quasi nubes pluuiæ in tempore siccitatis.

CAP. XXXVI.

MIserere nostri Deus omniũ, & respice nos, & ostende nobis lucem misericordiarũ tuarũ, & immitte timorẽ tuũ super Gentes quæ nõ exquisierũt te: vt cognoscant quia nõ est Deus nisi tu, vt enarrent magnalia tua. Alleua manum tuã super Gentes alienas, vt videant potentiã tuã. Sicut enim in cõspectu eorũ sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro magnificaberis in eis: vt cognoscãt te, sicut & nos cognouimus quoniã nõ est Deꝰ præter te Dne. Innoua signa, & immuta mirabilia. Glorifica manũ, & brachiũ dextrũ. Excita furorẽ, & effunde irã. Extolle aduersariũ, & affligẽ inimicũ. Festina ᵖtẽpus', & memento finis, vt enarrẽt mirabilia tua. In ira flammæ deuoretur qui saluatur: & qui pessimant plebẽ tua, inueniant perditionem.

Contere caput principũ, inimicorũ dicentiũ, Nõ est alius præter nos. Cõgrega oẽs tribus Iacob: & cognoscant quia nõ est Deus nisi tu, vt enarrẽt magnalia tua: & hæreditabis eos, sicut ab initio.

Miserere plebi tuæ, super quã inuocatũ est nomẽ tuũ: & Israel, ¶quẽ coæquasti primogenito tuo. Miserere ciuitati sanctificationis tuæ ʳderelictæ, ciuitati requiei tuæ. Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis, & gloria tua populũ tuũ. Da testimoniũ ˢquia' ab initio creaturæ tuæ fuit, & suscita ᵗprecationes' quas locuti sunt in nomine tuo prophetæ priores. Da mercedẽ sustinentibus te, vt prophetæ tui fideles inueniantur: ᵘ& exaudi orationes seruorũ tuorũ. ¶Secundũm' benedictionẽ Aaron ᵛda' populo tuo, & dirige nos in viã iustitiæ, & sciant omnes qui habitant terrã, quia tu es Deus conspector seculorũ. Omnẽ escã manducabit venter, & est cibus cibo melior. Fauces cõtinguent cibũ feræ, & cor ʷinsensatũ' verba mendacia. Cor prauũ dabit tristitiã, & homo peritus resistet illi. Omnẽ masculum excipiet mulier: & est filia melior filia. Species mulieris exhilarat faciem viri sui, & super omnem concupiscentiam hominis superducit desiderium. Si est lingua curationis, ⌐ est' & mitigationis

mitigationis & misericordiæ: non est vir illius secũdum filios hominũ. Qui post fidẽt mulierẽ ⌐ bonã: inchoat possessionẽ: adiutorium secundum illũ est, & colũna ˣvt' requies'. Vbi nõ est sepes, diripietur possessio: & vbi nõ est mulier, ingemiscit egens. ¶Cui' credit, qui nõ habet nidũ, & deglutẽtes vbicunq. obscurauerit, quasi succinctus latro exiens de ciuitate in ciuitatem. CAP. XXXVII.

OMnis amicus dicet, Et ego amicitiã copulaui, sed est amicus solo nomine amicus. Nonne tristitia mea vsq. ad mortẽ? Sodalis⌐ autẽ' & amicus ad inimicitia ʸcõuertẽtur'. O præsumptio nequissima, vnde creata es cooperire aridã malitia, & dolositate illius? Sodalis ami eo cõiucundatur in obleãtionibus, & in tẽpore tribulationis aduersãri erit. Sodalis amico cõdolet causa vẽtris, & cõtra hostẽ accipiet scutũ. Nõ obliuiscaris amici tui in animo tuo, & non immemor sis illius in ᶻoperib.' tuis. Noli consiliari cũ ᵃsocero tuo', & à zelatibus te abscõde cõsilium. Omnis cõsiliarius ᵇdit cõsiliũ, sed est consiliarius in semetipso. A cõsiliario serua animã tuã. prᵉ' scito quæ sit illius necessitas: ᶜ& ipse enim' animo suo cogitabit, ne forte mittat ᵈfudẽ in terrã', & dicat tibi, Bona est via tua, & stet ẽcõtrario videre qd tibi eueniat. Cũ viro ᶠirreligioso' tracta' de sanctitate, & cũ iniusto de iustitia', & cũ muliere de ᵍhis' quæ æmulatur: cũ timido de bello, cũ negotiatore de traiectiõe, cũ emptore de vẽditione, cũ viro liuido de gratia sagẽdis, cũ impio de pietatẽ, cũ inhonesto de honestate, cũ operario agrario de omni opere, cũ operario annuali de cõsummatione anni, cũ seruo pigro de multa operatiõe. nõ attẽdas his in omni cõsilio.

Sed cũ viro sancto assiduus esto, quẽcunq. cognoueris obseruãtẽ timorẽ Dei, cuius anima est secũdum animã tuam: ʰquicunq. turbauerit in tenebris, nõ cõdolebit tibi'. Et cor boni consilij statue tecum: nõ est enim tibi aliud pluris illo.

Anima viri sancti enuntiat aliquando vera, quam septẽ circũspectores sedẽtes in excelso ad speculandũ. Et in his omnibus deprecare Altissimũ, vt dirigat in veritate viã tuã. Ante omnia opera ver bo verax præcedat te, & ante oẽm actum cõsilium stabile. Verbum nequã immutabit cor. ⌐ ex quo' partes quatuor oriuntur, bonũ & malũ, vita & mors: & dominatrix illorũ est assidua lingua. ⁱVir peritus multos erudiuit, & animæ suæ sanauis est'. Qui sophisticè loquitur, odibilis est: ⌐ in' omni re defraudabitur. Nõ est enim illi data à Dño gratia: omni enim sapiẽtia defraudat' est. Est sapiẽs, animæ suæ sapiẽs: & fructus sensus illius laudabilis. Vir sapiẽs plebem suã erudit, & fructus sensus illius fideles sunt.

Vir sapiẽs implebitur benedictionibus, & vidẽtes illũ laudabũt. Vita viri in numero dierũ: dies aũt Israël innumerabiles sunt. ᵏSapiẽs in populo hæreditabit honorẽ, & nomẽ illius erit vsq; in æternũ. Fili, in vita tua tẽta animã tuã: & si fuerit nequã, nõ des illi potestatẽ: ¶non enim omnia omnibus expediunt, & non omni animæ omne genus placet. Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnẽ escã. in multis enim escis erit infirmitas, & ˡauiditas' approprinquabit vsq. ad cholerã. Propter ᵐcrapulã multi mortui sunt: qui aũt abstinẽs est, adiiciet vitam. CAP. XXXVIII.

HOnora medicũ propter necessitatem, etenim illum creauit Altissimus.

A Deo est enim omnis medela, & à rege accipiet donationẽ. Disciplina medici exaltabit caput illi', & in cõspectu magnatorũ collaudabitur. Altissimꝰ creauit de terra medicinã, & vir prudẽs nõ abhorrebit illã. ¶Nonne à ligno indulcata est aqua amara ⁿ? Ad agnitionẽ hominũ virtus illorũ', & dedit hominibus scientiã Altissimus, honorari in mirabilibus suis. In his curãs mitigabit dolorẽ, ᵒ& vngũtarius faciet ᵖpigmenta' suauitatis, & ᵠunctiones' cõficiet sanitatis', & nõ cõsummabuntur opera eius. Pax enim Dei super faciẽ terræ. ¶Fili, in tua infirmitate ne despicias te ipsum, sed ora Dñm, & ipse curabit te. Auerte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuũ. Da suauitatẽ & memoriã similaginis, & impingua oblationẽ, & da locũ medico. etenim illũ Dñs creauit: & non discedat à te, quia opera eius ʳ sunt necessaria. Est enim tẽpus quãdo in manꝰ illorũ incurras: ipsi verò Dñm deprecabuntur, vt dirigat requiẽ eorũ & sanitatẽ, propter conuersationẽ illorum.

Qui delinquit in cõspectu eius qui fecit eũ, incidet in manus medici. ¶Fili, in mortuũ produc lachrymas, & quasi dira sepultura ipsius. Propter delaturã ⌐ aũt' amarè fer luctũ illius vno die, & cõsolare propter tristitiã, & fac luctũ secundũ meritũ eius vno die, vel duobus propter detractionẽ. ¶A tristitia enim festinat mors, & cooperit virtutẽ, & tristitia cordis flectit ceruicẽ. In ˢabductionẽ' pmanet tristitia: & subsãtia inopis secũdum cor eius. Ne dederis in tristitia cor tuũ, sed repelle eã à te, & memento nouissimi. morũ, noli obliuisci. neq. enim est cõuersio, & huic nihil proderis, & teipsum pessimabis. Memor esto iudicij mei: sic enim erit & tuũ, mihi heri, & tibi hodie. ¶In requie mortui requiescere fac memoriã eius, & cõsolare ᵗillum' in exitu spiritus sui. ᵘSapientiã scribe' in tẽpore vacuitatis: & qui minoratur actu, sapiẽtiã percipiet: ᵛquia sapientia replebitur. Qui' tenet aratrum, & qui gloriatur in

iaculo, stimulo boues agitat, & cōuersatur in operibus corū, & enarratio eius in filijs taurorū. Cur suū dabit ad versandos sulcos, & vigilia ei' in sagina vaccarū. Sic omnis faber & architectus, qui nocte tahquā die trīsigit, qui sculpit signaculo' sculptilia', & assiduitas ei' variat picturā: cor suū dabit in similitudinē picturæ, & vigilia sua perficiet opus. Sic faber ferrarius sedēs iuxta incudē, & cōsideras op' ferri: vapor ignis vrec carnes eius, & in calore fornacis concertatur: Vox malleī innouat aurē eius, & contra similitudinē vasis oculus eius: Cor suū dabit in cōsummationē operū, & vigilia sua ornabit' imperfectione'. Sic figulus sedēs ad opus suū, cōuertēs pedibus suis rotā, qui in solicitudine positus est semper propter opus summ, & innumera est omnis operatio eius: In brachio suo formabit lutum, & ante pedes suos curvabit virtutē suā: Cor suū dabit vt consummet linitionem, & vigilia sua mundabit fornacē. Oēs hi in manibus suis speraverunt, & vnusquisque in arte sua sapiēs est. Sine his omnibus nō ædificatur ciuitas. Et nō inhabitabūt, nec inambulabunt, & in ecclesiā nō trāsilient. Sup sellā iudicis nō sedebunt, & testamētum iudicij nō intelligent, neque palā facient disciplinā & iudicium, & in parabolis nō inuenient: sed creaturā equi cōfirmabūt, & deprecatio illorum in operatione artis accommodantes animam suam, & cōquirentes' in lege Altissimi.

CAP. XXXIX.

SApientiā omniū antiquorū exquiret sapiens', & in prophetis vacabit.

Narrationē virorū nominatorum conseruabit, & in versutias parabolarum simul introibit. Occulta prouerbiorū exquiret, & in absconditis parabolarū cōuersabitur. In medio magnatorū ministrabit, & in cōspectu prīncipis apparebit. In terrā alienigenarū gētium pertrāsiet, bona enim & mala in hominibus' tētabit'.

Cor suū tradet ad vigilandum diluculo ad Dūm qui fecit illū, & in cōspectu Altissimi deprecabitur. Aperiet os suum in oratione, & pro delictis suis deprecabitur. Si enim Dñs magnus voluerit, spiritu intelligētiæ replebit illū: & ipse tanquā imbres mittet eloquia sapiētiæ suæ, & in oratione confitebitur Dño. Et ipse diriget cōsiliū eius & disciplinā, & in absconditis suis cōsiliabitur. Ipse palā faciet disciplinam doctrinæ suæ, & in lege testamenti Dñi gloriabitur. Collaudabunt multi sapientiā eius, & vsq. in sēculum nō delebitur. Nō recedet memoria eius, & nomē ei' requiretur à generatione in generationē. Sapientia eius enarrabitur gētes, & laudē eius enuntiabit ecclesia. Si permāseris, nomē derelinquet plus quā mille: & si requieuerit, proderit illi. Adhuc cōsiliabor, vt enarrē: vt fu-

rore enim repletus sum. — In voce dicit', Obaudite me diuini fructus, & quasi rosa plātata super riuos aquarū fructificate. Quasi Libanus odorē suauitatis habete. Florete flores, quasi liliū, & date odorē, & frōdete in gratiā, & collaudate cāticum, & benedicite Dūm in operibus suis. Date nomini eius magnificentiā, & confitemini illi in voce labiorū vestrorū, & in cāticis labiorū, & citharis, & sic dicetis in cōfessione, Opera Dñi vniuersa bona valde. In verbo ei' stetit aqua, sicut cōgeries: & in sermone oris illius, sicut exceptoria aquarū: quoniā in præcepto ipsius placor' sit, & non est minoratio in salute ipsi'. Opera omnis carnis corā illo, & nō est quicquā absconditum ab oculis eius. A seculo vsq. in seculū respicit, & nihil est mirabile in cōspectu eius. Non est dicere, Quid est hoc, aut quid est istud? omnia enim in tēpore suo quærentur. Benedictio illius quasi fluuius inundabit': & quo modo catacly smus aridā inebriauit. Sic ira ipsius gētes quæ nō exquisierunt eū, hæreditabit: quo modo cōuertit aquas in siccitatē, & siccata est terra. Et viæ illius rectæ illorū directæ sunt: sic peccatoribus offēsiones in ira eius. Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona & mala. Initiū necessariæ rei vitæ hoīs aqua, ignis, & ferrum, — sal, lac, & panis similigineus, & mel, & botr' vuæ, & oleū, & vestimētū. Hæc omnia sanctis in bona, sic & impijs & peccatoribus in mala cōuertentur. Sunt spiritus qui ad vindictā creati sunt, & in furore suo cōfirmauerunt tormēta sua: in tēpore cōsummationis effundēt virtutē: & furorē eius qui fecit illos, cōfundēt'. Ignis, grando, fames, & mors, omnia hæc ad vindictā creata sunt. bestiarū dentes, & scorpij, & serpētes, & rōphæa vindicans in exterminiū impios. In mādatis eius epulabuntur, & super terrā in necessitate præparabuntur, & in tēporibus suis non præterient verbum. Propterea ab initio cōfirmatus sum, & cōsiliatus sum & cogitaui, & scripta dimisi. Omnia opera Dñi bona, & omne opus hora sua subministrauit'. Nō est dicere, Hoc illo nequius est: omnia enim in tempore suo comprobabuntur. Et nunc in omni corde & ore collaudate, & benedicite nomen Dñi.

CAP. XL.

OCcupatio magna creata est omnib. hominibus, & iugū graue super filios Adā, à die exitus de vētre matris eorū, vsq. in diē sepulturæ, in matrē omniū. Cogitationes eorū, & timores cordis, adinuētio expectationis, & dies finitionis: residētes super sedē gloriosam, vsq. ad humiliatū in terra & cinere: ab eo qui vtitur hyacintho, & portat coronā, vsq. ad eum qui operitur lino crudo. Furor, zelus, tumult', fluctuatio, & timor

mortis,

Et o. dixit MS. — 1 MS. G. Q. n.

mortis o. Sup. 39, 34. Gene. 7, 10. Inf. 41, 13. — 3 MS. G. Eccl. 1, 7. de aquis G. siccabitur 4 MS. personabit MS. manabūt 5 MS. Rab. Q. n. nonabunt MS. — G. 1 Tim. 3, 6. super vsq. inueniet G. inuenietur MS. Rab. & G. confirmatur MS. Rab. confirmatæ G. hæc Rab. vtraque G. q. tibia 4 MS. Rab. G. constituet pedē MS. Rab. constituit pedem 2 MS. statuent pedem G. sicut statuit. videtur. — 1 MS. G. impudens Rab. G. inconcutitur o. qui per dicit patriarchas G.

Gen. 1, 31. Marc. 7, 37. Gen. 2, 3. placatio MS. Rab. & iudoxia. Gen. 7, 27. inundauit Rab. G. Exo. 14, 21 — 7 MS. Rab. Q. n. ipsis G. — G. Sap. 29. 28. — o. placabūt 1 MS. G. Inf. 40, 9. Exo. 9, 25. 4 Reg. 6, 25. Ierē. 24, 10. vastabuntur G. necessitate 4 MS. G. q. non G. non sic χρείαις sed sic χρῆσαι legunt. ἀφ' ἡμέρας ἀφ' ἡμέρας 2 MS. G. scripturā G. Gen. 1, 31. & subministrabit 4 MS. Rab. R. G. præsidēte MS. R. ad residentē G.

que super uenient tibi MS. R. Rab. quisuper ueniēt tibi MS. quid superueniet 3 MS. quid reuniū G. maledictionem G. Sup. 40, 11. Sup. 20, 32. oculus 3 MS. Rab. reuereminī 2 MS. G. reuerentiam MS. reverecundiam G. — o. vāi MS. G. — G. Mar. 5, 28. Caue MS q. R. Leu. 19, 15 Deu. 1, 17. 16, 19. Pro. 24, 23. Iacob. 2, 2. correptione 10 MS. Q. n. σοφιας ἐς

mortis, iracundia persenerās, & cōtentio, & in tempore refectionis in cubili somn' nocturnus immutat sciemti eius. Modicū & tanquā nihil in regnie, & ao eo in somnis, quasi in die respectus'. Coturba' est in visu cordis sui, tanquā qui euaserit in die belli. In tempore salutis suæ exurrexit, & admirās ad nullū timorē. cū omni carne, ab homine vsq. ad pecus, & sup peccatores septuplum. And hæc mors, sanguis, contentio, & rōphæa, oppressiones, fames, & cōtritio, & flagella: super iniquos creata sunt hæc oia, & propter illos factus est cataclysmus. Omnia enim quæ de terra sunt, in terrā cōuertentur, & quæ aquæ in mare conuertentur.

Omne munus, & iniquitas delebitur, & fides in seculū stabit. Substātiæ iniustorū sicut fluuius siccabūtur, & sicut tonitruū magnū in pluuia personabūt'. In aperiēdo manū suas, ita tabitur: sic prævaricatores in cōsummatiōe tabescēt. Nepotes impiorū nō multiplicabūt ramos, & radices immūdæ super cacumē petræ sonāt'. Sup oēm aquā viriditas, & ad orā fluminis ante omne fœnū euelletur.

Gratia sicut paradisus in benedictionibus, & misericordia in seculo permanet. Vita sibi sufficiētis operarij cōdulcabitur, & in ea inuenies thesaurū. Filij, & ædificatio ciuitatis cōfirmabit' nomē, & super hanc mulier irreprehensibilis computabitur. Vinū & musica lætificat cor, & super vtraq. dilectio sapiētiæ. Tibiæ & psalteriū iucundē faciūt melodiā, & super vtraq. lingua suauis. Gratiā & speciē desiderabit oculus tuus, & super hoc virides fationes. Amicus & sodalis in tēpore cōueniētes, & super vtrosq. mulier cū viro.

Fratres in adiutorū in tēpore tribulationis, & sup eos misericordia liberabit.

Aurū & argentū est cōfitutio pedis: & super vtrunq. cōsiliū: beneplacitū'. Facultates & virtutes exaltāt cor, & super hæc timor Dñi. Non est in timore Dñi deficiens, & nō est in eo inquirere adiutorū. Timor Dñi sicut paradisus benedictionis, & super oēm gloriā operuerūt illum. Fili, in tēpore vitæ tuæ ne indigeas', melius est enim mori, quā indigere'. Vir respiciēs in mensam alienā, non est vita eius in cogitatione victus. alit enim animā suā cibis alienis. Vir autem disciplinatus, & erudit' custodiet se. In ore imprudentis' condulcabitur' inopia, & in ventre eius ignis ardebit.

CAP. XLI.

OMors quām amara est memoria tua homini pacem habēti in substātiis suis: viro quieto, & cuius viæ directæ sunt in omnib', & adhuc valēti accipere cibū! O mors bonū est iudiciū tuū homini indigēti, & qui minoratur viribus, defecto ætate, & cui de omnibus cura est, & incredibili qui perdit sapiētiā'. Noli metuere iudicium mortis. Memēto quæ ante te fuerunt, & quæ superuētura sunt tibi: hoc iudiciū à Dño omni carni: & quid superueniet tibi in beneplacito Altissimi? illuc decē, siue centum, siue mille anni. Nō est enim in inferno acculatio vitæ. Filij abominationū sunt illi peccatorū, & qui conuersantur secus domos impiorū. Filiorū peccatorū periet hæreditas, & cū semine illorū assiduitas opprobrij. De patre impio queruntur filij, quoniā propter illum sunt in opprobrio. Væ vobis viri impij, qui derelinquistis legē Dñi altissimi. Et si nati fueritis, in maledictione' nascemini: si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra.

Oia quæ de terra sunt, in terrā cōuertētur: sic impij à maledicto in pditionē.

Luct' hominū in corpore ipsorū, nomē aūt impiorum delebitur. Cura habe de bono nomine: hoc enim magis pmanebit tibi, q̄ mille thesauri pretiosi & magni Bonæ vitæ numer' dierū: bonū aūt nomen permanebit in æuū. Disciplina in pace cōseruate filij. Sapiētia eā absōdita, & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisq.? Melior est homo qui absōdit stultitiā suā, quā homo qui absōdit sapientiā suā. Verumtamen reuertimini in his quæ procedunt de ore meo.

Non est enim bonū oēm irreuerentiā' obseruare: & nō omnia omnib. bene placet ex ea in fide. Erubescite à patre & à matre de fornicatione: & à præsidēte & à potēte de mēdacio: à principe & à iudice de delicto: à synagoga & plebe de iniquitate: à socio & amico de iniustitia: & de loco in quo habitas: de furto, de veritate Dei, & testamēto: de discubitu in panib', & ab obsuscatione dati & accepti: à salutātib de silētio: à respectu mulieris fornicariæ: & ab auerſione vultus cognati. — Ne auertas faciē à proximo tuo', & ab auferēdo partē, & nō retituendo. Ne respicias mulierē alieni viri, & ne scruteris ancillā ei', neq. fleteris ad lectū eius.

Ab amicis de sermonib. improperij: & cū dederis, ne improperes. CAP. XLII.

NOn duplices sermonē audiēs', de renelatione sermonis absōditi, & ceris vere sine cōfusione, & inuenies gratiā in cōspectu omniū hominū: ne pro his omnibus cōfundaris. And ne accipias personā, vt delinquas. De lege Altissimi, & testamēto, & de iudicio iustificare impiū, de verbo iustorū & viatorū, & de datione hæreditatis amicorū, de æqualitate statēræ & ponderum, de acquisitione multorū & paucorū, de corruptione emptionis & negotiatorū, & de multa disciplina filiorū, & seruo pessimo fustes sanguinare. Sup mulierē nequā bonum est signū'. Vbi manus multæ sunt, claude, & quodcūq. trades, numera & appēde: & datū verō, & acceptū omne describe. De disciplina insensati & fatui, & de senioribus qui iudicantur ab adolescentibus: &

eris eruditus in omnibus, & pbabilis in cõspectu omniũ virorũ. Filia patris abscondita est vigilia, & solicitudo eius aufert somnũ, ne forte in adolescẽtia sua adultera efficiatur, & cũ viro cõmorata odibilis fiat: nequãdo polluatur in virginitate sua, & in paternis suis granida inueniatur: ne forte cũ viro commorata trãsgrediatur, aut certè sterilis efficiatur. Super filiã luxuriosam cõfirma custodiã: nequãdo faciat te in opprobriũ venire inimicis, à detractione in ciuitate, & obiectione plebis, & confundat te in multitudine populi. Omni homini noli intẽdere in specie: & in medio mulierũ noli cõmorari. de vestimẽtis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. Melior est enim iniquitas viri, quã mulier benefaciẽs, & mulier cõfundẽs in opprobriũ. Memor ero igitur operum Dñi, & quæ vidi annũtiabo in sermonibus Dñi opera eius. Sol illuminãs per omnia respexit, & gloria Dñi plenũ est opus eius. Nõne Dñs fecit sanctos enarrare oĩa mirabilia sua, quæ cõfirmauit Dñs omnipotẽs stabiliri in gloria sua? Abyssũ, & cor hominũ inuestigauit: & in astutia eorũ excogitauit. Cognouit enim Dñs omnẽ scientiã, & inspexit in signum xui, annuntiãs quę preterierũt & quę superuentura sunt, reuelãs vestigia occultorũ. Nõ præterit illũ omnis cogitatus, & nõ absconditur ei ab eo vllus sermo. Magnalia sapientiæ suæ decorauit: qui est ante seculũ & vsq. in seculũ, neq. adiẽtum est, neq. minuitur, & nõ eget alicuius cõsilio. Quã desiderabilia omnia opera eius, & tanquã scintilla' quæ est cõsiderare? Omnia hæc viuũt, & manẽt in seculũ, & in omni necessitate omnia obaudiũt ei. Omnia duplicia, vnũ cõtra vnũ, & nõ fecit quicquã deesse. Vniuscuiusq. cõfirmauit bona. Et quis satiabitur videns gloriã eius? CAP. XLIIII.

Altitudinis firmamẽtũ pulchritudo eius est, species cæli in visione gloriæ. Sol in aspectu annuntians in exitu, vas admirabile op' excelsi. In meridiano exurit terrã, & in cõspectu ardoris eius quis poterit sustinere? Fornacẽ cuĩodies in operib. ardoris. tripliciter fol exurẽs mõtes, radios igneos exuffl as & refulgẽs, radiis suis obcæcat oculos. Magnus Dñs qui fecit illũ, & in sermonib. eius festinauit iter. Et luna in omnib. in tẽpore suo, ostẽdio tẽporis, & signũ xui. A luna signũ diei festi. luminare quod minuitur in cõsummatione. Mẽsis secundũ nomẽ eius est crescẽs mirabiliter in cõsummatiõe. Vas castrorũ in excelsis, in firmamẽto cæli resplẽdẽs gloriosè. Species cæli gloria stellarũ, ornãtũ illuminãs in excelsis Dñs'. In verbis sanctis stabit ad iudiciũ, & nõ deficiẽt in vigiliis suis.

Vide arcum, & benedic eum qui fecit illũ: valde speciosus est in splẽdore suo. Gyrauit cælũ in circuitu gloriæ suę, manus excelsi aperuerũt illũ. Imperio suo accelerauit niue, & accelerat coruscationes emittere iudicij sui. Propterea aperti sunt thesauri, & euolauerũt nebulæ sicut aues. In magnitudine sua posuit nubes, & cõfracti sunt lapides grãdinis. In cõspectu eius cõmouebũtur mõtes, & in voluntate eius aspirauit Notus. Vox tonitrui eius verberauit terrã, tẽpestas aquilonis, & cõgregatio spirit': & sicut auis deponẽs ad sedẽdũ, aspergit niue, & sicut locusta demergẽs descẽsus eius. Pulchritudinẽ cælorũ eius admirabitur oculꝰ, & super imbrẽ eius expauescit cor. Gelu sicut sale effundet' super terrã: & cũ gelauerit flet tãquã cacumina' trium. Frigidus vẽtus aquilo flauit, & congelauit crystallus ab aqua, super omnẽ cõgregationẽ aquarũ requiescet, & sicut loricam induet se aquis. Et deuorabit mõtes, & exuret desertũ, & extinguet viride sicut igne'. Medicina omniũ in festinatione nebulæ: & ros obuĩãs ab ardore' ve

niẽti humilẽ efficiet eum'. In sermone eius siluit vẽtus, & cogitatiõe sua placauit abyssum, & plãtauit illũ Dñs IESVS. Qui nauigãt mare, enarrãt pericula' eius: & audiẽtes auribus nostris admirabimur'. Illic præclara opera, & mirabilia: varia bestiarũ genera, & omniũ pecorũ, & creatura beluarũ. Propter ipsũ cõfirmatus est itineris finis, & in sermone eius cõposita sunt omnia. Multa dicemus, & deficiemus in verbis; consummatio autẽ sermonũ, ipse est in omnib'.

Gloriates ad quid valebim' ipse enim omnipotẽs fuꝰ omnia opera sua. Terribilis Dñs, & magnus vehemẽter, & mirabilis potentia ipsius. Glorificantes Dñm quantũcunq. potueritis, superabit adhuc, & admirabilis magnificẽtia eius'. Benedicentes Dñm, exaltate illum quantum potestis, maior enim est omni laude. Exaltantes eum replemini virtute. Ne laboretis: non enim cõprehẽdetis'. Quis videbit' eum, & enarrabit? & quis magnificabit eũ sicut est ab initio? Multa abscondita sunt maiora his: pauca enim vidimus operum eius. Omnia autem Dñs fecit, & piẽ agẽtibus dedit sapientiã. CAP. XLIIII.

Laudemus viros gloriosos, & parẽtes nostros in generatione suaꝰ. Multã gloriam fecit Dñs magnificẽtia sua à seculo. Dominãtes in potestatibus' suis, homines magni virtute, & prudentia sua prædit', nuntiãtes in pphetis' dignitatẽ' pphetarũ, & imperãtes in præsenti populo, & virtute prudẽtia populis' sanctissima verba. In peritia' sua requirẽtes modos musicos, & narrãtes carmina scripturarũ'. Hoĩes diuites in virtute pulchritudinis studiũ habẽtes: pacificãtes in domib. suis. Oĩs isti in generationibus gentis suæ gloriam adepti sunt, & in diebus suis habẽtur in laudibus. Qui de illis nati sunt, reliquerunt nomẽ narrãdi laudes eorũ: & sunt quorũ non est memoria: perierunt quasi qui nõ fuerint, & nati sunt, quasi non nati, & filij ipsorum cũ ipsis. Sed illi viri misericordiæ sunt, quorũ pietates nõ defuerunt': cum semine eorũ permanẽt bona, hæreditas sanctaꝰ nepotes eorũ, & in testamentis stetit semẽ eorũ': & filij eorum propter illos vsq. in æternum manẽt: semen eorũ & gloria eorũ non derelinquetur. Corpora ipsorũ in pace sepulta sunt, & nomẽ eorũ viuit in generationem & generationẽ. Sapientia ipsorũ narrent' populi, & laudem eorum nuntiet' ecclesia.

Henoch placuit Deo, & translatus est in paradisum, vt det gẽtibus pœnitentiã. Noe inuẽtus est perfectus iustus, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio. Ideo dimissum est reliquum terræ', cùm factũ est diluuiũ. Testamenta sæculi posita sunt apud illũ, ne deleri possit diluuio omnis caro. Abraham magnus pater multitudinis gentiũ, & non est inuentus similis illi in gloria, qui cõseruauit legem Excelsi, & fuit in testamento cum illo. In carne eius stare fecit testamentũ, & in tentatione inuentus est fidelis. Ideo iuramẽto dedit illi gloriam' in gente sua, crescere illum quasi terræ cumulũ, & vt stellas exaltare semẽ eius, & hereditare illos à mari vsq. ad mare, & à flumine vsq. ad terminos terræ.

Et in Isaac eodem modo fecit propter Abrahã patrẽ eius. Benedictionẽ omniũ gentiũ dedit illi Dñs', & testamentum confirmauit super caput Iacob. Agnouit eum in benedictionibus suis, & dedit illi hereditatẽ, & diuisit illi partem in tribubus duodecim. Et conseruauit illi homines misericordiæ, inuenientes gratiam in oculis omnis carnis.

CAP. XLV.

Dilectus Deo & hominibus Moyses, cuius memoria in benedictione est. Similẽ illũ fecit in gloria sanctorum, & magnificauit eum in timore inimicorum, & in verbis suis monstra placauit. Glorificauit illũ in conspectu regũ, & iussit illi coram populo suo, & ostẽdit illi gloriã suam. In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illũ, & elegit eum ex omni carne. Audiuit enim eum, & vocem ipsius, & induxit illum in nubem. Et dedit illi coram præcepta', & legẽ vitæ & disciplinæ docere Iacob testamentũ suũ, & iudicia sua Israel. Excelsum fecit Aaron fratrẽ eius, & similẽ sibi de tribu Leui. Statuit ei testamentũ æternũ, & dedit illi sacerdotiũ gentis: & benedicauit illũ in gloria, & circumcinxit eum zona gloriæ', & induit eum stolam gloriæ, & coronauit eũ in vasis virtutis'. Circumpedes & femoralia, & humerale posuit ei', & cinxit illũ tintinnabulis aureis plurimis in gyro, dare sonitũ in incessu suo, auditum facere sonitum in templo in memoriã filiis gẽtis suæ. Stola sancta', auro, & hyacintho, & purpura, opus textile, viri sapientis, iudicio & veritate prædit: Torto cocco opus artificis, gemmis pretiosis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarij sculptis in memoriã secundũ numerũ tribuũ Israel. Coronã auream super mitram eius expressam signo sanctitatis: & gloria' honoris, & opus virtutis, desideria oculorum ornata. Sic pulchra ante ipsum nõ fuerũt talia vsq. ad originẽ. Nõ est indutus illa alienigena aliquis, sed tantum filij ipsius soli, & nepotes eius per omne tẽpus. Sacrificia ipsius consumpta' sunt igne quotidiè'. Cõpleuit Moyses manus eius, & vnxit illum oleo sancto. Factũ est illi in testamentũ æternũ, & semini eius sicut dies cæli, fungi sacerdotio, & habere laudẽ & glorificare populũ suũ & habere benedictionẽ in nomine suo. Ipsum elegit ab omni viuẽte, offerre sacrificiũ Deo, incensum, & bonũ odorẽ, in memoriã placare pro populo suo: & dedit illis in præceptis suis potestatẽ, in testamẽtis iudiciorum, docere Iacob testimonia, & in lege sua lucem dare Israel. Quia contra illum fecierũt alieni, & propter inuidiã cireũdederũt illũ homines in deserto, qui erãt cũ Dathã & Abiron, & cõgregatio Core in iracũdia. Vidit Dñs Deus, & nõ placuit illi, & cõsumpti sunt in impetu iracundiæ. Fecit illis mõstra, & cõsumpsit illos in flamma ignis. Et addidit Aaron gloriã, & dedit illi hæreditatẽ, & primitias frugũ terræ diuisit illi. Panẽs ipsis in primis parauit in satietate: nam & sacrificia Dñi edent, quæ dedit illi, & semini eius. Cæterũ in terra gentes nõ hæreditabit, & pars nõ est illi in gente: ipse est enim pars eius, & hæreditas. Phinees filius Eleazari tertius in gloria est, imitando eum in timore Dñi: & stare in reuerẽtia gẽtis: in bonitate & alacritate animæ suæ placuit Deo Israel. Ideo statuit illi testamentum pacis, principem sanctorũ & gentis suę, vt sibi & semini eius sacerdotij dignitas in æternum. Et testamentũ Dauid regi filio tribu Iuda, hereditas ipsi & semini eius, vt dare sapientiã in cor nostrũ iudicare gentẽ suã in iustitia: ne aboleãtur bona ipsorũ, & gloria ipsorũ in gentẽ eorum æternam fecit. CAP. XLVI.

Fortis in bello Iesus Naue successor Moysi in prophetis', qui fuit magnus secundũ nomẽ suũ, maximus in salutẽ electorũ Dei, expugnare insurgentes hostes, vt cõsequeretur hereditatẽ Israel.

Quã gloriã adeptus est in tollẽdo manus suas, & iactãdo contra ciuitates rom-

pietas nõ defuit: MS. tas nõ defuit. MS. pietates non defecerunt MS. institutiones sunt oblationi tradite G. perseuerat MS. G. MS. G q Q. n. & nepotũ illorũ semẽ in testitetit. MS. G. Q. n. narrant MS. nuntiat MS. Futa sunt G. Gen. 5, 22. Heb. 11, 5. Ge. 6, 9. 7, 1. Heb. 11, 7. ΝΗΦΑΙΟΝ ΚΑΤΑΛΕΙΜΜΑ ΤΗ ΓΗ, Gen. 9, 13. Gen. 12, 2. 15, 5. 17, 5. Ge. 17, 10. Gen. 22, 1. Gal. 3, 6. Heb. 11, 17. Gen. 22, 18 siemen 16 MS. Rab. Q. n. G. MS. Rab. suum MS q. R. Et eduxit eos vir misericordiæ, inuenientem G. Exo. 11, 3. Exo. 7, 9. 10 Nu. 12, 3. 7. Heb. 3, 5. 6 MS. Rab. G. 3 MS. Q. n. Ex. 19. & 20. Exod. 28. & 29. coră præcepta 3 MS. G. Ex. 4, 14. Ex. 28, 1 iustitiæ MS. Pro Textu G. facinnt. ἐπαισχύνθητε exprobrabit 3 MS. Rab. G q. Q. n. MS. Rab. G. adispergit MS. G. effundit MS. G. ſtauerit o. cacumina 3 MS. Rab. Q. n. signe MS. Rab. ΠΥΡ. ardori MS. Rab. Rab ardor exhilarabit G. periculũ MS. Rab. G. admiramur MS. Rab. G. Pſal. 46, 3. 95, 4. Rab. 1 MS. G. Q. n. peruenietis MS. habebitis 2 MS. Rab. Pſal. 105, 2 vidit MS. G. generatione G. potẽtibus MS. regnũ G. 3 MS. 2 MS. Rab. G. in dignitate 3 MS. Q. n. ecclesiæ G. populi MS. G. prudentia MS. peritia MS. R. Rab. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ in scriptura 3 MS. G q. ἰσχύσας Circumpedes MS. impoſuit ei MS. G. Stolam sanctam MS. Rab. MS. R. G. gloriam MS. ad orientem MS. seculum G. consummata MS. R. bis G. Leu. 8, 12. 6 MS. G. illi 3 MS. R. Rab. G. Num. 16, 1. 26, 9. ipsius MS R. Rab. G. gens MS. gentis G. Num. 25, 7. 1. Mac. 2, 54. in Rab. G. placauit pro G. prophetis G. G. salute MS. G.

Universidad de Sevilla Biblioteca

ꝓcreuſſit MS.q.Rab. Ieſ.10,24. ꝑAn MS.

ꝓpotentis 1 MS.G. Num.14,6 ꝓconfringere.Rab. ꝓompeſcere G. ꝓperſtringere MS. Nu.14,14. Ioſ.14,11.

ꝓ& G. ꝓſit G q.

ꝓpermanente MS. R.Rab.

ꝓDominus 4 MS.G. ꝓpotentem Rab.G. ꝓimmolati MS. ꝓlaſſeatis G. 1.Reg.7,19 1.Re.12,3. 1.Re.28,17 ꝓhoc 3 MS Rab.G. ꝓhunc 1 MS.G q. 2. Re.11,1. – MS.G. *ſalutaris Raban. ꝓà ſalutari G. 1.Re.17,34 2.Re.17,49 ꝓnam MS. G. ꝓpotétem MS. ꝓaliſſimũ G. 1.Reg.18,7 – 1 MS. Rab.G.

phæasr Quis ante illũ ſic reſtitit? Nam hoſtes ipſe Dñs ꝓperduxit': ‖ ꝓAut' nõ in 4
iracundia eius impeditus eſt Sol, & vna 5
dies facta eſt quaſi duo? Inuocauit Al- 6
tiſſimũ potentẽ in oppugnãdo inimicos
vndique, & audiuit illũ magn' & ſanctus
Deus in nasis grãdinis virtutis valde for-
tis. Impetũ fecit cõtra gentẽ hoſtilẽ, & 7
in deſcenſu perdidit contrarios, vt co- 8
gnoſcãt gentes potentiã eius, quia contra
Deũ pugnare no eſt facile. Et ſecut' eſt 9
a tergo ꝓpotẽtes', ‖ & in dieb. Moyſi mi-
ſericordiam fecit ipſe & Caleb filius Ie-
phone, ſtare cõtra hoſtẽ, & prohibere gẽ-
tem à peccatis, & ꝓperſtringere murmur
malitiæ. ‖ Et ipſi duo cõſtituti, à peri- 10
culo liberati ſunt à numero ſexcentorum
milliũ peditũ, inducere illos in hæreditatem, in terrã quæ manat lac & mel. ‖ Et 11
dedit Dñs ipſi Caleb fortitudinẽ, & vſq.
in ſenectute permãſit illi virtus, vt aſce-
deret in excelſum terræ locũ, & ſemen
ipſius obtinuit hæreditatem: vt viderẽt 12
omnes filij Iſrael quia bonũ eſt obſequi
ſancto Deo. Et iudices ſinguli ſuo no- 13
mine, quorũ nõ eſt corruptũ cor, qui nõ
auerſi ſunt à Dño, ꝓvt ſit' memoria il- 14
lorũ in benedictione, & oſſa eorũ pul- 15
lulẽt de loco ſuo, & nomen eorũ perma-
neat in æternũ, ꝓpermanẽs' ad filios illo-
rũ ſanctorũ virorũ gloria. Dilect' à Dño 16
Deo ſuo Samuel prophetа Dñi, renouauit
imperiũ, & vnxit principes in gente ſua.
In lege Dñi congregationẽ iudicauit, & 17
vidit ꝓDeũ' Iacob, & in fide ſua probatus
eſt propheta. Et cognitus eſt in verbis 18
ſuis fidelis, quia vidit Deũ lucis, & in- 19
uocauit Dñm ꝓomnipotentem', in oppug-
nãdo hoſtes circũãntes vndiq; in ob-
latione viri ꝓinuiolati'. ‖ Et intonuit de 20
cælo Dñs, & in ſonitu magno auditã fecit
vocẽ ſuã, & cõtriuit principes Tyrioꝝ, 21
& oẽs duces Philiſthiim: ‖ Et ante tẽpus 22
finis vitæ ſuæ & ſæculi, teſtimoniũ ꝓre-
buit in cõſpectu Dñi, & Chriſti, pecunias
& vſq. ad calciamẽta ab omni carne non
accepit, & nõ accuſauit illũ homo. ‖ Et 23
poſt hoc dormiuit, & notum fecit regi, &
oſtẽdit illi finẽ vitæ ſuæ, & exaltauit vo-
cẽ eius de terra in prophetia delere im-
pietatẽ gentis. CAP. XLVII.

POſt hæc ‖ ſurrexit Nathan propheta 1
in dieb. Dauid. – Et' quaſi adeps' ſe- 2
paratus ꝓà carne', ſic Dauid à filiis Iſrael.
‖ Cũ leonibus luſit quaſi cũ agnis: & in 3
vrſis ſimiliter fecit ſicut in agnis ouiũ in
iuuẽtute ſua. ‖ Nũquid nõ occidit gigã- 4
tẽ, & abſtulit opprobriũ de gẽte? In to-
lendo manũ in faxo fundæ deiecit exul-
tationem Goliæ, ꝓvbi' inuocauit Dñm 6
ꝓomnipotentem', & dedit in dextera eius
tollere hominẽ fortẽ in bello, & exaltare
cornu gentis ſuæ. Sic in decẽ millibus 7
glorificauit eũ, & laudauit eũ in benedi-
ctionibus Dñi, in offerendo illi coronam
gloriæ. cõtriuit – enim' inimicos vndiq; 8

& extirpauit Philiſthiim contrarios vſq.
in hodiernũ diẽ: cõtriuit cornu ipſorum – MS.G.
vſq. in æternũ. In omni opere dedit cõ- 2.Re.12.13
feſſionem Sancto, – & ꝓExcelſo in verbo ꝓSpiritu
glorie. De omni corde ſuo laudauit Do- MS.
minũ, & dilexit Deũ qui fecit illũ, & de- ꝓDominũ
dit illi cõtra inimicos potẽtiam. & ſta- G.
re fecit cantores contra altare, & in ſono ꝓregni 1
eorũ dulces fecit modos. Et dedit in ce- MS.R.G.
lebrationibus decus, & ornauit tempora Textus ad
vſq. ad cõſummationẽ vitæ, vt laudarẽt tem cẽſan-
nomen ſanctũ Dñi, & amplificarent ma- tis Rab. &
nẽ Dei ſanctitatem. ‖ Chriſtus' purga- G q.
uit peccata ipſius, & exaltauit in æternũ ꝓrequieuit
cornu eius: & dedit illi teſtamentum ꝓre- in latitudi-
gũ', & ſedẽ gloriæ in Iſrael. Poſt ipſum ne 3 MS.
ſurrexit filius ſenſatus, & propter illum Rab. Q.n.
ꝓdeiecit omnem potentiã inimicorum'. 3.Reg.5. 1.
‖ Salomon ſimperauit in diebus ꝑacis, ꝓQuemad
cui ſubiecit Deus omnes hoſtes, vt con- crud.eſt in
deret domum in nomine ſuo, & pararet iuu.ſua, &
ſanctitatẽ in ſempiternũ, ꝓquemadmodũ impl. 19
eruditus ꝓeſt' in iuuentute ſua. ‖ Et im- MS.Q.n.
pleꝝ, ꝓeſt' quaſi fluẽs ſapiẽtia, & terram ues 2 MS.
retexit anima ꝓſua'. Et requieſti in com- G q.
parationibus ꝓnigmata: ad inſulas longè 3.Reg.4.31
diuulgatũ eſt nomen tuũm, & dilectus es ꝓtua 15 MS
in pace tua. In cãticis & prouerbiis, & G.Q.n.
cõparationibus, & interpretationib. mi- ꝓEt in
ratæ ſunt terræ, ꝓ& in nomine Domini nom.D.D.
Dei, cui eſt cognomẽ, Deus Iſrael. ‖ Cul ꝓc. collec-
legiſti' quaſi auricalcũ aurũ, & vt plũ- giſti 2 MS.
bum cõpleſti argẽtum, & inclinaſti fe- Rab. Q.n.
mora tua mulieribus. Poteſtatem habui- 3.Re.10,27
ſti in corpore tuo, dediſti maculã in glo- 3.Reg.11,4
ria tua, & prophanaſti ſemẽ tuũ, induce- ꝓincitati
re iracundiã ad liberos tuos, & ꝓin exe- 3 MS. G.
cratiõnibus ſtultitia tua, vt faceres ꝓimperium Q.n.
bipartitũ, & ex Ephraim ꝓimperate im- 2.Reg.7,15
perũ durum. Deus autem non derelin- 3.Re.12,16
quet miſericordiam ſuam, & non cor- ꝓquæ
rumpet, nec delebit opera ſua, neq; perdet ꝓpoſ-
à ſtirpe nepotes electi ſui: & ſemen eius ſit.
qui diligit Dñm, non corrumpet. Dedit
aũt reliquũ Iacob, & Dauid de ipſa ſtir-
pe. Et ſinẽ habuit Salomon cum patri- 3.Re.12,28
bus ſuis. Et dereliquit poſt ſe, de ſemi- 3.Re.12,28
ne ſuo, gentis ſtultitiã, & ꝓimminutum 3.Reg.17.1
à prudẽtia, Roboam, qui aucrit gentem ꝓtax 3 MS.
confilio ſuo: ‖ & Ieroboam filium Na- Rab.G.
bat, qui peccare fecit Iſrael, & dedit viã ꝓirritantes
peccãti Ephraim, & plurima reddũdaue- 2 MS.
runt peccata ipſorum. Valde auerſi ſunt ꝓæmulantes
illos à terra ſua. Et qua ſuit omnes ne- 2 MS.
quitias, vſq. dum peruenirent ad illos de- ꝓzelo eius
ſenſio, & ab omnibus peccatis liberã- G.
uit eos. CAP. XLVIII. ꝓ& deduxit ex eis

ET ſurrexit ‖ Elias ꝓpheta quaſi ignis, 1
& verbũ ipſius' quaſi ꝓfacula' ardebat.
Qui induxit in illos fãẽ, & ꝓimitates' 2
illum inuidia ſua', pauci facti ſunt, non
enim poterant ſuſtinere præcepta Dñi.
Verbo Dñi continuit cælũ, ‖ & deiecit 3
à ſe ignem terræ'. ſic amplificatus eſt
Elias in mirabilib. ſuis'. Et quis poteſt 4
ſimiliter – ſic gloriari tibi? ‖ Qui ſuſcu- 5

ignem ter-
G.
ꝓer Eliã in
mir. ſuis
G.
– 7 MS.
Rab.G.
3.Re.17,22

liſti mortuũ ab inferis, de ſorte mortis, in 6
verbo Dñi Dei. Qui deieciſti reges ad
pernicie, – & cõfregiſti faciẽ potentiam
ipſorum', & glorioſas de lecto ſuo. Qui 7
audiſ in Sina iudicium, & in Horeb iu-
dicia defenſionis. ‖ Qui vngis reges ad 8
ꝓpœnitentiã', & prophetas – facis' ſucceſ-
fores poſt te. ‖ Qui receptus es in turbi- 9
ne ignisin curru equorũ igneorum. Qui 10
ꝓinſcriptus' es in ꝓindicijs' tẽporum lenire
iracundiam Dñi: ‖ cõciliare cor patris
ad filiũ, & reſtituere tribus Iacob. Beati 11
ſunt qui te viderũt, & in amicitia tua de-
corati ſunt. ‖ Nã nos vita vitimus tãtum, 12
poſt mortẽ autẽ nou erit tale nomen no-
ſtrum. ‖ Elias – ꝓqui' in turbine tectus 13
eſt, & in Eliſæo cõpletus eſt ſpiritus eius:
in dieb. ſuis nõ pertimuit principem, &
potẽtia nemo vicit illũ. ‖ nec ſuperauit 14
illũ verbũ aliquod, & mortuũ prophetа-
uit corp' eius. In vita ſua fecit mõſtra, 15
& in morte mirabilia operatus eſt. In 16
omnib. iſtis nõ pœnituit populus, & non
receſſerũt à peccatis ſuis vſq. dum eiecti
ſunt de terra ſua, & diſperſi ſunt in omnẽ
terrã. & relicta eſt gẽs perpauca, & prin- 17
ceps in domo Dauid. Quidã ipſorũ fe-
cerunt quod placeret Deo: alij aũt multa 18
cõmiſerunt peccata. ‖ Ezechias munijt 19
ciuitatẽ ſuã, & induxit in mediũm ipſius
aquã, & fodit ferro rupẽ, & ædificauit ad
aquã puteum'. ‖ In diebus ipſius aſcen- 20
dit Sennacherib, & miſit Rabſacen, &
ſuſtulit manum ſuã – cõtra illos, & extu-
lit manũ ſuã' in Sion, & ſuperbus factus
eſt potẽtia ſua. Tunc mota ſunt corda, & 21
& manus ipſorum: & doluerũt quaſi par-
turiẽtes mulieres. Et inuocauerunt Do- 22
minum miſericordẽ, & expãdentes ma-
nus ſuas, extulerunt ad cælum: & ſanctus
Dñs Deus audiuit citò vocem ipſorum.
‖ Non eſt cõmemoratus peccatorum il- 23
lorum, neq. dedit illos inimicis ſuis, ſed
purgauit' eos in manu Iſaiæ ſancti pro-
phetæ. ‖ Deiecit cæſtra Aſſyriorum, & 24
contriuit illos angelus Dñi. nam fecit
Ezechias quod placuit Deo, & fortiter 25
iuit in via Dauid patris ſui, quã mãdauit
illi Iſaias propheta magnus, & fidelis in
cõſpectu Dei. ‖ In dieb. ipſius retrò redit 26
Sol, & addidit regi vitã. Spiritu magno 27
vidit vltima, & conſolatus eſt lugentes in
Sion, ꝓvſq. in ſempiternũ. Offendit' fu- 28
tura & abſcondita antequam eueniret.

CAP. XLIX.

MEmoria ‖ Ioſiæ in ꝓcompoſitione' 1
odoris facta ꝓopus pigmentarij. In
omni ore quaſi mel indulcabitur eius' me- 2
moria, & vt muſica in conuiuio vini. Ipſe
eſt directus diuinitus in ꝓpœnitẽtia' gen- 3
tis, & tulit ꝓabominationes' impietatis.
‖ Et gubernauit ad Dñm cor' ipſius', & 4
in diebus' peccatorum' corroborauit pie-
tatem. Præter Dauid, & Ezechiã, & Io- 5
ſiam, omnes peccatũ cõmiſerunt: nam 6
reliquerunt legẽ Altiſſimi reges Iuda, ꝓ& 7

cõtẽpſerunt timorem Dei. Dederunt – enim' regnũ ſuum alijs, & gloriã ſuam – 1 MS.G.
ꝓalienigenæ' genti. ‖ Incenſerunt electã Q.n.
ſanctitatis ciuitatẽ, & deſertas fecerunt ꝓalienæ
vias ipſius ꝓin manu Ieremiæ. Nã malè MS. Rab.
tractauerunt illum, ‖ qui à ventre matris G.
ſanctificatus eſt propheta, euertere & erue- 4.Re.25, 9.
re, & perdere, & iterũ ædificare, & reno- Ier.1,15.
uare. ‖ Ezechiel, qui vidit conſpectum Ier.1,5.
gloriæ, quã oſtendit illi in curru Cheru- Ezec.1,4.
bim. Nam cõmemoratus eſt inimicorũ
in imbre, ꝓbenefacere illis qui oſtenderũt ꝓ& 6 MS.
rectas vias. Et duodecim prophetarum Rab. G.
oſſa pullulent de loco ſuo. nam corrobo- Q.n.
rauerunt Iacob, & redemerunt ſe in fide
virtutis. Quomodo amplificemus ‖ Zo- Agga.2,24.
robabel? nã & ipſe quaſi ꝓſignum' in de- 1.Eſd.5,2.
xtera manu – Iſrael': ‖ Et Ieſum filium Zach.3,1.
Ioſedecqui in diebus ſuis ædificauerunt Neh.2, 17.
domũ, & exaltauerũt templum ſanctum 7,1.
Dño, paratum in gloriam ſempiternam. Sap.44,16.
‖ Et Nehemias in memoria multi tẽ- Gr.41,40.
poris, qui erexit nobis muros euerſos, & 42,3.45,5.
ſtare fecit portas & ſeras, qui erexit do- 50,20.
mos noſtras. ‖ Nemo natus eſt in terra – 1 MS.G.
qualis Henoch, nam & ipſe receptus eſt à Gen.4,25.
terra. ‖ Et Ioſeph, qui natus eſt homo, 5,32.
princeps fratrũ, – firmamentũ gentis, re-
ctor fratrũ', ſtabilimentũ populi: & oſſa
ipſi' viſitata ſunt, & poſt mortẽ prophe- 1 Mac.12,6
tauerũt. ‖ Seth & ‖ Sem apud homines 2.Mach.3.
gloriã adepti ſunt: &, ſuper omnẽ animã, & 4.
in origine, Adam. CAP. L.

SImon ‖ Oniæ filius, ſacerdos magnus, ꝓremana-
qui in vita ſua ſuſtulit domum, & in uerunt MS
dubio ſuis corroborauit templum. Tem- Rab.
pli etiã altitudo ab ipſo fundata eſt, du- ꝓdiminuti
plex ædificatio & excelſi parietes templi. ſunt G.
In dieb. ipſius ꝓemanauerũt putei aqua- ꝓ& in in-
rum, & quaſi mare adimpleti ſunt ſupra greſſu MS.
modũ. Qui curauit gentẽ ſuã, & libera- Rab.
uit eã à perditione. Qui prævaluit am- ꝓin egreſſu
plificare ciuitatẽ, qui adeptus eſt gloriam G.
in cõſeratione gẽtis: ꝓ& ingreſſum' do- ꝓreclamati
mus ꝓ& atrij ꝓamplificauit'. Quaſi ſtella G.
matutina in medio nebulæ, & quaſi luna Amplifi-
plena in dieb. ſuis lucet. Et quaſi Sol re- catus eſt
fulgẽs, ſic ille effulſit in templo Dei. Quaſi MS. Rab.
arcus refulgens inter nebulas gloriæ, &
quaſi flos roſarũ in dieb. veris, & quaſi
lilia quæ ſunt in tranſitu aquæ, & quaſi
thus redolẽs in diab. eſtatis. Quaſi ignis
effulgẽs, & thus ardẽs in igne. Quaſi vas
auri ſolidũ, ornatũ omni lapide pretioſo.
Quaſi oliua pullulans, & cypreſſus in
altitudinẽ ſe extollẽs, in accipiẽdo ipſum
ſtolam gloriæ, & veſtiri eum cõſumma-
tione virtutis. In aſcenſu altaris ſancti,
gloriã dedit ſanctitatis amictum. In ac-
cipiendo autem partes de manu ſacerdo-
tum, & ipſe ſtans iuxta aram. Circa il-
lum corona fratrum: – & ‖ quaſi plantatio – 3 MS.G.
cedri in mõte Libano, ſic circa illum ſte-
terunt quaſi rami palmæ, & omnes filij
Aaron in gloria ſua. Oblatio aũt Dni
in manibus ipſorũ, cora omni ſynagoga

Iſrael.

Israël. & cōsummationē suṅgens in ara, amplificare oblationē excelsi regis porrexit manum suā in libatione, & libauit de sanguine uuæ. Effudit in fundamēto altaris odorē diuinum excelso principi.

Tunc exclamauerūt filij Aarō, in tubis productilibus, sonuerūt, & audīta fecerunt uocē magnā in memoriā corā Deo. Tūc omnis populꝰ simul properauerūt, & ceciderūt in faciē super terrā, adorare Dūm Deū suū, & dare preces omnipotēti Deo excelso. Et amplificauerūt psallētes in uocib. suis, & in magna domo auditus est sonus suauitatis plenus. Et rogauit populus Dūm excelsum in prece, vsq; dū perfectus est honor Dūi, & munus suum perfecerūt. Tunc descēdens, manus suas extulit in omnē congregationē filiorum Israël dare gloriā Deo à labijs suis, & in nomine ipius gloriari: & iterauit orationē suā, volēs ostendere virtutem Dei.

Et ipius orauit Deū omniū, qui magna fecit in omni terra, qui auxit dies nostros à vētre matris nostræ, & fecit nobiscum secundū suā misericordiā, det nobis iucunditatē cordis, & fieri pacē in diebus nostris in Israël per dies sempiternos:

credere Israël nobiscū esse Dei misericordiā, vt liberet nos in dieb. suis. Duas gentes odit anima mea; tertia aūt nō est gens — quā oderim': qui sedēt in monte Seir, & Philisthim: & stultus populꝰ qui habitat in Sichimis. Doctrinā sapiētiæ & disciplinæ scripsit in codice isto Iesus filius Sirach Ierosolymita, qui renouauit sapientiā de corde suo. Beatꝰ qui in istis uersatur bonis. qꝰ ponit illa in corde suo, sapiēs erit semp. Si enim hæc fecerit, ad oia valebit, quia lux Dei, vestigiū eiꝰ est.

Oratio Iesu filij Sirach.

CAP. LI.

CONfitebor tibi Dñe rex, & collaudabo te Deū saluatorē meū. Cōfitebor nomini tuo: quoniā adiutor & protector factus es mihi, & liberasti corpus meū à pditione, à laqueo linguæ iniquæ, & à labijs operātium mēdaciū, & in cōspectu astātium factus es mihi adiutor.

Et liberasti me secundū multitudinem misericordiæ nominis tui à rugientibus, præparatis ad escā. de manib. quarentiū animā meā, & de portis tribulationum' quæ circundederunt me: à pressura flāmæ, quę circūdedit me, & in medio ignis nō fum astutus. De altitudine ventris inferi, & à lingua coinquinata, & à verbo mēdacij, à rege iniquo, & à lingua iniusta. Laudabit vsq; ad mortē anima mea Dūm, & vita mea appropinquans erat in inferno deorsum. Circūdederunt me undiq;, & nō erat qui adiuuaret. Respiciēs erā ad adiutoriū hominū, & nō erat.

Memorat' sum misericordiæ tuæ Dñe, & cooperationis' tuę quę à seculo sunt', quoniā eruis sustinētes te Dñe, & liberas eos de manib. gētium. Exaltasti super terrā habitationē meā, & pro mortē defluēte deprecatus sum. Inuocaui Dūm patrē Dñi mei, vt nō derelinquat me in die tribulationis meę, & in tēpore superborū sine adiutorio. Laudabo nomē tuū assiduē, & collaudabo illud in cōfessione, & exaudita est oratio mea. Et liberasti me de pditione, & eripuisti me de tēpore iniquo. Propterea cōfitebor, & laudē dicā tibi, & benedicā nomini Dñi.

Cū adhuc iunior fum, priusquā oberrarē, quæsiui sapientiā palam in oratione mea. Ante templum postulabā pro illa, & vsq; in nouissimis inquirā eā, & horebit tamquā præcox uua. Lętatum' est cor meū in ea: ambulauit pes meus iter rectum, à iuuentute mea inuestigabā eam.

Inclinaui modicē aurē meā, & excepi illam. Multā inueni in meipso sapiētiā, & multū profeci in ea. Dauit mihi sapientiā, dabo gloriā. Cōstituta fum enim vt facere illā: zelatus fum bonū, & nō cōfundar. Collnēata est anima mea in illa, & in faciēdo eā confirmatus fum.

Manus meas extēdi in aliū, & in ipientia eius luxit anima mea', — & ignorātias meas illuminauit'. — Animā meā direxi ad illā, & in agnitione inueni eā.

Possēdi cum ipsa cor ab initio: propter hoc nō derelinquar. Vēter meus cōturbatus est quærēdo illā: propterea bonā possidebo possessionē. Dedit enim mihi Dñs linguā mercedem meā: & in ipsa laudabo eum. Appropiate ad me indocti, & cōgregate vos in domū disciplinę.

quid adhuc retardatis? & quid dicitis in his? animæ vestræ sitiunt vehemēter.

Aperui os meū, & locutus fum, Cōparate vobis sine argento, & collū vestrū subiicite iugo, & suscipiat anima vestra disciplinā. in proximo est enim inuenire eam. Videte oculis vestris quia modicum laboraui, & inueni mihi multā requiem. Assumite disciplinam in multo numero argēti, & copiosum aurum possidete in ea. Lętetur anima vestra in misericordia eius', & non cōfundemini in laude ipius'. Operamini opus vestrum ante tempus, & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

PROPHETIA ISAIAE.

CAP. I.

VIsio Isaiæ filij Amos, quam vidit super Iudā & Ierusalem in diebus Oziæ, Ioathan, Achaz, & Ezechiæ regū Iuda. Audite cæli, & auribus percipe terra, quoniā Dns locutus est, filios enutrīui, & exaltauī: ipi aūt sprenerūt me. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe dñi sui: Israël aūt — me' non cognouit, & populus meus nō intellexit. Væ genti peccatrici, populo grauato iniquitate, semini nequā, filijs sceleratis, dereliquerūt Dūm, blasphemauerūt sanctū Israël, abalienatifūt retrorsum. Super quo percutiā vos vltrā, addētes præuaricationē? omne caput lāgtiduū, & omne cor mœrēs. A plāta pedis vsq; ad vertice nō est in eo sānitas. vulnus, & liuor, & plaga tumens: nō est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo.

Terra vestra deserta: ciuitates vestræ succensæ igni: regionē vestrā corā vobis alieni deuorāt: & desolabitur sicut in vastitate hostili. Et derelinquetur filia Siō vt umbraculū in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, & sicut ciuitas quæ vastatur. Nisi Dns exercituū reliquisset nobis semē, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus. Audite verbum Dñi principes Sodomorum, percipite auribus legē Dei nostri populus Gomorrhæ. Quo mihi multitudinem victimarū vestrarum, dicit Dns? plenus fum holocaustis arietū & adipē pinguiū, & sanguinē vitulorū & agnorum & hircorum nolui. Cū venieris ante cōspectū meū, quis quæsiuit hæc de manibus vestris, vt ambulaueris in atrijs meis? ne offeratis vltrā sacrificiū frustra: incēsum abominatio est mihi. Neomenię, & sabbathū, & festiuitates alias nō ferā, iniqui sunt cœtus vestri: calēdas vestras, & solēnitates vestras odiuit anima mea: facta sunt mihi molesta, laboraui sustinēs. Et cū extēderitis manus vestras, auertā oculos meos à vobis: & cū multiplicaueritis orationē, nō exaudiā. Imān' enim' vestræ sanguine plenæ sunt. Lauamini, mūdi estote, auferte malū cogitationum vestrarū ab oculis meis: quiescite agere puersē, discite benefacere: quærite iudiciū, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduā. Et venite, & arguite me, dicit Dominꝰ: si fuerint peccata vestra vt coccinū, quasi nix dealbabūtur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana — alba' erūt. Si volueritis, & audieritis — me', bona terræ comedetis. Quōd si nolueritis, & me ad iracundiā prouocaueritis: gladius deuorabit vos, quia os Dni locutū est. Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij? iustitia habitauit in ea, nūc aūt homicidæ. Argentum tuū versum est in scoriā: vinū tuum mistū est aqua. Principes tui infideles', socij furū. oēs diligunt munera, sequūtur retributiones. Pupillo non iudicant: & causa viduæ nō ingreditur ad illos. Propter hoc ait Dās Deus exercituum fortis Israël, Heu, consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.

Et conuertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriā tuā, & auferā omne stannum tuū. Et restituā iudices tuos vt fuerunt prius, & consiliarios tuos sicut antiquitus. post hæc vocaberis ciuitas iusti, vrbs fidelis. Sion in iudicio redimetur, & reducent eā in iustitia: & conteret scelestos, & peccatores simul & qui dereliquerūt Dūm, cōsumētur. Cōfundentur enim ab idolis quibus sacrificauerūt: & erubescetis super hortis quos elegeratis, cū fueritis velut quercus defluentibus foliis, & velut hortus absque aqua. Et erit fortitudo vestra, vt fasilla stupæ, & opus vestrum quasi scintilla: & succendetur vtrumque simul, & non erit qui extinguat.

CAP. II.

1 VErbū quod vidit Isaias filius Amos
2 super Iudam & Ierusalem. Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Dūi in vertice montiū, & eleuabitur super colles: & fluent ad eū omnes gentes. Et ibunt populi multi, & dicēt: Venite & ascendamus ad montē Dñi, & ad domū Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exibit lex, & verbū Dñi de Ierusalē. Et iudicabit Gentes, & arguet populos multos: & cōflabūt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces: non leuabit gens contra gentē gladium, nec exercebuntur vltrā ad prælium. Domus Iacob venite, & ambulemus in lumine Domini. Proiecisti enim populū tuum domum Iacob, quia repleti sunt vt olim, & augures habuerunt vt Philisthiim, & pueris alienis adnexerunt. Repleta est terra argēto & auro: & nō est finis thesaurorū eius: & repleta est terra eius equis: & innumerabiles quadrigæ eius. Et repleta est terra eius idolis: opus manuū suarū adorauerunt, quod fecerūt digiti eorum.

Et incuruauit se homo, & humiliatus est vir: ne ergo dimittas eis. Ingredere in petram, & abscondere in fossa humo à facie timoris Dūi, & à gloria maiestatis eius. Oculi sublimes hominis humiliati sunt, & incuruabitur altitudo virorū: exaltabitur aūt Dns solus in die illa. Quia dies Dñi exercituū super omnē superbū & excelsum, & super omnē arrogantem, & humiliabitur. Et super omnes cedros Libani sublimes & erectas, & super omnes quercus Basan. Et super omnes montes excelsos, & super omnes colles eleuatos. Et super omnē turrim excelsam, & super omnem murum munitum: Et super omnes naues Tharsis, & super omne quod visu pulchrum est. Et incuruabitur sublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorū: & eleuabitur Dns solus in die illa. Et idōla penitus conterentur. & introibunt in spelūcas petrarum, & in voragines terræ à facie formidinis Dūi, & à gloria maiestatis eius, cū surrexerit percutere terram. In die illa proiiciet homo idōla argenti sui, & simulachra auri sui, quæ fecerat sibi vt adorarēt, talpas & vespertiliones. Et ingredietur scissuras petrarum, & in cauernas saxorū à facie formidinis Dūi, & à gloria maiestatis eius, cū surrexerit percutere terrā. Quiescite ergo ab homine

eius spiritus in narib⁹ eius est: quia excelsus reputatus est ipse. CAP III.

Ecce enim dominator Dominus exercituum auferet à Ierusalē & à Iuda validū & fortē, omne robur panis, & omne robur aquæ: fortem, & virum bellatorem, iudicē, & prophetā, & ariolum, & senem: Principe super quinquaginta, & honorabilē vultu, & cōsiliarium, & sapiētem de artificibus, & prudentem eloquij mystici. Et dabo pueros principes eorū, & effœminati dominabuntur eis. Et irruet populus, vir ad virū, & vnusquisq. ad proximū suū: tumultuabitur puer cōtra senē, & ignobilis contra nobilē. Apprehēdet enim vir fratrem suū domestici patris sui, *Vestimentū tibi est, princeps esto noster, ruina aūt hæc sub manu tua. ⁹Respondebit⁹ in die illa, dicēs, Non sum medicus, & in domo mea nō est panis, neq. vestimentum: nolite constituere me principem populi. Ruit enim Ierusalem, & Iudas cecidit: quia lingua eorū & adinuctiones eorū cōtra Dōm, vt provocarēt oculos maiestatis eius. Agnitio vultus eorū respondit eis: & peccatū suū quasi Sodoma prædicauerūt, nec abscōderunt. Væ animæ eorum, quoniam reddita sunt eis mala. Dicite iusto quoniā bene, quoniā fructum adinuentionū suarum comedet. Væ impio in malum: retributio enim manuū eius fiet ei. populum meū exactores sui spoliauerūt, & mulieres dominatæ sūt eis. Populе me⁹, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viā gressuum tuorū dissipant. ¶Stat ad iudicandum Dñs, & ſtat ad iudicandos populos. Dominus ad iudicium veniet cum senibus populi sui, & principibus eius: vos enim depasti estis vineā⁹, & rapina pauperis in domo vestra. Quare attenditis populū meum, & facies pauperū cōmolitis, dicit Dñs Deus exercituū: Et dixit Dñs, Pro eo quod eleuatæ sūt filiæ Sion, & ambulauerūt extēto collo & nutibus oculorum, ibant & plaudebāt, ambulabant, & pedibus suis cōpositō gradu incedebāt: Decaluabit Dñs verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dñs ornamentū calceamēt orū, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, & insures, & annulos, & gēmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & sindones, & vittas, & theristra. Et erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitiū, & pro fascia pectorali ciliciū. Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, & fortes tui in prælio. Et ærumerebunt atq. lugebunt portæ eius, & desolata in terra sedebit. CAP. IIII.

Et appreheudent septē mulieres virū vnum in die illa, dicentes, Panē nostrum comedemus, & vestimentis nostris operiemur: tantūmodo inuocetur nomē tuum super nos, auser opprobriū nostrū.

In die illa erit germen Domini in magnificentia, & gloria, & fructus terræ sublimis, & exultatio his qui saluati fuerint de Israēl. Et erit: omnis qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Ierusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Ierusalem. Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Ierusalem lauerit de medio eius in spiritu iudicij & spiritu ardoris. Et creabit Dominus super omnem locum Montis Sīō, & vbi invocatus est, nubē per diem, & fumum & splendorē ignis flammantis in nocte, super omnem enim gloriam protectio. Et tabernaculum erit in vmbraculum diei ab æstu, & in securitatem & abscessionem à turbine & à pluuia.

CAP. V.

Cantabo dilecto meo canticū patruelis mei vineæ suæ. ¶Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei. Et sepiuit eam, & lapides elegit ex illa, & plantauit eam electā, & ædificauit turrim in medio eius, & torcular extruxit in ea: & expectauit vt faceret vuas, & fecit labruscas. Nunc ergo habitatores Ierusalē, & viri Iuda, iudicate inter me & vineā meā. Quid est quod debui vltrā facere vineæ meæ, & non feci ei? an quod expectaui vt faceret vuas, & fecit labruscas? Et nunc ostendā vobis quid ego faciā vineæ meæ, Auferam sepē eius, & erit in direptionē: diruā maceriā ei⁹, & erit in cōculcationē. ¶Et ponā eam desertam: nō putabitur, & nō fodietur: & ascēdet *vepres & spinæ: & nubibus mandabo ne phant super eā imbrē. Vinea enim Dñi exercituū, domus Israēl est: & vir Iuda, germē eius delectabile: & expectaui vt faceret iudicium, & ecce iniquitas: & iustitiā, & ecce clamor. Væ, qui coniungitis domū ad domum, & agrum agro copulatis vsque ad terminū loci. nunquid habitabitis vos soli in medio terræ? In auribus meis sunt *hæc, dicit Dominus exercituum, Nisi domus multæ desertæ fuerint grandes & pulchræ, absque habitatore. Decē enim iugera vineæ facient lagunculam vnam, & triginta modii sementis facient modios tres. Væ, qui cōsurgitis manè ad ebrietatem sectandā, & potandū vsq. ad vesperam, vt vino æstuetis. Cithara, & lyra, & tympanū, & tibia, & vinū in cōuiuijs vestris: & opus Dōi nō respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Propterea captiuus ductus est populus meus, quia nō habuit scientiā, & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius siti exaruit. Propterea dilatauit infernus animam suā, & aperuit os suū absq. vllo termino: & descēdēt fortes eius, & populus eius, & sublimes gloriosiq. eius ad eū. Et incuruabitur homo, & humiliabitur vir, & oculi sublimiū deprimentur. Et exaltabitur Dñs exercituū in iudicio, & Deus sanctus sanctificabitur in iustitia. Et pascentur agni iuxta ordinē suum, & deserta in iuuertatem versa aduenæ comedēt. Væ, qui trahitis iniquitatē in funiculis vanitatis, & quasi vinculū plaustri peccatum. Qui dicitis, Festinet, & citō veniat opus eius, vt videamus: & appropiet, & veniat consilium sancti Israēl, & sciemus illud. Væ, q. dicitis malum bonū, & bonum malū: ponentes tenebras lucem, & lucē tenebras: ponentes amarū in dulce, & dulce in amarū. ¶Væ, qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. Væ, qui potentes estis ad bibendum vinū, & viri fortes ad miscendā ebrietatem. Qui iustificatis impiū pro muneribus, & iustitiā iusti auferis ab eo. Propter hoc sicut devorat stipulā lingua ignis, & calor flāmæ exurit: sic radix eorum quasi sus illa erit, & germen eorū vt puluis ascendet. Abiecerunt enim legē Dñi exercituū, & eloquiū sancti Israēl blasphemauerunt.

Idcò iratus est furor Domini in populū suum, & extendit manum suam super eū, & percussit eum: & conturbati sunt montes, & facta sunt morticina eorū quasi stercus in medio platearū. In his omnibus nō est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Et eleuabit signum in nationibus procul, & sibilabit ad eum de finibus terræ: & ecce festinus velociter veniet. Nō est deficiens, neq. laborās in eo, nō dormitabit, neq. dormiet, neq. soluetur cingulum renum eius, nec rumpetur corrigia calceamenti eius. Sagittæ eius acutæ, & omnes arcus eius extenti. Vngulæ equorū eius vt silex, & rotæ eius quasi impetus tempestatis. Rugitus eius vt leonis, rugiet vt catuli leonū: & frēdet, & tenebit prædā, & amplexabitur, & nō erit qui eruat. Et sonabit sup eū in die illa sicut sonitus maris: aspiciem⁹ in terrā, & ecce tenebræ tribulationis, & lux obtenebrata est in caligine eius.

CAP. VI.

In anno quo mortuus est rex Ozias, vidi Dōm sedētē super soliū excelsum & eleuatū: * & ea quæ sub ipso erant replebant templū. Seraphim stabant super illud: sex alæ vni, & sex alæ alteri. duabus velabāt facié eius, & duab. velabāt pedes eius, & duabus volabant. Et⁹ clamabāt⁹ alter ad alterū, & ⁹dicebāt⁹, ¶Sāctus sanctus sanctus Dñs Deus exercituū, plena est omis terra gloria eius. Et cōmota sunt superliminaria cardinū à voce clamātis, & domus repleta est fumo. Et dixi, Væ mihi, quia tacui, quia vir polluta labiis ego sum, & in medio populi polluta labia habētis ego habito, & regē Dñm exercituū vidi oculis meis. Et volauit ad me vn⁹ de Seraphim, & in manu ei⁹ calculus, quem forcipe tulerat de altari. Et tetigit os meū, & dixit, Ecce ⁹tetigi⁹ hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatū tuū mūdabitur. Et audiui vocē Dñi dicētis, Quē mittā? & quis ibit nobis? Et dixi, Ecce ego, mitte me. Et dixit, Vade, & dices populo huic, ¶Audite audientes, & nolite intelligere: & videte visionem, & nolite cognoscere. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua: & oculos ei⁹ claude: ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & cōuertatur, & sanē eū. Et dixi, Vsquequo Dñe? Et dixit, Donec desoletur ciuitates absq. habitatore, & domus sine homine: & terra relinquet deserta. Et lēgē faciet Dñs hoies, & multiplicabit quæ derelicta fuerat in medio terræ. Et adhuc in ea decimatio, & conuertetur, & erit in ostensione sicut terebinthus, & sicut quercus quę expādit ramos suos: semē sanctū erit id quod stetерit in ea. CAP. VII.

Et factū est in diebus Achaz filij Ioathā, filij Oziæ regis Iuda, ascēdit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israēl, in Ierusalē, ad prælidū contra eā: & nō potuerūt debellare eā. Et nuntiauerūt domui Dauid, dicētes, Requieuit Syria super Ephraim, & cōmotū est cor eius, & cor populi eius: sicut mouētur ligna syluarū à facie venti. Et dixit Dñs ad Isaiā, Egredere in occursū Achaz tu, & qui derelictus est Iasub filius tuus, ad extremū aquæ ductus piscinæ superioris in via Agri-tutionis. Et dices ad eū, Vide vt sileas: noli timere, & cor tuū ne formidet à duabus caudis tizionū fumigantiū istorū in ira furoris Rasin ⁹regis⁹ Syriæ, & filij Romeliæ: eò quod consilium inierit cōtra te Syria in malū, Ephraim, & filius Romeliæ, dicentes, Ascēdamus ad Iudā, & suscitemus eū, & auellamus eū ad nos, & ponamus regē in medio eius filiū Tabeel. Hæc dicit Dñs Deus, Non stabit, & nō erit istud: sed caput Syriæ Damascus, & caput Damasci Rasin: & adhuc sexaginta & quinq. anni, & desinet Ephraim esse populus: & caput Ephraim Samaria, & caput Samariæ filius Romeliæ. Si nō credideritis, nō permanebitis.

Et adiecit Dñs loqui ad Achaz, dicens, Pete tibi signū à Deo Deo tuo in profundū inferni, siue in excelsum supra. Et dixit Achaz, Nō petā, & nō tentabo Dōm. Et dixit, Audite ergo domus Dauid, Nūquid parū vobis est, molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo? Propter hoc dabit Dns ipse vobis signū. ¶Ecce virgo cōcipiet & pariet filiū, & ⁹vocabitur⁹ nomen eius Emmanuel. Butyrū & mel comedet, vt sciat reprobare malū, & eligere bonū. Quia antequā sciat puer reprobare malū, & eligere bonū, derelinquetur terra quā tu detestaris à facie duorū regū suorū. Adducet Dominus super te, & super populū tuum, & super domum patris tui dies qui non

Universidad de Deusto Biblioteca

venerũt à diebus separationis Ephraim à
Iuda cũ rege Assyriorũ. Et erit in die illa: 18
sibilabit Dns muscæ quæ est in extremo
fluminũ Aegypti, & api quæ est in terra
Assur: & venient, & requiescent omnes 19
in torrentib. vallĩũ, & in cauernis petra-
rum, & in omnib. frutetis, & in vniuersis
foraminib. In die illa radet Dns in no- 20
4Reg.19.35 uacula conducta, in his qui trans flumen
sunt, in rege Assyriorũ, caput & pilos pe-
dũ, & barbã vniuersã. Et erit in die illa: 21
nutriet homo vaccã boum, & duas oues,
& præ hubertate lactis comedet buty- 22
rũ: butyrũ enim & mel mãducabit om-
nis qui relictus fuerit in medio terræ. Et 23
erit in die illa: omnis locus vbi fuerint
mille vites, mille argẽteis, in spinas & in
vepres erũt. Cũ sagittis & arcu ingre- 24
dientur illuc: vepres enim & spinæ erunt
in vniuersa terra. Et oẽs montes qui in 25
tarculo farrientur, non veniet illuc terror
spinarũ & veprium, & erit in pascua bo-
uis, & in conculcationẽ pecoris.

CAP. VIII.

ET dixit Dns ad me, Sume tibi librũ 1
grandẽ, & scribe in eo stylo hominis,
Velociter spolia detrahe, citò prædare.
Et adhibui mihi testes fideles Vriã sacer- 2
dotem, & Zachariã filium Barachiæ: &
accessi ad prophetissam, & concepit, &
peperit filium. Et dixit Dns ad me, Voca
nomen eius Accelera-spolia-detrahere,
Festina-prædari. Quia antequam sciat 4
puer vocare patrem suum & matrẽ suã,
auferetur fortitudo Damasci, & spolia
Samariæ coram rege Assyriorũ. Et adiecit 5
Dns loqui ad me adhuc, dicens, Pro eo 6
quòd abiecit populꝰ iste aquas Siloe, quę
vadũt cũ silentio, & assumpsit magis Ra-
sin, & filiũ Romeliæ: propter hoc ecce 7
Dns adducet sup eos aquas fluminis for-
tes & multas, regem Assyriorũ, & omnẽ
gloriã eius: & ascẽdet super omnes riuos
eius, & fluet super vniuersas ripas eius,
& ibit per Iudam, inundans, & trãsiẽs 8
vsq. ad collũ veniet. Et erit extẽsio alarũ
eius, implẽs latitudinẽ terræ tuæ ô Em-
manuẽl. Congregamini populi, & vin-
cimini, & audite vniuersæ procul terræ:
confortamini & vincimini, accingite vos
& vincimini. inite cõsiliũ, & dissipabi- 10
tur: loquimini verbũ, & nõ fiet: qa nobiscũ
Deus. Hæc enim ait Dns ad me, Sicut 11
in manu forti eruditus me, ne irẽ in via
populi huꝰ, dicẽs, Nõ dicatis, cõiuratio.
oia enim quę loquitur populus iste, cõiu- 12
ratio est: & timorẽ eius ne timeatis, neq.
paueatis. Dñm exercituũ ipsum sanctifi- 13
cate: ipse pauor vester, & ipse terror ve-
ster. Et erit vobis in sanctificationẽ. ‖ In 14
Luc.2.34. lapidẽ autẽ offensionis, & in petrã scãdali
Ro.9.32. duabus domib. Israël, in laqueũ & in rui-
1Pet.2.6. nã habitantib. Ierusalẽ. Et offendẽt ex
iis plurimi, & cadẽt, & conterẽtur, & ir-
retientur, & capiẽtur. Liga testimoniũ, 16
signa legẽ in discipulis meis. Et expe- 17
ctabo Dñm qui abscondit faciẽ suã à do-
mo Iacob, & præstolabor eũ. ‖ Ecce, ego 18 Heb.2.13.
& pueri mei quos dedit mihi Dns in — 9 MS.H.
signum, & in portẽtum Israël à Dño ex- G.C.
ercituũ, qui habitat in monte Sion. Et cũ 19
dixerint ad vos, Quærite à pythonibus,
& à diuinis qui stridẽt in incãtationibus
suis: Nunquid nõ populus à Deo suo re-
quiret — visionẽ? p viuis à mortuis? Ad — 3 MS.
legẽ magis, & ad testimoniũ. Quòd si nõ Hier. H.
dixerint iuxta verbũ hoc, nõ erit eis ma- G.C.
21 tutina lux. Et trãsibit per eã, corruet,
& esuriet: & cùm esurierit, irascetur, &
maledicet regi suo, & Deo suo, & suspi-
22 ciet sursũ. Et ad terrã intuebitur, & ecce
tribulatio & tenebræ, dissolutio & angu-
stia, & caligo psequẽs, & nõ poterit auo-
lare de angustia sua. CAP. IX.

1 PRimo tẽpore alleuiata est Terra Za- Mat.4.15.
bulon & Terra Nephthali, & nouissi-
mo aggrauata est via maris trans Iordanẽ
2 Galilæa Gẽtiũ. Populus qui ambulabat ᵃGentium
in tenebris, vidit lucẽ magnã: habitantib. populus o.
in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.
3 Multiplicasti gentẽ, nõ magnificasti læ-
titiã. Lætabuntur coram te, sicut qui lã-
tatur in messe, sicut exultãt victores capta
4 prædã, quando diuidunt spolia. Iugum
enim oneris eius, & virgã humeri eius, &
sceptrũ exactoris eius superasti, ‖ sicut in Iudi.7.22.
5 die Madiã. Quia omnis violenta prædã-
tio cũ tumultu, & vestimentũ mistũ san-
guine, erit in cõbustionẽ & cibus ignis.
6 ‖ PARVVLVS enim NATVS est Isai.9.7.
nobis, & filius datus est nobis, & factus
est principatus super humerũ eius: & vo-
cabitur nomẽ eius Admirabilis, consiliarius, Deꝰ, fortis, pater futuri seculi, prin-
7 ceps pacis. Multiplicabitur eius imperium, & pacis nõ erit finis: super solium
Dauid, & super regnũ eius sedebitꝫ: vt
cõfirmet illud, & corroboret in iudicio &
iustitia amodò & vsq. in sempiternum.
8 zelus Dñi exercituũ faciet hoc. Verbũ
misit Dns in Iacob, & cecidit in Israël.
9 Et sciet omnis populꝰ Ephraim, & ha- — 9 MS.R.
bitãtes Samariã, in superbia & magnitu- Hier.H.
10 dine cordis dicentes, Lateres ceciderũt, G.C.
sed quadris lapidibus ædificabimus: sycomoros succiderũt, sed cedros immutabimus. Et eleuabit Dns hostes Rasin super
11 eũ, & inimicos eius in tumultum vertet:
12 Syriã ab Oriente, & Philistĩm ab Occidente: & deuorabunt Israël toto ore. In
13 omnibus his non est auersus furor eius,
sed adhuc manus eius extenta: & popu-
14 lus non est reuersus ad percutientẽ se, &
Dñm exercituum non inquisierunt. Et
disperdet Dominus ab Israël caput & adeptra-
caudam, incuruantem & ᵇreꝑrantẽ die nantẽ M.S.
15 vna. Lõgauꝰ & honorabilis, ipse est ca- R. Hier.
put: & propheta docẽs mendaciũ, ipse est Q. n.
16 cauda. Et erũt, qui beatificãt populũ istũ
seducentes, & qui beatificantur, præcipi-
17 tati. Propter hoc super adolescentulis
eius nõ lætabitur Dominus: & pupillorũ

eius, & viduarũ nõ miserebitur: quia om-
nis hypocrita est & nequã, & vniuersum
os locutũ est stultitiã. In omnibus his nõ
est auersus furor eiꝰ, sed adhuc manꝰ eius
extenta. Succensa est enim quasi ignis 18
impietas, vepre & spinã vorabit: & suc-
cẽdetur in densitate saltus, & cõuoluetur
superbia fumi. In ira Dñi exercituum 19
coturbata est terra, & erit populus quasi
esca ignis: vir fratri suo nõ parcet. Et 20
declinabit ad dexterã, & esuriet: & cõedet
ad sinistrã, & nõ saturabitur: vnusquisq.
carnẽ brachij sui vorabit: Manasses E- 21
phraim, & Ephraim Manassen, simul ipsi
contra Iudã. In omnibus his nõ est auer-
sus furor eius, sed adhuc manus eius ex-
tenta.

CAP. X.

VAe qui cõdũt leges iniquas: & scri- 1
bẽtes, iniustitiã scripserunt: vt op- 2
primerẽt in iudicio pauperes, & vim fa-
cerẽt causæ humiliũ populi mei: vt essent
viduæ præda eorũ, & pupillos diriperent.
Quid facietis in die visitationis, & ca- 3
lamitatis delonge veniẽtis? ad cui cõfu-
gietis auxiliũ? & vbi derelinqueris glo-
riã vestrã, ne incuruemini sub vinculo, 4
& cũ interfectis cadatis? Super omnibus
his non est auersus furor eius, sed adhuc
manus eius extenta. Vę Assur, virga fu- 5
roris mei & baculꝰ ipse est, in manu eorũ
indignatio mea. Ad gentẽ fallacẽ mittã 6
eũ, & cõtra populũ furoris mei mandabo
illi, vt auferat spolia, & diripiat prædã, &
ponat illũ in conculcationẽ quasi lutum
platearũ. Ipse autẽ nõ sic arbitrabitur, & 7
cor eius nõ ita existimabit: sed ad conte-
rendum erit cor eius, & ad internecionẽ
gentiũ nõ paucarũ. Dicet enim, Num- 8
quid nõ principes mei simul reges sunt?
Nũquid nõ vt Charcamis, sic Calano:
& vt Arphad, sic Emath? nunquid non vt 9
Damascus, sic Samaria? Quo modo in- 10
uenit manus mea regna idolũ, sic & simu-
lachra eorum de Ierusalẽ & de Samaria.
Nunquid nõ sicut feci Samariæ & ido- 11
lis eius, sic faciã Ierusalẽ & simulachris
eius? Et erit: cùm impleuerit Dns cũcta 12
opera sua in monte Sion & in Ierusalem,
visitabo sup fructũ magnifici cordis re-
4Reg.19.35 gis ‖ Assur, & sup gloriã altitudinis ocu-
Isa.37.36. lorum eius. Dixit enim, In fortitudine 13
manus meæ feci, & in sapientia mea in-
tellexi: & abstuli terminos populorũ, &
principes eorũ deprædatus sum, & detra-
xi quasi potens in sublimi residentes. Et 14
inuenit quasi nidũ manus mea fortitudi-
nẽ populorũ: & sicut colligunt ova quæ
derelicta sunt, sic vniuersum terram ego
cõgregaui: & nõ fuit qui moueret pen-
nã, & aperiret os, & ganniret. Nunquid 15
gloriabitur securis cõtra cũ qui secat in
ea? aut exaltabitur serra contra eũ à quo
trahitur? quomodo si eleuetur virga cõtra
eleuãtẽ se, & exaltetur baculus qui vtiq.
lignũ est. Propter hoc mittet dominator 16
Dns exercituũ, in pinguibus eius tenui-
tatem: & subtus gloriã eius succensa ar-
debit quasi cõbustio ignis. Et erit lumẽ 17
Israël in ignẽ, & Sanctus eius in flamma:
& succendetur, & deuorabitur spina eiꝰ,
& vepres in die vna. Et gloria saltꝰ eiꝰ, 18
& carmeli eius ab anima vsq. ad carnem
cõsumetur, & erit terrore profugus. Et
reliquiæ ligni saltus eius præ paucitate 19
numerabũtur, & puer scribet eos. Et e- 20
rit in die illa: nõ adiciet residuũ Israël,
& hi qui fugerint de domo Iacob, inniti
super eo qui percutit eos: sed innitetur
super Dñm sanctum Israël, ‖ in veritate. ‖ In veri-
21 Reliquiæ cõuertentur, reliquiæ, inquã, tate reli-
22 Iacob ad Deũ fortẽ. ‖ Si enim fuerit po- quiæ 14
pulus tuus Israël quasi arena maris, reli- MS. In co-
quiæ cõuertentur ex eo, cõsummatio ab- dicibus
23 breuiata inundabit iustitiã. Cõsumma- autem H.
tionẽ enim & abbreuiationẽ Dns Deus G.& C.
exercituũ faciet in medio omnis terræ. atq. Hier.
24 Propter hoc, hæc dicit Dns Deus exer- commen-
cituũ, Noli timere populus meus habita- tariis ex
tor Sion, ab Assur: in virga percutiet te, & est distin-
baculũ suũ leuabit super te in via Aegy- ctio, quæ
25 pti. Adhuc enim paululũ modicumque, in Texeu.
& cõsummabit indignatio & furor meus Rom.9.27.
26 super scelus eorũ. ‖ Et suscitabit super Isa.11.11.
eũ Dns exercituũ flagellũ, ‖ iuxta plagã Isa.37.36.
Madiã in Petra-Oreb, & virgã suã super Iudi.7.25.
27 mare, & leuabit eã in via Aegypti. Et
erit in die illa: auferetur onus eius de hu-
mero tuo, & iugũ eius de collo tuo, & cõ-
28 putrescet iugum à facie olei. Veniet in
Aiath, trãsibit in Magrõ: apud Machmas
29 cõmendabit vasa sua. Trãsierũt cursum
Gaba sedes nostra: obstupuit Rama, Ga-
30 baath Saulis fugit. Hinni voce tua filia
Gallim, attende de Laisa, paupercula Ana-
31 thoth. Migrauit Medemena: habitato-
32 res Gabim cõfortamini. Adhuc dies est,
vt in Nobe stetur: agitabit manũ suã sup
33 montẽ filiæ Sion, collẽ Ierusalem. Ecce,
dominator Dns exercituũ confringet la-
gunculã in terrore, & excelsi statura suc-
cidentur. & sublimes humiliabũtur. Et
34 subuertẽtur condensa saltus ferro: & liba-
nus cum excelsis cadet. CAP. XI.

1 ET egredietur virga de radice Iesse, Act.13.23.
2 & flos de radice eius ascẽdet. Et re-
quiescet super eũ spiritus Dñi, spiritus
sapiẽtiæ & intellectus, spiritus consilij &
fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis.
3 & replebit eũ spiritus timoris Dñi: nõ
secundũ visionẽ oculorũ iudicabit, neq.
4 secundùm auditũ aurũ arguet. Sed iu- 2 Thes.2.8.
dicabit in iustitia pauperes, & arguet in
æquitate p mãsuetis terræ: ‖ & percutiet
terram virga oris sui, & spiritu labiorum
5 suorũ interficiet impiũ. Et erit iustitia
cinguli lumborũ eius: & fides cinctorij Isa.65.25.
6 renũ eius. ‖ Habitabit lupus cũ agno: &
pardus cum hœdo accubabit: vitulus, &
leo, & ouis simul morabuntur, & puer
7 paruulus minabit eos. Vitulus, & vrsus
pascẽtur: simul requiescent catuli eorũ:
8 & leo quasi bos cõedet paleas. Et dele-

habuit insas ab habere sup foramine aspidis: & in cauerna reguli, qui ablactat' fuerit, manu sua mittet. Nō nocebūt, & nō occidēt in vniuerso mōte sancto meo: quia repleta est terra scientia Dāi, sicut aquæ maris operientes. In die illa radix Iesse, qui stat in signū populorū, ipsum gētes deprecabuntur, & erit sepulchrū ei' gloriosum. ¶ Et erit in die illa: adiiciet Dñs secundò manū suā ad possidendū residuū populi sui, quod relinquetur ab Assyriis, & ab Aegypto, & à Phetros, & ab Aethiopia, & ab Aelam, & à Sennaar, & ab Emath, & ab insulis maris. Et leuabit signū in nationes, & congregabit profugos Israēl, & dispersos Iuda colliget à quatuor plagis terræ. Et auferetur zel' Ephraim, & hostes Iuda peribunt: Ephraim nō æmulabitur Iudam, & Iudas nō pugnabit cōtra Ephraim. Et volabūt in humeros Philisthiim per mare, simul prædabūtur filios Orietis: Idumæa & Moab præceptū manus eorum, & filij Ammō obedientes erūt. Et desolabit Dñs linguā maris Aegypti, & leuabit manū suā super flumē in fortitudine spiritus sui: & percutiet eum in septē rīuis, ita vt trāseant per eū calceati. Et erit via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyriis: sicut fuit Israēli ¶ in die illa qua ascendit de Terra Aegypti.

CAP. XII.

ET dices in die illa, Cōfitebor tibi Dñe, quoniam iratus es mihi: cōuersus est furor tuus, & consolatus es me.

Ecce Deus saluator meus, fiducialiter agā, & nō timebo: quia ¶ fortitudo mea, & laus mea Dñs', & factus est mihi in salutē.

Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Et dicetis in die illa, Cōfitemini Dño, & inuocate nomen eius: notas facite in populis adinuentiones eius: mementote quoniā excelsum est nomē eius.

Cantate Dño, quī magnificè fecit: annūtiate hoc in vniuersa terra. Exulta, & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui sanctus Israēl.

CAP. XIII.

ONus Babylonis, quod vidit Isaias filius Amos. Super montē caliginosum leuate signū, exaltate vocem, leuate manū, & ingrediātur portas duces. Ego mādaui sanctificatis meis, & vocaui fortes meos in ira mea, exultantes in gloria mea. Vox multitudinis in mōtib', quasi populorū frequētiū, vox sonitus regū & gentiū cōgregatarū: Dñs exercituū' præcepit' militiæ belli, venientibus de terra procul, à summitate cęli: Dñs, & vasa furoris eius, vt disperdat omnē terrā. Vlulate, quia propè est dies Dñi: quasi vastitas à Dño veniet. Propter hoc oēs manū dissoluētur, & omne cor hominis cōtabescet & conterētur. Torsiones & dolores tenebunt, quasi parturiens dolebunt: vnusquisq; ad proximū suū stupebit, facies cōbustę vultus eorū. Ecce dies Dñi veniet', crudelis, & indignationis plenus, & iræ, furorísque, ad ponendā terrā in solitudinē, & peccatores eius cōterendos de ea. ¶ Quoniā stellæ cęli, & splēdor earū nō expādent lumē suū: obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non splēdebit in lumine suo. Et visitabo super orbis mala, & contra impios iniquitatē eorū, & quiescere faciā superbiā infidelium, & arrogantiā fortiū humiliabo.

Pretiosior erit vir auro, & homo mundo obrizo. Super hoc, cælū turbabor & mouebitur terra de loco suo, propter indignationē Dñi exercituū, & propter diē iræ furoris ei'. Et erit quasi damula fugiēs, & quasi ouis: & nō erit q cōgregęt: vnusquisq. ad populū suū cōuertetur, & singuli ad terrā suā fugient. Omnis qui inuētus fuerit, occidetur: & omnis qui superuenerit, cadet in gladio. ¶ Infantes eorū allidētur in oculis eorū: diripiētur domus eorū, & vxores eorū violabūtur.

Ecce ego suscitabo sup eos Medos, qui argētū nō quærāt, nec aurū velint: sed sagittis paruulos interficiēt, & lactētibus vteri nō misercbūtur, & super filios non parcet oculus eorū. Et erit Babylon illa gloriosa in regnis, inclyta in superbia Chaldæorū, ¶ sicut subuertit Dñs Sodomā & Gomorrham. Nō habitabitur vsque in finē, & nō fundabitur vsq. ad generationē & generationē: nec ponet ibi tēto-ria Arabs, nec pastores requiescēt ibi. Sed requiescēt ibi bestiæ, & replebūtur dom' eorū draconib': & habitabūt ibi struthiones, & pilosi saltabūt ibi: & respōdebunt ibi vlulæ in ædibus eius, & sirenes in delubris voluptatis.

CAP. XIIII.

PRopè est vt veniat tēpus eius, & dies eius nō elōgabūtur. Miserebitur enim Dñs Iacob, & eliget adhuc de Israēl, & requiescere eos faciet sup humū suā: adiūget aduena ad eos, & adhærebit domui Iacob. Et tenebūt eos populi, & adducēt eos in locū suū: & possidebit eos domus Israēl sup terrā Dni in seruos & ancillas: & erūt capiētes eos qui se ceperāt, & subiicient exactores suos. Et erit in die illa: cùm requiem dederit tibi Deus à labore tuo, & à concussione tua, & à seruitute dura qua antè seruisti, sumes parabolā istā cōtra regē Babylonis, & dices, Quomodò cessauit exactor, quieuit tributū?

Cōtriuit Dñs baculū impiorum, virgā dominātiū, cædēte populos in indignatione, plagā insanabili, subiicientē in furore gētes, persequēte crudeliter. Cōquieuit & siluit omnis terra, gauisa est & exultauit: abietes quoq. lætatæ sunt sup te, & cedri Libani. ex quo dormisti, nō ascēdit qui succidat nos. Infernus subter cōturbatus est in occursum aduētus tui, suscitauit tibi gigātes. Oēs principes terræ surrexerūt de solijs suis, oēs principes nationū. Vniuersi respōdebūt, & dicent tibi, Et tu vulneratus es sicut & nos, nostri similis effectus es. Detracta est ad infe-

feros superbia tua, cōcidit cadauer tuū: subter te sternetur tinea, & operimentū tuū erūt vermes. Quomodo cecidisti de cælo lucifer, qui manè oriebaris? corruisti in terrā, qui vulnerabas gētes? qui dicebas in corde tuo, In cælū conscendā, sup astra Dei exaltabo soliū meū, * sedebo in mōte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendā super altitudinē nubiū, similis ero Altissimo. Verumtamē ad infernū detraheris in profundū laci. Qui te viderint, ad te inclinabūtur, teq. prospicient, Nunquid iste est vir qui cōturbauit terrā, qui cōcussit regna: Qui posuit orbē desertum, & vrbes eius destruxit, vinctis eius nō aperuit carcerē? Omnes reges gētiū vniuersi dormierūt in gloria, vir in domo sua. Tu autē ¶ iectus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis pollutus, & obuolutus cō his qui interfecti sunt gladio, & descēderūt ad fūdamēta laci, quasi cadauer putridū. Non habebis cōsortiū neq. cū eis in sepultura: tu enim terram tuā disperdidisti, tu populū tuū occidisti: nō vocabitur in æternū semē pessimorū.

Præparate filios eius occisioni in iniquitate patrū suorū: nō cōsurgēt, nec hæreditabūt terrā, neq. implebūt faciē orbis ciuitatū. Et cōsurgā sup eos, dicit Dñs exercituū: & perdā Babylonis nomen, & reliquias, & germē, & pgenē: dicit Dñs.

Et ponā eā in possessionē ericij, & in paludes aquarū, & scopabo eam in scopa terēs, dicit Dñs exercituū. Iurauit Dñs exercituū, dicēs, Sj nō vt putaui, ita erit: & quomodò mēte tractaui, sic eueniet, Vt cōteram Assyriū in terra mea, & in mōtib' meis cōculcē eū, & auferetur ab eis iugū eius, & onus illius ab humero eorū tolletur. Hoc cōsilium quod cogitaui sup omnē terrā, & hæc est manus extenta sup vniuersas gētes. Dñs enim exercituum decreuit: & quis poterit infirmare? & manus eius extēta: & quis auertet eam? In anno quo mortuus est rex Achaz, factum est onus istud. Ne læteris Philisthæa omnis tu, qm cōminuta est virga percussoris tui: de radice enim colubri egredietur regulus, & semē eius absorbēs volucrem.

Et pascētur primogeniti pauperum, & pauperes fiduciāliter requiescēt: & interficiā in fame radicē tuā, & reliquias tuas interficiā. Vlula porta, clama ciuitas: prostrata est Philisthæa omnis: ab Aquilone enim fum' veniet, & nō est qui effugiet agmē eius. Et quid respōdebitur nuntijs gentis? Quia Dominus fundauit Sion, & in ipsa sperabunt pauperes populi eius.

CAP. XV.

ONus Moab, quia nocte vastata est Ar-Moab, cōticuit: quia nocte vastatus est Murus-Moab, cōticuit. Ascēdit domus & Dibō ad excelsa in planctū super Nabo, & super Medaba, Moab vlulabit: in cūctis capitibus eius calui tū, & omnis barba radetur. ¶ In triuijs eius accinxerunt se sacco: super tecta eius, & in plateis eius omnis vlulatus, descēdit in fletū.

Clamabit Hesebō & Eleale, vsq. Iasa audita est vox eorum, super hoc expediti Moab vlulabūt, anima eius vlulabit sibi.

Cor meū ad Moab clamabit, vectes eius vsq. ad Segor vitulā tertiāmē: cōsternamē' per ascēsum enim Luith flens ascēdet, & in via Oronaim clamorē cōtritionis leuabunt.

Aquæ enim Nemrim desertæ erūt, quia aruit herba, defecit germen, viror omnis interiit. Secundū magnitudinē operis & visitatio eorū: ad torrentē salicū ducēt eos. Qm circuibit clamor terminū Moab: vsq. ad Gallim vlulatus eius, & vsq. ad Puteū-Elim clamor eius. Quia aquæ Dibō repletæ sunt sanguine: posuit enim super Dibon additamenta: his qui fugerint de Moab leonem, & reliquis terræ.

CAP. XVI.

EMitte agnū Dñe' dominatorē terræ, de Petra deserti ad montem filiæ Sion. Et erit: sicut auis fugiēs, & pulli de nido auolantes, sic erūt filiæ Moab in trāsitu Arnō. Ini cōsiliū, cuge cōsiliū: pone quasi nocte vmbrā tuā in meridie: abscōde fugientes, & vagos ne prodas. Habitabunt apud te profugi mei: Moab esto latibulū eorū a facie vastatoris: finitus est enim pulsus, cōsummatus est miser, defecit, qui cōculcabat terram. Et præparabitur in misericordia solium, & sedebit super eū in veritate in tabernaculo Dauid iudicās & quærēs iudicium, & velociter reddēs, quod iustū est. ¶ Audiuim' superbiā Moab, superbus est valde: superbia eius & arrogātia ei', & indignatio ei' plusquā fortitudo eius. Idcirco vlulabit Moab ad Moab, vniuersus vlulabit: his q lætatur sup muros cocti lateris, loquiminī plagas suas. Qm suburbana Hesebon deserta sunt, & vineā Sabama dñi Gētiū exciderūt flagella eius: vsq; ad Iazer peruenerūt, errauerunt in deserto, propagines ei' relictæ sunt, trāsierūt mare. Sup hoc plorabo in fletu Iazer vineā Sabamas inebriabo te lachryma mea Hesebō, & Eleale: qm sup vindemiā tuā, & sup messē tuā vox calcātiū irruit. Et auferetur lætitia & exultatio de Carmelo, & in vineis nō exultabit neq. iubilabit. vinū in torcularī nō calcabit qui calcare cōsueuerat: vocē calcantiū abstuli. Super hoc vēter meus ad Moab quasi cithara sonabit, & viscera mea ad murū cocti lateris. Et erit: cū apparuerit quod laborauit Moab super excelsis suis, ingredietur ad sancta sua vt obsecret, & nō valebit. Hoc verbū quod locutus est Dñs ad Moab ex tūc.

Et nūc locutus est Dñs, dicēs, In tribus annis quasi anni mercenarij auferetur gloria Moab super omni populo multo, & relinquetur * parvus & modicus, nequaquam multus.

CAP. XVII.

ONus Damasci. Ecce Damascus desinet esse ciuitas, & erit sicut acerwus

Exod. 32, 7. Ioel. 3, 15. Matt. 24, 29. Marc. 13, 24. Luc. 21, 25.

Psal. 136, 8.

Gen. 19, 24

Ierem. 48, 29.

Desumpta videri potest ex capitis primi sexto versu.

lapidū in ruina. Derelictæ ciuitates Aroer gregibus erūt, & requiescent ibi, & nō erit qui exterreat. Et cessabit aduitoriū ab Ephraim, & regnū à Damasco: & reliquiæ Syriæ, sicut gloria filiorū Israël erunt: dicit Dñs exercituū. Et erit in die illa: attenuabitur gloria Iacob, & pinguedo carnis eius marcescet. Et erit sicut cōgregās in messe quod restiterit, & brachium eius spicas leget: & erit sicut quærēs spicas in valle Raphaim. Et relinquetur in eo sicut racemus, & sicut excussio olææ duarū vel triū oliuarū in sūmitate rami, siue quatuor aut quinque in cacuminibus eius fructus eius, dicit Dñs Deus Israël. In die illa inclinabitur homo ad factorē suū, & oculi eius ad sanctū Israël respicient: & nō inclinabitur ad altaria quæ fecerūt manus eius: & quæ opgrati sunt digiti eius nō respicient, lucos & delubra. In die illa erūt ciuitates fortitudinis eius derelictæ sicut aratra, & segetes quæ derelictæ sunt à facie filiorum Israël, & ^erit^ deserta. Quia oblita es Dei salutoris tui, & fortis adiutoris tui nō es recordata: propterea plātabis plātationē ^fidelē^, & germē alienū seminabis. In die plātationis tuæ ^labrusca^, & manè semēntuū florebit: ablata est messis in die hæreditatis, & dolebit grauiter.

Væ ^multitudo^ populorū multorū, vt multitudo maris sonitus: & tumult^us^ turbarū, sicut sonitus aquarū multarū. Sonabūt populi sicut sonitus aquarū inundantiū, & increpabit eū, & fugiet procul: & rapietur sicut puluis montium à facie venti, & sicut turbo corā tēpestate. In tēpore vespere, & ecce turbatio: in matutino, & nō subsistet. hæc est pars eorum qui vastauerunt nos, & sors diripientium nos.

CAP. XVIII.

VAe terræ cymbalo alarū quę est trās flumina Aethiopię, q̄ mittit in mare legatos, & in vasis papyri super aquas. Ite angeli veloces ad gētē cōuulsā, & dilaceratā: ad populū terribilē, post quē nō est ali^us^: ad gētē expectātē & conculcati, cuius diripuerūt flumina terrā ei^us^: Oēs habitatores orbis qui moramini in terra, cū eleuatū fuerit signū in mōtibus, videbitis, & clangorē tubæ audietis: quia hæc dicit Dñs ad me, Quiescā, & cōsiderabo in loco meo sicut meridiana lux clara est, & sicut nubes roris in die messis. Ante messem enim totus ^effloruit^, & immatura perfectio ^germinabit^, & præcidētur ramusculi eius falcibus: & quæ derelicta fuerint, abscindetur, & excutientur.

Et relinquētur simul auibus montiū, & bestiis terræ: & æstate perpetua erūt sup eū volucres, & oēs bestiæ terræ sup illa hyemabūt. In tēpore illo deferetur munus Dño exercituū à populo diuulso & dilacerato: à populo terribili, post quē nō fuit alius, à gēte expectāte, expectante, & conculcata, cuius diripuerunt flumina terrā eius, ad locū nominis Dñi exercituum montem Sion.

CAP. XIX.

ONus Aegypti. Ecce Dñs ascēdet super nube leuē, & ingredietur Aegyptū, & cōmouebūtur simulachra Aegypti à facie eius, & cor Aegypti tabescet in medio eius. Et cōcurrere faciā Aegyptios aduersūs Aegyptios: & pugnabit vir cōtra fratrē suum, & vir contra amicum suum, ciuitas aduersūs ciuitatem, regnum aduersus regnum. Et dirumpetur spiritus Aegypti in visceribus eius, & consilium eius præcipitabo: & interrogabūt simulachra sua, & diuinos suos, & pythones, & ariolos. Et tradam Aegyptū in manu dominorum crudelium; & rex fortis dominabitur eorū, ait Dñs Deus exercituū. Et arescet aqua de mari, & fluuius desolabitur atq. siccabitur. Et deficiēt flumina: ^attenuabuntur, & siccabūtur rius aggerū. Calamus & iuncus marcescet, nudabitur alueus riui à fōte suo: & omnis semētis irrigua siccabitur, arescet, & nō erit. Et mœrebūt piscatores, & lugebūt oēs mittētes in fluuiū hamū, & expandētes rete sup faciē aquarū emarcescēt. Cōfundētur qui operabantur linū ^plectētes', & texētes subtilia. Et erūt irrigua eius flaccētia: oēs qui faciebāt lacunas ad capiendos pisces. Stulti principes Taneos, sapiētes cōsiliarij Pharaonis dederūt cōsiliū insipiēs. quomodò dicitis Pharaoni, Filius sapientiū ego, filius regū antiquorū? Vbi nūc sunt sapiētes tui? annuntiēt tibi, & indicēt quid cogitauerit Dñs exercituū sup Aegyptū.

Stulti facti sunt principes Taneos, emarcuerūt principes Memphēos, decepērūt Aegyptū, angulū populorū ei^us^. Dns miscuit in medio eius spiritū vertiginis: & errare fecerūt Aegyptū in omni opere suo, sicut errat ebrius & vomēs. Et non erit Aegypto opus quod faciat caput & caudā in curuantē & refrænantē. In die illa erit Aegyptus quasi mulierēs, & stupebūt, & timebunt à facie commotionis manus Dñi exercituū, quā ipse mouebit super eā. Et erit Terra Iuda Aegypto in pauorē: omnis qui illius fuerit recordatus, pauebit à facie cōsilij Dñi exercituū, quod ipse cogitauit super eā, In die illa erūt quinq. ciuitates in Terra Aegypti, loquētes lingua Chanāan, & iurantes per Dñm exercituū: Ciuitas solis vocabitur vna. In die illa erit altare Dñi in medio Terræ Aegypti, & titulus Dñi iuxta terminū ei^us^. & erit in signū & in testimoniū Dño sabaoth in Terra Aegypti. Clamabūt enim ad Dñm à facie tribulātis, & mittet eis saluatorē & ppugnatorē qui liberet eos. Et cognoscetur Dñs ab Aegypto, & cognoscēt Aegyptij Dñm in die illa, & colēt eū in hostiis & in muneribus: & vota vouebūt Dño, & soluēt.

Et percutiet Dominus Aegyptū plaga, & sanabit eā, & reuertentur ad Dominū, & placabitur eis, & sanabit eos. In die illa erit via de Aegypto in Assyrios, & intrabit Assyrius Aegyptum, & Aegyptius in Assyrios, & seruiet Aegyptij Assur. In die illa erit Israël tertiꝰ Aegyptio & Assyrio: benedictio in medio terræ, quā benedixit Dñs exercituū, dicēs, Benedictus populus meus Aegypti, & opus manuū meārū ^Assyrio^, hæreditas aūt mea Israël.

CAP. XX.

IN anno quo ingressus est Tharthan in Azōtū, cū misisset eū Sargon rex Assyriorū, & pugnasset cōtra Azōtū, & cepisset eā: in tēpore illo locutus est Dñs in manu Isaiæ filij Amos, dicēs, Vade, & solue saccū de lūbis tuis, & calceamēta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic vadens nudus, & discalceatus. Et dixit Dñs, Sicut ambulauit seruus meus Isaias nud^us^, & discalceatus, triū annorū signū & portentū erit sup Aegyptū & super Aethiopiā: sic mīabit rex Assyriorū captiuita tē Aegypti, & trāsmigrationē Aethiopiæ, iuuenē & senē', nudā & discalceatā', discoopertis natibus ad ignominiā Aegypti. Et timebunt, & cōfundentur ab Aethiopia spe sua, & ab Aegypto gloria sua. Et dicet habitator insulæ huius in die illa, ^Ecce hæc erat spes nostra, ad quos cōfugimus in auxilium, vt liberarent nos à facie regis Assyriorum: & quomodo effugere poterimus nos?

CAP. XXI.

ONus deserti maris. Sicut turbines ab Aphrico veniūt, de deserto venit, de terra horribili. Visio dura nuntiata est mihi: qui incredulus est, infideliter agit: & qui de populator est, vastat. Ascende Aeia, obside Mede: omnē gemitum eius cessare feci. Propterea repleti sunt lumbi mei dolore, angustia possedit me sicut angustia parturientis: corrui cū audirem, conturbatus sum cū viderem. Emarcuit cor meū, tenebræ stupefecerunt me: Babylon delecta mea, posita est mihi in miraculū. Pone mēsam, cōtēplare in speculā: comedentes & bibētes surgite principes, arripite clypeū. Hæc enim dixit mihi Dñs, Vade, & pone speculatorē, & quodcunq. viderit, annuntiet. Et vidit currum duorū equitū, ascensorē asini, & ascensorē cameli: & cōtemplatus est diligenter multo intuitu. Et clamauit leo, Super speculā Dñi ego sum, stās iugiter p diē: & ^super custodiā meā ego sum, stās totis noctibus. Ecce, iste venit ascensor viri bigæ equitum, & respondit, & dixit, ^Cecidit, cecidit Babylō, & omnia sculptilia deorū eius cōfrita sunt in terram.

Tritura mea, & ^filia^ areæ meæ, quæ audiui à Dño exercituū Deo Israël, annuntiaui vobis. On^us^ Duma. Ad me clamat ex Seir, Custos quid de nocte? custos quid de nocte? Dixit custos, Venit mane & nox: si quæritis, quærite: cōuertimini, venite. Onus in Arabia. In falta ad vesperā dormietis, in semitis Dedanim. Occurrentes sitiēti ferte aquā, qui habitatis terrā Austri, cū panibus occurrite fugiēti. A facie enim gladiorū fugerunt, à facie gladij imminētis, à facie arcus extēti, à facie grauis prælij: quoniā hæc dicit Dñs ad me, Adhuc in vno anno, quasi in anno mercenarij, & auferetur omnis gloria Cedar. Et reliquiæ numeri sagittariorum fortium de filiis Cedar imminuentur: Dñs enim Deus Israël locutus est.

CAP. XXII.

ONus vallis visionis. Quidnā quoq. tibi est, quia ascendisti & tu omnis in tecta? clamoris plena, vrbs frequens, ciuitas exultās: interfecti tui, nō interfecti gladio, nec mortui^ in bello. Cuncti principes tui fugerūt simul, duteq. ligati sunt: omnes qui inuenti sunt, vinti sunt pariter, procul fugerunt. Propterea dixi, Recedite à me, amarè flebo: nolite incūbere vt cōsolemini me super vastitate filiæ populi mei. Dies enim interfectionis & cōculcationis & fletuum Dño Deo exercituū in valle visionis, scrutās murū, & magnificus super montē. Et Aelam sumpsit pharetrā, currū hominis equitis, & parietē nudauit clypeus. Et erit electæ valles tuæ plenæ quadrigarū, & equites ponēt sedes suas in porta. Et reuelabitur operimentū Iudæ, & ^videbis' domū in die illa armamentariū domus saltus. Et scissuras ciuitatis Dauid videbitis, quia multiplicatæ sunt: & cōgregastis aquas piscinæ inferioris, & domos Ierusalē numerastis, & destruxistis domos ad muniendū murū. Et lacū fecistis inter duos muros, ^& aquā piscinæ veteris: & nō suspexistis ad eū qui fecerat eā, & operatorē eius dēlōge nō vidistis. Et vocabit Dñs Deus exercituū in die illa ad flētū, & ad plāctū, ad calui tiū, & ad cingulū facci: & ecce, gaudiū & lætitia occidere vitulos, & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinū, ¶ Comedamus & bibamus, cras enim morīemur. Et reuelata est in auribus meis vox Dñi exercituum. Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini: dicit Dñs Deus exercituū. Hæc dicit Dñs Deus exercituū, Vade, ingredere ad eū qui habitat in tabernaculo, ad Sobnā præpositum tēpli, & dices ad eū, Quid tu hic, aut quasi quis hīc? quia excidisti tibi hīc sepulchrū, excidisti in excelso memoriale: diligēter, in petra tabernaculū tibi. Ecce, Dñs asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceꝰ, & quasi amictū tic subleuabit te. Coronā coroabit te tribulatiōe, quasi pilā mitter te in terrā latā & spatiosā: ibi morieris, & ibi erit currus glorię tuæ, ignominia domus Dñi tui. Et expellā te de statiōe tua, & de ministerio tuo deponā te. Et erit in die illa: vocabo seruū meū Eliacim filiū Helciæ, & induā illū tunica tua, & cingulo tuo cōfortabo

cum,

^Assyrius 4 MS. R. Hier. l. 7. ^Assur H.

^& 10 MS. C. Verūm in R. Hier. & H. non additur.

^pectentes 12 MS. ^pectinati 11. C. G.

^erit 7 MS. R. H. G.

^Infidelem MS. G. Verūm, Hier. R. H. & C. Lectioni Textus suffragantur.

^labruscas MS. Q. n.

^multitudini 10 MS. R.

^videbitis MS. R. Q. n.

^expectātem 16 MS. H. Q. n.

^ad montē nominis Domini exercituū, montem Sion o Pertinet autem ad huius capitu finem

^effloruit 1 MS.

^germinauit MS. Q. n.

— 13 MS. R. Q. n.

^Aethiopiæ, senē 6 MS. H. G. C.

^nudum & discalceatum 7 MS. G. C. Q. n.

^Hæccine MS. R. Textus lectio ni volunt H. G. C.

^liberaremur 7 MS.

^liberaremur H. C.

^ad 1 MS. R. H. C.

Hab. 2, 1.

Ier. 51, 1. Apoc. 14, 8.

^filii Hier. H.

Sap. 2, 6. 1 Cor. 15, 32 Laſ. 56, 12.

^tui, mortui MS. G. Verūm quæ in Textu eſt lectio R. Hier. H. et C. conformis eſt.

cum, & poteſtatē tuā dabo in manu eius: & erit quaſi pater habitantibus Ieruſalē, & domui Iuda. ¶ Et dabo clauē domus Dauid ſuper humerum eius: & aperiet, & nō erit qui claudat: & claudet, & nō erit qui aperiat. Et figā illum paxillū in loco fideli, & erit in ſolium glorię domui patris ſui. Et ſuſpēdent ſup eum oēm gloriā dom⁹ patris ei⁹, vaſoru dimerſa genera, omne vas parūulū à vaſis craterarū vſq. ad omne vas muſicorum. In die illa, dicit Dñs exercituū, auferetur paxill⁹ qui fixus fuerat in loco fideli: & frāgetur, & cadet, & peribit quod pepēderat in eo, quia Dñs locut⁹ eſt. CAP. XXIII.

ONus Tyri. Vlulate naues maris, quia vaſtata eſt domus vnde venire cōſueuerāt: de Terra Chetim reuelatum eſt eis. Tacete qui habitatis in inſula: negotiatio Sidonis trāſfretātes mare, repleuerūt te. In aquis multis ſemē Nili, meſſis fluminis fruges eius: & facta eſt negotiatio gētium. Erubeſce Sidō, ait enim mare, fortitudo maris, dicens, Nō parturiui, & nō peperi, & nō enutrini iuuenes, nec ad incrementum perduxi virgines. Cùm auditū fuerit in Aegypto, dolebūt cū audierint de Tyro. Tranſite maria, vlulate qui habitatis in inſula. Nūquid nō vestra hæc eſt, quæ gloriabatur à dieb. priſtinis in antiquitate ſua? ducent eā pedes ſui lōgē ad peregrinādum. Quis cogitauit hoc ſup Tyrum quōdā coronatā, cui⁹ negotiatores principes, inſtitores ei⁹ inclyti terræ? Dñs exercituum cogitauit hoc, vt detraheret ſuperbiā omnis glorię, & ad ignominiā deduceret vniuerſos inclytos terræ. Trāſi terrā tuā quaſi fluuiū, filia maris, nō eſt cingulū vltrā tibi.

Manū ſuā extēdit ſuper mare, cōturbauit regna: Dñs mādauit aduerſus Chanaān, vt cōtereret fortes eius, & dixit, Nō adiicies vltrā vt glorieris, calumniā paſſi nēs virgo filia Sidonis: in Cethim cōſurgēs trāſfreta, ibi quoq. nō erit requies tibi. Ecce, terra Chaldæorū talis popul⁹ nō fuit, Aſſur fundauit eā: in captiuitatē traduxerunt robuſtos eius, fuſſoderūt domos eius, poſuerūt eā in ruinā. Vlulate naues maris, quia deuaſtata eſt fortitudo veſtra. Et erit in die illa: in oblitione eris, ō Tyre, ſeptuaginta annis, ſicut dies regis vnius: poſt ſeptuaginta aūt annos erit Tyro quaſi canticum meretricis.

Sume cithara, circui ciuitatē meretrix obliuioni tradita: bene cane, frequēta cāticum, vt memoria tui ſit. Et erit poſt ſeptuaginta annos, viſitabit Dñs Tyrum, & reducet eā ad merces ſuas, & rurſum fornicabitur cum vniuerſis regnis terræ ſuper faciē terræ. Et erunt negotiationes eius, & mercedes eius ſanctificatæ Dño. nō cōdentur, neq. reponentur: quia his qui habitauerint coràm Dño, erit negotiatio eius, vt inanducent in ſaturitatem, & veſtiantur vſque ad vetuſtatem.

CAP. XXIIII.

ECce, Dñs diſſipabit terrā, & nudabit eā, & affliget faciē eius, & diſperget habitatores eius. ¶ Et erit ſicut populus ſic ſacerdos: & ſicut ſeruus, ſic dñs eius: ſicut ancilla, ſic dna eius: ſicut emens, ſic ille qui vēdit: ſicut fœnerator, ſic is qui mutuum accipit: ſicut qui repetit, ſic qui debet. Diſſipatiōe diſſipabitur terra, & direptione prædabitur. Dns enim locutus eſt verbū hoc. Luxit, & defluxit terra, & infirmata eſt: defluxit orbis, infirmata eſt altitudo populi terræ. Et terra infecta eſt ab habitatorib. ſuis: quia trāſgreſi ſunt leges, mutauerūt ius, diſſipauerūt fœdus ſempiternū. Propter hoc maledictio vorabit terrā, & peccabūt habitatores ei⁹. ideoq. inſaniet cultores ei⁹, & relinquētur hoies pauci. Luxit vindemia, infirmata eſt vitis, ingemuerūt oēs qui lætabātur corde. Ceſſauit gaudium tympanorū, quieuit ſonit⁹ lætātiū, cōticuit dulcedo citharæ. Cū cātico nō bibēt vinū: amara erit potio bibentib. illā.

Attrita eſt ciuitas vanitatis, clauſa eſt omnis dom⁹ nullo introeunte. Clamor erit ſuper vino in plateis: deſerta eſt oīs lætitia: trāſlatum eſt gaudiū terræ. Relicta eſt in vrbe ſolitudo, & calamitas opprimet portas. Quia hæc erūt in medio terræ, in medio populorum, quo modo ſi paucę oliuæ quę remāſerunt, excutiātur ex olea, & racemi cū fuerit finita vindemia. Hi leuabūt vocē ſuā, atq. laudabūt: cū glorificat⁹ fuerit Dñs, hinniēt de mari. Propter hoc in doctrinis glorificate Dñm: in inſulis maris nomē Dñi Dei Iſrael. A finib. terræ laudes audiuim⁹, gloriā iuſti. Et dixi, Secretū meū mihi, ſecretū meū mihi, vę mihi: prætiricātes prætiricati ſunt, & prætiricatiōe trāſgreſſionū prætiricati ſunt. Formido, & fouea, & laque⁹ ſup te qui habitator es terræ. Et erit: qui fugerit à voce formidinis, cadet in foueā: & qui ſe explicauerit de fouea, tenebit laqueo: quia cataractæ de excelſis apertæ ſunt, & cōcutiētur fundamēta terræ. Cōfractiōe cōfringetur terra, cōtritione cōteretur terra, cōmotione cōmouebitur terra: agitatione agitabitur terra ſicut ebrius, & auferetur quaſi tabernaculū vnius nocte: & grauabit eā iniquitas ſua, & corruet, & non adiiciet vt reſurgat. Et erit: in die illa viſitabit Dñs ſuper militiā cæli in excelſo: & ſuper reges terræ qui ſunt ſuper terrā. Et cōgregabūtur in cōgregatione vnius faſcis in lacū, & claudētur ibi in carcere: & poſt multos dies viſitabuntur. Et erubeſcet luna, & cōfundetur ſol, cùm regnauerit Dñs exercituum in mōte Siō, & in Ieruſalem, & in cōſpectu ſenū ſuorum fuerit glorificatus. CAP. XXV.

DOmine Deus meus es tu, exaltabo te, & cōfitebor nomini tuo: quoniā feciſti mirabilia, cogitationes antiquas

fideles amen. Quia poſuiſti ciuitatē in tumulū, vrbē fortē in ruinā, domū alienorū: vt non ſit ciuitas, & in ſempiternū nō ædificetur. Super hoc laudabit te populus fortis, ciuitas gētium robuſtarū timebit te. Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione ſua: ſpes à turbine, vmbraculū ab æſtu. Spiritus enim robuſtorū quaſi turbo impellēs parietē. Sicut æſt⁹ in ſiti, tumultū alienorū humiliabis: & quaſi calore ſub nube frōdē ꝓpāgīnē fortiū marceſcere facies.

Et faciet Dñs exercituū omnib. populis in mōte hoc, cōuiuiū pinguiū, conuiuiū vindemię pinguiū medullatorū, vindemię defæcatæ. Et præcipitabit in mōte iſto faciē vinculi colligati ſup oēs populos, & telā quā ordit⁹ eſt ſuper oēs nationes. Præcipitabit mortē in ſempiternū: ¶ & auferet Dns Deus lachrymā ab omni facie, & opprobrium populi ſui auferet de vniuerſa terra: quia Dns locutus eſt. Et dicet in die illa, Ecce De⁹ noſter iſte, expectauim⁹ eū, & ſaluabit nos: iſte Dns, ſuſtinuimus eū, exultabimus, & lætabimur in ſalutari eius. Quia requieſcet manus Dñi in mōte iſto: & triturabitur Moab ſub eo, ſicuti teruntur palęæ in plauſtro. Et extēdet manus ſuas ſub eo, ſicut extēdit natās ad natādam: & humiliabit gloriā eius cū aſſiſione manuū eius. Et munimenta ſublimiū murorū tuorum concident, & humiliabuntur, & detrahentur in terram vſque ad puluerē.

CAP. XXVI.

IN die illa cantabitur canticum iſtud in terra Iuda.

Vrbs fortitudinis noſtræ Siō, ſaluator ponetur in ea murus & antemurale.

Aperite portas, & ingrediatur gens iuſta, cuſtodiens veritatem.

Vetus error abiit: ſeruabis pacem: pacem, quia in te ſperauimus.

Sperate in Dño in ſeculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.

Quia incuruabit habitātes in excelſo, ciuitatē ſublimē humiliabit: humiliabit eā vſque ad terram, detrahet eam vſque ad puluerem.

Conculcabit eam pes, pedes pauperis, greſſus egenorum.

Semita iuſti recta eſt, rectus callis iuſti ad ambulandum.

Et in ſemita iudiciorum tuorum Dñe ſuſtinuimus te: nomen tuum, & memoriale tuum in deſiderio animæ.

Anima mea deſiderauit te in nocte: ſed & ſpiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te: cùm feceris iudicia tua in terra, iuſtitiā diſcet habitatores orbis.

Miſereamur impio, & non diſcet iuſtitiam: in terra ſanctorum iniqua geſſit, & non videbit gloriam Domini.

Dñe, exaltetur manus tua, & non videāt: videāt, & cōfundātur zelātes populi, & ignis hoſtes tuos deuoret.

Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera noſtra operatus es nobis.

Dñe Deus noſter, poſſederunt nos dñi abſq. te, tāntùm, in te recordemur noīs tui.

Mortui tē nō viuāt, gigātes nō reſurgāt: propterea viſitaſti & cōtriuiſti eos, & perdidiſti omnem memoriam eorum.

Indulſiſti gēti Domine, indulſiſti genti: nunquid glorificatus es? elongaſti oēs terminos terræ.

Dñe in anguſtia requiſierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis.

Sicut quæ cōcipit, cū appropinquauerit ad partum, dolēs clamat in doloribus ſuis: ſic facti ſumus à facie tua Domine.

Cōcepimus, & quaſi parturiuimus, & peperim⁹ ſpiritū ſalutis nō fecimus in terrā: ideo non cecidērunt habitatores terræ.

Viuēt mortui tui, interfecti mei reſurgent: expergiſcimini, & laudate qui habitatis in puluere: quia ros lucis ros tu⁹, & terram gigantum detrahes in ruinam.

Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude oſtia tua ſuper te, abſcondere modicum ad momētum, donec pertrāſeat indignatio.

¶ Ecce enim Dns egredietur de loco ſuo, vt viſitet iniquitatē habitatoris terræ cōtra eum: & reuelabit terra ſanguinē ſuū, & nō operiet vltrā interfectos ſuos.

CAP. XXVII.

IN die illa viſitabit Dns in gladio ſuo duro, & grādi, & forti, ſuper Leuiathā ſerpentē vectē, & ſuper Leuiathā ſerpētem tortuoſum, & occidet cetum qui in mari eſt. In die illa vineæ meri cantabit ei. Ego Dns qui ſeruo eā, repentè propinabo ei: ne forte viſitetur contra eam, nocte & die ſeruo eā. Indignatio nō eſt mihi: quis dabit me ſpinā & veprem in prœlio: gradiar ſuper eā, ſuccendā eā pariter? An potius tenebit fortitudinem meā, faciet pacē mihi, pacē faciet mihi?

Qui ingrediūtur impetu ad Iacob, ſio rebit & germinabit Iſrael, & implebunt facie orbis ſemine. Nunquid iuxta plagā percutientis ſe percuſſit eum? aut ſicut occidit interfectos ei⁹, ſic occiſus eſt?

In meſura cōtra meſuram cùm abiecta fuerit, iudicabis eā: meditata eſt in ſpiritu ſuo duro per die æſtus. Ideirco ſuper hoc dimittetur iniquitas domni Iacob: & iſte omnis fructꝰ vt auferatur peccātū eius, cùm poſuerit oēs lapides altaris ſicut lapides cineris alliſos nō ſtabūt luci & deiubra. Ciuitas enim munita deſolata erit, ſpecioſa relinquetur, & dimittetur quaſi deſertū: ibi paſcentur vitulus, & ibi accubabit, & cōſumet ſummitates eius. In ſiccitate meties illius cōteretur, mulieres venientes, & docētes eas: nō eſt enim populus ſapiēs, propterea nō miſerebitur eius qui fecit eū: & qui formauit eū, nō parcet ei. Et erit in die illa percutiet Dns ab alueo fluminis vſq. ad torrentem Aegypti, & vos congregabimini

Apoc. 3, 7. Iob 12, 14.

* & MS q.

negotiatio 7 MS. Hier. H. G. C.

merces (numero ſing.) 1 MS. R. Hier. H. G. C.

Oſea 4, 9.

interfecta MS. Q. n. Pſa. 105, 38

Apoc. 7, 17. 21, 4.

Ier. 48, 44.

ſpiritum ſalutis MS. Verū Textus lectio, eſſentiæ R. Hier. et H. Septuagin. aūt eriā Hier. teſte pertrerunt, Spiritum ſalutis tuæ quem feci- mus in ter- ra.

Mich. 1, 3.

egredien- tur impetu à 10 MS. R. egrediun- tur de radi ce Hier. Q. n.

Audicabit 10 MS. R. Q. n. Audicatus MS. R. Hier. H. C

Vt MS. R. H. C.

Veam MS. R. Hier. H. eet C.

vnus & vnus filij Israël. Et erit: in die illa clãgetur in tuba magna, & venient qui perditi fuerãt de terra Assyriorum, & qui eiecti erant de Terra-Aegypti, & adorabunt Dñm in monte sancto in Ierusalem. CAP. XXVIII.

VAe coronæ superbiæ, ebriis Ephrãim, & flori decidenti, gloriæ exultationis eius, qui erãt in vertice vallis pinguissimæ, errãtes à vino. Ecce validus & fortis Dñs, sicut impetus grãdinis: turbo cõfringens, sicut impetus aquarũ multarũ inundãtium, & emittarum sup terrã spatiosam. Pedib. coculcabitur corona superbiæ ebriorũ Ephraim. Et erit flos decidés gloriæ exultationis eius, qui est sup vertice vallis pinguis, quasi tẽporaneum ante maturitatẽ autũni: qđ cũ aspexerit videns, statim vt manu tenuerit, deuorabit illud. In die illa erit Dñs exercituũ corona gloriæ, & sertũ exultationis residuo populi sui: & spiritꝰ iudicij sedẽti sup iudiciũ, & fortitudo reuertẽtib. de bello ad portã. Verũ hi quoq. p̃ vino nescierunt, & pre ebrietate errauerũt. sacerdos & ꝓpheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, errauerunt in ebrietate, nescierunt videntẽ, ignoranerunt iudiciũ. Oẽs enim mẽsæ repletę sunt vomitu sordiumq., ita vt nõ esset vltrà locꝰ. Quẽ docebit scientiã? & quẽ intelligere faciet auditũ? ablactatos à lacte, auulsos ab huberibus. Quia mãda remãda, mãda remãda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicũ ibi, modicũ ibi. ‖ In loquela esũ labij, & lingua altera loquetur ad populũ istũ. Cui dixit, Hæc est requies mea, reficite lassũ, & hoc est meũ refrigeriũ: & noluerunt audire. Et erit eis verbum Dñi, Mãda remãda, mãda remãda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicũ ibi, modicũ ibi: vt vadãt, & cadãt retrorsum, & cõrarãtur, & illaqueentur, & capiantur. Propter hoc audite verbũ Dñi viri illusores, qui dominamini super populũ meũ qui est in Ierusalẽ. Dixistis enim, Percussimus fœdus cũ morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundãs cum trãsierit, nõ veniet super nos: quia posuimus mendaciũ spẽ nostrã, & mẽdacio protẽsi sumꝰ. Idcirco hæc dicit Dñs Deꝰ, ‖ Ecce ego mittã in fundamẽtis Sion lapidẽ, lapidẽ pbatũ, angularẽ, pretiosum in fundamẽto fundatũ. ‖ qui crediderit, nõ festinet. Et ponã in podere iudiciũ, & iustitiã in mẽsura: & subuertet grãdo spẽ mẽdacij: & protectionẽ aquæ inundabunt. Et delebitur fœdus vestrũ cũ morte, & pactũ vestrũ cũ inferno nõ stabit: flagellũ inundãs cũm trãsierit, eritis ei in cõculcatiõẽ. Quãdocunq. pertrãsierit, tollet vos: qm̃ manè dilaculo pertrãsibit in die & in nocte, & tãtùmodo sola vexatio intellectũ dabit auditui. Coangustatũ est enim stratũ, ita vt alter décidat: & pallium breue vtrunq. operire nõ potest. ‖ Sicut enim in mõte diuisionũ stabit Dñs: sicut ‖ in valle quæ est in Gabaõ irascetur: vt faciat opus suũ. alienum opus eius: vt operetur opus suũ, peregrinũ est opus eius ab eo. Et nũc nolite illudere, ne forte cõstringãtur vincula vestra. cõsummationẽ enim & abbreuiationem audiui à Dño Deo exercituũ super vniuersam terrã. Auribus percipite, & audite vocem meã, attendite, & audite eloquiũ meum. Numquid tota die arabit arãs vt ferat, pscindet & sarriet humũ suã? Nõne cũ adæquauerit faciẽ eius, seret gith, & cyminũ sparget, & ponet triticũ p ordinẽ, & hordeũ, & milium, & vitiã in finibus suis? Et erudiet illum in iudicio, Deus suus docebit illũ. Nõ enim in serris triturabitur gith, nec rota plaustri super cyminum circubit: sed in virga excutietur gith, & cyminum in baculo. Panis autẽ cõminuetur: verũm nõ in perpetuũ triturã: triturabit illum, neq. verabit eum rota plaustri, nec vngulis suis cõminuet eum. Et hoc à Dño Deo exercituũ exiuit, vt mirabile faceret cõsilium, & magnificaret iustitiam. CAP. XXIX.

VAe Ariel, Ariel ciuitas quã expugnauit Dauid: additus est annꝰ ad annũ, solẽnitates euoluturæ sunt. Et circũualłabo Ariel, & erit tristis & mœrens, & erit mihi quasi Ariel. Et circundabo quasi sphærã in circuitu tuo, & iaciã contra te aggerẽ, & muniméta ponã in obsidionẽ tuã. Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquiũ tuum: & erit quasi pythonis de terrã vox tua, & de humo eloquium tuũ mussitabit. Et erit sicut puluis tenuis multitudo ventilatiũ tet: & sicut fauilla pertransiens multitudo eorũ qui cõtra te præualuerunt: et itẽrũ. repẽtè cõfestim. A Dño exercituũ visitabitur in tonitruo, & cõmotione terræ, & voce magna turbinis & tẽpestatis, & flãma ignis deuorantis. Et erit sicut somniũ visionis nocturnæ multitudo omniũ Gẽtium, quæ dimicauerũt cõtra Ariel, & oẽs qui militaueruot, & obsederunt, & præualuerunt aduersus eã. Et sicut somniat esuriẽs & cõmedit, cùm autẽ fuerit expergefactus, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiẽs & bibit, & postquã fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: sic erit multitudo omniũ Gẽtium, quæ dimicauerunt cõtra mõtem Sion. Obtupescite, & admiramini: fluctuate, & vacillate: inebriamini, & nõ à vino: mouemini, & nõ ab ebrietate. Quoniã misceuit vobis Dns spiritũ soporis: et claudet oculos vestros: pphetas & principes vestros qui vidẽt visiones, operiet. Et erit vobis visio omniũ sicut verba libri signati: quẽ cùm dederint scienti literas, dicẽt, Lege istũ: & respõdebit, Nõ possum, signatus est enim. Et dabitur liber nescienti literas, dicetur quę ei, Lege: & respõdebit, Nescio literas. Et dixit Dñs, ‖ Eò quòd appropinquat populꝰ iste ore suo, & labijs suis glorificat me, cor autẽ eius lõgè est à me, & timuerunt me mãdato hominũ & doctrinis: Ideò, ecce ego addã vt admirationẽ faciã populo huic miraculo grandi & stupẽdo: ‖ peribit enim sapiẽtia à sapiẽtibus eius, & intellectus prudẽtiũ eiꝰ abscõdetur. ‖ Væ, qui profundi estis corde, vt à Dño abscõdatis cõsilium, quorũ sunt in tenebris opera, & dicunt, ‖ Quis videt nos, & quis nouit nos? Peruersa est hæc vestra cogitatio: quasi si lutũ cõtra figulum cogitet, & dicat opus factori suo, Nõ fecisti me: & figmẽtum dicat fictori suo, Nõ intelligis. Nõne adhuc in modico & in breui conuertetur Libanꝰ in charmel, & charmel in saltũ reputabitur? Et audiẽt in die illa surdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorũ videbũt. Et addũt mites in Dño lætitiã, & pauperes homines in sancto Israël exultabunt: Qm̃ defecit qui prævalebat, cõsummatus est illusor, & succisi sunt oẽs qui vigilabãt super iniquitatẽ, qui peccare faciebãt homines in verbo, & arguẽtẽ in porta supplãtabant, & declinauerũt frustrà à iusto. Propter hoc, hæc dicit Dns ad domũ Iacob, qui redemit Abrahã, Nõ modo cõfunditur Iacob, nec modo vultus eius erubescet: sed cùm viderit filios suos, opera manũ mearum in medio sui sanctificẽtes nomẽ meũ, & sanctificãbũt sanctũ Iacob, & Deũ Israël fidi cabũt, & scient errãtes spiritu intellectũ, & musitatores discẽt legẽ. CAP. XXX.

VAe filij desertores, dicit Dns, vt faceretis cõsilium, & nõ ex me: & ordiremini telã, & nõ per spiritũ meum, vt adderetis peccatũ super peccatum. qui ambulatis vt descẽdatis in Aegyptũ, & os meũ nõ interrogastis, sperãtes auxiliũ in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in vmbra Aegypti. Et erit vobis fortitudo Pharaonis in cõfusionẽ, & fiducia vmbræ Aegypti in ignominiã. Erãt enim in Tani principes tui, & nuntij tui vsque ad Hanes peruenerunt. Oẽs confusi sunt super populo qui eis ꝓdesse nõ potuit: nõ fuerunt in auxilium, & in aliquã vtilitatẽ, sed in confusionẽ, & in opprobrium. Onus iumẽterum Austri. In terra tribulationis & angustiæ, leæna & leo ex eis, vipera & regulus volãs portãtes super humeros iumentorum diuitias suas, & super gibbum camelorũ thesauros suos ad populum qui eis prodesse nõ poterit. Aegyptus enim frustrà & vanè auxiliabitur: ideo clamaui super hoc. Superbia tãtum est, quiescẽ. Nunc ergo ingressus scribe ei super buxum, & in libro diligẽter exara illud, & erit in die nouissimo in testimoniũ vsq. in æternum. Populus enim ad iracundia ꝓnocãs est, & hij, mẽdaces, hij nolẽtes audire legẽ Dei. Qui dicũt videntibus, Nolite videre: & aspicientibus, Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt: loquimini nobis placẽtia, videte nobis errores. Auferte à me viã, declinate à me semitã, cesset à facie nostra sanctus Israël. Propterea hæc dicit sanctus Israël, Pro eo quòd reprobastis verbũ hoc, & sperastis in calumnia & in tumultu, & innixi estis super eo: propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadẽs, & requisita in muro excelso, cuonia subitò, dũ nõ speratur, veniet cõritio eius. Et cõminuetur, sicut cõteritur lagena figuli cõtritione perualida: & nõ inuenietur de fragmentis eius testa, in qua portetur ignis tutius de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fonea. Quia hæc dicit Dns Deus * Israël, si reuertamini & quiescatis, salui eritis: in filẽtio & in spe erit fortitudo vestra. Et noluistis: & dixistis, Nequaquã, sed ad equos fugiemus: ideo fugietis. Et super veloces ascẽdemus: ideo velociores erũt, qui persequentur vos. Mille homines à facie terroris vnius: & à facie terroris quinq. fugietis, donec relinquamini quasi malus nauis in vertice montis, & quasi signum super collẽ. Propterea expectat Dns vt misereatur vestri: & ideo exaltabitur parcẽs vobis: quia Deꝰ iudicij Dns: ‖ beati oẽs qui expectãt eũ. Populus enim Sion habitabit in Ierusalẽ: plorãs nequã plorabis, miserãs miserebit tui: ad vocẽ clamoris tui ſtatim vt audierit, respõdebit tibi. Et dabit vobis Dñs panẽ arctũ, & aquã breuem: & nõ faciet amplius à te vltrà doctore tuũ: & erũt oculi tui vidẽtes præceptorẽ tuũ. Et aures tuæ audiẽt verbũ post tergum monẽtis, Hæc est via, ambulate in ea: & nõ declinetis neq. ad dexterã, neq. ad sinistrã. Et cõtaminabis lamiñas sculptilis argẽti tui, & vestimẽtũ cõflatilis auri tui, & dispges ea sicut im mũditiã mẽstruatæ. Egredere, dices ei. Et dabit pluuia semini tuo, vbicũq. seminaueris in terra, & panis frugũ terræ erit huberrim⁹ & pinguis. pascet in possessione tua in die illo agnꝰ spatiosè: & tauri tui, & pulli asinorũ operãtur terrã cõmistũ ni gina cõedẽt sicut in area vẽulatũ est. Et erunt sup oẽm mõtẽ excelsũ, & sup oẽm collẽ elenatũ riui currẽtes aquarũ in die interfectionis multorũ cũ ceciderint turres. Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis erit septẽpliciter, sicut lux septẽ dierũ in die qua alligauerit Dñs volaꝰ populi sui, & percussurã plagæ eius sanauerit. Ecce nomẽ Dni venit de lõginquo, ardẽs furor eius, & grauis ad portandũ: labia eius repleta sunt indignatione, & lingua eiꝰ quasi ignis deuoras. Spiritꝰ eiꝰ velut torrẽs mũdãs vsq. ad medium colli, ad perdẽdas gẽtes in nihilũ, & frenũ erroris qđ erat in maxillis populorũ. Canticũ erit vobis sicut vox sanctificatæ solẽnitatis, & lætitia cordis sicut qui pergit cũ tibia,

vt iatret

1 Cor. 14, 21 — Psal. 117, 22. Matt. 21, 42. Act. 4, 11. 1 Pet. 2, 6. Rom. 9, 33.

2 Reg. 5, 20. 1 Par. 14, 11. Ioel. 10, 10. — 1 MS. H. G.

Mar. 15, 8. Mat. 7, 6. — 1 Cor. 1, 19. — Abd. 1 8. — Eccl. 25, 25.

Hierant o. — * MS. R. Hier. H. C. Auditur in G.

* sanctus 2 MS. R. Hier. H. G. C.

Psal. 2, 13.

Amos 4 MS. R. H. C.

vt intret in montē Dñi ad fortem Israel.
Et audita faciet Dñs gloriā vocis suæ, & terrorē brachij sui ostēdet in cōminatione furoris, & flāma ignis deuorātis: dilidet in turbine & in lapide grandinis.
A voce enim Dñi pauebit Assur virga percussus. Et erit transitus virgæ fundatus, quā requiescere faciet Dñs super eū in tympanis & citharis: & in bellis præcipitis expugnabit eos. Præparata est enim ab heri Topheth, à rege præparata, profunda & dilatata. Nutrimenta eius, ignis & ligna multa: flatus Dñi sicut torrens sulphuris succēdens eam. CAP. XXXI.
VAe qui descendunt in Aegyptum ad auxilium, in equis sperantes, & habētes fiduciā super quadrigis, quia multæ sunt: & super equitibus quia prouidi nimis: & non sunt confisi super sanctū Israel, & Dñm nō requisierūt. Ipse aūt sapiēs adduxit malū, & verba sua nō abstulit: & cōsurget contra domū pessimorū, & contra auxiliū operantiū iniquitatem.
Aegyptus, homo, & non Deus: & equi eorum, caro, & nō spiritus, & Dns inclinabit manum suā, & corruet auxiliator, & cadet cui præbetur auxiliū, simulque omnes cōsumētur. Quia hæc dicit Dñs ad me, quomodo si rugiat leo, & catulus leonis super prædā suam, cūm occurrerit ei multitudo pastorū, à voce eorum non formidabit, & à multitudine eorum non pauebit: sic descēdet Dñs exercituum, vt prœlietur super montē Sion, & super collem eius. Sicut aues volantes, sic proteget Dñs exercituū Ierusalē, protegens & liberans, transiens & saluans. Conuertimini ſicut in profundū receſſeratis filij Israel. In die enim illa abiicient vir idōla argenti sui, & idōla auri sui, quę fecerunt vobis manus vestræ in peccatum.
Et cadet Assur in gladio nō viri, & gladius non hominis vorabit eum, & fugiet nō à facie gladij, & iuuenes eius vectigales erunt. & fortitudo eius à terrore transibit, & pauebunt fugientes principes eius: dixit Dominus, cuius ignis est in Sion, & caminus eius in Ierusalem.
CAP. XXXII.
ECce, in iustitia regnabit rex, & principes in iudicio præerunt. Et erit vir sicut qui absconditur à vento, & celat se à tempestate, sicut riui aquarū in siti, & vmbra petræ prominentis in terra deserta. Non caligabunt oculi videntium, & aures audientiū diligēter auscultabūt.
Et cor stultorum intelliget scientiā, & lingua balborū velociter loquetur & planè. Non vocabitur vltrà is qui insipiēs est, princeps: neq; fraudulentus appellabitur maior. stultus enim fatua loquetur, & cor eius faciet iniquitatē, vt perficiat simulationē, & loquatur ad Dominū fraudulenter, & vacuā faciat animā esurientis, & potū sitienti auferat. Fraudulenti vasa pessima sunt: ipse enim cogitationes cōcinnauit ad perdendos mites in sermone mēdacij, cū loqueretur pauper iudiciū. Princeps verò, ea quæ digna sunt principe cogitabit, & ipse sup̄ duces stabit. Mulieres opulētæ surgite, & audite vocē meā: filiæ cōfidentes percipite aurib. eloquiū meū. Post dies enim & annū vos cōturbabimini confidētes: cōsummata est enim vindemia, collectio vltrà nō veniet. Obstupescite opulētæ, cōturbamini confidentes: exuite vos, & cōfundimini, accingite lumbos vestros.
Super hubera plangite, super regione desiderabili, super vinea feruli. Super humū populi meī spinæ & vepres ascēdent: quanto magis super omnes domos gaudij ciuitatis exultātis? Domus enim dimissa est, multitudo vrbis relicta est, tenebræ & palpatio factæ sunt super speluncas vsq. in æternū. Gaudiū onagrorū pascua gregum, donec effundatur super nos spiritus de excelso: & erit desertum in charmel: & charmel in saltum reputabitur. Et habitabit in solitudine iudicium, & iustitia in charmel sedebit. Et erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentiū, & securitas vsq. in sempiternū. Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulēta. Grādo aūt in descensione saltus, & humilitate humiliabitur ciuitas. Beati qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bouis & asini.
CAP. XXXIII.
VAe qui prædaris, nonne & ipse prædaberis: & qui spernis, nonne & ipse sperneris? cūm cōsummaueris deprædationē, deprædaberis: cūm fatigatus desieris cōtemnere, cōtemnēris. Dñe, miserere nostri: te enim expectauimus: esto brachiū nostrū in mane, & salus nostra in tempore tribulationis. A voce angeli fugerūt populi, & ab exaltatione tua dispersę sunt gētes. Et cōgregabūtur spolia vestra sicut colligitur bruchus, velut cūm fossæ plenæ fuerint de eo. Magnificatus est Dñs, quoniā habitauit in excelso: implebit Sion iudicio & iustitia.
Et erit fides in tēporibus tuis: diuitiæ salutis sapientia & scientia: timor Dñi ipse est thesaurus eius. Ecce, videtes clamabūt foris, angeli pacis amarè flebūt. Dissipatæ sunt viæ, cessauit trāsiēs per semitam, irritū factum est pactū, proiecit ciuitates, non reputauit homines. Luxit, & elanguit terra: cōfusus est Libanus, & obstupuit, & factus est Saron sicut desertum: & concussa est Basan, & Carmelus.
Nunc cōsurgam, dicit Dñs: nunc exaltabor, nunc sublimabor. Concipietis ardorem, parietis stipulā: spiritus vester vt ignis vorabit vos. Et erunt populi quasi de incendio cinis, spinæ congregatæ igni cōburentur. Audite qui longè estis, quæ fecerim, & cognoscite vicini fortitudinē meā. Cōterriti sunt in Sion peccatores, possedit

possedit tremor hypocritas, quis poterit habitare de vobis cū igne deuorāte? quis habitabit ex vobis cū ardoribus sempiternis? Qui ambulat in iustitiis, & loquitur veritatē, qui proicit auaritiā ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malū: Iste in excelsis habitabit, munimēta saxorū sublimitas eius: panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt.
Regē in decore suo videbūt oculi eius, cernet terrā de longe. Cor tuum meditabitur timorē: vbi est literatus? vbi legis verba pōderans? vbi doctor parulorum?
Populū imprudentē nō videbis, populum alti sermonis: ita vt nō possis intelligere disertitudinem linguæ eius, in quo nulla est sapiētia. Respice Sion ciuitatē solennitatis nostræ: oculi tui videbūt Ierusalē habitationē opulentā, tabernaculum quod nequaquā trāsferri poterit: nec auferentur claui eius in sempiternum, & omnes funiculi eius non rūpentur: quia solummodo ibi magnificus est Dñs noster: locus fluuiorum riui latissimi & patentes: nō trānsibit per eum nauis remigum, neq. trieris magna trāsgredietur eū.
Dñs enim iudex noster, Dñs legifer noster, Dñs rex noster: ipse saluabit nos.
Laxati sunt funiculi tui, sed nō prælebūt: sic erit mal⁹ tuus, vt dilatare signū nō queas. Tunc diuidentur spolia prædarum multarum: claudi diripient rapinam.
Nec dicet vicinus, Elanguī. populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.
CAP. XXXIIII.
ACcedite Gentes, & audite, & populi attendite: audiat terra, & plenitudo eius, orbis, & omne germen eius. Quia indignatio Dñi super omnes Gentes, & furor super vniuersam militiam eorum: interfecit eos, & dedit eos in occisionem.
Interfecti eorū proicientur, & de cadaueribus eorum ascēdet fetor: tabescent montes à sanguine eorum. Et tabescet omnis militia cælorū, & cōplicabuntur sicut liber cæli: & omnis militia eorū defluet sicut defluit folium de vinea & de ficu. Quoniā inebriatus est in cælo gladius meus: ecce super Idumeam descendet, & super populum interfectionis meę ad iudicium. Gladius Dñi repletus est sanguine, incrassatus est adipe, de sanguine agnorum & hircorum, de sanguine medullatorū arietum: victima enim Dñi in Bosra, & interfectio magna in Terra Edom.
Et descendēt vnicornes cū eis, & tauri cum potentibus: inebriabitur terra eorum sanguine, & humus eorū adipe pinguiū.
Quia dies vltionis Dñi, annus retributionū iudicij Sion. Et cōuertentur torrentes eius in picē, & humus eius in sulphur: & erit terra eius in picem ardētem.
Nocte & die nō extinguetur, in sempiternum ascēdet fumus eius: à generatione in generationem desolabitur, in secula seculorum nō erit trānsiens per eam. Et possidebūt illā onocrotalus & ericius: & ibis, & corvus habitabunt in ea: & extēdetur super eam mēsura, vt re-ligatur ad nihilū, & perpēdiculum in desolationē.
Nobiles eius non erunt ibi: regem potius inuocabunt, & omnes principes eius erunt in nihilum. Et orientur in domibus eius spinæ & vrticæ, & paliurus in munitionibus eius: & erit cubile draconum, & pascua struthionū. Et occurrēt dæmonia, onocentaurus, & pilosus clamabit alter ad alterum: ibi cubauit lamia, & inuenit sibi requiem. Ibi habuit foueam ericius, & enutrijit catulos, & circūfodit, & fouit in vmbra eius: illuc congregati sunt milui, alter ad alterum. Requirite diligēter in libro Dñi, & legite: vnum ex eis non defuit, alter alterum non quæsiuit. quia quod ex ore meo procedit, ille mandauit, & spiritus eius ipse congregauit ea. Et ipse misit eis sortem, & manus eius diuisit eam illis in mensura: vsq. in æternū possidebunt eam, in generatione & generationem habitabunt in ea.
CAP. XXXV.
LAetabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium.
Germinans germinabit, & exultabit lętabūda & laudans: gloria Libani data est ei, decor Carmeli & Saron, ipsi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei nostri.
Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate. Dicite pusillanimis, Confortamini, & nolite timere. ecce Deus vester vltionem adducet retributionis: Deus ipse veniet, & saluabit vos.
Tunc aperientur oculi ea cōtm, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorū: quia scissę sunt in deserto aquę, & torrentes in solitudine. Et quæ erat arida, erit in stagnum, & sitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabāt, orietur viror calami & iuncī. Et erit ibi semita & via, & via sancta vocabitur: nō trāsibit per eā pollutus, & hæc erit vobis directa via, ita vt stulti non errent per eam. Non erit ibi leo, & mala bestia non ascendet per eam, nec inuenietur ibi: & ambulabunt qui liberati fuerint. Et redempti à Domino, conuertentur, & venient in Sion cum laude, & lætitia sempiterna super caput eorum: gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.
CAP. XXXVI.
ETfactum est: in quartodecimo anno regis Ezechiæ, ascendit Sennacherib rex Assyriorū super omnes ciuitates Iuda munitas, & cepit eas. Et misit rex Assyriorū Rabsacen de Lachis in Ierusalē, ad regē Ezechiā in manu graui, & stetit in aquæ ductu piscinę superioris in via Agrifullonis. Et egressus est ad eum Eliacim

filius

Sup. 2, 18.

Psal. 14, 2. veritates 4 MS. Hieron. H.

1. Cor. 1, 20

Spinæ 2 MS. Hier. H. G. C.

4. Reg. 18, 13 2. Par. 32, 1.

pusillanimes MS. G. Q. n. — 19 MS. H. G. nostri MS. G. nos MS. R. G.

Mat. 15, 30

nli Helciæ, qui erat super domũ, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph à cõmentariis. Et dixit ad eos Rabsaces, Dicite Ezechiæ, Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quæ est ista fiducia qua confidis? aut quo cõsilio vel fortitudine rebellare disponis super quẽ habes fiduciã, quia recessisti à me? Ecce, cõfidis super baculũ arundineũ cõfractum istũ, super Aegyptũ: cui si innixus fuerit homo, introibit in manũ eius, & perforabit eã: sic Pharao rex Aegypti omnib. qui cõfidunt in eo. Quòd si respõderis mihi, In Dño Deo nostro cõfidimus: nõne ipse est cui⁹ abstulit Ezechias excelsa & altaria, & dixit Iudæ & Ierusalẽ, Corã altari isto adorabitis? Et nunc trade te dño meo regi Assyriorũ, & dabo tibi duo millia equorũ, nec poteris ex te ꝑbere ascẽsores eorũ. Et quomodo fugere nebis faciẽ iudicis vnius loci ex seruis dñi mei minoribus? Quod si cõfidis in Aegypto, in quadrigis, & in equitib⁹: & nũc nũquid sine Dño ascẽdi ad terrã istam vt disperdere eam? Dñs dixit ad me, Ascẽde super terrã istã, & disperde eam. Et dixit Eliacim, & Sobna, & Ioahe ad Rabsacen, Loquere ad seruos tuos Syra lingua: intelligimus enim. ne loquaris ad nos Iudaicè in auribus populi qui est super murũ. Et dixit ad eos Rabsaces, Nunquid ad dñm tuum & ad te misit me dñs meus, vt loquerer omnia verba ista; & non potius ad viros qui sedẽt in muro, vt comedant stercora sua, & bibant vrinã pedũ suorũ vobiscũ?

Et stetit Rabsaces, & clamauit voce magna Iudaicè, & dixit, Audite verba regis magni, regis Assyriorũ. Hæc dixit rex, Non seducat vos Ezechias, quia nõ poterit eruere vos. Et nõ vobis tribuat fiduciã Ezechias super Dño, dicẽs, Eruens liberabit nos Dñs, nõ dabitur ciuitas ista in manu regis Assyriorũ. Nolite audire Ezechiã: hæc enim dicit rex Assyriorum, Facite mecũ benedictionẽ, & egredimini ad me, & comedite vnusquisq. vineã suã, & vnusquisq. ficũ suam: & bibite vnusquisq. aquã cisternæ suæ, donec veniam & tollã vos ad terrã quæ est vt terra vestra, terram frumenti & vini, terram panum & vinearum. Nec commurbet vos Ezechias, dicens, Dominus liberabit nos. Nũquid liberauerunt dij gentium vnusquisq. terram suã de manu regis Assyriorum? Vbi est Deus Emath & Arphad? vbi est Deus Sepharuaim? nũquid liberauerũt Samariã de manu mea? Quis est ex omnibus diis terrarũ istarũ, qui eruerit terrã suã de manu mea, vt eruat Dñs Ierusalẽ de manu mea? Et siluerũt, & nõ respõderunt ei verbũ. Mãdauerat enim⁹ rex, dicẽs, Nereſpõdeatis ei. Et ingressus est Eliacim fili⁹ Helciæ qui erat super domũ, & Sobna scriba, & Ioahe fili⁹ Asaph à cõmentariis, ad Ezechiam scissis vestibus, & nuntiauerunt ei verba Rabsacis.

CAP. XXXVII.

1 ET factum est: cum audisset rex Ezechias, scidit vestimenta sua, & obuolutus est sacco, & intrauit in domũ Dñi. 4.Re.19.1. 2.Pa.32.1.

2 Et misit Eliacim qui erat super domũ, & Sobnã scribã, & seniores de sacerdotibus opertos saccis ad Isaiam filiũ Amos prophetam, & dixerũt ad eum, Hæc dicit Ezechias, Dies tribulationis, & correptionis, & blasphemiæ dies hæc: quia venerũt filij vsq. ad partũ, & virtus non est paricẽti. Si quo modo audiat Dñs Deus tuus verba Rabsacis, quẽ misit rex Assyriorũ dns su⁹ ad blasphemãdũ Deũ viuẽtem, & exprobrandũ sermonib. quos audiuit Dñs Deus tuus: leua ergo orationẽ pro reliquijs quæ reperta sunt. Et venerunt serui regis Ezechiæ ad Isaiam.

6 & dixit ad eos Isaias, Hæc dicetis dño vestro, Hæc dicit Dñs. Ne timeas à facie verborũ quæ audisti, quib. blasphemauerunt pueri regis Assyriorum me. Ecce, Ego dabo ei spiritum, & audiet nũtium, & reuertetur ad terrã suã, & corruere eũ faciam gladio in terra sua. Reuersus est autem Rabsaces, & inuenit regem Assyriorũ pugnantẽ aduersus Lobnã. Audierat enim quia profectus esset de Lachis, & audiuit de Tharaca rege Aethiopiæ, dicẽtes, Egressus est vt pugnet contra te. Quod cùm audisset, misit nuntios ad Ezechiã, dicẽs, Hæc dicetis Ezechiæ regi Iudæ, loquẽtes, Nõ te decipiat De⁹ tuus, in quo tu cõfidis, dicens, Nõ dabitur Ierusalem in manũ regis Assyriorũ. Ecce, tu audisti omnia quæ fecerũt reges Assyriorũ omnib. terris quas subuerterunt, & tu poteris liberari? Nũquid eruerũt eos dij Gentiũ, quos subuerterũt patres mei Gozã, & Harã, & Reseph, & filios Eden, qui erant in Thalassar? Vbi est rex Emath, & rex Arphad, & rex vrbis Sepharuaim, Ana & Aua? Et tulit Ezechias libros de manu nuntiorum, & legit eos, & ascendit in domum Dñi, & expandit eos Ezechias corã Dño. Et orauit Ezechias Dñm, dicens, Dñe exercituum Deus Israël, qui sedes super cherubim: tu es Deus solus omnũ regnorũ terræ, tu fecisti cælum & terrã. Inclina Dñe aurem tuã, & audiaperi Dñe oculos tuos, & vide, & audi omnia verba Sẽnacherib, quæ misit ad blasphemandũ Deũ viuentem.

18 Verè enim Dñe desertas fecerunt reges Assyriorũ terras, & regiones earum. Et dederũt deos earũ igni: nõ enim erãt dij, sed opera manuũ hominũ, lignum & lapis, & cõminuerunt eos. Et nunc Dne Deus noster salua nos de manu eius: & cognoscant omnia regna terræ quia tu es Dñs solus. Et misit Isaias filius Amos ad Ezechiã, dicens, Hæc dicit Dñs Deus Israël, Pro quib. rogasti me de Sennacherib rege Assyriorum, hoc est verbũ quod locutus est Dñs super eum, Despexit te, & subsannauit te, virgo filia Sion: post te caput mouit, filia Ierusalem. Cui exprobrasti, & quẽ blasphemasti, & super quẽ exaltasti vocẽ, & leuasti altitudinẽ oculorũ tuorũ? Ad sanctũ Israël. In manu seruorũ tuorũ exprobrasti Dño: & dixisti, In multitudine quadrigarũ mearũ ego ascẽdi altitudinẽ montiũ, iuga Libani: & succidã excelsa cedrorũ eius, & electas abietes illius, & introibo altitudinẽ summitatis eius, saltũ Carmeli eius. Ego fodi, & bibi aquã, & exiccaui vestigio pedis mei omnes riuos aggerum. Nunquid nõ audisti quæ olim fecerim eis? ex diebus antiquis ego plasmaui illud: & nũc adduxi: & factũ est in eradicationẽ colliũ cõpugnantiũ, & ciuitatũ munitarũ. Habitatores earũ breuiata manu cõtremuerũt, & cõfusi sunt: facti sunt sicut fœnum agri, & gramẽ pascuæ, & herba tecti quæ exaruit antequã matureſceret. Habitationem tuã, & egressum tuum & introitum tuum cognoui, & insaniam tuã cõtra me. Cùm furreres aduersum me, superbia tua ascẽdit in aures meas: ponã ergo circulũ in naribus tuis, & frenũ in labijs tuis, & reducã te in viã per quã venisti. Tibi autẽ hoc erit signũ, Comedẽ hoc anno quæ sponte nascũtur, & in anno secũdo pomis vescere: in anno aũt tertio seminate & metite, & plantate vineas, & comedite fructũ earũ. Et mittet id quod saluatũ fuerit de domo Iuda, & quod reliquũ est, radicẽ deorsum, & faciet fructum sursum, quia de Ierusalẽ exibunt reliquiæ, & saluatio de monte Sion: zelus Dñi exercituum faciet istud. Propterea hæc dicit Dñs de rege Assyriorũ, non intrabit ciuitatẽ hanc, & non iaciet ibi sagittã: & nõ occupabit eã clypeus, & non mittet in circuitu eius aggerem. In via qua venit, per eã reuertetur, & ciuitatem hãc nõ ingredietur, dicit Dñs. Et protegam ciuitatẽ istã, vt saluẽ eã propter me, & propter David seruum meũ. ¶ Egressus est autẽ angelus Dñi, & percussit in castris Assyriorũ centũ octoginta quinq. millia. Et surrexerunt manè, & ecce omnes cadauera mortuorũ. Et egressus est, & abiit: & reuersus est Sennacherib rex Assyriorũ, & habitauit in Niniue. Et factum est, cũ adoraret in templo Nesroch Deum suum, Adramelech, & Sarasar filij eius percusserunt eũ gladio; fugeruntque in Terrã Ararat, & regnauit Asarhaddon filius eius pro eo. CAP. XXXVIII.

1 IN diebus illis ægrotauit Ezechias vsq. ad mortem: & introiuit ad eum Isaias filius Amos propheta, & dixit ei, Hæc dicit Dñs, Dispone domui tuæ, quia moriẽris tu, & nõ viues. Et cõuertit Ezechias faciem suã ad parietẽ, & orauit ad Dñm, & dixit, Obsecro Dñe, memẽto quæso quomodo ambulauerim corã te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. Et fleuit Ezechias fletu magno. Et factum est verbũ

Sup. 10.12. 4 Reg. 19. 35. Tob. 1.21. Ecc. 48. 24. 2 Mac. 7.41. 2 Mac. 8. 19

4 Re. 20.1. 2 Pa 32. 24

*eis MS. Hier. Vrã te R.H.G. & Cæna legitur.

5 Domini ad Isaiam, dicens, Vade, & dic Ezechiæ, Hæc dicit Dñs Deus Dauid patris tui, Audiui orationẽ tuã, & vidi⁹ lachrymas tuas'. ecce, ego adiiciam super dies tuos quindecim annos, & de manu regis Assyriorũ eruam te & ciuitatẽ istã, & protegã eam. Hoc aũt tibi erit signũ à Dño, quia faciet Dñs verbũ hoc quod locutus est: Ecce ego reuerti faciam vmbram linearum, per quas descenderat in horologio Achaz in sole, retrorsum decem lineis. Et reuersus est sol decem lineis per gradus quos descenderat.

9 Scriptura Ezechiæ regis Iuda cũ ægrotasset, & conualuisset de infirmitate sua.

10 Ego dixi, in dimidio dierũ meorũ vadam ad portas inferi: quæsiui residuum annorum meorum.

11 Dixi, Non videbo Dominum Deum in terra viuentium, nõ aspiciam hominem vltrà, & habitatorem quietis.

12 Generatio mea ablata est, & conuoluta est à me, quasi tabernaculum pastorum: præcisa est, velut à texente, vita mea: dũ adhuc ordirer, succidit me: de manè vsque ad vesperam finies me.

13 Sperabam vsque ad manè, quasi leo sic contrivit omnia ossa mea: de manè vsque ad vesperam finies me.

14 Sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor vt columba: attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelsum: Dñe vim patior, ⁸respõde⁹ pro me.

15 Quid dicam, aut quid respõdebit mihi, cũ ipse ⁹fecerit? recogitabo * omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

16 Dñe ⁸sic viuitur, & in talib. vita spiritus mei, corripies me, & vinificabis me.

17 Ecce, in pace amaritudo mea amarissima: tu aũt eruisti animam meã vt non periret, proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18 Quia nõ infernus cõfitebitur tibi, neq. mors laudabit te: non expectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam.

19 Viuens viuens ipse confitebitur tibi, sicut & ego hodie: pater filijs notã faciet veritatem tuam.

20 Domine saluum me fac, & psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo Domini.

21 Et iussit Isaias vt tollerent massam de ficis, & cataplasmarent super vulnus, & sanaretur.

22 Et dixit Ezechias, Quod erit signum quia ascendam in domum Dñi?

CAP. XXXIX.

1 IN tempore illo misit Merodach Baladan filius Baladã rex Babyloniꝭ, libros & munera ad Ezechiã: audierat enim q ægrotasset, & conualuisset. Lætatus est autem super eis Ezechias, & ostendit eis cellã aromatũ, & argenti, & auri, & odoramentorũ, & vnguẽti optimi, & omnes apothecas supellectilis suæ, & vniuersa quæ inuenta sunt in thesauris eius. Non

MS. R. H.C. Textus autẽ, vt hoc, & proximo loco respõdet G.

⁸lachrymã tuam 10 MS. H.

⁸sponde 1 MS. R.H. Q.n.

⁹fecerim o Q.n.

⁸tibi o Q.n.

-7 MS.

⁸sic 4 MS. Q.n.

fuit verbū quod nō ostēderet eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua.

Introiuit aūt Isaias propheta ad Ezechiā regē, & dixit ei, Quid dixerūt viri isti, & vnde venerunt ad te? Et dixit Ezechias, De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone. Et dixit, Quid viderūt in domo tua? Et dixit Ezechias, Omnia quę in domo mea sunt, viderūt: nō fuit res quā non ostenderim eis in thesauris meis.

Et dixit Isaias ad Ezechiam, Audi verbum Domini exercituum: Ecce dies venient, & auferentur omnia quę in domo tua sunt, & quæ thesaurizauerunt patres tui vsque ad diem hanc, in Babylonem: non relinquetur quicquam, dicit Dñs. Et de filiis tuis, qui exibunt de te, quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis. Et dixit Ezechias ad Isaiam, Bonum verbum Domini quod locutus est. Et dixit, Fiat tantūm pax & veritas in diebus meis.

CAP. XL.

COnsolamini consolamini populę meus, dicit Deus vester. Loquimini ad cor Ierusalē, & aduocate eam: quoniam completa est ᵃmalitia eius, dimissa est iniquitas illius: suscepit de manu Dñi duplicia pro omnib. peccatis suis. ¶ Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri. Omnis vallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt praua in directa, & aspera in vias planas. Et reuelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quod os Dñi locutū est. Vox dicentis, Clama. Et dixi, Quid clamabo? ¶ Omnis caro fœnū, & omnis gloria eius quasi flos agri. Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos, quia spiritus Dñi sufflauit in eo. Verè fœnum est populus: exsiccatū est fœnum, & cecidit flos: ¶ Verbum aūt ᵇDñi nostri manet in æternū. Super montem excelsum ascende tu ᶜqui euāgelizas Siō: exalta in fortitudine vocē tuam, ᵈqui euangelizas Ierusalem: exalta, noli timere. Dic ciuitatibus Iudæ, Ecce Deus vester: ecce Dñs Deus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur: ecce, merces eius cum eo, & opus illius coram illo. ¶ Sicut pastor, gregem suum pascet: in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo leuabit, fœtas ipse portabit. Quis mēsus est pugillo aquas, & cœlos palmo ponderauit? quis appēdit tribus digitis molem terræ, & libranit in pondere montes, & colles in statēra? ¶ Quis adiuuit spiritū Dñi? aut quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi? Cum quo iniit consilium, & instruxit eum, & docuit eum semitam iustitiæ, & eruditum eum scientiam, & viam prudentiæ ostendit illi? Ecce, Gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentum statēræ reputatæ sunt: ecce, insulæ quasi puluis exiguus. Et libanus non sufficiet ad succendendum, & animalia eius nō sufficient ad holocaustum. Omnes gentes quasi nō sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilū & inane reputatæ sunt ei. ¶ Cui ergo similem fecistis Deū? aut quā imaginem ponetis ei? Nūquid sculptile cōflauit faber? aut aurifex auro figurauit illud, & laminis argenteis argentarius? Forte lignum, & imputribile elegit: artifex sapiens quærit quomodo statuat simulachū quod non moueatur. Nunquid non ᵉscitis? nunquid non ᶠaudistis? nūquid non annuntiatū est vobis ab initio? nunquid nō intellexistis fundamēta terræ? Qui sedet super gyrum terræ, & habitatores eius sunt quasi locustæ: qui extendit velut nihilum cœlos, & expandit eos sicut tabernaculum ad inhabitandum. Qui dat secretorū scrutatores quasi nō sint, iudices terræ velut inane fecit: ᵍEquidem neque ʰplantatus, neq. satus, neq. radicatus in terra truncus eorū repente flauit in eos, & aruerunt, & turbo quasi stipulā auferet eos. Et cui assimilastis me, & adæquastis, dicit sanctus? Leuate in excelsum oculos vestros, & videte quis creauit hæc: qui educit in numero militiā eorū, & omnes ex nomine vocat: præ multitudine fortitudinis & roboris, virtutisq. eius, neq. vnū reliquū fuit. Quare dicis Iacob, & loqueris Israēl, Abscondita est via mea à Dño, & à Deo meo iudiciū meum ⁱtransiuit? Nunquid nescis, aut non audisti? Deus sempiternus Dūs, qui creauit terminos terræ: non deficiet, neq. laborabit, nec est inuestigatio sapientiæ eius. Qui dat lasso virtutē, & his qui nō sunt, fortitudinem, & robur multiplicat. Deficient pueri, & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent. Qui autē sperant in Domino, mutabunt fortitudinē, assument pennas sicut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.

CAP. XLI.

TAceant ad me insulæ, & Gētes mutent fortitudinē: accedant, & tunc loquantur, simul ad iudiciū propinquemus. Quis suscitauit ab Oriēte iustum, vocauit eū vt sequeretur se? dabit in cōspectu eius Gētes, & reges obtinebit: dabit quasi puluerē gladio eius, * sicut stipulā vēto raptā arcui eius. Persequetur eos, trāsibit in pace, semita in pedib. eius nō apparebit. Quis hæc operatus est, & fecit, vocās generationes ab exordio? Ego Dūs, ¶ primus & nouissimus ego sum. Viderūt insulæ, & timuerunt, extrema terræ obstupuerūt, appropinquauerūt, & accesserunt. Vnusquisque proximo suo auxiliabitur, & fratri suo dicet, Cōfortare. Cōfortauit faber æratius, peutiēs malleo, eū qui cudebat tunc temporis, dicēs, Glutino bonū est: & cōfortauit eū clauis, vt nō moueret. Et tu Israēl serue meus, Iacob quē elegi, semē Abrahā amici mei, in quo apprehendi te ab extremis terræ, & à lōginquis eius vocaui te, & dixi tibi, Seruus meus es tu, elegi te, & non abieci te. Ne timeas, quia ego tecū sum: ne declines, quia ego Deus tuus: cōfortaui te, & auxiliatus sū tibi, & suscepit te dextera iusti mei. Ecce cōfundētur & erubescēt omēs qui pugnāt aduersum te: erunt quasi nō sint, & peribūt viri q cōtradicūt tibi. Quæres eos, & nō inuenies, viros rebelles tuos: erunt quasi nō sint: & veluti cōsumptio ʲhominis bellantis, aduersum te. Quia ego Dñs Deus tuus apprehendens manū tuā, dicensq. tibi, Ne timeas, ego adiuui te. Noli timere vermis Iacob, qui mortui estis ex Israēl: ego auxiliā sum tibi, dicit Dñs, & redemptor tuus sanctus Israēl. Ego posui te quasi plaustrū triturās nouū, habēs rostra ferrāta: triturabis montes, & cōminues: & colles quasi puluerē pones. Ventilabis eos, & ventus tollet, & turbo disperget eos. & tu exultabis in Dño, in sancto Israēl lętaberis.

Egeni, & pauperes quærunt aquas, & non sunt: linguæ eorū siti aruit. Ego Dñs exaudiā eos, Deus Israēl non derelinquā eos. Aperiam in ᵏsupinis, collibus flumina, & in medio cāporū fontes: ponam desertum in stagna aquarū, & terrā inuiā in riuos aquarū. Dabo in solitudine cedrū & spinū, & myrtum, & ligū olivæ: ponā in deserto abietē, vlmum, & buxū simul: Vt videant, & sciāt, & recogitēt, & intelligāt pariter: quia manus Dñi fecit hoc, & sanctus Israēl creauit illud.

Propē facite iudiciū vestrū, dicit Dñs: afferte, siquid fortē habetis, dixit rex Iacob. Accedant, & nuntient nobis quæcunque ventura sunt: priora quæ fuerūt nuntiate: & ponemus cor nostrū, & sciemus nouissima eorum, & quæ ventura sunt indicate nobis. Annuntiate quę ventura sunt in futurum, & sciemus quia dij estis vos. bene quoque aut male, si potestis, facite: & loquamur, & videamus simul. Ecce, vos estis ex nihilo, & opus vestrum ex eo quod non est: abominatio est qui elegit vos. Suscitaui ab Aquilone, & veniet ab Ortu solis: vocabit nomē meū, & adducet magistratus quasi lutum, & velut plastes cōculcans humū. Quis annuntiauit ab exordio, vt sciamus: & à principio, vt dicamus, Iustus es? nō est neque annuntians, neq. prædicēs, neq. audiens sermones vestros. Primus ad Sion dicet, Ecce adsum, & Ierusalē euāgelistā dabo. Et vidi, & nō erat neq. ex ijs quisquā qui iniret consilium, & interrogatus responderet verbum. Ecce omnes iniusti, & vana opera eorū, ventus & inane simulachra eorum.

CAP. XLII.

ECce ¶ seruus meus, suscipiā eum: electus meus, cōplacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritū meū super eū, iudicium Gētibus proferet. Non clamabit, neq. accipiet personam, nec audietur vox eius foris. Calamū quassatū nō cōteret, & linum fumigans nō extinguet: in veritate educet iudicium. Non erit tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium: & legē eius insulę expectabūt.

Hæc dicit Dñs Deus creans cælos, & extendēs eos: firmās terrā, & quæ germinant ex eadēm flatū populo qui est super eā, & spiritū calcantibus eā. Ego Dñs vocaui te in iustitia, & apprehendi manū tuam, & seruauit te. Et ¶ dedi te in fœdus populi, in lucē Gētiū: Vt aperires oculos cæcorū, & educeres de conclusione vinctū, de domo carceris sedētes in tenebris. Ego Dñs, hoc est nomē meū: gloriam meā alteri nō dabo, & laudem meā sculptilibus. Quæ prima fuerunt, ecce venerunt: noua quoq. ego annuntio: antequā oriātur, audita vobis faciā. Cātate Dño cānticū nouū, laus eius ab extremis terræ, qui descēditis in mare, & plenitudo eius: insulæ, & habitatores earū. Subleuetur desertū & ciuitates eius: in domibus habitabit Cedar: laudate habitatores Petræ, de vertice mōtiū clamabūt. Ponent Dño gloriā, & laudem eius in insulis nuntiabūt. Dñs sicut fortis egredietur, ¶ sicut vir prœliator suscitabit zelū: vociferabitur, & clamabit: super inimicos suos cōfortabitur. Tacui semper, silui, patiens fui, sicut parturiens loquar: dissipabo, & absorbebo simul. Desertos faciam montes, & colles, & omne gramen eorū exsiccabo: & ponā flumina in insulas, & stagna aret acia. Et ducā cæcos in viā quā nescīūt: & in semitis quas ignorauerunt, ambulare eos facā: ponā tenebras corā eis in lucem, & praua in recta. hæc verba feci eis, & non dereliqui eos. Cōuersi sunt retrorsum: confundātur cōfusione, qui confidūt in sculptili, qui dicunt cōflatili, Vos dij nostri. Surdi audite, & cæci intuemini ad videndū. Quis cæcus, nisi seruus meus? & surdus, nisi ad quem nuntios meos misi? quis cæcus, nisi qui venundatus est? & quis cæcus, nisi seruus Domini? Qui vides multa, nonne custodies? qui apertas habes aures, nōne audies? Et Dñs voluit vt iustificaret eū, & magnificaret legē, & extolleret. Ipse aūt populus direptus, & vastatus: laqueus iuuenū omnes, & in domib. carcerū abscondit sunt: facti sunt in rapinā, nec est qui eruat: in direptionē, nec est qui dicat, Redde. Quis est in vobis qui audiat hoc, attēdat, & auscultet futura? Quis dedit in direptionē Iacob, & Israēl vastātibus? nōne Dñs ipse, cui peccauimus? Et noluerunt in vias eius ambulare, & nō audierunt legē eius. Et effudit super eū indignationē furoris sui, & fortē bellū, & combussit eū in circuitu, & non cognouit: & succendit eum, & nō intellexit.

CAP. XLIII.

ET nunc hęc dicit Dñs creās te Iacob, & formās te Israēl: Noli timere, quia

Act. 17. 29

ᵃ militia H. Q. n. Mat. 3. 3. Mar. 1. 3. Luc. 1. 4. Ioan. 1. 23.

Eccl. 14. 18 Iac. 1. 10. 1 Pet. 1. 24

ᵇ Dei MS. R. H. G. C. Mat. 5. 18. 24. 35. Mat. 13. 31 Luc. 16. 17.

ᶜ quæ 2 MS. Hier. H. Q. n. Ioan. 1. 10 Ezech. 34. 23. 37. 24.

Re. 11. 34. 1 Co. 2. 16 Sap. 9. 13.

ᵉ scietis MS. Hier. R. H. G.

ᶠ audietis MS. R. Hier. H. G. Præterita expo. fuit C.

ᵍ Et quidē MS. R.

ʰ plantato neq. satu neque radicato in terra trunco. 25 MS. R.

ⁱ plātatus neq. satus neque radicato in terra trunco 2 MS. H. Q. n. transiuit 7 MS. R. Hier. H. C. Præterita autem exposuit G.

* & 7 MS. G. Vers. R. H. G. C. non addit. Inf. 42. 6. 48. 12. Apo. 1. 8. 22. 13.

ʲ homines bellantes R. Hier. H. C. G.

Mat. 12. 18

ᵏ supremis 1 MS.

Inf. 49. 6.

Inf. 48. 11.

* & 7 MS. G. Vers. R. Hier. H. & C. non addunt.

redemi te, & vocaui te nomine tuo: meus
es tu. Cū trāsieris per aquas, tecū ero, 2
& flumina nō operiēt te: cū ambulaueris
in igne, nō cōburēris, & flāma nō ardebit
in te: Quia ego Dñs Deus tuus sanctus 3
Israēl saluator tuus, dedi propitiationem
tuā Aegyptū, Aethiopiam & Saba pro te.
Ex quo honorabilis factus es in oculis 4
meis, & gloriosus: ego dilexi te, & dabo
homines pro te, & populos p anima tua.
Noli timere, qa ego tecū sum: ab Oriēte 5
adducā semē tuū, & ab Occidēte cōgre-
gabo te. Dicā Aquilōni, Da: & Austro, 6
Noli prohibere: affer filios meos de lon-
ginquo, & filias meas ab extremis terræ.
Et omnē qui invocat nomē meū, in glo- 7
riā meā creaui eū, formaui eū, & feci eū.
Educ foras populū cæcū, & oculos ha- 8
bentē: surdum, & aures ei sunt. Omnes 9
gentes congregatæ sunt simul, & collectæ
sunt tribus: quis in vobis annūtiet istud,
& quæ prima sunt, audire nos faciet? dēt
testes eorum, & iustificētur, & audiāt, &
dicant, Verè. Vos testes mei, dicit Dñs, 10
& seruus meus quem elegi: vt sciatis, &
credatis mihi, & intelligatis quia ego ipse
sum. ante me non est formatus Deus, &
Osee 13.4. post me non erit. ¶ Ego sum, ego sum 11
Dñs, & non est absq. me saluator. Ego 12
annuntiaui, & saluauit: auditū feci, & nō
fuit in vobis alienus. vos testes mei, dicit
Dñs, & ego Deus. Et ab initio ego ipse, 13
& nō est qui de manu mea eruat: operabor, & quis auertet illud? Hæc dicit 14
Dñs redēptor vester, sanctus Israel, Pro-
pter vos emisi in Babylonē, & detraxi
vectes vniuersos, & Chaldæos in nauibus suis gloriantes. Ego Dñs sanctus 15
vester, creans Israēl rex vester. Hæc di- 16
cit Dñs, qui dedit in mari viam, & in a-
quis torrentib. semitā. Qui eduxit qua- 17
drigam & equū: agmen & robustū, simul
obdormierunt, nec resurgent: cōtriti sunt
quasi linum, & extincti sunt. Ne memi- 18
neris priorū, & antiqua ne intueamini.
2 Cor.5,17 Apo.21,5. Ecce ego facio nouа, & nūc orientur, 19
vtiq. cognoscetis ea: ponā in deserto viā,
& in inuio flumina. Glorificabit me be- 20
stia agri, dracones & struthiones: quia
dedi in deserto aquas, flumina in inuio,
vt darem potū populo meo, electo meo.
Populū istum formaui mihi, laudē meā 21
narrabit. Nō me invocasti Iacob, nec la- 22
borasti in me Israēl. Nō obtulisti mihi 23
arietē holocaustū tui, & victimis tuis non
glorificasti me: nō te seruire feci in obla-
tione, nec laborē tibi præbui in thure. Nō 24
emisti mihi argēto calamū, & adipe victi-
marū tuarū nō inebriasti me. Veruntamē
seruire me fecisti in peccatis tuis, prebui-
sti mihi laborē in iniquitatib. tuis. Ego 25
sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates
tuas propter me, & peccatorū tuorū nō
recordabor. Reduc me in memoriā, & 26
iudicemur simul: narra si quid habes vt
iustificeris. Pater tuus primus peccauit, 27
& interpretes tui præuaricati sunt in me.
28 Et cōtaminaui principes sanctos, *dedi * & R.H. C.G.
ad internecionē Iacob, & Israēl in blas-
phemiam. CAP. XLIIII.
Ier.30, 10. 46,27. 1 ET nunc audi Iacob serue meus, & Is-
2 raēl quē elegi: Hæc dicit Dñs faciēs
& formans te, ab vtero auxiliator tuus:
noli timere serue meus Iacob, & rectissi-
3 me quē elegi. Effundā enim aquas super
sitientē, & fluēta super aridā: effundā spi-
ritū meū super semē tuū, & benedictio-
4 nem meā super stirpē tuā. Et germina-
būt inter herbas quasi salices iuxta præ-
5 terfluētes aquas. Iste dicet, Dñi ego sū:
& ille vocabit in nomine Iacob, & hic
scribet manu sua, Dño: & in nomine Is-
6 rael assimilabitur. Hæc dicit Dñs rex
Israēl, & redemptor eius Dominus ex-
ercituum, ¶ Ego primus, & ego nouissi-
Sup.41.4. Inf.48.12. Apoc.1.17 22,13. 7 mus, & absque me nō est Deus. Quis
similis mei vocet & annuntiet & ordinē
exponat mihi, ex quo constitui populum
antiquum: ventura & quæ futura sunt an-
8 nuntient eis. Nolite timere, neque con-
turbemini: ex tūc audire te feci, & annū-
tiaui: vos estis testes mei. nūquid est Deus
absq. me, & formator quē ego nō nouе-
9 rim? Plastę idōli omnes nihil sunt, & a-
mātissima eorū nō proderūt eis. ipsi sunt
testes eorū, quia nō vidēt neq. intelligūt
10 vt cōfundātur. Quis formauit Deū, &
11 sculptile conflauit ad nihil vtile? Ecce,
omnes participes eius confundentur: fa-
bri enim sunt ex hominibus: congregent
omnes, stabūt & pauebūt, & cōfundētur
Sup.13,11 12 simul. ¶ Faber ferrarius lima operatus
est: in prunis, & in malleis formauit il-
lud, & operatꝰ est in brachio fortitudinis
suæ: esuriet & deficiet, nō bibet aquā, &
13 lassescet. Artifex lignarius extēdit nor-
mā, formauit illud in runcinis: fecit illud
in angularib. & in circino tornauit illud:
& fecit imaginē viri quasi speciosum ho-
14 minē habitatem in domo. Succidit cē-
dros, tulit ilicē, & quercū quę steterat in-
ter ligna saltus: plantauit pinū, quā pluuia
15 nutriuit. Et facta est hominibus in focū:
sumpsit ex eis, & calefactus est: & succē-
dit, & coxit panes: de reliquo autē operā-
tus est deū, & adorauit: fecit sculptile, &
16 curuatus est ante illud. Mediū eius cō-
busit igni, – & de medio eiꝰ carnes *cō- – MS.H. C. *coxit & MS. R. Q.ne.
edit: coxit pulmentū, & saturatus est, &
calefactus est, & dixit, Vah, calefactus
17 sum, vidi focū. Reliquū autē eiꝰ deū fecit
& sculptile sibi: curuatur ante illud, &
adorat illud, & obsecrat, dicēs, Libera me,
18 qa Deus meus es tu. Nescierūt, neq. in-
tellexerunt: obliti enim sunt, ne videant
19 oculi eorū, & nec intelligāt corde suo. Nō
recogitāt in mēte sua, neq. cognoscūt, ne-
que sentiunt, vt dicant, Medieratem eius
cōbusi igni, & coxi super carbones eius
panes: coxi carnes & comedi, & de reli-
quo eius idōlum faciā? ante truncū ligni
20 procidā? Pars eius cinis est: error insipiēs

adora-

adorauit illud, & nō liberabit animā suā,
neq. dicet, Forte mēdaciū est in dextera
mea. Memēto horū Iacob & Israēl, qm 21
seruus meus es tu. formaui te, seruꝰ meus
es tu Israēl, nō obliuiscaris mei. Delevi 22
vt nubē iniquitates tuas, & quasi nebulā
peccata tua: reuertere ad me, qm redemi
te. Laudate cæli, quoniā – *misericor- – 8 MS. R. Hier. H. *misericordiam Israēli G. *salvatum populo suo C. 23
diā fecit Dñs: iubilate extrema terræ:
resonate mōtes laudationē, saltē & omne
lignū eius, quoniā redemit Dñs Iacob, &
Israēl gloriabitur. Hæc dicit Dñs redē- 24
ptor tuus, & formator tuus ex vtero, Ego
sum Dñs faciēs oia, extēdēs cælos solus,
stabiliens terrā, & nullus mecum. Irrita 25
faciēs signa diuinorū, & ariolos in furorē
vertēs. Cōuertēs sapientes retrorsum: &
scientiā eorū stultā faciēs. Suscitās verbū 26
serui sui, & cōsiliū nuntiorū suorum cō-
plens. Qui dico Ierusalē, Habitaberis: &
ciuitatib. Iudæ, Ædificabimini, & deser-
ta eius suscitabo. Qui dico profundo, 27
Desolare, & flumina tua arefaciā. Qui 28
dico Cyro, Pastor meus es: & omnē vo-
luntatem meam complebis. Qui dico Ie-
rusalem, Ædificaberis: & templo, Fūda-
beris. CAP. XLV.
HAec dicit Dñs christo meo Cyro, cui* 1
apprehēdi dexteram, vt subiiciā ante
faciē eius Gētes, & dorsa regum vertā, &
aperiā corā eo ianuas, & portæ nō clau-
dētur. Ego ante te ibo: & gloriosos ter- 2
ræ humiliabo: portas æreas cōteram, & ve-
ctes ferreos cōfringā. Et dabo tibi the- 3
sauros absconditos, & arcana secretorū:
vt scias quia ego Dñs qui voco nomē tuū
*in 16 MS. H. C. O. missum est a G. Deus Israēl. Propter seruū meū Iacob, 4
& Israēl electū meū, & vocaui te* nomi-
ne tuo: assimilaui te, & non cognouisti
me. Ego Dñs, & non est amplius: extra 5
me nō est Deus: accinxi te, & nō cogno-
uisti me: Vt sciāt hi qui ab ortu solis, & 6
qui ab occidēte, qm absq. me nō est. Ego
Dñs, & nō est alter: formans lucem, & 7
creās tenebras: faciēs pacē, & creās ma-
lū: ego Dñs faciēs oia hæc. Rorate cæli 8
desuper, & nubes pluāt iustum: aperiatur
terra, & germinet saluatorem: & iustitia
oriatur simul. ego Dñs creaui eum. Væ 9
qui contradicit *factori suo, testa de fa-
*factori 16 MS. Rom.9,20. Sere.18,6. miis terræ. ¶ Nunquid dicet lutum figulo
suo, Quid facis, & opus tuū absq. mani-
bus est? Væ qui dicit patri, Quid gene- 10
ras? & mulieri, Quid parturis? Hæc di-
cit Dñs sanctus Israēl plastes eius, Vētu- 11
ra interrogate me: super filios meos, &
super opus manuū meārū mādate mihi.
Ego feci terrā: & hominē super eam 12
creaui ego: manus meæ tetēderūt cælos,
& omni militiæ eorū mādaui. Ego sus- 13
citaui eū ad iustitiā, & oēs vias eius diri-
gā: ipse ædificabit ciuitatē meā, & capti-
uitatē meā dimittet, nō in pretio, neq. in
munerib., dicit Dñs De exercituū. Hæc 14
dicit Dñs, Labor Aegypti, & negotia-
tio Aethiopiæ, & Sabaim viri sublimes
ad te trāsibunt, & tui erūt: Post te ambu-
labūt, vincti manicis pergēt: & te adora-
būt, teq. deprecabūtur: Tantum in te est
Deus, & nō est absq. te Deus. Verè tu es 15
Deus absconditus, Deus Israēl saluator.
Cōfusi sunt & erubuerunt oēs: simul 16
abierunt in cōfusionē fabricatores erro-
rū. Israēl saluatus est in Dño salutē æ- 17
ternā: nō cōfundemini, & nō erubescē-
tis vsq. in seculū seculi. Quia hæc di-
cit Dñs creans cælos, ipse Deus formans
terrā, & faciēs eā, ipse plastes eius: nō in
vanū creauit eā: vt habitaretur formauit
eā. ego Dñs, & nō est alius. Non in abs- 19
cōdito locutus sum, in loco terræ tene-
broso: nō dixi semini Iacob, Frustra quę-
rite me. ego Dñs loquēs iustitiā, annun- 20
tians recta. Cōgregamini, & venite, &
accedite simul qui saluati estis ex Gēti-
bus: nescierāt qui leuāt lignū sculpturæ
suæ, & rogāt Deū nō saluantē. Annun- 21
tiate, & venite, & cōsiliamini simul: quis
auditū fecit hoc ab initio, ex tunc prædi-
xit illud? nūquid nō ego Dñs, & non est
vltrā Deus absq. me? Deus iustus & sal- 22
uās nō est præter me. Conuertimini ad
me, & salui eritis oēs fines terræ: quia e- 23
go Deus, & nō est alius. In memetipso
iuraui, egredietur de ore meo iustitiæ
verbū, & nō reuertetur: quia ¶ mihi cur- Rom.14, 11 Phil.2, 10.
uabitur omne genu, & iurabit omnis lin- 24
gua. Ergo in Dño, dicet, meæ sunt iu-
stitiæ & imperiū: ad eū venient, & con- 25
fundētur oēs qui repugnant ei. In Dño
iustificabitur & laudabitur omne semen
Israēl. CAP. XLVI.
1 COnfractus est Bel, cōtritus est Nabo:
facta sunt simulachra eorū bestiis &
iumentis, onera vestra graui pondere vsq.
2 ad lassitudinē. Cōtabuerūt, & contrita
sunt simul: nō potuerūt saluare portantē,
3 & animę eorū in captiuitatē ibūt. Audi-
te me domus Iacob, & omne residuū do-
mus Israēl, qui portamini à meo vtero,
4 qui gestamini à mea vulua. Vsq. ad se-
nectā ego ipse, & vsq. ad canos ego por-
tabor: ego feci, & ego ferā: ego portabo, &
5 saluabo. Cui assimilastis me, & adæ-
quastis & cōparastis me, & fecistis simi-
6 lē? Qui cōfertis aurū de sacculo, & ar-
gentū statera pōderatis: cōducētes aurifi-
cē, vt faciat deū: & procidūt & adorāt.
7 ¶ Portāt illū in humeris gestātes, & po- Baru.6,25.
nētes in loco suo, & stabit, ac de loco suo
non mouebitur, sed & cūm clamauerint
ad eū, nō audiet: de tribulatione nō sal-
8 uabit eos. Mementote istud, & cōfun-
damini: redite præuaricatores ad cor.
9 Recordamini prioris seculi, quoniā ego
sum Deus, & nō est vltrā Deus, nec est si-
10 milis mei: Annuntians ab exordio nou-
issimū, & ab initio quę necdū facta sunt,
dicēs, Cōsiliū meum stabit, & omnis vo-
11 luntas mea fiet: Vocās ab Oriēte aucē, iustum o.
& de terra longinqua virū voluntatis meæ.
& locutus sum, & adducā illud: creaui, &

faciam illud. Audite me duro corde, qui 12
longè estis à iustitia. Propè feci iustitiã 13
meã, nõ elongabitur, & salus mea nõ morabitur. Dabo in Sion salutem, & Israeli gloriam meam. CAP. XLVII.

DEscende, sede in puluere virgo filia Babylõ, sede in terra: nõ est solium filiæ Chaldæorũ, quia vltrà nõ vocaberis mollis & tenera. Tolle molã, & mole farinã: denuda turpitudinẽ tuã, discooperi humerum, reuela crura, transi flumina. 2

¶ Reuelabitur ignominia tua, & videbitur opprobriũ tuum: vltionẽ capiã, & nõ resistet mihi homo. Redẽptor noster, Dñs exercituũ nomẽ illius, sanctꝰ Israël. 3 4

Sede tacens, & intra in tenebras filia Chaldæorũ: quia nõ vocaberis vltrà domina regnorũ. Iratus sum super populũ meũ, cõtaminaui hæreditatẽ meã, & dedi eos in manu tua: nõ posuisti eis misericordias: super senẽ aggrauasti iugũ tuum valde. Et dixisti, In sempiternũ ero domina. nõ posuisti hæc super cor tuũ, neq. recordata es nouissimi tui. Et nũc audi hæc delicata, & habitans cõfidenter, quæ dicis in corde tuo, ¶ Ego sum, & non est præter me amplius: nõ sedebo vidua, & ignorabo sterilitatẽ. ¶ Venient tibi duo hæc subitò in die vna, sterilitas & viduitas. veniuersa venerũt sup te, propter multitudinẽ maleficiorũ tuorũ, & propter dutitiã incãtatorũ tuorũ vehemẽtẽ. Et fiducià habuisti in malitia tua, & dixisti, Nõ est qui videat me. Sapiẽtia tua & sciẽtia tua, hæc decepit te. Et dixisti in corde tuo, Ego sum, & præter me nõ est altera. 5 6 7 8 9 10

Veniet sup te malũ, & nescies ortũ eiꝰ: & irruet super te calamitas, quã nõ poteris expiare: veniet sup te repẽte miseria quã nescies. Sta cũ incãtatoribus tuis, & cũ multitudine maleficiorũ tuorũ in quibꝰ laborasti ab adolescẽtia tua, si forte quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior. 11 12

Defecisti in multitudine cõsiliorũ tuorũ: stent, & saluẽt te augures cæli, qui cõtemplabãtur sidera, & supputabãt menses, vt ex eis annũtiarẽt vẽtura tibi. Ecce, facti sunt quasi stipula, ignis cõbussit eos: non liberabunt animã suã de manu flammæ: nõ sunt prunæ quibus caleshãt; nec focus, vt sedeãt ad eũ. Sic facta sunt tibi in quibuscunq. laboraueras: negotiatores tui ab adolescẽtia tua, vnusquisque in via sua errauerunt: non est qui saluet te. CAP. XLVIII. 13 14 15

AVdite hæc domus Iacob, qui vocamini nomine Israël, & de aquis Iuda existis, qui iuratis in nomine Dñi, & Dei Israël recordamini nõ in veritate neq. in iustitia. De ciuitate enim sancta vocati sunt, & sup Deũ Israël cõstabiliti sunt: Dñs exercituũ nomẽ eius. Priora ex tũc annũtiaui, & ex ore meo exierũt, & audita feci ea: repẽte operatus sum, & venerunt. Sciui enim quia durus es tu, & nervus ferrè cervix tua, & frõs tua æreа. 1 2 3 4

5 Prædixi tibi extũc: antequã venirẽt indicaui tibi, ne fortè diceres, Idola mea fecerũt hæc, & sculptilia mea, & cõflatilia mãdauerũt ista. Quæ audisti, vide oĩa: vos autẽ nũ annũtiastis? Audita feci tibi noua extũc, & cõseruata sunt quæ nescis: 6 7 nũc creata sunt, & nõ extũc: & ante die, & nõ audisti ea, ne fortè dicas, Ecce ego 8 cognoui ea. Neq. audisti, neq. cognouisti, neq. extunc aperta est auris tua. scio enim quia prævaricãs prævaricaberis, & trãsgressorẽ ex vtero vocaui te. Propter 9 nomẽ meũ lõge faciã furorẽ meum: & laude mea infrænabo te, ne intereas.

10 Ecce, excoxi te, sed nõ quasi argẽtum, 11 elegi te in camino paupertatis. Propter me, propter me faciã, vt nõ blasphemer: 12 ¶ & gloriã meã alteri nõ dabo. Audi me Iacob, & Israël quẽ ego voco. ¶ Ego ipse, 13 ego primus, & ego nouissimus. Manus quoq. mea fundauit terrã, & dextera mea mẽsa est cælos: ego vocabo eos, & stabũt simul. Cõgregamini oẽs vos, & audite: quis de eis annũtiauit hæc? Dñs dilexit eũ, faciet voluntatẽ suã in Babylone, & 14 brachiũ suũ in Chaldæis. Ego ego locutꝰ sum, & vocaui eũ: adduxi eũ, & directa 15 est via eius. Accedite ad me, & audite hoc: nõ à principio in abscõdito locutus sum: ex tẽpore antequã fieret, ibi erã, & nũc Dñs Deus misit me, & spiritus eius. 16

17 Hæc dicit Dñs redẽptor tuus sanctꝰ Israël, Ego Dñs Deus tuus docẽs te vtilia, 18 gubernãs te in via qua ambulas. Vtinã attendisses mãdata mea: facta fuisset sicut fluuiꝰ pax tua, & iustitia tua sicut gurgites maris, & fuisset quasi arena semen tuũ, & stirps vteri tui vt lapilli eius: nõ interisset, & nõ fuisset attritũ nomẽ eius 19 à facie mea. ¶ Egredimini de Babylone, 20 fugite à Chaldæis, in voce exultationis annũtiate: auditũ facite hoc, & efferte illud vsq. ad extrema terræ. ¶ Dicite, Redemit Dñs seruũ suũ Iacob. Nõ sitierunt 21 in deserto, cùm educeret eos: aquam de petra produxit eis, & scidit petrã, & fluxerunt aquæ. Nõ est pax impiis, dicit Dñs. 22

CAP. XLIX.

1 AVdite insulæ, & attẽdite populi dẽ longe: Dñs ab vtero vocauit me, de vẽtre matris meæ recordatus est nominis 2 mei. ¶ Et posuit os meũ quasi gladium acutũ: in vmbra manus suæ protexit me, & posuit me sicut sagittã electã: in pharetra sua abscondit me. Et dixit mihi, Seruus meus es tu Israël, quia in te gloriabor. Et ego dixi, In vacuũ laboraui, 3 4 sine causa, & vanè fortitudinẽ meã consumpsi: ergo iudiciũ meũ cũ Dño, & opꝰ 5 meũ cũ Deo meo. Et nũc dicit Dñs, formãs me ex vtero seruũ sibi, vt reducã Iacob ad eũ, & Israël nõ cõgregabit: & glorificatus sum in oculis Dñi, & Deꝰ meus 6 factus est fortitudo mea. Et dixit, Parũ est vt sis mihi seruus ad suscitãdas tribus Iacob, & fæces Israël cõuertẽdas. ¶ Ecce,

dedi

dedi te in lucẽ Gẽtiũ, vt sis salus mea vsq. ad extremũ terræ. Hæc dicit Dñs redẽptor Israël, sanctus eius, ad cõtemptibilẽ animã, ad abominatã gentẽ, ad seruũ dominorũ: Reges videbũt, & cõsurgẽt principes, & adorabũt propter Dñm, quia fidelis est, & sanctũ Israël qui elegit te. Hæc 7 dicit Dñs. ¶ In tẽpore placito exaudiui te, & in die salutis auxiliatꝰ sum tui: & seruaui te, & dedi te in fœdus populi, vt suscitares terram, & possideres hæreditates dissipatas: vt diceres his qui vincti sunt, 8 9 Exite: & his qui in tenebris, Reuelamini. Super vias pascẽtur, & in omnib. planis pascua eorũ. ¶ Nõ esuriẽt, neq. sitiẽt, & nõ 10 feriet eos æstꝰ & sol: quia miserator eorũ reget eos, & ad fõtes aquarũ potabit eos. Et ponã oẽs mõtes meos in viã, & 11 semitæ meæ exaltabũtur. Ecce isti dẽ 12 longe venient, & ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra australi. Laudate cæli, & exulta terra, iubilate mõtes laudem: quia cõsolatꝰ est Dñs populũ suũ, & pauperũ suorũ miserebitur. Et dixit Sion, 13 14 Dereliquit me Dñs, & Dñs obliꝰ est mei.

Nũquid oblinisci potest mulier infantẽ 15 suũ, vt nõ misereatur filio vteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamẽ nõ obliuiscar tui. Ecce, in manibus meis descripsi te: 16 muri tui coram oculis meis semp. Venerũt structores tui: destructiones tẽ, & dissipantes à te exibunt. ¶ Leua in circuitu 17 18 oculos tuos, & vide, oẽs isti cõgregati sunt, venerũt tibi: viuo ego, dicit Dñs, quia omnib. his velut ornamẽto vestieris, & circũdabis tibi eos quasi sponsa. Quia deserta tua & solitudines tuæ, & terra ruinæ tuæ nũc angusta erũt præ habitatoribꝰ, & lõgè fugabũtur qui absorbebãt te. Adhuc dicet in auribus tuis filij sterilitatis tuæ, Angustus est mihi locus, fac spatium mihi vt habitẽ. Et dices in corde tuo, 19 20 21 Quis genuit mihi istos? ego sterilis, & nõ paries, trãsmigrata & captiua: & istos quis enutriuit? ego destituta & sola: & isti vbi hic erãt? Hæc dicit Dñs Deus, Ecce, le- 22 uabo ad Gẽtes manũ meã, & ad populos exaltabo signũ meum. Et afferẽt filios tuos in vlnis, & filias tuas sup humeros portabũt. Et erũt reges nutritij tui, & reginæ 23 nutrices tuæ: vultu in terra demisso adorabunt te, & puluerẽ pedũ tuorũ liogent. Et scies quia ego Dñs, sup quo nõ cõfundẽtur qui expectãt eũ. Nũquid tolletur 24 à forti præda? aut quod captũ fuerit à robusto, saluũ esse poterit? Quia hæc dicit 25 Dñs, Equidẽ & captiuitas à forti tolletur: & quod ablatũ fuerit à robusto, saluabit. Eos verò qui iudicauerũt te, ego iudicabo, & filios tuos ego saluabo. Et cibabo 26 hostes tuos carnibus suis: & quasi mustο, sanguine suo inebriabuntur: & sciet omnis caro, quia ego Dñs saluãs te, & redemptor tuus fortis Iacob. CAP. L.

HAec dicit Dñs, Quis est hic liber repudij matris vestræ, quo dimisi eã? 1

aut quis est creditor meus, cui vẽdidi vos? ecce in iniquitatibus vestris vẽditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrẽ vestrã. Quia veni, & nõ erat vir: vocaui, & 2 nõ erat qui audiret. ¶ Nũquid abbreuiata & paruula facta est manꝰ mea, vt nõ possim redimere? aut nõ est in me virtus ad liberandũ? Ecce, in increpatione mea desertũ faciã mare, ponã flumina in siccũ: cõputrescẽt pisces sine aqua, & moriẽtur in siti. Induã cælos tenebris, & saccũ po- 3 nã operimẽtũ eorũ. Dñs dedit mihi linguã eruditã, vt sciã sustẽtare eũ qui lassus est, verbo: erigit manè, manè erigit mihi 4 aurẽ, vt audiã quasi magistrũ. Dns Deus aperuit mihi aurẽ, ego autẽ nõ contradixi, 5 retrorsum nõ abij. ¶ Corpꝰ meũ dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciẽ meã nõ auerti ab increpantibus & cõspuentibꝰ. Dns Deus auxiliator meꝰ, 6 ideo nõ sum cõfusus: ideo posui faciem meã, vt petrã durissimã, & scio quõ non cõfundar. ¶ Iuxtà est qui iustificat me, 8 quis cõtradicet mihi? stemus simul. quis est aduersarius meus? accedat ad me.

Ecce Dñs Deus, auxiliator meus: quis 9 est qui cõdemnet me? Ecce oẽs quasi vestimentũ cõterentur, tinea comedet eos.

Quis ex vobis timẽs Dñm, audiẽs vo- 10 cẽ serui sui, qui ambulauit in tenebris, & nõ est lumẽ ei? speret in nomine Dñi, & innitat sup Deũ suũ. Ecce vos oẽs accẽ- 11 dẽtes ignẽ accincti flãmis, ãbulate in lumine ignis vestri, & in flãmis quas succẽdistis: de manu mea factũ est hoc vobis, in doloribus dormietis. CAP. LI.

1 AVdite me qui sequimini quod iustũ est, & quæritis Dñm: attẽdite ad petrã vnde excisi estis, & ad cauernam laci 2 de qua præcisi estis. Attendite ad Abrahã patrẽ vestrum, & ad Sarã quæ peperit vos: quia vnũ vocaui eũ, & benedixi ei, 3 & multiplicaui eum. Consolabitur ergo Dñs Sion, & cõsolabitur oẽs ruinas eius: & ponet desertũ eius quasi hortũ Dñi. Gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarũ actio, & vox laudis. Attendite ad me populus 4 meus, & tribus mea me audite: quia lex à me exiet, & iudiciũ meũ in lucẽ populorũ requiescet. Propè est iustus meus, 5 egressus est saluator meus, & brachia mea populos iudicabunt: me insulæ expectabunt, & brachiũ meũ sustinebunt. Leuate in cælũ oculos vestros, & videte sub 6 terra deorsum: quia cæli sicut fumus liquescẽt, & terra sicut vestimẽtũ atteretur, & habitatores eius sicut hæc interibũt: ¶ Salus autẽ mea in sempiternũ erit, & iu- 7 stitia mea nõ deficiet. Audite me q scitis iustũ, populus meus lex mea in corde eorũ: nolite timere opprobriũ hominũ, 8 & blasphemias eorũ ne metuatis. Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanã, sic deuorabit eos tinea: ¶ Salus autẽ mea in sempiternum erit, &

h 4 iustitia

Universidad de Deusto Biblioteca

iustitia mea in generationes generationū.
Cōsurge, cōsurge, induere fortitudine brachiū Dñi: cōsurge sicut in diebus antiquis, in generationibus seculorū. nunquid nō tu percussisti superbū, vulnerasti draconē? ¶Nūquid nō tu siccasti mare, aquā abyssi vehementis: qui posuisti profundū maris viā, vt trāsirēt liberati? Et nūc qui redepti sunt à Dño, reuertētur, & venient in Sion laudātes, & lætitia sempiterna sup capita eorū, gaudium & lætitiā tenebunt, fugiet dolor & gemitus. Ego ego ipse cōsolabor vos: quis tu vt timeres ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi fœnū ita arescet? Et oblitus es Dni factoris tui, qui tetendit cælos, & fundauit terrā: & formidasti iugiter tota die à facie furoris eius qui te tribulabat, & parauerat ad perdēdū: vbi nūc est furor tribulātis? Citò veniet gradiens ad aperiendū, & nō interficiet vsq. ad internecionē, nec deficiet panis eius. Ego aūt sum Dñs Deus tuus, qui cōturbo mare, & intumescūt fluctus eius: Dñs exercituum nomē meum. ¶Posui verba mea in ore tuo, & in vmbra manus meæ protexi te, vt plantes cælos, & fundes terrā: & dicas ad Sion, Populus meus es tu. Elevare, elevare, cōsurge Ierusalem, quæ bibisti de manu Dñi calicē iræ eius: vsq. ad fundū calicis soporis bibisti, & potastī vsq. ad fæces. Nō est qui sustētet eā ex omnibus filiis quos genuit: & nō est qui apprehendat manū eius ex omnibus filiis quos enutrivit. ¶Duo sunt quæ occurrērūt tibi: quis cōtristabitur super te? vastitas, & cōtritio, & fames, & gladius, quis cōsolabitur te? Filij tui proiecti sunt, dormierūt in capite omniū viarū, sicut oryx illaqueatus: pleni indignatione Dñi, increpatione Dei tui. Ideirco audi hoc paupercula & ebria non à vino. Hæc dicit dominator tuus Dñs, & Deus tuus, qui pugnabit p populo suo, Ecce tuli de manu tua calicē soporis, fundū calicis indignationis meæ, nō adiicies vt bibas illū vltrā. Et ponā illū in manu eorū qui te humiliauerunt, & dixerunt animæ tuæ, Incurua re, vt transeamus: & posuisti vt terram corpus tuum, & quasi viā transeuntibus. CAP. LII.

Consurge, cōsurge, induere fortitudine tua Sion, induere vestimētis gloriæ tuæ Ierusalē ciuitas sancti: quia non adiiciet vltrā vt pertrāseat per te incircūcisus & immūdus. Excutere de pulvere, cōsurge, sede Ierusalē: solue vincula colli tui captiua filia Sion. Quia hæc dicit Dñs, Gratis venundati estis, & sine argēto redimemini. Quia hæc dicit Dñs Deꝰ, ¶In Aegyptū descendit populus meus in principio, vt colonꝰ esset ibi: & Assurabsq. vlla causa calūniatus est eū. Et nūcquid mihi est hic, dicit Dñs: quīa ablatꝰ est populus meus gratis? Dominatores eiꝰ iniquè agunt, dicit Dñs, ¶& iugiter tota die nomē meū blasphematur. Propter hoc scíet populus meꝰ nomē meū in die illa: quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum.
¶Quā pulchri super montes pedes annuntiātis & prædicatis pacē: annuntiātis bonū, prædicatis salutē, dicētis Sio, ¶Regnabit Deus tuus! Vox speculatorum tuorū, leuauerūt vocē, simul laudabunt: quia oculo ad oculū videbūt cūm cōuertērit Dñs Sio. Gaudete, & laudate simul deserta Ierusalē: quia cōsolatus est Dñs populū suum, redemit Ierusalē. Parapit Dñs brachiū sanctū suū in oculis omniū Gentiū: ¶& videbūt oēs fines terræ salutare Dei nostri. Recedite, recedite, exite inde, ¶pollutum nolite tangere: exite de medio eiꝰ, mūdamini qui fertis vasa Dñi. Quīa nō in tumultu exibitis, nec in fuga properabitis: præcedet enim vos Dñs, & cōgregabit vos Deus Israēl. Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur, & elevabitur, & sublimis erit valde. Sicut obstupuerūt super te multi: sic inglorius erit inter viros aspectus eius, & forma eiꝰ inter filios hominū. Iste asperget gētes multas, super ipsum cōtinebunt reges os suum: ¶quia quibus non est narratum de eo, viderunt: & qui non audierunt, contemplati sunt. CAP. LIII.

Quis credidit auditui nostro? & brachiū Dñi cui reuelatū est? Et ascēdet sicut virgultū corā eo, & sicut radix de terra sitiēti: nō est species ei, neque decor: & vidimus eū, & nō erat aspectus, & desideravimus eū: ¶Despectū, & nouissimū virorū, virū dolorum & sciētē infirmitatē: & quasi absconditus vultus eius & despectus, vnde nec reputauimus eū. ¶Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: & nos putauimus eū quasi leprosum, & percussum à Deo & humiliatū. ¶Ipse aūt vulneratꝰ est ꝓpter scelera nostra: attritus est ꝓpter iniquitates nostras, attritus est ꝓpter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eū, & liuore eius sanati sumus. Oēs nos quasi oues errauimus, vnusquisq. in viā suā declinauit: & posuit Dñs in eo iniquitatē omniū nostrū. Oblatus est quia ipse voluit, & nō aperuit os suū: sicut ouis ad occisiōnē ducetur, & quasi agnus corā tondēte se, obmutescet, & nō aperiet os suū. De angustia & de iudicio sublatus est: generationē eius quis enarrabit? quia abscissus est de terra viuētiū: ꝓpter scelus populi mei percussi eū. Et dabit impios ꝓ sepultura, & diuitē pro morte sua: ¶eo quòd iniquitatē non fecerit, neq. dolus fuerit in ore eius. Et Dñs voluit cōterere eū in infirmitate: si posuerit ꝓ peccato animā suā, videbit semē longæuū, & volūtas Dñi in manu eius dirigetur. Pro eo quòd laborauit anima eius, videbit & saturabitur: in scientia sua iustificabit ipse iustus seruꝰ meꝰ multos, & iniquitates eorū ipse portabit. Ideò dispertiā ei plurimos, & fortium diuidet spolia, ꝓ eo quòd tradidit in mortē animā suā, ¶& cū sceleratis reputatus est: & ipse peccata multorū tulit, & ¶pro transgressoribus rogauit. CAP. LIIII.

¶Lauda sterilis quæ nō paris: decāta laudē, & hinni quæ non pariebas: quoniā multi filij desertæ magis, q̄ eius quæ habet virū, dicit Dñs. Dilata locū tentorij tui, & pelles taberna culorū tuorū extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clauos tuos cōsolida. Ad dexterā enim, & ad lævā penetrabis: & semē tuū Gentes hæreditabit, & ciuitates desertas inhabitabit. Noli timere, quia nō cōfūderis, neq. erubescas: nō enī te pudebit, quia cōfusionis adolescētiæ tuæ oblivisceris, & opprobrij viduitatis tuæ nō recordaberis amplius. Quia dñabitur tui qui fecit te, ¶Dñs exercituū nomē eius: & redēptor tuus sanctus Israēl, Deus omnis terræ vocabitur. Quia vt mulierem derelictā & mœrentē spiritu vocauit te Dñs, & vxorē ab adolescētia abiectā, dixit Deꝰ tuus. Ad punctū in modico dereliqui te, & in miserationib. magnis cōgregabo te. In momento indignationis abscōdi faciē meā parūper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui: dixit redēptor tuus Dñs. Sicut in ¶diebus Noë istud mihi est, cui iurauī ne inducerē aquas Noë vltrà supra terrā: sic iurauī vt nō irascar tibi, & nō increpē te. Montes enim cōmouebuntur, & colles cōtremiscēt: misericordia autē mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ nō movebitur: dixit misertor tuus Dñs. Paupercula tempestate cōuulsa, absq. vlla cōsolatione. Ecce ego sternā per ordinē lapides tuos, & fundabo te in sapphiris, & ponā iaspidē ꝓpugnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos, & oēs terminos tuos in lapides desiderabiles: ¶Vniversos filios tuos doctos à Dño: & multitudinē pacis filiis tuis. Et in iustitia fundaberis: recede à culūnia, quia nō timebis: & à pauore, quia nō appropinquabit tibi. Ecce, accola veniet, qui nō erat mecū, aduena quōdā tuus adiūgetur tibi. Ecce, ego creaui fabrū sustinentē in igne prunas, & ꝓferentē vas in opꝰ suū, & ego creaui interfectorē ad disperdēdū. Omne vas quod fictū est cōtra te, nō dirigetur: & omnē linguā resistentē tibi in iudicio, iudicabis. Hæc est hæreditas seruorum Dñi, & iustitia eorum apud me, dicit Dñs. CAP. LV.

Omnes ¶sitientes venite ad aquas: & qui nō habetis argentū, ꝓperate, emite & cōedite: ¶venite, emite absq. argēto, & absq. vlla commutatiōe vinū & lac. Quare appenditis argentū nō in panib', & laborē vestrū nō in saturitate? Audite audientes me, & comedite bonū, & delectabitur in crassitudine anima vestra. Inclinate aurē vestrā, & venite ad me: audite, & viuet anima vestra, & feriā vobiscū pactum sempiternum, ¶misericordias Dauid fideles. Ecce testē populis dedi eum, ducē ac præceptorē Gentibus. Ecce, gentē quā nescie bas, vocabis: & gētes quæ te nō cognouerunt, ad te current ꝓpter Dñm Deum tuum, & sanctū Israēl, quia glorificauit te. Querite Dominū dū inueniri potest, invocate eū dū prope est. Derelinquat impius viā suā, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dñm, & miserebitur eius, & ad Deū nostrū: quoniā multus est ad ignoscendum. Nō enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ: neq. viæ vestræ, viæ meæ, dicit Dñs. Quia sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris. Et quomodo descēdit imber, & nix de cælo, & illuc vltrà nō reuertitur, sed inebriat terrā, & infundit eā, & germinare eā facit, & dat semē serēti, & panē comedēti: Sic erit verbū meū quod egredietur de ore meo: nō reuertetur ad me vacuū, sed faciet quæcunq. volui, & prosperabitur in his ad quæ misi illud. Quia in lætitia egrediemini, & in pace deducemini: mōtes & colles cantabunt corā vobis laudē, & omnia ligna regionis plaudēt manu. Pro salūica ascēdet abies, & pro vrtica crescet myrtus: & erit Dñs nominatus in signum æternum, quod non auferetur. CAP. LVI.

Hæc dicit Dñs, ¶Custodite iudicium, & facite iustitiā: quia iuxta est salūs mea vt veniat, & iustitia mea vt reuelētur. Beatus vir qui facit hoc, & filiꝰ hominis qui apprehendet istud: custodiēs sabbathū ne polluat illud, custodiens manus suas ne faciat omne malū. Et nō dicat filius adnēxus qui adhæret Dño, dicens, Separatiōe diuidet me Dñs à populo suo. Et nō dicat Eunuchus, Ecce ego lignū aridum. Quia hæc dicit Dñs Eunuchis, Qui custodierint sabbatha mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meū: Dabo eis in domo mea & in muris meis locū, & nomē melius à filiis & filiabus: nomē sempiternū dabo eis, quod nō peribit. Et filios adnēxi qui adhæreut Dño, vt colāt eū, & diligāt nomē eius, vt sint ei in seruos: omne custodiēns sabbathū ne polluat illud, & tenentē fœdus meum: Adducā eos in mōtem sanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorū, & victimæ eorum placebunt mihi super altari meo: quia ¶domus mea, domꝰ orationis vocabitur cunctis populis. Ait Dñs Deus qui cōgregat dispersos Israēl, Adhuc cōgregabo ad eū cōgregatos eius. Omnes bestiæ agri venite ad deuorādum, vniuersæ bestiæ saltus. Speculatores eius excæcōes, nescierunt vniuersi: canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes & amantes somnia. Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem: ipsi pastores ignouerunt intelligentiam: ¶omnes in viā suā declinauerūt, vnusquisq. ad auaritiam

Exo. 14, 21.
Sup. 49, 2.
Sup. 47, 9.
Gen. 46, 6.
Rom. 2, 24.
Exe. 36, 20.
Rom. 10, 15.
Nahū 1, 15.
Regnauit
MS. R.
Hier. H. C.
Textus aut. lectio cōsentit G.
Psa. 97, 1.
2 Cor. 6, 17.
Luc. 1, 32.
Gen. 9, 15.
Rom. 15, 21.
Ioh. 12, 38.
Rom. 10, 16.
nascentis
MS. H.
Futuro reddidit C.
Mat. 8, 17.
& 2, 24.
1 Cor. 15, 3.
Mat. 26, 63
27, 14.
Act. 8, 32.
1 Pet. 2, 22.
1 Ioan. 3, 5.
Seruos meos MS. R. Q. o.
Mar. 11, 28.
Luc. 22, 37.
Lu. 23, 34.
Sap. 2, 1.
Ier. 6, 13.
8, 10.
Mar. 21, 13
Mar. 11, 17
Luc. 19, 46.

CAP. LXI.

Luc.4.18. SPiritus Dñi super me, eo quòd vnxerit Dñs me: ad annunti\~andum mansuetis misit me, vt mederer cõtritis corde, & prædicarẽ captiuis indulgentiã, & clausis apertionẽ: Vt prædicarẽ annum 2
Mat.5.5. placabilẽ Dño, & diem vltionis Deo nostro: vt cõsolarer oẽs lugentes: Vt ponerẽ lugẽtibus Sió, & darẽ eis coronã p cinere, oleũ gaudij pro luctu, pallium laꝛ 3
Sup.58.12. dis pro spiritu mœroris: & vocabũtur in ea fortes iustitiæ, plantatio Dñi ad glorificãdum. ¶ Et ædificabunt deserta ætẽ- 4
culo, & ruinas antiquas erigẽt, & instaurabũt ciuitates desertas, dissipatas in generatione & generationẽ. Et stabũt alieni, & pascẽt pecora vestra: & filij peregrinorũ, agricolæ & vinitores vestri erũt. 5
Vos aũt sacerdotes Dñi vocabimini: Ministri Dei nostri, dicetur vobis: fortitu dinẽ Gentiũ comedetis, & in gloria earũ superbietis. Pro cõfusiõe vestra duplici 7
& rubore laudabũt partẽ eorũ: ꝓpter hoc in terra sua duplicia possidebunt, lætitia sempiterna erit eis. Quia ego Dñs diligẽs iudiciũ, ~ & odio habẽs rapinã in holocausto: & dabo opꝰ eorũ in veritate, & fœdꝰ ꝑpetuũ feriã eis. Et sciẽt in Gẽtib. 9
semen eorũ, & germẽ eorũ in medio populorũ: omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen cui benedixit Dñs. Gaudens gaudebo in Dño, 10
& exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimentis salutis: & indumento iustitiæ circũdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatã monilibus suis. Sicut enim terra profert germen suum, & sicut hortus 11
semen suum germinat: sic Dñs Deus germinabit iustitiam, & laudem coram vniuersis Gentibus. CAP. LXII.

PRopter Sió nõ tacebo, & propter Ierusalẽ non quiescã, donec egrediatur 1
vt splendor iustus eius, & saluator eius vt lãpas accẽdatur. Et videbunt Gẽtes iu- 2
stũ tuũ, & cuncti reges inclytũ tuũ: & vocabitur tibi nomẽ nouũ, quod os Dñi ~nominabit. Et eris corona gloriæ in manu Dñi, & diadema regni in manu Dei tui. Nõ vocaberis vltra Derelicta: & terra tua nõ vocabitur amplꝰ Desolata: sed vocaberis Voluntas mea in ea, & terra tua ~inhabitabitur. quia cõplacuit Dño in te: & terra tua inhabitabitur. Habitabit enim iuuenis cum virgine, & habitabunt in te filij tui. Et gaudebit sponsus super sponsam, & gaudebit super te Deus tuus. Super muros tuos, Ierusalẽ, cõstitui custodes: tota die & tota nocte in perpetuum nõ tacebunt. Qui reminiscimini Dñi, ne taceatis, & ne detis silentiũ ei donec stabiliat, & donec ponat Ierusalẽ laudẽ in terra. Iurauit Dñs in dextera sua, & in brachio fortitudinis suæ, Si dedero triticum tuum vltrà cibũ inimicis tuis: & si biberint filij alieni vinum tuum in quo laborasti. Quia qui cõgregabunt illud, cõedent, & laudabũt Dñm: & qui cõportant illud, bibẽt in atriis sanctis meis. Transite, transite per portas, ¶ præparate viã populo, planã facite iter, & elgite lapides, & eleuate signũ ad populos. ¶ Ecce Dñs auditum fecit in extremis terræ, ¶ dicite filiæ Sió, Ecce saluator tuus venit: ecce merces eius cũ eo, & opus eius coram illo. Et vocabunt eos Populus sanctus, redempti à Domino. Tu autem vocaberis, Quæsita ciuitas, & non Derelicta.

Sup.57.15. Mat.21,5. Zach.9.9.

CAP. LXIII.

QVis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra, iste formosus in stola sua gradiẽs in multitudine fortitudinis suæ? Ego qui loquor iustitiam, & ꝓpugnator sum ad saluandum. ¶ Quare ergo rubrum est indumentũ tuum, & vestimenta tua sicut calcantiũ in torculari?

Apoc.19,13

Torcular calcaui solus, & de Gẽtib. nõ est vir mecũ: calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea: & aspersus est sanguis eorũ super vestimẽta mea. & omnia inquinaui. ¶ Dies enim vltionis in corde meo, annus ~retributionis meæ venit. Circunspexi, & nõ erat auxiliator: quæsiui, & nõ fuit qui adiuuaret: & saluauit mihi brachiũ meũ, & indignatio mea ipsa auxiliata est mihi.

Sup.34. & ~redemptionis 14 MS. R. Hier.H. G. C.

Et conculcaui populos in furore meo, & inebriaui eos in indignatione mea, & detraxi in terrã virtutẽ eorũ. Misericordiũ Dñi recordabor, laudem Dñi super omnib. quæ reddidit nobis Dñs, & supmultitudine bonorũ domui Israël, quæ largitus est eis secũdùm indulgentiã suam, & secundum multitudinem misericordiarum suarum. Et dixit, Veruntamen populus meus est, filij non negantes: & factus est eis saluator. In omni tribulatione eorum non est tribulatus, & angelus faciei eius saluauit eos: in dilectione sua, & in indulgentia sua ipse redemit eos, & portauit eos, & eleuauit eos cunctis diebus seculi. Ipsi aũt ad iracundiã prouocauerunt, & afflixerunt spiritũ ~sancti eius: & cõuersus est eis in inimicum, & ipse debellauit eos. Et recordatus est dierũ seculi Moysi ~ & populi sui: Vbi est qui eduxit eos de mari cũ pastoribus gregis sui? vbi est qui posuit in medio eius spiritũ sancti sui? Qui eduxit ad dexteram Moysen brachio maiestatis suæ: qui scidit aquas ante eos, vt faceret sibi nomẽ sempiternũ. Qui eduxit eos p abyssos, quasi equũ in deserto nõ impingẽtem. Quasi animal in cãpo descẽdẽs, spiritus Dñi ductor eius fuit: sic adduxisti populũ tuũ, vt faceres tibi nomẽ gloriæ. ¶ Attẽde de cælo, & vide de habitaculo sancto tuo & ~gloriæ tuæ: vbi est zelus tuꝰ, & fortitudo tua, multitudo viscerũ tuorũ, & miserationum tuarum ~super me continuerunt se. Tu enim pater

Sup.57.15. ~sanctum 3 MS. G. ~sanctitatis H. ~15 MS. Hier.H. Exo.14.29. ~luxit 2 MS. R. Deu.26,15. Baru.2,16. ~folio o.

noster, & Abrahã nescivit nos, & Israël ignorauit nos: tu Dñe pater noster, redemptor noster, à seculo nomen tuum.

Quare errare nos fecisti Dñe de viis 17
tuis: induristi cor nostrũ, ne timeremus te: conuertere propter seruos tuos, tribus hæreditatis tuæ. Quasi nihilũ possederunt 18
populum sanctũ tuum: hostes nostri conculcauerũt sanctificationẽ tuã. Facti 19
sumus quasi in principio, cũm nõ dominareris nostri, neque inuocaretur nomen tuum super nos. CAP. LXIIII.

VTinam dirumperes cælos, & descenderes: à facie tua montes defluerent. 1
Sicut exustio ignis tabescẽret, aquæ arderent igni, vt notũ fieret nomẽ tuũ inimicis tuis: à facie tua gentes turbarẽtur. 2
Cũm feceris mirabilia, non sustinebimus: descẽdisti, & à facie tua montes defluxerunt. ¶ A seculo nõ audierũt, neq. 4
aurib. perceperunt: oculus nõ vidit, Deus absq. te, quæ præparasti expectãtibus te.

1.Cor.2,9.

Occurristi lætanti, & facienti iustitiã: in 5
viis tuis recordabitur tui: ecce, tu iratus es, & peccauimꝰ: in ipsis fuimus semper, & saluabimur. Et facti sumus vt ~immundi 6
mundusꝰ omnes nos, & quasi pannus mẽstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ: & cecidimus quasi foliũ vniuersi, & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerũt nos. Non 7
est qui inuocet nomẽ tuũ: qui cõsurgat, & teneat te: abscõdisti faciẽ tuã à nobis, & allisisti nos in manu iniquitatis nostræ.

~immundi MS.G.Verum quæ in Textu est lectio, conformis est R.Hier. H. & C.

Et nũc Dñe, pater noster es tu, nos ve- 8
strò lutũ: & fictor noster tu, & opera manuum tuarũ omnes nos. ¶ Ne irascaris 9
Dñe satis, & ne vltrà memineris iniquitatis ~ nostræ: ecce, respice, populus tuus omnes nos. Ciuitas sancti tui facta est 10
deserta, Sion deserta facta est, Ierusalem desolata est. Domus sanctificationis nostræ & gloriæ nostræ, vbi laudauerunt te patres nostri, facta est in exustionẽ ignis, & omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas. Nũquid super his cõtinebis 11
te Domine, tacebis & affliges nos vehementer? CAP. LXV.

Psal.78,8.

~1 MS. Hieron. H. C. Additur autem in ediciõne G.

Rom.10,20.

QVæsierunt me qui antè non interrogabãt: inuenerunt qui nõ quæsierunt me. Dixi, Ecce ego, ecce ego, ad Gẽtem quæ non inuocabat nomen meum. 1
Expãdi manus meas tota die ad populum incredulũ, qui graditur in via nõ bona post cogitationes suas: Populus qui 2
ad iracundiam prouocat me ante faciem meam semper: qui immolãt in hortis, & sacrificant super latercs: qui habitãt in 3
sepulchris, & in delubris idolorum dormiunt: qui comedunt carnem suillam, & ius profanum in vasis eorum. Qui dicunt, Recede à me, nõ appropinques mihi, quia immũdus es: isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. Ecce 6
scriptũ est coram me: nõ tacebo, sed reddam & retribuã in ~sinũ eorum iniquitates vestras, & iniquitates patrũ vestrorum simul, dicit Dñs, qui sacrificauerunt super mõtes, & super colles exprobrauerũt mihi, & remetiar opus eorũ primũ in sinu eorũ. Hæc dicit Dñs, Quomodo si 8
inueniatur granũ in botro, & dicatur, Ne dissipes illud, quoniam benedictio est: sic faciã propter seruos meos, vt nõ disperdã totũ. Et educã de Iacob semẽ, & de Iu- 9
da possidentẽ mõtes meos: & hæreditabunt eam electi mei, & serui mei habitabunt ibi. Et erũt campestria in caulas 10
gregũ, & vallis Achor in cubile armentorum populo meo qui requisierũt me. Et 11
vos qui dereliquistis Dñm, qui obliti estis montẽ sanctũ meum, qui ponitis Fortunæ mẽsam, & libatis super eam. Numerabo vos in gladio, & omnes in cede corruetis: ¶ pro eo quòd vocaui, & non re- 12
spõdistis: locutus sum, & non audistis, & faciebatis malum in oculis meis: & quæ 13
nolui, elegistis. Propter hoc hæc dicit Dñs Deus, Ecce, serui mei comedent, & vos esurietis: ecce, serui mei bibẽt, & vos 14
sitietis: ~ Ecce, serui mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce, serui mei laudabũt præ exultatione cordis: & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus vlulabitis. Et dimittetis 15
nomẽ vestrũ in maledictũ electis meis: & interficiet te Dñs Deus, & seruos suos vocabit nomine alio. In quo qui benedictus est super terrã, benedicetur in Deo amẽ: & qui iurat in terra, iurabit in Deo amẽ: quia obliuioni radtæ sunt angustiæ priores, & quia abscõditæ sunt ab oculis 16
nostris. Ecce enim ego creo ¶ cælos nouos, & terrã nouã: & nõ erunt in memoria priora, & nõ ascẽdent super cor. Sed 17
gaudebitis & exultabitis vsq. in sempiternũ in his quæ ego creo: quia ecce ego creo Ierusalẽ exultationẽ, & populũ eius gaudiũ. Et exultabo in Ierusalẽ, & gau- 18
debo in populo meo: & non audietur in eo ultrà vox fletus & vox clamoris.

Psal.31,5. Sap.11,5.

Non erit ibi amplius infans dierum, & 20
senex qui nõ impleat dies suos: quoniam puer centũ annorũ morietur, & peccator centũ annorũ maledictus erit. Et ædifi- 21
cabũt domos, & habitabũt: & plãtabunt vineas, & comedẽt fructus earum. Non ædificabunt, & alius habitabit: nõ plantabunt, & alius comedet: secundũ enim dies ligni, erunt dies populi mei, & opera 23
manuũ eorũ inueterabunt ~electi mei. Non laborabũt frustrà, neq. generabũt in conturbatione: quia semẽ benedictorum Dñi est, & nepotes eorũ cũ eis. ¶ Et ità- 24
què antequã clamẽt, ego exaudiã: adhuc illis loquentibus, ego audiã. ¶ Lupus & agnus 25
pascẽtur simul, & leo & bos comedet paleas, & serpenti puluis panis eius: non nocebunt neq. occident in omni monte sancto meo, dicit Dominus.

~electis meis 18 MS. Hier. Q.n. Isa.11,6.

CAP. LXVI.

HAec dicit Dñs, ¶ Cælum sedes mea, 1
terra aũt scabellũ pedum meorum:

Act.7.49.

ritiam suã, à summo vsq. ad nouissimũ.

Sap.2,7. Sup. 22,13. ¶Venite, sumamus vinum, & implea- 12
mur ebrietate: & erit sicut hodie, sic &
cras, & multo amplius.

CAP. LVII.

IVstus perit, & non est qui recogitet in 1
corde suo: & viri misericordiæ colligũ-
tur, quia nõ est qui intelligat, à facie cũ
malitiæ collectus est iustus. Veniat pax, 2
requiescat in cubili suo qui ambulauit in
directione sua. Vos autẽ accedite huc fi- 3
lij auguratricis, semẽ adulteri, & fornica-
riæ. Super quẽ lusistis? super quẽ dila-
tastis os, & eiecistis linguã? nunquid non 4
vos filij scelesti, semẽ mẽdax? qui cõso-
lamini in diis subter omne lignum fron-
dosum, immolãtes parvulos in torrẽtib⁹, 5
subter eminentes petras? In partib. tor-
rẽtis pars tua, hæc est sors tua: & ipsis ef-
fudistis libamẽ, obtulistis sacrificium. nun- 6
quid super his nõ indignabor? Sup mõ-
tẽ excelsum & sublimem posuisti cubile
tuum, & illuc ascendisti, vt immolares
hostias. Et post ostium, & retro postem 8
posuisti memoriale tuum: quia iuxta me
discooperuisti, & suscepisti adulterum:
dilatasti cubile tuũ, & pepigisti cum eis
fœdus: dilexisti stratũ eorũ manu aperta.

Et ornasti te regio vnguẽto, & multi- 9
plicasti pigmẽta tua. Misisti legatos tuos
procul, & humiliata es vsque ad inferos.

In multitudine viæ tuæ laborasti: nõ di- 10
xisti, Quiescã. vitã manus tuæ inuenisti,
propterea non rogasti. Pro quo solicita 11
timuisti, quia mẽtita es, & mei nõ es re-
cordata, neq. cogitasti in corde tuo? quia
ego tacẽs, & quasi nõ vidẽs, & mei obli-
ta es. Ego annuntiabo iustitiã tuã, & o- 12
pera tua non proderunt tibi. Cum cla- 13
maueris, liberent te cõgregati tui, & om-
nes eos auferet ventus, tollet aura. Qui
autẽ fiduciã habet mei, hæreditabit ter-
rã, & possidebit montem sanctum meũ.

Isa.fr.62,10. Et dicã, ¶Viã facite, præbete iter, decli- 14
nate de semita, auferte offendicula de via
populi mei. Quia hæc dicit excelsus, & 15
sublimis habitans æternitatem: & sanctũ
nomen eius in excelso & in sancto habi-
tans, & cum contrito & humili spiritu: vt
viuificet spiritum humilium, & viuificet
cor contritorum. Non enim in sempi- 16
ternum litigabo, neque vsque ad finem
irascar: quia spiritus à facie mea egredie-
tur, & flatus ego faciã. Propter iniqui- 17
tatẽ auaritiæ eius iratus fui, & percussi
eum: abscondi-⁂à te faciẽ meã, & indi-
gnatus sum: & abiit vagus in via cordis
sui. Vias eius vidi, & sanaui eum, & re- 18
duxi eum, & reddidi cõsolationes ipsi, &
lugentibus eius. Creaui fructum labio- 19
rum pacem, pacem ei qui lõgè est & qui
propè, dixit Dñs, & sanaui eum. Impij 20
autem quasi mare feruens, quod quiesce-
re non potest, & redundãt fluctus eius in
conculcationẽ & lutum. ¶Nõn est pax 21
⁂impijis, dicit Dominus meus*.

CAP. LVIII.

CLama, ne cesses, quasi tuba exalta 1
vocem tuã, & annuntia populo meo
¶scelera eorum, & domui Iacob peccata Sup.1, 19.
2 eorũ. Me etenim de die in diẽ quærũt,
& scire vias meas volũt: quasi gens quæ
iustitiã fecerit, & iudiciũ Dei sui nõ de-
reliquerit: rogant me iudicia iustitiæ: ap-
3 propinquare Deo volũt. Quare ieiuna-
uimus, & nõ aspexisti: humiliauimus a-
nimas nostras, & nescisti? Ecce, in die ie-
junij vestri inuenitur voluntas vestra, &
4 oẽs debitores vestros repetitis. Ecce, ad
lites & cõtentiones ieiunatis, & percuti-
tis pugno impiẽ. Nolite ieiunare sicut vs-
que ad hãc diem, vt audiatur in excelsõ
5 clamor vester. ¶Nunquid tale est ieiu- Zach.7,5.
nium quod elegi, p̃die affligere hominem
animã suã? nũquid cõtorquere quasi cir-
culũ caput suũ, & saccũ & cinerẽ sterne-
re? nũquid istud vocabis ieiunium, & diem
6 acceptabilẽ Dño? Nõnne hoc est magis
ieiunium quod elegi? dissolue colligationes
impietatis, solue fasciculos deprimẽtes,
dimitte eos qui cõfracti sunt liberos, &
7 omne onus dirũpe. ¶Frãge esurienti pa- Exe.18,16
nẽ tuũ, & egenos vagosq. induc in domũ Mat.25,35.
tuã: cùm videris nudũ, operi eũ, & car- -2 MS.
8 nẽ tuã ne despexeris. Tunc erũpet quasi Hier.H.C.
manè lumẽ tuũ, & sanitas tua citiùs orie Additur
tur, & anteibit faciem tuã iustitia tua, & autem G.
9 gloria Dñi colliget te. Tunc inuocabis,
& Dñs exaudiet: clamabis, & dicet, Ecce
adsum. si abstuleris de medio tui catenã,
& desieris extẽdere digitum, & loqui qđ
10 nõ pdest. Cùm effuderis esurienti ani- * Deus
mã tuã, & animã afflictã repleueris: orie- MS q.
tur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ e-
11 rũt sicut meridies. Et requiẽ tibi dabit Isa.61,4.
Dñs* semper, & implebit splẽdoribus. ani-
mã tuã, & ossa tua liberabit, & eris quasi
hortus irriguus, & sicut fons aquarũ, cu-
12 jus nõ deficiẽt aquæ. ¶Et ædificabũtur
in te deserta seculorũ: fundamẽta gene-
rationis & generationis suscitabis: & vo-
caberis ædificator sepiũ, auertẽs semitas
13 in quietẽ. Si auerteris à sabbatho pedẽ
tuũ, facere voluntatem tuã in die sancto
meo, & vocaueris sabbathũ delicatũ, &
sanctum Dñi gloriosum, & glorificaueris
eũ dũ nõ facis vias tuas, & nõ inuenitur
14 voluntas tua, vt loquaris sermonẽ: Tũc
delectaberis super Dño, & sustollã te su-
per altitudines terræ, & cibabo te hære-
ditate Iacob patris tui. os enim Dñi lo-
cutum est.

CAP. LIX.

1 ECce, ¶nõ est abbreuiata manus Dñi Nu.11,23.
vt saluare nequeat, neque aggrauata Sup.50,2.
2 est auris eius vt non exaudiat: Sed ini-
quitates vestræ diuiserunt inter vos &
Deũ vestrũ, & peccata vestra abscõdẽrũt
3 faciẽ eius à vobis ne exaudiret. ¶Man* Sup.1,15.
enim vestræ pollutæ sunt sanguine, & di-
giti vestri iniquitate: labia vestra locuta
sunt mendaciũ, & lingua vestra iniqui-
4 tatẽ fatur. Non est qui inuocet iustitiã,

neque

neque est qui iudicet verè: sed confidunt Iob 15, 35.
in nihilũ, & loquuntur vanitates: ¶conce-
perunt labore, & pepererunt iniquitatẽ.
Oua aspidum ruperunt, & telas aranearũ 5
texuerunt: qui comederit de ouis eorum,
morietur: & quod cõfotum est, erumpet
in regulum. Telæ eorũ nõ erunt in vestẽ- 6
mentũ, neq. operientur operibus suis: o-
pera eorũ opera inutilia, & opus iniqui-
tatis in manibus eorũ. ¶Pedes eorũ ad Pro.1,16.
malum currunt, & festinant vt effundant Rom.3, 15.
sanguinẽ innocentẽ: cogitationes eorum
cogitationes inutiles: vastitas & cõtritio
in viis eorũ. Viã pacis nescierunt, & nõ 8
est iudiciũ in pressibus eorũ. semitæ eo-
rũ incuruatæ sunt eis: omnis qui calcat
in eis, ignorat pacẽ. Propter hoc elõga- 9
tum est iudiciũ à nobis, & nõ apprehẽ-
det nos iustitia: expectauimus lucem, & nobis G MS. R. Hier. H. C
ecce tenebræ: splẽdorẽ, & in tenebris am- aeis G.
bulauimus. Palpauimus sicut cæci, pa- 10 Sanos 9 MS.
rietẽ, & quasi absq. oculis attrectauimus: R. Hier. H. C.
impegimus meridie quasi in tenebris, in Eeos G.
caliginosis quasi mortui. Rugiemus quasi 11
vrsi oẽs, & quasi columbæ meditantes
gememus. expectauimus iudiciũ, & non
est: salutẽ, & elõgata est à nobis. Multi- 12
plicatæ sunt enim iniquitates nostræ co-
rã te, & peccata nostra responderunt no-
bis. quia scelera nostra nobiscum, & ini-
quitates nostras cognouimus, peccare &
mentiri contra Dñm: & auersi sumus ne
iremus post tergũ Dei nostri, vt loquere-
mur calumniã & trãsgressionẽ: concepi-
mus, & locuti sumus de corde verba mẽ-
dacij. Et cõuersum est retrorsum iudi- 14
ciũ, & iustitia longè stetit: quia corruit in
platẽa veritas, & æquitas nõ potuit ingre-
di. Et facta est veritas in obliuionẽ: & 15
qui recessit à malo, prædæ patuit: & vidit
Dñs, & malũ apparuit in oculis ei⁹, quia
nõ est iudiciũ. & vidit quia nõ est vir: 16
& aporiatus est, quia nõ est qui occurrat:
& saluauit sibi brachiũ suum, & iustitia
Eph.6,17. ipsa cõfirmauit eum. ¶Indutus est 17
1 Thes.5,8 iustitia vt lorica, & galea salutis in capi-
te ejus: indutus est vestimẽtis vltionis, &
opertus est quasi pallio zeli. Sicut ad 18
vindictã quasi ad retributionẽ indigna-
tionis hostibus suis, & vicissitudinẽ ini-
micis suis: insulis vicẽ reddet. Et time- 19
bunt qui ab Occidẽte, nomen Dñi: & qui
Rom.11,26 ab Ortu solis, gloriam eius: cùm venerit
quasi fluuius violentus, quẽ spiritus Dñi
cogit: ¶& venerit Siõ redemptor, & eis 20
qui redeunt ab iniquitate in Iacob, dicit
Dñs. Hoc fœdus meum cum eis, dicit 21
Dñs, Spiritus meus qui est in te, & ver-
ba mea quæ posui in ore tuo, non rece-
dent de ore tuo, & de ore seminis tui, &
de ore seminis seminis tui, dicit Dñs, a-
-6 MS. R. Hier. H. modò & vsque in sempiternum.

Additũ est autem à G. & C.

CAP. LX.

SVrge, illuminare Ierusalẽ: quia ve- 1
nit lumẽ tuum, & glor. a Dñi super te
orta est. Quia ecce tenebræ operiẽt ter- 2

rã, & caligo populos: super te aũt orietur
3 Dñs, & gloria eius in te videbitur. Et
ambulabũt Gẽtes in lumine tuo, & reges
4 in splẽdore ortus tui. ¶Leua in circui- Sup.49,28.
tu oculos tuos, & vide: oẽs isti cõgregati
sunt, venerunt tibi: filij tui dẽlonge ve-
5 niẽt, & filiæ tuæ de latere surgẽt. Tunc
videbis, & afflues, & mirabitur & dilata-
bitur cor tuũ, quãdo cõuersa fuerit ad te
multitudo maris, fortitudo Gentiũ vene-
6 rit tibi. Inundatio camelorũ operiẽt te,
dromedarij Madiã & Epha: oẽs de Saba
veniẽt, aurũ & thus deferẽtes, & laudem
7 Dño annuntiantes. Omne pecus Cedar
cõgregabitur tibi, arietes Nabaioth mi-
nistrabunt tibi: offerentur super placabi-
li altari meo, & domum maiestatis meæ
8 glorificabo. Qui sunt isti, qui vt nubes
volãt, & quasi colũbæ ad fenestras suas?
9 Me enim insulæ expectãt, & naues ma-
ris in principio, vt adducã filios tuos dẽ-
lõge: argentũ eorum, & aurum eorũ cum
eis nomini Dñi Dei tui, & sancto Israẽl,
10 quia glorificauit te. Et ædificabunt filij
peregrinorũ muros tuos, & reges eorum
ministrabunt tibi: in indignatione enim
mea percussi te, & in reconciliatione mea
11 misertus sum tui. ¶Et aperientur portæ Apo.21,25
tuæ iugiter: die ac nocte nõ claudẽtur, vt
afferatur ad te fortitudo Gẽtium, & re-
12 ges earũ adducãtur. Gẽs enim & regnũ
quod nõ seruierit tibi, peribit: & Gentes
13 solitudine vastabũtur. Gloria Libani ad
te veniet, abies & buxus, & pinus simul,
ad ornandum locũ sanctificationis meæ,
14 & locũ pedũ meorũ glorificabo. Et ve-
niẽt ad te curui filij eorũ qui humiliauẽ-
rũt te, & adorabũt vestigia pedũ tuorum
oẽs qui detrahebant tibi, & vocabunt te
15 Ciuitatẽ Dñi, Siõ sancti Israẽl. Pro eo
quòd fuisti derelicta, & odio habita, & nõ
erat qui per te transiret, ponã te in super-
bia seculorũ, gaudiũ in generationẽ & ge-
16 nerationẽ. & suges lac Gẽtium, & ma-
milla regum lactaberis: & scies quia ego
Dñs saluãs te, & redẽptor tuus fortis Ia-
17 cob. Pro ære afferã aurũ, & pro ferro af-
ferã argentũ: & pro lignis æs, & pro lapi-
dibus ferrum: & ponã visitationem tuã
18 pacẽ, & præpositos tuos iustitiã. Nõ au-
dietur vltrà iniquitas in terra tua, vasti-
tas & cõtritio in terminis tuis, & occupa-
bit salus muros tuos, & portas tuas lau-
19 datio. ¶Nõ erit tibi amplius sol ad lucẽ- Apo.21,23.
dum per diem, nec splendor lunæ illumi-
nabit te: sed erit tibi Dñs in lucem sem-
piternã, & Deus tuus in gloriam tuam.
20 ¶Nõ occidet vltrà sol tuus, & luna tua Apo.22,5.
nõ minuetur: quia erit tibi Dñs in lucem
21 tui. Populus autem tuus omnes iusti, in
perpetuum hæreditabunt terrã, germen
plãtationis meæ, opus manũ meæ ad glo-
22 rificandum. Minimus erit in mille, &
paruulus in gentem fortissimã: ego Dñs
in tempore eius subito faciam istud.

CAP.

Universidad de Sevilla Biblioteca

quæ est ista Domus quã ædificabitis mihi? & quis est iste locus quietis meæ?
Omnia hæc manus mea fecit, & facta 2
sunt vniuersa ista, dicit Dñs. ad quē autē respiciã, nisi ad pauperculū, & contritum spiritu, & trementem sermones meos?
Qui immolat bouē, quasi qui interfi- 3
ciat virū. qui mactat pecus, quasi qui excerebret canē, qui offert oblationē, quasi qui sanguinem suillū offerat. qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolo. Hæc omnia elegerunt in viis suis, & in abominationib. suis anima eorū delectata est. Vnde & ego eligã illusiones eorū: 4
& quę timebãt, adducã eis: quia ‖vocaui, & nō erat qui respōderet: locutus sum, & non audiernnt: fecerunt q. malū in oculis meis, & quæ nolui elegerūt. Audite verbum Dñi, qui tremitis ad verbū eius: dixerunt fratres vestri odiētes vos, & abijcientes propter nomen meū: glorificetur Dñs, & videbimus in lætitia vestra: ipsi autem confundẽtur. Vox populi de ci- 6
uitate, vox de templo, vox Dñi reddẽtis retributionem inimicis suis. Antequam 7
parturiret, peperit: antequã veniret partus eius, peperit masculum. Quis audiuit vnquam talē? & quis vidit huic simile? nūquid parturiet terra in die vna? aut parietur ges simul, quia parturiuit & peperit Sion filios suos? Nūquid ego, qui 9
alios párere facio, ipse non pariam, dicit Dñs? si ego, qui generationē cæteris tribuo, sterilis ero, ait Dominus Deus tuus?
Lætamini cum Ierusalē, & exultate in 10
ea omnes qui diligitis eam: gaudete cum ea gaudio vniuersi qui lugetis super eam, vt sugatis, & repleamini ab hubere cō- 11
solationis eius: vt mulgeatis, & deliciis affluatis ab omnimoda gloria eius. Quia 12
hæc dicit Dñs, Ecce ego declinabo super eam quasi fluuiū pacis, & quasi torrẽtem inundantem gloriã Gentium, quã sugetis: ad hubera portabimini, & super genua blandiẽtur vobis. Quomodo si cui 13
mater blãdiatur, ita ego cōsolabor vos, & in Ierusalē consolabimini. Videbitis, & 14
gaudebit cor vestrū, & ossa vestra quasi herba germinabunt, & cognoscetur manus Dni seruis eius, & indignabitur inimicis suis. Quia ecce Dñs in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ eius: reddere in indignatione furorem suū, & increpationem suã in flamma ignis: quia in 16
igne Dñs diiudicabit, & in gladio suo ad omnē carnem, & multiplicabũtur interfecti à Dño. Qui sanctificabãtur, & mũ- 17
dos se putabant in hortis post ianuã intrinsecus, qui comedebãt carnem suillã, & abominationē & murem: simul consumentur, dicit Dñs. Ego autem opera 18
eorum, & cogitationes eorum: venio vt congregem cum omnibus gẽtibus & linguis: & veniẽt, & videbunt gloriã meam.
Et ponam in eis signum, & mittam ex 19
eis qui saluati fuerint, ad Gẽtes in mare, in Africam, & Lydiam tenentes sagittantium Italiã & Græciam, ad insulas longẽ, ad eos qui nō audierunt de me, & nō viderunt gloriã meam. Et annuntiabunt 20
gloriã meam Gentibus, & adducẽt omnes fratres vestros de cunctis Gentibus donum Dño, in equis, & in quadrigis, & in lectieis, & in mulis, & in carrucis, ad montē sanctum meū Ierusalē, dicit Dñs, quo modo si inferãt filij Israël munus in 21
vase mundo in domū Dñi. Et assumam ex eis in sacerdotes, & leuitas, dicit Dñs:
Quia sicut cæli noui & terra noua, 22 *Sup.65,17. Apoc.21,1.*
quæ ego facio stare coram me, dicit Dominus: sic stabit semen vestrū, & nomen
vestrum. Et erit mensis ex mensẽ, & 23
sabbathū ex sabbatho: veniet omnis caro vt adoret coram facie mea, dicit Dñs.
Et egredientur, & videbunt cadauera 24 *Mar.9,43.*
virorū qui prævaricati sunt in me; ‖vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt vsque ad sanctitatem visionis omni carni.

PROPHETIA IEREMIAE.

CAP. I.

Verba Ieremiæ filij Helciæ, de sa- 1
cerdotib. qui fuerũt in Anathoth, in Terra-Ben-iamin. Quod fa- 2
ctum est verbū Dñi ad eum in diẽb. Iosiæ filij Amō regis Iuda, in tertiodecimo
anno regni eius. Et factū est in diebus 3
Ioacim filij Iosiæ regis Iuda, vsq. ad consummationē undecimi anni Sedeciæ filij Iosiæ regis Iuda, vsq. ad transmigrationē Ierusalē, in mense quinto. Et factū est 4 5
verbū Dñi ad me, dicẽs, Priusquam te formarē in vtero, noui te: & antequam exires de vulua, sanctificaui te, & propheram in Gentibus dedi te. Et dixi, A, 6
a, a, Dñe Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum. Et dixit Dñs ad me, No- 7
li dicere, Puer sum: quoniã ad omnia quę mittã te, ibis: & vniuersa quæcumq. mãdauero tibi, loquẽris. Ne timeas à facie 8
eorum: quia tecū ego sum vt eruam te, dicit Dñs. Et misit Dñs manū suam, & 9
tetigit os meū: & dixit Dñs ad me, ‖Ec- *Isa.51,16. 59,21.*
ce, dedi verba mea in ore tuo: ecce con- 10 *Inf.18,7.*
stitui te hodie super Gentes, & super regna: vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes. Et fa- 11
ctū est verbū Dñi ad me, dicens, Quid tu vides Ieremia? Et dixi, Virgã vigilantem 12
ego video. Et dixit Dñs ad me, Bene vidisti, quia vigilabo ego sup verbo meo vt faciã illud. Et factū est verbum Dñi 13
secundò ad me, dicens, Quid tu vides? Et dixi, Ollã succẽsam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis. Et dixit Dñs ad 14 *Inf.4,6. 25,9.*
me, ‖Ab Aquilone pandetur malū super omnes habitatores terræ. quia ecce ego 15 *omne o.*
cõuocabo oẽs cognatiões regnorũ Aquilonis, ait Dñs: & venient, & ponẽt vnusquisque

quisque soliũ suũ in introitu portarũ Ierusalē, & super oẽs muros eius in circuitu, & super vniuersas vrbes Iuda. Et lo- 16
quar iudicia mea cũ eis super omnē malitiã eorum qui dereliquerũt me, & libauerũt diis alienis, & adorauerũt op manuũ suarũ. Tu ergo accinge lũbos tuos, 17
& surge, & loquere ad eos oĩa quæ ego præcipio tibi. Ne formides à facie eorũ: nec enim timere te faciã vultum eorum.
Inf.6,27. 15,20.
‖Ego quippe dedi te hodie in ciuitatẽ 18
munitã, & in columnã ferreã, & in murũ æreũ, super omnem terrã, regibus Iuda, principibus eius, & sacerdotibus, & *populo terræ. Et bellabũt aduersum te, & 19 *omni o.*
nō prævalebũt: quia ego tecum sum, ait Dominus, vt liberem te. CAP. II.

ET factũ est verbũ Dñi ad me, dicens, 1
Vade, & clama in auribus Ierusalē, 2
dicens, Hæc dicit Dñs, Recordatus sum tui, miserãs adolescẽtiam tuã, & charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto, in terra quæ non seminatur. Sanctus Israël Dño, primitiæ frugũ 3
eius: omnes qui deuorant eũ, delinquũt: mala veniẽt super eos, dicit Dñs. Audite 4
verbũ Dñi domus Iacob, & omes cognationes domus Israël; hæc dicit Dñs, 5
‖Quid inuenerũt patres vestri in me iniquitatis, quia elõgauerũt à me, & ambulauerunt post vanitatẽ, & vani facti sunt?
Et nõ dixerunt, Vbi est Dñs qui ascẽ- 6
dere nos fecit de Terra-Aegypti: qui traduxit nos per desertũ, per terrã inhabitabilẽ & inuiam, per terrã sitis & imaginẽ mortis, per terram in qua nõ ambulauit vir, neq. habitauit homo? Et induxi vos 7
in terrã Carmeli, vt comederetis fructũ eius & optima illius: & ingressi cõtaminastis terrã meam, & hæreditatẽ meam posuistis in abominationẽ. Sacerdotes 8
non dixerũt, Vbi est Dñs? & tenentes legem nescierũt me, & pastores præuaricati sunt in me: & prophetæ prophetauerunt in Baal, & idõla secuti sunt. Pro- 9
pterea adhuc iudicio cõtendam vobiscũ, ait Dñs: & cum filiis vestris disceptabo.
Transite ad insulas Cethim, & videte: 10
& in Cedar mittite, & consideratè vehementer: & videte si factum est huiusce-modi: Si mutauit gens deos suos, & 11
certe ipsi nõ sunt dij: populus vero meus mutauit gloriã suam in idõlum. Obsti- 12
pescite cæli super hoc, & portæ eius desolamini vehemẽter, dicit Dñs. Duo enim 13
mala fecit populus meus, Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas: cisternas dissipatas, quæ continere nõ valẽt aquas. Nũquid seruus est 14
Israel, aut vernaculus? quare ergo factus est in prædam? Super eum rugierũt leones, & dederũt voce suam, posuerũt terrã eius in solitudinẽ: ciuitates eius exustæ sunt, & non est qui habitet in eis. Filij 16
quoq. Mempheos & Taphnes constupraverunt te vsq. ad verticẽ. Nunquid non 17
istud factũ est tibi, quia dereliquisti Dñm Deum tuũ eo tẽpore quo ducebat te per viam? Et nũc quid tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquã turbidam? & quid tibi 18
cum via Assyriorum, vt bibas aquã fluminis? Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te. Scito, & vide quia malum & amarũ est reliquisse te Dominum 19
Deum tuũ, & nõ esse timorem mei apud te: dicit Dñs Deus exercituum. A seculo cõfregisti iugum meũ, rupisti vincula 20
mea: & dixisti, Non seruiam. ‖In omni enim colle sublimi, & sub omni ligno frondoso tu prosternebaris mereirix. *Inf.3,6. Isa.5,1.*
‖Ego autẽ plãtaui te vineam electam, 21 *Mat.21, 33*
omne semen verum. quomodo ergo conuersa es mihi in pranum vinea aliena?
Si laueris te nitro, & multiplicaueris 22
tibi herbam borith: maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dñs Deus.
Quomodo dicis, Non sum polluta, post 23
Baalim non ambulaui? vide vias tuas in connalle, scito quid feceris: cursor leuis
explicans vias suas. Onager assuetus in 24
solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventũ amoris sui: nullus auertet eã: omnes qui quærunt eam, nõ deficient: in
mẽstruis eius inuenient eam. Prohibe 25
pedem tuũ à nuditate, & guttur tuũ à siti. Et dixisti, Desperaui, nequaquã faciã: adamaui quippe alienos, & post eos ambulabo. Quomodo cõfunditur fur quã- 26
do deprehenditur, sic confusi sunt domus Israël, ipsi, & reges eorũ, principes & sacerdotes, & prophetæ eorum: dicentes
ligno, Pater meus es tu: & lapidi, Tu me 27
genuisti. ‖verterunt ad me tergũ, & non faciem: & in tempore afflictionis suæ dicent, Surge, & libera nos. Vbi sunt dij 28
tui quos fecisti tibi? surgãt, & liberent te in tempore afflictionis tuæ: ‖secundum *Inf.11,13.*
numerũ quippe ciuitatũ tuarum erãt dij tui Iuda. Quid vultis in cõcũ iudicio cõtendere? omnes dereliquistis me, dicit Do- 29
minus. Frustrà percussi filios vestros, disciplinã nõ receperunt: deuorauit gladius vester prophetas vestros, quasi leo 30
vastator generatio vestra. Videte verbum Dñi. Nunquid solitudo factus sum Israeli, aut terra serotina? quare ergo dixit 31
populus meus, Recessimus, nõ veniemus vltrà ad te? Nunquid obliuiscetur virgo ornamenti sui, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ? populus vero meus oblitus 32
est mei diebus innumeris. Quid niteris bonã ostendere viã tuam ad quærendam dilectionẽ, quæ insuper & malitias tuas 33
docuisti vias tuas, & in alis tuis inuẽtus est sanguis animarũ pauperũ & innocentium? non in fossis inueni eos, sed
in omnibus quæ supra memorani. Et 35
dixisti, Absque peccato & innocens ego sum: & propterea auertatur furor iuus à me. Ecce, ego iudicio cõtendã tecum, eo
quod dixeris, Nõ peccaui. Quã vilis facta 36
es nimis, iterãs vias tuas! & ab Aegypto

confun-

Universidad de Deusto Biblioteca

cõfundẽris, sicut cõfusa es ab Assur. Nã & ab ista egrederis, & manus tuæ erunt super caput tuũ: quoniã obtruit Dñs cõfidentiã tuam, & nihil habebis prosperũ.

CAP. III.

VVlgo dicitur, Si dimiserit vir vxorẽ suam, & recedẽs ab eo, duxerit virũ alterũ: nũquid reuertetur ad eam vltrà? nũquid non polluta, & contaminata erit mulier illa? tu aũt fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit Dñs. Lena oculos tuos in directũ, & vide vbi nõ prostrata sis in viis sedebas, expectans eos quasi latro in solitudine: & polluisti terram in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis. Quam ob rem prohibitæ sunt stillæ pluuiarũ, & serotinus imber nõ fuit: frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.

Ergo saltẽ âmodo voca me, Pater meus, dux virginitatis meæ tu es. Numquid irascẽris in perpetuũ, aut perseuerabis in finem? Ecce, locuta es, & fociſti mala, & potuisti. Et dixit Dñs ad me in diebus Iosiæ regis. ¶Nũquid vidisti quæ fecerit auersatrix Israël? abiit sibimet super omnem montẽ excelsum, & sub omni ligno frondoso, & fornicata est ibi. Et dixi cũ fecisset hæc omnia, Ad me reuertere: & nõ est reuersa. Et vidit prænaricatrix soror eius Iuda, quia pro eo quòd mœchata esset auersatrix Israël, dimisissem eam, & dedissem ei libellum repudij: & nõ timuit prænaricatrix Iuda soror eius, sed abiit, & fornicata est etiã ipsa. Et facilitate fornicationis suæ cõtaminauit terram, & mœchata est cũ lapide & ligno.

Et in omnibus his nõ est reuersa ad me prænaricatrix soror eius Iuda in toto corde suo, sed in mendacio, ait Dñs. Et dixit Dñs ad me, Iustificauit animã suam auersatrix Israël, cõparatione prænaricatricis Iudæ. Vade, & clama sermones istos contra Aquilonẽ, & dices, Reuertere auersatrix Israël, ait Dñs, & nõ auertam faciẽ meã à vobis: quia sanctus ego sum, dicit Dñs, & non irascar in perpetuum.

Verũtamen scito iniquitatem tuã, quia in Dñm Deum tuum prænaricata es: & dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso, & vocẽ meam nõ audisti, ait Dñs. Conuertimini filij reuertẽtes, dicit Dñs: quia ego vir vester: & assumã vos vnum de ciuitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion. Et dabo vobis pastores iuxta cor meũ, & pascent vos scientia & doctrina. Cumque multiplicati fueritis, & creueritis in terra in diebus illis, ait Dñs: non dicent vltrà, Arca testamenti Dñi: neq. ascẽdet super cor, neq. recordabũtur illius, nec visitabitur, nec fiet vltrà. In tempore illo vocabunt Ierusalem Soliũ Dñi: & cõgregabũtur ad eam omnes Gẽtes in nomine Dñi in Ierusalẽ, & non ambulabũt post prauitatẽ cordis sui pessimi. In diebus illis ibit domus Iuda ad domũ Israël, & venient simul de terra Aquilonis ad terram quã dedi patribus vestris. Ego aũt dixi, Quomodo ponã te in filios, & tribuã tibi terrã desiderabilẽ, hæreditatẽ præclaram exercituũ Gentiũ? Et dixi, Patrẽ vocabis me, & post me ingredi nõ cessabis. Sed quo modo si contemnat mulier amatorẽ suũ, sic cõtempsit me domus Israël, dicit Dñs. Vox in viis audita est, ploratus & vlulatus filiorũ Israël: quoniã iniquã fecerunt viam suã, obliti sunt Dñi Dei sui.

Conuertimini filij reuertẽtes, & sanabo auersiones vestras. Ecce, nos venimus ad te: tu enim es Dñs Deus noster. Verè mendaces erãt colles, & multitudo montiũ verè in Dño Deo nostro salus Israël.

Cõfusio comẽdit laborẽ patrũ nostrorum ab adolescẽtia nostra, greges eorũ & armenta eorũ, filios eorum & filias eorũ.

Dormiemus in confusione nostra, & operiet nos ignominia nostra: quoniam Dño Deo nostro peccauimus nos, & patres nostri ab adolescentia nostra vsq; ad diem hanc: & nõ audiuimus vocem Dñi Dei nostri.

CAP. IIII.

SI reuertẽris Israël, ait Dñs, ad me cõuertere: si abstuleris offendicula tua à facie mea, nõ cõmouẽberis. Et iurabis, Viuit Dñs, in veritate, & in iudicio, & in iustitia: & benedicent eũ Gẽtes, ipsumq. laudabũt. Hæc enim dicit Dñs viro Iuda, & *Ierusalẽ, ¶Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas: circumcidimini Dño, & auferte præputia cordium vestrorũ viri Iuda, & habitatores Ierusalem: ne forte egrediatur vt ignis indignatio mea, & succendatur, & nõ sit qui extinguat, propter malitiã cogitationũ vestrarum. Annũtiate in Iuda, & in Ierusalem auditũ facite: loquimini, & canite tuba in terra: clamate fortiter, & dicite, Congregamini, & ingrediamur ciuitates munitas, leuate signũ in Sion. Confortamini, nolite stare, ¶quia malũ ego adduco ab Aquilone, & contritionẽ magnã.

Ascẽdit leo de cubili suo, & prædo Gẽtium se leuauit: egressus est de loco suo, vt ponat terrã tuam in solitudinẽ: ciuitates tuæ vastabuntur, remanentes absq. habitatore. Super hoc accingite vos cilicijs, plangite & vlulate: quia non est auersa ira furoris Dñi à vobis. Et erit in die illa, dicit Dñs, Peribit cor regis, & cor principũ: & obstupescent sacerdotes, & prophetæ conterrabũtur. Et dixi, Heu heu heu Dñe Deus, ergone decepisti populũ istum & Ierusalem, dicẽs, Pax erit vobis: & ecce peruẽit gladius vsque ad animam? In tẽpore illo dicetur populo huic & Ierusalẽ, Vẽtus vrens in viis quæ sunt in deserto viæ filiæ populi mei, non ad ventilandũ, & ad purgãdum. Spiritus plenus ex his veniet mihi: & nũc ego loquar iudicia mea cũ eis. Ecce, quasi nubes ascẽdet, & quasi tẽpestas currus eius: velociores

---

* & ego suscipiam te 18 MS. *Verùm in* R. *Hier.* H. C. G. *non legitur.*

¶nunc o. ¶stellæ o.

Sup.2,20.

¶Conuertẽris 16 MS.

¶habitatori. MS. G. C. *Vers.* R. *Hier.* & *Hi non addunt.*

Osee 10,12.

Sup.1.14. Isa.59.9.

¶nobis 7 MS. *Hier.* R. H. G. C. *Similiter Textus, legunt* 9. q. *aquæ ita transfulerunt. Hieronyma sic, sepuaginta.* ¶sed MS. Q. n.

CAP. IIII. Ieremiæ. CAP. V. 497

velociores aquilis equi illius: væ nobis quũ vastati sumus. Laua à malitia cor tuũ Ierusalẽ, vt salua fias: vsquequo morabũtur in te cogitationes noxiæ? Vox enim annuntiãtis à Dan, & notũ faciẽtis idolũ de mõte Ephraim. ¶Cõcitate Gẽtes, Ecce, auditũ est in Ierusalẽ custodes venire de terra lõginqua, & dare super ciuitates Iuda vocẽ suã. Quasi custodes agrorũ facti sunt super eã in gyro: quia me ad iracundiã prouocauit, dicit Dñs. ¶Viæ tuæ, & cogitationes tuæ fecerũt hæc tibi: ista malitia tua, quia amara, quia tetigit cor tuũ. Ventre meũ, ventre meũ doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me: nõ tacebo, quoniã vocẽ buccinæ audiuit anima mea, clamorẽ prœlij. Contritio super contritionẽ vocata est, & vastata est omnis terra: repente vastata sunt tabernacula mea, subitò pelles meæ. Vsquequo videbo fugientẽ, audiã vocẽ buccinæ? Quia stultus populus meus me non cognouit: filij insipiẽtes sunt, & vecordes: sapientes sunt vt faciãt mala, bene autẽ facere nescierunt. Aspexi terrã, & ecce vacua erat, & nihilij: & cælos, & nõ erat lux in eis. Vidi mõtes, & ecce mouebãtur: & oẽs colles cõmoti sunt. Intuitus sum, & nõ erat homo: & omne volatile cæli recesserat. Aspexi, & ecce Charmelus desertus: & oẽs vrbes eius destructæ sunt à facie Dñi, & à facie iræ furoris eius. Hæc enim dicit Dñs, Deserta erit omnis terra, sed tamẽ cõsummationem nõ faciã. Lugebit terra, & mœrebunt cæli desuper: eo quòd locutus sum, cogitaui, & nõ pœnituit me, nec auertus sum ab eo. A voce equitis, & mittentis sagittã fugit omnis ciuitas: ingressi sunt ardua, & ascenderunt rupes: vniuersæ vrbes derelictæ sunt, & nõ habitat in eis homo. Tu autẽ vastata quid faciesẽ? cũ vestieris te coccino, cũ ornata fueris monili aureo, & pinxeris stibio oculos tuos: frustra coponẽris, cõtempserũt te amatorẽs tui, animã tuã quærẽt. Vocẽ enim quasi parturiẽtis audiui, angustias vt puerperæ. Vox filiæ Sion inter moriẽtes, expandentẽsque manus suas: væ mihi, quia defecit aia mea propter interfectos.

CAP. V.

CIrcuite vias Ierusalẽ, & aspicite, & cõsiderate, & quærite in plateis eius, an inueniatis virum faciẽtẽ iudicium, & quærentẽ fidẽ: & propitius ero ei. Quòd si etiam Viuit Dñs, dixerint: & hoc falsò iurabũt. Dñe oculi tui respiciunt fidem: percussisti eos, & non doluerũt: attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinã: indurauerũt facies suas supra petrã, & noluerunt reuerti. Ego autẽ dixi, Forsitan pauperes sunt & stulti, ignorantes viam Dñi, iudiciũ Dei sui. Ibo igitur ad optimates, & loquar eis: ipsi enim cognouerunt viã Dñi, iudiciũ Dei sui. & ecce, magis hi simul confregerunt iugũ, ruperunt vincula. Idcirco percussit eos leo de syluã, lupus ad vesperã vastauit eos, pardus vigilans super ciuitates eorũ: omnis qui egressus fuerit ex eis, capietur, quia multiplicatæ sunt præuaricationes eorũ, cõfortatæ sunt auersiones eorũ. Super quo propitius tibi esse potero? filij tui dereliquerũt me, & iurãt in his qui nõ sunt dij: saturaui eos, & mœchati sunt, & in domo meretricis luxuriabantur. Equi amatores, & emissarij facti sunt: ¶Vnusquisq. ad vxorẽ proximi sui hinniebat. ¶Nunquid super his nõ visitabo, dicit Dñs? & in gente tali non vlciscetur anima mea? Ascẽdite muros eius, & dissipate, cõsummationẽ autẽ nolite facere: auferte propagines eius, quia nõ sunt Dñi. Prænaricatione enim prænaricata est in me domus Israël, & domus Iuda, ait Dñs. Negauerunt Dñm, & dixerũt, ¶Non est ipse: neq. veniet super nos malũ: gladiũ & famẽ non videbimus. Prophetæ fuerunt in ventũ locuti, & responsum nõ fuit in eis: hæc ergo euenient illis. Hæc dicit Dñs Deus exercituũ, Quia locuti estis verbũ istud: ecce ego do verba mea in ore tuo in ignẽ, & populũ istum ligna, & vorabit eos. Ecce ego adducam super vos gentẽ de longinquo domus Israël, ait Dñs: gentem robustã, gentẽ antiquã, gentẽ cuius ignorabis linguam, nec intelliges quid loquatur. Pharetra eius quasi sepulchrũ patẽs, vniuersi fortes. Et comedet segetes tuas, & panẽ tuũ: deuorabit filios tuos, & filias tuas: comedet gregẽ tuũ, & armẽta tua: comedet vineã tuã & ficum tuam: & cõteret vrbes munitas tuas, in quibus tu habes fiduciam, gladio. Veruntamen in diebus illis, ait Dñs, nõ faciã vos in consummationem. ¶Quòd si dixeritis, Quare fecit nobis Dñs Deus noster hæc omnia? dices ad eos, Sicut dereliquistis me, & seruistis Deo alieno in terra vestra: sic seruietis alienis in terra non vestra. Annũtiate hoc domui Iacob, & auditũ facite in Iuda, dicentes, Audi populе stulte, qui nõ habes cor: qui habentes oculos nõ videtis: & aures, & nõ auditis. Me ergo non timebitis, ait Dominus: & à facie mea non dolebitis? Qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum quod nõ præteribit: & commouebuntur, & non poterunt: & intumescent fluctus eius, & non trãsibunt illud: populo autem huic factum est cor incredulum & exasperãs, recesserunt & abierunt. Et nõ dixerunt in corde suo, Metuamus Dñm Deũ nostrum, qui dat nobis pluuiã temporaneã & serotinã in tempore suo: plenitudinem annuæ messis custodientem nobis. Iniquitates vestræ declinauerunt hæc: & peccata vestra prohibuerũt bonũ à vobis: Quia inuenti sunt in populo meo impij, insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes, & pedicas ad capiendos viros. Sicut decipula plena auibus, sic domus

---

¶Dicite Gentibus MS. R. *Hier.* Q. n.

Isa.1,3,5.

¶intermorientis expandentisque 6 MS. H. G. C.

¶in fœminas MS. *Hier.* R. Q. n.

Ezec.22, 11 Inf.9,9.

Inf.14,13. 27,17.

¶7 MS. H. G. C.

¶5 MS. G. *Vrs* C.

Inf.16,10.

¶nostræ 20 MS. R. ¶nostra 20 MS. R. ¶nobis 20 MS. *Veràm,* H. C. & G. *Textus lectionem comprobãt.*

corum plenæ dolo: ipsi magnificati sunt
& ditati. Incrassati sunt & impinguati: 28
& præterierunt sermones meos pessimè.
Causam viduæ non judicaverunt, causam
pupilli non direxerunt, & judicium pau-
perum non judicaverunt. Numquid super his 29
non visitabo, dicit Dñs? aut super gentem
huiusmodi non vindicetur anima mea?
Stupor & mirabilia facta sunt in terra: 30
prophetæ prophetabant mendacium, & sa- 31
cerdotes applaudebant manibus suis: & po-
pulus meus dilexit talia: quid igitur fiet
in novissimo eius? CAP. VI.

CONfortamini filii Benjamin in me- 1
dio Ierusalem, & in Thecua clangite
buccina, & super Bethacharem leuate ve-
xillum: quia malum visum est ab Aquilone,
& contritio magna. Speciosæ & delicatæ 2
assimilavi filiæ Sion. Ad eas venient pasto-
res, & greges eorum figent tentoria in
circuitu: pascet unusquisque eos qui sub
manu sua sunt. Sanctificate super eam bellum: 4
consurgite, & ascendamus in meridie: væ
nobis, quia declinavit dies, quia long iores
umbræ sunt vmbræ vesperi. Surgite, & 5
ascendamus in nocte, & dissipemus do-
mos eius. Quia hæc dicit Dñs exercituum, 6
Excidite lignum eius, & fundite circa Ieru-
salem aggerem: hæc est civitas visitationis,
omnis calumnia in medio eius. Sicut frigi- 7
da facit cisterna aquas suas, sic frigidâ fe-
cit malitiâ suâ: iniquitas & vastitas au-
dietur in ea, coram me semper infirmitas &
plaga. Erudire Ierusalem, ne forte recedat 8
anima mea à te, ne forte ponam te desertam
terram inhabitabilem. Hæc dicit Dñs exer- 9
cituum, Vsq; ad racemum colligent quasi in vi-
nea reliquias Israel: convertere manum tuam,
quasi vindemiator ad cartallum. Cui lo- 10
quar? & quem contestabor, vt audiat? ecce,
incircumcisi aures eorum, & audire non po-
sunt: ecce verbum Dñi factum est eis in op-
probrium: & non suscipient illud. Idcirco fu- 11
rore Dñi plenus sum, laboraui sustinens:
effunde super parvulum foris, & super co-
rum iuvenum simul: vir enim cum muliere
capietur, senex cum pleno dierum. Et tra- 12
dibuntur domus eorum ad alienos, agri & vxo-
res pariter: quia extendam manum meam in habi-
tantes terram, dicit Dñs. A minore quip- 13
pe vsq; ad maiorem omnes auaritiæ studet: & a
propheta vsq; ad sacerdotem cuncti faciunt
dolum. Et curabant contritionem filiæ populi 14
mei cum ignominia, dicentes, Pax, pax: &
non erat pax. Confusi sunt, quia abomina- 15
tione fecerunt: quin potius confusione non
sunt confusi, & erubescere nescierunt. quia
ob hoc cadent inter ruentes: in tempore visita- 16
tionis suæ corruent, dicit Dñs. Hæc dicit
Dñs, State super vias, & videte, & inter-
rogate de semitis antiquis, quæ sit via
bona, & ambulate in ea: & inuenietis
refrigerium animabus vestris. Et dixerunt,
Non ambulabimus. Et constitui super vos 17
speculatores. Audite vocem tubæ. Et dixe-
runt, Non audiemus. Ideo audite Gentes, 18

& cognosce congregatio, quanta ego faciam
in eis. Audi terra. Ecce ego adducam mala 19
super populum istum, fructus cogitationum eius:
quia verba mea non audierunt, & legem meam
proiecerunt. Vt quid mihi thus de Saba 20
affertis, & calamum bonum de terra
longinqua? holocaustomata vestra non sunt
accepta, & victimæ vestræ non placuerunt
mihi. Propterea hæc dicit Dñs, Ecce 21
ego dabo in populum istum ruinas, & ruent
ibi patres & filij simul, vicinus & proxi-
mus, & peribunt. Hæc dicit Dominus, 22
Ecce populus venit de terra Aquilonis,
& gens magna consurget à finibus terræ.
Sagittâ & scuto corripient: crudelis est, 23
& non miserebitur: vox eius quasi mare sonabit:
& super equos ascendet, præparatus quasi
vir ad prælium aduersus te filia Sion. Au- 24
diuimus famam eius, dissolutæ sunt manus
nostræ: tribulatio apprehendit nos, dolores
vt parturientis. Nolite exire ad agros, & 25
in via ne ambuletis: quia gladius inimici
pauor in circuitu. Filia populi mei ac-
cingere cilicio, & conspergere cinere: luctum
unigeniti fac tibi planctum amarum, quia ra-
piet venies vastator super nos. Probatorem 26
dedi te in populo meo robustum, &
scies, & probabis viam eorum. Omnes isti prin- 27
cipes declinantes, ambulantes fraudulenter:
æra & ferrum vniuersi corrupti sunt. Defe- 28
cit sufflatorium, in igne consumptum est plum-
bum. Frustra conflauit conflator: malitiæ
eorum non sunt consumptæ. Argento 30
reprobum vocate eos, quia Dñs proiecit
illos.

CAP. VII.

VErbum quod factum est ad Ieremiam a 1
Dño, dicens, Sta in porta domus 2
Dñi, & prædica ibi verbum istud, & dic,
Audite verbum Dñi omnis Iuda, qui in-
gredimini per portas has, vt adoretis Do- 3
minum. Hæc dicit Dñs exercituum Deus
Israel, Bonas facite vias vestras, & stu-
dia vestra: & habitabo vobiscum in loco 4
isto. Nolite confidere in verbis mendacij,
dicentes, Templum Dñi, templum Dñi, tem-
plum Dñi est. Quoniam si bene direxeritis 5
vias vestras, & studia vestra: si feceritis
iudicium inter virum & proximum eius, ad-
uenæ & pupillo & viduæ non feceritis ca-
lumniam, nec sanguinem innocentem effude-
ritis in loco hoc, & post deos alienos ne
ambulaueritis in malum vobismetipsis: 6
habitabo vobiscum in loco isto, in terra
quam dedi patribus vestris a seculo & vsq;
in seculum. Ecce, vos confidite vobis in 8
sermonibus mendacij, qui non proderunt
vobis: furari, occidere, adulterari, iurare
mendaciter, libare Baalim, & ire post deos
alienos quos ignoratis. Et venistis, & 10
stetistis coram me in domo hac, in qua in-
uocatum est nomen meum, & dixistis, Liberi
sumus, eo quod fecerimus omnes abo-
minationes istas. Numquid ergo spelunca 11
latronum facta est domus ista, in qua invo-
catum est nomen meum in oculis vestris? ego
ego sum, ego vidi, dicit Dñs. Ite ad locum 12

meum

adduco MS. H. G. C.

Isa. 1, 11

avos MS. G. Textus autem, cui sentit R. Hier. & C.

Sup. 13, 18. Inf. 15, 20. vt 6 MS. G. q. vt qui misit C. In R. anni Hier. H. & G. addit. tur.

Inf. 26, 15. abene dicentis MS. Hieronymi sic credit hos & sic fecerunt vt VI. interpretentur aliter codices G. C. 9 MS. R. Hier. Versum H. G. & Cal. sunt.

Mat. 21, 13. Mar. 11, 17. Luc. 20, 46.

meum in Silo, vbi habitauit nomen meum à
principio: & videte quæ fecerim ei propter
malitiâ populi mei Israel. & nunc quia, 13
fecistis omnia opera hæc, dicit Dñs: & lo-
cutus sum ad vos mane consurgens, & lo-
quens, & non audistis: & vocaui vos, &
non respondistis. Faciam domui huic 14
qui invocatum est nomen meum in ea, in qua
vos habetis fiduciam: & loco quem dedi vo-
bis & patribus vestris, sicut feci Silo. Et 15
proiiciam vos à facie mea, sicut proieci om-
nes fratres vestros vniuersum semen Ephra-
im. Tu ergo noli orare pro populo 16
hoc, nec assumas pro eis laudem & orationem,
& non obsistas mihi: quia non exaudiã
te. Nonne vides quid isti faciunt in ciui- 17
tatibus Iuda, & in plateis Ierusalem? Filij 18
colligunt ligna, & patres succendunt ignem,
& mulieres conspergunt adipem, vt faci-
ant placentas reginæ cæli, & libent dijs alienis,
& me ad iracundiã prouocent. Numquid 19
me ad iracundiã prouocant, dicit Dñs: nonne
semetipsos in confusionem vultus sui?
Ideo hæc dicit Dñs Deus, Ecce furor 20
meus, & indignatio mea conflatur super
locum istum super viros, & super iumenta, &
super lignum regionis, & super fructus ter-
ræ, & succendetur, & non extinguetur. Hæc 21
dicit Dñs exercituum Deus Israel, Holo-
caustomata vestra addite victimis vestris,
& comedite carnes. Quia non sum lo- 22
cutus cum patribus vestris, & non præcepi
eis in die qua eduxi eos de terra Aegy-
pti, de verbo holocaustomatum & victima-
rum. Sed hoc verbum præcepi eis, dicens, 23
Audite vocem meam, & ero vobis Deus, &
vos eritis mihi populus: & ambulate in
omni via quã mandaui vobis, vt bene sit
vobis. Et non audierunt, nec inclinauerunt 24
aurem suã: sed abierunt in voluptatibus,
& in prauitate cordis sui mali: factique sunt
retrorsum & non in ante, a die qua e-
gressi sunt patres eorum de terra Aegypti,
vsq; ad diem hanc. Et misit ad vos om- 25
nes seruos meos prophetas per diem, con-
surgens diluculo, & mittens. Et non an- 26
averterunt me, nec inclinauerunt aurem suã:
sed induraverunt cervicem suã: & pejus
operati sunt, quã patres eorum. Et loqua- 27
ris ad eos omnia verba hæc, & non au-
dient te: & vocabis eos, & non respondebunt
tibi. Et dices ad eos, Hæc est gens quæ 28
non audiuit vocem Dñi Dei sui, nec re-
cepit disciplinã: periit fides, & ablata est
de ore eorum. Tonde capillum tuum, & pro- 29
iice, & sume in directum planctum: quia
proiecit Dñs, & reliquit generationem fu-
roris sui, quia fecerunt filij Iuda malũ in
oculis meis, dicit Dominus. Posuerunt
abominationes suas in domo in qua invoca-
tum est nomen meum, vt pollueret eam. & 31
ædificauerunt excelsa Topheth, quæ est in
valle filij Ennom: vt incenderent filios suos, &
filias suas igni: quæ non præcepi nec cogita-
ui in corde meo. Ideo ecce dies venient, 32
dicit Dñs, & non dicetur ampliꝰ Topheth,

& Vallis filij Ennom: sed Vallis interfe-
ctionis: & sepelient in Topheth, eo quod
non sit locus. Et erit morticinum populi 33
huius in escas volucribus cæli, & bestiis
terræ, & non erit qui abigat. Et quie- Ezc. 26, 13.
scere faciã de vrbibus Iuda, & de plateis
Ierusalẽ voces gaudij, & voces lætitiæ, vo-
cem sponsi & vocem sponsæ: in desolatione
enim erit terra. CAP. VIII.

IN illo tempore, ait Dñs, eruent ossa Aegyptum & 1
regis Iuda, & ossa principũ eius, & ossa MS. R. H.
sacerdotũ, & ossa prophetarũ, & ossa eo- C. G.
rum qui habitauerat Ierusalẽ, de sepul-
chris suis. Et expandent ea ad solem, & 2
lunam, & omnem militiã cæli quæ dilexe-
runt, & quibus seruierunt, & post quæ am-
bulauerunt, & quæ quæsierunt & adoraue-
runt: non colligentur, & non sepelientur:
in sterquilinium super faciem terræ erunt.
Et eligẽt magis mortẽ quam vitã om- 3
nes qui reliquiæ fuerint de cognatione hac
pessima in vniuersis locis quæ derelicta
sunt, ad quæ ejecit eos, dicit Dñs exerci-
tuum. Et dices ad eos, Hæc dicit Dñs, 4
Nunquid qui cadit, non resurget? & qui
auertit se, non reuertetur? Quare ergo
auertit se populus iste in Ierusalẽ auer-
sione contentiosa? Apprehenderunt mẽ-
dacium, & noluerunt reuerti. Attendi, & 6
auscultaui: nemo quod bonum est loquitur,
nullus est qui agat pœnitentiã super
peccato suo, dicens, Quid feci? Omnes co-
uersi sunt ad cursum suum, quasi equus im-
petu vadens ad prælium. Milvus in cælo 7
cognouit tempus suum: turtur & hirundo,
& ciconia custodierunt tempus aduentus
sui: populus autem meus non cognouit iu-
dicium Dñi. Quomodo dicitis, Sapientes 8
nos sumus, & lex Dñi nobiscum est? vere
mendacium operatus est stylus mendax
Scribarum. Confusi sunt sapientes, per- 9
territi & capti sunt: verbum enim Domini
proiecerunt, & sapientia nulla est in eis.
Propterea dabo mulieres eorum exteris, 10 Isa. 56, 11.
agros eorum hæreditabus: quia à minimo vs- Sap. 6, 13.
que ad maximum omnes auaritiæ sequun-
tur, à propheta vsq; ad sacerdotem cuncti fa-
ciunt mendacium. Et sanabãt contritio- 11
nem filiæ populi mei ad ignominiam, di-
centes, Pax, pax: cum non esset pax. Co- 12
fusi sunt, quia abominationem fecerunt:
quinimo confusione non sunt confusi, &
erubescere nescierunt. Idcirco cadent inter
corruentes, in tempore visitationis suæ cor- 13
ruet, dicit Dñs. Congregãs congregabo eos,
ait Dñs: non est vua in vitis, & non sunt fi-
cus in ficulnea, folium defluxit: & dedi eis quæ
præterierunt illos. Quare sedemus? con- 14
uocate me, & ingrediamur ciuitatem munitã, &
sileamus ibi: quia Dñs Deus noster silere
nos fecit, & potũ dedit nobis aquã felli-
tis, peccauimus enim Dño. Expectauimus Isa. 14, 19.
pacẽ, & non erat bonum: tempus medelæ, &
ecce formido. A Dã auditus est fremitus 16
equorũ eius, à voce hinnitus pugnatorũ
eius cõmota est omnis terra. & venerunt,

12 & de-

& deuorauerunt terrā, & plenitudinem
eius: vrbē & habitatores eius. Quia ec-
ce ego mittā vobis serpētes regulos, qui-
bus nō est incantatio: & mordebunt vos,
ait Dñs. dolor meus super dolorē, in me
cor meū mœrēs. Ecce, vox clamoris fi-
liæ populi mei de terra lōginqua, Nūquid
Dñs nō est in Siō: aut rex eius non est in
eā? Quare ergo me ad iracundiā concita-
uerūt in sculptilibus suis, & in vanitatib.
alienis? Trānsiit messis, finita est æstas:
& nos saluati non sumus. Super cōtri-
tione filiæ populi mei cōtritus sum & cō-
tristatus, stupor obtinuit me. Nunquid
resina non est in Galaad? aut medicus nō
est ibi? quare igitur nō est obducta cica-
trix filiæ populi mei? CAP. IX.

QVis dabit capiti meo aquam, & ocu-
lis meis fōte lachrymārū: & plorabo
die ac nocte interfectos filiæ populi mei?

Quis dabit me in solitudine diuersorū
viatorū. & derelinquā populū meū, & re-
cedā ab eis? quia oēs adulteri sunt, cœ-
tus præuaricatorū. Et extenderunt lin-
guam suā quasi arcū mēdacij & nō veri-
tatis: cōfortati sunt in terra, quia de malo
ad malū egressi sunt, & me nō cognouē-
rūt, dicit Dñs. Vnusquisq; se à proximo
suo custodiat, & in omni fratre suo non
habeat fiduciā: quia omnis frater supplā-
tās supplātabit, & omnis amicus fraudu-
lenter incedet. Et vir fratrē suū deride-
bit, & veritatē nō loquētur: docuerūt enī
linguā suā loqui mēdaciū: vt iniquè age-
rēt, laborauerunt. Habitatio tua in me-
dio dolis: in dolo renuerunt scire me, dicit
Dñs. Propterea hæc dicit Dñs exercituū,
Ecce ego cōflabo, & probabo eos: quid enī
aliud faciā à facie filiæ populi mei? Sa-
gitta vulnerās lingua eorū, dolum locuta
est. In ore suo pacē cū amico suo loqui-
tur, & occultè ponit ei insidias. Nunquid
super his nō visitabo, dicit Dñs? aut
in gente huiusmodi nō vlciscetur anima
mea? Super mōtes assumā fletū ac lamē-
tū, & super speciosa deserti planctū: quī
incēsa sunt, eo quòd nō sit vir pertrānsiēs:
& nō audierunt vocē possidētis: à volu-
cre cæli vsq; ad pecora recesserunt & re-
cesserunt. Et dabo Ierusalē in aceruos
arenæ, & cubilia draconū: & ciuitates Iu-
da dabo in desolationē, eo q nō sit habi-
tator. Quis est vir sapiens, qui intelligat
hoc, & ad quē verbū oris Dñi fuit vt an-
nuntiet illud, quare perierit terra, & ex-
usta sit quasi desertū, eò quòd nō sit qui
pertranseat? Et dixit Dñs, Quia derelī-
querūt legē meā quā dedi eis, & non au-
dierūt vocē meā, & nō ambulauerunt in
ea: & abierūt post prauitatē cordis sui,
& post Baalim, quod didicerūt à patrib.
suis: Ideirco hæc dicit Dñs exercituum
Deus Israēl, Ecce ego cibabo populū istū
absinthio, & potū dabo eis aquā fellis.
Et dispergā eos in Gētib. quas nō nouē-
runt ipsi & patres eorū: & mittā post eos
gladium, donec cōsumantur. Hæc dicit
Dñs exercituū, Contēplamini, & vocate
lamētatrices, vt veniāt: & ad eas quæ sa-
piētes sunt, mittite, & properēt: festinēt,
& assumant super nos lamentū: deducāt
oculi nostri lachrymas, & palpebræ no-
stræ defluāt aquis. Quia vox lamētatio-
nis audita est de Siō, Quomodo vastati
sumus & cōfusi vehemēter? quia dereli-
quimus terrā, quīa dereḉta sunt tabernā-
cula nostra. Audite ergo mulieres ver-
bū Dñi: & assumat auris vestra sermo-
nē oris eius: & docete filias vestras lamē-
tū: & vnaquæque proximā suā plāctum:
quia ascēdit mors per fenestras nostras,
ingressa est domos nostras, disperdere
paruulos deforis, iuuenes de plateis. Lo-
quere, Hæc dicit Dñs, Et cadet mortici-
nū hominis quasi fœtus super faciē re-
gionis, & quasi fœnū post tergū metētis,
& non est qui colligat. Hæc dicit Dñs:
Nō glorietur sapiens in sapiētia sua, &
nō glorietur fortis in fortitudine sua, &
nō glorietur dives in diuitiis suis: sed in
hoc glorietur, qui gloriatur, scire & nosse
me, quia ego sum Dñs qui facio miseri-
cordiā & iudiciū & iustitiā in terra. hæc
enim placent mihi, ait Dñs. Ecce dies
venient, dicit Dñs; & visitabo super om-
nē qui circumcisum habet præputiū, su-
per Aegyptū, & super Iudā, & super Edom,
& super filios Ammō, & super Moab, &
super oēs qui attonsi sunt in comā, habi-
tāres in deserto: quia oēs gentes habent
præputium, omnis autem domus Israēl
incircumcisi sunt corde.

CAP. X.

AVdite verbum quod locutus est Dñs
super vos domus Israēl. Hæc dicit
Dñs, Iuxta vias Gentiū nolite discere: &
à signis cæli nolite metuere, quæ timent
gentes: quia leges populorū vanæ sunt:
quia lignū de saltu præcidit opus manus
artificis in ascia. Argēto & auro deco-
rauit illud: clauis & malleis compegit, vt
nō dissoluatur. In similitudine palmæ
fabricata sunt, & nō loquētur: portata tol
lētur, quia incedere nō valēt. nolite ergo
timere ea, quia nec malè possunt facere,
nec bene. Nō est similis tui Dne: ma-
gnus es tu, & magnū nomē tuū in forti-
tudine. Quis non timebit te ō rex gē-
tiū? tuū est enim decus: inter cunctos sa-
piētes Gentiū, & in vniuersis regnis eorū
nullus est similis tui. Pariter insipiētes &
fatui probabūtur: doctrina vanitatis eorū
lignū est. Argentū inuolutū de Tharsis
affertur, & aurū de Ophaz: opus artificis,
& manus æraris: hyacinthus & purpura
indumentū eorū. opus artificū vniuersa
hæc. Dñs autē Deus verus est: ipse Deus
viuēs, & rex sempiternus. ab indignatione
eius cōmouebitur terra: & nō sustinebūt
Gētes cōminationē eius. Sic ergo dicetis
eis, Dij qui cælos & terrā nō fecerūt, per-
eāt de terra & de his quæ sub cælo sunt.

Qui

*Deus Israēl MS q.

*deserta MS. Q. assumant aures vestræ MS. R. G. Textui antè suffragantur Hier. H. & C.

1 Cor. 1, 31. 2 Co. 10, 17

& MS q. R.

Sap. 27, 3. Sap. 5, 9.

Inf. 23, 15.

Ge. 1, 1. 9. Inf. 51, 15.

Psal. 134, 7 Inf. 51, 16.

- 1 MS. Hier. R. H. G. Paraphrastes Chaldæus reddidit: Vt reciprant vindictam peccatorū suorum.

Psal. 6, 1.

Psal. 78, 6.

Sap. 13, 11. 14, 8.

Mich. 7, 18

Apo. 15, 4.

Qui facit terram in fortitudine sua, 12
præparat orbē in sapientia sua, & prudē-
tia sua extendit cælos. Ad vocē suā dat 13
multitudinē aquarū in cælo, & eleuat ne-
bulas ab extremitatibus terræ: fulgura
in pluuiā facit, & educit ventū de thesau-
ris suis. Stultus factus est omnis homo 14
à scientia, confusus est artifex omnis in
sculptili: quīa falsum est quod cōflauit, &
nō est spiritus in eis. Vana sunt, & opus 15
risu dignū: in tēpore visitationis suæ per-
ibunt. Nō est his similis pars Iacob: qui
enim formauit omnia, ipse est: & Israēl
virga hæreditatis eius: Dñs exercituum
nomē illi. Cōgrega de terra confusionē 17
tuā, quæ habitas in obsidione, quia hæc 18
dicit Dñs, Ecce, ego longè proiciā habi-
tatores terræ in hac vice: & tribulabo
eos, ita vt - nō inueniantur. Væ mihi 19
super cōtritione mea, pessima plaga mea.
Ego autē dixi, Planè hæc infirmitas mea
est, & portabo illā. Tabernaculū meum
vastatū est, oēs funiculi mei dirupti sunt;
filij mei exierunt à me, & nō subsistunt;
nō est qui extendat vltrà tentoriū meū,
& erigat pelles meas. Quia stultè ege- 21
runt pastores, & Dñm nō quæsierūt; pro-
pterea non intellexerunt, & omnis grex
eorū dispersus est. Vox auditionis eccę 22
venit, & cōmotio magna de terra Aqui-
lonis: vt ponat ciuitates Iuda solitudinē,
& habitaculū draconū. Scio Dne quia 23
nō est hominis via eius: nec viri est vt
ambulet, & dirigat gressus suos. Cor- 24
ripe me Dñe, verumtamen in iudicio: &
nō in furore tuo, ne fortè ad nihilum re-
digas me. Effunde indignationē tuam 25
super Gentes quæ nō cognouerunt te, &
super prouincias quæ nomē tuū nō inuo-
cauerūt: quia cōederūt Iacob, & deuora-
uerunt eū, & cōsumpserunt illū, & decus
eius diripuerunt. CAP. XI.

VErbū quod factū est à Dño ad Iere- 1
miā, dicēs, Audite verba pacti hui- 2
& loquimini ad viros Iuda, & ad habita-
tores Ierusalē, & dices ad eos, Hæc di- 3
cit Dñs Deus Israēl, Maledictus vir qui
nō audierit verba pacti huius, quod præ- 4
cepi patribus vestris in die qua eduxi eos
de Terra Aegypti, de fornace ferrea, di-
cens, Audite vocē meā, & facite oīa quæ
præcipio vobis: & eritis mihi in populū,
& ego ero vobis in Deū: Vt suscitē iu- 5
ramentū quod iurauī patribus vestris da-
turū me eis, terrā fluentē lacte & melle,
sicut est dies hæc. Et respōdi, & dixi, Amē
Dñe. Et dixit Dñs ad me, Vociferare oīa 6
verba hæc in ciuitatibus Iuda, & foris Ie-
rusalē, dicēs: Audite verba pacti huius,
& facite illa; quia cōtestans cōtestatus 7
sum patres vestros in die qua eduxi eos de
Terra Aegypti vsq. ad diē hāc: mānè cō-
surgens contestatus sum, & dixi, Audite
vocē meā. & nō audierunt, nec inclina-
uerūt aurē suā: sed abierūt vnusquisque 8
in prauitate cordis sui mali: & induxi sup
eos omnia verba pacti huius, quod præ- 9
cepi vt facerēt, & nō fecerunt. Et dixit
Dñs ad me, Inuenta est cōiuratio in viris
Iuda, & in habitatoribus Ierusalē. Re- 10
uersi sunt ad iniquitates patrum suorum
priores, qui noluerūt audire verba mea.
& hi ergo abierunt post deos alienos, vt
seruirēt eis: irritū fecerūt domus Israēl,
& domus Iuda pactū meum quod pepigi
cū patribus eorū. Quā ob rē hæc dicit 11
Dñs, Ecce, ego inducā super eos mala, de
quibus exire nō poterūt: & clamabūt ad
me, & nō exaudiā eos. Et ibūt ciuitates 12
Iuda, & habitatores Ierusalē, & clama-
būt ad deos quibus libant, & nō saluabūt
eos in tēpore afflictionis eorū. Secun- 13
dùm numerū enim ciuitatū tuarum erāt
dij tui Iuda: & secundùm numerū viarū
Ierusalē posuisti aras cōfusionis, aras ad
libandū Baalim. Tu ergo noli orare 14
populo hoc, & ne assumas pro eis laudē
& orationē; quia nō exaudiā in tempore
clamoris eorū ad me, in tēpore afflictio- 15
nis eorū. Quid est quòd dilectus me in
domo mea fecit scelera multa? nunquid
carnes sanctæ auferent à te malitias tuas
in quib gloriata es? Oliuā huberē, pul- 16
chrā, fructiferā, speciosam vocauit Dñs
nomē tuū: ad vocē loquelæ, grādis exar-
sit ignis in ea, & cōbusta sunt fruteta ei.
Et Dñs exercituū qui plantauit te, lo- 17
cutus est super te malū: pro malis domus
Israēl & domus Iuda, quæ fecerūt sibi ad
irritandū me, libantes Baalim. Tu autē 18
Dñe demōstrasti mihi, & cognoui: tu
ostēdisti mihi studia eorū. Et ego quasi 19
agnus mānsuetus, qui portatur ad victimā;
& nō cognoui quia cogitauerunt super me
cōsilia, dicētes, Mittamus lignū in pa-
nē eius, & eradamus eū de terra viuentiū,
& nomē eius nō memoretur amplius. Tu 20
autē Dñe Sabaoth, qui iudicas iustè, &
probas renes & corda, videā vltionē tuā
ex eis: tibi enim reuelaui causam meam.
Propterea hæc dicit Dñs ad viros Ana- 21
thoth, qui quærunt animā tuā, & dicunt,
Non prophetabis in nomine Dñi, & non
morieris in manibus nostris. Propterea 22
hæc dicit Dñs exercituū, Ecce, ego visi-
tabo super eos: iuuenes morientur in gladio,
filij eorū & filiæ eorū morientur in fame.
Et reliquiæ nō erunt ex eis: inducam 23
enim malū super viros Anathoth, annum
visitationis eorum. CAP. XII.

IVstus quidē tu es Dñe, si disputē tecū: 1
verumtamen iusta loquar ad te; Quare
via impiorū prosperatur: bene est omni-
bus qui prævaricantur, & iniquè agunt?
Plantasti eos, & radicē miserūt: proficiunt 2
& faciūt fructū: prope es tu ori eo-
rū, & longè à renibus eorum. Et tu Dñe 3
nosti me, vidisti me & probasti cor meū
tecū: cōgrega eos quasi gregē ad victimā,
& sanctifica eos in die occisionis. Vsque 4
quo lugebit terra, & herba omnis regio-
nis siccabitur propter malitiā habitantiū

- 9 MS. Hier. H. Additum est autem à C. & G. Inf. 17, 10. 20, 12.

Iob 21, 7. Hab. 1, 13.

i 3 in ea?

in ea? consumptū est animal, & volucre, quia dixerunt, Nō videbit nouissima nostra.

5 Si cū peditibus currens laborasti: quōmodo cōtēdere poteris cū equis? cū autē in terra pacis securus fueris, quid facies in superbia Iordanis? 6 Nā & fratres tuos & domus patris tui, etiā ipsi pugnauerūt aduersūm te, & clamauerūt post te plena voce: ne credas eis cū locuti fuerint tibi bona.

7 Reliqui domū meā, dimisi hæreditatē meā: dedi dilectā animā meā in manū inimicorū eius. 8 Facta est mihi hæreditas mea quasi leo in silua: dedit contra me vocē, ideo odiui eā. 9 Nūquid auis discolor hæreditas mea mihi? nunquid auis tincta per totū? venite, congregamini oēs bestiæ terræ, properate ad deuorandū. 10 Pastores multi demolīti sūt vineā meā, cōculcauerūt partē meā: dederūt portionē meā desiderabilē in desertū solitudinis. 11 Posuerunt eā in dissipationem, luxitq; super me: desolatione desolata est omnis terra: quia nullus est qui recogitet corde. 12 Super oēs vias deserti venerūt vastatores, quia gladius Dñi devorabit ab extremo terræ vsq; ad extremū eius: nō est pax vniuersæ carni. 13 Seminauerūt triticū, & spinas messuerunt: hæreditatē acceperūt, & nō eis proderit: cōfundēmini à fructibus vestris, propter iram furoris Dñi. 14 Hæc dicit Dñs aduersum oēs vicinos meos pessimos, qui tangunt hæreditatē, quā distribui populo meo Israēl: Ecce, ego euellā eos de terra sua, & domū Iuda euellā de medio eorum. 15 Et cum euulsero eos, conuertar, & miserebor eorum: & reducā eos, virū ad hæreditatē suā, & virū in terrā suā. 16 Et erit: si eruditi didicerint vias populi mei, vt iurent in nomine meo, Viuit Dñs, sicut docuerunt populū meū iurare in Baal: ædificabuntur in medio populi mei. 17 Quod si nō audierint, euellam gentem illam eunuchizatione & perditione, ait Dominus.

CAP. XIII.

1 Hæc dicit Dñs ad me, Vade, & possidē tibi lumbare lineū, & pones illud super lumbos tuos, & in aquā nō inferes illud. 2 Et possedi lūbare iuxta verbū Dñi, & posui circa lumbos meos. 3 Et factus est sermo Dñi ad me secundo, dicēs: 4 Tolle lūbare quod possedisti, quod est circa lūbos tuos, & surgēs vade ad Euphratē, & absconde ibi illud in foramine petræ. 5 Et abij, & abscōdi illud in Euphrate, sicut præceperat mihi Dñs. 6 Et factū est post dies plurimos, dixit Dñs ad me, Surge, vade ad Euphratē & tolle inde lumbare, quod præcepi tibi vt absconderes illud ibi. 7 Et abij ad Euphratēn, & fodi, & tuli lumbare de loco vbi absconderā illud: & ecce, cōputruerat lumbare, ita vt nulli vsui aptū esset. 8 Et factū est verbū Dñi ad me, dicēs, 9 Hæc dicit Dñs, Sic putrescere faciā superbiā Iuda, & superbiā Ierusalē multā. 10 Populū istū pessimum, qui nolunt audire verba mea, & ambulāt in prauitate cordis sui: abierūtq; post deos alienos, vt seruirēt eis, & adorarēt eos: & erūt sicut lūbare istud, quod nullius vsui aptū est. 11 Sicut enim adhæret lumbare ad lumbos viri, sic agglutinauī mihi omnē domū Israel, & omnē domū Iuda, dicit Dñs: vt essent mihi in populū, & in nomē, & in laudē, & in gloriā: & nō audierūt. 12 Dices ergo ad eos sermonē istū, Hæc dicit Dñs Deus Israēl, Omnis lagūcula implebitur vino. Et dicēt ad te, Nunquid ignoramus quia omnis lagūcula implebitur vino? 13 Et dices ad eos, Hæc dicit Dñs, Ecce ego implebo omnes habitatores terræ huius, & reges q̄ sedēt de stirpe Dauid super thronū eius, & sacerdotes, & prophetas, & oēs habitatores Ierusalē, ebrietate: 14 & dispergā eos virū à fratre suo, & patres & filios pariter, ait Dñs: nō parcā, & nō cōcedā: neq; misereor vt nō disperdā eos. 15 Audite, & auribus percipite. Nolite eleuari, quia Dñs locutus est. 16 Date Dño Deo vestro gloriā antequā cōtenebrescat, & antequam offendāt pedes vestri ad mōtes caliginosos: expectabitis lucē, & ponet eā in vmbrā mortis, & in caliginē. 17 Quōd si hoc nō audieritis, in abscōdito plorabit anima mea à facie superbiæ: plorās plorabit, & deducet oculus meus lachrymam, quia captus est grex Dñi. 18 Dic regē & dominatrici, Humiliamini, sedete: quī descēdit de capite vestro corona gloriæ vestræ. 19 Ciuitates Austri clausæ sunt, & nō est qui aperiat: translata est omnis Iuda trāsmigratione perfecta. 20 Leuate oculos vestros, & videte qui venitis ab Aquilone: vbi est grex qui datus est tibi pecus inclytū tuū? 21 Quid dices cum visitauerit te? tu enim docuisti eos aduersum te, & erudiē in caput tuū. nunquid nō dolores apprehendēt te, quasi mulierē parturientem? 22 Quōd si dixeris in corde tuo, Quare venerūt mihi hæc? Propter multitudinē iniquitatis tuæ reuelata sunt verecundiora tua, pollutæ sunt plantæ tuæ. 23 Si mutare potest æthiops pellē suam, aut pardus varietates suas: & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum. 24 Et disseminābo eos quasi stipulā quæ vento raptatur in deserto. 25 Hæc sors tua, pars mensuræ tuæ à me, dicit Dñs, quia oblitus es mei, & confisa es in mendacio. 26 Vnde & ego nudaui femora tua contra faciē tuā, & apparuit ignominia tua, adulteria tua, & hinnitus tuus: scelus fornicationis tuæ: super colles in agro vidi abominationes tuas. Væ tibi Ierusalem, non mundaberis post me: vsquequo adhuc?

CAP. XIIII.

1 Qvod factū est verbū Dñi ad Ieremiā de sermonibus siccitatis. 2 Luxit Iudæa, & portæ eius corruerūt, & obscuratæ sunt in terra, & clamor Ierusalē ascendit. 3 Maiores misertī minores suos ad aquā

venerunt

venerūt ad hauriēdū, nō inuenerūt aquā, reportauerūt vasa sua vacua: cōfusi sunt & afflicti, & operuerūt capita sua. 4 Propter terræ vastitatē, quia nō venit pluuia in terrā, cōfusi sunt agricolæ, operuerunt capita sua. 5 Nā & cerua in agro peperit, & reliquit: quia nō erat herba. 6 Et onagri steterūt in rupibus, traxerūt ventum quasi dracones, defecerūt oculi eorū, quia nō erat herba. 7 Si iniquitates nostræ responderint nobis: Dñe fac propter nomē tuū, quōniā multæ sunt auersiones nostræ, tibi peccauimus. 8 Expectatio Israēl, saluator eius in tēpore tribulationis: quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinās ad manendū? 9 Quare futurus es velut vir vagus, vt fortis qui nō potest saluare? tu autē in nobis es Dñe, & nomē tuū inuocatū est sup nos, ne derelinquas nos. 10 Hæc dicit Dñs populo huic, qui dilexit mouere pedes suos, & nō quieuit, & Dño nō placuit: Nunc recordabitur iniquitatis eorū, & visitabit peccata eorum.

Sup. 7, 16. 11, 14. 11 Et dixit Dñs ad me, Noli orare p̄ populo isto in bonū. 12 Cùm ieiunauerint, non exaudiā preces eorū: & si obtulerint holocaustomata & victimas, nō suscipiā ea: quīn gladio & fame & peste cōsumā eos.

Sup. 5, 12. Infra 23, 17. 13 Et dixi, A, a, a, Dñe Deus. Prophetæ illi cum eis, Nō videbitis gladiū, & fames nō erit in vobis, sed pace vera dabit vobis in loco isto. 14 Et dixit Dñs ad me, Falsā prophetæ vaticinantur in nomine meo: nō misi eos, & nō præcepi eis, neq; locutus sum ad eos: visionē mendacē, & diuinationē fraudulentā, & seductionē cordis sui prophetāt vobis. Idcirco hæc 15 dicit Dñs de prophetis qui prophetant in nomine meo, quos ego nō misi, dicentes, Gladius & fames nō erit in terra hac: in gladio & fame cōsumētur prophetæ illi. Thren. 1, 10. 2, 14. 16 Et populi quibus prophetāt, erūt proiecti in vijs Ierusalē præ fame & gladio, & nō erit qui sepelat eos: ipsi & vxores eorū, filij & filiæ eorū, & effundā sup eos malū suū. 17 Et dices ad eos verbū istud, ¶ Deducāt oculi mei lachrymā per noctē & diē, & nō taceant: nō cessabunt, magna enim contrita est virgo filia populi mei, plaga pessima velemēter. 18 Si egressus fuero ad agros, ecce, occisi gladio: & si introiero in ciuitatē, ecce attenuati fame. Propheta quoque & sacerdos abierūt in terrā quā ignorabāt. 19 Numquid proiiciēs abiecisti Iudā? aut Sion abominata est anima tua? quare ergo percussisti nos, ita vt nulla sit sanitas? ¶ expectauimus pacē, & non est bonū: & tēpus curationis, & ecce turbatio. 20 Cognouimus Dñe impietates nostras, iniquitates patrū nostrorum, quia peccauimus tibi. 21 Ne dēs nos in opprobriū propter nomē tuū, neque facias nobis cōtumeliā solij gloriæ tuæ: recordare, ne irritū facias fœdus tuū nobiscū. 22 Nūquid sunt in sculptilibus Gentiū qui pluāt? aut cæli possunt dare imbres? nonne tu es

Dñs Deus noster quem expectauimus? tu enim fecisti omnia hæc. CAP. XV.

1 Et dixit Dñs ad me, Si steterit Moyses & Samuel coram me, nō est anima mea ad populū istū: ejce illos à facie mea, & 2 egrediātur. Quōd si dixerint ad te, Quō egrediemur? dices ad eos, Hæc dicit Dñs, ¶ Qui ad mortē, ad mortē: & qui ad gladiū, ad gladiū: & qui ad famē, ad famem: & qui ad captiuitatē, ad captiuitatē. Zach. 11, 9. 3 Et visitabo super eos quatuor species, dicit Dñs, Gladiū ad occisionē, & canes ad lacerandū, & volatilia cæli, & bestias terræ ad deuorandū & disperdendū. 4 & dabo eos in fremorē vniuersis regnis terræ: propter Manassen filiū Ezechiæ regis Iudæ, 4 Re. 21, 11. sup omnibus quæ fecit in Ierusalē. 5 Quis enim miserebitur tui Ierusalē? aut quis cōtristabitur pro te? aut quis ibit ad rogandum pro pace tua? 6 Tu reliquisti me, dicit Dñs: retrorsum abijsti: & extendā manū meā super te, & interficiā te: laborauī rogans. 7 Et dispergā eos ventilabro in portis terræ: orbauī & disperdidi populū meū, & tamen à viis suis nō sunt reuersi. 8 Multiplicatæ sunt mihi viduæ eius super arenā maris: induxi eis sup matres adolescentis vastatorē meridie: misi super 9 ciuitates repentē terrorē. Infirmata est quæ peperit septem, defecit anima eius, ¶ occidit ei sol cùm adhuc esset dies: cōfusa est & erubuit: & reliquos eorū in gladiū dabo in conspectu inimicorū eorū, ait Amos 8, 9. 10 Dñs. Væ mihi mater mea: quare genuisti me virū rixæ, virū discordiæ in vniuersa terra? nō fœneraui, nec fœnerauit mihi quisquā, oēs maledicūt mihi. 11 Dicit Dñs, Si nō reliquiæ tuæ in bonū, si nō occurri tibi in tempore afflictionis, & in tēpore tribulationis aduersus inimicum. 12 Nunquid fœderabitur ferrum ferro ab Aquilone, & æs? 13 Diuitias tuas & thesauros tuos in direptionē dabo gratis in omnibus peccatis tuis, & in omnibus terminis tuis. 14 Et adducā inimicos tuos de terra quā nescis: quia ignis succensus est in Rom. 10, 19 furore meo, super vos ardebit. Deu. 32, 22. 15 Tu scis Dñe, recordare mei, & visita me, & tuere me ab his qui persequuntur me: noli in patientia tua suscipere me: scito quōniam sustinui propter te opprobrium. 16 Inuenti sunt sermones tui, & comedi eos, & factus est mihi verbum tuum in gaudiū & in lætitiam cordis mei: quōniam inuocatū est nomē tuum 17 sup me Dñe Deus exercituū. ¶ Nō sedi Psal. 1, 1. in cœtu Iudæorū, & gloriatus sum à facie 25. 4 manus tuæ: solus sedebā, quōniam cōminatione repleuisti me. 18 ¶ Quare factus est Isa. 30, 15. dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis renuit curari? facta es mihi quasi mendacium aquarū infidelium. 19 Propter hæc dicit Dñs, Si conuerteris, conuertā te, & ante faciē meā stabis: & si separāueris pretiosum à vili, quasi os meū eris: conuertētur ipsi ad te, & tu nō conuerteris ad Sup. 1, 18. 6, 27. 20 eos. ¶ Et dabo te populo huic in murū

æreum, forte; & bellabũt aduersum te, & non prævalebunt: quia ego tecũ sum vt saluem te, & eruam te, dicit Dñs. Et liberabo te de manu pessimorũ, & redimã te de manu fortium. CAP. XVI.

1 Et factũ est verbũ Dñi ad me, dicens, 2 Nõ accipies vxorẽ, & nõ erunt tibi filij & filiæ in loco isto. 3 Quia hæc dicit Dñs super filios & filias, qui generãtur in loco isto, & super matres eorum quę genuerũt eos: & super patres eorũ, de quorum stirpe sunt nati in terra hac: 4 Mortibus ægrotationum morientur: nõ plangentur, & nõ sepelientur, in sterquilinio super faciẽ terræ erunt: & gladio & fame cõsumentur: & erit cadauer eorũ in escã volatilibus cæli, & bestiis terræ. 5 Hæc enim dicit Dñs, Ne ingrediaris domũ cõuiuij, neq. vadas ad plangendũ, neq. cõsoleris eos: quia abstuli pacẽ meã a populo isto, dicit Dñs, misericordiã & miserationes. 6 Et morientur grãdes, & parui in terra ista: non sepelientur neq. plãgentur, & nõ se incident, neq. caluitium fiet pro eis. 7 Et nõ frangẽt inter eos lugenti panẽ ad consolandũ super mortuo: & nõ dabunt eis potũ calicis ad cõsolandũ super patre suo & matre. 8 Et domum cõuiuij nõ ingrediaris, vt sedeas cũ eis, & comedas, & bibas: 9 quia hæc dicit Dñs exercituũ Deus Israël, Ecce, ego auferã de loco isto in oculis vestris, & in diebus vestris vocẽ gaudij, & vocẽ lætitię, vocem sponsi & vocẽ sponsæ. 10 Et cum annuntiaueris populo huic omnia verba hęc, & dixerint tibi, ‖ Quare locutus est Dñs super nos omne malum grande istud? quæ iniquitas nostra? & quod peccatum nostrũ quod peccauimus Dño Deo nostro?

Dices ad eos, Quia dereliquerunt me 11 patres vestri, ait Dñs: & abierũt post deos alienos, & seruierunt eis, & adorauerunt eos: & me dereliquerunt, & legem meã 12 nõ custodierunt. ‖ Sed & vos peius operati estis, quam patres vestri. ecce enim ambulat vnusquisq. post prauitatẽ cordis sui mali, vt me nõ audiat. 13 Et eiciã vos de terra hac, in terram quã ignoratis vos, & patres vestri: & seruietis ibi diis alienis die ac nocte, qui nõ dabunt vobis requiẽ. ‖ Propterea ecce dies veniũt, dicit Dñs, & nõ dicetur vltrà, Viuit Dñs qui eduxit filios Israël de Terra-Aegypti: 14 sed, Viuit Dñs, qui eduxit filios Israël de Terra Aquilonis, & de vniuersis terris ad quas eiecci eos: & reducã eos in terram suã, quã dedi patribus eorum. 15 Ecce, ego mittã piscatores multos, dicit Dñs, & piscabũtur eos: & post hæc mittã eis multos venatores, & venabuntur eos de omni mõte, & de omni colle, & de cauernis petrarũ. 16 Quia oculi mei super oẽs vias eorũ: nõ sunt absconditæ a facie mea, & nõ fuit occultata iniquitas eorũ ab oculis meis. 17 Et reddã primùm duplices iniquitates, & peccata eorũ: quia contaminauerũt terrã meã in morticinis idolorum suorũ, & abominationibus suis impleuerunt hæreditatẽ meam. 18 Dñe fortitudo mea, & robur meũ, & refugiũ meũ in die tribulationis: ad te Gẽtes venient ab extremis terræ, & dicent, Verè mendacium possederũt patres nostri, vanitatẽ quę eis nõ profuit. 19 Nunquid faciet sibi homo deos, & ipsi nõ sunt dij? 20 Idcireo ecce ego ostendã eis per vicẽ hanc, ostendã eis manũ meã, & virtutẽ meã; & scient quia nomen mihi Dñs. CAP. XVII.

1 Peccatum Iuda scriptũ est stylo ferreo in vngue adamantino, exaratũ super latitudine cordis eorũ, & in cornib⁹ ararũ eorũ. 2 Cùm recordati fuerint filij eorũ ararij suarũ, & lucorũ suorũ, lignorumq. frondentiũ in montibus excellis, 3 sacrificantes in agro: fortitudinem tuã & oẽs thesauros tuos in direptionẽ dabo, excelsa tua propter peccata in vniuersis finibus tuis. 4 Et relinquẽris sola ab hæreditate tua, quã dedi tibi, & seruire te faciã inimicis tuis in terra quã ignoras: quũ ignẽ ſsuccendisti⁹ in furore meo, vsq. in æternũ ardebit. 5 Hæc dicit Dñs, ‖ Maledict⁹ homo qui cõfidit in homine, & ponit carnẽ brachiũ suum, & a Dño recedit cor ei⁹. 6 ‖ Erit enim quasi myricę in deserto, & nõ videbit cùm venerit bonum: sed habitabit in siccitate in deserto in terra salsuginis & inhabitabili. 7 Benedictus vir qui cõfidit in Dño, & erit Dñs fiducia eius. 8 ‖ Et erit quasi lignũ quod transplantatur super aquas, quod ad humorẽ mittit radices suas: & nõ timebit cùm venerit æstus. Et erit foliũ ei⁹ viride, & in tẽpore siccitatis nõ erit solicitũ, nec aliquando desinet facere fructum.

9 Prauum est cor ᵘhominis⁹ & inscrutabile: quis cognoscet illud? 10 ‖ Ego Dñs scrutãs cor, & probans renes: qui do vnicuiq. iuxta viã suã, & iuxta fructum adinuentionũ suarũ. 11 Perdix fouit quæ nõ peperit: fecit diuitias, & nõ in iudicio: in dimidio dierũ suorum derelinquet eas, & in nouissimo suo erit insipiens. 12 Solium gloriæ altitudinis a principio, locus sanctificationis nostræ. 13 Expectatio Israël Dñe, omnes qui te derelinquunt, cõfundentur: recedentes à te, in terra scribentur: quoniã dereliquerunt venã aquarum viuentiũ Dñm. 14 Sana me Dñe, & sanabor: saluum me fac, & saluus ero: quoniã laus mea tu es. 15 Ecce, ipsi dicũt ad me, 16 Vbi est verbum Dñi? veniat. Et ego nõ sum turbatus, te pastorẽ sequẽs: & diem hominis non desideraui, tu scis. Quod egressum est de labiis meis, rectũ in conspectu tuo fuit. 17 Non sis tu mihi formidini, spes mea tu in die afflictionis. Cõfundantur qui me persequuntur, & nõ cõfundar ego: paueãt illi, & nõ paueã ego: induc super eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos. 18 Hæc dicit Dominus ad me, Vade, & sta in porta filiorũ populi per quã ingrediuntur reges Iuda, & egrediuntur, & in cunctis portis Ierusalẽ: 19 & dices ad eos, Audite verbũ Dñi reges Iuda, & omnis Iuda, cunctique habitatores Ierusalẽ qui ingredimini per portas istas. 20 Hæc dicit Dñs, Custodite animas vestras, & nolite portare põdera in die sabbathi: nec inferatis per portas Ierusalẽ. 21 Et nolite eiicere onera de domibus vestris in die sabbathi, & omne opus nõ facietis: sanctificate diẽ sabbathi, sicut præcepi patrib. vestris. 22 Et nõ audierũt, nec inclinauerũt aurẽ suã: sed indurauerunt ceruicẽ suã, ne audirent me, & ne acciperẽt disciplinã. 23 Et erit: si audieritis me, dicit Dñs, vt nõ inferatis onera per portas ciuitatis huius in die sabbathi: & si sanctificaueritis diẽ sabbathi, ne faciatis in eo omne opus. 24 Ingredientur per portas ciuitatis huius reges & principes, sedẽtes super soliũ Dauid, & ascẽdẽtes in curribus & equis, ipsi & principes eorũ, viri Iuda, & habitatores Ierusalẽ: & habitabitur ciuitas hæc in sempiternũ. 25 Et veniẽt de ciuitatib. Iuda, & de circuitu Ierusalẽ, & de terra Ben-iamin, & de cãpestribus, & de mõtuosis, & ab Austro, portantes holocaustũ, & victimã, & sacrificiũ, & thus, & inferẽt oblationẽ in domũ Dñi. 26 Si autẽ nõ audieritis me, vt sanctificetis diem sabbathi, & ne portetis onus, & ne inferatis per portas Ierusalem in die sabbathi: succendã ignem in portis eius, & deuorabit domos Ierusalẽ, & non extinguetur. CAP. XVIII.

1 Verbũ quod factum est ad Ieremiã à 2 Dño, dicens, Surge, & descende in domũ figuli, & ibi audies verba mea. 3 Et descẽdi in domũ figuli, & ecce, ipse faciebat opus super rotã. 4 Et dissipatũ est vas quod ipse faciebat è luto manibus suis: cõuersusq., fecit illud, vas alterum, sicut placuerat in oculis eius vt faceret. 5 Et factũ est verbũ Dñi ad me, dicẽs, 6 ‖ Nunquid sicut figulus iste, nõ potero vobis facere, domus Israël? ait Dñs, ecce sicut lutũ in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israël. 7 Repẽtè loquar aduersum gentẽ & aduersus regnũ, ‖ vt eradicem & destruã & disperdã illud. 8 Si pœnitentiã egerit gẽs illa à malo suo qd̃ locut⁹ sum aduersus eã: agã & ego pœnitentiã super malo quod cogitaui vt facerẽ ei. 9 Et subitò loquar de gẽte & de regno, vt ædificẽ & plantem illud. 10 Si fecerit malũ in oculis meis, vt nõ audiat vocẽ meã: pœnitentiã agã super bono quod locut⁹ sum vt facerẽ ei. 11 Nunc ergo dic viro Iuda, & habitatoribus Ierusalẽ, dicẽs, Hæc dicit Dñs, ‖ Ecce, ego fingo cõtra vos malũ, & cogito cõtra vos cogitationẽ: ‖ reuertatur vnusquisq. à via sua mala, & dirigite vias vestras & studia vestra. 12 Qui dixerunt, Desperauimus: post cogitationes enim nostras ibimus, & vnusquisq. prauitatẽ cordis sui mali faciem⁹. 13 Ideo hæc dicit Dñs, Interrogate Gẽtes, Quis audiuit talia horribilia, quæ fecit nimis virgo Israël? 14 Nunquid deficiet de petra agri nix Libani? aut euelli possunt aquæ erũpẽtes frigidæ, & defluẽtes? 15 Quia oblit⁹ est mei populus meus, frustra libãtes, & impingentes in viis suis, in semitis seculi, vt ambularẽt per eas in itinere nõ trito: 16 ‖ vt fieret terra eorũ in desolationẽ, & in sibilum sempiternũ: omnis qui prætereit per eã, obstupescet, & mouebit ea 17 put suũ. Sicut vẽtus vrẽs dispergã eos coràm inimico: dorsum, & nõ faciẽ ostendã eis in die perditionis eorũ. 18 Et dixerũt, Venite, & cogitemus contra Ieremiã cogitationes: nõ enim peribit lex à sacerdote, neq. consiliũ a sapiẽte, nec sermo a pphẽta. venite, & percutiamus eũ lingua, & nõ attendamus ad vniuersos sermones eius. 19 Attẽde Dñe ad me, & audi vocem 20 aduersariorũ meorũ. Nunquid redditur pro bono malũ, quia foderũt foueã animæ meæ? Recordare quòd steterim in cõspectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & auerterẽ indignationẽ tuã ab eis. 21 Propterea da filios eorum in famẽ, & deduc eos in manus gladij: fiant vxores⁹ eorum absq. liberis, & viduæ: & viri earũ interficiatur mortẽ: iuuenes eorũ confodiatur gladio in prœlio. 22 Audiat clamor de domib⁹ eorũ; adduces eis super eos latronẽ repentè: quia foderũt foueã, vt caperẽt me, & laqueos absconderunt pedibus meis. 23 Tu autẽ Dñe scis omne consilium eorum aduersum me in mortem: ne propitieris iniquitati eorum, & peccatũ eorum à facie tua non deleatur: fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis. CAP. XIX.

1 Hæc dicit Dñs, Vade, & accipe lagunculam figuli testeã à senioribus 2 populi, & à senioribus sacerdotũ: Et egredere ad vallẽ filij Ennõ, quæ est iuxtà introitum portæ fictilis: & prædicabis ibi 3 verba quæ ego loquar ad te. Et dices, Audite verbum Dñi reges Iuda, & habitatores Ierusalem: hæc dicit Dñs exercituum, Deus⁹ Israël, Ecce, ego inducã afflictionem super locum istum: ita vt omnis qui audierit illam, tinniant aures eius: 4 Eo quòd dereliquerint me, & alienum fecerint locũ istũ: & libauerũt in eo diis alienis, quos nescierũt ipsi, & patres eorũ, & reges Iuda: & repleuerũt locũ istũ 5 sanguine innocẽtũ. Et ædificauerũt excelsa Baalim ad cõburendos filios suos igni in holocaustũ Baalim: quæ nõ præcepi, nec locutus sum, nec ascẽderunt in 6 cor meũ. Propterea ecce dies veniunt, dicit Dñs: & nõ vocabitur amplius locus iste, Topheth, & Vallis filij Ennom, sed 7 Vallis occisiõis. Et dissipabo cõsilium Iuda & Ierusalẽ in loco isto: & subuertã eos gladio in cõspectu inimicorũ suorũ, & in manu quærẽtiũ aias eorũ: & dabo cadauera eorum escam volatilibus cæli, &

succendistis 3 MS. Hier. H.G. Isa. 30, 2, 31, 1. Inf. 48, 7. Inf. 48, 6.

Psal. 1, 3.

omniũ 9 MS. Hier. super omnia H.G.

C. 1 Reg. 11, 7. Psal. 7, 10. Sup. 11, 20. Apoc. 2, 23.

Isa. 45, 9. Rom. 9, 20.

Sup. 1, 10.

Inf. 25, 5. 35, 15. Ion. 3, 8.

Inf. 19, 8. 49, 13. 50, 13.

Sup.18.16. Iuſ.9.33. & 50.11. 8 bellis terræ. ¶ Et ponã ciuitatẽ hãc, in ſtuporẽ, & in ſibilũ: omnis qui præterierit per eã, obſtupeſcet, & ſibilabit ſuper vniuerſis plagis eius. Et cibabo eos carnibus filiorũ, & carnibus filiarũ ſuarũ: & vnuſquiſq; carnẽ amici ſui cõedet in obſidione, & in anguſtia in qua cõcludẽt eos inimici eorũ, & qui quærẽt animã eorũ. Et cõteres hãculã in oculis virorũ qui ibunt tecũ: & dices ad eos, Hæc dicit Dñs exercituũ: Sic conteram populum iſtum & ciuitatem iſtam, ſicut cõteritur vas figuli quod nõ poteſt vltrà inſanari: & in Topheth ſepelient, eo quòd non ſit alius locus ad ſepeliendũ. Sic faciã loco huic, ait Dñs, & habitatoribus eius: & ponã ciuitatem iſtã ſicut Topheth. Et erunt domus Ieruſalem & domus regũ Iuda ſicut locus Topheth, immundæ eò ſcilicet domus, in quarum domatibus ſacrificauerunt omni militiæ cæli, & libauerunt libamina dijs alienis.

Venit autẽ Ieremias de Topheth, quò miſerat eum Dñs ad prophetandum, & ſtetit in atrio domus Dñi, & dixit ad omnem populum: Hæc dicit Dñs exercituũ Deus Iſrael, Ecce, ego inducã ſuper ciuitatem hãc, & ſuper omnes vrbes eius vniuerſa mala quæ locutus ſum aduerſum eam: quoniã indurauerunt cernicem ſuam, vt non audirent ſermones meos.

CAP. XX.

ET audiuit Phaſſur filius Emmer ſacerdos, qui cõſtitutus erat princeps in domo Dñi, Ieremiã prophetantẽ ſermones iſtos. Et percuſſit Phaſſur Ieremiã propheta, & miſit eum in neruum, quod erat in porta Beniamin ſuperiori, in domo Dñi. Cumq; illuxiſſet in craſtinũ, eduxit Phaſſur Ieremiã de neruo. & dixit ad eũ Ieremias, Nõ Phaſſur vocauit Dñs nomẽ tuum, ſed pauorem vndiq;. Quia hæc dicit Dñs, Ecce, ego dabo te in pauorem, te & omnes amicos tuos: & cõruent gladio inimicorum ſuorum, & oculi tui videbunt: & omnem Iudam dabo in manum regis Babylonis: & traducet eos in Babyloné, & percutiet eos gladio.

Et dabo vniuerſam ſubſtantiã ciuitatis huius, & omnẽ laborem eius, omneq; pretiũ, & cuncta theſauros regum Iuda dabo in manu inimicorum eorũ: & diripient eos, & tollẽt, & ducẽt in Babylonẽ.

Tu autẽ Phaſſur, & omnes habitatores domus tuæ ibitis in captiuitatẽ, & in Babylonẽ venies, & ibi morieris: ibiq; ſepelieris tu, & omnes amici tui quibus prophetaſti mendaciũ. ¶ Seduxiſti me Dñe, & ſeductus ſum: fortior me fuiſti, & inualuiſti: factus ſum in deriſum tota die, omnes ſubſannant me. Quia iam olim loquor, vociferans iniquitatem, & vaſtitatẽ clamito: & factũ eſt mihi verbum Dñi in opprobriũ, & in derſum tota die. Et dixi, Nõ recordabor eius, neq; loquar vltrà in nomine illius. & factus eſt in corde meo quaſi ignis exæſtuãs, clauſusq; in oſſibus meis: & defeci, ferre non ſuſtinens.

Audaui enim contumelias multorũ, & terrorẽ in circuitu. Perſequimini, & perſequamur eũ: ab omnibus viris qui erãt pacifici mei, & cultoribꝰ latus meũ: ſi quo modo decipiatur, & præualeamꝰ aduerſus eũ: & conſequamur vltionẽ ex eo.

Dñs aũt mecũ eſt quaſi bellator fortis: ideirco qui perſequũtur me, cadẽt, & infirmi erũt: cõfundẽtur vehementer, quia non intellexerunt opprobriũ ſempiternũ quod nunq; delebitur. Et tu Dne exercituum ¶ probator iuſti, qui vides renes & cor: videã quæſo vltionem tuã ex eis: tibi enim reuelaui cauſam meam. Cãtate Dño, laudate Dñm: quia liberauit animã pauperis de manu malignorũ. ¶ Maledicta dies in qua natus ſum mihi: in qua peperit me mater mea, non ſit benedicta. Maledicat vir qui nũciauit patri meo, dicẽs, Natꝰ eſt tibi puer maſculꝰ: & quaſi gaudio lætificauit eũ. Sit homo ille vt ſunt ciuitates quas ſubuertit Dñs, & nõ pœnituit eũ: audiat clamorem mane, & vlulatũ in tẽpore meridiano: qui non me interfecit à vulua, vt fieret mihi mater mea ſepulchrũ, & vulua eius concepta xerꝰ: Quare de vulua egreſſus ſum, vt viderẽ labore & dolorẽ, & cõſumerẽtur in cõfuſione dies meæ.

CAP. XXI.

VErbũ quod factum eſt ad Ieremiã à Dño, quãdo miſit ad eũ rex Sedecias Phaſſur filium Melchiæ, & Sophoniã filium Maaſiæ ſacerdotem, dicens, Interroga pro nobis Dom, quia Nabuchodonoſor rex Babylonis prœliatur aduerſum nos: ſi forſe faciat Dñs mirabilia ſua ſecundum omnia mirabilia ſua, & recedat à nobis. Et dixit Ieremias ad eos, Sic dicetis Sedeciæ: Hæc dicit Dñs Deus Iſrael, Ecce, ego conuertã vaſa belli quæ in manibus veſtris ſunt, & quibus vos pugnatis aduerſum regem Babylonis & Chaldæos, qui obſidẽt vos in circuitu muroꝝ: & cõgregabo ea in medio ciuitatis huꝰ. Et debellabo ego vos in manu extẽta, & in brachio forti, & in furore, & in indignatione, & in ira grãdi. Et percutiã habitatores ciuitatis huius: homines & beſtiæ peſtilentia magna morientur.

Et poſt hoc, ait Dñs, dabo Sedeciã regẽ Iudæ, & ſeruos eius, & populũ eius, & qui derelicti ſunt in ciuitate hac à peſte, & gladio, & fame, in manu Nabuchodonoſor regis Babylonis, & in manu inimicorũ eorũ, & in manu quærentiũ animã eorũ: & percutiet eos in ore gladij, & nõ flectetur, neque parcet, nec miſerebitur.

Et ad populum hunc dices, Hæc dicit Dñs, Ecce, ego do coram vobis viã vitæ, & viam mortis. ¶ Qui habitauerit in vrbe hac, morietur gladio, & fame, & peſte: qui aũt egreſſus fuerit, & trãſfugerit ad Chaldæos, qui obſidẽt vos, viuet, & erit ei anima ſua quaſi ſpolium. Poſui enim faciẽ meã

ſuper ciuitatẽ hanc in malũ, & nõ in bonum, ait Dñs: in manu regis Babylonis dabitur, & exuret eã igni. & domui regis Iuda, Audite verbũ Dñi, Dom Dauid, hæc dicit Dñs, ¶ Iudicate mane iudicium, & eruite vi oppreſſum de manu calũniantis: ne forte egrediatur vt ignis indignatio mea, & ſuccendatur, & nõ ſit qui extinguat propter malitiã ſtudiorum veſtrorũ. Ecce, ego ad te habitatricẽ vallis ſolidæ atq; cãpeſtris, ait Dñs: qui dicitis, Quis percutiet nos? & quis ingredietur domos noſtras? Et viſitabo ſuper vos iuxta fructũ ſtudiorũ veſtrorũ, dicit Dñs: & ſuccendã ignẽ in ſaltu eius: & deuorabit omnia in circuitu eius. CAP. XXII.

HÆc dicit Dñs: Deſcẽde in domum regis Iuda, & loquẽris ibi verbum hoc, & dices, Audi verbũ Dñi rex Iuda, qui ſedes ſuper ſolium Dauid: tu & ſerui tui, & populus tuus, qui ingredimini per portas iſtas. Hæc dicit Dñs, ¶ Facite iudiciũ & iuſtitiã: & liberate vi oppreſſum de manu calumniatoris: & aduenã, & pupillũ, & viduã nolite cõtriſtare, neq; opprimatis iniquè: & ſanguinẽ innocentẽ ne effundatis in loco iſto. Si enim faciẽtes feceritis verbum iſtud: ingrediẽtur per portas domus huius reges ſedẽtes de genere Dauid ſuper thronum eius, & aſcẽdentes currus & equos, ipſi & ſerui, & populus eorũ. Quod ſi nõ audieritis verba hæc: in memetipſo iuraui, dicit Dñs, quia in ſolitudinẽ erit domꝰ hæc. Quia hæc dicit Dñs ſup domũ regis Iuda, Galaad tu mihi caput Libani: ſi nõ ponẽro te ſolitudinẽ, vrbes inhabitabiles. Et ſanctificabo ſuper te interficiẽtẽ virũ & arma eius: & ſuccidẽt electas cedros tuas, & præcipitabũt in ignẽ. Et pertranſibũt gentes multæ per ciuitatẽ hãc: & dicet vnuſquiſq; proximo ſuo, ¶ Quare fecit Dñs ſic ciuitati huic grãdi? Et reſpondebũt, Eo q; dereliquerint pactũ Dñi Dei ſui, & adorauerint deos alienos, & ſeruierint eis. Nolite flere mortuũ, neq; lugeatis eum: plorate plagẽ eũ qui egreditur, quia nõ reuertetur vltrà, nec videbit terrã natiuitatis ſuæ. Quia hæc dicit Dñs ad Sellũ filiũ Ioſiæ regẽ Iuda, qui regnauit pro Ioſia patre ſuo, qui egreſſus eſt de loco iſto. Nõ reuertetur huc ampliꝰ: ſed in loco ad quẽ tranſtulerunt eum, ibi morietur, & terrã iſtã nõ videbit amplius. Væ qui ædificat domũ ſuã in iniuſtitia, & cœnacula ſua nõ in iudicio: amicum ſuũ opprimet fruſtra, & mercedẽ eius nõ reddet ei. Qui dicit, Ædificabo mihi domum latã, & cœnacula ſpacioſa: qui aperit ſibi feneſtras, & facit laquearia cedrina, pingit. ſinopide. Nunquid regnabis, quoniã conferis te cedro? pater tuus nunquid nõ comẽdit & bibit, & fecit iudicium & iuſtitiã? tũc cum bene erat ei? Iudicauit cauſã pauperis & egẽni in bonũ ſuũ: nunquid nõ ideo quia cognouit me, dicit Dñs? Tui verò oculi & cor ad auaritiam, & ad ſanguinem innocentem fundendum, & ad calumniam, & ad euerſionẽ. Ideò hæc dicit Dñs ad Ioacim filium Ioſiæ regẽ Iuda, Nõ plangẽt eum, Væ frater & væ ſoror: nõ cõcrepabũt eũ, Væ Dñe, & væ inclyte: Sepultura aſini ſepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ieruſalẽ. Aſcẽde Libanum, & clama: & in Baſan da vocem tuã, & clama de tranſeuntes, quia contriti ſunt omnes amatores tui. Locutꝰ ſum ad te in abundantia tua: dixiſti, Non audiã: hæc eſt via tua ab adoleſcentia tua, quia non audiſti vocẽ meã. Oẽs paſtores tuos paſcet ventus, & amatores tui in captiuitatẽ ibũt: & tunc cõfunderis, & eruberẽs ab omni malitia tua. Quæ habitas in Libano, & nidificas in cedris, quomodo cõgemuiſti cùm venirent tibi dolores, quaſi dolores parturientis? Viuo ego, dicit Dñs: quia ſi fuerit Iechonias filius Ioacim regis Iuda, annulus in manu dextera mea, inde euellã eũ. Et dabo te in manu quærentiũ animã tuã, & in manu quorũ tu formidas faciẽ, & in manu Nabuchodonoſor regis Babylonis, & in manu Chaldæorũ. Et mittã te & matrẽ tuã quæ genuit te, in terrã alienã, in qua nati nõ eſtis, ibiq; morieminiꝰ: & in terrã ad quã ipſi lebat animã ſuã, vt reuertantur illuc: nõ reuertẽtur. Nũquid vas fictile atq; contritum vir iſte Iechonias? nũquid vas abiũ, quoniã voluptate? quare abiecti ſunt ipſe & ſemẽ eius, & proiecti in terrã quã ignorauerunt? Terra, terra, terra, audi ſermonẽ Dñi. Hæc dicit Dominus, Scribe virum iſtum ſterilẽ, virum qui in diebus ſuis nõ proſperabitur: nec enim erit de ſemine eius vir qui ſedeat ſuper ſolium Dauid, & poteſtatem habeat vltrà in Iuda. CAP. XXIII.

VÆ paſtoribus qui diſperdũt & dilacerãt gregem paſcuæ meæ, dicit Dñs. Ideo hæc dicit Dñs Deus Iſrael ad paſtores qui paſcũt populũ meũ, Vos diſperſiſtis gregẽ meũ, & eieciſtis eos, & nõ viſitaſtis eos: ecce, ego viſitabo ſuper vos malitiã ſtudiorũ veſtrorum, ait Dñs. Et ego cõgregabo reliquias gregis mei de omnibꝰ terris, ad quas eiecero eos illuc: & conuertã eos ad nuas tuas: & creſcẽt & multiplicabũtur. Et ſuſcitabo ſuper eos paſtores, & paſcẽt eos: nõ formidabũt vltrà, & nõ pauebũt: & nullus quæretur ex numero, dicit Dñs. ¶ Ecce, dies venient, dicit Dñs: & ſuſcitabo Dauid germẽ iuſtũ: & regnabit rex, & ſapiens erit: & faciet iudicium & iuſtitiam in terra. In diebus illis ſaluabitur Iuda, & Iſrael habitabit confidẽter: & hoc eſt nomen quod vocabunt eũ, Dñs iuſtus noſter. ¶ Propter hoc ecce dies venit, dicit Dñs, & nõ dicent vltrà, Viuit Dñs, qui eduxit filios Iſrael de terra Ægypti: Sed, ¶ Viuit Dñs qui eduxit & adduxit ſemen domus

Israël de Terra Aquilonis, & de cunctis terris ad quas eiecerã eos illuc: & habitabunt in terra sua. Ad prophetas, Cõtritũ est cor meum in medio mei, cõtremuerũt omnia ossa mea: factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo madid' à vino, à facie Dñi, & à facie verborũ sanctorũ eius. Quia adulteris repleta est terra, quia à facie maledictionis luxit terra, arefacta sunt arua deserti: facã est cursus eorũ malus, & fortitudo eorũ dissimilis.

Prophetanãq. & sacerdos polluti sunt: & in domo mea inueni malũ eorum, ait Dñs. Idcirco via eorũ erit quasi lubricũ in tenebris: impellentur enim, & corruẽt in ea: afferã enim sup eos mala, annũ visitationis eorũ, ait Dñs. Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatẽ: & prophetabãt in Baal, & decipiebãt populum meũ Israël. Et in prophetis Ierusalẽ vidi similitudinẽ adulteratium', & iter mendacij: & cõfortauerunt manus pessimorũ vt nõ cõuerteretur vnusquisq. à malitia sua: facti sunt mihi oẽs vt Sodoma, & habitatores eius quasi Gomorrha. Propterea hæc dicit Dñs exercituũ ad prophetas, Ecce, ego cibabo eos absinthio, & potabo eos felle: à prophetis enim Ierusalẽ egressa est pollutio super oẽm terrã.

Hæc dicit Dñs exercituum, Nolite audire verba prophetarũ, qui prophetant vobis, & decipiunt vos: visionẽ cordis sui loquuntur, non de ore Dñi. Dicunt his qui blasphemant me, Locutus est Dñs, Pax erit vobis. & omni qui ambulat in prauitate cordis sui, dixerũt, Non veniet sup vos malũ. Quis enim affuit in cõsilio Dñi, & vidit & audiuit sermonem eius? quis cõsiderauit verbũ illius & audiuit? Ecce, turbo Dñicæ indignationis egredietur', & tẽpestas erũpens: sup caput impiorũ veniet. Non reuertetur furor Dñi, vsq. dũ faciat, & vsq. dum cõpleat cogitationẽ cordis sui. in nouissimis diebus intelligetis cõsilium eius. Non mittebã prophetas, & ipsi currebãt: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabãt. Si stetissent in cõsilio meo & nota fecissent verba mea populo meo: auertissem vtiq. eos à via sua mala, & à cogitationib. suis pessimis. Putãsne Deus ẽ vicino ego sũ, dicit Dñs? & nõ Deus delõge? Si occultabitur vir in abscõditis: & ego nõ videbo eũ, dicit Dñs? nunquid nõ cælũ & terrã ego impleo, dicit Dñs? Audiui quæ dixerũt prophetæ, prophetãtes in nomine meo mendaciũ, atq. dicẽtes, Sõniaui, sõniaui. Vsquequo istud est in corde prophetarũ vaticinãtium mẽdaciũ & prophetãcium seductiones cordis sui? Qui volũt facere vt obliuiscatur populus meus nominis mei propter somnia eorum quæ narrat vnusquisq. ad proximũ suũ: sicut obliti sunt patres eorũ nominis mei propter Baal. propheta qui habet sõmniũ, narret sõmnium: & qui habet sermonem meũ, loquatur sermonẽ meũ verè. quid paleis ad triticũ, dicit Dñs? Nũquid nõ verba mea sunt quasi ignis, dicit Dñs. & quasi malleus cõterens petrã? Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dñs: qui furãtur verba mea vnusquisq. à proximo suo. Ecce ego ad prophetas, ait Dñs: qui assumũt linguas suas, & aiunt, Dicit Dñs. Ecce ego ad prophetas somniãtes mẽdaciũ, ait Dñs: qui narrauerunt ea, & seduxerũt populũ meũ in mẽdacio suo, & in miraculis suis: cũm ego nõ misissem eos, nec mandassem eis, qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dñs. Si igitur interrogauerit te populus iste, vel propheta, aut sacerdos, dicẽs, Quod est onus Dñi? dices ad eos, Vt quid vobis onus? piũcã quidpe vos, dicit Dñs. Et propheta & sacerdos, & populus qui dicit, Onus Dñi: visitabo super virũ illũ, & sup domũ eius. Hæc dicetis vnusquisq. ad proximum & ad fratrẽ suũ, Quid respõdit Dñs? Et quid locutus est Dñs? Et onus Dñi vltrà non memorabitur: quia onus erit vnicuique sermo suus: & peruertistis verba Dei viuentis, Dñi exercituũ Dei nostri. Hæc dices ad prophetam, Quid respondit tibi Dñs? & quid locutus est Dñs? Si autem onus Dñi dixeritis: propter hoc hæc dicit Dñs, Quia dixistis sermonẽ istum, Onus Dñi: & misi ad vos, dicẽs, Nolite dicere Onus Dñi: Propterea ecce ego tollam vos portans, & derelinquã vos, & ciuitatem quam dedi vobis, & patribus vestris à facie mea. Et dabo vos in opprobriũ sempiternum, & in ignominiam æternã, quæ nunquam obliuione delebitur.

CAP. XXIIII.

Ostendit mihi Dñs: & ecce duo calathi pleni ficis, positi ante templum Dñi, postquã transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Iechoniã filiũ Ioacim regẽ Iuda, & principes eius, & fabrũ, & inclusorẽ de Ierusalẽ, & adduxit eos in Babylonẽ. Calathus vnus, ficus bonas habebat nimis: vt solent ficus esse primi tẽporis. & calathus vnus, ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterãt, eo q̃ essent malæ. Et dixit Dñs ad me, Quid tu vides Ieremia? Et dixi, Ficus, ficus bonas, bonas valde: & malas, malas valde, quæ comedi nõ possunt, eo quòd sint malæ. Et factum est verbũ Dñi ad me, dicens, Hæc dicit Dñs Deus Israël, Sicut ficus hæ bonæ: sic cognoscã transmigrationẽ Iuda, quã emisi de loco isto in Terrã Chaldæorum, in bonũ. Et ponã oculos meos sup eos ad placãdũ: & reducã eos in terrã hãc: & ædificabo eos, & nõ destruã: & plãtabo eos, & nõ euellã. Et dabo eis cor, vt sciant me, quia ego sum Dñs: & erũt mihi in populũ, & ego ero eis in Deũ: quia reuertetur ad me in toto corde suo. Et sicut ficus pessimæ, quæ comedi non possunt, eò quod sint malæ: hęc dicit Dñs, sic dabo Sedeciã regẽ Iuda,

adulteriis MS. Textus lectio conformis est R. Hier. H. G. & C.
adulteriũ
15 MS. Hier. Q. n.
Sup. 9, 15.
Inf. 27, 9. 29, 8.
Sup. 5, 12. 14, 13.
Inf. 30, 14.
egreditur
6 MS. G. C.
Sup. 14, 14
Inf. 27, 15. & 29, 9.
Inf. 29, 17.
Sup. 20, 11.
Inf. 21, 33
Inf. 29, 17.

& principes eius, & reliquos de Ierusalem, qui remanserunt in vrbe hac, & qui habitant in Terra-Aegypti. Et dabo eos in vexationẽ, afflictionemq. omnibus regnis terræ: in opprobriũ, & in parabolã, & in prouerbio, & in maledictionem in vniuersis locis ad quæ eiecí eos. Et mittã in eis gladiũ, & famẽ, & pestẽ: donec consumãtur de terra, quã dedi eis, & patribus eorum.

CAP. XXV.

VErbum quod factũ est ad Ieremiam de omni populo Iudę in anno quarto Ioacim filij Iosiæ regis Iuda, (ipse est annus primus Nabuchodonosor regis Babylonis.) Quod locutus est Ieremias propheta ad omnem populũ Iuda, & ad vniuersos habitatores Ierusalem, dicens, A tertiodecimo anno Iosiæ filij Amon regis Iuda vsq. ad diem hanc: iste tertius & vicesimus annus, factũ est verbũ Dñi ad me, & locutus sum ad vos de nocte consurgẽs & loquẽs: & non audistis. Et misit Dñs ad vos omnes seruos suos prophetas, cõsurgens diluculo, mittẽsque: & nõ audistis, neq. inclinastis aures vestras vt audiretis, cum diceret, Reuertimini vnusquisq. à via sua mala, & à pessimis cogitationibus vestris: & habitabitis in terra quã dedit Dñs vobis, & patrib. vestris, à sęculo & vsq. in sęculũ. Et nolite ire post deos alienos, vt seruiatis eis, adoretisq. eos: neq. me ad iracundiã prouocetis in operibus manuũ vestrarum, & nõ affligam vos. Et nõ audistis me, dicit Dñs, vt me ad iracundiã prouocaretis in operibus manuũ vestrarũ in malũ vestrum. Propterea hæc dicit Dñs exercituũ, Pro eo quòd nõ audistis verba mea, ecce ego mittã, & assumã vniuersas cognationes Aquilonis, ait Dñs, & Nabuchodonosor regẽ Babylonis seruũ meũ: & adducã eos super terrã istam, & super habitatores eius, & super omnes nationes quę in circuitu illius sunt: & interficiam eos, & ponã eos in stuporẽ & in sibilũ, & in solitudines sempiternas. Perdamq. ex eis vocẽ gaudij & vocẽ lætitię, vocẽ sponsi & vocẽ sponsæ, vocẽ molæ, & lumẽ lucernæ. Et erit vniuersa terra hæc in solitudinem & in stuporem: & seruient omnes gẽtes istæ regi Babylonis septuaginta annis. Cumq. impleti fuerint septuaginta anni, visitabo super regẽ Babylonis, & super gentẽ illã, dicit Dñs, iniquitatẽ eorũ, & super terrã Chaldæorum: & ponã illam in solitudines sempiternas. Et adducã super terrã illam omnia verba mea quæ locutus sum contra eam, omne quod scriptũ est in libro isto, quęcũq. prophetauit Ieremias aduersum omnes gentes: Quia seruierũt eis cũm essent gentes multæ & reges magni: & reddã eis secundũ opera eorũ, & secundũ facta manuũ suarũ. Quia sic dicit Dñs exercituũ Deus Israël, Sume calicẽ vini furoris huius de manu mea: & propinabis de illo cunctis gentibus ad quas ego mittam te. Et bibent, & turbabuntur, & insanient à facie gladij quẽ ego mittam inter eos. Et accepi calicẽ de manu Domini, & propinaui cũctis gentib. ad quas misit me Dñs: Ierusalem, & ciuitatibus Iuda, & regibus eius & principibus eius: vt darẽ eos in solitudinẽ, & in stuporem, & in sibilũ, & in maledictionem, sicut est dies ista: Pharaoni regi Aegypti, & seruis eius, & principibus eius, & omni populo eius, & vniuersis generaliter: cunctis regibus terræ Ausitidis, & cunctis regibus terræ Philisthiim, & Ascalonis, & Gazæ, & Accaron, & reliquiis Azoti, & Idumææ, & Moab, & filiis Ammon: Et cũctis regibus Tyri, & vniuersis regibus Sidõnis: & regibus terræ insularũ qui sunt trans mare. Et Dedan, & Themæ, & Buz, & vniuersis qui attõsi sunt in comam. Et cunctis regibus Arabiæ, & cunctis regibus Occidentis, qui habitant in deserto. Et cunctis regibus Zambri, & cunctis regibus Elam, & cunctis regibus Medorũ: cunctis quoq. regib. Aquilonis de prope & de longe, vnicuiq. cõtra fratrẽ suũ: & omnibus regnis terræ, quæ super faciẽ eius sunt: & rex Sesach bibet post eos. & dices ad eos, Hæc dicit Dñs exercituũ Deus Israël, Bibite, & inebriamini, & vomite: & cadite, neq. surgatis, à facie gladij quem ego mittam inter vos. Cumq. noluerint accipere calicem de manu tua vt bibãt, dices ad eos, Hæc dicit Dominus exercituũ, Bibẽtes bibetis: quia ecce, in ciuitate in qua inuocatũ est nomẽ meum, ego incipiã affligere, & vos quasi innocẽtes & immunes eritis nõ eritis immunes. gladium enim ego voco super omnes habitatores terræ, dicit Dñs exercituum. Et tu prophetabis ad eos omnia verba hæc, & dices ad illos: Dñs de excelso rugiet, & de habitaculo sancto suo dabit vocẽ suam: rugiẽs rugiet super decõrẽ suum: celeusma quasi calcantium concinetur aduersus omnes habitatores terræ. Peruẽnit sonitus vsq. ad extremã terræ: Quia iudicium Dñs cum gẽtibus: iudicatur ipse cũ omni carne, impios tradidit gladio, dicit Dñs. Hæc dicit Dominus exercituũ, Ecce, afflictio egredietur de gente in gentẽ: & turbo magnus egredietur à summitatibus terræ. Et erunt interfecti Dñi in die illa à summo terræ vsq. ad summũ eius: nõ plangẽtur, & non colligẽtur, neq. sepeliẽtur: in sterquilinium super faciẽ terræ iacebunt. Vlulate pastores, & clamate: & aspergite vos cinere optimates gregis: quia cõpleti sunt dies vestri, vt interficiamini: & dissipationes vestræ, & cadetis quasi vasa preciosa. Et peribit fuga à pastoribus, & saluatio ab optimatibus gregis. Vox clamoris pastorum, & vlulatus optimatũ gregis: quia vastauit Dñs pascua eorum. Et conticuerũt arua pacis à facie iræ furoris Dñi.

Mic. 1, 2.
Ioel 3, 16. Amos 1, 2.
Dan. 9, 2. Inf. 26, 11. & 29, 10. 2. Par. 36, 22 2. Esd. 1, 1. & 6, 3. 3. Esd. 1, 57 & 2, 1. & 6, 24.
1. Pet. 4, 17

Dereliquit quasi leo umbraculum suũ, 38
quia facta est terra eorum in desolatione
a facie iræ columbæ, & a facie iræ furoris
Domini. CAP. XXVI.

In principio regni Ioacim filij Iosiæ re- 1
gis Iuda, factũ est verbũ istud à Dño,
dicens, Hæc dicit Dñs, Sta in atrio do- 2
mus Dñi, & loqueris ad omnes ciuitates
Iudæ, de quibus veniunt, vt adorẽt in
domo Dñi, vniuersos sermones quos ego
mãdaui tibi vt loquaris ad eosmet, ne sub-
trahãs verbum, si forte audiat & con-
uertatur vnusquisq; à via sua mala: &
pœniteat me malũ quod cogito facere eis
propter malitiã studiorũ eorũ. Et dices 4
ad eos, Hæc dicit Dñs, Si non audieritis
me vt ambuletis in lege mea quam dedi
vobis, vt audiatis sermones seruorum 5
meorũ Prophetarũ, quos ego mitto ad vos
de nocte consurgẽs, & dirigẽs, & nõ audi-
stis: Dabo domũ istã sicut Silo, & ur- 6
bem hanc dabo in maledictionem cunctis gẽ-
tibus terræ. Et audierunt sacerdotes, & 7
prophetæ, & omnis populus Ieremiã lo-
quentẽ verba hæc in domo Dñi. Cumq; 8
complesset Ieremias loquens omnia quæ
præcepérat ei Dñs, vt loqueretur ad vni-
uersum populũ: apprehenderunt eum sa-
cerdotes, & prophetæ, & omnis populus,
dicẽs, Morte moriatur. Quare prophe- 9
tasti in nomine Dñi, dicẽs, Sicut Silo e-
rit domus hæc, & vrbs ista desolabitur,
eo quod non sit habitator? Et congregatus
est omnis populus aduersus Ieremiam in
domo Dñi. Et audierũt principes Iuda 10
verba hæc, & ascenderunt de domo regis
in domũ Dñi, & sederũt in introitu por-
tæ domus Dñi nouæ. Et locuti sunt sa- 11
cerdotes & prophetæ ad principes, & ad
omnẽ populum, dicentes, Iudicium mortis
est viro huic: quia prophetauit aduersus
ciuitatem istam, sicut audistis auribus ve-
stris. Et ait Ieremias ad omnes princi- 12
pes, & ad vniuersum populũ, dicẽs, Dñs
misit me vt prophetarem ad domũ istã, &
ad ciuitatem hanc omnia verba quæ audi-
stis. Nunc ergo bonas facite vias ve- 13
stras, & studia vestra, & audite vocem
Dei vestri, & pœnitebit Dñm mali quod
locutus est aduersum vos. Ego aũt ec- 14
ce in manibus vestris sum: iuxta omne mihi
quod bonũ & rectum est in oculis vestris.
Verumtamẽ scitote & cognoscite quod 15
si occideritis me, sanguinẽ innocentẽ tri-
detis contra vosmetipsos, & contra ciuita-
tem istã, & habitatores eius: in veritate
enim misit me Dñs ad vos, vt loquerer in
auribus vestris omnia verba hæc. Dixe- 16
runt principes, & omnis populus ad sa-
cerdotes & ad prophetas: non est huic ho-
mini iudicium mortis: quia in nomine Dñi
nostri locutus est ad nos. Surrexerunt 17
quo-rũ de senioribus terræ: & dixerũt ad
omnẽ coetũ populi, dicentes, Michæas
de Morathi fuit propheta diebus Ezechiæ
regis Iuda, & dixit ad omnem populum
Iudæ, dicẽs, Hæc dicit Dñs exercituum:
Sion quasi ager arabitur, & Ierusalem in Mich. 3, 12.
acervum lapidũ erit, & mons domus eius * Domini
in excelsa lucorum. Numquid morte con- MS q.
demnauit eum Ezechias rex Iudæ, & omnis *sanctuarij
Iuda? nunquid non timuerunt Dñm, & C.
deprecati sunt faciem Dñi: & pœnituit
Dñm mali quod locutus fuerat aduersum
eos? Itaq; nos facimus malũ grande cõ- a non fa-
tra animas nostras. Fuit quoq; vir pro- ciamus MS
phetans in nomine Dñi Vrias filius Se- Q. n.
meæ de Cariath-iarim, & prophetauit ad-
uersus ciuitatem istã, & aduersus terrã hanc
iuxta omnia verba Ieremiæ. Et audiuit
rex Ioacim, & omnes potentes, & princi-
pes eius verba hæc, & quæsiuit rex interfi-
cere eum. Et audiuit Vrias, & timuit, fu-
gitq;, & ingressus est Aegyptũ. Et misit
rex Ioacim viros in Aegyptũ, Elnathã fi-
lium Achobor, & viros cũ eo in Aegyptũ.
Et eduxerũt Viriã de Aegypto: & adduxe- 23
rũt eum ad regẽ Ioacim, & percussit eũ
gladio, & proiecit cadauer eius in sepul-
chra vilia plebis. Igitur manus Ahi- 24
cham filij Saphan fuit cum Ieremia, vt
non traderetur in manus populi, & inter-
ficerent eum. CAP. XXVII.

In principio regni Ioacim filij Iosiæ 1
regis Iuda, factũ est verbũ istud ad Iere- 2
miã à Dño, dicẽs, Hæc dicit Dñs ad me,
Fac tibi vincula & catenas: & pones ea
in collo tuo. Et mittes eas ad regem Ie- 3
dom, & ad regem Moab, & ad regẽ filiorũ
Ammon, & ad regẽ Tyri, & ad regẽ Sidõ-
nis: in manu nunciorũ qui venerũt Ieru-
salẽ ad Sedeciã regẽ Iuda. Et præcipies 4
eis vt ad dños suos loquantur, Hæc dicit
Dñs exercituũ Deus Israel, Hæc dicetis
ad dños vestros, Ego feci terrã, & homi- 5
nes, & iumenta, quæ sunt super faciẽ ter-
ræ, in fortitudine mea magna, & in bra-
chio meo extẽto: & dedi eã ei qui placuit
in oculis meis. Et nunc itaq; ego dedi 6
omnes terras istas in manu Nabuchodo-
nosor regis Babylonis serui mei: insuper
& bestias agri dedi ei, vt seruiãt illi. Et
seruient ei omnes gẽtes, & filio eius, & fi-
lio filij eius: donec veniat tempus terræ
eius & ipsius: & seruient ei gentes multæ
& reges magni. Gẽs aũt & regnũ quod 8
nõ seruierit Nabuchodonosor regi Baby-
lonis, & quicunq; nõ curuauerit collũ suũ
sub iugo regis Babylonis in gladio, & in
fame, & in pestilentia visitabo super gentẽ illã,
ait Dñs: donec consumã eos in ma- Sup. 23, 16.
nu eius. Vos ergo nolite audire pphe- Inf. 29, 8.
tas vestros, & diuinos, & somniatores, &
augures, & maleficos qui dicũt vobis, Nõ
seruietis regi Babylonis. Quia mẽdacia 10
prophetæ vobis vt longe vos faciãt de
terra vestra, & eliciant vos, & pereatis.
Porro gens quæ subduxerit cernicẽ suã 11
sub iugo regis Babylonis, & seruierit ei:
dimittam eã in terra sua, dicit Dñs: & colẽ
eam, & habitabũt in ea. Et ad Sedeciam 12
regẽ Iuda locutus sum secundum omnia

verba

verba hæc, dicens, Subiicite colla vestra 9
sub iugo regis Babylonis, & seruite ei, &
populo eius, & viuetis. Quare morie- 13
mini tu, & populus tuus gladio, & fame, &
pestẽ, sicut locutus est Dñs ad gentẽ quæ
seruire noluerit regi Babylonis? Nolite 14
audire verba prophetarũ dicentiũ vobis,
Nõ seruietis regi Babylonis: quia mẽda-
cium ipsi loquuntur vobis. Quia non misi 15
eos, ait Dñs: & ipsi prophetant in nomine
meo mendaciter, vt eiiciam vos, & pereatis
tam vos, quàm prophetæ qui vaticinantur
vobis. Et ad sacerdotes, & ad populum 16
istũ locutus sum, dicens, Hæc dicit Dñs,
Nolite audire verba prophetarũ vestro-
rũ, qui prophetãt vobis, dicentes, Ecce, va-
a domus R. sa Dñi reuertẽtur de Babylone nunc ci- a non
H. C. G q. to, mendacium enim prophetant vobis. MS
Nolite ergo audire eos, sed seruite regi 17
Babylonis, & viuite: quare dabit hanc ci-
uitatem in solitudinẽ? Si prophetæ sunt, 18
& est verbũ Dñi in eis, occurrat Dño exer-
cituũ, vt nõ veniãt vasa quæ derelicta
fuerãt in domo Dñi, & in domo regis Iu-
da, & in Ierusalem, in Babylonẽ. Quia 19
hæc dicit Dñs exercituũ ad columnas, &
ad mare, & ad bases, & ad reliqua vasa
rũ, quæ remanserunt in ciuitate hac, quæ 20
nõ tulit Nabuchodonosor rex Babylonis,
4. Re. 24, 16 cũ transferret Iechoniam filiũ Ioacim rege
Iuda de Ierusalẽ in Babylonẽ, & optimates Iuda & Ierusalẽ. Etiã hæc dicit 21
Dñs exercituũ Deus Israel ad vasa quæ
derelicta sunt in domo Dñi, & in domo
4. Re. 25, 13 regis Iuda & Ierusalẽ. Et in Babylonem 22
transferẽtur, & ibi erũt vsq; in diẽ visita-
tionis suæ, dicit Dñs: & adducã ea, &
restituam in locum istum. CAP. XXVIII.

Et factũ est in anno illo, in principio 1
regni Sedeciæ regis Iuda, in anno
quarto, in mense quinto, dixit ad me Ha-
nanias filius Azur propheta de Gabaon,
in domo Dñi coram sacerdotibus & omni
populo, dicẽs, Hæc locutus est Dñs exercituũ 2
Deus Israel, Contriui iugũ regis Babylo-
nis. Adhuc duo anni dierũ, & ego reduc- 3
ã de loco isto omnia vasa domus
Dñi quæ tulit Nabuchodonosor rex Ba-
bylonis de loco isto, & asportauit ea in Ba-
bylonẽ. Et Iechoniã filium Ioacim regẽ 4
Iuda, & omnẽ trãsmigrationem Iuda, qui
ingressi sunt in Babylonẽ, ego reducã
ad locum istum, ait Dñs: conteram enim iugũ
regis Babylonis. Et dixit Ieremias pro- 5
pheta ad Hananiã prophetã in oculis sa-
cerdotum, & in oculis omnis populi qui
stabat in domo Dñi. & ait Ieremias pro- 6
pheta, Amen, sic faciat Dñs: suscitet Dñs
verba tua quæ prophetasti vt reuertantur
vasa in domũ Dñi, & omnis trãsmigratio
de Babylone ad locũ istum. Verumtamen 7
audi verbũ hoc quod ego loquor in auri-
bus tuis, & in auribus vniuersi populi.
Prophetæ qui fuerũt ante me & ante te 8
ab initio, & prophetauerunt super terras
multas, & super regna magna, de pro- bello
9 & de assistione, & de fame. Propheta qui vaticinatus est pacem: cùm venerit verbũ eius, scietur propheta quem misit Dñs in veritate. Et tulit Hananias pro- 10
pheta torquẽ de collo Ieremiæ prophe- 11
tæ, & contrẽgit eum. Et ait Hananias in cõspectu omnis populi, dicens, Hæc dicit Dñs, Sic conteram iugũ Nabuchodono-
sor regis Babylonis post duos annos die- 12
rum de collo omnium gentiũ. Et abiit Ie-
remias propheta in via sua. Et factum est 13
verbũ Dñi ad Ieremiã, postquã cõfregit Hananias propheta torquẽ de collo Iere-
miæ prophetæ, dicẽs, Vade, & dices Ha-
naniæ, Hæc dicit Dñs, Catenas ligneas
contriuisti: & facies pro eis catenas ferreas.
Quia hæc dicit Dñs exercituũ Deus Is- 14
rael, Iugũ ferreũ posui super collũ cun-
ctarũ Gentiũ istarũ, vt seruiãt Nabucho-
donosor regi Babylonis, & seruient ei: in-
super & bestias terræ dedi ei. Et dixit 15
Ieremias propheta ad Hananiã prophetã,
Audi Hanania: non misit te Dñs, & tu
confidere fecisti populũ istũ in mendacio.
Idcirco hæc dicit Dñs: Ecce, ego mittã 16
te à facie terræ: hoc anno morieris: quia
filium enim Dñm locutus es. Et mortuus 17
est Hananias propheta in anno illo, mẽ-
se septimo. CAP. XXIX.

Et hæc sunt verba libri, quæ misit Ie- a quem t
remias propheta de Ierusalẽ ad reli- MS. Hier.
quias seniorũ transmigrationis, & ad sa- Similiter
cerdotes, & ad prophetas, & ad omnẽ po- Textus red
pulũ quẽ transtulerat Nabuchodonosor de ideruẽt G.
Ierusalẽ in Babylonẽ: postquã egressus 2
est Iechonias rex, & dna, & eunuchi, &
principes Iuda, & Ierusalem, & faber, &
inclusor de Ierusalẽ, in manu Elasa filij 3
Saphã, & Gamariæ filij Helciæ, quos mi-
sit Sedecias rex Iuda ad Nabuchodono-
sor regẽ Babylonis in Babylonẽ, dicens,
Hæc dicit Dñs exercituum Deus Israel 4
omni transmigrationi quã transtuli de Ie-
rusalẽ in Babylonẽ, Ædificate domos,
& habitate: & plantate hortos, & comedi-
te fructum eorũ. Accipite vxores, & ge- 5
nerate filios & filias: & date filiis vestris
vxores, & filias vestras date viris, & pa-
riant filios & filias: & multiplicamini ibi, 6
& nolite ibi pauci numero. Et quærite
pacẽ ciuitatis ad quã trãsmigrare vos fe-
ci: & orate pro ea ad Dñm: quia in pace
illius erit pax vobis. Hæc enim dicit Sup. 14, 13.
Dñs exercituũ Deus Israel: Nõ vos se- 23, 16. 27, 9.
ducãt prophetæ vestri qui sunt in medio
vestrũ, & diuini vestri: & ne audeatis ad 9
somnia vestra quæ vos somniatis: Quia R. H. C.
falso ipsi prophetãt vobis in nomine meo: Additur
& nõ misi eos, dicit Dñs. Quia hæc 10 Aduersum MS.
dicit Dñs, Cum compleuerint impleri in Ba- & G.
bylone septuaginta annis visitabo vos, & Sup. 23, 12.
suscitabo super vos verbũ meum bonũ, vt re- & 26, 22.
ducam vos ad locum istũ. Ego enim scio 11 Par. 36,
cogitationes quas ego cogito super vos, ait 21.
Dñs, cogitationes pacis, & non afflic- 1 Esd 1, 1.
tionis, vt det vobis finẽ & patientiam. 1 Esa. 9, 2.

Et in-

Et inuocabitis me, & ibitis: & orabitis me, & ego exaudiã vos. Quæretis me, & inuenietis: cùm quæsieritis me in toto corde vestro. Et inueniar à vobis, ait Dñs: & reducã captiuitatẽ vestrã: & cõgregabo vos de vniuersis gentibus, & de cũctis locis ad quæ expuli vos, dicit Dñs: & reuerti vos faciã de loco ad quẽ transmigrare vos feci. Quia dixistis, Suscitabit' nobis Dñs prophetas in Babylone:

Quia hæc dicit Dñs ad regẽ qui sedet sup̃ soliũ Dauid, & ad oẽm populũ habitatorẽ vrbis huius, ad fratres vestros, qui nõ sunt egressi vobiscũ in trãsmigrationem: Hæc dicit Dñs exercituũ, Ecce, mittã in eos gladiũ, & famẽ, & pestẽ: & ponam eos quasi ficus malas quæ comedi nõ possunt, eo quòd pessimæ sint. Et persequar eos in gladio, & in fame, & in pestilentia: & dabo eos in vexationẽ vniuersis regnis terræ: in maledictionẽ, & in stuporẽ, & in sibilũ, & in opprobriũ cunctis Gentibus ad quas ego eieci eos: Eo quòd nõ audierint verba mea, dicit Dñs: quę misi ad eos per seruos meos prophetas de nocte cõsurgens & mittens: & non audistis, dicit Dñs. Vos ergo audite verbum Dñi omnis trãsmigratio, quã emisi de Ierusalẽ in Babylonẽ. Hæc dicit Dñs exercituũ Deus Israël ad Achab filium Colię, & ad Sedeciã filium Maasię, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter, Ecce, ego tradã eos in manũ Nabuchodonosor regis Babylonis: & percutiet eos in oculis vestris. Et assumetur ex eis maledictio omni trãsmigrationi Iudæ quæ est in Babylone, dicentium, Ponat te Dñs sicut Sedeciam, & sicut Achãb quos frixit rex Babylonis in igne,

pro eo quòd fecerint stultitiã in Israël, & mœchati sunt in vxores amicorũ suorum, & locuti sunt verbũ in nomine meo mẽdaciter quod nõ mãdaui eis. ego sum iudex & testis, dicit Dñs. Et ad Semeiã Nehelamitẽ dices: Hæc dicit Dñs exercituum, Deus Israël, Pro eo quòd misisti in nomine tuo libros ad omnẽ populum qui est in Ierusalẽ, & ad Sophoniã filium Maasiæ sacerdotẽ, & ad vniuersos sacerdotes, dicẽs, Dñs dedit te sacerdotẽ pro Ioiade sacerdote: vt sis dux in domo Dñi sup̃ omnẽ virũ arreptitiũ & prophetãtem, vt mittas eũ in neruũ & in carcerẽ.

Et nunc quare nõ increpasti Ieremiam Anathothitẽ, qui prophetat vobis? Quia ideo misit in Babylonẽ ad nos, dicẽs, Longũ est: ædificate domos, & habitate: & plãtate hortos, & comedite fructũ eorum. Legit ergo Sophonias sacerdos librum istũ in auribus Ieremiæ prophetæ.

Et factũ est verbũ Dñi ad Ieremiã, dicens: Mitte ad omnẽ trãsmigrationem, dicẽs, Hæc dicit Dñs ad Semeiã Nehelamitẽ: Pro eo quòd prophetauit vobis Semeias, & ego nõ misi eũ: & fecit vos cõfidere in mendacio: ideirco hæc dicit Dñs, Ecce, ego visitabo sup̃ Semeiã Nehelamiten, & super semen eius: nõ erit ei vir sedens in medio populi huius, & non videbit bonum quod ego faciam populo meo, ait Dominus, quia prævaricationem locutus est aduersus Dominum.

CAP. XXX.

HOc verbũ quod factũ est ad Ieremiã à Dño, dicẽs, Hæc dicit Dñs Deus Israël, dicẽs: Scribe tibi omnia verba quę locutus sum ad te, in libro. Ecce enim dies veniũt, dicit Dñs, & cõuertã cõuersionẽ populi mei Israël & Iuda, ait Dñs: & cõuertã eos ad terrã quã dedi patribus eorũ, & possidebũt eam. Et hæc verba quę locutus est Dñs ad Israël & ad Iudã:

Quoniã hęc dicit Dñs, Vocem terroris audiuimus: formido, & nõ est pax. Interrogate, & videte si generat masculus: quare ergo vidi omnis viri manũ super lumbũ suũ, quasi parturientis, & cõuersæ sunt vniuersæ facies in auruginẽ? Væ, quia magna dies illa, nec est similis eius: tẽpusq. tribulationis est Iacob, & ex ipsa saluabitur. Et erit in die illa, ait Dominus exercituũ: conterã iugũ eius de collo tuo, & vincula eius dirumpã, & non dominabũtur ei ampli⁹ alieni: sed seruiẽt Dño Deo suo, & Dauid regi suo quem suscitabo eis. Tu ergo nõ timeas seruę meus Iacob, ait Dñs, neq. paueas Israël: quia ecce ego saluabo te de terra longinqua, & semẽ tuũ de terra captiuitatis eorum: & reuertetur Iacob, & quiescet, & cũctis affluet bonis, & nõ erit quem formidet: Quoniã tecũ ego sum, ait Dñs, vt saluẽ te: faciã enim cõsummationẽ in cũctis Gẽtibus in quib. dispersi te: te aũt nõ faciã in cõsummationẽ: sed castigabo te in iudicio, vt nõ videaris tibi innoxi⁹.

Quia hæc dicit Dñs: Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua. Nõ est qui iudicet iudiciũ tuũ ad alligandũ: curationum vtilitas nõ est tibi. Omnes amatores tui obliti sunt tui, teq. non quærent. Plaga enim inimici percussi te castigatione crudeli: propter multitudinẽ iniquitatis tuæ dura facta sunt peccata tua.

Quid clamas super cõtritione tua? Insanabilis est dolor tuus: propter multitudinem iniquitatis tuæ, & propter dura peccata tua feci hæc tibi. Propterea oẽs qui comedũt te, deuorabũtur: & vniuersi hostes tui in captiuitatẽ ducentur: & qui te vastãt, vastabũtur, cũctosq. prædatores tuos dabo in prædã. Obducã enim cicatricẽ tibi, & à vulneribus tuis sanabo te, dicit Dñs. Quia ejectã vocauerũt te Siõ, Hæc est quæ non habebat requirentem.

Hæc dicit Dñs, Ecce, ego conuertam cõuersionẽ tabernaculorũ Iacob, & tectis eius miserebor, & ædificabitur ciuitas in excelso suo, & templũ iuxta ordinẽ suũ fundabitur. Et egredietur de eis laus, vox q. ludentiũ: & multiplicabo eos, & nõ minuẽtur: & glorificabo eos, & nõ attenuabũtur. Et erũt filij eius sicut à principio, & cœtus eius corã me permanebit: & visitabo aduersum oẽs qui tribulant eũ.

Et erit dux eius ex eo: & princeps de medio eius producetur: & applicabo eũ, & accedet ad me. quis enim iste est, qui applicet cor suũ, vt appropinquet mihi, ait Dñs? Et eritis mihi in populũ & ego ero vobis in Deũ. Ecce, turbo Dñi, furor egrediẽs, procella ruẽs: in capite impiorũ coquiescet. Nõ auertet irã indignationis Dominus donec faciat & compleat cogitationem cordis sui. in nouissimo dierũ intelligetis ea.

CAP. XXXI.

IN tẽpore illo, dicit Dñs, Ero Deus vniuersis cognationibus Israël, & ipsi erũt mihi in populum. Hæc dicit Dñs, Inuenit gratiã in deserto populus qui remanserat gladio: vadet ad requiẽ suã Israël.

Longè Dñs apparuit mihi. Et in charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te, miserãs. Rursumq. ædificabo te, & ædificaberis virgo Israël: adhuc ornaberis tympanis tuis, & egredieris in choro ludentiũ. Adhuc plãtabis vineas in mõtibus Samariæ: plãtabũt plãtãtes, & donec tempus veniat, nõ vindemiabũt: Quia erit dies in qua clamabunt custodes in mõte Ephraim, Surgite, & ascendamus in Sion ad Dñm Deũ nostrũ. Quia hæc dicit Dñs, Exultate in lætitia Iacob, & hinnite contra caput Gentiũ: personate, & canite, & dicite: Salua Dñe populũ tuũ reliquias Israël. Ecce, ego adducã eos de terra Aquilonis, & cõgregabo eos ab extremis terræ: inter quos erunt cæcus & claudus, & prægnãs & pariẽs simul, cœtus magnus reuertẽtiũ huc. In fletu venient: & in misericordia reducã eos: & adducã eos per torrẽtes aquarũ in via recta, & nõ impingẽt in ea: quia factus sum Israëli pater, & Ephraim primogenitus meus est. Audite verbũ Dñi Gentes, & annuntiate in insulis quæ procul sunt, & dicite, Qui dispersit Israël, cõgregabit eũ: & custodiet eũ sicut pastor gregẽ suũ.

Redemit enim Dñs Iacob, & liberabit eũ de manu potẽtioris. Et venient, & laudabunt in mõte Siõ: & cõfluent ad bona Dñi sup̃ frumẽto, & vino, & oleo, & fœtu pecorũ & armẽtorum: eritq. anima eorũ quasi hortus irriguus, & vltrà nõ esuriẽt.

Tũc lætabitur virgo in choro, iuuenes & senes simul: & cõuertã luctũ eorũ in gaudiũ, & cõsolabor eos, & lætificabo à dolore suo. Et inebriabo animã sacerdotũ pinguedine: & populus meus bonis meis adimplebitur, ait Dñs. Hæc dicit Dñs, Vox in excelso audita est lamẽtationis, luctus & fletus Rachel plorãtis filios suos: & nolẽtis cõsolari super eis, quia nõ sunt.

Hæc dicit Dñs, Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis: qa est merces operi tuo, ait Dñs, & reuertentur de terra inimici. Et est spes nouissimis tuis, ait Dñs, & reuertentur filij ad terminos suos. Audiẽs audiui Ephraim transmigrantẽ, Castigasti me, & eruditus sum, quasi iuuencius indomitus. cõuerte me, & cõuertar: quia tu Dominus Deus meus.

Postquã enim cõuersus sum, egi pœnitentiã: & postquã ostẽdisti mihi, percussi femur meũ. Cõfusus sum, & erubui, quũ sustinui opprobrium adolescẽtiæ meæ. Si filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor eius. Idcirco cõturbata sunt viscera mea super eũ: miserãs misereb or eius, ait Dñs. Statue tibi speculã, pone tibi amaritudines: dirige cor tuũ in viã rectã, in qua ambulasti: reuertere virgo Israël, reuertere ad ciuitates tuas istas.

Vsquequo deliciis dissoluẽris filia vaga? quia creauit Dñs nouũ sup̃ terrã: FOEMINA CIRCVNDABIT VIRVM.

Hæc dicit Dñs exercituũ Deus Israël, Adhuc dicẽt verbũ istud in terra Iuda, & in vrbib. eius, cùm cõuertero captiuitatẽ eorũ, Benedicat tibi Dñs pulchritudo iustitiæ, mons sanctus: & habitabunt in eo Iudæi, & oẽs ciuitates eius simul: agricolæ & minantes greges. Quia inebriaui animã lassam: & omnẽ animã esurientẽ saturaui. Ideo quasi de somno surrexi: & vidi, & somnus meus dulcis mihi.

Ecce, dies veniũt, dicit Dñs: & seminabo domũ Israël & domum Iuda semine hominũ, & semine iumẽtorum. Et sicut vigilaui super eos vt euellerẽ, & demolirer, & dissiparem, & disperderem, & affligerẽ: sic vigilabo super eos vt ædificem, & plãtẽ, ait Dñs. In diebus illis nõ dicẽt vltrà, Patres comederũt vuã acerba, & dentes filiorũ obstupuerũt. Sed vnusquisq. in iniquitate sua morietur: omnis homo qui comederit vuã acerbã, obstupescent dentes eius. Ecce, dies veniunt, dicit Dñs: & feriã domui Israël & domui Iudæ fœdus nouũ: nõ secundũ pactum quod pepigi cum patribus vestris in die qua apprehendi manũ eorũ, vt educerem eos de Terra Aegypti: pactũ quod irritũ fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dñs. Sed hoc erit pactũ quod feriã cũ domo Israël post dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorũ, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populũ. Et non docebit vltrà vir proximum suum, & vir fratrem suũ, dicens, Cognosce Dñm: omnes enim cognoscent me à minimo eorum vsque ad maximũ, ait Dñs: quia propitiabor iniquitati eorũ, & peccati eorũ nõ memorabor amplius. Hæc dicit Dñs qui dat solẽ in lumine diei, ordinẽ lunæ & stellarũ in lumine noctis: qui turbat mare, & sonant fluctus eius, Dñs exercituũ nomen illi.

Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dñs: tunc & semẽ Israël deficiet, vt non sit gens coram me cunctis diebus. Hæc dicit Dñs, Si mensurari potuerint cæli

nuabũtur. Et erũt filij eius sicut à principio, & cœtus eius corã me permanebit: & visitabo aduersum oẽs qui tribulant eũ.

Et erit dux eius ex eo: & princeps de medio eius producetur: & applicabo eũ, & accedet ad me. quis enim iste est, qui applicet cor suũ, vt appropinquet mihi, ait Dñs? Et eritis mihi in populũ & ego ero vobis in Deũ. Ecce, turbo Dñi, furor egrediẽs, procella ruẽs: in capite impiorũ coquiescet. Nõ auertet irã indignationis Dominus donec faciat & compleat cogitationem cordis sui. in nouissimo dierũ intelligetis ea.

CAP. XXXI.

IN tẽpore illo, dicit Dñs, Ero Deus vniuersis cognationibus Israël, & ipsi erũt mihi in populum. Hæc dicit Dñs, Inuenit gratiã in deserto populus qui remanserat gladio: vadet ad requiẽ suã Israël.

Longè Dñs apparuit mihi. Et in charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te, miserãs. Rursumq. ædificabo te, & ædificaberis virgo Israël: adhuc ornaberis tympanis tuis, & egredieris in choro ludentiũ. Adhuc plãtabis vineas in mõtibus Samariæ: plãtabũt plãtãtes, & donec tempus veniat, nõ vindemiabũt: Quia erit dies in qua clamabunt custodes in mõte Ephraim, Surgite, & ascendamus in Sion ad Dñm Deũ nostrũ. Quia hæc dicit Dñs, Exultate in lætitia Iacob, & hinnite contra caput Gentiũ: personate, & canite, & dicite: Salua Dñe populũ tuũ reliquias Israël. Ecce, ego adducã eos de terra Aquilonis, & cõgregabo eos ab extremis terræ: inter quos erunt cæcus & claudus, & prægnãs & pariẽs simul, cœtus magnus reuertẽtiũ huc. In fletu venient: & in misericordia reducã eos: & adducã eos per torrẽtes aquarũ in via rectа, & nõ impingẽt in ea: quia factus sum Israëli pater, & Ephraim primogenitus meus est. Audite verbũ Dñi Gentes, & annuntiate in insulis quæ procul sunt, & dicite, Qui dispersit Israël, cõgregabit eũ: & custodiet eũ sicut pastor gregẽ suũ.

Redemit enim Dñs Iacob, & liberabit eũ de manu potẽtioris. Et venient, & laudabunt in mõte Siõ: & cõfluent ad bona Dñi sup̃ frumẽto, & vino, & oleo, & fœtu pecorũ & armẽtorum: eritq. anima eorũ quasi hortus irriguus, & vltrà nõ esuriẽt.

Tũc lætabitur virgo in choro, iuuenes & senes simul: & cõuertã luctũ eorũ in gaudiũ, & cõsolabor eos, & lætificabo à dolore suo. Et inebriabo animã sacerdotũ pinguedine: & populus meus bonis meis adimplebitur, ait Dñs. Hæc dicit Dñs, Vox in excelso audita est lamẽtationis, luctus & fletus Rachel plorãtis filios suos: & nolẽtis cõsolari super eis, quia nõ sunt.

Hæc dicit Dñs, Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis: qa est merces operi tuo, ait Dñs, & reuertentur de terra inimici. Et est spes nouissimis tuis, ait Dñs, & reuertentur filij ad terminos suos. Audiẽs audiui Ephraim transmigrantẽ, Castigasti me, & eruditus sum, quasi iuuencius indomitus. cõuerte me, & cõuertar: quia tu Dominus Deus meus.

Postquã enim cõuersus sum, egi pœnitentiã: & postquã ostẽdisti mihi, percussi femur meũ. Cõfusus sum, & erubui, quũ sustinui opprobrium adolescẽtiæ meæ. Si filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor eius. Idcirco cõturbata sunt viscera mea super eũ: miserãs misereb or eius, ait Dñs. Statue tibi speculã, pone tibi amaritudines: dirige cor tuũ in viã rectã, in qua ambulasti: reuertere virgo Israël, reuertere ad ciuitates tuas istas.

Vsquequo deliciis dissoluẽris filia vaga? quia creauit Dñs nouũ sup̃ terrã: FOEMINA CIRCVNDABIT VIRVM.

Hæc dicit Dñs exercituũ Deus Israël, Adhuc dicẽt verbũ istud in terra Iuda, & in vrbib. eius, cùm cõuertero captiuitatẽ eorũ, Benedicat tibi Dñs pulchritudo iustitiæ, mons sanctus: & habitabunt in eo Iudæi, & oẽs ciuitates eius simul: agricolæ & minantes greges. Quia inebriaui animã lassam: & omnẽ animã esurientẽ saturaui. Ideo quasi de somno surrexi: & vidi, & somnus meus dulcis mihi.

Ecce, dies veniũt, dicit Dñs: & seminabo domũ Israël & domum Iuda semine hominũ, & semine iumẽtorum. Et sicut vigilaui super eos vt euellerẽ, & demolirer, & dissiparem, & disperderem, & affligerẽ: sic vigilabo super eos vt ædificem, & plãtẽ, ait Dñs. In diebus illis nõ dicẽt vltrà, Patres comederũt vuã acerba, & dentes filiorũ obstupuerũt. Sed vnusquisq. in iniquitate sua morietur: omnis homo qui comederit vuã acerbã, obstupescent dentes eius. Ecce, dies veniunt, dicit Dñs: & feriã domui Israël & domui Iudæ fœdus nouũ: nõ secundũ pactum quod pepigi cum patribus vestris in die qua apprehendi manũ eorũ, vt educerem eos de Terra Aegypti: pactũ quod irritũ fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dñs. Sed hoc erit pactũ quod feriã cũ domo Israël post dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorũ, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populũ. Et non docebit vltrà vir proximum suum, & vir fratrem suũ, dicens, Cognosce Dñm: omnes enim cognoscent me à minimo eorum vsque ad maximũ, ait Dñs: quia propitiabor iniquitati eorũ, & peccati eorũ nõ memorabor amplius. Hæc dicit Dñs qui dat solẽ in lumine diei, ordinẽ lunæ & stellarũ in lumine noctis: qui turbat mare, & sonant fluctus eius, Dñs exercituũ nomen illi.

Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dñs: tunc & semẽ Israël deficiet, vt non sit gens coram me cunctis diebus. Hæc dicit Dñs, Si mensurari potuerint cæli

Suscitauit rMS. H.G.C.

Sup.24,10. Sup.24,8.

Sup.23,19. Sup.15,22.

Sup.15,18. Sup.13,22.

Iesl 2,2. 13 Amos 5,18. Soph. 1,15. Isa. 13, 6.

Isa.43,1. 44,2. Luc. 1,70.

in monte Samariæ MS. Q.n. Isa.2,3. Mich.4,2. Zach.8,22.

Ezec.18,2.

precibus MS. Q.n.

Heb.8,8.

eorum 6 MS.H.G.C.

Heb.10,16

Sup.24,7.

docebunt MS.Hier. H.G.C.

Cognosce te 10 MS. Hie.H.C. Textus autem legitis cõsentit R. & G.

Act.10,43.

sursum, & inuestigari fundamenta terræ deorsum: & ego abiecia vniuersum semẽ Israel, propter omnia quæ fecerunt, dicit Dñs. Ecce, dies veniunt, dicit Dñs: & ædificabitur ciuitas Dño à turre Hananeel vsq. ad portã anguli. Et exibit vltrà 38
ª norma MS. R. Q. a. normaª mensuræ in cõspectu eius super collẽ Gareb: & circuibit Goatha, Et om- 39
nẽ vallẽ cadauerũ, & cineres, & vniuersã 40
regionẽ mortis, vsq. ad angulũ portæ equorũ Orientalis: & vsq. ad torrẽtẽ Cedrõ, sanctũ Dñi nõ euelletur, & nõ destruetur vltrà in perpetuũ. CAP. XXXII.

VErbum quod factũ est ad Ieremiã à 1
Dño in anno decimo Sedeciæ regis Iudæ: ipse est annus decimus octauª Nabuchodonosor. Tũc exercitus regis Ba- 2
bylonis obsidebat Ierusalẽ: & Ieremias propheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Iudæ. Clauserat 3
enim eũ Sedecias rex Iuda, dicens, Quare vaticinaris, dicens, Hæc dicit Dominus, Ecce ego dabo ciuitatem istam in manu regis Babylonis, & capiet eam? Et Sedecias rex Iuda nõ effugiet de manu Chaldæorũ: sed tradetur in manus regis Babylonis: & loquetur os eius cũ ore illius, & oculi eius oculos illius videbũt. Et in Babylonẽ ducet Sedeciã: & ibi erit 5
donec visitẽ eũ, ait Dñs. si autẽ dimicaueritis aduersum Chaldæos, nihil prosperũ habebitis. Et dixit Ieremias, Fa- 6
ctũ est verbum Dñi ad me, dicẽs, Ecce 7
Hanameel filius Sellum patruelis tuus venier ad te, dicẽs, Eme tibi agrũ meũ q̃ est in Anathoth: tibi enim competit ex propinquitate vt emas. Et venit ad me 8
Hanameel filius patrui mei secundũ verbũ Dñi ad vestibulum carceris, & ait ad me, Posside agrũ meũ q̃ est in Anathoth in terra Beniamin: quia tibi cõpetit hæreditas, & tu propinquus es vt possideas. Intellexi autẽ quod verbũ Dñi esset. Et 9
emi agrũ ab Hanameel filio patrui mei qui est in Anathoth: & appendi ei argẽtũ septẽ stateres, & decẽ argẽteos. Et scripsi in libro, & signaui, & adhibui testes: & 10
appendi argentum in stateri. Et accepi 11
librũ possessionis signatũ, & stipulationem, & ratũ, & figura forinsecus. Et dedi 12
librũ possessionis Baruch filio Neri filij Maasiæ in oculis Hanameel patruelis mei, & in oculis testiũ qui scripti erãt in libro emptionis, in oculis oium Iudæorũ q̃ sedebãt in atrio carceris. Et præcepi 13
Baruch corã eis, dicens, Hæc dicit Dns 14
exercituũ Deus Israel, Sume libros istos, librũ emptionis hũc signatũ, & librũ hũc qui apertꝰ est: & pone illos in vase fictili, vt pmanere possint diebus multis. Hæc 15
enim dicit Dñs exercituum Deus Israel, Adhuc possidebũtur domus, & agri, & vineæ in terra ista. Et oraui ad Dum post- 16
quã tradidi librũ possessionis Baruch filio Neri, dicens, Heu, heu, heu, Dñe Deus: ecce tu fecisti cęlũ & terrã in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento: nõ
18 erit tibi difficile omne verbũ: ¶ Qui facis misericordiã in millib. & reddis iniquitatẽ patrũ in sinũ filiorũ eorum post eos, Fortissime, magne, & potens, Dñs
19 exercituũ nomẽ tibi. Magnus cõsilio, & incõprehensibilis cogitatu: cuius oculi aperti sunt super oẽs vias filiorũ Adã: vt reddas vnicuiq̃ secũdũ vias suas, & secũ-
20 dũ fructũ adinuentionũ eius. Qui posuisti signa & portẽta in Terra-Aegypti vsq. ad diẽ hãc, & in Israẽl, & in hominib.
21 & fecisti tibi nomẽ sicut est dies hæc. Et eduxisti populũ tuũ Israẽl de Terra-Aegypti, in signis, & in portẽtis, & in manu robusta, & in brachio extẽto, & in terrore
22 magno. Et dedisti eis terrã hanc, quã iurasti patrib. eorũ vt dares eis, terrã fluẽtẽ
23 lacte & melle. Et ingressi sunt, & possederũt eã, & nõ obedierũt voci tuæ, & in lege tua nõ ambulauerũt: oia quæ mãdasti eis vt facerẽt, nõ fecerũt: & euenerũt
24 eis oia mala hæc. Ecce munitiones extructæ sũt aduersũ ciuitatẽ, vt capiatur: & vrbs data est in manꝰ Chaldæorũ, *qui prœliatur aduersus eã à facie gladij, & famis, & pestilẽtiæ: & quæcunq. locutus es,
25 acciderunt, vt tu ipse cernis. Et tu dicis mihi Dñe Deus, Eme agrũ argẽto, & adhibe testes: cũ vrbs data sit in manꝰ Chal-
26 dæorũ? Et factũ est verbũ Dñi ad Ieremiã, dicẽs,
27 Ecce, ego Dñs Deꝰ vniuersæ carnis: numquid mihi difficile erit omne
28 verbum? Propterea hęc dicit Dñs, Ecce, ego tradã ciuitatẽ istã in manꝰ Chaldæorũ, & in manus regis Babylonis, & capiẽt
29 eã. Et veniẽt Chaldæi prœliãtes aduersum vrbẽ hãc, & succẽdẽt eã igni, & cõburent eã, & domos, in quarũ domatibus sacrificabãt Baal, & libabãt diis alienis
30 libamina ad irritãdũ me. Erãt enim filij Israẽl & filij Iuda iugiter facientes malũ in oculis meis ab adolescẽtia sua: filij Israẽl qui vsq. nũc exacerbãt me in opere
31 manũ suarũ, dicit Dñs. Quia in furore, & in indignatione mea factũ est mihi ciuitas hæc, à die qua ædificauerũt eã, vsq. ad diẽ istã, qua auferet de cõspectu meo.
32 Propter malitiã filiorũ Israel & filiorũ Iudã, quã fecerũt ad iracũdiã me prouocantes, ipũ & reges eorũ, principes eorũ, & sacerdotes eorũ, & prophetæ eorũ, viri
33 Iuda & habitatores Ierusalẽ. ¶ Et verterũt ad me terga & nõ facies: cum docerẽ eos diluculo & erudirẽ, & nollẽt audire vt
34 acciperẽt disciplinã. ¶ Et posuerũt idola sua in domo, in qua inuocatũ est nomen
35 meum, vt pollueret eã. Et ædificauerũt excelsa Baal, quę sunt in valle filij Ennõ: vt initiarẽt filios suos & filias suas Moloch: quod nõ mãdaui eis, nec ascendit in cor meũ, vt facerẽt abominationẽ hãc, &
36 in peccatũ deducerẽt Iudã. Et nũc propter ista, hæc dicit Dñs Deꝰ Israẽl ad ciuitatẽ hanc, de qua vos dicitis q̃ tradatur in manus regis Babylonis in gladio, & in

Exo. 34, 7.

*& in manus regis Babylonis, o.

Sup. 2, 26.

3 Re. 21, 4.

fame.

fame, & in peste. Ecce, ego congregabo 37
eos de vniuersis terris ad quas eieci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grãdi: & reducã eos ad locũ istũ, & habitare eos faciam confidenter. Et 38
Ecc. 11, 19 36, 26. erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deũ. ¶ Et dabo eis cor vnũ, & viã vnã, vt timeãt me vniuersis diebꝰ: & bene sit 39
eis, & filiis eorũ post eos. Et feriã eis pactum sempiternũ, & nõ desinã eis benefacere: & timorẽ meũ dabo in corde eorũ, vt nõ recedãt à me. Et lætabor super 41
eis, cũ bene eis fecero: & plantabo eos in terra ista in veritate in toto corde meo & in tota anima mea. Quia hæc dicit Dñs, 42
Sicut adduxi super populũ istum omne malũ hoc grãde: sic adducã sup eos omne bonũ quod ego loquor ad eos. Et pos- 43
sidebuntur agri in terra ista: de qua vos dicitis quod deserta sit, eò q̃ non remãserit homo & iumentũ, & data sit in manus Chaldæorũ. Agri emẽtur pecunia, 44
& scribẽtur in libro, & imprimetur signũ, & testis adhibebitur: in terra Ben-iamin, & in circuitu Ierusalẽ, in ciuitatib. Iudæ, & in ciuitatib. mõtanis, & in ciuitatibus cãpestribus, & in ciuitatibus quæ ad Austrũ sunt: quia conuertã captiuitatẽ eorũ, ait Dñs. CAP. XXXIII.

ETfactũ est verbũ Dñi ad Ieremiã se- 1
cundò, cũ adhuc clausus esset in atrio carceris, dicẽs, Hæc dicit Dñs qui fac- 2
tus est, ªDominus & formatus illud, & paratus, 5 MS. H. C. Textus Ieziani suffraganatur Rab. & G.
Dñs nomẽ ei. Clama ad me, & exaudiã 3
te: & annũtiabo tibi grãdia, & firma quæ nescis. Quia hęc dicit Dns Deus Israẽl 4
ad domos vrbis huius, & ad domos regis Iuda quæ destructæ sunt, & ad munitiones, & ad gladiũ venientiũ vt dimicent cum Chaldæis, & impleant eas cadaueribus hominũ, quos percussi in furore meo & in indignatione mea, absc̃ondens faciẽ meã à ciuitate hac propter omnem malitiã eorum. Ecce, ego obducã eis cicatricẽ & sanitatem, & curabo eos: & reuelabo illis deprecationem pacis & veritatis. Et conuertã conuersionem Iuda, & 7
cõuersionẽ Ierusalem: & ædificabo eos sicut à principio. Et emundabo illos ab 8
omni iniquitate sua, in qua peccauerunt mihi: & propitius ero cunctis iniquitatibus eorũ in quibus deliquerunt mihi, & spreuerunt me. Et erit mihi in nomen, 9
& in gaudium, & in laudem, & in exultationẽ cunctis gẽtibus terræ quæ audierint omnia bona quæ ego facturus sum eis: & pauebunt, & turbabuntur in vniuersis bonis, & in omni pace quã ego faciam eis. Hæc dicit Dñs, Adhuc audie- 10
tur in loco isto (quem vos dicitis esse desertũ, eo quod nõ sit homo nec iumentũ: in ciuitatibus Iuda, & foris Ierusalẽ, quæ desolatæ sunt absq. homine, & absq. habitatore & absq. pecore) vox gaudij & 11
vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ, vox dicentiũ, Cõfitemini Dño exercituum, quoniã bonus Dñs, quoniã in æternũ misericordia eius: & portantiũ vota in domũ Dñi. reducã enim cõuersionẽ terræ sicut
12 à principio, dicit Dñs. Hæc dicit Dñs exercituũ, Adhuc erit in loco isto deserto absq. homine, & absq. iumento, & in cũctis ciuitatibus eius, habitaculum pastorum accubantiũ gregũ. In ciuitatibus
13 montuosis, & in ciuitatibus cãpestribus, & in ciuitatibus quæ ad Austrũ sunt: & in terra Ben-iamin, & in circuitu Ierusalẽ, & in ciuitatibus Iuda adhuc trãsibũt greges ad manum numerantis, ait Dñs.
14 ¶ Ecce dies venient, dicit Dñs: & suscitabo verbũ bonum quod locutus sum ad
15 domũ Israẽl & ad domũ Iuda. In diebus illis, & in tẽpore illo germinare faciam David germẽ iustitiæ: & faciet iu-
16 dicũ & iustitiã in terra. In diebus illis saluabitur Iuda, & ªIerusalem habitabit cõfidenter: & ªhoc est nomẽ quod vocabunt eũ, Dñs iustus noster. Quia hæc
17 dicit Dñs, Nõ interibit de David vir, qui sedeat super thronũ domus Israẽl. Et de
18 sacerdotib. & de Leuitis nõ interibit vir à facie mea, qui offerat holocaustomata, & incendat sacrificiũ, & cædat victimas
19 omnibus diebus. Et factum est verbum
20 Dñi ad Ieremiã, dicens, Hæc dicit Dñs, Si irritum potest fieri pactũ meum cum die, & pactũ meũ cũ nocte, vt nõ sit dies
21 & nox in tempore suo: Et pactũ meum irritũ esse poterit cũ David seruo meo, vt nõ sit ex eo filius qui reguet in throno eius, & Leuitæ & sacerdotes ministri mei.
22 Sicuti enumerari nõ possunt stellæ cęli, & metiri arena maris: sic multiplicabo semen David serui mei, & Leuitas minis-
23 tros meos. Et factũ est verbũ Dñi ad
24 Ieremiã, dicens: Nunquid non vidisti quid populus hic locutus sit, dicens, Duæ cognationes, quas elegerat Dñs, abiectæ sunt: & populum meũ despexerunt, eo q̃
25 nõ sit vltra gẽs corã eis. Hæc dicit Dñs, Si pactũ meũ inter diem & noctẽ, & leges cęlo & terræ non posui: equidẽ &
26 semẽ Iacob, & David serui mei proiiciã, vt non sumam de semine eius principes seminis Abrahã, Isaac, & Iacob. reducã enim conuersionẽ eorũ, & miserebor eis.

CAP. XXXIIII.

1 VErbũ quod factũ est ad Ieremiam à Dño tũc, quando Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus eius, vniuersaq. regna terræ quę erant sub potestate manus eius, & omnes populi bellabãt contra Ierusalẽ, & contra omnes vr-
2 bes eius, dicẽs, Hæc dicit Dñs Deus Israẽl, Vade, & loquere ad Sedeciã regem Iudæ: & dices ad eũ, Hæc dicit Dñs, Ecce, ego tradã ciuitatẽ hãc in manus regis Ba-
3 bylonis, & succendet eã igni. Et tu non effugies de manu eius: sed cõprehẽsione capiẽris, & in manu eius tradẽris: & oculi tui oculos regis Babylonis videbunt, & os eius cũ ore tuo loquetur, & Babylonẽ

ª Israẽl MS. Rab. ª hoc est quod vocabit eam 11 MS. H. Q. a.

k 2 introi-

iatroibis. Attamen audi verbū Domini Sedecia rex Iudæ. Hæc dicit Dñs ad te, Nō morieris in gladio, sed in pace mo- 5
rieris, & secundū cōbustiones patrum tuorum regum priorum qui fuerunt ante te, sic comburent te: & Væ Domine, plangent te: quia verbum ego locutus sum, dicit Dominus. Et locutus est Ieremias propheta ad Sedeciam regē Iudæ 6
vniuersa verba hæc in Ierusalē. Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Ierusalem, & cōtra omnes ciuitates Iudæ quæ reliquæ erant cōtra Lachis, & cōtra Azēcha: hæ enim supererant de ciuitatibus Iudæ, vrbes munitæ. Verbum quod 8
factum est ad Ieremiā à Dño, postquam percussit rex Sedecias fœdus cum omni populo in Ierusalē, prædicās, Vt dimitteret vnusquisq. seruū suū, & vnusquisque ancillā suā, Hebræū & Hebræā liberos: & nequaquā dominarentur eis, id est in Iudæo & fratre suo. Audierunt ergo 10
oēs principes, & vniuersus populus, qui intrarant pactū, vt dimitteret vnusquisq. seruum suum & vnusquisque ancillam suā liberos, & vltrà nō dominarentur eis: audierūt igitur, & dimiserunt. Et cōuersi 11
=6 MS.H. G.C. sunt deinceps: & retraxerūt seruos & ancillas =suas', quos dimiserant liberos, & subiugauerūt in famulos & famulas. Et 12
factum est verbū Dñi ad Ieremiā à Dño, diceus, Hæc dicit Dñs Deus Israēl, Ego 13
Exo.21,2. Deu.15,12 percussi fœdus cū patribus vestris in die qua eduxi eos de Terra Aegypti, de domo seruitutis, dicens. ¶ Cū cōpleti fuerint septē anni, dimittat vnusquisq. fratrem suū Hebræum, qui vēditus est ei, & seruiet tibi sex annis: & dimittes eum à te liberum. & nō audierunt patres vestri me, nec inclinauerunt aurem suā. Et cō- 15
uersi estis vos hodie, & fecistis quod rectū est in oculis meis, vt prædicaretis libertatem vnusquisq. ad amicū suum: & inistis pactum in conspectu meo, in domo in qua inuocatum est nomē meū super eā.
Et reuersi estis, & cōmaculastis nomen 16
meū: & reduxistis vnusquisq. seruū suū, & vnusquisq. ancillā suā quos dimiseratis vt essent liberi & suæ potestatis: & subiugastis eos vt sint vobis serui & ancillæ. Propterea hæc dicit Dñs, Vos non 17
audistis me, vt prædicaretis libertatē vnusquisq. fratri suo, & vnusquisq. amico suo: ecce ego prædico vobis libertatē, ait Dñs, ad gladiū, ad pestem, & ad famē: & dabo vos in cōmotionē cūctis regnis terræ. Et dabo viros qui præuaricātur fœ- 18
dus meū, & nō obseruauerunt verba fœderis, quib. assensi sunt in cōspectu meo, vitulū quē conciderunt in duas partes, & transierunt inter diuisiones eius, Principes Iudæ & principes Ierusalem, eunuchi & sacerdotes, & omnis populus terræ, qui trāsierūt inter diuisiones vituli: Et dabo 20
eos in manus inimicorū suorū, & in manus quærētiū animā eorū: & erit morti-
cinū eorū in escā volatilib. cæli & bestiis
21 terræ. Et Sedeciā regē Iudæ & principes eius dabo in manus inimicorū suorū, & in manus quærentium animas eorū, & in manus exercituū regis Babylonis, qui
22 recesserunt à vobis. Ecce, Ego præcipio, dicit Dñs, & reducam eos in ciuitatē hāc, & prœliabuntur aduersus eā, & capient eam, & incendent igni: & ciuitates Iudæ dabo in solitudinē, eo quòd non sit habitator. CAP. XXXV.
1 VErbum quod factum est ad Ieremiā à Dño in diebus Ioacim filij Iosiæ
2 regis Iuda, dicēs, Vade ad domū Rechabitarū: & loquere eis, & introduces eos in domum Dñi in vnā exedrā thesauro-
3 rū, & dabis eis bibere vinū. Et assumpsi Iezoniam filium Ieremiæ filij Habsanię, & fratres eius, & omnes filios ei', & vniuersam domum Rechabitarum. Et in-
4 troduxi eos in domum Domini, ad gazophylacium filiorum Hanan filij Iegedeliæ hominis Dei, quod erat iuxta gazophylacium principum, super thesaurum Maasiæ filij Sellum, qui erat custos ve-
5 stibuli. Et posui cora filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino, & calices: & dixi ad eos, Bibite vinum. Qui
6 respondērunt, Non bibemus vinum: quia Ionadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis, dicens, Non bibetis vinum vos & filij vestri vsque in sempiternum.
7 Et domum non ædificabitis, & semen-tem non seretis, & vineas non plātabitis, nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, vt viuatis diebus multis super faciem terræ in qua
8 vos peregrinamini. Obediuimus ergo voci Ionadab filij Rechab, patris nostri, in omnibus quæ præcepit nobis: vt nō biberemus vinum cunctis diebus nostris nos & mulieres nostræ, filij & filiæ nostræ: & nō ædificaremus domos ad habi-
9 tādum: & vineā & agrū & sementē nō
10 habuimus: sed habitauimus in tabernaculis, & obedientes fuimus' iuxta omnia quę præcepit nobis Ionadab pater noster. =fecimus & MS.H. G.C.
11 Cū aūt ascēdisset Nabuchodonosor rex Babylonis ad terrā nostrā, dixim', Venite, & ingrediamur Ierusalē à facie exercitus Chaldęorū, & à facie exercit' Syrię:
12 & mānsimus in Ierusalē. Et factū est verbum Dñi ad Ieremiā, dicens, Hæc dicit
13 Dñs exercituum Deus Israēl, Vade, & dic viris Iuda & habitatoribus Ierusalē, Nunquid non recipietis disciplinam, vt
14 obediatis verbis meis, dicit Dñs? Præualuerūt sermones Ionadab filij Rechab, quos præcepit filiis suis vt non biberent vinum: & nō biberunt vsq. ad diem hāc, quia obedierunt præcepto patris sui: ego autē locutus sum ad vos, de mane cōsur-
15 gēs & loquēs, & nō obedistis mihi. Misiq. ad vos oēs seruos meos prophetas, consurgens diluculo, mittensq. & dicēs: Sup.18,11. 25,5. ¶ Conuertimini vnusquisque à via sua

pessima, & bona facite studia vestra: & nolite sequi deos alienos, neq. colatis eos, & habitabitis in terra quā dedi vobis & patribus vestris: & nō inclinastis aurem vestram, neq. auditis me. Firmauerunt 16
sgit filij Ionadab filij Rechab præceptū patris sui quod præceperat eis: populus autē iste nō obediuit mihi. Idcirco hæc 17
dicit Dñs exercituū, Deus Israēl: Ecce ego sadducā' super Iudā & sup oēs habitatores Ierusalē vniuersam afflictionem quā locutus sum aduersum illos, eo quòd locutus sum ad illos, & nō audierūt: vocaui illos, & nō respōderunt mihi. Domui aūt Rechabitarū dixit Ieremias: Hæc 18
dicit Dñs exercituū Deus Israēl, Pro eo quòd obedistis præcepto Ionadab patris vestri, & custoditis oia mandata eius, & fecistis vniuersa quæ præcepit vobis:
Propterea hæc dicit Dñs exercituum 19
Deus Israēl, Nō deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab, stans in cōspectu meo cunctis diebus. CAP. XXXVI.
ET factum est in anno quarto Ioacim 1
filij Iosiæ regis Iuda: factū est verbū hoc ad Ieremiā à Dño, dicēs: Tolle vo- 2
lumē libri, & scribes in eo omnia verba quæ locutus sum tibi aduersum Israēl & Iudā, & aduersum oēs gentes: à die qua locutus' sum ad te ex diebus Iosiæ vsque ad diē hanc: Si fortè audiente domo Iu- 3
da vniuersa mala quæ ego cogito facere eis, reuertatur vnusquisq. à via sua pessima: & propitius ero iniquitati, & peccato eorū. Vocauit ergo Ieremias Baruch 4
filiū Neriæ: & scripsit Baruch ex ore Ieremiæ omnes sermones Dñi, quos locut' est ad eū, in volumine libri. & præcepit 5
Ieremias Baruch, dicēs, Ego clausus sum, nec valeo ingredi domū Dñi. Ingredere 6
ergo tu, & lege de volumine in quo scripsisti ex ore meo verba Dñi, audiente populo in domo Dñi in die ieiunij: insuper & audiente vniuerso Iuda, qui venitur de ciuitatibus suis, leges eis: Si fortè cadat 7
oratio eorū in cōspectu Dñi, & reuertatur vnusquisq. à via sua pessima: qui magn' furor & indignatio est, quam locutus est Dñs aduersus populum hunc. Et fecit 8
Baruch filius Neriæ iuxta oia quæ præceperat ei Ieremias propheta, legēs exvolumine sermones Dñi in domo Domini.
Factū est aūt in anno quinto Ioacim 9
filij Iosiæ regis Iuda, in mense nono: prędicauerūt ieiunium in cōspectu Dñi omni populo in Ierusalē, & vniuersæ multitudini quæ cōfluxerat de ciuitatibus Iuda in Ierusalē. Legitq. Baruch ex volumi- 10
ne sermones Ieremiæ in domo Dñi in gazophylacio Gamariæ filij Saphā scribæ, in vestibulo superiori, in introitu portæ nouæ domus Dñi, audiente omni populo. Cumque audisset Michæas filius 11
Gamariæ filij Saphan omnes sermones Dñi ex libro: descendit in domum regis 12
ad gazophylacium scribæ: & ecce, ibi oēs principes sedebāt, Elisama scriba, & Dalaias filius Semeiæ, & Elnathan filius Achobor, & Gamarias filij' Saphan, & Sedecias filius Hananiæ, & vniuersi princi- 13
pes. Et nuntiauit eis Michæas omnia verba quæ audiuit, legente' Baruch ex volumine in auribus populi. Miserunt 14
itaq. oēs principes ad Baruch, Iudi filium Nathaniæ filij Selemiæ, filij Chusi, dicētes, Volumē ex quo legisti audiente populo, sume in manu tua, & veni. Tulit ergo Baruch filius Neriæ volumē in manu 15
sua, & venit ad eos. Et dixerunt ad eū, Sede, & lege hæc in auribus nostris. Et
16 legit Baruch in auribus eorū. Igitur cū audissent oia verba, obstupuerunt vnusquisq. ad proximū suū, & dixerūt ad Baruch, Nuntiare debemus regi omnes ser-
17 mones istos. Et interrogauerunt eū, dicentes, Indica nobis quomodo scripsisti
18 omnes sermones istos ex ore eius. Dixit autē eis Baruch, Ex ore suo loquebatur quasi legēs ad me oēs sermones istos: &
19 ego scribebā in volumine atramēto. Et dixerūt principes ad Baruch, Vade, & abscondere tu & Ieremias, & nemo sciat
20 vbi sitis. Et ingressi sunt ad regem in atriū: porrò volumē cōmendauerunt in gazophylacio Elisamæ scribæ: & nūtiauerūt audiente rege oēs sermones. Mi-
21 sitq. rex Iudi, vt sumeret volumen: qui tollens illud de gazophylacio Elisamæ scribæ, legit audiente rege, & vniuersis
22 principibus qui stabāt circa regem. Rex autē sedebat in domo hiemali in mense nono: & posita erat arula cora eo plena
23 prunis. Cumq. legisset Iudi tres pagellas vel quatuor, scidit illud scalpello scribæ: & proiecit in ignē qui erat sup arulā: donec consumeretur omne volumen
24 igni qui erat in arula. Et nō timuerunt, neq. iciderūt vestimenta sua rex, & oēs serui eius qui audierūt vniuersos sermones istos.
25 Verumtamē Elnathan, & Dalaias, & Gamarias contradixerūt regi ne
26 cōbureret librū: & nō audiuit eos. Et præcepit rex Ieremiel filio Amēlech, & Saraiæ filio Ezriel, & Selemiæ filio Abdeel, vt cōprehenderēt Baruch scribā, & Ieremiā prophetā: absondit autem eos
27 Dñs. Et factū est verbū Dñi ad Ieremiā prophetā, postquā cōbusserat rex volumē & sermones quos scripserat Baruch ex
28 ore Ieremiæ, dicēs; Rursum tolle volumē aliud: & scribe in eo oēs sermones priores, q erāt in primo volumine, quod
29 cōbusit Ioacim rex Iuda. Et ad Ioacim regē Iuda dices, Hæc dicit Dñs, Tu combusisti volumē illud, dicēs, Quare scripsisti in eo annuntiās, Festin' veniet rex Babylonis, & vastabit terrā hāc: & cessare faciet ex illa hominem & iumentum?
30 Propterea hæc dicit Dñs cōtra Ioacim regē Iuda, Nō erit ex eo qui sedeat super soliū Dauid: & cadauer eius proiicietur ad
31 æstū per diē, & ad gelu per noctem. Et

sadduco MS.H. G.C.

Segente H.G.C.

visitabo cõtra eũ, & cõtra semen eius, & cõtra seruos eius iniquitates suas, & adducã super eos & super habitatores Ierusalẽ, & super viros Iuda omne malum quod locutus sum ad eos: & nõ audierũt.

Ieremias autẽ tulit volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Neriæ scribæ: qui scripsit in co ex ore Ieremiæ oẽs sermones libri, quẽ cõbusserat Ioacim rex Iuda igni: & insuper additi sunt sermones multo plures, quam antea fuerant.

CAP. XXXVII.

4 Reg. 24, 15. 2 Par. 36, 10. 3 Esd. 1, 47

ETregnauit Rex Sedecias filius Iosiæ pro Iechonia filio Ioacim: quẽ constituit regẽ Nabuchodonosor rex Babylonis in Terra Iuda: Et nõ obediuit ipse, & serui eius, & populus terræ verbis Dñi quæ locutus est in manu Ieremiæ prophetæ. Et misit rex Sedecias Iuchal filiũ Selemiæ, & Sophoniã filiũ Maasiæ sacerdoté ad Ieremiã prophetam, dicens, Ora pro nobis Dñm Deũ nostrũ. Ieremias autẽ liberè ambulabat in medio populi. nõ enim miserãt eũ in custodiã carceris. Igitur exercitus Pharaonis egressus est de Aegypto: & audiẽtes Chaldæi qui obsidebãt Ierusalẽ, huiusmodi nuntiũ, recesserũt ab Ierusalẽ. Et factũ est verbũ Dñi ad Ieremiã prophetã, dicẽs, Hæc dicit Dñs Deꝰ Israel, Sic dicetis regi Iuda, qui misit vos ad me interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui egressus est vobis in auxiliũ, reuertetur in terrã suam in Aegyptũ. & redient Chaldæi, & bellabũt cõtra ciuitatẽ hãc: & capient eã, & succẽdent eã igni. Hæc dicit Dñs, Nolite decipere animas vestras, dicentes, Euntes abibunt, & recedẽt à nobis Chaldæi, quia nõ abibũt. Sed & si percussertis omnẽ exercitũ Chaldæorũ q prœliantur aduersum vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati: singuli de tentorio suo cõsurgẽt, & incendẽt ciuitatẽ hãc igni. Ergo cùm recessisset exercitꝰ Chaldæorũ ab Ierusalẽ propter exercitũ Pharaonis, Egressus est Ieremias de Ierusalẽ vt iret in Terrã-Beniamin, & diuideret ibi possessionẽ in cõspectu ciuiũ. Cũq. peruenisset ad portã Ben-iamin, erat ibi custos portæ per vices, nomine Ierias, filius Selemiæ filij Hananiæ: & apprehendit Ieremiã prophetã, dicẽs, Ad Chaldæos profugis. Et respondit Ieremias, Falsum est, nõ fugio ad Chaldæos. Et nõ audiuit eũ: sed cõprehendit Ierias Ieremiam, & adduxit eũ ad principes. Quam ob rem irati principes cõtra Ieremiã, cæsum eũ miserunt in carcerẽ qui erat in domo Ionathã scribæ, ipse enim præpositus erat super carcerẽ. Itaq. ingressus est Ieremias in domũ lacꝰ & in ergastulũ: & sedit ibi Ieremias diebus multis. Mittens autẽ Sedecias rex tulit eũ: & interrogauit eum in domo sua absconditè, & dixit, Putásne est sermo à Domino? Et dixit Ieremias, Est. Et ait, In manus regis Babylonis trader is. Et dixit Ieremias ad regẽ Sedeciã, Quid peccaui tibi & seruis tuis & populo tuo, quia misisti me in domũ carceris? Vbi sunt prophetæ vestri qui prophetabãt vobis, & dicebant, Non veniet rex Babylonis super vos, & super terrã hanc? Nunc ergo audi obsecro, dñe mi rex, Valeat deprecatio mea in cõspectu tuo: & ne me remittas in domũ Ionathã scribæ, ne moriar ibi. Præcepit ergo rex Sedecias vt traderetur Ieremias in vestibulo carceris: & daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec cõsumerentur omnes panes de ciuitate: & mansit Ieremias in vestibulo carceris.

CAP. XXXVIII.

Sup. 21, 9.

AVdiuit autẽ Saphatias filius Mathã, & Gedelias filius Phassur, & Iuchal filius Selemiæ, & Phassur filius Melchiæ, sermones quos Ieremias loquebatur ad omnem populũ, dicens, Hæc dicit Dñs, ¶ Quicumque manserit in ciuitate hac, morietur gladio & fame & peste: q̃ autẽ profugerit ad Chaldæos, viuet, & erit anima eius sospes & viuens. Hæc dicit Dñs, Tradendo tradẽ ciuitas hæc in manu exercitus regis Babylonis, & capiet eã. Et dixerũt principes regi, Rogamus vt occidatur homo iste: de industria enim dissoluit manus virorũ bellantium, qui remanserũt in ciuitate hac, & manus vniuersi populi, loquẽs ad eos iuxta verba hæc: si quidẽ homo iste nõ quærit pacẽ populo huic, sed malum. Et dixit rex Sedecias, Ecce ipse in manibꝰ vestris est: nec enim fas est regẽ vobis quicquã negare. Tulerũt ergo Ieremiã, & proiecerũt eũ in lacũ Melchiæ filij Amẽlech qui erat in vestibulo carceris: & submiserũt Ieremiã in ᵃfunibus in lacũ in quo non erat aqua, sed lutũ. defẽdit itaq. Ieremias in cœnũ. Audiuit autẽ Abdemẽlech Aethiops vir eunuchus qui erat in domo regis, quòd misissent Ieremiã in lacũ: porrò rex sedebat in porta Ben-iamin. Et egressus est Abde-mẽlech de domo regis, & locutꝰ est ad regẽ, dicẽs, Dñe mi rex, malefecerũt viri isti oĩa quæcũq. perpetrarũt cõtra Ieremiã prophetã, mittentes eũ in lacũ, vt moriatur ibi fame, nõ sunt enim panes vltrà in ciuitate. Præcepit itaq. rex Abde-mẽlech Aethiopi, dicens, Tolle tecũ hinc triginta viros, & leua Ieremiã prophetã de lacu, antequã moriatur. Assumptis ergo Abde-mẽlech secũ viris, ingressus est domũ regis, quæ erat sub cellario: & tulit inde veteres pannos & antiquaᵗ quæ cõputruerãt, & submisit ea ad Ieremiã in lacũ p funiculos. Dixitq. Abde-mẽlech Aethiops ad Ieremiã, Pone veteres pannos, & hæc scissa & putrida sub cubito manuũ tuarũ, & super funes. fecit ergo Ieremias sic. Et extraxerũt Ieremiã funibus, & eduxerũt eum de lacu. mansit autẽ Ieremias in vestibulo carceris. Et misit rex Sedecias: & tulit ad se

ᵃfunibus & in lacu nõ 12 MS. H.C. ᵃfunibus in lacum, & in lacu non G.

ad se Ieremiã prophetã ad ostiũ tertium q̃ erat in domo Dñi: & dixit rex ad Ieremiã, Interrogo ego te sermonẽ, ne abscondas à me aliquid. Dixit autẽ Ieremias ad Sedeciam, Si annuntiauero tibi, nunquid nõ interficies me? & si consiliũ dedero tibi, nõ me audies. Iurauit ergo rex Sedecias Ieremiæ clàm, dicẽs, Viuit Dñs qui fecit nobis animã hãc, si occidero te, & si tradidero te in manus virorũ istorũ qui quærunt animã tuã. Et dixit Ieremias ad Sedeciã, Hæc dicit Dñs exercituũ Deus Israël, Si profectus exieris ad principes regis Babylonis, viuet anima tua, & ciuitas hæc nõ succẽdet igni: & saluus eris tu, & domus tua. Si autem nõ exieris ad principes regis Babylonis, tradetur ciuitas hæc in manus Chaldæorũ, & succendẽt eã igni: & tu nõ effugies de manu eorũ. Et dixit rex Sedecias ad Ieremiã, Solicitus sum propter Iudæos, q̃ transfugerũt ad Chaldæos: ne fortè tradar in manus eorũ, & illudãt mihi. Respõdit autẽ Ieremias, Nõ te tradẽt. audi quæso vocẽ Dñi, quã ego loquor ad te, & bene tibi erit, & viuet anima tua. Quod si nolueris egredi: iste est sermo quem ostendit mihi Dñs: Ecce oẽs mulieres quæ remanserunt in domo regis Iuda, educentur ad principes regis Babylonis: & ipsæ dicẽt, Seduxerũt te, & præualuerũt aduersum te viri pacifici tui, demerserunt in cœno, & in lubrico pedes tuos, & recesserunt à te. Et oẽs vxores tuæ, & filij tui educentur ad Chaldæos: & non effugies manus eorum, sed in manu regis Babylonis capieris: & ciuitatẽ hãc comburet igni. Dixit ergo Sedecias ad Ieremiã, Nullus sciat verba hæc, & non morieris. Si autẽ audierint principes quia locutus sum tecũ, & venerint ad te, & dixerint tibi, Indica nobis quid locutus es cũ rege, ne celes nos, & nõ te interficiemus: & quid locutus est tecũ rex: Dices ad eos, Prostraui ego preces meas corã rege, ne me reduci inberet in domum Ionathã, & ibi morerer. Venerunt ergo oẽs principes ad Ieremiã, & interrogauerũt eũ: & locutus est eis iuxta omnia verba quæ præceperat ei rex, & cessauerunt ab eo: nihil enim fuerat auditum.

Mansit verò Ieremias in vestibulo carceris, vsq. ad diem quo capta est Ierusalẽ: & factum est vt caperetur Ierusalem.

CAP. XXXIX.

4 Reg. 25, 1. Ier. 52, 4.

ANno nono Sedeciæ regis Iuda, mẽse decimo, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus eiꝰ ad Ierusalẽ, & obsidebãt eã. Vndecimo autẽ anno Sedeciæ, mense quarto, ᵃquintaᵗ mẽsis aperta est ciuitas. Et ingressi sunt omnes principes regis Babylonis, & sederunt in porta media: Neregel, Sereser, Semegar-nabu, Sar-sachim, Rabsares, Neregel, Serẽser, Reb-mag, & oẽs reliqui principes regis Babylonis. Cumq. vidisset eos Sedecias rex Iuda, & oẽs viri bellatores, fugerunt: & egressi sunt nocte de ciuitate per viã horti regis, & per portam quæ erat inter duos muros, & egressi sunt ad viã deserti. Persecutus est autem eos exercitus Chaldæorũ: & cõprehenderũt Sedeciam in campo solitudinis Ierichontinæ, & captũ adduxerũt ad Nabuchodonosor regẽ Babylonis in Reblãtha, quæ est in Terra-Emath: & locutus est ad eũ iudicia. Et occidit rex Babylonis filios Sedeciæ in Reblãtha, in oculis eius: & omnes nobiles Iuda occidit rex Babylonis. Oculos quoq. Sedeciæ eruit: & vinxit eum cõpedibus, vt duceretur in Babylonẽ. Domũ quoq. regis, & domũ vulgi succẽderunt Chaldæi igni: & murũ Ierusalẽ subuerterunt. Et reliquias populi, qui remanserant in ciuitate, & perfugas qui transfugerãt ad eum, & superfluos vulgi qui remanserãt, trãstulit Nabuzardan magister militũ in Babylonẽ. Et de plebe pauperũ, qui nihil penitus habebant, dimisit Nabuzardan magister militũ in Terra-Iuda: & dedit eis vineas & cisternas in die illa. Præceperat autẽ Nabuchodonosor rex Babylonis de Ieremia, Nabuzardan magistro militũ, dicẽs: Tolle illũ, & pone iup eũ oculos tuos, nihilq. ei mali facias: sed vt voluerit, sic facias ei. Misit ergo Nabuzardã princeps militiæ, & ᵃNabusezbaz' & Rab-sares, & Neregel, & Serẽser, & Reb-mag, & oẽs optimates regis Babylonis, miserunt, & tulerũt Ieremiã de vestibulo carceris, & tradiderũt eũ Godoliæ filio Ahicam filij Saphan, vt intraret in domũ, & habitaret in populo. Ad Ieremiã autẽ factus fuerat sermo Dñi, cũ clausus esset in vestibulo carceris, dicẽs, Vade, & dic Abdemẽlech Aethiopi, dicens, Hæc dicit Dñs exercituum Deus Israël, Ecce, ego inducã sermones meos super ciuitatem hanc in malum, & non in bonũ: & erunt in conspectu tuo in die illa. Et liberabo te in die illa, ait Dñs: & non traderis in manus virorum quos tu formidas: Sed eruẽs liberabo te, & gladio nõ cades: sed erit tibi anima tua in salutẽ, quia in me habuisti fiduciam, ait Dñs. CAP. XL.

ᵃNabu & Sesban o. ᵃNabusazban 1 MS.H.C. G.

SErmo qui factus est ad Ieremiam à Dño, postquã dimissus est à Nabuzardan magistro militiæ de Rama, quando tulit eũ vinctũ catenis in medio omnium qui migrabant de Ierusalẽ & Iuda, & ducebãtur in Babylonẽ. Tollẽs ergo princeps militiæ Ieremiã, dixit ad eum, Dominus Deus tuus locutus est malum hoc super locum istum, & adduxit: & fecit Dñs sicut locutꝰ est, quia peccastis Dño, & nõ audistis vocẽ eius, & factus est vobis sermo hic. Nunc ergo ecce solui te hodie de catenis quæ sunt in manibus tuis: si placet tibi vt venias mecum in Babylonem, veni: & ponã oculos meos super te. si autem displicet tibi venire

mecum in Babylonē, reside: ecce omnis terra in cōſpectu tuo eſt, quod elegeris, & quò placuerit tibi vt vadas, illuc perge.
Et mecū noli venire: ſed habita apud Godoliā filiū Ahicā filij Saphā, quē præpoſuit rex Babylonis ciuitatibus Iudæ: habita ergo cum eo in medio populi: vel quocunq. placuerit tibi vt vadas, vade. Dedit quoq. ei magiſter militiæ cibaria, & munuſcula, & dimiſit eū. Venit autē Ieremias ad Godoliā filiū Ahicā in Maſphath: & habitauit cū eo in medio populi qui relictus fuerat in terra. Cumque audiſſent oēs principes exercitus, qui diſperſi fuerāt per regiones, ipſi & ſocij eorū, quòd præfeciſſet rex Babylonis Godoliā filiū Ahicā terræ, & quòd cōmendaſſet ei viros, & mulieres, & paruulos, & de pauperibus terræ qui nō fuerant trāſlati in Babylonē: Venerūt ad Godoliā in Maſphath & Iſmahel filij Nathaniæ, & Iohanā, & Ionathā filij Caree, & Sareas filij Thanehumeth, & filij Ophi qui erant de Netophathi, & Iezonias filius Maachathi, ipſi & viri eorū. ¶ Et iurauit eis Godolias filius Ahicā filij Saphan, & comitibus eorū, dicēs, Nolite timere ſeruire Chaldæis: habitate in terra, & ſeruite regi Babylonis, & bene erit vobis.
Ecce ego habito in Maſphath, vt reſpōdeā præcepto Chaldæorū, qui mittuntur ad nos: vos autē colligite vindemiam, & meſſem & oleū, & cōdite in vaſis veſtris: & manete in vrbibus veſtris quas tenetis. Sed & oēs Iudæi qui erant in Moab, & in filiis Ammō, & in Idumæa, & in vniuerſis regionibus, audito quòd dediſſet rex Babylonis reliquias in Iudæa, & quòd præpoſuiſſet ſup eos Godoliā filiū Ahicā filij Saphā: reuerſi ſunt inquam oēs Iudæi de vniuerſis locis ad quæ profugerāt, & venerūt in Terrā Iuda ad Godoliā in Maſphath: & collegerunt vinū, & meſſem multā nimis. Iohanan autē filius Caree: & oēs principes exercitus, q diſperſi fuerāt in regionibus, venerunt ad Godoliam in Maſphath. Et dixerunt ei, Scito quòd Baalis rex filiorum Ammon miſit Iſmahel filiū Nathaniæ percutere animā tuam. Et nō credidit eis Godolias filius Ahicā. Iohanan autē filius Caree dixit ad Godoliā ſeorſum in Maſphath, loquens, Ibo, & percutiā Iſmahel filium Nathaniæ nullo ſciente: ne interficiat animam tuā, & diſſipentur oēs Iudæi qui congregati ſunt ad te, & peribūt reliquiæ Iuda. Et ait Godolias filius Ahicam ad Iohanan filiū Caree, Noli facere verbum hoc: falſum enim tu loqueris de Iſmahel.

4 Re. 25, 24.

finibus o.

CAP. XLI.

ET factum eſt in menſe ſeptimo, venit Iſmahel filius Nathaniæ, filij Eliſama de ſemine regali, & optimates regis, & decē viri cū eo, ad Godoliā filiū Ahicam in Maſphath: & cōederūt ibi panes ſimul in Maſphath. Surrexit autē Iſmahel filius Nathaniæ, & decē viri qui cū eo erant, & percuſſerūt Godoliā filiū Ahicā filij Saphan gladio, & interfecerūt eū, quē præfecerat rex Babylonis terræ. Oēs quoq. Iudæos qui erāt cū Godolia in Maſphath, & Chaldæos qui reperti ſunt ibi, & viros bellatores percuſſit Iſmahel. Secundo autē die poſtquā occiderat Godoliā nullo adhuc ſciente, Venerūt viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria octoginta viri: raſi barba, & ſciſſis veſtibus, & ſqualentes: & munera & thus habebāt in manu, vt offerrent in domo Dñi. Egreſſus ergo Iſmahel filius Nathaniæ in occurſum eorū de Maſphath, incedēs & plorās ibat: cūm autē occurriſſet eis, dixit ad eos, Venite ad Godoliā filiū Ahicā. Qui cùm veniſſent ad medium ciuitatis, interfecit eos Iſmahel filius Nathaniæ circa medium laci, ipſi & viri qui erant cum eo.
Decē autē viri reperti ſunt inter eos, qui dixerunt ad Iſmahel, Noli occidere nos: quia habemus theſauros in agro, frumenti, & hordei, & olei, & mellis. Et ceſſauit: & nō interfecit eos cum fratribus ſuis. Lacus autē in quem proiecerat Iſmahel omnia cadauera virorū quos percuſſit propter Godoliā, ipſe eſt quē fecit rex Aſa, propter Baaſa regē Iſrael: ipſum repleuit Iſmahel filius Nathanię occiſis.
Et captiuas duxit Iſmahel oēs reliquias populi, qui erāt in Maſphath: filias regis, & vniuerſum populū qui remanſerat in Maſphath: quos commendauerat Nabuzardan princeps militiæ, Godoliæ filio Ahicā. Et cepit eos Iſmahel filius Nathaniæ: & abiit, vt trāſiret ad filios Ammō.
Audiuit autē Iohanan filius Caree, & oēs principes bellatorū qui erant cū eo, omne malū quod fecerat Iſmahel filius Nathaniæ. Et aſſumptis vniuerſis viris, profecti ſunt vt bellarēt aduerſum Iſmahelem filiū Nathaniæ, & inuenerunt eum ad aquas multas quæ ſunt in Gabaon.
Cumq. vidiſſet omnis populus qui erat cū Iſmahel, Iohanan filiū Caree, & vniuerſos principes bellatorū qui erant cum eo, lætati ſunt. Et reuerſus eſt omnis populus, quem ceperat Iſmahel, in Maſphath: reuerſuſq. abiit ad Iohanā filium Caree. Iſmahel autem filius Nathaniæ fugit cū octo viris à facie Iohanā, & abiit ad filios Ammō. Tulit ergo Iohanan filius Caree, & oēs principes bellatorum qui erāt cū eo, vniuerſas reliquias vulgi, quas reduxerāt ab Iſmahel filio Nathaniæ de Maſphath, poſtquā percuſſit Godoliā filiū Ahicā: fortes viros ad prœlū, & mulieres, & pueros, & eunuchos quos reduxerat de Gabaō. Et abierūt, & ſederūt peregrinātes in Chamaam, quæ eſt iuxta Beth-lehē: vt pergerēt, & introirēt Aegyptū à facie Chaldæorū: timebāt enim eos, quia percuſſerat Iſmahel filius Nathaniæ Godoliā filiū Ahicā, quē præpoſuerat rex Babylonis in Terra Iuda.

CAP. XLII.

ET acceſſerūt oēs principes bellatorū, & Iohanan filius Caree, & Iezonias filius Oſaiæ, & reliquū vulgus à paruo vſq. ad magnū: Dixeruntq. ad Ieremiā prophetā, Cadat oratio noſtra in conſpectu tuo: & ora p nobis ad Dñm Deū tuū pro vniuerſis reliquiis iſtis, quia derelicti ſumus pauci de pluribus, ſicut oculi tui nos intuentur: Et annuntiet nobis Dñs Deus tuus viā per quā pergamus, & verbū quod faciamus. Dixit autē ad eos Ieremias propheta, Audiui: ecce ego oro ad Dñm Deū veſtrū ſecundū verba veſtra. omne verbum quodcunq. reſpōderit mihi, indicabo vobis: nec celabo vos quicquā. Et illi dixerūt ad Ieremiā, Sit Dñs inter nos teſtis veritatis & fidei, ſi nō iuxta omne verbū in quo miſerit te Dñs Deus tuus ad nos, ſic faciemus. Siue bonū eſt, ſiue malū, voci Dñi Dei noſtri ad quē mittimus te, obediemus: vt bene ſit nobis cùm audierimus vocē Dñi Dei noſtri. Cùm autē cōpleti eſſent decē dies, factū eſt verbū Dñi ad Ieremiā.
Vocauitq. Iohanā filiū Caree, & oēs principes bellatorū, qui erāt cum eo, & vniuerſum populum à minimo vſque ad magnū. Et dixit ad eos, Hæc dicit Dñs Deus Iſrael, ad quē miſiſtis me, vt pſternerē preces veſtras in conſpectu eius, Si quieſcētes manſeritis in terra hac, ædificabo vos, & nō deſtruā: plantabo, & non euellā: iam enim placatus ſum ſup malo quod feci vobis. Nolite timere a facie regis Babylonis, quē vos pauidi formidatis: nolite metuere eum, dicit Dñs: quia vobiſcū ſum ego, vt ſaluos vos faciā, & eruā de manu eius. Et dabo vobis miſericordias, & miſerebor veſtri, & habitare vos faciā in terra veſtra. Si aūt dixeritis vos, Non habitabimus in terra iſta, nec audiemus vocē Dñi Dei noſtri, dicentes, Nequaquā, ſed ad Terrā Aegypti pergemus: vbi non videbimus bellū, & clangorē tubæ nō audiemus, & famē nō ſuſtinebimus: & ibi habitabimus.
Propter hoc nūc audite verbū Dñi reliquiæ Iuda, Hæc dicit Dñs exercituum, Deus Iſrael: Si poſueritis faciē veſtrā, vt ingrediamini Aegyptū, & intraueritis vt ibi habitetis: gladius quē vos formidatis, ibi cōprehēdet vos in Terra Aegypti: & fames pro qua [illegible] ſolliciti, adhærebit vobis in [illegible] & ibi moriemini.
Omnesq. [illegible] fecerint faciē ſuā vt ingrediantur [illegible] vt habitēt ibi, morientur gladio, & fame, & peſte: nullus de eis remanebit, nec effugiet à facie mali quod ego aſſerā ſuper eos. Quia hæc dicit Dns exercituum, Deus Iſrael, Sicut conflatus eſt furor meus, & indignatio mea ſuper habitatores Ieruſalem: ſic cōflabitur indignatio mea ſuper vos, cùm ingreſſi fueritis Aegyptū, & eritis in iuſiurandū, & in ſtuporē, & in maledictū, & in opprobriū: & nequaquā vltrā videbitis locū iſtū. Verbū Dñi ſuper vos reliquiæ Iuda: Nolite intrare Aegyptū: ſciētes ſcietis quia obteſtatę ſum vos hodie,
quia decepiſtis animas veſtras. vos enī miſiſtis me ad Dñm Deū noſtrū dicentes, Ora pro nobis ad Dñm Deū noſtrū, & iuxta omnia quæcūq. dixerit tibi Dñs Deus noſter, ſic annuntia nobis, & faciemus. Et annuntiaui vobis hodie, & nō audiiſtis vocē Dñi Dei veſtri ſup vniuerſis pro quibus miſit me ad vos. Nūc ergo ſcietes ſcietis quia gladio & fame & peſte moriemini in loco ad quē voluiſtis intrare vt habitaretis ibi. CAP. XLIII.
FACTŪ eſt autē, cùm cōpleſſet Ieremias loquēs ad populū vniuerſos ſermones Dñi Dei eorū, p quibus miſerat eū Dñs Deus eorum ad illos, omnia verba hæc: dixit Azarias filius Oſiæ, & Iohanan filius Caree, & oēs viri ſuperbi, dicētes ad Ieremiā, Mēdaciū tu loqueris: nō miſit te Dñs Deus noſter, dicens, Ne ingrediamini Aegyptū, vt habitetis illic. Sed Baruch filius Neriæ incitat te aduerſum nos, vt tradat nos in manus Chaldæorū, vt interficiat nos, & traduci faciat in Babylonē. Et nō audiuit Iohanā filius Caree, & omnes principes bellatorū, & vniuerſus populus, vocē Dñi vt manerēt in Terra Iuda. Sed tollēs Iohanā filius Caree, & vniuerſi principes bellatorū vniuerſos reliquiarū Iuda, qui reuerſi fuerāt de cūctis Gentib. ad quas fuerāt antē diſperſi, vt habitarēt in Terra Iuda: viros & mulieres, & paruulos, & filias regis: & oēm animā quā reliquerat Nabuzardan princeps militiæ cū Godolia filio Ahicā filij Saphan: & Ieremiā prophetā, & Baruch filiū Neriæ. Et ingreſſi ſunt Terrā Aegypti, quia nō obedierūt voci Dñi: & venerunt vſq. ad Taphnis. Et factus eſt ſermo Dñi ad Ieremiā in Taphnis, dicēs, Sume lapides grādes in manu tua, & abſcondes eos in crypta quæ eſt ſub muro latericio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentibus viris Iudæis.
Et dices ad eos, Hæc dicit Dñs exercituum Deus Iſrael: Ecce, ego mittā, & aſſumā Nabuchodonoſor regē Babylonis ſeruū meū: & ponā thronū eius ſuper lapides iſtos quos abſcondi, & ſtatuet ſolium ſuum ſuper eos. Veniensque percutiet Terrā Aegypti: quos in morte, in morte; & quos in captiuitate, in captiuitate; & quos in gladiū, in gladiū. Et ſuccendet ignē in delubris deorum Aegypti, & cōburet ea, & captiuos ducet illos: & amicietur Terra Aegypti, ſicut amicitur paſtor pallio ſuo: & egredietur inde in pace.
Et cōteret ſtatuas dom Solis quę ſunt in Terra Aegypti: & delubra deorū Aegypti, comburet igni. CAP. XLIIII.
VERBUM quod factū eſt ad Ieremiā, ad oēs Iudæos qui habitabāt in Terra Aegypti, habitātes in Magdalo, & in

Oſiæ 8 MS. Moſiæ o. Quę in Terra eſt Iezonias tranſlatior eſt H. C. & G.

vestrum 5 MS. R. H. G. C.

Oſiæ 4 MS. H. G. C.

Oſiæ 4 MS. R.

Taphnis, & in Méphis, & in Terra Phatures, dicés, Hæc dicit Dñs exercituum De⁹ Israël, Vos vidistis omne malũ istud quod adduxi super Ierusalẽ, & super oẽs vrbes Iuda: & ecce desertę sunt hodie, & nõ est in eis habitator: Propter malitiã quã fecerunt, vt me ad iracundiã prouocarẽt, & irẽt, & sacrificarent, & colerent deos alienos quos nesciebãt & illi & vos & patres vestri. Et misi ad vos oẽs seruos meos prophetas de nocte cõsurgens, mittensq;, & dicẽs, Nolite facere verbũ abominationis ^h huiuscemodi, quã odiui. Et nõ audierunt, nec inclinauerunt aurẽ suã vt conuerterentur à malis suis, & nõ sacrificarent diis alienis. Et cõflata est indignatio mea & furor meus: & succẽsa est in ciuitatibus Iuda, & in platẽis Ierusalẽ: & versæ sunt in solitudinẽ & vastitatẽ secundum diẽ hãc. Et nunc hæc dicit Dñs exercituum Deus Israël, Quare vos facitis malũ grãde – hoc' cõtra animas vestras: vt intereat ex vobis vir & mulier, parvulus & lactẽs de medio Iudæ, nec relinquatur vobis quicquã reliduũ: Prouocãtes me in operib. manuum vestrarũ, sacrificãdo diis alienis in Terra Aegypti, in quã ingressi estis vt habitetis ibi: & dispereatis, & sitis in maledictionẽ & in opprobriũ cunctis gẽtib. terræ? Nunquid obliti estis mala patrũ vestrorum, & mala regum Iuda, & mala vxorum ^{ei}us, & mala vestra, & mala vxorũ vestrarũ, quę fecerũt in Terra Iuda, & in regionibus Ierusalẽ? Non sunt mundati vsq. ad diẽ hãc: & nõ timuerũt, & non ambulauerunt in lege Dñi, & in præceptis meis, quæ dedi corã vobis & coram patribus vestris. Ideo hæc dicit Dñs exercituum Deus Israël, ‖ Ecce ego ponã faciẽ meã in vobis in malũ: & disperdã oẽm Iudã. Et assumam reliquias Iudæ, qui posuerũt facies suas vt ingrederẽtur Terrã Aegypti, & habitarẽt ibi: & cõsumẽtur oẽs in Terra Aegypti: cadent in gladio & in fame: & cõsumẽtur à mimo vsq. ad maximũ, in gladio & in fame morientur: & erũt in iusurandum, & in miraculũ, & in maledictionẽ, & in opprobriũ. Et visitabo ^h habitatores terræ Aegypti, sicut visitaui super Ierusalẽ, in gladio, & fame, & pestẽ. Et non erit qui effugiat, & sit reliduꝰ de reliquiis Iudæorũ qui vadunt vt peregrinẽtur in Terra Aegypti: & reuertantur in Terrã Iuda ad quã ipsi eleuãt animas suas, vt reuertãtur & habitent ibi. nõ reuertẽtur nisi qui fugerint. Respõdensq; aut ẽ Ieremiæ oẽs viri sciẽtes q⁹ sacrificarẽt vxores eorum diis alienis: & vniuersæ mulieres quarũ stabat multitudo grãdis: & oĩs popul⁹ habitantiũ in Terra-Aegypti in Phatures, dicẽtes, Sermonẽ quę locutus es ad nos in nomine Dñi nõ audiemus ex te: ‖ sed faciẽtes faciem⁹ omne verbũ quod egrediętur de ore nostro, vt sacrificem⁹ reginę cæli, & libemus ei libamina, sicut fecim⁹ nos & patres nostri, reges nostri & principes nostri in vrbib. Iuda, & in platẽis Ierusalẽ: & saturati sumus panib. & bene nobis erat, malumq. nõ vidimus. Ex eo aũt tẽpore quo cessauimus sacrificare reginæ cæli, & libare ei libamina, ^{i}ndigemus^{i} omnibus, & gladio & fame cõsumpti sumus. Quod ſi nos sacrificam⁹ reginæ cæli, & libamus ei libamina: nũquid sine viris nostris fecimus ei placentas ad colendũ eã, & libã ſum ei libamina? Et dixit Ieremias ad oẽm populũ, aduersũm viros, & aduersũm mulieres, & aduersũm vniuersam plebẽ, qui respõderant ei verbũ, dicens, Nũquid nõ sacrificiũ quod sacrificastis in ciuitatibus Iuda & in platẽis Ierusalẽ vos & patres vestri, reges vestri & principes vestri & populus terræ, horũ recordatus est Dñs, & ascẽdit super cor eius? Et nõ poterat Dñs vltrà portare propter malitiã studiorũ vestrorum, & propter abominationes quas feciſtis: & facta est terra vestra in desolationẽ, & in stupore, & in maledictũ, eò quod non sit habitator, sicut est dies hæc. Propterea quòd sacrificaueritis idolis, & peccaueritis Dño: & nõ audieritis vocẽ Dñi, & in lege & in præceptis & in testimoniis eius nõ ambulaueritis: idcireo euenerunt vobis mala hæc, sicut est dies hæc. Dixit aũt Ieremias ad oẽm populũ & ad vniuersas mulieres, Audite verbũ Dñi omnis Iuda, qui estis in Terra-Aegypti: Hęc inquit Dñs exercituũ Deus Israël, dicẽs, Vos & vxores vestræ locuti estis ore vestro, & manib. vestris implestis, dicẽtes, Faciamus vota nostra quæ vouimus, vt sacrificem⁹ reginæ cæli, & libem⁹ ei libamina. impleſtis vota vestra, & opere ppetraſtis ea. Ideo audite verbũ Dñi oĩs Iuda, qui habitatis in Terra-Aegypti, Ecce ego iurauiꝰ in nõie meo magno, ait Dñs: quia nequaquã vltrà vocabit nomẽ meũ ex ore omnis viri Iudæi, dicentis, Viuit Dñs De⁹, in omni Terra-Aegypti. ‖ Ecce ego vigilabo sup eos in malũ, & nõ in bonũ: & consumentur oẽs viri Iuda, qui sunt in Terra-Aegypti, gladio & fame, donec penitus cõsumãtur. Et qui fugerint gladiũ, reuertẽtur de Terra-Aegypti in Terrã Iuda viri pauci: & sciẽt oẽs reliquiæ Iuda ingredientiũ Terrã-Aegypti, vt habitẽt ibi, cuius sermo cõpleat, me⁹, an illorũ. Et hoc [illegible], ait Dñs, quòd visitẽ ego su[illegible], loco isto: vt sciatis quia verè ex[illegible]ntur sermones mei cõtra vos in malũ. Hæc dicit Dñs: Ecce ego tradã Pharaonẽ Ephree regem Aegypti in manu inimicorum eius, & in manu quærentiũ animã illius: sicut tradidi Sedeciã regem Iuda in manu Nabuchodonosor regis Babylonis inimici sui, & quærẽtis animã eius. CAP. XLV.

1 VErbũ quod locutus est Ieremias pphęta ad Baruch filium Nęriæ, cùm scripsisset

^{i}ndiguimus 1 MS. Rab. R. H. G. C. Sup. 7, 18.

Sup. 7, 18.

Sup. 11.

^h huius quã odi 2 MS. – 24 MS. Rab. Verũ in R. H. G. & C. legitur.

– 8 MS. H. G.

^h eorum 6 MS. R. Verũ Textus lectio conformis est H. & C.

Amos 9, 4. Infr. 27.

^h super 4 MS. R. H. G. C.

– 6 MS. R. H. G. C.

^h fugiet MS R. Rab. Similiter Textus reddiderũt G.

^h manus 8 MS. G. Textus autem conformis est H. et C.

^h manus 8 MS. R. Rab. Textui conformis est H. C. et G.

Isa. 43, 1. 44, 2. Sup. 30, 10.

^h vlulabit omnis habitator 3 MS. Rab. H. Textui aut conformiter legũt G. & C.

scripsisset verba hæc in libro ex ore Ieremię, anno quarto Ioacim filij Iosię regis Iuda, dicẽs: Hæc dicit Dñs De⁹ Israel ad te Baruch, Dixisti, Væ misero mihi, quoniã addidit Dñs dolorẽ dolori meo: laboraui in gemitu meo, & requiẽ nõ inueni. Hæc dicit Dñs: Sic dices ad eũ, Ecce, quos ædificaui, ego destruo: & quos plãtaui, ego euello, & vniuersam terrã hãc. Et tu quæris tibi grandia? noli quærere. quia ecce ego adducã malũ sup oẽm carnẽ, ait Dñs: & dabo tibi animam tuã in salutem in omnibus locis ad quæcunque perrexeris. CAP. XLVI.

QVod factũ est verbum Dñi ad Ieremiã pphetã cõtra Gẽtes ad Aegyptũ aduersum exercitum Pharaonis Nechao regis Aegypti, qui erat iuxta fluuiũ Euphratẽ in Charcamis, quem percussit Nabuchodonosor rex Babylonis, in quarto anno Ioacim filij Iosiæ regis Iuda.

Præparate scutũ & clypeũ, & procedite ad bellũ. Iungite equos, & ascendite equites: stãte in galeis, polite lãceas, induite vos loricis. Quid igitur? vidi ipsos pauidos & terga vertentes, fortes eorũ cæsos: fugerunt conciti, nec respexerunt: terror vndiq. ait Dñs. Nõ fugiat' velox, nec saluari se putet fortis: Ad Aquilonẽ iuxta flumẽ Euphratẽ victi sunt, & ruerũt. Quis est iste, qui quasi flumẽ ascẽdit: & veluti fluuiorum, intumescunt gurgites eius? Aegyptus, fluminis instar ascẽdit, & velut flumina mouebũtur fluctus eius, & dicet, Ascendẽs operiã terrã: perdã ciuitatẽ, & habitatores eiꝰ. Ascẽdite equos, & exultate in curribus, & procedãt fortes, Aethiopia & Libyes tenẽtes scutum, & Lydij arripientes, & iacientes sagittas. Dies aũt ille Dñi Dei exercituũ dies vltionis, vt sumat vindictam de inimicis suis: deuorabit gladius, & saturabitur, & inebriabitur sanguine eorum: victima enim Dñi Dei exercituũ in Terra Aquilonis iuxta flumen Euphratẽn.

Ascẽde in Galaad, & tolle resinã virgo filia Aegypti: frustra multiplicas medicamina, sanitas nõ erit tibi. Audierunt Gẽtes ignominiã tuã, & vlulatus tuus replenit terrã: quia fortis impegit in fortẽ, & ambo pariter cõciderunt. Verbum quod locutus est Dñs ad Ieremiã pphetã, sup eo quòd venturus esset Nabuchodonosor rex Babylonis, & percussurus Terrã-Aegypti: Annũtiate Aegypto, & auditum facite in Magdalo, & resonet in Méphis, & in Taphnis: dicite, Sta, & prepara te: quia deuorabit gladius ea quæ circuitum tuum sunt. Quare cõpertus est fortis tuus? nõ stetit: quoniã Dñs subuertit eũ. Multiplicauit ruẽtes, ceciditq. vir ad proximũ suum: & dicẽt, Surge, & reuertamur ad populũ nostrum, & ad terrã nativitatis nostræ, à facie gladij cõlũbæ.

Vocate nomen Pharaonis regis Aegypti tumultum, adduxit tẽpus. Viuo ego (inquit rex, Dñs exercituũ nomen eius) quoniã sicut Thabor in mõtibus, & sicut Carmelus in mari, venit. Vasa transmigrationis fac tibi habitatrix filia Aegypti: quia Méphis in solitudinẽ erit, & deseretur, & inhabitabilis erit. Vitula elegãs atq. formosa Aegyptus: flumen latorꝰ ab Aquilone venit ei. Mercenarij quoq. eius qui versabantur in medio eiꝰ, quasi vituli saginati versi sunt, & fugerunt simul, nec stare potuerunt; quia dies interfectionis eorũ venit super eos, tempus visitationis eorum. Vox eius quasi aris sonabit; quoniã cũ exercitu properabunt, & cũ securibus venient ei, quasi cædẽtes ligna. Succiderunt saltum eius, ait Dñs, qui supputari nõ potest: multiplicati sunt super locustas, & non est eis numerus. Confusa est filia Aegypti, & tradita in ^h manum' populi Aquilonis. Dixit Dñs exercituum Deus Israel, Ecce, ego visitabo sup tumultũ Alexãdriæ, & super Pharaonẽ, & super Aegyptũ, & super deos eius, & super reges eius, & super Pharaonẽ, & super eos qui cõfidunt in eo. Et dabo eos in ^h manum' quærentiũ animã eorum, & in ^h manum' Nabuchodonosor regis Babylonis, & in ^h manũ' seruorũ eius: & post hæc habitabitur sicut diebus priſtinis, ait Dñs. ‖ Et tu ne timeas ſerue meus Iacob, & ne paueas Israel: quia ecce ego saluũ te factũ de lõginquo, & semẽ tuũ de terra captiuitatis suæ: & reuertetur Iacob, & requiescet, & prosperabitur, & nũo erit qui exterreat eũ.

Et tu noli timere ſerue meus Iacob, ait Dñs: quia tecum ego sum, quia ego consumã cunctas gentes ad quas eieci te: te vero nõ consumã, sed castigabo te in iudicio, nec quasi innocenti parcam tibi.

CAP. XLVII.

QVod factũ est verbũ Dñi ad Ieremiã pphetã cõtra Palæſthinos, antequã percuteret Pharao Gazam, Hæc dicit Dñs, Ecce aquæ ascendunt ab Aquilone, & erunt quasi torrens inundãs: & operiẽt terrã & plenitudinem eius, vrbẽ & habitatores eius: clamabũt homines, & ^h vlulabunt oẽs habitatores' terræ, à strepitu pœ armorũ, & bellatorũ eius, à cõmotione quadrigarũ eius, & multitudine rotarũ illius. Nõ respexerunt patres filios manibus dissolutis, pro aduentu diei in quo vastabuntur oẽs Philisthiim, & dissipabitur Tyrus & Sidon cum omnibus reliquis auxilijs suis. depopulatus est enim Dñs Palæſthinos, reliquias insulæ Cappadociæ. Venit calumnia super Gazã: coticiuit Ascalõ, & reliquiæ vallis earũ, vsquequo cõcideris. O mucro Dñi? vsquequo nõ quiesces? Ingredere in vaginã tuã: refrigerare, & sile. Quomodo quiescet cùm Dominus præceperit ei aduersus Ascalonem, & aduersus maritimas eius regiones, ibiq; condixerit illi?

CAP.

CAP. XLVIII.

AD Moab. Hæc dicit Dñs exercituũ Deus Israël, Væ sup Nabo, quoniã vastata est & cõfusa: capta est Cariathaim: cõfusa est sortis, & tremuit. Nõ est vltrã exultatio in Moab cõtra Hesebõ: cogitauerunt malũ. Venite, & disperdamus eã de gẽte. ergo silens cõticescẽs, sequetur te gladius. Vox clamoris de Oronaim: vastitas, & cõtritio magna. Contrita est Moab: annuntiate clamorẽ paruulis eius. Per ascẽsum enim Luith plorãs ascendet in fletu: quoniã in descensu Oronaim hostes vlulatũ cõtritionis audierunt. Fugite, saluate animas vestras: & eritis quasi myricæ in deserto. ¶ Pro eo enim quòd habuisti fiduciã in munitionib. tuis, & in thesauris tuis, tu quoq. capieris: & ibit Chamos in transmigrationẽ, sacerdotes eius, & principes ei⁹ simul. Et veniet prædo ad oẽm vrbem, & vrbs nulla saluabitur: & peribunt valles, & dissipabuntur cãpestria, quoniã dixit Dñs, Date florẽ Moab, quia florẽs egredietur: & ciuitates eius desertæ erunt & inhabitabiles. Maledictus qui facit op⁹ Dñi fraudulẽter: & maledictus qui prohibet gladiũ suũ a sanguine. Fertilis fuit Moab ab adolescẽtia sua, & requieuit in fæcibus suis: nec trãsfusus est de vase in vas, & in trãsmigrationẽ nõ abiit: ideirco permãsit gustus eius in eo, & odor ei⁹ nõ est immutatus. Propterea ecce dies veniũt, dicit Dñs: & mittã ei ordinatores & stratores lagũcularũ, & ẽternẽt eũ: & vasa eius exhaurient, & lagũculas eorũ collidẽt. Et cõfundetur Moab à Chamos, sicut cõfusa est domus Israël à Beth-el, in qua habebat fiduciã. Quomodo dicitis, ¶ Fortes sum⁹, & viri robusti ad prœliandũ? Vastata est Moab, & ciuitates eius ascenderunt: & electi iuuenes eius descẽderunt in occisionẽ: ait rex, Dñs exercituũ nomẽ eius. Propè est interitus Moab, vt veniat: & malũ eius velociter accurret nimis. Cõsolamini eũ oẽs qui estis in circuitu eius, & vniuersi qui scitis nomẽ ei⁹: dicite, Quomodo cõfracta est virga fortis, baculus gloriosus? Descẽde de gloria, & sede in siti habitatio filiæ Dibõ: quoniã vastator Moab ascẽdet ad te, & dissipabit' munitiones tuas. In via sta, & spice habitatio Aroër, interroga fugientẽ: & ei qui euasit, die, Quid accidit? Cõfusus est Moab, quoniã victa⁹ est: vlulate, & clamate, annuntiate in Arnon quòd vastata est Moab. Et iudicium venit ad terrã cãpestrẽ: sup Helõ, & sup Iasa, & super Mephaath, & sup Dibõ, & super Nabo, & super domũ Deblathaim, & sup Cariathaim, & sup Beth-gamul, & super Beth-maõ, & super Carioth, & super Bosra: & super oes ciuitates terræ Moab, quæ longè & propè sunt. Abscissum est cornu Moab, & brachiũ eius cõtritũ est, ait Dñs. Inebriate eũ, quoniã contra Dñm erectus est: & allidet manũ Moab in vomitu suo, & erit in derisum etiã ipse: fuit enim in derisum tibi Israël: quasi inter fures reperisses eũ, ppter verba ergo tua quæ aduersum illũ locut⁹ es, captiu⁹ ducẽris. Relinquite ciuitates, & habitate in petra habitatores Moab, & estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis. Audiuimus superbiã Moab, superbus est valde: sublimitatẽ ei⁹ & arrogantiã, & superbiã, & altitudinem cordis eius. Ego scio, ait Dñs, iactantiã eius: & quòd nõ sit iuxta eã virtus eius, nec iuxta quod poterat conata sit facere. Ideo super Moab eiulabo, & ad Moab vniuersam clamabo, ad viros muri fictilis lamentãtes. De planctu Iazer plorabo tibi vinea Sabama: propagines tuæ trãsierũt mare, vsq. ad mare Iazer peruenerũt: super messem tuã, & vindemiã tuã prædo irruit. ¶ Ablata est lætitia & exultatio de Carmelo & de Terra Moab, & vinũ de torcularibus fustulit: nequaquã calcator vuæ solitum celeusma cantabit. De clamore Hesebõ vsq. Eleale & Iasa, dederunt vocẽ suã: à Segor vsq. ad Oronaim, vitulã trieõternamẽ: aquæ quoq. Nẽrim pestimæ erũt. Et auferã de Moab, ait Dñs, offerẽtẽ in excelsis, & sacrificantẽ dijs eius. Propterea cor meũ ad Moab quasi tibia resonabit: & cor meum ad viros muri fictilis dabit sonitũ tibiarũ: quia plus fecit quàm potuit, ideirco perierũt. ¶ Omne enim caput calui tui, & omnis barba rasa erit: in cũctis manib⁹ colligatio, & sup omne dorsum cilicium. Sup omnia tecta Moab, & in platẽis eius omnis planctus: quoniã cõtriui Moab sicut vas inutile, ait Dñs. Quomodo vlulauerunt? quomodo deiecit cervicẽ Moab, & cõfusus est? eritq. Moab in derisum & in exẽplum omnib. in circuitu suo. Hæc dicit Dñs, Ecce quasi aquila volabit, & extendet alas suas ad Moab. Capta est Carioth, & munitiones cõprehensæ sunt: & erit cor fortiũ Moab in die illa, sicut cor mulieris parturientis. Et cessabit Moab esse populus: quòniã contra Dñm gloriatus est. Pauor & fouea & laqueus super te ô habitator Moab, dicit Dñs. ¶ Qui fugerit à facie pauoris, cadet in foueã: & qui cõscenderit de fouea, capietur laqueo: adducã enim super Moab annũ visitationis eorum, ait Dñs. In vmbra Hesebõ steterunt de laqueo fugiẽtes: quia ignis egressus est de Hesebõ, & flamma de medio Siõ: & deuorauit partẽ Moab, & verticẽ filiorũ tumultus. Væ tibi Moab, periisti populе Chamos: quia cõprehensi sunt filij tui, & filiæ tuæ in captiuitatẽ. Et conuertã captiuitatẽ Moab in nouissimis diebus, ait Dñs.

Hucusque iudicia Moab.

CAP. XLIX.

AD filios Ammon. Hæc dicit Dñs, Nunquid non filij sunt Israël? aut hæres non est ei? Cur igitur hæreditate possedit Melchom, Gad, & populus eius in vrbib. eius habitauit? Ideo ecce dies veniũt, dicit Dñs: & auditũ faciam super Rabbath filiorũ Ammon fremitũ prœlij, & erit in tumultũ⁹ diripiata, filiæq. eius igne succendentur, & possidebit Israël possessores suos, ait Dñs. Vlula Hesebõ, quoniã vastata est Hai. clamate filiæ Rabbath, accingite vos ciliciis: plãgite & circuite per sepes: quoniã Melchom in trãsmigrationem ducetur, sacerdotes eius, & principes eius simul. Quid gloriaris in vallibus? defluxit vallis tua filia delicata, quæ cõfidebas in thesauris tuis, & dicebas, Quis veniet ad me? Ecce ego inducam super te terrorẽ, ait Dñs Deus exercituum, ab omnibus qui sunt in circuitu tuo: & dispergemini singuli à conspectu vestro, nec erit qui cõgreget fugiẽtes. Et post hæc reuerti faciã captiuos filiorum Ammon, ait Dñs. Ad Idumæã. Hæc dicit Dñs exercituũ: Nunquid nõ vltra est sapiẽtia in Thema? Periit consiliũ à filijs: inutilis facta est sapiẽtia eorũ. Fugite & terga vertite, descẽdite in voraginẽ habitatores Dedan: quoniã perditionem Esau adduxi super eũ, tẽpus visitationis eius. Si vindemiatores venissent super te, nõ reliquissent racemũ: si fures in nocte, rapuissent quod sufficeret sibi. Ego verò discooperui Esau, reuelaui abscõdita ei⁹, & celari nõ poterit: vastatũ est semẽ eius, & fratres eius, & vicini eius, & non erit. Relinque pupillos tuos: ego faciam eos viuere: & viduæ tuæ in me sperabunt. Quia hæc dicit Dñs, Ecce, quibus non erat iudicium vt biberent calicẽ, bibentes bibẽt: & tu quasi innocẽs relinquẽris? nõ eris innocẽs, sed bibẽs bibes. Quia per memetipsum iuraui, dicit Dñs, quòd in solitudinẽ, & in opprobriũ, & in desertũ, & in maledictionẽ erit Bosra: & omnes ciuitates eius erũt in solitudines sempiternas. ¶ Auditũ audiui à Dño, & legatus ad Gentes missus est, Cõgregamini, & venite contra eam, & consurgamus in prœlium. Ecce enim paruulũ dedi te in Gentibus, contemptibilẽ inter homines. Arrogantia tua decepit te, & superbia cordis tui: qui habitas in cauernis petræ, & apprehendere niteris altitudinẽ collis. ¶ cũ exaltaueris quasi aquila nidum tuũ, inde detrahã te, dicit Dñs. Et erit Idumæa desertus: omnis qui trãsibit per eam, stupebit, & sibilabit super omnes plagas eius. ¶ Sicut subuersa est Sodoma & Gomorrha & vicinæ eius, ait Dñs: nõ habitabit ibi vir, & nõ incolet eam filius hominis. Ecce quasi leo ascẽdet de superbia Iordanis ad pulchritudinẽ robustam: quia subitò curream faciã eum ad illã: & quis erit electus quẽ præponã ei? quis enim similis mei? & quis sustinebit me? ¶ & quis est ille pastor, qui resistat vultui meo? Propterea audite consilium Dñi quod iniit de Edom: & cogitationes eius, quas cogitauit de habitatoribus Themã. Si non deiecerint eos paruuli gregis, nisi dissipauerint cum eis habitaculũ eorum. A voce ruinæ eorum cõmota est terra: clamor in Mari-rubro auditus est vocis eius. Ecce quasi aquila ascẽdet & suolabit: & expandet alas suas super Bosran: & erit cor fortiũ Idumææ in die illa, quasi cor mulieris parturiẽtis. Ad Damascũ. Cõfusa est Emath & Arphad: quia auditum pessimum audierũt, turbati sunt in mari: præ solicitudine quiescere non potuit. Dissoluta est Damascus, versa est in fugam, tremor apprehẽdit eam: angustia & dolores tenuerunt eam quasi parturiẽtem. Quomodo dereliquerũt ciuitatem laudabilẽ, vrbẽ lætitiæ? Ideo cadẽt iuuenes eius in platẽis eius: & omnes viri prœlij cõticescent in die illa, ait Dñs exercituũ. Et succendã ignẽ in muro Damasci, & deuorabit mœnia Ben-adad. Ad Cedar, & ad regna Asor, quæ percussit Nabuchodonosor rex Babylonis, hæc dicit Dñs, Surgite, & ascendite ad Cedar, & vastate filios Oriẽtis. Tabernacula eorũ, & greges eorũ capiẽt: pelles eorũ, & omnia vasa eorũ, & camelos eorum tollẽt sibi: & vocabũt super eos formidinẽ in circuitu. Fugite, abite vehementer, in voraginibus sedete qui habitatis Asor, ait Dñs: inijt enim contra vos Nabuchodonosor rex Babylonis consilium, & cogitauit aduersum vos cogitationes. Consurgite, & ascẽdite ad gentẽ quietã, & habitantẽ confidẽter, ait Dñs, nõ ostia, nec vectes eis: soli habitant. Et erũt cameli eorũ in direptionẽ, & multitudo iumentorũ in prædã: & dispergã eos in omnẽ ventũ, qui sunt attõsi in comã: & ex omni cõfinio eorũ adducã interitũ super eos, ait Dñs. Et erit Asor in habitaculũ draconũ, deserta vsq. in æternum: non manebit ibi vir, nec incolet eã filius hominis. Quod factũ est verbũ Dñi ad Ieremiã prophetã aduersus Aelã, in principio regni Sedeciæ regis Iuda, dicens,

Hæc dicit Dñs exercituũ, Ecce ego cõfringã arcũ Aelã, & summã fortitudinem eorum. Et inducã super Aelam quatuor vẽtos à quatuor plagis cæli: & ventilabo eos in omnes vẽtos istos: & nõ erit gẽs ad quã non perueniãt profugi Aelã. Et pauere faciã Aelã coram inimicis suis, & in cõspectu quærentiũ animã eorũ: & adducam super eos malũ, irã furoris mei, dicit Dñs: & mittam post eos gladiũ, donec consumã eos. Et ponã solium meum in Aelam, & perdã inde reges & principes, ait Dñs. In nouissimis autẽ diebus reuerti faciam captiuos Aelam, dicit Dñs.

CAP. L.

VERbũ quod locutus est Dñs de Babylone, & de terra Chaldæorum in manu Ieremiæ prophetæ. Annũtiate in Gentibus, & auditũ facite, leuate signũ; prædi-

prædicate, & nolite celare: dicite, Capta est Babylon, confusus est Bel, victus est Merodach, confusa sunt sculptilia eius, superata sunt idola eorũ. Quoniã ascẽdit cõtra eam gens ab Aquilone, quæ ponet terrã eius in solitudinẽ: & nõ erit qui habitet in ea, ab homine vsq; ad pecus, & moti sunt, & abierũt. In dieb. illis, & in tẽpore illo, ait Dñs, venient filij Israel, ipsi & filij Iuda simul: ambulantes & flentes properabũt, & Dñm Deum suũ quærent.

In Sion interrogabũt viã, huc facies eorũ venient, & apponẽtur ad Dñm fœdere sempiterno, quod nulla oblione delebitur. Grex perditus factus est populus meus: pastores eorũ seduxerũt eos, fecerũtq. vagari in mõtib*: de mõte in collẽ trãsierunt, obliti sunt cubilis sui. Omnes qui inuenerũt, comederũt eos: & hostes eorũ dixerũt, Nõ peccauimus: pro eo quòd peccauerũt Dño decori iustitiæ, & expectationi patrũ eorũ Dño. Recedite de media Babylonis, & de terra Chaldæorũ egredimini: & estote quasi hœdi ante gregẽ. Quoniã ecce ego suscito, & adducã in Babylonẽ cõgregationẽ Gentiũ magnarũ de terra Aquilonis: & præparabũtur aduersus eã, & inde capietur: sagitta eius quasi viri fortis interfectoris, nõ reuertetur vacua. Et erit Chaldæa in prædã: omnes vastãtes eã replebũtur, ait Dñs. Quoniã exultatis, & magna loquimini, diripientes hæreditatem meam: quoniam effusi estis sicut *vitulus super herbã, & mugitis sicut tauri. Confusa est mater vestra nimis, & adrquata puueri, quę genuit vos: ecce nouissima erit in Gentibus *deserta, inuia, & arens. Ab ira Dñi nõ habitabitur, sed redigetur tota in solitudinẽ: omnis qui trãsibit per Babylonem, stupebit, & sibilabit super vniuersis plagis eius. Præparamini contra Babylonẽ per circuitũ omnes qui intenditis arcũ, debellate eã, nõ parcatis iaculis: quia Dño peccauit. Clamate aduersus eã, vbiq. dedit manũ, ceciderunt fundamenta eius: destructi sunt muri eius, quoniã vltio Dñi est: vltionẽ accipite de ea: sicut fecit, facite ei. Disperdite satorẽ de Babylone, & tenentẽ falcẽ in tẽpore messis: a facie gladij colũbæ vnusquisq. ad populũ suum cõuertetur, & singuli ad terrã suã fugient. Grex dispersus Israel, leones ejecerũt eũ: primus comedit eũ rex Assur: iste nouissimus exossauit eũ Nabuchodonosor rex Babylonis.

Propterea hæc dicit Dñs exercituum Deus Israel, Ecce, ego visitabo regẽ Babylonis, & terrã eius: sicut visitaui regẽ Assur: & reducã Israel ad habitaculum suum: & pascetur *Carmelus & Basan, & in mõte Ephraim & Galaad saturabitur anima eius. In diebus illis & in tẽpore illo, ait Dñs, quæretur iniquitas Israel, & nõ erit: & peccatũ Iuda, & non inuenietur: quoniã propitiꝰ ero eis quos reliquero. Super terrã dominãtium ascende, & super habitatores eius visita, dissipa, & interfice quæ post eos sunt, ait Dñs: & fac iuxta omnia quæ præcepi tibi. Vox belli in terra, & contritio magna. Quomodo cõfractus est, & contritus malleus vniuersæ terræ? quomodo versa est in desertũ Babylon in Gentibus? Illaqueaui te, & capta es Babylon, & nesciebas: inuenta es & apprehẽsa: quoniã Dñm prouocasti. Aperuit Dñs thesaurũ suum, & protulit vasa iræ suę: quoniã opus est Dño Deo exercituum in terra Chaldæorum.

Venite ad eã ab extremis finibus, aperite vt exeãt qui conculcent eã: tollite de via lapides, & redigite in aceruos, & interficite eam: nec sit quisquã reliquum. Dissipate vniuersos fortes eius, deficẽdant in occisionẽ: væ eis, quia venit dies eorũ, tempus visitationis eorũ. Vox fugientium, & eorũ qui euaserunt de Terra Babylonis: vt annuntient in Sion vltionẽ Dñi Dei nostri, vltionẽ templi eius. Annuntiate in Babylonẽ plurimis omnibus qui tendunt arcum: cõsistite aduersus eũ per gyrũ, & nullus euadat: reddite ei secundum opus suum: iuxta omnia quæ fecit, facite illi: quia cõtra Dñm erecta est, aduersus sanctũ Israel. Idcirco cadent iuuenes eius in plateis eius: & omnes viri bellatores eius cõticescẽt in die illa, ait Dñs. Ecce ego ad te superbe, dicit Dñs Deus exercituum: quia venit dies tuus, tempus visitationis tuæ. Et cadet superbus, & corruet, & nõ erit qui suscitet eum: & succendã ignẽ in vrbibus eius, & deuorabit omnia in circuitu eius. Hæc dicit Dñs exercituũ, Calumniã sustinẽt filij Israel & filij Iuda simul: omnes qui ceperunt eos, tenẽt, nolũt dimittere eos. Redemptor eorũ fortis, Dñs exercituũ nomẽ eius, iudicio defendet causam eorum, vt exerceat terrã, & cõmoueat habitatores Babylonis. Gladius ad Chaldæos, ait Dñs, & ad habitatores Babylonis, & ad principes, & ad sapientes eius. Gladius ad diuinos eius, qui stulti erũt: gladius ad fortes eius, qui timebunt. Gladius ad equos eius, & ad currus eius, & ad omne vulgꝰ quod est in medio eius: & erunt quasi mulieres: gladius ad thesauros eius, qui diripientur. Siccitas super aquas eius erit, & arescẽt: quia terra sculptilium est, & in portentis gloriãtur. Propterea habitabunt dracones cũ fatuis ficariis: & habitabũt in ea struthiones: & non inhabitabitur vltra vsque in sempiternũ, nec extruetur vsq. ad generationẽ & generationẽ. Sicut subuertit Dñs Sodomã & Gomorrham, & vicinas eius, ait Dñs: nõ habitabit ibi vir, & nõ incolet eã filius hominis. Ecce populus venit ab Aquilone: & gens magna, & reges multi cõsurgent a finibus terræ. Arcum & scutũ apprehendent: crudeles sunt & immisericordes: vox eorum

quasi

quasi mare sonabit, & super equos ascẽdent: sicut vir paratus ad prælium contra te filia Babylon. Audiuit rex Babylonis famã eorũ, & dissolutę sunt manus eius: angustia apprehendit eũ, dolor quasi parturientem. Ecce quasi leo ascẽdet de superbia Iordanis ad pulchritudinẽ robustam: quia subitò currere faciã eũ ad illã: & quis erit electus quẽ præponã ei? quis est enim similis mei? & quis sustinebit me? & quis est iste pastor qui resistat vultui meo? Propterea audite cõsilium Dñi quod mẽte concepit aduersum Babylonẽ: & cogitationes eius quas cogitauit super terrã Chaldæorum, Nisi detraxerint eos paruuli gregũ, nisi dissipatum fuerit cum ipsis habitaculũ eorũ. A voce captiuitatis Babylonis commota est terra, & clamor inter gentes auditus est.

CAP. LI.

HAec dicit Dñs, Ecce, ego suscitabo super Babylonẽ & super habitatores eius, qui cor suũ leuauerũt cõtra me, quasi ventũ pestilentem. Et mittam in Babylonẽ ventilatores, & ventilabũt eã, & demolientur terrã eius: quoniã venerũt super eam vndiq. in die afflictionis eius. Non tendat qui tẽdit arcũ suum, & nõ ascendat loricatus: nolite parcere iuuenibus eius, interficite omnem militiã eius. Et cadet interfectus in terra Chaldæorũ, & vulnerati in regionibus eius. Quoniã nõ fuit viduatus Israel & Iuda a Deo suo Dño exercituũ: terra aũt eorũ repleta est delicto a sancto Israel. Fugite de medio Babylonis, vnusquisq. animã suam: nolite tacere super iniquitatem eius: quoniã tempus vltionis est Dño, vicissitudinẽ ipse retribuet ei. Calix aureus Babylon in manu Dñi, inebrians omnẽ terrã: de vino eius bibẽrũt Gentes, & ideo cõmotæ sunt. Subitò cecidit Babylon, & contrita est: vlulate super eam, tollite resinã ad dolorẽ eius, si forte sanetur. Curauimus Babylonẽ, & nõ est sanata: derelinquamus eã, & eam vnusquisq. in terrã suã: quoniã peruenit vsq. ad cælos iudicij eius, & elcuatũ est vsq. ad nubes. Protulit Dñs iustitias nostras: venite & narremus in Sion opus Dñi Dei nostri. Acuite sagittas, implete pharetras: suscitauit Dñs spiritũ regũ Medorum: & cõtra Babylonẽ mens eius est vt perdat eam, quoniam vltio Dñi est, vltio templi sui. Super muros Babylonis leuate signũ, augete custodiã: leuate custodes, præparate insidias: qa cogitauit Dñs, & fecit quæ locutus est cõtra habitatores Babylonis. Quę habitas super aquas multas, locuples in thesauris: venit finis tuus, pedalis præcisionis tuæ. Iurauit Dñs exercituũ per animam suam, Quoniã replebo te hominib. quasi bruchо, & super te celeusma cantabitur. Qui fecit terrã in fortitudine sua, & præparauit orbem in sapiẽtia sua, & prudentia sua extendit cælos. Dante eo vocem multiplicantur aquæ in cælo: leuat nubes ab extremo terræ, fulgura in pluuiã fecit: & produxit ventũ de thesauris suis. Stultus factus est omnis homo a sciẽtia: cõfusus est omnis cõflator in sculptili, quia mẽdax est cõflatio eius, nec est spiritus in eis. Vana sunt opera, & risu digna, in tempore visitationis suæ peribunt. Nõ sicut hæc pars Iacob: quia qui fecit omnia ipse est, & Israel sceptrũ hæreditatis eius: Dñs exercituũ nomen eius. Collidis tu mihi vasa belli, & ego collidã in te Gentes, & disperdã in te regna: Et collidã in te equũ, & equitẽ eius: & collidã in te currũ, & ascensorẽ eius: Et collidam in te virũ & mulierem, & collidã in te senẽ & puerum, & collidam in te iuuenẽ & virginẽ: Et collidam in te pastorẽ & gregẽ eius, & collidam in te agricolam & iugales eius, & collidã in te duces & magistratus. Et reddã Babyloni, & cũctis habitatoribꝰ Chaldææ omne malum suũ quod fecerunt in Sion, in oculis vestris, ait Dñs. Ecce, ego ad te mons pestifer, ait Dñs, qui corrũpis vniuersam terrã: & extenda manum meam super te, & euoluã te de petris, & dabo te in montem cõbustionis. Et non tollent de te lapidẽ in angulũ, & lapidẽ in fundamẽta, sed perditus in æternum eris, ait Dñs. Leuate signũ in terra: clãgite buccina in *Gẽtibus: sanctificate super eam Gentes: annuntiate contra illam regibus Ararat, Menni, & Ascenez: numerate cõtra eã Taphar, adducite equũ quasi bruchũ aculeatum. Sanctificate contra eam Gentes, reges Medix, duces eius, & vniuersos magistratus eius, cunctamq. terrã potestatis eius. Et cõmouebitur terra, & conturbabitur: quia euigilabit cõtra Babylonẽ cogitatio Dñi, vt ponat Terram Babylonis desertã & inhabitabilẽ. Cessauerunt fortes Babylonis a prælio, habitauerunt in præsidiis: demoratũ est robur eorũ, & facti sunt quasi mulieres: incensa sunt tabernacula eius, contriti sunt vectes eius. Currens obuiã current veniet: & nuntius obuius nuntianti: vt annuntiet regi Babylonis quia capta est ciuitas eius a summo vsque ad summum: & vada præoccupata sunt, & paludes incensæ sunt igni, & viri bellatores conturbati sunt. Quia hæc dicit Dñs exercituũ, Deus Israel, Filia Babylonis quasi area, tempus triturę eius: adhuc modicũ, & veniet tẽpus messionis eius. Comẽdit me, deuorauit me Nabuchodonosor rex Babylonis: reddidit me quasi vas inane: absorbuit me quasi draco, repleuit ventrem suũ teneritudine mea, & eiecit me. Iniquitas aduersum me, & caro mea super Babylonem, dicit habitatio Sion: & sanguis meus super habitatores Chaldææ, dicit Ierusalẽ. Propterea hæc dicit Dñs, Ecce ego iudicabo causam tuã, & vlciscar

vltio-

*vituli MS R.G. Numeri singulari legunt Rab. H. & C. *& MS q. R.

*Carmelũ 9 MS. Rab. H.G.C.

Gen. 19, 24 Sup. 49, 8. *Deus 4 MS. R. H. G.

Isa 41, 1. Sup. 49, 20.

*vers MS. R.

*eius MS. R.G. Q.n. MS. H.

Isa. 21, 9. Apoc. 14, 8.

Psa. 134, 7. Sup. 10, 13.

Cor. 1, 2. 9. Sup. 50, 12.

*motibus 0

vltionẽ tuã: & desertũ faciã mare eius, & siccabo venã eius. Et erit Babylon in 37
tumulos, habitatio draconum: stupor & sibilus, eo quod nõ sit habitator. Simul 38
vt leones rugiẽt, excutient comas velut catuli leonũ. In calore eorũ ponã potus 39
eorũ: & inebriabo eos, vt fopiãtur, & dormiãt somnũ sempiternũ, & nõ cõsurgãt, dicit Dñs. Deducam eos quasi agnos ad 40
victimã, *quasi arietes cũ hædis. Quo- 41
modo capta est Sesach, & cõprehensa est inclyta vniuersi terrę? quomodo facta est in stupore Babylon inter Gentes? Ascẽ- 42
dit super Babylonem mare: multitudine fluctuũ eius operta est. Factæ sunt ciui- 43
tates eius in stuporẽ: terra inhabitabilis & deserta, terra in qua nullus habitet, nec ‖trãseat per eã filius hominis. Et visi- 44
tabo super Bel in Babylone, & eiiciam quod absorbuerat de ore eius, & nõ confluẽt ad eũ vltrà Gentes, siquidẽ & murus Babylonis corruet. Egredimini de 45
medio eius popul' meus: vt saluet vnusquisq. animã suã ab ira furoris Dñi. Et 46
ne forte molleãt cor vestrũ, & timeatis auditũ qui auditur in terra: & veniet in anno auditio, & post hũc annũ auditio: & iniquitas in terra, & dominator sup dominatorẽ. Propterea ecce dies veniunt, 47
& visitabo super sculptilia Babylonis: & omnis terra eius confundetur, & vniuersi interfecti eius cadent in medio eius. Et 48
laudabũt super Babylonẽ cęli & terra, & omnia quæ in eis sunt: quia ab Aquilone veniẽt ei prędones, ait Dñs. Et quomo- 49
do fecit Babylon vt caderẽt occisi in Israel: sic de Babylone cadẽt occisi in vniuersa terra. Qui fugistis gladiũ, venite, 50
nolite stare: recordamini procul Dñi, & Ierusalẽ ascẽdat super cor vestrũ. Con- 51
fusi sum', quoniã audiuimus opprobriũ: operuit ignominia faciẽs nostras: quia venerũt alieni super sanctificationẽ domus Dñi. Propterea ecce dies veniunt, ait 52
Dñs: & visitabo super sculptilia ‖eius', & in omni terra ei' mugiet vulneratus. Si 53
ascẽderit Babylon in cælũ, & firmauerit in excelso robur suũ: à me veniẽt vastatores ei', ait Dñs. Vox clamoris de Ba- 54
bylone, & cõtritio magna de Terra-Chaldæorũ: quoniã vastauit Dñs Babylonẽ, & perdidit ex ea vocẽ magnã: & sonabũt fluctus eorũ quasi aquæ multæ: dedit so- 55
nitũ vox eorũ: Quia venit super eã, id est super Babylonẽ prædo, & apprehensi sunt fortes eius, & emarcuit arcus eorũ: quia fortis vltor Dñs reddens retribuet.
Et inebriabo principes eius, & sapiẽtes 57
eius, & duces eius, & magistratus eius, & fortes eius: & dormiẽt somnũ sempiternũ, & nõ expergiscẽtur, ait rex, Dñs exercituũ nomẽ eius. Hęc dicit Dñs exercitu- 58
uum, Murus Babylonis ille ‖latissimus' fustõsione fussodietur, & portæ eius excelsæ igne cõburẽtur, & labores populorum ad nihilũ, & gentiũ in ignem erũt &

*& 10 MS. Rab. G. Verum in R. H. & C. non additur.

‖transiet 4 MS. R. H. C.

‖Babylonis MS q. R. Rab.

‖altissimus MS. Rab. Q. n.

59 disperibunt. Verbũ quod præcepit Ieremias prophęta, Saraiæ filio Neriæ filij Maasiæ, cùm pergeret cũ Sedecia rege in Babylonẽ, in anno quarto regni eius: Sa-
60 raias autẽ erat princeps prophetiæ. Et scripsit Ieremias omne malũ quod venturũ erat super Babylonẽ, in libro vno: omnia verba hæc quę scripta sunt contra
61 Babylonẽ. Et dixit Ieremias ad Saraiã, Cùm veneris in Babylonẽ, & videris, &
62 legeris omnia verba hæc, dices, Dñe tu locutus es cõtra locũ istũ vt disperderes eum: ne sit qui in eo habitet ab homine vsque ad pecus, & vt sit perpetua solitu-
63 do. Cumq. cõpleueris legere librũ istũ, ligabis ad eũ lapidẽ, & proicies illum in
64 medũ Euphratẽ: & dices, Sic submergetur Babylon, & non consurget à facie afflictionis quã ego adduco super eam, & dissoluẽtur. Hucusq. verba Ieremiæ.

CAP. LII.

1 FIlius viginti & vnius anni erat Sedecias cũ regnare cœpisset: & vndecim annis regnauit in Ierusalẽ, & nomen matris eius Amital, filia Ieremiæ de Lubna.
2 Et fecit malũ in oculis Dñi, iuxta om-
3 nia quæ fecerat Ioacim. Quoniã furor Dñi erat in Ierusalẽ & in Iuda, vsquequo proiceret eos à facie suã: & recessit Se-
4 decias à rege Babylonis. ‖Factũ est aũt in anno nono regni eius, in mense decimo, decima mẽsis: venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse, & omnis exercitus eius aduersus Ierusalẽ, & obsẽderunt eam, & ædificauerunt cõtra eam muni-
5 tiones in circuitu. Et fuit ciuitas obsessa, vsq. ad vndecimũ annũ regis Sedeciæ.
6 Mẽse autẽ quarto, nona mẽsis, obtinuit fames ciuitatẽ: & nõ erat alimẽta populo
7 terræ. Et dirupta est ciuitas, & omnes viri bellatores eius fugerunt, exieruntq. de ciuitate nocte per viam portæ quæ est inter duos muros, & ducit ad hortũ regis (Chalda is obsidentibus vrbẽ in gyro) & abierunt per viã quæ ducit in eremum.
8 Persecutus est aũt Chaldæorũ exercitus regẽ: & apprehẽderunt Sedeciã in deserto, quod est iuxta Iericho: & omnis
9 comitatus eius diffugit ab eo. Cumq. cõprehendissent regẽ, adduxerũt eum ad regem Babylonis in Reblãtha, quæ est in terra Emath: & locutus est ad eũ iudicia.
10 Et iugulauit rex Babylonis filios Sedeciæ in oculis eius: sed & omnes princi-
11 pes Iuda occidit in Reblãtha. Et oculos Sedeciæ eruit, & vinxit eũ cõpedibus, & adduxit eũ rex Babylonis in Babylonẽ: & posuit eũ in domo carceris vsq. ad diẽ
12 mortis eius. In mẽse autẽ quinto, decima mensis, ipse est annus nonusdecimus Nabuchodonosor regis Babylonis: vẽnit Nabuzardan princeps militiæ, qui stabat
13 coram rege Babylonis in Ierusalẽ. Et incẽdit domũ Dñi, & domum regis, & omnes domos Ierusalẽ, & omnẽ domũ ma-
14 gnam igne cõbusit. Et totum murum

4. Re. 24, 18
2. Par. 36, 13

Sup. 39, 1.
4. Re. 25, 1.

Ierusalẽ per circuitũ destruxit cũctus exercitus Chaldæorũ qui erat cũ magistro militiæ. De pauperibus autẽ populi, & 15
de reliquo vulgo quod remãserat in ciuitate, & de perfugis qui transfugerant ad regem Babylonis, & cæteros de multitudine: trãstulit Nabuzardan princeps militiæ. De pauperibus verò terræ reliquit 16
Nabuzardã princeps militiæ in vinitores & agricolas. Colũnas quoq. æreas, quæ erãt in domo Dñi, & bases, & mare æneũ quod erat in domo Dñi, cõfregerũt Chaldæi: & tulerũt omne æs eorum in Babylonẽ. Et lebetes, & creagras, & psalteria, 18
& phialas, & mortariola, & oĩa vasa ærea quæ in ministerio fuerant, tulerunt: Et 19
ũydrias, & thymiamateria, & vrceos, & pelues, & cãdelabra, & mortaria, & cyathos: quotquot aurea, aurea; & quotquot argentea, argentea: tulit magister militiæ,
Colũnas duas, ‖& 'mare vnũ, *vitulos 20
duodecim æreos, qui erãt sub basibus quas fecerat rex Salomõ in domo Dñi: nõ erat pondus æris omnium horũ vasorũ. De 21
colũnis autẽ, decẽ & octo cubiti altitudinis erãt in colũna vna: & funiculus duodecim cubitorũ circumibat eã: porrò grossitudo eius, quatuor digitorũ: & intrinsecus caua erat. Et capitella super vtrũq. 22
æreа: altitudo capitelli vnius, quinq. cubitorũ: & retiacula, & malogranata super coronã in circuitu, oĩa ærea. ‖Similiter colũnæ secũdæ & malogranatæ'. Et fuerũt 23
malogranata nonaginta sex depẽdẽtia: & oĩa malogranata centũ, retiaculis circũdabãtur. Et tulit magister militię Saraiã 24
sacerdotẽ primũ, & Sophoniã sacerdotẽ secundũ: & tres custodes vestibuli. Et de 25
ciuitate tulit eunuchũ vnũ, qui erat præpositus super viros bellatores: & septẽ viros de his qui videbãt faciẽ regis, qui inuenti sunt in ciuitate: & scribã principẽ militũ, qui probabat tyrones: & sexaginta viros de populo terræ, qui inuenti sunt in medio ciuitatis. Tulit autem eos Na- 26
buzardã magister militiæ: & duxit eos ad regẽ Babylonis in Reblãtha. Et percussit eos rex Babylonis: & interfecit eos in 27
Reblãtha in terra Emath: & trãslatus est Iuda de terra sua. Iste est populus quem 28
trãstulit Nabuchodonosor: In anno septimo, Iudæos tria millia & vigiuti tres.
In anno octauodecimo Nabuchodono- 29
sor de Ierusalẽ animas octingẽtas triginta duas. In anno vicesimotertio Nabucho- 30
donosor, trãstulit Nabuzardan magister militiæ animas Iudæorũ septingẽtas quadragintaquinq. omnes ergo animæ, quatuor millia sexcẽtę. Et factũ est in trice- 31
simoseptimo anno trãsmigrationis Ioachin regis Iudæ, duodecimo mẽse, vicesimaquinta mẽsis, eleuauit Euilmerodach rex Babylonis ipso anno regni sui, caput Ioachin regis Iudæ: & eduxit eũ de domo carceris. Et locut' est cũ eo bona: & po- 32
suit thronũ eius sup thronos regũ qui erãt
53 post se in Babylone. Et mutauit vestimẽta carceris eius, & cõedebat panẽ coram
34 eo semp cunctis diebus vitæ suæ. Et cibaria ei', cibaria perpetua dabãtur ei à rege Babylonis statuta per singulos dies, vsq. ad diẽ mortis suæ cũctis diebus vitæ eius.

THRENI, ID EST LAMENTATIONES IEREMIAE, QVAE HEBRAICE CINOTH INSCRIBVNTVR.

‖Et factũ est, postquã in captiuitatẽ re- MS. H. Q. n.
ductus est Israel, & Ierusalẽ deserta est, sedit Ieremias propheta flens, & planxit lamentatione hac in Ierusalem, & amaro animo suspirans, & eiulans dixit:'

1 QVOMODO sedet sola ciuitas plena populo: facta est quasi vidua domina Gentiũ? princeps prouinciarum facta est sub tributo. Aleph.

2 ‖Plorãs plorauit in nocte, & lachrymæ eius in maxillis eius: nõ est qui cõsoletur eã ex omnibus charis eius: omnes amici eius sprenerũt eã, & facti sunt ei inimici. Beth. Ier. 13, 1.

3 Migrauit Iudas propter afflictionem, & multitudinem seruitutis: habitauit inter gentes, nec inuenit requiem: omnes persecutores eius apprehenderunt eam inter angustias. Chimel.

4 Viæ Sion lugẽt, eo quòd nõ sint qui veniãt ad solẽnitatẽ: Oẽs portæ eius destructæ: sacerdotes eius gemẽtes: virgines eius squalidæ, & ipsa oppressa amaritudine. Daleth.

5 Facti sunt hostes eius in capite, inimici eius locupletati sunt: quia Dñs locutus est super eã propter multitudinem iniquitatũ eius: paruuli eius ducti sunt in captiuitatem ante faciem tribulantis. He.

6 Et egressus est à filia Sion decor eius: facti sunt principes ei' velut arietes nõ inuenientes pascua: & abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis. Vau.

7 Recordata est Ierusalẽ dierũ afflictionis suæ, & præuaricationis, omniũ desiderabiliũ suorũ quæ habuerat à diebus antiquis cùm caderet populus eius in manu hostili, & nõ esset auxiliator: viderunt eã hostes, & deriserunt sabbatha eius. Zain.

8 Peccatum peccauit Ierusalẽ, propterea instabilis facta est: omnes qui glorificabãt eam, spreuerunt illam, quia viderunt ignominiam eius: ipsa autem gemens, & conuersa est retrorsum. Heth.

9 Sordes eius in pedib. eius, nec recordata est finis sui: deposita est vehementer, non habens consolatorẽ: vide Dñe afflictionẽ meam, quoniam erectus est inimicus. Teth.

10 Manũ suã misit hostis ad omnia desiderabilia eius: quia vidit Gẽtes ingressas sanctuarium suũ, de quibus præceperas ne intrarent in ecclesiam tuam. Iod.

11 Omnis populus eius gemẽs, & quærẽs panẽ: dederunt pretiosa quæq. pro cibo ad refocillandã animã. vide Domine & considera, quoniam facta sum vilis. Caph.

Similiter erat colũna secunda & malogranata. Et erant super capellum in circuitu omnia ærea, similiter colũnæ alterius ‖MS. Q. n.

Lugeb. O vos omnes qui trāsitis per viam, attendite, & videte si est dolor sicut dolor meus: quontā vindemiauit me, vt locutus est Dominus in die iræ furoris sui. 12

Mem. De excelso misit ignē in ossibus meis, & erudiuit me: expādit rete pedib. meis, conuertit me retrorsum: posuit me desolatam, tota die mœrore confectam. 13

Nun. Vigilauit iugū iniquitatū mearū: in manu eius conuolutæ sunt, & impositæ collo meo: infirmata est virtus mea: dedit me Dñs in manū de qua non potero surgere. 14

Samech. Abstulit oēs magnificos meos Dñs de medio mei: vocauit aduersum me tempus, vt contereret electos meos: torcular calcauit Dñs virgini filiæ Iuda. 15

Ain. Ier. 13, 17. Inf. 2, 18. ¶Idcirco ego plorās, & oculꝰ meꝰ deducēs aquas: quia longē factus est à me cōsolator, cōuertēs animā meā: facti sunt filij mei perditi, qm̄ inualuit inimicus. 16

Phe. Expādit Sion manus suas, nō est qui cōsoletur eā: mādauit Dñs aduersum Iacob, in circuitu eius hostes eius: facta est Ierusalē quasi polluta menstruis inter eos. 17

Sadi. Iustus est Dñs, quia os eius ad iracundiā pronocaui. audite obsecro vniuersi populi, & videte dolorē meū: virgines meæ & iuuenes mei abierunt in captiuitatem. 18

Coph. Vocaui amicos meos, ipsi deceperunt me: sacerdotes mei & senes mei in vrbe cōsumpti sunt: quia quęsierunt cibū sibi, vt refocillarent animā suam. 19

Res. Vide Dñe quoniā tribulor, conturbatus est vēter meus: subuersum est cor meum in memetipsa, quoniā amaritudine plena sum foris ꝗinterficit' gladius, & domi mors similis est. 20

ꝗinterfecit 9 MS. Audierunt quia ingemisco ego, & non est qui cōsoletur me: omnes inimici mei audierunt malum meū, lætati sunt, quoniā tu fecisti: adduxisti diem consolationis, & fient similes mei. 21

Thau. Ingrediatur omne malū eorū coram te: & vindemia eos sicut vindemiasti me propter omnes iniquitates meas: multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens. 22

CAP. II.

Aleph. QVomodo obtexit caligine in furore suo Dñs filiā Sion: proiecit de cælo in terrā inclytā Israel, & nō est recordatus scabelli pedum suorū in die furoris sui. 1

Beth. Præcipitauit Dñs nec pepercit, oīa speciosa Iacob: destruxit in furore suo munitiones virginis Iuda, & deiecit in terrā: polluit regnum, & principes eius. 2

Ghimel. Cōfregit in ira furoris omne cornu Israēl: auertit retrorsum dexterā suā à facie inimici: & succendit in Iacob quasi ignem flammæ deuorantis in gyro.

Daleth. Tetendit arcū suum quasi inimicus, firmauit dexterā suam quasi hostis: & occidit omne quod pulchrum erat visu in tabernaculo filiæ Sion, effudit quasi ignem indignationem suam. 4

He. Factus est Dñs velut inimicus: præcipitauit Israēl, præcipitauit omnia mœnia eius, dissipauit munitiones eius, & repleuit in filia Iuda humiliatū & humiliatā. 5

Vau. Et dissipauit quasi hortū tentorij suū, demolitus est tabernaculū suū: obliuionem tradidit Dñs in Sion festiuitatē & sabbathū: & in opprobrium & in indignationem furoris sui regem & sacerdotem. 6

Zain. Repulit Dñs altare suū, maledixit sanctificationi suæ: tradidit in manus inimici muros turrium eius: vocem dederūt in domo Domini, sicut in die solenni. 7

Heth. Cogitauit Dñs dissipare murum filiæ Sion: tetendit funiculū suū, & nō auertit manū suā à perditione: luxitq; antemurale, & murus pariter dissipatus est. 8

Teth. Defixæ sunt in terra portæ eius: perdidit & contriuit vectes eius: regem eius & principes eius in Gentibus: non est lex, & prophetæ eius non inuenerunt visionem à Domino. 9

Iod. Sederunt in terra, conticuerunt senes filiæ Sion: cōsperserunt cinere capita sua, accincti sunt ciliciis, abiecerunt in terrā capita sua virgines Ierusalem. 10

Caph. Defecerunt præ lachrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea: effusum est in terra iecur meum super contritionem filiæ populi mei, cùm deficeret paruulus & lactens in plateis oppidi. 11

Lamed. Matribus suis dixerūt, Vbi est triticum & vinum? cùm deficerēt quasi vulnerati in plateis ciuitatis: cùm exhalarent animas suas in ꝗsinu' matrum suarum. 12

ꝗsinum 3 MS. G. Mem. Cui cōparabo te? vel cui assimilabo te filia Ierusalē: cui exæquabo te, & cōsolabor te virgo filia Sion? magna est enim velut mare cōtritio tua: quis medebitur tui? 13

Nun. Prophetæ tui viderūt tibi falsa & Rultā: nec aperiebant iniquitatē tuā, vt te ad pœnitentiā pronocarent: viderūt autē tibi assumptiones falsas & eiectiones. 14

Samech. Plauserunt super te manibus omnes transeuntes per viā: sibilauerunt & mouerunt caput suum super filiā Ierusalem, Hæccine est vrbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium vniuersæ terræ? 15

Phe. Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui: sibilauerunt & fremuerunt dentibus, & dixerunt, ꝗDeuorabimus: ecce ista est dies quam expectabamus, inuenimus, vidimus. 16

ꝗ Deuorauimus 4 MS. H. G. C. Ain. Len. 26, 16. 25. Deu. 28, 15 Sadi. Ier. 14, 17. Sup. 1, 20. ¶Fecit Dñs quæ cogitauit, compleuit sermonē suum quē præceperat à diebus antiquis: destruxit, & non pepercit, & lætificauit super te inimicum, & exaltauit cornu hostium tuorum. 17

Coph. Clamauit cor eorū ad Dñm super muros filiæ Sion: ¶Deduc quasi torrentē lachrymas per diem & noctem: nō des requiem tibi, neq. taceat pupilla oculi tui. 18

Res. Cōsurge, laudā in nocte in principio vigiliarū: effunde sicut aquā cor tuum ante conspectū Dñi: leua ad eum manus tuas pro anima paruulorū tuorū qui defecerūt in fame in capite omnium cōpitorum. 19

Vide Dñe, & considera quē vindemia- 20

ueris ita. ergone comedent mulieres fructum suū, paruulos ad mēsuram palmæ? si occiditur in sanctuario Domini sacerdos & propheta?

Occidetur 3 MS. H. G.

Sin. Iacuerunt in terra foris puer & senex: virgines meæ & iuuenes mei ceciderunt in gladio: interfecisti in die furoris tui: percussisti, nec misertus es. 21

Thau. Vocasti quasi ad diē solemnem, qui terrerē me de circuitu, & nō fuit in die furoris Domini qui effugeret & relinqueretur: quos educaui & enutriui, inimicus meus consumpsit eos. 22

CAP. III.

Aleph. EGo vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius. 1

Aleph. Me minauit, & adduxit in tenebras, & non in lucem. 2

Aleph. Tantum in me vertit, & conuertit manum suam tota die. 3

Beth. Vetustā fecit pellē meam & carnem meam, contriuit ossa mea. 4

Beth. Ædificauit in gyro meo, & circumdedit me felle & labore. 5

Beth. In tenebrosis collocauit me, quasi mortuos sempiternos. 6

Ghimel. Circumædificauit aduersum me, vt nō egrediar: aggrauauit compedē meum. 7

Ghimel. Sed & cùm clamauero & rogauero, excluſit orationem meam. 8

Ghimel. Conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subuertit. 9

Daleth. ꝰAbſconditus MS. Vrsus insidians factus est mihi: leo in ꝰabſconditis'. 10

Semitas meas subuertit, & confregit me: posuit me desolatam. 11

Daleth. Tetendit arcum suū, & posuit me quasi signum ad sagittam. 12

Daleth. He. Misit in renio. meis filias pharetræ suæ. 13

He. Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die. 14

He. Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me absinthio. 15

Vau. Et fregit ad numerum dentes meos, cibauit me cinere. 16

Vau. ꝰa pace 6 MS. H. G. C. Et repulsa est ꝰanima mea, oblitus sum bonorum. 17

Et dixi, Periit finis meus, & spes mea à Domino. 18

Zain. Recordare paupertatis & transgressionis meæ, absinthij & fellis. 19

Zain. Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea. 20

Zain. ꝰin Deo o. Hoc recolens in corde meo, ꝰideo' spetabo. 21

Heth. Misericordiæ Domini quia non sumus consumptir quia non defecerunt miserationes eius. 22

Heth. ꝰNouæ 7 MS. Q. ꝰNoui' diluculo, multa est fides tua. 23

Heth. Pars mea Dominus, dixit anima mea: propterea expectabo eum. 24

Teth. Bonus est Dominus sperantibus in eū, animæ quærenti illum. 25

Teth. Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei. 26

Teth. Bonum est viro cùm portauerit iugum 27

ab adolescentia sua.

Iod. Sedebit solitarius, & tacebit: quia leuauit *super se. 28

*se MS. Q. n. Iod. Ponet in puluere os suum, si forte sit spes. 29

Iod. Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobrijs. 30

Caph. Quia nō repellet in sempiternū Dñs. 31

Caph. Quia si abiecit, & miserebitur secundū multitudinem misericordiarum suarum. 32

Caph. Non enim humiliauit ex corde suo, & abiecit filios hominum, 33

Lamed. Vt contereret sub pedibus suis omnes vinctos terræ, 34

Lamed. Vt declinaret iudicium viri in conspectu vultus Altissimi, 35

Lamed. Vt peruerteret hominem in iudicio suo, Dominus ignorauit. 36

Mem. Amos 3, 6. ¶Quis est iste qui dixit vt fieret, Domino non iubente? 37

Mem. Amos 3, 6. ¶Ex ore Altissimi non egredientur nec mala nec bona? 38

Mem. Quid murmurauit homo viuens, vir pro peccatis suis? 39

Nun. Scrutemur vias nostras, & quæramus, & reuertamur ad Dominum. 40

Nun. Leuemus corda nostra cum manibus ad Dominum in cælos. 41

Nun. Nos iniquè egimus, & ad iracundiam quocauimus: ideirco tu inexorabilis es. 42

Samech. Operuisti in furore, & persecutus es nos: occidisti, nec pepercisti. 43

Samech. Opposuisti nubē tibi, ne trāseat oratio. 44

Samech. Eradicationem & abiectionem posuisti me in medio populorum. 45

Phe. Aperuerunt super nos os suum omnes inimici. 46

Phe. Formido & laqueus facta est nobis vaticinatio & contritio. 47

Phe. Diuisiones aquarum deduxit oculus meus in contritione filiæ populi mei. 48

Ain. Oculus meus affligtus est, nec tacuit, eò quòd non esset requies, 49

Ain. Donec respiceret & videret Dominus de cælis. 50

Ain. Oculus meus deprædatus est animam meam in cunctis filiabus vrbis meæ. 51

Sadi. Venatione ceperūt me quasi auem inimici mei gratis. 52

Sadi. Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me. 53

Sadi. Inundauerunt aquæ super caput meū: dixi, Perij. 54

Coph. Inuocaui nomen tuum Domine de lacu nouissimo. 55

Coph. Vocem meā audisti; ne auertas aurem tuam a gemitu meo & clamoribus. 56

Coph. Appropinquasti in die quando inuocauite te: dixisti, Ne timeas. 57

Res. Iudicasti Domine causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ. 58

Res. Vidisti Domine iniquitatē illorum aduersum me: iudica iudicium meum. 59

Res. Vidisti omnem furorem, vniuersas cogitationes eorum aduersum me. 60

Sin. Audisti opprobrium eorum Domine, 61

omnes cogitationes eorũ aduersum me:
Sin. Labia insurgentiũ mihi, & meditationes eorum aduersum me tota die.
Sin. Sessionem eorum, & resurrectionẽ eorum vide, ego sum psalmus eorum.
Thau. Reddes eis vicem Domine, iuxta opera manuum suarum.
Thau. Dabis eis scutum cordis laborem tuũ.
Thau. Persequeris in furore, & cõteres eos sub cælis Domine. CAP. IIII.
Aleph. QVomodo obscuratũ est aurũ, mutatus est color optim⁹, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearũ?
Beth. Filij Sion inclyti, & amicti auro primo: quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli?
Ghimel. Sed & lamiæ nudauerũt mammam, lactauerunt catulos suos: filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto.
Daleth. Adhæsit lingua lactẽtis ad palatum eius in siti: paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.
He. Qui vescebantur voluptuosè, interierunt in viis: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.
Vau. Et maior effectꝰ est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum ‖ quæ subuersa est in momento, & non ceperunt in ea manus.
Zain. Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores:
Heth. Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: adhæsit cutis eorum ossibus: aruit, & facta est quasi lignum.
Teth. Melius fuit occisis gladio, quàm interfectis fame: quoniam isti extabuerunt consumpti à sterilitate terræ.
Iod. Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos, facti sunt cibus earũ in contritione filiæ populi mei.
Caph. Compleuit Dñs furorẽ suũ, effudit iræ indignationis suæ: & succendit ignem in Sion, & deuorauit fundamenta eius.
Lamed. Non crediderũt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem:
Mem. Propter peccata prophetarũ eius, & iniquitates sacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum.
Nun. Errauerunt cæci in plateis, polluti sunt
Vintrare o. sanguine: cumque non possent⁹, tenuerunt lacinias suas.
Samech. Recedite polluti, clamauerũt eis, recedite, abite, nolite tangere: iurgati quippe sunt & commoti dixerunt inter Gentes, Non addet vltrà vt habiteт in eis.
Phe. Facies Dñi diuisit eos, non addet vt respiciat eos: facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miserti sunt.
Ain. Cùm adhuc subsisteremus, defecerunt
*nos MS. oculi nostri ad auxilium nostrũ vanum,
q.R. cùm respiceremus attẽti ad gentem quæ
Sadi. saluare⁹ non poterat.
Lubricauerunt vestigia nostra in itine- 18
re platearum nostrarum, appropinquauit finis nostер: completi sunt dies nostri, quia venit finis noster.
Caph. 16 Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cæli: super montes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis.
Res. 20 Spiritus oris nostri Christus Dñs captus est in peccatis nostris: cui diximus, In vmbra tua viuemus in Gentibus.
Sin. 21 Gaude & lætare filia Edom quæ habitas in Terra Hus: ad te quoque perueniet calix, inebriaberis, atq. nudaberis.
Thau. 22 Completa est iniquitas tua filia Sion, non addet vltrà vt transmigret te: visitauit iniquitatem tuam filia Edom, discooperuit peccata tua.

ORATIO IEREMIAE.

CAP. V.

1 REcordare Dñe quid acciderit nobis: intuere & respice opprobrium nostrum.
2 Hæreditas nostra versa est ad
3 alienos: dom⁹ nostræ ad extraneos. Pupilli facti sumus absq. patre: matres nostræ quasi viduæ.
4 Aquã nostrã pecunia bibimus: ligna nostra pretio comparauimus.
5 Cervicibus ‖ nostris minabamur, ‖ MS 9.
6 lassis nõ dabatur requies. Aegypto dedimus manum, & Assyriis: vt saturaremur
7 pane. Patres nostri peccauerunt, & non sunt: & nos iniquitates eorũ portauimus.
8 Serui dominati sunt nostri: nõ fuit qui
9 redimeret de manu eorũ. In animabus nostris afferebamus panẽ nobis, à facie
10 gladij in deserto. Pellis nostra, quasi clibanus exusta est à facie tẽpestatũ famis.
11 Mulieres in Sion humiliauerũt, & vir-
12 gines in ciuitatib. Iuda. Principes manu suspensi sunt: facies senũ nõ erubuerunt.
13 Adolescentibus impudice abusi sunt &
14 pueri in ligno corruerunt. Senes defecerũt de porris: iuuenes de choro psallẽtiũ. Defecit gaudiũ cordis nostri: versus
15 est in luctũ chorus noster. Cecidit corona capitis nostri: væ nobis, quia peccauimus.
16 Propterea mœstum factum est cor nostrũ, ideo cõtenebrati sunt oculi nostri,
17 Propter montẽ Sion quia disperiit: vulpes ambulauerũt in eo. Tu autẽ Dñe in
18 æternũ permanebis, solium tuũ in generatione & generationẽ. Quare in perpetuũ obliuiscẽris nostri? derelinques nos in lõ-
19 gitudine dierũ? ‖ Cõuerte nos Dñe ad te, & conuertemur: in noua dies nostros
20 sicut à principio. Sed proiiciens repulisti nos, iratus es contra nos vehementer.

PROPHETIA BARVCH.

CAP. I.

1 EThæc verba libri quæ scripsit Baruch filius Neriæ, filij Maasiæ, filij Sedeciæ, filij Sedei, filij Heleiæ in
2 Babylonia, in anno quito, in septimo die mensis,

mensis in tẽpore quo ceperunt Chaldæi Ierusalẽ, & succenderũt eã igni. Et legit Baruch verba libri hui⁹ ad aures Iechoniæ filij Ioacim regis Iuda, & ad aures vniuersi populi venẽtis ad librũ: & ad aures potentũ filiorũ regũ, & ad aures presbyterorũ, & ad aures populi, à minimo vsq. ad maximũ eorũ omniũ habitantiũ in Babylonia, ad fluuium Sodi. Qui audiẽtes plorabãt, & ieiunabãt, & orabant in cõspectu Dñi. Et collegerũt pecuniã, secundũ quod potuit vnusquisq. man⁹: & miserũt in Ierusalẽ ad Ioacim filiũ Heleiæ filij Salon sacerdotẽ, & ad sacerdotes, & ad omnẽ populũ qui inuẽti sunt cũ eo in Ierusalẽ, cùm ⁹acciperet⁹ vasa templi Dñi quæ ablata fuerãt de templo, reuocare in Terrã Iuda decima die mensis Siban, vasa argentea quæ fecit Sedecias filius Iosiæ rex Iuda, postea quã cepisset Nabuchodonosor rex Babylonis Iechoniã, & principes, & ⁹vinctos, & ⁹potentes, & populũ terræ ab Ierusalẽ, & duxit eos ⁹in Babylonẽ. Et dixerunt, Ecce, mi-
10 mus ad vos pecunias, de quib⁹ emite holocaustomata, & thus, & facite mannã, & offerte pro peccato ad aram Dñi Dei nostri:
11 & orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, & pro vita Balthasar filij ei⁹, vt sint dies eorũ sicut dies cæli super
12 terrã: & vt det Dñs virtutẽ nobis, & illuminet oculos nostros, vt viuamus sub vmbra Nabuchodonosor regis Babylonis, & sub vmbra Balthasar filij eius, & seruiam⁹ eis multis diebus⁹, & inueniam⁹ gratiã in cõspectu eorũ. Et pro nobis-
13 ipsis orate ad Dñm Deũ nostrũ: quia peccauimus Dño Deo nostro, & nõ est auersus furor eius à nobis vsq. in hũc diẽ. Et
14 legite librũ istũ, quẽ misimus ad vos recitari in templo Dñi, in die solemni, & in die opportuno: & dicetis, ‖ Dño Deo
15 nostro iustitia: nobis autẽ cõfusio faciei nostræ, sicut est dies hæc, omni Iudæ & habitantibus in Ierusalẽ, Regibus nostris, & principibus nostris, & sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, & patribus nostris. ‖ Peccauimus ante Dominũ
17 Deũ nostrũ, & nõ credidimus, diffidẽtes in eũ: & nõ fuimus subiectibiles illi, &
18 nõ audiuim⁹ vocẽ Dñi Dei nostri, vt ambularemus in mãdatis ei⁹ quæ dedit nobis. A die qua eduxit patres nostros de
19 Terra Aegypti, vsq. ad diẽ hanc eramus incredibiles ad Dñm Deũ nostrũ & dissipati recessim⁹, ne audirem⁹ vocẽ ipsius.
20 ‖ Et adhæserunt nobis multa mala, & maledictiones, quæ cõstituit Dñs Moysi seruo suo: qui eduxit patres nostros de Terra Aegypti, dare nobis terrã fluẽtem
21 lac & mel, sicut hodierna die. Et nõ audiuimus vocẽ Dñi Dei nostri secundùm
22 oia verba prophetarũ quos misit ad nos, & ad iudices nostros⁹: & abiuimus vnusquisq. in sensum cordis nostri maligni, operari diis alienis, faciẽtes mala ante

*in MS q.

Deu.28,53.

Sup.1,15.

-10 MS. G.

Ier.e.27,8. 11.

*scceritis nec MS.R. Verũm in G. codicibus nõ ſe-guntur.

& auferã à vobis vocẽ iucunditatis, & vocẽ gaudij, & vocẽ sponsi, & vocẽ sponsæ, & erit omnis terra sine vestigio ab habitantibus eã. & nõ audierũt vocẽ tuã, vt operarentur regi Babylonis: & statuistis verba tua quæ locutus es in manib⁹ puerorũ tuorũ ꝓphetarũ, vt trãsferrẽtur ossa regũ nostrorũ & ossa patrũ nostrorum de loco suo, & ecce protecta sunt in calore solis, & in gelu noctis: & mortui sunt in doloribus pessimis, in fame, & in gladio, & in emissione. Et posuisti tẽplum, in quo inuocatũ est nomẽ tuũ in ipso, sicut hæc dies, ꝓpter iniquitatẽ domus Israel, & domus Iuda. Et fecisti in nobis Dñe Deus noster secundũm omnẽ bonitatem tuã, & secundũ omnẽ miserationẽ tuã illã magnã: sicut locut⁹ es in manu pueri tui Moysi in die qua præcepisti ei scribere legẽ tuã corã filijs Israel, dicens. ¶ Si nõ audieritis vocẽ meam, multitudo hæc magna cõuertetur in minimã inter Gentes, quò ego eos dispergã: quia scio quòd me nõ audiet populus, populus est enim dura cervice: & cõuertetur ad cor suũ in terra captiuitatis suæ: & scient quia ego sum Dns Deus eorum, & dabo eis cor, & intelligẽt: & aures, & audient. Et laudabũt me in terra captiuitatis suæ, & memores erũt nominis mei. Et auertent se à dorso suo duro, & à malignitatibus suis: quia reminiscẽtur viã patrũ suorũ q̃ peccauerũt in me. Et reuocabo illos in terrã quã iurau patribꝰ eorũ Abrahã, Isaac, & Iacob, & dominabũtur eius: & multiplicabo eos, & nõ minorabũtur. Et statuã illis testamentũ alterũ sempiternum, vt sim illis in Deum, & ipsi erũt mihi in populũ: & nõ mouebo amplius populũ meum filios Israel à terra quã dedi illis.

Leu. 26, 14. Deu. 28, 15.

CAP. III.

ET nunc Dñe omnipotẽs, Deus Israel, anima in angustijs, & spiritus anxius clamat ad te: audi Dñe, & miserere, quia Deus es misericors, & miserere nostri: quia peccauimus ante te. Quia tu sedes in sempiternũ, & nos peribimus in æuũ?

Dñe omnipotẽs, Deus Israel, audi nũc orationẽ mortuorũ Israel, & filiorũ ipsorũ, qui peccauerũt ante te, & nõ audierũt vocẽ Dñi Dei sui, & agglutinata sunt nobis mala. Noli memminisse iniquitatũ patrũ nostrorũ, sed memento manus tuæ & nominis tui in tempore isto: quia tu es Dñs Deus noster, & laudabimus te Dñe.

quia propter hoc dedisti timorẽ tuũ in cordibus nostris, & vt inuocemus nomẽ tuũ, & laudemus te in captiuitate nostra, quia conuertimur ab iniquitate patrum nostrorũ qui peccauerũt ante te. Et ecce nos in captiuitate nostra sumus hodie, quà nos dispersisti in improperium, & in maledictũ, & in peccatũ, secundũ oẽs iniquitates patrũ nostrorũ qui recesserũt à te Dñe Deus noster. Audi Israel mandata vitæ: aurib⁹ percipe, vt sciatis prudẽtiã.

Quid est Israel quòd in terra inimicorũ es? inueterasti in terra aliena, coinquinatus es cũ mortuis: deputatus es cũ descẽdentibus in infernũ. Dereliquisti fontẽ sapiẽtiæ. nã si in via Dei ambulasses, habitasses vtiq. in pace super terram.

Disce vbi sit prudẽtia, vbi sit virt⁹, vbi sit intellectus: vt scias simul vbi sit longanimitas vitæ & victus, vbi sit lumẽ oculorũ, & pax. Quis inuenit locũ eius? & quis intrauit in thesauros eius? Vbi sunt principes Gentũ, & qui dominãtur super bestias quæ sunt super terrã? qui in auibus cæli ludũt, qui argentũ thesaurizant, & aurũ in quo cõfidũt homines, & nõ est finis acquisitionis eorũ? qui argẽtũ fabricãt & solliciti sunt, nec est inuentio operũ illorũ? exterminati sunt, & ad inferos descẽderũt, & alij loco eorũ exorti sunt. Iuuenes viderũt lumẽ, & habitauerũt super terrã: viã autem disciplinæ ignorauerũt, neq. intellexerunt semitas eius, neq. filij eorũ susceperũt eã, à facie ipsorum longè facta est: nõ est audita in Terra-Chanaã, neq. visa est in Themam.

Filij quoq. Agar qui exquirũt prudẽtiã quæ de terra est, negotiatores terræ, & Themam, & fabulatores, & exquisitores prudẽtiæ & intelligẽtiæ: viã autẽ sapiẽtiæ nescierũt: neq. cõmemorati sunt semitæ eius. O Israel, quàm magna est domus Dei, & ingẽs locus possessionis eius!

Magn⁹ est, & nõ habet finẽ: excelsus & immensus. Ibi fuerunt gigantes nominati illi qui ab initio fuerunt, statura magna, sciẽtes bellũ. Nõ hos elegit Dns, neque viã disciplinæ ꝑuenerũt: propterea dedit illis
perierũt. Et qm̃ nõ habuerũt sapientiã, MS.G.
interierũt propter suã insipientiam. Quis ascendit in cælũ, & accepit eã, & deduxit eã de nubibus? Quis trãsfretauit mare, & inuenit illã, & attulit illã super aurum electũ? Nõ est qui possit scire vias eius, neq. qui exquirat semitas eius: sed qui scit vniuersa, nouit eã, & adinuenit eam prudẽtia sua: qui præparauit terrã in æterno tẽpore, & replenit eã pecudibus & quadrupedib⁹: qui emittit lumẽ, & vadit: & vocauit illud, & obedit illi in tremore. Stellæ autẽ dederũt lumẽ in custodijs suis, & lætatæ sunt: vocatæ sunt, & dixerũt, Adsumus: & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas. Hic est Deus noster, & nõ æstimabitur alius aduersus eũ. Hic adinuenit omnẽ viã disciplinæ, & tradidit illã Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

CAP. IIII.

HIc liber mãdatorũ Dei, & lex quæ est in æternũ: oẽs qui tenẽt eã, perueniẽt ad vitã: qui autẽ dereliquerũt eã, in mortẽ. Cõuertere Iacob, & apprehende eã, ambula per viã ad splendorẽ eius cõtra lumẽ eius. Ne tradas alteri gloriã tuã, & dignitatẽ tuã genti alienæ. Beati sumus Israel:

Israel: quia quæ Deo placent, manifesta sunt nobis. Animæquior esto populus Dei, memorabilis Israel: venũdati estis Gẽtibus, nõ in pditionẽ: sed ꝓpter quod in ira Dei ad iracundiã prouocastis Dnm, traditi estis aduersarijs. Exacerbastis enim eũ qui fecit vos, Deũ æternũ: immolãtes dæmonijs, & nõ Deo. Obliti enim estis eum qui nutrivit vos, & cõtristastis nutricẽ vestrã Ierusalẽ. Vidit enim iracundiã à Deo veniẽtẽ vobis, & dixit: Audite cõfines Siõ, adduxit enim mihi Deꝰ luctũ magnũ: vidi enim captiuitatẽ populi mei, filiorũ meorũ & filiarum quam superduxit illis æternus. Nutrivi enim illos cũ iucunditate: dimisi autẽ illos cũ fletu & luctu. Nemo gaudeat super me viduã & desolatã: à multis derelicta sum ꝓpter peccata filiorũ meorũ, quia declinauerũt à lege Dei. Iustitias autẽ ipsius nescierũt, nec ambulauerũt per vias mãdatorũ Dei, neq. per semitas veritatis eius cũ iustitia ingressi sunt. Veniãt cõfines Siõ, & memorentur captiuitatẽ filiorũ & filiarũ mearũ, quã superduxit illis æternus. Adduxit enim sup illos gẽtẽ de lõginquo, gẽtẽ improbã, & alterius linguæ: qui nõ sunt reueriti senẽ, neq. puerorũ miserti sunt, & adduxerũt dilectos viduæ, & à filijs vnicã desolauerũt. Ego autẽ quid possum adiuuare vos? Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eripiet de manib⁹ inimicorũ vestrorũ. Ambulate filij, ambulate: ego enim derelicta sũ sola. Exui me stola pacis, indui autẽ me sacco obsecrationis, & clamabo ad Altissimũ in diebꝰ meis. Animæquiores estote filij, clamate ad Dñm, & eripiet vos de manu propter inimicorũ. Ego enim speraui in æternũ salutẽ vestrã: & venit mihi gaudiũ à sancto super misericordia, quæ veniet vobis ab æterno salutari nostro. Emisi enim vos cũ luctu & planctu: reducet autẽ vos mihi Dñs cũ gaudio & iucunditate in sempiternũ. Sicut enim viderunt vicinæ Siõ captiuitatẽ vestrã à Deo: sic videbũt & in celeritate salutem vestrã à Deo, quæ superueniet vobis cũ honore magno, & splẽdore æterno. Filij patiẽter sustinete iram, quæ supuenit vobis: persecutus est enim te inimicus tuꝰ, sed citò videbitis perditionẽ ipsius: & super ceruices ipsius ascẽdes. Delicati mei ambulauerũt vias asperas: ducti sunt enim vt grex direptus ab inimicis. Animæquiores estote filij, & proclamate ad Dñm: erit enim memoria vestra ab eo qui duxit vos. Sicut enim fuit sensus vester vt erraretis à Deo: decies tantũm iterũ cõuertẽtes requiretis eũ. Qui enim induxit vobis mala, ipse rursum adducet vobis sempiternã iucunditatẽ cũ salute vestra. Animæquior esto Ierusalẽ, exhortatur enim te qui te nominauit. Nocẽtes peribũt, qui te vexauerũt: & q̃ gratulati sunt in tua ruina, puniẽtur. eiuitates quibus seruierũt filij tui, puniẽtur: & quæ accepit filios tuos. Sicut enim gauisa est in tua ruina, & lætata est in casu tuo: sic cõtristabitur in sua desolatione. Et amputabitur exultatio multitudinis eius, & gaudimoniũ eius erit in luctũ. Ignis enim superueniet ei ab æterno in logiturnis diebus, & habitabitur à dæmonijs in multitudine tẽporis. ¶ Circũspice Ierusalẽ ad Orientẽ, & vide iucunditatẽ à Deo tibi veniẽtẽ. Ecce enim veniunt filij tui quos dimisisti dispersos: veniunt collecti ab Oriente vsq. ad Occidentẽ, in verbo sancti gaudentes in honorem Dei.

Inf. 5, 5.

CAP. V.

EXue te Ierusalẽ stola luctus & vexationis tuæ: & indue te decõre & honore eius quæ à Deo tibi est sempiterna gloria. Circũdato te diploide à Deo iustitiæ, & impone mitrã capiti tuo honoris æterni. Deus enim ostendet splẽdorẽ suũ in te, qui sub cælo est. Nominabitur enim tibi nomẽ tuũ à Deo in sempiternum, Pax iustitiæ & honor pietatis.

Exurge Ierusalem, & sta in excelso: & ¶ circũspice ad Orientẽ, & vide collectos filios tuos ab Oriẽte sole vsq. ad Occidentẽ, in verbo sancti gaudẽtes Dei memoria. Exierũt enim abs te pedib⁹ ducti ab inimicis: adducet autẽ illos Dñs ad te portatos in honorẽ sicut filios regni. Sup. 4, 36.

Cõstituit enim Deus humiliare omnẽ montẽ excelsum, & rupes perẽnes, & cõualles replere in æqualitatẽ terræ: vt ambulet Israel diligenter in honorem Dei. Obumbrauerũt autẽ & syluæ, & omne lignũ suauitatis Israel mãdato Dei. Adducet enim Deus Israel cũ iucũditate in lumine maiestatis suæ cũ misericordia & iustitia quæ est ex ipso.

CAP. VI.

Exemplar epistolæ quã misit Ieremias ad abducẽdos captiuos in Babyloniã à Rege Babyloniorum, vt annuntiaret illis secundũ quod ꝓceptum est illi à Deo. abductos 14 MS.R. Q.n.

PROpter peccata quæ peccastis ante Deũ, adducemini in Babyloniã captiui à Nabuchodonosor rege Babyloniorũ. Ingressi itaq. in Babylonẽ, eritis ibi annis plurimis & tẽporibus longis vsq. ad generationes septẽ: post hoc autẽ educã vos inde cũ pace. Ier. 25, 9.

Videbitis in Babylonia deos aureos & argẽteos, & lapideos & ligneos in humeris portari, ostentantes metũ Gẽtibus. Videte ergo ne & vos similes efficiamini factis alienis & metuatis, & metus vos capiat in ipsis. Visa itaq. turba de retro & ab ante adorantes, dicite in cordibus vestris, Te oportet adorari Dñe. Angel⁹ enim meus vobiscũ est: ipse autẽ exquiram animas vestras. Nam lingua ipsorũ polita à fabro, ipsa etiã inaurata & inargẽtata falsa sunt: & nõ possunt loqui. Et sicut virgini amanti ornamenta: ita accepto auro fabricati sunt. Coronas certè aureas habẽt sup capita sua dij illorum: vnde sub- Isa. 44, 10. 46, 6, 7.

trahunt sacerdotes ab eis aurū & argētū,
& erogāt illud in sementipsis. Dant autē 10
& ex ipso prostitutis, & meretrices ornāt:
& iterū cū receperint illud à meretricib⁹,
ornāt deos suos. Hi autē nō liberantur 11
ab ærugine & tinea. Operis autem illis 12
veste purpurea, extergūt faciē ipsorū propter puluerē domus, qui est plurimus in-
ter eos. Sceptrum autē habet vt homo, 13
sicut iudex regionis, qui in se peccantem
nō interficit. Habet etiā in manu gladiū 14
& securim: sē autē de bello & à latrōni-
bus nō liberat. Vnde vobis notū sit quia
*timueritis MS. G. nō sunt dij. Nō ergo ⁹venecremini⁹ eos. 15
Sicut enim vas hominis cōfractū inutile
efficitur: tales sunt & dij illorū. Cōsti- 16
tutis illis in domo, oculi eorū pleni sunt
puluere à pedibus introeuntiū. Et sicut 17
alicui qui regē offendit, circūseptæ sunt
ianuæ, aut sicut ad sepulchrū adductum
mortuum: ita tutantur sacerdotes ostia
clausuris & seris, ne à latronibus expo-
lientur. Lucernas accendūt illis, & qui- 18
dē multas, ex quib⁹ nullā videre possunt:
sunt autē sicut trabes in domo. Corda 19
verò eorū dicūt elingere serpentes qui de
terra sunt, dū cōedunt eos & vestimentū
ipsorū, & nō sentiūt. Nigræ sunt facies 20
eorum à fumo, qui in domo fit. Supra 21
corpus eorū, & supra caput eorū volant
noctuæ & hirundines, & aues etiā, simili-
ter & cattæ. Vnde sciatis quia non sunt
dij. Ne ergo timueritis eos. Aurū etiam 23
quod habēt, ad speciē est. Nisi aliquis ex-
terserit ærugine, nō fulgebūt: neq. enim
Isa.46,6.7. dū conflarentur, sentiebant. ¶ Ex omni 24
Sap.6,3. pretio empta sunt, in quibus spiritus nō
inest ipsis. Sine pedibus ¶ in humeris 25
portātur, ostentātes ignobilitatē suā ho-
minibus. Cōfundātur etiā qui colunt ea.
Propterea si ceciderint in terrā, à semet- 26
ipsis nō cōsurgunt: neq. si quis eū statue-
rit rectū, per semetipsum stabit: sed sicut
*humeri o. mortuis ⁹munera eorū⁹ illis apponētur.
Hostias illorū vendūt sacerdotes ipso- 27
rum, & abutuntur: similiter & mulieres
eorū decerpentes, neq. infirmo, neq. mē-
dicanti aliquid impertiūt, de sacrificiis 28
eorū sœtę & menstruatæ cōtingūt. Scię-
tes itaq. ex his quia non sunt dij, ne ti-
meatis eos. Vnde enim vocant dijs Quia 29
mulieres apponūt dijs argēteis & aureis,
& ligneis: & in domibus eorū sacerdo- 30
tes sedēt, habētes tunicas scissas, & capita
& barbā rasam, quorū capita nuda sunt.
Rugiūt autē clamāces cōtra deos suos, 31
sicut in cœna mortui. Vestimenta eorū 32
auferūt sacerdotes, & vestiūt vxores suas
& filios suos. Neq. si quid mali patiun- 33
tur ab aliquo, neq. si quid boni, poterunt
retribuere: neq. regē cōstituere possunt,
neq. auferre. Similiter neq. dare divi- 34
tias possunt, neque malum retribuere. Si
quis illis votū vouerit, & nō reddiderit:
neq. hoc requirūt. Hominē à morte nō 35
liberāt, neq. infirmū à potētiori eripiūt.
36 Hominē cæcū, ad visum nō restituunt:
de necessitate hominem nō liberabunt.
37 Viduæ nō miserebūtur, neq. orphanis
38 benefaciēt. Lapidibus de monte similes
sunt dij illorū, lignei & lapidei, & aurei
& argētei. Qui autē colūt eos, cōfundent.
39 Quomodo ergo æstimandū est, aut di-
40 cendū illos esse deos? Adhuc enim ipsis
Chaldæis nō honorātibus ea: qui cū au-
dierint mutū nō posse loqui, offerunt il-
41 lud ad Bel, postulates ab eo loqui: quasi
possint sentire qui nō habēt motū. & ipsi
cùm intellexerint, relinquēt ea: sensum
42 enim nō habēt ipsi dij illorū. Mulieres
autē circūdatę funibus, in viis sedēt, suc-
43 cendētes ossa oliuarū. Cùm autē aliqua
ex ipsis attracta ab aliquo transeūte dor-
mierit cum eo, proximæ suæ exprobrat
quòd ea non sit digna habita, sicut ipsa,
44 neq. funis eius diruptus sit. Omnia au-
tem quæ illis fiunt, falsa sunt. Quomodo
æstimandū aut dicēdū est illos esse deos?
45 A fabris autē & ab aurificib⁹ facta sūt.
Nihil aliud erūt, nisi id quod volunt esse
46 facerdotes. Aurifices etiā ipsi qui ea fa-
ciūt, nō sunt multi tēporis. Nūquid ergo
possunt ea quæ fabricata sunt ab ipsis,
47 esse dijs? Reliquerūt autē falsa & oppro-
48 briū posteā futuris. Nā cū superuenerit
illis prœliū, & mala: cogitāt facerdotes
- 8 MS. R. apud se G. - ⁹post se⁹, vbi se absondant cum illis.
49 Quomodo ergo sentiri debeant, qui dij
sunt, qui nec de bello se liberāt, neque de
50 malis se eripiunt? Nā cùm sint lignea,
& inaurata, & inargentata, scietur postea
quia falsa sunt, ab vniuersis gētibus & re-
gibus: quæ manifesta sunt quia nō sunt
dij, sed opera manuū hominū, & nullum
51 Dei opus cū illis. Vnde ergo notū est,
quia nō sunt dij, sed opera manuum ho-
52 minū, & nullū Dei opus in ipsis est? Re-
gē regioni nō suscitant, neq. pluuiā ho-
53 minibus dabūt. Iudiciū quoq. nō discer-
nent, neq. regiones liberabūt ab iniuria:
quia nihil possunt, sicut corniculæ inter
54 mediū cæli & terræ. Etenim cùm inci-
derit ignis in domū deorū ligneorum, &
argenteorū, & aureorū, facerdotes quidē
ipsorū fugiēt, & liberabuntur: ipsi verò
55 sicut trabes in medio cōburentur. Regi
autē & bello nō resistent. Quomodo ergo
æstimandū est, aut recipiendum quia dij
56 sunt? Nō à furibus, neq. à latronibus se
liberabunt dij lignei, & lapidei, & inau-
rati, & inargētati, quibus iniqui fortiores
57 sunt. Aurū & argētū, & vestimentū quo
operti sunt, auferēt illis, & abibūt, nec si-
58 bi auxiliū ferēt. Itaq. melius est esse re-
gē ostēntantē virtutē suā: aut vas in domo
vtile, in quo gloriabit⁹ qui possidet illud:
vel ostiū in domo, quod custodit quæ in
59 pace sunt: quā falsi dij. Sol quidē & lu-
na, ac sidera, cùm sint splēdida & emissa
60 ad vtilitates, obaudiūt. Similiter & ful-
gur cùm apparuerit, perspicuum est: id-
ipsum autem & spiritus in omni regione

spirat.

spirat. Et nubes quibus cū imperatum 61
fuerit à Deo perambulare in vniuersum
orbē, perficiūt quod imperatum est eis.
Ignis etiā missus dēsuper vt cōsumat 62
mōtes & sylvas, facit quod præceptū est
ei. Hæc autē, neq. speciebus, neque virtu
tibus vni eorū similia sunt. Vnde neq. 63
existimandū est, neq. dicendum illos esse
deos, quādo nō possunt neque iudicū iu-
dicare, neque quicquā facere hominib⁹.
Scientes itaq. quia nō sunt dij, ne ergo 64
timueritis eos. Neq. enim regibus ma- 65
ledicēt, neq. benedicēt. Signa etiā in cę- 66
lo Gēnibus nō ostēdunt, neq. vt sol luce-
bunt, neq. illuminabūt vt luna. Bestiæ 67
meliores sunt illis, quæ possūt fugere sub
rectū, ac prodesse sibi. Nullo itaq. mo- 68
do nobis est manifestum quia sunt dij:
propter quod ne timeatis eos. Nā sicut 69
in cucumerario formido nihil custodit:
ita sunt dij illorū lignei, & argētei, & in-
aurati. Eodē modo & in horto spina al- 70
bā, supra quā omnis auis sedet. Similiter
& mortuo projecto in tenebris similes
sunt dij illorū lignei, & inaurati, & inar-
gētati. A purpura quoque & marmore, 71
quæ supra illos teneāt, scietis itaq. quia
nō sunt dij. Ipsi etiā postremo comedū-
tur, & erunt opprobriū in regione. Me- 72
lior est homo iust⁹ qui nō habet simula-
chra: nam erit longè ab opprobriis.

PROPHETIA
EZECHIELIS.
CAP. I.

ET factum est in tricesimo anno, in 1
quarto, in quinta mēsis, cùm essem
Inf.3,23. 9,20. in medio captiuorū ¶ iuxta fluuium
Chobār, aperti sunt cæli, & vidi visiones
Dei. In quinta mensis, ipse est annus 2
quintus transmigrationis regis Ioachin,
factū est verbū Dñi ad Ezechielē filiū
Inf.3,23. 9,20. Buzi sacerdotē in terra Chaldæorū, ¶ se-
cus flumē Chobari: & facta est super eum
ibi manus Dñi. Et vidi, & ecce ventus 4
turbinis veniebat ab Aquilone: & nubes
magna, & ignis inuoluens, & splendor in
circuitu ei⁹: & de medio ei⁹ quasi species
electri, id est, de medio ignis: & ex me- 5
dio eius similitudo quatuor animaliū: &
hic aspectus eorum, similitudo hominis
in eis. Et quatuor facies vni: & qua- 6
tuor pennæ vni. Et pedes eorum pedes 7
recti, & plāta pedis eorū quasi planta pe-
dis vituli, & scintillæ quasi aspectus æris
cādētis. Et man⁹ hominis sub pēnis eo- 8
rū in quatuor partibus: & facies & pēnas
p quatuor partes habebāt. Iūctæq. erāt 9
pēnæ eorū alteri⁹ ad alterū: non reuerte-
bātur cū incederēt: sed vnūquodq. ante
faciē suā gradiebatur. Similitudo autē 10
vult⁹ eorū, facies hominis: & facies leo-
nis à dextris ipsorū quatuor: & facies
bouis, à sinistris ipsorū quatuor: & facies
*MS. R. H.G.C. aquilę - dēsup⁹ ipsorū quatuor. Et facies 11
eorū, & pēnę eorū extēte dēsup: duę pē-
næ singulorū iūgebātur, & duæ tegebant
12 corpora eorū: & vnūquodque eorū coram
facie suā ambulabat: vbi erat impet⁹ spi-
ritus, illuc gradiebātur: nec reuertebātur
13 cū ambulārēt. Et similitudo animaliū,
& aspectus eorū quasi carbonū ignis ar-
dentiū, & quasi aspectus lāpadarū. Hæc
erat visio discurrēs in medio animalium,
splēdor ignis, & de igne fulgur egrediens.
14 Et animalia ibāt, & reuertebātur in si-
15 militudinē fulguris coruscātis. Cumq.
aspiceret animalia, apparuit rota vna su-
per terrā iuxta animalia, habens quatuor fa-
16 cies. & aspectus rotarū, & opus earum,
quasi visio maris: & vna similitudo ipsa-
rū quatuor: & aspect⁹ earū & opera, quasi
17 sit rota in medio rotæ. Per quatuor par-
tes earū ibāt: & nō reuertebātur cū
18 ambularēt. Statura quoq. erat rotis, &
altitudo, & horribilis aspectus: ¶ & totū Inf.9,12.
corpus oculis plenū in circuitu ipsarum
19 quatuor. Cūq. ambularēt animalia, am-
bulabāt pariter & rotæ iuxta ea: & cū ele-
uarētur animalia de terra, elevabātur si-
20 mul & rotæ. Quocūq. ibat spiritus, illuc
eunte spiritu, & rotæ pariter eleuabātur,
sequentes eū. Spiritus enim vitæ erat in
21 rotis. Cū eūntibus ibāt, & cū stabū. sta-
bāt: & cū eleuatis à terra, pariter eleuabā-
tur & rotæ, sequētes ea: quia spiritus vitę
22 erat in rotis. Et similitudo super capita
animaliū, firmamēti, quasi aspectus cry-
stalli horribilis, & extēti super capita eo-
23 rū dēsuper. Sub firmamēto autē pennæ
eorū rectæ alterius ad alterū: vnūquod-
24 quodque duabus alis velabat. Et audiebā sonū a-
larū, quasi sonū aquarū multarum, quasi
sonū sublimis Dei cū ambularent, quasi
sonus erat multitudinis vt sonus castro-
rū. cūq. starēt, demittebātur pennæ eorū.
25 Nā cū fieret vox sup firmamētū quod
erat super caput eorū, stabant, & submit-
26 tebāt alas suas. Et super firmamentum
quā erat imminēs capiti eorū, quasi aspe-
ctus lapidis sapphiri similitudo throni: &
sup similitudinē throni, similitudo quasi
27 aspectus hominis desūper. Et vidi qua-
si speciē electri, velut aspectum ignis in-
trinsecus eius per circuitū: à lūbis ei⁹ &
dēsuper, & à lūbis eius vsq. deorsum, vidi
28 quasi speciē ignis splendētis in circuitu.
Velut aspectū arcus cum fuerit in nu-
be in die pluuiæ, hic erat aspectus splen-
doris per gyrum. CAP. II.

1 HAec visio similitudinis gloriæ Dñi.
& vidi, & cecidi in facie meā, & au-
divi vocem loquētis. Et dixit ad me, Fili
hoīs sta super pedes tuos, & loquar tecū.
2 Et ingressus est in me spirit⁹ postq. lo-
cutus est mihi, & statuit me supra pedes
3 meos: & audiui loquētē ad me, & dicē-
tē, Fili hoīs, mitto ego te ad filios Israel,
ad Gentes apostatrices, quæ recesserunt à *ipsi & 1
me: *patres eorū prævaricati sunt pactū MS. Hier.
4 meū vsq. ad diē hāc. Et filij dura facie & H.G.C.

indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te: & dices ad eos, Hæc dicit Dñs Deꝰ,
Si forte vel ipsi audiãt, & si fortè quiescãt, quoniã domꝰ exasperãs est: & scient quia ꝓpheta fuerit in medio eorum. Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neq. sermones eorũ metuas: qm̃ incredduli & subuersores sunt tecũ, & cũ scorpionib. habitas. verba eorũ ne timeas, & vultꝰ eorũ ne formides: quia domus exasperans est.
Loquêris ergo verba mea ad eos, si forte audiãt, & quiescãt: quoniã irritatores sunt. Tu aũt fili hominis audi quæcũq. loquor ad te: & noli esse exasperãs sicut domus exasperatrix est: aperi os tuũ, & comede quæcunq. ego do tibi. Et vidi, & ecce manus missa ad me, in qua erat inuolutꝰ liber: & expãdit illũ corã me, qui erat scriptus intus & foris: & scriptæ erãt in eo lamentationes, & carmen, & væ.

CAP. III.

ET dixit ad me, Fili hominis quodcũq. inueneris comede: comede volumen istud, & vadens loquere ad filios Israël.
Et aperui os meũ, & cibauit me volumine illo: & dixit ad me, Fili hominis ventrem tuum comedes, & viscera tua cõplebũtur volumine isto, qd ego do tibi. ‖ Et comedi illud: & factũ est in ore meo sicut mel dulce. Et dixit ad me, Fili hominis vade ad domum Israël, & loquêris verba mea ad eos. Nõ enim ad populũ ꝓfundi sermonis, & ignotæ linguæ tu mitteris ad domũ Israel: neq. ad populos multos profundi sermonis, & ignotæ linguæ, quorum nõ possis audire sermones: & si ad illos mitterem te, ipsi audirẽt te. Domus aũt Israel nolũt audire te: quia nolũt audire me. oĩs quippe domꝰ Israël attrita fronte est, & duro corde. Ecce, dedi faciẽ tuã valentiorẽ faciẽb. eorũ, & frontẽ tuã durioré frontib. eorũ. Vt adamãtẽ & vt silicẽ dedi faciẽ tuã: ne timeas eos, neque metuas à facie eorũ: quia domus exasperãs est. Et dixit ad me, Fili hois, oĩs sermones meos quos loquor ad te, assume in corde tuo, & auribꝰ tuis audi: & vade ingredere ad trãsmigrationẽ ad filios populi tui, & loquêris ad eos, & dices eis, Hæc dicit Dñs Deus: si forte audiãt & quiescãt. Et assumpsit me spiritus, & audiui post me vocẽ commotionis magnæ, Benedicta gloria Dñi de loco suo. & vocẽ alarũ animaliũ percutientium alterã ad alterã, & vocẽ rotarũ sequentiũ animalia, & vocẽ commotionis magnæ.
Spiritus quoq. leuauit me, & assumpsit me: & abij amarus in indignatione spiritus mei: manus enim Dñi erat mecum, cõfortãs me. Et veni ad trãsmigrationẽ ad Acerũ nouarũ frugũ, ad eos qui habitabãt iuxta fluviũ Chobar: & sedi vbi illi sedebãt: & mãsi ibi septẽ dieb. mœrẽs in medio eorũ. Cũ aũt pertrãsijssent septẽ dies, factũ est verbũ Dñi ad me, dicens, ‖ Fili hominis, speculatorẽ dedi te domui Israël: & audies de ore meo verbũ, & annũtiabis eis ex me. Si dicente me ad impiũ, Morte morieris: nõ annũtiaueris ei, neq. locutus fueris vt auertatur à via sua impia, & viuat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinẽ aũt eius de manu tua requiram. Si aũt tu annũtiaueris impio, & ille nõ fuerit cõuersꝰ ab impietate sua, & à via sua impia: ipse quidẽ in iniquitate sua morietur, tu aũt animã tuã liberasti. Sed & si cõuersus iustus à iustitia sua fuerit, & fecerit iniquitatẽ: ponã offendiculũ corã eo, ipse morietur: quia nõ annuntiasti ei, in peccato suo morietur, & nõ erũt in memoria iustitiæ eiꝰ quas fecit: sanguinẽ verò eiꝰ de manu tua requiram. Si aũt tu annũtiaueris iusto vt nõ peccet iustꝰ, & ille nõ peccauerit: viues viuet, quia annũtiasti ei, & tu animã tuã liberasti. Et facta est super me manus Dñi, & dixit ad me, Surgẽs egredere in cãpum, & ibi loquar tecũ. Et surgẽs egressꝰ sum in cãpũ: & ecce ibi gloria Dñi stabat, quasi gloria ‖ quã vidi iuxta fluviũ Chobar: & cecidi in faciẽ meã.
Et ingressus est in me spiritus, & statuit me sup pedes meos: & locutꝰ est mihi, & dixit ad me, Ingredere, & includere in medio domꝰ tuæ. Et tu fili hominis, ecce data sunt super te vincula, & ligabũt te in eis: & non egredieris in medio eorũ. Et linguã tuã adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans: quia domus exasperãs est. Cũm aũt locutus fuero tibi, aperiã os tuum, & dices ad eos, Hæc dicit Dñs Deus, Qui audit, audiat: & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.

CAP. IIII.

ET tu fili hominis, sume tibi lateré, & pones cũ corã te: & describes in eo ciuitatẽ Ierusalẽ. Et ordinabis aduersus eã obsidionẽ, & ædificabis munitiones, & cõportabis aggerẽ, & dabis contra eã castra, & pones arietes in gyro. Et tu sume tibi sartagĩnẽ ferreã, & pones eã *mu rũ ferreũ inter te & inter ciuitatẽ: & obfirmabis faciẽ tuã ad eã, & erit in obsidionẽ, & circundabis eã: signũ est domui Israël. Et tu dormies super latus tuũ sinistrũ, & pones iniquitates domus Israël super eo numero dierũ quibus dormies super illud, & assumes *iniquitatẽ eorũ.
Ego aũt dedi tibi annos iniquitatis eorũ, numero dierũ trecentos & nonaginta dies: & portabis iniquitatẽ domꝰ Israël.
Et cũm cõpleueris hæc, dormies super latus tuũ dexterum secundò: & assumes ‖ iniquitatẽ domꝰ Iuda quadraginta diebus, diẽ pro anno, diẽ, inquã, ꝓ anno dedi tibi. Et ad obsidionẽ Ierusalẽ cõuertes faciẽ tuã, & brachiũ tuũ *erit extentum: & prophetabis aduersus eã. Ecce, circundedi te vinculis: & nõ te cõuertes à latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obsidionis tuæ. Et tu sume tibi frumentũ, & hordeũ, & fabã, & lentẽ, & mi-

*in MS 9. R.

*iniquitates MS. R. G. C.

*Numeros ex singulari legũt Hier. & H.

Nu. 14, 34.

*erit extentum 8 MS. Hier.

*discooperies H. ꝓbetabis G. C.

lium, & vicia: & mittes ea in vas vnũ, & facies tibi panes numero dierum quibus dormies super latus tuũ trecẽtis & nonaginta diebus comedes illud. Cibus aũt tuus quo vescêris, erit in pondere viginti staterum in diẽ: à tẽpore vsq. ad tẽpus cõedes illud. Et aquã in mẽsura bibes, sexta partẽ hin: à tempore vsq. ad tẽpus bibes illud. Et quasi subcinericiũ hordeaceũ comedes illud: & stercore quod egreditur de homine, operies illud in oculis eorũ.
Osee 9, 3. Et dixit Dns, Sic comedent filij Israël ‖ panẽ suũ pollutũ inter gẽtes ad quas ejiciã eos. Et dixi, Ah, ah, ah, Dñe Deꝰ, ecce anima mea nõ est polluta, & morticinũ, & laceratũ à bestijs nõ comedi ab infantia mea vsq. nũc, & non est ingressa in os meũ omnis caro immũda. Et dixit ad me, Ecce dedi tibi fimũ boũ ꝓ ster corib. humanis: & facies panẽ tuũ in eo.
Inf. 5, 16. & 14, 13. Et dixit ad me, Fili hominis, ‖ Ecce ego cõterã bacũlũ panis in Ierusalẽ: & cõedẽt panẽ in pondere, & in solicitudine: & aquã in mẽsura, & in angustia bibẽt:
Vt deficientibus pane & aqua, corruat vnusquisq. ad fratrẽ suũ, & cõtabescant in iniquitatibus suis.

CAP. V.

ET tu fili hominis sume tibi gladium acutũ, radentẽ pilos: & assumes eũ, & duces per caput tuũ, & per barbã tuã: & assumes tibi statẽram ponderis, & diuides eos. Tertiã partẽ igni cõbures in medio ciuitatis, iuxta cõpletionẽ dierum obsidionis: & assumes tertiã partẽ, & cõcides gladio in circuitu eius: tertiã verò aliam disperges in ventum, & gladium nudabo post eos. Et sumes inde paruũ numerũ: & ligabis eos in summitate pallij tui.
Et ex eis rursum tolles, & prolicies eos in medio ignis, & cõbures eos igni: & ex eo egredietur ignis in oẽm domũ Israël.
Hæc dicit Dns Deus, Ista est Ierusalẽ, in medio Gentiũ posui eã, & in circuitu eius terras. Et contẽpsit iudicia mea, vt plus esset impia quã gẽtes: & præcepta mea vltrà quàm terræ quæ in circuitu eius sunt. iudicia enim mea proiecerũt, & in præceptis meis nõ ambulauerũt. Idcirco hæc dicit Dñs Deus, Quia superastis Gẽtes quæ in circuitu vestro sunt, & in præceptis meis nõ ambulastis, & iudicia mea nõ fecistis, & iuxta iudicia Gentium quæ in circuitu vestro sunt, ←non' estis operati: Ideo hæc dicit Dns Deus, Ecce ego ad te, & ipse ego faciã in medio tui iudicia in oculis Gẽtium: & faciã in te quod nõ feci, & quib. similia vltrà nõ faciã ꝓpter omnes abominationes tuas.
Ideo patres comedẽt filios in medio tui, & filij comedẽt patres suos: & faciã in te iudicia, & ventilabo vniuersas reliquias tuas in oẽm ventum. Idcirco viuo ego, dicit Dns Deus, Nisi pro eo quòd sanctũ meũ violasti in omnib. offensionib. tuis, & in cunctis abominationibus tuis: ego quoq. confringã, & nõ parcet oculꝰ meus,
Osee 4, 16. Inf. 14, 13.
& non miserebor. Tertia pars tui pestẽ morietur, & fame consumetur in medio tui: & tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo: tertiã verò partẽ tuã in omnẽ ventũ dispergã, & gladiũ evaginabo post eos. Et cõplebo furorẽ meũ, & requiescere faciã indignationẽ meã in eis, & cõsolabor: & scient quia ego Dns locutus sum in zelo meo, cũ impleuero indignationẽ meã in eis. Et dabo te in desertũ & in opprobriũ gẽtibus quæ in circuitu tuo sunt, in cõspectu omnis prætereũtis.
Et eris opprobriũ & blasphemia, exẽplũ & stupor in Gentibus quæ in circuitu tuo sunt, cũ fecero in te iudicia in furore & in indignatione, & in increpationibus iræ. Ego Dns locutus sum: . Quãdo misero sagittas famis pessimas in eos quæ erunt mortiferæ, & quas mittã vt dispergã vos: & famẽ cõgregabo super vos, ‖ & conterã in vobis bacũlũ panis. Et immittã in vos famem & bestias pessimas vsq. ad internecionẽ: & pestilẽtia & sanguis transibunt per te, & gladiũ inducã super te. ego Dns locutus sum. CAP. VI.
Snp. 4, 16. Inf. 14, 13.

ET factus est sermo Dñi ad me, dicẽs,
Fili hominis pone faciẽ tuã ad mõtes Israël: & prophetabis ad eos, & dices, ‖ Montes Israël audite verbum Dñi Dei: Hæc dicit Dns Deus montibus & collibus, rupib. & vallibus. Ecce, ego inducã super vos gladiũ, & dispergã excelsa vestra, & demoliar aras vestras, & confringẽtur simulachra vestra: & deiciam interfectos vestros ante idola vestra. Et dabo cadauera filiorũ Israël ante faciem simulachrorum vestrorũ: & dispergã ossa vestra circũ aras vestras in omnib. habitationibus vestris. Vrbes desertæ erũt, & excelsa demolientur & dissipabũtur: & interibũt aræ vestræ, & cõfringẽtur: & cessabũt idola vestra, & cõterentur deinceps vestra, & delebũtur opera vestra. Et cadet interfectus in medio vestri: & scietis quia ego sum Dns. Et relinquã in vobis eos qui fugerint gladiũ in Gentib., cũ dispersi eritis in terris. Et recordabũtur mei liberati vestri in Gentib. ad quas capti ducti sunt: quia contriui cor eorũ fornicãs & recedens à me, & oculos eorũ fornicãtes post idola sua: & displicebunt sibimet super malis quæ fecerat in vniuersis abominationibus suis. Et scient quia ego Dns nõ frustrà locutus sum vt facerem eis malum hoc. Hæc dicit Dns Deus, Percute *manũ tuã, & allide pedẽ tuum, & dic, Heu, ad oẽs abominationes malorũ domus Israël: *quia gladio, fame, & peste ruituri sunt. Qui longè est, peste morietur: qui aũt propè, gladio cadet: & qui reliquus fuerit & obsessus, fame morietur: & cõplebo indignationem meã in eis. Et scietis quia ego Dns, cùm fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum in circuitu ararum suarum, in omni colle excelso, & in cunctis

*manu tua 8 MS. R. Hier. H. G. C.

*qui 15 MS. Hier. Lectionem utramque admittunt H. & C.

summitatibus montium, & subtus omne lignū nemorosum, & subtus vniuersam quercū frondosam, locū vbi acceenderunt thura redolētia vniuersis idolis suis. Et 14
extēdā manū meā super eos: & faciā terrā desplanā & desertā à deserto Deblātha in omnib. habitationib. eorū: & sciēt quia ego Dns. CAP. VII.

Et factus est sermo Dñi ad me, dicēs, 1
Et tu fili hominis, hæc dicit Dñs 2
Deus terræ Israēl, Finis venit, venit finis
super quatuor plagas terræ. Nunc finis
super te, & immittā furorē meū in te: & 3
iudicabo te iuxta vias tuas: & ponā cōtra
te oēs abominationes tuas. Et nō parcet 4
oculus meus sup te, & nō miserebor: sed
vias tuas ponā super te, & abominatiōes
tuæ in medio tui erūt: & scietis quia ego
Dñs. Hæc dicit Dñs Deꝰ, Afflictio vna, 5
afflictio ecce venit. finis venit, venit fi- 6
nis, euigilauit aduersum te: ecce venit.
¶cōfractio 7 MS. ¶cōtractio MS. Hier.
Venit ¶cōtritio super te, qui habitas in 7
terra: venit tēpus, propè est dies occisio-
nis, & nō gloriæ montiū. Nūc de pro- 8
pinquo effundā iræ meā super te, & cōple-
bo furorē meū in te: & iudicabo te iu-
xta vias tuas, & imponā tibi omnia sce-
lera tua, Et nō parcet oculus meus, nec 9
misērebor: sed vias tuas imponā tibi, &
abominationes tuæ in medio tui erūt: &
scietis quia ego sum Dns percutiēs. Ec- 10
ce dies, ecce venit: egressa est ¶cōtritio',
¶ cōfractio 4 MS. ¶cōtractio MS. Hier.
floruit virga, germinauit superbia. Ini- 11
quitas surrexit in virga impietatis: nō ex
eis, & nō ex populo, neq; ex fonitu eorū:
& nō erit requies in eis. Venit tempus, 12
appropinquauit dies: qui emit, nō lætet:
& qui vēdit, nō lugeat: quia ira sup om-
nē populū eius. Quia qui vendit, ad id 13
quod vēdidit non reuertetur: & adhuc in
viuētibus vita eorū, visio enim ad omnē
multitudinē eius nō regredietur: & vir in
iniquitate vitæ suæ non confortabitur.
Canite tuba, præparētur oēs, & nō est 14
qui vadat ad prœliū: ira enim mea super
¶ omnem multitudinem 3 MS. Hier. H. G.
¶vniuersum populū eius. Gladius foris: 15
& pestis & fames intrinsecus: qui in agro
est, gladio morietur: & qui in ciuitate, pe
stilētia & fame deuorabitur. Et saluā- 16
buntur qui fugerint ex eis: & erūt in mō-
tibus quasi columbæ conuallium oēs trepi-
di, vnusquisque in iniquitate sua. Oēs 17
manus dissolcuntur, & omnia genua fluēt
aquis. Et accingēt se ciliciis, & operiet 18
eos formidō: & in omni facie cōfusio, &
in vniuersis capitib. eorū caluitiū. Ar- 19
gentū eorū foras proiicietur, & aurū eo-
rum in sterquilinio erit. Argentū eorū &
aurū eorū nō valebit liberare eos in die
furoris Dñi. Animā suā nō saturabūt, &
vēntres eorū nō implebūtur: quia scādalū
iniquitatis eorū factū est. Et ornamētū 20
monilii suorū in superbiā posuerunt, &
imagines abominationū suarū & simu-
lachrorum fecerūt ex eo: ꝓpter hoc dedi
eis illud in immunditiā: & dabo illud in 21
manus alienorū ad diripiendū, & impiis
terræ in prædā, & contaminabunt illud.
Et auertā faciē meā ab eis, & violabūt 22
arcanū meū: & introibūt in illud emis-
sarij, & cōtaminabūt illud. Fac cōclu-
sionē: quoniā terra plena est iudicio san-
guinum, & ciuitas plena iniquitate. Et 24
adducā pessimos de Gētibus, & possidē-
būt domos eorū: & quiescere faciā super-
biā potētiū, & possidebūt sanctuaria eo-
rū. Angustia superueniēte requirēt pa- 25
ce, & non erit. Cōturbatio sup cōturba- 26
tionē veniet, & auditꝰ sup auditū: & quæ-
rēt visionē de pphēta, & lex pibit à sacer
dote, & cōsiliū à seniorib⁹. Rex lugebit, 27
& princeps induet mœrore, & manꝰ popu-
li terræ cōturbabūtur. Secūdū viā eorū
faciā eis, & secūdū iudicia eorū iudicabo
eos: & scient quia ego Dns. CAP. VIII.

Et factum est in anno sexto, in sexto 1
mēse, in quinta mēsis: ego sedebā in
domo mea, & senes Iuda sedebāt coram
me, & cecidit ibi sup me manꝰ Dñi Dei.
Et vidi, & ecce similitudo quasi aspectꝰ 2
ignis: ab aspectu lumbōrū eius & deorsum,
ignis: & à lumbis eius, & sursum, quasi as-
pectus splēdoris, vt visio electri. Et e- Dan. 14, 3.
missa similitudo manꝰ apprehēdit me in
cincinno capitis mei: & eleuauit me Spi-
ritus inter terrā & cælū: & adduxit me in
Ierusalē in visione Dei, iuxta ostiū interius
quod respiciebat ad Aquilonem, vbi
erat statutū idōlū zeli ad ꝓuocādā æmu-
latiōnē. Et ecce ibi gloria Dei Israēl se- Exo. 12, 7. Apoc. 7, 3.
cundū visionē quā viderā in campo. Et
dixit ad me, Fili hois, leua oculos tuos ad
viā Aquilonis. Et leuaui oculos meos ad
viā Aquilonis: & ecce ab Aquilone por-
tæ altaris idōlū zeli in ipso introitu. Et
dixit ad me: Fili hominis, putasne vides
tu quid isti faciunt, abominationes ma-
gnas, quas domus Israēl facit hic, vt pro-
cul recedā à sanctuario meo? & adhuc cō
uersus videbis abominationes maiores.
Et introduxit me ad ostiū atrij: & vi- 7
di, & ecce foramē vnū in pariete. Et di-
xit ad me, Fili hominis fode parietē. Et
cū fodissem parietē, apparuit ostiū vnū.
Et dixit ad me, Ingredere, & vide abo- 9
minatiōes pessimas, quas isti faciūt hic.
Et ingressus vidi, & ecce oīs similitudo 10
reptiliū, & animaliū, abominatio, & vni-
uersa idōla domus Israēl, depicta erant in
pariete in circuitu per totū. Et septua- 11
ginta viri de senioribus domꝰ Israēl, & Ie-
zonias filius Saphā stabat in medio eorū,
stantiū ante picturas: & vnusquisq; habe-
bat thuribulū in manu sua: & vapor ne- 12
bulæ de thure consurgebat. Et dixit ad
me, Cernēvides fili hominis quæ senio- ¶vidisti 2 MS. H. G. C.
res domꝰ Israēl faciūt in tenebris, vnus-
quisq; in abscōdito cubilis sui: dicūt enim,
Nō videt Dns nos, dereliquit Dns terrā.
Et dixit ad me, Adhuc cōuersus videbis 13
abominationes maiores quas isti faciūt.
Et introduxit me ꝑ ostiū portæ domus 14

Dñi, quod respiciebat ad Aquilonem: & ecce ibi mulieres sedebāt plāgētes Adonidem. Et dixit ad me, Certè vidisti fili 15
hominis: adhuc conuersus videbis abominationes maiores his. Et introduxit 16
me in atriū domus Dñi interius: & ecce in ostio templi Dñi inter vestibulū & altare, quasi vigintiquinq. viri dorsa habētes cōtra templū Dñi, & facies ad Orientē: & adorabāt ad ortum Solis. Et dixit ad 17
me, Certè vidisti fili hominis: nūquid leue est hoc domui Iuda, vt facerēt abominationes istas quas fecerūt hic? quia replētes terrā iniquitate, cōuersi sunt ad irritandū me? & ecce applicāt ramū ad nares suas. Ergo & ego faciā in furore: nō 18
parcet oculus meus, nec misērebor: & cū clamauerint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos. CAP. IX.

Et clamauit in auribus meis voce ma- 1
gna, dicēs, Appropinquauerūt visitationes urbis, & vnusquisq. vas interfectionis habet in manu sua. Et ecce sex 2
viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonē: & vnusquisq. vas interitus in manu eius: vir quoq. vnꝰ in medio eorū vestitꝰ erat lineis, & atramentariū scriptoris ad renes eius: & ingressi sunt, & steterūt iuxta altare æreū.
¶ Dei 3 MS. R. Hier. H. G. C.
Et gloria ¶Dñi Israēl assumpta est de 3
cherub, quæ erat super eum ad limē domus: & vocauit virum qui indutus erat lineis, & atramentariū scriptoris habebat in lūbis suis. Et dixit Dns ad eū, Trānsi 4
per mediā ciuitatē in medio Ierusalē: & signa thau super frōtes virorū gementiū & dolentiū super cūctis abominationib. quæ fiūt in medio eius. Et illis dixit au- 5
diēte me, Trāsite p ciuitatē sequētes eū, & percutite: nō parcat oculꝰ vester, neq. misereamini. Senē, adolescētulū & vir- 6
ginem, ¶parvulos & mulieres interficite vsq. ad internecionē: omnē aut̄ super quē videritis thau, ne occidatis, & à sanctuario meo incipite. Cœperunt ergo à viris
¶parvulū MS. Hier. R. H. C. Numero autem multitudinis expressum G.
senioribus, qui erāt ante faciem domus.
Et dixit ad eos, Contaminate domū, & 7
implete atria interfectis: egredimini. Et egressi sunt, & percutiebāt eos qui erant in ciuitate. Et cæde cōpleta remānsi ego: 8
ruiq. super faciē meā, & clamās aio, Heu, heu, heu Dñe Deus, ergone dispērdes omnes reliquias Israēl, effundens furorem tuū super Ierusalē? Et dixit ad me, Ini- 9
quitas domus Israēl & Iuda magna est nimis valde, & repleta est terra sanguinibus, & ciuitas repleta est auersione: dixerunt enim, Dereliquit Dns terrā, & Dns nō videt. Igitur & meus nō parcet ocu- 10
lus, neq. misērebor: viā eorū super caput eorū reddam. Et ecce, vir qui erat indu- 11
tus lineis, qui habebat atramentarium in dorso suo, respōdit verbum, dicens, Feci sicut præcepisti mihi. CAP. X.

Et vidi, & ecce in firmamēto quod e- 1
rat super caput cherubim, quasi lapis sapphirus, quasi species similitudinis so-
lij, apparuit super eā. Et dixit ad virum qui indutus erat lineis, & ait: Ingredere in medio rotarū quæ sunt subtus ¶cherubim': & imple manū tuā prunis ignis quæ sunt inter cherubim, & effunde super ciuitatē. Ingressusq. est in conspectu meo: 3
cherubim autē stabāt à dextris domus cùm ingrederetur vir, & nubes impleuit
¶Cherub 1 MS. Hier. H. C. Sinistrali legēt G.
4 atriū interius. Et eleuata est gloria Dñi de super cherub ad limē domus: & repleta est domus nube, & atriū replētum est
5 splēdore gloriæ Dñi. Et sonitus alarum cherubim audiebatur vsq. ad atriū exterius, quasi vox Dei omnipotētis loquēs.
6 tis. Cumq. præcepisset viro qui indutus erat lineis, dicēs, Sume ignem de medio rotarū quæ sunt inter cherubim: ingressus ille stetit iuxta rotā. Et extēdit cher-
7 rub manū de medio cherubim, ad ignem qui erat inter cherubim: & sumpsit, & dedit in manus eius qui indutus erat li-
8 neis: qui accipiēs egressus est. Et apparuit in cherubim similitudo manus hominis subtus pēnas eorū. & vidi, & ecce
9 quatuor rotæ iuxta cherubim: rota vna iuxta cherub vnū, & rota alia iuxta cherub vnū: species aut̄ rotarū erat quasi visio lapidis chrysolithi. & aspectus earū
10 similitudo vna quatuor: quasi sit rota in
11 medio rotæ. Cumq. ambularēt, in quatuor partes gradiebātur: ¶ & nō reuertebātur ambulantes, sed ad locū ad quē ire
12 & cæteræ, nec conuertebāntur. Et omne corpus earū, & colla, & manus, & pēnæ, & circuli plena erant oculis, in circuitu
13 quatuor rotarū. Et rotas istas vocauit
14 volubiles, audiēte me. Quatuor aut̄ facies habebat vnū: facies vna, facies cherub: & facies secūda, facies hois: & in tertio facies leonis: & in quarto facies aqui-
15 læ. Et eleuata sunt cherubim: ipsum est animal quod viderā iuxta fluviū Chobar.
16 Cūq. ambularēt cherubim, ibāt pariter & rotæ iuxta eas: & cū eleuarēt cherubim alas suas, vt exaltarētur de terra, nō resi-
17 debāt rotæ, sed & ipsæ iuxta erāt. Stantibus illis, stabāt: & cū eleuatis eleuabātur.
18 Spiritꝰ enim vitę erat in eis. Et egressa est gloria Dñi à limine templi: & stetit sup che-
19 rubim. Et eleuātia cherubim alas suas, exaltata sunt à terra cōram me: & illis egredientibus, rotæ quoq. subsecutæ sunt: & stetit in introitu portæ domus Dñi orientalis,
20 Iis, & gloria Dei Israēl erat sup ea. Ipsum est animal ¶quod vidi subter Deum Israēl iuxta fluviū Chobar: & intellexi ea
21 cherubim essent. Quatuor ¶vultꝰ vni, & quatuor alę vni: & similitudo manꝰ hois
22 sub alis eorū. Et similitudo vultuū eorū, ipsi vultꝰ quos viderā iuxta fluviū Chobar, & intuitꝰ eorū, & impetus singulorū ante faciē suam ingredi. CAP. XI.

Et eleuauit me spiritus, & introduxit 1
me ad portā domus Dñi orientalem,

Sup. 1, 13.
¶quatuor 4 MS. R. Hier. H. C. Textus ecclesiæ est, codicibus G.
Sup. 1, 18.
Sup. 1, 3.
¶ 12 MS. H. G. Additum est autem à C.

quæ respicit ad Solis ortũ: & ecce, in introitu portæ viginti quinq. virũ: & vidi in medio eorũ Iezoniã filiũ Azur, & Phelteam filiũ Banaiæ, principes populi. Dixitq; ad me, Fili hominis, hi sunt viri qui cogitãt iniquitatẽ, & tractãt cõsiliũ pessimũ in vrbe ista: dicẽtes, Nonne dudũ ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos aũt carnes. Idcirco vaticinare de eis, vaticinare fili hominis. Et irruit in me spiritus* Dñi, & dixit ad me, Loquere, Hæc dicit Dñs, Sic locuti estis domus Israël, & cogitationes cordis vestri ego noui.

Plurimos occidistis in vrbe hac, & implestis vias eius interfectis. Propterea hæc dicit Dñs De⁹: Interfecti vestri, quos posuistis in medio eius, hi sunt carnes, & hæc est lebes: & educã vos de medio eiꝰ.

Gladiũ metuistis, & gladiũ inducã sup vos, ait Dñs Deus. Et eiciã vos de medio eius, daboq; vos in manũ hostium, & faciã in vobis iudicia. Gladio cadetis: in finib. Israël iudicabo vos, & scietis quia ego Dñs. Hęc nõ erit vobis in lebete, & vos non eritis in medio eius in carnes: in finib. Israël iudicabo vos. Et scietis qa ego Dñs: quia in ꝓceptis meis nõ ambulastis, & iudicia mea nõ fecistis, sed iuxta iudicia gẽtiũ, quę in circuitu vestro sunt, estis operati. Et factũ est, cũ ꝓphetarẽ, Pheltias filius Banaiæ mortuus est: & cecidi in faciẽ meã clamãs voce magna, & dixi: Heu, heu, heu Dñe Deus: cõsummationẽ tu facis reliquiarũ Israël? Et factũ est verbũ Dñi ad me, dicẽs, Fili hominis, fratres tui* viri ꝓpinqui tui, & omnis domus Israël, vniuersi quib. dixerũt habitatores Ierusalẽ, Lõge recedite a Dño, nobis data est terra in possessionẽ. Propterea hæc dicit Dñs De⁹, Quia lõge feci eos in Gẽtibus, & quia dispsi eos in terris: ero eis in sanctificatione modicam in terris ad quas venerũt. Propterea loquere, Hæc dicit Dñs Deus: Cõgregabo vos de populis, & adunabo de terris in quib. dispersi estis: daboq; vobis humũ Israël.

Et ingrediẽtur illuc, & auferẽt oẽs offensiones, cũctasq; abominatiões eius de illa. ‖ Et dabo eis cor vnũ, & spiritũ nouũ tribuã in visceribꝰ eorũ: & auferã cor lapideũ de carne eorũ, & dabo eis cor carneũ: Vt in ꝓceptis meis ambulent, & iudicia mea custodiãt, faciãtq; ea: ‖ & sint mihi in populũ, & ego sim eis in Deum.

Quorũ* cor post offendicula & abominationes suas ambulat, horũ viã in capite suo ponã, dicit Dñs Deus. Et eleuauerũt cherubim alas suas, & rotæ cũ eis: & gloria Dei Israël erat sup ea. Et ascẽdit gloria Dñi de medio ciuitatis, stetitq; supra montẽ qui est ad Orientẽ vrbis. Et spiritus leuauit me, adduxitq;* in Chaldæã ad transmigrationẽ, in visione in spiritu Dei: & sublata est a me visio quã videram.

Et locutus sum ad transmigrationem omnia verba Dñi quæ ostenderat mihi.

CAP. XII.

1 ET factus est sermo Dñi ad me, dicẽs:
2 Fili hominis, in medio domus exasperãtis tu habitas: qui oculos habẽt ad videndũ, & nõ vidẽt: & aures ad audiendũ, & nõ audiũt: quia domus exasperans
3 est. Tu ergo fili hominis, fac tibi vasa trãsmigrationis, & transmigrabis per diẽ coram eis: trãsmigrabis aũt de loco tuo ad locũ alterũ in cõspectu eorũ, si forte aspiciãt: quia domus exasperãs est. Et efferes foras vasa tua quasi vasa* trãsmigrãtis per diẽ in cõspectu eorũ: tu aũt egredieris vespere coram eis, sicut egreditur
5 migrans. Ante oculos eorũ perfode tibi
6 parietẽ: & egredieris per eũ. In cõspectu eorũ in humeris portabẽris, in caligine efferẽris: faciẽ tuã velabis, & nõ videbis terrã: quia portentũ dedi te domui
7 Israël. Feci ergo sicut præceperat mihi*: vasa mea protuli quasi vasa* trãsmigrãtis per diem: & vespere perfodi mihi parietem manu: & in caligine egressus sum, & in humeris portatus in conspectu
8 eorũ. Et factus est sermo Dñi manè ad
9 me, dicẽs, Fili hominis nũquid nõ dixerũt ad te domus Israël domus exaspe-
10 rans, Quid tu facis? Dic ad eos, Hæc dicit Dñs Deus: Super ducẽ onus istud, qui est in Ierusalẽ, & super omnẽ domũ Is-
11 raël, quæ est in medio eorum. Dic, Ego portentũ vestrũ: quomodo feci, sic fiet illis. in trãsmigrationẽ, & in captiuitatem
12 ibunt. Et dux qui est in medio eorũ, in humeris portabitur, in caligine egredietur: parietẽ perfodiẽt, vt educãt eũ: faciẽ eius operietur, vt nõ videat oculo terrã.
13 ‖ Et extendã rete meũ super eũ, & capietur in sagena mea: & adducã eum in Babylonẽ in terrã Chaldæorũ: & ipsam
14 nõ videbit, ibiq; morietur. Et omnes qui circa eum sunt, præsidia eius & agmina eius dispergã in omnẽ ventũ: & gladium
15 euaginabo post eos. Et scient quia ego Dñs, quãdo dispersero illos in Gẽtibus, &
16 disseminauero eos in terris. Et relinquã ex eis viros paucos a gladio, & fame, & pestilentia: vt enarrẽt omnia scelera eorum in Gẽtibus ad quas ingredientur: &
17 scient quia ego Dñs. Et factus est sermo
18 Dñi ad me dicens, Fili hominis, panem tuũ in cõturbatione comedes: & aquã tuã in festinatione & mœrore bibe. Et
19 dices ad populum terræ, Hæc dicit Dñs Deus ad eos qui habitãt in Ierusalem in terra Israël, Panem suum in solicitudine comedẽt, & aquam suam in desolatione bibent: vt desoletur terra a multitudine sua, propter iniquitatẽ omniũ qui habi-
20 tãt in ea. Et ciuitates quæ nũc habitãtur, desolatæ erũt, terraq; deserta: & scie-
21 tis quia ego Dñs. Et factũ est sermo Dñi
22 ad me, dicẽs, Fili hominis, quod est proverbiũ istud vobis in terra Israël? dicentiũ, In longum differẽtur dies, & perbit
23 omnis visio. Ideo die ad eos, Hæc dicit

Dñs

*fratres tui MS. H.C.

Ier. 31. 33. Inf. 18, 32. 36, 26.

Inf. 24, 7. Heb. 8, 10.

*autẽ MS. Hier. R. H.G.C. Q.n.

*me 4 MS. H.G.C.

*transmigrationis MS. H.G. C.

*Dominus MS q. R.

*transmigrationis MS. H. G. C. Q.n.

Inf. 17, 20. & 32, 3. -MS q.

Dñs Deus, Quiescere faciã prouerbiũ istud, neq. vulgo dicetur vltra in Israël: & loquere ad eos quòd appropinquauerint dies, & sermo omnis visionis.
Non enim erit vltrà omnis visio cassa, neq. diuinatio ambigua in medio filiorũ Israël. Quia ego Dñs loquar: & quodcunq. locutus fuero verbũ, & fiet, nõ prolongabitur amplius: sed in diebus vestris domus exasperãs loquar verbũ, & faciam illud, dicit Dñs Deus. Et factus est sermo Dñi ad me, dicẽs: Fili hominis, ecce domus Israël dicẽtium, Visio quã hic videt, in dies multos: & in tẽpora lõga ipse prophetat. Propterea dic ad eos, Hæc dicit Dñs Deus, Non prolongabitur vltrà omnis sermo meus: verbũ quod locutus fuero, complebitur, dicit Dominus Deus.

CAP. XIII.

1 ET factus est sermo Dñi ad me, dicẽs:
2 Fili hominis, vaticinare ad prophetas Israël, qui prophetãt: & dices prophetãtibus de corde suo, Audite verbũ Dñi,
Ier. 23, 1. Inf. 14, 9. 34, 2.
3 Hæc dicit Dñs Deus, ‖ Væ prophetis insipiẽtibus: qui sequũtur spiritũ suũ & nihil vident.
4 Quasi vulpes in desertis, prophetæ tui Israël erãt. Non ascẽdistis
5 ex aduerso, neq. opposuistis murum pro domo Israël: vt staretis in prœlio in die Dñi. Vidẽt vana, & diuinãt mẽdacium,
6 dicẽtes, Ait Dñs: cùm Dñs non miserit eos: & perseuerauerũt cõfirmare sermonem. Nũquid nõ visionẽ cassam vidistis, & diuinationẽ mendacẽ locuti estis? & dicitis, Ait Dñs: cùm ego nõ sim locutus.
7 Propterea hæc dicit Dñs De⁹, Quia locuti estis vana, & vidistis mendacium: ideo ecce ego ad vos, dicit Dñs Deus: Et
9 erit manus mea super prophetas qui vident vana, & diuinãt mendacia: in concilio populi mei nõ erunt, & in scriptura domus Israël nõ scribẽtur, nec in terram Israël ingrediẽtur: & scietis quia ego Dñs Deus. Eo quòd deceperint populũ meũ,
10 dicẽtes, Pax, & nõ est pax: & ipse ædificabat parietẽ, illi aũt liniebant eum luto absq. paleis. Dic ad eos qui liniunt absq.
11 temperatura, quòd caturus sit: erit enim imber inundãs, & dabo lapides prægrãdes desuper irruẽtes, & ventũ procellæ dissipantem. Siquidẽ ecce cecidit paries: nũquid nõ dicetur vobis, Vbi est litura quã linistis? Propterea hæc dicit Dñs Deus,
13 Et erũpere faciam spiritũ tempestatis in indignatione mea, & imber inundans in furore meo erit: & lapides grandes in ira in consumptionẽ. Et destruã parietem
14 quẽ linistis absq. temperamento: & adæquabo eum terræ, & reuelabitur fundamentum eius: & cadet, & consumetur in medio eius: & scietis quia ego sum Dñs.
Et cõplebo indignationẽ meã in pariete, & in his qui linũt eum absq. temperãmẽto, dicamq. vobis, Nõ est paries, & nõ sunt qui liniũt eũ. Prophetæ Israël qui
16 prophetãt ad Ierusalẽ, & vidẽt ei visionẽ
17 pacis: & nõ est pax, ait Dñs Deus. Et tu fili hominis, pone faciem tuã cõtra filias populi tui, quę prophetãt de corde suo: &
18 vaticinare super eas, & dic, Hæc dicit Dñs De⁹: Væ* qui cõsuunt pulvillos sub omni cubito manus: & faciũt cervicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiendas animas: & cùm caperent animas populi
19 mei, viuificabãt animas eorũ. Et violabant me ad populũ meũ, propter pugillũ hordei & fragmen panis, vt interficerent animas quæ nõ moriũtur, & viuificarent animas quæ nõ viuũt, mẽtientes populo
20 meo credẽti mẽdaciis. Propter hoc hæc dicit Dñs Deus, Ecce, ego ad pulvillos vestros quib. vos capitis animas volãtes: & dirũpam eos de brachiis vestris: & dimittã animas quas vos capitis, animas ad vo-
21 lãdum. Et dirumpã cervicalia vestra, & liberabo populũ meum de manu vestra, neq. erũt vltrà in manib. vestris ad prædandũ: & scietis quia ego Dñs. Pro eo q
22 mœrere fecistis cor iusti mẽdaciter, quẽ ego nõ cõtristaui: & cõfortastis manꝰ impij, vt nõ reuerteretur à via sua mala, &
23 viueret: propterea vana nõ videbitis, & diuinationes non diuinabitis amplius, & eruã populũ meũ de manu vestra: & scietis quia ego Dñs. CAP. XIIII.

1 ET venerũt ad me viri seniorũ Israël,
2 & sederũt coram me. Et factus est
3 sermo Dñi ad me, dicẽs, Fili hominis, viri isti posuerunt immunditias suas in cordibus suis, & scandalũ iniquitatis suę statuerũt cõtra faciẽ suam: ẽ nunquid interrogatus respondebo eis? Propter hoc
4 loquere eis, & dices ad eos, Hęc dicit Dñs Deus, Homo homo de domo Israël, qui posuerit immũditias suas in corde suo, & scandalũ iniquitatis suæ statuerit contra faciẽ suã, & venerit ad prophetã interrogans per eũ me: ego Dñs respõdebo ei in
5 multitudine immunditiarũ suarum: Vt capiatur domus Israël in corde suo quo recesserunt à me in cunctis idolis suis.
6 Propterea dic ad domũ Israël, Hæc dicit Dñs Deus, Conuertimini, & recedite ab idolis vestris, & ab vniuersis cõtaminationibus vestris auertite facies vestras.
7 Quia homo homo de domo Israël, & de proselytis quicunque aduena fuerit in Israël, si alienatus fuerit à me, & posuerit idola sua in corde suo, & scandalũ iniquitatis suę statuerit cõtra faciẽ suam, & venerit ad prophetã vt interroget per eũ
8 me: ego Dñs respondebo ei per me. Et ponã faciẽ meã super hominẽ illũ, & faciam eũ in exemplũ & in prouerbium, & disperdam eum de medio populi mei: &
9 scietis quia ego Dñs. ‖ Et propheta cùm errauerit, & locutus fuerit verbum: ego Dñs decepi prophetam illum: & extendam manum meam super illũ, & delebo
10 eũ de medio populi mei Israël. Et portabunt iniquitatẽ suam: iuxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas prophetæ

Sup. 13, 3.

erit:

eris: Vt nō erret vltra dom⁹ Israel à me, 11
neq. polluatur in vniuersis præuaricationibus suis: sed sint mihi in populū, & ego
sim eis in Deū, ait Dñs exercituum. Et 12
factus est sermo Dñi ad me, dicēs: Fili 13
hois, terra cū peccauerit mihi, vt prauaricetur præuaricatiōē, extendā manū meam
Sup.4. 16. 5,16. super eā, ¶ & cōteram virgā panis eius: & immittā in eam fimē, & interficiā de ea
homine & iumentum. Et si fuerint tres 14
viri isti in medio ei⁹, Noë, Daniel, & Iob:
ipsi iustitia sua liberabūt animas suas, ait
Dñs exercituū. Quòd si & bestias pes- 15
simas induxero super terrā, vt vastē eam;
& fuerit inuia, eo quòd nō sit pertrāsiens
propter bestias: Tres viri isti si fuerint 16
in ea, viuo ego, dicit Dñs Deus, quia nec
filios nec filias liberabūt: sed ipsi soli liberabūtur, terra aūt desolabitur. Vel si 17
gladiū induxero super terrā illā, & dixero gladio, Trās per terrā: & interfecero de
ea homine & iumētum: Et tres viri isti 18
fuerint in medio ei⁹: viuo ego, dicit Dñs
Deus, non liberabūt filios neq. filias: sed
ipsi soli liberabūtur. Et aūt & pestilen- 19
tiā immisero super terrā illā, & effudero
indignationē meā super eā in sanguine,
vt auferā ex ea hominē & iumentū: Et 20
Noë, & Daniel, & Iob fuerint in medio
eius: viuo ego, dicit Dñs Deus, quia filiū
& filiam non liberabunt: sed ipsi iustitia
sua liberabūt animas suas. Quoniā hæc 21
dicit Dñs Deus, Quòd & si quatuor iudicia mea pessima, gladiū, & famem, ac
bestias malas, & pestilentiā immisero in
Ierusalē, vt interficiam de ea hominē &
pecus: Tamē relinquetur in ea saluatio 22
educētiū filios & filias: ecce ipsi egredientur ad vos, & videbitis viā eorū & adinuentiones eorū: & cōsolabimini sup malo
quod induxi in Ierusalē, in omnib. quæ
importaui super eā. Et cōsolabūtur vos, 23
cùm videritis viam eorū & adinuentiones eorū: & cognoscetis quòd nō frustra
fecerim omnia quæ feci in ea, ait Dominus Deus. CAP. XV.

ET factus est sermo Dñi ad me, dicēs, 1
Fili hominis, quid fiet de ligno vitis 2
ex omnibus lignis nemorū, quæ sunt inter ligna syluarū? Nūquid tolletur de ea 3
lignū, vt fiat opus, aut fabricabitur de ea
paxillus, vt dependeat in eo quodcunq.
vas? Ecce, igni datū est in escā, vtramq. 4
partē eius consumpsit ignis, & medietas
eius redacta est in fauillā: cùmquid vtile
erit ad opus? Etiā cùm esset integrum, 5
nō erat aptū ad opus: quāto magis cū illud ignis deuorauerit & cōbusserit, nihil
ex eo fiet operis? Propterea hæc dicit 6
Dñs Deus, Quo modo lignū vitis inter
ligna syluarū quod dedi igni ad deuorandum, sic tradā habitatores Ierusalē. Et 7
ponā faciē meā in eos: de igne egredientur, & ignis cōsumet eos: & scietis quia
ego Dñs, Cùm posuero faciē meā in eos,
& dedero terrā inuiam & desolatā: eo 8
quòd preuaricatores extiterint, dicit Dñs
Deus. CAP. XVI.

ET factus est sermo Dñi ad me, dicēs, 1
Fili hominis, notas fac Ierusalem 2
abominationes suas, & dices, Hæc dicit
Dñs Deus Ierusalē: Radix tua & generatio tua de Terra Chanaan: pater tuus A- 3
morrhæus, & mater tua Chetæa. Et
quādo nata es, in die ortus tui nō est precisus vmbilicus tuus, & aqua non es lota
in salutē, nec sale salita, nec involuta pā- 4
nis. Nō pepercit super te oculus, vt faceret tibi vnum de his, misertus tui: sed
proiecta es super faciē terræ in abiectio- 5
ne animæ tuæ, in die qua nata es. Trāsiens aūt per te, vidi te conculcari in sanguine tuo. & dixi tibi cū esses in sanguine
tuo, Viue. dixi, inquam, tibi, In sanguine 6
tuo viue. Multiplicatā quasi germē agri,
dedi te: & multiplicata es, & grādis effecta, & ingressa es, & peruenisti ad mundū
muliebrē: vbera tua intumuerūt, & pilus
tuus germinauit: & eras nuda, & confu- 8
sione plena. Et trāsiui per te, & vidi te:
& ecce tēpus tuū, tēpus amātium: & expandi amictū meum super te, & operui
ignominiā tuā. Et iurauī tibi, & ingressus
sum pactū tecū, ait Dñs Deus: & facta es 9
mihi. Et laui te aqua, & emūdaui sanguinē tuū ex te: & vnxi te oleo. Et ve- 10
stiui te discoloribus, & calceaui te hyacintho: & cinxi te byſſo, & indui te subtilibus. Et ornaui te ornamēto, & dedi 11
armillas in manibus tuis, & torquē circa collū tuum. Et dedi inaurē super ós
tuū, & circulos aurib. tuis, & coronā de- 12
cōris in capite tuo. Et ornata es auro &
argēto, & vestita es byſſo, & polymito, &
multis coloribus: similā & mel & oleum
comedisti, & decōra facta es vehementer 13
nimis: & profecisti in regnū. Et egressum est nomē tuū in Gētes propter speciē tuā: quia perfecta eras in decōre meo,
quem posuerā super te, dicit Dñs Deus. 14
Et habens fiduciā in pulchritudine tua fornicata es in nomine tuo: & expossuisti
fornicationē tuā omni transeūti, vt eius 15
fieres. Et sumēs de vestimētis tuis, fecisti tibi excelsa hinc inde cōsita: & fornicata es super eis, sicut nō est factū, neq.
futurū est. Et tulisti vasa decōris tui, de 17
auro meo atq. argēto meo, quæ dedi tibi:
& fecisti tibi imagines masculinas, & fornicata es in eis. Et sumpsisti vestimēta 18
tua multicoloria, & operuisti illas: & oleū meū, & thymiama meū posuisti corā
eis. Et panē meū quē dedi tibi, simīlā, 19
& oleū, & mel, quib. enutriui te, posuisti
in cōspectu eorū in odorem suauitatis, &
factū est, ait Dñs Deus. Et tulisti filios 20
tuos & filias tuas quas genuisti mihi: &
immolasti eis ad deuorandum. Nūquid
parua est fornicatio tua? Immolasti fi- 21
lios meos, & dedisti, illos consecrās, eis.
Et post omnes abominationes tuas & 22
fornicationes, non es recordata dierum

adolescen-

adolescentiæ tuæ, quādo eras nuda & cōfusione plena, cōculcata in sanguine tuo.
Et accidit post omnem malitiā tuā (væ 23
væ tibi, ait Dñs Deus) & ædificasti tibi 24
lupanar, & fecisti tibi prostibulū in cūctis
plateis. Ad omne caput viæ ædificasti 25
signū prostitutionis tuæ: & abominabile
fecisti decōre tuū: & dimisisti pedes tuos
omni trāseunti, & multiplicasti fornicationes tuas. Et fornicata es cū filiis Aegypti vicinis tuis magnarū carnū: & mul- 26
tiplicasti fornicationē tuā ad irritandum
me. Ecce, extendā manū meā super 27
te, & auferā iustificationē tuā: & dabo
te in animas odientiū te filiarū Palæstinarū, quæ erubescūt in via tua scelerata.
Et fornicata es in filiis Assyriorum, eo 28
quòd necdum fueris expleta: & post quā
fornicata es, nec sic es satiata. Et multi- 29
plicasti fornicationē tuā in Terra Chanaan cū Chaldæis: & nec sic satiata es.
In quo mūdabo cor tuū, ait Dñs Deus, 30
cū facias omnia hæc opera mulieris meretricis & procacis? Quia fabricasti lu- 31
panar tuū in capite omnis viæ, & excelsum tuū fecisti in omni platea: nec facta
es quasi meretrix fastidio augens pretiū,
sed quasi mulier adultera quæ super vi-
tū suū inducit alienos. Omnibus mere- 33
tricibus dantur mercedes: tu autē dedisti
mercedes cūctis amatoribus tuis, & dona
dōnabas eis vt iuirarent ad te vndiq; ad
fornicandū tecū. Factum est ergo in te cō- 34
tra consuetudinē mulierū in fornicationibus tuis, & post te nō erit fornicatio in
eo enim quòd dedisti mercedes, & mercedes nō accepisti, factū est in te contrariū. Propterea meretrix audi verbū Dñi. 35
Hæc dicit Dñs Deus: Quia effusum est 36
æs tuū, & reuelata est ignominia tua in
fornicationib⁹ tuis super amatores tuos,
& super idola abominationum tuarū in
sanguine filiorū tuorum quos dedisti eis:
Ecce, ego cōgregabo oēs amatores tuos 37
quibus cōmista es, & omnes quos dilexisti cum vniuersis quos oderas: & cōgregabo eos super te vndique, & nudabo ignominiam tuā cōra eis, & videbūt omnē
turpitudinē tuam. ¶ Et iudicabo te iudi- 38
cijs adulterarū & effundentium sanguinē:
& dabo te in sanguine furoris & zeli. Et 39
dabo te in manus eorum, & destruēt lupanar tuum: & demolientur prostibulum
tuum: & denudabūt te vestimentis tuis,
& auferent vasa decoris tui & derelinquent te nudā plenamq. ignominia. Et 40
adducent super te multitudinē, & lapidabunt te lapidibus, & trucidabunt te gladijs suis. ¶ Et cōburēt domos tuas igni, 41
& facient in te iudicia in oculis mulierum
plurimarū: & desines fornicari, & mercedes vltrà nō dabis. Et requiescet in- 42
dignatio mea in te: & auferetur zelus
meus à te, & quiescam, nec irascar amplius. Eo quòd nō fueris recordata dierū 43
adolescentiæ tuæ, & provocasti me in omnibus his: quapropter & ego vias tuas in
capite tuo dedi, ait Dñs Deus, & nō feci
iuxta scelera tua in omnibus abomina- 44
tionibus tuis. Ecce, omnis qui dicit vulgo prouerbium, in te assumet illud dicēs,
Sicut mater, ita & filia eius. Filia matris 45
tuæ es tu, quæ proiecit virū suum, & filios suos: & soror sororū tuarū es tu, quæ
proiecerunt viros suos & filios suos: mater vestra Chetæa, & pater vester Amor- 46
rhæus. Et soror tua maior, Samaria, ipsa & filiæ eius quæ habitant ad sinistram
tuā: soror autem tua minor te, quæ habitat à dextris tuis, Sodoma, & filiæ eius.
Sed nec in viis earū ambulasti, neq. se- 47
cūdū scelera earū fecisti pauxillū minus:
pene sceleratiora fecisti illis in omnibus
viis tuis. Viuo ego, dicit Dñs Deus, quia
nō fecit Sodoma soror tua ipsa, & filiæ
eius, sicut fecisti tu & filiæ tuæ. Ecce 49 Ge.18,19.
¶ hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ,
superbia, saturitas panis & abundātia, &
otiū ipsius & filiarū eius: & manū egeno
& pauperi nō porrigebant. Et elevatæ 50
sunt, & fecerūt abominationes corā me:
& abstuli eas sicut vidisti. Et Samaria 51 vidi 2 MS. H. C. G.
dimidio peccatorū tuorū nō peccauit: sed
vicisti eas sceleribus tuis, & iustificasti
sorores tuas in omnibus abominationib.
tuis, quas operata es. Ergo & tu porta 52
confusionem tuā, quæ vicisti sorores tuas
peccatis tuis, sceleratius agēs ab eis: iustificate sunt enim à te: ergo & tu cōfundere,
& porta ignominiā tuā, quæ iustificasti
sorores tuas. Et conuertam reuersiones 53
eas conuersione Sodomorū cū filiabus suis, &
conuersione Samariæ & filiarū eius: & cō-
uertā reuersionē tuam in medio earū, vt 54
portes ignominiam tuā, & cōfundaris in
omnib⁹ quæ fecisti cōsolās eas. Et soror 55
tua Sodoma, & filiæ eius reuertentur ad
antiquitatē suā: & Samaria, & filiæ eius reuertentur ad antiquitatē suā: & tu, & filiæ tuæ reuertemini ad antiquitatem
vestram. Non fuit autē Sodoma soror 56
tua audita in ore tuo, in die superbiæ tuæ,
antequām reuelaretur malitia tua: sicut
hoc tēpore in opprobriū filiarū Syriæ, &
cūctarū in circuitu tuo filiarū Palæsthi- 58
narū, quæ ambiunt te per gyrum. Scelus
tuū & ignominiā tuā tu portasti, ait Dñs
Deus. Quia hæc dicit Dñs Deus, Et fa- 59
ciā tibi sicut despexisti iuramentū, vt irrites pactum: & recordabor ego 60
pacti mei tecum in diebus adolescentiæ
tuæ: & suscitabo tibi pactū sempiternū.
Et recordaberis viarum tuarū, & con- 61
fundēris: cùm receperis sorores tuas te
maiores cum minoribus tuis: & dabo eas
tibi in filias, sed non ex pacto tuo. Et 62
suscitabo ego pactum meum tecum: &
scies quia ego Dominus, vt recorderis
& confundaris, & nō sit tibi vltrà aperire os præ confusione tua, cùm placatus
tibi fuero in omnibus quæ fecisti, ait
Dominus Deus.

Sinus tuum 10 MS. Salutū tuum H. Legitimæ tuæ G.

Inf.22. 10.

Ge.18,19.

-o.

Universidad de Deusto Biblioteca

CAP. XVII.

ET factum est verbum Dñi ad me, dicens, Fili hominis proponè ænigma, & narra parabolā ad domū Israël, & dices, Hæc dicit Dñs Deus, Aquila grandis magnarū alarū, longo membrorū ductu, plena plumis & varietate, venit ad Libanū, & tulit medullam cedri. Summitatem frōdium eius auulsit & transportauit eā in Terram-Chanaan, in vrbe negotiatoru posuit illā. Et tulit de semine terræ, & posuit illud in terra pro semine: vt firmaret radicē super aquas multas, in superficie posuit illud. Cumq. germinasset, creuit in vineā latioré, humili statura, respicientibus ramis eius ad eā: & radices eius sub illa erāt, facta est ergo vinea, & fructificauit in palmites, & emisit propagines. Et facta est aquila altera grandis, magnis alis, multisq. plumis: & ecce vinea ista quasi mittens radices suas ad eā, palmites suos extēdit ad illā, vt irrigaret eā de areolis germinis sui. *In terra bona super aquas multas plantata est: vt faciat frondes, & porter fructū, vt sit in vineā grādē. Dic, Hæc dicit Dñs Deꝰ, Ergone prosperabitur? nōne radices eius euellet, & ᵃfructū eius diffringet, & siccabit omnes palmites germinis eius, & arescet: & nō in brachio grandi, neque in populo multo, vt euelleret eam radicitus? Ecce, plātata est: ergone prosperabitur? nonne cū tetigerit eā ventus vrēs, siccabitur, & in areis germinis sui arescet? Et factū est verbū Dñi ad me, dicēs, Die ad domum exasperantē, Nescitis quid ista signifīcēt? Dic, Ecce, venit rex Babylonis in Ierusalem: & assumet regē, & principes eius, & adducet eos ad semetipsum in Babylonē. Et tollet de semine regni, feriet. cum eo fœdus; & ab eo accipiet iusiurādum: sed & fortes terræ tollet: Vt sit regnum humile, & nō eleuetur, sed custodiat pactū eius, vt seruet illud. Qui recedēs ab eo, misit nuntios ad Aegyptum, vt daret sibi equos, & populum multum. Nunquid prosperabitur, vel cōsequetur salutē, qui fecit hæc? & qui dissoluit pactum, nunquid effugiet? Viuo ego, dicit Dñs Deus, quoniā in loco regis qui constituit eū regē, cuius fecit irritū iuramētum, & soluit pactū quod habebat cū eo, in medio Babylonis morietur. Et nō in exercitu grandi, neq. in populo multo faciet cōtra eum Pharao prœlium: in iactu aggeris, & in extructione vallorū, vt interficiat animas multas. Spreuerat enim iuramentum, vt solueret fœdus, & ecce dedit manū suā: & cūm omnia hæc fecerit, nō effugiet. Propterea hæc dicit Dñs Deus: Viuo ego, quoniā iuramentū quod spreuit, & fœdus quod præuaricatus est, ponā in caput eius. ‖ Et expādā super eū rete meū, & cōprehēdetur in sagena mea: & adducā eū in Babylonē, & iudicabo eū ibi in præuaricatione qua despexit me.

* Quæ MS 9.

ᵃfructum 5 MS. Hier. H. G.C.

Sup. 12, 13. Inf. 32, 3.

Et omnes profugi eius cū vniuerso agmine suo, gladio cadēt: residui autem in omnē ventū dispergentur: & scietis quia ego Dñs locutus sum. Hæc dicit Dñs Deꝰ, Et sumā ego de medulla cedri sublimis, & ponā: de vertice ramorum eius tenerū distringā, & plantabo super montem excelsum & eminentem. In monte sublimi Israël plantabo illud, & erumpet in germē, & faciet fructū, & erit in cedrū magnā: & habitabūt sub ea omnes volucres & vniuersum volatile, sub umbra frondiū eius nidificabit. Et scīēt omnia ligna regionis, quia ego Dñs humiliaui lignū sublime, & exaltaui lignū humile: & siccaui lignum viride, & frondere feci lignū aridū. Ego Dominus locutus sum, & feci. CAP. XVIII.

ET factus est sermo Dñi ad me, dicēs, Quid est quod inter vos parabolam vertitis in prouerbiū istud in terra Israël? dicentes, ‖ Patres cōederunt vuam acerbam, & dentes filiorum ᵇobstupescunt. Viuo ego, dicit Dñs Deus, si erit vltrā vobis parabola hæc in prouerbiū in Israël. Ecce oēs animæ, meæ sunt: vt anima patris, ita & anima filij, mea est: anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Et vir, si fuerit iustus, & fecerit iudiciū & iustitiā, in montibus non comederit, & oculos suos nō leuauerit ad idōla domus Israël: & vxorē proximi sui nō violauerit, & ad mulierē menstruatam nō accesserit: Et homine nō cōtristauerit: pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit, ‖ panē suū esurienti dederit, & nudū operuerit vestimento: Ad vsurā nō cōmodauerit, & amplius non acceperit: ab iniquitate auerterit manū suā, & iudiciū verū fecerit inter virū & virū: *in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, vt faciat veritatē: hic iustus est, vita viuet, ait Dñs Deus. Quod si genuerit filiū latronē effundentē sanguinē, & faciēte rit vnū de istis: & hæc quidē omnia nō faciētē, sed in montib. comedentē, & vxorē proximi sui polluentē: ᵃegenū & pauperem cōtristantē, rapientē rapinas, pignus nō reddentē, & ad idōla leuantē oculos suos, abominationē facientē: Ad vsurā dantē, & amplius accipientē: nūquid viuet non viuet. cū vniuersa hæc detestāda fecerit, morte morietur, sanguis eius in ipso erit. Quod si genuerit filiū, qui videns omnia peccata patris sui quæ fecit, timuerit, & nō fecerit simile eis: super montes nō comederit, & oculos suos nō leuauerit ad idōla domus Israël, & vxorē proximi sui nō violauerit: Et virū nō cōtristauerit, pignus nō retinuerit, & rapinā nō rapuerit, panē suū esurienti dederit, & nudū operuerit vestimento: A pauperis iniuria auerterit manū suā, usuram & superabūdantiā nō acceperit, *iudicia mea fecerit, in præceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate

Ier. 31, 30. ᵇobstupuerunt 4 MS. Hier. G.

*& MS. R. G. Verbum Hier. H. & C. non addunt.

ᵃegenum 4 MS. R.

*& MS 4. R.

patris sui, sed vita viuet. Pater eius quia calūniatus est, & vim fecit fratri, & malū operatus est in medio populi sui: ecce morietur ēt in iniquitate sua. Et dicitis, Quare nō portabit filꝰ iniquitatē patris? Videlicet, quia filius iudiciū & iustitiā operatꝰ est, omnia præcepta mea custodiuit, & fecit illa, viuet vita. ‖ Anima quæ peccauerit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatē patris, & pater non portabit iniquitatem filij: iustitia iusti super eū erit, & impietas impij erit super eum. Si autem impius egerit pœnitentiā ab omnib. peccatis suis quæ operatus est, & custodierit oīa præcepta mea, & fecerit iudiciū & iustitiā: vita viuet, & non morietur. Omnū iniquitatū eius quas operatus est, nō recordabor: in iustitia sua quā operatus est, viuet. ‖ Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dñs Deus, & non vt cōuertatur à viis suis, & viuat? Si aūt auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatē secundū oēs abominationes quas operari solet impius, nunquid viuet? omnes iustitiæ eius quas fecerat, nō recordabuntur: in præuaricatione qua præuaricatus est, & in peccato suo quod peccauit, in ipsis morietur.

‖ Et dixistis, Nō est æqua via Dñi. Audite ergo domus Israël, Nūquid via mea nō est æqua, & nō magis viæ vestræ prauæ sunt? Cū enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatē, morietur in eis: in iniustitia quā operatus est, morietur. Et cū auerterit se impius ab impietate sua quā operatus est, & fecerit iudiciū & iustitiā: ipse animā suā viuificabit. Cōsiderans enim, & auertēs se ab omnibus iniquitatib⁹ suis quas operatus est, vita viuet & nō morietur. Et dicūt filij domus Israël, Nō est æqua via Dñi. Nūquid viæ meæ nō sunt æquæ, domus Israël, & non magis viæ vestræ prauæ? Idcirco vnumquemq. iuxta vias suas iudicabo domus Israël, ait Dñs Deus. ‖ Conuertimini, & agite pœnitentiā ab omnibus iniquitatibus vestris: & nō erit vobis in ruinā iniquitas. Proiicite à vobis omnes ᵃprævaricationes vestras in quibus præuaricati estis, & facite vobis cor nouū, & spiritū nouū: & quare moriemini domus Israël? ‖ Quia nolo mortē moriētis, dicit Dominus Deus: reuertimini, & viuite.

CAP. XIX.

ET tu assume planctū super principes Israël, & dices, Quare mater tua leæna inter leones cubauit, in medio leūculorū enutriuit catulos suos? Et eduxit vnū de leunculis suis, leo factus est: & didicit capere prædā, hominēq. comedere. Et audierunt de eo Gentes, & nō absq. vulnere suus iniuria auerterit manū suā, & adduxerūt eū in catenis in Terrā-Aegypti. Quę cū vidisset quoniā infirmata est, & perist expectatio eius: tulit vnum de leunculis suis, leonē constituit eū. Qui incedebat inter leones, & factus est leo: & didicit prædam capere, & homines deuorare: Didicit viduas facere, & ciuitates eorū in desertū adducere: & desolata est terra & plenitudo eius à voce rugitus illius. Et cōuenerūt aduersus eū Gētes vndiq. de prouinciis, & expanderūt super eum rete suū, in vulneribus earū captus est. Et miserunt eū in caueā, in catenis adduxerūt eū ad regē Babylonis: miserūtq. eū in carcere, ne audiretur vox eius vltrā super montes Israël. Mater tua quasi vinea in sanguine tuo super aquā plantata est: fructus eius, & frōdes eius creuerūt ex aquis multis. Et factæ sunt ei virgæ solidæ in sceptra dominantium, & exaltata est statura eius inter frondes: & vidit altitudinē suam in multitudine palmitum suorum. Et euulsa est in ira, in terrāque proiecta: ‖ & ventus vrens siccauit fructū eius: marcuerunt, & arefactæ sunt virgæ roboris eius: ignis comēdit eas. Et nunc transplātata est in desertū, in terra inuia & sitiēti. Et egressus est ignis de virga ramorum eius, qui fructū eius comedit: & non fuit in ea virga fortis, sceptrū dominantiū. Planctus est, & erit in planctū.

Deu. 24, 16. 4 Re. 14, 6. 2 Pa. 25, 4.

Pſ. 29, 4. Inf. 33, 11. 2 Pet. 3, 9.

Ioel. 33, 20.

Mat. 3, 2.

Osee 13, 15

CAP. XX.

ET factū est in anno septimo, in quinto in decima mensis: venerunt viri de senioribus Israël vt interrogarent Dñm, & sederunt coram me. Et factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis loquere senioribus Israël, & dices ad eos, Hæc dicit Dñs Deus, Nunquid ad interrogandū me vos venistis? viuo ego quia non respondebo vobis, ait Dñs Deus. Si iudicas eos, si iudicas fili hominis? abominationes patrū eorū ostende eis. Et dices ad eos: Hæc dicit Dñs Deus, in die qua elegi Israël, & leuaui manū meā pro stirpe domꝰ Iacob, & apparui eis in Terra-Aegypti, & leuaui manū meā pro eis, dicens, Ego Dñs Deus vester: in die illa leuaui manū meā pro eis, vt educerē eos de Terra-Aegypti, in terram quā prouiderā eis, fluentem lacte & melle, quæ est egregia inter oēs terras. Et dixi ad eos, Vnusquisq. offensiones oculorū suorū abiiciat, & in idolis Aegypti nolite pollui: ego Dñs Deus vester. Et irritauerūt me, noluerūtq. me audire: vnusquisq. abominationes oculorū suorū non proiecit, nec idōla Aegypti reliquerūt: & dixi vt effunderē indignationē meā super eos, & implerē iram meā in eis, in medio Terræ-Aegypti. Et feci propter nomē meū, vt nō violaretur cōra Gentib., in quarū medio erant, & inter quas apparui eis, vt educerē eos de Terra-Aegypti. Et eduxi eos in desertū. ‖ Et dedi eis præcepta mea, & iudicia mea ostēdi eis, quæ faciēs homo, viuet in eis. Insuper & ſ sabbatha mea dedi eis, vt essent signū inter me & eos: & scirent quia ego Dñs sanctificans eos. Et irrita-

ſ sabbatha 4 MS. R.

Ioel. 18, 5. Ro. 10, 5. Exo. 20, 8. 31, 13. Deu. 5, 12.

uerũt me dom⁹ Israël in deserto, in præceptis meis nõ ambulauerunt, & iudicia mea proiecerũt, ¶ quæ faciẽs homo viuet in eis: ¶ & sabbatha mea violauerũt vehementer. dixi ergo vt effunderẽ furorẽ meũ super eos in deserto, & consumerẽ eos. Et feci propter nomẽ meũ, ne violaretur corã Gentibus de quibus eieci eos in cõspectu earũ. Ego igitur leuaui manũ meã super eos in deserto, ne inducerẽ eos in terrã quã dedi eis fluentẽ lacte & melle, præcipuã terrarũ omnium: Quia iudicia mea proiecerunt, & in præceptis meis non ambulauerũt, & sabbatha mea violauerũt: post idola enim cor eorũ gradiebatur. Et pepercit oculus meus super eos, vt nõ interfacerẽ eos: nec consumpsi eos in deserto. Dixi autẽ ad filios eorum in solitudine, In præceptis patrũ vestrorũ nolite incedere, nec iudicia eorum custodiatis, nec in idolis eorũ polluamini. Ego Dũs Deus vester, in præceptis meis ambulate, & iudicia mea custodite, & facite ea. Et sabbatha mea sanctificate, vt sint signũ inter me & vos: ¶ & sciatur quia ego sum Dũs Deus vester. Et exacerbauerũt me filij, *in præceptis meis nõ ambulauerũt: & iudicia mea nõ custodierũt, vt facerẽt ea: quæ cũ fecerit homo, viuet in eis: & sabbatha mea violauerunt: & comminatus sum vt effunderem furorẽ meum super eos, & implerem iram meã in eis in deserto. Auerti autẽ manũ meã, & feci propter nomen meũ, vt nõ violaretur corã Gentibus, de quibus eieci eos in oculis earũ. Iterũ leuaui manũ meã in eos in solitudine, vt dispergerẽ illos in nationes, & ventilarẽ in terras: eò quòd iudicia mea non fecissent, & præcepta mea reprobassent, & sabbatha mea violassent, & post idola patrũ suorũ fuissent oculi eorũ. Ergo & ego dedi eis præcepta nõ bona, & iudicia in quibus nõ viuent: Et pollui eos in muneribus suis cũ offerrẽt omne quod aperit vulũ, propter deliãta sua: & scient quia ego Dũs.

Quamobrem loquere ad domũ Israël fili hominis: & dices ad eos, Hæc dicit Dũs Deus, Adhuc & in hoc blasphemauerũt me patres vestri, cũ spreuissent me contemnentes: & induxissem eos in terrã super quã leuaui manum meã vt darẽ eis: viderunt omnẽ collem excelsum, & omne lignũ nemorosum, & immolauerunt ibi victimas suas: & dederũt ibi irritationẽ oblationis suæ, & posuerunt ibi odorem suauitatis suæ, & libauerunt libationes suas. Et dixi ad eos, Quid est excelsum ad quod vos ingredimini? & vocatũ est nomen eius Excelsum, vsq; ad hãc diẽ. Propterea dic ad domũ Israël, Hæc dicit Dũs Deus, Certè in via patrũ vestrorũ vos polluimini, & post offendicula corũ vos fornicamini: Et in oblatione donorũ vestrorũ, cũ traducitis filios vestros per ignẽ, vos polluimini in omnibus idolis vestris vsq; hodie: & ego respõdebo vobis domus Israël? Viuo ego, dicit Dũs Deus, quia non respondebo vobis.

Neq; cogitatio mẽtis vestræ fiet, dicẽtiũ, Erimus sicut Gẽtes, & sicut cognationes terræ, vt colamus ligna & lapides. Viuo ego, dicit Dũs Deus, qm̃ in manu forti, & in brachio extento, & in furore effuso regnabo sup vos. Et educa vos de populis: & cõgregabo vos de terris, in quibus dispsi estis, in manu valida & in brachio extẽto, & in furore effuso regnabo super vos. Et adducã vos in desertũ populorũ, & iudicabor vobiscũ ibi facie ad faciem. Sicut iudicio corẽdi aduersũ patres vestros in deserto Terræ Aegypti: sic iudicabo vos, dicit Dũs⁹. Et subiiciã vos scẽptro meo, & inducã vos in vinculis fœderis. Et eligã de vobis transgressores & impios, & de terra incolatus eorũ educã eos, & in terrã Israël nõ ingredientur: & scietis quia ego Dũs. Et vos domus Israël, Hæc dicit Dũs De⁹, Singuli post idõla vestra ambulate, & seruite eis. Quòd si & in hoc nõ audicritis me, & nomẽ meũ sanctũ polluetis vltrà in muneribꝰ vestris, & in idẽlis vestris: in mõte sancto meo, in mõte excelso Israël, ait Dominꝰ Deus, ibi seruiet mihi omis domus Israël; oẽs, inquã, in terra in qua placebũt mihi, & ibi quærã primitias vestras, & initium decimarũ vestrarũ in omnibꝰ sanctificationibꝰ vestris. In odorẽ suauitatis suscipiã vos, cũ eduxero vos de populis, & cõgregauero vos de terris in quas dispersi estis: & sanctificabor in vobis in oculis nationũ. Et scietis quia ego Dũs, cũ induxero vos ad terrã Israël, in terrã p qua leuaui manũ meã, vt darẽ eã patribꝰ vestris. Et recordabimini ibi viarũ vestrarũ, & omniũ scelerũ vestrorum, quibus polluti estis in eis: & displicebitis vobis in conspectu vestro in omnibus malitiis vestris quas fecistis. Et scietis quia ego Dũs, cũ benefecero vobis propter nomẽ meũ, & non secundũ vias vestras malas, neq; secundũ scelera vestra pessima domus Israël, ait Dũs Deus. Et factus est sermo Dñi ad me, dicens, Fili hominis, pone faciẽ tuã contra viã Austri, & stilla ad Austrũ, & propheta ad saltũ agri meridiani. Et dices saltui meridiano, Audi verbum Dñi: hæc dicit Dũs Deus, Ecce, ego succendã in te ignẽ, & cõburam in te omne lignũ viride, & omne lignum aridũ: nõ extinguetur flamma succensionis: & cõburetur in ea omnis facies ab Austro vsq; ad Aquilonẽ. Et videbit vniuersa caro quia ego Dominus succendi eam, nec extinguetur. Et dixi, Ah, ah, ah, Domine Deus: ipsi dicunt de me, Nũquid non per parabolas loquitur iste?

CAP. XXI.

1 ET factus est sermo Domini ad me,
2 dicẽs: Fili hominis, pone faciẽ tuã ad Ierusalem, & stilla ad sanctuaria, &

*Deus 6 MS.R.H. C.G.

& sciatis 3 MS.R. *ad sciendũ*, H.G. C.

& MS.R. *Verùm* Hier. H, & C. *non additur.*

propheta cõtra humum Israël: Et dices terræ Israël, Hæc dicit Dũs Deus, Ecce ego ad te, & eiciã gladiũ meũ de vagina sua, & occidã in te iustũ & impium. Pro eo autẽ quod occidã in te iustũ & impiũ, idcirco egrediẽtur gladius meus de vagina sua ad omnẽ carnẽ ab Austro vsque ad Aquilonẽ: Vt sciat omnis caro quia ego Dũs eduxi gladiũ meũ de vagina sua irreuocabile. Et tu fili hominis ingemisce in contritione lumborũ, & in amaritudine ingemisce corã eis. Cumq; dixerint ad te, Quare tu gemis? dices, Pro auditu: quia venit, & tabescet omne cor, & dissoluentur vniuersæ manus, & infirmabitur omnis spiritus, & per cuncta genua fluẽt aquæ: ecce venit, & fiet, ait Dñs Deꝰ.

Et factus est sermo Dñi ad me, dicens, Fili hominis, propheta, & dices, Hæc dicit Dũs Deus, Loquere, Gladi⁹ gladius exacuꝰ est & limatus: Vt cædat victimas exacutus est, vt splendeat limatus est: quimones sceptrũ filij mei, succidisti omne lignũ. Et dedi eis ad leuigandum, vt teneatur manu: iste exacutus est gladius, & iste limatus est, vt sit in manu interficẽtis. Clama, & ulula fili hominis, quia hic factus est in populo meo, hic in cunctis ducibus Israël qui fugerãt: gladio traditi sunt cũ populo meo, idcirco plaude super femur, quia probatus est, & hoc cũ sceptrũ subuerterit, & nõ erit, dicit Dũs Deꝰ.

Tu ergo fili hominis propheta, & percute manu⁹ ad manũ, & duplicetur gladius, ac triplicetur gladi⁹ interfectorum: hic est gladius occidionis magnæ, qui obstupescere eos facit, & corde tabescere, & multiplicat ruinas. In omnibus portis eorũ dedi cõmotionẽ gladij acuti & limati ad fulgendũ, amicti ad cædẽ. Exacuere, vade ad dexteram siue ad sinistram, quocũq; faciei tuæ est appetitus. Quin & ego plaudã manu ad manũ, & implebo indignationem meã: ego Dũs locutus sum. Et factus est sermo Dñi ad me, dicens, Et tu fili hominis pone tibi duas vias, vt veniat gladius regis Babylonis: de terra vna egrediẽtur ambo⁹: & manu capiet cõiectura, in capite viæ ciuitatis coniiciet. Viã pones, vt veniat gladius ad Rabbath filiorũ Ammõ, & ad Iudã in Ierusalẽ munitissimã. Steteit enim rex Babylonis in biuio, in capite duarũ viarum, diuinationẽ quærẽs, consuluit sagittas: interrogauit idola, exta cõsuluit. Ad dexterã eius facta est diuinatio sup Ierusalẽ, vt ponat arietes, vt aperiat os in cæde, vt eleuet vocẽ in vlulatu, vt ponat arietes cõtra portas, vt cõportet aggerem, vt ædificet munitiones. Eritu. quasi cõsulens frustra oraculũ in oculis eorum, & sabbathorũ otiũ imitãs: ipse autẽ recordabitur iniquitatis ad capiendũ. Idcirco hæc dicit Dũs Deus: Pro eo quòd recordari estis iniquitatis vestræ, & reuelatis præuaricationes vestras, & apparuerunt peccata vestra in omnibꝰ cogitationibus vestris: p eo, inquã, quòd recordati estis, manu capiemini. Tu autẽ profane impie dux Israël, cuius venit dies in tẽpore iniquitatis præfinitæ: Hæc dicit Dominus Deus, Aufer cidarim, tolle coronam: nõnne hæc est quę humilẽ subleuauit, & sublimẽ humiliauit? Iniquitatẽ, iniquitatẽ, iniquitatẽ ponã eã: & hoc nõ factũ est, donec veniret cuius est iudiciũ, & tradã ei. Et tu fili hominis, propheta, & dic, Hæc dicit Dũs Deus ad filios Ammon, & ad opprobriũ eorũ: & dices, Mucro mucro euaginatus ad occidendũ: lima vt interficias, & fulgeas. Cum tibi viderẽtur vana, & diuinarentur mẽdacia, vt darẽris super colla vulneratorũ impiorum, quorum venit dies in tẽpore iniquitatis præfinitæ. Reuertere ad vaginã tuã, in loco⁹ in quo creatus es, in terra natiuitatis tuæ indicabo te, & effundã super te indignationẽ meam: in igne furoris mei flabo in te, & dabo⁹ te in manus hominũ insipientiũ & fabricantiũ interitum. Igni eris cibus, sanguis tuus erit in medio terræ, obliuioni tradẽris: quia ego Dũs locutus sum.

CAP. XXII.

1 ET factus est verbũ Dñi ad me, dicens,
2 Et tu fili hominis, nõne iudicas, nõne iudicas ciuitatem sanguinũ? & ostẽdes ei oẽs abominationes suas, & dices, Hæc dicit Dũs Deus, Ciuitas effundens sanguinẽ in medio sui, vt veniat tempus ei⁹: & quæ fecit idola corã semetipsam,
4 vt polluerẽtur. In sanguine tuo qui à te effusus est, deliquisti: & in idolis tuis quæ fecisti polluta es: & appropinquare fecisti dies tuos, & adduxisti tẽpus annorum tuorũ: propterea dedi te opprobriũ Gentibus, & irrisionẽ vniuersis terris. Quæ iuxta sunt & quæ procul à te, triumphabũt de te: fœdida, nobilis, grãdis interitu.
6 Ecce principes Israël singuli in brachio suo fuerunt in te, ad effundendũ sanguinẽ.
7 Patrẽ & matrẽ cõtumeliis affecerunt in te, aduenã calumniati sunt in medio tui, pupillũ & viduã cõtristauerunt apud
8 te. Sanctuaria mea spreuisti, & sabba-
9 tha mea polluisti. Viri detractores fuerunt in te ad effundendũ sanguinẽ, & sup montes comederunt in te, scelus operati
10 sunt in medio tui. ¶ Verecundiora patris discooperuerunt in te, immundiã menstruatæ humiliauerunt in te. ¶ Et vnusquisq; in vxorẽ proximi sui operatus est abominationẽ, & fœdauerunt turpi suã pollutã
12 nefariũ, frater sororẽ suã filiam patris sui oppresserunt in te. Munera acceperũt apud te ad effundendũ sanguinẽ: viuris, & superabundantia acceptisti, & auarè proximos tuos calumniabaris: meiq; oblita es,
13 ait Dũs Deus. Ecce, cõplosi manũ meam super auaritiã tuã quã fecisti, & sup sanguinẽ qui effusus est in medio tui. Nũquid sustinebit cor tuũ, aut præualebunt manus tuæ in diebus quos ego faciã tibi?

Gal. 5.12. Exo. 16,28.

& MS.R. *Verùm* Hier. H, & C. *non additur.*

*illam 3 MS. H.G. C.

manum 4 MS.R. H.G.

manibꝰ 5 MS.R. Q.n.

& 15 MS. G. *Textus ex familia* 58 Hier. H. & C.

Lev. 18,7.

Lev. 5,2.

in locum MS. Hier. Q.n.

ego Dñs locut' sum, & faciã. Et dispergã te in nationes, & vẽtilabõ te in terras, & vlcificere faciã immunditiam tuã à te.
Et possidebo te in cõspectu Gentiũ: & scies quia ego Dñs. Et factũ est verbum Dñi ad me, dicens. Fili hominis, versa est mihi domus Israel in scoriam: oẽs isti æs, & stannũ, & ferrũ, & plumbũ in medio fornacis: scoria argenti facti sunt.
Propterea hæc dicit Dñs De', Eo quod versũ estis omnes in scoriã, propterea ecce ego cõgregabo vos in medio Ierusalem, congregatione argenti, & æris, & stanni, & ferri, & plumbi in medio fornacis: vt succendã in ea ignẽ ad conflandũ. sic cõgregabo in furore meo & in ira mea, & requiescã: & cõflabo vos. Et cõgregabo vos, & succendã vos in igne furoris mei, & cõflabimini in medio eius. Vt cõflatur argentũ in medio fornacis, sic eritis in medio eius: & scietis quia ego Dñs, cũ effuderim indignationẽ meã super vos.
Et factũ est verbũ Dñi ad me, dicens, Fili hominis, dic ei, Tu es terra immũda, & nõ cõpluta in die furoris. Coniuratio prophetarũ in medio eius: sicut leo rugiens rapiẽsq. prædã, animas deuorauerũt, opes & pretiũ acceperunt, viduas eius multiplicauerunt in medio illius.
Sacerdotes eius contempserunt legem meã, & polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum & profanum nõ habuerũt distãtiã: & inter pollutũ & mundũ nõ intellexerũt: & à sabbathis meis auerterũt oculos suos, & coinquinabar in medio eorũ.
Principes eius in medio illius quasi lupi rapientes prædãtes effundendũ sanguinẽ, & ad perdendas animas, & auarè sectanda lucra. Prophetæ autem eius liniebãt eos absq. tẽperamento, videntes vana, & diuinãtes ~ ~ scis' mendaciũ, dicẽtes, Hæc dicit Dñs Deus: cùm Dñs nõ sit locutus. Populi terræ calumniabantur calumniã, & rapiebãt violenter: egenum & pauperẽ affligebãt, & aduenã opprimebãt calumnia absq. iudicio. Et quæsiui de eis virũ q interponeret sepẽ, & staret oppositus cõtra me pro terra, ne dissipare eã: & nõ inuẽi. Et effudi super eos indignationẽ meã, ~ in igne iræ mee consumpsi eos: viã eorũ in caput eorũ reddidi, ait Dñs Deus.

CAP. XXIII.

Et factus est sermo Dñi ad me, dicẽs, Fili hominis, duæ mulieres filiæ matris vnius fuerũt. Et fornicatæ sunt in Aegypto, in adolescẽtia sua fornicatæ sunt: ibi subacta sunt hubera earũ, & fractæ sunt mammæ pubertatis earũ. Nomina autẽ earũ Oolla maior, & Ooliba soror eius ~ minor': & habui eas, & pepererunt filios & filias. Porrò earũ nomina, Samaria Oolla, & Ierusalẽ Ooliba.
Fornicata est igitur super me Oolla, & insaniuit in amatores suos, in Assyrios propinquãtes, vestitos hyacintho, principes & magistratus, iuuenes cupidinis vniuersos, equites, ascensores equorum.
Et dedit fornicationes suas super eos electos filios Assyriorum vniuersos: & in omnibus in quos insaniuit, in immunditiis eorũ polluta est. Insuper & fornicationes suas quas habuerat in Aegypto, nõ reliquit: nã & illi dormierunt cum ea in adolescẽtia eius, & illi cõfregerũt hubera pubertatis eius, & effuderũt fornicationẽ suã super eã. Propterea tradidi eã in manus amatorũ suorũ, in manus filiorũ Assur, super quorũ insaniuit libidinẽ. Ipsi discooperuerunt ignominiam eius, filios & filias eius tulerunt, & ipsam occiderũt gladio: & factæ sunt famosæ mulieres, & iudicia perpetrauerũt in ea.
Quod cùm vidisset soror eius Ooliba, plusquàm illa insaniuit libidine: & fornicationẽ suã super fornicationẽ sororis suæ ad filios Assyriorũ præbuit impudenter, ducibus & magistratibus ad se venientibus indutis veste varia, equitibus q vectabantur equis, & adolescentibus forma cunctis egregia. Et vidi quòd polluta esset via vna ambarũ. Et auxit fornicationes suas: cumq. vidisset viros depictos in pariete, imagines Chaldæorũ expressas coloribus, & accinctos balteis renes, & tiaras tinctas in capitibus eorũ, formã ducũ omniũ, similitudinẽ filiorũ Babylonis terræq. Chaldæorũ in qua ortí sunt: Insaniuit super eos cõcupiscẽtia oculorũ suorũ, & misit nuntios ad eos in Chaldæa. Cumq. venissent ad eã filij Babylonis ad cubile mammarũ, polluerũt eã stupris suis, & polluta est ab eis, & fastidiuit ánima eius ab illis. Denudauit quoq. fornicationes suas, & detexit igominiã suã: & recessit anima mea ab ea, sicut recesserat anima mea à sorore eius. Multiplicauit enim fornicationes suas, recordans dies adolescẽtiæ suæ, quibus fornicata est in Terra Aegypti. Et insaniuit libidine super cõcubitũ eorũ, quorũ carnes sunt vt carnes asinorũ: & sicut fluxus equorũ fluxus eorũ. Et visitasti scelus adolescẽtiæ tuæ, quãdo subacta sunt in Aegypto hubera tua, & cõfractæ sunt mammæ pubertatis tuæ.
Propterea Ooliba, hæc dicit Dñs De', Ecce, ego suscitabo omnes amatores tuos cõtra te, de quibus satiata est anima tua: & cõgregabo eos aduersum te in circuitu, Filios Babylonis, & vniuersos Chaldæos, nobiles, tyrannósque, & principes oẽs filios Assyriorũ, iuuenes forma egregia, duces & magistratus vniuersos, principes principũ, & nomiatos ascensores equorũ. Et veniẽt sup te instructi curru & rota, * multitudo populorũ: lorica & clypeo & galea armabũtur contra te vndique: & dabo corã eis iudiciũ, & iudicabunt te iudiciis suis. Et ponã zelũ meũ in te, quẽ exercẽt tecũ in furore: nasum tuum & aures tuas præcident: & quæ remãserint, gladio cõcidẽt: ipsi filios tuos & filias tuas capiẽt, & nouissimũ tuũ deuorabitur igni. Et denudabũt te vestimẽtis tuis, & tollẽt vasa gloriæ tuæ. Et requiescere faciã scelus tuũ de te, & fornicationẽ tuã de Terra Aegypti: nec leuabis oculos tuos ad eos, & Aegypti nõ recordaberis amplius. Quia hæc dicit Dñs Deus, Ecce ego tradã te in manus eorũ quos odisti, in manus de quibus satiata est anima tua. Et agent tecũ in odio: & tollẽt oẽs labores tuos, & dimittẽt te nudã & ignominia plenã, & revelabitur ignominia fornicationũ tuarũ, scelus tuum & fornicationes tuæ. Fecerunt hæc tibi quia fornicata es post gentes, inter quas polluta es in idolis earũ. In viã sororis tuæ ambulasti, & dabo calicẽ eius in manu tua. Hæc dicit Dñs Deus, Calicẽ sororis tuæ bibes profundũ & latũ: eris in derisum & in subsannationẽ quæ est capacissima. Ebrietate & dolore replebẽris: ~ calicẽ mœroris & tristitiæ, ~ calicẽ sororis tuæ Samariæ. Et bibes illum, & epotabis vsq. ad fæces, & fragmẽta eius deuorabis, & vbera tua lacerabis: quia ego locutus sum, ait Dñs Deus. Propterea hæc dicit Dñs Deus, Quia oblita es mei, & proiecisti me post corpus tuũ, tu quoq. porta scelus tuum, & fornicationes tuas.
Et ait Dñs ad me, ~ dicẽs, Fili hominis, nunquid iudicas Oollam & Oolibam, & annuntias eis scelera earũ? Quia adulteratæ sunt, & sanguis in manib' earũ, & cum idolis suis fornicatæ sunt: insuper & filios suos, quos genuerũt mihi, obtulerũt eis ad deuorandũ. Sed & hoc fecerũt mihi. Polluerũt sanctuariũ meum in die illa, & sabbatha mea profanauerunt.
Cumq. immolarent filios suos idolis suis, & ingrederẽtur sanctuariũ meum in die illa vt polluerẽt illud: etiã hæc fecerũt in medio domus meæ. Miserunt ad viros venientes de lõgè, ad quos nuntium miserãt, itaq. ecce venerũt: quibus te lauisti, & circulinisti stibio oculos tuos, & ornata es mundo muliebri. Sedisti in lecto pulcherrimo, & mẽsa ornata est ante te: thymiama meũ, & vnguentũ meũ posuisti super eã. Et vox multitudinis exultãtis erat in ea: & in viris qui de multitudine hominũ adducebãtur, & veniebãt de deserto, posuerũt armillas in manibus eorũ, & coronas speciosas in capitibus eorũ. Et dixi ei quæ attrita est in adulteriis, Nũc fornicabitur in fornicatione sua etiã hæc. Et ingressi sunt ad eã quasi ad mulierẽ meretriciẽ: sic ingrediebãtur ad Oollã & Oolibam mulieres nefarias. Viri ergo iusti sunt: ~ hi iudicabũt eas iudicio adulteratarum, & iudicio effundẽtiũ sanguinẽ: quia adulteræ sunt, & sanguis in manib' earũ*. Hæc enim dicit Dñs Deus, Adduc ad eas multitudinẽ, & trade eas in tumultũ & in rapinã: Et lapidẽtur lapidibus populorũ, & cõfodiantur gladiis eorũ: filios & filias earũ interficiẽt, & domos earũ igne succẽdẽt.
Et auferã scelus de terra, & discẽt oẽs mulieres ne faciãt secũdũ scel'earũ. Et dabũt scelus vestrũ sup vos, & peccata idolorũ vestrorũ portabitis: & scietis quia ego Dñs Deus.

CAP. XXIIII.

Et factũ est verbũ Dñi ad me in anno nono, in mẽse decimo, decima ~ die' mensis, dicens, Fili hominis, scribe tibi nomẽ diei huius, in qua confirmatus est rex Babylonis aduersum Ierusalẽ hodie. Et dices per prouerbiũ ad domũ irritatricẽ parabolam, & loquẽris ad eos, Hæc dicit Dñs Deus, Pone ollã: pone inquã, & mitte in eã aquã. Cõgere frusta eius in eã, omnẽ partẽ bonã, femur & armũ, electa & ossibus plena. Pinguissimum pecus assume, cõpone quoq. strues ossiũ sub ea: efferbuit coctio eius, & discocta sunt ossa illius in medio eius. Propterea hæc dicit Dñs Deus, Væ ciuitati sanguinũ, ollæ cuius rubigo in ea est, & rubigo eius nõ exiuit de ea: p partes & per partes suas cãce eã, nõ cecidit super eã sors.
Sanguis enim eius in medio eius est, super limpidissimã petrã effudit illũ: nõ effudit illũ super terrã, vt possit operiri puluere. Vt superinducere in ignationẽ meã, & vindictã vlciscerer: dedi sanguinẽ eius super petrã limpidissimã, ne operiret. Propterea hæc dicit Dñs Deus, Væ ciuitati sanguinũ, cuius ego grandem faciã pyrã. Cõgere ossa quæ igne succẽdãtur consumentur carnes, & coquetur vniuersa copositio, & ossa tabescent. Pone quoq. ea super prunas vacuã, vt incalescat & liquefiat æs eius: & cõsumatur in medio eius inquinamentũ eius, & consumatur rubigo eius: Multo labore fudatũ est, & nõ exiuit de ea nimia rubigo ei' neq. p ignẽ. Immunditia tua execrabilis: quia mundare te volui, & nõ es mũdata à sordibus tuis: sed nec mũdaberis prius, donec quiescere faciã indignationẽ meã in te. Ego Dñs locutus sum, * Veniet', & faciã: nõ transeã, nec parcã, nec placabor: iuxta vias tuas, & iuxta adinuentiones tuas iudicabo te, dicit Dñs. Et factũ est verbũ Dñi ad me, dicẽs, Fili hominis, ecce ego tollo à te desiderabile oculorum tuorũ in plaga: & nõ planges, neq. ploratibis, neq. fluet lachryma tua. Ingemisce tacẽs, mortuorũ luctũ nõ facies: corona tua circũligata sit tibi, & calceamẽta tua erũt in pedib' tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentiũ cõedes. Locutus sum ergo ad populũ manè, & mortua est vxor mea vespere: feciq. manè sicut præceperat mihi. Et dixit ad me populus, Quare nõ indicas nobis quid ista significent quæ tu facis? Et dixi ad eos, Sermo Domini factus est ad me, dicens, Loquere domui Israel: Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego polluam sanctuarium meum superbiam imperij vestri, & desiderabile oculorum vestrorum, & super

Mich. 3, 11. Sopho. 3, 3.

~ 3 MS. G. Rei MS. Textus autem cũ sonat R. H. & C.

* populum terræ calumniabãtur calumnia 4 MS. G. Q. n. * & MS q. R.

~ 7 MS. R. Hier. H. C. G q.

Sup. 16, 38. * & cum idolis suis fornicatæ sunt, MS. Verũm R. Hier. H. G. C. * Versus 37. hucusque versus ex legnar.

* 2 MS. H. G. C. Q. n.

~ 4 MS. H. G. C.

* calicem 16 MS. Q. n.

Nahũ 3, 1. Hab. 2, 12.

* Venit 4 MS. Hier. H. C. Textus consentit G.

quo pauet anima vestra: & filij vestri & filiæ vestræ quas reliquistis, gladio cadent.
Et facietis sicut feci. Os a amictu nō velabuis, & cibos lugentū non comedetis.
Coronas habebitis in capitibus vestris, & calceamēta in pedibus: non plangetis neq; flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, & vnusquisq; gemet ad fratrē suū. Ertq; Ezechiel vobis in portentū: iuxta omnia quæ fecit, facietis cum venerit istud: & scietis quia ego Dñs Deus.
Et tu fili hominis, ecce in die qua tollā ab eis fortitudinē eorū, & gaudiū dignitatis, & desiderū oculorū eorū sup quo requiescūt animæ eorū, filios & filias eorū: In die illa cum venerit fugiēs ad te, vt annuntiet tibi: In die inquā illa aperietur os tuū cū eo qui fugit, & loqueris, & nō silebis vltrā: erisq; eis in portentum, & scietis quia ego Dominus.

CAP. XXV.

ET factus est sermo Dñi ad me, dicens. 1
Fili hominis, pone faciē tuā contra filios Ammō: & propheta bis de eis. Et 2
dices filiis Ammon. Audite verbum Dñi Dei: Hæc dicit Dñs Deus, Pro eo quod dixisti Euge euge, super sanctuariū meū, quia pollutū est: & super terram Israēl, quō desolata est: & super domū Iuda, quō ducti sunt in captiuitatē: Idcirco *ecce 4
tradā te filiis orientalibus in hæreditatē, & collocabunt caulas suas in te, & ponent in te tentoria sua: ipsi comedent fruges tuas: & ipsi bibent lac tuum. Daboque Rabbath in habitaculū camelorū, & filios Ammon in cubile pecorū: & scietis quia ego Dñs. Quia hæc dicit Dñs Deus, Pro 6
eo quod plausisti manu, & percussisti pede, & gauisa es ex toto affectu super terrā Israēl: idcirco ecce egō extendā manū meā super te, & tradā te in direptionem Gentiū, & interficiā te de populis, & perdā de terris, & conterā: & scietis' quia ego Dñs. Hæc dicit Dñs Deus, Pro eo 8
quod dixerunt Moab & Seir, Ecce, sicut oēs Gentes, domus Iudæ: idcirco ecce 9
ego aperiā humerū Moab de ciuitatibus, de ciuitatibus inquā eius, & de finib⁹ eī inclytis terræ Beth-iesimoth, & Beelmeon, & Cariathaim, ⁸filiis' Orientis 10
cum filiis Ammō, & dabo eā in hæreditatē: vt nō fiat vltra memoria filiorū Ammō in Gentibus. Et in Moab faciā iu- 11
dicia: & scient quia ego Dñs. Hæc di- 12
cit Dñs Deus, Pro eo quod fecit Idumæa vltionem, vt se vindicaret de filiis Iuda, peccauitq; delinquēs, & vindictā expetiuit de eis: Idcirco hæc dicit Dñs De⁹, 13
Extendā manū meā super Idumæam, & auferā de ea hominē & iumentū, & faciā eā desertā ab Austro: & qui sunt in Dedan, gladio cadent. Et dabo vltionē 14
meā sup Idumæā per manū populi mei Israēl: & facient in Edom iuxta irā meā & furorē meū: & scient vindictā meam, dicit Dñs Deus. Hæc dicit Dñs Deus, 15
Pro eo quod fecerunt Palæsthini vindictam, & vlti se sunt toto animo, interficientes & implentes inimicitias veteres: 16
propterea hæc dicit Dñs Deus, Ecce ego extendā manū meā super Palæsthinos, & interficiā interfectores, & perdam reliquias maritimæ regionis: faciamq; in 17
eis vltiones magnas arguens in furore: & scient quia ego Dñs, cum dedero vindictā meam super eos.

CAP. XXVI.

ET factū est in vndecimo anno, prima 1
mensis, factus est sermo Dñi ad me, dicens, Fili hominis, pro eo quod dixit 2
Tyrus de Ierusalē: Euge, contracta sunt portæ populorū, conuersa est ad me: implebor, deserta est. Propterea hæc dicit 3
Dñs Deus, Ecce ego sup te Tyre, & ascendere faciā ad te gentes multas, sicut ascendit mare fluctuans. Et dissipabūt muros Tyri, & destruent turres eius: & radā puluere eius de ea, & dabo eā in limpidissimā petrā. Siccatio sagenarū erit in 4
medio maris, quia ego locutus sum, ait Dñs Deus: & erit in direptionē Gētibus. 5
Filiæ quoq; eius quæ sunt in agro, gladio interficiēt: & scīet quia ego Dñs. 6
Quia hæc dicit Dñs De⁹, Ecce ego adducā ad Tyrū Nabuchodonosor regē Babylonis ab Aquilone regē regū, cū equis, & curribus, & equitibus, & cœtu, popu- 7
loq; magno. Filias tuas quæ sunt in agro gladio interficiet: & circumdabit te munitionibus, & cōportabit aggerē in gyrū: 8
& eleuabit cōtra te clypeū. Et vineas & arietes rēperabit in muros tuos, & turres 9
tuas destruet in armatura sua. Inundatione equorū eius operiet te puluis eorū: à sonitu equitū & rotarū & cutruū mouebuntur muri tui, cùm egressus fuerit portas tuas quasi per introitū vrbis dispatæ. Vngulis equorū suorū conculcabit oēs plateas tuas: populū tuum gladio 10
cædet, & statuæ tuæ nobiles in terrā corruent. Vastabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas: & destruet muros tuos, & domos tuas præclaras subuertēt: & lapides tuos, & ligna tua & puluerē tuū in 11
medio aquarū ponēt. ¶ Et quiescere fa- *Iere.7.34.
ciā multitudinē canticorū tuorū, & sonitus citharārū tuarū nō audietur amplⁱ. 12
Et dabo te in limpidissimā petrā, siccatio sagenarū eris, nec ædificaberis vltrā: 13
quia ego *locutus sum, ait Dñs De⁹. Hæc *Dominus MS.H.G.C.
dicit Dñs Deus Tyro, Nunquid nō à sonitu ruinæ tuæ & gemitu interfectorum tuorū cū occisi fuerint, in medio tui cōmouebūtur insulæ? Et descendēt de se- 14
dibus suis oēs principes maris: & auferēt exuuias suas, & vestimēta sua varia abiicient, & induentur stupore, in terra sedebunt, & attoniti super repentino casu tuo admirabuntur. Et lamentes super te lamentum, dicent tibi, Quomodo peristi quæ habitas in mari, vrbs inclyta, quæ fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis, quos formidabant vniuersi?

Nūc stupebūt naues in die pauoris tui: 18
& turbabuntur insulæ in mari, eo quōd nullus egrediatur ex te. Quia hæc di- 19
cit Dñs Deus, Cum dedero te vrbē desolatā sicut ciuitates quæ nō habitantur: & adduxero super te abyssum, & operuerint te aquæ multæ: Et deduxero te cū his qui 20
descēdūt in lacū ad populū sempiternū, & collocauero te in terra nouissima sicut solitudines veteres cum his qui deducūtur in lacū, vt nō habiteris, porrō cū dedero gloriā in terra viuentium: In 21
nihilū redigā te, & non eris, & requisita nō inuēnēris vltrā in sempiternū, dicit Dñs Deus.

CAP. XXVII.

ET factū est verbū Dñi ad me, dicens, 1
Tu ergo fili hominis, assume super 2
Tyrū lamentū: & dices Tyro, quæ habitat in introitu maris, negotiationi populorū ad insulas multas, Hæc dicit Dñs Deus, O Tyre, tu dixisti, Perfecti decōris ego sum, & in corde maris sita. Finitimi 4
tui quatæ ædificauerunt, impleuerūt decōre tuū: abietibus de Sanir extruxerūt te cū omnibus tabulatis maris: cedrum 5
de Libano tulerūt, vt facerent tibi malū.
Quercus de Basan dolauerūt remos 6
tuos: & trāstra tua fecerunt tibi ex ebore Indico, & prætoriola de insulis Italiæ.
Byssus varia de Aegypto texta est tibi in 7
velū, vt poneretur in malo tuo hyacinthus & purpura de insulis Elisa, facta sunt operimentū tuū. Habitatores Sidonis & A- 8
radij fuerunt remiges tui: sapientes tui, Tyre, facti sunt gubernatores tui. Senes 9
Gebli & prudētes eius habuerūt nautas ad manūsterū vasæ supellectilis tuæ: oēs naues maris & nautæ earū fuerunt in populo negotiationis tuæ. Persæ, & Lydij, 10
& Libyes erāt in exercitu tuo viri bellatores tui: clypeū & galeā suspenderunt in te, protexerunt decorē tuū. Filij Aradij cū exer- 11
citu tuo erāt super muros tuos in circuitu: sed & Pygmæi qui erant in turribus tuis, pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrū: ipsi consummauerunt pulchritudinē tuā. Carthaginenses negotiatores tui, à 12
multitudine cunctarū diuitiarū: argēto, ferro, stanno, plumboq; repleuerunt nundinas tuas. Græcia, Thubal, & Mosoch, 13
ipsi institores tui, mancipia, & vasa ærea adduxerunt populo tuo. De domo Thogorma, equos, & equites, & mulos adduxerūt ad forū tuū. Filij Dedan negotia- 15
tores tui: insulæ multæ negociatio manūtuæ: dētes ebureos & hebeninos cōmutauerūt in pretio tuo. Syrus negotiator 16
tuus, propter multitudinē operū tuorū, gemmā, & purpurā, & sericū, & byssum, & coralium, & chodchod proposuerūt in mercatu tuo. Iuda & terra Israēl ipsi insti- 17
tores tui in frumento primi: balsamū, & mel, & oleū, & resinā proposuerunt in nūdinis tuis. Damascenus negotiatio tuus 18
in multitudine operū tuorū, in vario pingui, in lanis coloris oprimi. Dan, & Græcia, & Musel in nundinis tuis proposuerunt ferrū fabrefactū: stactē, & calamus in negotiatione tua. Dedā institores tui in ta- 19
petibus ad iedendū. Arabia & vniuersi principes Cedar, ipsi negotiatores manus tuæ: cu agnis, & arietib⁹, & hœdis venerūt ad te negotiatores tui. Vēditores Saba, & Reema ipsi negotiatores tui: cū vniuersis primis aromatibus, & cæ omnibus lapide pretioso & auro, quod proposuerūt in mercatu tuo. Haran, & Chene, & Eden, negotiatores tui Saba: Assur, & Chelmad vēditores tui. Ipsi negotiatores tui multipharia, inuoluēris hyacinthi, & polymitorū, gazarūq; pretiosarū, quæ obuoluūtæ & astrictæ erāt funibus: cedros quoq; habebāt in negotiatione tua. Naues ma- 25
ris, principes tui in negotiatione tua: & repleta es, & glorificata nimis in corde maris. In aquis multis adduxerūt te re- 26
miges tui: vētus auster cōtriuit te in corde maris. Diuitiæ tuæ, & thesauri tui, & multiplex instrumentū tuū, nautæ tui, & gubernatores tui qui tenebāt supellectilē tuā, & populo tuo præerāt: viri quoq; bellatores tui qui erāt in te, cū vniuersa multitudine tua quæ est in medio tui: cadent 28
in corde maris in die ruinæ tuæ. A sonitu clamoris gubernatorū tuorū cōmo- 29
bebuntur classes. Et descendent de nauibus suis oēs qui tenebāt remum: nautæ & vniuersi gubernatores maris in ter- 30
ra stabunt. Et emlabunt super te vocem suam, & clamabūt amarē: & superiacient puluerē capitibus suis, & cinere cōspergentur. Et radēt super te calumiā, & ac- 31
cingentur cilicijs: & plorabūtte in amaritudine animæ ploratu amarissimo.
Et assumēt super te carmen lugubre, & 32
plangent te. Quæ est vt Tyrus, quæ obmutuit in medio maris? Quæ in exitu ne- 33
gotiationū tuarū de mari, implesti populos multos: in multitudine diuitiarū tuarū, & populorū tuorum ditasti reges terræ. Nunc contrita es a mari, in profun- 34
dis aquarū opes tuæ, & omnis multitudo tua quæ erat in medio tui, cecidērūt. Vniuersi habitatores insularū obstupuerūt super te: & reges earum oēs tempestate 35
perculsi immutauerunt vultus. Negotiatores populorum sibilauerunt super te: ad nihilum deducta es, & non eris vsque in perpetuum.

CAP. XXVIII.

ET factus est sermo Dñi ad me, dicēs, 1
Fili hominis dic principi Tyri, Hæc 2
dicit Dñs De⁹, Eo q̄ eleuatū est cor tuū, & dixisti, Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris: cūm sis homo, & nō Deus, & dedisti cor tuū quasi cor Dei.
Ecce sapientior es tu Danielcomme sa- 3
crecta⁹ est tibi: vbi cōditū à te. In sapientia *prudētia tua fecisti tibi fortitudinē & acquisisti aurū & argentum in thesauris 5
tuis. In multitudine sapientiæ tuæ, & in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem: *tua 2 MS. H.G.C.

tudinē: & eleuatū est cor tuum in robore tuo. Propterea hæc dicit Dñs Deus. Eo 6
quod eleuatū est cor tuū quasi cor Dei: idcirco ecce ego adducā sup te alienos 7
robustissimos Gentiū: & mudabunt gladios suos sup pulchritudinē sapiētię tuę, & polluēt decorē tuū. Interficiēt & de- 8
trahēt te: & morieris in interitu occisorū in corde maris. Nūquid dices loquē- 9
ris, Deus ego sum, cora interficientibus te: cū sis homo, & nō Deus, in manu occidentiū te? Morte incircumcisorū moriēris 10
in manu alienorū: quia ego locutus sum, ait Dñs Deus. Et factus est sermo Dñi 11
ad me, dicens, Fili hominis, leua plāctū 12
sup regē Tyri: & dices ei, Hæc dicit Dñs Deus, Tu signaculū similitudinis plenus sapiētia, & perfectus decore. In delicijs 13
paradisi Dei fuisti: omnis lapis preciosus operimentū tuū, sardius, topazius, & iaspis, chrysolithus, & onyx, & beryllus, sapphirus, & carbūculus, & smaragd⁹: aurū opus decōris tui: & foramina tua, in die qua cōditus es præparata sunt. Tu cherub extēsus & protegēs, & posui te in mōte sancto Dei. in medio lapidū ignitorum ambulasti. Perfectus in vijs tuis à die 15
cōditionis tuę, donec inuēta est iniquitas in te. In multitudine negotiationis tuæ 16
repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti: & eiecī te de mōte Dei, & perdidī te ô cherub protegēs, de medio lapidū ignitorū. Et eleuatū est cor tuū in decō- 17
re tuo: perdidisti sapientiā tuā in decōre tuo, in terrā proiecī te: ante faciē regū dedi te, vt cernerēt te. In multitudine ini- 18
quitatū tuarū, & iniquitate negotiatiōis tuæ polluisti sanctificationē tuā: producā ergo ignē de medio tui qui comedat te, & dabo te in cinerē super terrā in cōspectu omniū videntiū te. Oēs qui nouerūt te in Gētibus, obstupescēt super te: nihil factus es, & nō eris in perpetuū. Et fa- 20
ctus est sermo Dñi ad me, dicēs, Fili ho- 21
minis, pone faciē tuā contra Sidonem: & prophetabis de ea, & dices, Hæc dicit 22
Dñs Deus. Ecce ego ad te Sidō, & glorificabor in medio tui: & scient quia ego Dñs cum fecero in ea iudicia, & sanctificatus fuero in ea. Et immittā ei pesti- 23
lentiā & sanguinē in plateis eius: & corruēt interfecti in medio eius gladio p eā circuitū: & sciēt quia ego Dñs. Et nō erit 24
vltrā domui Israel obsidiulū amaritudinis, & spina dolore inferēs vndiq; p eā circuitū eorū qui aduersantur eis: & scient quia ego Dñs Deus. Hæc dicit Dñs Deus, 25
Quādo cōgregauero domū Israel de populis in quib. dispersi sunt, sanctificabor in eis cora Gētibus: & habitabūt in terra sua quā dedi seruo meo Iacob. Et ha- 26
bitabunt in ea securi: & ædificabunt domos, & plātabunt vineas, & habitabunt cōfidēter, cum fecero iudicia in omnib. qui aduersantur eis per circuitū: & sciēt quia ego Dominus Deus eorum.

CAP. XXIX.

1 IN anno decimo, *decimo mēse, vndecima' die mēsis, factū est verbum
2 Dñi ad me, dicēs, Fili hominis, pone faciē tuā contra Pharaonē regē Aegypti: & pphetabis de eo, & de Aegypto vniuersa.
3 Loquere, & dices, Hæc dicit Dns Deus, Ecce ego ad te Pharao rex Aegypti draco magne, qui cubas in medio fluminū tuorū: & dicis, Meus est fluuius, & ego feci memetipsum. Et ponā frenū in maxillis tuis: & agglutinabo pisces fluminum tuorū squamis tuis: & extrahā te de medio fluminū tuorū, & vniuersi pisces tui squamis tuis adhærebūt. Et proiciā te in desertū, & oēs pisces fluminis tui: super faciē terræ cades, nō colligeris, neq. cōgregaberis: bestijs terræ, & volatilib. cæli dedi te ad deuorādū. Et sciēt oēs habitatores Aegypti quia ego Dñs: p eo quod fuisti baculus arundineus domui Israel.
7 Quādo apprehēderunt te manu, & cōfractus es, & lacerasti oēm humerū eorū: & innitentibus eis super te, cōminut⁹ es, & dissoluisti oēs renes eorū. Propterea hæc dicit Dns De⁹, Ecce ego adducā super te gladiū: & interficiā de te hominē & iumentum. Et erit Terra Aegypti in desertū & in solitudinē: & sciēt quia ego Dñs: p eo quod *dixeris, Fluuius meus est, & ego feci eū. Ideirco ecce ego ad te, & ad flumina tua: dabo q. Terrā Aegypti in solitudines, gladio dissipatam, à turre Syenes, vsque ad terminos Aethiopiæ.
11 Nō pertrāsibit eā pes hominis, neq. pes iumēti gradietur in ea: & nō habitabitur
12 quadraginta annis. Dabo q. Terrā Aegypti desertā in medio terrarū desertarū, & ciuitates eius in medio vrbiū subuersarū, & erūt desolatæ quadraginta annis: & dispergā Aegyptios in nationes, & vēdilabo eos in terras. Quia hæc dicit Dns Deus, Post finē quadraginta annorū cōgregabo Aegyptū de populis in quib. dispersi fuerāt. Et reduca captiuitatē Aegypti, & collocabo eos in terra Phathures, in terra natiuitatis suæ: & erūt ibi in
15 regnū humile: inter cætera regna erit humillima, & nō eleuabitur vltra super nationes, & imminuā eos ne imperēt Gētibus. Neq. erunt vltrā domui Israel in cōfidentia, docetes iniquitatē, vt fugiant & sequantur eos: & sciēt quia ego Dñs
17 Deus. Et factū est in vicesimo & septimo anno, in primo, in vna mēsis: factū est
18 verbum Dñi ad me, dicens, Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitū suū seruitute magna aduersus Tyrū: omne caput decaluatum, & oīs humer⁹ depilat⁹ est: & merces nō est reddita ei, neq. exercitui eius de Tyro, p seruitute qua seruiuit mihi aduersus eam.
19 Propterea hæc dicit Dñs Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonosor regē Babylonis in Terra Aegypti: & accipiet multitudinē ei⁹, & deprædabitur manubias ei⁹,

*in MS. H. C. G.

*duodecimo MS. G. q.

*vna 10 MS. Hier. G.

*duodecima R. H. C. Q. 6. 7 MS. H. C. G.

*dixerit 3 MS. R. Hier. H. C. Pro Textum faciunt G.

& diripiet

& diripiet spolia eius: & erit merces exercitui illius. Et operi quo seruiuit ad- 20
uersus eā, dedi ei Terrā Aegypti: p eo q laborauerunt mihi, ait Dñs Deus. In 21
die illo pullulabit cornu domui Israel, & tibi dabo apertum os in medio eorum: & scient quia ego Dñs.

CAP. XXX.

ET factū est verbū Dñi ad me, dicens, 1
Fili hominis, ppheta & dic, Hæc dicit Dns Deus, Vlulate, væ væ diei: quia 2
iuxta est dies, & appropinquat dies Dñi: dies nubis, tēpus Gētium erit. Et veniet 4
gladius in Aegyptū: & erit pauor in Aethiopia, cū ceciderint vulnerati in Aegypto, & ablata fuerit multitudo illi⁹, & destructa fundamēta ei⁹. Aethiopia, & Li- 5
bya, & Lydi, & omne reliquū vulgus, & Chub, & filij terræ fœderis, cum eis gladio cadēt. Hæc dicit Dñs Deus, Et cor- 6
ruēt fulcītes Aegyptū, & destruetur superbia imperij eius: à turre Syenes gladio cadēt in ea, ait Dñs Deus exercituū. & 7
dissipabūtur in medio terrarū desolatarū, & vrbes eius in medio ciuitatū *desertarū erūt. Et sciēt quia ego Dñs, cū 8
dedero ignē in Aegypto, & attriti fuerint oēs auxiliatores ei⁹. In die illa egrediēt- 9
tur nūtij à facie mea in trierib. ad cōterēdā Aethiopiæ cōfidentiā, & erit pauor in eis in die Aegypti: quia absq. dubio ve niet. Hæc dicit Dns Deus, & cessare fa- 10
ciā multitudinē Aegypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis. Ipse & po- 11
pul⁹ eius cū eo fortissimi Gētiū adducētur ad dispdēdā terrā: & euaginabūt gladios suos sup Aegyptū, & implebūt terrā interfectis. Et faciā alueos fluminū ari- 12
dos, & tradā terrā in manus pessimorū: & dissipabo terrā & plenitudinē eius in manus alienorum. ego Dñs locutus sum.

Zach. 13, 2.

Hæc dicit Dns Deus, Et dispdā si- 13
mulachra, & cessare faciā idola de Memphis: & dux de Terra Aegypti non erit amplius: & dabo terrorē in Terra Aegypti. Et dispdā terrā Phatures, & dabo 14
ignē in Taphnis, & faciā iudicia in Alexandria. Et effundā indignationem meā super Peluſiū robur Aegypti, & interficiā 15
multitudinē Alexādriæ. & dabo ignē in Aegypto: quasi parturiēs dolebit Peluſiū, & Alexādria erit dissipata, & in Mēphis angustię quotidianæ. Iuuenes Heliopo- 17
leos, & Pubasti gladio cadēt, & ipsæ captiuæ ducentur. Et in Taphnis nigrescet 18
dies, cū cōtuero ibi sceptra Aegypti, & defecerit in ea superbia potēcię eius: ipsam nubes operiet, filiæ aūt⁹ in capti- 19
uitatē ducētur. Et iudicia faciā in Aegypto: & sciēt quia ego Dñs. Et factum 20
est in vndecimo anno, in primo mēse, in septima mēsis, factū est verbum Dñi ad me, dicēs, Fili hominis, brachiū Pharaonis 21
regis Aegypti cōfregi: & ecce nō est obuolutū, vt reuniretur ei sanitas, vt ligaret pānis, & fasciret linteolis, & receptō robore posset tenere gladiū. Propterea hæc 22
dicit Dñs Deus, Ecce ego ad Pharaonem regē Aegypti, & cōminuā brachiū eius forte, sed cōfractū: & deiciā gladiū de ma
23 nu eius: & dispergā Aegyptū in Gēti-
24 bus, & vētilabo eos in terris. Et cōfortabo brachia regis Babylonis, daboq; gladiū meū in manu eius: & cōfringa brachia Pharaonis, & gemēt gemitib. inter-
25 fecti cora facie eius. Et cōfortabo brachia regis Babylonis, & brachia Pharaonis cōcidēt: & sciēt quia ego Dñs, cū dedero gladiū meū in manū regis Babylonis, & extēderit eū super Terrā Aegyp-
26 ti. Et dispergā Aegyptū in nationes, & vētilabo eos in terras, & sciēt quia ego Dominus.

CAP. XXXI.

1 ET factū est in anno vndecimo, tertio mēsē, vna mēsis, factū est verbū Dñi
2 ad me, dicēs, Fili hominis, dic Pharaoni regi Aegypti, & populo eius, Cui similis
3 factus es in magnitudine tua? Ecce Assur quasi cedr⁹ in Libano pulcher ramis, & frondibus nemorosus, excelsusq. altitudine, & inter cōdensas frōdes eleuatū
4 est eacumē eius. Aquæ nutrierunt illū, abyssus exaltauit illū: fluminа eius manabāt in circuitu radicum eius, & riuos suos emisit ad vniuersa ligna regionis.
5 Propterea elenata est altitudo eius sup omnia ligna regiōis: & multiplicata sunt arbusta eius, & eleuati sunt rami eius pre
6 aquis multis. Cumq. extendisset vmbrā suā, in ramis eius fecerunt nidos omnia volatilia cæli, & sub frōdib. eius genuerunt oēs bestiæ saltuū, & sub vmbraculo illius habitabat cœtus gentiū plurimarū.
7 Eratque pulcherrimus in magnitudine sua, & in dilatatione arbusti⁹ suorū: erat enim radix illius iuxta aquas multas,
8 Cedri nō fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes nō adæquauerunt summitatem eius, & platani nō fuerūt æquæ frōdibus illius: omne lignū paradisi Dei nō est assimilatū illi, & pulchritudini e-
9 ius. Quoniā speciosum feci eū, & multis condensū frondibus: & æmulata sunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erāt in
10 paradiso Dei. Propterea hæc dicit Dñs Deus, Pro eo quod sublimatus est in altitudine, & dedit summitatē suā virentē atq. cōdensam, & eleuatū est cor eius in
11 altitudine sua: Tradidi eū in man⁹ fortissimi gentiū, faciēs faciet ei iuxta impietatē ei⁹ eiecī eū. Et succidēt eū alie-
12 ni & crudelissimi nationū, & proiciēt eū sup montes, & in cunctis cōuallib. corruēt rami ei⁹, & cōfringētur arbusta ei⁹ in vniuersis rupib. terræ: & recedent de vmbraculo eius oēs populi terræ, & relin-
13 quēt eum. In ruina eius habitauerunt omnia volatilia cæli, & in ramis ei⁹ fue-
14 runt vniuersæ bestiæ regionis. Quā ob rē nō eleuabūtur in altitudine sua oīa ligna aquarū, nec ponēt sublimitatem suā inter nemorosa atque frondosa, nec ascendēt in sublimitate sua omnia quæ irrigantur

aquis:

Universidad de Deusto Biblioteca

aquis: quia oēs traditi sunt in mortē ad terrā vltimā in medio filiorū hominum ad eos qui descēdunt in lacū. Hæc dicit Dñs Deus. In die quādo descēdit ad inferos, induxi luctū, operui eū abysso: & prohibui flumina eius, & coercui aquas multas: cōtristatus est super eū Libanus, & omnia ligna agri cōcussa sunt. A sonitu ruinæ eius cōmoui Gētes, cū deducerē eū ad infernū cum his qui descēdebāt in lacū: & cōsolata sunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia atq; prælecta in Libano, vniuersa quæ *irrigabātur aquis. Nā & ipsi cum eo descēdent ad infernum ad interfectos gladio: & brachiū vnius eorum sedebit sub vmbraculo eius in medio nationū. Cui assimulatus es & inclyte xyl. sublimis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cū lignis voluptatis ad terrā vltimā: in medio incircumcisorum dormies, cū eis qui interfecti sunt gladio. Ipse est Pharao, & omnis multitudo eius: dicit Dñs Deus.

*irriganter 5 MS. R.

CAP. XXXII.

ET factū est, duodecimo anno, in mēse duodecimo, in vna mēsis, factum est verbū Dñi ad me, dicens, Fili hominis, assume lamentum super Pharaonē regē Aegypti, & dices ad eū: Leoni Gentiū assimilat' es, & draconi qui est in mari: & vētilabas cornu in fluminib. tuis, & cōturbabas aquas pedib. tuis, & cōculcabas flumina eorum. Propterea hæc dicit Dñs Deus, ¶ Expandā super te rete meum in multitudine populorū multorū, & extrahā te in sagena mea. Et piscā te in terrā, super faciē agri abiicia te: & habitare faciā sup te omnia volatilia cæli, & saturabo de te bestias vniuersæ terræ. Et dabo carnes tuas sup mōtes, & implebo colles tuos sanie tua. Et irrigabo terram fœtore sanguinis tui super mōtes, & valles implebuntur ex te. Et operiā cū extinct' fueris, cælos: & nigrescere faciā stellas eius: solē nube tegā, & luna nō dabit lumē suū. Omnia luminaria cæli mœrere faciā super te: & dabo tenebras sup terrā tuā, dicit Dñs Deus. * Et irritabo cor populorū multorū, cū induxero cōtritionē tuā in Gentib. super terras quas nescis. Et * superfcere faciā super te populos multos, & reges eorū horrore nimio formidabunt sup te, cū volare cœperit gladius meus super facies eorū: & obstupescent repente singuli pro anima sua in die ruinæ * sua. Quia hæc dicit Dñs Deus, Gladius regis Babylonis veniet tibi, in gladiis fortiū deiicā multitudinē tuā, inexpugnabiles oēs Gētes hæ: & vastabunt superbiā Aegypti, & dissipabitur multitudo eius. Et perdā omnia iumēta eius quæ erāt sup aquas plurimas: & nō cōturbabit eas pes hominis vltrā, neque vngula iumentorū turbabit eas. Tūc pusillimas reddā aquas eorū, & flumina eorū quasi oleū adducā, ait Dñs Deus: Cū dedero Terrā Aegypti desolatā: deseretur autē terra à plenitudine sua, quando percussero oēs habitatores eius: & scient quia ego Dñs. Planctus est, & plangent eū: filiæ Gentiū plangēt eum, super Aegyptū, & super multitudinē eius plāgent eū, ait Dñs Deus. Et factū est in duodecimo anno, in quintadecima mēsis factū est verbū Dñi ad me, dicēs, Fili hominis, cane lugubre super multitudinē Aegypti: & deitabe eā ipsam, & filias gentiū robustarū ad terrā vltimā cū his qui descēdunt in lacū. Quo pulchrior es? descende, & dormi cū incircumcisis. In medio interfectorū gladio cadēt: gladius datus est, attraxerūt eā, & oēs populos eius. Loquētur ei potentissimi robustorū de medio inferni, qui cū auxiliatoribus eius descenderunt, & dormierunt incircumcisi, interfecti gladio. Ibi Assur, & oīs multitudo eius: in circuitu illius sepulchra eius: oēs interfecti, & qui ceciderunt gladio. Quorū data sunt sepulchra in nouissimis lacis: & facta est multitudo eius per gyrū sepulchri eius: vniuersi interfecti, cadentesq. gladio, qui dederāt quōdā formidinem in terra viuentium. Ibi Aelā, & omnis multitudo eius per gyrū sepulchri sui. omnes hi interfecti, ruentesque gladio, qui descēderunt incircumcisi ad terrā vltimā: qui posuerunt terrorem suū in terra viuētium, & portauerunt ignominiā suā cum his qui descēdunt in lacum. In medio interfectorum posuerūt cubile eius in vniuersis populis eius: in circuitu eius sepulchrum illius. omnes hi incircuncisi, interfectiq. gladio. dederunt enim terrorē suū in terra viuētium, & portauerūt ignominiā suā cum his qui descēdunt in lacum, in medio interfectorū positi sunt. Ibi Mosoch, & Thubal, & omnis multitudo eius. incircuitu eius sepulchra illius. omnes hi incircuncisi, interfecti. & cadētes gladio: quia dederūt formidinē suā in terra viuentium. Et nō dormient cum fortibus, cadentibusq., & incircuncisis qui descenderunt ad infernum cum armis suis, & posuerūt gladios suos sub capitibus suis, & fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorū: quia terror fortium factī sunt in terra viuacium. Et tu ergo in medio incircuncisorum conteréris, & dormies cū interfectis gladio. Ibi Idumæa, & reges eius, & omnes duces eius, qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio: & qui cū incircuncisis dormierūt, & cū his qui *descenderunt in lacum. Ibi principes Aquilonis oēs & vniuersi venatores: qui deducti sunt cum interfectis, pauēte, & in sua fortitudine cōfusi: qui dormierunt incircuncisi cum interfectis gladio, & portauerūt cōfusionem suā cum his qui descēdunt in lacum. Vidit eos Pharao, & cōsolatus est super vniuersa multitudine sua, quæ interfecta est gladio, Pharao, &

*descenderunt 1 MS. R.H.G.C.

*dedi 10 MS.R.Hieron. H.G. *meum 5 MS.R.Hieron.H. Q.n.

omnis exercitus ei⁹, ait Dñs Deus: quia *dedit' terrorē *suū in terra viuentiū, & dormiuit in medio incircuncisorū cū interfectis gladio, Pharao & oīs multitudo eius: ait Dñs Deus. CAP. XXXIII.

ET factū est verbū Dñi ad me, dicens, Fili hominis, loquere ad filios populi tui, & dices ad eos. Terra cū induxero super eā gladiū, & tulerit populus terræ virū vnū de nouissimis suis, & cōstituerit eū sibi super se speculatorē: Et ille viderit gladiū venientē super terrā, & cecinerit buccina, & annūtiauerit populo: Audiēs aūt quisquis ille est, sonitū buccinæ, & nō se obseruauerit, venerit⁹ gladius, & tulerit eū: sanguis ipsius super caput eius erit. Sonū buccinæ audiuit, & non se obseruauit, sanguis eius in ipso erit: si aūt se custodierit, animā suā *saluabit'.

*saluauit 7 MS.H.G.C.

Quòd si speculator viderit gladiū venientē, & non insonuerit buccina: & populus se nō custodierit, venerit⁹ gladius, & tulerit de eis animā: ille quidē in iniquitate sua captus est, sanguinē aūt eius de manu speculatoris requiram. ¶ Et tu fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel: audiens ergo ex ore meo sermonē, annūtiabis eis ex me. Si me dicente ad impiū, Impie, morte morieris: nō fueris locutus vt se custodiat impius à via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinē aūt eius de manu tua requiram. Si aūt annūtiante te ad impiū vt à viis suis cōuertatur, nō fuerit cōuersus à via sua: ipse in iniquitate sua morietur: porrò tu animā tuam liberasti. Tu ergo fili hominis dic ad domum Israël, Sic locuti estis, dicētes, Iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus: quomodo ergo viuere poterimus? ¶ Dic ad eos, Viuo ego, dicit Dñs Deus: nolo mortē impij, sed vt cōuertatur impius à via sua, & viuat. Conuertimini à viis vestris pessimis: & quare morientur domus Israël? Tu ergo fili hominis dic ad filios populi tui: Iustitia iusti nō liberabit eū in quacunq. die peccauerit: & impietas impij nō nocebit ei, in quacunq. die cōuersus fuerit ab impietate sua: & iustus nō poterit viuere in iustitia sua, in quacunque die peccauerit.

Etsi si dixero iusto quòd vita viuat, & confisus in iustitia sua fecerit iniquitatē: omnes iustitiæ eius obliuioni tradentur, & in iniquitate sua quam operatus est, in ipsa morietur. Si autem dixero impio, Morte morieris: & egerit pœnitentiam à peccato suo, fecerit⁹. iudiciū & iustitiā, & pignus restituerit ille impius, rapinamq. reddiderit, in mādatis vitæ ambulauerit, nec fecerit quicquā iniustū: vita viuet, & nō morietur. Omnia peccata eius quæ peccauit, nō imputabuntur ei: iudiciū & iustitiā fecit, vita viuet. Et dixerūt filij populi tui, Nō est æqua via Dñi, & ipsorum via iniusta est.

Sup. 3, 17.

Sup. 18, 24. 31.

*conuertimini R.H. G.C.

Cùm enim recesserit iustus à iustitia sua, fecerit⁹. iniquitates: morietur in eis.

Et cùm recesserit impius ab impietate sua, fecerit⁹. iudicium & iustitiā: viuet in eis. ¶ Et dicitis, Non est recta via Dñi. Vnūquemq. iuxta vias suas iudicabo de vobis, domⁿ Israël. Et factū est in duodecimo anno, in decimo mense, in quinta mēsis trāsmigrationis nostræ, venit ad me qui fugerat de Ierusalē, dicēs, Vastata est ciuitas. Manus aūt Dñi facta fuerat ad me vespere, antequā veniret qui fugerat: aperuitq. os meū donec veniret ad me mane, & aperto ore meo nō silui amplⁱ. Et factū est verbū Dñi ad me, dicens, Fili hominis, qui habitant in ruinosis his, super humū Israël, loquēties aiūt, Vnus erat Abrahā, & hæreditate possedit terrā: nos aūt multi sumus, nobis data est terra in possessionē. Idcirco dices ad eos, Hæc dicit Dñs Deus, Qui in sanguine comeditis, & oculos vestros leuatis ad immūditias vestras, & sanguinē fundītis: nunquid terrā hæreditate possidebitis? Stetistis in gladiis vestris, fecistis abominationes, & vnusquisq. vxorē proximi sui polluit: & terrā hæreditate possidebitis. Hæc dices ad eos, Sic dicit Dñs Deus, Viuo ego, quia qui in ruinosis habitant, gladio cadēt: & qui in agro est, bestiis tradetur ad deuorandū: qui aūt in præsidiis & spelæis sunt, pestē morietur. Et dabo terrā in solitudinē, & in desertum, & deficiet superba fortitudo eius: & desolabūtur mōtes Israël, eo quòd nullus sit qui per eos trānseat. Et scient quia ego Dñs, cū dedero terrā eorū desolatā & desertam propter vniuersas abominationes suas quas operati sunt. Et tu fili hominis: filij populi tui qui loquūtur de te iuxta muros, & in ostiis domorū, & dicunt vnus ad alterū, vir ad proximū suum loquētes, Venite, & audiamus quis sit sermo egrediens à Dño. Et veniunt ad te, quasi in ingrediatur populus, & sedēt coram te populus meus: & audiunt sermones tuos, & nō faciūt eos: quia in cantico oris sui vertūt illos, & auaritiā suam sequitur cor eorū. Et ecce eis quasi carmen musicū, quod suauī dulciq. sono cantur: & audiunt verba tua, & non faciunt ea.

Ier. 23, 1.

Sup. 13, 3.

Et cū venerit quod prædictū est (ecce enim venit) scient quia propheta fuerit inter eos. CAP. XXXIIII.

ET factū est verbū Dñi ad me, dicens, Fili hominis, propheta de pastoribus Israël: prophēta, & dices pastoribus, Hæc dicit Dñs Deus, ¶ Væ pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos: nōne greges à pastoribus pascūtur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini: & quod crassum erat, occidebatis: gregē aūt meū nō pascebatis. Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotū, nō sanastis: quod cōfractū est nō alligastis, & quod abiectū est nō reduxistis, & quod perierat nō

quæsistis: sed cū austeritate imperabatis eis, & cū potētia. Et dispersæ sunt oues meæ, eo q̄ non esset pastor: & factæ sunt in deuorationē omniū bestiarum agri, & dispersæ sunt. Errauerūt greges mei in 6
cūctis mōtibus, & in vniuerso colle excelso: & super omnē faciē terræ dispersi sunt greges mei, & nō erat qui requireret, nec erat, inquam, qui requireret.
Propterea pastores audite verbū Dñi, 7
Viuo ego, dicit Dñs Deus, quia pro eo 8
quòd facti sunt greges mei in rapinam, & oues meæ in deuorationē omniū bestiarū agri, eo quòd nō esset pastor (neq. enim quæsierūt pastores mei gregem meū: sed pascebant pastores semetipsos, & greges meos non pascebāt) propterea pastores 9
audite verbū Dñi, Hæc dicit Dñs Deꝰ: 10
Ecce ego ipse super pastores, requirā gregem meū de manu eorū, & cessare faciā eos vt vltrà nō pascāt gregē*, nec pascāt amplius pastores semetipsos: & liberabo gregē meū de ore eorū, & nō erit * vltrà eis in escā. Quia hæc dicit Dñs Deus, 11
Ecce, ego ipse requirā oues meas, & visitabo eas. Sicut visitat pastor gregē suū 12
in die qñ fuerit in medio ouiū suarū dissipatarū: sic visitabo oues meas, & liberabo eas de omnib. locis in quib. dispersæ fuerāt in die nubis & caliginis. Et educā 13
eas de populis, & cōgregabo eas de terris, & inducā eas in terrā suā: & pascā eas in mōtibus Israel, in riuis, & in cūctis sedibus terræ. In pascuis huberrimis pascā 14
eas, & in mōtib. excelsis Israēl erunt pascua earū: ibi requiescēt in herbis viridantibus, & in pascuis pinguibus pascentur sup mōtes Israel. Ego pascā oues meas: 15
& ego eas accubare faciā, dicit Dñs Deꝰ.
Quod perierat, requirā: & quod abiectū 16
erat, reducam: & quod contractū fuerat, alligabo: & quod infirmū fuerat, cōsolidabo: & quod pingue & forte, custodiā: & pascā illas in iudicio. Vos aūt greges 17
mei, hæc dicit Dñs Deus, Ecce ego iudico inter pecus & pecus, arietū & hircorum.
Nōne satis vobis erat pascua bona de- 18
pascī: & reliquias pascuarū vestrarū conculcastis pedibus vestris: & cū purissimā aquā biberetis, reliquā pedibus vestris turbabatis. Et oues meæ his 19
quæ cōculcata pedibus vestris fuerāt, pascebātur: & quæ pedes vestri turbauerāt, hæc bibebant. Propterea hæc dicit Dñs 20
Deus ad vos, Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue & macilentū. Pro eo quòd 21
lateribus, & humeris impingebatis, & cornibus vestris vētilabatis omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras:
Saluabo gregē meū, & non erit vltrà in 22
rapinā, & iudicabo inter pecus & pecus.
¶ ET SVSCITABO SVPER 23
EAS PASTOREM VNVM, qui pascat eas: ¶ seruū meū Dauid: ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastore. Ego 24
aūt Dñs ero eis in Deum: & seruus meus Dauid princeps in medio eorū: ego Dñs locutus sum. Et faciā cum eis pactum 25
pacis, & cessare faciā bestias pessimas de terra: & qui habitant in deserto, securi dormient in saltibus. Et ponam eos in 26
circuitu collis mei benedictionem: & deducam imbrem in tempore suo, * pluuiæ benedictionis erunt. Et dabit lignū 27
agri fructum suum, & terra dabit germē suum, & erunt in terra sua absque timore: & scīēt quia ego Dñs, cùm contriuero catenas iugi eorū, & eruero eos de manu 28
imperantiū sibi. Et nō erūt vltrà in rapinā in Gentibus, neq. bestiæ terræ deuorabūt eos: sed habitabūt cōfidenter absq. vllo terrore. Et suscitabo eis germē nomi- 29
natū: & nō erūt vltrà imminuti fame in terra, neq. portabūt vltrà opprobrium Gentiū. Et scīēt quia ego Dñs Deus eo- 30
rū cum eis, & ipsi populus meus domus Israēl: ait Dñs Deus. ¶ Vos aūt greges 31
mei, greges pascuæ meæ homines estis: & ego Dñs Deus vester, dicit Dñs Deus.

CAP. XXXV.

ET factus est sermo Dñi ad me, dicēs, 1
Fili hominis, pone faciē tuā aduersum montem Seir, & prophetabis de eo, 2
& dices illi, Hæc dicit Dñs Deus: Ecce ego ad te mons Seir, & extēdam manum meā super te, & dabo te desolatū atq. de- 3
sertū. Vrbes tuas demoliar, & tu deserta eris: & scies quia ego Dñs. Eo quòd fuerit inimicus sempiternus, & cōclusseris filios Israēl in manus gladij in tempore afflictionis eorū, in tēpore iniquitatis extremæ. Propterea viuo ego, dicit 4 5 6
Dñs Deus, quoniā sanguini tradam te, & sanguis te persequetur: & cū sanguinem oderis, sanguis persequetur te. Et dabo 7
montē Seir desolatū atq. desertū: & auferam de eo euntē & redeuntē. Et implebo mōtes eius occisoris suorū in collibus tuis, & in vallibus tuis, atq. in torrētibus 8
interfecti gladio cadent. In solitudines sempiternas tradā te, & ciuitates tuæ nō habitabūtur: & scietis quia ego Dominus Deus'. Eo quòd dixeris, Duæ gētes, & 9 10
duæ terræ meæ erunt, & hæreditate possidebimus eas: cùm Dñs esset ibi: Propterea viuo ego, dicit Dñs Deus, quia faciā iuxta iram tuam, & secundū zelū tuū quem fecisti odio habens eos: & notus efficiar 11
per eos cū te iudicauero. Et scies quia ego Dñs audiui vniuersa opprobria tua quæ locutus es de mōtibus Israēl, dicēs, 12
Deserti, nobis ad deuorādū dati sunt. Et insurrexistis sup me ore vestro, & dero- 13
gastis aduersum me verba vestra: ego audiui. Hæc dicit Dñs Deus, Lætāte vni- 14
uersa terra, in solitudinē te redigā. Sicuti gauisus es super hæreditate domus Israel, eo q̄ fuerit dissipata, sic faciā tibi: dissipat'eris mōs Seir, & Idumæa omnis: & scīēt quia ego Dñs. CAP. XXXVI. 15

TV aūt fili hominis, prophetā super mōtes Israēl, & dices, ¶ Montes Israel audite verbū Dñi: Hæc dicit Dñs 1 2
Deus, Eo quòd dixerit inimicus de vobis, Euge, altitudines sempiternæ in hæreditate datæ sunt nobis: propterea va- 3
ticinare, & die, Hæc dicit Dñs Deus, Pro eo quòd desolati estis, & conculcati per circuitū, & facti in hæreditatem reliquis Gētibus, & asceditis super labiū linguę, & opprobriū populi: propterea montes 4
Israel audite verbū Dñi Dei. Hæc dicit Dñs Deus mōtibus, & collibus, torrētibus, vallibusq. desertis, & parietinis, & vrbibus derelictis, quæ depopulatæ sunt & subsannatæ à reliquis gentibus per circuitū. Propterea hæc dicit Dñs Deus, 5
Quoniā in igne zeli mei locutus sum de reliquis gētibus, & de Idumæa vniuersa, quæ dederūt terrā meā sibi in hæreditatē cū gaudio, & toto corde, & ex animo: & eiecerūt eā vt vastarēt: ideirco vaticinare super humū Israēl, & dices mōtibus 6
& collibus, iugis & vallibus, Hæc dicit Dñs Deꝰ: Ecce ego in zelo meo, & in furore meo locutus sum, eo quòd cōfusionem gētium sustinueritis. Ideirco hæc 7
dicit Dñs Deus, Ego leuaui manū meā, vt Gētes quę in circuitu vestro sunt, ipsę confusionē suam portēt. Vos aūt mon- 8
tes Israel ramos vestros germinetis, & fructū vestrū afferatis populo meo Israēl: propè enim est vt veniat: Quia ecce ego 9
ad vos, & conuertar ad vos, & arabimini, & accipietis semente. Et multiplicabo 10
in vobis homines, omnēq. domū Israēl: & habitabuntur ciuitates, & ruinosa instaurabuntur. Et replebo vos homini- 11
bus, & iumentis: & multiplicabuntur, & creſcēt: & habitare vos faciā sicut à principio, bonisq. donabo magoribus, quàm habuistis ab initio: & scietis quia ego Dñs. Et adducā super vos homines po- 12
pulū meū Israēl, & hæreditate possidebūt te: & eris eis in hæreditatē, & nō addies vltrà vt absq. eis ſis. Hæc dicit Dñs 13
Deus, Pro eo quod dicūt de vobis, Deuoratrix hominū es, & sufficans gentē tuā:
Propterea homines non comedes amplius, & gentē tuā non necabis vltrà, ait 14
Dñs Deus: nec audiri faciā in te amplius cōfusionē Gentis, & opprobriū popu- 15
lorū nequaquā portabis, & gētem tuā non amittes amplius, ait Dñs Deus. Et factū est verbum Dñi ad me, dicēs: Fili 16 17
hominis, domus Israēl habitauerunt in humo sua, & polluerunt eā in viis suis, & in studiis suis iuxta immundiciam menstruatæ facta est via eorū coram me. Et 18
effudi indignationē meam super eos pro sanguine quē fuderūt super terram, & in idolis suis polluerunt eam. Et dispersi 19
eos in Gētes, & ventilati sunt in terras: iuxta vias eorū, & adinuētiones eorū iudicaui eos. ¶ Et ingressi sunt ad gentes 20
ad quas introierūt, & polluerunt nomen sanctū meū, cū dicerētur de eis, Populus Dñi iste est, & de terra eius egressi sunt.
Et peperci nomini sancto meo, quod 21
polluerat domus Israēl in Gentibus ad quas ingressi sunt. Ideirco dices domui 22
Israēl, Hæc dicit Dñs Deus, Non propter vos ego faciā, domus Israēl, sed propter nomē sanctū meū quod polluistis in gē- 23
tibus ad quas intrastis. Et sanctificabo nomē meū magnū, quod pollutū est inter Gētes, quod polluistis in medio earū: vt sciāt Gētes quia ego Dñs, ait Dñs exercituū, cū sanctificatus fuero in vobis coram eis: Tollā quippe vos de Gētibus, & cōgregabo vos de vniuersis terris, & ad- 24
ducā vos in terrā vestrā. Et effundā super vos aquā mundā, & mūdabimini ab omnib. inquinamentis vestris, & ab vni- 25
uersis idolis vestris mundabo vos. ¶ Et dabo vobis cor nouum, ¶ & spiritū nouū 26
ponā in medio vestri: & auferā cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneū. Et spiritū meū ponā in medio 27
vestri: & faciā vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis & operemini. Et habitabitis in terra quā dedi 28
patribus vestris: & eritis mihi in populū, & ego ero vobis in Deū. Et saluabo 29
vos ex vniuersis inquinamētis vestris: & vocabo frumentū, & multiplicabo illud, & nō imponā vobis famē. Et multiplicabo fructū ligni, & genimina agri: vt nō 30
portetis vltrà opprobriū famis in Gētibus. Et recordabimini viarū vestrarum pessimarū, & studiorum, non bonorū: & displicebunt vobis iniquitates vestræ & 31
scelera vestra. Non propter vos ego faciā, ait Dñs Deus, notū sit vobis: cōfundimini & erubescite sup viis vestris, do- 32
mus Israēl. Hæc dicit Dñs Deus, In die qua mūdauero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, & inhabitari fecero vrbes, & instaurauero ruinosa: & terra deserta 33 34
fuerit exculta, quæ quondā erat desolata in oculis omnis viatoris, dicēt, Terra illa inculta, facta est vt hortus voluptatis: & ciuitates desertæ, & destitutæ atq. suf- 35
fossæ, munitæ sederunt. Et scient Gentes quæcumq. derelictæ fuerint in circuitu vestro, quia ego Dñs ædificaui dissipata, plantauiq. inculta, ego Dñs locutus sum & fecerim. Hæc dicit Dñs Deus, Adhuc 36 37
in hoc inueniēt me domus Israēl, vt faciā eis: Multiplicabo eos sicut gregē hominū, vt gregē sanctū, vt gregem Ierusalē in solemnitatibus eius: Sic erunt ciuitates desertæ, plenæ gregibus hominū: & scient quia ego Dominus.

CAP. XXXVII.

FACTA est super me manus Dñi, & eduxit me in spiritu Dñi: & dimisit me in medio campi qui erat plenus ossibus, 1
Et circūduxit me per ea in gyro: eraut aūt multa valde super faciē campi, siccaq. 2
vehementer. Et dixit ad me, Fili hominis putasne viuēt ossa ista? Et dixi, Dñe 3
Deus, tu nosti. Et dixit ad me, Vaticinare de ossib. istis: & dices eis, Ossa arida

audite

* meū MS. R. Hier. G. Verūm H. & C. non addunt.
- i MS. H. C. G. q.
Inf. 33.
Ioh. 1, 45. 10, 11. Isa. 40, 18. Dan. 9, 24. & 25. Ose. 3, 5.
* & MS q. R.
Inf. 39, 28.
Sup. 11, 19. Inf. 39, 29.
Isa. 52, 5. Ro. 2, 24.
Sup. 6, 3.
- H. C. G.

audite verbū Dñi. Hæc dicit Dñs Deus 5
ossibus his, Ecce, ego intromittā in vos
spiritum, & viuetis. Et dabo super vos 6
neruos. & succrescere faciā sup vos carnes,
& superextendā in vobis cutes: & da-
bo vobis spiritū, & viuetis: & scietis qa
ego Dñs. Et prophetaui sicut præceper- 7
at mihi: factus est aūt sonitus prophetā-
te me, & ecce cōmotio: & accesserūt ossa
ad ossa, vnūquodq; ad iūcturam suā. Et 8
vidi, & ecce sup ea nerui, & carnes ascē-
derūt: & extēta est in eis cutis dēsuper, &
spiritū nō habebāt. Et dixit ad me, Va- 9
ticinare ad spiritū, vaticinare fili hoīs, &
dices ad spiritū, Hæc dicit Dñs Deus: A
quatuor vētis veni spiritus: & insufflā su-
per interfectos istos, & reuiuiscant. Et 10
prophetaui, sicut præceperat mihi: & in-
gressus est in eo spiritus, & vixerūt: & ste-
terūt. super pedes suos exercitus grādis
nimis valde. Et dixit ad me, Fili homi- 11
nis, ossa hæc vniuersa, domus Israēl est:
ipsi dicūt, Aruerunt ossa nostra, & perijt
spes nostra, & abscisi sumus. Propterea 12
vaticinare, & dices ad eos, Hæc dicit Dñs
Deꝰ, Ecce ego aperiā tumulos vestros, &
educā vos de sepulchris vestris populus
meus: & inducā vos in terrā Israēl. Et 13
scietis quia ego Dñs, cū aperuero sepul-
chra vestra, & eduxero vos de tumulis
vestris populе meus: Et dedero spiritū 14
meū in vobis, & vixeritis, & requieſcere
vos faciā super humū vestrā: & scietis
quia ego Dñs locut' sum, & feci, ait Dñs
Deus. Et factus est sermo Dñi ad me, 15
dicēs, Et tu fili hominis, sume tibi lignū 16
vnū: & scribe super illud, Iudæ & filiorū
Israēl sociorū eius, & tolle lignū alterū, &
scribe super illud, Ioseph lignū Ephraim,
& cūctæ domus Israēl, sociorum ei⁹ eius.
Et adiunge illa, vnū ad alterū tibi in li- 17
gnū vnū: & erūt in vnitonē in manu tua.
Cū aūt dixerint ad te filij populi tui, lo- 18
quētes, Nonne indicas nobis quid in his
tibi velis? loquēris ad eos, Hæc dicit Dñs
Deꝰ, Ecce, ego assumā lignū Ioseph, quod
est in manu Ephraim, & trib⁹ Israēl quæ
sunt ei adiūcta: & dabo eas patiter cū li-
gno Iuda, & faciā eas in lignū vnū: & e-
rūt vnū in manu meā. Erunt aūt ligna 20
super quę scripſeris in manu tua, in ocu-
lis eorū. Et dices ad eos, Hæc dicit Dñs 21
Deus: Ecce, ego assumam filios Israēl de
medio nationū ad quas abierūt: & cōgre-
gabo eos vndiq; & adducā eos ad humū
suā. Et facit eos in genté vnā in terra 22
in mōtibus Israēl, & rex vnus erit omni-
bus imperās: & nō erūt vltrā duæ gētes,
nec diuidētur amplius in duo regna. Nequ 23
polluētur vltrā in idōlis suis & abomina-
tionib. suis, & cunctis iniquitatib. suis: &
saluos eos faciam de vniuersis sedibus in
quib. peccauerūt, & emūdabo eos: & erūt
mihi populus, & ego ero eis Deus. Et 24
seruus meus Dauid rex super eos: & pa-
stor vn⁹ erit omnium eorum: in iudicijs meis
ambulabūt, & mādata mea custodient, &
faciēt ea. Et habitabūt super terrā quā 25
dedi seruo meo Iacob, in qua habitauerūt
patres vestri: & habitabūt super eā ipsi,
& filij eorū, & filij filiorū eorum, vsq; in
sempiternū: & David seruus meus prin-
ceps eorū in perpetuū. Et percutiā illis 26
fœdus pacis, ‖ pactū sempiternū erit eis:
& fundabo eos, & multiplicabo, & dabo
sanctificationē meam in medio eorū in
perpetuū. Et erit tabernaculū meum ibi 27
eis: & ero eis Deus, & ipsi erūt mihi po-
pulus. Et scient Gentes quia ego Dñs 28
sanctificator Israēl cùm fuerit sanctifica-
tio mea in medio eorum in perpetuum.

Ioh. 12, 34. Psa. 109, 4. & 100, 2.

CAP. XXXVIII.

ET factus est sermo Dñi ad me, dicēs, 1
Fili hominis pone faciē tuā contra 2
‖ Gog & terrā Magog, principē capitis
Mosoch & Thubal: & vaticinare de eo,
& dices ad eū, Hæc dicit Dñs Deus, 3
Ecce, ego ad te Gog principē capitis Mo-
soch & Thubal, & circūagam te, & po- 4
nā frenū in maxillis tuis: & educā te &
omnē exercitū tuū, equos & equites ve-
stitos loricis vniuersos, multitudinē ma-
gnā hastā & clypeū arripientiū & gladiū.
Persę, Aethiopes, & Libyes cū eis, om- 5
nes scutati & galeati. Gomer, & vni- 6
uersa agmina eius, domus Thogorma la-
tera Aquilonis, & totū robur eius, popu-
li q̄ multi tecū. Præpara & instrue te, & 7
omnē multitudinē tuam quę coacernata
est ad te: & esto eis in præceptum. Post 8
dies multos visitaberis: in nouissimo an-
norū venies ad terram quæ reuertia est a
gladio, & cōgregata est de populis multis,
ad montes Israēl, qui fuerūt deserti nigi-
terq; ex de populo educta est, & habita-
būt in eis confidenter vniuersi. Ascendes 9
aūt quasi tempestas venies & quasi nubes,
vt operias terrā tu & omnia agmina tua,
& populi multi tecum. Hæc dicit Dñs 10
Deus, In die illa ascēdēt sermones super
cor tuū, & cogitabis cogitationē pessimā:
& dices, Ascendā ad terrā abiq. muro: 11
venti ad quietē tes habitantes q̄ secure: hi
omnes habitāt sine muro, vectes & porte
nō sunt eis: Vt diripias spolia, & inua- 12
das prædā, vt inferas manū tuā super eos
qui deserti fuerant, & postea restituti, &
super populū, qui ex congregatus ex Gē-
tibus, qui possidet cornu & olle habita-
tor vmbilici terræ. Saba, & Dedā, & ne- 13
gotiatores Tharsis, & omnes leones eius
dicēt tibi, Nūquid ad sumenda spolia tu
venis? ecce ad diripiendā prædā congrega-
sti multitudinē tuā, vt tollas argentū &
aurū, & auferas supellectilē atq; iumen-
ta, & diripias manubias infinitas. Pro- 14
pterea vaticinare fili hominis, & dices ad
Gog, Hæc dicit Dñs Deus, Nūquid nō in
die illo, cū habitauerit populus meus Is- 15
raēl confidēter, scies? Et venies de loco
tuo a lateribus Aquilonis tu & populi
multi tecū, ascēdentes equorum vniuersi,

Inf. 39, 1. & Apoc. 20, 8. — 5 MS. Heter. M. C. Additur autem in codicibus G. — 1 MS R. H. G. C. Legitur autē in G. q.

cœtus

cœtus magnus, & exercitus vehemens.
Et ascendes super populum meū Israēl 16
quasi nubes, vt operias terrā. In nouissi-
mis diebus eris, & adducā te super terrā
meā: vt sciant Gētes me, cū sanctificatus
fuero in te in oculis eorum ō Gog. Hæc 17
dicit Dñs Deꝰ, Tu ergo ille es de quo lo-
cutus sum in diebus antiquis in manu ser-
uorū meorū prophetarū Israēl, qui pro-
phetauerunt in diebus illorū temporū, vt
adducerē te sup eos. Et erit in die illa, 18
in die aduētus Gog super terrā Israēl, ait
Dñs Deus, ascēdet indignatio mea in fu-
rore meo: Et in zelo meo, in igne ire 19
mee locutꝰ sum, Quia in die illa erit cō-
motio magna super terrā Israēl: ‖ & cō- 20
mouebuntur à facie mea pisces maris, &
volucres cœli, & bestiæ agri, & omne re-
ptile quod mouetur super humū, cūctiq.
homines qui sunt sup faciē terræ: & sub-
uertentur montes, & cadent sepes, & os
murus corruet in terrā. Et connocabo 21
aduersus eū in cūctis montibus meis gla-
dium, ait Dñs Deus: gladius vnius cuiusq.
in fratrē suū dirigetur. Et iudicabo eū 22
pestę, & sanguine: & imbre vehemēti, &
lapidibus imbrēlis: ignē, & sulphur pluā
super eū, & super exercitū eius, & super
populos multos qui sunt cū eo. Et ma- 23
gnificabor, & sanctificabor, & notꝰ ero in
oculis multarū gentiū, & scient quia ego
Dominus. CAP. XXXIX. 1

TV autē fili hominis, vaticinare ad- 1
uersus Gog, & dices, Hæc dicit Dñs
Deus, Ecce ego super te ‖ Gog principem
capitis Mosoch & Thubal: & circumagā 2
te, ‖ & seducam te, & ascendere te faciā
de lateribus Aquilonis: & adducā te su-
per montes Israēl. Et percutiā arcū tuū 3
in manu sinistra tua: & sagittas tuas de
manu dextera tua deiciā. Super montes 4
Israēl cades tu, & omnia agmina tua, &
populi tui qui sunt tecum: feris, auibus,
omniq. volatili, & bestiis terræ dedi te ad
deuorādū. Super faciem agri cades: quia 5
ego locutus sum, ait Dñs Deus. Et im- 6
mittā ignē in Magog, & in his qui habitāt
in insulis confidenter: & scient quia ego
Dñs. Et nomē sanctū meum notū faciā 7
in medio populi mei Israēl, & nō pollu-
nomē sanctū meū amplius: & scient Gē-
tes quia ego Dñs sanctus Israēl. Ecce 8
venit, & factū est, ait Dñs Deus: hæc est
dies de qua locutus sum. Et egredientur 9
habitatores de ciuitatibus Israēl, & suc-
cendēt & cōburēt arma, clypeū & hastas,
arcū & sagittas, & baculos, manus, & cō-
tos: & succendent ea igni septem annis.
Et nō portabūt ligna de regionibus, neq. 10
succidēt de saltibus: quoniā arma succē-
dent igni, & deprædabuntur eos quibus
prædę fuerāt, & diripiēt vastatores suos,
ait Dñs Deus. Et erit in die illa: dabo 11
Gog locū nominatū sepulchrū in Israēl:
vallē viatorū ad Orientē maris, quæ ob-
stupescere faciet prætereūtes: & sepelient
ibi Gog, & omnem multitudinē eius, &
vocabunt Vallis multitudinis Gog. Et 12
sepelient eos domus Israēl, vt mūdet ter-
rā septē mēsibus. Sepelient autē eū om- 13
nis populus terræ, & erit eis nominata
dies in qua glorificatus fuī ait Dñs Deus.
Et viros iugiter cōstituent lustrātes ter- 14
ram qui sepeliant, & requirāt eos qui re-
manserant super faciē terræ, vt emundēt
eā: post menses autē septē quærere inci-
pient. Et circuibunt peragrātes terram: 15
cumq. viderint os hominis, statuēt iuxta
illud titulū, donec sepeliant illud pollin-
ctores in Valle multitudinis Gog. Nomē 16
autē ciuitatis Amona, & mūdabūt terrā.
Tu ergo fili hominis, hæc dicit Dñs Deꝰ, 17
Dic omni volucri, & vniuersis auibus,
cūctisq. bestiis agri, Cōuenite, properate,
cōcurrite vndiq. ad victimā meā quā ego
immolo vobis, victimā grādē super mō-
tes Israēl: vt comedatis carnē, & bibatis
sanguinē. Carnes fortiū cōedetis, & san- 18
guinē principū terræ bibetis: arietū, ag-
norū, & hircorū, taurorumq. & altilū, &
pinguium omniū. Et cōedetis adipē in 19
saturitatē, & bibetis sanguinē in ebrieta-
tē, de victima quā ego immolabo vobis:
& saturabimini super mensam meā de 20
equo, & equite forti, & de vniuersis viris
bellatoribus, ait Dñs Deus. Et ponā glo- 21
riā meā in Gētibus: & videbunt oēs gētes
iudiciū meū quod fecerim, & manū meā
quā posuerim super eos. Et sciēt domus 22
Israēl quia ego Dñs Deus eorū à die illa
& deinceps: Et scient Gentes quoniā in 23
iniquitate sua capta sūt domus Israēl: eo
quòd dereliquerint me, & absconderim
faciem meā ab eis: & tradiderim eos in
manꝰ hostiū, & ceciderint in gladio vni-
uersi. Iuxta immunditiā eorū & scelus 24
feci eis, & abscondi faciem meā ab illis.
Propterea hæc dicit Dñs Deus, Nūc re- 25
ducā captiuitatē Iacob, & miserebor om-
nis domus Israēl: & æmulabor zelum pro
nomine sancto meo. Et portabūt cōfu- 26
sionē suā, & omnē prævaricationem qua
prævaricati sunt in me, cū habitauerint
in terra sua confidenter nemine formi-
dante: Et reduxero eos de populis, & 27
cōgregauero de terris inimicorū suorū, &
sanctificatus fuero in eis in oculis gentiū
plurimarū. ‖ Et sciēt quia ego Dñs Deus 28
eorū, eo quòd transtulerim eos in natio-
nes, & congregauerim eos super terram
suam, & nō dereliquerim quenquā ex eis
ibi. Et nō abscondā vltrā faciem meam 29
ab eis, ‖ eo quòd effuderim spiritū meū
super omnem domum Israēl, ait Domi-
nus Deus.

CAP. XL.

IN vicesimo quinto anno transmigra- 1
tionis nostræ, in exordio anni, decima
mēsis, quartodecimo anno, postquā per-
cussa est ciuitas: in ipsa hac die facta est
sup me manus Dñi, & adduxit me illuc.
In visionibus Dei adduxit me in terram 2
Israēl, & dimisit me sup montē excelsum

Mat. 24, 29. Luc. 21, 26.

Sup. 38, 1. Apoc. 20, 2. — Vnducam 22 MS. — Seducam 2 MS. R. — Vn.

Sup. 38, 1. Apoc. 20, 8.

Sup. 36, 23.

Sup. 36, 26.

nimis: super quē erat quasi ædificiū ciuitatis vergentis ad Austrū. Et introduxit 3
me illuc: & ecce vir, cui⁹ erat species quasi
species æris, & funiculus lineus in manu
ei⁹, & calamus mēsuræ in manu eius: stabat aūt in porta. Et locut⁹ est ad me idē 4
vir, Fili hominis, vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuū in omnia
quæ ego ostendā tibi: quia vt ostendātur
tibi adductus es huc: annūtia omnia quæ
tu vides, domui Israēl. Et ecce murus 5
forinsecus in circuitu domus vndiq. & in
manu viri calamus mēsuræ sex cubitorū
& palmo: & mēsus est latitudinē ædificij
calamo vno, altitudinē quoq. calamo
vno. Et venit ad portam quæ respiciebat 6
viā orientalē, & ascendit per gradus eius:
& mensus est limē portæ calamo vno latitudinē, id est, limē vnū calamo vno in
latitudine: Et thalamum vno calamo 7
in longum, & vno calamo in latum: &
inter thalamos, quinque cubitos: & limen portæ iuxta vestibulū portæ intrinsecus, calamo vno. Et mensus est vestibulū portæ octo cubitorū, & frontē eius 9
duobus cubitis: vestibulū autē portæ erat
intrinsecus. Porrò thalami portæ ad viā 10
Orientalē, tres hinc & tres inde: mēsura
vna triū, & mēsura vna frontū ex vtraq.
parte. Et mensus est latitudinē limini 11
portæ decē cubitorū: & longitudinē portæ tredecim cubitorū: Et margināē ante 12
thalamos cubiti vnius: & cubitus vnus
finis vtrinque, thalami autē, sex cubitorū
erant hinc & inde. Et mensus est portū 13
à tecto thalami, vsq. ad tectū eius, latitudinem viginti quinq. cubitorū: oculiū cōtra ostiū. Et fecit frontes per sexaginta 14
cubitos: & ad frontē atriū portæ vndique
per circuitū. Et ante faciem portæ quæ 15
pertingebat vsq. ad facie vestibuli portæ
interioris, quinquaginta cubitos. Et fe- 16
nestras obliquas in thalamis & in frōtibus eorū quæ erāt intra portā vndiq. per
circuitū: similiter autē erant & in vestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus, &
ante frontes pictura palmarū*. Et edu- 17
xit me ad atrium exterius, & ecce gazophylacia, & pauimentū stratū. lapide in
atrio per circuitū: triginta gazophylacia
in circuitu pauimēti. Et pauimentū in 18
fronte portarū secundū longitudinē portarū erat inferius. Et mensus est latitu- 19
dinē à facie portæ inferioris vsq. ad frōtē
atrij interioris extrinsecus, centū cubitos
ad Orientē & ad Aquilonē. Portā quoq. 20
quæ respiciebat viā Aquilonis atrij exterioris, mensus est tā in longitudine quām
in latitudine. Et thalamos eius tres hinc 21
& tres inde: & frontem eius & vestibulū
eius secundum mensuram portæ prioris:
quinquaginta cubitorum longitudinem
eius, & latitudinē viginti quinq. cubitorum. Fenestræ autē eius, & vestibulū, & 22
sculpturæ secundum mensurā portæ quæ
respiciebat ad Orientē: & septē gradnum
erat ascensus eius, & vestibulum ante eā.
Et porta atrij interioris contra portam 23
Aquilonis, & Orientalē: & mensus est à
porta vsq. ad portā centum cubitos. Et 24
eduxit me ad viā austrālem, & ecce portā
quæ respiciebat ad Austrum: & mensus
est frontē eius, & vestibulum eius iuxta
mēsuras superiores. Et fenestras eius & 25
vestibula in circuitu, sicut fenestras cæteras: quinquaginta cubitorū lōgitudine,
& latitudine viginti quinq. cubitorū. Et 26
in gradibus septē ascendebatur ad eā: &
vestibulū ante fores eius: & cælatæ palmæ erant, vna hinc, & altera inde in frōte eius. Et porta atrij interioris in via 27
australi: & mensus est à porta vsq. ad portam in via australi, centū cubitos. Et in- 28
troduxit me in atriū interius ad portam
austrālem: & mensus est portā iuxta mēsuras superiores. Thalamū eius, & fron- 29
tem eius, & vestibulū eius ciuſdē mensuris: & fenestras eius, & vestibulū eius in
circuitu quinquaginta cubitos longitudinis, & latitudinis viginti quinq. cubitos.
Et vestibulū per gyrum lōgitudine vi- 30
ginti quinq. cubitorū, & latitudine quin- 31
que cubitorū. Et vestibulū ei⁹ ad atriū
exterius, & palmas eius in fronte: & octo
gradus erant quibus ascendebatur per eā.
Et introduxit me in atriū interius per 32
viā orientalē: & mensus est portā secun- 33
dum mensuras superiores. Thalamum
eius, & frontē eius, & vestibulū eius iuxta supra: & fenestras eius, & vestibula e-
ius in circuitu, longitudine quinquaginta
cubitorū, & latitudine viginti quinq. cubitorū. Et vestibulū eius, id est atrij ex- 34
terioris: & palmæ cælatæ in fronte eius
hinc & inde: & in octo gradibus ascensus
eius. Et introduxit me ad portā quæ re- 35
spiciebat ad Aquilonē: & mensus est se- 36
cundū mensuras superiores. Thalamum
eius, & frontem eius, & vestibulum eius,
& fenestras eius per circuitū, longitudine
quinquaginta cubitorum, & latitudine 37
viginti quinque cubitorum. Et vesti-
bulum eius respiciebat ad atrium exte-
rius: & cælatura palmarum in fronte eius
hinc & inde: & in octo gradibus ascen-
sus eius. Et per singula gazophylacia 38
ostium in frontibus portarum: ibi lauabant holocaustū. Et in vestibulo portę, 39
duæ mensæ hinc, & duæ mensæ inde: vt
immoletur super eas holocaustū, & pro
peccato, & pro delicto. Et ad latus ex- 40
terius quod ascendit ad ostium portæ
quæ pergit ad Aquilonē, duæ mensæ: &
ad latus alterū ante vestibulū portæ, duæ 41
mensæ. Quatuor mensæ hinc, & qua-
tuor mensæ inde: per latera portæ octo 42
mēsæ erāt super quas immolabāt. Qua-
tuor autē mensæ ad holocaustū, de lapidibus quadris extructæ: lōgitudine cubiti
vnius & dimidij, & latitudine cubiti vnius & dimidij, & altitudine cubiti vnius:
super quas ponēt vasa in quibus immo-

latur

* 16 MS. Hier. Verōm. & R. H. G. & C. legunt.

* exlata 23 MS. R. Q. u.

latur holocaustum & victima. Et labia 43
earū palmi vnius, reflexa intrinsecus per
circuitū: super mensas autē, carnes oblationis. Et extra portā interiorem gazo- 44
phylacia cantorū in atrio interiori, quod
erat in latere portę respicientis ad Aquilonē: & facies eorū contra viam austrālē,
vna ex latere portę Orientalis quæ respiciebat ad viā Aquilonis. Et dixit ad me, 45
Hoc est gazophylaciū quod respicit viā
meridianā, facerdotū erit qui excubāt in
custodiis templi. Porrò gazophylacium 46
quod respicit ad viā Aquilonis, facerdotū
erit qui excubāt ad ministeriū altaris, isti
sunt filij Sadoc, qui accedūt de filiis Leui
ad Dñm, vt ministrent ei. Et mensus est 47
atriū longitudine centū cubitorū, & latitudine centū cubitorū per quadrū: & altare ante faciē templi. Et introduxit me 48
in vestibulū templi: & mensus est vestibulū quinque cubitis hinc, & quinq. cubitis inde: & latitudinem portæ triū cubitorū hinc, & triū cubitorū inde. Longi- 49
tudinem autem vestibuli, viginti cubitorū: & latitudinem vndecim cubitorū,
& octo gradibus ascendebatur ad eam.
Et columnæ erant in frōtibus: vna hinc,
& altera inde. CAP. XLI.

ET introduxit me in templum, & mē- 1
sus est frontes sex cubitos latitudinis
hinc, & sex cubitos latitudinis inde, latitudinē tabernaculi. Et latitudo portæ, 2
decē cubitorū erat: & latera portę quinq.
cubitis hinc, & quinque cubitis inde: &
mensus est longitudinē eius quadraginta
cubitorū, & latitudinē vigīti cubitorū.
Et introgressus interiorem, mensus est 3
in frōte portæ, duos cubitos: & portā, sex
cubitorū: & latitudinē portæ, septē cubitorum. Et mensus est longitudinē eius 4
viginti cubitorū, & latitudinē viginti cubitorū, ante faciē templi: & dixit ad me,
Hoc est sanctū sanctorū. Et mensus est 5
parietē domus sex cubitorū: & latitudinē
lateris, quatuor cubitorū vndiq. per circuitū domus. Latera aūt, latus ad latus, 6
bis triginta tria: & erant eminentia quæ
ingrederentur per parietē domus, in lateribus per circuitū, vt continerent, & non
attingerēt parietē templi. Et platea erat 7
in rotundū, ascendēs sursum per cochleā,
& in cœnaculū templi deferebat per gyrū:
idcirco latius erat templū in superioribus:
& sic de inferioribus ascēdebatur ad superiora, in medio. Et vidi in domo alti- 8
tudinē per circuitū, fūdata latera ad mēsurā calami sex cubitorū spatio: & latitudinem per parietem lateris forinsecus
quinq. cubitorū: & erat interior domus
in lateribus domus. Et inter gazophyla- 10
cia latitudinē viginti cubitorū in circuitu
dom⁹ vndiq. & ostiū lateris ad orationē: 11
ostiū vnū ad viā Aquilonis, & ostiū vnū
ad viā Austrālē: & latitudinē loci ad oratione, quinq. cubitorū in circuitu. Et 12
ædificiū quod erat separatū, versumq. ad
viā respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorū. paries autē ædificij,
quinq. cubitorū latitudinis per circuitū:
& lōgitudo eius, nonaginta cubitorū. Et 13
mensus est domus longitudinē, centum
cubitorū: & quod separatū erat ædificiū,
& parietes eius, longitudinis centū cubi- 14
torū. Latitudo aute ante faciē domus: &
eius quod erat separatū cōtra Orientem,
centū cubitorum. Et mensus est longi- 15
tudinē ædificij contra faciē eius quod erat separatū ad dorsum: ethecas ex vtraq.
parte centū cubitorū: & templū interius,
& vestibula atrij. Limina & fenestras 16
obliquas, & ethecas in circuitu per tres
partes, cōtra vnumquemq. limē, stratumq.
ligno per gyrum in circuitu: terra autem
vsq. ad fenestras, & fenestræ clausę super
ostia. Et vsq. ad domū interiorē, & forin- 17
secus: & per omnē parietē in circuitu in- 18
trinsecus, & forinsecus, ad mensurā. Et
fabrefacta cherubim & palmæ: & palma
inter cherub & cherub, duaq. facies ha- 19
bebat cherub. Facie hominis iuxta palmam ex hac parte, & facie leonis iuxta
palmā ex alia parte: expressam per omnē
domū in circuitu. De terra vsq. ad su- 20
periora portæ, cherubim & palmæ cælatæ erant in pariete templi. Limen, qua- 21
drāgulū: & facies sanctuarij, aspect⁹ cōtra
aspectū. Altaria lignei triū cubitorū altitudo: & lōgitudo eius, duorū cubitorū: &
anguli eius, & lōgitudo eius, & parietes
eius lignei. Et locutus est ad me, Hæc est 22
mensa corā Dño. Et duo ostia erant in 24
templo, & in sanctuario. Et in duob. ostiis
ex vtraq. parte bina erant ostiola, quæ in
semimicē plicabātur: bina enim ostia erāt 25
ex vtraq. parte ostiorū. Et cælata erāt in
ipsis ostiis templi cherubim, & sculptura
palmarū, sicut in parietib⁹ quoq. expressa
erāt: quāobrē & grossiora erant ligna in 26
vestibuli fronte forinsecus. Super quæ
fenestræ obliquæ, & similitudo palmarū
hinc atq. inde in humeralibus vestibuli: secundum latera domus, latitudinemque
parietum. CAP. XLII.

ET eduxit me in atrium exterius per 1
viā ducentē ad Aquilonē, & introduxit me in gazophylaciū, quod erat cōtra
separatum ædificiū & cōtra ædē vergen- 2
tem ad Aquilonē. In facie lōgitudinis,
centū cubitos ostij Aquilonis: & latitudi- 3
nis quinquaginta cubitos: cōtra viginti
cubitos atrij interioris, & cōtra pauimētum stratū lapide atrij exterioris, vbi erat
porticus iuncta porticui triplici. Et ante 4
gazophylacia deambulatio decē cubitorū
latitudinis, ad interiora respiciēs viæ cubiti vnius. Et ostia eorū ad Aquilonem: 5
Vbi erant gazophylacia in superioribus
humiliora: quia supportabant porticus
quæ ex illis eminebāt de inferioribus, & 6
de mediis ædificij. Triplex enim erat, &
nō habebāt columnas, sicut erāt columnæ
atriorū: propterea eminebāt de inferio-

ribus

* Neum 1 MS. R. G. Q. u.

* & 1 MS. R. & ad H. C. G.

ribus, & de mediis áterra cubitis quinquaginta. Et peribolus exterior, secúdú gazophylacia, quæ erát in via atrij exterioris ante gazophylacia: longitudo eius, quinquaginta cubitorú. Quia lógitudo erat gazophylaciorum atrij exterioris, quinquaginta cubitorú: & longitudo ante faciẽ tẽpli, cẽtum cubitorú. Et erat subter gazophylacia hæc introitus ab Oriente ingrediẽtiú in ea de atrio exteriori. In latitudine periboli atrij, quod erat contra viã Orientalẽ, in faciẽ ædificij separati, & erant ante ædificiú gazophylacia. Et via ante faciẽ eorũ iuxta similitudinẽ gazophylaciorú, quæ erant in via Aquilonis: secundú longitudinẽ eorũ, sic & latitudo eorũ & omnis introitus eorum, & similitudines, & ostia eorum. secundú ostia gazophylaciorú quæ erant in via respiciẽte ad Notum: ostiú in capite viæ, quæ via erat ante vestibulum separatũ per viã Orientalẽ ingrediẽtibus. Et dixit ad me, Gazophylacia Aquilonis, & gazophylacia Austri, quæ sunt ante ædificiú separatũ: hæc sunt gazophylacia sancta, in quibus vescũtur sacerdotes qui appropinquãt ad Dñm in sancta sanctorũ. ibi ponẽt sancta sanctorũ, & oblationẽ pro peccato, & pro delicto: locus enim sanctus est. Cũ autẽ ingressi fuerint sacerdotes, nõ egrediẽtur de sanctis in atriũ exterius: & ibi reponẽt vestimenta sua in quibus ministrãt, quia sancta sunt: vestiẽturq; vestimẽtis aliis, & sic procedent ad populũ. Cumq; cõplesset mensuras domus interioris, eduxit me per viã portæ quæ respiciebat ad viã Orientalẽ: & mensus est eam vndiq. per circuitum. Mensus est autẽ contra ventum Orientalẽ calamo mensuræ: quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum. Et mensus est cõtra ventum Aquilonis quingẽtos calamos, in calamo mensuræ per gyrũ. Et ad ventũ australẽ mensus est quingẽtos calamos, in calamo mẽsuræ per circuitũ. Et ad ventũ Occidentalẽ mensus est quingẽtos calamos, in calamo mensuræ. Per quatuor ventos mẽsus est murum eius vndiq. per circuitum, longitudinẽ quingentorum cubitorum, & latitudinẽ quingentorum cubitorum, diuidentem inter sanctuarium & vulgi locum. CAP. XLIII.

ET duxit me ad portã quæ respiciebat ad viã Orientalẽ. Et ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viã Orientalẽ: & vox erat ei quasi vox aquarũ multarũ, & terra splẽdebat á maiestate eius. ¶ Et vidi visionẽ secundú speciẽ quam víderã, quando venit vt disperderet ciuitatẽ: & species secundum aspectum ¶ quẽ víderã iuxta fluuiũ Chobar; & cecidi super faciẽ meã. Et maiestas Dñi ingressa est tẽplũ per viã portæ quæ respiciebat ad Orientẽ. Et elevauit me spiritus, & introduxit me in atriũ interius: & ecce repleta erat gloria Dñi domus. Et audiui loquẽtẽ ad me de domo, & vir stabat iuxta me. Et dixit ad me: Fili hominis, locus solij mei, & locus vestigiorũ pedum meorum, vbi habito in medio filiorũ Israẽl in æternũ: & nõ polluent vltrá domus Israẽl nomẽ sanctum meũ, ipsi, & reges eorũ in fornicationib. suis, & in ruinis regũ suorum, & in excelsis. Qui fabricati sunt limen suũ iuxta limẽ meũ, & postes suos iuxta postes meos: & murus erat inter me & eos: & polluerunt nomẽ sanctum meũ in abominationibus quas fecerunt: propter quod cõsumpsi eos in ira mea. Nũc ergo repellãt procul fornicationẽ suã, & ruinas regum suorum á me: & habitabo in medio eorũ semper. Tu aũt fili hominis, ostẽde domui Israẽl tẽplũ, & cõfundãtur ab iniquitatibus suis: & metiãtur fabricã, & erubescãt ex omnibus quæ fecerũt: Figuram domus, & fabricæ eius exitus & introitus, & omnẽ descriptionem eius, & vniuersa præcepta eius, cunctumque ordinẽ eius, & omnes leges eius ostẽde eis, & scribes in oculis eorum: vt custodiãt omnes descriptionẽ eius, & præcepta illius, & faciant ea. Ista est lex domus in summitate montis, *Omnis finis eius, in circuitu sanctum sanctorum est: hæc est ergo lex domus. Istæ autẽ mẽsuræ altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitũ & palmũ: in sinu eius erat cubitus & cubitus in latitudine: & definitio eius vsq. ad labium eius, in circuitu, palmus vnus. hæc quoq. erat fossa altaris. Et de sinu terræ vsq. ad crepidine nouissimã duo cubiti, & latitudo cubiti vnius: & a crepidine minore vsq ad crepidinẽ maiorẽ quatuor cubiti, & latitudo cubiti vnius. Ipse autẽ ariel quatuor cubitorum: & ab ariel vsq. ad sursum, cornua quatuor. Et ariel duodecim cubitorum in lõgitudine per duodecim cubitos latitudinis: quadrãgulatum equis lateribus. Et crepido quatuordecim cubitorũ longitudinis per quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis eius: & corona in circuitu eius dimidij cubiti, & sinus eius vnius cubiti per circuitũ: gradus autẽ eius versũ ad Orientẽ. Et dixit ad me, Fili hominis, hæc dicit Dñs Deus, Hi sunt ritus altaris, in qua cũq. die fuerit fabricatũ: vt offeratur super illud holocaustum, & effundatur sanguis. Et dabis sacerdotib. & Leuitis, qui sunt de semine Sadoc, qui accedũt ad me, ait Dñs Deus, vt offerant mihi vitulum de armẽto pro peccato. Et assumẽs de sanguine eius, pones super quatuor cornua eius, & super quatuor angulos crepidinis, & super coronã in circuitu: & mundabis illud, & expiabis. Et tolles vitulũ qui oblatus fuerit pro peccato: & cõburetur cũ in separato loco domus extra sanctuarium. Et in die secũda offeres hircum caprarum immaculatum pro peccato: & expiabunt altare, sicut expiauerunt in vitulo. Cumq; compleueris expians illud, offeres vitulũ de armẽto immaculatũ, & arietẽ de grege immaculatũ. Et offeres eos in cõspectu Dñi: & mittent sacerdotes super eos sal, & offerẽt eos holocaustũ Dño. Septẽ diebus facies hircũ pro peccato quotidiẽ: & vitulũ de armẽto, & arietem de pecoribus immaculatos offerẽt. Septẽ diebus expiabũt altare, & mundabũt illud: & implebunt manũ eius. Expletis autẽ diebus, in die octaua & vltrá, faciẽt sacerdotes super altare holocausta vestra, & quæ p pace offerũt: & placat' ero vobis, ait Dñs Deus. CAP. XLIIII.

ET cõuertit me ad viã portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad Orientẽ: & erat clausa. Et dixit Dñs ad me, Porta hæc, clausa erit: nõ aperietur, & vir nõ trãsiet per eam: quia Dñs Deus Israel ingressus est per eã, eritq́ue clausa principi. Princeps ipse sedebit in ea, vt cõedat panẽ corã Dño: per viã portæ vestibuli ingrediẽtur, & per viã eius egredientur. Et adduxit me per viã portæ Aquilonis in cõspectu domus: & vidi, & ecce implerat gloria Dñi domũ Dñi: & cecidi in faciẽ meã. Et dixit ad me Dñs: Fili hominis, pone cor tuũ, & vide oculis tuis, & auribus tuis audi oſa quæ ego loquor ad te de vniuersis ceremoniis domus Dñi, & de cũctis legibus eius: & pones cor tuum in viis tẽpli, per oẽs exitus sanctuarij. Et dices ad exasperantẽ me domũ Israẽl, Hæc dicit Dñs Deus, Sufficiat vobis oſa scelera vestra, dom' Israẽl: eo quòd inducitis filios alienos incircumcisos corde & incircumcisos carne, vt sint in sanctuario meo, & polluãt domũ meã: & offertis panes meos, adipẽ & sanguinẽ: & dissoluitis pactum meum in omnibus scelerib' vestris. Et nõ seruastis præcepta sanctuarij mei: & posuistis custodes obseruationũ mearũ in sanctuario meo vobismetipsis. Hæc dicit Dñs Deus, Omnis alienigena incircumcisus corde, & incircumcisus carne, nõ ingredietur sanctuariũ meũ, omnis filius alienus qui est in medio filiorũ Israẽl. Sed & Leuitæ qui longè recesserunt á me in errore filiorũ Israel, & errauerunt á me post idola sua, & portauerũt iniquitatem suam: Erũt in sanctuario meo ædituí, & ianitores portarũ domus, & ministri domus: ipsi macabũt holocaustũ, & victimas popũli: & ipsi stabũt in cõspectu eorũ, vt ministrẽt eis. Pro eo quod ministrauerũt illis in cõspectu idolorũ suorũ, & facti sunt domui Israel in offendiculũ iniquitatis: idcirco leuaui manum meã super eos, ait Dñs Deus, & portauerunt iniquitatẽ suã: & nõ appropinquabunt ad me, vt sacerdotio fungãtur mihi, neq. accedẽt ad omne sanctuariũ meum iuxta sancta sanctorũ: sed portabũt confusionẽ suã, & scelera sua quæ fecerũt. Et dabo eos ianitores domus, in omni ministerio

eius, & in vniuersis quæ fient in ea. Sacerdotes autẽ *Leuitæ filij Sadoc, q custodierũt ceremonias sanctuarij mei, cùm errarẽt filij Israel á me, ipsi accedent ad me, vt ministrẽt mihi: & stabunt in cõspectu meo, vt offerãt mihi adipẽ & sanguinẽ, ait Dñs Deus. Ipsi ingredientur sanctuariũ meũ, & ipsi accedẽt ad mẽsam meã, vt ministrẽt mihi, & custodiant ceremonias meas. Cũq. ingrediẽtur portas atrij interioris, vestibus lineis induẽtur: nec ascẽdet sup eos quicquã laneũ, quãdo ministrãt in portis atrij interioris & intrinsecus. Vittæ lineæ erũt in capitibus eorũ, & femoralia linea erũt in lũbis eorum, & non accingentur in sudore. Cũq. egrediẽtur atriũ exterius ad populũ, exuet se vestimẽtis suis in quibus ministrauerãt, & reponẽt ea in gazophylacio sanctuarij, & vestiẽt se vestimentis aliis: & nõ sanctificabũt populũ in vestibus suis. Caput autẽ suũ nõ radẽt, neq. comã nutriẽt: sed tondentes attondẽt capita sua. Et vinũ nõ bibet omnis sacerdos, quãdo ingressurus est atriũ interius. ¶ Et viduã, & repudiatam nõ accipient vxores, sed virgines de semine dom' Israẽl: sed & viduã, quæ fuerit vidua á sacerdote, accipiẽt. Et populi meũ docebũt quid sit inter sanctũ & pollutum: & inter mundũ & immundũ ostendent eis. Et cum fuerit cõtrouersia, stabũt in iudiciis meis, & iudicabũt: leges meas, & præcepta mea in omnib' solemnitatibus meis custodiẽt, & sabbatha mea sanctificabũt. Et ad mortuũ hominẽ nõ ingrediẽtur, ne polluãtur: nisi ad patrẽ & matrẽ, & filiũ & filiã, & fratrẽ & sororẽ, quę alterũ virũ nõ habuerit: in quibus cõtaminabũtur. Et postquam fuerit emundatus, septẽ dies numerabunt sibi. Et in die introitus sui in sanctuariũ ad atrium interius vt ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato suo, ait Dñs Deus. Nõ' ¶ erit autẽ eis hæreditas, ego hæreditas eorũ: & possessionẽ nõ dabitis eis in Israẽl, ego enim possessio eorũ. Victimam & pro peccato & pro delicto ipsi cõedẽt: & omne votũ in Israẽl, ipsorum erit. ¶ Et primitiua omnium primogenitorũ, & oſa libamẽta ex omnibus quę offeruntur, sacerdotũ erũt: & primitiæ ciborũ vestrorũ dabitis sacerdoti, vt reponat benedictionẽ domui ſuæ'. ¶ Omne morticinũ, & captũ á bestia de auibus & de pecoribus, non comedent sacerdotes.

CAP. XLV.

CVmq. ceperitis terrã dividere sortitõ, separate primitias Dño sanctificatũ de terra lõgitudinis viginti quinque millia, & latitudine decẽ millia: sanctificatũ erit in omni termino eius p circuitũ.

Et erit ex omni parte sanctificatũ quingẽtos per quingẽtos, quadratũ per circuitũ: & quinquaginta cubitis in suburbana eius per gyrum. Et á mensura ista

mensurabis

* & 8 MS. Ab H. autem, C. & G. nec non R. & Hier. non addiunt.

Leu. 21, 24.

Exo. 22, 29.

Deu. 18, 1. Nu. 18, 20.

Leu. 22, 8.

mensurabis longitudine vigintiquinque
milliū, & latitudine decē milliū, & in ip-
so erit tēplū, sanctumq. sanctorū. San-
ctificatū de terra erit sacerdotibus minis-
tris sanctuarij, qui accedūt ad ministeriū
Dñi: & erit eis locus in domos, & in san-
ctuariū sanctitatis. Vigintiquinque autē
milliū longitudinis, & decē milliū latitu-
dinis erit Leuitis, qui ministrāt domui:
ipsi possidebūt viginti gazophylacia. Et
possessionē ciuitatis dabitis quinq. millia
latitudinis, & logitudinis vigintiquinque
millia, secundum separationē sanctuarij,
omni domui Israēl. Principi quoq. hinc &
inde, in separationē sanctuarij, & in pos-
sessionē ciuitatis, cōtra facie separatio-
nis sanctuarij, & cōtra facie possessionis
vrbis: à latere Maris vsq. ad Mare, & à
latere Oriētis vsq. ad Orientē: Longitu-
dine autē iuxta vnamquamq. partem à
termino Occidētali vsq. ad terminum O-
rientalē. De terra erit ei possessio in Is-
rael: & nō depopulabuntur vltrā princi-
pes populū meū: sed terrā dabunt domui
Israel secundū tribus eorum. Hæc dicit
Dñs Deus. Sufficiat vobis principes Is-
rael: iniquitatē & rapinas intermittite,
& iudiciū & iustitiā facite, separate con-
finia vestra à populo meo, ait Dñs Deus.
Statera iusta, & ephi iustū, & batus iu-
stus erit vobis. Ephi & batus æqualia, &
vnius mēsuræ erit: vt capiat decimā par-
tē cori batus & decimā partē cori ephi:
iuxta mēsurā cori erit æqua libratio eorū.
Exo.30,11 Leu.27,25. Num.3.47. ‖ Siclus autē, viginti obolos habet: Por-
ro viginti sicli, & vigintiquinq. sicli, &
quindecim sicli, mnā faciunt. Et hæ sunt
primitiæ quas tolletis: sextā partem ephi
de coro frumēti, & sextā partem ephi de
coro hordei. Mensura quoq. olei, batus
olei, decima pars cori est: & decē bati, co-
rū faciūt: quia decē bati implent cotum.
Et arietē vnū de grege ducētorū de his
quæ nutriūt Israel in sacrificiū, & in ho-
locaustū, & in pacifica, ad expiandū pro
eis, ait Dñs Deus. Omnis populus terræ
tenebitur primitiis his principi in Israel.
Et super principē erunt holocausta, &
sacrificiū, & libamina in solemnitatibus,
& in Calēdis, & in sabbathis, in vniuersis
solemnitatibus domus Israel. ipse faciet
pro peccato sacrificiū, & holocaustum, &
pacifica ad expiandum pro domo Israel.
Hæc dicit Dñs Deus. In primo mense,
vna mensis sumes vitulū de armēto im-
maculatū, & expiabis sanctuariū. Et tol-
let sacerdos de sanguine quod erit p pec-
cato: & ponet in postibus domus, & in
quatuor angulis crepidinis altaris, & in
postib' portæ atrij interioris. Et sic fa-
cies in septima mensis pro vnoquoq. qui
ignorauit, & errore deceptus est, & hex-
piabitis pro domo. In primo mense,
quartadecima die mensis erit vobis Pa-
schæ solēnitas: septē diebus azyma cō-
dentur. Et faciet princeps in die illa p
se & pro vniuerso populo terræ, vitulum
pro peccato. Et in septē dierū solemni-
tate faciet holocaustū Dño septē vitulos,
& septē arietes immaculatos quotidie se-
ptē diebus: & pro peccato hirci caprarū.
Et sacrificiū ephi per vitulū, & ephi p
arietē faciet: & olei hin per singula ephi.
Septimo mēse, quintadecima die mē-
sis in solemnitate faciet sicut supra dicta
sunt per septem dies: tam pro peccato,
quām pro holocausto, & in sacrificio, &
in oleo. CAP. XLVI.
HAec dicit Dñs Deus, Porta atrij in-
terioris, quæ respicit ad Oriētē, erit
clausa sex diebus in quibus opus fit: die
autē sabbathi aperietur, sed & in die Ca-
lendarū aperietur. Et intrabit princeps
per viā vestibuli portæ deforis, & stabit
in limine portæ: & facient sacerdotes ho-
locaustū eius, & pacifica eius: & adorabit
super limē portæ, & egredietur: porta aut
nō claudetur vsq. ad vesperā. Et ado-
rabit populus terræ ad ostiū portæ illius
in sabbathis & in Calendis coram Dño:
Holocaustū autē hoc offeret princeps
Dño: in die sabbathi sex agnos immacu-
latos, & arietē immaculatū. Et sacrifi-
ciū ephi per arietē in agnis autē sacrifi-
ciū quod dederit manus eius: & olei hin
per singula ephi. In die autē Calēdarū
vitulū de armēto immaculatū: & sex ag-
ni, & arietes immaculati erūt. Et ephi
per vitulū, ephi quoq. per arietem faciet
sacrificium: & de agnis autē, sicut inueuerit
manus eius: & olei hin, per singula ephi.
Cūq. ingressurus est princeps, per viam
vestibuli portæ ingrediatur, & per eandē
viā exeat. Et cùm intrabit populus terræ
in cōspectu Dñi in solēnitatibus: qui in-
greditur per portā Aquilonis, vt adoret,
egreditur p viā portæ meridianæ: porrō
qui ingreditur per viā portæ meridianæ,
egreditur per viā portæ Aquilonis: non
reuertetur per viā portæ p quā ingressus
est, sed eregione illius egredietur. Prin-
ceps autē in medio eorū cū ingredientibus
ingredietur, & cū egredientibus egre-
dietur. Et in nundinis, & in solemnita-
tibus erit sacrificiū ephi p vitulū, & ephi
per arietē: de agnis autē erit sacrificium
sicut inuenerit manus eius: & olei hin, per
singula ephi. Cū autē fecerit princeps
spontaneū holocaustū, aut pacifica volū-
taria Dño: aperietur ei porta quæ respi-
cit ad Oriētē, & faciet holocaustū suū, &
pacifica sua, sicut fieri solet in die sabba-
thi: & egredietur, clauderūq. porta post-
quā exierit. Et agnū eiusdē anni imma-
culatū, faciet holocaustū quotidie Dño:
semper manē faciet illud. Et faciet sa-
crificiū super eo cata manē sextā
partē ephi: & de oleo tertiā partē hin, vt
misceatur similæ: sacrificiū Dño legiti-
mū, iuge atq. perpetuū. Faciet agnū &
sacrificiū, & oleū cata manē manē: holo-
caustū sempiternū. Hæc dicit Dñs De',

Si dederit

Si dederit princeps donū alicui de filiis
suis: hæreditas eius, filiorū suorum erit,
possidebūt eā hæreditarię. Si autem de-
derit legatū de hæreditate sua vni seruo-
rū suorū: erit illius vsq. ad annū remis-
sionis, & reuertetur ad principē: hæredi-
tas autē eius filiis eius erit. Et nō acci-
piet princeps de hæreditate populi p vio-
lentia, & de possessione eorū: sed de pos-
sessione sua hæreditatē dabit filiis suis:
vnō dispergat populus meus vnusquisq.
à possessione sua. Et introduxit me per
ingressum qui erat ex latere portæ in ga-
zophylacia sanctuarij ad sacerdotes, quæ
respicieb ūt ad Aquilonē: & erat ibi locus
vergēs ad Occidētē. Et dixit ad me, Iste
est locus vbi coquēt sacerdotes pro pec-
cato, & p delicto: vbi coquēt sacrificiū, vt
nō efferāt in atriū exterius, & sanctifi-
cetur populus. Et eduxit me in atrium
exterius, & circumduxit me per quatuor
angulos atrij: & ecce, atriolū erat in an-
gulo atrij, atriola singula p angulos atrij.
In quatuor angulis atrij atriola dispo-
sita, quadraginta cubitorū per longū, &
triginta per latū: mēsuræ vnius quatuor
erant. Et pariēs per circuitum ambiens
quatuor atriola: & culinæ fabricatæ erāt
subter porticus per gyrum. Et dixit ad
me, Hæc est domus culinarū in qua co-
quent ministri domus Domini victimas
populi. CAP. XLVII.
ET cōuertit me ad portā dom', & ecce
aquæ egrediebātur subter limē domus
ad Orientē: facies enim domus respicie-
bat ad Orientē: aquæ autē descendebāt
in latus vēpli dextri ad Meridiē altaris.
Et eduxit me per viā portæ Aquilonis,
& cōuertit me ad viā foras portā exte-
riorē, viā quæ respiciebat ad Orientē: &
ecce aquæ redundantes à latere dextro.
Cùm egrederetur vir ad Orientē, qui
habebat funiculū in manu sua, & mēsus
est mille cubitos: & traduxit me p aquā
vsq. ad talos. Rursumq. mensus est mil-
le, & traduxit me per aquā vsq. ad genuas
& mensus est mille, & traduxit me per
aquā vsq. ad renes. Et mensus est mille,
torrentē quē nō potui pertrāsire: quī tu-
tumuerāt aquæ profundi torrētis qui nō
poteēt trāsiadari. Et dixit ad me, Certè
vidisti fili hominis. Et eduxit me, & cō-
uertit ad ripā torrentis. Cumq. me cō-
uertissem, ecce in ripa torrētis ligna mul-
ta nimis ex vtraq. parte. Et ait ad me,
Aquæ istæ quæ egrediuntur ad tumulos
sabulū Orientalis, & descēdūt ad plana de-
serti, introībunt mare, & exibunt, & sana-
buntur aquæ. Et omnis anima viuens
quæ serpit, quocūq. venerit torrēs, viuet:
& erūt pisces multi satis postquā venerint
illuc aquæ istæ, & sanabuntur: & viuent
oīa ad quæ venerit torrēs. Et stabūt su-
per illa piscatores, ab Engaddi vsque ad
Engallim siccatio iagenarū erit: plurimę
species erūt piscīū eius, sicut pisces maris
magni, multitudinis nimiæ: in littorib'
autē eius, & in palustribus nō sanabūtur,
quia in salinas dabuntur. Et sup torrētē
oriētur in ripis eius ex vtraq. parte om-
ne lignū pomiferū: non defluet folium
ex eo, & nō deficiet fructus eius: per sin-
gulos mēses afferet primitiua, quia aquæ
eius de sanctuario egredientur: & erunt
fructus eius in cibū, & folia ei' ad medi-
cinā. Hæc dicit Dñs Deus, Hic est ter-
minus in quo possidebitis terrā in duo-
decim tribubus Israēl: quia Ioseph du-
plicē funiculū habet. Possidebitis autē
eā singuli æquē vt frater suus: sup quā
leuauī manū meā vt darē patrib' vestris:
& cadet terra hæc vobis in possessionē.
Hic est autē terminus terræ: ad plagā
Septētrionalē, à mari magno via Hethæ
lon, venientibus Sedada, Emath, Bero-
tha, Sabarim, quæ est inter terminū Da-
mascī & cōfinū Emath, domus Tichon
quæ est iuxta terminum Auran. Et erit
terminus à Mari vsq. ad atriū Enon ter-
minus Damascī, & ab Aquilone ad Aqui-
lonem, terminus Emath: plaga Septen-
trionalis. Porrō plaga Oriētalis de me-
dio Auran, & de medio Damascī, & de
medio Galaad, & de medio terræ Israēl,
Iordanis differminās ad mare Oriētale,
metiemini etiā plagā Orientalē. Plaga
autē australis meridiana, à Thamar vsque
ad aquas cōtradictionis Cades: & torrens
vsq. ad mare magnū: & hæc est plaga ad
Meridiē australis. Et plaga Maris, mare
magnū à cōfinio p directū, donec venias
Emath: hæc est plaga Maris. Et diuide-
tis terrā istā vobis per tribus Israēl: &
mittetis eā in hæreditatē vobis, & aduc-
nis qui accesserint ad vos, q genuerint fi-
lios in medio vestrū: & erūt vobis sicut
indigenæ inter filios Israēl: vobiscū di-
uident possessionem in medio tribuum
Israēl. In tribu autem quacumq. fuerit
aduena, ibi dabitis possessionem illi, ait
Dominus Deus. CAP. XLVIII.
ET hæc nomina tribuū à finib' Aqui-
lonis iuxta viā Hethalō pergentibus
Emath, atriū Enā terminus Damascī ad
Aquilonē iuxta viā Emath. Et erit ei pla-
ga Orientalis Mare, Dan vna. Et ad ter-
minū Dā, à plaga Oriētali vsq. ad plagam
Maris, Aser vna: & super terminū Aser,
à plaga Oriētali vsq. ad plagā Maris, Ne-
phthali vna. Et sup terminū Nephtha-
lī, à plaga Orientali vsq. ad plagā Maris,
Manasse vna. Et sup terminū Manasse,
à plaga Oriētali vsq. ad plagā Maris, E-
phraim vna. Et super terminū Ephraim
à plaga Oriētali vsq. ad plagā Maris, Ru-
bē vna. Et super terminū Rubē, à plaga
Orientali vsq. ad plagā Maris, Iuda vna.
Et super terminū Iuda, à plaga Orien-
tali vsq. ad plagam Maris, erunt primitiæ
quas separabitis, vigintiquinq. millibus
latitudinis & longitudinis, sicuti singulæ
partes à plaga Orientali vsq. ad plagam

Maris:

a domum MS. Q.n.

b efferant in atrio exteriori MS.

c efferant in atrio exteriori q.

d fructiferū 4 MS. Genius fructus comedetur H. G.C.

Gen.48,22

Gene.12,7. 12,16.

e & 2 MS. H.G.C.

a expiabis MS q.R.

Maris: & erit sanctuariū in medio eius.
Primitiæ quas separabitis Dño: longitudo vigintiquinq. millibus, & latitudo decē millibus. Hæ autem erūt primitiæ 10
sanctuarij: sacerdotū ad Aquilonē longitudinis vigintiquinq. millia, & ad Mare latitudinis decē millia, sed & ad Orientē latitudinis decē millia, & ad Meridiē longitudinis vigintiquinq. millia: & erit sanctuariū Dñi in medio eius. Sacerdotibus 11
sanctuariū erit de filiis Sadoc, qui custodierūt ceremonias meas, & nō errauerūt cùm errarēt filij Israël, sicut errauerūc & Leuitæ. Et erit eis primitiæ de primi- 12
tiuis terræ sanctū sanctorū, iuxta terminū Leuitarū. Sed & Leuitis similiter iuxta 13
fines sacerdotū viginti quinq. millia longitudinis, & latitudinis decē millia. Omnis longitudo viginti & quinq. millū, & latitudo decē millū. Et nō venundabūt 14
ex eo, neq. mutabunt, neq. transferentur primitiæ terræ, quia sanctificatæ sūt Dño.
Quinque milia autē quæ superſunt in 15
latitudine per viginti quinq. millia, p̄fana erūt vrbis in habitaculū, & in suburbana: & erit ciuitas in medio eius. Et 16
hæ mensuræ eius; Ad plagā Septentrionalē, quingenta & quatuor millia: & ad plagā Meridianam, quingēti & quatuor millia: & ad plagā Orientalē, quingenta & quatuor millia: & ad plagā Occidentalē, quingēta & quatuor millia. Erunt autē 17
suburbana ciuitatis, ad Aquilonē ducēta quinquaginta, & ad Meridiē ducēta quinquaginta, & ad Orientē ducēta quinquaginta millia, & ad Mare ducēta quinquaginta. Quod autē reliquū fuerit in longitudine iecundum primitias sanctuarij, decē millia in Orientē, & decē millia in Occidentē, erūt sicut primitiæ sanctuarij: & erūt fruges eius in panes his qui seruiūt ciuitati. Seruientes aūt ciuitati, ope- 19
rabūtur, ex omnibus tribub' Israël. Oēs 20
primitiæ, viginti quinq. millū, p vigiti quinq. millia in quadrū, separabuntur in primitias sanctuarij, & in possessionē ciuitatis. Quod aūt reliquū fuerit, prin- 21
cipis erit ex omni parte primitiarū sanctuarij, & possessionis ciuitatis eregione vigintiquinq. millū primitiarū vsq. ad terminū Orientalē: sed & ad Mare eregione vigintiquinq. millū vsq. ad terminū maris, similiter in partibus principis erit: & erunt primitiæ sanctuarij, & sanctuariū tēpli in medio eius. De posses- 22
sione aute Leuitarū, & de possessione ciuitatis in medio partiū principis erit: *in' terminū Iuda, & *in' terminū Bē-iamin, & ad principem pertinebit. Et reliquis 23
tribubus, A plaga Orientali vsq. ad plagā Occidentalē, Ben-iamin vna. Et contra 24
terminū Bē-iamin, a plaga Orientali vsq. ad plagā Occidentalē, Simeō vna. Et sup 25
terminū Simeonis, a plaga Orientali vsq. ad plagā Occidentalē, Issachar vna. Et 26
super terminū Issachar, à plaga Orientali vsq. ad plagā Occidentalē, Zabulon vna.
Et sup terminū Zabulō, à plaga Orie- 27
tali vsq. ad plagam Maris, Gad vna. Et sup terminū Gad, ad plagā Austri in Meridiē: & erit finis de Thamar, vsq. ad aquas contradictionis Cades, hæreditas contra 28
mare magnū. Hæc est terra quā mittetis in sorte tribubus Israël: & hæ partiones earū, ait Dñs Deus. Et hi egres- 29
sus ciuitatis: A plaga Septentrionali quingētos & quatuor millia mensurabis. Et 30
portæ ciuitatis *omnib' tribubus' Israël, portæ tres à Septentrione, porta Ruben vna, porta Iuda vna, porta Leui vna. Et 31
ad plagā Orientalē, quingētos & quatuor millia: & portæ tres, porta Ioseph vna, porta Bē-iamin vna, porta Dā vna. Et 32
ad plagā Meridianā, quingētos & quatuor millia metieris: * porta Simeonis vna, porta Issachar vna, porta Zabulon vna. 33
Et ad plagā Occidentalē, quingentos & quatuor millia: & portæ eorū tres, porta Gad vna, porta Aser vna, porta Nephthali 34
vna. Per circuitū, decē & octo millia: & nomen ciuitatis ex illa die, Dns ibidem.

*in nominibus tribuum 6 MS. R. Hier. H. G. C.

* & portæ tres 4 MS. R. Hier. H. G. C.

DANIELIS PROPHETIA.

CAP. I.

ANNO tertio regni Ioacim regis 1
Iuda, venit Nabuchodonosor rex Babylonis in Ierusalem, & obsedit eā. & tradidit Dñs in manu eius Ioacim regē Iudæ, & partē vasorum domus Dei: & asportauit ea in terrā Sennaar, in domū dei sui, & vasa intulit in domum thesauri dei sui. Et ait rex Asphenez 3
præposito eunuchorū, vt introduceret de filiis Israël, & de semine regio, & tyrannorū, Pueros in quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio regis: vt docereț eos literas, & linguā Chaldæorū. 4
Et cōstituit eis rex annonā per singulos dies de cibis suis, & de vino vnde bibebat ipse: vt enutriti tribus annis, postea starēt in cōspectu regis. Fuerūt ergo inter eos de filiis Iudæ, Daniel, Ananias, Misael, & Azarias. Et imposuit eis 6
præpositus eunuchorū, nomina: Danieli, Baltassar: Ananiæ, Sidrach: Misaeli, Misach: & Azariæ, Abdenago. Proposuit autē Daniel in corde suo, ne polluerētur de mēsa regis, neq. de vino potus eius: & rogauit eunuchorū præpositū ne contaminarētur. Dedit autem Deus Danieli 9
gratiā & misericordiā in cōspectu principis eunuchorū. Et ait princeps eunu- 10
chorū ad Danielē, Timeo ego dñm meū regē, qui constituit vobis cibum & potū: qui si viderit vultus vestros macilentiores præ cæteris adolescentibus coætatis vestris, condemnabitis caput meum regi. 11
Et dixit Daniel ad Malasar, quē cōstituerat princeps eunuchorū sup Danielē, Ananiā, Misaelē, & Azariā, Tenta nos 12
obsecro seruos tuos diebus decē, & detur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum: & cōtemplare vultus nostros, & vultus puerorū qui vescūtur cibo regio: & sicut videris, facies cū seruis tuis. Qui audito sermone huiusce modi, 14
tētauit eos diebus decē. Post dies autē 15
decē apparuerunt vultus eorū meliores & corpulentiores præ omnib. pueris qui vescebātur cibo regio. Porro Malasar tu- 16
lebat cibaria, & vinū potus eorū: dabatq. eis legumina. Pueris autē his dedit Deꝰ 17
scientiā & disciplinā in omni libro & sapiētia: Danieli autē intelligentiā omniū visionū & somniorū. Cōpletis itaq. die- 18
bus, post quos dixerat rex vt introducerentur: introduxit eos præpositus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor. Cūq. eis locut' fuisset rex, nō sunt inuēti 19
tales de vniuersis, vt Daniel, Ananias, Misael, & Azarias: & steterunt in cōspectu Regis. Et omne verbum sapiētiæ & 20
intellectus quod iciscitat' est ab eis Rex, inuenit in eis decuplū super cūctos ariolos & magos qui erant in vniuerſo regno eius. ¶ Fuit autē Daniel vsq. ad annum 21
primum Cyri regis. CAP. II.

IN anno secundo regni Nabuchodono- 1
sor vidit Nabuchodonosor somniū, & cōterritus est spiritus eius, & somnium ei' fugit ab eo. *Præcepit autē rex, vt cōuocarētur arioli, & magi, & malefici, & Chaldæi: vt indicarent regi somnia sua: qui cū venissent, steterunt cora rege. Et 3
dixit ad eos rex, Vidi somnium, & mente cōfusus ignoro quid viderim. Respōdentq. Chaldæi regi Syriacē, Rex in sempiternū viue: die somnū tuum tuis, & interpretationē eius indicabimus. Et re- 5
spondens rex ait Chaldæis, Sermo receſsit a me: nisi indicaueritis mihi somniū & cōiecturam eius, peribitis vos, & domus vestræ publicabūtur. Si autē somniū & 6
cōiecturam eius narraueritis: præmia, & dona, & honorē multū accipietis à me. somniū igitur, & interpretationē ei' indicate mihi. Respōderunt secundo, atq. 7
dixerunt, Rex somniū dicat seruis suis, & interpretationē illius indicabimus. Respōdit rex, & ait, Certē noui quòd tēpus redimitis, scientes q̄ recesserit a me sermo. 8
Si ergo somniū nō indicaueritis mihi, 9
vna est de vobis sententia, quòd interpretationē quoq. fallacē & deceptione plenā cōposueritis, vt loquamini mihi donec tēpus pertranseat. Somnium itaq. dicite mihi, vt sciā quòd interpretationē quoque eius verā loquaamini. Respōdentes ergo 10
Chaldæi cora rege, dixerūt, Nō est homo super terrā, qui sermonē tuū, Rex, possit implere: sed neq. rēgū quisquā magnus & potēs, verbū huiusmodi scrutatur ab omni ariolo, & mago, & Chaldæo. Sermo enim quē tu quæris, Rex, grauis 11
est: nec repertetur quisquā qui indicet illum in cōspectu regis: exceptis diis, quorum non est cum hominibus conuersatio.
Quo audito, rex in furore & in ira ma- 12
gna præpit vt perirēt oēs sapiētes Babylonis. Et egressa sententia, sapientes interficiebant: quærebaturq. Daniel, & socii ei', vt perirēt. Tūc Daniel requisiuit de lege 14
atq. sententia ab Arioch principe militiæ regis, qui egressus fuerat ad interficiēdos sapientes Babylonis. Et interrogauit eū 15
qui à rege potestatē ac ceperat, quam ob causam tā crudelis sententia a facie regis esset egressa. Cūm ergo rē indicasset Arioch Danieli, Daniel ingressus rogauit 16
regē, vt tēpus daret sibi ad solutionē indicandi regi. Et ingressus est domū suā: 17
Ananiæ q̄. & Misaeli, & Azariæ sociis suis, indicauit negotiū: vt quæ rerēt misericordiā a facie Dei cæli super sacramēto isto, & nō perirent Daniel & socij eius, cum cæteris sapientibus Babylonis.
Tūc Danieli mysterium per visionē no- 19
ctis revelatū est: & benedixit Daniel Deū 20
cæli, & locutus ait, ¶ Sit nomē Dñi benedictū à sęculo & vsq. in sęculum: quia 21
sapiētia & fortitudo eius sunt. Et ipse mutat tēpora & ætates: trāsfert regna atq. cōstituit: dat sapientiā sapiētibus, & scientiā intelligentibus disciplinā. Ipse revelat profunda & abscōdita: & nouit in te- 22
nebris cōstituta: & lux cum eo est. Tibi 23
Deus patrū meorū confiteor, rectē laudo: quia sapiētiā & fortitudinē dedisti mihi: & nūc ostēdisti mihi quæ rogauimus te, quia sermonem Regis aperuisti nobis.
Post hæc Daniel ingressus ad Arioch 24
quē cōstituerat Rex, vt perderet sapientes Babylonis, sic ei locutus est, Sapientes Babylonis ne perdas: introduc me in cōspectu regis, & solutionē regi narrabo. Tūc 25
Arioch festinus introduxit Danielem ad Regē, & dixit ei, Inueni hominē de filiis trāsmigrationis Iudæ, qui solutionē regi annuntiet. Respōdit Rex, & dixit Da- 26
nieli cuius nome erat Baltassar, Putasne verē potes mihi indicare somnium quod vidi, & interpretationē eius? Et respon- 27
dēs Daniel cora Rege, ait, Mysterium quod rex interrogat, sapientes, magi, & arioli, & aruspices nequeunt indicare regi: Sed est 28
Deus in cælo revelās mysteria, qui indicauit tibi rex Nabuchodonosor, quæ vēturа sunt in nouissimis tēporibus. Somniū tuum & visiones capitis tui in cubili 29
tuo, huiusmodi sunt: Tu rex cogitare cœpisti in strato tuo, quid esset futurum post hæc: & qui revelat mysteria, ostēdit 30
tibi quæ vēturа sunt. Mihi quoq. nō in sapientia quæ est in me plus quā in cūctis viuentibus, sacramentū hoc revelatū est: sed vt interpretatio regi manifesta fieret, & cogitationes cordis tui scirēs: Tu rex 31
videbas, & ecce quasi statua vna grādis: statua illa magna & statura sublimis stabat contra te, & intuit' eius erat terribilis.
Huius statuæ caput ex auro optimo erat, 32

Dan. 6. 28.

*ergo 15 MS. Hier. & H. G.

*Pro Textu faciunt C. & G.

pectus autē & brachia de argento, porrō
vēter & femora ex ære. tibiæ autē ferrē-
rex, pedū quædā pars erat ferrea, quædā
autē fictilis. Videbas ita, donec abiciss'
est lapis de mōte sine manibus: & per-
cussit statuā in pedibus eius ferreis & fi-
ctilibus, & comminuit eos. Tunc contrita
sunt pariter ferrū, testa, æs, argētū & au-
rū, & facta quasi in aiuilla æstiuæ aree,
quæ rapta sunt vento: nullusq; locus in-
ueniri est eis: lapis autē qui percusserat
statuā, factus est mons magnus, & imple-
uit vniuersam terrā, hoc est somnium.
Interpretationē quoq; eius dicemus coram
te, rex. Tu rex regū es: & Deꝰ cæli regnū
& fortitudinē & imperium & gloriā dedit
tibi & omnia in quib. habitāt filij ho-
minū & bestiæ agri, volucres quoq; cæli
dedit in manu tua, & sub ditione tua vni-
uersa cōstituit. tu es ergo caput aureū.
Et post te consurget regnū aliud minus
te: & regnū tertiū aliud æreū, quod im-
perabit vniuersæ terræ. Et regnū quar-
tū erit velut ferrū. quoniam ferrum com-
minuit & domat omnia: sic comminuet &
conteret omnia hæc. Porrō quia vidisti
pedū & digitorum partē testeā figuli, &
partē ferream: regnū diuisum erit, quod ta-
men de plantario ferri orietur, secundum
quod vidisti ferrū mistum testæ ex luto.
Et digitos pedū ex parte ferreos & ex
parte fictiles: ex parte regnū erit solidum,
& ex parte contritum. Quod autē vidisti
ferrū mistū testæ ex luto, commiscebūtur
quidē humano semine, sed non adhære-
būt sibi, sicuti ferrū misceri nō potest te-
stæ. In dieb. autē regnorū illorū suscite-
tabit Deus cæli regnū quod in æternum
nō dissipabitur, & regnū eius alteri popu-
lo nō tradetur: comminuet autē, & conti-
met vniuersa regna hæc: & ipsum stabit
in æternū. Secundū quod vidisti, quod
de mōte abscissus est lapis sine manibus,
& comminuit testā, & ferrū, & æs, & argē-
tum, & aurum. Deus magnus ostēdit re-
gi quæ ventura sunt post hæc. & verum est
somnium, & fidelis interpretatio ei'. Tūc
rex Nabuchodonosor cecidit in faciem
suā, & Danielē adorauit: & hostias, & in-
cēsum præcepit vt sacrificarent ei. Lo-
quēs ergo rex, ait Danieli, Verē Deus ve-
ster, Deus deorū est, & Dās regum, & re-
uelans mysteria: quoniā tu potuisti ape-
rire hoc sacramentū. Tunc rex Danielē
in sublime extulit, & munera multa &
magna dedit ei: & cōstituit eum princi-
pē super omnes prouincias Babylonis: &
præfectū magistratuū super cunctos sa-
pientes Babylonis. Daniel autē postula-
uit a rege: & constituit super opera pro-
uinciæ Babylonis, Sidrach, Misach, &
Abdenago: Ipse autem Daniel erat in fo-
ribus regis.

CAP. III.

NAbuchodonosor rex fecit statuā au-
reā altitudinis cubitorū sexaginta,
latitudinis cubitorum sex, & statuit eā in

Nabucho-

Nabuchodonosor repletus est furore: &
aspectus faciei illius immutat' est sup Si-
drach, Misach, & Abdenago, & præcepit
vt succenderet fornax septuplū quā succē-
di cōsueuerat. Et viris fortissimis de ex-
ercitu suo iussit vt ligarēt pedes Sidrach,
Misach, & Abdenago mitterētq; eos in for-
nacē ignis ardētis. Et cōfestim viri illi
vincti cū bracciis suis, & tiaris, & calcea-
mētis, & vestib., missi sunt in medio for
nacis ignis ardētis. nā iussio regis vrge-
bat: fornax aūt succēsa erat nimis. Porrō
viros illos qui miserāt Sidrach, Misach &
Abdenago, interfecit flāma ignis. Viri au
tē hi tres, id est, Sidrach, Misach & Ab-
denago, ceciderūt in medio camino ignis
ardentis, colligati. *Quæ sequuntur, in Hebræo voluminibus non reperi.*

Et ambulabāt in medio flāmæ laudā-
tes Deū, & benedicētes Dño. Stans aūt
Azarias orauit sic, aperiens q. os sum in
medio ignis, ait, Benedictus es Dne Deꝰ
patrū nostrorū, & laudabile & gloriosum
nomē tuum in secula: quia iustus es in
omnibus quæ fecisti nobis, & vniuersa
opera tua vera, & viæ tuæ rectæ, & om-
nia iudicia tua vera. Iudicia enim vera
fecisti iuxta omnia quæ induxisti super
nos, & super ciuitatē sanctā patrū nostro-
rū Ierusalē: quia in veritate & in iudicio
induxisti omnia hæc propter peccata no-
stra. Peccauimus enim, & iniquē egi-
mus recedētes a te: & deliquimus in om-
nibus: & præcepta tua non audiuimus,
nec obseruauimus, nec fecim' sicut præ-
ceperas nobis vt bene nobis esset. om-
nia ergo quæ induxisti sup nos, & vniuer
sa quæ fecisti nobis, vero iudicio fecisti:
& tradidisti nos in manibus inimicorū
nostrorū iniquorū & pessimorū, prævari-
catorūq., & regi inmito & pessimo vl-
tra oēm terrā. Et nūc nō possum' ape-
rire os: cōfusio & opprobriū facti sumus
seruis tuis, & his qui cōluēt te. Ne, quæ-
sumus, tradas nos in perpetuum propter
nomē tuū, & ne dissipes testamentū tuū.
neq. auferas misericordiā tuā a nobis
propter Abrahā dilectū tuū, & Isaac fer-
uū tuū, & Israēl sanctū tuū: quibus lo-
cutus es, pollicēs quòd multiplicares se-
mē eorū sicut stellas cæli, & sicut arenā,
quæ est in littore maris. quia Dñe im-
minuti sumus plus quā oēs gētes, sumuſ-
que humiles in vniuersa terra hodie pp̄
ter peccata nostra. Et nō est in tpore
hoc princeps, & dux, & pheta, neq. ho-
locaustū neq. sacrificiū, neq. oblatio, ne-
que incēsum, neq. locus primitiarū coram
te, vt possimus inuenire misericordiā
tuā: sed in animo cōtrito, & spiritu humi
litatis suscipiamur. Sicut in holocausto
arietū & taurorū, & sicut in millib. agno-
rū pinguiū: sic fiat sacrificiū nostrū in cō-
spectu tuo hodie, vt placeat tibi: quō non
est cōfusio cōfidentib. in te. Et nūc se-
quimur te in toto corde, & timemus te,

Benedicite

Benedicite glacies & nives Dño, laudate & superexaltate eum in secula. 70
Benedicite noctes & dies Dño, laudate & superexaltate eum in secula. 71
Benedicite lux & tenebræ Dño, laudate & superexaltate eum in secula. 72
Benedicite fulgura & nubes Dño, laudate & superexaltate eum in secula. 73
Benedicat terra Dñm, laudet & superexaltet eum in secula. 74
Benedicite montes & colles Dño, laudate & superexaltate eum in secula. 75
Benedicite vniuersa germinantia in terra Domino, laudate & superexaltate eum in secula. 76
Benedicite fontes Dño, laudate & superexaltate eum in secula. 77
Benedicite maria & flumina Dño, laudate & superexaltate eum in secula. 78
Benedicite cete, & omnia quæ mouentur in aquis Dño, laudate & superexaltate eum in secula. 79
Benedicite omnes volucres cæli Dño, laudate & superexaltate eũ in secula. 80
Benedicite oēs bestiæ & pecora Dño, laudate & superexaltate eum in secula. 81
Benedicite filij hominum Dño, laudate & superexaltate eum in secula. 82
Benedicat Israël Dñm, laudet & superexaltet eum in secula. 83
Benedicite sacerdotes Dñi Dño, laudate & superexaltate eum in secula. 84
Benedicite serui Dñi Dño, laudate & superexaltate eum in secula. 85
Benedicite spiritus & animæ iustorũ Dño, laudate & superexaltate eũ in secula. 86
Benedicite sancti & humiles corde Dño, laudate & superexaltate eũ in secula. 87
Benedicite Ananiæ, Azariæ, Misaël Dño, laudate & superexaltate eũ in secula: qa eruit nos de inferno, & saluos fecit de manu mortis, & liberauit nos de medio ardẽtis flamæ, & de medio ignis eruit nos. 88
Confitemini Dño, quoniã bonus, quoniam in seculum misericordia eius. 89
Benedicite omnes religiosi Dño Deo deorum, laudate & confitemini ei, quia in omnia secula misericordia eius. 90
Hucusque in Hebræa non habentur: & quæ posuimus, de Theodotionis editione transtulimus.
Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, 91
& surrexit properẽ, & ait optimatibus suis, Nõne tres viros misimus in medium ignis cõpeditos? Qui respõdẽtes regi, dixerũt, Verè rex. Respondẽs & ait, Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulãtes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei. Tũc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardẽtis, & ait, Sidrach, Misach, & Abdenago serui Dei excelsi, egredimini, & venite. Statimq; egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis. Et congregati satrapæ, & magistratus, & iudices, & potentes regis, 92 93 94

*rex MS. R. Hier. G. Verũ à C. nõ legitur.

contẽplabãtur viros illos, qm̃ nihil potestatis habuisset ignis in corporib. eorũ, & capillus capitis eorũ nõ esset adustus, etiã sarabalia eorũ nõ fuissent immutata, & odor ignis nõ trãsisset per eos. Et erũpens Nabuchodonosor, ait, Benedictus Deus eorũ, Sidrach videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit angelũ suũ, & eruit seruos suos qui crediderũt in eũ: & verbum regis immutauerunt, & tradiderunt corpora sua ne seruirent, & ne adorarent omnẽ Deũ, excepto Deo suo. A me ergo positũ est hoc decretũ, vt omnis populus, tribus, & lingua quæcũq. locuta fuerit blasphemiã contra Deũ Sidrach, Misach & Abdenago, dispereat, & domus eius vastetur, neque enim est alius Deus qui possit ita saluare. Tunc rex promouit Sidrach, Misach, & Abdenago in prouincia Babylonis. NABVCHODONOSOR rex, omnibus populis, gẽtibus, & linguis, qui habitant in vniuersa terra, pax vobis multiplicetur. Signa & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi prædicare signa eius, quia magna sunt: & mirabilia eius, quia fortia: & regnũ eius regnũ sempiternũ, ‖ & potestas eius in generatione & generationẽ. CAP. IIII.

MS q. Inf. 4, 31. 7, 14.

1 EGo Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, & florens in palatio meo.
2 somnũ vidi quod perterruit me: & cogitationes meæ in stratu meo, & visiones 3 capitis mei conturbauerunt me. Et per me proposuit positũ est decretũ, vt introducerẽtur in cõspectu meo cunctisapientes Babylonis, & vt solutionẽ somnij indicarẽt 4 mihi. Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi, & aruspices, & somnũ narraui in cõspectu eorũ: & solutionem eius 5 non indicauerunt mihi: donec collega ingressus est in cõspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar secundũ nomẽ dei mei, qui habet spiritũ deorũ sanctorum in semetipso: & somnũ coram ipso locutus sum.

6 Baltassar princeps ariolorũ, quoniam ego scio quod spiritus sanctorũ deorũ habeas in te, & omne sacramentũ non est impossibile tibi: visiones somniorũ meorũ quas vidi, & solutionem earum narra. 7 Visio capitis mei in cubili meo, Videbã & ecce arbor in medio terræ, & altitudo 8 eius nimia. Magna arbor, & fortis: & proceritas eius contingẽs cælũ: aspectus illius erat vsq; ad terminos vniuersæ terræ. Folia eius pulcherrima, & fructus 9 eius nimius: & esca vniuersorum in ea. subter eã habitabãt animalia & bestiæ, & in ramis eius cõuersabãtur volucres cæli: & ex ea vescebatur ois caro. Videbã in visione capitis mei super stratũ meũ, & ecce vigil & sanctus de cælo descẽdit. 10 11 Clamauit fortiter, & sic ait: Succidite arborẽ, & præcidite ramos eius: excutite folia eius, & dispergite fructus eius: fugiãt bestiæ quæ subter eam sunt, & volucres

de ramis

quem 4 MS. G aſſ. hoc modum Hieronymi cõmentariis; illis, in additu Textu legitur. Verũ modo Chaldaicum vt transferri poterit.

Ecc. 3, 33. in hac MS. Hier. R. G. ciuitas MS Q. R. nunc MS R. Hier G. Verũ C. G. q. non legunt. transiit 4. MS. Hier. C. G.

de ramis eius. Verũtamen germẽ radicũ eius in terra sinite, & alligetur vinculo ferreo & ęreo in herbis quæ foris sunt, & rore cæli tingatur, & cũ feris pars eius in herba terræ. Cor eius ab humano commutetur, & cor feræ detur ei: & septem tempora mutẽtur super eũ. In sententia vigilũ decretũ est, & sermo sanctorum, & petitio: donec cognoscãt viuẽtes quoniã dominatur Excelsus in regno hominũ: & cuicunq. voluerit, dabit illud, & humillimũ hominẽ constituet super eum. Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor rex: tu ergo Baltassar interpretationẽ narra festinus: quia omnes sapientes regni mei nõ queũt solutionẽ edicere mihi: tu aũt potes, quia spiritus deorũ sanctorũ in te est.

Tunc Daniel, cuius nomẽ Baltassar, cœpit intra semetipsum tacitus cogitare quasi vna hora: & cogitationes eius conturbabant eum. Respondens aũt rex, ait, Baltassar, somnium & interpretatio eius nõ conturbẽt te. Respondit Baltassar, & dixit, Dñe mi, somnium his qui te oderunt: & interpretatio eius hostibus tuis sit. Arbor quã vidisti sublimis atq. robusta, cuius altitudo pertingit ad cælũ, & aspectus illius in omnẽ terrã: & rami eius pulcherrimi, & fructus eius nimi: & esca omniũ in ea, subter eam habitates bestiæ agri, & in ramis eius comorantes aues cæli: Tu es rex, qui magnificatus es, & inualuisti: & magnitudo tua creuit, & peruenit vsque ad cælũ, & potestas tua in terminos vniuersæ terræ. Quod autem vidit rex vigilẽ, & sanctum descendere de cælo, & dicere, Succidite arborẽ, & dissipate illã, attamẽ germẽ radicum eius in terra dimittite, & vinciatur ferro & ære in herbis foris, & rore cæli conspergatur, & cũ feris sit pabulũ eius, donec septẽ tempora mutẽtur super eũ: Hæc est interpretatio sententiæ Altissimi, quæ peruenit super dñm meũ regẽ. Eiicient te ab hominibus, & cũ bestiis feriũ erit habitatio tua, & fœnum vt bos comedes, & rore cæli infunderis: septẽ quoq. tẽpora mutabuntur super te, donec scias q dominetur Excelsus super regnũ hominum, & cuicunq. voluerit det illud. Quòd aũt præcepit vt reliquerẽtur germẽ radicũ eius, id est arboris: regnũ tuũ tibi manebit postquã cognoueris potestatẽ esse cælestẽ. Qua ob rem rex, cõsiliũ meũ placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperũ: forsitan ignoscet delictis tuis. Omnia venerũt super Nabuchodonosor regẽ. Post finẽ mensium duodecim, in aula Babylonis deambulabat. Respondit. rex, & ait, Nõne hæc est Babylõ magna quã ego ædificaui in domũ regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Cumq. sermo adhuc esset in ore regis, vox de cælo ruit. Tibi dicitur Nabuchodonosor rex. Regnũ trãsibit à te, & ab hominibus ejicient te, & cũ bestiis feris erit habitatio tua: fœnũ quasi bos comedes, & septem tẽpora mutabuntur super te, donec scias q dominetur Excelsus in regno hominũ, & cuicunq. voluerit det illud. Eadẽ hora sermo cõpletus est super Nabuchodonosor, & ex hominibus abiectus est, & fœnũ vt bos comedit, & rore cæli corpus eius infectũ est: donec capilli eius in similitudinẽ aquilarum crescerẽt, & vngues eius quasi auis. Igitur post finẽ dierum ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum leuaui, & sensus meus redditus est mihi: & Altissimo benedixi, & viuentẽ in sempiternũ laudaui, & glorificaui: ‖ quia potestas eius potestas sempiterna, & regnũ eius in generatione & generationẽ. Et omnes habitatores terræ apud eũ in nihilũ reputati sunt: iuxta voluntatẽ enim suã facit tam in virtutibus cæli quàm in habitatoribus terræ: & nõ est qui resistat manui eius, & dicat ei, Quare fecisti? In ipso tẽpore sensus meus reuersus est ad me, & ad honorẽ regni mei, decoremque peruenit: & figura mea reuersa est ad me: & optimates mei, & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum: & magnificentia amplior addita est mihi. Nũc igitur ego Nabuchodonosor laudo, & magnifico, & glorifico regẽ cæli: quia omnia opera eius vera, & viæ eius iudicia, & gradientes in superbia potest humiliare. CAP. V.

*Sep. 5, 100. Inf. 7, 14.

*& MS. R. Hier. Q. n.

1 BAlthasar rex fecit grãde cõuiuiũ optimatibus suis mille: & vnusquisq. ie-
2 cundũ suũ bibebat ætatẽ. Præcepit ergo is temulẽtus, vt afferrẽtur vasa aurea & argẽtea quæ asportauerat Nabuchodonosor pater eius de templo quod fuit in Ierusalẽ: vt biberẽt in eis rex & optimates
3 eius, vxores eius, & concubinæ. Tũc allata sunt vasa aurea quæ asportauerat de templo quod fuerat in Ierusalẽ: & biberunt in eis rex & optimates eius, vxores
4 & concubinæ illius. Bibebãt vinum, & laudabant deos suos aureos & argẽteos,
5 æreos, ferreos, ligneos, & lapideos. In eadẽ hora apparuerũt digiti, quasi manus hominis scribẽtis contra candelabrum in superficie parietis aulæ regiæ: & rex aspi-
6 ciebat articulos manus scribẽtis. Tunc facies regis commutata est, & cogitationes eius conturbabant eum: & compages renũ eius soluebãtur, & genua eius ad inuicem
7 collidebantur. Exclamauit itaq. rex fortiter vt introiceretmagos, Chaldæos, & aruspices. Et prolocutus rex ait sapientibus Babylonis, Quicunq. legerit Scripturam hanc, & interpretationẽ eius manifestam mihi fecerit, purpura vestietur, & torquẽ aurea habebit in collo, & tertius in regno
8 meo erit. Tunc ingressi omnes sapientes regis nõ potuerũt nec scripturam legere,
9 nec interpretationẽ indicare regi. Vnde rex Balthasar turbatus est, & vultus illius immutatus est: sed & optimates

eius

Universidad de Deusto Biblioteca

eius turbabãtur. Regina aũt pro re quæ 10
acciderat regi & optimatibus eius, domũ
epulãq; ingressa est: & proloquẽs ait, Rex
in æternũ viue: nõ te conturbet cogita-
tiones tuæ, neque facies tua immutetur.
Fit vir in regno tuo, qui spiritũ deorũ 11
sanctorũ habet in se: & in dieb. patris tui
sciẽtia & sapiẽtia inuẽtæ sunt in eo: nam
& rex Nabuchodonosor pater tuus prin-
ceps magorũ, incantatorũ, Chaldæorũ, &
aruspicũ cõstituit eum, pater inquã tuus
o rex: quia spiritus amplior, & prudẽ- 12
tia, intelligẽtiaq; interpretatio somnio-
rum, & obscũra recernere, ac soluere liga-
ta inuẽta sunt in eo, hoc est in Daniele:
cui rex posuit nomen Balthassar. nunc
itaq. Daniel vocetur, & interpretationem
narrabit. Igitur introductus est Daniel 13
corã rege. Ad quẽ pronũciatus rex ait, Tu
es Daniel de filiis captiuitatis Iudæ, quẽ
adduxit pater meus rex de Iudæa? Au- 14
diui de te quoniã spiritũ deorũ habeas:
& sciẽtia intelligẽtiaq. ac sapiẽtia am-
pliores inuctæ sunt in te. Et nũc introi-
gressi sunt in cõspectu meo sapiẽtes ma-
gi, vt scripturã hãc legerẽt, & interpreta-
tionẽ eius indicarẽt mihi: & nequiuerũt
mihi 16 sensum huius sermonis edicere. Porro 16
MS.G.Verũ Hier. ego audiui de te quod possis obscura in-
& C.non terpretari, & ligata dissoluere: si ergo vã-
legunt. les scripturã legere, & interpretationem
eius indicare mihi, purpura vestiẽris, &
torquẽ aureũ circa collũ tuũ habebis, &
tertius in regno meo princeps eris. Ad 17
quæ respõdens Daniel, ait corã rege, Mu-
nera tua sint tibi, & dona domus tuæ al-
teri da: scripturã aũt legã tibi, rex, & in-
terpretationẽ eius ostẽdam tibi. O rex, 18
Deus altissimus regnũ & magnificentiã,
gloriã & honorẽ dedit Nabuchodonosor
patri tuo. Et propter magnificentiã quã 19
dederat ei, vniuersi populi, tribus & lin-
guæ tremebant, & metuebant eum. quos
volebat, interficiebat: & quos volebat,
percutiebat: & quos volebat, exaltabat:
& quos volebat, humiliabat. Quãdo aũt 20
eleuatũ est cor eius, & spiritus illius ob-
firmatus est ad superbiã, depositus est de
solio regni sui, & gloria eius ablata est:
& a filiis hominũ eiectus est, 21
ei* cũ bestiis positũ est, & cũ onagris erat
habitatio eius: fœnũ quoq. vt bos comẽ-
debat, & rore cæli corpus eius infectum
est: donec cognosceret q; potestatẽ habe-
ret Altissimus in regno hominũ, & quẽ-
cunq. voluerit suscitabit super illud. Tu 22
quoq. filius eius Balthasar, non humiliasti
cor tuũ, cũ scires hæc omnia: sed aduer-
sum dominatorẽ cæli eleuatus es: & vasa
domus eius allata sunt coram te: & tu, &
optimates tui, & vxores tuæ, & cõcubinæ
tuæ vinũ bibistis in eis: deos quoq. argẽ-
teos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneosq.
& lapideos qui nõ vident, neq. audiunt, neq.
sentiũt, laudastis: porro Deũ qui habet fla-
tũ tuũ in manu sua & omnes vias tuas,
24 nõ glorificasti. Idcirco ab eo missus est
anticulus manꝰ, qui scripsit hoc quod ex-
25 aratum est. Hæc est aũt scriptura quæ
digesta est: MANE, THECEL,
26 PHARES. Et hæc est interpretatio
sermonis. MANE: numerauit Deus
27 regnũ tuum, & cõpleuit illud. THE-
CEL: appẽsus es in statera, & inuentus
28 es minus habẽs. PHARES: diuisum
est regnum tuum, & datum est Medis &
29 Persis. Tũc iubẽte rege indutus est Da-
niel purpura, & circũdata est torques au-
rea collo eius: & prædicatũ est de eo quod
30 haberet potestatẽ tertius in regno*. Ea- *suo MS.
dem nocte interfectus est Balthasar rex G.Sed in
31 Chaldæus. Et Darius Medus successit R.Hier.&
in regnum, annos natus sexagintaduos. C.non ad-
CAP. VI. dunt.
Isa.9,1.
1 PLacuit ¶ Dario, & cõstituit super re-
gnũ satrapas cẽtum viginti, vt essent
2 in toto regno suo. Et super eos, princi-
pes tres, ex quibus Daniel vnus erat: vt
satrapæ illis redderẽt rationẽ, & rex non
3 sustineret molestiam. Igitur Daniel su-
perabat omnes principes & satrapas: quia
spiritus* Dei amplior erat in illo. Porro rex
cogitabat cõstituere eum super omne re-
4 gnum: vnde principes & satrapæ quæ-
rebant occasionẽ vt* inuenirent Daniel* ex *auferrent
latere regni: nullamq. causam, & suspi- Danielem
cionẽ reperire potuerunt, eo quòd fidelis MS.
esset, & omnis culpa & suspicio nõ inue- regis 47
5 niretur in eo. Dixerũt ergo viri illi, Nõ MS. Hier.
inueniemus Danieli huic aliquã occasio- Q.n.
6 nẽ, nisi forte in lege Dei sui. Tũc prin-
cipes & satrapæ surripuerunt regi, & sic
locuti sunt ei, Dari rex, in æternum viue.
7 consiliũ inierũt omnes principes regni,
magistratus & satrapæ, senatores & iudi-
ces, vt decretũ imperatoris exeat, & edi-
ctũ, Vt omnis qui petierit aliquã petitio-
nẽ a quocunq. deo & homine, vsq. ad tri-
ginta dies, nisi a te rex, mittatur in lacũ
8 leonũ. Nunc itaq. rex cõfirma sententiã,
& scribe decretũ: vt nõ immutetur quod
statutũ est a Medis & Persis, nec præua-
9 ricari cuiquã liceat. Porro rex Darius
10 proposuit edictũ, & statuit. Quod cùm
Daniel cõperisset, id est constitutã legẽ,
ingressus est domũ suam: & fenestris a-
pertis in cœnaculo suo, cõtra Ierusalem
tribus temporibus in die flectebat genua
sua, & adorabat, cõfitebaturq. corã Deo
suo sicut & ante facere consueuerat.
11 Viri ergo illi curiosius inquirentes, in-
uenerunt Danielẽ orantẽ, & obsecrantem
12 Deũ suũ. Et accedentes locuti sunt regi
super edicto: Rex, nũquid nõ constituisti
vt omnis homo qui rogaret quenquã de
diis & hominib. vsq. ad dies triginta, nisi
te rex, mitteretur in lacum leonum? Ad
quos respondens rex, ait, Verus est sermo
iuxta decretũ Medorum atq. Persarum,
13 quod prætaricari nõ licet. Tunc respõ-
dẽtes dixerunt coram rege, Daniel de fi-
liis captiuitatis Iudæ, nõ curauit de lege
tua &

tua & de edicto quod constituisti: sed tri-
bus temporibus per diẽ orat obsecratio-
nẽ sua. Quod verbũ cũ audisset rex, tri-
stis cõtristatus est: & pro Daniele posuit
cor vt liberaret eum, & vsq. ad occasum
Solis laborabat vt eriueret illũ. Viri aũt 15
illi intelligẽtes regẽ, dixerũt ei, Scito, rex,
quia lex Medorũ atq. Persarũ est, vt om-
nis decretũ quod cõstituerit rex, nõ liceat
immutari. Tunc rex præcepit, & adduc- 16
xerunt Danielẽ, & miserunt eũ in lacum
leonum. Dixitq. rex Danieli, Deus tuus
quẽ colis semper, ipse liberabit te. Allatusq. est lapis vnus, & positus est super os
lacꝰ: quem obsignauit rex annulo suo, &
annulo optimatũ suorum, nequid fieret
cõtra Danielem. Et abiit rex in domũ 18
suam, & dormiuit incœnatus, cibiq. non
sunt allati coram eo, insuper & somnus re-
cessit ab eo. Tunc rex primo diluculo 19
consurgẽs, festinus ad lacum leonũ per-
rexit: appropinquansq. lacui, Danielem
voce lachrymabili inclamauit, & adiutus
est eum, Daniel serue Dei viuentis, Deus
tuus cui tu seruis semper, putãne valuit
te liberare a leonibus? Et Daniel regi 21
1.Ma.2,60 respondens ait, Rex in æternum vive,
¶ Deus meus misit angelum suũ, & cõ- 22
clusit ora leonũ, & nõ nocuerũt mihi: quã
coram eo iustitia inuẽta est in me: sed &
corã te, rex, delictũ nõ feci. Tunc vehe- 23
mẽter rex gauisus est super eo, & Danie-
lẽ præcipit educi de lacu: eductusq. est Da-
niel de lacu, & nulla læsio inuenta est in
eo, quia credidit Deo suo. Iubente aũt 24
rege adducti sunt viri illi qui accusauerũt
Danielẽ: & in lacũ leonũ missi sunt, ipsi
& filij, & vxores eorũ: & nõ peruenerũt
vsq. ad pauimẽtum laci, donec arriperẽt
eos leones, & omnia ossa eorũ cõminue-
rũt. Tunc Darius rex scripsit vniuersis 25
populis, tribubus, & linguis habitãtibus
in vniuersa terra, PAX vobis multiplicetur. A me constitutũ est decretũ, vt in 26
vniuerso imperio & regno meo tremis-
cãt, & paueãt Deũ Danielis. ipse est e-
nim Deus viuẽs & æternus in secula: &
regnũ eius nõ dissipabitur, & potestas eius
vsq. in æternũ. Ipse liberator atq. salua- 27
Hemanu 1 tor, faciens signa & mirabilia in cælo &
MS. C. in terra: qui liberauit Danielẽ de lacu
G.G. leonũ. ¶ Porrò Daniel perseuerauit vsq. 28
Here G. ad regnum Darij, regnumq. Cyri Persæ.
Sup.1,21. CAP. VII.
ANno primo Balthasar regis Babylo- 1
nis, Daniel somnium vidit: visio aũt
capitis eius in cubili suo: & somniũ scribẽs,
breui sermone cõprehẽdit: summatimq.
pstringẽs, ait, Videbã in visione mea no- 2
cte, & ecce quatuor vẽti cæli pugnabãt in
mari magno. Et quatuor bestiæ grandes 3
ascẽdebat de mari diuersæ inter se. Pri- 4
ma quasi leæna, & alas habebat aquilæ:
aspiciebã donec euulsæ sunt alæ eius, &
sublata est de terra, & super pedes quasi
homo stetit, & cor hoĩs datũ est ei. Et 5
ecce bestia alia similis vrsoin parte steterit:
& tres ordines erãt in ore eius, & in dẽtib.
eius, & sic dicebãt ei, Surge, comede car-
nes plurimas. Post hæc aspiciebã, & ecce 6
alia quasi pardus, & alas habebat quasi
auis, quatuor sup se: & quatuor capita e-
rãt in bestia, & potestas data est ei. Post 7
hæc aspiciebã in visione nocte, & ecce
bestia quarta terribilis atque mirabilis &
fortis nimis, dẽtes ferreos habebat ma-
gnos, comedẽs atq. cõminues, & reliqua
pedib. suis conculcãs: dissimilis aũt erat
ceteris bestiis quas videram ante eã, & ha- 8
bebat cornua decẽ. Cõsiderabã cornua,
& ecce cornu aliud parvulũ ortum est de
medio eorũ: & tria de cornib. primis euul
sa sunt a facie eius: & ecce oculi, quasi ocu
li hoĩs erãt in cornu isto, & os loquẽs in- 9
gẽtia. Aspiciebam, donec throni positi
sunt, & antiquus dierũ sedit: vestimẽtũ ei*
candidũ quasi nix, & capilli capitis eius
quasi lana mundi: thronꝰ eius, flammæ igus: 10
rotæ eius, ignis accẽsus. Fluius igneus
rapidusq. egrediebatur a facie eius. ¶ millia Apoc.5,11.
millium ministrabant ei, & decies milies
cẽtena millia assistebãt ei: iudicium sedit,
& libri aperti sunt. Aspiciebã propter vocẽ 11
sermonũ grandiũ, quos cornu illud loque-
batur: & vidi quòd interfecta esset bestia, &
periisset corpus eius, & traditũ esset ad cõ-
burendũ igni. aliarũ quoq. bestiarũ ab- 12
lata esset potestas: & tẽpora vitæ cõstitu-
ta essent eis vsq. ad tẽpus & tẽpus. Aspi- 13
ciebã ergo in visione noctis, & ecce cum
nubib. cæli quasi filius hoĩs veniebat, &
vsq. ad antiquũ dierũ peruenit: & in cõ-
spectu eius obtulerũt eũ. Et dedit ei po 14
testatẽ, & honorẽ, & regnũ: & oẽs popu-
li, tribus, & linguæ ipsi seruiẽt: ¶ potestas Luc.1,33.
eius, potestas æterna quæ nõ auferetur, & Mich.4.7.
regnũ eius quod nõ corrũpetur. Horruit Sup.3,106.
spiritus meus, ego Daniel territus sum in 4,31.
his, & visiones capitis mei cõturbauerũt
me. Accessi ad vnũ de assistentibus, & 16
veritatẽ quærebã ab eo de omnibus his.
Qui dixit mihi interpretationẽ sermonũ,
& docuit me, Hæ quatuor bestiæ ma- 17
gnæ: quatuor sunt regna, quæ cõsurgẽt de
terra. Suscipiẽt aũt regnũ sancti Dei al- 18
tissimi: & obtinebũt regnũ vsq. in seculũ
& seculũ seculorũ. Post hoc volui dili- 19
genter discere de bestia quarta, quæ erat
dissimilis valde ab omnibus, & terribilis
nimis: dẽtes & vngues eius ferrei: come-
debat & cõminuebat, & reliqua pedibus
suis conculcabat. & de cornib. decẽ quæ 20
habebat in capite: & de alio quod ortum
fuerat ante quod cecidẽrãt tria cornua: &
de cornu illo quod habebat oculos, & os
loquẽs grãdia, & maior erat ceteris. Aspi- 21
ciebã, & ecce cornu illud faciebat bellũ
aduersus sanctos, & prævalebat eis: do- 22
nec venit antiquus dierũ, & iudiciũ de-
dit sanctis excelsis, & tempus aduenit, &
regnũ obtinuerũt sancti. Et sic ait, Be- 23
stia quarta, regnũ quartum erit in terra,

quod

quod maius erit omnib. regnis, & deuorabit vniuersam terram. & conculcabit, & comminuet eā. Porro cornua decē ipsius regni, decem reges erūt: & alius cōsurget post eos, & ipse potētior erit prioribus, & tres reges humiliabit. Et sermones cōtra excelsum loquetur, & sanctos Altissimi cōteret: & putabit quod possit mutare tempora & leges, & tradetur in manu eius vsq ad tēpus & tēpora & dimidium tēporis. Et iudicium sedebit vt auferatur potētia, & cōteratur, & disperat vsq. in finē. Regnū aūt, & potestas, & magnitudo regni quæ est subter omne cælū, detur populo sanctorū Altissimi: cuius regnū, regnū sempiternū est, & oēs reges seruiēt ei & obedient. Hucusq; finis verbi. Ego Daniel multū cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata est in me, verbum autem in corde meo cōseruaui.

Isa.9.7. Sup.14.

CAP. VIII.

ANno tertio regni Balthasar regis, visio apparuit mihi. Ego Daniel, post id quod viderā in principio, vidi in visione mea, cū essem in Susan castro quod est in Aelā *regione*: vidi aūt in visione esse me super portā Vlai. Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce aries vnus stabat ante paludē, habēs cornua excelsa, & vnū excelsius altero atque sucrescens. Postea vidi arietē cornibus ventilantē *contra Occidētem, & cōtra Aquilonē, & contra Meridiē; & omnes bestiæ nō poterāt resistere ei, neq. liberari de manu eius: fecitq. secundū voluntatē suā, & magnificatus est. Et ego intelligebā: ecce aūt hircus caprarū veniebat ab Occidēte super faciē totius terræ, & non tangebat terrā: porrō hircus habebat cornu insigne inter oculos suos. Et venit vsq ad arietē illū cornutū, quē viderā stantē ante portā, & cucurrit ad eū in impetu fortitudinis suæ. Cumq. appropinquasset prope arietem, esterratus est in eū, & percussit arietē: & comminuit duo cornua eius, & nō poterat aries resistere ei: cūq. eū misisset in terrā conculcauit, & nemo quibat liberare arietē de manu eius. Hircus aūt caprarū magnus factus est nimis: cumq. creuisset, fractū est cornu magnū, & orta sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos cæli. De vno aūt ex eis egressum est cornu vnū modicū: & factū est grande cōtra Meridiē, & cōtra Orientē, & cōtra fortitudinē. Et magnificatū est vsq. ad fortitudinē cæli: & deiecit de fortitudine & de stellis, & cōculcauit eas. Et vsq. ad principē fortitudinis magnificatū est: & ab eo tulit iuge sacrificiū, & deiecit locū sanctificationis eius. Robur aūt datum est *contra iuge sacrificiū propter peccata: & prosternetur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur. Et audiui vnū de sanctis loquentē: & dixit vnus sanctus alteri nescio cui loquēti, Vsquequo visio, & iuge sacrificiū, & peccata desolationis quę facta est: & sanctuariū, & fortitudo conculcabitur? Et dixit ei, Vsq. ad vesperā & mane, *duo millia trecenti: & mūdabitur sanctuariū. Factū est aūt cū viderem ego Daniel visionē, & quæreré intelligētiam: ecce stetit in conspectu meo quasi species viri. Et audiui vocem viri inter Vlai: & clamauit, & ait: Gabri l fac intelligere istū visionē. Et venit, & stetit iuxta vbi ego stabam: cumq. venisset, pauēs corrui in faciē meā, & ait ad me, Intellige fili hominis, quoniā in tēpore finis cōplebitur visio. Cumq. loqueretur ad me, collapsus sum pronus in terrā: & tetigit me, & statuit me in gradu meo: dixitq. mihi, Ego ostendā tibi quæ futura sunt in nouissimo maledictionis: quoniā habet tēpus finē suū. Aries quē vidisti habere cornua, rex Medorū est atq. Persarū. Porro hircus caprarū rex Græcorū est, & cornu grande quod erat inter oculos eius, ipse est rex primus. Quod aūt fracto illo surrexerunt quatuor pro eo: quatuor reges de gēte eius cōsurgent, sed nō in fortitudine eius. Et post regnum eorū cūm creuerint iniquitates, cōsurget rex impudēs facie, & intelliges propositiones. & roborabitur fortitudo eius, sed nō in viribus suis: & suprā quā credi potest, vniuersa vastabit, & prosperabitur, & faciet. Et interficiet robustos, & populum sanctorum secundū voluntatē suā, & dirigetur dol' in manu eius: & cor suū magnificabit, & in copia rerū omniū occidet plurimos: & cōtra principē principū cōsurget, & sine manu cōteretur. Et visio vesperę & manę, quæ dicta est, vera est: tu ergo visionē tegna, quia post multos dies erit. Et ego Daniel langui, & ægrotaui per dies: cumq. surrexissem, faciebam opera regis, & stupebam ad visionem, & nō erat qui interpretaretur.*

dies MS. R. Hier. Q.n.

Inf.9,22.

CAP. IX.

IN anno primo Darij filij Assueri de semine Medorū, qui imperauit super regnū Chaldæorū: Anno vno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerum annorum de quo factus est sermo Dñi ad Ieremiā prophetā, vt cōplerentur desolationis Ierusalem septuaginta anni. Et posui faciē meā ad Dūm Deū meū: rogare & deprecari in ieiuniis, sacco & cinere. Et orauī Dūm Deū meū, & confessus sum, & dixi, Obsecro Dñe Deus magne & terribilis, custodies pactum & misericordiā diligētibus te, & custodientibus mādata tua. Peccauimus, iniquitatē fecimus, impie egimus, & recessimus: & declinauimus a mandatis tuis ac iudiciis. Nō obediuim' seruis tuis prophetis qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris, omniq. populo terræ. Tibi Deo iustitia: nobis aūt cōfusio faciei, sicut est hodie viro Iuda, & habitatoribus Ierusalē & omni Israēl, his qui propē sunt, & his qui procul in vniuersis terris ad quas eiecisti eos propter iniquitates eorū, in quibus peccauerunt in te. Dñe, nobis cōfusio faciei, regibus nostris, & principibus nostris & patribus nostris qui peccauerunt. Tibi aūt Dño Deo nostro misericordia & propitiatio, quia recessimus à te, & nō audiuimus vocē Dñi Dei nostri vt ambularemus in lege eius, quā posuit nobis per seruos suos prophetas. Et omis Israel præuaricati sunt legē tuā, & declinauerūt ne audirēt vocem tuā: & stillauit super nos maledictio & detestatio quę scripta est in libro Moysi serui Dei, quia peccauimus ei. Et statuit sermones suos quos locutus est super nos & super principes nostros qui iudicauerūt nos, vt superiuducer̄et in nos magnum malum quale nunquā fuit sub omni cælo, iuxta quod factū est in Ierusalē. Sicut scriptū est in lege Moysi, omne malū hoc venit super nos: & nō rogauim' faciē tuā Dñe Deus noster, vt reuerteremur ab iniquitatib. nostris, & cogitaremus veritatē tuā.*

Et vigilauit Dñs sup malitiā, & adduxit eā super nos: iustus Dñs Deus noster in omnibus operibus suis quæ fecit: non enim audiuim' vocē eius. Et nūc Dñe Deus noster qui eduxisti populū tuū de Terra-Egypti in manu forti, & fecisti tibi nomē secundū diē hāc, peccauimus, iniquitatē fecim'. Dñe in omnē iustitiā tuam auertatur obsecro ira tua, & furor tuus à ciuitate tua Ierusalem, & à mōte sancto tuo. Propter peccata enim nostra, & iniquitates patrū nostrorū, Ierusalē & populus tuus in opprobriū sunt omnibus per circuitum nostrū. Nunc ergo exaudi Deus noster orationē serui tui, & preces eius: & ostēde faciē tuā super sanctuariū tuū quod desertū est propter temetipsum.

Inclina Deus meus aurem tuā, & audi: aperi oculos tuos, & vide desolationē nostrā, & ciuitatē super quā inuocatum est nomē tuum: neq. enim in iustificationib. nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.

Exaudi Dñe, placare Dñe: attēde & fac, ne moreris propter temetipsum Deus meus: quia nomē tuū inuocatum est super ciuitatē & super populū tuū. Cumq. adhuc loquerer, & orarē, & cōfiterer peccata mea & peccata populi mei Israēl, & prosternerem preces meas in conspectu Dei mei, pro mōte sancto Dei mei, Adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel quem viderā in visione à principio, citò volans tetigit me in tēpore sacrificij vespertini. Et docuit me, & locutus est mihi, dixitq;: Daniel, nunc egressus sum vt docerē te, & intelligeres. Ab exordio precū tuarū egressus est sermo ego aūt veni vt indicarē tibi, quia vir desideriorū es: tu aūtē animaduerte sermonē, & intellige visionē.

Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum

Sup.6,1.

Ier.25,11. & 29,10.

4 MS. Hier. H. G. 2. Esd.1,1.

Lap.8,16.

Bar.1,17.

Vrgo 2 MS. Hier. Mar.24,15 Luc.1,45.

Deu.27, 14.

Bar.2,11. Exo.15,14

Mat.24.15.

Prophetes 6 MS. H.G 9. Ezc.37,24

regni MS 7.R.

CAP. X.

1 ANno tertio *Cyri regis Persarum, verbū reuelatum est Danieli cognomēto Balthassar, & verbū verū, & fortitudo magna: intellexitq. sermonē, intelligētia enim est opus in visione. In diebus illis ego Daniel luxbā triū hebdomadarū diebus, panē desiderabilē nō comedi, & caro & vinū nō introierunt in os meum, sed neq. vnguēto vnctus sum: donec cōplerentur trii hebdomadarū dies. Die aūt vicesima & quarta mēsis primi erā iuxta fluuium magnū, qui est Tigris. Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce vir vnus vestitus lineis, & renes ei' accincti auro obrizo: & corpus eius quasi chrysolithus, & facies eius velut species fulguris, & oculi eius vt lāpas ardēs: & brachia eius, & quæ deorsum sunt vsque ad pedes, quasi species æris candētis: & vox sermonis eius vt vox multitudinis. Vidi aūt ego Daniel solus visionē: porrō viri qui erant mecum, nō viderunt, sed terror nimius irruit super eos, & fugerūt in absconditum. Ego aūt relictus solus vidi visionē grandē hāc: & nō remansit in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui quicquā viriū. Et audiui vocē sermonum eius: & audiens iacebā cōsternatus super faciē meam, & vultus meus hærebat terræ. Et ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuum mearū. Et dixit ad me, Daniel vir desideriorū intellige verba quę ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nūc enim sum missus ad te. Cumq. dixisset mihi sermonē istū, steti tremēs. Et ait ad me, Noli metuere Daniel: quia ex die primo quo posuisti cor tuū ad intelligendū, vt te affligeres in cōspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua: & ego veni propter sermones tuos. Princeps aūt regni Persarū restitit mihi viginti & vno dieb. & ecce Michaël vnus de principib. primis venit in adiutoriū meū, & ego remāsi ibi iuxta regem*

Persarū. Veni autē vt doceré te quæ ventura sunt populo tuo in nouissimis diebus: quia adhuc visio in dies. Cumq; loqueretur mihi huiusce modi verbis, deieci vultum meū ad terrā, & tacui. Et ecce quasi similitudo filij hominis tetigit labia mea: & aperiens os meū locutus sum, & dixi ad eū q̄ stabat cōtra me: Dñe mi, in visione tua dissolutæ sunt cōpages meæ, & nihil in me remānsit virtū. Et quomodo poterit seruus Dñi mei loqui cū Dño meo? nihil in me remansit virium, sed & halitus me' intercluditur. Rursum ergo tetigit me quasi visio hominis, & cōfortauit me, & dixit, Noli timere vir desideriorū, pax tibi: cōfortare, & esto robustus. Cumq; loqueretur mecū, cōualui, & dixi, Loquere Dñe mi, quia confortasti me. Et ait, Nunquid scis quare venerim ad te? & nunc reuertar, vt prœlior aduersum principē Persarū. cū ergo egrederer, apparuit princeps Græcorū veniens. Verūtamē annūtiabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis: & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michaël princeps vester. CAP. XI.

EGo antē ab anno primo Darij Medi stabā vt cōfortaretur & roboraretur. Et nūc veritatē annūtiabo tibi. Ecce adhuc tres reges stabūt in Perside, & quartus ditabitur opibus nimiis super oēs: & cùm inualuerit diuitiis suis, concitabit omnes aduersum regnū Græciæ. Surget verò rex fortis, & dominabitur potestate multa: & faciet quod placuerit ei. Et cū steterit, cōteretur regnū eius, & diuidetur in quatuor vētos cæli: sed nō in posteros eius, neq; secundū potentiā illius qua dominatus est. Lacerabitur enim regnū eius etiā in externos, exceptis his. Et cōfortabitur rex Austri, & de principibus eius: prœualebit super eū, & dominabitur ditione. multa enim dominatio eius. Et post finē annorū fœderabuntur: filiaque regis Austri veniet ad regē Aquilonis facere amicitiā, & nō obtinebit fortitudinē brachij, nec stabit semē eius: & tradetur ipsa, & qui adduxerunt eā, adolescentes eius, & qui confortabat eā in tēporibus.

Et stabit de germine radicū eius plātatio: & veniet cū exercitu, & ingredietur puincīā regis Aquilonis: & abutetur eis, & obtinebit. Insuper & deos eorum & sculptilia, vasa quoq; pretiosa argenti & auri, captiua ducet in Aegyptū: ipse prœualebit aduersus regē Aquilonis. Et intrabit in regnum rex Austri, & reuertetur ad terrā suā. Filij autē eius prouocabūtur, & cōgregabunt multitudinē exercituum plurimorū: & veniet properans & inundās: & reuertetur & conciabitur, & cōgredietur cū robore eius. Et prouocatus rex Austri egredietur, & pugnabit aduersus regem Aquilonis, & prœparabit multitudine nimiā, & dabitur multitudo in manus eius. Et capiet multitudinē, & exaltabitur cor ei', & deiciet multa milia: sed nō prœualebit. Cōuertetur enim rex Aquilonis, & prœparabit multitudinē multo maiorē quā prius: & in fine tēporum annorumq; veniet properans cū exercitu magno & opibus nimiis. ¶Et in tēporib. illis multi consurgent aduersus regē Austri: filij quoq; prœuaricatorū populi tui extollētur vt impleāt visionē, & corruēt. Et veniet rex Aquilonis, & cōportabit aggerē, & capiet vrbes munitissimas: & brachia Austri nō sustinebūt, & cōsurgēt electi ei' ad resistēdū. & nō erit fortitudo. Et faciet veniēs super eū iuxta placitum suū, & nō erit qui stet cōtra faciē eius: & stabit in terra inclyta, & cōsumetur in manu eius. Et ponet faciem suā vt veniat ad tenēdū vniuersum regnū eius, & rectā faciet cū eo: & filiā fœminarum dabit ei, vt euertat illud: & nō stabit, nec illius erit. Et conuertet faciē suā ad insulas, & capiet multas: & cessare faciet principē opprobrij sui, & opprobriū eius cōuertetur in eū. Et cōuertet faciē suā ad imperiū terræ suæ, & impinget, & corruet, & nō inuenietur. Et stabit in loco eius vilissimus, & indignus decore regio: & in paucis diebus cōteretur, nō in furore nec in prœlio. Et stabit in loco eius despectus, & nō tribuetur ei honor regi': & veniet clā, & obtinebit regnū in fraudulētia. Et brachia pugnantis expugnabuntur a facie eius, & cōterētur: insuper & dux fœderis. Et post amicitias, cū eo facient dolum: & ascendet, & superabit in modico populo. Et abundantes & hubere vrbes ingredietur: & faciet quæ non fecerunt patres eius, & patres patrum eius: rapinas & prædam & diuitias eorū dissipabit, & contra firmissimas cogitationes inibit: & hoc, vsq. ad tempus. Et cōcitabitur fortitudo eius & cor eius aduersum regē Austri in exercitu magno: & rex Austri prouocabitur ad bellū multis auxilijs & fortibus nimis: & non stabunt, quia inibunt aduersus eū cōsilia. Et cōedentes panē cū eo, cōterēt illum, exercitusq. eius opprimetur: & cadēt interfecti plurimi. Duorū quoq. regū cor erit vt malefaciant, & ad mēniam vnam mendacium loquentur, & nō proficient: quia adhuc finis in aliud tempus. Et reuertetur in terrā suā cū opibus multis: & cor eius aduersum testamentū sanctū, & faciet, & reuertetur in terrā suā. Statuto tēpore reuertetur, & veniet ad Austrum: & nō erit priori simile nouissimum. Et venient super eum trietes, & Romani, & percutient, & reuertetur, & indignabitur cōtra testamentum sanctuarij, & faciet: reuerteturq;, & cogitabit aduersum eos qui dereliquerunt testamentū sanctuarij. Et brachia ex eo stabūt, & polluēt sanctuariū fortitudinis, & auferent iuge sacrificiū: & dabūt abominationē in desolationē. Et impij in testamentū simulabunt fraudulēter: populus autē sciēs Deū suū, obtinebit & faciet. Et docti in populo docebūt plurimos: & ruēt in gladio & in flāma & in captiuitate & in rapinis dierū. Cumq. corruerint, subleuabuntur auxilio paruulo: & applicabūtur eis plurimi fraudulenter. Et de eruditis ruent, vt cōflentur, & eligantur, & dealbētur vsque ad tēpus præfiniti: quia adhuc aliud tēpus erit. Et faciet iuxta voluntatē suā rex, & eleuabitur & magnificabitur aduersus omnē deū: & aduersus Deū deorū loquetur magnifica, & dirigetur, donec cōpleatur iracundia. perpetrata quippe est definitio. Et Deū patrū suorū nō reputabit, & erit in concupiscentijs fœminarū, nec quenquā deorū curabit: quia aduersum vniuersa cōsurget. Deū autē Maozim in loco suo venerabitur: & Deū quē ignorauerūt patres eius colet auro, & argēto, & lapide pretioso, rebus quæ pretiosis. Et faciet vt muniat Maozim cū Deo alieno quē cognouit, & multiplicabit gloriā, & dabit eis potestatem in multis, & terrā diuidet gratuito. Et in tēpore præfinito prælabitur aduersus eū rex Austri, & quasi tempestas veniet cōtra illū rex Aquilonis in curribus & in equitibus & in classe magna: & ingredietur terras, & cōteret, & pertransiet. Et introibit in terrā gloriosam, & multi corruent: hi autē soli saluabuntur de manu eius, Edō, & Moab, & principiū filiorum Ammō. Et mittet manū suā in terras: & Terra Aegypti nō effugies. Et dominabitur thesaurīs auri, & argenti, & in omnibus pretiosis Aegypti: & Libyi quoq; & Aethiopia transibit. Et fama turbabit eū ab Oriēte & ab Aquilone: & veniet in multitudine magna vt cōterat & interficiat plurimos. Et figet tabernaculū suū Apadno inter maria, super mōtē inclytum & sanctū: & veniet vsq. ad summitatē eius, & nemo auxiliabitur ei.

CAP. XII.

IN tempore autē illo cōsurget Michael princeps magnus, qui stat pro filijs populi tui: & veniet tēpus quale nō fuit ab eo ex quo gētes esse cœperunt vsq. ad tēpus illud. Et in tēpore illo saluabitur populus tuus, omnis qui inuētus fuerit scriptus in libro. Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabūt: ¶alij in vitā æternā, & alij in opprobriū vt videāt semper. Qui autem docti fuerint, ¶fulgebunt quasi splendor firmamēti: & qui ad iustitia erudiūt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Tu aūt Daniel claude sermones, & signa librū vsq. ad tēpus statutum: plurimi pertrānsibunt, & multiplex erit scientia. Et vidi ego Daniel, & ecce quasi duo alij stabant: vnus hinc super ripam fluminis, & alius inde ex altera ripa fluminis. Et dixit' viro qui erat indutus lineis, qui stabat super aquas fluminis. Vsquequo finis horū mirabiliū? Et audiui virum qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, ¶cū eleuasset dexterā & sinistrā suā in cælum, & iurasset per viuentē in æternum, quia in tēpus & tēpora, & dimidium tēporis. Et cùm cōpleta fuerit dispersio manus populi sancti, cōplebūtur vniuersa hæc. Et ego audiui, & nō intellexi. Et dixi, Dñe mi, quid erit post hæc? Et ait, Vade Daniel: quia clausi sunt, signatiq. sermones vsq. ad prefinitū tēpus. Eligētur & dealbabūtur, & quasi ignis probabūtur multi: & impiē agēt impij, nec quicquā intelligent omnes impij, porrò docti intelligent. Et a tēpore cū ablatum fuerit iuge sacrificiū, & posita fuerit abominatio in desolationē mille, ducenti nonaginta. Beatus qui expectat & peruenit vsq. ad dies mille trecentos triginta quinq. Tu autē vade ad præfinitum: & requiesces, & stabis in sorte tua, in finem dierum.

Hucusq; Danielem in Hebræo volumine scriptum.

Quæ sequuntur vsq; ad finē libri, de Theodotionis editione trāslata sunt.

CAP. XIII.

ERat vir habitās in Babylone, & nomē eius Ioacim: & accepit vxore nōie Susannā filiam Helciæ, pulchrā nimis, & timentē Deū. parentes enim illius cùm essent iusti, erudierūt filiā suā secundùm Legē Moysi. Erat autem Ioacim diues valde, & erat ei pomarium vicinū domui suæ: & ad ipsum confluebant Iudæi, eo quod esset honorabilior omnibus. Et cōstituti sunt duo seniores iudices in illo anno, de quibus locutus' est Dñs, Quia egressa est iniquitas de Babylone a senioribus iudicibus, qui videbātur regere populū. Isti frequentabant domum Ioacim, & veniebant ad eos oēs qui habebāt iudicia. Cùm autē populus reuertesset per meridiē, ingrediebatur Susanna, & deambulabat in pomario viri sui. Et videbāt eā senes quotidie ingredientē & deambulantē: & exarserūt in concupiscentiā eius: & euerterūt sensum suū, & declinauerunt oculos suos vt nō viderēt cælū, neq; recordarētur iudiciorū iustorū. Erat ergo ambo vulnerati amore eius, nec indicauerūt sibi vicissim dolorē suum: erubescebat enim indicare sibi cōcupiscentiā suā, volētes cōcumbere cū ea: & obseruabat quotidie sollicitius videre eam. Dixit' alter ad alterū, Eamus domū, quia hora prādij est. Et egressi recesserūt a se. Cùq. reuertissent, venerunt in vnū: & scisciantes ab inuicē causam, confessi sunt concupiscentiā suā: & tunc in cōmuni statuerunt tēpus, quando eam possent inuenire soli. Factum est autē, cū obseruarēt diem aptum, ingressa est aliquādo sicut heri & nudiustertius, cū duabus solis puellis, voluitq; lauari in pomario: erat quippe æstus. & non erat ibi quisquam, præter duos senes absconditos, & contemplantes eam. Dixit ergo puellis,

Afferte mihi oleum, & smigmata, & ostia pomarij claudite, vt lauet. Et fecerunt 18
sicut præceperat: clauseruntq. ostia pomarij, & egresſæ sunt per posticū vt referrent quæ iusserat. nescie bantq. senes intus esse absconditos. Cum autem egressæ essent 19
puellæ, surrexerunt duo senes, & accurrerunt ad eā. & dixerūt, Ecce ostia pomarij clausa sunt, & nemo nos videt, & nos 20
in concupiscentia tui sumus: quā ob rem assentire nobis, & cōmiscere nobiscum.
quod si nolueris, dicemus contra te testimoniū, quòd fuerit tecū iuuenis, & ob hāc causam emiseris puellas à te. Ingemuit Susanna, & ait, Angustiæ sunt mihi 21
undiq. si enim hoc egero, mors mihi est: si aūt nō egero, nō effugiā manꝰ vestras. 22
Sed melius est mihi absq. opere incidere in manus vestras, quā peccare in conspectu Dñi. Et exclamauit voce magna Susanna: exclamauerūt autē & senes aduersus eā. Et cucurrit vnꝰ ad ostia pomarij, & aperuit. Cū ergo audissent clamorē famuli domus in pomario, irruerunt per posticū, vt viderēt quidnā esset. Postquā autē senes locuti sunt, erubuerunt serui, quòd nunquā dictus fuerat sermo huiusmodi de Susanna. Et facta est die crastina. Cumq. venissent populus ad Ioacim virū eius, venerunt & duo presbyteri pleni iniqua cogitatione aduersus Susannā, vt interficerent eā. Et dixerūt coram populo, Mittite ad Susannā filiā Helciæ vxorē Ioacim. Et statim miserūt. Et venit cū parentibus, & filiis, & vniuersis cognatis suis. Porro Susana erat delicata nimis, & pulchra specie. At iniqui illi iusserunt vt discooperiretur (erat enim cooperta) vt vel sic satiarētur decore eiꝰ.
Flebāt igitur sui, & oēs qui nouerāt eā. Cōsurgentes autē duo presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput eius. Quæ flens suspexit ad cælū: erat enim cor eius fiduciā habēs in Dño.
Et dixerunt presbyteri, Cū deābularemus in pomātio soli, ingressa est hæc cū duabus puellis: & clausit ostia pomarij, & dimisit à se puellas. Veniṫq. ad eam adolescens qui erat absconditus, & concubuit cum ea. Porro nos cū essemus in angulo pomarij, videntes iniquitatē, cucurrimus ad eos, & vidimus eos pariter cōmiscerī. Et illū quidē non quiuimus cōprehendere, quia fortior nobis erat, & apertis ostiis exiliit: hanc autē cū apprehendissemus, interrogauimus quisnā esset adolescens, & noluit indicare nobis. huius rei testes sumꝰ. Credidit eis multitudo quasi senibus & iudicibus populi, & condēnauerunt eā ad mortē. Exclamauit aūt voce magna Susanna, & dixit, Deus æterne, qui absconditorū es cognitor, qui nosti omnia antequā fiāt, tu scis quoniā falsum testimoniū tulerunt cōtra me: & ecce morior, cū nihil horū fecerim quæ isti malitiosè cōposuerūt aduersum me. Exaudiuit autē Dñs vocem eius. Cūq. duceretur ad mortē, suscitauit Dñs spiritū sanctū pueri iuniōris, cuius nomē Daniel: Et exclamauit voce magna, Mundus ego sum à sanguine huius. Et cōuersus omnis populus ad eum, dixit, Quis est iste sermo quem tu locutus es?
Qui cū staret in medio eorū, ait: Sic fatui filij Israel, nō iudicātes, neq. qd verū est cognoscentes, cōdemnastis filiā Israel?
Reuertimini ad iudiciū, quia falsum testimoniū locuti sunt aduersus eā. Reuersus est ergo populus cū festinatione, & dixerūt ei senes, Veni, & sede in medio nostrū, & indica nobis: quia tibi Deus dedit honorē senectutis. Et dixit ad eos Daniel, Separate illos ab inuicē procul, & diiudicabo eos. Cùm ergo diuisi essent alter ab altero, vocauit vnū de eis, & dixit ad eum, Inueterate dierū malorū, nūc venerunt peccata tua quæ operabaris prius: iudicās iudicia iniusta, innocētes opprimens, & dimittēs noxios, ¶dicente Dño, Innocentē & iustū non interficies.
Nunc ergo si vidisti eā, die sub qua arbore videris eos colloquētes sibi: Qui ait, Sub schino. Dixit aūt Daniel, Recte mētitus es in caput tuū: Ecce enim angelus Dei accepta sententia ab eo, scindet te mediū. Et amoto eo iussit venire ªaliū, & dixit ei, Semen Chanaan, & nō Iuda, species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuū: sic faciebatis filiabus Israēl, & illæ timētes loquebātur vobis: sed nō filia Iuda iustinuit iniquitatē vestrā.
Nunc ergo die mihi sub qua arbore cōprehēderis eos loquētes sibi. Qui ait, Sub prino. Dixit autē ei Daniel, Recte mētitus es & tu in caput tuū: manet enim angelus Dñi, gladiū habens, vt secet te medio, & interficiat vos. Exclamauit tota omnis cœtus voce magna, & benedixerūt Deū qui saluat sperātes in se. Et cōsurrexerunt aduersus duos presbyteros (conuicerat eīm eos Daniel ex ore suo falsū dixisse testimoniū) fecerūtq. eis sicut malè egerāt aduersus proximū, vt facerēt ¶secundū legē Moysi: & interfecerūt eos, & saluatus est sanguis innoxius in die illa.
Helcias autē & vxor eius laudauerunt Deū pro filia sua Susāna cū Ioacim marito eius, & cognatis omnib. quia nō esset inuēta in ea res turpis. Daniel aūt factus est magnus in cōspectu populi à die illa, & deinceps. Et rex Astyages appositus est ad patres suos, & suscepit Cyrus Persēs regnum eius.

CAP. XIIII.

ERat autē Daniel cōuiua regis, & honoratus super oēs amicos eius. Erat quoq. idōlum apud Babylonios nomine Bel: & impēdebātur in eo p dies singulos, similæ artabę duodecim, & oues quadraginta, vini. amphoræ sex. Rex quoque colebat eū, & ibat per singulos dies adorare eū: porrò Daniel adorabat Deū suū. Dixitque ei rex, Quare non adoras Bel?

Qui

Qui respōdēs, ait ei, Quia nō colo idōla manufacta, sed viuentē Deū qui creauit cælū & terrā, & habet potestatē omnis carnis. Et dixit rex ad eū, Nō videtur tibi esse Bel viuēs Deus? An nō vides quanta cōedat & bibat quotidie? Et ait Daniel arridēs, Ne erres rex. iste est enim intrinsecus luteus, & forinsecus æreus, neq. cōedit aliquādo. Et iratus rex vocauit sacerdotes eius, & ait eis, Nisi dixeritis mihi, quis est qui comedat impensas has, moriemini. Si autē ostenderitis qm Bel comedat hæc, morietur Daniel, quia blasphemauit in Bel. Et dixit Daniel regi, Fiat iuxta verbū tuū. Erant autē sacerdotes Bel septuaginta, exceptis vxoribus & paruulis & filiis. Et venit rex cū Daniele in tēplū Belis. Et dixerūt sacerdotes Belis, Ecce nos egredimur foras: & tu rex pone escas, & vinū misce, & claude ostiū, & signa annulo tuo: & cùm ingressus fueris manè, nisi inueneris omnia cōcta à Bel, morte moriemur, vel Daniel qui mentitus est aduersum nos. ªContemnebāt autē, quia fecerant sub mensa absconditū introitū, & per illū ingrediebātur semper, & deuorabāt ea. Factū est igitur, postquā egressi sunt illi, & rex posuit cibos ante Bel, præcepit Daniel pueris suis, & attulerūt cinerē, & cribrauit p totū tēplū coram rege: & egressi clauserūt ostiū: & signantes annulo regis abierūt.
Sacerdotes autē ingressi sunt nocte, iuxta cōsuetudinē suā, & vxores, & filij corū: & cōederūt oīa, & biberūt. Surrexit autē rex primo diluculo, & Daniel cū eo.
Et ait rex, Saluāne sunt signacula Daniel? Qui respōdit, Salua, rex. Statimq. cùm aperuisset ostiū, intuit rex mēsam, exclamauit voce magna, Magnus es Bel, & non est apud te dolus quisquam. Et ridens Daniel: & tenuit regē, ne ingrederetur introrsū: & dixit, Ecce pauimentū, animaduerte cuius vestigia sint hæc. Et dixit rex, Video vestigia virorū, & mulierū, & infantiū. Et iratus est rex. Tūc apprehendit sacerdotes, & vxores, & filios eorū: & ostenderūt ei abscōdita ostiola p quæ ingrediebātur, & cōsumebant quæ erāt sup mēsam. Occidit ergo illos rex, & tradidit Bel in potestatē Danielis: qui subuertit eū, & tēplū eius. Et erat draco magnus in loco illo, & colebāt eū Babylonij.
Et dixit rex Danieli, Ecce, nunc nō potes dicere quia iste nō sit Deus viuēs: adora ergo eū. Dixitq. Daniel, Dñm Deū meū adoro: quia ipse est Deꝰ viuēsᵛ:
Tu autem rex da mihi potestatē, & interficiā draconē absq. gladio & fuste. Et ait rex, Do tibi. Tulit ergo Daniel picē, & adipē, & pilos, & coxit pariter: fecitq. massas, & dedit in os draconis, & diruptus est draco. Et dixitˣ: Ecce quem colebatis.
Quod cum audissent Babylonij, indignati sunt vehemēter: & congregati aduersum regē, dixerunt, Iudæus factus est rex: Bel destruxit, draconē interfecit, & sacerdotes occīdit. Et dixerūt cū venissent ad regē, Trade nobis Danielē, alioquin interficiemus te & domū tuā. Vidit ergo rex quod irruerēt in eum vehemēter: & necessitate compulsus tradidit eis Danielē. Qui miserūt eū in lacū leonū, & erat ibi diebus sex. Porrò in lacu erāt leones septē, & dabātur eis duo corpora quotidie, & duæ oues: & tunc non data sunt eis, vt deuorarent Danielem.
Erat autē Habacuc ¶pheta, in Iudæa, & ipse coxerat pulmentum, & intriuerat panes in alueolo: & ibat in cāpū, vt ferret messoribus. Dixitq. angelus Dñi ad Habacuc, Fer prandiū quod habes, in Babylonē Danieli, qui est in lacu leonum. Et dixit Habacuc, Dñe, Babylonē nō vidi, & lacū nescio. ¶Et apprehendit eū angelus Dñi in vertice eius, & portauit eum capillo capitis sui, posuitq. eū in Babylonē super lacum in impetu spiritus sui.
Et clamauit Habacuc, dicēs, Daniel, tolle prandiū quod misit tibi Deus. Et ait Daniel, Recordatus es enim mei Deᵉ, & nō dereliquisti ªdiligentes teᵉ. Surgēnsq. Daniel cōēdit. Porrò angelus Dñi restituit Habacuc confestim in loco suo.
Venit ergo rex die septimo, vt lugeret Danielē: & venit ad lacū, & introspexit, & ecce Daniel sedens. Et exclamauit voce magna rex, dicens, Magnus es Dñe Deus Danielis. Et extraxit eum*. Porrò illos qui perditionis eius causā fuerāt, intromisit in lacum, & deuorati sunt in momento coram eo.

LIBER OSEE

PROPHETAE.

CAP. I.

VERBVM Dñi quod factū est ad Oseę filiū Beeri in diebus Oziæ, Ioathā, Achaz, Ezechiæ regū Iuda, & in diebus Ieroboam filij Ioas regis Israēl, Principiū loquēdi Dño in Osee: & dixit Dñs ad Osee, Vade, sume tibi vxorē fornicationū, & ¬fac filios fornicationū: quia fornicās fornicabitur terra à Dño. Et abiit, & accepit Gomer filiā Debelāim. & cōcepit, & peperit ei filiū.
Et dixit Dñs ad eum, Voca nomē eius Iezrahel: qm adhuc modicū, & visitabo sanguinē Iezrahel super domum Iehu, & quiescere faciā regnū domus Israēl. Et in illa die conterā arcū Israēl in valle Iezrahel. Et cōcepit adhuc, & peperit filiā. Et dixit ei, Voca nomē eius Absq. misericordia: quia nō adda vltrā misereri domui Israēl, sed obliuione obliuiscar eorū.
Et domui Iuda miserebor, & saluabo eos in Dño Deo suo: & nō saluabo eos in arcu & gladio & in bello & in equis & in equitibꝰ. Et ablactauit eā quę erat Absq. misericordia. Et cōcepit, & peperit filiū.
Et dixit, Voca nomē eius, Nō populus meus: quia vos nō populus meus, & ego

non ero

Universidad de Deusto Biblioteca

*Deus MS. G. q. Q. in Rom. 9, 26.

non ero vester*. Et erit numerus filiorū Israël quasi arena maris quæ sine mensura est, & nō numerabitur. ¶ Et erit : in loco vbi dicetur eis, Nō populꝰ meꝰ vos : dicēt eis, Filij Dei viuētis. Et cōgregabuntur filij Iuda, & filij Israël pariter : & ponent sibimet caput vnū, & ascendent de terra : quia magnus dies Iezrahel. CAP. II.

Dicite fratribus vestris, Populꝰ meus : & sorori vestræ, Misericordia cōsecuta. Iudicate matrē vestrā, iudicate : quia ipsa nō vxor mea, & ego nō vir eius. auferat fornicationes suas à facie sua, & adulteria sua de medio huberū suorū. Ne forte expoliē eā nudā, & statuā eā secundum die natiuitatis suæ : & ponā eā quasi solitudinē, & statuā eā velut terrā inuiā, & interficiā eā siti. Et filiorū illius non miserebor : quī filij fornicationum sunt.

quia fornicata est mater eorū, confusa est quæ cōcepit eos : quia dixit, Vadā post amatores meos, qui dāt panes mihi & aquas meas, lanā meā & linū meū, oleum meū & potū meū. Propter hoc ecce ego sepiā viā tuā spinis, & sepiā eā maceria, & semitas suas nō inueniet. Et sequetur amatores suos, & nō apprehēdet eos : & quæret eos, & nō inueniet : & dicet, Vadā, & reuertar ad virū meū priorē : quia bene mihi erat tūc magis quā nunc. Et hæc nesciuit quia ego dedi ei frumentū, & vinū, & oleū, & argentū multiplicaui ei, & aurū quæ fecerūt Baal. Idcirco cōuertar, & sumā frumentū meū in tēpore suo, & vinū meū in tēpore suo, & liberabo lanā meā & linū meū, quę operiebant ignominiā eius. Et nūc reuelabo stultitiā eius in oculis amatorū eius : & vir nō eruet eā de manu mea : & cessare faciā omne gaudiū eius, solemnitatē eius, neomeniā eius, sabbathū eius, & omnia festa tēpora eius. Et corrumpā vineam eius, & ficū eius : de quibus dixit, Mercedes hæ meæ sunt, quas dederunt mihi amatores mei. & ponā eā in saltū, & cōedet eā bestia agri. Et visitabo super eā dies Baalim, quibus accēdebat incensum, & ornabatur inaure sua, & monili suo, & ibat post amatores suos, & mei obliuiscebat, dicit Dñs. Propter hoc, ecce ego lactabo eā, & ducā eā in solitudinē : & loquar ad cor eius. Et dabo ei vinitores eiꝰ ex eo dē loco, & Vallem-Achor ad aperiēdam spē : & canet ibi iuxta dies iuuētutis suæ, & iuxta dies ascensionis suæ de Terra-Aegypti. Et erit in die illa, ait Dñs : vocabit me Vir meus, & non vocabit me vltrà Baālim. Et auferā nomina Baālim de ore eius, & nō recordabitur vltrà nominis eorū. Et percutiā cum eis fœdus in die illa cū bestia agri, & cū volucre cæli, & cū reptili terræ : & arcū, & gladiū, & bellū conteram de terra : & dormire eos faciā fiducialiter. Et sponsabo te mihi in sempiternū : & sponsabo te mihi in iustitia & iudicio, & in misericordia & in miserationibus. Et sponsabo te mihi in fide : & scies quia ego Dñs. Et erit in die illa, exaudiā, dicit Dñs, exaudiā cælos, & illi exaudiēt terrā. Et terra exaudiet triticū, & vinū, & oleū : & hæc exaudiet Iezrahel. Et seminabo eā mihi in terrā, & miserebor eius quæ fuit Absq; misericordia. ¶ Et dicā nō populo meo, Populus meus es tu : & ipse dicet, Deus meus es tu. CAP. III.

Rom. 9, 25. 1. Pet. 2, 10.

& MS. R. G. Verūm, in Hier. L. & C. nō legitur.

Et dixit Dñs ad me, Adhuc vade*, dilige mulierē dilectā amico & adulteram : sicut diligit Dñs filios Israël, & ipsi respiciunt ad deos alienos, & diligunt vuacia vuarū. Et fodi eā mihi quindecim argenteis, & coro hordei, & dimidio coro hordei. Et dixi ad eā, Dies multos expectabis me : nō fornicaberis, & nō eris viro : sed & ego expectabo te. quia dies multos sedebunt filij Israël sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine ephod, & sine theraphim. & post hæc reuertentur filij Israël, & quærent Dñm Deum suum, ¶ & Dauid regem suum : & pauebunt ad Dominum, & ad bonum eius nouissimo dierum.

Ezec. 34, 23.

CAP. IIII.

Audite verbū Dñi filij Israël, quia iudiciū Dño cū habitatorib⁹ terræ : nō est enim veritas, & nō est misericordia, & nō est scientia Dei in terra. Maledictū & mendaciū & homicidiū & furtū & adulterium inundauerūt, & sanguis sanguinē tetigit. Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea, in bestia agri, & in volucre cæli : sed & pisces maris cōgregabuntur. Verūtamē vnusquisque nō iudicet : & non arguatur vir : populus enim tuus sicut hi qui contradicūt sacerdoti. Et corrues hodie, & corruet etiā propheta tecū : nocte tacere feci matrē tuā. Cōticuit populus meus, eò quòd nō habuerit scientiam : quia tu scientiā repulisti, repellā te, ne sacerdotio fungaris mihi : & oblita es legis Dei tui, obliuiscar filiorū tuorū & ego. Secundū multitudinē eorū sic peccauerunt mihi : gloriā eorum in ignominiā commutabo.

Peccata populi mei cōedent, & ad iniquitatē eorū sublenabūt animas eorum.

Et erit sicut populus, sic sacerdos : & visitabo super eū vias eius, & cogitationes eius reddā ei. ¶ Et cōedēt, & nō saturabuntur : fornicati sunt, & nō cessauerunt : quīm Dñm dercliquerūt in nō custodiendo. Fornicatio, & vinū, & ebrietas auferūt cor. Populus meus in ligno suo interrogauit, & baculus eius annunciauit ei : spiritus enim fornicationum decepit eos, & fornicati sunt à Deo suo. Super capita montiū sacrificabāt, & sup colles accendebāt thymiama : subtus quercū & populū & terebinthū, quia bona erat vmbra eius : ideo fornicabūtur filiæ vestræ, & sponsæ vestræ adulteræ erūt. Nō visitabo sup filias vestras cū fuerint fornicatæ,

Leu. 26, 26. Mich. 6, 14. Agge. 1, 6.

& super

& super sponsas vestras cū adulterauerint : quīm ipsi cū meretricibus cōuersabātur, & cū effœminatis sacrificabāt, & populꝰ nō intelligēs vapulabit. Si fornicaris tu Israël, nō delinquat saltem Iuda : & nolite ingredi in Galgala, & ne ascenderitis in Beth-auen, neq. iurauerītis, Viuit Dñs.

Quoniā sicut vacca lasciuiēs declinauit Israël : nūc pascet eos Dñs, quasi agnū in latitudine. Particeps idolorū Ephraim, dimitte eū. Separatū est conuiuiū eorū, fornicatione fornicati sunt : dilexerūt afferre ignominiā protectores eiꝰ.

Ligauit eū spiritus in alis suis, & confundentur à sacrificiis suis. CAP. V.

Audite hoc sacerdotes, & attendite domus Israël, & domꝰ regis auscultate : quia vobis iudiciū est, quī laqueus facti estis speculationi, & *rete expansum super Thabor. Et victimas declinatis in profundū : & ego eruditor omniū eorum.

*sicut MS. R. G. C. Verūm in Hier. & H. non additur.

Ego scio Ephraim, & Israël nō est absconditus à me : quia nunc fornicatus est Ephraim, coinquinatus est Israël. Non dabunt cogitationes suas vt reuertātur ad Deū suū : quia spiritus fornicationum in medio eorū, & Dñm nō cognouerūt. Et respōdebit arrogātia Israël in facie eius : & Israël & Ephraim ruent in iniquitate sua, ruet etiā Iudas cū eis. In gregibus suis & in armentis suis vadēt ad quærendū Dñm, & nō inuenietꝰ : ablatus est ab eis.

In Dñm præuaricati sunt, quia filios alienos genuerūt : nūc deuorabit eos mēsis cū partibus suis. Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama : vlulate in Beth-auen, post tergū tuū Bē-iamin. Ephraim in solatione erit in die correptionis : in tribubus Israël ostendi fidē. Facti sunt principes Iuda quasi assumētes terminū : super eos effundā quasi aquā irā meam.

Calumniā patiēs est Ephraim, fractus iudicio : quīm cœpit abire post sordes. Et ego quasi tinea Ephraim : & quasi putredo domui Iuda. Et vidit Ephraim languorē suū, & Iudas vinculū suū : & abiit Ephraim ad Assur, & misit ad regem Vltorem : & ipse nō poterit sanare vos, nec soluere poterit a vobis vinculū. Quī ego quasi læna Ephraim, & quasi catulus leonis domui Iuda : ego ego capiā & vadā : tollā, & nō est qui eruat. Vadēs reuertar ad locū meū : donec deficiatis, & quæratis faciem meam. CAP. VI.

In tribulatione sua manè cōsurgent ad me, Venite, & reuertamur ad Dominū : quia ipse cepit, & sanabit nos : percutiet, & curabit nos. ¶ Viuificabit nos post duos dies : in die tertia suscitabit nos, & viuemus in conspectu eius. Sciemus, sequemurque, vt cognoscamus Dñm : quasi diluculū præparatus est egressus eius, & veniet quasi imber nobis tēporaneus & serotinꝰ terræ. Quid faciā tibi Ephraim? quid faciā tibi Iuda? misericordia vestra quasi nubes matutina, & quasi ros manè

1 Cor. 8, 4. 34

pertrānsiens. Propter hoc dolaui in prophetis, *occidi eos in verbis oris mei : & iudicia tua quasi lux egredientur. Quia misericordiā volui, & nō sacrificium : ¶ & scientiā Dei plus quām holocausta. Ipsi autē sicut Adā transgressi sunt pactū, ibi præuaricati sunt in me. Galaad ciuitas operantiū idolum, supplantata sanguine.

* & MS. Hier. R. Verūm H. C. & G. nō addunt. 1 Reg. 15, 22. Mat. 9, 13. 12, 7. Eccl. 4, 17.

Et quasi fauces virorū latronū, parricęps sacerdotū, in via interficientiū pergentes de Siehē : quia scelus operati sunt.

In domo Israël vidi horrendū : ibi fornicationes Ephraim : cōtaminatus est Israël. Sed & Iuda pone messem tibi, cū conuertero captiuitatem populi mei.

CAP. VII.

Cum sanare vellē Israël, reuelata est iniquitas Ephraim, & malitia Samariæ, quia operati sunt mendacium : & fur ingressus est spolians, latrunculus foris.

Et ne forte dicant in cordibus suis omnē malitiā eorū me recordatū : nunc circumdederūt eos adinuentiones suæ, coram facie mea factæ sunt. In malitia sua lætificauerūt regē : & in mēdaciis suis principes. Oēs adulterantes, quasi clibanus succensus à coquente : quiescit paululum ciuitas à cōmistione fermēti, donec fermētaretur totū. *Dies regis nostri, cœperūt principes furere à vino : extendit manū suā cū illusoribus. Quia applicauerūt quasi clibanū cor suū, cum insidiaret eis : tota nocte dormiit coquēs eos, manè ipse succensus quasi ignis flammę.

*Die 1 MS. Q. n.

Omnes calefacti sunt quasi clibanus, & deuorauerūt iudices suos : oēs reges eorū ciderūt : nō est qui clamet in eis ad me.

Ephraim in populis ipse cōmiscebatur : Ephraim factus est subcinericius panis, qui nō reuertatur. Comederūt alieni robur eius, & ipse nescierunt : sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignorauit. Et humiliabitur superbia Israël in facie eiꝰ : nec reuersi sunt ad Dñm Deū suū, & non quæsierūt eū in omnibus his. Et factus est Ephraim quasi columba seducta, non habēs cor : Aegyptū inuocabant, ad Assyrios abierunt. Et cùm profecti fuerint, expandā super eos rete meū : quasi volucrē cæli detrahā eos, cædā eos secundum auditionē cœtus eorū. Væ eis, quī recesserunt à me : vastabuntur, quia præuaricati sunt in me : & ego redemi eos, & ipsi locuti sunt cōtra me mēdacia. Et nō clamauerūt ad me in corde suo, sed vlulabāt in cubilibus suis : super triticū & vinum ruminabāt, recesserūt à me. Et ego erudiui eos, & cōfortaui brachia eorū : & in me cogitauerūt malitiā. Reuersi sunt, vt essent absq; iugo : facti sunt quasi arcus dolosus : cadēt in gladio principes eorū, à furore linguæ suæ. Ista subsannatio eorū in Terra-Aegypti. CAP. VIII.

In gutture tuo sit tuba quasi aquila super domū Domini : pro eo quòd transgressi sunt fœdus meum, & legem meam

[a] inuocabant 5 MS. Textui cōformie est R. Hier. H. & G. [b] erant omni tempore quo addo-lescens super eos angustiam, & dicunt C.

præuaricati sunt. Me [a] inuocabút', Deus 2
meus cognouimus te Israel. Proiecit Is- 3
rael bonū, inimicus persequetur eū. Ipsi 4
regnauerūt, & nō ex me: principes extiterūt, & nō cognoui: argentū suū, & aurū
suū fecerūt sibi idōla, vt interirēt: pro- 5
iectus est vitulus tuus Samaria, irat' est
furor meus in eos. vsquequo nō poterūt
emūdari? Quia ex Israel & ipse est: ar- 6
tifex fecit illū, & nō est Deus: quīn in ara-
nearū telas erit vitulus Samariæ. Quia 7
ventū seminabūt, & turbinē metēt: culmus stans nō est in eo, germē non faciet
farinā: quod & si fecerit, alieni cōedent
eā. Deuoratus est Israel: nūc factus est 8
in nationibus quasi vas immundum.

Quia ipsi ascenderūt ad Assur, onager 9
solitarius sibi: Ephraim munera dederūt
amatoribus. Sed & cū mercede conduxerint nationes, nūc congregabo eos: &
quiescēt paulisper ab onere regis & prin- 10
cipū. Quia multiplicauit Ephraim al- 11
taria ad peccandum: factæ sunt ei aræ in
delictū. Scribāei multiplices leges meas, 12
quæ velut alienæ computatæ sunt. Hostias offerēt, immolabunt carnes, & cōedent, & Dñs nō suscipiet eas: nūc recordabitur iniquitatis eorū, & visitabit peccata eorū, ipsi in Aegyptū conuertentur.

Et oblitus est Israel factoris sui, & ædificauit delubra: & Iudas multiplicauit 14
vrbes munitas, & mittā ignē in ciuitates
eius, & deuorabit ædes illius. CAP. IX.

NOli lætari Israēl, noli exultare sicut 1
populi: quia fornicat' es à Deo tuo,
dilexisti mercedē super oēs areas tritici.
Area & torcular nō pascet eos, & vinū 2
mentictur eis. Non habitabunt in terra 3
Dñi: reuertus est Ephraim in Aegyptū,
& in Assyriis pollutū cōedit. Non libabūt Dño vinū, & nō placebūt ei: sacrifi- 4
cia eorū quasi panis lugentiū. oēs q cōedent eū, cōtaminabūtur: quia panis eorū
animæ ipsorū, nō intrabit in domū Dñi.

Quid facietis in die solemni, in die fe- 5
stiuitatis Dñi? Ecce enim profecti sunt 6
à vastitate: Aegyptus congregabit eos,
Memphis sepelliet eos: desiderabile argē-
tum eorū vrtica hæreditabit, lappa in ta-
bernaculis eorū. Venerūt dies visitatio- 7
nis, venerūt dies retributionis: sciētote Israēl stultū propheta, insanū virū spiritualē, propter multitudinē iniquitatis tuæ &
[a] multitudo' amentiæ. Speculator E- 8
phraim cū Deo meo: propheta laqueus
ruinæ factus est super oēs vias eius, insania in domo Dei eius. Profundē peccauerūt, [b] sicut in diebus Gabaa: recordabitur iniquitatis eorū, & visitabit peccata eorum. Quasi vuas in deserto inueni 10
Israel: quasi prima poma ficuleæ in cacumine eius vidi patres eorum: ipsi autē
intrauerūt ad Boel-phegor, & abalienati
sunt in cōfusionē, & facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt. Ephraim 11
quasi auis auolauit, gloria eorū à partu,
& ab vtero, & à cōceptu. Quōd & si e- 12
nutrierint filios suos, absq. liberis eos faciā in hominibus: sed & væ eis, cū recesse- 13
ro ab eis. Ephraim (vt vidi) Tyr[o] erat
fundata in pulchritudine: & Ephraim e- 14
ducet ad interfectorē filios suos. Da eis
Dñe. Quid dabis eis? Da eis vuluam sine
liberis, & hubera arentia. Oēs nequitiæ 15
eorū in Galgal, qa ibi exosos habui eos:
propter malitiā adinuentionū eorū de domo mea eiiciā eos: nō addā vt diligā eos,
oēs principes eorū recedētes. Percussus 16
est Ephraim, radix eorū exiccata est, fructū nequaquā facient. Quōd & si genuerint, interficiā amātissima vteri eorum.
Abiciet eos Deus meus, quia nō audierūt
eū: & erūt vagi in nationibus. CAP. X.

VItis frōdosa Israēl, fructus adæquatus est ei: secundū multitudinē fru- 1
ctus sui multiplicauit altaria, iuxta hubertatem terræ suæ exuberauit simulachris.
Diuisum est cor eorū, nūc interibunt: 2
ipse cōfringet simulachra eorū, depopu-
labitur aras eorū. Quia nūc dicēt, Non 3
est rex nobis: nō enim timemus Dūm: &
rex quid faciet nobis? Loquimini ver- 4
ba visionis inutilis, & feriens fœdus: &
germinabit quasi amaritudo iudiciū super
sulcos agri. Vaccas Bethauen coluerūt 5
habitatores Samariæ: quia luxit super
eū populus eius, & [c] diruī ei' super eum
exultauerūt in gloria eius, quia migrauit
ab eo. Siquidē & ipse in Assur delat[a] est, 6
munus regi Vltori: cōfusio Ephraim capiet, & cōfundetur Israēl in voluptate sua.
Trāsire fecit Samaria regē suum quasi 7
spumā super faciē aquæ. Et disperdent 8
excelsa idōli, peccatū Israel: lappa & ſ. i-
bulus ascēdet super aras eorū: & dicent
mōtibus, Operite nos: & collibus, Cadite super nos. ¶ Ex diebus Gabaa pecca- 9
uit Israel, ibi steterūt: nō cōprehēdet eos
in Gabaa prœliū super filios iniquitatis. 10
Iuxta desideriū meū corripiā eos: congregabūtur sup eos populi, cū corripiētur
propter duas iniquitates suas. Ephraim 11
vitula docta diligere triturā, & ego trāsiui
super pulchritudinē colli eius: ascendam
sup Ephraim, arabit Iudas, cōfringet sibi
sulcos Iacob. ¶ Seminate vobis in iu- 12
stitia', & metite in ore misericordiæ, innouate vobis nouale: tēpus aut requirēdi Dñm, cūm venerit qui docebit vos iu- 13
stitiā. Arastis impietatē, iniquitatē messuistis, cōedistis frugē mēdacij: quia cōfisus es in viis tuis, [a] in multitudine fortiū tuorū. Cōsurget tumult' in populo 14
tuo: & oēs munitiones tuæ vastabūtur,
sicut vastatus est Salmana à domo eius
[b] qui [a] windicauit' Baal in die prœlij, ma- 15
tre super filios allisa. Sic fecit vobis
Beth-el, à facie malitiæ nequitiarum vestrarum.

CAP. XI.

SIcut manè trāsit, pertrāsiit rex Israēl. 1
Quia puer Israēl, & dilexi eum: & ex 2
Aegypto vocaui filū meū. Vocauerunt

eos, sic

Isa.2.19. Apo.6.16. 9.6. Luc.23.30. Ind.10.6. 19.23.

[a] Dominū MS. C. Verbos R. Hier. H. & G. non addunt.

Ierem.4.3. [a] iustitiam 2 MS. [b] in vertice iustitiæ 37 MS. Q.n. & MS R.

[a] 12 MS. Hier. H. ergo 25 MS. R. Hier. Q.n. Gen.28.5. [b] iurauit 9 MS. R. Hier. H.G [c] multitudinis C.

Ind.8.33. [a] in iudicium MS. Q.n.

Mat.2.15.

eos, sic abierunt à facie eorū: Baalim immolabāt, & simulachris sacrificabāt. Et 3
ego quasi nutricius Ephraim, portabā eos
in brachiis meis: & nescierūt quòd curarē eos. In funiculis adam trahā eos, in 4
vinculis charitatis: & ero eis quasi exaltās iugū super maxillas eorū: & declinaui
ad eū vt vescerētur. Non reuertetur in 5
Terrā Aegypti, & Assur ipse rex ei[us]: quoniā noluerūt conuerti. Comit gladius in 6
ciuitatibus eius, & consumet electos
eius, & comedet capita eorum. Et 7
populus meus pendebit ad reditum
meū: iugū autē imponet eis simul, quod
nō auferet. Quomodo dabo te Ephrā- 8
im, protegā te Israēl? quomodo dabo te
sicut Adama, ponā te vt Seboim? Conuersum est in me cor meū, pariter cōturbata est pœnitudo mea. Nō faciā furo- 9
rē iræ meæ: non conuertar vt disperdam
Ephraim: quoniā Deus ego, & nō homo.
in medio tui sanctus, & non ingrediar ci-
uitatē. Post Dñm ambulabūt, quasi leo 10
rugiet: quia ipse rugiet, & formidabūt fili
maris. Et auolabūt quasi auis ex Ae- 11
gypto, & quasi colūba de Terra Assyriorū: & collocabo eos in domibus suis, dicit
Dñs. Circundedit me in [a] negatione' E- 12
phraim, & in dolo dom' Israēl: Iudas aūt
testis descēdit cū Deo, & cū sanctis [b] fideli'.

CAP. XII.

EPhraim pascit ventū, & sequitur æ- 1
stū: tota die mendaciū & vastitatem
multiplicat: & fœdus cū Assyriis init, &
oleū in Aegyptū ferebat. Iudiciū ergo 2
Dñi cū Iuda, & visitatio super Iacob iuxta vias eius, & iuxta adinuētiones eius
reddet ei. ¶ In vtero supplātauit fratrē 3
suū: & in fortitudine sua directus est cū
angelo. Et inualuit ad angelū, & cōfortatus est: flexit, & rogauit eū: in Beth-el
inuenit eū, & ibi locutus est nobiscū. Et
Dñs Deus exercituū, Dñs memoriale e-
ius. Et tu ad' Deū tuū conuertēris: mi- 6
sericordiā & iudiciū custodi, & spera in
Deo tuo semper. Chanaā in manu eius 7
statera dolosa, calumniā dilexit. Et dixit 8
Ephraim, Verūtamē diues effectus sum,
inueni idōlum mihi: omnes labores mei
nō inuenient mihi iniquitatē quā peccaui. Et ego Dñs Deus tuus ex Terra-Ae- 9
gypti, adhuc sedere te faciā in tabernaculis, sicut in diebus festiuitatis. Et locut' 10
sum super prophetas, & ego visionē multiplicaui, & in manu prophetarum assimilatus sum. Si-in' Galaad idōlū, [a] ra- 11
men' fruſtra erāt in Galgal bob' immolātes: nā & altaria eorū quasi acerui super sulcos agri. Fugit Iacob in regionē 12
Syriæ, & seruiuit Israēl in vxorem, & in
vxorem' seruauit'. ¶ In propheta autem 13
eduxit Dominus Israēl de Aegypto: & in
propheta seruatus est. Ad iracundiam 14
me prouocauit Ephraim in amaritudinibus suis, & sanguis eius super eum veniet, & opprobrium eius reddituet ei Do-

minus suus.

CAP. XIII.

LOquēte Ephraim, horror inuasit Is- 1
rael: & deliquit in Baal, & mortuus
est. Et nūc addiderunt ad peccandū: fe- 2
cerūntq. sibi cōflatile de argēto suo quasi
similitudinē idolorū, factura artificū totū est. his ipsi dicunt, Immolate homines
vitulos adorātes. Idcirco erūt quasi nu- 3
bes matutina, & sicut ros matutinus prætériēs, sicut pulvis turbine rapt' ex area,
& sicut fumus de fumario. ¶ Ego autē 4 Isa.43,10.
Dñs Deus tuus ex Terra-Aegypti: & Deū absq. me nescies, & saluator nō est præter
me. Ego cognoui te in deserto, in terra 5
solitudinis. Iuxta pascua sua adimpleti 6
sūt, & saturati sunt: [a] eleuauerūt cor suū, *& MS. R.
& obliti sunt mei. Et ego ero eis quasi H.G.G.
leæna, sicut pard' in via Assyriorū. Occurrā eis quasi vrsa raptis catulis, & dirupā interiora iecoris eorū: & cōsumā eos
ibi quasi leo, bestia agri scindet eos. Perditio tua Israēl: tantūmodo in me auxiliū
tuū. Vbi est rex tuus? maximè nūc sal- 10
uet te in omnibus vrbibus tuis: & iudices tui, ¶ de quib. dixisti, Da mihi [a] reges' 1 Reg.8,5.
& principes. Dabo tibi regem in furore rege MS.
meo, & auferam in indignatione mea. R.H.C.G.
Colligata est iniquitas Ephraim, abscō- 12
dita peccata eius. Dolores parturientis 13
venient ei: ipse filius nō sapiēs, nūc enim
nō stabit in cōtritione filiorū. De manu 14
mortis liberabo eos, de morte redimam
eos: [a] ero mors tua ō mors, morsus tuus 1 Cor.15,54
ero inferne, cōsolatio abscōdita est ab o- Heb.2, 14.
culis meis. Quia ipse inter fratres di- 15
uidet: ¶ & adducet vrentē ventū Dōs de Exe.19,12.
deserto ascēdēte: & siccabit venas ei', &
desolabit fontē ei', & ipse diripiet thesaurū oīs vasis desiderabilis. CAP. XIIII.

PEreat Samaria, quoniā ad amaritudi- 1
nē cōcitauit Deū suū: in gladio per-
eāt, paruuli eorum elidātur, & fœtæ eius
diſcindātur. ¶ Cōuertere Israēl ad Dūm Ioel 2, 12.
Deū tuū: quoniam corruisti in iniquitate Zach. 1,3.
tua. Tolline vobiscū verba, & conuer- 2
timini ad Dūm: & dicite ei, Oēm auſer
iniquitatē, & accipe bonū: & reddemus
vitulos labiorū nostrorū. Assur nō sal- 3
nabit nos, super equū nō ascēdemus: nec
dicemus vltra, Dij nostri opera manuum
nostrarū: quia eius qui in te est, miserē- 4
bens pupilli. Sanabo contritiones eorū,
diligā eos spōtaneè: quia auersus est fu- 5
ror meus ab eis. Ero quasi ros [a] Israēli, Israēli R.
germinabit' sicut lilium, & erūpet radix e- G.H.C.
ius vt Libani. Ibūt rami ei', & erit quā- & Israēl
si oliua gloria ei': & odor eius vt Libani. germina-
Cōuertētur sedētes in vmbra eius: vi- 8 bit MS q.
uēt tritico, & germinabunt quasi vinea:
memoriale ei' sicut vinū Libani. Ephrā- 9
im quid mihi vltra idōla? ego exaudiā, &
diriguī eum ego vt abietē virentē: ex me
fructus tuus inuētus est. Quis sapiēs, & 10
intelliget ista? intelligēs, & sciet hæc? quia
rectæ viæ Dñi, & iusti ambulabūt in eis:
præuaricatores verò corruent in eis.

PROPHETIA IOEL.

CAP. I.

VERBVM Dñi quod factũ est ad Ioel filiũ Phathuel. Audite hoc 1
senes, & auribꝰ percipite oẽs habi- 2
tatores terrꝛ: si factũ est istud in diebus
vestris, aut in diebus patrum vestrorum?
Super hoc filiis vestris narrate, & filij 3
vestri filiis suis, & filij eorũ generationi
alterꝛ. Residuũ eruce comedit locusta, 4
& residuum locustꝛ comedit bruchus,
& residuũ bruchi comedit rubigo. Ex- 5
pergiscimini ebrij, & flete, & vlulate oẽs
qui bibitis vinũ in dulcedine: qũ periit
ab ore vestro. Gẽs enim ascendit super 6
terrã meã, fortis & innumerabilis: dẽtes
eius vt dẽtes leonis: & molares eiꝰ vt ca-
tuli leonis. Posuit vineã meã in desertũ, 7
& ficũ meã decorticauit: nudãs spoliauit
eã & proiecit, albi facti sunt rami eius.
Plãge quasi virgo accincta sacco super 8
virũ pubertatis suꝛ. Periit sacrificiũ & 9
libatio de domo Dñi: luxerũt sacerdotes
ministri Dñi. Depopulata est regio, lu- 10
xit humus: quoniã denastatꝰ est triticũ,
confusum est vinũ, elanguit oleũ. Cõ- 11
fusi sunt agricolꝛ, vlulauerunt vinitores
sup frumẽto, & hordeo, quia periit mes-
sis agri. Vinea cõfusa est, & ficus elan- 12
guit: malogranatũ, & palma, & malum, &
omnia ligna agri aruerũt: quia cõfusum
est gaudiũ a filijs hominum. Accingite 13
vos, & plãgite sacerdotes, vlulate minis-
tri altaris: ingredimini, cubate in sacco
ministri Dei mei: quoniã interiit de do-
mo Dei vestri sacrificiũ & libatio. ¶ Sã- 14
ctificate ieiuniũ, vocate cœtũ, cõgregate
*Domini 1 senes, oẽs habitatores terrꝛ in domũ *Dei
MS. R.H. G. C. vestri: & clamate ad Dñm, A, a, a, dies
quia prope est dies Dñi, & quasi vastitas 15
a potẽte veniet. Nũquid nõ cor̃ oculis 16
vestris alimẽta perierũt de domo Dei no-
stri, lætitia & exultatio? Cõputruerunt 17
iumenta in stercore suo, demolita sunt
horrea, dissipatæ sunt apothecꝛ: quoniã
cõfusum est triticũ. Quid ingemuit ani- 18
mal, mugierunt greges armẽtiꝰ? Quia non
est pascua eis: sed & greges pecorum dis-
perierunt. Ad te Dñe clamabo: quia ig- 19
nis comedit speciosa deserti, & flamma
succendit omnia ligna regionis. Sed & 20
bestiꝰ agri quasi area sitiens imbrẽ, su-
spexerunt ad te: quoniã exiccati sunt fõ-
tes aquarum, & ignis deuorauit speciosa
deserti. CAP. II.

CAnite tuba in Siõ, vlulate in monte 1
sancto meo, conturbentur oẽs habi-
tatores terrꝛ: Quia venit dies Dñi, quia
propè est dies tenebrarum & caliginis, 2
dies nubis & turbinis: quasi manè expã-
sum super mõtes populus multus & for-
tis: similis ei nõ fuit a principio, & post
eũ non erit vsque in annos generationis
& generationis. Ante faciem eius ignis 3
vorans, & post eũ exurens flãma: quasi
hortus voluptatis terra coram eo, & post
eũ solitudo deserti, neque est qui effugiat
eũ. Quasi aspectus equorum, aspectus 4
eorũ: & quasi equites sic current. Sicut
sonitus quadrigarũ super capita montiũ
exilient, sicut sonitus flãmæ ignis deuo-
rãtis stipulã, velut populus fortis præpa- 5
ratus ad proeliũ. A facie eius cruciabũtur
populi: omnes vultus redigentur in 6
ollã. Sicut fortes current: quasi viri bel-
latores ascendent murũ: viri in viis suis
gradientur, & non declinabunt a semitis 7
suis. Vnusquisq, fratrẽ suũ non coarta-
bit, singuli in calle suo ambulabunt: sed
& per tenebras cadẽt, & non demolien- 8
tur. Vibẽ ingredientur, in muro currẽt:
domos conscendent, per senestras intra-
bunt quasi fur. A facie eius cõtremuit 9 *Isa.13,10.*
terra, mota sunt cœli: ¶ Sol & luna obtene- *Ezec.32,7.*
brati sunt, & stellæ retraxerunt splẽdorẽ *Ioel.3,15.*
suũ. Et Dñs dedit vocẽ suã ante faciem *Mat.24,29*
exercitus sui: quia multa sunt nimis ca- *Mar.13,24*
stra eius, quia fortia & faciẽtia verbum *Luc.21,25.*
eius. ¶ magnus enim dies Dñi, & terribi- *Isa.13,6.9.*
lis valde: & quis sustinebit eum? Nunc 10 *Ierem.30,7.*
ergo, dicit Dñs, cõuertimini ad me in to- *Amos 5,18.*
to corde vestro, in ieiunio, & in fletu & *Soph.1,15.*
in plãctu. Et scindite corda vestra, & nõ 11
vestimenta vestra, & conuertimini ad
Dñm Deum vestrum: ¶ quia benignus &
misericors est, patiens & multæ miseri- *Ps.85, 5.*
cordiæ, & prætabilis super malitia. *Ion.4, 2.*
¶ Quis scit si cõuertatur, & ignoscat, 14 *Ion.3,9.*
& relinquat post se benedictionẽ, sacri- ** Deus*
ficiũ & libamẽ Dño Deo nostro? Ca- *MS q. vestro 4*
nite tuba in Sion, sanctificate ieiunium, *MS.R.H.*
vocate cœtũ, Cõgregate populũ, sanctifi- *G. C.*
cate ecclesiã, coadunate senes: cõgrega- *Sup.1,14.*
te paruulos, & sugentes hubera: egre-
diatur sponsus de cubili suo, & sponsa de
thalamo suo. Inter vestibulum & altare 17
plorabunt sacerdotes ministri Dñi: &
dicent, Parce Dne, parce populo tuo: &
ne des hæreditatẽ tuã in opprobrium, vt
dominẽtur eis nationes. quare dicunt in
populis, Vbi est deus eorũ? Zelatus est 18
Dns terrã suam, & pepercit populo suo.
Et respondit Dñs, & dixit populo suo, 19
Ecce ego mittã vobis frumentum, & vi-
num, & oleum, & replebimini eis: & nõ
dabo vos vltrà opprobrium in Gẽtibus. *Ieo 12 MS.*
Et eum qui ab Aquilone est, procul fa- 20 *Hier.H.C.*
ciã a vobis: & expellã eum in terrã inuiã *Textus ad*
& desertam, faciem eius contra mare *fedlia editio*
Orietale, & extremum eius ad mare nou- *nis est G.*
uissimũ: & ascẽdet fœtor eius, & ascen-
det putredo eius, quia superbè egit. No- 21
li timere terra, exulta & lætare: quoniam
magnificauit Dns vt faceret. Nolite ti- 22
mere animalia regionis: quia germina-
uerũt speciosa deserti, quia lignũ attulit
fructũ suũ, ficus & vinea dederũt virtutẽ
suã. Et filij Siõ exultate, & lætamini in 23
Dño Deo vestro: quia dedit vobis docto-
rẽ iustitiæ, & descẽdere faciet ad vos im-

brem

brem matutinũ & serotinũ sicut in prin-
cipio. Et implebũtur areæ frumẽto, & 24
redũdabunt torcularia vino & oleo. Et
reddã vobis annos quos comedit locusta, 25
bruchꝰ, & rubigo, & eruca: fortitudo mea
magna, quã misi in vos. Et comedetis 26
vescẽtes, & saturabimini: & laudabitis no-
mẽ Dñi Dei vestri qui fecit mirabilia vo-
biscũ: & nõ cõfundetur populus meus in
sempiternũ. Et scietis quia in medio Is- 27
rael ego sum: & ego Dñs Deus vester, &
nõ est amplius: & nõ cõfundetur popul⁹
meus in æternũ. Et erit post hæc: ¶ ef- 28 *Isa.44,3.*
fundã spiritũ meũ super oẽm carnem: & *Act.2,17.*
prophetabũt filij vestri & filiæ vestrꝛ: se-
nes vestri somnia somniabũt, & iuuenes
vestri visiones videbunt. Sed & super 29
seruos meos & ancillas in diebus illis ef-
fundã spiritũ meũ. Et dabo prodigia in 30
cælo, & in terra, sanguinẽ, & ignẽ, & va-
porẽ fumi. ¶ Sol conuertetur in tenebras, 31 *Sup.3,10.*
& luna in sanguinẽ: antequã veniat dies *Ioel.3,15.*
Dñi magnus & horribilis. Et erit ¶ om- 32 *Mat.24,29*
nis qui inuocauerit nomen Dñi, saluus *Luc.21,25.*
erit: quia in monte Sion, & in Ierusalẽ *Rom.10,13*
erit saluatio, sicut dixit Dns, & in resi-
duis quos Dns vocauerit. CAP. III.

QVia ecce in diebus illis & in tẽpore 1
illo cũm conuertero captiuitatẽ Iuda
& Ierusalẽ: Cõgregabo oẽs Gentes, & 2
deducã eas in vallẽ Iosaphat: & disceptа-
bo cũ eis ibi super populo meo, & hære-
ditate mea Israel, quos disperserũt in na-
tionibus, & terrã meã diuiserũt. Et su- 3
per populũ meũ miserunt sortẽ: & po-
suerunt puerũ in prostibulũ, & puellam
vendiderunt pro vino vt biberent. Ve- 4
rũm quid mihi & vobis Tyrus & Sidon,
& omnis terminus Palæthinorũ? nũquid
vltione vos reddetis mihi? & si vlciscimi-
ni vos contra me, citò velociter reddã
vicissitudinẽ vobis super caput vestrum.
Argentũ enim meũ & aurũ tulistis: & 5
desiderabilia mea & pulcherrima intuli-
stis in delubra vestra. Et filios Iuda, & 6
filios Ierusalẽ vendidistis filijs Græcorũ,
vt longè facerẽtis eos de finibus suis.
Ecce ego suscitabo eos de loco in quo 7
vendidistis eos: & conuertã retributionem
vestrã in caput vestrum. Et vendã filios 8
vestros & filias vestras in manibus filio-
rũ Iuda, & venundabunt eos Sabæis gen-
ti longinquæ, quia Dns locutus est. Cla-
mate hoc in Gentibus, sanctificate bellũ,
suscitate robustos: accedãt, ascendant oẽs
viri bellatores. Concidite aratra vestra 10
in gladios, & ligones vestros in lanceas.
Infirmus dicat, Quia fortis ego sum.
Erumpite, & venite omnes gentes de 11
circuitu, & cõgregamini: ibi occumbere
faciet Dns robustos tuos. Consurgant, 12
& ascendant Gentes in vallem Iosaphat:
quia ibi sedebo, vt iudicẽ omnes gentes
Apo.14,15. in circuitu. ¶ Mittite falces, quoniã ma- 13
turauit messis: venite, & descẽdite, quia
plenum est torcular, exuberant torcula-
ria: quia multiplicata est malitia eorum.
Populi populi in valle concussionis: quia 14
iuxta est dies Dñi in valle concussionis.
¶ Sol & luna obtenebrati sunt: & stellæ 15 *Sup.2,10.*
retraxerunt splendorẽ suũ. ¶ Et Dñs de 16 *3.*
Sion rugiet, & de Ierusalem dabit vocem *Ierem.25,30.*
suã: & mouebuntur cœli & terra, & Dns *Amos 1,2.*
spes populi sui & fortitudo filiorũ Israel.
Et scietis quia ego Dñs Deus vester ha- 17
bitans in Sion in monte sancto meo & erit
Ierusalẽ sancta, & alieni non transibunt
per eam amplius. ¶ Et erit in die illa: 18 *Amos 9,13.*
stillabunt montes dulcedinẽ, & colles
fluent lacte: & per omnes riuos Iuda ibũt
aquæ: & fons de domo Dñi egredietur, &
irrigabit torrentẽ spinarũ. Aegyptus in 19
desolationẽ erit, & Idumæa in desertum
perditionis: pro eo quod iniquè egerint
in filios Iuda, & effuderint sanguinem in-
nocentẽ in terra sua. Et Iudæa in æter- 20
nũ habitabitur, & Ierusalẽ in generatio-
nem & generationem. Et mũdabo san-
guinem eorum, quem non mundauerã:
& Dominus commorabitur in Sion.

PROPHETIA AMOS.

CAP. I.

VERBA Amos, qui fuit in pasto- 1 **in pasto-*
ribus de Thecue: quæ vidit super *ribus 6 MS.*
Israel in diebus Oziæ regis Iuda, *R.Q.n.*
& in diebus Ieroboam filij Ioas regis Is- *de 8 MS.*
rael, ante duos annos terræmotus. Et 2 *Hier.H.*
dixit, ¶ Dñs de Sion rugiet, & de Ieruſa- *C. G.*
lẽ dabit vocẽ suam: & luxerunt speciosa *Zach.14,5*
pastorũ, & exiccatus est vertex Carmeli. *Ierem.25,30.*
Hæc dicit Dñs, Super tribus sceleribus 3 *Ioel 3,16.*
Damasci, & super quatuor non conuerta
eũ: eo quod triturauerint in plaustris
ferreis Galaad. Et mittã ignẽ in domũ 4
Azaeli, & deuorabit domus Ben-adad.
Et eõteram vectẽ Damasci: & disper- 5
dã habitatorẽ de cãpo idõli, & tenentem
sceptrum de domo voluptatis: & trans-
feretur populus Syriæ Cyrenen, dicit
Dñs. Hæc dicit Dñs, Super tribus sce- 6 **eam 3*
leribus Gazæ, & super quatuor non con- *MS. Q.n.*
uertã eum: eo quod transtulerint captiui-
tatem perfectã, vt concluderent eam in
Idumæa. Et mittam ignem in murum 7
Gazæ, & deuorabit ædes eius. Et disper-
dã habitatorem de Azoto, & tenentẽ sce-
ptrũ de Ascalone: & conuertã manũ meã
super Accaron, & peribũt reliqui Phili-
sthinorum, dicit Dñs Deus. Hæc dicit 9
Dominus, Super tribus sceleribus Tyri,
& super quatuor non conuertã eum: eo **eã 3 MS.*
quòd concluserint captiuitatem perfec- *G.Q.n.*
tam in Idumæa, & non sint recordati
fœderis fratrum. Et mittã ignẽ in mu- 10
rum Tyri, & deuorabit ædes eius. Hæc
dicit Dñs, Super tribus sceleribus Edom,
& super quatuor non conuertam eum:
eo quòd persecutus sit in gladio fratrem

suum,

suũ, & violauerit misericordiã eius, & tenuerit vltrã furorẽ suũ, & indignationẽ
suã seruauerit vsq. in finẽ. Mittã ignem 12
in Theman, & deuorabit ædes Bozræ.
Hæc dicit Dñs, Super tribus sceleribus 13
filiorũ Ammon, & super quatuor nõ cõuertã eũ: eo quòd dissecuerit prægnãtes
Galaad ad dilatandum terminum suum.
Et succendã ignem in muro Rabba: & 14
deuorabit ædes eius in vlulatu in die belli, & in turbine in die commotionis. Et 15
ibit Melchom in captiuitatem ipse, & principes eius simul, dicit Dominus.

CAP. II.

HAEc dicit Dñs, Super tribus sceleribus Moab, & super quatuor nõ cõuertã eum: eo quòd incenderit ossa regis Idumææ vsq. ad cinerẽ. Et mittã ignẽ 2
in Moab, & deuorabit ædes Carioth: & morietur in sonitu Moab, in clãgore tubæ: & disperdã iudicẽ de medio eius, & 3
omnes principes eius interficiã cum eo, dicit Dns. Hæc dicit Dñs, Super tribus 4
sceleribus Iudæ, & super quatuor nõ cõuertã eũ: eo quòd abiecerit legẽ Dñi, & mandata eius nõ custodierit. deceperunt enim eos idôla sua, post quæ abierãt patres eorũ. Et mittã ignẽ in Iudã, & de- 5
uorabit ædes Ierusalẽ. Hæc dicit Dñs, 6
Super tribus sceleribus Israël, & super quatuor nõ cõuertam eum: pro eo quòd vẽdiderit pro argẽto iustũ, & pauperẽ pro calceamẽtis. Qui conterunt super pul- 7
uerẽ terræ capita pauperũ, & via humiliũ declinãt: & filius ac pater eius ierunt ad puellã, vt violarẽt nomẽ sanctũ meũ.
Et super vestimentis pignoratis accu- 8
buerunt iuxta omne altare: & vinũ damnatorũ bibebãt in domo Dei sui. ¶ Ego 9
autẽ exterminaui Amorrhæũ à facie eorũ: cuius altitudo cedrorũ, altitudo eius, & fortis ipse quasi quercus: & contriui fructũ eius desuper, & radices eius subter. ¶ Ego sum qui ascẽdere vos feci de 10
Terra Aegypti: ¶ & duxi vos in deserto quadraginta annis, vt possideretis terrã Amorrhæi. Et suscitaui de filiis vestris 11
in prophetas, & de iuuenibus vestris nazaræos. nunquid nõ ita est filij Israël, dicit Dñs? Et propinabitis nazaræis vinũ: 12
& prophetis mandabitis, dicentes, Ne *phetetis. Ecce ego stridebo Mubter' vos, 13
sicut stridet plaustrũ onustum fœno. Et 14
perbit fuga à veloce, & fortis nõ obtinebit virtutẽ suã, & robustus non saluabit animã suã: & tenẽs arcum nõ stabit, & 15
velox pedib. suis nõ saluabitur, & ascẽsor equi nõ saluabit animã suã: & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dñs. CAP. III.

AVdite verbum quod locutus est Dñs 1
super vos, filij Israël: super omnem cognationẽ quã eduxi de Terra Aegypti, dicẽs, Tantũmodo vos cognoui ex om- 2
nibus cognationibus terræ: idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras.
Nunquid ambulabunt duo pariter, nisi 3
cõuenerit eis? Nũquid rugiet leo in sal- 4
tu, nisi habuerit prædã? nũquid dabit catul' leonis vocẽ de cubili suo, nisi aliquid apprehẽderit? nũquid cadet auis in la- 5
queũ terræ, absq. aucupe? nunquid auferetur laqueus de terra, antequã quid ceperit? Si clãget tuba in ciuitate, & popu- 6
lus nõ expauescet? si erit malũ in ciuitate, quod Dñs nõ fecerit? Quia nõ faciet 7
Dñs Deus verbũ, nisi reuelauerit secretũ suũ ad seruos suos prophetas. Leo rugiet, quis nõ timebit? Dñs Deus locutus 8
est, quis nõ prophetabit? Auditũ facite in ædibus Azoti, & in ædibus terræ Aegypti: & dicite, Cõgregamini super mõtes Samariæ, & videte iuiamias multas in medio eius, & calumnias patẽtes in penetralibus eius. Et nescierunt facere rectũ, dicit Dñs, thesaurizantes iniquitatẽ, 9
& rapinas in ædib. suis. Propterea hæc 10
dicit Dñs Deus, Tribulabitur & circuietur terra: & detrahetur ex te fortitudo tua, & diripientur ædes tuæ. Hæc dicit 11
Dñs, Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremũ auriculæ: sic eruenẽ filij Israël qui habitãt in Samaria, in plaga lectuli, & *in Damasci grabato'. *in Damasco grabato MS. Q. n.
Audite, & cõtestamini in domo Iacob, 13
dicit Dñs De' exercituũ: quia in die cũ 14
visitare cœpero prævaricationes Israël, super eũ visitabo & sup altaria Beth-el: & amputabũtur cornua altaris, & cadent
in terrã. Et percutiã domũ hyemalem 15
cum domo æstiua: & peribunt domus eburneæ, & dissipabuntur ædes multæ, dicit Dominus. CAP. IIII.

AVdite verbũ hoc vaccę pingues, quę 1
estis in mõte Samariæ: quæ calumniã facitis egenis, & confringitis pauperes: quæ dicitis dnis vestris, Afferte, & bi- 2
bemus. Iurauit Dñs Deus in sancto suo, quia ecce dies veniẽt sup vos, & leuabũt vos in contis, & reliquias vestras in ollis
feruẽtibus. Et per aperturas exibitis al- 3
tera cõtra alteram, & proiicemini in Armõ, dicit Dñs. Venite ad Beth-el, & impie agite: ad Galgalã, & multiplicate prævaricationẽ: & offerte manè victimas vestras, tribus diebꝰ decimas vestras. Et sa- 4
crificate de fermẽtato laudẽ: & vocate voluntarias oblationes, & annũtiate: sic enim voluistis filij Israël, dicit Dñs De'. Vnde & ego dedi vobis stupore dẽtiũ in cũctis vrbibus vestris, & indigentiã panum in omnibus locis vestris: & non estis reuersi ad me, dicit Dñs. Ego quoq. pro- 5
hibui à vobis imbrẽ, cùm adhuc tres mẽses superessent vsque ad messem: & pluì super vnã ciuitatem, & super alteram ciuitatẽ nõ pluì: pars vna cõpluta est, & pars 6
super quã non pluit, aruit. Et venerunt duæ & tres ciuitates ad vnam ciuitatem vt biberent aquam, & non sunt satiatæ: & non redistis ad me, dicit Dominus.
¶ Percussi vos in vento vrente, & in 9 Aggæ.2,18.

auru gine, multitudinẽ hortorũ vestrorũ, & vinearũ vestrarũ, oliueta vestra & ficeta vestra comẽdit eruca: & nõ redistis ad me, dicit Dñs. Misi in vos mortẽ in via 10
Aegypti, peremi in gladio iuuenes vestros vsq. ad captiuitatẽ equorũ vestrorũ: & ascẽdere feci putredinẽ castrorũ vestrorũ in nares vestras: & nõ redistis ad me, di- 11
cit Dñs. Subuerti vos, ¶ sicut subuertit Deus Sodomã & Gomorrhã, & facti estis quasi torris raptus ab incẽdio: & non redistis ad me, dicit Dñs. Quapropter hęc 12
faciã tibi Israël: postquã aũt hæc fecero tibi, præparare in occursum Dei tui Israël. Quia ecce formãs mõtes, & creans 13
ventũ, & annuntiãs homini eloquiũ suũ, faciẽs matutinã nebulã, & gradiens super excelsa terræ: Dñs Deus exercituum nomen eius. CAP. V.

AVdite verbum istud quod ego leuo 1
super vos planctum. Domus Israël cecidit, & nõ adiiciet vt resurgat. Virgo 2
Israël proiecta est in terrã suã, nõ est qui suscitet eam. Quia hæc dicit Dñs Deus, 3
Vrbs de qua egrediebantur mille, relinquẽtur in ea centũ: & de qua egrediebantur centũ, relinquẽtur in eadẽ in domo Israël. Quia hęc dicit Dñs domui Is- 4
raël, Quærite me, & viuetis. Et nolite 5
quærere Beth-el, & in Galgalã nolite intrare, & in Berſaboe non transibitis: quia Galgala captiua ducẽtur, & Beth-el erit inutilis. Quærite Dnm, & viuite: ne 6
forte cõburat vt ignis domus Ioseph, & deuorabit, & nõ erit qui extinguat Beth-el. Qui conuertitis in absinthium in- 7
dicium, & iustitiã in terra relinquitis. Facientem Arcturũ, & Orionẽ, & cõuertentem in manè tenebras, & die in noctem mutantẽ: ¶ qui vocat aquas maris, & ef- 8
fundit eas super faciẽ terræ: Dñs nomen est eius. Qui fulgidẽ vastitatem super 9
robustũ, & depopulationẽ super potentẽ affert. Odio habuerũt corripientem in 10
porta: & loquentem perfectè abominati sunt. Idcirco, pro eo quòd diripiebatis 11
pauperẽ, & prædã electã tollebatis ab eo: ¶ domos quadro lapide ædificabitis, & nõ habitabitis in eis: vineas plãtabitis amatissimas, & non bibetis vinũ earũ. Quia 12
cognoui multa scelera vestra, & fortia peccata vestra: hostes iusti accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta.
Ideo prudẽs in tempore illo tacebit, quia 13
tempus malũ est. Quærite bonũ, & non 14
malũ, vt viuatis: & erit Dñs Deus exercituũ vobiscũ, sicut dixistis. ¶ Odite ma- 15
lũ, & diligite bonũ, & cõstituite in porta iudicium: si forte misereatur Dñs Deus exercituum reliquiis Ioseph. Propterea 16
hæc dicit Dñs Deus exercituũ dominator, in omnibus plateis plãctus: & in cũctis quæ foris sunt, dicetur væ væ: & vocabũt agricolã ad luctũ, & ad planctũ eos qui sciunt plãgere. Et in omnib. vineis' 17
erit planctus: quia pertransibo in medio

*vnis 39 MS. G. Q. n.

Isa.13,6.9. Ier.30,7. Ioel.2,11. Soph.1,15.

Ge.19,24.

Isa.1,11. 14. Ier.6,20. Mal.2,12.

Act.7,42.

*deo MS q. R. *idolo MS q.

Luc.6,24.

Ier.51,14.

CAP. VII.

HAec ostendit mihi Dñs Deus: & ecce fictor locustæ in principio germinantis serotini imbris, & ecce serotinus post tonsores gregis. Et factū est: cūm cōsummasset comedere herbā terræ, dixi, Dñe Deus, propitius esto, obsecro: quis suscitabit Iacob, quia paruulus est? Misertus est Dñs super hoc: Non erit, dicit Dñs.

Hæc ostendit mihi Dñs Deus: & ecce vocabat iudiciū ad ignem Dñs Deus, & deuorauit abyssum multā, & comedit simul partem. Et dixi, Dñe Deus, quiesce obsecro: quis suscitabit Iacob, quia paruulus est? Misertus est Dñs super hoc: Sed & istud nō erit, dicit Dñs Deꝰ. Hæc ostendit mihi, Dñs, & ecce Dñs stans super murum litū, & in manu eius trulla cæmentarij. Et dixit Dñs ad me, Quid tu vides Amos? Et dixi, Trullā cæmentarij. Et dixit Dñs, Ecce ego ponā trullam in medio populi mei Israel: nō adiiciam vltrà superinducere eū. Et demolientur excelsa idōlī, & sanctificationes Israel desolabūtur, & cōsurgam super domum Ieroboam in gladio. Et misit Amasias sacerdos Beth-el ad Ieroboā regē Israel, dicēs, Rebellauit cōtra te Amos in medio domus Israel: non poterit terra sustinere vniuersos sermones eius. Hæc enim dicit Amos, In gladio morietur Ieroboā, & Israel captiuus migrabit de terra sua. Et dixit Amasias ad Amos, Qui vides, gradere, fuge in terrā Iudā: & comede ibi panē, & prophetabis ibi. Et in Beth-el nō adiicies vltrà vt propheres: quia sanctificatio regis est, & domꝰ regni est. Respondit Amos, & dixit ad Amasiā, Nō sum propheta, & nō sum filius prophetæ: sed armentarius ego sum vellicās sycomoros. Et tulit me Dñs eum sequerer gregē: & dixit Dñs ad me, Vade, prophetā ad populū meū Israel. Et nunc audi verbum Dñi, Tu dicis, Nō prophetabis super Israel, & non stillabis super domum idōlī. Propter hoc hæc dicit Dñs, Vxor tua in ciuitate fornicabitur, & filij tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra pollutā morieris, & Israel captiuus migrabit de terra sua.

CAP. VIII.

HAec ostendit mihi Dñs Deus: & ecce vncinus pomorū. Et dixit, Quid tu vides Amos? Et dixi, Vncinū pomorū. Et dixit Dñs ad me, Venit finis super populū meū Israel: nō adiiciā vltrà vt pertranseam eum. Et stridebunt cardines templi in die illa, dicit Dñs Deus: multi morientur: in omni loco proiicietur silentium. Audite hoc qui conteritis pauperē, & deficere facitis egenos terræ, dicētes, Quādo trāsibit mensis, & venūdabimus merces: & sabbathū, & aperiemus frumentū: vt imminuamus mensurā, & augeamus siclū, & supponamus statēras dolosas, Vt possideamus in argento egenos & pauperes, pro calceamētis, & quisquilias frumenti vēdamus? Iurauit Dñs in superbia Iacob, Si oblitus fuero vsq; ad finē omnia opera eorū. Nunquid super isto non commouebitur terra, & lugebit omnis habitator eius: & ascendet quasi fluuius vniuersus, & eiicietur, & defluet quasi riuus Aegypti. Et erit in die illa, dicit Dñs, occidet Sol in meridie, & tenebrescere faciam terrā in die luminis. & conuertā festiuitates vestras in luctū, & omnia cātica vestra in planctū: & inducā super omne dorsum vestrū saccū, & super omne caput caluitiū: & ponam eam quasi luctū vnigeniti, & nouissima eius quasi die amarū. Ecce dies veniūt, dicit Dñs, & emittā famē in terram: non famem panis, neq; sitim aquæ, sed audiēdi verbū Dñi. Et cōmouebūtur à Mari vsq; ad mare, & ab Aquilone vsq; ad Orientē: circuibūt quærētes verbū Dñi, & nō inuenient. In die illa deficiet virgines pulchræ, & adolescētes in siti. Qui iurant in delicto Samariæ, & dicunt, Viuit Deꝰ eius Dan: & viuit via Ber-sabee, & cadent, & non resurgent vltrà.

CAP. IX.

VIdi Dñm stantē super altare: & dixit, Percute cardinē, & cōmouebūtur superliminaria: auaritia enim in capite omniū, & nouissimū eorū in gladio interficiā: non erit fuga eis: fugient, & nō saluabitur ex eis qui fugerit. Si descēderint vsq; ad infernū, inde manꝰ mea educet eos: & si ascēderint vsq; in cælū, inde detrahā eos. Et si abscōditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutās auferā eos: & si celauerint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mādabo serpenti, & mordebit eos. Et si abierint in captiuitatem corā inimicis suis, ibi mādabo gladio, & occidet eos: & ponā oculos meos super eos in malū, & non in bonum. Et Dñs Deus exercituū qui tangit terram, & tabescet: & lugebūt omnes habitātes in ea: & ascendet sicut riuus omnis, & defluet sicut fluuius Aegypti. Qui ædificat in cælo ascēsionē suā, & fasciculū suū super terrā fundauit: qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciē terræ, Dñs nomen eius. Nunquid non vt filij Aethiopum vos estis mihi, filij Israel, ait Dñs? nūquid nō Israel ascendere feci de Terra Aegypti: & Palæsthinos de Cappadocia, & Syros de Cyrene? Ecce oculi Dñi Dei super regnū peccās, & conterā illud à facie terræ: verūtamen conterens non conterā domū Iacob, dicit Dñs. Ecce enim mandabo ego, & concutiam in omnibus gentibus domū Israel, sicut cōcutitur in cribro: & nō cadet lapillus super terram. In gladio morientur omnes peccatores populi mei: qui dicūt, Nō appropinquabit, & nō veniet super nos malū. In die illa suscitabo tabernaculū Dauid, quod cecidit: & reædificabo aperturas muro-

rum eius, & ea quę corruerāt instaurabo: & reædificabo eum sicut in diebus antiquis. Vt possideāt reliquias Idumææ, & omnes nationes, eo quod inuocatum sit nomen meū super eos: dicit Dñs faciens hæc. Ecce dies veniūt, dicit Dñs: & cōprehendet arator messorem, & calcator vuæ mittentē semen: & stillabunt montes dulcedinē, & omnes colles culti erūt. Et conuertam captiuitatē populi mei Israēl: & ædificabūt ciuitates desertas, & inhabitabunt: & plantabūt vineas, & bibent vinum earum: & facient hortos, & comedent fructus eorum. Et plantabo eos super humū suam: & nō euellam eos vltrà de terra sua quā dedi eis, dicit Dominus Deus tuus.

PROPHETIA ABDIAE.

VIsio Abdiæ. Hæc dicit Dñs Deus ad Edom, Auditum audiuimus à Dño, & legatū ad Gentes missit, Surgite, & cōsurgāmus aduersus eum in prœlium. Ecce parulū dedi te in Gentibus: contēptibilis tu es valde. Superbia cordis tui extulit te, habitantem in scissuris petrarū, exaltantē solū tuum: qui dicis in corde tuo, Quis detrahet me in terram? Si exaltatus fueris vt aquila, & si inter sydera posueris nidū tuū: inde detrahā te, dicit Dñs. Si fures introissent de te, si latrones per nōctē: quomodo cōticuisses? nōnne furati essent sufficientia sibi? si vindemiatores introissent ad te, nūquid saltē racemum reliquissent tibi? Quomodo scrutati sunt Esau, inuestigauerūt absc̄ondita ei? Vsq. ad terminum emiserunt te omnes viri fœderis tui: illuserunt tibi: inualuerunt aduersum te viri pacis tuæ: qui comedunt tecū, ponent insidias subter te: non est prudentia in eo. Nūquid nō in die illa, dicit Dñs, perdam sapientes de Idumæa, & prudētiam de mōte Esau? Et timebūt fortes tui à Meridie, vt intereat vir de monte Esau. Propter interfectionem, & propter iniquitatē in fratre tuū Iacob, operiet te cōfusio, & peribis in æternū. In die cùm stares aduersus eum, quādo capiebāt alieni exercitum eius, & extranei ingrediebantur portas eius, & super Ierusalem mittebāt sortem: tu quoq; eras quasi vnus ex eis. Et nō despicies in die fratris tui, in die peregrinationis eius: & nō lætaberis super filios Iuda, in die perditionis eorū: & nō magnificabis os tuū in die angustiæ. Neq; ingredieris porta populi mei in die ruinæ eorū: neq; despicies & tu in malis eius in die vastitatis illius: & nō emittēris aduersus exercitū eius in die vastitatis illius. Neq; stabis in exitibus, vt interficias eos qui fugerint: & non cōcludes reliquos eius in die tribulationis. Quoniam iuxtà est dies Dñi super omnes gentes: sicut fecisti, fiet tibi: retributionem tuam conuertet in caput tuum. Quomodo enim bibistis super montem sanctum meum, bibent omnes Gentes iugiter: & bibēt & absorbebunt, & erūt quasi nō sint. Et in mōte Sion erit saluatio, & erit sanctus: & possidebit domus Iacob eos qui se possederant. Et erit domus Iacob ignis, & domus Ioseph flamma, & domus Esau stipula: & succēdentur in eis, & deuorabunt eos: & nō erunt reliquiæ domus Esau, quia Dñs locutus est. Et hæreditabūt in qui ad Austrum sunt, montem Esau, & qui in campestribus Philisthiim: & possidebunt regionem Ephraim & regionē Samariæ: & Ben-iamin possidebit Galaad. Et trāsmigratio exercitus huius filiorum Israel, omnia Chananæorū vsq; ad Sarepta: & trāsmigratio Ierusalem, quæ in Bosphoro est, possidebit ciuitates Austri. Et ascendent saluatores in monte Sion iudicare montem Esau: & erit Dño regnum.

IONAE PROPHETIA.

CAP. I.

ET factū est verbū Dñi ad Ionā filium Amathi, dicēs, Surgē, & vade in Niniuen ciuitatē grandem, & prædica in ea: quia ascendit malitia eius corā me. Et surrexit Ionas, vt fugeret in Tharsis à facie Dñi, & descēdit in Ioppē, & inuenit nauē euntē in Tharsis: & dedit naulū eius, & descēdit in eam, vt iret cū eis in Tharsis à facie Dñi. Dñs aūt misit ventū magnū in mare: & facta est tēpestas magna in mari, & nauis periclitabatur cōteri. Et timuerūt nautæ, & clamauerūt viri ad deū suū: & miserūt vasa quæ erāt in nauī in mare, vt alleuiaretur ab eis: & Ionas descēdit ad interiora nauis, & dormiebat sopore grauī. Et accessit ad eū gubernator, & dixit ei, Quid tu sopore deprimeris? surge, inuoca Deū tuū, si forte recogitet Deꝰ de nobis, & nō pereamus. Et dixit vir ad collegā suū, Venite, & mittam sortes, & sciam quare hoc malū sit nobis. Et miserunt sortes: & cecidit sors sup Ionā. Et dixerūt ad eū, Indica nobis, cuius causa malū istud sit nobis: quod est opus tuū? quæ terra tua? & quò vadis? vel ex quo populo es tu? Et dixit ad eos, Hebræus ego sum, & Dñm Deū cæli ego timeo, qui fecit mare & aridā. Et timuerūt viri timore magno, & dixerunt ad eū, Quid hoc fecisti? Cognouerunt enim viri quod a facie Dñi fugeret: quia indicauerat eis. Et dixerunt ad eum, Quid faciemus tibi, & ceſſabit mare à nobis? quia mare ibat, & intumescebat. Et dixit ad eos, Tollite me, & mittite in mare, & ceſſabit mare à vobis: scio enim ego quoniā propter me tempestas hæc grādis sup vos. Et remigabāt viri, vt reuerterētur ad aridā, & nō valebant: quia mare ibat, & intumescebat sup eos.

Et cla-

Et clamauerunt ad Dñm, & dixerunt, 14
Quæsumus Dñe, ne pereamus in anima viri istius, & ne des super nos sanguinem innocentē: quia tu Dñe, sicut voluisti, fecisti. Et tulerūt Ionā, & miserūt in mare: & stetit mare à feruore suo. Et timuerūt viri timore magno Dñm, & immolauerūt hostias Dño, & vouerūt vota. 15 16

CAP. II.

ET præparauit Dñs piscem grādem vt deglutiret Ionā: ¶ & erat Ionas in vētre piscis tribus diebus & tribus noctibus. Et orauit Ionas ad Dñm Deum suum de ventre piscis. Et dixit, 1 2 3

¶ Clamaui de tribulatione mea ad Dominum, & exaudiuit me: de ventre inferi clamaui, & exaudisti vocem meam.

Et proiecisti me in profundum in corde maris, & flumen circundedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierunt. 4

Et ego dixi, Abiectus sum à conspectu oculorum tuorum: veruntamen rursus videbo templum sanctum tuum. 5

Circundederunt me aquæ vsq. ad ánimam, abyssus vallauit me, pelagus operuit caput meum. 6

Ad extrema montiū descēdi, terræ vectes cōclusērunt me in æternū: & subleuabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus. 7

Cùm angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum: vt veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum. 8

Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt. 9

Ego aūt in voce laudis immolabo tibi: quæcunque vouisti reddam pro salute Dño. 10

Et dixit Dñs pisci: & euomuit Ionam in aridam. 11

CAP. III.

ET factum est verbū Dñi ad Ionā secundo, dicēs, Surge, & vade in Niniuen ciuitatē magnam: & prædica in ea prædicationē quā ego loquor ad te. Et surrexit Ionas, & abiit in Niniuen iuxta verbū Dñi: & Niniue erat ciuitas magna itinere trium dierū. Et cœpit Ionas introire ciuitatē itinere diei vnius: & clamauit, & dixit, Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur. ¶ Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum: & prædicauerūt ieiunium, & vestiti sunt saccis à maiore vsq. ad minorem. Et peruēnit verbū ad regem Niniue: & surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suū à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicēs: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustēt quicquā: nec pascātur, & aquā nō bibant. Et operiātur saccis homines & iumēta, & clamēt ad Dñm in fortitudine: ¶ & conuertatur vir à via sua mala & ab iniquitate quæ est in manibus eorū. ¶ Quis scit si conuertatur & ignoscat Deus: & reuertatur à furore iræ suæ, & nō peribimus? Et vidit Deus opera eorū quia conuersi sunt de via sua mala: & misertus est Deus super malitia quam locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.

Mat. 12, 40. 16, 4. Luc. 11, 30. 1. Cor. 15, 4. Psal. 3, 5. 17, 7. 117, 5. 119, 1. Psal. 68, 1. Mat. 12, 41. Luc. 11, 32. Ier. 2, 11. a Deum 4 MS. R. H. 15. Ioel 2, 14. Psal. 85, 5. Ioel 2, 13.

CAP. IIII.

1 ET afflictus est Ionas afflictione magna, & iratus est: & orauit ad Dñm, & dixit, Obsecro Dñe, nūquid nō hoc est verbū meum, cùm adhuc essem in terra mea? propter hoc præoccupaui vt fugerē in Tharsis. ¶ Scio enim quia tu Deus clemēs & misericors es, patiēs & multæ misericordiæ, & ignoscēs super malitia. 2 3 Et nūc Dñe tolle quæso animā meam à me: 4 quia melior est mihi mors quā vita. Et 5 dixit Dñs, Putāsne bene irasceris tu? Et egressus est Ionas de ciuitate, & sedit cōtra Orientē ciuitatis: & fecit sibimet ym braculum ibi, & sedebat subter illud in vmbra, donec videret quid accideret ciuitati. Et præparauit Dñs Deus hederā, & ascēdit super caput Ionæ, vt esset vmbra super caput eius, & protegeret eum, laborauerat enim: & lætat⁹ est Ionas sup 6 hedera lætitia magna. Et parauit Deus vermē ascēsu diluculi in crastinū: & percussit hederā, & exaruit. Et cùm ortus fuisset Sol, præcepit Dñs vento calido & vrenti: & percussit Sol super caput Ionę, & æstuabat: & petiit animæ suę vt moreretur, & dixit, Melius est mihi mori, quàm viuere. Et dixit Dñs ad Ionam, Putāsne bene irasceris tu super hederā? Et dixit, Bene irascor ego vsq. ad mortē. 7 8 9 10 Et dixit Dñs, Tu doles super hederā, in qua nō laborasti, neq. fecisti vt cresceret, quæ sub vna nocte nata est, & sub vna 11 nocte periit: Et ego non parcam Niniue ciuitati magnæ, in qua sunt plusquam centum vigīti millia hominum, qui nescīunt quid sit inter dexteram & sinistram suam, & iumenta multa?

Deut. 32. Isa. 1, 2. Isa. 26, 21.

MICHAEAE PROPHETIA.

CAP. I.

1 VErbum Dñi quod factū est ad Michæam Morasthitē, in diebus Ioathan, Achaz, & Ezechiæ regū Iuda: quod vidit super Samariam & Ierusalem. 2 ¶ Audite populi omnes, & attēdat terra & plenitudo eius: & sit Dñs Deus vobis in testē, Dñs de templo sancto suo. 3 ¶ Quia ecce Dñs egredietur de loco suo: & descēdet, & calcabit super excelsa terræ. 4 Et cōsumentur mōtes subtus eū: & valles scindentur sicut cera à facie ignis, sicut aquæ quæ decurrūt in præceps. 5 In scelere Iacob omne istud, & in peccatis domus Israël: quod scelus Iacob? nōne Samaria? & quæ excelsa Iudæ? nōne Ierusalem? 6 & ponā Samariam quasi acervū lapidū in agro cū plātatur vineæ: & detrahā in vallem lapides eius, & fundamenta eius reuelabo. 7 Et omnia sculptilia eius cōcidētur, & omnes mercedes

eius cōburētur igne, & omnia idōla eius ponā in perditionē: quia de mercedibus meretricis congregata sunt, & vsque ad mercedē meretricis reuertentur. 8 Super hoc plangā, & ululabo: vadā spoliatus, & nudus: faciā planctū velut draconū, & luctū quasi struthionū: 9 Quia desperata est plaga eius, quia venit vsq. ad Iudā, tetigit portā populi mei vsq. ad Ierusalem. 10 In Geth nolite annūtiare, lachrymis ne ploretis: in domo Pulueris puluere vos conspergite. 11 Et trāsite vobis habitatio Pulchra, confusā ignominia: non est egressa quæ habitat in exitu: planctū Domus vicinæ accipiet ex vobis, quæ stetit sibimet. 12 Quia infirmata est in bonū quæ habitat In amaritudinibus: quia descendit malū à Dño in portā Ierusalē. 13 Tumultus quadrigæ stuporis habitāti Lachis, principiū peccati est filiæ Sion, quia in te inuenta sūt scelera Israël. 14 Propterea dabit emissarios super hæreditatem Geth: domos Mēdacij in deceptionem regibus Israël. 15 Adhuc hæredē adducā tibi qui habitas in Mareſa: vsque ad Odollā veniet gloria Israël. 16 Decaluate, & tondēte super filios deliciarū tuarū: dilata calumtiū tuū sicut aquila: quoniā captiui ducti sunt ex te.

Mich. 2, 4.

CAP. II.

1 VAe qui cogitatis inutile, & operamini malū in cubilibus vestris: in luce matutina faciūt illud, quoniā cōtra Dñm est manus eorū. 2 Et cōcupierūt agros, & violēter tulerunt, & rapuerunt domos: & calumniabantur virū & domū eius, virū & hæreditatem eius. 3 Ideirco hæc dicit Dñs, Ecce ego cogito super familiā istam malum: vnde non auferetis colla vestra, & nō ambulabitis superbi, quoniā tēpus pessimum est. 4 In die illa sumetur super vos parabola, & cantabitur canticū cum suauitate, dicentium, Depopulatione vastati sumus: pars populi mei cōmutata est: quomodo recedet à me, qui reuertatur, qui regiones nostras diuidat? 5 Propter hoc non erit tibi mittens funiculum sortis in cœtu Dñi. 6 Ne loquamini loquentes, Nō stillabit super istos, nō cōprehendet cōfusio. 7 Dicit domus Iacob, Nunquid abbreuiatus est spiritus Dñi, aut tales sunt cogitationes eius? Nonne verba mea bona sunt cum eo qui rectè graditur? 8 Et contrario populus meus in aduersarium consurrexit: de super tunicā palliū sustulistis: & eos qui trānsibāt simpliciter, conuertistis in bellum. 9 Mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum: à parunlis earum tulistis laudem meam in perpetuum. 10 Surgite, & ite, quia non habetis hic requiē: propter immundiā eius corrūpetur putredine pessima.

a Israël MS 9.

11 Vtinā non esset vir habens spiritū, & mendaciū potius loquerer, stillabo tibi in vinum, & in ebrietatē: & erit super quē stillatur populus iste. 12 Cōgregabo Iacob totū te: in vnum conducā reliquias Israël, ponet eum illum quasi gregē in ouili, quasi pecus in medio caulæ, tumultuabuntur à multitudine hominū. 13 Ascendet enim pandens iter ante eos: diuident & trānsibunt portā, & ingredientur per eā: & trānsibit rex eorum coram eis, & Dominus in capite eorum.

Exo. 22, 27. Sopho. 3, 3.

CAP. III.

1 ET dixi, Audite principes Iacob, & duces domus Israël, Nūquid nō vestrū est scire iudicium, qui odio habetis bonū, & diligitis malum: qui violenter tollitis pelles eorū de super eis, & carnē eorum de super ossibus eorum? 2 3 Qui comederunt carnē populi mei, & pellē eorum de super excoriauerūt: & ossa eorum cōfregerunt, & conciderunt sicut in lebētē, & quasi carnē in medio ollæ. 4 Tunc clamabunt ad Dñm, & nō exaudiet eos: & abscōdet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adinuentionibus suis. 5 Hæc dicit Dñs super prophetas qui seducunt populum meū: qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem: & siquis non dederit in ore eorum quippiā, sanctificāt super eum prælium. 6 Propterea nox vobis pro visione erit: & tenebræ vobis pro diuinatione: & occūbet sol super prophetas, & obtenebrabitur super eos dies. 7 Et confundentur qui vident visiones, & confundentur diuini: & operient omnes vultus suos, quia nō 8 est responsum Dei. Veruntamen ego repletus sum fortitudine spiritus Dñi, iudicio & virtute: vt annuntiē Iacob scelus 9 suum, & Israël peccatum suum. Audite hoc principes domus Iacob, & iudices domus Israël: qui abominamini iudiciū, 10 & omnia recta peruertitis. Qui ædificatis Sion in sanguinibus, & Ierusalem 11 in iniquitate. ¶ Principes eius in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede docebant, & prophetæ eius in pecunia diuinabant: & super Dominum requiescebant, dicentes, Nunquid non Dominus in medio nostrum? non 12 venient super nos mala. Propter hoc, causa vestri, ¶ Sion quasi ager arabitur, & Ierusalem quasi acervus lapidum erit, & mons templi in excelsa siluarum.

Sopho. 3, 3. Ier. 26, 18.

CAP. IIII.

1 ET erit, in nouissimo dierū erit mons domus Dñi præparatus in vertice mōtium, & sublimis super colles: & fluet 2 ad eum populi. Et properabunt gentes multæ, & dicent, Venite, ascendamus ad montē Dñi & ad domum Dei Iacob: & docebit nos de viis suis, & ibimus in semitis eius: quia de Sion egredietur lex, 3 & verbū Dñi de Ierusalē. Et iudicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes vsq. in longinquum: & concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: non sumet gens aduersus gētē gladium, & nō discent vltrà belligerare. 4 Et sedebit vir sub⁹ vinea sua, & subtus

Isa. 2, 2.

ficium suum, & nō erit qui deterreat: quia os Dñi exercituū locutum est. Quia omnes populi ambulabunt vnusquisq. in nomine Dei sui: nos autē ambulabimus in nomine Dñi Dei nostri in æternum & vltrā. In die illa, dicit Dñs, cōgregabo claudicantē, & eā quam ejecerā, colligā, & quā afflixerā*. ¶ Et ponā claudicantē, in reliquias: & eā quæ laborauerat, in gētē robustā. ¶ & regnabit Dñs super eos in mōte Sion, ex hoc nunc & vsq. in æternū.

Et tu turris gregis, nebulosa *filiæ Sion vsq. ad te veniet: & veniet potestas prima regnū filiæ Ierusalē. Nunc quare mœrore cōtraheris? nunquid rex nō est tibi, aut cōsiliarius tuus perijt, quia cōprehēdit te dolor sicut parturiētē? Dole, & satage filia Sion quasi parturiēs: quia nūc egredieris de ciuitate, & habitabis in regione, & venies vsq. ad Babylonē, ibi liberaberis: ibi redimet te Dñs de manu inimicorū tuorū. Et nunc cōgregatæ sunt super te gentes multæ quæ dicunt, Lapidetur: & aspiciat in Sion oculus nostēr. Ipsi autē non cognouerūt cogitationes Dñi, & nō intellexerūt cōsiliū eius: quia cōgreauit eos quasi fœnum areæ. Surge, & triturā filia Sion: quia cornu tuū ponā ferreū, & vngulas tuas ponam æreas: & cōminues populos multos, & interficies Dño rapinas eorū, & fortitudinem eorum Dño vniuersæ terræ. CAP. V.

NVnc vastaberis filia latronis: obsidionē posuerūt super nos, in virga percutient maxillā iudicis Israel. ¶ Et TV BETHLEHEM Ephrāta, parvulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel: & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis. Propter hoc dabit eos vsq. ad tēpus, in quo parturiēs pariet: * reliquiæ fratrū ei* cōuertētur ad filios Israel. Et stabit, & pascet in fortitudine Dñi, in sublimitate nominis Dñi Dei sui: & cōuertētur, quia nūc magnificabitur vsq. ad terminos terræ. Et erit iste pax: Assyrius quū venerit in terrā nostrā, & quando calcauerit in domib. nostris: & suscitabimus super eū septē pastores, & octo primates hominēs. Et pascent terrā Assur in gladio, & terrā Nērod in liceis eius: & liberabit ab Assur, quū venerit in terrā nostrā, & quū calcauerit in finibus nostris. Et erūt reliquiæ Iacob in medio populorum multorū quasi ros à Dño, & quasi stillæ super herbā quæ nō expectat virū, & non præstolatur filios hominū. Et erūt reliquiæ Iacob in Gentibus in medio populorum multorū, quasi leo in iumentis siluarū, & quasi catulus leonis in gregibus pecorum: qui cum trāierit, & conculcauerit, & eperit, nō est qui eruat. * Exaltabitur manus tua super hostes tuos, & omnes inimici tui interibūt. Et erit in die illa, dicit Dñs: auferam equos tuos de medio tui, & disperdā quadrigas tuas. Et perdā ciuitates terræ tuæ, & destruam omnes munitiones tuas, & auferā maleficia de manu tua, & diuinationes nō erunt in te. Et perire faciā sculptilia tua, & statuas tuas de medio tui: & non adorabis vltrā opera manuū tuarū. Et euellā lucos tuos de medio tui: & conteram ciuitates tuas. Et faciā in furore & in indignatione vltionem in omnibus gentibus quæ non audierunt. CAP. VI.

AVdite quæ Dñs loquitur, Surge, cōtēde iudicio aduersum mōtes, & audiant colles vocē tuā. Audiant montes iudicium Dñi, & fortia fundamēta terræ: quia iudicium Dñi cū populo suo, & cum Israel disceptabitur. ¶ Populе meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? responde mihi. ¶ Quia eduxi te de Terra Aegypti, & de domo seruientiū liberaui te: & misi ante faciem tuā Moysen, & Aaron, & Mariā. Populе meus memētο quæso ¶ quid cogitauerit Balach rex Moab, & quid responderit ei Balaā filius Beor, de Setim vsq. ad Galgalam, vt cognoscerēs iustitias Dñi. Quid dignum offerā Dño? curuabo genu Deo excelso? nunquid offerā ei holocaustomata & vitulos annicolos? Nunquid placari poterit Dñs in millib. arietū, aut in multis milibus hircorū pinguiū? nunquid dabo primogenitū meū pro scelere meo, fructum vētris mei pro peccato animæ meæ. Indicabo tibi ô homo quid sit bonū, & quid Dñs requirat à te, Vtiq. facere iudicium, & diligere misericordiā, & solicitū ambulare cum Deo tuo. Vox Dñi ad ciuitatē clamat, & salus erit timētib. nomē eius: Audite tribus, & quis approbabit illud?

Adhuc ignis in domo impij thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ plena. Nunquid iustificabo statera impiā, & in sacculi pōdera dolosa? In quibus diuites eius repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea loquebātur mendaciū, & lingua eorū fraudulenta in ore eorū. Et ego ergo cœpi percutere te perditione super peccatis tuis. ¶ Tu comedes, & nō saturaberis: & humiliatio tua in medio tui: & apprehendes, & nō saluabis: & quos saluaueris, in gladium dabo. ¶ Tu seminabis, & non meтes: tu calcabis oliuā, & nō vngēris oleo: & mustum, & nō bibes vinū. Et custodisti præcepta Amri, & omne opus domus Achab: & ambulasti in voluptatib. eorū, vt darē te in perditionē, & habitantes in ea in sibilū, & opprobrium populi mei portabitis. CAP. VII.

VAe mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ: nō est botrus ad comedēdū, præcoquas ficus desiderauit anima mea. Periit sanctus de terra, & rectus in hominibus non est: omnes in sanguine insidiantur, vir fratrē suum ad mortē venatur. Malū manuū suarū dicit bonū: princeps postulat, & iudex in reddēdo est: & magnus locutus

locutus est desideriū animæ suæ, & conturbauerunt eā. Qui optimus in eis est, quasi paliurus: & qui rectus, quasi spina de sepe. Dies speculationis tuæ, visitatio tua venit: nūc erit vastitas eorū. Nolite credere amico: & nolite cōfidere in duce: ab ea quæ dormit in sinu tuo custodi clausura oris tui. ¶ Quia filius cōtumelia facit patri, & filia cōsurgit aduersus matrē suā, nurus aduersus socrū suā: ¶ & inimici hominis domestici eius. Ego autē ad Dñm aspiciā, expectabo Deū saluatorem meum: audiet me Deus meus. Ne lætеris inimica mea super me, quia cecidi: cōsurgā cum sedero in tenebris, Dñs lux mea est. Iræ Dñi portabo, quoniam peccaui ei: donec causam meā iudicet, & faciat iudicium meū: educet me in lucē, videbo iustitiā eius. Et aspiciet inimica mea, & operiet cōfusione, quæ dicit ad me, Vbi est Dñs Deus tuus? Oculi mei videbunt in ea: nunc erit in conculcationē, vt lutū platearū. Dies vt ædificentur, macerīæ tuæ: in die illa lōgē fiet lex. In die illa & vsq. ad te veniet Assur, & vsq. ad ciuitates munitas: & à ciuitatibus munitis vsque ad flumen, & ad mare de mari, & ad montē de mōte. Et terra erit in desolationē propter habitatores suos, & propter fructū cogitationū eorū. Pasce populū tuū in virga tua, gregē hereditatis tuæ, habitantes solos in saltu, in medio Carmeli: pascentur Basan & Galaad iuxta dies antiquos. Secūdū dies egressionis tuæ de Terra Aegypti ostēdam ei mirabilia. Videbunt gentes, & confundentur super omni fortitudine tua: ponēt manū super os, aures eorum surdæ erunt. Lingent puluerem sicut serpentes, velut reptilia terræ prorumpentes de cauernis suis: Dominū Deū nostrū desiderabunt, & timebunt te. ¶ Quis Deus similis tui, ¶ qui aufers iniquitatē, & transis peccatū reliquiarū hæreditatis tuæ: nō immittet vltrā furorē suū, quoniā volens misericordiam est. Reuertetur, & miserebitur nostri, deponet iniquitates nostras: & proiicietur in profundū maris omnia peccata nostra. Dabis veritatem Iacob, misericordiam Abrahæ: quæ iurasti patribus nostris à diebus antiquis.

PROPHETIA NAHVM.

CAP. I.

ONVS Ninive. Liber visionis Nahū Heleseī. Deus æmulator, & vltor est Dñs, vltor est Dñs & habēs furorē, vltor est Dñs in hostes suos, & irascēs ipse inimicis suis. Dñs patiens, & magnus fortitudine, & innocētē nō facit nocentem. Dominus in tempestate & turbine viæ eius, & nebulæ puluis pedū eius. Increpans mare & exiccans illud: & omnia flumina ad desertum deducēs. Infirmatus est Basan, & Carmelus: & flos Libani elanguit. Montes cōmoti sunt ab eo, & colles desolati sunt: & contremuit terra à facie eius, & orbis, & omnes habitantes in eo. Ante faciē indignationis eius quis stabit? & quis resistet in ira furoris eius: indignatio eius effusa est vt ignis: & petræ diruptæ sunt ab eo. Bonus Dñs, & cōfortāns in die tribulationis: & sciens sperantes in se. & in diluvio pretereunte, consummationē faciet loci eius: & inimicos eius persequetur tenebræ. Quid cogitatis contra Dñm? consummationem ipse faciet: non consurget duplex tribulatio. Quia sicut spinæ sentientem cōplectuntur: sic conuiuium eorū perget potantiū, consumentur quasi stipula arundinate plena. Ex te exibit cogitans contra Dñm malitiæ mente pertractans præuaricationē. Hæc dicit Dñs: Si perfecti fuerint: & ita plures, sic quoque succidentur, & *pertransibit: afflixi te, & non affligā te vltrā. Et nunc conterā virgam eius de dorso tuo, & vincula tua dirumpā. Et præcipiet super te Dñs, nō seminabitur ex nomine tuo amplius: de domo Dei tui interficiā sculptile & cōflatile, ponā sepulchrū tuū, quia inhonoratus es. ¶ Ecce super mōtes pedes euangelizantis & annuntiantis pacē: celebra Iuda festiuitates tuas, & redde vota tua: quia nō adiciet vltrā vt pertrāseat te Belial, vniuersus interit. CAP. II.

ASCendit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionē: contemplare viā, confortа lumbos, robora virtutem valde. Quia reddidit Dñs superbiā Iacob, sicut superbiam Israel: quia vastatores dissipauerūt eos, & propagines eorū corruperunt. Clypeus fortiū eius ignitus, viri exercitus in coccineis: igne habēnę currus in die præparationis eius, & agitatores cōsopiti sunt. In itineribus *conturbati sunt: quadrigæ collisæ sunt in platea: aspectus eorū quasi lampades, quasi fulgurā discurrentia. Recordabitur fortium suorū, ruēt in itineribus suis: velociter ascendet muros eius, & præparabitur umbraculū. Porta fluuiorum aperta sunt, & templū ad solū diruū. Et nudes captiuus abductus est: & ancillæ eius minabātur, gementes vt columbæ, murmurantes in cordibus suis. Et Ninive quasi piscina aquarū aquæ eius: ipsi vero fugerunt: state state, & nō est qui reuertatur. Diripite argentū, diripite aurū: & nō est finis diuitiarū ex omnibus vasis desiderabilibus. Dissipata est, & scissa, & dilacerata: & cor tabescens, & dissolutio genicolorū, & defectio in cunctis renibus: & facies omnium eorum sicut nigredo olīæ. Vbi est habitaculū leonū, & pascua catulorū leonū: ad quam iuit leo, vt ingrederetur illuc catulus leonis, & nō est qui exterreat? Leo cepit sufficienter catulis suis, & necauit leænis suis: & implenit præda spelūcas suas, & cubile suū rapina-

Ecce ego ad te, dicit Dñs exercituū: & 13
succendā vsq. ad fumū quadrigas *tuas',
& leunculos tuos cōedet gladius: & ex-
terminabo de terra prædā tuā, & non au-
dietur vltrā vox nuntiorum tuorum.

CAP. III.

VAE ‖ ciuitas sanguinū, vniuersa mē- 1
dacij dilaceratione plena: nō recedet
à te rapina. Vox flagelli, & vox impetus 2
rotæ, & equi frementis, & quadrigæ fer-
uentis, & equitis ascendentis: Et micā-
tis gladij, & fulguritis hastæ, & multitu-
dinis interfectæ, & grauis ruinæ: nec est
finis cadauerū, & corruent in corporibus
suis. Propter multitudinē fornicationū 4
meretricis speciosæ, & gratæ, & habentis
maleficia, quæ vēdidit gentes in fornica-
tionib. suis, & familias in maleficiis suis:
‖ Ecce ego ad te, dicit Dñs exercituum: 5
& reuelabo pudenda tua in facie tua, &
ostendā Gentibus nuditatē tuā, & regnis
ignominiā tuā. Et proiciā super te ab- 6
ominationes, & contumeliis te afficiā, &
ponā te in exemplū. Et erit, omnis qui 7
viderit te, resiliet à te, & dicet, Vastata est
Niniue: quis commouebit sup te caput?
vnde quærā consolatorē tibi? Nunquid 8
melior es *Alexandria populorū, quæ ha-
bitat in fluminibus? aquæ in circuitu ei*:
cuius diuitiæ, mare: aquę, muri eius. Ae- 9
thiopia fortitudo eius, & Aegyptus, & nō
est finis: Aphrica & Libyes fuerūt in au-
xilio tuo. Sed & ipsa in transmigrationē 10
ducta est in captiuitatē: paruuli eius chi-
sunt in capite omniū viarū, & super in-
clytos eius miserunt sortem, & omnes
optimates eius cōsixi sunt in cōpedibus.
Et tu quæres auxilium ab inimico. Om- 11
nes munitiones tuæ sicut ficus cum gros-
sis suis: si concussæ fuerint, cadent in os
comedētis. Ecce populus tuus mulieres 12
in medio tui: inimicis tuis ad apertionē
pandētur portæ terræ tuæ, deuorabit ig-
nis vectes tuos. Aquā propter obsidionē 13
hauri tibi, extrue munitiones tuas: intra
in lutū & calca, subigēs tene latericē. Ibi 14
comedet te ignis: peribis gladio, deuora-
bit te vt bruchus: cōgregare vt bruchus,
multiplicare vt locusta. Plures fecisti ne- 15
gotiationes tuas, quā stellę sint cæli: bru-
chus expansus est, & aualauit. Custodes 17
tui quasi locustæ: & paruuli tui quasi lo-
custæ locustarum quæ consident in sepi-
bus in die frigoris: sol ortus est, & aoua-
uerunt, & non est cognitus locus earum
vbi fuerint. Dormitauerunt pastores 18
tui rex Assur, sepelietur principes tui, la-
titauit populus tuus in montibus, & non
est qui congreget. Non est obscura con- 19
tritio tua, pessima est plaga tua: omnes
qui audierunt auditionē tuā, compresse-
runt manum super te: quia super quem
non transiit malitia tua semper?

PROPHETIA HABACVC.

CAP. I.

ONVS quod vidit Habacuc pro- 1
pheta. Vsquequo Domine cla- 2
mabo, & non exaudies? vociferabor ad te vim patiens, & non saluabis?
Quare ostendisti mihi iniquitatē & la- 3
borē, videre prædā & iniustitiā cōtra me?
‖ Quare respicis cōtēptores, & taces, cō-
culcante impio iustiorē se? Et facies ho-
mines quasi pisces maris, & quasi repti-
lia non habentia ducem? & fastū est iu-
diciū & contradictio potentior? Propter 4
hoc lacerata est lex, & nō peruēnit vsq.
ad finē iudiciū: quia impius prægualet ad-
uersus iustū, propterea egreditur iudiciū
peruersum. ‖ Aspicite in gētibus & vi- 5
dete, & admiramini, & obstupescite: quia
opus factū est in diebus vestris, quod nemo
credet cùm narrabitur. Quia ecce ego 6
suscitabo Chaldæos, gentē amarā & ve-
locē, ambulātē super latitudinē terræ, vt
possideat tabernacula nō sua. Horribi- 7
lis & terribilis est: ex semetipsa iudicium
& onus eius egredietur. Leuiores pardis
equi eius, & velociores lupis vespertinis,
& diffundentur equites eius: equites nāq;
eius dēlōge venient, volabūt quasi aquila
festinās ad comedendū. Omnes ad præ- 9
dam venient, facies eorū ventus vrens: &
congregabit quasi arenā, captiuitatē. Et 10
ipse de regibus triumphabit, & tyranni
ridiculi eius erunt: ipse super omnē mu-
nitionē ridebit, & cōportabit aggerē, &
capiet eā. Tunc mutabitur spiritus, & 11
pertranſibit, & corruet: hæc est fortitudo
eius Dei sui. Nunquid nō tu à principio
Dñe Deus meus, sancte meus, & nō mo-
riemur? Domine in iudicium posuisti
eum: & forte vt corriperes, fundasti eū.
Mūdi sunt oculi tui, nec videas malū, & 13
respicere ad iniquitatē nō poteris. quare
non respicis super iniqua agentes, & ta-
ces deuorante impio iustiorem se? Et 14
facies homines quasi pisces maris, &
quasi reptile nō habens principem. To- 15
tum in hamo sublevauit, traxit illud in
sagena sua, & congregauit in rete suum.
Super hoc lætabitur & exultabit. pro- 16
pterea immolabit sagenæ suæ, & sacrifi-
cabit reti suo: quia in ipsis incrassata est
pars eius, & cibus eius electus. Propter 17
hoc ergo expādit sagenam suam: & sem-
per interficere Gentes non *parcet'.

CAP. II.

SVper custodiā meā stabo, & figā gra- 1
dum super munitionē: & cōtēplabor,
vt videam quid dicatur mihi, & quid re-
spondeā ad arguentē me. Et respōdit mi- 2
hi Dñs, & dixit, Scribe visum, & explana
eū super tabulas: vt percurrat qui legerit
eum. Quia adhuc visus procul, & appa- 3
rebit in finē, & nō mentietur. si moram

fecerit, expecta illū: quia veniens veniet, 4
& nō tardabit. Ecce, qui incredulus est,
non erit rēcta anima eius in semetipso:
‖ iustus autē in fide sua viuet. Et quo 5
modo vinū potantē decipit: sic erit vir
superbus, & nō decorabitur: qui dilatauit
quasi infernus animā suam: & ipse quasi
mors, & nō adimpletur: & cōgregauit ad
se oēs gentes, & coacernauit ad se omnes
populos. Nunquid nō oēs isti super eū 6
parabolā sument, & loquelā ænigmatum
eius: & dicetur, Væ ei qui multiplicat nō
sua? vsquequo & aggrauat cōtra se den-
sum lutū? Nunquid nō repentè consur- 7
gent, qui mordeāt te: & suscitabūtur la-
cerantes te, & eris in rapinam eis? Quia 8
tu spoliasti gētes multas, spoliabūt te oēs
qui reliqui fuerint de populis: propter san-
guinē hominis & iniquitatē terræ ciui-
tatis, & omniū habitantiū in ea. Væ qui 9
cōgregat auaritiā malā domui suæ, vt sit
in excelso nidus eius, & liberari se putat
de manu mali. Cogitasti cōfusionē do- 10
mui tuę, cōcidisti populos multos, & pec-
cauit anima tua. Quia lapis de pariete 11
clamabit: & lignū quod inter iuncturas
ædificiorū est, respōdebit. ‖ Væ qui æ- 12
dificat ciuitatē in sanguinibus, & præ-
parat vrbē in iniquitate. Nunquid nō hęc 13
sunt à Dño exercituū? Laborabunt enim
populi in multo igne: & gentes in vacuū,
& deficient. Quia replebitur terra, vt 14
cognoscāt gloriā Dñi, quasi aquæ operi-
entes mare. Væ qui potum dat amico suo, 15
mittens fel suū, & inebrians, vt aspiciat
nuditatē eius. Replet* ea ignominia *p' 16
gloria: bibe tu quoque, & cōsopire: cir-
cumdabit te calix dexteræ Dñi, & vomi-
tus ignominię super gloriā tuam. Quia 17
iniquitas Libani operiet te, & vastitas a-
nimaliū deterrebit eos de sanguinib* ho-
minis & iniquitate terræ, & ciuitatis, &
omniū habitantiū in ea. Quid prodest 18
sculptile, quia sculpsit illud fictor suus cō-
flatile & imaginē falsam? quia speravit
in figmento fictor eius, vt faceret simu-
lachra muta. Væ qui dicit ligno, Exper- 19
giscere: Surge, lapidi tacenti, nūquid ipse
docere poterit? Ecce, iste cooperi* est au-
ro & argento: & omnis spiritus nō est in
visceribus eius. ‖ Dñs autem in templo 20
sancto suo: sileat à facie eius omnis terra.

ORATIO HABACVC *PRO IGNORANTIIS.

CAP. III.

DOmine audiui auditionem tuam, & 2
timui: Dñe opus tuū in medio an-
norum, viuifica illud: in medio annō-
rum notum facies: cùm iratus fueris, mi-
sericordiæ recordaberis.
Deus ab Austro veniet, & sanctus de 3
monte Pharan. Semper Operuit cælos
gloria eius, & laudis eius plena est terra.
Splēdor ei* vt lux erit, cornua in ma- 4
nib* eius: ibi abscōdita est fortitudo ei*.
Ante faciē eius ibit mors, & egredietur 5
diabolus ante pedes eius.
Stetit, & mensus est terram: aspexit, & 6
dissoluit Gentes, & contriti sunt montes
seculi: incuruati sunt colles mūdi, ab iti-
neribus æternitatis eius.
Pro iniquitate vidi tēntoria Aethiopię, 7
turbabuntur pelles terræ Madian.
Nunquid in fluminibus iratus es Dñe? 8
aut in fluminibus furor tuus? vel in mari
indignatio tua, *qui' *ascēdis' sup equos
tuos, & quadrigæ tuæ saluatio?
Suscitans suscitabis arcum tuum, iura- 9
menta tribubus quæ locutus es. Semper
Fluuios scindes terræ.
Viderūt te, & doluerunt montes, gur- 10
ges aquarum irāsuit, dedit aby ssus vocem
suam, altitudo manus suas leuauit.
Sol & luna steterūt in habitaculo suo, 11
in luce sagittarum tuārū ibunt, in splen-
dore fulgurantis hastæ tuæ.
In fremitu conculcabis terram: *in fu- 12
rore obstupescies Gentes.
Egressus es in salutē populi tui, in sa- 13
lutem cum Christo tuo: percussisti caput
de domo impij, denudasti fundamentum
*vsque ad collum. Semper.
Maledixisti sceptris eius, capiti bella- 14
torum eius, venientibus vt turbo ad dis-
pergendū me: exultatio eorū, sicut eius
qui deuorat pauperem in abscondito.
Viam fecisti in mari equis tuis, in luto 15
aquarum multarum.
Audiui, & conturbat* est vēter meus, *à 16
voce' cōtremuerūt labia mea: ingrediatur
putredo in ossib* meis, & subter me sca-
teat: vt requiescā in die tribulationis, vt
ascendā ad populū' accinctum nostrum.
Ficus enim nō florebit, & nō erit ger- 17
men in vineis: mentietur opus oliuæ, &
arua nō afferēt cibū: abscindetur de ouili
pecus, & nō erit armentū in præsepibus.
Ego autem in Domino gaudebo, & ex- 18
ultabo in Deo Iesu meo.
Deus Dñs fortitudo mea, & ponet pe- 19
des meos quasi ceruorū: & super excel-
sa mea deducet me victor, in psalmis ca-
nentem.

PROPHETIA SOPHONIAE.

CAP. I.

VERBVM Dñi quod factū est ad 1
Sophoniā filiū Chusi, filij Godo-
liæ, filij Amariæ, filij Ezechiæ, in
diebus Iosiæ filij Amon regis Iudæ.
Congregans congregabo omnia à facie 2
terræ, dicit Dñs: congregans hominē &
pecus, cōgregans volatilia cæli & pisces
maris: & ruinæ impiorū erunt: & disper-
dam homines à facie terræ, dicit Dñs.
Et extendā manū meā super Iudam & 4
super oēs habitantes Ieiusalē: & dispeidā
de loco hoc reliquias Baal, & nomi xoli-

*eius. 8 MS. Hier. H. Texte autem lectio, conformie est R.C. & G.
Exe.24, 9. Hab.2,11. *feruentes & equites ascendentes: Et micantes gladij, & fulgurantes hastæ & multitudines interfectæ, & graues ruinæ 7 MS. Q n. Isa.47,3.
*ab MS. Hier.
Alexandria populorū, quæ habitat in fluminibus? aquæ in circuitu ei: cuius diuitiæ, mare; aquę, muri eius. Aethiopia fortitudo eius, & Aegyptus, & nō est finis: Aphrica & Libyes fuerūt in auxilio tuo. Sed & ipsa in transmigrationē ducta est in captiuitatē: paruuli eius chi- sunt in capite omniū viarū, & super inclytos eius miserunt sortem, & omnes optimates eius cōsixi sunt in cōpedibus.
*tuas' 1 MS. H.C.
*parcet' R.H.C.G.
*cessit MS. R. Hier. Isa.21, &
*prophetæ R.H.C.G.
Isaa.3,36. Rom.1,17. Gal.3,11. Heb.10,38
*p 22 MS. R. Hier. H. G.C. Q n.
Aſſ.134?
Exe.24, 9. Nahū 3,1.
*pre 1 MS. H.C.
Psal.10, 4.
*qui: MS. H.C.G q.
*ascendes 1 MS. Hier.H. G. & conformiter G q.
*& MS. R.G. Verū Hier. & H. non legunt.
*eius MS. R. Verum H. & G. nō legunt.
*ad vocem 4 MS. Hier.H.C Similiter Textui legunt G.

tuorum cũ sacerdotibus: & eos qui adorãt sup tecta militiã cæli, & adorãt, & iurant in Dño, & iurant in Melchiom; Et qui auertuntur de post tergũ Dñi, & qui nõ quæsierũt Dñm, nec inuestigauerunt eũ. Silete à facie Dñi Dei: quia iuxtã est dies Dñi, quia præparauit Dñs hostiã, sanctificauit vocatos suos. Et erit in die hostiæ Dñi visitabo sup principes, & sup filios regis, & super oẽs qui induti sunt veste peregrina: & visitabo super omnẽ qui arroganter ingreditur super limen in die illa, qui cõplẽt domũ Dñi ←Dei sui' iniquitate & dolo. Et erit in die illa, dicit Dñs, vox clamoris à porta piscium, & vlulatus à Secunda, & contritio magna à collibus. Vlulate habitatores Pilæ: conticuerũt omnis populus Chanaan, disperierũt oẽs inuoluti argẽto. Et erit in tẽpore illo: scrutabor Ierusalẽ in lucernis, & visitabo super viros defixos in fæcibus suis: qui dicũt in cordib' suis, Nõ faciet bene Dns, & nõ faciet malẽ. Et erit fortitudo eorũ in direptionẽ, & domus eorũ in desertũ: & ædificabunt domos, & nõ habitabũt: & plantabũt vineas, & nõ bibent vinũ earũ. Iuxta est dies Dñi magnus, iuxta est & velox nimis: vox diei Dñi amara, tribulabit ibi fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarũ & caliginis, dies nebulæ & turbinis: dies tubæ & clangoris super ciuitates munitas & super angulos excelsos. Et tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci, quia Dño peccauerũt: & effundet sanguis eorũ sicut humus, & corpora eorũ sicut stercora. Sed & argentũ eorũ, & aurũ eorũ nõ poterit liberare eos in die iræ Dñi: In igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia cõsummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram. CAP. II.

Comenite, cõgregamini gẽs nõ amabilis: Priusquã pariat iussio quasi puluere trãseunte die, antequã veniat super vos ira furoris Dñi, ←antequã veniat super vos dies indignationis Dñi'. Quærite Dñm oẽs mansuecti terræ, qui iudicium eius estis operati: quærite iustũ, quærite mansuetũ: si quomodo abscondamini in die furoris Dñi. Quia Gaza destructa erit, & Ascalo in desertũ, Azotũ in meridie eiicient, & Accaron eradicabitur. Væ qui habitat in funiculũ maris, gens perditorũ: verbum Dñi super vos Chanaan terra Philisthinorũ, & disperdã te, ita vt nõ sit inhabitator. Et erit funicul' maris requies pastorũ & caulæ pecorũ: & erit funiculus ei' qui remãserit de domo Iuda, ibi pascẽtur: in domibus Ascalonis ad vesperã requiescẽt: quia visitabit eos Dñs Deus eorum, & auertet captiuitatẽ eorũ. Audiui opprobriũ Moab, & blasphemias filiorũ Ammõ: quæ exprobrauerunt populo meo, & magnificati sunt sup terminos eorũ. Propterea viuo ego, dicit Dñs exercituum Deus Israel, quia Moab vt Sodoma erit, & filij Ammõ quasi Gomorrha, sectitas spinarũ, & acerui salis, & desertũ vsq; in æternum: reliquiæ populi mei diripient eos, & residui gentis meæ possidebũt illos. Hoc eis eueniet pro superbia sua: quia blasphemauerũt, & magnificati sunt super populum Dñi exercituũ. Horribilis Dñs super eos, & attenuabit oẽs deos terræ: & adorabũt eũ viri de loco suo, omnes insulæ Gentium.

Sed & vos Aethiopes interfecti gladio meo eritis. Et extendet manũ suã super Aquilonẽ, & perdet Assur: & ponet Speciosam in solitudinẽ & in inuiũ & quasi desertũ. Et accubabunt in medio eius greges, oẽs bestiæ Gentiũ: & onocrotalus & ericius in liminibus eius morabitur: vox cantantis in fenestris, coruus in superliminiari, qm attenuabo robur eius.

Hæc est ciuitas gloriosa habitãs in cõfidentia: quæ dicebat in corde suo, Ego sum, & extra me nõ est alia ampl' ←quomodo facta est in desertũ cubile bestiæ? omnis qui transit per eã, sibilabit, & mouebit manum suam. CAP. III.

Væ prouocatrix & redẽpta ciuitas, columba. Nõ audiuit vocẽ, & non suscepit disciplinã: in Dño nõ est cõfisa, ad Deũ suũ nõ appropinquauit. Principes eius in medio eius quasi leones rugientes: iudices eius lupi vespere, nõ relinquebãt in manẽ. Prophetæ eius vesani, viri infideles: sacerdotes eius polluerunt sanctũ, iniustẽ egerunt cõtra legem. Dñs iustus in medio eius nõ facit iniquitatẽ: manẽ manẽ iudicium suũ dabit in luce, & nõ abscondetur: nesciuit autem iniquus confusionẽ. Disperdidi Gẽtes, & dissipatæ sunt anguli earũ: desertas feci vias eorũ, dũ nõ ←in qui transeat: desolatæ sunt ciuitates eorũ, nõ remanente viro, neq; vllo habitatore. Dixi, Attamen timebis me, suscipies disciplinã: & non peribit habitaculũ eius, propter omnia in quibus visitaui eã: verumtamẽ diluculo surgẽtes corruperũt omnes cogitationes suas. Quapropter expecta me, dicit Dñs, in die resurrectionis meæ in futurũ, quia iudicium meũ vt congregẽ Gentes, & colligã regna: & effundã super eos indignationẽ meã, omnẽ irã furoris mei, In igne enim zeli mei deuorabitur omnis terra.

Quia tunc reddã populis labiũ electũ, vt inuocẽt oẽs in nomine Dñi, & seruiãt ei humero vno. Vltra flumina Aethiopiæ, inde supplices mei filij dispersorum meorũ deferẽt munus mihi. In die illa nõ cõfundẽris sup cunctis adinuentionibus tuis, quib' præuaricata es in me: quia tunc auferã de medio tui magniloquos superbiæ tuæ, & nõ adijcies exaltari amplius in monte sancto meo. Et derelinquã in medio tui populũ pauperẽ & egenũ: & sperabũt in nomine Dñi. Reliquiæ

Israel

Israel nõ faciẽt iniquitatẽ, nec loquentur mendaciũ, & nõ inuenietur in ore eorum lingua dolosa: quã ipsi pascẽtur & accubabunt, & nõ erit qui exterreat. Lauda filia Sion, iubila Israel: lætare, & exulta in omni corde filia Ierusalẽ. Abstulit Dñs iudicia tua, auertit inimicos tuos: rex Israël Dñs in medio tui, nõ timebis malũ vltrã. In die illa dicetur Ierusalẽ, Noli timere: Sion, nõ dissoluantur manus tuæ.

Dñs Deus tuus in medio tui fortis, ipse saluabit: gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione 'sua', exultabit super te in laude. Nugas qui à lege recesserãt, cõgregabo, quæ ex te erant: vt nõ vltra habeas super eis opprobrium. Ecce ego interficiã oẽs qui afflixerunt te in tẽpore illo, & saluabo claudicantẽ, & eam quæ ejecta fuerat cõgregabo: & ponã eos in laudẽ & in nomẽ, in omni terra cõfusionis eorũ: In tẽpore illo quo adducã vos, & in tẽpore quo cõgregabo vos: dabo enim vos in nomẽ, & in laudem omnibus populis terræ, cùm cõuertero captiuitatẽ vestram coram oculis vestris, dicit Dñs.

PROPHETIA AGGAEI.

CAP. I.

In anno secũdo Darij regis, in mẽse sexto, in die vna mẽsis: factũ est verbũ Dñi in manu Aggæi prophetæ ad Zorobabel filium Salathiel ducẽ Iuda, & ad Iesum filiũ Iosedec sacerdotẽ magnum, dicẽs, Hæc ait Dñs exercituũ, dicẽs, Populus' iste dicit, Nondũ venit tẽpus domus Dñi ædificandæ. Et factũ est verbũ Dñi in manu Aggei prophetæ, dicẽs, Nunquid tẽpus vobis est vt habitetis in domibus 'laqueatis, & domus ista deserta?

Et nũc hæc dicit Dñs exercituũ, Ponite corda vestra super vias vestras. Seminastis multũ, & intulistis parũ: comedistis, & nõ estis suiati: bibistis, & non estis inebriati: operuistis vos, & nõ estis calefacti: & q mercedes cõgregauit, misit eas in saccũlũ pertusum. Hæc dicit Dñs exercituũ, Ponite corda vestra super vias vestras, ascẽdite in mõtẽ, portate ligna, & ædificate domũ: & acceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit Dns. Respexistis ad amplius, & ecce factũ est minus: & intulistis in domũ, & exuffłaui illud: quã ob causãm, dicit Dñs exercituũ? quia domus mea deserta est, & vos festinatis vnusquisq; in domũ suã. Propter hoc sup vos prohibiti sunt cæli ne darẽt rorem, & terra prohibita est ne daret germẽ suũ: & vocaui siccitatẽ super terrã, & super montes, & super triticũ, & super vinũ, & super oleũ, & quæcumq. profert humus, & super homines, & super iumẽta, & super omnẽ laborẽ manuũ. Et audiuit Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedec sacerdos magnus, & oẽs reliquiæ populi vocẽ 'Dei sui, & verba Aggæi prophetæ, sicut misit eũ Dñs Deus eorum ad eos: & timuit populus à facie Dñi. Et dixit Aggæus nuntius Dñi de nũtiis Dñi, populo dicens, Ego vobiscum sum, dicit Dns. Et suscitauit Dñs spiritũ Zorobabel filij Salathiel ducis Iuda, & spiritum Iesu filij Iosedec sacerdotis magni, & spiritũ reliquorũ de omni populo: & ingressi sunt, & faciebant opus in domo Dñi exercituum Dei sui.

CAP. II.

In die vicesima & quarta mẽsis, in sexto mense, in anno secũdo Darij regis.

In septimo mense, vicesima & prima mensis: factũ est verbũ Dñi in manu Aggæi prophetæ, dicẽs, Loquere ad Zorobabel filiũ Salathiel ducẽ Iuda, & ad Iesum filiũ Iosedec sacerdotẽ magnũ, & ad reliquos populi, dicens, Quis in vobis est derelictus, qui vidit domũ istã in gloria sua prima? & quid vos videtis hanc nunc? nunquid nõ ita est, quasi nõ sit in oculis vestris? Et nunc cõfortare Zorobabel, dicit Dñs: & cõfortare Iesu filij Iosedec sacerdos magne, & cõfortare omnis populus terræ, dicit Dñs exercituũ: & facite (quia ego vobiscum sum, dicit Dns exercituũ,) verbũ quod pepigi vobiscũ cùm egrederemini de Terra Aegypti: & spiritus meus erit in medio vestrũ: nolite timere. Quia hæc dicit Dñs exercituũ, Adhuc vnũ modicũ est, & ego commouebo cælũ & terrã, & mare, & aridã. Et mouebo oẽs gentes, ET VENIET DESIDERATVS cunctis Gentibus: & implebo domũ istã gloria, dicit Dñs exercituum. Meũ est argẽtũ, & meũ est aurũ, dicit Dñs exercituũ. Magna erit gloria domus istius nouissimæ plus quã primæ, dicit Dñs exercituũ: & in loco isto dabo pacẽ, dicit Dñs exercituũ. In vicesima & quarta mẽsis, in anno secũdo Darij regis, factũ est verbum Dñi ad Aggæũ prophetã, dicẽs, Hæc dicit Dñs exercituũ, Interroga sacerdotes legẽ, dicens, Si tulerit homo carnẽ sanctificatam in ora vestimẽti sui, & tetigerit de summitate eius panẽ, aut pulmentũ, aut vinum, aut oleũ, aut omne cibũ: nunquid sanctificabitur? Respondentes autẽ sacerdotes, dixerũt, Nõ. Et dixit Aggæus, Si tetigerit pollutus in anima, ex omnibus his, nunquid contaminabitur? Et respondẽrũt sacerdotes, & dixerunt, Contaminabitur.

Et respondit Aggæus, & dixit, Sic populus iste, & sic gens ista ante faciẽ meã, dicit Dñs, & sic omne opus manũ eorũ: & ea quæ obtulerũt ibi, cõtaminata erũt.

Et nũc ponite corda vestra, à die hac & sursũ, antequã poneretur lapis sup lapidem in tẽplo Dñi. Cùm accederetis ad aceruũ viginti modiorũ, & fierẽt decem: & intraretis ad torcular, vt exprimeretis quinquaginta lagenas, & fiebant viginti. Percussi vos vẽto vrẽte, & rubigine, & grandine oĩa opera manuũ vestrarũ:

& nō fuit in vobis qui reuerteretur ad me, dicit Dñs. Ponite corda vestra ex die ista 19
& in futurū, a die vicesima & quarta noni mēsis: a die qua fundamenta iacta sunt
templi Dñi, ponite super cor vestrū. Nūquid ia̅ semē in germine est: & adhuc vinea, & ficus, & malogranatus & lignū oliuæ nō floruit? ex die ista benedicam. Et 20 21
factū est verbū Dñi secundo ad Aggæum, in vicesima & quarta mēsis, dicens, Loquere ad Zorobabel ducē Iuda, dicēs, Ego mouebo cælū pariter & terrā. Et subuertam solium regnorū, & cōterā fortitudinē regni Gentiū: & subuertā quadrigam & ascensores eius: & descēdēt equi, & ascēsores eorū, vir in gladio fratris sui. In 22 24
die illa, dicit Dñs exercituū, assumam te ‖ Zorobabel fili Salathiel seruе meus, dicit Dñs: & ponā te quasi signaculū, quia te elegi, dicit Dominus exercituum.

Eccl. 49, 13.

PROPHETIA ZACHARIAE.

CAP. I.

IN mense octauo, in anno secūdo Darij, factū est verbū Dñi ad Zachariam 1
filium Barachiæ filij Addo prophetā, dicēs, Iratus est Dñs super patres vestros 2
iracūdia. Et dices ad eos, Hæc dicit Dñs 3
exercituū, ‖ Cōuertimini ad me, ait Dñs exercituū: & cōuertar ad vos, dicit Dñs exercituum. Ne fitis sicut patres vestri, 4
‖ ad quos clamabāt pphetæ priores, dicētes, Hæc dicit Dñs exercituū, ‖ Cōuertimini de viis vestris malis, & de cogitationibus vestris pessimis: & nō audierūt, neq. attēdērūt ad me, dicit Dñs. Patres 5
vestri vbi sunt? & pphetæ nunquid in sempiternū viuēt? Verumtamen verba 6
mea & legitima mea quæ mandaui seruis meis prophetis, nunquid nō cōprehenderunt patres vestros, & cōuersi sunt, & dixerūt, Sicut cogitauit Dñs exercituū facere nobis secundū vias nostras, & secūdum adinuentiones nostras fecit nobis.

Mala. 3, 7. Isa. 21, 8. 31, 6. 45, 22. Ierc. 3, 12. 15, 19. 31, 18. Ezec. 18, 30. 20, 7. 33, 11. Osee 14, 2. Ioel. 2, 12.

In die vicesima & quarta vndecimi 7
mensis Sabat, in anno secūdo Darij, factū est verbū Dñi ad Zachariā filiū Barachiæ filij Addo prophetā, dicēs: Vidi per no- 8
ctē, & ecce vir ascendēs super equū rufum, & ipse stabat inter myrteta quæ erant in profundo: & post eū equi rufi, varij & albi. Et dixi, Quid sunt isti Dñe mi? & 9
dixit ad me angelus * qui loquebatur in me, Ego ostendā tibi quid sint hæc. Et 10
respōdit vir qui stabat inter myrteta, & dixit, Isti sunt quos misit Dñs, vt perambulent terrā. Et respōdērūt angelo Dñi 11
qui stabat inter myrteta, & dixerūt, Perambulauimus terrā, & ecce omnis terra habitatur & quiescit. Et respōdit angelus Dñi, & dixit, Dñe exercituū vsquequo tu nō miserēberis Ierusalē & vrbiū Iuda, quibus iratus es, iste - 12 septuagesimus annus est? Et respōdit Dñs angelo qui 13
loquebatur in me verba bona, verba cōsolatoria. Et dixit ad me angelus q loquebatur in me, Clama, dicēs, Hæc dicit Dñs exercituū, ‖ Zelatus sum Ierusalē & 14 Infr. 8, 2.
Sion zelo magno. Et ira magna ego irascor super gentes opulentas: quia ego iratus sum parū, ipsi verō adiuuerūt in ma- 15
lū. Propterea hæc dicit Dñs, reuertar ad Ierusalē in misericordijs: domus mea ædificabitur in ea, ait Dñs exercituum. & perpendiculū extendetur super Ierusalē. 16
Adhuc clama, dicēs, Hæc dicit Dñs exercituū, Adhuc affluēt ciuitates meæ bonis: & cōsolabitur adhuc Dñs Sion, & eli- 17
get adhuc Ierusalem. Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce quatuor cornua.
Et dixi ad angelū qui loquebatur in me, 18
Quid sunt hæc? Et dixit ad me, Hæc sunt cornua quæ ventilauerūt Iudā, & Israel, & Ierusalē. Et ostendit mihi Dñs qua- 19 20
tuor fabros. Et dixi, Quid isti veniunt facere? Qui ait, dicens, Hæc sunt cornua quæ vētilauerūt Iudā per singulos viros, & nemo eorū leuauit caput suū: & venerūt isti deterrere ea, vt deiiciant cornua gētiū quæ leuauerūt cornu super terram Iuda vt dispergerent eam. CAP. II. 21

Luc. 1, 78.

Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce 1
vir, & in manu eius funiculus mēsorum. Et dixi, Quo tu vadis? Et dixit ad 2
me, Vt metiar Ierusalē, & videā quāta sit latitudo eius, & quanta longitudo eius.
Et ecce angelus qui loquebatur in me, 3
egrediebatur, & angelus alius egrediebatur in occursum eius. Et dixit ad eū, Curre, 4
loquere ad puerū istū, dicēs, Absq. muro habitabitur Ierusalē pre multitudine hominū & iumentorū in medio eius. Et 5
ego ero ei, ait Dñs, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio eius. O, ō, 6
fugite de terra Aquilonis, dicit Dñs: qm in quatuor ventos cæli dispersi vos, dicit Dñs. O Sion fuge quæ habitas apud filiā 7
Babylonis: qa hæc dicit Dñs exercituū, Post gloriā misit me ad gētes quæ spoliauerūt vos: qui enim tetigerit vos, tangit 8
pupillā oculi * meī: quia ecce ego leuo manū meā super eos, & erunt prædæ his qui seruiebant sibi: & cognoscetis quia Dñs exercituū misit me. Lauda, & lætare filia Sion: quia ecce ego venio, & ha- 9 10
bitabo in medio tui, ait Dñs. Et applicabūtur gētes multæ ad Dñm in die illa, & erūt mihi in populum, & habitabo in medio tui: & scies quia Dñs exercituum misit me ad te. Et possidebit Dñs Iudā 11 12
partē suā in terra sanctificata: & eliget adhuc Ierusalem. Sileat omnis caro à 13
facie Dñi: quia consurrexit de habitaculo sancto suo. CAP. III.

a eius & MS. Hier. n fui R. Q. n.

Et ostendit mihi - Dñs' Iesum sacer- 1
dotē magnū stantē corā angelo Dñi: & satan stabat à dextris eius, vt aduersa- 2
retur ei. Et dixit Dñs ad satan, Increpet Dominus in te satan: & increpet Dñs in te, qui elegit Ierusalem: nunquid non

- 7 MS. Hier. H. C. Add. tum in ædificium

- 15 MS. Hier. G.

iste torris est, erutus de igne? Et Iesus 3
erat indutus vestibus sordidis: & stabat ante faciē angeli. Qui respondit, & ait 4
ad eos qui stabāt corā se, dicens, Auferte vestimēta sordida ab eo. Et dixit ad eū, Ecce, abstuli à te iniquitatē tuā, & indui te mutatoriis. Et dixi, Ponite cidarim 5
mundā super caput eius. Et posuerunt cidarim mundā super caput eius, & induerūt eum vestibus: & angelus Dñi stabat.
Et cōtestabatur angelus Dñi Iesum, di- 6
cens, Hæc dicit Dñs exercituum, Si in 7
viis meis ambulaueris, & custodia mea custodieris: tu quoque iudicabis domum meā, & custodies atria mea, & dabo tibi ambulātes de his qui nunc hīc assistunt.
Audi Iesu sacerdos magne, tu & amici 8
tui qui habitāt corā te, quia viri portendentes sunt. ecce enim ego ‖ ADDVCAM SERVVM MEVM ORIENTEM. Quia ecce lapis quem dedi corā Iesu: super lapidē vnū septem oculi sunt: ecce ego celabo sculptura ei⁹, ait Dñs exercituū: & auferā iniquitatem terræ illius in die vna. In die illa, dicit 9 10
Dñs exercituum, vocabit vir amicum suum subter vineam, & subter ficum.

Ioan. 6, 12. Luc. 1, 78.

CAP. IIII.

Et reuersus est angelus qui loquebatur in me: & suscitauit me, quasi virū 1
qui suscitatur de somno suo. Et dixit ad 2
me, Quid tu vides? Et dixi, Vidi, & ecce candelabrū aureū totū, & lāpas eius sup caput ipsius: & septē lucernæ eius super illud: & septē * infusoria lucernis quæ erant super caput eius. Et duæ olīnæ su- 3
per illud: vna à dextris lampadis, & vna à sinistris eius. Et respōdi, & aio ad an- 4
gelū qui loquebatur in me: dicens, Quid sunt hæc, Dñe mi? Et respōdit angelus 5
qui loquebatur in me, & dixit ad me, Nunquid nescis quid sunt hæc? Et dixi, Non, Dñe mi. Et respōdit, & ait ad me, 6
dicens, Hoc est verbum Dñi ad Zorobabel, dicēs. Nō in exercitu, nec in robore: sed in spiritu meo, dicit Dñs exercituū.
Quis tu mons magne corā Zorobabel? 7
in planū: & educet lapidē primarium, & exaquabit gratiā gratiæ eius. Et factum 8
est verbū Dñi ad me, dicēs, Manus Zorobabel fundauerunt domū istā, & manⁿ eius perficient eā: & scietis quia Dñs exercituum misit me ad vos. Quis enim 9 10
despexit dies paruos? & lætabūtur, & videbunt lapidē stannеū in manu Zorobabel. Septē isti oculi sunt Dñi, qui discurrunt in vniuersam terrā. Et respondi, & 11
dixi ad eū, Quid sunt duæ olīuæ istæ ad dexterā cādelabri, & ad sinistrā eius? Et 12
respōdi secūdō, & dixi ad eū, Quid sunt duæ spicæ oliuarum, quæ sunt iuxta duo rostra aurea, in quibus sunt fusiforia ex auro? Et ait ad me, dicēs, Nūquid nescis 13
quid sunt hæc? Et dixi, Nō, Dñe mi. Et 14
dixit, Isti sunt duo filij olei - splendoris', qui assistūt dominatori vniuersæ terræ.

* & septē MS. Hier. H. C. Q. n.

CAP. V.

Et conuersus sum, & leuaui oculos 1
meos: & vidi, & ecce volumē volās.
Et dixit ad me, Quid tu vides? Et dixi, 2
* Ego video volumē volās: lōgitudo eius viginti cubitorū, & latitudo eius decem 3
cubitorū. Et dixit ad me, Hæc est maledictio quæ egreditur sup faciē omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptū est, iudicabitur: & omnis iurās, ex hoc simili- 4
ter iudicabitur. Educā illud, dicit Dñs exercituū: & veniet ad domū furis, & ad domū iurātis in nomine meo mēdaciter: & cōmorabitur in medio domus eius, & cōsumet eum', & ligna eius, & lapides 5
eius. Et egressus est angelus qui loquebatur in me: & dixit ad me, Leua oculos tuos, & vide quid est hoc quod egreditur.
Et dixi, Quidnā est? Et ait, Hæc est am- 6
phora egrediēs. Et dixit, * Hæc est oculus 7
corū in vniuersa terra. Et ecce talētum plūbi portabatur, & ecce mulier vna sedēs in medio amphoræ. Et dixit, Hæc 8
est impietas. Et p̄iecit eā in medio amphoræ, & misit massam plūbeā in os ei⁹.
Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce 9
duæ mulieres egrediēbātur, & spiritus in alis earū, & habebāt alas quasi alas milui: & leuauerūt amphorā inter terrā & cælū.
Et dixi ad angelum qui loquebatur in 10
me, Quo istæ deferūt amphoram? Et di- 11
xit ad me, Vt ædificetur ei domus in terra Sennaar, & stabilitur, & ponatur ibi super basem suam. CAP. VI.

Et conuersus sum, & leuaui oculos 1
meos, & vidi: & ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorū montiū: & 2
montes montes æreī. In quadriga prima equi rufi, & in quadriga secunda equi ni- 3
gri: & in quadriga tertia equi albi, & in 4
quadriga quarta equi varij * fortes. Et respōdi, & dixi ad angelū qui loquebatur in me, Quid sunt hæc Dñe mi? Et respō- 5
dit angelus, & ait ad me, Isti sunt quatuor venti cæli, qui egrediuntur vt stent corā dominatore omnis terræ. In qua erant 6
equi nigri, egrediebātur in terrā Aquilonis: & albi egressi sunt post eos: & varij egressi sunt ad terrā Austri. Qui autē 7
erāt robustissimi, exierūt, & quærebāt ire & discurrere per oēm terrā. Et dixit, Ite, perambulate terrā. & perambulauerunt 8
terrā. Et vocauit me, & locut⁹est ad me, dicens, Ecce, qui egrediuntur in terrā Aquilonis, requiescere fecerūt spiritū meū in terra Aquilonis. Et factū est verbum 9
Dñi ad me, dicēs, Sume à trāsmigratiōe ab Holdai, & à Tobia, & ab Idaia: & venies tu in die illa, & intrabis domū Iosiæ filij Sophoniæ, qui venerūt de Babylone.
Et sumes aurū & argentū, & facies co- 11
ronas: & pones in capite Iesu filij Iosedec sacerdotis magni, & loquēris ad eū, dicēs, Hæc ait Dñs exercituū, dicēs, ‖ ECCE VIR ORIENS NOMEN EIVS: & subter eū orietur, & ædificabit

* Ecce MS. Q. R.

ea 19 MS. R. Q. n.

* Hic 11 MS. R. G.

* & MS. R. G. Vers. ab H. & C. nō additur.

Snp. 3, 8. Luc. 1, 38.

templum Dño. Et ipse extruet templũ Dño: & ipse portabit gloriã, & sedebit, & dominabitur sup solio suo: & erit sacerdos super solio suo, & cõsilium pacis erit inter illos duos. Et coronæ erũt Helem, & Tobiæ, & Idaiæ, & Hẽ filio Sophoniæ, memoriale in templo Dñi. Et qui procul sunt, venient, & ædificabũt in templo Dñi, & scietis quia Dñs exercituũ misit me ad vos. Erit autem hoc, si audiitu audieritis vocem Domini Dei vestri.

CAP. VII.

ET factũ est in anno quarto Darij regis, factũ est verbũ Dñi ad Zachariã, in quarta mẽsis noni, qui est Casleu. Et miserũt ad domũ Dei Sarasar & Rogommelech, & viri qui erat cũ eo, ad deprecandã faciẽ Dñi: vt dicerẽt sacerdotib' domus Dñi exercituum & prophetis, loquẽtes, Nũquid flendũ est mihi in quinto mẽse, vel sanctificare me debeo: sicut iã feci multis annis? Et factũ est verbũ Dñi exercituũ ad me, dicẽs, Loquere ad omnẽ populũ terræ, & ad sacerdotes, dicens, ‖ Cum ieiunaretis, & plangeretis in quinto & septimo per hos septuaginta annos: nunquid ieiunio ieiunastis mihi? & cùm comedistis & bibistis: nunquid non vobis comedistis, & vobismetipsis bibistis? Nunquid non sunt verba, quæ locutus est Dñs in manu prophetarum priorum, cùm adhuc Ierusalẽ habitaretur, & esset opulenta, ipsa & vrbes in circuitu eius, & ad Austrũ, & in cãpestribus habitaretur? Et factũ est verbũ Dñi ad Zachariã, dicens, Hæc ait Dñs exercituũ, dicẽs, Iudiciũ verũ iudicate: & misericordiam & miserationes facite vnusquisq. cũ fratre suo. ‖ Et viduã & pupillũ, & aduenã, & paupere nolite calumniari: & malũ vir fratri suo nõ cogitet in corde suo. Et noluerunt attẽdere, & auerterunt scapulã recedẽtes, & aures suas aggranauerũt, ne audirẽt. Et cor suũ posuerunt vt adamantẽ, ne audirent legẽ & verba quæ misit ᵛDeus exercituũ in spiritu suo per manũ prophetarũ priorũ: & facta est indignatio magna à Dño exercituũ. Et factum est sicut locutus est, & ˣnõ audierũt: sic clamabant, & nõ exaudiã, dicit Dñs exercituum. Et dispersi eos per omnia regna quæ nesciant: & terra desolata est ab eis, eo quòd non esset transiens & reuertens: & posuerunt terram desiderabilem in desertum.

CAP. VIII.

ET factũ est verbũ Dñi exercituũ, dicẽs, Hæc dicit Dñs exercituũ, ‖ Zelatus sum Sion zelo magno, & in indignatione magna zelatus sum eam. Hæc dicit Dñs exercituũ, Reuersus sum ad Sion: & habitabo in medio Ierusalẽ: & vocabitur Ierusalẽ Ciuitas veritatis, & Mons Dñi exercituũ, mons sanctificatus. Hæc dicit Dñs exercituũ, Adhuc habitabunt senes, & anus in plateis Ierusalẽ: & vir' baculus in manu eius præ multitudine dierũ. Et plateæ ciuitatis cõplebuntur infantibus & puellis ludẽtibus in plateis eius. Hæc dicit Dñs exercituũ, Si videbitur difficile in oculis reliquiarũ populi huius in diebus illis, nunquid in oculis meis difficile erit, dicit Dñs exercituũ? Hæc dicit Dñs exercituũ, Ecce ego saluabo populum meum de terra Orientis, & de terra Occasus solis. Et adducã eos, & habitabũt in medio Ierusalẽ: & erunt mihi in populũ, & ego ero eis in Deũ in veritate & in iustitia. Hæc dicit Dñs exercituũ, Cõfortentur manus vestræ, qui auditis in his diebus sermones istos per os prophetarum in die qua fundata est domus Dñi exercituũ, vt templũ ædificaretur. Siquidẽ ante dies illos merces hominũ nõ erat, nec merces iumentorũ erat, neq; introeunti neq. exeunti erat pax præ tribulatione: & dimiſi omnes homines vnumquemque contra proximum suum. Nunc autem nõ iuxta dies priores ego faciam reliquiis populi huius, dicit Dñs exercituũ, sed semẽ pacis erit: vinea dabit fructũ suũ, & terra dabit germẽ suũ, & cæli dabunt rore suo: & possidere faciã reliquias populi huius vniuersa hæc. Et erit: sicut eratis maledictio in Gẽtibus, domus Iuda & domus Israẽl: sic saluabo vos, & eritis benedictio: nolite timere, cõfortentur manus vestræ. Quia hæc dicit Dñs exercituũ, Sicut cogitaui vt affligere vos, cùm ad iracundiã puocassent patres vestri me, dicit Dñs, ᵛ& nõ sum misertus: sic cõuersus cogitaui in diebus istis vt benefaciã domui Iuda & Ierusalẽ: nolite timere. Hæc sunt ergo verba quæ facietis, ‖ Loquimini veritatẽ vnusquisq. cũ proximo suo: veritatẽ & iudicium pacis iudicate in portis vestris. Et vnusquisq. malũ cõtra amicũ suum ne cogitetis in cordibus vestris: & iuramentũ mendax ne diligatis, omnia enim hæc sunt quæ odi, dicit Dñs. Et factum est verbum Dñi exercituũ ad me, dicẽs, Hæc dicit Dñs exercituũ, Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudiũ & lætitiã & in solemnitates præclaras: veritatem tantũ & pacẽ diligite. Hæc dicit Dñs exercituum, Vsquequo veniãt populi, & habitent in ciuitatibus multis, & vadãt habitatores vnus ad alterũ, dicentes, Eamus, & deprecemur faciem Domini, & quæramus Dominum exercituum, vadam etiam ego. Et venient populi multi, & gentes robustæ ad quærendum Dominum exercituum in Ierusalem, & deprecandam faciẽ Domini. Hæc dicit Dominus exercituum, In diebus illis, in quibus apprehẽdẽt decem homines ex omnibus linguis Gentium, & apprehendent fimbriam viri Iudæi, dicentes, Ibimus vobiscum: audiimus enim quoniam Deus vobiscum est.

CAP.

CAP. IX.

ONus verbi Dñi in terra Hadrach & Damasci requiei eius: quia Dñi est oculus hominis, & omnium tribuũ Israẽl. Emath quoq. in terminis eius, & Tyrus, & Sidon: assumpserũt quippe sibi sapiẽtiam valde. Et ædificauit Tyrus munitionem sui, & congregauit argentũ quasi humũ, & aurũ vt lutum platearũ. Ecce Dñs possidebit eam, & percutiet in mari fortitudinẽ eius, & hæc igni deuorabitur. Videbit Ascalon, & timebit: & Gaza, & dolebit nimis: & Accaron, quoniã cõfusa est spes eius: & peribit rex de Gaza, & Ascalon nõ habitabitur. Et sedebit separator in Azoto, & dispergã superbiam Philistinorũ. Et auferã sanguinẽ eius de ore eius, & abominationes eius de medio dentium eius: & relinquetur etiam ipse Deo nostro, & erit quasi dux in Iuda, & Accaron quasi Iebusæus. Et circumdabo domũ meã ex his qui militãt mihi euntes & reuertentes, & non trãsibit super eos vltra exactor: quia nunc vidi in oculis meis. ‖ Exulta satis filia Sion, iubila filia Ierusalẽ: ECCE REX TVVS veniet tibi iustus & saluator: ipse pauper & ascendens super ᵛasinũ & super pullum filiũ asinæ. Et disperdã quadrigã ex Ephraim, & equũ de Ierusalẽ, & dissipabitur arcus belli: & loquetur pacẽ Gẽtibus, & potestas eius à mari vsq. ad mare, & à fluminibus vsq. ad fines terræ. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo non est aqua. Conuertimini ad munitionẽ vincti spei, hodie quoq. annũtias duplicia reddã tibi. Quoniã extendi mihi Iudã quasi arcũ, impleui Ephraim: & suscitabo filios tuos Sion super filios tuos Græcia, & ponã te quasi gladium fortis. Et Dñs Deus super eos videbitur, & exibit, vt fulgur, iaculũ eius: & Dñs Deus in tuba canet, & vadet in turbine Austri. Dñs exercituum proteget eos: & deuorabunt, & subiicient lapidibus fundæ: & bibentes inebriabuntur quasi à vino, & replebuntur vt phialæ, & quasi corona altaris. Et saluabit eos Dominus Deus eorum in die illa, vt gregẽ populi sui: quia lapides sanctiẽ eleuabuntur super terram eius. Quid enim bonum eius est, & quid pulchrum eius: nisi frumentum electorum, & vinũ germinans virgines? CAP. X.

PEtite à Dño pluuiã in tẽpore serotino, & Dñs faciet nubes, & pluuiã imbris dabit eis, singulis herbam in agro. Quia simulachra locuta sunt inutile, & diuini viderũt mendaciũ, & somniatores locuti sunt frustra: vanè cõsolabãtur. idcirco abducti sunt quasi grex: affligẽtur, quia nõ est eis pastor. Super pastores iratus est furor meus, & super hircos visitabo: quia visitauit Dñs exercituũ gregem suum domũ Iuda, & posuit eos quasi equũ gloriæ suæ in bello. Ex ipso ᵛangulus, ex ipso paxillus, ex ipso arcus prœlij, ex ipso egredietur omnis exactor simul. Et erunt quasi fortes, cõculcantes lutũ viarum in prœlio: & bellabunt, quia Dñs cũ eis: & cõfundentur ascensores equorum. Et cõfortabo domum Iuda, & domũ Ioseph saluabo: & conuertã eos, quia miserebor eorũ. & erunt sicut fuerint quòdo non proieceram eos: ego enim Dñs Deus eorum, & exaudiã eos. Et erunt quasi fortes Ephraim, & lætabitur cor eorum quasi à vino: & filij eorum videbunt, & lætabuntur, & exultabit cor eorum in Dño. Sibilabo eis, & congregabo illos, quia redemi eos: & multiplicabo eos sicut antè fuerant multiplicati. Et seminabo eos in populis, & delonge recordabuntur mei: & viuent cũ filiis suis, & reuertentur. Et reducã eos de terra Aegypti, & de Assyriis congregabo eos: & ad Terrã Galaad & Libani adducam eos: & nõ inuenietur eis locus. & transibit in maris freto, & percutiet in mari fluctus, & cõfundetur omnia profunda fluminis: & humiliabitur superbia Assur, & sceptrũ Aegypti recedet. Cõfortabo eos in Domino, & in nomine eius ambulabunt, dicit Dominus. CAP. XI.

APeri Libane portas tuas, & comedat ignis cedros tuas. Vlula abies, quia cecidit cedrus, quoniã magnifici vastati sunt: vlulate quercus Basan, quã succisus est saltus munitus. Vox vlulatus pastorũ, quia vastata est magnificẽtia eorũ: vox rugitus leonum, quoniam vastata est superbia Iordanis. Hæc dicit Dñs Deus meus, Pasce pecora occisionis, quæ qui possederant, occidebant, & non dolebant: & vendebant ea, dicentes, Benedictus Dñs, diuites facti sumus: & pastores eorum non parcebant eis. Et ego nõ parcam vltra super habitantes terram, dicit Dñs: ecce ego tradam homines, vnumquemq. in manu proximi sui, & in manu regis sui: & concident terrã, & nõ eruã de manu eorum. Et pascam pecus occisionis propter hoc ᵛpauperes gregis: & assumpsi mihi duas virgas, vnam vocaui Decorem, & alteram vocaui Funiculũ: & paui gregem. Et succidi tres pastores in mẽse vno, & contracta est anima mea in eis: siquidẽ & anima eorũ variauit in me. Et dixi, Nõ pascã vos: ‖ quod moritur, moriatur: & quod succiditur, succidatur, & reliqui deuorẽt vnusquisq. carnẽ proximi sui. Et tuli virgã meã quæ vocabatur ᵛDecus, & abscidi eã, vt irritũ facerẽ fœdus meũ quod percussi cum omnibus populis. Et in irritũ deductũ est in die illa: & cognouerunt ita pauperes gregis qui custodiũt mihi, quia verbum Dñi est. Et dixi ad eos, Si bonũ est in oculis vestris, afferte mercedem meã: & si non, quiescite. ‖ Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dñs ad me, Proice illud ad statuarium decõ-

rum

rum pretiũ quo appretiatus sum ab eis.
Et tuli triginta argenteos: & proieci illos
in domũ Dñi, ad statuariũ. Et præscidi 14
virgã meã secundam, quæ appellabatur
Funiculus, vt dissolueret germanitatẽ in-
ter Iudã & Israel. Et dixit Dñs ad me, 15
Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti.
Quia ecce ego suscitabo pastorẽ in ter- 16
ra, qui derelicta non visitabit, dispersum
nõ quæret, & contritũ non sanabit, & id
quod stat nõ enutriet, & carnes pinguiũ
comedet, & vngulas eorũ dissoluet. O 17
pastor & idolũ, derelinquẽs gregẽ: gladius
super brachiũ eius, & super oculum de-
xtrũ eius: brachiũ eius aridꝰ siccabi-
tur, & oculus dexter eius tenebrescẽs ob-
scurabitur. CAP. XII.

ONus verbi Dñi super Israel. Dicit 1
Dñs extẽdens cælũ, & fundãs terrã,
& fingẽs spiritũ hominis in eo, Ecce e- 2
go ponã Ierusalẽ supẽrliminare crapulæ
omnibus populis in circuitu: sed & Iuda
erit in obsidione cõtra Ierusalẽ. Et erit 3
in die illa, ponã Ierusalẽ lapidem oneris
cunctis populis: omnes qui leuabunt eũ,
cõcisione lacerabũtur: & colligentur ad-
uersus eam omnia regna terræ. In die 4
illa, dicit Dñs, percutiã omnẽ equum in
stuporẽ, & ascensorẽ eius in amentiam:
& super domũ Iuda aperiã oculos meos,
& omnẽ equũ populorum percutiã exci-
tate. Et dicent duces Iuda in corde suo, 5
Confortentur mihi habitatores Ierusalẽ
in Dño exercituũ Deo eorũ. In die illa 6
ponam duces Iuda sicut caminũ ignis in
lignis, & sicut ᵃfacẽm ignis in fœno: &
deuorabunt ad dexterã & ad sinistrã om-
nes populos in circuitu: & habitabitur
Ierusalẽ rursus in loco suo in Ierusalem.
Et saluabit Dñs tabernacula Iuda, sic- 7
ut in principio: vt non magnificẽ gloria-
tur domus Dauid, & gloria habitantium
Ierusalem cõtra Iudam. In die illa pro- 8
teget Dñs habitatores Ierusalem, & erit
qui offenderit ex eis in die illa, quasi Da-
uid: & domus Dauid quasi Dei, sicut an-
gelus Dñi in cõspectu ᵇeorũ. Et erit in 9
die illa: quæram cõterere oẽs gentes quæ
veniunt cõtra Ierusalẽ. Et effundã su- 10
per domum Dauid, & super habitatores
Ierusalẽ spiritũ gratiæ & precũ: & aspi-
cient ad me, quẽ cõfixerunt: & plangent
eum plãctu quasi super vnigenitũ, & do-
lebunt super eum vt doleri solet in mor-
te primogeniti. In die illa magnus erit 11
planctus in Ierusalẽ, ¶ sicut planctus Ad-
dadremmõ in cãpo Mageddon. Et plã- 12
get terra: familiæ & familiæ seorsum: fa-
miliæ domus Dauid seorsum, & mulieres
eorũ seorsum: familiæ domus Nathan 13
seorsum, & mulieres eorum seorsum: fa-
miliæ domus Leui seorsum, & mulieres
eorum seorsum: familiæ Semei seorsum,
& mulieres eorum seorsum. Omnes fa- 14
miliæ reliquæ, familiæ & familiæ seor-
sum, & mulieres eorum seorsum.

CAP. XIII.

IN die illa erit fons patens domui Da- 1
uid & habitãtibus Ierusalem, in abiu-
tionẽ peccatoris & menstruatę. Et ¶ erit Zac. 30, 31.
in die illa, dicit Dñs exercituum, Dispergã nomina idolorum de terra, & nõ me-
morabuntur vltrã: & pseudoprophetas, & 3
spiritũ immundũ auferã de terra. Et e-
rit: cũ prophetauerit quispiã vltrã, dicent
ei pater eius & mater eius qui genuerunt
eũ, Non vines: quia mendaciũ locutus es
in nomine Dñi. & configent eum pater
eius & mater eius, genitores eius cùm ꝓ-
phetauerit. Et erit in die illa cõfundentur 4
prophetæ vnusquisque ex visione sua
cũ ꝓphetauerit, nec operiẽtur pallio sac-
cino, vt mentiãtur: sed dicet, Non sum 5
ꝓpheta, homo agricola ego sum: quoniã
Adã exemplũ meũ ab adolescentia mea.
Et dicetur ei, Quid sunt plagæ istæ in 6
medio manuum tuarũ? Et dicet, His pla-
gatꝰ sum in domo eorũ qui diligebãt me.
Phramea suscitare super pastorẽ meũ, 7
& super virũ cohærente mihi, dicit Dñs
exercituum: ¶ percute pastorẽ, & dispergentur oues: & conuertã manũ meam ad Mat. 26, 31. Mar. 14, 27.
paruulos. Et erunt in omni terra, dicit
Dñs, partes duæ in eaꝰ dispergẽtur & de- ᵘ dispergẽtur o.
ficient: & tertia pars relinquetur in ea.
Et ducã tertiã partẽ per ignẽ, & vram 9
eos sicut vritur argentum: & probabo eos
sicut probatur aurũ. Ipse vocabit nomen
meũ, & ego exaudiã eũ. ˣDicã, Populus
meus es, & ipse dicet, Dñs Deus meus.

CAP. XIIII.

ECce ʸvenient dies Dñi, & dsiuidentur 1
spolia tua in medio tui. Et congre- 2
gabo omnes gẽtes ad Ierusalẽ in prœliũ,
& capietur ciuitas, & vastabũtur domus,
& mulieres violabũtur: & egredietur mẽ-
dia pars ciuitatis in captiuitatẽ, & reliquũ 3
populi non auferetur ex vrbe. Et egre-
dietur Dñs, & prœliabitur contra gentes
illas, sicut prœliatꝰ est in die certaminis.
Et stabunt pedes eius in die illa super 4
Montẽ oliuarũ qui est contra Ierusalẽ ad
Orientẽ: & scindetur Mons oliuarum ex
media parte sui ad Orientẽ & ad Occidẽ-
tẽ præruptu grandi valde, & separabitur
medĩ mõtis ad Aquilonẽ, & medĩ eius
ad Meridiẽ. Et fugietis ad vallẽ montiũ 5
eorum, quoniã coniungetur vallis mon-
tium vsq. ad proximum: & fugietis sicut
fugistis ¶ à facie terræmotus in diebus Amos 1, 1.
Oziæ regis Iuda: & veniet Dñs Deus
meus, omnesque sancti cum eo. Et erit 6
in die illa: non erit lux, sed frigus & ge-
lu. Et erit dies vna quæ nota est Dño, 7
non dies neq. nox: & in tempore vesperi
erit lux. Et erit in die illa: exibũt aquæ 8
viuæ de Ierusalem: medium earũ ad ma-
re Orientale, & medium earum ad mare
nouissimum: in æstate & in hiemẽ erũt.
Et erit Dñs rex super omnem terram: 9
in die illa erit Dominus vnus, & erit no-
mẽ eius vnũ. Et reuertetur omnis terra

ʷ habitabitur MS. R. Q. n. ᵗ & MS. R. G. Verum ab Hier. H. C. & G. q. non legitur.

vsque

vsq. ad desertũ, de colle Remmon ad Au-
strum Ierusalem: & exaltabitur, & ʷhabi-
tabit in loco suo, à porta Beniamin vsq.
ad locũ portæ prioris ˣvsq. ad portã an-
gulorũ: & à turre Hananeel vsq. ad tor-
cularia regis. Et habitabunt in ea, & a- 11
nathema non erit amplius: sed sedebit Ie-
rusalẽ secura. Et hæc erit plaga qua per- 12
cutiet Dñs omnes gẽtes quæ pugnauerũt
aduersus Ierusalẽ, Tabescet caro vniuscu-
iusq. stantis super pedes suos, & oculi
eius cõtabescent in foraminibus suis, &
lingua eorũ cõsumẽtur in ore suo. In die 13
illa erit tumultus Dñi magnus in eis: &
apprehẽdet vir manũ proximi sui, & cõ-
sertur manus eius sup manũ proximi sui.
Sed & Iudas pugnabit aduersus Ieru- 14
salẽ: & cõgregabũtur diuitiæ omniũ gẽ-
tium in circuitu, auri & argentũ & ves-
tes multæ satis. Et sic erit ruina equi 15
& muli & cameli & asini, & omniũ iu-
mentorũ quæ fuerint in castris illis, sicut
ruina hæc. Et omnes qui reliqui fuerint 16
de vniuersis gẽtibus quæ venerũt contra
Ierusalẽ, ascẽdent ab anno in annum, vt
adorẽt regẽ Dum exercituũ, & celebrent
festiuitatẽ tabernaculorum. Et erit: qui 17
non ascẽderit de familiis terræ ad Ieru-
salẽ, vt adoret regẽ Dũm exercituũ, non
erit super eos imber. Quòd & si fami- 18
lia Aegypti nõ ascẽderit, & non venerit:
nec super eos erit, sed erit ruina qua per-
cutiet Dñs omnes gentes quæ nõ ascen-
derint ad celebrandã festiuitatẽ taberna-
culorum. Hoc erit peccatum Aegypti 19
& hoc peccatum omnium gentium quæ
non ascẽderint ad celebrandã festiuitatẽ
tabernaculorũ. In die illa erit quod in- 20
per frenum equi est, sanctũ Dño: & erunt
lebetes in domo Dñi quasi phialæ coram
altari. Et erit omnis lebes in Ierusalem 21
& in Iuda sanctificatus Dño exercituũ:
& veniẽt omnes immolãtes, & sumẽt ex
eis, & coquẽt in eis: & nõ erit mercator
vltrã in domo Dñi exercituũ in die illo.

PROPHETIA MALACHIAE.

CAP. I.

ONus verbi Dñi ad Israel in manu 1
ᵃMalachiꝰ *. Dilexi vos, dicit 2
Dñs: & dixistis, In quo dilexisti
nos? Nonne frater erat Esau Iacob, dicit
Dñs, ¶ & dilexi Iacob, Esau aũt odio ha- 3
bui? & posui montes eius in solitudinẽ,
& hæreditatem eius in dracones deserti.
Quòd si dixerit Idumæa, Destructi su- 4
mus, sed reuertentes ædificabimus quæ
destructa sunt: hæc dicit Dñs exercituũ,
Ipsi ædificabunt, & ego destruã: & voca-
bũtur termini impietatis, & populus cui
iratus est Dñs vsq. in æternũ. Et oculi 5
vestri videbũt: & vos dicetis, Magnifice-
tur Dñs super terminũ Israel. Filius ho- 6
norat patrẽ, & seruus dñm suum: si ergo
pater ego sum, vbi est honor meus: & si
dñs ego sum, vbi est timor meus: dicit
Dñs exercituũ ad vos ô sacerdotes, qui
despicitis nomẽ meũ, & dixistis, In quo
despeximus nomen tuũ? Offertis super 7
altare meũ panẽ pollutum: & dicitis, In
quo polluimus te? In eo quòd dicitis,
Mensa Dñi despecta est. Si offeratis cæ- 8
cum ad immolandũ, nõne malũ est? & si
offeratis claudũ & languidũ, nõne malũ
est? offer illud duci tuo, si placuerit ei, aut
si susceperit faciẽ tuã, dicit Dñs exerci-
tuum. Et nunc deprecamini vultũ Dei, 9
vt misereatur vestri (de manu enim ve-
stra factũ est hoc) si quo modo suscipiat
te faciẽs vestras, dicit Dñs exercituũ. Quis 10
est in vobis qui claudat ostia, & incen-
dat altare meũ gratuitò? nõ est mihi vo-
luntas in vobis, dicit Dñs exercituum: &
munus non suscipiam de manu vestra.
¶ Ab Ortu enim Solis vsque ad Occa- 11 Psal. 112, 3
sum, magnũ est nomen meũ in Gẽtibus,
& in omni loco sacrificatur, & offertur
nomini meo oblatio mũda: quia magnũ
est nomẽ meũ in Gẽtibus, dicit Dñs ex-
ercituum. Et vos polluistis illud in eo 12
quòd dicitis, Mensa Dñi cõtaminata est:
& quod superponitur, contẽptibile est cũ
igne qui illud deuorat. Et dixistis, Ecce 13
de labore, & exsufflastis illud, dicit Dñs
exercituum, & intulistis de rapinis claudum & languidum, & intulistis munus.
nunquid suscipiam illud de manu vestra,
dicit Dñs? Maledictus dolosus, qui ha- 14
bet in grege suo masculũ, & votũ faciens
immolat debile Dño: quia rex magnus
ego, dicit Dñs exercituũ, & nomẽ meum
horribile in Gentibus. CAP. II.

ET nunc ad vos mandatũ hoc ô sacer- 1
dotes. ¶ Si nolueritis audire, & si no 2 Leu. 26, 14.
lueritis ponere super eor vt detis gloriam Deu. 28, 15.
nomini meo, ait Dñs exercituũ: mittã in
vos egestatẽ, & maledicã benedictionib.
vestris, & maledicã illis: quoniã non po-
suistis super cor. Ecce ego proiciã vo- 3
bis brachiũ, & dispergã super vultũ ve-
strum stercus solemnitatum vestrarũ, &
assumet vos secũ. Et scietis quia misi 4
ad vos mandatũ istud: vt esset pactũ meũ
cum Leui, dicit Dñs exercituũ. Pactum 5
meum fuit cũ eo vitæ & pacis: & dedi ei
timorẽ: & timuit me, & a facie nominis
mei paucbat. Lex veritatis fuit in ore 6
eius, & iniquitas nõ est inuenta in labiis
eius: in pace & in æquitate ambulauit
mecum, & multos auertit ab iniquitate.
Labia enim sacerdotis custodiẽt scien- 7
tiam, & legẽ requirent ex ore eius: quia
angelus Dñi exercituũ est. Vos autẽ re- 8
cessistis de via, & scandalizastis plurimos
in lege: irritũ fecistis pactum Leui, dicit
Dñs exercituum. Propter quod & ego 9
dedi vos contemptibiles, & humiles om-
nib populis, sicut nõ seruistis vias meas,
& accepistis faciẽ in lege. ¶ Nũquid nõ Mat. 23, 9.
pater vnus omnium nostrũ? nũquid non Eph. 4, 5.

Deus

Deus vnus creauit nos? quare ergo despicit vnusquisque ᵃnostrū fratrē suū, violans pactū patrū ᵃvestrorū? Trāsgressus 11
est Iuda, & abominatio facta est in Israël & in Ierusalem: quia coinquinauit Iudas sanctificationē Dñi, quā dilexit, & habuit filiam Dei alieni. Disperdet Dñs virum 12
qui fecerit hoc, magistrū & discipulū de tabernaculis Iacob, ¶ & offerentē munus Dño exercituū. Et hoc rursum fecistis, operiebatis lachrymis altare Dñi, 13
fletu & mugitu, ita vt nō respiciam vltrā ad sacrificium, nec accipiā placabile quid de manu vestra. Et dixistis, Quā ob causam? quia Dñs testificatus est inter te & 14
vxorē iuuentutis tuæ, quā tu despexisti: & hæc particeps tua, & vxor fœderis tui.

Mat. 11, 10. Mar. 1, 2. Luc. 1, 17. & 7, 27. *Isa. 40, 3.*

Nōne vnus fecit, & reliquū spiritus ᵃ eius est? Et quid vnus quærit, nisi semē Dei? Custodite ergo spiritū vestrū, & vxorem 15
adolescentiæ tuæ noli despicere. Cum odio habuerit, dimitte, dicit Dñs Deus Israël: operiet autē iniquitas vestimentum eius, dicit Dñs exercituū: custodite spiritum vestrū, & nolite despicere. Laborare fecistis Dñm in sermonibus vestris. Et 16
dixistis, In quo eum fecimus laborare?

Amos 5, 22.

In eo quòd dicitis, Omnis qui facit malum, bonus est in conspectu Dñi, & tales 17
ei placent: aut certè vbi est Deus iudicij?

CAP. III.

Mat. 11, 10. Mar. 1, 2. Luc. 1, 17. & 7, 27. Isa. 40, 3.

ECce ego mitto angelū meū, & præparabit viā ante faciē meā. Et statim 1
veniet ad templū suū Dominator quem vos quæritis, & angelus testamēti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dñs exercituum: & quis poterit cogitare diem ad- 2
uentus eius? & quis stabit ad videndum eū? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum: & sedebit conflans & 3
emundans argentū, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurū & quasi argentum, & erūt Dño offerētes sacrificia in iustitia. Et placebit Dño sacrificium 4
Iuda & Ierusalē sicut dies sæculi & sicut anni antiqui. Et accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis & adul- 5
teris, & periuris, & qui calūniantur mercedem mercenarij, ᵃ viduas & ᵃ pupillos, & opprimūt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dns exercituum. Ego enim 6
Dñs, & non mutor: & vos filij Iacob non estis consumpti. A diebus enim patrum 7
vestrorum recessistis à legitimis meis, & non custodistis. ¶ Reuertimini ad me, & reuertar ad vos, dicit Dñs exercituū. Et dixistis, In quo reuertemur? Si affiget 8
homo Deū, quia vos cōfigitis me? Et dixistis, In quo cōfigimus te? In decimis, & in primitiis. Et in penuria vos male- 9
dicti estis, & me vos cōfigitis gens tota.

& humiliant MS. R. G.

ª qui peccatis G. Textus ante cōformia est Hier. H. & C.

Inferte omnem decimā in horreū, & sit 10
cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dñs: si nō aperuero vobis cataractas cæli, & effudero vobis benedictionē vsq. ad abūdantiā, & increpabo pro 11
vobis deuorantē, & non corrūpet fructū terræ vestræ: nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dñs exercituū. Et beatos vos 12
dicēt omnes gentes: eritis enim vos terra desiderabilis, dicit Dñs exercituū. ¶ Inualuerūt sup me verba vestra, dicit Dñs. 13

Iob 21, 14. Isa. 58, 2.

Et dixistis, Quid locuti sumus contra te? Dixistis, Vanus est qui seruit Deo: & 14
quod emolumentum quia custodiuimus præcepta eius, & quia ambulauimus tristes coràm Dño exercituū? ergo nūc beatos dicimus arrogantes: siquidē ædificati 15
sunt faciētes impietatē, & tētauerūt Deū, & salui facti sunt. Tūc locuti sunt timētes Dñm vnusquisq. cū proximo suo: Et 16
attēdit Dñs, & audiuit: & scriptus est liber monumēti coràm eo timētibus Dñm, & cogitātibus nomē eius. Et erūt mihi, 17
ait Dñs exercituū, in die qua ego facio, in peculium: & parcā eis, sicut parcit vir filio suo seruienti sibi. Et conuertemini, & videbitis quid sit inter iustum & 18
impium: & inter seruientem Deo, & non seruientem ei.

CAP. IIII.

Zach. 3, 8. & 6, 11. Luc. 1, 78.

ECce enim dies veniet succensa quasi caminus: & erunt omnes superbi, & 1
omnes facientes impietatē stipula: & inflammabit eos dies veniēs, dicit Dñs exercituū, quæ nō derelinquet eis radicem 2
& germē. ¶ Et orietur vobis timentibus nomē meū Sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius: & egrediemini, & salietis sicut vituli de armento. Et calcabitis impios, 3
cùm fuerint cinis sub planta pedum vestrorū in die qua ego facio, dicit Dñs exercituum. ¶ Memētote legis Moysi ser- 4
ui mei, quā mandaui ei in Horeb ad omnem Israël præcepta & iudicia. ¶ Ecce 5
ego mittā vobis Eliam prophetā, antequā veniat dies Dñi magnus & horribilis. 6
Et conuertet cor patrū ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: ne forte veniam, & percutiam terram anathemate.

Exod. 20. Deut. 4, 10. & 6, 13. Mat. 11, 14. & 17, 10. Mar. 9, 11. Luc. 1, 17.

LIBER PRIMVS MACHABAEORVM.

CAP. I.

ET factum est, postquam percussit Alexāder Philippi Macedo, qui primus regnauit in Græcia, egressus de 1
terra Cethim, Darium regē Persarum & 2
Medorū: constituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit 3
reges terræ: & pertransiit vsq. ad fines terræ, & accepit spolia multitudinis Gētium: & siluit terra in cōspectu eius. Et congregauit virtutem, & exercitum fortem nimis: & exaltauit cor eius & elatus est 4
eius: & obtinuit regiones Gentiū, & tyrannos: & facti sunt illi in tributum. Et 5
post hæc decidit in lectū, & cognouit quia 6
moreretur. Et vocauit pueros suos nobiles, qui secū erāt nutriti à iuuentute: & diuisit illis regnū suū, cū adhuc viueret. 7
Et regnauit Alexāder annis duodecim, 8

& mortuus est. Et obtinuerūt pueri eius regnū, vnusquisq. in loco suo: & impo- 9
suerūt omnes sibi diadēmata post mortē eius, & filij eorū post eos annis multis, & multiplicata sunt mala in terra. Et 10
exijt ex eis radix ᵃpeccatrix' Antiochus illustris, filius Antiochi regis qui fuerat Romę obses: & regnauit in anno centesimo tricesimoseptimo regni Græcorum.

ª peccati MS q. R.

In dieb. illis exierūt ex Israël filij iniqui, & suasērūt multis, dicētes, Eamus, & disponamus testamētum cū Gētibus quę circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis, inuenerunt nos multa mala. Et bo- 13
nus visus est sermo in oculis eorum. Et 14
destinauerūt aliqui de populo, & abierūt ad regē: & dedit illis potestatē, vt facerēt iustitia Gentium. Et ædificauerunt gym- 15
nasiū in Ierosolymis secundū leges Nationum: & fecerūt sibi præputia, & re- 16
cesserūt à testamēto sancto, & iūcti sunt Nationibus, & venūdati sunt vt facerent malū. Et paratū est regnū in conspectu 17
Antiochi, & cœpit regnare in Terra Aegypti, vt regnaret sup duo regna. Et in- 18
trauit in Aegyptū in multitudine graui, in curribus, & elephātis, & equitibus, & copiosa nauium multitudine: & cōstituit 19
bellū aduersus Ptolemæū regē Aegypti, & veritus est Ptolemæus à facie eius, & fugit, & ceciderunt vulnerati multi. Et 20
cōprehendit ciuitates munitas in Terra Aegypti: & accepit spolia Terræ Aegypti. Et conuertit Antiochus, postquam 21
percussit Aegyptum in centesimo & quadragesimo & tertio anno: & ascendit ad Israël, & ascendit Ierosolymā in multi- 22
tudine graui. Et intrauit in sanctifica- 23
tionē cū superbia, & accepit altare aureū, & candelabrū lūminis, & vniuersa vasa eius, & mensam propositionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentū aureū quod in facie templi erat: & cōminuit oia. Et accepit argētū & aurū & vasa cōcupiscibilia: & accepit thesauros occultos quos inuenit: & sublatis omnib. abiit in terrā suā.

Et fecit cædē hominū, & locutus est in 25
superbia magna. Et factus est planctus 26
magnus in Israël, & in omni loco eorum: & ingemuerūt principes & seniores, & 27
iuuenes, & virgines inārmati sunt, & speciositas mulierū immutata est. Omnis 28
maritus sumpsit lamentū: & quę sedebat in thoro maritali, lugebāt: & comota est 29
terra sup habitātes in ea, & vniuersa domus Iacob induit confusionem. Et post 30
duos annos dierū misit rex principē tributorū in ciuitates Iuda, & venit Ierusalē cū turba magna. Et locutus est ad 31
eos verba pacifica in dolo: & crediderunt ei. Et irrūt sup ciuitatē repētè, & per- 32
cussit eā plaga magna, & perdidit populū multū ex Israël. Et accepit spolia ci- 33
uitatis: & succēdit eam igni, & destruxit domos eius, & muros eius in circuitu: 34
& captiuas duxerūt mulieres, & natos, 35
& pecora possederunt. Et ædificauerunt ciuitatē Dauid muro magno, & firmo, & turribus firmis, & facta est illis in arcē: 36
& posuerūt illic gentē peccatricē viros iniquos, & cōualuerūt in ea. & posuerunt armia, & escas, & cōgregauerūt spolia Ierusalē, & reposuerunt illic: & facti 38
sunt in laqueū magnū. Et factū est hoc ad insidias sanctificationis, & in diabolū malū in Israël: & effuderūt sanguinem innocentē per circuitum sanctificationis, & contaminauerunt sanctificationem.

Tob. 2, 6. Amos 8, 10.

Et fugerunt habitatores Ierusalē propter eos, & facta est habitatio exterorū, & facta est extera semini suo, & nati eius 41
reliquerūt eam. Sanctificatio eius desolata est sicut solitudo, ¶ dies festi eius cōuersi sunt in luctum, sabbatha eius in op- 42
probriū, honores eius in nihilū. Secundum gloriā eius multiplicata est ignominia eius: & sublimitas eius conuersa est 43
in luctū. Et scripsit rex Antiochus omni regno suo, vt esset omnis populus, vnus: & relinqueret vnusquisq. legē suam.

19 MS. G q. Q. n.

Et consenserunt omnes gentes secun- 45
dum verbū regis Antiochi: & multi ex Israël cōsenserūt seruituti eius, & sacrificauerunt idolis, & coinquinauerūt sabbathum. Et misit rex libros per manus nuntiorū in Ierusalē & in omnes ciuitates Iudæ: vt sequerentur leges Gentium 47
terræ, & prohiberent holocaustā & sacrificia, & placationes fieri in templo Dei, 48
& prohiberēt celebrari sabbathum, & 49
dies solennes. & iussit coinquinari sanctificatū populū Israel. Et iussit 50
ędificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes suillas, & pecora commūna; 51
& relinquere filios suos incircuncisos, & coinquinari animas eorū in omnibus immunditiis & abominationibus, ita vt obliuisceretur legē, & immutarēt omnes 52
iustificationes Dei. Et quicunq. non fecerit secundū verbum regis Antiochi, 53
morerētur. Secundū omnia verba hæc scripsit omni regno suo: & ppposuit principes populo qui hæc fieri cogerent. Et 54
iusserunt ciuitatibus Iudæ sacrificare. Et congregati sunt multi de populo ad eos qui dereliquerāt legē Dei: & fecerūt ma- 56
la in terra: & effugauerūt populum Israel in abditis, & in absconditis fugitiorum locis. Die quintadecima mensis 57
Casleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno ędificauit rex Antioch' abominatiōnē idolū desolationis super altare Dei, & per vniuersas ciuitates Iudę in 58
circuitu ędificauerunt aras: & ante ianuas domorum, & in plateis incēdebant 59
thuris, & sacrificabāt: & libros legis Dei 60
cōbusserunt igni, & scindētes eos: & apud quemcunq. inueniebatur libri testamenti Dñi, & quicunq. obseruabat legē Dñi, se- 61
cundū edictū regis trucidabant eum. In virtute sua faciebant hæc populo Israël

qui in-

qui inueniebatur in omni mense & mese in ciuitatibus. Et quinta & vicesima die mẽsis sacrificabãt super arã quæ erat cõtra altare. Et mulieres quæ circuncidebant filios suos, trucidabantur secundum iussum regis Antiochi, & suspendebant pueros à ceruicibus per vniuersas domos eorũ: & eos qui circũciderãt illos, trucidabãt. Et multi de populo Israël desinerũt apud se, vt nõ mãducarẽt immũda: & elegerunt magis mori, quàm cibis coinquinari immundis: & noluerũt infringere legem Dei sanctam, & trucidati sunt: & facta est ira magna super populum valde.

CAP. II.

IN diebus illis surrexit Mathathias filius Iohãnis filij Simeonis, sacerdos ex filiis Ioarim ab Ierusalem, & consedit in mõte Modin: & habebat filios quinque, Iohannem, qui cognominabatur Gaddis: & Simõnẽ, qui cognominabatur Thasi: & Iudam, qui vocabatur Machabæus: & Eleazarũ, qui cognominabatur Abarõ: & Ionathã, qui cognominabatur Apphus. hi viderũt mala quę fiebãt in populo Iuda & in Ierusalẽ. Et dixit Mathathias, Væ mihi, vt quid natus sum videre contritionẽ populi mei, & cõtritionem ciuitatis sanctæ, & sedere illic, cùm datur in manibus inimicorũ? Sancta in manu extraneorũ facta sunt: templũ eius sicut homo ignobilis. Vasa gloriæ eius captiua abducta sunt: truncidati sunt senes eius in platẽis, & iuuenes eius ceciderunt in gladio inimicorũ. Quæ gens nõ hæreditauit regnũ eius, & nõ obtinuit spolia eius? Omnis compositio eius ablata est. Quæ erat libera, facta est ancilla. Et ecce sancta nostra, & pulchritudo nostra, & claritas nostra desolata est, & coinquinauerũt ea gentes. Quò ergo nobis adhuc viuere? Et scidit vestimẽta sua Mathathias, & filij eius: & operuerũt se ciliciis, & plãxerunt valde. Et venerũt illuc qui missi erãt à rege Antiocho, vt cogerent eos qui cõfugerãt in ciuitatẽ Modin, immolare, & accẽdere thura, & à lege Dei discedere. Et multi de populo Israël consentiẽtes accesserũt ad eos: sed Mathathias & filij eius cõfũlter steterũt.

Et respõdentes qui missi erant ab Antiocho, dixerunt Mathathiæ, Princeps & clarissimus & magnus es in hac ciuitate, & ornatus filijs & fratribus. ergo accede prior, & fac iussum regis, sicut fecerũt omnes gẽtes, & viri Iuda, & qui remãserunt in Ierusalẽ: & eris tu, & filij tui inter amicos regis, & amplificatus auro & argẽto, & muneribus multis. Et respõdit Mathathias, & dixit magna voce, Etsi omnes gẽtes regi Antiocho obediunt, vt discedãt vnusquisq. à seruitute legis patrum suorũ, & cõsentiant mandatis eius: ego & filij mei, & fratres mei obediemus legi patrũ nostrorũ: propitius sit nobis Deus: nõ est nobis vtile relinquere legẽ, & iustitias Dei: nõ audiemus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus trãsgredientes legis nostræ mãdata, vt eamus altera via. Et vt cessauit loqui verba hæc, accessit quidã Iudæus in omnium oculis sacrificare idolis super aram in ciuitate Modin, secundum iussum regis: & vidit Mathathias, & doluit, & cõtremuerũt renes eius, & accẽsus est furor eius secundũ iudicium legis, & insiliens trucidauit eum super arã: sed & virũ quẽ rex Antiochus miserat, qui cogebat immolare, occidit in ipso tẽpore, & aram destruxit, & zelatus est legẽ, ¶ sicut fecit Phinees Zamri filio Salomi. Et exclamauit Mathathias voce magna in ciuitate dicẽs, Omnis qui zelũ habet legis statuens testamentũ, exeat post me. Et fugit ipse, & filij eius in mõtes, & reliquerunt quæcunq. habebãt in ciuitate. Tunc descẽderũt multi quærentes iudicium & iustitiã, in desertũ: & sederunt ibi ipsi, & filij eius, & mulieres eorum, & pecora eorũ: quoniã inundauerũt super eos mala. Et renuntiatũ est viris regis, & exercitui qui erant in Ierusalẽ ciuitate Dauid, quoniã dixerãt isti viri quidã, qui dissipauerũt mandatũ regis in loca occulta in deserto, & abiissent post illos multi. Et statim perrexerunt ad eos, & cõstituerunt aduersus eos prælũ in die sabbathorum, & dixerunt ad eos, Resilitis, & nũc adhuc? exite, & facite secundũ verbũ regis Antiochi, & vituetis. Et dixerũt, Nõ exibimus, neq. faciemus verbũ regis, vt polluamus diem sabbathorum. Et conclauerũt aduersus eos prœliũ. Et nõ respõderunt eis, nec lapidẽ miserunt in eos, nec oppilauerunt loca occulta: dicentes, Moriamur omnes in simplicitate nostra: & testes erunt super nos cælũ & terra quòd iniuitè perdis nos. Et iratulerunt illis bellũ sabbathis: & mortui sunt ipsi & vxores eorũ, & filij eorũ, & pecora eorũ vsq. ad mille animas hominum. Et cognouit Mathathias & amici eius, & luctũ habuerũt super eos valde. Et dixit vir proximo suo, Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, & non pugnauerimus aduersus gentes pro animabus nostris & iustificationibus nostris: nũc citius diliperdẽt nos à terra. Et cogitauerũt in die illa, dicentes, Omnis homo quicũq. venerit ad nos in bello die sabbathorum, pugnemus aduersus eũ: & nõ moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri in occultis.

Tunc cõgregata est ad eos synagoga Iudeorũ fortis viribus ex Israel, omnis volũtarius in lege: & omnes qui fugiebãt à malis, auditi sunt ad eos, & facti sunt illis ad firmamẽtum. Et collegerũt exercitum, & percusserũt peccatores in ira sua, & viros iniquos in indignatione sua: & cæteri fugerũt ad nationes, vt euaderent. Et circuiuit Mathathias, & amici eius, & destruxerũt aras: & circuncide-

Gen.22,2. p.
Gen.41,40
Num.25,7 13.
Ecc.45,28.
Ios.1,2.
Num.14,9
Ios.14,14.
2 Reg.3,4.
4 Reg.3,11.
Dan.3,16. 24.
Dan.6,22.
1 Aſidęorũ 3 MS. G.

runt pueros incircũcisos quotquot inuenerunt in finibus eorũ: & in fortitudine.

Et persecuti sunt filios superbię, & prosperatũ est opus in manib⁹ eorũ: & obtinuerunt legẽ de manibus gentiũ, & de manibus regum: & non dederunt cornu peccatori. Et appropinquauerũt dies Mathathiæ moriendi, & dixit filiis suis, Nũc consortata est superbia, & castigatio, & tempus euersionis, & ira indignationis: Nunc ergo ô filij, æmulatores estote legis, & date animas vestras pro testamẽto patrũ vestrorũ, & memẽtote operũ patrum, quæ fecerunt in generationib. suis: & accipietis gloriã magnã, & nomẽ æternum. ¶ Abrahã nõne in tentatione inuentus est fidelis: & reputatũ est ei ad iustitiã? ¶ Ioseph in tẽpore angustiæ suæ custodiuit mãdatũ: & factus est dñs Aegypti. ¶ Phinees pater noster, zelãdo zelũ Dei, accepit testamẽtũ sacerdotij æterni. ¶ Iesus dũ impleuit verbũ, factꝰ est dux in Israël. ¶ Caleb dũ testificatur in ecclesiã, accepit hæreditatẽ. ¶ Dauid in sua misericordia consecutus est sedẽ regni in sęcula. ¶ Elias dũ zelat zelũ legis, receptus est in cælũ. ¶ Ananias & Azarias & Misaël, credendo liberati sunt de flãma. ¶ Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonũ. Et ita cogitate per generationẽ & generationẽ: quia oês qui sperãt in eum, nõ infirmantur. Et à verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria eĩ, stercus & vermis est: hodie extollitur, & cras nõ inuenietur: qa cõuersus est in terram suã, & cogitatio eius periit. Vos ergo filij cõfortamini, & viriliter agite in lege: quia in ipsa gloriosi eritis. Et ecce Simon frater vester, scio quòd vir cõsilij est: ipsum audite semper, & ipse erit vobis pater. Et Iudas Machabæus fortis viribus à iuuẽtute sua, sit vobis princeps militiæ, & ipse aget bellũ populi. Et adducetis ad vos oês factores legis: & vindicate vindictã populi vestri. Retribuite retributionẽ Gentibus, & intendite in præceptũ legis. Et benedixit eos, & apposit⁹ est ad patres suos. Et defunctus est anno cẽtesimo & quadragesimo sexto: & sepultus est à filiis suis in sepulchris patrum suorum in Modin, & planxerunt eum omnis Israel planctu magno.

CAP. III.

ET surrexit Iudas qui vocabatur Machabæus filius eius pro eo: & adiuuabant eũ omnes fratres eius, & vniuersi qui se cõmixerãt patri eius, & præliabãtur prœlium Israël cũ lætitia. Et dilatauit gloriã populo suo, & induit se loricã sicut gigas, & succinxit se arma bellica sua in prœliis, & protegebat castra gladio suo. Similis factus est leoni in operibus suis, & sicut catulus leonis rugiens in venatione. Et persequutus est iniquos perscrutans eos: & qui conturbabant populũ suũ, eos succendit flãmis: & repulsi sunt inimici eius præ timore eius, & oês operarij iniquitatis conturbati sunt: & direcꝛta est salus in manu eius. Et exacerbabat reges multos, & lætificabat Iacob in operib. suis, & in sęculũ memoria eius in benedictione. Et perãbulabat ciuitates Iuda, & perdidit impios ex eis, & auertit ira ab Israël. Et nominatus est vsq. ad nouissimũ terræ, & cõgregauit perentes. Et congregauit Apollonius Gẽtes, & à Samaria virtutẽ multam & magnam, ad bellandũ cõtra Israël. Et cognouit Iudas, & exiit obuiã illi: & percussit, & occidit illũ: & ceciderũt vulnerati multi, & reliqui fugerunt. & accepit spolia eorũ: & gladiũ Apollonij abstulit Iudas, & erat pugnans in eo omnibus diebus. Et audiuit Serõ princeps exercitus Syriæ quòd congregauit Iudas congregatiõnẽ fideliũ & ecclesiã, secum, & ait, Faciã mihi nomen, & glorificabor in regno, & debellabo Iudã, & eos qui cũ ipso sunt, qui spernẽbat verbũ regis. Et præparauit se: & ascendit cũ eo castra impiorum fortes auxiliarij, vt facerent vindictã in filios Israël. Et appropinquauerunt vsque ad Beth-horon: & exiuit Iudas obuiã illi cũ paucis. Vt autẽ viderunt exercitum venientẽ sibi obuiã, dixerunt Iudæ, Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinẽ tantã, & tam fortem, & nos fatigati sumus ieiunio hodie? Et ait Iudas, Facile est concludi multos in manu paucorũ: & nõ est differentia in cõspectu Dei cæli liberare in multis & in pancis: quoniã nõ in multitudine exercitus victoria belli, sed de cælo fortitudo est. Ipsi veniũt ad nos in multitudine cõtumaci & superbia, vt disperdãt nos, & vxores nostras, & filios nostros, & vt spoliẽt nos. nos verò pugnabimus pro animab. nostris, & legibus nostris: & ipse Dñs conteret eos ante faciẽ nostram. vos autẽ ne timueritis eos. Vt cessauit autẽ loqui, insiluit in eos subitò: & contritus est Serõ, & exercitus eius in cõspectu ipsius: & persecutus est eũ in descensu Beth-horõ vsq. in cãpum, & ceciderũt ex eis octingenti viri, reliqui autẽ fugerunt in terrã Philistiim. Et cecidit timor Iudæ ac fratrũ eius, & formido super omnes gẽtes, in circuitu eorũ. & peruenit ad regẽ nomẽ eius, & de prœliis Iudæ narrabant oês gentes. Vt audiuit autẽ rex Antiochus sermones istos, iratus est animo: & misit, & cõgregauit exercitũ vniuersi regni sui, castra fortia valde: & aperuit ærariũ suũ, & dedit stipendia exercitui in annũ: & mãdauit illis, vt esset parati ad omnia. Et vidit quòd defecit pecunia de thesauris suis, & tributa regionis modica propter dissensionẽ & plagã quã fecit in terra, vt tolleret legitima quæ erãt à primis diebus. & timuit ne nõ haberet vt semel & bis in sumptus & donaria quæ dederat amẽ larga manu: & abundauerat

Vsim sentis quę vobis præcepta sunt in lege à Domino Deo vestro o.
Mindurauerunt MS. Vmultiplicata sunt G.

super reges qui ante eũ fuerãt. Et cõsternatus erat animo valde, & cogitauit ire in Persidẽ, & accipere tributa regionũ, & cõgregare argẽtũ multũ. Et reliquit Lysiã hoiẽ nobilẽ de genere regali, sup negotia regia, à flumine Euphrãte vsq. ad fines Aegypti: & vt nutriret Antiochũ filiũ suũ, donec rediret. Et tradidit ei medũ exercitũ & elephantos: & mandauit ei de omnibus quæ volebat, & de inhabitantibus Iudæã & Ierusalẽ: & vt mitteret ad eos exercitum, ad conterendam & extirpãdã virtutẽ Israẽl, & reliquias Ierusalẽ, & auferendã memoriã eorũ de loco: & vt cõstitueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorũ, & sorte distribueret terrã eorũ. Et rex assumpsit partẽ exercitus residui, & exiuit ab Antiochia ciuitate regni sui anno centesimo & quadragesimo septimo: & trãsfretauit Euphratẽ flumẽ, & pambulabat superiores regiones. Et elegit Lysias Ptolemæũ filiũ Dorymini, & Nicanorẽ, & Gorgiã, virospotẽtes ex amicis regis: & misit eũ cum eis quadraginta millia virorũ, & septẽ millia equitũ: vt venirẽt in terrã Iuda, & disperderent eã secundum verbũ regis.

Et processerunt cum vniuersa virtute sua, & venerũt, & applicuerunt Emmaũ in terra campestri. Et audierunt mercatores regionũ nomẽ eorũ: & acceperũt argentũ & aurũ multũ valde, & pueros: & venerunt in castra, vt acciperẽt filios Israẽl in seruos, & additi sunt ad eos exercitus Syriæ, & terræ alienigenarũ. Et vidit Iudas, & fratres eius, quia multiplicata sunt mala, & exercitus applicabant ad fines eorũ, & cognouerunt verba regis quę mãdauit populo facere in interitũ & consummationẽ: & dixerunt vnusquisque ad proximũ suũ, Erigamus deiectionẽ populi nostri, & pugnemus pro populo nostro, & sanctis nostris. Et congregatus est cõuentus, vt essent parati in prœliũ: & vt orarẽt & peterent misericordiã & miserationes. Et Ierusalẽ nũ habitabatur, sed erat sicut deserũ: nõ erat qui ingrederetur & egrederetur de natis eius: & sanctũ conculcabatur: & filij alienigenarũ erant in arce, ibi erat habitatio Gẽtium: & ablata est voluptas à Iacob, & defecit ibi tibia & cithara. Et congregati sunt, & venerũt in Maspha cõtra Ierusalẽ: quia locus orationis erat in Maspha ante in Israẽl. Et ieiunauerunt illa die, & induerũt se cilicijs, & cineré imposuerũt capiti suo, & diſciderũt vestimẽta sua, & expanderunt libros legis, de quibus scrutabantur Gentes similitudine simulachrorũ suorũ: & attulerunt ornamenta sacerdotalia, & primitias, & decimas, & suscitauerunt Nazaræos, qui impleuerant dies: & clamauerũt voce magna in cælũ dicẽtes, Quid faciemus istis, & quò eos ducemus? & sancta tua coculcata sunt, & cõtaminata sũt, & sacerdotes tui facti sunt in luctũ & in humilitatem: & ecce Nationes cõuenerunt aduersum nos, vt nos disperdãt: tu scis quæ cogitãt in nos. Quomodo poterimus subsistere ante faciẽ eorum, nisi tu Deus adiuues nos? Et tubis exclamauerunt voce magna. Et post hæc cõstituit Iudas duces populi, tribunos & centuriones, & pẽtacõtarchos, & decuriones. ¶ Et dixit his qui ædificabãt domos, & spõsabant vxores, & plãtabant vineas, & formidolosis, vt rediret vnusquisq; in domũ suã secũdũ legẽ. Et mouerũt castra, & collocauerũt ad Austrũ Emmaũ. Et ait Iudas, Accingimini, & estote filij potẽtes, & estote parati in manè: vt pugnetis aduersus Nationes has quæ cõuenerũt aduersus nos disperdere nos & sancta nostra: quũ melius est nos mori in bello, quàm videre mala gẽtis nostræ & sanctorũ. Sicut aũt fuerit volũtas in cælo, sic fiat. CAP. IIII.

ET assumpsit Gorgias quinque millia virorum, & mille equites electos: & mouerunt castra nocte, vt applicarẽt ad castra Iudæorũ, & percuterẽt eos subitò. & filij qui erãt ex arce, erant illis duces. Et audiuit Iudas, & surrexit ipse & potẽtes percutere virtutem exercitũ regis, qui erant in Emmaũ. Adhuc enim dispersus erat exercitus à castris. Et venit Gorgias in castra Iudæ nocte, & neminẽ inuenit, & quærebat eos in mõtib⁹ quoniã dixit, Fugiunt hi à nobis. Et cũ dies factus esset, apparuit Iudas in cãpo cum tribus millib⁹ virorũ tantũmodò, qui tegumẽta & gladios nõ habebãt: & viderunt castra Gẽtiũ valida, & loricatos, & equitatus in circuitu eorũ, & hi docti ad prœliũ. Et ait Iudas viris qui secũ erat, Ne timueritis multitudinẽ eorũ, & impetũ eorũ ne formideris. ¶ Memẽtote qualiter salui facti sunt patres nostri in mari rubro, cũ sequeretur eos Pharao cũ exercitu multo. Et nunc clamemus in cælũ: & miserebitur nostri Dns, & memorabitur testamẽti patrũ nostrorũ, & cõteret exercitũ istum ante faciẽ nostrã hodie: & scient omnes gentes quia est qui redimat & liberet Israel. Et eleuauerunt alienigenæ oculos suos, & viderũt eos venientes ex aduerso. Et exierũt de castris in prœliũ, & tuba cecinerũt hi qui erãt cũ Iuda. Et cõgressi sunt: & cõtriti sunt Gẽtes, & fugerũt in cãpũ. Nouissimi aũt omnes ceciderũt in gladio, & persecuti sunt eos vsq. Gezeron, & vsq. in campos Idumææ, & Azoti, & Iamniæ: & ceciderũt ex illis vsq. ad tria millia virorũ. Et reuersus est Iudas, & exercitus eius, sequens eũ. Dixitq. ad populũ, Non cõcupiscatis spolia: quia bellũ cõtra nos est, & Gorgias & exercitus eius prope nos in mõte: sed state nunc cõtra inimicos nostros, & expugnate eos, & sumetis postea spolia securi. Et adhuc loquẽte Iuda hæc, ecce apparuit pars quædã prospiciẽs de mõte.

Et vi-

Deu. 20. 5. 6. Iudi. 7. 3.

*vt volebant MS. G.

Exo. 14. 9. 22.

*Gorgias
o
*sui MS q. R.
*succensa sunt s. MS. R.
*succendũt G.
*qui circa Iudã G. q.

1 Reg. 17. 50.
2 Re. 14. 15.

derat: & ecce fugabant castra, fumus enim qui videbatur, declarabat quod factũ est. Quib. illi cõspectis timuerũt valde, aspicientes simul & Iudã & exercitũ in cãpo parãtum ad prœliũ. Et fugerũt oẽs in campum alienigenarum: & Iudas reuersus est ad spolia castrorũ, & acceperũt aurum multũ, & argentũ, & hyacinthũ, & purpurã marinam, & opes magnas. Et conuersi hymnũ canebãt, & benedicebãt Deũ in cælũ, quoniã bonus est, quoniã in sæculũ misericordia eius. Et factũ est salus magna in Israẽl in die illa. Quicunque aũt alienigenarũ euaserunt, venerũt, & nũntiauerũt Lysiæ vniuersa quæ acciderant. Quibus illic auditis, cõturbatus animo defecerãt: quòd nõ qualia voluit, talia cõtigerunt in Israẽl, & qualia mandauit rex. Et sequenti anno congregauit Lysias virorũ electorũ sexaginta millia, & equitũ quinq. millia, vt debellaret eos.

Et venerunt in Iudæã, & castra posuerunt in Bethhorõ, & occurrit illis Iudas cũm decẽ millibus viris. Et viderũt exercitũ fortẽ, & orauit, & dixit, Benedictus es Saluator Israel, ¶ qui cõtriuisti impetũ potẽtis in manu serui tui Dauid, ¶ & tradidisti castra alienigenarum in manu Ionathæ filij Saul, & armigeri eius. Conclude exercitũ istum in manu populi tui Israẽl, & confundantur in exercitu suo & equitibus. Dã illis formidinẽ, & tabefac audaciã virtutis eorũ, & cõmoueãtur cõtritione sua. Deijce illos gladio diligentes te: & collaudent te omnes qui nouerũt nomẽ tuũ in hymnis. Et cõmisit prœliũ: & ceciderunt de exercitu Lysiæ quinq. millia virorũ. Videns aũt Lysias fugam suorum, & Iudæorum audaciã, & quòd parati sunt aũt viuere aũt mori fortiter, abiit Antiochiã, & elegit milites, vt multiplicati rursus venirent in Iudæam.

Dixit aũt Iudas, & fratres eius. Ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus nunc mundare sancta, & renouare. Et cõgregatus est omnis exercitus, & ascenderũt in mõte Sion. Et viderunt sanctificatiõnẽ desertam, & altare profanatũ, & portas exustas, & in atriis virgulta nata sicut in saltu, vel in mõtib⁹, & pastophoria diruta. Et fiderunt vestimenta sua, & planxerunt planctu magno, & imposuerũt cinere super capita suum: & ceciderunt in faciẽ super terrã, & exclamauerunt tubis signorũ, & clamauerunt in cælũ. Tũc ordinauit Iudas viros, vt pugnarẽt aduersus eos qui erãt in arce, donec emũdaret sancta. Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatẽ habentes in lege Dei: & mundauerunt sancta, & tulerunt lapides cõtaminationis in locũ immundũ. Et cogitauit de altari holocaustorũ quod profanatum erat, quid de eo faceret. Et inciderũt illis consiliũ bonũ, vt destruerent illud: ne fortè illis esset in opprobrium, quia cõtaminauerunt illud Gẽtes, & demoliti sunt illud. Et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusq. veniret propheta, & responderet de eis. Et acceperunt lapides integros secũdum legẽ, & ædificauerunt altare nouũ secundũ illud quod fuit prius: & ædificauerunt sancta, & quæ in tra domũ erãt intrinsecus: & ædẽ, & atria sanctificauerũt. Et fecerũt vasa sancta nouа, & intulerunt candelabrũ, & altare incensi, & mensam in templũ. Et incensum posuerunt super altare, & accenderunt lucernas quæ super candelabrum erant, & lucebãt in templo. Et posuerũt super mẽsam panes, & appenderũt vela, & cõsummauerũt omnia opera quę fecerãt. ¶ Et ante mẽsem nouũ (hic est mẽsis Casleu) centesimo quadragesimo octauo anni: & obtulerunt sacrificium secundũ legẽ super altare holocaustorũ nouũ, quod fecerunt. Secundũ tẽpus & secũdũ diẽm in qua cõtaminauerũt illud gentes, in ipsũ renouatũ est in cantieis, & citharis & cymbris, & in cymbalis. Et cecidit omnis populus in faciem, & adorauerũt & benedixerũt in cœlũ eũ qui prosperauit eis.

¶ Et fecerunt dedicatiõnẽ altaris diebus octo, & obtulerunt holocaustũ cũ lætitia, & sacrificium salutaris & laudis. Et ornauerũt faciẽ templi coronis aureis & scutulis: & dedicauerũt portas & pastophorias, & imposuerũt eis fores. ¶ Et facta est lætitia in populo magna valde, & auersum est opprobrium Gentiũ. Et statuit Iudas, & fratres eius & vniuersa ecclesia Israel, vt agantur dies dedicationis altaris in temporibus suis ab anno in annũ per dies octo à quinta & vicesima die mẽsis Casleu, cũ lætitia & gaudio. & ædificauerunt tempore illo montẽ Sion, & per circuitũ muros altos & turres firmas: nequàdo veniret Gentes, & cõculcarent eũ sicut antea fecerãt. Et collocauit illic exercitũ, vt seruarẽt eũ, & munirẽt eũ ad custodiendã Bethsuram, vt haberet populus munitionẽ contra faciẽ Idumææ. CAP. V.

1 FACTũ est, vt audirent Gẽtes in circuitu quia ædificatũ est altare & sanctuarium sicut prius, iratæ sunt valde: & cogitabant tollere genus Iacob qui erant inter eos, & cœperunt occidere de populo, & persequi. Et debellabat Iudas filios Esau in Idumæa, & eos qui erãt in Arabathane: quia circumsedebãt Israẽlitas: & percussit eos plaga magna. Et recordatus est malitiæ filiorũ Beã, qui erãt populo in laqueũ & in scandalũ, insidiãtes ei in via. Et coclusi sunt ab eo in turrib. & applicuit ad eos, & anathematizauit eos, & incẽdit turres eorũ igni cũ omnibus qui in eis erant. Et trãsiuit ad filios Ammõ, & inuenit manũ fortẽ, & populũ copiosum, & Timothæũ ducem ipsorum: et commisit cũ eis prœlia multa, et cõtriti sunt

Deu. 20. 5. Iudi. 7. 3.

1 Mac. 10, 5.

Ioan. 10, 22

Ioan. 10. 22

q 2 in con-

in cõspectu eorũ, & percussit eos: & cepit Gazer ciuitatẽ, & filias eius, & reuersus est in Iudæã. Et cõgregatæ sunt Gẽtes quæ sunt in Galaad, aduersus Israelitas qui erãt in finib. eorũ, vt tollerẽt eos: & fugerũt in Datheman munitionẽ, & miserũt literas ad Iudã & fratres eius, dicẽtes, Cõgregatæ sunt aduersum nos gẽtes per circuitũ, vt nos auferãt: & parãt venire, & occupare munitionẽ in qua cõfugimus: & Timotheus est dux exercitus eorũ. Nũc ergo veni, & eripe nos de manib. eorũ, quia ceciditmultitudo de nobis. Et oẽs fratres nostri qui erãt in locis Tubin, interfecti sunt: & captiuas duxerũt vxores eorũ, & natos, & spolia, & peremerunt illic ferè mille viros. Et adhuc epistolæ legebãtur, & ecce alij nũtij venerũt de Galilæa cõscissis tunicis, nũtiantes secũdũ verba hæc: dicẽtes cõuenisse aduersum se à Ptolemaida, & Tyro, & Sidone: & repleta est oĩs Galilæa alienigenis, vt nos cõsumãt. Vt audiuit aũt Iudas & populus sermones istos, cõuenit ecclesia magna cogitare quid facerẽt fratrib. suis qui in tribulatione erãt, & expugnabãtur ab eis. Dixitq. Iudas Simõni fratri suo, Elige tibi viros, & vade, & libera fratres tuos in Galilæa: ego autẽ & frater meus Ionathas ibimus in Galaaditim. Et reliquit Iosephũ filiũ Zachariæ, & Azariam duces populi cũ residuo exercitu in Iudæa ad custodiã: & præcepit illis, dicẽs, Præstote populo huic: & nolite bellũ cõmittere aduersum gentes, donec reuertamur. Et partiti sũt Simõni viri tria millia, vt iret in Galilæã: Iudæ aũt octo millia in Galaaditim. Et abiit Simõ in Galilæã, & cõmisit prœlia multa cũ gẽtib⁹: & cõtritæ sunt gentes à facie eius, & persecut⁹ est eos vsq. ad portã Ptolemaidis. Et ceciderũt de gẽtib. ferè tria millia virorũ, & accepit spolia eorũ, & assumpsit eos qui erant in Galilæa & in Arbatis cũ vxoribus & natis, & omnib. quę erãt illis, & adduxit in Iudæã cũ lętitia magna. Et Iudas Machabęus & Ionathas frater eius transierunt Iordanẽ, & abierunt viã trium dierũ per desertũ. Et occurrerũt eis Nabutħæi, & susceperũt eos pacificè, & narrauerũt eis oĩa quæ acciderãt fratrib. eorũ in Galaaditide, & quia multi ex eis cõprehẽsi sunt in Barasa, & Bosor, & in Alimis, & in Casphor, & Mageth, & Carnaim. hę oẽs ciuitates munitę, & magnę.

Sed & in cæteris ciuitatib. Galaaditidis tenẽtur cõprehẽsi, & in crastinũ cõstituerũt admouere exercitũ ciuitatibus his, & cõprehendere, & tollere eos in vna die.

Et cõuertit Iudas & exercitus eius viã in desertũ Bosor repẽte, & occupauit ciuitatẽ: & occidit omnẽ masculum in ore gladii, & accepit omnia spolia eorum, & succendit eã igni. Et surrexerunt inde nocte, & ibant vsq. ad munitionẽ. Et factũ est diluculo, cũ eleuassẽt oculos suos, & ecce populus multus, cuius nõ erat numerus, portantes scalas & machinas, vt cõprehenderent munitionẽ: & expugnabant eos. Et vidit Iudas quia cœpit bellũ, & clamor belli ascẽdit ad cælũ sicut tuba, & clamor magnus de ciuitate: & dixit exercitui suo, Pugnate hodie pro fratribus vestris. Et venit tribus ordinibus post eos, & exclamauerunt tubis, & clamauerũt in oratione. Et cognouerũt castra Timothei quia Machabæus est, & refugerũt à facie eius: & percusserunt eos plaga magna. & ceciderunt ex eis in die illa ferè octo millia virorum. Et diuertit Iudas in Maspha, & expugnauit, & cepit eã: & occidit omnẽ masculũ eius, & assumpsit spolia eius, & succendit eã igni. Inde pręxit, & cepit Casbõ, & Mageth, & Bosor, & reliquas ciuitates Galaaditidis. Post hęc autẽ verba congregauit Timotheus exercitum aliũ, & castra posuit contra Raphõ trãs torrentẽ. Et misit Iudas speculari exercitũ: & renuntiauerũt ei, dicentes, Quia conuenerunt ad eũ oẽs gentes quę in circuitu nostro sunt, & exercitus multus nimis: & Arabas conduxerunt in auxiliũ sibi, & castra posuerũt trãs torrentẽ, parati ad te venire in prœliũ. Et abiit Iudas obuiã illis. Et ait Timotheus principibus exercitus sui, Cùm appropinquauerit Iudas & exercitus eius ad torrẽte aquæ: si trãsierit ad nos prior, non poterimus sustinere eũ: quia potens poterit aduersum nos. si vero timuerit transire, & posuerit castra extra flumen, trãsfretemus ad eos, & poterimus aduersus illũ. Vt aũt appropinquauit Iudas ad torrẽte aquæ, statuit scribas populi secus torrentẽ, & mandauit eis, dicẽs: Neminẽ hominũ reliqueritis, sed veniãt omnes in prœliũ. Et transfretauit ad illos prior, & omnis populus post eũ, & contrita sunt omnes gentes à facie eorũ, & proiecerũt arma sua, & fugerũt ad phanũ quod erat in Carnaim. Et occupauit ipsam ciuitatẽ, & phanũ succendit igni cũ omnibus quæ erant in ipso: & oppressa est Carnaim, & non potuit sustinere contra faciẽ Iudæ. Et cõgregauit Iudas vniuersos Israelitas qui erãt in Galaaditide, à minimo vsq. ad maximũ, & vxores eorũ, & natos, & exercitũ magnum valde, vt venirẽt in terrã Iudæ. Et venerunt vsq. Ephron: & hęc ciuitas magna in ingressu posita, munita valde, & nõ erat declinare ab ea dextera vel sinistra, sed per mediã iter erat.

Et incluserunt se qui erant in ciuitate, & obstruxerũt portas lapidibus: & misit ad eos Iudas verbis pacificis, dicens, ¶ Transeamus per terrã vestrã, vt eamus in terram nostrã: & nemo vobis nocebit, tantũ pedibus trãsibimus. Et nolebãt eis aperire. Et præcepit Iudas prædicari in castris, vt applicarent vnusquisq. in quo erat loco. & applicuerunt se viri virtutis, & oppugnauit ciuitatem illam tota die & tota nocte, & tradita est ciuitas in manu eius: & peremerũt omnẽ masculũ in ore gladij, & eradicauit eã, & accepit spolia eius, & trãsiuit per totã ciuitatẽ super interfectos. Et trãsgressi sunt Iordanẽ in cãpo mãgno, cõtra faciem Bethsan. Et erat Iudas cõgregans extremos, & exhortabatur populũ per totã viã, donec venirẽt in terrã Iudæ: & ascenderũt in montẽ Siõ cũ lætitia & gaudio, & obtulerũt holocausta, quòd nemo ex eis ceciderit donec reuerterentur in pace. Et in diebus quibus erat Iudas & Ionathas in terra Galaad, & Simon frater eius in Galilæa cõtra faciẽ Ptolemaidis, audiuit Iosephus Zachariæ filius, & Azarias principes virtutis res bene gestas, & prœlia quæ facta sunt, & dixit, Faciamus & ipsi nobis nomen, & eamus pugnare aduersus gẽtes quæ in circuitu nostro sunt. Et præcepit his q̃ erãt in exercitu suo, & abierũt Iamniã. Et exiuit Gorgias de ciuitate, & viri eius obuiã illis in pugnã.

Et fugati sunt Iosephus & Azarias vsq. in fines Iudææ: & ceciderunt illo die de populo Israel ad duo millia viri, & facta est plaga magna in populo: quia nõ audierũt Iudã & fratres eius, existimantes fortiter se facturos. Ipsi autẽ nõ erãt de semine virorũ illorũ per quos salus facta est in Israel. Et ꝑviri Iudæ, magnificati sunt valde in conspectu omnis Israel, & gẽtiũ omniũ vbi audiebatur nomẽ eorũ.

Et cõuenerũt ad eos fausta acclamãtes. Et exiuit Iudas & fratres eius, & expugnabãt filios Esau in terra quæ ad Austrũ est, & percussit Chebrõ, & filias eius: & muros eius, & turres succẽdit igni in circuitu. Et mouit castra, vt iret in terram alienigenarũ, & perambulabat Samariã.

In die illa ceciderũt facerdotes inbello, dũ ꝑvolunt fortiter facere, dũ sine cõsilio ꝓexeũt in prœliũ. Et declinauit Iudas in Azõtũ in terrã alienigenarũ, & diruit aras eorũ, & sculptilia deorũ ipsorũ succẽdit igni: & cepit spolia ciuitatũ, & reuersus est in terrã Iuda. CAP. VI.

ET rex Antiochus perambulabat superiores regiones, & audiuit esse ciuitatẽ Elymaidẽ in Perside nobilissimã, & copiosam in argẽto & auro, tẽpliq. in ea locuples valde: & illic velamina aurea, & loricæ, & scuta, quæ reliquit Alexander Philippi rex Macedo qui regnauit primus in Græcia. Et venit, & quærebat capere ciuitatẽ, & deprædari eã, & nõ potuit: quin immotuit sermõ his qui erãt in ciuitate, & insurrexerũt in prœliũ, & fugit inde, & abiit cũ tristitia magna, & reuersus est in Babyloniã. Et venit qui nuntiaret ei in Perside, quia fugatæ sunt castra quæ erant in terra Iudæ: & quia abiit Lysias cum virtute forti in primis, & fugatus est à facie Iudæorũ, & inualuerũt armis & viribus, & spoliis multis, quæ ceperũt de castris quæ exciderunt: & quia diruerunt abominationẽ quã ædificauerãt sup altare quod erat in Ierusalẽ: & sanctificationẽ, sicut prius circumdederunt muris excelsis: sed & Beth-suram ciuitatẽ suã.

Et factum est, vt audiuit rex sermones istos, expauit, & cõmotus est valde: & dẽcidit in lectũ, & incidit in languorẽ præ tristitia, quia nõ factũ est ei sicut cogitabat. Et erat illic per dies multos: quia renouata est in eo tristitia magna, & arbitrat⁹ est se mori. Et vocauit oẽs amicos suos, & dixit illis, Recessit somnus ab oculis meis, & cõcidi, & corruit corde meũ præ solicitudine: & dixi in corde meo, In quanta tribulationẽ deueni, & in quos fluctus tristitiæ in qua nũc sum: qui iucundus erã, & dilectus in potestate mea? Nunc verò reminiscor malorũ quę feci in Ierusalẽ, vnde & abstuli oĩa spolia aurea & argẽtea quæ erant in ea, & misi auferre habitantes Iudæam, sine causã.

Cognoui ergo quia ꝓpterea inuenerũt me mala ista: & ecce pereo tristitia magna in terra aliena. Et vocauit Philippũ vnũ de amicis suis, & præposuit eum super vniuersum regnũ suũ: & dedit ei diadema, & stolã suã, & annulũ, vt adduceret Antiochũ filiũ suũ, & nutriret eũ, & regnaret. Et mortuus est illic Antiochus rex anno centesimo quadragesimo nono. Et cognouit Lysias quũ mortuus esset rex, & cõstituit regnare Antiochũ filiũ eius, quẽ nutriuit adolescentẽ: & vocauit nomẽ eius Eupatorẽ. Et hi qui erant in arce, cõclusérãt Israel in circuitu sanctorũ: & quærebãt eis mala semp & firmamẽtũ cẽtũ. Et cogitauit Iudas dispergere eos: & cõuocauit vniuersum populũ, vt obsiderẽt eos. Et cõuenerũt simul, & obsederũt eos anno centesimo quinquagesimo, & fecerũt balistas & machinas. Et exierũt quidã ex eis qui obsidebantur: & adiunxerũt se illis aliqui impij ex Israel, & abierũt ad regẽ, & dixerũt, Quousq. nõ facis iudiciũ, & vindicas fratres nostros? Nos decreuimus seruire patri tuo, & ambulare in præceptis eius, & obsequi editis eius: & filij populi nostri ꝓpter hoc alienabãt se à nobis, & quicũq. inueniebãtur ex nobis, interficiebãtur, & hereditates nostræ diripiebãtur. Et nõ ad nos tantũ extenderũt malum, sed & in oẽs fines nostros. & ecce applicuerũt hodie ad arcẽ in Ierusalẽ occupare eã, & munitionẽ in Beth-suram munierũt. & nisi præueneris eos velociter, maiora, quã hæc, faciẽt, & nõ poteris obtinere eos. Et ira⁹ est rex vt hæc audiuit: & cõuocauit oẽs amicos suos, & principes exercitus sui, & eos qui super equites erãt. sed & de regnis aliis, & de insulis maritimis venerũt ad eũ exercitus conductitij. Et erat numerus exercitus eius, centũ millia peditũ, & viginti millia equitũ, & elephanti triginta duo docti ad

ꝑvir Iudas & fratres eiꝰ MS. G.

ꝑvult 20 MS. G.

ꝓexit 20 MS. G.

Num. 20.

applicuerunt ad Beth-sura, & pugnauerũt dies multos, & fecerũt machinas: & exierunt, & succenderũt eas igni, & pugnauerũt viriliter. Et recessit Iudas ab arce, & 32
mouit castra ad Bethzachara ostra castra regis. Et surrexit rex ante lucẽ, & eoci- 33
dauit exercitus in impetu ostra via Bethzacharã; & copararuerunt se exercitus in prælio, & tubis cecinerũt: & elephãtis 34
ostẽderũt sanguinẽ vuæ & mori, ad acuẽdos eos in prælio. & diuiserũt bestias p 35
legiones: & astiterũt singulis elephantis mille viri in loricis cocatenatis, & galeæ æreæ in capitibus eorũ: & quinagẽti equites ordinati vnicuiq. bestiæ electi erant.

Hi ante tẽpus vbicũq. erat bestia, ibi erãt: & quocũq. ibat, ibãt, & nõ discedebãt ab ea. Sed & turres ligneæ sup eos 37
firmæ protegentes super singulas bestias: & super eas machinæ: & super singulas viri virtutis trigintaduo, qui pugnabant désuper: & intus magister bestiæ. Et re- 38
sidua equitatum hinc & inde statuit in duas partes, tubis exercitũ cõmouere, & percurgere cõstipatos in legionibus eius.

Et vt refulsit sol in clypeos aureos & 39
æreos, resplenduerũt montes ab eis, & resplenduerunt sicut lãpades ignis. Et dis- 40
tincta est pars exercitus regis per mõtes excelsos, & alia per loca humilia: & ibãt cautè & ordinatè. Et cõmouebãtur oẽs 41
inhabitantes terram à voce multitudinis eorum, & incessũ turbæ, & collisione armorũ: erat enim exercitus magnus valdè & fortis. Et appropinauit Iudas, & exer- 42
citus eius in prælio: & ceciderũt de exercitu regis sexcẽti viri. Et vidit Elea- 43
zar filius Saura, vnã de bestiis loricatam loricis regis, & erat eminens sup cæteras bestias. & visum est ei quòd in ea esset rex: & dedit se vt liberaret populũ suũ, 44
& acquireret sibi nomẽ æternũ. Et cu- 45
currit ad eam audacter in medio legionis interficiẽs à dextris, & à sinistris, & cadebãt ab eo hinc atq. illuc. Et iuit sub spe- 46
des elephãtis*, & suppossuit se ei, & occidit eũ: & cecidit in terra super ipsum, & mortuus est illic. Et videntes virtutem 47
regis, & impetũ exercit eius, diuerterũt se ab eis. Castra autẽ regis ascenderunt 48
contra eos in Ierusalẽ, & applicuerunt castra regis ad Iudæã & montẽ Sion. Et fe- 49
cit pacẽ cum his qui erãt in Bethsura; & exierunt de ciuitate, quia nõ erãt eis ibi alimẽta cõclusis, quia sabbatha erãt terræ.

Et cõprehendit rex Bethsuræ: & cõsti- 50
tuit illic custodiã seruare eã. Et cõuertit castra ad locum sanctificationis dies 51
multos: & statuit illic ballistas, & machinas, & ignis iacula, & tormẽta ad lapides iactandos, & spicula, & scorpios ad mittendas sagittas & funẽbula. Fecerũt aũt 52
& ipsi machinas aduersus machinas eorũ, & pugnauerunt dies multos. Escæ autẽ 53
nõ erãt in ciuitate, eo quòd septimus annus esset: & qui remãserant in Iudæa de Gentibus, eõsumpserãt reliquias eorum 54
quæ repositæ fuerãt. Et remanserunt in sanctis viri pauci, qm obtinuerãt eos fames: & dispersi sunt vnusquisq. in locũ 55
suũ. Et audiuit Lysias quòd Philippus quẽ cõstituerat rex Antiochus cũ adhuc viueret, vt nutriret Antiochũ filiũ suũ, & 56
regnaret, reuersus esset à Perside & Media, & exercitus qui abierat cum ipso, & quia quærebat sibi capere regni negotia: 57
& festinauit ire, & dicere ad regem & duces exercitus, Deficimus quotidie, & escа nobis modica est, & locus quẽ obsidemus est munitus, & incũbit nobis ordinare de regno. Nunc itaq. demus dex- 58
tras hominibus istis, & faciamus cũ illis pacẽ, & cũ omni gẽte eorũ: & cõstituamus illis vt ambulẽt in legitimis suis sicut prius, propter legitima enim ipsorum, quæ delpeximus, irati sunt, & fecerunt 60
oia hæc. Et placuit sermo in conspectu regis & principũ: & misit ad eos pacem 61
facere: & receperũt illã. Et iurauit illis rex & principes: & exierũt de munitio- 62
ne. Et intrauit rex montẽ Sion, & vidit munitionẽ loci: & rupit citius iuramẽtũ quod iurauit, & mãdauit destruere murũ 63
in gyro. Et discessit festinanter, & reuersus est Antiochiã, & inuenit Philippum dominantem ciuitati: & pugnauit aduersus eum, & occupauit ciuitatem.

CAP. VII.

ANno centesimo quinquagesimo primo exiit Demetrius Seleuci filius ab vrbe Roma, & ascẽdit cũ paucis viris in ciuitatẽ maritimam, & regnauit illic.

Et factũ est: vt ingressus est domũ regni patrũ suorũ, comprehendit exercitus Antiochũ & Lysiã, vt adducerẽt eos ad eũ. Et res ei innotuit: & ait, Nolite mihi 4 ostẽdere faciẽ eorũ. Et occidit eos exercitus. Et sedit Demetrius sup sedẽ regni sui, & venerunt ad eũ viri iniqui & impij ex Israël: & Alcimus dux eorũ, q 6 volebat fieri sacerdos. Et accusauerunt populũ apud regẽ, dicẽtes, Perdidit Iudas & fratres eius oes amicos tuos, & nos dis- 7 perdidit de terra nostra. Nũc ergo mitte virũ cui credis, vt eat & videat exterminiũ omne quod fecit nobis & ẽ regionibus regis: & puniat oẽs amicos eius & 8 adiutores eorũ. Et elegit rex ex amicis suis Bacchidẽ, qui dominabatur trãs flumẽ magnũ in regno, & fidelẽ regi: & mi- 9 sit eũ, & Alcimũ impũ cõstituit in sacerdotiũ, & mãdauit ei facere vltionẽ in 10 filios Israël. Et surrexerũt, & venerunt cũ exercitu magno in terrã Iudæ: & misẽrunt nuntios, & locuti sunt ad Iudam, & ad fratres eius verbis pacificis in dolo.

11 ¶ Et nõ intenderũt sermonibus eorum: viderũt enim quia venerunt cũ exercitu 12 magno. Et cõuenerũt ad Alcimũ & Bacchidẽ cõgregatio scribarũ requirere quæ 13 iusta sunt: & primi, Asidæi qui erãt in filiis Israël & exquirebãt ab eis pacem.

Dixerunt

Dixerũt enim, Homo sacerdos de semi- 14
ne Aarõ venit, nõ decipiet nos. Et locu- 15
tus est cum eis verba pacifica: & iurauit illis, dicẽs, Nõ inferemus vobis malum, neq. amicis vestris. Et credidерũt ei. Et 16
cõprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in vna die secundũ verbũ quod scriptũ est: ¶ Carnes sanctorũ tuorum, 17
Psal. 78. 2. & sanguinẽ ipsorũ effuderũt in circuitu Ierusalẽ, & nõ erat qui sepeliret. Et in- 18
cubuit timor & tremor in omnẽ populũ: quia dixerũt, Nõ est veritas & iudiciũ in eis: transierũt enim constitutũ, & iusiurandũ quod iurauerũt. Et mouit Bac- 19
chides castra ab Ierusalẽ, & applicuit in Bethzecha: & misit, & cõprehẽdit multos ex eis qui ad se refugerant, & quosdã de populo macta uit, & in puteũ magnum proiecit. Et cõmisit regionẽ Alcimo, & 20
reliquit cũ eo auxiliũ in adiutorium ipsi. Et abiit Bacchides ad regẽ: & satis age- 21
bat Alcimus p principatu sacerdotij sui. Et cõuenerũt ad eũ oẽs qui perturba- 22
bant populũ suũ, & obtinuerũt terrã Iudæ, & fecerũt plagã magnã in Israël. Et 23
vidit Iudas omnia mala quæ fecit Alcimus & qui cũ eo erant, filiis Israël, multo plus quàm Gentes. & exiit in omnes 24
fines Iudææ in circuitu, & fecit vindictã in viros desertores, & cessauerunt vltrà exire in regionẽ. Vidit autem Alcimus 25
quòd præualuit Iudas & qui cũ eo erant: & cognouit quia nõ poterit sustinere eos, & regressus est ad regẽ, & accusauit eos 2 Ma. 13. 3 multis criminibus. ¶ Et misit rex Nica- 26
norem, vnũ ex principibus suis nobilioribus, qui erat inimicitias exercens cõtra Israël: & mandauit ei euertere populũ. Et venit Nicanor in Ierusalẽ cum ex- 27
ercitu magno, & misit ad Iudã & ad fratres eius verbis pacifieis cũ dolo, dicẽs, 28
Nõ sit pugna inter me & vos: veniã cũ viris paucis, vt videã facies vestras cum pace. Et venit ad Iudã, & salutauerunt 29
se inuicẽ pacifice: & hostes parati erant rapere Iudam. Et innotuit sermo Iudæ 30
quoniã cũ dolo venerat ad eũ: & conterritus est ab eo, & amplius noluit videre faciẽ eius. Et cognouit Nicanor qm de- 31
nudatus est cõsilio eius: & exiuit obuiã Iudæ in pugnã iuxta Capharsalama. Et 33
ceciderunt de Nicanoris exercitu, ferè quinq. millia viri, & fugerunt in ciuitatẽ Dauid. Et post hæc verba ascẽdit Ni- 33
canor in montẽ Sion: & exierũt de sacerdotibus populi salutare eũ in pace, & demõstrare ei holocautomata quæ offerebãtur pro rege. Et irridens spreuit eos, 34
& polluit: & locutus est superbè, & iurauit cũ ira, dicẽs, Nisi traditus fuerit Iudas, & exercitus eius in manus meas cõtinuò cũ regressus fuero in pace, succẽdã domũ istã. Et exiit cũ ira magna. & in- 36
trauerũt sacerdotes, & steterunt ante faciẽ altaris & templi: & flentes dixerunt, Tu 37
Dñe elegisti domũ istã ad inuocandũ nomẽ tuũ in ea, vt esset domus orationis & 38
obsecrationis populo tuo: fac vindictã in homine isto, & exercitu eius, & cadant in gladio: memento blasphemias eorũ, & ne dederis eis vt permaneãt. Et exiit 39
Nicanor ab Ierusalẽ, & castra applicuit ad Beth-horõ: & occurrit illi exercitus 40
Syriæ. Et Iudas applicuit in Adaria cũ tribus millibus viris: & orauit Iudas, & 41
dixit: ¶ Qui missi erãt à rege Sennache- 4 Re. 19. 35.
rib, Dñe, quia blasphemauerũt te, ¶ exiit Tob. 1, 21.
angelus, & percussit ex eis centum octo- Ecc. 48, 25.
ginta quinq. millia: sic cõtere exercitum Isa. 31, 36.
istũ in cõspectu nostro hodie, & sciãt cæ- 2 Mac. 8,
teri quia malè locutus est sup sanctũ tua, 19. 15, 22.
& iudica illũ secundùm malitiam illius.

Et cõmiserũt exercitus prælii tertia- 43
decima die mensis Adar: & contrita sunt castra Nicanoris, & ceciditipse prim⁹ in 44
prælio. Vt autẽ vidit exercitus eius quia ceciderat Nicanor, proiecerunt arma sua, 45
& fugerunt: & persecuti sunt eos viam vnius diei ab Adazer, vsquequo veniatur in Gazara, & tubis cecinerunt post eos cũ significationibus: & exierunt de omni- 46
bus castellis Iudææ in circuitu, & vexilabant eos cornibus, & cõcrepabãtur itẽri ad eos, & ceciderũt oẽs gladio, & non est relictus ex eis nec vnus. Et acceperũt 47
spolia eorũ in prædã: & caput Nicanoris amputauerũt, & dexterã eius quã extenderat superbè, & attulerũt, & suspenderũt 48
cõtra Ierusalem. Et lætatus est populus valdè, & egerũt diẽ illã in lætitia magna. 49
Et constituit agi omnibus annis diem 50
istã tertiadecimã die mẽsis Adar. Et fuit terra Iuda diebus paucos. CAP. VIII.

ET audiuit Iudas nomẽ Romanorum 1
quia sunt potentes viribus, & acquiescũt ad oĩa quæ postulantur ab eis: & quicumq. accesserunt ad eos, fi atuerũt eũ eis amicitias, & quia sunt potẽtes viribꝰ:

Et audierũt prælia eorum, & virtutes 2
bonas quas fecerũt in Galatia, quia obtinuerũt eos, & duxerũt sub tributum: & quanta fecerunt in regione Hispaniæ, & 3
quòd in potestatẽ redegerũt metalla argẽti & auri quæ illic sunt, & possederunt omnẽ locũ cõsilio suo & patientia: lo- 4
caq. quæ longè erãt valde ab eis, & reges qui superuenerant eis ab extremis terræ, cotriuerũt, & percusserunt eos plaga magna: cæteri autẽ dãt eis tributũ omnibus 5
annis. & Philippũ & Persen Ceteorum regẽ, & cæteros qui aduersùm eos arma tulerãt cõtriuerũt in bello, & obtinuerũt 6
eos. & Antiochũ magnũ regẽ Asiæ, qui eis pugnã intulerat, habens centũ viginti elephantes, & equitatũ, & currus, & exercitum magnum valdè, contrium ab eis: 7
& quia ceperũt eum viuum, & statuerunt ei vt daret ipse & qui regnarent post ipsum, tributum magnum, & daret obsi- 8
des, & constitutum, & regionem Indorũ, & Medos, & Lydos de optimis regionibꝰ eorũ: & acceptas eas ab eis, dederũt

Eumeni

Universidad de Deusto Biblioteca

Eumeni regi. & quia qui erãt apud Hel-
ladã, voluerũt ire, & tollere eos: & inno-
uit sermo his, & miserũt ad eos ducem
ynũ, & pugnauerunt contra illos, & ceci-
derunt ex eis multi, & captiuas duxerunt
vxores eorum, & filios, & diripuerũt eos,
& terrã eorũ possederũt, & destruxerunt
muros eorũ, & in seruitutẽ illos redege-
runt vsq. in hũc diẽ: & reliqua regna, &
insulas quæ aliquãdo restiterant illis, ex-
terminauerũt, & in potestãte redegerunt.

Cũ amicis aũte suis, & qui in ipsis re-
quiẽ habebãt, cõseruauerũt amicitiã, &
obtinuerũt regna quæ erant proxima, &
quæ erãt lõgè: quia quicumq. audiebant
nomẽ eorũ, timebant eos. quibus vèrò
vellẽt auxilio esse vt regnarẽt, regnabãt:
quos autẽ vellẽt, regno deturbabãt: & ex-
altati sunt valde. Et in omnib⁹ istis nẽ-
mo portabat diadema, nec induebaĩ pur-
pura, vt magnificaretur in ea. Et quia
curiã fecerũt sibi, & quotidiè cõsulebant
trecẽtos viginti consiliũ agẽtes semp de
multitudine, vt quę digna sunt, gerãt: &
cõmittunt vni homini magistratũ suũ p
singulos annos dominari vniuersæ terræ
suæ, & oẽs obedĩũt vni, & nõ est inuidia,
neq. zelus inter eos. Et elegit Iudas Eu-
polemũ filiũ Iohannis filij Iacob, & Ia-
sonẽ filiũ Eleazari, & misit eos Romam
cõstituere cũ illis amicitiã & societatem:
& vt auferrẽtrab eis iugũ Græcorum,
quia viderũt quòd in seruitutẽ premerẽt
regnũ Israel. Et abierũt Romã viã mul-
tã valdè, & introierũt curiã, & dixerunt,

Iudas Machabæus, & fratres eĩ⁹, & po-
pulus Iudæorũ miserũt nos ad vos ſtatuere
vobiscũ societatẽ & pacẽ, & cõscribe-
re nos socios & amicos vestros. Et pla-
cuit sermo in cõspectu eorũ. Et hoc re-
scriptũ est quod rescripserũt in tabulis æ-
reis, & miserũt in Ierusalẽ, vt esset apud
eos ibi memoriale pacis & societatis.

BENE SIT ROMANIS & gẽti Iu-
dæorũ in mari & in terra in æternũ: gla-
diusq. & hostis procul sit ab eis. Quòd
si institerit bellũ Romanis prius, aut om-
nibus sociis eorũ in omni dominatione
eorũ: auxiliũ feret gens Iudæorũ, prout
tẽpus dictauerit, corde pleno: & prœliã-
tibus nõ dabũt, neq. subministrabũt tri-
ticũ, arma, pecuniam, naues, sicut placuit
Romanis: & custodiẽt mãdata eorũ, ni-
hil ab eis accipiẽtes. Similiter autẽ & si
gẽti Iudæorũ prius acciderit bellũ, adiu-
uabũt Romani ex animo, prout eis tẽpus
permiserit: & adiuuantibus nõ dabitur
triticũ, arma, pecunia, naues, sicut placuit
Romanis: & custodiẽt mãdata eorũ absq.
dolo. secũdũ hæc verba cõstituerũt Ro-
mani populo Iudæorũ. Quòd si post hęc
verba hi aut illi addere, aut demere ad
hæc aliquid voluerint, facient ex propo-
sito suo: & quæcũq. addiderint vel dem-
serint, rata erunt. Sed & de malis quæ
Demetrius rex fecit in eos, scripsimꝰ ei,
dicentes, Quare grauasti iugũ tuũ super
amicos nostros, & socios Iudæos? Si
ergo iterũ adierint nos aduersum te, fa-
ciemus illis iudicium, & pugnabimus te-
cum mari terrãque. CAP. IX.

INterea vt audiuit Demetrius quia ce-
cidit Nicanor & exercitus eĩ⁹ in prœ-
lio, appositi & Bacchidẽ & Alcimũ rur-
sum mittere in Iudæã, & dextrũ cornu cũ
illis. Et abierunt viã quæ ducit in Gal-
gala, & castra posuerũt in Masaloth, quæ
est in Arbellis: & occupauerũt eã, & per-
emerunt animas hominum multas. In
mẽse primo anni centesimi & quinqua-
gesimi secũdi applicuerũt exercitũ ad le-
rusalẽ: & surrexerũt, & abierũt in Bercã
viginti millia virorũ, & duo millia equi-
tũ. Et Iudas posuerat castra in Laita, &
tria millia viri electi cũ eo: & viderunt
multitudinẽ exercitus quia multi sunt, &
timuerũt valde: & multi subtraxerũt sẽ
de castris, & nõ remanserunt ex eis nisi
octingẽti viri. Et vidit Iudas quòd de-
fluxit exercitus suus, & bellũ perurgebat
eũ, & cõfractus est corde: quia nõ habe-
bat tẽpus cõgregãdi eos, & dissolutus est.
Et dixit his qui residui erãt, Surgam⁹,
& eamus ad aduersarios nostros, si pote-
rimus pugnare aduersus eos. Et auerte-
bãt eũ, dicẽtes: Nõ poterimus, sed libe-
remus animas nostras modò, & reuerta-
mur ad fratres nostros, & tunc pugnabi-
mus aduersus eos: nos autẽ pauci sum⁹.
Et ait Iudas, Absit istã rẽ facere, vt fu-
giamus ab eis: & si appropiauit tempus
nostrũ, moriamur in virtute propter fra-
tres nostros, & nõ inferamus crimẽ glo-
riæ nostræ. Et mouit exercitus de ca-
stris, & steterũt illis obuiã: & diuisi sunt
equites in duas partes, & funãbulatrij &
sagittarij præibant exercitũ, & primi cer-
taminis oẽs potentes. Bacchides autem
erat in dextro cornu, & proximauit legio
ex duabus partibus, & clamabant tubis:
exclamauerunt autẽ & hi qui erant ex
parte Iudæ etiã ipsi, & cõmota est terra à
voce exercituũ: & cõmissum est prœliũ
à manè vsq. ad vesperã. Et vidit Iudas
quòd firmior est pars exercitus Bacchi-
dis in dextris, & coucaerũt cum ipso oẽs
cõstantes corde: & contrita est dextera
pars ab eis, & persecutus est eos vsq. ad
montẽ Azoti. Et qui in sinistro cornu
erãt, viderũt quòd contritũ est dextrum
cornu, & secuti sunt post Iudã & eos qui
cũ ipso erãt à tergo: & ingrauatum est
prœliũ, & ceciderunt vulnerati multi ex
his & ex illis. Et Iudas cecidit, & cæte-
ri fugerũt. Et Ionathas, & Simõ tulerũt
Iudã fratrẽ suum, & sepelierunt eum in
sepulchro patrum suorũ in ciuitate Mo-
din. Et fleuerunt eum omnis populus
Israel planctu magno: & lugebant dies
multos, & dixerunt: Quomodo ceciditꝰ
potẽs, qui saluũ faciebat populũ Israel?
Et cætera verba bellorum Iude, & vir-

tutum quas fecit, & magnitudinis eius
non sunt descripta: multa enim erãt val-
de. Et factũ est: post obitũ Iudæ emer-
serũt iniqui in omnibus finibus Israel, &
exorti sunt omnes qui operabantur ini-
quitatẽ. In diebus illis facta est fames
magna valdè, & tradidit se Bacchidi om-
nis regio eorũ cum ipsis. Et elegit Bac-
chides viros impios, & cõstituit eos dnos
regionis: & exquirebant & perscrutabã-
tur amicos Iudæ, & adducebant eos ad
Bacchidẽ, & vindicabat in illos, & illu-
debat. Et facta est tribulatio magna in
Israel, qualis nõ fuit ex die qua non est
visus propheta in Israel. Et coogregati
sunt omnes amici Iudę, & dixerũt Iona-
thæ. Ex quo frater tuus Iudas defunctus
est, vir similis ei non est qui exeat contra
inimicos Bacchidem, & eos qui inimici
sunt gentis nostræ. Nunc itaq. te hodie
elegimus esse pro eo nobis in principem
& ducẽ ad bellandũ bellũ nostrum. Et
suscepit Ionathas tempore illo principa-
tum, & surrexit loco Iudæ fratris sui. Et
cognouit Bacchides, & quærebat eũ oc-
cidere. Et cognouit Ionathas & Simon
frater eius, & omnes qui cũ eo erant: &
fugerũt in desertũ Thecuæ, & cõsederũt
ad aquã lacus Asphar. Et cognouit Bac-
chides, & die sabbathorum venit ipse &
omnis exercitus eius trans Iordanẽ. Et
Ionathas' misit fratrẽ suũ ducẽ populi,
& rogauit Nabuthæos amicos suos, vt
cõmodarent' illis apparatũ suũ qui erat
copiosus. Et exierut filij Iãbri ex Ma-
daba, & comprehenderunt Iohannem &
omnia quę habebat, & abierũt habentes
ea. Post hæc verba, renuntiatũ est Iona-
thæ & Simõni fratri eius, quia filij Iam-
bri fecũt nuptias magnas, & ducũt spõ-
sam ex Madaba filiam vnius de magnis
principibus Chanaan cũ ambitione ma-
gna. Et recordati sunt sanguinis Iohan-
nis fratris sui: & ascẽderunt, & abscõde-
runt se sub tegumẽto mõtis. Et eleua-
uerunt oculos suos, & viderunt: & ecce
tumultus, & apparatus multus: & sponsus
processit, & amici eĩ⁹, & fratres eius ob-
uiam illis cũ cympanis, & musicis, & ar-
mis multis. Et surrexerũt ad eos ex in-
sidiis, & occiderũt eos, & ceciderũt vul-
nerati multi, & reliqui fugerũt in mõtes:
& acceperũt omnia spolia eorũ, & con-
uersæ sunt nuptiæ in luctũ, & vox musi-
corũ ipsorũ in lamentũ. Et vindicaue-
runt vindictã sanguinis fratris sui: & re-
uersi sunt ad ripã Iordanis. Et audiuit
Bacchides, & venit die sabbathorũ vsq.
ad oram Iordanis in virtute magna. Et
dixit ad suos Ionathas, Surgamus, & pu-
gnemus contra inimicos nostros. non est
enim hodie sicut heri, & nudiustertius.
ecce enim bellum ex aduerso, aqua ve-
rò Iordanis hinc & inde, & ripæ & palu-
des, & saltus: & nõ est locus diuertendi.
Nunc ergo clamate in cælum, vt libe-
remini de manu inimicorum vestrorũ.
Et cõmissum est bellum. Et extẽdit Io-
nathas manũ suam percutere Bacchidẽ,
& diuertit ab eo retro: & diuisit Iona-
thas & qui cũ eo erãt in Iordane, & trã-
natauerunt ad eos Iordanem. & cecide-
runt de parte Bacchidis die illa mille vi-
ri: & reuersi sunt in Ierusalẽm, & adi-
ficauerũt ciuitates munitas in Iudæa, mu
nitionem quæ erat in Iericho, & in Am-
maum, & in Beth-horon, & in Beth-el,
& Thamnata, & Phara, & Thopo muris
excelsis & portis & seris. Et posuit cu-
stodiam in eis, vt inimicitias exercerent
in Israel: & munijt ciuitatẽ Beth-su-
ram, & Gazaram, & arcẽ, & posuit in eis
auxilia, & apparatum escarũ: & accepit
filios principũ regionis obsides, & posuit
eos in arce in Ierusalẽ in custodia. Et
anno centesimo quinquagesimotertio,
mense secũdo præcepit Alcimus destrui
muros domus sanctæ interioris, & de-
strui opera prophetarũ: & cœpit destrue.
re. In tẽpore illo percussus est Alcimus:
& impedita sunt opera illi⁹, & occlusum
est os eius, & dissolutus est paralysi, nec
vltrà potuit loqui verbũ & mãdare de do
mo sua. Et mortuus est Alcimus in tẽ-
pore illo cũ tormento magno. Et vidit
Bacchides quoniã mortuus est Alcimus:
& reuersus est ad regẽ, & siluit terra Iu-
da'annis duobus. Et cogitauerũt omnes
iniqui dicẽtes, Ecce Ionathas & qui cum
eo sunt, in silẽtio habitãt confidẽter: nũc
ergo adducamus Bacchidẽ, & coprehen-
det eos omnes vna nocte. Et abierunt,
& consilium ei dederunt. Et surrexit vt
veniret cũ exercitu multo: & misit occul-
tè epistolas locis suis qui erãt in Iudæa, vt comprehenderent Ionathã & eos
qui cũ eo erant: sed nõ potuerũt, quia in-
notuit eis consiliũ eorum. Et apprehen-
dit de viris regionis, qui principes erant
militiæ' quinquaginta viros, & occidit
eos. & fecerũt Ionathas, & Simon, &
qui cũ eo erãt in Beth-bessen, quæ est in
deserto: & extruxit diruta eius, & firma-
uerunt eam. Et cognouit Bacchides, &
congregauit vniuersam multitudinẽ suã:
& his qui de Iudæa erant denuntiauit.
Et venit, & castra posuit dẽsup Beth-
bessen: & oppugnauit eam dies multos, &
fecit machinas. Et reliquit Ionathas Si-
mõnẽ fratrẽ suum in ciuitate, & exiit in
regionẽ, & venit cum numero, & per-
cussit Odaren & fratres eius, & filios
Phaseron in tabernaculis ipsorũ, & cœpit
cædere & crescere in virtutibus. Simon
verò, & qui cum ipso erant, exierunt de
ciuitate, & succẽderũt machinas. & pu-
gnauerunt contra Bacchidẽ, & contritus
est ab eis, & affixerũt eũ valde, quoniã
consiliũ eius & congressus eius erat ina-
nis. Et iratus contra viros qui ei consilium dederant vt veniret in re-
gionem ipsorum, multos ex eis occidit

- 12 MS. G. R. Verùm in codicibus G. legitur.
- 12 MS. G. recommẽdarunt
- militiæ 3 MS. G.
- 1 Mac. 20, 3.

ipse aũt cogitauit cũ reliquis abire in regionẽ suam. Et cognouit Ionathas: & misit ad eũ legatos componere pacẽ cum ipso, & reddere ei captiuitatẽ. Et libenter accepit, & fecit secundũ verba eius, & iurauit ei nihil facturũ ei mali omnibus diebus vitæ eius. Et reddidit ei captiuitatem quam prius erat prædatus de terra Iudæ: & conuertius abiit in terrã suam, & nõ apposuit amplius venire in fines eius.

Et cessauit gladius ex Israel: & habitauit Ionathas in Machmas, & cœpit Ionathas ibi iudicare populũ, & exterminauit impios ex Israel.

CAP. X.

ET anno centesimo sexagesimo ascendit Alexãder Antiochi filius, qui cognominat' est Nobilis: & occupauit Ptolemaidam, & receperũt eum, & regnauit illic. Et audiuit Demetrius rex, & congregauit exercitũ copiosum valde, & exiit obuiã illi in præliũ. Et misit Demetrius epistolam ad Ionathã verbis pacificis, vt magnificaret eũ: dixit enim, Anticipemus facere pacẽ cum eo, priusquã faciat cum Alexãdro aduersum nos. recordabitur enim omniũ malorũ quæ fecimus in eum, & in fratrẽ eius, & in gentem eius. Et dedit ei potestatẽ congregãdi exercitũ, & fabricare arma, & esse ipsum socium eius, & obsides qui erant in arce iussit tradi ei. Et venit Ionathas in Ierusalẽ, & legit epistolas in auditu omnis populi & eorũ qui in arce erant. Et timuerunt timore magno, quonã audierũt quòd dedit ei rex potestatẽ cõgregãdi exercitũ. Et traditi sunt Ionathæ obsides, & reddidit eos parẽtib. suis: & habitauit Ionathas in Ierusalẽ, & cœpit ædificare & innouare ciuitatẽ. Et dixit facientibus opera, vt extruerent muros, & montẽ Sion in circuitu lapidib. quadratis ad munitionẽ: & ita fecerũt. Et fugerũt alienigenæ qui erant in munitionib. quas Bacchides ædificauerat: & reliquit vnusquisq. locũ, & abiit in terrã suam: tantũ in Beth-sura remanserant aliqui ex his qui reliqueram legẽ & præcepta Dei. erat enim hæc eis ad refugiũ. Et audiuit Alexander rex promissa quæ promisit Demetri' Ionathæ: & narrauerũt ei prœlia, & virtutes quas ipse fecit, & fratres eius, & labores quos laborauerũt: & ait, Nũquid inueniemus aliquẽ virũ talẽ? & nũc faciemus eum amicũ, & socium nostrum.

Et scripsit epistolã, & misit ei secũdum hæc verba, dicẽs: REX Alexander fratri Ionathæ salutem. Audiuimus de te quòd vir potẽs sis viribus, & aptus es vt sis amicus noster: & nũc cõstituimus te hodie summũ sacerdotẽ gentis tuæ, vt amicus vocẽris regis (& misit ei purpurã, & coronã auream) & quæ nostra tum sentias nobiscum, & conserues amicitias ad nos. Et induit se Ionathas stola sancta septimo mense, anno centesimo sexagesimo in die solenni scenopegiæ: & congregauit exercitũ, & fecit arma copiosa. Et audiuit Demetrius verba ista, & contristatus est nimis, & ait, Quid hoc fecimus, quòd præoccupauit nos Alexander apprehendere amicitiã Iudæorũ ad munimen sui? Scribã & ego illis verba deprecatoria, & dignitates, & dona: vt sint mecũ in adiutorium. Et scripsit eis in hæc verba, Rex Demetrius genti Iudæorum salutẽ. Quoniam seruastis ad nos pactum, & mãsistis in amicitia nostra, & nõ accessistis ad inimicos nostros, audiuimus, & gauisi sumus. Et nũc perseuerate adhuc cõseruare ad nos fidem, & retribuemus vobis bona pro his quæ fecistis nobiscũ. Et remittemus vobis præstationes multas, & dabimus vobis dationes. Et nunc absoluo vos & omnes Iudæos à tributis, & pretia sal. indulgeo, & coronas remitto, & tertias seminis: & dimidiã parte fructus ligni quod est portionis meę, relinquo vobis ex hodierno die & deinceps, ne accipiatur à terra Iudæ & à tribus ciuitatibus quæ additæ sunt illi ex Samaria & Galilæa ex hodie in die & in totũ tẽpus: & Ierusalem sit sancta & libera cũ finibus suis: & decimæ & tributa, ipsius sint. Remitto etiã potestatẽ arcis quæ est in Ierusalẽ: & do eã summo sacerdoti, vt cõstituat in ea viros quoscũq. ipse elegerit, qui custodiãt eam.

Et omne animã Iudæorũ, quæ captiua est à terra Iuda in omni regno meo, relinquo liberã gratis, vt omnes à tributis soluãtur, etiã pecorũ suorum. Et omnes dies solennes, & sabbatha, & neomeniæ, & dies decreti, & tres dies ante diẽ festẽ, & tres dies post diẽ festum sint omnes immunitatis & remissionis omnibus Iudæis qui sunt in regno meo: & nemo habebit potestatẽ agere aliquid, & mouere negotia aduersus aliquẽ illorũ in omni causa. Et ascribãtur ex Iudæis in exercitu regis ad triginta millia virorũ, & dabũtur illis copiæ vt oportet omnib. exercitib. regis, & ex eis ordinabũtur qui sint in munitionibus regis magni: & ex his cõstituẽtur super negotia regni quæ agũtur ex fide, & principes sint ex eis, & ambulẽt in legibus suis, sicut præcepit rex in terra Iuda. Et tres ciuitates quæ additæ sunt Iudææ ex regione Samariæ, cũ Iudæa reputẽtur: vt sint sub vno, & nõ oppediãt alteręs potestati, nisi summi sacerdotis: Ptolemaida & cõfines eius, quas dedi donũ sanctis qui sunt in Ierusalẽ ad necessarios sumptus sanctorũ. Et ego do singulis annis quindecim millia sicloru argenti de rationibus regis, quæ me cõtingũt: & omne quod reliquũ fuerit, quod nõ reddiderãt qui super negotia erãt annis priorib', ex hoc dabũt in opera dom'. Et sup hæc quinq. millia sicloru argenti, quę accipiebãt de sanctorũ ratione per singulos annos: & hæc ad sacerdotes pertineãt, qui ministerio fungũtur. Et quicunq. confugerint in templũ quod est Ierosolymis, & in omnib. finib. eius, obnoxij regi in omni negotio dimittantur, & vniuersa quæ sunt eis in regno meo, libera habeãt. Et ad ædificãda vel restauranda opera sanctorũ sumptus dabũtur de ratione regis: & ad extruẽdos muros in Ierusalẽ & cõmunitẽdos in circuitu, sumptus dabũtur de ratione regis, & ad construẽdos muros in Iudea. Vt audiuit aũt Ionathas & populus sermones istos, ſnõ credideruẽt eis, nec receperũt eos: quia recordati sunt malitiæ magnæ quã fecerat in Israel, & tribulauerat eos valde. Et cõplacuit eis in Alexãdrũ, quia ipse fuerat eis princeps sermonũ pacis, & ipsi auxiliũ ferebãt omnib. diebus. Et congregauit rex Alexãder exercitũ magnũ, & admouit castra cõtra Demetrũ. Et cõmiserũt prælũ duo reges, & fugit exercitus Demetrii, & insecutus est eũ Alexander, & incubuit sup eos. Et inualuit prælium nimis, donec occidit Sol: & occidit Demetrius in die illa. Et misit Alexander ad Ptolemæũ regẽ Aegypti legatos secundũ hæc verba dicẽs: QVONIAM regressus sum in regnũ meũ, & sedi in sede patrũ meorũ, & obtinui principatũ, & cõtriui Demetriũ, & possedi regionẽ nostrã, & cõmisi pugnã cum eo, & cõtritus est ipse, & castra eius à nobis, & sedemus in sede regni eius: & nũc statuamus adiuuicẽ amicitiã: & da mihi filiã tuã vxorẽ, & ego ero gener tuus, & dabo tibi dona, & ipsi dignitatẽ. Et respõdit rex Ptolemæus, dicens: FELIX dies in qua reuersus es ad terrã patrũ tuorũ, & sedisti in sede regni eorum. Et nunc faciã tibi quod scripsisti: sed occurre mihi Ptolemaidã, vt videam' inuicẽ nos, & spondeã tibi sicut dixisti. Et exiuit Ptolemæus de Aegypto, ipse & Cleopatra filia eius, & venit Ptolemaidã anno centesimo sexagesimo secũdo. Et occurrit ei Alexãder rex, & dedit ei Cleopatrã filiã suã: & fecit nuptias eius Ptolemaidæ, sicut reges, in magna gloria. Et scripsit rex Alexãder Ionathæ, vt veniret obuiam sibi. Et abiit cũ gloria Ptolemaidã, & occurrit ibi duob. regibus, & dedit illis argentũ multũ, & aurũ, & dona: & inuenit gratiam in cõspectu eorũ. Et cõuenerunt aduersus eũ viri pestiferi es Israel, viri iniqui interpellãtes aduersus eũ: & nõ intendit ad eos rex. Et iussit spoliari Ionathã vestibus suis, & indui eũ purpura: & ita fecerunt. Et collocauit eũ rex secum.

Dixitq. principibus suis, Exite cũ eo in medium ciuitatis, & prædicate vt nemo aduersus eũ interpellet de vllo negotio, nec quisquã ei molestus sit de vlla ratione. Et factũ est vt viderũt qui interpellabãt gloriã eius quæ prædicabatur, & operti eũ purpura, fugerunt oes: & magnificauit eũ rex, & scripsit eũ inter primos amicos, & posuit eũ ducẽ, & participẽ principatus. Et reuersus est Ionathas in Ierusalẽ cum pace & lætitia. In anno centesimo sexagesimoquinto, venit Demetrius filius Demetrij à Creta in terrã patrũ suorũ. Et audiuit Alexander rex, & contristatus est valde, & reuersus est Antiochiã. Et cõstituit Demetri' rex Apollonij ducẽ, qui præerat Cœlesyriæ: & cõgregauit exercitũ magnũ, & accessit ad Iamoit: & misit ad Ionathã summum sacerdotẽ, dicens, Tu solus resistis nobis: ego autẽ factus sum in derisum & in opprobriũ, propterea quia tu potestatem aduersum nos exercens in montibus. Nũc ergo si cõfidis in virtutibus tuis, descẽde ad nos in campũ, & cõparemus illic inuicẽ: quia mecũ est virtus belloru. Interroga & disce quis sum ego & cæteri qui auxilio sunt mihi, qui & dicunt quia nõ potest stare pes vester ante faciẽ nostrã, quia bis in fugã cõuersi sunt patres tui in terra sua: & nũc quomodo poteris sustinere equitatũ & exercitũ istum in campo, vbi no est lapis, neq. saxũ, neq. locus fugiẽdi? Vt audiuit aũt Ionathas sermones Apollonij, motus est animo: & elegit decẽ millia virorũ, & exiit ab Ierusalẽ, & occurrit ei Simon frater eius in adiutoriũ: & applicuerũt castra in Ioppen, & exclusit eũ à ciuitate: quia custodia Apollonij Ioppe erat, & oppugnauit eam. Et exterriti qui erant in ciuitate, aperuerũt ei, & obtinuit Ionathas Ioppẽ. Et audiuit Apollonius, & admouit tria millia equitum, & exercitum multũ. Et abiit Azotũ tamquã iter faciẽs, & statim exiit in campũ: eo quod haberet multitudinẽ equitũ, & cõfiderat in eis. Et insecutus est eum Ionathas in Azotũ, & cõmiserũt prælũ. Et reliquit Apollonius in castris mille equites post eos occultẽ. Et cognouit Ionathas quoniã insidiæ sunt post se, & circuierunt castra eius, & iecerũt iacula in populum à mane vsq. ad vesperã. Populus autem stabat, sicut præceperat Ionathas: & laborauerũt equi eorũ. Et eiecit Simon exercitũ suum, & cõmisit contra legiones, equites enim fatigati erant: & cõrunt iussi ab eo, & fugerũt. Et qui diperti sunt per campum, fugerũt in Azotũ, & intrauerũt in Beth-dagon idolum suum, vt ibi se liberarent. Et succẽdit Ionathas Azotũ, & ciuitates quæ erant in circuitu eius, & accepit spolia eorum, & templum Dagõ: & omnes qui fugerunt in illud, succendit igni. Et fuerũt qui ceciderũt gladio cum his qui succẽsi sunt, fere octo millia virorũ. Et mouit inde Ionathas castra, & applicuit ea Ascalonẽ: & exierunt de ciuitate obuiam illi in magna gloria. Et reuersus est Ionathas in Ierusalẽ cum suis, habẽtibus spolia multa. Et factum est: vt audiuit Alexander rex sermones istos, addidit adhuc glorificare Ionathan.

Et mi-

Et misit ei fibulam auream, sicut consuetudo est dari cognatis regum. Et dedit ei Accaron & omnes fines eius in possessionem.

CAP. XI.

ET rex Aegypti congregauit exercitum, sicut arena quæ est circa oram maris, & naues multas: & quærebat obtinere regnum Alexandri dolo, & addere illud regno suo. Et exiit in Syriam verbis pacificis, & aperiebat ei ciuitates, & occurrebat ei: quia mandauerat Alexander rex exire ei obuiam, eo quòd socer suus esset. Cùm autem introiret ciuitatē Ptolemæus, ponebat custodias militū in singulis ciuitatibus. Et vt appropiauit Azoto, ostenderunt ei templū Dagon succensum igni, & Azotū, & extera eius demolita, & corpora proiecta, & eorū qui exsi erāt in bello tumulos quos fecerāt secus viā. Et narrauerunt regi quia hæc fecit Ionathas, vt inuidiā faceret ei: & tacuit rex. Et occurrit Ionathas regi in Ioppen cū gloria, & inuicē se salutauerunt, & dormierunt illic. Et abiit Ionathas cum rege vsq. ad fluuiū qui vocabatur Eleutherus: & reuersus est in Ierusalem. Rex autē Ptolemæus obtinuit dominiū ciuitatū vsque Seleuciā maritimā, & cogitabat in Alexandrum cōsilia mala. Et misit legatos ad Demetriū, dicēs, VENI, componamus inter nos pactū, & dabo tibi filiam meā quam habet Alexander, & regnabis in regno patris tui. pœnitet enim me quòd dederim illi filiam meam: quæsiuit enim me occidere. Et vituperauit eum, propterea quod concupierat regnū eius.

Et abstulit filiam suā, & dedit eam Demetrio, & alienauit se ab Alexandro, & manifestatæ sunt inimicitiæ eius. Et intrauit Ptolemæus Antiochiam, & imposuit duo diademata capiti suo, Aegypti & Asiæ. Alexāder autē rex erat in Cilicia illis tēporibus: quia rebellabāt qui erant in locis illis. Et audiuit Alexāder, & venit ad eū in bellū: & produxit Ptolemæus rex exercitū, & occurrit ei in manu valida, & fugauit eū. Et fugit Alexander in Arabiā, vt ibi protegeretur: rex autē Ptolemæus exaltatus est. Et abstulit Zabdiel Arabs caput Alexandri, & misit Ptolemæo. Et rex Ptolemæus mortuus est in die tertia: & qui erāt in munitionibus, perierunt ab his qui erāt intra castra. Et regnauit Demetrius anno cētesimo sexagesimoseptimo. In diebus illis congregauit Ionathas eos qui erant in Iudæa, vt expugnarēt arcē quæ est in Ierusalem: & fecerunt cōtra eam machinas multas. Et abierūt quidā qui oderāt gentē suam viri iniqui ad regē Demetriū, & renuntiauerunt ei quòd Ionathas obsideret arcem.

Et vt audiuit, iratus est: & statim venit ad Ptolemaidam, & scripsit Ionathæ ne obsideret arcē, sed occurreret sibi ad colloquiū festinātō. Vt audiuit autē Ionathas, iussit obsidere: & elegit de seniori-

bus Israēl, & de sacerdotibus, & dedit se periculo. Et accepit aurū & argentū, & vestē, & alia xenia multa, & abiit ad regem Ptolemaidam, & inuenit gratiam in conspectu eius. Et interpellabāt aduersus eum quidā iniqui ex gente sua. Et fecit ei rex sicut fecerāt ei qui ante eum fuerāt: & exaltauit eum in cōspectu omnium amicorū suorū, & statuit ei principatū sacerdotij, & quæcunq. alia habuit prius pretiosa, & fecit eum principē amicorum. Et postulauit Ionathas a rege vt immunē faceret Iudæam, & tres toparchias, & Samariā, & cōfines eius: & promisit ei talēta trecenta. Et cōsensit rex: & scripsit Ionathę epistolas de his omnibus, huic modū continētes. REX Demetrius fratri Ionathæ salutē & gēti Iudæorū. Exemplū epistolæ, quā scripsimus Lastheni parēti nostro de vobis, tuimus ad vos vt sciretis: Rex Demetrius Lastheni parēti salutē. Gēti Iudæorū amicis nostris, & cōseruantibus quæ iusta sunt apud nos, decreuimus benefacere, propter benignitatē ipsorū quā erga nos habēt. Statuimus ergo illis omnes fines Iudææ, & tres ciuitates, Lydā & Ramathā, quæ additæ sunt Iudææ ex Samaria, & omnes cōfines earū sequestrari omnibus sacrificātibus in Ierololymis pro his quæ ab eis prius accipiebat rex per singulos annos, & pro fructibus terræ & pomorum. Et alia quę ad nos pertinebant decimarū & tributorum, ex hoc tēpore remittimus eis: & areas salinarū, & coronas quæ nobis deferebantur, omnia ipsis cōcedimus. & nihil horū irritū erit ex hoc & in omne tempus. Nunc ergo curate facere horū exemplū, & detur Ionathæ, & ponatur in monte sancto, & in loco celebri. Et videns Demetrius rex quòd siluit terra in cōspectu suo, & nihil ei resistit, dimisit totū exercitū suū, vnūquemq. in locū suum, excepto peregrino exercitu quem traxit ab insulis Gētium: & inimici erant ei omnes exercitus patrū eius. Tryphon aūt erat quidam partium Alexandri prius: & vidit quoniam omnis exercitus murmurauit contra Demetriū, & iuit ad Emalchuel Arabē, qui nutriebat Antiochū filiū Alexandri: & assidebat ei, vt traderet eū ipsi, vt regnaret loco patris sui: & enūtiauit ei quanta fecit Demetrius, & inimicitias exercitū eius aduersus illum. Et mānit ibi diebus multis. Et misit Ionathas ad Demetriū regē vt eiceret eos qui in arce erāt in Ierusalē, & qui in præsidiis erant: quia impugnabāt Israēl. Et misit Demetrius ad Ionathan, dicens, Non hæc tantū faciam tibi & genti tuæ, sed gloria illustrabo te & gentē tuā cū fuerit opportunū. Nūc ergo rectē feceris, si miseris in auxilium mihi viros: quia discessit omnis exercit⁹ meus. Et misit ei Ionathas tria millia virorū fortiū Antiochiam: & venerūt ad

regē, & delectatus est rex in aduētu eorū.

Et cōuenerūt qui erāt de ciuitate, centū viginti millia virorū, & volebāt interficere regē. Et fugit rex in aulā: & occupauerūt qui erāt de ciuitate, itinera ciuitatis, & cœperunt pugnare. Et vocauit rex Iudæos in auxiliū, & conuenerūt oēs simul ad eū, & dispersi sunt oēs per ciuitatē: & occiderunt in illa die cētū millia hominum, & succēderunt ciuitatē, & ceperunt spolia multa in die illa, & liberauerunt regē. Et viderunt qui erant de ciuitate quòd obtinuissent Iudæi ciuitatē sicut volebāt: & infirmati sunt mētē sua, & clamauerunt ad regē cū precibus, dicentes, Da nobis dextras, & cessent Iudæi oppugnare nos & ciuitatē. Et proiecerunt arma sua, & fecerunt pacē: & glorificati sunt Iudæi in cōspectu regis, & in cōspectu omniū qui erant in regno eius, & nominati sunt in regno: & regressi sunt in Ierusalē, habētes spolia multa. Et sedit Demetrius rex in sede regni sui: & siluit terra in cōspectu ei⁹. Et mētitus est omnia quæcunq. dixit, & abalienauit se ab Ionatha, & nō retribuit ei secundū beneficia quæ sibi tribuerat, & vexabat eum valde. Post hæc autē reuersus est Tryphon, & Antiochus cū eo puer adolescēs, & regnauit, & imposuit sibi diadema. Et cōgregati sunt ad eū oēs exercitus quos dispersérat Demetrius, & pugnauerunt contra eū: & fugit, & terga vertit. Et accepit Tryphon bestias, & obtinuit Antiochiā: & scripsit Antiochus adolescēs Ionathæ, dicens, Constituo tibi sacerdotiū, & cōstituo te super quatuor ciuitates, vt sis de amicis Regis. Et misit illi vasa aurea in ministeriū, & dedit ei potestatē bibēdi in auro, & esse in purpura, & habere fibulā auream: & Simonē fratrē eius cōstituit ducē a terminis Tyri vsq. ad fines Aegypti. Et exiit Ionathas, & perābulabat trās flumen ciuitates: & cōgregatus est ad eū omnis exercitus Syriæ in auxilium, & venit Ascalonē, & occurrerunt ei honorificè de ciuitate. Et abiit inde Gazam: & cōclusérunt se qui erāt Gazæ, & obsedit eā, & succendit quæ erant in circuitu ciuitatis, & prædatus est eā. Et rogauerunt Gazenses Ionathā, & dedit illis dextrā: & accepit filios eorum obsides, & misit illos in Ierusalē: & perambulauit regionē vsq. Damascū. Et audiuit Ionathas quòd prævaricati sunt principes Demetrij in Cades quæ est in Galilæa cum exercitu multo, volēres eum remouere à negotio regni. Et occurrit illis: fratrem suum Simonē reliquit intra prouinciam. Et applicuit Simon ad Bethsurā, & expugnabat eā diebus multis, & cōclusit eos. Et postulauerūt ab eo dextras & accipere, & dedit illis: & eiecit eos inde, & cepit ciuitatē, & posuit in ea præsidiū. Et Ionathas & castra eius applicuerunt ad aquā Genesar, & ante lucē vigilauerūt in campo Asor. & ecce castra alienigenarū occurrebāt ei in campo, & tendebāt ei insidias in montibus: ipse autem occurrit ex aduerso. Insidiæ vero exurrexerunt de locis suis, & commiserūt prœlium. Et fugerunt qui erāt ex parte Ionathę omnes: & nemo relict⁹ est ex eis, nisi Mathathias filius Absolomi, & Iudas filius Calphi princeps militiæ exercitus. Et scidit Ionathas vestimenta sua, & posuit terrā in capite suo, & orauit. Et reuersus est Ionathas ad eos in prœlio, & conuertit eos in fugā, & pugnauerunt. Et viderūt qui fugiebant partis illius, & reuersi sunt ad eū, & insequebātur cum eo omnes vsque Cades ad castra sua, & peruenerunt vsq. illuc, & ceciderunt de alienigenis in die illa tria millia virorū: & reuersus est Ionathas in Ierusalem.

CAP. XII.

1 ET vidit Ionathas quia tempus eū iuuat, & elegit viros, & misit eos Romā 2 statuere & renouare cū eis amicitiā: & ad Spartiatas, & ad alia loca misit epistolas. 3 las secundum eandē formā. & abierunt Romā, & intrauerunt curiā, & dixerunt, Ionathas summus sacerdos, & gens Iudeorū misērunt nos, vt renouaremus amicitiā & societatē sicūdū pristinū. Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca, vt 5 deducerēt eos in terrā Iuda cū pace. Et hoc est exemplū epistolarū quas scripsit 6 Ionathas Spartiatis. IONATHAS summus sacerdos, & seniores gētis, & sacerdotes, & reliquus populus Iudæorum, 7 Spartiatis fratribus salutē. Iampridem missæ erant epistolæ ad Oniā summum sacerdotē à Dario qui regnabat apud vos, quoniā estis fratres nostri, sicut scriptū ª reſcriptū MS. G. 8 cōtinet quod subiectum est. Et suscēpit Onias virū qui missus fuerat, cū honore & accepit epistolas, in quibus significabatur de societate & amicitia. ᵇNos ᵃᵃ cū 9 nullo horū indigeremus, habētes solatio sanctos libros qui sunt in manibus nostris, maluimus mittere ad vos renouare fraternitatē & amicitiam, ne forte alieni efficiamur à vobis: multa enim tempora transierunt, ex quo misistis ad nos. Nos ergo in omni tēpore sine intermissione in diebus solennibus, & cæteris quibus oportet, memores sumus vestri in sacrificiis quæ offerimus, & in obsecrationib. sicut fas est & decet meminisse fratrum. ª=5 MS. ᵇ enim MS. R. ᵇᵇ Et nos igitur G. 12 Lætamur itaque de gloria vestra. Nos 13 autē circundederūt multæ tribulationes, & multa prœlia, & impugnauerunt nos reges qui sunt in circuitu nostro. Noluimus ergo vobis molesti esse, neq. cæteris sociis, & amicis nostris in his prœliis. 15 habuimus enim de cælo auxiliū, & liberati sumus nos, & humiliati sunt inimici 16 nostri. Elegimus itaq. Numenium Antiochi, & Antipatrē Iasonis filiū, & misimus ad Romanos renouare cū eis amici- 17 tiā & societatē pristinā. Mandauim⁹ itaq. eis vt venirēt etiā ad vos, & salutēt vos, ª=4 MS. G.

& reddat vobis epistolas nostras de innouatione fraternitatis nostræ. Et nūc benefacientis respondētes nobis ad hæc. Et hoc est rescriptū: est epistolarū, quod misserat Onias. Rex Spartiatarū Onias, Io- 20
natæ sacerdoti magno salutē. Inuentū est in scripturis de Spartiatis & Iudæis quoniā sunt fratres, & quōd sunt de genere Abrahæ. Et nunc ex quo hæc cognouimus, benefacitis scribentes nobis 22
de pace vestra. Sed & nos rescripsimus vobis, Pecora nostra & possessiones nostræ, vestræ sunt, & vestræ, nostræ: mādauimus itaq; hęc nuntiari vobis. Et audi- 24
uit Ionathas quōniā regressi sunt principes Demetrij cum exercitu multo supra quàm prius, pugnare aduersus eū. & exiit 25
ad Ierusalē, & occurrit eis in Amathite regione: nō enim dederat eis spatium vt ingrederētur regionē eius. Et misit speculatores in castra eorū: & reuersi renuntiauerunt quōd cōstituūt superuenire illis nocte. Cūm occidisset aūt sol: præcepit Ionathas suis vigilare, & esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, & posuit custodes per circuitum castrorū. Et au- 28
diērunt aduersarij quōd paratus est Ionathas cū suis in bello: & timuerunt, & formidauerunt in corde suo: & accenderunt focos in castris suis. Ionathas autē 29
& qui cū eo erant, nō cognouerunt vsq; mane: videbāt aūt luminaria ardentia, & secutus est eos Ionathas, & non com- 30
prehendit eos: transierant enim flumen Eleutherum. Et diuertit Ionathas ad 31
Arabas, qui vocabantur Zabadæi: & percussit eos, & accepit spolia eorū. Et mansit, & venit Damascū, & perambulabat omnem regionē illam. Simō autē exiit, 32
& venit vsq; ad Ascalonē, & ad proxima præsidia: & declinauit in Ioppen, & occupauit eā. (audiuit enim quōd vellent 34
præsidium tradere partibus Demetrij) & posuit ibi custodes, vt custoditent eā. Et 35
reuersus est Ionathas, & cōuocauit seniores populi, & cogitauit cum eis ædificare præsidia in Iudæa, & ædificare muros in 36
Ierusalē, & exaltare altitudine magna inter medium arcis & ciuitatis, vt separaret eā à ciuitate, vt esset ipsa singulariter, & neq; emant, neq; vendāt. Et conuenerunt 37
vt ædificarēt ciuitatem: & cecidit murus qui erat super torrentem ab ortu solis, & reparauit eum qui vocatur Caphetetha:
& Simon ædificauit Adiada in Sephela, 38
& munuit eā, & imposuit portas & serās. Et cū cogitasset Trypho regnare Asiæ, & assumere diadema et extendere manum in Antiochū regem: timēs ne forte 40
nō permitteret eū Ionathas, sed pugnaret aduersus eū, quærebat cōprehendere eū, et occidere. Et exurgēs abiit in Bethsan.
Et exiit Ionathas obuiā illi eū quadra- 41
ginta millibus virorū electorū in prælio, et venit Bethsan. Et vidit Trypho quia 42
venit Ionathas cum exercitu multo, vt
43 extenderet in eum manus: et timuit. & excepit eū cū honore, & cōmendauit eū omnibus amicis suis, & dedit ei munera:
44 & præcepit exercitibus suis vt obedirent ei, sicut sibi. Et dixit Ionathæ, Vt quid vexasti vniuersum populū, cùm bellum
45 nobis nō sit? Et nunc remitte eos in domos suas: elige autē tibi viros paucos qui tecū sint, & veni mecum Ptolemaidā, & tradā ea tibi, & reliqua præsidia & exercitum & vniuersos præpositos negotij, &
46 cōuersus abibo: propterea enim veni. Et credidit ei, & fecit sicut dixit: & dimisit
47 exercitū, & abierunt in terrā Iudæ. retinuit autē secū tria millia virorū: ex quibus remisit in Galilæā duo millia, mille
48 autē venerunt cū eo. Vt autē intrauit Ptolemaidā Ionathas, clauserunt portas ciuitatis Ptolemēses: & cōprehenderunt eum: & omnes qui cū eo erāt interfecerunt.
49 dio interfecerunt. Et misit Trypho exercitum & equites in Galilæam, & in campum magnū, vt perderent omnes socios
50 Ionathæ. At illi cùm cognouissent quia comprehensus est Ionathas, & periit, & omnes qui cū eo erāt: hortati sūt semet-
51 ipsos, & exierunt parati in prælium. Et videntes sū qui insequuti fuerant, quia
52 pro anima res est illis, reuersi sunt: illi autē venerūt omnes cum pace in terram Iudæ. Et planxerūt Ionatham, & eos qui cum ipso erant valdè: & luxit Israël luctu
53 magno. Et quæsierūt omnes gentes quæ erant in circuitu eorū, conterere eos: dixerūt enim, Nō habent principem & adiuuantem: nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum. CAP. XIII.

1 ET audiuit Simōn cōgregauit Trypho exercitū copiosū, vt veniret in terrā
2 Iudæ, & attereret eā. Vidēs aūt in timore populū est & in timore, ascendit Ierusalē,
3 & cōgregauit populū: & adhortās dixit, Vos scitis quanta ego, & fratres mei, & domus patris mei fecimus pro legibus & pro sanctis prœliis, & angustias quales vidimus: horum gratia perierunt fratres
4 mei omnes propter Israël, & relictus sum
5 ego solus. Et nunc non mihi contingat parcere animæ meæ in omni tēpore tribulationis: non enim melior sum fratri-
6 bus meis. Vindicabo itaq; gentē meā & sanctā, natos quoq; nostros, & vxores: ea cōgregatæ sunt vniuersæ gentes cōtere
7 re nos inimicitiæ gratia. Et accēsus est spiritus populi simul vt audiuit sermones
8 istos: & respōderūt voce magna dicētes, Tu es dux noster loco Iudæ & Ionathæ
9 fratris tui. pugna prœlia nostrū: & ea 10 quæcumq; dixeris nobis, faciemus. Et congregās oēs viros bellatores, accelerauit cōsummare vniuersos muros Ierusa-
11 lē, & munuit eā in gyro. Et misit Ionathan filium Absalomi, & cū eo exercitum nouū in Ioppen, & eiecit is qui erat in
12 arce, remansit illic ipse. Et mouit Tryphon à Ptolemaida cū exercitu multo, vt
13 veniret in terrā Iuda, & Ionathas cū eo in custodia. Simō autē applicuit in Addus contra faciem campi. Et vt cognouit
14 Tryphon quia surrexit Simō loco fratris sui Ionathæ, & quia cōmiturus esset cū eo prœlium: misit ad eū legatos, dicens,
15 Pro argēto quod debebat frater tuus Ionathas in ratione Regis, propter negotia quæ habuit, detinuimus eū. Et nūc
16 mitte argenti talenta centū, & duos filios eius obsides, vt nō dimissus fugiat à nobis, & remittemus eū. Et cognouit Si-
17 mon quia cum dolo loqueretur secum, iussit tamē dari argētū, & pueros: ne inimicitiā magnā sumeret ad populū Israël,
18 dicentē, Quia nō misit ei argentum & pueros, propterea periit. Et misit pueros,
19 & centū talenta: & mentitus est, & non dimisit Ionathā. Et post hæc venit Tryphon intra regionē, vt contereret eam: &
20 gyrauit per viā quæ ducit Ador, & Simon & castra eius ambulabāt in omnem
21 locū quocumq; ibant. Qui autē in arce erāt, miserūt ad Tryphonē legatos, vt festinaret venire per desertum, & mitteret illis alimonias. Et parauit Tryphō om-
22 nem equitatū, vt veniret illā nocte: erat autē nix multa valde, & nō venit in Galaaditim. Et cùm appropinquasset Bas-
23 caman, occidit Ionathā & filios eius illic.
Et cōuertit Tryphon, & abiit in terrā
24 suā. Et misit Simon, & accepit ossa Ionathæ fratris sui, & sepeliuit ea in Modin
25 ciuitate patrum eius. Et planxerunt eū
26 omnis Israël planctu magno, & luxerunt eum dies multos. Et ædificauit Simon
27 super sepulchrum patris sui & fratrum suorum ædificium altum visu, lapide polito retro & antè: & statuit septem py-
28 ramidas, vnā contra vnā patri & matri, & quatuor fratribus: & his circumpo-
29 suit columnas magnas: & super columnas arma, ad memoriā æternā: & iuxta arma naues sculptas, quæ videruntur ab omnibus nauigantibus mare. hoc est sepul-
30 chrum quod fecit in Modin vsq; in hunc diē. Tryphon autē cùm iter faceret cum
31 Antiocho rege adolescente, dolo occidit eum. Et regnauit loco eius, & imposuit
32 sibi diadema Asiæ, & fecit plagā magnā in terra. Et ædificauit Simon præsidia
33 Iudææ, municns ea turribus excelsis, & muris magnis, & portis, & seris: & posuit
34 alimenta in munitionibus. Et elegit Simon viros, & misit ad Demetrium regē vt faceret remissionem regioni: quia actus omnes Tryphonis per direptionē fuerant
35 gesti. Et Demetrius rex ad verba ista
36 respōdit ei, & scripsit epistolā talē. Rex Demetrius Simoni summo sacerdoti, & amico regum, & senioribus, & Genti Iudæorū salutē. Coronā auream, & bahem
37 quam misistis, suscepimus: & parati sumus facere vobiscum pacem magnam, & scribere præpositis regis remittere vobis

38 quæ indulsimus. Quæcumque enim constituimus, vobis constant. Munitiones
39 quas ædificastis, vobis sint: remittimus quoque ignorantias, & peccata vsque in hodiernum diem, & coronā quā debebatis: & siquid aliud erat tributarij in Ie-
40 rusalem, tam non sit tributarium. Et si qui ex vobis apti sunt cōscribi inter nostros, conscribantur, & sit inter nos pax.
41 Anno centesimo septuagesimo ablatū
42 est iugum Gentium ab Israël. Et cœpit populus Israël scribere in tabulis & gestis publicis, anno primo sub Simone summo sacerdote, magno duce & princi-
43 pe Iudæorum. In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circumdedit eā castris: & fecit machinas, & applicuit ad ciuitatem, & percussit turrem vnam, &
44 cōprehendit eā. Et eruperant qui erant intra machinā, in ciuitatē: & factus est motus magnus in ciuitate. Et ascenderunt qui erant in ciuitate cum vxoribus & filiis supra murum scissis tunicis suis, & clamauerunt voce magna, postulantes
45 à Simone dextras sibi dari, & dixerunt, Non nobis reddas secundū malitias nostras, sed secundum misericordias tuas.
46 Et flexit Simon non debellauit eos: eiecit tamen eos de ciuitate, & mundauit ædes in quibus fuerāt simulachra, & tunc intrauit in eā cum hymnis benedi-
48 cens Dominū: & eiecta ab ea omni immunditia, collocauit in ea viros qui legē facerent: & muniuit eā, & fecit sibi ha-
49 bitationē. Qui autē erant in arce Ierusalē, prohibebantur egredi & ingredi regionē, & emere, & vendere: & eluriebant
50 valde, & multi ex eis fame perierūt, & clamauerunt ad Simonē vt dextras acciperet. & dedit illis: & eiecit eos inde, & mundauit aream à contaminationibus,
51 & intrauerūt in eam tertia & vicesima die secundi mensis, anno centesimo septuagesimo primo, cum laude & ramis palmarū, & cinyris, & cymbalis, & nablis, & hymnis & cāticis, quia cōtritus est
52 inimicus magnus ex Israël. Et cōstituit vt omnibus annis agerentur dies hi cum
53 lætitia. Et munuit montē templi, qui erat ecclesia arcem, & habitauit ibi ipse, &
54 qui cū eo erant. Et vidit Simō Iohannē filiū suū quòd vir esset: & posuit eū ducem virtutum vniuersarum, & habitauit in Gazara. CAP. XIIII.

1 ANno centesimo septuagesimo secundo congregauit rex Demetrius exercitum suum, & abiit in Mediā ad cōtrahenda sibi auxilia, vt expugnaret Try-
2 phonē. Et audiuit Arsaces rex Persidis & Mediæ, quia intrauit Demetrius cōfines suos, & misit vnū de principib⁹ suis,
3 vt cōprehenderet eū viuū. Et abiit, & percussit castra Demetrij: & cōprehendit eū, & duxit eum ad Arsacē, & posuit
4 eū in custodiā. Et siluit omnis terra Iuda omnibus diebus Simonis, & quæsiuit

phon à

bona

Universidad de Deusto Biblioteca

-MS. G. Quod misérat O. nárris. Rex Spartiatárū Onía G. Q. n. benefactóris á MS. G.

-13 MS. Verùm in G. códicibus legitur.

v & seruiamus tibi MS. R. Verùm in libris G. non legitur.

vestros 13 MS. G. Pro Terra autem sanctam R. & G.

bona genti suæ: & placuit illis potestas
eius, & gloria eius omnibus diebus. Et 5
cum omni gloria sua acceptt Ioppen in
portum, & fecit introitū in insulis maris.
Et dilatauit fines gētis suæ, & obtinuit 6
regionē. Et cōgregauit captiuitatē mul-
tā, & dominatus est Gazaræ, & Bethsu- 7
ræ, & arcē: & abstulit immūnditias ex ea,
& non erat qui resisteret ei. Et vnus- 8
quisq. colebat terrā suā cū pace, & terra
Iuda dabat fructus suos, & ligna cāporū
fructū suū. Seniores in plateis sedebant 9
oēs, & de bonis terræ tractabāt, & iuue-
nes induebāt se gloriā, & stolas belli. Et 10
ciuitatibus tribuebat alimonias, & cōsti-
tuebat eas vt essent vasa munitionis quo
adusq. nominatum est nomē gloriæ eius
vsq. ad extremū terræ. Fecit pacē sup 11
terrā, & lætatus est Israēl lætitia magna.
Et sedit vnusquisq. sub vite sua, & sub 12
ficulnea sua: & nō erat qui eos terreret.
Defecit impugnās eos super terrā: re- 13
ges cōtriti sunt in diebus illis. Et con-
firmauit oēs humiles populi sui, & legē 14
exquisiuit, & abstulit omnē iniquū & ma-
lū: sancta glorificauit, & multiplicauit
vasa sanctoru. Et auditū est Romæ quia 16
defunctus esset Ionathas, & vsq. in Spar-
tiatas: & cōtristati sunt valde. Vt audie- 17
rūt autē quōd Simō frater eius fact⁹ esset
summus sacerdos loco eius, & ipse obti-
neret omnē regionem, & ciuitates in ea: 18
scripserūt ad eū in tabulis æreis, vt re-
nouarēt amicitias & societatē quā fecerāt
cū Iuda & cū Ionatha fratribus eius. Et 19
lectæ sunt in cōspectu ecclesiæ in Ieruſa-
lē. Et hoc exēplū epistolarū quas Spar- 20
tiatæ miserunt. SPARTIANORVM
princeps' & ciuitates' Simoni sacerdoti
magno, & senioribus, & sacerdotibus, &
reliquo populo Iudæorū fratribus salutē.
Legati qui missi sunt ad populum no- 21
strū, nuntiauerūt nobis de ventra gloria,
& honore & lætitia: & gauisi sumus in
introitu eorū. Et scripsimus quæ ab eis 22
erāt dicta in cōcilio populi, sic, Numeni⁹
Antiochi, & Antipater Iasonis filius le-
gati Iudæorū, venerūt ad nos, renouātes
nobiscum amicitiā priſtinā. Et placuit 23
populo excipere viros gloriosē, & ponere
exemplū sermonū eorū in segregatis po-
pulī libris, vt sit ad memoriam populo
Spartiatarū. Exemplū autē horū scripsi-
mus Simoni magno sacerdoti. Post hæc 24
autē misit Simō Numeniū Romā, habētē
clypeū aureū magnū, pōdo mnarū mille
ad statuendā cū eis societatē. Cūm autē 25
audisset populus Romæ sermones istos,
dixerūt, Quā gratiarū actionē reddemus
Simoni & filiis eius? Restituit enim ip- 26
se fratres suos, & expugnauit inimicos
Israēl ab eis, & statuerūt ei libertatē, &
descripserūt in tabulis æreis, & posuerūt
in titulis in mōte Sion. ~ Et hoc est exē- 27
plum scripturæ. OCTAVA decima die
mēsis Elul, anno cētesimo septuagesimo
secundo, anno tertio sub Simone sacer-
dote magno in Asaramel, in conuentu
magno sacerdotū, & populi, & principū
gentis, & seniorū regionis, nota facta sunt
hæc, Quīa frequēter facta sunt prœlia in
regione nostra: Simō autem Mathathiæ
filius ex filiis Iarib, & fratres eius dede-
rūt se periculo, & restiterunt aduersariis
gētis suæ, vt starent sancta ipsorū & lex,
& gloria magna glorificauerūt gētē suā.
Et cōgregauit Ionathas gentē suam, &
factus est illis sacerdos magnus, & appo-
situs est ad populū suū. Et voluerūt ini-
mici eorū calcare, & attetere regionē ip-
sorū, & extendere manus in sancta eorū.
Tunc restitit Simō, & pugnauit p gētē
suā, & erogauit pecunias multas, & ar-
mauit viros virtutis gentis suæ, & dedit
illis stipendia: & munuit ciuitates Iu-
dææ, & Bethsurā quæ erat in finibus Iu-
dææ, vbi erāt arma hostium antea: & po-
suit illic præsidiū viros Iudæos. Et Iop-
pen munuit quæ erat ad mare: & Gaza-
rā, quæ est in finibus Azoti, in qua hostes
antea habitabant, & collocauit illic Iu-
dæos: & quæcunq. apta erant ad corre-
ptionem eorum, posuit in eis. Et vidit
populus actū Simōnis, & gloriā quā co-
gitabat facere genti suæ, & posuerunt eū
ducē suū, & principē sacerdotū, eo quōd
ipse fecerat hæc opa, & iustitiā & fidem
quā conseruauit genti suæ, & exquisiuit
omni modo exaltare populum suū. Et
in diebus eius prosperatū est in manibus
eius, vt tollerentur gentes de regione ip-
sorū, & qui in ciuitate Dauid erāt in Ie-
ruſalē in arce, de qua procedebāt & cōta-
minabant opa quæ in circuitu sanctorum
sunt, & inferebāt plagā magnā castitati
& collocauit in ea viros Iudæos ad tu-
tamētū regionis, & ciuitatis, & exaltauit
muros in Ieruſalē. Et rex Demetrius
statuit illi summū sacerdotiū. Secundū
hæc fecit eū amicū suū, & glorificauit eū
gloria magna. Audiuit enim quōd ap-
pellati sunt Iudæi à Romanis amici, &
socij, & fratres, & quia susceperunt lega-
tos Simōnis gloriosē: & quia Iudæi &
sacerdotes eorū cōsenserūt eū esse ducē
suū & summū sacerdotē in æternū, do-
nec surgat propheta fidelis: & vt sit sup
eos dux, & vt cura esset illi pro sanctis, &
vt cōstitueret præpositos sup opera eorū,
& super regionē & sup arma & sup præ-
sidia: & cura sit illi de sanctis: & vt au-
diatur ab omnib⁹, & scribātur in nomine
eius omnes conscriptiones in regione: &
vt operiatur purpura & auro: & ne li-
ceat vlli ex populo & ex sacerdotibus ir-
ritū facere aliquid horum, & cōtradicere
his quæ ab eo dicuntur, aut cōuocare cō-
uentum in regione sine ipso: & vestiri
purpura, & vti fibula aurea. qui autem
fecerit extra hæc, aut irritum fecerit ali-
quid horū: reus erit. Et cōplacuit omni
populo statuere Simōnē, & facere secūdū

verba

princeps 13 MS. *principes & ciuitas G.*

~ 7 MS. *Verum in R. & G. codicibus legitur.*

verba ista. Et suscepit Simon, & placuit 47
ei vt summo sacerdotio fungeretur, & es-
set dux & princeps gentis Iudæorū & sa-
cerdotū, & præesset omnib. Et scripturā 48
istā dixerunt ponere in tabulis æreis, &
ponere eas in peribolo sanctorū, in loco
celebri: exemplum autē eorum ponere 49
in ærario, vt habeat Simon & filij eius.

CAP. XV.

ET misit rex Antiochus filius Deme- 1
trij epistolas ab insulis maris Simōni
sacerdoti, & principi gentis Iudæorum,
& vniuersæ genti: & erāt cōtinentes hūc
modum, REX Antiochus Simōni sa- 2
cerdoti magno, & genti Iudæorum salu-
tē. Quoniā quidē pestilentes obtinuerūt 3
regnum patrum nostrorū, volo autē ven-
dicare regnū, & restituere illud sicut erat
antea: & electā feci multitudinē exerci-
tus, & feci naues bellicas. Volo aūt pro- 4
cedere per regionē vt vleiscar in eos qui
corruperunt regionē nostrā, & qui dolo-
lauerunt ciuitates multas in regno meo.
Nunc ergo statuo tibi omnes oblatio- 5
nes quas remiserunt tibi ante me omnes
reges, & quæcunq. alia dona remiserunt
tibi: & permitto tibi facere percussurā 6
propriū numismatis in regione tua: Ie- 7
ruſalē aūt sancta esse & liberā, & omnia
arma quæ fabricata sunt, & præsidia quæ
construxisti, quæ tenes, maneant tibi. Et 8
omne debitū regis, & quæ futura sunt re-
gi ex hoc & in totum tēpus remittantur
tibi. Cū autē obtinuerimus regnū no- 9
strum, glorificabimus te, & gentē tuā, &
templum gloriæ magna, ita vt manifesteatur
gloria ventra in vniuersa terra. Anno cē- 10
tesimo septuagesimo quarto exiit Antio-
chus in terrā patrū suorum, & conuenerunt
ad eū omnes exercitus, ita vt pauci
relicti essent cū Tryphone. Et insecutus 11
est eum Antiochus Rex, & venit Doram
fugiēs per maritimā. sciebat enim quōd 12
congregata sunt mala in eum, & reliquit
eum exercitus. & applicuit Antiochus 13
super Dorā cum centum viginti millibus
virorū belligeratorum, & octo millibus
equitū: & circuiuit ciuitatē, & naues à 14
mari accesserunt: & vexabant ciuitatē à
terra & mari, & neminē sinebant ingredi
vel egredi. Venit aūt Numenius, & q cū 15
eo fuerāt, ab vrbe Roma, habētes episto-
las regibus & regionib. scriptas, in quibus
cōtinebātur hæc. LVCIVS cōsul Roma- 16
norū, Ptolemæo regi salutē. Legati Iu- 17
dæorum venerūt ad nos amici nostri, re-
nouantes priſtinā amicitiā & societatē,
missi à Simōne principe sacerdotum, &
populo Iudæorū. Attulerūt autē & cly- 18
peum aureum mnarum mille. Placuit 19
itaq. nobis scribere regibus & regionibus,
vt nō inferant illis mala, neq. impugnent
eos, & ciuitates eorum, & regiones eorū:
& vt nō ferant auxilium pugnātibus ad-
uersus eos. Visum autē est nobis acci- 20
pere ab eis clypeum. Siqui ergo pestilē- 21
tes fugerint de regione ipsorum ad vos,
tradite eos Simōni principi sacerdotū, vt
vindicet in eos secundū legē suā. Hæc 22
eadē scripta sunt Demetrio regi, & Atta-
lo, & Arabæ, & Arsaci, & in omnes re-
giones, & Sapsumæ & Spartiatis & Delo
& Mydo, & Sicyoni, & Cariæ, & Samum
& Pamphyliā & Lyciā, & Alicarnassum
& Rhodum & Phaselida & Coo & Sidē
& Arado & Cortynam & Cnidū & Cy- 24
prum & Cyrenen. Exemplum autē eorū
scripserūt Simoni principi sacerdotum*. 25
Autiochus autē rex applicuit castra in
Dorā secundo, admonens ei semper ma-
nus & machinas facies: & cōclusit Try- 26
phonē, ne procederet. & misit ad eum
Simō duo millia virorū electorū in au-
xiliū, & argentū & aurū & vasa copiosa:
& noluit ea accipere, sed rupit omnia 27
quæ pactus est cū eo antea, & alienauit se
ab eo. Et misit ad eū Athenobium vnū 28
de amicis suis, vt tractaret cū ipso, dicēs,
Vos tenetis Ioppen, & Gazara, & arcem
quæ est in Ieruſalē ciuitates regni mei:
fines earum deuastastis, & fecistis plagā 29
magnā in terra, & dominati estis per loca
multa in regno meo. Nūc ergo tradite 30
ciuitates quas occupastis, & tributa locorū
in quibus dominati estis extra fines Iu-
dææ. sin autem, date pro illis quingenta 31
talēta argenti, & exterminij quod exter-
minastis, & tributorū ciuitatum alia ta-
lenta quingenta: sin autē, veniemus & 32
expugnabimus vos. Et venit Athenobi⁹
amicus Regis in Ieruſalē, & vidit gloriā
Simōnis, & clarıtatē in auro & argento,
& apparatum copiosum, & obstupuit: &
retulit ei verba Regis. Et respondit ei Si- 33
mō, & dixit ei, Neq. alienā terrā sumpsi-
mus, neq. aliena detinemus: sed hæredi-
tatē patrum nostrorū, quæ iniustè ab ini-
micis nostris aliquo tempore possessa est,
Nos verò tempus habētes, vendicamus 34
hæreditatē patrum nostrorum. Nam de
Ioppe & Gazara quæ expostulas, ipsi fa- 35
ciebant in populo plagā magnā, & in re-
gione nostra: horum damnis talenta cen-
tum. Et non respondit ei Athenobius 36
verbum. Reuersus autē cum ira ad regē,
renuntiauit ei verba ista, & gloriā Simō-
nis, & vniuersa quæ vidit: & iratus est rex
ira magna. Tryphon autē fugit naui in 38
Orthosiada. Et cōstituit rex Cendebæū
ducem maritimum, & exercitū pedituꝫ &
equitum dedit illi. Et mādauit illi mo- 39
uere castra cōtra faciē Iudææ: & manda-
uit ei ædificare Cedronem, & obstruere
portas ciuitatis, & debellare populū. Rex
autē persequebatur Tryphonē. Et per- 40
uenit Cendebæus Iamniā, & cœpit irri-
tare plebē, & cōculcare Iudæā, & capti-
uare populum, & interficere, & ædificare
Cedronē. Et collocauit illic equites, & 41
exercitum: vt egressi perambularent viā
Iudææ, sicut constitutū ei rex.

CAP.

regiones 18 MS. *Textus autem consensui est R. & G.*

* & populo Iudæorum MS. R. Cedices autē G. non agnoscunt.

CAP. XVI.

ET ascēdit Ioannes de Gazaris, & nūtiauit Simōni patri suo que fecit Cēdebæus- in populo ipsorū. Et vocauit Simon duos filios suos seniores, Iudā & Ioannē, & ait illis, Ego & fratres mei, & domus patris mei expugnauimus hostes Israēl ab adolescentia vsq. in hunc diē: & prosperatū est in manibus nostris liberare Israēl aliquoties. Nunc autē senui, sed estote loco meo, & fratres mei, & egressi puguate pro gente nostra: auxilium verò de cælo vobiscum sit. Et elegit de regione viginti millia virorū belligeratorum, & equites; & profecti sunt ad Cendebæū: & dormierunt in Modin. Et surrexerūt manè, & abierūt in cāpū: & ecce exercitus copiosus in obuiā illis peditū & equitū, & fluuius torrēs erat inter mediū ipsorū. Et admouit castra cōtra faciem eorū ipse & populus eius, & vidit populū trepidantē ad transfretandū torrentē, & transfretauit primus: & viderūt eū viri, & transierūt post eū. Et diuisit populū, & equites in medio peditum. erat autem equitatus aduersariorū copiosus nimis.

Et exclamauerunt sacrit tubis: & in fugā cōuersus est Cēdebæus, & castra eius: & ceciderunt ex eis multi vulneratī; residui autem in munitionē fugerūt. Tunc vulneratus est Iudas frater Ioānis: Ioannes autem insecutus est eos, donec venit Cedronem quā ædificauit: & fugerunt vsq. ad turres quæ erāt in agris Azoti, & succendit eas igni. Et ceciderunt ex illis duo millia virorū, & reuersus est in Iudæā in pace. & Ptolemæus filius Abobi constituus erat dux in cāpo Iericho, & habebat argentum & aurū multū. erat enim gener summi sacerdotis. Et exaltatū est cor eius, & volebat obtinere regionē, & cogitabat dolū aduersus Simōnē & filios eius vt tolleret eos. Simon autē perambulās ciuitates quę erāt in regione Iudææ, & solicitudinē gerēs earū, descēdit in Iericho ipse & Mathathias filius eius, & Iudas anno cēteſimo septuagesimo septimo, mēſe vndecimo, hic est mēsis Sabat. Et suſcepit eos filius Abobi in munitiūcula, quæ vocatur Doch, cū dolo, quā ædificauit: & fecit eis conuiuiū magnū, & abſcondit illic viros. Et cū inebriatus esset Simon & filij eius, surrexit Ptolemæus cū suis, & sumpserunt arma sua, & intrauerunt in conuiuiū, & occiderunt eū, & duos filios eius, & quosdam pueros eius. & fecit deceptionē magnā in Israēl, & reddidit mala pro bonis. Et scripsit hæc Ptolemæus, & misit regi vt mitteret ei exercitū in auxiliū, & traderet ei regionē, & ciuitates eorum, & tributa.

Et misit alios in Gazaram tollere Ioānē: & tribunis misit epiſtolas, vt venirēt ad ſe, & daret eis argētū, & aurū, & dona.

Et alios misit occupare Ieruſalem, & montem tēpli. Et præcurrens quidam, nuntiauit Ioanni in Gazara, quia periit pater eius, & fratres eius, & quia misit te quoq. interfici. Vt audiuit aut, vehemēter expauit: & cōprehendit viros qui venerāt perdere eū, & occidit eos: cognouit enim quia quærebāt eū perdere. Et cætera sermonum Ioannis, & bellorū eius, & bonarū virtutū quibus fortiter gesſit, & ædificij murorū quos extruxit, & rerū gestarū eius: ecce hæc scripta sunt in libro dierum sacerdotij eius, ex quo factus est princeps sacerdotū post patrē suum.

LIBER SECVNDVS MACHABÆORVM.

CAP. I.

FRATRIBVS qui sunt per Aegyptum Iudæis, ſalutem dicūt fratres qui sunt in Ieroſolymis Iudæi, & qui in regione Iudææ, & pacē bonam. Benefaciat vobis Deus, & meminerit teſtamenti ſui quod locutus est ad Abraham, & Iſaac, & Iacob ſeruorū ſuorum fideliū: & det vobis cor omnibus vt colatis eū, & faciatis eius voluntatē cor de magno & animo volenti. Adaperiat cor vestrū in lege ſua, & in præceptis ſuis, & faciat pacem. Exaudiat orationes vestras, & recōcilietur vobis, nec vos deſerat in tēpore malo. Et nunc hīc sumus orantes pro vobis. Regnante Demetrio, anno centeſimo ſexageſimo nono, nos Iudæi ſcripſimus vobis in tribulatione & impetu q. ſuperuenit nobis in iſtis annis, ex quo recesit Iaſon à ſancta terra & à regno. Portā ſuccenderunt, & effuderūt ſanguinē innocentē: & orauimus ad Dominū, & exauditi ſumus, & obtulimus ſacrificium & ſimiliginē, & accendimus lucernas, & propoſuimus panes. Et nūc frequētate dies ſcenopegiæ mēſis Caſleu.

Anno cēteſimo octogeſimo octauo, populus qui est Ieroſolymis, & in Iudæa, ſenatuſq. & Iudas, Ariſtobolo magiſtro Ptolemæi regis qui est de genere chriſtorum ſacerdotum, & his qui in Aegypto ſunt Iudæis, ſalutē & ſanitatē. De magnis periculis à Deo liberati magnificē gratias agimus ipſi, vtpote qui aduerſus talē rege dimicauimus. Ipſe enim ebullire fecit de Perſide eos qui pugnauerunt contra nos & ſanctā ciuitatē. Nā cū in Perſide eſſet dux ipſe, & cū ipſo immēſus exercitus, cecidit in tēplo Nanææ, cōſilio deceptus ſacerdotū Naneę. Retenim'eū ea habitaturus venit ad locū Antiochus & amici eius, & vt acciperet pecunias multas dotis nomine. Cumq. propoſuiſſent eas ſacerdotes Nanææ, & ipſe cū paucis ingreſſus eſſet intra ambitum phani, clauſerūt templū, cū intraſſet Antiochus: apertoq. occulto aditu tēpli, mittentes lapides percuſſerūt ducē, & eos qui cum eo erant, & diuiſerunt mēbratim, & capitibus amputatis foraspro-

iecerunt. Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios. Facturi igitur quinta & viceſima- die menſis Caſleu, purificationem tēpli, neceſſarū duximus ſignificare vobis: vt- & vos quoque agatis diem ſcenopegiæ, & diem ignis, qui datus est quādo Nehemias ædificato tēplo & altari obtulit ſacrificia. Nam cūm in Perſidē ducerētur patres noſtri, ſacerdotes qui tunc cultores Dei erant, acceptū ignem de altari occultē abſcōderunt in valle vbi erat puteus altus & ſiccus: & in eo cōtutati ſunt eū, ita vt omnibus ignotus eſſet locus. Cūm autē præteriſſent anni multi, & placuit Deo vt mitteretur Nehemias à rege Perſidis: nepotes ſacerdotum illorum qui abſcondērant, miſit ad requirendū ignē: & ſicut narrauerunt nobis, nō inuenerunt ignem, ſed aquam craſſam. Et iuſsit eos haurire, & afferre ſibi: & ſacrificia, quæ impoſita erant, iuſsit ſacerdos Nehemias aſpergi ipſa aqua, & ligna, & quæ erant ſuperpoſita. Vrq. hoc factū est, & tēpus affuit quo ſol reſulſit qui prius erat in nubilo, accenſus est ignis magnus, ita vt omnes mirarentur.

Oratione autē faciebat oēs ſacerdotes, dum cōſummaretur ſacrificium, Ionatha inchoante, cæteris autē reſpondentibus.

Et Nehemiæ erat oratio hunc habens modū, DOMINE Deus omnīū creator, terribilis & fortis, iuſtus & miſericors, qui ſolus es bonus rex, ſolus præſtans, ſolus iuſtus, & omnipotēs, & æternus, qui liberas Iſraēl de omni malo, qui feciſti patres electos, & ſanctificaſti eos: accipe ſacrificiū pro vniuerſo populo tuo Iſraēl, & cuſtodi partem tuā, & ſanctifica. Cōgrega diſperſionē noſtram, libera eos qui ſeruiunt Gentibus, & contēptos & abominatos reſpice vt ſciant Gentes quia tu es Deus noſter. Affligе opprimētes nos & cōtumeliā facientes in ſuperbia. Cōſtitue populum tuum in loco ſancto tuo, ſicut dixit Moyſes. Sacerdotes autem pſallebāt hymnos, vſquequo conſumptū eſſet ſacrificiū. Cūm autē cōſumptum eſſet ſacrificiū, ex reſidua aqua Nehemias iuſsit lapides maiores perfundi. Quod vt factum est, ex eis flamma accenſa est: ſed & ex lumine quod reſulſit ab altari conſumpta est. Vt verò manifeſtata eſt res, renuntiatum est regi Perſarū quòd in loco in quo ignē abſconderāt hi qui trāſlati fuerant ſacerdotes, aqua aparuit, de qua Nehemias & qui cū eo erant, purificauerūt ſacrificia. Conſiderās autē rex, & rem diligenter examinans, fecit ei tēplum, - vt probaret quod factū erat. & cū probaſſet, ſacerdotibus donauit multa bona, & alia atque alia munera, & accipiens manu ſua, tribuebat eis'. Appellauit autem Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

CAP. II.

INuenitur autē in deſcriptionibus Ieremiæ propheta, quòd iuſsit eos ignē accipere qui transmigrābāt: vt ſignificatū est, & vt mādauit trāſmigratis. Et dedit illis legē ne obliuiſcerētur præcepta Dñi, & vt nō exerrarent mentibus videntes ſimulachra aurea & argētea, & ornamēta eorum. Et alia huiuſmodi dicēs, hortabatur ne legem amouerēt à corde ſuo.

Erat autem in ipſa ſcriptura, quomodo tabernaculum & arcam iuſsit propheta diuino reſpōſo ad ſe facto comitari ſecū, vſquequo exiit in mōtē, in quo Moyſes aſcēdit, & vidit Dei hæreditatē. Et veniens ibi Ieremias inuenit locū ſpelūcæ: & tabernaculum, & arcā, & altare incēſi intulit illuc, & oſtiū obſtruxit. Et accēſſerunt quidā ſimul, qui ſequebātur, vt notarēt ſibi locū: & nō potuerūt inuenire. Vt autē cognouit Ieremias, culpās illos, dixit, Quòd ignotus erit locus, donec cōgreget Deus cōgregatiōnē populi, & propitius fiat. & tunc Dns oſtendet hæc, & apparebit maieſtas Dñi, & nubes erit ſicut & Moyſi manifeſtabatur, & ſicut eū Salomon petiit vt locus ſanctificaretur magno Deo, manifeſtabat hæc. Magnificē enim ſapientia dabat: & vt ſapientiā habeas, obtulit ſacrificium dedicationis & cōſummationis tēpli. Sicut & Moyſes orabat ad Dñm, & deſcendit ignis de cælo, & conſumpſit holocauſtū. Et dixit Moyſes, eò quòd nō ſit' comeſtum' quod erat pro peccato, - & cōſumptum est. Similiter & Salomō octo diebus celebrauit dedicatiōnē. Inferebantur autē in deſcriptionibus & cōmētariis Nehemiæ hæc eadē, & qualiter' cōſtruens' bibliothecā cōgregauit, de regibus' libros & prophetarū & Dauid, & epiſtolas regum, & de donariis. Similiter autē & Iudas ea quæ ſ'ciderat' per bellum quod nobis acciderat, cōgregauit omnia, & ſunt apud nos. Si ergo deſideratis hæc, mittite qui perferant vobis.

Acturi itaq. purificationē ſcripſim' vobis: bene ergo faciētis ſi egeritis hos dies.

Deus aūt qui liberauit populū ſuum, & reddidit hæreditatē omnibus, & regnū & ſacerdotiū, & ſanctificationē, ſicut promiſit in lege, ſperamus quòd citò noſtri miſerebitur, & congregabit de ſub cælo in locū ſanctū. Eripuit enim nos de magnis periculis, & locū purgauit. De Iuda verò Machabæo, & fratribus eius, & de tēpli magni purificatione, & de ætæ dicatione: ſed & de prœliis quæ pertinent ad Antiochū Nobilem, & filiū eius Eupatorem: & de illuminationibus quę de cælo factæ ſunt ad eos qui pro Iudæis fortiter ſecerunt, ita vt vniuerſam regionē cūm pauci eſſent, vindicarent, & barbaram multitudinē fugarent, & famoſiſſimum in toto orbe templū recuperārent, & ciuitatē liberarent, & leges quæ

- 5 MS. G.
- 16 MS. G.
- 4 MS. G. festum 4 MS. Q. n.
- 8 MS. Q. n. & si quibus donauerat rex multa bona accipiebat ex hoc & tribuebat. 8 MS G. Q. n.
- to MS. G.
- vt enim to MS. G. 1 MS. G. accipere 8 MS.

Leu. 6, 9. 12, 13, & 10. 1. & 16. 3. 12.

Baruch 6.

Deu. 34, 1.

3 Re. 8, 14. 23. 30. 2 Par. 6, 14. 21. 3 Re. 8, 62. Leu. 9, 24. 3, Re. 18. 38 2. Par. 7, 1. sic & Salomon orauit: & descendit ignis de cælo, & consumpſit holocauſtum MS. R. G. Leu. 10, 16. 17. manduc atum 2 MS. - MS. G. Q. n. vve MS. constituens o. regionibus MS. R. Q. n. decidерant 5 MS. G.

Deu. 30, 3. 5. Iaſ. 2, 18.

abolitæ
& MS. B.
Pro Textus lectione faciunt codices G. – G.

abolende' erant restituerẽtur, Dño cum
omni tranquillitate propitio facto illis.
– Item' quæ ab Iasone Cyrenæo, quinq. 24
libris comprehensa, tentauimus nos vno
volumine breuiare. Cõsiderantes enim 25
multitudinẽ librorũ, & difficultatẽ volẽ-
tibus aggredi narrationes historiarũ pro-
pter multitudinẽ rerum: curauimus vo- 26
lentibus quidẽ legere, vt esset animi ob-
lectatio: studiosis verò, vt facilius possint
memoriæ cõmendare: omnibus autẽ le-
gentibus vtilitas conferatur. Et nobis 27
quidẽ ipsis, qui hoc opus breuiandi causa
suscepimus, non facilẽ labore, imò vero
negotium plenũ vigiliarũ, & sudoris as-
sumpsimus. Sicut hi qui præparant co- 28
uiuiũ, & quærunt aliorum voluntati pa-
rẽre, propter multorũ gratiã, libenter la-
borem sustinemus: veritatem quidẽ de 29
singulis authoribus cõcedẽtes, ipsi autem
secundum datã formã breuitati studẽtes.

Sicut enim nouæ domus architecto de 30
vniuersa structura curandum est: ei verò
qui pingere curat, quæ apta sunt ad orna-
tum, exquirenda sunt: ita æstimãdum est
& in nobis. Etenim intellectũ colligere, 31
& ordinare sermonẽ, & curiosius par-
tes singulas quasque disquirere, historiæ
congruit authori: breuitatẽ verò dictio-
nis sectari, & executiones rerum vitare, 32
breuiantẽ conedendum est. Hinc ergo 33
narrationẽ incipiẽmus: id præfatione tã-
tum dixisse sufficiat: stultum etenim est
ante historiã exordiare: in ipla autẽ histo-
ria succingi. CAP. III.

IGitur cum sancta ciuitas habitaretur 1
in omni pace, leges etiã adhuc optimè
custodirentur, propter Oniæ pontificis
pietatẽ, & animos odio habentes mala,
fiebat vt & ipsi reges & principes locũ 2
summo honore dignũ ducerẽt, & templum
maximis muneribus illustrarent: ita vt 3
Seleucus Asiæ rex de redditibus suis præ-
staret omnes sumptus ad ministeriũ sa-
crificiorũ pertinentes. Simon autem de 4
tribu Beniamin præpositus templi cõstitu-
tus, contendebat obtinẽte sibi principe
sacerdotũ, iniquũ aliquid in ciuitate mo-
liri. Sed cũ vincere Oniã nõ posset, ve- 5
nit ad Apollonium Thrasææ filium, qui eo
tempore erat dux Cœlesyriæ, & Phœni-
ces: & nuntiauit ei pecuniis innumera-
bilibus plenũ esse ærariũ Ierosolymis, &
cõmunes copias imminẽtes esse quæ non
pertinent ad rationẽ sacrificiorũ: esse au-
tem possibile, sub potestate regis cadere
vniuersa. Cumq; retulisset ad regẽ Apol- 7
lonius de pecuniis quæ delatæ erant, ille
accitũ Heliodorũ qui erat super negotia
eius, misit cũ mãdatis, vt prædictã pecu-
niã transportaret. Statimq. Heliodorus 8
iter est aggressus, specie quidẽ quasi per
Cœlesyriã & Phœnicen ciuitates esset
peragraturus, re verò autẽ regis proposi-
tum perfecturus. Sed cùm venisset Ie- 9
rosolymã, & benignè à summo sacerdote

in ciuitate esset exceptus, narrauit de dato
indicio pecuniarũ, & cuius rei gratia
adesset aperuit: interrogabat autẽ si verè
hæc ita essent. Tunc summus sacerdos
ostendit deposita esse hæc, & victualia
viduarum & pupillorum: quædam verò
esse Hircani Tobiæ viri valde eminẽtis, in his quæ detulerat impius Simõ:
vniuersa autem argenti talenta esse qua-
dringenta, & auri ducenta. decipi verò
eos qui crediderant loco & templo, quod
per vniuersum mundum honoratur, pro
sui veneratione & sanctitate omnino im-
possibile esse. At ille pro his quæ habe-
bat in mandatis à rege, dicebat omni ge-
nere regi ea esse deferenda. Constituta
autẽ die intrabat de his Heliodorus or-
dinaturus. Nõ modica verò per vniuer-
sam ciuitatem erat trepidatio. Sacerdo-
tes ante ante altare cũ stolis sacerdotali-
bus iactauerunt se, & inuocabant de cælo
eum qui de depositis legẽ posuit, vt his
qui deposuerãt ea, salua custodiret. Iam
verò qui videbat summi sacerdotis vul-
tum, mente vulnerabatur: facies enim &
color immutatus declarabat internum
animi dolorem. circunfusa enim erat
mœstitia quædã viro, & horror corpotis:
per quæ manifestus aspicientibus dolor
cordis eius efficiebatur. Alij etiã gregatim de domibus cõfluebant: publica sup-
plicatione obsecrantes, pro eo quòd in
contẽptum locus esset venturus. Accin-
ctæq. mulieres cilicijs pectus, per plateas
cõfluebant. sed & virgines quæ conclusq;
erant, procurrebant ad Oniã, aliæ autẽ ad
muros, quædã verò per fenestras aspicie-
bant: vniuersæ autẽ protendentes ma-
nus in cælum, deprecabantur. erat enim
misera cõmixtæ multitudinis, & magni
sacerdotis in agone constituti expectatio.

Et hi quidẽ inuocabant omnipotentem
Deum, vt credita sibi, his qui crediderãt,
cũ omni integritate cõseruarẽtur. ‖ He-
liodorus autẽ, quod decreuerat, perficie-
bat, eodẽ loco ipse cum satellitibus circa
ærariũ, præsens. Sed spiritus omnipotẽ-
tis Dei magnã fecit suæ ostensionis evi-
dentiã, ita vt omnes qui ausi fuerant pa-
rere ei, ruentes Dei virtute, in dissolutio-
nem & formidinẽ conuerterentur. Ap-
paruit enim illis quidã equus terribilem
habens sessorem, optimis operimẽtis ad-
ornatus: isq. cũ impetu Heliodoro prio-
res calces cãlit. qui autẽ ei sedebat, vide-
batur arma habere aurea. Alij etiã ap-
paruerũt duo iuuenes virtute decori, op-
timi gloria, speciosique amictu: qui cir-
cunsteterunt eũ, & ex vtraq; parte flagel-
labant, sine intermissione multis plagis
verberantes. Subitò autem ‖ Heliodorus
concidit in terrã, eumque multa caligine
circunfusum rapuerunt, atq; in sella ge-
statoria positum eiecerunt. Et is qui cũ
multis cursoribus & satellitibus prædictũ
ingressus est ærariũ, portabatur nullo sibi

auxi-

omnino regiæ 2 MS.
omnino in regiam G.

Inf. 5. 18.

Inf. 5. 18.

auxilium ferente, manifesta Dei cognita
virtute: & ille quidẽ per diuinã virtutẽ 29
iacebat mut', atq. omni spe & salute pri-
uatus. Hi autẽ Dñm benedicebãt, quia 30
magnificabat locũ suũ: & templũ quod
paulò antè timore ac tumultu erat ple-
nũ, apparẽte omnipotẽte Dño, gaudio &
lætitia impletũ est. Tunc verò ex ami- 31
cis Heliodori quidã rogabant confestim
Oniã, vt inuocaret Altissimũ, vt vitã do-
naret ei qui in supremo spiritu erat cõsti-
tutus. Considerãs autẽ summus sacer- 32
dos ne fortè rex suspicaretur malitiã ali-
quã ex Iudæis circa Heliodorũ consum-
matam, obtulit pro salute viri hostiã sa-
lutarẽ. Cumq; summus sacerdos exo- 33
raret, ijdẽ iuuenes eisdẽ vestibus amicti,
astantes Heliodoro, dixerũt, Oniæ sacer-
doti gratias age: nã propter eum Dñs tibi
vitã donauit. tu autẽ a Deo flagellatus, 34
nuntia omnibus magnalia Dei & pote-
statẽ. Et his dictis, nõ cõparuerunt. He-
liodorus autẽ hostia Deo oblata, & votis
magnis promissis ei qui viuere illi con- 35
cessit, & Oniæ gratias agẽs, recepto exer-
citu repedabat ad regẽ. Testabatur autẽ 36
omnibus ea quæ sub oculis suis viderat
opera magni Dei. Cùm autẽ rex inter- 37
rogasset Heliodorũ quis esset aptus adhuc
semel Ierosolymã mitti, ait, Si quẽ ha- 38
bes hostem, aut regni tui insidiatorem,
mitte illuc, & flagellatum eum recipies, si
tamen euaserit: eo quòd in loco sit verè
Dei quædã virtus. Nam ipse qui habet 39
in cælis habitationẽ, visitator & adiutor
est loci illius, & venientes ad malefacien-
dũ, percutit ac perdit. Igitur de Helio- 40
doro & ærarij custodia ita res se habet.

CAP. IIII.

SImon autẽ prædictus pecuniarum & 1
patriæ delator, malè loquebatur de
Onia, tanquã ipse Heliodorũ instigasset
ad hæc, & ipse fuisset incentor malorum:
prouisoremq. ciuitatis ac defensorem 2
gentis suæ, & æmulatorem legis Dei au-
debat insidiatorẽ regni dicere. Sed cùm 3
inimicitiæ in tantum procederẽt, vt etiã
per quosdã Simonis necessarios homici-
dia herent: cõsiderans Onias periculum 4
cõtentionis, & Apollonii insanire, vtpote
ducẽ Cœlesyriæ & Phœnicis, ad augen-
dã malitiã Simõnis, ad regẽ se contulit,
non vt ciuium accusator, sed cõmune 5
vtilitatẽ apud semetipsum vniuersę mul-
titudinis cõsiderans. videbat enim sine 6
regali prouidentia impossibile esse pacẽ
eos dari, nec Simõnem posse cessare à
stultitia sua. Sed post Seleuci vitæ ex- 7
cessum, cùm suscepisset regnũ Antiochus
qui Nobilis appellabatur, ambiebat Ia-
son frater Oniæ summum sacerdotium:
adito rege promittens ei argenti talẽta 8
trecenta sexaginta, & ex redditibus alijs
talenta octoginta. super hoc promitte-
bat & alia centum quinquaginta, si pote-
stati eius cõcederetur gymnasiũ & ephe-

biam sibi constituere, & eos qui in Iero-
solymis erant, Antiochenos scribere.
Quod cùm rex annuisset, & obtinuis- 10
set principatum, statim ad gentilẽ ritum
contrahebat suos transferre cœpit. & 11
amotis his quę humanitatis causa Iudęis
à regibus fuerant cõstituta, & per Ioannẽ
patrẽ Eupolemi, qui apud Romanos de
amicitia & societate fanctus est legatio-
ne legitima, ciuium iura destituẽs, prava
instituta fanciebat. Etenim ausus est 12
sub ipsa arce gymnasiũ cõstituere, & op-
timos quosq. epheborum in lupanaribus
ponere. Erat autem hoc nõ initium, sed 13
incrementũ quoddã, & profectus gẽtilis,
& alienigenæ cõpersationis, ꝑter impij
& nõ sacerdotis Iasonis nefarij & inau-
ditã scelus: ita vt sacerdotes iã nõ circa 14
altaris officia dediti essent, sed contem-
pto templo, & sacrificiis neglectis, festi-
narent participes fieri palestrę, & præ-
bitionis eius iniustæ, & in exercitis disci.
& patrios quidẽ honores nihil haben- 15
tes, Græcas glorias optimas arbitrabãtur:
quarũ gratia periculosa eos contentio 16
habebat, & eorũ institutis æmulabantur,
ac per omnia his cõsimiles esse cupiebãt,
quos hostes & peremptores habuerant.
In leges enim diuinas impiè agere im- 17
punè no cedit: sed hoc tempus sequens
declarabit. Cùm autem quinquennalis 18
agõ Tyri celebraret, & rex præsens esset,
misit Iason facinorosius ab Ierosolymis 19
viros peccatores, portãtes argẽti drach-
mas trecentas in sacrificium Herculis,
quas postulauerunt hi qui asportauerant
ne in sacrificiis erogarẽtur, quia no opor-
teret, sed in alios sumptus eos deputari.
Sed hæc, oblata sunt quidem ab eo qui 20
miserat in sacrificium Herculis: propter
præsentes autẽ data sunt in fabricam na-
uium triremium. Misso autẽ in Aegy- 21
ptũ Apollonio Menestbei filio propter pri-
mates Ptolemæi Philometoris regis, Cũ
cognouisset Antiochus alienũ se à nego-
tijs regni effectũ, propriis vtilitatibus cõ-
sulens, profectus inde venit Ioppen, &
inde Ierosolymã. Et magnificè ab Ia- 22
sone & ciuitate susceptus, cum faculũ
luminibus & laudibus ingressus est: &
inde in Phœniceu exercitum conuerit.
Et post triennij tẽpus misit Iason Me- 23
nelaum supradicti Simonis fratrem por-
tantem pecunias regi, & de negotijs ne-
cessaris responsa perlaturũ. At ille cõ- 24
mendatus regi, cùm magnificasset faciem
potestatis eius, in semetipsum retorsit
summum sacerdotium, superponens Ia-
soni talenta argẽti trecẽta. Acceptisq. à 25
rege mandatis venit, nihil quidẽ habens
dignum sacerdotio: animos verò crude-
lis tyranni, & feræ beluæ ira gerens. Et 26
Iasõ quidẽ qui ꝑpriũ fratrẽ captiuauer-
at, ipse deceptus profugus in Ammanitẽ
expulsus est regione. Menelaus autem 27
principatum quidẽ obtinuit: de pecuniis

r 3 vero

verò regi promissis nihil agebat, cùm exactionem faceret Sostratus qui arci erat præpositus. nam ad hunc exactio vectigaliũ pertinebat quã ob causam utrique ad regẽ sunt euocati. Et Menelaus amotus est à sacerdotio, succedente Lysimacho fratre suo: Sostratus autem præfectus est Cyprijs. Et cùm hæc agerentur, cõtigit Tarsenses & Mallotas seditionem mouere, eo quòd Antiochi regis concubinæ dono essent dati. Festinanter itaq. rex venit sedare illos, relicto suffecto vno ex comitibus suis Andronico. Ratus autẽ Menelaus accepisse se tempus opportunũ, aurea quædã vasa è templo furatus donauit Andronico, & alia vẽdiderat Tyri, & per vicinas ciuitates. Quod cùm certissimè cognouisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochiæ secus Daphnem. Vnde Menelaus accedens ad Andronicum, rogabat vt Oniam interficeret. Qui cùm venisset ad Oniam, & datis dextris cum iureiurando (quamuis esset ei suspectus) suasisset de asylo procedere, statim eum peremit, nõ veritus iustitiã. Ob quã causam nõ solum Iudæi, sed etiã aliæ quoq. nationes indignabantur, & molestè ferebãt de nece tanti viri iniustã. Sed regressum regẽ de Ciliciæ locis adierunt Iudæi apud Antiochiã, simul & Græci: conquerentes de iniqua nece Oniæ. Contristatus itaq. est animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad misericordiã, lachrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatẽ & modestiã. accensiq. animis Andronicũ purpura exutũ, per totã ciuitatẽ iubet circũduci: & in eodẽ loco in quo in Oniã impietatẽ comiserat, sacrilegũ vita priuari, Dño illi condignã rependente pœnam.

Multis autẽ sacrilegiis in templo à Lysimacho commissis Menelai consilio, & diuulgata fama, cõgregata est multitudo aduersum Lysimachũ multo iã auro exportato. Turbis autẽ insurgentibus, & animis ira repletis, Lysimachus armatis ferè tribus millibus iniquis manibus vti cœpit, duce quodã tyranno, ætate pariter & dementia prouecto. Sed vt intellexerunt conatũ Lysimachi, alij lapides, alij fustes validos arripuêre: quidã verò cinerẽ in Lysimachũ iecere. Et multi quidẽ vulnerati, quidã autẽ & prostrati, omnes verò in fugã cõuersi sunt: ipsum etiã sacrilegum secus ærarium interfecerunt.

De his ergo cœpit iudicium aduersus Menelaum agitari. Et cùm venisset rex Tyrũ, ad ipsum negotiũ detulerunt missi tres viri à senioribus. Et cùm superare-tur Menelaus, promisit Ptolemæo multas pecunias dare ad suadendũ regi. Itaque Ptolemæus in quodã atrio positum, quasi refrigerandi gratia, regẽ adiit, & deduxit à sententia: & Menelaum quidẽ vniuersæ malitiæ reũ criminibus absoluit: miseros aũt qui etiã si apud Scythas causam dixissent, innocentes iudicarentur, hos morte damnauit. Citò ergo iniustã pœnam dederunt, qui pro ciuitate, & populo, & sacris vasis causam prosecuti sunt.

Quam ob rẽ Tyri quoq. indignati, erga sepulturã eorũ liberalissimi extiterũt,

Menelaus autem propter eorum qui in potentia erant, auaritiam, permanebat in potestate, crescens in malitia ad insidias ciuium.

CAP. V.

EOdem tempore Antiochus secundam profectionem parauit in Aegyptum.

Contigit autẽ per vniuersam Ierosolymorũ ciuitatẽ videri diebus quadraginta per aëra equites discurrentes, auratas stolas habentes, & hastas quasi cohortes armatas,

& cursus equorũ per ordines digestos, & cõgressiones fieri cominus, & scutorũ motus, & galeatorũ multitudinẽ gladiis districtis, & telorũ iactus, & aureorũ armorũ splẽdorẽ, omnisq. generis loricarũ.

Quapropter omnes rogabãt in bonum monitra cõuerti. Sed cùm falsus rumor exisset, tanquã vita excessisset Antiochus; assumptis Iason nõ minus mille viris, repentè aggressus est ciuitatẽ: & ciuibus ad murũ conuolantibus, ad vltimum apprehensa ciuitate, Menelaus fugit in arcem:

Iason verò nõ parcebat in cæde ciuibꝰ suis, nec cogitabat prosperitatem aduersum cognatos malũ esse maximũ, arbitrãs hostiũ & nõ ciuiũ se triumphæa capturum.

Et principatũ quidẽ nõ obtinuit, finem verò infidiarũ suarũ confusionẽ accepit, & profugus iterum abiit in Ammanitem.

Ad vltimum in exitiũ sui conclusus ab Areta Arabũ tyranno fugiens de ciuitate in ciuitate, omnibus odiosus vt fuga legũ & execrabilis, vt patriæ & ciuium hostis, in Aegyptũ extrusus est: & qui multos de patria sua expulerat, peregre periit, Lacedæmonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugiũ habiturus: & qui insepultos multos abiecerat, ipse & illamentatus, & insepultus abiicitur: sepultura neq. peregrina vsus, neq. patrio sepulchro participans. His itaque gestis, suspicatus est rex societatem defecturos Iudæos: & ob hoc profectus ex Aegypto efferatis animis, ciuitatem quidẽ armis cepit. Iussit autẽ militibus interficere, nec parcere occurrantibus, & per domos ascendentes trucidare. Fiebat ergo cædes iuuenũ ac seniorũ, & mulierum & natorũ exterminia, virginumq. & paruulorũ neces. Erãt autẽ toto triduo octoginta millia interfecti: quadraginta millia vincti, non minus autem venundati.

Sed nec ista sufficiunt; ausus est etiam intrare templum vniuersa terra sanctius, Menelaũ ducẽ, qui legũ & patriæ fuit proditor: & scelestis manibus sumens sancta vasa quæ ab aliis regibus & ciuitatibus erãt posita ad ornatũ loci & gloriã, contrectabat indigniẽ, & contaminabat.

Ita alienatus mente Antiochus, non

considerabat quòd propter peccata habitantium ciuitatẽ, modicum Deus fuerat iratus: propter quod & accidit circa locũ despectio: alioquin, nisi contigisset eos multus peccaris esse inuolutos, sicut Heliodorus qui missus est à Seleuco rege ad expoliandũ ærarium, etiã hic statim adueniẽs flagellatus, & repulsus vtiq. fuisset ab audacia. Verùm nõ propter locum, gentẽ: sed propter gentem, locum Deus elegit. Ideoq. & ipse locus particeps factus est populi malorũ, postea autem fiet locius bonorum. & qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterum in magni Dñi reconciliatione cum summa gloria exaltabitur. Igitur Antiochus mille & octingentis ablatis de templo talẽtis, velociter Antiochiã repressus est, existimãs se præ superbia terrã ad nauigandũ, pelagus verò ad iter agendum, deducturum propter mentis elationem. Reliquit autem & præpositos ad affligendã gentem: Ierosolymis quidẽ Philippũ genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipso à quo cõstitutus est: in Garizim autẽ Andronicum & Menelaum, qui grauius quàm cæteri immitebant ciuibus. Cumque appositus esset cõtra Iudæos, misit odiosum principem Apollonium cum exercitu vigintì & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres ac iuuenes vendere. Qui cùm venisset Ierosolymã, pacẽ simulans, quiescit vsq. ad diem sanctum sabbathi: & tunc feriatis Iudæis, arma capere suis præcepit.

Omnesq. qui ad spectaculũ processerant, trucidauit: & ciuitatẽ cum armatis discurrens, ingentem multitudinẽ peremit. Iudas autem Machabæus, qui decimꝰ fuerat, secesserat in desertum locũ, ibique inter feras vitã in montibus cum suis agebat: & fœni cibo vescentes, demorabantur, ne participes essent coinquinationis.

CAP. VI.

SEd non post multum temporis misit rex senẽ quendam Antiochenum, qui compelleret Iudæos vt se transferrent à patriis & Dei legibus: cõtaminare etiã quod in Ierosolymis erat templũ, & cognominare Iouis Olympij: & in Garizim, prout erant hi qui locũ inhabitabãt, Iouis hospitalis. Pessima autẽ & vniuersis grauis erat malorum incursio: nã templum luxuria & comessationibus Gentiũ erat plenũ, & scortantiũ cum meretricibus, sacratisq. ædibus mulieres se vltrò ingerebant, intrò ferentes ea quæ non licebat. Altare etiã plenum erat illicitis, quæ legibus prohibebantur. Neq. autẽ sabbatha custodiebãtur, neq. dies solemnes patrij seruabãtur, nec simpliciter Iudæum se esse quisquã confitebatur.

Ducebantur autẽ cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia: & cùm Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire. Decretum autẽ exiit in proximas gentiliũ ciuitates, suggerentibus Ptolemæis, vt pari modo & ipsi aduersus Iudæos agerent, vt sacrificarent: eos autẽ qui nollent trãsire ad institutã gentium, interficerent. erat ergo videre miseriã. Duæ enim mulieres delatæ sunt natos suos circumcidisse: quas infantibus ad hubera suspensis, cùm publicè per ciuitatem circumduxissent, per muros præcipitauerunt. Alij verò ad proximas cocantes speluncas, & latenter sabbathi diem celebrantes, cùm indicati essent Philippo, flamis succensi sunt: eo quòd verebantur propter religionẽ & obseruantiã, manu sibimet auxilium ferre.

Obsecro autẽ eos, qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescãt propter aduersos casus, sed reputent ea quæ acciderũt, nõ ad interitũ, sed ad correptionem esse generis nostri. Etenim multo tempore nõ sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere: magni beneficij est indicij. Nõ enim sicut in aliis nationibus Dñs patienter expectat, vt eas cùm iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorũ puniat: ita & in nobis statuit, vt peccatis nostris in finem denolutis, ita demum in nos vindicet. Propter quod nunquã quidẽ à nobis misericordiã suã amouet: corripiẽs verò in aduersis populũ suũ, non derelinquit. Sed hæc nobis ad cõmonitionẽ legentiũ dicta sint paucis. Iam autẽ veniendũ est ad narrationem.

Igitur Eleazarus vnus de primoribus scribarũ, vir ætate prouectus, & vultu decorus, aperto ore hiãs cõpellebatur carnẽ porcinã mãducare. At ille gloriosissimã mortẽ magis quã odibilẽ vitã cõplectẽs, voluntariè præibat ad supplicium.

Intuens autẽ quemadmodũ oporteret accedere, patienter sustinẽs, destinauit nõ admittere illicita propter vitæ amorem.

Hi autẽ qui aſtabãt, iniqua miseratione cõmoti, propter antiquã viri amicitiam, tollentes eũ secretò rogabant afferri carnes, quibus vesci ei licebat, vt simularetur manducasse, sicut rex imperauerat de sacrificij carnibus: vt hoc facto à morte liberaretur. & propter veterẽ viri amicitiam, hanc in eo facientes humanitatem.

At ille cogitare cœpit ætatis ac senectutis suæ eminentiã dignã, & ingenitæ nobilitatis caniciẽ, atq. à puero optimè conuersationis actus, & secundũ sanctæ & à Deo conditæ legis constituta, respondit citò, dicens: præmittí se velle in infernũ:

Non enim ætati nostræ dignũ est, inquit, fingere: vt multi adolescẽtes, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarũ: & ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & per hoc maculam atq. execrationem meæ senectuti conquirant.

Nam etsi in præsenti tempore supplitijs hominũ eripiar, sed manũ Omnipo-

tentis nec vinus, nec defunctus effugiam.
Qui ob rem fortiter vita excedendo, 27
senectute quide dignus apparebo: ado- 28
lescentibus autē exemplū forte relinquā,
si prōpto animo, ac fortiter pro grauissi-
mis ac sanctissimis legib⁹ honesta morte
perfungar. His dictis cōfestim ad supplici-
um trahebatur. Iji autē qui eum ducē- 29
bāt, & paulo ante fuerant mitiores, in ira
conuersi sunt propter sermones ab eo dic-
tos, quos illi per arrogantiā prolatos ar-
bitrabantur. Sed cum plagis perimeret, 30
ingemuit, & dixit, Dne qui habes sanctā
scientiā, manifestē tu scis quia cū à mor-
te possem liberari, duros corporis susti-
neo dolores: secundūm animā verō pro-
pter timorem tuum libenter hæc patior.
Et ille quidē hoc modo vita decessit, 31
nō solūm iuuenibus, sed & vniuersæ gēti
memoriā mortis suæ ad exemplū virtu-
tis & fortitudinis derelinquens.

CAP. VII.

Contigit autē septē fratres vnā cum 1
matre sua apprehensos, compelli à
rege edere cōtra tas carnes porcinas, fla-
gris & taureis cruciatos. Vnus autē ex 2
illis qui erat primus, sic ait, Quid quæ-
ris, & quid vis discere à nobis? parati su-
mus mori magis quàm patrias Dei leges
præuaricari. Iratus itaq. rex iussit iar- 3
tagines & ollas æneas succendi. Quibus
ītim succensis, iussit ei qui prior fue-
rat locutus, amputari linguā: & cute ca- 4
pitis abstracta, summas quoq. manus &
pedes ei præscindi, cæteris eius fratribus
& matre inspicientibus. Et cùm iā per 5
omnia mutilis factus esset, iussit ignem
admoueri, & adhuc spirantem torreri in
sartagine: in qua cùm diu cruciaretur,
cæteri vna cum matre inuicē se hortabā-
tur mori fortiter, dicentes, Dūs Deus 6
aspiciet veritatem, & cōsolabitur in no-
bis, ‖ quem admodū in protestatione cā-
tici declarauit Moyses: Et in seruis suis Deut. 32.
consolabitur. Mortuo itaque illo primo 7 36.43.
hoc modo, sequentē deducebant ad illu-
dendum: & cute capitis eius cum capillis
abstracta, interrogabant si manducaret,
prius quā toto corpore per membra sin-
gula puniretur. At ille respondens pa- 8
tria voce, dixit, Non faciā. Propter quod
& ille sequenti loco primi tormenta sus-
cepit: & in vltimo spiritu constitutus, 9
sic ait, Tu quidē scelestissime in præsenti
vita nos perdis: sed rex mundi defunctos
nos pro suis legibus, in æternæ vitæ re-
surrectione suscitabit. Post hūc tertius 10
illuditur, & lingua postulatus citò pro-
tulit, & manus cōstanter extēdit: & cū 11
fiducia ait, E cælo ista possideo, sed pro-
pter Dei leges nunc hæc ipsa despicio,
quia ab ipso me ea recepturum spero. ita 12
vt rex, & qui cum ipso erant, mirarentur
adolescentis animū, quòd tanquā nihilū
lucreret cruciatus. Et hoc ita defuncto, 13
quartum vexabant similiter torquentes.
Et cùm iam esset ad mortē, ūc ait, Po- 14
tius est ab hominibus morti datos spem
expectare à Deo, iterū ab ipso resuscitā-
dos. tibi enim resurrectio ad vitam non
erit. Et cum admouissent quintum, ve- 15
xabant eum. At ille respiciens in eum,
dixit, Potestatē inter homines habens,
cùm sis corruptibilis, facis quod vis: no-
li autē putare genus nostrum à Deo esse
derelictum. tu autē patienter sustine, & 17
videbis magnā potestatē ipsius, qualiter
te & semen tuum torquebit. Post hunc
ducebant sextum; & ip mori incipiens,
sic ait, Noli frustrā errare: nos enim pro-
pter nosmetipsos hoc patimur, peccantes
in Deū nostrū, & digna admiratione fa- 19
cta sunt in nobis. tu autē ne existimes
tibi impune futurum, quòd cōtra Deum
pugnare tentaueris. Supra modū autem 20
mater mirabilis, & bonorū memoria dig-
na, quę pereuntes septē filios sub vnius
diei tempore cōspiciens, bono animo fe-
rebat propter spem quā in Deo habebat:
singulos illorū hortabatur voce patria 21
fortiter, repleta sapientia: & femineæ
cogitationi masculinū animū interens,
dixit ad eos, Nescio qualiter in vtero 22
meo apparuistis: neq enim ego spiritum
& animā donui vobis & vitā, & singu-
lorum membra non ego ipsa compegi,
sed enim mundi creator, qui formauit 23
hominis natiuitatem, quique omniū in-
uenit originē, & spiritū vobis iterū cum
misericordia reddet & vitā, sicut nūc vos-
metipsos despicitis propter leges eius.
Antiochus autē contempsit se arbitra- 24
tus, simul & exprobrantis voce despecta,
cùm adhuc adolescentior superesset, non
solùm verbis hortabatur, sed & cum iu-
ramento affirmabat se diuitem & beatū
facturū, & transtatū à patriis legib⁹ ami-
cū habiturum, & res necessarias ei præ-
biturū. Sed ad hæc cùm adolescens ne- 25
quaquā inclinaretur, vocauit rex matrē,
& suadebat ei vt adolescenti sieret in sa-
lutē. Cùm autē multis eam verbis esset 26
hortatus, promisit filiū suum se filiū suo.
Itaq. inclinata ad illū, irridens crudele- 27
lem tyrannū, ait patria voce, Fili mi mi-
serere mei, quæ te in vtero nouē mēsibus
portaui, & lac triennio dedi & alui, & in
ætatem istam perduxi. Peto te nate, vt 28
aspicias ad cæium & terram, & ad omnia
quæ in eis sunt: & intelligas quia ex ni-
hilo fecit illa Deus & hominum genus:
ita fiet vt nō time as carnificē istum, 29
sed dignus fratribus tuis effectus parti-
ceps, susci pe mortem, vt in illa miseri-
tione cum fratribus tuis te recipiam.
Cum hæc illa adhuc diceret, ait ado- 30
lescēs, Quem sustinetis? nō obedio præ-
cepto regis, sed præcepto legis, quæ data
est nobis per Moysen. Tu verō qui in- 31
uentor omnis malitiæ factus es in He-
bræos, non effugies manum Dei. Nos 32
enim pro peccatis nostris hæc patimur.

Et si nobis propter increpationē, & cor- 33
reptionē Dūs Deus noster modicū iratus
est: sed iterū reconciliabitur seruis suis.
Tu autē ō scelestæ & omniū hominum 34
flagitiosissime, noli frustra extolli vanis
spebus in seruos eius inflammatus. nō- 35
dum enim omnipotētis Dei & omnia in-
spicientis iudiciu effugisti. Nam fratres 36
mei modico nunc dolore sustentato, sub
testamento æternæ vitæ effecti sunt: tu
verō iudicio Dei iustas superbiæ tuæ
pœnas exolues. Ego autē sicut & fratres 37
mei animā & corpus meū trado pro pa-
triis legibus: inuocās Deū maturius gēti
nostræ propitiū fieri, teq. cum tormentis
& verberibus cōfiteri quod ipse est Deus
solus. In me verō & in fratribus meis 38
desinet omnipotētis ira, quæ super omne
genus nostrum iustē superducta est. Tūc 39
rex accēsus ira, in hunc super omnes cru-
delios desæuit, indignē ferēs se derisum.
Et hoc itaq. mundus obiit, per omnia in 40
Dño confidēs. Nouissimē autē, post fi- 41
lios & mater consumpta est. Ipsitur de
sacrificiis, & de nimiis crudelitatibus sa- 42
tis dictum est.

CAP. VIII.

Judas verō Machabæus, & qui cum illo 1
erant, introibant latenter in castella: &
conuocantes cognatos*, & eos qui per- * & amicos o.
manserunt in Iudæismo assumentes, edu-
cerunt ad se sex millia virorū. Et inno- 2
cabat Dūm, vt respiceret in populū qui
ab omnibus calcabatur, & miseretur
templo quod contaminabatur ab impijs:
misereretur etiam exterminio ciuitatis, 3
quæ esset illico cōplananda, & voce san-
guinis ad se clamatis audiret: memora-
retur, quoq. iniquissimas mortes parua-
lorū innocentium, & blasphemias nomini
suo illatas, & indignaretur super his. At 5
Machabæus congregata multitudine, into-
lerabilis gentibus efficiebatur. ira enim
Domini in misericordiā conuersa est. Et 6
supervenientes castellis & ciuitatibus im-
prouisus, succendebat eas: & opportuna
loca occupans, nō paucas hostium strā-
ges dabat: maximè autē noctibus ad hu-
iusmodi excursus ferebatur, & fama
virtutis eius vbiq. diffundebatur. Videns 8
autē Philippus paulatim virum ad pro-
fectum venire, ac frequentius res ei cedere
prosperè, ad Ptolemæum ducē Cœlesy-
riæ, & Phœnicis scripsit vt auxiliū ferret
regijs negotijs. At ille velociter misit 9
Nicanore Patrocli de primoribus ami-
cū, datis ei de permistis gentibus, armatis
nō minus viginti millibus, vt vniuersum
Iudæorū genus deleret, adiūcto ei & Gor-
gia viro militari, & in bellicis rebus ex-
pertissimo. Cōstituit autē Nicanor, 10
vt regi tributum, quod Romanis erat da-
dum, duo millia talentorū de captiuitate
Iudæorū suppleret: statimq. ad mariti- 11
mas ciuitates misit, conuocans ad coēm-
ptionē Iudaicorū mācipiorum, promit-
tens se nonaginta mācipia talēto dētra-

Etsi

cturum, non respiciens ad vindictā quæ
eum ab omnipotente esset consecutura.
Judas autē vbi comperit, indicauit his 12
qui secū erāt Iudæis. Nicanoris aduentū.
Ex quibus quida formidantes, & non 13
credentes Dei iustitiæ, in fugam verte-
bātur: alij verō siquid eis superesset vē-
debant, simulque Dūm deprecabantur vt
eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos
prius quàm cominus veniret, vendiderat:
& si nō propter eos, propter testamen- 15
tum tamen quod erat ad patres eorū, &
propter inuocationē sancti & magnifici
nominis eius super ipsos. Conuocatis 16
autē Machabæus septē millibus, qui cū
ipso erant, rogabat ne hostibus reconci-
liarentur, neq. metuerent iniquè venien-
tium aduersum se hostiū multitudinem,
sed fortiter cōtenderēt: ante oculos ha- 17
bentes cōtumeliā quæ loco sancto ab his
iniustè esset illata, itemq. & iudibrio ha-
bite ciuitatis iniuriā, adhuc etiā veterum
institutā cōuulsa. Nam illi quidē armis 18
cōfidunt, at: simul & audacia: nos autem
in omnipotēte Dño qui potest & veniē-
tes aduersum nos, & vniuersum mundū
vno nutu delere, cōfidimus. Admouit 19
autē eos & de auxiliis Dei, quę facta sunt
ergā parentes: ‖ & quòd sub Sennache- 4 Re. 19.35
rib centum octoginta quinq. millia per- Tob. 1, 21.
ierunt: & de prælio quod eis aduersus Ec. 48, 24.
Galatas fuit in Babylonia, vt omnes vbi Isa. 37, 36.
ad rem vētū est, Macedonibus sociis hæ- 1 Mac. 7, 41.
sitantibus, ipsi sex millia soli peremerūt Inf. 15, 22.
centū viginti millia, propter auxilium il-
lis datū de cælo, & beneficia pro his plu-
rima cōsecuti sunt. His verbis confiten- 21
tes effecti sunt, & prō legibus & patria
mori parati. Constituit itaq. fratres suos 22
duces vtriq. ordini, Simōnē & Ioseph um
& Jonatham, subiectis vnicuique mille-
nis & quingentenis. Ad hoc etiā ab Es- 23
dra lecto illis sancto libro, & dato signo
adiutorij Dei, in prima acie ipse dux cō-
misit cū Nicanore. Et facto sibi adiuto- 24
re omnipotente interfecerunt super no-
uem millia hominū, maiorē autē partem
exercitus Nicanoris vulneribus debilem
factā fugere cōpulerunt. Pecuniis verō 25
corū qui ad emptionē ipsorum venerāt,
sublatis, ipsos vsquequaq. persecuti sunt,
sed reuersi sunt hora conclusi. nā erat 26
ante sabbathum: quā ob causam nō per-
secuerauerunt insequentes. Arma autem
ipsorum & spolia congregātes, sabbathū
agebant: benedicentes Dūm qui libera-
uit eos in isto die, misericordiæ initium
sibi illans in eos. Post sabbathū verō de- 28
bilibus, & orphanis, & viduis diuiserunt
spolia: & residua ipsi cum suis habuere.
His itaque gestis, & cōmunitet ab om- 29
nibus facta oratione, misericordem
Dūm rogabant, vt in finē seruis suis
reconciliaretur. Et ex his qui cū Timō- 30
theo & Bacchide erāt contra se conten-
dentes, super viginti millia interfecerūt,

r 5 mu-

& munitiones excellas obtinuerunt: & plures prædas diuiserunt, æquâ portione debilibus, pupillis & viduis, sed & senioribus facientes. Et cū arma eorū diligēter collegissent, omnia cōposuerunt in locis opportunis, reliqua verò spolia Ierosolymā detulerunt: & Philarchen qui cū Timotheo erat, interfecerunt, virū scelestū, qui in multis Iudæos afflixerat. Et cùm epinicia agerent in Ierosolymis, eum qui sacras ianuas incēderat, id est Callisthenem, cùm in quoddā domiciliū refugisset, incenderūt, digna ei mercede pro impietatibus suis reddita. Sacrilegosissimus autē Nicanor, qui mille negotiātes ad Iudæorū venditionē adduxerat, humiliatus auxilio Dei ab his quos nullos existimauerat, deposita veste gloriæ, per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summā infelicitatē de interitu sui exercitus cōsecutus. Et qui promiserat Romanis se tributum reituere de captiuitate Ierosolymorum, prædicabat nunc protectorē Deū habere Iudæos, & ob ipsum inuulnerabiles esse, eo quòd sequerentur leges ab ipso constitutas.

CAP. IX.

EOdem tempore Antiochus inhoneste reuertebatur de Perside. Intrauerat enim in eā quæ dicitur Persepolis, & tētauit expoliare templū, & ciuitatē opprimere: sed multitudine ad arma concurrente, in fugā versi sunt: & ita cōtigit vt Antiochus post fugā turpiter rediret.

Et cū uenisset circa Ecbatanā, recognouit quæ erga Nicanorē & Timotheū gesta sunt. Elatus autē in ira, arbitrabatur se iniuriā illorū qui se fugauerant, posse in Iudæos retorquere: ideoq. iussit agitari currū suum, sine intermissione agēs iter, exlesti eum iudicio perurgente, eo quòd ita superbè locutus est se vēturum Ierosolymā, & congeriē sepulchri Iudæorum eā facturum. Sed qui vniuersa cōspicit Dūs Deus Israēl, percussit eū insanabili & inuisibili plagā. Vt enim finiuit hunc ipsum sermonē, apprehendit eū dolor diuus viscerum, & amara internorum tormenta: & quidē satis iustē, quippe qui multis & nouis cruciatib. aliorū torserat viscera, licet ille nullo modo à sua malitia cessaret. Super hoc autem superbia repletus, ignē suprā animo in Iudæos, & præcipiens accelerari negotiū, cōtigit illū impetu euntem de curru exalere, & graui corporis collisione mēbra vexari. Is qui sibi videbatur etiā fluctib⁹ maris imperare, suprā humanū modum superbia repletus, & montiū altitudines in statera appēdere, nūc humiliatus ad terrā in gestatorio portabatur, manifestā Dei virtutem in semetipso contestans: ita vt de corpore impij, vermes scaturirent, ac viuentes in doloribus carnes eius effluerēt, odore etiā illius & fœtore exercitus grauaretur. & qui paulò ante sidera cæli contingere se arbitrabatur, eū nemo poterat propter intolerātiā fœtoris portare.

Hinc igitur cœpit ex graui superbia deductus ad agnitionē sui venire, diuina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmēta capientibus. & cū nec ipse iā fœtorē suū ferre posset, ita ait, Iustū est subditū esse Deo, & mortalē nō paria Deo sentire. Orabat autē hic sceleftus Dūm, à quo non esset misericordiā consecuturus. Et ciuitatem ad quā festinans veniebat vt eā ad solū deduceret, ac sepulchrū cōgestorum faceret, nūc optat liberā reddere: & Iudæos quos nec sepultura quidē se dignos habuturum, sed aubus ac feris diripiēdos traditurum, & cum paruulis exterminaturum dixerat, æquales nunc Athenieńsibus facturū policetur: templum etiam sanctum, quod prius expoliauerat, optimis donis ornaturum, & sancta vasa multiplicaturum, & pertinentes ad sacrificia sumptus de reditibus suis præstaturū: super hæc & Iudæū se futurum, & omnē locum terræ perambulaturum, & prædicaturum Dei potestatem. Sed non cessantibus doloribus (superueniebat enim in eum iustum Dei iudiciū) desperans scripsit ad Iudæos in modum deprecationis epistolam hæc continentē:

OPTIMIS ciuibus Iudæis plurimam salutē, & bene valere, & esse felices, rex & princeps Antiochus. Si bene valetis & filij vestri, & ex sententia vobis cūcta sunt, maximas agim⁹ gratias.

Et ego in infirmitate constitutus, vestri aūt memor benignè reuersus de Persidis locis, & infirmitate graui apprehensus, necessarium duxi pro communi vtilitate curā habere: nō desperās memetipsum, sed ispē multā habens effugiendi infirmitatē. Respiciēs aūt quòd & pater meus, quibus temporibus in locis superioribus ducebat exercitū, ostēdit qui post se susciperet principatum: vt si quid cōtrariū accideret, aut difficilę nuntiaretur, scientes hi qui in regionibus erāt, cui esset rerum summa derelicta, non turbarentur.

Ad hæc, considerans de proximo potentes quosq. & vicinos tēporibus insidiātes & euentum expectantes, designaui filiū meum Antiochū regem, quem sæpe recurrens in superiora regna multis vestrū cōmendabam: & scripsi ad eū quæ subiecta sunt. Oro itaq. vos, & peto memores beneficiorum publicē & priuatim, vt vnusquisq. cōseruet fidē ad me & ad filiū meū. Cōfido enim eum modestè & humanè actūrum, & sequentem propositū meum, & communem vobis fore. Igitur homicida & blasphemus pessimè percussus, & vt ipse alios tractauerat, peregrè in montibus, miserabili obitu vita functus est. Transferebat autē corpus Philippus collactaneus eius: qui metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in Aegyptum abiit.

CAP.

CAP. X.

MAchabæus aūt & qui cum eo erāt, Dñō se protegente, templum quidem & ciuitatem recepit; aras aūt quas alienigenę per plateas extruxerāt, itemq. delubra demolitus est. & purgato templo, aliud altare fecerunt: & de ignitis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerūt post biennij, & incensum & lucernas & panes propositionis posuerunt. Quibus gestis, rogabāt Dūm prostrati in terram, ne amplius talibus malis inciderēt: sed & si quādo peccassent, vt ab ipso mitius corriperētur, & nō barbaris ac blasphemis hominib. traderētur. ¶ Qua die aūt templū ab alienigenis pollatum fuerat, cōtigit eadem die purificationē fieri, vicesima quinta mensis, qui fuit Casleu. & cum lætitia diebus octo egerunt in modū tabernaculorū: recordantes quòd ante modicū tēporis die solennem tabernaculorū in montibus, & in speluncis more bestiārum egerant. Propter quod thyrsos, & ramos virides, & palmas præferebant ei qui prosperauit mundare locū suū. Et decreuerūt cōmuni præcepto & decreto, vniuersæ genti Iudæorū omnibus annis agere dies istos. Et Antiochi quidē, qui appellatus est Nobilis, vitę excessus ita se habuit. Nūc aūt de Eupatore Antiochi impij filio, quæ gesta sunt narrabimus, breuitātes mala quę in bellis gesta sunt. Hic enim suscepto regno, cōstituit super negotia regni Lysiā quendam Phœnicis & Syrię militię principē.

Nā Ptolemæus, qui dicebatur Macer, iustā tenax, erga Iudæos esse cōstituit, & præcipuè apter iniquitatē quę facta erat in eos, & pacificè agere cū eis. Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorē, cum frequēter proditor audiret, eo quod Cyprū credēdā sibi à Philometore deseruisset, & ad Antiochū Nobilē transitus etiā ab eo recessisset, veneno vitā finiuit.

Gorgias aūt cū esset dux locorū, assumptis aduersis frequenter Iudæos debellabat. Iudæi verò qui tenebāt opportunas munitiones, fugatos ab Ierosolymis suscipiebāt, & bellare tētabāt. Hi verò qui erāt cum Machabæo per orationes Dūm rogātes vt esset sibi auditor, impetum fecerunt in munitiones Idumæorū: multaq. vi insistentes, loca obtinuerunt, occurrētes interemerūt, & omnes simul nō minus viginti millibus trucidauerunt.

Quidā autē cum fugissent in duas turres valde munitas, omnem apparatū ad repugnandum habentes: Machabæus ad eorum expugnationē, relicto Simōne & Ioseph, itemq. Zacheo, eisq. qui cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas quæ amplius perurgebant pugnas, conuersus est. Hi verò qui cum Simōne erant, cupiditate ducti, à quibusdam qui in turribus erant, suasi sunt pecuniā: & septuaginta millib. didrachmis acceptis, dimiserūt quosdā effugere. Cùm aūt Machabæo nuntiatū esset quod factum est, principib. populi congregatis accusauit, quòd pecunia fratres vendidissent, aduersariis eorū dimissis. Hos igitur proditores factos interfecit, & confestim duas turres occupauit. Armis aūt ac manibus omnia prosperè agēdo in duab. munitionib. plus quā viginti millia peremit. Et Timotheus, qui prius à Iudęis fuerat superatus, cōuocato exercitu peregrinæ multitudinis, & congregato equitatu Asiano aduenit, quasi armis Iudæam capturus. exercitu o.

Machabæus aūt & qui cum ipso erant, appropinquāte illo, deprecabatur Dūm, caput terra aspergēs, lumboq. ciliciis præcincti, ad altaris crepidinē prouoluti, vt sibi propitius, inimicis aūt eorum esset inimicus, & aduersaris aduersare- tur, ¶ sicut lex dicit. Et ita post orationē sumptis armis, longiùs de ciuitate procedentes, & proximis hostibus effecti, resederunt. Primo aūt Solis ortu viriq. cōmiserūtisti quidē victorię & prosperitatis sponsore cum virtute Dūm habentes: illi autem ducem belli animū habentes.

Exo.23,20. Deut.20,4. 28,7.

Sed cùm vehemens pugna esset, appārūerunt aduersariis de cælo viri quinque in equis, frenis aureis decōri, ducatū Iudæis præstantes: ex quibus duo Machabæum mediū habētes, armis suis circūseptū incolumnē conseruabāt: in aduersarios aūt tela, & fulmina iaciebāt, ex quo & excitate cōfusi, & repleti perturbatione cadebant. Interfecti sunt aūt viginti milia quingēti, & equites sexcenti. Timotheus verò cōfugit in Gazaram præsidium munitum, cui præerat Chæreas. Machabæus autem, & qui eum eo erāt, lætantes obsederūt præsidiū diebus quatuor. At hi qui intus erant, loci firmitate confisi, suprà modum maledicebant, & sermones nefandos iactabant. Sed cùm dies quinta illucesceret, viginti iuuenes ex his qui cū Machabæo erāt, accēsi animis propter blasphemiā, viriliter accesserūt ad murū, & feroci animo incedentes ascēdebāt: sed & alij similiter ascēdentes, turres portasq. succedere aggressi sunt, atq. ipsos maledictos viuos concremare. Per continuum aūt biduum præsidio vastato, Timotheum occultātem se in quodā repertū loco peremerūt: & fratrem illius Chæream & Apollophanem occiderunt. Quibus gestis, in hymnis & confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israēl, & victoriam dedit illis.

CAP. XI.

SEd paruo pòst tempore, Lysias procurator regis, & propinquus, ac negotiorum præpositus, grauiter ferens de his quæ acciderant: congregatis octoginta millibus & equitatu vniuerso veniebat aduersus Iudæos, existimās se ciuitatem quidem captā Gēubus habitaculum facturum, templū verò in pecuniæ quæ-

sum,

stum, sicut cætera delubra Gentiū, habiturū, & per singulos annos venale facerdotium: nusquā recogitās Dei potestatem, sed mēte effrenatus in multitudine peditū, & in millibus equitū & in octoginta elephantis confidebat. Ingressus 5
autē Iudæam, & appropiās Bethsurę, quæ erat in angusto loco, ab Ierosolyma interuallo quinq. stadiorū, illud præsidium expugnabat. Vt aūt Machabæus & qui 6
cum eo erāt, cognouerūt expugnari præsidia, cū fletu & lachrymis rogabāt Dūm, & omnis turba simul, vt bonū angelum mitteret ad salutē Israel. Et ipse primus 7
Machabæus sumptis armis, cæteros adhortatus est simul sēcū periculū subire, & ferre auxilium fratribus suis. Cumq. 8
pariter prompto animo procederēt, Ierosolymis apparuit præcedēs eos eques in veste candida, armis aureis hastā vibrās. Tunc omnes simul benedixerūt miseri- 9
cordem Dūm, & conualuerunt animis: non solū homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare.

Ibant igitur prompti, de cælo habentes 10
adiutorem, & miserantē super eos Dūm.

Leonum aūt more impetu irruentes in 11
hostes, prostrauerūt ex eis vndecim millia peditum, & equitum mille sexcentos: vniuersos aūt in fugā verterunt, plures 12
aūt ex eis vulnerati nudi euaserunt. Sed & ipse Lysias turpiter fugiens euasit. Et 13
quia non insensatus erat, secū ipse reputans factam erga se diminutionē, & intelligens inuictos esse Hebræos, omnipotētis Dei auxilio inuitētes, misit ad eos: promisitq. se consensurū omnibus quæ 14
justa sūt, & regem compulsurum amicum fieri. Annuit aūt Machabæus pre- 15
cibus Lysiæ, in omnibus visilitati consulēs: & quæcunq. Machabæus scripsit Lysiæ de Iudæis, ea rex cōcessit. Nam erāt 16
scripte Iudæis epistolæ à Lysia, siquidem hūc modū continentes: LYSIAS populo Iudæorū salutē. Ioannes & Abe- 17
salom qui missi fuerant à vobis, tradētes scripta, postulabant vt ea quæ per illos significabatur, implerem. Quęcunq. igitur regi patuerūt perferri exposui, & quæres permittebant, concessit. Si igitur in 19
negotiis fidē conseruaueritis, & deinceps bonorū vobis causa esse tēdabo. De ex- 20
teris autem per singula verba mādaui & iſtis & his qui à me missi sunt, colloqui vobiscū. Bene valete. Anno centesimo 21
quadragesimo octauo mēsis Dioscori, die vicesima & quarta. Regis aūt epistola, 22
ista cōtinebat: REX Antiochus Lysiæ fratri salutem. Patre nostro inter deos 23
translato, nos volentes eos qui sunt in regno nostro sine tumultu agere, & rebus suis adhibere diligentiā, audiuimus Iudæos nō consensisse patri meo vt trāsferrētur ad ritum Græcorum, sed tenēre velle suum institutū, ac propterea postulare à nobis concedi sibi legitima sua.

25 Volentes igitur hanc quoq. gentē quietam esse, statuentes indicauimus templū restitui illis, vt ageret secundū suorū ma-
26 iorum cōsuetudinem. Bene igitur feceris, si miseris ad eos, & dexterā dederis: vt cognita nostra voluntate, bono animo sint, & vtilitatibus propriis deseruiant.
27 Ad Iudæos verò regis epistola talis erat, REX Antiochus senatui Iudæo-
28 rū, & cæteris Iudæis salutē. Si valetis, sic estis vt volumus: sed & ipsi bene va-
29 lemus. Adiit nos Menelaus dicens velle vos descendere ad vestros qui sunt apud
30 nos. His igitur qui cōueant vsq. ad diē tricesimū mēsis Xanthici, damus dextras
31 securitatis, vt Iudaicis vtantur cibis, & legibus suis, sicut & prius: & nemo eorū vllo modo molestiā patiatur de his quæ
32 per ignorantiā gesta sunt. Misimus aūt
33 & Menelaū, qui vos alloquatur. Valete. Anno centesimo quadragesimo octauo, 34 Xāthici mēsis quintadecima die. Misit aūt etiā Romani epistolā ita se habentem: QVINTVS Memmius & Titus Manilius legati Rōmanorū, populo 35 Iudæorum salutem. De his quæ Lysias cognatus Regis cōcessit vobis, & nos cō-
36 cessimus. De quibus autē ad regem indicauit referendū, confestim aliquē mittite, diligētius inter vos cōferētes: vt decernamus, sicut cōuenit vobis: nos enim
37 Antiochiam accedimus. Ideoq. festinate rescribere, vt nos quoq. sciamus cuius
38 estis voluntatis. Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octauo, quintadecima die mensis Xanthici.

CAP. XII.

1 HIs factis pactionibus, Lysias pergebat ad regem, Iudæi aūt agriculturæ
2 operam dabant. Sed hi qui resederant Timotheus & Apollonius Gennęi filius, sed & Hieronymus, & Demophon, super hos & Nicanor Cypriarches, non sinebāt
3 eos in silentio agere, & quiete. Ioppitæ verò tale quoddā flagitiū perpetrarunt: rogauerunt Iudęos cū quibus habitabāt, ascendere scaphas quas parauerant, cum vxoribus, & filiis, quasi nullis inimicitiis
4 inter eos subiacentibus. Secundū commune itaq. decretū ciuitatis, & ipsis acquiescentibus, pacisq. causa nihil suspectum habentibus: cùm in altū processissent, submerserunt non minus ducentos.
5 Quam crudelitatē Iudas in suæ gentis homines factā vt cognouit, præcepit viris qui erāt cum ipso: & inuocato iusto iu-
6 dice Deo, venit aduersus interfectores fratrū, & portum quidem nocte succēdit, scaphas exussit, eos aūt qui ab igne refu-
7 gerant, gladio peremit. Et cùm hæc ita egisset, discessit quasi iterū reuersurus, &
8 vniuersos Ioppitas eradicaturus. Sed cū cognouisset & eos qui erant Iamnię, velle pari modo facere habitātibus secū Iu-
9 dæis, Iamnitis quoq. nocte superuenit, & portum cum nauibus succendit: ita vt

lumen

lumen ignis appareret Ierosolymis à stadiis ducētis quadraginta. Inde cùm iam 10
abissent noue stadiis, & iter facerent ad Timotheum, comiserunt cum eo Arabes quinq. millia viri, & equites quingenti.
Cumq. pugna valida fieret, & auxilio 11
Dei prosperē cessissent, residui Arabes victi, petebant à Iuda dextrā sibi dari, promittentes se pascua daturos, & in cæteris profuturos. Iudas autē arbitratꝰ vere in 12
multis eos vtiles, promisit pacē dextrisq. accepis, discessere ad tabernacula sua.
Aggressus est autē & ciuitatē quandam 13
firmam pōtibus munisq. circumseptam, quæ à turbis habitabatur gentiū promiscuarum, cui nomē Caspin. Hi verò qui 14
intus erant, cōfidentes in stabilitate morum & apparatu alimoniarum, remissius agebant, maledictis lacessentes Iudā, ac blasphemantes, ac loquentes quæ fas non est. Machabæus autē inuocato ma- 15
Isa.6,20. gno mundi principe, qui sine arietibus & machinis ¶ temporibus Iesu præcipitauit Iericho, irruit ferociter muris: & capta 16
ciuitate per Dei voluntatē innumerabiles cædes fecit, ita vt adiacens stagnum stadiorū duorū latitudinis, sanguine infectum fluere videretur. Inde discesse- 17
runt stadia septingenta quinquaginta, & venerūt in Characa ad eos qui dicuntur Tubianæi, Iudæos: & Timotheum quidem in illis locis no compheēderūt, nul 18
loque negotio perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo præsidio.
Dositheus aūt & Sosipater, qui erāt duces cum Machabæo, peremerut à Timotheo relictos in præsidio, decē millia virorum. At Machabæus ordinatis circum se 20
sex millibus, & constitutis per cohortes, aduersus Timotheū processit, habentem secum centū viginti millia peditū, equitumq. duo millia quingentos. Cognito 21
autē Iudæ aduentu, Timotheus præmisit mulieres & filios & reliqui apparatum, in præsidium quod Carnion dicitur. erat enim inexpugnabile, & accessu difficile propter locorum angustias. Cumq. co- 22
hors Iudæ prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex præsentia Dei qui vniuersa conspicit, & in fugā versi sunt alius ab alio, ità vt magis à suis deiicerētur, & gladiorum suorū ictibus debilitarentur. Iudas autē vehementer instabat 23
pugnans prophanos, & prostrauit ex eis triginta millia virorum. Ipse verò Ti- 24
motheus incidit in partes Dosithei & Sosipatris: & multis precibus postulabat vt vinus dimitteretur, eo quòd multorū ex Iudæis parentes haberet, ac fratres, quos morte eius decipi cueniret. Et cùm fi- 25
dem dedisset, discessit quasi iterū reuersurus, & vniuersos Ioppitas eradicaturus. Sed cū cognouisset & eos qui erant Iamnię, velle pari modo facere habitātibus secū Iudæis, post horū fugam & necē, mo- 26
uit exercitū ad Ephron ciuitatē munitā, in qua multitudo diuersārū gentium habitabat: & robusti iuuenes pro muris cōsistentes fortiter repugnabāt: in hac autē machinæ multæ, & telorum erat apparatus. Sed cùm omnipotentē inuocassent, 28
qui poret ate sua vires hostiū cōfringit, ceperūt ciuitatē: & ex eis qui intus erāt, 29
viginti quinq. millia prostrauerunt. Inde ad ciuitatē Scytharum abierunt, quæ ab Ierosolymis fexcentis stadiis aberat.
Contestantibus aūt his qui apud Scy- 30
thopolitas erāt Iudæis, quòd benignē ab eis haberētur, etiā temporibus infelicitatis quòd molestē secum egerint: gratias 31
agētes eis, & exhortati etiā de cætero erga genus suū benignos esse, venerunt Ierosolymā die solenni septimanarum instante. Et post Pentecosten abierūt cō- 33
tra Gorgiam præpositū Idumææ. Exiit aūt cum peditibus tribus millibus, & 34
equitibus quadringentis. Quibus congressis, contigit paucos fuere Iudæorum.
Dositheus verò quidam de Bacenoris 35
eques, vir fortis, Gorgiā tenebat: & cùm vellet illum capere vivū, eques quidam de Thracibus irruit in eum, humerumq. eius amputauit: atq. ita Gorgias effugit 36
in Mareſa. At illis qui cū Eldeio erant, diutius pugnātibus & fatigatis, inuocauit Iudas Dūm adiutorē, & ducem belli 37
fieri: incipiens voce patria, & cū hymnis clamore extulles, fugam Gorgiæ militibus incussit. Iudas aūt colle & exercitu venit in ciuitatē Odollā: & cùm 38
septima dies superueniret, secundū consuetudinē purificati, in eodē loco sabbathum egerunt. Et sequenti die venit cū 39
suis Iudas, vt corpora prostratorum tolleret, & cū parentibus ponerēt in sepulchris paternis. Inuenerunt autē sub tu- 40
nicis interfectorū de donariis idolorum, quæ apud Iamniā fuerunt, ¶ à quibus lex Deut.7,25.
prohibet Iudæos: omnibus ergo manifestum factum est ob hāc causam eos corruisse. Omnes itaq. benedixerūt iustum 41
iudicium Dūi, qui occulta fecerat manifesta. Atq. ita ad preces conuersi, rogauerunt vt id quod factū erat delictū, obliuioni traderetur. At verò fortissimus Iu- 42
das hortabatur populū conseruare se sine peccato, sub oculis videntes quæ facta sunt pro peccatis eorū qui prostrati sunt.
Et facta collatione, duodecim millia 43
drachmas argenti misit Ierosolymā offerri pro ꝓpeccato sacrificiū, bene & re- ꝓpeccatis
ligiosē de resurrectione cogitans, (nisi 44 mortuorū
enim eos qui ceciderāt, resurrecturos speraret, superfluum videretur & vanū ora- MS q. R.
re pro mortuis) & quia considerabat quod hi qui cum pietate dormitionem 45
acceperāt, optimam haberent repositam
gratiam. Sancta ergo & salubris est co- 46
gitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. CAP. XIII.

1 ANno centesimo quadragesimo octauo, cognouit Iudas Antiochū Eupatorē

venire

ve nire cum multitudine aduersus Iudæā,
& cum eo Lysiam procuratorē & præ-
positū negotiorum, secum habentē pedi-
tum centum decē millia, & equitū quin-
que millia, & elephantos viginti duos,
currus cū falcibus trecentos. Cōmiscuit
aūt se illis & Menelaus: & cū multa fal-
lacia deprecabatur Antiochū, nō pro pa-
tria salute, sed sperans se cōstitui in prin-
cipatum. Sed rex regum iusū iraūit ani-
mos Antiochi in peccatorē: & suggerēte
Lysia hūc esse causā omniū malorum,
iussit (vt eis est consuetudo) apprehēsum
in eode loco necari. Erat aūt in eodem
loco turris quinquaginta cubitorum, ag-
gestum undiq. habens cineris: hæc pro-
spectum habebat in præceps. inde io ci-
neremi deiici iussit sacrilegum, omnibus
cum propellentibus ad interitū. Et tali
lege prouricatorē legis cōtigit mori, nec
terræ dari Menelaū. Et quidē iustis in-
stē. nam quia multa erga aram Dei de-
licta commisit, cuius ignis & cinis erat
sanctus: ipse in cineris morte damnatus
est. Sed rex mente efrenatus veniebat,
nequiorē se patre suo Iudæis ostensurus.

Quibus Iudas cognitis, præcepit po-
pulo vt die ac nocte Dūm inuocarēt, quo
iuuari semper, & nūc adiuuaret eos: quip-
pe qui lege & patria, sanctoq. templo pri-
uari vererētur, ac populū qui nuper pau-
lulum respirasset, ne fineret blasphemis
rursus nationibus subdi. Omnibus itaq.
simul id facientibus, & petentibus à Dño
misericordiam cum fletu & ieiunio, per
triduum continuum prostratis, hortatus
est eos Iudas vt se præpararēt. Ipse ve-
rò cum senioribus cogitauit prius quam
rex admoueret exercitum ad Iudæam, &
obtineret ciuitatem, exire, & Dñi iudicio
committere exitū rei. Dans itaq. pote-
statē omniū Deo mundi creatori, & hor-
tatus suos vt fortiter dimicarent, & vsq.
ad mortem pro legibus, templo, ciuitate,
patria, & ciuibus haberēt: castra Modin ex-
ercitū constituit. Et dato signo suis Dei
victoriæ, imeuib. fortissimis electis, no-
cte aggressus aulā regiā, in castris inter-
fecit viros quatuor millia, & maximum
elephātorū cum his qui superpositi fue-
rant, summoq. metu ac perturbatione
hostiū castra repleuerūt, rebusq. prosperē
gestis abierunt. Hoc aūt factum est die
illucescente, adiuuante eum Dñi protec-
tione. Sed rex accepto gustu audaciæ
Iudæorum, ærē difficultate locorum ten-
tabat: & Bethsuræ quæ erat Iudæorum
præsidium munitum, castra à mouebat:
sed fugabatur, impingebat, minorabatur.
His aūt qui intus erant, Iudas ne-
cessaria mittebat. Enuntiauit aūt my-
steria hostibus Rhodocus quidam de Iu-
daico exercitu, qui requisitus cōprehen-
sus est, & conclusus. Iterū rex sermonē
habuit ad eos qui erant in Bethsuris: de-
xterā dedit: accepit, abiit, commisit cum
Iuda, superatus est. Vt aūt cognouit rebel-
lasse Philippum Antiochiæ, qui reliētus
erat super negotia, mēte cōsternatos Iu-
dæos deprecans, subditusque eis iurat de
omnibus quibus iustū vilum est: & re-
conciliatus obtulit sacrificiū, honorauit
templū, & munera posuit: Machabæum
amplexatus est, & fecit eum à Ptolemaide
vsq. ad Gerrenos ducē & principem.

Vt autem venit Ptolemaidam, grauiter
ferebant Ptolemenses amicitiæ conuen-
tionem, indignantes ne forte fœdus ir-
rumperent. Tunc ascendit Lysias tribu-
nal, & expositis ratiōnē, & populū sedā-
uit, regressusq. est Antiochia: & hoc mo-
do regis profectio & reditus processit.

CAP. XIIII.

Sed post triennij tempus cognouit Iu-
das & qui cum eo erant, Demetrium
Seleuci cum multitudine valida, & na-
uibus per portū Tripolis ascēdisse ad lo-
ca opportuna, & tenuisse regiones ad-
uersus Antiochū & ducem eius Lysiam.

Alcimus aūt quidam qui summus sa-
cerdos fuerat, sed volūtariè cōquinatus
est temporibus commixtionis, consi-
derans nullo modo sibi esse salutē, neque
accessum ad altare, venit ad regem De-
metrium cētesimo quinquagesimo anno,
offerens ei coronam auream, & palmā. su-
per hæc & talos qui templi esse videban-
tur. Et ipsa quidem die siluit. Tempus
aūt opportunū dementiæ suæ nactus, cō-
uocatus à Demetrio ad consilium, & in-
terrogatus quibus rebus & consiliis Iu-
dæi innerentur: respōdit, ipsi qui dicun-
tur Asidæi Iudæorū, quibus præest Iu-
das Machabæus, bella nutriūt, & sedi-
tiones mouēt, nec patiuntur regnum esse
quietum. nam & ego destitutus pater-
no gloriā dro autem summo sacerdo-
tio, huc veni: primò quidē vtilitatibus
regis fidem seruans, secundò autē etiam
ciuibus cōsulens: nam illorum prauitate
vniuersum genus nostrum non minimè
vexatur. Sed his singulis ō rex cogni-
tis, & regioni, & generi secūdum humā-
nitatē tuam promulgatā omnibus pro-
spice. nam quādiu superest Iudas, im-
possibile est pacē esse negotiis. Talibus
aūt ab hoc dictis & extēra amici hostiliter
se habētes aduersus Iudam, inflāma-
uerāt Demetrium. Qui statim Nicanorem
præpositum elephantorum ducē mi-
sit in Iudæam: datis mandatis vt ipsum
quidem Iudam caperet, eos vero qui cum
illo erant, dispergeret, & constitueret Al-
cimum maximi templi summū sacerdo-
tem. Tunc gentes quæ de Iudæa fugerāt
Iudā, cōgregatim se Nicanori miscebāt,
miserias & clades Iudæorū, prosperitates
rerum suarū existimantes. Audito itaq.
Iudæi Nicanoris aduentu, & cōuentu na-
tionum, conspersū terra rogabant eum
qui populum suum constituit, in æter-
num custodiret, quique suam portionem
signis

signis euidentibus protegit. Imperante
autē duce, statim inde mouerunt, conue-
nerunq. ad castellum Dessau. Simon
verò frater Iudæ cōmiserat cum Nicano-
re: sed contritus est repentino aduentu
aduersariorum. Nicanor tamen audiēs
virtutem comitum Iudæ, & animi ma-
gnitudinem quam pro patriæ certamini-
bus habebāt, sanguine iudiciū facere me-
tuebat. Quam ob rem præmisit Posi-
donium, & Theodotium, & Matthiam, vt
darent dextras atque acciperēt. Et cum
diu de his cōsilium ageretur, & ipse dux
ad multitudinem retulisset: omniū vna
fuit sententia amicitiis annuere. Itaq.
diem constituerunt qua secretò inter se
agerent: & singulis sellæ prolatæ sunt &
positæ. Præcepit autem Iudas armatos
esse locis opportunis, ne fortè ab hostib⁹
repente mali aliquid oriretur: & congruū
colloquium fecerunt. Morabatur autē
Nicanor Ierosolymis, nihilq. iniquè age-
bat, gregesq. turbarum quæ congregatæ
fuerant, dimisit. Habebat autem Iudā
semper charum ex animo, & erat viro in-
clinatus. Rogauitq. eū ducere vxorē, fi-
liosq. procreare. Nuptias fecit: quietē e-
git, comiterq. viuebant. Alcimus autē
videns charitatē illorū adinuicem & con-
uentiones, venit ad Demetrium, & dice-
bat Nicanorem rebus alienis assentire,
Iudamq. regni insidiatorem successorem
sibi destinasse. Itaque rex exasperatus,
& pessimis huius criminationibus irri-
tatus, scripsit Nicanori, dicens, grauiter
quidē se ferre de amicitiæ conuentione,
iubere tamen Machabæū citius vinctum
mittere Antiochiam. Quibus cogni-
tis Nicanor consternabatur, & grauiter
ferebat, si ea quæ conuenerant irrita fa-
ceret, nihil læsus à viro. sed quia regi re-
sistere non poterat, opportunitatem ob-
seruabat qua præceptum perficeret. At
Machabæus videns secum austerius agere
Nicanorē, & consuetum occursum fero-
cius exhibentem, intelligens non ex bo-
no esse austeritatem istam, paucis suorū
congregatis occultauit se à Nicanore.

Quod cùm ille cognouit fortiter se à
viro præuentū, venit ad maximū & san-
ctissimum templū: & sacerdotibus solitis
hostias offerentibus, iussit sibi tradi viri.
quibus cū iuramento dicentibus nesci-
re se vbi esset qui quærebatur, extendens
manum ad templū, iurauit, dicens, Nisi
Iudā mihi vinctū tradideritis, ītud Dei
fanum in planitiē deducā, & altare effo-
diam, & templum hoc Libero patri con-
fecrabo. Et his dictis abiit. Sacerdotes
autem protendentes manus in cælū, in-
uocabant eum qui semper propugnator
esset gentis ipsorum, hæc dicentes, Tu
Dñe vniuersorum, qui nullius indiges,
voluisti templū habitationis tuæ fieri in
nobis. Et nunc sanctē sanctorum om-
niū Dñe, conserua in æternum impollu-
tam domum istam, quæ nuper mundata
est. Razias autem quidam de senioribus
ab Ierosolymis delatus est Nicanori, vir
amator ciuitatis, & bene audiens: qui pro
affectu, Pater Iudæorum appellabatur.
Hic multis temporibus continētiæ ꝓ-
positum tenuit in Iudaimo, corpusq. &
animā tradere contentus pro perseuerā-
tia. Volens autem Nicanor manifestare
odiū quod habebat in Iudæos, misit mi-
lites quingentos, vt eū comprehēderent.
putabat enim si illum decepisset, sese
cladem Iudæis maximā illaturū. Tur-
bis autem irruere in domum eius, & ia-
nuam diffrumpere atque ignem admoue-
re cupientibus, cùm iam comprehende-
retur, gladio se petiit: eligens nobiliter
mori, potius quàm subditus fieri pecca-
toribus, & contra natales suos indignis
iniuriis agi. Sed cùm per festinationem
non certo ictu plagā dedisset, & turbæ in-
tra ostia irrūperēt, recurrens audacter ad
murū, præcipitauit se metipsum viriliter
in turbas: quibus velociter locū dāsib⁹
casui eius, venit per mediā cernicē: &
cùm adhuc spiraret, accessus animo, sur-
rexit: & cum sanguis eius magno fluxu
deflueret, & grauissimis vulneribus esset
saucius, cursu turbā perranssiit: & stans
supra quādam petram præruptā, & iā ex-
anguis effectus, eōplexus intestina sua, v-
triq. manibus proiecit super turbas, in-
uocans dominatorem vitæ ac spiritus, vt
hæc illi iterum redderet: atq. ita vita de-
functus est.

CAP. XV.

Nicanor autem vt comperit Iudam
esse in locis Samariæ, cogitauit eū
omni impetu die sabbathi committere
bellum. Iudæis verò qui illum per ne-
cessitatem sequebantur dicētibus, Ne ita
ferociter, & barbarè feceris, sed honorē
tribue diei sanctificationis, & honora eū
qui vniuersa cōspicit: ille infelix inter-
rogauit, si est potēs in cælo qui imperauit
agi diem sabbathorum. Et respōden-
tibus illis, Est Dñs viuus ipse in cælo po
tens, qui iussit agi septimā diē. At ille
ait, Et ego potens sum super terram, qui
impero sumi arma, & negotia regis im-
pleri. Tamen non obtinuit vt consilium
perficeret. Et Nicanor quidem cū sum-
ma superbia erectus, cogitauerat commu
ne trophæum facere de Iuda. Macha-
bæus autem semper confidebat cum omni
spe auxilium sibi à Deo assūturum,
& hortabatur suos ne formidarent ad
aduentum nationū, sed in mēte haberēt
adiutoria sibi facta de cælo, & nunc spe-
rarēt ab Omnipotēte sibi assūturā victo-
riā. Et allocutus eos de lege & prophe-
tis, admonēs eos certaminis quæ fecerāt
prius, promptiores constituit eos: & ita
animis eorum erectis simul ostendebat
Gentium fallaciā, & iuramentorum præ-
uaricationē. Singulos aūt illorum ar-
mauit, non clypei & hastæ munitione,
sed

*à 26 MS. G. Q.n.

1 Mac. 7, 26

*quatuor-decim MS R. vdas G. Pro Texiu facius G q.

*oro MS q. R.

sed sermonibus optimis & exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod vniuersos lætificauit. Erat aũt huiusce-
12 modi visus: Oniam qui fuerat summus sacerdos, virum bonum & benignum, verecundum visu, modestum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in virtutibus exercitatus sit, manus protẽdentem, orare pro omni populo Iudæorum.
13 Post hoc apparuisse & alium virũ xtate & gloria mirabilem, & magni decõris habitudine circa illum. Respondentem
14 verò Oniam dixisse, Hic est fratrũ amator, & populi Israël: hic est qui multum orat pro populo & vniuersa sancta ciuitate, Ieremias propheta Dei. Extendisse
15 autem Ieremiam dextram, & dedisse Iudæ gladium aureum, dicentem. Accipe
16 sanctum gladium munus à Deo, in quo deiicies aduersarios populi mei Israel.
17 Exhortati itaq. Iudæ sermonibus bonis valde, de quibus extolli posset impetus, & animi iuuenum confortari, statuerunt dimicare & confligere fortiter: vt virtus de negotiis iudicaret, eo quod ciuitas sancta, & templum periclitarentur. erat
18 enim pro vxoribus & filiis, itemque pro fratribus & cognatis minor sollicitudo: maximus vero & primus pro sanctitate timor erat templi. sed & eos qui in ci-
19 uitate erant, non minima sollicitudo habebat pro his qui congressuri erant. Et
20 cùm iam omnes sperarent iudicium futuri, hostesq. adesset, atq. exercitus esset ordinatus, bestiæ equitesq. opportuno in loco compositi, considerans Machabæus
21 aduentum multitudinis, & apparatum varium armorum, & ferocitatem bestiarum, extendens manus in cælum, prodigia facientem Dñm inuocauit, qui non secundùm armorum potẽtiam, sed prout
22 ipsi placet, dat dignis victoriam. Dixit autem inuocans hoc modo, ¶ Tu Domine qui misisti angelũ tuum sub Ezechia rege Iudæ, & interfecisti de castris Sennacherib centum octoginta quinq. millia:
23 & nunc dominator cælorum mitte angelum tuum bonum ante nos in timore, & tremore magnitudinis brachij tui,
24 vt metuant qui cũ blasphemia venunt

4. Re. 10, 73 Tob. 1, 21. Eccl. 48, 24 Isa. 7, 36. 1. Ma. 7, 41 Sap. 8, 19.

aduersus sanctum populum tuum. Et hic
25 quidem ita perorauit. Nicanor autem, & qui cum ipso erant, cum tubis & can-
26 ticis admouebant. Iudas vero, & qui cum eo erant inuocato Deo, per oratio-
27 nes congressi sunt: manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostrauerunt non minus triginta-
28 quinque millia, præsentia Dei magnificè delectati. Cumq. cessassent, & cum gaudio redirent, cognouerunt Nicanorem
29 ruisse cum armis suis. Facto itaque clamore, & perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedi-
30 cebant. Præcepit autem Iudas qui per omnia corpore & animo mori pro ciuibus paratus erat, caput Nicanoris, & manum cum humero abscissam, Ierosoly-
31 mam perferri. Quò cum peruenisset, conuocatis cõtribulibus, & sacerdotibus ad altare, accersit & eos qui in arce erãt.
32 Et ostenso capite Nicanoris, & manu nefaria quam extenderat contra domum sanctam omnipotentis Dei, magnificè
33 gloriatus est. Linguam etiã impij Nicanoris præcisam iussit particulatim auibus dari, manum autem demẽtis con-
34 tra templũ suspendi. Omnes igitur cæli benedixerunt Dominum, dicentes, Benedictus qui locum suum incontamina-
35 tum seruauit. Suspendit autem Nicanoris caput in summa arce, vt euidens esset, & manifestum signum auxilij Dei.
36 Itaque omnes communi consilio decreuerunt nullo modo diem istum absq.
37 celebritate præterire: habere autem celebritatem tertiadecima die mẽsis Adar, quæ dicitur voce Syriaca, pridie Mardo-
38 chæi diei. Igitur his erga Nicanorem gestis, & ex illis temporibus ab Hebræis ciuitate possessa, ego quoque in his fa-
39 ciam finem sermonis. Et si quidem bene, & vt historiæ competit, hoc & ipse velim: si autem minus dignè, concedendum est mihi. Sicut enim vinum sem-
40 per bibere aut semper aquam, contrarium est, alternis autem vti delectabile: ita legentibus si semper exactus sit sermo, non erit gratus. Hic ergo erit consummatus.

FINIS.

SAN-

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MATTHAEVM.

CAP. I.

LIBER generationis Iesu Christi filij ¶Dauid, filij Abraham. ¶Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob. ¶Iacob autẽ genuit Iudã & fratres eius. 1 2

Luc. 3, 33. Gen. 22, 3. Gen. 25, 26 Gen. 29, 35 1 Par. 2, 5. Rut. 4, 18. 1 Par. 1, 10 Num. 7, 12 1 Par. 2, 11 Ruth. 4, 17. 1 Par. 2, 12. 1 Re. 16, 1. 17, 12. 2 Re. 12, 24 3 Re. 1, 45 1 Par. 3, 10. 1 Re. 14, 31. 2 Par. 26, 23 2 Par. 27, 9. 2 Par. 28, 27 2 Par. 29, 1 4 Re. 23, 18 4 Re. 21, 24 4 Re. 22, 30 1 Par. 3, 16 1 Par. 3, 17 1 Par. 3, 19 1 Es. 3, 2. 5, 2.

Iudas autẽ genuit Phares & Zaram de Thamar. ¶Phares autẽ genuit Esrõ. Esrõ autẽ genuit Arã. Arã aũt genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autẽ genuit Salmõ. Salmõ autẽ genuit Booz de Rahab. ¶Booz aũt genuit Obed ex Ruth. Obed autẽ genuit Iesse. 3 4 5

¶Iesse autẽ genuit Dauid regẽ. ¶Dauid aũt rex genuit Salomonẽ ex ea quæ fuit Vrie. ¶Salomõ aũt genuit Roboã. Roboã autem genuit Abiã. Abia aũt genuit Asa. 6 7

Asa aũt genuit Iosaphat. Iosaphat autẽ genuit Ioram. Ioram autem genuit Oziã. 8

¶Ozias autẽ genuit Ioathã. Ioathã aũt genuit Achaz. Achaz autẽ genuit Ezechiã. 9

¶Ezechias autẽ genuit Manasseh. ¶Manasses autẽ genuit ¶Amõ. Amõ autẽ genuit Iosiã. Iosias autẽ genuit Iechoniã & fratres eius in transmigratione Babylonis. Et post trãsmigrationẽ Babylonis, ¶Iechonias genuit Salathiel. ¶Salathiel autẽ genuit Zorobabel. Zorobabel autẽ genuit Abiud. Abiud aũt genuit ¶Eliacim. Eliacim aũt genuit Azor. Azor autẽ genuit Sadoc. Sadoc aũt genuit Achim. Achim autẽ genuit Eliud. Eliud aũt genuit Eleazar. Eleazar autẽ genuit Mathan. Mathã aũt genuit Iacob. Iacob aũt genuit Ioseph virũ Mariæ de qua natus est Iesus qui vocatur Christus. Omnes itaq. generationes, ab Abrahã vsq. ad Dauid, generationes quatuordecim. & à Dauid vsq. ad trãsmigrationẽ Babylonis, generationes quatuordecim. & à trãsmigratione Babylonis vsq. ad Christum, generationes quatuordecim. Christi autẽ generatio sic erat. Cũ esset ¶desponsata mater eius Maria Ioseph, antequã cõuenirẽt, inuẽta est in vtero habẽs de Spiritu sancto. Ioseph aũt vir eius cũ esset iust⁹, & nollet eã ¶traducere: voluit occultè dimittere eã. Hæc autẽ eo cogitante, ecce angelus Dñi apparuit in somnis ei, dicẽs, Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariã cõiugẽ tuã, quod enim in ea natũ est, de Spiritu sancto est. pariet aũt filiũ: ¶& vocabis nomẽ eius Iesum. ipse enim saluũ faciet populũ suũ à peccatis eorum. 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Luc. 1, 27. Dan. 9, 24. Isa. 7, 14. Luc. 1, 31. Luc. 2, 21.

(Hoc autẽ totũ factũ est vt adimpleretur quod dictum est à Dño per Prophetã dicentẽ, ¶Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filiũ: & vocabunt nomẽ eius Emmanuel, quod est interpretatũ Nobiscũ Deus) Exurgẽs aũt Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei angelus Dñi, & accepit cõiugẽ suã. Et nõ cognoscebat eã donec peperit filiũ suum primogenitum: & vocauit nomen eius Iesum. 22 23 24 25

Isa. 7, 14. a vocabitur.

CAP. II.

CVm ergo natus esset Iesus in Bethlehẽ Iudæ in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt Ierosolymã, dicentes, Vbi est qui natus est rex Iudæorũ? vidimus enim stellã eius in oriẽte, & venimus adorare eũ. Audiẽs aũt Herodes rex, turbatus est, & omis Ierosolyma cũ illo. Et cõgregans omnes principes sacerdotũ & Scribas populi, sciscitabatur ab eis vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei, In Bethlehem Iudæ. Sic enim scriptũ est per prophetã: ¶Et tu Bethlehẽ terra Iuda, nequaquã minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux q̃ regat populũ meũ Israël. Tũc Herodes clãm vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tẽpus stellæ quæ apparuit eis: & mittẽs illos in Bethlehem, dixit, Ite & interrogate diligẽter de puero: & cũ inueneritis, renuntiate mihi, vt & ego veniẽs adorẽ eũ. Qui cũ audissent regẽ, abierũt. & ecce stella quam viderãt in oriente, antecedebat eos, vsquedũ veniẽs staret suprà, vbi erat puer. Videntes aũt stellã, gauisi sunt gaudio magno valde. Et intrantes domũ, inuenerũt puerũ cũ Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eũ: ¶& apertis thesauris suis obtulerũt ei munera, aurũ, thus, & myrrhã. Et respõso accepto in somnis ne redirẽt ad Herodẽ, per aliã viã reuersi sunt in regionẽ suã. Qui cũ recessissent, ecce angelus Dñi apparuit in somnis Ioseph, dicẽs, Surge, & accipe puerũ & matrẽ eius, & fuge in Aegyptũ: & esto ibi vsq. dũ dicã tibi. Futurũ est enim vt Herodes querat puerũ ad pdendũ eũ. Qui cõsurgẽs accepit puerũ & matrẽ eius nocte: & recessit in Aegyptũ: & erat ibi vsq. ad obitũ Herodis: vt adimpleretur quod dictũ est à Dño p prophetã dicentẽ, ¶Ex Aegypto vocaui filiũ meũ. Tunc Herodes videns q̃m illusus esset à Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros qui erãt in Beth-lehẽ, & in omnibus finib. eius, à bimatu & infrà, secundũ tẽpus quod exquisierat à Magis.

Matth. 1, 11. Luc. 1, 32. Mich. 5, 2. Ioa. 7, 42. 2 Reges 5 MS.G. Psa. 71, 10. Osee 11, 2.

Tunc

Tunc adimpletū est quod dictū est per
Ieremiā prophetā, dicēte. ¶ Vox in Ra-
ma audita est, ploratus & vlulat' multus,
Rachel ploras filios suos, & noluit cōso-
lari, quia nō sunt. ¶ Defuncto autē Herode,
ecce angelus Dñi apparuit in somnis Ios-
seph in Aegypto, dicēs, Surge, & accipe
puerū & matrē ei', & vade in terrā Israel:
defuncti sunt enim qui quærebāt animā
pueri. Qui consurgens, accepit puerū & 21
matrē eius, & venit in terrā Israel. Au- 22
diēs autē quod Archelaus regnaret in Iu-
dea pro Herode patre suo, timuit illō ire:
& admonitus in somnis, secessit in partes
Galilææ. Et veniens habitauit in ciuita- 23
te quæ vocatur Nazareth: ut adimpleretur
quod dictū est per prophetas: Quoniā
Nazaræus vocabitur. CAP. III.

IN diebus autē illis venit Iohannes Ba- 1
ptista prædicans in deserto Iudææ, 2
dicēs, ¶ Pœnitentiā agite: appropinqua-
bit' enim regnū cælorum. Hic est enim 3
'qui dictus' est per Isaiā prophetā, dicētē,
¶ Vox clamantis in deserto, Parate viam
Dñi, rectas facite semitas eius. Ipse autē 4
Iohannes habebat vestimētū de pilis ca-
melorū, & zonā pelliceā circa lūbos suos:
esca autē ei' erat locustæ & mel syluestre.

Tūc exibat ad eū Ierosolyma & omnis 5
Iudæa, & ois regio circa Iordanē, & ba- 6
ptizabātur ab eo in Iordane, cōfitētes pec
cata sua. Videns autē multos Pharisæorū 7
& Sadducæorū venientes ad baptismū suū,
dixit eis, ¶ Progenies viperarum, quis de-
mōstrauit vobis fugere à vētura ira? Fa- 8
cite ergo fructū dignū pœnitētiæ. Et ne 9
velitis dicere intra vos, ¶ Patrē habemus
Abrahām. dico enim vobis quōniā 'potēs est'
Deus de lapidibus istis suscitare filios Abra-
hæ. Iā enim securis ad radicē arborū 10
posita est. ¶ Omis ergo arbor quæ non facit
fructū bonū, 'excidetur, & in ignē mitte-
tur'. Ego quidē baptizo vos in aqua in 11
pœnitentiā. qui autē post me vēturus est
(fortior me est, cuius nō sum dignus cal-
ceamenta portare. ipse vos baptizabit in
Spiritu sancto & igni. Cuius ventilabrū in 12
manu sua: & permūdabit aream suā: & cōgre-
gabit triticū suū in horreū, paleas autē
cōburet igni inextinguibili. ¶ Tūc venit 13
Iesus à Galilæa in Iordanē, ad Iohānē, vt
baptizaretur ab eo. Iohannes autē pro- 14
hibebat eū, dicens, Ego à te debeo baptiz-
zari, & tu venis ad me? Respondēs autē 15
Iesus, dixit ei, Sine modò. sic enim decet
nos implere omnē iustitiā. Tunc dimisit
eum. Baptizatus autē Iesus, confestim 16
ascēdit de aqua. & ecce aperti sunt ei cæ-
li: & vidit spiritū Dei descendētē sicut co-
lumbā, & venientē super 'se'. Et ecce vox 17
de cælis dicēs, ¶ Hic est filius me' dilectus
in quo mihi cōplacui. CAP. IIII.

TVnc Iesus 'duc' est in desertū à Spi- 1
ritu, vt tētaretur à diabolo. Et cum 2
ieiunasset quadraginta diebus & quadra-
ginta noctibus, postea esurit. Et accedēs 3
tētator dixit ei, Si filius Dei es, die vt la-
pides isti panes fiāt. Qui respondēs dixit, 4
Scriptū est, ¶ Nō in solo pane viuit' ho-
mo, sed in omni verbo quod procedit de
ore Dei. Tunc assumpsit eū diabolus in 5
sanctā ciuitatē, & statuit eū sup pinnaculū
templi, & dixit ei, Si filius Dei es, mitte te
deorsū. Scriptū est enim, ¶ Quia angelis 6
suis 'mādabit' de te, & in manibus tollēt
te, ne forte offendas ad lapidē pedē tuū.
Ait illi Iesus rursum, Scriptū est, ¶ Nō 7
tētabis Dām Deū tuū. Iterū assumpsit eū
diabol' in mōte excelsū valde: & ostēdit 8
ei oia regna mūdi, & gloriā eorū, & dixit
ei, Hæc oia tibi dabo, si cadēs adorabueris
me. Tūc dicit ei Iesus, Vade 'Satana: scri- 10
ptū est enim, ¶ Dñm Deū tuū adorabis: &
illi soli seruies. Tūc reliquit eū diabol': 11
& ecce angeli accesserunt, & ministrabāt
ei. Cū aut audisset Iesus q' Ioānes tra- 12
dit' esset, 'secessit in Galilæā: & relicta
ciuitate Nazareth, vēnit ¶ & habitauit in
Capharnaū maritima, in finib. Zabulō & 13
Nephthali, vt adimpleretur quod dictū 14
est per Isaiā prophetā: ¶ Terra Zabulō &
terra Nephthali, 'via' matis trās Iordanē
'Galilæa' gētiū: populus' qui 'sedebat' in 16
tenebris, vidit lucē magnā: & sedentibus
in regione 'umbre' mortis, lux orta est eis.
Exinde cœpit Iesus prædicare, & dicere, 17
¶ Pœnitētiā agite: 'appropinquabit' enim
regnū cælorū. ¶ Ambulās aut Iesus iuxta 18
mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonē
qui vocatur Petrus, & Andreā frātē ei',
mittētes rete in mare (erāt enim piscato-
res) & ait illis, Venite post me: & faciā 19
vos fieri piscatores hominū. At illi cōti- 20
nuo relictis retib. secuti sunt eū. Et pro- 21
cedēs inde, vidit alios duos fratres, Iaco-
bū Zebedæi, & Ioannē frātē eius in nau
cū Zebedæo patre eorum, reficientes retia
sua: & vocauit eos. Illi aut statim relictis 22
retibus & patre, secuti sūt eū. Et circui- 23
bat Iesus totā Galilæā, docens in synago-
gis eorū, & prædicās euangelium regni: &
sanās omne 'lagueō' & omnē infirmitatē
in populo. Et abiit 'opinio' eius in totā 24
Syriā, & obtulerūt ei oēs male habentes,
variis languoribus & tormētis coprehē-
sos, & qui dæmonia habebant, & lunati-
cos, & paralyticos, & curauit eos: ¶ & se- 25
cutæ sunt eū turbæ multæ de Galilæa, &
Decapoli, & de Ierosolymis, & de Iudæa,
& de trās-Iordanem. CAP. V.

VIdens autē turbas, 'ascēdit in mōtē: 1
& cū sedisset, accesserūt ad eū disci- 2
puli eius. & aperiēs os suū docebat eos
dicēs, ¶ Beati pauperes spiritu: quōniā ipso- 3
rū est regnū cælorū. ¶ Beati mites: quō- 4
ipsi possidebunt terrā. Beati qui lugent: 5
quoniā ipsi 'cōsolabūtur. ¶ Beati qui esu- 6
riunt, & sitiūt iustitiā: quoniā ipsi satu-
rabūtur. Beati misericordes: quoniā ipsi 7
misericordiā cōsequētur. ¶ Beati mundo
corde: quoniā ipsi Deū videbunt. Beati 8
pacifici: quoniā 'filij Dei vocabuntur. 9

¶ Beati

Exo.3,1. 15.
Mar.1, 4. Luc.3,3. 'appro-pinquauit 4 MS.R. Hil.G.S. 'de quo dictum. o. Isa.40,3. Marc.1,3. Luc.3,4. Ioan.1,24.
Inf.23, 33.
Ioh.8, 39. Act.13, 26. 'potest MS. Inf.7, 11. 'excidit & in ignē mittitur 4MS.G.S. Marc.1, 8. Luc.3,16. Iohā.1, 26. Act.12, 16. & 19,4. Mar.1, 9. Luc.3,21.
'ipsum 1 MS. Q.n. Luc.9,35. 2 Pet.1, 17 Mar.1, 12. Luc.4,1.
Deut.8,3. 'vniuer 2 MS.R. G
Psal.90, 'mandauit MS.q. Hier. Deu.6,16.
'retro 5 MS.G. Q.n. Deu.6,13 Mar.8,33. Luc.4,8 Ioan.6,38 Isaia 8,9.
'viam 2 MS.G. 'Galilæa 2 MS.R. G.S. 'ambulās hat MS.B. & 'vnde 3 MS.R. G.S.
Mar.1, 'appro-pinquauit 11 MS.R G. S. Mar.1, Luc.5,1.
'reconciliare & MS.R. G.S. Luc.12,58.
'fama 2 MS.G.S.
Luc.20, 14.
Eccl.41, 25
Isa.1,2. Mar.9,47.
Deu.24,1. Inf.19,7. Mar.10, 4. Luc.16,18 1 Cor.7, 10. Ose.2,10. Mal.2, 14. Iac.4,11. Pſ.2,12. Pſ.36,20. 'ipſi 2 MS. R.G.S.

1 Pe.2, 20. Ge.3,14. 'ne in. 14. 'homines MS.q. Hier.
Mar.9, 50. Luc.14, 34.
Mar.9, 21. Luc.8,16. 'et 11,33. 1 Pet.2,12.
Luc.16,17.
Luc.2,10.
Luc.11, 39.
Exo.20,13 Deu.5,17 'vtinc cau ſa MS.G. S.Q.n.
'reconcilia 2 MS.G. S.
Luc.12,58.
Exo.20, 14.
Eccl.41, 25
Iac.2,8. Mar.9,47.
Deu.24,1. Inf.19,7. Mar.10, 4. Luc.16, 18 1 Cor.7, 10. Ose.2,10. Mal.2, 14. Iac.4,11. Pſ.2,12. Pſ.36,20. 'ipſi 2 MS. R.G.S.

¶ Beati qui perſecutionē patiūtur pro- 10
pter iustitiā: quoniā ipsorū est regnū cæ-
lorū. Beati cūm maledixerint vobis', 11
& perſecuti vos fuerint, & dixerint omne
malū aduersum vos mentientes, propter
me: gaudete & exultate, quōniā merces 12
vestra copiosa est in cælis. sic enim perse-
cuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.
Vos estis sal terræ. ¶ Quod si sal eua- 13
nuerit, in quo saliet'? ad nihilū valet vl-
tra, nisi vt mittatur foras, & conculcetur
ab hominibus. Vos estis lux mundi. Nō 14
potest ciuitas abscōdi supra mōtē posita,
¶ neq; accendūt lucernā, & ponūt eā sub 15
modio, sed sup candelabrū, vt luceat om-
nibus qui in domo sunt. ¶ Sic luceat lux 16
vestra coram hominib. vt videāt opera ve-
stra bona, & glorificēt patrē vestrū qui in
cælis est. Nolite putare quōniā veni sol- 17
uere legē aut prophetas: nō veni soluere,
sed adimplere. ¶ Amen quippe dico vo- 18
bis, donec trāseat cælū & terra, iota vnū
aut vnus apex nō prætereā a lege: donec
oia fiāt. ¶ Qui ergo soluerit vnū de mā- 19
datis istis minimis, & docuerit sic homi-
nes: minimus vocabitur in regno cælorū.
Q aūt fecerit & docuerit: hic magn' voca-
bitur in regno cælorū. Dico enim vobis, 20
quia nisi abundauerit iustitia vestra ¶ plus
quā Scribarū & Pharisæorū, nō intrabi-
tis in regnū cælorū. Audistis quia dictū 21
est antiquis: ¶ Nō occides, qui autē occi-
derit, reus erit iudicio. Ego autē dico vo- 22
bis, quia omnis qui irascitur frātri suo',
re' erit iudicio. Qui aūt dixerit frātri suo,
racha: reus erit concilio. Qui autē dixerit,
fatue: reus erit gehēnæ ignis. Si ergo of- 23
ferēs munus tuū ad altare, & ibi recorda-
tus fueris quia frater tuus habet aliquid
aduersum te: relinque ibi munⁿ tuū ante 24
altare, & vade prius 'reconciliari' frātri tuo:
& tūc veniens offeres munus tuū. ¶ Esto 25
cōsentiēs aduersario tuo cito dū es in via
cū eo: ne forte tradat te aduersarius iudi-
ci, & iudex tradat te ministro, & in car-
cere mittaris. Amen dico tibi, nō exies 26
inde donec reddas nouissimū quadrantē.
Audistis quia dictum est antiquis, ¶ Nō 27
mœchaberis. Ego aūt dico vobis, quia 28
oīs 'qui viderit mulierē ad cōcupiscendū
eam, iam mœchatus est eā in corde suo.
¶ Quod si oculus tuus dexter scādalizat 29
te, erue eū, & proice abs te: expedit enim
tibi vt pereat vnū mēbrorū tuorū, quā totū
corpus tuū mittatur in gehennā. Et si 30
dextra manus tua scādalizat te, abscin-
de eā, & proice abs te: expedit enim tibi
vt pereat vnū mēbrorū tuorū, quā totū
corpus tuū eat in gehennā. Dictū est aūt, 31
¶ Quicunq; dimiserit vxorē suā, det ei li-
bellū repudii. Ego autē dico vobis, quia 32
oīs qui dimiserit vxorē suā, excepta for-
nicationis causa, facit eā mœchari: & qui
dimissam duxerit, adulterat. Iterū audi- 33
stis quia dictū est antiquis, ¶ Nō peritra-
bis: reddes autē Dño iuramēta tua. Ego

Inf.23, 22.
Lac. 5,22.
Exo.21,24. Deu 19,21. Leu.24, 20. Luc.6,29. 'Q.n. 1 Cor.6,7. 'MS.G. S. 'S MS. G,Se. Deu.15,7. 'quærentis fueris. Aug. Leu.19,18. Luc.6.27. Ro.12, 17. Luc.23,34. Act.7,60. 'vt 1 Cor.4,13 'habetis 2 MS. Hier. G. 'qui in cælis est 2 MS. G. S.
Ro.12, 8. Luc.14, 14. 'in palam 1 MS. G. S.Q.n. Isa.29, 15. 4 Re.4, 33. Act.10,9. 'tuo MS. Hier.G.S. 'in manifeſto. G.S. Q.n. 'faciunt MS.q. Hier. Luc.11,2. 'Veniat x MS.G.S. 'quotidianum 11 MS.Q.n. 'inferas Q.n. Inf.18, 33. Mar.11,25. Eccl.28,7

eorum: dimittet & vobis pater vester cæ-
lestis delicta vestra. Si autē nō dimiseri-
tis hominibus: nec pater vester dimittet
vobis peccata vestra. Cū autē ieiunatis,
nolite fieri sicut hypocritæ tristes. exter-
mināt enim facies suas, vt pareāt homi-
nibus ieiunantes. Amē dico vobis— quia'
receperūt mercedē suā. Tu aūt cū ieiu-
nas, vnge caput tuū, & faciem tuā laua:
ne videaris hominibus ieiunās, sed patri
tuo qui est in abscōdito: & pater tuus qui
videt in abscōdito, reddet tibi*. ¶Nolite
thesaurizare vobis thesauros in terra: vbi
ærugo & tinea demolitur, & vbi fures ef-
fodiūt & furāt̄ur. Thesaurizate autē vo-
bis thesauros in cælo: vbi neq; ærugo neq;
tinea demolitur, & vbi fures nō effodiūt
nec furāt̄ur. ¶Vbi enī est thesaurus tu⁹,
ibi est & cor tuū. ¶Lucerna corporis—tui'
est oculus—tuus'. Si *oculus tuus fuerit
simplex: totū corpus tuū lucidū erit. Si
aūt oculus tuus fuerit nequā: totū corpus
tuū tenebrosū erit. Si ergo lūmē quod in
te est, tenebræ sunt: ipsæ tenebræ quātæ
erūt? ¶Nemo potest duob. dominis ser-
uire. aut enim vnū odio habebit, & alterū
diliget: aut vnū sustinebit, & alterū con-
tēnet. Nō potestis Deo seruire & māmō-
næ. Ideo dico vobis, ¶ne solliciti sitis a-
nimæ vestræ quid manducetis, neq. cor-
pori vestro quid induamini. Nōne anima
plus est quā esca: & corpus plus quā ve-
stimentū? Respicite volatilia cæli, quo-
niā nō serūt neq. metunt, neq. cōgregāt in
horrea: & pater vester cælestis pascit illa.
Nonne vos magis pluris estis illis? Quis
autē vestrum cogitās, potest adiicere ad
staturā suā cubitū vnū? Et de vestimēto
quid solliciti estis? Considerate lilia agri
quomodo crescunt: nō laborāt neq. nent.
Dico autē vobis, quoniā nec Salomō in
omni gloria sua coopertus est sicut vnū
ex istis. Si autē fœnum agri, quod hodie
est, & cras in clibanū mittitur, Deus sic
vestit: quanto magis vos *minimæ' fidei?
Nolite ergo solliciti esse, dicentes, Quid
mādūcabimꝰ, aut quid bibemus, aut quo
operiemur? hæc em oia gētes inquirunt.
Scit enim pater vester quia his omnibus
indigetis. ¶Quærite ergo primū regnū
Dei & iustitiā eius, & hæc oia adiicientur vo-
bis. Nolite ergo solliciti esse in crastinū.
Crastinus enim dies sollicitꝰ erit sibipsi.
Sufficit diei malitia sua. CAP. VII.

NOlite iudicare, vt nō iudicemini*.
Tu quo enim iudicio iudicaueritis,
iudicabimini: ¶& in qua mensura mensi
fueritis, remetietur vobis. Quid aūt vi-
des festucā in oculo fratris tui: & trabē in
oculo tuo nō vides? Aut quomodo dicis
fratri tuo, *Sine eiiciam festucā de oculo
tuo: & ecce trabs est in oculo tuo? Hypo-
crita, eiice primū trabē de oculo tuo, &
tunc videbis eiicere festucā de oculo fra-
tris tui. Nolite dare sanctū canibus: neq.
mittatis margaritas vestras ante porcos,
ne forte cōculcēt eas pedibus suis, & cō-
uersi dirūpāt vos. ¶Petite, & dabitur vo-
bis: quærite, & inuenietis: pulsate, & ape-
rietur vobis. ¶Omnis enī qui petit, ac-
cipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti
aperiētur. Aut quis est ex vobis homo,
quē si petierit filius suꝰ panē, nūquid la-
pidē porriget ei? Aut si pisce petierit, nū-
quid serpētē porriget ei? Si ergo vos, cū
sitis mali, nostis bona— data' dare filiis ve
stris: quāto magis pater vester q in cælis
est, dabit bona petentibus se? ¶Oia ergo
quæcūq. vultis vt faciāt vobis homines: *&
vos facite illis. Hæc est enī lex & Prophe-
tæ. ¶Intrate per angustā portā: quia lata
porta, & spatiosa via est quæ ducit ad pe-
ditionē, & multi sunt qui intrāt per eam.
*Quā' angusta porta, & arcta via est quæ
ducit ad vitā: & pauci sunt q inueniūt eā!
Attēdite a falsis prophetis, qui veniūt ad
vos in vestimentis ouiū, intrinsecus aūt
sūt lupi rapaces. ¶A fructibꝰ eorū cogno-
scetis eos. Nunquid colligunt de spinis
uuas, aut de tribulis ficus? Sic oīs arbor
bona, fructꝰ bonos facit: mala aūt arbor,
malos fructꝰ facit. Nō potest arbor bona,
malos fructꝰ facere: neq. arbor mala bo-
nos fructus facere: ¶Oīs arbor quæ nō
facit fructū bonū, *excidetur', & in ignē
mittetur'. Igitur ex fructib. eorū cogno-
scetis eos. Nō oīs qui dicit mihi, ¶Dñe,
Dñe, intrabit in regnū cælorū: sed qui fa-
cit voluntatē patris mei qui in cælis est,
ipse intrabit in regnū cælorū. Multi dicēt
mihi in illa die, Dñe, Dñe, nōne in nōie
tuo prophetauimus, ¶& in nōie tuo dæ-
monia eiecimus, & in nōie tuo virtutes
multas fecimus? Et tunc cōfitebor illis,
Quia numquā noui vos: ¶discedite à me
*qui operamini iniquitatē. ¶Oīs ergo q
audit verba mea hæc, & facit ea: assimi-
labitur viro sapiēti qui ædificauit domū
suā supꝰ petrā, & descēdit pluuia, & vene-
rūt flumina, & flauerūt venti, & irruerūt
in domū illā, & nō cecidit. fundata enim
erat super petrā. ¶Et oīs qui audit verba
mea hæc, & nō facit ea, similis erit viro
stulto qui ædificauit domū suā super are-
nā: ¶& descēdit pluuia, & venerunt flu-
mina, & flauerunt venti, & irruerunt in
domum illā, & cecidit, & fuit ruina illius
magna. Et factum est: cū consummasset
Iesus verba hæc, admirabātur turbæ su-
per doctrina eius. Erat enim docens eos
sicut potestatē habens, & nō sicut Scribæ
—eorū & Pharisæi. CAP. VIII.

CVm aūt descēdisset de monte, se-
quutæ sunt eum turbæ multæ: ¶&
ecce leprosus veniens, adorabat eū dicēs,
Dñe si vis, potes me mūdare. Et extendēs
Iesus manum, tetigit eū dicēs, Volo.
Mūdare. Et cōfestim mūdata est lepra e-
ius. Et ait illi Iesus, Vide nemini dixe-
ris: sed vade, ¶ostēde te sacerdoti, & offer
munꝰ qd præcepit Moyses in testimoniū
illis. ¶Cum aūt introisset Capharnaū,

accessit

accessit ad eū Centurio, rogās eū, & dicēs, 6
Dne, puer me' iacet in domo paralyticus,
& malè torquetur. Et ait illi Iesus, Ego 7
veniā, & curabo eū. Et respondēs Cen- 8
turio, ait, ¶Dne nō sum dignus vt intres
sub tectū meū: sed tantū dic verbo, & sa-
nabitur puer meus. Nā & ego homo sū 9
sub potestate—cōstitutus', habēs sub me
milites: & dico huic, vade, & vadit: & alij,
veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & fa-
cit. Audiens aūt Iesus, miratus est: & 10
sequētibus se dixit, Amē dico vobis, non
inuenī tantā fidē in Israēl. ¶Dico aūt 11
vobis, quod multi ab Oriēte & Occidēte
venient, & recūbent cū Abrahā, & Isaac,
& Iacob in regno cælorū: filij aūt regni 12
ejicientur in tenebras exteriores: ¶ibi erit
fletus & fridor dentium. Et dixit Iesus 13
Centurioni, ¶Vade: & sicut credidisti, fiat
tibi. Et sanatus est puer in illa hora. ¶Et 14
cum venisset Iesus in domū Petri, ¶vidit
soerum eius iacentē & febricitantē: & 15
tetigit manū eius, & dimisit eā febris, &
surrexit, & ministrabat eis. ¶Vespere 16
autē facto, obtulerūt ei multos dæmonia
habentes: & eiiciebat spiritus verbo, &
oēs malè habētes curauit: vt adimple- 17
retur quod dictū est per Isaiā ꝓphetā di-
centē, ¶Ipse infirmitates nostras accepit:
& ægrotationes *portauit. Vidēs autem 18
Iesus turbas multas circum se, iussit *ire
trās fretū. ¶Et accedēs vnus scriba, ait 19
illi, Magister, sequar te, quocūq. ieris. Et 20
dicit ei Iesus, Vulpes foueas habēt, & vo-
lucres cæli nidos: filius autē hominis nō
habet vbi caput *reclinet. Alius autem 21
de discipulis eius ait illi, Dne, permitte me
primū ire, & sepelire patrē meū. Iesus 22
autē ait illi, Sequere me, & dimitte mor-
tuos sepelire mortuos suos. ¶Et ascēdēte 23
eo in nauiculā, secuti sūt eū discipuli ei':
& ecce motus magnꝰ factus est in ma- 24
ri, ita vt nauicula operiretur fluctib⁹, ipse
verò dormiebat. Et accesserūt— ad eū', 25
& suscitauerūt eū, dicētes, Dne, salua nos,
perimus. Et dicit eis*, Quid timidi estis 26
modicæ fidei? Tunc surgens imperauit
vētis & mari, & facta est trāquillitas ma-
gna. Porrò homines mirati sunt dicētes, 27
Qualis est hic, quia vēti & mare obediūt
ei? Et cum venisset trans fretū in regio- 28
nē Gerasenorū, occurrerūt ei duo habētes
dæmonia, de monumētis exeuntes, sæui
nimis, ita vt nemo posset trāsire per viā
illā. Et ecce clamauerūt dicentes, Quid 29
nobis & tibi Iesu fili Dei? Venisti huc
ante tēpus torquere nos? ¶Erat autē nō 30
longè ab illis grex multorū porcorum pa-
scēs. Dæmones autē rogabāt eū dicētes, 31
Si eiicis nos, mitte nos in gregē porcorū.
Et ait illis, Ite. At illi exeuntes abierūt 32
in porcos, & ecce impetu abiit totus grex
per præceps in mare: & mortui sunt in
aquis. Pastores autē fugerūt: & venientes 33
in ciuitatē, nuntiauerūt oia, & de eis qui
dæmonia habuerāt. Et ecce tota ciuitas 34
exiit obuiā Iesu, & viso eo, ¶rogabant vt
transiret à finibus eorum. CAP. IX.

ET ascendēs *in nauiculā, trāsfretauit,
& venit in ciuitatē suam. ¶Et ecce
offerebāt ei paralyticū iacētē in lecto. Et
vidēs Iesus fidē illorū, dixit paralytico,
Cōfide fili, remittuntur tibi peccata tua.
Et ecce quidā de scribis dixerūt intra
se, Hic blasphemat. Et cū vidisset Iesus
cogitationes eorū, dixit, Vt quid cogita-
tis mala in cordibus vestris? Quid est fa-
cilius, dicere, ¶Dimittuntur tibi peccata*;
an dicere, Surge & ambula? Vt aūt scia-
tis quia filius hominis habet potestatē in
terra dimittēdi peccata (tunc ait paraly-
tico) Surge, tolle lectū tuū, & vade in do-
mū tuā. ¶Et surrexit, & abiit in domū
suā. Videntes autē turbæ timuerunt, &
glorificauerūt Deū, qui dedit potestatem
talē hominibus. ¶Et cū trāsiret inde Ie-
sus, vidit hominē sedēte in telonio, Mat-
thæū nomine. Et ait illi, Sequere me. Et
surgēs, secutus est eū. Et factū est: dis-
cūbente eo in domo, ecce multi publica-
ni & peccatores venientes, discūbebāt cū
Iesu & discipulis eius. Et vidētes Pha-
risæi, dicebāt discipulis eius, Quare cum
publicanis & peccatoribus māducat ma-
gister vester? At Iesus audiēs ait, ¶Nō
est opus valētibus medicus, sed malē ha-
bētibus. Euntes autem discite quid est,
¶Misericordiā volo, & nō sacrificiū. Non
enim veni vocare iustos, sed peccatores*.
Tūc accesserūt ad eū discipuli Ioannis,
dicētes, ¶Quare nos & Pharisæi ieiuna-
mus frequenter: discipuli autē tui nō ieiu-
nāt? Et ait illis Iesus, Nunquid possunt
filij sponsi lugere, quādiu cū illis est spō-
sus? Venient autē dies cū auferetur ab eis
spōsus: & tūc ieiunabūt. Nemo autem
immittit cōmissura pānī rudis in vesti-
mētū vetus. tollit enim plenitudinē eius
à vestimento: & peior scissura fit. Neq.
mittūt vinū nouū in vres veteres. alio-
quin rumpūntur vtres, & vinū effunditur, &
vtres perēūt. Sed vinū nouū in vtres no-
uas mittūt: & ambo cōseruantur. ¶Hæc
illo loquēte ad eos, ecce princeps vn' ac-
cessit, & adorabat' eū, dicēs, Dne filia
mea modò defuncta est: sed veni, impo-
ne manū tuā sup eā, & viuet. Et surgēs
Iesus, sequebat eū, & discipuli ei'. ¶Et
ecce mulier quæ sanguinis fluxū patiebat
duodecim annis, accessit retrò, & tetigit
fimbriā vestimenti eius. Dicebat enim
intra se, Si tetigero tantū vestimētū ei⁹;
salua ero. At Iesus cōuersus & vidēs eā,
dixit, Cōfide filia, fides tua te salua fecit.
Et salua facta est mulier ex illa hora. Et
cum venisset Iesus in domū principis, &
vidisset tibicines & turbā tumultuantē,
dicebat', Recedite: nō est enim mor-
tua puella, sed dormit. Et deridebant eū.
Et cū ejecta esset turba, intrauit: & te-
nuit manū eius*. Et surrexit puella. Et
exiit fama hæc in vniuersam terrā illam.

Et tran-

Universidad de Deusto Biblioteca

Et ttansiẽtes inde Iesus, secuti sunt eũ duo cæci clamãtes & dicentes, Miserere nostri, fili Dauid. Cũ aũt venisset domũ, accesserũt ad eũ cæci: Et dicit eis Iesus, Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei, Vtiq. Dne. Tunc tetigit oculos eorũ, dicẽs, Secundũm fidẽ vestrã fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorũ, & cõminatus est illis Iesus, dicẽs, Videte ne quis sciat. Illi aũt exeũtes, diffamauerũt eũ in tota terra illa. Egressis aũt illis, ecce obtulerũt ei hominẽ mutũ, dæmonium habentẽ. Et ejecto dæmonio, locutus est mutꝰ, & mirati sunt turbæ, dicentes, Nunquam apparuit sic in Israel.

Pharisæi aũt dicebãt, In principe dæmoniorũ ejicit dæmones. Et circuibat Iesus oẽs ciuitates, & castella, docens in synagogis eorũ, & prædicãs euangeliũ regni, & curãs omne infirmitatẽ, & omnẽ infirmitatẽ. Videns aũt turbas, miseratꝰ est eis: quia erãt vexati, & iacẽtes sicut oues nõ habẽtes pastorẽ. Tũc dicit discipulis suis, Messis quidẽ multa: operarij aũt pauci.

Rogate ergo dñm messis, vt ꝰemittat operarios in messem suã.

CAP. X.

Et cõuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatẽ spirituũ immundorũ, vt ejicerẽt eos, & curarẽt omnẽ lãguorẽ, & omnẽ infirmitatẽ. Duodecim aũt apostolorũ nomina, sunt hæc: Primus, Simõ qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Iacobus Zebedæi, & Iohannes frater eius, Philippus & Bartholomæus, Thomas & Matthæus publicanus, ~G. ꝰLebbæus qui cognominatus est ~ MS.R.G.S Add.13.46. ~MS.G. Q.n. Marc.6,8. Luc.9,3. & 10,4. 1 Tim.5,18 Matt.6,10 Luc.9,4. & 10,5. ~2 MS. Hier. G q. S. Q.n. ꝰveniat MS. Hil. G ꝰreuertatur: MS. Hil. G. Mar.6,11. Luc.9,5. ꝰilla 1 MS. G.S. Act.13,51. & 18,6. Luc.10,3. Iacobus Alphæi, & ꝰThaddæus, Simon Cananæus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eũ. Hos duodecim misit Iesus: præcipiẽs eis, dicẽs, In viã gẽtiũ ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorũ ne intraueritis: sed potius ite ad oues quæ perierũt domus Israël. Euntes aũt prædicate, dicẽtes, Quia appinquauit regnũ cælorũ. Infirmos curate, ~mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones ejicite: gratis accepistis, gratis date. Nolite possidere aurũ, neq. argẽtũ, neq. pecuniã in zonis vestris: no pẽrã in viã, neq. duas tunicas, neq. calceamenta neq. virgã: dignꝰ enim est operarius cibo suo. In quamcũq. aũt ciuitatẽ aut castellũ intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit: & ibi manete donec exeatis. Intrantes aũt in domũ, salutate eã, ~dicẽtes, Pax huic domui. Et si quidẽ fuerit domꝰ illa digna, ꝰveniet pax vestra sup eã: si aũt nõ fuerit digna: pax vestra ꝰreuertetur ad vos.

Et quicũq. nõ receperit vos, neq. audierit sermones vestros: exeũtes foras de domo vel ciuitate ꝰexcutite pulueꝛe de pedibus vestris. Amẽ dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorũ in die iudicij, quàm illi ciuitati.

Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporũ. Estote ergo prudẽtes sicut serpẽtes, & simplices sicut colũbæ. Cauete ab hominibus. Tradẽt enim vos in cõciliis, & in synagogis suis flagellabunt vos, & ad præsides & ad reges ducemini propter me, in testimoniũ illis & gẽtibus.

Cũ aũtem tradẽt vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. nõ enim vos estis q loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Trader aũt frater fratrẽ in mortẽ, & pater filiũ: & insurgẽt filij in parentes, & morte eos afficiẽt, & eritis odio omnibus ꝰpter nomẽ meũ. qui aũt pseuerauerit vsq. in finẽ, hic saluus erit. Cum aũt persequẽtur vos in ciuitate ista: fugite in aliã. amẽ dico vobis, nõ consummabitis ciuitates Israël, donec veniat filius hominis. Nõ est discipulus sup magistrum, nec seruus sup dñm suum. sufficit discipulo vt sit sicut magister eius: & seruo, sicut dñs eius. Si patrẽfamilias Beel-zebub vocauerũt: quãto magis domesticos eius? Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertũ, quod nõ reuelabitur: & occultũ, quod non scietur.

Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in ꝰaure auditis, prædicate sup tecta. Et nolite timere eos qui occidũt corpus, animã aũtem nõ possunt occidere: sed potius timete eũ qui potest & animam & corꝑ perdere in gehennã.

Nõne duo passeres asse ve neunt: & vnꝰ ex illis nõ cadet sup terrã sine patre vestro? Vestri aũt & capilli capitis oẽs numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribꝰ meliores estis vos. Omnis ergo qui cõfitebitur me cora hominibꝰ, cõfitebor & ego eum corã patre meo qui in cælis est: qui aũt negauerit me coram hominibus: negabo & ego eũ corã patre meo qui in cælis est. Nolite arbitrari quia pacẽ venerim mittere in terrã. non veni pacẽ mittere, sed gladiũ. veni enim separare hominẽ aduersus patrẽ suũ, & filiã aduersus matrẽ suã, & nurũ aduersus socrum suã: & inimici hominis, domestici eius. Qui amat patrẽ aut matrẽ plus quã me, no est me dignus. & qui amat filiũ aut filiã sup me, nõ est me dignus. Et qui no accipit crucẽ suã, & sequitur me, nõ est me dignus. Qui inuenit animã suã, perdet illã: & qui perdiderit animã suã propter me, inueniet eã.

Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eũ qui me misit. Qui recipit prophẽtã in nomine pphẽtæ: mercedẽ prophẽtæ accipiet. & qui recipit iustũ in nomine iusti: mercedẽ iusti accipiet. Et quicũq. potũ dederit vni ex minimis istis calicẽ aquæ frigidæ tãtum in nomine discipuli: amẽ dico vobis, non perdet mercedem suam.

CAP. XI.

Et factũ est: cùm cõsummasset Iesus præcipiẽs duodecim discipulis suis, transiit inde, vt doceret & prædicaret in ciuitatibus eorũ.

Iohãnes aũt cũ audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi, Tu es qui venturus es, an aliũ expectamꝰ? Et respondens Iesus ait illis, Euntes renunciate Iohãni quæ auditis & vidistis. Cæci vident, claudi ambulãt, leprosi mundãtur, surdi audiũt, mortui resurgũt, pauperes euangelizantur: & beatus est q nõ fuerit scandalizatus in me. Illis aũt abeuntibus cœpit Iesus dicere ad turbas de Iohanne, Quid existis in desertũ videre? arundinẽ vento agitatã? Sed quid existis videre? hominẽ mollibus vestitũ? Ecce qui mollibꝰ vestiuntur, in domibus regũ sunt. Sed qd existis videre? pphẽtã? Etiã dico vobis, & plus quã pphẽtã. Hic est enim de quo scriptũ est, Ecce ego mitto angelũ meũ ante faciẽ tuã, qui præparabit viã tuã ãte te. Amẽ dico vobis, nõ surrexit inter natos mulierũ maior Iohanne Baptista: qui aũt minor est in regno cælorũ, maior est illo. Ꝑ dieb aũt Iohãnis Baptistæ vsq. nũc, regnũ cælorũ vim patit, & violẽti rapiũt illud. Oẽs enim pphẽtæ & lex vsq. ad Iohannẽ pphetauerunt: & si vultis recipere, ipse est Elias qui venturus est. Qui habet aures audiẽdi, audiat.

Cui aũt simile æstimabo generatiõnẽ istã? Similis est pueris sedentibꝰ in foro: qui clamãtes ex æquabilibus dicũt, Cecinimus vobis, & nõ saltastis: lamẽtauimus, & nõ planxistis. Venit enim Iohannes neq. manducãs neq. bibẽs: & dicũt, Dæmoniũ habet. Venit filius hominis manducans & bibẽs, & dicũt, Ecce homo vorax & potator vini, publicanorũ & peccatorũ amicus. Et iustificata est sapiẽtia à filiis suis. Tũc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quib factæ sunt plurimæ virtutes eius, quia nõ egissent pœnitentiam.

Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaïda: quia si in Tyro & Sidõne factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiã egissent. Verũtamẽ dico vobis, Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij, quã vobis. Et tu Capharnaũ, ꝰnũquid vsq. in cælũ exaltaberis? vsq. in infernum descẽdes: quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in te, forte mãsissent vsq. in hãc diem. Verũtamẽ dico vobis, q̃ terræ Sodomorũ remissius erit in die iudicij, q̃ tibi.

In illo tẽpore respõdens Iesus dixit, Cõfiteor tibi pater Dñe cæli & terræ, qa abscõdisti hæc à sapiẽtibus & prudẽtibꝰ, & reuelasti ea paruulis. Ita pater: qm sic fuit placitũ ante te. Oẽa mihi tradita sunt à patre meo. Et nemo nouit filiũm nisi pater: neq. patrẽ quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filꝰ reuelare. Venite ad me oẽs qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiã vos. Tollite iugũ meũ sup vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde: & inuenietis requiẽ animabꝰ vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue.

In illo tẽpore abiit Iesus per sata sabbatho: discipuli aũt eius ꝰesuriẽtes cœperũt vellere spicas, & manducare. Pharisæi aũt videntes, dixerũt ei, Ecce discipuli tui faciũt quod nõ licet eis facere sabbathis. At ille dixit eis, Nõ legistis quid fecerit Dauid quãdo esurijt, & qui cũ eo erãt? quomodo intrauit in domũ Dei, & panes propositionis cõedit, quos nõ licebat ei edere, neq. his qui cũ eo erant, nisi ꝰsolis sacerdotibus? Aut non legistis in lege, quia sabbathis sacerdotes in templo sabbathũ violant, & sine crimine sunt? Dico aũt vobis, qꝫ templo maior est hic. Si aũt scissetis quid est, Misericordiã volo, & nõ sacrificiũ: nunquã cõdemnassetis innocẽtes: Dñs enim est filꝰ hominis etiã sabbathi. Et cũ inde transisset, venit in synagogã eorũ. Et ecce homo ꝰerat manũ habẽs aridã, & interrogabãt eũ dicẽtes, Si licet sabbathis curare? vt accusarẽt eũ. Ipse aũt dixit illis, Quis erit ex vobis homo qui habeat oue vnã, & si ceciderit hæc sabbathis in foueã, nonne tenebit & leuabit eã? Quãto magis melior est homo oue? Itaq. licet sabbathis benefacere. Tunc ait homini, Extende manũ tuã. Et extẽdit: & restituta est sanitati sicut altera. Exeũtes aũt Pharisæi, cõsiliũ faciebãt aduersus eũ, quomodo perderẽt eũ. Iesus aũt sciẽs recessit inde: & secuti sunt eum multi, & curauit eos oẽs: & præcepit eis ne manifestũ eũ ꝰfacerẽt. Vt adimpleretur quod dictũ est à Isaiã pphetã, dicẽte, Ecce puer meꝰ quẽ elegi, dilectus meus in quo bene cõplacuit animæ meæ. Ponã spiritũ meum sup eũ, & iudiciũ gẽtibus nuntiabit. Nõ cõtendet, neq. clamabit, neq. audiet aliqs in plateis vocẽ eius. arundinẽ quassatã nõ cõfringet, & linũ fumigãs nõ extinguet: donec eiiciat ad victoriã iudiciũ ꝰ: & in nõe eius Gẽtes sperabũt. Tũc oblatus est ei dæmoniũ habẽs; cæcus & mutus, & curauit eũ, ita vt loqueret & videret. Et stupebãt oẽs turbæ, & dicebãt, Nunquid hic est filius Dauid? Pharisæi aũt audientes dixerunt, Hic nõ eicit dæmones nisi in Beel-zebuli principe dæmoniorũ. Iesus aũt sciẽs cogitationes eorũ, dixit eis, Omne regnũ diuisum cõtra se, desolabit: & omnis ciuitas vel domus diuisa cõtra se, non stabit. Et si satanas satanã eiicit, aduersus se diuisus est: quomodo ergo stabit regnũ eius? Et si ego in Beelzebub eicio dæmones: filij vestri in quo eiciũt? Ideò ipsi iudices vestri erũt. Si aũt ego in spiritu Dei eicio dæmones: igitur puenit in vos regnũ Dei. aut quomodo potest quisquã intrare in domum fortis, & vasa eius diripere nisi prius alligauerit fortẽ? & tũc domũ illius diripiet. Qui nõ est mecũ, cõtra me est: & q nõ cõgregat mecũ, spargit. Ideò dico vobis, omne peccatũ & blasphemia remittetur hominibꝰ, spiritꝰ aũt blasphemia nõ remittetur.

remittetur. Et quicũq; dixerit verbũ cõtra filiũ hominis, remittetur ei: qui autẽ dixerit cõtra Spiritũ sanctũ: nõ remittetur ei neq; in hoc seculo, neq; in futuro. 32

Aut facite arborẽ bonã, & fructum eius bonũ: aut facite arborẽ malã, & fructũ eius malũ; siquidẽ ex fructu arbor agnoscitur. 33

Progenies viperarum, quomodò potestis bona loqui, cùm sitis mali? ‖ ex abũdantia enim cordis os loquitur. 34

Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus homo de malo thesauro ꝓfert mala. 35

Dico autem vobis, qñ omne verbũ otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationẽ de eo in die iudicij. 36

Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis cõdẽnaberis. 37

Tũc respõderunt ei quidã de Scribis & Phariſæis, dicẽtes, Magister, volumus à te signũ videre. 38

Qui respõdens ait illis, ‖ Generatio mala & adultera signũ quærit: & signũ nõ dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ. 39

‖ Sicut enim fuit Ionas in vẽtre ceti tribus diebus & tribus noctibus: sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. 40

‖ Viri Niniuitæ surgẽt in iudicio cũ generatione ista, & cõdemnabũt eã: quia pœnitentiã egerunt in prædicatione Ionæ. Et ecce plus quàm Ionas hic. 41

Regina austri surget in iudicio cũ generatione ista, & cõdẽnabit eã: ‖ quia venit à finibus terræ audire sapiẽtia Salomonis, & ecce plꝰ quã Salomõ hic. 42

‖ Cũ autẽ immũdus spiritus exierit ab homine, ambulat ꝑ loca arida quærẽs requiẽ, & nõ inuenit. 43

Tũc dicit, Reuertar in domum meã vnde exiui. Et veniens inuenit eã vacãtẽ, scopis mundatã, & ornatã. 44

Tunc vadit, & assumit septẽ alios spiritus secũ nequiores se, & intrãtes habitãt ibi: ‖ & fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Sic erit & generationi huic pessimæ. 45

‖ Adhuc eo loquẽte ad turbas, ecce mater eiꝰ & fratres stabãt foris, quærentes loqui ei. 46

Dixit autẽ ei quidã, Ecce mater tua & fratres tui foris stãt quærẽtes ꝛcẽ. 47

At ipse respõdens dicẽti sibi ait, Quæ est mater mea, & q̃ sunt fratres mei? 48

Et extendẽs manũ in discipulos suos, dixit, Ecce mater mea & fratres mei. 49

Quicumq; enim fecerit voluntãte patris mei qui in cælis est ipse meus frater & soror, & mater est. 50

CAP. XIII.

IN illo die exiẽs Iesus de domo, sedebat ꝓpe mare. 1

‖ Et cõgregatæ sunt ad eũ turbæ multæ, ita vt in nauiculã ascẽdẽs sederet: & omnis turba stabat in littore. 2

& locutus est eis multa in parabolis, dicẽs, Ecce exiit qui seminat, seminare. 3

Et dũ seminat, quædã ceciderunt secus viã, & venerũt volucres cæli & cõsederũt ea. 4

Alia autẽ ceciderũt in petrosa, vbi nõ habebãt terrã multã: & cõtinuò exorta sunt, quia nõ habebãt altitudinem terræ. 5

sole autẽ orto æstuauerunt: & quia nõ habebãt radicẽ, aruerũt. 6

Alia autẽ ceciderũt in spinas: & creuerũt spinæ, & suffocauerũt ea. 7

Alia autẽ ceciderũt in terrã bonã: & dabãt fructũ, aliud ꝛcentesimũ, aliud sexagesimũ, aliud tricesimũ. 8

Qui habet aures audiẽdi, audiat. 9

Et accedẽtes discipuli dixerũt ei, Quare in parabolis loqueris eis? 10

Qui respõdẽs, ait illis, Quia vobis datũ est nosse mysteria regni cælorũ: illis autẽ nõ est datũ. 11

‖ Qui enim habet, dabitur ei, & abũdabit: qui autẽ nõ habet, & quod habet auferet ab eo. 12

Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes nõ vidẽt, & audiẽtes nõ audiũt, neq; intelligũt. 13

& adimplẽtur in eis ꝓphetia Isaiæ dicẽs, ‖ Auditu audietis, & nõ intelligetis: & videntes videbitis, & nõ videbitis. 14

Incrassatus est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierũt, & oculos suos clauserũt: nequãdo videãt oculis, & auribus audiãt, & corde intelligãt & cõuertantur, & sanẽ eos. 15

‖ Vestri autem beati oculi quia vidẽt, & aures vestræ quia audiũt. 16

Amẽ quippe dico vobis, quia multi ꝓphetæ & iusti cupierũt videre quæ videtis, & nõ viderunt: & audire quæ auditis, & nõ audierũt. 17

Vos ergo audite parabolã seminantis. 18

Omnis q̃ audit verbũ regni & nõ intelligit, venit malus, & rapit quod seminatũ est in corde eius: hic est q̃ secus viã seminatus est. 19

Qui autẽ super petrosa seminatus est, hic est, qui verbũ audit, & cõtinuò cũ gaudio accipit illud: 20

nõ habet autẽ in se radicẽ, sed est temporalis: facta autẽ tribulatione & ꝑsecutione ꝓpter verbũ, cõtinuò scãdalizatur. 21

Qui autẽ seminat̃ est in spinis, hic est, qui verbũ audit, & sollicitudo seculi illius & fallacia diuitiarum suffocat verbum & sine fructu efficitur. 22

Qui verò in terrã bonã seminatus est: hic est qui audit verbũ, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidẽ centesimũ, aliud autẽ sexagesimũ, aliud verò tricesimũ. 23

‖ Aliã parabolã proposuit illis, dicẽs, Simile factum est regnũ cælorũ homini qui seminauit bonũ sẽmẽ in agro suo. 24

‖ Cùm autẽ dormirẽt homines, venit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici, & abiit. 25

Cũ autẽ creuisset herba, & fructũ fecisset: tũc apparuerũt & zizania. 26

Accedẽtes autẽ serui patris familias, dixerunt ei, Dñe, nõne bonũ semen seminasti in agrõ tuo? Vnde ergo habet zizania? 27

Et ait illis, Inimicus homo hoc fecit. Serui autẽ dixerũt ei, Vis imus, & colligimus ea? 28

Et ait, Nõ: ne forte colligẽtes zizania, eradicetis simul cũ eis & triticũ. 29

Sinite vtraq; crescere vsq; ad messem, & in tẽpore messis dicã messoribus, Colligite primũ zizania, & alligate ea in fasciculos ad cõburendũ, triticũ autẽ cõgregate in horreũ meũ. 30

‖ Aliã parabolã ꝓposuit eis, dicẽs, Simile est regnũ cælorũ grano sinapis, quẽ accipiẽs homo seminauit in agro suo: 31

quod minimũ quidẽ est omnibus semi-

bus, & fit arbor, ita vt volucres cæli veniant, & habitent in ramis eius. 32

Aliã parabolã locutus est eis. Simile est regnũ cælorũ fermẽto, quod acceptum mulier abscõdit in farinæ satis tribꝰ, donec fermentatũ est totũ. 33

‖ Hæc omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas: & sine parabolis nõ loquebatur eis: 34

vt impleretur quod dictũ erat per ꝓphetã dicentem, ‖ Aperiã in parabolis os meum, eructabo abscõdita a cõstitutione mũdi. 35

Tũc dimissis turbis venit in domũ: & accesserũt ad eũ discipuli eius, dicentes, ‖ Edissere nobis parabolã zizaniorũ agri. 36

Qui respõdẽs ait illis, Qui seminat bonũ sẽmẽ, est filius hominis. 37

Ager autẽ est mũdus. Bonũ verò sẽmẽ: hi sunt filij regni. Zizania autẽ filij sunt nequã. 38

Inimicus autẽ qui seminauit ea: est diabolus. ‖ Messis vero, cõsummatio seculi est. Messores autẽ angeli sunt. 39

Sicut ergo colligũtur zizania, & igni cõburũtur: sic erit in cõsummatione seculi. 40

mittet filius hominis angelos suos, & colligẽt de regno eius ofa scãdala, & eos qui faciũt iniquitatẽ: 41

& mittẽt eos in caminũ ignis. Ibi erit fletus & stridor dentiũ. 42

‖ Tũc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorũ. Qui habet aures audiẽdi, audiat. 43

Simile est regnũ cælorũ thesauro abscõdito in agro: quẽ qui inuenit homo, abscõdit, & præ gaudio illius vadit, & vẽdit vniuersa quæ habet, & emit agrũ illũ. 44

Iterũ simile est regnũ cælorũ homini negotiatori, quærẽti bonas margaritas. 45

Inuẽta autẽ vna pretiosa margarita, abiit, & vendidit oĩa quæ habuit, & emit eã. 46

Iterũ simile est regnũ cælorũ sagenæ missæ in mare, & ex omni genere pisciũ cõgregãti. 47

quã cũ impleta esset, educẽtes, & secus litus sedẽtes, elegerũt bonos in vasa, malos autẽ foras miserũt. Sic erit in cõsummatione seculi. exibũt angeli, & separabũt malos de medio iustorũ, 48

& mittent eos in caminũ ignis. ibi erit fletus & stridor dentium. 49

Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei, Etiam. 51

Ait illis, Ideo, omnis scriba doctus in regno cælorũ, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. 52

Et factũ est cũ consummasset Iesus parabolas istas, transiit inde. 53

‖ Et veniens in patriã suã, docebat eos in synagogis eorũ, ita vt mirarẽtur, & dicerẽt, Vnde huic sapiẽtia hæc, & virtutes? 54

‖ Nõne hic est fabri filius? Nõne mater eius dicitur Maria, & fratres eius, Iacobus, & Ioseph, & Simon & Iudas: 55

& sorores eius, nõne oẽs apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista? 56

Et scãdalizabãtur in eo. Iesus autẽ dixit eis, ‖ Non est ꝓpheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua. 57

Et nõ fecit ibi virtutes multas ꝓpter incredulitatem illorum. 58

CAP. XIIII.

IN illo tẽpore audiuit Herodes tetrarcha famã Iesu: 1

& ait pueris suis, Hic est Ioannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & ideò virtutes operantur in eo. 2

‖ Herodes enim tenuit Ioannẽ, & alligauit eũ: & posuit in carcere propter Herodiadẽ vxorẽ fratris sui. 3

Dicebat enim illi Ioannes, Nõ licet tibi habere eã. 4

Et volẽs illũ occidere, timuit populũ: ‖ quia sicut ꝓphetã eũ habebãt. 5

Die autẽ nato Herodis saltauit filia Herodiadis in medio: & placuit Herodi. 6

Vñ cũ iurãmẽto pollicẽr̃ eĩ se daturũ quodcũq; postulasset ab eo. 7

At illa prælocuta a matre sua, Da mihi, inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistæ. 8

Et contristatus est rex: ꝓpter iuramentum suũ & eos qui pariter 9

recũbebãt, iussit dari. Misitq; & decollauit Ioannẽ in carcere. 10

Et allatũ est caput eius in disco: & datũ est puellæ, & attulit matri suæ. 11

Et accedentes discipuli eiꝰ, tulerũt corpus eius, & sepelierũt illud: & 12

venientes nuntiauerũt Iesu. ‖ Quod cùm audisset Iesus, secessit inde in nauicula, in locũ desertũ seorsum: & cũ audissent turbæ, ‖ secutæ sunt eũ pedestres de ciuitatibus. 13

Et exiẽs vidit turbã multã, & misertus est eis, & curauit lãguidos eorũ. 14

Vespere aũt facto accesserũt ad eũ discipuli eiꝰ, dicẽtes, Desertus est locus, & hora iã præterijt: dimitte turbas, vt eũtes in castella, emãt sibi escas. 15

Iesus autẽ dixit eis, Nõ habẽt necesse ire: ‖ date illis vos mãducare. 16

Respõdẽrunt ei, ‖ Nõ habemꝰ hîc nisi quinq; panes & duos pisces. Qui ait 17

eis, Afferte mihi illos huc. Et cũ iussisset turbæ discũbere super fœnũ, acceptis quinq; panib. & duobus piscibus, aspiciẽs in cælũ benedixit & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli aũt turbis. 18

Et mãducauerunt oẽs, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorũ plenos. 19

Manducantiũ aũt fuit numerus, quinq; millia virorũ, exceptis mulieribus & paruulis. 20

‖ Et statim compulit Iesus discipulos ascẽdere in nauiculã, & præcedere eũ trans fretũ, donec dimitteret turbas. 21

Et dimissa turba, ‖ ascẽdit in montẽ solus orare. Vespere autẽ facto 22

solus erat ibi. nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus. erat enim contrarius ventus. 23

Quarta aũt vigilia noctis, venit ad eos ambulans super mare. 25

Et vidẽtes eũ super mare ambulantẽ, turbati sunt, dicẽtes, Quia phãtasma est. 26

Et præ timore clamauerũt. Statimq; Iesus locutus est eis, dicẽs, Habete fiduciã: ego sum, nolite timere. 27

Respõdens aũt Petrus dixit, Dñe si tu es, iube me ad te venire super aquas. 28

At ipse ait, Veni. Et descẽdens Petrus de nauicula, ambulabat super aquã vt veniret ad Iesum. 29

Vidẽs vero ventũ validũ, timuit; & cũ cœpisset mergi, clamauit dicẽs, Dne, saluũ me fac. 30

Et continuò Iesus extendẽs manũ, apprehẽdit eum: & ait illi, Modicæ fidei, quare dubitasti? 31

Et cùm ascẽdissent in nauiculã, cessauit ventus. 32

Qui autẽ in

nauicula erat, venerũt, & adorauerũt eũ, dicentes, Vere filius Dei es. ¶ Et cum 34
Marc.6,53. trãsfretassent, venerũt in terrã Genesar. 35
Et cũm cognouissent eũ viri loci illius, misérũt in vniuersam regionẽ illã, & obtulerũt ei oẽs malè habẽtes: & rogabãt eũ vt vel fimbriã vestimẽti eius tãgerẽt. Et quicunq; tetigerunt, salui facti sunt.

CAP. XV.

Marc.7,1. TVnc accesserũt ad eũ ab Ierosolymis 1
Scribæ & Pharisæi, dicẽtes, Quare 2
discipuli tui trãsgrediuntur traditionem' seniorũ? nõ enim lauãt manus suas cũm
traditiones MS q. Hier. panẽ manducãt. Ipse autẽ respondẽs ait 3
illis, Quare & vos trãsgredimini mãdatum Dei propter traditionẽ vestrã? Nam
Exo.20,12. Deus dixit, ¶ Honora patrẽ & matrẽ, &, 4
Deu.5, 16. & 27, 16. ¶ Qui maledixerit patri, vel matri, morte
Eph.6,2. morãtur. Vos autẽ dicitis, Quicunque 5
Leu.20, 9. dixerit patri vel matri, Munus quodcunq;
Pro.20,20. est ex me, tibi proderit: & nõ honorificabit patrẽ suũ aut matrẽ suã, & irritũ fe
Exo.21,16. cistis mandatũ Dei propter traditionem
Isa.29,13. vestrã. Hypocritæ, bene prophetauit de 7
Mat.7,6. vobis Isaias, dicẽs, ¶ Populus hic labijs 8
me honorat: cor autẽ eorũ longè est à me.
Sine causã autẽ colũt me, docẽtes doctrinas, = &' mãdata hominũ. Et cõuo- 9
-5 MS. G.S. cans ad se turbã, dixit eis, Audite & in- 10
telligite. Nõ quod intrat in os, coinqui- 11
nat hominẽ: sed quod pcedit ex ore, hoc coinquinat hominẽ. Tũc accedẽtes di- 12
scipuli ei' dixerũt ei, Scis quia Pharisæi, audito verbo hoc, scandalizati sunt? At 13
Iob.15,2. ille respondẽs ait, ¶ Omnis plãtatio quã nõ plantauit pater me' cælestis, eradicabitur. 14
Luc.6,39. & 9. Sinite illos: cæci sunt, * duces cæcorũ. Cæcus autẽ si cæco ducãtũ præstet, 15
Marc.7,17. ambo in foueã cadunt. Respondens autẽ
Petr' dixit ei, Edissere nobis parabolã istã. 16
At ille dixit, Adhuc & vos sine intellectu estis? Nõ intelligitis quia omne q̃d 17
in os intrat, in ventre vadit, & in secessũ emittitur? Quæ aũt procedũt de ore, de
corde exeũt, & ea coinquinãt hominem:
Gen.8,5. & 8, 21. de corde enim exeũt cogitationes malæ, 19
homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. Hæc 20
sunt quæ coinquinant hominem. Nõ lotis aũt manib. mãducare, nõ coinquinat hominẽ. Et egressus inde Iesus, secessit in 21
Marc.7,25. partes Tyri & Sidonis. ¶ Et ecce mulier 22
Chananæa à finib' illis egressa clamauit, dicẽs ei, Miserere mei Dñe fili Dauid: filia
mea male à dæmonio vexatur. Qui nõ 23
respondit ei verbũ. Et accedẽtes discipuli eius rogabãt eũ dicẽtes, Dimitte eã quia clamat post nos. Ipse aũt respondẽs, ait, 24
Sup.10,6. Nõ sum missus nisi ad oues quæ perie-
Luc.19,10. rũt domus Israel. At illa venit, & adora- 25
Ioh.10,3. uit eũ, dicẽs, Dñe adiuua me. Qui respõ- 26
dẽs ait, Nõ est bonũ sumere panẽ filiorũ, & mittere canibus. At illa dixit, Etiam 27
Dñe: nã & catelli edũt de micis quæ cadũt de mẽsa dñorũ suorũ. Tũc respondẽs 28
Iesus, ait illi, O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia ea- 29
ius ex illa hora. Et cũ trãsisset inde Ie-
sus, venit secus Mare Galilææ: & ascen- 30
Isa. 35,5. Luc.7,22. dẽs in montẽ, sedebat ibi. ¶ Et accesse- 31
rũt ad eũ turbæ multæ, habẽtes secũ mu-
tos, cæcos, claudos, debiles, & alios mul-
tos: & proiecerũt eos ad pedes ei', & cu-
rauit eos: ita vt turba mirarẽtur vidẽ-
tes mutos loquẽtes, claudos ambulãtes,
cæcos vidẽtes: & magnificabãt Deũ Isra-
el. ¶ Iesus aũt cõuocatis discipulis suis, 32
Marc.8,1. dixit, Misereor turbæ: quia triduo iã pseue-
rãt mecũ, & nõ habẽt quod mãducẽt:
& dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiãt
in via. Et dicunt ei discipuli, Vnde ergo 33
nobis in deserto panes tãtos, vt saturẽ-
tanti, 1 MS. G. m' turba tãtam? Et ait illis Iesus, Quot 34
habetis panes? At illi dixerunt, Septẽ, &
paucos pisciculos. Et pcepit turbæ vt dis- 35
cũberet' sup terrã. Et accipiẽs septẽ pa-
nes, & pisces, = &' gratias agẽs fregit, &
-6 MS. G. dedit discipulis suis, & discipuli dederũt
populo. Et comedcrũt oẽs, & saturati 37
sunt. Et quod superfuit de fragmẽtis tu-
lerũt, septẽ sportas plẽnas. Erãt aũt qui 38
manducauerũt, quatuor millia hominũ,
extra paruulos & mulieres. Et dimissa 39
turba, ascẽdit in nauiculã: & venit in fi-
nes Magedan. CAP. XVI.

Mat.8,12. Luc.12,54. 1 ET accesserũt ad eũ Phariszi & Sad-
ducæi tẽtantes: & rogauerũt eũ vt si-
gnũ de cælo ostẽderet eis. At ille respõ-
dẽs, ait illis, = Facto vespere dicitis, Sere- -Q. n.
3 num erit, rubicundũ est enim cælum. Et
mane, Hodie tẽpestas, rutilat enim tristẽ
cælũ. * Faciẽ ergo cæli diiudicare nostis: * Hypocri-
4 signa aũt tẽporũ nõ potestis'? ¶ Gene- tæ MS. G-
ratio mala & adultera signũ quærit, & si-
gnũ nõ dabitur ei ¶ nisi signũ Ionæ = pro- -Sinite MS.
pheræ. Et relictis illis, abiit. Et cũ venis- Hier. G-q
sent discipuli ei' trãs fretũ, obliti sunt pa-
6 nes accipere. Qui dixit illis, ¶ Intuemini Sup. 12, 1.
& cauẽte à fermẽto Phariszorũ & Sadu- Ioa.2, 2.
7 cæorũ. At illi cogitabãt inter se dicẽtes, -MS q.
8 Quia panes nõ accepimus. Sciẽs aũte- Mar.8,14.
Luc.12,1.
sus, dixit, Quid cogitatis inter vos modi-
9 cæ fidei, quia panes nõ habetis? Nõdũ in-
telligitis, neq; recordamini quinq; panũ,
¶ & quinq; millia' hominũ, & quot co- Sup. 14,17.
10 phinos sumpsistis? ¶ neq; septẽ panũ, & Ioh.6,9.
quatuor millia' hominũ, & quot sportas & 8 MS. R.
11 sumpsistis? Quare nõ intelligitis quia nõ -millium
de pane dixi vobis, Cauete à fermento MS. R.
12 Phariszorũ & Sadducæorũ? Tũc intel- Sup.12,15.
lexerũt quia nõ dixerit cauẽdũ à fermẽto & 2 MS. R.
13 panũ, sed à doctrina Phariszorũ & Sad- Mar.8,27.
ducæorũ. ¶ Venit aũt Iesus in partes Cæ-
sareæ Philippi, & interrogabat discipulos
suos, dicens, ¶ Quẽ dicunt homines esse filiũ Luc.9,18.
14 hominis? At illi dixerũt, Alij Ioannẽ -tous
Baptistã, alij aũt Eliã, alij verò Ieremiã, R.G.S.
15 aut vnum ex pphetis. Dicit illis Iesus, Hier.Isa.
16 Vos aũt quẽ me esse dicitis? Respõdens Ieremias
Simõ Petrus dixit, ¶ Tu es Christus filius Isa.49,6.
17 Dei viui. Respõdens aũt Iesus, dixit ei, Ioh.6,69.
Beatus es Simõ ¶ Bar-Iona: quia caro & Ioh.1,42.

sanguis

sanguis nõ reuelauit tibi, sed pater meus
qui in cælis est. Et ego dico tibi, quia tũ 18
es Petrus: & sup hãc petrã ædificabo ecclesiã meã, & portæ inferi nõ præualebũt
aduersũ eã. ¶ Et tibi dabo claues regni 19
cælorũ. Et quodcunq; ligaueris sup terrã,
erit ligatũ = & in cælis, & quodcunq; sol-
ueris super terrã, erit solutũ = & in cælis. 20
Tũc præcepit discipulis suis vt nemini
dicerẽt quia ipse esset Iesus Christ'. Ex- 21
inde cœpit Iesus ostẽdere discipulis suis,
quia oportet eũ ire Ierosolymã, & mul-
ta pati à seniorib. & scribis & principib.
sacerdotũ, & occidi, & tertia die resurge-
re. Et assumẽs eũ Petrus, cœpit increpa- 22
re illũ dicẽs, Absit à te Dñe, nõ erit ti-
bi hoc. Qui conuersus, dixit Petro, ¶ Va- 23
de post me Satana, scandalũ es mihi: quia
nõ sapis ea quæ Dei sunt, sed ea quæ ho-
minũ. Tũc Iesus dixit discipulis suis, ¶ Si 24
quis vult post me venire, abneget semet-
ipsum, & tollat crucẽ suã, & sequatur me:
Qui enim voluerit animã suã saluã fa- 25
cere, perdet eã: qui aũt perdiderit animã
suã propter me, inueniet eã. Quid enim 26
prodest homini, si mundũ vniuersum lu-
creetur, animæ verò suæ detrimẽtũ pa-
tiatur? Aut quã dabit homo cõmutationẽ
animæ suæ? ¶ Filius enim hominis vẽ- 27
turus est in gloria patris sui cum angelis
suis: ¶ & tũc reddet vnicuiq; secũdũ ope-
ra' eius. ¶ Amẽ dico vobis, ¶ sunt quidã 28
de hic stãtibus qui nõ gustabunt mortẽ,
donec videant filiũ hominis venientẽ in
regno suo. CAP. XVII.

Mat.17,1. Mar.9,1. Luc.9,27. 1 ET post dies sex assumit' Iesus Petrũ
& Iacobũ & Iohannẽ fratrẽ eius, &
ducit illos in montẽ excelsum seorsum:
2 & trãsfiguratus est ante eos. Et resplẽdit
faties eius sicut sol: vestimẽta aũt eius facta
sunt alba sicut nix. Et ecce apparuerũt 3
illis Moyses & Elias cũ eo loquẽtes. Re- 4
spõdẽs aũt Petr', dixit ad Iesum, Dne, bo-
num est nos hic esse: si vis, faciamus hic
tria tabernacula, tibi vnũ, & Moysi vnũ,
& Eliæ vnũ. Adhuc eo loquẽte, ecce nu- 5
bes lucida obũbrauit eos. ¶ Et ecce vox
de nube dicẽs, Hic est filius meus dilect',
in quo mihi bene cõplacui: ipsum audite.
Et audiẽtes discipuli, ceciderũt in facie 6
sua, & timuerũt valde. Et accessit Iesus, 7
& tetigit eos: dixitq; eis, Surgite, & nolite
timere. Leuãtes aũt oculos suos, nemi- 8
nẽ viderũt, nisi solũ Iesum. Et descẽdẽtib. 9
illis de mõte, præcepit eis Iesus, dicens,
Nemini dixeritis visionẽ, donec filius' ho-
minis à mortuis resurgat. Et interroga- 10
uerũt eũ discipuli, dicentes, ¶ Quid ergò
Scribæ dicũt q̃ Eliã oportet primũ ve-
nire? At ille respõdẽs, ait eis, Elias qui- 11
dẽ venturus est', & restituet oĩa. Dico aũt
vobis, ¶ quia Elias iã venit, & nõ cogno-
uerũt eũ, ¶ sed fecerũt in eo quæcunque
voluerũt. Sic & filius' hoĩs passurus est ab
eis. Tũc intellexerũt discipuli, quia de 13
Ioãne Baptista dixisset eis. ¶ Et cũ venis- 14
set ad turbã, accessit ad eũ homo genib' 15
puolutus ante eũ, dicẽs, Dne miserere
filio meo, quia lunaticus est, & malè pa-
titur: nã sæpe cadit in ignẽ, & crebro in 16
aquã. & obtuli eũ discipulis tuis & nõ
potuerũt curare eũ. Respõdẽs' Iesus, ait, 17
O generatio incredula & peruersa, quo-
usq; ero vobiscũm? vsquequo patiar vos?
Afferte hue illũm ad me. Et increpauit 18
illũ Iesus, & exijt ab eo dæmoniũ, & cu-
ratus est puer ex illa hora. Tũc accessit 19
discipuli ad Iesum secreto, & dixerũt,
Quare nos nõ potuimꝰ eijcere illũ? Di- 20
xit illis Iesus, Propter incredulitatẽ vestrã. ¶ Amẽ quippe dico vobis, si habue- Luc.17,6.
ritis fidẽ sicut granũ sinapis, dicetis monti
huic, trãsi hinc illuc: & trãsibit, & nihil
impossibile erit vobis. Hoc aũt genꝰ nõ 21
eijcitur nisi per orationẽ & ieiuniũ. ¶ Cõ- Marc.9,31.
uersantib. aũt eis in Galilæa, dixit illis Ie- Luc.9,44.
sus, Filius hominis tradẽdus est in manus & 24,7.
23 hominũ: & occidẽt eũ, & tertia die re- Inf.20, 18.
24 surget. Et contristati sunt vehemẽter. Et
cũ venissent Capharnaũm, accesserũt qui di-
drachma accipiebãt ad Petrũ, & dixerũt
ei, Magister vester non soluit drachmã?
25 Ait, Etiã. Et cũ intrasset in domũ, præ-
uẽnit eũ Iesus, dicẽs, Quid tibi videt Si-
mõ? Reges terræ à quib. accipiũt tributũ
26 vel cẽsum? à filiis suis, an ab alienis? Et
ille dixit, Ab alienis. Dixit illi Iesus, Er-
27 go liberi sunt filii. Verũm' nõ scãdalize-
mꝰ eos, vade ad mare, & mitte hamũ: & eũ
pisce qui primus ascẽderit, tolle: & aper-
to ore eius, inuenies statẽrẽ: illũ sumens, 1
da eis pro me & te. CAP. XVIII.

Mar.9,34. Luc.9,46. Inf.19,14. 1 cor.14,20. 1 IN illa hora accesserũt discipuli ad Ie-
sum, dicẽtes, ¶ Quis, putas, maior est in
2 regno cælorũ? ¶ Et ad eos clamãs Iesus paru-
lũ, stãuit eũ in medio eorũ, & dixit, A-
3 mẽ dico vobis, nisi cõuersi fueritis, & ef-
ficiamini sicut paruuli, non intrabitis in
4 regnũ cælorũ. Quicũq; ergo humiliauerit se sicut paruulꝰ iste, hic est maior in re-
5 gno cælorũ. Et qui susceperit vnũ paru-
lum talẽ in nomine meo, me suscipit.
6 ¶ Qui autẽ scãdalizauerit vnũ de pusillis Marc.9,42.
istis qui in me credũt, expedit ei vt suspe-
datur mola asinaria in collo ei', & demer-
7 gatur in pfundũ maris. ¶ Væ mundo à Luc.17,1.
scãdalis. Necesse est enim vt veniãt scãda-
la: verumtamẽ væ homini illi p quẽ scãda-
8 lũ venit. ¶ Si aũt manꝰ tua, vel pes tuus Sup.5,30.
scãdalizat te, abscinde eã, & proice abs te: Marc.9,43.
bonum tibi est ad vitã ingredi debilẽ vel Dea R.G.
claudũ, q̃ duas manus vel duos pedes ha-
9 bentẽ mitti in ignẽ æternũ. Et si oculus
tuꝰ scãdalizat te, erue eũ, & proice abs te:
bonũ tibi est vnũ oculũ habentẽ in vitã
intrare, q̃d quos oculos habentẽ mitti in
10 gehennã ignis. Videte ne cõtemnatis vnũ Psa.33,8.
ex his pusillis: dico enim vobis, quia an-
geli eorũ in cælis semp vident faciẽ patris Luc. 19, 10.
11 mei qui in cælis est. ¶ Venit enim filius Luc.15,4.
12 hominis salvare quod perierat. ¶ Quid
vobis videtur? si fuerint alicui centũ oues,

& errauerit

& errauerit vna ex eis: nõne relinquit nonagintanouẽ in montibus, & vadit quærere eã quæ errauit? & si cõtigerit vt inueniat eã: amẽ dico vobis, quia gaudet super eã magis, quàm super nonagintanouẽ quæ nõ errauerũt. Sic nõ est volũtas ante patrẽ vestrũ, qui in cælis est, vt pereat vnus de pusillis istis. ¶ Si aũt peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eũ inter te & ipsum solũ: si te audierit, lucrat⁹ eris fratre tuũ. si aũt te nõ audierit: adhibe tecũ adhuc vnũ vel duos, vt ⁊ in ore duorũ vel triũ testium stet omne verbum. Quod si nõ audierit eos: dic ecclesiæ. si aũt ecclesiã non audierit: sit tibi sicut ethnicus & publican⁹. ¶ Amẽ dico vobis, quæcũq; alligaueritis sup terrã, erunt ligata & in cælo: & quæcũq; solueritis sup terrã, erũt soluta & in cælo. Iterũ dico vobis, quia si duo ex vobis cõsenserint sup terrã, de omni re quãcunq; petierint, fiet illis a patre meo qui in cælis est. Vbi sunt duo vel tres cõgregati in nomine meo, ibi sum in medio eorũ. Tũc accedẽs Petrus ad eũ, dixit, ¶ Dñe, quoties peccabit in me frater meus, & dimittã ei? vsq; septies? Dixit illi Iesus, Non dico tibi vsq; septies: sed vsq; septuagies septies. Ideo nisimilatã est regnũ cælorum homini regi, qui voluit rationẽ ponere cũ seruis suis. Et cũm cœpisset rationẽ ponere, oblat⁹ est ei vn⁹ qui debebat ei decẽ millia talẽta. Cũm aũt nõ haberet vnde redderet, iussit eũ dñs eius venundari, & vxorẽ eius & filios, & omnia quæ habebat, & reddi. Procidẽs aũt seruus ille, orabat eũ, dicẽs, Patientiã habe in me, & oĩa reddã tibi. Misertus aũt dñs serui illius, dimisit eũ, & debitũ dimisit ei. Egressus aũt seruus ille, inuẽit vnũ de cõseruis suis qui debebat ei centũ denarios: & tenẽs suffocabat eũ, dicẽs, Redde quod debes. Et procidẽs cõseruus eius, rogabat eũ, dicẽs, Patientiã habe in me, & oĩa reddã tibi. Ille aũt noluit: sed abiit, & misit eũ in carcerẽ, donec redderet debitũ. Videntes aũt cõserui eius quæ fiebãt, cõtristati sunt valde: & venerũt, & narrauerunt dño suo omnia quæ facta fuerãt.

Tũc vocauit illũ dñs su⁹: & ait illi, Serue nequã, omne debitũ dimisi tibi, quoniã rogasti me: nõne ergo oportuit & te misereri cõserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus dñs eius, tradidit eũ tortoribus, quoadusq; redderet vniuersum debitũ. Sic & pater meus cælestis faciet vobis, si nõ remiseritis vnusquisque fratri suo de cordib⁹ vestris.

CAP. XIX.

ETfactũ est, cũm consummasset Iesus sermones istos, migrauit a Galilæa, ⁊ venit in fines Iudææ trãs Iordanẽ, & secutæ sunt eum turbæ multæ, & curauit eos ibi. ¶ Et accesserũt ad eũ Pharisæi tẽtantes eũ, & dicẽtes, Si licet homini dimittere vxorẽ suã, quacunq; ex causa? Qui respõdẽs, ait eis, Nõ legistis, quia q fecit *ab initio, masculũ & fœminã fecit eos? & dixit, ¶ Propter hoc, dimittet homo patrẽ & matrẽ, & adhærebit vxori suæ: & erũt duo in carne vna. itaq. iã non sunt duo: sed vna caro. Quod ergo Deus cõiunxit, homo nõ separet. Dicunt illi, Quid ergo ¶ Moyses mãdauit dare libellũ repudij, & dimittere? Ait illis, Quì Moyses ad duritiã cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio aũt nõ fuit sic. ¶ Dico aũt vobis, quia quicunq; dimiserit vxorẽ suã, nisi ob fornicationẽ, & aliã duxerit, mœchatur: & qui dimissã duxerit, mœchatur. Dicunt ei discipuli eius, Si ita est causa hominis cũ vxore, nõ expedit nubere. Qui dixit illis, Nõ oẽs capiũt verbũ istud, sed quib. datum est. Sũt enĩ eunuchi qui de matris vtero sic nati sunt: & sunt eunuchi q factĩ sunt ab hominib⁹: & sunt eunuchi qui seipsos castrauerũt propter regnũ cælorũ. Qui potest capere capiat. ¶ Tunc oblati sunt ei parvuli, vt manus eis imponeret & oraret. Discipuli aũt increpabãt eos. Iesus verò ait eis, ¶ Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire: taliũ est enĩ regnũ cælorũ. Et cũm imposuisset eis manus, abiit inde. ¶ Et ecce vn⁹ accedẽs, ait illi, Magister bone, quid boni faciã vt habeã vitã æternã? Qui dixit ei, ¶ Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitã ingredi, serua mãdata. Dicit illi, Quæ? Iesus aũt dixit, ¶ Nõ homicidiũ facies, Nõ adulterabis, Non facies furtũ, Nõ falsum testimoniũ dices, Honora patrẽ tuũ & matrẽ tuã, Diliges proximũ tuũ sicut teipsum. Dicit illi adolescẽs, Omnia hæc custodiui: ã iuuẽtute mea: quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus, Si vis perfectus esse, vade, vende⁹ quæ habes, & da pauperib⁹, & habebis thesaurũ in cælo: & veni, sequere me. Cũ audisset aũt adolescẽs verbũ, abiit tristis: erat enĩ habẽs multas possessiones. Iesus aũt dixit discipulis suis, Amẽ dico vobis, quia dives difficilẽ ĩtrabit in regnũ cælorũ. Et iterũ dico vobis, facilius est camelũ per foramẽ acus trãsire, quã diuitẽ intrare in regnũ cælorũ. Auditis aũt his, discipuli mirabãtur valde, dicẽtes, Quis ergo poterit salvus esse? Aspiciẽs aũt Iesus, dixit illis, Apud homines hoc impossibile est: apud Deũ aũt omnia possibilia sunt. ¶ Tunc respõdens Petrus, dixit ei, Ecce nos reliquimus oĩa, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Iesus aũt dixit illis, Amẽ dico vobis, q vos qui secuti estis me, in regeneratiõe cũ sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, ¶ sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et oĩs qui reliquerit domũ, vel fratres, aut sorores, aut patrẽ, aut matrẽ, aut vxorẽ, aut filios, aut agros propter nomẽ meũ: centuplũ accipiet, & vitã æternã possidebit. ¶ Multi aũt erũt primi, nouissimi: & nouissimi, primi.

CAP.

CAP. XX.

SImile est regnum cælorũ homini patrifamiliãs qui axit primo mane cõducere operarios in vineã suam. Conuẽtione aũt facta cũ operarijs ex denario diurno, misit eos in vineã suã. Et egressus circa horã tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos, & dixit illis, Ite & vos in vineã⁹: & quod iustũ fuerit, dabo vobis. Illi aũt abierũt. Iterũ aũt exiit circa sextã & nonã horã: & fecit similiter. Circa vndecimã verò exiit, & inuẽnit alios stãtes, & dicit illis, Quid hic statis tota die otiosi? Dicunt ei, Quia nemo nos cõduxit. Dicit illis, Ite & vos in vineam⁹. Cũm serò aũt factũ esset, dicit dñs vineæ procuratori suo, Voca operarios, & redde illis mercedẽ, incipiẽs à nouissimis vsq; ad primos. Cũm venissent ergo qui circa vndecimã horã venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quòd plus essent accepturi: acceperũt aũt & ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabãt aduersus patrẽfamiliãs, dicentes, Hi nouissimi vna hora fecerunt: & pares illos nobis fecisti qui portauimus pondus diei & æstus. At ille respondẽs, vni eorum dixit, Amice, non facio tibi iniuriãm: nõne ex denario cõuenisti mecũ? Tolle quod tuum est, & vade: volo aũt & huic nouissimo dare sicut & tibi. Aut nõ licet mihi quod volo, facere? an oculus tuus nequã est quia ego bonus sum? ¶ Sic erũt nouissimi, primi: & primi, nouissimi. ¶ multi enim sunt vocati: pauci verò electi. ¶ Et ascendẽs Iesus Ierosolymã, assumpsit duodecim discipulos secretò, & ait illis, Ecce ascẽdimus Ierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotũ & Scribis, & cõdemnabunt eum morte, & tradẽt eum Gentibus ad illudendũ & flagellandũ, & crucifigendũ, & tertia die resurget. ¶ Tũc accessit ad eũ mater filiorũ Zebedæi cũ filiis suis, adorans & petẽs aliquid ab eo. Qui dixit ei, Quid vis? Ait illi, Dic vt sedeãt hi duo filij mei, vn⁹ ad dexterã tuã, & vnus ad sinistrã in regno tuo. Respõdẽs ait Iesus, dixit, Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicẽ quẽ ego bibiturus sum⁹? Dicunt ei, Possumus. Ait illis, Calicẽ quidem meũ bibetis⁹: sedere aũt ad dexterã meã⁹ & sinistrã, nõ est meũ dare, vobis⁹: sed quibus paratũ est à patre meo. ¶ Et audientes decẽ, indignati sunt de duobus fratribus. ¶ Iesus aũt vocauit eos ad se: & ait, Scitis quia principes gentiũ dominãtur eorũ: & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos. Non sit erit inter vos. sed quicũq. voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus. ¶ sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animã suam redemptionẽ pro multis. ¶ Et egredientibus illis ab Iericho, secuta est eũ turba multa: & ecce duo cæci sedentes secus viã, audierũt quia Iesus trãsiret: & clamauerũt dicẽtes, Dñe, miserere nostri, fili Dauid. Turba aũt increpabat eos vt tacerẽt. At illi magis clamabãt dicentes, Dñe, miserere nostri, fili Dauid. Et stetit Iesus, & vocauit eos, & ait, Quid vultis vt faciã vobis? Dicũt illi, Dne, vt aperiantur oculi nostri. Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorũ. Et confestim viderunt, & secuti sunt eum.

CAP. XXI.

ETcũ appropinquassent Ierosolymis, & venissent Beth-phage ad Montem oliueti, tunc Iesus misit duos discipulos, dicẽs eis, Ite in castellũ quod contra vos est, & statim inuenietis asinã alligatã & pullum cum ea: solvite, & adducite mihi: & si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia Dñs his opus habet: & confestim dimittet eos. Hoc aũt factũ est vt adimpleretur quod dictũ est per prophetã, dicentẽ, ¶ Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, & sedẽs super asinã & pullũ filium subiugalis. Euntes aũt discipuli, fecerũt sicut præcepit illis Iesus. Et adduxerũt asinã & pullũ: & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt. Plurima aũt turba straverũt vestimẽta sua in via: alij aũt cædebãt ramos de arboribus, & sternebãt in via: turbæ aũt quæ præcedebãt & quæ sequebãtur, clamabãt, dicẽtes, Hosanna filio Dauid: ¶ benedictus qui venit in nomine Dñi: hosanna in altissimis. Et cũ intrasset Ierosolymã, cõmota est vniuersa ciuitas, dicens, Quis est hic? Populi aũt dicebant, Hic est Iesus propheta, à Nazareth Galilææ. Et intrauit Iesus in templum Dei, & eiiciebat omnes vẽdentes & emẽtes in templo, & mẽsas numulariorũ, & cathedras vendentiũ colũbas euertit: & dixit eis, Scriptũ est, ¶ Domus mea, domus orationis vocabitur: ¶ vos aũt fecistis illã spẽluncã latronũ. Et accesserũt ad eũ cæci, & claudi in templo: & sanauit eos. ¶ Videntes aũt principes sacerdotũ & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamãtes in templo, & dicẽtes, Hosanna filio Dauid: indignati sunt, & dixerũt ei, Audis quid isti dicũt? Iesus aũt dixit eis, Vtiq. nunquã legistis, ¶ Quia ex ore infantiũ & lactentiũ perfecisti laudẽ? Et relictis illis, abiit foras extra ciuitatẽ in Bethaniã: ibiq. mãsit. Manẽ aũt reuertẽs in Ciuitatẽ, esuriit. ¶ Et vidẽs ficũ arborẽ vnã secus viã, venit ad eã: & nihil inuẽit in ea nisi folia tantũ, & ait illi, Nunquã ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est cõtinuò ficulnea. ¶ Et vidẽtes discipuli, mirati sunt dicẽtes, Quomodo continuò aruit? Respõdẽs aũt Iesus, ait eis, Amẽ dico vobis, si habueritis fidẽ, & nõ hæsitaueritis, nõ solũ de ficulnea facietis, sed

*Tollere. G.S. *Auferre G.

& si quis mōi huic dixerit, *Tolle' & vade te in mare, fiet. ¶ Et omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis.

Et cū venisset in templū, accesserunt ad eū docentē principes sacerdotū & seniores populi, dicentes, ¶ In qua potestate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc potestatē? Respondens Iesus dixit eis, Interrogabo vos & ego vnū sermonē: quē si dixeritis mihi, & ego vobis dicā in qua potestate hæc facio. Baptisma Iohānis, vnde erat? è cælo, an ex hominibus? At illi cogitabāt inter se, dicentes, Si dixerimus è cælo, dicet nobis, Quare ergo nō credidistis illi? Si aūt dixerimus ex hominib*: timemus turbā: omnes enim habēt Iohānē sicut prophetā. Et respondentes Iesu, dixerūt: Nescimus. Ait illis & ipse, Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio. Quid aūt vobis videtur? Homo quidā habebat duos filios: & accedēs ad primū, dixit, Fili, vade hodie operare in vinea mea. Ille aūt respondēs, ait, Nolo. Postea aūt pœnitētia motus, abiit. Accedēs aūt ad alterū, dixit similiter. At ille respondens, ait, *Ego dne. & nō iuit. quis ex duob. fecit voluntatē patris? Dicūt ei, Primus. Dicit illis Iesus, Amē dico vobis, quia publicani & meretrices præcedunt vos in regnū Dei. Venit enim ad vos Iohānes in via iustitiæ: & nō credidistis ei: publicani aūt & meretrices crediderūt ei: vos aūt videntes nec pœnitentiam habuistis postea, vt crederetis ei. Aliā parabolā audite: Homo erat paterfamilias qui plātauit vineā, & sepē circūdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis: & peregre profect* est. Cū aūt tepus fructuū appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas, vt acciperēt fructū eius. Et agricolæ apprehēsis seruis eius, alium cecidērūt, alium occiderunt, alium verò lapidauerūt. Iterū misit alios seruos plures priores*: & fecerūt illis similiter. Nouissimē aūt misit ad eos filiū suū, dicens, Verebūtur filiū meū. Agricolæ aūt videntes filiū, dixerūt intra se, ¶ Hic est hæres, venite, occidamus eū, & habebimus hæreditatē eius. Et apprehēsum eū eiecerunt extra vineā, & occiderūt. Cū ergo venerit dns vineæ, quid faciet agricolis illis? Aiūt illi, Malos malè pdet: & vineā suā locabit aliis agricolis, qui reddāt ei fructū tēporib. suis. ¶ Dicit illis Iesus, Nunquā legistis in scripturis, Lapidē quē reprobauerūt ædificantes, hic est factus in caput anguli? A Dnō factū est istud: & est mirabile in oculis nostris? Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnū Dei, & dabitur gēti facienti fructū eius. ¶ Et qui ceciderit super lapidē istū, cōfringetur: super quē verò ceciderit, cōteret eū. Et cū audissent principes sacerdotū & Pharisæi parabolas eius: cognouerūt q de ipsis diceret. Et quæ rētes eū tenere, timuerūt turbas: quoniā sicut prophetā eum habebāt.

CAP. XXII.

Et respōdens Iesus, dixit iterū in parabolis eis, dicēs, ¶ Simile factū est regnū cælorū homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Et misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias: & nolebāt venire. Iterū misit alios seruos, dicēs, Dicite inuitatis, Ecce prandiū meū parauī, tauri mei & altilia occisa, & omnia parata: venite ad nuptias. Illi aūt neglexerūt: & abierūt, alius in villā suā: alius verò ad negotiatiōnē suā: reliqui verò tenuerunt seruos eius, & cōtumelijs affectos occiderūt. Rex aūt cùm audisset, iratus est: & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatē illorum succendit. Tunc ait seruis suis, ¶ Nuptiæ quidem paratæ sunt: sed qui inuitati erāt, nō fuerūt digni. ite ergo ad exitus viarū: & quoscunq. inueneritis, vocate ad nuptias. Et egressi serui eius in vias, congregauerūt omnes quos inuenerunt, malos & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discūbentium. Intrauit aūt rex vt videret discumbentes: & vidit ibi hominē non vestitū veste nuptiali. Et ait illi, Amice, quomodo huc intrasti nō habēs vestē nuptialē? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris, ¶ Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eū in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentiū. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

¶ Tūc abeūtes Pharisæi, cōsilium inierūt vt caperēt eū in sermone. Et mittūt ei discipulos suos cū Herodianis, dicētes, Magister, scimus qa verax es, & viā Dei in veritate doces, & nō est tibi cura de aliquo. non enim respicis personā hominū: dic ergo nobis quid tibi videtur, licet cēsum dare Cæsari, an nō? Cognita aūt Iesus nequitia eorū, ait, Quid me tētatis hypocritæ? ostēdite mihi numisma cēsus. At illi obtulerunt ei denariū. Et ait illis Iesus, Cuius est imago hæc, & superscriptio? Dicūt ei, Cæsaris. Tūc ait illis, ¶ Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Et audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt. In illo die accesserūt ad eū Sadducēi, qui dicunt nō esse resurrectionē: & interrogauerunt eum, dicētes, Magister, ¶ Moyses dixit, Si quis mortuus fuerit nō habens filium, vt ducat frater eius vxorē illius, & suscitet semē fratri suo. Erant aūt apud nos septē fratres: & primus vxore ducta defunctus est: & non habens semē, reliquit vxorē suā fratri suo. Similiter secundus & tertius vsq. ad septimum. Nouissimē aūt omniū & mulier defuncta est. In resurrectione ergo, cuius erit de septē vxor? omnes enim habuerūt eam. Respondēs autem Iesus, ait illis, Erratis, nescientes scripturas, neq. virtutē Dei. In resurrectione enim neq. nubēt, neq. nubētur: sed sunt sicut angeli Dei in cælo. De resurrectione autem mortuorum non legistis

quod

quod dictū est à Deo dicēte vobis, ¶ Ego sum Deus Abrahā, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Nō est Deus mortuorū, sed viuētium. Et audiētes turbæ, mirabātur in doctrina eius. ¶ Pharisæi aūt audientes quod silentiū imposuisset Sadducæis, cōuenerūt in vnum: & interrogauit eum vnus ex eis legis doctor, tentans eum, Magister, quod est mandatū magnum in Lege? Ait illi Iesus, ¶ Diliges Dominū Deum tuū ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximū & primū mandatū. Secundum aūt simile est huic, ¶ Diliges proximum tuū sicut teipsum. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & prophetæ. Cōgregatis aūt Pharisæis, interrogauit eos Iesus, dicens, ¶ Quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? Dicūt ei, David. Ait illis, Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dūm, dicēs, ¶ Dixit Dominus Dnō meo, sede à dextris meis, donec ponā inimicos tuos scabellū pedū tuorū? Si ergo David vocat eum Dūm: quomodo filius eius est? & nemo poterat ei respondere verbum: neq. ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

CAP. XXIII.

Tvnc Iesus locutus est ad turbas & ad discipulos suos, dicēs, Super cathedrā Moysi sederūt ¶ Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcunq. dixerint vobis, seruate & facite: secundū opera verò eorū nolite facere, dicūt enim & non faciunt. ¶ Alligāt enim onera grauia & importabilia, & imponūt in humeros hominū: digito aūt suo nolunt ea mouere. Omnia verò opera sua faciūt, vt videātur ab hominibus. dilatant enim ¶ phylacteria sua, & magnificāt fimbrias. Amāt aūt primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, ¶ & salutationes in foro, & vocari ab hominibus, rabbi. Vos aūt nolite vocari rabbi. vnus est enim magister vester, omnes aūt vos, fratres estis. Et ¶ patrē nolite vocare vobis super terram: vnus est enim pater vester qui in cœlis est. Nec vocemini magistri: quia magister vester, vnus est, Christus. Qui maior est vestrū, erit minister vester. ¶ Qui aūt se exaltauerit, humiliabitur: & qui se humiliauerit, exaltabitur. Væ aūt vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia claudetis regnum cælorū ante homines. vos enim nō intratis: nec intrantes sinetis intrare. ¶ Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: ¶ quia comeditis domos viduarū, orationes longas orātes, propter hoc amplius accipietis iudicium. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia circuitis mare & aridā, vt faciatis vnū proselytū: & cū fuerit factus, facitis eū filiū gehennæ duplo quam vos. Væ vobis duces cæci, qui dicitis, Quicunq. iuauerit per templū, nihil est: qui aūt iuauerit in auro tēpli, debet. Stulti & cæci, quid enim maius est, aurum, an templū quod sanctificat aurum? Et quicunque iuauerit in altari, nihil est: quicunq. autē iuauerit in dono quod est super illud, debet. *Cæci, quid enim maius est, donum, an altare quod sanctificat donum? Qui ergo iurat in altari, iurat in eo & in omnibus quæ super illud sunt. & qui iurat in templo, iurat in illo & in eo qui habitat in ipso: ¶ & qui iurat in cælo, iurat in throno Dei & in eo qui sedet super eum. ¶ Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia decimatis mētam & anethum & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiā, & fidē. hæc oportuit facere, & illa non omittere. Ducēs cæci, excolantes culicem, camelū autem glutientes. ¶ Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia mundatis quod deforis est calicis & paropsidis: intus aūt pleni estis* rapina & immūditia. Pharisæe cæce, munda prius quod intus est, calicis & paropsidis, vt fiat id quod deforis est, mundum. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parēt hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia: sic & vos à foris quidē paretis hominibus iusti: intus aūt pleni estis hypocrisi & iniquitate. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia ædificatis sepulchra prophetarū, & ornatis monumēta iustorum, & dicitis, Si fuissemus in diebus patrum nostrorū, non essemus socij eorum in sanguine prophetarum. itaq. testimonio estis vobismetipsis quia filij estis eorū qui prophetas occiderunt. Et vos implete mēsuram patrū vestrorum. ¶ Serpentes genimina viperarū, quomodo fugietis à iudicio gehennæ? Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas & sapientes & scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatē: vt veniat super vos omnis sanguis iustus qui effusus est super terrā, à sanguine Abel iusti vsq. ad sanguinem Zachariæ filij *Barachiæ, quē occidistis inter templū & altare. Amen dico vobis, veniēt hæc omnia super generationē istā. ¶ Ierusalē Ierusalē, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodū gallina congregat pullos suos sub alas, & nolusti? Ecce relinquetur vobis dom* vestra deserta. Dico enim vobis, nō me videbitis à modo donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine Dni.

CAP. XXIIII.

Et egressus Iesus de templo, ibat. Et accesserunt discipuli eius vt ostenderēt ei ædificationes templi. Ipse aūt respondens dixit illis, Videtis hæc omnia? Amē dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidē qui non destruatur. ¶ Sedente

autem

Universidad de Navarra Biblioteca

aũt eo super Montẽ elioueti, accesserũt ad
eũ discipuli secretò, dicẽtes, Die nobis,
quãdo hæc erũt? & quod signũ aduentus
Eph.5,6. tui, & consummationis seculi? ¶Et re- 4
Col.2,18. spondens Iesus, dixit eis, Videte ne quis
vos seducat: multi enim venient in no- 5
mine meo, dicentes, Ego sum Christus:
Autem G.S. & multos seducẽt. Audituri enim estis 6
prælia & opiniones prœliorum. Videte
ne turbemini, oportet enim hæc fieri: sed
nondũ est finis. consurget enim gens in 7
gentẽ, & regnũ in regnũ: & erũt pestilẽti-
æ, & fames, & terræmotus per loca.
hæc aũt omnia, initia sunt dolorum. 8
Ioh.15,20. ¶Tũc tradẽt vos in tribulationẽ, & oc- 9
& 16,2. cidẽt vos: & eritis odio omnibus gẽtibus
Sup.10,17. propter nomẽ meum. Et tunc scãdalizabũtur multi: & inuicẽ tradẽt: & odio
Luc.21,12. habebũt inuicẽ. Et multi pseudopro- 11
phetæ surgẽt: & seducẽt multos. Et quo- 12
niã abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. qui aũt perseuerauerit 13
vsq. in finẽ, hic saluus erit. Et prædica- 14
bitur hoc Euangelium regni in vniuerso
orbe, in testimoniũ omnib. gẽtibus: & tũc
Mar.13,14 veniet cõsummatio. ¶Cum ergo vide- 15
Luc.21,20. ritis abominationẽ desolationis, quæ dicta est ¶a Daniele propheta, stante in lo-
Dan.9,27. co sancto (qui legit intelligat) tunc qui 16
in Iudæa sunt, fugiãt ad mõtes: & qui in 17
tecto, nõ descendat tollere aliquid de do-
mo sua: & qui in agro, non reuertatur 18
tollere tunicã suã. Væ aũt prægnãtibus 19
& nutrientibus in illis diebus. Orate aũt, 20
vt nõ fiat fuga vestra in hyeme vel sab-
batho. erit enim tunc tribulatio magna 21
qualis nõ fuit ab initio mũdi vsq. modo,
neq. fiet. Et nisi breuiati fuissent dies il-
Mar.13,21 li, nõ fieret salua omnis caro: sed propter
Luc.17,23. electos breuiabuntur dies illi. ¶Tunc si 23
quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus,
aut illic: nolite credere. Surgent enim 24
pseudochristi, & pseudoprophetæ: & da-
bunt signa magna & prodigia, ita vt in
errorẽ inducãtur (si fieri potest) etiã ele-
cti. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixe- 25
rint vobis, Ecce in deserto est: nolite exi- 26
re. ecce in penetralibus: nolite credere.
Sicut enim fulgur exit ab Oriẽte, & pa- 27
ret vsq. in Occidentẽ: ita erit & aduentus
Lu.17,37. filij hominis. ¶Vbicunq. fuerit corpus, 28
Mar.13,24 illic congregabũtur & aquilæ. ¶Statim 29
Luc.21,25 aũt post tribulationẽ dierũ illorũ Sol obs-
Ezec.32,7 curabitur, & luna nõ dabit lumẽ suũ, &
Isa.13,10. stellæ cadẽt de cælo, & virtutes cælorum
Ioel 2,31. & 3,15. commouebuntur: & tunc parebit si- 30
gnũ filij hominis in cælo. & tunc plangẽt
omnes tribus terræ: & videbũt filiũ ho-
minis venientẽ in nubibus cæli cum vir-
tute multa & maiestate. ¶Et mittet an- 31
Apoc.1,7. gelos suos cũ tuba, & voce magna: & cõ-
1.Cor.15, 51. gregabunt electos eius à quatuor ventis,
à summis cælorũ vsq. ad terminos eorũ.
Ab arbore aũt fici discite parabolã: cũ 32
iam ramus eius tener fuerit, & folia nata,
sciris quia propè est æstas. ita & vos cũ 33
videritis hæc omnia, scitote quia prope
34 est in ianuis. Amẽ dico vobis, quia nõ Mar.13,30
præteribit generatio hæc, donec omnia
35 hæc fiant. ¶Cælum & terra transibunt, *neque filius 3 MS. Q.n.
verba aũt mea non præteribunt. De die
36 aũt illa & hora nemo scit, neq. angeli cæ- pater solus MS.G.
lorũ, nisi *solus pater. ¶Sicut aũt in Lu.17,26. Gen.7,6.
37 diebus Noẽ, ita erit & aduentus filij ho- 1.Pet.3,20
38 minis. ¶Sicut enim erãt in diebus ante Luc.17,26
diluuiũ comedẽtes & bibẽtes, nubẽtes & ¶duo in lecto: vnus assumetur, & vnus relinquetur. MS. Hil. G.Q.n. 1.Thes.5,3
nuptui tradẽtes, vsq. ad eũ diẽ quo intra-
39 uit Noe in arcam, & non cognouerunt
donec venit diluuium, & tulit omnes: ita
40 erit & aduentus filij hominis. ¶Tũc duo Mar.13,15
erũt in agro: vnus assumetur, & vnus re- Luc.17,36
41 linquetur. duæ molentes in mola: vna
42 assumetur, & vna relinquetur. ¶Vigi- Sup.24,42.
late ergo, quia nescitis qua hora Dñs ve- Luc.19,12.
43 ster vẽturus sit. Illud aũt scitote, ¶quo-
niam si sciret paterfamilias qua hora fur
vẽturus esset, vigilaret vtiq. & nõ sineret
44 perfodi domũ suam. Ideo & vos estote
parati; quia qua nescitis hora filius ho-
45 minis venturus est. ¶Quis, putas, est fi- Mar.13,33
delis seruus & prudẽs, quẽ constituit dñs Luc.12,36.
suus super familiã suã, vt det illis cibum Luc.12,42.
46 in tempore? ¶Beatus ille seruus, quem Apoc.16,15
cùm venerit dns eius, inuenerit sic facié-
47 tem. amẽ dico vobis, quoniã super om-
48 nia bona sua cõstituet eum. Si aũt dixe-
rit malus seruus ille in corde suo, Mo-
49 ram facit dns meus venire: & cœperit
percutere conseruos suos, manducet aũt
50 & bibat cum ebriosis: veniet dns serui
illius in die qua non sperat, & hora qua
51 ignorat: & diuidet eum, partemq. eius Sup.13,42.
ponet cum hypocritis. ¶Illic erit fletus & Inf.25,30.
stridor dentium. CAP. XXV.

1 TVnc simile erit regnũ cælorũ decẽ
virginibus; quæ accipientes lãpades
suas exierunt obuiam sponso & sponsæ.
2 Quinq; aũt ex eis erãt fatuæ, & quin- G. Q.n. & S. inuertunt.
3 que prudẽtes. sed quinque fatuæ, acce-
pis lãpadibus, nõ sumpserũt oleũ secũ:
4 prudẽtes verò acceperũt oleũ in vasis
5 suis cũ lampadibus. Morã aũt faciente
sponso, dormitauerũt omnes & dormie-
6 runt. Media aũt nocte clamor factus est,
7 Ecce sponsus venit, exite obuiã ei. Tunc Isa.58,7. Ezec.18,7. Luc.7,39.
surrexerũt omnes virgines illæ: & orna-
8 uerunt lãpades suas. Fatuæ aũt sapien-
tibus dixerũt, Date nobis de oleo vestro:
9 quia lampades nostræ extinguũtur. Re-
sponderunt prudentes, dicentes, Ne forte
non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad
10 vendentes: & emite vobis. Dum autem
irent emere, venit sponsus: & quæ parate
erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, &
11 clausa est ianua. Nouissimè verò ve-
niunt & reliquæ virgines, dicẽtes, Domi-
12 ne, Dñe, aperi nobis. At ille respondens
13 ait, Amẽ dico vobis, nescio vos. ¶Vigi- Mar.13,35 Sup.24,42. Luc.19,12.
late itaque, quia nescitis diem neq. horã.
14 ¶Sicut enim homo peregrè proficiscẽs,
vocauit seruos suos, & tradidit illis bo-
15 na sua. Et vni dedit quinque talenta,

alij aũt duo, alij verò vnũ, vnicuiq. secũ-
dum propriã virtutẽ: & profectus est sta-
tim. Abiit autẽ qui quinq. talenta acce- 16
perat, & operatꝰ est in eis, & lucratus est
alia quinq;. Similiter & qui duo acce- 17
perat, lucratus est alia duo. Qui aũt vnũ 18
acceperat, abiẽs fodit in terrã, & abscõdit
pecuniã domini sui. Post multum verò 19
tẽporis venit dns seruorũ illorũ, & posuit
rationẽ cum eis. Et accedẽs qui quinq. 20
talẽta acceperat, obtulit alia quinq. talẽ-
ta, dicẽs, Dñe, quinque talenta tradidisti
mihi: ecce alia quinq. superlucratus sum.
Ait illi dns eius, Euge serue bone, & fi- 21
delis, quia super pauca fuisti fidelis, super
multa te cõstituã: intra in gaudiũ dñi tui.
Accessit autẽ & qui duo talẽta accepe- 22
rat, & ait, Dñe duo talẽta tradidisti mihi:
ecce alia duo lucratus sum. Ait illi du- 23
minus eius, Euge serue bone & fidelis,
quia sup pauca fuisti fidelis, super multa
te cõstituã: intra in gaudiũ dñi tui. Ac- 24
cedẽs aũt & qui vnũ talẽtũ acceperat, ait,
Dñe, scio quia homo durus es, metis vbi
nõ seminasti, & cõgregas vbi nõ sparsisti: & timẽs abij, & abscõdi talẽtũ tuũ 25
in terra: ecce habes quod tuũ est. Respõ- 26
dẽs autẽ dns eius, dixit ei, Serue male, &
piger, sciebas quia meto vbi nõ semino,
& congrego vbi nõ sparsi: oportuit er- 27
go te committere pecuniã meam nummula-
riis, & veniens ego recepissem vtiq. quod
meũ est cũ vsura. Tollite itaq. ab eo ta- 28
lentum, & date ei qui habet decẽ talen-
ta. ¶omni enim habenti dabitur, & ab- 29
undabit: ei autem qui non habet, & quod
videtur habere, auferetur ab eo. Et inu- 30
tilẽ seruũ eiicite in tenebras exteriores.
¶Illic erit fletus & stridor dentiũ. ¶Cũ 31
autẽ venerit filius hominis in maiestate
sua, & oẽs angeli cũ eo, tũc sedebit super
sedẽ maiestatis suæ: & cõgregabuntur 32
ante eũ oẽs gẽtes, & separabit eos ab in-
uicẽ, sicut pastor segregat oues ab hœdis:
& statuet oues quidẽ à dextris suis, hœ- 33
dos aũt à sinistris. Tũc dicet rex hisqui à 34
dextris eius erũt: Venite benedicti patris
mei, possidete paratũ vobis regnũ à con-
stitutione mundi. ¶esuriui enim: & de- 35
distis mihi manducare, sitiui: & dedistis
mihi bibere. hospes erãt & collegistis me.
nudus: & operuistis me. ¶infirmus: & 36
visitastis me. in carcere erã: & venistis ad
me. Tũc respõdebunt ei iusti, dicentes, 37
Dñe, quãdo te vidimus esurientẽ, & pa-
uimus: sitientẽ, & dedimꝰ tibi potũ? quã- 38
do aũt te vidimus hospitẽ, & collegimus
te: aut nudũ, & cooperuimꝰ te? aut quã- 39
do te vidimus infirmũ, aut in carcere &
venimus ad te? Et respõdẽs rex, dicet 40
illis, Amẽ dico vobis, quãdiu fecistis vni
ex his fratrib. meis minimis, mihi feci-
stis. Tunc dicet & his qui à sinistris erũt, 41
¶Discedite à me maledicti in ignẽ æter-
nũ, qui paratus est diabolo & angelis eiꝰ.
esuriui enim: & nõ dedistis mihi man- 42

ducare. sitiui: & non dedistis mihi potũ.
43 hospes erã: & nõ collegistis me. nudus: & non operuistis me. infirmus, & in car-
44 cere: & nõ visitastis me. Tũc respõdebũt ei & ipsi, dicẽtes, Dñe, quãdo te vidimus
esurientẽ, aut sitientem, aut hospitẽ, aut
nudũ, aut infirmũ, aut in carcere: & non
45 ministrauimus tibi? Tunc respondebit illis dicẽs, Amẽ dico vobis, quãdiu non
fecistis vni de minoribus his, nec mihi
46 fecistis. ¶Et ibunt hi in supplicium æter- Ioan.5,25. Dan.12,2.
num: iusti autem, in vitam æternam.

CAP. XXVI.

1 ET factũ est: cùm consummasset Iesus
sermones hos omnes, dixit discipulis
2 suis, ¶Scitis quia post biduũ Pascha fiet, Mar.14,1.
& filius hominis tradetur vt crucifigatur. Luc.22,1.
3 Tunc cõgregati sunt principes sacerdo-
tũ & seniores populi in atrium principis
4 sacerdotũ, qui dicebatur Caiphas: & cõ-
siliũ fecerũt vt Iesum dolo tenerẽt, & oc-
5 ciderent. Dicebãt autẽ, Nõ in die festo:
ne forte eumultus fieret in populo. ¶Cũ Vlgat G.S.
autẽ Iesus esset in Bethania in domo Si- Ioan.11,2,
6 mõnis Leprosi, accessit ad eum mulier & 12,3.
habens alabastrum vnguenti pretiosi, & Mar.14,3.
7 effudit super caput ipsius recũbẽtis. Vi-
dentes autẽ discipuli, indignati sunt di-
8 centes, Vt quid perditio hæc? potuit enim
istud vænundari multo, & dari pauperi-
9 bus. Sciens autem Iesus, ait illis, Quid
molesti estis huic mulieri? opus enim
10 bonum operata est in me. ¶nam sem- Deu.15,11
per pauperes habetis vobiscum: me au- ¶habebitis MS q.
11 tem nõ semper habetis. Mittẽs enim
hæc vnguentũ hoc in corpus meũ, ad se-
12 peliẽdũ me, fecit. Amẽ dico vobis, vbi-
cunq. prædicatũ fuerit hoc euãgelium in
toto mũdo, dicetur & quod hæc fecit, in
13 memoriã eius. Tũc abiit vnus de duo- ὁ ΙΣΚΑΡΙΩΤΗΣ
decim, qui dicebatur Iudas Iscariótes, ad Mar.14,10
14 principes sacerdotũ: & ait illis, Quid Luc.22,3.
vultis mihi dare, & ego vobis eũ tradã? ¶dicitur 6
At illi cõstituerunt ei triginta argenteos. MS.
15 Et exinde quærebat opportunitatẽ vt eũ
16 traderet. ¶Prima autẽ die Azymorum Mar.14,12
accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Luc.22,7.
Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? ¶5 MS.G.
17 At Iesus dixit, Ite in ciuitatẽ ad quẽdã:
& dicite ei, Magister dicit, Tẽpus meum
18 propè est, apud te facio Pascha cũ disci-
19 pulis meis. Et fecerũt discipuli sicut cõ-
stituit illis Iesus: & parauerunt Pascha.
20 ¶Vespere aũt facto, discũbebat cũ duo- Mar.14,17
21 decim discipulis suis. ¶Et edentibus illis, Luc.22,14.
dixit, ¶Amẽ dico vobis quia vnus vestrũ Ioan.13,21
22 me traditurus est. Et contristati valde,
cœperũt singuli dicere, Nũquid ego sum
23 Dñe? At ipse respõdẽs, ait, Qui intingit
mecũ manũ in paropside, hic me tradet.
24 Filius quidẽ hominis vadit, ¶sicut scri- Psal.40,10
ptũ est de illo: væ autẽ homini illi, per ¶traditur
quẽ filius hominis traditur: bonũ erat 2MS.G.S.
25 ei, si natus nõ fuisset homo ille. Respõ-
dẽs autẽ Iudas qui tradidit eũ, dixit, Nũ-
quid ego sum rabbi? Ait illi, Tu dixisti.

¶Cœnan-

Universidad de Deusto Biblioteca

1 Co. 11, 24 ¶ Cœnantibus aũt eis, accepit Iesus panẽ. & benedixit, ac fregit: deditq; discipulis suis, & ait. Accipite, & comedite: hoc est corpus meũ. Et accipiens calicẽ, gratias egit: & dedit illis, dicẽs, Bibite ex hoc omnes. 27
Q. n. effundi-tur. G. S. Q. n. Hic est enim sanguis meus, noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionẽ peccatorũ. Dico aũt vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis vsq; in diẽ illũ, cũ illud bibã vobiscũ nouum in regno patris mei. Et hymno 28 29 30 dicto, exierunt in montẽ oliueti. Tũc dixit illis Iesus, ¶ Omnes vos scandalũ patiemini in me, in ista nocte. Scriptũ est enim, ¶ Percutiã pastorẽ, & dispergentur oues gregis. ¶ Postquã aũt resurrexero, 31 32
Mar. 14, 27 Ioan. 16, 32 Zach. 13, 7. Mat. 14, 28 & 16, 7. præcedã vos in Galilæã. Respondẽs aũtem Petrus, ait illi, Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nũquã scandalizabor. Ait illi Iesus, Amẽ dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. ¶ Ait illi Petrus, Etiã si oportuerit me mori tecũ, nõ te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerũt. ¶ Tunc venit 33 34 35 36
Mar. 14, 32 Luc. 22, 39. Iesus cum illis in villã quæ dicitur Gethsemani: & dixit discipulis suis, Sedete hic donec vadã illuc, & orem. Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedæi, cœpit cõtristari & mœstus esse. Tũc ait illis, Tristis est anima mea vsq; ad mortẽ: sustinete hic, & vigilate mecum. Et progressus pusillum, procidit in faciẽ suã, orans, & dicens. Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste. veruntamẽ non sicut ego volo, sed sicut tu. Et venit ad discipulos 37 38 39 40
¶ Sic non MS. R. Hier. G. S. suos, & inuenit eos dormientes, & dicit Petro, ¶ Sicnõ potuistis vna hora vigilare mecum? Vigilate, & orate vt non intretis in tẽtationẽ. Spiritus quidẽ promptus est, caro aũt infirma. Iterũ secundò 41 42
abiit, & orauit, dicẽs, Pater mi, si nõ potest hic calix trãsire nisi bibã illũ, fiat voluntas tua. Et venit iterũ, & inuenit eos 43
dormientes, erãt enim oculi eorũ grauati. Et relictis illis, iterũ abiit: & orauit tertiò, eundẽ sermonẽ dicẽs. Tũc venit ad 44 45
discipulos suos, & dicit illis, Dormite iã, & requiescite: ecce appropinquauit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorũ. Surgite eamus: ecce ¶ appropinquauit qui me ¶ tradet. ¶ Adhuc eo lo- 46 47
quente, ecce Iudas vn' de duodecim venit, & cũ eo turba multa cũ gladiis & fustibus, missi à principib. sacerdotũ & seniorib. populi. Qui aũt tradidit eũ, dedit illis 48
signũ, dicẽs, Quẽcũq; osculatus fuero, ipse est: tenete eũ. Et confestim accedens ad 49
Iesum, dixit, Aue rabbi. Et osculatus est eũ. Dixitq; illi Iesus, Amice, ad quid venisti? Tunc accesserũt, & manus iniecerũt 50
in Iesum: & tenuerunt eũ. Et ecce vnus 51
ex his qui erant cũ Iesu, extendẽs manũ, exemit gladiũ suũ: & percutiens seruum principis sacerdotũ amputauit auriculã eius. Tunc ait illi Iesus, Cõuerte gladiũ 52
Gen. 9, 6. Apo. 13, 10. tuũ in locũ suũ. ¶ Oẽs enim qui acceperint gladiũ, gladio peribũt. An putas quia nõ possum * rogare patrẽ meũ: & exhibebit mihi plusquã duodecim legiones angelorũ? Quomodo ergo implebuntur 53 54
Isa. 53. scripturæ, quia sic oportet fieri? In illa hora dixit Iesus turbis, Tãquã ad latronẽ existis cũ gladiis & fustibus cõprehẽdere me: quotidie apud vos sedebam docẽs in 55
Sup. 31. Mar. 14. Luc. 22, 53 Ioan. 18, 9 templo: & nõ me tenuistis. Hoc aũt totũ factum est, vt adimplerentur scripturæ prophetarum. Tũc discipuli oẽs, ¶ relicto 56
eo fugerunt. At illi tenentes Iesum, duxerunt ad Caiphã principẽ sacerdotum, vbi Scribæ & seniores cõuenerãt. Petrus aũt sequebatur eum à lõge, vsq; in atriũ principis sacerdotum. Et ingressus intrò, sedebat cum ministris: vt videret finem. 57 58
* Princeps MS q. Mar. 14, 60 ¶ Principes aũt sacerdotum & omne cõcilium quærebãt falsum testimonium cõtra Iesum, vt eum morti traderẽt; & 59 60
nõ inuenerunt, cùm multi falsi testes accessissent. Nouissimè aũt venerunt duo falsi testes: & dixerunt, Hic dixit, ¶ Pos- 61
Ioan. 2, 19 * per G. S. * ædificare 1 MS. G. sum destruere tẽplum Dei, & * post triduũ * reædificare illud. Et surgens princeps 62
sacerdotũ, ait illi, Nihil respondes ad ea quæ isti aduersum te testificantur? Iesus aũt tacebat. Et princeps sacerdotũ ait illi, 63
Adiuro te per Deũ viuũ, vt dicas nobis si 64
* viui MS G. q. Sup. 16, 27 1 Thes. 4. Ro. 14. 10 tu es Christus filius Dei *. Dicit illi Iesus, Tu dixisti. veruntamẽ dico vobis, à modo videbitis ¶ filiũ hominis sedẽtẽ à dextris virtutis Dei, & venientẽ in nubibus cæli. Tũc princeps sacerdotũ scidit 65
vestimẽta sua, dicẽs, Blasphemauit: quid adhuc egemus testibus? ecce, nunc audistis blasphemiã, quid vobis videtur? At 66
illi respondentes dixerũt, Reus est mortis. 67 ¶ Tunc expuerunt in faciẽ eius & colaphis eũ ceciderũt, alii aũt palmas in faciẽ eius dederunt, dicentes, Prophetiza 68
Isa. 50, 6. Mar. 14, 65 nobis Christe: quis est qui te percussit? 69 ¶ Petrus verò sedebat foris, in atrio: & accessit ad eũ vna ancilla, dicẽs, Et tu cũ Iesu Galilæo eras. At ille negauit corã 70
Luc. 22, 55 Ioan. 18, 25 omnibus, dicẽs, Nescio quid dicis. Exeunte aũte illo ianuã, vidit eũ alta ancilla: & ait his qui erãt ibi, Et hic erat cum 71
* 3 MS. G. S. Iesu Nazareno. Et iterũ negauit cũ iuramẽto, Quia non noui hominẽ. Et post pusillũ accesserunt qui stabant & dixerũt 72 73
Petro, Vere & tu ex illis es: nã & loquela tua manifestum te facit. Tũc cœpit detestari & iurare quia nõ nouisset hominẽ. 74
Et cõtinuo gallus cantauit. Et recordatus est Petrus verbi Iesu quod dixerat, Prius quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, fleuit amarè. 75

CAP. XXVII.

Mat. 15, 1 Mar. 15, 1 Luc. 22, 66 Luc. 23, 1 Ioan. 18, 28 1 MAne aũte factũ cõsiliũ inierũt omnes principes sacerdotum & seniores populi aduersus Iesum, vt eum morti 2 traderẽt. Et vinctũ ¶ adduxerunt eũ, & 3 tradiderunt Pontio Pilato præsidi. Tunc vidẽs Iudas qui eũ tradidit quòd dãnatus esset, pœnitentia ductus, retulit triginta argẽ-

teos principibus sacerdotum & senioribus, dicens, Peccaui, tradẽs sanguinẽ iustum. At illi dixerunt, Quid ad nos? tu videris. Et proiectis argẽteis in templo, recessit: & abiens, ¶ laqueo se suspẽdit. Principes aũtẽ sacerdotum acceptis argẽteis, dixerũt, Nõ licet eos mittere in corbanã: quia pretiũ sanguinis est. Cõsilio aũtẽ inito emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturã peregrinorum. Propter hoc vocatus est ager ille, ¶ Haceldama, hoc est, ager sanguinis, vsq; in hodiernũ diẽ. Tunc impletũ est quod dictũ est per ¶ Ieremiã prophetam, dicẽte, ¶ Et acceperũt triginta argenteos pretiũ appretiati quẽ appretiauerunt à filiis Israël: & dederunt eos in agrũ figuli, sicut constituit mihi Dñs. Iesus aũt stetit ante præsidẽ, ¶ & interrogauit eũ præses, dicẽs, Tu es Rex Iudæorũ? Dicit illi Iesus, Tu dicis. Et cùm accusaretur à principibus sacerdotũ & senioribus, nihil respondit. Tũc dicit illi Pilatus, Non audis quãta aduersũ te dicunt testimonia? Et nõ respondit ei ad vllum verbum: ita vt mirarẽtur præses vehementer. Per diẽ aũtẽ sollennẽ cõsueuerat præses populo dimittere vnũ vinctum quem voluissent. habebat aũtẽ tunc vinctum insignẽ, qui dicebatur Barabbas. Cõgregatis ergo illis, dixit Pilatus, Quẽ vultis dimitti vobis: Barabbã, an Iesum qui dicitur Christus? Sciebat enim quòd per inuidiã tradidissent eum. Sedẽte aũt illo pro tribunali, misit ad eũ vxor eius, dicens, Nihil tibi & iusto illi. multa enim passa sum hodie per visum propter eũ. ¶ Principes aũtẽ sacerdotũ & seniores persuaserunt populis vt peterẽt Barabbã, Iesum verò perderẽt. Respondens aũtẽ præses, ait illis, Quẽ vultis vobis de duob' dimitti? At illi dixerũt, Barabbã. Dicit illis Pilatus, Quid igitur faciã de Iesu qui dicitur Christus? Dicunt oẽs, Crucifigatur. Ait illis præses, Quid enim mali fecit? At illi magis clamabãt, dicentes, Crucifigatur. Vidẽs aũtẽ Pilatus quia nihil ꝓficeret, sed magis tumultus fieret: accepta aqua, lauit manus corã populo, dicẽs, Innocẽs ego sum à sanguine istius: vos videritis. Et respondẽs vniuersus populus, dixit, Sãguis eius super nos, & super filios nostros. Tunc dimisit illis Barabbã: Iesum aũt flagellatũ tradidit eis vt crucifigeretur. Tũc milites præsidis suscipientes Iesum in prætorium, ¶ cõgregauerũt ad eũ vniuersam cohortẽ: & exuentes eũ, chlamydẽ coccineã circumdederunt ei, & plectentes coronã de spinis, posuerũt super caput eius, & arundinẽ in dextera eius. Et genu flexo ante eũ, illudebant ei, dicentes, Aue rex Iudæorũ. Et expuentes in eũ, acceperunt arundinẽ, & percutiebãt caput eius. Et postquã illuserunt ei, exuerũt eũ chlamyde: & induerunt eum vestimentis eius, & duxerunt eum vt crucifigerent.

Act. 1, 18. Act. 1, 19. = G. S. Q. n. = 1 MS. S. Q. n. Zac. 11, 12. Ier. 32, 32. Mar. 15, 2. Luc. 23, 2. Ioan. 18, 33 Mar. 15, 11 Luc. 23, 18. Ioã. 18, 40. Act. 3, 14. Mar. 15, 16 Ioan. 19, 1.

32 ¶ Exeuntes aũtẽ inuenerũt hominẽ Cyrenæũ, nomine Simõnẽ: hunc angariauerunt vt tolleret crucẽ eius. ¶ Et venerũt in locum qui dicitur 'Golgotha', quod est 33
Mar. 15, 21. Luc. 23, 26. Mar. 15, 22. Luc. 23, 33. Ioã. 19, 17. * Golgotha Q. n. Accetum. G. S. Caluariæ locus. Et dederunt ei * vinum' bibere eũ felle mistum. Et cũ gustasset, 34
Mar. 15, 24 Luc. 23, 34. Ioã. 19, 18. = 15 MS. Hieron. G. S. noluit bibere. ¶ Postquã aũtẽ crucifixerunt eum, diuiserunt vestimẽta eius, sortem mittẽtes: = vt impleretur ¶ quod dictũ est per prophetã dicentẽ, ¶ Diuiserũt sibi vestimenta mea: & super vestẽ meã 35
Psa. 21, 19. Ioã. 19, 24. = 2 MS. G. S. Ioan. 2, 19. * destruit MS. * reædificat MS. Q. n. Sap. 2, 18. Psa. 21, 9. * eum G. S. miserunt sortem'. Et sedentes seruabant 36
eum. Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam: HIC EST 37
IESVS REX IVDAEORVM. Tũc crucifixi sunt cum eo duo latrones: vnus 38
à dextris, & vnus à sinistris. Prætereuntes aũtẽ blasphemabãt eũ mouentes capita sua; & dicentes, ¶ = Vah' qui * destruis tẽplum Dei, & in triduo illud * reædificas', salua temetipsum: si filius Dei es, 39
descende de cruce. Similiter & principes sacerdotũ illudẽtes cum Scribis & seniori- 40
bus, dicebant, Alios saluos fecit: seipsum nõ potest saluũ facere: ¶ si rex Israël est, descendat nunc de cruce, & credimus ei: 41
¶ confidit in Deo: liberet nunc eũ si vult *: dixit enim, Quia filius Dei sum. 42
Psa. 68, 22. Psa. 21, 9. * eum G. S. Idipsum aũtẽ & latrones qui crucifixi erãt cum eo, improperabant ei. A sexta aũtẽ hora, tenebræ factæ sunt super vni- 43
uersam terrã, vsq; ad horã nonã. Et circa horã nonã clamauit Iesus voce magna, dicẽs, Eli, Eli, lamma sabachtani? hoc est, 44
¶ Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? Quidã autem illic stantes & 45 46 47
audientes, dicebant, Eliã vocat iste. Et continuò curreus vnus ex eis, acceptam spongiã impleuit aceto: & imposuit ar- 48
rundini, & dabat ei bibere. Cæteri verò dicebant, Sine videamus an veniat Elias 49
liberans eum. Iesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum. Et 50
ecce ¶ velum templi scissum est in duas partes, à summo vsq; deorsum. & terra 51
2 Paral. 3, 14. mota est, & petræ scissæ sunt, & monumẽta aperta sunt: & multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt. Et 52
exeuntes de monumentis post resurrectionem eius, venerunt in sanctam ciui- 53
tatem: & apparuerunt multis. Centurio autem & qui cum eo erant custodientes Iesum, viso terræmotu & his quæ fiebãt, timuerunt valde dicẽtes, Vere filius Dei 54
Mar. 15, 40 erat iste. Erãt autem ibi mulieres multæ à longè, quæ secutæ erãt Iesum à Ga- 55
Mat. 15, 41 Luc. 23, 49. Ioã. 19, 38. * Mose G. S. lilæa, ministrantes ei: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Ioseph' mater, & mater filiorum Zebedæi. 56
Mar. 15, 42 Luc. 23, 50. Ioã. 19, 38. ¶ Cùm aũtẽ sero factũ esset, venit quidam homo diues ab Arimathæa, nomine 57
Ioseph, qui & ipse discipulus erat Iesu. hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi cor- 58
pus. Et accepto corpore, Ioseph involuit illud in sindone munda. & posuit illud 59 60

in monumento suo nouo quod exciderat in petra. Et aduoluit saxū magnū ad ostiū monumenti, & abiit. Erat autē ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrū. Altera aūt die, quæ est post Parasceuen, conuenerunt principes sacerdotū, & Pharisæi ad Pilatū, dicētes, Dñe recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc viuēs, Post tres dies resurgā. Iube ergo custodiri sepulchrū vsq. in diē tertium: ne forte veniāt discipuli eius, & furentur eum, & dicāt plebi, Surrexit a mortuis: & erit nouissimus error peior priore. Ait illis Pilatus, Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis. Illi autē abeuntes, munierunt sepulchrū, signātes lapidem, cū custodibus.

CAP. XXVIII.

VEspere autē sabbathi quę lucescit in prima sabbathi, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrū. Et ecce terræmot' factus est magn'. Angelus enim Dñi descendit de cælo: & accedēs, reuoluit lapidē, & sedebat super eū: erat autē aspectus eius sicut fulgur: & ᵇvestimentum eius sicut nix. Præ timore aūt eius exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui. Respōdēs aūt angelus dixit mulieribꝰ. Nolite timere vos. Scio enī quòd Iesum qui crucifixus est, quæritis. nō est hīc: surrexit enim, sicut dixit. venite, ⁼ &' videte locū vbi posit' erat Dñs. Et citò eūtes, dicite discipulis eius quia surrexit: & ecce ᵇpræcedit' vos in Galilæā. ibi eū videbitis. ecce prædixi vobis. Et exierunt citò de monumēto cū timore & gaudio magno, currētes nūtiare discipulis eius. Et ecce Iesus occurrit illis, dicēs, Auete. Illæ autē accesserūt, & tenuerūt pedes eius, & adorauerunt eū. Tunc ait illis Iesus, Nolite timere. ite, nuntiate fratribus meis vt eant in Galilæā, ibi me videbunt. Quæ cū abiissent, ecce quidā de custodibus venerūt in ciuitatē, & nūtiauerūt principib. sacerdotū omnia quæ facta fuerant. Et cōgregati cū seniorib. cōsilio accepto, pecuniā copiosam dederunt militibus, dicentes, Dicite, Quia discipuli eī' nocte venerūt, & furati sunt eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit a præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus. At illi acceptā pecuniā, fecerunt sicut erant edocti. Et diuulgatū est verbum istud apud Iudæos, vsq. in hodiernum diē. Vndecim autē discipuli abierūt in Galilæā, in mōtē vbi cōstituerat illis Iesus. Et vidētes eū adorauerunt, quidā autē dubitauerūt.

Et accedens Iesus locutus est eis, dicēs, Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Euntes ergo docete omnes gētes: baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcunq. mandaui vobis; & ecce ego vobiscū sum omnibus diebus, vsq. ad consummationem seculi.

Mar. 16, 6. Ioan. 20, 11

ᵇ vestimēta MS q.

= 3 MS. G. S.

ᵇpræcedet MS q.

Ioan. 17, 2. Heb. 2, 8. Mar. 16, 15

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MARCVM.

CAP. I.

INITIVM euāgelij Iesu Christi filij Dei. Sicut scriptum est in ᵇIsaia propheta', Ecce ego mitto angelū meū ante faciē tuā, qui prę parabit viā tuā ante te: Vox clamantis in deserto, Parate viā Dñi, rectas facite semitas eius. Fuit Iohānes in deserto baptizās, & prædicās baptismum pœnitentię in remissionem peccatorum. Et egrediebatur ad eum omnis Iudæa regio, & Ierosolymitę vniuersi: & baptizabāturab illo in Iordanis flumine confitentes peccata sua. Et erat Iohannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius: & locustas & mel syluestre edebat. Et prædicabat dicens, Venit fortior me post me: cuius nō sum dignus procumbens soluere corrigiā calceamētorū eius. Ego baptizaui vos aqua: ille verò baptizabit vos spiritu sancto. Et factum est: in diebus illis Iesus à Nazareth Galilææ: & baptizatus est à Iohanne in Iordane. Et statim ascendēs de aqua, vidit cælos apertos, & Spiritum *tanquā columbā descendentē & manentem in ipso. Et vox facta est de cælis, Tu es filius meus dilectus, in te cōplacui. Et statim Spiritus expulit eū in desertum. Et erat in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: & tentabatur à satana. eratq. cum bestiis, & angeli ministrabāt illi. Post quā autem traditus est Iohānes, venit Iesus in Galilæā, prædicās euangelium regni Dei, & dicens, Quoniā impletum est tempus, & appropinquauit regnū Dei: pœnitemini & credite Euāgelio. Et prætereiens secus Mare-Galilææ, vidit Simōnem & Andreā fratrem eius, mittentes retia in mare (erant enim piscatores) & dixit eis Iesus, Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. Et protinus relictis retibus, secuti sunt eum. Et progressus inde pusillum, vidit Iacōbum Zebedæi & Ioannem fratrem eius, & ipsos componentes retia in naui: & statim vocauit illos. Et relicto patre suo Zebedæo in naui cum mercenariis, secuti sunt eum. Et ingrediuntur Capharnaum: & statim sabbathis ingressus in synagogam, docebat eos. Et stupebant super doctrina eius. erat enim docens eos quasi potestatē habēs, & nō sicut Scribæ. Et erat in synagoga eorum, homo in spiritu immundo: & exclamauit, dicens, Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti *perdere nos? Scio qui sis, Sanctus Dei. Et cōminatus est ei Iesus, dicens, Obmutesce, & exi de homine. Et discerpēs eū spiritus immūdus, & exclamās voce magna exiit ab eo. Et mirati sunt oēs: ita vt con-

ᵇ prophetis G. Q. n. Mal. 3, 1. Isa. 40, 3. Ioh. 1, 15. Luc. 3, 4. Matt. 3, 1. Mar. 3, 5.

Leu. 11, 22. Matt. 3, 12. Luc. 3, 16. Ioh. 1, 27. Act. 1, 5. & 2, 4. & 11, 16. & 19, 4. Matt. 3, 16

Luc. 3, 22. Ioh. 1, 32. *sanctum o.

Matt. 4, 1. Luc. 4, 1.

Matt. 4, 12. Luc. 4, 14. Ioh. 4, 43.

Matt. 4, 18. Luc. 5, 2.

*ante te pus o.

vt conquirerēt inter se dicētes, Quidnam est hoc? quæ nā doctrina hæc noua? quia in potestate etiā spiritibus immūdis imperat, & obediūt ei. Et processit rumor eius statim in omnē regionem Galilææ.

Mat. 8, 14. Luc. 4, 42.

Et protinus egredientes de synagoga, venerūt in domū Simōnis & Andreæ cū Iacobo & Iohāne. Decūbebat autē socrus Simonis febricitās: & statim dicūt ei de illa. Et accedēs eleuauit eā apprehēsa manu eius: & cōtinuò dimisit eā febris, & ministrabat eis. Vespere aūt facto cùm occidisset sol, afferebat ad eū oēs malè habētes & dæmonia habentes: & erat omnis ciuitas cōgregata ad ianuam.

Luc. 4, 42.

Et curauit multos qui vexabātur variis lāguoribꝰ: & dæmonia multa eiiciebat, & nō sinebat ea loqui qm sciebant eum.

Et diluculo valdè surgēs, egressus abiit in desertū locū: ibiq. orabat. Et prosecutus est eum Simon, & qui cū illo erant.

Luc. 4, 43.

Et cùm inuenissent eū, dixerūt ei, Quia oēs quærunt te. Et ait illis, Eamus in proximos vicos & ciuitates, vt & ibi prædicē: ad hoc enim veni. Et erat prædicans in synagogis eorū, & in omni Galilæa: & dæmonia eiiciens.

Mat. 8, 2. Luc. 5, 12.

Et venit ad eū leprosus deprecās eum: & genu flexo dicit ei, Si vis, potes me mundare. Iesus autē misertus eius, extēdit manū suā: & tangēs eū, ait illi, Volo, Mundare. Et cū dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est. Et cōminatus est ei, statimq. eiecit illū: & dicit ei, Vide neminī dixeris: sed vade, ostende te principi sacerdotū, & offer pro emundatione tua quæ præcepit Moyses, in testimoniū illis. At ille egressus cœpit prædicare & diffamare sermonem: ita vt iā nō posset manifestè introire in ciuitatē, sed foris in desertis locis esset', & conueniebat ad eum vndique.

Luc. 14, 3.

Luc. 4, 42. esset MS q. B.

CAP. II.

ET iterū intrauit Capharnaū post dies', & auditū est quòd in domo esset, & cōuenerūt multi, ita vt nō ᵇcaperet' neq. ad ianuā, & loquebatur eis verbum. Et venerunt ad eū ferentes paralyticū, qui à quatuor portabatur. Et cùm nō possent offerre eū illi præ turba, nudauerūt tectū vbi erat: & patefacientes submiserunt grabatū in quo paralyticus iacebat. Cū autē vidisset Iesus fidē illorū, ait paralytico, Fili, dimittuntur tibi peccata tua.

Mat. 9, 1. Luc. 5, 18. *quo MS q. B. *cōfestim x MS. G. ᵇcaperent GMS. E. G.

Erāt autē illic quidā de Scribis sedētes & cogitātes in cordibꝰ suis, Quid hic sic loquitur? blasphemat. Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Quo statim cognito Iesus spiritu suo quia sic cogitarēt intra se, dicit illis, Quid ista cogitatis in cordibus vestris? Quid est facilius, dicere paralytico, Dimittuntur tibi peccata: an dicere, Surge, tolle grabatum tuū & ambula? Vt autē sciatis quia filꝰ hominis habet potestatē in terra dimittendi peccata (ait paralytico) tibi dico, Surge, tolle grabatū tuū, & vade in domū tuā. Et statim surrexit ille: & sublato grabato abiit coram omnibus, ita vt mirarentur oēs, & honorificarēt Deū, dicētes, Quia nunquā sic vidimus. Et egressus est rursus ad mare: omnisq. turba veniebat ad eū, & docebat eos. Et cū præteriret, vidit ᵇLeui' Alphæi sedentem ad teloniū: & ait illi, Sequere me. Et surgēs secut' est eū. Et factū est: cùm accumberet in domo illius, multi publicani & peccatores simul discumbebat cū Iesu & discipulis eiꝰ, erāt enim multi q & sequebātur eū. Et Scribæ & Pharisæi vidētes quia māducaret cū publicanis & peccatoribus, dicebāt discipulis eiꝰ, Quare cū publicanis & peccatoribus manducat & bibit = magister vester'? Hoc audito Iesus ait illis, Nō necesse habēt sani, ᵇmedico': sed qui malè habēt. Nō enim veni vocare iustos, sed peccatores. Et erant discipuli Iohānis & Pharisæi ieiunātes: & veniūt, & dicūt illi, Quare discipuli Iohānis & Pharisæorū ieiunāt: tui autē discipuli nō ieiunāt? Et ait illis Iesus, Nūquid possunt filij nuptiarū quādiu sponsus cū illis est, ieiunare? Quāto tempore habēt secū sponsum, nō possunt ieiunare.

Mar. 1, 16. Luc. 5, 27. Leuin 9 MS. G.

= 6 MS. G. S. ᵇmedicum MS. B.

t Ti. 1, 15. Mat. 9, 13. Luc. 5, 32.

Venient autē dies cū auferetur ab eis sponsus: & tūc ieiunabunt in illis diebus.

Mat. 9, 15. Luc. 5, 35.

Nemo assumētū panni rudis assuit vestimento veteri: alioquin aufert supplemētū nouū à veteri, & maior scissura fit.

Et nemo mittit vinū ᵇnouum' in vtres veteres: alioquin ᵇdirumpit' vinū vtres, & vinū effundetur, & vtres peribunt. sed vinū nouum in vtres nouos mitti debet.

ᵇnouellum MS. B. ᵇdirumpet MS. R. B.

Et factū est iterū cū sabbathis ambularet p sata, & discipuli eiꝰ cœperunt progredi & vellere spicas. Pharisæi autem dicebāt ei, Ecce, quid faciunt ᵇsabbathis quod nō licet? Et ait illis, Nunquā legistis quid fecerit Dauid, quādo necessitatē habuit & esuriit ipse & qui cum eo erāt? quomodo introiuit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotū, & panes ppositionis māducauit quos non licebat māducare, nisi sacerdotibus, & dedit eis *qui cū eo erāt? Et dicebat eis, Sabbathū ppter hominē factū est: & nō homo ppter sabbathū. Itaq. Dñs est filꝰ hominis, etiam sabbathi. CAP. III.

ᵇdiscipuli tui MS. B. G q. t Re. 21, 6.

Exo. 29, 32 Leu. 8, 31. & 24, 9.

ET introiuit iterū in synagogā: & erat ibi homo habēs manū aridā. Et obseruabāt eū si sabbathis curaret: vt accusarēt illū. Et ait homini habēti manum aridā, Surge in mediū. Et dicit eis, Licet sabbathis benefacere, an malè? animam saluā facere, an perdere? At illi tacebant. Et circūspiciēs eos cū ira, contristatus sup excitate cordis eorum, dicit homini, Extēde manū tuā. Et extēdit: & restituta est manus illi. Exeūtes autē Pharisæi, statim cū Herodianis cōsiliū faciebāt aduersus eū quomodo eū perderēt. Iesus autē cū discipulis suis fecessit ad mare: & multa turba à Galilæa & Iudæa secuta est

& con- Mat. 12, 14 Ioā. 10, 39.

eū, & ab Ieroſolymis & ab Idumæa & 8
*trans Iordanē & qui circa Tyrū, & Si-
donē, multitudo magna, audiētes quæ fa-
ciebat, venerūt ad eū. Et dixit diſcipu-
lis ſuis vt nauicula ſibi deſeruiret ꝓpter 9
turbā, ne cōprimerent eū. multos enim 10
ſanabat, ita vt irruerent in eū vt illū tan-
gerēt quotquot habebāt plagas. Et ſpi- 11
ritus immundi, cū illū videbāt, procide-
bāt ei: & clamabāt dicēres, Tu es filius
Dei. Et vehementer cōminabatur eis ne 12
manifeſtarēt illū. ¶ Et aſcendēs in mōtē 13
vocauit ad ſe quos voluit ipſe: & venerūt
ad eum. Et fecit vt eſſent duodecim cū 14
illo: & vt mitteret eos prædicare. Et de- 15
dit illis poteſtatē curandi infirmitates, &
eiiciendi dæmonia. Et impoſuit Simo- 16
ni nomē Petrus. & Iacobū Zebedæi & 17
Iohannem fratrē Iacobi: & impoſuit eis
nomina *Boanerges', quod eſt, filij toni-
trui. & Andreā & Philippū, & Bartho- 18
lomæū & Matthæū, & Thomā & Iacobū
Alphæi, & Thaddæum & Simonē Cana-
næū, & Iudā Iſcarioté qui & tradidit il- 19
lū. Et venīt ad domū: & cōuenit iterū 20
turba, ita vt nō poſſet neq. panē māducare.
Et cū audiſſent ſui, exierūt teuere eū. 21
dicebāt enim, Q̄m in furorē verſus eſt.
Mat.9,34. & 12,24. Luc.11,15. Scribæ quidē Ieroſolymis deſcen- 22
derāt, ¶ dicebat, Q̄m Beelzebub habet: &
quia in principe dæmoniorum eiicit dæ-
monia. Et cōuocatis eis, in parabolis di- 23
cebat illis, Quomodo poteſt ſatanas ſata-
nā eiicere? Et ſi regnū in ſe diuidat, nō 24
poteſt regnū illud ſtare. Et ſi domus ſup 25
ſemetipſam diſpertiatur: nō poteſt dom'
illa ſtare. Et ſi ſatanas conſurrexerit in 26
ſemetipſum, diſperitus eſt, & nō *pote-
rit' ſtare, ſed finem habet. Nemo poteſt 27
vaſa fortis ingreſſus in domū *diripere,
niſi prius forte alliget, & tūc domū eius
diripiet. ¶ Amen dico vobis q̄m oſa di- 28
mittētur filiis hominum peccata, & blaſ-
phemię quibus blaſphemauerint. q̄ aūt 29
blaſphemauerit in Spiritū ſanctum, non
*habet' remiſſionē in æternum, ſed reus
erit æterni delicti. Q̄m dicebāt, Spiritū 30
immundum habet. ¶ Et veniunt mater 31
eius & fratres: & foris ſtantes miſerunt
ad eū vocātes eū, & ſedebat circa eum 32
turba: & dicunt ei, Ecce mater tua & fra-
tres tui foris quæruntte. Et reſpōdēs eis, 33
ait, Quæ eſt mater mea & fratres mei?
Et circumſpiciens eos qui in circuitu 34
eius ſedebant, ait, Ecce mater mea & fra-
tres mei. Qui enim fecerit voluntatem 35
Dei, hic frater meus & ſoror mea & ma-
ter eſt.

CAP. IIII.

Mat.13,1. Luc.8,4. ET iterū cœpit docere ad mare: & cō- 1
gregata eſt ad eū turba multa, ita vt
nauim aſcēdēs ſederet in mari, & omnis
turba circa mare ſup terrā erat: & doce- 2
bat eos in parabolis multa, & dicebat illis
in doctrina ſua, Audite: ecce, exiit ſemi-
nās ad ſeminandū. Et dū ſeminat, aliud 3
cecidit circa viā, & venerūt volucres cœli 4
& cōederunt illud. Aliud verò cecidit 5
ſuper petroſa vbi nō habuit terrā multā:
& ſtatim exortū eſt, q̄n nō habebat al-
titudinē terræ: & quādo exortus eſt ſol, 6
exæſtuauit, & eo quòd nō habebat radi-
cē, exaruit. Et aliud cecidit in ſpinas: & 7
aſcēderunt ſpinæ, & ſuffocauerunt illud,
& fructum nō dedit. Et aliud cecidit in 8
terrā bonā: & dabat fructū aſcēdentē &
creſcentē, & afferebat vnū *triginta', vnū
*ſexaginta', & vnū *centū'. Et dicebat, 9
Qui habet aures audiendi audiat. Et cū 10
eſſet ſingularis, interrogauerūt eū hi qui
cum eo erāt duodecim, parabolā. Et di- 11
cebat eis, Vobis datū eſt noſſe myſterium
regni Dei: illis autē qui foris ſunt, in pa-
rabolis oīa fiunt: ¶ vt videntes videāt, & 12
nō videāt: & audientes audiāt, & nō in-
telligāt: nequādo cōuertantur & dimit-
tantur eis peccata. Et ait illis, Neſcitis 13
parabolā hāc? & quomodo oēs parabolas
cognoſcetis? Qui ſeminat: verbū ſemi- 14
nat. Hi aūt ſunt qui circa viā: vbi ſemi-
natur verbū, & cùm audierint, confeſtim
venit ſatanas, & aufert verbū quod ſemi- 15
natū eſt in cordibus eorum. Et hi ſunt
ſimiliter qui ſup petroſa ſeminātur: qui
cū audierint verbū, ſtatim cū gaudio ac- 16
cipiūt illud: & nō habēt radicē in ſe, ſed
tēporales ſunt: deinde orta tribulatione
& perſecutione ꝓpter verbum, cōfeſtim 17
ſcādalizantur. Et alij ſunt qui in ſpinis 18
ſeminātur: hi ſunt qui verbū audiūt, &
ærumnæ ſeculi, & ¶ deceptio diuitiarū, & 19
circa reliqua cōcupiſcentiæ introeuntes
ſuffocant verbū, & ſine fructu efficitur.
Et hi ſunt qui ſup terrā bonā ſeminati 20
ſunt qui audiūt verbum & ſuſcipiunt, &
fructificāt, vnū *triginta', vnū *ſexagin-
ta', & vnū *centū'. Et dicebat illis, ¶ Nū- 21
quid venit lucerna vt ſub modio ponaī,
aut ſub lectō? nōnne vt ſup candelabrum
ponatur? ¶ Nō eſt enim aliquid abſcon- 22
ditū quod nō manifeſtetur: nec factū eſt
occultū, *ſed vt in palā veniat'. Si quis 23
habet aures audiēdi audiat. Et dicebat 24
illis, Videte quid audiatis. ¶ In qua men-
ſura mēſi fueritis, remetietur vobis, & ad-
dicietur vobis*'. ¶ Qui enim habet, da- 25
bitur illi: & qui non habet, etiā quod
habet, auferetur ab eo. Et dicebat, Sic 26
eſt regnū Dei, quēadmodū ſi homo iaciat
ſementē in terrā, & dormiat, & exurgat 27
nocte & die, & ſemē germinet, & increſ-
cat dū neſcit ille. Vltrò enim terra fru- 28
ctificat, primū herbā, deinde ſpicā, deinde
plenū frumentū in ſpica. Et cùm' ſe ꝓ- 29
duxerit fructus: ſtatim mittit falcē, quī
adeſt meſſis. Et dicebat, Cui aſſimila- 30
bimus regnū Dei? aut cui parabolæ cō-
parabimus illud? ¶ Sicut granū ſinapis: 31
quod cū ſeminatū fuerit in terra, minus
eſt omnibus ſeminibus quę ſunt in terra:
& cū *ſeminatū' fuerit, aſcēdit*, & fit 32
maius omnibus oleribus, & facit ramos
magnos, ita vt poſſint ſub vmbra ei' aues

*de MS.

*Boanerges. Q. n.

*poteſt MS. G. S.

*eius i MS. K. G. S.

Mat.12,31 Luc.12,10. 1Ioh.5,16.

*habebit MS q.

Mat.12,46 Luc.8,19.

*tricesimum, *ſexagesimum *centeſimū MS q.

Iſaia 6,9. Mat.13,14 Luc.8,10. Ioh.12,40. Act.28,26. Rom.11,8.

*Gemmi 6 MS.

1Ti.6,17.

*vt ſupra v. 8.

Mat.5,15. Luc.8,16. & 11,33.

Mat.10,26 Luc.8,17.

*quod non veniat in palā MS. S. — 8 MS. G. q *qui audi tis i MS. R. G. S.

Mat.7,2. Luc.6,38.

Mat.13,12 & 25,29. Luc.8,18. & 19,26. *ex MS q. R.

Mat.13,31 Luc.13,19.

*narum o. *in arborem o.

Mat.13,34

cœli

cœli habitare. Et talibus multis paraboſ- 33
lis loquebatur eis verbū, prout poterant
audire. ſine parabola aūt nō loquebatur 34
eis. ſeorſum aūt, diſcipulis ſuis diſſerebat
oīa. Et ait illis in illa die, cùm ſerò eſſet 35
factū, Tráſeamus cōtrà. ¶ Et dimitten- 36
tes turbā, aſſumūt eū ita vt erat in naui:
& aliæ naues erāt cū illo. Et facta eſt ꝓ- 37
cella magna venti, & fluctus mittebat in
nauim, ita vt impleretur nauis. Et erat 38
ipſe in puppi ſup cœruical dormiēs: & ex-
citāt eū, & dicunt illi, Magiſter, nō ad te
pertinet quia perimus? Et exurgēs cō- 39
minatus eſt vēto, & dixit mari, Tace, ob-
mutęſce. Et ceſſauit ventus: & facta eſt
tranquillitas magna. Et ait illis, Quid 40
timidi eſtis? necdū habetis fidē? Et timue
runt timore magno: & dicebāt ad alteru-
trū, Quis, putas, eſt iſte, quia & vētus &
mare obediunt ei?

CAP. V.

Mat.8,28. Luc.8,26. ET venerūt trās fretū maris in regionē 1
Geraſenorū. Et exeunti ei de naui, 2
ſtatim occurrit de monumētis homo in
ſpiritu immūdo, qui domicilīū habebat
in monumētis, & neq. catenis iā quiſquā
poterat eū ligare: q̄n ſæpe cōpedibus & 4
catenis vinctus, dirupiſſet catenas, & cō-
pedes cōminuiſſet, & nemo poterat eum
domare. & ſempdie ac nocte in monu- 5
mētis & in mōtibus erat, clamās & cō-
cidēs ſe lapidib*. Vidēs autē Ieſum ālō- 6
ge, cucurrit & adorauit eum: & clamans 7
voce magna dixit, Quid mihi & tibi Ieſu
fili Dei *altiſſimi'? adiuro te per Deū ne
me torqueas. Dicebat enim illi, Exi ſpi- 8
ritus immunde ab homine. Et interro- 9
gabat eū, Quod tibi nomē eſt? Et dicit ei,
Legio mihi nomē eſt: quia multi ſumus.
Et deprecabatur eū multū, ne ſe expel- 10
leret extra regionē. ¶ Erat autē ibi circa 11
montē grex porcorum magnus, paſcens.
Et deprecabātur eū ſpiritus, dicentes, 12
Mitte nos in porcos, vt in eos introeam'.
Et cōceſſit eis ſtatim Ieſus. Et exeūtes 13
ſpiritus immūdi, introierūt in porcos: &
magno impetu grex præcipitatus eſt in
mare, ad duo millia, & ſuffocati ſunt in
mari. Qui autē paſcebāt eos, fugerūt, & 14
nuntiauerunt in ciuitatē & in agros. Et
egreſſi ſunt videre quid eſſet factum: & 15
veniunt ad Ieſum, & vidēt illū qui à dæ-
monio vexabatur, ſedētē, veſtitū, & ſanæ
mētis: & timuerūt. Et narrauerunt illis, 16
qui viderāt, qualiter factū eſſet ei qui dæ-
monij habuerat: & de porcis. Et rogare 17
cœperūt eū, vt diſceederet de finib' eorū.
Cumq. aſcēderet nauim, cœpit illum 18
deprecari qui à dæmonio vexatus fuerat,
vt eſſet cū illo, & nō admiſit eū, ſed ait
illi, Vade in domū tuā ad tuos, & annūtia
illis quāta tibi Dñs fecerit, & miſerтus ſit
tui. Et abiit, & cœpit prædicare in De- 20
capoli quāta ſibi feciſſet Ieſus: & oēs mi-
rabātur. Et cū trāſcēdiſſet Ieſus in naui 21
rurſum trās fretum, cōuenit turba multa
ad eū, & erat circa mare. ¶ Et venit quidā 22
de archiſynagogis nomine Iairus: & vi- 23
dēs eū, procidit ad pedes eius, & depre-
cabatur eū multū, dicēs, Q̄m filia mea in
extremis eſt, Veni, impoſnē *manus ſuper
eā, vt ſalua ſit & viuat. Et abiit cū illo, 24
& ſequebatur eū turba multa, & cōpri-
mebat eū. ¶ Et mulier quæ erat in pro- 25
fluuio ſanguinis annis duodecim, & ſuę-
rat multa perpeſſa à cōpluribus medicis,
& erogauerat oſa ſua, nec quicquā ꝓfe- 26
cerat, ſed magis deteri*habebat: cū au-
diſſet de Ieſu, venit in turba retrò, & te-
tigit veſtimentum eius. dicebat enim, 27
Quia ſi vel veſtimētū eius tetigero, ſalua
ero. Et cōfeſtim ſiccatus eſt fos ſangui- 28
nis eius: & ſenſit corpore q̄a ſanata eſſet
à plaga. Et ſtatim Ieſus in ſemetipſo 29
cognoſcēs virtutē quę exierat de ipſo, cō-
uerſus ad turbā, aiebat, Quis tetigit ve-
ſimēta mea? Et dicebāt ei diſcipuli ſui, 30
Vides turbā cōprimentē te, & dicis, Quis
me tetigit? Et circumſpiciebat videre eā 31
quæ hoc fecerat. Mulier verò timens &
tremēs, ſciēs quod factū eſſet in ſe: venit
& procidit ante eū, & dixit ei omnē ve- 32
ritatē. Ille autē dixit ei, ¶ Filia, fides tua 34
te ſaluā fecit: vade in pace, & eſto ſana à
plaga tua. ¶ Adhuc eo loquēte veniunt 35
ad archiſynagogum', dicētes, Quia filia
tua mortua eſt: quid vltrà vexas magiſtrū?
Ieſus aūt audito verbo quod dicebatur, 36
ait archiſynagogo, Noli timere: tantum-
modo crede. Et nō admiſit quemquā ſe 37
ſequi, niſi Petrū & Iacobum & Iohannē
fratrē Iacobi. Et venīt in domū archi- 38
ſynagogi, & videt tumultū, & flentes, &
eiulantes multū. Et ingreſſus, ait illis, 39
Quid turbamini & ploratis? puella non
eſt mortua, ſed dormit. Et irridebāt eū.
Ipſe verò eiectis omnibus, aſſumit patrē
& matrē puellæ, & qui ſecum erāt, & in- 41
greditur vbi puella erat iacēs. Et te-
nēs manū puellæ, ait illi, ¶ Talitha cumi,
quod eſt interpretatū, Puella (tibi dico)
ſurge. & cōfeſtim ſurrexit puella: & am- 42
bulabat. erat autē annorum duodecim, &
obſtupuerunt ſtupore magno. Et præ- 43
cepit illis vehementer vt nemo id ſciret:
& dixit* dari illi māducare.

CAP. VI.

Et egreſſus inde, abiit in patriā ſuā, & 1
ſequebātur eū diſcipuli tui. & facto 2
ſabbatho cœpit in ſynagoga docere: & 3
multi audiētes admirabātur in doctrina
eius, dicētes, Vnde huic hæc oīa? & quæ
eſt ſapientia quæ data eſt ei, & virtutes
tales quæ ꝓ manē eius efficiūtur? ¶ Nōne
hic eſt faber filij* Mariæ frater Iacobi &
*Ioſeph' & Iudæ & Simonis? nōne & ſoro-
res eius hic nobiſcū ſunt? Et ſcādalizabāt
in illo. Et dicebat illis Ieſus, ¶ Quia nō eſt 4
ꝓpheta ſine honore, niſi in patria ſua, &
in domo ſua, & in cognatione ſua. & nō 5
poterat ibi virtutē vlla facere: niſi paucos
infirmos impoſitis manibus curauit. & 6
mirabatur propter incredulitatē eorum.
¶ & circuibat caſtella in circuitu docens.

Mat.8,23. Luc.8,22.

*manum MS. S.

Leu.15,24. Mat.9,20. Luc.8,43.

Mat.8,2. Luc.5,12.

Ioh.6,42. Mat.13,55 *Ioſe, G. S.

Mat.13,57 Luc.4,24. Ioh.4,44.

Mat.9,35. Luc.13,22.

t 4 ¶ Et

Mat.10.1. Mar.6.7. Luc.9.1.
¶ Et vocauit duodecim: & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatē spirituū immūdorū. Et præcepit eis ne qd 8
Act.12.8.
tollerēt in via, nisi virgā tantū: no pērā, no panē, neq; in zona æs, sed calceatos 9
sandaliis, & ne induerēntur duabus tunicis. Et dicebat eis, Quocūq; introieritis 10
in domū illic manete donec exeatis inde.
Mat.10.14. Luc.9.5.
¶ & quicumq; nō receperint vos, nec 11
audierint vos: exeuntes inde excutite pulueré de pedibus vestris in testimoniū illis. Et exeūtes prædicabāt vt pœnitentiā agerēt: & dæmonia multa ejiciebāt, 13
& ¶ vngebāt oleo multos ægros, & sanabāt. ¶ Et audiit rex Herodes (manifestū enim factū est nomē eius) & dicebat, Quia Iohannes Baptista resurrexit a mortuis: & ppterea virtutes operātur in illo. Alij aut dicebāt, Quia Helias est. 15
Alij vero dicebāt, Quia ppheta est, quasi vnus ex ppheris. ¶ Quo audito, Herodes ait, Quē ego decollaui Iohannē, hic a mortuis resurrexit. ¶ Ipse enim Herodes misit ac tenuit Iohannē, & vinxit eum in carcere propter Herodiadē vxorē Philippi fratris sui, quia duxerat eā. Dicebat 18
Leu.18,16. enim Iohānes Herodi, ¶ Nō licet tibi habere vxorē fratris tui. Herodias autem 19
insidiabatur illi: & volebat occidere eū, nec poterat. Herodes enim metuebat 20
Iohannē, sciēs eū virū iustū & sanctū: & custodiebat eū, & audito eo multa faciebat: & libenter eū audiebat. Et cū dies 21
opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnā fecit principibus & tribunis & primis Galilææ. cūq; introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, simulq; recumbentibus: rex ait puellæ, Pete à me quod vis: & dabo tibi.
Esth.5,6. ¶ & iurauit illi, ¶ Quia quicquid petieris 23
dabo tibi, licet dimidiū regni mei. Quæ 24
cū exisset, dixit matri suæ, Quid petā? At illa dixit, Caput Iohānis Baptistæ. Cūq. 25
introisset statim cū festinatione ad regē, petiuit dicēs, Volo vt protin des mihi in disco caput Iohānis Baptistæ. Et cōtristatus est rex. Propter iusiurandū & propter simul discumbentes noluit eā cōtristare: sed misso *spiculatore præcepit 27
afferri caput eius in disco. Et decollauit 28
eū in carcere, & attulit caput eius in disco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ. Quo audito, discipuli eius 29
venerūt, & tulerūt corpus eius: & posuerūt illud in monumēto. Et cōueniētes 30
Apostoli ad Iesum, renuntiauerunt ei oīa
Mat.14,11 Luc.9,10. quæ egerāt & docuerāt. ¶ Et ait illis, Venite seorsum in desertū locū, & requiescite pusillū. Erāt enim qui veniebant & redibāt multi: & nec spatiū manducādi habebāt. Et ascendētes in nauim, abierūt in desertū locū seorsum. Et viderūt 33
eos abeuntes, & cognouerūt multi: & pedestres de omnib. ciuitatibus cōcurrerūt illuc, & præcesserūt eos. ¶ Et exiēs, vidit turbā multā Iesus: & misertus est sup
Mat.9,36. & 14,14. 34
eos, quia erāt sicut oues nō habentes pastorē, & cœpit illos docere multa. ¶ Et cū Mat.14,15
iā hora multa fieret, accesserunt discipuli eius, dicētes, Desertus est locus hic, & iā
Luc.9,12. hora prēteriit: ¶ dimitte illos, vt euntes in proximas villas & vicos, emāt sibi cibos quos māducēt. Et respōdēs ait illis, ¶ Date illis vos māducare. Et dixerūt Mat.14,16 Luc.9,13. ei, Euntes emamus ducētis denariis panes: & dabimus illis māducare. Et dicit eis, Quot panes habetis? ite & videte. Et cū cognouissent, dicūt, ¶ Quinq., & duos
Ioan.6,9. pisces. Et præcepit illis vt accūbere facerēt oēs, secundū cōtubernia sup viride fœnū. Et discubuerūt in partes p cēteet quinquagenos. Et acceptis quinq. panibus, & duobus piscibus: intuens in cælum, benedixit, & fregit panes, & dedit discipulis suis vt ponerēt ante eos: & duos pisces diuisit omnibus. Et māducauerūt oēs, & saturati sunt. Et sustulerunt reliquias, fragmentorū duodecim cophinos plenos: & de piscibus. ¶ Erāt autem Mat.14,21 qui māducauerūt, quinq. millia virorū. Ioh.6,10.
Et statim coēgit discipulos suos ascēdere nauim, vt præcederēt cū trās fretum ad Bethsaidā, dū ipse dimitteret populū. Et cùm dimisisset eos, abiit in montē orare. Et cū serò esset, erat nauis in medio mari, & ipse solus in terra. Et vi- vidit 1 dēs eos laborātes in remigādo (erat enim MS.G.S. vētus cōtrarius eis) & circa quartā vigiliā noctis venit ad eos ambulās sup mare: & volebat præterire eos. At illi vt viderūt eū ambulantē sup mare, putauerunt phantasma esse, & exclamauerunt. Oēs enim viderūt eū, & cōturbati sūt. Et statim locutus est cū eis, & dixit eis, Cōfidite, ego sum: nolite timere. Et ascēdit ad illos in nauim, & cessauit vēt. Et pl magis intra se stupebāt: nō enim intellexerunt de panibus: erat enim cor Mat.14,34 eorū obcæcatū. ¶ Et cùm trās fretassent, venerunt in terrā Genezareth: & applicuerūt. Cūq. egressi essent de nau, cōtinuò cognouerūt eū: & pcurrētes vniuersam regionē illā, cœperūt in grabatis eos qui se malè habebāt circumferre, vbi audiebāt eū esse. Et quocūq. introibat in vicos vel in villas aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum vt vel fimbriā vestimenti eius tangerent, & quotquot tangebant eum, salui fiebant.

CAP. VII.

Et cōueniunt ad eū Pharisæi & quidā de Scribis, venientes ab Ierosolymis. Mat.15,2.
¶ Et cū vidissent quosdā ex discipulis eius cōmunibus manibus, id est nō lotis māducare panes, vituperauerūt. Pharisæi enim & oēs Iudæi, nisi crebrò lauerint manus, nō māducāt, tenētes traditionem seniorū: & à foro, nisi baptizentur, non comedunt. & alia multa sunt quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicum & vrceorum, & æramentorum & lectorum.
Et interrogabāt eū Pharisæi & Scribæ,

Quare discipuli tui non ambulant iuxta
Isa.29,13. traditionē seniorū, sed cōmunibus manibus manducāt panē? At ille respōdēs, dixit eis, Bene prophetauit Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptū est, ¶ Populus hic labiis me honorat, cor autē eorū lōgē est à me. in vanū autē me colūt, docētes doctrinas *præcepta hominū. Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditiones hominū, baptismata vrceorū & calicum: & alia similia his facitis multa. Et dicebat illis, Bene irritū facitis præceptū Dei, vt traditionē vestrā seruetis. Moyses enim dixit, ¶ Honora patrē tuū & matrē tuā: &, ¶ Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos aūt dicitis, Si dixerit homo patri aut matri, Corbā, (quod est donū) quodcunq. ex me, tibi profuerit: & vltra nō dimittitis eū quicquā facere patri suo aut matri, rescindentes verbū Dei per traditionē vestrā quā tradidistis. & similia huiusmodi multa facitis. ¶ Et aduocās iterū turbā, dicebat illis, Audite me oēs, & intelligite. Nihil est extra hominē introiēs in eum, quod possit eū coinquinare, sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ cōmunicāt hominē. Si quis habet aures audiēdi, audiat. Et cū introisset in domū à turba, interrogabāt eum discipuli eius parabolā. Et ait illis, Sic & vos imprudētes estis? Nō intelligitis quia omne extrinsecus introiēs in hominē, non potest eū cōmunicare: quia nō intrat in cor eius, sed in vētrē vadit, & in secessū exit, purgās oēs escas? Dicebat autē quoniā quæ de homine exeunt, illa cōmunicant hominē. ¶ Abintus enim de corde hominū malæ cogitationes procedūt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, auaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitia, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia. Omnia hæc mala abintus procedunt, & cōmunicant hominē. ¶ Et inde surgens abiit in fines Tyri & Sidonis: & ingressus domū, neminē voluit scire, & nō potuit latēre. Mulier enim statim vt audiuit de eo, cuius filia habebat spiritū immundū, intrauit, & prōcidit ad pedes eius. Erat enim mulier Gentilis, Syrophœnissa genere. Et rogabat eū vt dæmoniū ēiceret de filia eius. Qui dixit illi, Sine prius saturari filios. nō est enim bonū sumere panē filiorum, & mittere canibus. At illa respōdit, & dixit illi, Vtiq. Dne, nā & catelli comedūt sub mēsa de micis puerorū. Et ait illi, Propter hūc sermonē vade, exiit dæmonium à filia tua. Et cùm abiisset domū suā, inuenit puellā iacentē supra lectū, & dæmonium exisse. Et iterum exiēs de finibus Tyri, venit per Sidonē ad Mare-Galilææ inter medios fines Decapoleos. ¶ Et adducunt ei surdū & mutū: & deprecabātur eum vt imponat illi manū. Et apprehēdens eū de turba seorsum, misit digitos suos in
Gen.6,5. & 8,21. Mat.15,21. Tyri & Sidonis venit Q.n. Mat.9,32. Luc.11,14. Adprecantur G.

auriculas eius: & expués, tetigit linguam eius. & suspiciens in cælū, ingemuit, & ait illi, Ephphethah, quod est, adaperire.
Et statim apertæ sunt aures eius, & solutus est vinculū linguæ eius, & loquebatur rectè. Et præcepit illis ne cui dicerēt. Quātò autē eis præcipiebat, tātò magis plus prædicabāt, & eò amplius admirabātur, dicētes, ¶ Bene omnia fecit: & Gen.1,31. surdos fecit audire, & mutos lōqui. Eccl.39,21.

CAP. VIII.

In diebus illis iterum cū turba multa Mat.15,32. esset, nec haberet quod manducarēt: *cum Iesu 0. cōuocatis discipulis, ait illis, Misereor super turbā: quia ecce iā triduo sustinent me, nec habēt quod māducent: & si dimisero eos ieiunos in domū suā, deficiēt in via: quidā enim ex eis de longē venerūt. Et respōderunt ei discipuli sui, Vnde illos quis poterit hīc saturare panibus in solitudine? Et interrogauit eos, Quot panes habetis? Qui dixerunt, Septē. Et præcepit turbæ discūbere super terrā. Et accipiens septē panes, gratias agēs fregit, & dabat discipulis suis vt apponerent, & apposuerunt turbæ. Et habebant pisciculos paucos: & ipsos benedixit, & iussit apponi. Et manducauerunt & saturati sunt: & sustulerunt quod superauerat de fragmentis, septē sportas. Erāt autē qui māducauerant, quasi quatuor millia: & dimisit eos. ¶ Et statim ascendēs nauim cum discipulis suis, vēnit in partes Dal- Mat.15,39. manutha. & Magedan Q. n. Et exierunt Pharisæi, & cœperunt cōquirere cum eo, quærentes Mar.16,1. Luc.11,54. ab illo signū de cælo, tentātes eum. Et ingemiscens spiritu, ait, Quid generatio ista signū quærit? Amē dico vobis, si dabitur generationi isti signū. Et dimittēs eos, ascēdit iterum nauim, & abiit trans fretū. ¶ Et obliti sunt panes sumere: & Mat.16,5. nisi vnum panē nō habebāt secū in naui. Et præcipiebat eis, dicēs, Videte & cauete à fermēto Pharisæorū, & fermento Herodis. Et cogitabant ad alterutrum, dicētes, Quia panes nō habemus. Quo cognito, ait illis Iesus, Quid cogitatis, quia panes non habetis? nōdum cognoscitis nec intelligitis? adhuc cæcatum habetis cor vestrū? oculos habētes nō videtis? & aures habentes nō auditis, ¶ Nec recordamini? quādo quinq. panes fregi in quinq. millia: & quot cophinos fragmētorum plenos sustulistis? Dicunt ei, Duodecim. Quādo & septem panes in quatuor millia, quot sportas fragmētorū tulistis? Et dicunt ei, Septē. Et dicebat eis, Quomodo nōdū intelligitis? Et venit Bethsaidā: & adducūt ei cæcū, & rogabāt eū vt illū tāgeret. Et apprehensa manu cæci, eduxit eū extra vicū: & expuens in oculos eius impositis manibus suis, interrogauit eū si quid videret. Et aspiciēs, ait, Video homines velut arbores, ambulantes. Deinde iterū imposuit manus sup oculos eius: & cœpit videre, &

restitutus est, ita vt clarè videret omnia.
Et misit illū in domum suā, dicēs, Vade 26
in domū tuā: & si in vicū introieris, ne-
Mat.16,13. ūmini dixeris. ¶ Et egressus est Iesus & 27
discipuli eius in castella Cæsareæ Philip-
pi: & in via interrogabat discipulos suos,
Luc.9,18. dicēs eis, ¶ Quē me dicunt esse homines?
*Alij MS. R.B. Qui respōdentes illi, dicētes, *Iohannē 28
Baptistā, alij Eliā, alij verò quasi vnū de
prophetis. Tūc dicit illis, Vos verò quē 29
me esse dicitis? Respōdens Petrus, ait ei,
Tu es Christus. Et cōminatus est eis ne 30
cui dicerēt de illo. Et cœpit docere eos, 31
quoniā oportet filiū hominis pati multa,
& reprobari à senioribus & à summis sa-
cerdotibus & Scribis, & occidi: & post
tres dies resurgere. Et palā verbū loque 32
batur. Et apprehendēs eum Petrus, cœpit
increpare eū. Qui conuersus, & videns 33
discipulos suos, cominatus est Petro, di-
cēs, Vade retro me satana, quoniā nō sa-
pis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominū.
Et cōuocata turba cum discipulis suis, 34
Mat.10,38. & 16,24. dixit eis, ¶ Si quis vult me sequi, deneget
Luc.9,23. & 14,27. semetipsum: & tollat crucē suā, & sequa-
tur me. ¶ Qui enim voluerit animā suā 35
Luc.17,33. Ioh.12,25. salvā facere, perdet eā: qui autē perdide-
rit animā suā propter me & Euāgelium,
Mat.10,39. salvā faciet eā. Quid enim proderit ho 36
mini, si lucretur mundum totū: & detri-
mentum animæ suæ faciat? Aut, quid 37
dabit homo cōmutationis ꝓ anima sua?
Mat.10,33. Luc.9,26. & 12,9. ¶ Qui enim me ^confusus fuerit, & ver- 38
ba mea in generatione ista adultera &
peccatrice: & filius hominis ^confun-
^confessus o. detur eum, cùm venerit in gloria patris
^cōfitebitur o. sui cum angelis sanctis.

CAP. IX.

Mat.16,27. Luc.9,27. Mat.17,1. Luc.9,28. ^assumpsit MS.B.S. ET dicebat illis, ¶ Amē dico vobis, quia 1
sunt quidā de hic stātibus qui nō gu-
stabunt mortē, donec videāt regnum Dei
venīs in virtute. ¶ Et post dies sex ^assu- 2
mit Iesus Petrū & Iacobū & Iohannē:
& ducit illos in montē excelsum seorsum
solos, & transfiguratus est corā ipsis. Et 3
vestimēta eius facta sunt splendentia &
cādida nimis velut nix, qualia fullo non
potest super terrā cādida facere. Et ap- 4
paruit illis Elias cū Moyse: & erāt loquē-
tes cum Iesu. Et respondens Petrus, ait 5
Iesu, Rabbi, bonū est nos hīc esse: & fa-
ciam' tria tabernacula, tibi vnū, & Moy-
si vnū, & Eliæ vnum. Nō enim sciebat 6
quid diceret: erāt enim timore exterriti:
& facta est nubes obumbrās eos: & vē- 7
nit vox de nube, dicēs, Hic est filius meus
charissimus: audite illū. Et statim cir- 8
cunspicientes, neminē amplius viderūt,
Mat.17,9. nisi Iesum tātum secū. ¶ Et descēden- 9
tibus illis de mōte, præcepit illis ne cui-
quā quæ vidissent, narrarēt: nisi cū filius
hominis à mortuis resurrexerit. Et ver- 10
bū cōtinuerunt apud se: cōquirētes quid
esset, Cùm à mortuis resurrexerit. Et 11
Mala.4,5. interrogabāt eum, dicentes, ¶ Quid ergo
dicūt Pharisæi & Scribæ, quia Eliā opor-
12 tet venire primū? Qui respondens, ait
illis, Elias cùm venerit primo, restituet
omnia: & quo modo ¶ scriptum est in fi- Isa.53,3.
lium hominis, vt multa patiatur & con-
13 temnatur. ¶ Sed dico vobis quia & Elias Mala.4,5.
venit & fecerunt illi quæcunque volue- Mat.17,12.
runt, sicut scriptum est de eo. Et veniēs
ad discipulos suos, vidit turbā magnam
circa eos, & Scribas cōquirentes cū illis.
15 Et cōfestim omnis populus videns Ie-
sum, stupefactus est, & expauerunt: & ac-
16 currētes salutabāt eum. Et interrogauit
17 eos, Quid inter vos cōquiritis? ¶ Et re- Mat.17,14.
spondens vnus de turba, dixit, Magister, Luc.9,37.
attuli filium meū ad te habentē spiritū
18 mutum: qui vbicunq; cum apprehēderit, allidit illum, & spumat, & stridet dē-
tibus, & arescit: & dixi discipulis tuis vt
19 ejicerēt illum, & nō potuerunt. Qui re- ^ei MS. G.
spōdens ^eis, dixit, O generatio incredu- S.
la, quādiu apud vos ero? quandiu vos pa-
20 tiar? afferte illū ad me. Et attulerunt eū.
Et cùm vidisset eū, statim spiritus con-
turbauit illum: & elisus in terrā, voluta-
21 batur spumans. Et interrogauit patrem
eius, Quātum tēporis est ex quo ei hoc
22 accidit? At ille ait, Ab infantia: & fre- ^aquam
quēter eum in ignē & in ^aquas misit, vt MS. G.
eū perderet. sed si quid potes, adiuua nos,
23 misertus' nostri. Iesus autē ait illi, Si po-
tes credere, omnia possibilia sunt credē-
24 ti. Et cōtinuo exclamās pater pueri, cū
lachrymis ait, Credo Dne: adiuua in-
25 credulitatē meā. Et cùm videret Iesus
concurrentē turbā, cōminatus est spiri-
tui immundo, dicens illi, Surde & mute
spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo: &
26 amplius ne introeas in eum. Et exclā-
māns, & multum discerpens eum, exiit ab
eo, & factus est sicut mortuus, ita vt mul-
27 ti dicerent, Quia mortuus est. Iesus au-
tē tenens manum eius, eleuauit eum: &
28 surrexit. Et cùm introisset in domum,
discipuli eius secretò interrogabāt eum,
29 Quare nos non potuimus eicere eum?
Et dixit illis, Hoc genus in nullo potest
30 exire, nisi in oratione & ieiunio. ¶ Et Mat.17,22.
inde profecti prætergrediebātur Galilæā:
31 nec volebat quenquā scire. ¶ Docebat Luc.9,21.
autem discipulos suos, & dicebat illis,
Quoniā filius hominis tradetur in man^
hominum, & occidēt eū, & occisus tertia
32 die resurget. At illi ignorabāt verbum:
33 & timebāt interrogare eū. Et venerunt
Capharnaū. Qui cùm domi ^esset, interro- ^essent MS.
34 gabat eos, Quid in via tractabatis? At B.S.
illi tacebant. siquidē in via inter se dis-
35 putauerant quis eorum maior esset. Et Mat.18,1.
residēs vocauit duodecim, & ait illis, Si- Luc.9,46.
quis vult primus esse, erit omnū nouis-
36 simus, & omnium minister. Et accipiēs
puerum, statuit eum in medio eorū. quē
37 cùm cōplexus esset, ait illis, Quisquis
vnum ex huiusmodi pueris receperit in
nomine meo: me recipit. & quicunque
me susceperit, non me suscipit, sed eum

Luc.9,49. qui misit me. ¶ Respōdit illi Iohannes, 38
Mar.9,38. dicēs, Magister, vidimus quendā in nomi
ne tuo eiicientē dæmonia qui nō sequi-
tur nos, & prohibuimus eū. Iesus autē 39
1 Cor.12,3 ait, Nolite ꝓhibere eum. ¶ nemo est enim
qui faciat virtutē in nomine meo, & pos-
sit cito malè loqui de me. qui enim nō 40
^nos, pro est aduersum^ vos, ꝓ vobis est. ¶ Quis- 41
nobis t MS.Gq. quis cīm potū dederit vobis calicē aquæ
Mar.10,42. in nomine meo, quia Christi estis: amē
*frigidæ o. dico vobis, non perdet mercedem suam.
Mat.18,6. ¶ Et quisquis scādalizauerit vnū ex his 42
Luc.17,2. pusillis credētibus in me: bonū est ei ma
Mat.5,30. & 18,8. gis si circumdaretur mola asinaria collo
eius, & in mare mitteretur. ¶ Et si scā- 43
dalizauerit te manus tua, abscinde illā:
bonū est tibi debilē intrare in vitā, quā
Isa.66,42. duas manus habentē ire in gehennā, in
ignē inextinguibilē. ¶ vbi vermis eorū 44
nō moritur, & ignis nō extinguitur. Et 45
si pes tuus te scādalizat, amputa illū: bo-
nū est tibi claudū intrare in vitā æternā
quā duos pedes habentē, mitti in gehen-
nā ignis inextinguibilis, vbi vermis eo- 46
rū nō moritur, & ignis non extinguitur.
Quod si oculus tuus scādalizat te, eiice 47
eū. bonum est tibi luscū intrare in regnū
Dei, quā duos oculos habentē, mitti in
Luc.2, 13. gehennā ignis. vbi vermis eorū nō mo- 48
Mat.5,13. Luc.14,34. ritur, & ignis nō extinguitur. ¶ Omnis 49
enim igne salietur: & omnis victima sale
salietur. ¶ Bonum est sal: quod si sal in- 50
sulsum fuerit: in quo illud condietis? Ha
bete in vobis sal, & pacem habete inter
Mat.19,1. vos.

CAP. X.

ET inde exurgēs, venit in fines Iudææ 1
vltra Iordanē: & cōueniunt iterum
turbæ ad eū. & sicut consueuerat, iterum
docebat illos. Et accedentes Pharisæi, 2
interrogabant eū, Si licet viro vxorē di-
mittere? tentantes eum. At ille respon- 3
Deu.24,1. dēs, dixit eis, Quid vobis præcepit Moy-
ses? Qui dixerunt, ¶ Moyses permisit li- 4
bellū repudij scribere, & dimittere. Qui- 5
bus respōdens Iesus, ait, Ad duritiā cor-
dis vestri scripsit vobis præceptū istud.
Gen.1,27. ab initio autē creaturæ ¶ masculum & 6
Mat.19,4. fœminā fecit eos Deus. ¶ Propter hoc, 7
Gen.2,24. 1 Cor.6,16 Eph.5,31. 1 Cor.7,10 relinquet homo patrē suum & matrē: &
adhærebit ad vxorē suā, & erunt duo in 8
carne vna. Itaq. iā non sunt duo, sed vna
caro. ¶ Quod ergo Deus cōiūxit, homo 9
non separet. Et in domo iterū discipuli 10
eius de eodē interrogauerunt eū. Et ait 11
illis, Quicunq. dimiserit vxorē suā & a-
liā duxerit, adulterium cōmittit sup eā.
Et si vxor dimiserit virum suum, & a- 12
lij nupserit, mœchatur. Et offerēbāt il- 13
li paruulos, vt tāgeret illos. Discipuli aūt
cōminabantur offerentibus. Quos cū 14
videret Iesus, indignè tulit, & ait illis, Si-
nite paruulos venire ad me: & ne prohi-
Mat.19,8. bueritis eos, talium enim est regnū Dei.
Luc.18,15. Amē dico vobis: quisquis nō receperit 15
regnum Dei velut paruulus, non intrabit
in illud. Et cōplexans eos, & imponens 16
17 manus super illos, benedicebat eos. Et ^viam 5
cū egressus esset in ^viā, procurrens qui- MS.B.G.
dā genu flexo ante eum, rogabat eum^, *dicens,
¶ Magister bone, quid faciā vt vitā æter- MS.B.S.
18 nā percipiā? Iesus autem dixit ei, Quid
me dicis bonum? Nemo bonus, nisi Mat.19,16.
19 vnus Deus. ¶ Præcepta nosti, Ne adul- Luc.18,18.
teres, Ne occidas, Ne furtum facias, Ne falsum Exo.20,13.
testimonium dixeris, Ne fraudē feceris,
20 Honora patrem tuum & matrē. At ille
respondens, ait illi, Magister, hæc omnia
21 obseruaui à iuuentute mea. Iesus autē
intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei, Vnum tibi deest: vade, quæcūq. habes vēde, & da pauperibus, & habebis thesaurū
22 in cælo: & veni, sequere me. Qui con-
tristatus in verbo, abiit mœrens. erat enim
23 habens multas possessiones. Et circun-
spiciens Iesus, ait discipulis suis, Quàm
difficile qui pecunias habent, in regnum
24 Dei introibunt! Discipuli autē obstupe-
scēbāt in verbis eius. At Iesus rursus re-
spondens ait illis, Filioli, quàm difficile
est confidentes in pecuniis, in regnū Dei
25 introire! Facilius est camelum per fo-
ramen acus transire, quā diuitē intrare in
26 regnum Dei. Qui magis admirabantur,
dicētes ad semetipsos, Et quis potest sal-
27 uus fieri? Et intuēs illos Iesus, ait, Apud
homines impossibile est: sed non apud
Deum: omnia enim possibilia sunt apud
28 Deū. ¶ Et cœpit ei Petrus dicere, Ecce, Mat.19,27.
nos dimisimus omnia, & secuti sum^ te. Luc.18,28.
29 Respōdens Iesus, ait, Amē dico vobis,
nemo est qui reliquerit domū, aut fratres,
aut sorores, aut patrē, aut matrē, aut fi-
lios, aut agros propter me & propter Eu-
30 angelium: qui nō accipiet centies tātum,
nunc, in tēpore hoc: domos, & fratres, &
sorores, & matres, & filios, & agros, cū pe-
secutionib', & in seculo futuro, vitā æter-
31 nā. ¶ Multi aūt erūt primi, nouissimi; & Mat.19,30.
nouissimi, primi. Erāt aūt in via ascēdē- Luc.13,30.
tes Ierosolymā: & præcedebat illos Iesus, &
stupebāti: & sequētes timebāt. ¶ Et assu- Mat.20,17.
mēs iterum duodecim, cœpit illis dicere Luc.18,31.
33 quæ essent ei ventura. Quia ecce ascen-
dimus Ierosolymā, & filius hominis tra-
detur principibus sacerdotū, & Scribis &
senioribus, & dānabunt eū morte, & tra-
34 dēt eū gētibus, & illudēt ei, & cōspuent
eū, & flagellabunt eū, & interficiēt eum,
35 & tertia die resurget. ¶ Et accedunt ad Mat.20,20.
eum Iacobus & Iohānes filij Zebedæi, di-
cētes, Magister, volumus vt quodcunque
36 petierim^ facias nobis. At ille dixit eis,
37 Quid vultis vt faciā vobis? Et dixerūt,
Da nobis vt vnus ad dexteram tuā, & alius
ad sinistrā tuā sedeamus in gloria tua.
38 Iesus autē ait eis, Nescitis quid petatis.
potestis bibere calicē quē ego bibo: aut
^baptismo quo ego baptizor, baptizari? ^baptismū
39 At illi dixerunt ei, Possumus. Iesus aūt MS.G.
ait eis, Calicē quidē quē ego bibo bibe-
tis, & ^baptisma quo ego baptizor bapti- ^baptismo
40 zabimini: sedere autē ad dexterā meā, MS.R.B.

vel ad siniſtrã, nõ eſt meũ dare vobis', ſed quibus paratũ eſt. ¶ Et audiẽtes de- 41
Mat.20,24. ce, cœperunt indignari de Iacobo & Io-
Luc.22,25. hãne. Ieſus aũt vocãs eos ait illis, ¶ Sci- 42
tis quia hi qui videntur principari gẽtib', dominãtur eis: & principes eorũ poteſtatẽ habẽt ipſorũ. Nõ ita eſt autẽ in vo- 43
in vobis G.S. bis, ſed quicunq. voluerit fieri maior, eris veſter miniſter: & quicunq. voluerit in vobis prim'eſſe, erit omniũ ſeruus. 44
Nã & filius hominis nõ venit vt miniſtraretur ei, ſed vt miniſtraret, & daret a- 45
Mat.20,29. Luc.18,35. nimã ſuã redemptionẽ pro multis. ¶ Et 46
veniunt Iericho: & proficiſcẽte eo de Iericho, & diſcipulis eius & plurima multitudine, filius Timæi Bartimæus cæcus, ſedebat iuxta uiã mendicans. Qui cũm 47
audiſſet quia Ieſus Nazarenus eſt: cœpit clamare, & dicere, Ieſu fili Dauid, miſerere mei. Et cõminabantur ei multi, 48
vt taceret. At ille multò magis clamabat, Fili Dauid, miſerere mei. Et ſtãs Ieſus 49
præcepit illũ vocari. Et vocãt cæcũ dicentes ei, Animæquior eſto, ſurge, vocat te. Qui proiecto veſtimẽto ſuo exiliẽs, 50
vẽnit ad eũ. Et reſpõdens Ieſus dixit il- 51
li, Quid tibi vis faciã? Cæcus autẽ dixit ei, Rabbõni vt videã. Ieſus autẽ ait illi, 52
Vade, fides tua te ſaluum fecit. Et confeſtim vidit, & ſequebatur eum in via.

CAP. XI.

Mat.21,1. Luc.19,29. ET cũ appropinquaret Ieroſolymæ & 1
Bethaniæ ad montẽ oliuarum, mittit duos ex diſcipulis ſuis, & ait illis, Ite in 2
caſtellũ quod cõtra vos eſt, & ſtatim introeũtes illuc, inuenietis pullũ ligatum, ſuper quẽ nemo adhuc hominũ ſedit: ſolute illum, & adducite. Et ſi quis vobis 3
dixerit, Quid facitis? dicite quia Dño neceſſari' eſt: & cõtinuò illũ dimittet huc.
Et abeuntes inuenerunt pullũ ligatum 4
*dicebat MS q. ante ianuã foris in biuio: & ſoluunt eũ.
Et quidã de illic ſtãtibus *licebat' illis, 5
Quid facitis ſoluẽtes pullũ? Qui dixe- 6
Ioh.12,14. runt eis ſicut præceperat illis Ieſus: & dimiſerunt eis. ¶ Et duxerunt pullum ad 7
Ieſum: & imponunt illi veſtimenta ſua, & ſedit ſuper eũ. Multi autẽ veſtimẽta 8
ſua ſtrauerunt in via: alij autẽ frõdes cædebãt de arboribus, & ſternebant in uia.
Et qui præibãt & qui ſequebantur cla- 9
Mat.21,9. mabant, dicẽtes, Hoſan-na, ¶ Benedictus
Luc.19,38. qui venit in nomine Dñi. benedictum 10
Pſ.117,24. quod venit regnum patris noſtri Dauid,
Mat.21,10. Hoſan-na in excelſis. ¶ Et introuit Ie- 11
Luc.19,45. roſolymã in templũ: & circunſpectis omnibus, cùm iã veſpera eſſet hora, exiit in Bethaniã cũ duodecim. Et alia die cũ 12
Mat.21,19 exirẽt à Bethania, eſuriit. ¶ Cumq. vi- 13
diſſet à lõgè ſicũ habentẽ folia, vẽnit ſi quid fortè inueniret in ea. & cùm veniſſet ad eam, nihil inuenit præter folia. non enim erat tempus ficorum. Et re- 14
ſpondens dixit ei, Iam non amplius in æternũ ex te fructũ quiſquã mãducet. Et audiebãt diſcipuli eius. Et veniunt Ie- 15
roſolymã. Et cũ introiſſet in tẽplum, cœpit eiicere vẽdentes & ementes in tẽplo, & mẽſas numulariorũ, & cathedras vẽ-
16 dentiũ columbas euertit. & nõ ſinebat vt quiſquã transferret vas per templum:
17 & docebat, dicẽs eis, Nõne ſcriptũ eſt, ¶ Quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gẽtibus? ¶ Vos autẽ fe-
18 ciſtis eã ſpelunca latronum. Quo audito, principes ſacerdotum & Scribæ quærebãt quomodo eũ perderẽt. timebãt enim eum: quoniã vniuerſa turba admirabatur
19 ſuper doctrina eius. Et cũ veſpera facta eſſet, egrediebatur de ciuitate. ¶ Et cũ
20 manè trãſirent, viderunt ſicũ aridã factã
21 à radicibus. Et recordatus Petrus, dixit ei, Rabbi, ecce, ficus cui maledixiſti, a-
22 ruit. Et reſpõdens Ieſus ait illis, Habete fidẽ Dei. amẽ dico vobis quia quicũque dixerit huic mõti, Tollere & mittere
23 in mare, & non hæſitauerit in corde ſuo, ſed crediderit quia quodcunque dixerit, fiat: fiet ei. ¶ Propterea dico vobis, om-
24 nia quæcunq. orãtes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis. ¶ Et cum
25 ſtabitis ad orandũ, dimittite ſiquid habetis aduerſus aliquẽ: vt & pater veſter qui in cælis eſt, dimittat vobis peccata ve-
26 ſtra. Quòd ſi vos nõ dimiſeritis: nec pater veſter qui in cælis eſt, dimittet vobis
27 peccata veſtra. Et veniunt rurſus Ieroſolymã. Et cũ ambularet in tẽplo, accedunt ad eum ſummi ſacerdotes & Scribæ
28 & ſeniores, & dicũt ei, In qua poteſtate hæc facis? & quis dedit tibi hãc poteſtatem vt ita facias? Ieſus autẽ reſpondens,
29 ait illis, Interrogabo vos & ego vnũ verbum, & reſpõdete mihi: & dicã vobis in
30 qua poteſtate hæc faciã. Baptiſmus Iohannis, de cælo erat, an ex hominibus?
31 Reſpõdete mihi. At illi cogitabãt ſecũ, dicentes, Si dixerimus, De cælo; dicet,
32 Quare ergo nõ credidiſtis ei? Si dixerimus, Ex hominibus, *timebãt' populum. omnes enim habebãt Iohannẽ quia verè
33 propheta eſſet. Et reſpondentes dicunt Ieſu, Neſcimus. Et reſpondens Ieſus ait illis, Neque ego dico vobis in qua poteſtate hæc faciam. CAP. XII.

Mat.21,33 Luc.20,9. ET cœpit illis in parabolis loqui, Vi- 1
Iſaiæ 5,1. Ier.2,21. neã paſtinauit homo, & circundedit ſepẽ, & fodit lacũ, & ædificauit turrim, & locauit eã agricolis: & peregrè profectus
2 eſt. Et miſit ad agricolas in tẽpore ſeruum, vt ab agricolis acciperet de fructu
3 vineę. Qui apprehenſum eũ ceciderũt: & dimiſerunt vacuũ. Et iterũ miſit ad
4 illos aliũ ſeruũ: & illũ in capite vulnerauerunt, & cõtumeliis affecerunt. Et rurſum aliũ miſit, & illũ occiderunt: & plures alios: quoſdã cædentes, alios verò oc-
6 cidẽtes. Adhuc ergo vnũ habens filium chariſſimũ: & illũ miſit ad eos nouiſſimũ, dicẽs, Quia reuerebuntur filiũ meũ.
7 Coloni autẽ dixerunt ad inuicẽ, Hic eſt hæres: venite, occidam' eũ: & noſtra erit

hæreditas.

hæreditas. Et apprehẽdentes eum, occi- 8
derũt: & eiecerũt extra vineã. Quid er- 9
go faciet dominus vineæ? Veniet, & perdet colonos: & dabit vineam aliis. Nec 10
Pſ.117,21. Iſa.28,16. Act.4,11. Rom.9,33. 1 Pet.2,8. Mat.21,42 ſcripturã hãc legiſtis, ¶ Lapidẽ quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, A Dño factum eſt iſtud, & 11
eſt mirabile in oculis noſtris? Et quære- 12
bãt eum tenere: & timuerũt turbã. cognouerunt enim quoniã ad eos parabolã hãc dixerit. Et relicto eo abierũt. ¶ Et mit- 13
Mat.22,15. Luc.20,20. tunt ad eum quoſdã ex Phariſæis & Herodianis: vt eum caperẽt in verbo. Qui 14
venientes dicunt ei, Magiſter, ſcimus quia verax es, & nõ curas quenquã: nec enim vides in faciẽ hominum, ſed in veritate viam Dei doces. licet dari tributũ Cæſari: an nõ dabimus? Qui ſciẽs perſpicuã 15
illorum, ait illis, Quid me tentatis? afferte mihi denariũ vt videã. At illi attule- 16
Rom.13,7. runt ei. Et ait illis, Cuius eſt imago hæc, & inſcriptio? Dicũt ei, Cæſaris. Reſpõ- 17
Mat.22,23. Luc.20,27. dens aũt Ieſus dixit illis, ¶ Reddite igitur quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo. Et mirabantur ſuper eo. ¶ Et 18
venerũt ad eum Sadducæi qui dicunt reſurrectionẽ nõ eſſe: & interrogabãt eum
Deut.25,5. dicẽtes, Magiſter, Moyſes nobis ſcripſit, 19
¶ vt ſi cuius frater mortuus fuerit, & dimiſerit vxorẽ, & filios nõ reliquerit, accipiat frater eius vxorẽ ipſius, & reſuſcitet ſemẽ fratri ſuo. Septem ergo fratres 20
erãt: & primus accepit vxorẽ, & mortuus eſt nõ relicto ſemine. Et ſecũdus acce- 21
pit eã, & mortuus eſt: & nec iſte reliquit ſemen. Et tertius ſimiliter. Et accepe- 22
runt eam ſimiliter ſeptẽ: & non reliquerunt ſemen. Nouiſſima omniũ defuncta eſt & mulier. In reſurrectione ergo cùm 23
reſurrexerint, cuius de his erit vxor? ſeptem enim habuerũt eam vxorẽ. Et re- 24
ſpondẽs Ieſus, ait illis, Nõne ideo errãtis, non ſcientes ſcripturas, neq. virtutem Dei? Cùm enim à mortuis reſurrexe- 25
*Deĩ o. rint, neq. nubent, neq. nubentur, ſed ſunt ſicut angeli *in cęlis. De mortuis autem 26
Exod.3,6. Mat.22,32 Luc.20,37. quòd reſurgãt, nõ legiſtis in libro Moyſi, ſuper rubũ quomodo dixerit illi Deus, inquiens, ¶ Ego ſum Deus Abraham, & 27
Deus Iſaac, & Deus Iacob? Nõ eſt Deus mortuorũ, ſed viuorũ. Vos ergo multum errãtis. Et acceſſit vnus de Scribis qui 28
Deut.6,7. *veſter MS G.q. *noſter 7 MS.G.S. audierat illos conquirẽtes, & videns quoniã bene illis reſpõderit, interrogauit eũ quod eſſet primũ omniũ mãdatum. Ie- 29
*Dominus 7 MS.G.S. Luc.10,18. Mat.22,39. Rom.13,9. Gal.5,14. Iac.2,8. ſus aũt reſpõdit ei, Quia primũ omnium mandatum eſt, ¶ Audi Iſraël, Dñs Deus *noſ', *Deus' vnus eſt. Et diliges Dñm 30
Deũ tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mẽte tua, & ex tota virtute tua. Hoc eſt primum mandatum.
Secundũ autem ſimile eſt illi, ¶ Diliges 31
proximum tuũ tãquam teipſum. Maius horũ aliud mandatũ non eſt. Et ait illi 32
Scriba, Bene Magiſter, in veritate dixiſti, quia vnus eſt Deus, & nõ eſt alius præter eum. Et vt diligatur ex toto corde, & ex 33
toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximũ tãquã ſeipſum: maius eſt omnibus holocauto-
34 matibus & ſacrificiis. Ieſus aũt videns quòd ſapiẽter reſpõdiſſet, dixit illi, Non es lõgè à regno Dei. Et nemo iam audebat eum interrogare. ¶ Et reſpondẽs Ie- Mat.22,42.
35 ſus, dicebat, docẽs in templo, Quomodo Luc.20,41.
dicũt Scribæ Chriſtũ filium eſſe Dauid?
36 Ipſe enim Dauid dicit in Spiritu ſancto, ¶ Dixit Dominus Dño meo, ſede à Pſ.109,1.
dextris meis, donec ponã inimicos tuos
37 ſcabellũ pedum tuorũ. Ipſe ergo Dauid dicit eũ Dñm: & vnde eſt filius eius? Et multa turba eũ libẽter audiuit. Et dice-
38 bat eis in doctrina ſua, ¶ Cauete à Scribis, qui volũt in ſtolis ambulare, & ſalu- Mat.23,6. Luc.11,43.
39 tari in foro, & in primis cathedris ſedere in ſynagogis, & primos diſcubi- & 20,46.
40 tus in cœnis: qui deuorant domos viduarum ſub obtẽtu prolixæ orationis: hi
41 accipiẽt prolixius iudicium. ¶ Et ſedẽs Ieſus contra gazophylaciũ, aſpiciebat quomodo turba iactaret æs in gazophylaciũ, Luc.21,1.
42 & multi diuites iactabãt multa. Cũ ve-
niſſet autem vidua vna pauper, miſit duo
43 minuta, quod eſt quadrans. & conuocãs diſcipulos ſuos, ait illis, Amẽ dico vobis, quoniã vidua hæc pauper plus omnibus miſit qui miſerunt in gazophylacium.
44 Oẽs enim ex eo quod abũdabat illis, miſerunt: hæc verò, de penuria ſua, omnia quæ habuit miſit, totũ victum ſuum.

CAP. XIII.

Mat.24,1. Luc.21,5. ET cùm egrederetur de templo, ait illi 1
vn' ex diſcipulis ſuis, Magiſter, aſpice
2 quales lapides, & quales ſtructuræ. Et reſpõdens Ieſus, ait illi, Vides has omnes magnas ædificationes? ¶ Non relinquetur
3 lapis ſuper lapidẽ qui nõ deſtruatur. Et Luc.19,44.
cũ ſederet in mõte oliuarũ cõtra tẽplum, interrogabãt eũ ſeparatim Petrus & Iacõbus & Iohãnes & Andreas, Die nobis, quãdo iſta fient? & quod ſignum erit
4 quãdo hæc omnia incipiẽt cõſummari?
5 Et reſpondens Ieſus cœpit dicere illis, Ephes.5,6.
6 ¶ Videte, ne qs vos ſeducat. multi enim 2 Theſ.2,3.
veniẽt in nomine meo dicentes quia ego
7 ſum: & multos ſeducẽt. Cùm audieritis aũt bella & opiniones bellorũ, ne timueritis. oportet enim hæc fieri: ſed nondum
8 finis. Exurget enim gens cõtra gentẽ, & regnũ ſuper regnũ: & erunt terræmotus per loca, & fames. Initium dolorũ, hæc.
9 Videte aũt vos metipſos. Tradẽt enim vos in conciliis, & in ſynagogis vapulabitis, & ante præſides & reges ſtabitis
10 propter me, in teſtimonium illis. Et in omnes gẽtes primum oportet prædicari
11 euãgelium. ¶ Et cũ duxerint vos tradẽtes, nolite præcogitare quid loquamini: Mat.10,19 Luc.12,11. & 21,14.
ſed quod datũ vobis fuerit in illa hora, id loquimini. non enim vos eſtis loquẽtes:
12 ſed Spiritus ſanctus. Tradet autẽ frater fratrẽ in mortẽ, & pater filiũ: & conſur-

gent

gent filij in parētes, & morte afficiēt eos.
Et eritis odio omnibus, propter nomen meū. Qui aūt sustinuerit in tnē, hic saluus erit. ¶ Cūm aūt videritis abominationē desolationis*, stantē, ¶ vbi nō debet (qui legit, intelligat) tunc qui in Iudæa sunt, fugiāt in montes: & qui sup tectū, nē descēdat in domū, nec introeat vt tollat quid de domo sua: & qui in agro erit, nō reuertatur retro, tollere vestimentum suū. Vę aūt prægnātibus & nutriētibus in illis diebus. Orate vero vt hyeme non fiāt. Erūt enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ quā condidit Deus vsq. nūc, neq. fiēt. Et nisi breuiasset Dñs dies, nō fuisset salua omnis caro: sed propter electos quos elegit, breuiauit dies. ¶ Et tunc si quis vobis dixerit, Ecce, hic est Christus, ecce illic, ne credideritis. Exurgēt enim pseudochristi & pseudoprophetæ: & dabūt signa & portēta ad seducēdos, si fieri potest, etiā electos. Vos ergo videte, ecce prædixi vobis omnia. ¶ Sed in illis diebus post tribulationē illā Sol cōtenebrabitur, & luna non dabit splendorē suum.
& stellæ cæli erunt decidētes, & virtutes quæ in cælis sunt, mouebuntur. Et tunc videbunt filiū hominis venientē in nubibus, cū virtute multa & gloria. ¶ Et tunc mittet angelos suos, & congregabit electos suos à quatuor ventis, à summo terræ vsq. ad summū cæli. A ficu autem discite parabolā. Cūm iā ramus eius tener fuerit, & nata fuerint folia: cognoscitis quia in proximo sit æstas. sic & vos cūm videritis hæc fieri, scitote quòd in proximo sit in ostiis. Amen dico vobis, quoniā nō trāsibit generatio hæc, donec omnia ista fiant. Cælū & terra trāsibūt, verba aūt mea non transibunt. De die aūt illo vel hora nemo scit, neq. angeli in cælo, neq. filius: nisi pater. ¶ Videte, vigilate, & orate. nescitis enim quādo tempus sit. Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum suā: & dedit seruis suis potestatem cuiusq. operis, & ianitori præcepit vt vigilet. Vigilate ergo (nescitis enim quādo dñs domus veniat: sero, an media nocte, an gallicantu, an manè) nē cūm venerit repētè, inueniat vos dormiētes. Quod aūt vobis dico, omnibus dico, Vigilate. CAP. XIIII.

ERat aūt Pascha & Azyma post biduum: & quærebāt summi sacerdotes & Scribæ quomodo eum dolo tenerēt & occiderēt. Dicebāt enim', Nō in die festo, ne fortè tumult' fieret populi'. ¶ Et cū esset Bethaniæ in domo Simonis Leprosi, & recumberet, venit mulier habēs alabastrū vnguēti nardi spicati pretiosi: & fracto alabastro, effudit super caput eius. ¶ Erāt aūt quidā indignè ferentes intra semetipsos, & dicētes, Vt quid perditio ista vnguēti facta est? Poterat enim vnguentū istud vænūdari plus quàm trecētis denariis, & dari pauperibus. Et fremebāt in eā. Iesus aūt dixit, Sinite eā, quid illi molesti estis? Bonū opus operata est in me. Semper enim pauperes habetis' vobiscū: & cūm volueritis, potestis illis benefacere: me aūt nō semper habetis. Quod habuit hæc, fecit: prægustauit vngere corpus meū in sepulturā. Amen dico vobis, vbicunq. prædicatum fuerit Euāgelium istud in vniuerso mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius. ¶ Et Iudas Iscariotes vnus de duodecim abiit ad summos sacerdotes, vt proderet eum illis. Qui audientes gauisi sunt: & promiserūt ei pecuniā se daturos. Et quærebat quomodo illum opportunè traderet. Et primo die Azymorū quādo pascha immolabant, dicunt ei discipuli, Quò vis eamus, & paremus tibi vt mādūces pascha? Et mittit duos ex discipulis suis, & dicit eis, Ite in ciuitatem: & occurret vobis homo lagenā aquæ baiulās, sequimini eum: & quocunq. introierit, dicite dño domus quia magister dicit, Vbi est refectio mea, vbi pascha cum discipulis meis mānducē? Et ipse vobis demōstrabit cœnaculū grāde, stratum: & illic parate nobis. Et abierunt discipuli eius, & venerūt in ciuitatē: & inuenerūt sicut dixerat illis, & parauerunt pascha.
¶ Vespere aūt facto, venit cū duodecim. ¶ Et discumbentibus eis & mandūcātibus, ait IESVS, Amē dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me, qui mānducat mecū. At illi cœperūt cōtristari, & dicere ei singulatim, Nunquid ego?
Qui ait illis, ¶ Vnus ex duodecim qui intingit mecū manū in catino. ¶ & filius quidē hominis vadit sicut scriptum est de eo, vę aūt homini illi per quē filius hominis traditur'. bonū erat ei, si nō esset natus homo ille. Et mādūcātibus illis, ¶ accepit Iesus panē: & benedicēs fregit, & dedit eis, & ait, Sumite, hoc est corpus meū. Et accepto calice, gratias agēs dedit eis. & biberunt ex illo oēs. Et ait illis, Hic est sanguis meus nouī testamēti, qui pro multis effunditur. Amen dico vobis, quia iam non bibā de genimine vitis vsq. in diē illū cū illud bibā nouū) in regno Dei. Et hymno dicto exierunt in montē oliuarū. Et ait eis Iesus, ¶ Omnes scādalizabimini in me in nocte ista: quia scriptum est: ¶ Percutiā pastorem, & dispergētur oues. Sed postquā resurrexero, ¶ præcedā vos in Galilæā. Petrus aūt ait illi, Et si omnes scandalizati fuerint: sed nō ego. Et ait illi Iesus, Amen dico tibi, qa tu hodie in nocte hac, priusquā gallus vocē bis dederit, ter me es negaturus. At ille amplius loquebatur, Et si oportuerit me simul cōmori tibi, nō te negabo. Similiter aūt & omnes dicebāt.
¶ Et veniūt in prædiū, cui nomē Gethsemani. Et ait discipulis suis, ¶ Sedete hic donec orē. Et assumit Petrū & Iacobū & Iohannē secū: & cœpit pauere & tædere. Et ait illis, Tristis est anima mea vsq. ad mortē: sustinete hīc, & vigilate.
Et cùm processisset paululum procidit super terram: & orabat vt si fieri posset, transiret ab eo hora: & dixit, Abba, pater, omnia tibi possibilia sunt, trasfer calicē hunc a me sed nō quod ego volo, sed quod tu. Et venit, & inuenit eos dormiētes. Et ait Petro, Simon, dormis? non potuisti vna hora vigilare? Vigilate, & orate vt nō intretis in tentatiōne. Spiritus quidē prōptus est, caro verò infirma.
Et, iterū abiens, orauit, eundē sermonem dicens. Et reuersus, denuo inuenit eos dormiētes (erāt enim oculi eorū grauati) & ignorābāt quid respōderet ei. Et venit tertio, & ait illis, Dormite iam & requiescite. Sufficit: venit hora: ecce, filius hominis traditur in manus peccatorū.
Surgite, eamus. ecce, qui me tradet', prope est. Et adhuc eo loquente, venit Iudas Iscariotes vnus de duodecim, & cū eo turba multa cum gladiis & lignis, a summis sacerdotibus & Scribis & senioribus. Dederat aūt traditor eius signum eis dicēs, Quēcunq. osculatus fuero, ipse est: tenete eū, & ducite cautè. Et cùm veniisset, statim accedēs ad eū ait, Rabbi. & osculatus est eum. At illi manus iniecerūt in eum: & tenuerūt eum. Vnus aūt quidā de circumstantibus eductis gladiū, percussit seruū summi sacerdotis: & amputauit illi auriculam. Et respōdens Iesus, ait illis, Tanquā ad latronē existis cum gladiis & lignis comprehēdere me? quotidie eram apud vos in templo docens, & nō me tenuistis. Sed vt impleatur scripturę. ¶ Tūc discipuli eius relinquētes eum, omnes fugerunt. Adolescēs aūt quidā sequebatur eū amictus sindone super nudo: & tenuerūt eum. At ille reiecta sindone, nudus profugit ab eis. ¶ Et adduxerūt Iesum ad summū sacerdotē: & cōuenerunt omnes sacerdotes & Scribæ & seniores. Petrus aūt à longe secutus est eum vsq. intro in atriū summi sacerdotis: & sedebat cū ministris ad ignē, & calefaciebat se. ¶ Summi verò sacerdotes & omne cōcilium quærebat aduersus Iesum testimoniū, vt eum morti traderent, nec inueniebant. Multi enim testimonium falsum dicebāt aduersus eū: & conuenientia testimonia non erat. Et quidā surgentes, falsum testimonium ferebant aduersus eum, dicentes, Quoniam nos audiuimus eū dicētem, ¶ Ego dissoluam templum hoc manu factū, & per triduum aliud nō manufactum, ædificabo.
Et nō erat conuenies testimonium illorum. Et exurgens summus sacerdos in medium, interrogauit Iesum, dicēs, Nō respōdes quicquā ad ea quę tibi obiiciūtur ab his? Ille aūt tacebat, & nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum: & dixit ei, Tu es Christus filius benedicti? Iesus autem dixit illi, Ego sum, ¶ & videbitis filiū hominis sedentē à dextris virtutis*, & venientem cū nubibus cæli. Summus autem sacerdos scindēs vestimenta sua, ait, Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiā: quid vobis videtur? Qui omnes cōdemnauerūt eū esse reū mortis. Et cœperūt quidā conspuere eum, & velare facie eius, & colaphis eum cædere, & dicere ei, Prophetiza. & ministri alapis eū cædebant. ¶ Et eū esset Petrus in atrio deorsum, venit vna ex ancillis summi sacerdotis. & cùm vidisset Petrū calefaciente se, aspiciens illū, ait, Et tu cū Iesu Nazareno eras. At ille negauit, dicens, Neq. scio, neque nouī quid dicas. Et exiit foras ante atriū: & gallus cantauit. ¶ Rursus autē cum vidisset illū ancilla, cœpit dicere circunstantibus, Quia hic ex illis est. At ille iterū negauit. ¶ Et post pusillū rursus qui astabant, dicebāt Petro, Vere ex illis es: nā & Galilæus es. Ille aūt cœpit anathematizare & iurare, Quia nescio hominē istum quem dicitis. Et statim gallus iterū cantauit. ¶ Et recordatus est Petrus verbi quod dixerat ei Iesus, Prius quàm gallus cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere. CAP. XV.

ET confestim, mane consilium facientes summi sacerdotes cum senioribus & Scribis & vniuerso cōcilio, vinctēs Iesum, duxerunt & tradiderunt Pilato. Et interrogauit eū Pilatus, Tu es rex Iudęorum? At ille respondens, ait illi, Tu dicis.
¶ Et accusabāt eum summi sacerdotes in multis. ¶ Pilatus aūt rursum interrogauit eum, dicēs, Nō respōdes quicquā? vide in quātis te accusant. Iesus autem amplius nihil respondit: ita vt miraretur Pilatus. Per diē aūt festum solebat dimittere illis vnū ex vinctis quemcunque petissent. Erat autē qui dicebatur Barabbas, qui cū seditionis essent vincti, qui in seditione fecerat homicidiū. Et cum ascendisset' turba, cœpit rogare, sicut semper faciebat illis. Pilatus autem respōdit eis, & dixit, Vultis dimittā vobis regem Iudæorū? Sciebat enim quòd per inuidiam tradidissent eum summi sacerdotes. Pontifices aūt concitauerūt turbam, vt magis Barabbam dimitteret eis.
Pilatus aūt iterū respōdens, ait illis, Quid ergo vultis faciā regi Iudæorum?
At illi iterū clamauerunt, Crucifige eum. Pilatus verò dicebat illis, Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant, Crucifige eū. Pilatus aūt volēs populo satisfacere, dimisit illis Barabbā, & tradidit Iesum flagellis cæsum vt crucifigeretur. ¶ Milites aūt duxerunt eū in atriū prætorij, & conuocant totam cohortem: & induunt eū purpura, & imponūt ei, plectētes spineā coronam. Et cœperunt salutare eū, Aue rex Iudæorum. Et percutiebāt caput eius arundine: & cōspuebāt

eum.

Universidad de Deusto Biblioteca

eum. & ponẽtes genua, adorabãt eũ. Et
posteaquã illuserãt ei, exuerunt illum pur-
pura, & induerũt eum vestimẽtis suis, &
Mat.27, 32 ‖educunt illum vt crucifigerẽt eum. ‖Et
Luc.23, 26. angariauerunt prætereuntẽ quẽpiam, Si-
monẽ Cyrenæum venientẽ de villa, patrẽ
Alexandri & Ruffi, vt tolleret crucẽ eius.
Mat.27, 33 ‖Et perducit illũ in Golgotha locum:
Luc.23, 33. quod est interpretatum, Caluariæ locus.
Ioh.19, 17. Et dabant ei bibere myrrhatũ vinũ: &
Mat.27, 35 nõ accepit. ‖Et crucifigẽtes eũ, diuise-
Luc.23, 34. rũt vestimẽta ei⁹, mittẽtes sortẽ sup eis,
Ioh.19, 23. quis quid tolleret. Erat aũt hora tertia:
& crucifixerũt eũ. Et erat titulus causæ
eius inscriptus, REX IVDAEO-
RVM. Et cũ eo crucifigũt duos latro-
nes: vnũ à dextris, & alĳũ à sinistris eius.
Isa.53, 12. Et impleta est scriptura quæ dicit, ‖Et
cũ iniquis reputatus est. Et prætereũtes
blasphemabãt eũ, mouẽtes capita sua, &
Ioh.2, 19. dicẽtes, Vah ‖qui ⁹destruit templũ⁹, & in
⁹destruis tribus ⁹ædificat: saluũ fac semet-
MS. R. ipsum descẽdens de cruce. Similiter &
Q.n. summi sacerdotes illudẽtes, ad alterutrũ
*Dei o. cũ Scribis dicebãt, Alios saluos fecit, se-
⁹reædificas ipsum non potest saluũ facere. Christus
MS. R. rex Israël descẽdat nunc de cruce: vt vi-
Q.n. deamus & credamus. Et qui cũ eo crucifi-
xi erãt, cõuitiabantur ei. Et factã hora
Psal.21, 1. sexta, tenebræ factæ sunt per totã terram
Mat.27, 46 vsq; in horã nonã. Et hora nona exclamauit Iesus voce magna, dicens, ‖Eloi,
eloi, lãma sabachthani? quod est interpretatũ, Deus meus, Deus meus, vt quid de-
reliquisti mẽ? Et quidã de circustantibus audiẽtes dicebant, Ecce, Eliã vocat.
Psal.68, 22 Currẽs aũt vnus, & implẽs spongiam
⁹Q.n. aceto, circũponẽsq; calamo, potũ dabat
ei, ⁹dicẽs, Sinite: videamus si veniat E-
lias ad deponẽdum eũ. Iesus aũt emissa
voce magna expirauit. Et velum templi
scissũ est in duo, à summo vsq; deorsum.
Videns aũt cẽturio qui ex aduerso stã-
bat, quia sic clamans expirasset: ait, Vere
Mat.27, 54. hic homo filius Dei erat. ‖Erãt aũt & mulieres de longe aspicientes: inter quas
erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi
⁹Ioseſ G.S. minoris & ⁹Ioseph' mater, & Salome:
⁹quæ R. * & cum esset in Galilæa, ‖sequebantur
G.S. eũ & ministrabãt ei, & aliæ multæ quæ si-
Luc.8, 2. mul cum eo ascenderant Ierosolymam.
Mat.27, 57 ‖Et cũ iam sero esset factũ (quia erat
Luc.23, 50. Parasceue, quod est ante sabbathũ) vẽ-
Ioh.19, 38. nit Ioseph ab Arimathæa nobilis decu-
rio, qui & ipse erat expectãs regnũ Dei,
& audacter introĳt ad Pilatum, & petĳt
corpus Iesu. Pilatus aũtem mirabatur si
iã obĳsset. Et accersito cẽturione, inte-
rrogauit eũ si iã mortuus esset. Et cum
cognouisset à centurione, donauit corpus
Ioseph. Ioseph aũt mercatus sindonẽ,
& deponẽs eum inuoluit sindone, & po-
suit eum in monumẽto quod erat excisũm de petra, & aduoluit lapidẽ ad ostiũ
⁹Ioseſ G.S. monumẽti. Maria autem Magdalene &
Q.n. Maria ⁹Ioseph' aspiciebãt vbi ponerẽtur.

CAP. XVI.

Et cũm transisset sabbathum, Maria Mat.28, 1.
Magdalene & Maria Iacobi, & Sa- Luc.24, 1.
lome emerunt aromata, vt veniẽtes vn- Ioh.20, 1.
2 gerẽt Iesum. Et valde mane vna sabba-
thorum, veniunt ad monumentum: orto
3 iam Sole. Et dicebãt ad inuicem, Quis
reuoluet nobis lapidẽ ab ostio monumẽ-
4 ti? Et respicientes viderunt reuolutum
5 lapidẽ. Erat quippe magnus valde. ‖Et Mat.28, 5.
introeuntes in monumẽtum viderunt iu- Luc.24, 4.
uenẽ sedentẽ in dextris, coopertum stola Ioh.20, 12.
6 cãdida: & obstupuerunt. Qui dicit illis,
Nolite expauescere: Iesum quæritis Na-
zarenum, crucifixum: surrexit, nõ est hic,
7 ecce locus vbi posuerunt eum. Sed ite,
dicite discipulis eius & Petro ‖quia ⁹præ- ⁹præcedet
cedit' vos in Galilæã: ibi eum videbitis, MS q.B.
8 ‖sicut dixit vobis. At illæ exeuntes, fu- Mat.26, 32
gerũt de monumẽto. inuaserat enim eas Sup.14, 28.
tremor & pauor: & nemini quicquã di-
9 xerũt. timebãt enim. Surgẽs aũtẽ⁹ ma- *Iesus MS
nẽ, prima sabbathi, ‖apparuit primo B.R.G.
Mariæ Magdalenæ, ‖de qua ieceˢrat se- Ioh.20, 16.
10 ptem dæmonia. Illa vadẽs nũtiauit his Luc.8, 2.
qui cum eo fuerãt, lugẽtibus & flẽtibus.
11 Et illi audientes quia viueret, & visus
12 esset ab ea, nõ crediderunt. Post hec aũt
‖duobus ex his ambulãtibus ostẽsus est Luc.24, 13.
13 in alia effigie, euntibus in villam. & illi
euntes nuntiauerũt cæteris: nec illis cre-
14 diderunt. ‖Nouissimè recumbentibus Luc.24, 36.
illis vndecim apparuit: & exprobrauit Ioh.20, 19.
incredulitatẽ eorũ & duritiã cordis, quia
iis qui viderãt eum resurrexisse, nõ cre-
15 diderunt. Et dixit eis, ‖Eũtes in mun- Mat.28, 19
dum vniuersum prædicate Euangelium
16 omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. qui verò nõ cre-
17 diderit: condẽnabitur. Signa aũt eos qui Act.16, 18.
crediderint, hæc sequentur: ‖In nomine Act.2, 4.
meo ‖dæmonia eiicient, ‖linguis loquẽtur & 10, 46.
18 nouis, ‖serpẽtes tollent, Et si mortiferũ Act.28, 5.
quid biberint, nõ eis nocebit, ‖sup egros Act.28, 8.
19 manus imponẽt: & bene habebunt. Et
Dñs quidẽ Iesus postquã locutus est eis, Luc.24, 51.
‖assumptus est in cælum, & ⁹sedit' à de- ⁹sedet MS.
20 xtris Dei. Illi aũtẽ profecti prædicaue- q.B.
runt vbique: Domino cooperante, & ser-
monem confirmante sequentibus signis.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM.

CAP. I.

1 Quoniam quidem multi conati
sunt ordinare narrationem, quæ
in nobis completæ sunt rerum:
2 sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi
viderunt, & ministri fuerunt sermonis:
3 visum est & mihi, assecuto omnia à
principio diligẽter, ex ordine tibi scribe-
4 re, ‖optime Theophile, vt cognoscas,
eorũ verborũ, de quib. erudiˢes, veritatẽ.
5 Fuit in diebus Herodis regis Iudææ,

sacerdos

1pa.24, 10. sacerdos quidã nomine Zacharias, de vi-
ce ‖Abia: & vxor illius de filiabus Aarõ,
& nomẽ eius Elisabeth. Erãt aũtẽ iusti
6 ambo ante Deũ, incedentes in omnibus
mãdatis & iustificationib. Dñi sine que-
7 rela, & nõ erat illis filius: eò quòd esset
Elisabeth sterilis, & ambo processissent
8 in diebus suis. Factũ est aũtẽ: cũ sacer-
*Zacharias dotio fungeretur⁹ in ordine vicis suæ an-
MS. q. te Deũ, secundũ cõsuetudinẽ sacerdotii,
Ambr. 9 sorte exiit vt ‖incẽsum poneret ingressus
Exo.30, 7. in tẽplum Dñi: ‖& omnis multitudo
Leu.16, 17. 10 populi erat orãs foris hora incensi. Ap-
11 paruit autem illi Angelus Dñi, ⁹stãs à de- ⁹stans
xtris altaris incẽsi. Et Zacharias turba-
12 tus est, vidẽs: & timor irruit super eum.
13 Ait aũtẽ ad illũ angelus, Ne timeas Za-
charia, quoniam exaudita est deprecatio
tua: & vxor tua Elisabeth pariet tibi filiũ,
Isa.63. ‖& vocabis nomẽ eius Iohannẽ: & erit
14 gaudiũ tibi & exultatio, & multi in nati-
uitate eius gaudebũt. erit enim magnus
15 corã Dño: & vinũ & sicerã non bibet: &
Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero
matris suæ. & multos filiorũ Israël cõ-
16 uertet ad Dñm Deũ ipsorũ. & ipse præ-
Mat.11, 14. cedet ante illũ ‖in spiritu & virtute Eliæ:
Mal.4, 6. ‖vt cõuertat corda patrũ in filios, & in-
credulos ad prudentiam iustorum, parare
17 Dño plebẽ perfectã. Et dixit Zacharias
18 ad angelũ, Vnde hoc sciã? ego enim sum
senex: & vxor mea processit in dieb. suis.
19 Et respõdens angelus dixit ei, Ego sum
Gabriel qui astõ ante Deũ: & missus sum
loqui ad te, & hæc tibi euangelizare. Et
20 ecce, eris tacens, & nõ poteris loqui vsq;
in diẽ quo hæc fiãt: pro eo quòd nõ cre-
didisti verbis meis, quæ implebũtur in
21 tẽpore suo. Erat plebs expectans Za-
chariã: & mirabantur quòd tardaret ipse
22 in tẽplo. Egressus aũtẽ nõ poterat loqui
ad illos, & cognouerunt quod visionẽ vi-
disset in tẽplo. Et ipse erat innuẽs illis, &
23 permãsit mutus. Et factũ est: vt impleti
sunt dies officii eius, abiit in domũ suã.
24 post hos autem dies concepit Elisabeth
vxor eius: & occultabat se mẽsibus quin-
25 que, dicens, Quia sic fecit mihi Dns in
diebus quib⁹ respexit auferre opprobriũ
meum inter homines. In mense autem
26 sexto, missus est angelus Gabriel à Deo in
Mat.2, 23. ciuitatem Galilææ, cui nomẽ Nazareth,
27 ‖ad virginẽ desponsatã viro, cui nomẽ
erat Ioseph, de domo Dauid: & nomẽ vir-
28 ginis Maria. Et ingressus angelus ad eã
dixit, Aue gratia plena, Dns tecũ: bene-
dicta tu in mulieribus. Quæ cùm ⁹au- ⁹audisset
MS. Ambr. 29 disset', turbata est in sermone eius, & co-
S. gitabat qualis esset ista salutatio. Et ait
30 angelus ei, Ne timeas Maria, inuenisti e-
nim gratiã apud Deũ. ‖ecce cõcipies in
31 vtero, & paries filiũ: ‖& vocabis nomen
eius Iesum. hic erit magnus, & filius al-
32 tissimi vocabitur, & dabit illi Dns Deus
sedẽ Dauid patris eius: & ‖regnabit in
33 domo Iacob in æternũ, & regni eius non

Isa.7, 1.
Mat.1, 21.
Luc.2, 21.
Num.7, 12.
&c.
Ioh.4, 7.

Act.1, 1.

34 erit finis. Dixit aũtẽ Maria ad angelũ,
Quomodo fiet istud? quoniã, virum non
35 cognosco. Et respondens angelus, dixit
ei, Spiritus sanctus superueniet in te, &
virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoq;
& quod nascetur ex te ‖sanctũ, vocabi- * 8 MS. q
36 tur filius Dei. Et ecce Elisabeth cogna-
ta tua, & ipsa cõcepit filium in senectute
sua: & hic mensis, sextus est illi quæ vo-
37 catur sterilis: quia non erit impossibile
38 apud Deũ omne verbũ. Dixit aũt Ma-
ria, Ecce ancilla Dñi, fiat mihi secundũ
verbum tuum. Et discessit ab illa ange-
39 lus. Exurgẽs aũtẽ Maria in diebus illis,
abiit in montana cũ festinatione in ciuita
40 tem Iudæ: & intrauit in domũ Zacha-
41 riæ, & salutauit Elisabeth. Et factũ est:
vt audiuit salutationẽ Mariæ Elisabeth,
exultauit infans in vtero eius. & repleta
42 est Spiritu sancto Elisabeth: & excla-
mauit voce magna, & dixit, Benedicta tu
inter mulieres, & benedictus fructus ven-
43 tris tui. Et vnde hoc mihi vt veniat mater
44 Dñi mei ad me? Ecce enim vt facta est
vox salutationis tuæ in auribus meis, ex-
ultauit in gaudio infans in vtero meo.
45 & beata quæ ⁹credidit', quoniam perfi- ⁹credidisti
cientur ea quæ dicta sunt ei ⁹à Domino. tribi MS.
46 Et ait Maria: Amb. Q.n.
47 Magnificat anima mea Dñm: & exulta-
uit spiritus meus in Deo salutari meo.
48 Quia respexit humilitatẽ ancillæ suæ:
ecce enim ex hoc beatã me dicent omnes
generationes.
49 Quia fecit mihi magna qui potens est,
& sanctum nomen eius.
50 Et misericordia eius ⁹à progenie in p- ⁹in generationem &
genies', timentibus eum. generationem 1 MS.
51 Fecit potentiã in ‖brachio suo: ‖dissi- G q.
pat superbos mente cordis sui
52 Deposuit potentes de sede, & exaltauit ⁹in progenies &
humiles. progenies 8
53 ‖Esurientes impleuit bonis: & diuites MS. G q. S.
dimisit inanes. Isa. 51, 9.
54 Suscepit Israël puerum suum, ⁹recor- Psal 32, 10.
datus' ‖misericordiæ suæ. Isa. 29, 15.
55 ‖Sicut locutus est ad patres nostros, A- Psal 33, 12.
brahamo & semini eius in sæcula. 1 Reg. 2, 5.
56 Mãsit aũtẽ Maria cum illa quasi men- ⁹memorata
sibus tribus: & reuersa est in domũ suã. ri 11 MS.
57 Elisabeth aũtẽ impletum est tẽpus pa-
58 riendi: & peperit filiũ. Et audierunt vi-
cini & cognati eius quia magnificauit R. G.
Dñs misericordiã suã cũ illa, ‖& cõgra- Isa. 30, 18.
59 tulabãtur ei. Et factũ est: in die octauo & 41, 8.
venerunt circumcidere puerũ, & vocabãt & 54, 5.
60 eũ nomine patris sui, Zachariã. Et re- Ier. 31, 3.
spõdens mater eius, dixit, Nequaquã, sed & 20.
61 vocabitur Iohannes. Et dixerunt ad il- Psa. 131, 11
lã, Quia nemo est in cognatione tua qui Gen. 17, 9.
62 vocetur hoc nomine. Innuebãt aũtẽ pa- & 22, 16.
63 tri eius, quẽ vellet vocari eum. Et po- Sup. 14.
stulãs pugillarẽ, scripsit, dicens, ‖Iohannes Sup. 13.
est nomen eius. Et mirati sunt vniuersi.
64 Apertum est aũtẽ illico os eius, & lin-
gua eius, & loquebatur benedicens Deũ.

Et factus est timor sup omnes vicinos eorum: & super omnia montana Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc: & po- 66
fuerũt omnes qui audierãt in corde suo, dicentes, Quis, putas, puer iste erit? Etenim manus Dñi erat cum illo. Et Za- 67
charias pater eius repletus est Spiritu sancto: & prophetauit, dicens,

Inf.2,30. Mat.1,21. ℟plebi 8 MS. G. Psal.31,17 Psal.73,12. Ier.23,6. & 30,10.

¶ Benedictus Dñs Deus Israël: quia visitauit & fecit redẽptionem ℟plebis' suæ: 68

¶ Et erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui: 69

¶ Sicut locutus est per os sanctorũ, qui à seculo sunt prophetarum eius, 70

¶ Salutem ex inimicis nostris, & de 71
manu omnium qui oderunt nos:

Ad faciendam misericordiã cum patribus nostris: & memorari testamenti 72
sui sancti.

Gen.22,16. Ier.31,33. Heb.6,13. & 17. 1 Pet.1,15.

¶ Iusiurandũ quod iurauit ad Abrahã 73
patrem nostrum, daturum se nobis, 74

Vt, sine timore, de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi

¶ In sanctitate & iustitia, coram ipso, 75
omnibus diebus nostris.

Mal.4,5. Supr.17.

¶ Et tu puer, propheta Altissimi vocaberis: ¶ præibis enim ante faciem Do- 76
mini parare vias eius,

Ad dandã scientiam salutis plebi eius, 77
in remissionem peccatorum eorum,

Per viscera misericordiæ Dei nostri, in 78
quibus visitauit nos, ¶ Oriens, ex alto,

Zach.3,9. & 6,12. Mala.4,2.

Illuminare his qui in tenebris, & in 79
umbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

Puer autem crescebat, & confortabatur spiritu, & erat in desertis vsque in 80
diem ostensionis suæ ad Israël.

CAP. II.

FACTV est autẽ, in diebus illis exiit edictũ à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Hæc descriptio pri- 1
ma, facta est ← à' præside Syriæ Cyrino. 2

← Amb. G. S.

Et ibãt omnes vt profiterentur, singuli 3
in suã ciuitatẽ. Ascendit autẽ & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iudæã, 4
*ciuitatẽ Dauid quæ vocatur ¶ Bethlehẽ: eo quòd esset de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore prægnante. Factũ est autẽ, cùm essent ibi, impleti sunt dies vt pa- 5
reret. Et peperit filiũ suũ primogenitũ, 6
& pãnis eum involuit, & reclinauit eũ in præsepio: quia nõ erat eis' locus in diuersorio. Et pastores erãt in regione eadẽ 7
vigilãtes, & custodientes vigilias noctis super gregẽ suum. Et ecce, angelus Dñi 8
stetit iuxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos, & timuerunt timore magno.

*in 1 MS. R.G.S. Mich.5,2. Mat.2,6. Ioh.7,42.

℟ei MS q. Amb.

Et dixit illis angelus, Nolite timere: 9
ecce enim euangelizo vobis gaudiũ magnum, quod erit omni populo: quia na- 10
tus est vobis hodie Saluator qui est Christus Dñs in ciuitate Dauid. Et hoc vo- 11
bis signum, Inuenietis infantẽ pãnis involutũ, & positũ in præsepio. Et subitò 12
facta est cum angelo multitudo militiæ cælestis, laudantiũ Deum, & dicentium, 13
Gloria in altissimis Deo: & in terra 14
pax *hominibus ℟bonæ voluntatis'. Et factum est: vt discesserunt ab eis angeli 15
in cælum, pastores loquebãtur adinuicẽ: Trãseamus vsq. Bethlehẽ, & videamus hoc verbum quod factum est, ℟quod Dñs 16
ostendit' nobis. Et venerunt festinãtes: & inuenerunt Mariã & Ioseph, & infan- 17
tẽ positum in præsepio. Videntes autẽ cognouerunt de verbo quod dictum erat 18
illis de puero hoc. Et omnes qui audierunt, mirati sunt: ← &' de his quæ dicta 19
erant à pastoribus ad ipsos. Maria autẽ cõseruabat omnia verba hæc, conferens 20
in corde suo. Et reuersi sunt pastores, glorificãtes & laudantes Deum in omnibus quæ audierãt, & viderãt sicut dictum 21
est ad illos. ¶ Et postquam consummati sunt dies octo vt circũcideretur puer: ¶ vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab angelo prius quàm in vtero 22
cõciperetur. Et postquam impleti sunt dies purgationis eius ¶ secundùm legem Moysi, tulerũt illum in Ierusalem, vt sisterent eum Dño, (sicut scriptum est in 23
lege Dñi, ¶ Quia omne masculinum adapcries vulua, sanctum Dño vocabitur.) & vt darent hostiã ¶ secundũ quod dic- 24
tum est in lege Dñi, par turturum, aut 25
duos pullos columbarum. Et ecce homo erat in Ierusalẽ, cui nomen Simeon, & homo iste iustus & timoratus, expectãs cõsolationẽ Israël: & Spiritus sanctus erat in eo. Et respõsum acceperat à 26
Spiritu sancto, nõ visurum se mortẽ, nisi 27
prius videret Christũ Dñi. Et venit in spiritu in templum. Et cùm inducerent puerum Iesum parentes eius, vt facerent secundum consuetudinem legis pro eo: 28
& ipse accepit eum in vlnas suas, & benedixit Deum, & dixit,

*in 5 MS. G. ℟bonæ voluntatis' Iũtas G. S. ℟quod fecit Dñs, & ostendit o.

Exod.13,2. Num.8,16. Leuit.12,6.

Nunc dimittis seruum tuum Dñe, secundum verbum tuum in pace: 29
Quia viderunt oculi mei, salutare tuũ, 30
Quod parasti ante faciem omnium populorum: 31
Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël. 32

Gen.17,12. Leui.12,3. Supr.1,31. Mat.1,21. Leui.12,6

Et erat ℟pater eius' & mater* mirantes 33
super his quæ dicebãtur de illo. Et benedixit illis Simeõ, & dixit ad Mariã matrẽ eius, ¶ Ecce positus est hic in ruinã & 34
in resurrectionẽ multorũ in Israël, & in signũ cui* cõtradicetur, & tuã ipsi* animã pertranshibit gladius, vt reuelentur ex 35
multis cordibus cogitationes. Et erat 36
Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cũ viro suo annis septẽ a virgi- 37
nitate sua. Et hæc vidua* vsq. ad annos octoginta quatuor: quæ nõ discedebat de tẽplo, iciunijs & obsecrationibus seruiẽs 38
nocte ac die. Et hæc, ipsa hora superueniẽs cõfitebatur Dño: & loquebatur de

℟Ioseph MS. R.G.S. *eius MS. Isa.8,14. Rom.9,33. 1 Pet.2,7. ℟contradicitur Aug. G. *erat MS q. R.

illo

℟Ierusalẽ 23 MS. G. S. Q. n. *spiritu 1 MS. R.G.S illo omnibus qui expectãbãt redemptionẽ *Israël. Et vt perfecerunt omnia secundùm legẽ Dñi, reuersi sunt in Galilæã, in ciuitatẽ suã Nazareth. Puer autẽ 39
40
crescebat, & confortabatur *: plenus sapiẽtia, & gratia Dei erat in illo. Et ibãt pa- 41
rentes eius per omnes annos in Ierusalẽ, 42
in die solenni Paschæ. Et cùm factus esset annorũ duodecim, ascendentibus illis in Ierosolymã secundũ consuetudinem diei festi, cõsummatisq. diebus cũ rediret, remãsit puer Iesus in Ierusalẽ: & nõ cognouerunt parentes eius. Existimãtes autẽ illũ esse in comitatu, venerũt iter 43
44
diei, & requirebãt eum inter cognatos & notos. Et non inuenientes, regressi sunt 45
in Ierusalẽ, requirentes eũ. Et factũ est, 46
post triduũ inuenerunt illum in templo sedentẽ in medio doctorũ, audientẽ illos, & interrogantẽ eos. ¶ Stupebant autem 47
omnes qui eũ audiebant, super prudẽtia & responsis eius. Et videntes admirati sunt. 48
Et dixit mater eius ad illum, Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater tu* & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos, 49
Quid est quòd me quærebatis? nesciebatis quia in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? Et ipsi non intellexerunt 50
verbũ quod locutus est ad eos. Et descẽdit cũ eis, & venit Nazareth: & erat subditus illis. Et mater eius cõseruabat om- 51
nia verba hæc in corde suo. Et Iesus proficiebat sapientia & ætate & gratia apud 52
Deum & homines. 53

Mat.3,1. Marc.1,4.

Isa.40,3. Ioh.1,23.

CAP. III.

ANno autẽ quintodecimo imperij Tyberij Cæsaris, procurante Põtio Pilato Iudææ, tetrarcha autẽ Galilææ Herode, Philippo autẽ fratre eius tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilinæ tetrarcha, sub principibus 1
2
sacerdotij Anna & Caipha: factũ est verbum Dñi super Iohannẽ Zachariæ filiũ, in deserto. ¶ Et venit in omnem regiõẽ Iordanis, prædicãs baptismũ pœnitẽtiæ in remissionẽ peccatorũ: sicut scriptum est in libro sermonũ Isaiæ prophetæ: ¶ Vox clamantis in deserto: Parate 3
4
viã Dñi, rectas facite semitas eius. omnis vallis implebitur: & omnis mons & collis humiliabitur. & erunt prãua in directa: & aspera in vias planas, & vide- 5
6
bit omis caro salutare Dei. Dicebat ergo 7
ad turbas quæ exibãt vt baptizarentur ab ipso, ¶ Genimina viperarũ, quis ostendit' vobis fugere à ventura ira? Facite ergo 8
fructus dignos pœnitentiæ. & ne cœperitis dicere, Patrẽ habemus Abrahã. Dico enim vobis quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Iã 9
enim securis ad radicẽ *arborum' posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructũ bonũ, excidetur, & in ignem mittetur'. 10

Mat.7,28. Marc.1,22. Inf.4,32. Ioh.7,15.

Et interrogabant eum turbæ, dicentes, 10
Quid ergo faciemus? Respondens autẽ 11
dicebat illis, ¶ Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, simi-

*arboris MS. S. excidetur, & ignem mittitur MS. G. S. Luc.3,15. 1 Ioh.3,17.

12 liter faciat. Venerunt autẽ & publicani vt baptizarentur, & dixerunt ad illũ, Magister, quid faciemus? At ille dixit ad 13
eos, Nihil amplius quã quod cõstitutum 14
est vobis, faciatis. Interrogabant autem eũ & milites, dicentes, Quid faciemus & nos? Et ait illis, Neminẽ cõcutiatis, neq. calumniã faciatis: & cõtenti estote stipẽ- 15
diis vestris. Existimãte autẽ populo, & cogitãtibus omnibus in cordibus suis de Iohãne, ne fortè ipse esset Christus: re- 16
spõdit Iohannes, dicens omnibus, ¶ Ego quidẽ aqua baptizo vos: ℟veniet' autem fortior me, cuius nõ sum dignus soluere corrigiã calceamentorũ eius': ¶ ipse vos ba- 17
ptizabit in Spiritu sancto, & igni. ¶ cuius ventilabrũ in manu eius, & purgabit aream suã: & cõgregabit triticũ in horreũ suum, paleas autẽ cõburet igni inextin- 18
guibili. Multa quidem & alia exhortans 19
euangelizabat populo. ¶ Herodes autem tetrarcha cũ corriperetur ab illo de Herodiade vxore fratris sui*, & de omnibus malis quæ fecit Herodes, adiecit & hoc 20
super omnia, & inclusit Iohannẽ in carcere. ¶ Factũ est autẽ cùm baptizaretur 21
omnis populus, & Iesu baptizato & orãte, aperũ est cælũ: & descẽdit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum: & vox de cælo facta est: ¶ Tu es filius 22
meus dilectus, in te complacuit mihi. Et ipse Iesus erat incipiẽs quasi annorũ triginta: ¶ vt putabãt, filius Ioseph, qui fuit 23
Heli, qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui 24
fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioseph, qui fuit Matthathiæ, q fuit Amos, 25
qui fuit Naũ, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge, qui fuit Mahath, q fuit Matthathiæ, 26
qui fuit Semei, qui fuit Ioseph, qui fuit Inda, qui fuit Iohãna, qui fuit Resa, qui 27
fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, q fuit Neri, qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui 28
fuit Cosam, qui fuit Elmadã, q fuit Her, qui fuit Iesu, qui fuit Eliezer, q fuit Io- 29
rim, qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui 30
fuit Simeon, qui fuit Iudæ, qui fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui fuit Eliacim, qui 31
fuit *Melchæ, qui fuit Mẽna, q fuit Matthatha, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid, 32
¶ qui fuit Iesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmõ, qui fuit Naasson, 33
qui fuit Aminadab, qui fuit Arã, q fuit 34
Esrõ, qui fuit Phares, qui fuit Iudæ, qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abra- 35
hæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor, qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Pha- 36
leg, qui fuit Heber, qui fuit Sale, q fuit Cainã, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, 37
qui fuit Noẽ, qui fuit Lamech, qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit Iared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan, 38
qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

Mat.4,1. Marc.1,12.

CAP. IIII.

IEsus autem plenus Spiritu sancto, regressus est à Iordane, & agebatur in

℟Melcæ G. S. Matt.1,6.

Spiritu in deserto', dieb' qua draginta, 2
– &' tentabatur à diabolo. Et nihil man-
ducauit in diebus illis: & cõsummatis il-
lis * esurijt. Dixit autẽ illi diabolus, Si
filius Dei es, dic lapidi huic vt panis fiat. 4
Et respondit ad illũ Iesus, Scriptũ est, ‖ Quia nõ in solo pane viuet' homo, sed
in omni verbo Dei. Et duxit illũ diabo 5
lus in monte excelsum, & ostẽdit illi om
nia regna orbis terræ in momẽto tẽporis: 6
& ait illi, Tibi dabo potestatẽ hãc vni-
uersam, & gloriã illorũ: quia mihi tradita
sunt, & cui volo do illa. Tu ergo si ado- 7
raueris coram me, erũt tua omnia. Et re- 8
spondẽs Iesus, dixit illi, Scriptũ est, ‖ Dñm
Deũ tuũ adorabis, & illi soli seruies. Et 9
duxit illũ in Ierusalẽ, & statuit eũ super
pinnã tẽpli: & dixit illi, Si filius Dei es,
mitte te hinc deorsum. Scriptũ est enim 10
quod ‖ Angelis suis mãdauit de te, vt cõ-
seruent te: & quia in manibus tollẽt te, 11
ne forte offendas ad lapidem pedem tuũ.
Et respondens Iesus, ait illi, Dictum est, 12
Non tentabis Dñm Deum tuũ. Et cõ- 13
summata omni tentatione diabolus re-
cessit ab illo, vsq. ad tẽpus. ‖ Et regres- 14
sus est Iesus in virtute Spiritus in Gali-
leã, & fama exijt per vniuersam regionẽ
de illo. Et ipse docebat in synagogis eo- 15
rũ, & magnificabatur ab omnibus. ‖ Et 16
venit Nazareth vbi erat nutritus: & in-
trauit secundũ cõsuetudinẽ suã die sab-
bathi in synagogã: & surrexit legere. Et 17
traditus est illi liber Isaiæ prophetæ. Et
vt reuoluit librũ, inuenit locũ vbi scri-
ptũ erat, ‖ Spiritus Dñi super mẽ, pro- 18
pter quod, vnxit me euãgelizare paupe-
ribus, misit me sanare contritos corde,
prædicare captiuis remissionẽ, & cæ- 19
cis visum, dimittere cõfractos in remis-
sionẽ, prædicare annũ Dñi acceptũ, & die
retributionis. Et cùm plicuisset librum, 20
reddidit ministro, & sedit. Et omnium in
synagoga oculi erãt intendentes in eum.
Cœpit autẽ dicere ad illos: Quia hodie 21
impleta est hæc scriptura in auribus ve-
stris. Et oẽs testimoniũ illi dabãt: & mi- 22
rabãtur in verbis gratiæ, quæ procedebant
de ore ipsius, & dicebãt, Nõne hic est fi-
lius Ioseph? Et ait illis, Vtique dicetis 23
mihi hãc similitudinẽ, Medice, cura teip-
sum: quanta audiuimus facta in Caphar-
naũ fac & hĩc in patria tua. Ait autem, 24
Amẽ dico vobis, ‖ quia nemo ꝓpheta ac-
ceptus est in patria sua. In veritate dico 25
vobis, ‖ multæ viduæ erãt in diebus Eliæ
in Israel, quãdo ‖ clausum est cælũ annis
tribus & mẽsibus sex, cùm facta esset fa-
mes magna in omni terra: & ad nullã 26
illarũ missus est Elias, nisi in Sarepta Si-
doniæ, ad mulierẽ viduã. Et ‖ multi le- 27
prosi erãt in Israel sub Eliæo ꝓpheta: &
nemo eorũ mũdatus est nisi Naamã Sy-
rus. Et repleti sunt oẽs in synagoga ira, 28
hæc audiẽtes. Et surrexerũt, & eiecerũt 29
illũ extra ciuitatẽ: & duxerunt illum vs-
que ad supercilium mõtis, super quẽ ciui-
tas illorũ erat ædificata, vt præcipitarent
eũ. Ipse autẽ trãsiens per medium illorum, Mar 4,13.
ibat. ‖ Et descẽdit in Capharnaũ ciui- Marc.1,21.
tatẽ Galilææ: ibiq. docebat illos sabba- Mat.7,28.
this. ‖ Et stupebãt in doctrina eius: quia Marc.2,23.
in potestate erat sermo ipsius. ‖ Et in syn
agoga erat homo habens dæmonii im- quia 2
mundi, & exclamauit voce magna, di- MS.
cẽs, Sine, quid nobis & tibi Iesu Nazare- aquũ G.
nẽ? veniisti perdere nos? scio te qui sis,
Sanctus Dei. Et increpauit illũ Iesus, di-
cẽs, Obmutesce, & exi ab eo. Et cùm pro-
iecisset illũ dæmoniũ in mediũ, exijt ab
illo, nihilq. illũ nocuit. Et factus est pa- Mat 8.14.
uor in omnibus, & colloquebãtur ad in- Mar.1,30.
uicẽ, dicentes, Quod est hoc verbum, quia
in potestate & virtute imperat immundis
spiritibus, & exeũt? Et diuulgabatur fa-
ma de illo in oẽm locũ regionis. Surgẽs
autẽ Iesus de synagoga, introijit in domũ
Simonis. ‖ Socr' aũt Simonis tenebatur Mat.8.14.
magnis febribus: & rogauerũt illũ ꝓ ea. Mar.1,30.
Et stãs super illã imperauit febri: & di-
misit illã. Et cõtinuò surgẽs, ministrabat
illis. Cùm aũt sol occidisset, oẽs qui ha-
bebãt infirmos variis lãguoribus ducebãt
illos ad eũ. At ille singulis manus impo- Marc.1,34
nẽs curabat eos. ‖ Exibãt aũt dæmonia
à multis, clamãtia & dicẽtia, Quia tu es
*filius Dei. & increpãs nõ sinebat ea lo- *Christus
qui, quia sciebãt ipsum esse Christũ. Fa- G. S.
cta aũt die, ‖ egressus ibat in desertũ lo- Marc.1,45.
cum: & turbæ requirebãt eũ, & venerũt
vsque ad ipsum: & detinebãt illũ ne dis-
cederet ab eis. Quibus ille ait, Quia &
aliis ciuitatibus oportet me euangelizare
regnũ Dei: quia ideo missus sum. Et e-
rat prædicans in synagogis Galilææ.

CAP. V.

FACTũ est aũtẽ, cùm turbæ irruerent in Mat.4.18.
eũ, vt audirent verbũ Dei, & ipse sta- Marc.1,16.
bat secus stagnũ Genezareth. ‖ Et vidit
duas naues stãtes secus stagnũ: piscatores
autẽ descenderant, & lauabãt retia. A-
scendens autẽ in vnã nauẽ quæ erat Si-
monis, rogauit eũ a terra reducere pusil-
lum. Et sedens, docebat de nauicula tur-
bas. Vt cessauit autẽ loqui, dixit ad Si-
monẽ, Duc in altum, & laxate retia ve-
stra in capturam. Et respondens Simõ,
dixit illi, Præceptor, per totã noctẽ labo-
rãtes, nihil cepimus: in verbo autẽ tuo
laxabo rete. Et cũ hoc fecissent, cõclu-
serunt piscium multitudinẽ copiosam, rũ-
pebatur autẽ rete eorũ. Et annuerũt so-
cijs qui erãt in alia naui vt venirẽt & ad-
iuuarent eos. Et venerunt & impleuerunt
ambas nauiculas, ita vt * mergerentur penè MS.
Amb. G 8.
Quod cũ videret Simõ Petrus, prócidit
ad genua Iesu, dicẽs, Exi à me, quia
homo peccator sum Dñe. Stupor enim
circũdederat eũ & oẽs qui cũ illo erãt, in
captura piscium quã ceperant. Similiter
aũt Iacobũ & Iohannem filios Zebedæi,
qui erãt socij Simonis. Et ait ad Simõnẽ

Iesus, Noli timere: ex hoc iã, homines e- Mat.8,2.
ris capiẽs. Et subductis ad terrã nauib', 11 Marc.1,40.
relictis omnibus secuti sunt eũ. Et factũ – 5 MS.G.
est, cùm esset in vna ciuitatũ, & ecce vir
plenus lepra, & videns Iesum, – &' pro-
cidẽs in faciẽ, rogauit eũ, dicẽs, Dñe, si vis,
potes me mundare. Et extendẽs manũ, 13
tetigit eũ, dicẽs, Volo. Mundare. Et cõ-
festim lepra discessit ab illo. & ipse præ- 14
cepit illi vt neminẽ diceret, sed, Vade, o-
stende te sacerdoti, & offer pro emunda- Lev.14.4.
tione tua ‖ sicut præcepit Moyses, in testi-
monium illis. Perambulabat autẽ magis 15
sermo de illo: & cõueniebãt turbæ mul-
tæ vt audirent, & curarentur ab infirmi-
tatibus suis. Ipse autẽ secedebat in de- 16
sertũ, & orabat. Et factũ est in vna die- 17
rũ, & ipse sedebat docẽs. Et erant Phari-
sæi sedentes & legis doctores qui venerãt
ex omni castello Galilææ & Iudææ & Ie-
rusalẽ: & virtus Dñi erat ad sanandum
eos. ‖ Et ecce viri portantes in lecto ho- Mat 9.2.
minẽ qui erat paralyticus: & quærebant Marc.2,3.
eũ inferre, & ponere ante eũ. Et nõ in- 19
uenientes qua parte illum inferrent præ
turba, ascenderũt supra tectũ, & per tegu-
las summiserunt eũ cum lecto in mediũ
ante Iesum. Quorũ fidẽ vt vidit, dixit, 20
Homo, remittuntur tibi peccata tua. Et 21
cœperũt cogitare Scribæ & Pharisæi, di-
cẽtes, Quis est hic qui loquitur blasphe-
mias? quis potest dimittere peccata, nisi
solus Deus? Vt cognouit autẽ Iesus co- 22
gitationes eorũ, respondẽs, dixit ad illos, *mala MS.
Quid cogitatis * in cordibus vestris? Amb. G 9.
Quid est facilius dicere, Dimittuntur 23
tibi peccata: an dicere, Surge & ambula?
Vt autẽ sciatis quia filius hominis hã- 24
bet potestatẽ in terra dimittendi peccata
(ait paralytico) Tibi dico, surge, tolle le-
ctum tuum, & vade in domum tuã. Et 25
cõfestim cõsurgens coram illis, tulit * in *Iectum
quo iacebat': & abiit in domũ suã, ma- MS. q.
gnificãs Deũ. Et stupor apprehẽdit oẽs: *lectum
& magnificabãt Deũ. Et repleti sunt ti- G q.
more, dicentes, Quia vidimus mirabilia Mat.9.9.
hodie. Et post hæc exijt, & vidit publi- Marc.2,14.
canũ nomine Leui, sedentẽ ad Telonũ, 27
& ait illi, Sequere me. Et relictis omni- 28
bus, surgens secutus est eum. & fecit ei 29
conuiuium magnũ Leui in domo suã: &
erat turba multa publicanorũ, & aliorum Mat.9. 11.
qui cũ illis erãt discumbẽtes. ‖ Et mur- Marc.2,16.
murabant Pharisæi & Scribæ eorum di- 30
cẽtes ad discipulos eius, Quare cũ publi-
canis & peccatoribus mãducatis & bibi-
tis? Et respondẽs Iesus, dixit ad illos, Nõ 31
egẽt qui sani sunt, medico: sed qui malẽ
habẽt. ‖ Nõ veni vocare iustos, sed pec- Mat.9.13.
catores ad pœnitentiã. At illi dixerunt Marc.2,18. 33
ad eũ, ‖ Quare discipuli Iohannis ieiunant
frequẽter, & obsecrationes faciunt, simi-
liter & Pharisæorũ: tui autẽ edunt & bi-
bunt? Quibus ipse ait, Numquid pote- 34
stis filios sponsi, dũ cũ illis est sponsus,
facere ieiunare? Venit autẽ dies: & cũ 35

ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc ieiuna-
bunt in illis diebus. Dicebat autẽ & si- 36
militudinẽ ad illos, Quia nemo cõmissu-
rã à nouo vestimento immittit in vesti-
mentũ vetus: alioquin & nouũ rumpit,
& veteri nõ conuenit cõmissura à nouo.
‖ Et nemo mittit vinũ nouum in vtres 37 Mat.9,17.
veteres: alioquin rumpet vinũ nouum Marc.2,22.
vtres, & ipsum effundetur, & vtres per-
bunt. sed vinũ nouum in vtres nouos 38
mittendum est: & vtraq. conseruantur.
Et nemo bibens vetus, statim vult no- 39
uum, dicit enim, Vetus melius est.

CAP. VI.

FACTũ est autẽ in ‖ Sabbatho secundo 1 Mat.12, 1.
primo, cùm trãsiret per sata, vellebãt Marc.2,23.
discipuli eius spicas, & manducabãt cõ-
fricantes manibus. Quidã autẽ Phari- 2
sæorũ dicebant illis, Quid facitis quod
nõ licet in Sabbathis? Et respõdens Ie- 3
sus ad eos, dixit, Nec hoc legistis quod fe-
cit Dauid, cùm esuriret ipse & qui cum
illo erant? ‖ quomodo intrauit in do- 4 1 Reg.21,6.
mũ Dei & panes propositionis sumpsit,
& manducauit, & dedit * his qui cũ ipso *& G.
erãt, quos nõ licet mãducare ‖ nisi tantũ Exo.29,32.
sacerdotibus? Et dicebat illis, Quia Dñs Leu.8,31.
est filius hominis, etiã sabbathi. Factũ & 24,9.
est autẽ & in alio sabbatho, vt intraret
in synagogã, & doceret. ‖ Et erat ibi ho- Mat.12,10
mo, & manus eius dextra erat arida. Mar.3,1.
Obseruabãt autẽ Scribæ & Pharisæi si 7
in sabbatho curaret: vt inuenirent vnde
accusarẽt eũ. Ipse verò sciebat cogita- 8
tiones eorum: & ait homini qui habebat
manũ aridã, Surge: & sta in medium. Et
surgẽs stetit. Ait autẽ ad illos Iesus, In- 9 *Interro-
terrogo' vos, si licet sabbathis benefacere gabo 3MS.
an malẽ: animã saluã facere an per- G.S.
dere? Et circumspectis omnibus dixit 10
homini, Extende manũ tuã. Et extendit:
& restituta est * manus eius. Ipsi autẽ 11 *sanitati
repleti sunt insipientia: & colloquebãtur MS.G.
ad inuicẽ, quidnã facerẽt * Iesu. Factum *vt alteræ
est autẽ in illis diebus, exijt in montem G.S.
orare, & erat pernoctãs in oratione Dei, *de o-
& ‖ cùm dies factus esset, vocauit di- 13 Mat.10, 1.
scipulos suos: & elegit duodecim ex ipsis Mar 3, 13.
(quos & Apostolos nominauit.) Simo- & 6,7.
nẽ quẽ cognominauit Petrũ, & Andream Inf.9,1.
fratrẽ eius, Iacobũ & Iohannẽ, Philippũ 14
& Bartholomæũ, Matthæũ & Thomã, 15
Iacobum Alphæi & Simonẽ qui vocatur
Zelotes, & Iudã Iacobi, & Iudã Iscario- 16
tẽ, qui fuit proditor. Et descendẽs cum 17
illis, stetit in loco cãpestri, & turba di-
scipulorũ eius, & multitudo copiosa plebis
ab omni Iudæa & Ierusalẽ: & maritima 18
– &' Tyri & Sidonis, qui venerant vt – 1 MS.R.
audirent eũ, & sanarentur à languoribus G.S.
suis. Et qui vexabãtur à spiritib' immũ
dis, curabãtur. Et omnis turba quære- 19
bat eum tangere: quia virtus de illo exi-
bat, & sanabat oẽs. ‖ Et ipse elevatis o- 20 Mat.5,2.
culis in discipulos suos, dicebat, Beati
pauperes: quia vestrum est regnum Dei.

Isa.65,13. ¶Beati qui nunc esuritis: quia saturabimini. ¶Beati q nūc fletis: qa ridebitis. 21
Isai.61,1. & 66,10. ¶Beati eritis cum vos oderint homines, & cum separauerint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomē vestrū tanquā malū, propter filiū hominis. Gaudete in illa die & exultate: ecce enim merces vestra multa est in cælo. secundū hæc enim faciebāt Prophetis patres eorū. 22 23
Amos 6, 1. ¶Verumtamē væ vobis diuitibus, ⁵qa habetis consolationē vestrā. ¶Væ vobis qui saturati estis: quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis. 24 25
Eccl.31,8. Isa.65, 13. ⁵vobis 3 MS.GG.S. ←1 MS.G.S. Væ cū benedixerint vobis ⁵hoēs' homines. secundum hæc enim faciebant ⁵pseudoprophetis' patres eorū. Sed vobis dico qui auditis, ¶Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. 26 27
⁵prophetis o. Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos. ¶Et qui te percutit in maxillā, præbe ⁵& alteram. 28
Mat.5, 44. Mat.5, 39. 1 Cor.6,7. ⁵ei MS. S. Mat.7, 12. Tob.4,16. ¶Et qui tollit tibi vestimētū, etiā tunicā noli prohibere. Omni autē petēti te, tribue: & qui aufert quæ tua sunt, ne repetas. ¶Et prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter. 29 30 31
Mat.5,46. ¶Et si diligitis eos qui vos diligūt, quę vobis est gratia? nam & peccatores, diligentes se diligūt. Et si benefeceritis his qui vobis benefacūt: quæ vobis est gratia? siquidem & peccatores hoc faciunt. 32 33
¶Et si mutuū dederitis his à quib' speratis recipere: quæ gratia est vobis? nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, vt recipiant æqualia. ¶Verumtamē diligite inimicos vestros: benefacite & mutuū date, nihil inde sperātes: & erit merces vestra multa, & eritis filij Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos. 34 35
Mat.5, 42. Deu.15, 8. Estote ergo misericordes sicut & pater vester misericors est. 36
Mat.7, 1. ¶Nolite iudicare, & no iudicabimini. nolite condemnare & no condemnabimini. Dimittite, & dimittemini. Date, & dabit vobis: mensurā bonā & cōfertā & coagitatā & superefluentē dabunt in sinū vestrū. 37 38
Mat.7,2. Marc.4,24. Mat.15,14 ⁵cadent 5 MS.R.G. Mat.10,24 Joh.13,16. & 15, 20. Eadē quippe mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis. Dicebat autē illis & similitudinē: ¶Nūquid potest cæc' cæcum ducere? nonne ambo in foueā ⁵cadunt? ¶Nō est discipulus sup magistrū: perfectus autē omnis erit, si fit sicut magister eius. 39 40
Mat.7,3. Luc.6,41. ¶Quid autē vides festucam in oculo fratris tui: trabē autē quæ in oculo tuo est, nō cōsideras? Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, sine, eiciā festucā de oculo tuo: ipse in oculo tuo trabē nō videns? Hypocrita eiice primū trabē de oculo tuo: & tunc perspicies vt educas festucā de oculo fratris tui. 41 42
Mat.7, 17. ¶Nō est enim arbor bona quæ facit fructū malos: neq; arbor mala, faciēs fructū bonū. 43
Mat.7, 16. & 12,33. ¶Vnaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neq. enim de spinis colligunt ficus: neq. de rubo vindemiāt vuā. 44
Bonus homo de bono thesauro cordis 45

qui venturus es, an alium expectamus?
Cūm autem venissent ad eum viri, dixerunt, Iohannes Baptista misit nos ad te dicens, Tu es qui venturus es, an aliū expectamus? (In ipsa autem hora multos curauit à languoribus & plagis, & spiritib' malis: & cæcis multis donauit visum.) 20 21
Et respondens, dixit illis, Euntes renūtiate Iohanni quæ audistis & vidistis: 22
Isa.29,8. & 35,5. Mat.15,30 Isa.61,1. Mat.11,7. ¶Quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundāt, surdi audiunt, mortui resurgunt, ¶pauperes euangelizantur: & beatus est quicumq. nō fuerit scandalizatus in me. ¶Et cūm discessissent nuntij Iohannis, cœpit de Iohāne dicere ad turbas, Quid existis in desertum videre? arundine vento *moueri? Sed quid existis videre? homine mollibus vestimentis indutum? Ecce, qui in veste pretiosa sunt & deliciis, in domibus regum sunt. Sed quid existis videre? prophetā? Vtiq. dico vobis, & plusquā propheta. hic est de quo scriptum est: ¶Ecce mitto angelum meum ante faciē tuā qui præparabit viā tuam ante te. Dico enim vobis, maior inter natos mulierum propheta Iohanne Baptista nemo est. qui autem minor est in regno Dei, maior est illo. Et omnis populus audiēs & publicani, iustificauerunt Deum, baptizati baptismo Iohānis. 23 24 25 26 27 28 29
* agitatam MS.R.G.S. Mal.3,1. Mat.11,10 Marc.1,2.
Pharisæi autem & legis periti consiliū Dei spreuerunt in semetipsos, non baptizati ab eo. ¶Ait autem Dominus', Cui ergo similes dicam homines generationis huius? &, cui similes sunt? Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus adinuicem, & dicentibus, Cantauimus vobis tibiis, & non saltastis: lamentauimus, & non plorastis. ¶Venit autem' Iohannes Baptista ¶neq. manducās panem, neque bibens vinum: & dicitis, Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens: & dicitis, Ecce homo deuorator & bibens vinum, amicus publicanorum & peccatorum. Et iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis. 30 31 32 33 34 35
←12 MS. G.S. Mat.11,16 ⁵enim 6 MS.G.S. Mat.3,4. Marc.1,6.
Rogabat autem illum quidā de Pharisæis vt manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi discubuit. ¶Et ecce mulier quæ erat in ciuitate, peccatrix, vt cognouit q *accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum vnguenti: & stās retro secus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. Videns autē Pharisæus qui vocauerat eum, ait intra se, dicens, Hic si esset propheta, sciret vtique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est. Et respondens Iesus, dixit ad illum, Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait, Magister, dic. Duo debitores erant cuidā fœneratori: vnus debebat denarios quinquentos, & alius quinquaginta. Non habētibus illis vnde reddere, donauit vtrisque. Quis ergo ⁵eum 36 37 38 39 40 41 42
Mat.26, 7. Marc.14,3. Joh.12, 3. ⁵Iesus MS q.
⁵erat G S.

diligit ⁵diliget MS.G.S.
Aestimo quia is cui plus donauit. At ille dixit ei, Rectè iudicasti. Et cōuersus ad mulierem, dixit Simoni, Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis tersit. 43 44 45
⁵intrauit MS.GG.S. Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo ⁵intrauit, non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non vnxisti: hæc autem vnguento vnxit pedes meos. Propter quod dico tibi, Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Dixit autē ad illam, ¶Remittūtur tibi peccata. Et cœperūt, qui simul accumbebant, dicere intra se: Quis est hic qui etiam peccata dimittit? 46 47 48 49
Mat.9,2. ¶Dixit autem ad mulierem, Fides tua te saluam fecit, vade in pace. 50
Marc.5,34.

CAP. VIII.

ET factum est deinceps, & ipse iter faciebat per ciuitates & castella prædicans & euangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo, & mulieres aliquæ quæ erāt curatæ à spiritibus malignis & infirmitatibus, ¶Maria quæ vocatur Magdalene, de qua septem dæmonia exierant, 1 2
Marc.16,9. & Iohanna vxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei de facultatibus suis. 3
Cūm autem turba plurima cōueniret, & de ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinē: Exiit qui seminat, seminare semen suum. & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres cæli comederunt illud. 4 5
Mat. 13, 3. Marc.4,2. Et aliud cecidit supra petrā: & natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam: & ortum, fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat, Qui habet aures audiendi, audiat. 6 7 8
Interrogabant autem eum discipuli eius, quæ esset hæc parabola. Quibus ipse dixit, Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, ¶vt videntes non videant, & audientes non intelligant. Est autem hæc parabola: Semen, est verbum Dei. Qui autem secus viam: hi sunt qui audiunt, deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salui fiant. 9 10 11 12
Mat. 13, 10 Marc.4, 10. Isa.6,9. Mat. 13, 14 Marc.4, 12. Joh. 12,40. Act. 28,26. Nam qui supra petram: qui cùm audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices non habent: ⁵quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod autem in spinas cecidit: hi sunt qui audierunt, & à sollicitudinibus & diuitiis, & voluptatibus vitæ, euntes, suffocantur, & nō referunt fructū. 13 14
Rom. 11, 8. ⁵qui 2 MS. G. Quod autem in bonā terram: hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia. ¶Nemo autem lucernam 15 16
Mat. 5, 15. Marc. 4, 21.

accendens, operit eã vase, aut sub lectum ponit: sed supra candelabrum ponit, vt intrantes videant lumen. ¶Non 17
Mat.10,26 Marc.4,22 est enim occultum quod nõ manifestetur: nec abditum nisi quod nõ cognoscatur, & 18
Mat.13,12 in palam veniat. ¶Videte ergo quomodo audiatis: Quicunq; enim habet, dabitur illi, & quicunq; nõ habet, etiã quod putat se habere, auferetur ab illo. ¶Venerunt autẽ ad illum mater & fratres eius: 19
Mat.12,46 Marc.3,25 & nõ poterat adire eũ præ turba. Et nũciatũ est illi, Mater tua & fratres tui stant foris, volentes te videre. Qui respondẽs, 20
Marc.3,34 dixit ad eos. Mater mea & fratres mei, hi sunt qui verbum Dei audiunt & faciunt.

Mat.8,23 Marc.4,36 ¶Factum est autẽ in vna dierũ: & ipse ascendit in nauiculã, & discipuli eius, & ait ad illos, Transfretemus trans stagnũ. 22
Et ascenderunt. Et nauigantibus illis obdormiuit: & descendit procella venti in stagnũ, & ‖complebantur, & periclitabantur. Accedentes autẽ suscitauerũt eum, 24
dicẽtes, *Præceptor, perimus. At ille surgens, increpauit ventum & tempestatem aquæ: & cessauit, & facta est tranquillitas.

*compellebatur o. *Præceptor G q.S.

Dixit autẽ illis, Vbi est fides vestra? Qui timentes, in stupori sunt admiratẽ, dicentes, 25
Quis, putas, hic est, quia & ventis & mari imperat, & obediunt ei? ¶Et nauigauerunt ad regionẽ Gerasenorũ, quæ est cõtra Galilæam. Et cũ egressus esset ad 26
Mat.8,28 Marc.5,1 terrã, occurrit illi vir quidã qui habebat dæmonia iã temporibus multis, & vestimento nõ induebatur, neq; in domo manebat, sed in monumentis. Is vt vidit 27
*Phantasma autem MS. G.S. Iesum, procidit ante illum: & exclamans voce magna, dixit, Quid mihi & tibi est Iesu fili Dei Altissimi? obsecro te ne me torqueas. Præcipiebat enim spiritui im- 29
mundo vt exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illũ, & vinciebatur catenis, & cõpedibus custoditus: & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deserta.

Interrogauit autẽ illum Iesus, dicens, 30
Quod tibi nomẽ est? At ille dixit, Legio, quia intrauerãt dæmonia multa in eum.

Et rogabat illũ ne imperaret illis vt in 31
Marc.8,1 Marc.5, abyssum irent. ¶Erat autẽ ibi grex porcorum multorũ pascentiũ in monte: & rogabant eum, vt permitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis. Exierunt ergo 33
dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos: & impetu abiit grex per præceps in stagnum, & inuocatus est. Quod vt 34
viderunt factum qui pascebant, fugerũt: & nuntiauerunt in ciuitatẽ & in villas.

Exierunt autẽ videre quod factum est: 35
& venerunt ad Iesum, & inuenerunt hominem sedentẽ a quo dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente ad pedes eius, & timuerunt. Nuntiauerunt autẽ illis & 36
qui viderãt, quomodo sanus fact' esset a legione. & rogauerunt illũ omnis multitudo regionis Gerasenorum vt discederet ab ipsis: quia magno timore tenebantur. Ipse autẽ ascendens nauim, reuersus 37
est. Et rogabat illũ vir à quo dæmonia exierant, vt cum eo esset. Dimisit autẽ eũ 38
Iesus, dicens, Redi in domũ tuã, & narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per vniuersam ciuitatẽ, prædicans quanta illi fecisset Iesus. Factũ est autẽ cum rediisset 40
Iesus, excepit illũ turba: erãt autẽ omnes expectantes eum. ¶Et ecce venit vir cui 41
Mat.9, 18. Marc.5,22. nomẽ Iairus, & ipse princeps synagogæ erat: & cecidit ad pedes Iesu, rogãs eum vt intraret in domũ eius, quia vnica filia erat ei ferè annorũ duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit, dũ iret, a turbis 42
cõprimebatur. Et mulier quædã erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogauerat omnẽ substantiã 43
suam, nec ab vllo potuit curari: accessit retrò, & tetigit fimbriã vestimenti eius: & confestim stetit fluxus sanguinis eius.

Et ait Iesus, Quis est qui me tetigit? 45
Negantibus autẽ omnibus dixit Petrus, & qui cũ illo erant, Præceptor, turbæ te cõprimunt & affligunt, & dicis, Quis me tetigit? Et dixit Iesus, Tetigit me aliqs, 46
47 & o. nã *ego noui virtutẽ de me exisse. Videns autẽ mulier, quia nõ latuit, tremens venit, & procidit ante pedes eius: & ob quã causam tetigerit eũ, indicauit coram omni populo: & quemadmodũ cõfestim 47
sanata sit. At ipse dixit ei, Filia, fides tua 48
saluã te fecit: vade in pace. Adhuc illo loquente, venit quidã *ad principẽ synagogæ, dicẽs ei, Quia mortua est filia tua, 49
*a priocipe G.S. noli vexare illũ. Iesus autẽ audito hoc verbo, respondit patri puellæ, Noli timere: 50
crede tantũm, & salua erit. Et cùm venisset domum, nõ permisit intrare secum quemquã, nisi Petrũ, & Iacobum, & Io- 51
hannẽ, & patrẽ & matrẽ puellæ. Flebãt autẽ oẽs, & plangebant illã. At ille dixit, 52
Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit. Et deridebant eũ, sciẽtes quòd 53
mortua esset. Ipse autẽ tenens manum eius clamauit, dicẽs, Puella surge. Et re- 54
uersus est spiritus eius, & surrexit continuò. Et iussit illi *dare' manducare. Et 55
*dari G MS.G. stupuerũt parentes eius, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat.

CAP. IX.

Mat.10,1. Marc.3,13. 1 COnuocatis autẽ duodecim Apostolis, dedit illis virtutẽ & potestatem sup omnia dæmonia, & vt languores curarent. Et misit illos prædicare regnum 2
Mat.10, 9. Marc.6, 8. Luc.9, 3. 2 Timoth. 4, 12. Dei & sanare infirmos. ¶Et ait ad illos, Nihil tuleritis in viã, neq; virgã, neque perã, neq; panẽ, neq; pecuniã, neque duas 3
in viam MS.G.S. — 1 MS.G. tunicas habeatis. Et in quamcumq; domũ intraueritis, ibi manete, & inde ne- 4
Mat.16,28 Marc.9,1. Luc.9,27. 1. Ioan.2,18. Apoc.9,9. C. Act.13,51. cexeatis. Et quicumq; nõ receperint vos: ¶exeuntes de ciuitate illa, etiã pulverem pedum vestrorum excutite in testimo- 5
nium supra illos. Egressi autẽ circuibant per castella euangelizantes & curantes 6
Mat.14,1. Marc.6,14. vbiq. Audiuit autẽ Herodes tetrarcha omnia quæ fiebãt ab eo: & hæsitabat eò quòd dicerent à quibusdã, Quia Iohannes

surrexit à mortuis: à quibusdam verò, 8
Quia Elias apparuit: ab aliis autẽ, Quia Propheta vnus de antiquis surrexit. Et 9
Mat.14,13 Marc.6, 31. ait Herodes, Iohannẽ ego decollaui: Quis est autem iste de quo ego talia audio? Et quærebat videre eũ. ¶Et reuersi Apo- 10
stoli, narrauerunt illi quæcunq; fecerunt: & assumptis illis secessit seorsum in locũ desertũ, qui est Bethsaidæ. Quod cũ cognouissent turbæ, secutæ sunt illũ: & ex- 11
cepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos qui cura indigebãt sanabat. Dies 12
Mat.14,15 Marc.6, 36. autẽ cœperat declinare. Et accedẽtes duodecim, dixerunt illi, ¶Dimitte turbas, vt euntes in castella villasq; quæ circa sunt, diuertãt, & inueniãt escas: quia hic in loco deserto sumus. Ait autẽ ad illos, Vos 13
Ioan.6,9. date illis mãducare. At illi dixerunt, ¶Nõ sunt nobis plus quã quinq; panes, & duo pisces: nisi forte nos eamus, & emamus in 14
*nenim G.S omnẽ hanc turbã escas. Erant autẽ fere viri quinq; millia. Ait autẽ ad discipulos suos, Facite illos discumbere per contubernia quinquagenos. Et ita fecerũt. Et discũ- 15
bere fecerunt oẽs. Acceptis autẽ quinq. 16
panibus & duobus piscibus, respexit in cælum, & benedixit illis: & fregit, & distribuit discipulis suis, vt ponerent ante turbas. Et mãducauerunt omnes: & sa- 17
turati sunt. Et ublatũ est quod superfuit illis, fragmentorum cophini duodecim.

Mat.16,13 Marc.8,27. ¶Et factum est: cũ solus esset oratis, erãt 18
cũ illo & discipuli: & interrogauit illos dicẽs, Quẽ me dicunt esse turbæ? At illi 19
*Alii 1 MS. respondentes, & dixerunt, *Iohannẽ Baptistam, alii autẽ Eliã, alii verò quia vnus Propheta de prioribus surrexit. Dixit 20
Mat.17,23 Mar.8,31. autem illis, Vos autẽ quem me esse dicitis? Respondẽs Simõ Petrus dixit, Christum Dei. At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc, dicens, ¶Quia 21
Mat.10,38 &c.16,24. Mar.8,34. Luc.14,27. &c.17,33. Ioan.12,25 oportet filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus & principibus sacerdotũ & Scribis, & occidi, & tertia die 22
resurgere. ¶Dicebat autẽ ad omnes, Si 23
quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suã quotidie, & sequatur me. ¶Qui enim voluerit ani- 24
mam suã saluã facere, perdet illã: nã qui perdiderit animã suã propter me: hic saluã faciet illam. quid enim proficit homo, si 25
lucretur vniuersum mundũ, se autẽ ipsum perdat, & detrimentum sui faciat?

¶Nam qui me erubuerit & meos sermones: hũc filius hominis erubescet cũ ve- 26
nerit in maiestate sua & patris, & sanctorum angelorum. ¶Dico autẽ vobis verè, 27
sunt aliqui hîc stantes, qui nõ gustabunt mortẽ donec videant regnum Dei. ¶Fa- 28
ctum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum & Iacobum & Iohannẽ, & ascendit in montẽ vt oraret.

Et facta est, dum oraret, species vultus 29
eius, altera: & vestitus eius albus & refulgens. Et ecce duo viri loquebãtur cũ 30
illo. Erant autẽ Moyses & Elias, visi in 31
maiestate: & dicebant excessum eius, quẽ cõpleturus erat in Ierusalem. Petrus verò & qui cũ illo erãt, grauati erãt somno. Et euigilantes, viderunt maiestatẽ eius, 32
& duos viros qui stabãt cũ illo. Et factũ est: cùm discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum, Præceptor, bonũ est nos hîc esse: & faciamus tria tabernacula, vnũ tibi, & vnũ Moysi, & vnum Eliæ: nesciens quid 33
diceret. Hæc autẽ illo loquente, facta est nubes, & obumbrauit eos: & timuerunt, 34
intrantibus illis in nubem. Et vox facta 35
Mat.3, 17. 2 Pet.1, 17 est de nube, dicens, ¶Hic est filius meus dilectus: ipsum audite. Et dũ fieret vox, 36
inuentus est Iesus solus. Et ipsi tacuerũt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquã ex his quæ viderãt. ¶Factũ est au- 37
Mat.17,14 Mar.9,17. *illis MS. S. tem in sequenti die, descendentibus illis de monte, occurrit *illi turba multa. Et 38
ecce vir de turba exclamauit, dicens, Magister, obsecro te, respice in filium meum quia vnicus est mihi: & ecce spiritus 39
apprehendit eũ, & subitò clamat, & elidit, & dissipat eum cũ spuma, & vix discedit dilanians eũ. & rogaui discipulos 40
tuos vt ejicerent illũ, & nõ potuerunt.

Respondẽs autẽ Iesus, dixit, O genera- 41
tio incredelis & peruersa, vsquequò ero apud vos & patiar vos? Adduc hue filium tuum. Et cũ accederet, elisit illũ dæmo- 42
nium, & dissipauit. Et increpauit Iesus spiritum immundũ, & sanauit puerũ: & reddidit illum patri eius. Stupebant autem 43
omnes in magnitudine Dei: omnibusq. mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad discipulos suos, Ponite vos in 44
cordibus vestris sermones istos, filius enim hominis futurum est vt tradatur in manus hominũ. At illi ignorabãt verbũ 45
istud, & erat velatum ante eos, vt nõ sentirent illud: & timebãt eũ interrogare de hoc verbo. ¶Intrauit autẽ cogitatio in 46
Inf.22, 24. Mat.18, 1. Mar.9, 34. cor eorum, quis eorũ maior esset. At Iesus videns cogitationes, cordis illorum, appre- 47
hẽdit puerũ, & statuit illum secus se, & ait illis, Quicunq. susceperit puerũ istum in nomine meo, me recipit, & quicunque me receperit, recipit eum qui me misit. Nam qui minor est inter vos omnes, hic 48
maior est. Respondens autẽ Iohannes dixit, Præceptor vidimus quẽdã in nomine tuo ejicimtẽ dæmonia, & prohibuimus 49
eũ: quia non sequitur nobiscũ. Et ait ad illum Iesus, Nolite prohibere. qui enim 50
*nos, pro nobis G MS.R.G. nõ est aduersum *vos, pro vobis est. Factum est autẽ dum cõplerentur dies assumptionis eius, & ipse faciẽ sua firma- 51
uit vt iret in Ierusalẽ. Et misit nuntios ante conspectum suum: & euntes intrauerũt in ciuitatẽ Samaritanorum vt pa- 52
*dicemus G. *ficut & Elias fecit 8 MS.G.S. rarent illi. Et non receperunt eũ, quia 53
facies eius erat euntis in Ierusalẽ. Cùm vidissent autẽ discipuli eius Iacobus, & 54
Iohannes, dixerunt, Dñe vis *dicimus vt ignis descẽdat de cælo, & cõsumat illos? 55
Et conuersus increpauit illos, dicens,

Nescitis cuius spiritus estis. ¶Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare. Et abierũt in aliud castellũ. Factũ est autem ambulantibus illis in via, dixit quidã ad illũ, ¶Sequar te quocũq; ieris*. *Dixit illi Iesus, Vulpes foueas habẽt, & volucres cæli nidos: filius autẽ hominis non habet vbi caput* reclinet. Ait autẽ ad alterum. Sequere me. ille autem dixit, Dñe, permitte mihi primũ ire, & sepelire patrẽ meũ. Dixit q; illi Iesus, Sine mortui sepelire mortuos suos: tu autẽ vade, *annuncia regnũ Dei. Et ait alter, Sequar te Domine, sed permitte mihi primũ renuntiare his *qui domi sunt. Ait ad illum Iesus, Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciẽs retrò, aptus est regno Dei.

CAP. X.

POst hæc autem designauit Dominus & alios septuaginta-duos*, & misit illos binos ante faciẽ suã in omnẽ ciuitatẽ & locũ quò erat ipse venturus. Et dicebat illis, ¶Messis quidẽ multa: operarii autẽ pauci. Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suã. ¶Ite: ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. ¶Nolite portare sacculum, neq. peram, neq. calceamenta: ¶& neminẽ per viã saluteritis. In quamcunq; domũ intraueritis, primũ dicite, pax huic domui. ¶& si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illũ pax vestra: sin autẽ, ad vos reuertetur. In eadẽ autẽ domo manete edentes & bibentes quæ apud illos sunt. ¶Dignus est enim operarius mercede sua. Nolite trãsire de domo in domũ. Et in quamcũq; ciuitatẽ intraueritis, & susceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis: & curate infirmos qui in illa sunt, & dicite illis, Appropinquauit in vos regnũ Dei. In quamcunq; autẽ ciuitatẽ intraueritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas eius, dicite, ¶Etiam pulueren qui adhæsit nobis de ciuitate vestra, extergimus in vos. tamen hoc scitote, quia appropinquauit regnum Dei. Dico vobis, quia Sodomis in die illa remissius erit, quã illi ciuitati. ¶Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidóne factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere sedentes pœnituissent. Verumtamẽ Tyro & Sidóni remissius erit in iudicio, quàm vobis. Et tu Capharnaũ vsque ad cælũ exaltata: vsq. ad infernũ demergẽris. ¶Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autẽ me spernit, spernit eũ qui misit me. Reuersi sunt autẽ septuaginta-duo* cum gaudio, dicentes, Dñe, etiã dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis, Videbam satanã sicut fulgur de cælo cadentẽ. Ecce, dedi vobis potestatẽ calcãdi supra serpẽtes, & scorpiones, & sup omnẽ virtutẽ inimici, & nihil vobis nocebit.

Veruntamẽ in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subiiciuntur: gaudete aũt quòd nomina vestra scripta sunt in cælis. ¶In ipsa hora exultauit* spiritu, & dixit: Confiteor tibi pater, Domine cæli & terræ, quòd abscondisti hæc à sapientib. & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Etiã pater, quia sic placuit ante te. Oia mihi tradita sunt à patre meo. Et nemo scit quis sit filius, nisi pater: & quis sit pater, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Et cõuersus ad discipulos suos, dixit, ¶Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis, quod multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt. ¶Et ecce quidã Legisperitus surrexit, tentãs illum, & dicens, Magister, quid faciẽdo vitã æternam possidebo? At ille dixit ad eum, In lege quid scriptũ est? quomodo legis? Ille respõdẽs dixit, Diliges Dum Deũ tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mẽte tua: & proximũ tuũ sicut teipsum. Dixitq. illi, Rectè respõdisti, hoc fac, & viues. Ille autem volẽs iustificare seipsum, dixit ad Iesum, Et quis est meus proximus? Suscipiens autẽ Iesus, dixit: Homo quidã descendebat ab Ierusalem in Iericho, & incidit in latrones, qui etiã despoliauerũt eũ: & plagis impositis abierunt semiuiuo relicto. Accidit autẽ vt sacerdos quidam descenderet eadẽ via: & viso illo præteriit. Similiter & Leuita, cũ esset secus locum, & videret eũ, pertrãsiit. Samaritanus autẽ quidã iter faciens, vẽnit secus eũ: & videns eũ, misericordia motus est. Et appropiãs alligauit vulnera eius, infundens oleũ & vinũ: & imponẽs illum in iumentũ suum, duxit in stabulũ, & curã eius egit. Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait, Curã illius habe: & quodcunq. supererogaueris, ego cùm rediero rẽdda tibi. Quis horũ triũ videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? At ille dixit, Qui fecit misericordiã in illum. Et ait illi Iesus, Vade, & tu fac similiter. Factũ est autẽ dũ irent, & ipse intrauit in quoddã castellum: & mulier quædã Martha nomine, excepit illum in domum suã, & huic erat soror nomine Maria. quæ etiã sedens secus pedes Dñi, audiebat verbũ illius. Martha autẽ satagebat circa frequens ministeriũ. quæ stetit & ait, Dñe, non est tibi curæ quòd soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi, vt me adiuuet. Et respondens dixit illi Dñs; Martha Martha, solicita es, & turbaris erga* plurima. Porrò vnũ est necessariũ. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAP. XI.

ET factũ est: cùm esset in quodã loco orãs, vt cessauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eum, Dñe, doce nos orare, sicut docuit & Ioannes discipulos suos.

Et ait illis, ¶Cùm oratis, dicite, Pater, sanctificetur nomen tuũ. Adueniat regnũ tuum, *panem nostrum quotidianũ da nobis *hodie*, & dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationẽ. Et ait ad illos, Quis vestrũ habebit amicũ, & ibit ad illũ media nocte, & dicet illi, Amice, cõmoda mihi tres panes, quoniã amicus meus vẽnit de via ad me, & non habeo quod ponã ante illum: & ille deintus respondens dicat, Noli mihi molestus esse, iam ostiũ clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubilino possum surgere & dare tibi. Et si ille perseuerauerit pulsans: dico vobis, etsi non dabit illi surgens eo quòd amicus eius sit, propter improbitatẽ tamẽ eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. ¶Et ego dico vobis, Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit, & qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur. ¶Quis autem ex vobis patrẽ petit panẽ, nunquid lapidẽ dabit illi? Aut pisce: nũquid pro pisce serpentẽ dabit illi? Aut si petierit ouũ: nunquid porriget illi scorpionẽ? Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis pater vester de cælo dabit spiritũ bonũ petẽtibus se? ¶Et erat eiiciens dæmoniũ, & illud erat mutũ. Et cũ eiecisset dæmoniũ, locut* est mutus: & admiratæ sunt turbæ. ¶Quidã autem ex eis dixerunt, In Beelzebub principe dæmoniorũ eiicit dæmonia. Et alij tentantes, signum de cælo quærebant ab eo. Ipse autem vt vidit cogitationes eorũ, dixit eis, Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur, & dom* supra domum, cadet. Si autẽ & Satanas in seipsum diuisus est: quomodo stabit regnũ eius? quia dicitis in Beelzebub me eiicere dæmonia. Si autẽ ego in Beelzebub eiicio dæmonia: filij vestri in quo eiiciũt? Ideo ipsi, iudices vestri erunt. Porrò si in digito Dei eiicio dæmonia: profectò peruenit in vos regnum Dei. Cùm fortis armatus custodit atrium suum: in pace sunt ea quæ possidet. Si autẽ fortior eo superueniẽs vicerit eum: vniuersa arma eius auferet in quibus confidebat, & spolia eius distribuet. Qui non est mecum, cõtra me est: & qui nõ colligit mecum, dispergit. Cùm immundus spiritus exierit de homine, perambulat per loca inaquosa, quærens requiem. Et non inueniens dicit, Reuertar in domum meã vnde exiui. Et cũ venerit, inuenit scopis mundatã & ornatam. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.

Factum est autẽ: cùm hæc diceret; extollens vocẽ quædã mulier de turba dixit illi, Beatus venter qui te portauit, & hubera quæ suxisti. At ille dixit, Quinimò beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Turbis autẽ concurrentibus cœpit dicere, ¶Generatio hæc, generatio nequã est: signum quærit, & signum non dabitur ei nisi signum Ionæ Prophetæ. ¶Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis: ita erit & filius hominis generationi isti. ¶Regina Austri surget in iudicio cũ viris generationis huius, & condemnabit illos: quia vẽnit à finibus terræ audire sapientiã Salomonis. & ecce plus quàm Salomon hic. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cũ generatione hac, & condemnabunt illã, ¶quia pœnitentiam egerunt ad prædicationẽ Ionæ, & ecce plus quã Ionas hic. ¶Nemo lucernã accẽdit, & in abscõdito ponit, neq. sub modio: sed supra cãdelabrũ, vt qui ingrediuntur, lumẽ videãt. ¶Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totũ corpus tuũ lucidũ erit: si autẽ nequã fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, nõ habẽs aliquã partem tenebrarũ: erit lucidũ totum, & sicut* lucerna fulgoris illuminabit te. Et cũ loqueretur, rogauit illum quidã Pharisæus vt prandereet apud se. Et ingressus recubuit. Pharisæus autẽ cœpit intrà se reputãs dicere quare nõ baptizatus esset ante prandiũ. Et ait Dns ad illũ, ¶Nunc vos Pharisæi quod deforis est calicis & catini mũdatis: quod autẽ intus est vestrũ, plenum est rapina & iniquitate. Stulti, nõne qui fecit quod deforis est, etiã id quod deintus est fecit? Veruntamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis. Sed væ vobis Pharisæis, quia decimatis mentam & rutam & omne olus: & præteritis iudicium & charitatẽ Dei. hæc autẽ oportuit facere, & illa nõ omittere. ¶Væ vobis Pharisæis, quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro. Væ vobis quia estis vt monumenta quæ non apparent, & homines ambulantes supra, nescisnt. Respondens autem quidã ex Legiperitis, ait illi, Magister, hæc dicens etiam contumeliam nobis facis. At ille ait: Et vobis legisperitis væ: ¶quia onerastis homines oneribus quæ portare non possunt, & ipsi vno digito vestro non tangitis sarcinas. Væ vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum: patres autem vestri occiderunt illos. Profectò testificamini quòd consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulchra. ¶Propterea & sapientia Dei dixit, Mittam ad illos Prophetas & Apostolos, & ex illis occident & persequentur: vt inquiratur

sanguis

sanguis omnium Prophetarū, qui effusus
est à constitutione mundi à generatione
Gen.4.8. istā, ¶ à sanguine Abel, vsq; ad sanguinē 51
2 Par.24.22. Zachariæ ¶ qui periit inter altare & ædē.
Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione. Væ vobis Legisperitis, quia tulistis clauē scientiæ, ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis. Cū autem hæc ad illos diceret, cœperūt Pharisæi, & Legisperiti grauiter infistere, & os eius opprimere de multis, insidiātes ei, 54
& quærentes aliquid capere de ore eius, vt accusarent eum.

CAP. XII.

MVltis autē turbis circunstātibus, ita vt se inuicem conculcarent, cœpit dicere ad discipulos suos. ¶ Attendite à fermento Pharisæorū, quod est hypocrisis. Nihil autem' opertum est, quod nō reueletur: neq; absconditū, quod non sciatur. Quoniā quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aurē locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis.

Mat.16,6. Mar.8, 15. Mat.10,26 Mar.4.22. *enim MS. R. Ambros.

Dico autem vobis amicis meis, Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc nō habent amplius quid faciāt.

Ostendam autē vobis quē timeatis: timete eum qui postquam occiderit, habet potestatē mittere in gehennam. ita dico vobis, hunc timete. Nonne quinq. passeres veneūt dipōdio: & vnus ex illis nō est in obliuione coram Deo? Sed & capilli capitis vestri oēs numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribꝰ. pluris estis.

Mat.10, 32 Mar.8, 38. 2 Tim.2.12 *in 1 MS. G. S. *in illo 1 MS.G.S. Q.n. Mat.12,33 Mar.3,28. *denegabitur 6 MS.G. Mat.10,27. Mar.13,11 *quæ 3 MS.Amb. G. -3 MS. Amb.G. *cuiquam G. Ecc.11,19.

¶ Dico autē vobis, Omnis quicunque confessus fuerit *me coram hominibus, & filius hominis confitebitur *illum' coram angelis Dei. ¶ qui autem negauerit me coram hominibus, *negabitur' coram angelis Dei. ¶ Et omnis qui dicit verbum in filium hominis, remittetur illi: ei autē qui in Spiritum sanctum blasphemauerit, nō remittetur. ¶ Cùm autē inducent vos in synagogas, & ad magistratus & potestates, nolite solliciti esse qualiter, aut quid respōdeatis, aut quid dicatis. Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora *quid' oporteat vos dicere. Ait autē ei quidam de turba, Magister, dic fratri meo vt diuidat mecū hæreditatē. At ille dixit ei, Homo quis me constituit iudicem aut diuisorē super vos? Dixitq; ad illos, Videte & cauete ab omni auaritia: quia, non in abundantia, *cuiusquam' vita eius est, ex his quæ possidet. Dixit autē similitudinē ad illos, dicens, ¶ Hominis cuiusdā diuitis hubereꝰ fructus ager attulit. & cogitabat intra se dicens: Quid faciā, quia nō habeo quò congregē fructus meos? Et dixit: Hoc faciā. Destruā horrea mea, & maiora faciā: & illuc cōgregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea, & dicā animæ meæ, Anima, habes multa bona posita in annos pluriꝰmos: requiesce, cōede, bibe, epulare. Dixit aūt illi Deus, Stulte, hac nocte animā tuam repetūt à te: quæ autem parasti, cuius erunt? Sic est qui sibi thesaurizat, & nō est in Deum diues. Dixitq; ad discipulos suos, Ideo dico vobis: ¶ Nolite solliciti esse animę vestrę quid manducetis: neq. corpori quid induamini. Anima plus est quā esca, & corpus plus quā vestimentū. Cōsiderate coruos, quia non seminūt neq. metunt, quibus non est cellarium neq. horreū, & Deus pascit illos. Quāto magis vos pluris estis illis? Quis autē vestrū cogitando potest adiicere ad staturā suā cubitū vnum? Si ergo neque quod minimū est potestis, quid de cæteris solliciti estis? Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant, neq. nent. dico aūt vobis, nec Salomō in omni gloria sua vestiebatur sicut vnū ex istis. Si autē fœnū quod hodie est in agro, & cras in clibanū mittitur, Deus sic vestit: quāto magis vos, pusillæ fidei! Et vos nolite quærere, quid mādūcetis, aut quid bibatis; & nolite in sublime tolli: hæc enim omnia gētes mundi quærunt. Pater autē vester scit quoniā his indigetis. Verumtamen quærite primum' regnū Dei, & hæc omnia adiicientur vobis. Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnū. ¶ Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. ¶ Facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum nō deficientem in cœlis: quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit. Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando reuertatur à nuptiis: vt cū venerit & pulsauerit, confestim aperiant ei. Beati serui illi, quos cùm venerit dominus, inuenerit vigilantes. amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discūbere, & transiens ministrabit illis. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit: beati sunt serui illi. ¶ Hoc autē scitote, quoniā si sciret pater familias, qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. Et vos estote parati: quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. Ait autē ei Petrus, Domine ad nos dicis hanc parabolam: an & ad omnes? Dixit autē Dominus, Quis, putas, est fidelis dispensator & prudens, quē *constituit' dominus supra familiā suam, vt det illis in tempore triticī mensuram? Beatus ille seruus, quē cū venerit dominus, inuenerit ita facientem. Verè dico vobis, quoniam supra omnia quæ possidet, constituet illum. Quòd si dixerit seruus ille in corde suo, Moram facit dominus meus venire: & cœperit percutere seruos & ancillas, & edere & bibere, & inebriari: veniet dominus serui illius in die qua nō sperat, & hora qua nescit,

-21 MS. Amb.G.2. *& iustitiā eius o. Mat.19.21 Mat.6, 20. -26 MS. Amb G. S. Q.n. Luc.12,45 Apo.16,15.

& di-

& diuidet eum, partemq; eius cum infidelibus ponet. Ille autē seruus qui cognouit voluntatem domini sui, & non præparauit, & nō fecit secundū voluntatem eius: vapulabit multis. qui autem non cognouit, & fecit digna plagis: vapulabit pauciꝰ. Omni aūt cui multū datum est, multū quæretur ab eo: & cui cōmendauerūt multū, plus petēt ab eo. Ignem veni mittere in terram: & quid volo, nisi vt accendatur? Baptismo aūt habeo baptizari: & quomodo coarctor, vsquedum perficiatur? ¶ Putatis quia pacē veni dare in terram? Nō dico vobis: sed separationem. erūt enim ex hoc quinq. in domo vna diuisi, tres in duos, & duo in tres: diuidētur pater in filiū, & filius in patrē suum, mater in filiā, & filia in matrē, socrus in nurū suā, & nurus in socrum suā.

Mat.10, 34 *terra MS. G. Mat.16,2.,

¶ Dicebat aūt & ad turbas, Cùm videritis nubē oriente ab occasu, statim dicitis, Nimbus venit: & ita fit. & cum austrum flantem, dicitis, Quia æstus erit: & fit. Hypocritæ, faciē cæli & terræ nostis probare: hoc autē tempus quomodo non probatis? Quid autē & a vobismetipsis non iudicatis quod iustū est? ¶ Cùm aūt vadis cū aduersario tuo ad principē, in via da operā liberari ab illo: ne fortè trahat te ad iudicē, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. Dico tibi, non exies inde, donec etiā nouissimū minutum reddas. CAP. XIII.

Mat.5,25.

ADerant autē quidā ipso in tempore, nuntiantes illi de Galilæis, quorum sanguinē Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Et respōdens dixit illis, Putatis quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico vobis: sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Sicut illi decē & octo supra quos cecidit turris in Siloe, & occīdit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Ierusalem? Non, dico vobis: sed si pœnitentiā non habueritis', omnes similiter peribitis. Dicebat autē hanc similitudinem. Arborem ficī habebat quidā plantatā in vinea sua: & venit quærēs fructum in illa, & nō inuenit. Dixit autē ad cultorē vineæ. Ecce anni tres sunt ex quo venio quærens fructū in ficulnea hac: & nō inuenio. Succide ergo illā: vt quid etiā terrā occupat? At ille respondens dicit illi, Domine, dimitte illā & hoc anno, vsque dum fodiā circa illam, & mittā stercora. & si quidem fecerit fructū: sinautem, in futurū succīdes eam. Erat aūt docēs in synagoga eorū sabbathis. Et ecce mulier quæ habebat spiritū infirmitatis annis decem & octo: & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. Quā cùm vidēret Iesus, vocauit eam ad se, & ait illi, Mulier dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat Deum.

Pœnitentiæ 4 MS.

¶ Respōdens autem archisynagogus, indignans quia sabbatho curasset Iesus, dicebat turbæ, Sex dies sunt in quib. oportet operari. in his ergo venite, & curamini: & nō in die sabbathi. Respondens aūt ad illū Dns dixit', Hypocrita', vnusquisq. vestrū sabbatho nō soluit bouem suū aut asinum à præsepio, & ducit adaquare? Hanc autē filiā Abrahæ qui alligauit satanas, ecce, decem & octō annis non oportuit solui à vinculo isto die sabbathi? Et cùm hæc diceret, erubescebāt omnes aduersarij eius: & omnis populus gaudebat in vniuersis quæ gloriosè fiebāt ab eo. ¶ Dicebat ergo, Cui simile est regnū Dei, & cui simile' *æstimabo' illud? Simile est grano sinapis, quod acceptū homo misit in hortū suum, & crescit: & factū est in arborē magnam, & volucres cæli requieuerūt in ramis eius. ¶ Et iterum dixit, Cui simile' *æstimabo' regnum Dei? Simile est fermēto, quod acceptū mulier abscondit in farinæ sata tria: donec fermēt aretur totū. Et ibat per ciuitates & castella docēs, & iter faciens in Ierusalem. Ait aūt illi quidam, Dne, si pauci sunt qui saluāntur? Ipse autē dixit ad illos, ¶ Contendite intrare per angustā portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & nō poterunt. ¶ Cùm aūt intrauerit patertamilias, & clauserit ostiū, & incipietis foris stare, & pulsare ostiū, dicētes, Dne aperi nobis: & respōdēs dicet vobis, Nescio vos vnde sitis: tunc incipietis dicere, Manducauimus cora te & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Et dicet vobis, ¶ Nescio vos, vnde sitis: ¶ discedite à me omnes operarij iniquitatis. Ibi erit fletus & stridor dentium: cum videritis Abraham & Isaac & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autē expelli foras. Et venient ab Oriente & Occidente & Aquilone & Austro: & accumbēt in regno Dei. ¶ Et ecce sunt nouissimi qui *erunt' primi, & sunt primi, qui *erunt' nouissimi. In ipsa die accesserunt quidā Pharisæorū, dicētes illi, Exi & vade hinc: quia Herodes vult te occidere. Et ait illis, Ite, & dicite vulpi illi, Ecce eiicio dæmonia & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor. Verumtamen oportet me hodie & cras & sequēti die ambulare: quia non capit prophetam perire extra Ierusalem. ¶ Ierusalem, Ierusalē quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui *mittuntur' ad te, quoties volui congregare filios tuos quemadmodū auis nidū suū sub pēnis, & noluisti? Ecce *relinquetur' vobis domus vestra: desertā. Dico aūt vobis, quia non videbitis me donec veniat cùm dicetis, ¶ Benedictus qui venit in nomine Domini. CAP. XIIII.

Hypocritæ MS.R. Amb.G. Mat.13, 31 Mar 4, 30. *esse 2 MS *existimabo 4 MS. Mat.13, 33 *existimabo 3 MS. Mat.7,13. Mat.25, 10 Mat.7,23. & 25.41. Psal.6,9. Mat.19, 30 & 20, 16. Mar. 10, 31 erant o. -4 MS.G. Mat.23, 37 *missi sunt MS. G.S. *reliquatur G.S. -2 MS. G q. Isa.19, 38.

ET factū est: cùm intrares Iesus in domum cuiusdam principis Pharisæo-

rum sab-

rum sabbatho manducare panem, & ipsi obseruabant eum. Et ecce homo qui- 2
dam hydropicus erat ante illum. Et re- 3
spondens Iesus dixit ad Legispertos &
Pharisæos, dicēs, Si licet sabbatho cura-
re? At illi tacuerūt. Ipse verò apprehen- 4
sum sanauit eum: ac dimisit. Et respon- 5
dens ad illos dixit, Cuius vestrum asinus
aut bos in puteum cadet. & nō continuò
extrahet illū die sabbathi? Et nō pote- 6
rant ad hæc respōdere illi. Dicebat autē 7
& ad inuitatos parabolā, intendens quo-
modo primos accubitus eligerent, dicens 8
ad illos, Cùm inuitatus fueris * ad nu-
ptias, nō discūbas in primo loco, ne fortè
honorātior te sit inuitus ab illo: & ve- 9
niens is qui te & illū vocauit, dicat tibi,
Da huic locū: & tunc incipias cū rubore
nouissimū locū tenere. sed cùm vocatus 10
fueris, vade, recūbe in nouissimo loco:
vt cùm venerit qui te inuitauit, dicat ti-
bi. Amice, ascēde superiùs. Tūc erit tibi
gloria corā simul discūbentibus: quia 11
omnis qui se exaltat humiliabitur: & qui
se humiliat exaltabitur. Dicebat autē & 12
ei qui se inuitauerat, Cùm facis prandiū
aut cœnā, noli vocare amicos tuos, neq.
fratres tuos, neq. cognatos, neq. vicinos
diuites: ne forte te & ipsi reinuitēt, & fiat
tibi retributio. sed cùm facis conuiuiū, 13
voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos,
& beatus eris, quia nō habēt retribue- 14
re tibi; retribuetur enim tibi in resurre-
ctione iustorū. Hæc cùm audisset qui- 15
dām de simul discumbentibus, dixit illi,
Beatus qui ᵃmanducabit panem in regno
Dei. At ipse dixit ei, Homo quidā fe- 16
cit cœnā magnā, & vocauit multos. Et 17
misit seruū suū hora cœnę dicere inuita-
tis vt venirēt, quia iā parata sunt omnia.
Et cœperūt simul oēs excusare. Primus 18
dixit ei, Villā emi, & necesse habeo exire
& videre illā, rogo te habe me excusatū.
Et alter dixit, Iuga boum emi quinq;, 19
& eo probare illa, rogo te habe me excu-
satū. Et alius dixit, Vxorē duxi, & ideo 20
non possum venire. Et reuersus seruus, 21
nūtiauit hæc domino suo. Tūc iratus pa-
terfamilias, dixit seruo suo, Exi cito in
plateas & vicos ciuitatis: & pauperes ac
debiles & cæcos & claudos introduc huc.
Et ait seruus, Dne, factū est vt imperā- 22
sti: & adhuc locus est. Et ait dominus 23
seruo, Exi in vias & sepes: & cōpelle in-
trare, vt impleatur dom' mea. Dico autē 24
vobis, quòd nemo virorū illorū qui vo-
cati sunt, gustabit cœnā meā. Ibat autē 25
turbæ multæ cum eo: & conuersus dixit
ad illos, Si quis venit ad me, & non 26
odit patrē suū & matrem, & vxorē & fi-
lios, & fratres & sorores, adhuc autem &
animā suam: non potest meus esse disci-
pulus. Et qui nō baiulat crucē suam, 27
& venit post me: nō potest meus esse di-
scipulus. Quis enim ex vobis volens 28
turrim ædificare, ᵇnon' prius sedēs com-
putat sumptus qui necessarij sunt. & ha- 29
beat ad perficiēdum: ne postea quā po-
suerit fundamentum, & nō potuerit per-
ficere, omnes qui vidēt, incipiāt illudere
ei, dicētes, Quia hic homo cœpit ædi- 30
ficare, & non potuit consummare? Aut 31
quis rex iturus cōmittere bellum aduer-
sus aliū regem, nō sedens prius cogitat, si
possit cum decem millibus occurrere ei,
qui cum viginti millibus venit ad se?
alioquin adhuc illo longē agente, legā- 32
tionem mittens, rogat ea quæ pacis sunt.
Sic ergo omnis ex vobis qui nō renū- 33
tiat omnibus quæ possidet, non potest
meus esse discipulus. Bonum est sal. Si 34
autem sal ᶜevanuerit: in quo condietur?
Neq. in terram, neque in sterquilinium 35
vtile est, sed foras mittetur. Qui habet
aures audiendi audiat. CAP. XV.
ERant autē appropinquātes ei publi- 1
cani & peccatores vt audirent illum.
Et murmurabant Pharisæi & Scribæ, 2
dicentes, Quia hic peccatores recipit, &
manducat cū illis. Et ait ad illos para- 3
bolā istam, dicens, Quis ex vobis ho- 4
mo qui habet centū oues: & si perdiderit
vnam ex illis, ᵈnonne' dimittit nonagin-
tanouem in deserto, & vadit ad illā quæ
perierat donec inueniat eam? Et cùm 5
inuenerit eam, imponit in humeros suos
gaudēs: & veniēs domū conuocat amī-
cos & vicinos, dicēs illis, Congratulamini
mihi, quia inueni ouem meā quæ perie- 6
rat? Dico vobis quod ita gaudiū erit in
cælo super vno peccatore pœnitentiam
agente, quàm super nonagintanouē iustis 7
qui nō indigēt pœnitētia. Aut quę mu- 8
lier habēs drachmas decem: si perdiderit
drachmā vnā, ᵉnonne' accēdit lucernam,
& ᶠeuertit' domū, & quærit diligēter, do- 9
nec inueniat? Et cùm inuenerit, conuo-
cat amicas & vicinas, dicēs: Congra-
tulamini mihi, quia inueni drachmā quā
perdideram? Ita dico vobis, gaudiū erit 10
coram angelis Dei super vno peccatore
pœnitentiā agente. Ait autē, Homo qui- 11
dam habuit duos filios: & dixit adole-
scentior ex illis patri, Pater, da mihi por-
tionem substantiæ quæ me contingit. Et 12
diuisit illis substātiam. Et nō post mul-
tos dies, congregatis omnibus adolescē-
tior filius peregrè profectus est in regio-
nem longinquā: & ibi dissipauit substan- 13
tiam suam viuendo luxuriosè. Et post- 14
quam omnia ᵍcōsummasset', facta est fa-
mes valida in regione illa, & ipse cœpit
egere. Et abiit, & adhæsit vni ciuium 15
regionis illius. Et misit illū in villā suam
vt pasceret porcos. Et cupiebat implere
ventrē suum de siliquis quas porci man-
ducabant: & nemo illi dabat. In se autē 16
reuersus dixit, Quanti mercenarij patris
mei abundant panibus: ego aūt hic fame 17
pereo! Surgā, & ibo ad patrē meum, &
dicā ei, Pater peccaui in cælū & corā te, 18
iam non sum dignus vocari filius tuus:
fac me sicut vnū de mercenarijs tuis. Et 19
surgēs vēnit ad patrē suum. Cùm autem 20
adhuc lōgē esset, vidit illū pater ipsius, &
misericordia motus est, & accurrēs cecī-
dit super collū eius, & osculatus est eum.
Dixitq. ei filius, Pater, peccaui in cælū 21
& corā te, iam nō sum dignus vocari fi-
lius tu*. Dixit aūt pater ad seruos suos, 22
Citò proferte stolā primā, & induite il-
lū, & date annulū in manum eius, & cal-
ceamēta in pedes eius: & adducite vi- 23
tulū saginatū, & occidite, & māducemus,
& epulemur: quia hic filius meus mor- 24
tuus erat & reuixit, perierat & inuentus
est. Et cœperunt epulari. Erat aūt filius 25
eius senior in agro. & cū veniret & ap-
propinquaret domui, audiuit symphoniā
& chorum: & vocauit vnum de seruis, 26
& interrogauit quid hæc essent. Isq. di-
xit illi, Frater tuus venit, & occidit pater 27
tuus vitulū saginatū, quia saluū illū re-
cepit. Indignatus est aūt, & nolebat in- 28
troire. Pater ergo illi* egressus cœpit ro-
gare illum. At ille respōdens, dixit patri 29
suo, Ecce tot annis seruio tibi, & nūquā
mandatū tuū præteriui, & nūquam dedi-
sti mihi hœdū vt cum amicis meis epu-
larer: sed postquam filius tuus hic, qui 30
deuorauit substātiam ʰsuā' cum meretri-
cibus vēnit, occidisti illi vitulū saginatū.
At ipse dixit illi, Fili, tu semper mecū 31
es, & omnia mea tua sunt. epulari aūt 32
& gaudere oportebat, quia frater tuus
hic, mortuus erat, & reuixit, perierat &
inuentus est. CAP. XVI.
DIcebat autem & ad discipulos suos, 1
Homo quidā erat diues qui habe-
bat villicū: & hic diffamatus est apud il-
lū, quasi dissipasset bona ipsius. Et vo- 2
cauit illum, & ait illi, Quid hoc audio de
te? redde rationem villicationis tuæ: iam
enim non poteris villicare. Ait autem 3
villicus intra se, Quid faciā quia domi-
nus meus aufert à me villicationē? fodere
non valeo, mendicare erubesco. Scio 4
quid faciā, vt cū amotus fuero a villica-
tione, recipiāt me in domos suas. Con- 5
uocatis itaq. singulis debitoribus dni sui,
dicebat primo, Quantum debes domino
meo? At ille dixit, Centum ⁱcados' olei.
Dixitq. illi, Accipe cautionē tuam: & se- 7
de, cito scribe quinquaginta. Deinde a-
lij dixit, Tu verò quantū debes? Qui ait,
Centum coros tritici. Ait illi, Accipe li-
teras tuas, & scribe octoginta. Et lauda- 8
uit dominus villicū iniquitatis, quia pru-
dēter fecisset: quia filij huius seculi, pru-
dentiores filijs lucis in generatione sua
sunt. Et ego vobis dico, facite vobis a- 9
micos de mammona iniquitatis: vt cùm
defeceritis, recipiāt vos in æterna taber-
nacula. Qui fidelis est in minimo, & in 10
maiori fidelis est: & qui in modico ini-
quus est, & in maiori iniquus est. Si er- 11
go in iniquo mammōna fideles non fui-
stis: quod verum est quis ᵏcredat' vobis?
Et si in alieno fideles non fuistis: quod 12
vestrum est, quis dabit vobis? Nemo 13
seruus potest duobus dominis seruire, aut
enim vnum odiet, & alterum diliget: aut
vni adhærebit, & alterum cōtemnet: non
potestis Deo seruire & māmonæ. Au- 14
diebant autem omnia hæc ˡPharisæi qui
erant auari: & deridebant illū. Et ait il- 15
lis, Vos estis qui iustificatis vos corā ho-
minibus, Deus autē nouit corda vestra:
quia quod hominibus altum est, abomi-
natio est ante Deum. Lex & prophe- 16
tæ, vsq. ad Iohannem. ex eo regnum Dei
euāgelizatur, & omnis in illud vim facit.
Facilius est autem cælum & terram 17
præterire, quàm de lege vnum apicē ca-
dere. Omnis qui dimittit vxorē suam, 18
& alteri ducit, mœchatur: & qui dimis-
sam à viro ducit, mœchatur. Homo 19
quidam erat diues, ᵐ& ˢinduebatur purpu-
ra & byssos: & epulabatur quotidie splen-
didē. Et erat quidam mēdicus nomine 20
Lazarus, qui iacebat ad ianuā eius, vlce- 21
ribus plenus: cupiens saturari de micis,
quæ cadebant de mensa diuitis, ⁿsed &
canes veniebant, & lingebant vlcera eius.
Factū est aūt vt moreretur mēdicus, & 22
portaretur ab angelis in sinum Abrahæ.
Mortuus est aūt & diues: & sepultus ᵒest.
in inferno. Eleuans autē' oculos suos cū 23
esset in tormētis, vidit Abraham à longe,
& Lazarū in sinu eius. & ipse clamans 24
dixit, Pater Abraham, miserere mei, &
mitte Lazarū vt intingat extremū digiti
sui in aquā, vt refrigeret linguā meam,
quia crucior in hac flamma. Et dixit illi 25
Abrahā, Fili, recordare quia recepisti bo-
na in vita tua, & Lazarus similiter mala:
nūc aūt hic cōsolatur, tu verò cruciaris.
& in his omnibus, inter nos & vos 26
ᵖchasma magnū firmatū est: vt hi qui vo-
lūt hinc trāsire ad vos, non possint, neq.
inde huc trānseare. Et ait, Rogo ergo 27
te pater vt mittas eum in domum patris
mei, habeo enim quinq. fratres: vt te- 28
stetur illis, ne & ipsi veniāt in hunc locū
tormētorum. Et ait illi Abraham, Ha- 29
bent Moysen & prophetas: audiant illos.
At ille dixit, Non pater Abrahā: sed si 30
quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitētiam
agent. Ait aūt illi, Si Moysen & prophe- 31
tas non audiunt, neq. si quis ex mortuis
resurrexerit, credent. CAP. XVII.
DIxit ad discipulos suos, Impossibile 1
est vt non veniāt scandala: væ autē
illi per quē veniunt. ᵗVtilius est illi si 2
lapis molaris imponatur circa collū eius,
& proiciatur in mare, quàm vt scanda-
lizet vnū de pusillis istis. Attendite vo- 3
bis. Si peccauerit ᵘin te' frater tuus, in-
crepa illū: & si pœnitentiā egerit, dimit-
te illi. Et si septies in die peccauerit in 4
te, & septies in die cōuersus fuerit ad te,
dicēs, Pœnitet me, dimitte illi. Et dixe-
rūt Apostoli Dño, Adauge nobis fidem.
Dixit autem Dominus, Si haberetis 6
fidem

Pro. 25, 7. Mat. 23, 12 Inf. 18, 14. Tob. 4, 7. Pro. 3, 9.
* ab aliquo G.S.
ª manducabit R. Mat. 22, 2. Apoc. 19, 9.
Mat. 10, 37
Mat. 10, 38 & 16, 24. Mat. 8, 34.
ᵇnonne MS q.R.
ᶜnon MS
ᵈnon Q.R.
Vnam G. 2.
ᵉnon MS
ᶠeuertit MS.R.G. S.
* eā MS.S.
ᵍconsummasset MS.G.S.
ʰsuā' G. Hier. q. 6. ad Algas.
ⁱbatos G.
ᵏcredet MS R.G.S.
ˡdissipasset MS.
* in domo MS.S.
ᵐ& G.
ⁿ& nemo illi dabat MS q.
ᵒest. Et in inferno eleuās Aug. serm. 25. de diuers. & alibi. G.S.
ᵖchasma est Græcè, quod hiatum significat, cuius significationis & Syriaca vox.
Mat. 18, 7. Mat. 9, 42.
ᵗ Mat. 18, 21 Luc. 19, 17. Exec. 19, 13. — 19 MS.S.
ᵘ in te MS.
Mat. 17, 20
fidem

fidem sicut granũ sinapis, diceretis huic arbori moro, Eradicare & trãsplantare in mare: & obediret vobis. Quis autẽ vestrum habens seruum arantẽ aut pascentem*, qui regresso de agro dicat illi, Statim, Transi, recũbe: & non dicit ei, Para quod cœnẽ, & præcinge te & ministra mihi donec manducem & bibam, & post hæc tu manducabis & bibes? Nunquid gratiã habet seruo illi, quia fecit quæ ei imperauerat? Nõ puto. Sic & vos cũm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, Serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus. Et factum est, dum iret in Ierusalẽ, trãsibat per mediam Samariam & Galilæam. Et cũm ingrederetur quoddã castellum, occurrerũt ei decem viri leprosi, qui steterũt alongẽ. & leuauerũt vocẽ, dicentes, Iesu præceptor, miserere nostri. Quos vt vidit, dixit, Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factũ est dum irent, mundati sunt. Vnus aũt ex illis, vt vidit quia mũdatus est, regressus est, cũ magna voce magnificans Deũ, & cecidit in faciẽ ante pedes eius, gratias agens: & hic erat Samaritanus. Respondẽs autem Iesus, dixit, Nõne decem mũdati sunt? & nouẽ vbi sunt? Non est inuentus qui rediret, & daret gloriã Deo, nisi hic alienigena. Et ait illi, Surge, vade: quia fides tua te salvũ fecit. Interrogatus aũt à Pharisæis, Quando venit regnũ Dei: respõdit eis, & dixit, Non venit regnũ Dei cũ observatione: neq; dicẽt, Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnũ Dei intra vos est. Et ait ad discipulos suos, Venient dies quãdo desideretis videre vnũ diẽ filij hominis: & non videbitis.

¶ Et dicẽt vobis, Ecce hic & ecce illic. Nolite ire, neq; sectemini. nã sicut fulgur coruscans de sub cælo, in ea quæ sub cælo sunt, fulget: ita erit filius hominis in die sua. Primũ aũt oportet illũ multa pati, & reprobari à generatione hac. ¶ Et sicut factũ est in diebus Noe, ita erit & in diebus filij hominis. Edebant, & bibebãt, vxores ducebãt, & dabãtur ad nuptias, vsq. in diẽ quã intrauit Noe in arcã: & vẽit diluuium, & perdidit omnes. Similiter sicut factũ est in diebus Lot: Edebãt & bibebãt; emebãt, & vendebãt; plãtabant, & ædificabant: qua die aũt exiit Lot a Sodomis, pluit ignem & sulphur de cælo, & omnes perdidit: secundum hæc erit qua die filius hominis reuelabitur. In illa hora qui fuerit in tecto, & vasa eius in domo, ne descẽdat tollere illa: & qui in agro, similiter nõ redeat retro. Memores estote vxoris Lot. Quicunq. quæsierit animã suam saluã facere, perdet illã: & quicunq. perdiderit illã, viuificabit eã. Dico vobis, ¶ in illa nocte erũt duo in lecto vno: vnus assumetur, & alter relinquetur: duæ erunt molentes in vnũ: vna assumetur, & altera relinquetur. duo in agro: vnus assumetur, & alter relinquetur. Respondẽtes dicũt illi, Vbi Dñe? Qui dixit illis, Vbicunq. fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

CAP. XVIII.

DIcebat autem & parabolam ad illos quoniã oportet ¶ semper orare & nõ deficere, dicẽs, Iudex quidã erat in quãdã ciuitate, qui Deũ non timebat, & hominẽ non reuerebatur. Vidua autem quædam erat in ciuitate illa: & veniebat ad eum, dicẽs, Vindica me de aduersario meo. Et nolebat per multũ tẽpus. Post hæc aũt dixit intra se, Etsi Deum non timeo, nec hominẽ reuereor: tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illã, ne in nouissimo veniens suggillet me. Ait aũt Dñs, Audite quid iudex iniquitatis dicit: Deus aute nõ faciet vindictam electorũ suorũ clamantium ad se die ac nocte: & patientiã habebit in illis? Dico vobis quia citõ faciet vindictam illorum. Verumtamen filius hominis veniens, putas, inueniet fidem in terra?

Dixit autem & ad quosdam qui in se confidebant tanquã iusti, & aspernabantur cæteros, parabolã istã: Duo homines ascẽdebant in templũ vt orarent: vnus Pharisæus, & alter publicanus. Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominũ: raptores, iniusti, adulteri: velut etiã hic publicanus. ieiuno bis in sabbatho: decimas do omniũ quæ possideo. Et publicanus à longe stãs, nolebat nec oculos ad cælum leuare: sed percutiebat pectus suum, dicens, Deus propitius esto mihi peccatori. Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo, ¶ quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.

¶ Afferebant aũt ad illũ & infantes, vt eos tangeret. Quod cũm viderẽt discipuli, increpabãt illos. Iesus aũt conuocans illos, dixit, Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos, talium est enim regnũ Dei. Amen dico vobis, quicunq. non acceperit regnũ Dei sicut puer, non intrabit in illud. ¶ Et interrogauit eum quidam princeps, dicens, Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo? Dixit autem ei Iesus, Quid me dicis bonũ? nemo bonus nisi solus Deus. Mãdata nosti: ¶ Non occides, Nõ mœchaberis, Non furtum facies, Non falsum testimonium dices, Honora patrem tuum & matrem. Qui ait, Hæc omnia custodiui à iuuentute mea. Quo audito, Iesus ait ei, Adhuc vnum tibi deest: omnia quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. His ille auditis, cõtristatus est: quia dives erat valde. Videns aũt Iesus illum tristem factum, dixit, Quam difficile, qui pecunias habẽt, in regnũ Dei intrabunt! Facilius est enim camelũm per foramen acus trãsire, quam diuitẽ intrare in regnum Dei. Et dixerunt qui audiebant, Et quis potest saluus fieri? Ait illis, Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum. Ait autẽ Petrus, Ecce, nos dimisimus oĩa, & secuti sumus te. Qui dixit eis, Amẽ dico vobis, nemo est qui reliquit domum aut parentes, aut fratres, aut vxorẽ, aut filios propter regnũ Dei, & non recipiat multo plura in hoc tempore, & in sæculo vẽturo vitã æternã.

¶ Assumpsit autẽ Iesus duodecim: & ait illis, Ecce ascẽdimus Ierosolymã, & cõsummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas de filio hominis. tradetur enim Gẽtibus, & illudetur, & flagellabitur, & cõspuetur: & postquã flagellauerint, occidẽt eũ, & tertia die resurget. Et ipsi nihil horũ intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebãtur. ¶ Factum est aũt, cũm appropinquaret Iericho, cæcus quidam sedebat secus viam, mendicans. Et cũm audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset. Dixerunt autem ei, quòd Iesus Nazarenus trãsiret. Et clamauit dicens, Iesu fili Dauid miserere mei. Et qui præibant, increpabãt eum vt taceret. Ipse verò multò magis clamabat, Fili Dauid miserere mei. Stãs aũt Iesus, iussit illum adduci ad se. Et cũm appropinquasset, interrogauit illũ, dicens, Quid tibi vis faciã? At ille dixit, Dñe, vt videã. Et Iesus dixit illi, Respice, fides tua te saluum fecit. Et cõfestim vidit & sequebatur illũ magnificãs Deũ. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudẽ Deo.

CAP. XIX.

ET ingressus perambulabat Iericho. Et ecce vir nomine Zachæus: & hic princeps erat publicanorũ, & ipse diues. & quærebat videre Iesum, quis esset: & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat. Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum vt videret eum: quia inde erat transiturus. Et cũ venisset ad locum suspexit Iesus vidit illũ, & dixit ad eum, Zachæe, festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere. Et festinans descendit, & excepit illum gaudens. Et cũ viderẽt omnes, murmurabant, dicentes quòd ad hominẽ peccatorem diuertisset. Stans autẽ Zachæus, dixit ad Dominum, Ecce dimidiũ bonorum meorũ, Domine, do pauperibus: & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Ait Iesus ad eum, Quia hodie salus domui huic facta est: eo quòd & ipse filius sit Abrahæ. ¶ Venit enim filius hominis quærere & saluum facere quod perierat. Hæc illis audientibus adiiciẽs, dixit parabolã, eo quòd esset prope Ierusalem, & quia existimarent quòd confestim regnum Dei manifestaretur. Dixit ergo, ¶ Homo quidã nobilis abiit in regionem longinquã accipere sibi regnum, & reuerti. Vocatis autem decem seruis suis dedit eis decem mnas, & ait ad illos, Negotiamini dum venio. Cives autem eius oderant eum: & miserunt legationẽ post illũ, dicẽtes, Nolumus hunc regnare super nos. Et factum est vt rediret accepto regno: & iussit vocari seruos quibus dedit pecuniã: vt sciret quantũ quisque negotiatus esset. Venit autẽ primus dicens, Dñe, mna tua decem mnas acquisiuit. Et ait illi, Euge bone serue, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatẽ habẽs super decẽ ciuitates. Et alter venit, dicẽs, Domine, mna tua fecit quinq. mnas. Et huic ait, & tu esto super quinq. ciuitates. Et alter venit, dicens, Domine, ecce mna tua quã habui repositam in sudario. timui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti. Dicit ei, De ore tuo te iudico serue nequam. sciebas quòd ego homo austerus sum, tollens quod nõ posui, & metẽs quod nõ seminaui: & quare non dedisti pecuniã meã ad mensam, & ego veniẽs cum vsuris vtique exegissem illã? Et astantibus dixit, Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet. Et dixerũt ei, Domine, habet decem mnas. ¶ Dico autẽ vobis, quia omni habẽti dabitur: ab eo aute qui nõ habet, & quod habet auferetur ab eo. Verumtamẽ inimicos meos illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc: & interficite ante me. ¶ Et his dictis, præcedebat ascendens Ierosolymã. Et factum est, ¶ ut appropinquasset ad Bethphagæ & Bethaniã ad montem qui vocatur oliueti, misit duos discipulos suos, dicẽs, Ite in castellum quod contra est: in quod introeuntes, inuenietis pullum asinæ alligatum, cui nemo vnquam hominum sedit: soluite illũ, & adducite. Et si quis vos interrogauerit, Quare soluitis? sic dicetis ei, Quia Dñs operã eius desiderat. Abierunt autẽ qui missi erant: & inuenerũt sicut dixit illis, stantem pullũ. Soluentibus autẽ illis pullum, dixerunt domini eius ad illos, Quid soluitis pullũ? At illi dixerũt, Quia Dominus eũ necessitatem habet. ¶ Et duxerunt illũ ad Iesum. Et iactantes vestimenta sua super pullũ, imposuerũt Iesum. Eũte aũt illo substernebãt vestimẽta sua in via. Et cũ appropinquaret iã ad descensum montis oliueti, cœperunt omnes turbæ discẽdentium gaudentes laudare Deum voce magna, super omnibus quas viderant virtutibus, dicẽtes, Benedictus qui venit rex in nomine Dñi, pax in cælo: & gloria in excelsis. Et quidã Pharisæorũ de turbis, dixerũt ad illum, Magister increpa discipulos tuos. Quibus ipse ait, Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt. Et vt appropinquauit, vidẽs ciuitatem, flenit super illã, dicens, Quia si cognouisses & tu, & quidẽ in hac die tua, quæ ad pacẽ tibi. nunc autem abscondita sunt

*boues o. *oues. Amb. G.S. *dicat 7 MS.R.

-4 MS.G.

*die 3 MS. R.G.S. Sup.9,24.

*Iesum MS.S.

*discipulorum 5 MS.G.S.

Sup.8,18. Mat.13,12 25,20. Mar.4,25. *& abundabit MS. G. Mar.2,1. Mar.11,1.

*vos o.

Iosu.12,14

*scires Hier.in c.2 Mich. & alibi.

Eccl.28,22 1 Th.5,17.

Mat.20,17 Mar.10,32

Mat.20,29 Mar.10,46

*dicens MS q.

Mat.24,25 Mar.13,21

Mat.24,73 Gen.7,5.

Gen.19,24

Mat.10,39

Mat.2,35. Ioh.12,25. Mat.24,40 1 Th.4,17. -4 MS. G q. Q.n. Mat.24,41

Sup.14,11. Mat 23,12

Mat 19,13 Mar.10,13

Mat.19,16 Mar.10,17

Ex.20,13.

Mat.28,12.

Mat.25,13.

ab oculis tuis. Quia veniẽt dies in te: & circundabunt te inimici tui vallo, & circundabunt te; & coangustabunt te vndiq.
& ad terrã prosternẽt te, & filios tuos q in te sunt. ¶ & non relinquẽt in te lapidẽ super lapidẽ: eo quòd nõ cognoueris tẽpus visitationis tuæ. ¶ Et ingressus in tẽplũ, cœpit eiicere vendentes in illo & ementes, dicens illis, Scriptũ est, ¶ Quia domus mea, domus orationis est. ¶ Vos autem fecistis illã spẽluncã latronũ. Et erat docẽs quotidie in templo. Principes autem sacerdotum & Scribæ & Principes plebis quærebant illũ perdere: & nõ inuenichãt quid facerẽt illi. Omnis enim populus suspensus erat, audiens illum.

CAP. XX.

ET factum est in vna dierum docente illo populum in templo & euangelizante, conuenerunt principes sacerdotũ & Scribæ cũ senioribus, & aiunt dicẽtes ad illum, Die nobis, in qua potestate hæc facis? aut, Quis est qui dedit tibi hãc potestatẽ? Respondens autẽ Iesus, dixit ad illos, Interrogabo vos & ego vnũ verbũ. Respõdete mihi, Baptismus Iohannis de cælo erat, an ex hominibus? At illi cogitabãt intra se, dicentes, Quia si diximus, De cælo; dicet, Quare ergo nõ credidistis illi? Si autem dixerimus, Ex hominib. plebs vniuersa lapidabit nos: certi sunt enim Iohãnẽ prophetã esse. Et respõnderũt se nescire vnde esset. Et Iesus ait illis, Neq. ego dico vobis in qua potestate hæc facio. Cœpit autem dicere ad plebẽ parabolã hanc, ¶ Homo *plantauit vineã, & locauit eã colonis: & ipse peregre fuit multis tẽporibus. Et in tẽpore* misit ad cultores seruum, vt de fructu vineæ darent illi. Qui cæsum dimiserũt eũ inanẽ. Et addidit alterã seruũ mittere. Illi autẽ hunc quoq. cædẽtes & afficiẽtes contumelia, dimiserunt inanem. Et addidit tertiũ mittere: qui & illũ vulnerãtes eiecerũt. Dixit autẽ dñs vineæ, Quid faciã? mittã filium meũ dilectũ: forsitan cũm hũc viderint, verebuntur. Quẽ cũ vidissent coloni, cogitauerunt intra se, dicentes, Hic est hæres*, occidamus illũ, vt nostra fiat hereditas. Et eiectũ illũ extra vineã, occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vineæ? veniet, & perdet colonos illos, & dabit vineã aliis. Quo audito, dixerunt illi, Absit. Ille autẽ aspiciẽs eos ait, Quid est ergo hoc quod scriptum est, ¶ Lapidem quẽ reprobauerũt ædificãtes, hic factus est in caput anguli? Omnis qui ceciderit super illum lapidẽ, conquassabitur: super quem autẽ ceciderit, cõminuet illũ. Et quærebant principes sacerdotũ & Scribæ mittere in illũ manus illa hora; & timuerũt populũ. cognouerunt enim quòd ad ipsos dixerit similitudinẽ hanc. ¶ Et obseruantes, miserũt insidiatores qui se iustos simularent: vt caperẽt eũ in sermone, *& traderent illũ principatui & potestati præsidis. Et interrogauerunt eũ, dicentes, Magister, scimus quia rectè dicis & doces: & nõ accipis personã, sed viã Dei in veritate doces. licet nobis tributũ dare Cæsari, an non? Considerans autem dolum illorũ, dixit ad eos, Quid me tẽtatis? Ostendite mihi denarium. Cuius habet imaginem & inscriptionẽ? Respondẽtes dixerunt, Cæsaris. Et ait illis, ¶ Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Et non potuerunt verbũ eius reprehendere coram plebe: & mirati in responso eius, tacuerunt. ¶ Accesserunt autẽ quidam Sadducæorũ qui negãt esse resurrectionẽ, & interrogauerũt eũ, dicẽtes, Magister, Moyses scripsit nobis, ¶ Si frater alicuius mortuus fuerit habẽs vxorem, & hic sine liberis fuerit, vt accipiat eam frater eius vxorem, & suscitet semen fratri suo. Septem ergo fratres erant: & primus accepit vxorẽ, & mortuus est sine filiis. Et sequens accepit illã, & ipse mortuus est sine filio. Et tertius accepit illam. Similiter & omnes septẽ, & non reliquerunt semen, & mortui sunt. Nouissimè omnium mortua est & mulier. In resurrectione ergo, cuius eorũ erit vxor? siquidẽ septem habuerunt eã vxorẽ. Et ait illis Iesus, Filij huius sæculi nubũt, & trãdũtur ad nuptias: illi verò qui digni habebuntur sæculo illo & resurrectione ex mortuis, neq. *nubunt, neq. ducunt vxores, neq. *vltra mori poterunt, æquales enim angelis sunt: & filij sunt Dei, cùm sint filij resurrectionis. Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostẽdit, secus rubum sicut dicit ¶ Dñm, Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Iacob. Deus autem nõ est mortuorum, sed viuorum. omnes enim viuunt ei. Respondentes autẽ quidã Scribarum, dixerunt ei, Magister, bene dixisti. Et amplius non audebant eũ quicquam interrogare. Dixit autem ad illos, Quomodo dicunt Christum, filium esse Dauid? & ipse Dauid dicit in libro Psalmorum, ¶ Dixit Dominus Dño meo, sede à dextris meis, donec ponã inimicos tuos, scabellum pedũ tuorum? Dauid ergo Dominum illum vocat: & quomodo filius eius est? Audiente autem omni populo, dixit discipulis suis, ¶ Attendite à Scribis qui volũt ambulare in stolis, & amant salutationes in foro, & primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in conuiuiis. qui deuorãt domos viduarũ: simulãtes longã orationem. Hi accipient damnationem maiorem.

CAP. XXI.

1 RESpiciens autem, vidit eos qui mittebant munera sua in gazophylacium diuites. 2 Vidit autem & quandam viduã pauperculã mittentem æra minuta duo. 3 Et dixit, Verè dico vobis, quia vidua 4 hæc pauper, plus quàm omnes misit. nã omnes hi, ex abundanti sibi miserunt in

munera Dei: hæc autẽ ex eo quod deest illi, omnem victum suum quẽ habuit, misit. Et quibusdã dicentibus de templo quòd bonis lapidibus & donis ornatũ esset, dixit: 5 Hæc quæ videtis, ¶ veniẽt 6 dies in quibus nõ relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur. Interrogauerunt autem illum, dicentes, Præceptor, quando hæc erunt: & quod signum cùm fieri incipient? 7 Qui dixit, Videte ne seducamini. multi enim venient in nomine meo, dicentes quia ego sum: & tẽpus appropinquauit, nolite ergo ire post eos. 8 Cùm autẽ audieritis prælia & seditiones, nolite terreri: oportet primùm hæc fieri, sed nondum statim finis. Tunc dicebat illis, Surget gens contra gentem, & regnũ aduersus regnum. 10 Et terræmotus 11 magni erũt per loca, & pestilentiæ & fames, terroresq. de cælo, & signa magna erunt. Sed ante hæc omnia iniicient vobis 12 manus suas: & persequentur tradentes in synagogas & custodias, trahẽtes ad reges & præsides propter nomen meũ, cõtinget autẽ vobis in testimonium. 14 Ponite ergo in cordibus vestris non præmeditari quemadmodum respondeatis. ego enim 15 dabo vobis os & sapiẽtiam: cui nõ poterũt resistere & cõtradicere oẽs aduersarij vestri. 16 Trademini autẽ à parentibus & fratribus, & cognatis & amicis: & morte afficient ex vobis. & eritis odio omnibus propter nomen meum: 17 & capillus de capite vestro nõ peribit. 19 In patientia vestra possidebitis animas vestras. ¶ Cũ 20 autẽ videritis circumdari ab exercitu Ierusalem: tunc scitote quia appropinquauit desolatio eius. tũc qui in Iudea sunt, 21 fugiant ad montes: & qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus, nõ intrẽt in eã. quia dies vltionis hi sunt, vt impleantur omnia quæ scripta sunt. Væ 23 autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic. Et cadẽt 24 in ore gladij: & captiui ducentur in omnes gẽtes. & Ierusalem calcabitur à Gẽtibus: donec impleãtur tempora nationũ.

¶ Et erũt signa in sole & luna & stellis: 25 & in terris pressura gentiũ præ cõfusione sonitus maris & fluctuum, arescẽtibus 26 hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi. nã virtutes cælorum mouebũtur: & tũc videbunt filiũ hominis venientẽ in nube cũ potestate magna & maiestate. His autẽ 28 fieri incipientibus, respicite & leuate capita vestra: ¶ quoniã appropinquat redẽptio vestra. Et dixit illis similitudinẽ, 29 Videte ficulneã & omnes arbores: cũ producũt iã ex se fructũ, scitis quoniã propè est æstas. Ita & vos cũ videritis hæc fieri, scitote quoniam propè est regnũ Dei.

Amẽ dico vobis quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Cælũ & 33 terra trãsibunt: verba autẽ mea nõ trãsi-

34 bunt. ¶ Attẽdite aũt vobis, ne fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ: & superueniat in 35 vos repentina dies illa. tanquã laqueus enim superueniet in omnes qui sedent 36 super faciẽ omnis terræ. Vigilate itaq; omni tempore orãtes, vt digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, & 37 stare ante filium hominis. Erat autem diebus docens in templo: noctibus verò, exiens, morabatur in mõte qui vocatur 38 Oliuẽti. Et omnis populus *manicabat ad eum in templo audire eum.

CAP. XXII.

1 APproinquabat aũt dies festus Azymorũ, qui dicitur Pascha: & quærebant principes sacerdotum & Scribæ, quomodo eum interficerent: timebant 3 verò plebem. ¶ Intrauit autẽ satanas in Iudam qui cognominabatur Iscariotes, 4 vnum de duodecim. & abiit, & locutus est cum principibus sacerdotũ & magistratibus, quemadmodũ illũ traderet eis. 5 Et gauisi sunt, & pacti sunt pecuniã illi 6 dare. Et spopõdit. Et quærebat opportunitatẽ vt traderet illũ sine turbis. ¶ Venit autẽ dies Azymorum, in qua necesse 8 erat occidi pascha. Et misit Petrum & Iohannẽ dicens, Euntes parate nobis pascha, vt manducemus. At illi dixerunt, 10 Vbi vis paremus? Et dixit ad eos, Ecce, introeuntibus vobis in ciuitatem, occurret vobis homo *amphoram aquæ portans: sequimini eũ in domum in quã in- 11 trat, & dicetis patrifamilias domus, Dicit tibi Magister, Vbi est diuersorium vbi 12 pascha cũ discipulis meis mãducem? Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnũ 13 stratum: & ibi parate. Euntes autẽ inuenerunt sicut dixit illis, & parauerunt 14 pascha. ¶ Et cùm facta esset hora, discu- 15 buit, & duodecim Apostoli cũ eo. & ait illis, Desiderio desideraui hoc pascha mã- 16 ducare vobiscum, antequã patiar. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo 17 illud, donec impleatur in regno Dei: Et accepto calice gratias egit, & dixit, Accipite & diuidite inter vos. dico enim vo- 18 bis quòd nõ bibam de generatione vitis, 19 donec regnum Dei veniat. ¶ Et accepto pane, gratias egit, & fregit: & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur. hoc facite in meã commemo- 20 rationẽ. Similiter & calicem, postquam cœnauit, dicẽs, Hic est calix nouũ testamentũ in sanguine meo, qui pro vo- 21 bis fundetur. ¶ Veruntamen ecce manus 22 tradẽtis me, mecũ est in mensa. Et quidem filius hominis ¶ secundum quod definitum est, vadit: verũtamen væ homini 23 illi per quem *traditur. Et ipsi cœperũt quærere inter se, quis esset ex eis qui hoc 24 facturus esset. Facta est autẽ & contentio inter eos, quis eorum videretur esse ma- 25 ior. Dixit autem eis, ¶ Reges gentium dominantur eorum: & qui potestatem

Mat. 24, 3. Mar. 13, 2. Inf. 21, 6. Mat. 21, 12. Mar. 11, 17. Isa. 56, 7. Iere. 7, 11.

Mat. 21, 23. Mar. 11, 27.

Mat. 21, 33. Mar. 12, 1. Isa. 5, 1. Iere. 2, 21. *quidam MS. Gq. S. * vindemiæ 6 MS. Ambr. legisse videtur fructum.

* Venite G. S.

Psa. 117, 21. Act. 4, 11. Rom. 9, 33. 1 Pet. 2, 8. Isa. 28.

Mat. 21, 42.

Mat. 22, 15. Mar. 12, 13. *vt 6 MS. G.

Deu. 25, 5.

*nubent neq. ducẽt MS. R. G. *enim 4 MS. G. S. Exo. 3, 6. Mat. 22, 32. Mar. 12, 26.

Mat. 22, 44. Mar. 12, 36. Psa. 109, 1.

Mat. 24, 29. Mar. 13, 24. Isa. 13, 10. Ezec. 32, 7. Ioel. 3, 15.

Mat. 23, 6. Mar. 12, 39. Sup. 11, 43.

Mar. 12, 42.

Rom. 8, 23.

Rom. 13, 13

*manẽ ibat. 3 MS *manitabat 1 MS. Q. n.

Mat. 26, 2. Mar. 14, 1. Mat. 26, 14 Mar. 14, 10

Mat. 26, 17. Mar. 14, 12

*quidam MS q.

Mat. 26, 20 Mar. 14, 17

1 Cor. 11, 24

Mat. 26, 21. Mar. 14, 20. Ioa. 13, 18. Psa. 40, 10. *traditur 1 MS. G. S.

Mat. 20, 25 Mar. 10, 42

habent super eos, benefici vocãtur. Vos 26
autẽ non sic: sed qui maior est in vobis,
fiat sicut ℣minor: & qui præcessor est, sic- ℣minor MS.S.
ut ministrator. Nam quis maior est, qui 27
recumbit, an qui ministrat? nonne qui
recumbit? Ego aũt in medio vestrũ sum,
sicut qui ministrat: vos aũt estis qui per- 28
mansistis mecum in tentationibus meis.
Et ego dispono vobis sicut dispositit 29
mihi pater meus regnũ: vt edatis & bi- 30
batis super mensam meã in regno meo,
& sedeatis super thronos iudicantes duo-
decim tribus Israël. Ait autem Dñs, 31
℣Simon, Simon', ecce sathanas expetiuit ℣Simon o.
vos vt cribraret sicut triticum: ego au- 32
tẽ rogaui pro te vt nõ deficiat fides tua:
& tu aliquando conuersus, confirma fra-
tres tuos. Qui dixit ei, Dñe, tecum pa- 33
ratus sum & in carcerem & in mortẽ ire.
Mat.26, 34 Mar.14, 30 Matt.10, 9 ¶Et ille dixit, Dico tibi Petre, nõ cãtabit 34
hodie gallus, donec ter abneges nosse me.
Et dixit eis, Quãdo misi vos ¶sine sac- 35
culo & pera, & calceamẽtis: nunquid ali-
quid defuit vobis? At illi dixerunt, Nihil.
℣ tollet MS.Gg.S. ℣ vendet G.S. ℣ emet G.S. Dixit ergo eis, Sed nunc qui habet sac- 36
culum, ℣tollat', sim iliter & peram: & qui
non habet, ℣vẽdat' tunicã suam, & ℣emat'
gladiũ. Dico enim vobis, quoniã adhuc 37
hoc ¶ quod scriptum est, oportet impleri
in me, Et cum iniquis deputatus est. Et-
enim ea quæ sunt de me, finem habent.
Isa.53, 12. Mat.26, 36 Mar.14, 32 Ioan.18, 1. At illi dixerunt, Dñe, ecce duo gladij 38
hic. At ille dixit eis, Satis est. ¶Et egref- 39
sus ibat secũdùm cõsuetudinem in mõ-
tem oliuarum. Secuti sunt autẽ illum &
discipuli. Et cũ peruenisset ad locũ, di- 40
xit illis, Orate, ne intretis in tentationẽ.
Mat.26, 39 Mar.14, 35 ¶Et ipse auulsus est ab eis quantum ia- 41
cẽus est lapidis: & positis genibus, orabat,
dicens, Pater, si vis, trãsfer calicem istũ 42
à me. Veruntamen nõ mea voluntas, sed
tua fiat. ℣Q.n. ℣Apparuit autem illi Angelus 43
de cælo, confortans eũ. Et factus in ago- ℣Q.n.
nia, prolixius orabat. ℣Et factus est su- 44 ℣decurrentes G.
dor eius sicut guttæ sanguinis ℣decurren-
tis' in terram. Et cũ surrexisset ab ora- 45
tione, & venisset ad discipulos suos, inue-
nit eos dormientes præ tristitia. Et ait 46
illis, Quid dormitis? surgite, orate, ne in-
tretis in tentationẽ. ¶Adhuc eo loquẽte, 47
Mat.26, 47 Mar.14, 43 Ioan.18, 3 ecce turba: & qui vocabatur Iudas, vnus
de duodecim, antecedebat eos, & appro-
pinquauit Iesu, vt oscularetur eũ. Iesus 48
autem dixit illi, Iuda, osculo filium ho-
minis tradis? Videntes autẽ hi qui circa 49
ipsum erant, quod futurum erat, dixerũt
ei, Domine, si ℣percutimus in gladio? Et 50 ℣percutiemus G.S.
percussit vnus ex illis seruum principis
sacerdotũ: & amputauit auriculã eius de-
xterã. Respondens autẽ Iesus, ait, Sinite 51
vsq. huc. Et cum tetigisset auriculã eius,
sanauit eum. Dixit autẽ Iesus ad eos qui 52
venerant ad se, principes sacerdotum &
magistratus templi, & seniores, Quasi ad
latronem existis cum gladiis & fustibus?
Cùm quotidie vobiscum fuerim in tẽ- 53
plo, nõ extendistis manus in me, sed hæc
est hora vestra, & potestas tenebrarum.
Mat.26, 57 Mar.14, 43 Ioan.18, 12 ¶Comprehendentes autẽ eũ, duxerunt 54
ad domũ principis sacerdotũ: Petrus ve-
rò sequebatur à longè. ¶Accenso autẽ 55
igne in medio atrij, & circunsedentibus
illis, erat Petrus in medio eorũ. Quem 56
cùm vidisset ancilla quædam sedentem
ad lumen, & eum fuisset intuita, dixit,
Et hic cum illo erat. At ille negauit eũ, 57
dicens, Mulier, non noui illum. ¶Et 58
post pusillum alius videns eum, dixit, Et
tu de illis es. Petrus verò ait, O homo
non sum. Et interuallo facto, quasi ho- 59
ræ vnius, ¶ alius quidam affirmabat, di-
cens, Verè & hic cum illo erat. nam &
Galilæus est. Et ait Petrus, Homo ne- 60
scio quid dicis. Et continuò adhuc illo
loquente cantauit gallus. Et conuersus 61
Dominus respexit Petrum. Et recordatus
est Petrus verbi Domini, sicut dixerat,
¶Quia priusquàm gallus cantet, ter me 62
negabis. Et egressus foras Petrus flcuit
amarè. Et viri qui tenebant ℣illũ', illu- 63 ℣Iesum MS.R.G.S.
debant ei, cædentes. Et velauerunt eũ, 64
& percutiebant faciem eius: & interro-
gabant eum dicẽtes, Prophetiza, quis est
qui te percussit? Et alia multa blasphe- 65
mãtes dicebant in eũ. ¶Et vt factus est 66
dies, cõuenerunt seniores plebis & prin-
cipes sacerdotum & Scribæ, & duxerunt
illum in concilium suum, dicẽtes, Si tu 67
es Christus dic nobis. Et ait illis, Si vo- 68
bis dixero, non credetis mihi: si autem
& interrogauero, non respõdebitis mihi,
neq. dimittetis. Ex hoc autẽ erit filius 69
hominis sedens à dextris virtutis Dei.
Mat.27, 1 Mar.15, 1 Ioan.18, 28 Dixerunt autẽ omnes, Tu ergo es filius 70
Dei? Qui ait, Vos dicitis, quia ego sum.
At illi dixerũt, Quid adhuc desideramus 71
testimonium? ipsi enim audiuimus de
ore eius. CAP. XXIII.
Mat.27, 2 ET surgens omnis multitudo eorum, 1
duxerunt illum ad Pilatum. Cœpe- 2
runt autem illum accusare, dicẽtes, Hũc
inuenimus subuertẽtem gentẽ nostram,
¶& prohibentem tributa dare Cæsari, &
dicentẽ se Christum regem esse. ¶Pila- 3
tus autem interrogauit eũ, dicens, Tu es
rex Iudæorum? At ille respondens ait, Tu
dicis. Ait autem Pilatus ad principes sa- 4
cerdotum & turbas: Nihil inuenio causæ
in hoc homine. At illi inualescebant, 5
dicentes, ℣Commouet' populum docens
per vniuersam Iudæam, incipiens à Ga-
lilæa vsq. huc. Pilatus autẽ audiẽs Ga- 6
lilæa, interrogauit si homo Galilæus es-
set. Et vt cognouit quòd de Herodis po- 7
testate esset, remisit eũ ad Herodem, qui
& ipse Ierosolymis erat illis diebus. He- 8
rodes autem viso Iesu, gauisus est valde:
erat enim cupiens ex multo tempore vi-
dere eũ, eò quòd audiret multa de eo: &
sperabat signũ aliquod videre ab eo fieri.
Interrogabat autem eum multis ser- 9
monibus. At ipse nihil illi respondebat.

℣Cõmouit MS f.

Stabant

Stabant autẽ principes sacerdotum & 10
Scribæ constanter accusantes eũ. Spre- 11
uit autẽ illũ Herodes cũ exercitu suo: &
illusit indutum veste alba, & remisit
ad Pilatum. Et facti sunt amici Hero- 12
des & Pilatus in ipsa die. nam antea in-
mici erat adinuicẽ. Pilatus autẽ cõuo- 13
catis principibus sacerdotũ & magistra-
tibus, & plebe, dixit ad illos, Obtulistis
mihi hunc hominẽ, quasi auertentẽ po- 14
pulũ, & ecce ego coràm vobis interrogans,
¶nullã causam inuenì in homine isto ex
his in quibus eũ accusatis. Sed neque 15
Herodes. nam remisi vos ad illũ, & ecce,
nihil dignũ morte actũ est ei. Emenda- 16
tum ego illũ dimittã. Necesse autẽ ha- 17
bebat dimittere eis per diẽ festũ vnum.
Exclamauit aũt simul vniuersa turba, 18
dicens, Tolle hunc, & dimitte nobis Bar-
abbã, qui erat propter seditionẽ quan- 19
dã factã in ciuitate & homicidiũ, missus
in carcerẽ. Iterũ autẽ Pilatus locutus est 20
ad eos, volens dimittere Iesum. At illi 21
succlamabant, dicẽtes, Crucifige, crucifi-
ge eum. Ille autem tertiò dixit ad illos, 22
¶Quid enim mali fecit iste? nullã cau-
sam mortis inuenio in eo. corripiã ergo
illũ, & dimittã. At illi instabãt vocibus 23
magnis postulantes vt crucifigeretur: &
inualescebãt voces eorũ. Et Pilatus ad- 24
iudicauit fieri petitionẽ eorum. Dimisit 25
autẽ illis eũ qui propter homicidiũ & se-
ditionẽ missus fuerat in carcerẽ, quẽ pe-
tebãt, Iesum verò tradidit voluntati eorũ.
Mat.27, 32 Mar.15, 21 ¶Et cũ ducerẽt eũ, apprehenderũt Si- 26
monẽ quendã Cyrenensem venientem de
villa: & imposuerunt illi crucẽ portare
post Iesum. Sequebatur autẽ illũ mul- 27
ta turba populi & mulierũ: quæ plange-
bant & lamẽtabantur eũ. Conuersus aũt 28
ad illas Iesus, dixit, Filiæ Ierusalẽ, nolite
flere sup me: sed super vos ipsas flete, &
super filios vestros. Qm̃, ecce, venient 29
dies, in quibus dicẽt, Beate steriles, & vẽ-
tres qui nõ genuerunt, & hubera quæ nõ
lactauerunt. Tunc incipiẽt dicere mon- 30
tibus, ¶Cadite sup nos: & collibus: Ope-
rite nos. Quia si in viridi ligno hæc fa- 31
ciunt: in arido quid fiet? Ducebãtur aũt 32
& alij duo nequã cũ eo, vt interficerẽtur.
Mat.27, 33 Mar.15, 22 Ioan.19, 17 ¶Et postquã venerunt in locũ qui vo- 33
catur Caluariæ, ibi crucifixerunt eum: &
latrones, vnũ à dextris, & alterũ à sinistris.
Iesus aũt dicebat, Pater, dimitte illis. 34
non enim sciunt quid faciũt. Diuidentes
verò vestimenta eius, miserũt sortes. Et 35
stabat populus ℣expectans', & deridebant
eum principes cũ eis, dicentes, Alios saluos
fecit, se saluũ faciat, si hic est Christus,
Dei electus. Illudebant autẽ ei & mili- 36
tes accedentes, & acetum offerentes ei*,
dicentes, Si tu es rex Iudæorũ, saluum 37
te fac. Erat autẽ & superscriptio scripta 38
super eũ literis Græcis, & Latinis, & He-
braicis: Hic est rex Iudæorũ. Vnus autẽ 39
de his qui pendebãt latronibus, blasphe-
mabat eũ, dicens, Si tu es Christus, saluũ
fac temetipsum, & nos. Respondẽs aũt 40
alter increpabat eũ, dicẽs, Neq. tu times
Deum, ℣quòd' in eadem damnatione es? ℣qui MS. S.
Et nos quidẽ iustè, nã digna factis reci- 41
pimus: hic verò nihil mali gessit. Et di- 42 ℣quia MS. G.
cebat ad Iesum, Dñe, memento mei, cùm
veneris in regnũ tuum. Et dixit illi Ie- 43
sus, Amẽ dico tibi: Hodie mecũ eris in
paradiso. Erat autẽ ferè hora sexta: & 44
tenebræ factæ sunt in vniuersam terram
vsq. in horã nonã. Et obscuratus est sol: 45
& velum templi scissum est medium.
Et clamans voce magna Iesus ait, ¶Pa- 46 Psal.30, 6.
ter, in manus tuas ℣cõmendo' spiritum ℣commendabo G.
meũ. Et hæc dicens expiranit. Vidẽs aũt 47 quo modo
Centurio quod factũ fuerat, glorificauit in psalmis
Deum, dicẽs, Verè hic homo iustus erat. etiam R.
Et omnis turba eorũ qui simul aderãt 48 H.G. & C
ad spectaculũ istud, & videbant quæ fie- habent.
bant, percutientes pectora sua reuertebã-
tur. Stabant autẽ oẽs noti eius à longe: 49
& mulieres quæ secutæ eũ erant à Gali-
læa hæc videntes. ¶Et ecce vir nomine 50 Mat.27, 57
Ioseph q erat decurio, vir bon' & iustus, Mar.15, 43
hic nõ cõsenserat cõsilio & actibus eo- 51 Ioh.19, 38.
rũ, ab Arimathæa ciuitate Iudææ, qui ex-
pectabat & ipse regnũ Dei. hic accessit 52
ad Pilatũ, & petiit corpus Iesu: & de- 53
positũ inuoluit sindone, & posuit ℣eum' ℣illud G.S.
in monumẽto excisũ, in quo nondũ quis-
quam positus fuerat. Et dies erat para- 54
sceues, & sabbathũ illucescebat. Subse-
cutæ autẽ mulieres quæ cum eo venerãt
de Galilæa, viderũt monumentũ, & quẽ- 55
admodum positum erat corpus eius. Et
reuertentes parauerunt aromata & vn-
guenta: & sabbatho quidem siluerũt se- 56
cundùm mandatũ. CAP. XXIIII.
VNa autẽ sabbathi valde diluculo ve- 1 Mat.28, 1.
nerunt ad monumentum, portantes Mar.16, 2.
quæ parauerant aromata: & inuenerunt 2 Ioh.20, 1.
lapidẽ reuolutũ à monumento. Et in-
gressæ, non inuenerunt corpus Dñi Iesu.
Et factum est: dum mente consternatæ 4
essent de isto, ecce duo viri steterunt se-
cus illas in veste fulgenti. Cùm time- 5
rent autẽ, & declinarẽt vultũ in terrã, di-
xerũt ad illas, Quid quæritis viuentẽ cũ
mortuis? nõ est hic, sed surrexit. recor- 6
damini qualiter locutus est vobis, cùm
adhuc in Galilæa esset, dicens, ¶Quia Mat.16, 21
oportet filiũ hominis tradi in manus ho- 17, 23.
minũ peccatorũ & crucifigi: & die tertia 8 Marc.9, 31.
resurgere. Et recordatæ sunt verborum Sup.9, 22.
eius. Et regressæ à monumento, nuncia- 9
uerunt hæc omnia illis vndecim, & cæ- 10
teris omnibus. Erat autẽ Maria Magda-
lene, & Iohanna, & Maria Iacobi, & cæ-
teræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad 11
Apostolos hæc. Et visa sunt ante illos 12
sicut deliramentũ verba ista, & nõ credi-
derũt illis. Petrus autẽ surgens cucurrit
ad monumentũ: & procũbens vidit lin-
teamina sola posita, & abiit secũ mirans 13 Mar.16, 12
quod factũ fuerat. ¶Et ecce duo ex illis

ibant ipsa die in castellum quod erat in
spatio stadiorū sexaginta ab Ierusalem,
nomine Emmaus. & ipsi loquebantur
ad inuicē de his omnibus quæ acciderāt.
Et factū est: dū fabularentur & secum
quærerent, & ipse Iesus appropinquans
ibat cū illis. oculi autē illorū tenebātur
nē cū agnoscerent. Et ait ad illos, Qui
sunt hi sermones quos cōfertis ad inuicē
ambulātes, & estis tristes? Et respō-
dens vnus cui nomē Cleophas, dixit ei,
Tu solus peregrinus es in Ierusalē, & nō
cognouisti quæ facta sunt in illa, his die-
bus? Quibus ille dixit, Quæ? Et dixe-
runt: De Iesu Nazareno, qui fuit vir p
pheta, potens in opere & sermone coram
Deo & omni populo: Et quomodo eum
tradiderūt summi sacerdotes & principes
nostri in damnationē mortis, & crucifi-
xerunt eum. nos autē sperabamus quia
ipse esset redempturus Israēl: & nunc sup
hæc omnia, tertia dies est hodie quōd hęc
facta sunt. Sed & mulieres quædam ex
nostris, terruerūt nos, quæ ante lucē fue-
runt ad monumentū, & nō inuēto cor-
pore eius, venerūt, dicētes se etiā visionē
angelorū vidisse, qui dicunt eum viuere.
Et abierunt quidā ex nostris ad monu-
mentū: & ita inuenerunt sicut mulieres
dixērūt, ipsum verō nō inuenerūt. Et
ipse dixit ad eos: O stulti, & tardi corde
ad credendū in omnibus quæ locuti sunt
Prophetæ! Nonne hæc oportuit pati
Christū, & ita intrare in gloriā suā? Et
incipiēs à Moyse & omnibus Prophetis,
interpretabatur illis in omnibus scriptu-
ris quæ de ipso erant. Et appropinqua-
uerūt castello quo ibant: & ipse se finxit
longius ire. Et coegerunt illū, dicentes,
Mane nobiscū, qm aduesperascit, & in-
clinata est iā dies. Et intrauit cum illis.
Et factū est, dū recumberet cū eis, ac-
cepit panē, & benedixit ac fregit, & por-
rigebat illis. Et aperti sunt oculi eorū, &
cognouerūt eū: & ipse euanuit ex ocu-
lis eorū. Et dixerunt ad inuicē, Nonne
cor nostrū ardens erat in nobis, dum lo-
queretur in via, & aperiret nobis scrip-
turas? Et surgentes eadem hora regressi
sunt in Ierusalē: & inuenerunt cōgrega-
tos vndecim, & eos qui cum illis erant,
dicētes, Quōd surrexit Dñs verē, & ap-
paruit Simoni. Et ipsi narrabāt quæ ge-
sta erant in via: & quomodo cognouerūt
eū in fractione panis. Dū autē hæc lo-
quuntur, ipse stetit Iesus in medio eorum, &
dicit eis, Pax vobis: ego sum, nolite ti-
mere. Conturbati verō & cōterriti, exi-
stimabāt se spiritū videre. Et dixit eis,
Quid turbati estis, & cogitationes ascen-
dūt in corda vestra? Videte manū meas,
& pedes, quia ego ipse sum, palpate, &
videte: quia spiritus carnē & ossa nō ha-
bet, sicut me videtis habere. Et cū hoc
dixisset, ostēdit eis manus & pedes. Ad-
huc autē illis nō credentibus & miranti-
bus præ gaudio, dixit, Habetis hīc aliquid
quod manducetur? At illi obtulerunt ei
partē piscis assi, & fauū mellis. Et cūm
manducasset cōrā eis, sumens reliquias
dedit eis. Et dixit ad eos, Hęc sunt ver-
ba quæ locutus sum ad vos cum adhuc
essem vobiscum, qm necesse est impleri
omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, &
Prophetis, & Psalmis de me. Tūc aper-
uit illis sensum, vt intelligerent scriptu-
ras. & dixit eis, Quoniā sic scriptū est
& sic oportebat Christū pati, & resurge-
re à mortuis tertia die: & prædicari in no-
mine eius pœnitentiā & remissionē pec-
catorū in oēs gentes, incipientibus ab Ie-
rosolyma. Vos autē testes estis horū
Et ego mitto promissum patris me
in vos: vos aūt sedete in ciuitate, quoa-
vsq. indumamini virtute ex alto. Eduxit
autē eos foras in Bethaniam: & eleuatis
manibus suis benedixit eis. Et factum
est: dum benediceret illis, recessit ab eis,
& ferebatur in cælū. Et ipsi adorantes
regressi sunt in Ierusalē cum gaudio ma-
gno: & erant semper in templo, laudan-
tes & benedicentes Deum. Amen.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM IOHANNEM.

CAP. I.

1 IN principio erat Verbum, & Verbum
erat apud Deū, & Deus erat Verbum.
2 Hoc erat in principio apud Deum.
3 Omnia per ipsum facta sunt: & sine ip-
4 so factum est nihil quod factū est. In
ipso vita erat, & vita erat lux hominum:
5 & lux in tenebris lucet, & tenebræ eā
nō comprehenderūt. Fuit homo missus
7 à Deo, cui nomen erat Iohannes. Hic
vēnit in testimoniū: vt testimonium per-
hiberet de lumine, vt oēs crederēt p illū.
8 non erat ille lux: sed vt testimonium
9 perhiberet de lumine. Erat lux vera,
quæ illuminat omnē hominē venientem
10 in hunc mundum. in mundo erat, &
mundus per ipsum factus est, & mūdus
11 eū nō cognouit. In propria venit, & suī
12 eū nō receperunt. quotquot autē rece-
perunt eū, dedit eis potestatē filios De
13 fieri, his qui credūt in nomine eius. qui
non ex sanguinibus, neque ex voluntate
carnis, neq. ex voluntate viri, sed ex Deo
14 nati sunt. Et verbum caro factū est, &
habitauit in nobis, & vidimus gloriam
eius, gloriā quasi vnigeniti à patre, plenū
15 gratiæ & veritatis. Iohannes testimonii
perhibet de ipso, & clamat dicēs, Hic erat
quē dixi, Qui post me venturus est, anti
16 me factus est: quia prior me erat. Et
de plenitudine eius nos oēs accepimus,
17 & gratiā pro gratia. quia lex per Moysen
data est, gratia & veritas per Iesum Chri-
18 stū facta est. Deū nemo vidit vnquā:

vnigenitus s

Psal.18,7.

Act.1,8.
Ioā.14,26.
15,26.
ecce 1
M.S.R.G.
Alio.1,8.
mittam
M.S.
Ioā.15,35.
Mar.16,19.
Alio.1,8.

nihil
Quod
factū est,
in MS.
Aug.q.
Mar.3,2.
Marc.1,2.

Inf.3,19.

5 MS.S.
Heb.11,3.

Mat.1,16.
Luc.2,7.

1 Tim.6,16

1 Ioā.4,12.

1 Tim.6,16
Inf.3,26.
Inf.3,22.
Isa.40,3.
Mat.3,3.
Marc.1,3.
Luc.3,4.
Mat.3,11.
Marc.1,7.
Luc.3,16.
Act.1,5.
2,2.11,16.
19,4.
Bethabara
Q.n.
vbi
fuerit
MS.G.
peccata
MS.q.
Israēli
MS.Aug.
G.S.
Mat.3,16.
Marc.1,10.
Luc.3,22.
Iohanna
MS.q.
Iohannis
G.q.
Gen.3,15.
49,10.
Deu.18,18
Isa.40,10.
65,2.
Ier.23,5.
Ezec.34,23.
37,24.25.
Dan.9,24.
&c.

vnigenitus Filius qui est in sinu Patris,
ipse enarrauit. Et hoc est testimonium 19
Iohannis, quando miserūt Iudæi ab Iero-
solymis sacerdotes & Leuitas ad eum, vt
interrogarēt eū, Tu quis es? Et cōfessus 20
est, & nō negauit: & cōfessus est, Quia
nō sum ego Christus. Et interrogauerūt 21
eū, Quid ergo? Elias es tu? Et dixit, Non
sum. Propheta es tu? Et respondit, Non.
Dixerūt ergo ei, Quis es, vt respōsum 22
demus his qui miserūt nos? quid dicis de
te ipso? Ait, Ego vox clamantis in de- 23
serto, Dirigite viā Dñi, sicut dixit Isaias
Propheta. Et qui missi fuerāt, erant ex 24
Pharisæis. Et interrogauerūt eū, & di- 25
xerūt ei, Quid ergo baptizas, si tu non es
Christus, neq. Elias, neq. Propheta? Re- 26
spōdit eis Iohannes, dicēs, Ego baptizo
in aqua: medius autē vestrū stetit quem
vos nescitis. Ipse est qui post me ve- 27
turus est, qui ante me factus est: cuius ego
nō sum dignus, vt soluā eius corrigiam
calceamenti. Hæc in Bethania facta 28
sunt trans Iordanē, vbi erat Iohānes bā-
ptizans. Altera die vidit Iohannes Ie- 29
sum venientē ad se, & ait, Ecce agnus Dei,
ecce qui tollit peccatū mundi. Hic est 30
de quo dixi, Post me venit vir, qui ante
me factus est: quia prior me erat. & ego 31
nesciebā eū, sed vt manifestetur in Is-
raēl, propterea veni ego in aqua baptizās.
Et testimoniū perhibuit Iohannes, di- 32
cēs, Quia vidi spiritū descēdentē quasi
columbam de cælo, & mansit super eum.
Et ego nesciebā eum: sed qui misit me 33
baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super
quē videris Spiritū descendentē & ma-
nentē sup eū, hic est qui baptizat in spi-
ritu sancto. Et ego vidi: & testimonium 34
perhibui quia hic est filius Dei. Altera 35
die iterū stabat Iohannes, & ex discipulis
eius duo. Et respiciēs Iesum ambulantē, 36
dicit, Ecce agnus Dei. Et audierunt eū
duo discipuli loquentē, & secuti sunt Ie-
sum. Conuersus autē Iesus, & vidēs eos 38
sequētes se, dicit eis, Quid quæritis? Qui
dixerūt ei, Rabbi (quod dicitur, interpre-
tatum, Magister) vbi habitas? Dicit eis, 39
Venite, & videte. Venerūt & viderūt vbi
maneret, & apud eum mansērūt die illo:
hora autē erat quasi decima. Erat autē 40
Andreas frater Simonis Petri vnus ex
duobus qui audierant à Iohanne, & secu-
ti fuerāt eū. Inuenit hic primū fratrem 41
suū Simonē, & dicit ei, Inuenimus Mes-
siā. (quod est, interpretatum, Christus.)
Et adduxit eū ad Iesum. Intuitus autē 42
eū Iesus, dixit, Tu es Simō filius Iona:
tu vocaberis Cephas. (quod interpretat,
Petrus.) In crastinū voluit exire in Ga- 43
lilæā: & inuenit Philippū. Et dicit ei Ie-
sus, Sequere me. Erat autē Philippus à 44
Bethsaida ciuitate Andreæ & Petri. In- 45
uenit Philippus Nathanael, & dicit ei,
Quē scripsit Moyses in lege & Prophe-
tæ: inuenimus Iesum filiū Ioseph, à Na-
46 zareth. Et dixit ei Nathanael, A Naza-
reth potest aliquid boni esse? Dicit ei Phi-
47 lippus, Veni & vide. Vidit Iesus Natha-
nael venientē ad se, & dicit de eo, Ecce,
48 verè Israēlita, in quo dolus nō est. Dicit
ei Nathanael, Vnde me nosti? Respondit
Iesus, & dixit ei, Prius quā te Philippus
49 vocaret, cùm esses sub ficu, vidi te. Re-
spondit ei Nathanael, & ait, Rabbi, tu es
50 filius Dei, tu es rex Israēl. Respōdit Ie-
sus, & dixit ei, Quia dixi tibi, Vidi te sub
51 ficu, credis: maiora his videbis. Et dicit ei,
Amē, amē dico vobis, videbitis cælū a-
pertū, & angelos Dei ascēdētes & descē-
dentes, supra Filiū hominis. CAP. II.
1 ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Ca-
na Galilææ: & erat mater Iesu ibi.
2 Vocatus est autē & Iesus, & discipuli
3 eius ad nuptias. Et deficiente vino dicit
4 mater Iesu ad eū, Vinū nō habēt. Et di-
cit ei Iesus, Quid mihi & tibi est mulier?
5 nondū venit hora mea. Dicit mater eius
ministris, Quodcūq. dixerit vobis, facite.
6 Erāt autē ibi lapideæ hydriæ sex posi-
tæ, secundū purificationē Iudæorum, ca-
pientes singulæ metretas binas vel ternas.
7 Dicit eis Iesus, Implete hydrias aqua.
8 Et impleuerūt eas vsq. ad summum. Et
dicit eis Iesus, Haurite nunc, & ferte ar-
9 chitriclino. Et tulerūt. Vt autē gustauit
architriclinus aquā vinum factā, & non
sciebat vnde esset, ministri autē sciebāt q
hauserāt aquā: vocat sponsum architri-
10 clinus, & dicit ei, Omnis homo primū
bonū vinū ponit: & cū inebriati fuerint,
tunc id quod deterius est. Tu autē seruasti
11 bonū vinū vsq. adhuc. Hoc fecit initiū
signorū Iesus in Cana Galilææ, & mani-
festauit gloriā suā, & crediderūt in eū di-
12 scipuli eius. Post hoc descendit Caphar-
naū ipse & mater eius, & fratres eius, &
discipuli eius: & ibi mansērūt nō multis
13 diebus. Et propè erat Pascha Iudæorū,
14 & ascēdit Iesus Ierosolymā: & inuenit
in templo vendētes boues & oues & colū-
15 bas, & numularios sedētes. Et cūm fe-
cisset quasi flagellū de funiculis, oēs ejeci-
cit de templo, oues quoq. & boues, & nu-
mulariorū effudit æs, & mēsas subuertit.
16 Et his qui columbas vēdebāt, dixit, Au-
ferte ista hinc, & nolite facere domū pa-
17 tris mei, domū negotiationis. Recordati
sunt verō discipuli eius quia scriptum est:
18 Zelus domus tuæ cōedit me. Respōde-
runt ergo Iudæi & dixerūt ei, Quod signū
19 ostēdis nobis quia hæc facis? Respōdit Ie-
sus, & dixit eis, Soluite templū hoc, & in
20 tribus diebus excitabo illud. Dixerūt ergo
Iudæi, Quadraginta & sex annis ædi-
ficatū est templū hoc, & tu in tribus diebus
21 excitabis illud? Ille autē dicebat de tē-
22 plo corporis sui. Cū ergo resurrexisset à
mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia
hoc dicebat, & crediderūt scripturæ, &
23 sermoni quē dixit Iesus. Cūm aūt esset
Ierosolymis in pascha in die festo, multi

amodoR.
G.S.
Mat.24,30
28,18.

Inf.4,46.

Pf.68,10.

Mat.26,61
27,40.
Mar.14,58
15,29.

Psal 3,6.
56,9

crediderunt in nomine eius, videntes signa eius quæ faciebat. Ipse autē Iesus 24
nō credebat semetipsum eis, eo quòd ipse nosset oēs, & qa opus ei nō erat vt quis 25
testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

CAP. III.

ESt autem homo ex Pharisæis, Nico- 1
demus nomine, princeps Iudæorum.
Hic venit ad Iesum nocte, & dixit ei, 2
Rabbi, scimus quia à Deo venisti ✠magister, nemo enim potest hæc signa facere
quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.
Respondit Iesus, & dixit ei: Amē, amē 3
dico tibi, nisi quis ✠natus fuerit ✠denuo,
nō potest videre regnū Dei. Dicit ad eū 4
Nicodemus, Quomodo potest homo nasci, cū sit senex? numquid potest in ventre matris suæ iterū introire & ✠nasci?
Respondit Iesus, Amē, amē dico tibi, 5
nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ✠, nō potest introire in regnum Dei.
Quod natum est ex carne, caro est: & 6
quod natum est ex spiritu, spiritus est.
Nō mireris, quia dixi tibi, oportet vos 7
nasci denuò. Spiritus vbi vult spirat: & 8
vocē eius audis, ✠sed nescis vnde veniat,
✠& quò vadat: sic est omnis qui nat' est
ex Spiritu. Respōdit Nicodemus, & dixit ei, Quomodo possunt hæc fieri? Respōdit Iesus, & dixit ei, Tu es magister in 10
Israël, & hæc ignoras? Amen, amē dico 11
tibi, quia quod scimus loquimur, & quod
vidimus testamur, & testimoniū nostrū
nō accipitis. Si terrena dixi vobis & nō 12
creditis, quomodo si dixero vobis cælestia, credetis? Et nemo ascendit in cæ- 13
lū, nisi qui descēdit de cælo, Filius hominis qui est in cælo. ✠Et sicut Moyses ex- 14
altauit serpentem in deserto: ita exaltari
oportet filiū hominis: vt omnis q credit 15
in ipsum, nō pereat, sed habeat vitā æternā. ✠Sic enim Deus dilexit mundū, vt 16
filiū suū vnigenitū daret: vt omnis qui
credit in eū, nō pereat, sed habeat vitam
æternā. Nō enim misit Deus filiū suum 17
in mundū, vt iudicet mundū, sed vt saluetur mundus p ipsum. Qui credit in eū, 18
nō iudicatur; qui autē nō credit, iā iudicatus est: quia non ✠credidit in nomine
vnigeniti filij Dei. Hoc est autē iudiciū: 19
quia ✠lux venit in mundū, & dilexerunt
homines magis tenebras quā lucē: erant
enim eorū mala opera. Omnis enim q 20
✠malè agit, odit lucē, & nō venit ad lucē,
vt nō arguātur opera eius. qui autē facit 21
veritatē, venit ad lucē, vt manifestentur
opera eius, quia in Deo sunt facta. Post 22
hæc vēnit Iesus & discipuli eius in Iudeā
terrā: & illic demorabatur cū eis, & ✠baptizabat. Erat autē & Ioannes bapti- 23
zans in Aenon iuxta Salim: quia aquæ
multæ erāt illic, & veniebāt, & baptizabātur. Nondū enim missus fuerat Ioā- 24
nes in carcerē. Facta est autē quæstio ex 25
discipulis Ioannis cū Iudæis de purifi-

26 catione. Et venerūt ad Ioannē, & dixerunt ei, Rabbi, qui erat tecū trans Iordanē cui tu ✠testimoniū perhibuisti, ecce
27 hic baptizat, & oēs veniunt ad eū. Respōdit Ioānes, & dixit, Nō potest homo accipere quicquā, nisi fuerit ei datum de
28 cælo. Ipsi vos mihi testimoniū perhibetis, ✠quòd dixerim, Nō sum ego Chri-
29 stus: sed quia missus sum ante illū. Qui habet spōsam, sponsus est: amicus autem spōsi qui stat & audit eum, gaudio gaudet
30 ꝓpter vocē spōsi. Hoc ergo gaudiū meū
31 impletū est. Illū oportet crescere: me autē minui. Qui desursum venit, super
oēs est. Qui est de terra, de terra est, & de
32 terra loquitur. Qui de cælo venit, super
oēs est. Et quod vidit & audiuit, hoc testatur: & testimoniū eius nemo accipit:
33 Qui ✠accepit eius testimoniū signauit
34 ✠quia Deus verax est. Quē enim misit Deus, verba Dei loquitur, nō enim ad mēsurā dat Deus spiritū. Pater diligit filiū:
35 & omnia dedit in manu eius. ✠Qui credit in Filiū, habet vitā æternā: q autē incredulus est filio, nō videbit vitā, sed ira
36 Dei manet super eum. CAP. IIII.

I VT ergo cognouit Iesus quia audierunt Pharisæi quòd Iesus plures discipulos facit, & ✠baptizat, quā Ioānes,
2 (quamquā Iesus nō baptizaret, sed discipuli eius) reliquit Iudæā, & abiit iterū in Galilæā. oportebat autē eū trāsire
4 per Samariā. Venit ergo in ciuitatē Samariæ quæ dicitur ✠Sichar: ✠iuxta prædium quod dedit Iacob Ioseph filio suo.
6 Erat autē ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontē.
7 Hora erat ✠quasi sexta. Venit mulier de Samaria haurire aquā. Dicit ei Iesus, Da
8 mihi bibere. Discipuli enim eius abierāt
9 in ciuitatē, vt cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu, Iudæus cū sis, bibere à me poscis, quæ cū mulier Samaritana? nō enim coūtuntur
10 Iudæi Samaritanis. Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires donū Dei, & quis est q dicit tibi, Da mihi bibere: tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquā viuam.
11 Dicit ei mulier, Dne, neq. in quo hauerias habes, & puteꝰ alt' est: vnde ergo ha-
12 bes aquā viuā? Nūquid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteū, & ipse ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius?
13 Respōdit Iesus, & dixit ei, Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterū: qui aūt biberit ex aqua quā ego dabo ei, nō sitiet in
14 æternū, sed aqua quā ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitā æternā.
15 Dicit ad eū mulier, Dne, da mihi hanc aquā, vt nō sitiā: neq. veniā huc haurire.
16 Dicit ei Iesus, Vade, voca virū tuum,
17 & veni huc. Respondit mulier, & dixit, Non habeo virum. Dicit ei Iesus, Bene
18 dixisti, quia non habeo virum. quinque enim viros habuisti: & nunc quē habes, non est tuus vir. hoc verè dixisti.

Sup. 1, 19.

Sup. 1, 20.

✠autē MS. Aug. S. Rom. 3, 4. Inf. 8, 26. 1 Ioh. 5, 10.

Sup. 3, 22.

✠Sichem legendum putat Hier. Ge. 33, 19. 48, 22. Ios. 24, 32. ✠autem MS q.

Dicit

Dicit ei mulier, Dne, video quia Pro- 19
pheta es tu. Patres nostri in monte hoc 20
Deu. 12, 6. adorauerunt, & vos dicitis, ✠quia Ierosolymis est locus vbi adorare oportet. Di-
✠venit 2 MS. G.S. cit ei Iesus, Mulier, crede mihi, quia ✠ve- 21
4 Reg. 17, 28, 30. nit hora, quādo neq. in mōte hoc, neq. in Ierosolymis adorabitis Patrē. ✠Vos 22
adoratis quod nescitis: nos adoramus qđ scimus, quia salꝰ ex Iudæis est. Sed ve- 23
nit hora, & nūc est, quādo veri adoratores adorabūt Patrē in spiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorēt eū.
2 Cor. 3, 17 ✠Spiritus est Deus: & eos qui adorant 24
eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Dicit ei mulier, Scio, quia Messias 25
venit, (qui dicitur Christus): cùm ergo venerit, ille nobis annuntiabit omnia.
Dicit ei Iesus, Ego sum qui loquor te- 26
cū. Et cōtinuò venerunt discipuli eius: 27
& mirabātur quia cū muliere loquebatur. Nemo tamen dixit, Quid quæris, aut quid loqueris cū ea? Reliquit ergo hy- 28
driā suā mulier & abiit in ciuitatem, & dicit illis hominibus, Venite, & videte 29
hominē qui dixit mihi omnia quæcunq. feci. nūquid ipse est Christus? Exierūt 30
ergo de ciuitate, & veniebāt ad eū. Interea rogabant eū discipuli, dicētes, Rab- 31
bi, manduca. Ille autē dixit eis, Ego ci- 32
bū habeo manducare quem vos nescitis.
Dicebant ergo discipuli ad inuicē, Nū- 33
quid aliquis attulit ei manducare? Dicit 34
eis Iesus, Meus cibus est vt faciā voluntatē eius qui misit me, vt perficiā opus
eius. Nōne vos dicitis, quòd adhuc 35
quatuor mēses sunt, & messis vēnit? Ecce dico vobis, leuate oculos vestros, &
videte regiones, quia albæ sunt iam ad
Mat. 9, 37. Luc. 10, 2. ✠messem. Et qui metit, mercedē acci- 36
pit, & cōgregat fructū in vitā æternā: vt & qui seminat, simul gaudeat & q metit.
In hoc enim est verbū verū: quia alius est 37
q seminat, & alius est q metit. Ego misi 38
vos metere qđ vos nō laborastis: alij laborauerūt, & vos in labores eorū introistis. Ex ciuitate aūt illa multi crediderūt 39
in eū Samaritanorū, ꝓpter verbū mulieris testimoniū phibētis, Quia dixit mihi
omnia quæcunq. feci. Cū venissent er- 40
go ad illū Samaritani, rogauerunt eū vt ibi maneret. Et mansit ibi duos dies. 41
✠in eum 5 MS. G.S. Et multò plures crediderūt ✠propter sermonē eius. Et mulieri dicebāt, Quia iā nō 42
✠Christus G.S. Mat. 13, 57. Mar. 6, 4. Luc. 4, 24. Ioan. 4, 44. Mar. 1, 14. Luc. 2, 4. Ioan. 7, 9. & 41. propter verbū tuā loquelā credimus: ipsi enim audiuimus, & scim' quia hic est verè salvator mundi ✠. Post duos aūt dies exiit 43
inde: & abiit in Galilæā. Ipse enim Ie- 44
sus ✠testimoniū perhibuit quia Propheta in sua patria honorē non habet. ✠Cùm 45
ergo venisset in Galilæā, exceperunt eum Galilæi, cū omnia vidissent quæ fecerat Ierosolymis in die festo: & ipsi enim venerant ad diē festū. Vēit ergo iterū in 46
Cana Galilææ, vbi fecit ✠aquā vinum. Et erat quidā ✠regulus, cuius filꝰ infirmabatur Capharnaū. Hic cùm audisset quia 47
Iesus aduenisset à Iudæa in Galilæā, abiit
ad eū, & rogabat eū vt descenderet & sanaret filium eius. incipiebat enim mori.
Dixit ergo Iesus ad eum, Nisi signa & 48
prodigia videritis, non ✠creditis. Dicit 49
ad eū regulus, Dne, descende prius quàm
moriatur filius meus. Dicit ei Iesus, 50
Vade, filius tu' viuit. Credidit homo ser-
moni quē dixit ei Iesus, & ibat. Iā autē 51
eo descendēte, serui occurrerūt ei, & nūtiauerūt dicētes, quia filius eius viueret.
Interrogabat ergo horam ab eis, in qua 52
melius habuerit. Et dixerūt ei, Quia hie-
ri hora ſeptima reliquit eū febris. Cog- 53
nouit ergo pater, quia illa hora erat in qua dixit ei Iesus, Filius tuus viuit. &
credidit ipse & domus eius tota. Hoc 54
iterum secūdum signum fecit Iesus, cùm
venisset à Iudæa in Galilæam.

CAP. V.

POst hæc erat ✠dies festus Iudæorū, & 1
ascēdit Iesus Ierosolymā. Est autē 2
Ierosolymis ✠✠super Probatica, piscina
quæ cognominatur Hebraicè ✠ Beth-
saida', quinq; porticus habēs. In his ia- 3
cebat multitudo magna languentiū, cæ-
corū, claudorū, aridorū expectantiū aquę
motū. Angelus ✠autē' Dni descendebat 4
secundùm tēpus in piscinā: & mouebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinā post motionem aquæ, sanus fiebat
à quacunque detinebatur infirmitate.
Erat autē quidam homo ibi triginta & 5
octo annos habens in infirmitate sua.
Hunc cū vidisset Iesus iacentē, & cog- 6
nouisset, quia iā multū tēpus haberet, di-
cit ei, Vis sanus fieri? Respondit ei lan- 7
guidus, Dne, hominem nō habeo, vt cùm
turbata fuerit aqua, mittat me in piscinā:
dū venio enim ego, alius ante me descē-
dit. Dicit ei Iesus, Surge, tolle grabātū 8
tuū, & ambula. Et statim sanus factus 9
est homo ille: & sustulit grabātū suū, &
ambulabat. Erat aūt sabbathū in die illo.
Dicebāt ergo Iudæi, illi qui sanatus fue- 10
rat, ✠Sabbathū est, ✠nō licet tibi tollere
grabātū tuū. Respōdit eis, Qui me sa- 11
nū fecit, ille mihi dixit, Tolle grabatum
tuū, & ambula. Interrogauerūt ergo eū, 12
Quis est ille homo qui dixit tibi, Tolle
grabātū tuū, & ambula? Is autē qui sa- 13
nus fuerat essectus, nesciebat quis esset.
Iesus enim declinauit à turba constituta
loco. Postea inuenit eū Iesus in tem- 14
plo, & dixit illi, Ecce sanus factus es: iam
noli peccare, ne deterius tibi aliquid cō-
tingat. Abiit ille homo, & nuntauit Iu- 15
dæis quia Iesus esset qui fecit eū sanum.
Propterea persequebātur Iudæi Iesum, 16
quia hæc faciebat in sabbatho. Iesus aut 17
respōdit eis, Pater meus vsq. modò ope-
ratur: & ego operor. Propterea ergo ma- 18
gis quærebat eū Iudæi interficere, quia nō
solū soluebat sabbathū, sed & patrē suū
dicebat Deū, æqualē se faciēs Deo. Re- 19
spōdit itaq. Iesus, & dixit eis, Amē, amen

Lev. 23, 5. Deu. 16, 1. ✠in MS. — 30 MS. Q. n. ✠Bethesda Hier. G.S. ✠enim G.S.

✠credetis MS. G.S.

Exo. 20, 11. Ier. 17, 24.

dico vobis, non poteſt Filius à ſe facere quicquã, niſi quod viderit Patrẽ facientẽ. quæcunq. enim ille fecerit, hæc & Filius ſimiliter facit. Pater enim diligit Filiũ, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit: & maiora his demõſtrabit ei opera, vt vos miremini. Sicut enim Pater ſuſcitat mortuos & viuificat: ſic & Filius quos vult viuificat. Neq. enim Pater iudicat quenquã: ſed omne iudicium dedit Filio, vt oẽs honorifices Filiũ, ſicut honorificãt Patrẽ. qui non honorificat Filiũ, non honorificat Patrẽ, qui miſit illũ. Amẽ, amẽ dico vobis, quia qui verbũ meũ audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternã, & in iudiciũ non venit: ſed trãſiit à morte in vitã. Amẽ, amen dico vobis, quia venit hora & nunc eſt, quando mortui audiẽt vocẽ Filij Dei, & qui audierint, viuent. Sicut enim Pater habet vitã in ſemetipſo: ſic dedit & Filio habere vitã in ſemetipſo: & poteſtatẽ dedit ei & iudiciũ facere, quia Filius hominis eſt. Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt, audiẽt vocem ejus, & procedent qui bona fecerũt, in reſurrectionẽ vitæ: qui verò mala egerunt, in reſurrectionẽ iudicij. Nõ poſſum ego à meipſo facere quicquã. Sicut audio, iudico: & iudicium meũ iuſtũ eſt. quia nõ quæro voluntatem meã, ſed voluntatẽ eius qui miſit me. Si ego teſtimoniũ perhibeo de meipſo, teſtimoniũ meũ nõ eſt verum. ¶ Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me: & ſcio quia verũ eſt teſtimoniũ quod perhibet de me. ¶ Vos miſiſtis ad Ioannẽ: & teſtimoniũ perhibuit veritati. Ego autem non ab homine teſtimõnium accipio: ſed hæc dico vt vos ſalui ſitis. Ille erat lucerna ardẽs & lucẽs. Vos autem voluiſtis ad horã exultare in luce eius. Ego autẽ habeo teſtimoniũ maius Ioanne. Opera enim quæ dedit Pater vt perficiã ea: ipſa opera quæ ego facio, teſtimoniũ perhibẽt de me, quia Pater miſit me: & qui miſit me Pater, ipſe teſtimoniũ perhibuit de me. neq. vocẽ eius vnquã audiſtis, neq. ſpeciẽ eius vidiſtis, & verbũ eius nõ habetis in vobis manẽs: quia quẽ miſit ille, huic vos nõ creditis. Scrutamini ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitã æternã habere: & illæ ſunt quæ teſtimoniũ perhibẽt de me: & nõ vultis venire ad me vt vitã habeatis. Claritatem ab hominibus nõ accipio. Sed cognoui eos quia dilectionẽ Dei nõ habetis in vobis. Ego veni in nomine Patris mei, & nõ accipitis me: ſi alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis. Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriã abinuicẽ accipitis: & gloriã quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis? Nolite putare quia ego accuſaturus ſim vos apud Patrẽ. eſt qui accuſat vos, Moyſes, in quo vos ſperatis. Si enim crederetis Moyſi: crederetis forſitã mihi. de me enim ille ſcripſit. Si autem illius literis non creditis: quomodo verbis meis credetis?

CAP. VI.

POſt hæc abiit Ieſus trans mare Galilææ, quod eſt Tyberiadis: & ſequebatur eũ multitudo magna, quia videbãt ſigna quę faciebat ſuper his qui infirmabãtur. Subiit ergo in montẽ Ieſus: & ibi ſedebat cũ diſcipulis ſuis. Erat autem proximũ Paſcha, dies feſtus Iudæorum. Cùm ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus, & vidiſſet quia multitudo maxima venit ad eũ, dicit ad Philippum, Vnde ememus panes, vt manducent hi? Hoc autẽ dicebat tentans eũ. ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus. Reſpondit ei Philippus. Ducentorũ denariorũ panes nõ ſufficiũt eis, vt vnuſquiſq. modicũ quid accipiat. Dicit ei vnus ex diſcipulis eius, Andreas frater Simõnis Petri. Eſt puer vnus hic qui habet quinque panes ordeaceos, & duos piſces: ſed hæc quid ſunt inter tantos? Dixit ergo Ieſus, Facite homines diſcũbere. Erat autẽ fœnũ multũ in loco. Diſcubuerunt ergo viri, numero quaſi quinque millia. Accepit ergo Ieſus panes: & cùm gratias egiſſet, diſtribuit diſcũbentibus. ſimiliter & ex piſcibus quãtum volebãt. Vt autẽ impleti ſunt, dixit diſcipulis ſuis, Colligite quæ ſuperauerũt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorũ ex quinq. panibus ordeaceis, quæ ſuperfuerũt his qui manducauerant. Illi ergo homines cũ vidiſſent quod Ieſus fecerat ſignũ, dicebant, Quia hic eſt verè prophęta qui vẽturus eſt in mũdum. Ieſus ergo cùm cognouiſſet quia venturi eſſent vt raperent eũ, & facerent eũ regẽ, fugit iterũ in montẽ ipſe ſolus.

Vt autẽ ſerò factũ eſt, deſcenderunt diſcipuli eius ad mare. Et cũ aſcendiſſent nauim, venerunt trans mare in Capharnaũ. & tenebræ iã factæ erant: & non venerat ad eos Ieſus. Mare aũt, vẽto magno ſtãte, exurgebat. Cùm remigaſſent ergo quaſi ſtadia viginti quinque aut triginta, vidẽt Ieſum ambulantẽ ſuper mare, & proximum naui fieri, & timuerunt. Ille autẽ dicit eis, Ego ſum, nolite timere. Voluerunt ergo accipere eum in nauim: & ſtatim nauis fuit ad terrã quã ibant. Altera die, turba quæ ſtabat trãs mare, vidit quia nauicula alia non erat ibi niſi vna, & quia non introiſſet cum diſcipulis ſuis Ieſus in nauim, ſed ſoli diſcipuli eius abiiſſent: aliæ verò ſuperuenerunt naues à Tyberiade iuxta locum vbi manducauerant panẽ, gratias agente Dño. Cũ ergo vidiſſet turba quia Ieſus non eſſet ibi, neq. diſcipuli eius, aſcenderunt in nauiculas, & venerunt Capharnaũ quærẽtes Ieſum. Et cũ inueniſſent eũ trans mare, dixerunt ei, Rabbi, quãdo huc veniſti? Reſpondit eis Ieſus, & dixit, Amẽ, amen dico vobis, quæritis me nõ quia vidiſtis ſigna, ſed quia mãducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. Operamini nõ cibũ qui perit, ſed qui permanet in vitã æternã, quẽ Filius hominis dabit vobis. ¶ Hunc enim Pater ſignauit Deus. Dixerunt ergo ad eũ, Quid faciemus vt operemur opera Dei? Reſpõdit Ieſus, & dixit eis, ¶ Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eũ quẽ miſit ille. Dixerunt ergo ei, Quod ergo tu facis ſignũ, vt videamus, & credamꝰ tibi? quid operaris? Patres noſtri manducauerunt manna in deſerto: ¶ ſicut ſcriptũ eſt, ¶ Panem de cælo dedit eis mãducare. Dixit ergo eis Ieſus, Amẽ amẽ dico vobis, non Moyſes dedit vobis panẽ de cælo, ſed Pater meus dat vobis panẽ de cælo verũ. Panis enim Dei eſt qui de cælo deſcẽdit, & dat vitã mundo. Dixerũt ergo ad eũ, Dñe, ſemper da nobis panẽ hũc. Dixit autẽ eis Ieſus, ¶ Ego ſum panis vitæ, qui venit ad me, nõ eſuriet: & qui credit in me, nõ ſitiet vnquã. Sed dixi vobis quia & vidiſtis me, & nõ creditis. Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eũ qui venit ad me, nõ eiiciã foras. quia deſcẽdi de cælo, nõ vt faciã voluntatẽ meã, ſed volũtatẽ eius qui miſit me. Hæc eſt autẽ voluntas eius qui miſit me, Patris: vt omne quod dedit mihi, non perdã ex eo, ſed reſuſcitẽ illud in nouiſſimo die. Hæc eſt autẽ volũtas Patris mei, qui miſit me: vt omnis q videt filiũ, & credit in eũ, habeat vitã æternã, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Murmurabãt ergo Iudæi de illo, qa dixiſſet, Ego ſum panis quí de cælo deſcẽdi: & dicebãt: ¶ Nõne hic eſt Ieſus filius Ioſeph, cuius nos nouimus patrem & matrẽ? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cælo deſcẽdi? Reſpondit ergo Ieſus, & dixit eis, Nolite murmurare inuicẽ: nemo poteſt venire ad me, niſi Pater q miſit me, traxerit eũ: & ego reſuſcitabo eũ in nouiſſimo die. Eſt ſcriptũ in Prophetis, ¶ Et erũt oẽs docibiles Dei. Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me. Nõ quia Patrem vidit quiſquã, ¶ niſi is qui eſt à Deo: hic vidit Patrem. Amẽ, amẽ dico vobis, qui credit in me, habet vitã æternã. Ego ſum panis vitæ. Patres veſtri mãducauerũt mãna in deſerto: & mortui ſunt. Hic eſt panis de cælo deſcẽdẽs: vt ſiquis ex ipſo mãducauerit, non moriatur. Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcẽdi. Si quis mãducauerit ex hoc pane, viuet in æternũ: & panis quẽ ego dabo, caro mea eſt p mundi vita. Litigabãt ergo Iudæi ad inuicẽ, dicẽtes, Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuã dare ad mãducandũ? Dixit ergo eis Ieſus, Amẽ, amẽ dico vobis, Niſi mãducaueritis carnẽ Filij hominis, & biberitis eius ſanguinẽ, nõ habebitis vitã in vobis. Qui mãducat meã carnẽ, & bibit meũ ſanguinem, habet vitam æternam: & ego reſuſcitabo eũ in nouiſſimo die. ¶ Caro enim mea, verè eſt cibꝰ: & ſanguis meus verè eſt potus. qui manducat meã carnẽ, & bibit meũ ſanguinẽ, in me manet, & ego in illo. Sicut miſit me viuẽs Pater, & ego viuo propter Patrẽ: & qui mãducat me, & ipſe viuet propter me. Hic eſt panis qui de cælo deſcẽdit. Non ſicut mãducauerũt patres veſtri mãna: & mortui ſunt. Qui mãducat hũc panẽ, viuet in æternũ. Hæc dixit in ſynagoga docens, in Capharnaũ. Multi ergo audientes ex diſcipulis eius, dixerunt, Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eũ audire? Sciens aũt Ieſus apud ſemetipſum quia murmurarẽt de hoc diſcipuli eius, dixit eis, Hoc vos ſcãdalizat? Si ergo videritis ¶ Filiũ hominis aſcendentẽ vbi erat prius? Spiritꝰ eſt qui viuificat: caro nõ prodeſt quicquam. verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Sed ſunt quidã ex vobis, q nõ credũt. Sciebat enim ab initio Ieſus qui eſſent non credẽtes, & quis traditurꝰ eſſet eũ. Et dicebat, Propterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datũ à Patre meo. Ex hoc multi diſcipulorũ eius abierũt retrò: & iã nõ cũ illo ambulabant. Dixit ergo Ieſus ad duodecim, Nũquid & vos vultis abire? Reſpondit ergo ei Simõ Petrus, Dñe, ad quem ibimus: verba vitæ æternę habes. ¶ & nos credimus & cognouim q quia tu es Chriſtus filꝰ Deiˣ. Reſpõdit eis Ieſus, Nõne ego vos duodecim elegi: & ex vobis vnus diabolus eſt? Dicebat autẽ Iudã Simõnis Iſcariõtem: hic enim erat traditurus eum, cùm eſſet vnus ex duodecim.

CAP. VII.

POſt hæc ambulabat Ieſus in Galilæã, nõ enim volebat in Iudæã ambulare: quia quærebãt eũ Iudęi interficere. Erat aũt in proximo dies feſtus Iudæorũ, Scenopegia. Dixerũt aũt ad eũ fratres eius, Trãſi hinc, & vade in Iudæã, vt & diſcipuli tui videant opera tua quæ facis. Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipſe in palã eſſe. ſi hæc facis, manifeſta teipſum mũdo. Neque enim & fratres eius credebant in eũ. Dicit ergo eis Ieſus, Tẽpus meũ nondũ aduenit: tẽpus aũt veſtrũ ſemper eſt paratũ. Nõ poteſt mundus odiſſe vos. me aũt odit: quia ego teſtimoniũ perhibeo de illo quòd opera eius mala ſunt. Vos aſcẽdite ad diẽ feſtũ hũc, ego nõ aſcẽdo ad diẽ feſtũ iſtũ: quia meus tẽpus nondũ impletũ eſt. Hæc cũ dixiſſet, ipſe mãſit in Galilæa. Vt autẽ aſcenderũt fratres eius, tũc & ipſe aſcendit ad diẽ feſtũ, non manifeſtè, ſed quaſi in occulto. Iudæi ergo quærebant eũ in die feſto, & dicebãt, Vbi eſt ille? Et murmur multus erat in turba de eo. Quidã enim dicebãt, Quia bonus eſt. Alij aũt dicebãt, Nõ, ſed ſeducit turbas. Nemo tamẽ palã loquebatur de illo, propter metum Iudæorũ. Iã aũt die feſto

festo mediāte, ascēdit Iesus in templū, & docebat. Et mirabātur Iudæi, dicentes, Quomodo hic literas scit, cū nō didicerit? Respōdit eis Iesus, & dixit, Mea doctrina nō est mea, sed eius qui misit me. Si quis voluerit volūtatē eius facere: cognoscet de doctrina, vtrū ex Deo sit, an ego à meipso loquar. Qui à semetipso loquitur, gloriā propriā quærit: qui aūt quærit gloriā eius qui misit eū, hic verax est, & iniustitia in illo nō est. Nōne Moyses dedit vobis legē: & nemo ex vobis facit legē? ¶ Quid me quæritis interficere? Respōdit turba, & dixit, Dæmoniū habes: quis te quærit interficere? Respōdit Iesus, & dixit eis, Vnū opus feci: & oēs miramini. Propterea Moyses dedit vobis circūcisionē: (nō qa ex Moyse est, sed ex ¶patrib⁹), & in sabbatho circūciditis hominē. Si circumcisionē accipit homo in sabbatho, vt nō soluatur lex Moysi: mihi indignamini quia totū hominē sanū feci in sabbatho? Nolite iudicare secundū faciē: sed ¶iustū iudicū iudicate. Dicebāt ergo quidā ex Ierosolymis, Nōne hic est quē quærūt interficere? ⁹Et'ecce palā loquitur, & nihil ei dicūt. Nūquid verè cognouerūt principes quia hic est Christus? Sed hūc scimus vnde sit: Christus aūt cū venerit, nemo scit vnde sit. Clamabat ergo Iesus in tēplo docēs, & dicēs, Et me scitis, & vnde sim scitis. & à meipso nō veni, sed est verus qui misit me, quē vos nescitis. Ego scio eū: quia ab ipso sum, & ipse me misit. Quærebāt ergo eū apprehēdere: & nemo misit in illū manus, quia nondum venerat hora eius. De turba aūt multi crediderūt in eū, & dicebāt, Christus cùm venerit, nunquid plura signa faciet quàm quæ hic facit? Audierūt Pharisei turbā murmurantē de illo hæc: & miserūt principes* & Pharisei ministros vt apprehēderēt eū. Dixit ergo eis Iesus, Adhuc modicū tēpus vobiscū sum: & vado ad eū qui me misit. ¶ Quæretis me, & nō inuenietis: & vbi ego sum, vos nō potestis venire. Dixerunt ergo Iudæi ad semetipsos, Quo hic iturus est, quia nō inueniem⁹ eū? nūquid in dispersionē Gentiū iturus est, & doctur⁹ Gentes? Quis est hic sermo quē dixit, Quæretis me, & nō inuenietis: & vbi sum ego, vos nō potestis venire? In nouissimo aūt ¶die magno festiuitatis stabat Iesus, & clamabat, dicēs, Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. ¶ Qui credit in me, sicut dicit scriptura, ¶flumina de ventre eius fluēt aquæ viuæ. (Hoc aūt dixit de Spiritu quē acceptur erāt credētes in eū. nondū enim erat Spiritus-datus: quia Iesus nondū erat glorificat⁹.) Ex illa ergo turba cū audissēt hos sermones eius, dicebāt, Hic est verè ꝓpheta. Alij dicebāt, Hic est Christus. Quidā aūt dicebāt, Nūquid à Galilæa venit Christus? Nōne ¶scriptura dicit, quia ex semine ¶ David, & de Beth-léhē castello vbi erat David, venit Christus? Dissensio itaq. facta est in turba ꝓpter eū. Quidā autem ex ipsis volebāt apprehendere eū: sed nemo misit sup eū man⁹. Venerūt ergo ministri ad pōtifices & Pharisæos. Et dixerūt eis illi: Quare nō adduxistis illum? Respōderunt ministri, Nunquā sic locutus est homo, sicut hic homo*. Respōdērūt ergo eis Pharisei, Nūquid & vos seducti estis? Nunquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis? sed turba hæc quæ non nouit legē, maledicti sunt. Dixit Nicodēmus ad eos, ¶ille qui vēnit ad eū nocte, qui vnus erat ex ipsis: Nūquid lex nostra iudicat hominē: nisi prius audierit ab ipso, & ¶cognouerit quid faciat? Respōderunt, & dixerūt ei, Nūquid & tu Galilæus es? Scrutare*, & vide quia à Galilæa propheta nō ⁹surgit'. Et reuersi sunt vnusquisque in domū suam.

CAP. VIII.

Iesus aūt perrexit in montē Oliueti: & diluculo iterū vēnit in templum, & omnis populus vēnit ad eū, & sedens docebat eos. Adducūt autem Scribæ & Pharisæi mulierē in adulterio deprehensam: & statuerūt eā in medio, & dixerūt ei, Magister, hæc mulier modò deprehēsa est in adulterio. ¶In lege aūt Moyses mandauit nobis huiusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? Hoc aūt dicebāt tēptātes eū: vt possent accusare eū. Iesus aūt inclinans se deorsum, digito scribebat in ⁹terra'. Cū ergo' persēuerārēt interrogantes eū: erexit se, & dixit eis, ¶Qui sine peccato est vestrū, primus in illā lapidē mittat. Et iterū se inclinās, scribebat in ⁹terra'. Audiētes aūt⁹, vnus post vnū exibāt, incipiētes à seniorib⁹: & remānsit solus Iesus, & mulier in medio stās. Erigēs aūt se Iesus, dixit ei, Mulier, vbi sunt qui te accusābāt? nemo te condēnauit? Quæ dixit: Nemo Dne. Dixit aūt Iesus, Nec ego te condēnabo. Vade, & iā amplius noli peccare. Iterū ergo locut⁹ est eis Iesus, dicēs, ¶ Ego sum lux mūdi. qui sequit me, nō ⁹ambulat' in tenebris: sed habebit lumē vitæ. Dixerūt ergo ei Pharisei, Tu de teipso testimoniū perhibes: testimoniū tuū nō est verū. Respōdit Iesus, & dixit eis, Etsi ego testimoniū perhibeo de meipso, verū est testimoniū meū: quia scio vn veni, & quò vado: vos aūtē nescitis vnde venio, aut quò vado. Vos secundū carnē iudicatis: ego nō iudico quenquā. & si iudico ego, iudicium meū verū est: quia solus nō sum, sed ego & qui misit me, Pater. Et in lege vestra scriptū est, ¶quia duorum hominū testimonium verum est. Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso: & testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater. Dicebāt ergo ei, Vbi est Pater tuus? Respondit Iesus, Neque me scitis, neque Patrem meum. si me scīretis: forsitan & Patrem meū scīretis. Hæc verba locutus est Iesus in gazophylacio, docēs in templo: & nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora eius. Dixit ergo iterū eis Iesus, Ego vado, & quæretis me, & in peccato vestro moriemini. Quò ego vado, vos nō potestis venire. Dicebāt ergo Iudæi, Nunquid interficiet semetipsum, quia dicit, Quò ego vado, vos nō potestis venire? Et dicebat eis, Vos de deorsum estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis: ego non sum de hoc mundo. Dixi ergo vobis quia moriemini in peccatis vestris. si enim non crediderītis quia ego sum, moriemini in ꝑpeccato vestro'. Dicebant ergo ei, Tu quis es? Dixit eis Iesus, Principiū ⁹qui' & loquor vobis. Multa habeo de vobis loqui & iudicare. sed qui me misit, verax est: & ego quę audiui ab eo, hæc loquor in mūdo. Et non cognouerunt quia patrē eis⁹ dicebat. Deū'. Dixit ergo eis Iesus, Cū exaltaueritis filiū hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, & à meipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, hæc loquor: & qui me misit, mecū est, & non reliquit me solum: quia ego quæ placita sunt ei, facio semper. Hęc illo loquente multi crediderūt in eum. Dicebat ergo Iesus ad eos qui crediderūt ei, Iudæos, Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis: & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos. Respondērunt ei, Semē Abrahæ sumus, & nemini seruimus vnquā: quomodo tu dicis, Liberi eritis? Respondit eis Iesus, Amen, amen dico vobis, quia ¶omnis qui facit peccatū, seruus est peccati. seruus autē non manet in domo in æternum: filius manet in æternum. si ergo vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Scio quia filij Abrahæ estis: sed quæritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis. Ego quod vidi apud Patrē*, loquor: & vos quæ vidistis apud patrē vestrum, facitis. Respōderunt & dixerunt ei, Pater noster Abrahā est. Dicit eis Iesus, Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. Nunc autē, quæritis me interficere hominē, qui veritatem vobis locutus sum, quam audiui à Deo. hoc Abraham non fecit. Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaq. ei, Nos ex fornicatione non sumus nati. vnū patrem habemus Deū. Dixit ergo eis Iesus: Si Deus pater vester esset: diligeretis vtiq. me. ego enim ex Deo processi, & veni: neque enim à meipso veni, sed ille me misit. Quare non loquelam meā non cognoscitis? Quia nō potestis audire sermonē meum. ¶Vos ex patre diabolo estis: & desideria patris vestri vultis facere. ille, homicida erat ab initio, & in veritate nō stetit: quia nō est veritas in eo. cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius. Ego aūt quia veritatē dico,

Exo. 20, 20. & 24, 3.
Sup. 5, 18.
Leu. 12, 3.
Gen. 17, 10.
Deu. 1, 16.
⁹ Atqui MS.
*sacerdotū 1 MS. G. S.
Isa. 13, 35.
Leui. 23, 27
Deu. 18, 15. Ioel 2, 28. Act. 2, 17.
-1 MS. Augst.
⁹sanctus 4 MS. G. Q. n.
Mich. 5, 2. Mat. 2, 6.
*loquitur MS. S.
Sup. 3, 2.
Deu. 17, 8. & 19, 15.
*scripturas MS. Aug. G q.
⁹surrexit 1 MS. R. G. S
Leui. 20, 10
*terram 2 MS. G.
autem 3 MS. G.
Deu. 17, 7.
*terram MS. G.
*hęc MS q.
1 Ioh. 1, 5.
ambulabit 5 MS. Aug. G. S.
Deu. 17, 6. & 19, 15. Mat. 18, 16. 2 Cor. 13, 1. Heb. 10, 28.
1 Ioh. 3, 8.
*meum 4 MS. Aug. G. S.
Rom. 6, 16. 2 Pet. 2, 19.

46 nō creditis mihi. Quis ex vobis ⁹arguet' me de peccato? Si veritatem dico: quare 47 vos nō creditis mihi? ¶Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo nō estis. Respōderūt ergo Iudæi, & dixerunt ei, Nonne bene dicimus nos quia Samaritanus es tu, & 49 dæmoniū habes? Respondit Iesus, Ego dæmoniū non habeo: sed honorifico patrem meum, & vos ⁹inhonoratis' me. 50 Ego aūtē nō quæro gloriam meam: est 51 qui quærat, & iudicet. Amen, amen dico vobis, si quis sermonem meū seruauerit, mortem non videbit in æternum. 52 Dixerūt ergo Iudæi, Nūc cognouimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus est & Prophetæ: & tu dicis, Si quis sermonē meum seruauerit, non gustabit 53 mortem in æternū. Nunquid tu maior es patre nostro Abrahā, qui mortuus est? & Prophetę mortui sunt. Quem teipsum 54 facis? Respondit Iesus, Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. est pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis 55 quia Deus vester est. & nō cognouistis eum, ego aūt noui eum. Et si dixero quia non scio eum: ero similis vobis, mendax. Sed scio eum, & sermonem eius seruo. 56 Abraham pater vester exultauit vt videret diem meum: & vidit, & gauisus est. 57 Dixerunt ergo Iudæi ad eum, Quinquaginta annos nondū habes, & Abrahā 58 vidisti? Dixit eis Iesus, Amen, amē dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum. Tulerunt ergo lapides vt iacerent in eum. Iesus autem abscondit se, & exiit de templo.

CAP. IX.

ET prætereūs Iesus' vidit hominem 2 cæcum à natiuitate: & interrogauerunt eum discipuli eius, Rabbi, quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus nas- 3 ceretur? Respondit Iesus, Neq. hic peccauit, neq. parētes eius: sed vt manifestē- 4 tur opera Dei in illo. Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est. venit nox, quando nemo potest operari. 5 quamdiu lūm in mundo, lux sum mū- 6 di. Hæc cùm dixisset, expuit in terram, & fecit lutū ex sputo, & liniuit lutū super oculos eius, & dixit ei, Vade, laua in natatoria Siloe, (quod interpretatur, Missus.) Abiit ergo, & lauit: & venit videns. 8 Itaq. vicini *& qui ⁹viderāt' eum prius quia mendicus erat, dicebāt, Nonne hic est qui sedebat, & mēdicabat? Alij dice- 9 bāt, Quia hic est. Alij autē, Nequaquā, sed similis est ei. Ille verò dicebat, Quia 10 ego sum. Dicebāt ergo ei, Quomodo a- 11 perti sunt tibi oculi? Respondit, Ille homo qui dicitur Iesus, lutū fecit: & vnxit oculos meos, & dixit mihi, Vade ad natatoriam Siloē, & laua. Et abij, & laui, & 12 vidi. ⁹Et dixerunt' ei, Vbi est ille? Ait, 13 Nescio. Adducunt eū ad Pharisæos qui 14 cæcus fuerat. Erat aūt sabbathū quādo lutū fecit Iesus, & aperuit oculos eius.

⁹arguet 4 MS. G. S. 1 Ioh. 4, 6.
⁹inhonoratis MS. R. G. S.
-2 MS. G. S.
*eius 1 MS. S.
⁹videbant 7 MS. Aug. G.
⁹ Dixerunt ergo 1 MS. G.

Iterum ergo interrogabant eum Pha- 15
risæi quomodo vidisset. Ille autem dixit
eis, Lutum mihi posuit super oculos, &
laui: & video. Dicebant ergo ex Phari- 16
sæis quidam, Nõ est hic homo à Deo, qui
non custodit sabbatha. Alij aũt dicebant,
Quomodo potest homo peccator hæc si-
gna facere? Et schisma erat inter eos.
Dicunt ergo cæco iterum, Tu, quid di- 17
cis de illo *qui aperuit oculos tuos? Ille
aũt dixit, Quia propheta est. Non cre- 18
diderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus
fuisset & vidisset; donec vocauerunt pa-
rentes eius qui viderat: & interrogaue-
runt eos, dicẽtes, Hic est filius vester, quẽ
vos dicitis quia cæcus natus est? Quo-
modo ergo nunc videt? Responderũt eis 20
parẽtes eius, & dixerũt, Scimus quia hic
est filius noster, & quia cæcus natus est:
quomodo autẽ nunc videat, nescimus; 21
aut quis eius aperuit oculos, nos nesci-
mus: ipsum interrogate: ætatẽ habet, ipse
de seloquatur*. Hæc dixerunt parentes 22
eius, quoniã timebant Iudæos. iam enim
conspiraverãt Iudæi, vt si quis eum con-
fiteretur esse Christũ, extra synagogam
fieret. Propterea parẽtes eius dixerunt, 23
Quia ætatem habet, ipsum interrogate.
Vocauerunt ergo rursum hominem qui 24
fuerat cæcus, & dixerunt ei, Da gloriam
Deo. nos scimus quia hic homo peccator
est. Dixit ergo eis ille, Si peccator est, 25
nescio: vnũ scio, quia cæcus cũm essem,
modò video. Dixerũt ergo illi, Quid fe- 26
cit tibi? quomodo aperuit tibi oculos?
Respondit eis, Dixi vobis iam, & *au- 27
distis: quid iterũ vultis audire? nunquid
& vos vultis discipuli eius fieri? Male- 28
dixerũt ergo ei, & dixerũt, Tu discipulus
illius sis: nos aũt Moysi discipuli sumus.
Nos scimus quia Moysi locutus est Deus: 29
hunc aũt nescimus vnde sit. Respondit 30
ille homo, & dixit eis, In hoc enim mi-
rabile est quia vos nescitis vnde sit, & a-
peruit meos oculos. scimus autem quia 31
peccatores Deus nõ audit: sed si quis Dei
cultor est, & voluntatẽ eius facit, hũc ex-
audit. A sæculo non est auditũ quia quis 32
aperuit oculos cæci nati. Nisi esset hic à 33
Deo, nõ poterat facere quicquã. Respõ-
derunt, & dixerũt ei, In peccatis natus es
totus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum
foras. Audivit Iesus quia eiecerũt eum 35
foras: & cũ inuenisset eũ, dixit ei, Tu cre-
dis in filiũ Dei? Respondit ille, & dixit, 36
Quis est Dñe, vt credã in eũ? Et dixit 37
ei Iesus, Et vidisti eũ: & qui loquitur te-
cum, ipse est. At ille ait, Credo Dñe. Et 38
procidens adorauit eũ. Et dixit ei Ie- 39
sus, In iudiciũ ego in hunc mundũ veni:
vt qui non vident videãt, & qui vident cæci
fiant. Et audierũt quidam ex Phарisæis 40
qui erãt ipso erãt: & dixerũt ei, Nũquid & 41
nos cæci sumus? Dixit eis Iesus, Si cæci es- 42
setis, nõ haberetis peccatũ: nũc verò dici-
tis, Quia videmus, Peccatũ vestrũ manet.

CAP. X.

AMen, amen dico vobis, qui nõ intrat 1
per ostium in ouile ouiũ, sed ascẽdit
aliunde: ille fur est & latro. Qui autem 2
intrat per ostiũ, pastor est ouium. Huic 3
ostiarius aperit: & oues vocẽ eius audiũt:
& proprias oues vocat nominatim, & edu
cit eas. Et cùm proprias oues emiserit, 4
ante eas vadit: & oues illũ sequũtur, quia
sciunt vocẽ eius. Alienum aũt non se- 5
quuntur, sed fugiunt ab eo: quia non no-
uerunt vocẽ alienorum. Hoc prouerbiũ 6
dixit eis Iesus. Illi aũt non cognouerunt
quid loqueretur eis. Dixit ergo eis iterũ 7
Iesus, Amen, amen dico vobis, quia ego
sum ostiũ ouium. Omnes quotquot ve- 8
nerunt*, fures sunt & latrones: sed non
audierũt eos oues. Ego sum ostium. Per 9
me si quis introierit, saluabitur: & ingre-
dietur & egredietur, & pascua inueniet.
Fur non venit nisi vt furetur & macter 10
& perdat. Ego veni vt vitam habeant, &
abundantius habeant. Ego sum pastor 11
bonus. Bonus pastor animã suam dat
pro ouibus suis. Mercenarius autẽ & 12
qui non est pastor, cuius non sunt oues
propriæ, videt lupum venientẽ, & dimit-
tit oues, & fugit: & lupus rapit, & disper- 13
git oues. mercenarius autem fugit, quia
mercenarius est: & non pertinet ad eum
de ouibus. Ego sum pastor bonus: & co- 14
gnosco meas, & cognoscunt me meæ;
Sicut nouit me pater, & ego agnosco 15
patrẽ: & animam meã pono pro ouibus
meis. Et alias oues habeo quæ non 16
sunt ex hoc ouili: & illas oportet me ad-
ducere, & vocem meã audient, & fiet v-
num ouile & vnus pastor. Propterea me 17
diligit pater; quia ego pono animam
meã, vt iterũ sumã eam. Nemo tollit 18
eam à me: sed ego pono eam à meipso, &
potestatẽ habeo ponẽdi eam: & potesta-
tem habeo iterũ sumẽdi eam. Hoc man- 19
datũ accepi à patre meo. Dissensio ite-
rum facta est inter Iudæos propter ser-
mones hos. Dicebãt aũt multi ex ipsis, 20
Dæmoniũ habet & insanit: quid eum au-
ditis? Alij dicebãt, Hæc verba non sunt 21
dæmoniũ habẽtis. nunquid dæmonium
potest cæcorum oculos aperire? Facta 22
sunt autem Encænia in Ierosolymis: & 23
hiems erat. Et ambulabat Iesus in tem-
plo, in porticu Salomonis. Circundedie- 24
runt ergo eũ Iudæi, & dicebant ei, Quo-
usque animã nostram tollis? si tu es Chri-
stus, dic nobis palam. Respondit eis Ie- 25
sus, Loquor vobis: & non creditis. opera
quæ ego facio in nomine patris mei, hæc
testimoniũ perhibẽt de me: sed vos nõ 26
creditis, quia non estis ex ouibus meis.
Oues meæ vocẽ meam audiũt: & ego 27
cognosco eas, & sequuntur me, & ego
vitã æternã do eis: & nõ peribũt in æter- 28
num, & non rapiet eas quisquã de manu
mea. Pater meus quod dedit mihi, ma- 29
ius omnibus est: & nemo potest rapere

de manu

de manu patris mei. Ego & pater vnũ 30
sumus. Sustulerũt* lapides Iudæi, vt la- 31
pidarẽt eum. Respondit eis Iesus, Multa 32
bona opera ostendi vobis ex patre meo,
propter quod eorum opus me lapidatis?
Responderunt ei Iudæi, De bono opere 33
non lapidamus te, sed de blasphemia, &
quia tu homo cũ sis, facis teipsum Deũ.
Respõdit eis Iesus, Nonne scriptum est 34
in lege vestra, quia Ego dixi, dij estis?
Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei 35
factus est, & non potest solui scriptura:
quẽ pater sanctificauit & misit in mun-
dum, vos dicitis, Quia blasphemas: qa dixi
Filius Dei sum? Si nõ facio opera patris 37
mei: nolite credere mihi. Si aũt facio: & 38
si mihi nõ vultis credere, operibus credi-
te: vt cognoscatis & credatis quia pater
in me est, & ego in patre. Quærebat er- 39
go eũ apprehẽdere: & exiit de manibus
eorum. Et abiit iterũ trans Iordanem in 40
eum locũ vbi erat Iohãnes baptizãs pri-
mùm: & mansit illic. & multi venerunt 41
ad eum, & dicebant, Quia Iohannes qui-
dem signum fecit nullum. Omnia autem
quæcunque dixit Iohannes de hoc, vera
erant. Et multi crediderunt in eum. 42

CAP. XI.

ERat aũt quidam languens Lazarus à 1
Bethania, de castello Mariæ & Mar-
thæ sororis eius. (Maria aũt erat quæ 2
vnxit Dñm vnguẽto, & exterſit pedes ei
capillis suis: cuius frater Lazarus infir-
mabatur.) Miserũt ergo sorores eius ad 3
eũ dicẽtes, Dñe, ecce quẽ amas, infirma-
tur. Audiens aũt Iesus, dixit eis, Infirmi- 4
tas hæc nõ est ad mortem, sed pro gloria
Dei: vt glorificetur filius Dei per eam.
Diligebat aũt Iesus Martham, & sororem 5
eius Mariã, & Lazarũ. Vt ergo audivit 6
quia infirmabatur, tunc quidẽ mansit in
eodẽ loco duob. diebus, deinde post hæc 7
dicit discipulis suis, Eamus in Iudæam ite-
rũ. Dicũt ei discipuli, Rabbi, nũc quæ-
rebãt te Iudæi lapidare: & iterũ vadis il-
luc? Respondit Iesus, Nonne duodecim 9
sunt horæ diei? Si quis ambulauerit in
die, non offendit: quia lucẽ huius mundi
videt: si aũt ambulauerit in nocte, of- 10
fendit: quia lux nõ est in eo. Hæc ait: & 11
postmodẽ dicit eis, Lazarus amicus noster
dormit: sed vado vt à somno excitẽ eum.
Dixerũt ergo discipuli eius, Dñe, si dor- 12
mit, saluus erit. Dixerat autem Iesus de 13
morte eius: illi aũt putauerũt quia de dor
mitione somni diceret. Tunc ergo Iesus 14
dixit eis manifestè, Lazarus mortuus est:
& gaudeo propter vos, vt credatis, quo- 15
niã non eram ibi. sed eamus ad eũ. Dixit 16
ergo Thomas qui dicitur Didymus, ad
condiscipulos: Eamus & nos, vt moriamur
cũ eo. Venit itaq. Iesus: & inuenit eum 17
quatuor dies iam in monumẽto habentẽ.
(Erat aũt Bethania iuxta Ierosolymam 18
quasi stadius quindecim.) Multi aũt ex 19
Iudæis venerat ad Martham & Mariam, vt

cùm

20 consolarentur eas de fratre suo. Martha
ergo vt audiuit quia Iesus venit, occurrit
21 illi: Maria aũt domi sedebat. Dixit er-
go Martha ad Iesum, Dñe si fuisses hic,
22 frater meus non fuisset mortuus. sed &
nunc scio quia quæcunque popoſceris à
23 Deo, dabit tibi Deus. Dicit illi Iesus,
24 Resurget frater tuus. Dicit ei Martha,
Scio quia resurget in resurrectione, in
25 nouissimo die. Dixit ei Iesus, Ego sum
resurrectio & vita: qui credit in me: etsi
26 si mortuus fuerit, viuet. & omnis qui
viuit, & credit in me: non morietur in
27 æternũ. Credis hoc? Ait illi, Vtiq. Dñe,
ego credidi quia tu es Christus filius Dei*
28 qui in hunc mundũ venisti. Et cũ hæc
dixisset, abiit, & vocauit Mariã sororem
suã silentio, dicens, Magister adest, & vo-
29 cat te. Illa vt audiuit, surgit citò, & ve-
30 nit ad eum. nondũ enim venerat Iesus
in castellũ, sed erat adhuc in illo loco vbi
31 occurrerat ei Martha. Iudæi ergo qui e-
rãt cum ea in domo, & consolabãtur eã,
cùm vidissent Mariã quia citò surrexit &
exiit, secuti sunt eam dicẽtes, Quia vadit
32 ad monumentũ, vt ploret ibi. Maria er-
go cũ venisset vbi erat Iesus, videns eum,
ceciditad pedes eius, & dicit ei, Dñe si
fuisses hic, nõ esset mortuus frater meus.
33 Iesus ergo vt vidit eam plorantẽ, & Iu-
dæos qui venerãt cũ ea, ploratres, infre-
34 muit spiritu, & turbauit teipsum, & di-
xit, Vbi posuistis eum? Dicunt ei, Dñe, ve-
35 ni & vide. Et lachrymatus est Iesus.
36 Dixerũt ergo Iudæi, Ecce quomodo a-
37 mabat eum. Quidã aũt ex ipsis dixe-
runt, Non poterat hic, qui aperuit ocu-
los cæci facere, vt hic non moreretur?
38 Iesus ergo rursum fremens in semet-
ipso, venit ad monumentũ. erat aũt spe-
39 lunca: & lapis superpositus erat ei. Ait
Iesus, Tollite lapidẽ. Dicit ei Martha so-
ror eius qui mortuus fuerat, Dñe, iã fœtet,
40 quatriduanus est enim. Dicit ei Iesus,
Nonne dixi tibi qm si credideris, videbis
41 gloriã Dei? Tulerũt ergo lapidem. Iesus
aũt eleuatis sursum oculis, dixit, Pater,
42 gratias ago tibi qm audisti me. ego aũt
sciebã qua semper me audis, sed propter
populũ qui circumstat, dixi, vt credãt qa tu
43 me misisti. Hæc cũ dixisset, voce magna
44 clamauit, Lazare, veni foras. Et statim
prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes
& manus institus, & facies illius sudario
erat ligata. Dixit eis Iesus, Soluite eũ, &
45 sinite abire. Multi ergo ex Iudæis qui
venerãt ad Mariã & Marthã, & viderant
46 quæ fecit Iesus, crediderũt in eũ. Qui-
dam aũt ex ipsis abierunt ad Phарisæos,
47 & dixerũt eis quæ fecit Iesus. College-
runt ergo Pontifices & Phарisæi concilium,
& dicebant, Quid facimus, quia hic ho-
48 mo multa signa facit. Si dimittimus eũ
sic, omnes credẽt in eũ: & venient Roma-
ni, & tollent nostrum locum & gentem.
49 Vnus aũt ex ipsis Caiphas nomine,

Inf. 12, 14.

*ergo iterum 4 MS. R.G.S.

Psal. 81, 6.

*loquetur G.

= 3 MS. Aug. G.

= 4 MS. Aug. G.

*non G.S.

= 1 MS. G.S.

*quia G.

*ante me 1 MS.G.q.

Isa. 40, 11. Ezec. 34, 23. & 37, 24.

*ponit MS R.G.S.

= 6 MS. G.S.

Mat. 11, 27 Luc. 10, 22.

= 5 MS. G.S.

Mat. 28, 19 Mar. 16, 15 Luc. 24, 47. Act. 10, 35. 13, 47. 15, 7. Gal. 1, 9. Ezec. 37, 22. Isa. 55, 7.

*hoc MS. G.

1 Mach. 4. 56. 59.

*ergo MS. G.S.

*sicut dixi vobis R. G.S.

*qui dedit mihi, ma- ior R.G.S.

*infirmus 1 MS. *sororũ o- mittũt &c. Mat. 26, 7. Luc. 7, 37. Ioh. 12, 3.

Sup. 9, 6.

*nati MS.

= 3 MS. Aug. G.S.

*faciemus MS. Aug. S.

*= 9 MS. G.

= 8 MS. Aug. G.

Inf. 12, 14.

cùm esset Pontifex anni illius, dixit eis,
Vos nescitis quicquam, nec cogitatis
50 quia expedit nobis vt vnus moriatur ho
mo pro populo, & non tota gens pereat.
Hoc autē a semetipso nō dixit: sed cùm
51 esset pontifex anni illius, prophetauit
quod Iesus moriturus erat pro gente:
52 & non tantùm pro gente, sed vt *filios
Dei qui erant dispersi, congregaret in vnū.
53 Ab illo ergo die cogitauerunt vt inter-
54 ficerent eum. Iesus ergò iam non in pa-
lam ambulabat apud Iudæos, sed abiit in
regionem iuxta desertū in ciuitatem quæ
dicitur *Ephrem', & ibi morabatur cum
55 discipulis suis. Proximum autem erat
Pascha Iudæorum: & ascenderunt multi
Ierosolymam de regione ante Pascha vt
56 sanctificarent seipsos. Quærebant ergo
Iesum: & colloquebantur adinuicem, in
templo stantes, Quid putatis, quia non ve-
nit ad diem festum? Dederant aūt Pontifices & Pharisei mādatum, vt si quis cognouerit vbi sit, indicet, vt apprehendant
eum. CAP. XII.

1 IEsus ergo ante sex dies Paschæ venit
Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mor-
2 tuus quem suscitauit Iesus. Fecerūt au-
tem ei cœnam ibi: & Martha ministrabat, Lazarus verò vnus erat ex discumbētibus cū eo. Maria ergò accepit libram
3 vnguenti nardi pistici', pretiosi, & vnxit
pedes Iesu, & extersit pedes eius capillis
suis: & domus impleta est ex odore vnguenti. Dixit ergo vnus ex discipulis
4 eius Iudas Iscariotes, qui erat eum tra-
5 diturus, Quare hoc vnguentū non væ-
nit trecentis denariis, & datū est egenis?
6 Dixit autē hoc, non quia de egenis pertinebat ad eū: sed quia fur erat, & loculos
habens, ea quæ mittebantur portabat.
7 Dixit ergo Iesus, Sine illam, vt in die'
sepulturæ meæ seruet' illud. Pauperes
8 enim semper habetis vobiscū: me autem
9 non semper habebitis'. Cognouit ergo
turba multa ex Iudæis quia illic est: &
venerunt, non propter Iesum tātum, sed
vt Lazarum viderent, quem suscitauit a
10 mortuis. Cogitauerūt aūt principes sa-
cerdotum vt & Lazarum interficerent:
11 quia multi propter illū abibant ex Iu-
12 dæis, & credebant in Iesum. In crasti-
num autem turba multa quæ venerat ad
diem festū cùm audissent quia venit Ie-
sus Ierosolymam: acceperūt ramos pal-
13 marum, & processerūt obuiam ei, & cla-
mabant, Hosan-na, benedictus qui venit
14 in nomine Dñi, Rex Israel. ¶ Et inuenit
Iesus asellū, & sedit super eū, sicut scri-
15 ptum est: Noli timere filia Sion: ecce
rex tuus venit sedēs super pullum asinæ.
16 Hæc non cognouerūt discipuli eius pri-
mùm: sed quando glorificatus est Iesus,
tunc recordati sunt quia hæc erāt scripta
17 de eo, & hæc fecerant ei. Testimonium
ergo perhibebat turba quæ erat cum eo
quando Lazarū vocauit de monumento,
18 & suscitauit eum à mortuis. Propterea
& obuiam venit ei turba: quia audierunt
19 eum fecisse hoc signum. Pharisæi ergo
dixerūt ad semetipsos, Videtis quia nihil
proficimus? ecce mundus totus post eum
20 abiit. Erant autē quidā Gentiles ex his
qui ascenderant vt adorarēt in die festo.
21 Hi ergo accesserunt ad Philippum qui
erat à Bethsaida Galilææ, & rogabāt eū,
dicentes, Dñe, volumus Iesum videre.
22 Venit Philippus, & dicit Andreæ. An-
dreas rursum & Philippus dixerūt Iesu.
23 Iesus autem respōdit eis, dicens, Venit
hora, vt clarificetur filius hominis.
24 Amen, amen dico vobis, nisi granum
frumenti cadens in terrā, mortuū fuerit:
ipsum solum manet. si aūt mortuū fue-
25 rit, multū fructū affert. ¶ Qui amat ani-
mam suā, perdet eam: & qui odit animā
suam in hoc mūdo, in vitā æternam cu-
26 stodit eam. Si quis mihi ministrat, me
sequatur: & vbi sum ego, illic & minister
meus erit. Si quis mihi ministrauerit, ho
27 norificabit eum Pater meus. Nunc ani-
ma mea turbata est. Et quid dicā? Pater,
saluifica me ex hac hora. Sed, propterea
28 veni, in horā hanc. Pater, clarifica no-
men tuum. Venit ergo vox de cælo*, Et
29 clarificaui, & iterum clarificabo. Turba
ergo quæ stabat & audierat, dicebat toni-
truū esse factum. Alij dicebāt, Angelus ei
30 locutus est. Respōdit Iesus, & dixit, Nō
propter me hæc vox venit, sed propter
31 vos. Nunc iudicium est mundi: nunc prin-
32 ceps huius mundi eiicietur foras. Et ego
si exaltatus fuero à terra, omnia traham
33 ad meipsum. (hoc autem dicebat, signi-
34 ficans qua morte esset moriturus.) Re-
spōdit ei turba, Nos audiuimus ex lege,
quia Christus manet in æternū: & quo-
modo tu dicis, Oportet exaltari filiū ho-
minis? Quis est iste filius hominis?
35 Dixit ergo eis Iesus, Adhuc modi-
cum lumen in vobis est. Ambulate dum
lucem habetis, vt non vos tenebræ com-
prehendant, & qui ambulat in tenebris,
36 nescit quo vadat. Dum lucem habetis,
credite in lucē, vt filij lucis sitis. Hæc lo-
cutus est Iesus: & abiit, & abscōdit se ab
37 eis. Cùm aūt tanta signa fecisset coram
38 eis, non credebant in eū: vt sermo Isaiæ
prophetæ impleretur, quem dixit, ¶ Dñe,
quis credidit auditui nostro? & brachium
39 Dñi cui reuelatum est? Propterea non
poterant credere, quia iterū dixit Isaias,
40 ¶ Excæcauit oculos eorum, & indura-
uit cor eorū: vt non videāt oculis, & non
intelligant corde, & conuertantur, & sanē
41 eos. Hæc dixit Isaias, quādo vidit glo-
42 riam eius, & locutus est de eo. Veruta-
men & ex principibus multi crediderunt
in eum: sed propter Pharisæos non cōfi-
tebantur, vt è synagoga non eicerentur.
43 dilexerunt enim gloriā hominum mā-
44 gis, quàm gloriā Dei. Iesus autem cla-
mauit, & dixit, Qui credit in me, nō cre-

dit in

dit in me, sed in eum qui misit me. Et 45
qui videt me, videt eū qui misit me. Ego 46
lux in mundū veni: vt omnis qui credit
in me, in tenebris nō maneat. Et si quis 47
audierit verba mea, & nō custodierit: ego
non iudico eū. non enim veni vt iudicem
mūdum, sed vt saluificem mundū. Qui 48
spernit me, & non accipit verba mea: habet
qui iudicet eū. ¶ Sermo quē locutus
sum, ille iudicabit eum in nouissimo die:
Quia ego ex meipso non sum locutus, 49
sed qui misit me Pater, ipse mihi mādatum dedit quid dicā, & quid loquar. Et 50
scio quia mādatum eius vita æterna est.
Quæ ergo ego loquor: sicut dixit mihi
Pater, sic loquor. CAP. XIII.

1 ANte diem aūt festum Paschæ, sciēs
Iesus quia venit hora eius vt trans-
eat ex hoc mundo ad Patrem: cùm dile-
xisset suos qui erant in mundo, in finem
2 dilexit eos. Et cœna facta, cū diabolus
iam misisset in cor, vt traderet eū Iudas
3 Simōnis Iscariotes: sciēs quia oīa dedit
ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit,
4 & ad Deū vadit: surgit à cœna, & ponit
vestimenta sua. & cū accepisset linteum,
5 præcinxit se. Deinde *misit aquā in pel-
uim, & cœpit lauare pedes discipulorū,
& extergere linteo quo erat præcinctus.
6 Venit ergo ad Simonē Petrū. Et dicit ei
Petrus, Dñe, tu mihi lauas pedes? Respō-
7 dit Iesus, & dixit ei, Quod ego facio, tu
nescis modo, scies autē postea. Dicit ei
8 Petrus, Nō lauabis mihi pedes in æternū.
Respōdit ei Iesus, Si nō lauero te, nō ha-
bebis' partē mecū. Dicit ei Simō Petrus,
9 Dñe, nō tantùm pedes meos, sed & manus
& caput. Dicit ei Iesus, Qui lotus est, 10
nō indiget nisi vt pedes lauet, sed est mū-
dus totus. Et vos mūdi estis, sed nō oēs.
Sciebat enim quisnā esset qui traderet 11
eū. propterea dixit, Nō estis mundi om-
nes. Postquam ergo lauit pedes eorum, 12
& accepit vestimenta sua, & cū recubuisset,
iterum dixit eis, Scitis quid fecerim vo-
bis? Vos vocatis me Magister, & Dñe: & 13
bene dicitis, sum etenim. Si ergo ego laui 14
pedes vestros, dñs & magister: & vos de-
betis alter alterius lauare pedes. Exem- 15
plum enim dedi vobis, vt quemadmodū
ego feci vobis, ita & vos faciatis. ¶ Amē, 16
amē dico vobis, nō est seruus maior dño
suo, neq; apostolus maior est eo qui misit
illū. Si hæc scitis, beati eritis si feceritis 17
ea. Nō de omnibus vobis dico: ego scio 18
quos elegerim. Sed vt adimpleatur scri-
ptura, ¶ Qui mādūcat mecū panē, leua-
bit' contra me calcaneū suū. Amodò di- 19
co vobis, priusquā fiat: vt cū factū fue-
rit, credatis, quia ego sum. ¶ Amē, amē 20
dico vobis, qui accipit si quē misero, me
accipit, qui aūt me accipit, accipit eū qui
me misit. Cū hæc dixisset Iesus, turba- 21
tus est spiritu: & protestatus est, & dixit:
¶ Amē, amē dico vobis: quia vnus ex vo-
bis tradet me. Aspiciebant ergo ad in- 22
uicē discipuli, hæsitantes de quo diceret.
23 ¶ Erat ergo recūbēs vnus ex discipulis
eius in sinu Iesū, quem diligebat Iesus.
24 Innuit ergo huic Simō Petrus, & dixit
25 ei, Quis est de quo dicit? Itaq; cū recu-
buisset ille supra pectus Iesu, dicit ei, Do-
26 mine, quis est? Respōdit Iesus: Ille est cui
ego intīctū panē porrexero. Et cùm in-
tinxisset panē, dedit Iudæ Simōnis, Isca-
27 riotæ. Et post buccellam, tunc introiuit
in eū Satanas. Et dicit ei Iesus, Quod fa-
28 cis, fac citius. Hoc autē nemo scuit dis-
29 cumbentiū ad quid dixerit ei. Quidam
enim putabant, quia loculos habebat Iu-
das, quòd dixisset ei Iesus, Eme ea quę o-
pus sunt nobis ad diē festū: aut egenis a-
30 liquid daret. Cùm ergo accepisset ille
buccellā, exiit continuo. Erat autē nox.
31 Cū ergo exisset, dixit Iesus, Nunc clari-
ficatus est filius hominis: & Deus clarifi-
32 catus est in eo. Si Deus clarificat' est in
eo, & Deus clarificabit eū in semetipso:
33 & cōtinuò clarificabit eū. Filioli, adhuc
modicū vobiscū sum. ¶ Quæretis me: &
sicut dixi Iudæis, Quò ego vado, vos nō
34 potestis venire: & vobis dico modo. ¶ Mā
datū nouū do vobis, Vt diligatis inuicē:
sicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicē.
35 In hoc cognoscēt omnes quia discipuli
mei estis, si dilectionē habueritis ad in-
36 uicē. Dicit ei Simon Petrus, Dñe, quò
vadis? Respondit Iesus, Quo ego vado,
non potes me modò sequi, sequēris autē
37 postea. Dicit ei Petrus, Quare nō pos-
sum te sequi modò? animam meā pro
38 te ponā. Respondit ei Iesus, Animā tuā
pro me pones? Amen, amen dico tibi, nō
cantabit gallus, donec ter me neges.
CAP. XIIII.

1* NOn turbetur cor vestrū. Creditis in
2 Deū, & in me credite. In domo
Patris mei mansiones multæ sunt. si quò
minus, dixissem vobis, Quia vado parare
3 vobis locū. Et si abiero, & præparauero
vobis locum: iterum veniо & accipiam
vos ad meipsum, vt vbi sum ego, & vos
4 sitis. Et quò ego vado scitis, & viā sci-
5 tis. Dicit ei Thomas, Domine, nescimus
quò vadis: & quomodo possumus viam
6 scire? Dicit ei Iesus, Ego sum via, & ve-
ritas, & vita. nemo venit ad Patrē nisi per
7 me. Si cognouissetis me, & patrē meū
vtiq. cognouissetis: & amodò cognosce-
8 tis eum, & vidistis eum. Dicit ei Philip-
pus, Dñe, ostende nobis Patrē, & sufficit
9 nobis. Dicit ei Iesus, Tanto tēpore vo-
biscū sum: & non cognouistis' me? Phi-
lippe, qui videt me, videt' & Patrem.
*Quomodo tu dicis Ostēde nobis patrē?
10 Non credis' quia ego in Patre, & Pater
in me est? Verba quæ ego loquor vobis, à
meipso nō loquor. Pater aūt in me ma-
11 nēs, ipse facit opera. Nō creditis qa ego
in patre, & pater in me est? Alioquin pro-
12 pter opera ipsa credite. Amē, amen dico
vobis, qui credit in me, opera quæ ego

y facio

Mat.26,6. Mar.14, 3.
Ioan.12, 3.
Mat.21,7. Mar. 11, 7. Luc.19, 35. Zach.9, 9.
Mat.16, 16
Mat.10, 39 & 16, 25. Mar.8, 35. Luc.9, 24. & 17, 33.
Mat.26,2. Mar.14, 1. Luc.22,1.
Ioan.12, 23.
Mat.11, 29.
Mat.26,18 Mar.14,1.
Luc.22,21. Ioan.21,20.
Sup.7,34. Leu.19, 18. Mar.12, 39 Ioan.15,12.
Mat.26.35 Mar.14.29 Luc.22,33.
Psal.109.4 & 116,2. Isa.40,6. Ezec.37,25.
Ioan.13,20. Mat.10,24 Luc.6,40.
Isa.53,1. Rom.10,16
Isa.6,9,10. Mat.13,14 Mar.4.12 Luc.8,10. Act.28,27. Rom.11,8.
Ps.40,10. Matt.3 Mar.8.R.G. 3
Mat.10,40 Luc.10,16. Mat.26,18
Mar.14,1.
Ioan.12,44.
Ioan.14,1.
Et ait discipulis suis MS q. G 4.
cognoscitis 2 MS. Augustt. G. S.
cognouistis 1 MS. Augustt. G. S.
vidit me vidit 5 MS. G.
Et2 MS. R.G.S.
creditis o.

facio & ipſe faciet, & maiora horũ faciet:
Inf.16,23. Mar.7,7. & 11,22. Mar.11,24. quia ego ad Patrem vado. ¶ Et quodcũque petieritis *in nomine meo, hoc faciã: vt glorificetur Pater in filio. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.
*Patrem MS. 9. =3 MS. Aug.G. Si diligitis me: mandata mea ſeruate. Et ego rogabo Patrẽ, & aliũ paracletũ dabit vobis, vt maneat vobiſcũ in æternũ, Spiritum veritatis, quẽ mundus nõ poteſt accipere, quia nõ videt eũ, nec ſcit eũ. vos autẽ ^cognoſcetis eũ: quia apud vos ^dmanebit, & in vobis erit. Nõ relinquã vos orphanos: veniã ad vos. Adhuc modicũ & mundus me iam nõ videt. Vos autem videtis me: quia ego viuo, & vos viuetis. In illo die vos cognoſcetis quia ego ſum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis. Qui habet mãdata mea, & ſeruat ea: ille eſt qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo: & ego diligã eum, & manifeſtabo ei meipſum.
^c cognoſcetis MS. Aug. ^d manet MS.G.S.
Dicit ei Iudas, non ille Iſcariotes, Dñe, quid factũ eſt, quia manifeſtaturus es nobis teipſum, & non mundo? Reſpondit Ieſus, & dixit ei, Si quis diligit me, ſermonem meũ ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eũ veniemus, & manſionem apud eũ faciemus. qui nõ diligit me, fermones meos non ſeruat. Et ſermonẽ quẽ audiſtis, non eſt meus: ſed eius qui miſit me, Patris. Hæc locutus ſum vobis apud vos manẽtes. Paracletus autem Spiritus ſanctus, quẽ mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcunq. dixero vobis. Pacẽ relinquo vobis, pacem meã do vobis. nõ quomodo mundus dat, ego do vobis. Nõ turbetur cor veſtrũ, neq. formidet. Audiſtis quia ego dixi vobis, Vado & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad Patrẽ: quia Pater maior me eſt. Et nunc dixi vobis priũs quã fiat: vt cũ factũ fuerit, credatis.
Iã non multa loquar vobiſcũ. venit enim princeps mũdi huius, & in me nõ habet quicquã. Sed, vt cognoſcat mũdus quia diligo Patrẽ, ¶ & ſicut mandatũ dedit mihi Pater, ſic facio: Surgite, eamus hinc.
CAP. XV.
EGo ſum vitis vera: & Pater meus agricola eſt. Omnẽ palmitem in me, non ferentẽ fructum, ^etollet eũ: & omnẽ qui fert fructum, ^fpurgabit eũ, vt fructũ plus afferat. Iam vos ¶ mundi eſtis propter ſermonem quẽ locutus ſum vobis.
^e tollit 1 MS. G.S. ^f purgat G. S. Manete in me: & ego in vobis. Sicut palmes nõ poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite: ſic nec vos niſi in me manſeritis. Ego ſum vitis: vos palmites. qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia ſine me nihil poteſtis facere. Si qs in me nõ manſerit: mittetur foras ſicut palmes, & ^garefcet, & ^hcolligent eũ, & in ignẽ ^imittent, & ardet. Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint: quodcumque
Sup.13,10. ^g arefcet 2 MS.S. ^h colligunt eos 3 MS. G. ^i mittunt 4 MS.G.S. ^k ardent 4 MS.G.
volueritis petetis, & fiet vobis. In hoc clarificatus eſt Pater meus: vt fructũ plurimũ afferatis, & efficiamini mei diſcipuli. Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea, ſicut & ego Patris mei præcepta ſeruaui, & maneo in eius dilectione.
Sup.13,34. Eph.5,2. 1 Theſſ.4,9.
Hæc locutus ſum vobis: vt gaudium meũ in vobis ſit, & gaudium veſtrũ impleatur. ¶ Hoc eſt præceptũ meũ, vt diligatis inuicẽ, ſicut dilexi vos. Maiorẽ hac dilectionẽ nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis. Iã non ^jdico vos ſeruos: quia ſeruus neſcit quid faciat dñs eius. Vos autẽ dixi amicos: quia omnia quæcũq. audiui a Patre meo, nota feci vobis. Non vos me elegiſtis: ſed ego elegi vos, & poſui vos: vt ¶ eatis, & fructũ afferatis: & fructus veſter maneat: vt quodcũq. petieritis Patrem in nomine meo, det vobis. Hæc mando vobis, vt diligatis inuicẽ. Si mũdus vos odit: ſcitote quia me priorẽ vobis odio habuit. Si de mundo fuiſſetis: mũdus quod ſuũ erat diligeret. quia verò de mũdo nõ eſtis, ſed ego elegi vos de mũdo, propterea odit vos mundus. Mementote ſermonis mei quẽ ego dixi vobis. ¶ Non eſt ſeruus maior dño ſuo. ¶ Si me perſecuti ſunt: & vos perſequentur. ſi ſermonẽ meum ſeruauerunt: & veſtrũ ſeruabũt. Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum: quia neſciunt eũ qui miſit me. Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem nõ habent de peccato ſuo. Qui me odit: & Patrẽ meũ odit. Si opera non feciſſem in eis quæ nemo alius fecit: peccatum non haberẽt. nunc autẽ & viderunt & oderunt & me & Patrem meũ. Sed vt adimpleatur ſermo qui in lege eorũ ſcriptus eſt: ¶ Quia odio habuerũt me gratis. Cũ autẽ venerit Paracletus, quẽ ego mittam vobis à Patre ^lSpiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille teſtimonium ^mperhibebit de me: & vos teſtimonium ^nperhibebitis: quia ab initio mecum eſtis.
^j dicam MSq.Aug.
Sup.13,16. Mat.10,24. Luc.6,40. Mat.24,9.
Pſ.24.19. Luc.24.49. ^l Spiritus 1 MS.S. G. autem dubia ſunt. ^m perhibet 5 MS. G. S.
CAP. XVI.
HAec locutus ſum vobis, vt nõ ſcandalizemini. Abiq. ſynagogis facient vos: ſed venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo. & hæc facient vobis, quia nõ nouerunt patrẽ neq. me. Sed hæc locutus ſum vobis: vt cũ venerit hora, eorum reminiſcamini, quia ego dixi vobis. Hæc autẽ vobis ab initio non dixi, quia vobiſcũ eram. ^oEt' nũc, vado ad eũ qui miſit me; & nemo ex vobis interrogat me, Quò vadis? Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrũ. Sed ego veritatẽ dico vobis; expedit vobis vt ego vadã. ſi enim * non abiero, paracletus nõ veniet ad vos: ſi autẽ abiero, mittã eum
^o At 3 MS. cui ſaltem Aug. G. S. habent enim: Nunc autem. * ego R.G.

ad vos. Et cùm venerit ille, arguet mũdũ de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio.
^p credidiſtis MS 4. Aug. de peccato quidẽ: quia non ^pcredunt in me. de iuſtitia verò: quia ad Patrem vado: & iã nõ videbitis me. de iudicio autem: quia princeps huius mundi iã iudicatus eſt. Adhuc multa habeo vobis dicere: ſed nõ poteſtis portare modõ. Cũ autẽ venerit ille Spiritus veritatis, ^qdocebit vos omnẽ veritatẽ. non enim loquetur à ſemetipſo: ſed quæcunq. audiet loquetur, & quæ ventura ſunt annunciabit vobis. Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Omnia quæcũq. habet Pater, mea ſunt. Propterea dixi: quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Modicũ, & iã non videbitis me: & iterũ modicũ, & videbitis me: quia vado ad Patrem. Dixerunt ergo ex diſcipulis eius ad inuicẽ, Quid eſt hoc quod dicit nobis: Modicũ, & nõ videbitis me: & iterũ modicũ, & videbitis me, & quia vado ad Patrem? Dicebant ergo, Quid eſt hoc quod dicit, Modicum? neſcimus quid loquitur. Cognouit autem Ieſus, quia volebãt eũ interrogare: & dixit eis, De hoc quæritis inter vos, quia dixi, Modicũ, & nõ videbitis me, & iterũ modicũ & videbitis me. Amẽ, amẽ dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autẽ cõtriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium.
^q docebit 1 MS.G.
Sup.13,13. Matt.7,7. & 21,22. Mar.11,24. Luc.11,9. Iac.1,5.
Mulier cũ parit, triſtitiã habet, quia venit hora eius: cùm autẽ pepererit puerũ, iã non meminit preſſuræ propter gaudiũ, quia natus eſt homo in mundũ. Et vos igitur, nunc quidẽ triſtitiã habetis, iterũ autẽ videbo vos, & gaudebit cor veſtrũ: & gaudiũ veſtrũ nemo ^rtollet à vobis.
^r tollit 1 MS.G.
Sup.14,13. Matt.7,7. & 21,22. Mar.11,24. Luc.11,9. Iac.1,5.
Et in illo die me non rogabitis quicquã. Amen, amẽ dico vobis, ſiquid petieritis Patrẽ in nomine meo, dabit vobis. Vſq. modò non petiſtis quicquam in nomine meo. Petite & accipietis: vt gaudium veſtrũ ſit plenũ. Hæc in prouerbiis locutus ſum vobis. Venit hora cũ iam nõ in prouerbiis loquar vobis, ſed palam de Patre annuntiabo vobis. in illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis quia ego rogabo Patrẽ de vobis. Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis, quia ego à Deo exiui. Exiui à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem. Dicunt ei diſcipuli eius, Ecce, nunc palam loqueris, & prouerbium nullum dicis. nũc ſcimus quia ſcis omnia, & nõ opus eſt tibi vt quis te interroget, in hoc credimus quia à Deo exiſti. Reſpondit eis Ieſus, Modò creditis? ¶ Ecce venit hora, & iã venit, vt diſpergamini vnuſquiſq. in propria, & me ſolum relinquatis: & non ſum ſolus, quia Pater mecũ eſt. Hæc locutus ſum vobis, vt in me pacẽ habeatis. In mundo preſſuram habebitis: ſed cõfidite, ego vici mundum.
Mat.26,31. Mar.14,27.
CAP. XVII.
HAec locutus eſt Ieſus: & ſublenatis oculis in cælum, dixit, Pater, venit hora, clarifica filiũ tuũ, vt ^sfilius tuus clarificet te: ¶ Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt, omne quod dediſti ei, det eis, vitã æternam. Hæc eſt autẽ vita æterna, Vt cognoſcãt te, ſolũ Deũ verũ, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ. Ego te clarificaui ſuper terrã: opus cõſummaui quod dediſti mihi vt facia: & nunc clarifica me tu Pater apud temetipſum, claritate quã habui prius quã mundus eſſet, apud te. Manifeſtaui nomẽ tuũ hominibus quos dediſti mihi de mundo: Tui erãt, & mihi eos dediſti: & ſermonẽ tuũ ſeruauerunt. Nunc cognouerunt quia omnia quæ dediſti mihi, ſunt à te ſunt: quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis: & ipſi acceperunt, & cognouerunt verè quia à te exiui, & crediderunt quia tu me miſiſti.
^s & G. Mat.28,18.
Ego pro eis rogo: Nõ pro mũdo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi: quia tui ſunt: & mea omnia, tua ſunt, & tua mea ſunt: & clarificatus ſum in eis: Et iã non ſum in mundo, & hi in mundo ſunt, & ego ad te venio. Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi: vt ſint vnum, ſicut & nos. Cũ eſſem cũ eis, ego ſeruabã eos in nomine tuo. ¶ Quos dediſti mihi, cuſtodiui: & nemo ex eis periit, niſi filius perditionis, ¶ vt ſcriptura impleatur. Nunc autẽ ad te venio: & hæc loquor in mũdo, vt habeant gaudiũ meũ impletũ in ſemetipſis. Ego dedi eis ſermonẽ tuũ, & mundus eos odio habuit, quia non ſunt de mundo, ſicut & ego nõ ſum de mũdo. Nõ rogo vt tollas eos de mũdo, ſed vt ſerues eos à malo. De mũdo nõ ſunt: ſicut & ego nõ ſum de mũdo. Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas eſt. Sicut tu me miſiſti in mũdũ, & ego miſi eos in mũdũ. Et pro eis ego ſanctifico meipſum: vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate. Nõ pro eis autẽ rogo tantũ, ſed & pro eis qui creditur ſunt per verbũ eorũ in me: vt omnes vnũ ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnũ ſint: vt credat mundus quia tu me miſiſti. Et ego claritatẽ quã dediſti mihi dedi eis: vt ſint vnũ, ſicut & nos vnum ſumus. Ego in eis, & tu in me: vt ſint conſummati in vnum: & cognoſcat mundus quia tu me miſiſti, & dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti. Pater, quos dediſti mihi, volo, vt vbi ſum ego, & illi ſint mecũ: vt videant claritatẽ meã quã dediſti mihi, quia dilexiſti me ante conſtitutionem mundi. Pater iuſte, mundus te non cognouit, ego autẽ te cognoui: & hi cognouerunt, quia tu me miſiſti. Et notũ feci eis nomẽ tuũ, & notũ faciã: vt dilectio qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis.
Inf.18,9. Pſ.40,10. & 108,8. Mat.26,36. Mar.14,32. Luc.22,39. 2 Reg.15,23.
CAP. XVIII.
HAec cùm dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans Torrentẽ

Cedron, vbi erat hortus, in quē introiuit ipse & discipuli eius. Sciebat autem & Iudas, qui tradebat eū, locū: quia frequēter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. ¶ Iudas ergo cū accepisset cohortē, & à Pontificibus & Phariſæis miniſtros: venit illuc cum laternis & facibus & armis. Iesus itaq. sciens omnia quæ ventura erāt super ſe, proceſsit, & dixit eis, Quē quæritis? Reſponderunt ei, Iesum Nazarenum. Dicit eis Iesus, Ego ſum. Stabat autē & Iudas qui tradebat eū, cū ipsis. Vt ergo dixit eis, Ego ſum: abierūt retrorſum, & ceciderunt in terrā. Iterū ergo interrogauit eos, Quē quæritis? Illi autē dixerunt, Iesum Nazarenū. Reſpōdit Iesus, Dixi vobis, quia ego ſum. ſi ergo me quæritis, ſinite hos abire. Vt impleretur ſermo quem dixit, ¶ Quia quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quenquā.

Simō ergo Petrus habens gladium eduxit eū: & percuſsit pontificis ſeruum: & abſcidit auriculā eius dexterā. Erat autē nomen ſeruo Malchus. Dixit ergo Iesus Petro, Mitte gladiū tuū in vaginā. Calicē quem dedit mihi Pater, non bibam illū? Cohors ergo & tribunus & miniſtri Iudæorū cōprehenderunt Iesum, & ligauerunt eū: & adduxerūt eū ad Annā primū, erat enim ſocer Caiphæ, qui erat pontifex anni illius. Erat autē Caiphas, qui conſiliū dederat Iudæis, Quia expedit vnum hominē mori pro populo.

Sequebatur autē Iesum Simō Petrus, & alius diſcipulus. Diſcipulus autē ille erat notus pontifici, & introiuit cum Iesu in atrium pontificis. Petrus autē ſtabat ad oſtium foris. ¶ Exiit ergo diſcipulus alius qui erat notus pontifici, & dixit oſtiariæ: & introduxit Petrū. Dicit ergo Petro ancilla oſtiaria, Nūquid & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Dicit ille, Nō ſu.

Stabāt autē ſerui & miniſtri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant ſe: erat autē cū eis & Petrus ſtans, & calefaciens ſe. Pontifex ergo interrogauit Iesum de diſcipulis ſuis, & de doctrina eius. Reſpondit ei Iesus, Ego palam locutus ſum mūdo: ego ſemper docui in ſynagoga, & in tēplo quò omnes Iudæi conueniunt: & in occulto locutus ſum nihil.

Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt quid locutus ſim ipſis: ecce, hi ſciunt quæ dixerim ego. Hæc autē cū dixiſſet, vnus aſsiſtens miniſtrorū dedit alapam Iesu, dicens, Sic reſpondes pontifici? Reſpondit ei Iesus, Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi autem bene, quid me cædis? ¶ Et misit eum Annas ligatum ad Caiphām pontificē. Erat autē Simon Petrus ſtāns, & calefaciēs ſe. ¶ Dixerunt ergo ei, Nunquid & tu ex diſcipulis eius es? Negauit ille & dixit: Non ſum. Dicit ei vnus ex ſeruis pontificis, cognatus eius cuius abſcidit Petrus auriculam, Nonne ego te vidi in horto cum illo? Iterum ergo negauit Petrus: & ſtatim gallus cantauit.

¶ Adducunt ergo Iesum à Caipha in prætoriū. Erat autem manè: & ipſi non introierunt in prætorium, vt nō cōtaminarentur, ſed vt manducarent paſcha. Exiit ergò Pilatus ad eos foras, & dixit, Quam accuſationem affertis aduersus hominē hunc? Reſponderunt, & dixerunt ei, Si nō eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eū. Dixit ergo eis Pilatus, Accipite eum vos, & ſecundū legē veſtram iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi, Nobis nō licet interficere quenquā. Vt ſermo Iesū impleretur quē dixit, ſignifīcās quā morte eſſet moriturus.

¶ Introiuit ergo iterū in prætorium Pilatus, & vocauit Iesum, & dixit ei, Tu es rex Iudæorū? Reſpōdit Iesus, A temetipſo hoc dicis, an alij dixerūt tibi de me? Reſpōdit Pilatus, Nunquid ego Iudæus ſum? Gens tua, & pontifices tradiderunt te mihi: quid feciſti? Reſpondit Iesus, Regnum meum nō eſt de hoc mundo. ſi ex hoc mundo eſſet regnū meū, miniſtri mei vtiq. decertarent vt nō traderer Iudæis, nunc autem regnū meum non eſt hinc. Dixit itaq. ei Pilatus, Ergo rex es tu? Reſpōdit Iesus, Tu dicis, quia rex ſum ego. Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum: vt teſtimoniū perhibeam veritati: omnis qui eſt ex veritate, audit vocē meā. Dicit ei Pilatus, Quid eſt veritas? Et cū hoc dixiſſet, iterū exiuit ad Iudæos, & dicit eis, Ego nullā inuenio in eo cauſam. ¶ Eſt autē conſuetudo vobis vt vnum dimittam vobis in Paſcha: vultis ergo dimittā vobis regem Iudæorum? Clamauerunt ergo rurſum omnes, dicentes, Nō hunc, ſed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

CAP. XIX.

TVnc ergo apprehēdit Pilatus Iesum, & flagellauit. ¶ Et milites plectētes coronā de ſpinis, impoſuerūt capiti eius: & veſte purpurea circumdederunt eū. Et veniebant ad eū, & dicebāt, Aue rex Iudæorū. & dabāt ei alapas. Exiit iterū Pilatus foras, & dicit eis, Ecce adduco vobis eū foras, vt cognoſcatis quia nullā inuenio in eo cauſam. Exiuit ergo Iesus portās coronā ſpineā, & purpureū veſtimentū. Et dicit eis, Ecce homo. Cū ergo vidiſſent eum pontifices & miniſtri, clamabant, dicentes, Crucifige, crucifige eū. Dicit eis Pilatus: Accipite eū vos, & crucifigite. ego enim nō inuenio in eo cauſam. Reſponderūt ei Iudæi, Nos legē habemus: & ſecundum legē debet mori, quia filiū Dei ſe fecit. Cū ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonē, magis timuit. Et ingreſſus eſt prætorium iterū: & dicit ad Iesum, Vnde es tu? Iesus autē reſpōſum non dedit ei. Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non lōqueris? neſcis quia poteſtatē habeo crucifigere te, & poteſtatē habeo dimittere te? Reſpondit Iesus, Non haberes poteſtatem

poteſtatem aduerſum me vllam, niſi tibi datū eſſet deſuper. Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatū habet. *Exinde quærebat Pilatus dimittere eū. Iudæi autē clamabant dicentes, Si hunc dimittis, nō es amicus Cæſaris. omnis qui ſe regem facit, cōtradicit Cæſari. Pilatus autē cum audiſſet hos ſermones, adduxit foras Iesum: & ſedit p tribunali, in loco qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraicè autē Gabbatha. Erat autē paraſceue Paſchæ, hora quaſi ſexta, & dicit Iudæis, Ecce rex veſter. Illi autē clamabāt, Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Regē veſtrū crucifigam? Reſpōderūt pontifices, Non habemus Regem, niſi Cæſarē. Tūc ergo tradidit eis illū, vt crucifigeretur. Suſceperunt autē Iesum: & eduxerunt. ¶ Et baiulans ſibi crucē exiuit in eū qui dicitur Caluariæ locū, Hebraicè Golgotha: vbi crucifixerūt eū, & cū eo alios duos hinc & hinc, mediū autē Iesum. Scripſit autē & titulū Pilatus: & poſuit ſuper crucem. Erat autē ſcriptū, Iesus Nazarenus Rex Iudæorū. Hunc ergo titulum multi Iudæorū legerunt: quia prope ciuitatē erat locus, vbi crucifixus eſt Iesus: Et erat ſcriptū Hebraicè, Græcè & Latinè. Dicebāt ergo Pilato Pontifices Iudæorū, Noli ſcribere Rex Iudæorum: ſed quia ipſe dixit, Rex ſum Iudæorum.

Reſpōdit Pilatus, Quod ſcripſi, ſcripſi. Milites ergo cùm crucifixiſſent eū, acceperunt veſtimēta eius (& fecerūt quatuor partes: vnicuiq. militi partē:) & tunicā. Erat autē tunica inconſutilis, dēſuper cōtexta per totū. Dixerunt ergo ad inuicē, Nō ſcindamus eā, ſed ſortiamur de illa cuius ſit. Vt ſcriptura impleretur, dicēs, ¶ Partiti ſunt veſtimēta mea ſibi: & in veſtē meā miſerūt ſortē. Et milites quidē hæc fecerunt. Stabant autē iuxta crucē Iesu mater eius, & ſoror matris eius, Maria Cleopæ, & Maria Magdalene. Cū vidiſſet ergo Iesus matrē & diſcipulum ſtantē quem diligebat, dicit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit diſcipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua. Poſtea ſciēs Iesus qa omnia iā cōſummata ſunt ¶ vt cōſummaretur ſcriptura, dicit, Sitio. Vas ergo erat poſitum aceto plenū. Illi autē ſpongiā plenā aceto, hyſſopo circūponentes, obtulerūt ori eius. Cùm ergo accepiſſet Iesus acetū, dixit, Cōſummatū eſt. Et inclinato capite tradidit ſpiritum.

Iudæi ergo (quia Paraſceue erat) vt nō remanerent in cruce corpora ſabbatho (erat enim magnus dies ille Sabbathi) rogauerūt Pilatū vt frangerentur eorum crura, & tollerentur. Venerūt ergo milites: & primi quidē fregerūt crura, & alterius q crucifixus eſt cū eo. Ad Iesum autē cùm veniſſent, vt viderūt eum iam mortuū, nō fregerūt ei crura, ſed vnus militū lancea latus eius aperuit, & cōti-

nuò exiuit ſanguis & aqua. Et qui vidit, teſtimoniū perhibuit: & verū eſt teſtimoniū eius. Et ille ſcit quia vera dicit: vt & vos credatis. Facta ſunt enim hæc vt ſcriptura impleretur, ¶ Os nō comminuetis ex eo. Et iterū alia ſcriptura dicit, ¶ Videbunt in quem tranſfixerunt.

¶ Poſt hæc autē rogauit Pilatū Ioſeph ab Arimathæa (eo quod eſſet diſcipulus Iesu, occultus autē propter metū Iudæorum) vt tolleret corpus Iesu. Et permiſit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Iesu. Venit autē & ¶ Nicodemus, qui venerat ad Iesum nocte primum, ferens mixturā myrrhæ & aloēs, quaſi libras centū. Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligauerunt illud linteis cū aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire. Erat autem in loco vbi crucifixus eſt, hortus: & in horto monumentū nouū, in quo nondū quiſquā poſitus erat. Ibi ergò propter Paraſceuen Iudæorum, quia iuxta erat monumentū, poſuerunt Iesum.

CAP. XX.

VNa autē ſabbathi, Maria Magdalēne venit manè, cùm adhuc tenebræ eſſent, ad monumentū: & vidit lapidē ſublatū à monumento. Cucurrit ergo, & venit ad Simonē Petrū, & ad alīū diſcipulū quē amabat Iesus, & dicit illis, Tulerunt Dñm de monumēto, & neſcimus vbi poſuerunt eū. Exiit ergo Petrus & ille alius diſcipulus, & venerunt ad monumentū. Currebant autē duo ſimul, & ille alius diſcipulus præcucurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum. Et cùm ſe inclinaſſet, vidit poſita linteamina: nō tamē introiuit. Venit ergo Simō Petrus ſequēs eum, & introiuit in monumentū, & vidit linteamina poſita, & ſudariū quod fuerat ſup caput eius, nō cū linteaminib poſitū, ſed ſeparatim inuolutū in vnū locū. Tūc ergo introiuit & ille diſcipulus qui venerat primus ad monumentum: & vidit, & credidit. nondum enim ſciebāt ſcripturam, quia oportebat eum à mortuis reſurgere. Abierūt ergo iterū diſcipuli ad ſemetipſos. ¶ Maria autē ſtabat ad monumētum foris, plorās. Dū ergo fleret, inclinauit ſe, & proſpexit in monumentum: ¶ & vidit duos angelos in albis ſedētes, vnū ad caput & vnū ad pedes, vbi poſitū fuerat corpus Iesū. Dicunt ei illi, Mulier, quid ploras? Dicit eis, Quia tulerunt Dñm meū: & neſcio vbi poſuerunt eū, Hæc cùm dixiſſet, cōuerſa eſt retrorſum, & vidit Iesum ſtantē: & nō ſciebat quia Iesus eſt. Dicit ei Iesus, Mulier, q̄d ploras? quē quæris? Illa exiſtimans quia hortulanus eſſet, dicit ei, Dñe, ſi tu ſuſtuliſti eū, dicito mihi vbi poſuiſti eum: & ego eū tollā. Dicit ei Iesus, Maria. Cōuerſa illa dicit ei, Rabboni (quod dicitur, Magiſter.) Dicit ei Iesus, Noli me tangere, nondū enim aſcendi ad Patrē meū: vade autem ad fratres meos, & dic eis,

Ascendo ad Patrē meum & Patrē vestrū, Deum meū & Deū vestrū. Venit Maria Magdalene annuntians discipulis, Quia vidi Dñm, & hæc dixit mihi. ¶ Cū ergo sero esset die illo, vna sabbathorū, & fores essent clausæ, vbi erant discipuli congregati propter metū Iudæorū: venit Iesus, & stetit in medio, & dicit eis, Pax vobis. Et cùm hoc dixisset, ostēdit eis manus & latus. Gauisi sunt ergo discipuli viso Dño. Dixit ergo eis iterū, Pax vobis: sicut misit me Pater, & ego mitto vos.

Hoc cùm dixisset, insufflauit: & dicit eis, Accipite Spiritū sanctū: ¶quorū remiseritis peccata, remittūtur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Thomas autē vnus ex duodecim, qui dicitur Didymus, nō erat cū eis quādo venit Iesus.

Dixerunt ergo ei alij discipuli, Vidimus Dñm. Ille autē dixit eis, Nisi videro in manibus eius ᵃfixuram clauorum, & mittā digitū meū in locū clauorū, & mittam manū meā in latus eius: nō credam.

Et post dies octo, iterū erant discipuli eius intus: & Thomas cū eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit, Pax vobis. Deinde dicit Thomæ, Infer digitū tuum huc, & vide manus meas, & affer manū tuā, & mitte in latus meum: & noli esse incredulus, sed fidelis. Respōdit Thomas, & dixit ei, Dñs meus & Deus meus. Dicit ei Iesus, Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati qui nō viderunt & crediderunt. ¶ Multa quidem & alia signa fecit Iesus in cōspectu discipulorū suorū, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autē scripta sunt, vt credatis quia Iesus est Christus filius Dei: & vt credentes, vitā habeatis in nomine eius.

CAP. XXI.

Postea manifestauit se iterū Iesus ᵃad mare Tiberiadis. Manifestauit autem sic: Erant simul Simō Petrus & Thomas qui dicitur Didymus, & ¶ Nathanael qui erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, & alij ex discipulis eius duo. Dicit eis Simon Petrus, Vado piscari. Dicunt ei, Venimus & nos tecum. Et exierunt & ascēderunt in nauim: & illa nocte nihil prendiderunt. Mane autē iā facto, stetit Iesus in littore: nō tamē cognouerunt discipuli quia Iesus est. Dicit ergo eis Iesus, Pueri, nunquid pulmentarium habetis? Respōderunt ei, Nō. Dicit eis, ¶ Mittite in dexterā nauigij rete: & invenietis. Miserūt ergo: & iā non valebant illud trahere præ multitudine piscīū. Dicit ergo discipulus ille quem diligebat Iesus, Petro, Dns est. Simō Petrus cùm audisset quia Dns est: tunicā succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare. Alij autē discipuli nauigio venerunt (nō enim longè erant à terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscīū. Vt ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscē superpositū & panē. Dicit eis Iesus, Afferte de piscibus quos prendidistis nunc. Ascendit Simō Petrus, & traxit rete in terrā, plenū magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cùm tanti essent, nō est scissum rete. Dicit eis Iesus, Venite, prandete. Et nemo audebat ᵇdiscumbentiū interrogare eum, Tu quis es? scientes quia Dns est. Et venit Iesus, & ᶜaccipit panē & dat eis, & piscē similiter. Hoc iā tertiò manifestatus est Iesus discipulis suis, cùm resurrexisset à mortuis. Cùm ergo prandissent, dicit Simoni Petro Iesus, Simō ᵈIohannis, diligis me plus his? Dicit ei, Etiam Dñe: tu scis quia amo te. Dicit ei, Pasce agnos meos. Dicit ei iterū, Simon ᵈIohannis, diligis me? Ait illi, Etiā Dñe, tu scis quia amo te. Dicit ei, Pasce agnos meos. Dicit ei tertiò, Simō ᵈIohannis, amas me? Cōtristatus est Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas me? & dixit ei, Dñe, tu oīa ᵉscis: tu scis quia amo te. Dicit ei, Pasce oues meas. ¶ Amē, amē dico tibi, cùm esses iunior, cingebas te, & ambulabas vbi volebas. cùm autē senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò nō vis. Hoc aūt dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deū. Et cùm hoc dixisset, dicit ei, Sequere me.

Conuersus Petrus, vidit illū discipulum quē diligebat Iesus, sequētē, ¶ qui & recubuit in cœna super pectus eius, & dixit, Dne quis est qui tradet te? Hunc ergo cùm vidisset Petrus, dicit Iesu, Dne, hic autē quid? Dicit ei Iesus, ᵍSic' eū volo manere donec veniā, quid ad te? tu me sequere. Exiit ergo sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur. Et nō dixit ei Iesus, Nō moritur: sed, ᵍSic' eū volo manere donec veniā, quid ad te? Hic est discipulus ille qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus quia verum est testimoniū eius. ¶ Sunt autē & alia multa quæ fecit Iesus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos qui scribendi sunt, libros.

ACTA APOSTOLORVM.

CAP. I.

Primvm quidē sermonē feci de omnibus, ô Theophile, quæ cœpit Iesus facere & docere, vsq. in diē qua præcipiēs Apostolis per Spiritū sanctū, quos elegit, assumptus est: quibus & præbuit seipsum viuū post passionē suā in multis argumentis, ¶ dies quadraginta apparēs eis, & loquēs de regno Dei. Et conuescēs, ¶ præcepit eis, ab Ierosolymis ne discederēt, sed expectarēt ʰpromissionē Patris, ¶ quā audistis (inquit) per os meum: ¶ quia Iohannes quidē baptizauit aqua, vos autem ¶ baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies. Igitur qui conuenerāt, interrogabāt eū, dicētes, Dne, si in tempore hoc restitues regnum Israēl? Dixit autē eis, Non est vestrum nosse tempora vel momēta, quæ Pater posuit in sua potestate: sed ¶ accipietis virtutē superuenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Ierusalē, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsq. ad vltimum terræ. ¶ Et cùm hæc dixisset, videntibus illis eleuatus est: & nubes suscepit eū ab oculis eorū. Cumq. intuerentur in cœlū eūntē illū, ecce duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis, qui & dixerunt, Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlū? hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlū, sic veniet quem admodū vidistis eū euntē in cœlū. Tunc reuersi sunt Ierosolymā à monte qui vocatur Oliueti, qui est iuxta Ierusalem, sabbathi habēs iter.

Et cùm introissent in cœnaculū, ascēderūt vbi manebant Petrus & Iohannes, Iacobus & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Alphæi & Simō Zelotes, & Iudas Iacobi. hi oēs erāt perseuerātes vnanimiter in oratione cum mulieribus & Maria matre Iesu, & fratribus eius. In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum, dixit (erat autē turba ⁱhominum simul, ferè centum viginti) Viri fratres, oportet impleri scripturam ¶ quam prædixit Spiritus sanctus per os Dauid de Iuda. ¶ qui fuit dux eorum qui comprehenderūt Iesum: qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortē ministerij huius. ¶ Et hic quidē possedit agrū de mercede iniquitatis, ¶ & suspēsus crepuit medi: & diffusa sunt oīa viscera eius. Et notū factū est omnibus habitātibus Ierusalē: ita vt appellaretur ager ille, lingua eorum, Hacel-dema, hoc est, ager sanguinis.) Scriptum est enim in libro Psalmorū: ¶ Fiat cōmoratio ᵏeorū desērta, & nō sit q̄ inhabitet in ea: ¶ Et episcopatū eius accipiat alter. Oportet ergo ex his virisq. nobiscū cōgregati, in omni tēpore quo intrauit & exiuit inter nos Dns Iesus, incipiens à baptismate Iohannis vsq. in diē qua assumptus est à nobis, testē resurrectionis eius nobiscū fieri vnū ex istis. Et statuerūt duos, Ioseph, qui vocabatur Barsabas, q̄ cognominatus est Iustus: & Mathiā. Et orātes dixerunt, Tu Dne qui corda nosti omniū, ostende quē elegeris ex his duob' vnū, accipere locū ministerij huius & apostolatus, de quo præuaricatus est Iudas vt abiret in locū suū. Et dederūt sortes eis, & cecidit sors super Mathiam, & annumeratus est cum vndecim Apostolis. CAP. II.

Et cùm ˡcōpleretur dies Pētecostes, erāt oēs pariter in eodē loco: ¶ & factus est repētè de cælo sonus, tanquā aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totā domū vbi erāt sedētes. Et apparuērūt illis dispertitæ linguæ tanquā ignis, sedit q. supra singulos eorū: & ¶ repleti sunt oēs Spiritu sancto, & cœperūt loqui ᵐvariis linguis prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis. Erāt autē in Ierusalem habitantes Iudæi, viri religiosi ex omni natione quæ sub cælo est. Facta autem hac voce cōuenit multitudo, & mēte cōfusa est, quòd audiebat vnusquisq. lingua sua illos loquētes. Stupebāt autē oēs, & mirabātur, dicētes: Nonne, ecce, oēs isti quī loquuntur, Galilæi sunt, & quomodo nos audiuimus vnusquisq. linguā nostrā, in qua nati sumus? Parthi, & Medi, & Aelamitæ, & qui habitant Mesopotamiā, Iudæā, & Cappadociā, Pontum, & Asiā, Phrygiā, & Pamphyliā, Aegyptū & partes Libyæ quæ est circa Cyrenen, & aduenæ Romani, Iudæi quoq. & Proselyti, Cretes, & Arabes: audiuimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei. Stupebāt aūt oēs, & mirabātur, admirātes dicentes, Quidnā vult hoc esse? Alij autē irridētes dicebāt, Quia mūsto pleni sunt isti. Stās autē Petrus cū vndecim, leuauit vocem suā, & locutus est eis, Viri Iudæi, & qui habitatis Ierusalē vniuersi, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea. Nō enim, sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt, cùm sit hora diei tertia: sed hoc est quod dictū est per ⁿphetā Ioēl, ¶ Et erit in nouissimis dieb' (dicit Dns) effundā de Spiritu meo super omnē carnē: & ⁿphetabunt filij vestri & filiæ vestræ, & iuuenes vestri visiones videbūt, & seniores vestri somnia somniabunt. Et quidē super seruos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundā de Spiritu meo, & prophetabūt: & dabo prodigia in cælo sursum, & signa in terra deorsum, sanguinē, & ignem, & vaporē fumi. Sol cōuertetur in tenebras & luna in sanguinē, antequā veniat dies Dñi magnus & manifestus. Et erit ¶ omnis quicumq. inuocauerit nomē Dñi, salus erit.

Viri Israēlite, audite verba hæc, Iesum Nazarenū virū approbatū à Deo in vobis, virtutibus & prodigijs & signis quæ fecit Deus per illū in medio vestri, sicut ᵒvos scitis: hunc definito cōsilio & præscientia Dei traditū, p manus iniquorū affigentes, interemistis. quē Deus suscitauit solutis dolotibus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illū ab eo. Dauid enim dicit in eū, ¶ Prouidebā Dñm in cōspectu meo semp: qm à dextris est mihi ne cōmouear. Propter hoc lætatum est cor meū, & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniā nō derelinques animā meam in inferno, nec dabis Sanctū tuū videre corruptionē. Notas mihi fecisti vias vitæ: replebis me iucūditate cū facie tua. Viri fratres, liceat audēter dicere ad vos de patriarcha Dauid ¶ qm defunctus est, & sepultus est: & sepulchrū eius est apud nos, vsq. in hodiernū diē. Propheta igit cū esset, & sciret ga iurriurando ¶ iurasset illi Deus de fructu lumbi eius sedere sup sedē eius: prouidēs

y 4 locutus

locutus est de resurrectione Christi, quia
Psa.15,10. Inf.13,35. Sup.2,31. ‖neque derelictus est in inferno, ‖neque caro eius vidit corruptionē. Hūc Iesum 32
resuscitauit Deus, ‖cuius oēs nos testes
sumus. Dextera igitur Dei exaltatus, & 33
promissione Spiritus sancti accepta à Pa-
tre, effudit hunc quē vos videtis & au-
ditis. Non enim Dauid ascendit in cælum: 34
dixit autē ipse, ‖Dixit Dñs Dño meo, se-
de à dextris meis, donec ponā inimicos
tuos scabellū pedum tuorū. Certissimē 35
Psal.109,1 scīat ergo omnis domus Israel, quia & 36
Dñm eū, & Christum fecit Deus, hunc
Iesum, quē vos crucifixistis. His autem 37
auditis cōpuncti sunt corde, & dixerūt ad
Petrū & ad reliquos Apostolos, Quid fa-
ciem⁹ viri fratres? Petrus verò ad illos, 38
Pœnitentiā (inquit) agite, & baptizetur
vnusquisq. vestrū in nomine Iesu Chri-
sti in remissionē peccatorū vestrorum: &
accipietis donum Spiritus sancti. Vobis 39
enim est repromissio, & filijs vestris, &
omnibus qui longè sunt, quoscūq. aduo-
cauerit Dns Deus noster. Aliis etiā ver- 40
bis plurimis testificatus est, & exhortabatur eos, dicens, Saluamini à generatione
ista praua. Qui ergo receperūt sermonē 41
eius, baptizati sunt: & appositæ sunt in
die illa animæ circiter tria millia. Erāt 42
autē perseuerantes in doctrina Apostolo-
rū, & cōmunicatione fractionis panis, &
orationibus. Fiebat autē omni animæ 43
timor: multa quoq. prodigia & signa per
Apostolos in Ierusalem fiebant, & metus
erat magnus in vniuersis. Oēs etiā qui 44
credebant, erāt pariter, & habebāt omnia
cōmunia. Possessiones & substātias vē- 45
debāt, & diuidebant illa omnibus, prout
cuiq. opus erat. Quotidie quoq. perdu- 46
rantes vnanimiter in templo, & frangētes
circa domos panē, sumebāt cibū cū exul-
tatione & simplicitate cordis: collaudā- 47
tes Deū, & habētes gratiā ad omnē plebē.
Dns aūt augebat qui salui fierent quoti-
die in idipsum.

CAP. III.

PEtrus autē & Iohannes ascendebāt in 1
templū, ad horā orationis nonā. Et 2
quidā vir qui erat claudus ex vtero ma-
tris suæ, baiulabatur: quē ponebant quo-
tidie ad portā templi, quæ dicitur Speciosa,
vt peteret eleemosynā ab introeuntibus
in templū. Is cùm vidisset Petrū & Io- 3
hannē incipientes introire in templū, ro-
gabat vt eleemosynā acciperet. Intuens 4
autē in eū Petrus cū Iohanne, dixit, Re-
spice in nos. At ille intendebat in eos, 5
sperās se aliquid acceпturū ab eis. Pe-
trus autē dixit, Argentū & aurū non est 6
mihi: quod autē habeo, hoc tibi do: In
nomine Iesu Christi Nazareni surge, &
ambula. Et apprehēsa manu eius dextera, 7
allеuauit eum, & protinus consolidatæ
sunt bases eius & plantæ. Et exiliēs ste-
tit, & ambulabat: & intrauit cum illis in
templū ambulās, & exiliēs, & laudās Deū.
Et vidit omnis populus eū ambulantē, 9

10 & laudantē Deū. Cognoscebāt aūt illū,
quòd ipse erat q̄ ad eleemosynā sedebat
ad Speciosam portā templi: & impleti sunt
stupore & extasi in eo quod cōtigerat illi.
11 Cum ^tenereret autē Petrū & Iohannē, ^tenerent MS.
cucurrit omnis populus ad eos ad porti- ^videret o.
cū quæ appellatur Salomonis, stupentes.
12 Videns autē Petrus, respōdit ad populū,
Viri Israelitæ quid miramini in hoc, aut
nos quid intuemini, quasi nostra virtute
aut ^pietate fecerimus hunc ambulare? ^potestate MS.S.
13 Deus Abrahā, & Deus Isaac, & Deus
Iacob, Deus patrū nostrorū glorificauit
filiū suū Iesum, quē vos quidē tradidistis
& negastis ante faciē Pilati, iudicāte illo
14 dimitti. ‖Vos autē sanctū & iustū negastis, & petistis virum homicidā donari Mat.27,20 Mar.15.11 Luc.23,18. Ioā.18,40.
15 vobis: authorē verò vitæ interfecistis,
quē Deus suscitauit à mortuis, cuius nos
16 testes sum⁹. Et in fide nominis ei⁹, hūc
quem vos ^videtis & nostis, cōfirmauit ^vidistis o.
nomē eius: & fides quæ per eū est, dedit
^integrā sanitatē istā in cōspectu omniū ^illi 1 MS.
17 vestrū. Et nunc fratres scio quia p ig- R.G.S.
norantiā fecistis, sicut & principes vestri.
18 Deus autē qui prænuntiauit p os om- ^quæ 5
niū prophetarū, pati Christū suū, sic im- MS.G.
19 pleuit. Pœnitemini igitur & cōuertimi- ^quem ad-
20 ni, vt deleātur peccata vestra: vt cū ve- modum S.
nerint tēpora refrigerij à cōspectu Dni,
& miserit eū qui prædicat⁹ est vobis Ie-
21 sum Christū, quē oportet quidē cælum
suscipere vsq. in tēpora restitutionis om-
niū, quæ locutus est Deus per os sanctō-
22 rū suorū, à sęculo, prophetarū. Moyses Deu.18,15
quidē dixit, ‖Quoniā prophetā suscitabit
vobis Dns Deus vester de fratribus ve-
stris tanquā me: ipsum audietis iuxta oīa
23 quæcunque locutus fuerit vobis. Erit
autē, omnis anima quæ nō audierit pro-
phetā illū, exterminabitur de plebe. Et
24 oēs prophetæ à Samuel, & deinceps qui
locuti sunt, ^annuntiauerunt dies istos. ^& 5 MS.
25 Vos estis filij prophetarū & testamēti G.S.
quod disposuit Deus ad patres nostros, Gen. 12, 3.
dicēs ad Abrahā, ‖Et in semine tuo be- & 22, 18.
26 nedicētur oēs familiæ terræ. Vobis pri- & 26, 4
mùm Deus suscitans Filium suum, misit
eum benedicentem vobis: vt cōuertat se
vnusquisque à nequitia sua.

CAP. IIII.

1 LOquentibus autē illis ad populū, su-
peruenerūt sacerdotes & magistratus
2 templi & Sadducæi, dolentes quòd doce-
rent populū, & annuntiarēt in Iesum ^re- ^Iesu 7
3 surrectionē ex mortuis: & iniecerunt in MS.G.
eos manus, & posuerūt eos in custodiā, in
4 crastinū, erat enim iā vespera. Multi autē
eorū qui audierant verbū, credidērūt: &
factus est numerus virorū quinq. millia.
5 Factū est autē in crastinū, vt cōgregarē-
tur principes eorū, & seniores & scribæ
6 in Ierusalē, & Annas princeps sacerdo-
tū, & Caiphas & Iohānes, & Alexander,
& quotquot erant de genere sacerdotali.
7 Et statuētes eos in medio, interrogabāt:

In qua

In qua virtute aut in quo nomine fecistis
hoc vos? Tunc repletus Spiritu sancto 8
Petrus, dixit ad eos, Principes populi &
^Israēl 3 seniores^*: Si nos hodie diudicamur 9
MS.G.S. in benefacto hominis infirmi, in quo iste
^audite salvus factus est, notū sit omnibus vo- 10
MS.S. bis & omni plebi Israēl, quia in nomine
Iesu Christi Nazareni, quem vos crucifi-
xistis, quē Deus suscitauit à mortuis, in
Psa. 117,22 hoc iste astat coram vobis sanus. ‖Hic 11
Mat.21,42. est lapis qui reprobatus est à vobis ædifi-
Mar.12,10. cantibus: qui factus est in caput anguli.
Luc.20,17. & non est in alio aliquo salus. Nec enim 12
Isa.28,16. aliud nomē est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Vi- 13
1 Pet.2,7. dentes autem Petri constantiā & Iohannis, comperto quod homines essent sine
Rom.9,33. litteris & idiōtæ, admirabātur, & cognoscebant eos quoniam cum Iesu fuerant:
hominē quoq. videntes stantem cū eis 14
qui curatus fuerat, nihil poterant cōtradicere. Iusserunt autem eos foras extra 15
concilium secedere: & conferebant adinuicē, dicentes, Quid faciemus hominibus istis? quoniā quidē notū signū factū
est per eos, omnibus habitantibus Ieru- 16
salē: manifestū est, & nō possumus negare. Sed ne amplius diuulgetur in popu- 17
lo, cōminemur eis, ne vltra loquantur in
nomine hoc vlli hominum. Et vocātes 18
eos, denuntiauerunt ne omnino loquerētur, neq. docerent in nomine Iesu. Pe- 19
trus verò & Iohannes respondentes, dixerunt ad eos, Si iustum est in cōspectu
Dei, vos potius audire quàm Deū, iudi-
cate. non enim possumus quæ vidimus 20
& audiuimus non loqui. At illi cōmi- 21
nantes, dimiserunt eos: non inuenientes
quomodo punirent eos, propter populū,
quia omnes clarificabant id quod factum
fuerat, in eo quod acciderat. Annorum 22
enim erat amplius quadraginta homo in
quo factum fuerat signū istud sanitatis.
Dimissi autē venerūt ad suos: & annū- 23
tiauerunt eis quanta ad eos principes sa-
cerdotum & seniores dixissent. Qui cū 24
^Deus 2 audissent, vnanimiter leuauerunt vocem
MS.R.G.S ad Deū, & dixerunt, Dne, tu ^qui fecisti
cælū & terrā, mare, & omnia quæ in eis
Psal.2,1. sunt, qui Spiritu sancto per os patris 25
nostri Dauid pueri tui dixisti, ‖ Quare
fremuerunt Gentes, & populi meditati
sunt inania? Astiterunt reges terræ, & 26
principes cōuenerunt in vnum aduersus
Dñm, & aduersus Christū eius? conue- 27
nerūt enim verè in ciuitate ista aduersus
sanctū puerum tuum Iesum, quē vnxisti,
Herodes, & Pontius Pilatus, cum Gen-
tibus & populis Israēl, facere quæ ma- 28
nus tua & consilium tuū decreuerūt fieri. Et nunc Dne respice in minas eorū, 29
& da seruis tuis cum omni fiducia loqui
verbū tuū, in eo quod manū tuā exte- 30
das ad sanitates & signa & prodigia fieri
per nomen sancti filij tui Iesu. Et cùm 31
orassent, motus est locus in quo erāt con-
gregati: & repleti sunt oēs Spiritu san-
cto, & loquebātur verbū Dei cū fiducia.
32 Multitudinis autē credentium erat cor
^vnū & anima vna: nec quisquā eorum ^5 MS.G.
quæ possidebat aliquid suū esse dicebat,
33 sed erāt illis omnia cōmunia. Et virtu-
te magna reddebant Apostoli testimoniū
resurrectionis Iesu Christi Dñi nostri: ^6 MS. G.
& gratia magna erat in omnibus illis. S.
34 Neque enim quisquā egens erat inter
illos. Quotquot enim possessores agrorū
aut domorū erant, vendentes afferebant
35 pretia eorum quæ vendebant, & pone-
bant ante pedes Apostolorū. Diuidebatur autem singulis prout cuiq. opus erat.
36 Ioseph autem qui cognominatus est
^Barnabas ab Apostolis, (quod est inter- ^Barsa-
pretatum filius consolationis) Leuites, bas o.
37 Cyprius genere, cùm haberet agrum,
vendidit eum, & attulit pretium, & po-
suit ante pedes Apostolorum.

CAP. V.

1 VIr autem quidā nomine Ananias, cū
Saphira vxore sua vendidit agrum,
2 & fraudauit de pretio agri, cōscia vxo-
re sua: & afferens partē quandā, ad pedes
3 Apostolorū posuit. Dixit autē Petrus^*, ^*ad Ana-
Anania, cur tentauit satanas cor tuū, mē- niam o.
tiri te Spiritui sancto, & fraudare de pre- ^ad cum
4 tio agri? Nōne manens tibi manebat, & MS.G.q.S.
venundatū in tua erat potestate? Quare
posuisti in corde tuo hanc rem? Non es
5 mentitus hominibus, sed Deo. Audiens
autē Ananias hæc verba, cecidit, & expi-
rauit. Et factus est timor magnus super
6 omnes qui audierunt. Surgentes autem
iuuenes, amouerunt eum, & efferētes se-
7 pelierunt. Factū est autem quasi horā-
rum trū spatium, & vxor ipsius, nesciēs
8 quod factū fuerat, introiuit. Respondit
autē ei Petrus, Dic mihi mulier, ^si tanti ^6 MS. G.
agrum vendidistis? At illa dixit, Etiā tāti. S.
9 Petrus autē ad eam, Quid vtique con-
uenit vobis tentare Spiritum Dñi? Ecce,
pedes eorū qui sepelierunt virum tuum,
10 ad ostiū, & efferent te. Confestim cecidit ante pedes eius, & expirauit. Introēs
autem iuuenes, inuenerunt illā mortuā:
& extulerunt, & sepelierunt ad virū suū.
11 Et factus est timor magnus in vniuersa
ecclesia, & in omnes qui audierunt hæc.
12 Per manus autē Apostolorum fiebant
signa & prodigia multa in plebe. Et erāt
vnanimiter omnes in porticu Salomonis.
13 Cæterorū autē nemo audebat se con-
iungere illis: sed magnificabat eos popu-
14 lus. Magis autē augebatur credentiū in
Dño multitudo virorum ac mulierum:
15 ita vt in plateas ^ejicerent infirmos & ^5 MS.
ponerent in lectulis ac grabatis, vt venie- G. S.
te Petro, saltem vmbra illius obumbra-
ret quenquā illorū, & liberarentur om-
16 nes ab infirmitatibus suis. Cōcurrebat
autē & multitudo vicinarum ciuitatuum
Ierusalem, afferentes ægros & vexatos à
spiritibus immūdis: qui curabantur oēs.

Exurgens autē princeps sacerdotū & 17
omnes qui cum illo erāt, quæ est hæresis
Sadducæorum, repleti sunt zelo: & in- 18
iecerunt manus in Apostolos, & posuerūt
eos in custodia publica. Angelus autem 19
Dñi per nocte aperiens ianuas carceris,
& educens eos, dixit, Ite: & stantes lo- 20
quimini in templo plebi omnia verba vi-
tæ huius. Qui cum audissent, intraue- 21
runt diluculo in templū, & docebāt. Ad-
uenies autē princeps sacerdotum & qui
cum eo erant, conuocauerunt concilio &
omnes seniores filiorum Israël: & misc-
runt ad carcerē vt adducerentur. Cum 22
aūt venissent ministri, & aperto carcere
nō inuenissent illos: reuersi nuntiauerūt,
dicentes, Carcerem quidem inuenimus 23
clausum cum omni diligētia, & custodes
stantes ante ianuas: aperientes autem,
neminem intus inuenimus. Vt autem 24
audierunt hos sermones magistratus tē-
pli & principes sacerdotum, ambigebant
de illis quidnā fieret. Aduenies autem 25
quidā nuntiauit eis, Quia ecce viri quos
posuistis in carcere, sunt in templo stantes,
& docentes populū. Tunc abiit magi- 26
stratus cū ministris, & adduxit illos sine
violentia: timebant enim populū ne lapidarēt̄.
Et cum adduxissent illos, statuerunt in 27
cōcilio. Et interrogauit eos princeps sa-
cerdotū, dicēs, Præcipiendo præcepim' 28
vobis ne docuissetis in nomine isto: & ec-
ce replestis Ierusalē doctrina vestra, &
vultis inducere super nos sanguinē homi-
nis istius. Respondēs aūt Petrus & Apo- 29
stoli, dixerūt, Obedire oportet Deo ma-
gis, quā hominibus. Deus patrū nostro- 30
rū suscitauit Iesum, quē vos interemistis,
suspendentes in ligno. Hūc principē & 31
saluatorē Deus exaltauit dextera sua, ad
dandā pœnitentiā Israēli, & remissionē
peccatorū. & nos sumus testes horum 32
verborum, & Spiritus sanctus, quē dedit
Deus omnibus obedientibus sibi. Hæc 33
cum audissent, dissecabātur, & cogitabāt
interficere illos. Surgens autem quidā 34
in cōcilio Pharisæus, nomine Gamaliel,
legisdoctor honorabilis vniuersæ plebi,
iussit foras ad breue homines fieri. di- 35
xitq; ad illos, Viri Israelitæ, attendite vo-
bis super hominib. istis quid acturi sitis.
Ante hos enim dies exstitit Theodas, di- 36
cēs se esse aliquē, cui consensit numerus
virorum circiter quadringentorū, qui oc-
cisus est: & omnes qui credebāt ei, dissi-
pati sunt, & redacti' ad nihilū. Post hūc 37
exstitit Iudas Galilæus in diebus profes-
tionis, & auertit populum post se, & ipse
periit: & oēs quotquot cōsenserūt ei, di-
sperſi sunt. Et nūc itaq; dico vobis, dis- 38
cedite ab hominibus istis, & sinite illos:
quoniā si est ex hominibus consilium hoc
aut opus, dissoluetur: si verō ex Deo est, 39
non poteritis dissoluere eos, ne forte &
Deo repugnare inueniamini. Cōsenserūt
aūt illi. Et cōuocantes Apostolos, cæsis 40
denuntiauerūt ne loquerētur in nomine
Iesu, & dimiserunt eos. Et illi quidem 41
ibāt gaudētes à cōspectu concilii, quoniā
digni habiti sunt pro nomine Iesu cōtu-
melia pati. Omni autē die nō cessabant 42
in templo & circa domos docentes & euā-
gelizātes Christum Iesum. CAP. VI.
IN diebus autē illis crescente numero 1
discipulorū, factū est murmur Græco-
rū aduersus Hebræos, eo quod despice-
rētur in ministerio quotidiano viduæ eo-
rū. Conuocantes autē duodecim multi- 2
tudinē discipulorum, dixerunt, Non est
æquū, nos derelinquere verbum Dei, &
ministrare mensis. Cōsiderate ergo, fra- 3
tres, viros ex vobis boni testimonij septē,
plenos Spiritu sancto & sapientia, quos
cōstituamus super hoc opus. Nos verō, 4
orationi & ministerio verbi iustūtes eri-
mus. Et placuit sermo corā omni mul- 5
titudine. Et elegērūt Stephanū virū ple-
nū fide & Spiritu sancto, & Philippū, & Inf. 21, 8.
Prochorū, & Nicānorē, & Timonē', & Timotheum o.
Parmenā, & Nicolaū aduenā Antioche-
num. Hos statuerunt ante conspectum 6
Apostolorū: & orantes imposuerunt eis
manus. Et verbum Dei crescebat, & Dñi MS q.
multiplicabatur numerus discipulorū in
Ierusalē valde: multa etiam turba sacer- 7
dotū obediebat fidei. Stephanus autem 8
plenus gratia & fortitudine faciebat pro-
digia & signa magna in populo. Surre- 9
xerunt autē quidā de synagoga, quæ ap-
pellatur Libertinorū, & Cyrenensium, &
Alexandrinorū, & eorū qui erant à Cili-
cia & Asia, disputātes cū Stephano. & 10
nō poterāt resistere sapientiæ & Spiritui
qui loquebatur. Tūc summiserūt viros, 11
qui dicerent se audiuisse eū dicentē ver-
ba blasphemiæ in Moysen & Deū. Cō- 12
mouerunt itaq; plebē, & seniores, & Scri-
bas: & cōcurrentes rapuerunt eū, & addu-
xerunt in concilium. & statuerunt falsos 13
testes qui dicerent, Homo iste non cessat
loqui verba aduersus locū sanctū, & legē.
audiuimus enim eū dicentē, quoniam 14
Iesus Nazarenus hic, destruet locū istū,
& mutabit traditiones, quas tradidit no-
bis Moyses. Et intuentes eum omnes 15
qui sedebant in concilio, viderunt faciē
eius tanquam faciem angeli.
CAP. VII.
DIxit autē princeps sacerdotū, Si hæc 1
ita se habēt? Qui ait, Viri fratres 2
& patres audite. Deus gloriæ apparuit pa-
tri nostro Abrahæ cùm esset in Melopo-
tamia, prius quā moraretur in Charā, & 3
dixit ad illū, Exi de terra tua, & de co-
gnatione tua, & veni in terrā quā mon- Gen. 12, 1.
strauero tibi. Tunc exiit de terra Chal- 4
dæorū, & habitauit in Charan. Et inde,
postquā mortuus est pater eius, transtulit
illū in terrā istā, in qua nūc vos habitatis.
Et non dedit illi hæreditatem in ea nec 5
passum pedis: & repromisit dare illi eā Vsod o.
in possessionē, & semini eius post ipsum,

cùm non haberet filiū. Locutus est autē 6
ei Deus, Quia erit semen eius accola
in terra aliena, & seruituti eos subiiciet,
& malè tractabūt eos annis quadringētis:
& gentem cui seruierint, iudicabo ego, 7
dixit Deus: & post hæc exibūt, & seruiet
mihi in loco isto. Et dedit illi testamē- 8
tum circumcisionis. & sic genuit Isaac,
& circūcidit eū die octauo: & Isaac Ia-
cob: & Iacob, duodecim Patriarchas.
Et Patriarchæ æmulātes, Ioseph ven- 9
diderunt in Aegyptū, & erat Deus cū eo:
& eripuit eū ex omnibus tribulationi- 10
bus eius, & dedit ei gratiā & sapientiam
in conspectu Pharaonis regis Aegypti,
& constituit eum præpositum super Ae-
gyptum & super omnem domum suam.
Venit autē fames in vniuersam Aegy- 11
ptū & Chanaān, & tribulatio magna: &
nō inueniebāt cibos patres nostri. Cū 12
audiisset autē Iacob esse frumentū in Ae-
gypto, misit patres nostros primum: &
in secundo cognitus est Ioseph à fratri-
bus suis, & manifestatum est Pharaoni
genus eius. Mittēs autē Ioseph, accersi- 14
uit Iacob patrē suū, & omnē cognationē
suam in animabus septuagintaquinque.
Et descendit Iacob in Aegyptū: & defun- 15
ctus est ipse & patres nostri: Et transla- 16
ti sunt in Sichē, & positi sunt in sepul-
chro quod emit Abrahā pretio argenti à
filiis Hemor filij Sichem. Cum autē ap- 17
propinquaret tepus promissionis, quam
confessus erat Deus Abrahæ, creuit po-
pulus & multiplicatus est in Aegypto, 18
quoadusq; surrexit alius rex in Aegy-
pto, qui non fuisset Ioseph. Hic circum- 19
ueniens genus nostrū, afflixit patres no-
stros: vt exponerēt infantes suos, ne vi-
uificarētur. In quo tempore natus est Moy- 20
ses, & fuit gratus Deo, qui nutritus est tri-
bus mensibus in domo patris sui. Expo- 21
sito autē illo, sustulit eum filia Pharaonis,
& nutrimit eū sibi in filium. Et eruditus 22
est Moyses omni sapientia Aegyptiorū:
& erat potēs in verbis & in operib. suis.
Cum autem implerētur ei quadraginta 23
annorū tepus, ascēdit in cor eius vt visi-
taret fratres suos filios Israël. Et cùm 24
videret quendā iniuriā patientem, vindi-
cauit illum: & fecit vltionē ei qui iniu-
riā sustinebat, percusso Aegyptio. Exi- 25
stimabat autē intelligere fratres, quoniā
Deus per manū ipsius daret salutē illis:
at illi nō intellexerunt. Sequenti verō 26
die apparuit illis litigātibus: & reconci-
liabat eos in pace, dicens, Viri, fratres e-
stis, vt quid nocetis alterutrū? Qui aūt 27
iniuriā faciebat proximo, repulit eū, di-
cens, Quis te cōstituit principē & iudicē
super nos? nunquid interficere me tu 28
vis, quēadmodum interfecisti heri Aegy-
ptiū? Fugit autē Moyses in verbo illo: 29
& factus est aduena in terra Madian, vbi
genuit filios duos. Et expletis annis 30
quadraginta, apparuit illi in deserto
montis Sina angelus in igne flammæ rubi. 31
Moyses aūt videns, admirat' est visum.
Et accedente illo vt cōsideraret, facta est 32
ad eū vox Dñi: Ego sum Deus patrū *dicens
tuorū, Deus Abrahā, Deus Isaac, & Deus MS q.
Iacob. Tremefactus autē Moyses, nō au-
debat cōsiderare. Dixit autem illi Dñs, 33
Solue calceamentū pedū tuorū: locus e-
nim in quo stas, terra sancta est. Videns 34
vidi afflictionem populi mei qui est in
Aegypto, & gemitu eorum audiui, & de-
scēdi liberare eos. Et nūc veni, & mit- —5 MS.G.
tā te in Aegyptū. Hunc Moysen, quem S.
negauerunt, dicentes, Quis te constituit
principē & iudicē? hunc Deus principē &
redemptorē misit, cum manu angeli qui
apparuit illi in rubo. Hic eduxit illos Exod. 7, 8, 9
facies prodigia & signa in terra Aegypti, 10, 11, 14.
& in rubro mari, & in deserto annis Exod. 16, 1.
quadraginta. Hic est Moyses qui dixit 37
filiis Israël, Propheram suscitabit vobis Deut. 18, 15
Deus de fratribus vestris tanquam me:
ipsum audietis. Hic est qui fuit in ec- Exod. 19, 3.
clesia in solitudine, cum angelo qui lo- 19.
quebatur ei in monte Sina, & cū patri-
bus nostris: qui accepit verba vitæ dare
nobis. Cui noluerūt obedire patres no- 39
stri sed repulerunt, & auersi sunt cordi-
bus suis in Aegyptū, dicentes ad Aarō: 40
Fac nobis Deos qui præcedant nos: Exo. 32, 1.
Moyses enim hic qui eduxit nos de terra Moysi e-
Aegypti, nescimus quid factū sit ei. Et nim huic
vitulū fecerūt in diebus illis, & obtulerūt MS q.
hostiā simulachro, & lætabātur in operi-
bus manuū suarū. Conuertit aūt Deus, Amos 5, 25.
& tradidit eos seruire militiæ cæli, sicut
scriptū est in Libro Prophetarū: Nun- 42
quid victimas & hostias obtulistis mihi
annis quadraginta in deserto, domus Is-
rael? Et suscepistis tabernaculum Mo- 43
loch, & sydus Dei vestri Remphan, figu-
ras quas fecistis, adorare eas. Et trans- 44
fera vos trans Babylonē. Tabernaculū
testimonij fuit patribus nostris in deser- —4 MS.G.
to, sicut disposuit Deus, loquens ad S.
Moysen, vt faceret illud secundū formā Exo. 25, 40.
quā viderat. Quod & induxerunt, suf- Heb. 8, 5.
cipientes patres nostri cū Iesu in posses- Iosue 3, 14.
sionē gentium, quas expulit Deus à facie 1 Reg. 16, 13
patrum nostrorum, vsque in diebus Dauid, Psal. 131, 5
qui inuenit gratiā ante Deum, & pe- 3 Reg. 6, 1.
tiit vt inueniret tabernaculū Deo Iacob. 1 Paral. 17,
Salomon autē ædificauit illi domum. 12.
Sed non Excelsus in manufactis habi- Inf. 17, 25.
tat, sicut propheta' dicit: Cælum mihi per pro-
sedes est: terra autē scabellū pedū meo- phetam o.
rū. Quā domum ædificabitis mihi, dicit Isa. 66, 1.
Dñs? aut quis locus requietionis meæ 3 Reg. 8, 27.
mea? Nonne manus mea fecit hæc om- 2 Par. 6, 18.
nia? Dura cervice & incircūcisis cordi- Restitistis
bus & auribus, vos semper Spiritui san- o.
cto resistitis: sicut patres vestri & vos. 52
Quem Prophetarum non sunt persecu-
ti patres vestri? Et occiderunt eos qui
prænuntiabant de aduentu Iusti, cu- 53
ius vos nunc proditores & homicidæ
fuistis

fusitis: qui accepistis legem in dispositione angelorum, & non custodistis. Audientes autem hæc dissecabantur cordib⁹ suis, & stridebant dentibus in eũ. Cũm autem esset plenus Spiritu sancto, intendens in cœlum, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei. Et ait, Ecce video cœlos apertos, & filiũ hominis stantem à dextris* Dei. Exclamantes autem voce magna, cõtinuerunt aures suas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum. Et eicientes eũ extra ciuitatẽ, lapidabant: & testes deposuerũt vestimẽta sua secus pedes ‖ adolescentis qui vocabatur Saulus. Et lapidabant Stephanũ inuocantẽ, & dicentem: Dñe Iesu, suscipe spiritum meũ. Positis autem genibus, clamauit voce magna, – dicẽs: Dñe, ne statuas illis hoc peccatum. Et cũm hoc dixisset, obdormiuit*. Saulus autem erat consentiens nece eius.

*virtutiso.

Ioſ.22,20.

– 3 MS. G.

*in Dño o.

CAP. VIII.

FActa est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Ierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ, præter Apostolos. Curauerũt aũt Stephanũ viri timorati, & fecerũt planctũ magnũ super eũ.

Inſ.22,4,19

‖Saulus autem deuastabat ecclesiã: per domos intrans, ‖ & trahens viros ac mulieres, tradebat in custodiam. Igitur qui dispersi erant pertrãsibant, euangelizantes verbum*. Philippus autẽ descẽdens in ciuitatem Samariæ, prædicabat illis Christũ. Intendebant autem turbæ his quæ à Philippo dicebantur, vnanimiter audientes, & videntes signa quæ faciebat.

*Dei MS.S

Multi enim eorum qui habebant spiritus immũdos, clamãtes voce magna, exibant. Multi autem paralytici & claudi curati sunt. Factũ est ergo gaudiũ magnũ in illa ciuitate. Vir autẽ quidã nomine Simõ, qui antè fuerat in ciuitate magus, seducẽs gentem Samariæ, dicẽs se esse aliquem magnum: cui ausultabãt oẽs à minimo vsq. ad maximum, dicẽtes, Hic est virtus Dei, quæ vocatur magna. Attendebãt autem eum, propter quod multo tempore* magicis suis* dementasset eos. Cũm vero credidissent Philippo euangelizanti de regno Dei, & nomine Iesu Christi, baptizabantur viri ac mulieres. Tunc Simon & ipse credidit: & cũm baptizat⁹ esset, adhærebat Philippo. Videns etiam signa & virtutes maximas fieri, stupens admirabatur. Cũm autem audissent Apostoli qui erant in Ierosolymis, quòd recepisset Samaria verbũ Dei: miserunt ad eos Petrum & Iohannem.

*artibus MS. *magiis G.S.

*in MS.S.

Qui cũ venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperẽt Spiritũ sanctũ. Nondũ enim in quenquam illorum* venerat*, sed baptizati tantum erant in nomine Dñi Iesu.

*superuenerat 1 MS.R.G.

Tunc imponebant manus super illos, & accipiẽbant Spiritũ sanctũ. Quũ vidisset aũt Simõ, quia per impositionẽ man⁹ Apostolorũ, daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniã, dicens, Date & mihi hãc potestatẽ, vt cuicunq. imposuero manus, accipiat Spiritũ sanctũ. Petrus aũt dixit ad eũ: Pecunia tua tecũ sit in perditionẽ: quoniã donũ Dei existimasti pecunia possideri. Nõ est tibi pars, neq. sors in sermone isto. cor enim tuũ nõ est rectũ coram Deo. Pœnitentiã itaq. age ab hac nequitia tua: & roga Deũ, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse. Respõdens aũt Simõ dixit: Precamini vos pro me ad Dñm, vt nihil veniat super me horũ quæ dixistis. Et illi quidẽ testificati & loquuti verbũ Dñi, redibãt Ierosolymã, & multis regionibus Samaritanorũ euangelizabant.

Angelus aũt Dñi loquutus est ad Philippũ, dicens: Surge, & vade contra meridianũ, ad viã quæ descendit ab Ierusalẽ in Gazã: hæc est deserta. Et surgẽs abiit. Et ecce, vir Aethiops, eunũchus, potens *Cãdacis Reginæ Aethiopũ, qui erat super omnes gazas eius: venerat adorare in Ierusalẽ: & reuertebatur sedens super currum suũ, legensq: Isaiam prophetam.

*Candacis MS q. R.

Dixit aũt Spiritus Philippo: Accede, & adiũge te ad currũ istũ. Accurrẽs aũt Philippus, audiuit eũ legentẽ Isaiã Prophetã, & dixit: Putãs ne intelligis quæ legis? Qui ait, Et quomodo possum, si nõ aliquis ostenderit mihi? Rogauitq. Philippũ vt ascenderet, & sederet secũ. Locus aũt scripturæ quã legebat, erat hic: ‖ Tãquã ouis ad occisionẽ ductus est: & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic nõ aperuit os suũ. In humilitate iudicium eius sublatũ est. Generationem eius quis enarrabit, quoniã* tolletur de terra vita eius? Respondẽs aũt eunũchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo? Aperiẽs aũt Philippus os suũ, & incipiens à scriptura ista, euangelizauit illi Iesum. Et dũ irent per viam, venerunt ad quandam aquã: & ait eunũchus, Ecce aqua, *quis* prohibet me baptizari? Dixit aũt Philippus, Si credis ex toto corde, licet. Et respõdẽs ait, Credo filiũ Dei esse Iesum Christum. Et iussit stare currum: & descenderunt vterque in aquam, Philippus & eunũchus, & baptizauit eum. Cũm autem ascẽdissent de aqua, Spiritus Dñi rapuit Philippum, & amplius non vidit eum eunũchus. Ibat autem per viã suam gaudens. Philippus autem inuẽtus est in Azoto, & pertransiens euangelizabat ciuitatibus cunctis, donec veniret Cæsaream. CAP. IX.

Isa.53.7.

*tollitur 1 MS.G.S.

*quid 1 MS.G.S.

SAulus autẽ adhuc spirans minarũ & cædis in discipulos Dñi, accessit ad principẽ Sacerdotũ, & petiit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas, vt si quos inuenisset huius viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Ierusalem.

Gal.1,13. Inſ.22,5.

‖ Et

Inſ.22,6. Et cũm iter faceret: contigit vt appropinquaret Damasco: ‖ & subitò circumfulsit eum lux de cœlo. ‖ Et cadẽs in terrã, audiuit vocẽ dicentem sibi, Saule, Saule quid me persequeris? Qui dixit, Quis es Domine? Et ille, Ego sum Iesus, quem tu persequeris. durum est tibi contra stimulum calcitrare. Et tremens ac stupẽs dixit, Domine, quid me vis facere? Et Dominus ad eũ, Surge, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri aũt illi qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audiẽtes quidẽ vocem, neminem autẽ videntes. Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autẽ illum trahentes, introduxerunt Damasceum. Et erat* tribus diebus nõ videns, & nõ manducauit, neq. bibit. Erat aũt quidã discipulus Damasci, nomine Ananias: & dixit ad illum in visu Dñs, Anania. At ille ait, Ecce ego Dñe. Et Dñs ad eum, Surge, & vade in vicũ qui vocatur Rectus: & quære in domo Iudæ Saulũ nomine Tarẽsem: ecce enim orat. (Et vidit virũ Ananiã nomine, introeuntẽ, & imponentem sibi manus vt visum recipiat.)

*ibi o.

Respondit aũt Ananias, Dñe, audiui à multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Ierusalem: & hic habet potestatem à principibus sacerdotũ alligandi omnes qui inuocant nomẽ tuum.

Dixit aũt ad eum Dñs, Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum corã gentibus & regibus, & filiis Israël. Ego enim ostendã illi quãta oporteat eum pro nomine meo pati. Et abiit Ananias, & introiit in domum: & imponens ei manus, dixit, Saule frater, Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via qua veniebas: vt videas & implearis Spiritu sancto. Et confestim ceciderunt ab oculis eius tanquã squamæ, & visum recepit. & surgẽs baptizatus est.

Et cũm accepisset cibũ, confortatus est. Fuit autẽ eum discipulis qui erant Damasci per dies aliquot. Et continuò in *in synagogis prædicabat & MS G.S. synagogas, prædicabat* Iesum, quoniã hic est filius Dei. Stupebant aũt omnes qui audiebãt, & dicebant, Nõne hic est qui expugnabat in Ierusalem eos qui inuocabat nomẽ istud? & huc ad hoc venit vt vinctos illos duceret ad principes sacerdotum? Saulus aũt multò magis conualescebat, & cõfundebat Iudæos qui habitabant Damasci, affirmans quoniã hic est Christus. Cũm aũt implerẽntur dies multi, consilium fecerunt Iudæi vt eum interficerent. Notæ aũt factæ sunt 2 Co.11,32 Saulo insidiæ eorũ. ‖ Custodiebãt autem *eius MS q. & portas die ac nocte, vt eũ interficerẽt. Accipiẽtes autem eum discipuli* nocte, per murũ dimiserũt eum, submittẽtes in sporta. Cũm aũt venisset in Ierusalem, tentabat se iungere discipulis, & omnes timebant eum, non credentes quòd esset discipulus. Barnabas aũt apprehensum illum duxit ad Apostolos: & narrauit illis quomodo in via vidisset Dñm, & quia locutus est ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Iesu. Et erat cum illis intrans & exiens in Ierusalem, & fiducialiter agens in nomine Dñi. Loquebatur quoq. Gentibus, & disputabat cum Græcis: illi aũt quærebant occidere eũ. Quod cũm cognouissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & dimiserunt Tarsum. Ecclesia quidẽ per totã Iudæam & Galilæam & Samariam habebat pacẽ, & ædificabatur ambulans in timore Domini, & cõsolatione sancti Spiritus replebatur. Factũ est autẽ, vt Petrus dum transir*ct vniuersos, deueniret ad sanctos qui hãbitabãt Lyddæ. Inuenit autẽ ibi hominem quendam, nomine Aeneam, ab annis octo iacentẽ in grabato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus, Aenea, *sanet* te Dñs Iesus Christ⁹, surge, & sterne tibi. Et cõtinuò surrexit. Et viderũt eum omnes qui habitabant Lyddæ, & Saronæ: qui conuersi sunt ad Dñm. In Ioppe autẽ fuit quidam discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis & eleemosynis quas faciebat. Factum est aũt in diebus illis, vt infirmata moreretur. Quam cũm lauissent, posuerunt eam in cœnaculo. Cũm aũt propè esset Lydda ab Ioppe, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserũt duos viros ad eum, rogantes, Ne pigriteris venire vsq. ad nos. Exurgẽs aũt Petrus venit cum illis. Et cũm aduenisset, duxerũt illum in cœnaculum: & circunsteterunt illum omnes viduæ flentes, & ostendentes ei tunicas & vestes, quas faciebat illis Dorcas. Eiectis aũt omnibus foras, Petrus ponẽs genua orauit: & conuersus ad corpus, dixit: Tabitha surge. At illa aperuit oculos suos: & viso Petro, resedit.

*sanat 5 MS.G.S.

Dans aũt illi manum, erexit eam. Et cũm vocasset sanctos & viduas, assignauit eam viuam. Notum aũt factum est per vniuersam Ioppẽ: & crediderũt multi in Dño. Factũ est autem vt dies multos moraretur in Ioppe, apud Simonem quendam coriarium.

CAP. X.

VIr autẽ quidam erat in Cæsaréa, nomine Cornelius, centurio cohortis quæ dicitur Italica, religiosus, ac timẽs Deũ cũ omni domo sua, faciẽs eleemosynas multas plebi: Et deprecãs Deũ sẽmper, is vidit in visu manifestè, quasi horã diei nonã, angelũ Dei introeuntẽ ad se, & dicentẽ sibi, Cornẽli. At ille intuens eũ, timore correptus, dixit, Quis es Dñe? Dixit aũt illi, Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascẽderũt in memoriã in cõspectu Dei. Et nunc mitte viros in Ioppen, & accersi Simonẽ quendã qui cognominatur Petr⁹. hic hospitatur apud Simonẽ

quendam

quendam coriarium, cuius est domus iuxta mare, hic dicet tibi quid te oporteat facere. 7 Et cum discessisset angelus qui loquebatur illi, vocauit duos domesticos suos, & militē metuentē Dñm ex his qui illi parebāt. 8 Quibus cùm narrasset omnia, misit illos in Ioppen. 9 Postera autem die iter illis facientibus, & appropinquātibus ciuitati, ascēdit Petrus in superiora, vt oraret circa horā sextam. 10 Et cum esuriret, voluit gustare. Parātibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus:

11 & vidit cælū apertū, & descendens vas *videt MS. G.
quoddam, velut linteū magnum, quatuor initiis submitti de cælo in terrā, 12 in quo erāt omnia quadrupedia & serpētia terræ, & volatilia cæli. 13 Et facta est vox ad eum, Surge Petre: occide, & manduca.

14 Ait autē Petrus, Absit Dñe, quia nunquam māducaui omne commune & immundum. Et vox iterū secundo ad eum, 15 *Quæ Deus purificauit, tu commune ne dixeris. *Quod MS.
16 Hoc autē factum est per ter. & statim receptū est vas in cælū. 17 Et dum intrā se hæsitaret Petrus quidnam esset visio quam vidisset, ecce viri, qui missi erant à Cornelio, inquirētes domū Simonis, astiterūt ad ianuam. 18 Et cum vocassent, interrogabant, si Simon, qui cognominatur Petrus, illic haberet hospitium.

19 Petro autem cogitante de visione, dixit Spiritus ei, Ecce viri tres quærunt te.

Inf. 15,7. 20 Surge itaque, & descēde, & vade cum eis, nihil dubitans: quia ego misi illos.

21 Descendens aūt Petrus ad viros, dixit, Ecce, ego sum quem quæritis: quæ causa est, propter quā venistis? 22 Qui dixerūt, Cornelius Centurio, vir iustus & timens Deum, & testimonium habens ab vniuersa gente Iudæorū, respōsum accepit ab Angelo sancto accersire te in domū suam, & audire verba abs te. 23 Introducens ergo eos, recepit hospitio. Sequēti aūt die surgens profectus est cum illis: & quidā ex fratribus ab Ioppe comitati sunt eum.

24 Altera autem die introiit Cæsaream. Cornelius verò expectabat illos, conuocatis cognatis suis, & necessariis amicis.

25 Et factū est cùm introisset Petrus, obuius venit ei Cornelius: & procidens ad pedes eius adorauit*. 26 Petrus vero eleuauit eū, dicens, Surge, & ego ipse homo sum. 27 Et loquēs cum illo introiit, & inuenit multos qui conuenerāt: 28 dixitq; ad illos, Vos scitis quomodo abominatū sit viro Iudæo coniūgi, aut accedere ad alienigenā: sed mihi ostēdit Deus, neminem cōmunem aut immundū dicere homini. 29 Propter quod sine dubitatione veni accersitus. Interrogo ergo, quā ab causam accersistis me? 30 Et Cornelius ait, A nudiustertia die, vsq; ad hanc horam, orans eram horā nonā in domo meā, & ecce vir steit ante me in veste candida, & ait, 31 Cornēli, exaudita est oratio tua, & eleemosynæ tuæ cōmemoratæ sunt in cō-

*cum o.

32 spectu Dei. Mitte ergo in Ioppen, & accersi Simōnē qui cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo Simonis coriarij 33 iuxta mare. Confestim ergo misi ad te: & tu bene fecisti veniēdo. Nūc ergo omnes nos in cōspectu tuo adsumus, audire omnia quæcunque tibi præcepta sunt à 34 Domino. Aperiens aūt Petrus os suū, dixit, In veritate comperi quia non est Deu. 10, 17 2. Pa. 19, 7. 35 personarū acceptor Deus. sed in omni gēte, qui timet eum, & operatur iustitiā, Iob 34, 19. 36 acceptus est illi. Verbum misit Deus filiis Israel, annuntians pacem per Iesum Sap. 6, 8. Eccl. 35, 16. 37 Christum: (hic est omnium Dñs.) Vos scitis, quod factū est verbum per vniuersam Iudæam, incipiens enim à Galilæa, Rom. 2, 11. Gal. 2, 6. Eph. 6, 9. Col. 3, 25. 38 post baptismum quod prædicauit Iohannes: Iesum à Nazareth quomodo vnxit eum Deus Spiritu sancto & virtute, qui pertransiit benefaciēdo & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniā Deus e- 1 Pet. 1, 17. Mat. 4, 18. Luc. 4, 14. 39 rat cum illo. Et nos testes sumus omnium quæ fecit in regione Iudæorum & Ierusalem, quē occiderunt suspendentes 40 in ligno. Hunc Deus insciuit tertia 41 die, & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo: nobis, qui manducauimus & bibimus cum illo, postquā resurrexit à mortuis*: 42 Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari quia ipse est qui constitutus est à Deo iudex viuorū & mortuorum. 43 Huic omnes Prophetæ testimonium perhibēt, remissionē peccatorū accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum. *per dies quadragita 1 MS. Q. n. Iere. 31, 34. Mich. 7, 18.

44 Adhuc loquēte Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super om 45 nes qui audiebāt verbum. Et obstupuerunt ex circumcisione fideles qui venerāt cum Petro, quia & in nationes gratia 46 Spiritus sancti effusa est. Audiebāt enim illos loquentes linguis, & magnificantes 47 Deum. Tunc respondit Petrus, Nūquid aquā quis prohibere potest, vt nō baptizentur hi qui Spiritū sanctum acceperūt 48 sicut & nos? Et iussit eos baptizari in nomine Dñi Iesu Christi. Tunc rogauerunt eum vt maneret apud eos aliquot diebus. Inf. 15, 8.

CAP. XI.

1 AVdierunt autem Apostoli & fratres qui erant in Iudæa, quoniā & Gētes 2 receperunt verbū Dei. Cùm aūt ascendisset Petrus Ierosolymam, disceptabant aduersus illū qui erant ex circumcisione, 3 dicentes, Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis? 4 Incipiens aūt Petrus exponebat illis ordinem, dicens: 5 Ego eram in ciuitate Ioppe orans, & vidi in excessu mētis visionē, descendens vas quoddam velut linteum magnū quatuor initiis summitti de cælo, & venit vsq; ad me. 6 In quod intuiens, cōsiderabam, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, & reptilia, & volatilia cæli. 7 Audiui autem & vocem dicentem mihi, Surge Petre, occide & māduca.

Dixi

*omne R. G. S.
*mihi R. G. S.

8 Dixi autem, Nequaquā Domine: quia *commune aut immundū nunquam introiuit in os meum. 9 Respōdit aūt *vox secundò de cælo: Quæ Deus mūdauit, tu nē cōmune dixeris. 10 Hoc aūt factum est per ter: & recepta sunt omnia rursum in cælum. 11 Et ecce, viri tres confestim astiterunt in domo in qua eram, missi à Cæsaréa ad me. 12 Dixit aūt spiritus mihi, vt irem cum illis, nihil hæsitans. Venerunt autem mecū & sex fratres isti: & ingressi sumus in domū viri. 13 Narrauit aūte nobis, quomodo vidisset angelum in domo sua, stantem & dicentē sibi, Mitte in Ioppen, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus, 14 qui loquetur tibi verba in quibus saluus eris tu & vniuersa domus tua. 15 Cùm aūt cœpissem loqui, recidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio. 16 Recordatus sum autem verbi Dñi, sicut dicebat, Iohānes quidem baptizauit aqua, vos aūt baptizabimini Spiritu sancto. 17 Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis qui credidimus in Dñm Iesum Christū: ego quis eram, qui possem prohibere Deum? 18 His auditis tacuerūt: & glorificauerunt Deū, dicentes, Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam. 19 Et illi quidem qui dispersi fuerant à tribulatione quæ facta fuerat sub Stéphano, perambulauerunt vsq. Phœnicen & Cyprum & Antiochiā, nemini loquentes verbū, nisi solis Iudæis.

Sup. 1, 5. Mat. 3, 11. Mar. 1, 8. Luc. 3, 16. Ioh. 1, 26. Inf. 19, 4.

20 Erant autē quidā ex eis viri Cypri & Cyrenæi, qui cū introissent Antiochiam, loquebātur ad Græcos, annuntiātes Dñm Iesum. 21 Et erat manus Dñi cū eis: multusq. numerus credentiū conuersus est ad Dñm. 22 Peruēnit autē sermo ad aures ecclesiæ quę erat Ierosolymis, super istis: & miserūt Barnabam vsq. ad Antiochiam.

23 Qui cùm peruenisset, & vidisset gratiā Dei, gauisus est: & hortabatur omnes* proposito cordis permanere in Domino: *in MS q.
24 quia erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto & fide. Et apposita est multa turba Dómino. 25 Profectus est autē Tarsum, vt quæreret Saulum: 26 quem cùm inuenisset, perduxit Antiochiam. Et annum totum conuersati sunt ibi in Ecclesia: & docuerunt turbam multā, ita vt cognominarentur primū Antiochiæ discipuli, Christiani. In his autem diebus superuenerunt ab Ierosolymis prophetæ Antiochiam, 28 & surgens vnus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritum famem magnam futuram in vniuerso orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio*. *Cæsare i MS. G. S. Inf. 12, 24.

29 Discipuli autē prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerii mittere habitantibus in Iudæa fratribus: 30 quod & fecerunt, mittētes ad seniores per manus Barnabæ & Sauli.

CAP. XII.

1 EOdem autem tempore misit Herodes rex manus, vt affligeret quosdam de ecclesia. 2 Occidit autem Iacobū fra-

3 trem Iohannis gladio. 3 Videns autē quia placeret Iudæis, appossuit apprehendere & Petrum. Erant autem dies Azymorū.

4 Quē cùm apprehendisset, misit in carcerem, *tradens quatuor quaternionibus militum *custodiēdum, volens post Pascha producere eum populo. 5 Et Petrus quidē seruabatur in carcere. Oratio aūté fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo. 6 Cùm autem productурus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: & custodes ante ostium custodiebāt carcerē. 7 Et ecce angel* Dñi astitit: & lumen refulsit in habitaculo: percussoq. latere Petri, excitauit eū, dicens, Surge velociter. Et ecciderunt catenæ de manibus eius. 8 Dixit aūté angelus ad eum, Præcingere, & calcea te *caligas tuas'. Et fecit sic. Et dixit illi, Circunda tibi vestimentū tuū, & sequere me. 9 Et exiēs sequebatur eum, & nesciebat quia verū est quod fiebat per angelum: existimabat aūt se visum videre. 10 Transeūtes aūt primā & secundā custodiā, venerunt ad portā ferreā quæ ducit ad ciuitatem, quæ vltrò aperta est eis. Et exeūtes processerunt vicū vnum: & cōtinò discessit angelus ab eo. 11 Et Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc scio verè quia misit Dñs angelum suū, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum. 12 Consideransque, venit ad domum Mariæ matris Iohannis, qui cognominatus est Marcus, vbi erāt multi congregati & orātes. 13 Pulsante aūt* eo ostiū ianuæ, processit puella ad videndū, nomine Rhode. 14 Et vt cognouit vocē Petri, præ gaudio non aperuit ianuā, sed introcurrens nuntiauit stare Petrem ante 15 ianuam. At illi dixerunt ad eam, Insanis. Illa autē affirmabat sic se habere. Illi 16 aūt dicebant, Angelus eius est. Petrus autem perseuerabat pulsans. Cùm autem aperuissent*, viderūt eum, & obstupue- 17 runt. Annuens aūt eis manu, vt tacerēt, narrauit quomodo Dñs eduxisset eum de carcere, dixitque, Nuntiate Iacobo & fratribus hæc. Et egressus abiit in aliū locū. 18 Facta aūt die, erat non parua turbatio inter milites, quidnam factū esset de Petro. 19 Herodes aūt cùm requisisset eum, & nō inuenisset, inquisitione facta de custodibus, iussit eos duci: descendensque à Iudæa in Cæsaréam, ibi commoratus est. 20 Erat autē iratus Tyriis & Sidoniis. At illi vnanimes venerūt ad eū, & persuaso Blasto, qui erat super cubiculū regis, postulabāt pacē, eo quòd alerētur regiones eorū ab illo. 21 Statuto autē die Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali, & 22 concionabatur ad eos. Populus aūt acclamabat, Dei voces, & non hominis.

*tradēsq. ad custodiēdum eū MS. R. G. S.

*sandalia tua G. S.

*Petro 5 MS. G.

*ostium o.

23 Cōfestim aūt percussit eū angel* Dñi, eo quod nō dedisset honorē Deo: & consumptus à vermib. expirauit. 24 Verbū aūt

Domini

Domini creſcebat & multiplicabatur.

Barnabas autē & Saulus reuerſi ſunt ab Ieroſolymis expleto ministerio, assumpto Iohāne qui cognominat' eſt Marcus.

CAP. XIII.

ERant aūt in eccleſia quę erat Antiochię, prophetæ & doctores, in quibus Barnabas, & Simon qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenēſis, & Manahen qui erat Herodis Tetrarchę collactaneus, & Saulus. Miniſtrantibus aūt illis Dño, & ieiunantibus, dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabā in opus, ad quod aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesq; eis manus, dimiſerunt illos. Et ipſi quidē miſſi à Spiritu ſancto, abierūt Seleuciam: & inde nauigauerūt Cyprum. Et cūm veniſſent Salamīnam, prædicabāt verbum Dei in ſynagogis Iudæorū. Habebāt autē & Iohannē in miniſterio. Et cūm perambulaſſent vniuerſam inſulam vſq. ad Paphum, inuenerunt quendā virum magum pſeudoprophetam, Iudæū, cui nomen erat Bar-Iesu, qui erat cum Proconſule Sergio Paulo viro prudente. Hic accerſitis Barnaba & Saulo, deſiderabat audire verbum Dei. Reſiſtebat autē illis Elymas, magus (ſic enim interpretatur nomen eius) quærens auertere Proconſulem à fide. Saulus autē, qui & Paulus, repletus Spiritu ſancto, intuens in eum, dixit, O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iuſtitiæ, non deſinis ſubuertere vias Domini rectas. Et nunc ecce manus Dñi ſuper te, & eris cæcus, non videns Solem vſq. ad tempus. Et cōfeſtim cecidit in eum caligo & tenebræ, & circuiens quærebat qui ei manū daret. Tunc Proconſul cūm vidiſſet factū, credidit admirans ſuper doctrina Domini. Et cūm à Papho nauigaſſent Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphylię. Iohannes aūt diſcedēs ab eis, reuerſus eſt Ieroſolymā.

Illi verò pertranſeuntes Pergen, venerunt Antiochiā Piſidię: & ingreſſi ſynagogam die ſabbathorum, ſederunt. Poſt lectionē autem legis & Prophetarū, miſerunt principes ſynagogæ ad eos, dicentes, Viri fratres, ſi quis eſt in vobis ſermo exhortationis ad plebem, dicite. Surgēs autē Paulus, & manu ſilentium indicēs, ait, Viri Iſraelitæ, & qui timetis Deum, audite: Deus plebis Iſrael elegit patres noſtros, & plebem exaltauit cum eſſent incolæ in terra Aegypti, & in brachio excelſo eduxit eos ex ea, & per quadraginta annorum tempus mores eorum ſuſtinuit in deſerto. Et deſtruens gētes ſeptem in terra Chanaan, ſorte diſtribuit eis terram eorum, quaſi poſt quadringētos & quinquaginta annos: & poſt hæc dedit iudices, vſq. ad Samuel Prophetam. Et exinde poſtulauerunt regē: & dedit illis Saul filiū Cis, virum de tribu Ben-iamin, annis quadraginta. & amoto illo, ſuſcitauit illis Dauid regem: cui teſtimoniū perhibens, dixit, Inueni Dauid filiū Ieſſe, virum ſecundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. Huius Deus ex ſemine ſecundū promiſſionem eduxit Iſrael ſaluatorem Iesum, prædicante Iohanne ante faciem aduētus eius baptiſmū pœnitentię omni populo Iſraël. Cùm impleret aūt Iohannes curſum ſuum, dicebat, Quē me arbitramini eſſe? non ſum ego, ſed ecce venit poſt me, cuius nō ſum dignus calceamenta pedum ſoluere. Viri fratres, filij generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis verbum ſalutis huius miſſum eſt. Qui enim habitabant Ieruſalem, & principes eius hunc ignorantes, & voces Prophetarum quæ per omne ſabbathum leguntur, iudicātes impleuerūt, & nullā cauſam mortis inuenientes in eo, petierūt à Pilato, vt interficerēt eū. Cumq. conſummaſſent omnia quæ de eo ſcripta erant, deponentes eum de ligno, poſuerūt in monumēto. Deus verò ſuſcitauit eum à mortuis tertia die: qui viſus eſt per dies multos his qui ſimul aſcenderant cum eo de Galilæa in Ieruſalem, qui vſq. nunc ſunt teſtes eius ad plebem. Et nos vobis annuntiamus eam quæ ad patres noſtros repromiſſio facta eſt: quoniam hanc Deus adimpleuit filiis noſtris, reſuſcitās Ieſum, ſicut & in Pſalmo ſecundo ſcriptū eſt: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

Quod aūt ſuſcitauit eum à mortuis, amplius iam nō reuerſurū in corruptionem, ita dixit, Quia dabo vobis ſancta Dauid fidelia. Ideoq. & alibi dicit: Nō dabis Sanctū tuum videre corruptionē. Dauid enim in ſua generatione cū adminiſtraſſet, voluntati Dei dormiuit: & appoſitus eſt ad patres ſuos, & vidit corruptionem. Quem verò Deus ſuſcitauit, non vidit corruptionem. Notum igitur ſit vobis viri fratres, quia per hūc vobis remiſsio peccatorum annūtiatur, ab omnibus quibus non potuiſtis in lege Moyſi iuſtificari. In hoc omnis qui credit, iuſtificatur. Videte ergo ne ſuperueniat vobis quod dictum eſt in Prophetis, Videte contemptores, & admiramini, & diſperdimini: quia opus operor ego in diebus veſtris, opus quod non credetis, ſiquis enarrauerit vobis. Exeūtibus autem illis rogabāt vt ſequēti ſabbatho loquerētur ſibi verba hęc. Cumq. dimiſſa eſſet ſynagoga, ſecuti ſunt multi Iudæorū, & colentium aduenarū Paulum & Barnabam: qui loquentes ſuadebant eis vt permanerent in gratia Dei.

Sequenti verò ſabbatho pene vniuerſa ciuitas conuenit audire verbum Dei. Videntes aūt turbas Iudæi, repleti ſunt zelo, & contradicebant his quæ à Paulo dicebantur, blaſphemantes. Tunc conſtanter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primū loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ: ecce conuertimur ad Gentes. Sic enim præcepit nobis Dñs: Poſui te in lucem Gentium: vt ſis in ſalutem vſq. ad extremum terræ. Audientes autē Gentes gauiſæ ſunt, & glorificabāt verbū Dñi: & credidērūt quotquot erant præordinati ad vitā æternam.

Diſſeminabatur autē verbum Domini per vniuerſam regionem. Iudæi autem concitauerunt mulieres religioſas & honeſtas, & primos ciuitatis, & excitauerūt perſecutionem in Paulum & Barnabam: & eiecerunt eos de finibus ſuis. At illi excuſſo pulvere pedū in eos, venerūt Iconium. Diſcipuli quoq. replebantur gaudio & Spiritu ſancto.

CAP. XIIII.

FActum eſt aūt Iconij vt ſimul introirent ſynagogā Iudæorum & loquerētur, ita vt crederet Iudæorū & Græcorū copioſa multitudo. Qui verò increduli fuerunt Iudęi, ſuſcitauerunt, & adiecidā concitauerunt animas Gentiū aduerſus fratres. Multo igitur tēpore demorati ſunt, fiducialiter agētes in Domino, teſtimoniū perhibente verbo gratiæ ſuæ, dante ſigna & prodigia fieri per manus eorū. Diviſa eſt autē multitudo ciuitatis: & quidā quidem erāt cū Iudæis, quidam verò cū Apoſtolis. Cū autē factus eſſet impetus Gentilū & Iudæorum cū principibus ſuis, vt cōtumelijs afficerēt, & lapidarent eos, inteligētes confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lyſtram & Derben, & vniuerſam in circuitu regionem, & ibi euangelizātes erāt. Et quidā vir Lyſtris infirmus pedibus ſedebat, claudus ex vtero matris ſuæ: qui nunquā ambulauerat. Hic audiuit Paulum loquentē. Qui intuitus eum, & videns quia fidē haberet vt ſaluus fieret, dixit magna voce, Surge ſuper pedes tuos rectus. Et exiliuit: & ambulabat. Turbæ autē cū vidiſſent quod fecerat Paulus, leuauerunt vocem ſuā Lycaonicē dicentes, Dij ſimiles facti hominibus, deſcenderunt ad nos. Et vocabant Barnabā, Iouē: Paulū verò Mercurij, quoniā ipſe erat dux verbi. Sacerdos quoq. Iouis qui erat ante ciuitatem, tauros & coronas ante tanuas afferens, cum populis volebat ſacrificare.

Quod vbi audierunt Apoſtoli Barnabas & Paulus conſciſſis tunicis ſuis exiluerūt in turbas clamantes, & dicentes, Viri, quid hæc facitis? & nos mortales ſumus, ſimiles vobis homines, annuntiantes vobis ab his vanis conuerti ad Deū viuum qui fecit cælū, & terrā, & mare, & omnia quæ in eis ſunt: qui in prætentis generationibus dimiſit omnes gētes ingredi vias ſuas. Et quidē non ſine teſtimonio ſemetipſum reliquit, benefaciens de cælo, dās pluuias, & tēpora fructifera, implens cibo & lætitia corda noſtra. Et hæc dicentes, vix ſedauerunt turbas, ne ſibi immolarent. Superuenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi: & perſuaſis turbis lapidāteſq. Paulum, trahebant extra ciuitatē, exiſtimantes eum mortuum eſſe. Circundantibus autem eū diſcipulis, ſurgens intrauit ciuitatē, & poſtera die profectus eſt cū Barnaba in Derben. Cumq. euangelizaſſent ciuitati illi, & docuiſſent multos, reuerſi ſunt Lyſtram & Iconium, & Antiochiā: confirmantes animas diſcipulorū, exhortantesque vt permanerent in fide, & quoniā per multas tribulationes oportet nos intrare in regnū Dei. Et cū conſtituiſſent illis per ſingulas eccleſias preſbyteros, & orāſſent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Dño in quem crediderunt. Tranſeuntesq. Piſidiā, venerūt in Pamphyliam, & loquentes verbum Dominī in Pergen, deſcenderunt in Attaliam: & inde nauigauerunt Antiochiam, vnde erant traditi gratiæ Dei in opus quod expleuerunt. Cùm autem veniſſent, & congregaſſent eccleſiam, retulerunt quanta feciſſet Deus cum illis, & quia aperuiſſet Gentibus oſtium fidei. Morati ſunt autem tempus non modicum cum diſcipulis.

CAP. XV.

ET quidā deſcendentes de Iudæa, docebant fratres: Quia niſi circūcidamini ſecundū morē Moyſi, nō poteſtis ſaluari. Facta ergo ſeditione nō minima Paulo & Barnabæ aduerſus illos, ſtatuerunt vt aſcenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex aliis ad Apoſtolos & preſbyteros in Hieruſalē, ſuper hac quæſtione. Illi ergo deducti ab eccleſia pertranſibant Phœnicem & Samariā, narrantes conuerſionē Gentiū: & faciebant gaudiū magnū omnibus fratribus. Cum autē veniſſent Ieroſolymā, ſuſcepti ſunt ab eccleſia & ab Apoſtolis & ſenioribus, annuntiantes quanta Deus feciſſet cum illis. Surrexerunt autē quidā de hæreſi Phariſæorū qui crediderūt, dicētes, Quia oportet circūcidi eos, præcipere quoq. ſeruare legem Moyſi. Conuenerūtque Apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc. Cū autē magna conquiſitio fieret, ſurgens Petrus dixit ad eos, Viri fratres, vos ſcitis quoniā ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gētes verbū Euangelij, & credere. Et qui nouit corda Deus, teſtimoniū perhibuit, dans illis Spiritū ſanctum ſicut & nobis, & nihil diſcernit inter nos & illos, fide purificans corda eorū. Nunc ergo quid tentatis Deū, imponere iugū ſuper ceruices diſcipulorū, quod neque patres noſtri neq. nos portare potuimus? Sed per gratiā Dñi Ieſu Chriſti credimus ſaluari, quemadmodū & illi. Tacuit autē omnis multitudo: & audiebant Barnabā

& Paulum

& Paulum narrantes quanta Deus fecisset signa & prodigia in Gentibus per eos.
Et postquã tacuerunt, respondit Iacobus, dicẽs, Viri fratres, audite me. Simõ narrauit quemadmodũ primũ Deus visitauit sumere ex Gentibus populũ nomini suo. Et huic concordãt verba Prophetarum, sicut scriptũ est: ¶Post hæc reuertar, & rexdificabo tabernaculũ Dauid, quod décidit, & diruta eius rexdificabo, & erigam illud: vt requirãt cæteri hominum Dominũ, & omnes gentes super quas inuocatum est nomen meum, dicit Dñs faciens hæc. Notum à seculo est Dño opus suum. Propter quod ego iudico, non inquietari eos qui ex Gentib. conuertuntur ad Deum, sed ¶scribere ad eos vt abstineant se à contaminationibus simulachrorum, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine. Moyses enim à temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus qui eũ prædicent in synagogis, vbi per omne sabbathum legitur. Tũc placuit Apostolis & senioribus cũ omni ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Iudam, qui cognominabatur Barsabas, & Silam viros primos in fratribus, scribẽtes per manus eorũ*. APOSTOLI & seniores, fratres, his qui sunt Antiochiæ & Syriæ & Ciliciæ fratribus ex Gentibus, salutẽ.
Quoniã audiuimus, quia quidã ex nobis exeũtes, turbauerũt vos verbis, euertẽtes animas vestras, quibus nõ mãdauimus: placuit nobis collectis in vnũ, eligere viros & mittere ad vos cũ charissimis nostris Barnaba & Paulo, hominibus qui tradiderunt animas suas pro nomine Dni nostri Iesu Christi. Misimus ergo Iudam & Silã, qui & ipsi vobis verbis referent eadẽ. Visum est enim Spiritui sancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris quàm hæc necessaria: vt ¶abstineatis vos ab immolatis simulachrorũ, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus custodientes vos, bene agetis. Valete. Illi ergo dimissi descenderunt Antiochiã: & congregata multitudine tradiderunt epistolã. Quam cũ legissent, gauisi sunt super consolatione:
Iudas autẽ & Silas, & ipsi cùm essent prophetæ, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmauerunt. Facto autem ibi aliquãto tẽpore, dimissi sunt cũ pace à fratribus ad eos qui miserant illos. Visum est autẽ Silæ ibi remanere: Iudas autem solus abiit*: Paulus autẽ & Barnabas demorabãtur Antiochiæ, docẽtes, & euãgelizantes cum aliis pluribus verbum Dñi. Post aliquot autẽ dies, dixit ad Barnabã Paulus, Reuertẽtes visitemus fratres per vniuersas ciuitates, in quibus prædicauimus verbũ Domini quomodo se habeant. Barnabas autẽ volebat secum assumere & Iohannẽ, qui cognominabatur Marcus. Paulus autem rogabat eũ, (vt qui discessisset ab eis de Pãphylia, & nõ isset cũ eis in opus *) non debere recipi. Facta est autẽ dissensio, ita vt discederent ab inuicẽ, & Barnabas quidem assumpto Marco nauigaret Cyprum. Paulus verò electo Sila profectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus. Perambulabat autẽ Syriã & Ciliciã, confirmãs ecclesias: præcipiẽs custodire præcepta Apostolorũ & seniorum*.

CAP. XVI.

PErueniit autem in Derben & Lystrã. Et ecce, discipulus quidam erat ibi nomine Timótheus, filius mulieris *viduæ fidelis, patre Gẽtili. Huic testimonium bonũ reddebant qui in Lystris erãt & Iconio fratres. Hunc voluit Paulus secum proficisci: & assumens circuncidit eũ propter Iudæos qui erãt in illis locis. Sciebant enim omnes quòd pater eius erat Gentilis. Cũ autẽ perransirent ciuitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus qui erant Ierosolymis. Et ecclesiæ quidẽ confirmabantur fide, & abundãt numero quotidie. Transeuntes autẽ Phrygiã & Galatiæ regionẽ, vetati sunt à Spiritu sancto loqui verbũ* in Asia. Cũ venissent autẽ in Mysiam, tentabant ire in Bithyniã: & nõ permisit eos Spiritus Iesu. Cũ autem perransissent Mysiam, descenderunt Troadem: & visio per noctẽ Paulo ostensa est: Vir Macedo quidã erat stans & deprecans eum, & dicens, Transiens in Macedoniam, adiuua nos. Vt autẽ visum vidit, statim quæsiuimus* proficisci in Macedoniã, certi facti quòd vocasset nos Deus euãgelizare eis. Nauigantes autem à Troade, rectocursu venimus Samothraciã, & sequenti die Neapolim: & inde Philippos: quæ est prima partis Macedoniæ ciuitas colonia. Eramus autẽ in hac vrbe diebus aliquot, *cõsistentes'. Die autẽ sabbathorum egressi sumus foras portã iuxta flumen vbi videbatur oratio esse: & sedẽtes loquebamur mulieribus quæ cõuenerãt.
Et quidam mulier nomine Lydia, purpuraria ciuitatis Thyatirenorum, colens Deum, audiuit: cuius Dñs aperuit cor intendere his quæ dicebantur à Paulo. Cũ autem baptizata esset, & domus eius, deprecata est, dicens, Si iudicastis me fidelẽ Dño esse, introite in domum meã, & manete. Et coegit nos. Factum est autem euntibus nobis ad orationẽ, puellã quandam habentem spiritum pythonem obuiare nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis diuinãdo. Hæc subsecuta Paulũ & nos, clamabat dicens, Isti homines, serui Dei excelsi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis. Hoc autẽ faciebat multis diebus. Dolẽs autẽ Paulus, & conuersus, spiritui dixit, Præcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et exiit eadẽ hora. Vidẽtes autẽ domini eius

*quòmisi fuerãt MS. q.

-4 MS. G. S.

*eiusdam Iudæ i MS. R. G. S.

*Dei MS. S.

*conseréntes o.

-7 MS. G. S.
*Ierusalem o.
*nam, etsi Gr. præcedentia habeant verba: hanc tamen distinctionem in nullis inuenimus.

eius quia exiuit spes quæstus eorum, apprehendẽtes Paulum & Silã perduxerũt in forum ad principes: & offerentes eos magistratibus, diverunt, Hi homines cõturbant ciuitatem nostrã, cũ sint Iudæi,
& annuntiant morem quẽ nõ licet nobis suscipere, neq; facere, cùm simus Romani. Et *concurrit plebs aduersus eos: & magistratus *scissis tunicis eorum', iusserunt eos virgis cædi. Et cũ multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in ¶carcerẽ, præcipiẽtes custodi vt diligenter custodiret eos. Qui cũ tale præceptũ accepisset, misit eos in interiorẽ carcerẽ, & pedes eorũ strinxit ligno. Media aũt nocte, Paulus & Silas orãtes, laudabãt Deũ. Et audiebãt eos q; in custodiã erãt.
Subitò verò terræ motus factus est magnus, ita vt moverẽtur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia: & vniuersorũ vincula soluta sunt. Expergefactus autẽ custos carceris, & vidẽs ianuas apertas carceris, euaginato gladio volebat se interficere, æstimans fugisse vinctos. Clamauit aũt Paulus voce magna, dicẽs, Nihil tibi mali feceris: vniuersi enim hic sumus. Petitoq; lumine introgressus est, & tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes: & producẽs eos foras, ait, Dñi, quid me oportet facere vt saluus fiam? At illi dixerũt, Crede in Dominũ Iesum: & saluus eris tu, & domus tua. Et locuti sunt ei verbũ Dñi eũ omnibus qui erant in domo eius. Et tollens eos in illa hora noctis, lauit plagas eorũ: & baptizatus est ipse, & omnis dom* eius cõtinuò.
Cumq. perduxisset eos in domũ suã, apposuit eis mensam, & lætatus est cũ omni domo sua credens Deo. Et cùm dies factus esset, miserũt magistratus lictores, dicentes, Dimitte homines illos. Nũtiauit autẽ custos carceris verba hęc Paulo: Quia miserunt magistratus vt dimittamini, nunc igitur exeuntes, ite in pace.
Paulus aũt dixit eis, Cæsos nos publicè, indẽnatos, homines Romanos miserũt in carcerẽ, & nunc occultè nos eiiciunt? Nõ ita: sed veniant, & ipsi nos eiiciant. Nũtiauerũt aũt magistratibus lictores verba hæc. Timuerunt q. audito quòd Romani essent: & venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant vt egrederẽtur de vrbe. Exeuntes autẽ de carcere, introierũt ad Lydiã: & visis fratribus, consolati sunt eos, & profecti sunt.

CAP. XVII.

CVm autem perambulassent Amphipolim & Apolloniã, venerunt Thessalonicã, vbi erat synagoga Iudęorũ. Secundũ consuetudinẽ autẽ Paulus introiuit ad eos, & per sabbatha tria disserebat eis de scripturis, adaperiẽs & insinuans quia Christum oportuit pati & resurgere à mortuis: & quia hic est Iesus Christus, quẽ ego annuntio vobis. Et quidam ex eis crediderunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ, & de colẽtibus Gẽtilibus multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ.
Zelantes autẽ Iudæi, assumentesque de vulgo viros quosdã malos, & turba facta, concitauerũt ciuitatẽ: & assistẽtes domui Iasonis, quærebãt eos producere in populũ. Et cũ non inuenissent eos, trahebãt Iasonẽ & quosdã fratres ad principes ciuitatis, clamãtes, Quoniã hi qui orbẽ* concitant, & huc venerũt, quos suscepit Iason & hi omnes cõtra decreta Cæsaris faciunt, regẽ alium dicentes esse, Iesum.
Concitauerunt autẽ plebẽ, & principes ciuitatis audiẽtes hæc. Et accepta satisfactione à Iasone & cæteris, dimiserunt eos. Fratres verò confestim per noctem dimisérũt Paulũ & Silã in Beræam. Qui cũ venissent, in synagogã Iudæorum introierũt. (Hi aũt erãt nobiliores eorũ q; sunt Thessalonicæ, qui susceperũt verbũ cũ omni auiditate, quotidiè scrutantes scripturas, si hæc ita se haberẽt. Et multi quidẽ crediderũt ex eis, & mulierũ Gẽtilium honestarũ, & *viri nõ pauci.) Cũ autẽ cognouissent in Thessalonica Iudæi, quia & Beręæ prædicatũ est à Paulo verbũ Dei, venerunt & illuc, commouentes & turbantes multitudinẽ. Statimq. tũc Paulũ dimiserunt fratres, vt iret vsq. ad mare: Silas aũt & Timótheus remanserũt ibi. Qui autẽ deducebãt Paulũ, perduxerunt eũ vsq. ad Athenas, & accepto mandato ab eo ad Silã & Timotheũ, vt quã celeriter venirent ad illum: profecti sunt.
Paulus autẽ cũ Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus eius in ipso, videns idololatriæ deditam ciuitatẽ. Disputabat igitur in synagoga cum Iudæis, & colentibus, & in foro, per omnes dies ad eos qui aderant*. Quidã autẽ Epicurei & Stoici philosophi disserebant cũ eo, & quidam dicebãt, Quid vult seminator verborũ hic, dicere? Alij verò, Nouorum dæmoniorum videtur annuntiator esse, quia Iesum & resurrectionẽ annuntiabat eis. Et apprehensum eum, ad Areopagũ duxerunt, dicẽtes, Possumus scire quæ est hæc noua, quæ à te dicitur, doctrina?
noua enim quædam infers auribus nostris: Volumus ergo scire quidnam velint hæc esse. (Athenienses autẽ omnes, & aduenæ hospites, ad nihil aliud vacabant nisi aut dicere, aut audire aliquid noui.)
Stans autẽ Paulus in medio Areopagi, ait: Viri Athenienses, per omnia quasi *superstitiosos' vos video. Præteriens enim & videns simulachra vestra, inueni & aram in qua scriptũ erat, IGNOTO DEO. Quod ergo ignorãtes colitis, hoc ego annuntio vobis. ¶Deus qui fecit mundum & omnia quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cùm sit Dñs, ¶non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cũ ipse det omnibus vitam & inspirationẽ, & omnia: fecitq. ex vno omne genus hominũ, inhabitare super vniuersam faciem terræ, definiens

*vrbem o.

*superstitiosiores 2 MS. G. S.

Gen. 1, 1.

Sup. 7, 48.

statuta tempora & terminos habitationis
eorũ, quærere Deũ, si forte attractẽt eũ & R.G.S.
aut inueniant, quamuis non longe sit ab
vnoquoq; nostrũ. In ipso enim viuimus Arat.
& mouemur & sumus, sicut & ‖quidam
vestrorũ poetarũ dixerũt, Ipsius enim & Isa.40, 18.
genus sumus. Genus ergo cũ simus Dei,
non debemus æstimare auro aut argẽto, Exo.
aut lapidi, sculpturæ artis & cogitationis
hominis: Diuinum esse simile. Et tem-
pora quidem huius ignorãtiæ despiciens
Deus, nunc annũtiat hominibus vt om-
nes vbiq; pœnitẽtiã agant, eo quòd sta-
tuit diem in quo iudicaturus est orbẽ in
æquitate, in viro in quo statuit, fidẽ præ-
bens omnibus, suscitans eum à mortuis.
Cùm audissent autẽ resurrectionẽ mor-
tuorum, quidam quidem irridebant, qui-
dam verò dixerunt, Audiemus te de hoc
iterũ. Sic Paulus exiuit de medio eorũ.
Quidam verò viri adhærẽtes ei, credi-
derunt: in quibus & Dionysius Areopa-
gita, & mulier nomine Damaris, & alij
cum eis.

CAP. XVIII.

POst hæc egressus ab Athenis, venit
Corinthum. & inueniens quendam
Iudæũ, nomine Aquilã, Ponticũ genere,
qui nuper venerat ab Italia, & Priscillã
vxorẽ eius (eò quòd præcepisset Clau-
dius discedere oẽs Iudæos à Roma,) ac-
cessit ad eos. Et eo quòd erat artis, ma-
nebat apud eos, & operabatur (erãt autẽ
sceno factoriæ artis.) Et disputabat in
synagoga per omne sabbathũ, & ‖inter-
ponens nomẽ Dñi Iesu, suadebat. Iudæis
& Græcis. Cùm venissent autẽ de Ma- ‖ MS.B.
cedonia Silas & Timothe⁹, instabat ver- G.S. minus verò probanda videtur illa MS. quæ totum hunc versum tollunt.
bo Paulus, testificans Iudæis esse Chri-
stum, Iesum. Contradicentibus autẽ eis
& blasphemantibus, excutiens vestimẽta
sua, dixit ad eos, Sanguis vester super ca-
put vestrũ: mundus ego, ex hoc ad Gen-
tes vadã. Et migrans inde, intrauit in
domũ cuiusdã, nomine Titi Iusti, colẽtis
Deũ, cuius domus erat cõiuncta synaga-
gæ. Crispus autẽ archisynagogus credi-
dit Dño, cum omni domo suæ: & multi
Corinthiorũ audientes credebant, & ba-
ptizabantur. Dixit autẽ Dñs nocte per
visionẽ Paulo, Noli timere, sed loquere,
& ne taceas, propter quod ego sum tecũ: ‖ nullus nocere poterit tibi; MS.S. vbi MS. quibus fauent G.q. & S. addit enim in Corintho.
& nemo apponetur tibi vt noceat te⁹:
quoniã populus est mihi multus in hac
ciuitate. Sedit autẽ annũ & sex men-
ses, docẽs apud eos verbũ Dei. Gallio-
ne autẽ proconsule Achaiæ, insurrexerũt
vno animo Iudæi in Paulum, & adduxe-
runt eũ ad tribunal, dicẽtes, Quia con-
tra legẽ hic persuadet hominibus colere
Deũ. Incipiente autẽ Paulo aperire os,
dixit Gallio ad Iudæos, Si quidem esset
iniquũ aliquid, aut facinus pessimum ô
viri Iudæi, rectè vos sustinerem. Si verò
quæstiones sunt de verbo & nominibus,
& legis vestræ, vosipsi videritis: Iudex
ego horum nolo esse. Et minauit eos à
tribunali. Apprehendentes autẽ omnes
sosthenem principẽ synagogæ, percutie-
bant eũ ante tribunal: & nihil eorũ Gal-
liõni curæ erat. Paulus verò cùm adhuc
sustinuisset dies multos, fratribus valefa-
ciens, nauigauit Syriã, (& cum eo Pri-
scilla & Aquila,) qui sibi ‖totondérat ic Num.6,18.
Cenchris caput. habebat enim votum. act.21,24.
Deuenitq; Ephesum, & illos ibi reli-
quit. Ipse verò ingressus synagogam, di-
putabat cũ Iudæis. Rogantibus autẽ eis,
vt ampliori tempore maneret, non con-
sensit, sed valefaciens, & dicẽs, Iterum
reuertar ad vos Deo volente: profectus est
ab Epheso. Et descendens Cæsaream
ascẽdit, & salutauit ecclesiã, & descendit
Antiochiã. Et facto ibi aliquanto tem-
pore profectus est, perambulãs ex ordine
Galaticã regionẽ & Phrygiã, cõfirman-
oẽs discipulos. Iudæus autem quidam, natione MS.
Apollo nomine, Alexandrinus ‖genere,
vir eloquens, deuenit Ephesum, poten-
ter in scripturis. Hic erat edoctus via Dñi:
& feruens spiritu loquebatur, & docebat
diligenter ea quæ sunt Iesu, sciẽs tantùm
baptisma Iohannis. Hic ergo cœpit fi-
ducialiter agere in synagoga. Quem cùm
audissent Priscilla & Aquila, assumpserũt
eum, & diligentius exposuerunt ei viam
Dñi. Cùm autẽ velket ire Achaiam, Dei 5MS.
exhortati fratres, scripserũt discipulis vt
susciperent eũ. Qui cùm venisset, contu- S.G.
lit multũ his qui crediderãt. Vehemen-
ter enim Iudæos reuincebat publicè, o-
stendens per scripturas esse Christum,
Iesum.

CAP. XIX.

FActum est autẽ cùm Apollo esset Co-
rinthi, vt Paulus peragratis superio-
ribus partibus veniret Ephesum, & in-
ueniret quosdã discipulos: dixitque ad
eos: Si spiritum sanctum accepistis cre-
dentes? At illi dixerunt ad eũ, Sed neque
si Spiritus sanctus est, audiuimus. Ille
verò ait, In quo ergo baptizati estis? Qui
dixerunt, In Iohannis baptismate. Di- Mat.3, 11.
xit autem Paulus, ‖Iohannes baptizauit Marc.1,8.
baptismo pœnitentiæ populum, dicẽs: In Luc.3,16.
eũ qui venturus esset post ipsum vt cre- Ioha.1, 26.
derent, hoc est, in Iesum. His auditis, Act.19,4.
baptizati sunt in nomine Domini Iesu. Rom.2,24.
Et cùm imposuisset illis manus Pau-
lus, ‖venit Spiritus sanctus super eos, & ‖ vix 1 MS. — 1 MS.G. et Syriam Dei legunt.
loquebantur linguis, & prophetabant.
Erant autẽ omnes viri ferè duodecim.
Introgressus autem synagogã, cum fi-
ducia loquebatur per tres menses, dispu-
tans & suadens de regno Dei. Cùm aũt
quidã indurarentur, & non crederẽt, ma-
ledicentes ‖viæ coram multi- ‖ viæ 1 MS. — 1 MS.G. et Syriam Dei legunt.
tudine, discedens ab eis, segregauit discí-
pulos, quotidie disputãs in schola tyranni
cuiusdã. Hoc autẽ factum est per bien-
niũ, ita vt omnes qui habitabãt in Asia,
audirent verbũ Dni, Iudæi atq; Gentiles.
Virtutésque non quaslibet faciebat

Deus per manũ Pauli: ita vt etiã super
languidos deferrentur à corpore eius su-
daria vel semicinctia, & recedebãt ab eis
languores, & spiritus nequã egrediebãtur.
— R.B.G. Tentauerunt autẽ quidã & de circũ-
euntibus Iudæis exorcistis, inuocare sup
eos qui habebant spiritus malos, nomen
Dñi Iesu, dicẽtes, Adiuro vos per Iesum
quẽ Paulus prædicat. Erant autẽ quidã
Sceuæ Iudæi principis sacerdotũ septem
filij, qui hoc faciebãt. Respondẽs autem
spiritus nequam dixit eis, Iesum noui, &
Paulũ scio: vos autẽ qui estis? Et insi-
liens homo in eos in quo erat dæmoniũ
pessimũ, & dominatus amborũ, inualuit
contra eos, ita vt nudi & vulnerati effu-
gerent de domo illa. Hoc autẽ notum
factũ est omnib⁹ Iudæis atq; Gentilibus,
qui habitabant Ephesi: & cecidit timor
super oẽs illos, & magnificabatur nomen
Dñi Iesu. Multiq; credentiũ veniebant
confitentes & annuntiantes actus suos.
Multi autẽ ex eis qui fuerant curiosa
sectati, contulerunt libros, & cõbusserunt
corã omnibus: & cõputatis pretijs illorũ,
inuenerunt pecuniã denariorũ quinqua-
ginta milliũ. Ita fortiter crescebat ver-
bũ Dei & ‖confirmabatur. His autem ‖ confortabatur 1 MS. firmabatur G.
expletis proposuit Paulus in Spiritu, tra-
ctã Macedonia & Achaia ire Ierosoly-
mã, dicens, Postquã fuero ibi, oportet me
& Romã videre. Mittens autẽ in Mace-
doniam duos ex ministrantibus sibi, Ti-
motheum & Erastum, ipse remansit ad
tempus in Asia. Facta est autẽ illo tem- —5 MS.G.
pore turbatio non minima de via Dñi.
Demetrius enim quidã nomine, argẽ-
tarius, faciẽs ædes argenteas Dianæ, præ-
stabat artificibus nõ modicũ quæstum:
quos conuocans & eos qui huiusmodi
erãt opifices, dixit. Viri, scitis quia de hoc
artificio est nobis acquisitio: & videtis,
& auditis quia nõ solùm Ephesi, sed pe-
nè totius Asiæ, Paulus hic suadens auer-
tit multã turbã, dicens, Quoniã non sunt
dij qui manibus fiunt. Non solùm autẽ
hæc periclitabitur nobis pars in redar-
guitionẽ venire, sed & magnæ Dianæ tẽplũ
in nihilum reputabitur, sed & destrui in-
cipiet maiestas eius, quã tota Asia & or-
bis colit. His auditis, repleti sunt ira, & 28
exclamauerunt dicentes, Magna Diana
Ephesiorum. Et impleta est ciuitas tota 29
confusione, & impetũ fecerunt vno ani-
mo in theatrũ, raptis Gaio & Aristarcho
Macedonibus comitibus Pauli. Paulo 30
autẽ volente intrare in populum, nõ per-
miserunt discipuli. Quidam autẽ & de 31
Asiæ principib⁹ qui erãt amici eius, mi-
serunt ad eũ, rogãtes ne se daret in thea-
trũ: alij autẽ aliud clamabãt. Erat enim 32
ecclesia confusa: & plures nesciebãt qua
ex causa conuenissent. De turba autem 33
detraxerunt Alexandrũ, propellentibus eũ
Iudæis. Alexander aũt manu silentio po-
stulato, volebat reddere rationẽ populo.
Quem vt cognouerunt Iudæum esse, 34
vox facta vna est omnium, quasi per horas
duas clamãtiũ, Magna Diana Ephesiorũ.
Et cùm sedasset scriba turbas, dixit, 35
Viri Ephesij, quis enim est hominum, qui
nescit Ephesiorum ciuitatẽ cultricẽ esse
magnæ Dianæ, Iouisq. prolis? Cùm er- 36
go his contradici non possit, oportet vos
sedatos esse, & nihil temerè agere. Ad- 37
duxistis enim homines istos, neq. sacri-
legos, neque blasphemantes deã vestrã.
Quòd si Demetrius, & qui cũ eo sunt 38
artifices, habent actus aliquẽ contrã
cuiuslibet, forenses aguntur, & proconsu-
les sunt, accusent inuicẽ. Si quid autem 39
alterius rei quæritis: in legitima ecclesia
poterit absolui. Nã & periclitamur ar- 40
gui seditionis hodiernæ: cùm nullus ob-
noxius sit (de quo possimus reddere ra-
tionem) concursus istius. Et cùm hæc di-
xisset, dimisit ecclesiam.

CAP. XX.

1 POstquam autẽ cessauit tumultus, vo-
catis Paulus discipulis, & exhortatus
eos, valedixit, & profectus est vt iret in
2 Macedoniam. Cùm autem per ambu-
lasset partes illas, & exhortatus eos fuis-
set multo sermone, venit ad Græciam:
3 vbi cùm fecisset menses tres, factæ sunt
illi insidiæ à Iudæis nauigaturo in Syriã:
habuitq. cõsiliũ vt reuerteretur p Mace-
4 doniã. Comitatus est autẽ eũ ‖ Sospa- ‖ vsque in Asiam 3 MS.G.S. Sopater 5 MS.G.S.
ter Pyrrhi Beroënsis, Thessalonicensium
verò Aristarchus, & Secundus, & Gaius
Derbæus & Timotheus, Asiani verò Ty-
5 chicus & Trophimus. Hi cùm præce-
6 dissent, steterunt nos Troade: nos ve-
rò nauigauimus post dies Azymorum à
Philippis, & venimus ad eos Troadem in
diebus quinque, vbi demorati sumus die-
7 bus septe. Vna autẽ Sabbathi cũ conue-
nissemus ad frangendũ panẽ, Paulus dis-
putabat eis profecturus in crastinũ, pro-
traxitque sermonem vsque in mediam
8 noctẽ. Erant autẽ lampades copiosæ in
cœnaculo vbi eramus congregati.
9 Sedens autẽ quidã adolescens nomine
Eutychus, super fenestrã, cùm mergere-
tur somno graui, disputante diu Paulo,
ductus somno, cecidit de tertio cœnacu-
lo deorsum, & sublatus est mortuus.
10 Ad quẽ cùm descendisset Paulus, incu-
buit super eũ: & cõplexus dixit, Nolite
turbari, anima enim ipsius in ipso est.
11 Ascendẽs autẽ, frangẽsq. panẽ & gu-
stans, satisq. allocutus vsq. in lucẽ, sic p-
12 fectus est. Adduxerũt autẽ puerũ viuẽ-
tem, & consolati sunt nõ minimè. Nos
autẽ ascendentes nauẽ, nauigauimus in
Asson, inde suscepturi Paulum. sic enim
disposuerat ipse per terram ire facturus.
14 Cùm autẽ inuenissẽ nos in Asson, ‖ conuenisset 1 MS.
15 assumpto eo venim⁹ Mitylenẽ. Et inde
nauigantes, sequẽti die venimus contra
Chium: & alia applicuimus Samum: & se-
16 quẽti die venim⁹ Miletũ. proposuerat — 1 MS.G.
enim Paulus transnauigare Ephesum,

nequa mora illi fieret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, vt die ℣Pentecostes faceret Ierosolymis. A Milēto 17 autē mittens Ephesum, vocauit maiores natu Ecclesiæ. Qui cùm venissent ad 18 eū, & simul essent, dixit eis, Vos scitis à prima die qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscū per omne tempus fuerim, seruiens Dño cū omni humilitate 19 & lachrymis, & tentationibus quæ mihi acciderūt ex insidiis Iudæorū: quomodo 20 nihil subtraxerim vtilium, quominus annunciarē vobis, & docerē vos publicè & per domos, testificans Iudæis atq. Gentilibus in Deū pœnitentiā & fidē in Dñm nostrū Iesum Christū. Et nunc ecce ego 21 22 ligatus ego spiritu, vado in Ierusalē: quæ in ea ventura sint mihi ignorans, nisi 23 quod Spiritus sanctus per oēs ciuitates mihi protestatur, dicens: quòd vincula & tribulationes Ierosolymis me manent.

Sed nihil horū vereor: nec facio animā meā pretiosiorē quàm me, dummodo consummē cursum meū & ministerium ℣quod accepi à Dno Iesu, testificari Euangelium gratiæ Dei. Et nunc ecce ego scio, 25 quia amplius nō videbitis faciē meā vos oēs, per quos transiui prædicans regnum Dei. Quapropter contestor vos hodierna die quia mund℣ sum à sanguine omnium. Non enim subterfugi, quominus 27 annunciarē omne consilium Dei vobis.

Attendite vobis & vniuerso gregi, in 28 quo vos Spiritus sanct℣ posuit episcopos, regere ecclesiā Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego scio quòd intrabunt post 29 discessionē meā lupi ℣rapaces' in vos, nō parcentes gregi. Et ex vobismetipsis exur- 30 gent viri loquentes pervertia, vt abducāt discipulos post se. Propter quod vigilate, memoria retinentes quòd per trienniū nocte & die nō cessaui, cū lachrymis monens vnumquemq. vestrū. Et nunc cō- 32 mendo vos Deo & verbo gratiæ ipsius, q potens est ædificare, & dare hæreditatem in sanctificatis omnibus. Argentum℣ & 33 aurum, aut vestem nullius concupiui℣.

Ipsi scitis quòd ad ea quę mihi op℣erāt, 34 & his qui mecū sunt, ministrauerūt manus istæ. Omnia ostendi vobis, quòd sic 35 laborantes, oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Dñi Iesu, (quòd ipse dixit,) Beati℣ est magis dare, quàm accipere. Et cùm hæc dixisset, positis genibus 36 suis orauit cum omnibus illis. Magnus 37 autē fletus factus est omniū: & procumbentes super collū Pauli, osculabātur eū,

dolentes maximè in verbo quod dixerat, quòniā amplius faciē eius nō essent 38 visuri. Et deducebant eum ad nauem.

CAP. XXI.

CVm autē factū esset vt nauigaremus, 1 abstracti ab eis, recto cursu venimus Coū, & sequenti die Rhodū, & inde Patarā. Et cùm inuenissemus nauē transfretantē in Phœnicē: ascendentes nauigauimus. Cùm apparuissemus aūt Cy- 3 pro, relinquentes ea ad sinistrā, nauigauimus in Syriā, & venimus Tyrū: ibi enim nauis expositura erat onus. Inuentis aūt 4 discipulis, mansimus ibi diebus septē: q Paulo dicebant per Spiritū, ne ascenderet Ierosolymā. Et expletis diebus profecti 5 ibamus, deducentibus nos omnibus cum vxoribus & filiis vsq. foras ciuitatē: & positis genibus in litore, orauimus. Et 6 cùm valefecissemus inuicem, ascēdimus nauē: illi autē redierunt in sua. Nos ve- 7 rò nauigatione ℣explicita à Tyro descēdimus Ptolemaidā: & salutatis fratribus, mansimus die vna apud illos. Alia autē 8 die profecti, venimus Cæsaream. Et intrātes domū Philippi Euangelistæ, qui erat 9 -vnus de septē, mansimus apud eū. Huic autē erant quatuor filiæ virgines, pphetantes. Et cū moraremur p dies aliquot, 10 superuenit quidā à Iudæa propheta, nomine Agabus. Is cū venisset ad nos, tulit zonam Pauli: & alligans sibi pedes & manus dixit, Hæc dicit Spiritus sanctus: Virū cuius est zona hæc, sic alligabunt in Ierusalē Iudæi, & tradēt in man℣ Gentiū.

Quod cùm audissemus, rogabam℣ nos & qui loci illius erāt, ne ascenderet Ieru- 12 solymā. Tunc respondit Paulus, & dixit, 13 Quid facitis flentes & affligētes cor meū? Ego enim nō solùm alligari, sed & mori in Ierusalē paratus sum propter nomen 14 Dni Iesu. Et cùm ei suadere nō possemus, quieuim℣, dicētes, Dni voluntas fiat.

Post dies autē istos præparati, ascēde- 15 bamus in Ierusalē. Venerunt autē & ex discipulis à Cæsarea nobiscū, adducentes 16 secū (apud quē hospitaremur) ℣Iasonem quendā Cypriū, antiquū discipulum. Et cùm venissemus Ierosolymam, libenter 17 exceperunt nos fratres. Sequenti autem 18 die introibat Paulus nobiscū ad Iacobū, omnēsque collecti sunt seniores. Quos 19 cùm salutasset, narrabat per singula, quæ Deus feciſſet in Gentibus per ministeriū ipsius. At illi cùm audissent, magnificabant Deū, dixerūtq. ei: Vides frater quot millia sunt in Iudæis q crediderūt: & oēs æmulatores sunt legis. Audierunt autē 21 de te quia discessionem doceas à Moyse eorū qui per Gentes sunt Iudæorū: dicēs non debere eos circumcidere filios suos, neq. secundum consuetudinem ingredi. Quid ergo est? vtiq. oportet conuenire 22 multitudinē: audient enim te superuenisse. Hoc ergo fac quod tibi dicimus, Sunt nobis viri quatuor, votū habentes super se. His assumptis, sanctifica te cū 24 illis: & impende in illis, ℣vt radant capita: & scient oēs quia quæ de te audierūt, falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legē. De his autē qui crediderunt 25 ex Gentibus nos ℣scripsimus, iudicantes vt abstineant se ab idolis immolato, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.

26 Tūc Paulus assumptis viris, postera die ℣purificatus cum illis intrauit in templū, annuntians expletionē dierū purificationis, donec offerretur pro vnoquoq. eorū oblatio. Dum autē septē dies consummarētur, hi qui de Asia erant Iudæi, cùm vidissent eū in templo, concitauerūt omnē populū, & iniecerūt ei manus, clamantes, Viri Israelitæ, adiuuate: hic est homo qui aduersus populū & legē & locū hūc, oēs vbiq. docens, insuper & Gentiles induxit in templū, & violauit sanctū locum istum. (Viderant enim Trophimū Ephesiū in ciuitate cum ipso, quē æstimauerūt quòniā in templū introduxisset Paulus.)

Commotaq. est ciuitas tota: & facta est concursio populi. Et apprehendentes Paulū, trahebāt eū extra templū: & statim clausæ sunt ianuæ. Quærentibus autē eū occidere, nuntiatū est tribuno cohortis, Quia tota cōfunditur Ierusalē. Qui statim assumptis militibus & centurionibus, decurrit ad illos. ¶ Qui cùm vidissent tribunū & milites, cessauerunt percutere Paulum. Tunc accedēs tribunus apprehendit eum, & iussit eum alligari catenis duabus: & interrogabat quis esset, & quid fecisset. Alij autē aliud clamabāt in turba. Et cū nō posset certū cognoscere præ tumultu, iussit duci eū in castra. Et cùm venisset ad gradus, contigit vt portaretur à militibus propter vim populi. Sequebatur enim multitudo populi, clamans, Tolle eū. Et cū cœpisset induci in castra Paul℣, dicit tribuno, Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit, Græcè nosti? Nonne tu es Aegyptius qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertū quatuor millia virorū sicariorū? Et dixit ad eū Paulus, ¶ Ego homo sum quidē Iudæus à Tarso, Ciliciæ nō ignotæ ciuitatis ℣municeps'. Rogo autē te, permitte mihi loqui ad populum. Et cùm 40 ille permisisset, Paulus, stans in gradibus, annuit manu ad plebem, & magno silentio facto, allocutus est lingua Hebræa, dicens:

CAP. XXII.

Viri fratres & patres, audite quam ad 1 vos nunc reddo rationē. (Cùm audissent autē quia Hebræa lingua loqueretur ad illos, magis præstiterunt silentiū. Et dicit,) ¶ Ego sum vir Iudæus, natus 3 Tarso Ciliciæ, nutritus autē in ista ciuitate, secus pedes Gamalielꝰ eruditus iuxta veritatem paternæ legis, æmulator legis sicut & vos oēs estis hodie: ¶ qui hanc 4 viā persecutus sum vsq. ad mortē, alligās & tradēs in custodias viros ac mulieres, sicut princeps sacerdotū mihi testimonium reddit, & oēs maiores natu. ¶ à quibus & epistolas accipiens ad fratres, Damascū pergebā, vt adducerē inde vinctos in Ierusalē, vt punirentur. ¶ Factū 6 est autē eunte me, & appropinquāte Damasco media die, subitò de cælo circumfulsit me lux copiosa: & decidēs in terrā, audiui vocē dicētē mihi, Saule, Saule, quid me persequeris? Ego aūt respōdi, Quis es Dñe? Dixitq́ue ad me, Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Et qui mecū erāt, lumē quidē viderūt, vocē autē nō audierunt eius qui loquebatur mecū. Et dixi, Quid faciā Dñe? Dñs autē dixit ad me, Surgens vade Damascū: & ibi tibi dicetur de omnib℣ quæ te oporteat facere. Et cùm nō viderem præ claritate luminis illius, ad manum deductus à comitibus, veni Damascum. Ananias autē quidā, vir ℣secundū legē testimoniū habēs ab omnibus habitantibus Iudæis, veniens ad me, & astans dixit mihi, Saule frater, respice. Et ego eadē hora respexi in eum. At ille dixit, Deus patrū nostrorum præordinauit te, vt cognosceres voluntatē eius, & videres iustū, & audires vocē ex ore eius: qa eris testis illius ad oēs homines, eorum quæ vidisti & audisti. Et nūc quid moraris? Exurge, & baptizare, & ℣ablue' peccata tua inuocato nomine ipsius. Factum est autē reuertenti mihi in Ierusalē, & orāti in templo, fieri me in ℣stupore mentis', ℣& videre illū dicentē mihi, Festina, & exi velociter ex Ierusalē: quòniā nō recipiēt testimoniū tuum de me. Et ego dixi, Dñe, ipsi sciunt quia ego erā concludēs in carcere & cædens per synagogas eos q credebāt in te: Et cùm funderetur sanguis Stephani testis tui, ego ¶ astabam & cōsentiebā, & custodiebā vestimenta interficientiū illū. Et dixit ad me, Vade, quia ego in nationes longè mittā te. Audiebāt autē eū vsque ad hoc verbū, & leuauerūt vocē suā dicētes, Tolle de terra huiusmodi: nō enim fas est eum viuere. Vociferātibus autē eis, & proicientibus vestimēta sua, & puluere iactant ibus in aēre, iussit tribunus induci eū in castra, & flagellis cædi, & torqueri eum: vt sciret ppter quā causā sic acclamarent ei. Et cùm astrinxissent eum loris, dicit astanti sibi Centurioni Paulus: Si hominē Romanū & indemnatū licet vobis flagellare? Quo audito, Centurio accessit ad tribunū, & nuntiauit, dicēs, Quid acturus es? hic enim homo ciuis Romanus est. Accedēs autem tribunus, dixit illi, Dic mihi, si tu Romanus es? At ille dixit, Etiā. Et respōdit tribunus, Ego multa summa ℣ciuitatē hāc cōsecutus sum. Et Paulus ait, Ego autē & natus sum. Protinus ergo discesserunt ab illo qui eū torturi erāt. Tribunus quoq. timuit postquā resciuit, quia ciuis Romanus esset, & quia alligasset eū. Postera autem die volens scire diligentiùs qua ex causa accusaretur à Iudæis, soluit eum, & iussit sacerdotes conuenire & omne concilium: & producens Paulum, statuit inter illos.

CAP. XXIII.

INtendens autē in cōciliū Paulus ait, 1 Viri fratres, ego omni cōscientia bona cōuersat℣ sum ante Deū, vsq. in hodiernū

Penteco- R.G.S.
verbi o.
graues MS.G.S. autē lupi efferi.
aut MS. G.S.
℣ sicut o.
2 Cor. 4, 12. 2 Thes. 2, 9. 2 Thes. 3, 8.
℣ expleta 12 MS.G.
Sup. 6, 5. -2 MS.G.
Num. 6, 18. Sup. 18, 8.
Sup. 15, 20. 29.
℣ Mnasonem MS. G.S.
℣ eius MS.R.
Sup. 21, 39.
Sup. 8, 3.
Sup. 9, 2.
Sup. 9, 3.
℣ timoratus 1 MS. R.G.
℣ iuste S.
℣ abluere 3 MS.S.G. autem duobus sunt. ℣ Q.n.
Sup. 8, 3.
Sup. 7, 58.
℣ ciuilitatē MS.R.B. ℣ πολιτείαν, G. ius municipij. S.
Inf. 24, 18.
Inf. 26, 21.
Inf. 22, 3.
Sup. 22, 1, 30.
Sup. 8, 3.
Sup. 9, 2.
Sup. 9, 3.

diem. Princeps autē sacerdotū Ananias præcepit astantibus sibi percutere os eius.
Tunc Paulus dixit ad eum, Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu *sedēs iudicans me secundū legē, & cōtra legē iubes me percuti?
Et qui astabant dixerunt: Summū sacerdotē Dei maledicis? Dixit autē Paulus, Nesciebā fratres, quā princeps est sacerdotum. Scriptum est enim: ¶ Principem populi tui non maledices.
Sciens autē Paulus quia vna pars esset Sadducæorū, & altera Phariſæorū, exclamauit in concilio, Viri fratres, ¶ ego Phariſæus sum filius *Phariſæorū: de spe & resurrectione mortuorū ego iudicor.
Et cùm hæc dixisset, facta est dissensio inter Phariſæos & Sadducæos, & soluta est multitudo. ¶ Sadducæi enim dicunt nō esse resurrectionē, neq. Angelū, neq. Spiritū: Phariſæi autē vtraq. cōfitentur.
Factus est autē clamor magnus. Et surgētes quidā Phariſæorū, pugnabāt, dicentes, Nihil malī inuenimus in homine isto. quid si Spiritus locutus est ei, aut angelus?
Et cū magna dissensio facta esset, timēs tribunus ne diſcerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere, & rapere eū de medio eorū, ac deducere eum in castra.
Sequēti autē nocte astitit ei Dñs, ait, Confās esto: sicut enim testificatus es de me in Ieruſalē, sic te oportet & Romæ testificari.
Facta autem die collegerunt se quidā ex Iudæis, & deuouerunt se dicentes, neq. māducaturos neq. bibituros donec occiderent Paulū.
Erāt autem plus quā quadraginta — viri, qui hāc cōiurationē fecerāt: q accesserūt ad principes sacerdotū & seniores, & dixerunt, Deuotione deuouimus nos nihil gustaturos, donec occidamus Paulū.
Nunc ergo vos notū facite tribuno cū cōcilio, vt producat illū ad vos, tanquā aliquid certius cogniturī de eo. Nos verō, prius quàm appropiet, parati sumus interficere illum.
Quod cùm audisset filius sororis Pauli insidias, venit & intrauit in castra, nuntiauitq. Paulo.
Vocās autē Paulus ad se vnū ex Centurionibus, ait, Adolescētem hunc perdue ad tribunū, habet enim aliquid indicare illi.
Et ille quidē assūmēs eū duxit ad tribunū, & ait, Vinctus Paulus *vocans me rogauit me hunc adolescentē perducere ad te, habentē aliquid loqui tibi.
Apprehendēs autē tribunus manū illius, secessit cū eo seorsum, & interrogauit illum, Quid est quod habes indicare mihi?
Ille autē dixit, Iudæis conuenit rogare te, vt crastina die producas Paulū in concilio, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo: tu verō ne crediderīs illis, insidiantur enim ei ex eis viri amplius quā quadraginta, qui se deuouerūt nō māducare neq. bibere, donec interficiāt eū: & nunc parati sunt, expectātes promissum tuum.
Tribunus igitur dimisit adolescentem, præcipiēs ne cui loqueretur quōd hęc nota sibi fecisset.
Et cōuocatis duobus cēturionibus, dixit illis, Parate milites ducentos, vt eant vsq. Cæsareā, & equites septuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis:
& iumenta præparate, vt imponētes Paulū, cū saluō perducerēt ad Felicē præsidē.
Timuit enim ne fortè raperēt eum Iudæi, & occiderent, & ipse postea calūniā sustinuisse, tāquā accepturus pecuniā.
Scribēs epistolā cōtinentē hæc: CLAVDIVS Lysias optimo Præsidi Felici salutē.
Virū hunc cōprehēsum à Iudæis, & incipientem interfici ab eis, superueniens cū exercitu eripui, cognito,
quia Romanus est: Volēnq. scire causam quā obiiciebāt illi, deduxi eū in cōciliū eorū.
Quē inueni accusari de quæstionibus legis ipsorū: nihil verō dignum morte aut vinculis habentē crimen.
Et cum mihi perlatū esset de insidiis quas parauerant illi, misi cū ad te, denuntias & accusatoribus, vt dicant apud te. Vale.
Milites verò, secundū præceptum sibi, assūmētes Paulū, duxerūt per noctem in Antipatridem.
Et postera die dimissis equitibus vt cū eo irent, reuersi sunt ad castra.
Qui cùm venissent Cæsareā, & tradidissent epistolā præsidi, statuerūt ante illū & Paulū.
Cùm legisset autem, & interrogasset de qua prouincia esset:
& cognoscens quia de Cilicia,
Audiā te, inquit, cū *accusatores tui venerint.
Iussitq. in prætorio Herodis custodiri eum.

CAP. XXIIII.

Post quinq. autē dies descendit princeps Sacerdotū Ananias, cū senioribus quibusdā & Tertullo quodā oratore, qui aduersus Paulum.
Et citato Paulo cœpit accusare Tertullus, dicēs, Cùm in multa pace agamus p te, & multa corrigātur p tuā prouidentiā:
semper & vbiq. suscipimus optime Felix, cū omni gratiārū actione.
Ne diutius autē te protrahā, oro breuiter vt audias nos pro tua clementia.
Inuenimus hunc hominē pestiferū, & concitantē seditiones omnibus Iudæis in vniuerso orbe, & authorem seditionis sectæ Nazarenorū,
qui etiā templū violare conatus est, quē & *apprehensum — voluimus secundum legē nostrā iudicare.
Superueniens autē tribunus Lysias, cū vi magna eripuit eum de manibus nostris,
iubens accusatores eius ad te venire, à quo poteris ipse iudicās, de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eū.
Adiecerūt aut & Iudæi, dicentes hæc ita se habere.
Respondit aut Paulus, (annuente sibi præside dicere) Ex multis annis te esse iudicē gēti huic sciēs, bono animo pro me fatis faciam.
Potes enim cognoscere quia nō plus sunt mihi dies quàm duodecim, ex quo ascendi adorare in Ieruſalē.
& neq. in templo inuenerūt me cum aliquo disputante, aut concursum facientem turbæ,
neq. in synagogis, neq. in ciuitate neq.

probare

Universidad de Sevilla Biblioteca

probare possunt tibi de quibus nunc me accusant.
Cōfiteor autē hoc tibi, quòd secundū sectā, quā dicūt hæresim, sic deseruio *patri Deo meo, credens omnibus quæ in lege & Prophetis scripta sunt:
spē habens in Deū, quā & hi ipsi expectant, resurrectionē futurā iustorū & iniquorū.
In hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiā habere ad Deū, & ad homines semper.
Post annos aūt plures, eleemosynas factūras in gentē meam veni, & oblationes, & vota.
in quibus inuenerunt me purificatū in templo nō cū turba, neq. cū tumultu. * Quidā autē ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse & accusare, si quid haberent aduersum me:
aut ipsi dicant, si quid inuenerunt in me iniquitatis, cū stem in cōcilio, nisi de vna hac solūmodo voce,
qua clamaui inter eos stans, ¶ Quōnā de resurrectione mortuorū ego iudicor hodie à vobis.
Dilulit aūt illos Felix, certissimè sciēs de via hac, dicens, Cū Tribunus Lysias descenderit, audiam vos.
Iussitq. Centurioni custodire eum, & habere requiē, nec quēquā de suis prohibere ministrare ei.
Post aliquot autē dies veniens Felix cū Drusilla vxore sua, quæ erat Iudæa, vocauit Paulum, & audiuit ab eo fidē quæ est in Christum Iesum.
Disputante autem illo de iustitia & castitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit, Quod nunc attinet, vade: tempore autē opportuno accersam te.
simul & sperās, quòd pecunia ei daretur à Paulo, propter quod & frequēter accersens eū, loquebatur cū eo.
Biēnio aūt expleto accepit successorē Felix Portiū Festū. Volens aūt gratiā præstare Iudæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAP. XXV.

Festus ergo cùm venisset in prouinciā, post triduū ascēdit Ierosolymā à Cæsarēa.
Adierunt q eū principes sacerdotū, & primi Iudæorū aduersus Paulū: & rogabāt eū,
postulantes gratiā aduersus eū, vt iuberet perduci eū in Ieruſalē, insidias tendentes vt interficerēt eū in via.
Festus autē respondit, seruari Paulum in Cæsarēa: se autē maturius profecturū.
Qui ergo in vobis (ait) potentes sunt, descendēres simul, si quod est in viro crimē, accusent eū.
Demoratus autē inter eos dies nō amplius quàm octo aut decē, descendit Cæsarēa. & altera die sedit pro tribunali: & iussit Paulum adduci.
Qui cū perductus esset, circumsteterūt eū qui ab Ierosolyma descenderant Iudæi, multas & graues causas obiicientes, quas nō poterāt probare,
Paulo rationē reddente, Quoniā neq. in legē Iudæorū, neq. in templū, neq. in Cæsarē quic quā peccaui.
Festus autē volens gratiā præstare Iudæis, respondēs Paulo, dixit, Vis Ierosolymā ascendere, & ibi de his iudicari apud me?
Dixit autē Paulus, Ad tribunal Cæsaris sto, vbi me oportet iudicari: Iudæis nō nocui, sicut tu melius nosti.
Si enim nocui, aut dignū morte aliquid feci, non recuso mori. si verō nihil est eorū quæ hi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæsarē appello.
Tunc Festus cum cōcilio locutus, respondit, Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis.
Et cū dies aliquot transacti essent, Agrippa rex & Bernice descenderunt Cæsareā ad salutandū Festū.
Et cū dies plures ibi demorarentur, Festus regi indicauit de Paulo, dicēs, Vir quidam est derelictus à Felice
vinctus, de quo cū essem Ierosolymis, adierunt me principes sacerdotum & seniores Iudæorū, postulantes aduersus illum damnationē.
Ad quos respondi. Quia non est Romanis consuetudo donare aliquē hominē, priusquā is qui accusatur, præsentes habeat accusatores, locūq. defendendi accipiat ad abluendā crimina.
Cū ergo huc conuenissent, sine vlla dilatione sequenti die sedens pro tribunali, iussi adduci virū.
De quo cū stetissent accusatores, nullā causam deferebant, de quibus ego suspicabar malum:
Quæstiones verò quasdā de sua superstitione habebāt aduersus eū, & de quodā Iesu defuncto quē affirmabat Paulus viuere.
Hæsitans autē ego de huiusmodi quæstione, dicebā si vellet ire Ierosolymā, & ibi iudicari de istis.
Paulo aūt appellante vt seruaretur *ad Augusti cognitionē, iussi seruari eū, donec mittam eū ad Cæsarē.
Agrippa aut dixit ad Festum, Volebam & ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eū.
Altera autē die cū venisset Agrippa & Bernice cū multa ambitione, & introissent in auditorium cum tribunis & viris principalibus ciuitatis, iubente Festo adductus est Paulus.
Et dicit Festus, Agrippa rex, & omnes qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc, de quo omnis multitudo Iudæorū interpellauit me Ierosolymis, *petentes & acclamantes non oportere eum viuere amplius.
Ego verò comperi, nihil dignum morte eū admisisse. Ipso autē hoc appellante ad Augustū, iudicaui mittere.
De quo quid certum scribam dño, non habeo. Propter quod produxi eū ad vos, & maximè ad te, rex Agrippa, vt interrogatione facta habeam quid scribā.
Sine ratione enim mihi videtur, mittere vinctum, & causas eius non significare.

CAP. XXVI.

Agrippa verò ad Paulū ait, Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc Paulus extenta manu cœpit rationē reddere. De omnibus quibus accusor à Iudæis, rex Agrippa, æstimo me beatū, apud te cùm sim defensurus me hodie,
maximè te sciente *omnia quæ apud Iudæos sunt consuetudines & quæstiones: ppter quod obsecro, patienter me audias.
Et quidē vitam meam à iuuentute, quæ ab

Universidad de Sevilla Biblioteca

intus fuit in gente mea in Ierosolymis,
mouerint omnes Iudæi: præsciētes me
ab initio(si velint testimonium perhibere) quòd secundum certissimā sectam
nostræ religionis vixi Pharisæus. 6
nunc in spe quæ ad patres nostros repromissionis facta est à Deo, sto iudicio subiectus. in qua duodecim tribus nostræ 7
nocte & die deseruientes, sperāt deuenire. De qua spe accusor à Iudæis, rex.
Quid incredibile iudicatur apud vos, si 8
Deus mortuos suscitat? Et ego quidem 9
existimaueram, me aduersus nomen Iesu
Nazareni debere multa contraria agere.
¶ quod & feci Ierosolymis, & multos 10
sanctorū ego in carceribus inclusi, à principibus sacerdotum potestate accepta: &
cùm occiderentur, detuli sententiā. Et 11
per omnes synagogas frequenter punies eos, cōpellebam blasphemare: & amplius insaniens in eos, persequebar vsq; in exteras ciuitates. In quibus ¶ dū irem Da- 12
mascum cū potestate & permissu principum sacerdotū, ¶ die medio, in via, vidi, rex, de cælo supra splendorē solis circumfulsisse me lumen, & eos qui mecū simul erāt. Omnesq; nos cū decidissem' 14
in terrā, audiui voce loquente mihi Hebraica lingua: Saule, Saule, quid me persequeris? durū est tibi contra stimulū calcitrare. Ego aūt dixi, Quis es Dñe? Dñs 15
autē dixit, Ego sum Iesus, quē tu persequeris. Sed exurge & sta super pedes 16
tuos: ad hoc enim apparui tibi vt constituam te ministrū & testē eorū quæ vidisti, & eorū quibus apparebo tibi, eri- 17
piens te de populis & gentibus in quas nunc ego mitto te, aperire oculos eorū, 18
vt conuertantur à tenebris ad lucē, & de potestate satanæ ad Deū, vt accipiant remissionē peccatorum & sortē inter sanctos per fidem quæ est in me. Vnde, rex 19
Agrippa, nō fui incredulus cœlestī visioni: sed his qui sunt Damasci primum, 20
& Ierosolymis, & in omnē regionē Iudææ, & Gentibus annuntiabā, vt pœnitentiā agerent, & conuerterentur ad Deū, digna pœnitentiæ opera facientes. Hac ex 21
causa me Iudæi cū essem in templo, ¶ comprehensum tētabant volētes me' interficere. Auxilio autē adiutus Dei, vsque 22
in hodiernū diē sto, testificans minori atque maiori, nihil extra dicens quàm ea quæ Prophetæ locuti sunt futura esse, & Moyses, si passibilis Christus, si prim' 23
ex resurrectione mortuorū, lumē annūciaturus est populo & Gentibus. Hæc 24
loquente eo, & rationem reddente, Festus magna voce dixit, Insanis Paule: multæ te literæ ad insaniā conuertūt. Et Paulus: 25
Nō insanio (inquit) optime Feste: sed veritatis & sobrietatis verba loquor. Scit 26
enim de his rex ad quē & constanter loquor. latēre enim eū nihil horū arbitror. Neq. enim in angulo quicquā horū gestū est. Credis rex Agrippa prophetis? Scio 27

quia credis. Agrippa autē ad Paulū: In
modico suades me Christianum fieri.
Et Paulus: Opto apud Deū, & in mo- 29
dico, & in magno: nō tantū te, sed etiam
omnes qui audiūt hodie fieri tales, qua-
lis & ego sum, exceptis vinculis his. Et
exurrexit rex, & præses, & Bernice, & 31
qui assidebant eis. Et cū secessissent, loquebantur ad inuicē, dicentes, Quia nihil morte aut vinculis dignum quid ^facit 2
cit' homo iste. Agrippa autem Festo MS. G.
dixit, Dimitti poterat homo hic, si non
appellasset Cæsarem.

CAP. XXVII.

VT autē iudicatū est nauigare eum in
Italiā, & tradi Paulū cū reliquis cu-
stodiis centurioni nomine Iulio cohortis
Augustæ. ¶ ascendentes nauē ^Adrume- 2 cæt. 11,25.
tinā incipientes nauigare circa Asiæ lo- ^Adrumē-
ca, sustulimus, perseuerante nobiscū Ari- tinam MS.
starcho Macedone Thessalonicensi. Q. n.
Sequenti autē die deuenimus Sidōnē. ^incipien-
Humanè autē tractās Iulius Paulū, per- tem MS.
misit ad amicos ire, & curam sui agere. G q.S.
Et inde cū sustulissemus, subnauigauimus Cyprū: propterea quòd essent vē-
ti cōtrarij. Et pelagus Ciliciæ & Pam- 5
phyliæ nauigantes, venimus ^Lystram, ^Myræ G.
quæ est Lyciæ: & ibi inueniēs centurio S.
nauem Alexandrinā nauigantē in Italiā, 7
transposuit nos in eā. Et cū multis diebus tardè nauigaremus, & vix deuenissemus cōtra Gnidū prohibente nos vento, adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonē:
& vix iuxta nauigantes, venimus in lo- 8
cum quendā qui vocatur Boni-portus, cui iuxta erat ciuitas Thalassa. Multo autē tēpore peracto, & cùm iam nō esset tuta nauigatio, eo quòd ^ieiunium iā præ- ^&6 MS.G
teriisset, ^consolabatur ^Paulus, dicens ^consulte-
eis, Viri, video quoniā cū iniuria & mul- bat S.
to damno non solùm oneris & nauis, sed ^πραξ. 9.
etiā animarū nostrarū incipit esse nauigatio. Centurio autē gubernatori & nau- 11
clero magis credebat, quā his quæ à Paulo dicebantur. Et cū aptus portus non 12
esset ad hiemandū, plurimi statuerūt cōsilium nauigare inde, si quomodò possēt deuenientes Phœnicē, hiemare, portum Cretæ respicientē ad Africū & ad Corū.
Aspirante autē Austro, æstimātes pro- 13
positū se tenere, cū sustulissent de Asson, legebāt Cretā. Nō post multum autem 14
misit se cōtra ipsam ventus Typhonicus qui vocatur Euroaquilo. Cumq. arrepta esset nauis, & nō posset conari in vē- 15
tum, data naue flatibus, ferebamur. In insulam autē quandam decurrentes, quę vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scapham. Qua sublata, adiutoriis vte- 17
bantur, accingentes nauem, ^timentes ne ^& 3 MS.
in Syrtim iacidrent, summisso vase sic G.S.
ferebātur. Validè autem nobis tempestate iactatis, sequenti die iactum fece- 18
rūt. & tertia die suis manibus armamēta nauis proiecerunt. Neque autē sole, 19
neque

neque sideribus appāribus per plures
dies, & tēpestate nō exigua imminente,
iā ablata erat spes omnis salutis nostræ.
Et cū multa ieiunatio fuisset, tunc stās 21
Paulus in medio eorum, dixit, Oportebat
quidē ô viri, audito me, nō tollere à Creta, lucriq. facere iniuriā hāc & iacturam.
Et nūc suadeo vobis bono animo esse. 22
amissio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquā nauis. Astitit enim mihi 23
hac nocte angelus Dei cuius sum ego, &
cui deseruio, dicens, Ne timeas Paule, 24
Cæsari te oportet assistere: & ecce donauit tibi Deus omnes qui nauigant tecū. Propter quod bono animo estote vi- 25
ri: credo enim Deo, quia sic erit, quēadmodū dictū est mihi. In insulā aūt quā- 26
dā oportet nos deuenire. Sed postea quā 27
quartadecima nox superuenit, nauigātibus nobis in Adria circa mediā noctem, suspicabantur nautæ apparere sibi aliquā regionem. Qui & summittētes bolidē, 28
inuenerunt passus viginti: & pusillū inde separati, inuenerunt passus quindecim.
Timentes autē ne in asperā loca inci- 29
deremus, de puppi mittētes ancoras quatuor, optabāt die fieri. Nautis verò quęrentibus fugere de naui, cùm misissent 30
scaphā in mare, sub obtētu quasi incipere ā prora ancoras extēdere, dixit Paulus Centurioni & militibus, Nisi hi in nauimāserint, vos salui fieri nō potestis.
Tunc abscidērūt milites funes scaphæ: 32
& passi sunt eam excidere. Et cùm iux 33
inciperet fieri, rogabat Paulus oēs sumere cibū, dicens, Quarta decima die hodie expectantes ieiunt permanetis, nihil accipiētes. Propter quod rogo vos accipere cibū pro salute vestra: quia ^nulli' ve- 34
strū capillus de capite peribit. Et cū hęc Mat. 10, 30
dixisset, sumens panē, gratias egit Deo in Luc. 12, 7.
cōspectu omnium: & cū fregisset, cœpit
manducare. Animæquiores autē facti 36
oēs, & ipsi sumpserūt cibū. Eramus ve- 37
rò vniuersæ animæ in naui ducētæ septuaginta sex. Et satiati cibo alleuiabāt 38
nauē, iactantes triticū in mare. Cū autē 39
dies fact' esset, terrā nō agnoscebāt: sinū verò quendā considerabāt habentē litus, in quē cogitabant, si possent eiicere nauē. Et cùm ancoras sustulissent, comit- 40
tebant se mari, simul laxantes iunctūras gubernaculorū: & leuato artemone secūdū auræ flatū, tendebāt ad litus. Et cùm 41
incidissemus in locū dithalassum, impegerunt nauē: & prora quidem fixa manebat immobilis: puppis verò soluebatur à vi maris. Militū autē consiliū fuit vt 42
custodias occiderēt: nequis ex emtasset, effugeret. Centurio autē volēs seruare 43
Paulum, prohibuit fieri: iussitq. eos qui possent natare, emittere se primos, & euadere, & ad terrā exire: & cæteros alios
in tabulis ferebant: quoddā super ea quæ de nauī erāt. Et sic factum est, vt omnes animæ euaderent ad terram. 44

CAP. XXVIII.

ET cùm euasissemus, tūc cognouimus
quia ^Mitylenæ, insula vocabatur. ^Melita R.
Barbari verò præstabant nō modicā hu- G. S.
manitatē nobis. Accensa enim pyra re- 2
ficiebant nos omnes, propter imbrē qui imminebat & frigus. Cùm congregas- 3
set autē Paulus sarmentorum aliquantā multitudinē, & imposuisset super ignem, vipera à calore cùm processisset, invasit manum eius. Vt verò viderunt Barbari 4
pendentē bestiam de manu eius, adinuicem dicebant, Vtiq. homicida est homo hic, qui cùm euaserit de mari, vltio non sinit eū viuere. Et ille quidē excutiens 5
bestiā in ignē, nihil mali passus est. At illi existimabant eū in tumorē cōuertēdū, & ^subitò casurum & mori. Diu aūt ^aut R. G.
illis ^expectantibus & videtibus nihil ma- ^sperantibus MS q.
li in eo fieri, conuertentes se, dicebant eū
esse Deū. In locis autē illis erāt prædia 7
principis insulæ, nomine Publij, qui nos susceptos, triduo benignè exhibuit. Cōtigit autē patrē Publij febribus & dysenteria vexatum iacēre. Ad quem Paulus 8
introuitti & cùm orasset, & imposuisset ei manus, saluauit eum. Quo facto, & omnes qui in insula habebant infirmitates, 9
accedebant, & curabātur: qui etiā multis honoribus nos honorauerunt, & nauigantibus imposuerūt quæ necessaria erāt.
Post menses autem tres, nauigauimus 11
in naui Alexandrina, quæ in insula hiemauerat, cui erat insignę Castorum. Et 12
cū venissemus Syracusam, mansimus ibi triduo. Inde circumlegentes deuenimus 13
Rhegiū. & post vnū diem flante Austro, secunda die venimus Puteolos, vbi inuentis fratribus rogari sumus manere apud eos dies septem: & sic venimus Ro- 14
mā. Et inde cùm audissent fratres, occurrerunt nobis vsq. ad Apij forū, ac tres Tabernas. Quos cū vidisset Paulus, gra- 15
tias agens Deo, accepit fiduciam. Cùm autem venissemus Romam, permissum est Paulo manere sibimet cum custodiē- 16
te se milite. Post tertium autem diem conuocauit primos Iudæorū. Cumq. cōuenissent, dicebat eis, Ego, viri fratres, nihil aduersus ^plebem' faciens, aut more ^legem o.
paternum, vinctus ab Ierosolymis tradi- 17
tus sum in manus Romanorum, qui cū interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, eò quòd nulla esset
causa mortis in me. Contradicentibus 19
autē Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi gentem meam habens
aliquid accusare. Propter hanc igitur 20
causam rogaui vos videre & alloqui. Propter spem enim Israēl, catena hac cir- 21
cundatus sum. At illi dixerunt ad eum, Nos neque literas accepimus de te à Iudæa, neq. adueniens aliquis fratrum nūtiauit, aut locutus est quid de te malum.
Rogamus autem à te audire quę sentis: 22
nam de secta hac notum est nobis quia

vbique

ubique ei contradicitur. Cū constituissent autē illi diem, venerūt ad eū in hospitium plures: quibus exponebat, testificans regnū Dei, suadensq. eis de Iesu ex Lege Moysi & Prophetis, a mane vsq. ad vesperā. Et quidā credebant his quæ dicebantur: quidam verō non credebant.

Cumq. inuicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo vnū verbum: Quia bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam Prophetā ad patres nostros, Esaiæ, Vade ad populum istum, & dic ad eos, ‖ Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perspicietis.

Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne forte videāt oculis, & auribus audiant, & corde intelligāt, & conuertantur, & sanem eos. Notum ergo sit vobis, quoniā Gentibus missum est hoc salutare Dei, & ipsi audient. Et cùm hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multā habētes inter se quæstionē. Mansit autem biennio toto in suo conducto: & suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad eum, prædicans regnum Dei, & docens quæ sunt de Domino Iesu Christo cum omni fiducia, sine prohibitione.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS.

CAP. I.

PAVLVS, seruus Iesu Christi, vocatus Apostol⁹, ‖segregatus in Euāgelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis, de filio suo, (qui factus est ex⁼ ex semine Dauid secundū carnē, qui prædestinatus est filius Dei in virtute, secundum spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Dñi nostri, per quē accepimus gratiā & Apostolatū ad obediendū fidei in omnibus Gentibus pro nomine eius, in quibus estis & vos vocati Iesu Christi:) omnibus, qui sunt Romæ dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis & pax à Deo patre nostro, & Dño Iesu Christo. Primū quidē gratias ago Deo meo per Iesum Christū pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo. Testis enim mihi est Deus, cui seruio in spiritu meo in Euangelio filij eius, quòd sine intermissione memoriā vestri facio semper in orationibus meis, obsecrās si quomodo tandē aliquādo prosperum iter habeā in voluntate Dei, veniendi ad vos. Desidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis, ad confirmādos vos: id est, simul consolari in vobis per eā quæ inuicē est, fidē vestram atque meā. Nolo aūt vos ignorare fratres, quia sæpe proposui venire ad vos, (& prohibitus sum vsq. adhuc) vt aliquē fructū habeā in vobis, sicut & in cæteris gentibus.

Græcis ac Barbaris, sapiētibus, & insipientibus debitor sum: ‖ ita', quod in me, promptū est, & vobis qui Romæ estis, euangelizare. Non enim erubesco Euangeliū. Virtus enim Dei est, in salutē omni credenti, Iudæo primū & Græco.

Iustitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidē: sicut scriptū est: ‖ Iustus autē ex fide ⁼ viuit'. Reuelatur enim ira Dei de cælo, super omnē impietatē & iniustitiā hominū eorū qui veritatē ⁼ Dei in iniustitia detinēt: quia quod notū est Dei, manifestū est in illis. Deus enim illis manifestauit. Inuisibilia enim ipsius, à creatura mūdi, per ea quæ facta sunt intellecta, cōspiciuntur: sempiterna quoq. eius virt⁹ & diuinitas: ⁼ ita' vt sint inexcusabiles. ‖ Quia cùm cognouissent Deū; non sicut Deū glorificauerunt, aut gratias egerunt: sed euanuerūt in cogitationibus suis, & obscurātū est insipiens cor eorum. dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Et mutauerūt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinē imaginis corruptibilis hominis, & volucrum & quadrupedū, & serpentiū. (Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorū, in immunditiam: vt contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis.) qui cōmutauerūt veritatē Dei in ⁼ mēdaciū': & coluerunt, & seruierunt creaturæ potius quàm creatori, qui est benedictus in secula. Amen. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominię. Nā fœminæ eorum immutauerūt naturalē vsum, in eum vsum qui est contra naturā. Similiter autē & masculi, relicto naturali vsu fœminæ, exarserunt in desideriis suis inuicē, masculi in masculos turpitudinē operantes, & mercedē (quā oportuit) erroris sui in semetipsis recipientes. Et sicut nō probauerūt Deū habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum sensum: vt faciant ea quæ non ⁼ conueniunt': repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompositos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia. Qui cùm iustitiam Dei cognouissent, ⁼ non intellexerunt⁹ quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: non solùm ⁼ qui' ea faciunt, sed etiam ⁼ qui' consentiunt facientibus.

CAP. II.

PRopter quod inexcusabilis es ô homo omnis qui iudicas. ‖ In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas. eadem enim agis ⁼ quæ' iudicas. Scimus enim quoniam iudicium Dei est secūdum veritatē in eos qui talia agunt.

Existimas aūt hoc ô homo qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? Ad diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis ⁼ contemnis⁹, ignorans⁹ quoniā benignitas Dei ad pœnitentiā te adducit? Secūdum aūt duritiam tuā & impœnitēs cor, thesaurizas tibi iram, in ⁼ die' iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, ‖ qui reddet vnicuique secundum opera eius. iis quidem, qui secundum patientiā boni operis, gloriā & honorem & incorruptionem ⁼ quærūt' vitā æternam. iis aūt qui sunt ex contentione, & qui non acquiescūt veritati, credunt aūt iniquitati: ira & indignatio. Tribulatio & angustia in omnē animam hominis operantis malum, Iudæi primùm & Græci: gloria aūt & honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primū & Græco. ‖ nō enim est acceptio personarum apud Deum. Quicunque enim sine lege peccauerūt, sine lege⁼ peribunt: & quicunq. in lege peccauerūt, per legem iudicabuntur. ‖ Non enim auditores legis iusti sunt apud Deū: sed factores legis iustificabuntur. Cùm enim Gētes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt: eiusmodi legem non habētes, ipsi sibi sunt lex: qui ostēdūt opus legis scriptum in cordibus suis, testimoniū reddēte illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem ⁼ cogitationum accusantiū, aut etiā defendentiū', in die cùm iudicabit Deus occulta hominū, secundum euangelium meum, per Iesum Christum. Si autē tu Iudæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo, & nosti voluntatē ⁼ eius', & probas vtiliora, instructus per legem, confidis teipsum esse ducē cæcorū, lumē eorū qui in tenebris sunt, eruditorē insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ & veritatis in lege.

Qui ergo alium doces, teipsum non doces. qui prædicas non furandum, furaris: qui dicis non mœchandum, mœcharis: qui abominaris idola, sacrilegium facis: qui in lege gloriaris, per præuaricationem legis Deum inhonoras. ‖ Nomē enim Dei per vos blasphematur inter Gentes, (sicut scriptum est.) Circumcisio quidem prodest, si legē obserues: si autē præuaricator legis sis, circumcisio tua præputium facta est. Si igitur præputij iustitias legis custodiat: nonne præputium illius in circumcisionem reputabitur?

& iudicabit id quod ex natura est præputium, legem cōsummans, te, qui per literam & circumcisionem præuaricator legis es? Nō enim qui in manifesto, Iudæus est, neque quæ in manifesto, in carne, est circumcisio: sed qui in abscōdito, Iudæus est: & circumcisio cordis, in spiritu, non litera: cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAP. III.

QVid ergo amplius Iudæo est? aut quæ vtilitas circumcisionis? Multum per omnem modum. Primùm quidem quia credita sunt illis eloquia Dei. quid enim si quidā illorum nō crediderunt? ‖ Numquid incredulitas illorū fidem Dei ⁼ euacuauit⁹? Absit. ‖ Est' aūt Deus verax: ‖ omnis aūt homo mendax, sicut scriptum est: ‖ Vt iustificeris in sermonibus tuis: & vincas cùm iudicaris. Si autem iniquitas nostra iustitiā Dei commēdat, quid dicemus? Nūquid iniquus est Deus qui infert iram? (secundum hominē dico.) Absit. alioquin quomodo iudicabit Deus⁼ hunc' mundum? Si enim veritas Dei in meo mendacio abundauit in gloriam ipsius: quid adhuc & ego tanquam peccator iudicor, & non (sicut blasphemamur, & sicut aūt quidam nos dicere) faciamus mala, vt veniāt bona? quorum damnatio iusta est. Quid ergo? præcellimus eos? Nequaquam. ‖ Causati' enim sumus Iudæos & Græcos, omnes sub peccato esse: sicut scriptum est: ‖ Quia non est iustus quisquam. ‖ nō est intelligens, non est requirens Deum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonū, non est vsque ad vnum. ‖ Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant. ‖ Venenum aspidum sub labijs eorū. ‖ Quorum os maledictione & amaritudine plenum est: ‖ Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Contritio & infelicitas in viis eorum: & viam pacis non cognouerunt. ‖ Non est timor Dei ante oculos eorum. ‖ Scimus autē quoniam quæcunq. lex loquitur, his qui in lege sunt loquitur: vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo:

‖ quia ex operibus legis nō iustificabitur omnis caro corā illo. Per legem enim cognitio peccati. Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est: testificata à lege & Prophetis. Iustitia autē Dei per fidē Iesu Christi, in omnes & super omnes qui credunt in eum. non enim est distinctio. Omnes enim peccauerunt: & egent gloria Dei. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quē proposuit Deus ⁼ propitiationem', per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem precedentium delictorum, in sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore: vt sit ipse iustus, & iustificans eum qui ex fide Iesu Christi. Vbi est ergo gloriatio ⁼ tua' ? Exclusa est. Per quam legem? factorum? Non, sed per legem fidei. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis. An Iudæorum Deus tantùm? nonne & Gentium? Imò & Gentium. quoniam quidem vnus est Deus, qui ⁼ iustificat' circumcisionem ex

fide,

Universidad de Sevilla Biblioteca

Isa. 6. 9. Mat. 13, 14. Mar. 4, 12. Luc. 8, 10. Ioh. 12, 40. Rom. 11, 8.

Act. 13, 2.

⁼ 2 MS. G. S.

⁼ & 4 MS. Amb. G q. S.

⁼ itaque 9 MS. Amb. S.

Abac. 2, 4. Heb. 10, 38 Gala. 3, 11.

⁼ viuet 2 MS. R. G. S

⁼ 1 MS. G. S.

⁼ 2 MS. G. S.

Eph. 4, 17. 18.

Deu. 10, 17 2 Par. 19, 7. Iob 34, 19. Act. 10, 34. ⁼ & 2 MS. G. S. Mat. 7, 21. Luc. 1, 22.

⁼ mendacio 2 MS. G. S.

⁼ cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus MS. Amb. Q. n. ⁼ 1 MS. G.

Isa. 52, 5. Ezec. 36, 20.

⁼ conuenit 1 MS. S.

⁼ G. S. Q. n. ⁼ 1 MS. G. S. ⁼ 1 MS. G. S.

Mat. 7, 2.

⁼ qui 1 MS. G.

⁼ contemnis⁹ ignoras MS. Amb. S. Q. n. ⁼ diem 2 MS. S. Mat. 16. ⁼ quærentibus MS. Amb. G. Q. n.

Deu. 10, 17 2 Par. 19, 7. Iob 34, 19. Act. 10, 34. ⁼ & 2 MS. G. S. Mat. 7, 21. Luc. 1, 22.

⁼ cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus MS. Amb. Q. n. ⁼ 1 MS. G.

Isa. 52, 5. Ezec. 36, 20.

⁼ 2 MS. G. S.

Psal. 115, 11. Psal. 50, 6.

⁼ 4 MS. S.

⁼ Præcausati 1 MS. R. G. S. Gal. 3, 22. Psal. 13, 1. 52, 3.

Psal. 5, 11. Psa. 139, 4. Psal. 9, 7. Isa. 59, 7. Prov. 1, 16.

Psal. 35, 2. Gal. 2, 16.

Gal. 2, 16.

⁼ propitiatorem MS. Amb. S. & possunt hoc modo etiā verti G.

⁼ 1 MS. G. S.

⁼ iustificabit 3 MS. G.

fide, & præputium per fidem. Legem ergo destruimus per fidem? Absit. sed legem statuimus.

CAP. IIII.

QVid ergo dicemus inuenisse Abrahã patrem nostrum secundum carnem?
2 Si enim Abraham ex operibus *iustificatus est: habet gloriã, sed nõ apud Deũ.
3 Quid enim dicit scriptura? ¶ Credidit Abraham Deo: & reputatũ est illi ad iustitiam.
4 Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiã, sed secundum debitum.
5 Ei vero qui nõ operatur, credenti autem in eum qui iustificat impiũ, reputatur fides eius ad iustitiã –secũdum propositũ gratiæ Dei'.
6 Sicut & Dauid dicit beatitudinẽ hominis, cui Deus accepto fert iustitiã sine operibus:
7 ¶ Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.
8 Beatus vir cui nõ *imputauit' Dominus peccatum.
9 Beatitudo ergo hæc in circumcisione* –manet', an etiam in præputio? Dicimus enim quia reputata est Abrahæ fides ad iustitiam.
10 Quomodo ergo reputata est? in circumcisione, an in præputio? Non in circumcisione, sed in præputio.
11 ¶ Et signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei quæ est in præputio: vt sit pater omniũ credentium per præputium, vt reputetur & illis ad iustitiam:
12 & sit pater circumcisionis, non iis tantùm qui sunt ex circumcisione, sed & iis qui sectantur vestigia fidei quæ est in præputio patris nostri Abrahæ. Non enim per legẽ promissio Abrahæ, aut semini eius vt hæres esset mundi: sed per iustitiam fidei.
14 Si enim qui ex lege, hæredes sunt: exinanita est fides, abolita est promissio.
15 Lex enim iram operatur. Vbi enim non est lex: nec præuaricatio.
16 ex fide, – vt' secundum gratiam *firma sit promissio omni semini, nõ ei qui ex lege est solum, sed & ei qui ex fide est Abrahæ, qui pater est omniũ nostrum,
17 (sicut scriptum est: ¶ Quia patrẽ multarũ gentium posui te) ante Deum, cui credidit, qui viuificat mortuos: & vocat ea quę non sunt, tanquam ea quæ sunt.
18 qui contra spẽ in spem credidit: vt fieret pater multarũ gentium secũdum quod dictum est –ei': ¶ Sic erit sẽmẽ tuum– sicut stellæ cęli, & arena maris'.
19 Et nõ infirmatus est fide: nec consideranit corpus suum *emortuum, cùm ferè centum esset annorum, & emortuam vuluam Saræ.
20 In repromissione etiã Dei nõ hæsitauit diffidentia: sed confortatus est fide, dans gloriã Deo:
21 plenissimè sciẽs quia quæcunq; promisit, potẽs est & facere.
22 Ideo & reputatũ est illi ad iustitiam.
23 Non est autẽ scriptũ tantùm propter ipsum quia reputatũ est illi– ad iustitiã':
24 sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui suscitauit Iesum – Christum' Dominum nostrum à mortuis,
25 qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

CAP. V.

1 IVstificati ergo ex fide, pacem *habeamus' ad Deum per Dominum nostrum
2 Iesum Christum: ¶ per quẽ & habemus accessum *per fidem' in gratiã istã in qua stamus, & gloriamur, in spe gloriæ – filiorum' Dei.
3 Non solùm autem: sed & gloriamur in tribulationibus: ¶ scientes
4 quòd tribulatio patientiã operatur; patiẽtia autem probationem, probatio verò spem.
5 spes autẽ nõ confundit: ¶ quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est
6 nobis. Vt quid enim ¶ Christus, cùm adhuc infirmi essemus, secundum tempus
7 pro impiis mortuus est? Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori.
8 Commendat autẽ charitatem suã Deus in nobis: quoniam *cùm adhuc peccatores essemus, *Christus pro nobis mortuus est.
9 Multò igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum.
10 Si enim cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius: multò magis reconciliati, salui erimus in vita
11 ipsius. Non solùm aũt: sed & gloriamur in Deo per Dñm nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationẽ accepimus.
12 Propterea sicut per vnum hominem peccatũ in hunc mundum intrauit, & per peccatũ mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt.
13 Vsq. ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum aũt non
14 *imputabatur, cùm lex non esset'. Sed regnauit mors ab Adam vsque ad Moysen, etiam in eos qui non peccauerunt in similitudinem præuaricationis Adæ, qui
15 est forma futuri. Sed nõ sicut delictum, ita & donum. si enim vnius delicto multi mortui sunt: multo magis gratia Dei & donũ, in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit.
16 Et non sicut per vnum *peccatum', ita & donũ. nam iudicium quidem ex vno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis, in iustificationem.
17 Si enim in vnius delicto mors regnauit per vnum: multò magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabũt per
18 vnum Iesum Christum. Igitur sicut per vnius delictũ, in omnes homines in condemnationem: sic & per vnius iustitiam, in omnes homines in iustificationẽ vitæ.
19 Sicut enim per inobedientiam vnius hominis, peccatores cõstituti sunt multi: ita & per vnius obeditionẽ, iusti constituẽtur multi. Lex aũt subintrauit vt abundaret delictũ.
20 Vbi autem abundauit delictum, superabũdauit gratia.
21 vt sicut regnauit peccatũ *in mortem' vita & gratia regnet per iustitiam in vitã æternam, per Iesum Christum Dominũ nostrum.

*habemus G. Q.n. Eph.2,18. Vnde 1 MS.G. – G.S. Iac.1,3.

Heb.9,14.

Heb.9,15. 28. 1 Per.3,18.

*si o. Q.n. *secũdum tẽpus MS.

*imputatur, cùm lex non est' 5 MS.G.

*peccatum 5 MS.G.

*in morte 1 MS.G.S.

CAP. VI.

QVid ergo dicemus? Permanebimus in peccato vt gratia abũdet? Absit.
2 Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo?
3 An ignoratis *quia ¶ quicunq. baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus?
4 ¶ Consepulti enim sumus cum illo per baptismũ in mortẽ: vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.
5 ¶ Si enim cõplantati facti sumus similitudini mortis eius: simul & resurrectionis erimus.
6 Hoc scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltrà non seruiamus peccato.
7 Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato.
8 Si autem mortui sumus cũ CHRISTO: credimus quia simul etiã viuemus cũ Christo,
9 scientes quòd Christus resurgens ex mortuis iam nõ moritur, mors illi vltrà non dominabitur.
10 Quod enim mortuus est, peccato mortuus est semel: quod autem viuit, viuit Deo.
11 Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato: viuentes autẽ Deo, in Christo Iesu Dño nostro.
12 Non ergo regnet peccatũ in vestro mortali corpore vt obediatis concupiscentiis eius.
13 Sed neq. exhibeatis mẽbra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tanquã ex mortuis viuentes: & membra vestra arma iustitiæ Deo.
14 Peccatũ enim vobis nõ dominabitur: nõ enim sub lege estis, sed sub gratia.
15 Quid ergo? peccabimus, quoniam nõ sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.
16 ¶ Nescitis quoniã cui exhibeuis vos seruos ad obediendũ, serui estis eius cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam?
17 Gratias autem Deo quòd fuistis serui peccati, obedistis autẽ ex corde in eam formã doctrinæ in *quã traditi estis.
18 Liberati aũt à peccato, serui facti estis iustitiæ.
19 Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ. sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati, ad iniquitatẽ: ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ, in sanctificationẽ.
20 Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ.
21 Quem ergo fructum habuistis tunc – in illis', in quibus nũc erubescitis? Nam finis illorum mors est.
22 Nũc verò liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrũ in sanctificationẽ, finem verò vitam æternam.
23 Stipendia enim peccati, mors. Gratia autẽ Dei, vita æterna in Christo Iesu Domino nostro.

CAP. VII.

1 ANignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur quanto tẽpore vivit?
2 ¶ Nam quæ sub viro est mulier: *viuẽte' viro alligata est *legi'. si autẽ mortuus fuerit vir – eius': *soluta' est à lege viri.
3 Igitur viuente viro, vocabitur adultera, si fuerit cũ alio viro. si autẽ mortuus fuerit vir eius, liberata est a lege – viri': vt non sit adultera si fuerit cum alio viro.
4 Itaq. fratres mei & vos mortificati estis legi per corpus Christi: vt sitis alteri' qui ex mortuis resurrexit, vt fructificemus Deo.
5 Cùm enim essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erãt, operabantur in mẽbris nostris, vt fructificarẽt morti.
6 nunc autem soluti sumus à lege *mortis', in qua detinebamur: vt seruiamus in nouitate spiritus, & non in vetustate literæ. Quid ergo dicemus? lex peccatũ est? Absit. Sed peccatum nõ cognoui, nisi per legem. nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: ¶ Non concupisces.
8 Occasione autem accepta, peccatũ per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat.
9 Ego aũtẽ viuebam sine lege aliquando. Sed cum venisset
10 mandatum: peccatũ reuixit. Ego autem mortuus sum: & inuentum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad
11 mortem. Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per
12 illud occidit. Itaq. lex quidem sancta, & mandatũ sanctum, & iustũ & bonum.
13 Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit, sed peccatum, vt appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: vt fiat supra modum peccãs peccatum per mandatum.
14 Scimus enim quòd lex spiritualis est: ego autẽ carnalis
15 sum, venumdatus sub peccato. Quod enim operor nõ intelligo. non enim quod volo*, hoc ago: sed quod odi*, illud facio.
16 Si autem quod nolo, illud facio: cõsentio legi, quoniã bona est.
17 Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod
18 habitat in me peccatũ. Scio enim quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonũ. Nam velle adiacet mihi: perficere
19 autem bonum, non inuenio. Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod
20 nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo, illud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.
21 Inuenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet.
22 Condelector enim legi Dei secundum interiorẽ hominem:
23 video autem aliam legem in mẽbris meis, repugnãtem legi mẽtis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in mẽbris meis.
24 Infelix ego homo, quis me liberabit de
25 corpore mortis huius? Gratia *Dei' per Iesum Christũ Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente seruio legi Dei: carne autem, legi peccati.

CAP. VIII.

1 NIhil ergo nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu: qui nõ secundũ carnẽ ambulãt*. Lex enim spiritus
2 vitæ in Christo Iesu, liberauit me a lege
3 peccati & mortis. Nã quod impossibile

*fratres MS.G.S. Gal.3,27. Col.2,12.

Eph.4,23. Col.3,10. Heb.9,14. 12,2. 1 Per.2,1.

*mortui G. S. veram textus cõ formis est MS.R. Amb. & G q. Exo.20, 17 Deut.5,21.

1 Tim.1,8.

*bonũ MS *malũ MS

*autem MS.G q. *Deo G. Q.n. *sed secundum spiritum G. at textus notiſier, Ambr. consentit & S.

– 1 MS.G. S.

*viuenti G.S. *legc. Amb. G.S. – 1 MS.G. *liberata 1 MS.G.

– 2 MS. G.S.

Psal.31,1.

*imputabit ó MS. R. Amb. G. *tantum MS. Amb. – 3 MS.G. S.

Gen.17, 10 11.

– Amb.S. *vt 1 MS. Amb. G.S.

Gen.17, 4. *ẽt credidit 2 MS. G.

– 1 MS. Amb. G.S. Gen.15, 5. – 7 MS. Amb. G.S. *iam 2 MS.G.

– 3 MS.G. – 1 MS.G.

Universidad de Sevilla Biblioteca

erat legi, in quo infirmabatur per carnē: Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritū. Qui enim secundū carnē sunt: quæ carnis sunt, sapiunt: qui verò secundum spiritū sunt: quæ sunt spiritus, sentiunt. Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autē spiritus, vita & pax. quoniam sapientia carnis, inimica est Deo: legi enim Dei nō est subiecta, nec enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere nō possunt. Vos aūt in carne nō estis, sed in spiritu: si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet: hic non est eius. Si autē Christus in vobis est: corpus quidē mortuū est propter peccatū, spiritus verò vita propter iustificationē. Quòd si Spiritus eius qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis: qui suscitauit Iesum Christū à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritū eius in vobis. Ergo fratres, debitores sumus: nō carni, vt secundum carnem viuamus. Si enim secundum carnem vixeritis: moriemini. si aūt spiritu, facta carnis mortificaueritis, viuetis. Quicunq. enim spiritu Dei aguntur, ii sunt filij Dei. ¶ Non enim accepistis spiritum seruitutis iterū in timore, ¶ sed accepistis spiritū adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, (Pater.)

Ipse enim spiritus, testimonio reddit spiritui nostro quòd sumus filij Dei. Si aūt filij: & hæredes, hæredes quidē Dei: cohæredes aūt Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur. Existimo enim quòd non sunt condignæ passiones huius temporis, ad futurā gloriā quæ reuelabitur in nobis. Nā expectatio creaturæ, reuelationē filiorum Dei expectat.

Vanitati enim creatura subiecta est, nō volēs, sed propter eum qui subiecit eam in spē: quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatē gloriæ filiorum Dei. Scimus enim quòd omnis creatura ingemiscit, & parturit vsq. adhuc. Non solùm autē illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habētes, & ipsi intra nos gemimus, adoptionē filiorum Dei expectantes, redemptionē corporis nostri. Spe enim salui facti sumus. Spes aūt quæ videtur, nō est spes: nā quod videt quis, quid sperat? Si aūt quod nō videmus, speramus: per patientiā expectamus. Similiter autē & Spiritus adiuuat infirmitatē nostrā. nā quid oremus sicut oportet nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis, gemitibus inenarrabilibus. Qui aūt scrutatur corda: scit quid desideret Spiritus: quia secundū Deū postulat pro sanctis. Scimus aūt quoniam diligentibus Deū, omnia cooperantur in bonum, iis qui secundū propositū vocati sunt sanctis. Nam quos præscíuit: & prædestinauit conformes fieri imaginis Filij sui: vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos aute prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit hos & iustificauit. quos autē iustificauit: illos & glorificauit. Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis contra nos?

Qui etiā proprio filio nō pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illū: quomodo non etiā cum illo omnia nobis donauit? Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat. Quis est qui condemnet? Christus Iesus qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiā interpellat pro nobis. Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? (sicut scriptū est: ¶ Quia propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oues occisionis.) Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim quia neq. mors, neq. vita, neque angeli, neque principatus, neq. virtutes, neq. instantia, neq. futura, neq. fortitudo, neq. altitudo, neq. profundū, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

CAP. IX.

VEritatē dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto, quoniā tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo. ¶ Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ, quorū adoptio est filiorū, & gloria, & testamētum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorum patres, & ex quibus est Christus secūdum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Amen.

Non autem quòd exciderit verbū Dei. Non enim omnes qui ex Israel, ii sunt Israelitæ: neque quia semen sunt Abrahæ, omnes filij: sed in Isaac vocabitur tibi semen: id est, non qui filij carnis hi filij Dei: sed qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine. Promissionis enim verbū hoc est. Secundum hoc tempus veniam: & erit Saræ filius. Nō solùm aūt illa: sed & Rebecca ex vno concubitū habens, Isaac patris nostri.

Cùm enim nondū nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali (vt secundū electionē propositū Dei maneret,) non ex operibus, sed ex vocante dictū est ei: ¶ Quia maior seruiet minori, sicut scriptū est: ¶ Iacob dilexi, Esau aūt odio habui. Quid ergo dicemus? nunquid iniquitas apud Deū? Absit. Moysi enim dicit, ¶ Miserebor cuius misereor: & misericordiam præstabo cui miserebor.

Igitur nō volentis, neq. currentis, sed miserentis est Dei. Dicit enim scriptura Pharaoni: ¶ Quia in hoc ipsum excitaui te, vt ostendā in te virtutē meā: & vt annuntietur nomē meū in vniuersa terra. Ergo cuius vult miseretur: & quē vult indurat. ¶ Dicit ergo mihi: Quid adhuc queritur? voluntati enim eius quis resistit? O homo, tu quis es qui respondeas Deo? ¶ Nunquid dicit figmentū ei qui se finxit: Quid me fecisti hic? An nō habet potestatē figulus luti, ex eadē massa facere aliud quidem vas in honorē, aliud vero in contumeliā. Quòd si Deus volens ostendere iram, & nota facere potentiam suā, sustinuit in multa patientia, vasa iræ aptata in interitū, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam. Quos & vocauit nos: non solùm ex Iudæis, sed etiā ex Gētibus, sicut in Osee dicit. ¶ Vocabo nō plebem meā, plebem meā: & non dilectā, dilectā: & non misericordiā consecutam, misericordiā consecutā. ¶ Et erit: in loco vbi dictum est eis, Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filij Dei viui. Isaias aūt clamat pro Israel: ¶ Si fuerit numerus filiorum Israel tanquā arena maris, reliquiæ saluæ fient. Verbū enim consummans, & abbreuians in æquitate: quia verbum breuiatum faciet Dominus super terrā. & sicut prædixit Isaias: ¶ Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen: sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorrha similes fuissemus. Quid ergo dicemus? Quòd gentes quæ nō sectabantur iustitiā, apprehenderūt iustitiā, iustitiā aūt quæ ex fide est. Israël verò sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit.

Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus. offenderūt enim in lapide offensionis, sicut scriptū est: ¶ Ecce pono in Sion lapidē offensionis, & petram scandali: & omnis qui credit in eū, non confundetur.

CAP. X.

FRatres, voluntas quidem cordis mei & obsecratio ad Deum, fit pro illis in salutē. Testimoniū enim perhibeo illis quòd æmulationē Dei habent, sed nō secundū scientia. Ignorantes enim iustitiā Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Finis enim legis, Christus: ad iustitiā omni credenti. Moyses enim scripsit, quoniā iustitiā quæ ex lege est ¶ qui fecerit homo, viuet in ea. Quæ autē ex fide est iustitia, sic dicit, ¶ Ne dixeris in corde tuo, quis ascēdet in cælū? id est, Christū deducere. Aut quis descēdet in abyssum? hoc est, Christum à mortuis reuocare. Sed quid dicit? Scriptura? ¶ Prope est verbū in ore tuo, & in corde tuo. hoc est verbū fidei quod prædicamus. Quia si confiteris in ore tuo Dūm: Iesum, & in corde tuo credideris quòd Deus illū suscitauit à mortuis: saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiā: ore autē confessio fit ad salutē. Dicit enim scriptura: ¶ Omnis qui credit in illū, non confundetur. Non enim est distinctio Iudæi & Græci: nā idē Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illū. ¶ Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Quomodo ergo inuocabunt in quē non crediderūt? Aut quomodo credent ei quē non audierunt? Quomodo autē audient sine prædicante? Quomodo verò prædicabunt nisi mittātur? sicut scriptum est: ¶ Quā speciosi pedes euangelizantiū pacē, euangelizantium bonā. Sed non omnes obedierunt Euāgelio. Isaias enim dicit. ¶ Dñe, quis credidit auditui nostro? Ergo fides, ex auditu: auditus aūt per verbū Christi. Sed dico. Nunquid nō audierunt? Et quidē ¶ in omnē terrā exiuit sonus eorū: & in fines orbis terræ verba eorū. Sed dico. Nunquid Israel non cognouit? Primus Moyses dicit, ¶ Ego ad æmulationē vos adducā in nō gentē: in gentem insipiētē, in iram vos mittā. Isaias autem audet, & dicit, ¶ Inuentus sum à nō quærentibus me: palā apparui iis qui me non interrogabāt. Ad Israel aūt dicit, ¶ Tota die expandi manus meas ad populum non credentē, & contradicentem mihi.

CAP. XI.

DIco ergo: Nunquid Deus repulit populum suū? Absit. Nā & ego Israelita sum, ex semine Abrahā, de tribu Bēiamin. Nō repulit Deus plebē suam quā præscíuit. An nescitis in Elia quid dicit scriptura: quēadmodū interpellat Deum aduersum Israel? ¶ Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderūt, & ego relictus sum solus, & quærūt animā meā. Sed quid dicit illi diuinū responsum? ¶ Reliqui mihi septē milia virorū, qui non curuauerunt genua Baal. Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ secundū electionem gratiæ salux factæ sunt. Si aūt gratia: iam nō ex operibus, alioquin gratia iā nō est gratia. Quid ergo? quod quærebat Israel, hoc non est consecutus: electio aūt cōsecuta est: cæteri verò excæcati sunt. sicut scriptū est: ¶ Dedit illis Deus spiritū cōpunctionis: oculos, vt nō videant: & aures, vt nō audiant vsque in hodiernū diē. Et Dauid dicit: ¶ Fiat mēsa eorū in laqueū & in captionem & in scandalū & in retributionē illis. Obscurentur oculi eorū ne videant: & dorsum eorū semper incurua. Dico ergo. Nunquid ¶ sic offenderūt vt caderent? Absit. Sed illorū delicto, salus est Gentibus, vt illos æmulentur. Quod si delictū illorū diuitiæ sunt mundi, & diminutio eorum diuitiæ Gentiū: quanto magis plenitudo eorū? Vobis enim dico Gentibus, quātùm quidem ego sum Gentiū Apostolus, ministerium meum honorificabo, si quomodo ad æmulandū prouocem carnem meam, & saluos faciam aliquos ex illis.

1 Si enim amissio eorum, reconciliatio est
mundi: quæ assumptio, nisi vita ex mor-
tuis? 16 Quòd si delibatio sancta est, & co-
massa: & si radix sancta, & rami. 17 Quòd
si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autē cùm
oleaster esses, insertus es in illis, & socius
radicis & pinguedinis oliuæ factus es,
noli gloriari aduersus ramos. Quòd si 18
gloriaris: non tu radicem portas, sed radix
te. 19 Dicis ergo: Fracti sunt rami, vt ego
inserar. Bene: propter incredulitatē fra- 20
cti sunt, tu autē fide stas: noli altū sape-
re, sed time. 21 Si enim Deus naturalibus
ramis nō pepercit: ne forte nec tibi par-
cat. 22 Vide ergo bonitatē & seueritatē Dei:
in eos quidē qui ceciderūt, seueritatē: in
te autē bonitatem Dei, si permanseris in
bonitate, alioquin & tu excideris. 23 Sed &
illi, si non permanserint in incredulitate,
inserentur. potēs est enim Deus iterū in-
serere illos. 24 Nā si tu ex naturali excisus
es oleastro, & cōtra naturā insertus es in
bonam oliuā: quantò magis ij qui secū-
dum naturā, inserētur suæ oliuæ? 25 Nolo
enim vos ignorare fratres mysteriū hoc,
(vt nō sitis vobismipsis sapientes) quia cę-
citas ex parte cōtigit in Israël, donec ple-
nitudo Gentiū intraret: & sic omnis Is- 26
rael salu' fieret, sicut scriptū est: ✠ Veniet
ex Sion, qui eripiat, & auertat impietatē a
Iacob. Et hoc illis a me testamentum: 27
cū abstulero peccata eorū. 28 Secūdū Eu-
angeliū quidem, inimici propter vos: se-
cundū electionē autē, charissimi propter
patres. 29 Sine pœnitentia enim sunt dona
& vocatio Dei. 30 Sicut enim aliquādo &
vos nō credidistis Deo, nūc autē misericor-
diā consecuti estis propter incredulita-
tē illorum. 31 ita & isti nunc nō credide-
runt in vestram misericordiam, vt & ipsi
misericordiā consequantur. 32 Conclusit
enim Deus omnia in incredulitatem: vt
omniū misereatur. 33 O altitudo diuitia-
rū, sapientiæ, & scientiæ Dei: quā incō-
prehensibilia sunt iudicia eius, & inuestī-
gabiles viæ eius! 34 Quis enim cognouit
sensum Domini? Aut quis consiliarius e-
ius fuit? 35 Aut quis prior dedit illi, & re-
tribuetur ei? 36 Quoniā ex ipso, & per ip-
sum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in
secula, Amen. CAP. XII.

1 OBsecro itaq. vos fratres per miseri-
cordiā Dei, vt exhibeatis corpora
vestra hostiā viuentē, sanctā, Deo placē-
tem, rationabile obsequiū vestrū. 2 Et
nolite cōformari huic sęculo: sed refor-
mamini in nouitate sensus vestri, vt ve-
probetis quæ sit voluntas Dei bona, &
beneplacens, & perfecta. Dico enim, 3
per gratiā quæ data est mihi, omnib' qui
sunt inter vos, Nō plus sapere, quā opor-
tet sapere, sed sapere ad sobrietatē, vni-
cuiq. sicut Deus diuisit mensuram fidei.
4 Sicut enim in vno corpore multa membra
habemus, omnia autē membra nō eundē
actū habēt: 5 ita multi vnū corpus sumus
in Christo, singuli autē alter alterius mē-
bra. 6 Habentes autē donationes, secūdū
gratiā quę data est nobis, differentes, siue
prophetia secundum rationē fidei, 7 siue
ministerium in ministrando, siue qui do-
cet in doctrina: 8 qui exhortatur in exhor-
tādo, qui tribuit in simplicitate, qui præ-
est in solicitudine, qui miseretur in hi-
laritate. 9 Dilectio sine simulatione. ‖ O-
dientes malū: adhærentes bono. 10 ‖ Cha-
ritatē fraternitatis inuicē diligētes. ‖ Hō-
nore inuicē preuenientes. 11 ‖ Solicitu-
ne nō pigri. Spiritu feruentes: ✠ Dño' ser-
uientes. 12 Spe gaudentes. In tribulatione
patientes. Orationi instantes. 13 ✠ Necessi-
tatibus' sanctorum communicātes. ‖ Hō-
spitalitatē sectātes. 14 ‖ Benedicite perse-
quētibus vos: benedicite, & nolite male-
dicere. 15 Gaudere cum gaudentibus, flere
cū flentibus. 16 Idipsum inuicē sentientes.
‖ Non alta sapientes, sed humilibus con-
sentientes. ‖ Nolite esse prudentes apud
vosmetipsos. 17 ‖ Nulli malum pro malo
reddētes. ‖ Prouidētes bona nō tantum
corā Deo, sed etiā' corā omnibus homini-
bus. 18 ‖ Si fieri potest, quod ex vobis est,
cū omnibus hominibus pacē habentes.
19 ‖ Nō vosmetipsos defendētes charissi-
mi, sed date locū iræ. scriptum est enim,
‖ Mihi' vindictam': ✠ ego retribuam, dicit
20 Dñs. Sed ‖ si esurierit inimicus tuus, ciba
illū: si sitit, potū da illi: hoc enim faciēs,
carbones ignis cōgeres super caput eius.
21 Noli vinci a malo: sed vince in bono
malum. CAP. XIII.

1 OMnis anima potestatibus sublimio-
ribus subdita sit. Non est enim po-
testas nisi a Deo. quæ autem sunt, a Deo
2 ordinata' sūt. Itaq. qui resistit potestati,
Dei ordinationi resistit. Qui aūt resistūt,
ipsi sibi damnationē acquirūt. 3 nā prin-
cipes nō sūt timori boni operis, sed mali.
Vis autē non timere potestatē? Bonū fac:
4 & habebis laudē ex illa. Dei enim mi-
nister est tibi in bonum: Si autē malum
feceris: time. non enim sine causa gladiū
portat. Dei enim minister est: vindex in
5 iram, ei qui malum agit. Ideo necessi-
tate' subditi estote: non solūm propter
6 iram, sed etiā propter conscientiā. Ideo
enim & tributa præstatis. ministri enim
7 Dei sunt, in hoc ipsum seruientes. ‖ Red-
dite ergo oībus debita: cui tributū, tribu-
tū: cui vectigal, vectigal: cui timorē, timo
8 rem: cui honorē, honorē. Nemini quic-
quam debeatis: nisi, vt inuicem diligatis.
qui enim diligit proximū, legē impleuit.
9 Nam, ‖ Non adulterabis, Non occides,
Nō furaberis, Non falsum testimonium
dices, Nō cōcupisces, & si quod est aliud
mandatū: in hoc verbo instauratur, ‖ Di-
10 liges proximū tuum sicut teipsum. Di-
lectio proximi, malum non operatur.
Plenitudo ergo legis est dilectio. 11 Et hoc
scientes tempus, quia hora est iam nos
de somno surgere. Nūc enim propior est

nostra

Amos 5, 18
Eph. 4, 3.
1 Pet. 2, 22.
2, 17.
Charitate 4 MS. G. Q.n.
Heb. 13, 1.
1 Pet. 5, 5.
Tempori Amb. Q.n.
Memoriæ Q.n.
Heb. 13, 2.
1 Pet. 4, 9.
Mat. 5, 44.
1 Cor. 3, 13.
Prou. 3, 7.
Isa. 5, 21.
Pro. 20, 22.
1 Pet. 3, 9.
2 Cor. 8, 21.
— G.S.
Heb. 12, 14
Eccl. 28, 1.
Mat. 5, 39.
Deu. 32, 35.
Heb. 10, 30
vindicta 1 MS. R.G.
✠ & MS q.
Pro. 25, 21.
Sap. 6, 4.
Tit. 3, 1.
1 Pet. 2, 13.
ordinatæ 2 MS. G.S.
necessitati MS. Q.n.
Mat. 22, 21
Exo. 20, 14
Deu. 5, 18.
Mat. 19, 18
Leu. 19, 18.
Mat. 22, 39
Mar. 12, 31
Gal. 5, 14.
Iac. 2, 8.
proximo 1 MS. G.S.

✠Q.n.
nostra salus, quàm cū credidimus. Nox 12
præcessit', dies aūt appropinquauit. Abi-
iciamus ergo opera tenebrarū, & induta-
mur arma lucis. Sicut in die honestè 13
ambulemus: non in comessationibus &
ebrietatibus, nō in cubilibus & impudi-
citiis, non in contentione & æmulatione:
sed induimini Dominū Iesum Chri- 14
stum, & carnis curā ne feceritis in desy-
deriis. CAP. XIIII.

Luc. 21, 34.
Gal. 5, 16.
1 Per. 2, 11
induite 4 MS.
Amb. S.G.
Infirmum autē in fide assumite. non in 1
diſceptationibus cogitationū. Alius 2
enim credit se manducare omnia: qui au-
tem infirmus est, olus manducet'. Is qui 3
manducat, non manducantem non sper-
nat: & qui non manducat, manducantem
non iudicet. Deus enim illum assumpsit.
‖ Tu quis es, qui iudicas alienum seruū? 4
Domino suo stat aut cadit. stabit autem:
potēs est enim Deus statuere illum. Nā 5
alius iudicat diem inter diem: alius aūt
iudicat omnem diem. vnusquisq. in suo
sensu abūdet. Qui sapit diem, Domino 6
sapit*. Et qui manducat, Domino man-
ducat: gratias enim agit Deo. Et qui non
manducat, Domino nō manducat, & gra-
tias agit Deo. Nemo enim nostrum sibi 7
viuit: & nemo sibi moritur. Siue enim 8
viuimus, Dño viuimus: siue morimur,
Domino morimur. Siue ergo viuimus,
siue morimur, Dñi sumus. In hoc enim 9
Christus* mortuus est, & resurrexit': vt
& mortuorum & vinorū dominetur. Tu 10
autē quid iudicas fratrem tuum? aut tu
quare spernis fratrē tuū? ‖ Omnes enim
stabimus ante tribunal Christi. scriptū 11
est enim, ‖ Viuo ego, dicit Dominus, quo-
niam mihi flectetur omne genu: & omnis
lingua confitebitur Deo. Itaque vnus- 12
quisque nostrum pro se rationem reddet
Deo. Non ergo amplius inuicē iudice- 13
mus, sed hoc iudicate magis, ne ponatis
offendiculū fratri vel scādalum. Scio & 14
confido in Dño Iesu, quia nihil cōmune
per ipsum: nisi ei qui existimat quid
commune esse, illi cōmune est. Si enim 15
propter cibū frater tuus contristatur: iam
non secundū charitatem ambulas. ‖ Noli
cibo tuo illum perdere pro quo Christus
mortuus est. Nō ergo blasphemetur bo- 16
nū nostrū'. Nō est enim regnū Dei esca 17
& potus: sed iustitia, & pax, & gaudiū in
Spiritu sancto. qui enim in hoc seruit 18
Christo, placet Deo, & probatus est ho-
minibus. Itaq. quæ pacis sunt, sectemur: 19
& quæ ædificationis sunt, inuicē custo-
diamus'. Noli propter escam destruere 20
opus Dei. Omnia quidē sunt munda: sed
malū est homini qui per offendiculū mā-
ducat. ‖ Bonū est non manducare carnē, 21
& nō bibere vinū, neq. in quo frater tuus
offenditur, aut scandalizatur, aut infir-
matur. Tu fidem habes? penes temetip- 22
sum habe corā Deo: Beatus qui nō iudi-
cat semetipsum in eo quod probat. Qui 23
aūt discreuit, si mānducauerit, damnatus
est: quia non ex fide. Omne autem quod
non est ex fide, peccatum est.

CAP. XV.

1 DEbemus aūtē nos firmiores, imbe-
cillitates infirmorū sustinere, & nō
2 nobis placere. Vnusquisq. vestrum' pro-
ximo suo placeat in bonū, ad ædificatio-
3 nem. Etenim Christus non sibi placuit,
sed sicut scriptum est, ‖ Improperia im-
properantium tibi, ceciderunt super me.
4 Quæcunq. enim scripta' sunt, ad nos-
tra doctrinā scripta sunt: vt per patientiā
& consolationem scripturarū, spē habea-
5 mus. Deus aūtē patientiæ & solatij' det
vobis idipsum sapere in alterutrū secun-
6 dum Iesum Christū: vt vnanimes, vno
ore honorificetis Deū & patrē Dñi no-
stri Iesu Christi. Propter quod suscipite
inuicem: sicut & Christus susceepit vos in
7 honorem Dei. Dico enim Christum Ie-
sum ministrū fuisse circūcisionis propter
veritatē Dei, ad cōfirmandas promissio-
8 nes patrū: Gētes aūtē super misericor-
dia honorare Deū, sicut scriptū est: ‖ Pro-
pterea confitebor tibi in Gentibus Dñe,
9 & nomini tuo cantabo. Et iterum dicit,
‖ Lætamini Gentes cū plebe ejus. Et ite-
10 rum, ‖ Laudate omnes gentes Dominū:
11 & magnificate eū omnes populi. Et rur-
sus Isaias ait, ‖ Erit radix Iesse, & qui ex-
urget regere Gētes, in eū' Gentes spera-
12 bunt. Deus aūtē spei repleat vos omni
gaudio & pace in credendo: vt abundetis
13 in spe, & virtute Spiritus sancti. Cer-
tus sum autem fratres mei & ego ipse de
vobis, quoniā & ipsi pleni estis dilectio-
ne, repleti omni scientia, ita vt possitis
14 alterutrū monere. Audacius aūtē scripsi
vobis fratres ex parte tanquā in memo-
riam vos reducens: propter gratiam quæ
15 data est mihi a Deo, 16 vt sim minister
Christi Iesu in Gētibus: sanctificās Euā-
gelij Dei, vt fiat oblatio Gentiū accepta
17 & sanctificata in Spiritu sancto. Ha-
beo igitur gloria in Christo Iesu' ad Deū.
18 Non enim audeo aliquid loqui eorum
quæ per me non effecit Christus in obe-
19 dientiam Gentiū, verbo & factis, in vir-
tute signorū & prodigiorum, in virtute
Spiritus sancti: ita vt ab Ierusalē per cir-
cuitum vsq. ad Illyricū replenerim Euā-
20 gelio Christi. Sic aūtē prædicauī Euan-
gelium hoc, nō vbi nominatus est Chri-
stus, ne super alienū fundamentū ædifi-
21 carem: sed sicut scriptum est, ‖ Quibus
non est annuntiatum de eo, videbunt: &
22 qui non audierunt, intelligent. Propter
quod & impediebar plurimum venire ad
23 vos*. Nunc verò vlterius locū non ha-
bens in his regionibus, cupiditate autem
habens veniendi ad vos ex multis iam
24 annis: cū io Hispaniā
proficisci cœpero, spero quòd præteriens
videam' vos, & à vobis deducar illuc, si
25 vobis primū ex parte fruitus fuero. Nūc
igitur proficiscar in Ierusalē ministrare

sanctis.

Q.n.
Ephe. 5, 17.
1 Thes. 4, 3
✠Q.n.
1 Co. 12, 11
Eph. 4, 7.
Phil. 4, 12.
rationale Q.n.
Isa. 59, 20.
Omnes Aug. G.S. Q.n.
& G. S. Sup. 9, 13.
Isa. 40, 13.
1 Cor. 2, 16
Dices 2 MS. G.S.
Isa. 59, 20.
Ex. qui non sapit diem, Domino non sapit G.S.
& 10 MS. Amb. G.S.
revixit 6 MS. Q.n.
1 Cor. 5, 10
Isa. 45, 23.
Phil. 2, 10.
flectet 5 MS. G.S.
2 Cor. 2, 12.
vestrū 1 MS. R.G.
— 6 MS. G.S.
Tit. 1, 15.
1 Cor. 8, 13.
offendit 4 MS. Amb. G.
nostrum 4 MS. G q.
S. Pſ. 68, 10.
scripta sunt præ. G.S.
2 Co. 1, 10.
Pſ. 17, 50.
2 Re. 22, 50
Pſ. 116, 1.
Isa. 11, 10.
Deo 3 MS. G.
in 1 MS. G.S.
— 5 MS. G. in vit. quæ
effecit 2 MS. G.S.
annuntiare prædicare G.S.
Isa. 52, 13.
& prohibitus sum vsq. adhuc o.
— G.S.
sed 2 MS.
venia ad vos, nā G. videbo 2 MS. Amb. G.S.
proficiscor 1 MS. G.S.
— MS.

sanctis. Probauerũt enim Macedonia & 26
Achaia collatione aliquã facere in pau-
peres sanctorũ qui sunt in Ierusalẽ. Pla- 27
cuit enim eis: & debitores sunt eorũ. ¶ Nã
si spiritualium eorũ participes ^facti sunt
gentiles', debent & in carnalibus minis-
trare illis. Hoc igitur cũ consumma- 28
uero, & assignauero eis fructũ hunc: per
vos proficiscar in Hispaniã. Scio autem 29
quòniã veniẽs ad vos, in abundantia be-
nedictionis * Christi veniam. Obsecro 30
ergo vos fratres per Dñm nostrũ Iesum
Christum, & per charitatẽ ~ sancti Spiri-
tus, vt adiuuetis me in orationibus ~ pro
me ad Deum, vt liberer ab infidelibus 31
qui sunt in Iudæa, & obsequij mei ob-
latio * accepta fiat ~ in Ierusalẽ sanctis,
vt veniã ad vos in gaudio per voluntatẽ 32
Dei, ^vt ~refrigerer vobiscũ. Deus au- 33
tem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

CAP. XVI.

COmmendo autem vobis Phœben 1
sororem nostram, quæ est in ministerio ecclesiæ quæ est in Cenchris: vt 2
eam suscipiatis in Dño dignè sanctis: & assistatis ei in quocũque negotio vestri indiguerit. etenim ipsa quoq; astitit multis, & mihi ipsi. Salutate Priscã & Aquilam adiutores meos in Christo Iesu, 3
(qui pro anima mea suas ceruices supposuerunt: quibus non solus ego gratias ago, sed & cũcta ecclesiæ Gẽtium) & do- 4
mesticã ecclesiã eorũ. Salutate Epæneti 5
dilectum mihi: qui est primitiuus ^Asiæ in Christo*. Salutate Mariã, quæ multũ laborauit in ^nobis'. Salutate Andronicũ & ^Iuliã' cognatos & concaptiuos meos: 6
qui sunt nobiles in Apostolis, qui & ante me fuerũt in Christo. Salutate Amplia- 8
tum dilectissimũ mihi in Dño. Salutate Vrbanum adiutorem nostrum in Christo Iesu, & Stachyn dilectũ meũ. Salutate 9
Apellen probum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristoboli*. Salutate Hero- 10
dionẽ cognatũ meũ. Salutate eos qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino. 11

Salutate Tryphænã & Tryphosam: quæ 12
laborãt in Dño. Salutate Persidem charissimã, quæ multũ laborauit in Domino. 13
Salutate Rufum electum in Domino, & matrem eius & meã. Salutate Asyncri- 14
tum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen, & qui cũ eis sunt fratres. Salutate Philologum & Iuliam, Nereum, & 15
sororẽ eius & ^Olympiadem': & omnes qui cũ eis sunt, sanctos. Salutate inuicem in osculo sancto. Salutant vos omnes 16
Ecclesiæ Christi. Rogo autẽ vos fratres, 17
vt obseruetis eos qui dissensiones & offendicula præter doctrinã quam vos didicistis faciũt, & declinate ab illis. Hu- 18
iusce modi enim Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri: & per dulces sermones & benedictiones seducũt corda innocentiũ. Vestra enim obedientia in 19
^omẽm locũ diuulgata est. Gaudeo igitur in

vobis. Sed volo vos sapiẽtes esse in bono: 20
& simplices in malo. Deus autem pacis ^conterat Satanã sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Iesu Chri- 21
sti vobiscũ. ¶ Salutat vos Timotheus adiutor meus, & Lucius, & Iason, & Sosipater cognati mei. Saluto vos ego Ter- 22
tius, qui scripsi epistolã, in Domino. Salutat vos Caius hospes meus, & ^vniuersa 23
ecclesia'. Salutat vos Erastus arcarius ciuitatis, & Quartus, frater. Gratia Dñi 24
nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen. ¶ Ei autẽ qui potens est vos cõfirmare iuxta Euangelij meũ & prædicationẽ Iesu Christi, secundũ reuelationem mysterij, temporibus æternis taciti, 25
quod nũc patefactum est per scripturas prophetarũ secundum præceptum æterni Dei, ad obeditionẽ fidei, in cunctis Gẽtibus cogniti, soli sapienti Deo, per Iesum Christum, ~ cui ~ honor, ~ & gloria 26
in secula seculorum, Amen.

EPISTOLA PAVLI AD CORINTHIOS PRIMA.

CAP. I.

PAVLVS vocatus Apostolus Iesu 1
Christi, per voluntatẽ Dei, & Sosthenes frater, Ecclesiæ Dei quæ 2
est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis sanctis, cum omnibus qui inuocat nomẽ Domini nostri Iesu Christi, 3
in omni loco ipsorum & nostro. Gratia vobis & pax à Deo patre nostro & Do- 4
mino Iesu Christo. Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei quæ 5
data est vobis in Christo Iesu, quod in omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia, (sicut testimoniũ Christi confirmatũ est in vobis,) 6
ita vt nihil vobis deßit in vlla gratia, 7
expectãtibus reuelationẽ Dñi nostri Iesu Christi, qui & confirmabit vos vsq; in 8
finem sine crimine, in die aduentus Dñi nostri Iesu Christi. ¶ Fidelis Deus: per 9
quẽ vocati estis in societatẽ filij eius Iesu Christi Domini nostri. Obsecro autem vos fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodẽ sensu, & in eadẽ 10
scientia. Significatum est enim mihi de vobis fratres mei, ab iis qui sunt Chloës, 11
quia cõtentiones sunt inter vos. Hoc autẽ dico, quòd vnusquisq; vestrum dicit, Ego quidem sum Pauli, ego autem ¶ Apollo, 12
ego verò Cephæ, ego autẽ Christi. Diuisus est Christus? Nũquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli 13
baptizati estis? Gratias ago Deo* quòd neminem vestrum baptizaui, nisi Cris- 14
pum & Caium: nequis dicat quod in 15

nomine

~cõteret 4 MS. Amb. G.S. Act. 16, 1. Phil. 2, 19.

~vniuersa ecclesia 6 MS. Amb. G.S. Eph. 3, 20.

~1 MS.R. G.S. Q.n. ~1 MS. Amb. G.S. ~3 MS.

Ier. 23, 5. 6. Ier. 9, 22. 23 2 Cor. 10, 17.

Sup. 1, 17. ^per sublimitatem 2 MS.G. Act. 18, 1.

Sap. 1, 2. 7.

1 Thes. 5, 24

^eadem mente, & eadẽ sententia 3 MS.G.S.

Act. 18, 24.

*meo MS. S. Act. 18, 8.

nomine meo baptizati estis. Baptizaui 16
autẽ & Stephanæ domũ. Cæterum nescio
* vestrũ quẽ alium ^baptizauerim. Non enim 17
misit me Christus baptizare, sed euãgelizare: nõ in sapientia verbi, vt nõ euacuetur crux Christi. Verbũ enim crucis 18
pereuntibus quidem stultitia est: iis autẽ qui saluꝫ fiũt, id est nobis, ¶ Dei virtus est. Scriptum est enim, ¶ Perdã sapientiã 19
sapientũ: & prudentia prudentiũ reprobabo. ¶ Vbi sapiens? vbi scriba? vbi con- 20
quisitor huius sæculi? Nõne stultã fecit Deus sapientiã huius mundi? Nã quia 21
in Dei sapientia nõ cognouit mundus per sapientiã Deũ: placuit Deo per stultitiã prædicationis saluos facere credentes.

Quoniã & Iudæi signa petũt, & Græci 22
sapientiã quærunt: nos autẽ prædicamus Christũ crucifixum, Iudæis quidem scandalũ, Gentibus autẽ stultitiã, ipsis 24
autẽ vocatis Iudæis atq; Græcis Christũ Dei virtutem & Dei sapientiam. quia 25
quod stultũ est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmũ est Dei, fortius est hominibus. Videte enim vocationẽ ve- 26
stram fratres, quia nõ multi sapientes secundũ carnẽ, nõ multi potentes, nõ multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi, 27
elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi, & contemp- 28
tibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret: vt nõ glorietur 29
omnis caro in conspectu eius. Ex ipso 30
autẽ vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia à Deo & ¶ iustitia & sanctificatio & redemptio: vt quemad- 31
modum scriptum est: ¶ Qui gloriatur, in Domino glorietur. CAP. II.

ET ego cum venissem ad vos fratres, 1
veni non ^in sublimitate* sermonis aut sapientiæ, annuntians vobis testimoniũ Christi. Non enim iudicaui me scire 2
aliquid inter vos nisi Iesum Christum, & hunc crucifixũ. Et ego in infirmitate & timore & tremore multo fui apud 3
vos: & sermo meus & prædicatio mea 4
non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis: vt fides vestra non sit in sapientia 5
hominũ, sed in virtute Dei. Sapientiam autẽ loquimur inter perfectos. sapientiã 6
verò nõ huius sæculi, neq; principũ huius sæculi, qui destruũtur: sed loquimur Dei 7
sapientiã in mysterio, quæ abscõdita est, quam prædestinauit Deus ante sæcula in gloriã nostrã, quã nemo principũ huius 8
sæculi cognouit: si enim cognouissent, nũquã Dñm gloriæ crucifixissent. Sed sicut 9
scriptum est, ¶ Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit, quæ præparauit Deus iis qui diligũt illũ. nobis autẽ reuelauit Deus per 10
spiritũ suũ. Spiritus enim omnia scrutatur, etiã profunda Dei. Quis enim homi- 11
num scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? ita & quæ Dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus Dei. 12

Nos autẽ no spiritũ ~ huius mundi accepimus, sed spiritũ qui ex Deo est: vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis. 13
¶ Quæ & loquimur nõ in doctis humanæ sapientiæ verbis: sed in doctrina Spiritus*, spiritualibus spiritualia cõparates. 14
Animalis autẽ homo nõ pcipit ea quæ sunt spiritũ Dei. stultitia enim est illi, & nõ poterit intelligere: ^quia' spiritua- 15
liter ^examinatur'. Spiritualis autẽ iudicat omnia: & ipse à nemine iudicatur. 16
¶ Quis enim cognouit sensum ^Dñi, qui instruat eum'? Nos autem sensum Christi habemus. CAP. III.

ET ego fratres non potui vobis loqui 1
quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tanquã parulis in Christo. lac vo- 2
bis potũ dedi, nõ escã: nondũ enim poteratis. sed nec nunc quidẽ potestis: adhuc 3
enim carnales estis. Cùm enim sit inter vos zelus & contentio, nõnne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?
Cùm enim quis dicat, Ego quidẽ sum 4
Pauli, alius autẽ, Ego Apollo: nõnne ^homines estis? Quis igitur est Apollo? qd 5
verò Paulus? Ministri eius cui credidistis, & vnicuique sicut Dñs dedit. Ego 6
plantam, Apollo rigauit: sed Deus incrementũ dedit. Itaq; neq; qui plantat est 7
aliquid, neq; qui rigat: sed qui incrementũ dat, Deus. ¶ Qui autẽ plantat & qui 8
rigat, vnũ sunt. ¶ Vnusquisq; autẽ ppriã mercedẽ accipiet secundũ suum laborẽ.
Dei enim sumus adiutores: Dei agri- 9
culturа estis, Dei ædificatio estis. Secũdum gratiã Dei quæ data est mihi, vt sapiens architector fundamentum posui: alius autẽ superædificat. Vnusquisq; autẽ 10
videat quomodo superædificet. Fundamentũ enim aliud nemo potest ponere, 11
præter id quod positũ est: ^quod est Christus Iesus. Si quis autẽ superædificat sup- 12
fundamentũ hoc, aurũ, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulã, vnusquisq; opus manifestũ erit: Dies enim ~ Dñi declarabit, quia in igne reuelabitur: & vnius cuiusq; opus quale sit, ignis 13
probabit. Si cuius opus manserit quod superædificauit: mercedem accipiet. Si 14
cuius opus arserit, detrimentũ patietur: ipse autẽ saluus erit: sic tamen quasi per 15
igne. Nescitis quia templũ Dei estis: & 16
Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autẽ templũ Dei violauerit, disperdet illũ Deus. ¶ Templũ enim Dei sanctũ est: quod estis 17
vos. Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stul- 18
tus fiat vt sit sapiẽs. Sapientia enim huius mundi, stultitia est apud Deũ. Scriptũ est enim: ¶ Comprehendã sapientes in astutia 19
eorũ. Et iterũ, ¶ Dñs nouit cogitationes 20
sapientũ quòd vanæ sunt. Nemo itaque gloretur in hominib*. Omnia enim ve- 21
stra sunt: siue Paulus, siue Apollo, siue 22

~3 MS.S.

2 Pet. 1, 16.

^sanctũ 2 MS.G.

^ea quæ 4 MS. ^quæ 2 MS. ^examinantur 6 MS.R. Q.n.

Isa. 40, 13. Sap. 9, 13. Rom. 11, 34

^Domini aut quis instruxit eũ? MS Q. ^carnales 3 MS.G.S.

Ps. 61, 13 Galat. 6, 5.

^quì 3 MS.

~3 MS.G. S.

Inf. 6, 19. 2 Cor. 6, 16.

Iob 5, 13. Psal. 93, 11

Cephas, siue mũdus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia enim vestra sunt; vos autem Christi: Christus autem Dei. CAP. IIII.

1 Cor. 6. 4. SIc nos existimet homo vt ‖ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Hîc iã quæritur inter dispensatores vt fidelis quis inueniatur. Mihi autẽ pro minimo est vt a vobis iudicer, aut ab humano die: sed neq. meipsum iudico. 4 Nihil enim mihi conscius sum: sed nõ in hoc iustificatus sum: qui autẽ iudicat me, Dñs est. Itaq. nolite ante tẽpus iudicare: quoadusq. veniat Dñs, qui & illuminabit abscondita tenebrarũ, & manifestabit cõsilia cordiũ: & tunc laus erit vnicuiq à Deo. Hæc autẽ fratres transfigurauit in me & Apollo, propter vos: vt in nobis discatis, ne supra quam scriptũ est, vnus aduersus alterũ infletur p alio.

7 Quis enim te discernit? Quid aũt habes quod nõ accepisti? Si autẽ accepisti, quid gloriaris quasi nõ acceperis? 8 Iam saturati estis, iam diuites facti estis: sine nobis regnatis: & vtinã ᵇregnetis, vt & nos vobiscum ᵇregnemus. Puto enim 9 quòd Deus nos Apostolos nouissimos ostendit, tanquã morti destinatos: quia spectaculũ facti sumus mundo, & angelis & hominibus. Nos stulti propter Christũ: vos aũt prudentes in Christo, nos infirmi: vos autem fortes, vos nobiles, nos autẽ ignobiles. 11 Vsq. in hãc horã & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus, ‖& 12 laboramus operantes manibus nostris. maledicimur: & benedicimus. persecutionẽ patimur: & sustinemus. 13 blasphemamur: & obsecramus, tanquã purgamenta huius mundi facti sumus, omniũ peripsema vsq. adhuc. 14 Non vt confundã vos, hæc scribo sed vt filios meos charissimos moneo. 15 Nã si decẽ millia pædagogorũ habeatis in Christo: sed non multos patres. Nã in Christo Iesu, per euangeliũ ego vos genui. 16 Rogo ergo vos, imitatores mei estote. Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus & fidelis in Dño: qui vos commonefaciet vias meas quæ sunt in Christo Iesu, sicut vbiq. in omni Ecclesia doceo. 18 Tanquã nõ venturi sim ad vos, sic inflati sunt quidam. 19 Veniã autẽ ad vos citò, si Dñs voluerit: & cognoscã non sermonem eorum qui inflati sunt: sed virtutẽ. 20 Non enim in sermone est regnũ Dei: sed in virtute.

21 Quid vultis? in virga veniã ad vos: an in charitate, & spiritu mansuetudinis?

CAP. V.

1 OMnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gẽtes, ‖ita vt vxorẽ patris aliqs habeat.

2 Et vos inflati estis: & nõ magis luctũ habuistis, vt tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit. 3 ‖Ego quidẽ absens corpore, præsens autẽ spiritu, iã iudicaui 4 vt præsens, eum qui sic operatus est, in nomine Dñi nostri Iesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu, cũ virtute Dñi 5 nostri Iesu*, tradere huiusmodi Satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit 6 in die Dñi – nostri Iesu – Christi*. Nõ est bona gloriatio vestra. ‖Nescitis quia modicũ fermentũ tota massam corrupit? 7 Expurgate* vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum* immolatus est Christus. 8 Itaq. epulemur: nõ in fermento veteri, neq. in fermẽto malitiæ & nequitiæ: sed in azymis sinceritatis & veritatis. 9 Scripsi vobis in epistola, Ne cõmisceamini for- 10 nicariis. nõ vtiq. fornicariis huius mũdi, aut auaris, aut rapacib*, aut idolis seruientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exisse. 11 Nunc autẽ scripsi vobis non cõmisceri, si is qui frater nominatur, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cum eiusmodi nec cibũ sumere. 12 Quid enim mihi de iis qui foris sunt iudicare? Nõne de iis qui intus sunt vos iudicatis? 13 nam eos qui foris sunt, Deus iudicabit. Auferte malum ex vobismetipsis.

CAP. VI.

1 AVder aliquis vestrũ habens negotiũ aduersus alterum, iudicari apud im- 2 quos, & non apud sanctos? An nescitis quòniã sancti de* mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus: indigni estis 3 qui de minimis iudicetis? Nescitis quòniã angelos iudicabimus? quanto magis sæcularia? 4 Secularia igitur iudicia si habueritis: contemptibiles qui sunt in ec- 5 clesia, illos constituite ad iudicandũ. Ad verecundiã vestrã dico. Sic non est inter vos sapiens quisquã, qui possit iudicare 6 inter fratrẽ suũ? Sed frater cũ fratre iudicio contendit: & hoc apud infideles? 7 Iam quidẽ omnino delictũ est in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. ‖Quare nõ magis iniuriã accipitis? quare nõ magis fraudẽ patimini? ‖Sed vos iniuriam 9 facitis, & fraudatis: & hoc fratribus. An nescitis quia iniqui regnũ Dei nõ possidebunt? Nolite errare: Neq. fornicarij, neq. idolis seruientes, neq. adulteri, neq. molles, neq. masculorum concubitores, 10 neq. fures, neq. auari, neq. ebriosi, neq. maledici, neq. rapaces regnũ Dei possi- 11 debunt. Et hæc *quidẽ fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Dñi nostri Iesu Christi, 12 & in Spiritu Dei nostri. ‖Omnia mihi licẽt, sed nõ omnia expediunt. Omnia mihi licent: sed ego sub nullius redigar potestate. 13 Esca ventri, & venter escis, Deus autẽ & hunc & *has* destruet: corpus aũt nõ fornicationi, sed Dño: & Dñs corpori. 14 Deus verò & Dñm suscitauit: & nos 15 suscitabit per virtutẽ suã. Nescitis quòd corpora vestra mẽbra sunt Christi? Tollens ergo mẽbra Christi, faciam membra meretricis? Absit. An nescitis, quoniã q 16 adhæret meretrici, vnũ corpus efficitur? ‖Erunt enim (inquit) duo in carne vna. Qui autẽ adhæret Dño: vnus spiritus 17 est. Fugite fornicationẽ. Omne* peccatum 18 quodcũq. fecerit homo, extra corpus est: qui autẽ fornicatur, in corpus suũ peccat. An nescitis quòd ‖membra vestra, templa 19 ‖sunt* Spiritus sancti qui in vobis est, quẽ habetis a Deo, & nõ estis vestri? ‖Empti 20 enim estis pretio magno. Glorificate & portate Deum in corpore vestro.

CAP. VII.

1 DE quibus autẽ scripsistis mihi: Bonũ est homini mulierẽ nõ tangere. 2 propter fornicationẽ autẽ vnusquisque suã vxorẽ habeat, & vnaquæq. suũ virũ habeat. ‖Vxori vir debitũ reddat: simi- 3 liter autẽ & vxor viro. Mulier sui corporis potestatẽ nõ habet, sed vir. Similiter autẽ & vir, sui corporis potestatẽ nõ 4 habet: sed mulier. Nolite fraudare in- 5 uicẽ, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis* orationi: & iterũ reuertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiã vestrã. Hoc autẽ dico secũ- 6 dùm indulgentiã, nõ secundùm imperiũ. Volo autẽ oẽs homines esse sicut meipsum: sed vnusquisq. proprium donũ habet ex Deo: alius quidẽ sic, alius vero sic. Dico autẽ non nuptis & viduis: bonũ 8 est illis si sic ᵇpermaneant sicut & ego. Quòd si nõ se cõtinent: nubãt. Melius 9 est enim nubere, quàm vri. Iis autẽ qui 10 matrimonio iuncti sunt, præcipio nõ ego, sed Dñs, ‖vxorem a viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, 11 aut viro suo reconciliari. Et vir vxorẽ nõ dimittat. Cæteris ego dico, nõ Dñs: 12 Si quis frater vxorẽ habet infidelem, & hæc cõsentit habitare cũ illo: nõ dimittat illã. Et si qua mulier habet virũ infidelẽ, & hic cõsentit habitare cũ illa: nõ dimittat virum. 14 Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierẽ fidelẽ: & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filij vestri immundi essent: nũc aũt sancti sunt. Quòd si infidelis discedit: discedat. nõ enim seruituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi. in pace autẽ vocauit nos Deus. 16 Vnde enim scis mulier, si virũ saluũ facies? aut vnde scis vir, si mulierẽ saluã facies? 17 nisi vnicuiq. sicut diuisit Dñs, vnumquemq. sicut vocauit Deus, ita ambulet, & sic in omnibus ecclesiis doceo. 18 Circumcisus aliquis vocatus est? nõ adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? nõ circumcidatur. 19 Circũcisio nihil est, & præputiũ nihil est: sed obseruatio mandatorum Dei. 20 ‖Vnusquisq. in qua vocatione vocatus est: in ea permaneat. 21 Seruus* vocatus es? nõ sit tibi curæ, sed & si potes fieri liber: magis vtere. 22 Qui enim in Dño vocatus est seruus, libertus est Dñi: similiter qui liber vocatus est, seruus est 23 Christi. ‖Pretio empti estis, nolite fieri 24 serui hominũ. Vnusquisq. in quo vocatus est, ᵃfrater, in hoc ᵃpermaneat apud 25 Deũ. De virginibus autẽ præceptũ Dñi nõ habeo: cõsilium autẽ do, tanquã misericordiã cõsecutus a Dño vt sim fidelis. 26 Existimo ergo hoc bonũ esse propter instantẽ necessitatẽ, quòd bonũ est homini sic esse. 27 Alligatus es vxori? noli quærere solutionẽ. Solutus es ab vxore? noli 28 quærere vxorẽ. Si autẽ acceperis vxorẽ: nõ peccasti. Et si nupserit virgo, nõ peccauit, tribulationẽ tamẽ carnis habebũt huiusmodi. Ego autẽ vobis pãco. Hoc itaq. dico fratres, tempus breue est, reliquũ est, vt & qui habẽt vxores, tanquam 30 nõ habentes sint: & qui flent, tanquam nõ flentes: & qui gaudent, tanquã nõ gaudentes: & qui emunt, tanquã nõ pos- 31 sidentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquã nõ vtantur, præterit enim figura huius mundi. Volo autẽ vos sine sollicitudine esse. Qui sine vxore est: sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. 33 Qui autẽ cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori: 34 & diuisus est. Et mulier innupta & virgo, cogitat quæ Dñi sunt: vt sit sancta & corpore & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi: quomodo pla- 35 ceat viro. Porrò hoc ad vtilitatẽ vestrã dico: nõ vt laqueũ vobis iniciã, sed ad id quod honestũ est, & quod facile ᵉt præbeat sine impedimento Dñm, ‖obsecrãdi. 36 Si quis autẽ turpẽ se videri existimat sup virginẽ suã, quòd sit superadulta, & ita oportet fieri: quod vult faciat. non 37 peccat, si nubat. Nam qui statuit in corde suo firmus, nõ habẽs necessitatem, potestatẽ autem habẽs sue voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo, seruare virginẽ suã: bene facit. 38 Igitur & qui matrimonio iungit virginẽ suã, bene facit: & q. 39 nõ iungit, melius facit. ‖Mulier alligata est legi quãto tẽpore vir eius viuit. quòd si dormierit vir eius, liberata est: cui vult 40 nubat: tantùm in Dño. Beatior autem erit, si sic permanserit, secundùm meum consilium: puto autẽ quòd & ego spiritũ Dei habeam.

CAP. VIII.

1 DE iis autẽ quæ idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiã habemus. Scientia inflat: charitas vero ædificat. 2 Si quis autẽ se existimat scire aliquid, nondũ cognouit, quem admodũ oportet 3 eum scire. Si quis autẽ diligit Deum, hic 4 cognitus est ab eo. De escis autem quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idolũ in mundo, & quòd nullus est Deus, 5 nisi vnus. Nam etsi sunt qui dicantur dij, siue in cælo, siue in terra (sicuti sunt 6 dij multi, & dñi multi) nobis tamẽ vnus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illũ: & vnus Dñs, Iesus Christus p quẽ 7 omnia, & nos per ipsum. Sed non in

meretricis? Absit. An nescitis, quoniã q adhæret meretrici, vnũ corpus efficitur? ‖Erunt enim (inquit) duo in carne vna. Qui autẽ adhæret Dño: vnus spiritus est. Fugite fornicationẽ. Omne* peccatum quodcũq. fecerit homo, extra corpus est: qui autẽ fornicatur, in corpus suũ peccat. An nescitis quòd ‖membra vestra, templa ‖sunt* Spiritus sancti qui in vobis est, quẽ habetis a Deo, & nõ estis vestri? ‖Empti enim estis pretio magno. Glorificate & portate Deum in corpore vestro.

CAP. VII.

DE quibus autẽ scripsistis mihi: Bonũ est homini mulierẽ nõ tangere. propter fornicationẽ autẽ vnusquisque suã vxorẽ habeat, & vnaquæq. suũ virũ habeat. ‖Vxori vir debitũ reddat: similiter autẽ & vxor viro. Mulier sui corporis potestatẽ nõ habet, sed vir. Similiter autẽ & vir, sui corporis potestatẽ nõ habet: sed mulier. Nolite fraudare inuicẽ, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis* orationi: & iterũ reuertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiã vestrã. Hoc autẽ dico secũdùm indulgentiã, nõ secundùm imperiũ. Volo autẽ oẽs homines esse sicut meipsum: sed vnusquisq. proprium donũ habet ex Deo: alius quidẽ sic, alius vero sic. Dico autẽ non nuptis & viduis: bonũ est illis si sic ᵇpermaneant sicut & ego. Quòd si nõ se cõtinent: nubãt. Melius est enim nubere, quàm vri. Iis autẽ qui matrimonio iuncti sunt, præcipio nõ ego, sed Dñs, ‖vxorem a viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir vxorẽ nõ dimittat. Cæteris ego dico, nõ Dñs: Si quis frater vxorẽ habet infidelem, & hæc cõsentit habitare cũ illo: nõ dimittat illã. Et si qua mulier habet virũ infidelẽ, & hic cõsentit habitare cũ illa: nõ dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierẽ fidelẽ: & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filij vestri immundi essent: nũc aũt sancti sunt. Quòd si infidelis discedit: discedat. nõ enim seruituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi. in pace autẽ vocauit nos Deus. Vnde enim scis mulier, si virũ saluũ facies? aut vnde scis vir, si mulierẽ saluã facies? nisi vnicuiq. sicut diuisit Dñs, vnumquemq. sicut vocauit Deus, ita ambulet, & sic in omnibus ecclesiis doceo. Circumcisus aliquis vocatus est? nõ adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? nõ circumcidatur. Circũcisio nihil est, & præputiũ nihil est: sed obseruatio mandatorum Dei. ‖Vnusquisq. in qua vocatione vocatus est: in ea permaneat. Seruus* vocatus es? nõ sit tibi curæ, sed & si potes fieri liber: magis vtere. Qui enim in Dño vocatus est seruus, libertus est Dñi: similiter qui liber vocatus est, seruus est Christi. ‖Pretio empti estis, nolite fieri serui hominũ. Vnusquisq. in quo vocatus est, ᵃfrater, in hoc ᵃpermaneat apud Deũ. De virginibus autẽ præceptũ Dñi nõ habeo: cõsilium autẽ do, tanquã misericordiã cõsecutus a Dño vt sim fidelis. Existimo ergo hoc bonũ esse propter instantẽ necessitatẽ, quòd bonũ est homini sic esse. Alligatus es vxori? noli quærere solutionẽ. Solutus es ab vxore? noli quærere vxorẽ. Si autẽ acceperis vxorẽ: nõ peccasti. Et si nupserit virgo, nõ peccauit, tribulationẽ tamẽ carnis habebũt huiusmodi. Ego autẽ vobis pãco. Hoc itaq. dico fratres, tempus breue est, reliquũ est, vt & qui habẽt vxores, tanquam nõ habentes sint: & qui flent, tanquã nõ flentes: & qui gaudent, tanquã nõ gaudentes: & qui emunt, tanquã nõ possidentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquã nõ vtantur, præterit enim figura huius mundi. Volo autẽ vos sine sollicitudine esse. Qui sine vxore est: sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autẽ cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori: & diuisus est. Et mulier innupta & virgo, cogitat quæ Dñi sunt: vt sit sancta & corpore & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi: quomodo placeat viro. Porrò hoc ad vtilitatẽ vestrã dico: nõ vt laqueũ vobis iniciã, sed ad id quod honestũ est, & quod facile ᵉt præbeat sine impedimento Dñm, ‖obsecrãdi. Si quis autẽ turpẽ se videri existimat sup virginẽ suã, quòd sit superadulta, & ita oportet fieri: quod vult faciat. non peccat, si nubat. Nam qui statuit in corde suo firmus, nõ habẽs necessitatem, potestatẽ autem habẽs sue voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo, seruare virginẽ suã: bene facit. Igitur & qui matrimonio iungit virginẽ suã, bene facit: & q. nõ iungit, melius facit. ‖Mulier alligata est legi quãto tẽpore vir eius viuit. quòd si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat: tantùm in Dño. Beatior autem erit, si sic permanserit, secundùm meum consilium: puto autẽ quòd & ego spiritũ Dei habeam.

CAP. VIII.

DE iis autẽ quæ idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiã habemus. Scientia inflat: charitas vero ædificat. Si quis autẽ se existimat scire aliquid, nondũ cognouit, quem admodũ oportet eum scire. Si quis autẽ diligit Deum, hic cognitus est ab eo. De escis autem quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idolũ in mundo, & quòd nullus est Deus, nisi vnus. Nam etsi sunt qui dicantur dij, siue in cælo, siue in terra (sicuti sunt dij multi, & dñi multi) nobis tamẽ vnus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illũ: & vnus Dñs, Iesus Christus p quẽ omnia, & nos per ipsum. Sed non in

omnibus est scientia: Quidam autem
*cum MS. q. *conscientia usq; nunc idoli, quasi idolothyrum manducant: & conscientia ipsorum cum sit infirma, polluitur. Esca autem
8 nos non commendabit Deo. Neque enim si manducauerimus, abundabimus: neq; si
9 non manducauerimus, deficiemus. Videte autem ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit
10 eum qui habet scientiã, in idolio recumbentem: nonne conscientia eius, cum sit infirma, ædificabitur ad manducandũ idolothyta?
Rom. 14, 15. Conscientia MS q.
11 ¶ Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est?
12 Sic autẽ peccantes in fratres, & percutientes conscientiã eorũ infirmam: in Christum peccatis.
13 ¶ Quare propter si esca scandalizat fratrẽ meum: non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.

CAP. IX.

1 NOn sum liber? Non sum Apostolus? Nõne Christum Iesum Dñm nostrum vidi? Nõne opus meum vos estis
2 in Dño? – Et si aliis nõ sum Apostolus: – 1 MS. Amb. G.
sed tamẽ vobis sum. nam signaculũ apostolatus mei vos estis in Dño.
3 mea defensio apud eos qui me interrogant, hæc
4 est: Numquid non habemus potestatem manducandi & bibẽdi?
5 Numquid non habemus potestatem mulierẽ sororem circumducendi, sicut & cæteri Apostoli & fratres Dñi, & Cephas?
6 Aut ego solus & Barnabas, non habemus potestatem hoc operandi?
7 Quis militat suis stipendiis vnquã? Quis plantat vineã? & de fructu eius nõ edit? Quis pascit gregẽ: & de lacte gregis nõ manducat?
8 Numquid secũdũ hominẽ hæc dico? An & lex hæc non dicit?
9 Scriptum est enim in lege Moysi, Deut. 25, 4. 1 Tim. 5, 18.
¶ Non alligabis os boui tritutanti. Numquid de bubus cura est Deo?
10 An propter nos vtiq; *dicit? Nã propter nos scripta sunt. quoniã debet in spe qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi.
*hoc MS. G q. S.
11 Si nos vobis spiritualia seminauimus: Rom. 15, 27
magnũ est si nos carnalia vestra metamus?
12 Si alij potestatis vestræ participes sunt: quare nõ potius nos? Sed non vsi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Euangelio Christi.
Deu. 18, 1.
13 ¶ Nescitis quoniã qui in sacrario operantur: quæ de sacrario sunt edunt:
– 8 MS. G. – & qui altari deseruiũt: cum altari participant?
14 Ita & Dñs ordinauit iis qui Euangelũ annuntiant, de Euangelio viuere.
15 Ego autẽ nullo horum vsus sum. Non autẽ scripsi hæc, vt ita fiant in me: bonũ est enim mihi magis mori, quãm vt gloriã meã quis euacuet.
16 Nam & si euangelizauero, nõ est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: væ enim mihi est si nõ euangelizauero.
17 Si enim volẽs hoc ago: mercedẽ habeo. si autẽ inuitus: dispensatio mihi credita est.
18 Quæ est ergo merces mea? Vt Euangeliũ prædicãs, sine sumptu ponam Euangelium, vt non abutar potestate mea in Euangelio.
19 Nam cũm liber essem ex omnibus, omnium me seruũ feci: vt plures lucrifacerẽ.
20 Et factus sum Iudæis tanquã Iudæus: vt Iudæos lucrarer. his q sub lege sunt: tanquã sub lege essem (cũm ipse non essem sub lege) vt eos qui sub lege erant, lucrifacerẽ.
21 his qui sine lege erant, tanquã sine lege essem (cum sine lege Dei non essem: sed in lege essem Christi) vt lucrifacerem eos
22 qui sine lege erant. Factus sum infirmis infirmus: vt infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus sum: vt ẽs facerem
23 omnes. Omnia autẽ facio propter Euangelium: vt particeps eius efficiar.
24 Nescitis quod hi qui in stadio currunt, omnes quidẽ currunt: sed vnus accipit brauium?
25 Sic currite vt coprehendatis. Omnis autẽ qui in agone cõtendit, ab omnibus se abstinet, & illi quidẽ vt corruptibile coro-
26 nam accipiant: nos autẽ incorruptã. Ego igitur sic curro, non quasi in incertũ: sic pugno, non quasi aërẽ vel berans:
27 sed castigo corpus meũ, & in seruitutẽ redigo, ne forte cũm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar.

CAP. X.

1 NOlo enim vos ignorare fratres, quoniã patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & — Exo. 13, 21. Num. 5, 18.
2 omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari: & omnes eandem escã spiri- — Exo. 16, 4. Exo. 16, 15.
3 tualẽ manducauerũt, & omnes eandem — Exo. 17, 6.
4 potũ spiritalem biberunt: (bibebãt autẽ de spirituali, consequente eos, petra: petra autẽ erat Christus,) sed non in pluribus — Num. 20, 10. 1 Cor. 11, 1.
5 eorũ beneplacitum est Deo. nã prostrati — Nu. 26, 65.
6 sunt in deserto. Hæc autẽ in figura facta — Num. 11, 4. 5.
sunt nostri, vt nõ simus concupiscentes malorũ, sicut & illi concupierunt. — Ex. 19, 8. 24. idolorum cultores 2 MS. S.
7 neq; idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis: quemadmodum scriptũ est: ¶ Sedit populus manducare & bibere, & surrexe- — Exo. 32, 6. Num. 25, 1
8 runt ludere. Neque fornicemur, sicut quidã ex ipsis fornicati sunt, & ceciderũt
9 vna die viginti tria millia. Neq; tentemus Christum: sicut quidam eorum tentauerũt, & à serpentibus perierũt. Neq; — Num. 21, 5. 6.
10 murmurauerũtis: ¶ sicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exter- — Num. 11, 33. 14, 37.
11 minatore. Hæc autẽ omnia in figura cõtingebant illis: scripta sunt autẽ ad correptionẽ nostrã, in quos, fines sæculorum
12 deuenerunt. Itaq. qui se existimat stare: videat ne cadat.
13 Tentatio vos non apprehẽdat, nisi humana, fidelis autẽ Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet etiam — apprehẽdit R. G. S.
14 cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Propter quod charissimi mei,
15 fugite ab idolorum cultura. Vt prudentibus loquor: vos ipsi iudicate quod
16 dico. Calix benedictionis cui benedicimus: nõne communicatio sanguinis Christi est? & panis quem frangimus, nõne participatio corporis Dominici est?

17 Quoniã vnus panis, vnũ corpus multi sumus, omnes qui de vno pane *participamus. Videte Israël secundũ carnẽ:
18 nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? Quid ergo dico quod idolis mo-
19 latũ, sit aliquod? aut quod idolum sit
20 aliquid? Sed quæ immolãt Gentes, dæmoniis immolãt, & nõ Deo. Nolo autem vos socios fieri dæmoniorũ. Nõ potestis
21 calicẽ Dñi bibere, & calicẽ dæmoniorũ: nõ potestis mensæ Dñi participes esse, & mensæ dæmoniorum. An æmulamur
22 Deum? Numquid fortiores illo sumus?
Eccl. 37, 31. Sup. 6, 12.
¶ Omnia mihi licẽt, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licẽt, sed nõ omnia ædificant. Nemo quod suum est quærat: sed
24 quod alterius. Omne quod in macello venit, manducate: nihil interrogantes pro-
25 pter conscientiã. ¶ Dñi est terra, & plenitudo eius.
Psal. 23, 1. 49, 12.
26 Si quis vocat vos infidelium: & vultis ire: omne quod vobis apponitur
27 manducate, nihil interrogantes propter conscientiã. Si quis autẽ dixerit, Hoc immolatũ est idolis: nolite manducare
28 propter illũ qui indicauit, & propter conscientiã: conscientiã autẽ dico non tuã, sed alterius. Vt quid enim libertas mea
29 iudicatur ab aliena conscientia? Si ego
30 cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gratias ago?
31 ¶ Siue ergo mãducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis omnia in gloriã Dei facite.
32 Sine offensione estote Iudæis & Gentibus, & ecclesiæ Dei:
33 sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile est, sed quod multis: vt salui fiant.

CAP. XI.

1 IMitatores mei estote, sicut & ego Christi.
2 Laudo autẽ vos fratres, quod per omnia mei memores estis: & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.
3 Volo autẽ vos scire, ¶ quod omnis vir caput, Christus est: caput autẽ mulieris, vir: caput verò Christi, Deus. Omnis vir orãs
4 aut prophetans velato capite: deturpat caput suũ. Omnis autẽ mulier orãs aut
5 prophetans non velato capite: deturpat caput suum: vnũ enim est ac si decaluetur.
6 Nã si nõ velatur mulier, tondeatur. Si verò turpe est mulieri tonderi aut decalui: velet caput suũ.
7 Vir quidẽ non debet velare caput: cũm imago & gloria Dei sit, mulier autem gloria viri est.
8 Nõ enim vir ex muliere est, sed mulier
9 ex viro. ¶ Et enim nõ est creatus vir propter mulierẽ, sed mulier propter virum.
10 (Ideo debet mulier potestatẽ habere supra caput propter angelos.) Verũ-
11 tamen neq. vir sine muliere: neq. mulier sine viro, in Dño.
12 Nam sicut mulier de viro ita & vir per mulierẽ: omnia autẽ ex Deo. Vosipsi iudicate: decet mulierẽ nõ velatã orare Deũ?
13 Nec ipsa natura docet vos, quòd vir quidẽ si comã nutriat,
14 ignominia est illi: mulier verò si comã
15 nutriat, gloria est illi, quoniã capilli pro
16 velamine ei dati sunt? Si quis autẽ videtur contentiosus esse: nos talẽ consuetudinẽ nõ habemus, neque ecclesiæ Dei.
17 Hoc autẽ præcipio: non laudans quòd non in melius, sed in deterius conuenitis.
18 Primũ quidem conuenientibus vobis in ecclesiã, audio scissuras esse inter vos,
19 & ex parte credo. Nã oportet & hæreses esse: vt & qui probati sunt, manifesti
20 fiãt in vobis. Conuenientibus ergo vobis in vnũ, iã non est dominicã cœnã mãducare.
21 Vnusquisq; enim suã cœnã præsumit ad manducandũ. Et aliuvquidem
22 esurit: alius autẽ ebrius est. Nũquid domos nõ habetis ad manducandũ & bibendum? aut ecclesiam Dei contemnitis: & confunditis eos qui non habẽt? Quid dicã vobis? Laudo vos in hoc? nõ laudo.
*ecclesiæ 2 MS. G.
*Laudabo G. S. *vos? in hoc non MS. G q. Mar. 26, 26. Mar. 14, 22. Luc. 22, 19.
23 Ego enim accepi à Dño quod & tradidi vobis, quoniã Dñs Iesus in qua nocte
24 tradebatur, accepit panẽ: & gratias agẽs fregit, & dixit: ¶ Accipite & manducate, hoc est corpus meũ, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meã cõmemorationẽ.
*frangitur Amb. G. S.
25 Similiter & calicẽ, postquã cœnauit, dicens, Hic calix nouũ testamentum est in meo sãguine. hoc facite, quotiescunque bibetis, in meã cõmemorationẽ.
26 Quotiescunq; enim manducabitis panẽ hunc, & calicem bibetis: mortem Dñi annuntiabitis, donec veniat. ¶ Itaq. quicunq; mãducauerit panẽ hunc, vel biberit calicẽ Dñi indignè: reus erit corporis &
28 sanguinis Dñi. ¶ Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat.
29 Qui enim manducat & bibit indignè: iudicũ sibi manducat & bibit,
30 non diuidicãs corpus Dñi. Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.
31 Quod si nosmetipsos dijudicaremus: non vtique iudicaremur.
32 Dum iudicamur autem, a Dño corripimur: vt nõ cum hoc mundo damnemur.
33 Itaque fratres mei, cũm conuenitis ad
34 mandicandum, inuicem expectate. Si quis esurit, domi manducet: vt non in iudicium conueniatis. Cætera autem, cũm venero, disponam.
Joh. 6, 59. 2 Cor. 13, 5.

CAP. XII.

1 DE spiritalibus autẽ, nolo vos ignorare fratres.
2 Scitis quoniã cũ Gentes essetis, ad simulachra muta prout ducebamini euntes.
3 Ideo notũ vobis facio, quòd nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesu. Et nemo potest dicere, Dñs Iesus: nisi in Spiritu sancto.
Mar. 9, 39. *Iesum 1 MS. G. S.
4 ¶ Diuisiones verò gratiarũ sunt: idem
5 autem spiritus. Et diuisiones ministrationũ sunt: idẽ autẽ Dñs. Et diuisiones
6 operationũ sunt, idẽ verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuiq. autẽ datur manifestatio Spiritus ad vtilitatẽ.
Rom. 12, 6. 1 Pet. 4, 10
7 Alij quidẽ per Spiritũ datur sermo sapientiæ: alij autẽ sermo scientiæ secundũ
9 eundẽ Spiritum: alteri fides in eodẽ Spiritu: alij gratia sanitatum in vno Spiritu.

alij operatio virtutū, alij prophetia, alij discretio spirituū, alij genera linguarū, alij interpretatio sermonū. ¶ Hæc autē oīa operatur vnus atq; idē Spiritus, diuidēs singulis prout vult. ¶ Sicut enim corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autē membra corporis cum sint multa, vnū tamen corpus sunt: ita & Christus. Etenim in vno Spiritu omnes nos in vnū baptizati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui, siue liberi: & oēs in vno Spiritu potati sumus. Nam & corpus no est vnū membrum sed multa.

Si dixerit pes, Quoniā no sum manus, no sum de corpore: num ideo non est de corpore? Et si dixerit auris, Quoniā nō sum oculus, non sum de corpore: nū ideo non est de corpore? Si totū corpus oculus: vbi audit⁹? Si totū auditus: vbi odoratus? Nūc autē posuit Deus membra, vnūquodq; eorū in corpore sicut voluit.

Quod si essent oīa vnū membrum, vbi corpus? Nūc autē multa quidē membra: vnū autē corpus. Non potest autem oculus dicere manui, Opera tua nō indigeo, aut iterum caput pedibus. Non est⁹ mihi necessarij. Sed multo magis quæ videntur membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt, & quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundātiorem circūdamus: & quæ inhonesta sunt nostra, abundantiore honestatē habēt. Honesta autem nostra, nullius egēt: sed Deus temperauit corpus, ei cui deerat abundantiorē tribuēdo honorem, vt non sit schisma in corpore, sed idipsum pro inuicem solicita sint membra.

Et siquid patitur vnū membrū: cōpatiuntur omnia membra. siue gloriatur vnū membrum congaudent omnia membra.

¶ Vos autē estis corpus Christi, & membra de membro. Et quosdā quidem posuit Deus in ecclesia primum Apostolos, secundo prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarū. Nūquid omnes Apostoli? nunquid omnes prophetæ? nunquid omnes doctores? nunquid omnes virtutes? nūquid omnes gratia habent curationū? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur? Æmulamini autem charisma ta meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro.

CAP. XIII.

SI linguis hominū loquar & angelorū, charitatē autē non habeam: factus sum velut æs sonans, aut cymbalū tinniens. Et si habuero prophetiā, & nouerim mysteria omnia & omnē scientiā, & si habuero omnē fidem, ita vt montes transferā, charitatē autē no habuero: nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperū omnes facultates meas, & si tradidero corpus meū ita vt ardeam, charitatē autē nō habuero: nihil mihi prodest.

Charitas patiens est, benigna est: Charitas non æmulatur, non agit perperam: non inflatur, nō est ambitiosa, nō quærit quæ sua sunt, nō irritatur, nō cogitat malū: non gaudet super iniquitate: cōgaudet autē veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

Charitas nunq̄ excidit: siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cùm autē venerit quod perfectū est, euacuabitur quod ex parte est. Cùm essem paruulus, loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabā vt paruulus. Quādo autē factus sum vir: euacuaui quæ erant paruuli. Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.

Nūc autē manēt fides, spes, charitas tria hæc. maior autem horū est charitas.

CAP. XIIII.

SEctamini charitatē, æmulamini spiritalia: magis autem vt prophetetis.

Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit. Spiritu autem loquitur mysteria. Nam qui prophetat: hominibus loquitur ad ædificationē, & exhortationem, & consolationem. Qui loquitur lingua, semetipsum ædificat: qui autē pphetat, ecclesiam ædificat. Volo autem oēs vos loqui linguis: magis autē prophetare. Nā maior est qui prophetat, quā qui loquitur linguis: nisi forte interpretetur vt ecclesia ædificationē accipiat. Nunc autē fratres, si venero ad vos linguis loquens: quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in reuelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina? Tamē quæ sine anima sunt vocē dātia, siue tibia, siue cithara: nisi distinctionē sonituū dederint, quomodo scietur id quod canit, aut quod citharizatur? Etenim si incertam vocē det tuba: quis parabit se ad bellum? Ita & vos per linguā nisi manifestū sermonē dederitis: quomodo scietur id quod dicitis? eritis enim in aēra loquentes. Tā multa, vt puta, genera linguarum sunt in mundo: & nihil sine voce est. Si ergo nesciero virtutē vocis, ero ei cui loquor barbarus: & qui loquitur, mihi barbarus. Sic & vos, quoniā æmulatores estis spirituum: ad ædificationē ecclesiæ quærite vt abundetis. Et ideo qui loquitur lingua: oret vt interpretetur.

Nā si orem lingua, spiritus meus orat, mens autē mea sine fructu est. Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente. Cæterum si benedixeris spiritu: qui supplet locum idiotæ, quomodo dices, Amen, super tuam benedictionem? quoniā quid dicas, nescit. nam tu quidem bene gratias agis: sed alter nō ædificatur. Gratias

ago Deo meo, quod omniū vestrum lingua loquor. Sed in ecclesia volo quinq; verba sensu meo loqui, vt & alios instruā: quam decē millia verborum in lingua.

Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote: sensibus autē perfecti estote. In lege scriptū est, Quōm in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic: & nec sic exaudiēt me, dicit Dns.

Itaq; linguæ in signū sunt nō fidelib⁹, sed infidelib⁹: pphetiæ aūt, nō infidelibus, sed fidelibus. Si ergo conueniat vniuersa ecclesia in vnū, & oēs linguis loquantur, intrent autē idiotæ aut infideles, nonne dicent, quod insanitis? Si autē omnes prophetent, intret autē quis infidelis vel idiota: conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus, occulta cordis eius manifesta hūt: & ita cadens in faciē adorabit Deū, pronuntiās quod vere Deus in vobis sit. Quid ergo est fratres: cū conuenitis, vnusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsin habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant.

Siue lingua quis loquitur: secundum duos, aut vt multum tres, & per partes, & vnus interpretetur. Si autem nō fuerit interpres, taceat in ecclesia, sibi autē loquatur & Deo. Prophetæ autē duo aut tres dicant, & cæteri diiudicent. Quod si alij reuelatū fuerit sedēti, prior taceat.

Potestis enim omnes per singulos prophetare: vt omnes discāt, & oēs exhortentur: & spiritus prophetarum, prophetis subiecti sunt. Non enim est dissensionis Deus, sed pacis: sicut & in omnibus ecclesiis sanctorum doceo. Mulieres in ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit. Siquid aūt volunt discere, domi viros suos interrogēt. Turpe est enim mulieri loqui in ecclesia. An a vobis verbū Dei processit? aut in vos solos peruenit? Si quis videtur propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Dñi sunt mandata. Si quis autem ignorat, ignorabitur. Itaq; fratres æmulamini prophetare: & loqui linguis nolite phibere. Omnia aūt honestē & secundū ordinē fiāt in vobis.

NOtū aūt vobis facio fratres, Euāgelium quod prædicaui vobis, quod & accepistis, in quo & statis, per quod & saluamini, qua ratione prædicauerim vobis si tenetis, nisi frustra credidistis.

Tradidi enim vobis in primis quod & accepi: quoniā Christus mortuus est pro peccatis nostris secundū scripturas: & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die, secūdum scripturas: & quia visus est Cephæ: & post hoc vndecim. Deinde visus est plus quā quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent vsq; adhuc, quidam aūt dormierunt. Deinde visus est Iacobo, deinde Apostolis omnibus. Nouissimē aūt omnium tanquam abortiuo, visus est & mihi. ¶ Ego enim sum minimus Apostolorum: qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniā persecutus sum ecclesiā Dei. Gratia autem Dei sum id quod sum: & gratia eius in me vacua nō fuit, sed abundātius illis omnibus laborau: non ego autē, sed gratia Dei mecū. Siue ergo ego, siue illi: sic prædicamus, & sic credidistis. Si autē Christus prædicat quod resurrexit à mortuis: quomodo quidā dicunt in vobis, quōm resurrectio mortuorū nō est? Si aūt resurrectio mortuorū non est: neque Christus resurrexit. Si aūt Christus nō resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est & fides vestra. inuenimur autē & falsi testes Dei: quōm testimoniū aduersus Deū, quod suscitauerit Christū, quē nō suscitauit, si mortui nō resurgūt. Nā si mortui nō resurgūt, neq; Christus resurrexit. Quod si Christus non resurrexit: vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris. Ergo & qui dormierūt in Christo, perierunt. Si in hac vita tantum, in Christo sperantes sumus: miserabiliores sumus omnibus hominibus.

Nunc autē Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormientiū, quoniam quidē per hominē mors: & per hominē resurrectio mortuorū. Et sicut in Adam omnes moriuntur: ita & in Christo omnes viuificabuntur. ¶ Vnusquisq; aūt in suo ordine, primitiæ Christus: deinde ij qui sunt Christi, qui in aduentum eius credidērunt. Deinde finis: cùm tradiderit regnū Deo & Patri, cùm euacuauerit omnē principatū & potestatē & virtutē. Oportet autē illū regnare: donec ponat oēs inimicos sub pedibus eius. Nouissima autem inimica destruetur mors. ¶ Omnia enim subiecit sub pedib⁹ eius. Cùm autē dicat, Omnia subiecta sunt ei: sine dubio, præter eum qui subiecit ei omnia. Cùm autē subiecta fuerint illi omnia: tunc & ipse Filius subiiciēs erit ei qui subiecit sibi omnia, vt sit Deus omnia in omnibus. Alioquin qd facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui nō resurgunt? vt quid & baptizantur pro illis? vt quid & nos periclitamur omni hora? Quotidie morior per vestrā gloriā fratres, quā habeo in Christo Iesu Dño nostro. Si secundū hominē ad bestias pugnaui Epheſi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? ¶ manducemus & bibamus, cras enim moriemur. Nolite seduci: Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Euigilate nimis, & nolite peccare. ignorantia enim Dei quidā habent, ad reuerentiā vobis loquor.

Sed dicit aliquis, Quomodo resurgunt mortui? quali autem corpore veniēt? Insipiens, tu quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur. Et quod seminas, nō corpus quod futurū est, semi-

Universidad de Sevilla Biblioteca

Universidad de Navarra

grãs, sed nudum granũ, v.g. tritici aut alicuius ex ceteris. Deus autem dat illi corpus sicut *vult: & vnicuiq; seminum proprium corpus. Non omnis caro, eadẽ caro: sed alia *hominũ, alia *pecorũ, alia volucrũ, alia piscium. Et corpora cælestia & corpora terrestria: sed alia quidẽ cælestium gloria, alia autẽ terrestrium. Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarũ. Stella enim a stella differt in claritate: sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione: *surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate: *surget in gloria. Seminatur in infirmitate: *surget in virtute. Seminatur corpus animale: *surget corpus spirituale. Si est corpus animale, est & spirituale, sicut scriptum est, ¶ Factus est primus homo Adã in animã viuentẽ: nouissimus Adã in spiritũ viuificantẽ. Sed non prius qd spirituale est, sed quod animale: deinde qd spirituale. Primus homo de terra, terrenus: secundus homo de cælo, cælestis.

Qualis terrenus: tales & terreni, & qualis cælestis: tales & cælestes. Igitur sicut portauimus imaginẽ terreni: portemus & imaginẽ cælestis. Hoc autẽ dico fratres, quia caro & sanguis regnũ Dei possidere non possunt: neq; corruptio, incorruptelam possidebit. Ecce mysterium vobis dico. *Omnes quidẽ resurgemus: sed non omnes immutabimur. In momẽto, in ictu oculi, in nouissima tuba (canet enim tuba) & mortui resurgent incorrupti: & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionẽ: & mortale hoc induere immortalitatẽ.

Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatẽ: tunc fiet sermo qui scriptus est: ¶ Absorpta est mors in victoria. Vbi est mors victoria tua? vbi est mors stimulus tuus? Stimulus autẽ mortis, peccatũ est: virtus vero peccati lex. Deo autem gratias qui dedit nobis victoriã per Dñm nostrum Iesum Christũ. Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote & immobiles: abundantes in opere Dñi semper, scientes quod labor vester nõ est inanis in Dño.

CAP. XVI.

De collectis autẽ quæ fiũt in sanctos, sicut ordinaui ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite. Per vnam sabbathi vnusquisq; vestrũ apud se ponat, recondens quod ei bene placuerit: vt nõ cũ venero, tunc collectæ fiant. Cùm autẽ præsens fuero, quos probaueritis per epistolas, hos mittã perferre gratiam vestrã in Ierusalem. Quod si dignũ fuerit vt & ego eam: mecũ ibũt. Veniã autem ad vos, cùm Macedoniã pertransiero. nã Macedoniã pertransibo. Apud vos autẽ forsitan manebo, vel etiam hyemabo: vt vos me deducatis, quocunque iero. Nolo enim vos modo in transitu videre, spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dñs permiserit. Permanebo autẽ Ephesi vsq; ad Pentecosten. Ostiũ enim mihi apertum est magnum & euidens: & adnersarij multi. Si autem venerit Timotheus, videte vt sine timore sit apud vos. opus enim Dñi operatur, sicut & ego. Nequis ergo illum spernat: deducite autẽ illum in pace: vt veniat ad me: expectio enim illum cum fratribus.

De Apollo autẽ fratre vobis notũ facio, quoniã multũ rogaui eum vt veniret ad vos cũ fratribus: & vtique nõ fuit voluntas eius vt nunc veniret. veniet autẽ cùm ei vacuũ fuerit. Vigilate, state in fide, viriliter agite, & confortamini. omnia vestra in charitate fiant. Obsecro autem vos fratres, nostis domum Stephanæ & Fortunati, quoniam sunt primitiæ Achaiæ, & in ministerium sanctorum ordinauerunt seipsos: vt & vos subditi sitis eiusmodi, & omni cooperãti & laboranti. Gaudeo autẽ in præsentia Stephanæ & Fortunati & Achaici, quoniam id quod vobis deerat, ipsi supplerunt. refecerunt enim & meũ spiritũ & vestrum. Cognoscite ergo qui huiusmodi sunt. Salutant vos ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Dño multum, Aquila & Priscilla cum domestica sua ecclesia*. Salutãt vos omnes fratres. Salutate inuicem in osculo sancto. Salutatio, mea manu Pauli. Siquis non amat Dñm nostrum Iesum Christum, sit anathema. Maranatha. Gratia Domini nostri Iesu Christi* vobiscũ. Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Iesu. Amen.

EPISTOLA PAVLI AD CORINTHIOS SECVNDA.

CAP. I.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater: ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, cum omnibus sanctis qui sunt in vniuersa Achaia. Gratia vobis & pax a Deo Patre nostro, & Dño Iesu Christo.

¶ Benedictus Deus & Pater Dñi nostri Iesu Christi, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: vt possimus & ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt, per exhortationẽ qua exhortamur & ipsi a Deo. qm̃ sicut abundant passiones Christi in nobis: ita & per Christũ abundat consolatio nostra. Siue autẽ tribulamur, pro vestra exhortatione & salute: *siue exhortamur, pro vestra exhortatione & salute, quæ operatur *tolerantiã earundẽ passionũ quas & nos patimur: *& spes nostra firma est pro vobis: scientes quod sicut socij passionũ estis, sic eritis & cõsolationis. Nõ enim volumus ignorare vos fratres, de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniã

*volunt 8 MS. Amb. G.
*quidem 1 MS. Amb. G.
*verò 1 MS. Amb. G.
*surgit 1 MS. G. S.

Gen. 2, 7.

*Q. n.

-2 MS. S. Q. n.

*corruptũ hoc induerit incorruptionẽ, & 1 MS. G. S.
Osee. 13, 14. Heb. 2, 14. 1 Ioh. 5, 5.

-3 MS. G. S.

*vobis 4 MS. G. Q. n.

-2 MS. S.
*legitis 2° MS. G.
*cognouistis 0. Q. n.

-G. S. Q. n.
*& Achaici 0.

*omnes MS. S.
*apudquos & hospitor MS. Amb.

*fit 10 MS.

-MS 9. Amb.

*per nos Amb. G. S.
*vos nobiscũ 3 MS. G. Q. n.
*Christum 1 MS. G. Q. n.

*siue cõsolamur pro vestra consolatione MS. Q. n.
-15 MS. Amb. S.
*in tolerãtiam 9 MS. G. Q. n.
*vt spes nostra firma sit MS.

*charitatẽ quã habeo Amb. G. S.
*habeo 3 MS.

*Ionatis 1 MS. G. S.

*vt amur 1 MS. Amb. Exo. 34, 33

*quod 6 MS. R. G. S.

supra modum grauati sumus supra virtutem, ita vt exderet nos etiam viuere.

Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, vt non simus fidentes in nobis, sed in Deo qui suscitat mortuos, qui de tantis periculis nos eripuit & eruit: in quem speramus, quoniam & adhuc eripiet, adiuuantibus & vobis in oratione pro nobis: vt ex multarum personis facierum, eius quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agantur pro *nobis'. Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quod in simplicitate & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus, in hoc mundo: abundantius autẽ ad vos. Non enim alia scribimus vobis, quàm quæ legistis' & cognoscitis'. Spero autẽ quòd vsq. in finem cognoscetis: sicut & cognouistis nos ex parte, quòd gloria vestra sumus, sicut & vos nostra, in die Domini nostri Iesu Christi.

Et hac confidẽtia volui prius venire ad vos, vt secũdam gratiã haberetis: & per vos transire in Macedoniã, & iterũ a Macedonia venire ad vos, & a vobis deduci in Iudæam. Cùm ergo hoc voluissem, numquid leuitate vsus sum? Aut quæ cogito, secundum carnẽ cogito, vt sit apud mẽ EST, & NON? Fidelis autem Deus, quia sermo noster qui *fuit' apud vos, nõ est in illo EST, & NON. Dei enim filius Iesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me & Syluanum & Timotheum, non fuit EST & NON, sed EST in illo fuit. Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo EST: ideo & per ipsum, Amen Deo, ad gloriam *nostram'. Qui autẽ confirmat *nos vobiscum' in Christo', & qui vnxit nos, Deus: qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris. Ego autem testem Deum inuoco in animam meam, quòd parcens vobis, nõ veni vltrà Corinthum, non, quia dominamur fidei vestræ: sed adiutores sumus gaudij vestri: nam fide statis.

CAP. II.

Statui autem hoc ipsum apud me ne iterum in tristitia veniem ad vos.

Si enim ego contristo vos: & quis est qui me lætificet, nisi qui contristatur ex me?

Et hoc ipsum scripsi vobis: vt non cum venero, tristitiam super tristitiã habeam, de quibus oportuerat me gaudere: confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium, omnium vestrũ est. Nam ex multa tribulatione & angustia cordis scripsi vobis per multas lachrymas: nõ vt contristemini: sed vt sciatis, quam charitatem *habeam' abundantius in vobis. Si quis autem contristauit, nõ me contristauit: sed ex parte, vt non onerem omnes vos.

Sufficit illi qui eiusmodi est obiurgatio hæc quæ fit a pluribus: ita vt econtrario magis donetis & consolemini, ne fortè abundantiori tristitia absorbeatur qui e-

aut̃ egonuersus fuerit ad Dñm, auferetur velamen. ¶ Dns autem Spiritus est. Vbi
Ieb.4,24. aut̃ Spiritus Dñi: ibi libertas. Nos verò omnes, reuelata facie gloriã Domini
speculantes, in eandẽ imaginẽ transformamur à claritate in claritatem, tãquam
à Domini Spiritu. CAP. IIII.

1 IDeo habentes hanc ministrationem: iuxta quod misericordiam consecuti sumus, nõ deficimus, sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbũ Dei, sed in
2 manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnẽ conscientiam hominum coram Deo. Quòd si etiã operti-
3 tum est Euangelium nostrum: in iis qui pereunt est operturn, in quibus Deus
4 huius seculi excæcauit mentes infideliũ, vt nõ fulgeat *illuminatio Euãgelij gloriæ Christi, qui est imago Dei. Nõ enim
5 nosmetipsos prædicam⁹, sed Iesum Christum Dñm-nostrum⁹: nos autem, seruos
6 vestros per Iesum, quoniã Deus qui dixit de tenebris lucẽ ſplẽdescere, -*ipſe⁹ illuxit in cordibus nostris ad illuminationẽ sciẽtiæ claritatis Dei, in facie Christi Iesu. Habemus autẽ thesaurũ istum
7 in vasis fictilibus: vt sublimitas *sit virtutis⁹ Dei, & non ex nobis. In omnibus
8 tribulationẽ patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur:
9 persecutionem patimur, sed non derelinquimur: *deicimur, sed non perimus:
10 semper mortificationẽ Iesu in corpore nostro circũferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris. Semper
11 enim nos qui viuimus, in mortem tradimur propter Iesum: vt & vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali. Ergo
12 mors in nobis operatur, vita autẽ in vobis. Habentes aũt eundem spiritũ fidei,
13 sicut scriptũ est: ¶ Credidi, Propter quod locutus sum, & nos credimus propter quod & loquimur:
14 scientes quoniã qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit & constituet vobiscum. Omnia
15 enim propter vos: vt gratia abundãs, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriã Dei. Propter quod nõ deficimus:
16 sed licet is qui foris est noster homo, corrumpitur: tamen is qui intus est renouatur de die in diẽ. Id enim quod in præ-
17 senti est momentaneũ & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate
18 æternum gloriæ pondus operatur -in⁹ nobis, non cõtemplantibus nobis quę videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autẽ non videntur, æterna sunt.

CAP. V.

1 SCimus enim quoniã si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam
2 in cælis. Nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram quæ de cælo est,
3 superinduti cupientes: ¶ si tamen vestiti, Apoc.16,15
4 non nudi inueniamur. Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati: eo quod nolumus expoliari, sed
5 supervestiri, vt absorbeatur quod mortale est, à vita. Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus
6 spiritus. Audẽtes igitur semper, & sciẽtes quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur à Dño. (per fidẽ enim ambulamus, & non per speciem) audemus
8 autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes
9 esse ad Dominum. Et ideo contendimus, siue absentes, siue præsentes placere illi.
10 ¶ Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnus- Ro.14,10.
quisque propria corporis, prout gessit, siue
11 bonum siue malum. Sciẽtes ergo timorem Domini hominibus suademus: Deo autẽ manifesti sumus. Spero autem & in conscientijs vestris manifestos nos
12 esse. Non iterũ commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriãdi pro nobis: vt habeatis ad eos qui in facie
13 gloriantur, & non in corde. Siue enim mente *excedimus⁹, Deo: siue sobrij sumus, vobis. Charitas enim Christi vr-
14 get nos: æstimantes hoc, quoniam si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes
15 mortui sunt. & pro omnibus mortuus est Christus: vt & qui viuunt, iam nõ sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est
16 & resurrexit. Itaq. nos, ex hoc neminẽ nouimus secũdum carnem. Et si cognouimus secundum carnem Christum: sed
17 nunc iam non nouimus. Si qua ergo in Christo noua creatura: vetera transierũt,
18 ¶ ecce facta sunt omnia noua. Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit sibi per Christum: & dedit nobis ministeriũ
19 reconciliationis. quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, &
20 posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.
21 Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit: vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

CAP. VI.

1 ADiuuantes autem *exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. *& 7 MS. Amb. G.
2 (Ait enim, ¶ Tempore accepto exaudiui te: & in die salutis adiuui te. Ecce, Isa.49,8.
nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies
3 salutis.) ¶ nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium
4 nostrum: sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos ¶ sicut Dei ministros, in mul- 1 Co.10,32
ta patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionib⁹, in laboribus, in vi-
6 giliis, in ieiunijs, in castitate, in sciẽtia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu 1 Cor.4,2.

sancto, in charitate non ficta, in verbo
7 veritatis, in virtute Dei, per arma iustitiæ à dextris, & à sinistris. per gloriam &
8 ignobilitatem, per infamiam & bonã famam: vt seductores, & veraces: sicut qui
9 ignoti & cogniti: quasi morientes, & ecce viuimus: vt castigati, & non mortificati: quasi tristes, semper autẽ gau-
10 dentes: sicut egẽtes, multos autẽ locupletantes: tanquam nihil habẽtes, & omnia possidentes. Os nostrum patet ad vos ô
11 Corinthij, cor nostrum dilatatum est.
12 Non angustiamini in nobis: angustiamini aũt in visceribus vestris. eandem
13 autẽ habentes remunerationẽ (tãquam filijs dico) dilatamini & vos. Nolite iu-
14 gum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ au-
15 tem conuẽtio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli? Qui autem
16 ¶ Co.3, 27. consensus templo Dei cum idolis? ¶ Vos 6,19. enim estis templum Dei viui: sicut dicit Leu.16,12. Deus, ¶ Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus: & ipsi
17 Isa.52, 11. erũt mihi populus. ¶ Propter quod exite de medio eorũ, & separamini, dicit Dns, & immundum ne tetigeritis: & ego reci-
18 piam vos. ¶ & ero vobis in patrem: & Iere.31,1.9 vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens.

CAP. VII.

1 HAs ergo habẽtes promissiones charissimi, mũdemus nos ab omni inquinamẽto carnis & spiritus, perficientes
2 sanctificationem in timore Dei. Capite nos. Neminem læsimus, neminẽ corrupimus, neminem circumuẽnimus. Non
3 ad condemnationem *dico. prædixi enim quòd in cordibus nostris estis ad comoriendũ & ad conuiuendum. Multa mihi
4 fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis: repletus sum consolatione: superabundo gaudio in omni tribulatio-
5 ne nostra. Nam & cũm venissemus in Macedoniam, nullam requiẽ habuit caro nostra, sed omnẽ tribulationem passi sumus: foris, pugnæ: intus, timores. Sed
6 qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus, in aduentu Titi. Non solùm autẽ
7 in aduentu eius, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletũ, vestram æmulationem pro me, ita magis
8 vt gauderem. Quoniã & si contristaui vos in epistola, non me pœnitet: etsi pœniteret, videns quod epistola illa (& si ad horam) vos contristauit. nunc gaudeo:
9 non quia cõtristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiã. Cõtristati enim estis secundum Deum, vt in nullo detri-
1 Pet.2,19. mentum patiamini ex nobis: ¶ Quæ e-
10 nim secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortem operatur.
11 Ecce enim hoc ipsum, secũdum Deum contristari vos, quantã in vobis operatur solicitudinem: sed defensionẽ, sed indignationem, sed timorẽ, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictã, in omnibus exhibuistis vos, incontaminatos esse
12 negotio. Igitur etsi scripsi vobis, nõ propter eum qui fecit iniuriam, nec propter eum qui passus est: sed ad manifestandam solicitudinem nostram quã habemus pro
13 vobis *coram Deo, ideo consolati sumus. *ad vos 6 MS. G. In consolatione autẽ nostra, abundantius magis gauisi sumus super gaudio Titi, quia refectus est spiritus eius ab omnibus
14 vobis. & siquid apud illũ de vobis gloriatus sum, non sum confusus: sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita & gloriatio nostra quæ fuit ad Titũ, ve-
15 ritas facta est, & viscera eius abundantiùs in vobis sunt reminiscẽtis omnium vestrum obedientiam, quomodo cum timore & tremore excepistis illũ. Gaudeo
16 quòd in omnibus confido in vobis.

CAP. VIII.

1 NOtam autem facimus vobis fratres gratiam Dei, quæ data est in eccle-
2 sijs Macedoniæ, quod in multo experimento tribulationis abundantia gaudij ipsorũ fuit, & altissima paupertas eorum abundauit in diuitias simplicitatis eorũ,
3 quia secũdum virtutem (testimonium illis reddo) & supra virtutem voluntarij
4 fuerunt, cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiã & communicationem
5 ministerij quod fit in Sanctos. Et non sicut speravimus, sed semetipsos dederũt, primùm Domino, deinde nobis per
6 voluntatem Dei: ita vt rogaremus Titum, vt quẽadmodum cœpit, ita & per-
7 ficiat in *vobis etiã gratiam istam. Sed sicut in omnibus abundatis fide & ser- *vos 2 MS. Amb. G.
mone, & scientia, & omni solicitudine, -insuper⁹ & charitate vestra in nos, vt &
8 in hac gratia abundetis. Non quasi imperãs dico: sed per aliorum solicitudinẽ, etiam vestræ charitatis *ingenium bonum
9 comprobans. Scitis enim gratiã Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cũ esset dives:
10 vt illius inopia vos diuites essetis. Et consilium in hoc do: hoc enim vobis vtile est, qui non solũ facere, sed & velle cœ-
11 pistis ab anno priore: nunc verò & facto perficite. vt quemadmodum promptus est animus voluntatis: ita sit & perficiẽdi
12 ex eo quod habetis. Si enim voluntas prompta est: secũdum id quod habet, accepta est, non secũdũ id quod nõ habet.
13 Nõ enim vt aliis sit remissio, vobis aũt
14 tribulatio: sed ex æqualitate. In præsenti tẽpore vestra abundantia illorũ inopiam suppleat: vt & illorum abũdantia vestræ inopiæ sit supplementum, vt fiat æqualitas, sicut scriptũ est: ¶ Qui multũ⁹, non Exo.16, 18
15 abundauit: & qui modicum, nõ minora- *habuit 11 MS. Ambr. S.
16 uit. Gratias aũt Deo, qui dedit eandem solicitudinem pro vobis in corde Titi,

quoniam exhortationē quidem suscepit, sed cum solicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos. Misimus etiam 18
cum illo fratrem, cuius laus est in Euangelio per omnes ecclesias: non solum 19
autē, sed & ordinatus est ab ecclesiis comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam, quæ ministratur à nobis ad Domini gloriam, & destinatam voluntatē nostram. deuitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine quæ ministratur 20
Rom. 12, 17. à nobis. Prouidemus enim bona non 21
solum coram Deo, sed etiā corā hominibus. Misimus autē cum illis & fratrem 22
nostrum, quē probauimus in multis sæpe solicitum esse: nunc autē multo solicitiorem, confidentia multa in vos, siue 23
pro Tito qui est socius meus & in ᵃvos adiutor, siue fratres nostri Apostoli ecclesiarum, ᵇgloriæ Christi. Ostensionem 24
ergo quæ est charitatis vestræ & nostræ glorię pro vobis, in illos ostendite in facie ecclesiarum.

ᵃ vobis MS. Amb. S.
ᵇ gloria 2 MS. G.

CAP. IX.

NAm de ministerio quod fit in sanctos ex abundanti est mihi scribere 1
vobis. Scio enim promptum animū ve- 2
strū: pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam & Achaia parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio prouocauit plurimos. Misi aut fratres: 3
vt ne quod gloriamur de vobis, euacuetur in hac parte, vt (quemadmodū dixi) parati sitis: ne cū venerint Macedones mecū, & inuenerint vos imparatos, 4
erubescamus nos, vt non dicamus vos in hac substātia. Necessarium ergo existimaui rogare fratres vt peruenīat ad vos, 5
& præparēt repromissam benedictionem hāc paratam esse sic, quasi benedictionē, non tanquā auaritiam. Hoc autem dico, 6
Qui parcē seminat, parcē & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Vnusquisque 7
Ecc. 35, 11. prout destinauit in corde suo: non ex tristitia aut ex necessitate. Hilarem enim datorem diligit Deus. Potens est autem 8
Deus omnem gratiam abūdare facere in vobis: vt in omnibus semper omnē sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, sicut scriptū est: Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet
Psal. 111, 9 in ᵃsæculum sæculi MS. G q. in æternum. Qui autem administrat 10
semen seminanti: & panem ad manducandum præstabit: & multiplicabit semē vestrum, & augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ: vt in omnibus locuple- 11
tati abundetis in omnē simplicitatē, quæ operatur per nos gratiarum actionē Deo.
Quoniam ministerū huius officij non 12
solum supplet ea quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino, per probationē mi- 13
nisterij huius, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ in Euangelio Christi, & simplicitate communicationis 14
in illos, & in omnes, & in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vo- 15
bis. Gratias Deo super inenarrabili dono eius.

CAP. X.

IPse autem ego Paulus obsecro vos per 1
mansuetudinem & modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis.
Rogo autem, ne præsens audeā per eam 2
confidentiā qua existimor audere in quosdam: qui arbitrantur nos tanquam secūdum carne ambulemus. In carne enim 3
ambulantes, non secundum carnem militamus. Nam arma militiæ nostræ non 4
carnalia sunt: sed potētia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruētes,
& omnem altitudinem extollentem se 5
aduersus scientiā Dei, & in captiuitatem redigētes omnē intellectū in obsequium Christi, & in promptu habentes vlcisci 6
omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia. Quæ secundū fa- 7
ciem sunt, videte. Si quis confidit sibi, Christi se esse: hoc cogitet iterum apud se, quia sicut ipse Christi est: ita & nos.
Nam & si amplius aliquid gloriatus 8
fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram: non erubescam.
Vt autē non existimer tanquam terre- 9
re vos per epistolas, (quoniam quidem epistolæ, inquiunt, graues sunt & fortes, præsentia aut corporis infirma, & sermo 11
cōtemptibilis) hoc cogiter qui eiusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales & præsentes in fa- 12
cto. Nō enim audemus inserere aut cōparare nos quibusdam, qui seipsos commendant: sed ipsi in nobis nosmetipsos mensurantes & comparantes nosmetipsis 13
nobis. Nos autē non in immensum gloriabimur, Eph. 4, 8.
sed secundum mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingēdi vsq. ad vos. Nō enim 14
quasi non pertingentes ad vos, superextendimus nos. Vsq. ad vos enim peruenimus in Euangelio Christi. non in im- 15
mensum gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescētis fidei vestræ, in vobis magnificari secundum re- 16
gulam nostrā in abundantiam, etiam in illa quæ vltra vos sunt, euangelizare, non in aliena regula, in iis quę præparata sunt
Ier 9, 23. 1 Cor. 1, 31 17 gloriari. Qui autem gloriatur: in Do- 18
ᵃDominus 3 MS. Amb. G. S. mino glorietur. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem ᵃDeus commendat.

CAP. XI.

VTinam sustineretis modicum quid 1
insipientiæ meæ: sed & supportate
me: Aemulor enim vos Dei æmulatione. Despōdi enim vos vni viro, virginem 2
castam exhibere Christo. Timeo autem ne ſsicut serpens Hevam seduxit astutia sua: ita corrumpantur sensus vestri, & excidant
Gen. 3, 4.

excidat à simplicitate quæ est in Christo.
Nam si is qui venit, aliū Christū predicat quē non prædicauimus, aut aliū spi- 4
ritū accipitis quē nō accepistis: aut aliud euāgeliū quod non recepistis: rectē pateremini. Existimo enim nihil me minus 5
fecisse à magnis Apostolis. Nā etsi imperitus sermone, sed nō scientia. in omnibus autē manifestati sumus vobis. Aut 6
nūquid peccatū feci, meipsum humiliās, vt vos exaltemini? quoniā gratis Euangeliū Dei euangelizaui vobis? Alias Ec- 8
clesias expoliaui, accipiēs stipēdiū ad ministeriū vestrū. Et cū essem apud vos, & 9
egērem, nulli onerosus fuissa quod mihi deerat, suppleuerūt fratres qui venerūt à Macedonia: & in omnibus sine onere me vobis seruaui, & seruabo. Est veritas 10
Christi in me, quoniā hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiæ.
Quare? quia non diligo vos? Deus scit. 11
Quod autē facio: & faciā, vt amputem 12
occasionē eorū qui volunt occasionē: vt in quo gloriātur, inueniātur sicut & nos.
Nā eiusmodi pseudo apostoli, sunt ope- 13
rarii subdoli, transfigurātes se in apostolos Christi. Et nō mirūcipse enim Sata- 14
nas trāsfigurat se in Angelū lucis. nō est 15
ergo magnū si ministri eius trāsfigurētur velut ministri iustitię: quorū finis erit secundū opera ipsorū. Iterū dico, (ne quis 16
me putet insipientē esse: alioquin velut insipientē accipite me, vt & ego modicū quid glorier) quod loquor, nō loquor se- 17
cūdū ᵃDeū, sed quasi in insipiētia, in hac subſtantia gloriæ. Quoniā multi gloria- 18
tur secundū carnē: & ego gloriabor. Libenter enim sustertis insipientes: cū sitis 19
ipsi sapiētes. Sustinetis enim si quis vos 20
in seruitutem redigit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciē vos cædit. Secundū ignobilitatem 21
dico, quasi nos infirmi fuerimus: in hac parte. In quo quis audet (in insipientia dico) audeo & ego. Hebræi sunt: & ego. 22
Israelitæ sunt: & ego. Semen Abrahæ sunt: & ego. Ministri Christi sunt: (& 23
ego' (vt minus sapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abūdātius, in plagis supra modū, in mortib⁹ frequēter. A Iudeis quinquies, quadra- 24
genas, vna min⁹. accepi. Ter virgis cæ- 25
sus sum, semel lapidatus sum, ter naufragiū feci, nocte & die in profundo maris
Act. 16, 22. Act. 14, 18. 26 fui, in itineribus sæpe, periculis fluminū, periculis latronū, periculis ex genere, periculis ex Gētib⁹ periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratrib. in labore & ærūna, 27
in vigiliis multis, in fame & siti, in icinniis multis, in frigore & nuditate, præ- 28
ter illa quæ extrinsecus sunt: instātia mea quotidiana, sollicitudo omniū ecclesiarū.
Quis infirmatur, & ego non infirmor? 29
quis scandalizatur, & ego nō vror? Si 30
gloriari oportet: quæ infirmitatis meæ
sunt, gloriabor. Deus & pater Dñi nostri 31
Iesu Christi, qui est benedictus in secula, scit quòd nō mentior. Damasci præ- 32
Act. 9, 24. positus Gentis Aretæ regis, custodiebat ciuitatē Damascenorū, vt me comprehenderet: & per fenestram in sporta dimissus 33
-4 MS. Amb. G. S. sum per murū, & sic effugi manus eius.

CAP. XII.

SI gloriari oportet (non expedit quidē) 1
veniā autē ad visiones & reuelationes Domini. Scio hominē in Christo ante 2
Act. 9, 3. 22, 17. annos quatuordecim (siue in corpore, nescio: siue extra corpus, nescio: Deus scit) raptum huiusmodi vsq. ad tertium cælū.
Et scio huiusmodi hominē (siue in cor- 3
pore, siue extra corpus, nescio: Deus scit) quoniā raptus est in Paradisum: & audiuit arcana verba, quæ nō licet homini
ᵃin 1 MS. G. S. loqui. Pro huiusmodi gloriabor: pro me 5
-5 MS. Amb. G. S. autē nihil gloriabor, nisi in infirmitatib⁹ meis. Nā & si voluero gloriari, non ero 6
insipiens: veritatē enim dicā, parco autē ne quis ᵃme existimet supra id quod vi- 7
det, aut auditum est ex me. Et ne magnitudo reuelationū extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, vt me colaphizet, Propter 8
quod ter Dñm rogaui, vt discederet à me: & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea, 9
nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi.
Propter quod placeo mihi in infirmita- 10
tibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persequutionibus, in angustiis pro Christo. Cū enim infirmor: tunc potens sum.
Factus sum insipiens: vos me coēgistis. 11
Ego enim à vobis debui cōmendari: nihil enim minus ᵃfui ab iis qui sunt supra
ᵃfeci MS. R. Amb. Q. n. modū Apostoli: tametsi nihil sum. Signa 12
ᵃApostoli 6 MS. Amb. G. S. tamen Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis & prodi- 13
giis & virtutibus. Quid est enim quod minus habuistis præ cæteris ecclesiis: nisi quòd ego ipse non grauaui vos? Donate 14
mihi hanc iniuriā. Ecce, tertio hoc paratus sum venire ad vos: & non ero grauis vobis. Nō em quæro quæ vestra sunt, sed vos. Nec enim debet filii parētibus thesaurizare, sed parentes filiis. Ego aūt li- 15
bentissime impēdā & superimpēdar ipse pro animabus vestris: licet plus vos diligens minus diligar. Sed esto: ego vos nō 16
grauaui: sed cùm essem astutus, dolo vos cepi. Nunquid per aliquē eorum quos 17
misi ad vos, circūuēni vos? Rogaui Titū: & misi cū illo fratrē. Nunquid Titus 18
vos circūuenit? nonne eodē spiritu ambulauimus? nonne eisdē vestigiis? Olim putatis quòd excusemus nos apud vos? 19
Coram Deo, in Christo loquimur: omnia autē charissimi propter ædificationē vestrā. Timeo enim ne forte cùm venero, 20
non quales volo, inueniā vos: & ego inueniar à vobis, qualē non vultis: ne forte contēciones, æmulationes, animositates,

dissentiones, detractiones, susurrationes,
insultationes, seditiones sint inter vos. ne 21
iterū cū venero, humiliet me Deus apud
vos: & lugeā multos ex iis qui antè
peccauerunt, & non egerunt pœnitentiā
super immūditia & fornicatione & impu-
dicitia quā gesserunt. CAP. XIII.

Deu.19.15. Mat.17,16 Ioan.8,17 Heb.10,28 ℣ Vis a MS. G.S. Q.n. ℣vos 1 MS. G.

ECce tertio hoc venio ad vos: ¶ In ore 1
duorum vel triū testium stabit omne
verbū. Prædixi & prædico, vt præsens, 2
& nūc absens, iis qui antè peccauerūt, &
cæteris omnibus, quoniā si venero iterū,
non parcā. An experimentū quæritis eius 3
qui in me loquitur Christus: qui in ℣vo-
bis' non infirmatur, sed potens est in vo-
bis? Nam etsi crucifixus est ex infirmi- 4
tate: sed viuit ex virtute Dei. Nā & nos
infirmi sumus in illo: sed ℣viuemus cū eo
ex virtute Dei in vobis. ¶ Vosmetipsos 5
tentate si estis in fide: ipsi vos probate.
An non cognoscitis vosmetipsos quia
Christus Iesus in vobis est? nisi forte re-
probi estis. Spero autē quòd ℣cognosce- 6
tis' quia nos non sumus reprobi. Oramus 7
autē Deum, vt nihil mali faciatis, non vt
nos probati appareamus, sed vt vos quod
bonū est, faciatis; nos autē vt reprobi si-
mus. Non enim possumus aliquid ad- 8
uersus veritatē: sed pro veritate. Gau- 9
demus enim, quoniā nos infirmi sumus,
vos autē potentes estis. Hoc & oramus,
vestrā cōsummationē. Ideò hæc absens 10
scribo: vt nō præsens durius agā secundū
potestatē quā Dns dedit mihi in ædifica-
tionē, & non in destructionē. De cætero 11
fratres, gaudete, perfecti estote, rexhorta-
mini, idem sapite: pacem habete, & Deus
pacis & dilectionis erit vobiscū. Salu- 12
tate inuicē in osculo sancto. Salutant vos
oēs sancti. Gratia Dñi nostri Iesu Chri- 13
sti, & charitas Dei, & cōmunicatio sancti
Spiritus sit cū omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA PAVLI AD GALATAS.

CAP. I.

PAVLVS Apostolus nō ab homi- 1
nibus, neq. per hominē, sed per Ie-
sum Christum, & Deum patrē qui
suscitauit eum a mortuis, & qui mecū 2
sunt oēs fratres: ecclesiis Galatiæ. Gra- 3
tia vobis & pax à Deo patre & Dno no-
stro Iesu Christo, qui dedit semetipsum 4
pro peccatis nostris, vt eriperet nos de
præsenti sęculo nequā, secundū voluntā-
tem Dei & patris nostri: cui est gloria 5
in sęcula sęculorū. Amē. Miror, quòd sic 6
tam citò transferimini ab eo qui vos vo-
cauit in gratiā Christi, in aliud Euange-
lium: quod nō est aliud, nisi sunt aliqui 7
qui vos conturbant, & volunt conuerte-
re Euangelium Christi. Sed licet nos, aut 8
angelus de cælo euangelizet vobis præ-
terquam quod euangelizauimus vobis,
anathema sit. Sicut prædiximus, & nūc 9
iterū dico: Si quis vobis euangelizauerit
præter id quod accepistis, anathema sit.
Modò enim homines suadeo, an Deo? 10
An quæro hominibus placere? Si adhuc
hominibus placerē, Christi seruus nō es- 11
sem. ¶ Notū enim vobis facio fratres 1 Cor.15,1
Euangelium quod euangelizatū est à me,
quia nō est secundū hominē. ¶ neq. enim 12 Eph.3,3.
ego ab homine accepi illud, neq. didici:
sed p reuelationē Iesu Christi. Audistis 13
enim conuersationē meā aliquandō in Iu-
daismo, quoniā supra modū persequebar
ecclesiā Dei, & expugnabā illā, & profi- 14
ciebā in Iudaismo supra multos coætā-
neos meos in genere meo, abundantiùs
æmulator existēs paternarū mearū tradi-
tionū. Cū autē placuit ei qui me segre- 15
gauit ex vtero matris meæ, & vocauit per
gratiā suā, vt reuelaret filiū suū in me, 16
vt euangelizarem illū in Gentibus, cōti-
nuò nō acquieui carni & sanguini, neq. 17
veni Ierosolymam ad antecessores meos
apostolos: sed abij in Arabiā, & iterū re-
uersus sum Damascū. Deinde post an- 18
nos tres veni Ierosolymā videre Petrū:
& mansi apud eū diebus quindecim. Aliū 19
autē apostolorū vidi neminē: nisi Iacobū
fratrem Domini. Quæ autē scribo vo- 20
bis: ecce coram Deo, quia non mentior.
Deinde veni in partes Syriæ & Ciliciæ. 21
Eram autem ignotus facie ecclesiis Iu- 22
dææ, quæ erant in Christo: tantū autem 23
audiūt habebant, Quoniā qui perseque-
batur nos aliquandō, nunc euangelizat
fidem, quam aliquandō expugnabat, & 24
in me clarificabant Deum.

CAP. II.

DEinde post annos quatuordecim, 1
iterum ascendi Ierosolymā cū Bar-
naba, assumpto & Tito. Ascendi autem 2
secundùm reuelationē, & contuli eis illis
Euangelium quod prædico in Gentibus,
seorsum autē iis qui videbātur ~aliquid
esse': ne forte in vacuum currere aut cu- 3
currissem. Sed neq. Titus qui mecū erat,
cū esset Gētilis, compulsus est circumcidi:
~sed' propter subintroductos falsos fra- 4
tres, qui subintroierunt explorare liber-
tatem nostrā, quam habemus in Christo
Iesu, vt nos in seruitutem redigerent.
~Quibus' neq. ad horā cessimus subie- 5
ctioni: vt veritas Euangelij permaneat
apud vos. Ab iis autem qui videbantur
esse aliquid (quales aliquando fuerint, ni-
hil mea interest. ¶ Deus personā hominis
nō accipit) mihi enim qui videbātur esse 6
~aliquid', nihil contulerunt. Sed ecōtra
cū vidissent quòd creditū est mihi Euan-
gelium præputij, sicut Petro circumcisionis;
(qui enim operatus est Petro in Apo- 8
stolatū circūcisionis: operatus est & mihi
inter Gentes) & cū cognouissent gratiā
quæ data est mihi, Iacobus & Cephas &
Ioannes qui videbantur columnæ esse,

~7 MS. Hier. G. ~maiores esse MS 9. ~MS q. ~& MS. Amb. Q.n. ~subiectio ne 3 MS. Q.n. Deu.10,19 1 Par.9,17. Iob 33,19. Sap.6,8. 1 Cor.15,10 Rom 2, 11. Eph.6, 9. Col.3,25. Act.10,34. 1 Per.1,17 ~6 MS. Hier. G.

dexteras dederunt mihi & Barnabæ societatis: vt nos in Gentes, ipsi autē in circū-
cisionem: tantū vt pauperum memores 10
essemus, quod eṭiā solicit' fui hoc ipsum
facere. Cū autē venisset ℣Cephas' An- 11
tiochiā: in faciē ei restiti, quia reprehen-
sibilis erat. Prius enim quàm venirent
quidā à Iacobo, cū Gentibus edebat: cū 12
autem venissent, subtrahebat & segrega-
bat se, timēs eos qui ex circūcisione erāt.
Et simulationi eius cōsenserunt cæteri 13
Iudæi, ita vt & Barnabas ducereturab
eis in illam simulationē. Sed cū vidis- 14
sem quòd non rectè ambularent ad veri-
tatē Euangelij, dixi Cephæ coram omni-
bus: Si tu cū Iudæus sis, gentiliter vinis,
& non Iudaicè: quomodo Gentes cogis
Iudaizare? Nos natura Iudæi, & non ex
Rom.3,19. 20. Gentibus peccatores. ¶ Scientes autem 15 16
℣credidimus 3 MS. Hier. G. Rom.3,20. quòd non iustificatur homo ex operibus
legis, nisi per fidē Iesu Christi: & nos in
Christo Iesu ℣credimus', vt iustificemur
ex fide Christi, & non ex operibus legis:
propter quod ex operibus legis nō iusti-
ficabitur omnis caro. Quod si quærentes 17
iustificari in Christo, inuenti sumus
& ipsi peccatores: nunquid Christus pec-
cati minister est? Absit. Si enim quę de- 18
struxi, iterum hæc ædifico: prævaricatorē
me constituo. Ego enim per legē, legi 19
mortuus sum, vt Deo viuā: Christo con-
fixus sum cruci. Viuo autē, iā non ego: 20
viuit verò in me Christus. Quod autem
nunc viuo in carne: in fide viuo filij Dei,
qui dilexit me, & tradidit semetipsum
pro me. Nō abiicio gratiā Dei. Si enim 21
per legem iustitia, ergo gratis Christus
mortuus est. CAP. III.

℣credere 21 MS. Hier. Q.n. O Insensati Galatæ, quis vos fascina- 1
uit nō ℣obedire' veritati, ante quorū
oculos Iesus Christus proscriptus est, in
vobis crucifixus? Hoc solū à vobis volo 2
discere, Ex operibus legis Spiritū acce-
pistis, an ex auditu fidei? Sic stulti estis, 3
vt cū spiritu cœperitis, nunc carne con-
summemini? Tāta passi estis sine causa? 4
si tamē sine causa. Qui ergo tribuit vo- 5
bis Spiritū, & operatur virtutes in vobis:
ex operib. legis, an ex auditu fidei? Sic- 6
ut ¶ Abraham credidit Deo, & reputa-
tum est illi ad iustitiā. ℣Cognoscite' ergo 7
quia qui ex fide sunt, hi sunt filij Abrahæ.
Prouidens autem scriptura quia ex fide 8
iustificat gentes Deus, prænūtiauit Abra-
hæ. ¶ Quia benedicentur in te omnes gē-
tes: Igitur qui ex fide sunt, benedicentur 9
cū fideli Abrahā. Quicūq. enim ex ope- 10
ribus legis sunt, sub maledicto sunt. Scri-
ptū est enim: ¶ Maledictus omnis qui non
permanserit in omnibus quæ scripta sunt
in libro legis, vt faciat ea. Quoniā autē 11
in lege nemo iustificatur apud Deum,
manifestū est: ¶ quia iust' ex fide ℣vivit'.
¶ Lex autē nō est ex fide: sed ¶ Qui fecerit 12
ea, viuet in illis. Christus nos redemit 13
de maledicto legis, factus pro nobis ma-

Deu.21,23

℣ Petrus MS. R. Hier. G.

Heb.9,17.

veràsgressionem MS. S.

℣posuit 3 MS. Rom.3,9.

Rom.6,3.

℣Dei MS. Hier.

fistis. Scitis autē quia per infirmitatem carnis euangelizaui vobis iampridem:
14 & tentationē ᵛvestrā in carne mea, nō spreuistis, neq. respuistis, sed sicut angelū Dei excepistis me, sicut Christum Iesum.
15 Vbi est ergo beatitudo vestra? Testimonium enim perhibeo vobis quia si fieri posset, oculos vestros eruisse tis, & dedisse tis mihi. Ergo inimicus vobis factus
16 sum verum dicens vobis? Æmulantur
17 vos non bene: sed excludere vos volūt, vt illos æmulemini. Bonum autē æmulamini in bono semper: & non tantūm cū præsens sum apud vos. Filioli mei, quos
19 iterū parturio, donec formetur Christus in vobis. Vellē autē esse apud vos modò, & mutare vocē meā: quoniā confundor in vobis. Dicite mihi qui sub lege
21 vultis esse, legē non legitis? Scriptū est
22 enim quoniā Abrahā duos filios habuit:
23 ‖vnū de ancilla, & ‖vnum de libera. Sed qui de ancilla, secundum carnē natus est: qui autē de libera, per repromissionem.
24 quæ sunt per allegoriā dicta. Hæc enim sunt duo testamēta. Vnum quidē ᵃa mōte Sina, in seruitutem generans: quæ est Agar, (Sina enim, mons est in Arabia:
25 qui coniunctus est ei, quæ nunc est Ierusalē, & seruit cū filiis suis. Illa autē quæ
26 sursum est Ierusalem, libera est: quæ est
27 mater nostra. Scriptū est enim: ‖Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe & clama, quæ nō parturis: quia multi filij deserti, magis quā eius quæ habet virum.
28 ‖Nos autē fratres, secundū Isaac promissionis filij sumus. Sed quomodo tūc is qui se-
29 cundum carnem natus fuerat, persequebatur eū qui secundū spiritū erat & nunc.
30 Sed quid dicit scriptura? ‖Eiice ancillā & filiū eius. non enim hæres erit filius
31 ancillæ cum filio liberæ. Itaq. fratres, nō sumus ancillæ filij, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberauit.

CAP. V.

1 STate: & nolite iterum iugo seruitutis cōtineri. ‖Ecce ego Paulus dico vo-
2 bis quoniam si circuncidamini, Christus vobis nihil proderit. Testificor autem
3 rursus omni homini circuncidēti se, quoniā debitor est vniuersæ legis faciendæ.
4 Euacuati estis a Christo, qui in lege iustificamini: a gratia excidistis. Nos enim
5 spiritu, ex fide, spē iustitiæ expectamus.
6 Nam in Christo Iesu neq. circuncisio aliquid valet, neq. præputiū: sed fides quę per charitatē operatur. Currebatis bene:
7 quis vos impediuit veritati non obedire? *Persuasio*, non est ex eo qui vo-
8 cat vos. ‖Modicum fermentum totam
9 massam corrumpit. Ego confido in vobis in Domino, quòd nihil aliud sapietis:
10 qui autē conturbat vos, portabit iudicū, quicunq. est ille. Ego aūt fratres, si circuncisionem adhuc prædico: quid adhuc
11 persecutionē patior? Ergo euacuatum est
12 scandalū crucis. Vtinam & abscindātur
13 qui vos conturbant. Vos enim in libertatem vocati estis fratres: tantū ne libertatem in occasionē detis carnis, sed per
14 charitatē *seruite inuicē. Omnis enim lex in vno sermone impletur: ‖Diliges
15 proximum tuum sicut teipsum. Quod si inuicem mordetis & comeditis: videte
16 ne abinuicem consumamini. Dico autē: ‖Spiritu ambulate, & ‖desideria carnis non perficietis. Caro enim concupiscit aduersus spiritum: spiritus autem
17 aduersus carnem. hæc enim sibi inuicem aduersantur: vt non quæ cunq. vultis, illa
18 faciatis. Quòd si spiritu ducimini: non estis sub lege. Manifesta sunt autē opera
19 carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia,
20 impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, se-
21 ctæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia. quæ prædico vobis, sicut prædixi: quoniā qui talia a-
22 gunt, regnū Dei non consequētur. Fructus autē Spiritus est: charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longa-
23 nimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas: Aduersus huiusmodi
24 non est lex. Qui autem sunt Christi, carnē suā crucifixerunt cū vitiis & cō-
25 cupiscentiis. Si viuimus spiritui: spiritu
26 & ambulemus. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocātes, inuicem inuidentes. CAP. VI.

1 FRatres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spiritu-
2 ales estis, huiusmodi in ᵇmitte in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu
3 tenteris. Alter alterius onera portate: & sic adimplebitis legē Christi. Nam si
4 quis existimat se aliquid esse, cū nihil sit: ipse se seducit. Opus autē suum probet
5 vnusquisq. & sic in semetipso tantū gloriam habebit, & non in altero. ‖Vnus-
6 quisq. enim onus suū portabit. Cōmunicet autē is qui catechizatur ᵛverbo, ei
7 qui se catechizat, in omnib⁹ bonis. No-
8 lite errare: Deus nō irridetur. Quæ enim seminauerit homo: hæc & metet. Quoniā qui seminat in carne sua: de carne & metet corruptionem qui autē seminat in spiritu: de spiritu metet vitam æternam.
9 ‖Bonū autē facientes, nō deficiamus, tempore enim suo metemus nō deficientes.
10 Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autē ad domesticos fidei. Videte qualibus literis
12 scripsi vobis mea manu. Quicunq. ᵛvolunt placere in carne: hi cogunt vos circuncidi, tantūmodo vt crucis Christi persecutionē nō patiantur. Neq. enim qui circuncidūntur, legem custodiunt. sed volūt vos circuncidi: vt in carne vestra glorien-
14 tur. Mihi autē absit gloriari, nisi in cruce Dñi nostri Iesu Christi: per quē mihi
15 mundus crucifixus est, & ego mundo. In Christo enim Iesu neq. circuncisio aliquid valet, neq. præputiū: sed noua creatura.
16 Et quicunq. hanc regulā secuti fuerint, pax super illos, & misericordia, & super Israel Dei. De cætero nemo mihi
17 molestus sit, ego enim stigmata Dñi Iesu in corpore meo porto. Gratia Domi-
18 ni nostri Iesu Christi, cum spiritu vestro fratres. Amen.

EPISTOLA PAVLI AD EPHESIOS.

CAP. I.

1 PAVLVS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei: omnibus sanctis qui sunt Ephesi, & fidelibus in
2 Christo Iesu. Gratia vobis & pax a Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo.
3 ‖Benedictus Deus & Pater Dñi nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali, in cælestibus, in
4 Christo: sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionē, vt essemus sancti & immaculati in cōspectu eius in charitate.
5 Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorū, per Iesum Christū, in ipsum: secundum propositum voluntatis suæ, in
6 laudē gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo. In quo habemus redemptionē per sanguinem eius
7 (remissionē peccatorū) secundū diuitias gratiæ eius, quę superabundauit in no-
8 bis in omni sapientia & prudentia, vt
9 notum faceret nobis sacramentū voluntatis suæ, secundum beneplacitum eius, quod proposuit in eo, ᵃin dispensatione
10 plenitudinis temporū, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis & quæ in terra sunt, in ipso. In quo etiā nos sorte vo-
11 cati sumus: prædestinati secundū propositū eius qui operatur omnia, secundum cōsiliū voluntatis suæ: vt simus in lau-
12 dē gloriæ eius nos, qui antè sperauimus in Christo: in quo & vos, cū audisse tis
13 verbū veritatis, (Euangelium salutis vestræ,) in quo & credētes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus
14 hæreditatis nostræ, in redēptionē acquisitionis, in laudē gloriæ ipsius. Propter-
15 ea & ego audiens fidē vestrā quæ est in ᵃDnō Iesu, & dilectionē in oēs sanctos:
16 nō cesso gratias agēs pro vobis, memoriā vestri facies in orationibus meis, vt
17 Deus, Dñi nostri Iesu Christi pater, gloriæ, det vobis spiritū sapientiæ & reuelationis, in ᵃagnitione eius, illuminatos
18 oculos cordis vestri, vt sciatis quæ sit spes vocationis eius, & quę diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis, & quæ sit su-
19 perminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus ‖secundū operationē potentiæ virtutis eius, quā operatus est
20 in Christo, suscitās illū a mortuis, & cōstituens ad dexterā suā in cælestibus, su-
21 prā omnē principatū & potestatē & virtutem, & dominationē, & omne nomen quod nominatur nō solùm in hoc seculo,
22 sed etiā in futuro. ‖Et omnia subiecit sub pedibus eius: & ipsum dedit caput
23 ᵃsupra omnē ecclesiam, quæ est corpus ipsius, ᵃplenitudo eius, qui omnia in omnibus ᵃimpletur. CAP. II.

1 ‖ET vos cū essetis mortui delictis & peccatis vestris, in quibus aliquā-
2 do ambulastis secundū seculum mundi huius, secundū principē potestatis aeris huius, spiritus qui nunc operatur in filios
3 diffidentiæ, in quibus & nos oēs aliquādo conuersati sumus in desideriis carnis nostræ, facētes ᵛvoluntatē carnis & cogitationū, & eramus natura filij iræ sicut
4 & cæteri: Deus autem (qui dives est in misericordia) propter nimiā charitatem
5 suā quā dilexit nos, & cū essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo, (cuius gratia estis saluati,) & conre-
6 suscitauit, & cōsedere fecit in cælestibus in Christo Iesu, vt ostenderet in seculis superuenientibus abundātes diuitias gratiæ suæ, in bonitate super nos in Christo
8 Iesu. Gratia enim estis saluati per fidē (& hoc nō ex vobis, Dei enim donū est)
9 non ex operibus, vt ne quis glorietur.
10 Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quę præparauit Deus vt in illis ambulemus.
11 Propter quod memores estote, quòd aliquando vos ᵃ-eratis Gentes in carne, qui dicebamini præputiū ab ea quę dicitur circumcisio in carne manu factā:
12 ᵃqui eratis illo in tēpore sine Christo, alienati a conuersatione Israel, & hospites testamentorū, promissionis spem nō habentes, & sine Deo in hoc mundo.
13 Nunc autē in Christo Iesu vos q aliquando eratis longē, facti estis propē in
14 sanguine Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraq. vnū, & mediū parietē macerię soluens, ᵃinimicitias in car-
15 ne sua: legē mandatorum decretis euacuans: vt duos cōdat in semetipso in vnū
16 nouū hominē, faciēs pacē, ᵃ& reconciliet ambos in vno corpore Deo per crucē, interficiēs ᵃinimicitias in semetipso.
17 Et veniēs euāgelizauit pacē vobis qui
18 longē fuistis, & pacē iis qui propē. ‖Quōniam per ipsum habemus accessum ambo in v-
19 no Spiritu ad Patrē. Ergo iam non estis hospites & aduenæ: sed estis ciues sanctorū & domestici Dei,
20 superædificati super fundamentū Apostolorum & Prophetarū, ipso summo angulari lapide Ie-
21 su Christo: in quo omnis ædificatio cōstructa, crescit in templū sanctū in Dño,
22 in quo & vos cœdificamini in habitaculum Dei in Spiritu sancto.

CAP. III.

1 HVius rei gratia, ego Paulus vinctus Christi Iesu, pro vobis Gentibus:
2 si tamen audistis dispensationē gratiæ
3 Dei quæ data est mihi in vobis, quoniā

ᵃmeam R.G. Textus confonat MS. & Hier.

Gen. 16, 15 Gen. 21, 2.

ᵃin o.

Isa. 54, 1.

Rom. 9, 8.

Gen. 21, 10.

Act. 15, 1. 2.

*Nemini consenseritis o. Q.n.

*hæc MS. G.

*vestra, Hier. S.

1 Cor. 5, 6.

*spiritus MS.

Leu. 19, 18. Mat. 22, 39 Mar. 12, 31. Rom. 13, 8. Iac. 2, 8.

Rom. 13, 14 2 Pet. 2, 11

9 MS. Hier. G. S.

1 MS. Hier. G.

2 MS. Hier. G. Q.n.

ᵃin dispensationem 2 MS. G. S.

1 Cor. 3, 8.

ᵃverbum 5 MS. Hier. G. S.

1 The. 3, 13

ᵃChristo MS. q. Syri habent: In Domino nostro Iesu Christo.

ᵃagnitionem MS.

Isa. fr. 3, 7.

*enim o.

Psal. 8, 8.

ᵃsuper omnia ipsi ecclesiæ 5 MS. Hier. G. S.

* & MS. S.

Col. 2, 13. 3, 3.

* conuiuificauit MS q.

ᵃvoluntates 2 MS. Hier. G.

ᵃqui MS q. — 1 MS. Hier. G.

ᵃquòd 8 MS. Hier. G. — 2 MS. Hier. G. S.

ᵃinimicitiam 4 MS. Hier. G. S.

ᵃ vt MS. Hier.

ᵃinimicitiam 8 MS. Hier. G. S.

ᵃ Q.n. Rom. 5, 2.

secundum reuelationē notum mihi sactū
est sacramētū, sicut suprā scripsi in breui.
prout potestis legentes intelligere pru-
dentiam meā in mysterio Christi, quod
aliis generationibus nō est agnitum filiis
hominū, sicuti nunc reuelatū est sanctis
Apostolis eius & Prophetis in Spiritu.
Gentes esse cohæredes & concorpora-
les & compartícipes promissionis eius in
Christo Iesu per Euangeliū: Cuius fa-
ctus sum minister secundum donū gratiæ
Dei, quæ data est mihi ¶ secundū operā
tionem virtutis eius. ¶ Mihi omnium san-
ctorum minimo, data est gratia hæc, in
Gentibus euangelizare inuestigabiles di-
uitias Christi, & illuminare omnes quę
sit dispensatio sacramenti absconditi a
seculis in Deo, qui omnia creauit: vt
innotescat *principib⁹ & potestatibus,
in cælestibus, per ecclesiam, multiformis
sapiētia Dei, secundum præfinitionem
seculorū, quā fecit in Christo Iesu Do
nostro: In quo habemus fiduciam & ac-
cessum in confidentia, per fidem eius.
Propter quod peto ne deficiatis in tri-
bulationib⁹ meis pro vobis, quæ est glo-
ria vestra. Huius rei gratia flecto genua
mea ad Patrem Dñi nostri Iesu Christi,
ex quo omnis paternitas in *cælis' &
in terra nominatur, vt det vobis secun-
dum diuitias gloriæ suæ, ¶ virtutem' cor-
roborari per Spiritum eius in ᵃinteriori
homine': Christum habitare per fidem
in cordibus vestris, in charitate radicati &
fundati, vt possitis comprehendere cum
omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & lon-
gitudo, & sublimitas, & profundum,
scire etiā supereminente scientiæ cha-
ritatē Christi, vt impleamini in omnem
plenitudinē Dei. ¶ Ei autē qui potēs est
omnia facere superabundanter quam pe-
timus aut intelligimus, secundū virtutē
quæ operatur in nobis: Ipsi gloria in ec-
clesia, & in Christo Iesu in omnes gene-
rationes seculi seculorum. Amen.

CAP. IIII.

OBsecro itaq; vos ego vinctus in Do-
mino, ¶ vt digně ambuletis vocatio-
ne qua vocati estis, cum omni humili-
tate & mansuetudine, cū patientia, sup-
portantes inuicē in charitate, ¶ sollicitī
seruare vnitatē spiritus in vinculo pacis:
Vnum corpus, & vnus spiritus sicut
ᵃvocati estis in vna spe vocationis vestræ.
Vnus Dñs, vna fides, vnum baptisma.
¶ Vnus Deus & Pater omnium, qui est
super omnes, & per omnia, & in omnibus
nobis. ¶ Vnicuiq; autē nostrum data est
gratia ¶ secundum mensuram donationis
Christi. Propter quod dicit, ¶ Ascendēs
in altum, captiuā duxit captiuitatē: dedit
dona hominibus. (Quod autē ascendit,
quid est, nisi quia & descendit primum in
inferiores partes terræ? Qui descendit,
ipse est & qui ascendit supra oēs cælos,
vt impleret oīa.) ¶ Et ipse dedit quosdā
quidē Apostolos, quosdā autē Prophetas,
alios vero Euangelistas, alios autē pasto-
res & doctores ad consummationē sanc-
torum in opus ministerij, in ædificatio-
nē corporis Christi: donec occurramus
oēs in vnitatē fidei & agnitionis filij Dei,
in virū perfectū, in mensurā ætatis ple-
nitudinis Christi: vt iā nō simꝰ parvuli
fluctuantes, & circumferamur omni vēto
doctrinæ in nequitia hominū, in astutia
ad circumuentionē erroris. ¶ Veritatem
autē facientes in charitate, crescamus in
illo per omnia, qui est caput, Christus:
ex quo totum corpus compactū & cō-
nexum per omnē iunctūrā subministra-
tionis, secundū operationē in mensūram
vnius cuiusq. membri, augmentū corpo-
ris facit in ædificationē sui in charitate.
Hoc igitur dico & testificor in Dño:
vt iā no ambuletis ¶ sicut & Gentes am-
bulant in vanitate sensus sui, ¶ tenebris
obscuratum habentes intellectū, alienati
à vita Dei per ignorantiā quæ est in illis,
propter cæcitatem cordis ipsorum, qui
desperantes, semetipsos tradiderunt im-
pudicitiæ, in operationem immunditiæ
omnis, in auaritiā. Vos autē nō ita di-
didistis Christum: si tamē illū audistis,
& in ipso edocti estis, (sicut est veritas in
Iesu.) ¶ ᵃDeponite' vos, secundū pristi-
nam conuersationē, veteré hominē, qui
corrumpitur secundū desideria erroris.
¶ Renouamini autē spiritu mentis ve-
strę: & ¶ induite nouum hominem qui
secundūm Deū creatus est in iustitia, &
sanctitate veritatis. ¶ Propter quod de-
ponentes mendaciū, ¶ loquimini veritatē
vnusquisque cum proximo suo: quoniā
sumus inuicem membra. ¶ Irascimini,
& nolite peccare. sol non occidat super
iracundiam vestram. ¶ Nolite locū dare
diabolo. Qui furabatur, iam nō furetur:
magis autē laboret, operando manibus
suis quod bonum est, vt habeat vnde tri-
buat necessitatē patienti. Omnis sermo
malus ex ore vestro non procedat: sed si
quis bonus ad ædificationē ᵇfidei', vt det
gratiam audientibus. Et nolite contri-
stare Spiritū sanctum Dei: in quo signati
estis ᵃin die' redēptionis. Omnis ama-
ritudo, & ira, & indignatio, & clamor, &
blasphemia tollatur a vobis cū omni ma-
litia. ¶ Estote autē inuicē benigni, mise-
ricordes, donantes inuicem sicut & Deus
in Christo donauit vobis.

CAP. V.

ESTote ergo imitatores Dei: sicut filij
charissimi. ¶ & ambulate in dile-
ctione, sicut & Christus dilexit nos, &
tradidit semetipsum pro nobis oblationē
& hostiam Deo in odorem suauitatis.
¶ Fornicatio autē & omnis immūditia,
aut auaritia, nec nominetur in vobis, sic-
ut decet sanctos: aut turpitudo, aut stul-
tiloquiū, aut scurrilitas, quæ ad rem non
ᵃpertinet': sed magis gratiarū actio. Hoc

enim

Sap.2,19.
1 Cor.13,9.
*nunc R. Hier.G.
ᵃprincipatibus 3 MS.R. Hier.G.S.
ᵃcælo 9 MS.
ᵇvirtute 3 MS.R. Hier.G.S.
ᵃinteriorem hominem 3 MS. Hier. G.
Rom.16,25
Rom.16,27
Phil.1,27. Col.1,10. 1 The.2,12. 4,1.
Rom.12,10.
1 Cor.7,10. * & MS. Hier.G.
Deut.4,35. Mal.2,10. Rom.12,5. 1 Cor.12,11. 2 Cor.10,17
Psal.67,19
1 Cor.12,28
Sap.2,19. 1 Cor.13,9.
Rom.1,9. 1 Pet.4,3. Rom.1,21.
Col.4,5.
1 Thes.4,9.
ᵃdeponere MS.R. Hier.G.S. Col.3,8. Heb.4,1. 1 Pet.4,2. Rom.6,4. 2,2. Col.3,12. 1 Pet.2,1. Zach.8,16. Psal.4,5. Luc.4,7.
Gen.3,16 Col.3,18. 2 Pet.3,1. 1 Cor.11,3. 7 MS. Hier.G.S. Col.3,19.
ᵃvitæ MS q.
ᵇipsum 1 MS.R.G.
ᵃin textum Hier. & G q cæteri.
Gen.2,24. Mat.19,5. Mar.10,7. 1 Cor.6,16. vt 7 MS. Hier.G. 7 MS. Hier.G. Col.3,20. Exo.20,12 Deut.5,16. Eccl.3,9. 7,29. Mat.15,4. Marc.7,10. Col.3,22. Tit.2,9.
ᵃopportunitatis 3 MS. G. Q.n.
ᵇin diem 8 MS.G.S. Col.3,12.
Ioā.13,34. & 15,12. 1 Ioā.4,13.
Col.3,5.
ᵃpertinent 1 MS.R. Hier.G.S.

enim scitote intelligentes, quod omnis
fornicator, aut immundus, aut auarus
(ᵃquod est idolorū seruitus') non habet
hæreditatem in regno Christi & Dei.
¶ Nemo vos seducat inanibus verbis.
propter hæc enim venit ira Dei in filios
diffidentię. Nolite ergo effici participes
eorū. Eratis enim aliquando tenebræ:
nunc autē lux in Dño. Vt filij lucis am-
bulate, (fructus enim lucis, est in omni
bonitate & iustitia, & veritate) proban-
tes quid sit beneplacitum Deo: & nolite
communicare operibꝰ infructuosis tene-
brarum, magis autē ᵃredarguite. Quæ
enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est &
dicere. Omnia autem quæ arguuntur à
lumine manifestantur: omne enim quod
ᵇmanifestatur', lumē est. Propter quod
dicit: Surge qui dormis & exurge à mor-
tuis: & illuminabit te Christus. Videte
itaq. fratres quomodo cautè ambuletis.
¶ non quasi insipientes, sed vt sapientes:
redimentes tempus, qm dies mali sunt.
Propterea nolite fieri imprudētes: ¶ sed
intelligentes quæ sit voluntas Dei. Et
nolite inebriari vino in quo est luxuria,
sed implemini Spiritu*, loquentes vo-
bismetipsis in psalmis & hymnis, & can-
ticis spiritualibus, cantantes & psallentes
in cordibus vestris Dño: gratias agentes
semper pro omnibus, in nomine Dni no-
stri Iesu Christi Deo & Patri. Subiecti
inuicē, in timore Christi. ¶ Mulieres vi-
ris suis subdite sint, sicut Dño: ¶ quoniā
vir, caput est mulieris: sicut Christus ca-
put est ecclesiæ. Ipse, (saluator corpo-
reis eius'. Sed sicut ecclesia subiecta est
Christo, ita & mulieres viris suis in om-
nibus. ¶ Viri, diligite vxores vestras, sic-
ut & Christus dilexit ecclesiā, & seipsum
tradidit pro ea: vt illam sanctificaret,
mundans eam lauacro aquæ in verbo*,
vt exhiberet ᵇipse' sibi gloriosam eccle-
siam, non habentē maculā, aut rugā, aut
aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & im-
maculata. Ita & viri debēt diligere vxo-
res suas vt corpora sua. Qui sua vxorem
diligit: seipsum diligit. Nemo enim vn-
quā carnē suā odio habuit: sed nutrit &
fouet eā, sicut & Christus ecclesiā: quia
membra sumus corporis eius, de carne
eius & de ossibus eius. ¶ Propter hoc re-
linquet homo patrē & matrē suā: & ad-
hærebit vxori suæ, & erunt duo in car-
ne vna. Sacramentum hoc magnum est,
ego autem dico in Christo & in ecclesia.
Verumtamē & vos singuli, vnusquisq.
vxorē suā sicut seipsum diligat: vxor autē
*timeat virum ᵃsuum'. CAP. VI.
¶ Filij, obedite parentibus vestris in
Dño, hoc enim iustum est. ¶ Ho-
nora patrē tuū & matrē tuam. (quod est
mandatū primū in promissione,) vt be-
ne sit tibi, & sis longæuus super terram.
Et vos patres, nolite ad iracundiā pro-
uocare filios vestros: sed educate illos in
disciplina & correptione Dñi. ¶ Serui
obedite dominis carnalibus, cum timore
& tremore, in simplicitate cordis vestri,
sicut Christo: non ad oculū seruientes,
quasi hominibus placentes, sed vt serui
Christi, facientes voluntatē Dei ex animo,
cum bona voluntate seruientes, sicut
Dño & nō hominibus. scientes quoniā
vnusquisq. quodcumq. fecerit bonū, hoc
recipiet à Domino, siue seruus, siue liber.
Et vos dñi eadē facite illis, remittentes
minas: scientes quia & illorum & vester
Dñs, est in cælis: & ¶ personarū acceptio
nō est apud eū. De cætero fratres, con-
fortamini in Dño, & in potentia virtutis
eius. Induite vos armaturā Dei: vt pos-
sitis stare aduersus insidias diaboli. qm
non est nobis colluctatio aduersus carnē
& sanguinem: sed aduersus principes &
potestates, aduersus mundi rectores tene-
brarum harum, contra spiritualia nequi-
tiæ, in cælestibus. Propterea accipite ar-
maturam Dei: vt possitis resistere in die
malo, & ᵃin omnibus perfecti' stare.
State ergo succincti lumbos vestros in
veritate, & induti loricam iustitiæ, &
calceati pedes in præparationem Euan-
gelij pacis: in omnibus sumentes scuti
fidei, in quo possitis omnia tela nequis-
simi ignea extinguere. & galeā salutis
assumite: & gladium spiritus, (quod est
verbum Dei.) ¶ per omnē orationem &
obsecrationē orantes omni tēpore in spi-
ritu: & in ipso ¶ vigilantes in omni instā-
tia, & obsecratione pro omnibus sanctis:
¶ & pro me, vt detur mihi sermo in a-
pertione oris mei cum fiducia, notū fa-
cere mysterium Euangelij, pro quo lega-
tione fungar in catena, ita vt in ipso au-
deam, prout oportet me loqui. Vt autē
& vos sciatis quæ circa me sunt, quid agā:
omnia vobis nota faciet Tychicus, cha-
rissimus frater & fidelis minister in Dño:
quem misi ad vos in hoc ipsum, vt co-
gnoscatis quæ circa nos sunt, & console-
tur corda vestra. Pax fratribus & cha-
ritas cum fide à Deo Patre*, & Dño Iesu
Christo. Gratia cum omnibus qui dili-
gunt Dominum nostrum Iesum Christum in incorruptione. Amen.

1 Pet.2,18.
Deu.10,17. 2 Par.19,7 Ioā.34,19. Sap.6,8. Eccl.35,16 Rom.12,11 Col.3,25. Actō.10,34 1 Pet.1,17.
ᵃomnibus perfectis 1 MS.G. Q.n.
Isa.59,17. 1 Thes.5,8. Luc.18,1.
Col.4,2.
2 Thes.3,1.
ᵃnostro MS q.

EPISTOLA PAVLI AD PHILIPPENSES.

CAP. I.

1 PAVLVS & Timotheus serui Iesu
Christi: omnibus sanctis in Christo
Iesu, qui sunt Philippis cū episcopis
2 & ᵃdiaconibus'. Gratia vobis & pax à
Deo Patre nostro, & Dño Iesu Christo.
3 Gratias ago Deo meo in omni memo-
4 ria vestri. (semper in cunctis orationi-
bus meis pro omnibus vobis, cum gau-
5 dio deprecationem faciens) super com-
municatione vestra in Euangelio Chri-
6 sti à prima die vsque nunc. confidens

ᵃdiaconis 2 MS.G.

hoc ipsum quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsq. in diē Christi Iesu.
sicut est mihi iustum, hoc sentire pro omnibus vobis, eò quòd habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defensione, & confirmatione Euāgelij, socios gaudij mei oēs vos esse. Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiā oēs vos in visceribus Iesu Christi. Et hoc oro, vt charitas vestra magis ac magis abundet in scientia & in omni sensu: vt probetis 10 potiora, vt sitis sinceres & sine offensa in diē Christi, repleti fructu iustitiæ p Iesum Christum, in gloriam & laudē Dei.
Scire autē vos volo fratres, quia quæ 12 circa me sunt, magis ad profectū venerūt Euangelij: ita vt vincula mea manifesta fierent in Christo in omni prætorio, & in cæteris omnibus, vt plures è fratribus 14 in Dño, cōfidentes in vinculis meis, abūdantius auderent sine timore verbū Dei loqui. Quidā quidē & propter inuidiā 15 & contentionē: quidā autem & propter bonā voluntatem Christum prædicant.
Quidam ex charitate: scientes quoniā 16 in defensionem Euangelij positus sum.
Quidā autē ex contentione Christum 17 annuntiāt nō sincerè: existimātes pressurā se suscitare vinculis meis. Quid 18 enim? Dūmodo omni modo, siue per occasionē, siue per veritatē, Christus annuntietur: & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.
Scio enim quia hoc mihi proueniet ad 19 salutē, per vestrā orationē & subministrationem Spiritus Iesu Christi, secundùm 20 expectationē & spem meā, quia in nullo cōfundar, sed in omni fiducia sicut semper, & nunc magnificabitur Christus in corpore meo, siue per vitā, siue p mortē.
Mihi enim viuere Christus est: & mo- 21
ri lucrū. Quod si viuere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligā ignoro. Coarctor autē è duobus: desiderū 23 habens dissolui & esse cū Christo, multò magis melius: permanere autē in carne, 24 necessariū propter vos. Et hoc confidens, scio quia manebo & permanebo omnibus vobis, ad profectū vestrū & gaudiū fidei: vt gratulatio vestra abundet in 26 Christo Iesu in me, per meū aduentum iterum ad vos. Tantùm dignè Euāgelio Christi conuersamini: vt siue cū venero, & videro vos, siue absens, audiā de vobis qā statis in vno spiritu, vnanimes, collaborantes fidei Euāgelij. Et in nul- 28 lo terreamini ab aduersariis, quæ illis est causa perditionis: vobis autem salutis, & hoc à Deo: quia vobis donatum est pro 29 Christo, nō solùm vt in eum credatis, sed vt etiā pro illo patiamini, idē certamē 30 habentes quale & vidistis in me, & nunc audistis de me. CAP. II.
SI qua ergo consolatio in Christo, si 1 quod solatiū charitatis, siqua societas spiritus, siqua viscera miserationis:
implete gaudiū meum, vt idē sapiatis, 2
eandē charitatē habentes, vnanimes, id- 3
ipsum sentientes: nihil per contentionē, neq. per inanē gloriā: sed in humilitate, superiores sibi inuicē arbitrantes: nō 4 quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorū. Hoc enim sentite in vobis, 5 quod & in Christo Iesu: qui cùm in forma Dei esset, nō rapinā arbitratus est esse se æqualē Deo, sed semetipsum exinaniuit, formā serui accipiens, in similitudinē hominū factus, & habitu inuentus 8 vt homo. Humiliauit semetipsum, factus obediens vsq. ad mortē: mortē autē crucis. Propter quod & Deus exaltauit 9 illum: & donauit illi nomē quod est sup omne nomē: vt in nomine Iesu omne 10 genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur 11 quia Dñs Iesus Christus in gloria est Dei Patris. Itaq. charissimi mei, sicut semper obedistis: non vt in præsentia mei tantùm, sed multò magis nunc in absentia mea: cum metu & tremore vestrā salutē operamini. Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere, p bona voluntate. Omnia autē facite sine murmurationibus & hæsitationibus:
vt sitis sine querela, & simplices filij Dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo: verbū vitæ continentes ad gloriā meā in die Christi, quia nō in vacuum cucurri, neq. in vacuum laboraui. Sed & si immolor, supra sacrificiū & obsequiū fidei vestrę, gaudeo & cōgratulor omnibus vobis. Idipsum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi. Spero autē in Dño Iesu, Timotheum me citò mittere ad vos: vt & ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt. Neminē enim habeo tā vnanimē, qui sincerā affectione pro vobis solicitus sit. Omnes enim quæ sua sunt quærūt: nō quæ sunt Iesu Christi. Experimentum autē eius cognoscite, quia sicut patri filius, mecum seruiuit in Euangelio.
Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox, vt videro quæ circa me sunt. Cōfido autē in Domino quoniā & ipse veniā ad vos citò. Necessarium autē existimaui, Epaphroditum fratrem & cooperatorem & commilitonem meum, vestrum autem Apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos. quoniam quidem omnes vos desiderabat: & mœstus erat, propterea quòd audieratis illum infirmatum. Nam & infirmatus est vsque ad mortem: sed Deus misertus est eius: non solùm autem eius, verùm etiam & mei, ne tristitiā super tristitiam haberem. Festinantius ergo misi illum: vt viso eo, iterum gaudeatis, & ego sine tristitia sim. Excipite itaq. illum cum omni gaudio in Dño: & eiusmodi cum honore habetote. quoniam propter opus Christi, vsque ad mortem accessit: tra-

dens

1 Cor. 10, 24. 3, 5.

Heb. 2, 9.

1 Pet. 4, 9.

Actu. 16, 1.

1 Cor. 10, 24. 13, 5.

Euangelium 1 MS. G.

dens animam suam, vt impleret id quod ex vobis deerat erga meum obsequium.
CAP. III.
DE cætero fratres mei, gaudete in 1 Dño. Eadem vobis scribere, mihi quidē nō pigrū, vobis autē necessarium.
Videte canes, videte malos operarios, 2 videte concisionē. Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu seruimus Deo & gloriamur in Christo Iesu, & nō in carne fiducia habentes, quāquam & ego habeam confidentiā in carne. Si quis alius 4 videtur confidere in carne: ego magis, circumcisus octauo die, ex genere Israel, de tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis, secundū legē Pharisæus, secū- 6 dum æmulationem persequens ecclesiam Dei, secundum iustitiam quæ in lege est conuersatus sine querela. Sed quæ mihi 7 fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christū detrimēta. Veruntamen existimo omnia detrimentū esse propter eminentē scientiā Iesu Christi Dñi mei: propter quē omnia detrimentū feci, & arbitror vt stercora, vt Christū lucrifaciam: & inueniar in illo nō habens meā iustitiam quæ ex lege est, sed illā quæ ex fide est Christi, quæ ex Deo est iustitia in fide: ad cognoscendū illū, & virtutē resur- 10 rectionis eius, & societatē passionū illius: configuratus morti eius, si quo modo 11 occurrā ad resurrectionē quæ est ex mortuis. Nō quod iā acceperim, aut iā perfectus sim: sequor autē, si cōprehendā in quo & cōprehensus sum à Christo Iesu. Fratres, 13 ego me nō arbitror cōprehendisse. Vnū autē, quæ quidē retro sunt obliuiscēs, ad ea verò quæ sunt priora extendens meipsum, ad destinatū persequor, ad brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.
Quicunq ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: & siquid aliter sapitis, & hoc vobis Deus reuelauit. Veruntamē ad quē 16 peruenimus, vt idē sapiamus, in eadem permanceamus regula. Imitatores mei 17 estote fratres: & obseruate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostrā.
Multi enim ambulāt, quos sæpe dice- 18 bā vobis (nunc autē & flens dico) inimicos crucis Christi: quorū finis, interitus: 19 quorum Deus, venter est: & gloria in cōfusione ipsorum, qui terrena sapiunt.
Nostra autem conuersatio in cælis est: 20 vnde etiā Saluatorē expectamus, Dñm nostrū Iesum Christum, qui reformabit 21 corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, secundum operationem qua etiam possit subiicere sibi omnia. CAP. IIII.
Itaq. fratres mei charissimi & deside- 1 ratissimi, gaudium meum & corona mea: sic state in Domino, charissimi.
Euchodiā rogo & Symychen deprecor idipsum sapere in Dno. Etiam rogo 3 & te germane compar, adiuua illas quæ mecū laborauerunt in Euāgelio cū Cle-

mēte, & cæteris adiutoribus meis, quorū 4 nomina sunt in libro vitæ. Gaudete in 5 Dño semper: iterum dico gaudete. Modestia vestra nota sit omnibus homini- 6 bus: Dñs propè est. Nihil solliciti sitis: sed in omni oratione & obsecratione cū gratiarum actione petitiones vestræ innotescāt apud Deū. Et pax Dei quæ exuperat omnē sensum, custodiat corda vestra & intelligētias vestras in Christo Ie- 8 su. De cætero fratres, quæcunque sunt vera, quæcunq. pudica, quæcunque iusta, quæcunq. sancta, quæcūq. amabilia, quæcunque bonæ famæ, siqua virtus, siqua laus: disciplinæ, hæc cogitate. Quæ & 9 didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me: hæc agite, & Deus pacis erit vobiscū. Gauisus sum aūt in Dño ve- 10 hementer, quoniā tandē aliquando refloruistis pro me sentire, sicut & sentiebatis: occupati aūt eratis. Non quasi propter 11 penuriā dico. ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse. Scio & humiliari, 12 scio & abundare: (vbique, & in omnibus instructus sum) & saturari, & esurire, & abundare, & penuriam pati. omnia pos- 13 sum in eo qui me confortat. Veruntamen bene feci stis, cōmunicantes tribu- 14 lationi meæ. Scitis autē & vos Philippenses, quòd in principio Euangelij quādo profectus sum à Macedonia, nulla mihi ecclesia communicauit in ratione dati 16 & accepti, nisi vos soli: quia & Thessalonicæ, semel & bis in vsum mihi misistis. Non quia quæro datum: sed requi- 17 ro fructum abundantem in ratione vestra. Habeo autem omnia, & abundo: 18 repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem suauitatis, hostiā acceptam, placentem Deo. Deus autem 19 meus impleat omne desiderium vestrum secundum diuitias suas in gloria, in Christo Iesu. Deo autē & patri nostro gloria 20 in sæcula sæculorum. Amen. Salutate 22 omnem sanctum in Christo Iesu. Salutant vos qui mecum sunt, fratres. Salutant vos omnes sancti: maximè autem 23 qui de Cæsaris domo sunt. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA PAVLI AD COLOSSENSES.

CAP. I.
PAVLVS Apostolus Iesu Christi 1 per voluntatem Dei, & Timotheus frater: eis qui sunt Colossis sanctis & fidelibus fratribus in Christo Ie- 2 su. Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. Gratias agimus Deo & Patri Domini nostri Iesu 3 Christi semper pro vobis orantes: audientes fidem vestram in Christo Iesu, & dilectionem quam habetis in sanctos om- 4 nes, propter spem quæ reposita est vo-

annunciatur 1 MS. G.

hoc R.G.

magis 4 MS. G. valde Amb.

Ephes. 4, 1. Col. 1, 10. 1 Thes. 2, 12

auditis 1 Amb. G.S.

hæc miserationes 7 MS. Amb. G.S.

4 MS. Amb. G. S. & 2 MS. Amb. G. S. 2 Cor. 11, 22 Act. 23, 6.

Iesu MS q.

passionis MS q.

reuelabit 6 MS. R. G. S.

nos 1 MS. G. Rom. 16, 17

1 MS. G. Amb.

Euodiā 3 MS. R. G. S. Euhodiā Amb.

Isa. 45, 23. Rom. 14, 11

& 2 MS. G. S.

1 Pet. 4, 9.

in ratione vestram 2 MS. Amb. G. Rom. 12, 1.

2 MS. G. S.

bis in cælis, quam audistis in verbo veritatis Euangelij, quod peruenit ad vos, 6
sicut & in vniuerso mundo est, & fructifi-
cat, & crescit: sicut & in vobis, ex eo die qua
audistis & cognouistis gratiã Dei in veri-
tate, sicut didicistis ab Epaphra charis- 7
simo conseruo nostro, qui est fidelis p vo-
bis minister Christi Iesu, qui etiã mani- 8
festauit nobis dilectionẽ vestrã in spiritu.
Ideo & nos ex qua die audiuimus, non 9
cessamus pro vobis orantes & postulates,
vt impleamini agnitione voluntatis eius,
in omni sapientia & intellectu spirituali:
vt ambuletis dignè, Deo per omnia pla- 10
centes: in omni opere bono fructificates,
& crescentes in scientia Dei: in omni 11
virtute confortati secundum potentiam
claritatis eius, in omni patientia & longa-
nimitate cũ gaudio: gratias agentes Deo 12
& Patri qui dignos nos fecit in partem
sortis sanctorum in lumine: qui eripuit 13
nos de potestate tenebrarum, & transtu-
lit in regnũ filij dilectionis suæ, in quo 14
habemus redemptionem, *remissionem
peccatorũ, qui est imago Dei inuisibi- 15
lis: primogenitus omnis creaturæ: quo- 16
niã in ipso condita sunt vniuersa in cæ-
lis, & in terra, visibilia, & inuisibilia, sive
throni, sive dominationes, sive principa-
tus, sive potestates: omnia per ipsum, & 17
in ipso creata sunt: & ipse est ante oẽs, & 18
omnia in ipso cõstant. Et ipse est caput
corporis ecclesiæ, qui est principiũ, ¶pri-
mogenitus ex mortuis: vt sit in omni-bus
ipse primatũ tenẽs. quia in ipso cõpla- 19
cuit, omne plenitudinem inhabitare, & 20
per eũ reconciliare omnia in ipsum, pacifi-
cãs per sanguinẽ crucis eius, sive quæ in
terris, sive quæ in cælis sunt. Et vos cũ 21
essetis aliquando alienati & inimici sen-
su, in operibus malis: nunc autẽ recon- 22
ciliauit in corpore carnis eius per mortẽ,
exhibere vos sanctos, & immaculatos, &
irreprehensibiles coram ipso. si tamẽ per-
manetis in fide fundati & stabiles, & im-
mobiles à spe Euangelij quod audistis,
quod prædicatũ est in vniuersa creatura
quæ sub cælo est, cuius factus sum ego
Paulus minister. Qui nunc gaudeo in 24
passionibus pro vobis, & adimpleo ea
quæ desunt passionum Christi, in carne
meã pro corpore eius, quod est ecclesia:
cuius factus sum ego minister secundũ 25
dispensationẽ Dei, quæ data est mihi in
vobis', vt impleã verbũ Dei, mysteriũ 26
quod absconditũ fuit à seculis & genera-
tionibus, nunc autẽ manifestatũ est san-
ctis eius, quibus voluit Deus notas fa- 27
cere diuitias gloriæ sacramenti huius in
Gentibus, quod est Christus, in vobis spes
gloriæ, quẽ nos annuntiamus, corripi- 28
entes omnẽ hominẽ, & docentes omnẽ ho-
minẽ in omni sapiẽtia, vt exhibeam omnẽ
hominẽ perfectũ in Christo Iesu. in quo 29
& laboro, certando secundũ operationem
eius quam operatur in me in virtute.

CAP. II.

1 VOlo enim vos scire qualem solici-
tudinem habeam pro vobis & p iis
qui sunt Laodiciæ, & quicunq. nõ vide-
2 runt faciem meam in carne: vt cõsolen-
tur corda ipsorum, instructi in chari-
tate, & in oĩs diuitias plenitudinis intel-
lectus, in agnitionẽ mysterij Dei Patris*
3 Christi Iesu, in quo sunt omnes thesau-
4 ri sapientiæ & scientiæ absconditi. Hoc
autem dico, vt nemo vos decipiat in sub-
5 limitate sermonum. ¶ Nam etsi corpo-
re absens sum, sed spiritu vobiscũ sum:
gaudens, & videns ordinẽ vestrum, & fir-
mamẽtũ eius quę in Christo est, fidei ve-
6 strę. Sicut ergo accepistis Iesum Chri-
stũ Dñm*, in ipso ambulate, radicati &
superædificati in ipso, & võfirmati fide,
7 sicut & didicistis, abundantes in illo
8 in gratiarũ actione. Videte ne quis vos
decipiat per philosophiã, & inanem fal-
laciam: secundum traditionem hominũ,
secundum elemẽta mundi, & non secun-
9 dum Christum. quia in ipso inhabitat
omnis plenitudo diuinitatis corporaliter:
10 & estis in illo repleti, qui est caput om-
11 nis principatus & potestatis: in quo &
circuncisi estis circuncisione non manu
facta in expoliatione corporis*carnis, *in
12 circuncisione Christi, consepulti ei in
baptismo: in quo & resurrexistis per fidẽ
operationis Dei, qui suscitauit illum à
13 mortuis. Et vos cũ mortui essetis in
delictis & præputio carnis vestræ, cõui-
uificauit cũ illo: donans vobis omnia de-
14 licta, delens quod aduersus nos erat,
chirographum*decreti, quod erat cõtra-
rium nobis. & ipsum tulit de medio, affi-
15 gens illud cruci: & expolians principa-
tus & potestates, traduxit confidenter pa-
16 lã, triũphans illos in semetipso. Ne-
mo ergo vos iudicet in cibo aut in potu,
aut in parte diei—festi', aut neomeniæ,
17 aut sabbathorũ: quæ sunt vmbra futu-
18 rorum, corpus autem Christi. ¶Nemo
vos seducat, volens in humilitate & re-
ligione angelorũ, quæ non vidit ambu-
19 lans, frustra inflatus sensu carnis suæ, &
non tenens caput, ex quo totum corpus
per nexus & coniunctiones subministra-
tũ & constructũ, crescit in augmẽtũ Dei.
20 Si ergo mortui estis cũ Christo, ab ele-
21 mentis—huius' mũdi: quid adhuc tanquã
vinctes in mũdo decernitis? *Ne tetige-
22 ris, neq. gustaueris, neq. cõtrectaueri-
tis': quæ sunt omnia in interitum ipso
vsu, secundum præcepta & doctrinas ho-
23 minum. quæ sunt rationem quidẽ ha-
bentia sapientiæ in superstitione & hu-
militate, & non ad parcendũ corpori, nõ
in honore aliquo ad saturitatem carnis.

CAP. III.

1 IGitur si consurrexistis—cum' Christo:
quæ sursum sunt, quærite: vbi Christ'
2 est in dextera Dei sedens. quæ sursum
3 sunt sapite: non quæ super terrã. Mor-

tui

*& 3 MS. R. G.
*& 7 MS. R.G.S.
1 Cor.5,3.

*nostrum MS. Amb. G.
— o.
*in ea 3 MS. Amb. G. S.

*peccatorũ G.Q.n.
*sed o.

Eph.2, 1.

*in MS q.
*decretis 3 MS. Amb. G.S.

— o.

Mat.24,4.

— 2 MS. G. S.
*Ne tetige ris, neque gustaueris, neque contrectaueris MS.G.S.

— 1 MS.G. S.

*autẽ MS. G q.s.
*enim 2 MS.
Ephe.5,3.

Rom. 6.4, 12.
Ephe.4,23.
Hebr.12,1.
1 Pet.2,1. 4,2.

*masculus & fœmina MS.
Ephe.2,11.

— 1 MS. Amb.G.S.

*facite 9 MS. S.
Eph.5,22.
1 Per.3, 1.
Eph.5,25.
*vestras MS.Amb. S.
— MS q. Amb.
Ephe.6,1.
Ephe.6,4.
Ephe.6,5.
Tit.2,9.
1 Pet.2,18.

Rom.2,5.
Act.10, 34
— 2 MS. G.2.S2

Luc.18, 1. 1 Th.5, 17.
Ephes.6,18
2 Th.3,1.

tui enim estis: & vita vestra est absco-
dita cũ Christo in Deo. Cùm* Christus
4 apparuerit, vita vestra tunc & vos appa-
rebitis cum ipso in gloria. ¶Mortificate
5 ergo membra vestra quæ sunt super ter-
ra, fornicationẽ, immunditiam, libidinẽ,
concupiscentiam malam, & auaritiã, quę
est simulachrorũ seruitus: propter quæ,
6 venit ira Dei super filios incredulitatis.
in quibus & vos ambulastis aliquando,
7 cùm viueretis in illis. ¶ Nunc autẽ de-
8 ponite & vos omnia: iram, indignationẽ,
malitiam, blasphemiam, turpem sermo-
nem de ore vestro. Nolite mentiri in-
9 uicem, expoliantes vos veterem hominẽ
cum actibus suis, & induentes nouum
10 eum qui renouatur in agnitionem, secũ-
dum imaginem eius qui creauit illũ: vbi
11 non est*, Gentilis & Iudæus, circuncisio
& præputium, Barbarus & Scytha, seru'
& liber: sed omnia, & in omnibus Chri-
stus. ¶Induite vos ergo sicut electi Dei,
12 sancti & dilecti, viscera misericordiæ, be-
nignitatem, humilitatẽ, modestiam, pa-
tientiam, supportantes inuicem & do-
13 nantes vobismetipsis si quis aduersus a-
liquem habet querelam: sicut & Dns do-
nauit vobis: ita & vos. Super omnia au-
14 tem hæc, charitatem—habete', quod est
15 vinculum perfectionis: & pax Christi
exultet in cordibus vestris, in qua & vo-
cati estis in vno corpore: & grati estote.
16 Verbum Christi habiter in vobis abũ-
danter, in omni sapientia: docetes & cõ-
monentes vosmetipsos, *psalmis, hym-
nis, & canticis spiritualibus, in gratia cã-
tantes in cordibus vestris Deo. ¶Om-
17 ne quodcũq. facitis in verbo aut in ope-
re, omnia in nomine Dñi Iesu Christi*,
gratias agentes Deo & Patri per ipsum.
18 ¶Mulieres subditæ estote viris sicut o-
19 portet, in Dño. ¶Viri, diligite vxores':
& nolite amari esse ad illas. ¶Filij, obe-
20 dite parentibus per omnia: hoc enim pla-
citũ est—in Dño. ¶Patres, nolite ad in-
21 dignationẽ puocare filios vestros: vt non
pusillo animo fiant. ¶Serui, obedite per
22 omnia dnis carnalibus, non ad oculum
seruientes, quasi hominibus placẽtes, sed
in simplicitate cordis, timentes Deum.
23 Quodcunq. facitis, ex animo operami-
24 ni sicut Dño, & non hominibus: scien-
tes quòd a Domino accipietis retributio-
nem hæreditatis. Domino Christo seruite.
25 qui enim iniuriam facit, ¶recipiet id
quod iniquè gessit: & ¶non est personã-
rum acceptio—apud Deum'.

CAP. IIII.

DOmini, quod iustũ est & æquũ, ser-
uis præstate: scientes quòd & vos
Dnm habetis in cælo. ¶Orationi insta-
2 tẽte: vigilantes in ea in gratiarum actione.
3 ¶orantes simul & pro nobis, vt Deus a-
periat nobis ostiũ sermonis ad loquendũ
mysterũ Christi (propter quod etiã vin-
ctus sum) vt manifestẽ illud, sicut oport-
4 et me loqui. ¶In sapientia ambulate ad
5 eos qui foris sunt: tẽpus redimẽtes. Ser-
mo vester semper, in gratia sale fit condi-
tus: vt sciatis quomodo oporteat vos vni-
6 cuiq. respondere. Quia circa me sunt,
omnia vobis nota facient Tychicus charis-
simus frater, & fidelis minister, & cõser-
7 uus in Dño, quẽ misi ad vos ad hoc ip-
sum vt cognoscat quæ circa vos sunt, &
8 cõsoletur corda vestra, cũ Onesimo cha-
rissimo & fideli fratre qui ex vobis est.
*Omnia quæ hic agũtur, nota facient vo-
9 bis. Salutat vos Aristarchus cocaptiuus
meus, & Marcus consobrinus Barnabæ
(de quo accepistis mandata. Si venerit ad
10 vos, excipite illum,) & Iesus qui dicitur
Iustus: qui sunt ex circuncisione. hi soli
sunt adiutores mei in regnũ Dei: qui mi-
11 hi fuerũt solatio. Salutat vos Epaphras
qui ex vobis est, seruus Christi Iesu, sẽp
per solicitus pro vobis in orationibus, vt
12 stetis perfecti & pleni in omni voluntate
13 Dei. Testimonium enim illi perhibeo
quòd habet multũ laborẽ pro vobis, & p
iis qui sunt Laodiciæ, & qui Hierapoli.
14 Salutat vos ¶Lucas medicus charissi-
15 mus, & Demas. Salutate fratres qui sunt
Laodiciæ: & Nymphan & quæ in domo
16 eius est Ecclesia. Et cũ lecta fuerit apud
vos epistola, facite vt & in Laodicensium
17 ecclesia legatur: & eã quæ Laodicensium
est, vos legatis'. Et dicite Archippo: Vi-
de ministerium quod accepisti in Dño, vt
18 illud impleas. Salutatio mea manu
Pauli. Memores estote vinculorũ meo-
rum. Gratia*vobiscum. Amen.

EPISTOLA PAVLI AD THESSALONICENSES PRIMA.

CAP. I.

1 PAVLVS & Siluanus & Timo-
theus ecclesiæ Thessalonicẽsium in
Deo patre', & Dño Iesu Christo.
2 Gratia vobis & pax*. Gratias agimus
Deo semper pro omnibus vobis: memo-
riã vestri facientes in orationibus nostris
3 sine intermissione, memores operis fi-
dei vestræ & laboris, & charitatis, & susti-
nentiæ spei Dñi nostri Iesu Christi, ante
4 Deũ & patrẽ nostrũ: scientes fratres di-
5 lecti a Deo, electionem vestram: quia
Euangelium nostrum non fuit ad vos in
sermone tantũm, sed in virtute & in spi-
ritu sancto, & in plenitudine multa, sicut
scitis quales fuerimus in vobis propter
6 vos. Et vos imitatores nostri facti estis,
& Dñi: excipientes verbum in tribula-
tione multa, cum gaudio spiritus sancti:
7 ita vt facti sitis forma omnibus credẽ-
8 tibus in Macedonia & in Achaia. A vo-
bis enim diffamatus est sermo Domini:
non solùm in Macedonia & in Achaia,
sed in omni loco, fides vestra quæ est ad
Deum,

Eph.5, 15.

qui omnia MS q.

2 Tim, 1.

ea quæ Laodicensium est vobis legatur MS q.
*Dñi nostri Iesu Christi MS q.

*2 Deo patre nostro & Dño Iesu Christo
3 MS.R.G.

*& 1 MS. G. S.

Universidad de Sevilla Biblioteca

Deum, profecta est, ita vt non sit nobis necesse quic quã loqui. Ipsi enim de nobis annuntiãt qualem introitum habuerimus ad vos: & quomodo conuersi estis ad Deum à simulachris, seruire Deo viuo & vero, & expectare Filium eius de cælis (quẽ suscitauit ex mortuis) Iesum, qui eripuit nos ab ira vẽtura. CAP. II.

NAm ipsi scitis fratres introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit: sed ante passi ‖ & cõtumelijs affecti (sicut scitis) in Philippis, fiduciã habuim" in Deo nostro, loqui ad vos Euangelium Dei in multa solicitudine. Exhortatio enim nostra nõ de errore, neq. de immũditia, neq. in dolo: sed sicut probati sumus à Deo vt crederatur nobis Euangelium, ita loquimur: nõ quasi hominibus placẽtes sed Deo, qui probat corda nostra.

Neq. enim aliquãdo fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neq; in occasione auaritiæ, Deus testis est: nec quærentes ab hominibus gloriam, neq. a vobis, neq. ab alijs. Cùm possemus vobis' onori esse, vt Christi Apostoli: sed fãi sumus paruuli in medio vestrũ, tanquã si nutrix foueat filios suos: Ita desiderantes vos, cupide volebamus tradere vobis non solùm Euangeliũ Dei, sed etiã animas nostras: quoniã charissimi nobis facti estis. ‖ Memores enim estis fratres laboris nostri & fatigationis. ‖ nocte & die operãtes, ne quẽ vestrũ grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium Dei.

Vos testes estis & Deus, quã sanctè, & iustè & sine querela, vobis, qui credidistis, fuimus. sicut scitis qualiter vnumquemq. vestrum (sicut pater filios suos) deprecantes vos & consolantes, testificati sumus vt ambularetis dignè Deo, qui vocauit vos in suũ regnũ & gloriam.

Idcò & nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniã cũ accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud' nõ vt verbum hominũ, sed (sicut est verè) verbũ Dei, qui operatur in vobis qui credidistis. vos enim imitatores facti estis fratres ecclesiarum Dei quæ sunt in Iudæa, in Christo Iesu: quia eadem passi estis & vos à cõtribulibus vestris, sicut & ipsi à Iudæis, qui & Dũm occiderũt Iesum & Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo nõ placẽt, & omnibus hominibus aduersantur, prohibentes nos Gentibus loqui vt salue fiant, vt impleant peccata sua semper. "præuenit' em ira Dei super illos vsq. in finẽ. Nos aũt fratres desolati à vobis ad tẽpus horæ, aspectu, non corde: abũdantius festinauimus facie vestrã videre cũ multo desiderio. qm voluimus venire ad vos, ego quidẽ Paul', & semel & iterũ: sed impedijt nos Satanas.

Quæ est enim nostra spes, aut gaudiũ aut corona gloriæ? Nõne vos ante Dñm nostrũ Iesum Christũ estis in aduẽtu eius? vos enim estis gloria nostra & gaudiũ.

CAP. III.

PRopter quod nõ sustinẽtes amplius, placuit nobis remanere Athenis, solus. & misimus ‖ Timotheũ fratrem nostrũ, & ministrũ Dei in Euangelio Christi, ad confirmandos vos & exhortandos pro fide vestra: vt nemo moueatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis, quòd in hoc positi sumus. Nam & cùm apud vos essemus, prædicebamus vobis passuros nos tribulationes, sicut & factum est, & scitis. Propterea & ego amplius non sustinens, misi ad cognoscendã fidem vestram: ne forte tentauerit vos is qui tentat, & inanis fiat labor noster. Nunc aũt veniẽte Timotheo ad nos à vobis, & annuntiante nobis fidẽ & charitatẽ vestrã, & quia memoriam nostri habetis bonam semper, desiderantes nos videre, sicut nos quoq. vos: ideo cõsolati sumus fratres, in vobis, in omni necessitate & tribulatione nostra per fidẽ vestrã, quoniam nunc viuimus, si vos statis in Domino.

Quã enim gratiarum actionẽ possumus Deo retribuere p vobis, in omni gaudio quo gaudemus propter vos ante Deum nostrum, nocte ac die abundantiùs orãtes vt videamus faciem vestram, & compleamus ea quæ desunt fidei vestræ? Ipse autem Deus & Pater noster, & Dominus noster Iesus Christus diriget viã nostram ad vos. Vos autem Dñs multiplicet, & abundare faciat charitatẽ " in inuicem, & in omnes: quemadmodũ & nos in vobis, ad confirmanda corda vestra sine querela, in sanctitate, ante Deum & Patrem nostrum, in aduentu Dñi nostri Iesu Christi cũ omnib' sanctis ei'. Amẽ.

CAP. IIII.

DE cætero ergo fratres, rogamus vos & obsecramus in Dño Iesu, vt quemadmodum accepistis à nobis, quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, " sicut & ambulatis', vt abũdetis magis. Scitis enim quæ præcepta " dederim' vobis p Dñm Iesum. ‖ Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: vt abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisq. vestrum vas suũ possidere in sanctificatione & honore: non in passione desiderij, sicut & Gentes quæ ignorant Deum, & nequis supergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem suum: quoniã vindex est Dns de his omnibus, sicut " prædiximus vobis, & testificati sumus. nõ enim vocauit nos Deus in immunditiam: sed in sanctificationem.

Itaque qui " hæc spernit, non hominẽ spernit, sed Deũ, qui etiam dedit Spiritũ suum sanctũ in nobis. De charitate aũt fraternitatis non necesse habemus scribere vobis: ‖ ipsi enim vos à Deo didicistis vt diligatis inuicẽ. Etenim illud facitis in omnes fratres in vniuersa Macedonia. Rogam' aũt vos fratres vt abũdetis magis: & operã detis vt quieti sitis,

& vt vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis: & vt honestè ambuletis ad eos qui foris sunt: & nullius aliquid desideretis. Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contristemini, sicut & cæteri qui spem non habent. Si enim credimus quòd Iesus mortuus est & resurrexit ita & Deus eos qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, ‖ quia nos qui viuimus, qui residui sumus in aduẽtu Domini non præueniemus eos qui dormierunt. Quoniam ipse Dominus in iussu & in voce archangeli & in tuba Dei descendet de cælo: & mortui qui in Christo sunt, resurgẽt primi. Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur simul rapiemur cũ illis in nubibus obuiam "Christo in aëra, & sic semper cum Domino erimus. Itaq. consolamini inuicem in verbis istis.

CAP. V.

DE temporibus autem & momentis fratres, non indigetis vt scribamus vobis. ‖ Ipsi enim diligenter scitis quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet. cùm enim dixerint, pax & securitas: tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero "habenti, & non effugient. Vos autem fratres, non estis in tenebris: vt vos dies illa tanquam fur comprehendat. omnes enim vos filij lucis estis, & filij diei: non sumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut & cæteri: sed vigilemus & sobrij simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt. Nos autem qui diei sumus, sobrij simus, ‖ induti loricã fidei & charitatis, & galeam spem salutis: quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Iesum Christum, qui mortuus est pro nobis: vt siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum illo viuamus.

Propter quod consolamini inuicem & ædificate alter alterum, sicut & facitis.

Rogamus autem vos fratres, vt noueritis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & monẽt vos: vt habeatis illos abũdantius in charitate propter opus illorum. pacem habete cũ eis.

Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, cõsolamini pusillanimes, sustinete infirmos, patientes estote ad omnes. ‖ Videte nequis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini inuicem, & in omnes. Semper gaudete. ‖ Sine intermissione orate. In omnibus gratias agite, hæc est enim voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis. Spiritum nolite extinguere. Prophetias nolite spernere. Omnia autem probate: quod bonum est tenete. Ab omni specie mala abstinete vos. Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: vt integer spiritus vester, & anima & corpus sine querela, in aduentu Domini nostri Iesu Christi seruetur. ‖ Fidelis est qui vocauit vos, qui etiam faciet. Fratres orate pro nobis. Salutate fratres omnes in osculo sancto. Adiuro vos per Dominum vt legatur epistola hæc omnibus sanctis fratribus. Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum. Amen.

EPISTOLA PAVLI AD THESSALONICENSES SECVNDA.

CAP. I.

PAulus & Siluanus & Timotheus: ecclesiæ Thessalonicensium in Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. Gratia vobis & pax a Deo patre nostro & Domino Iesu Christo. Gratias agere debemus semper Deo pro vobis fratres, ita vt dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, & abundat charitas vnius cuiusque vestrum in inuicem: ita vt & nosipsi in vobis gloriemur in ecclesiis Dei, pro patientia vestra, & fide in omnibus persecutionibus vestris & tribulationibus, quas sustinetis in exemplum iusti iudicij Dei, vt digni habeamini " regno Dei, pro quo & patimini. si tamen iustum est apud Deum retribuere "tribulationem' iis qui vos tribulant, & vobis qui tribulamini requiem nobiscum in reuelatione Dominj Iesu de cælo cum angelis virtutis eius, in flamma ignis dantis vindictam iis qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Domini nostri Iesu Christi, qui pœnas dabunt in interitu æternas a facie Domini & a gloria virtutis eius: cum venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt, quia credimus est testimonium nostrum super vos in die illo. In quo etiam oramus semper pro vobis: vt dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis " & opus fidei in virtute, vt clarificetur nomen Domini nostri Iesu Christi in vobis, & vos in illo secundum gratiam Dei nostri, & Domini Iesu Christi.

CAP. II.

ROgamus autem vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum: vt non cito moueat mini a vestro sensu, neq. terreatmini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini. ‖ Nequis vos seducat vllo modo, quoniam nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati,

peccati, filius perditionis, qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. Num retinetis quod cùm adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis? Et nunc quid detineat scitis, vt reueletur in suo tempore. (Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantum vt qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.) Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui: & destruet illustratione aduentus sui eum, cuius est aduentus secundum operationem Satanæ, in omni virtute, & signis & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt, eo quod charitatem veritatis non receperint vt salui fierent.

Idèo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio: vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis fratres dilecti a Deo, quod elegerit vos Deus primitias in salutem, in sanctificatione spiritus & fide veritatis: in quam & vocauit vos per Euangelium nostrum, in acquisitionem gloriæ Domini nostri Iesu Christi. Itaque fratres state: & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Ipse autem Dominus noster Iesus Christus, & Deus & pater noster qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam in gratia

Exhortetur corda vestra & confirmet in omni opere & sermone bono.

CAP. III.

DE cætero fratres, orate pro nobis, vt sermo Dei currat & clarificetur, sicut & apud vos: & vt liberemur ab importunis & malis hominibus. non enim omnium est fides. Fidelis autem Dominus est, qui confirmabit vos & custodiet a malo. Confidimus autem de vobis in Domino, quoniam quæ præcepimus, & facitis, & facietis.

Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patientia Christi.

Denuntiamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem quam acceperunt a nobis.

Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos: | neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & in fatigatione nocte & die operantes, ne quem vestrum grauare[mus].

Non quasi non habuerimus potestatem: sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam & cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet. Audiuimus enim inter vos quosdam ambulantes inquiete, nihil operantes, sed curiosè agentes.

Iis autem qui eiusmodi sunt, denuntiamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silentio operantes, suum panem manducent. | Vos autem fratres nolite deficere benefacientes.

Quod si quis non obedit verbo nostro, per epistolam hanc notate: & ne commisceamini cum illo, vt confundatur:

& nolite quasi inimicum existimare, sed corripite vt fratrem. Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis. Salutatio, mea manu Pauli, quod est signum in omni epistola. ita scribo. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA PAVLI AD TIMOTHEVM PRIMA.

CAPVT I.

PAulus Apostolus Iesu Christi secundum imperium Dei saluatoris nostri, & Christi Iesu spei nostræ:

| Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, misericordia & pax, à Deo patre, & Christo Iesu Domino nostro. Sicut rogauit te vt remaneres Ephesi cum iremus in Macedoniam, vt denuntiares quibusdam ne aliter docerent, neque intenderent fabulis & genealogijs interminatis: quæ quæstiones præstant magis quam ædificationem Dei quæ est in fide. Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

Quibus quidam aberrantes, conuersi sunt in vaniloquium, volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.

Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitime vtatur. Scientes hoc quia lex iusto non est posita, sed iniustis, & non subditis, impijs & peccatoribus, sceleratis & contaminatis, parricidis & matricidis, homicidis, fornicarijs, masculorum concubitoribus, plagiarijs, mendacibus, periuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ aduersatur, quæ est secundum Euangelium gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi. Gratias ago ei qui me confortauit Christo Iesu Domino nostro quia fidelem me existimauit, ponens in ministerio. qui prius blasphemus fui & persecutor & contumeliosus, sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Superabundauit autem gratia Domini nostri cum fide & dilectione, quæ est in Christo Iesu. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: quod Christus Iesus venit in

nitin- hunc mundum peccatores saluos faceret quorum primus ego sum. Sed ideo misericordiam consecutus sum: vt in me primo ostenderet Christus Iesus omnem patientiam ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam æternam. Regi autem sæculorum immortali, inuisibili, soli Deo honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen. Hoc præceptum cómendo tibi fili Timothee: secundum prædictiones quæ præcedunt te in te prophetias vt milites in illis bonam militiam, habens fidem & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt. ex quibus est Hymenæus & Alexander: quos tradidi Satanæ, vt discant non blasphemare.

CAP. II.

OBsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt: vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. hoc enim bonum est & acceptum coram saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus: qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus - cuius testimonium temporibus suis - confirmatum est. | in quo positus sum ego prædicator & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide & veritate. Volo ergo viros orare in omni loco: leuantes puras manus, sine ira & disceptatione. | Similiter & mulieres in habitu ornato: cum verecundia & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. Mulier in silentio discat cum omni subiectione. | Docere autem mulieri non permitto, neq. dominari in virum: sed esse in silentio. | Adam enim primus formatus est: deinde Heua. & Adam non est seductus: | mulier autem seducta, in prævaricatione fuit.

Saluabitur autem per filiorum generationem si permanserint in fide & dilectione & sanctificatione cum sobrietate.

CAP. III.

FIdelis sermo. Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. | Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, | vnius vxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, - pudicum, hospitalem, doctorem, non vinolentum, non percussorem: sed modestum, non litigiosum, non cupidum, | suæ domui bene præpositum, filios habentem subditos cum omni castitate. Siquis autem domui suæ præesse nescit: quomodo ecclesiæ Dei diligentiam habebit? Non neophytum: ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli. Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab iis qui foris sunt: vt non in opprobrium incidat & laqueum diaboli.

Diaconos similiter pudicos, nō bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes: habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et hi autem probentur primum: & sic ministrent, nullum crimen habentes. Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus. Diaconi sint vnius vxoris viri: qui filiis suis bene præsint, & suis domibus. Qui enim bene ministrauerint, gradum bonum sibi acquirent, & multam fiduciam in fide quæ est in Christo Iesu. Hæc tibi scribo, sperans me ad te venire citò. si autem tardauerò: vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis. Et manifestè magnum est pietatis sacramentū, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

CAP. IIII.

SPiritus autem manifestè dicit quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere à cibis quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt veritatem. Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. sanctificatur enim per verbum Dei & orationem. Hæc proponens fratribus, bonus eris minister Christi Iesu, enutritus verbis fidei & bonæ doctrinæ quam assecutus es. | Ineptas autem & aniles fabulas deuita: exerce autem teipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio, ad modicum vtilis est: pietas autem ad omnia vtilis est: promissionem habens vitæ quæ nunc est, & futuræ. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus. In hoc enim laboramus & maledicimur, | quia speramus in Deum viuum, qui est saluator omnium hominum, maxime fidelium. Præcipe hæc & doce. Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. Dum venio, attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Noli negligere gratiam quæ in te est: quæ data est tibi per prophetiā, cum impositione manuum presbyterij.

Hæc meditare, in his esto: vt profectus tuus manifestus sit omnibus. Attende

tibi &

¶ 1 MS. S.
¶ quia 1 MS. G.
Isa. 11, 4.
¶ deformationem o.
¶ nos MS. Q. n.
¶ Ad quod 20 MS. G. S.
¶ 14 MS. G. S.
¶ 14 MS. Q. n.
2 Tim. 1, 11
1 Pet. 3, 3.
1 Co. 14, 34
Gen. 3, 13.
Gen. 3, 6.
¶ permanserit MS q.
Tit. 1, 7.
¶ enim o.
Tit. 1, 6.
¶ 5 MS. Q. n.
¶ sed MS q.
¶ Audimus 1 MS. G.
Gal. 6, 9.
Act. 16, 1.
¶ 2 MS.
Amb. G.
Rom. 7, 12.
¶ Scientes o
¶ in o.
Mat. 9, 13.
Mar. 2, 17.
¶ quòd speramus 1 MS. G.
¶ * MS. Amb. S.
* fili Timothee MS q.
2 Tim. 3, 1.
2 Pet. 3, 3.
Iud. 18.
2 Ti. 2, 23.
Tit. 3, 9.
¶ 12 MS. Amb.

tibi & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, & teipsum saluum facies, & eos qui te audiunt.

CAP. V.

SEniorem ne increpueris: sed obsecra vt patrem: iuuenes, vt fratres: 1
anus, vt matres: iuuenculas, vt sorores 2
in omni castitate. Viduas honora: quæ 3
vere viduæ sunt. Si qua autem vidua 4
filios aut nepotes habet: discat primum domum suam regere, & mutuam vicem reddere parentibus. hoc enim acceptum est coram Deo. Quæ autem vere vidua 5
est & desolata, speret in Deum, & instet obsecrationibus & orationibus nocte & die. Nam quæ in deliciis est, viuens 6
mortua est. Et hoc præcipe vt irreprehensibiles sint. Si quis autem suorum, 8
& maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor, in operibus bonis testimonium 10
habens, si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit, si omne opus bonum subsecuta est. Adolescentiores autem viduas deuita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere 11
volunt: habentes damnationem, quia 12
primam fidem irritam fecerunt. simul 13
autem & otiosæ discunt circuire domos: non solùm otiosæ, sed & verbosæ & curiosæ, loquentes quæ non oportet.

Volo ergo iuniores nubere: filios procreare, matresfamiliàs esse: nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia. Iam enim quædam conuersæ sunt 15
retro satanam. Si quis fidelis habet vi- 16
duas, subministret illis, & non grauetur ecclesia: vt iis quæ verè viduæ sunt, sufficiat. Qui bene præsunt presbyteri, du- 17
plici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo & doctrina. Dicit 18
enim scriptura: Non infrenabis os bouis triturantis. & Dignus est operarius mercede sua. Aduersus presbyterum 19
accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. Peccantes, co- 20
ram omnibus argue: vt & cæteri timorem habeant. Testor coràm Deo & Christo Iesu & electis angelis, vt hæc custodias sine præiudicio, nihil faciens in aliam partem declinando. Manus citò 22
nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Teipsum castum custodi. Noli adhuc aquam bibere, sed 23
modico vino vtere propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.

Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: quosdam autem & subsequuntur. Similiter & 25
facta bona, manifesta sunt: & quæ aliter se habent, abscondi non possunt.

CAP. VI.

QVicunque sunt sub iugo serui, dominos suos omni honore dignos arbitrentur: ne nomen Domini & doctrina 2
blasphemetur. Qui autem fideles habet dominos, non contemnant quia fratres sunt, sed magis seruiant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficij participes sunt. Hæc doce, & exhortare. Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est, doctrinæ: 4
superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones & pugnas verborum: ex quibus oriuntur inuidiæ, contentiones, 5
blasphemiæ, suspiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate priuati sunt, existimantium quæstum esse pietatem. Est autem quæstus magnus, pietas cum sufficientia. 6
Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubiè, quòd nec auferre quid 7
possumus. Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. 8
Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa insipientia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum 10
est cupiditas: quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Tu autem ô homo Dei, hæc fuge: sectare verò iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem. Certa bonum certamen fi- 11
dei: apprehende vitam æternam, in qua vocatus es & confessus bonam confessionem coram multis testibus. Præcipio tibi coram Deo qui viuificat omnia, 13
& Christo Iesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato bonam confessionem: vt serues mandatum sine macula, irreprehensibile vsque in aduentum 14
Domini nostri Iesu Christi, quem suis temporibus ostendet beatus & solus potens, Rex regum & Dominus domi- 15
nantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed 16
nec videre potest, cui honor & imperium sempiternum. Amen. Diuitibus 17
huius sæculi præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo (qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum) bene agere, 18
diuites fieri in bonis operibus, facile insibuere, communicare, thesaurizare sibi 19
fundamentum bonum in futurum, vt apprehendat veram vitam. O Timothee, 20
depositum custodi: deuitans prophanas vocum nouitates, & oppositiones falsi 21
nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

EPISTOLA PAVLI AD TIMOTHEVM SECVNDA.

CAP. I.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi 1
per voluntatē Dei, secundum promissionem vitæ quæ est in Christo
Iesu: Timotheo charissimo filio, gratia, 2
misericordia, pax à Deo Patre, & Christo Iesu Domino nostro.

Gratias ago Deo, cui seruio à proge- 3
nitoribus in conscientia pura, quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die desiderans te videre, memor lachrymarū tuarum, vt gaudio implear, recordationem 5
accipiens eius fidei quæ est in te non ficta, quæ & habitauit primùm in auia tua Loide, & matre tua Eunice, certus sum autem quòd & in te. Propter quā causam admoneo te vt resuscites gratiam 7
Dei, quæ est in te per impositionem manuū meārum. Non enim dedit nobis Deus 7
spiritum timoris: sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis. Noli itaq; erubescere 8
testimonium Domini nostri, neque me vinctum eius: sed collabora Euangelio secundum virtutem Dei, qui nos liberauit & vocauit vocatione sua sancta, 9
non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora secularia. Manifestata est autē 10
nūc per illuminationem saluatoris nostri Iesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminauit autem vitā & incorruptionem per Euangelium: in quo 11
positus sum ego prædicator & Apostolus & magister Gentium. Ob quā causam etiam hæc patior: sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meū seruare in illum diem. Formam habe sanorum verborū, 13
quæ à me audisti in fide & in dilectione in Christo Iesu. Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis. Scis hoc, quòd auersi sunt à 15
me omnes qui in Asia sunt: ex quibus est Phigelus, & Hermogenes. Det misericordiam Dominus Onesiphori domui: 16
quia sæpe me refrigerauit, & catenam meam non erubuit. sed cùm Romam venisset: solicitè me quæsiuit, & inuenit.

Det illi Dominus inuenire misericor- 17
diam à Domino in illa die. Et quanta 18
Ephesi ministrauit, tu melius nosti.

CAP. II.

TV ergo fili mi, confortare in gratia 1
quæ est in Christo Iesu: & quæ au- 2
disti à me per multos testes, hæc comenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Labora sicut bonus mi- 3
les Christi Iesu. Nemo militans Deo, 4
implicat se negotiis secularibus: vt ei
5 placeat cui se probauit. Nam & qui certat in agone: non coronatur nisi legiti- coronabitur o.
6 mè certauerit. Laborantem agricolam
oportet primum de fructibus percipere.
7 Intellige quæ dico: dabit enim tibi Do-
8 minus in omnibus intellectum. Memor esto, Dominum IESVM CHRISTVM resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid, secundum Euangelium meū, ~6 MS. Amb. G.S.
9 in quo laboro vsque ad vincula, quasi malè operans: sed verbum Dei non est
10 alligatum. Ideo omnia sustineo propter electos: vt & ipsi salutē consequantur, quę est in Christo Iesu, cum gloria cælesti.
11 Fidelis sermo. Nā si comortui sumus:
12 & conuiuemus. si sustinebimus: & conregnabimus. si negauerimus: & ille ne- Mat. 10, 33 Mar. 8, 38.
13 gabit nos. si non credimus: ille fidelis Rom. 3, 3.
permanet, negare seipsum non potest. Deo MS. 9.
14 Hæc cōmonens testificans coram Dño, in 5 MS.
Noli cōtendere verbis, ad nihil enim quòd S.
vtile est, nisi ad subuersionē audien- ~5 MS.
15 tiū. Solicite cura teipsum probabilem ~MS. G.S
exhibere Deo, operarium inconfusibilē, ~6 MS.
16 rectè tractantē verbum veritatis. Pro- G.S.
fana autem & inaniloquia deuita, mul- ~2 MS.G.
17 tum enim proficiunt ad impietatē: & S. Q.n.
sermo eorum vt cancer serpit: ex qui- proficiēt
18 bus est Hymenæus & Philetus: qui à 7 MS.R.
veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse iam factā, & subuerterunt quo- Amb.G.S.
19 rundam fidem. Sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculū hoc, Cognouit Dominus qui sunt eius, & discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Dñi. In magna autē domo, nō solū
20 sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia: & quædam quidem in honorē, quædam autem in contumeliā. Si quis
21 ergo emundauerit se ab istis: erit vas in honorem sanctificatum & vtile Dño, ad omne opus bonum paratum. Iuuenilia
22 autem desideria fuge: sectare vero iustitiā, fidem, charitatem, & pacem cum iis qui inuocant Dominum de corde puro.
23 Stultas autem & sine disciplina quæstiones deuita: scitens quia generant lites. 1 Tim. 1, 7. Tit. 3, 9.
24 Seruum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetū esse ad omnes, doci-
25 bilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati: ne- ~10 MS.
quando Deus det illis pœnitentiā ad co- Amb. G.S.
26 gnoscendam veritatem, & resipiscant à Q.n.
diaboli laqueis, à quo captiui tenentur capti 3
ad ipsius voluntatem. MS. Amb.

CAP. III. 1 Tim. 4, 1.

HOc autem scito, quòd in nouissi- 1
mis diebus instabunt tempora peri- 2
culosa: & erunt homines seipsos amātes, cupidi, elati, superbi, blasphémi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, 3
sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, 4
proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quā Dei: habentes speciem quidem pietatis, virtutē aūt eius 5
abnegantes. Et hos deuita. ex his enim 6

Deut. 25, 4. 1 Cor. 9, 9. 1 Tim. 5, 18. Luc. 10, 7.
Mat. 10, 10. Luc. 10, 7.
1 Tim. 2, 7.
Inf. 4, 19.
Iob 1, 21. Eccl. 5, 14. 1 Tim. 6, 7. Pro. 27, 26. Mat. 6, 25.
Rom. 8, 15.
Mat. 27, 10 Ioh. 18, 37.
Act. 17, 14. & 19, 16.
Ioh. 1, 18. 1 Ioh. 4, 12. 1 Tim. 6, 16.
Luc. 12, 15.
2 Reg. 1, 3. Iuda 18.

sunt qui penetrant domos: & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis: semper
7 discentes, & nunquã ad scientiam veritatis peruenientes. ¶ Quemadmodum au-
Exo.7, 11. 22. 8 tẽ Iannes & Mambres restiterunt Moysi: ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem. sed vltra non proficient: insipientia enim eorũ manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit. 9 Tu autem assecutus es meam do-
10 ctrinam, institutionem, propositum, fidẽ, longanimitatẽ, dilectionem, patientiam,
11 persecutiones, passiones: qualia mihi facta sunt Antiochię, Iconij, Lystris: quales persecutiones sustinui, & ex omnibus
Ps.33, & 14. 12 eripuit me Dominus. Et omnes qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Mali autẽ homines
13 & seductores proficient in peius: errãtes & in errorem mittentes. Tu verò permane in iis quæ didicisti, & credita sunt
14 tibi: sciens à quo didiceris. & quia ab
15 infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem quæ
1 Pet.1,20 16 est in Christo Iesu. ¶ Omnis Scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendũ,
a corripiẽdum MS q. ad arguendum, ad[a] corrigendum', ad eru-
17 diendum in iustitia: vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus boni instructus.

CAP. IIII.

TEstificor corã Deo & Iesu Christo
1 qui iudicaturus est viuos & mortuos, & per aduentum ipsius, & regnum
2 eius: prædica verbum, institã opportunè, importunè: argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Erit enim tẽpus cum sanã doctrinã non sustinebunt:
3 sed ad sua desideria coacernabũt sibi magistros, prurientes auribus, & à veritate
4 quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Tu verò vigila, in
5 omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuũ imple. – Sobrius esto'.
– 2 MS. Amb. G.S. Q.n. Ego enim iam delibor: & tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen
6 certaui, cursum cõsummaui, fidẽ seruaui.
7 In reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa
8 die, iustus iudex: non solùm autem mihi, sed & iis qui diligunt aduentum eius. Festina ad me venire citò. Demas enim
9 me reliquit, diligẽs hoc seculum, & abiit
Col 4,14. 10 Thessalonicã: Crescens in Galatiam, Titus in Daimatiã. ¶ Lucas est mecum so-
11 lus. Marcum assume, & adduc tecum: est enim mihi vtilis in[b] ministerium'. Ty-
b ministerio MS q. 12 chicum autem misi Ephesum. Penulam
13 quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maximè autem mẽbranas. Alexander ærarius mul-
14 ta mala mihi ostendit. [c] reddet illi Dominus secundum opera eius: quem & tu
c reddat 7 MS. R. Amb. G. Q.n. 15 deuita: valde enim restitit verbis nostris.
16 In prima mea defensione nemo mihi assuit, sed omnes me dereliquerunt: non
17 illis imputetur'. Dominus autem mihi astitit, & confortauit me, vt per me prædicatio [d] impleatur', & audiant omnes Gentes; & liberatus sum de ore leonis.
18 [e] Liberauit' me Dominus ab omni opere malo: & saluum faciet in regnũ suum cæleste, cui gloria in secula seculorum.
19 Amen. Saluta [f] Priscam' & Aquilam, &
20 ¶ Onesiphori domum. Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui
21 infirmum Mileti. Festina ante hyemem venire. [g] Salutant' te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.
22 Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo. Gratia [h] vobiscum'. Amen.

d reputetur 2 MS.
d impleretur 6 MS. Amb.
e Liberabit autem 3 MS. Amb. G.S.
f Priscillã MS. R. Amb. G. S. Q.n. Sup.1,16.
g Salutat 3 MS. Amb. G.S.
h nobiscum 6 q. secum S.

EPISTOLA PAVLI AD TITVM.

CAP. I.

PAVLVS seruus Dei, Apostolus
1 autem Iesu Christi secundũ fidem electorum Dei & agnitionem veri-
2 tatis: quæ secundum pietatẽ est in spem vitæ æternæ, quã promisit qui non mentitur, Deus, ¶ ante tẽpora secularia: ma-
3 nifestauit autem temporibus suis verbũ suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundum præceptũ saluatoris no-
4 stri Dei: Tito dilecto filio secundũ cõmunem fidẽ, gratia & pax à Deo patre, &
5 Christo Iesu saluatore nostro. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates pres-
6 byteros, sicut & ego dispositi tibi, ¶ Si quis sine crimine est, vnius vxoris vir,
7 filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos. ¶ Oportet enim episcopũ sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidũ: sed hospitalem, benignum, [a] sobriũ, iustũ, sanctũ,
8 continentẽ: amplectentem eum qui secundum doctrinam est, fideiẽ sermonẽ, vt potens sit [b] exhortari in doctrina sana,
9 & eos qui contradicunt, arguere. Sunt enim multi inobedientes, vaniloqui & seductores, maximè qui de circumcisione
10 sunt: quos oportet redargui, qui vniuersas domos subuertunt, docentes quæ non
11 oportet, turpis lucri gratia. ¶ Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta, Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Testimonium hoc ve-
12 rum est. Quam ob causam increpa illos
13 durè, vt sani sint in fide, non intendentes Iudaicis fabulis, & mandatis hominũ
14 auertentiũ se à veritate. ¶ Omnia mũda mundis: coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ
15 sunt eorum & mens & cõscientia. Cõfitentur se nosse Deum: factis autem negant cùm sint abominati & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

1 Ti.1,9.

1 Tim.3,2.

1 Tim.3,2

a prudentẽ 17 MS.R. Q.n.
b & 4 MS. G.S.

Epimenides.

Re.14,20.

CAP. II.

TV autem loquere quæ decent sanam
1 doctrinã. Senes, vt sobrij sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione,
2 in patientia. Anus similiter, in habitu sanctũ non criminatrices, non multo vino seruientes: bene docentes, vt pru-
3 dentiam doceant adolescentulas, vt viros suos ament, filios suos diligant, pruden-
4 tes, castas, – sobrias', domus curam habẽtes, benignas, subditas viris suis, vt non
5 blasphemetur verbum Dei. Iuuenes si-
6 militer hortare vt sobrij sint. In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum
7 operum, in doctrina, [a] in integritate, in grauitate', verbum sanum, irreprehensibile: vt is qui ex aduerso est, vereatur, nihil habẽs malũ dicere de nobis. ¶ Seruos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes: non
10 fraudantes, sed in omnibus fidẽ bonã ostẽdentes: vt doctrinã Saluatoris nostri Dei ornent in omnibus. Apparuit enim gra-
11 tia Dei [b] saluatoris nostri omnibus homi-
12 nibus: erudiens nos vt abnegantes impietatem & sæcularia desideria, sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc sæculo, ex-
13 pectantes beatã spẽ & aduentũ gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos
14 redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilẽ, sectatorem bonorũ operũ. Hæc loquere, & exhor-
15 tare, & argue cũ omni imperio. Nemo te contemnat.

CAP. III.

ADmone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire,
1 ad omne opus bonũ paratos esse, nemi-
2 nem blasphemare, nõ litigiosos esse, sed modestos: omnẽ ostendentes mansuetudinẽ ad omnes homines. Eramus enim
3 aliquando & nos insipientes, increduli, errantes, seruientes desideriis & voluptatibus variis, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem. Cùm
4 autem benignitas & humanitas apparuit saluatoris nostri Dei: ¶ non ex operibus
5 iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiã saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christum saluatorem
6 nostrum: vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.
7 Fidelis sermo est: & de his volo te confirmare: vt curent boni operibus præesse qui credunt Deo. Hæc sunt bona & vtilia hominibus. ¶ Stultas autem
9 quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuita: sunt enim inutiles & vanæ. Hæreticum hominẽ post
10 vnam & secundam correptionẽ deuita:
11 sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit, cũ sit proprio iudicio cõdemnatus. Cùm misero ad te Artemam
12 aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim. ibi enim statui hyemare. Zenã legisperitum & Apollo solicitè premitte,
14 vt nihil illis desit. Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad vsus necessarios: vt non sint infructuosi. Salutant te qui mecũ sunt omnes: saluta eos qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

a in integritate, 1 MS. G. S. Textui conformis est Hier. Eph.6,5. Col.3,22. 1 Pet.2,18
b saluatoris 1 MS. G.S. forte interpres noster legit σωτηρος pro σωτηρος.

EPISTOLA PAVLI AD PHILEMONEM.

PAVLVS vinctus Christi Iesu, &
1 Timotheus frater: Philemoni dilecto & adiutori nostro, & Appiæ so-
2 rori charissimæ, & Archippo commilitoni nostro, & ecclesiæ quæ in domo tua
3 est. Gratia vobis & pax à Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo. Gratias
4 ago Deo meo, semper memoriam tui faciens in orationibus meis, audiens cha-
5 ritatem tuam & fidem quam habes in
6 Domino Iesu, & in omnes sanctos: vt communicatio fidei tuæ euidens fiat in agnitione omnis [a] quod est' – [b] in
7 vobis' in Christo Iesu. Gaudium enim magnum habui & cõsolationem in charitate tua; quia viscera sanctorũ requie-
8 uerunt per te frater. Propter quod multam fiduciam habẽs in Christo Iesu im-
9 perandi tibi quod ad rem pertinet: propter charitatem magis obsecro, cùm sis talis, vt Paulus senex, nunc autem &
10 vinctus Iesu Christi. Obsecro te pro meo filio quem genui in vinculis, One-
11 simo, qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi & tibi vtilis, quem remisi – tibi'. Tu autem illum vt' mea
13 viscera. suscipe. quem ego voluerã mecum detinere, vt pro te mihi ministraret
14 in vinculis Euangelij: sine consilio autem tuo nihil volui facere, vti ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed
15 voluntarium. Forsitan enim ideo discessit ad horam à te, vt æternum illum
16 reciperes: iam non vt seruum, sed pro seruo charissimũ fratrẽ, maximè mihi; quanto autem magis tibi & in carne &
17 in Domino? Si ergo habes me socium: suscipe illum sicut me. Si autem aliquid
18 nocuit tibi aut debet: hoc mihi imputa.
19 Ego Paulus scripsi mea manu: ego reddam: vt non dicam tibi, quòd & teipsum
20 mihi debes. ita frater. Ego te fruar in Domino. Refice viscera mea in [c] Domi-
21 no'. Confidens in obedientia tua scripsi tibi: sciens quoniam & super id
22 quod dico, facies. Simul autem & para mihi hospitium: nam spero per orationes vestras donari me vobis. Salutat
24 te Epaphras concaptiuus meus in Christo Iesu, Marcus, Aristarchus, Demas &
25 Lucas adiutores mei. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

a operis 2 MS. R. G. Q.n.
b quæ est 5 MS. – 4 MS. R. G.
b in nobis 7 MS. Amb. G. – MS. Q.n.
– 3 MS. G.
b id est 6 MS. Hier. G.
c Christo MS. Hier. G q. S.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD HEBRAEOS.

CAP. I.

MVLTIFARIAM multisq. modis olim Deus loquens patribus in prophetis: nouissime diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & secula. ¶ qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis: tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomẽ hæreditauit. Cui enim dixit aliquãdo angelorum, ¶ Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: ¶ Ego ero illi in patrem: & ipse erit mihi in filium? Et cùm iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit, ¶ Et adorent eum omnes angeli Dei.

Et ad angelos quidem dicit, ¶ Qui facit angelos suos spiritus: & ministros suos, flammam ignis. Ad filium autẽ: ¶ Thronus tuus Deus in seculum seculi: virga æquitatis, virga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Et, ¶ Tu in principio Domine terram fundasti: & opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem permanebis: & omnes vt vestimentum veterascent. Et velut amictum mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Ad quem autem angelorum dixit aliquando: ¶ Sede à dextris meis, ¶ quoadvsque ponam inimicos tuos scabellum pedũ tuorum? Nonne omnes, sunt administratorij spiritus: in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capient salutis?

CAP. II.

PROpterea abundãtius oportet obseruare nos ea quæ audiimus: ne fortè pereffluamus. Si enim qui per angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia accepit iustam mercedis retributionem: quomodo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutẽ: quæ cùm initium accepisset enarrari per Dominum ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, contestante Deo signis, & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem. Nõ enim angelis subiecit Deus orbem terræ futurum, de quo loquimur. Testatus est autem in quodam loco quis, dicens, ¶ Quid est homo quod memor es eius: aut filius hominis quoniam visitas eum? Minuisti eum paulominus ab angelis: gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. ¶ Omnia subiecisti sub pedibus eius: In eo enim quòd omnia ei subiecit: nihil dimisit non subiectum ei. Nunc autem necdum videmus omnia subiecta ei. ¶ Eum autem qui modico quàm angeli, minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum: vt gratia Dei, pro omnibus gustaret mortem. Decebat enim eum propter quem omnia, & per quẽ omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem salutis eorum, per passionem consummare. Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur: ex vno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens, ¶ Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesiæ laudabo te. Et iterum, ¶ Ego ero fidens in eum. Et iterum: ¶ Ecce ego & pueri mei: quos dedit mihi Deus. Quia ergo pueri communicauerunt carni & sanguini: & ipse similiter participauit eisdem: ¶ vt per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est, diabolum: & liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti. Nusquam enim angelos apprehendit: sed semen Abrahæ apprehendit. Vnde debuit per omnia fratribus similari: vt misericors fieret & fidelis pontifex ad Deum, vt repropitiaret delicta populi. In eo enim in quo passus est ipse & tentatus: potens est & eis qui tentantur auxiliari.

CAP. III.

VNde fratres sancti, vocationis cælestis participes, considerate Apostolum & pontificem confessionis nostræ Iesum: qui fidelis est ei qui fecit illũ, sicut & ¶ Moyses in omni domo eius. Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus, quanto ampliorem honorem habet domus, qui fabricauit illam. Omnis namq. domus fabricatur ab aliquo. qui autẽ omnia creauit, Deus est. Et Moyses quidẽ fidelis erat in tota domo eius tanquam famulus, in testimoniũ eorum quæ dicẽda erant: Christus verò tanquam filius in domo sua: quæ domus sumus nos, si fiduciã & gloriam spei vsque ad finem, firmã retineamus. Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus, ¶ Hodie si vocẽ eius audieritis, nolite obdurare corda vestra sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto, vbi tentauerunt me patres vestri: probauerunt & viderunt opera mea quadraginta annis. Propter quod infensus fui generationi huic, & dixi, Semper errant corde. Ipsi autem non cognouerunt vias meas. quibus iuraui in ira mea, Si introibunt in requiem meã. Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum, incredulitatis, discedendi à Deo viuo: sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, dum hodie nominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiæ eius vsq. ad finẽ firmum retineamus. Dum dicitur, Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra quemadmodũ in illa exacerbatione. Quidã enim audientes exacerbauerunt: sed nõ vniuersi qui profecti sunt ex Aegypto per Moysen. Quibus autẽ infensus est quadraginta annis? Nonne illis qui peccauerunt ¶ quorũ cadauera prostrata sunt in deserto? ¶ Quibus autẽ iurauit non introire in requiem ipsius: nisi illis qui incredduli fuerunt? Et videmus quia nõ potuerunt introire propter incredulitatem.

CAP. IIII.

TImeamus ergo ne fortè relicta pollicitatione introeundi in requiem eius, existimetur aliquis ex vobis deesse. Etenim & nobis nuntiatum est, quemadmodum & illis. sed non profuit illis sermo auditus, non admixtus fidei ex iis quæ audierunt. Ingrediemur enim in requiem qui credidimus: quemadmodũ dixit, ¶ Sicut iuraui in ira mea, si introibunt in requiem meam: & quidẽ operibus ab institutione mundi perfectis. Dixit enim quodam loco de die septima sic: ¶ Et requieuit Deus die septima ab omnibus operibus suis. Et in isto rursum, Si introibunt in requiem meam. Quoniam ergo superest introire quosdam in illam, & ij quibus prioribus annuntiatũ est, non introierunt propter incredulitatem: iterum terminat diem quendã, Hodie, in Dauid dicendo, post tantũ temporis, sicut suprà dictum est, ¶ Hodie si vocẽ eius audieritis: nolite obdurare corda vestra. Nam si eis Iesus requiẽ præstitisset: nunquã de alia loqueretur posthac die. Itaq. relinquitur sabbathismus populo Dei. Qui enim ingressus est in requiẽ eius: etiã ipse requieuit ab operibus suis, sicut à suis Deus. Festinemus ergò ingredi in illã requiẽ: vt ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum. Viuus est enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens vsq. ad diuisionẽ animæ ac spiritus, compagũ quoq. ac medullarum, & discretor cogitationũ & intentionum cordis. ¶ Et non est vlla creatura inuisibilis in cõspectu eius, omnia autẽ nuda & aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo. Habentes ergo pontificem magnũ qui penetrauit cælos Iesum filiũ Dei: teneamus confessionẽ. Nõ enim habemus pontificẽ, qui non possit cõpati infirmitatibus nostris: tentatum autẽ per omnia pro similitudine absque peccato. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ: vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

CAP. V.

OMnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum: vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. qui condolere possit iis qui ignorant & errãt: quã & ipse circumdatus est infirmitate: & propterea debet, quemadmodũ pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis. ¶ Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron. Sic & Christus nõ semetipsum clarificauit vt pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum, ¶ Filius meus es tu: ego hodie genui te. Quemadmodũ & in alio loco dicit, ¶ Tu es sacerdos in æternũ, secundum ordinem Melchisedec. Qui in diebus carnis suæ, preces supplicationesque ad eum qui possit illum saluũ facere à morte cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Et quidẽ cũ esset filius, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam. & consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ, appellatus à Deo pontifex iuxta ordinem Melchi-sedec. De quo nobis grandis sermo & interpretabilis ad dicendum: quoniã imbecilles facti estis ad audiendum. Etenim cùm deberetis magistri esse propter tempus: rursum indigetis vt vos doceamini quæ sint elementa exordij sermonum Dei: & facti estis quibus lacte opus sit, nõ solido cibo. Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ: paruulus enim est. Perfectorum autem est solidus cibus: eorum qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

CAP. VI.

QVapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem ad perfectionem feramur, non rursum iacentes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deũ, baptismatum doctrinæ, impositionis quoq. manũ, & resurrectionis mortuorũ, & iudicij æterni. Et hoc faciemus, si quidẽ permiserit Deus. ¶ Impossibile enim est eos qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiã donum cæleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustauerunt nihilominus bonũ Dei verbũ, virtutes q. seculi venturi, & prolapsi sunt: rursus renouari ad pœnitentiã, rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes. Terra enim sæpe venientem sup se bibẽs imbrem, & generans herbam opportunam illis à quibus colitur: accipit benedictionem à Deo. proferens autẽ spinas ac tribulos: reproba est, & maledicto proxima, cuius consummatio in combustionẽ. Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora & vicintora salutis: tametsi ita loquimur. Non enim iniustus

nouissimi, MS. G.S.
Sap.7,26.
sedit 1 MS.G.
Psal.2,7.
2 Re.7, 14.
Psal.96,8.
Psal.103,4.
Psal.44,7.
Psal.101, 26.
sinuolues 1 MS.G.S.
Psal.109.1. 1 Co.15,25
capiunt MS q. R. B.Q.a.
-2 MS. G.S.
Psal.8,5.
Mat.28,18 1 Co.15,26 Eph.1,22.
Phil.2,8.
χάριτι
passiones 6 MS.G.S. consummari MS. 4.
Isa.8,18.
Osee 13,14 1 Co.15,54
Christũ 6 MS.G.S. Nu.12,7.
Psal.94,8.
spei nostræ o.
eius MS, B.S.
Nu.14,37. Nu.14,21. 23.
in requiem ipsius MS q.
Psal.94,11
à factis 4 MS.G.S. Gen.2,2.
Sap.3,7.
& MS q.
Psal.33,16 Eccl.15,20
Psal.2,7.
Psal.105,4
& 10 MS. G.S. Dei MS q.
in interpretabilis 10 MS.R. G.S. Q.n.
Mat.12,45 Inf.10, 26. 2 Pet.2,20.
2 Par.26,18

Deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis & ministratis.
11 Cupimus autem vnumquemque vestrum eandem ostentare solicitudinem ad expletionem spei vsque in finem:
12 vt non segnes efficiamini, verùm imitatores eorum qui fide & patientia hæreditabunt promissiones. Abrahæ namq.
13 promittens Deus, quoniam neminem habuit per quem iuraret maiorem, ¶ iurauit per semetipsum, dicens,
14 ¶ Nisi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te. Et sic longanimiter ferens, adeptus est repromissionem.
15 Homines enim per maiorem sui iurãt: & omnis controuersiæ eorum finis, ad
16 confirmationem, est iuramentum. In
17 quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilij sui, interposuit iusiurãdum:
18 vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quã sicut
19 ancoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vsque ad interiora velaminis, vbi præcursor pro nobis in-
20 troiit Iesus, secundum ordinem Melchisedec pontifex factus in æternum.

CAP. VII.

1 HIc enim ¶ Melchi-sedec, rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obuiauit Abrahæ regresso à cæde regum, & benedixit ei:
2 cui & decimas omnium diuisit Abraham: primum quidem qui interpretatur rex iustitiæ: deinde autem & rex Salem, quod est, rex pacis,
3 sine patre, sine matre, sine genealogia, neq. initium dierum neque finem vitæ habés, assimilatus autem filio Dei, manet sacerdos in perpetuum. Intuemini autem quantus
4 sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis
5 Abraham patriarcha. Et quidem ¶ de filiis Leui sacerdotium accipientes, ¶ mãdatum habent decimas sumere à populo secundum legem, id est, à fratribus suis: quamquam & ipsi exierint de lumbis
6 Abrahæ. Cuius autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, & hunc qui habebat repromissiones, benedixit. Sine vlla autem
7 contradictione, quod minus est, à meliore benedicitur. Et hic quidem, decimas morientes homines accipiunt: ibi autem contestatur, quia viuit. Et (vt ita
9 dictum sit) per Abraham, & Leui, qui decimas ℵ accepit, decimatus est. adhuc
10 enim in lumbis patris erat, quando obuiauit ei Melchi-sedec. Si ergo con-
11 summatio per sacerdotium Leuiticum erat (populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchi-sedec, alium surgere sacerdotem, & non secundum ordinem Aaron dici? Translato enim sacerdotio, necesse est vt & legis trãslatio fiat.
13 In quo enim hæc dicuntur: de alia tribu est, de qua nullus altario præsto fuit.
14 Manifestum est enim quod ex Iuda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de ℵ sacerdotibus Moyses locutus est. Et amplius adhuc manifestum est: si secundum similitudinem Melchi-sedec exurgat alius sacerdos, qui non secundum legem mandati carnalis factus est, sed secundum virtutem vitæ insolubilis. Contestatur enim, ¶ Quoniam tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchi-sedec. Reprobatio quidem fit præcedentis mandati: propter infirmitatem eius & inutilitate. nihil enim ad perfectũ adduxit lex: introductio verò melioris spei, per quam proximamus ad Deum. Et quantum est non sine iureiurando (alij quidem, sine iurciurando sacerdotes facti sunt: hic autẽ cum iureiurando per eum qui dixit ad illum, ¶ Iurauit Dominus, & non pœnitebit eũ: tu es sacerdos in æternum) in tantum melioris testamẽti sponsor factus est Iesus. Et alij quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quòd morte prohiberẽtur permanere: hic autem eo quòd maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium. Vnde & saluare in perpetuum potest ℵ accedẽs per semetipsum ad Deum: semper viuens ad interpellandum pro ℵ nobis. Talis enim decebat vt nobis esset pontifex, sanctus, innocẽs, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus. qui non habet necessitatem quotidie (quemadmodum sacerdotes) ¶ prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel, se offerendo. Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatẽ habentes: sermo autẽ iurisiurandi qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

Gen. 14, 18 — Num. 18, 22 — Deu. 18, 1. 3 — Ios. 14, 4 — Gen. 22, 16 — Gen. 12, 3 — 18, 18. 22. — 17. — ℵ accepit MS. G. Q. n. — ℵ sacerdotio 1 MS. R. G. S. — Psal. 109. 4 — Psal. 109. 4 — ℵ accedentes 13 MS. R. G. S. Q. n. — ℵ eis 7 MS. G. S. — Leuit. 9, 7. 16, 6.

CAP. VIII.

1 CApitulum autem super eã quæ dicuntur, Talem habemus Pontificẽ, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cælis: sanctorum minister & tabernaculi veri, quod fixit ℵ Dominus' & non homo. Omnis enim pontifex, ad
3 offerendum munera & hostias constituitur, vnde necesse est & hunc habere aliquid quod offerat: si ergo esset sup terrã, nec esset sacerdos: cum essent qui offerrent secundum legem munera, qui
5 exemplari & vmbræ deseruiunt cælestium. Sicut responsum est Moysi, cùm consummaret tabernaculum, ¶ Vide (inquit) omnia facito secundum exemplar quod tibi
6 ostensum est in monte. Nunc autem melius sortitus est ministerium quantò & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sanctum est. Nam si illud prius culpa vacasset: nõ vtiq. secũdi locus inquireretur.

ℵ Deus MS. B. S. — Exo. 25, 9. 40. — Act. 7, 44.

Ier. 31, 31. — Vituperans enim eos dicit: ¶ Ecce dies venient, dicit Dominus: & consummabo super domum Israel, & super domum Iuda testamentum nouum, non secundum testamentum quod feci patribus
9 eorum in die qua apprehendi manum eorum vt educerem illos de Terra-Aegypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo: & ego neglexi eos, dicit Dominus. Quia hoc est testamen-
10 tum quod disponam domui Israel post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas: & ero eis in Deũ, & ipsi erunt mihi in populum: & non
11 docebit vnusquisque proximum suum, & vnusquisque fratrem suum, dicens, Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me à minore vsque ad maiorem eorum: quia propitius ero iniquitatibus eorum: & peccatorum eorum iam
13 non memorabor. Dicendo autẽ nouum: veterauit prius. Quod autem antiquatur & senescit: prope interitum est.

CAP. IX.

1 HAbuit quidem & prius, iustificationes culturæ, & sanctum seculare.
2 ¶ Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant, candelabra, & mensa, & propositio panum, quæ dicitur Sancta.
3 Post velamentum autem secundũ, tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum:
4 aureum habens thuribulum, & arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua vrna aurea habens manna, & virga Aaron quæ frondauerat, & ¶ tabulæ testamenti, superque
5 eam erat ¶ Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium. de quibus non est modo dicendum per singula. His verò
6 ita compositis, in priori qui iem tabernaculo semper introibant Sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes. in
7 secundo autem, ¶ semel in anno solus pontifex: non sine sanguine quem ℵ offert' pro sua & populi ignorantia: hoc
8 significante Spiritu sancto, nondum propalatam esse sanctorũ viam, adhuc priore tabernaculo habente statum. quæ
9 parabola est temporis instantis: iuxta quam munera & hostiæ offeruntur, quæ non possunt iuxta conscientiam perfectum facere seruientem, solummodo
10 in cibis & in potibus, & variis baptismatibus, & iustitiis carnis vsque ad tempus correctionis impositis. Christus autem
11 assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id est, non huius creationis: neque per sanguinem hircorum
12 ℵ aut' vitulorum, sed ¶ per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta. ¶ Si enim sanguis
13 hircorum & taurorum & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: ¶ quantò magis sanguis Christi qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, ℵ emundabit conscientiam ℵ nostram' ab
15 operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti? Et ideo noui testamenti mediator est: vt morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum quæ erant sub priori testamento repromissionem accipiant qui vocati sunt, æternæ
16 hæreditatis. ¶ Vbi enim testamentum est: mors necesse est intercedat testatoris.
17 Testamentum enim, in mortuis confirmatum est: alioquin nondum valet,
18 dum viuit qui testatus est. Vnde nec primum quidem sine sanguine dedicatũ est.
19 Iecto enim omni mandato legis à Moyse vniuerso populo: accipiens sanguinem vitulorum & hircorum cum aqua & lana coccinea & hyssopo: ipsum quoque librum & omnem populum aspersit, dicens, ¶ Hic sanguis testamenti, quod mã-
21 dauit ad vos Deus. Etiam tabernaculum & omnia vasa ministerij sanguine
22 similiter aspersit. Et omnia pene in sanguine secundum legem mundantur: & sine sanguinis effusione non fit remissio.
23 Necesse est ergo exemplaria quidem cælestium, his mundari: ipsa autem cælestia, melioribus hostiis quàm istis.
24 Non enim in manufacta Sancta Iesus introiuit exemplaria verorum: sed in ipsum cælum, vt appareat nunc vultui Dei
25 pro nobis. Neque vt sæpe offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex introrat in Sancta, per singulos annos in san-
26 guine alieno: alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel ℵ in consummatione' seculorum, ad destitutionem' peccati, per ho-
27 stiam suam apparuit. Et quemadmodum statutum est hominibus semel mo-
28 ri, post hoc autem iudicium: ¶ sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata, secundò sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem.

Exo. 25, 22 — Exo. 30, 10 — Leu. 16, 2. 30. — ℵ offerret MS. B. — Heb. 5, 3. — Heb. 7, 27. — Exo. 24, 8. — Mat. 26, 28 — ℵ in consummation em MS. q. — ℵ destructionem 15 MS. Q. n. — Rom. 5, 6. 8 — 1 Pet. 3, 18. — Leu. 16, 14.

CAP. X.

1 VMbram enim habés lex, futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum: per singulos annos eisdem ipsis hostiis quas offerũt indesinenter, nunquam
2 potest accedentes perfectos facere: alioquin cessassent offerri ideo quòd nullam haberent vltra cõscientiam pec-
3 cati, cultores semel mundati. sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos
4 annos fit. impossibile enim est sanguine taurorũ & hircorum auferri peccata.
5 Ideo ingrediens mundum dicit: ¶ Hostiam & oblationem noluisti: corpus au-
6 tem aptasti mihi: holocaustomata, & pro peccato, non tibi placuerunt.
7 Tunc dixi, Ecce venio: ¶ in capite libri scriptũ est de me: Vt faciã Deus voluntatem tuam. Superiùs dicens, Quia hostias
8

Rom. 5, 5. 6 — ℵ emundabit 7 MS. R. G. S. — ℵ vestram 7 MS. G. Q. — Gal. 3, 15. — Psal. 39, 7. — Ibidem.

& oblationes, & holocautomata, & pro peccato noluisti, nec placita sunt tibi, quæ secundum legem offeruntur, tunc dixi, 9
Ecce venio, vt faciam Deus voluntatem tuam: aufert primum, vt sequens statuat.
In qua voluntate sanctificati sumus 10
per oblationem corporis Iesu Christi semel. Et omnis quidem sacerdos præsto
est quotidie ministrans, & easdem sæpe
offerens hostias, quæ nunquam possunt
auferre peccata: hic autē vnā pro pec- 12
catis offerēs hostiam, in sempiternū sedet
in dextera Dei, de cætero expectans, 13
Donec ponantur inimici eius scabellum
pedum eius. Vna enim oblatione, con- 14
summauit in sempiternum sanctificatos.
Contestatur autē nos & Spiritus san- 15
ctus. Postquam enim dixit: Hoc autē
testamentum quod testabor ad illos post 16
dies illos, dicit Dominus, Dando' leges
meas in cor. bus eorum, & in mentibus
eorum superscribā eas: & peccatorū & 17
iniquitatum eorum iam non recordabor
amplius. Vbi autem horum remissio: 18
iam nō est oblatio pro peccato. Haben- 19
tes itaq. fratres fiduciā in introitu sanctorum in sanguine Christi: quam initiauit nobis viam nouā & viuentem per 20
velamē, id est, carnē suā, & sacerdotem 21
magnū super domū Dei, accedamus cū 22
vero corde in plenitudine fidei, aspersi
corda à conscientia mala, & abluti corpus
aqua munda, teneamus spei nostræ cō-
fessionē indeclinabilem (fidelis enim est
qui repromisit) & consideremus inuicē 24
in prouocationem charitatis & bonorum
operum: non deserentes collectionē no- 25
strā, sicut consuetudinis est quibusdam,
sed consolantes, & tanto magis quantō
videritis appropinquantē diē. Volun- 26
tariē enim peccantibus nobis post acceptā notitiā veritatis, iam non relinquitur
pro peccatis hostia, terribilis autē quæ- 27
dam expectatio iudicij & ignis æmulatio,
quæ consumptura est aduersarios. Irri- 28
tam quis faciens legem Moysi: sine vlla
miseratione, duobus vel tribus testibus
moritur. quantō magis putatis, deterio- 29
ra mereri supplicia qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est,
& spiritui gratiæ contumeliam fecerit?
Scimus enim qui dixit, Mihi vin- 30
dictam', ego retribuā'. Et iterū: Quia'
iudicabit Dominus populum suum.
Horrendum est incidere in manus Dei 31
viuentis. Rememoramini autē pristinos 32
dies: in quibus illuminati, magnum certamen sustinuistis passionum. & in al- 33
tero quidem opprobriis & tribulationibus spectaculum facti: in altero autē so-
cij taliter conuersant um effecti. Nam 34
& vinctis compassi estis: & rapinam bonorum vestrorū cum gaudio suscepistis,
cognoscentes vos habere melioré & manentem substantiam. Nolite itaq. amit- 35
tere confidentiam vestrā, quæ magnam
habet remunerationem. Patientia enim 36
vobis necessaria est: vt voluntatem Dei
facientes, reportetis promissionem.
Adhuc enim modicum, aliquantu- 37
lumque, qui venturus est, veniet, & non
tardabit. Iustus autem meus ex fide 38
viuit', quod si subtraxerit se: non placebit animæ meæ. Nos autem nō sumus 39
subtractionis - filij' in perditionem: sed
fidei in acquisitionem animæ.

CAP. XI.

EST autem fides, sperandarum substantia rerum, argumentum non ap- 1
parentium. In hac enim testimonium 2
cōsecuti sunt senes. Fide, intelligimus 3
aptata esse sæcula verbo Dei: vt ex inuisibilibus visibilia fierent. Fide, plu- 4
rimam hostiam Abel quām Cain, obtulit
Deo: per quam testimonium cōsecutus
est esse iustus, testimonium perhibente
muneribus eius Deo, & per illam defun- 5
ctus adhuc loquitur. Fide, Henoch,
translatus est, ne videret mortem, & non
inueniebatur: quia transtulit illum Deus:
ante translationem enim, testimonium
habuit placuisse Deo. Sine fide autem 6
impossibile est placere - Deo: Credere
enim oportet accedentem ad Deum quia
est, & inquirentibus se remunerator sit.
Fide, Noe respōso accepto de iis quæ 7
adhuc non videbantur, metuens, aptauit
arcam in salutem domus suæ, per quam
damnauit mundum: & iustitiæ quæ per
fidē est, hæres est institutus. Fide, qui 8
vocatur Abraham obediuit in locū exire
quem accepturus erat in hæreditatem: &
exiit, nesciens quō iret. Fide, demora- 9
tus est in terra-promissionis, tanquam
in aliena, in casulis habitando cum Isaac
& Iacob cohæredibus repromissionis
eiusdem. Expectabat enim fundamen- 10
ta habentem ciuitatem: cuius artifex &
conditor Deus. Fide, & ipsa Sara ste- 11
rilis virtutem in conceptione seminis accepit, etiam præter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit esse eum qui re-
promiserat. Propter quod & ab vno or- 12
ti sunt (& hoc emortuo) tanquam sidera cœli in multitudine, & sicut arena
quæ est ad oram maris, innumerabilis.
Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, 13
non acceptis repromissionibus, sed à longē eas aspicientes, & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sunt
super terram. Qui enim hæc dicunt: si- 14
gnificant se patriā inquirere. Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt: habebant vtique tempus reuer- 15
tendi. nunc autem melioremn appetunt, id est, cœlestem. Ideo non con-
funditur Deus vocari Deus eorum, pa- 16
rauit enim illis ciuitatem. Fide, [ob-
tulit Abraham Isaac, cum tentaretur, &
vnigenitum offerebat, qui' susceperat 17
repromissiones; (ad quem dictum est, 18

Abac.2,3.
1 Pet.1,6.
Rom.1,17.
Gal.3.12.
Vulg. R. G.S.
- 6 MS. G.S.

Gen.1,1.3.

Gen.4,4.

Mat.23,34.

Gen.5,24.
Eccl.44,16
49,16.

- 5 MS.G. Q.D.

Gen.6,13.
18.
Ecc.44,17.

Gen.2,4.
13,1.

Gen.17,19
18,10.21,2

Eccl.44,22
23.

Gen.22,2.
Eccl.44.21
n in quo
MS q.B.

Quia

Gen.21,12. Rom.9,7. Quia in Isaac vocabitur tibi semen,) arbitrans quia & à mortuis suscitare potens est Deus, vnde eum & in parabolam accepit. Fide, de futuris, benedixit Isaac, Iacob & Esau. Fide, Iacob moriens, singulos filiorum Ioseph benedixit: & adorauit fastigium virgæ eius. Fide, Ioseph moriens, de profectione filiorum Israël memoratus est: & de ossibus suis mandauit. Fide, Moyses natus, occultatus est mensibus tribus à parentibus suis: eo quòd vidissent elegantē infantem, & non timuerunt regis edictum. Fide, Moyses grandis factus negauit se esse filium filiæ Pharaonis: magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere incōditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Aegyptiorum, improperium Christi. aspiciebat enim in remunerationem. Fide, reliquit Aegyptum: non veritus animositatem regis. inuisibilem enim tanquam videns sustinuit. Fide, celebrauit pascha, & sanguinis effusionem: ne qui vastabat primitiua, tangeret eos. Fide, transierunt Mare rubrum tanquam per aridam terram: quod experti Aegyptij, deuorati sunt. Fide, muri Iericho corruerunt, circuitu dierum septem. Fide, Rahab meretrix non periit cum incredulis: excipiens exploratores cum pace.

Gen.21,12. Rom.9,7. 19
Gen.27,27 36. 20
Gen.48,15 Gen.47,31. 21
Gen.50,24. 25. 22
Exod.2,2. Act.7,20. 23
Exod.1,16. 24
Exod.2,11. 24 25
Ios.6,20. 30
Ios.6,23,25 Ios.2,3. 31

Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samplon, Iephte, Dauid, Samuel, & Prophetis: qui per fidem, deuicerūt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum, 32 33

Heb.11,34 4 MS.G.S. extinxerunt impetum ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum: acceperunt mu- 34 35
lieres de resurrectione mortuos suos. alij autem distenti sunt, non suscipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent resurrectionem. Alij vero ludibria & ver- 36
bera experti, insuper & vincula & carceres: lapidati sunt, secti sunt, tētati sunt, 37
in occisione gladij mortui sunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egētes, angustiati, afflicti: quibus dignus nō 38
erat mundus. in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cauernis terræ. Et hi omnes testimonio fidei proba- 39
ti, non acceperunt repromissionē. Deo 40
pro nobis melius aliquid prouidente, vt non sine nobis consummarentur.

CAP. XII.

Rom.6,4. Col.3,8. Ephe.4,22. 1 Pet.2,1. 4,2. - 9 MS. G. Heb.12,1 Credit 2 MS.G.S. IDeoque & nos tantam habentes impositam nubem testium: deponentes 1
omne pondus & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus - ad' propositum nobis certamen, aspicientes in 2
authorem fidei, & consummatorē Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucē, cōfusione contēpta, atq. in dextera sedis
Dei sedet'. Recogitate enim eum qui 3
talem sustinuit à peccatoribus aduersum semetipsum contradictionem: vt ne fati-
4 gemini, animis vestris deficientes. Nōdum - enim' vsque ad sanguinem restitistis, aduersus peccatum repugnantes: &
5 obliti estis consolationis, quæ vobis, tanquam filijs loquitur, dicens, Fili mi, noli negligere disciplinam Domini: neque fa-
6 tigeris dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem
7 omnem filium quē recipit. In disciplina perseuerate. Tāquam filijs vobis offert se Deus. quis enim filius, quē non
8 corripit pater? Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes: ergo adulteri, & non filij estis.
9 Deinde patres quidem carnis nostræ, eruditores habuimus, & reuerebamur eos. nū multò magis obtemperabimus Patri spi-
10 rituum, & viuemus? Et illi quidem in tempore paucorum dierum, secundū voluntatem suam eruditebant nos: hic autē ad id quod vtile est in recipiendo sancti-
11 ficationem eius. Omnis autem disciplina in præsenti quidem videtur non esse gaudij, sed mœroris: postea autem fructū pacatissimum exercitatis per eam, red-
12 det' iustitiæ. Propter quod remissas manus & soluta genua erigite: & gressus
13 rectos facite pedibus vestris: vt non claudicans quis erret, magis autem sanetur.
14 Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam: sine qua nemo videbit
15 Deum: contemplantes nequis desit gratiæ Dei: ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illā in-
16 qu nonnati multi. Nequis fornicator aut profanus vt Esau: qui propter vnam
17 escam vendidit primitiua sua: scitote enim quoniam & postea cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus est: nō enim inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lachrymis inquisisset eam.
18 Non enim accessistis ad tractabilem montem, & accēsibilem ignem, & turbi-
19 nem, & caliginem, & procellam, & tubæ sonum, & vocem verborum, quam qui audierunt', excusauerunt se, ne eis
20 fieret verbum. (Non enim portabant quod dicebatur, Et si bestia tetigerit
21 montem, lapidabitur. Et ita terribile erat quod videbatur. Moyses dixit: Exter-
22 ritus sum & tremebundus.) Sed accessistis ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis. Ierusalem cœlestem, & multorū
23 millium angelorum frequētiam, & ecclesiam primitiuorum, qui cōscripti sunt in cœlis, & iudicem omnium Deum, &
24 spiritus iustorum perfectorum, & testamenti nouæ mediatorē Iesum, & sanguinis aspersionē melius loquentem quā A-
25 bel. Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recusantes eum qui super terram loquebatur: multò magis nos, qui de cœlis loquentem nobis, a-
26 uertimus. cuius vox mouit terrā tunc:

- 1 MS. G. S.

Pro.3,11,

Ioh.5,17. Apoc.3,19.

Vulg. reddit 6 MS. G.

Rom. 12,8.

Gen.25,33.

Gen.27,38.

Exo.19,12. 20,21. Vulg. accēsibilem 4 MS. R.G.S. Vulg. audierant 1 MS.

Exo.19,13.

Act.24.17. sume autem repromittit, dicens, ¶ Adhuc semel: & ego mouebo nō solùm terram, sed & cælum. Quod autem Adhuc semel dicit: declarat mobilium translationē tanquam factorum, vt maneant ea quæ sunt immobilia. Itaque regnum immobile suscipientes, habemus gratiam: per quam seruiamus placentes Deo, cū metu & reuerentia. Etenim ¶ Deus noster 29
Deu.4,24. Rom.12,10 ignis consumens est.

CAP. XIII.

C Maneat fraternitatis maneat- in vo 1
-5 MS.G. Q. n. bis'. ¶ Et hospitalitatē nolite obli- 2
Rom.12,13. 1 Pet.4,9. Gen.18,3. 19,2. scisci, ¶ per hanc enim ᵃplacuerunt quidā, angelis hospitio receptis. Mementote 3
ᵃlatuerunt 1 MS. G. Q. n. vinctorum, tanquam simul vincti: & laborantium, tanquā & ipsi in corpore mo- 4
tantes. Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus.

Sint mores sine auaritia: contenti præ- 5
Deut.31,8. Iosue 1, 5. Psa.55, 12. 117,6. sentibus, ipse enim dixit: ¶ Non te deseram, neque derelinquam. ita vt confidenter 6
dicamus: ¶ Dñs mihi adutor: non timebo quid faciat mihi homo. Mementote 7
præpositorum vestrorū, qui vobis locuti sunt verbum Dei: quorū intuentes exitū conuersationis, imitamini fidē. Iesus 8
Christus heri & hodie: ipse & in sæcula.

Doctrinis variis & peregrinis nolite ab- 9
ᵃstabilire MS. duci. Optimum est enim gratiaᵃ stabiliri cor, non escis: quæ nō profuerunt ambulantibus in eis. Habemus altare: de quo 10
Lev.4, 12. 6, 30. 16, 27. edere non habent potestate qui tabernaculo deseruiunt. ¶ Quorū enim animalium infertur sanguis pro peccato in sancta 11
per pontificē, horum corpora cremantur extra castra. Propter quod & Iesus, vt 12
sanctificaret per suum sanguinē populū, extra portā passus est. Exeamus igitur 13
Mich.2,10. ad eum extra castra: improperium eius portantes. ¶ Nō enim habemus hic manentē ciuitatem: sed futurā inquirimus. 14

Per ipsum ergo offeramus hostiā laudis 15
semper Deo, id est, fructum labiorū confitentium nomini eius. Beneficentiæ 16
autem & communionis nolite obliuiſci. talibus enim hostiis promeretur Deus.

Obedite præpositis vestris, & subiacete 17
eis. Ipsi enim pernigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri: vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes. hoc enim non expedit vobis. Orate pro no- 18
bis. confidimus enim quia bonam conscientiam habemus: in omnibus bene volentes conuersari. Amplius autē depre- 19
cor vos hoc facere, quo celerius restituar vobis. Deus autem pacis qui eduxit de 20
mortuis pastore magnū ouiū, in sanguine testamenti æterni, Dñm nostrum Iesum Christum: aptet vos in omni bono, vt 21
faciatis eius voluntatem, faciens in vobis quod placeat coram se per Iesum Christum: cui est gloria in secula seculorum. Amen. Rogo autem vos fratres vt sufferatis verbum solatij. Etenim perpaucis 22
scripsi vobis. Cognoscite fratrē nostrū 23
Timotheum dimissum: cum quo (si celerius venerit) videbo vos. Salutate om- 24
nes præpositos vestros, & omnes sanctos. 25
Salutant vos de Italia fratres'. Gratia —2 MS. G. S. cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA CATHOLICA IACOBI APOSTOLI.

CAP. I.

IACOBVS Dei & Domini nostri Iesu Christi seruus, duodecim tribubus quæ sunt in dispersione, salutem. 1
Omne gaudium existimate fratres mei, 2
cum in tentationes varias ineideritis: 3
¶ scientes quòd probatio fidei vestræ pa- Rom.5,3.
tientiam operatur. Patientia autē opus 4
perfectum habeat: vt sitis perfecti & integri, in nullo deficientes. Si quis autē 5
vestrum indiget sapientia, postulet à Deo qui dat omnibus ᵃaffluenter', & non im- ᵃsimpliciter G. S.
properat: & dabitur ei. ¶ Postuler autē 6
in fide nihil hæsitans. qui enim hæsitat, Mat.7,7. 21, 22.
similis est fluctui maris, qui à vento mo- 7
uetur & circumfertur. non ergo æstimet Mar.11, 24
homo ille quòd accipiat aliquid à Dño. Luc.11, 9.
Vir duplex animo inconstans est in om- 8 Ioh.14, 13. 16,23.24.
nibus viis suis. Glorietur autē frater hu- 9
milis, in exaltatione sua. dives autē, in 10
humilitate sua, ¶ quoniā sicut flos fœni Psa.102, 15
transibit: exortus est enim sol cum ar- 11 Eccl.14, 18
dore, & arefecit fœnū, & flos eius decidit, Isa.40, 6.
& decor vultus eius deperiit: ita & dives 1 Pet.1,24.
in itineribus suis marcescet. ¶ Beatus 12 Iob 5, 17.
vir qui suffert tentationem: quoniam cū probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.

Nemo cum tentatur, dicat quoniam à 13
Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat. 14
Vnusquisq. vero tentatur à concupi- 15
scētia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscētia cum conceperit, parit peccatum: peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortē. Nolite itaq. 16
errare fratres mei dilectissimi. Omne 17
datum optimum, & omne donū perfectū, desursum est, descendēs à Patre luminū, apud quē nō est trāsmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Voluntariè ᵃgenuit *enim MS. B.G q.
nos verbo veritatis, vt simus initium alri- 18
quod creaturæ eius. Scitis fratres mei 19
dilectissimi. ¶ Sit autem omnis homo velox ad audiendū: tardus autem ad loquēdum, & tardus ad irā. Ira enim viri, iu- Pro.17, 27.
stitiā Dei non operatur. Propter quod 20
abiicientes oēm immunditiā & abundātiam malitiæ, in mansuetudine suscipite 21
insitū verbū, quod potest saluare animas
vestras. ¶ Estote autē factores verbi, & Mat.7, 22. 21.
non auditores tantūm: fallentes vosmet- Rom.2, 13.
ipsos. Quia si quis auditor est verbi, & 22 23

non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo. consideravit enim se, & abiit, & 24
statim oblitus est qualis fuerit. Qui au- 25
ᵃin legem perfectam 1 MS. G. S. tem perspexerit ᵃin lege perfectæ' libertatis, & permanserit in ea, no auditor obliuiosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit. Si quis autem pu- 26
tat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducēs cor suum: huius vana est religio. Religio munda & im- 27
maculata apud Deum & Patrem, hæc est, Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum: & immaculatum se custodire ab hoc seculo.

CAP. II.

FRatres mei, ¶ nolite in personarū ac- 1
Lev.19,15. Deut.1, 16. 17, 16.19. Pro.24,23. Eccl.42,1. ceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi gloriæ. Etenim si introierit in conuentum vestrum vir aureum 2
annulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu,
& intendatis in eū qui indutus est veste 3
præclara, & dixeritis ei, Tu sede hic bene: pauperi autem dicatis, Tu sta illic: aut sede sub scabello pedum meorum:
nonne iudicatis apud vosmetipsos, & 4
facti estis iudices cogitationū iniquarū?

Audite fratres mei dilectissimi: nonne 5
Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni quod repromisit Deus diligentibus se? Vos au- 6
tem exhonorastis pauperem. Nonne diuites per potentiā opprimunt vos: & ipsi trahūt vos ad iudicia? Nonne ipsi blas- 7
phemant bonū nomen quod inuocatum est super vos? Si tamen legem perficitis 8
ᵃscripturā R. G. S. regalem secundū ᵃscripturas', Diliges proximum tuum sicut teipsum: bene facitis:
si autem personas accipitis, peccatum 9
operamini, redarguti à lege quasi transgressores. ¶ Quicunq. autē totam legem 10
Leu.19,18. Mat.22,39. Mar.12,31. Rom.13,9. Gal 5,14. Leu.19, 15. 37. Deut.1,18. Mat.5, 19. seruauerit, offendat aut in vno: factus est omniū reus. Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quòd si 11
non mœchaberis, occides autē: factus es transgressor legis. Sic loquimini, & sic 12
facite sicut per legem libertatis incipientes iudicari. Iudicium enim sine misericordia illi qui non ᵃfecit' misericordiam. 13
ᵃfecerit 2 MS. Superexaltat aut misericordia iudicium.

Quid proderit fratres mei, si fidem quis 14
dicat se habere: opera autem nō habeat? Nunquid poterit fides saluare eum? Si 15
1 Iob.3,17. autem frater aut soror ¶ nudi sint, & indigeant victu quotidiano: dicat autem a- 16
liquis ex vobis, illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: nō dederitis autem eis quę necessaria sunt corpori: quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, 17
ᵃdicet 3 MS. R. G. mortua est in semetipsa. Sed ᵃdicit' quis: 18
Tu fidē habes, & ego opera habeo. ostende mihi fidem tuam sine operibus: & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.

Tu credis quoniam vnus est Deus. Be- 19
nefacis: & dæmones credunt, & contre- 20
miscunt. Vis autem scire ô homo inanis, quoniam fides sine operibus ᵃotiosa' 21
ᵃmortua 5 MS.R.G.S est? Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, ¶ offerens Isaac Gen. 22, 9.
filium suum super altare? Vides quoniā 22
fides cooperabatur operibus illius: & ex 23
operibus fides consummata est? Et supplēta est scriptura, dicens, ¶ Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iu- Gen.15,6 Rom.4,3. Gal.3, 6.
stitiam, & amicus Dei appellatus est.

Videtis quoniam ex operibus iustifica- 24
tur homo: & non ex fide tantùm?

Similiter autem & ¶ Rahab meretrix, 25
Ios.2, 10. c6,25. nonne ex operibus iustificata est suscipiens nuntios, & alia via ejiciens? Sicut 26
Heb.11,31. enim corpus sine spiritu mortuū est: ita & fides sine operibᵃ mortua est. CAP. III.

NOlite ¶ plures magistri fieri fratres 1
Mat.23,8. mei, scientes quoniam maius iudi- 2
ᵃsumemus ᵃsumitis'. In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo nō offendit: G.S. hic perfectus est vir, ᵃpotēs etiam freno ᵃpotens 1 MS.G. circūducere totum corpus. ᵃSi' autem ᵃSicut MS. 4 equorum frenos Q. n. ᵃequis frena' in ora mittimus ad consentiendum nobis, ᵃetiam' omne corpus il- & MS. B. G. S. lorum circumferimus. ᵃEt ecce', naues, ᵃ Ecce & MS. G. cum magnæ sint, & à ventis validis mi- ᵃtamen nentur: circumferuntur ᵃ- autē' à modico gubernaculo vbi impetus dirigentis vo- 5
luerit. Ita & lingua modicū quidē mēbrum est, & magna exaltat. Ecce ᵃquan- ᵃquantus tus' ignis quam magnā syluam incendit! 6
Et lingua, ignis est, vniuersitas iniqui- MS q. tatis. Lingua constituitur in membris no- -3 MS. B. G. S. stris, quæ maculat totum corpus, & in- ᵃquantum flammat rotam natiuitatis nostræ inflā- 7
mata à gehenna. Omnis enim natura Luc G. S. bestiarum & volucrum & serpentium & exterorum domantur, & domita sunt à 8
natura humana. linguam autem nullus hominum domare potest, inquietū malum, plena veneno mortifero. In ipsa 9
benedicimus Deum & Patrem: & in ipsa maledicimus homines qui ad similitudinem Dei facti sunt. Ex ipso ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei hæc ita fieri. Nunquid 10
fons de eodem foramine emanat dulcē, 11
& amaram aquam? Nūquid potest, fratres mei, ficus vuas facere: aut vitis, ficᵉ? 12
Sic neque ᵃsalsa', dulcem potest facere a- ᵃsalsam 1 MS. G. Q. n. 13
quam. Quis sapiens & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conuersatione operationem suam in mansuetudine sa-
pientiæ. Quòd si zelum amarum ha- 14
betis, & contentiones -sint' in cordibus vestris: nolite gloriari & menda- -7 MS. G. S.
ces esse aduersus veritatem. non est 15
enim ista sapientia desursum descendens: sed terrena, animalis, diabolica. 16
Vbi enim zelus & contentio: ibi in- 17
constantia, & omne opus prauum. Quæ autem desursum est sapientia, primùm quidem pudica est: deinde pacifica, modesta, suadibilis, -bonis consentiens', -4 MS. G. S.
plena misericordia & fructibus bonis,

non iudicans, sine simulatione. Fructus autem iustitiæ, in pace seminatur, facientibus pacem. 18

CAP. IIII.

VNde bella & lites in vobis? Nónne hinc? ex concupiscentiis vestris quæ militant in membris vestris? Concupiscitis: & non habetis. occiditis, & zelatis: & non potestis adipisci. litigatis & belligeratis: & non habetis, propter quod nō postulatis. Petitis, & non accipitis: eo quòd malè petatis: vt in concupiscentiis vestris insumatis. 1 2 3

Gen.6,5. 8, 21. 1 Ioh.2,15. *& adulterꝛ 1 MS. R.G. Iob.15,19. ¶Aut MS. ¶dicat ad inuidiam? Concupiscit Q.n. ¶nobis 1 MS.G.S. 1 Per.5,5. Pro.3,34. Eph.4,27. 1 Per.5,9. 1 Per.5,6. ⌐6 MS. G. ⌐1 MS.G. Rom.14,4. * enim 1 Ms.R.G. ⌐7 MS. G. Q.n. ¶Addixistis 6 MS. G.S.Q.n. ⌐MS.G. ⌐MS.G. ¶resistit 7 MS. G.

4 ¶Adulteri*, nescitis quia ¶amicitia huius mundi, inimica est Dei? ¶Quicunque ergo voluerit amicus esse seculi huius: inimicus Dei constituitur. 5 ¶An putatis quia inaniter scriptura ¶dicat: Ad inuidiam concupiscit spiritus qui habitat in ¶vobis? 6 Maiorem autem dat gratiam. Propter quod dicit, ¶Deus superbis resistit, ¶humilibus autem dat gratiam. 7 Subditi ergo estote Deo. ¶resistite autem diabolo, & fugiet à vobis. 8 Appropinquate Deo: & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores: & purificate corda, duplices animo. 9 Miseri estote, & lugete, & plorate: risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. 10 ¶Humiliamini in cōspectu Domini: & exaltabit vos. 11 Nolite detrahere alterutrum fratres ⌐mei⌐. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrē suum: detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicas legem: non es factor legis, sed iudex. 12 Vnus est⌐enim⌐legislator, & iudex qui potest perdere & liberare. ¶Tu autem quis es qui iudicas proximū? 13 Ecce nunc qui dicitis, Hodie aut crastino ibimus in illam ciuitatē, & faciemus ibi quidē annū, & mercabimur, & lucrū faciemus (qui ignoratis quid erit in crastino. 14 Quæ est enim vita vestra? Vapor est*, ad modicum parens, & deinceps exterminabitur) pro eo vt dicatis: Si Dñs voluerit: & Si vixerimus, faciemus hoc aut illud. 15 Nunc autem exultatis in superbiis vestris. Omnis exultatio talis, maligna est. 16 Scienti igitur bonum facere, & non facienti: peccatum est illi. 17

CAP. V.

AGite nunc diuites, plorate, vlulantes in miseriis vestris quę adueniēt vobis. 1 Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt: & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. 2 Aurum & argentum vestrum aruginauit: & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis ⌐vobis iram⌐ in nouissimis diebus. 3 Ecce merces operariorum qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat: & clamor eorum, in aures Domini sabbaoth introiuit. 4 Epulati estis super terram: & in luxuriis enutristis corda vestra in die occisionis. 5 ¶Adduxistis* ⌐& occidistis iustum,⌐ & ¶non ¶resistit* vobis. 6 Patientes igitur estote fratres, vsque ad aduentū Domini. Ecce, agricola expectat pretiosum fructum terræ: patienter ferens donec accipiat temporaneū & serotinū: 7 Patientes estote & vos, & confirmate corda vestra: quoniam aduentus Domini ¶appropinquabit*. 8 Nolite ingemiscere fratres in alterutrum: vt non iudicemini. 9 Ecce, iudex ante ianuam assistit. Exemplū accipite fratres*laboris & patientiæ, Prophetas: qui locuti sunt in nomine Domini. 10 Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt. Sufferentiam Iob audistis, & finem Dñi vidistis, quoniam misericors Dominus est & miserator. 11 Ante omnia autem fratres mei, ¶nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neq. aliud quodcunque iuramentum. Sit autem sermo vester, est, est, non, non: vt nō sub iudicio decidatis. 12 Tristatur* aliquis vestrum? oret. Æquo animo est? psallat. 13 Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eū, ¶vngentes eum oleo in nomine Domini. 14 & oratio fidei saluabit infirmū, & alleuabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei. 15 Confitemini ergo alterutrum peccata vestra: & orate pro inuicem vt saluemini. multum enim valet deprecatio iusti assidua. 16 ¶Elias, homo erat similis nobis passibilis: & oratione orauit vt non plueret super terram, & non pluit annos tres & menses sex. 17 Et ¶rursum oranit: & cælum dedit pluuiā, & terra dedit fructum suum. 18 Fratres mei, si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum: 19 scire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorē ab errore viæ suæ, saluabit animam ¶eius* à morte, & ¶operiet* multitudinem peccatorum. 20

*appropinquauit 5 MS.G.S. * exitus mali & longanimitatis, & MS. B. Mat.5,34. *autem MS q. 3 Reg.17,1 Luc.4,25. 3 Reg.18, 41.45. ¶suā MS. Q.n. ¶operiet 3 MS.R. Beda G.S.

EPISTOLA PETRI APOSTOLI PRIMA.

CAP. I.

1 PETRVS Apostolus Iesu Christi, electis aduenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ, 2 secundum præscientiam Dei patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam & ⌐sanguinem sanguinis Iesu Christi: Gratia vobis & pax multiplicetur. 3 ¶Benedictus Deus & pater Dñi nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiā suā magnā regenerauit nos in spē viuam, per resurrectionē Iesu Christi ex mortuis, 4 in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilē, conseruatam in cælis in vobis, qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratam reuelari in tempore nouissimo. 5 In quo*exultabitis', modicum nūc si oportet contristari in variis tentationibus: 6 vt probatio vestræ fidei multo pretiosior auro (quod per ignē probatur) 7

1 Cor.1,3. Ephes. 1,3. *exultatis 6 MS.G.

inueniatur in laudem & gloriam & honorem in ¶reuelatione* Iesu Christi: 8 quem cùm non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes ⌐creditis*: credentes autem exultatis lætitia inenarrabili & glorificata, 9 reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum*. 10 De qua salute exquisierunt atque scrutati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt. scrutantes in quod vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: prænūtians eas quæ in Christo sunt passiones & posteriores glorias. 11 quibus reuelatum est quia non sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos qui euangelizauerunt vobis, Spiritu sancto misso de cælo, in ¶quem* desiderant angeli prospicere. 12 Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrij, ¶perfectè* sperate in eam quæ offertur vobis gratiam, in ¶reuelatione* Iesu Christi, 13 quasi filij obedientiæ, non configurati prioribus ignorantiæ vestræ desideriis: 14 sed secundū eum qui vocauit vos, Sanctum, *& ipsi in omni conuersatione sancti sitis: 15 quoniam scriptum est: ¶Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. 16 Et si Patrem inuocatis eum ¶qui sine acceptione personarum iudicat secundum vnuscuiusque opus: in timore, incolatus vestri tempore conuersamini. 17 ¶Scientes quòd no corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis: 18 ¶sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi & incontaminati, 19 præcogniti quidem ante mundi cōstitutionem, manifestati autem nouissimis temporibus propter vos, 20 qui per ipsum fideles estis in Deo qui suscitauit eum à mortuis, & dedit ei gloriam, vt fides vestra, & spes esset in ¶Deo*. 21 Animas vestras castificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore simplici ex corde inuicem diligite ardenter: 22 renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei viui & permanentis in æternū. 23 ¶quia omnis caro vt fœnum: & omnis gloria eius tanquam flos fœni. exaruit fœnum: & flos eius decidit. 24 Verbum autem Domini manet in æternum. hoc est autem verbum quod euangelizatum est in ¶vobis*. 25

Iſa.40,6. Ecc.14, 18. Luc.1,10. ¶vos 1 MS R. G. Rom.6,4. Eph.4,22. Col.3,8. Heb.12,1. ¶rationabile 4 MS. R.B.G.S. ⌐3 MS. G.S. ¶suauis 5 MS.

CAP. II.

DEponētes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, 1 sicut modò geniti infantes, ¶rationabiles*, sine dolo lac concupiscite: vt in eo crescatis in salutem. 2 si tamen* gustastis quoniam ¶dulcis* est Dominus. 3 Ad quem accedētes, lapidem viuum, *ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum: 4 & ipsi tanquam lapides viui superædificamini, ¶domos spirituales* sacerdotiū sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum. 5 Propter quod continet scriptura, ¶Ecce pono in Sion lapidem summum angularem electum, pretiosum. & qui crediderit in eum, non confundetur. 6 Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem, ¶lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: 7 & lapis offensionis, & petra scandali, his qui offendunt verbo, nec credunt in ¶quo* & positi sunt. 8 ¶Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: vt virtutes annuntietis eius qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum. 9 ¶Qui aliquando non populus: nunc autē populus Dei. qui non consecuti misericordiam: nunc autem misericordiā consecuti. 10 ¶Charissimi ⌐obsecro vos⌐ tanquam aduenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desideriis quæ militant aduersus animam, 11 ¶conuersationem vestram inter Gentes habentes bonam: vt in eo quod detrectant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis. 12 ¶Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue regi, quasi præcellenti: 13 siue ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: 14 quia sic est voluntas Dei, vt bene facientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam: 15 quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatē, sed sicut serui Dei. 16 Omnes honorate. ¶Fraternitatem diligite. Deum timete. Regem honorificate. 17 ¶Serui, subditi estote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis. 18 ¶Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniustè. 19 Quæ enim est ¶gloria*: si peccantes, & colaphizati sustinetis? Sed si bene facientes *¶patienter* sustinetis: hæc est gratia 21 apud Deum. In hoc enim vocati estis quia & Christus passus est pro ¶nobis, vobis* relinquens exemplum vt sequamini 22 vestigia eius. ¶qui peccatum non fecit, 23 nec inuentus est dolus in ore eius. qui cùm malediceretur, nó maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat 24 autem iudicanti ¶se iniustè*. ¶qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus: cuius liuore sanati estis. 25

1 Pet.3,9. ¶dulcis 3 MS. G.S. *& ipsi 5 MS. ¶domus spiritualis 3 MS,R.G. Q.n. Iſa.28,16. Rom.9, 33. Pſ.117,22. Mat.21, 42 Act.4,11. Iſa.8,14. ¶quod 3 MS.B.G. Q.n. Exo.19,6. Oſee 2,23. Rom.9, 25. Luc.3,16. Rom.13, 1. Rom.12, 10 Eph.6, 5. Col.3,22. Tit.2, 9. 2 Cor.7, 10 ¶gratia MS q. *& 3 MS. B.G.S. ¶patientes 4 MS.B. G.S. ¶vobis, vobis MS. G q. ¶nobis, nobis 3 MS. G q.S. Q.n. Iſa.53.9. 1 Ioh.3,5. ¶iustè G. Q.n. Iſa.53,4.5. Eph.5,25. Col.3, 18.

ᵃcastam' conuersatione vestrum. ¶Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: 3
sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, ᵇqu' est in conspectu Dei locuples. Sic enim aliquando & sanctæ mulieres sperantes in Deo, ornabant se, subiectæ propriis viris. 4 5
Gen.18, 12 ris. ¶Sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans: cuius estis filiæ, benefacientes, & non perturbationem. ¶Viri similiter, cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, tanquam & coheredibus gratiæ vitæ: vt non impediantur orationes vestræ. 6 7
ᵃIn fine 4 MS.G.S. Q.n. ᵇIn fide autem: omnes vnanimes, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles: 8
Pro.17, 13. 20,22. Mat.5,39. Rom.12, 17 1 Th.5, 15. Psal.33, 13 Psal.33, 14. 36,8. Isa.1,16. ᵃ autem MS q. ¶non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto: sed econtrario, benedicentes: quia in hoc vocati estis, vt benedictionem hereditate possideatis. ¶Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos: Coerceat linguam suam a malo, & labia eius ne loquantur dolum. ¶Declinet a malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & sequatur eam: Quia oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum: Vultus autem Domini super facientes mala. 9 10 11 12
Mat.5,10. Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? ¶Sed & si quid patimini propter iustitiam: beati. Timorem autem eorum ne timueritis, ᵃ& non conturbemini. Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, paratí semper ad satisfactionem omni posceuti vos rationem de ea, quæ in vobis est, spe, ᵃ ¶sed cum modestia & timore, conscientiam habentes bonam: vt in eo quod detrahunt vobis, confundantur qui calumniantur vestram bonam in Christo conuersationem. Melius est enim vt bene facientes (si voluntas Dei velit) pati, quam male facientes. 13 14 16 17
ᵃvt MS q. ᵃ & fide MS.Q.n. Sap.2,12. Rom.5,6. Heb.9, 14. 28. ¶Quia & Christus semel pro peccatis 18
–5 MS.G. ᵃmortificatus quidem carne, viuificatus 5 MS G.S. ᵇspiritibus MS.G.S. Q.n. nostris' mortuus est, iustus pro iniustis: vt nos offerret Deo, ᵃmortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. In quo & his qui in carcere erant 19
Gen.6, 14. Mat.24. 37 Luc.17, 26. ᵃnos 5 MS R.G. ᵇspiritu' veniens prædicauit: qui increduli fuerant aliquando, ¶quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë, cum fabricaretur arca: in qua pauci, id est octo animæ salue factæ sunt per aquam. Quod & ᵃvos' nunc similis formę salues facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Iesu Christi, qui est in dextera 20 21 22
De, deglutiens mortem, vt vitæ æternæ hæredes efficeremur: profectus in cælum subiectis sibi angelis & potestatibus & virtutibus.

CAP. IIII.

1 CHristo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini, quia qui passus est in carne, desinit a peccatis:
2 vt iam non desideriis hominum, sed voluntati Dei quod reliquum est in carne viuat temporis. ¶Sufficit enim præteritum tempus ad volũtatem Gentium consummandam, his qui ambulauerunt in luxuriis, desideriis, vinolentiis, comessationibus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus. ᵃin quo ᵇadmirantur' non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confusionem, blasphemantes.
Eph.4,23. ᵃin quibus nunc obstupescunt 13 MS.
5 qui reddent rationem ei, qui paratus 6 est iudicare viuos & mortuos. Propter hoc enim & mortuis euangelizatum est: vt iudicentur quidem secundum homines in carne, viuant autem secundum Deum–in' Spiritu. Omnium autem finis ᵃappropinquauit'. Estote itaque prudentes: & vigilate in orationibus. Ante 7 8
ᵃperegrinantur 3 MS.G. –1 MS.G.S. ᵃ appropinquauit 8 MS.G.S.
omnia autem, mutuã in ᵃvobismetipsis' charitatem continuam habentes: quia ᵃvosmetipsos 3 MS G.S.
¶charitas operit multitudinem peccatorum. Hospitales inuicem sine murmu-
Pro.10,12. Rom.12,13 Heb.13,2. Phil.2,14. Rom.12, 6. 1 Cor.4, 2. 9 10
ratione. ¶Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes: ¶sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tanquam ex virtute, quam administrat Deus. vt in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum: cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen. 11
ᵃmirari MS.B.S. Q.n. Charissimi, nolite ᵃperegrinari' in feruore qui ad tentationem vobis fit, quasi 12
13 si noui aliquid vobis contingat: sed communicantes Christi passionibus, gaudete, vt & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes. Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam ᵃquod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est eius Spiritus: super vos 14 15
ᵃgloria Dei Spiritus in vobis requiescet 1 MS.S. ᵃgloriæ & Dei Spiritus in vobis requiescit 3 MS. G.Q.n. requiescet'. Nemo autem vestrum patiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alicuorum appetitor. Si autem vt Christianus: non erubescat, glorificet 16 17 18
–10 MS. G q. ᵃdonata est 7 MS. G. Veramque lectionem agnoscit Beda. ᵃquæ 7 MS G. ᵃquam 2 MS. B. Textus consentit G q. deum in isto nomine. quoniam tempus est vt incipiat iudicium a domo Dei. Si autem primum a nobis: quis finis eorum qui non credunt Dei Euangelio? ¶Et si iustus ᵃvix saluabitur: impius & peccator vbi parebunt? Itaque & hi qui patiuntur secundum voluntatem Dei: fideli creatori commendent animas suas in benefactis. 19
Pro.11,31. ᵃquidem o ᵇsalua tur 1 MS.G.S.

CAP. V.

1 SEniores ergo qui in vobis sunt obsecro, consenior & testis Christi passionum, –qui' & eius quæ in futuro reuelãda est, gloriæ communicator: pascite qui in vobis est gregem Dei, prouidentes non coacte, sed spontanee secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed vo-
2 luntarie: neque vt dominates in cleris, ᵃvobis cũ adsint 5 MS. Vtrosvis modo intelligi possunt Graci. – MS q.S.

ᵃforma facti gregis MS.B.S. –G.S. sed ᵃformæ facti gregi' –ex animo'. Et 4
cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibile gloriæ coronam.
Rom.12, 10 Leeob.4,6. Similiter adolescentes subditi estote 5
senioribus. ¶Omnes autem inuicem humiliter insinuate: quia Deus superbis resistit: humilibus autem dat gratiam.
Luc.4,10. Psal.54, 23 Mat.6,25. 28. ¶Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, vt vos exalter in tempore visitationis: ¶omnem sollicitudinem vestram 6 7
Luc.12, 22. proiicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. Sobrij estote & vigilate: 8
quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuorer. Cui resistite fortes in fide: scientes eandem passionem ei quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri. Deus au- 9 10
tem omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitque. Ipsi gloria, & im- 11
perium in secula seculorum. Amen.
¶Per Syluanum fidelem fratrem vobis, vt arbitror, breuiter scripsi: obtestans & contestans hanc esse veram gratiam Dei, 12
in qua statis. Salutat vos ecclesia, quæ 13
ᵃcollecta o est in Babylone, ᵃcoelecta': & Marcus filius meus. Salutate inuicem in osculo 14
sancto: Gratia vobis omnibus qui estis in Christo Iesu. Amen.

EPISTOLA PETRI APOSTOLI SECVNDA.

CAP. I.

ᵃSimeon 1 MS.G q. SImon' Petrus, seruus & Apostolus Iesu Christi, iis qui eorqualem nobiscum sortiti sunt fidem in iustitia Dei nostri, & Saluatoris Iesu Christi. 1
–10 MS. G q. ᵃdonata est 7 MS. G. Veramque lectionem agnoscit Beda. ᵃquæ 7 MS G. ᵃquam 2 MS. B. Textus consentit G q. Gratia vobis & pax adimpleatur in cognitione Dei & –Christi' Iesu Domini nostri: quomodo omnia nobis diuinæ 2 3
virtutis sua, quæ ad vitam & pietatem, ᵃdonata sunt', per cognitionem eius, qui vocauit nos propria gloria & virtute, per ᵃquem' maxima & pretiosa nobis promissa donauit: vt per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugientes eius 4
quæ in mundo est, concupiscentia corruptionem. Vos autem curam omnem 5
subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in ab- 6
stinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autē fraternitatis charitatem. Hæc enim ᵃsi vobis- 7 8
cum adsint', & superent: nō vacuos, nec infructu vos constituet in Domini nostri Iesu Christi cognitione. Cui enim 9
non præsto sunt hæc, cæcus est, & manu tentans, oblitionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum. Quapropter fratres magis satagite vt per bo- 10
na opera certam vestram vocationem & electionem faciatis: hæc enim facientes,
Isa.21, 19. 11 non peccabitis aliquando. Sic enim abunde ter ministrabitur vobis introitus in æternum regnũ Domini nostri & saluatoris Iesu Christi. Propter quod in- 12
cipiam vos semper commonere de his: & quidem scientes & confirmatos vos in 13
ᵃdoctas 3 MS.Q.n. 1 Co.1, 17. 13,20. ᵃpræsenti veritate. Iustum autē arbitror quandiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione: certus quòd velox est depositio tabernaculi mei secundum quod & Dominus noster Iesus 14
Christus ᵃsignificauit mihi. Dabo autem operam & frequẽter habere vos post obitum meum, vt horum memoriam fa- 15
ciatis. ¶Non enim ᵃindoctas' fabulas secuti, notam fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem & ᵃpræscientiam': sed speculatores facti ᵇillius' ma- 16
ᵃpræsente 5 MS R.G. ᵇ exelvou. Mat.17,5. 17 gnitudinis. Accipiens enim a Deo patre honorem & gloriam, voce delapsa ad eum huiusmodi à magnifica gloria, ¶Hic est filius meus dilectus in quo mi- 18
hi complacui, ipsum audite. Et hanc vocem nos audiuimus de cælo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto.
2 Ti.3,16. 19 Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui benefacitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in 20
cordibus vestris: ¶hoc primum intelligentes quòd omnis prophetia scripturæ 21
propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquãdo propheta: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

CAP. II.

1 FVerũt vero & pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces qui introducent sectas perditionis, & eum qui emit eos, Dominum negant: superducentes sibi celerem per-
Iob 4,18. Iuda 6. 2 ditionem. Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphe-
3 mabitur. & in auaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur. quibus iudicium iam olim non cessat: & perditio eorum
Iob 4,18. 4 non dormitat. ¶Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit: sed rudentibus inferni detractos in tartaru tradidit cru-
5 ciandos, in iudicium reseruari: Et originali mundo nõ pepercit, sed ᵃoctauum Noë iustitiæ præconem custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens.
Gen.7,1. 6 ¶Et ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum eorum qui impiè acturi sunt ponens: & iustum Lot
Gen.19, 25 7 oppressum à nefandorum –iniuria ac'
–1 MS. R.G. 8 luxuriosa conuersatione eripuit: aspectu enim & auditu iustus erat: habitans apud eos qui de die in diem animam iu-
ᵃimpudica 1 MS.Q.n. 9 stam iniquis operibus cruciabant. Nouit ᵃDominus' pios de tentatione eripere, ᵇDeus iniquos verò in diem iudicij reseruare MS q.

cruciandos

ciendos: magis autem eos qui post carnem in concupiscentia immundi-tiæ ambulant, dominationemque contemnunt. audaces, sibi placentes: sectas non mentiuntur introducere blasphemantes.

Vbi angeli, fortitudine & virtute cùm sint maiores, non portant aduersum se execrabile iudicium. Hi verò velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem & in perniciem, in his quæ ignorant blasphemantes in corruptione sua peribunt, percipientes mercedem iniustitiæ, voluptatem, existimantes dici delicias, coinquinationes, & maculæ: deliciis affluentes, in conuiuiis suis luxuriantes vobiscum, oculos habentes plenos adulterij & incessabilis delicti. Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum auaritiæ habentes, maledictionis filij: derelinquentes rectam viam errauerunt, secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit, correptionem verò habuit suæ vesaniæ. subiugale mutum animal hominis voce loquens, prohibuit prophetæ insipientiam. Hi sunt fontes sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reseruatur.

Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuriæ, eos qui paululum effugiunt, qui in errore conuersantur, libertatem illis promittentes, cùm ipsi serui sint corruptionis. A quo enim quis superatus est: huius & seruus est. Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri & saluatoris Iesu Christi, his rursus implicati superantur: facta sunt eis posteriora deteriora prioribus.

Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem, retrorsum conuerti ab eo quod illis traditum est sancto mandato. Contigit enim eis illud veri prouerbij: Canis reuersus ad suum vomitum: &, Sus lota in volutabro luti.

CAP. III.

HAnc ecce vobis charissimi secundam scribo epistolam, in quibus vestram excito in commonitione sinceram mentem: vt memores sitis eorum quæ prædixi verborum à sanctis prophetis, & Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini & Saluatoris. hoc primùm scientes, quòd venient in nouissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes, dicentes. Vbi est promissio aut aduentus eius? ex quo enim patres dormierùt, omnia sic perseuerant ab initio creaturæ.

Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erant prius & terra, de aqua, & per aquã, consistens Dei verbo: per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus periit. Cæli autem qui nunc sunt, & terra eodem verbo positi sunt, igni reseruati in diẽ iudicij & perditionis impiorum hominum.

Vnum verò hoc non lateat vos charissimi, quia vnus dies apud Dominũ sicut mille anni, & mille anni sicut dies vnus.

Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti. Adueniet autem dies Domini vt fur: in quo cæli magno impetu transient, elementa verò calore soluẽtur, terra autem & quæ in ipsa sunt opera, exurentur. Cùm igitur hæc omnia dissoluenda sint: quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus, expectantes & properantes in aduentum diei Domini, per quem cæli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescent? Nouos verò cælos & nouam terram secundùm promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. Propter quod charissimi hæc expectantes, satagite, immaculati & inuiolati ei inuenire in pace. & Domini nostri longanimitatem, saluatem arbitremini, sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis: sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas, ad suam ipsorũ perditionem.

Vos igitur fratres, præscientes, custodite, ne insipientium errore traducti excidatis à propria firmitate. crescite verò in gratia & in cognitione Domini nostri & saluatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc & in diem æternitatis. Amen.

EPISTOLA IOHANNIS APOSTOLI PRIMA.

CAPVT I.

QVod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ: (& vita manifestata est: & vidimus, & testamur, & annuntiamus vobis vitam æternam quæ erat apud patrem, & apparuit nobis) quod vidimus & audiuimus, annuntiamus vobis, vt & vos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum Patre & cum Filio eius Iesu Christo. Et hæc scribimus vobis vt gaudeatis, & gaudium vestrum sit plenum. Et hæc est annuntiatio quam audiuimus ab eo, & annuntiamus vobis. Quoniam Deus lux est: & tenebræ in eo nõ sunt vllæ. Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus: mentimur, & veritatem non facimus. Si autem in luce ambulamus sicut & ipse est in luce: societatem habemus ad inuicem, & sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus quoniam peccatum nõ habemus: ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Si confitemur peccata nostra: fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emũdet nos omni iniquitate. Si dixerimus quoniam non peccauimus: mendacem facimus eum, & verbum eius non est in nobis.

CAP. II.

FIlioli mei, hæc scribo vobis, vt non peccetis. Sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mũdi. Et in hoc scimus quoniam cognouimus eum, si mãdata eius obseruemus. Qui dicit se nosse eum, & mandata eius non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est. Qui autem seruat verbum eius: verè in hoc charitas Dei perfecta est, in hoc scimus quoniam in ipso sumus. Qui dicit se in ipso manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Charissimi, non mandatum nouum scribo vobis, sed mandatum vetus quod habuistis ab initio. Mandatum vetus est verbum quod audistis. Iterum mandatum nouum scribo vobis, quod verum est in & in vobis: quia tenebræ transierunt, & verum lumen iam lucet. Qui dicit se in luce esse, & fratrẽ suum odit: in tenebris est vsque adhuc.

Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum in eo non est. Qui autem odit fratrem suũ: in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat: quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius.

Scribo vobis filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen eius.

Scribo vobis patres, quoniam cognouistis eum qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quoniam vicistis malignũ.

Scribo vobis infantes, quoniam cognouistis patrem. Scribo vobis iuuenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum.

Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, & concupiscentia eius. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum. Filioli, nouissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit: nunc Antichristi multi facti sunt: vnde scimus, quia nouissima hora est. Ex nobis prodierunt: sed non erant ex nobis nam si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum: sed vt manifesti sint quoniam non sunt omnes ex nobis. Sed vos vnctionem habetis à Sancto, & nostis omnia. Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam: & quoniã omne mendacium ex veritate non est.

Quis est mendax, nisi is qui negat quoniam Iesus non est Christus? Hic est Antichristus qui negat Patrẽ & Filium. Omnis qui negat Filium: nec Patrem habet. qui confitetur Filium: & Patrem habet. Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: Si in vobis permanserit quod audistis ab initio, & vos in Filio & Patre manebitis. Et hæc est repromissio quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam. Hæc scripsi vobis de his qui seducunt vos. Et vos vnctionem quã accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus, & verum est, & non est mẽdacium. Et sicut docuit vos: manete in eo. Et nunc filioli manete in eo: vt cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in aduentu eius. Si scitis quoniam iustus est, scitote quoniam & omnis qui facit iustitiã, ex ipso natus est.

CAP. III.

VIdete qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur & simus. Propter hoc mundus non nouit nos: quia non nouit eum. Charissimi, nunc filij Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hãc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est. Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum est iniquitas. Et scitis quia ille apparuit vt peccata nostra tolleret: & peccatum in eo non est. Omnis qui in eo manet, non peccat: & omnis qui peccat, nõ vidit eum, nec cognouit eum. Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est: sicut & ille iustus est. Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli.

Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non est iustus, non est ex Deo, & qui nõ diligit fratrem suum, quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, Vt diligatis alterutrum. Non sicut Cain qui ex maligno erat: & occidit fratrem suũ. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant: fratris autem eius iusta. Nolite mirari fratres, si odit vos mundus. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitã,

Universidad Biblioteca

quoniam diligimus fratres. Qui nō diligit, manet in morte. ¶Omnis qui odit fratrem suum: homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.
Ioh.15. 17. ¶In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. ¶Qui habuerit substantiam * mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?
Luc.2. 15. 16. * huius MS q. Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. in hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: & in conspectu eius suadebimus corda nostra. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: maior est Deus corde nostro, & nouit omnia. Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos:
Mat.7, 7. 21,22. fiduciam habemus ad Deum. & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, & ea
Ioan.14,13 15,7. 16,24. quæ sunt placita corā eo, facimus. ¶Et
Inf.5,14. hoc est mandatum eius, Vt credamus in nomine filij eius Iesu Christi: & ¶diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum
Ioan.6,29. 17,3. nobis. ¶Et qui seruat mandata eius:
Ioan.13,34 13,12. in illo manet, & ipse in eo, & in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu
Ioan.14,23 15,10. quem dedit nobis.

CAP. IIII.

CHarissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. In hoc cognoscitur spiritus Dei. omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est: & omnis spiritus qui ªsoluit Iesum', ex Deo non est, & hic est ªAntichristus', de quo audistis quoniam venit, & nunc iam in mundo est. Vos ex Deo estis filioli, & vicistis 'eum', quoniam maior est qui in vobis est, quàm qui in mundo. Ipsi de mundo sunt: ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit. Nos ex Deo sumus. ¶Qui nouit Deum: audit nos. qui non est ex Deo: non audit nos. in hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritū erroris. Charissimi, diligamus nos inuicē: quia charitas ex Deo est. Et omnis qui diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum. Qui non diligit, non nouit Deum: quoniam Deus charitas est. ¶In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium suum vnigenitum misit Deus in mundum, vt viuamus per eum. In hoc est charitas: nō quasi nos dilexerimus Deū, sed quoniam ipse ªdilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris. Charissimi, si sic Deus dilexit nos: & nos debemus alterutrum diligere.
¶Deum nemo vidit vnquam. Si diligamus inuicem: Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est. In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu suo dedit nobis. Et nos vidimus, & testificamur quoniam Pater misit Filiū
– 1 MS.G. –suū' Saluatorē mundi. Quisquis cōfessus fuerit quoniā Iesus est filius Dei:
Deus in eo manet, & ipse in Deo. Et nos cognouimus, & credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. In hoc perfecta
Dei MS q. est charitas nobiscum, vt fiduciam habeamª in die iudicij: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo. Timor non
*eius S. est in charitate: sed perfecta charitas, foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet. qui autem timet: nō est perfectus in charitate. Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.
Si quis dixerit, quoniam diligo Deum: & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim nō diligit fratrem suum quem ªvidet: Deum quem non ªvidet', quomodo
ªvidit q MS.R.G. potest diligere? Et hoc mandatum habemus ªa Deo:' vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.

CAP V.

OMnis qui credit quoniam Iesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit: diligit & eum qui natus est ex eo. In hoc cognoscimus quoniā diligimus natos Dei: cùm Deum diligamus, & mandata eius faciamus. Hæc est enim charitas Dei, vt mandata eius custodiamus: ¶& mandata eius grauia non sunt. Quoniam omne quod natum est ex Deo: vincit mūdum. & hæc est victoria quæ vincit mundum:
fides nostra. ¶Quis est* qui vincit mūdum, nisi qui credit quoniam Iesus est filius Dei? hic est qui venit per aquam & sanguinem Iesus Christus: non in aqua solùm: sed in aqua & sanguine. Et Spiritus* est qui testificatur, quoniaª Christus'est veritas. Quoniam tres sunt qui testimonium dant – in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus. & hi tres vnum sunt. Et tres sunt qui testimonium dāt in terra: Spiritus, aqua, & sanguis. – & hi tres vnum sunt:' Si testimonium hominum accipimus: testimonium Dei maius est. quoniam hoc est testimonium Dei quod maius est, quoniam testificatus est de filio suo. Qui credit in filiū Dei, habet testimonium Dei in se. ¶Qui non credit filio, mendacem facit eum: quia nō credit in testimonium quod testificatus est Deus de filio suo. Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternā dedit nobis Deus. Et hæc vita in filio eius est.
Qui habet filium *: habet vitam. qui nō habet filium Dei, vitam non habet.
Hæc scribo' vobis: vt sciatis quoniam vitam habetis æternam qui creditis in nomine filij Dei. Et hæc est fiducia quam habemus adª eum'; Quia ¶quodcunque

*Ioan.1,1. 1 Ioā.4,2. *Ioan.8,47. 10,27. *Ioan.3, 16. *prior MS q. 1 Ioan.1. 2 Tim.2,16 – 1 MS.G. *Ioan.3, 36 * Dei MS. G q. *scripsit MS.B.G. S. *Deum MS q. Sap 3,22.

cunque petierimus secundum voluntatem eius, audit nos. Et scimus quia audit nos quicquid petierim*: scimus quoniam habemus petitiones quas*postulamus' ab eo. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, *petat, & dabitur ei vita, peccanti' non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico vt roget quis. Omnis iniquitas, peccatum est: &, est peccatum,* ad mortem. Scimus, quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio Dei cōseruat eum, & malignus non tangit eum. Scimus quoniam ex Deo sumus: & mundus totus in maligno positus est. Et scimus quoniam filius Dei venit: ¶& dedit nobis sensum vt cognoscamus verū Deum, & simus in vero filio eius. Hic est verus Deus: & vita æterna. Filioli, custodite vos à simulachris. Amen.

*postulauimus 1 MS.G.S. *petet, & dabit ei vitā, peccantibus 6 MS.G.S. *non G.S. Luc.24,45.

EPISTOLA IOHANNIS APOSTOLI SECVNDA.

SENIOR, Electæ Dominæ & natis eius, quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed & omnes qui cognouerūt veritatē, propter veritatē quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum. Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo patre, & a Christo Iesu filio Patris in veritate, & charitate. Gauisus sum valde, quoniam inueni de filiis tuis ambulantes in veritate, sicut mādatum accepimus à Patre. Et nunc rogo te domina, non tanquam mandatum nouum scribens tibi, sed quod habumus ab initio, ¶vt diligamus alterutrum. Et hæc est charitas, vt ambulemus secundū mandata eius. Hoc est enim mandatum, vt quemadmodum audistis ab initio, in eo ambuletis: quoniam multi seductores exierunt in mundū, qui non confitētur Iesum Christum venisse in carnem: hic est seductor & antichristus. Videte vosmetipsos, ne perdatis quæ operati estis: sed vt mercedem plenam accipiatis.
Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi: Deum non habet. Qui permanet in doctrina: hic & Patrem, & Filium habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert: nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis. Qui enim dicit illi AVE: communicat operibus eius malignis.* Plura habens vobis scribere; nolui per chartam & atramentum: spero enim me futurū apud vos, & os ad os loquit: vt gaudium vestrum plenum sit. Salutant te filij sororis tuæ electæ.

1 Ioan.30,34 15,12. 1 Ioā.3, 11 *Spiritus G. S. – 5 MS. B. S.Q.n. – 15 MS. R.G.Q.n. *Ecce, prædixi vobis, vt in die Domini non confundamini MS.

EPISTOLA IOHANNIS APOSTOLI TERTIA.

SENIOR Gaio charissimo, quem ego diligo in veritate: Charissime de omnibus orationem facio prosperè te ingredi, & valere, sicut prosperè agit anima tua. Gauisus sum valdè venientibus fratribus, & testimonium perhibentibus veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas. ªMaiorem horum, nō habeo gratiam' quàm vt audiam filios meos in veritate ambulare. Charissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos testimonium reddiderunt charitati tuæ in conspectu ecclesiæ: quos ªbenefacies, deducens' dignè Deo. Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipientes à Gentibus. Nos ergo debemus suscipere huiusmodi: vt cooperatores simus veritatis. Scripsissem fortitā ecclesiæ: sed is qui amat primatum gerere in eis, Diotrepes, non recipit nos. propter hoc si venero, commoneam eius opera quæ facit: verbis malignis garriens in nos. & quasi non ei ista sufficiant: neque ipse suscipit fratres, & eos qui suscipiunt, prohibet, & de ecclesia eicit. Charissime, noli imitari malum, sed quod bonū est. Qui benè facit, ex Deo est: qui malè facit, non
ªeū MS q. vidit ªDeum'. Demetrio testimonium redditur ab omnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium perhibemus: & nostī quoniam testimonium nostrū verum est. Multa habui tibi scribere: sed nolui per atramentum & calamum scribere tibi. Spero autē protinus te videre, & os ad os loquemur. Pax tibi. Salutāt te amici. Saluta amicos nominatim.

ªMaius horum nō habeo gaudium R.G.Q.n. ªbenefaciens, deduces o.

IVDAE APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

IVDAS Iesu Christi seruus, frater autem Iacobi: his qui sunt in Deo patre dilectis, & Christo Iesu conseruatis, & vocatis. Misericordia vobis, & pax & charitas adimpleatur. Charissimi, omnem solicitudinē faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis: deprecās ªsupercertari' semel traditæ sanctis fidei. Subintroierūt enim quidā homines (qui olim præscripti sunt in hoc iudicium) impij, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum Dominatorem, & Dominum nostrum Iesum Christum negantes. Commonere autem vos volo, scientes semel omnia quoniam Iesus, populum de terra Aegypti saluans, ¶secundo eos qui
Nu.14, 37. non crediderunt, perdidit: Angelos

ªsupercertare 2 MS. Q.n.

vero qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis eternis sub caligine reseruauit. ¶ Sicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ ciuitates simili modo fornicatæ, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplū, ignis eterni pœnam sustinentes. Gen. 19, 24

Similiter & hi carnem quidē maculant, dominationē autem spernunt, maiestatē autē blasphemant. ¶ Cùm Michaël Archangelus, cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore: non est ausus iudicium inferre blasphemiæ, sed dixit, Imperet tibi Dominus. Hi autē quæcunque quidem ignorant, blasphemant: quæcunque autem naturaliter, tanquam muta animalia, norunt, in his corrumpūtur. Væ illis, qui' - in' via ¶ Cain abierunt: & ¶ errore Balaam, mercede effusi sunt: & ¶ in contradictione Core perierūt. Zabul. 1, 9

Hi sunt in epulis suis, maculæ, conuiuantes sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, syderā errantia: quibus procella tenebrarū seruata est in æternum. Prophetauit autē de his septimus ab Adā, Enoch, dicens, ¶ Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis, facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios, de omnibus operibus impietatis eorum quibus impie egerunt, & de omnibus duris quæ locuti sunt contra eum peccatores impij. Hi sunt murmuratores querulosi, secundum desideria sua ambulantes, ¶ & os eorum loquitur superbiam' mirantes personas quæstus causā. Vos autē charissimi memores estote verborum quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi, qui dicebat vobis, quoniā ¶ in nouissimo tempore' venient illusores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes. Vos autē charissimi, superædificantes vosmetipsos sanctissimæ nostræ fidei, in Spiritu sancto, orantes, vosmetipsos in dilectione Dei seruate, expectantes misericordiam Dñi nostri Iesu Christi in vitā æternā. Et hos quidem arguite iudicatos: illos verò saluate, de igne rapientes. Aliis autem miseremini in timore: odientes & eam quæ carnalis est, maculatā tunicam. Ei autem qui potens est vos conseruare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suę immaculatos in exultatione in aduētu Domini nostri Iesu Christi, Soli Deo Saluatori nostro per Iesum Christum Dominū nostrū gloria & magnificentia, imperium & potestas ante omne seculum, & nunc & in omnia secula seculorum. Amen.

Gen. 19, 24
Zabul. 1, 9
Iud. 1, 14
Iud. 1, 16
Iud. 1, 18
Iud. 1, 19
Iud. 1, 20
Iud. 1, 21
Iud. 1, 23
Iud. 1, 24
Iud. 1, 25

APOCALYPSIS IOHANNIS APOSTOLI.

CAP. I.

APOCALYPSIS Iesu Christi quam dedit illi Deus, palàm facere seruis suis quæ oportet fieri citò: & significauit, mittens per angelum suum seruo suo Iohanni, qui testimonium perhibuit verbo Dei, & testimonium Iesu Christi, quæcunque vidit. Beatus qui legit & audit verba prophetiæ huius: & seruat ea quæ in ea scripta sunt: tempus enim prope est. Iohannes septem ecclesiis quæ sunt in Asia. Gratia vobis & pax ab eo ¶ qui est, & qui erat, & qui venturus est, & à septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt, & à Iesu Christo qui est testis fidelis, ¶ primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris ¶ in sanguine suo, & fecit nos regnum & sacerdotes Deo & patri suo, ipsi gloria & imperium in secula seculorum. Amen. ¶ Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ: etiam, Amen. ¶ Ego sum α & ω, principiū & finis, dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est omnipotens. Ego Iohannes frater vester & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Christo Iesu, fui in insula quæ appellatur Patmos, propter verbum Dei & testimonium Iesu. Fui in spiritu in Dominica die, & audiui post me vocem magnam tanquam tubæ, dicentis, Quod vides, scribe in libro: & mitte septem ecclesiis quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ. Et conuersus sum, vt viderem vocem quæ loquebatur mecum. Et conuersus vidi septem candelabra aurea: & in medio septem candelabrorum - aureorum' similem filio hominis, vestitum podere, & præcinctum ad mamillas zona aurea: caput autem eius & capilli erant candidi, tanquam lana alba, & tanquam nix, & oculi eius tanquam flamma ignis: & pedes eius similes aurichalco, sicut in camino ardenti. & vox illius tanquam vox aquarum multarum: & habebat in dextera sua stellas septem. & de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat: & facies eius, sicut sol lucet in virtute sua. Et cùm vidissem eum, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus. Et posuit dexteram suam super me, dicens, Noli timere: ¶ ego sum primus & nouissimus, & viuus, & fui mortuus, & ecce sum viuens in secula seculorum, & habeo claues mortis & inferni.

Exo. 3, 14.
1 Co. 15, 20
Col. 1, 18.
Heb. 9, 12. 14.
1 Pet. 1, 10
1 Ioā. 1, 7.
Isa. 3, 13.
Mat. 24, 30
Iud. 14.
Isa. 44, 6.
Isa 21, 6. 2, 13.
Isa. 41, 4. & 44, 6.

ferni. Scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc. Sacramentum septem stellarum quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea. septem stellæ: angeli sunt septem ecclesiarum. & candelabra septem: septē ecclesiæ sunt.

CAP. II.

ET angelo Ephesi ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui tenet septē stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum: Scio opera tua & laborem, & patientiam tuā: & quia non potes sustinere malos, & tentasti eos qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt, & inuenisti eos mendaces: & patientiam habes, & sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti. Sed habeo aduersum te pauca', quòd charitatem tuam primam reliquisti. Memor esto itaque vnde excideris: & age pœnitentiam, & prima opera fac. sin autem: veno tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris. Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis. Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei. Et angelo Smyrnæ ecclesiæ scribe, Hæc dicit primus & nouissimus, qui fuit mortuus, & viuit', Scio tribulationem tuam & paupertatem tuam, sed dines es: & blasphematris ab his qui se dicūt Iudæos esse & non sunt, sed sunt synagoga satanæ. Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem vt tentemini: & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis vsque ad mortem: & dabo tibi coronam vitæ. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis. Qui vicerit, non lædetur à morte secunda. Et angelo Pergami ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui habet rhomphæa vtraque parte acutam, Scio vbi habitas, vbi sedes est satanæ: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, vbi satanas habitat. Sed habeo aduersus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum, coram filiis Israel, edere, & fornicari: ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum. Similiter pœnitentiam age, si quo minus: veniam tibi citò, & pugnabo cum illis in gladio oris mei. Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis, Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum: & in calculo, nomen nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Et angelo Thyatiræ ecclesiæ scribe, Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, & pedes eius similes aurichalco libani.

- 7 MS. G
- 9 MS. Pr. G.
- 1 MS. Pr. G.
Nu. 24, 3. 25, 2. 31, 16.
χαλκολιβάνῳ.

19 richalco: Noui opera tua, & fidem, & charitatem - tuam,' & ministerium, & patientiam tuam & opera tua nouissima plura prioribus. Sed habeo aduersus te pauca: quia permittis mulierem Iezabel, quæ se dicit prophetem, docere & seducere seruos meos, fornicari, & manducare de idolothytis. Et dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret: & non vult pœnitere à fornicatione sua. Ecce mittam' eam in lectum: & qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi pœnitentiam ab operibus suis egerint: & filios eius interficiam in morte', & scient omnes ecclesiæ quia ¶ ego sum scrutans renes & corda, & dabo vnicuique vestrum secundum opera sua. Vobis autem dico cæteris qui Thyatiræ estis, Quicunque non habent doctrinam hanc, qui non cognouerūt altitudinem' satanæ, quemadmodum dicunt, non mittam super vos aliud pondus, tamen id quod habetis, tenete donec veniam. Et qui vicerit & custodierit vsq. in finem opera mea: dabo illi potestatem super Gentes, & reget eas in virga ferrea, - & tanquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi à patre meo: & dabo illi stellam matutinam. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

- 7 MS. Pr. G.
Isa. 22, 22
Isa 12, 14
Apo. 1, 7.
Deum MS q. Ps. 16, 10.
superba 4 MS. R. G.
1 Tim. 4, 1. 2 Tim. 3, 1. 2 Pet. 3, 3.
in nouissimis temporibus MS.
impietatum 4 MS. G.
in impietate MS q. vestra & MS. B. Gg.
pios vos 3 MS.
- o.
- 3 MS. B. G.
vixit R. G.
Iob 24, 13
ego mitto 1 MS. R. Pr. G.
in morte 8 MS. G.
1 Re. 16, 7. Psal. 7, 10. Ier. 11, 20. 17, 10. 20, 12. & MS. G. q.
altitudines 5 MS. G.
qui 3 MS. Psal. 2, 8.
- 1 MS. Pr. G.

CAP. III.

ET angelo ecclesiæ Sardis, scribe, Hæc dicit qui habet septem Spiritus Dei, & septem stellas, Scio opera tua, quia nomen habes quod vitas, & mortuus es. Esto vigilans, & confirma cætera quæ moritura erant. Non enim inuenio' opera tua plena coram Deo meo. In mente ergo habe qualiter acceperis & audieris: & serua, & pœnitentiam age. Si ergo non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora veniam ad te. Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt vestimenta sua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram angelis eius. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis. Et angelo Philadelphiæ ecclesiæ scribe, Hæc dicit Sanctus & Verus, ¶ qui habet clauem Dauid; qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit: Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostium apertum quod nemo potest claudere: quia modicam habes virtutem, & seruasti verbum meum, & non negasti nomen meum. Ecce dabo de synagoga satanæ, qui dicunt se Iudæos esse, & non sunt, sed mentiuntur: Ecce faciam illos vt veniant, & adorent ante pedes tuos, & scient quia ego dilexi te. quoniam seruasti verbum patientiæ

Inf. 16, 15.
1 The. 5, 2.
2 Pet. 3, 10
inueni 3 MS. Pr. G.

mea, & ego seruabo te ab hora tentationis, quæ uentura est in orbem uniuersum tentare habitantes in terra. Ecce uenio cito: tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam. Qui uicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei: & foras non egredietur amplius: & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ierusalem, quæ descendit de cælo a Deo meo, & nomē meū nouum. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis. Et angelo Laodiceæ ecclesiæ scribe, Hæc dicit, Amen, testis fidelis & verus, qui est principium creaturæ Dei. Scio opera tua, quia neq; frigidus es, neque calidus, vtinā frigidus esses, aut calidus. sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo. quia dicis, Quòd dines sum, & locupletatus, & nullius egeos & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum, vt locuples fias, & vestimentis albis induaris, vt non appareat confusio nuditatis tuæ: & collyrio inunge oculos tuos vt videas. Ego quos amo, arguo & castigo. Aemulare ergo, & pœnitentiā age. Ecce sto ad ostium & pulso, siquis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno eius. Qui habet aurē, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis.

Ecclē.24,9. 14. Col.1,15. Prou.3, 11. Hebr.12, 6. *mihi MS q.Pr.

CAP. IIII.

POst hæc vidi: & ecce ostium apertum in cælo, & vox prima quam audiui tanquam tubæ loquentis mecum, dicens, Ascende huc, & ostendā tibi quæ oportet fieri ←cito'. ¶Post hæc, ¶Statim' fui in spiritu: & ecce sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens. Et qui sedebat, similis erat aspectu lapidis iaspidis, & sardini: & iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdinæ. Et in circuitu sedis sedilia vigintiquatuor: & sup thronos, vigintiquatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorū coronæ aureæ. Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & septem lampades ardētes ante thronū, ¶qui sunt septem Spiritus Dei.

— 7 MS. Pr.R.G. ¶ Post hæc ¶statim MS q. ¶ Et 5 MS. R.G. ¶ quæ 2 MS.R,G.

Et in conspectu sedis tanquā mare vitreum simile crystallo: & in medio sedis & in circuito sedis quatuor animalia plena oculis ante & retro. Et animal primū, simile leoni: & secundū animal, simile vitulo: & tertium animal, habens faciem quasi hominis: & quartū animal, simile aquilæ volanti. Et quatuor animalia, singula eorū, habebant alas senas in circuitu: & intus plena sunt oculis, & requiē nō habebāt die ac nocte, dicentia, ¶Sanctus, sanctus, sanctus Dñs Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui uenturus est. Et cùm darēt illa animalia gloriam & honorē & benedictionem sedenti super thronū, viuenti in secula seculorū: procidebant vigintiquatuor seniores ante sedentē in throno, & adorabant viuentē in secula seculorū, & mittebāt coronas suas ante thronū dicentes, Dignus es Dñe Deus noster accipere gloriam & honorē & virtutē: quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant & creata sunt.

Isaiæ 6,5.

CAP. V.

ET vidi in dextera sedētis supra thronum, librum scriptū intus & foris, signatum sigillis septē. Et vidi angelum fortē, prædicantem voce magna, Quis est dignus aperire librū, & soluere signacula eius? Et nemo poterat neq; in cælo neq; in terra, neq; subtus terrā aperire librū, neq; respicere illū. Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inuentus est aperire librum, nec videre eū. Et vnus de senioribus ¶dixit' mihi, Ne fleueris: ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librū, & soluere septem signacula eius. Et vidi, & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio seniorū, agnum stantem tanquā occisum, habentem cornua septē & oculos septem: qui sunt septē spiritus Dei, missi in omnem terrā. Et venit, & accepit de dextera sedentis in throno librum. Et cùm aperuisset librū, quatuor animalia & vigintiquatuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorū, quæ sunt orationes sanctorum: & cantabant canticū nouum, dicentes, Dignus es ←Dñe' accipere librū, & aperire signacula eius: quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu & lingua & populo, & natione, & feciti nos Deo nostro ¶regnum' & sacerdotes, & ¶regnabimus' super terram. Et vidi, & audiui vocē angelorū multorū in circuitu throni, & animalium & seniorum: & erat numerus eorū ¶millia millium, dicentium voce magna: Dignus est Agnus qui occisus est, accipere virtutem, & ¶diuinitatē', & sapientiam, & fortitudinē, & honorē, & gloriā, & benedictionem. Et omnem creaturā quę in cælo est, & super terrā, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in eo: oēs audiui dicentes, Sedenti in throno, & Agno, benedictio & honor & gloria & potestas in secula seculorum. Et quatuor animalia dicebant, Amen. Et viginti quatuor seniores ceciderunt ←in facies suas': & adorauerunt ←viuentem in secula seculorum'.

¶ dicit 6 MS.Pr.G. — 3 MS. Pr.G. ¶ regnet G. ¶ regnabūt 12 MS.G. Q.n. Dan.7, 10. ¶ diuitias Pr.G. Isa.2, 19. Osee 10,8. Luc.23,30. Inf.9,6. — Pr.G. — 7 MS.G. verùm R. Pr. & G ¶ regnat.

CAP. VI.

ET vidi quòd aperuisset Agnus vnum de septem sigillis, & audiui vnum de quatuor animalibus, dicens, tanquā vocem tonitrui, Veni, & vide. Et vidi: & ecce equus albus, & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit

& exiuit vincens vt vinceret. Et cùm aperuisset sigillum secundum, audiui secundum animal, dicens, Veni, & vide.

Et exiuit alius equus rufus: & qui sedebat super illum, datum est ei vt sumeret pacem de terra, & vt inuicem se interficiant, & datus est ei gladius magnus.

Et cùm aperuisset sigillum tertiū, audiui tertium animal, dicens, Veni, & vide. Et ecce equus niger: & qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua.

Et audiui tanquam vocem in medio quatuor animalium ¶dicentiū': ←Bilibris' tritici denario, & tres ∵ bilibres' hordei denario, & vinum & oleum ne læseris.

Et cùm aperuisset sigillum quartum, audiui vocem quarti animalis dicentis, Veni & vide. Et ecce equus pallidus: & qui sedebat super eū, nomen illi Mors, & infernus sequebatur eum, & data est illi potestas super quatuor partes terræ, interficere gladio, fame, & morte, & bestiis terræ. Et cùm aperuisset sigillum quintum: vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium quod habebant. & clamabant voce magna, dicentes, Vsquequo Domine, (sanctus, & verus,) non iudicas & non vindicas sanguinem nostrū de iis qui habitant in terra? Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ: & dictum est illis vt requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conserui eorum, & fratres eorum qui interficiendi sunt sicut & illi. Et vidi, cùm aperuisset sigillum sextum: & ecce terræmotus magnus factus est, & sol factus est niger tanquā saccus cilicinus: & luna tota facta est sicut sanguis: & stellæ ←de cælo' ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos cùm a vento magno mouetur: & cælum recessit sicut liber involutus: & omnis mons, & ¶insulæ' de locis suis motæ sunt: & reges terræ, & principes, & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis seruus, & liber absconderūt se in speluncis & in petris montium. & dicunt montibus & petris: ¶Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira Agni: quoniā venit dies magnus iræ ipsorum. & quis poterit stare?

¶ dicentem 6 MS.R. Pr.G. ∵ χοίνιξ. ∵ χοίνικες ¶ cæli 2 MS.G. ¶ insula R.G. Isa.2, 19. Osee 10,8. Luc.23,30. Inf.9,6. ¶ ne staret ventus 4 MS.G. ¶ neque 4 MS. Pr.G.

CAP. VII.

POst hæc vidi quatuor angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ ¶ne flarent' super terram, neque super mare, neq. in vllam arborem. Et vidi alterum angelū ascēdentem ab ortu solis, habentem signum Dei viui: & clamauit voce magna quatuor angelis, quibus datum est nocere terræ & mari, dicens, Nolite nocere terræ ¶&' mari, neque arboribus, quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Et audiui numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati ex omni tribu filiorum Israel. Ex tribu Iuda, duodecim millia signati. Ex tribu Ruben, duodecim millia signati. Ex tribu Gad, duodecim millia signati. Ex tribu Aser, duodecim millia signati. Ex tribu Nephthali, duodecim millia signati. Ex tribu Manasse, duodecim millia signati. Ex tribu Simeon, duodecim millia signati. Ex tribu Leui, duodecim millia signati. Ex tribu Issachar, duodecim millia signati. Ex tribu Zabulon, duodecim millia signati. Ex tribu Ioseph, duodecim millia signati. Ex tribu Ben-iamin, duodecim millia signati. Post hæc vidi turbā magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis: stantes ante thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum, & clamabant voce magna, dicentes, Salus Deo nostro qui sedet super thronū, & Agno.

— 2 MS.G. Q.n. — 7 MS. Pr.G. ¶ aureum MS q.

Et omnes angeli stabant in circuitu throni & seniorum & quatuor animaliū: & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, & adorauerunt Deū, dicentes, Amen. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor & virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum. Amē. Et respondit vnus de senioribus: & dixit mihi, Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? & vnde venerunt? Et dixi illi. Domine mi, tu scis. Et dixit mihi, Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerūt eas in sanguine Agni. ideo sunt ante thronum Dei, & seruiūt ei die ac nocte in templo eius: & qui sedet in throno, habitabit super illos. ¶non esurient neque sitiēt amplius, nec cadet super illos sol, neque vllus æstus. quoniam Agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & ¶abstерget Deus omnem lachrymam ab oculis eorū.

Isa.49, 10. Inf.21,4. Isa.25,8.

ET cùm aperuisset sigillū septimum, factum est silentiū in cælo, quasi media hora. Et vidi septem angelos stantes in conspectu Dei: & datæ sunt illis septem tubæ. Et alius angelus venit, & stetit ante altare, habēs thuribulū aureū: & data sunt illi incensa multa, vt daret ←de' orationibus sanctorū omniū super altare aureū: quod est ante thronū Dei.

Et ascendit fumus incensorū de orationibus sanctorū de manu angeli coram Deo. Et accepit angelus thuribulū, & implet illud de igne altaris, & misit in terram, & facta sunt tonitrua & voces & fulgura, & terræmotus magnus. Et septē angeli qui habebant septem tubas, præparauerunt se vt tuba canerent. Et primus angelus tuba cecinit, & facta est grādo & ignis, mista in sanguine, & missum est in terrā, & tertia pars terræ cōbusta est, & tertia pars arborū cōcremata

est, & omne fœnum viride combustũ est.
Et secundus angelus tuba cecinit: & 8
tanquã mons magnus igne ardens, missus
est in mare, & facta est tertia pars maris,
sanguis: & mortua est tertia pars eo- 9
rũm quæ habebant animas in mari,
& tertia pars nauiũ interiit. Et tertius 10
angelus tuba cecinit, & cecidit de cælo
stella magna, ardẽs tanquã facula, & ce-
cidit in tertiã partẽ fluminũ, & in fontes
aquarum: & nomen stellæ dicitur Ab- 11
sinthium: & facta est tertia pars aquarum
in absinthium: & multi hominũ mortui
sunt de aquis, quia amaræ facæ sunt.
Et quartus angelus tuba cecinit: & per- 12
cussa est tertia pars solis, & tertia pars
lunæ, & tertia pars stellarum, ita vt obs-
curaretur tertia pars eorum, & diei non
luceret pars tertia, & ‖noctis similiter.
Et vidi, & audiui vocem vnius aquilæ 13
volantis per medium cæli, dicentis voce
magna: Væ, væ, væ habitantibus in terra:
de cæteris vocibus tribus angelorum qui
erant tuba canituri.

CAP. IX.

Et quintus angelus tuba cecinit, & vi- 1
di stellam de cælo cecidisse in terram,
& data est ei clauis putei abyssi. Et ape- 2
ruit puteũ abyssi: & ascendit fumus pu-
tei, sicut fumus fornacis magnæ: & ob-
scuratus est sol & aer de fumo putei. Et 3
de fumo putei exierunt locustæ in terrã,
& data est illis potestas, sicut habent po-
testatem scorpiones terræ: & præceptũ 4
est illis ne lederent fœnum terræ neque
omne viride, neq. omnem arborem: nisi
tantum homines qui non habent signum
Dei in frontibus suis. & ‖datum est illis 5
ne occiderent eos: sed vt ‖cruciarentur
mensibus quinque: & cruciatus eorũ, vt
cruciatus scorpij cùm percutit hominem.
Et ‖in diebus illis quærent homines 6
mortem, & non inuenient eam: & desi-
derabunt mori, & fugiet mors ab eis. ¶ Et 7
similitudines locustarum, similes equis
paratis in prœlium: & super capita earũ
tanquam coronæ, similes auro: & facies
earum tanquam facies hominũ. Et ha- 8
bebant capillos sicut capillos mulierum:
& dentes earum, sicut ‖leonum erant. & 9
habebant loricas sicut loricas ferreas, &
vox alarum earũ sicut vox currũ equo-
rum multorum currentium in bellum:
& habebant caudas similes scorpionũ, 10
& aculei erant in caudis earum: & pote-
stas earum nocere hominibus mensibus
quinque. & habebant super se regẽ an- 11
gelum abyssi, cui nomen Hebraicè Abad-
don, Græcè autem Apollyon: Latinè ha-
bens nomen Exterminans. Væ vnum 12
abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ post
hæc. Et sextus angelus tuba cecinit: & 13
audiui vocem vnam ex quatuor cornibus
altaris aurei, quod est ante oculos Dei,
dicentem sexto angelo qui habebat tu- 14
bam, Solue quatuor angelos, qui alligati
sunt in flumine magno Euphrate. Et 15
soluti sunt quatuor angeli, qui parati erãt
in horam, & diem & mensem & annum:
vt occiderent tertiam partem hominum.
Et numerus equestris exercitus vicies 16
millies denæ millia: Et audiui numerum
eorum. Et ita vidi equos in visione: & 17
qui sedebant super eos, habebant loricas
igneas, & hyacinthinas, & sulphureas, &
capita equorum erant tanquam capita
leonum: & de ore eorum procedit ignis,
& fumus, & sulphur. Et ab his tribus 18
plagis occisa est tertia pars hominum, de
igne & ex fumo & sulphure, quæ proce-
debant de ore ipsorum. Potestas enim 19
equorum in ore eorũ est, & in caudis eo-
rum: nam caudæ eorum, similes serpen-
tibus, habentes capita: & in his nocent.
Et cæteri homines qui non sunt occisi 20
in his plagis, neq. pœnitentiam egerunt
de operibus manuũ suarum, vt non adora-
rent dæmonia & simulachra aurea &
argentea & area & lapidea & lignea, quæ
neque videre possunt, neque audire, neq.
ambulare, & non egerunt pœnitentiã 21
ab homicidiis suis, neque à veneficiis
suis, neque à fornicatione sua, neque à
furtis suis.

CAP. X.

Et vidi alium angelum fortẽ descen- 1
dentem de cælo, amictũ nube, & iris
in capite eius, & facies eius erat vt sol, &
pedes eius tanquam ‖columna ignis.
& habebat in manu sua libellum aper- 2
tum: & posuit pedem suum dextrũ su-
per mare, sinistrum autem super terram,
& clamauit voce magna, quemadmo- 3
dum cùm leo rugit. Et cùm clamasset,
locuta sunt septem tonitrua voces suas.
Et cùm locuta fuissent septẽ tonitrua 4
voces suas, ego scripturus eram: & audiui
vocem de cælo dicentem mihi, Signa quæ
locuta sunt septem tonitrua: & noli ea
scribere. ¶ Et angelus quem vidi stantẽ 5
super mare, & super terram, leuauit ma-
num suam ad cælum. & iurauit per vi- 6
uentem in sæcula sæculorum, qui creauit
cælum & ea quæ in eo sunt: & terram, &
ea quæ in ea sunt: & mare, & ea quæ in
eo sunt: Quia tempus non erit amplius: 7
sed in diebus vocis septimi angeli, cùm
cœperit tuba canere, consummabitur my-
sterium Dei, sicut euangelizauit per seruos
suos Prophetas. Et audiui vocẽ de cælo 8
iterum loquentem mecum, & dicentem,
Vade, & accipe librum apertum de manu
angeli stãtis super mare & super terram.
Et abij ad angelum, dicens ei vt daret 9
mihi librum. Et dixit mihi: ¶ Accipe li-
brum, & deuora illum: & faciet amari-
cari ventrẽ tuum, sed in ore tuo erit dul-
ce tanquã mel. Et accepi librũ de manu 10
angeli, & deuoraui illũ: & erat in ore meo
tanquã mel, dulce: & cũ deuorassem eũ,
amaricatus est venter meus, & dixit 11
mihi, Oportet te iterũ ‖phetare Gẽtibus,
& populis, & linguis, & regibus multis.

CAP.

CAP. XI.

Et datus est mihi calamus similis 1
virgæ: & dictum est mihi, Surge, &
metire templum Dei, & altare, & ado-
rantes in eo. atrium autem quod est fo- 2
ris templum, ejice foras, & ne metiaris
illud: quoniam datum est Gentibus, &
ciuitatem sanctam calcabunt mensibus
quadraginta duob⁹. & dabo duobus te- 3
stibus meis, & prophetabunt diebus
mille ducentis sexaginta, amicti sacciis.
Hi sunt duæ olivæ & duo candelabra 4
in conspectu Domini terræ stantes. Et 5
si quis voluerit eos nocere: ignis exiet
de ore eorum, & deuorabit inimicos eo-
rum. & si quis voluerit eos lædere: sic o-
portet eum occidi. Hi habent potesta- 6
tem claudendi cælum, ne pluat diebus
prophetiæ ipsorum: & potestatem ha-
bent super aquas conuertendi eas in san-
guinem, & percutere terram omni plaga
quotiescunque voluerint. Et cùm fi- 7
nierint testimonium suum: bestia quæ
ascendit de abysso, faciet aduersùm eos
bellum, & vincet illos, & occidet eos.
Et corpora eorum iacebunt in plateis 8
ciuitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & AEgyptus, vbi & domi-
nus eorum crucifixus est. Et videbunt 9
de tribubus, & populis, & linguis, & Gẽ-
tibus corpora eorum per tres dies & di-
midium: & corpora eorum non sinent
poni in monumentis. & inhabitantes 10
terram gaudebunt super illos, & iocun-
dabuntur: & munera mittent inuicem,
quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt
eos qui habitabant super terram. Et 11
post dies tres & dimidium, spiritus vitæ
à Deo intrauit in eos. Et steterunt super
pedes suos, & timor magnus cecidit su-
per eos qui viderunt eos. Et audierunt 12
vocem magnam de cælo, dicentem
eis: Ascendite huc. Et ascenderunt in
cælum in nubes & viderunt illos inimi-
ci eorum. Et in illa hora factus est ter- 13
ræmotus magnus: & decima pars ciuita-
tis cecidit: & occisa sunt in terræmotu
nomina hominum septem millia: & re-
liqui in timorem sunt missi, & dederunt
gloriam Deo cæli. Væ secundum abiit: 14
& ecce væ tertium venit cito! Et se- 15
ptimus angelus tuba cecinit: & factæ
sunt voces magnæ in cælo dicentes, Fa-
ctum est regnum huius mundi, Domi-
ni nostri & Christi eius, & regnabit in
sæcula sæculorum. Amen. Et viginti- 16
quatuor seniores qui in conspectu Dei
sedent in sedibus suis, ceciderunt in fa-
cies suas, & adorauerunt Deum, di- 17
centes, Gratias agimus tibi Domine
Deus omnipotens, qui es, & qui eras, &
qui venturus es: quia accepisti virtutem
tuam magnam, & regnasti. Et iratæ 18
sunt Gentes, & aduenit ira tua, & tem-
pus mortuorũ, iudicari, & reddere mer-
cedem seruis tuis Prophetis & sanctis,
& timentibus nomen tuum pusillis &
magnis, & exterminandi eos qui corru-
perunt terram. Et apertum est tem- 19
plum Dei in cælo: & visa est arca testa-
menti eius in templo eius, & facta sunt
fulgura, & voces, & terræmotus, & grã-
do magna.

CAP. XII.

Et signum magnum apparuit in cæ- 1
lo: Mulier amicta sole, & luna sub
pedibus eius, & in capite eius corona
stellarum duodecim: & in vtero habens 2
& clamabat parturiens, & cruciaba-
tur vt pariat. Et visum est aliud signum 3
in cælo, & ecce draco magnus rufus ha-
bens capita septem, & cornua decem: &
in capitibus ‖suis diademata septẽ, & 4
cauda eius trahebat tertiam partem stel-
larum cæli, & misit eas in terrã, & draco
stetit ante mulierem quæ erat paritura:
vt cùm peperisset, filium eius deuoraret.
Et peperit filium masculum, qui recu- 5
surus erat omnes Gentes in virga ferrea: &
raptus est filius eius ad Deum & ad thro-
num eius. & mulier fugit in solitudinẽ 6
vbi habebat locum paratum à Deo, vt ibi
‖pascant eã diebus mille ducentis sexa-
ginta. Et factum est prœlium magnũ 7
in cælo, Michaël & angeli eius prœlia-
bantur cũ dracone, & draco pugnabat &
angeli eius. & non valuerunt, neq. lo- 8
cus inuentus est eorum amplius in cælo.
Et proiectus est draco ille magnus, ser- 9
pens antiquus, qui vocatur diabolus &
satanas, qui seducit vniuersum orbem:
& proiectus est in terrã, & angeli eius 10
cum illo missi sunt. Et audiui vocem
magnam in cælo dicentẽ, Nunc facta est
salus & virtus, & regnum Dei nostri, &
potestas Christi eius: quia proiectus est
accusator fratrum nostrorum, qui accu-
sabat illos ante conspectũ Dei nostri die
ac nocte. Et ipsi vicerunt eum propter 11
sanguinem Agni, & propter verbũ testi-
monij sui, & non dilexerunt animas suas
vsq. ad mortẽ. propterea lætamini cæli,
& qui habitatis in eis. Væ terræ & mari: 12
quia descendit diabolus ad vos habens
iram magnam, sciens quòd modicũ tem-
pus habet. Et postquàm vidit draco quòd 13
proiectus esset in terram, persecutus est
mulierem quæ peperit masculum: & 14
datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ ma-
gnæ, vt volaret in desertum in locũ suũ,
vbi alitur per tempus & tempora, & di-
midium temporis à facie serpentis. Et 15
misit serpens ex ore suo post mulierem,
aquam tanquam flumen: vt eam faceret
trahi a flumine. Et adiuuit terra mulie- 16
rem, & aperuit terra os suum, & absor-
buit flumen quod misit draco de ore suo.
Et iratus est draco in mulierẽ: & abiit 17
facere prœlium cum reliquis de semine
eius, qui custodiunt mandata Dei, & ha-
bent testimonium Iesu Christi. Et stetit 18
supra arenam maris.

DD 5 CAP.

CAP. XIII.

ET vidi de mari bestiam ascẽdentem, habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua eius decem diadẽmata, & super capita eius nomina blasphemiæ. Et bestia quam vidi, simi- 2
*pedes MS q. lis erat pardo, & pedes eius sicut *vrsi, & os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam & potestatem magnã. Et vidi vnum de capitibus suis quasi 3
occisum in mortem: & plaga mortis eius curata est. Et admirata est vniuersa terra post bestiam. Et adorauerunt draconem qui dedit potestatem bestiæ: & 4
adorauerunt bestiam, dicentes, Quis similis bestiæ? & quis poterit pugnare cũ ea? Et datum est ei os loquens magna 5
& blasphemias: & data est ei potestas facere menses quadraginta duos. Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, 6
blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cælo habitant.

Et est datum illi bellum facere cum 7
sanctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem, & adorauerunt eã 8
omnes qui inhabitant terram, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Agni, qui occisus est ab origine mundi.

Si quis habet aurem, audiat. Qui in 9
captiuitatem duxerit, in captiuitatem 10
*vadet MS. Pr. *vadit: ‖ qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia & fides sanctorum. Et vidi aliam bestiam 11
ascendentem de terra: & habebat cornua duo, similia Agni, & loquebatur sicut draco. Et potestatem prioris bestiæ 12
omnem faciebat in conspectu eius: & fecit terram & habitantes in ea, adorare bestiam primam, cuius curata est plaga mortis. Et fecit signa magna, vt etiam 13
ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum. Et seducit 14
habitantes in terra propter signa quæ data sunt illi facere in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra, vt faciãt imaginem bestiæ, quæ habet plagam gladii, & vixit. Et datum est illi vt daret spi- 15
ritum imagini bestiæ, & vt loquatur imago bestiæ: & *faciat vt quicũque non adorauerint imaginem bestiæ, occidantur. *facit MS. G. Q. n.

Et faciet omnes pusillos, & magnos, & 16
diuites, & pauperes, & liberos, & seruos habere characterẽ in dextera manu sua, aut in frontibus suis. & nequis possit 17
emere aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestiæ, aut numerũ nominis eius. Hic sapientia est. Qui 18
habet intellectum, computet numerum bestiæ. Numer⁹ enim hominis est: & numerus eius sexcenti sexaginta sex.

CAP. XIIII.

ET vidi, & ecce Agnus stabat supra 1
montem Sion. & cum eo centũ quadraginta quatuor milia habentes nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in
2 frontibus suis. Et audiui vocem de cælo, tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitrui magni: & vocem quam audiui, sicut citharœdorũ
3 citharizantium in citharis suis. Et cantabant quasi canticum nouum ante sedem & ante quatuor animalia, & seniores, & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centũ quadragintaquatuor millia,
4 qui empti sunt de terra. Hi sunt qui cũ mulieribus non sunt coinquinati. Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnũ quocunq; ierit. Hi empti sunt ex hominibus
5 primitiæ Deo & Agno: & in ore eorum non est inuentum mendacium. sine macula enim sunt ←ante thronum Dei. ←4 MS. G. Q. n.
6 Et vidi alterum angelum volantẽ per medium *cæli habentem Euangelium æternum, vt euangelizaret sedentibus super terram, & super omnem gentem, &
7 tribum, & linguam, & populum: dicens magna voce, ‖ Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius: & adorate eum ‖ qui fecit cælum & terram, *mare & omnia quæ in eis sunt
8 & fontes aquarum. Et alius angelus secutus est dicens, ‖ Cecidit cecidit Babylon illa magna: quæ à vino iræ fornicationis suæ potauit omnes gentes. Et
9 tertius angelus secutus est illos, dicens voce magna, Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua:
10 & hic bibet de vino iræ Dei, quod mistum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum, & ante conspectũ
11 Agni. & fumus tormentorum eorum ascendet in secula seculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerunt bestiam & imaginem eius, & si quis acceperit characterem nominis eius.
12 Hic patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei & fidẽ Iesu.
13 Et audiui vocẽ de cælo, dicentẽ mihi, Scribe, Beati mortui qui in Dño moriuntur. Amodo iã dicit Spiritus, vt requiescant à laboribus suis, opera enim illorũ sequũtur illos.
14 Et vidi, & ecce nubẽ candidã: & super nubem sedentem similem Filio hominis, habentẽ in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.
15 Et alius angelus exiuit de templo, clamãs voce magna ad sedentẽ super nubẽ, ‖ Mitte falcẽ tuã & mete, quia venit hora vt metatur, quoniam aruit messis terræ. Et misit qui sedebat super nubẽ, fal-
16 cẽ suã in terrã: & demessa est terra.
17 Et alius angelus exiuit de templo quod est in
18 cælo, habẽs & ipse falcẽ acutã. Et alius angelus exiuit de altari qui habebat potestatẽ supra ignẽ: & clamauit voce magna ad eũ qui habebat falcem acutã, dicens, Mitte falcẽ tuã acutã, & vindemia botros vineæ terræ: quoniã maturæ sunt
19 vuæ eius. Et misit angelus falcẽ suam

*Esdr. 16, 68. Ecclesi. 12, 13 Psal. 145, 6. Act. 14, 15. *& mare MS. R. Pr. G. Isa. 21, 9. Ier. 51, 8. Inf. 18, 2.

*quartũ o *qui MS q. Ioel. 3, 13. Mat. 13, 39.

acutam in terrã, & vindemiauit vineam terræ, & misit in lacũ iræ Dei magnum:
20 & calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu vsque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

CAP. XV.

ET vidi aliud signum in cælo magnũ & mirabile: angelos septem, habẽtes plagas septem nouissimas. Quoniam in illis consummata est ira Dei.
2 Et vidi tanquam mare vitreum mistum igne, & eos qui vicerunt bestiam & imaginẽ eius & numerum nominis eius stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei:
3 & cantantes canticum Moysi serui Dei, & canticum Agni, dicẽtes, Magna & mirabilia sunt opera tua Dñe Deus omnipotens: iustæ & veræ sunt viæ tuæ *rex seculorum'. ‖ Quis nõ timebit te Do-
4 mine, & magnificabit nomen tuum? quia solus pius es: quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifesta sunt.

Et post hæc vidi, & ecce apertum est 5
templum tabernaculi testimonij in cælo: & exierunt septem angeli, habentes 6
*lino 2 MS. R. G. *quibus accedit Pr. legens, Vestiti lintea munda. septem plagas, de templo: vestiti ‖ lapide' mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis. Et vnum de quatuor 7
animalibus, dedit septem angelis septem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viuentis in secula seculorum. Et impletũ 8
est templum fumo à maiestate Dei, & de virtute eius: & nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septẽ plagæ septem angelorum.

CAP. XVI.

ET audiui vocẽ magnã de templo, dicẽ- 1
tem septẽ angelis: Ite, & effundite septẽ phialas iræ Dei in terram. Et abiit 2
angelus MS q. primus, & effudit phialã suã in terram, & factum est vulnus fœuum & pessimũ in homines qui habebant characterẽ bestiæ: & in eos qui adorauerunt imaginem
←5 MS. Pr. eius. Et secundus ←angelus' effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tanquam mortui: & omnis anima viuęs, 3
mortua est in mari. Et tertius effudit 4
phialam suã super flumina & super fontes aquarum: & factus est sanguis. Et 5
*quartũ o *qui MS q. audiui angelum *aquarũ dicentẽ, Iustus es Dñe, qui es, & qui eras, sanctus, quia' hæc iudicasti: quia sanguinem sanctorũ & Prophetarum effuderunt, & sanguinẽ eis dedisti bibere: digni enim sunt. Et 7
audiui alterum dicentem, Etiam Dñe Deus omnipotens vera & iusta iudicia tua. Et quartus ←angelus' effudit phia- 8
←MS q. lam suam in solem, & datum est illi æstu affligere homines in igne: & æstuauerunt homines æstu magno, & blasphe- 9
mauerunt nomen Dei habentis potestatem super has plagas, neque egerunt pœnitentiam vt darent illi gloriã. Et quin- 10
tus ←angelus' effudit phialã suã super sedẽ bestiæ: & factum est regnũ eius tenebrosum, & commanducauerunt linguas
11 suas præ dolore: & blasphemauerũt Deũ cæli præ doloribus & vulneribus suis, & non egerunt pœnitentiã ex operibus suis.
12 Et sextus ←angelus' effudit phialã suã in flumen illud magnum Euphraten: & ←MS q. siccauit aquã eius, vt præpararetur via regibus ab ortu solis.
13 Et vidi de ore draconis, & de ore bestiæ, & de ore pseudoprophetæ* spiritus tres immundos in mo- *exire MS. Pr.
14 dum ranarum. Sunt enim spiritus dæmoniorũ facientes signa, & procedũt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnũ omnipotentis Dei.
15 ‖ Ecce venio sicut fur: ‖ Beatus qui vigilat, & custodit vestimẽta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius. *Sup. 3, 3. Mat. 24, 42. 44. Luc. 12, 39.
16 Et congregabit illos in locũ qui vocatur Hebraice Armagedon. Et septimus
17 ←angelus' effudit phialam suã in aërem, & exiuit vox magna de templo à throno, 40. 2 Cor. 5, 3. ←MS q.
18 dicens, Factum est. Et facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræ motus factus est magnus, qualis nunquã fuit ex quo homines fuerunt super terram, talis
19 terræmotus, sic magnus. Et facta est ciuitas magna in tres partes: & ciuitates Gentiũ ceciderũt. Et Babylon magna venit in memoriã ante Deum, dare illi ca-
20 licẽ vini indignationis iræ eius. Et omnis insula fugit, & montes non sunt inuenti. Et grando magna sicut talentum
21 descẽdit de cælo in homines: & blasphemauerũt Deũ homines ꝓpter plagã grãdinis: quoniã magna facta est vehemeter.

CAP. XVII.

ET venit vnus de septẽ angelis qui ha- 1
bebãt septem phialas, & locutus est mecũ, dicẽs, Veni, ostendã tibi dãnationem meretricis magnæ, quæ sedet super
2 aquas multas, cum qua fornicati sunt reges terræ, & inebriati sunt qui inhabitant terrã de vino prostitutionis eius.
3 Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bestiã coccineam, plenã nominibus blasphemiæ, habentem capita septem, & cornua
4 decem. Et mulier erat circundata purpura & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum *abo- *abominationibus MS. Pr. G. Pr. legit plenum abominationũ & immunditiæ fornicationis totius terræ. Cui consentit Arethæ Græcus.
5 minatione' & immunditia fornicationis *eius'. Et in fronte eius nomẽ scriptũ, Mysterium: Babylon magna, mater fornicationum & abominationum terræ.
6 Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrũ Iesu. Et miratus sum cum vidissem illam ad-
7 miratione magna. Et dixit mihi angelus, Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestiæ quæ portat eam, quæ habet capita septem & cor-
8 nua decem. Bestia quã vidisti, fuit, & nõ est, & ascensura est de abysso, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitãtes terram (quorum non sunt scripta nomina

in libro vitæ à constitutione mundi) videntes bestiam quæ erat, & non est. Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita: septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt.

– 7 MS. G. Quinque ceciderunt, vnus est, & alius nondum venit: & cum venerit, oportet illum breue tempus manere. Et bestia quæ erat & non est, & ipsa octaua est: & de septem est, & in interitum vadit.

Et decem cornua quæ vidisti: decem reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tanquam reges vna hora ‖accipient ‖post bestiam. Hi vnum consilium habent & virtutem & potestatem suam bestiæ tradent. Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos, ‖ quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum, & qui cum illo sunt, vocati, & electi, & fideles. Et dixit mihi, Aquæ quas vidisti vbi meretrix sedet: populi sunt, & Gentes, & linguæ. Et decem cornua quæ vidisti in bestia: hi odient fornicariam, & desolatam facient illam & nudam, & carnes eius manducabunt, & ipsam igni concremabunt.

Deus enim dedit in corda eorum, vt faciant quod placitum est illi: vt dent regnum suum bestiæ, donec consummentur verba Dei. Et mulier quam vidisti: est ciuitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

CAP. XVIII.

ET post hæc vidi alium angelum descendentem de cælo, habentem potestatem magnam: & terra illuminata est à gloria eius. Et exclamauit in ‖fortitudine' dicens, ‖ Cecidit cecidit Babylon magna: & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immundæ & odibilis: quia de vino iræ fornicationis eius biberunt omnes gentes: & reges terræ cum illa fornicati sunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites facti sunt. Et audiui aliam vocem de cælo, dicentem, Exite de illa populus meus: vt ne participes fitis delictorum eius, & de plagis eius non accipiatis. Quoniam peruenerunt peccata eius vsque ad cælum, & recordatus est ‖Deus' iniquitatum eius. Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundum opera eius: in poculo quo miscuit, miscete illi duplum.

Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit: tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde suo dicit, ‖ Sedeo regina: & vidua non sum, & luctum non videbo. Idcò in vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur: quia fortis est ‖Deus qui iudicabit illam. Et flebunt, & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendij eius, longè stantes propter timorem tormentorum eius, dicentes, Væ, væ, ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam vna hora venit iudicium tuum. Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt super illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius, merces auri & argenti & lapidis pretiosi, & ‖margaritæ', & byssi, & purpuræ, & serici, & ‖cocci, & omne lignum thyinum, & omnia vasa eboris, & omnia vasa de lapide pretioso, & æramento, & ferro, & marmore, & ‖cinnamomum', * & odoramentorum, & vnguenti, & thuris, & vini, & olei, & similæ, & tritici, & iumentorum, & ouium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum. Et poma desiderij animæ tuæ discesserunt à te, & omnia pinguia & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenient.

Mercatores ‖horum' qui diuites facti sunt, ab ea longè stabunt propter timorem tormentorum eius, flentes ac lugentes, & dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna, quæ amicta erat bysso, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioso, & margaritis: quoniam vna hora destituta sunt tantæ diuitiæ: & omnis gubernator, & omnis qui in la cum nauigat, & nautæ, & qui in mari operantur, longè steterunt, & clamauerunt videntes locum incendij eius, dicentes, Quæ similis ciuitati huic magnæ? Et miserunt puluerem super capita sua, & clamauerunt flentes & lugentes, dicentes, Væ, væ, ciuitas illa magna, in qua diuites facti sunt omnes qui habebant naues in mari de pretijs eius: quoniam vna hora desolata est. ‖Exulta super eam cælum' & sancti Apostoli & Prophetæ: quoniam iudicauit Deus iudicium vestrum de illa.

Et sustulit vnus Angelus fortis lapidē quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens, Hoc impetu mittetur Babylō ciuitas illa magna: & vltrà iam non inuenietur. Et vox citharœdorū, & musicorum, & tibia canentium & tuba, non audietur in te amplius: & omnis artifex omnis artis non inuenietur in te amplius, & vox molæ nō audietur in te amplius, & lux lucernæ non lucebit in te amplius, & vox sponsi & sponsæ non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes terræ, quia in veneficiis tuis errauerunt omnes gentes. Et in ea sanguis prophetarum & sanctorum inuentus est, & omnium qui interfecti sunt in terra.

CAP. XIX.

POst hæc audiui quasi vocem ‖turbarum' multarum in cælo dicentium, Allelu-ia. ‖Laus, & gloria, & virtus Deo nostro est: quia vera & iusta iudicia sunt eius qui iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram in prostitutione sua, & vindicauit sanguinem seruorum

‖dixit R.G. suorum de manibus eius. Et iterum ‖dixerunt', Allelu-ia. Et fumus eius ascendit in secula seculorum. Et ecciderunt seniores viginti quatuor, & quatuor animalia, & adorauerunt Deum sedentem super thronum, dicentes, Amen, Allelu-ia. Et vox de throno exiuit, dicēs, Laudem dicite Deo nostro omnes serui eius: & qui timetis eum pusilli & magni.

‖rubæ o. Et audiui quasi vocem ‖turbæ' magnæ, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium, Allelu-ia: quoniam regnauit Dominus Deus noster omnipotens.

Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & vxor eius præparauit se. Et datum est illi vt cooperiat se byssino splendenti & candido. Byssinum enim: iustificationes sunt sanctorum. Et dixit mihi, Scribe:

Mat.21,2. Luc.14. Inf.18,9. ‖ Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt, & dicit mihi: Hæc verba Dei vera sunt. ‖ Et cecidi ante pedes eius, vt adorarem eum. Et dicit mihi, Vide ne feceris: conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Testimonium enim Iesu, est spiritus prophetiæ. Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus: & qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis & Verax, & ‖cum' iustitia iudicat & pugnat.

‖in 2 MS. G. Oculi autem eius sicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habēs nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse. ‖ Et vestitus erat veste aspersa sanguine: & ‖vocatur' nomen eius, Verbum Dei. Et exercitus qui sunt in cælo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo. Et de ore eius procedit gladius ‖acutus: vt in ipso percutiat Gentes. ‖ Et ipse reget eas in virga ferrea: & ipse calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. Et habet in vestimēto & in femore suo scriptum, ‖ Rex Regum, & Dominus dominantiū.

Et vidi vnum Angelum stantem in sole, & clamauit voce magna, dicens omnibus auibus quæ volabant per medium cæli, Venite, & congregamini ad cœnam magnam Dei: vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentiū in ipsis, & carnes omnium liberorum & seruorum, & pusillorum & magnorum.

‖ardent 2 *MS. Alia nonnulla legunt, ardentis sulphure. Pr. habet, ardentis igne & sulphure. Græca legunt, ardens in sulphure.* Et vidi bestiam & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prœlium cum illo qui sedebat in equo & cum exercitu eius. Et apprehensa est bestia, & cum ea Pseudopropheta: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui missi sunt hi duo in stagnum ignis ‖ardentis &' sulphure: Et cæteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: & omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum.

CAP. XX.

ET vidi angelum descendentem de cælo, habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentem antiquū, qui est diabolus & satanas, & ligauit eum per annos mille: & misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum, vt non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. & post hæc oportet illum solui modico tempore.

Et vidi sedes: & sederunt super eas, & iudicium datum est illis, & animas decollatorum propter testimonium Iesu, & propter verbum Dei, & qui non adorauerunt bestiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem ‖eius' in frontibus aut in manibus suis, & vixerunt, & regnauerunt cum Christo mille annis. Cæteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. – 5 MS. Pr.G.

Hæc est resurrectio prima. Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima. in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei & Christi: & regnabunt cum illo mille annis. ‖ Et cum consummati fuerint mille anni, soluetur Satanas de carcere suo, & exibit, & seducet Gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog, & Magog, & congregabit eos in prœlium, quorum numerus est sicut arena maris. *Ezec.39,2. 39.*

Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra sanctorum, & ciuitatem dilectam. Et descendit ignis à Deo de cælo, & deuorauit eos: & Diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, vbi & bestia & ‖pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum. Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & cælum, & locus non est inuentus ‖eis'. Et vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est vitæ: & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum. & dedit mare mortuos qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erāt, & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda. Et qui non inuentus est in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis. ‖orū Pr. ‖ab eis o.

CAP. XXI.

ET vidi cælum nouum, & terram nouam. ‖ Primum enim cælum, & prima terra abiit, & mare iam non est. *Is.65,17. & 66,22.*

Et ego Iohannes vidi sanctam ciuitatem Ierusalem nouam descendentem de cælo, à Deo paratā, sicut sponsam ornatā *Pet.3,13.*

viro suo. Et audiui vocem magnam de throno dicentem, Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populus eius erunt: & ipse Deus cum eis erit eorum Deus. ¶ & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum: & mors vltrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltrà, quæ prima abierunt. Et dixit qui sedebat in throno, ¶ Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi, Scribe, quia hæc verba fidelissima sunt & vera. Et dixit mihi, Factum est. ego sum α & ω, initium & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ gratis.

Qui vicerit, possidebit hæc, & ero illi Deus: & ille erit mihi filius. Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. Et venit vnus de septem angelis habentibus phialas plenas septem plagis nouissimis, & locutus est mecum, dicens, Veni, & ostendam tibi sponsam, vxorem Agni. Et sustulit me in spiritu in montem magnum & altum: & ostendit mihi ciuitatem sanctam Ierusalem descendentem de cœlo à Deo, habentem claritatem Dei: & lumen eius simile lapidi pretioso tanquam lapidi iaspidis, sicut crystallum. Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim: & in portis angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel. Ab oriente, portæ tres: & ab Aquilone, portæ tres: & ab Austro, portæ tres: & ab occasu, portæ tres. Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim: & in ipsis duodecim nomina, duodecim Apostolorum Agni.

Et qui loquebatur mecum, habebat mensuram arundineam auream, vt metiretur ciuitatem & portas eius, & murum. & ciuitas in quadro posita est, & longitudo eius tanta est, quanta & latitudo: & mensus est ciuitatem de arundine per stadia duodecim millia, & longitudo & altitudo & latitudo eius æqualia sunt. Et mensus est murum eius centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis quæ est angeli. Et erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa verò ciuitas aurum mundum, simile vitro mundo. Et fundamenta muri ciuitatis, omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum, iaspis: secundum, sapphirus: tertium, calcedonius: quartum, smaragdus: quintum, sardonyx: sextum, sardius: septimum, chrysolithus: octauum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoprasus: vndecimum, hyacinthus: duodecimum, amethystus. Et duodecim portæ: duodecim margaritæ sunt, per singulas: & singulæ portæ, erant ex singulis margaritis: & platea ciuitatis aurum mundum, tanquam vitrum perlucidum. Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius est & Agnus.

¶ Et ciuitas non eget Sole neque luna, vt luceant in ea. nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius est Agnus. Et ambulabunt Gentes in lumine eius: & reges terræ afferent gloriam suam & honorem in illam. ¶ Et portæ eius non claudentur per diem: nox enim non erit illic. Et afferent gloriam & honorem gentium in illam. Non introibit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAP. XXII.

Et ostendit mihi fluuium aquæ vitæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede Dei & Agni. In medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem Gentium. Et omne maledictum nò erit amplius: & sedes Dei & Agni in illa erunt, & serui eius seruient illi. Et videbunt faciem eius: & nomen eius in frontibus eorum. ¶ Et nox vltrà non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminat illos, & regnabunt in secula seculorum. Et dixit mihi, Hæc verba fidelissima sunt & vera. Et Dominus Deus spirituum prophetarum misit Angelum suum ostendere seruis suis quæ oportet fieri citò. Et ecce venio velociter. Beatus qui custodit verba prophetiæ libri huius. Et ego Ioannes qui audiui, & vidi hæc. ¶ Et postquam audiissem & vidissem, cecidi vt adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc ostendebat. & dixit mihi, Vide ne feceris; conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum prophetarum, & eorum qui seruant verba libri huius. Deum adora. Et dicit mihi, Ne signaueris verba prophetiæ libri huius: tempus enim prope est. Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: & qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc. Ecce venio citò. & merces mea mecum est, reddere vnicuique secundum opera sua. ¶ Ego sum α & ω, primus & nouissimus, principium & finis. Beati qui lauant stolas suas: vt sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in ciuitatem. Foris canes & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis qui amat & facit mendacium. Ego Iesus misi angelum meum, testificari vobis hæc in Ecclesiis. Ego sum radix & genus Dauid, stella splendida & matutina. Et Spiritus & sponsa dicunt, Veni. Et qui audit, dicat, Veni. Et qui sitit,

Isa.25,8. Sup.7,17. quia 1 MS.R.Pr.G. Isa.43,19. 2 Cor.5,17 Sup.1,8. Inf.22,12. iaspidi crystalli-zanti G. Q.n. angulos ω. arundinem 6 MS. Pr. G.Q.n. aurea MS q. Isa.60,19. illuminabit MS q. Isa.60,11. vitæ MS. R.Pr.G. Isa.60,20. illuminabit MS.R. Pr.G.Textus conformis est G q. Sup.10,10. prophetię MS q. Pr. iustitiam faciat 9 MS. G. Q.n. Isa.41,4. 44,6. Sup.1,8. 21,6. Q.n. in sanguine agni o.

Isa.55,1. sitit, veniat: ¶ & qui vult, accipiat aquam vitæ, gratis. Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri huius, Si quis apposuerit ad hæc: apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius: auferet Deus partem eius de libro vitæ, & de ciuitate sancta, & de his quæ scripta sunt in libro isto. dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio citò: Amen. Veni Domine Iesu. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis.

AMEN.

APPROBATIO.

Has Bibliorum varias lectiones, ex diuersis vulgatæ editionis manuscriptis exemplaribus, olim quidem ex mandato facultatis nostræ Theologicæ magna ex parte collectas; nunc verò ex eiusdem facultatis commissione auctas & fideliter examinatas, nos infrascripti Theologi vidimus & probauimus, Anni 1573. mense Maio.

Iohannes Molanus, Louanij in facultate Theologica librorum Pontificius & Regius Censor, atque pro tempore eiusdem facultatis Decanus.

Augustinus Hunnæus Regius & ordinarius S. Theologiæ Professor.

Cornelius Reyneri Goudanus S. Theologiæ Professor ordinarius.

INDEX TESTIMONIORVM A CHRISTO ET APOSTOLIS IN NOVO TESTAMENTO CITATORVM

ex veteri, quæ huc in id congesta sunt, vt pij lectores natiuam quorundam intelligentiam, quæ ab ipso Christo vero interprete, & spiritu eius per Apostolos sit tradita, assequantur, perspiciantque in quem vsum ea Apostoli & Euangelistæ adduxerint.

GENESIS.

1 d Masculũ & fœminã fecit eos. Mat.19.a.Mar.10.a
2 a Requieuit Deus die septima ab omnibus operibus suis Heb.4.b
2 b Factus est primus homo Adam in animam viuentem 1 Cor.15.f
2 d Dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori. Mat.19.a.Mar.10.a. Eph.5.g.1 Co.6.d.
2 d Erunt duo in carne vna Mat.19.a. Mar.10.a 1 Cor.6.d.Gal.3.b
12 a Exi de terra tua & de cognatione tua Act.7.a
12 a Et in semine tuo benedicentur omnes gentes Act.3.d. Eph.5.g
15 b Sic erit semen tuum Rom.4.c
15 b Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam Rom.4.a.Iac.2.d. Gal.3.a
15 c Erit semen tuũ peregrinũ in terra non sua Act.7.a
17 a Quia patrẽ multarũ gentiũ constitui te Rom.4.c
18 b Secundum hoc tempus veniam, & erit Saræ filius Rom.9.b
21 b Eiice ancillam & filium eius Gal.4.d
21 b In Isaac vocabitur tibi semen Rom.9.b
22 c Nisi benedicens benedicam te, & mul. Heb.6.c
22 d Quia benedicentur in te omnes gentes Act.3.d Gal.3.b
25 c Quia maior seruiet minori Rom.9.c

EXODVS.

3 b Ego sum Deus Abraham, &c. Mat.22.c.Mar.12.c Luc.20.f
9 d In hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te potentiam meam Rom.9.d
12 g Os non comminuetis ex eo Ioan.19.f
13 a Omne masculinum adaperiens vuluam Luc.2.d
16 d Qui multum, non abundauit, &c. 2 Cor.8.c
20 c Non mœchaberis Matth.5.d
20 c Non adulterabis, Non occides, Nõ furtum facies, Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium, Non concupisces Rom.13.c
20 c Non concupisces Rom.7.b
20 c Non occides Mat.5.c. Luc.18.d
20 c Honora patrem tuum & matrem tuam Mat.15.a Mar.7.b. Eph.6.a
21 e Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur Mat.15.a.Mar.7.b
21 c Oculum pro oculo, dentem pro dente Mat.5.f
22 d Principi populi tui non maledices Act.23.a
24 c Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad vos Deus Heb.9.c
25 g Vide, omnia facito secundum exemplar quod tibi ostensum est, &c. Heb.8.b.Act.7.f
32 a Fac nobis deos qui præcedant nos Act.7.c
33 d Miserebor cui voluero, &c. Rom.9.c
34 d Non sicut Moyses ponebat velamen super faciem 2 Cor.2.c

LEVIT.

22 g Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum 1 Pet.1.c
28 a Qui fecerit homo, viuet in ea Rom.10.b. Gal.3.b
29 c Non periurabis Matth.5.c
19 d Diliges proximum tuum sicut teipsum Rom.13.d Gal.5.c.Iac.2.b.Mat.22.d.Mar.12.c
19 d Diliges proximum tuum Mat.5.g
20 b Qui maledixerit patri, &c. Mat.15.a
24 d Oculum pro oculo Mat.5.f
26 b Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, &c. 2 Cor.6.d

NVMERI.

9 b Os non comminuetis ex eo Ioan.19.f

DEVTER.

4 d Etenim Deus noster ignis consumẽs est Heb.12.g
5 b Non occides Mat.5.c.Luc.18.d
5 b Non mœchaberis Mat.5.d.Luc.18.d
5 b Non furtum facies Luc.18.d.Rom.13.c
5 b Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium Luc.18.d.Rom.13.c
5 b Honora patrem & matrem Matth.15.a. Mar.7.b Ephes.6.a
6 a Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est Mar.12.c
6 a Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. Mat.22.d.Mar.12.c. Luc.10.c
6 c 10 d Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies Mat.4.b.Luc.4.b
6 c Non tentabis Dominum Deum tuum Mat.4.b Luc.4.b
8 a Non in solo pane viuit homo. Mat.4.a. Luc.4.a
10 d Deus personam hominis non accipit Gal.2.b
18 c Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus Act.3.d.7.c
19 d In ore duorum vel trium testiũ stabit omne verbum 2 Cor.13.a. Mat.18.b. Ioan.8.c
19 d Oculum pro oculo, dentem pro dente Mat.5.f
21 d Maledictus omnis qui pendet in ligno Gal.3.b
25 b Non alligabis os boui trituranti 1 Corinth.9.a 1 Timoth.5.c
25 b Siquis mortuus fuerit nõ habens filium Mat.22.c Mar.12.b.Luc.20.c
27 d Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus quæ, &c. Gal.3.b
30 c Quis ascendet in cælum? Rom.10.b
30 c Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo Rom.10.b
32 c Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, &c. Rom.10.d
32 c Mihi vindictam, ego retribuam Rom.12.d

IOSVE.

1 a Non te deseram, neque derelinquam Heb.13.a

REG. II.

7 c Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium Heb.1.b

REG. III.

19 b Domine, prophetas tuos occiderunt, &c. Rom.11.a
19 b Reliqui mihi septem millia virorum Rom.11.a

IOB.

5 c Comprehendam sapientes in astutia eorum 1 Cor.3.d

LIBER PSALM.

2 a Quare fremuerunt gentes Act.4.c
2 b Filius meus es tu, ego hodie genui te Act.13.c Heb.1.b.5.b
2 c Reges eos in virga ferrea Apoc.2.g.19.c
4 b Irascimini, & nolite peccare Eph.4.f
5 c Sepulchrum patens est guttur eorum Rom.3.b
6 c Discedite à me, omnes qui operamini iniquitatẽ Mat.7.d.25.d.Luc.13.f
8 b Ex ore infantium & lactentium, &c. Mat.21.b
8 c Quid est homo quòd memor es eius? Heb.2.a
8 c Omnia subiecit sub pedibus eius 1 Cor.15.d
9 c Quorum os maledictione & amaritudine plenum est. Rom.3.c
13 a Non est iustus quisquam, non est intelligens Rom.3.b
13 b Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem Rom.3.c
15 c Prouidebam Dominũ in conspectu, & c. Act.2.d
15 d Non dabis sanctum tuum videre corruptionem Act.2.e.13.e
17 a Ego ero fidens in eum Heb. 2.c
17 g Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine Rom.15.b
18 a Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorũ Rom.10.d
21 a Eli, eli, lamma sabachthani Mat.27.e Mar.15.c
21 c Diuiserunt sibi vestimenta mea, Mat.27.d Ioan.19.e
21 c Nuntiabo nomen tuum fratribus meis Heb.2.c
23 a Domini est terra & plenitudo eius 1 Cor.10.f
24 c Odio habuerunt me gratis Ioan.15.d
30 a In manus tuas cõmendo spiritũ meũ Luc.23.f
31 a Beati quorũ remissæ sunt iniquitates Rom.4.a
33 c Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos 1 Pet.3.b
39 b Hostiam & oblationem noluisti Heb.10.b
40 c Qui manducat mecum panem Ioan.13.b
43 d Propter te mortificamur tota die Rom.8.g
44 b Thronus tuus Deus in seculum seculi Heb.1.c
50 a Vt iustificeris in sermonibus tuis Rom.3.a
54 d Iacta super Dominum curam tuam 1 Pet.5.b
61 d Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet 1 Cor.3.b
67 d Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatẽ Ephe.4.b
68 b Zelus domus tuæ comedit me Ioan.2.d
68 b Improperia improperantium tibi ceciderunt super me. Rom.15.a
68 c Fiat mensa eorũ coram ipsis in laqueũ Rom.11.b
68 c Fiat commoratio eorum deserta Act.1.d
68 c In siti mea potauerunt me aceto Ioan.19.f
77 a Aperiam in parabolis os meum Matth.13.e
77 c Panem cæli dedit eis Ioan.6.d
81 b Ego dixi dii estis Ioan. 10.g
88 d Inueni Dauid seruum meum Act.13.d
90 c Angelis suis mandauit de te Mat 4.a Luc.4.b
93 b Dominus nouit cogitationes sapientum, quoniam vanæ sunt 1 Cor.3.d
94 c Hodie si vocem eius audieritis Heb.3.b
94 d Sicut iurauí in ira mea Heb.4.a
96 b Et adorent eum omnes angeli eius Heb.1.c
101 d Tu in principio Domine terrã fundasti Heb 1.c
103 a Qui facit angelos suos spiritus Heb.1.c
108 b Et episcopatum eius accipiat alter Act.1.d
109 a Dixit Dominus Domino meo Mat.22.d Luc.20.g Act.2.f
109 a Sede à dextris meis Heb.1.d
109 a Donec ponam inimicos tuos scabellum, & c. Heb.1.d. 1 Cor.15.d
109 b Tu es sacerdos in æternum Heb.5.b.7.c
109 b Iurauit Dominus & non pœnitebit eum Heb.7.c
111 b Dispersit, dedit pauperibus 2 Cor.9.c
115 a Credidi, propter quod locutus sum 2 Cor.4.c
115 a Omnis homo mendax Rom.3.a
116 a Laudate Dominum omnes gentes Rom.15.c
117 a Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo Heb.13.b
117 d Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, Mat.21.d Mar.12.a Act.4.b 1 Pet.2.b
117 d Hosanna filio Dauid Mat.21.b
131 c De fructu ventris tui ponam super sedem tuã, Act.2.c
139 a Venenum aspidum sub labiis eorum Rom.3.b

PROVERB.

3 a Nolite esse prudẽtes apud vosmetipsos Ro.12.d
3 b Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, &c. Heb.12.b
3 b Quem diligit Dominus corripit, & c. Heb.12.b Apoc.3.d
10 b Charitas operit multitudinem pec. 1 Pet.4.b
17 c Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat 1 Thess.5.d. 1 Pet.3.b.
20 c Qui maledixerit patri vel matri Mat. 15.a Marc.7.b
25 c Si esurierit inimicus tuus, ciba illum Rom.12.d
26 b Canis reuersus ad vomitum 2 Pet.2.d

ISAIAS.

1 c Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen Rom.9.f
5 d Homo plantauit vineam Mat.21.b. Luc.20.b Marc.12.a
6 a Sanctus, sanctus, sanctus Dominꝰ Deus Apo.4.c
6 c Auditu audietis, & non intelligetis Mat.13.b Mar 4.b. Luc.8.b. Act.28,f. Ioan.12.f. Ro.11.b
7 c Ecce virgo in vtero habebit Mat.1.d
8 d Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus Heb.2.d
9 a Terra Zabulon & Terra Nephthali Mat.4.c
10 e Si fuerit numerus filiorum Israël tanquam arena maris Rom.9.f
11 a Reuelabitur ille iniquus quem Dominus interficiet spiritu oris sui 2 Thess.2.c
11 c Erit radix Iesse Rom.15.c Act.13.d
21 c Cecidit cecidit Babylon illa magna Apoc.14.b
22 d Manducemus & bibamus, cras enim moriemur 1 Cor.15.c
22 f Hæc dicit sanctus & verus, qui habet clauem Dauid Apoc.3.b
25 c Absterget Dominus omnem lachrymam ab oculis, &c. Apoc.7.d. 21.b
28 c Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic 1 Cor.14.d
28 d Ecce pono in Sion lapidẽ offensionis Rom 9.g 1 Pet.2.b. Act.4.b
29 d Populꝰ hic labiis me honorat Mat.15.a.Mar.7.b
29 e Perdam sapientiã sapientum, & prudentiã, &c. 1 Cor.1.c
33 c Vbi sapiens? vbi scriba? vbi inquisitor huius seculi? 1 Cor.1.c
40 a Vox clamantis in deserto Mat.3.a. Mar.1.a Luc.3.a. Ioan.1.c
40 b Omnis caro fœnum 1 Pet.1.d. Iac.1.d
40 d Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis instruxit eum? 1 Cor 2.d

40 d Quis enim cognouit sensum Dñi, aut quis consiliarius eius fuit? Rom.11.d
41 b 44 a Ego sum prim⁹ & nouiss.Ap.1 d.& 22.c
42 a Ecce puer meus quem elegi. Mat.12 b
43 d Ecce noua facio omnia. Apo.21.b.2 Cor.5.d
45 b Nunquid dicit figmentū ei qui se,&c. Ro.9.d
45 d Viuo ego,dicit Dominus,quoniam mihi flectetur omne genu. Rom.14 b
49 b Posui te in lucem Gentium Acto.13.g
49 c Tempore accepto exaudiui te, & in 2 Cor.6.a
49 e Non esurient neque sitient amplius Apo.7.d
50 b Tunc expuerunt in faciem eius Mat.26.g
52 b Quàm speciosi pedes euang.pacē Rom.10.c
52 d Propter quod exite de medio eorum, & separamini,&c. 2 Cor.6.d
52 b Nomen Dei per vos blasphematur Rom.2.d
52 d Quibus nō est annuntiatum de eo,videbunt. Rom. 15.e
53 a Domine,quis credidit auditui nostro? Ro.10.e Ioan.12.f
53 b Ipse infirmitates nostras accepit Matt.8.c
53 c Tanquam ouis ad occifionem. Act.8.f
53 d Et cum iniquis reputatus est Marc.15,c Luc.22.d
53 e Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus 1 Pet.2.d. 1 Ioan.3 a
53 e Qui peccata nostra ptulit in corpore 1Pet.2.d
54 a Lætare sterilis quæ non paris Gal.4.d
54 c Et erunt omnes docibiles Dei Ioan.6.e
55 a Et qui sitit,veniat: & qui vult, accipiat aquā vitæ gratis Apoc.22.d
55 b Dabo vobis sancta Dauid fidelia Act.13.e
56 e Domus mea domus orationis vocabitur. Mat.21.b.Marc.11.c.Luc.19.g.
59 b Contritio & infelicitas in viis eorū Rom.3.c
59 c Galeam salutis assumite Eph.6.c.1 The.5,b
59 d Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem à Iacob. Rom.11,d.
60 c Et portæ eius non claudentur per diē Ap.21.g
60 d Et ciuitas non eget sole neque lu. Apoc.21.g
60 d Nox vltra non erit Apoc.22.a
61 a Spiritus Domini super me Luc.4.c
62 d Dicite filiæ Sion, Ecce Rextuus venit.Mt.21.a
64 b Quod oculus nō vidit,nec auris audiuit,&c. 1 Cor.2.b
65 a Inuentus sum à non quærētibus me.Ro.10.d
65 a Tota die expandi manus meas ad populū non credentem. Rom.10.d
65 c Nouos verò cælos & no.ter.2Pet.3.c.Ap.21.a
66 a Cælum mihi sedes est Act.7.f
66 g Vbi vermis eorum non moritur. Mar.9.g

IEREM.

7 b Vos autem fecistis illam spelunca latronum. Mat.21.b.Marc.1,11.c.Luc.19.g
9 g Qui gloriatur,in Dño glorietur 1Cor.1.d 2 Cor.10.d
10 a Quis non timebit te Domine Apoc.15.b
17 d Ego sum scrutans renes & corda Apoc.2.f
31 c Vox in Rama audita est Matth.2.d
31 a Ero vobis in patrē,& vos eritis mihi in filios 2 Cor.6.d
31 c Ecce dies venient,dicit Dñs,& consummabo super domum Israel & super domū Iuda testamentum nouum Heb.8.c
31 f Hoc aūt testamētū quod testabor ad illos,&c. Dabo leges meas in cordib⁹ eorū Heb.10.c
51 a Cecidit cecidit Babylon magna. Apoc.18.a

EZECH.

3 Accipe librum, & deuora illum. Apoc.10,d
20 b Qui fecerit homo, viuet in ea Rom.10.b
32 b Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suū Matth.24.c
36 c Nomen Dei per vos blasphematur inter Gētes Rom. 2.d

DANIEL.

9 g Cùm videritis abominationē desolationis quæ dicta est à Daniele propheta. Mat.24,b Mar.13.b.Luc.21.d

OSEE.

1 d Et erit in loco vbi dictū est eis, Non plebs mea vos &c. Rom.9.e
2 d Vocabo non plebem meam, plebem meam Rom.9.e 1.Pet.2.b
6 c Misericordiā volo,& non sacrific. Mat.9.b.12.a
10 b Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos: & collibus, Operite nos Luc.23.d
11 a Ex AEgypto vocaui filium meum Matth.2.c
13 d Absorpta est mors in victoria 1 Cor.15.g

IOEL.

2 g Et erit in nouissimis diebus,dicit Dominus,effundam de Spiritu meo Act.2.c
2 g Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini,saluus erit Rom.10.e

AMOS.

5 g Nūquid victimas & hostias obtul.mihi Act.7.e
6 a Væ vobis diuitibus Luc 6.d
9 c Post hæc reuertar,& rexdificabo tabernaculum Dauid Act.15.c

IONAS.

2 a Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus Matt.12.e. Luc.11.d
3 b Pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ Mat.12.d.Luc.11.e

MICHAE.

5 a Et tu Bethlehem terra Iuda. Matth.2.a.
7 b Veni separare hominē aduersus patrem suū & filiam aduersus matrem Mat.10.d.Luc.12 g

AGGAE.

2 b Adhuc semel, & ego mouebo non solùm terrā, sed & cælum Heb.12,g

HABAC.

1 b Videte contemptores, & admiramini, & dispergimini: quia opus operor ego in diebs. vestr. Act. 13.f
2 a Iustus autē ex fide viuit Rom.1.c Gal 3.b

NAHVM.

1 d Quàm speciosi pedes enangelizantium pacem! Rom.10.c
4 b Quid est quod scribæ dicūt, quòd Eliam oporteat primum venire? Matth.17.b.Mar.9.b
4 b Vt conuertat corda patrum in filios Luc.1.b

ZACHAR.

8 c Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo. Eph.4.f

MALACH.

1 a Iacob dilexi, Esau autem odio habui Rom.9.c
3 a Ecce ego mitto angelum meum Matt. 11.b Mar.1.a. Luc. 7.d. Ioan.1.c
4 b Ipse est Elias qui venturus erat Matth.11.b
9 b Ecce rex tuus venit Matth.21.a. Ioan. 12.b
11 c Et acceperunt triginta argenteos Matth.27.a
12 c Videbunt in quem compunxerunt Ioan.19.g
13 c Percutiam pastorem, Matt.26.c.Mar.14.b

HEBRAICORVM, CHALDAEORVM, GRAECORVMQVE NOMINVM INTERPRETATIO.

A Aron, Mons siue montanus.
Abba, Pater, Syrum est verbum.
Abarim, Transitus, plu. nu. siue transeuntes.
Abdemelech, Seruus regis.
Abdenago, Seruus claritatis.
Abdias, Seruus Domini.
Abdon, Seruus.
Abel, per aleph, Luctus, Ciuitas.
Abel, per he, in principio, Vanitas, filius Adam.
Abessalom, Pater pacis.
Abia, Pater Domini.
Abiathar, Pater excellens.
Abigail, Pater exultationis.
Abimelech, Pater rex.
Abinadab, Pater spontaneus.
Abisag, Patris ignorantia.
Abner, Patris lucerna.
Abra, Ancilla, Græcum verbum.
Abram, Pater excelsus.
Abraham, Pater multitudinis.
Absalom, Pater pacis.
Acan, Tribulatio.
Accaron, Sterilitas.
Achab, Frater patris.
Achaia, Dolor, vel tristitia.
Achaz, Apprehendens, siue possidens.
Achimelech, Frater meus rex.
Achitob, Frater bonitatis.
Adam, Homo, siue terrenus, aut Rufus.
Adon, Dominus, aut basis.
Adonai, Domini mei, numero multitudinis. vnū est ex nominibus Dei, quod interpres aliquando posuit pro nomine Dei tetragrammaton.
Adonias, Dominator Dominus.
Aegyptus, Angustiæ, siue tribulationes. Hebraicè, Misraim.
AEneas, Laudatus.
AEthiopia Græcè, ardorem significat. Hebraicè Cus dicitur. i. nigredo vel nigra.
Agabus, Locusta.
Agag, Tectum.
Agar, Peregrina.
Aggæus, Festiuus.
Ahod, Laudans.
Alexander, Auxiliator virilis.
Alexandria, Hebraicè dicitur No. quod interpretatur crudum, siue irritatio.
Allelu-ia, Laudate Dominum.
Amalec, Populus lambens.
Amam, Mater, timor eorum.
Aman, Conturbans.
Amana, Fides, siue veritas.
Amasai, per aleph, Fortis vel robustus.
Amasai, per ain, populi munus.
Amelech, Rex.
Amen, Fiat, efficiatur, aut firmum sit.
Aminadab, Populus spōtaneus.
Ammon, Populus eius.
Ammon, Fidelis, aut verax.
Amorrhæi, Amari, Rebelles.
Amos per aleph, Fortis, Pater Esaiæ.
Amos, per ain, Oneratus, vnus ex duodecim prophetis.
Amri, per aleph, Amarus, vel loquens.
Amri, per ain, Manipulus vel dominium. Princeps militiæ Israeliticæ.
Anania, Nubes Domini.
Anathoth, Responsiones, siue cantica.
Andreas, Fortissimus.
Anna, Gratiosa, siue misericors.
Antiochia pro vehiculo.
Aphrica Hebraicè Pul dicitur, id est, casus vel ruina Esaiæ 66, 34.
Aphrica, Nahum 3,9. Put. Crassa, siue pinguis.
Apostolus, Missus, legatus.
Arabes, Vespertini. 2 Par. 26, 2.
Arabes, Psalm. 71, 15. Hebraicè Saba, id est, conuersio.
Aram, Celsitudo, sublimitas.
Ararat, Maledictio tremoris.
Arbee, Quatuor.
Architriclinus, Princeps triclinij.
Areopagita, De colle Martis.
Areopagus, Collis Martis.
Areuna, Arca, vel canticum.
Argob, Gleba, vel Glarea.
Armenia, Hebraicè dicitur Ararat, maledictio tremoris.
Arnon, Exultans.
Arphaxad, Sanans.
Artaxerxes, Lumen, siue maledictio.
Asaph, Congregans.
Aser, per samech, Vinctus. Filius Caath.
Aser, per sin, Beatitudo, siue felicitas, Filius Iacob.
Assuerus, Princeps & caput.
Assur, Insidians, siue beatus.
Astaroth, Greges siue diuitiæ.
Athalia, Tempus Domino.
Athenæ, sine cumulo.
Attalia, Augens vel nutriens.
Aua, Iniquitas.
Axa, Adornata.
Azarias, Auxilium Domini.
Azor, Adiutor.
Azotus, Hebraicè Asdod, Deprædatio.

B.

Baal, Idolum, aut dominans.
Baal. Osee 10,24. Arbel legendum, id est, pugnauit Deus.
Baalim, Idola, Dominantes.
Babel, Confusio, Commistio.
Bala, Inueterata, turbata. Ancilla Rachel, per he in fine.
Bala, Deglutiens, Destruens, Vrbs, per aio in fine.
Balaam, Vetustas populi.
Balac, Destruens.
Banaias, Filius Domini.
Barac, Fulgur.
Bara. bias, Benedicens Dominum.
Barjona, Filius columbæ.
Barnabas, Filius consolationis.
Barsabas, Filius conuersionis.
Barthimæus, Filius cæcus.
Bartholomæus, Filius suspendentis aquas.
Baruch, Benedictus.
Bathuel, Filiatio Dei.
Batus, Mensura liquidorum.
Beel-phegor, Idolum hiatus.
Beel-zebub, Idolum muscæ.
Beera, Puteus.
Behemoth, Iumenta, Quadrupedia.
Bel, Vetustus.
Bela, Deglutiens, Destruens.
Belial, Peruersus, Absque iugo.
Ben-ennom, Filius dmitiarum suarum.
Beniamin, Filius dexteræ.
Ben-oni, Filius doloris mei.
Bera, Puteus.
Bereſith, In principio. Sic vocatur primus liber Legis.
Bersabee, Puteus iuramenti.
Beth-abara, Domus transitus.
Beth-ania, Domus obedientiæ vel afflictionis.
Beth-auen, Domus vanitatis.
Beth-dagon, Domus frumenti.
Beth-el, Domus Dei.
Bether, Diuisio.
Beth-lehem, Domus panis.
Beth-phage, Domus oris vallium.
Beth-phogor, Domus hiatus.

Beth-sabee, Domus iuramenti, Ciuitas.
Beth-saida, Domus frugum.
Beth-sames, Domus solis.
Bethul, Virgo.
Bezec, Fulgur.
Boanerges, vel iuxta S. Hieronymum, Banereem, Filij tonitrui.
Boor, In fortitudine.
Borith, Herba in qua est acrimonia saponis.
Bosor, Nuntio.
Bostra, Idem.

C.

Caath, Congregatio, Obtusio.
Cades, Sanctitas.
Cain, Possessio. Possessus.
Caleb, quasi cor.
Cana, Zelus, Aemulatio.
Cananæus, id est, ex Cana vico Galilææ.
Capharnaum, Ager pœnitentiæ.
Cappadoces, Hebraicè Caphthorim, id est, sphærulæ.
Cariath-iarim, Ciuitas syluarum.
Cariath-sepher, Ciuitas literarum.
Carmel, Cognitio circumcisionis, vel agnus circumcisus.
Carthaginenses, Hebraicè Tharsis, id est, contemplatio gaudij.
Cedar, Nigredo, tristitia.
Cedes, Sanctitas.
Cedron, Denigratus, Tristis.
Cephas, Petrus à petra, Syrum.
Cetura, Aromatizans.
Chæreas, Lætus.
Chaldæa, Hebraicè Chasdim, id est, Quasi dæmones.
Cham, Calidus, Calor.
Chanaã, Mercator, Negotiator.
Charmel, Idem quod Carmel.
Cherub, Quasi magister.
Chodchod, Iaspis.
Chorræi, Furores.
Christus, Vnctus.
Chus, Aethiops.
Cin, Possessio, Emptio.
Cinoth, Lamentationes.
Cis, Durus, Stipula.
Cleophas, Gloria omnis.
Cœlesyria, Curua Syria.
Colossenses, Supplicio affecti.
Corban, Corbana, Donum, Oblatio.
Core, Caluus, Caluitium, per heth in fine.
Core, per aleph in fine, vocans, legens. 1 Par. 9. 19.
Corozaim, Hic est mysterium.
Cosbi, Mendax.
Cyprus, Pulchra.
Cyrus, Quasi miser.

D.

Dagon, Frumentum.
Dalila, Paupertas.
Damascus, Sanguinis succus.
Damascus, 1 Reg. 16. b. Similitudo incendij: Heb. Dumesec.
Dan, Iudicans, siue iudicium.
Daniel, Iudicium Dei.
Darius, Requirens.
Darmascus, Generationis procuratio.
Dathan, Ritus, Lex.
Dauid, Dilectus.
Debora, Apes, Verbum.
Decapolis, Decem ciuitatum, sub. regio.
Diabolus, Criminator, Calumniator.
Diabolus, Habacuc 3. a 4. Hebraicè Reseph, id est, Volueris, Flamma.
Dibre haiamim, Verba dierum.
Didymus, Gemellus.
Dina, Iudicium, vel Iudicans.
Dionysius, Diuinitus stillatus.
Dithalassum, Duo maria.
Doeg, Solicitus, Anxius.
Dor, Generatio.
Dura, Generatio, vel habitatio.

E.

Ebal, Aceruus vetustatis.
Ecclesiastes, Concionator.
Eden, Voluptas, Deliciæ.
Edom, Rufus.
Eglon, Vitulus.
Elcana, Deus zelotes.
Eleazar, Dei adiutorium.
Elehanan, Dei gratia siue misericordia.
Eliacim, Dei resurrectio.
Elias, Deus Dominus.
Eliezer, Dei adiutorium.
Elimelech, Deus meus rex.
Elizabeth, Deus iuramenti.
Eliseus, Dei salus, Deus saluans,
Ellehaddebarim, Hæc sunt verba. sic incipit quintus liber Legis.
Elnathan, Deus dedit.
Emmanuel, Nobiscum Deus.
Emmaus, Timens consilium.
Enac, Gigas, Torques.
Encænia, Renouatio, Dedicatio.
Ennom, Ecce illi.
Enos, Homo, vel vir.
Ephraim, Frugifer, Crescens.
Ephraim, Hebraicè Ephra, id est puluerulenta, siue plumbea. 2 Reg. 13. b. 7
Ephrata, Vbertas, siue frugifera.
Ephron, Puluis.
Esau, Faciens, Operans.
Esdras, Adiutor, Atrium.
Esther, Occulta, abscondita.
Etam, Auis eorum.
Ethan, Fortitudo eorum.
Eubulus, Prudens.
Ezechias, Fortitudo Domini.
Ezechiel, Fortitudo Dei.
Ezriel, Auxilium Dei.

G.

Galaad, Abiectio.
Gabaa, Collis.
Gabriel, Vir Deus, aut Dei.
Gad, Felix, Accinctus.
Gadgad, Felicitas felicitatis, Accinctus exercens.
Galaad, Aceruus testimonij.
Galatæ, Lactantes.
Galgal, Rota, Reuolutio.
Galilæa, Volubilis.
Gazer, Præscisio.
Gazophylacium, Vbi thesauri templi seruabantur.
Gebal, Terminus.
Gedeon, Conterens.
Gehenna, Vallis tristitiæ.
Gehennom, Vallis contristans.
Gelboe, Reuolutio inuestigationis.
Gersom, Aduena ibi.
Gerson, Exilium eius.
Giblij, Termini.
Gihon, Pectus, Exitus.
Gog, Tectum.
Golgotha, Caluaria, vbi capita mortuorum reponuntur.
Goliath, Transmigratio.
Gomor, Genus mensuræ.
Gomorrha, Populus rebellis.
Græci, Hebraicè Ieuanim, id est deceptores.

H.

Habacuc, Luctator.
Hananias, Gratia Domini.
Haram, Destructus.
Hanoth-iair, Oppida illuminationis.
Hebal, Aceruus vetustatis.
Heber, Socius, Particeps, per heth in principio.
Heber, per ain, Transitus.
Hebræus, Transiens.
Hebron, Societas.
Heli, Oblatio.
Heliopolis, Hebraicè dicitur On, id est, dolor.
Henoch, Dedicatus.
Hermon, Destructio.
Hesron, Sagitta exultationis.
Heua, Viua, Viuens.
Hierapolis, Sacra ciuitas.
Hieronymus, Sacrum nomen.
Holofernes, Fortis dux.
Hor, Mons.
Horeb, Desertum.
Horma, Destructio.
Hur, Libertas.
Hus, Consilium.
Hymenæus, Carmen nuptiale.

I.

Iabel, Defluens.
Iabes, Siccitas, per sin in fine.
Iabes, Tristitia, per sade in fine.
Iacob, Supplantator.
Iahel, Ascendens, Damula.
Iahiel, Viuit Deus.

Iaritis, Illuminatus.
Iamin, Dextera, vel dexter.
Iapheth, Dilatatus.
Iason, Sanans.
Iauan, Deripiens.
Ichabod, Vbi gloria, Væ gloriæ.
Idumæa, Rufa, Terrena.
Iebus, Conculcatio.
Iechonias, Præparatio Domini.
Iehu, Ipse, Exittens.
Iehus, Tinea corrosus, per sin.
Iehus 1 Par. 8, b 10. Consilians. per sade.
Iemini, Dextera, vel dexter.
Iephte, Aperiens.
Ierameel, Misericordia Domini.
Iercmias, Celsitudo Domini.
Iericho, Luna, Mensis.
Ierobaal, Impugnans idolum.
Ieroboam, Impugnans populum.
Ierosolyma, Visio pacis, Visio perfecta.
Ierusalem, Idem.
Iesse, Ens, Existens.
Iesboc, Est vacuus.
Iesus, Hebraicè Iehosua, Dominus saluator.
Iethro, Excellens.
Iezonias, Auscultatio Domini.
Iezrahel, Semen Dei.
Indus, id est, de India. Hebraicè dicitur Hodu, id est, laudatio.
India, Iob 28. c 13. Hebraicè Ophir, id est cinis.
Ioab, Paternitas, Habens patrem.
Ioachaz, Domini apprehensio.
Ioachaz, 2 Par. 34. b. 8. Apprehendens.
Ioachin, Domini præparatio.
Ioacim, Domini resurrectio.
Ioas, Diffidens, Desperans.
Ioas, Domini ignis. 4 Reg. 11. d. 21. Heb. Iehoas.
Ioas, 1 Par. 7, b 8, & 27. d 28. Tinea corrosus. per ain.
Iob, Dolens, Gemens.
Ioel, Volens, Incipiens.
Iohanan, Gratiosus, Pius, Misericors.
Iohannes, Idem.
Ionas, Columba.
Ionadab, Spontaneus.
Ionathan, Domini donum, Filius Saul.
Ioram, Excelsus.
Iordanis, Fluuius iudicij.
Iosaphat, Dominus iudex.
Ioseph, Augmentum.
Ioseph. Psal. 80, a 2. Domini augmentum. Heb. Iehoseph.
Iosias, Ignis Domini.
Iosue, Dominus saluator.
Isaac, Risus.
Isai, Munus aut ens.
Isai, 1 Par. 2, b 13. Vir meus.
Isaias, Domini salus.
Isboseth, Vir confusionis.
Iscariotes, Vir occisionis.
Ismahel, Exauditio Dei.
Israel, Prævalens Deo.
Issachar, Est merces, præmium.
Ithamar, Insula palmæ.
Iubileus, Buccina.
Iudas, Laudatio.
Iulius, Lanuginosus.

L.

Laban, Albus, Candidus.
Lamech, Pauper, Humiliatus.
Lapidoth, Fulgura.
Lazarus, Dei adiutorium.
Lechi, Maxilla.
Leci, Lex.
Leui, Copulatus.
Leuiathan, Copulatio, Societas sua.
Lia, Laboriosa, Fatigata.
Libanus, Candidus.
Libya, Hebraicè Lubim, Cor maris.
Lithostrotos, Lapidibus stratus.
Lot, Inuolutus, Colligatus.

M.

Maacha, Attrita.
Maasias, Opus Domini.
Maceda, Incendium.
Madian, Iudicium, Litigans.
Magdalena, Magnifica.
Magi, Sapientes, vel philosophi.
Malachias, Nuntius meus.
Malaleel, Laudans Deum.
Malchus, Rex.
Mammona, Pecunia, Diuitiæ.
Mamzer, De scorto natus.
Manahem, Consolator.
Manasses, Oblitus, Obliuio.
Manue, Requies.
Mara, Amara.
Mardochai, Amara contritio.
Maria, Exaltata, Amaritudinis mare.
Martha, Prouocans.
Massa, Onus.
Maspha, Specula.
Mathusael, Mortem suam postulans.
Matthæus, Donatus.
Melchias, Rex dominus.
Melchi-sedec, Rex iustitiæ.
Melchi-sua, Rex saluator.
Mesollam, Pacificus.
Mesopotamia, Regio sic dicta, quod duobus fluuiis, Euphrate & Tigri ambiatur.
Micha, Pauper.
Michael, Quis sicut Deus.
Michæas, Idem.
Michol, Quis omnia?
Miphiboseth, De ore ignominia.
Misael, Quis postulatus?
Misse, Prouerbia, Nomen libri.
Missphat, Iudicium.
Mna, Libra, Talentum.
Moab, De patre.
Moria, Amaritudo.
Mosa, Azymum, per sade.
Mosa, 1 Par. 8, a 9. Onus.
Moyses, Attractus (sub. de aquis.)
Myrha, Scelesta.

N.

Naaman, Pulcher.
Nabal, Stultus.
Nabo, Loquela, Prophetia.
Naboth, Idem.
Nabuchodonosor, Planctus iudicij.
Nachor, Raucus, Aridus.
Nadab, Spontaneus.
Nahasson, Coluber, Serpens.
Nahum, Consolator.
Naim, Pulcher.
Nathan, Donatus.
Nathanael, Donum Dei.
Nazarzi, Separati, Sanctificati.
Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem per sade scribatur, Custodita, vel florida interpretatur.
Neapolis, Noua ciuitas.
Nehemias, Consolatio.
Nehustan, Aeneum.
Nemrod, Rebellis.
Nephthali, Aequiparatio.
Ninive, Pulchra.
Noë, Cessatio, Requies.
Nocma, Decora.

O.

Obadias, Seruus Domini.
Obed, Seruus.
Obed-edom, Seruus hominis.
Ochozias, Apprehensio.
Odollam, Testimonium illis.
Og, Subcinericius panis.
Olla, Eleuatio, Holocaustum.
Onam, Dolor.
Onans, Dolor, Iniquitas.
Onesimus, Vtilis.
Oolla, Tabernaculum.
Ophni, Pugnus, Pugillus.
Oreb, Coruus.
Ose, Saluator.
Oza, Fortitudo.
Ozias, Fortitudo Domini.
Oziel, Fortitudo Dei.

P.

Palæsthina, Conspersa (sub. cinere)
Paracletus, Consolator, Aduocatus.
Parasceue, Præparatio.
Pascha, Transitus.
Pentateuchus, Quinq. volumina.
Pentecoste, Quinquagesima (ub. dies.)
Petrus, Saxum, Petra.
Phacee, Aperiens.
Phanuel, Videns Deum.
Pharao, Dissipans.
Phares, Diuisio, Filius Iudæ.
Phares, per sin, 1 Paral. 7, d 16. Eques.

Pharisæi, Diuisi.
Phase, Transitus.
Phasga, Collis.
Phinithæa, Conspersa cinere.
Phinees, Facies confidentiæ.
Phogor, Hiatus.
Phul, Aphrica.
Pigmæi, Hebraicè dicuntur Gamadim.
Probatica, Ouina, Locus vbi pecora sacrificanda venebantur.
Proselytus, Aduena, Peregrinus.

R.

Raab, Psalm. 86. a. 4. Superba, Fortis.
Rabba, Multa, Grandis.
Rachel, Ouis.
Raguel, Pastor Dei.
Rahab, Lata, Dilatata.
Ram, Excelsus.
Rameſſes, Tonitruum tineæ.
Raphael, Medicina Dei.
Raphaim, Gigantes, Medici.
Rebecca, Saginata.
Rebla, Reblatha, Rixa.
Rechab, Quadriga.
Remmon, Malum granatum.
Reſpha. Extensio.
Roboam, Dilatans populum.
Roma, Excelsa, Sublimis.
Ruben, Videns filium.
Ruma, Excelsa.
Ruth, Saturata.

S.

Saaph, Cogitans.
Saba, per sin, Conuersio, Captiuitas.
Saba, per samech, Circuitio.
Sabaoth, Exercitus, in plurali.
Sabatha, Circuitus.
Sabbathismus, Requies, Cessatio
Sabbathum, Idem.
Sadducæi, Iusti.
Sadoc, Iustus.
Sale, Missio.
Salem, vel Sallem, Pax.
Salmanasar, Pax ligata.
Salmon, Pacificus.
Salomon, Pacificus.
Salomith, Idem, f. g.
Salphaad, Vmbra formidinis.
Samaria, Custodia, Adamas.
Samson, Sol eius, Nominis iteratio.
Samuel, Positus à Deo.
Saphan, Hericius, Cuniculus.
Saphat, Iudicans.
Sara, per he in fine, Domina, Vxor Abrahæ.
Sara, per heth in fine, Odorans, Domina odoris.
Sarai, Domina mea.
Sareptha, Angustia buccellæ.
Saron, siue Sarona, Planities.
Satan, Aduersarius.
Saul, Postulatus, Commodatus.
Saul, 1 Regum 9. a. 2. Hebraicè Sual, Vulpes.
Scenopegia, Festum tabernaculorum.
Schibboleth, Spica.
Sedecias, Iustus Domini.
Segor, Parua.
Sehon, Eradicatio.
Sela, Dissoluens, Filius Iudæ.
Sellum, Pacificus.
Sellum, Manens.
Sem, Nomen, Fama, Positus.
Semei, Obediens.
Semei, 1 Par. 2. d. 28. nomẽ meũ.
Sennacherib, Rubus destructionis.
Seon, Sonitus.
Sepharuaim, Libri, vel Scribæ.
Sephora, Pulchra, aut tuba, Exod. 1. c. 15. per sin.
Sephora, Exod. 2. d. 21. Auis, Passer, Vxor Mosis.
Seth, Positus.
Setim, Expansiones.
Siba, Exercitus, Militia.
Sibboleth, Onus.
Sicera, Ebrietas.
Sichem, Humerus.
Sihor, Niger, Turbidus: Nilus.
Siloe, Missus, Mittens.
Simeon, Audiens, Exauditio.
Simon, Obediens.
Sin, Rubus, Exod. 16. a. 1. per samech.
Sin, per sade, Arma, Scutum.
Sion, Aceruus. 2 Reg. 5. b. 7.
Sion, Deut. 4. g. 48. Strepitus.
Sisara, Hirundinem videns.
Sodoma, Secretum eorum.
Somer, Custos.
Sophtim, Iudices.
Sorec, Vinea.
Stephanus, Coronatus.
Sulamitis, Pacifica, Perfecta.
Sunamitis, Dormiens.
Susanna, Lilium, Rosa.

T.

Tarsus, Alata, Pennata.
Thabor, Electio, Puritas.
Thaddæus, Laudans.
Thamar, Palma, Dactylus.
Thare, Odorans, Spirans.
Tharsis, Contemplatio gaudij.
Thau, Signum.
Thecua, Spes, Funiculus.
Theraphim, Simulachra.
Thomas, Abyssus, Geminus.
Thophieth, Tympanum, Seductio.
Timæus, Cæcus, Cæcitas.
Timotheus, Honor Dei.
Titus, Honorabilis.
Tobias, Bonus dominus.
Tubalcain, Mundana possessio.
Tyrij, Hebraicè Sorim, id est, tribulantes.

V.

Vaicra, Et vocauit. Liber Leuitici.
Vaiedabber, Et locutus est. Liber Numerorum.
Vasthi, Potans, Bibens.
Vcelle semoth, Et hæc sunt nomina. Secundus liber Legis qui Exodus Græcè vocatur.
Vr, Ignis.
Vrias, Ignis Domini.

Z.

Zabad, Dos, Dotatus.
Zabdi, Idem.
Zabulon, Habitaculum.
Zacchæus, Purus.
Zacharias, Memoria Domini.
Zambri, Cantans.
Zara, Oriens.
Zebedæus, Dos, Dotatus.
Zebee, Victima.
Zelotes, Aemulator.
Zelpha, Distillatio oris.
Zorobabel, Alienus à cõfusione.

EXCVDEBAT ANTVERPIAE CHRISTOPHORVS PLANTINVS ARCHITYPOGRAPHVS REGIVS ANNO M. D. LXXX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX BIBLICVS, QVI RES EAS DE QVIBVS IN SACRIS BIBLIIS AGITVR, AD CERTA CAPITA, ALPHABETI ORDINE digesta, reuocatas, summa breuitate complectitur.

IOHANNES HARLEMIVS

LECTORI S.

IN hoc Bibliorum indice, Candide lector, primus numerus, libri caput denotat, proximè deinde sequentes vsque ad hoc signum ‡, vel (si hoc signum non adsit) ad proximam vsq; sequentis libri citationem, sunt versuum in eodem capite signatorum notæ. Exempli gratia in voce AARON, *Exo.4, 14, 16, 30 ‡ 5, 1. ‡ 6, 13 ‡ 7, 1, 2. legendum est: Exodi capite 4, versu 14, versu 16, & versu 30. Item cap. 5. versu 1. cap. 6, vers. 13. capite 7, versu 1, & 2. Cum autem asterisius seu stella in hunc modum (Leuit. 8*.) numero apponitur, indicium est, rem de qua agitur per plures versus in eo capite tractari: vel significat locum illum esse inter reliqua diligentius notandum. Porrò si quod quæris, in versu hic notato contingat non adeò perspicuè inueniri, tum aliquot ex propinquis versibus antecedentibus, vel sequentibus tibi erunt perlustrandi. In librorum nominibus ad faciliorem & certiorem distinctionem id obseruatum est, vt Eccle. Ecclesiasten, Eccli. verò Ecclesiasticum notet. Vale.*

AARON adiungitur fratri suo Mosi socius, Exod.4, 14, 16, 30 ‡ 5, 1 ‡ 6, 13 ‡ 7, 1, 2. Mich.6, 4. fuit pronepos Leui, Exod.6, 16, 18, 20. peculiari ritu consecratur cũ suis filiis ad ministerium sacerdotij Leuit.8* Nu.3, 10. Deut.18, 5. Heb.5, 4. sicut Dominus præscripserat Exo.29* ‡ 40, 12. Aaronis & filiorum sacerdotalis ornatus, Exod.28*. Aaronis sacerdotis auctoritatem qui noluerunt agnoscere, inusitato genere mortis intereunt, Exod.16, 3, 11, 30, 31. Aaron insigni miraculo ostenditur præ cæteris à Deo in Sacerdotẽ summum electus, Exo.17, 5, 8. post oblationem factam benedicit extensa manu populo, Exod.9, 22. iure perpetuo accipit pro officio sacerdotali oblationes & primitias à populo, Num.18, 8, 9, 11, 12*. & à Leuitis decimas decimarum, Num.18, 26, 28. moritur, Num.20, 28. ‡ 33, 36. Deut. 10, 6 ‡ 32, 50. succedit ei in summo Sacerdotio Eleazar, Numer. 20, 26. Deut.10, 6. Aaronis laus Eccli 45, 7, 8, 9*.

ABARIM mons vnde morituro iam Moyses terram Chanaan prospexit, Num. 27, 11 ‡ 27, 12 ‡ 33, 44*. Deuteronom.32, 49.

ABBA pater, Marc.14, 36. Rom. 8, 15. Galat.4, 6.

ABDEMELECH propugnator, & patronus Ieremiæ, Ierem.38, 7. liberatur à gladio Chaldæorũ, Ierem.39, 16, 17.

ABDENAGO mittitur in fornacem ardentem. Dan.3, 21. appellatur Azaria, Dan.1, 6.

ABDIAS abscondit prophetas Domini, 3 Reg.18, 3, 13.

ABDON Iudex in Israël, Iudi. 12, 13.

ABEL occiditur à fratre Cain Gen.4, 8. 1 Ioan.3, 12. de eodem lege Matth.23, 35. Lucæ 11, 51. Hebræ. 11, 4 ‡ 12, 24.

ABIAM filius Roboam rex Iuda, 3 Reg.14, 31 ‡ 15, 1. 2 Paral.13, 15 reliquit Asa regni successorem. 3 Re. 15, 8. Matth.1, 7.

ABIATHAR sacerdos effugit manus Saulis, 1 Reg.22, 20. confugit ad Dauid in Ceilam, 23, 6. cum Adonia se coniungit, 3 Reg.1, 7. amouetur sacerdotio, 2, 27. iuxta illud 1 Reg.2, 30, 32.

ABIDAN dux Beniamin, Numer.1, 11.

ABIGAIL, vxor impij Nabal, 1 Reg.25, 3. nubit Dauidi regi, post mortem Nabal, 25, 39.

ABIHV & Nadab filij Aaron igne absumuntur, Leuit.10, 2. Num.26, 61.

ABIMELECH rex Geraris tulit Abrahæ Saram, Gen.20, 2. init pactum cum Abraham, Gen.21, 23, 32. init pactum cum Isaac. Gen. 26, 31.

Abimelech filius Gedeonis, Iudic. 8, 31. occidit 70. suos fratres, & idcirco lapidis molaris interficitur, Iudic.9, 5, 53 * 2 Reg 11, 21.

ABIRON effert se cõtra Moysen, vnde & terra discedens, eum absorbet, Numer.16*. ‡ 26, 10. Deut. 11, 6. Psal.105, 17. Eccli.45, 22.

ABISAG, Sunamitis, ducitur ad regem Dauid, 3 Reg.1, 3. petitur ab Adonia in vxorem.2, 17.

ABISAI filius Saruiæ, 2 Reg.2, 18 ‡ 16, 9 ‡ 19, 21 ‡ 20, 6 ‡ 23, 18.

ABIVD filius Zorobabel. Mat. 1, 13. appellatur Anania, 1 Paral.3, 19

ABNEGATIO sumpsius, Gen. 12, 4 ‡ 22, 1, 9. Deut.33, 9. 3 Reg. 19, 19. 2 Mach.6, 19, 23. Mat.4, 19 ‡ 5, 29. ‡ 10, 36 ‡ 16, 24 ‡ 19, 21. Marc. 10, 21. Luc.9, 23 ‡ 14, 26 ‡ 17, 33. Ioan. 12, 25.

Abnegatio omnium rerum, Gen. 12, 1. Deut.33, 8. Ruth 2, 11. 2 Paral. 25, 9. Matth.4, 19 ‡ 19, 21, 27. Mar. 1, 17 ‡ 10, 28. Luc.5, 11 ‡ 14, 26 ‡ 18, 22. 1 Corinth.7, 29. Ioann. 12, 25. Phil.3, 7.

ABNER, præfectus militum Saulis, erat Is-boseth regem Israël

2 Reg. 2, 8. pacisci tur cum Dauid, 3 12. occidit à Ioab, 3 Reg. 3, 27.

ABRA ancilla Iudith, Iudith 8, 32 ‡ 10, 2. libertate donatur, Iudith 16, 28.

ABRAM filius Thare habet Sarai vxorem, Gen. 11, 29. egreditur ex patria in terram Chanaan præcipiente Domino, 12, 4 proficiscitur in Aegyptum, 12, 10. redit inde in Chanaan, 13, 1. liberat Lothi fratrē suum ex manibus hostium, 14. 14. accipit promissionem seminis, 15, 4 ‡ 17, 16 ‡ 18, 10 concumbit cum Agar, 16, 4 accipit promissionem seminis & signum fœderis, appellatur que Abraham 17, 5. orat pro Sodomitis, 18, 23, 28, 32. Isaac ei nascitur, 21, 2. paratus est offerre Isaac, 22, 9. mittit seruum qui quærat vxorem filio suo Isaac, 24, 4. moritur, 25, 8 commendatur, Eccli. 44, 20. appellatur pater multarum gentium, & omnīū credentium, Gen. 17, 5. Esai. 51, 2. Matth. 3, 9. Luc. 19, 9. Ioan. 8, 39. Rom. 4, 11, 17, 18 ‡ 9, 7. Gal. 3, 8.

de ipso & eius semine vide Ios. 24, 3 Esai. 41, 8 ‡ 51, 2. Ezech. 33, 24. 2 Esd. 9, 7. Matth. 8, 11. Act. 7, 2, 16. Hebr. 11, 17.

ABRAHAE filij qui dicantur, Ioan. 8, 33. Roma. 9, 7. Gal. 3, 7.

ABSALON filius Dauid, 2 Reg. 3, 3. occidit suum fratrem, & fugit ad Tholomai regem Gessur, 13, 37. reuocatur, 14, 21, 23. conatur patris occupare regnum, 15, 6. cōcumbit cum patris concubinis, 16, 22. iuxta prophetiam, 12, 11. tribus hāstis transfigitur à Ioab, 18, 14.

ABSTINENTIA à quibusdam cibis, Gen. 1, 29, 30 ‡ 2, 17 ‡ 3, 11 ‡ 9, 4. Exo. 12, 9* ‡ 13, 6 ‡ 21, 28 ‡ 22, 31 ‡ 29, 34 Leuitic. 6, 24 ‡ 7, 18*. ‡ 11, 4*. ‡ 17, 27*. ‡ 19, 7 ‡ 22, 8*. ‡ 23, 14. Num. 6, 4 ‡ 18, 10. Deut. 12, 16 ‡ 14, 3*. Tob. 1, 12. Iudith 12, 2. Dan. 1, 8. 2 Machab. 7, 1. Matth. 12, 4. Marci 2, 25. Lucæ 6, 1. Act. 15, 29.

Abstinentia à vino. Leuit. 10, 8 ‡ 11, 34. Num. 6, 3 Iudic. 13, 4, 14. Ierem. 35, 6. Ezech. 44, 21. Lucæ 1, 15.

Abstinendum à cibo & potu etiā licito propter scandalum alterius, 2 Mach. 6, 24. Rom. 14, 20, 21. 1 Cor. 8, 13.

Abstinentiæ præceptū violare nolentes, Ierem. 35, 6. * 2 Mach. 6, 19* ‡ 7, 2*.

ABVSVS vestium, Esa. 3, 18 Ezech. 7, 20. Hester 14, 16. Mat. 11, 8 Mar. 12, 38. Luc. 7, 25 ‡ 16, 1 ‡ 20, 45. 1 Timoth. 2, 9. 1 Pet. 3, 3.

ACCEPTIO personarum, vide Persona.

ACCEPTIO munerum, Exo. 23, 8. Num. 35, 31. Deut. 10, 17 ‡ 16, 19 ‡ 27, 25. 2 Para. 19, 7. Iob 15, 34 ‡ 36, 18. Prou. 14, 20 ‡ 15, 27. ‡ 17, 23 ‡ 19, 6 ‡ 22, 9 ‡ 28, 21. Eccli. 4, 36 ‡ 7, 6 ‡ 20, 31. Esa. 1, 23 ‡ 5, 23 ‡ 33, 15. Iudæ 16.

ACEDIA, 2 Reg. 11* Prou. 6, 6 ‡ 10, 4, 26 ‡ 12, 11 ‡ 13, 4 ‡ 18, 8 ‡ 19, 15, 24 ‡ 20, 4, 13 ‡ 21, 25 ‡ 24, 30 ‡ 26, 13 ‡ 28, 19. Ezec. 16, 49. Eccli. 33, 26. Rom. 12, 11.

ACHAB impius rex Israël, 3 Regum 16, 29, 30 ‡ 18*. vincit Syrios 20, 20, 39. init fœdus cum Benhadad rege Syriæ 20, 34. exercet tyrannidem in Naboth, 3 Reg. 21, 2. traiicitur telo, & sanguinem eius canes lambunt, 22, 38. secundum verba Heliæ, 21, 19. filij eius pereunt, 4 Regum 10, 7, 11. secundum illud 3 Reg. 21, 21. 4 Reg. 9, 7.

ACHAIA, Actor. 18, 12, 27 ‡ 19, 21. Roman. 15, 26. 1. ad Cor. 16, 15. 2 ad Cor. 1, 1 ‡ 9, 2 ‡ 11, 10. 1 ad Thess. 1, 7.

ACHAN lapidatur. Ios. 7, 25. 1 Para. 2, 7. in valle Achor, Ios. 7, 24 ‡ 15, 7. Esaiæ 65, 10. Oseæ 2, 15.

ACHAZ filius Ioatham, impius rex Iuda, 4 Reg. 16.* 2 Paralip. 28.* Esaiæ 7*. Matth. 1, 9. appellatur Eliezer, Luc. 3, 29. Ezechias filius in regnum patri succedit, 2 Paral. 28, 27. Mat. 1, 10.

ACHIAS filius Achitob, sacerdos Domini, 1 Reg. 14, 3, 18. appellatur Achimelech, 21, 1.

ACHIOR dux Ammonitarū, Iudith 5, 5. traditur in manus filiorū Israël 6, 7. fit Iudæus, 14, 6.

ACHIS rex Geth donat Dauidi ciuitatem Siceleg, 1 Reg. 27, 6.

ACHITOPHEL Dauidi à consiliis, adhæret Absaloni, 2 Reg. 15, 12. dat impium consilium, 16, 21 suspendit se, 17, 23.

ADAM creatur, Gen. 1, 27. collocatur in paradiso, & ligni scientiæ vsus ei interdicitur, 2, 15. persuasione Euæ præceptum violat, & paradiso pellitur, 3, 6, 23. Osex. 6, 7. moritur 5, 5. Rom. 5, 14. 1 Cor. 15, 22.

ADHORTARI ad bonum, Gen. 13, 8 ‡ 45, 24. Ios. 22, 5. 2 Par. 30, 6 ‡ 32, 7. 2 Esdr. 5, 6, 9. Act. 11, 23 ‡ 14, 21. ‡ 20, 17*. 1 Thess. 5, 11. Tit. 2*. ‡ 3, 1. Heb. 3, 13.

ADONIAS affectat regnum patris sui, 3 Reg. 1, 5. vxorem petit Abisag, & occiditur, 2, 17, 25. 34.

ADONIBEZEC capitur, Iudic. 1, 6.

ADORATIO angelis & hominibus tributa, Genes. 18, 2 ‡ 19, 1 ‡ 23, 12 ‡ 27, 29 ‡ 33, 3*. ‡ 42, 6 ‡ 43, 26. Exo. 18, 7. Num. 22, 31. 1 Reg. 20, 41 ‡ 25, 23 ‡ 28, 14. 2 Reg. 9, 6 ‡ 14, 3*. 3 Reg. 1, 15, 12. Iudith 10, 20. Esther 3, 2. Dan. 2, 46. Actor. 10, 25.

ADRAMELECH idolum, 4 Reg. 17, 31.

Adramelech vsus subsidio fratris sui Saraſar, occidit patrem Sennacherib, 4 Reg. 19, 37. Esaiæ 37, 38.

ADVENTVS Domini expectandus, Matth. 24, 42 ‡ 25, 13 ‡ 26, 40. Marc. 13, 33. Luc. 12, 40 ‡ 21, 34. Rom. 13, 12. Ephes. 6, 18. Coloss. 4, 2. 1 Thess. 5, 6. 1 Petr. 4, 7 ‡ 5, 8. Apoc. 2, 3 ‡ 16, 15.

ADVLTERIVM, luxuria, & fornicatio, Genes. 6, 2. ‡ 19, 5, 35, 33*. ‡ 38, 15. Exod. 22, 16. Leu. 18*. ‡ 19, 29 ‡ 20, 10, 13. ‡ 21, 9. Num. 25, 1, 6. Deut. 22, 13, 22, 23 ‡ 23, 17. Iudic. 19, 2, 25. 1 Reg. 2, 22. Tob. 4, 13. Prouerb. 2, 16 ‡ 5*. ‡ 7, 10* ‡ 22, 14 ‡ 23, 27 ‡ 29, 3. Eccle. 7, 27. Eccli. 23, 25* ‡ 25, 4. Ezech. 22, 10. Act. 15, 20. Rom. 1, 26. 1 Cor. 5, 1 ‡ 6, 9, 15 ‡ 10, 8. Ephes. 5, 5. Coloss. 3, 5. 1 Thess. 4, 3. 1 Timoth. 1, 10. Hebr. 13, 4.

Adulterium carnale & spirituale prohibetur, committitur, & punitur, Genes. 20, 2 ‡ 26, 7. Exod. 20, 15 Leuitic. 18, 8 ‡ 20, 10. Nume. 5, 13. Deuter. 5, 18 ‡ 22, 22, 30. Iudic. 19, 2. 2 Reg. 11, 2, 4 ‡ 12, 1, 9. Iob. 24, 15 ‡ 31, 1, 9. Psalm. 72, 27. Prou. 5, 3, 8, 20 ‡ 6, 24, 32. ‡ 7* Esaiæ 57, 1. Ieremi. 2, 36 ‡ 3, 1 ‡ 5, 7 ‡ 13, 26. Hose. 2, 4 ‡ 4, 2. Sapien. 3, 16. Matth. 5, 27 ‡ 14, 3 ‡ 15, 9. Ioan. 8, 3. 1 Corinth. 6, 10. 1 Thess. 4, 3. Heb. 13, 4. Iacob. 4, 4.

ADVRAM, super tributa seu quæstor ærarius Dauidi, 2 Reg. 20, 24. posteà à tributis ipsi Roboam, lapidatur 3 Reg. 12, 18.

AEGYPTIACA captiuitas proprietur, Genes. 15, 13. incipit, Exod. 1, 8, 13. Actor. 7, 18.

De Aegypto exitus, & liberatio Israëlis promittitur, Genes. 15, 16 ‡ 48, 21 ‡ 50, 14. Exod. 3, 17 ‡ 6, 6. adimpletur, & exeunt viri 600000. Exod. 12, 37, 51 ‡ 13*. 14*. Numer. 33, 1. Deuteron. 16, 1. Hose. 13, 4. Mich. 6, 4.

In Aegyptum redire improbē ſagitat Israeliticus populus, Exo. 14, 11 ‡ 16, 3 ‡ 17, 3. Num. 11, 5 ‡ 14, 4 ‡ 20, 3.

Contra Aegyptum prophetatur, Esaiæ 19, 1, 11, 18 ‡ 20, 3. Ierem. 43, 20 ‡ 44, 30 ‡ 46*. Ezech. 29*. ‡ 30* ‡ 31*. ‡ 32*.

Aegyptiaca redemptio frequenter in memoriam reuocatur tanquam summum beneficium, Exod. 20, 2. Leuit. 22, 33 ‡ 26, 13. Deuter. 4, 37 ‡ 5, 6 ‡ 7, 8 ‡ 8, 14 ‡ 16, 6. Iudith 2, 1. ‡ 6, 8.

‡ 6, 8. 1 Regum 10, 18. 4 Regum 17, 7. Mich. 6, 4.

Aegyptus affligitur plagis variis, Exod. 7* 8*. 9*. 10*. 11* vt prædixit Dominus, Exod. 3, 19

Aegyptus expugnatur à rege Babyloniæ, 4 Reg. 24, 7. Ierem. 46, 2.

Aegyptij prodeunt in pugnam cōtra Iudam, 2 Paralip. 12, 2.

Aegypto potitur Antiochus, 1 Machab. 1, 17. in Aegyptum fugit Christus Herodem, Matth. 2, 13.

AEGROTATIO & morbus pœna peccati, Exod. 15, 26. Leuit. 26, 16. Num. 12*. Deut. 7, 15 ‡ 28, 27, 60. 2 Reg. 24, 13. 4 Reg. 5, 27. 2 Paral. 21, 18. Ioan. 5, 14.

Aegroti visitandi sunt & consolandi, Genes. 48, 1. 4 Regum 8, 29 ‡ 13, 14. Iob 2, 11. Psal. 40, 4. Eccle. 7, 3. Eccli. 7, 38. Matth. 25, 37, 40. Ioan. 11, 3 ‡ 12, 9. 2 Cor. 1, 4.

Quomodo se viri sancti in morbo & decessu ab hac vita habuerint, Gen. 49.* ‡ 50, 14. Deut. 31, 1, 6. Ios. 13*. ‡ 23* ‡ 24.* 1 Reg. 12.*. 3 Regum 2, 1, 7. 2 Paral. 32, 24. Tob. 4*. Esaiæ 38, 1. 1 Machab. 2, 49. 61.

AENEAS sanatur, Act. 9, 33.

AGABVS imminentem famem prædicit, Act. 11, 28. & Paulo manus iniciendas, 21, 11.

AGAG rex Amalechitarum capitur à rege Saule, 1 Reg. 15, 8. iubente Samuele occiditur, 15, 33.

iuxta prophetiam, Num. 24, 20.

AGAR ancilla Saræ parit Ismahelem, Gen. 16, 15. expellitur cum filio suo, 21, 14. Galat. 4, 30. Agareni è sua terra per Rubenitas prosligantur, 1 Para. 5, 19.

AGGAEVS prophetat Iudæis, Aggæi 1, 3. 1 Esdr. 5, * 6, 14.

AGRIPPA audit Paulum, Actorum 26, 2.

AHIAS Propheta in Silo secat pallium in 12. partes, 3 Reg. 11, 30.

mala prædicit vxori Ieroboam, 14, 6, 10. scripsit prophetias, 2 Paralip. 9, 29.

ACHIMELECH sacerdos dat Dauidi panes propositionis, 1 Reg. 21, 6. & gladium Goliath, 21, 9. transfigitur, 22, 18. appellatur Ahias 14, 3. vocatur Abiathar, Marc. 2, 26.

AHIRA dux Nephthali, Num. 1, 15.

ALCIMVS periurus Iudæus adeptus est sacerdotium, 1 Machab. 7, 5, 9. 2 Machab. 14, 3, 13. perit subita morte, 1 Mach. 9, 55, 56.

ALEXANDER rex Græcorum, occiso Dario, regnum suum filiis tradidit, 1 Mach. 1, 7. vide Dan. 7, 5 ‡ 8, 8 ‡ 11, 4.

ALPHA & ω, principium & finis, primus & nouissimus est Dominus, Esai. 41, 4 ‡ 44, 6 ‡ 48, 12. Apoc. 1, 8 ‡ 2, 8 ‡ 21, 6 ‡ 22, 13.

ALPHAEVS, pater Iacobi Apostoli, Matthæi 10, 3. Marc. 3, 18. Luc. 6, 15. Act. 1, 13.

ALTARE holocausti, Exod. 27, 1 ‡ 38, 1. Num. 7*. 2 Reg. 24, 25 3 Reg. 18, 32. 4 Reg. 16, 15. 2 Paral. 1, 5 ‡ 4, 1 ‡ 15, 8. 1 Esd. 3, 2. Ezech. 43, 13. 1 Mach. 4, 47, 53.

Altare incensi, Exod. 30, 1, 10 ‡ 37, 25 ‡ 40, 10.

AMALECH filius Esau nascitur. Gen. 36, 12, 16. pugnat contra Israël. Exod. 17, 8. Numer. 14, 43. Iudic. 6, 3. exditur. 7, *. 1 Reg. 14. 48. funditus deletur, 1 Reg. 15, 2, 8. iuxta verba Exod. 17, 14. Num. 24, 20. Deut. 25, 19.

AMAN postquam ad honores fuit euectus, sit lethalis hostis Iudæorum, Hest. 3.*. suspenditur, 7, 10. eodem supplicio afficiuntur & decem filij eius. 9, 13.

AMASA filius Abigail sororis Dauidis, 1 Paral. 2, 17. sit dux militiæ apud Absalonem. 2 Reg. 17, 25.

post militi Dauidis præficitur, 19, 13. tandem à Ioab per fraudem occiditur 20, 10. causa cædis pontur 2 Regum 19.

AMASIA filius Ioas recenſet populum. 2 Para. 25, 5. vlciscitur cædem patris sui, 4 Reg. 12, 21 ‡ 14, 5. bello deuincit Edomæos, 14, 7. capitur & occiditur, 14, 13. relinquit successorem filium Azariam regem, 15, 1. appellatur Leui. Luc. 3, 26.

AMICI veri & fidi, Deut. 13, 6 ‡ 33, 9. 2 Reg. 3, 27 ‡ 13, 14 ‡ 15, 19 ‡ 20, 8. Psalm. 40, 10 ‡ 54, 14. Prouer. 14, 20 ‡ 18, 24 ‡ 27, 10, 19. Eccli. 6, 7. ‡ 7, 20 ‡ 9, 12 ‡ 12, 14 ‡ 22, 25 ‡ 37, 10. Ierem. 9, 4 ‡ 12, 6 ‡ 41, 1. Daniel 11, 26. Mich. 7, 5. Matth. 10, 35. Luc. 12, 53. Ioan. 13, 18. 1 Thess. 2, 14.

AMINADAB, filius Aram, Matth. 1, 4. hunc Naasson filius eius in regno secutus est, Nu. 1, 7 ‡ 7, 12 ‡ 10, 14.

AMMON filius Loth & filiæ eius. Gen. 19, 38. Ammonitæ prohibentur ab ingressu templi, Deut. 23, 3. 2 Esdr. 13, 1. exduntur ab Israel, Iudic. 11, 32. 1 Reg. 11, 11. 2 Reg. 8, 12 ‡ 10*. ‡ 12, 26. aduersus Ammon prophetatur, Psalm. 82, 8. Ierem. 49, 1. Ezechie. 21, 20 ‡ 25, 2. Amos 1, 13. Sophon. 2, 8.

AMNON filius Dauid oppressit sororem suam Thamar, 2 Reg. 13, 14. vnde & ab Absalone fratre suo confoditur, 13, 28.

AMON filius Manasse rex Iudæ, occiditur, 4 Regum 21, 19, 23. ei in regno succedit filius Iosiæ 4 Regum 22, 1.

AMORI filius Canaan, Gen. 10, 16. Amorrhæi non patiuntur Israëlē per suos termīnos proficisci. Nume. 21, 23. Iudic. 11, 19.

AMRI impius rex Israël, 3 Reg. 16, 16, 17, 22, 23. contra Amri, Mich. 6, 16.

ANAMELECH idolum Sepharuaim, 4 Reg. 17, 31.

ANANIAS prophetat contra Ieremiam, Ierem. 28, 1.

Ananias cum vxore Saphira subitò moritur, Actor. 5, 5, 10.

ANATHOTH ciuitas Beniamin, Iere. 32, 7. vbi & Ieremias est natus, Ier. 1, 1 ‡ 29, 27. & sacerdos Abiathar, 1 Reg. 2, 26.

Anathothitæ nolunt Ieremiā audire, Ierem. 11, 21.

ANDREAS à Christo vocatur, Mat. 4, 18. Mar. 1, 16. Ioa. 1, 40.

ANDRONICVS vicarius Antiochi occiditur, 2 Machab. 4, 38.

ANGELI, horumque ministerij & natura, Genes. 16, 7*. 18*. 19*. 21, 17 ‡ 22, 11 ‡ 24, 7 ‡ 28, 12 ‡ 31, 11, 6 ‡ 32, 24 ‡ 48, 16. Exod. 3, 2 ‡ 13, 21 ‡ 14, 19 ‡ 23, 20 ‡ 32, 34 ‡ 33, 2. Nu. 20, 16 ‡ 22, 22. Ios. 5, 13. Iudic. 2, 1 ‡ 5, 23 ‡ 6, 11, 14, 20 ‡ 13, 3, 6, 9. 1 Reg. 29, 9. 2 Reg. 14, 17 ‡ 19, 27 ‡ 24, 16. 3 Reg. 13, 18 ‡ 19, 5. 4 Reg. 1, 3, 15 ‡ 19, 35. 1 Par. 21, 15. 2 Par. 32, 21. Psal. 33, 8 ‡ 90. 11 ‡ 102, 20 ‡ 103, 4 ‡ 148, 2. Esa. 6, 6 ‡ 37, 36. Dan. 3, 49 ‡ 6, 22 ‡ 8, 16 ‡ 9, 21 ‡ 10, 5, 10, 16 ‡ 12, 1. Zach. 2, 3 ‡ 3, 1, 6 ‡ 4, 1 ‡ 5, 5, 10 ‡ 6, 4. Mal. 2, 7 ‡ 3, 1. Iud. 13. 20. Tob. 5, 7 ‡ 6, 9*. 12*. Tob. 7, 5 ‡ 8, 3 ‡ 10, 1 ‡ 11, 2. Bar. 6, 6. 2 Mac. 11, 8. Mat. 1, 20 ‡ 2, 13. 19 ‡ 4, 11 ‡ 11, 10 ‡ 13, 39. 49 ‡ 16, 27 ‡ 18, 10 ‡ 22, 30 ‡ 24, 31 ‡ 26, 53 ‡ 28, 2. Marc. 1, 13. 32. Luc. 1, 13, 19, 28 ‡ 2, 9, 15 ‡ 12, 8 ‡ 16, 22 ‡ 22, 43. Ioan. 1, 51 ‡ 5, 4 ‡ 20, 12. Act. 1, 10 ‡ 5, 19 ‡ 6, 15 ‡ 7, 30 ‡ 8, 26 ‡ 10, 3 ‡ 11, 13 ‡ 12, 7, 11, 23 ‡ 23, 9 ‡ 27, 23. Rom. 8, 38. Gal. 1, 8 ‡ 3, 19 ‡ 4, Col. 2, 18. 2 The. 1, 7. 1 Tim. 5, 16 ‡ 5, 21. He. 1* ‡ 2, 2 ‡ 12, 22 ‡ 13, 2. 1 Pe. 1, 12 ‡ 3, 22. 2 Pet. 2, 11. Iud. 9. Apoc.

Angelorum ruina. Iob 4, 18 ‡ 15, 15. Esaiæ 14, 9. Ezech. 28, 2, 14, 17. Ioan. 8, 44. 2 Pet. 2, 4. Iud. 6.

Angelorum nomine appellantur doctores & prædicatores, Esai. 33, 7. Mal. 2, 7 ‡ 3, 1. Mat. 11, 10. Marc. 1, 2. Luc. 7, 27. Gal. 4, 14. Apoc. 2*. 3*.

ANIMAE quorundam piorum statim post mortem sunt cum Christo, 2 Cor. 5, 8. Phil. 1, 24. Apoc. 14, 13.

contra eos qui putant illas vsque in diem iudicij quiescere.

ANNA parit prophetam Samuel, 1 Regum 1, 20.

Anna prophetissa laudat Dominũ Deum, Luc. 2, 36.

ANNAS socer Caiphæ, Luc. 3, 2 Ioan. 18, 13. Act. 4, 6.

ANTICHRISTVS, & eius regnum, Esai. 11, 4. Ezech. 38* 39*. Dan. 7, 7, 19, 24 ‡ 8, 9, 23 ‡ 9, 27 ‡ 12, 1. Zach. 11, 15. Matth. 24, 24. Mar. 13, 6. Ioan. 5, 43. Actor. 29, 29. 2 Thess 2, 3. 1 Tim. 4, 1. 2 Tim. 3, 2. 2 Pet. 2*. 1 Ioan. 2, 18, 22 ‡ 4, 3. 2 Ioann. 1, 7. Iudæ 18. Apoc. 11, 7 ‡ 12, 8 ‡ 13*. ‡ 14, 9 ‡ 17* ‡ 19, 20 ‡ 20, 2, 8.

ANTIOCHIA suscipit Apostolorum de Christo prædicationẽ, Act. 11, 19, 26 ‡ 13, 1.

ANTIOCHVS Illustris profiscitur in Aegyptum, 1 Mach. 1, 18 destruit templum, & subuertit ciuitatem Ierusalem, 1 Mach. 1, 23, 33. 2 Mach. 5, 16. erigit idolum super altare Domini, 1 Mach. 1, 57 moritur, 6, 16. 2 Mach. 9*.

Antiochus Eupator, filius prædicti Antiochi fit rex, 1 Machab. 6, 17. cum exercitu tendit in Iudæã, 6, 31. non seruat Israeli fidem, 6, 62. cæditur, 7, 4.

ANTIQVAE viæ inquirendæ & obiurnandæ, & à nouis declinandum, Ierem. 6, 16. Prouerb. 22, 28. Eccli. 8, 11 ‡ 39, 1. Rom. 16, 17. Gal. 1, 6, 7, 8. 1 Tim. 6, 20. 2 Tim. 4, 3. 2 Pet. 3, 17. 1 Ioan. 2, 24. 2 Ioan. ver. 7. Iud. ver. 18. 19, 20.

APOLLO vir facundus, & Scripturarum peritus, Act. 18, 24. 1 Cor. 1, 12 ‡ 3, 4 ‡ 16, 12.

APOLLONIVS dux in Syria, 1 Mach. 3, 12 ‡ 10, 69.

APOSTOLVS magnus est Christus, Hebr. 3, 1.

Apostoli eliguntur ex discipulis, Luc. 6, 13. mittuntur ad annuntiandum regnũ Dei in Iudæa, Mat. 10.* Luc. 9, 2, 4, 6. reuertuntur, 9, 10. mittuntur in vniuersum mundum ad euangelizandum, Matth. 28, 19. Marc. 16, 15. Luc. 24, 47. Ioann. 15, 16, 27 ‡ 20, 21. Act. 1, 8 ‡ 10, 42.

Apostoli vti sunt membranis, seu libris, 2 Tim. 4, 13. hortantur ad studium legendi, 1 Timoth. 4, 13, 15. Opiniones autem qui nouites & diesalitis occupantur, iubentur non immiscere se ecclesiasticis rebus, Eccli. 38, 26, 27.

Apostoli & Prophetæ habuerunt spiritum Dei, Exod. 4, 12. 2 Reg. 23, 2. Dan. 9, 9. 10. Zach. 7, 7. Matt. 10, 20. Marc. 13, 11. Ioann. 14, 17. Act. 1, 5. ‡ 2, 4 ‡ 4, 31 ‡ 9, 17 ‡ 10, 6. 1 Cor. 2, 12 ‡ 12, 3. 2 Cor. 13, 3. 1 Thess. 4, 8. 2 Timoth. 3, 16. 1 Pet. 1, 11. 2 Pet. 1, 21.

APPARITIONES Dei, angelorum & hominum, Gen. 32, 24. Exod. 3*. Numer. 22, 21. Ios. 5, 13. 1 Reg. 28, 11. Matth. 17, 3 ‡ 28, 2, 9. Marc. 9, 3 ‡ 16, 5, 9, 12, 14. Luc. 9, 30. ‡ 24, 4, 15, 36. Ioan. 20, 12. 14, 19, 26. ‡ 21, 1. Actor. 1, 10 ‡ 16, 9 ‡ 18, 9.

AQVA nihil nocumenti vel impedimenti adfert electis Dei, Exod. 14, 22. Psalm. 65, 6. Esaiæ 43, 2. Ionæ 2, 5.

Aqua nominatur persecutio, Psal. 68, 10 ‡ 143, 7. Pro. 17, 14. Mar. 7, 25. Luc. 6, 48. Apoc. 12, 17.

Aquæ assimilantur cognitio Dei & dona Spiritus sancti, Esaiæ 11, 9 ‡ 12, 3 ‡ 35, 6 ‡ 43, 20 ‡ 44, 3. Ezech. 47* Zachar. 14, 8. Ioann. 4, 10 ‡ 7, 38.

Aqua benedicta. vide Benedictio.

ARAD rex Chananitarum pugnat contra Israel, Num. 21, 1.

ARAM, qui & Ram nominatur, filius Efron, genuit Aminadab, Ruth 4, 19. 1 Par. 2, 10. Mat. 1, 4. Luc. 3, 33.

ARAN frater Abraham, & pater Loth. Genes. 11, 27.

ARCA Noe, Genes. 6, 14 ‡ 7*. ‡ 8* Sap. 10, 4 ‡ 14, 6. Matth. 24, 38. Luc. 17, 27. Heb. 11, 7. 1 Pet. 3, 20.

Arca fœderis Domini paratur, Exod. 25, 10. 21. assumitur in castra contra Philistæos, 1 Reg. 4, 3. capitur, 4, 11.

Arca quid continebat, Exod. 16, 34. Deut. 10, 2 ‡ 31, 26. 3 Reg. 8, 9. 2 Paral. 5, 10. Heb. 9, 4.

ARCHELAVS regnat loco patris sui Herodis, Matth. 2, 22.

ARIOLI & aruspices, Dan. 2, 2, 27 ‡ 4, 6 ‡ 5, 7, 11. Act. 19, 13. vide Incantatores.

ARISTARCHVS socius D. Paulo & in itinere, & in vinculis Actor. 19, 29 ‡ 20, 4 ‡ 27, 2. Coloss. 4, 10.

ARPHAXAD rex Medorum, à Nabuchodonosor victus, Iudith 1, 1-5, 6.

ARSACES rex Persarum & Medorum supera: Demetrium, 1 Machab. 14, 3.

ARTAXERXES rex Persarũ recipit literas plenas querelis aduersus Iudæos, 1 Esdr. 4, 7, 17. respondet, iubet ædificationem templi impediri, 4, 21. permittit Israeli ædificare templum, 7 Esdr. 7*.

ASA filius Abiam rex Iuda tollit idola, 3 Reg. 15, 8, 12. subsidium quærit à Syria, & moritur, 15, 19, 24. Iosaphat filius eius rex post eum, 1 Para. 3, 10.

ASAPH cantor Dauidis, 1 Par. 6, 39 ‡ 16, 5.

ASARHADDON, postquam pater eius Senacherib confossus est, succedit in regnum, 4 Regum 19, 37. Esaiæ 37, 38.

ASENETH parit ipsi Ioseph, Ephraim & Manasse, Genes. 41, 50 ‡ 46, 20.

ASIA subiicitur Romanorum imperio 1 Mach. 8, 6.

ASSVERVS rex Persarum instruit splendidam cœnam, Hest. 1, 3. accipit Hesther vxorem, 2, 9, 17. relinquit Darium filium suum successorem, Dan. 9, 1.

ASSVR filius Sem filij Noe cõstituit regnum Assyriorum, Gen. 10, 22. 1 Paral. 1, 17.

Assur virga furoris Domini, Esaiæ 10, 5. contra Assyrios prophetatur, Numer. 24, 24. Esaiæ 10, 5. ‡ 14, 25 ‡ 17, 3 ‡ 30, 28, 31 ‡ 31, 8.

Rex Assur expugnat Israelitas, & transfert in Assyriam, 4 Reg. 15, 29* ‡ 16* ‡ 17*. expugnat ciuitates Iudæ, 4 Reg. 18* 2 Paral. 32* Ezech. 36*.

Assyriorum exercitus ab angelo cæditur, 4 Reg. 19, 37. 2 Para. 32, 21. Elaiæ 37, 36. Eccli. 48, 24. 1 Mach. 7, 41. 2 Mach. 8, 19. Tob. 1, 21. Ioanæ 2, 5.

ASTHAROTH Iudic. 2, 13 ‡ 10, 6. 1 Reg. 7, 3 ‡ 12, 10.

ATHALIA filia Amos regis Israel, 4 Reg. 8, 26. perdit totam ferè regiam stirpem 11, 1. regnat sex annos in Iudæa, 2 Par. 22, 12. interimitur, 4 Reg. 11, 16, 20.

ATHENOBIVS mittitur ad Simonem, 1 Mach. 15, 28.

AVARITIA, Ios. 7, 20. 1 Re. 8, ‡ 25, 3, 10. 3 Regum 21, 2. 4 Reg. 5, 20, 22. Psalm. 36, 16, 21. Prouerb. 1, 19 ‡ 11, 28 ‡ 12, 27 ‡ 15, 6, 16, 27 ‡ 28, 16, 22 ‡ 30, 15. Eccle. 2, 26 ‡ 4, 8 ‡ 5, 9 ‡ 6, 1. Esai. 5, 8 ‡ 56, 11. Ierem. 6, 13 ‡ 8, 10. Ezec. 22, 13. Amos 8, 4. Mich. 6, 10. Abac. 2, 9. Eccli. 14, 3 ‡ 31, 3 ‡ 41, 2. 2 Mach. 4, 50 ‡ 10, 20. Matth. 6, 19. ‡ 26, 14, 46 ‡ 27, 3. Marc. 8, 36. Luc. 12, 15. Ioan. 12, 6. Actor. 5, 1 ‡ 8, 19 ‡ 24, 26. 1 Cor. 6, 10. Ephes. 5, 3. Philip. 4, 11. Col. 3, 5. 1 Timoth. 6, 9. ad Titum 1, 7, 11. Hebr. 13, 5.

AVDIENDVM verbum Dei, vide Verbum Dei.

AXA filia Caleb traditur Othonieli in vxorẽ, Ios 15, 17. Iud. 1, 13.

AZARIAS filius Amasiæ rex Iudæ, fit leprosus, 4 Regum 15, 5. 2 Paral. 26, 19. reliquit nium Ioatham regem, 4 Reg. 15, 32. 1 Par. 3, 12. appellatur Ozias, 2 Paral. 26, 19. Matt. 1, 9. Matthat, Luc. 3, 29.

Azarias propheta mittitur ad regem Asa. 2 Paral. 15, 2.

B.

BAAL idolum Samaritanorum, 3 Reg. 16, 31. altare Baal destruitur, Iudic. 6, 25, 30. Sacerdotes Baal occiduntur, 3 Reg. 18, 40. 4 Reg. 10, 25 ‡ 23, 5.

BAANA & Rechob suspenduntur, 2 Reg. 4, 12.

BAASA impius rex Israel, pugnat contra Asa regem Iuda, 3 Re. 15, 16.* cum omni progenie sua extirpatur, 15, 4, 11 secundum verbum Iehu, 16, 1, 2, 3.

BABYLONICA captiuitas 70 annorum prædicitur, Leuit. 26, 31. Deuter. 4, 26. ‡ 28, 36, 49. 4 Reg. 20, 17. Esaiæ 5, 13, 19. Ierem. 13, 19, 24 ‡ 16, 9 ‡ 20, 4, 6 ‡ 25, 8. Ezech. 7*. 12*. 22, 5. Mich. 3, 12 ‡ 4, 10. Abac. 1, 6. Baruc. 6, 1.

Babylonicæ captiuitatis initium 4 Reg. 24* 25*. 2 Paral. 36*. 3 Esdr. 1, 40, 52.

Finis captiuitatis promittitur & prophetatur Leuit. 26, 42. Deut. 4, 29 ‡ 30, 2. 3 Reg. 8, 33. 2 Paral. 6, 24, 37. Esaiæ 14, 1 ‡ 40, 1 ‡ 48, 20. Ierem 12, 15 ‡ 16, 15 ‡ 24, 5 ‡ 25, 12 ‡ 29, 10 ‡ 30*. ‡ 31, 9 ‡ 32, 37 ‡ 36, 27. Ezech. 11, 17. Dan. 9, 2. 25. Baruch 6, 2. Libertio fit 1 Esdr. 1* 2*. 3 Esdr. 2, 1.

Babylonicæ captiuitatis causa, 4 Reg. 17, 7, 13. 18. contra Babylonem, Psalm. 136, 8. Esaiæ 13*. ‡ 14, 2. 4 ‡ 21, 2, 9. ‡ 47*. Ierem. 25, 12 ‡ 50*. 51*. Baruch 4, 27. Apoc. 14, 8 ‡ 16, 19 ‡ 17*. 18*.

BACCHIDES dux Demetrii, 1 Mach. 7, 8. occidit Iudã ex præcepto Demetrij, 9, 18.

BALAAM conducitur ad maledicendum Israel, Num. 22*. ‡ 23*. docetur à Domino quid illi loquendum sit, 23, 5, 26. Balaam doctrina, 2 Pet. 2, 15. Apoc 2, 14.

BALAC rex Moabitarũ mittit nuntios ad Balaam, Numer. 22, 5. Iosue 24, 9. vide Iudic. 11, 25. Michæ 6, 5. Apoc. 2, 14.

BALTHASAR videt manum scribentem, Daniel 5, 5. occiditur, & regnum eius delabitur ad manus Darij. 5, 30 ‡ 6, 1.

BANAIAS dux Cerethi & Pelethi, 2 Reg. 20, 23. Dauidi à consiliis 23, 23. 1 Par. 11, 25. postea præfectus militum Salomonis, 3 Reg. 2, 35.

BAPTISMVS à Christo præceptus, Matth. 28, 19. Marc. 16, 16. Iohan. 3, 5.

Baptismum docuerunt Apostoli, & administrarunt, Act. 2, 38, 41 ‡ 8, 12, 36 ‡ 9, 18 ‡ 10, 47 ‡ 16, 15, 33 ‡ 19, 4 ‡ 22, 16. Rom. 6, 3. 1 Cor. 1, 14. Gal. 3, 27. Eph. 4, 5. Hebr. 6, 2.

Baptismus saluat, 1 Petr. 3, 21. baptismus est lauacrum regenerationis, Tit. 3, 5.

Baptismus tollit omnia peccata, Gene. 17, 14. Esaiæ 44, 3. Ezech. 36, 25. Zachar. 13, 1. Matth. 18, 14 ‡ 28, 19. Marc. 1, 4 ‡ 16, 16. Ioan. 1, 33 ‡ 3, 5. Act. 2, 38 ‡ 8, 12, 38 ‡ 16, 33 ‡ 18, 8. Rom. 6, 3, 4, 5, 6*. 1 Cor. 6, 11. Eph. 5, 26. Coloss. 2, 11*. Hebr. 10, 22. 1 Petr. 3, 21.

Baptismus non est iterandus, Ephe. 4, 5. Heb. 6, 6 ‡ 10, 26. Idẽ declarat ipsius figura, Gen. 17, 14. 1 Cor. 10, 2.

Baptismus Iohannis, Matt. 3, 6 ‡ 21, 25. Marc. 1, 4 ‡ 11, 30. Luc. 3, 16 ‡ 7, 29 ‡ 20, 4. Ioann. 1, 26, 33 ‡ 3, 23. Actor. 1, 5 ‡ 11, 16 ‡ 13, 24 ‡ 19, 3.

Baptismus pœnitentiæ prædicatur. Marc. 1, 4. Lucæ 3, 3. Act. 2, 38 ‡ 13, 24 ‡ 19, 3. Rom. 6, 3. Col 2, 12.

Baptismi nomine significatur passio. Mat. 20, 22. Mar. 10, 38. Luc. 12, 50.

Baptismus in spiritu sancto & igne Mat. 3, 11. Mar. 1, 8. Luc. 3, 16. Ioã. 1, 33. Act. 1, 5 ‡ 2, 4 ‡ 11, 15.

BAPTIZANDI sunt paruuli, Gen. 17, 14. Exod. 4, 24, 26, 26. Mat. 11, 28 ‡ 18, 14 ‡ 19, 13. Marci 10. 14. Luc. 12, 15. Ioan. 3, 5. Act. 2, 39. 10 ‡ 30*. 15, 33 ‡ 18, 8. 1 Cor. 1, 16 ‡ 10, 2 ‡ 15, 22. 1 Timot. 2, 4.

Baptizari in Scripturis aliquando exprimitur per verbum Illuminari, Hebr. 6, 4. aliquando per Renouari, Heb. 6, 6.

Baptizatus Christus, Mat. 3, 15. Mar. 1, 9. Luc. 3, 21. in baptizatũ delabitur Spiritus sanctus, Matth. 3, 16. Marc. 1, 8. Lucæ 3, 21. Ioan. 1, 33.

Baptizat Christus per discipulos, Ioan. 3, 22 ‡ 4, 2.

Baptizata integra domus, 1 Cor. 1, 14. Act. 16, 15, 33 ‡ 18, 8 ‡ 16, 15.

Baptizati accipiunt Spiritum sanctum, Act. 2, 38 ‡ 19, 5. induunt Christum, Gal. 3, 27. in morte ipsius baptizantur, Rom. 6, 3. in vnum corpus baptizantur, 1 Corint. 12, 13, 27.

Baptizatus Simõ Magus, Act. 8, 13.

Baptizatus Eunuchus, Act. 8, 38.

Baptizatus Cornelius gentilis. Act. 10, 47.

BARIEHV à Deo per Paulum visu oculorum priuatur. Act. 13, 11.

BARNABAS ponit pretium agri ante pedes Apostolorum, Act. 4, 37. ducit Paulum ad Apostolos, 9, 27. mittitur Antiochiam, 11, 22. redit in Ierusalem, 11, 30. iterum recepit se Antiochiam cum Paulo 12, 25.

BARABBAS latro dimittitur Matth. 27, 26. Marc. 15, 15. Lucæ 23, 25. Ioan. 18, 40. Act. 3, 14.

BARTIMAEVS visu donatur Mar. 10, 46, 52.

BARVCH filius Neriæ, Iere. 32, 12. dictante Ieremia scribit librũ, qui comburitur, 36.*. conscribit alium, qui populo prælegitur 45, 1. Baruch 1, 3.

BARZELLAI prouidet regi Dauid de cibis, 2 Reg. 17, 27. deducit eum vsque ad Iordanem, 19, 3. 1*. Dauid præcepit vt filiis Barzellai beneſiat, 3 Reg. 2, 7.

Barzellai quoniam sua genealogiæ scripturam demonstrare non poterat, reiicitur à Sacerdotio, 1 Esdræ 2, 62. 2 Esdr. 7, 64.

BASEMATH filia Salomonis, vxor Achimaas, 3 Regum 4, 15.

BATHVEL filius Nachor pater Rebeccæ, Gen. 22, 23.

BEATITVDO seu beatorũ gaudium, & vita æterna, Sapie. 3, 7 ‡ 5, 1, 16. Esaiæ 25, 5 ‡ 30, 29 ‡ 49, 20 ‡ 60* 64, 2. Ieremiæ 31, 1, 8, 13. Daniel. 12, 11. Matth. 13, 43 ‡ 16, 28 ‡ 25*. Marc. 12, 26. Lucæ 9, 35 ‡ 16, 22 ‡ 22, 20. Ioann. 16, 20 ‡ 17, 2, 24. Roma. 8, 30. 1 Corinth. 2, 9 ‡ 15, 41. 2 Corinth. 12, 2. 2 Timoth. 4, 8. 1 Petri 1, 4 ‡ 5, 4. Hebræ. 10, 35 ‡ 12, 23. Iacob. 1, 12. Apoc. 2*. 5*. 7, 9, 15 ‡ 14, 1 ‡ 21*. 22*.

Beatitudo quomodo comparetur, Esaiæ 25, 9. Matth. 20, 23 ‡ 25, 34. Marc. 10, 40. Ioann. 3, 15, 16, 36 ‡ 5, 24 ‡ 20, 29. Act. 2, 21 ‡ 15, 11 ‡ 20, 32. Roman. 1, 16 ‡ 10, 4. Ephes 1, 13 ‡ 2, 6. 1 Thessal. 5, 9. 2 Thessalon. 2, 13. 2 Timoth. 1, 9. Tit. 1, 1 ‡ 3, 5. 1 Petri 1, 9. Hebr. 5, 12.

BELIS & Draconis historia, Dan. 14*.

BELLVM est pœna peccati, Leuit. 26, 24. Deut. 28, 36, 49. Iudic. 2, 13 ‡ 3, 1, 8 ‡ 4, 1 ‡ 6, 1 ‡ 10, 6 ‡ 13, 1. Esa. 5, 25. Ierem. 5, 15.

In Belli necessitate quomodo se quis habere debeat, Exod. 17, 8, 13. 1 Reg. 17, 20*. 2 Paral. 12, 2, 6 ‡ 14, 9, 12 ‡ 18*, 20. 1 ‡ 32, 1, 6. Iudith 8, 9*. 1 Machab. 3, 10, 20 ‡ 4, 7, 10 ‡ 7, 41, 45. 2 Mach. 8, 16, 19. Deus pugnat pro suis, Exod. 14, 13. Deut. 1, 30 ‡ 3, 22. 1 Regum 17, 46. 2 Paral. 20, 15. Psalm. 17, 35 ‡ 143, 1. Esaiæ 30, 15. Quære Victoria.

Bellandum armis quoque spiritualibus, Roman. 13, 12. 2 Cor. 10, 4. Ephes. 6, 11. Galat. 5, 17.

Bellum quibus de causis suscepterint olim fideles, Genes. 14, 14. Iudic. 9, 27 ‡ 20*. Iosue 10, 1, 7. 1 Reg. 30, 1, 8.

BENEDICTIO qua homo homini benedicit, Genes. 14, 19 ‡ 17, 4* ‡ 28, 4 ‡ 48, 9. Exod. 12, 32, 39, 43. Leuit. 9, 22. Numer. 24, 9*. Deuter. 10, 8 ‡ 33, 1. Iosue 8, 33 ‡ 14, 13 ‡ 15, 19 ‡ 22, 6. 1 Regum 2, 20. 2 Regum 6, 18 ‡ 13, 26 ‡ 14, 22 ‡ 19, 39. 3 Regũ 1, 47 ‡ 8, 14. 4 Regum 10, 14. 1 Paral. 16, 2. 2 Paral. 6, 3. Iudith 15, 10. Psalm. 117, 26 ‡ 128, 8. Prouerb. 27, 14. 1 Machab. 2, 69. Lucæ 2, 34 ‡ 6, 28. Roman. 12, 14. Hebræ. 7, 2.

Benedictio qua creaturæ consecrantur & sanctificantur, Exod. 28, 2 ‡ 29, 6, 27. Leuitic. 21, 10 ‡ 22, 2 ‡ 27, 28, 29, 30. Numer. 5, 17 ‡ 31, 6. Iosue 6, 24. Iudi. 17, 3. 1 Regum 21, 5. 1 Par. 18, 11. 3 Esdr. 1, 41. 1 Timoth. 4, 5*.

Exod. 9, 2, 3. Hinc consecratio Sacerdotum, vestium, aliarumq; templorum, sacrorum, aquæ lustralis, &c.

BENHADAD seruat fidem & pactum cum rege Asa. 3 Reg. 15, 20. obsidet Samariam, 20, 1. 4 Reg. 6, 24. agrotat & moritur, 8, 7. 15.

Benhadad filius Hazaei fit rex Syriæ, 4 Reg. 3, 24. iubilicit ibi Israelitem, 13, 3.

BENIAMIN filius Iacob nascitur, Genes. 35, 16.

BENIAMITAE abutuntur vxore Leuitæ, Iudic. 19, 25. puniuntur, 20, 41.

BESELEEL insignis artifex, Exod. 31, 1 ‡ 35. 30.

BESTIAE & brutæ animantia non crudeliter tractanda, Gen. 33, 13. Exod. 23, 12. Num. 22, 23, 28. Deut. 5, 14 ‡ 22, 10. Prou. 12, 10. Eccli. 7, 24.

BETHSABEE filia Eliam vxor Vriæ à Dauid cognoscitur, & parit. 2 Reg. 11, 4, 27. puer ægrotat & moritur, 12, 15, 18. fit vxor Dauidis, parit ei Salomonem, 12, 24. 1 Par. 3, 5. Matth. 1, 6.

BETHSAIDA vrbs natiua Andreæ & Philippi, Ioan. 1, 44 ‡ 12, 21. deploratur, Mat. 11, 21. Luc. 10, 13.

BETHSEMITAE grauiter puniuntur, 1 Reg. 6, 19.

Bona opera pictasque vera in Deũ commendatur, Exod. 19, 5 ‡ 20 * 23, 19, 25. Deut. 5, 6, 11, 16 ‡ 10, 12. Iosue 22, 5. 1 Reg. 15, 22. Psalm. 2, 10 ‡ 39, 7 ‡ 49, 14. Prou. 3, 1 ‡ 14, 31 ‡ 14, 3. Esaiæ 1, 16 ‡ 58, 6. Iere. 22, 3. Ezech. 18, 6. Hose. 6, 11. Mich. 6, 8. Zach. 7, 5 ‡ 8, 16. Eccli. 35, 12. Matt. 5, 24. 29. 39. Luc. 1, 75 ‡ 3, 11. Ioan. 12, 26. Roman. 12*. 13*. 14, 17. Philip. 3, 3. Iac. 1, 27. vide Opera.

Bonitas & benignitas Dei erga suos, Gen. 18, 26, 30. Exod. 6, 1 ‡ 9. 26 ‡ 11, 7 ‡ 20. 6 ‡ 34. 6 Numer. 20, 8. Deut. 4, 29 ‡ 5, 10 ‡ 7, 9 ‡ 10, 18 ‡ 28, 1 ‡ 30, 3 ‡ 32, 10. 2 Reg. 7, 12 ‡ 12, 13 ‡ 24, 14. 3 Reg. 8, 23. 4 Regum 20, 5. 2 Par. 9, 8. Sap. 11, 24. Eccli. 2, 12 ‡ 18, 1. Psal. 31, 5 ‡ 35, 7 ‡ 36, 25 ‡ 85, 5 ‡ 102* ‡ 135* ‡ 144, 8. Esaiæ 30, 18 ‡ 54, 5, 7 ‡ 55, 7. Ierem. 13, 15 ‡ 18. 8. Ezech. 18, 27 ‡ 33, 15. Hose. 2, 21. Ioel 2, 13. Ionæ 4, 2. Matth. 11, 28 ‡ 18, 19. Lucæ 1, 30 ‡ 6, 36 ‡ 15. 20. 27 ‡ 23, 43. Rom. 11, 4, 31. 2 Corinth. 1, 3. Ephes. 2, 4. 1 Timoth. 1, 13, 16.

C.

CAECITAS tum corporis, tum animi, Genes. 19, 11. Deut. 28, 28. 4 Reg. 6, 18. Psalm. 68, 24 ‡ 145, 8. Esaiæ 6, 10 ‡ 42, 7, 16, 18 ‡ 35, 5 ‡ 59, 18 ‡ 43, 8 ‡ 56. 10 ‡ 59, 10. Sapien. 2, 21. Tob. 2, 11. 2 Macha. 10, 30. Matth. 15, 14. Marc. 8, 18. Luc. 4, 19. Ioan. 9, 1, 4 ‡ 12, 40. Act. 9, 8, 18 ‡ 13, 11. Rom. 1, 21 ‡ 11, 10. 2 Corin. 4, 4. Ephes. 4, 18. 2 Pet. 1, 9. 1 Ioan. 2, 11. Apoc. 3, 17.

Cæci illuminantur, Tob. 11. 15. Matth. 9, 30 ‡ 20, 34. Marc. 8, 25 ‡ 10, 46. Luc. 18, 35. Ioan. 9, 7.

CAERIMONIAE Ecclesiasticæ, seu cultus externus, Gene. 8, 20 ‡ 14, 18 ‡ 15, 9 ‡ 17, 10 ‡ 22* ‡ 26, 5 ‡ 28, 11 ‡ 33, 20 ‡ 43, 4, 26. Exo. 12*. ‡ 18, 20 ‡ 19*. Leuit. 8, 34 ‡ 9*, ‡ 18, 19 ‡ 12*. ‡ 14* ‡ 23* ‡ 24*. Numer. 1, 50 ‡ 4* ‡ 5* ‡ 6* ‡ 7* ‡ 8* ‡ 9* ‡ 15*. 1 Paralipom. 23*. 1 Esdr. 6*. Matth. 2, 11.

Cærimoniæ seu ritus certi inrando, 3 Regum 8, 22, 54 ‡ 17, 21 ‡ 18, 42. 2 Paral. 5, 12*. Matth. 2, 11 ‡ 26, 39. Marc. 14, 35. Lucæ 22, 41. 1 Cor. 11, 4*. 1 Timoth. 2, 8.

CAIN primus filius Adam nascitur, Genes. 4, 1. occidit suum fratrem Abel, 4, 8. Sap. 10, 3. 1 Ioan. 3, 12.

CALEB filius Hesron, 1 Para. 2, 18. explorator terræ Canaan. Numer. 13, 8, 31 ‡ 14, 6, 24, 30, 38.

postulat, & consequitur terram Hebron, Ios. 14, 6, 9, 13 ‡ 21, 12. Iudic. 1, 20. 1 Par. 6, 56.

CALIX iræ & furoris, Esaiæ 51, 17. Iere. 25, 15. Psalm. 59, 5 ‡ 74, 9. Apoc. 16, 19.

Calix passionis, Matth. 20, 22 ‡ 26, 38. Marc. 10, 38. Lucæ 22, 42. Ioann. 18, 11.

CAMOS, vide Chamos.

CANA ciuitas Galilææ, vbi Christus aquam in vinum mutauit, Ioan. 2, 7.

CANAAN filius Noë maledicitur, Genes. 9, 35 ‡ 10, 1, 6. laus terræ Canaan, Deut. 11, 10. Terra Canaan promittitur Abrahamo & eius semini, Genes. 12, 7 ‡ 13, 15 ‡ 15, 18 ‡ 17, 8 ‡ 26, 4 ‡ 35, 12. Exod. 3, 8, 17. Leuit. 20, 24. Deut. 9, 6. datur, Iosue 13, 6. quam ob causam Deus Cananæos expulerit, Leuitic. 18, 25. Deuter. 9, 4 ‡ 18, 12 ‡ 20, 17. quam obrem paulatim & non simul illas nationes profligauerit, Exod. 23, 29. Deuter. 7, 22. Iudic. 2, 23 ‡ 3, 1. descriptio & diuisio terræ Canaan. Genes. 10, 19. Exod. 23, 31. Numer. 26, 52 ‡ 33, 54 ‡ 34*. Iosue 13* ‡ 14* ‡ 15* ‡ 16* ‡ 17* ‡ 18*. ‡ 19*. Ezec. 47, 13, 21.

Cananææ mulieris filia à dæmonio liberatur, Mat. 15, 28.

CAPHARNAVM, ciuitas Galilææ, in qua cœpit Iesus prædicare, Matth. 4, 17. Lucæ 4, 31. curat ibidem seruum Centurionis, Matth. 8, 13. appellatur ciuitas eius, 9, 1. increpatur, 11, 13.

CAPTIVOS iussere, Gene. 14, 14. 1 Reg. 30, 9. Tob. 1, 15. Iere. 38, 9. Matth. 25, 37. Act. 12, 5. 2 Timoth. 1, 16. Heb. 13, 3.

CAPTIVOS non deserit Deus, Gen. 39, 21. Sap. 10, 13. Esa. 42, 7. Act. 5, 18 ‡ 12, 17 ‡ 16, 25.

CARNEM suam crucifigere quomodo quisque debeat, Eccli. 19, 1. Rom. 6, 12 ‡ 8, 12. 13, 14. Gala. 5, 16. Ephes. 4, 22 ‡ 5, 3. Tit. 2, 12. 1 Pet. 2, 1 ‡ 4, 2. 6. Heb. 12, 1.

CASTITAS cœlibum præstertur castitati coniugali, Psalm. 44, 15. Sapien. 6, 20. Matth. 19, 12 ‡ 22, 30. 1 Cor. 7, 25, 32, 34, 38*. Apoc. 14, 4.

Castitas hæc consulitur vt perfectio euangelica, Matth. 19, 12. 1 Corint. 7, 25.

Castitatis laus, 1 Reg. 21, 5. Tobiæ 6, 16*. Iudith 15, 11 ‡ 16, 26. Psal. 44, 15. Prou. 22, 11. Sap. 3, 13, 14 ‡ 4, 1, 2 ‡ 6, 20. Eccli. 6, 38 ‡ 26, 20. Esaiæ 7, 14 ‡ 56, 3, 4, 5*. Zach. 9, 17. 2 Machab. 14, 38. Matth. 5, 8, 48 ‡ 19, 12 ‡ 22, 30*. ‡ 25, 1. Luc. 1, 27 ‡ 20, 34. Act. 24, 25. Rom. 2, 7. 1 Cor. 7, 25*. 2 Cor. 6, 5 ‡ 11, 2. 1 Timot. 2, 2 ‡ 3, 2 ‡ 4, 12 ‡ 5, 2. Tit. 1, 8 ‡ 2, 5. Apoc. 14, 4.

CAVENDVM à pseudoprophetis, Matth. 7, 15. Marc. 8, 15 ‡ 13, 6. Lucæ 17, 23.

CAYPHAS summus Sacerdos consilium dat contra Christum, Ioã. 11, 49 ‡ 18, 14. prohibet Apostolis ne prædicent, Act. 4, 18.

CEPHAS, vide Petrus.

CEREORVM & lapadum in templis vsus, 2 Par. 4, 20.

CERTI non sumus de accepta peccatorum remissione, vel vita æterna consequenda, Eccle. 9, 1, 2. Eccli. 5, 5. Rom. 8, 17 ‡ 11, 20. 1 Cor. 4, 3, 4, 5 ‡ 9, 27 ‡ 10, 12. Philip. 2, 12 ‡ 3, 11, 13. 1 Timot. 1, 19. 2 Petri 3, 17. Hebr. 3, 14 ‡ 4, 1.

CHAMOS, siue Camos, idolũ Moabitarum, Num. 21, 29. huic Salomon ædificat templum, 3 Regum 11, 7. destruitur, 4 Regum 23, 13.

CHARITAS virtus fide præstantior, Propter. 10, 12. Matth. 22, 38 ‡ 25*. vbi à nuptiis excluduntur non habentes oleum charitatis, Mar. 12, 33. 1 Corin. 12, 31*. ‡ 13, 4, 8, 13*. Coloss. 3, 14. 1 Tim. 1, 5. 1 Petri 4, 8. 1 Ioan. 4, 16.

Charitas fraterna, Gen. 13, 8. Leuit. 19, 18. Deut. 22, 1. 1 Reg. 18, 1. Eccli. 25, 2. Psalm. 132, 1. Prouer. 10, 12. Mat. 7, 3 ‡ 19, 19 ‡ 22, 38. Ioan. 13, 14. 34 ‡ 15, 12. Rom. 12, 10 ‡ 13, 9. 1 Corinth. 13*. Gal. 5, 14. Ephes. 4, 15 ‡ 5. 1. Philip. 2, 2. Col. 3, 13. 1 Thessal. 4, 9. 1 Timoth. 1, 5. Heb. 13, 1. 1 Petri 4, 8. 1 Ioan. 3, 23 ‡ 4, 7. Diligendi etiam inimici, Exodi 23, 4. 1 Regum 24, 5, 7 ‡ 26, 5 ‡ 30, 11. 2 Regũ 19, 19. 4 Regũ 6, 21. Iob 31, 29. Prouer. 25, 21. Matth. 5, 44. Lucæ 6, 27, 35 ‡ 23, 33. Actor. 7, 60. Rom. 12, 20. vide Dilectio.

CHOREAS ducere, Exod. 32, 6, 19. Iudic. 11, 34 ‡ 21, 21. 2 Reg. 6, 14. Psalm. 149, 3 ‡ 150, 4.

CHRISTVS Iesus verus Deus & homo promittitur, Genes. 3, 15 ‡ 12, 3 ‡ 17, 19, 21 ‡ 22, 18 ‡ 26, 4 ‡ 28, 14 ‡ 49, 10. Nu. 24, 17. Deu. 18, 18. 1 Regum 2, 10, 35. 2 Regum 7, 13. Psalm. 2*. 21*. 109, 1. Esaiæ 7, 15 ‡ 8, 3 ‡ 9, 6 ‡ 11, 1, 10 ‡ 28, 16 ‡ 40, 9 ‡ 42, 1 ‡ 45, 1 ‡ 46, 13 ‡ 49, 1, 6, 10 ‡ 50, 5 ‡ 52, 10 ‡ 59, 20 ‡ 53*. ‡ 60, 1 ‡ 62, 11. Ierem. 23, 5 ‡ 30, 9 ‡ 33, 15. Ezec. 17, 22 ‡ 34, 11, 15, 23 ‡ 37, 24. Dan. 7, 13 ‡ 9, 24. Mich. 5, 1. Agg. 2, 8. Zachar. 2, 10 ‡ 3, 8 ‡ 9, 9. Malac. 3, 1.

Christus secũdum promissum Dei patris primùm in tempore propter nos verus homo factus, & nobiscum conuersatus, Ioann. 1, 14. Deus in carne manifestatus est, 1 Timoth. 3, 16. 1 Ioann. 4, 2. Deus misit Filium suum in similitudinem carnis peccati, Rom. 8, 3.

Christus est verus Dei filius, Mat. 3, 17 ‡ 14, 33 ‡ 17, 5. Marc. 1, 11 ‡ 5, 7 ‡ 9, 7 ‡ 15, 39. Lucæ 1, 31 ‡ 3, 22 ‡ 9, 3, 5. Ioan. 1, 34, 49 ‡ 6, 69 ‡ 9, 36 ‡ 11, 27 ‡ 19, 7. Rom. 1, 4 ‡ 8, 3. Hebr. 1, 2 ‡ 5, 8 ‡ 6, 6 ‡ 7, 3 ‡ 10, 29. 2 Petri 1, 17. 1 Ioan. 3, 8 ‡ 4, 9 ‡ 5, 20.

Christus conceptus de Spiritu sancto, Mat. 1, 20. Luc. 1, 35.

Christus natus ex Maria virgine, Mat. 1, 25. Lucæ 1, 31 ‡ 2, 6, 11. Galat. 4, 4. Esaiæ 7, 14. natus in Bethleem, Mat. 2, 1. Lucæ 2, 6, 11. Ioan. 7, 42. Michæ. 5, 1.

Christus sine peccato, Esaiæ 53, 12 Ioan. 8, 46. 2 Corin. 5, 21. 1 Petri 2, 22. 1 Ioan. 3, 5. Hebr. 4, 15 ‡ 7, 26. circunciditur, Lucæ 2, 21. baptizatur in Iordane, Matth. 3, 16. Marc. 1, 9. Lucæ 3, 21.

Christus manifestatur & demonstratur certis testimoniis, Matth. 1, 1, 16, 23 ‡ 3, 11 ‡ 8, 29 ‡ 11, 5 ‡ 16, 16 ‡ 17, 5 ‡ 22, 44 ‡ 26, 64 ‡ 27, 53. Mar. 9, 7 ‡ 15, 39. Lucæ 1, 41, 31 ‡ 2, 10, 16*. ‡ 9, 29 ‡ 22, 68. Ioann. 1, 14, 29, 32, 49 ‡ 2, 11 ‡ 3, 2, 13, 16, 35 ‡ 5, 39 ‡ 6, 69 ‡ 7, 40 ‡ 9, 35 ‡ 10, 7, 24, 36 ‡ 11, 27, 41 ‡ 12, 17 ‡ 14*. ‡ 15, 25 ‡ 17, 1 ‡ 20, 28. Roman. 1, 2 ‡ 8, 3 ‡ 9, 5. 2 Cor. 5, 19. Galat. 4, 4. Philipp. 2, 6. Col. 2, 9. 1 Timot. 3, 13. Tit. 2, 11. Hebr. 1*. ‡ 5* 1 Ioan. 5, 20.

Christus est agnus Dei, Esaiæ 53, 7 Ioan. 1, 29. Actor. 8, 31. 1 Corint. 5, 7. Apoc. 5, 6, 12 ‡ 7, 9, 17 ‡ 14, 1 ‡ 13, 8 ‡ 17, 14.

Christus est dominus dominantium & rex regum, Ezech. 37, 24. Psalm. 2, 6 ‡ 24, 7. Coloss. 2, 10. 1 Timoth. 6, 15. Apoc. 1, 5 ‡ 17, 14 ‡ 19, 16.

Christus est imago Dei, Sapien. 7, 26. 2 Cor. 4, 4. Heb. 1, 3.

Christus est lux gentium & totius mundi, Esaiæ 2, 5 ‡ 9, 2 ‡ 42, 6 ‡ 49, 6 ‡ 60, 1, 19. Matth. 4, 16. Lucæ 2, 32. Ioan. 1, 4 ‡ 3, 19 ‡ 8, 12 ‡ 9, 5 ‡ 12, 35, 46. Actor. 13, 47. 1 Ioan. 1, 5 ‡ 2, 8. Apoc. 21, 23.

Christus verus pastor, Esaiæ 40, 11. Ezech. 34*. ‡ 37, 24. Mich. 5, 3. Zach. 13, 7. Matth. 26, 30. Marc. 14, 27. Ioan. 10, 11. Hebr. 13, 20. 1 Petri 2, 25 ‡ 5, 4.

Christus docuit & prædicauit, Mat. 4, 17 ‡ 5*. 6*. 7*. Marc. 1, 14. Lucæ 4, 15 ‡ 6, 20*. curauit omnem infirmitatem, Mat. 4, 23 ‡ 8*. ‡ 9, 2, 20, 28. Marc. 8, 23. Lucæ 17, 12.

Christus est transfiguratus, Matth. 17, 2. Marc. 9, 2. Lucæ 9, 29.

Christus per proditorem traditur, quæ re Iudas.

Christus passus est, Psal. 21*. Esaiæ 53*. Dan. 9, 26. Matt. 16, 21 ‡ 17, 12, 22 ‡ 20, 18, 22 ‡ 26, 37, 66 ‡ 17*. Marc. 8, 31 ‡ 9, 31. Lucæ 17, 25 ‡ 18, 31 ‡ 23*. Ioann. 18, 28 ‡ 19*. Actor. 3, 18 ‡ 8, 32 ‡ 17, 3. Roma. 8, 32. 1 Petri 2, 21 ‡ 4, 1. Hebr. 2, 18 ‡ 13, 12.

Christus est crucifixus, Matth. 27, 35. Marc. 15, 24. Lucæ 23, 32. Ioan. 19, 18. Act. 2, 23 ‡ 4, 10. 1 Corinth. 2, 2. 2 Cor. 13, 4.

Christi passio prædicta & prefigurata est, Gen. 22, 2. Num. 21, 8. Psalm. 21*. Esaiæ 53*. Dan. 9, 26. Matt. 20, 22. Ioan. 3, 14, 16 ‡ 8, 28 ‡ 12, 32.

Christus mortuus est & sepultus propter peccata nostra, Matth. 27, 49, 58. Marc. 15, 37, 42. Lucæ 23, 45, 49. Ioann. 19, 30, 40. Actor. 13, 29. Rom. 5, 6 ‡ 6, 10 ‡ 8, 34 ‡ 14, 9. 1 Corint. 15, 3. 2 Corint. 5, 15. 1 Thess. 5, 10. vt prædixerat futurum, Matth. 16, 21 ‡ 20, 22.

Christus tertia die resurrexit à mortuis, Psal. 15, 19. Matth. 28, 6. Mar. 16, 6. Lucæ 24, 5. Ioan. 20, 9. Act. 2, 24 ‡ 31 ‡ 10, 40 ‡ 13, 30 ‡ 17, 31. Roman. 4, 25 ‡ 8, 34 ‡ 14, 9. 1 Cor. 15, 4, 12. 2 Tim. 2, 8. idque prædictũ & præfiguratum est, Psalm. 15, 10. Ioñ 2, 1. Matth. 12, 40 ‡ 16, 21 ‡ 17, 22 ‡ 20, 22. Marc. 8, 31 ‡ 9, 31 ‡ 10, 34. Lucæ 11, 30 ‡ 18, 33. Ioan. 2, 19.

Christus ascendit in cælum, Marc. 16, 19. Lucæ 24, 51. Ioann. 3, 13 ‡ 6, 62. Act. 1, 9. Ephe. 1, 20 ‡ 4, 8. 1 Petri 3, 22 Heb. 4, 14. Psal. 67, 19.

Christus est Deus & Dei filius à principio & ab æterno, Ioan. 1, 1 ‡ 8, 58 ‡ 17, 5, 24. Michæ. 5, 2. Prouer. 8, 22. Coloss. 1, 16. Heb. 1, 2.

Christus mediator, reconciliator & aduocatus, Ioann. 6, 44, 65 ‡ 10, 7 ‡ 14, 6. Actor. 4, 12. Roman. 3, 25 ‡ 5, 2 ‡ 8, 34. Galat. 3, 20. Ephes. 2, 14, 17. Coloss. 1, 19. 1 Timot. 2, 5. Hebr. 7, 24 ‡ 8, 6 ‡ 9, 15 ‡ 12, 24. 1 Ioan. 2, 1 ‡ 4, 10.

Christus sedet ad dexteram Dei patris, Psalm. 109, 1. Matth. 22, 44. Marc. 16, 19. Lucæ 22, 69. Actorum 7, 56. Rom. 8, 34. Ephes. 1, 20. Coloss. 3, 1. 1 Pet. 3, 22. Hebr. 1, 13.

Christus venturus est iudicare vivos & mortuos, Psalm. 95, 13. Matth. 16, 27 ‡ 24, 30 ‡ 25, 31. Lucæ 17, 24, 30 ‡ 21, 25. Ioan. 5, 22. Actor. 1, 11 ‡ 10, 42 ‡ 17, 31. Rom. 2, 16. 2 Corinth. 5, 10. 1 Thess. 4, 16. 2 Thess. 1, 7. 2 Tim. 4, 1. 1 Pet. 4, 5. Heb. 9, 28. Iudæ 14. Apoc. 1, 7 ‡ 20, 11.

Christo omnia tradita sunt à Patre, & subiecta, Matth. 11, 27 ‡ 28, 18. Lucæ 10, 22. Ioan. 3, 35 ‡ 17, 2. Ephe. 1, 22.

Per Christum cuncta sunt creata, Psalm. 32, 6. Ioan. 1, 3. Ephe. 3, 9. Col. 1, 15. Hebr. 1, 2.

Christus manet in æternum, Psal. 109, 4. Esaiæ 9, 7. Daniel 7, 14. Mich. 5, 1. 1 Ioan. 2, 24.

Christus est Leo, Apoc. 5, 5.

Christus est stella matutina, 2 Pet. 1, 19. Apoc. 22, 16.

Christus nouit omnia, Ioan. 16, 30 ‡ 21, 17. Apoc. 2, 23.

Christus est vnũ cum Patre, Ioan. 10, 30 ‡ 14. 10. 20 ‡ 17, 21.

Christus sibi passio prædicta & prefigurata est, Gen. 22, 2. Num. 21, 8. Psalm. 21*. Esaiæ 53*. Dan. 9, 26. Matt. 20, 22. Ioan. 3, 14, 16 ‡ 8, 28 ‡ 12, 32.

Christus mortuus est & sepultus propter peccata nostra, Matth. 27, 49, 58. Marc. 15, 37, 42. Lucæ 23, 45, 49. Ioann. 19, 30, 40. Actor. 13, 29. Rom. 5, 6 ‡ 6, 10 ‡ 8, 34 ‡ 14, 9. 1 Corint. 15, 3. 2 Corint. 5, 15. 1 Thess. 5, 10. vt prædixerat futurum, Matth. 16, 21 ‡ 20, 22.

Christus tertia die resurrexit à mortuis, Psal. 15, 19. Matth. 28, 6. Mar. 16, 6. Lucæ 24, 5. Ioan. 20, 9. Act. 2, 24 ‡ 31 ‡ 10, 40 ‡ 13, 30 ‡ 17, 31. Roman. 4, 25 ‡ 8, 34 ‡ 14, 9. 1 Cor. 15, 4, 12. 2 Tim. 2, 8. idque prædictũ & præfiguratum est, Psalm. 15, 10. Ioñ 2, 1. Matth. 12, 40 ‡ 16, 21 ‡ 17, 22 ‡ 20, 22. Marc. 8, 31 ‡ 9, 31 ‡ 10, 34. Lucæ 11, 30 ‡ 18, 33. Ioan. 2, 19.

Christus ascendit in cælum, Marc. 16, 19. Lucæ 24, 51. Ioann. 3, 13 ‡ 6, 62. Act. 1, 9. Ephe. 1, 20 ‡ 4, 8. 1 Petri 3, 22 Heb. 4, 14. Psal. 67, 19.

Christus est Deus & Dei filius à principio & ab æterno, Ioan. 1, 1 ‡ 8, 58 ‡ 17, 5, 24. Michæ. 5, 2. Prouer. 8, 22. Coloss. 1, 16. Heb. 1, 2.

Christus mediator, reconciliator & aduocatus, Ioann. 6, 44, 65 ‡ 10, 7 ‡ 14, 6. Actor. 4, 12. Roman. 3, 25 ‡ 5, 2 ‡ 8, 34. Galat. 3, 20. Ephes. 2, 14, 17. Coloss. 1, 19. 1 Timot. 2, 5. Hebr. 7, 24 ‡ 8, 6 ‡ 9, 15 ‡ 12, 24. 1 Ioan. 2, 1 ‡ 4, 10.

Christus sedet ad dexteram Dei patris, Psalm. 109, 1. Matth. 22, 44. Marc. 16, 19. Lucæ 22, 69. Actorum 7, 56. Rom. 8, 34. Ephes. 1, 20. Coloss. 3, 1. 1 Pet. 3, 22. Hebr. 1, 13.

Christus venturus est iudicare vivos & mortuos, Psalm. 95, 13. Matth. 16, 27 ‡ 24, 30 ‡ 25, 31. Lucæ 17, 24, 30 ‡ 21, 25. Ioan. 5, 22. Actor. 1, 11 ‡ 10, 42 ‡ 17, 31. Rom. 2, 16. 2 Corinth. 5, 10. 1 Thess. 4, 16. 2 Thess. 1, 7. 2 Tim. 4, 1. 1 Pet. 4, 5. Heb. 9, 28. Iudæ 14. Apoc. 1, 7 ‡ 20, 11.

Christo omnia tradita sunt à Patre, & subiecta, Matth. 11, 27 ‡ 28, 18. Lucæ 10, 22. Ioan. 3, 35 ‡ 17, 2. Ephe. 1, 22.

Per Christum cuncta sunt creata, Psalm. 32, 6. Ioan. 1, 3. Ephe. 3, 9. Col. 1, 15. Hebr. 1, 2.

Christus manet in æternum, Psal. 109, 4. Esaiæ 9, 7. Daniel 7, 14. Mich. 5, 1. 1 Ioan. 2, 24.

Christus est Leo, Apoc. 5, 5.

Christus est stella matutina, 2 Pet. 1, 19. Apoc. 22, 16.

Christus nouit omnia, Ioan. 16, 30 ‡ 21, 17. Apoc. 2, 23.

Christus est vnũ cum Patre, Ioan. 10, 30 ‡ 14. 10. 20 ‡ 17, 21.

Christi passio prædicta & prefigurata est, Gen. 22, 2. Num. 21, 8. Psalm. 21*. Esaiæ 53*. Dan. 9, 26. Matt. 20, 22. Ioan. 3, 14, 16 ‡ 8, 28 ‡ 12, 32.

Christus mortuus est & sepultus propter peccata nostra, Matth. 27, 49, 58. Marc. 15, 37, 42. Lucæ 23, 45, 49. Ioann. 19, 30, 40. Actor. 13, 29. Rom. 5, 6 ‡ 6, 10 ‡ 8, 34 ‡ 14, 9. 1 Corint. 15, 3. 2 Corint. 5, 15. 1 Thess. 5, 10. vt prædixerat futurum, Matth. 16, 21 ‡ 20, 22.

Christus tertia die resurrexit à mortuis, Psal. 15, 19. Matth. 28, 6. Mar. 16, 6. Lucæ 24, 5. Ioan. 20, 9. Act. 2, 24 ‡ 31 ‡ 10, 40 ‡ 13, 30 ‡ 17, 31. Roman. 4, 25 ‡ 8, 34 ‡ 14, 9. 1 Cor. 15, 4, 12. 2 Tim. 2, 8. idque prædictũ & præfiguratum est, Psalm. 15, 10. Ioñ 2, 1. Matth. 12, 40 ‡ 16, 21 ‡ 17, 22 ‡ 20, 22. Marc. 8, 31 ‡ 9, 31 ‡ 10, 34. Lucæ 11, 30 ‡ 18, 33. Ioan. 2, 19.

Christus ascendit in cælum, Marc. 16, 19. Lucæ 24, 51. Ioann. 3, 13 ‡ 6, 62. Act. 1, 9. Ephe. 1, 20 ‡ 4, 8. 1 Petri 3, 22 Heb. 4, 14. Psal. 67, 19.

Christus est Deus & Dei filius à principio & ab æterno, Ioan. 1, 1 ‡ 8, 58 ‡ 17, 5, 24. Michæ. 5, 2. Prouer. 8, 22. Coloss. 1, 16. Heb. 1, 2.

Christus mediator, reconciliator & aduocatus, Ioann. 6, 44, 65 ‡ 10, 7 ‡ 14, 6. Actor. 4, 12. Roman. 3, 25 ‡ 5, 2 ‡ 8, 34. Galat. 3, 20. Ephes. 2, 14, 17. Coloss. 1, 19. 1 Timot. 2, 5. Hebr. 7, 24 ‡ 8, 6 ‡ 9, 15 ‡ 12, 24. 1 Ioan. 2, 1 ‡ 4, 10.

23 ‡ 14. 7. 10. 1 Regum 14, 32.

CIBORVM & potus in cõuiuis luxus, Esaiæ 5, 12. Ezech. 16, 49. Lucæ 21, 34 ‡ 16, 19. Roman. 13, 13. Galat. 5, 21. 1 Petri 4, 3. 2 Petri 2, 13. vide Ebrietas.

Cibare esurientes seu fame laborantes, Deut. 23, 4. Iudi. 8, 5. 1 Reg. 21, 3 ‡ 35, 8. 23. 2 Regum 16, 1. Esaiæ 58, 7. Matth. 25, 35.

Cibus iumentis cum gratiarum actione, vide Gratia.

CIBI delectus habendus. vide Abstinentia.

CIRCVNCISIO carnalis & spiritualis, Gene. 17, 10 ‡ 21, 4 ‡ 34, 24. Exod. 4, 25 ‡ 12, 44. Leui. 12, 3. Deu. 10, 16 ‡ 30, 6. Iosue 5, 2, 7. Iudith 14, 6. Ierem. 4, 4 ‡ 6, 10 ‡ 9, 25. 1 Mach. 1, 16 ‡ 51, 63. 2 Macha. 6, 10. Lucæ 1, 59 ‡ 2, 21. Ioann. 7, 22. Act. 7, 8 ‡ 15, 1, 24 ‡ 16 3. Roman. 2, 25, 29 ‡ 3, 1 ‡ 4, 10. 1 Corinth 7, 19. Galat. 2, 3 ‡ 5, 2 ‡ 6, 12. Ephesior. 2, 11. Philip. 3, 2. Colos. 2, 11 ‡ 3, 11.

CLAVDIVS Cæsar Romanus, præcipit omnes Iudæos exire Roma, Act. 18, 2. huius tẽpore magna erat in orbe annone caritas, Act. 11, 28

CLAVDIVS Lysias mittit Paulum ad Felicem præsidem Cæsareæ, Act 23, 23, 30.

CLEOPATRA filia Ptolemæi traditur Alexandro, 1 Mach. 10, 58. tũc adimitur, & traditur Demetrio, 11, 11.

CLEOPHAS ibat cum altero discipulo in Emaus, Lucæ 24, 13. cognouit Christum in fractione panis, 24, 30.

COGITATIONES prauæ quas odit Dominus, Zach. 8, 17. Prouerb. 6, 14. Matth 15, 19. Marc. 7, 21.

Cogitationes cordis Deus nouit, 3 Reg. 8, 39. 2 Paral. 6, 30. Ioann. 2, 25. & nulla latet eum. Iob 42, 2. Eccli. 42, 19. Esaiæ 29, 15. Matth 9, 4. Hebr. 4, 12. nouerunt eas & alij, quib⁹ Deus voluerit reuelare, 4 Reg. 5, 26 ‡ 6, 12. Dan. 2, 29⁹.

COGNOSCERE licet subinde homines ex verbis & factis, Eccli. 19, 27 ‡ 27, 9. Matth. 7, 16 ‡ 12, 33. Lucæ 6 44.

Cognosci Deus humana sapientia non potest, nisi ipse reueleꝛ paruulis & humilibus. Matth. 11, 25 ‡ 16, 17. Lucæ 10, 21. Ioan 7, 28 ‡ 8, 19, 7 ‡ 10, 14 ‡ 14, 4 ‡ 15, 15 ‡ 17, 6. Act⁹ 17, 23. 1 Corinth. 1, 17, 1 8 ‡ 2, 6, 10 ‡ 3, 19. Colos. 1, 26.

CONCIONATORVM, Pastorum, & Propheratum officium, 1 Reg. 12, 23. Esaiæ 58, 1 ‡ 61, 1. Ierem. 1, 5. Eze. 3, 1. 9. 12 ‡ 33, 2. 7. Act. 3, 18. 24. vide Episcoporum electio & officium.

CONCORDIA fratrum cõmendatur, Psalm. 132. 1. Eccli. 25, 2. Roma. 12, 16. idem sapere, idemque sentire iubemur, Roma. 12, 16 ‡ 15, 6. 1 Corinth. 1, 10. Ephes. 4, 3. Phil. 2, 2 ‡ 3, 17 ‡ 4, 2. 1 Petri 3, 8.

CONCVPISCENTIA prohibetur, & punitur, Exod. 20, 17. Nu. 11, 33 ‡ 21, 5, 6. Iosue 7, 21, 24. Eccli. 19, 1 ‡ 42, 11. Iob 31, 1. Prouer. 6, 25. Matth. 5, 28. Marc. 4, 19. Roman. 6, 12 ‡ 7, 8 ‡ 13, 14. Galat. 5, 16. Coloss. 3, 5. 1 Thessal. 4, 3. 1 Timo. 6, 11. 2 Tim. 2, 22. 1 Cor. 10, 6. 1 Pet. 1, 15 ‡ 2, 11 ‡ 4, 3. 2 Petri 1, 4. 1 Ioann. 2, 16. Iacob. 1, 14 ‡ 4. 1. Iudæ 23.

Concupiscentias carnis crucifigere, refrenare & mortificare inbemur, Eccli. 18, 30. Roman. 6, 12 ‡ 8, 8, 12 ‡ 13, 14. Galat. 5, 16. Ephes. 4, 22 ‡ 5, 3. Col. 3, 5. Tit. 2, 12. 1 Petri 2, 1 ‡ 4, 3, 6. Hebr. 12, 1.

CONDONANDVM fratrib⁹ nos peccanti, Eccli. 28, 8. Mat. 5, 23 ‡ 6, 14 ‡ 18, 22, 35. Luc. 17, 3. Eph. 4, 32. Col. 3, 13.

CONFESSIO peccatorum in scripturis varia, & multiplex, Gen. 41, 9. Leuit. 16, 21, 39 ‡ 26, 40. Numer. 5, 6. Iosue 7, 19. 2 Regum 24, 17. 1 Esdræ 9, 6. 2 Esdr. 9, 2. Psalm. 27, 7 ‡ 31, 5 ‡ 37, 19 ‡ 73, 19 ‡ 94, 2. Prou. 16, 3 ‡ 18, 17 ‡ 28, 13. Eccli. 4, 25, 31 ‡ 7, 34 ‡ 17, 27. Esaiæ 38, 15. Daniel. 9, 5. Matt. 3, 6 ‡ 16, 19. Lucæ 11, 4 ‡ 18, 13. Ioann. 20, 23. Iacob. 5, 16. 1 Ioan. 1, 8, 9.

CONFIRMATIONIS sacramentum, Actor. 8, 17. Heb 6, 2.

CONFITERI Christum & eius doctrinam, Matt. 10, 32. Lucæ 12, 8. Rom. 10, 9. 1 Petri 3, 15. vide Erubescere Euangelium.

CONIVRATIO & seditio, eiusque punitio, Numer. 16⁹, ‡ 20, 2. Iudic. 9, 23, 31, 34 ‡ 12, 1, 4. 2 Reg. 2a⁹. 3 Regum 1, 5. Hest. 2, 21. Actor. 5, 36, 37 ‡ 19, 23 ‡ 23, 13, 20.

CONNVBIVM, vide Matrimonium.

Connubium spiritale inter Deum, & animam, Cantic.⁹. Esaiæ 50, 1 ‡ 54, 5 ‡ 62, 4. Ierem. 31, 22. Ezech. 6, 7, 8. Hose 2, 20. Matth. 9, 15 ‡ 22, 2 ‡ 25, 5. Marc. 2, 19. 2 Cor. 11, 2. Apocal. 19, 7 ‡ 21, 2, 9.

CONSCIENTIAE bonæ tranquillitas. Prou. 15, 15. Eccli. 13, 30. 1 Ioann. 3, 21. 2 Corinth. 1, 12 conscientiæ malæ perturbatio, Sapien. 17 20, 11.

CONSECRATIO sacerdotum, dierum, altarium, vestium, cæterarumq; rerum, quarum est vsus in sacris, Exod. 28, 41 ‡ 29, 1, 7, 21, 29, 35 ‡ 32, 29 ‡ 40, 11. Leuit. 7, 30, 37 ‡ 8, 9, 22, 31, 33 ‡ 18, 21 ‡ 21, 7, 10 ‡ 22, 2, 3 ‡ 23, 12 ‡ 27, 10, 16, 21, 28. Nume. 3, 3 ‡ 6, 5, 9, 13 ‡ 7, 1⁹. ‡ 8, 12 ‡ 18, 10. Iosue 6, 24. Iudic. 16, 17 ‡ 17, 3. 3 Reg. 15, 13. 1 Paral. 10, 10 ‡ 18, 11 ‡ 22, 19. 2 Paralip. 2, 4 ‡ 17, 16 ‡ 23, 9 ‡ 26, 18 1 Esdr. 3, 5 ‡ 8, 25. Eccli. 49, 9.

CONSILIA mala dissipat Deꝰ, Gen. 11, 7 ‡ 37, 18 ‡ 50, 19. Num. 22⁹. 2 Regũ 15⁹. ‡ 17, 14. 2 Esdr. 4, 8, 15. Hest. 7, 5⁹. Iob 5, 13 Psal. 2, 4 ‡ 20, 12 ‡ 32, 10. Esaiæ 7, 8 ‡ 19, 3. Matth. 27, 62. Actor. 5, 19 ‡ 9, 24 ‡ 23, 12, 19 ‡ 27, 42.

CONSOLATIO pauperũ, vide Eleemosyna.

CONSORTIVM bonorum & malorum, vide Societas.

CONSTANTIA fidelium, 1 Regum 13, 13 ‡ 16, 26⁹. 3 Regum 18, 4, 13. 4 Regum 3, 13. Sapien. 5, 1. Iudith 13, 3, 10. 1 Machab. 7, 65 ‡ 2, 16, 24, 14, 42. 2 Machab. 6, 10, 19. * ‡ 7⁹. Daniel. 13⁹. Matth. 14, 3. Actor. 4, 6, 13. 1 Thess. 1, 6.

CONSTITVTIONES superiorum potestatem constituendi habentium, seruandæ sunt vt ipsius Dei, Exod. 16, 8. Lucæ 10, 16. Actor. 16, 4. 1 Thessal. 4, 2, 8. Roman. 13, 1. Tit. 3, 1.

CONSVLENDVS Deꝰ dubiis in rebus, & eius vicarii. Gen. 25, 22. Exod. 18, 19 Leuit. 24, 12. Numer. 9, 7. 26 ‡ 15, 34 ‡ 27, 5. Deuter. 1, 17 ‡ 17, 8. Iosue 9, 14. Iudi. 1, 1 ‡ 18, 5 ‡ 20, 18, 23 ‡ 21, 2. 1 Reg. 10, 22 ‡ 23, 4, 10, 12 ‡ 30, 8. 2 Regum 2, 1 ‡ 5, 19, 23 ‡ 21, 1. 3 Regum 14, 2 ‡ 22, 5, 6, 15. 4 Regũ 3, 11, 16 ‡ 8, 8, ‡ 22, 13. 2 Par. 18, 4, 14 ‡ 33, 18. Psalm. 118, 24. Esaiæ 8, 11 ‡ 30, 1 ‡ 45, 11. Ierem. 37, 3, 5 ‡ 42, 2. Ezech. 14, 1, 2. Zach. 7, 2. Tob. 4, 19. Eccli. 37, 19. Lucæ 16, 29.

Consulendi non sunt diuini, vel magi, vel incantatores, & arioli, Leuit. 19, 31 ‡ 20, 6. Deut. 18, 11. 1 Regũ 28, 7, 9. 3 Regum 22, 6. 4 Reg. 1, 2, 6 ‡ 3, 13. 2 Paralip. 18, 5. Daniel. 2, 2 ‡ 4, 5 ‡ 5, 6.

CONTRISTARE Spiritũ sanctum, Ephes. 4, 30.

Contristari ad pœnitentiam commendatur, 2 Cor. 7, 9.

CONTRITIO vera prædicatur, Ierem. 7, 3. Matth. 3, 2 ‡ 4, 17. Luc. 3, 8 ‡ 13, 5 ‡ 24, 47. Actor. 2, 38 ‡ 3, 19 ‡ 8, 12 ‡ 17, 30 ‡ 20, 21 ‡ 26, 20.

Contritioni vera promittitur remissio seu venia, Deut. 4, 29 ‡ 30, 2. 1 Regum 7, 3. 2 Par. 7, 14 ‡ 30, 6 ‡ 34, 26. Iob 22, 23. Prou. 28, 13. Psalm. 31, 5. Esaiæ 1, 16 ‡ 30, 18 ‡ 45, 22 ‡ 55, 7 ‡ 59, 20. Ierem. 3, 10, 17 ‡ 18, 8 ‡ 19, 12 ‡ 31, 18, 20. Ezech. 18, 21, 27 ‡ 33, 14. Hos. 14, 2. Ioel 2, 12. Ion. 3, 8. Zachar. 1, 3. Mal. 3, 7. Eccli. 17, 23. Lucæ 15, 18. Act⁹, 3, 19 ‡ 26, 18, 20.

Contritio quærenda & amplectenda dum sani sumus, Eccli. 17, 24 ‡ 18, 25

Contritionis veræ exempla. Iudic. 10, 15. 2 Regum 12, 13 ‡ 24, 10, 17. 2 Paralip. 12, 6 ‡ 33, 12. Ionæ 3.⁹ Iudith 4, 8. Matthæi 26, 74. Lucæ 7, 37, 44, ‡ 15, 18 ‡ 18, 13 ‡ 19, 8 ‡ 22, 62 ‡ 23, 41. Actor. 2, 37.

Contritionis falsæ exempla, Gen. 4, 13 ‡ 27, 38. Exodi 8, 8 ‡ 9, 27 ‡ 10, 16. Iosue 7, 20. Iudic. 1, 7. 1 Regum 15, 24, 30 ‡ 24, 17. 3 Regum 13, 6 ‡ 21, 27 Sap. 5, 3. 1 Machab. 6, 12. 2 Machab. 9, 12. Matthæi 27, 4. Actor. 8, 13, 23. Hebr. 12, 17

COOPERARI gratiæ Dei, vide Liberum arbitrium.

COR sine voluntas hominis à Deo pro facto acceptatur, Genes. 4, 4 ‡ 22, 11. Exodi 25, 2 ‡ 35, 5. Deuteron. 19, 5. Matt. 15, 8. Marc. 12, 41. Lucæ 21, 1. 2 Corinth. 8, 12. quære Voluntas pro facto.

Cor mundatur & sanctificatur per Christum, Psalm. 50, 4. Ioan. 13, 10 ‡ 15, 3 ‡ 17, 19. Actorum 15, 9. 1 Corint. 6, 11. Ephe. 5, 26. 1 Pet. 1, 22. 1 Ioan. 1, 7 ‡ 3, 3. Heb. 1, 3 ‡ 9, 14 ‡ 10, 10, 14 ‡ 13, 12.

CORNELIVS Centurio cõuertitur, Actor. 10, 3, 44.

CORONA vitæ, 4 Esdr. 2, 43. Sap. 5, 17. 2 Timoth. 4, 8. 1 Pet. 5, 4. Iac. 1, 12. Apoc. 2, 10.

CORREPTIO fraterna, Gene. 37, 2. 1 Leuit. 19, 18. Psalm. 140, 5. Prou. 1, 20 ‡ 9, 7 ‡ 10, 17 ‡ 12, 1 ‡ 13, 1 ‡ 15, 31 ‡ 17, 10 ‡ 24, 25 ‡ 25, 12 ‡ 27, 5 ‡ 28, 23 ‡ 29, 1. Ecclesiast. 7, 6. Eccli. 19, 15 ‡ 20, 1 ‡ 21, 7 ‡ 32, 13. Hose. 4, 4. Mat. 18, 15. Luc. 17, 3. Galat. 2, 11 ‡ 6, 1. 1 Timoth. 5, 20. 2 Timoth. 2, 25. Hebr. 5, 13. Iacob. 5, 19.

Correptio impiorum est piis in timorem & cautionem, vide Impiorum.

Corripiens alterum qualis esse debeat. Mat. 7, 3. Lucæ 6, 41. Ioan. 8, 3. 1 Tim. 3, 2. 2. Tit. 1, 6.

CREATOR omnium rerum Deus. Gene. 1, 1. Exo 20, 11. 1 Par. 29, 10. Psal. 88, 12 ‡ 95, 5 ‡ 113, 15 ‡ 120, 2 ‡ 123, 8 ‡ 415, 6. Elaiæ 37, 16 ‡ 40, 28 ‡ 42, 5 ‡ 44, 24 ‡ 45, 12 ‡ 48, 13 ‡ 51, 13. Ierem. 10, 12 ‡ 32, 17 ‡ 51, 15. Zach. 12, 1. Ionæ 1, 9. Eccli. 1, 8. Baruch 3, 32. Matth. 11, 25. Ioan. 1, 3. Actorum 4, 24 ‡ 14, 14 ‡ 17, 24. 1 Corinth. 8, 6. Ephe. 3, 9. Colossen. 1, 16. Heb. 1, 2, 10 ‡ 3, 4 ‡ 11, 3. Apoc. 4, 11 ‡ 10, 6 ‡ 14, 7.

CRESCERE in scientia, Ephes. 4, 15. Colossen. 1, 10. 1 Pet. 2, 2.

CRVX & tribulatio omnibus pie viuentibus, Gene. 4, 8 ‡ 17, 41 ‡ 37, 18. 2 Regum 16, 5, 13. Eccli. 2, 1. Psal. 33, 20. Pron. 24, 16. Matth. 10, 16. * ‡ 12, 14 ‡ 16, 24 ‡ 24, 9. Marc. 13, 9. Luc. 14, 26 ‡ 21, 11. Ioan. 15, 20 ‡ 16, 1. Actor. 9, 23. Gal. 4, 29. 1 Thes. 3, 3. 2 Timoth. 3, 12. 1 Pet. 4, 1, 12 ‡ 5, 10.

Crux à Deo imponitur ad nostrã vtilitatem, 2 Reg 7, 14. Iob 5, 17 ‡ 33, 16. Prouerb. 3, 11. Iere. 46, 28. 2 Macha. 6, 12. Tob. 2, 8 ‡ 12, 13. Iudith 8, 22. 1 Corinth. 11, 31. 1 Pet. 4, 17. Hebr. 12, 5. Apoc. 3, 19.

Per Crucem & res aduersas pertingimus ad cognitionem Dei, & ad æternam gloriam, Exod. 1, 12. 2 Par. 33, 11. Iudith 8, 15, 21. Proverb. 6, 23. Sap. 5, 3. 1 Machab. 6, 12. 2 Machab. 9, 12. Matthæi 27, 4. Actor. 8, 13, 23. Hebr. 12, 17

Crux patienter est & lxto animo ferenda, Matth. 5, 1 ‡ 10, 38. Ioan. 15, 20 ‡ 16, 20, 33. Actor. 5, 41 ‡ 16, 25. 2 Cor. 8, 2. Col. 1, 24. Heb. 10, 34. Iac. 1, 2, 12. 1 Pet. 4, 12, 16.

In Cruce & afflictione consolatio, Iob 5, 17.* Prouerb. 12, 12. Esaiæ 26, 12, 19. Thren. 3, 28. Matth. 5, 10. Ioan. 15, 20 ‡ 16. 20, 33. Rom. 8, 12, 1. Corin. 10, 13. 2 Corinth. 1, 4, 8.

Per Crucem experitur nos Dominus, Iudith 8, 21. Eccli. 2, 1 ‡ 27, 8. Prouerb. 17, 3. Sap. 3, 5. 6. 2 Thess. 1, 4 1 Pet. 1, 7.

CVLTVS Dei verus requirit præter opus externum etiam affectũ hominis internum, Deut. 5, 19 ‡ 6, 5. ‡ 10, 12 ‡ 11, 13 ‡ 26, 16 ‡ 28, 47 ‡ 30, 2. Iosue 22, 5. 1 Regum 12, 20. Eccle. 7, 31. Esaiæ 29, 13 ‡ 64, 11. Matth. 15, 8. ‡ 22, 36. Ioan. 4, 23.

Cultus externus Deo gratus vide Ceremoniæ.

CYRVS rex Persarum permittit captiuos Israelitas in Iudæam redire 2 Paral. 36, 22. 1 Esdr. 1, 1. 2 Esdr. 2, 1. restituit eis vasa quondã à Nabuchodonosor ablata, 1 Esdr. 1, 7 ‡ 5. 14. Dan. 1, 2.

D.

DAEMONES expelluntur Matth 8, 16, 31 ‡ 9, 33 ‡ 12, 22 ‡ 17, 18. Lucæ 4, 35 ‡ 8, 2, 18 ‡ 9, 42 ‡ 10, 18 ‡ 13, 10. Actor. 5, 16 ‡ 8, 7 ‡ 16, 18. etiam per malos, Matth. 7, 22. Marc. 9, 39. Luc. 9, 49. Actor. 19, 13.

Dæmones agnoscunt & credunt Deum, Matth. 8, 29. Marc. 1, 24 ‡ 3, 11 ‡ 5, 7. Luc. 4, 34, 41 ‡ 8, 28. Actor. 19, 15. Iac. 2, 19.

Dæmonibus immolare nefas, Leuit. 17, 7. Deuter. 32, 17. 2 Para. 11, 15. Psal. 105, 37. Bar. 3, 4. 1 Corint. 11, 20.

DAGON idolum Philistæorũ, Iudic. 16, 23. 1 Reg. 5, 2. 1 Machab. 10, 83 ‡ 11, 4.

DAMASCVS metropolis Syriæ vastatur à Theglath Phalasar, 4 Regum 16, 9. contra Damascum prophetia, Esaiæ 17, 1 ‡ 8, 4. Iere. 49, 23. Amos 1, 3.

DAMNATIO æterna quæ parata est diabolo & omnib⁹ impiis, Sap. 5, * Iob 10, 21 ‡ 36, 12. Esaiæ 24, 21 ‡ 30, 33 ‡ 66, 24. Daniel. 7, 11. Matth. 3, 12 ‡ 5, 20 ‡ 8, 12, 20 ‡ 13, 50 ‡ 18, 8 ‡ 22, 13 ‡ 23, 33 ‡ 25, 30, 42. Marc. 9, 47. Lucæ 3, 17 ‡ 16, 23, 25. Hebr. 10, 27. 2 Thess. 1, 8. 2 Pet. 2, 4. Iudæ 6. Apoc. 19, 20 ‡ 20, 10 ‡ 21, 8.

DAN filius Iacob, Gene. 30, 6. tribus Dan quærit sibi possessionem, Iud. 18, 1. pugnat cõtra Lesem, & expugnat, Iosue 19, 47.

DANIEL appellatur Balthasar, Daniel. 1, 7. interpretatur somnia, 2, 31 ‡ 4, 7, 1. 18, 25. constituitur gubernator totius regni Babel, Daniel. 6, 3. proicitur in lacum leonum, 6, 16. liberat Susannam, 13, 51, 60.

DARE melius quàm accipere, Eccli. 4, 36. Actor. 20, 33.

Dandum sine acceptione personarum. maximè autẽ domesticis fidei, Eccli. 7, 35 ‡ 12, 1. Matth. 5, 42. Lucæ 6, 30, 38. Rom. 12, 13. Galat. 6, 10. vide Eleemosyna.

DARIVS filius Assueri, Daniel. 9, 3. occupat regnum Babel, 6, 1. impiam legem statuit 6, 8. præparat regium conuiuium, 1 Esdræ 3, 1.

Darius renouat mandatum Cyri, 1 Esdr. 6, 1.

Darius cæditur ab Alexandro rege Macedoniæ, 1 Machabæorum 1, 1.

DAVID filius Isai (qui Iesse appellatur Matth. 1, 6) à Samuele vngitur, 1 Regum 16, 13. interficit leonem, vrsum & Goliath gigantem, 17, 34, 49. paciscitur cum Ionatha, 18, 3 ‡ 20, 8, 16, 23 ‡ 23, 18. manducat panes propositionis, 21, 3. simulat amentiam coram Achis rege, 21, 13. fugit cum patre & matre in Masphat 22, 3. præcidit orã chlamydis Saul, 24, 5. mittit ad Nabal decem iuuenes, 25, 5. tollit hastam Saulis, 26, 11. fugit ad Achis regem Geth, 27, 2. vngitur in Hebron in regem Iuda, 2 Regum 2, 4. poscitque cum regem vniuersus Israel, 2 Reg. 5, 1. 1 Paral. 11, 3 ‡ 12, 38. iuxta verbum Ionathæ, 1 Regum 23, 17. & Saulis. 24, 21. committit adulterium & homicidium 2 Regum 11.* pœnitet eum peccati, 12, 13. fugit à facie filij sui Absalom, 15, 14. libauit aquam Domino, 23, 16. recenset populum, 24, 2. emit ab Arcuna aream, 24, 24. colsilium capit de domo Dei ædificanda 1 Paral. 17, 1. constituit operatios & architectos, 22. * 24⁹ 25. * 26. * 27⁹. relinquit sibi successorem Salomonẽ filium 3 Reg. 1, 30. moritur & sepelitur, 2, 10 Act⁹. 2, 29 ‡ 13, 36. commendatur, Eccli. 47, 2.

David Spiritualis (qui est Christus) promittitur, Ierem. 30, 9. Ezec. 34, 24 ‡ 37, 23.

Dauidis filius appellatur Christus, Matth. 1*. ‡ 15, 22. ‡ 22, 45. Marc. 12, 35. Lucæ 20, 41. Acto 2, 29 ‡ 13, 22. 2 Tim. 2, 8. Apoc. 5, 5.

DECIMARVM vsus & decimæ, Genes. 14, 20 ‡ 28, 23. Leuit. 27, 30. Num. 18, 21, 28. Deut. 12, 6 ‡ 14, 28 ‡ 26, 12. 1 Regum 8, 15. 2 Par. 31, 5. 2 Esdr. 10, 37. Neh. 7, 2.

Decimæ debentur Sacerdotibus, Deut. 18, 3. 2 Par. 31, 4. vide Sacerdotes.

DEDICATIO templi, vel altarium. Num 7, 10, 11, 84, 88. 3 Regum 8, 26, 63, 65. 2 Paralip. 7, 5, 9 ‡ 15, 8. 1 Esd. 6, 16, 17. 2 Esd. 12, 27. 3 Esd. 7, 7. Psalm. 29, 1. 1 Machab. 4, 56, 57. 59. 2 Machab. 2, 9, 12, 20.

DEMETRIVS filius Seleuci exercet tyrannidem, 1 Machab. 7, 1. fœdus inire cupit cũ Ionatha 10, 3. fœdus ictum violat, 11, 53.

Demetrius aurifaber negotiũ facessit Paulo, Acto. 19, 23.

DETRACTIO, Psalm. 14, 3 ‡ 100, 5. Eccle. 10, 20. Prouerb. 10, 18 ‡ 11, 13 ‡ 16, 28 ‡ 20, 19 ‡ 26, 20. Rom. 1, 30. 2 Corinth. 12, 20. 1 Petri 2, 1, 12. Iac. 4, 11.

DEVS est omnipotens, & nihil apud eum est impossibile. Genes. 17, 1 ‡ 18, 14 ‡ 35, 11 ‡ 3, 14 ‡ 48, 3. Num. 11, 23. 1 Regum 14, 6. 2 Paral. 14, 11. Sap. 11, 22. Isaiæ 40, 10* ‡ 46, 9 ‡ 50, 2 ‡ 59, 1. Ierem. 32, 17, 27. Zachar. 8, 6. Matth. 19, 26. Marc. 9, 23 ‡ 10, 27 ‡ 14, 36. Luc. 1, 37 ‡ 18, 27. Ephes. 3, 20. Apoc. 16, 7, 14 ‡ 19, 6.

Deus omnia regit & gubernat pro sua voluntate. Genes. 45, 5 ‡ 50, 19. Deut. 8, 18. 1 Regum 9*. Sap. 12, 13. Tob. 7, 12. Iob 9, 5 ‡ 12, 13. Psalm. 102, 19 ‡ 113, 3 ‡ 126, 1. Prou. 10, 22 ‡ 16, 4, 9 ‡ 19, 21 ‡ 22, 24 ‡ 21, 1, 30. Eccle. 3, 15. Isaiæ 26, 16 ‡ 45, 7. Ierem. 10, 23 ‡ 27, 5. Dan. 2, 21 ‡ 5, 18. Matth. 6, 33 ‡ 11, 26 ‡ 20, 14. Luc. 12, 31. Iohan. 5, 17. Rom. 9, 15. 2 Corin. 5, 5. Phil. 2, 13. Heb. 13, 21. Apoc. 4, 11.

Deus est pater omnium fidelium ipsi obtemperantiũ, Deut. 32, 6. Psal. 102, 13. Prouerb. 1, 7. Ierc. 3, 4, 14, 19. Malach. 1, 6. Matt. 6, 9 ‡ 18, 14 ‡ 23, 8. Luc. 11, 2. Iohan. 20, 17. Roman. 8, 15. 1 Corin. 8, 6. 2 Cor. 1, 3 ‡ 6, 18. Ephe. 3, 14 ‡ 4, 6. 1 Thess. 1, 3. 2 Thess. 1, 1, 2 ‡ 2, 16.

Deus est verax & fidelis. Exo. 34, 6. Num. 23, 19. Deuteron. 7, 9 ‡ 32, 4. 1 Regum 15, 29. Esaiæ 40, 7. Ioan. 3, 33 ‡ 8, 26. Rom. 3, 4. 1 Corin. 1, 8 ‡ 10, 13 1 Thess. 5, 24. 2 Thess. 3, 3. 2 Timoth. 2, 13. Tit. 1, 2. 1 Iohan. 1, 9 ‡ 5, 20. Heb. 10, 23. Apoc. 3, 7, 14.

Deus est in essentia vnus, præter quem non est alius, Exo. 3, 14. Deut. 4, 35 ‡ 6, 4 ‡ 7, 9 ‡ 10, 17 ‡ 32, 39. 2 Re. 7, 22. 3 Reg. 8, 60 ‡ 18, 36. 1 Par. 19, 20. Sap. 12, 13. Esaiæ 37, 16 ‡ 43, 10 ‡ 44, 6, 24 ‡ 45* ‡ 46, 9. Hos. 13, 4. Iob 8, 20 ‡ 13, 4. Eccli 36, 5. Marc. 12, 29. Ioan. 17, 3. 1 Corinth. 8, 6 ‡ 12, 6. Gal. 3, 20. Ephes. 4, 6. 1 Timoth. 2, 5.

Deus est trinus in personis, & vnus in essentia, vide Trinitas.

Deus æternus est, nec principium habet, nec finem: sed est ipse principium & finis. Genes. 21, 33. Exod. 15, 18 Iob 36, 26 Esa. 41, 4 ‡ 43, 10 ‡ 44, 6 ‡ 48, 12 ‡ 57, 15. Dan. 7, 9. Rom. 16, 26. Heb. 1, 8. Apoc. 1, 8, 17 ‡ 21, 6 ‡ 22, 13.

Deus nouit, audit, & videt omnia, Exod. 3, 19. Num. 12, 2. Deute. 31, 21. 1 Reg. 2, 3 ‡ 16, 7. 2. Paral. 16, 9. Iob 14, 6 ‡ 22, 11 ‡ 28, 24 ‡ 31, 4 ‡ 42, 1. Psal. 7, 10 ‡ 32, 13 ‡ 37, 10 ‡ 89, 8 ‡ 136. 2. Pron. 5, 21 ‡ 15, 3, 11 ‡ 24, 12. Esaiæ 29, 15 ‡ 40, 27 ‡ 48, 4. Iere. 1, 5 ‡ 7, 11 ‡ 17, 10 ‡ 23, 24 ‡ 32, 19. Ezech. 11, 5. Eccli. 16, 15 ‡ 17, 13 ‡ 23, 27 ‡ 39, 24, 27 ‡ 40, 9. Sap. 1, 10. 2 Mach. 9, 5 ‡ 12, 22. Matt. 6, 4 ‡ 21, 2. Marc. 2, 8 ‡ 14, 13. Lucæ 22, 10. Ioan. 1, 47 ‡ 13, 21 ‡ 16, 30 ‡ 21, 17. Actorum 15, 8. Rom. 8, 27. 1 Thess. 2, 4. 1 Ioan. 3, 20. Hebr. 4, 13. Apoc. 2, 23.

Deum nemo videre potest, Exodi 33, 20. Deut. 4, 12. Iohan. 1, 18 ‡ 6, 46. 1 Tim. 6, 16. 1 Iohan. 4, 12.

Deus & diuina omnia nõ possunt humana industria aut ingenio comprehendi, Exodi 33, 20. 3 Regum 3, 5. Iob 32, 8. Psalm. 93, 10 ‡ 118*. ‡ 142, 8. Esaiæ 22, 22 ‡ 54, 13. Matth. 11, 25 ‡ 13, 11 ‡ 16, 17. Lucæ 8, 10 ‡ 10, 21 ‡ 24, 44. Iohan. 1, 10 ‡ 3, 3 ‡ 6, 44, 65. ‡ 14, 8, 17 ‡ 17, 6. Acto. 16, 14. Rom. 1, 19 ‡ 11, 33. 1 Corinth. 2*. Gal. 1, 11. 1 Timoth. 6, 16. Apoc. 3, 7.

Deus est immensus & incircumscriptus, 3 Regum 8, 27. 2 Paralip. 2, 6 ‡ 6, 18. Iob 11, 8. Psal. 138, 7, 10. Esaiæ 6, 3 ‡ 66, 1. Ierem. 23, 24. Amos 9, 2. Sap. 1, 7. Mat. 5, 35. Act. 7, 48 ‡ 17, 24.

Deus testatur se Deum, id est, saluatorem & consolatorem Israëlis, omniumque eorum qui rite ipsum colunt & inuocant. Gen. 17, 1, 7. Exod. 6, 2 ‡ 20, 2 ‡ 29, 45. Leuitic. 26, 11. Psalm. 17, 3 ‡ 49, 6. Esaiæ 30, 19. Ieremiæ 31, 33 ‡ 32, 38. Ezech. 37, 23. Iohan. 10, 17.

Deus est Dominus ac creator cæli & terræ. vide Creator.

Deus nihil eorum quæ fecit, odit, Sap. 11, 25.

Deus est iudex totius mundi, reddens vnicuique mercedem pro merito Gene. 18, 25. Deut. 10, 17. Iob 34, 11. Psalm. 7, 9 ‡ 61, 13 ‡ 93, 2 ‡ 95, 13. Esaiæ 11, 3. Eccli. 35, 22, 27. Ier. 17, 10 ‡ 25, 14. Matthæi 16, 27 ‡ 25, 31. Act. 17, 31. Rom. 2, 6. 2 Timoth. 4, 8. Hebr. 12, 23.

Dei misericordia, patientia, charitas, sapientia, verbum, quæ re suis quæque locis.

Deo soli attributa, subinde & in scripturis & aliis per communicationẽ tribuuntur; vt vocabulum, Deus, soli Deo tribuitur. Deutero. 6, 4 ‡ 32, 39. 1 Regum 2, 2. Psalm. 85, 10. 2 Mach. 7, 38. Marc. 12, 29. aliis tribuitur, Exo. 7, 1 ‡ 22, 8. 1 Regum 28, 13. Psal. 46, 10 ‡ 81, 6.

Deus solus bonus, Matth. 19, 7. Lucæ 18, 19. aliis tribuitur bonitas, Gene. 1, 31 ‡ 3, 6 ‡ 49, 15. Nume. 14, 7. 1 Reg. 29, 9. 2 Regum 18, 27. 1 Paral. 28, 8. Tob. 12, 8. Iudith 12, 12, 14. Psal. 110, 10 ‡ 146. 1. Prouerb. 18, 22 ‡ 22, 1. Eccle. 7, 2. Sapien. 8, 19. Eccli. 14, 5. Ierem. 7, 3. Matthæi 7, 17. Marc. 9, 50. Lucæ 6, 45.

Deus solus sanctus, 1 Regum 2, 2. aliis sanctitas tribuitur. Exodi 3, 5 ‡ 12, 16 ‡ 22, 31 ‡ 28, 2 ‡ 29, 29, 31 ‡ 30, 29 ‡ 35, 2. Leuit. 11, 44. Numer. 16, 5. Deut. 6, 7. Iosue 5, 15. 2 Reg. 22, 26. 4 Regum 4, 9. Iudith 8, 29. Psalm. 5, 8. Matth. 7, 6. Rom. 7, 12.

Deus solus fortis, 1 Regum 2, 2. aliis fortitudo attributa, Gen. 32, 28 ‡ 49, 14. Psalm. 53, 5. Cant. 3, 7. Esaiæ 19, 14. Ierem. 9, 23. Matt. 12, 29. Marc. 3, 27. Luc. 11, 21. Heb. 11, 34. 1 Pet. 5, 9.

Deus solus iustus, 2 Machab. 1, 25. alij quoque iusti, Gene. 7, 2 ‡ 18, 23. Psalm. 33, 16 ‡ 36, 29, 30. Prouer. 8, 8. Sap. 5, 16. Matt. 1, 19 ‡ 16, 41 ‡ 25, 46. Lucæ 1, 6. Rom. 1, 17.

Deus solus pius, Apoc. 15, 4. alij etiam pij, 1 Pet. 2, 9.

Deus solus beatus, 1 Tim. 6, 15. alij beati, Genes. 30, 13. Psalm. 1, 1 ‡ 31, 1, 2 ‡ 40, 1 ‡ 118, 1 ‡ 126, 1. Mat. 5* ‡ 16, 17 ‡ 24, 46. Lucæ 1, 45 ‡ 14, 14. Iacobi 1, 1.

Deus solus potẽs, 1 Timoth. 6, 15. alij potentes, Exod. 18, 21. Psalm. 111, 2. Luc. 1. 52. Acto. 8, 27 ‡ 18, 24.

Deus soli immortalis, 1 Tim. 6, 16. aliis tribuitur immortalitas. Sap. 1, 15 ‡ 4, 1* ‡ 8, 17.

Deus facit mirabilia solus, Psalm. 71, 18 ‡ 135, 4. Eccles. 11, 4. alij quoq; faciunt mirabilia, Deut. 34, 12. Eccli. 31, 9 ‡ 48, 4, 15.

Deus solus nouit arcanas animi cogitationes, 3 Reg. 8, 39. 2 Para. 6, 20. alij quoque nouerunt, 1 Reg. 9, 19. 4 Regum 5, 26.

Deus solus peccata remittit, Lucæ 5, 21. dimittunt & alij, Matth. 18, 18. Iohan. 20, 23.

Deo soli honor & gloria. Psal. 113, 1. Esaiæ 42, 8. 1 Timoth. 1, 17. alijs quoque tribuuntur, 4 Reg. 14, 10. 2 Paral. 17, 5. Psalm. 149, 9. Eccli. 31, 10. Lucæ 14, 10. Iohan. 5, 44.

Deus solus adorandus, Exod. 20, 5. Leuit. 26, 1 Deut. 5, 9. Matth. 4, 10. aliis adoratio tribuitur, Gen. 18, 2. vide Adoratio.

Deo soli seruiendum, Deuter. 6, 13 ‡ 10, 20. 1 Reg. 7, 3. Matth. 4, 10. Luc. 4, 8. aliis etia post Deum seruiendum, Genes. 25, 23 ‡ 29, 20 ‡ 47, 25. 1 Timoth. 6, 2.

Deus cuius mali sit causa, & cuius non sit: vide Malum.

DIABOLVS studet semper perditioni hominũ, Genes. 3, 1.* Paralip. 21, 1. Iob 1*. 2*. Zach. 3, 1. Mat. 4, 3, 9 ‡ 8, 28 ‡ 13, 19. Luc. 8, 12 ‡ 13, 9, 14 ‡ 22, 31. Actorũ 5, 3 ‡ 13, 8. 2 Corinth. 4, 4 ‡ 11, 14. Eph. 6, 11. 1 Thess. 2, 18. 1 Petr. 5, 8. Apocal. 2, 10 ‡ 12, 9 ‡ 20, 7.

Diabolus non plura potest quàm ei Deus permittit, 3 Regum 22, 22. 2 Par. 18, 20. Iob 1, 12 ‡ 2, 6. Matth. 8, 31. Marc. 5, 12, 13. Ephes. 2, 2. 2 Tim. 2, 26. Apoc. 20, 7.

Diabolus pater & princeps mundi omniumque impiorum, Mat. 4, 9. Luc. 4, 6. Iob 41, 25. Ioan. 8, 44 ‡ 12, 31 ‡ 14, 30 ‡ 16, 11. 2 Corinth. 4, 4. Ephes. 2, 2 ‡ 6, 12. Colos. 2, 15.

Diaboli imperium per Christum subiatum. Genes. 3, 15. 1 Reg. 17*. Iob 26, 13. Esaiæ 9, 4 ‡ 14, 8, 12 ‡ 27, 1 ‡ 52, 3 Zach. 3, 2. Matth. 12, 29. Luc. 10, 18 ‡ 11, 22. Iohan. 12, 31. Coloss. 1, 13 ‡ 2, 15. 2 Timoth. 1, 10. 1 Iohan. 3, 8. Hebræorum 2, 14. Apocalyp. 12, 9 ‡ 20, 2.

DIABOLI filij, Iohan. 8, 44. Acto. 13, 10. 1 Iohan. 3, 10.

DIACONI, Acto. 6, 3 ‡ 21, 8. Philip. 1, 1. 1 Tim. 3, 8.

DIANA colitur Ephesi, & in vniuersa Asia, Acto. 19, 27.

DIES nouissimi, & iudicium extremum, 1 Reg. 2, 10. Psalm. 95, 13. Esaiæ 2, 10, 19 ‡ 13, 4, 6, 13 ‡ 26, 21 ‡ 27, 1 ‡ 30, 30 ‡ 66, 15, 24. Ierem. 30, 23. Dan. 7, 9. Sopho. 1, 2, 14. Malach. 4, 1. 4 Esdr. 2, 27 ‡ 13, 32. Mat. 12, 36 ‡ 13, 41, 49 ‡ 16, 27 ‡ 24* ‡ 25, 31, 41. Marc. 13*. Luc. 17, 24, 30. Acto. 1, 11 ‡ 3, 20 ‡ 17, 31. Roman. 2, 5, 16 ‡ 14, 10. 1 Corinth. 15*. 2 Corinth 5, 10. 1 Thess. 4, 16 ‡ 5, 2. 2 Thess. 1, 7 ‡ 2, 1 Tit. 2, 13. 2 Petri 3, 13. Hebr. 9, 28. Iudæ 14. Apoc. 1, 7 ‡ 20, 11.

Dies Domini, Esaiæ 13, 6. Ierem. 30, 7. Amos 5, 18. Ioel. 2, 1, 31. Sopho. 1, 14. Malach. 4, 1. 4 Eldræ 2, 27. Phil. 1, 6 ‡ 2, 10. 1 Thess. 5, 2. 2 Tim. 4, 8.

Dies Domini & hora nulli cognita, Matt. 24, 36, 50. Marc. 13, 32. Lucæ 17, 24, 30. Acto. 1, 7. 1 Thess. 5, 1. 2 Pet. 3, 10. Apoc. 3, 3 ‡ 16, 15.

Dies pro annis, Nume. 14, 34. Ezech. 4, 6.

DILECTIO Dei erga filios, Exod. 20, 5 ‡ 34, 14. Deut. 4, 24 ‡ 6, 15 ‡ 7, 8. Iosue 24, 19. Prouerb. 8, 17. Eccli. 4, 18. Ierem. 31, 3. Ioan. 3, 16 ‡ 10, 11 ‡ 13, 1, 18 ‡ 15, 9 ‡ 16, 27 Rom. 5, 8. Galat. 2, 21. Ephes. 3, 19 ‡ 5, 2.

Diligendus est Deus super omnia, Gene. 22, 2, 9. Exodi 20, 6. Deut. 5, 10 ‡ 6, 5 ‡ 10, 12 ‡ 11, 1, 13, 22, 30, 6. Ios. 22, 5. Eccli. 7, 32 ‡ 34, 19 ‡ 47, 11. Matth. 10, 37 ‡ 22, 36. Marc. 12, 30. Luc. 7, 47 ‡ 10, 27. Ioan. 21, 15. Rom. 5, 5 ‡ 8, 28, 35. 1 Corinth. 10, 21, 1 Iohan. 4, 17.

Dilectio. vide Charitas.

DINA filia Iacob, Genes. 30, 21. violatur a Siechem. cap. 34, 2.

DIONYSIVS Areopagita conuertitur, Acto. 17, 34.

DISCORDIA vitanda. Prouer. 6, 19 ‡ 10, 12 ‡ 15, 18 ‡ 16, 28 ‡ 17, 11 ‡ 18, 6 ‡ 39, 35. Matthæi 12, 24*. Lucæ 11, 17. 1 Corint. 14, 33. Gala. 5, 15. 2 Timoth. 2, 25.

DIVINI, vide Incantatores.

Diuites quomodo se erga pauperes habere debeant. Leu. 25, 35. Deut. 15, 7, 10. Iob 31, 16. Psal. 61, 11. Prou. 14, 31 ‡ 17, 5 ‡ 19, 17 ‡ 21, 13 ‡ 22, 7 ‡ 28, 27 ‡ 30, 7. Eccle. 11, 1. Eccli. 4, 4 ‡ 7, 35 ‡ 11, 10 ‡ 29, 12 ‡ 31, 8. Esaiæ 23, 18. Matthæi 6, 19 ‡ 19, 21. Lucæ 14, 13 ‡ 16*. ‡ 18, 22. Act. 2, 45 ‡ 4, 34. 1 Tim. 6, 18. vide Eleemosyna.

Diuitiarum vanitas & contemptus, & quem admodum in diuitijs nõ sit sperandum. Psalm. 38, 7 ‡ 48* ‡ 51, 9. Prouer. 10, 2 ‡ 11, 4, 28 ‡ 15, 16 ‡ 18, 11 ‡ 22, 16 ‡ 23, 4 ‡ 28, 11 ‡ 30, 7. Eccle. 5, 9, 12 ‡ 6, 2. Esaiæ 2, 7. Ierem. 17, 3, 11 ‡ 22, 13. Ezech. 7, 19. Sopho. 1, 18. Eccli. 5, 1, 10 ‡ 10, 10 ‡ 11, 7 ‡ 14, 1 ‡ 31, 3. Mat. 3, 22 ‡ 19, 21. Luc. 8, 14 ‡ 12, 15. 1 Tim. 6, 9. Iac. 1, 11.

Contra Diuites impios, 1 Reg. 25, 2. Iob 20, 19 ‡ 27*. Prou. 23, 4 ‡ 28, 8, 20, 27 Eccle. 6, 1. Esaiæ 5, 8 ‡ 32, 9. Iere. 15, 13. Amos 6, 1 ‡ 8, 4. Habac. 2, 5. Luc. 6, 24 ‡ 16, 19, 24. Iacobi 5, 1. vide Auaritia.

DOCTRINA Apostolica scripta & non scripta firmiter tenenda, Rom. 16, 17. Galat. 1, 8, 11. 2 Thess. 2, 15. 1 Corinth. 11, 34.

Doctrina Apostolorum est Christi doctrina. Lucæ 10, 16. 1 Corinth. 13, 37. 2 Corin. 2, 14, 17 ‡ 7, 20. 1 Thess. 2, 13. Gal. 1, 11.

DOEG seruus Saulis prodit sacerdotem Abimelech, 1 Reg. 22, 9, 18. cædit sacerdotes Domini, 22, 18.

DOLVS, Ierem. 9, 6. Psalm. 34, 20 ‡ 9, 28 Prouer. 12, 17. Marc. 7, 22. Acto. 5, 1. Rom. 1, 29.

DOMVS admixta super petã firma manebit, Psal. 45, 2. Matt. 7, 24 ‡ 16, 18. Luc. 6, 48. Rom. 8, 35.

DOMVS corporis nostri, 2 Corinth 5, 1. 2 Pet. 1, 14.

DOMINI & dominæ erga seruos & ancillas totamq; familiam officium & potestas, Exod. 21, 2, 20, 26. Leuit. 19, 13 ‡ 25, 38. Deuter. 5, 14, 21 ‡ 15, 17, 18 ‡ 24, 15. Iob 31, 13. Prou. 29, 19. Ierc. 34, 9, 14. Eccli. 7, 22 ‡ 33, 31 ‡ 42, 16. Ephes. 6, 9. Coloss. 4, 1.

DONARIA accipere, sit ne prohibitum, Genes. 14, 22. Exodi 18, 21 ‡ 23, 8. Num. 22, 18. Deute. 10, 17 ‡ 27, 25. 1 Reg. 8, 3 ‡ 12, 3. 3 Reg. 13, 7. 4 Reg. 5, 16 ‡ 23, 3 Iob 15, 34. Psalm. 14, 5 ‡ 25, 10. Prou. 15, 27 ‡ 17, 23. Esa. 1, 23 ‡ 5, 23 ‡ 33, 15 ‡ 45, 13. Ezec. 13, 19 ‡ 22, 12. Dan. 5, 17. Mich. 3, 11. Eccli. 8, 3 ‡ 20, 31. Actorum 20, 33.

DRVSILLA vxor Felicis præfecti, audit doctrinam euangelicam a Paulo, Acto. 24, 24.

E.

EBRIETAS, & gula, Gene. 9, 21 ‡ 19, 32, 35 ‡ 25, 29. Leuit. 10, 9. 1 Reg. 25, 36. 2 Reg. 11, 13 ‡ 13, 28. 3 Regum 20, 12, 16. Prou. 20, 1 ‡ 21, 17 ‡ 23, 1, 2, 3, 20, 29 ‡ 31, 4. Eccli. 19, 1 ‡ 23, 6 ‡ 31, 12, 17*, 31, 35 ‡ 37, 33*. Esaiæ 5, 11, 22 ‡ 22, 13 ‡ 28, 7 ‡ 56, 12. Ezech. 16, 49. Dan. 5, 2. Ose. 4, 11. Ioël. 1, 5. Mich. 2, 11. Abac. 2, 5, 16. Iudith 13, 4. Sap. 2, 7. 1 Machab. 16, 16. Luc. 12, 45 ‡ 21, 34. Rom. 13, 13. 1 Corint. 5, 10 ‡ 6, 10 ‡ 15, 32. Gal. 5, 21. Ephe. 5, 18. 1 Thess. 5, 7. 1 Tim. 3, 3. Tit. 1, 7. 1 Pet. 4, 3. Hebr. 12, 16. vide Iciunium.

Ebrietas iram Dei prouocat. Esa. 5, 11, 22 ‡ 28, 1. Daniel. 5, 2. Ioël. 1, 4. 1 Cor. 6, 10. mentẽ alienat, Prou. 23, 31. Eccli. 19, 2. Esa. 28, 1, 7. Ose. 4, 11. ad libidinem incendit. Prouer. 20, 1. Ephes. 5, 18. facultates dissipat. Prou. 25, 20. Eccli. 19, 1. secretum detegit. Prou. 31, 4. Abac. 2, 15. ad furorem & rixas excitat, Prou. 20, 1 ‡ 25, 29. Eccli. 31, 40, 38. Ose. 7, 5.

EBRON, vide Hebron.

ECCLESIA accipitur pro templo materiali, Deut. 23, 1. Iudic. 20, 2. Iudith 6, 21. Psal. 67, 27. Threni. 1, 10. Ioël. 2, 16. 1 Corin. 11, 18 ‡ 14, 34.

Ecclesia accipitur pro cœtu fidelium, Num. 19, 20 ‡ 20, 4. 1 Regũ 17, 47. 3 Regum 8, 14, 55. 1 Paral. 29, 1*. 2 Paral. 1, 5 Psal. 21, 26 ‡ 25, 12 ‡ 34, 18 ‡ 106, 32 ‡ 149, 1. 1 Machab. 4, 37 ‡ 5, 16 ‡ 14, 19. Matth. 16, 18. Acto. 5, 11 ‡ 8, 1 ‡ 16, 4. Roman. 16, 16, 23. 1 Corint. 6, 5 ‡ 11, 16 ‡ 12, 28 ‡ 14, 5. 2 Corint. 8, 18, 23, 24 ‡ 11, 8 ‡ 12, 13.

Ephe.5,23. Philip.4,15. Coloss.1,15. 1 Timoth.3,5,15. Iacobi 5,14. Apoc. 3,11 ‡22,16.

Ecclesia pro cœtu vnius prouinciæ, 3 Reg 8,14. Act.9,31 ‡11,26 ‡12, 1 ‡13,1 ‡15,1 ‡19,32 ‡20,17. Rom. 16, 2. 1 Corinth.1,2 ‡16,1. 2 Corinth.8, 2. Gal.1,2. 2 Thess.1,1*. 1 Pet.5,13. Apoc.2,1* ‡3,1.

Ecclesia pro prælatis & prepositis, 3 Regum 8,14. Matthæi 18,17.

Ecclesia est vna & visibilis præfigurata per vnum & visibilem arcam Noe. Gene.6,14. 1 Pet.3,20. per ciuitatem sanctam Ierusalem, Apocal. 21,2. per hortum conclusum, & fontem signatum, Cant.4,12. per vnam columbam,6,8. per vineam, Psalm. 79,9. Cant.2,15. Esaiæ 5,2*. Iere.2, 21 ‡12. 10. Mat.20,1*. Marc.12,1. Luc. 20,9. Apoc.14.15. per nauem. Luc.5,3 per sagenam comprehendentem bonos & malos pisces. Mat.13,47. per agrum, Mat.13,24. per regnum cælorum. Mat.13* ‡25*.

Ecclesia firmamentum veritatis errare non potest, Esaiæ 29,21. Mat. 16,18 ‡28,20. Luc.22,32. Ioan. 14,16. ‡16,13 ‡17,11,20. 1 Tim.3, 15*. 1 Ioan.2,27.

Ecclesia est corpus Christi, Cant. 4,7,9,11,12. Ephes.1,22 ‡4,4 ‡5,23. 1 Corinth.12,27.

Ecclesia fidelium nascitur & propagatur per sanam doctrinam. Ioan. 1,12 ‡3,3. Rom.8,13 ‡9,8. Galat.3,20 ‡4,19. Ephes.1,5. Tit.1,1. 1 Cor.4,15. Philem.10. 1 Pet.1,23. 1 Ioan. 3,9 ‡5,1,18. Iacob.1,18.

Ecclesia seu fidelium cœtus, tenetur sacerdotibus pastoribusque suis quæ ad vitam sunt tuendam necessaria, suppeditare. Deut.12,19 ‡14,27 ‡16,11 ‡25,4. 1 Esdr.7,23. Mat.10,10. Luce 10,7. Rom.15,27. 1 Corinth.9,7, 11. Galat.6,8. Philip.2,25 ‡4,10,16. 1 Thess.5,12. Hebr.13,7. Tenetur etiam pro suis præfectis orare, Actor.4, 29 ‡12,5. Rom.15,30. Ephes.6,18. Phili.1,19. Coloss.4,2. 2 Thess.3,1. Heb.13,18.

Ecclesia est sponsa Christi, Psalmo 44,11. Ezech.16,9. 2 Corint.11,2. Ephes.5,26. Apoc.19,8 ‡21,9.

Ecclesiæ caput est Christus, Hosee. 2,2. 1 Corinth.12,27. Ephes.1,22 ‡4, 15 ‡5,23. Col.1,18 ‡2,10.

Ecclesiæ quasi membra quædam sunt veri fideles, eidem capiti Christo ciúsq; vicario subiecti, cuiuscumque nationis fuerint, siue Iudæi siue Gentiles, Esaiæ 43,9. Ioan.10,16. 1 Corinth.12,12. Ephes.3,6.

Ecclesiæ claues promittuntur, & potestas, Mat.16,19. traduntur. Ioan. 20,23. exercentur, Matth.18,17. vide Excommunicatio & Confessio.

Ecclesiam sibi Christus comparauit, & emit sanguine suo, Act.20,28. 1 Cor.6,20 ‡7,23. Ephe.2,13 Coloss. 1,14. 1 Pet.1,18. Heb.9,12. 1 Ioan.1, 7. Apoc.1,5 ‡5,9 ‡14,4.

Ecclesiam suam Deus protegit & custodit, Exod.13,21 ‡29,45. Leuit. 26,12. Deuteron.7,20 ‡23,14 ‡31,3. 3 Reg.6,13. Psalm.90.1,11 ‡131,13. Esaiæ 43,2. Ierem.46,28. Mat.18,20. ‡28,20. Ioan.14,23. 2 Corinth.6,16.

EDOM frater Iacob filius Isaac, appellatur Esau. Gene.25,25.

Edumæi negant Israelitis transitū per suam regionem. Numer.20.14. eædumtur, & fiunt serui domui Israel, 2 Regum 8.14. deficiunt ab Israël, & creant sibi regem, 4 Regum 8,20. superantur à Iuda, 14,7.2 Paralipom. 25,12.

Contra Edumæos prophetia, Numeri 24,18. Psalm. 136,7. Esaiæ 21,11. ‡34,5. Iere.49,7. Thren.4,22. Ezech. 25,13,14 ‡32,29 ‡35.* ‡36,5. Amos 1,11. Abdiæ 1,1*. vide Esau.

ELEAZAR filius Aarō. Exod. 6,23 ‡28,4. partitur cum Iosue terram Chanaan. Iosue 14,1. iuxta præceptum Domini, Nume. 34,17. consecratur Sacerdos Leuit. 8, 24*. sit post mortem patris summus Sacerdos, Numeri 20,26. Deute. 10,6. moritur & sepelitur, Iosue 24, 23. filium habet cui Phinees nomen erat. Exodi 6,25. quem in demortui patris locum sufficiunt. Numeri 25, 7,12.

ELEAZAR filius Saura occidit Elephantem, quo in vulnere procumbente, ipse opprimitur. 1 Machab.6,43.

ELEAZARI senis martyrium, 2 Machab.6,18,24.

ELEEMOSYNA pauperibus eroganda, Exodi 22, 25 ‡23,11. Leuitici 19,10 ‡25,22 ‡25, 34. Deut. 15,7,10 ‡24,19. 3 Reg. 17,10. 2 Esdr. 8,11. Hest.9,22. Psalm.40,1 ‡81, 4. ‡111,9. Proverb.3,9,28 ‡ 11,18,25. ‡14,21,31 ‡18,17 ‡21, 13, 21 ‡22,9 ‡28,27 ‡31,20. Eccle.11,1. Esaiæ 58,7. Ezech.16.49 ‡18,7. Dan.4,24. Eccli. 4, 2 ‡7,35 ‡12,3 ‡14,11 ‡29, 12 ‡35,4. Tob 1,4 ‡4,7, 17 ‡ 12, 9 ‡14,12. Matth. 6, 3 ‡ 10, 42 ‡ 19,21 ‡25,35,42. Lucæ 3,11 ‡ 6,35 ‡ 11, 41 ‡12,33 ‡14,13 ‡ 16, 9,21 ‡ 19,8 ‡ 21,1. Actor.2,45 ‡6,2 ‡9,39 ‡10,2 ‡11,29 ‡20, 35. Rom.12,8 ‡15,26. 1 Corinth.16,1*. 2 Corinth.8,4, 15 ‡ 9*. Epl ess.4, 28. Heb.13,16. 1 Ioan.3,17. Iacobi 2,15. quære Misericordia.

ELI sacerdos in Silo, 1 Reg.1,3. filij eius reprehenduntur, 2,12,22. è solio lapsus fractis ceruicibus moritur, 4,18.

ELIAS, vide Helias.

ELISEVS vngitur propheta, 3 Regum 19,19. iuxta præscriptum Domini, 19,16. transit Iordanem, 4 Regum 2,14. sanat aquam, 2, 20. reuocat puerū ad vitam, 4,32. mundat Naaman a lepra, 5, 14. percutit Syrios cæcitate, 6, 18. prædicit rerum abundantiam, 7,1. ægrotat, & moritur, 13,14,20. mortuū ei⁹ corpus excitat mortuum, 13,21. commendatur, Eccli.48,13.

ELYMAS magus fit cæcus, Actorum 13,8.

EMERE & vendere quomodo oporteat, Gene.23,9,14 ‡25,31 ‡33, 19 ‡41, 57 ‡42*. Leuitic. 19, 13,35. ‡ 25,14,46. Deuteron.15, 1 ‡25,13. 2 Regum 4,21. Eccli.27,3 ‡42,25. Prouer.11,1,26 ‡16, 11 ‡20,10,23. Isaiæ 23,18. Ierem.32,6. Ezech.45, 10. Mich.6,10. Matt.7,2. Luc.14,18. 1 Cor.7,30. 1 Thess.4,6.

EPHRON, quia negabat Iudæ transitum, fundus perdita est, 1 Mach.5,46.2 Mach.12,27.

EPISCOPI, eorum electio, & officium Matt.20, 23,26. Luc.4,16 ‡22, 26. Ioan.10,4,14 ‡21, 15. Act. 1,24 ‡6, 3 ‡11, 22 ‡14, 20 ‡20, 28. Rom.13,16,25.1 Corinth.3,5 ‡4,1 ‡16 1,9.2 Corinth.3,6 ‡4,5 ‡10, 8 ‡6,4. Ephe.1,15 ‡3,2. Col.1,23.1 Tim.3,1 ‡4,6.2 Tim.2,1,15,24. Tit.1,5.1 Petri 5,2. vide Concionator.

ERVBESCERE nullus debet Euangelium, Psalm.39,11. Eccli.42, 9,21. Marc.8,38. Luc.9, 26. Rom.1, 16.2 Timoth.1,8.

Erubescendum propter peccata, Ezec.16, 52. Eccli.42,11.

ESAIAS filius Amos, Esaiæ 1, 1. vocatur, & mittitur, 6,8 ‡49,1.

ESAV filius Isaac nascitur, Genes.25, 24. vendit sua primogenita, 25,31. Heb.12, 16. supplantatur à fratre suo Iacob. Genes.27*. ducit filiam Ismaelis, 28,9 ‡36,3. procedit contra Iacob cum 400. viris, 32, 6. osculatur suum fratrem Iacob, 33,4. in Esau pugnare prohibetur Israel Deut.2,4. vide Edom.

ESDRAS Scriba proficiscitur ex Babylone, 1 Esd.7,6. separat mulieres Gentiles ex Israël, 9*. 10*. legit coram multitudine librum Legis, 2 Esd.8,2. 3 Esd.9,39. appellatur Iosedec, 1 Para.6, 15.

ESVRIRE iustitiam, Esaiæ 55, 1. Psal.106,9. Mat.5,6. Luc.1,53 ‡6, 21. Apoc.21,6 ‡22,17.

EVA formatur ex costa Adæ, Genes.2,21. comedit fructum vetitum,3,6.

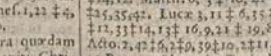
EVANGELIVM Christi euisque prædicatio. Gen.3,15. Esa.53, 1 ‡55,5 ‡61,1. Mat.1,21 ‡11,28 ‡28, 19. Marc. 16, 15. Luc. 2,10 ‡24, 46. Ioan.3, 16 ‡6,33 ‡8,12 ‡10,5 ‡12,46. Rom.1,16 ‡3,21,24 ‡8,3.1. Corinth. 1,15,29 ‡4,15 ‡15,1. 2 Corint.5,18. Galat.1,6,11. Eph.1,13. 1 Tim.1,15. 2 Tim.1,8 ‡2,8. 1 Pet.4,17.

Euangelium adfert fiduciam, timul & timorem, consolationem, & terrorē. Mat.3,7*. ‡5,20,23 ‡7, 13,19, 23 ‡8, 12 ‡9,15 ‡10,33 ‡11,12 ‡ 13, 37,41 ‡13,39,40,50 ‡15, 13 ‡16,27 ‡18,6,7 ‡20, 16 ‡22, 13, 14 ‡24, 12, 27,* ‡25, 12,13,30,41*. Mar.10,25, 31 ‡13*. Luc.3, 17 ‡6, 24, 25 ‡9,62 ‡12, 20,40,48 ‡13, 5, 26, 30 ‡16, 22 ‡17, 30,34 ‡19,22* ‡20,47 ‡21*. Ioan.5, 28 ‡15,16. Act.5,5. 6*. Roman.1, 18 ‡2,5,6 ‡6,23 ‡ 9,18* ‡11, 20,22 ‡13, 2,3,4 ‡14,12. 1 Corinth.3,13.17 ‡5, 5 ‡10, 8 ‡11, 29*. ‡15,51 ‡16, 22. 2 Cor.7,1,8, 10 ‡13, 5. Galat.5, 21, 24. Ephes.5,5. Philip.2, 12. 1 Tim.5, 24. Hebr.9,27 ‡10,26,27*. Iacob.4,9 ‡5,1. 1 Pet.4, 18 ‡5,8. 2 Petri 1, 10 ‡2,4* ‡3,10*. Iudæ 15.

Euangelizanti debetur necessaria vitæ sustentatio Mat.10,9. Mar.6,8. Luc.9,4 ‡10,7. Rom.15,26. 1 Cor.9, 7,11,13. Galat.6, 6. 1 Timoth.5, 17. 2 Timoth.2,6.

EVCHARISTIA, Mat.26, 26. Marc.14,22. Luc.22,19. 1 Cor.11, 24*. ‡10,16. frequenter sumenda, Act.2, 42 ‡20,7. præfiguratur, Exod. 16, 15*.

Eucharistia sub altera tantùm, ni-mirum panis specie, Ioan.6,58. data à Christo, Luc.24,30,31. ab Apostolis. Act. 2, 42 ‡20,7. in quorum vtroq; loco Syri vocem ἄρτον panem reddunt nomine

id est

EVCHARISTIA.

in Eucharistia non remanet substantia panis post cōsecrationem, sed est verum Christi corpus & sanguis, Matth.26,26. Marc.14,22. Luc.22,19. Ioan.6, 51.

Eucharistiæ in publicis supplicationibus circumferendæ esse, præfiguratū Iosue 6,6,7,11*20. 1 Reg.4, 3, 2 Reg.6,4,5,6.

Eucharistia adoranda, Psal.21,28, 30 ‡98,5. Ioan.9,38.

EXACTIO, census, & tributum debetur principibus, Matt.17,24 ‡22, 17. Marc. 12, 16. Luc. 20, 22. Rom.13,7.

EXCOMMVNICATIO à Christo institvta & præcepta, Mat.5, 29 ‡16, 19 ‡18, 8, 18. Marc. 9,42. Ioan.20,23.

Excomunicatio in vsu fuit Apostolis, 1 Corinth.5,3,10. 2 Thess.3,6, 14. 1 Timoth.1,20. Tit.3,10.

Excommunicatio exercēda ad ædificationem & emendationem ecclesiæ, & ad correctionem eius qui excommunicatur, 1 Cor.5,4.1 Tim.1, 20. 2 Thess.3,14. vt spiritus eius saluus sit, 1 Cor.5*.

Excommunicatio Phariſæorum, Ioan.9,22,34 ‡12,42 ‡16,2.

Excommunicandi qui in moribus aut doctrina grauiter errantes admoniti, nolunt resipiscere, Prouerb. 22, 10. Matth.18,17. Rom.16,16. 1 Cor. 5*.2 Cor.2, 8. 2 Thess.3*. 1 Tim.1, 20 ‡6,5.2 Timot.2,17,21 ‡3,5. Tit.3, 10. Ioan.ep.2,10.

Excommunicati vitandi, Mat.18, 17. 1 Cor.5*. Tit.3,10.

EXEQVIAE celebrantur, Gen.23,2,3 ‡50,10. Deut.34,8. 2 Regum 3,31*.

EZECHIAS filius impij Achab cùm esset rex, tamen pius fuit, 4 Regum 16,20. frangit serpentem æneum, 18, 4. deficit ab Assyriis, 18,7. mittit nuntiū ad Esaiam prophetam, 19,2. Esa.37, 2. decumbit ex graui morbo, 4 Reg. 20, 1. Esaiæ 38,1. ostendit Babyloniis summa thesaurum, & reprehenditur, 4 Reg.20, 12, 14. Esa.39, 1,5. commendatur, Eccli.48,19.

EZECHIEL cum aliis captiuis vehitur in Babylone, Ezech.1, 1. vocatur, & mittitur, 2, 3. commendatur, Eccli.49,10.

F.

FACERE pro Sacrificare in Scripturis, Leuit.15, 15,30. Numer.6,11, 16 ‡8,12 ‡9,2,4, 10, 14. Iudic.13,16. Luc.22,19.

FAMA bona præstantior diuitiis. Prouerb. 22, 1. Eccle.7, 2. Eccli.41, 15,16.

FAMES & annonæ caritas, Genes.12,10 ‡26,1* 41*.42*. 43*.44*. 45*.47*. Exod.16,3. Deut.28,53 ‡32, 24. Ruth 1,1. 2 Regum 21,1 ‡24,13. 3 Reg.8,37 ‡18,2. 4 Reg.4,38 ‡6,25 ‡8,1 ‡25,3. 2 Paralip.6, 28 ‡20, 9. 2 Esd.5*. Psalm.36, 19. Esaiæ 5,13. Iere.14,1,12,15 ‡15,2 ‡29, 17 ‡34, 17. Ezech.5, 12, 16 ‡6, 11. Ioel. 1*. Amos 4.6. Hagg.1,6,10 ‡2,17. Matt. 24,7. Luc.4, 25 ‡15, 14. Actor.7,11 ‡11,28. Rom.8,35. 2 Cor.8, 14 ‡11, 27. Apoc.6, 8 ‡18.

Fames verbi Dei, 1 Reg.3,1. 2 Paralip. 15, 3. Oseæ 3, 4 ‡4,1. Amos 8, 11.

FAMVLORVM famularūq. officium, Gen.16,4,6 ‡24*. ‡30, 25* ‡31,4 ‡39,1,6. Exod.21,2, 20, 4 Reg. 5, 20, 25. Prou.14, 35 ‡17,2 ‡19, 10 ‡29,19. Eccle.2,7. Eccli.7,22 ‡10,28. Ierem.34,8. Ioel 2,20. Luc.12,37,45. Actor.12,13. 1 Corint.7,21. Eph.6,5 Coloss.3,22. 1 Timoth.6, 1. Tit.2, 9. 1 Pet.2,18.

FELIX præfectus Iudææ, Actorum 23,24 ‡24*.

FERMENTVM, mala doctrina, Leuitic.2,11 ‡6,16. Deut.16,3 Matth.16. 6. Marc.8, 15. Luc. 12, 1. 1 Corinth.5,5. Galat.5,9.

FESTA Iudæorum, & in primis festum Paschæ, vide Pascha.

Festum Pentecostes, Exod.23, 16 ‡34,22. Numer. 28, 26. Deuter. 16,9. Ioan.5,1. Act.2,1 ‡20,16.

Festum tubarum, Leuitic. 23, 24, Num.29,1. 2 Paral.5,3.

Festum expiationum. Leuit.16,30 ‡23,27. Num.29,7,8.

Festum tabernaculorum, Exo.23, 16. Leuit.23,34. Num.22,12. Deut.16, 13 ‡31,10. 1 Esd.3,4. 2 Esdr.8, 15,17. 2 Mach.1,9 ‡10,6. Ioan.7,2.

Festum Sabbati, vide Sabbatum.

Festum neomeniæ, Numer.28,11. 1 Reg.20,5. Ezech.45, 18.

Festorum violatio quàm grauiter puniatur, Num.15,32.

FESTVS præfectus Iudææ, Actorum 24,27.

FIDES in Scripturis variè accipitur, videlicet pro fidelitate & veritate Dei in seruandis promissis, Psalm.32,4. Esaiæ 11,5. Thren.3,23. Ose.2,20 ‡5,9. Rom.3,3. pro veritate & constantia verbōrū inter homines, Gen.39, 16 ‡44,32. Leuit.6,2. Eccli.22,28. Iere.42, 5. 1 Machab.10, 27. 1 Tim.2,7. pro virtute Theologica, Sap.1,2 ‡3,14. Abacuc 2,4. Mat. 8,13 ‡9,22 ‡17,20. Mar.5, 34. Luc.5, 20. Rom.3,22 ‡4,3 ‡5,1. pro fide vita & formata per charitatem, Abac. 2,4. Matth. 9, 22 ‡ 15, 28. Marc.5, 34 ‡10,52. Luc.7,50. Rom.3,22. Gal.5,6. Hebr.11*. pro fide mortua absque charitate, Matth.7,21,22. 1 Cor.13,2 ‡15,2. Iacob.2,26. pro sponsione seu voto, 1 Tim.5, 12. pro fiducia, Iacob 1,6.

Fides charitate in ferior, vide Charitas.

Fides viua quæ per charitatem operatur, magnæ virtutis est, Matth.9, 2,22,29 ‡21,22. Marc.6, 16. Luc.18, 42. Ioa.1,12 ‡3,15,16,36 ‡6,35 ‡7,38 ‡11,25 ‡14,12 ‡20,29. Act.3, 16 ‡ 10, 43 ‡ 15,9 ‡ 16, 31. Rom.1, 16 ‡3, 22. Galat.3,8. Eph.2,7. Hebr.11,6*.

Fides non facit nos certos aut securos de accepta peccatorum remissione, aut consequenda vita æterna. vide Certi.

Fides sine operibus non iustificat, 1 Cor.13,2. Gal.5,6. Iacobi 2,24.

Fides ipsa etiam appellatur opus bonum, Philip.1,6.

Fides est vna. Eph. 4,5.

Fidei viuæ & operanti tribuitur iustitia & salus, Gen. 15,6. Marc. 16, 16. Luc. 1,45 ‡ 8,48 ‡ 23,43. Ioan. 5,24 ‡ 17,3. Actor. 13,38 ‡ 16, 31. Rom. 3, 22 ‡ 4,3. 22 ‡ 5*. ‡ 10, 1, 10. Phil. 3,9. 1 Pet. 2,6. Heb. 4,3.

Fidei prædicatio ad eorum qui præsunt in ecclesia, iudicium referenda est. Gal. 2,2.

Fidem Gentilium etiam respicit Deus, Iere. 39,18. Matth. 8,5, 13 ‡ 15, 28. Luc. 7,9 ‡ 17, 37 ‡ 17, 16. Ioan. 4, 47. Act. 10,2 ‡ 8,26.

Fideles Deus liberat à communi perditione & internecione impiorum, Gen. 6*. 7*. 8*. 19*. Exod. 8,22 ‡ 9,4, 6, 26 ‡ 10,23 ‡ 11,7. Num. 16,20, 26, 31. Ierem. 39,18. Dan. 6,22. 2 Petri 2,7.

Infidelitas seu incredulitas punitur, Genes. 19, 11, 17, 26. Num. 11, 21 ‡ 14,2, 11 ‡ 20,12. Deut. 9, 20. 4 Reg. 7, 2, 17. 4 Esdr. 15, 4. Psalm. 77, 32. Eccli. 2, 15. Matth. 8, 28 ‡ 14, 30 ‡ 17, 17. Marc. 16, 16. Luc. 1, 16 ‡ 14, 24. Ioann. 3, 18, 36 ‡ 6, 7 ‡ 8, 24 ‡ 12, 48 ‡ 20, 27. Rom. 11, 20. Heb. 3, 18 ‡ 4, 2 ‡ 11, 6. Apoc. 21, 8.

FILIORVM officium erga parentes. Genes. 9, 23 ‡ 22, 2, 7 ‡ 27, 1 ‡ 28, 7 ‡ 37, 14*. Exod. 20, 12 ‡ 21, 17. Leuit. 19, 3, 32 ‡ 20, 9 ‡ 21, 9. Deut. 5, 16 ‡ 21, 15, 18 ‡ 27, 16. Iudic. 14, 1. 1 Reg. 2, 11, 18, 22 ‡ 3, 1, 7 ‡ 8, 1 ‡ 28, 5. 3 Reg. 2, 19. 4 Regum 2, 23 ‡ 12, 2 ‡ 22, 1. 2 Par. 34, 3. Eccli. 3, 1, 8 ‡ 6, 18 ‡ 7, 20 ‡ 8, 7. 11 ‡ 22, 3 ‡ 23, 18 ‡ 25, 1c ‡ 32, 24. Tob. 4, 1 ‡ 14, 5. Iob 1, 4 ‡ 8, 4 ‡ 32, 4, 6. Prou. 1, 8 ‡ 4, 1 ‡ 6, 20 ‡ 10, 1 ‡ 23, 1 ‡ 15, 20 ‡ 16, 26 ‡ 20, 11, 20 ‡ 22, 15 ‡ 23, 19, 25 ‡ 28, 24 ‡ 30, 17. Ierem. 35, 16. Ezech. 22, 7. Matth. 4, 20 ‡ 10, 35 ‡ 15, 4 ‡ 19, 19. Marc. 10, 19. Luc. 2, 48 ‡ 18, 20. Act. 7, 14 ‡ 22, 3. Ephes. 6, 1. Colos. 3, 20. 1 Tim. 5, 1. 1 Pet. 5, 5.

FOENVM & herba citò transiens omnis homo. Psalm. 89, 6 ‡ 128, 6. Esaiæ 40, 6. Eccli. 14, 15. 1 Petr. 1, 24. Iacobi 1, 10.

FOENVS, vide Vsura.

FORNICATIO iram Dei pronocat. Deut. 22, 21. Prouerb. 23, 27. Eccli. 19, 3. Ierc. 5, 7. Ose. 4, 14. 1 Cor. 6, 9. 13, 15. Colos. 3, 5. Hebr. 13, 4.

corpus enecat, & facultates absumit. Iob 31, 11. Prouer. 23, 27 ‡ 29, 3 ‡ 31, 3. Eccli. 9, 6. infamiam adfert, Eccli. 9, 10 ‡ 41, 21. fornicationis occasiones viandæ, Eccli. 9, 4, 12 ‡ 42, 12. fornicatio non solùm in opere externo sed & in affectu prohibetur, Exod. 20, 17. Matth. 5, 28.

Fornicatio spiritalis, quæ est hæresis, & idololatria. Deuter. 31, 16. Iudic. 2, 17 ‡ 27, 3. Esaiæ 1, 21 ‡ 57, 3. Ierem. 3, 1. Ezech. 6, 9 ‡ 16*. Ose 1, 2 ‡ 2, 4 ‡ 4, 15. Apoc. 18, 3.

FRATRES & sorores Christi qui sint, Matth. 12, 49 ‡ 28, 10. Marc. 3, 33. Luc. 8, 21. Ioan. 20, 17. Heb. 2, 12. Psalm. 21, 23.

FRAVS, quære Dolus.

FRVCTVS boni operis, quære Opus.

FVNDAMENTVM est Christus, 1 Corint. 3, 11. Ephes. 2, 20. 1 Pet. 2, 6. fundamentum etiam Apostoli, Ephes. 2, 20. Apoc. 21, 14. & peculiariter Petrus, Mat. 16, 18*. Ioan. 21, 15, 17. cuius fides nunquam deficiet, Luc. 22, 31.

FVRTVM prohibetur, commissitur, & punitur, Exod. 20, 15 ‡ 21, 17 ‡ 22, 1. Leuit. 19, 11. Deut. 5, 19 ‡ 24, 7. Ios. 7, 1, 19. Tob. 2, 21. Prouer. 6, 30. Ose. 4, 2. 1 Mach. 11, 40. Matth. 19, 18. Ioan. 12, 6. 1 Cor. 6, 10. Apoc. 9, 21.

Fures dicuntur, verbum Dei & doctrinam veram adulterantes, Iere. 23, 30. Ioan. 10, 1.

G.

GAAL opponit se Abimelech, Iudic. 9, 26, 35, 39.

GABAONITAE redimunt vitam astu quodam, Iosue 9*. obsidentur, & obsidione liberantur, 10, 5*. propter ipsos iniuste à Saule occisos suspenduntur filij Saulis, 2 Regum 21, 1, 6, 9.

GABELVS venit eum Raphael ad nuptias Tobiæ, Tob. 8, 7.

GABRIEL apparet prophetæ Danieli, Dan. 8, 16 ‡ 9, 21. Zachariæ sacerdoti, Luc. 1, 11. virgini Mariæ, 1, 26.

GAD filius Iacob ex Lia, Genes. 30, 11 ‡ 35, 26.

Gaditæ recipiunt suam hæreditatem, Num. 32*. Deut. 3, 12. Iosue 13, 24.

Gad prophera admonet Dauid, vt non maneat in terra Moabitarum, 1 Reg. 22, 5. nuntiat Dauidi iram Dei, 2 Reg. 24, 11, 18.

GAIVS, 1 Cor. 1, 14. capitur, Act. 19, 29. deducit Paulum in Asiam, 20, 4. hospitio eum suscipit, Rom. 16, 23.

GALGAL, siue Galgala, ciuitas Israël, Ios. 4, 19. in Galgal circunciditur populus, & celebrat Pascha, 5, 2, 7, 10. egreditur inde ad liberandos Gabaonitas, 10, 7. reuertitur, 10, 43.

GALILAEA recipit Christū, Ioan. 4, 45. in Galilæa incipit Christus prædicare, Mat. 4, 12. Act. 10, 37.

GAMALIEL vir peritus Legis, Act. 5, 34 ‡ 22, 3.

Gamalici dux Manasitarū, Num. 1, 10.

GAVDERE & lætari honestè licet, 1 Paralip. 29, 9*. 2 Esdr. 12, 42. Psalm. 67, 4. Lucæ 1, 14. 1 Thess. 1, 6 ‡ 5, 16.

Gaudendum non est more Gentilium, Eccle. 2, 2 ‡ 7, 3. Hos. 9, 1. Amos 6, 8. Pronerb. 2, 14. Iacob 4, 9.

Gaudium in perfectione, Mat. 5, 12. Act. 5, 41 ‡ 20, 24. Rom. 5, 3. Colos. 1, 24. Heb. 10, 34 ‡ 11, 25.

Gaudium spiritus Luc. 10, 21. Roman. 12, 12 ‡ 14, 17. Galat. 5, 22. Phil. 4, 4. 1 Thessal. 5, 16.

Gaudium salutis æternæ, Esa. 25, 18 ‡ 26, 1 ‡ 35, 20 ‡ 65, 12. Sap. 5, 1, 7. vide Beatitudo.

GEDEON dux & iudex in Israël, Iudic. 6*. 7*. ‡ 8*.

GEMITVS quis probandus, quis improbandus, Exod. 2, 24. Ezec. 9, 4. Tob. 3, 1. 2 Machab. 6, 30. Rom. 8, 22. Iacobi 5, 9.

GENTIVM vocatio, Gen. 49, 10. Num. 24, 17. Deut. 32, 43. 2 Reg. 22, 44, 50. 3 Regum 8, 41. Psalm. 2, 8 ‡ 21, 28 ‡ 67, 32 ‡ 71, 8, 17 ‡ 85, 9 ‡ 86, 4. Esaiæ 2, 2 ‡ 11, 10 ‡ 19, 18 ‡ 25, 7 ‡ 27, 13 ‡ 29, 17 ‡ 35*. ‡ 41, 25 ‡ 43, 5 ‡ 45, 14 ‡ 49*. ‡ 51, 5 ‡ 54*. ‡ 55*. ‡ 56, 3, 6 ‡ 60, 3, 9 ‡ 65, 1 ‡ 66, 19, 20. Ierem. 9, 24 ‡ 12, 16 ‡ 16, 19. Hose. 2, 1, 24. Ioel 2, 28. Mich. 4, 2. Soph. 3, 9. Zach. 2, 11 ‡ 8, 20 ‡ 9, 10. Mal. 2, 2, 7 ‡ 8, 11 ‡ 21, 31, 43 ‡ 22, 9. Ioan. 10, 16. Actor. 8, 26, 30 ‡ 10*. 1 Cor. 12, 13. Ephes. 2, 10.

Gentilium mores non sunt nobis imitandi, Leuit. 18, 3 ‡ 20, 23. Ieremiæ 10, 2.

GENV omne flectendum Domino, Psal. 21, 30. Esaiæ 45, 23. Rom. 14, 11. Philip. 2, 10.

GERSON filius Leui, Num. 3, 17. Gersonitarum ministerium, 3, 25 ‡ 4, 22.

GIES I minister Elisei, 4 Reg. 4, 25. fit leprosus, 5, 26.

GLADIVS nō cuiuis permittendus, Mat. 26, 51 Marc. 14, 47. Lucæ 22, 49. Ioan. 18, 10.

Gladius spiritus est verbum Dei, 2 Esdr. 13, 9, 27. Esaiæ 11, 4 ‡ 27, 1. ‡ 31, 8 ‡ 49, 2 ‡ 66, 16. Ephes. 6, 17. Hebr. 4, 12. Apoc. 1, 16 ‡ 2, 16 ‡ 19, 15. 2 Thess. 2, 8.

GLORIA Dei in omnibus quærenda, Ios. 7, 19. Psalm. 113, 1. Mat. 6, 9. Ioan. 9, 24 ‡ 17, 4. Act. 3, 12 ‡ 12, 23. 1 Cor. 6, 20 ‡ 10, 31. Philip. 1, 20. Colos. 3, 17. Tit. 2, 10. quære Honor.

Gloria beatorum, vide Beatitudo.

GODOLIA filius Ahicā gladio interimitur, 4 Re. 25, 25. Ier. 41, 2.

GRATIA in Scripturis accipitur pro beneficio. Ruth 2, 20. 2 Regum 2, 6 ‡ 15, 20. Prou. 3, 9. Eccli. 7, 37 ‡ 29, 20. pro fauore, Genes. 6, 8 ‡ 18, 3 ‡ 19, 19 ‡ 39, 21. Exod. 12, 36. Tob. 1, 13. Hesth. 2, 17. Prouerb. 13, 15. Eccli. 4, 25. Dan. 1, 9. Act. 2, 47 ‡ 24, 27 ‡ 25, 9. pro præmio quod à Deo expectatur, Prou. 1, 9 ‡ 12, 2. 2 Machab. 12, 44. Luc. 6, 33. 1 Petr. 2, 19. pro dono aliquo gratis dato, Hesth. 15, 17. Psal. 44, 3. Prouerb. 3, 22 ‡ 16, 23 ‡ 22, 11. 1 Corinth. 12*. Ephes. 4, 7. 1 Pet. 4, 10. pro dono supernaturali Deo gratum faciente, Psal. 83, 12. Lucæ 1, 28 ‡ 2, 40. Ioan. 1, 15. Rom. 1, 7. 1 Cor. 16, 23. 2 Cor. 1, 12. Galat. 5, 5. Hebr. 13, 9. Iacobi 4, 6. pro re grata, pulchra, accepta, & amabili, Prouerb. 31, 30. Eccle. 10, 12. Eccli. 7, 21 ‡ 21, 19 ‡ 26, 16, 19 ‡ 40, 22. Luc. 4, 22. Ephes. 4, 29.

Gratiæ donum quàm sit occultum, & reconditum, quodque nemo facilè illud sibi arrogare debeat, Iob 5, 20, 21. Psalm. 2, 11 ‡ 18, 13 ‡ 142, 2. Prouerb. 14, 12 ‡ 20, 9. Eccle. 9, 1, 2. 12. Eccli. 5, 5. Ierem 17, 9. 1 Cor. 4, 4. 2 Corinth. 10, 14 ‡ 13, 5. Galat. 6, 3. Philipp. 2, 12. 1 Petri 4, 18. 2 Petri 1, 10. 1 Ioan. 4, 1.

Gratia qua quis hominibus gratus est, etiam illa à Deo est, Exod. 3, 21 ‡ 11, 3 ‡ 12, 36. 4 Regum 25, 27. 2 Esdr. 2, 5. Psalm. 105, 46. Ierem. 40, 2, 3, 4. Dan. 1, 9. Tobiæ 1, 13. Act. 24, 33 ‡ 27, 3 ‡ 28, 16.

Gratus animus erga Deum & homines commendatur, Genes. 4, 3 ‡ 8, 20 ‡ 14, 21 ‡ 23*. ‡ 24, 48 ‡ 26, 25. Exod. 15, 1. Leuit. 25, 6. Num. 15, 17 ‡ 31, 48. Deuter. 4, 9 ‡ 6, 5. Iudic. 5, 1. 1 Reg. 2, 1 ‡ 14, 35 ‡ 31, 11. 2 Reg. 10, 2 ‡ 19, 33. 3 Reg. 2, 7. 1 Paralip. 29, 10. 2 Paralip. 15, 11 ‡ 20, 26. Hest. 6*. Tob. 9, 1 ‡ 12, 1, 7. Eccli. 7, 22 ‡ 32, 8 ‡ 35, 13. 1 Mach. 4, 28 ‡ 5, 54. 2 Machab. 3, 33. Matth. 11, 25. Marc. 5, 16. Luc. 18, 43. Ioan. 11, 41. Actorum 4, 21 ‡ 27, 35. Roman. 6, 17. 2 Cor. 6, 1. Ephes. 5, 19. Philip. 4, 6. Colossen 2, 7 ‡ 3, 15. 1 Thessal. 5, 18. 2 Thessal. 1, 3*. 1 Tim. 4, 3.

Gratiæ agendæ ante & post cibum sumptum, Deuter. 8, 10. 1 Reg. 9, 13. Esa. 62, 9. Matth. 14, 19 ‡ 15, 36 ‡ 26, 25. Marc. 6, 41 ‡ 8, 6 ‡ 14, 22. Luc. 9, 16. Ioan. 5, 11, 23. Act. 27, 35. Rom. 14, 6. 1 Cor. 10, 30. 1 Tim. 4, 3.

GVLA, vide Ebrietas, & Ciborum luxus.

H.

HAERETICOS & infideles reliquit Deus ad iustorū probationem, Iudic. 3, 1. 1 Cor. 11, 19.

Hæretici iam inde à temporibus Apostolorum extiterunt, 1 Timot. 1, 20. 2 Tim. 2, 18. 1 Ioan. 2, 18. 2 Ioan. 7. Apocal. 2, 15.

Hæreticos futuros etiam nostris temporibus prædictum est, Mat. 24, 5, 24. Ioan. 5, 43. 1 Timoth. 4, 1. 2 Tim. 3, 1. 2 Petr. 2, 1 ‡ 3, 3. Iudæ 18.

Hæreticorum mores & doctrina, ibidem.

Hæretici vitandi, Deuteron. 13, 1. Matth. 7, 15. Roman. 16, 17. 2 Tim. 2, 17 ‡ 3, 5. Tit. 3, 10. 2 Thess. 3, 14. Ioan. 2, 10.

Hæretici malè tolerantur à præfectis, Apoc. 2, 14.

Hæretici tollendi è medio, Deut. 13, 5 ‡ 18, 20. 3 Reg. 18, 40*. 4 Regum 10, 25*.

Hæresis, fornicatio spiritalis: vide Fornicatio.

HAZAEL famulus Benhadad regis Syriæ, 4 Regum 8, 11, 15. iuxta mandatum Domini, 3 Reg. 19, 15. percutit Israel in vniuersis finibus suis, 4 Regum 10, 32 ‡ 12, 17 ‡ 13, 3. quemadmodum prophetatum est, 4 Reg. 8, 11, 13. moritur, 13, 24.

HELIAS vir pilosus, & zona pellicea cinctus renibus, 4 Reg. 1, 8. Heliæ orationis efficacia, 3 Reg. 17, 1. Iac. 5, 17, 18. alitur ministerio corui, 3 Reg. 17, 2. excitat puerum mortuum, 17, 19. occidit prophetas Baal, 18, 40. fugit Iezabel 19, 3. mittitur in Damascum, vt vngeret Hazael regem Syriæ, 19, 15. mittitur ad Achab, 21, 17. ad Heliam missi principes quinquagenarij cum suis, igne cælitus demisso consumuntur, 4 Reg. 1, 10. assumitur per turbinem in cælum, 2, 11. apparet in transfiguratione Domini, Matth. 17, 3. Luc. 9, 30.

HELIODORVS à cubiculis Seleuco, tentat thesaurum templi auferre. 2 Mach. 3, 7, 13. punitur à Deo, 3, 24.

HELISEVS: vide Eliseus.

HERODES Ascalonita occidit innocentes pueros, Matth. 2, 16. & moritur, 2, 19.

Herodes Antipas filius Herodis, tetrarcha Galilææ, Luc. 3, 1. occidit Ioannem Baptistam, Mat. 14, 9. Herodes & Pilatus morte Christi inter se reconciliantur, Lucæ 23, 12. Act. 4, 27.

HERVS & Hera: vide Dominus & Domina.

HESRON filius Phares, Genes. 46, 12. Mat. 1, 3. reliquit post se Aram, & appellatur Iephonne, 1 Paralip. 4, 15.

HESTER fit vxor Assueri, Hesth. 2*. precibus suis apud Assuerum tam latam de Iudæis vnu die occidendis sententiā reuocat, Hest. 8, 3, 8.

HIEREMIAS, vide Ieremias.

HIERVSALEM, vide Ierusalem.

HOLOFERNES dux Nabuchodonosor mittitur contra Israël, Iudith 2, 4. blasphemat Deum, 6, 1. obsidet Bethuliam, 7, 1. proprio gladio ceruix ei præciditur, 13, 8. caput eius conspiciendum ponitur in muris ciuitatis, 14, 1. turbat Assyricus exercitus se in fugā dedit, 15, 1.

HOMO creatus est ad imaginem Dei, Gen. 1, 26 ‡ 2, 7 ‡ 5, 1 ‡ 9, 6. Sap. 2, 23. Eccli. 17, 1. Iob 10, 8. Psal. 118, 73. Iac. 3, 9.

Homo maledicitur, Genes. 3, 17. benedicitur in Christo, Gen. 12, 3 ‡ 22, 18. Gal. 3, 8.

Hominis regeneratio, Matth. 18, 3. Ioann. 1, 13 ‡ 3, 3, 6 ‡ 4, 14 ‡ 7, 38. 1 Corinth. 4, 15. Galat. 4, 19. Ephes. 4, 22. Colos. 3, 8. Tit. 3, 5. 1 Pet. 1, 23 ‡ 2, 2. Iacobi 1, 18.

Homo pulvis & lutū, Gen. 2, 7 ‡ 3, 19 ‡ 18, 27. Eccle. 12, 7. Eccli. 17, 1 ‡ 18, 8 ‡ 41, 13. Iob 4, 19 ‡ 10, 8 ‡ 34, 15. Psalm. 77, 39 ‡ 102, 14 ‡ 145, 4. Esaiæ 40, 6.

HOMICIDIVM, latrocinium, & sanguinis effusio, Gen. 4*. ‡ 9, 6 ‡ 37, 18. Exo. 1, 12 ‡ 20, 13 ‡ 22, 2. Leuit. 24, 21. Num. 25, 7* Deu. 5, 17 ‡ 19, 4, 11 ‡ 21, 1 ‡ 27, 24. Iosue 20, 3. Iudic. 9, 5. 1 Reg. 18, 17. 2 Reg. 3, 27 ‡ 4, 7. 11. 3 Reg. 2, 5, 25, 34, 46. 4 Re. 14, 5 ‡ 21, 16. Prouer. 6, 17 ‡ 28, 17. Eccli. 34, 25, 27. Thren. 4, 13. Ezec. 1, 6 ‡ 22, 2 ‡ 24, 6. Hose. 4, 2. Mat. 5, 21 ‡ 19, 18 ‡ 15, 34 ‡ 26, 51. Ioan. 8, 44. Rom. 13, 9. Galat. 5, 21. 1 Ioan. 3, 12. Apoc. 13, 10.

HONOR qui ab hominibus profertur, non magni faciendus, Num. 16, 1. Iudic. 9, 1. 1 Reg. 10, 27. 2 Reg. 15, 1. 3 Reg. 1, 5. Hesth. 3, 1*. ‡ 6, 6. Eccli. 9, 16 ‡ 10, 20, 30. Ier. 9, 23. Matth. 6, 1 ‡ 8, 4 ‡ 9, 30 ‡ 17, 9 ‡ 20, 21, 26. Mar. 1, 44 ‡ 5, 43 ‡ 7, 36 ‡ 8, 26 ‡ 9, 8 ‡ 10, 35, 43. Luc. 22, 24. Ioan. 6, 15 ‡ 8, 50 ‡ 12, 43. Act. 10, 26 ‡ 14, 14. Gal. 6, 12. Phil. 2, 3. 1 Thess. 2, 6. 1 Pet. 5, 3. 3 Ioan. 9. Apoc. 19, 10 ‡ 22, 9.

Honor Dei, quære Gloria.

Honoranda parentes, vide Parentes.

HOSPITALITAS comendatur, Esa. 58, 7. Mat. 25, 36. Luc. 14, 13. Rom. 12, 13. 1 Tim. 3, 2. Tit. 1, 8. 1 Petri 4, 9. 3 Ioa. 5, 9. Heb. 13, 2. Iac. 1, 27.

Hospitalitatis exempla, Gen. 18, 3 ‡ 19, 2 ‡ 24, 31. Iosue 2*. Iudic. 13, 15 ‡ 19, 4, 9. 3 Reg. 17, 10, 17. 4 Reg. 4, 8. Iob 1, 4 ‡ 31, 17. Tob. 2, 1. Lucæ 10, 38 ‡ 19, 6. Act. 16, 15 ‡ 28, 2, 7.

Hospitalitas, Iudic. 8, 5 ‡ 19, 18. 1 Reg. 25, 9, 14. Sapient. 19, 13.

HVMILITAS Deo grata est, Genes. 18, 27 ‡ 29, 32 ‡ 41, 40. Iudic. 6, 15. 1 Reg. 1*. ‡ 2, 1, 8 ‡ 7, 9, 10. 2 Reg. 6, 16, 21. 2 Paral. 12, 6, 8 ‡ 32, 26 ‡ 33, 12 ‡ 34, 26. Psalm. 33, 19. Prouer. 11, 2 ‡ 16, 19 ‡ 18, 12 ‡ 22, 22 ‡ 25, 7 ‡ 29, 23.

Eliachim, 4 Reg. 18. 37. 19. 2. Isai. 22. 20. 36. 3. Eliphaz, 1 ‡ 4. 15 ‡ 22. 2. Isai. 1. 6. Iun. 3. 5. Eccli. 3. 18 ‡ 7. 19. Iudith 4. 7. 11 ‡ 9. 16. Matth. 3. 14 ‡ 3. 3 ‡ 8, 8 ‡ 11. 20 ‡ 15. 27 ‡ 18, 4 ‡ 20. 16 ‡ 21, 5 ‡ 23. 7, 11. Mar. 9. 34 ‡ 10. 43. Luc. 1. 48 ‡ 9. 42 ‡ 11. 7. 11 ‡ 15, 19 ‡ 18, 13 ‡ 22, 26. Ioan. 13, 4. Act. 10. 26. Rom. 11, 20 ‡ 12. 16. 1 Cor. 4, 6 ‡ 5, 8. Philip. 2, 3. Coloss. 3, 12. Hebr. 11, 24. 2 Pet. 3, 5. Iac. 1, 9 ‡ 4, 10. Apoc. 4, 10 ‡ 19, 10.

HYMENAEVS pseudoapostolus. 2 ad Timoth. 2, 17.

HYPOCRISIS, 1 Reg. 15, 11*. ‡ 18*. 2 Regum 15. 2. 7. 4 Reg. 1, 6. 9. Iob 8, 13 ‡ 13, 16 ‡ 15. 34 ‡ 20*. ‡ 27, 8 ‡ 36, 13. Prouer. 20, 13. Eccli. 1, 36 ‡ 19, 24. Isaiæ 29. 13 ‡ 38, 3. Ier. 9, 8. Ezech. 33, 30. Malach. 3, 13. 2 Machab. 6. 24. Matth. 2, 7, 16 ‡ 5, 2, 16 ‡ 7, 5 ‡ 15. 7 ‡ 16, 3 ‡ 22, 18 ‡ 23*. ‡ 24. 5 t. Marc. 7, 6. Luc. 11. 44 ‡ 12, 1, 36 ‡ 18, 11. Act. 5, 1 ‡ 8, 18 ‡ 13, 8. Roman. 2*. Galat. 2, 13. 1 Tim. 4, 2. 2 Tim. 3, 5. 1 Thess. 5, 22. 1 Pet. 2, 1.

I.

IABES in Galaad opprimitur ab Israel, Iudic. 21, 10. obsidetur, 1 Reg. 11, 1. viri Iabes Galaad exhibent misericordiam Sauli, & filio eius, 31, 11.

IACOB filius Isaac nascitur, Genes. 25, 23. emit à fratre Esau primogenita, Genes. 25, 31. præripit Esau benedictionem, 27, 5*. profectioni capit ad Laban, 28, 10. videt scalam, & vouet votum, 28, 12, 20. seruit Laban pro duabus filiabus, 29, 18. reuertitur in patriam, 31, 17. Inclinatur cum Angelo, 32, 24. vocatur Israel, 32, 27 ‡ 35, 10. 3 Reg. 18. 31. mittit filios in Aegyptum, 42, 1. migrat cum tota sua familia in Aegyptum, 46*. Deuter. 10, 22. filios Ioseph adoptat in suos, 48, 5, 8. benedicit duodecim filiis, & moritur, 49, 33. sepelitur cum patribus suis in terra Chanaan, 50, 4, 7. secundum promissionem, 47, 29. & secundum mandatum, 49, 29. commendatur, Eccli. 44, 24. vide Israel.

Iacobus Zebedæi filius vocatur, Matth. 4, 20. occiditur, Act. 12, 2.

IEBVS appellatur Ierusalem, Ios. 15, 8. Iudic. 19, 10. 1 Paral. 11, 4. Iebusæos expugnare non poterat Israel, Iudic. 1, 21. superantur tamen à Dauid, 2 Reg. 5, 8.

IEHV filius Hanani prophetæ arguit regem Iosaphat, 2 Par. 19, 2. mittitur ad Baasa regem Israel, 3 Regum 16, 1. 7.

Iehu filius Iosaphat filij Namsi vngitur vt rex esset Israel, ad delendam domum Achab, 4 Reg. 9, 1. 6. iuxta præscriptum, 3 Reg. 19, 16. occidit Iezabel, 4 Regum 9, 30, 33. occidit septuaginta filios Achab, 10, 1. iubet comprehendi & iugulari fratres Ochoziæ regis Iuda, 10, 14. perdit seruos Baal, 4 Reg. 10, 17. 25. moritur, 10, 35.

IEIVNIVM, & ieiunandum esse, Ioel 2, 12. Tobiæ 12, 8. Matth. 6, 16. Marc. 2, 20. Luc. 2, 36 ‡ 5, 35. Rom. 13, 13. 1 Corinth. 7, 5. 2 Corinth. 6, 5 ‡ 11. 27. Actor. 13, 2, 3, 14, 22. Ephes. 5, 18. 1 Thess. 5, 6. Tit. 2, 2. 1 Petri 1, 13 ‡ 5, 8. vide Quadragesima.

Ieiunij meritum, Ierem. 35, 14, 19. Ionæ 3, 7. 9. 10. Iudith 4, 2 ‡ 8, 6. Matth. 17, 21 ‡ 6, 17. Lucæ 2, 37.

Ieiunatur pro mortuis, 1 Reg. 31, 13. 2 Regum 1, 12 ‡ 3, 36. 1 Paralip. 10, 12.

Ieiunij exempla, Exod. 24, 18 ‡ 34, 28. Deut. 9, 9, 18. Iudic. 20, 26. 1 Reg. 7, 6 ‡ 31, 13. 2 Regum 3, 35 ‡ 12, 16. 2 Paralip. 20, 3. 1 Esd. 8, 21. 2 Esd. 1, 4. Hesth. 4, 3. Psalm. 34, 13. Ierc. 36, 9. Dan. 10, 3. Ioæ 3, 5. Iudith 4, 7 ‡ 8, 5. Tobiæ 3, 10. Matth. 4, 2 ‡ 9, 14. Luc. 2, 37 ‡ 5, 33. Actorum 10, 30 ‡ 13, 3 ‡ 14, 23.

Ieiunium indictum à rege Saule, 1 Reg. 14, 24. à Iosaphat, 2 Par. 20, 3. à Niniuitis & eorum rege, Ionæ 3, 5, 7. ab Esdra, 1 Esd. 8, 21. ab Hesther & Mardochæo, Hesth. 4, 16. vide Abstinentia.

IEREMIAS propheta ex Anathoth. Ierem. 29, 27. vocatur, & à Deo mittitur, 1, 4.

Ieremias persecutionem patitur, Ierem. 18, 19 ‡ 20, 1 ‡ 26, 7 ‡ 33, 1 ‡ 37, 12 ‡ 38, 4, 7.

Ieremias inuenit gratiã apud Nabuchodonosor, Ierem. 39, 11.

Ieremias vinculis soluitur à Nabuzardan, Ierem. 40, 1.

Ieremias luget Iosiam, 2 Paralip. 35, 25.

IERICHO expugnatur & exuritur, Ios. 6, 10, 24. reædificatur ab Hiel, 3 Regum 16, 34. appellatur ciuitas Palmarum, Deuter. 34, 3. 2 Paralip. 28, 15.

IEROBOAM filius Nabat, seruus Salomonis, hi inimicus Israelis, 3 Regum 11, 26. 2 Paral. 13. fit rex decem tribuum, 3 Reg. 12, 20. iuxta verbum Ahiæ, 11, 29. erigit duos aureos vitulos, & falsum cultũ Dei, 12, 28, 31. idque punitur & exprobratur, 14, 7 ‡ 15, 25 ‡ 16, 19, 26. 4 Regum 3, 3 ‡ 10, 29, 32 ‡ 13, 2, 6, 11 ‡ 14, 24 ‡ 15, 9, 18, 24 ‡ 17, 22 ‡ 23, 15. manus eius exaresc. 1 Reg. 13, 4. curatur, 13, 6. moritur, 14, 20. tota eius domus perditur, 15, 29. iuxta quod prædictum fuerat, 14, 10. contra Ieroboam, Amos 7, 10.

Ieroboam filius Ioas fit rex Israel, 4 Reg. 13, 13 ‡ 14, 16. moritur, 14, 29.

IERVSALEM expugnatur à filiis Iudæ, Iudic. 1, 8. eligitur à Deo in habitaculum, 3 Reg 8*. 2 Paral. 6, 2 ‡ 7, 16.

Ierusalem appellatur Iebus, Ios. 15, 8 Iudic. 19, 10. 1 Paral. 11, 4.

Ierusalem appellatur Salem, Psalmo 75, 3.

Ierosolymam quæ tribus Iacob inhabitauerint, 1 Paralip. 9, 3. 2 Esd. 11, 1.

Ierusalem obsidetur à rege Syriæ & Israelis, 4 Reg. 16, 5. à rege Nabuchodonosor, 4 Reg. 24, 10 ‡ 25, 1.

Ierusalem exuritur & euertitur, 4 Regum 25, 9. iterum excolitur & reparatur, 2 Esd. 3*. ‡ 6, 15.

contra Ierusalem & eius ciues, 4 Reg. 21, 12 ‡ 23, 27. Esaiæ 1, 6 ‡ 3, 1 ‡ 22, 1. 8 ‡ 30, 1. 7 ‡ 65, 2. Ierem. 4, 3. 9 ‡ 7*. ‡ 13*. ‡ 17. 19 ‡ 19, 3. 6 ‡ 21, 3 ‡ 31, 39 ‡ 35. 8 ‡ 32, 3. 36 ‡ 34, 1 ‡ 38, 3 ‡ 39, 8. Ezech. 6. 6 ‡ 4*. ‡ 5* ‡ 10, 2 ‡ 15*. ‡ 21, 6 ‡ 23*. ‡ 3*. Sophon. 3, 1.

Ierusalem destruenda per Romanos, Dan. 9, 26. Zach. 14, 1. Matth. 24, 1 ‡ 5. Luc. 13, 35 ‡ 19, 41 ‡ 20, 16 ‡ 21, 6. Ioan. 11, 48.

Ierusalem spiritualis, Ecclesia sancta. Psal. 121, 3. Esaiæ 33, 20 ‡ 54, 11 ‡ 60*. ‡ 61, 6 ‡ 65, 16, 18. Tob. 13, 19. Baruch 5, 1-7. Gal. 4, 26. Heb. 11, 10 ‡ 12, 22. Apoc. 3, 12 ‡ 21, 2, 10.

IEZABEL impia, impij Achab coniunx, 3 Reg. 16, 31 ‡ 18, 5, 7. occidit prophetas Domini, 18, 4. 13. minatur Heliæ prophetæ mortem, 19, 2. à canibus dilaceratur, 4 Reg. 9, 33. iuxta verbum Heliæ propheræ, 3 Reg. 21, 23.

ILLVMINATI dicuntur Baptizati, Heb. 6, 4.

IMAGINES insit Deus fieri. Exod. 25, 18*. Num. 21, 8*.

Imagines fecit Salomon, 3 Reg. 6, 35 ‡ 7, 25, 29, 36 ‡ 10, 19. 2 Paral. 3, 10, 14 ‡ 4, 3.

Imaginum vsus, Num. 21, 8. Sap. 16, 6. Iosuæ 2, 26*. de altari in testimonium & memoriam extructo.

IMMISERICORDIA, & eius punitio, Exod. 1, 12. Deut. 23, 3. Iudic. 8, 6, 15 ‡ Reg. 25, 15, 38. Iob 20, 19 Prouerb. 21, 10. Eccli. 12, 13. Amos 1, 6. Matth. 18, 30, 34 ‡ 25, 42. Luc. 16, 21, 23. Iacobi 2, 13.

IMPATIENTIA, & eius punitio, Exod. 14, 11 ‡ 15, 24 ‡ 16, 2, 7 ‡ 17, 2. Num. 11, 1, 10 ‡ 14, 1, 26 ‡ 21, 5. Iob 3, 1. Prouerb. 12, 16. Eccli. 2, 16

IMPIORVM dicta, facta, & cogitata contra pios, Sap. 2*. Psal. 9*. 10*. 11*. 13*. Proverb. 4, 14.

Impiorum prosperitas, Iob 10, 3 ‡ 21, 7, 10. Psal. 72, 2, 8 ‡ 91, 8. 4 Esd. 3, 28, 31. Ierem. 12, 1. Abac. 1, 13. 2 Mach. 6*.

Impiorum prosperitas bonis admirationem parit, Iob 21, 7, 13. Psal. 72, 2. Eccle. 7, 16. Iere. 12, 1. Abac. 1, 13 Malach. 3, 15.

Impij incidunt in mala quæ piis pararant, 1 Regum 17, 42 ‡ 31, 4. Hest. 7, 10. Psalm. 7, 16 ‡ 9, 16 ‡ 34, 8 ‡ 36, 14. Pro. 26, 27. Eccle. 10, 8. Esa. 33, 1. Ier. 48*. Dan. 3, 22 ‡ 6, 24 ‡ 13, 62. Eccli. 27, 28*. Iudith 13, 4. Apocal. 18, 6.

Impij incidunt frequenter in malum quod timent, Iob 6, 16. Prou. 1, 26 ‡ 10, 24. Esa. 66, 4.

Impiorum subita & improuisa punitio, dispersio & euersio, Gen. 7, 21 ‡ 14, 15 ‡ 19, 24 ‡ 32, 15. Exod. 14, 24. Leuit. 10, 2 Numer. 11, 33 ‡ 16, 31. Iosue 10, 9 ‡ 11, 7. Iudic. 4, 20 ‡ 7, 12, 15, 21 ‡ 8, 11 ‡ 16, 28. 1 Reg. 30. 16. 2 Reg. 13, 28. 3 Reg. 16, 2 ‡ 18, 40 ‡ 20, 13, 19. Iob 4, 8 ‡ 5, 3 ‡ 8, 13 ‡ 15, 20 ‡ 18*. ‡ 20*. ‡ 27, 14 ‡ 36, 12. Psal. 1, 5 ‡ 36*. Prou. 1, 27 ‡ 6, 15 ‡ 10, 25 ‡ 12, 7. Esaiæ 5, 24 ‡ 47, 9. Ierem. 15, 8. Dan. 5, 30. 1 Machab. 2, 62 ‡ 4, 3. Mat. 24, 38. Lucæ 12, 20, 46 ‡ 16, 25, 25 ‡ 17, 27, 29. 1 Thess. 5, 3.

Impiorum punitio bonis est ad timorem & cautionẽ, Deut. 13, 11 ‡ 17, 18 ‡ 19, 20 ‡ 21, 21. Pro. 19, 25 ‡ 21, 11. Eccli. 23, 37. Act. 5, 11. 1 Tim. 5, 20.

Impios deridebit Deus, Psalm. 2, 4 ‡ 36, 13 ‡ 58, 9. Prou. 1, 26. Sap. 4, 12.

IMPOSITIO manuum varia in veteri testamento, Gen. 48, 14. Exod. 29, 10. Leuit. 1, 4 ‡ 3, 2. Num. 27 23. Dan. 13, 34. Marc. 16, 16.

Impositio manuũ in sacramẽto ordinis & confirmationis, Act. 6, 6 ‡ 8, 17 ‡ 13, 3 ‡ 19, 6. 1 Ti. 4, 14 ‡ 5, 22. 2 Ti. 1, 6.

IMPVDICITIA contra naturam, Gen. 19, 5 ‡ 38, 7. Leuit. 18, 22 ‡ 20, 13. Iudic. 19, 22, 30. Rom. 1, 27. 1 Cor. 6, 10. Ephes. 5, 12. 1 Timoth. 1, 10. 2 Pet. 2, 7, 8.

INCANTATIONES & maleficia, Exod. 7, 11 ‡ 8, 18 ‡ 22, 18. Leuit. 19, 31 ‡ 20, 6, 27. Numer. 23, 23 Deut. 18, 10. 1 Reg. 28*. 4 Reg. 17, 17 ‡ 21, 6. Esaiæ 2, 6 ‡ 44, 25 ‡ 47, 13. Ierem. 10, 2. Dan. 2, 2, 10. Mich. 5, 11. Act. 8, 8 ‡ 13, 6 ‡ 16, 16 ‡ 19, 19. Gal. 5, 20. Apoc. 18, 23 ‡ 21, 8.

INCESTVS graue peccatum, Leuit. 18, 6, 7 ‡ 20, 11, 14. Deut. 22, 30. 1 Cor. 5, 1, 2.

INDVLGENTIAE, 2 Cor. 2, 10.

INFERNVS & damnatio parata diabolo & angelis eius. vide Damnatio.

Inferni pœna varia & horribilis, Deut. 32, 22. Iob 24, 19. Psal. 10. 6 ‡ 20, 10 ‡ 48, 15 ‡ 111, 10. Sap. 11, 17. Eccli. 21, 10. Esa. 30, 33 ‡ 33, 11, 13, 14 ‡ 34, 9. Ier 9, 15. Mal. 4, 1. Matth. 8, 12. Luc. 13, 27. ‡ 16, 23. Apoc. 14, 9 ‡ 18, 7 ‡ 20, 14. nunquam terminanda, Esa. 66, 24. Matth. 25, 41, 46. Marc. 9, 47. 2 Thess. 1, 9.

INFIDELITAS, vide Fides.

INFIRMITAS corporalis: vide Aegrotatio.

INGRATITVDO, & eius punitio, Gen. 31, 1 ‡ 40, 23. Exod. 1. Deut. 23, 3*. Iudic. 2, 1 ‡ 6, 8 ‡ 8, 33 ‡ 12, 1. 1 Reg. 10, 18 ‡ 12, 8 ‡ 25, 3, 10. 2 Reg. 14, 30. 2 Paral. 24, 21. Pro. 17, 13. Esaiæ 1, 2 ‡ 5, 4. Ierem. 2, 5, 6. Ezech. 16*. Hose. 10, 1 ‡ 13, 2, 6. Mich. 6, 3. Sap. 16, 29. 1 Mach. 16, 16, 19. Matth. 11, 20. Luc. 17, 18. Ioan. 11, 46. Rom. 1, 21. 2 Timoth. 3, 2.

INIMICVS non pasim contemnendus est, 1 Reg. 14, 24 ‡ 17, 43. 2 Reg. 21, 20. 3 Reg. 20*. 4 Reg. 14, 8.

Inimico reconciliato non temerè credendum est, 1 Reg. 24, 17 ‡ 26, 21. 2 Reg. 3, 26. 1 Mach. 12, 24.

INIQVITAS abundabit, 4 Esdr. 5, 2 ‡ 14, 16. Matth. 24, 12. 1 Ioan. 5, 19. vide Impij & Mali.

INNOCENTIA sua cuique tuenda, & malæ suspiciones amouendæ, Iosue 22, 22. 1 Reg. 1, 14. 3 Reg. 18, 17. Ierem. 37, 12. Act. 2, 14 ‡ 6, 11 ‡ 7, 2 ‡ 28, 17.

INOBEDIENTIA eiusq. punitio, Genes. 3, 16, 17 ‡ 19, 17. 26. Leuit. 10, 1 ‡ 26, 14*. Num. 14, 28, 41 ‡ 16, 31 ‡ 20, 24. Deut. 11, 16, 28 ‡ 17, 12 ‡ 18, 19, 20 ‡ 27, 16*. ‡ 28, 15*. 1 Regum 12, 15 ‡ 13, 11 ‡ 15, 24 ‡ 28, 16. 2 Reg. 6, 6. 3 Reg. 11, 9 ‡ 13, 15. 2 ‡ 14, 17 ‡ 20, 35*. 2 Paral. 7, 19 ‡ 26, 16, 19. Esa. 24, 5. Ier. 11, 3. 8 ‡ 13, 8 ‡ 17, 27 ‡ 26 4 ‡ 35*. Ionæ 1, 3. Mat. 17, 17. Act. 7, 39 Rom. 2, 8. Galat. 3, 10. 2 Thess. 1, 8.

INVIDIA & odium, Gen. 4, 5 ‡ 26, 14 ‡ 27, 41 ‡ 30, 1 ‡ 37, 4, 11. Exo, 1, 8 ‡ 20, 13. Leuit. 19, 17. Num. 12, 1 ‡ 35, 20, 23. Deut. 19, 11. 1 Reg. 18, 7, 11. Sap. 2, 24. Prou. 10, 12, 18. Eccli. 25, 15. Dan. 6, 3. Luc. 15, 28. Ioan. 12, 4 Rom. 1, 29 ‡ 13, 13. Galat. 5, 15, 20. Iaco. 3, 14 ‡ 4, 2. 1 Pet. 2, 1. 1 Ioan. 3, 13, 15 ‡ 4, 20.

IOAB filius Saruiæ, 2 Reg. 2, 13 consodit Abner, 3, 27. reconciliat Absalonem per Thecuam, 14, *. confodit Amasa, 20, 9. confoditur ipse, 3 Reg. 2, 28, 34. iuxta mãdatum Dauid, 2, 5, 7.

IOACHAZ filius Iehu, rex Israel, 4 Reg. 10, 35 ‡ 13, 1.

Ioachaz filius Iosiæ exuitur regno, & vehitur in Aegyptum, vbi & moritur, 4 Reg. 23, 34. captiuitas eius prædicitur, Ezech. 19, 4. appellatur Iohanan, 1 Paralip. 3, 15. post ipsum creatur rex frater eius Eliachim, 4 Reg. 23, 34.

IOACHIN filius Ioacim, fit rex Iuda, 4 Reg. 24, 8. ducitur captiuus à Nabuchodonosor in Babyloniam, 24, 12, 15. dimittitur ex carcere, & ad honores euehitur, 25, 24. appellatur Iechonias, Ierem. 37, 1. appellatur Neri, Luc. 2, 27. ei succedit patruus Matthanias, 4 Reg. 24, 17.

IOACIM, antea dictus Eliacim, filius Iosiæ, fit rex Iuda, 4 Reg. 23, 34. 3 Esd. 1, 37. combussit libros sermonum Ieremiæ, Ierc. 36, 21. appellatur Melchi, Luc. 3, 24. moritur, 4 Reg. 24, 1. 5. post ipsum cõstituitur rex filius Ioachin, 4 Reg. 24, 6.

IOANNA vxor Chusæ sequitur Christum, Lucæ 8, 3.

IOANNES Baptista filius Zachariæ, Luc. 1, 55, 59, 60. Euangelium regni denunciat, & baptizat, Mat. 3, 1. Marc. 1, 4, 5. Ioan. 1, 28 ‡ 3, 25, 26. vestitus eius ex pilis camelorum, & victus locustæ & mel siluestre, Marc. 1, 6. noluit haberi maior quam erat, Ioan. 1, 19, 20, 26 ‡ 3, 28. mittit discipulos ad Christum, Matth. 11, 2. capite truncatur, Mat. 14, 8. dicitur Helias, Malach. 4, 5. Mat. 11, 14 ‡ 17, 10. Luc. 1, 17.

Ioannes filius Zebedæi vocatur, Mar. 4, 22. vnicè à Christo diligitur, Ioan. 13, 23 ‡ 19, 26 ‡ 20, 2 ‡ 21, 7, 20. scribit quæ vidit, Ioan. 19, 35 ‡ 21, 24. 1 Ioan. 1, 1.

IOAS filius Ochoziæ solus euadit, dum senatus regius occiditur, 4 Reg. 11, 2. coronatur rex in Iuda, 11, 12. occidit Zachariam filium Ioiadæ, 2 Paral. 24, 21. Matt. 23, 35. occiditur à suis ministris, 2 Para. 24, 25. 4 Reg. 12, 20. post ipsum filius eius Amasias rex constitutus est, 1 Paralip. 3, 12. 2 Paralip. 24, 27.

Ioas filius Ioachaz rex Israël, 4 Reg. 13, 9. pugnat contra Amasiam, subuertit mœnia Ierusalem, destruit templum, & moritur, 4 Regum 14, 13, 16.

IOIADA Sacerdos iussit occidi Athaliam regnam, 4 Reg. 11, 15. 2 Para. 23, 14. moritur, 24, 15.

IONAS prophetat, 4 Reg. 14, 25. præcipitatur in mare, Ionæ 1, 15. deglutit eum piscis à Domino præparatus, 2, 1. in cuius ventre erat tribus diebus & tribus noctibus, ibidem. Matt. 12, 40.

IONATHAS filius Saulis prosternit Philistæos, 1 Reg. 13, 3 ‡ 14, 1, 11. liberatur per populum à patre ob mel degustatũ occidendus, 14, 45. ferit fœdus cum Dauide, 18, 3 ‡ 20, 8 ‡ 23, 18. creditur, 31, 7.

Ionathas filius Mathathiæ, præfectus militaris Iudæorum, 1 Mach. 9, 31. fœdus init cum Demetrio, 10,

28, 31. Ierem. 12, 1. Abac. 1, 13. 2 Mach. 6*.

Impiorum prosperitas bonis admirationem parit, Iob 21, 7, 13. Psal. 72, 2. Eccle. 7, 16. Iere. 12, 1. Abac. 1, 13 Malach. 3, 15.

Impij incidunt in mala quæ piis pararant, 1 Regum 17, 42 ‡ 31, 4. Hest. 7, 10. Psalm. 7, 16 ‡ 9, 16 ‡ 34, 8 ‡ 36, 14. Pro. 26, 27. Eccle. 10, 8. Esa. 33, 1. Ier. 48*. Dan. 3, 22 ‡ 6, 24 ‡ 13, 62. Eccli. 27, 28*. Iudith 13, 4. Apocal. 18, 6.

Impij incidunt frequenter in malum quod timent, Iob 6, 16. Prou. 1, 26 ‡ 10, 24. Esa. 66, 4.

Impiorum subita & improuisa punitio, dispersio & euersio, Gen. 7, 21 ‡ 14, 15 ‡ 19, 24 ‡ 32, 15. Exod. 14, 24. Leuit. 10, 2 Numer. 11, 33 ‡ 16, 31. Iosue 10, 9 ‡ 11, 7. Iudic. 4, 20 ‡ 7, 12, 15, 21 ‡ 8, 11 ‡ 16, 28. 1 Reg. 30. 16. 2 Reg. 13, 28. 3 Reg. 16, 2 ‡ 18, 40 ‡ 20, 13, 19. Iob 4, 8 ‡ 5, 3 ‡ 8, 13 ‡ 15, 20 ‡ 18*. ‡ 20*. ‡ 27, 14 ‡ 36, 12. Psal. 1, 5 ‡ 36*. Prou. 1, 27 ‡ 6, 15 ‡ 10, 25 ‡ 12, 7. Esaiæ 5, 24 ‡ 47, 9. Ierem. 15, 8. Dan. 5, 30. 1 Machab. 2, 62 ‡ 4, 3. Mat. 24, 38. Lucæ 12, 20, 46 ‡ 16, 25, 25 ‡ 17, 27, 29. 1 Thess. 5, 3.

Impiorum punitio bonis est ad timorem & cautionẽ, Deut. 13, 11 ‡ 17, 18 ‡ 19, 20 ‡ 21, 21. Pro. 19, 25 ‡ 21, 11. Eccli. 23, 37. Act. 5, 11. 1 Tim. 5, 20.

Impios deridebit Deus, Psalm. 2, 4 ‡ 36, 13 ‡ 58, 9. Prou. 1, 26. Sap. 4, 12.

IMPOSITIO manuum varia in veteri testamento, Gen. 48, 14. Exod. 29, 10. Leuit. 1, 4 ‡ 3, 2. Num. 27 23. Dan. 13, 34. Marc. 16, 16.

Impositio manuũ in sacramẽto ordinis & confirmationis, Act. 6, 6 ‡ 8, 17 ‡ 13, 3 ‡ 19, 6. 1 Ti. 4, 14 ‡ 5, 22. 2 Ti. 1, 6.

IMPVDICITIA contra naturam, Gen. 19, 5 ‡ 38, 7. Leuit. 18, 22 ‡ 20, 13. Iudic. 19, 22, 30. Rom. 1, 27. 1 Cor. 6, 10. Ephes. 5, 12. 1 Timoth. 1, 10. 2 Pet. 2, 7, 8.

INCANTATIONES & maleficia, Exod. 7, 11 ‡ 8, 18 ‡ 22, 18. Leuit. 19, 31 ‡ 20, 6, 27. Numer. 23, 23 Deut. 18, 10. 1 Reg. 28*. 4 Reg. 17, 17 ‡ 21, 6. Esaiæ 2, 6 ‡ 44, 25 ‡ 47, 13. Ierem. 10, 2. Dan. 2, 2, 10. Mich. 5, 11. Act. 8, 8 ‡ 13, 6 ‡ 16, 16 ‡ 19, 19. Gal. 5, 20. Apoc. 18, 23 ‡ 21, 8.

INCESTVS graue peccatum, Leuit. 18, 6, 7 ‡ 20, 11, 14. Deut. 22, 30. 1 Cor. 5, 1, 2.

INDVLGENTIAE, 2 Cor. 2, 10.

INFERNVS & damnatio parata diabolo & angelis eius. vide Damnatio.

Inferni pœna varia & horribilis, Deut. 32, 22. Iob 24, 19. Psal. 10. 6 ‡ 20, 10 ‡ 48, 15 ‡ 111, 10. Sap. 11, 17. Eccli. 21, 10. Esa. 30, 33 ‡ 33, 11, 13, 14 ‡ 34, 9. Ier 9, 15. Mal. 4, 1. Matth. 8, 12. Luc. 13, 27. ‡ 16, 23. Apoc. 14, 9 ‡ 18, 7 ‡ 20, 14. nunquam terminanda, Esa. 66, 24. Matth. 25, 41, 46. Marc. 9, 47. 2 Thess. 1, 9.

INFIDELITAS, vide Fides.

INFIRMITAS corporalis: vide Aegrotatio.

INGRATITVDO, & eius punitio, Gen. 31, 1 ‡ 40, 23. Exod. 1. Deut. 23, 3*. Iudic. 2, 1 ‡ 6, 8 ‡ 8, 33 ‡ 12, 1. 1 Reg. 10, 18 ‡ 12, 8 ‡ 25, 3, 10. 2 Reg. 14, 30. 2 Paral. 24, 21. Pro. 17, 13. Esaiæ 1, 2 ‡ 5, 4. Ierem. 2, 5, 6. Ezech. 16*. Hose. 10, 1 ‡ 13, 2, 6. Mich. 6, 3. Sap. 16, 29. 1 Mach. 16, 16, 19. Matth. 11, 20. Luc. 17, 18. Ioan. 11, 46. Rom. 1, 21. 2 Timoth. 3, 2.

INIMICVS non pasim contemnendus est, 1 Reg. 14, 24 ‡ 17, 43. 2 Reg. 21, 20. 3 Reg. 20*. 4 Reg. 14, 8.

Inimico reconciliato non temerè credendum est, 1 Reg. 24, 17 ‡ 26, 21. 2 Reg. 3, 26. 1 Mach. 12, 24.

INIQVITAS abundabit, 4 Esdr. 5, 2 ‡ 14, 16. Matth. 24, 12. 1 Ioan. 5, 19. vide Impij & Mali.

INNOCENTIA sua cuique tuenda, & malæ suspiciones amouendæ, Iosue 22, 22. 1 Reg. 1, 14. 3 Reg. 18, 17. Ierem. 37, 12. Act. 2, 14 ‡ 6, 11 ‡ 7, 2 ‡ 28, 17.

INOBEDIENTIA eiusq. punitio, Genes. 3, 16, 17 ‡ 19, 17. 26. Leuit. 10, 1 ‡ 26, 14*. Num. 14, 28, 41 ‡ 16, 31 ‡ 20, 24. Deut. 11, 16, 28 ‡ 17, 12 ‡ 18, 19, 20 ‡ 27, 16*. ‡ 28, 15*. 1 Regum 12, 15 ‡ 13, 11 ‡ 15, 24 ‡ 28, 16. 2 Reg. 6, 6. 3 Reg. 11, 9 ‡ 13, 15. 2 ‡ 14, 17 ‡ 20, 35*. 2 Paral. 7, 19 ‡ 26, 16, 19. Esa. 24, 5. Ier. 11, 3. 8 ‡ 13, 8 ‡ 17, 27 ‡ 26 4 ‡ 35*. Ionæ 1, 3. Mat. 17, 17. Act. 7, 39 Rom. 2, 8. Galat. 3, 10. 2 Thess. 1, 8.

INVIDIA & odium, Gen. 4, 5 ‡ 26, 14 ‡ 27, 41 ‡ 30, 1 ‡ 37, 4, 11. Exo, 1, 8 ‡ 20, 13. Leuit. 19, 17. Num. 12, 1 ‡ 35, 20, 23. Deut. 19, 11. 1 Reg. 18, 7, 11. Sap. 2, 24. Prou. 10, 12, 18. Eccli. 25, 15. Dan. 6, 3. Luc. 15, 28. Ioan. 12, 4 Rom. 1, 29 ‡ 13, 13. Galat. 5, 15, 20. Iaco. 3, 14 ‡ 4, 2. 1 Pet. 2, 1. 1 Ioan. 3, 13, 15 ‡ 4, 20.

IOAB filius Saruiæ, 2 Reg. 2, 13 confodit Abner, 3, 27. reconciliat Absalonem per Thecuam, 14, *. confodit Amasa, 20, 9. confoditur ipse, 3 Reg. 2, 28, 34. iuxta mãdatum Dauid, 2, 5, 7.

IOACHAZ filius Iehu, rex Israël, 4 Reg. 10, 35 ‡ 13, 1.

Ioachaz filius Iosiæ exuitur regno, & vehitur in Aegyptum, vbi & moritur, 4 Reg. 23, 34. captiuitas eius prædicitur, Ezech. 19, 4. appellatur Iohanan, 1 Paralip. 3, 15. post ipsum creatur rex frater eius Eliachim, 4 Reg. 23, 34.

IOACHIN filius Ioacim, fit rex Iuda, 4 Reg. 24, 8. ducitur captiuus à Nabuchodonosor in Babyloniam, 24, 12, 15. dimittitur ex carcere, & ad honores euehitur, 25, 24. appellatur Iechonias, Ierem. 37, 1. appellatur Neri, Luc. 2, 27. ei succedit patruus Matthanias, 4 Reg. 24, 17.

IOACIM, antea dictus Eliacim, filius Iosiæ, fit rex Iuda, 4 Reg. 23, 34. 3 Esd. 1, 37. combussit libros sermonum Ieremiæ, Ierc. 36, 21. appellatur Melchi, Luc. 3, 24. moritur, 4 Reg. 24, 1. 5. post ipsum cõstituitur rex filius Ioachin, 4 Reg. 24, 6.

IOANNA vxor Chusæ sequitur Christum, Lucæ 8, 3.

IOANNES Baptista filius Zachariæ, Luc. 1, 55, 59, 60. Euangelium regni denunciat, & baptizat, Mat. 3, 1. Marc. 1, 4, 5. Ioan. 1, 28 ‡ 3, 25, 26. vestitus eius ex pilis camelorum, & victus locustæ & mel siluestre, Marc. 1, 6. noluit haberi maior quam erat, Ioan. 1, 19, 20, 26 ‡ 3, 28. mittit discipulos ad Christum, Matth. 11, 2. capite truncatur, Mat. 14, 8. dicitur Helias, Malach. 4, 5. Mat. 11, 14 ‡ 17, 10. Luc. 1, 17.

Ioannes filius Zebedæi vocatur, Mar. 4, 22. vnicè à Christo diligitur, Ioan. 13, 23 ‡ 19, 26 ‡ 20, 2 ‡ 21, 7, 20. scribit quæ vidit, Ioan. 19, 35 ‡ 21, 24. 1 Ioan. 1, 1.

IOAS filius Ochoziæ solus euadit, dum senatus regius occiditur, 4 Reg. 11, 2. coronatur rex in Iuda, 11, 12. occidit Zachariam filium Ioiadæ, 2 Paral. 24, 21. Matt. 23, 35. occiditur à suis ministris, 2 Para. 24, 25. 4 Reg. 12, 20. post ipsum filius eius Amasias rex constitutus est, 1 Paralip. 3, 12. 2 Paralip. 24, 27.

Ioas filius Ioachaz rex Israël, 4 Reg. 13, 9. pugnat contra Amasiam, subuertit mœnia Ierusalem, destruit templum, & moritur, 4 Regum 14, 13, 16.

IOIADA Sacerdos iussit occidi Athaliam regnam, 4 Reg. 11, 15. 2 Para. 23, 14. moritur, 24, 15.

IONAS prophetat, 4 Reg. 14, 25. præcipitatur in mare, Ionæ 1, 15. deglutit eum piscis à Domino præparatus, 2, 1. in cuius ventre erat tribus diebus & tribus noctibus, ibidem. Matt. 12, 40.

IONATHAS filius Saulis prosternit Philistæos, 1 Reg. 13, 3 ‡ 14, 1, 11. liberatur per populum à patre ob mel degustatũ occidendus, 14, 45. ferit fœdus cum Dauide, 18, 3 ‡ 20, 8 ‡ 23, 18. creditur, 31, 7.

Ionathas filius Mathathiæ, præfectus militaris Iudæorum, 1 Mach. 9, 31. fœdus init cum Demetrio, 10,

3,15. capitur,12,48. occiditur cum suis filiis, 13,23.

TORAM filius Iosaphat rex Iuda,3 Reg.22,51. occidit sex fratres suos,2 Para.21,4. moritur,4 Reg.8, 24.2 Paral.21,19.

Ioram rex Israel,4 Reg.1,17 ‡3,1. procedit contra Hazael regem Syriæ, 8, 28. accepto vulnere curatur in Iezrahel,9,15.moritur,9,24.

IOSAPHAT filius Asa rex Iuda,3 Reg.22,41. mittit qui verum Dei cultum doceant in ciuitates Iuda,2 Paral.17,7. fœdere iungitur cum impio Achab, 18, 3. ideoque arguitur à prophetâ,19, 2. iungit se Ochoziæ, 2 Paral. 20, 35. moritur, 21,1. habuit successorem filium Ioram,1 Paralip. 3, 11.

IOSEPH filius Iacob, Gen. 30. 23. videt somnium,37,5.9. venditur à fratribus Ismaëlitis, 37,26. Psal.104,17. falsò accusatur, Gen. 39, 17. mittitur in carcerem, 39, 20 ‡ 41, 14. constituitur dominus vniuersæ Aegypti, 41,40. datur ei filia Putipharis vxor,41, 45. detegit se fratribus suis, 45,1. moritur,50, 24. ossa eius transferuntur ex Aegypto, Exod.13,19. sepelitur in Sichem, Ios.24,32.

Ioseph coniunx B.virginis Mariæ. Matth. 1, 16. fugit in Aegyptũ,2,14.

IOSIAS filius Amon rex Iuda,4 Reg.21, 24 ‡ 22*. eius natiuitas prædicta est,3 Reg.13,2. legit librum Legis, 4 Reg.23,2. celebrat Pascha,23,21. vulneratur à sagittariis, & moritur, 2 Paral.35, 23, 24. 4 Reg.23,29 lugetur,2 Par.35,24. ei succedit Ioachaz, 4 Reg.23,30,34.

IOSVE pugnat contra Amalech, Exod.17, 9, 13. mittitur exploraturus terram Chanaan, Num.13,2. eam populo commendat, 14,6.

cõstituitur loco Moysis dux populi,27,18. Deut.3, 21 ‡31,3,7,14. Ios. 1, 1, 6. mittit exploratores,2, 1. transit Iordanum,3,16 erigit duodecim lapides in Galgal,4,3. 8,20.

angelus Domini apparet ei, Ios.5, 13. benedicit populo,8,33. ascendit Iosue ad liberados Gabaonitas,10,7 sol & luna ſteterunt ad imperium Iosue, 10, 12. reuertitur Iosue in Galgal post liberatos Gabaonitas, 10,43. pereuit 31 reges, 12*.

accipit suam portionẽ in diuisione terræ, 19,49. moritur,24,29. Iudic. 2,8. commendatur, Eccli.46,1.

IRACVNDIA quantũ mali pariat, Gen.4. 5 Iob 5,2. Prou.12, 16 ‡14,30‡15,18‡17,19‡19, 19‡27, 3‡29,22. Eccle.7, 10. Eccli.25,22 ‡28,6.14‡30,26. Mat.5,22. Luc.4, 28. Gal.5,20. Ephes.4, 26. Colos.3, 8 Ti.1,7. Iacobi 1, 19

IRAE alterius cedendum potius quàm repugnandum, Genes.27, 42. Prouerb.22, 24 ‡ 29,22. Eccli.8, 19. Matth.2,13.

ISMAEL filius Abrahæ ex Agar nascitur, Genes.16, 15. moritur, 25, 17.

Ismaël filius Nathaniæ occidit Godoliam, aliosque Iudæos, Ierem. 41,2, 6.

ISRAEL appellatur, qui antè Iacob dicebatur: quære Iacob.

Israel populus & hæreditas Domini Exod. 3, 7 ‡ 5, 1 ‡ 6,2 ‡ 19, 5. Leuit.30,26. Deuter.4, 20 ‡ 7,6 ‡ 9, 29 ‡ 10, 15 ‡ 14,2 ‡ 26, 18 ‡ 32, 9. 1 Reg.10,1 ‡ 12,22. 2 Regum 7,23. 3 Reg.8,53. Esaiæ 19,25 ‡ 45,1. Ier. 13,11.

decem tribus Israel separant se à domo Dauid, 3 Reg.12,3. 9. 16. secundum verba Ahiæ prophetæ, 11, 29. transferuntur in Assyriam, 4 Reg.15. 29 ‡ 17, 6. secundum prophetiam, Deut.4, 26. multi ex Israel sequuntur Leuitas in Ierusalẽ, 2 Par. 11, 13.

Contra decem tribus: vide Samaria.

IVDAEORVM exrimoniæ erant vmbra futurorum, Exod. 13, 9. 14. Num. 15, 38. Deut. 16, 1. Ezech. 20, 10. 1 Cor. 10, 1. 2 Cor. 3, 13. 1 Reb. 7, 17 ‡ 8, 5 ‡ 9, 1, 10, 23 ‡ 10, 1.

Iudæorum quædam certæ consuetudines, Genes. 32, 31. Iudic. 11, 40. Ruth. 4, 7. 2 Par. 35, 25.

Iudas filius Iacob nascitur, Genes. 29, 35. nescius concumbit cum filij sui vxore Thamar, 38, 15. spondet pro fratre suo Beniamin, 43, 9. prædicitur sceptrum non auferendum de Iuda, donec veniat Messias, 49, 10. Deut. 33, 7. Iudic. 1, 2. 2 Reg. 7, 12. 2 Paral. 6, 6.

constituitur à Ioseph & Ierusalem: vide Ierusalem.

Iudas Machabæus eligitur dux fratrum suorum, 1 Machab. 2, 66. pugnat strenuè, 3* ‡ 4*. ‡ 5*. ‡ 7, 25. 2 Machab. 8, 1 ‡ 10, 16*. ‡ 11, 6 ‡ 12*. ‡ 13*. ‡ 14*. ‡ 15*. cæditur, 1 Mach. 9, 17.

Iudas Iscariotes eligitur in Apostolum, Mat. 10, 4. init pactum cum Pharisæis. Luc. 22, 4. prodit Christum, Matth. 26, 20, 46. Marc. 14, 43. Ioan. 18, 5. secundum prophetiam. Psal. 40, 10 ‡ 54, 14 ‡ 108, 8. Ioan. 6, 70 ‡ 12, 4 ‡ 13, 21. suspendit se, Matt. 27, 4. Act. 1, 18.

Iudas Galilæus dispersus cum suis, Actor. 5, 37.

Iudas & Silas cum Paulo & Barnaba Antiochiam mittuntur, Act. 15, 22, 27.

IVDICARVNT sancti de hoc mundo, Sap. 3, 8 ‡ 5, 1. Matth. 19, 28. 1 Cor. 6, 2. Iudæ 14.

Iudicium peruersum, Eccli. 11, 9. Matth. 7, 1 ‡ 12, 7. Luc. 6, 37 ‡ 7, 43. Ioan. 7, 24 ‡ 9, 16. Act. 28, 4. Rom. 2, 1 ‡ 14, 4, 13. 1 Cor. 4, 5. 1 Tim. 5, 21. Iacob 4, 11.

Iudicium Dei extremum, & quèadmodum Christus in fine mundi iudicaturus sit, 1 Reg. 2, 10, &c. vide Dies nouissimi.

Iudicium debet præcedere deliberatio & cognitio causæ, Gen. 3, 11 ‡ 11, 5 ‡ 18, 21. Exo. 3, 8 ‡ 23, 2. Deu. 13, 6 ‡ 17, 9 ‡ 19, 18. Ios. 7, 19 ‡ 22, 13 Iudic. 20, 3. 12. Pro. 18, 13. Eccli. 11, 7. Dan. 13, 51. 1 Machab. 7, 7.

Iudicium hominum, vide Opinio.

Iudicium officium, & auctoritas, Exod. 18, 15, 21 ‡ 21*. ‡ 22* ‡ 23* Leu. 19, 15 ‡ 24, 22, 23. Deut. 1, 13, 16 ‡ 17*. ‡ 18. 15 ‡ 25, 1 ‡ 27, 19. Ios. 7, 19. 1 Reg. 8, 1 ‡ 12, 5. 2 Par. 19, 6. Eccli. 4, 30 ‡ 10, 1 ‡ 42, 12. Psal. 81*. Pro. 18, 5, 19 ‡ 29, 23 ‡ 28, 15. Esa. 5, 16 ‡ 10, 1. Ier. 5, 26. Luc. 18, 2 ‡ 23, 1, 13, 23. Ioã. 7, 24 ‡ 8, 15. Iac. 2, 4.

Iudices Israel rexerunt circa 350 annos, Act. 13, 20.

Iudex vniuersi mundi est Deus, vide Deus.

IVDITH vidua Bethuliæ dines & honesta, Iudith 8, 1*. præcidit Holofernis caput, 13, 10. moritur, 16, 28.

IVRARE quatenus liceat vel non liceat, & quàm variis modis cõtingat, Genes. 14, 22 ‡ 21, 24 ‡ 22, 16 ‡ 24, 3 ‡ 25, 33 ‡ 26, 31 ‡ 31, 53 ‡ 42, 15 ‡ 47, 31 ‡ 50, 5. Exod. 13, 19 ‡ 20, 7 ‡ 22, 11 ‡ 23, 13. Leuit. 5, 4 ‡ 19, 12. Num. 14, 31 ‡ 30*. Deut. 6, 13 ‡ 7, 8 ‡ 10, 20. Ios. 2, 12 ‡ 6, 22 ‡ 9, 15 ‡ 23, 7. Iudic. 21, 1, 7, 18. 1 Reg. 14, 24 ‡ 19, 6 ‡ 24, 23 ‡ 25, 34 ‡ 28, 10 ‡ 30, 15. 2 Reg. 3, 35 ‡ 19, 7 ‡ 21, 2, 17. 3 Reg. 1, 13, 29 ‡ 2, 8 ‡ 8, 31 ‡ 19, 2. 2 Par. 6, 22 ‡ 15, 14 ‡ 36, 13. 1 Esd. 10, 5. 2 Esdr. 10, 29. Iob. 27, 1. Psal. 14, 4 ‡ 23, 4 ‡ 62, 12 ‡ 88, 4 ‡ 94, 11 ‡ 101, 9 ‡ 109, 4. 1 Mac. 14, 24 ‡ 19, 18 ‡ 46, 23 ‡ 49, 18 ‡ 54, 9 ‡ 65, 13. Ier. 4, 2 ‡ 5, 2, 7 ‡ 12, 16 ‡ 22, 5 ‡ 44, 26 ‡ 51, 14. Hos. 4, 15. Amos 6, 8 ‡ 8, 7. Soph. 1, 5. Zach. 8, 17. Iudith 1, 12. Eccli. 23, 9, 17. Mat. 5, 33 ‡ 23, 16, 18, 20, 21, 22. Heb. 6, 13, 16. Apoc. 10, 6.

Iurandum non est temerè, nec per cælum, nec per terrã, nec per aliquid quod in iis est. Mat. 5, 34. Iac. 5, 12.

IVSTI vere in hac vita, Luc. 1, 6 ‡ 15, 7. Ioan. 8, 36 ‡ 17, 17, 19. 1 Cor. 6, 11. Heb. 12, 23*. 2 Pet. 2, 7. 1 Ioan. 3, 1, 7. Apoc. 3, 4 ‡ 14, 5. vide Peccatum.

IVSTITIAE summa perfectio non habetur in hac vita, in qua sine peccato non viuimus, Gen. 6, 5 ‡ 8, 21 Exod. 34, 7. Num. 14, 18. 3 Reg. 8, 46. 2 Par. 6, 36. Iob 4, 17 ‡ 9, 1, 15, 20 ‡ 25, 4. Psalm. 13, 1 ‡ 50, 7 ‡ 52, 4 ‡ 129, 3 ‡ 142, 2. Prou. 20, 9. Eccle. 7, 21. Esa. 64, 6. Ier. 13, 19, 20 ‡ 30, 11. Mich. 7, 2. Nahum 1, 3. Sap. 12, 10. Matth. 6, 12, Luc. 17, 3, 10. Rom. 3, 9, 23 ‡ 7*. Gal. 5, 22. Eph. 2, 3. 1 Ioan. 1, 8. vide Peccatum.

Iustitia nostra est per Christum, & primam iustificationem peccatorumque remissionem nulla præcedunt merita. Gen. 15, 6. Esa. 45, 25 ‡ 53, 8, 13. Ier. 23, 6 ‡ 33, 16. Dan. 6. 22. Abac. 2, 4. Zach. 9, 11. Act. 10, 43 ‡ 13, 39. Rom. 1, 17 ‡ 3, 22. 21 ‡ 5, 1, 18 ‡ 10, 4, 10. 1 Cor. 1, 30. Gal. 2, 16 ‡ 3, 11 ‡ 5, 5. Phil. 3, 9. Tit. 3, 7. 1 Petr. 3, 18.

IVSTIFICATIO qua quis ex iusto fit iustior, ascribitur bonis operibus. Eccli. 18, 22. Rom. 2, 13. Iac. 2, 21, 24. Apoc. 22, 11.

Iustificatio impij non solùm fidei ascribitur, sed etiam aliis virtutibus, vt Spei, Rom. 8, 23. Charitati, Exod. 20, 6. Prou. 10, 12. Luc. 7, 47. 1 Cor. 13, 4. Galat. 5, 6. 1 Petr. 4, 8. 1 Ioan. 4, 7, 8, 9. Timori, Eccli. 1, 27, 28. Pœnitentiæ operibus, Sap. 11, 24. Ezech. 18, 21, 22. Mat. 3, 8. Lucæ 7, vbi ponitur exemplum Magdalenæ. 15. exemplum filij prodigi. 18, exemplum Publicani.

L.

LABAN hospitio excipit famulum Abrahæ, Gen. 24, 32. mercede conducit Iacob, 29, 14, 20.

persequitur Iacob, 31, 22.

LABOR & dolor communis omnibus hominibus, Gen. 3, 17. Exod. 20, 9 ‡ 34, 21. Deut. 5, 13. Tob. 2. 19. Psalm. 127, 2. Prou. 6, 6 ‡ 10, 4 ‡ 14, 4 ‡ 20, 4. Eccle. 5, 11. Eccli. 29, 19. Ioan. 21, 3. Act. 18, 3 ‡ 20, 34. 1 Cor. 4, 12. Eph. 4, 28. 1 Thess. 2, 9 ‡ 4, 1. 2 Thess. 3, 8. 12.

Labor non datur sine Dei benedictione. Gen. 3, 17 ‡ 26, 3. 12 ‡ 30, 27. Deut. 8, 18. Iob 42, 12. Prou. 10, 22. Eccli. 11, 6.

Laboranti merces debetur, Leuit. 19, 13. Deut. 24, 15 ‡ 25, 4. Tob. 4, 15. Eccli. 7, 22 ‡ 34, 25, 26. Ierem. 22, 13. Malach. 3, 5. Matt. 10, 10. Luc. 10, 7. 1 Cor. 9, 9, 14. 1 Tim. 5, 18. Iacobi 5, 4.

Laboris manuum & agriculturæ laus & vtilitas, Prouer. 12, 11 ‡ 13, 4 ‡ 14, 23 ‡ 24, 27 ‡ 28, 19.

LACHIS traditur in manus Israëlis, Ios. 10, 32. extruitur, 2 Paralip. 11, 9.

LAICI ne se sacris præter officium misceant, Leuit. 10, 1*. Num. 1, 51 ‡ 3, 10. nec vasa sacrata temerè contingant, Num. 1, 51 ‡ 4, 15, 19, 20 ‡ 18, 7. 2 Reg. 6, 6. 2 Par. 26, 18.

LAIS oppugnatur à Danitis, expugnatur, & diripitur, & appellatur Dan. Iudic. 18, 27. appellatur Lesen, Ios. 19, 47.

LAVDANDVS Deus ante & post sumptum cibum, Deut. 8, 10. vide Gratia.

Laudare Deum pro merito non possumus, Psalm. 95, 4 ‡ 105, 2 ‡ 118, 164 ‡ 144, 3. Eccli. 43, 2, 32.

Laudes Deo canendæ, Psalm. 46, 2 ‡ 146, 7 ‡ 149, 1. Esa. 12, 4. Eph. 5, 19. Col. 3, 16 Heb. 13, 15. Iac. 5, 13.

LAZARVS iacet ante ostium diuitis epulonis. Luc. 16, 20.

Lazarus suscitatur à morte. Ioan. 11, 43. perfectionem sustinet à Iudæis, 12, 10.

LEBBAEVS cognomine Thadæus discipulus Christi, Mat. 10, 3. appellatur Iudas filius Iacobi, Lucæ 6, 16.

Lepra quomodo cognoscatur, Leuitic. 13*. 14*.

Lepram mittit Deus propter peccatum, Exod. 8, 4. Num. 12, 8. 4 Reg. 5, 1, 27 ‡ 15, 5. 2 Par. 26, 18, 19, 21.

Lepra mundatur, Exod. 4, 7. Num. 12, 15. 4 Reg. 5, 14. Matth. 8, 2. Lucæ 17, 14.

Leprosorum segregatio, Leuit. 13, 49. Num. 5, 2. 4 Reg. 15, 5.

LEVI nascitur, Gen. 29, 34. occidit cum fratre suo Simeone Sichemitas, 34, 25. punitio iustus facti, 49, 5.

Leuitarum habitatio, ius, & debita vitæ sustentatio, Leuit. 20, 12 ‡ 25, 32. Num. 18, 21, 24 ‡ 35, 2, 7. Deut. 10, 8 ‡ 12, 12, 19 ‡ 14, 27 ‡ 18, 1 ‡ 26, 11. Ios. 13, 14, 33 ‡ 18, 7 ‡ 21, 2 Esd. 10, 33, 37 ‡ 13, 10. Ezech. 48, 13. Eccli. 7, 32.

Leuitarum ministerij & officij, Num. 1, 49 ‡ 3*. ‡ 4, 1 ‡ 8*. ‡ 18, 2, 23. Deut. 10, 8. Ios. 3, 6. 1 Par. 6, 31 ‡ 9, 14 ‡ 22. Par. 19, 8. Ezech. 44, 11.

Leuitas assumit sibi in ministerium Deus pro primogenitis Israëlis, Num. 3, 12, 40 ‡ 8, 16.

Leuitæ puniunt peccatum erecti vituli, Exod. 32, 26.

Leuitæ expelluntur ex Israël, 2 Paralip. 11, 14.

LEX prima, & præceptum datur, Gen. 2, 16. violatur, 3, 4, 6.

Lex decem mandatorum datur Moysi, Exod. 20*. Deut. 5*.

Legis tabulæ dantur, Exod. 31, 18. Deut. 5, 22. franguntur, Exod. 32, 19. Deut. 9, 17. dantur aliæ tabulæ, Exod. 34, 27. Deut. 10, 1.

Legis natura, officium & operatio, Rom. 3, 20 ‡ 4, 15 ‡ 5, 20 ‡ 7, 1, 7. Gal. 3, 19. 1 Timoth. 1, 8. Heb. 7, 18, 27.

Legem Dei sine spiritu eius non possumus implere, Deut. 5, 29. Psal 118, 24. Luc. 18, 22. Act. 15, 10. Roman. 8, 2.

punitio vel merces eorum, qui Legem Dei præuaricãtur, vel obseruãt: vide Obedientia, & Inobedientia.

Legis cærimoniæ abrogantur per Christum. Mat. 11, 13. Marc. 15, 38. Act. 13, 38 ‡ 15, 11. Rom. 6, 14 ‡ 7, 4 ‡ 8, 3. Gal. 3, 13 ‡ 4, 5. Ephes. 2, 13. Colos. 2, 14. 1 Pet. 1, 11, 18.

Lex legitur Deut. 1, 5 ‡ 31, 9, 11. Ios. 8, 35. 4 Reg. 22, 3. 2 Esd. 8, 8 ‡ 9, 3. 3 Esd. 9, 39. 2 Machab. 8, 19, 23.

Lex nouæ Christianorum confirmat potiùs quàm in destruit. Mat. 5, 44 ‡ 7, 12 ‡ 22, 36. Ioan. 15, 34. Rom. 13, 10. Galat. 5, 14 ‡ 6, 2. 1 Tim. 1, 5.

LIA nubit Iacob patriarchæ, Genes. 29, 21. gignit ei multos liberos, 29, 31.

LIBER vitæ, Exod. 32, 32. Psal. 68, 29. Philip. 4, 3. Apoc. 3, 5 ‡ 20, 12 ‡ 21, 27.

LIBERVM arbitrium etiam post lapsum in homine manſit. Genes. 4, 7. Deut. 30, 19. Ios. 24, 15. Psalm. 36, 9. Sapien. 9, 10. Eccli. 15, 18 ‡ 31, 10. 1 Cor. 3, 9 ‡ 7, 37.

Liberum arbitrium cooperatur gratiæ Dei, 1 Reg. 7, 3. 2 Par. 12, 14. Psal. 9, 17 ‡ 72, 13. Prou. 16, 1, 3, 9. Eccli. 2, 10. Esa. 1, 16, 17, 18 ‡ 49, 3 ‡ 46, 8 ‡ 55, 6, 7. Ier. 3, 1, 12, 22 ‡ 4, 3, 4, 14 ‡ 7, 3 ‡ 18, 8, 11 ‡ 25, 5 ‡ 26, 13 ‡ 32, 19. Ezech. 18, 21, 22, 27, 28, 30, 31 ‡ 33, 14, 15, 16, 19. Zach. 1, 3. Mala. 3, 7. Matt. 3, 2, 3 ‡ 11, 23 ‡ 12, 28. Marc. 1, 3. Luc. 3, 4. Ioan. 7, 37. Act. 3, 19 ‡ 8, 22 ‡ 9, 6. Rom. 10, 13. 1 Cor. 3, 9 ‡ 15, 10 2 Cor. 7, 1. Eph. 5, 14. Phil. 2, 12, 13. ‡ 4, 13. Colos. 1, 29 ‡ 3, 9, 10. 1 Tim. 4, 16. 2 Tim. 2, 21. Hebr. 4, 16 ‡ 12, 12, 13. Iacob. 4, 8. 1 Pet. 1, 22. 1 Ioan. 3, 3. Apoc. 3, 20.

Libertas Euangelica, Ioan. 8, 32. Rom. 6, 18 ‡ 8, 2, 21. Galat. 5, 13. 1 Pet. 2, 18 ‡ 2, 16*. 2 Petr. 2, 19.

Libertas prava & improbanda, Iob. 11, 12. Ierem. 34, 15. Osc. 7, 16. 2 Petr. 2, 18.

ALINGVA mala cauendum, Leuit. 19, 16. Iob 5, 21. Psalm. 51, 4 ‡ 139, 4, 12 ‡ 140, 3. Prou. 4, 24 ‡ 10, 18 ‡ 11, 9 ‡ 12, 13, 19 ‡ 15, 2 ‡ 16, 27, 28 ‡ 17, 20 ‡ 18, 8*. ‡ 20, 19 ‡ 21, 6 ‡ 26, 20 ‡ 30, 11. Eccle. 5, 2. Sap. 1, 11. Eccli. 5, 16 ‡ 25, 12 ‡ 28, 1. 1 Cor. 15, 33. 1 Pet. 2, 1. Iacob. 3, 19 ‡ 3, 5, 8 ‡ 4, 11. vide Detractio.

Lingua discretè moderanda Prou. 10, 19 ‡ 12, 14 ‡ 13, 2, 3 ‡ 17, 27 ‡ 18, 21 ‡ 21, 23. Eccli. 14, 1 ‡ 20, 5 ‡ 22, 33 ‡ 23, 17. Mat. 12, 36. Luc. 6, 45. Iac. 2, 19 ‡ 3, 2. 1 Pet. 3, 10. vide Loquenda.

LOBNA occupatur, 1 Ol. 10, 29.

dunciæ Iuda, 4 Reg. 8, 22. oppugnatur ab Assyriis, 19, 8.

LONGANIMITAS, vide Patientia.

LOQVENDA sunt vera, honesta, & quæ audientibus prodesse queant, Exod. 22, 28. Psal. 14*. Prou. 13, 3 ‡ 24, 26 ‡ 25, 11 ‡ 29, 20. Eccle. 5. 2. Eccli. 7, 37. Mat. 5, 37 ‡ 17, 36. Eph. 4, 29 ‡ 5, 3. Col. 3, 8. 1 Petr. 3, 10.

Loquendi tempus & opportunitas Prou. 15, 23 ‡ 25, 11. Eccle. 8, 5. Eccli. 11, 8 ‡ 20, 6 ‡ 32, 9 ‡ 33, 4. quomodo loquendum, Iob 6, 29. Prou. 15, 4 ‡ 16, 20, 21 ‡ 29, 11. Eccli. 4, 34 ‡ 5, 16 ‡ 6, 5. Colos. 4, 6.

LOTH liberatur ab incendio Sodomiorum, Gen. 19, 15, 17. 2 Pet. 2, 7. vxor eius mutatur in statuam salis, Gen. 19, 26. Sap. 10, 7. Lucæ 17, 32. concumbit cũ duabus filiabus suis, Gen. 19, 31, 35.

LOTIO pedum, Genes. 18, 4 ‡ 19, 2 ‡ 24, 32 ‡ 43, 24. Iohan. 13, 4, 14. 1 Tim. 5, 10.

LVCAS medicus, Col. 4, 14. manet cum Paulo, 2 ad Timotheũ 4, 11.

LVCIFER ecciditde cælo, Esa. 14, 12.

LVX est Christus, Esa. 9, 2 ‡ 42, 6 ‡ 60, 1, 19 ‡ 49, 6. Ioan. 1, 4 ‡ 8, 12 ‡ 9, 5 ‡ 12, 35, 46. 1 Ioan. 1, 5 ‡ 2, 8.

Lux sunt Christiani, Prou. 4, 18. Esaiæ 62. 1 Matth. 5, 15. Rom. 2, 19. Philipp. 2, 15.

LYDIA purpuraria credit in Christum, Act. 16, 14.

LYSIAS dux exercitus Antiochi, 1 Mach. 3, 32. pactum init cum Iudæis 6, 58. capitur & iussu Demetrij occiditur, 7, 2.

M.

MAACHA filia Tholmai regis in Gessur, mater Absalonis, 2 Reg. 3, 3.

MAACHA filia Abessalom, mater Abiã regis Iuda, 3 Reg. 15, 2. appellatur Michaia, 2 Paral. 13, 2.

MACEDONIA mittit eleemosynas pauperibus Ierosolymitanis, Rom. 15, 26. 2 Corinth. 8, 1.

Paulus vocatur in Macedoniam, Act. 16, 9.

MADIAN filius Abraham, Gen. 25, 2. Deus præcipit vt cædantur Madianitæ, Num. 25, 16. Madianitæ cæduntur cum suo rege, 31, 7. opprimunt Israëlem, Iudic. 6, 1. irruit in eos Gedeon. 7*.

MAGDALENA, vide Maria.

MAGI Pharaonis virgas suas vertunt in colubros, Exod. 7, 12.

Magi primitiæ Gentium Christũ adorant, Matth. 2, 11.

Magia, vide Incantationes.

MALAELEEL nascitur, Gen. 5, 12.

MALCHO præcidit Petrus auriculam, Ioan. 18, 10.

MALEDICTIO & benedictio, Gen. 3, 14, 17 ‡ 8, 21 ‡ 9, 25 ‡ 24, 41 ‡ 27, 28 ‡ 48, 15, 20 ‡ 49, 7. Num. 5, 21. Deut. 11, 26 ‡ 27, 15. Ios. 8, 34. Iudic. 9, 20. 1 Reg. 17, 43. 2 Reg. 2, 5 ‡ 16, 7. 4 Reg. 2, 24. 2 Esd. 5, 13. Prou. 26, 2. Iere. 29, 22 ‡ 49, 13. Zach. 8, 13.

Maledicta, vide Incantat.

MALVM dicens bonum, punietur, Esaiæ 5, 20. Malac. 2, 17. Prouerb. 24, 24.

Malum declinandum, & bonum faciendũ, Prou. 3, 7. Esa. 1, 16. Eze. 18, 21.

Malorum consortium vitandum, Psal. 1*. ‡ 25, 4. Prou. 1, 10 ‡ 14, 7 ‡ 24, 21 ‡ 29, 24. Eccli. 8, 18 ‡ 13*. 2 Cor. 6, 14. 2 Ioan. 10. Apoc. 18, 4.

Malum non est reddendum pro malo, Prou. 20, 22 ‡ 24, 29. Rom. 12, 14, 17. 1 Corinth. 4, 12. 1 Thess. 5, 15 1 Pet. 3, 9.

Malum pœnæ est a Deo, Deut. 32, 23. 3 Reg. 9, 9 ‡ 21, 29. Esa. 45, 7. Iere. 11, 11 ‡ 32, 42. Baruch 2, 2. Amos 3, 6. Ionæ 3, 10. Michææ 1, 12 ‡ 2, 3.

Malum culpæ summè auersatur Deus, tantum abest vt eum auctore habeat, Exod. 23, 7. 2 Paral. 19, 9. Iudith 5, 21. Iob 34, 10. Psal. 5, 5, 7 ‡ 44, 8. Prou. 15, 8, 9. Sap. 14, 9. Eccli. 15, 21. Osee 13, 9. Rom. 9, 14. 2 Cor. 6, 15. Iac. 1, 13.

Malos rectores & præpositos permittit Deus ob peccata populi, 3 Reg. 12, 24. Iob 34, 30. Esa. 29, 10. Ezec. 14, 9. Ose. 13, 11. 2 Thess. 2, 11.

iubet q. obedientiam illis præstare Matth. 23, 3.

Malorum etiam ministrorum opera vtitur Deus, Matth. 7, 22. Marci 9, 38. Lucæ 9, 49.

MANAHEM rex Israël, 4 Regum 15, 14.

MANASSES primogenitus Ioseph nascitur, Gen. 41, 51 ‡ 48, 14.

Manasses impius, filius pij Ezechiæ, rex Iuda, 4 Reg. 21, 1, 6. 2 Para. 32, 33 ‡ 33, 1. Iere. 15, 4. ducitur vinctus in Babylonem, & per pœnitentiam conuertitur ad Dominum, & exauditus recuperat regnum, 2 Par. 33, 11, 13. relinquit post se Amon, 4 Reg. 21, 18. Matt. 1, 10. appellatur Her. Lucæ 3, 28.

MANENDVM est nobis in Christo Ioan. 15, 4. Rom. 8, 1. 1 Cor. 4, 15 ‡ 12, 13. Colos. 2, 6. 1 Ioã. 2, 6, 28 ‡ 3, 24 ‡ 4, 13.

MANNA, Exod. 16*. Num. 11, 7. Deut. 8, 3. Iosue 5, 12. Psal. 77, 24. Sap. 16, 20. Ioan. 6, 31.

MANSVETVDO, Iosue 7, 19. 1 Reg. 25*. 2 Reg. 16, 10. Prou. 15, 1. Eccli. 1, 29. Matth. 5, 4 ‡ 11, 29 Gal. 5, 23 ‡ 6, 1. Ephes. 4, 2. Colos. 3, 12. 2 Tim. 2, 25. Tit. 3, 2.

MARDOCHAEVS defensor & tutor Hester, captiuus abductus in Babylonem, Hest. 2, 5, 7. à rege summo honore affectus, 8, 10. reuertitur de captiuitate in Ierusalem. 1 Esd. 2, 2. 2 Esdr. 7, 7.

MARE creatur, Gen. 1, 9. concluditur suis terminis, 1, 9. Iob. 26, 10 ‡ 28, 26. Pro. 8, 29. Iere. 5, 21. cedit filiis Israël, Exod. 14, 21. sedatur verbis Christi, Matth. 8, 26.

MARIA soror Aaron laudat Dominum, Exod. 15, 21. fit leprosa, Num. 12*. Deut. 24, 9. moritur, Num. 20, 1.

Maria virgo prænuntiata, Gen. 3, 15. Num. 24, 17. Psal. 18, 6 ‡ 44, 10 ‡ 45, 5 ‡ 84, 2 ‡ 86, 3 ‡ 131, 8. Pro. 31, 10, 29 ‡ 9, 1. Cat. 1*. 2, 3*. 4*. 5*. 6*. Eccli. 24*. Esa. 7, 14 ‡ 11, 1 ‡ 19, 1 ‡ 45, 8. Iere. 31, 22.

Maria vocatur, & est mater Domini, Lucæ 1, 43. mater Iesu, Matthæi 2, 13. Ioann. 19, 25.

Mariæ perpetua virginitas significatur, Exod. 3, 2. Iudic. 6, 37, 38, 39, 40. Psal. 18, 6. Cant. 2, 2 ‡ 4, 7 ‡ 6, 9. Esa. 7, 14 ‡ 11, 1 ‡ 35, 1, 2 ‡ 66, 7. Eze. 44, 2. Dan. 2, 34. Mat. 1, 20. Luc. 1, 35.

Maria virgo multis dotata virtutibus, fide dines, Prou. 31, 18. Luc. 1, 38, 48. Ioan. 2, 5. ipse plena, Eccli. 24, 24. Ioan. 2, 5. charitate perfecta, Eccli. 24, 24. Luc. 1, 56 ‡ 2, 7. Ioan. 2, 3. ‡ 19, 25. casta, vide supra, Mariæ perpetua virginitas. castitatem vouit perpetuam, Luc. 1, 35. humilis, Luc. 1, 38, 48. misericors, Ioan. 2, 3. Luc. 1, 58, 48. misericors, Ioan. 2, 3. prudens, Luc. 2, 19. modesta, Luc. 2, 48. pia, Luc. 1, 46, 47. benigna, Luc. 1, 40. fortis, Pro. 31, 10*. Ioan. 19, 25. sapiens Prouerb. 31, 26. Ioan. 2, 5.

pauper, Matth. 2, 11. Luc. 2, 7, 24. patiens, Matt. 2, 13. Luc. 2, 35. virtute præcellens omnes, Prou. 31, 29. Eccli. 24, 25. Luc. 1, 28, 48.

Maria salutatur ab angelo, Luc. 1, 28. visitat Elizabeth, & laudat Deũ, Luc. 1, 39, 46. profectissetur cum Ioseph in Bethlehem, Luc. 2, 4. in Aegyptum, Matth. 2, 14. reuertitur inde in terram Israël, Matth. 2, 14. inuenit Christum in templo, Luc. 2, 46. assistit cruci, & Apostolo Ioanni commendatur, Ioan. 19, 25. manet cum Apostolis, Act. 1, 14.

Maria Magdalena defletsua peccata, Luc. 7, 38. obtinet peccatorum remissionem, Luc. 7, 48. liberata septem dæmoniis, adhæret & ministrat Christo, Luc. 8, 2, 3. vngit Dominum, Matth. 26, 6. Marc. 14, 3.

Ioan. 11, 2 ‡ 12, 3. adest Christo in cruce morienti, Ioan. 19, 25. fit ad monumentum plorans, Iohan. 20, 11.

Christus ei apparet post resurrectionem, Marc. 16, 9. Ioan. 20, 14. nunciat resurrectionem discipulis, Ioan. 20, 18.

MARITI officium & auctoritas in vxorem, Gen. 3, 16. Num. 5, 12, 18 ‡ 30, 7, 13. Deuter. 22, 5, 13 ‡ 24, 1. Prou. 5, 18 ‡ 18, 22 ‡ 31, 10. Eccle. 9, 9. Eccli. 7, 28 ‡ 9, 1 ‡ 25, 2, 27 ‡ 26, 1. Malach. 2, 14, 16. 1 Cor. 7*. ‡ 11, 2, 10. Ephes. 5, 22. Col. 3, 18. Tit. 2, 4. 1 Tim. 2, 11. 1 Petri 3, 1.

MARTHA hospitio excipit Dominum, Lucæ 10, 38. ostendit suam fidem, Ioann. 11, 27.

MATHAN sacerdos Baal occiditur, 4 Reg. 11, 18. 2 Paral. 23, 17.

MATHIAS eligitur in Apostolum, Act. 1, 26.

MATHVSALEM filius Henoch nascitur, Gen. 5, 21. viuit 969 annis, & moritur, Gen. 5, 27.

MATHRIMONIVM, Gen. 1, 27, 28 ‡ 2, 21, 22, 23, 24 ‡ 3, 6, 12, 17 ‡ 4, 1, 17 ‡ 9, 1 ‡ 19, 26 ‡ 24, 3 ‡ 29, 21. Exod. 2, 1 ‡ 20, 17. Leuit. 18*. 20, 10. Deut. 5, 21 ‡ 7, 3 ‡ 22, 29 ‡ 24, 1. Iosu. 23, 12. Iudic. 3, 6 ‡ 14, 2, 7, 15. 1 Esd. 9, 2. 2 Esdr. 13, 23. Hest. 2, 17. Tob. 4, 13 ‡ 6, 17 ‡ 7, 15, 16 ‡ 8, 9. Prouer. 18, 22. ‡ 19, 14. Eccli. 25, 2. Iere. 3, 1. Matt. 5, 32 ‡ 19, 3, 7 ‡ 22, 24, 30. Marc. 6, 18 ‡ 10, 2, 6, 7, 8, 9 ‡ 12, 20*. Luc. 2, 5 ‡ 3, 19 ‡ 16, 18 ‡ 20, 34. Ioan. 2, 1, 2. Rom. 7, 2, 3. 1 Cor. 7*. Ephes. 5, 31, 32. 1 Tim. 3, 2 ‡ 5, 9. Heb. 13, 4. 1 Pet. 3, 1.

Matrimonium indissolubile, Gen. 2, 24. Matth. 5, 32 ‡ 19, 7. Marc. 10, 11. Luc. 16, 18. 1 Corinth. 7, 10.

Matrimonium spiritale, quære Connubium.

Matrimonium cuius rei sacramentum, Ephes. 5, 32. confert gratiam & sanctificationẽ, 1 Thess. 4, 4.

MATTHAEVS publicanus vocatur, Matt. 9, 9 ‡ 10, 3. appellatur Leui filius Alphæi, Marci 2, 14. Lucæ 5, 27.

MATTHANIA patruus Ioachim constituitur rex Iuda, 4 Reg. 24, 17. appellatur Zedechias, 1 Par. 3, 15.

MATTHATHIAS Sacerdos ostendit studiũ pro tuenda religione, 1 Mach. 2, 24. pugnat strenuè, 2, 41. monet filios suos ad obseruationem legis Dei, 2, 49, 64.

MEDI occupant regnum Babyloniæ, Dan. 5, 31.

MELCHISEDECH sacerdos, & rex Salẽ, Gen. 14, 18. Psal. 109, 4. Hebr. 7, 1.

MENDACIVM, Gene. 3, 4 ‡ 37, 19 ‡ 39, 17. Leuit. 19, 11. 2 Reg. 1, 7. 4 Reg. 5, 25. Prouerb. 6, 19 ‡ 12, 22. Sap. 1, 11. Eccli. 7, 13 ‡ 20, 26, 28 ‡ 25, 4. Hose. 4, 2. Ioan. 8, 44. Actor. 5, 4. 8. Ephes. 4, 25. Colos. 3, 9. vide Testimonium.

MENELAVS proditor patriæ vsurpat sibi summum Sacerdotium. 2 Machab. 4, 24. extremo supplicio afficitur, 2 Machab. 13, 4, 5, 6.

MENSVRA qua mensi fuerimus remetietur nobis, Exo. 21, 23. Iudic. 1, 7. 1 Reg. 15, 33. 2 Reg. 22, 25. Psal. 17, 21. Prou. 22, 23. Esaiæ 33, 1 ‡ 65, 6 ‡ 66, 4. Ierem. 5c, 15, 20 ‡ 51, 49. Ezech. 16, 59. Ioel 3, 7. Mat. 7, 2. Mar. 4, 24. Luc. 6, 38.

Mensuræ & pondera debent esse iusta, Leuit. 18, 35. Deut. 25, 13. Ezec. 45, 10. Michææ 6, 11. Amos 8, 5. Pro. 16, 11 ‡ 20, 10.

MERARI filius Leui, Nu. 3, 17. Meraritarum officium, 3, 33 ‡ 4, 42.

MERCES debetur operibus, Gen. 4, 7 ‡ 15, 1. Psal. 118, 112. Pro. 11, 18. Sap. 5, 16 ‡ 10, 17 Eccli. 2, 8 ‡ 11, 24 ‡ 18, 22 ‡ 36, 18 ‡ 51, 30, 38. Esai. 5, 10. Iere. 31, 16. Mat. 5, 12 ‡ 6, 1 ‡ 10, 41, 32 ‡ 20, 8. Marc. 9, 41. Luc. 6, 35 ‡ 10, 7. Ioan. 4, 36. Rom. 4, 4. 1 Cor. 3, 8. 1 Timoth. 5, 18. Apoc. 22, 12.

MERITA operum, Eccli. 10, 31 ‡ 16, 15 ‡ 38, 18. vide Opera.

MEROB filia Saulis, 1 Reg. 14, 49. promittitur Dauidi in vxorem, 18, 17.

MESSIAS. i. Christus, & vetus vnctus est Dominus noster Iesus, Ioan. 1, 4 ‡ 4, 25 ‡ 7, 41 ‡ 11, 27. Matt. 26, 64. Marc. 14, 62. Luc. 22, 67. Act. 17, 3 ‡ 18, 28 ‡ 19, 4. 1 Ioan. 5. 1.

MICHA parat ephod idolo matris suæ, Iudic. 17, 5. conducit Leuitam, 17, 7, 10. idolum & ephod auferunt, similiter & Sacerdos abducitur, 18, 13, 18, 20.

Micha, filius Miphiboseth, 2 Reg. 9, 12.

MICHAEAS prophetat contrarium pseudoprophetis, 3 Reg. 22, 13, 15, 23. 2 Par. 18, 14.

MICHAEL pugnat cum diabolo, Dan. 10, 13. Iudæ 9. Apo. 12, 7.

MICHOL siue Michal filia Saulis, datur Dauidi in vxorem, 1 Reg. 18, 27. iuxta promissionẽ regis, 17, 25. conseruat Dauidi vitam, demittens eum per senestram. 19, 12. subducitur ei, & datur Phalti, siue Phaltiel, 25, 44. redditur ei, 2 Reg. 3, 14, 15. deridet ipsum saltantem coram Domino, 6, 16.

MILITARE, vide Bellum.

MINISTRORVM eius malorum opera dignatur vti Dei bonitas, Matth. 7, 22. Marc. 9, 38. Luc. 9, 49. quos & iubet audiri. Matth. 23, 3.

MIPHIBOSETH filius Ionathæ, 2 Reg. 4, 4. inuenit gratiam coram Dauide, 9, 7*. parcit ei Dauid, 21, 7. appellatur Meribbaal, 1 Paral. 9, 40.

Miphiboseth filius Saulis suspenditur, 2 Reg. 21, 8.

MIRACVLA operatur Deus per Sanctos & eorum reliquias: vide Sancti & Reliquiæ.

MISERICORDIA: vide Bonitas Dei: item Charitas.

Misericordiæ opera proximo exhibenda, 1 Reg. 15, 6. 2 Paral. 28, 9, 15. Psal. 111, 5, 9. Prou. 24, 21, 31 ‡ 19, 7, 25, 21. Eccli. 4, 2, 39 ‡ 35, 18. Esa. 58, 7. Osee 6, 11. Mich. 6, 8. Zach. 7, 9. Mat. 5, 7 ‡ 9, 13 ‡ 10, 41 ‡ 18, 33 ‡ 25, 41. Mar. 9, 40. Lu. 6, 35 ‡ 10, 33. Rom. 12, 13. Galat. 6, 12. Colos. 3, 12. 1 Tim. 5, 10. quæ re Eleemosyna.

MISSAE sacrificium olim prædictum & prænuntiatum. Leuit. 26, 9, 10, 11, 12. Psalm. 22, 5 ‡ 109, 4. Isaiæ 2, 2, 3 ‡ 19, 19, 20 ‡ 56, 7 ‡ 61, 6 ‡ 66, 19, 20, 21. Iere. 31, 31 ‡ 33, 16, 17, 18. Dan. 12, 11. Amos 9, 11. Malach. 1, 10, 11.

Missæ sacrificium per varias figuras veteris Testamenti significatum, Gen. 14, 18 ‡ 16, 6 ‡ 22, 13. Exo. 12, 5, 24 ‡ 25, 30 ‡ 29, 2, 15. Leuit. 2, 1, 13 ‡ 3, 12 ‡ 4, 23 ‡ 5, 7, 11 ‡ 6, 15 ‡ 9, 8 ‡ 14, 4 ‡ 16, 3 ‡ 19, 21. Nume. 15, 24 ‡ 18, 17. 1 Reg. 2, 4. 3 Reg. 19, 6. 4 Reg. 4, 41. Dan. 8, 11. appellaturq. iuge sacrificium, Dan. 11, 31 ‡ 12, 11. nec interibit offerens sacrificium, Ier. 33, 18. 21.

Missæ sacrificium à Christo institutum, Lucæ 22, 19. & ab eius discipulis vsitatum, Actor. 13, 2. λειτουργούντων δ' αὐτῶν.

Missæ sacrificij mentionem facit Paulus, 1 Cor. 10, 16 ‡ 11, 23*.

MOAB filius Loth & filiæ eius natu maioris, Genes. 19, 37. contra Moabitas pugnare, Israëli à Deo prohibetur, Deut. 2, 8. fœdus est Moab seruiens Dauidi sub tributo, 2 Reg. 8, 2. deficiunt Moabitæ ab Israël, 4 Reg. 1, 1 ‡ 3, 5. irruunt latrunculi de Moab in terrã Israël, 13, 20. nõ admittebãtur in ecclesiã. Deut. 23, 3. 2 Esd. 13, 1. contra Moab prophetatur, Num. 21, 29 ‡ 24, 17. Psal. 59, 10 ‡ 107, 10. Esaiæ 16*. ‡ 25, 10. Ierem. 48, 1. Ezech. 25, 8. Amos 2, 1. Sopho. 2, 8.

MOLOCH idolum, Leuit. 18, 21 ‡ 20, 2. appellatur Melchom, 1 Paral. 20, 2. Ierem. 49, 1. Amos 1, 15. Soph. 1, 5. de Moloch vide itẽ 3 Reg. 11, 5. 7. 4 Regum 23, 10.

MORBVS: vide Aegrotatio.

MORS est pœna peccati, Gen. 2, 17 ‡ 3, 19. Rom. 5, 12, 17 ‡ 6, 23. 1 Corinth. 15, 21. Ephes. 2, 1. Colos. 2, 13. 1 Timoth. 5, 6. Iacobi 1, 15.

Mors, & certus dies mortis omni

Universidad de Deusto

hominí constitutus est, Deut. 31, 14. Iosue 23, 14. 1 Reg. 26, 10. Iob 14, 5. Psal. 83, 49. Eccle. 3, 3 ‡ 8, 8 ‡ 9, 5. Eccli. 17, 3 ‡ 41, 1. Ioa. 7, 30 ‡ 8, 20. Rom. 5, 12 ‡ 6, 23. Heb. 9, 27.

Mortis hora incertissima, Eccle. 9, 12. Matth. 24, 43. Luc. 12, 40. 1 Thes. 5, 2. 2 Thes. 2, 2. Iacobi 4, 13.

Mors corporis, initis est quasi somnus quidam, & dormitio. Deu. 31, 16. 2 Reg. 7, 12 ‡ 1 Regum 2, 10 ‡ 11, 21, 43 ‡ 14, 20. Sap. 3, 3. Matt. 9, 24. Ioan. 11, 11. Actor. 7, 60 ‡ 13, 36. 1 Corinth. 11, 29. 1 Thess. 4, 13.

Mortem nostram sua morte deuicit Christus, Esa. 25, 8. Hose. 13, 14. Rom. 6, 9. 1 Cor. 15, 54. 2 Timoth. 1, 10. Heb. 2, 14. Apoc. 21, 4.

Mortem qui sibi inuleriat, Iudic. 9, 54 ‡ 16, 29. 1 Reg. 31, 4. 2 Reg. 17, 23. 3 Reg. 16, 18. 2 Mach. 10, 13 ‡ 14, 41. Matth. 27, 5. Actor. 1, 18.

Mortuos lugere quatenus permittatur, aut prohibeatur, Leuit. 19, 28. Deut. 14, 1 ‡ 34, 8. 2 Reg. 1, 11 ‡ 3, 32 ‡ 10, 2 ‡ 13, 19 ‡ 14, 2 ‡ 19, 1 ‡ 21, 10, 13. Eccli. 22, 10 ‡ 38, 16. 1 Mach. 9, 20 ‡ 12, 52 ‡ 13, 26. Matt. 9, 3. Lucæ 7, 13. Iohan. 11, 33. Act. 8, 2 ‡ 9, 39. 2 Thes. 4, 13.

Mortui ad vitã reuocantur, 3 Reg. 17, 20. 4 Reg. 4, 33 ‡ 13, 21. Matth. 9, 25 ‡ 27, 52. Marc. 5, 41. Luc. 7, 13 ‡ 8, 54. Ioan. 11, 43. Actor. 9, 40 ‡ 20, 10.

Mortuorum sepultura: vide Sepeliendi mortui.

Mortuorum suffragia: vide Purgatorium.

MOYSES nascitur ex Leui, Exod. 2, 1 ‡ 6, 20. Act. 7, 20. peruenit Aegyptũ, & fugit in Madian, Exod. 2, 12, 15. accipit Sepphoram Madianiten vxorem, Exod. 2, 21.

mittitur ad Pharaonem in Aegyptũ, 3, 10 ‡ 5, 1 ‡ 6, 11 ‡ 7*. ‡ 8* ‡ 9*. ‡ 10*. reuertitur cum vxore & liberis in Aegyptũ, 4, 20. orat pro Pharaone, 8, 12, 30 ‡ 9, 28, 33 ‡ 10, 17.

orat pro populo, 14, 15 ‡ 17, 4, 11 ‡ 32, 11, 13 ‡ 33, 1. Num. 11, 2 ‡ 14, 13, 17 ‡ 21, 7. Deut. 9, 18, 26. accipit primo tabulas, Exod. 32, 18. has confringit vidés populi idololatriã, Exo. 32, 19.

accipit iterum nouas, 34, 28.

in faciem eius intueri non poterat populus Israëliticus, 34, 30. 2 Cor. 3, 7.

mittit exploratores in terrã Chanaan, Num. 13, 2. probat se à Deo esse missum, Num. 16, 28, 31. videt terram promissionis, & moritur, 20, 12 ‡ 27, 12. Deut. 34, 1, 5. apparet in transfiguratione Christi, Matt. 17, 3. Lucæ 9, 30. cõmendatur, Eccli. 45, 1. diabolus altercatur cum angelo Michaële de Moysi corpore, Iudæ 9.

MVNDI corde, Psal. 23, 4 ‡ 50, 12 ‡ 72, 1. Matth. 5, 8. 1 Petri 1, 22.

Mundities interior & exterior cõmendatur, Matth. 23, 25. Lucæ 11, 39. 2 Cor. 7, 1.

MVRMVRATORES quos imitentur, & quæ illis pœna metueda, Exod. 14, 11 ‡ 15, 24 ‡ 16, 2, 7, 8 ‡ 17, 2. Num. 11, 1* ‡ 12, 1, 9, 10 ‡ 14, 2, 27 ‡ 16, 3 ‡ 17, 15 ‡ 20, 2 ‡ 21, 5*. Deut. 1, 27. Iosue 9, 18. Iudith 8, 10. Sap. 1, 11. Matth. 20, 12. Luc. 15, 2 ‡ 19, 7. Ioan. 6, 41*. Act. 6, 1. 1 Corinth. 10, 10. Iudæ 16.

N.

NAAMAN militum præfectus apud regem Syriæ mundatur à lepra, 4 Reg. 5, 14. Luc. 4, 27.

NAAS rex Ammonitarum pugnat contra Iabes, 1 Reg. 11, 1. moritur, 2 Reg. 10, 1.

Naas pater Abigail, 2 Reg. 17, 25.

NABAL vir iniquus, 1 Reg. 25, 25, 26.

NABOTH, quia regi Achab vineam negabat, lapidatur, 3 Regum 21, 2, 13.

NABVCHODONOSOR potentissimus rex Babylonis, Ierem. 27, 6. inuadit Aegyptum, 4 Regum 24, 7. Iere. 46, 2. ascendit in Ierusalem, 4 Reg. 24, 1, 10 ‡ 25, 1. Ier. 39, 1. iusta prophetiam, Ier. 25, 8 ‡ 32, 28. erigit auream statuam. Dan. 3, 1. habitat septẽ annos inter feras, 4, 28, 30. ingens superbia eius, amplitudo dominij & erudelitas explicatur, Esaiæ 14, 2, 8.

NABVZARDAN dux militiæ regis Babylonis destruit domum Dei, muros Ierasalẽ, & populum, qui remanserat, transfert, cum omnibus vasis templi, in Babylonẽ, 4 Reg. 25, 8. Ierem. 39, 9, 11 ‡ 52, 12.

NACHOR auus Abrahæ, Gen. 11, 23, 25.

NADAB & Abiu igne consumuntur, Leuit. 10, 1 ‡ 16, 1. Num. 3, 4 ‡ 26, 61.

Nadab rex Israël, 3 Regum 14, 20. creditur, 15, 28.

NAHASSON filius Aminadab princeps & dux tribus Iudæ, Num. 1, 7 ‡ 2, 3 ‡ 7, 12.

NAHVM prædicat in Ninive, Nahum 1* ‡ 2* ‡ 3*.

NATHAN filius Danidis, 2 Regum 5, 14. appellatur Matthæus, Lucæ 3, 31.

Nathan propheta mittitur ad regem Dauid, 2 Reg. 7, 4 ‡ 12, 1.

NATHANAEL dux tribus Issachar, Num. 1, 8.

Nathanael videtur à Christo, Ioã. 1, 47. Christus manifestat se ipsi Nathanael, 21, 2.

NECHAO rex Aegypti, 4 Reg. 23, 29. 2 Paral. 35, 20 ‡ 36, 3.

NEGOTIATIO: vide Emere & Vendere.

NEHEMIAS pincerna Artaxersis, 2 Esd. 1, 11. mittitur in Iudæam ad ædificandum quæ erant destructa, 2, 9. appellatur Atherſata, 8, 9.

NEMROD potens erat & robustus venator, Genes. 10, 8.

NICANOR dux Ly siæ, 1 Machab. 3, 38. & etiam dux exercitus Demetrij, 7, 26. minatur se succensurum templum, 7, 34. cæditur, 7, 43. 2 Machab. 15, 28.

NICODEMVS occultus discipulus Christi, Iohan. 3, 1 ‡ 7, 50 ‡ 19, 39.

NINIVE ædificatur ab Assur, Genes. 10, 11. pœnitentiam agit de peccatis suis, Ionæ 3, 5*. desolatio & destructio Ninive, Nahum 1*. ‡ 2*. ‡ 3*. Soph. 2, 13. Tob. 14, 5. stabit in iudicio, & condemnabit obcæcatos Iudæos, Matth. 12, 41.

NOE filius Lamech. Gen. 5, 30. præco diuinæ iustitiæ, 2 Petri 2, 5. ædificat arcam, Gen. 6*. ingreditur arcam, 7, 1, 7. egreditur, 8, 15. accipit signum fœderis, 9, 8, 14. commendatur, Eccli. 44, 17.

NOEMI vxor Elimelech, Ruth 1, 2.

NOVVM Testamentũ, Ier. 31, 31. Matth. 26, 28. Marc. 14, 24. Lucæ 22, 20. 1 Corinth. 11, 24. Hebr. 8, 8. ‡ 9, 15 ‡ 10, 16 ‡ 13, 20.

Nouum cælum & noua terra post mundi innouationem, Esaiæ 65, 17 ‡ 66, 22. 2 Pet. 3, 13. Apoc. 21, 1.

NVDI vestiendi, Esaiæ 58, 7. Ezech. 18, 7. Tob. 1, 17. Mat. 25, 36, 39. vide Misericordia.

O.

OBED filius Booz ex Ruth, Ruth 4, 17. Matth. 1, 5.

OBEDIENDVM Deo estque præceptis, & quæ obedientibus sit constituta merces, Gen. 12, 4 ‡ 17, 9, 23 ‡ 22*. ‡ 26, 5. Exod. 1, 17 ‡ 15, 26 ‡ 19, 5 ‡ 20, 6 ‡ 23, 22, 25. Leu. 20, 22 ‡ 26, 3, 11. Deut. 4, 40 ‡ 7*. ‡ 11*. ‡ 13, 4 ‡ 17, 15 ‡ 18, 13 ‡ 24, 8 ‡ 27, 10 ‡ 28, 1, 12. Ios. 22, 1. 1 Regũ 12, 14 ‡ 15, 22. 4 Reg. 10, 30. 2 Paral. 7, 17. Prou. 1, 33 ‡ 15, 31. Esa. 1, 19 ‡ 48, 18 ‡ 55, 2. Ier. 7, 23 ‡ 11, 4 ‡ 17, 24 ‡ 35*. Dan. 3, 16. Eccli. 35, 7. 2 Mac. 7, 30. Mat. 4, 19 ‡ 7, 24 ‡ 8, 21 ‡ 15, 3 ‡ 17, 5 ‡ 25, 3. Luc. 5, 4 ‡ 10, 16. Ioã. 2, 7. Actor. 4, 19 ‡ 5, 32. Rom. 16, 19. Philip. 2, 8, 12. 1 Thess. 4, 5 ‡ 5, 18. 1 Petri 1, 22. Iacobi 1, 22.

Obedientia inferiorum erga superiores: vide Subditorum officium.

OBLATIO debet esse sine vitio aut macula, Leu. 1, 3 ‡ 3, 1 ‡ 22, 19. Num. 28, 3, 31. Deut. 15, 21. Eccli. 35, 14. Ezech. 45, 23. Malach. 1, 8, 14.

Oblationes Deo gratæ cælitus acceduntur, Gen. 4, 4 ‡ 8, 20 ‡ 15, 17. Leuit. 9, 24. Iudic. 6, 21 ‡ 13, 19. 3 Reg. 18, 38 ‡ 1 Paral. 21, 26. 2 Paralip. 7, 1. 2 Machab. 1, 22 ‡ 2, 10.

Oblationes quotidianæ, Exod. 29, 38. Num. 28, 3. 1 Esdr. 7, 2.

Oblationes proprioruin filiorum, Leuit. 18, 21 ‡ 20, 2. Deut. 12, 31 ‡ 18, 10. Iudic. 11, 39. 4 Regum 3, 27 ‡ 16, 3 ‡ 17, 17 ‡ 21, 6. 2 Par. 28, 3. Psal. 105, 37. Esaiæ 57, 5. Ier. 7, 31 ‡ 19, 5. Ezec. 16, 20, 36 ‡ 20, 31 ‡ 23, 37.

Oblationum conuiuia cum gaudio celebrabantur, Gen. 31, 46. Exod. 18, 12 ‡ 32, 6. Num 25, 2. Deut. 12*. ‡ 27, 7. 1 Reg. 1, 4 ‡ 9, 12*. ‡ 16, 5. 2 Reg. 15, 12. 3 Reg. 1, 9 ‡ 3, 15. 1 Paral. 29, 21.

Oblationes impiorum, Gen. 4, 3. 1 Reg. 15, 21. Psalm. 39, 7 ‡ 49, 7 ‡ 50, 18. Prouer. 15, 8 ‡ 21, 27. Eccli. 35, 15. Esa. 1, 10 ‡ 41, 23 ‡ 61, 8 ‡ 66, 3. Ierem. 6, 20 ‡ 7, 20 ‡ 14, 12. Hoseæ 5, 6 ‡ 8, 13 ‡ 9, 4. Amos 5, 22. Mich. 6, 7. Malach. 1, 7, 13. Matth. 9, 13 ‡ 12, 7. Marc. 12, 33. Hebr. 10, 5.

OCCIDERE: vide Homicidium.

OCHOSIAS filius Ioræ rex Iuda, 4 Reg. 8, 24. fugit in Mageddo à facie Iehu, & cæditur, 9, 27.

habet sibi successorem Ioas regem, 1 Par. 3, 11.

OCVLVS simplex & rectus, Eccli. 35, 12. Matt. 6, 22. Luc. 11, 34.

Oculus nequam, Gen. 6, 3. Prou. 6, 13. Eccle. 4, 8. Eccli. 14, 8 ‡ 31, 14. Matth. 6, 22. Marc. 7, 22. Lucæ 11, 34. 1 Ioan. 2, 16.

Oculorum custodia quantopere sit necessaria ad vitandum peccata, Genes. 3, 6 ‡ 6, 2 ‡ 34, 2 ‡ 38, 15 ‡ 39, 7. 2 Reg. 11, 2*. ‡ 13, 1. Prouer. 23, 26, 33. Eccli. 9, 5, 7, 8, 9, 11*. ‡ 25, 28*. ‡ 41, 25 ‡ 42, 12. Iudith 10, 17, 18*. ‡ 12, 16. Daniel. 13, 8*. Matth. 5, 28. 2 Pet. 2, 14.

Oculus mentis vel intellectus, Num. 24, 3. Deut. 29, 4. Esa. 6, 9. Lucæ 24, 39. Actor. 26, 18. Ephes. 1, 18.

ODIVM: vide Inimicitia.

Odio habenda malitia, Psal. 96, 10. ‡ 138, 21. Amos 5, 15 ‡ 6, 8. Rom. 12, 9.

OFFERRE pro defunctis, 2 Mach. 12, 43.

OFFICIVM subditorũ: vide infra Subditorum.

OG rex Basan cæditur, Num. 21, 33. Deut. 3, 1 ‡ 29, 7 ‡ 31, 4. Psal. 135, 20.

ONESIPHORO optat Paulus misericordiam, 2 Tim. 1, 16.

ONIAS summus Sacerdos offert pro Heliodoro, 2 Machab. 3, 32. cæditur, 4, 34.

OPERVM merita, & retributio seu merces, Psalm. 118, 112. Prou. 11, 18. Eccli. 36, 18. Esa. 3, 10. Matt. 6, 12 ‡ 10, 42 ‡ 16, 27 ‡ 25, 34. Rom 2, 6. 1 Cor. 15, 28. 2 Cor. 5, 10. 2 Tim. 4, 8. Heb. 6, 10 ‡ 10, 35 ‡ 11, 26. Iac. 2, 24. Apoc. 20, 7, 8 ‡ 22, 12.

Opera mala Deo displicent, & pœnam merentur, Gen. 3, 11 ‡ 4, 7 ‡ 6, 3, 5, 6, 7 ‡ 7, 4 ‡ 9, 6 ‡ 11, 4* ‡ 17, 14 ‡ 18, 20 ‡ 19, 11, 24, 26 ‡ 20, 3 ‡ 42, 21 ‡ 44, 16. Exo. 3, 9 ‡ 7*. 8*. 9*. 10*. 11*. 12*. 14*. 20*. 21*. 22*. ‡ 31, 13 ‡ 32, 9, 27, 28, 33. Leuit. 10, 12. deinceps per omnes sacræ Scripturæ libros.

Opera bona Deo grata sunt, & præmium merentur, Gen. 4, 4, 7 ‡ 5, 24 ‡ 6, 8, 9 ‡ 8, 20, 21 ‡ 20, 7 ‡ 22, 16*. ‡ 26, 4, 5 ‡ 29, 32. Exo. 1, 20 ‡ 10*. ‡ 23, 22, 25. Leuit. 11, 43, 44, 45. & sic deinceps per totam Scripturam.

Operari bene propter mercedem & retributionem in citum est, Psalm. 118, 112. Matthæi 5, 12. 2 Tim. 4, 8. Hebr. 11, 26.

non in quolibet Opere homo peccat, 2 Pet. 1, 10. 1 Ioan. 3, 6, 9 ‡ 5, 18.

Operum bonorum fiducia, 4 Reg. 20, 5. Iob 6, 2, 3. Psalm. 17, 21, 22, 25 ‡ 131, 1. Esaiæ 38, 3.

Opera bona quæ sunt: vide Bona opera.

Opera à nobis proximo exhibita tanquã sibi facta reputat Deus, siue bona sint, siue mala, Esa. 37, 23. Ierem. 1, 19. Zach. 2, 8. Matth. 25, 40. Act. 9, 5. 1 Corinth. 8, 12.

OPINIONES & cogitationes hominum frequenter sunt erroneæ, Leuit. 10, 1. Num. 15, 39. Deut. 12, 8 ‡ 29, 19. 1 Reg. 15, 9. 2 Reg 6, 6. Prou. 12, 15 ‡ 14, 12 ‡ 21, 2. Esa. 5, 21 ‡ 7, 12 ‡ 14, 13 ‡ 55, 8. Matth. 3, 14 ‡ 16, 22. Marc. 8, 32. Ioan. 12, 4 ‡ 13, 8.

Orare in nomine Iesu, Ioan. 14, 13 ‡ 15, 16 ‡ 16, 23, 26. 1 Ioan. 5, 14.

Orare quemadmodum oporteat, frequenter ignoramus, Matth. 20, 20. Marc. 10, 35. Rom. 8, 26. Iac. 4, 3.

Orare noctes & dies, Psal. 118, 61. Lucæ 18, 1. 1 Thess. 3, 10. 1 Tim. 5, 5. 2 Tim. 1, 3.

Orare sine intermissione, Matt. 7. Luc. 11, 9 ‡ 18, 1. Act. 10, 2. Ephe. 6, 18. Coloss. 4, 2. 1 Thess. 5, 17. 1 Tim. 2, 1. Heb. 13, 18. 1 Pet. 3, 12. 1 Ioan. 5, 14. Iac. 1, 6 ‡ 4, 3 ‡ 5, 13. Apo. 19, 10 ‡ 22, 9.

Orationes quæ sunt quemadmodum oportet, exaudit Deus, Gen. 16, 11 ‡ 21, 17. Exod. 2, 24 ‡ 3, 7 ‡ 6, 5 ‡ 22, 23, 27. Deut. 4, 7 ‡ 15, 9. 1 Reg. 7, 9, 10 ‡ 9, 16 ‡ 12, 18. 2 Reg. 22, 4, 7. 3 Reg. 13, 6 ‡ 17, 22 ‡ 18, 36. 4 Reg. 13, 5 ‡ 20, 5. 2 Par. 32, 22 ‡ 33, 13. 4 Esd. 15, 7. Iudith 4, 8, 12. Tob. 3, 24. Psal. 3, 5 ‡ 4, 4 ‡ 9, 13 ‡ 17, 7 ‡ 21, 25 ‡ 33, 7 ‡ 49, 15 ‡ 54, 17 ‡ 117, 5 ‡ 119, 1 ‡ 144, 19. Prou. 15, 29. Eccli. 4, 9 ‡ 21, 6 ‡ 36, 24, 26 ‡ 48, 22. Esa. 30, 19 ‡ 37, 15, 21 ‡ 55, 7. Ier. 29, 12. Thren. 3, 56. Dan. 13, 44. Ionæ 2, 3. Zach. 13, 9. 2 Mach. 3, 22. Ioan. 9, 31. Act. 10, 4.

Orationes quorundam quare non exaudiat Deus, Deut. 1, 45 ‡ 31, 18. Iudic. 10, 1. 1 Reg. 8, 18. Psalm. 17, 42. Prouer. 1, 28 ‡ 15, 29 ‡ 21, 13 ‡ 28, 9. Eccli. 34, 29, 31. Esaiæ 1, 15. Ierem. 7, 16 ‡ 11, 11, 14 ‡ 14, 12 ‡ 15, 1. Ezech. 8, 18 ‡ 14, 16, 20. Michææ 3, 4. Zach. 7, 13. 4 Esdr. 1, 26. 2 Mach. 9, 13. Ioan. 9, 31. Heb. 12, 17. Iacobi 4, 3.

Orationum Sanctorum exempla, Gen. 32, 9. Exod. 32, 11, 13. Num. 14, 19. Deut. 9, 26. 3 Reg. 8, 15*. 4 Regum 20, 3. 2 Paral. 6, 16*. ‡ 14, 11 ‡ 20, 6, 12. 1 Esdr. 9, 6*. 2 Esdr. 1*. Sap. 9*. Eccli. 23, 2 ‡ 36, 1, 11 ‡ 51*. Baruch 1, 17, 21 ‡ 2, 6* ‡ 3, 1, 9. Tob. 3, 1, 12 ‡ 8, 7 ‡ 13, 1. Iudith 9, 2 ‡ 16*. Hest. 14, 3. Esa. 37, 2 ‡ 37, 16 ‡ 64*. Ier. 10, 24 ‡ 17, 11, 14 ‡ 18, 19 ‡ 32, 16. Thre. 5*. Dan. 9, 6 ‡ 13, 42. Ionæ 2*. Abac. 3*. 3 Esdr. 8, 74. 4 Esdr. 3*. ‡ 6, 38*. 1 Machab. 7, 37. 2 Machab. 6, 30. Act. 4, 24.

ORDINIS sacramentũ, Ioan. 20, 22. 1 Timot. 4, 14 ‡ 5, 22. 2 Tim. 1, 6. Tit. 1, 5.

OREB & Zeb interficiuntur, Iudic. 7, 27.

OSCVLVM pudicum, pacis & charitatis symbolum, Genes. 29, 13 ‡ 45, 14 ‡ 48, 10 ‡ 49, 34. Exod. 4, 46. 2 Mach. 3, 33. Mat. 5, 44. Luc. 6, 22 ‡ 22, 34. Act. 7, 60.

Orare Sanctos cum Christo regnantes: vide Sanctos.

Orare pro defunctis: vide Purgatorium.

Oratio quomodo, quando, cui & vbi fieri debeat, & quid petendum, Num. 11, 16, 24. Deut. 4, 7. Iudic. 10, 10, 15. 1 Reg. 1, 11. 2 Regum 22, 2, 7. 3 Reg. 3, 7. Esa. 65, 24. Amos 7, 2. Eccli. 35, 26. Tob. 3, 11*. Iudith 4, 11. Matt. 6, 5, 9 ‡ 7, 7 ‡ 18, 19 ‡ 20, 20 ‡ 21, 22 ‡ 26, 38. Marc. 11, 24 ‡ 13, 33. Luc. 11, 2, 9 ‡ 18, 1 ‡ 22, 40. Ioan. 4, 23 ‡ 9, 31 ‡ 14, 13 ‡ 15, 7 ‡ 16, 23. Act. 1, 14 ‡ 2, 42 ‡ 4, 24, 31 ‡ 10, 2 ‡ 1, 23. Rom. 8, 26 ‡ 12, 12. 1 Cor. 14, 13. Ephe. 6, 18. Coloss. 4, 2. 1 Thess. 5, 17. 1 Tim. 2, 1. Heb. 13, 18. 1 Pet. 3, 12. 1 Ioan. 5, 14. Iac. 1, 6 ‡ 4, 3 ‡ 5, 13. Apo. 19, 10 ‡ 22, 9.

ORDINIS sacramentũ, Ioan. 20, 22. 1 Timot. 4, 14 ‡ 5, 22. 2 Tim. 1, 6. Tit. 1, 5.

OREB & Zeb interficiuntur, Iudic. 7, 27.

OSCVLVM pudicum, pacis & charitatis symbolum, Genes. 29, 13 ‡ 45, 14 ‡ 48, 10 ‡ 49, 34. Exod. 4,

27. Lor. 15, 20. Act. 10, 37. Rom. 16, 15. 1 Corinth. 16, 20. 2 Corinth. 13, 12. 1 Thess. 5, 26. 1 Pet. 5, 14.

OTIVM: vide Accidia.

OZIAS sacerdos recepit Achior in domum suam, Iudith 6, 19.

præscribit Hominí miserationi tépus quinque dierum, 7, 23.

Ozias: vide Vsia.

P.

PACTVM cum quibus non sit iucundum, Exod. 23, 32 ‡ 34, 15. Deut. 7, 3 ‡ 20, 13. 3 Reg. 20, 34, 42.

Pactum contra Dei voluntatem cum infidelibus initũ, punitur, Iudic. 1, 24, 27 ‡ 3, 5. 3 Regum 20, 34, 41. 2 Paral. 19, 2.

Pactum init Deus cum populo, Genes. 17, 2, 7. Exod. 19, 5. Deuter. 5, 2. Ierem. 31, 31. 33.

Pactum init populus cum Deo, Iosu. 24, 25. 4 Reg. 23, 3. 2 Paral. 15, 12 ‡ 23, 16. 2 Esdr. 10, 29.

PARENTVM officium, Gen. 18, 19 ‡ 21, 19 ‡ 24, 2 ‡ 25, 6 ‡ 34, 4. 29 ‡ 49*. Exod. 10, 2 ‡ 13, 26 ‡ 13, 13. 14 ‡ 21, 10. Leu. 19, 3. Nu. 30, 6. Deut. 4, 9 ‡ 6, 7, 20 ‡ 11, 19 ‡ 21, 19 ‡ 22, 15, 19 ‡ 32, 46. Iosue 4, 21. 1 Reg. 2, 23 ‡ 3, 13. 3 Reg. 2, 1. Iob 1, 5. Psalm. 77, 3. Prou. 1, 8 ‡ 4, 1 ‡ 5, 7 ‡ 11, 29 ‡ 13, 24 ‡ 19, 18 ‡ 20, 7 ‡ 22, 6, 15 ‡ 23, 13 ‡ 29, 17. Eccli. 3, 23 ‡ 7, 25 ‡ 8, 11 ‡ 17, 1 ‡ 25, 10 ‡ 26, 13 ‡ 30, 1, 11 ‡ 33, 32 ‡ 42, 5. Tob. 1, 10 ‡ 4*. ‡ 10, 13 ‡ 14, 5. 1. 1 Mach. 2, 49. 64. 2 Mach. 6, 24, 28 ‡ 7, 20, 21, 27. Dan. 13, 3. Matt. 10, 37. Ephes. 6, 4. Coloss. 3, 21. 2 Tim. 3, 15. Tit. 2, 4.

PASCHAE festi institutio & celebratio, Exod. 12* ‡ 13, 6 ‡ 23, 15 ‡ 34, 18. Leuit. 23, 5. Nu. 9, 2, 11 ‡ 28, 17. Deut. 16, 1, 5. Iosu. 5, 10. 4 Reg. 23, 21. 2 Paral. 30, 1, 15 ‡ 35, 1. 1 Esdr. 6, 19. 2 Esdr. 1, 10 ‡ 7, 10. Ezech. 45, 21. Matt. 26, 19. Marc. 14, 12. Lucæ 22, 7.

PASTORES, præceptores, & alij præfecti quæ debeant esse solicitudine & cura in eos quos sux fidei commissos habent, Prou. 27, 23. 24. Sap. 6, 23, 26. Ezech. 34, 4*. Matt. 18, 12 ‡ 24, 45. Lucæ 15, 4. Iohan. 10, 11*. ‡ 13, 14*. ‡ 17, 9, 11*. ‡ 18, 8. Act. 20, 22, 28, 31. Rom. 9, 2, 3 ‡ 12, 7, 8. 1 Cor. 4, 14. 2 Cor. 11, 28, 29. Galat. 3, 19.

PATIENS & longanimis est Deus, Gen. 6, 3. Exod. 34, 6. Num. 14, 18. Psal. 85, 15 ‡ 102, 8 ‡ 144, 8. Eccle. 8, 12. Esa. 30, 18. Ioel. 2, 13. Ionæ 4, 2. Nahum 1, 3. Sap. 11, 24 ‡ 15, 1. Matt. 18, 27. Rom. 2, 4. 1 Timot. 1, 16. 2 Petri 4, 9.

Patientia & longanimitas fidelíũ in omni genere afflictionũ, Gene. 12, 4. 6. 2 Reg. 16. 10. Iob 1, 20 ‡ 2, 9 ‡ 7, 2. Prou. 3, 11 ‡ 14, 29 ‡ 15, 1 ‡ 16, 32 ‡ 25, 15. Eccli. 1, 29 ‡ 2, 4. Isd. 10, 15. Iob 2, 8. 2 Machab. 6, 20 ‡ 7*. Matth. 5, 39. Rom. 5, 3 ‡ 12, 12 ‡ 15, 4. 2 Cor. 6, 4. Gal. 5, 22. Ephes. 4, 2. 1 Thess. 5, 14. 2 Thess. 1, 4, 7. 1 Tim. 6, 11. 2 Tim. 2, 3, 12. 1 Pet. 1, 6 ‡ 2, 19 ‡ 3, 14, 17 ‡ 4, 1. 2 Pet. 1, 6. Heb. 10, 36 ‡ 11, 25 ‡ 12, 1. Iacobi 5, 7.

Impatientia & eius punitio. Exo. 14, 11 ‡ 15, 24 ‡ 16, 2, 7 ‡ 17, 2. Num. 11, 1, 10 ‡ 14, 1, 28 ‡ 21, 6. Iob 3, 1. Eccli. 2, 16.

PAVPERES: vide Eleemosyna.

PAVLVS iudæus ex tribu Beniamin. Rom. 11, 1. Philip. 3, 5. natus & educatus Tarsi, Act. 22, 3. persequitur Christianos, 9, 1. Gal. 1, 13. 1 Tim. 1, 13. conuersio eius singularis, Act. 9*.

Paulus doctor gentium. Rom. 11, 13 ‡ 15, 16. Galat. 2, 2, 8. 1 Tim. 2, 7. 2 Tim. 1, 11. prædicat Antiochiæ, Act. 13, 16*. Iconiæ, 14, 1. Lystri, 14, 6, 13. Thessalonicæ, 17, 1. Beroeæ, 17, 10. Athenis, 17, 22, 28. Corinthi, 18, 1. vocatur in Macedonia, Act. 16, 9. capitur, 21, 27. deducitur Cæsaream, 23, 23, 30. vehitur Romam, 27*. 28*. sistitur Neroni, 2 Tim. 4, 22.

Paulus nemini voluit esse oneri, Act. 20, 33. 2 Cor. 11, 9, 11 ‡ 12, 13. 1 Thess. 2, 9. 2 Thess. 3, 8. vocabatur olim Saulus, Act. 7, 59 ‡ 9, 1 ‡ 13, 1.

PAX quæ dã temporalis, quæ dã æterna. Genes. 15, 6, 8 ‡ 26, 22 ‡ 45, 24. Leuit. 26, 6. Num. 6, 27. Ierem. 29, 7. Eccli. 25, 2 ‡ 28, 15, 29. Matth. 5, 9. Marc. 9, 50. Lucæ 14, 32. Actor. 9, 31. Rom. 12, 18. 1 Cor. 14, 33. Ephes. 4, 3. 2 Tim. 2, 22. 1 Pet. 3, 11. Heb. 12, 14. Iaco. 3, 18. Apoc. 6, 4.

Pax interna qualis est inter Deũ & eius amicos, Esaiæ 2, 4 ‡ 9, 6 ‡ 11, 6, 7 ‡ 66, 12. Hose. 2, 14, 20. Mich. 4, 3. Zach. 9, 10. Luc. 2, 14 ‡ 24, 36. Iohan. 14, 17 ‡ 16, 33 ‡ 20, 19. Acto. 10, 36. Rom. 5, 1. Ephes. 2, 14. Philip. 4, 7.

Pacem & misericordiam promittunt mendaces prophetæ. Ier. 6, 14 ‡ 8, 8, 12 ‡ 14, 13 ‡ 23, 16. Ezech. 13, 10, 16. Mich. 3, 5. 1 Thess. 5, 3.

PECCATI origo. Gen. 2, 17. ‡ 3, 6. Rom. 5, 12. 1 Corinth. 15, 21.

Peccatum originale. Iob 14, 4 ‡ 15, 14. Psal. 50, 7. Rom. 5, 3, 6, 23 ‡ 6, 13*. effectus eius, Gen. 8, 21. Eccli. 17, 30. Rom. 5, 12, 17 ‡ 6, 23 ‡ 7, 8, 11, 13, 17*. Gal. 5, 17. Ephes. 2, 3. tollitur eius reatus per Christum, Iohan. 1, 29. Rom. 3, 23, 24 ‡ 5, 9, 15, 17, 18, 19 ‡ 6, 3 ‡ 7, 24 ‡ 8, 1, 2. Gal. 3, 22. Ephes. 2, 5.

Peccatum solus Deus propria auctoritate remittere potest, Exod. 34, 7. Psal. 18, 13 ‡ 31, 5 ‡ 102, 12. Esa. 43, 25 ‡ 44, 22 ‡ 53*. Ierem. 31, 34 ‡ 33, 8. Mich. 7, 18. Matth. 9, 2. Mar. 2, 5. Lucæ 5, 20 ‡ 7, 48.

Peccatum Sacerdos remittit auctoritate diuina, Matth. 18, 18. Ioan. 20, 23.

Peccatum remittitur per Christũ, Esa. 53*. Dan. 9, 24. Matt. 1, 21 ‡ 9, 2 ‡ 11, 28 ‡ 20, 28 ‡ 26, 27. Marc. 2, 5. Luc. 24, 46. Ioan. 1, 29. Acto. 2, 38 ‡ 4, 12 ‡ 10, 35, 43 ‡ 13, 38. Rom. 4, 25 ‡ 5, 9. 1 Cor. 6, 11 ‡ 15, 3. 2 Corinth. 5, 21. Gal. 1, 4. Col. 1, 14. Ephes. 1, 7 ‡ 5, 25. 1 Tim. 1, 15. Tit. 2, 14. 1 Petri 1, 18 ‡ 2, 24 ‡ 3, 18 ‡ 4, 1. Heb. 1, 3 ‡ 9, 12, 14. 1 Ioan. 1, 7 ‡ 2, 12 ‡ 3, 5. Apoc. 1, 5.

Peccatum in Spiritum sanctum, Mat. 12, 31. Marc. 3, 28. Luc. 11, 15 ‡ 12, 10. Heb. 6, 6 ‡ 10, 26. 1 Ioan. 5, 16.

Peccatũ vindictam clamans, Gen. 4, 10 ‡ 18, 20. Exod. 22, 23, 27. Eccli. 35, 18. Iac. 5, 4.

Peccanti in nos fratri condonandum: vide Remittendum.

propter Peccatum vnius aut paucorum puniuntur multi, Genes. 3*. Num. 16, 20*. Iosu. 7*. Iudic. 19, 25. 2 Reg. 24*.

Peccatum contra naturam, Gen. 19*. Iudic. 19, 22*. Leuit. 20, 13. Rom. 1, 27. 1 Cor. 6, 10. 1 Tim. 1, 10.

Peccatum ex ignorantia, Leui. 4, 2 ‡ 5, 15. Num. 15, 27. Lucæ 23, 34. Ioã. 9, 41 ‡ 15, 24. Actor. 3, 17. 1 Tim. 1, 13.

Peccatum ex malitia & data opere, Num. 15, 30. Eccli. 10, 14. Matt. 28, 13. Ioan. 11, 49. Actor. 4, 18. Hebr. 6, 5 ‡ 10, 16.

Peccatorum confessio: vide supra Confessio.

Peccatum non solùm non imputatur, sed etiam verè remittitur, & anima abluitur ac mundatur, Psalm. 50, 12. Acto. 2, 38. 1 Cor. 6, 11. 2 Pet. 1, 9. 1 Ioan. 1, 9.

PECVLIVM Dei eius populus, Exod. 19, 5. Deut. 7, 6 ‡ 14, 2. Ioã. 1, 11. Ephes. 1, 14. 1 Pet. 2, 9.

PEDVM lotio: vide supra Lotio.

PEREGRINIS benefaciendum est, Gen. 18, 2. Exod. 22, 21 ‡ 23, 9. Leuit. 19, 33 ‡ 23, 22. Num. 15, 14. Deut. 10, 18 ‡ 14, 21 ‡ 24, 14, 17 ‡ 26, 11. Ezech. 22, 29 ‡ 47, 21. Zach. 7, 10.

Peregrini sumus & aduenæ in hac vita, Gen. 15, 13 ‡ 23, 4 ‡ 47, 9. 1 Paral. 29, 15. Psal. 38, 13 ‡ 118, 19. 2 Cor. 5, 7. Phil. 3, 20. Heb. 11, 13. 1 Pet. 2, 11.

Peregrinationes pietatis gratia susceptæ sunt vtiles, 3 Regum 8, 41. 4 Reg. 5, 16.

PERIVRII & falsi crimen, Exod. 8, 8, 15, 28. Leuit. 5, 4. 1 Reg. 19, 6*. 3 Reg. 8, 31. Ierem. 7, 9. Zach. 5, 3. Malach. 3, 5. 1 Macb. 6, 62 ‡ 7, 15, 18 ‡ 11, 53 ‡ 13, 16, 19. 2 Mach. 4, 34 ‡ 12, 3. Matth. 26, 72. 1 Timot. 1, 10.

PERSAE inuadunt Babylonem, Dan. 5, 28. iuxta prophetiam Esaiæ 21, 9. Iere. 51, 8. 11, 41, 55.

PERSEVERANTIA, Gen. 19, 17, 26. Iob 2, 3. Prou. 3, 3 ‡ 23, 17. Ezec. 18, 24 ‡ 33, 13. Eccli. 2, 2 ‡ 11, 11 ‡ 35, 9. Mat. 10, 22 ‡ 15, 22 ‡ 24, 13. Lucæ 9, 54. Ioan. 6, 62. Act. 2, 42 ‡ 11, 23 ‡ 13, 43 ‡ 14, 21. Hebr. 3*. 2 Pet. 2, 20. 1 Ioan. 2, 24. Apoc. 2, 26.

PERSECVTIO: vide Crux.

PERSONARVM acceptio illicita, nec Deus personam respicit, Leui. 19, 15. Deut. 1, 17 ‡ 10, 17 ‡ 17, 2. 1 Reg. 16, 7. 2 Par. 19, 7. Sap. 6, 8. Iob 34, 19. Prou. 18, 5 ‡ 24, 23 ‡ 28, 21. Eccli. 35, 15, 16. Esaiæ 11, 3. Mala. 2, 9. Mat. 22, 16. Marc. 12, 14. Lucæ 20, 21. Act. 10, 34. Rom. 2, 11. Galat. 2, 6. Ephes. 6, 9. Colos. 3, 25. 1 Petri 1, 17. Iacobi 2, 1, 9.

PETERE: vide Orare.

PETRVS à Christo vocatur, Mat. 4, 18. confitetur Christum, 16, 16. appellatur Simon, 4, 18 ‡ 10, 2. Ioan. 20, 2. appellatur Cephas, Ioã. 1, 42. 1 Cor. 1, 12 ‡ 3, 22 ‡ 9, 5. Galat. 2, 9. appellatur Simon Bar-Iona, & Simon Ioannis. Mat. 16, 17. Ioan. 21, 15. negat Christum, & de negatione facta pœnitentiam agit, Matt. 26, 65, 70, 72, 75. prædicat, & loquitur, Actor. 1, 16 ‡ 2*. ‡ 3, 12*. ‡ 4, 8 ‡ 10, 34. Ianat clandum, 3, 4. conijcitur in carcerem, 12, 3.

Petrus primus Apostolorũ, Matt. 10, 2 ‡ 16, 18 ‡ 16, 24*. Lucæ 22, 31*. Ioan. 21, 17*.

PHACEE filius Romeliæ, postquam occidit Phaceiam, fit rex Israel, 4 Reg. 15, 25, 27. pugnat cõtra Ierusalem, Esaiæ 7, 1. occidit de Iuda centum viginti millia virorum vno die, 2 Paral. 28, 6.

PHACEIA filius Manahem fit rex Israel, 4 Regum 15, 22, 25.

PHANVEL turris subuertitur à Gedeone, occisis habitatoribus ciuitatis, Iudic. 8, 8, 13, 17.

PHARAO affligitur propter Saram vxorem Abraham, Genes. 12, 17.

Pharao somnia videt, Gen. 41, 1. quæ ei à Ioseph explicantur, 41, 25.

Pharao Israelem opprimit seruitute, Exod. 1, 8*. submergitur cum omni suo exercitu, 14, 24, 28.

Pharaonis filiam accipit Salomõ vxorem, 3 Regum 3, 1.

Pharao Necnao capit regem Ioachaz, 4 Regum 23, 34.

PHARISAEVS inuitat Christum, Lucæ 7, 36.

Pharisæus & publicanus orant simul in templo, Lucæ 18, 10.

Pharisæi grauiter increpantur, Mat. 3, 7 ‡ 7, 1 ‡ 16, 4 ‡ 23*. Ioan. 8, 44. Actor. 7, 51 ‡ 23, 3. Philip. 3, 2.

PHASSVR percutit Ieremiã prophetam, Ierem. 20, 2.

PHEGIEL dux tribus Aser, Num. 1, 13.

PHIGELVS & Hermogenes auertuntur a Paulo, 2 ad Tim. 1, 15.

PHILIPPVS vocatur à Christo, Ioan. 1, 43. recensetur inter Apostolos, Mat. 10, 3. cupit videre Patrem, Ioan. 4, 8.

Philippus diaconus eligitur, Act. 6, 5. prædicat in Samaria, Act. 8, 5. baptizat Aethiopem eunuchum, Act. 8, 37. suscipit Paulum & socios eius hospitio, Act. 21, 8.

PHILISTHAEI persequuntur Israelẽ, Iudic. 3, 3 ‡ 10, 7 ‡ 15, 9. 1 Reg. 4*. ‡ 5*. ‡ 13, 5 ‡ 17*. ‡ 23. 1 ‡ 28, 1 ‡ 29, 1 ‡ 31, 1. 2 Regum 5, 17. 22 ‡ 21, 15, 18.

Philisthæi cæduntur, Iudic. 3, 31. 1 Regum 7, 11 ‡ 13, 3 ‡ 14*. ‡ 17, 39 ‡ 18, 27 ‡ 19, 8 ‡ 23, 5. 2 Regum 5, 24 ‡ 8, 1. 4 Reg. 18, 8.

contra Philisthæos: vide Esa. 14, 29. Ier. 47, 1, 4. Ezec. 25, 15. Amos 1, 6. Sophon. 2, 5. Zachar. 9, 6.

PHINEES filius Eleazari, Exod. 6, 25. Iudic. 20, 28. placat Deũ zelo suo, Num. 25, 7, 12. Psal. 105, 30. mittitur in terram Galaad, Ios. 22, 13.

Phinees filius Heli, 1 reg. 1, 3. periit propter sua peccata, 4, 11.

PHVL rex Assyriorum copias adducit contra Ierusalẽ, 4 Reg. 15, 19.

PIETAS: vide Bona opera.

PIGNVS salutis nostræ est Spiritus sanctus. Rom. 8, 16. 2 Cor. 1, 22 ‡ 5, 5. Ephes. 1, 13 ‡ 4, 30.

PIGRITIA: vide Accidia.

PILATVS & Herodes sunt amici, Lucæ 23, 12.

Pilatus Christum innocentẽ mortiaddicit, Mat. 27, 26. Ioan. 19, 16.

PLAGA Dei seu vindicta, Exo. 7*. 8*. 9*. 14*. 4 Reg. 8, 18. 2 Par. 6, 28. Psal. 77, 44 ‡ 104, 27. Ierem. 15, 2.

POENA peccati non statim vniuersa remittitur remissa culpa, Num. 14, 20, 22, 23. 2 Reg. 12, 13. 14*. ‡ 24*. 1 Paral. 21*.

POENITENTIA & satisfactio pro peccatis, Psal. 6, 7. Matt. 3, 8. Lucæ 3, 8. Actor. 2, 38 ‡ 8, 22. 2 Corinth. 7, 10.

Pœnitentia prædicatur, Ier. 7, 3. Matth. 3, 2 ‡ 4, 17. Lucæ 3, 3 ‡ 13, 3 ‡ 24, 47. Act. 2, 38 ‡ 3, 19 ‡ 8, 22 ‡ 17, 30 ‡ 20, 22 ‡ 26, 20.

Pœnitentiæ vera & non ficta, promissa est venia, Deuter. 4, 29 ‡ 30, 2. 1 Reg. 7, 3. 2 Par. 7, 14 ‡ 20, 6 ‡ 34, 26. Iob 22, 23. Prou. 28, 13. Psalm. 31, 5. Eccli. 17, 23. Esa. 1, 16 ‡ 30, 15 ‡ 45, 22 ‡ 55, 7 ‡ 59, 20. Ier. 3, 10, 12 ‡ 18, 8 ‡ 29, 12 ‡ 31, 18, 20. Ezec. 18, 21, 27 ‡ 33, 14. Ioel 2, 12. Ionæ 3, 8. Zach. 1, 4. Malach. 3, 7. Lucæ 15, 18. Act. 3, 19 ‡ 26, 18, 20.

Pœnitentia agenda est dum sani sumus, Eccli. 17, 24 ‡ 18, 25.

Pœnitentiæ veræ exempla, Iudic. 10, 15. 2 Reg. 12, 13 ‡ 24, 10, 17. 2 Para. 12, 6 ‡ 33, 12. Ionæ 3*. Iudith 4, 8. Mauli. 26, 75. Lucæ 7, 37. 44 ‡ 15, 18 ‡ 18, 13 ‡ 19, 8 ‡ 22, 62 ‡ 23, 41. Act. 2, 37.

Pœnitentiæ falsæ exempla, Gen. 4, 13 ‡ 27, 38. Exod. 8, 8 ‡ 9, 27 ‡ 10, 16 Ios. 7, 20. Iudic. 1, 7. 1 Reg. 15, 24, 30 ‡ 24, 19. 3 Reg. 13, 6 ‡ 21, 27. Sap. 5, 3. 1 Mach. 6, 12. 2 Mach. 9, 12. Matt. 27, 4. Act. 8, 13, 23. Hebr. 12, 17.

PRAEDICATORES: vide Concionatores.

PRAEFECTI: vide Superiores & Pastores.

PRECARI: vide Orare.

PRIMITIAE fructuum debentur Deo eiusque Sacerdotibus, Exod. 23, 19 ‡ 34, 26. Leuit. 23, 10. Num. 18, 13. Deut. 18, 4 ‡ 26, 2, 10. 2 Par. 31, 5. 2 Esdr. 10, 35, 37. Prou. 3, 9. Tobiæ 1, 7.

PRIMOGENITA omnia Aegyptiorum moriuntur, Exod. 12, 29. Psal. 77, 51 ‡ 134, 8 ‡ 135, 10.

Primogenitum omne Deo consecratur, Exod. 13, 2 ‡ 22, 29 ‡ 34, 20. Leuit. 27, 26. Nu. 3, 13 ‡ 8, 17. Deut. 15, 19. 1 Regum 1, 24. Lucæ 2, 23.

Primogenitorum iura, priuilegia, & prærogatiuæ, Genes. 25, 31 ‡ 49, 3. Deut. 21, 15. 2 Par. 21, 3.

Primogeniti aliquando à Deo reiiciuntur, Gen. 48, 17 ‡ 49, 4. Rom. 9, 13.

PRODITIO, & eius punitio, Genes. 37, 23. Iudic. 1, 24. 1 Reg. 23, 19. Esaiæ 22, 15. 2 Mach. 3, 4 ‡ 4, 1 ‡ 10, 20 ‡ 13, 21. Mat. 26, 14, 47.

PROMISSIO: vide Votum.

Promissiones Dei cum conditione fiunt, Deu. 19, 8 ‡ 28*. ‡ 31, 4. Leuit. 26*. 1 Reg. 2, 30. Ezech. 18*. ‡ 33, 15, 19. Marc. 16, 16. Ioan. 3, 16, 36 ‡ 6, 47 ‡ 8, 31 ‡ 13, 17 ‡ 15, 7, 14. Rom. 8, 17. Colos. 1, 23. Heb. 3, 14. 2 Petri 1, 4. Apoc. 2*. ‡ 3*. ‡ 21, 7.

PROPHETAE: vide Concionatores.

PROVIDENTIA: vide Dei gubernatio, & prouidentia.

PSEVDOPROPHETAE, & eorum punitio, & quod non sint audiendi, Deu. 13, 1 ‡ 18, 20. 3 Re. 13, 11 ‡ 18, 40 ‡ 22, 6, 10. 4 Reg. 10, 19. Pron. 28, 10. Esa. 3, 12 ‡ 28, 7 ‡ 56, 10 Ier. 14, 13, 15 ‡ 23*. ‡ 27, 9 ‡ 28*. ‡ 29, 8, 21, 25. Eze. 13*. ‡ 14, 9 ‡ 22, 25 ‡ 34, 2, 8. Amos 7, 10. Mich. 3, 5. Zach. 13, 2. Mat. 7, 15 ‡ 24, 11. Lucæ 12, 1. Actor. 20, 29. 1 Cor. 15, 12. Philip. 3, 2 Col. 2, 8. 1 Tim. 4, 1. 2 Tim. 3, 1 ‡ 3,

1. 2 Petri 2*. 1 Ioan. 4, 1. Iudæ 4, 8*.

Pseudoprophetæ habentur qui currunt antequam per ordinariam potestatem mittantur, Ierem. 14, 14 ‡ 23, 32 ‡ 27, 15. Ezech. 13, 6.

PTOLEMÆVS oppugnatur ab Antiocho, 1 Mach. 1, 19. init amicitiam cum Alexandro filio Antiochi, 10, 51. pugnat cum Alexandro, & moritur, 11, 1, 18.

Ptolemæus Macer veneno vitam suam finisse, 3 Mach. 10, 12, 13.

PVBLIVS suscipit hospitio Paulum, Act. 28, 8.

PVRGATORIVM, id est, locum vbi sunt animæ, quæ vitiorū pœnibus & operibus iniuiri possunt, & purgantur, esse confirmatur, 2 Mach. 12, 43. 46*. Mat. 5, 25 ‡ 12, 32. 1 Cor. 3, 16. Philip. 2, 10. 2 Tim. 1, 18. 1 Ioan. 5, 16. Apoc. 5, 3, 13.

Q.

QVADRAGESIMALIS ieiunij exempla, Moysis, Exod. 24, 18 ‡ 34, 28. Deut. 9, 9, 18. Eliæ, 3 Regum 19, 8. Christus, Matth. 4, 2. vide Ieiunium.

QVÆSTIONES inutiles quæ sunt vitandæ, Gen. 3, 1, 6. Prou. 25, 27. Eccle. 7, 11. Eccli. 3, 21. Matt. 24, 3. Ioan. 6, 52 ‡ 21, 21. Actor. 1, 6. 1 Tim. 1, 4 ‡ 6, 3. 2 Tim. 2, 16. Tit. 3, 9.

QVIESCENDVM à peccatis, Rom. 6, 6*. Galat. 2, 18.

Quies cōtinger populo Dei, Hebræor. 4, 9.

Quietem & pacem certam consequuntur iusti, Sapient. 3, 3 ‡ 4, 1. Esaiæ 57, 2. Lucæ 16, 22. Apoc. 14, 13.

Quietem inuenire animæ suæ, Ierem. 6, 16. Matth. 11, 29.

R.

RABBA obsidetur, 2 Reg. 11, 1 ‡ 12, 26. 1 Paral. 20, 1.

RABSACES, Sennacherib archipincerna, 4 Reg. 18, 17. Esa. 36, 37.

RACHAB exploratores missos in vrbem Iericho, excipit hospitio, Iosue 2, 1. Iacob 2, 25. seruatur cum suis, Iosue 6, 17, 23.

Rachab vxor Salmon, 1 Par. 2, 11. Matth. 1, 5.

RACHEL pascit oues patris sui, Genes. 29, 9. traditur Iacob in vxorem, 29, 29. clam tollit idola patris sui, 31, 19. ob difficultatem partus periclitatur, 35, 17.

RAPHAEL angelus Domini medicus & dux Tobiæ, Tob. 5, 5 ‡ 6*. ‡ 12, 12.

RATIONEM Deo quisque pro se redditurus est, Mat. 12, 36 ‡ 18, 23 ‡ 25, 31*. Rom. 14, 12. 2 Cor. 5, 10.

RAZIAS Iudæus gladio se interimit, 2 Machab. 14, 37. 41.

RAZON aduersarius Israelis. 3 Reg. 11, 23.

REBECCA filia Bathuelis, Genes. 22, 23. vxor Isaac, 24, 50. parit geminos, 25, 24.

RECHAB pater Ionadab, amici Iehu regis Israel, 4 Reg. 10, 15.

REDIMERE nouit Deꝰ suos multis modis ex angustia, Gen. 19*. Exod. 14*. ‡ 18, 8. 1 Reg. 23, 14, 26. 4 Regum 7*. 2 Paral. 18, 31 ‡ 20, 24. 1 Esd. 8, 22. Psalm 4, 9 ‡ 90, 9. Hest. 7, 5. Esaiæ 41, 10 ‡ 43, 1. Dan. 3, 91 ‡ 6, 21, 23. 2 Petri 2, 9.

REFVGII ciuitates, Exo. 21, 13. Num. 35, 11. Deut. 4, 41 ‡ 19, 2, 7. Iosue 20*. 1 Regum 1, 50 ‡ 2, 28.

REGENERATIO: vide Homo.

Regeneratio est immutatio carnis in spiritum, Ioan. 3, 5. carnalium affectionum in spiritalem affectum, Rom. 8, 5, 13. infidelitatis in fidem, Ioan. 1, 12. Gal. 3, 26. 1 Ioan. 5. innouatio mentis per Spiritum sanctum, Tit. 3, 5. Gal. 4, 6. atque adeo carnalis naturæ in diuinam naturam, 2 Petri 1, 4. Colos. 3, 11. vt qui mali fuimus, sanctificemur, 1 Cor. 6, 11. Ephes. 5, 8.

Regenerati interius, etiā exterius in nouitate vitæ ambulabunt, Rom. 6*. ‡ 7, 6 ‡ 12, 1. Eph. 4, 22. Colos. 3, 9. 1 Cor. 5, 7. 2 Cor. 5, 15. 1 Petri 4, 2.

REGES quid facere, quidue fugere debeant, Deut. 17, 19. 1 Regū 8*. 3 Reg. 2, 2 ‡ 10, 9. 2 Paral. 9, 7 ‡ 19, 2. Sap. 6*. ‡ 9*. Iob 34, 30. Psalm. 2, 10 ‡ 100*. Prouer. 14, 28 ‡ 19, 12 ‡ 20, 8, 26 ‡ 28, 15 ‡ 29, 4, 14 ‡ 31, 4. Ier. 22, 2. vide Superiorum officium.

REGNVM Dei vim patitur, Matth. 11, 12. Lucæ 16, 16. Gal. 5, 16. Apoc. 2*. ‡ 21, 7.

Regnum Dei spirituale, internum & æternum, Gen. 49, 10. Num. 24, 17. 1 Regum 2, 10 ‡ 7, 6, 10. 1 Paral. 18, 11 ‡ 29, 2, 4. Psalm. 2, 2, 6 ‡ 9, 8 ‡ 21, 28 ‡ 44, 7 ‡ 71, 1 ‡ 109*. ‡ 144, 11. Esa. 9, 6 ‡ 11*. ‡ 32, 16 ‡ 40, 9 ‡ 42, 1. Ier. 23, 5, 6 ‡ 33*. Ezec. 34, 23 ‡ 37, 24. Dan. 2, 44 ‡ 4, 33 ‡ 7, 14, 27 ‡ 9, 24, 25. Hos. 3. Mich. 4, 1, 4 ‡ 5, 1. Zach. 9, 9. Matth. 13*. Lucæ 1, 28 ‡ 12, 31, 32 ‡ 22, 29 ‡ 23, 2. Ioan. 6, 14 ‡ 12, 14, 34 ‡ 18, 33, 36. 1 Tim. 1, 17. Heb. 1, 8 ‡ 2, 9.

RELINQVENTES omnia propter Christum, centuplum recipient, Matth. 19, 29. Marc. 10, 29. Lucæ 18, 29.

RELIQVIAE & vestes sanctorum quam vim à Deo habeant, quidque per eas operetur Deus, vt pallium Eliæ, 4 Reg. 2, 14. ossa Elisei, 4 Reg. 13, 21. fimbria Christi, Matth. 9, 20 ‡ 14, 36. sudaria Pauli, Act. 19, 12. vmbra Petri, Act. 5, 15.

REMITTENDVM proximo in nos peccanti, Eccli. 28, 2. Mat. 5, 23 ‡ 6, 13 ‡ 18, 22, 35. Lucæ 17, 3. Ephes. 4, 32. Colos. 3, 13.

REPVDII libellus, Deut. 24, 1. Esa. 50, 1. Ier. 3, 3. Malach. 2, 16. Mat. 5, 30 ‡ 19, 7. Marc. 10, 4.

RESPHA concubina Saul, ad quam ingressus est Abner, 2 Reg. 3, 7. custodit corpora eorum qui in cruce sublati erant, 21, 10.

RESVRRECTIO mortuorum, & carnis ad gloriam facta mutatio, Exod. 3, 6. Iob 14, 13 ‡ 19, 26 ‡ 21, 30. Esa. 26, 19 ‡ 66, 14. Ezec. 37, 1, 9. Dan. 12, 12. Ionæ 2, 11. Soph. 3, 8. 4 Esd. 2, 16 ‡ 14, 35. 2 Mach. 7, 9, 14, 23. Mat. 22, 23. 31. Lucæ 20, 35. Ioan. 5, 21, 28 ‡ 6, 39 ‡ 11, 24. Act. 24, 15. 1 Cor. 15*. 2 Cor. 4, 14 ‡ 5*. Colos. 3, 4. Phil. 3, 21 ‡ 4, 3. 1 Thess. 4, 15, 16. 2 Tim. 2, 11. Apoc. 20, 12.

REVELATIONES & visiones, Iosue 5, 13. 4 Regum 17, 9, 2 Machab. 3, 24 ‡ 5, 2 ‡ 10, 29 ‡ 11, 8. vide Apparitiones.

ROBOAM filius Salomonis, rex Iuda constituitur, 3 Regum 12, 1. deficit Israël à Roboam ad Ieroboā, 12, 19. præcipit ei Deus ne pugnet contra Israël, 2 Par. 11, 2. oppugnatur à Sisac rege Aegypti, 12, 2, 9. moritur, 3 Regum 14, 31*. regnat Abiam filius eius pro eo, 15, 1.

ROMANI cum Iudæis pacis & societatis fœdera ineunt, 1 Mach. 8, 14, 17, 27 ‡ 12, 1 ‡ 14, 17, 20.

Romanorum Gentilium laus, 1 Mach. 8, 2, 9.

Romanorum Christianorū laus, Rom. 1, 8.

Romanos destructuros Ierusalem & templum Domini, Numer. 24, 24. Esa. 5, 26 ‡ 6, 11. Dan. 9, 26 ‡ 11, 30, 31. Lucæ 19, 41 ‡ 21, 20. Ioan. 11, 48.

RVBEN primogenitus Iacob nascitur, Gen. 29, 32. violat thorum patris sui, 35, 22. datur ob id primogenita eius filiis Ioseph, 49, 4. 1 Par. 5, 1. nititur fratrem suum Ioseph liberare, Genes. 37, 21, 22, 29. dicit patri, Duos filios meos interfice, si non reduxero Beniamin, 42, 37. filiis Ruben primò requies datur, Numer. 32*. Deut. 3, 12 ‡ 29, 8. Iosue 1, 12 ‡ 13, 23. cxduntur, 4 Regum 10, 33. transferuntur ad terrā Assyriorum, 15, 29. 1 Paralip. 5, 26. secundùm prophetiam, Genes. 49, 4. ædificant altare, Iosue 22, 10. dimicauerunt contra Agarenos, 1 Paral. 5, 19.

RVTH Moabitis, Ruth 1, 4. accipit eam vxorem Booz, & parit Obed, 4, 13. 1 Par. 2, 12. Matt. 1, 5.

S.

SABBATHVM, Genes. 2, 2. Exod. 16, 23 ‡ 20, 8 ‡ 23, 12 ‡ 31, 14 ‡ 34, 21 ‡ 35, 2. Leuit. 19, 3 ‡ 23, 3, 15 ‡ 25, 4. Num. 15, 32 ‡ 28, 9. Deut. 5, 12. Esa. 56, 2, 4 ‡ 58, 13 ‡ 66, 23. Ier. 17, 21, 27. Ezech. 20, 12 ‡ 22, 8. 1 Esdr. 13, 16, 22. 1 Mach. 1, 47 ‡ 2, 33, 41. 2 Mach. 15, 1. Matth. 12, 1, 10. Marc. 2, 23 ‡ 3, 2 ‡ 6, 2. Lucæ 4, 16, 31 ‡ 6, 1 ‡ 13, 11, 14 ‡ 14, 1. Ioann. 5, 10 ‡ 7, 22 ‡ 9, 14. Act. 13, 14, 27, 44 ‡ 15, 21 ‡ 18, 4 ‡ 20, 7. 1 Cor. 16, 2. Hebr. 4, 4, 10.

SACERDOTES Legis, & horum munus, Exod. 29, 44 ‡ 30, 7. Leuitic. 10, 1, 6, 9 ‡ 21*. ‡ 22*. ‡ 24, 3. Num. 3, 10 ‡ 4, 5, 11 ‡ 10, 8 ‡ 18, 1, 7. Deut. 21, 5. 1 Reg. 2, 28, 35. 1 Paral. 6, 49. 2 Paralip. 26, 17. Ezech. 44, 15, 20. Hebr. 5, 7 ‡ 10, 11.

Sacerdotum multitudo in veteri Lege, 1 Paral. 23, 3. vbi numerantur 38000.

Sacerdotum Legis indumēta, ornamenta, & ordinatio, Exod. 28*. ‡ 29, 1 ‡ 39, 1 ‡ 40, 12. Leuit. 8, 1, 8.

Sacerdotibus dabantur decimæ & primitiæ, Num. 5, 9, 10 ‡ 18, 8, 11*. Deut. 18, 3. vt liberi à sollicitudine comparandi victum, possent vacare Legi Dei, 2 Paral. 31, 4*. vide Decimæ.

Sacerdotibus Legis assignabatur necessaria vitæ sustentatio, Exod. 29, 26. Leuit. 2, 3, 10 ‡ 5, 13 ‡ 6, 9, 19 ‡ 7, 6, 32 ‡ 10, 13 ‡ 24, 9. Nu. 3, 48 ‡ 5, 9 ‡ 18, 8, 11, 28. Deuteron. 18, 1. 1 Reg. 2, 28. 4 Reg. 12, 16. 1 Paral. 6, 54. 2 Par. 31, 4. 2 Esd. 10, 36. Eccli. 45, 25.

Sacerdotes mali, & eorum punitio, Numer. 16*. 1 Reg. 2, 22*. ‡ 3, 13. 3 Reg. 2, 26. Esdr. 3, 11. Ier. 2, 5 ‡ 8, 7. Hoseæ 4, 6, 9 ‡ 5*. Malach. 1*. ‡ 2, 1, 8. 1 Machab. 7, 5, 9, 21.

Sacerdos, non Lex aut Scriptura sola, est iudex quæstionum exoriētium, Deut. 17, 9, 12. Malach. 2, 7.

SACRIFICIVM nouū Testamenti appellatur Iuge sacrificiū, Dan. 11, 31 ‡ 12, 11. celebrabitur donec veniat Dominus, 1 Cor. 11, 26. quære Missæ sacrificium, & Oblatio.

SADDVCAEI negant mortuorum resurrectionem, Matt. 22, 23. Act. 4, 1 ‡ 23, 8.

SALMANASAR rex Assyriorum egreditur primò contra Samariam, & transfert Israël cum Ozee rege in Assyrios, 4 Reg. 17, 6. secundo capit Samariam, 18, 9.

SALOMONIS filij Dauidis nativitas promittitur, 2 Regum 7, 12. nascitur, 2 Reg. 5, 14 ‡ 12, 24. vngitur in regem super Israël, 3 Reg. 1, 33. Dominus apparuit ei per somnium nocte in Gabaon, à quo sapientiam postulat, 3, 5, 9. 2 Par. 1, 7. dirimit litem meretricum, 3 Reg. 3, 16, 24. de eius sapientia, magnitudine diuitiarum, potestate & ministris, 2 Paral. 9, 3. init fœdus cum Hiram rege Tyri, 3 Reg. 5, 12. postquam ædificauit templum, dedit Hiram viginti oppida, 9, 11. venit ad eum regina Saba, 10, 1. Mat. 12, 42. Lucæ 11, 31. ædificauit phanum Chamos idolo Moab in monte, 3 Regum 11, 7. Chananæos facit sibi tributarios, 1 Par. 8, 7. vngitur secundo in regem, 2 Par. 29, 22. moritur, 3 Regū 11, 43. succedit ei filius Roboam, 14, 21.

SALVS: vide Beatitudo.

SAMARIA, quæ postea metropolis fuit decem tribuum Israël, extruitur, 3 Reg. 16, 17. obsidetur à Syriis, 4 Reg. 6, 24. obsidetur ab Assyrio vsque in tertium annum: capitur, & abducitur populꝰ, 4 re. 17, 5.

contra Samariam prophetatur, Esa. 7, 30 ‡ 9, 7. Ezech. 23*. Hoſe. 8*. ‡ 13*. Amos, 3, 12. Mich. 1, 5.

Samaria nolebat recipere verbū Dei, Lucæ 9, 52. recepit verbū Dei, Actor. 8, 5.

Samaritanus miseretur vulnerati, Lucæ 10, 33.

Samaritana loquitur cum Christo apud puteum, Ioan. 4, 7.

SAMSON nascitur, Iudic. 13, 24. iuxta promissionem angeli, 13, 3. vxorem accipit in Thamnata, & dilacerat leonem, 14, 1, 5, 10. nocet Philisthæis, eisque vim infert, 15, 4, 8. moritur, 16, 29, 30.

SAMVEL, 1 Reg. 1, 20. adducitur ad domum Domini in Silo, 1, 24. vocatur à Domino, 3, 4, 10. congregat vniuersum Israël in Maſphat, & clamat ad Dominum pro Israël, 7, 5, 9. ponit filios suos Iudices Israël, 8, 1. probat se innocentem, 12, 3. interficit Agag, 15, 33.

Dauid regem vngit, 16, 13. moritur, 25, 1. prophetat Sauli post mortem, 28, 15, 16. Eccli. 46, 23. laudatur, Eccli. 46, 16.

SANABALLAT præfectus Samariæ conatur impedire templi ædificationem, 2 Esd. 2, 10.

SANCTVS es Deus, Esa. 6, 3. Apoc. 4, 8.

Sancti & mundi esse debemus, Leuit. 11, 44 ‡ 19, 2 ‡ 20, 7, 26 ‡ 21, 6. Deut. 26, 19. Ephes. 5, 26. 1 Thes. 4, 3. 1 Petri 1, 16. qui sanctus, sanctificetur adhuc, Apoc. 22, 11.

Sanctum Domini, Exod. 35, 2. Leuitic. 16*. 1 Psalm. 113, 2. Matth. 7, 6. Lucæ 1, 31.

Sancti pro nobis orant, Ier. 15, 1. 2 Mach. 15, 14. Apoc. 5, 8 ‡ 8, 3. propter eorum preces & merita multa nobis largitur Deus, quamuis illi vita functi sint, Gen. 26, 5, 24. Exod. 32, 13, 14. 3 Regum 11, 12, 13, 32, 34 ‡ 15, 4, 5. 4 Regum 19, 34 ‡ 20, 6. Esa. 37, 35. Eccli. 44, 24.

Sanctos oramus sine iniuria Mediatoris, vt pro nobis orent, sicut & petimus ab aliis hominibus preces, vt Paulus Rom. 15, 30. Col. 4, 3. Eph. 6, 19. 1 Thess. 5, 25. 2 Thess. 3, 1. Hebr. 13, 18. Nec mirum Sanctos nostras preces cognoscere: quia sunt sicut angeli Dei, Matth. 22, 30. Lucæ 15, 10. & offerunt Deo nostras preces, Tob. 12, 12. Apocal. 5, 8 ‡ 8, 3. Nec huic contrarium est, quod Deus solus est inspector cordis, quia & homines cognoscunt secreta cordiū Deo reuelante, Dan. 2, 19. 4 Reg. 5, 26 ‡ 6, 12.

Sanctorum ministerio aliquando tributur quod soli Deo præcipuè conuenit, Mat. 18, 16, 18. Ioan. 20, 13. Ro. 11, 14. 1 Cor. 9, 20, 21. 1 Tim. 4, 16. Iac. 5, 19. vide titulum, Deo soli attributa, &c.

In Sanctorum memoriam Deum orare, docent nos maiorum exempla, Gen. 32, 9 ‡ 48, 16. Exod. 32, 13. Deut. 9, 27. 3 Reg. 18, 36. 1 Paralip. 29, 18. 2 Par. 5, 42. Tob. 7, 15. Hesth. 13, 15 ‡ 16, 12. Esaiæ 63, 17. Dan. 3, 35.

Sancti sunt cum Christo in cælis regnantes, Ioan. 12, 26 ‡ 17, 24. 2 Corinth. 5, 8. Phil. 1, 23. Apoc. 3, 21 ‡ 7, 9 ‡ 14, 13.

Sancti etiam vita defuncti rectè à nobis laudātur, Eccli. 44*. Ioā. 12, 26. in Sanctis suis Deus laudatur, Psal. 150, 1.

Sacri indicabūt: quære Iudicabūt.

Sancti faciunt miracula, vt Moyses & Aaron, Exod. 7, 8 ‡ 9, 8 ‡ 10, 11. Elias excitat puerū mortuū, 3 Regum 17, 22. claudit cælum ne pluat, 17, 1. Iacob. 5, 17. aperit clausum, 3 Reg. 18, 41, 45. Iacobi 5, 18.

Eliæ pallium diuidit aquas, 4 Regū 2, 8, 14. Elisæus excitat puerum vidux mortuum, 4 Reg. 4, 35. sanat aquas sterilo in eas sale, 2, 21, 22. oleum multiplicat, 4, 6. mittit farinā in olla, 4, 41. Naaman Syrū sanat, 5, 14. facit natare ferrum, 6, 6. Elisæus mortuus per contactum ossium suorum operatur, 13, 21.

Apostoli eiiciunt dæmonia, Mar. 6, 13 ‡ 16, 17. Lucæ 10, 17. Ioannes & Petrus sanant claudum, Actor. 3, 6. Petrus excitat Tabitham, 9, 41. etiam sola sui vmbra sanat, 5, 15. Paulus reddit vitæ claudum, 14, 9. etiam per sudaria curat infirmos, 19, 12. reddit vitæ puerum ex lapsu mortuum, 20, 10.

Sancti plura quoque alia fecere miracula, quæ longum esset enumerare, ad Hebr. 11, 32*.

SANGVINIS conspersio, Exod. 24.6 ‡ 29.20. Leuit. 1,5, 11 ‡ 3, 2,8, 13 ‡ 4,6, 16 ‡ 7,2 ‡ 8,19.30 ‡ 9,18 ‡ 16,14. 18 ‡ 17,6. 2 Paralip. 30. 16. Ezech. 43, 20. Hebr. 9, 13, 14, 19, 21, 22.

Sanguinis Christi cõspersio. Hebr. 9, 14 ‡ 10, 19 ‡ 12, 24. 1 Pet. 1, 2.

Sanguinis cibus prohibitus. Genes. 9.4. Leuitic. 3, 17 ‡ 7, 26 ‡ 17. 10. 14 ‡ 19, 26. Deuter. 12. 16, 23 ‡ 15, 23. 1 Reg. 14, 32. Act. 15, 20 ‡ 21, 25.

Sanguinis fluxus sistitur. Matth. 9, 20.

Sanguinis innocẽtis effusio. Deu. 19, 5, 11 ‡ 27, 24. 2 Reg. 20, 9. 3 Reg. 21, 13. 4 Regũ 21, 16 ‡ 24. 4. 2 Paralip. 24, 22. Prou. 6, 17 ‡ 28, 17. Esaiæ 26, 21 Iere. 7, 6 ‡ 22, 3. Ezech. 22. 4. 2 Esdr. 1, 32. Mat. 23, 34. Luca 11, 50. Apoc. 6, 10 ‡ 18, 24.

Sanguinis innocentis effusio clamat vindictam coram Deo, Gen. 4, 10. 4 Esdr. 15, 8. Apoc. 6, 10.

Sanguine Christi empti sumus, 1 Cor. 6, 20 ‡ 7, 23. Act. 20, 28. 1 Pet. 1, 18. Apoc. 5, 9.

SAPIENTIAE diuinæ origo, proprietas, laus, & vtilitas. Deut. 4, 6 ‡ 29, 9. Iob 28, 20 ‡ 32, 7. Eccle. 7, 12 ‡ 9, 13. Sap. 6, 13, 16 ‡ 7*. 8*. 9*. 10*. Eccli. 1*. ‡ 3, 1. 31 ‡ 4. 12, 28. 29 ‡ 21, 12 ‡ 24* ‡ 39, 14. Luc. 21, 15. Rom. 11, 33. 1 Cor. 1, 17 ‡ 2, 6, 10 ‡ 3, 19. Col. 2, 3. Iacobi 1, 5 ‡ 3, 15.

SAPPHIRA mentitur Spiritui sancto, & cadit in terrã mortua, Act. 5, 1, 8.

SARA filia Raguelis, Tobiæ in vxorem traditur, Tob. 7, 10, 15.

SARVIA: vide Zaruia.

SATISFACTIO: vide Pœnitentia.

SAVL de tribu Beniamin quærit asinas, 1 Reg. 9, 3. vngitur in regem a Samuele, 10. 1 ‡ 11, 14. Act. 13, 21. iuxta mandatum, 1 Regũ 9, 15. percutit Ammon, 11, 11. obtulit holocaustum, 13, 9. & regno reiicitur, 13, 13 ‡ 15, 22. 26, 28 ‡ 16*. exagitat eum spiritus nequam, 16, 14 ‡ 18, 10 ‡ 19, 9. nititur Dauid configere, 18, 10 ‡ 19, 10. persequitur eũ, 23*. trucidat sacerdotes Domini, 22, 18. mulierem habentem pythonem consulit, 28, 7. seipsum interficit, 31, 4. sepelitur, 31, 13. filij eius in crucem tolluntur, 2 Reg. 21, 9.

SCANDALVM seu offendiculum proximo nec in vita nec in doctrina ponendum, Leuitici 4, 3. Num. 31, 16. 2 Reg. 12, 14. 1 Esdr. 8, 22. Prou. 28, 10. 2 Mach. 6, 24. Mat. 17, 27 ‡ 18, 6. Marc. 9, 42. Luc. 17, 1. Roman. 14, 1, 15. 1 Cor. 8*. ‡ 10, 32. 2 Corint. 6, 3. 1 Thes. 5, 22.

quicunque nobis scãdalo esse possent, vitabimus, Exod. 24, 12. Deut. 7, 2, 16 ‡ 23*. Mat. 5, 29 ‡ 16, 22. Mat. 9, 42. Rom. 16, 17.

SCIENTIA Dei: vide Dei.

SCRIPTVRA sacra vnde sit, & quis eius vsus, Exod. 17, 14 ‡ 34, 27. Deut. 4, 1 ‡ 17, 18 ‡ 31, 9. Ios. 1, 8. Esa. 8, 9 ‡ 30, 8 ‡ 34, 16. Iere. 30, 2 ‡ 36, 2, 10 ‡ 45. 1. Baruch 1, 3, 14 ‡ 4. 1. 2 Esdr. 8, 2, 3 Esdr. 9, 39, 4 Esdr. 15, 1. Dan. 10, 21. Mat. 4, 4 ‡ 22, 29. Luc. 4, 4 ‡ 16, 29. Ioan. 5, 39 ‡ 10, 34 ‡ 20, 30. Act. 15, 21 ‡ 17, 11. Roma. 1, 2 ‡ 4, 23 ‡ 15, 4. 1 Corinth. 9, 9 ‡ 10, 11 ‡ 15, 3. 2 Timot. 3, 15. 2 Petri 1, 20 ‡ 3, 1. Apoc. 1, 19.

Scriptura difficilis intellectu, 2 Petri 3, 16. nec omnia scriptis Apostoli mandarunt. Ioan. 20, 30 ‡ 21, 25. 1 Cor. 11, 34. 2 Thes. 2, 15. Ioa. epist. 2, 12. ‡ epist. 3, 13.

Scriptura nec lex est iudex, sed Sacerdos, Deu. 17, 18. Ezech. 44, 24*. Malach. 2, 7. quare Sacerdotum officium.

SEB & Oreb interficiuntur, Iudic. 7, 25.

SEBAE, quia regnum affectarat, caput præciditur, 2 Reg. 20, 22.

SECVRITAS perfecta de peccatorum remissione aut salute consequenda non habetur in hac vita, Eccle. 9, 1, 2. vide Certu.

SEDECIAS pseudoprophetæ, 3 Reg. 22, 11. 2 Para. 18, 10. comburitur, Ierem. 29, 22.

Sedecias: vide Zedecias.

SEDITIOSI puniuntur, Numer. 16, 31*. vide Murmuratores.

SELEVCVS Asiæ rex, 2 Machab. 3, 3.

SEMAIA mittitur ad Roboam 3 Reg. 12, 22. 2 Par. 11, 2 ‡ 12, 5, 7.

SEMEI maledicit Dauidi, 2 Regum 16, 5, 13. veniam imperrat a Dauid, 2 Reg. 19, 23. occiditur ex præcepto Dauid, 3 Reg. 2, 9, 41, 46.

SENNACHERIB oppugnat vniuersas ciuitates Iuda munitas, 4 Regum 18, 13, 2 Paral. 32, 1. blasphemat Deum, Esaiæ 36*. interimitur à filiis, 4 Regum 19, 37. Esa. 37, 37. secundum verba Esaiæ 10, 33 ‡ 31, 8 ‡ 33, 1.

SEPELIRE mortuos, opus misericordiæ, Gen. 23, 19 ‡ 25, 9 ‡ 35, 19, 29 ‡ 50, 5, 13. 25. Num. 20, 1. Deut. 10, 6 ‡ 21, 23. Ios. 24, 30. Iudic. 12, 7. 1 Regum 25, 1 ‡ 31, 13. 2 Regũ 2, 32 ‡ 3, 32. 3 Reg. 2, 10, 31, 34 ‡ 11, 43 ‡ 13, 29 ‡ 14, 31. 4 Regũ 13, 20. 2 Par. 16, 14 ‡ 24, 16 ‡ 35, 24. Tob. 1, 20 ‡ 2, 3. 7 ‡ 4, 3, 18 ‡ 2, 14 ‡ 12, 12 ‡ 14, 13, 16. 4. Esd. 2, 23. Eccli. 7, 37 ‡ 38, 16. Mat. 14, 12 ‡ 27 58. Ioan. 19, 39. Actor. 13, 29. 1 Cor. 15, 4.

SEPHORA: vide Ziphora.

SERMO Christianorum: vide Loquenda.

SERPENS æneus erigitur, Num. 21, 8. tollitur, & appellatur Nehustan, 4 Reg. 18, 4. cuius typum gesserit, Ioan. 3, 14.

SIBA: vide Ziba.

SICELEG: vide Ziceleg.

SICHEM filius Hemor Dinam rapit, & concumbit eum illa, Gen. 34, 2. necatur, 34, 26.

SIGNA futurorum, Gen. 9, 12. Exod. 31, 13. Ios. 2, 12. 1 Regum 2, 34 ‡ 10, 2. 2 Reg. 5, 24. 4 Reg. 19, 29. Esa. 38, 7. Tob. 5, 5. Lucæ 2, 12.

Signa in memoriam præteritorũ, Exod. 12, 3, 8. Num. 15, 38 ‡ 16, 38, 40 ‡ 17, 10. Iosue 4, 6*.

Signa & miracula fiunt, vt per ea omnipotentia, veritas, iustitia, & bonitas Dei innotescat, Exod. 4, 2, 6 ‡ 7, 17 ‡ 16, 12. Ios. 3, 10, 14. 3 Reg. 13, 4 ‡ 17, 14 ‡ 18, 38 ‡ 20, 13, 28. 4 Regũ 5, 14 ‡ 20, 9. Mat. 8, 26 ‡ 9, 2 ‡ 14, 28.

SIHON rex Amorrhæorum concedere noluit vt Israël transiret per fines suos, Num. 21, 23. Deut. 2, 30. percussus est in ore gladij, Numeri 21, 24.

SILAS cũ Paulo mittitur Antiochiam, Act. 15, 27. profectus est cũ Paulo, 15, 40. remansit Beroeæ, 17, 14.

SILERE est vtile, Prou. 17, 26. Eccle. 3, 7. Eccli. 20, 6 ‡ 32, 12.

SILO locus in quo fuit domus Dei, Iosue 18, 1. Iudic. 18, 31 ‡ 20, 18. 1 Reg. 1, 3. conuenerunt omnes in Silo propter Rubenitas, Iosue 22, 12. de Silo asseruit area, 1 Reg. 4, 4. Ier. 7, 12 ‡ 26, 6.

SIMEON nascitur, Gen. 29, 33 interficit cum Leui Sichemitas, 34, 25. eam ob rem arguuntur à patre, 49, 5. in vinculis tenetur in Aegypto. 42, 25.

SIMON in Bethania excipit Dominum, Matth. 26, 6. Marc. 14, 3. Ioan. 12, 1.

SIMONIA: vide Vendi dona Dei.

SIMPLICIBVS & humilibus reuelat subinde Deꝰ quod abscondit iis qui sibi videntur sapientes. Esa. 29, 18, 24 ‡ 32, 4. Eccle. 9, 15. Mat. 11, 25. Lucæ 2, 9, 5 ‡ 5, 8 ‡ 10, 21. Act. 4, 13. 1 Cor. 1, 24 ‡ 2, 1.

Simplex & rectus, Gen. 20, 6. Iob 1, 8. Mat. 10, 16. Act. 2, 46. Rom. 16, 18. Ephes. 6, 5. Coloss. 3, 22.

SIMVLATIO & hypocrisis cauenda, Eccli. 1, 36. Esaiæ 32, 6. Ier. 9, 6. Iob 15, 34. 2 Mach. 6, 24. Mat. 23*.

SOBRIETAS: vide Temperantia.

SOCIETAS bonorum quærenda, malorum vitanda, Gen. 19, 15. Leuit.

Leuit. 7, 19. Numer. 16, 25 ‡ 25, 4. Ios. 23, 12. 2 Par. 19, 2. Iob 31, 1. Psal. 25, 4, 8 ‡ 36, 1. Prou. 1, 10 ‡ 4, 14 ‡ 6, 25 ‡ 13, 20 ‡ 20, 19 ‡ 22, 10, 24 ‡ 23, 6, 17 ‡ 24, 1, 21 ‡ 29, 27. Iere. 16, 8. Eccli. 6, 35 ‡ 8, 1, 18 ‡ 9, 21 ‡ 12, 10 ‡ 13, 1, 20. Tob. 1, 5. Mat. 7, 15. Act. 19, 9. 2 Cor. 6, 14. Ephes. 5, 11. 2 Tim. 4, 14. Apocalyp. 18, 4.

SODOMA & Gomorrha amœnissimo loco sita, Genes. 13, 10. spoliantur, Genes. 14, 11. subuertuntur à Domino, Gen. 19, 25. Deut. 29, 23. Sap. 10, 6, 7. secundum verba Domini, 18, 20. causa, Eccli. 16, 49.

SOL & Luna creantur, Gen. 1, 16. steterunt ad imperium Iosue, Ios. 10, 12. retrocessit Sol decẽ gradibus ad petitionẽ Ezechiæ, & preces Esaiæ, 4 Reg. 20, 11. amittet lumen, Matth. 27, 44. Marc. 15, 33. Luc. 23, 44.

SOLICITVDO nimia, Exod. 34, 21. Leuit. 25, 20. Deut. 8, 3. Iob 7, 8. Psalm. 54, 23 ‡ 144, 15, 16. Prouerb. 10, 3 ‡ 13, 25. Matth. 6, 25 ‡ 10, 9, 23 ‡ 13, 22 ‡ 16, 7. Lucæ 8, 14 ‡ 12, 22 ‡ 14, 18 ‡ 21, 31. 1 Cor. 7, 32. Phil. 4, 6. Hebr. 13, 5. 1 Pet. 5, 7.

SOMNIA & visiones in quibus olim Deus suam voluntatem aperiebat, Genes. 20, 3 ‡ 28, 12 ‡ 31, 24 ‡ 37, 5, 9 ‡ 40, 8 ‡ 41, 1 ‡ 46, 2. Num. 12, 6. Iudic. 7, 15, 15. 1 Reg. 3, 4, 8, 11 ‡ 28, 6. 2 Reg. 7, 4. 3 Reg. 3, 5, 15. Iob 7, 13 ‡ 33, 15. Dan. 2, 1 ‡ 7, 1. 2 Mach. 15, 11, 14. Mat. 1, 20 ‡ 2, 12, 13. Act. 16, 9 ‡ 18, 9 ‡ 23, 11 ‡ 27, 23.

Somnia & visiones quæ non conueniũt eum doctrina Christi & Ecclesiæ, sunt contemnenda, Deut. 13, 1. Eccle. 5, 2. Eccli. 34, 1*. Iere. 23, 16, 25 ‡ 27, 9 ‡ 29, 8.

SOROBABEL filius Salathiel, 2 Esdr. 12, 1. Mat. 1, 13. Luc. 3, 27. instaurat templum Domini Ierosolymis, 1 Esd. 3, 3, 3 Esd. 5, 70. Eccli. 49, 13. genuit Abiud, Mat. 1, 13.

SORORES Christi: vide Fratres.

SORS, Leuit. 16, 8. Numer. 17*. ‡ 26, 55 ‡ 33, 54. Iosue 7, 14 ‡ 18, 10. 1 Reg. 10, 20 ‡ 14, 17, 42. 1 Paral. 25, 8. 2 Esdr. 11, 1. Prouerb. 16, 33 ‡ 18, 18. Ezech. 21, 19. Ionæ 1, 7. Act. 1, 17.

SOSIPATER comes Pauli, Act. 20, 4.

SOSTHENES princeps Synagogæ percutitur, Act. 18, 17.

SPES iustorũ non in temporalibus rebus, sed in Deo eiusque promissionibus fundatur, Genes. 26, 5. Iudic. 7, 2. 4. 1 Reg. 4, 3 ‡ 17, 45 ‡ 22, 1. 3 Reg. 20, 28. 1 Par. 19, 13. 2 Par. 26, 7 ‡ 32, 7 ‡ 16, 7 ‡ 20, 15, 20. Iudith 9, 13. Psalm. 9, 11 ‡ 15, 6 ‡ 21, 5, 10 ‡ 28, 2 ‡ 30, 2 ‡ 39, 5 ‡ 61*. ‡ 70, 1 ‡ 90, 2 ‡ 113, 9, 10, 11 ‡ 141, 6 ‡ 145, 5. Prou. 3, 5 ‡ 22, 19 ‡ 28, 25 ‡ 30, 5. Sap. 3, 4, 9. Eccli. 2, 6, 12 ‡ 13, 9 ‡ 33, 9 ‡ 34, 14. Esaiæ 26, 4 ‡ 29, 19 ‡ 30, 1, 15 ‡ 31, 1 ‡ 36, 7 ‡ 40, 30. Iere. 2, 33 ‡ 7, 4 ‡ 9, 22 ‡ 17, 7 ‡ 39, 18. Thren. 3, 22. Ezech. 29, 6. Hos. 12, 6. Mich. 7, 5, 7. Nahum 1, 7. 1 Mach. 3, 18. Mar. 10, 3 ‡ 12, 2. Rom. 5, 2 ‡ 8, 24. 2 Cor. 5, 2. Col. 1, 27. 1 Thess. 1, 3. 1 Tim. 1, 1 ‡ 6, 17. Heb. 3, 6. 1 Pet. 1, 13.

Spes non facit nos securos, nec excludit timorem, vide Timor.

Spes impiorum euanescet, & in quibus confidunt, vana sunt omnia, 4 Reg. 18, 21. Iob 8, 13 ‡ 11, 20 ‡ 18, 19 ‡ 20, 4. Prou. 10, 28 ‡ 11, 7, 23 ‡ 23, 10. Sap. 5, 15. Eccli. 5, 1, 10. Esa. 28, 15, 18 ‡ 30, 2, 12 ‡ 57, 11. Ier. 9, 12 ‡ 17, 7. 1 Mach. 2, 62.

SPINAE appellantur sollicitudines huius mundi, diuitiæ, & voluptates vitæ, Matth. 13, 7, 22 ‡ 19, 22. Marc. 4, 7, 18 ‡ 10, 22. Lucæ 8, 7, 14 ‡ 18, 22.

SPIRITVS sanctus promittitur, Esa. 44, 3. Ezech. 11, 19 ‡ 36, 26 ‡ 39, 29. Ioel 2, 28. Mat. 3, 11. Ioan. 7, 39 ‡ 14, 16, 26 ‡ 15, 26 ‡ 16, 7. mittitur, Act. 2, 1.

Spiritus Dei edocet mentes, Exod. 4, 12. Psal. 31, 8. Esa. 54, 13. Matth. 10, 20. Marc. 13, 11. Lucæ 12, 11 ‡ 21, 14. Ioan. 6, 45 ‡ 14, 16, 26 ‡ 15, 26 ‡ 16, 13. Rom. 8, 16, 26. 2 Corinth. 1, 22 ‡ 5, 5. Eph. 1, 13 ‡ 4, 20, 21. 1 Ioan. 5, 7.

Spiritus probandi sunt vtrum à Deo sint, Iudith 8, 28. 1 Cor. 14, 29. 1 Thes. 5, 21. 1 Ioan. 4, 1.

SPONSVS spiritualis est Christus, Esa. 54, 5 ‡ 62, 4. Iere. 31, 32. Ezech. 16, 8. Mat. 9, 15 ‡ 25, 1. Mar. 2, 19. Luc. 5, 34. Ioan. 3, 29. 2 Cor. 11, 2. Ephes. 5, 24. Apoc. 19, 7 ‡ 21, 2.

Sponsa Christi, vide Ecclesia.

STEPHANVS eligitur, Act. 6, 5. accusatur, 6, 11. respondet ad accusationem, 7*. lapidatur, 7, 57.

STVLTITIA, Prouerb. 14, 29 ‡ 20, 3 ‡ 26, 1 ‡ 27, 22. Baruch 3, 23. Eccle. 10, 2. Eccli. 33, 5. Matth. 7, 26 ‡ 25, 2. Marc. 7, 22. Ephes. 5, 4.

Stultitia est apud Deum sapientia huius mundi, 1 Cor. 1, 18*. ‡ 3, 19.

Stultorum corda in eorum sunt ore, & contrà sapientium os in corde est, Eccli. 21, 23.

SVBDITORVM officium, Exod. 10, 28 ‡ 22, 28. Num. 16*. Ios. 1, 16. 2 Esd. 5, 16. Baruch 1, 11. Prouerb. 13, 13 ‡ 20, 2 ‡ 24, 21 ‡ 25, 6. Eccle. 8, 2 ‡ 10, 16. Ier. 29, 7. Matth. 17, 24 ‡ 22, 16, 21. Luc. 20, 22. Roman. 13, 1, 7. 1 Thess. 5, 12. 1 Timot. 2, 1. Heb. 13, 17. Tit. 3, 1. 1 Pet. 2, 13.

SVPERIORVM, iudicum, & rectorum officium & potestas in subditos, Gen. 9, 6. Exod. 1, 8* ‡ 5*. ‡ 18, 13, 17 ‡ 22, 8. Leuit. 24, 10, 23. Numer. 11, 16, 24 ‡ 25, 4 ‡ 27, 15, 18. Deut. 1, 13, 17 ‡ 17, 1 ‡ 19, 17. Ios. 1, 10. Iudic. 2, 7, 16. 1 Reg. 10, 24. 3 Reg. 3, 7. 2 Paral. 19, 5, 8. Iob 29*. ‡ 34, 30. Psal. 81*. Prou. 8, 15 ‡ 11, 14 ‡ 12, 24 ‡ 16, 10 ‡ 20, 8 ‡ 28, 15 ‡ 29, 4, 14 ‡ 31, 4. Eccle. 10, 1, 12. Sap. 1, 1 ‡ 6*. Eccli. 7, 4 ‡ 10, 1, 24 ‡ 17, 18. Esaiæ 1, 23, 26 ‡ 3, 2 ‡ 10, 1 ‡ 32, 1. Iere. 5, 26 ‡ 12, 2 ‡ 27*. Ezech. 22, 6, 12 ‡ 45, 9. Dan. 2, 21. Hose. 13, 10. Mich. 3, 1, 9. Mat. 22, 17, 21 ‡ 26, 51. Lucæ 20, 22. Ioan. 3, 31 ‡ 19, 11. 1 Cor. 15, 24. Rom. 13, 2 ‡ 15, 1. 2 Timot. 2, 1. Tit. 3, 1. Hebr. 13, 17. 1 Pet. 2, 13. vide Rex, Iudex.

SVPERBIA prohibetur, committitur, & punitur, Genes. 3, 17 ‡ 11, 5, 7. Exod. 5, 2 ‡ 15, 26. 1 Regum 17*. 3 Reg. 18, 19*. ‡ 9, 15. Tob. 4, 14 Iudith 9, 16 ‡ 13*. Prouerb. 6, 17 ‡ 11, 2 ‡ 13, 10 ‡ 15, 25 ‡ 16, 5, 18 ‡ 18, 12 ‡ 21, 6 ‡ 29, 23. Eccli. 10, 9, 11, 18 ‡ 25, 4. Esaiæ 3, 15, 17 ‡ 9, 8 ‡ 10, 8 ‡ 14, 9 ‡ 36*. ‡ 37, 10, 24 ‡ 39, 15 ‡ 47, 8. Ierem. 48, 29 ‡ 50, 16. Ezech. 16, 49 ‡ 28, 2 ‡ 31, 10. Dan. 4, 19, 27 ‡ 5, 22. Abdiæ 1, 3. Malach. 2, 11. 2 Mach. 9, 4, 6. Luc. 1, 51 ‡ 10, 15 ‡ 14, 7, 11 ‡ 18, 11, 20. 2 Tim. 3, 2. 1 Pet. 5, 5. 2 Pet. 2, 18. Iudæ 16. Apoc. 18*.

SVSANNAE historia, Dan. cap. 13*.

SYRI imperant Israëli, Iudic. 3, 8. opprimuntur ab Othoniel, 3, 10. eruuntur à Dauide, eique fiunt tributarij, 2 Reg. 8, 5. iuuant filios Ammon contra Dauid, 10, 6. fugientes à facie Israel, occiduntur à Dauid, 10, 13, 18. Samariam obsidentes, eruuntur, 3 Regum 20, 29. pugnant contra Israel, 4 Reg. 6, 8. mentis stupore immisso, quasi cæci ducuntur in Samariam, 6, 18, 19. obsident Samariam, 6, 24. territi à Deo soluunt obsidionem, 7, 6, 7. vastantur à rege Assyriorum, & transferuntur Cyrenen, 4 Reg. 16, 9. desolatio eorum prænuntiatur, Esa. 17, 1. Ierem. 49, 23. Amos 1, 5.

T.

TABITHA suscitatur à mortuis, Act. 9, 36, 40.

TEMPERANTIA in cibo, potu, & concubitu, Tob. 6, 15. Eccle. 3, 6. Eccli. 31, 18 ‡ 37, 29. Daniel. 1, 8, 11. Rom. 13, 13 ‡ 14, 17. 1 Cor. 7*. Gal. 5, 23. 1 Timot. 3, 2. 2 Timot. 1, 7. Tit. 1, 8 ‡ 2, 6, 12. 1 Pet. 1, 13 ‡ 5, 8. 2 Pet. 1, 6.

TEMPLVM Salomonis quidnam quantoque tempore, & qua forma sit extructũ, 3 Reg. 6*. ‡ 7*. 2 Par. 3*. 4*.

promissio eius, 2 Reg. 7, 13. extruitur ope Gentilium, 8 Reg. 5*. confecratur, 8*. 2 Par. 7, 7. prophanatur per Achaz, 2 Par. 28, 21. iterum consecratur per Ezechiam, 2 Par. 29*. prophanatur, & denuo consecratur per Manasse, 2 Paral. 33, 7. 15. exuritur, 4 Reg. 25. 9. prout prædictum erat, 2 Paral. 7, 20. iterum extruitur, 1 Esd. 1*. 3*. 5*. ‡ 6. ‡ 3, 7. spoliatur & accenditur, 1 Mach. 1, 23, 33. prophanatur, 1, 49, 57. mundatur, & consecratur, 4, 36. 2 Machab. 10, 1. eius desolatio. Dan. 9. 26. Matth. 24, 2. Marc. 13, 2. Luc. 19, 41.

contra Templum prophetatur, Lesai. 26, 31. 3 Reg. 9, 7. 4 Reg. 21, 12. 2 Par. 7, 20. Psalm. 73, 6. Esaiæ 66, 1. Ierem. 7, 15, 17 ‡ 26, 6, 12. Amos 9, 1. Mich. 3, 12. Zach. 11, 2.

Templi spirituale & domus Dei, 2 Reg. 7, 13. Proverb. 9, 1. Aggæi 2, 8. Matt. 7, 24 ‡ 16, 18. Ioan. 2, 19. 1 Cor. 3, 16 ‡ 6, 19. 2 Cor. 6, 16. Ephes. 2, 20. 1 Tim. 3, 15. Heb. 3, 6. 1 Pet. 2, 5. vide Ecclesia.

Templa idolorum, 1 Reg. 5. ‡ 33, 9. 3 Reg. 11, 7. 4 Reg. 10, 21 ‡ 17, 32 ‡ 19, 37. 1 Paral. 11, 10. Baruch 6, 16, 30, 54. Esa. 37, 38. Ierem 43, 12. Dan. 14*. 1 Mach. 1, 50 ‡ 6, 2 ‡ 10, 83. 1 Machab. 6, 2. Act. 19, 27.

Templum domus Dei, & domus orationis vocatur, Esa. 56, 7. Mat. 21, 13. Christus ipse & omnes fideles frequenter in templo versabantur, Mat. 24, 1. Marc. 11, 11 ‡ 12, 35. Luc. 2, 30 ‡ 19, 45. Actor. 2, 46 ‡ 3, 1 ‡ 5, 20, 21 ‡ 21, 26 ‡ 22, 17.

in Templo oratur Deus, & exaudit, 3 Reg. 9, 3 ‡ 8, 29. 2 Paralip. 6, 19. Matth. 21, 13.

Templa manufacta non inhabitat Deus, quasi iis concludi possit, vel illis indigeat vt homo ædibus, 3 Regum 8, 27. 2 Paral. 6, 18. Esa. 66, 1. Ierem. 23, 24. Act. 7, 48 ‡ 17, 5.

aliquis Deus in Templis materialibus habitare dicitur, 3 Reg. 6, 13 ‡ 8, 12. 1 Paral. 23, 25. Psalm. 77, 60 ‡ 131, 13. Ierem. 7, 3. 7. Matth. 23, 21. Act. 7, 46.

Templum dicitur locus sanctus, Gen. 28, 17. Exod. 3, 5.

Templum magnis muneribus dotatum, 2 Paral. 1*. 2*. 3*. 4*. 3*. 2 Machab. 3, 2.

Templi prophanatores à Deo puniuntur, Esaiæ 56, 5*. 2 Mach. 3, 35. 26*. Mat. 21, 12. Ioan. 2, 15.

TEMPORIS opportunitas in omnibus rebus obseruanda, Eccle. 3, 1 ‡ 8, 5. Eccli. 20, 6 ‡ 32, 20. Rom. 12, 11

TENEBRÆ, trium dierum in Aegypto, Exod. 10, 22. Psalm. 104, 28. Sapient. 17, 2 ‡ 19, 16.

in Tenebris versatur mundus, & amat eas. 4 Esdr. 14, 20. Esa. 9, 1 ‡ 59, 9 ‡ 60, 2. Ioan. 1, 5 ‡ 3, 19 ‡ 8, 12 ‡ 12, 35. Act. 26, 17. 1 Thess. 5, 7. 1 Ioa. 2, 11

TENTARE Deum non licet, Exod. 14, 11 ‡ 17, 2. Deuter. 6, 16. Iudith 8, 11. Matth. 4, 7. 1 Cor. 10, 9.

Tentat seu vertis probat Deus suos variis modis, Gen. 22, 1*. Exod. 15, 25 ‡ 16, 4 ‡ 20, 20. Deu. 8, 2 ‡ 13, 3. Iudic. 2, 22 ‡ 3, 1. 2 Par. 32, 31. Tob. 2, 8. Iob 1, 12*. Sap. 3, 5. Eccli. 2, 4 ‡ 27, 18. Zachar. 13, 9. Rom. 5, 4. 2 Pet. 2, 9. Iacobi 1, 2.

Tentari non patitur Deus suos supra id quod possunt, 1 Cor. 10, 13. 2 Pet. 2, 9. Apoc. 2, 10.

TERTVLLVS Orator accusat Paulum, Act. 24, 2.

TESTAMENTVM, Gal. 4, 24. Hebr. 9, 1, ‡ 13, 20. vide Nouum Testamentum.

TESTIMONIVM tum verum, tum falsum, Exo. 20, 16 ‡ 23, 1. Num. 35, 30. Deut. 5, 20 ‡ 17, 11 ‡ 19, 15, 18. 3 Reg. 21, 10. Psal. 26, 12 ‡ 34, 11. Prou. 6, 19 ‡ 14, 5 ‡ 19, 5, 9 ‡ 21, 28 ‡ 24, 28 ‡ 25, 18. Dan. 13, 34*. Mat. 18, 16 ‡ 19, 18 ‡ 26, 59 ‡ 28, 13. Marc. 10, 19. Ioan. 8, 17. Actor. 6, 11. Rom. 13, 9. 2 Cor. 13, 1. 1 Tim. 5, 19. Hebr. 10, 28. vide Mendacium.

THADDAEVS, vide Lebbæus.

THAMAR cocumbit cum Iuda suo socero. Gen. 38, 15. gignit geminos Phares & Zara. 38, 27 ‡ 46, 12.

Thamar violatur ab Amnon fratre suo, 2 Reg. 13, 14.

Thamar filia Absalonis, 2 Regum 14, 27.

THARE pater Abraham, Genes. 11, 26.

THEBES obsidetur, Iud. 9, 50.

THEBNI rex Israel, 3 Regum 16, 21.

THECVITIS mittitur ad regem Dauid, vt impetret reductionem Absalon, 2 Reg. 14, 2*.

TEGLATH-Phalasar deuictam magnam partem Israelitarum transtulit in Assyrios, 4 Reg. 15, 29.

THEODAS occisus est, Act. 5, 37.

THESAVRVS minus diligendus magis diligitur, Hoseæ 9, 1. Matth. 6, 19 ‡ 19, 22. Mar. 10, 22. Luc. 12, 22, 33 ‡ 18, 23. Ioan. 6, 26. 2 Corinth. 4, 18.

THOLA dux in Israël, Iud. 10, 1

THOLOMAI rex Gessur, 2 Reg. 13, 37.

THOMAS Didymus paratum se offert cum Christo ire in mortē, Ioa. 11, 16. erat incredulus. 20, 25, 27.

TIMENDVS est Deus, & ante oculos habendus, Gen. 22, 12 ‡ 31, 49. Exod. 1, 17 ‡ 20, 20. Deut. 4, 9 ‡ 6, 2, 13, 24 ‡ 10, 12, 20 ‡ 13, 4. Ios. 24, 14. Iudic. 6, 10. 4 Reg. 17, 36. 2 Paral. 20, 15. Iob 1, 8 ‡ 28, 28. Psal. 26, 1 ‡ 32, 8 ‡ 33, 8, 10 ‡ 110, 5 ‡ 111, 1 ‡ 127, 1. Prouerb. 1, 7 ‡ 3, 7 ‡ 9, 10 ‡ 14, 2, 27 ‡ 15, 16 ‡ 16, 6 ‡ 22, 4 ‡ 24, 21. Eccle. 12, 11. Eccli. 1, 11 ‡ 2, 7. 12, 18 ‡ 7, 31 ‡ 10, 23 ‡ 15, 1 ‡ 25, 16 ‡ 33, 1 ‡ 34, 16 ‡ 41, 16. Esaiæ 8, 5 ‡ 41, 10 ‡ 43, 1 ‡ 51, 12. Ierem. 10, 7 ‡ 32, 39. Baruch 3, 7. 4. Esd. 16, 68. Mat. 10, 28. Luc. 12, 5. 1 Per. 2, 17 ‡ 3, 15. Apoc. 14, 7.

Timoris Dei fructus, vtilitas, & laus, Gen. 20, 9. Psalm. 102, 17 ‡ 124, 1 ‡ 127. Prou. 10, 27 ‡ 14, 27 ‡ 19, 23 ‡ 22, 4. eius defectus, causa peccandi, Gen. 20, 11.

Timore punit Deus, & terrore, Gen. 35, 5. Exod. 23, 27. Leuit. 26, 36. Deut. 2, 24 ‡ 11, 25 ‡ 28, 10, 65. Ios. 2, 9 ‡ 10, 10. Iudic. 4, 15 ‡ 7, 21. 1 Reg. 7, 10. 4 Reg. 7, 6. 1 Par. 15, 17. 2 Paral. 14, 14 ‡ 17, 10 ‡ 20, 29. Psal. 9, 20. Ier. 49, 37. Iudith 14, 14 ‡ 15, 1. 2 Mach. 3, 24.

Timoris Dei exempla, Exod. 1, 17 ‡ 14, 31. 3 Reg. 18, 3. 2 Par. 19, 7. Tob. 1*. 2, 9. 13 ‡ 3, 18 ‡ 9, 12. Iudith 8, 8. Iob 31, 23. Ionæ 1, 16. Proverb. 31, 30. 2 Mach. 6, 30. Luc. 2, 25. Act. 8, 2 ‡ 9, 31 ‡ 10, 2, 35.

Timor & solicitudo non repugnat fidei, aut spei. Psal. 2, 11. Eccle. 9, 1, 2. Eccli. 5, 5. Roman. 11, 20*. 1 Cor. 9, 27 ‡ 10, 12. Phil. 2, 12*. ‡ 3, 11, 13. Hebr. 3, 14 ‡ 4, 1*. 2 Pet. 3, 17.

Timent & reuerentur bonos etiā mali. Gen. 20, 8. Exod. 14, 25. 1 Reg. 18, 12. 4 Reg. 4, 14. 2 Esd. 6, 16. 1 Machab. 3, 25 ‡ 12, 26. Marc. 6, 20. Act. 5, 13 ‡ 16, 29.

TIMOTHEVS circumciditur. & proficiscitur cum Paulo, Act. 16, 3. mittitur cum Paulo in Macedoniam. 19, 22. accipit gratiam per impositionem manuum, 1 Timot. 4, 14. 2 Timot. 1, 6.

TITVM Gentilem noluit Paulus circumcidi, Gal. 2, 3. Titus à Paulo constitutus episcopus Cretensis, Tit. 1, 5.

TOBIAS virpius, & in pietate constans, Tob. 1, 1*. sit cæcus, 2, 11. visum recipit, 11, 14.

TRADITIONES etiam sine scripto ab Apostolis acceptæ, seruandæ nobis sunt, 2 Thess. 2, 15.

Tradiderunt Apostoli quædam vitia tantum voce, 1 Cor. 11, 34. epist. Ioan. 2. vers. 12. & 3. vers. 13.

TRIBVLATIO, vide Crux.

TRIBVTVM, vide Exactio.

TRINITAS figurata & declarata, Genes. 1, 26 ‡ 18, 2. Exod. 3, 6, 15, 16 ‡ 4, 5. Psalm. 32, 6. Esaiæ 6, 3 ‡ 34, 16 ‡ 48, 16 ‡ 61, 1. Matth. 3, 16 ‡ 20, 20 ‡ 17, 5 ‡ 28, 19. Lucæ 4, 18. Ioan. 3, 35 ‡ 14, 16, 26 ‡ 15, 26 ‡ 16, 3. 1 Ioan. 5, 7.

TRIPVDIARE, vide Choreas ducere.

TRISTARI immoderatè propter temporalia, minimè laudandū, Prou. 12, 25 ‡ 15, 13 ‡ 17, 22. Eccli. 30, 22 ‡ 38, 19. 1 Mach. 6, 8. 2 Cor. 7, 10.

TRYPHON partium Alexādri transfit ad Emalchuel Arabem, 1 Machab. 11, 39. cupiens regnum Antiochi occupare, & fingens se amicum apud Ptolemaida, doio capit Ionathan, 12, 39, 49. à Simone accepta pecunia Ionathan occidit cum filiis, 13, 19, 23. interimit Antiochum filium Alexandri, 13, 31.

TVBA clangent angeli in consummatione seculi, Matth. 24, 31. 1 Cor. 15, 52. 1 Thess. 4, 16.

V.

VAE væ, quibus & quas ob causas interminetur Scriptura, Numer. 21, 29. Eccle. 4, 10 ‡ 10, 16. Esaiæ 1, 4. 24 ‡ 3, 9. 11 ‡ 5, 8. 18 ‡ 6, 5 ‡ 10, 1 ‡ 17, 12 ‡ 18, 1 ‡ 24, 16 ‡ 28, 1 ‡ 29, 1 ‡ 30, 1 ‡ 31, 1 ‡ 33, 1 ‡ 45, 9. Ier. 4, 31 ‡ 13, 27 ‡ 22, 13 ‡ 23, 1 ‡ 45, 3 ‡ 48, 1. Ezech. 6, 11 ‡ 13, 3, 18 ‡ 16, 23 ‡ 36, 2 ‡ 34, 2. Hos. 7, 13. Ioel 1, 15. Amos 5, 18 ‡ 6, 1. Mich. 2, 1. Nahum 3, 1. Abac. 2, 6, 12. Soph. 2, 5 ‡ 3, 1. Iudith 16, 20. Eccli. 2, 14 ‡ 41, 11. Mat. 11, 21 ‡ 18, 7 ‡ 23, 13*. Luc. 6, 24 ‡ 10, 13 ‡ 11, 42 ‡ 17, 1. 1 Cor. 9, 16. Iudæ 11. Apoc. 8, 13 ‡ 9, 12 ‡ 11, 14 ‡ 12, 12 ‡ 18, 10, 16.

VASTHI spernit regis imperium, & ab eo repudiatur, Hesth. 1, 9, 19.

VENDI non debent dona Dei, 4 Reg. 5, 22, 26*. Dan. 5, 17. Mat. 10, 8. Act. 8, 20 ‡ 20, 35. 1 Cor. 9, 15. 2 Cor. 11, 9 ‡ 12, 13. quære Emere.

VENTER pro Deo eligitur, Rom. 16, 18. Philip. 3, 19.

VERBVM Dei semper ob oculos ponendum, Deuter. 4, 1 ‡ 6, 6, 17 ‡ 11, 18. Num. 15, 39. Psalm. 1, 2. Prou. 3, 1 ‡ 4, 1, 20 ‡ 6, 20 ‡ 7, 1.

a Verbo Dei non recedendum, Deuter. 4, 2 ‡ 5, 32 ‡ 28, 14. Iosue 1, 7 ‡ 23, 6. Prouerb. 4, 27. Esaiæ 30, 21.

Verbum Dei vniuersum non est scriptis traditum, Ioan. 14, 26 ‡ 20, 21 ‡ 21, 25. 1 Cor. 11, 34. 2 Thess. 2, 15. 2 Ioan. 12. 3. Ioan. 18.

Verbum Dei, non audiendum solùm & loquēdum, sed & corde credendum, & factis præstandum, Deuter. 5, 1, 27, 6, 1 ‡ 31, 12. Esa. 29, 13. Ezech. 33, 31. Mat. 5, 22 ‡ 7, 22 ‡ 15, 8 ‡ 28, 20. Lucæ 6, 47 ‡ 11, 28 ‡ 12, 47. Ioan. 13, 17. Heb. 4, 2. Iac. 1, 22.

Verbi Dei contemptus, & punitio eius. 3 Reg. 13, 4. 4 Regum 17, 14, 19. 2 Paral. 30, 6, 10 ‡ 36, 15. Prou. 1, 24, 28 ‡ 28, 9. Esa. 28, 14 ‡ 30, 9, 14 ‡ 65, 10 ‡ 66, 4. Ier. 2, 5 ‡ 5, 12, 20 ‡ 7, 13 ‡ 16, 9 ‡ 19*. ‡ 25, 4. Ezech. 33, 30. Mat. 10, 14 ‡ 11, 20. Luc. 10, 10. Act. 13, 45 ‡ 18, 6. Roman. 1, 21, 30. 2 Thessal. 2, 10. Heb. 2, 3. vide Inobedientia.

Verbum Dei manet in æternum, Num. 23, 19. Tob. 14, 6. Psalm. 32, 11 ‡ 116, 2 ‡ 118, 89. Esaiæ 40, 8 ‡ 51, 6 ‡ 54, 10. Mat. 5, 18 ‡ 24, 35. Marc. 13, 31. Luc. 16, 17 ‡ 21, 31. 1 Pet. 1, 25.

Verbum Dei quantæ sit virtutis & efficacitatis, Gen. 1*. Psa. 32, 9. Iob 38, 11. Esaiæ 46, 10 ‡ 55, 11. Mat. 8, 13, 26. Marc. 1, 27. Luc. 5, 13, 24 ‡ 8, 24 ‡ 18, 42.

Verbum Dei est cibus animæ, Deut. 8, 3. Sap. 16, 26. Ier. 15, 16. 1 Esc. 3, 3. Mat. 4, 4. Luc. 4, 4.

Verba sunt ponderanda, & non leuiter effutienda, Psal. 111, 5. Prou. 15, 2, 23 ‡ 13, 3 ‡ 20, 15 ‡ 17, 27 ‡ 21, 23, 25, 1 1. Eccle. 5, 2 ‡ 12, 10. Eccli. 5, 12 ‡ 20, 7 ‡ 23, 7 ‡ 28, 29 ‡ 32, 18. Mat. 12, 36. Col. 4, 6. Iacobi 1, 19.

VERITAS, Esa. 59, 15. 3 Esdr. 3, 12 ‡ 4, 33. 4 Esdr. 1, 17. Zach. 8, 16. Ephes. 4, 25.

VESTENDI sunt nudi. Esa. 58, 7. Tob. 1, 17. Ezech. 18, 7. Mat. 25, 36. vide Eleemosyna.

Vestium abusus: vide Abusus.

Vestes scindere, Gen. 44, 13. Ios. 7, 6. Iudic. 11, 35. 1 Reg. 4, 12. 2 Reg. 13, 3. 1. 3 Reg. 21, 27. 4 Reg. 5, 7 ‡ 6, 30 ‡ 11, 14 ‡ 18, 37 ‡ 19, 1 ‡ 22, 11, 19. Hesth. 4, 1. Ier. 36, 24. Ioel 2, 13. 1 Mach. 2, 14 ‡ 3, 47 ‡ 4, 31 ‡ 11, 71. Mat. 26, 65. Act. 14, 13 ‡ 16, 22.

VIA per quam iusti ambulant, quæ & qualis sit. Psal. 118, 5. Prou. 3, 6, 17 ‡ 16, 5, 17. Eccli. 5, 12. Esaiæ 26, 7 ‡ 30, 31 ‡ 35, 8 ‡ 40, 3. Ierem. 31, 21. Hose. 14, 10. 1 Thess. 4, 1. Hebr. 12, 13.

Via iustorum à Domino dirigitur, Tob. 4, 20. Psal. 16, 5 ‡ 24, 4 ‡ 118, 35. Prou. 4, 12, 18 ‡ 13, 6 ‡ 16, 9 ‡ 20, 24. Esa. 48, 17. Ier. 10, 23. Mich. 4, 2.

Via iustorum remuneratiquem à Deo expectat, Psalm. 24, 12. Prou. 12, 28. Ierem. 6, 16 ‡ 7, 3.

Via impiorum qualis, Psal. 118, 3. Prou. 4, 19, 26, 27 ‡ 12, 15 ‡ 21, 2 ‡ 22, 5. Esa. 57, 10.

Viæ impiorum exitus & finis, Iob 6, 18. Prou. 14, 12 ‡ 28, 18. Eccli. 2, 16 ‡ 21, 11. Ierem. 2, 36 ‡ 4, 18.

VICTORIA à Deo expectāda est, Gen. 14, 14. Exod. 17, 9. Deut. 7, 18. Ios. 11, 6. Iudic. 7, 7. 1 Reg. 14, 6 ‡ 17, 45. 2 Paral. 14, 11 ‡ 16, 8 ‡ 24, 24 ‡ 25, 8. Psalm. 117, 16. Prouerb. 21, 31. Iudith 9, 15.

Victoria potiuntur pauci contra multos. Gen. 14, 14. Iudic. 7, 2, 4. Ios. 11, 1, 7. 1 Reg. 14, 6, 14. 2 Paral. 13, 14 ‡ 14, 11, 12 ‡ 24, 24. 1 Mach. 3, 16, 22. post parsam Victoriam triumphus institutitur, Num. 31, 13. Iudic. 11, 34. 1 Reg. 18, 6. 2 Mach. 5, 7.

VIDVIS beneficiendum est, Exod. 22, 22. Deut. 16, 14 ‡ 24, 17, 19 ‡ 26, 12 ‡ 27, 19. Iudith 16, 28. Iob 24, 3 ‡ 31, 16. Eccli. 4, 10. Esa. 1, 23. Ierem. 22, 3. Zach. 7, 10. Malach. 3, 5. Mat. 23, 14. 1 Tim. 5, 3, 16. Iac. 1, 27.

Viduas pias quid deceat, Iudith 8, 4. Luc. 2, 37. 1 Tim. 5, 3, 5. Tit. 2, 3.

VIGILARE, vide Aduentus Domini.

VINDICTA soli Deo eiusq; ministris ac magistratui commissa, vnde & alius est prohibita. Gen. 15, 14. Leuit. 19, 18. Deuter. 32, 35. Iudith 8, 20 ‡ 16, 20. Psalm. 7, 7 ‡ 9, 43 ‡ 93, 1. Prou. 17, 11 ‡ 20, 22 ‡ 24, 29 ‡ 28, 22. Eccli. 28, 1. Ezech. 25, 12, 14. Nahum 1, 2. Maith. 5, 39. Luc. 9, 54 ‡ 18, 6, 7, 8. Rom. 12, 19. Gal. 5, 10. 1 Thess. 5, 15. 2 Tim. 4, 14. Hebr. 10, 30. 1 Pet. 3, 9. Iac. 5, 4. Apoc. 6, 10. vide Remissio.

VINEA, Gen. 9, 20. Deuter. 25, 24. Esaiæ 5, 1. Cant. 8, 11. Matth. 20, 1 ‡ 21, 33.

VIRGINITAS commendatur, Matth. 19, 12. 1 Corint. 7, 25*. Apoc. 14, 4.

Virginitas præfertur coniugio, 1 Cor. 7 38, 40.

Virgines seruantur, Numer. 31, 18 ‡ 21, 11.

Virgines olim vt nunc concluſæ, 2 Machab. 3, 19.

VISITARE & consolari infirmos seu ægrotos, opus misericordiæ, Gen. 48, 1. 4 Reg. 8, 29 ‡ 13, 14. Iob 2, 11. Psal. 40, 4. Eccle. 7, 3. Eccli. 7, 38 ‡ 38, 15. Mat. 25, 37, 40. Ioan. 13, 3 ‡ 12, 9. 2 Cor. 1, 4.

VISERE Sanctos desiderat Paulus, Rom. 1, 11 ‡ 15, 23, 32. Gal. 4, 20. 1 Thess. 2, 17.

VITA fidelium ad quā regulam sit instituenda, Gen. 17, 1. Exod. 20, 11*. Leuit. 11, 44 ‡ 19, 2 ‡ 20, 7, 29 ‡ 21, 8. Mat. 5, 48 ‡ 11, 29. Luc. 6, 36. Ioan. 17, 26 ‡ 15, 13 ‡ 15, 12 ‡ 21, 15. Rom. 6, 4 ‡ 8, 29 ‡ 13, 12 ‡ 15, 2. Eph. 2, 9 ‡ 6, 1, 23 ‡ 5, 1, 9. Phil. 1, 27 ‡ 2, 5, 14. Col. 2, 6 ‡ 3, 9, 12*. 1 Thessal. 4, 3. Tit. 2, 11 ‡ 3, 8. Hebr. 12, 2. 1 Petr. 1, 15 ‡ 2*. ‡ 3, 17 ‡ 4, 1. 1 Ioa. 1, 7 ‡ 2, 6.

Vitæ humanæ brevitas & vanitas, Gen 3, 19. 2 Reg. 14, 14. 1 Par. 29, 15. Iob 3, 20 ‡ 7, 6 ‡ 8, 9 ‡ 9, 21, 25 ‡ 13, 28 ‡ 14, 1. Psal. 38, 6 ‡ 89, 5, 9 ‡ 101, 4, 12 ‡ 102, 15 ‡ 108, 23 ‡ 143, 4. Eccle. 2, 23 ‡ 3, 10 ‡ 7, 1. Sap. 2, 5 ‡ 5, 9. Eccli. 14, 18 ‡ 17, 31 ‡ 18, 8 ‡ 40, 6 ‡ 41, 1. Tob. 4, 23 Eia. 40, 6. Luc. 12, 18. Ephes. 5, 16. Heb. 13, 14. 1 Pet. 1, 14. Iac. 1, 10 ‡ 4, 14

Vitā pro fratrib. ponere, Hesth. 4, 15 Iudith 13, 3, 25. Ioa. 15, 13. 1 Ioa. 3, 16.

VITIS, Gen. 49, 11. Iudic. 9, 12. Zach. 3, 10. 1 Mach. 14, 12. Ioan. 15, 1.

Vrias palmes appellatur populus Israeliticus, Hos. 10, 1. Ioan. 15, 5.
VITVLVS erigitur in Molú. Exod. 31, 4. Deut. 9, 16. 3 Reg. 12, 28. 4 Reg. 10, 29 ‡ 17, 16. Psalm. 105, 19. Hose. 8, 5. Amos. 7, 10.
VIVENDVM Deo, non sibi, Rom. 14, 7. 2 Corinth. 5, 15. Gal. 2, 20. 2 Thess. 5, 10. 1 Pet. 4, 2.
VNCTIONIS extremæ sacramentum, Iac. 5, 14.
VOLVNTAS nostra accommodanda voluntati diuinæ, 1 Reg. 3, 18. 2 Reg. 10, 12 ‡ 15, 20. 1 Mach. 3, 60. Mat. 6, 10 ‡ 26, 39. Mar. 14, 36. Luc. 22, 42. Act. 21, 14. 1 Corinth. 4, 19. Heb. 6, 3. Iac. 4, 15. vide Abnegatio.
Voluntas Dei, Matt. 7, 21 ‡ 12, 50. Marc. 3, 35. Ioan. 6, 39. Roman. 12, 2. Ephes. 5, 17. Col. 1, 9. 1 Thessal. 4, 3. 1 Tim. 2, 4. 1 Ioan. 2, 17.
Voluntas Dei non est vt aliquis pereat, Ezech. 18, 23. Ioan. 6, 39. 1 Timot. 2, 4. 2 Pet. 3, 9.
Voluntatem pro opere acceptat Deus, Gen. 20, 3. 6. ‡ 22, 9. 2 Reg. 11, 14 ‡ 12, 9. 5 Reg. 21, 19. vide Cor.
VOLVPTAS carnis, vide Concupiscentia.
VOTVM, Gen. 28, 20. Leuit. 27, 1. Num. 6*. ‡ 21, 2 ‡ 30*. Deut. 23, 21. Iudic. 11, 30. 1 Reg. 1, 11. 2 Reg. 15, 8. Psal. 75, 12. Eccle. 5, 3. Baruch 6, 34. Mat. 14, 7. Act. 18, 18 ‡ 21, 23 ‡ 23, 12.
Votum castitatis seruandæ, seu non cognoscendi virum, Luc. 1, 34.
non sine damnatione violatur, 1 Tim. 5, 12.
VRIAS defert literas Dauidis ad Ioab, 2 Reg. 11, 14.
Vrias prophetat cõtra Ierusalem, Ieoque eductus de Aegypto, occiditur à Ioacim, Ierem. 26, 20, 23.
Vrias Sacerdos iuxta præceptum regis Achaz extruit altare, 4 Regum 16, 11.
VRIEL angelus Dei, 4 Esd. 4, 1 ‡ 5, 20.
VSIA rex Iuda pugnat aduersus Philistæos, sumit sibi officium Sacerdotum, adolere volens incensum, lepra punitur, moritur, 2 Par. 26, 17, 20, 23. appellatur Azarias, 4 Regum 15, 1. appellatur Ozias, Mat. 1, 9.
VSVRA, Exod. 22, 25. Leuit. 25, 35. Deut. 23, 19. 2 Esd. 5, 7. Psal. 14, 5. Prou. 22, 16 ‡ 28, 8. Ier. 15, 10. Ezec. 18, 8, 13 ‡ 22, 12. Luc. 6, 34 ‡ 19, 8.
VXORIS officium, Gen. 2, 22 ‡ 3, 16. Numer. 30, 7, 13. Deuter. 22, 5. Hesth. 1, 18. Tob. 10, 12. Prou. 12, 16 ‡ 12, 4. Eccl. 3, 15, 17. 1 Cor. 7*. ‡ 11, 5, 9 ‡ 14, 34. Ephes. 5, 22. Colos. 3, 18. 1 Timot. 2, 11 ‡ 3, 11 ‡ 5, 2, 10. Tit. 2, 4. 1 Pet. 3, 1. vide Mariti officium.

Z.

ZACHAEVS excipit Christum suis ædibus, Luc. 19, 6.
ZACHARIAS filius Ioiadæ siue Barachiæ sacerdotis lapidatur, 2 Paral. 24, 20. Matth. 23, 35.
Zacharias propheta tempore Darij, Zachar. 1, 1.
Zacharias pater Ioannis Baptistæ, Luc. 1, 5.
ZADOCH filius Abiathar fit summus Sacerdos, 3 Regum 2, 35.
ZALPHAAD filiæ postulant hæreditatem, Numer. 27, 1, 7 ‡ 36, 2. Iosue 17, 3.
ZARVIA filia Isai soror Dauidis genuit Abisai, Ioab, & Asael, 2 Regum 2, 18. 1 Paral. 2, 16.
ZEBEDAEVS pater Iacobi & Ioannis, Matth. 4, 21. vxor eius Salome interedit pro filiis apud Christum, Matth. 20, 20.
ZEBEE & Salmana reges Madianitarum capiuntur, Iudic. 8*.
ZEDECIAS, qui & Mathanias, patruus Ioachin substituitur pro eo in regno Iuda, 4 Regum 24, 18. Ierem. 37, 1. obsessa à Nabuchodonosor Ierusalem, Zedecias effossis oculis ac vinctus, necatisque coram se filiis, in Babylonē ducitur, 4 Regum 25, 1, 6, 7. Ierem. 39, 4, 7 ‡ 52, 3. quemadmodum ei prædictum erat, Ier. 27, 12 ‡ 37, 16. Ezech. 12, 3 ‡ 17, 16 ‡ 21*.
ZELVS & Zelotypia, Gen. 34, 2, 25, 27. Exod. 32, 19, 27. Numer. 25, 7. Iudic. 20, 1, 8. 1 Regum 11, 6 ‡ 15, 11, 32. 3 Regum 18, 40 ‡ 19, 10, 14. 4 Regum 10*, 1 Mach. 2, 24. Matt. 21, 12. Ioan. 2, 17. Act. 9, 1. Philip. 3, 2.
ZIBA seruus Saulis constituitur procurator Miphiboseth, 2 Regū 9, 9. donantur ipsi omnia bona Miphiboseth, 16, 2. procedit obuiam regi Dauid, 19, 17.
ZICELEG donatur regi Dauid, 1 Regum 27, 5. exuritur ab Amalechitis, 30, 1.
ZIPHORA vxor Moysi, Exo. 2, 21. circuncidit filium suum, 4, 25.
ZOROBABEL: vide Sorobabel.

FINIS.

APPROBATIO.

Hunc Indicem Biblicum à Iohanne Harlemio Societatis IESV Theologo nuper in lucem emissum, & nunc denuò ab eodem quàm diligentissime perlustratum, plurimisque locis auctum, nos infrascripti dignum censemus qui typis rursum mandetur.

Augustinus Hunnæus Regius sacræ Theologiæ Louaniĳ Professor.
Cornelius Reyneri Goudanus S. Theologiæ ordinarius apud Louanienses Professor.
Iohannes Molanus Apostolicus & Regius librorum examinator, & sacræ Theologiæ Professor.

Excudebat Antuerpiæ Christophorus Plantinus, Architypographus Regius, Anno M. D. LXXX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca